13
8 I
5 [illegible]

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

28.3.11
28
e
14
28
C
11
13-9. 6.14

Digitized by Google

IOANNIS CAROLI
ANTONELLI
DE
TEMPORE LEGALI.

Digitized by Google

IOANNIS CAROLI
ANTONELLI
PATRITII VELITERNI,

Epiſcopi Ferentini, Sacræ Theologiæ, ac I.V.D. Protonotarij Apoſtolici, olim eiuſdem Ciuitatis Vicarij Generalis, Vicegubernatoris, & Archipresbyteri.

Tractatus Nouiſſimus, & Abſolutiſſimus,

DE TEMPORE LEGALI

IN QVO DIFFICILIORES, RARIORES, ET NOBILIORES IVRIS quæſtiones de tempore in genere, de Annis, Menſibus, diebus, horis, & momentis ſummo ſtudio enucleantur, & deciduntur, & ſignanter

De tempore circa obligationes, & contractus quo tempore fieri poſſint, durent, & finiantur.
De præſcriptionibus in quacunque materie tàm in genere, quàm in ſpecie.
De dilationibus, Conuentionalibus, & Iudicialibus.
De locationibus ad tempus, & perpetuis.
De tempore attendendo in probatione valoris rerum, & fructuum.
De ætate, illius probatione, & effectibus circa multa.
De Renouatione intra quod tempus petenda, & facienda, & de nominationibus.
De tempore conſtituendæ, & reſtituendæ dotis, & de illius fructibus.
De Electionibus, & ordinationibus, quo tempore fieri debeant, & poſſint, & de tempore, & ætate eligendorum, & ordinandorum.
De Iure patronatus, & tempore ad præſentandum, & inſtituendum.
De reſeruationibus, reſignationibus, penſionibus, Regulæ de Annali, Triennali, de infirmis, aliiſque Regulis Cancellariæ, & materijs beneficialibus.
De Appellationibus, deſertionibus, & curſu fatalium.
De Defenſionibus intra quod tempus faciendæ, & terminandæ.
De Partu, & fœtu, vita, & morte.
De Purgatione moræ.
De Contractibus minorum.
De Horis canonicis, ieiunio, & celebratione Sacrorum. Et aliæ innumeræ quæſtiones tractantur in proximo indice indicatæ.

Opus multiplici doctrina neruosè repletum, ſingulari methodo confectum, multis Supremarum Curiarum rebus iudicatis, & deciſionibus comprobatum, diù deſideratum tàm in ſcholis, quàm in foro, Theoricis, & Practicis vtile, & Omnibus neceſſarium,

Summarijs nouo ordine, & fideli indice locupletatum.

SOC. IESV * BIBL. ... COLL. ROM.
IHS

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M DC XCII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

Digitized by Google

INDEX
LIBRORVM, ET CAPITVM,
Quæ in præſenti tractatu continentur.

LIBER PRIMVS
De Tempore in genere.

AN ſit, & quid ſit tempus legale, cap.1.fol.1
Qualeſit, & propter quid ſit tempus legale, cap.2. fol.2
De partibus temporis legalis, c.3. 3
Quomodo intelligendum ſit tempus à iure non præfinitum, c.4. 5
An permiſſum ad tempue cenſeatur prohibitum poſt tempus, cap.5. 5
An præſumptio ex vno tempore trahatur ad aliud, c.6. 6
An tempus præſens comprehendat futurum, c.7. 7
Quibuſnam debeatur legatum, ſeu fideicommiſſum, ſi fuerit relictum conſanguineis ipſius teſtatoris, c.8. 9
Ad quod tempus oratio indefinita referatur, c.9. 9
Quoduam dicatur modicum, & longum tempus, c.10. 9
Quæ dicantur fieri Incontinenti, c.11. 10
Quando tempus probandum ſit ab eo, qui ſe fundat in tempore, c.12. 11
An valeat diſpoſitio facta tempore prohibito, ſi illius exequutio conferatur in tempus licitum, c.13. 11
An ſi aliquid fieri debeat poſt certum tempus, ante illud tempus fieri poſſit, c.14. 12
An tempus legale, & conuentionale currat impedito, c.15. 13
An tempus dilationis à iure conceſſæ ſit continuum, vel vtile, c.16. 13
An tempus à ſtatuto præfixum ad retrahendum bona alienata currat ignoranti, c.17. 14
An conductores perpetui, vel ad longum tempus ratione viciuitatis præferantur in materia iuris congrui, c.18. 14
An Iudex poſſit dilationes à lege conceſſas minuere, vel augere c.19. 15
Quando teſtes poſſint poſt tempus præfixum examinari, c.20. 16
Quando tempus dicatur adiectum cauſa differendæ ſolutionis, & quando cauſa finiendæ obligationis, c.21. 16
Quando incipiat currere tempus, ſi adyciatur actui, qui dependet ex futuro euentu, vel facto alterius, c.22. 16
An legata, quæ teſtator iuſſit ſolui intra certum tempus, debeantur in fine, vel in principio termini, c.23. 17
An Iudex diffamanti alienum ſtatum poſſit præfigere tempus, intra quod debeat agere, c.24. 17
De ſtatuto præfigente certum tempus ad petendum debitum, c.25. 18
An temporis anguſtia vitiet ſtipulationem, c.26. 20
An prima obligatio per ſecundam nouetur, ſi in ſecundæ fuit additum, vel detractum tempus, c.27. 20
An fideiuſſor liberetur, ſi tempus prorogetur debitori, c.28. 21
Quando pœnæ impoſitæ contra duellantes locum habeant, c.29. 21
An mandatum præſumatur ob diuturnitatem temporis, c.30. 22
An, & quando ea, quæ de nocte fiunt, valida ſint, c.31. 23
An tempore infirmitatis teneatur Dominus famulo ſalarium præſtare, c.32. 24
An, & pro quo tempore debeatur ſalarium aduocato, vel procuratori, qui male ſe geſſit, c.33. 25
An à iure præfixum ſit tempus ad inſinuandas donationes, c.34. 27
Quoduam tempus inſpiciatur, cum quæritur, an melior ſit conditio Eccleſiæ alienantis, c.35. 35
Quando periculum nominis debitoris ceſſi contingens poſt ceſſionem ſpectet ad cedentem, & quando ad ceſſionarium, cap.36. 32
An, & quando alimenta peti poſſint pro tempore præterito, c.37. 33
Qualiter fiat remiſſio penſionis, quando conductor caſu fortuito impeditur fruire locata, c.38. 34
Ex quibus cauſis locator durante tempore locationis poſſit expellere conductorem, c.39. 37
Quot teſtes ſufficiant in teſtamento tempore peſtis, c.40. 41
Quoduam tempus attendatur in ponenda ratione l. Falcidiæ, c.41. 43
Quomodo fieri debeat ſolutio, ſi monetæ valor tempore ſolutionis mutatus fuerit, c.42. 44
Quando quis cenſeatur diu ſtetiſſe in obligatione, c.43. 46
Quando penſio, vel merces ex elocatione ſit ſoluenda, ſi de certo tempore nihil actum fuerit, c.44. 47
An ad obtinendum mandatum de manutenendo requiratur poſſeſſio de tempore præterito, c.45. 48
An, & quando filij vnacum eorum patribus vocati, eodem ſuccedant tempore, vel ordine ſucceſſiuo, c.46. 49
Qualiter diuidi debeant fructus finito vſufructu inter vſufructuarium, vel eius hæredes & proprietarium, c.47. 51
Quomodo diuidantur fructus inter emptorem, & venditorem, quando res vendita iure pacti redimitur, c.48. 53
An, & quando emphiteuſi finita fructus vltimi anni diuidendi ſint inter Dominum, & hæredes emphiteutæ, c.49. 53
An legatum cenſeatur ademptum, quando teſtator locauit rem legatam ad longum tempus, c.50. 54
An quis à falſo excuſetur prætextu obliuionis, c.51. 55
An condemnatio in exilium, vel ad triremes, vel ad aliam pœnam ad arbitrium, ſeu beneplacitum Iudicis, vel Principis cenſeatur perpetua, vel temporalis, c.52. 56
An identitas pecuniæ probetur coniecturis, c.53. 56
An venditor poſſit alij rem vendere citra pœnam falſi, ſi primus emptor non ſoluerit pretium tempore conuento, cap.54. 57
An percuſſus, & mortuus ex temporis interuallo præſumatur mor-

mortuus ex vulnere, c.55. 57
Quando per prohibitionem alienationis inducatur ſideicommiſſum, c.56. 58
Emphyteuſis quando præſumatur perpetua, & quando temporalis, c.57. 59
An, & quando creditori licitum ſit pecuniam ad cambia, & recambia ſumere ob non ſolutum debitum ſtatuto tempore, c.58. 59
Quodnam tempus attendatur in ſucceſſionibus, c.59. 59
Quando inſtitutus in re certa, vel ad tempus, fiat hæres vniuerſalis purè, ac ſimpliciter, c.60. 60
Quodnam tempus attendatur in æſtimandis melioramentis, c.61. 61
Quando ratihabitio retrotrahatur ad tempus actus geſti, c.62. 62
An, & quando clauſula codicillaris operetur ſideicommiſſum poſthumo ignoranter præterito, c.63. 63
Quomodo computari, & æſtimari debeat legitima, ſtante ſtatuto, quod pro delicto filij confiſcari poſſit legitima ei debita in bonis Patris viuentis, ſeu quod Pater teneatur ſoluere condemnationem filij vſque ad legitimam, c.64. 66
Quando ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij inducatur præſumptio vſurarum, c.65. 68
An, & quando debeatur quarta vxori in bonis viri, c.66. 69
An reſoluto contractu reſoluatur etiam ius tertij medio tempore quæſitum, c.67. 70
An fideicommiſſo grauatus teneatur reſtituere mobilia, quæ lapſu temporis præſumuntur conſumpta, c.68. 72
An probent teſtes non concordantes in tempore, c.69. 73
An Epiſcopus pro reparatione Eccleſiæ cathedralis teneatur erogare quartam redditunm etiam eius temporis, quo Eccleſia reparatione non indigebat, c.70. 74
An laicus validè præſentari poſſit ad beneficium iuriſpatron. c.71. 74
Neophitus quando ad ordines promoueri poſſit, c.72. 75
An Clericus, qui poſt delictum commiſſum depoſuit habitum, & tonſuram, puniri poſſit à Iudice ſæculari, c.73. 75
An cauſa commiſſa Canonico, poſſit ab eodem expediri poſt renuntiatum Canonicatum, c.74. 76
An Abbati præfinitum ſit certum tempus ad benedictionem ab Epiſcopo petendam, c.75. 76
An, & quando filius per ſubſequens matrimonium legitimetur, c.76. 77
An Epiſcopus diſpenſare poſſit in iuramento, vel voto caſtitatis ſeruandæ ad certum tempus, c.77. 78
Quæ ſit differentia inter ſtylum, & conſuetudinem, c.78. 79

LIBER SECVNDVS

De Annis.

QVis cenſeatur proximus infantiæ, & pubertati, cap.1. fol.82
A quo anno quis cenſeatur ſenex, c.2. 83
Cuius ætatis quis debeat eſſe, vt admittatur ad teſtificandum, c.3. 83
Quænam ætas in matrimonio, & ſponſalibus requiratur, c.4. 84
Quænam ætas requiratur ad faciendum teſtamentum, c.5. 85
Quænam ætas requiratur ad eligendam ſepulturam, c.6. 85
Quænam ætas requiratur ad ingreſſum, & profeſſionem in Religione, c.7. 86
Quænam ætas ad obtinenda beneficia, & penſiones requiratur, c.8. 87
Quænam ætas requiratur in adoptante, vel arrogante, c.9. 89
Quænam ætas in Iudice requiratur, c.10. 89
Quænam ætas ad Epiſcopatum requiratur, c.11. 90
Quænam ætas ad eccleſiaſticos ordines requiratur, c.12. 90
Quomodo ætas probetur, c.13. 92
An ſenes carcerari poſſint pro debito ciuili, c.14. 93
Quanto tempore quis viuere præſumatur, c.15. 93
An Iudex teneatur minuere pœnam in delictis ex cauſa minoris ætatis, c.16. 94
An facta ſubſtitutione filijs ſub conditione, ſi vterque in pupillari ætate deceſſerit, ſubſtitutus admittatur, altero tantum in pupillari ætate decedente, c.17. 95
An ſententia lata ſuper ætate faciat ius quoad omnes, cap.18. 96
Quod tempus detur Marito, ſeu eius hæredibus ad reſtituendam dotem ſoluto matrimonio, c.19. 98
An hæredes mariti teneantur vxori præſtare alimenta intra annum luctus, c.20. 101
An hæredes mariti non reſtituentes viduæ dotem poſt annum, teneantur ad intereſſe, ſeu ad fructus dotales, c.21. 103
Quibus caſibus mater priuetur ſucceſſione filiorum, c.22. 105
Quantum temporis detur matri defuncto Patre ad petendum tutorem filijs, & quam pœnam incurrat, ſi tutorem illis non petierit, §.1. 105
Quando mater tranſiens ad ſecunda vota priuetur ſucceſſione filij, §.2. 107
Explicatur textus in l.fœminæ.C.de ſecund.nupt. §.3. 109
Explicatur textus in l.hac edictali, C.de ſecund.nupt. §.4. 110
An prædictæ pœnæ hodie ſint in vſu, §.5. 111
An, & vſque ad quod tempus officialis confirmari poſſit, c.23. 112
An, & quando creditor petens, vel recipiens partem debiti cenſeatur diuiſiſſe debitum, c.24. 112
An Eccleſia ſuccedere poſſit in bonis emphiteoticis, capit.25. 113
Quodnam tempus præfixum ſit proximiori agnato ad reuocandum feudum alienatum in agnatum remotiorem, vel in extraneum, c.26. 114
Intra quod tempus deſcendentes primi emphiteutæ, ſeu vaſſalli admittantur ad petendam renouationem emphiteuſi, vel feudi, c.27. 114
Quid, & intra quod tempus teneatur præſtare vaſſallus, & eius hæres defuncto Domino, c.28. 116
An inuocatio Domini, dies, menſis, annus, & indictio ſint de forma ſubſtantiali inſtrumenti, c.29. 118
Quanto tempore duret nominandi facultas, c.30. 119
Quandiu duret actio quanto minoris, c.31. 120
An teſtamentum conditum coram Parocho, & duobus teſtibus, iuxta cap.cum eſſes, de Teſtam. duret perpetuò, vel ad tempus, c.32. 120
Intra quantum temporis electus ad parochialem Eccleſiam ſacerdotium ſuſcipere teneatur, c.33. 121
Explicatur regula de annali poſſeſſore, c.34. 122
An ſi conductor finito tempore conductionis in re conducta permanſit, reconduxiſſe intelligatur, c.35. 123
Quodnam tempus detur exequutoribus ad exequendam vltimam voluntatem, c.36. 126
Quando ſoluendæ ſint decimæ, c.37. 127
Quodnam tempus detur ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem, c.38. 128
An, & quando inſordeſcens in excommunicatione per annum, poſſit vti hæreticus condemnari, c.39. 130
An ad præſcribendas annuas præſtationes ſufficiat vnica præſcriptio pro omnibus annis, an verò tot requirantur præſcriptiones, quot ſunt anni, cap.40. 130
Quando annui redditus veniant ſub nomine bonorum immobilium, c.41. 132
Quando legatum intelligatur de prima vice, & quando quotannis debeatur, c.42. 133
An, & quando promiſſio annua cenſeatur facta in cauſam alimentorum, c.43. 134
Quando promittens ſoluere partem debiti ſingulis annis, ſi deficiat in vno termino, poſſit conueniri pro tota ſumma, c.44. 135
An, & quando quis tueri ſe poſſit exceptione non numeratæ pecuniæ, c.45. 136
An is, qui promiſit cum obligatione camerali, & iuramento ſoluere penſionem, habita, vel non habita poſſeſſione, liberetur,

Digitized by Google

tur, & poſt duos, vel tres annos non potuit illam capere, c.46. 138
An creditor, qui retinet pignus debitoris, poſſit illud vendere, c.47. 139
Quando teneatur debitor ſoluere, ſi facta ſit promiſſio de ſoluendo in tribus terminis, c.48. 141
An locatio rerum Eccleſiæ facta vltra triennium ſit nulla in totum, vel potius valida ſit quoad triennium, c.49. 142
Quando Epiſcopus poſſit ordines conferre familiari ſuo non ſubdito, c.50. 143
Intra quantum tempus cauſæ, ſeu lites terminari debeant, cap. 51. 144
An, & quando coniugibus impotentibus permittatur cohabitatio triennalis, c.52. 145
De Triennali poſſeſſore, c.53. 146
An debitor annui redditus, qui tribus proximis annis ſoluit, præſumatur etiam ſoluiſſe tempore præterito, c.54. 147
Quando emphiteuta ob non ſolutionem canonis priuetur iure ſuo, c.55. 149
An Dominus recipiens penſionem præteriti temporis ab emphiteuta cenſeatur pœnam caducitatis remittere, c.56. 154
Quando Synodus prouincialis, vel diœceſana celebrari debeat c.57. 155
Quando filius ſit alendus à matre, & quando à Patre, cap.58. 156
Intra quantum tempus reſtitutio in integrum peti debeat, cap. 59. 158
Quando currat quadriennium a iure conceſſum ad petendam reſtitutionem, c.60. 161
Quanto tempore præſcribatur querela inofficioſæ donationis, c.61. 162
An debitor poſſit cedere bonis, ſi creditores offerant dilationem quinquennalem, c.62. 163
Quodnam tempus præfinitum ſit ad dicendum de nullitate profeſſionis, c.63. 165
An, & quando Epiſcopus concedere poſſit licentiam Canonicis, & alijs Beneficiatis ad reſidentiam aſtrictis, vt abeſſe poſſint ab eorum reſidentia cauſa ſtudij, c.64. 165
An, & quando poſſit quis reuocare contractum a ſe factum in minori ætate, c.65. 166
An qui iurauit ſe eſſe maiorem 20. annis, poſſit probare ſe minorem non obſtante iuramento, c.66. 168
Quanto tempore bona immobilia, & mobilia, & actiones præſcribantur, c.67. 169
An tempore hoſtilitatis currat præſcriptio c.68. 173
An, & quando contra filiumfam. currat præſcriptio c.69. 174
An præſcriptio currat contra furioſos, & mentecaptos, cap.70. 175
Quanto tempore actioni hypothecariæ præſcribatur, c.71. 175
An, & quando ſolemnitas extrinſeca ex curſu temporis præſumatur, c.72. 177
An, & quando titulus præſumatur ex præſtatione decennali, c.73. 179
Quando filiusfam. præſumatur ſui iuris, & emancipatus, c. 74. 181
Quantum temporis ad contrahendum domicilium, ſeu incolatum requiratur, c.75. 181
Quandiu duret ciuilis poſſeſſio, c.76. 182
An, & quando tutor rationes reddidiſſe, ac ſatisfeciſſe præſumatur, c.77. 183
Quomodo teſtamenta reuocentur, c.78. 184
An maritus, qui ceſſauit per decennium petere intereſſe dotis non ſolutæ, præſumatur illud remiſiſſe ſocero, vel fratribus vxoris, qui dotem promiſerant, c.79. 185
Quando per non vſum amittatur priuilegium, c.80. 185
Quanto tempore ſeruitutes reales præſcribantur, c.81. 186
An, & quanto tempore accuſationes criminales præſcribantur, c.82. 191
An Pater prohibere poſſit filio alienationem legitimæ, cap.83. 193
An, & quando filia, quæ luxurioſè vixit, poſſit exhæredari, c.84. 194
An, & quando nobilitas ex curſu temporis præſumat. c.85. 194
Quodnam tempus requiratur ad præſcribendam [illegible] pupilli c.86. 195
Quandiu duret remedium l.2. C. de reſcin. vend. c.87. 196
Quando Emphiteuta, vel vaſallus non ſoluens canonem, ſeu cenſum præſcribat contra Dominum, c.88. 197
An pactum, quod ſemper, & quandocunque, ac perpetuò agi poſſit, ſit præſcriptibile, c.89. 198
An, & quando offerendi ius præſcribatur, c.90. 199
Quandiu duret remedium cap. reintegranda, 3. q.1. c.91. 199
Iuri adeundi quanto tempore præſcribatur, c.92. 200
An, & quando currat præſcriptio cum mala fide, c.93. 201
Quanto tempore duret ius dicendi de nullitate, c.94. 203
Quandiu duret ius dicendi teſtamentum nullum, c.95. 204
Quanto tempore ius petendi reuocationem attentatorum præſcribatur, c.96. 206
Actioni tutelæ quandiu præſcribatur, c.97. 207
Quandiu ius petendi legitimam, ac eius ſupplementum præſcribatur, c.98. 208
Quanto tempore bona fiſci prȩſcribantur, c.99. 211
Intra quantum tempus dari poſſit de ſubreptione, vel obreptione, c.100. 213
An, & quanto tempore res fideicommiſſariȩ prȩſcribantur, c. 101. 214
Quo temporis ſpatio lex per contrariam conſuetudinem abrogetur, c.102. 215
Ius eligendi quanto tempore prȩſcribatur, c.103. 215
Quomodo probandum ſit Iuſpatr. ad perſonas potentes, vel vniuerſitates ſpectans, c.104. 215
Quanto tempore iuriſdictio prȩſcribatur, c.105. 216
Quodnam tempus requiratur ad prȩſcribendam vnionem beneficij, c.106. 218
Quando litis conteſtatio perpetuet actionem, c.107. 218
An renunciari poſſit prȩſcriptioni, c.108. 219
An aduerſus diuiſionem prȩſcribatur, c.109. 220
Iuſ paſcendi quanto tempore prȩſcribatur, c.110. 221
Quando annunciatiua probet dominium c.111. 222
Quomodo probetur immemorabilis, c.112. 222

LIBER TERTIVS

De Menſibus.

De Regula 8. Cancellariȩ, cap. 1. 227
Quodnam tempus conceſſum ſit Domino cenſus ad declarandum, an velit fundum cenſuatum emere, c.2. 230
An validè cenſus redimatur, ſi non precedat diſdicta per duos menſes, c.3. 231
A quo tempore leges ligent, c.4. 234
Quandiu teneatur is, qui reum in iudicio exhibere promiſit non adiecto tempore, c.5. 235
Quodnam tempus detur coniugibus ad deliberandum de ingreſſu in Religionem, c.6. 235
An, & quando liceat emphiteutȩ rem emphiteoticam in alium transferre ſine conſenſu Domini, c.7. 236
Quando primum beneficium incompatibile vacare cenſeatur per ſecundum incompatibile, c.8. 240
Quodnam tempus prȩfigendum ſit nuncianti nouum opus ad deducendum iura ſua, c.9. 241
An, & intra quantum tempus teneatur vſufructuarius prȩſtare cautionem de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, c.10. 242
An accuſatus, vel denunciatus pendente accuſatione poſſit ad ordines promoueri, c.11. 243
Intra quod tempus electus confirmationem petere debeat, c.12. 243
Quænam dilatio aſſignanda ſit ijs, qui condemnati ſunt ad ſoluendum, c.13. 244
Quando omittens recitare horas canonicas teneatur ad reſtitutionem fructuum beneficij, c.14. 246
Quantum temporis Patronis præſcriptum ſit ad præſentandum, c.15. 247
Intra quod tempus beneficia conferri debeant, c.19. 249

An

An Epiſcopo præfixum ſit tempus ad inſtituendum præſentatum à Patronis,c.17. 251
Quando ſit locus regreſſui ad beneficium reſignatum,c.18. 152
Quando beneficiarius priuari poſſit ob non reſidentiam, c.19. 252
Quandiu duret actio redhibitoria,c.20. 253

LIBER QVARTVS
De Diebus, Horis, ac Momentis.

AN dies incæpta habeatur pro completa,c.1. 256
An, & quando dies termini computetur in termino,c.2. 257
Quando dies interpellet pro homine,c.3. 258
An, & quando dies incertus faciat conditionem in vltimis voluntatibus,c.4. 259
An ante diem præfixum ſolutioni poſſit creditor agere,c.5. 260
Quando incipiat currere terminus ſtatutus ad ſoluendum in contractu venditionis,c.6. 262
A quo die numerandum ſit tempus promiſſionis dotis, c.7. 263
An ſi debitor promiſerit certa die ſoluere, vel dare pignora, aut fideiuſſorem, poſſit creditor adueniente die illum cogere præcìsè ad ſoluendum,c.8. 264
An, & quando actus iudiciales diebus feſtis exerceri poſſint, c.9. 265
Quando in his, quæ ſunt meræ facultatis, ac voluntatis locum habeat præſcriptio,c.10. 267
A quo die currat præſcriptio libertatis aduerſus onera collectarum,c.11. 268
An accuſator teneatur in accuſatione exprimere diem certum delicti, c.12. 269
A quo die hæreticus priuetur dominio rerum ſuarum, cap.13. 270
Quando, & quo tempore fructus debeantur,c.14. 271
An in contractibus admittatur purgatio moræ, vbi eſt expreſſa dies, & pœna,c.15. 274
Quando dies legati cedat,c.16. 277
Quodnam tempus detur Tutoribus, aut curatoribus ad ſe excuſandum à tutela, & cura,c.17. 280
Quomodo intelligatur dieta legalis,c.18. 281
Qualis terminus conſtituendus ſit reo ad faciendas ſuas defenſiones,c.19. 282
An, & quando tortura repeti poſſit,c.20. 282
Intra quantum tempus Vicarius Capitularis eligendus ſit ſede Epiſcopali vacante,c.21. 282
Quando ſententia lata intra 9. dies luctus ſit nulla,c.22. 283
Quodnam tempus à iure præfixum ſit ad interponendam, & perſequendam appellationem,c.23. 284
An à ſtatuto facto in odium, ſeu præiudicium particularis perſonæ detur appellatio,c.24. 286
An, & quando ex taciturnitate decem dierum laudum Arbitratoris, & Arbitri cenſeatur approbatum,c.25. 287
An contractus ſocietatis officij cenſeatur durare durantibus quindecim diebus diſdictæ,c.26. 288
Explicatur regula Cancellariæ, de Infirmis reſignantibus,cap. 27. 289
Intra quod tempus expediri debeat optio,c.28. 290
An à iure præfixum ſit tempus ad Iudicem recuſandum, c.29. 291
Quodnam tempus detur hæredi ad conficiendum inuentarium, c.30. 291
Quando fœtus cenſeatur animatus,c.31. 293
An tempus in citatione ſit exprimendum,c.32. 294
Quodnam tempus detur ad præſentandum reum captum in flagranti crimine,c.33. 294
De effectu conditionis abſolutè poſitæ, & reſtrictæ ad certum tempus,c.34. 295
An ſolemnitas requiſita in contractibus neceſſaria etiam ſit in acquiſitione, vel aditione momentanea,c.35. 296
An hypotheca momento acquiratur,c.36. 296
Quando prior tempore, potior ſit in iure, c.vlt. 298

IOAN-

IOANNIS CAROLI ANTONELLI
SAC. THEOLOGIÆ, AC I. V. D. VELITERNI.

LIBER PRIMVS.
DE TEMPORE IN GENERE.

SICVT Medicus obſeruat tempora, ità etiam Iuriſperitus, *vt poſt Cyn. & Bald. in l. 1. num.* 8. *C. de Caduc. tollen.* nam in omnibus ferè legalibus diſpoſitionibus habetur ratio temporis, vel præſentis, vel præteriti, vel futuri, *latè Mantic. de Tacit. & Ambig. conuent. lib. 3. tit.* 15. *per tot.* vbi etiam dicit, quod ex tempore varia ſumitur interpretatio; Vnde tempus rem maximi ponderis eſſe, ſcripſit *Menoch. de Arbitr. Iud lib. 2. in princip.* illudque in tota rerum natura eſſe ſapientiſſimum, reſpondit Thales, neque quicquam eſſe precioſius tempore, dixit Abb. *in cap. dolentes, in prim. notab. de celebr. Miſſ. Mantic. loco cit. n.* 11. Quare nos, vt rectiori, quo poſſumus, ordine procedamus, in hoc Primo Libro de ijs Deo adiuuante agemus, quę ad tempus in genere referuntur: in ſubſequentibus Libris deinde ea trademus, quæ ad annos, menſes, dies, horas, & momenta ſpectant, prout inſtituta methodus poſtulare videtur.

SVMMARIVM.

1 *An detur tempus legale.*
2 *Tempus ſecundùm Philoſophos eſt numerus motûs ſecundùm priùs, & poſterius.*
3 *Explicatur dicta definitio, & n. 4. & 7.*
5 *Motus nomine principaliter intelligitur motus primi mobilis, Solis, & Lunæ.*
6 *Sol dicitur temporum diſpenſator.*
7 *In quo differat continuum ſucceſſiuum à continuo permanente.*
8 *In quo differat tempus ab Æuo, & Æternitate.*
9 *Quomodo deſcribatur tempus legale.*

CAP. I.

An ſit, & quid ſit tempus Legale.

1 QVæſtionem, an ſit, breuitati conſulentes vltrò omittimus, cum dari tempus legale, Tyrones ipſi ſciant; & ideò non eſt cur in hoc diutius immoremur.

2 Tempus autem ſecundum Philoſophos eſt numerus motus ſecundùm prius, & poſterius, *vt ait Ariſt. in 4. Phyſ. c. 3. tex. 101. & ex noſtris notat etiā Mant. de Tacit. & ambig. conuen. lib. 3. ti. 15. n. 3* ideſt fluxus, & cōtinuus
3 tractus partium motus, continenter ſe ſe inſequentium.
4 Dicitur autem tempus, numerus motus, non quidem numerus, quo numeramus, ſed numeratus, ſeu numerabilis: temporis enim natura non ex eo pendet, quod eo numeramus alia: ſed ex eo, quod numeratur, ſeu quod ſit motus numeratus ſecundùm prius, & poſterius, quem po-

ſtea quædam affectio inſequitur, eſſe ſcilicet menſuram aliorum.

5 Motus verò nomine præcipuè, & principaliter intelligitur motus primi mobilis Solis & Lunæ, quorum motibus, dies, noctes, menſes, & anni deſcribuntur. Vnde Sol
6 dicitur temporum diſpenſator, vt qui aduentu ſuo diem; receſſu noctem efficiat.

7 Prius autem, & poſterius hic nihil aliud ſignificant, quã partes motus numeratas, quatenus durant, & vna poſt aliã decurrit; in hoc enim differt continuum ſucceſſiuum à continuo permanente, quod continuum ſucceſſiuum ſic ens, quod partes eius nunquam poſſunt ſimul eſſe, nec vna cum alia, nec cum indiuiſibili, quod eas continuat: ſed ſemper vna pars, ſuccedit alteri, quamdiù ipſum eſt; Vnde de tempore non eſt ſimul, & in actu, niſi inſtans, quod copulat præteritum cum futuro, è contra verò partes continui permanentis ſunt ſimul cum indiuiſibili, quod eas cõtinuat, vt partes lineæ ſunt ſimul duratione vna cum alia, & ſunt ſimul in eadem menſura durationis cũ ipſo pũcto.

8 Differt autem tempus ab æuo, & æternitate: quia tempus eſt menſura durationis earum rerum, quæ initium, & finẽ habent; æuum verò eſt menſura durationis rerum, quę habent initium finem verò non habent; ęternitas verò ſignificat durationem, quæ initium, & finem non habet; Vndè æternitas communiter definitur, interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Sed de hac re vide *S. Thom. in Sum. p. 1. q. 10. art. 1. & 5. & ibid. Caiet. & alios.*

9 Vt igitur ad noſtram materiam redeamus, tempus legale deſcribi poteſt, quod ſit menſura ciuilium actuum, *vt colligitur ex Bald. in l. more Romano, n. 2. ff. de fer. Scacc. de Ind. lib. 2. c. 3. n.* 309. nam antiqui illi legum Conditores, vt neceſſitatibus hominum, ac bono publico conſulerent, certum plerumq; ſingulis humanis actibus tempus præfiniuerunt; aliquando verò incertum, vt Iudex qui executor eſt legum, illud tempus ſuo arbitratu præſcriberet, quod attentis circumſtantijs rationabile, ac conueniens iudicabit, *iuxta textum in l. 1. ff. de Iur. deliber. cum ſimilibus*, prout ex ſerie huius noſtri Voluminis clarius conſtabit.

SVMMARIVM.

1 *Tempus legale eſt duplex, aliud continuum aliud vtile, & num. 2.*
3 *Tempus legale regulariter eſt continuum, non autem vtile, niſi id in iure exprimatur.*
4 *Tempus ad eligendum non currit legitimè impedito.*
5 *Tempus huiuſmodi propter bonum publicum à legibus conceſſum eſt.*

CAP. II.

Quale ſit, & propter quid ſit tempus legale.

1 TEmpus legale duplex eſt: aliud continuum, aliud vtile; continuum dicitur, quod iuxta ſonum verbi continuè currit diebus feriatis, & non feriatis, in præſentia, & in abſentia, ſiue ſit copia Iudicis, ſiue non, *l. fin. C. de præſc. long. temp.* vtile vero dicitur quod currit diebus feriatis, diebus abſentiæ, & iuſti impedimenti, & diebus, quibus non eſt agendi copia, *vt tradunt DD. apud Fenzon. ad Stat. Vrb. c. 197. de verb. & rer. ſignif. n.* 125. item non currit ignoranti, *Dec. in leg. ſi bonorum, n. 3. C. qui admitti &c. Bard. de temp. vtil. & contin. c. 2. nu. 7. Sebaſt. Montic. relat. in tract. var. de Inuentar. q. 236. n. 93.* Vnde, vt tempus vtile currat, tria requiruntur, videlicet, quod non ſit impedimentum agendi nec ex parte rei nec actoris, nec Iudicis, *vt inquit Balb. de præſcript. in 2. p. 3. princ. q. 6. n. 2. & 3.*

2 Item aliud eſt tempus continuum à principio alicuius rei factæ, ſeu faciendæ, & in eius progreſſu, & ſic continuè continuum: aliud vtile à principio, & progreſſu, & ſic continuè vtile: aliud vtile à principio, & continuum in progreſſu, & ſic vtile quoad quid, & quoad quid continuum; aliud verò eſt tempus continuum à principio, & vtile in progreſſu, & ſic continuum vno reſpectu, & alio reſpectu vtile, *gl. in Clem. vn. ver. continuum, de Reſtit. in integr. Sylu. in ver. tempus, latè Bard. de Temp. vtil. & contin. c. 7. per tot. Balb. de Preſcr. in 2. p. 3. princ. d. q. 6. n. 2.*

3 Regulariter verò tempus legale eſt continuum, *Bart. in Auth. de Appell. nu. 1. & in Auth. de Hær. & Falc. §. illud quoque, n. 4. Surd. dec. 204. n. 6.* preſertim vbi odium conſideratur, *Gom. in Reg. de Ann. poſſ. q. 73. Surd. dec. 189. nu. 1. & Balb. de Præſcrip. in 2 p. 3 princ. d. q. 6. n. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod in omni præſcriptione legali, vel Statutaria tempus eſt continuum: quemadmodum tempus philoſophicè acceptum de ſui natura eſt continuum, quia motus primi mobilis eſt vniformis, & continuus, *vt d. gloſſ. in §. quod ſi frumentum, Inſt. de Rer. diuiſ.*

Quare, vbi lex voluit, quod tempus ſit vtile, id expreſſit, *vt in c. ne pro defectu, de elect. & in c. quia diuerſitatem,*
4 *de conceſſione præb.* vbi tempus ad eligendum non currit legitimè impedito.

5 Tempus autem huiuſmodi propter bonum publicum à legibus conceſſum eſt, *vt conſtat præcipuè ex l. ſicut, & l. omnes C. de Preſcrip. 30. vel 40. ann. & ex alijs paſſim*, prout infra ſingulariter declarabimus.

SVMMARIVM.

1 *Partes temporis ſecundùm Philoſophos ſunt præteritum, & futurum.*
2 *In quot partes diuidatur tempus legale.*
3 *Qualiter intelligendum ſit tempus, vel tempora ſimpliciter prolata.*
4 *Diuiduum tempus de ſex menſibus intelligitur.*
5 *Quot menſibus annus conſtet.*
6 *Quot dies annus contineat.*
7 *Annus diuiditur in vſualem, legitimum, cerimonialem, emergentem, & artificialem.*
8 *Si quis promiſit dare hoc anno, intelligitur de anno emergenti à die contracta ſtipulationis.*
9 *Quando locantur bona, quę fructus non reddunt quolibet anno naturali, ſed de biennio in biennium, talis annus accipitur pro ſpatio 24. menſium.*
10 *Interſtitia quomodo computentur.*
11 *Annus dicitur ab Annulo.*
12 *Quot diebus menſis conſtet, & n. 15. 16. 17. & 18.*
13 *Currente anno biſſextili illud biduum pro vno die computatur, & quando id procedat.*
14 *Fauore Eccleſiæ, & libertatis duo dies non computantur pro vno.*
19 *Bimeſtre quot dies contineat.*
20 *Dies, & nox qualiter intelligantur.*
21 *Septẽ hebdomadę dies à ſeptem Planetis nomen ſumpſerũt.*
22 *Quoniam ordine Planetæ affixi ſint firmamento.*
23 *Dies Solis apud nos Dominicus vocatur.*
24 *Dies Dominicus à reſurrectione Chriſti Domini dictus eſt.*
25 *Diem Dominicum loco Sabbathi Eccleſia recepit.*
26 *Eccleſia retinuit nomen Sabbathi in memoriam beneficij creationis.*
27 *Dies diuiditur in naturalem, artificialem, & Eccleſiaſticum, & n. 30. 31. 32. 33. 37. & ſeq.*
28 *Prima dies Aduentus, & feria 4. cinerum currunt à media nocte præcedentium dierum.*
Menſis à media nocte vltimi diei menſis præcedentis incipit, ac in media nocte vltimi diei menſis ſubſequentis terminatur ibid.
29 *Citatus pro certa die, quandò teneatur comparere.*
34 *Vbi in diſpoſitione legis, vel hominis ſit mentio de die, intelligitur de die naturali in fauorabilibus, in odioſis verò de artificiali.*
35 *Factum de nocte propriè non dicitur factum de die.*
37 *An delictum commiſſum in Aurora, vel in crepuſculo, cenſeatur commiſſum de die vel de nocte.*
38 *Quomodo numeretur dies in indulgentijs, & obſeruatione feſtorum.*
39 *Dies ieiunij incipit à media nocte, & finitur ad aliam mediam noctem ſequentis diei.*
40 *Horæ nomine quid intelligatur.*
41 *Momentum qualiter accipiatur.*
41 *Eodem momento dicitur fieri quod in continenti fit.*

CAP. III.

C A P. III.

De partibus temporis legalis.

1 PArtes temporis ſecundùm Philoſophos ſunt præteri-
tum,& futurum : ipſum enim nunc,ſeu momentum
temporis pars non eſt,ſicut nec punctum pars eſt lineę; nã
ita ſe habet nunc ad tempus, ſicut punctum ad lineam.
2 Quia verò legalibus diſpoſitionibus fit mentio non tan-
tum de tempore pręterito,& futuro,ſed etiam de præſenti,
*vt in l.eum,qui calendis,§.1.vbi Bart.& alij ff.de verb.ob-
lig.cum ſimilib.* ideo nos tempus in tres partes diuidimus,
præteritum videlicet,præſens, & futurum, quæ non ſolum
ad annum,ſed etiam ad menſes, dies horas , & momenta
referri poſſunt,prout infra ſuo loco latius agemus.
3 Porrò tempus ſimpliciter prolatum,de anno intelligen-
dum eſt, quemadmodum tempora in plurali numero, de
4 biennio,& diuiduum tempus, de ſex menſibus *vt inquit
Bald.in leg.vſura,C.de vſur.Tiraq.de Retr.lignag.§.1.gl.
10.n.7.* vbi etiam dicit,quod cum annus omnes menſes ſi-
mul concludat, cenſetur tempus omnibus rebus agendis
aptum,& ſufficiens.
5 Annum autem priſcis illis temporibus Populi, ſeu gen-
tes ſibi pro arbitrio conſtituerunt : nam Ægyptij Lunæ
ſenio annum terminabant , Archades tribus menſibus,
Iberi quatuor,Acarnanes ſex,Romani ab initio decem ſi-
militer menſibus annum computauerunt,& alij aliter, *vt
refert Plin.lib.7.Natur.Hiſtor.c.48. Tiraq. de Retract.li-
gnag.§.1.gl.10.n.1. Scac.de Iudic.lib.2.c.3.num.297.& ſeq.*
nos vero anno ſolari vtimur in duodecim menſes deinde
diuiſo à Numa Pompilio , *vt ex Macrob. obſeruat Aym.
Riual. tract.de Hiſtor.iur.ciuil. lib.2.num.33. quem refert*
6 *Scac.loc.cit.num.301.* qui & naturalis dicitur, continet-
que 365. dies, & ferè ſex horas: tanto enim temporis in-
teruallo Sol Zodiacum perluſtrat,*l.cum hæres §. Sthicus
ſi hæredi ff.de ſtat.lib.c.quadrageſima,& ibi gl.in ver.dies,
de Conſecr.diſt.5.Arch.in c.ſi propter,n.3.de Reſcript.Man-
doſ.in Annal.caſib.nu.1.quos refert, & ſequitur Scac.dict.
lib.2.c.3.n.296.* quatuor autem ſex horæ ſingulis quaternis
annis diem conſtituunt:Vnde annus ille intercalaris,biſ-
ſextus,vel biſſextilis dicitur,*l.cum biſſextus, ff.de verb.&
rer.ſignif.c.quæſiuit,§.Feſtum,extr.eod.tit.*
7 Item annus alius dicitur vſualis, qui incipit à prima die
Ianuarij apud Latinos, alius dicitur legitimus, qui incipit
ab Aprile in alium Aprilem apud Hæbreos , & Græcos :
alius eſt cerimonialis, qui incipit de feſto in feſtum apud
omnes Gentes: alius eſt emergens,qui incipit ab ea die, in
qua aliquid noui emergit ; vnde Græci per Olympiades
annum ſupputabant : Romani olim ab Vrbe condita : &
nos ab incarnatione, vel Natiuitate Chriſti, *vt poſt Ar-
chid.in c.ſi propter, de Reſcript.in 6.& alios obſeruat Scac.
de Iudic.dict.lib.2.c.3.num.361.Mantic.de Tacit.& ambig.
conuen.lib.14.tit.40.n.20.* vbi dicit, quod ſi quis promiſit
8 dare hoc anno, non intelligitur de anno currenti à Nati-
uitate,vel Incarnatione,ſed de anno emergenti à die con-
tractæ ſtipulationis,alius eſt artificialis, qui aliquando eſt
plurium, aliquando pauciorum dierum, *vt notat Alto-
9 grad.conſ.20.nu.1.* vbi dicit,quod quando locantur bona,
quæ fructus non reddunt quolibet anno naturali , ſed de
biennio in biennium, vt oliua, aut de quinquennio
in quinquennium, vt nemora, mentio anni tam in con-
uentione ſoluendi affictum,quam etiam in pacto priua-
tionis ob non factam tempore debito ſolutionem, intelli-
gitur de artificiali,non de naturali;Vnde talis annus acci-
pitur pro ſpatio 24. menſium,vel etiam plurium, *iuxta
textum in l.diuortio,§.quod in anno,vbi Bart.& alij, ff.ſol.
matrimon.*
10 Ita etiam temporum interſtitia, quæ ex Conſilio Tri-
dentino ſeruanda ſunt in ſuſcipiendis ordinibus , non
ſunt mathematicè computanda ita , vt ordinandus ne-
queat ad ordines promoueri, niſi inter vnum, & alterum
ordinem traxerit moram 12.menſium completorum, ſed
moraliter, & iuxta ritum Eccleſiæ, videlicet ab vna qua-
drageſima ad aliam , à Pentecoſte ad Pentecoſtem &c.
quamuis inter primam, & ſecundam Pentecoſtis ſolem-
nitatem nondum elapſi fuerint 12. menſis, *vt declarauit
Xixtus V.& Sacra Cardinalium Congregatio, teſte Bonac.
de Sacram.diſp.8.q.vn.pun.5.n.51.*
11 Dicitur verò annus, ab annulo, quia inſtar annuli in
ſe redeat; Vnde Virgilius *Georgio lib.2.in ſe,*inquit *ſua per
veſtigia voluitur annus.*
12 Menſes fuiſſe ſingulos diuiſos in dies à Numa Pompi-
lio,refert *Macrob.apud Scac.de Iud.lib.2.c.3.n.360.* quili-
bet verò menſis ſecundum veritatem continet,30. dies,&
horas 10.cum dimidia : quia ſic computando 12.menſes
13 conſtituunt dies 365. & horas ſex,*vt obſeruat idem Scac.
loco cit.nu.302.* ſed aliter apud nos menſes enumerantur:
alij enim habent 30.alij 31.dies excepto menſe Februarij,
qui habet 28. & currente anno biſſextili,29.dies:*vt nota-
tur in l.cum biſſextus , ff.de verb.& rer.ſignif.* vbi etiam,
quod illud biduum pro vno die habetur: quod intelligen-
dum eſt in fauorabilibus,non autem in odioſis, *arg.l.cum
hæres , §.Stichus , 2.ff.de ſtat.liber.gloſſ.in cap.quæſiuit,
ver.quaſi pro vno, in fine extr.eod.titul.de verbor.ſignif.
Tiraquell.de Retract.lignag.§.1.gloſ.10.num.123.Iordan.
elucubr.diuerſ.lib.10.tit.12 num.40.Gennenſ.in tractat.de
14 Eccleſ.quæſt.512.* vbi addit, quod Eccleſiæ fauore non
computantur duo dies , pro vno , quemadmodum nec
computantur pro vno fauore libertatis,*l.4.§.Stichus ff.de
ſtat.liber.*
15 Quamuis autem hæc vera ſint , diſſenſio tamen eſt
apud Doctores, quot diebus menſis ſecundùm leges con-
ſtare debeat : alij enim ſentiunt,menſem conſtare 30. die-
bus , *ita Io:Andr.in c.quam ſit,de elect.in 6. Dec.in l. vbi
lex,ff.de Reg.Iur.Alexan.conſ.114.col.fin. vol.5.Tiraq. in
l.ſi vnquam,in ver.ſuſceperit filios,n.169.C.de Reuoc.dona.
& alij apud Luc.Pet.in Prax.lib.5.c.12.n.8.*vbi dicit men-
ſes, qui dantur à ſtatuto Vrbis ad proſequendam appella-
tionem,triginta dierum intelligendos eſſe, *vt declarauit
eiuſdem Vrbis Statutum,lib.1.c.197.verſ.menſes*, quemad-
modum computantur etiam ſex menſes , qui ab eodem
ſtatuto dantur debitori ad reluendum bona creditori in
ſolutum data,*vt d.idem Luc.Pet.lib.8.c.2.n.53.*
16 Alij verò aſſerunt, quod in menſibus fieri debeat com-
putatio prout currunt, *ita gl.in d.c.quam ſit,ver.menſem,
de elect.in 6.Aret.in §.præterea,num.2.Inſtit.Quib. non eſt
permiſſ.&c.Scac de Iudic.lib.2.cap.3.num.359.* vbi, quod
menſis terminatur eadem die menſis ſequentis, *Sanch.de
matrim.lib.2.diſp.24.num.15. & ſeq.Garz.de Benef.p.10.c.
2.nu.42.Gonz.ad Reg.8.Cancell.gloſſ.11.num.7.& alij apud
Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.10.tit.12.nu.30.* vbi dicit,quod
ſi beneficium vacet ver.gr.ſexta die Martij,ſemeſtre, quod
datur ad illud conferendum, complebitur quinta die Sep-
tembris,*late Menoch.de Arbitr.Iud.lib.2.caſ.50.num.21.&
22.* vbi, quod menſis aliquando habet 30. aliquando 31.
dies habita relatione ad menſem , in quo incipit dilatio
conceſſa.
17 Alij has opiniones conciliare conantur , aſſerentes,
quod ſi à lege,conſtitutione,vel ab homine ſtatutum fue-
rit,& expreſsè diſpoſitum, à quo nam tempore menſis in-
choari debeat, tunc menſis computandus, eſt,prout cur-
rit,ità, vt ſi incipiat die decima Ianuarij, terminetur die
10. Februarij,& ſi incipiat die 10. Februarij,compleatur
die 10. Martij ſubſequentis; ſi verò id diſpoſitum, ac de-
terminatum non reperiatur, tunc quilibet menſis debeat
eſſe 30.dierum , *ita Alex.in l.de diuiſione,num.4.ff.ſolut.
matrimon.Rocch.de Curt.de iure patr.in ver. honorificum ,
quæſt.52.num.85.& alij,quos refert , & ſequitur Cenc.de
Cenſib.p.2.c.2.q.1.art.2.nu.24.latè Altograd.conſ.29.n.10.
& ſeq.*
18 Ego ſentio,ità prædictas opiniones conciliari poſſe, vt
prima procedat in menſibus vtilibus, in quibus non ſunt
limitati dies, cum vnus menſis vtilis poſſit quandoq; oc-
cupare tres continuos:non enim reperitur, quod menſis
Maij habeat 31. dies vtiles,vel menſis Iunij 30. vtiles; &
ideò huiuſmodi menſes intelliguntur de 30.d[illegible]
rectè ratiocinatur Alexand.conſil.114.num.11.& [illegible]

quem ſequitur Dec.in leg.vbi lex,n.2.ff.de Reg. Iur. ſecun-
19 da verò opinio procedat in menſibus continuis, qui ha-
bent metam limitatam , & pro maiori parte habent 31.
dies,& quidam 30.& in iſtis fieri debet computatio prout
menſes currunt, vt probatur ex d.l.vbi lex,ff.de reg.Iur.
vbi bimeſtre 61. dies continet; ex quo textu facilè intelli-
gimus , in menſibus continuis communem curſum ſpe-
ctandum eſſe,vt rectè obſeruat Menoch.d.caſ.50.n.22.
20 Dies nihil aliud eſt,niſi præſentia Solis ſuper terram,ſi-
cut nox eſt Solis priuatio,cap.ſi perfodiens,de Homic.l.hæc
verba,124.ff.de verb.& rer.ſignif.Bart.in leg.1. § hoc au
tem,n.2.ff ad Syllan.Bal.in l.vn.C.de emend.Iuſtin.C.Dec.
in c.conſuluit,n.41.de off deleg.Tiraq.de Retract.lignag.§.
1 gloſ.11.nu.16.Ioannes Bona de Diuina Pſalmodia,c.3.§.
1.num.1.
21 Septem verò hebdomadę dies à ſeptem Planetis nomen
ſuſceperunt;primum enim diem à Sole appellauerunt An
tiqui;ſecundum à Luna: tertium à Stella Martis;quartum
à Stella Mercurij; quintum à Stella Iouis, ſextum à Stella
22 Veneris,ſeptimum à Stella Saturni; quamuis Planetæ hu-
iuſmodi alio ordine affixi ſint firmamento : ex his enim
Saturnus ſummum locum obtinet, proximum Iuppiter,
tertium Mars,quem deinde Sol ordine ſubſequitur.Solem
Venus: ſub Venere Mercurius ſitus eſt; Luna vltimũ,ter-
riſq;citimum,ideoq;minimum orbem poſſidet; Nos verò
23 die Solis, Dominicum vocamus,& diem Saturni, Sabba-
24 thum gl.in l.omnes iudices,ver.die Solis,C.de fer.Scacc.d.
lib.2.c.3.n.315. dies autem Dominicus à reſurrectione D.
25 N. Ieſu Chriſti dictus eſt, quem Eccleſia loco Sabbathi
mox Apoſtolorum tempore recepit, & hactenus ſtudiosè
26 ſeruauit,de quo vide Lay.in Theo.mor.l.4.t.7. de feſt.obſer.
c.1 num.1. vbi etiam dicit,quod retinuit Eccleſia nomen
Sabbathi in memoriam beneficij creationis.
27 Dies autem alius eſt naturalis,ſeu vulgaris, alius artifi-
cialis,ſeu ciuilis: alius Eccleſiaſticus,naturalis in ſe etiam
noctes comprehendens,expletur ſpatio 24. horarum,toto
anno æqualium:incipitq; ſecundùm morem Romanum à
media nocte,& ſequentis noctis media parte finitur,l.mo-
re Romano,vbi gl.& DD.ff.de fer. Dec.in c.conſuluit, n.40.
de off.deleg.Ric.in prax.for.Eccl.p.4.reſ.568.vbi dicit,quod
28 prima dies aduentus,& feria quarta cinerum,ex qua inci-
pit matrimoniorum celebrandorum prohibitio, currunt
à media nocte præcedentium dierum;idemque dicendum
de menſe, qui ſimiliter à media nocte vltimi diei menſis
præcedentis incipit, ac in media nocte vltimi diei menſis ſub-
ſequentis terminatur,Gonz.ad Reg.8.Cancell.gl.11.nu.9.&
10.Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.10.tit.12.num.43.& ſeq. vbi,
quod menſes de quibus fit mentio,in d.Reg.8.Cancellar.ſi-
militer incipiunt à media nocte labentis menſis,& durant
vſque ad mediam noctem ſubſequentis.
Ex quo infert Surd.conſ.558.n.9.lib.4.& alij apud Grat.
diſcep.for.c.972.n.5.quod citatus pro certa die,poteſt com-
29 parere media nocte eius diei; contrarium tamen eſt ve-
rius:tunc enim citatus tenetur comparere ea hora , qua
Iudex pro tribunali ſedere,& ius reddere ſolet, iuxta tex-
tum in c.conſuluit, ibi, ea hora,qua congruè poſſis procedere,
vbi DD.de off.deleg.
30 Aliter tamen ſecundùm alias nationes dies naturalis
numeratur; nam Babilonij, Perſæ,& Noribergenſes à So-
lis exortu ad exortum eiuſdem Aſtri diem ſtatuerunt: A-
thenienſes,Sileſij, Bohemi, Auſtriaci, & Marcomani ab
occaſu ad occaſum: Arabes, Vmbri, Hetruſci, Ægiptij,
Galli,Hiſpani,& magna pars Germanię à meridie ad me-
ridiem, vt referunt Var.in lib.rer.human.Aul.Gell.in No
ctibus Attic.lib.3.c.2. Bed.in lib.de Ration.temp.cap.2.& de
Natur.rer.c.5.& alij apud Tiraq.de Retract. lignag. §. 1.
gl.11.n.1.Io:Bona de Diuina Pſalmod.c.3. §. 1.n.3.
31 Dies artificialis,ſeu ciuilis, quatenus à nocte diſtingui
tur,12.horas continet, & ab ortu Solis vſque in occaſum
numeratur, vt tradunt gl & DD. in d.l.more Romano, Io:
Bona loco cit.d.c.3. §. 1.n 2.Dec.in d.c.conſuluit,n.36.de off.
deleg. Quare pro temporum varietate huiuſmodi dies va-
rij,& inæquales ſunt, æſtate quidem maiores, hyeme verò
minores ; in vtroque verò æquinoctio æquales horis no-
ſtratibus diei naturalis, vt obſeruat etiam Laym.in Theol.
mor.lib.4.tract.1.c.3.n.1.vbi etiam dicit,quod de die artifi-
ciali intelligenda ſunt verba Chriſti Domini, apud Io: c.
11.nonne duodecim ſunt horæ diei.
32 Dicitur verò dies artificialis,non quod in hominis ar-
tificio conſiſtat, ſed quia artificio iuris applicatur ad ac-
tus hominum,vbicunque ius diſtinguit inter diem,& no-
ctem,vt inquit Bald.in d.l.more Romano,ſub n.2. vnde po-
teſt per ſtatuta locorum aliter præſcribi, augeri, vel mi-
nui,vt ſcilicet dies cenſeatur eſſe vſque ad primum,vel ſe-
cundum ſonum campanæ,vide Tiraq.d.§.1.gl.11.n.4.
33 Item dies artificialis eſt duplex : alius vniformis, alius
difformis, ſeu emergens, vniformis ſemper incipit ab au-
rora,& durat vſque ad crepuſculum noctis; alius eſt dif-
formis, qui poteſt incipere in qualibet parte diei,& in ea-
dem parte ſequentis diei finitur; expletur enim 24.horis,
quemadmodum dies naturalis:diciturque emergens,quia
quandoque in veſperis, quandoque in meridie &c. vt d.
idem Bald.in dicta l.more Romano,n.3.Scac.de Iud.lib.2.c.
3.n.313.ſubdens,n.314.quod hic dies emergens,ſecundum
Paul.de Caſtr.& Iaſ.in d.l.more Romano, vocatur legalis,
& currit de momento in momentum: Tiraq.loco cit.d.§.
1.gl.11.nu.6. vbi dicit,quod ſi hac hora,quæcunque ea ſit,
promittas aliquid facere intra vnum diem, is quidem dies
deſinit die ſubſequente eadem illa hora.
34 Notandum tamen eſt , quod vbi in diſpoſitione legis,
vel hominis fit mentio de die, in fauorabilibus intelligi-
tur de die naturali: in odioſis verò,& pœnalibus intelli-
gitur de artificiali,non de naturali: Vnde ſi ſtatutum pu-
niat grauiùs delinquentem in die S.Laurentij, huiuſmodi
pœna non haberet locum contra delinquentem in nocte
præcedente,vel ſubſequente dictam feſtiuitatem,Scac. vbi
ſupra n.357.vbi citat feud.de Sen.conſ.44.Paul.de Caſtr.in
35 d.l.more Romano,nu.4.& ibidem Iaſ.nu.6.ff.de fer.quià fa-
ctum de nocte,propriè non dicitur factum de die, vt not.
Dec.in d.c.conſuluit,n.39.Gratian.diſcep.for.c.972.n.10.&
ſequ.
36 An verò delictum commiſſum in aurora, vel in crepu-
ſculo,cenſeatur commiſſum de die,vel de nocte? Reſpon.
quod relinquitur arbitrio Iudicis , qui conſiderabit, an
fuerit tanta claritas,vt attribuendum ſit diei;an verò tan-
ta obſcuritas,vt ſit attribuendum nocti,vt ſentiunt Cano-
niſtę communiter teſte Clar.in Pract.crim.§ fin.q.82.ſtatut.
9.verſ.quæro quomodo,& ita tenent alij apud Scac.de iud.
lib.2.c.3.n.349.Viu.opin.950 n.17.
37 Dies verò Eccleſiaſticus eſt tempus ab Eccleſia certis
actibus præfinitum:hic autem dies à Veſpera vſque ad Ve-
ſperam regulariter ſumitur,& numeratur, c.1.de Conſecr.
diſt.3.Scac.de iud.d.lib.2.c.3.nu.307.Marcheſ.de Commiſſ.
p.2.c.7.§.4.n.19.
38 Vnde ita numeratur dies in indulgentijs, clem.1.in fin.
de Reliq.& ven.Sanct. & quoad obſeruationem dierum
feſtorum,eſt textus in c.1.extr.de fer. vbi omnes dies Do-
minici à Veſpera in Veſperam cum omni veneratione ob-
ſeruari debet: quod tamen limitatur in ijs locis,vbi aliter
de conſuetudine obſeruatur,c.2.eod.tit.vbi feſtorum prin-
cipium, & finis iuxta eorum qualitatem, & diuerſarum
regionum conſuetudinem debet attendi,Tiraq.d.§.1.gl.
11.n.13.in fin.Scac.d.lib.2.c.3.n.307. Vnde in Europa ob-
ſeruatio feſtorum obligat à media nocte vſque ad alteram
mediam noctem,vt obſeruat etiam Abb. in c.1.de fer.Azo.
tom.2.lib.1.c.26.q.12.& alij quos refert,& ſequitur Laym.
lib.4.tr.7.c.2.n.1. ſubdens,quod vbi conſuetudo viget fe-
ſta inchoandi à veſpera præcedentis diei , poſt veſperam
diei ſequentis licitum erit ſeruilia opera exercere, Bonac.
39 de legib.diſp.5.q.vn.punct.1.num.7.idemque dicendum de
die ieiunij, qui ſimiliter incipit à media nocte, & finitur
ad aliam mediam noctem ſequentis diei, gl.in c.1.ver.vſ-
que ad Veſperam,de conſecr.diſt.3. Felin. in c.conſuluit, ſub
n.6 de offic.& pot.iud.deleg.quem refert Scac.loco cit. d.c.3.
nu.319.& 320. Ioannes Bona de Diuina Pſalmodia,d.c.
3.§.2.n 3.Bonac.vbi ſup.
40 Hora verò nihil aliud eſt, quàm ſpatia, quædam ęqua-
lia,in quæ dies diuiduntur; dictæ autem ſunt horæ à Sole,
quem

quem Ægyptij Hotum vocabant; vnde etiam horæ ab
Ouid Solis monſtræ finguntur, *prout refert Ioannes Bona
de Diuina Pſalmodia dict.c.3.§.2.in princ.*
41 Momentum autem hic accipitur pro qualicunque tem-
poris ſpatio *de quo vide gloſ.fin.in l.cum biſſextus, ff.de
verb. & rer ſignif.* vbi dicit, quod 10.momenta faciunt
punctum,& duo puncta faciunt dimidiam horam, *& in
leg.2.ver.momento,C.Quæ ſit long.conſuetud. Contard in l.
vn.C.ſi de moment.poſſeſſ.fuer.appell.in Rubr.n.3.& in op-*
42 *poſit.6.§.nota 1.nu.3.& in limit.n.12.* vbi dicit,quod eo-
dem momento dicitur fieri quod in continenti fit, *per l.ſi
cum duas,vbi gloſſ.ff.commun.pręd.*

S V M M A R I V M.

1 *Tempus à iure non præfinitum intelligitur arbitrio Iudicis.*
2 *Tempus ad moram purgandam eſt Iudici arbitrarium.*
3 *Ea,quæ ſtatim fieri debent, Iudicis arbitrio relinquuntur.*
4 *Tempus condemnatis conceſſum ad ſoluendum, Iudicis arbitrio ſtatuitur: declaratur n.5.*
6 *In perſonalibus actionibus quatuor menſium ſpatium condemnatis conceditur.*
7 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando fideiuſſor dicatur diù ſtetiſſe in obligatione.*
8 *Verba indeterminata referuntur ad quodcumque tempus.*
9 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio fœminarum facta deficientibus maſculis, non reſtricta ad certum tempus,locum habet quocumque tempore maſculi deficiant.*
10 *Tempus indefinitè prolatũ ab homine, decennio terminatur.*

C A P. IV.

Quomodo intelligendum ſit tempus à iure non præfinitum.

1 TEmpus à iure non præfinitum eſſe intelligendum de
duobus menſibus,tradit *Bart.in l.qui Romæ, §.co-
hæredes,n.2.ff.de verb.oblig.Roman.conſ.27.& conſ. 182.in
fin.Brun.conſ.81.nu.2.quos refert,& ſequitur Cacher deciſ.
173.n.12.* ſed verior eſt eorum ſententia,qui aſſerunt, id
in Iudicis arbitrio poſitum eſſe,*& ita tenent DD.commu-
niter teſte Menoch.de Arbitr.Iudic.lib.2.caſ.6.& ſeq.* vbi
etiam dicit,quod Iudex arbitrari debet iuxta perſonarum,
rei,operis,& ſimilium qualitatem.
2 Vnde tempus ad moram purgandam Iudici arbitra-
rium eſſe,dixi *idem Bart.in leg.ſi inſulam, nu.3.ff.de verb.
oblig.& prob.textus in leg.ſi ita quis, 135.§.Seia,in fin.ff.*
3 *eodem*, & ea,quæ incontinenti,ſeu ſtatim fieri debent,Iu-
dicis arbitrio ſimiliter relinquuntur, *latè Menoch. loco cit.*
4 *caſ. 7. & ſequent.* idem dicendum de tempore conceſ-
ceſſo condemnatis ad ſoluendum: hoc enim Iudicis ar-
bitrio ſtatuitur,*ſecundum Alex.in l.debitoribus, n.19.ff.de*
5 *re iud.* quod intellige in realibus actionibus,*iuxta text.in*
6 *§.2.inſtit.de offic.Iud.* nam in perſonalibus quatuor men-
ſium ſpatium condemnatis conceditur, *l.3.C.de vſur.rei
iudic.gloſ.in l.vlt.ver.ſtatutum ſpatium,C.de execut.rei iu-
dic.Boer.q.45.& alij apud Menoch. de Arbitr. Iudic.lib.ſe-
cundo caſ.28.*
7 Ità etiam Iudicis arbitrio relinquitur, quando fide-
iuſſor dicatur diù ſtetiſſe in obligatione, vt petere poſ-
ſit,ſe eo nexu liberari, *iuxta l.Lucius Titius,ff.Mand.&
cap.vlt. & ibi gloſſ.in ver.ſi diù, de ſolut.* vt infra fuſius
agemus.
8 Notandum tamen eſt,quod verba indeterminata, ſeu
non reſtricta ad aliquod tempus, ſunt referenda ad quod-
cumque tempus, *Alex.conſ.101.num.13.vol.7.Peregr.de*
9 *fideicomm.art.29.n.9.& ſeq.* & ideò fideicommiſſaria ſub-
ſtitutio fœminarum facta deficientibus maſculis, non re-
ſtricta ad certum tempus,ſeu indeterminata,habet locum
quocumque tempore, & quocumque caſu maſculi defi-
ciant,*Alex conſ.101.n.13.lib.7.Gabr.de fideicom.concl.7.n.
8.Dec.conſ.583.n.3.& 4.& conſ.594.nu.5.& 6.& conſ.636.
nu.6. Surd.conſ.110.n.10.Mantic.de coniect.&c.lib.11.tit.
6.n.6.& alij apud Burat.dec.689.n.1.*

10 Notandum 2.quod tempus indefinitè prolatum ab ho-
mine, decennio terminatur, puta ſi Iudex aliquem dam-
nauerit ad tempus,*l.ſine præfinito,ff.de Pæn.* idemque di-
cendum eſt in contractibus, *vt ait Iaſ.in l.ita ſtipulatus,
n.2.ff.de verb.oblig.Mantic.de Tacit.lib.3.tit.15.n.80.* vbi
dicit,quod ſi in inſtrumento feudi,vel emphyteuſis dica-
tur,ad tempus, nec exprimatur certum tempus, intelligi-
tur de decennio.

S V M M A R I V M.

1 *Permiſſum ad tempus cenſetur prohibitum poſt tempus.*
2 *Licentia ad tempus conceſſa, viribus caret lapſo tempore.*
3 *Ordinarius facultatem habens diſpenſandi vna, vel altera vice, non poteſt pluries iteratis vicibus diſpenſare.*
Facultas transferendi penſiones intelligitur de prima vice, ibidem.
An,& quando elapſo termino ad redimendum poſſit venditor rem venditam redimere,ibid.
4 *Prohibitum ad tempus, cenſetur permiſſum poſt illud tempus: declaratur n.7.*
5 *Fideicommiſſum limitatum intra certum tempus, vltra illud non protenditur.*
6 *Prohibitus poſtulare ad quinquennium,eo elapſo poteſt poſtulare.*
8 *Teſtator prohibens alienationem vſque ad certum tempus, non cenſetur dediſſe facultatem alienandi eo tempore elapſo,quando conſtat de claro fideicommiſſo.*
9 *Si teſtator in alienatione facienda requiſiuerit alicuius conſenſum, non poterit inſtitutus liberè alienare defuncto eo,cuius conſenſus requirebatur.*

C A P. V.

An permiſſum ad tempus cenſeatur prohibitum poſt tempus.

1 REſp.affirmatiuè,*leg.ſi vnus, §.ſi cum reo, ff.de Pact.
Bertaz.clauſ.15.gl.2.n.21.Surd.dec.203.n.3.Tiraq.
de retract.conuen.§.1.gl.2.n.46.Cacher dec.85.n.13.& alij*
2 *apud Grat.diſcep.for.c.755.n.31.* Vnde licentia ad tempus
conceſſa,viribus caret lapſo tempore,*Surd.dec.204.nu.1.*
3 *& ſeq.Giouagnon.conſ.71.num.6.& ſeq.lib.1.* quemadmo-
dum, ſi ordinarius facultatem habeat diſpenſandi pro v-
na, vel altera vice, non poteſt pluries iteratis vicibus di-
ſpenſare,*arg.l.boues,§.hoc ſermone,ff.de verb.ſignif.gl.in c.
fin.ver.antiqui,33.q.2.& in c.ſi autẽ ver.niſi,36.q.2.Ciarl.
contr.for.lib.2.c.211.n.55.& ſeq.* vbi dicit,quod affirmati-
ua limitata ad tempus,inducit negationem poſt illud.
Item facultas transferendi penſiones, intelligitur de
prima vice tantum,niſi aliud exprimatur, *Rot.in Oxomen.
penſionis 20.Maij 1598.coram Litta*; & facultas retinendi
penſionem non obſtante matrimonio per penſionarium
contracto,intelligitur ſimiliter de primo,*Rota in Palenti-
na penſionis 21.Nouembr.1596.coram Blanchetto,prout re-
fert Gonzal.ad reg.8.Cancel.gl.11.n.82.& 83.*
Ita etiam, elapſo tempore ad redimendum, nulla datur
facultas venditori rem venditam redimendi: niſi fortè
pretium eſſet iniuſtum,*Tiraq.de Retr.conuent.§.1.gl.2.n.
46.Surd.dec.34.in fin.Bellon.de Poteſt.cor.quæ fiunt incon-
tin.lib.1.c.48.n.2.*
4 E contra verò prohibitum ad tempus,cenſetur permiſſũ
poſt illud tempus,*l.pater filium,§.fundum,vbi Bart. ff. de*
5 *leg.3.* vnde fideicommiſſum limitatum intra certũ tempus,
vltra illud non protenditur, *iuxta communem DD.ſenten-
tiam*; Quare ſi dictum fuerit,ſi hæres meus intra 25. ætatis
ſuę annũ deceſſerit,ſubſtituo Caiũ, decedente eo poſt an-
num 25.fideicommiſſum expiraret.*l.ſi ita quis,ff.de vulg.
& pupil.ſubſtit.Soc.conſ.76.col.3.vol.3.Pariſ.conſ.14.n.12.
lib.2.quos refert,& ſequitur Peregr.de fideicom.art.52.n.3.*
6 Hinc etiam prohibitus poſtulare ad quinquennos, finito
quinquennio poterit poſtulare,*l.Imperator ff de Poſtul.*

7 Hoc tamen procedit, quando adeſſet ſola prohibitio hominis; ſecus ſi concurreret duplex prohibitio, hominis expreſſa, & legis tacita, quæ ex fideicommiſſo reſultat, *l.fin.§.*
8 *ſin autem ſub conditione, C.comm.de legat.* & ideo teſtator prohibens alienationem vſq; ad certum tempus, non cenſetur in tali caſu dediſſe facultatem alienandi eo tempore elapſo, quando conſtat de claro fideicommiſſo, *latè Bellon.loco cit.d.lib.1.c.48.n.6.& ſeq.Grat.diſc.for.c.69.n.5. vbi citat Surd.conſ.294.n.29. Rot.in Bonon.fideicommiſſi 14. Martij 1586.coram Rubeo.& in cauſa Montis Faliſci, fideicommiſſi 10.Nouembr.1602.coram Pamphilio, & in Romana fideicommiſſi de Cencijs 17. Nouembris 1597. coram Seraphino, & hæc eſt magis communis opinio*: quia prohibitio alienandi eſt ordinata ad vtilitatem ſubſtitutorum, vt bona conſeruentur; vnde non eſt capienda coniectura, vt poſt tempus teſtator voluerit permittere alienationem in interitum fideicommiſſi, *l.legata inutiliter, ff.de leg.1.*
9 idemq; dicendum, ſi Teſtator in alienatione facienda requiſiuerit alicuius conſenſum; non enim poterit inſtitutus in tali caſu liberè alienare defuncto eo, cuius conſenſus requirebatur, *Cephal.conſ.153.n.42.& ſeq.lib.2.Pereg. de fideicom art 40.n.63.& 65.* vbi dicit, quod tunc ceſſaret quidem expreſſa prohibitio, non tamen tacita legalis, quæ remanet ad fauorem ſubſtitutorum, *Caſtr.conſ.263.nu 3. lib.2.Dec.conſ.384.col.1.& 3.Gab.conſ.123.n.41.lib.1.Soc. Iun.conſ.130.n.6.& ſeq.lib.1.Gratian.d.c.69.n.3.& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Circa qualitates intrinſecas præſumptio ex præterito tempore trahitur ad præſens.*
2 *Quilibet præſumitur bonus, niſi probetur malus, & quando id procedat.*
Optimus, vel omni exceptione maior nemo præſumitur, ibid.
3 *Semel malus præſumitur etiam nunc malus.*
4 *Emendatio per ſpatiũ triũ annorũ in criminoſo præſumitur.*
5 *Exceptio cõtra teſtẽ probari debet de tempore depoſitionis.*
6 *Crimen ad excludendum teſtem debet eſſe manifeſtum, & notorium, vel per ſententiam.*
7 *In dubio quilibet præſumitur idoneus quoad bonitatem, puritatem, & alias qualitates intrinſecas.*
Nobilitas an, & quando præſumatur, ibid.
8 *Circa qualitates, extrinſecas ex ſtatu præterito non præſumitur præſens.*
9 *Tã paupertas, quã diuitiæ in caſu cõtingenti probari debẽt.*
10 *Approbator fideiuſſoris tenetur probare, fideiuſſorem fuiſſe tempore approbationis idoneum.*
11 *Si fideiuſſor receptus, facultatibus poſtea lapſus ſit, id approbatori imputari non debet.*
12 *In quo ſtatu quis hodie reperitur, præſumitur in eo fuiſſe in præteritum.*
13 *Qui hodie eſt pauper, præſumitur fuiſſe ſemper pauper.*
14 *Pupillus tenetur probare, debitores fuiſſe idoneos tempore adminiſtrationis, & ſuſceptæ tutelæ, vt periculum pertineat ad Tutorem.*
15 *Requiritur diſſoluta negligentia, vt Tutor teneatur de non exactis.*
16 *Circa qualitates mixtas, qualis eſt ſcientia prudentia &c. nemo præſumitur idoneus, niſi probetur.*
17 *Semel approbatus pro idoneo præſumitur etiam nunc idoneus, fallit num.20.*
18 *Admiſſus ad ſacros ordines præſumitur idoneus ad beneficia ſimplicia in poſterum obtinenda.*
19 *In Curia ſemel examinatus, & approbatus ad beneficium ſimplex, Canonicatum, vel dignitatem, non amplius examinatur ad ſimile: fallit n.ſeq*
20 *Qui alias approbatus fuit ad beneficium parochiale, ſi ad aliud ſimile concurrat, debet iterum examinari, & approbari.*
21 *Qui nũc idoneus eſt, nõ præſumitur talis fuiſſe in preteritũ.*
22 *Ex poſſeſſione de præterito præſumitur poſſeſſio de præſenti, fallit n.26.*
23 *Ex poſſeſſione præſentis temporis non præſumitur poſſeſſio temporis præteriti.*
24 *Ex poſſeſſione præteriti, & præſentis temporis præſumitur poſſeſſio medij temporis.*
25 *Probatis extremis media præſumuntur.*

CAP. VI.

An præſumptio ex vno tempore trahatur ad aliud.

PRo faciliori intelligentia notandum eſt quod aliæ ſunt qualitates intrinſecæ, aliæ extrinſecæ, aliæ mixtæ, hoc eſt partim intrinſecæ, & partim extrinſecæ, his præmiſſis.

1 Dico 1. quod circa qualitates intrinſecas, quales ſunt mores, præſumptio ex præterito trahitur ad præſens, *l.non omnes §.à barbaris, ff.de re milit.* vbi, ſi quis ante bonus exiſtimatus fuit, nunc etiam bonus præſumitur: atque hec præſumptio dicitur iuris, & naturæ, quia quilibet præſu-
2 mitur bonus, niſi probetur malus, *iuxta l.omnimodo, C.de inoff.teſt.* non tamen præſumeretur optimus, aut omni exceptione maior, *Maſcard.de Prob.vol.1.concl.222.nu.1.& 14.* vbi dicit, quod ſi ſtatuto caueatur, vt ad probationem alicuius negotij teſtes debeant eſſe optimæ conditionis, vel omni exceptione maiores, tunc iſta qualitas probari debet, *Alciat.de præſump.reg.3.præſump.2.nu.9 & 10.vbi citat.Ang.in l.2.§.diem, ff.Quemadm.teſt.aper.Alex.conſ. 82.n.3.vol.1.& alios.* Subdit tamen *idem Alciat.loco cit.n. 11.* quod ſi pars non articulauerit, neque probauerit huiuſmodi qualitatem, poſſet Iudex ex officio recipere informationem, quas redigere debet in actis: nam alias teneretur in ſyndicatu, *per doctrinam Bart.in l.Lucius, ff.de Hit, qui not.infam.*

Notandum eſt etiam, quod in præiudicium tertij talis præſumptio bonitatis non attenditur, *vt d.gl.in c.ſicut, de ſent.excom. Dec.in c.prudentiam, n.92.& ſeq.de offic.deleg. Alciat.loc.cit.n.6.* vbi addit, quod quando agitur de aliquo promouendo, tunc lex non eſt contenta ſola præſumptione, ſed vlterius requirit aliquas informaitones ſuper bonitate vitæ promouendi *ſecundum Card.in clem.1. de conceſſ.Præb.*

3 E contra ſemel malus præſumitur etiam nunc malus, *c.ſemel malus, de reg.iur. in 6.* quia tunc accidens naturæ contrarium remouet effectum præſumptionis naturæ; & ideo ex tempore huiuſmodi accidentis ſemper iudicari debet tanquam conſtitutus in quaſi poſſeſſione malitiæ, *vt inquit Dinus ibidem num.3.Alciat.reg.3.præſumpt.2.n.*
4 *7.* niſi emendatio poſtea ſequuta ſit, quę per ſpatium trium annorum in criminoſo præſumitur, *Maſcard.de probat.d. concluſ.222.num.12.verſic.ſublimita &c. & num.22. vol. 1.Barboſ.in c.teſtimonium, de teſtib.Alex.conſ.149.num.5. lib.5.* vbi dicit, quod in ciuilibus, dato quod conuinceretur teſtis de aliquo crimine, non tamen notorio, ſeu ma-
5 nifeſto, præſumitur in dubio emendarus, niſi aliud probetur, vnde exceptio contra teſtem probari debet de tempore depoſitionis, ſecundum quod inhabilitas conſideratur, *Bart.in l.3.§.duæ, num.6.ff.de Carbon.edict.Grat.di-*
6 *ſcept.forenſ.c.469.n.19.& ſeq.* vbi etiam, quod crimen ad excludendum teſtem debet eſſe manifeſtum, & notorium, vel per ſententiam.

7 In dubio autem quilibet præſumitur idoneus quoad bonitatem, puritatem, & alias qualitates intrinſecas *c.dudum, vbi Doctores, extra de Præſump.* Nobilitas verò non præſumitur, quia hæc qualitas paucis ineſt, *Bald.in l.non ignorat, C.qui accuſar.non poſſ.& in l.in action.§.planè ff.de In lit.iur.Tiraq.in tract.de Nobil.c.10.nu.13.Rip.lib.2.reſponſ.c.26.n.2.Caſſan.conſ.64.n.9.Curt.Iun.conſ.197.n.35. Roland.conſ.67.n.26.lib.3.& alij apud Menoch.lib.6.præſumpt.60.* vbi declarat, hoc non procedere in eo, qui habet qualitatem inhærentem, ex qua inſurgit nobilitas, vt ſi habeat Ducatum, Marchionatum, Comitatum, vel aliam ſimilem dignitatem.

8 Dico 2. quod circa qualitates extrinſecas, qualis eſt paupertas, diuitiæ, & ſimiles, ex ſtatu præterito non præſumitur præſens, cum ſtatus facilè varietur; & ideò tam pau-
9 pertas, quam diuitiæ in caſu contingenti probari debent, *iuxta gl.communiter receptam in l. ſi verò §. qui pro rei qualitate, ff.Qui ſatiſd.cog.Alciat.in Reg.3.præſump.3.n.5. Maſcard.de Probat.d.concl.222.n.17.*

10 Hinc infertur,quod is,qui fideiuſſorem aliquem appro-
bauit, tenetur probare, fideiuſſorem fuiſſe tempore ap-
probationis idoneum,Odofred.in l.cum oſtendimus,§.fide-
iuſſores,ff.de fideiuſſ.tut.Cephal conſ 437.n.54.Vermigl.conſ.
11 crim.405. vbi etiam dicit,quod ſi fideiuſſor receptus,po-
ſtea facultatibus lapſus ſit, id approbatori imputandum
non eſt,iuxta l.1. §. 1.poſt med.verſ.quod ſi ſatis exegit,ff.
de magiſtrat.conuen.

12 Verùm ex ſtatu præſenti præſumitur in præteritum; in
quo enim ſtatu quis hodiè reperitur, præſumitur in eo
fuiſſe,niſi contrarium probetur, l.ex perſona,vbi Paul.de
13 Caſtr.C.de Prob.& ideò qui hodiè eſt pauper,præſumitur
fuiſſe ſemper pauper,Cancer.var.reſ.p.1.c.7.num.45.Grat.
diſcept.forenſ.c.125.n.31.

Ex quo infertur, quod ſi debitores ſint non ſoluendo
tempore,quo tutor officium depoſuit,præſumitur,eos fuiſ-
14 ſe tales tempore ſuſceptæ tutelæ; vnde tenetur pupillus
probare, illos fuiſſe idoneos tempore adminiſtrationis, &
ſuſcepti officij,vt periculum pertineat ad Tutorem, gl. in
l.2.ver.ſuſceptæ, C.Arbit.tut.Imol.conſ.75.n.2.Fulgoſ.conſ.
25.n.6.quos refert,& ſequitur Gratian. qui loquitur etiam
in quolibet alio Adminiſtratore, diſcept.forenſ.c.125.n.1.
15 & ſeq. vbi etiam dicit, quod requiritur diſſoluta negli-
gentia,vt Tutor teneatur de non exactis.

16 Dico 3.quod circa qualitates mixtas,qualis eſt ſcientia,
prudentia,& ſimiles,quę longo labore,longaq;experientia
acquiruntur,nemo præſumitur idoneus,niſi probetur, gl.
in l.2.ff.de Prob.Alciat.loco cit.Gratian.d.c.125.num.28.&
tradunt Doctores communiter in d.c.dudum, de Præſumpt.
probri autem debet ex actuali examine,non autem per te-
ſtes,aut famam, gl.in d.c.dudum,ver.præſumatur Barboſ.
de off.& pot.Epiſc.p.2.alleg.10.n.18.vbi dicit,quod nec re-
gulares excuſantur, quo minus de doctrina poſſint exa-
minari vt conſtat ex Conc.Trid.ſeſſ.23.de ref.c.12.

17 Si verò quis ſemel idoneus legitimè iudicatus fuerit
præſumitur etiam nunc idoneus,Menoch.lib.6.præſumpt.
18 91.num.22. Hinc admiſſus ad ſacros ordines præſumitur
idoneus ad beneficia ſimplicia in poſterum obtinenda
ita,vt nouo examine opus non ſit, c.accepimus,de ætat.&
19 qual. & in Curia ſemel examinatus,& approbatus ad be-
neficium ſimplex, Canonicatum, vel Dignitatem, non
amplius examinatur ad ſimile, vt obſeruat Ricc.in Prax.
20 p.4.reſ.70. quod tamen locum non habet in eo,qui alias
approbatus fuit ad beneficium parochiale,hoc enim caſu
ſi ad aliud ſimile concurrat,minimè cenſetur idoneus,ni-
ſi per nouum examen approbatus,fuerit, Quarant.in ver.
Beneſ Paroch.collatio,Ricc.in Prax.d.p.4.reſ.74. quia hu-
iuſmodi examen requiritur pro forma à Conc. Tridenti-
no ſeſſ.24.de ref.c.18.

21 Qui verò nunc litteratus,idoneus, vel prudens eſt, non
præſumitur talis fuiſſe in præteritum, Bald.in l.ex perſo-
na,n.2.C.de Probat.Menoc.d.lib.6.præſumpt.91.n.18.

22 Dico 4. quod ex poſſeſſione de præterito præſumitur
poſſeſſio de præſenti,vt tradunt DD.in l.ſiue poſſidetis,C.
de Prob.Alex.conſ.133.n.3.lib.1. Alciat.reg.2.præſump.21.
23 quamuis ex poſſeſſione præſentis temporis non pręſuma-
tur poſſeſſio temporis præteriti, Bald.in d.l.ex perſona,C.
de prob. Alciat.reg.2.d.præſump.21.n.15.Menoc.lib.6.præ-
ſump.64.& 65. verùm ex poſſeſſione præteriti,& præſen-
tis temporis præſumitur poſſeſſio medij temporis, quia
24 probatis extremis media pręſumuntur Alciat.d.reg.2.pręſumpt.22.n.1.Menoc.vbi ſupra præſumpt.66.n.1.& ſeq.

25 Limita in rei mobilis poſſeſſione:nam tunc ex præteri-
ta poſſeſſione non præſumitur præſens, ſecundum Bellon.
de poteſt cor.quæ incontin.fiunt &c.lib.1.c.199.n.4. Menoc.
lib.6.præſump.641.n.27.Polij.Rip.lib.ſing.obſer.c.292.

SVMMARIVM.

1 Tempus præſens non comprehendit futurum,limitatur, n.
18.& ſeq.
2 Tempus præteritum non trahitur ad futurum, limitatur
ſimiliter n.18.& ſeq.
3 Tempus futurum non includit præſens,nec præteritum.
4 Teſtator relinquens, ſeu legans omnia credita quomodo-
cumque contracta,non cenſetur reliquiſſe,ſeu legaſſe cre-
dita, quæ poſt teſtamentum conditum acquiſiuit, ſed ea
tantum quæ habebat tempore teſtamenti:limitatur nu.18.
& ſeq.
5 Quid ſi teſtator dixerit, lego pecunias, quas mihi de-
bet Titius, vel lego argentum meum, vel veſtem meam
&c.
6 Pronomen meum, cum ſit poſſeſſiuum, præſens, non futu-
rum tempus oſtendit.
7 Quid ſi teſtator legauit bona ad ipſum ſpectantia.
8 In dubio legatum cenſetur factum de eo, quod teſtator ha-
bebat tempore teſtamenti: declaratur n.9.& ſeq.
10 In dubio illud videtur legatum,quod eſt minus.
11 Quid,ſi Teſtator legauerit coniunctæ perſonæ,& n.17.
12 Legatum vſusfructus omnium bonorum intelligendum eſt
de bonis exiſtentibus tempore teſtamenti.
13 Quando tempus mortis Teſtatoris,& quando tempus con-
diti teſtamenti attendatur.
14 Verba Teſtatoris interpretanda ſunt ſecundùm tempus
prolationis ipſorum verborum.
15 Legatum relictum famulis intelligitur de his, qui erant
tempore teſtamenti.
16 Legatum relictum Eccleſiæ, Parochiali debetur Eccle-
ſiæ, in cuius Parochia teſtator habitabat tempore teſta-
menti..
18 Quando conſtat de contrario mente teſtatoris etiam tacitè,
legatum poteſt futura continere.
19 In legato facto ad pias cauſas comprehenduntur futura.
20 Item in legato modici præiudicij.
21 Item quando legatum conceptum eſſet per verba ſubiuncti-
ui modi.
22 Quando verba ſonant in futurum, comprehenduntur ac-
quiſita poſt teſtamentum non obſtante pronomine poſſeſſi-
uo.
23 Quando legatum relinquitur ſub aliquo nomine appellati-
uo de ſui natura collectiuo, vt Grex,peculium &c. com-
prehendit etiam futura.
24 An in legato poderis comprehendantur alij agri empti poſt
conditum teſtamentum.
25 Augmentum ex cauſa alluuionis proueniens ad legata-
rium ſpectat, etiamſi ſequatur poſt factum teſtamen-
tum.
26 Quid ſi Teſtator ipſe rei legatę al.quid adiecit,& n.31.
27 Et quid in contractibus.
28 Donatis domibus omnia,quę adijciuntur pro ipſis domibus
perficiendis, & illis reddendis ad meliorem vſum; ve-
niunt in donatione.
29 Si poſt aream legatam,in ea ædificetur, totum ædificium
ibid.conſtructum cenſetur legatum.
30 Res legata decreſcit, ſi partem rei legatæ Teſtator poſt te-
ſtamentum detraxit,& alteri fundo adiecit.
32 In diſpoſitione hominis quando ſit m ntio de re particulari
non comprehenditur incrementum ſuperueniens ſepara-
bile ab antiquo,& præterito iure.
33 Legatum relictum per verba geminata, prægnantia, &
ampla,comprehendit etiam futura.
34 Quid ſi Teſtator dixerit,lego pecunias,ſeu argentum,quod
meum erit.

CAP. VII.

An tempus præſens comprææhendat futurum.

1 RESp. negatiuè,ſiue loquamur in contractibus,vt in
l.ſi ſi à colono,& l.cum ſtipulamur, ff.de verbo,oblig.
ſiue in vltimis voluntatibus,vt in l.ſi ità ff.de Aur.& Arg.
2 leg.niſi agatur de modico præiudicio,vt d.Aret.conſ. 111.
n.2.Mantic.de Tacit.& ambig.conuent.lib.3.tit.15.nu.27.
3 Ita etiam nec tempus præteritum trahitur ad futurum,
Bartol.in l.his verbis, ff. de l.3. quemadmodum ne-
que futurum includit præſens, vel præteritum, ſecun-
dum Curt.Iun.conſil.277.Menoch.lib.4.præſump.127.num.
3.verſic.cæterum, Gratian.diſcept.for.c.497.num.12.&
ſequ.

4 Ex quo infertur, quod ſi teſtator reliquerit omnia credi-
ta quomodocunq; contracta, non cenſetur relinquere cre-
dita, quę poſt teſtamentum conditum teſtator acquiſiuit,
ſed ea tantùm, quæ habebat tempore teſtamenti; quia ver-
bum illud contracta, cum ſit præteriti temporis, non in-
cludit futurũ, *Curt. Iun. d. conſ. 277. n. 11. Menoc. loc. c.* quod
etiam procedit, ſi teſtator dixerit, lego pecunias, quas mi-
hi debet Titius: in hoc enim legato nõ includuntur pecu-
niæ, quas poſt teſtamentum Titius Teſtatori cœpit debe-
re, *l. ſi ita ſcripſiſſet ff. de l. 2. l. Iulianus, §. vlt. & l. vxo-
rem, §. teſtamento ita pueros, ff. de leg. 3. vbi DD. communi-*
5 *ter*. Idem eſſet, ſi teſtator dixerit, lego argentum meum,
vel veſtem meam &c. quia id legatum videtur, quod te-
ſtamenti tempore extabat: illud enim prɞnomen, meum,
cum ſit poſſeſſiuum, præſens, non futurum tempus oſten-
dit, *d. l. vxorem, §. teſtamento ità pueros, & l. ſi ità ff. de Aur.*
6 *& argen. leg.* denique dicendum ſi teſtator reliquerit maſ-
ſaritias ſuas, *Corn. conſ. 14. n. 5 lib. 1. Capr. conſ. 45. nu. 5. Pa-
riſ. conſ. 80. n. 41. lib. 2. Neuiz. conſ. 71. in fin. Menoch. d. præ-*
7 *ſump. 127. n. 13.* vel ſi legauerit bona ad ipſum ſpectantia,
& pertinentia: hæc enim verba præſens tempus demon-
ſtrant, *Theſaur. dec. 168. n. 5. in fin. & alij apud Menoch. d.
præſumpt. 127. n. 13.*
8 Immò in dubio legatum cenſetur factum de eo, quod
teſtator habebat tempore teſtamenti, niſi aliud fuerit di-
ctum, ſiue legatum ſit particulare, ſiue generale, *vt notatur
in d. l. ſi ità ff. de Aur. & arg. leg. & ità tenet Bald. in l. fin. §.
1. ff. de leg. 2. Honded. conſ. 63. n. 17. & ſeq. vol. 1. & alij apud*
9 *Caſtil. de vſufr. c. 44. n. 2. & ſeq.* quorum ſententia ſequen-
10 da eſt, quando agitur de magno præiudicio: quia in dubio
illud videtur legatum, quod eſt minus, *l. idem Iulianus*
11 *ſcribit, 41. §. ſcio, ff. de l. 1.* quod locum habet etiam in le-
gato facto coniunctæ perſonæ, *ſecundùm Cagnol. in l. vlt.
nu. 252. C. de Pact. Bero. conſ. 44. num. 45. lib. 2. & alios apud
Menoch. d. lib. 4. præſumpt. 127. n. 18. Put. dec. 20. in fin lib. 3.
Penià dec. 19. n. 1. & ſeq. Honded. d. conſ. 63. n. 48. & ſeq.* vbi
dicit, quod coniunctio nihil operatur, quando agitur de
magno præiudicio.
12 Hinc nonnulli Doctores arguunt, legatum vſusfructus
omnium bonorum, de bonis exiſtentibus tempore teſtà-
menti intelligendum eſſe, nec extendi ad ea, quæ poſt fa-
ctum teſtamentum teſtator acquiſiuit, ſiue legatum huiuſ
modi relictum fuerit extraneo, ſiue coniunctæ perſonæ,
quia verba etiam generalia debent ad tempus teſtamenti
referri, *l. fin. §. 1 ff. de leg. 2. Alex. conſ. 171. num. 1. & 2. lib. 6.
Gratian. diſcept. forenſ. c. 98. n. 8. Caſtil. d. c. 44. num. 9. & ſeq.*
13 quamuis enim reſpectu validitatis; & roboris teſtamenti
attendatur tempus mortis teſtatoris, tum ad interpretan-
dam voluntatem teſtatoris, & ad cognoſcendum, quæ bo-
na in legato contineantur, non tempus mortis, ſed tem-
pus conditi teſtamenti attendendum eſt: eum verba teſta-
14 toris interpretanda ſint ſecundum tempus prolationis
ipſorum verborum, *Goffred. in l. interuenit, ff. de legat. præ-
ſtan. Soc. ſen. conſ. 6. nu. 2. lib. 2. Simon. de Pret. de Interpret.
vlt. volunt. lib. 4. interpr. 1. dub. 9. n. 35. & alij apud Honded.*
15 *d. conſ. 63. n. 51. verſ. primum quidem, & n. 71.* vnde lega-
16 tum relictum famulis, intelligitur de his, qui erant tempo-
re teſtamenti: quemadmodum legatum factum Eccleſiæ
parochiali, debetur Eccleſiæ, in cuius parochia teſtator
habitabat teſtamenti, *Capel. Tholoſ. dec. 191. Roman. in
auth. ſimiliter, num. 91. C. ad l. ſalc. prout refert Cancer. var.
lib. 3. c. 20. n. 118. & ſeq.*
17 Contrariam tamen ſententiam tenuit *Bart. in d. l. ſi ità,
n. 4. verſ. aut in teſtamento, ff. de Aur. & arg. leg. quam com-
munem dicit Menoch. loco cit. n. 28. vbi citat Bero q. 30. n. 5.
Theſaur. dec. 168. Coccin. dec. 48. num. 11.* vbi dicit, quod
quando legatum relictum fuit perſonæ coniunctæ, tunc
attenditur tempus mortis, non teſtamenti.
18 Prædicta verò concluſio limitatur 1. vbi de contraria
mente teſtatoris appareret, ſiue expreſsè, *vt in d. l. ſi ità
ſcripſiſſet, ff. de leg. 2. & l. Iulianus, §. fin. ff. de leg. 3.* ſiue ta-
citè, *dict. l. ſi ità, ff. de Aur. & argen. leg.* hoc enim caſu le-
gatum poterit futura continere, *vt in dictis iuribus, &
trad. Bart. in l. 2. num. 1. ff. de alim. & cibar. legat.* vbi dicit,
quod verba quamuis ſint præteriti, vel præſentis tempo-
ris, referuntur ad futura in his, quę ex mera voluntate Te-
ſtantis dependent, *Coccin. dec. 48. n. 9. Theſaur. d. dec. 168. n.
4. & alij apud Caſtil. d. c. 44. n. 12. Gratian. d. c. 98. n. 14. & c.
782. nu. 5.* vbi dicit, quod tunc non attenditur pronomen
poſſeſſiuum, ſi poteſt colligi contraria mens diſponentis.
19 Limitatur 2. in legato facto fauore piæ cauſæ: in hoc
enim comprehenduntur futura, *Bero conſil. 44. lib. 2. quem
refert, & ſequitur Menoch. d. lib. 4. præſumpt. 127. n. 18.*
20 Limitatur 3. quando agitur de modico præiudicio: hoc
enim caſu legatum etiam futura comprehendit, *Bart.
communiter receptus in d. l. ſi ità, n. 4. ff. de aur. & arg. leg.*
21 Limitatur 4. vbi legatum conceptum eſſet per verba
ſubiunctiui modi, ſiue ſint præſentis temporis, ſiue præ-
teriti imperfecti: tunc enim ſemper comprehenderet fu-
tura, *Dec. conſ. 41. n. 3. Pereg. de fideicom art. 46. n. 29. Surd.
conſ. 362. nu. 27. lib. 3. Coccin. dec. 48. nu. 7. & ſeq. & alij apud*
22 *Gratian. diſcept. for. c. 98. num. 12. & 13.* vbi etiam dicunt,
quod quando verba ſonant in futurum, comprehendun-
tur acquiſita poſt teſtamentum non obſtante pronomine
poſſeſſiuo.
23 Limitatur 5. quando legatum relinquitur ſub aliquo no-
mine appellatiuo de ſui natura collectiuo, vt grex, pecu-
lium, hæreditas teſtatori obuenta, & ſimilia: hæc enim re-
cipiunt augmentum, & diminutionem, & comprehen-
dunt etiam futura, *l. grege, ff. de leg. 1. l. peculium legatum, ff.
de leg. 2. Bart. loc. cit. d. n. 4. Dilect. de Art. teſtan. tit. de legat.*
24 *caut. 10. Menoc. d. præſumpt. 127. n. 26. lib. 4. & alij commu-
niter.* idem dicendum ſecundùm aliquos, quando legato
podère, alij agri ei adiunguntur, & pro vnico podère poſ-
ſidentur: nam tunc agri empti poſt conditum teſtamen-
tum ad legatarium pertinent: quia legatum podèris con-
tinet vniuerſitatem quamdam agrorum ex vulgare ſigni-
ficatu; contraria tamen ſententia verior videtur, hoc
enim legatum cenſetur potius particulare: & ideò non
extenditur ad ea, quæ Teſtator poſt teſtamentum acquiſi-
uit; quia hoc nomen, podère cum non ſit nomen iuris: re-
cipit limitationem ſecundùm diſpoſitionem Teſtatoris,
qui non præſumitur cogitaſſè de futuris, ſed tantùm de
præſentibus, vt ſuprà diximus, *& ita tenet Bart. in l. 1. n. 7.
ff. de Reb. dub. Burſat. conſ. 246. n. 19. lib. 3. Iaſ. conſ. 91. nu. 1.
lib. 1. Honded. d. conſ. 63. nu. 20.* vbi dicit, quod legatum rei
particularis, vt fundi, ſeu podèris, comprehendit illud
tantùm, quod teſtator habebat tempore teſtamenti.
25 Limitatur 6. quando ex cauſa alluuionis fuiſſet factum
augmentum; tunc enim augmentum huiuſmodi etiam
poſt teſtamentum factum debetur legatario, *l. quod in re-
rum, §. ſi quis poſt, ff. de leg. 1. l. ſæpe legatum ff. de leg. 3.* ita
26 etiam, ſi teſtator rei legatæ aliquid adiecit, vel ex altero
fundo, quem ipſe tempore teſtamenti poſſidebat, vel ex eo
27 quem poſteà acquiſiuit, huiuſmodi augmentum legato
cedit, *d. l. quod in rerum, §. ſi quis poſt*, quod etiam ad con-
tractus extendit *Gratian. diſcept. for. c. 782. n. 6. & ſeq.* vbi
28 dicit quod donatis domibus, omnia, quæ adijciuntur pro
ipſis domibus perficiendis, & illis reddendis ad meliorem
vſum, veniunt in donatione, *per tex. in l. ſi areæ, 40. ff. de l.*
29 2. vbi, ſi poſt aream legatam, in ea ædificetur, totum ædi-
30 ficium ibid. conſtructum cenſebitur legatum: quemad-
modum res legata decreſceret, ſi partem rei legatæ teſta-
tor poſt teſtamentum detraxit, & alteri fundo adiecit cum
noſtra deſtinatione fundorum nomina, & domus, non
natura, conſtituatur, *vt in d. §. ſi quis poſt, vbi Bart. & alij,*
31 & hoc quidem procedit, quoties augmentum acceſſoriè
accedit rei legatæ, vt quoddam additamentum ad rem le-
gatam, *l. cum fundus, ff. de leg. 2.* ſecus eſſet, ſi bona poſt te-
ſtamentum acquiſita, ſunt æquè principalia, nec ſunt ad-
iecta, neque accedunt rebus legatis: quia tunc illa non in-
cluduntur in legato *Barto. Socin. in l. ſerui electione, §. fin.
col. pen. ver. ſecunda ratio, ff. de leg. 1. Bero conſ. 44. n. 46. lib.
2. & alij apud Honded. d. conſ. 63. nu. 34. & ſeq. ei apud Me-
noch. d. lib. 4. præſumpt. 127. n. 31.* ſicuti in diſpoſitione ho-
32 minis, quando fit mentio de re particulari, non compre-
henditur incrementum ſuperueniens ſeparabile ab anti-
quo, & præterito iure, *vt dicit, Alex. conſ. 25. nu. 2. lib. 7. per*

tex.

tex.in l.item ſi fundi, §. huic vicinus, ff. de vſufr.

33 Limitatur 7. quando legatum fuit relictum per verba geminata, prægnantia, & ampla: hoc enim caſu comprehenderet etiam futura, puta ſi fuit dictum omnium, ſingulorum, cuiuſcumque generis, *vt poſt Crot.conſ.34. & ſeq. Dec.conſ.69.n.3. Cephal.conſ.763.n.25.lib.5. tenuit Rota coram Coccino dec.48.n.13. & ſeq.*

34 Limitatur 8. ſi Teſtator dixerit, lego pecunias, ſeu argentum, quod meum erit tunc enim in legato continebitur argentum, quod Teſtatoris erit non ſolum tempore conditi teſtamenti, ſed etiam mortis ipſius teſtatoris. *Dilect.de Art.teſtan.tit.de legat.d.caut.10. in fin. Bellon.conſilio 5.numer.16. & alij, quos refert, & ſequitur Menoch. citat num.37.*

S V M M A R I V M.

1 *Si Teſtator relinquat legatum, ſeu fideicommiſſum ſuis conſanguineis, cenſetur reliquiſſe ijs conſanguineis, qui nati erant, vel concepti tempore teſtamenti, vel mortis Teſtatoris: declaratur n.2.*
3 *Si Teſtator vocauit expreſsè naſcituros, admittuntur nati poſtquam ceſſit dies fideicommiſſi.*
4 *Quando dicatur Teſtator expreſsè vocaſſe naſcituros.*
5 *Cui debeatur legatum relictum familiæ.*

C A P. VIII.

Quibuſdam debeatur legatum, ſeu fideicommiſſum, ſi fuerit relictum conſanguineis ipſius Teſtatoris.

1 REſp. quod debetur ijs tantùm cognatis, vel Conſanguineis, qui iam nati erant, vel concepti tempore teſtamenti, vel mortis Teſtatoris, & ſic eo tempore, quo legatum defertur: non autem ijs, qui poſtea concepti ſunt, *l.ſi cognatis, vbi Doctores ff.de Reb.dub.* niſi aliud appareret de voluntate Teſtatoris, *vt inquit Tiraq.de Retr.lignag.§.1.gl.9.n.24. & 85.* vbi etiam dicit, quod in legato, aut fideicommiſſo relicto propinquis, ſiue conſanguineis, intelligitur de his tantùm, qui ſunt intra decimum gradum, *de quo vide gl.in c.poſtremo, ver.conſanguineus, extr. de Appell.* vbi id intelligit de ijs, qui ſunt intra ſeptimum gradum, *Paul.de Caſtr.conſ.383.libr.1. Dec.conſ.321. &*
2 *conſ.323.* & hoc quidem procedit in legato, ſeu fideicommiſſo puro; ſecus in conditionali, in quo ſufficit, ſubſtitutos in rerum eſſe natura eo tempore, quo legati, ſeu fideicommiſſi dies cedit, & ſic tempore purificatæ conditionis, *l.interuenit ff.de leg.præſtan. Ang.conſ.38. Alex. conſ.26.in fin.lib.3. Corn.conſ.17.lib.3. Cur.iun.conſ.3.num. 19. & conſ.113.nu.11. & alij apud Cephal.conſ.16.num.62. & 63.*

3 Obſerua tamen, quod ſi teſtator vocauit expreſsè naſcituros, tunc admittuntur nati, poſtquam ceſſit dies fideicommiſſi, *Ruin.conſ.22.n.12.lib.2. Natt.conſ.675.n.4. Rolan.conſ.70.n.47. & ſeq.lib.3. Surd.conſ.125.num.34.lib.1. quos refert, & ſequitur Gratian.diſcept.for.c.776.nu.20. &*
4 21. ſubdens, quod tunc dicitur teſtator expreſsè vocaſſe naſcituros, quando tempore conditi teſtamenti nullos habebat nepotes.

5 Obſerua 2. quod licèt legatum relictum familiæ deferendum ſit illi, qui reperitur proximior tempore mortis grauati, *iux.text.in leg.Peto, §.Fratre, ff.de leg.2.* tamen ſi poſtea alius naſcatur in eodem gradu, ei quoque communicabitur ſucceſſio *gloſſ. Bald. & alij in d.l.Peto, §. Fratre hærede, ff.de leg.2. Gratian.loco cit.c.776.n.16. & ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Oratio indefinita regulariter refertur ad tempus præſens: limitatur n.4. & ſeq.*
2 *Teſtator relinquens Titio pecunias ſuas, cenſetur reliquiſſe eas pecunias, quas tempore teſtamenti habebat.*
3 *Nomina poſſeſſiua, meum, tuum, ſuum, præſens tempus ſignificant.*
4 *Inſtitutio poſthumi, ſi ſimpliciter fiat, non ſolùm comprehendit poſthumum naſciturum ex vxore, quam teſtator habet tempore teſtamenti, ſed etiam ex alia.*
5 *Locatio indefinita trahitur etiam ad tempus futurum ex mente contrahentium.*
6 *Vbi tractatur de modico præiudicio, comprehenduntur etiam futura.*
7 *Obligans bona ſua intelligitur obligaſſe etiam bona futura.*
8 *Conſtituens procuratorem his verbis, Titium ad cauſas meas conſtituo, cenſetur illum conſtituiſſe etiam ad lites futuras.*
9 *Quid ſi mandatum fuerit reſtrictum ad cauſas in Romana Curia deuolutas.*

C A P. IX.

Ad quod tempus oratio indefinita referatur.

1 REſp. quòd regulariter refertur ad tempus præſens, *Bart.in l.Medico, ff.de Aur. & arg.legat. Mantic.de Tacit. & ambig.conuent.lib.7.tit.16.n.46.*

2 Vnde, ſi ità legatum eſſet, pecunias meas relinquo Titio, hoc legatum intelligitur de ijs pecunijs, quas tempore teſtamenti Teſtator habebat: quia nomina poſſeſſiua, *meum,*
3 *tuum, ſuum,* præſens tempus ſignificant, *l.ſi ita legatum, & d.l.Medico, vbi DD. ff.de Aur. & arg.leg.*

4 Limita 1. in inſtitutione Poſthumi, quæ ſi ſimpliciter fiat, non ſolum comprehendit poſthumum naſciturum ex vxore, quam Teſtator habebat tempore teſtamenti, ſed etiam ex alia *iuxta l.placet, ff.de liber. & poſthum.* quod eſt ſpeciale fauore teſtamenti conſeruandi, *vt dicit gloſ. & Bart.ibid.*

5 Limita 2. in locatione indefinita; hæc enim trahitur etiam ad tempus futurum ex mente contrahentium, *vt notat Mantic.de Tacit & ambig.conuent.lib.7.tit.16.num. 46.per text.in leg.ſi ſeruitus, ff.de ſeruit.Vrban.præd.*

6 Limita 3. vbi tractatur de modico præiudicio, quia tunc etiam comprehendũtur futura, *vt dict. Bart.in d.leg.ſi ità legatum, num.4.verſ.ſi verò eſſet, &c.* & ideò ſi quis bo-
7 na ſua ſimpliciter obligauerit, intelligitur etiam de bonis futuris: quia de modico agitur præiudicio, *l.*
8 *vlt.C.Quæ res pig.oblig.poſſ.* eadem ratione, ſi quis conſtituat procuratorem his verbis, Titium ad cauſas meas conſtituo, huiuſmodi mandatum ad futuras etiam lites porrigitur, *Put.deciſ.37.lib.3. quem refert Mantic.loco cit. vbi de communi.*

9 Idem dicendum, ſi mandatum fuerit reſtrictum ad cauſas in Romana Curia deuolutas: quia extenditur etiam ad deuoluendas, ſeu mouendas, *Rot.de Procur.in nou.dec. 3.n.3. quam refert Gratian.diſcept.for.c.274.n.21. Mantic d.lib.7.tit.16.n.45.*

S V M M A R I V M.

1 *Longum tempus dicitur decennium: modicum verò tempus dicitur infra decennium vſque ad nouem annos: contrarium num.6.*
2 *Quinquennium eſt modicum tempus.*
3 *Locatio ad nouennium non dicitur ad longum tempus: declaratur n.4.*
5 *Locatio bonorum Eccleſiaſticorum vltra triennium eſt prohibita.*
6 *Arbitrio Iudicis remittitur, quodnam dicatur longum, vel modicum tempus.*
7 *Locatio ad vitam locantis, vel conducentis dicitur ad longum tempus.*

C A P. X.

Quodnam dicatur modicum, & longum tempus.

1 ALij dicunt, quod longum tempus dicitur decennium, *ex Rubr.C.de Præſcript.long.temp.10.vel 20.ann. &*

ità

ità tenet Bart. in l. 1. §. quod autem, n. 3. ff. de ſuperfic. Quarant. in ver. Alienatio rerum Eccleſiæ, nu. 17. Bertaz. clauſ. 15. gl. 2. nu. 6. Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. gloſ. 6. nu. 9. in fin. & alij communiter, modicum verò tempus dicitur infra decennium vſque ad nouem annos: cum enim tempus decem annorum dicatur longum, ſequitur, quod minus tempus non eſt longum, ſecundum *gloſ. in clem. monaſterium, ver. ad tempus modicum, de reb. Eccl. non alien. Io: de Amic. conſ. 125. verſ. Nihilominus, vol. 1. Caroc. de Locat. & conduct. p. 2. tit. de locatione ad longum tempus, qu. 1. nu. 7. & ſeq. Greg. deciſ. 344. nu.* 12. quod etiam videtur probari ex
2 doctrina *Bart. in d. l. 1. §. quod autem*, vbi dicit, quod quinquennium eſt modicum tempus, *per l. ſi filiofam. §. fin. ff. ſolut. matr. & ità etiam tenet Mantic. de Tacit. & am-*
3 *big. conuent. lib. 5. tit. 4. nu.* 10. vbi dicit, quod locatio ad nouennium non dicitur ad longum tempus; quod intellige
4 de locatione rei prophanæ: nam locatio bonorum eccle-
5 ſiaſticorum vltra triennium tanquam nimis longa prohibetur *per extrau. Ambitioſæ de Reb. Eccleſ. non alien.* & ità intelligendos eſſe teſtes deponentes de longo, vel modico tempore, dicit *Io: de Amic. loco cit.*

6 Alij verò ſentiunt, id remittendum eſſe arbitrio Iudicis, *l. 1. ff. de Iur. deliber. & ita docet gloſ. in leg. 1. §. quod autem, ff. de ſuperfic. & in l. etſi poſt tres ff. ſi quis caut. Bart. in l. ſi inſulam, n. 3. ff. de verb. oblig. Alex. conſ. 219. nu. 21. lib. 6. Menoch. de Arbitr. Iud. lib. 2 caſ. 4. n. 5. Seraph. dec. 580. n. 5. Afflict. dec. 241. n. 3. Coccin. dec. 100. n. 2. Caroc. loc. cit. nu. 5.* vbi dicit, quod ſtatur arbitrio Iudicis, quando dicatur locatio ad longum tempus, *Roſenthal. de feud. c. 6. concl. 59.*

7 Notandum tamen eſt, quod locatio ad vitam locantis, vel conducentis, proculdubio diceretur ad longum tempus: quia habet naturam perpetuæ locationis, *gloſſ. in c. fin. ver. perpetuas, de Reſcript. in 6. Feder. de Sen. conſ. 143. Lap. all. 31. Iaſ. in l. ſi non ſortem, §. ſi centum, num. 9. ff. de condict. indeb. Pont. n. de Spol. lib. 2. nu. 137. Couar. var. reſol. lib. 2. c. 16. n. 3. & alij apud Caroc. de locat. & Conduct. p. 2. q. 2. tit. de locatione ad vitam, n. 1. & ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Ea, quæ incontinenti fiunt, cenſentur ineſſe: limitatur nu. 12. item declaratur n. 15.*
2 *Error non præſumitur, niſi probetur.*
3 *Vbi confeſſio incontinenti reuocatur, non eſt opus aliter probare errorem: limitatur n. 4.*
5 *Teſtis à periurio excuſatur, ſi incontinenti ſe corrigat.*
6 *Vim vi incontinenti ſine interuallo repellere licet.*
Quando percutiens Clericum in excommunicationem non incidat, ibidem.
7 *Poteſt Epiſcopus pro defenſione ſuorum iurium incontinenti excommunicare ſubditos nulla præcedente monitione, & ordine iudiciario.*
8 *Regularis in delicto deprehenſus extra clauſtra, poteſt ad carceres Epiſcopales duci: ſed Ordinarius ſtatim illum remittere debet ad ſuum ſuperiorem etiam nemine inſtante.*
9 *Ordinarius detinens carceratum Regularem in caſibus à iure non permiſſis, excommunicationem incurrit.*
10 *Quomodo intelligatur hæc dictio, ſtatim, vel incontinenti, & num. 11.*
Ad inducendam correſpectiuitatem dicitur incontinenti fieri ſi fiat intra vnum diem, ibid.
Qui offert, ſe probaturum incontinenti, probando infra triduum, non cenſetur probaſſe extra terminum, ibid.
Dolor iuſtus in actibus ſucceſſiuis dicitur ſemper adeſſe, & reſpectu vltimi doloris cenſetur actus fieri incontinenti ibidem.
13 *Quando præcisè tempus appoſitum eſt alicui, diſpoſitioni, qui permittit, illud labi cenſetur ei renunciare.*
Tempus limitatum continet contrariam diſpoſitionem poſt tempus, ibid.
14 *Inſtrumenta poſſunt produci vſque ad ſententiam excluſiuè.*

CAP. XI.

Quæ dicantur fieri incontinenti.

EX reſolutione huius dubij non mediocres iuris quæſtiones explicantur; nam ea, quæ incontinenti fiunt
1 cenſentur ineſſe, *l. lecta, ff. ſi cert. pet.* item licet error non
2 præſumatur, niſi probetur, *vt notatur in l. ſi poſt diuiſio-*
3 *nem, C. de Iur. & fact. ignor.* tamen vbi confeſſio incontinenti reuocatur, non eſt opus aliter probare errorem, *vt poſt gl. in c. fin. ver. iuſta cauſa, de Iureiur. in 6. dicit Alc. in Reg. 3. præſumpt. 21. n. 3. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit.* 16. n. 261. vbi id limitat, quando confeſſio fuit acceptata
4 à parte. Similiter teſtis à periurio excuſatur, ſi inconti-
5 nenti ſe corrigat, *vt eſt tex. in cap. præterea, de Teſtib. cogen.* quemadmodum vim vi incontinenti ſine interuallo
6 repellere licet ita, vt ſi quis in tali caſu percuſſerit Clericum, excommunicationem non incurrat, *iuxta cap. 3. vbi DD. de ſent. excomm. gloſſa in cap. ſi perfodiens, ver. legibus ſæcularib. de Homic. Ricc. in Prax. for. Eccl. p. 3. reſ. 497. nu. 1. & 2, Gratian. diſcept. for. c. 837. n. 6.* vbi dicit, quod licitum erit præuenire ante tempus quando quis probabiliter timet, ne à Clerico percutiatur.

7 Item poſſe Epiſcopum pro defenſione ſuorum iurium incontinenti excommunicare ſubditos nulla præcedente monitione, & ordine iudiciario, *probat Ricc. d. p. 3. reſol. 497. n. 3. & ſeq. & alij communiter.* ſimiliter Regularis in delicto deprehenſus extra clauſtra poteſt quidem ad carceres Epiſcopales duci; ſed Ordinarius ſtatim illum remittere debet ad ſuum ſuperiorem, etiam nemine inſtante, *iuxta decretum Sac. Congreg. apud Sperell. dec. 38. n. 13. verſ. Cæterum, Piaſec. in Prax. Epiſc. p. 2. c. 3. n. 43. Fuſc. de viſit. lib. 2. c. 17. n. 11.* alias non euitaret excommunicatio-
9 nem tanquam detinens, carceratum Regularem in caſibus à iure non permiſſis, *iuxta gl. in clem. vn. ver. capiunt, de exceſſ. Prælat.*

Quare nobis videndum eſt, quomodo intelligatur hęc dictio, *ſtatim, vel incontinenti:*

10 Quo in dubio *Ricc. in Prax. for. eccl. p. 3. reſ.* 497. videtur ſenſiſſe, illud fieri incontinenti, quod fit intra menſem; alij aſſerunt, id incontinenti fieri, quod fit paulò antè vel paulò poſt, *gl. & Bart. in l. contractus, n. 5. C. de fid. Inſtrum. Rip. lib. 3. reſp. c. 1. nu. 4. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. nu.* 45. vbi dicit, quod illud pactum dicitur apponi incontinenti, quod apponitur in ingreſſu contractus, vel naſcente contractu, vel ſtatim poſt natiuitatem contractus: alij verò id intelligunt de ſpatio 20. horarum, *iuxta gloſſa in c. cum non ab homine, de Iudic. Cened. pract. qq. canon. q. 26. n. 31.* quibus videtur fauere *textus in l. cap. 5. ff. Ad l. Iul. de adulter.* alij de ſpatio vnius diei, *vt poſt Anchar. conſil. 434. nu. 3. dixit Rota dec. 323. nu. 76. par. 6. Recent.* vbi quod ad inducendam correſpectiuitatem dicitur incontinenti fieri, ſi fiat infrà vnum diem, *& dec. 61. nu. 6. apud Cenc. de Cenſib.* vbi incontinenti fieri dicitur quod fit die ſequenti, *& ita tenent alij apud Maſcard. de probat. concl. 687. nu. 21. verſ. At ipſi &c. vol. 2.* alij putant, hoc intelligendum eſſe, ſi fiat intra duos dies, *Sperell. dec. 38. nu. 13. & 14. Vulp. in prax. iudic. cap. 42. nu. 23. Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc. par. 3. alleg. 105. num.* 20. alij hoc intelligunt de ſpatio trium dierum, *iuxta, l. fin. C. de iudic. ita Iaſ. ibid. nu. 3. Vulpell. de Dictio. in ver. incontinenti, ante n. 1. & alij apud Maſcard. vbi ſupr. d. concl. 687. num. 21. verſ. Alij verò, &c.* vnde qui offert, ſe probaturum incontinenti, probandò infra triduum, non cenſetur probaſſe extra terminum, *Bald. in l. vlt. Cod. de Iudic. Fel. in cap. licet cauſam, nu. 18. de probat. Abb. in cap. litteras, de Reſtit. ſpol. & alij apud Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. titul. 17. de Probat. n.* 71. alij quoque exiſtimant, id fieri incontinenti, quod fit etiam poſt longum interuallum, ſi durat cauſa, *ità Farinac. q. 125. nu. 403. & q. 126. nu. 214. & conſ. 66. nu. 6. vol. 1. quem refert, & ſequitur Ciriac. contr. for. 105. n. 72. & ſeq.* vbi, quod dolor iuſtus in actibus ſucceſſiuis dicitur ſemper adeſſe, & reſpectu vltimi doloris cenſetur actus fieri incontinenti. Alij etiam dixerunt, id fieri inconti-

nen-

nenti,quod ſit infra decem dies,vel intra duos menſes,vel
etiam intra annum,*vt refert Ludou.24.nu.6. verſ. & licet*
*fuerint Bellon.de poteſt.cor.quæ incontinenti,fiunt &c.lib.*1.
*c.*119.*nu.*1.*& ſeq.*vbi dicit, quod naufragium ſtatim pro-
batur,ſi intra anni curriculum probetur : ſubdens *num.*5
quod debet mercator certiorem facere ſocium de nau-
fragio,vel furto,alione caſu intra annum , alias præſume-
retur contra non denunciantem .

11 Quamuis autem ſupradictæ opiniones, excepta prima,
& vltima,probabiles ſint: probabilior tamen videtur ſen-
tentia aliorum , id remittentium arbitrio Iudicis , qui ex
temporis quantitate , & qualitate facti , & alijs circum-
ſtantijs id iudicabit,*vt poſt Alciat.reg.3. præſumpt.*21*, &*
*alios tradit Iodan.Elucubr.diuerſ.lib.*14*.tit.* 16*. de Conſ.n.*
261*.Pacif.de Salu.interd.inſpect.*2*.c.*2*.nu.* 267*. in fin. Lu-*
*dou.d.dec.Lucen.*24*.n.*6*.Cancer.var.lib.*2*.c.*16*.num.*33*. &*
*hanc magis communem dicit Maſcard.de Probat.concl.*687*.*
*n.*22*.Menoch.de Arbitr Iud.caſ.*7*.num.* 13*. vbi alios refert*
*Gratian.diſcept.for.cap.*768*.nu.*10. vbi , quod hæc verba
verificantur etiam in pluribus diebus arbitrio Iudicis ,
*Theſaur.deciſ.*77*.n.*3*.&* 4*.Cephal.d.conſ.*221 *num.*17. vbi
quod quando dictio,*ſtatim, vel incontinenti* , refertur ad
actum executiuum,importat magnum , vel paruum tem-
poris interuallum Iudicis arbitrio .

12 Obſerua tamen, quod quando eſt quæſtio de tempore ,
ea quæ fiunt incontinenti,non cenſentur ineſſe , *l.Thais,*
§.intra,ff.de fideicom.libert.Iaſ.in l.lecta , *nu.*15*.ff.ſi cert.*
*pet.Bald.in cap.cum dilectus,nu.*4*. de fid. inſtrum. quos re-*
*fert,& ſequitur Gratian.diſc.for.cap.*710. *num.* 18. *& ſeq.*
13 vbi etiam dicit, quod quando præciſè tempus appoſitum
eſt alicui diſpoſitioni,qui permittit,illud labi , cenſetur ei
renunciare , cum tempus limitatum contineat contra-
riam diſpoſitionem poſt tempus , *late Tiraq.de retract.*
*lign.§.*3*.gloſ.*4*.n.*2*.Surd.dec.*203*.n.*1*.& ſeq.*

14 Ex quo infertur , quod licet inſtrumenta poſſint pro-
duci vſque ad ſententiam excluſiuè, non poterunt tamen
produci incontinenti poſt ſententiam, *vt poſt Bald. in d.*
*cap.cum dilectus,ſcripſit,idem Tiraq.de retract.conu. §.*1.
*gloſ.*5*.n.*23.vbi,*nu.*26.addit,quod regula prædicta,*quæ in-*
15 *continenti fiunt,cenſentur ineſſe*, procedit quantum ad ip-
ſos contrahentes principales,non etiam quantum ad ter-
tios , etiamſi id reſpiciat principalem contractum : quod
etiam notauit *Cagnol.in d.l.lecta,n.*110*.ff.ſi cert. pet. Becc.*
*conſ.*92*.n.*7*.& alij apud Grat.diſcept.for.c.*730*.n.*37*.&* 38.

S V M M A R I V M.

1 *Quando tempus eſt fundamentum intentionis alicuius , de-*
*bet ab eo præciſè probari:limitatur n.*5*.&* 6.
2 *Is,qui appellauit, debet probare ,ſe in tempore legitimo ap-*
pellaſſe .
3 *Qui ſe fundat in præſcriptione , tempus certum ſuæ poſſeſ-*
ſionis probare debet .
4 *Teſtes deponentes ſuper tempore,non probant, niſi de certo*
tempore deponant .

C A P. X I I.

Quando tempus probandum ſit ab eo , qui ſe
fundat in tempore .

1 REgula eſt,quod quando tempus eſt fundamentum in-
tentionis alicuius, debet ab eo præciſè , & explicitè
probari,parte opponente,*leg.eum actum,vbi gloſ. Bart.&*
omnes ſcribentes , *ff.de negot.geſt. latè Maſcar.de Probat.*
2 *vol.*2*.concl.*1351*.per tot.*vnde is,qui appellauit,debet pro-
bare,ſe in tempore legitimo appellaſſe, *cap. Romana* , *§.ſi*
3 *vero,vbi DD.de Appell.in* 6*.c.quod ad conſultationem , de*
Sent.& re iud.& qui ſe fundat in præſcriptione , tempus
certum , ac determinatum ſuæ poſſeſſionis probare de-
bet.*gloſ.& Bart.in l.ob carnem,§.*1*.ff.de teſtib.* item teſtes
4 ſuper tempore deponentes, quando eſt fundamentum in-
tentionis alicuius , debent de certo, ac determinato tem-
pore deponere,aliàs ſi non concordant in tempore , nihil
probarent tanquam teſtes ſingulares,*Bald. in l. cum te, C.*
*de probat. Alex.conſ.*150*.n.* 12*. vol.*6*. Menoch. de Arbitr.*
*Iud.caſ.*46.vbi dicit,quod is,qui deponit , aliquem poſſe-
diſſe 20.annis,vel circa , non probat .

5 Limitatur tamen prædicta concluſio, quando is, qui ſe
fundat in tempore reperitur in poſſeſſione ; hoc enim eſt
commodum poſſeſſionis , vt reuelet ab onere probandi ,
*Bart.in l.*1*.§.non autem,n.*1*.verſ.primo &c.ff. de bon. poſſ.*
ſecun.tab.& tradunt omnes in Rubr. C. qui admitt. Maſc.
*de prob.concl.*135*.n.*21*.& ſeq.*

6 Limitatur 2. quando concurreret diuturnitas tempo-
ris:nam tunc omnia in tempore facta præſumuntur , *arg.*
l.qui in aliena,§.ſed,& ſi non adierit,ff.de Acquir. hæred.
*latè Maſcar.de probat.d.concl.*1351*.nu.* 26*. vbi citat Bar-*
*bat.in d.Rubr.C.qui admit.n.*9*.& ibid.Cagnol.n.*66.

S V M M A R I V M.

1 *Diſpoſitio facta tempore prohibito valet,ſi illius exequu-*
*tio conferatur in tempus licitum:limitatur nu.*13*. decla-*
*ratur n.*14.
Non inſpicitur initium,ſed tempus collatæ executionis, ibi-
*dem num.*1.
2 *Nulla eſt diſpoſitio ,ſi fiat tempore permiſſo , & conferatur*
in tempus prohibitum .
3 *Conceſſio feudi , vel emphiteuſis facta purè , ac ſimpliciter*
in fauorem alterius viuente primo inueſtito,eſt inualida.
4 *Quid ſi fuerit collata in tempus habile poſt eiuſdem inue-*
ſtiti obitum .
5 *Quid operetur clauſula , ex nunc prout ex tunc .*
6 *Ex inueſtitura facta per laicum tenentur etiam ſucceſſo-*
res, & hæredes .
7 *Quid ſi fuerit facta ab Eccleſiaſtico .*
8 *Donatio facta ſponſæ , in tempus matrimonij collata , non*
valet .
9 *Quid ſi conferatur in tempus ſoluti matrimonij .*
10 *Inter eos,qui matrimonium contracturi ſunt, ante nuptias*
donatio facta ſubſiſtit , etiamſi eodem die nuptiæ fuerint
ſequutæ .
11 *Valet inſtitutio , vel legatum factum incapaci , dum erit*
capax .
12 *An, & quando valeat præſentatio ad beneficium eccleſia-*
ſticum,ſi fiat de minore 14*. annorum .*
15 *Puberes teſtamentum facere poſſunt .*
16 *Quid ſi ſint in poteſtate Parentum .*
17 *Et an poſſint donare cauſa mortis .*
18 *De iure canonico filiusfam. cum conſenſu Patris in illis*
aduentitijs , in quibus Patri non quæritur vſusfructus ,
poteſt facere teſtamentum ad pias cauſas .
19 *Tam de iure canonico, quam ciuili filiusfam. teſtari poteſt*
de peculio caſtrenſi,vel quaſi,etiam ſine conſenſu Patris .
20 *Non poteſt tractari de electione ſucceſſoris , niſi poſt tres*
dies poſitionis Prælati defuncti .
21 *Coniugi durante coniugio non licet paciſci de nouo matri-*
monio contrahendo .
22 *Beneficium eccleſiaſticum non poteſt promitti,aut conferri,*
antequam vacet .

C A P. X I I I.

An valeat diſpoſitio facta tempore prohibito , ſi il-
lius exequutio conferatur in tempus licitum .

1 REſp.affirmatiuè , quia non inſpicitur initium , ſed
tempus collatæ exequutionis : quemadmodum nulla
2 erit , ſi fiat tempore permiſſo , & conferatur in tempus
prohibitum,*vt tradunt DD.communiter in l.quod ſponſæ,*
C.de donat ant nupt.

3 Ex quo infertur 1.quod licet conceſſio feudi , vel em-
phiteuſis facta purè , & ſimpliciter in fauorem alterius
viuen-

viuente primo inueſtito ſit inualida, c.1.de Cler.qui inue-
4 ſtit.fac. valeret tamen, ſi fuerit collata in tempus habile
poſt eiuſdem inueſtiti obitum, ſiue fiat à Principe, ſiue ab
inferiore, c.1.§.m ribus ſi de feud.Defun.content.c.1.§.ſi
quis inueſtierit, de feud.dat, in vic.l.commiſſ. quod intelli-
gendum eſt in vaſallis, qui ſucceſſionem non habent, c.1.
qui ſucceſſ.tenean.Pariſ.conſil.22.nu.41.& ſeq.lib.2.Signo-
rol.de Homod.conſ.60.n.4.G il.lib.2.obſeru.155.n.2.& 3.
Zaſi.de feud.p.6.n.2.Rol.conſi.2.n.44.& ſeq.lib.1.Fachin.
lib.2.controu.iur.c.28.col.1.in fin.Caualc.de vſufr.nu.155.
Soccin.iun.conſil.76.n.119.& 120.lib.1.Schrader.de feud.
p.3.c.2.n.17.& 18.Bero.conſ.106.lib.1.& alij, quos refert
5 & ſequitur Gratian.diſcept.for.c.818.per tot.& hoc magis
procederet, ſi addita fuerit clauſula, ex nunc prout ex tunc:
hæc enim operatur, vt diſpoſitio, quæ nunc fit, conferatur
in illud tempus, quo contigerit obitus ipſius inueſtiti, ità,
vt ante illius mortem nihil actum cenſeatur, Pariſ.d.conſ.
22.n.41.& 44.lib.2.Rim.iun.conſ.592.n.21.& 22.lib.5.
Felin.in c.licet cauſam, n.6.de Probat.& alij apud Gratian.
loco cit.nu.6.& 7.

6 Obſerua tamen, quod ex huiuſmodi inueſtitura facta
per laicum, tenentur etiam ſucceſſores, & hæredes; ſecus
eſſet, ſi fiat ab eccleſiaſtico: nam ſi contingat, inueſtitum
7 decedere in vita ipſius inueſtientis, tenebitur quidem
Prælatus inueſtituram ſeruare: ſed ſi idem Prælatus prius
obierit, quam inueſtitus, non tenebitur ſucceſſor, cui non
potuit præiudicari, cap.1.Qui ſucceſſ.feud.dar.tenean.c.1.
de Cler.qui inueſt.fac.

8 Infertur 2. quod etſi donatio facta ſponſæ in tempus
matrimonij collata, non valeat, iuxta text.in d.l. quod
ſponſæ: ſi tamen confertur in tempus ſoluti matrimonij,
valebit vt donatio cauſa mortis, l.ſi eum, ff. de Donat. int.
vir.& vxor.& notat gl.in d.leg.quod ſponſæ verſic.ſine ef-
fectu, & alij apud Gratian.diſcept.for.c.712.n.3.

10 Notandum verò eſt, quod inter eos, qui matrimonium
contracturi ſunt ante nuptias donatio facta iure ſubſiſtit,
etiamſi eodem die nuptiæ fuerint ſecutæ, l.inter eos, ff.eod.
tit.de Donat.int.vir.& vxor.

11 Infertur 3. quod valet etiam inſtitutio, vel legatum fa-
ctum incapaci, dum erit capax; vel capere poterit, l.in
tempus, vbi DD.communiter, ff. de hæred.inſt.Ceuall.in
ſpec.opin.commun.con.commun.q.472.vbi, quod ſpurius po-
teſt hæres inſtitui in tempus, quo fuerit legitimatus.

12 Infertur 4.quod valeret etiam præſentatio, ſi fiat de mi-
nore 14.annorum cum conditione, ſi impetrauerit à Pa-
pa diſpenſationem: dummodò verificetur conditio infra
tempus à iure datum ad præſentandum, Alphon.de Leone,
de offic.Capellani, q.4.praxi 6.n.49.quem refert, & ſequitur
Barb.de offic.& pot.Epiſc.p.3.alleg.60.nu.77.in vltim.im-
preſ.& nos etiam diximus in tract.de Regim.eccleſ.Epiſc.
lib.3.c.6.n.70.

13 Limita ſupradictam concluſionem, quando lex reſiſte-
ret initio actus propter imbecillitatem conſilij contra-
hentium, vt in minore, & ſimilibus conferentibus effe-
ctum, & exequutionem in tempus licitum, & permiſſum:
tunc enim non valeret talis diſpoſitio, quia principum eſt
de ſubſtantia actus, qui gerit, l.ſi minor.ff.de verb.oblig.leg.
ſi minor.Cod Qui manumitt.non poſſ.leg.ſi minor, vbi Bald.
ff.de Ser.expor cap.ſi eo tempore de Reſcript.in 6.Bart.in
leg.1.§.nunciatio, n.30.ff.de oper.nou.nunc.Aym.conſil.97.
nu.8.Cacheran.deciſ.130.n.8.& alij apud Gratian.d.c.712.
14 n.2.quod procedit in actibus inter viuos; nam ſi puberes
15 ſint, teſtamentum facere poſſint, ac de bonis diſponere,
iuxta l.qua ætate, ff.de Teſtam.auth.ſed hodie, C.Qui ma-
16 num non poſſ.niſi eſſent ſub poteſtate parentis: tunc enim
haud poſſent teſtari etiam Patre permittente, l.qui in po-
teſtate, ff.eod.tit.de Teſtam.quamuis donare poſſint cauſa
mortis Patre volente, iuxta tex.in l.tam is, §.ſi ius fam.ff.
17 de mortis cauſ.donat.& hoc verum quidem eſt ſecundùm
ius ciuile; ſed de iure canonico filiusfam.cum conſenſu
18 Patris in illis aduentitijs, in quibus Patri non quæritur
vſusfructus, poteſt facere teſtamentum ad pias cauſas, vt
d.Bart.in d.l.qui in poteſtate, ff.de Teſtam.per tex.in c.li-
19 cet, de Sepult.in 6.item tam de iure canonico, quàm ciui-
li poteſt filiusfam.teſtari de peculio caſtrenſi, vel quaſi
caſtrenſi etiam ſine conſenſu Patris, d.c.licet, & l.fin.C.
qui teſtam.fac.poſſ.l.filiusfam.in fin.ff.de Don.

20 Item, quandiu viuit Prælatus eccleſiæ licet eius vita de-
ſperata ſit tractari non poteſt de electione ſucceſſoris, ni-
ſi poſt tres dies diſpoſitionis Prælati defuncti; ita vt tra-
ctatus antea factus inualidus ſit: quemadmodum irrita eſt
etiam citatio, ſeu vocatio ad electionem peragendam,
emiſſa ante mortem Prælati, quia lex reſiſtit initio actus,
vt eſt textus in c.nullus 7.diſt.79.latè Laym.in qu.canon.de
Præl.tor.eccleſiaſt.elect.c.4.q.30.vbi etiam dicit, quod ea-
dem ratione coniugi durante coniugio non licet paciſci
de nouo matrimonio contrahendo poſt mortem coniu-
gis, & in Theol.lib.5.tr.10.p.4.c.10.nu.7.vbi citat Abb.in
c.vlt.num.2.de eo, qui duxit &c.Lancellot.in inſtit.iur.ca-
non.lib.2.de Diuor.§.cum ea autem, Sanch.lib.7.diſp.79.n.
40.quemadmodum nec beneficium eccleſiaſticum ali-
cui promitti, aut conferri poteſt, antequam vacet, cap.2.
de conceſſ.præb.

S V M M A R I V M.

1 *Si quid fieri debet poſt certum tempus, ante illud fieri non poteſt: limitatur n.2.& ſeq.*
Hæres grauatus diſtribuere bona inter pauperes poſt mortem ſuam, non poteſt ante mortem ea diſtribuere ibid.
2 *Si quis iuſſus fuerit poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere certæ perſonæ, poteſt etiam in vita reſtituere.*
3 *Si debitor promiſit ſoluere pecuniam certa die, ſtatim ſoluere poteſt: limitatur, quando tempus appoſitum fuit fauore creditoris, n.4.*

CAP. XIV.

An, ſi aliquid fieri debeat poſt certum tempus, ante illud tempus fieri poſſit.

1 RESp.negatiuè, l.ſtatu liberum, §.Stichum ff.de leg.2.
Dec.conſ.460.col.fin.quem refert, & ſequitur Crauet.
conſil.156.n.5.& ità tradunt DD.in l.poſt mortem, C.de fi-
deicomm.nam permiſſum vno tempore, cenſetur alio pro-
hibitum, vt ex d.l.ſtatu liberum, §.Stichum, probat Fon-
tanell.dec.249.nu.9.vnde hæres grauatus diſtribuere bo-
na inter pauperes poſt mortem ſuam, ante mortem diſtri-
buere non poteſt, quia agitur de præiudicio pauperum
ſuperuenientium, Bart.in l.cum pater, §.à filia, ff.de leg.2.

2 Limita 1.ſi certæ perſonæ poſt mortem ſuam quis hæ-
reditatem reſtituere fuerat iuſſus; tunc enim poſſet in vi-
ta reſtituere, cum in tali caſu voluntas teſtatoris non ad-
uerſetur, dict.leg.poſt mortem, C.de fideicom.gloſ.in d.l.cum
pater, §.à filia, & in l.vxorem, §.Scæuola, ff.de leg.3.

3 Limita 2.ſi debitor promiſit ſoluere pecuniam, vel
quid aliud certa die, quia ſtatim dare poteſt; totum enim
medium tempus ad ſoluendum liberum eſt promiſſori, l.
ſtipulatio iſta, §.inter certam, ff.de verb.oblig.niſi tempus
4 appoſitum fuerit fauore Creditoris: quia tunc eo inuito
ante tempus ſolui non poteſt, l.qui Romæ, vbi Bart.&
alij, ff.eod.tit.

S V M M A R I V M.

1 *Tempus tam legale, quàm conuentionale non currit impedito: limitatur n.7.& ſeq.*
2 *Dies impedimenti non computatur in termino.*
3 *Nemo ex ſua fraude commodum reportare debet.*
4 *Explicatur textus in cap.fin.de elect.*
5 *Tempus in compromiſſo præfixum non currit ſtante impedimento, & donec litigatur.*
6 *Quid ſi adſit iuramentum.*
7 *Debitor non excuſatur, quando impedimentum ex ſua culpa proceſſit.*
8 *Quid ſi debitor per tertium iniuſtè impediatur abſque culpa creditoris.*

Ex-

Explicatur textus in l. quibus diebus, ff. de Cond. & dem. ibidem.

9 *Præſcriptiones currunt non obſtante quocumque impedimento.*

10 *Tempus in præſcriptionibus eſt continuum, niſi aliter caueatur per legem, vel ſtatutum.*

CAP. XV.

An tempus legale, & conuentionale currat impedito.

1 NOnnulli Doctores putant, quod tempus conuentio-
nale præfixum à partibus currat etiam impedito;
non autem tempus legale, *ita Car. in cap. exceptionem, col.
3. de except. Fel. in cap. cum inter eo l. 11. verſ limita 2. eod.
tit. de except. Tiraq. de Retr. conuent. §. 1 gl. 2. num. 56. quos
refert, & ſequitur Surd. dec. 189. n. 27. per text. in c. fin. de
elect.* ſed verior eſt opinio, quod tempus tam legale, quàm
conuentionale regulariter non currat impedito, *l. quibus*
2 *diebus. ff. de cond. & demon.* vnde dies impedimenti non
computantur in termino, *vt ibid. notat Bart. & alij com-
muniter:* alioquin, ſi liceret parti impedire aliam partem,
& ex tali impedimento obtinere, vt tempus currat impe-
3 dito, ex ſua fraude commodum reportaret, quod non eſt
eſt permittendum, *§. item ſi quis in fraudem, inſt. de Act. l. 3.
§. quanquam, ff. de condict. cauſ. dat.*
4 Nec obſtat *tex. in d. c. fin. de elect.* quia ibi tantùm dici-
tur, quod electoribus impeditis currit tempus, ſi poſſint
impedimentum tollere, *vt ibid. notat gl. & Doctores.*
5 Ex his infertur, quod tempus in compromiſſo præfi-
xum non currit ſtante impedimento, & donec litigatur,
*c. ſignificante, 7. de pignor. Roman. conſ. 435. n. 2. Dec. in l. quod
te, nu. 56. in 2. lectur. ff. ſi cert. pet. & alij apud Gratian. di-
6 ſcept. for. c. 929. n. 9.* etiamſi adeſſet iuramentum; quo non
obſtante impeditus excuſatur, cum ei tempus non cur-
rat. *d. cap. ſignificante, de Pign.*
7 Limita, quando impedimentum proceſſit culpa debi-
toris, quia tunc non excuſatur, *Bart. in l. 2. § ſi quis in iu-
dicio, ff. ſi quis caut. Dec. in d. l. quod te, in 2. lectur. num. 56.
ff. ſi cert. pet.*
8 Limita 2. quando pars per tertium iniuſtè impeditur
abſque culpa creditoris, quia neque tunc excuſatur, *ſe-
cundùm Bart. in l. in teſtamento, ff. de cond. & demon.* vbi
etiam dicit, quod in tali caſu datur actio contra impe-
dientem; nec obſtat *textus in d. l. quibus diebus*, vbi ſermo
eſt de impedimento per tertium præſtito, & tamen dies
huiuſmodi impedimenti non computantur: quia hoc de-
bet intelligi, quando impediens non erat ſoluendo, *vt
ibid. notat Bart. n. 2. verſ. Vnde puto.*

Ego tamen cenſeo, quod, etiamſi impediens ſit ſoluendo debitor excuſetur à pœna, vel mora, ſi non ſoluat propter huiuſmodi impedimentum: tum quia *d. l. quibus diebus*, non loquitur cum hac limitatione, ſed ſimpliciter: tum quia ità videtur decidere *textus in d. cap. ſignificante de Pignor.*

9 Limita 3. in præſcriptionibus: iſtæ enim currunt non
obſtante, quocunque impedimento, quia tempus in præ-
10 ſcriptionibus eſt continuum, niſi aliter caueatur per le-
gem, vel ſtatutum, *gl. communiter recepta in Rubr. ff. de di-
uerſ. præſcript. Hond. conſ. 83. n. 54. lib. 1. Alex. conſil. 4. num.
19. lib. 2. Gratian. diſcept. for. cap. 475. num. 16. & ſeq. & cap.
929. num. 9. & ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus dilationis a iure conceſſæ eſt continuum, & ideò in eo computantur etiam dies feſtiui.*

2 *Quid ſi feriæ abſorberent totam dilationem, vel maiorem partem.*

3 *Si in Sabbato Palmarum concederetur dilatio dierum 15. talis dilatio curreret poſt octauam Paſchæ.*

4 *Quid ſi ex ſtatuto aſſignatur certum tempus ad probandum coram Arbitris, & Arbitri ante hebdomadam ſanctam acceptauerint compromiſſum.*

5 *In cauſis pecuniarijs vna tantùm dilatio regulariter datur, niſi extaret legitimum impedimentum in prima dilatione, vel alia rationabilis cauſa concurrat.*

6 *In cauſis criminalibus dantur duæ dilationes accuſatori, & tres Reo.*

7 *Solent Iudices facilè concedere Reis plures dilationes.*

8 *Ad defenſionem Rei poſſunt quandocunque etiam poſt concluſionem in cauſa recipi teſtes ad probandam innocentiam.*

9 *Dilatio data abſenti currit a die, quo fuit ei intimata.*

CAP. XVI.

An tempus dilationis à Iure conceſſa ſit continuum, vel vtile.

1 REſp. quod eſt continuum: & ideò in eo computantur
etiam dies feſtiui, *l. ſiue pars, vbi DD. C. de Dilat.*
2 Obſerua tamen, quod ſi feriæ abſorberent totam dila-
tionem, de maiorem partem, non computarentur in dila-
tione, *Hoſt. in c. licet cauſam, de Probat. Bald. in l. ſi quando,
q. 4. n. 6. C. de Teſtib. Lanfranc. in c. quoniam contra, in ver.
dilationes, col. 2. de Probat. quos refert, & ſequitur Grauat.
ad veſtr. l. 5. c. 4. n. 7.* & ideò ſi in Sabbato Palmarum con-
3 cederetur dilatio dierum 15. huiuſmodi dilatio curreret
poſt octau. Paſchæ, quia omnes illi 15. dies ſunt feriati, *l.
omnes dies C. de fer. Bald. in d. l. ſi quando, n. 6. C. de Teſti-
bus Marant. de ord. Iudic. p. 6. tit. de Dilatione, n. 18.*
4 Ita etiam, quia in ſtatuto Vrbis *lib. 1. c. 100.* præfiguntur
15. dies ad probandum coram Arbitris, ſi Arbitri ante
hebdomadam ſactam acceptauerit compromiſſum illi 15.
dies ſequentes feriati non computantur vnde alij 15. ſub-
ſequentes poſt octau. Paſchatis intelliguntur aſſignati à
ſtatuto ad probandum, *Scacc. de Iudic. lib. 2. c. 3. de Dilat.
ad proband. n. 157. verſ. extende iſtam limitationem.*
5 Quæres, an Iudex dare poſſit plures dilationes in vna
cauſa? Reſp. quod in cauſis pecuniarijs, vnam tantùm di-
lationem regulariter dare poteſt, *l. fin. ff. de fer. l. 1. C de Di-
lat.* niſi extaret legitimum impedimentum in prima dila-
tione, vel alia rationabilis cauſa concurreret, quia tunc
6 poteſt dari ſecunda *l. oratione, ff. de fer.* in cauſis verò cri-
minalibus dantur duæ dilationes accuſatori, & très reo,
vt in d. l. fin. vbi gl. & DD. ff. de fer.
7 Solent tamen iudices facilè concedere plures dilatio-
nes Reis, præſertim, quando ſunt in carceribus: nam ma-
teria dilationum in cauſis criminalibus eſt Iudici arbi-
traria, *Innoc. in cap. ad petitionem, n. 4. de Accuſ. quem còm-
muniter ſequuntur Canoniſtæ, Alex. in l. 2. n. 8. ff. de Re iud.
Clar. in Pract. crim. § fin. q. 48. verſ. quæro quot.*
8 Addit *Bart. in l. 1. § fin. ff. de Quæſt. & in l. Diui fratres
ff. de Pœn. Paul. de Caſtr. in conſil. 325. Alex. in auth. iube-
mus, C. de Iudic. & alij apud Marant. de ord. iudic. p. 6. tit.
de Dilat. num. 3.* quod ad defenſionem Rei poſſunt quan-
docunque etiam poſt concluſionem in cauſa recipi teſtes
ad probandam innocentiam.
9 Quæres 2. quando currat dilatio data abſenti? Reſp.
quod currit à die, quo fuit abſenti intimata, *Bart. & alij in
l. Labeo, ff. de iureiur.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus à ſtatuto præfixum ad retrahendum bona alienata currit etiam ignoranti à die alienationis: declaratur n. 10. & 13.*

Tempus præſcriptionis introductæ per ſtatutum, aut ius ciuile eſt continuum, ibid. n. 1.

2 *Regulariter omnis præſcriptio currit contra ignorantem, ſed, aliquando datur reſtitutio in integrum.*

3 *An concedenda ſit reſtitutio, quando lapſum eſt tempus ad retrahendum.*

4 *Prædictum ſtatutum eſt odioſum, & contra ius commune.*

5 In

5 *In odioſis non datur reſtitutio in integrum.*
6 *Reſtitutio in integrum datur quando agitur de damno vitando; ſecus ſi agitur de lucro captando: declaratur n.9.*
7 *Poſt lapſum tempus de accuſandum, & inquirendum non datur reſtitutio in integrum.*
8 *Tempus, quod datur ad accuſandum, & inquirendum, à die maleficij computatur non autem à die ſcientiæ.*
9 *Minores poſſunt petere reſtitutionem, ac prætendere læſionem reſpectu lucri.*
10 *Conſanguineis non currit tempus retractus à die venditionis facta ab alio nomine Domini: ſed tantùm à die ratificationis.*
11 *Ratihabitio non retrothabitur in præiudicium tertij.*
12 *Quando currat tempus præfixum retractui.*

CAP. XVII.

An tempus à ſtatuto præfixum ad retrahendum bona alienata currat ignoranti.

1 RESp.affirmatiuè,quia tempus præſcriptionis introductæ per ſtatutum,aut ius ciuile, eſt continuum, exceptis caſibus in quibus contrarium deciditur, *iuxta gloſ. Bart. & alios in rubr. ff. de Diuerſ. & temp. præſcript.* ideò currit etiam contra ignorantem, *leg. fin. vbi Alex. C. de Dol. Crau. conſ.* 271 *n.* 5. & quidem à die alienationis, non autem à die ſcientiæ, *Barbat. conſ.* 50 *nu.* 2. *in fin. Crot. conſ.* 31 *num.* 4. *& alij apud Altograd. conſ.* 44. vbi etiam dicit
2 quod, regulariter omnis præſcriptio currit contra ignorantem,ſed aliquando datur reſtitutio in integrum.
3 An autem concedenda ſit reſtitutio in integrum, quando lapſum eſt tempus ad retrahendum? Reſp.negatiuè,tum quia prædictum ſtatutum eſt odioſum, & contra
4 ius commune: in odioſis verò non datur reſtitutio in in-
5 tegrum; tum quia in tali caſu agitur de lucro captando,
6 non autem de damno vitando *Soci. conſ.* 108. *col.* 4. *lib.* 4. *Dec. conſ.* 261 *col. penult. Alex. conſil.* 7 *num.* 20. *lib.* 7. *Ang. Aret. in* §. *ſi quis agens, n.* 18. *inſt. de Act. & alij quos refert, & ſequitur Crauet. d. conſ.* 361 *n.* 7. *& ſeq.* vbi etiam dicit,
7 quod poſt lapſum tempus ad accuſandum; vel inquirendum non datur reſtitutio in integrum, quia hoc etiam eſt
8 odioſum,& pœnale:quod quidem tempus non à die ſcientiæ, ſed à die maleficij computabitur, etiamſi maleficium eſſet occultum, *arg. l. fin. C. de Dol.*
9 Hoc autem procedit in maioribus, quibus non ſubuenitur in lucro, *l.* 2. *C. de iur. & fact. ignor.* ſecus eſſet in minoribus,qui poſſunt petere reſtitutionem, ac prætendere læſionem reſpectu lucri, *vt d. Crauet. loco cit. n.* 8. *per tex. in l. quamuis, C. eod. tit. de iur. & fact. ignor. c. conſtitutus, ex de reſtit. in integr.*
10 Notandum tamen eſt, quod conſanguineis non currit tempus retractus à die venditionis factæ ab alio nomine Domini,ſed tantum à die ratificationis: quia ratihabitio non retrotrahitur, quando tertio præiudicium afferret, *Tiraq. de Retract. lign. gl.* 10. *n.* 66. §. 1. *Honded. conſ.* 38. *nu.* 25. *lib.* 1. *Cacheran. dec.* 119 *n.* 28.
12 Notandum 2.quod tempus præfixum retractui, currit ſtatim poſt venditionem ante traditionem rei; quia cum lex diſponit de tempore reſpectu actus, incipit id tempus currere ſtatim à die illius actus,vt poſt Signo. *conſ.* 71. *& Alber. in l. ſi filiusfam. §. cum fundum, ff. de verb. oblig. not. Tiraq. loc. cit. d.* §. 1 *gloſ.* 10. *n.* 115. *& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Conductores perpetui, vel ad longum tempus ratione vicinitatis præferuntur in materia iuris congrui, ſicut præferuntur emphyteutæ.*
2 *Idem ius competit habentibus fundum vectigalem, & ſuperficiarijs, ac cenſuarijs.*
3 *Locatio, quæ fit ad longum tempus, tranſit in emphiteuſim.*
4 *An ex re locata ad longum tempus debeantur laudemia, & num. ſeq.*
5 *An valida ſit alienatio facta à conductore ad longum tempus. Quando emphiteuſis præſumatur, & quando locatio ad longum tempus, ibid.*
In cenſu regulariter ſolutio ſolet reſpondere fructibus, ibid.
6 *In concurſu habentis rem emphiteuticam cum habente rem liberam, præferendus eſt minus grauatus alteri magis grauato.*
7 *Dominus directi Dominij præfertur vicino non obſtante ſtatuto.*
8 *Conſanguineus, cui ſtatutum concedit ius retractus, ne res exeat de familia, an poſſit petere à Conductore rem locatam ad longum tempus.*
9 *Quando quis dicatur colonus perpetuus.*
Colonus perpetuus à Colonia remoueri non poteſt, ibid.
10 *In Colono partiario cenſetur facta tacita reconductio de anno in annum, limitatur n.* 11. *declaratur n.* 12.
12 *In bonis Eccleſiæ perpetua locatio prohibetur.*
13 *Quando intelligatur contracta emphiteuſis.*

CAP. XVIII.

An conductores perpetui, vel ad longum tempus ratione vicinitatis præferantur in materia iuris congrui.

1 RESp.affirmatiuè, ſicut præferuntur emphiteutæ: ratio eſt, quia habent vtile dominium: Vnde idem ius competit habentibus fundum vectigalem, ac Superficiarijs, & Cenſuarijs, cùm iſti etiam habeant vtile dominium, *Affl. de Iur. Prothom. in princ. n.* 38. *verſ. item quæro, an locatarius, notab.* 10. *Carpan. ad Conſtit. Mediolan. cap.* 417. *n.* 497. *& ſeq. Mut. ſup. conſuet. Panorm. cap.* 28. *n.* 4. *&*
2 5. *& alij apud Gratian. diſcept. forenſ. c.* 416. *n.* 1. *& ſeq.* vbi etiam obſeruat, quod ratio ſtatutorum concedentium huiuſmodi ius retractus, eſt vt vicini pacificè viuere poſſint,& ne cogantur habere vicinos infeſtos, *Tiraq. de Re-*
3 *tract. lignag.* §. 1 *gloſ.* 14. *n.* 79. *& ſeq.* vbi addit,quod hæc lo-
4 catio ad longum tempus tranſit in emphiteuſim, ita vt ex ea debeantur laudemia, ſicut ex emphiteuſi; & conductor non poſſit alienare inſcio Domino.
5 Contrarium tamen in hoc videtur ſenſiſſe *Rota deciſ.* 64. *n.* 3. *p.* 4. *to.* 1. *in Recent.* vbi,quod caducitas, de qua *in l.* 2. *C. de Iur. emphit.* locum non habet in locatione ad longum tempus *latè Montic. de Tacit. lib.* 22. *tit.* 2. *num.* 55. *& ſeq.* ſubdens. *n.* 56. *in fin.* quod alienatio facta in tali caſu à Conductore, nullius eſt momenti, *vt ſenſit etiam Gratian. c.* 378. *n.* 31. & quod re locata ad longum tempus non debeatur laudemium ob illius alienationem, *notat Menoch. præſumpt.* 105. *n.* 8. *lib.* 3. *Burg. de Laudem. p.* 1. *inſpect.* 5. *n.* 17. *Seraphin. dec.* 288. *n.* 11. *Rota dec.* 14. *per tot. p.* 6. *Recent.* vbi etiam quod regulariter emphiteuſis præſumitur, quando ſoluitur modica penſio;locatio verò;quando ſoluitur magna penſio; vel correſpondens fructibus attento tempore conceſſionis, & ſtatu in quo res conceſſa tunc reperiebatur, *& dec.* 110. *n.* 3. *eadem par.* 6. *Recent.* vbi additur, quod in cenſu regulariter ſolutio ſolet reſpondere fructibus *latè Mareſcot. var. lib.* 2. *c.* 76. *n.* 1. *& ſeq.* ſubdens *n.* 27. quod non ſubuertitur natura emphiteuſis, ſi concedatur pro magna penſione.
6 Obſerua tamen quod in concurſu habentis rem emphiteuticam cum habente rem liberam, præferendus eſt minus grauatus alteri magis grauato, *Mut. ſuper conſuet. Panorm. c.* 28. *n.* 2. *Gratian. d. c.* 460. *n* 4.
7 Obſerua 2.quod Dominus emphiteuſis, ſi velit retrahere, præfertur vicino, aut conſanguineis non obſtantibus huiuſmodi ſtatutis, *latè Tiraq. de Retract. lignag.* §. 21 *gl. vnic. n.* 3. *&* 4. *Capic. dec.* 99. *n.* 1. quia dicta ſtatuta intelligi debent,vt non præiudicent Domino; cui ius commune tribuit priuilegium prælationis, *vt in l. fin. C. de Iur. Emphit. & notat Alex. conſ.* 27. *n.* 6. *lib.* 6. *per text. in l.* 2. *C. de Noxal. l.* 2. §. *ſi quis à Principe, ff. Ne quid in loc. publ.*
8 Obſerua 3.quod conſanguineus, cui ſtatutum conceſſit ius retractus,ne res exeat de familia, non poſſet petere à Con-

à Conductore rem eidem Conductori locatam ad lon-
gum tempus;tum quia,cum talis locatio non ſit in perpe-
tuum, res aliquando reditura eſt in familiam venditoris ,
finito ſcilicet tempore ipſius locationis , tum etiam quia
non cenſetur per huiuſmodi locationem tranſlata pro-
prietas,ſed dominium tantum vtile,*l.1.ff.ſi ager.veſtig.l.ſi*
*domus , §.vlt.ff.de l.1.Tiraq.de Retr. lign.§.1 gloſ.*14.
*num.*85.
9 Obſerua 4.quod ſi Colonus per 30. annos ſoluerit vni-
formiter eamdem penſionem,cenſetur colonus perpetuus
ita vt à colonia remoueri non poſſit,*Balb.communiter re-*
ceptus in l.malè agitur,in 2.lect.n.7.verſ.ſi verò conductio .
C.de præſcript.30.vel 40.ann. cuius opinio procedit tan-
tum in Colono , qui nummis colit , vel aliquid certum
quolibet anno locatori ſoluit, non autem in Colono par-
tiario,qui ſocius appellatur,*Rim.ſen.conſ.*100.*n.*37.*& ſeq.*
*lib.1.Ruin.conſ.*151.*n.*13.*lib.4.Anchar.q.24.nu.* 12.*& ſeq.*
*par.1.Ludou.dec.Peruſ.106.n.26.& ſeq. Burſat.conſ.*430.
nu.46.& ſeq.lib.3.quos refert,& ſequitur Honded.conſ. 85.
10 *lib.*1.vbi etiam notat , quod licet talis Colonus partiarius
longiſſimo tempore fundum coluerit, cenſetur tamen fa-
cta tacita reconductio ſolum de anno in annum ,*iuxta l.*
item quæritur,§.qui impleto ff.de locat. & ideò finito tem-
pore locationis , & conductionis eſt in libertate Coloni
ab ea diſcedere:quemadmodum Dominus poteſt eum ex-
11 pellere ,*l.ſi quis conductionis , iuncta gl.C.locat.*niſi fortè
conſtet, quod talis colonus mutuauerit cauſam poſſeſſio-
nis,& cæperit retinere bona vti Colonus perpetuus , & ex
illa cauſa expreſsè ſoluerit vniformem reſponſionem per
longiſſimum tempus:tunc enim non poſſet expelli , *Ma-*
*gon.dec.2.idem Honded.d.conſ.85.n.33.& ſeq. vbi ,nu.*37.
12 *cum ſeq.* addit , quod prædicta opinio Baldi procedit in
bonis priuati, quæ in perpetuum locari poſſunt , non au-
tem in bonis Eccleſiæ , quorum perpetua locatio prohi-
betur *ex c.nulli , de reb. Eccleſ.non alien.& extrauagant.*
Ambitioſæ , eod. tit.
13 Obſerua 5.quod emphiteuſis , non autem locatio con-
tracta intelligitur,vbi conceſſio eſt facta ad liuellum,quia
liuellus ſecundum communem vſum loquendi accipitur
pro emphiteuſi,*Bart in l.1.num.7.C. de Iur.emphit. Alex.*
*conſ.*117.*nu.*12.*lib.*4.idem dicendum , quando res conce-
ditur ad meliorandum:quia iſte effectus propriè congruit
emphiteuſi,quæ à meliorando nomen accepit,*l.2.& l.vlt.*
C.de Iur.emphit.Alex.loc.cit.d.n. 12, vel ſi in inſtrumento
conuentum fuerit, quod certa annua quantitas pro cano-
ne ſoluatur : quia canon ab Emphiteuta præſtari conſue-
uit,*auth.qui rem,C. de Sacroſ. Eccleſ.latè Mareſcot. var.*
lib.2.c.76.n.20.& ſeq.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ex iuſta cauſa poteſt dilationes à lege conceſſas mi-*
nuere,vel augere,& n.5. limitatur n.6.
2 *An id procedat in cauſis criminalibus .*
3 *An tempus decem dierum datum ad appellandum poſſit à*
Iudice arctari .
Et quid in anno à iure præfinito ad proſequendam appella-
tionem,ibidem .
4 *An Iudex poſſit quadriennium datum ad petendam reſti-*
tutionem in integrum minuere,& prorogare .
6 *Iudex non poteſt terminos à lege aſſignatos prorogare ,*
quando lapſo termino imponitur alicui pœna priuationis
vel alia ſimilis .
An Patrono,qui ſcienter præſentauit indignum,poſſit Epi-
ſcopus tempus prorogare , ibid.
7 *An Iudex poſſit dilationem legalem omninò tollere .*
8 *Si Iudex ſtatuit terminum trium dierum ad comparen-*
dum,vel ad producendum inſtrumentum, poteſt ad vlte-
riora procedere intra illas tres dies ,ſi citatus prima die
comparuerit .
9 *Quando currat ſecunda dilatio conceſſa durante prima .*

C A P. XIX.

An Iudex poſſit dilationes à lege conceſſas mi-
nuere , vel augere .

1 REſp.affirmatiuè, modò id faciat ex cauſa iuſta , & ra-
tionabili *cap.paſtoralis, de except. cap. cum ſit Roma-*
na,de Appell.ſpec.in tit.de dilat.§.nunc videmus , nu. 7.*&*
alij communiter:ſiue dentur à lege cum miniſterio Iudicis,
ſiue ſine eius miniſterio,*Bart in l.2.n.4. vbi etiam Alban.*
*n.2.Bald.n.14.ff.de Re iud.*quicquid in contrarium ſenſe-
rit *gl.in c.ſi tibi abſenti,ver terminum,de Præb. & Dignit.*
Tiraq.de Retract.lignag.§.1 gl.10.n.63.Poſt.de ſubhaſt.in-
2 *ſp.30.n.30. &* 38. quod procedit etiam in cauſis crimina-
libus , cum in ijs procedatur ad inſtar ciuilium , *l.abſen-*
tem,ff.de Pœn.Alex.in d.l.2.n.8.ff.de Re iud.
3 Ex quo infertur 1. quod tempus decem dierum datum
ad appellandum , ratione publicæ vtilitatis , vel ſcandali
vitandi arctari poteſt *Bart.in d.l.2.n.4.& ibid.Alex.nu.6.*
& ſeq. idemque dicendum de anno à iure præfinito ad
proſequendam appellationem,qui ex cauſa minui,& pro-
rogari poteſt,*iuxta tex.in d.c.cum ſit Romana, &c. ad au-*
res de Appell.Alex.loc.cit.vbi ita intelligit tex. in l. nemo ,
C. de Tempor. Appell.
4 Infertur 2. quod Iudex poteſt ſimiliter ex iuſta cauſa
minuere quadriennium datum ad petendam reſtitutio-
nem in integrum,*ſecundum Bart.in d.l.2.n.4.ff.de Re iud.*
quem alij communiter ſequantur teſte Cauall. in Spec.opin.
*commun.con.comm.q.*892.vbi etiam dicit,quod huiuſmodi
quadriennium ex iuſta cauſa poteſt prorogari, *per text.in*
l.petendæ C.de Temp. in integr. reſtit.
5 Iuſta autem cauſa,ex qua minui poteſt dilatio,deſumi-
tur,vel ex qualitate cauſæ,puta ſi lis eſſet de alimentis, vel
de re minima,vel de reſpectante ad vtilitatē publicam, vt
ſupra diximus;vel ex conditione temporis, vt quia res eſ-
ſet tempore peritura , vel inutilis redderetur , vel euane-
ſceret iuriſdictio , vel quia cauſa ita inſtructa ſit , vt nil
aliud agendum ſuperſit,quàm ferre ſententiam; vel etiam
ex conditione perſonarum, puta ſi ageretur de cauſis mi-
ſerabilium perſonarum , carceratorum &c. quemadmo-
dum iuſta cauſa ſubeſſet prorogandæ dilationis , quando
ageretur de re magni momenti , vel de cauſis ſpectanti-
bus ad collegia, vniuerſitates &c. quæ conſilium congre-
gare debent , vt actus communi omnium voto , ac con-
ſenſu peragatur,*auth.niſi breuer,vbi gloſ.C.de ſent. ex per*
recit.Bart.in d.l.2.n.5.vbi etiam Rip.num.26.ff. de Re iud.
Abb.in c.1.de Dilat.Felin.in c.nonnulli,de Reſcript.Zaſ. in
l.continuus,§.cum ita de verb.oblig.& alij apud Menoch.de
arbitr.Iud.lib.2.caſ.52.per tot.
6 Limitatur ſupradicta concluſio, quando lapſo termino
imponitur alicui pœna priuationis,vel alia quæcunque ſi-
milis:tunc enim non poteſt Iudex dilationem prorogare,
Molin.de Hiſpan.primog.lib.2.c.14.n. 19.Cancer. var.reſ.
c.16.de Tertijs oppoſitor.n.37.p. 2. vnde ſi patronus ſcien-
ter præſentauit indignum , non poteſt Epiſcopus tempus
ad præſentandum à iure præfixum prorogare:quia Patro-
nus in tali caſu priuatur iure præſentandi pro illa vice , *c.*
cum nos,de offic.ordin.Barboſ.de offic.& pot.Epiſc.p. 3. al-
leg.72.n.170.Iordan.var.Elucubr.vol.2.lib.10.tit.7.de iu-
*repatr.num.*525.
7 Obſerua tamen,quod Iudex dilationem legalem omni-
nò tollere non poteſt,aliàs daretur appellatio , *gl.commu-*
niter recepta in l.quod iuſſit,ff.de re iud.Alex.in d. l. 2.nu.
10.*ff.eod.tit.*
8 Obſerua 2. quod ſi Iudex ſtatuit terminum ad compa-
rendum intra tres dies , & citatus prima die compareat ,
poteſt Iudex ad vlteriora procedere intra illos tres : quia
ſtatim ac comparuit , finita eſt cauſa dilationis *Bart.in l.*
*à filia,§.alumno,ff.ad Trebell.*idemque dicendum , ſi da-
ta fuit dilatio plurium dierum ad producendum aliquod
inſtrumentum:nam ſi productum fuerit prima die,Iudex
expectare non tenetur lapſum aliorum dierum , *vt poſt*
Bald.in l.fin.ff.de fer.& alios trad.Aret.in §.ſi minus , nu.
17.*inſtit.de Action.*

9 Ob-

9 Obſerua 3. quod ſi Iudex conceſſerit dilationem v. gr. vnius menſis, & deinde durante hac dilatione alium menſem dederit, ſecunda dilatio non à die Datæ, ſed à die vltima primi menſis conceſſi computatur, *Vinc. de Ann. ſing. 227. Oldrad. conſ. 50. Soc. conſ. 39. n. 44. vol. 1. Felin. in cap. eam te, in fin. de Reſcript. & alij, quos refert, & ſequitur Ricc. in Prax. par. 2. reſ. 154.* ſubdens hoc intelligendum eſſe in reſcriptis gratioſis; ſecus in reſcriptis ad lites, & alijs odioſis, in quibus attenditur tempus Datæ, *iuxta textum in cap. ſi eo tempore, de Reſcript. in 6.*

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes non poſſunt poſt terminum aſſignatum examinari: limitatur n. 2.*
2 *Examen trahitur ad tempus præſtiti iuramenti: limitatur num. 3.*
3 *Iuramentum præſtitum poſt examen non retrotrahitur ad diem examinis.*
4 *Quid ſi iuramentum in tali caſu præſtitum fuerit in continenti.*

C A P. X X.

Quando teſtes poſſint poſt tempus præfixum examinari.

1 TEſtes regulariter non poſſunt poſt terminum aſſignatum examinari, ſiue terminus ſtatutus fuerit ab homine, ſeu à iudice, ſiue à lege, vel ſtatuto: alioquin non probant etiam parte non opponente, *l. facta, §. ſi quis bonorum, ff. ad Senatuſc. Trebell. Boſſ. in tit. de oppoſit. contr. teſt. n. 33. & alij apud Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 18. n. 678. & ſeq.*

2 In multis tamen caſibus teſtes validè examinari poſſunt poſt terminum, videlicet quando producuntur ad defenſam. Secundo quando pars incontinenti poſt terminum teſtes produceret. Tertio, quando teſtes venerunt ad notitiam producentis poſt lapſum termini. Quartò, quando cauſa eſſet commiſſa de æquitate veluti inter mercatores. Quintò, vbi Iudex officio vellet teſtes poſt terminum elapſum examinare, *Crot. de teſt. n. 270. Pract. Conrad. tit. de Teſt. rub. de recept. poſt term. n. 47. Imol. in c. licet cauſam, vbi etiam Fel. in. de Prob. Farin. de teſt. qu. 80. n. 71. & ſeq. & alij apud Iordan. loco cit. nu. 679. & ſeq.* vbi addit, quod etiam in cauſis ſummarijs, beneficialibus, & alijs, in quibus proceditur de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, poſſunt teſtes de æquitate canonica validè examinari poſt lapſum termini, idem dicendum, quando pars fecit quod potuit, vt teſtes in termino examinarentur, quia tunc etiam recipi poſſunt poſt terminum, *ſecundum Alex. in addit. ad Bart. in l. ſi quando, C. de Teſtib.* quemadmodum poſſunt etiam poſt terminum examinari, quando teſtes iurarunt ante lapſum termini, quia examen trahitur ad tempus præſtiti iuramenti, *Bart. in d. l. ſi quando num. 3. Alex. in conſ. 42. num. 17. vol. 3. Seraphin. dec. 857. n. 21. Card. Caualer. dec. 349. n. 5. Burat. dec. 726. n. 4. vbi etiam Ferenti ll. n. 12. Rota in cauſa Ciuitatis Ca-*
3 *ſtelli beneficij 16. Martij 1629. Coram Card. Virili.* quod procedit, etiamſi terminus datus fuerit ad recipiendum, & examinandum teſtes, *Rot. dec. 27. de Probat. in antiq. Beltram. ad Greg. dec. 327. n. 17.*

4 Obſerua tamen, quod ſi teſtes deponerent, antequam iurarent, iuramentum deinde præſtitum non retrotraheretur ad diem examinis, & ideò examen eſſet nullum ex defectu iuramenti, *Coſt. de Retro. ra. 8. c. 8. caſ. 34. num. 10. Ant. Sol. ad Decret. Sabau. lib. 3. tit. 18. gl. 4. n. 1. & 2. Granat. ad Veſtr. in Pract. lib. 6. c. 2. n. 36.* quod procedit, quando iuramentum fuit ex interuallo præſtitum, ſecus ſi incontinenti, *Fenzon. ad ſtat. Vrb. lib. 1. c. 71. n. 17. Poſt. in tr. mandat. de manuten. obſeru. 90. n. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *Quando tempus cenſeatur adiectum cauſa differendæ ſolutionis, & n. 2.*
3 *Quando tempus cenſeatur adiectum cauſa finiendæ obligationis.*
4 *Venditor lapſo termino ad redimendum præfixo amplius non auditur.*

C A P. X X I.

Quando tempus dicatur adiectum cauſa differendæ ſolutionis, & quando cauſa finiendæ obligationis.

1 REſp. quod tempus cenſetur adiectum cauſa differendæ ſolutionis, quando dies adijcitur obligationi mero fauore debitoris, ita ſcilicet, vt creditor ex parte ſua nihil debeat adimplere, *vt notatur in l. qui Romæ ff. de Verb. oblig. Honded. conſ. 62. n. 43. lib. 1.* vbi, quod in dubio
2 tempus præſumitur adiectum cauſa differendæ ſolutionis, *Gratian. diſcept. forenſ. c. 26. n. 31. & ſeq.* vbi dicit, quod in hoc caſu datur petitio poſt tempus.

3 Secus eſſet, ſi creditor etiam aliquid debeat adimplere, & aliter debitor non teneatur ſatisfacere, quia tunc tempus cenſetur appoſitum cauſa finiendæ obligationis; & ideò ſi debitor intra tempus præfinitum, non ſatisfaciat, non poterit poſt tempus agere, *l. ſi creditor, §. illud, ff. de Diſtract. pignor. per quem textum ita tenuit Tiraq. de Retract. conuent. §. 1. gloſ. 2. num. 43. & 53. poſt Angel. quem allegat, Gratian. d. c. 26. n. 29. & 32.* vbi ex hoc infert,
4 quod venditor lapſo termino ad redimendum præfixo, amplius non auditur de quo vide quæ ſupra diximus *c. 5. n. 3. verſ. ita etiam &c.*

S V M M A R I V M.

1 *Tempus adiectum actui, qui dependet ex futuro euentu, vel facto alterius, non incipit currere, niſi prius purificata conditione, vel in eſſe deducto ipſo effectu.*
2 *Tempus, quod adijcitur ad aliquid faciendum reſpectu certæ cauſæ, non incipit currere niſi prius exiſtente dicta cauſa.*
3 *Quando tempus currat, ſi Teſtator iuſſerit, pecunias hæreditatis impendi in emptionem bonorum ſtabilium, & eorum fructus diſtribui pauperibus per decennium.*
4 *Non præſumitur negligentia, ſed diligentia.*
Quando hæres argui poſſit de negligentia, ibid.

C A P. X X I I.

Quando incipiat currere tempus, ſi adijciatur actui, qui dependet ex futuro euentu, vel facto alterius.

1 REſp. quod non incipit currere, niſi prius purificata conditione, vel in eſſe deducto ipſo effectu, *l. 3. §. ſi quis hæredi, ff. de ſtat. lib. gl. in l. in illa ſtipulatione ſi calendis, ff. de verb. oblig. Socin. conſ. 76. lib. 1. quem refert & ſe-*
2 *quitur Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. gl. 10. num. 49. & ſeq.* quemadmodum ſi tempus apponatur ad aliquid faciendum reſpectu certæ cauſæ, non incipit currere, niſi prius exiſtente dicta cauſa. *idem Tiraquel. de Retr. Conuent. §. 1. gl. 1. nu. 57. Ciriac. contr. for. 290.* vbi dicit, quod ſi Teſta-
3 tor iubeat, pecunias hæreditatis impendi in emptionem bonorum ſtabilium fructiferorum, & eorum fructus diſtribui pauperibus per decem annos immediatè ſequentes poſt mortem ipſius Teſtatoris, huiuſmodi decennium non currit, niſi poſtquam ſequuta fuerit emptio bonorum ſtabilium, *iuxta l. ſi mihi, & tibi §. 1. ff. de leg. 1.* quia talis diſpoſitio intelligitur, poſtquam adimpleri potuerit,

d. l. 3.

Digitized by Google

2 *d.l.3.§.ſi quis hæredi,ff.de ſtat.liber.*nec poteſt hæres argui de negligentia,niſi probetur, ipſum habuiſſe occaſionem emendi bona ſtabilia,& non emerit: non enim præſumitur negligentia,ſed diligentia, *vt d. Bart. in l. Tutor qui repertorium* 8.§.*poſt depoſitionem, ff. de Admin. Tutor. Ciriac.loco cit.n.*18.*& ſeq.Maſcard.concl.*1093.*n.*1.

S V M M A R I V M.

1 *Si Teſtator legauit pecunias ſoluendas intra certum tempus,legatum ſolui debet in fine termini: limitatur num.3. & 6.*

2 *Quid ſi legauit corpora,vel ſpecies conſignan. ſimiliter intra certum tempus: & n.5.*

3 *Legata ad pias cauſas ſemper ſolui debent in principio termini.*

4 *Libertas relicta Sticho anno duodecimo poſt mortem Teſtatoris, intelligitur legata in principio duodecimi anni.*

5 *Dilatio indefinitè data hæredi ad ſoluendum legata, intelligitur etiam de legatis ſpecierum, & corporum exiſtentium in hæreditate.*

6 *Quid ſi legatum partim conſiſtat in pecunia, & partim in ſpeciebus.*

Et quid ſi principalis intentio Teſtatoris fuit legandi mobilia valoris ſcutorum centum, & pecuniam in ſubſidium, ſi videlicet mobilia ad dictam ſummam non aſcenderent, ibidem.

C A P. XXIII.

An legata, quæ Teſtator iuſſit ſolui intra certum tempus, debeantur in fine, vel in principio termini.

1 RESp. quod aut Teſtator legauit pecunias, & tunc legatum ſolui debet in fine termini; aut legauit corpo-
2 ra,vel ſpecies,& tunc debentur in principio termini,*gloſ. & DD.in l.Talis ſcriptura ff.de leg.*1.*Ciriac. contr.* 362.*n.* 16.*&* 17.*& contr.*363.*n.*1.*& ſeq.lib.*2.

3 Limita in legatis ad pias cauſas, quæ ſemper ſolui debent in principio termini fauore piæ cauſæ, non autem
4 in fine, *l.ſi ità fuerit,* 41 *ff.de manum.teſtam.*vbi libertas relicta Sticho anno duodecimo poſt mortem Teſtatoris: intelligitur legata in principio duodecimi anni,per quem textum ità tenet *Roman.in auth.ſimiliter,n.*55.*&* 89.*C. ad l.falc.Tiraq.de priuil. piæ cauſ. priuil.* 22. *& alij apud Ciriac.d.contr.*363.*n.* 1.*& ſeq.*

5 Limita 2. quando dilatio indefinitè data fuit hæredi ad ſoluendum legata, quia tunc intelligitur etiam de legatis ſpecierum, & corporum exiſtentium in hæreditate,*gloſ.in d.l.talis ſcriptura, ver. continentur, vbi etiam Bart.ſub n.*1.*verſ.Nota ex hac gloſſ.ff.de leg.*1.*Ciriac.d.contr.*362.*n.*16.*& ſeq.lib.*2.

6 Limita 3.quando legatum conſiſtit partim in pecunia, partim in ſpeciebus: quia tunc potentior qualitas præualet,*Ciriac.d.contr.*363.*nu.*6 *& ſeq.*vbi dicit, quod ſi principalis intentio Teſtatoris fuit legandi mobilia valoris ſcutorum centum, & pecuniam in ſubſidium, quatenus mobilia ad dictam ſummam non aſcenderent, pars mobilium tanquam potentior debet præualere, *iuxta tex. in l.quæritur,*10.*ff.de ſtat.homin.*

S V M M A R I V M.

1 *Iudex diffamanti alienum ſtatum poteſt præfigere tempus, intra quod agere debet.*

2 *Diffamans alienum ſtatum, vltra tempus præfixum non auditur:limitatur n.*8.*& ſeq.*

3 *Talis præfixio termini eſt peremptoria, & non expectat aliam ſententiam.*

4 *Summariè conſtare debet Iudici de diffamatione, antequam aſſignet terminum ad agendum.*

5 *Quid ſi qui iactet,ſe habere ius contra alium.*

6 *Et an ad hũc effectũ ſufficiãt iactationes extraiudiciales.*

7 *Qui petit, imponi ſilentium Aduerſario, docere debet de intereſſe,& iure ſuo, aliàs non auditur.*

8 *Poſt aſſignationem termini admittitur quis ad agendum, antequam ſibi à Iudice ſilentium imponatur.*

9 *An à tali decreto detur appellatio.*

10 *Etiam poſt impoſitum ſilentium poteſt quis ex nouo iure ſuperueniente habere actionem contra victorem.*

11 *Quando ad huiuſmodi ſententiam perpetui ſilentij procedi poſſit.*

12 *Diffamatus poteſt conuenire diffamantem coram Iudice proprio ipſius diffamati.*

13 *Clericus trahere poteſt laicum diffamantem ad Eccleſiaſticum tribunal.*

14 *Creditorem recuſantem recipere pecuniam, Debitor conuenire poteſt in foro ipſius Debitoris, ibique depoſitum facere.*

C A P. XXIV.

An Iudex diffamanti alienum ſtatum poſſit præfigere tempus, intra quod debeat agere.

1 RESp.affirmatiuè,*vt conſtat ex l.diffamari,C. de Ingen. & Manum.*vbi additur,quod vltra tempus præfixum
2 non audietur,*vt ibid.notat Bald. Sal. & alij communiter, Gabr.commun.concl.lib.*2.*tit.de action.concl.*6.*nu.*28.*verſ.*
3 *contrarium,* vbi dicit, quod talis præfixio termini eſt peremptoria,ita,vt non expectet aliam ſententiam, *Ciarlin. controuerſ.lib.*1.*cap.*34.*n.* 9.*&* 10. vbi, quod ſummariè
4 conſtare debet Iudici de diffamatione, antequam aſſignet
5 terminum ad agendum: quod etiam procedit in alijs caſibus,in quibus aliquis iactat,ſe habere ius contra alium, *iuxta tex.in l.ſi eo tempore, C.de Remiſſ. pign. & ita tenet gl.in d.l.diffamari,Abb.in c.ſi quis contra Clericum, de for. compet.Rom.conſ.*412.*Fel.in cap.venerabilis,col.*3.*de Iudic. Boer.deciſ.*255.*& alij apud Gabr.loco cit.nu.*1.*Ciarlin.d.c.*
6 34.*quibus adde Ludou.dec.Lucen.*32.*n.*11.vbi dicit, quod ad id non requiruntur iactationes iudiciales, ſed ſufficiunt extraiudiciales.

7 Obſerua tamen, quod is, qui petit imponi ſilentium Aduerſario,debet docere de intereſſe, & iure ſuo, alias non audietur, *Gabr. commun.conc. d.lib.*2.*tit.de Action. concl.*6.*n.*37.*& ſe . vbi alios refert.*

8 Obſerua ſecundò, quod poſt aſſignationem termini admittitur quis ad agendum, antequam ſibi à Iudice ſi-
9 lentium imponatur, *Baldus in dicta l.diffamari, nu.*15. ſubdens, quod ab huiuſmodi decreto interlocutorio datur appellatio.

10 Obſerua 3. quod etiam poſt impoſitum ſilentium poteſt quis ex nouo iure ſuperueniente habere actionem contra victorem, *gloſſ. in cap. licet in B. Petro, ver. de cætero,vbi Abb.Anch.ſel.& alij,de Accuſ.Gabr.vbi ſupr.d. concl.*6.*n.*39.*vbi citat etiam Innoc.in c.cum noſtris col.* 3. *de Conceſſ.Præb.*

11 Obſerua 4. quod ad huiuſmodi ſententiam perpetui ſilentij procedi non poteſt, niſi præcedat bina monitio, *ſecundùm Cepoll.cautel.*110. *Alex. conſ.* 108. *in fin. vol.* 1. quorum tamen opinionem reprobat *Ludou. dec. Lucen.* 32.*n.*6.*Afflict.dec.*264.*n.*4.vbi dicit, quod ſententia lata cum vna monitione,non eſſet annullanda.*ſequitur Gabr. loco cit.d.concl.*6.*n.*23.

12 Obſerua 5. quod diffamatus poteſt conuenire diffamã-
13 tem coram Iudice proprio ipſius diffamati;vnde ſi diffamatus ſit Clericus, trahere poteſt laicum diffamantem ad
14 Eccleſiaſticum tribunal: quemadmodum creditorem recuſantem recipere pecuniam debitor conuenire poteſt in foro ipſius debitoris ibique depoſitum facere; quia in his caſibus tam diffamatus, quam debitor iudicem adit vti reus,non vti actor,*ſecundùm veriorem, & receptiorem ſententiam,Abb.in cap.ſi quis contra n.*2.*de for.compet. Felin.in cap.ea,quæ,de Re iud. Nat.in clem.ſæpe, de verb.ſignif.Butr.in cap.quinta vallis de Iureiur.Bal.conſ.*173.*l.*2. *Alex.conſil.*103.*volum.*5.*Card.Pariſ. conſ.* 83.*lib.*2. *Rom.*

Antonell. de Tempore. B *conſ.*

conſ.412 Couar.var.reſol.c.18.n.6.lib.1 Gabr.commun.concl.lib.2 tit.de Actionconcl.6.n.41 Scac.de Iudic.lib.1.c.34.n.44.verſ.& iuxta Ciriac.contr.161.n.2.& ſeq.lib.1. C.arlinus contr.34.n.4.& ſeq.to.1.

S V M M A R I V M.

1 *Refertur ſtatutum vrbis cap.158. lib. 1. & ſtatutum Veliternum cap.134. lib. 5. certum præfigentia tempus creditoribus ad petenda debita, & motus proprius Pauli Tertij circa ſalaria famulorum.*

Præſcriptio ſtatutario Vrbis ſuccedit loco præſcriptionis 30.annorum, ibidem.

2 *Præſcriptiones ſtatutariæ non proſunt, niſi allegentur.*

3 *Si conuentus fateatur debitum, condemnatur non obſtante ſtatuto: & an, ſi ſoluerit, poſſit ſolutum repetere, num.5.& 6.*

4 *Ex præſcriptione inefficax redditur actio, ſed non omninò extinguitur.*

5 *Tales præſcriptiones ſtatutariæ ſunt merè odioſæ.*

6 *Vbi ageretur de præſcriptione 30. vel 40. annorum, ſoluens per errorem poteſt repetere; ſecus ſi ſciret, debitum eſſe præſcriptum.*

Præſcriptio 30. vel 40. annorum inducta eſt in fauorem publicum, ne rerum dominia ſint in incerto, ibid.

7 *Liberatus præſcriptione, dando fideiuſſorem ex certa ſcientia, videtur ſe obligare.*

8 *An Iudex de præſcriptione rationem habere debeat, quando à Parte non fuit allegata.*

9 *Præſcriptiones locum non habent, quando debitor eſt in mala fide.*

Confirmatio non trahitur ad ſtatuta inualida, & peccatum inducentia, ibidem.

10 *Poteſt dari bona fides, quando quis ſe obligauit miniſterio procuratoris habentis ſpeciale mandatum, nulla tamen habita notitia, quod exequutus fuerit mandatum.*

11 *Quando præſcriptiones ſtatutariæ locum habeant.*

12 *Creditor admittitur ad probandum malam fidem debitoris & ſcientiam debiti.*

13 *Quid ſi ſtatutum dirigeret verba ad creditorem.*

14 *An Ciuitas, quæ ſtatutum condidit, comprehendatur ſub eo.*

15 *Præſcriptiones ſtatutariæ non comprehendunt debitum iuratum: limitatur n.16.*

17 *Quid ſi iuramentum aliundè probetur, quam ex inſtrumento.*

18 *Debitor, qui prætendit ſoluiſſe, poteſt cogi ad iurandum.*

19 *Præſcriptio inducta contra famulum non petentem ſalarium, currit à die receſſus.*

20 *Præſcriptiones ſtatutariæ incæptæ contra creditorem non perficiuntur contra Eccleſiam eidem creditori ſuccedente ante lapſum tempus in ſtatuto præfixum.*

21 *Statuta laicorum non ligant Eccleſiam.*

22 *Tales præſcriptiones non habent locum contra creditorem, qui iuſtam habuit ignorantiam ſui crediti.*

Hæres non cadit à iure ſuo, ſi intra tempus ſtatuti contra debitorem non egit. ibidem.

23 *Minor lapſo tempore reſtituitur in integrum.*

24 *Statuta contra creditores negligentes in exigendo, præſcriptionem inducentia, non extenduntur ad actiones reales: limitatur in ſtatuto Vrbis n.25.*

26 *Præſcriptio ſtatutaria non comprehendit annuos cenſus.*

27 *Præſcriptio inducta contra mercatores non exigentes intra tempus à ſtatuto præfixum, nõ habet locum, quãdo debitor continuauit recipere merces ex officina creditoris.*

28 *Quid circa hoc ſeruetur in vrbe.*

Quando currat contra Aromatarios præſcriptio quinquennalis, ibidem.

29 *An dicta præſcriptio quinquennalis locum habeat in diſtrictu vrbis.*

30 *Statutum certum ſtatuens tempus creditoribus ad deducendum iura ſua, an arctet etiam creditores in diem, & conditionales.*

An creditor conditionalis teneatur ius ſuum opponere aduerſus ſubhaſtationes intra tempora ſtatuti, ibid.

Vbi non eſt negligentia, non debet eſſe pœna, ibid.

31 *An poſſit quis conſequi per viam exceptionis id, quod iure actionis petere non poteſt ob lapſum temporis.*

32 *Temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum.*

33 *Quid ſi præſcriptio ſtatutaria interrumpatur.*

C A P. X X V.

De ſtatuto præfigente certum tempus ad petendum debitum.

1 IN multis locis per particularia ſtatuta creditoribus ad debita petenda certum præfigitur tempus, quo elapſo creditum intelligitur præſcriptum ita, vt creditores nequeant amplius contra debitores agere: & in Vrbe præſumitur iuris præſumptione facta ſolutio, quando creditor ex cauſa mutui, depoſiti, vel cuiuſcunque generis contractus, per annos ſexdecim negligens fuerit in petendo debitum, niſi de iudiciali, vel extraiudiciali interpellatione creditor legitimè docuerit: & tunc inſtrumenta tam publica, quàm priuata, & Codices quarumcunque rationum poſt curſum 16.annorum nullam fidem faciunt, exceptis dotibus, donationibus propter nuptias, tributis, & cenſibus; ſimiliter ſolutio facta præſumitur, quando creditor in vim chirographi, aut ſchedulæ, ſiue apocæ priuatæ per decennium poſt mortem debitoris in petendo debitum in dicta apoca contentum negligens fuerit, *vt ex Stat. à Vrbis cap.158. lib. 1.* quæ quidem præſcriptio cum ſuccedat loco præſcriptionis 30.annorum, *vt tenuit Rota in Romana cenſus de Caffarellis 9. Decembris* 1587. *coram Gypſio, quæ apud Cenc. de Cenſib. eſt dec.*230. currit contra creditores etiam ex quaſi contractu, contra filium, qui intra tempus 16.annorum non petijt ſupplementum legitimæ, & contra hæreditatem iacentem, quatenus inchoata ſit contra defunctum, *Rota coram Seraph. dec.*730.vbi etiam, quod ſtatutum huiuſmodi tollit officium Iudicis, tam nobile, quàm mercenarium, *latè Mareſc 1.var.lib.2.c.67.num.1.& ſeq. vbi citat Tiraq. de Retract.lignag.§.35 gl.4.num.41. Socin.iun.conſ.86.nu. 5. lib. 3. Pariſ.conſ.32.num.16.& conſ.93.n.20.lib. 3. Gozad. conſ. 64 n.13.& conſ.80.n.5. Caſtr.in l.ea, quæ §.ſi quando, n.5. C.de Temp. in integr. reſtit. Duran. caut. 6. ſub tit. de Acquir. vel repud.hæred.*

Simile ſtatutum viget Velitris, vbi natus ſum, in quo diſponitur, quod Aromatarij, & alij Artifices poſt biennium non poſſint quidquam petere aut exigere pro mercibus venditis, ac deſcriptis in eorum libris; ſed tunc cenſetur facta vera, & integra ſolutio pro rebus emptis ante dictos duos annos, *prout in ſtatuto dictæ Ciuitatis lib.5.c.134.*

Addit *Caroc.de Locat.& conduct. par. 4. tit. de Quarto grad.acciden.q.2.q.13.principal. n.15.* quod famuli Clericorum, & Prælatorum, viuente Domino intra biennium, eo verò mortuo, intra annum ſalaria petere poſſunt: aliàs præſumuntur ſatisfacti, *ex motu proprio Pauli Tertij, quem ibidem refert.*

2 Obſerua tamen, quod tales ſtatutariæ præſcriptiones non proſunt, niſi allegentur, *Guid.Pap.dec.221. Duen.reg.*

3 *306.n.10. Surd.dec.24.* vbi etiam dicit, quod ſi Conuentus fateatur debitum, erit condemnandus non obſtante ſtatuto, *vt ſenſit etiam Giurb.dec.13.nu.4.* nam ex præſcriptione inefficax quidem redditur actio non tamen om-

4 ninò extinguitur, *Rot.dec.941.p.3.lib.3. Diuerſ. Beſſ.in tit. de Proclam.quod fit &c.n.16.* quemadmodum ſi ſolueret,

5 non poſſet ſolutum repetere: quia huiuſmodi præſcriptiones ſunt merè odioſæ, vtpotè inductæ in odium Creditorum non petentium *l.naturaliter, ff.de condict.indeb. Bart. Iaſ.& alij in l.ſi pœnæ, cauſa, ff. eod. tit. & alij DD. apud Cancer.var.lib.1.c.15.num.29.* vbi nu.30.id limitat. quan-

6 do ageretur de præſcriptione 30. vel 40. annorum: tunc enim per errorem ſoluens poteſt repetere, quia hæc præſcriptio inducta eſt in fauorem publicum, nè rerum do-

mi-

minia ſint incerto, *l. qui exceptionem, ff. de Condict. indeb.*
niſi fortè debitor ſciens, creditum eſſe præſcriptum, illud
recognoſceret; quia tunc videretur renunciare commodo
præſcriptionis, *l. ſi quis poſtquam, ff. de fideiuſſ.* ex qua per
7 argumentum à contrario ſenſu colligitur, quod libera-
tus præſcriptione dando fideiuſſorem ex certa ſcientia,
videtur ſe obligare.

8 Addit *Boer. dec. 344. nu. 6. quem refert, & ſequitur Can-
cer. d. l. 1. c. 18. n.* 28. quod ſi de præſcriptione in actis con-
ſtet, Iudex, licet non cogatur, poteſt tamen, ſi velit de ea
rationem habere, etiamſi à parte non fuerit allegata.

9 Obſerua 2. quod prædictæ præſcriptiones, ſicut & quæ-
libet alia, non habent locum, quando debitor eſt in mala
fide etiamſi ſtatutum à Principe confirmatum ſit: quia
confirmatio non trahitur ad ſtatuta inualida, & pecca-
10 tum inducentia, *Boſſ. loco cit. latè Surd. dec.* 158. *per tot.*
vbi etiam dicit, quod poteſt dari bona fides, quando quis
ſe obligauit miniſterio procuratoris habentis ſpeciale
mandatum, ſi nullam habuerit notitiam, quod exequutus
fuerit mandatum, *Balb. de præſcript. in 2. p. 3. princ. qu.* 14.
poſt princ. & n. 6. vbi, quod quando eſſet debitum pœnale,
valeret ſtatutum, quod pœna peti non poſſit poſt certum
11 tempus, *Cancer. d. lib. 1. c. 15. n. 22. & ſeq.* vbi dicit, quod
præſcriptiones huiuſmodi locum habent tantùm in eo,
qui neſcit, an debitum ſit ſolutum: quia mens ſtatuen-
tium videtur eſſe ne quis ob defectum probationis ſolu-
tionis bis debitum ſoluere cogatur, *Ciarlin. contr. for. c.* 32.
12 *per tot. lib. 1. & cap. 196. n. 37. & ſeq. lib. 2.* vbi, quod credi-
tor propterea admittitur ad probandum malam fidem
13 debitoris, & ſcientiam debiti; quod procederet, etiamſi
ſtatutum dirigeret verba ad creditorem, quia neque tunc
operaretur cum mala fide, *Rot. in Auximana tutelæ 23.
Ianuarij* 1593. *coram G[illegible]ptio, & in Recanaten. pecuniaria
27. Iunij* 1579. *coram Robuſterio, prout refert Grat. diſcept.
14 for. c. 52. n. 9. & ſeq.* vbi addit, quod Ciuitas, quæ huiuſmo-
di ſtatutum condidit, non comprehenditur ſub eo, *& c.*
403. *num. 19. & ſeq.*

15 Obſerua 3. quod tales ſtatutariæ præſcriptiones non
comprehendunt debitum iuratum, *Balb. de Præſcript. in
2. par. 3. princ. q. 14 n. 11. & 12. pluries reſoluit Rota Rom.
teſte Mareſcot. var. lib. 2. c. 67. n. 31. & ſeq. Gabr. commun.
concluſ. lib. 5. tit. de Præſcr. p. concl. 4. n. 18. Cancer. lib. 1. c. 15.
16 n. 11. Veral. dec. 191. p. 3. Surd. dec. 158. n. 17. Galganet. ad
ſtatut. Vrb. lib. 1. c.* 159. vbi id limitat, quando ſtatutum
procederet vlterius auferendo vim probatoriam ab in-
ſtrumento, puta ſi in eo caueatur, quod inſtrumentum
nullius ſit momenti, vel quod nullam faciat fidem: quia
tunc, cum ex tali inſtrumento non poſſit probari, quod
interuenerit iuramentum, ſtatutum comprehenderet
etiam inſtrumenta iurata, *Rot. dec. 8. p. 3. lib. 1. Diuerſ. &
in Romana penſionis domus 16. Ian.* 1598. *coram Lancello-
17 to,* quamuis ſecus eſſet, ſi iuramentum aliunde probare-
tur, quam ex inſtrumento, *vt ſubdit Galganet. loco cit. verſ.
non obſtat, quod in præcedenti &c.*

18 Obſerua 4. quod debitor, qui prætendit ſoluiſſe, poteſt
cogi ad iurandum, *Roder. de Ann. redit. lib. 1. q. 13. nu. 17.
Flor. de Men. lib. 1. var. q. 8. § 2. n. 42. quos refert, & ſequi-
tur Cancer. d. c. 15. n. 12.* vbi etiam dicit, ad id ſufficere iu-
ramentum credulitatis.

19 Obſerua 5. quod præſcriptio inducta contra famulum
non petentem ſalarium regulariter non currit à die ſer-
uitij præſtiti: ſed à die receſſus, iniquum enim eſſet, ſi dum
in ſeruitio continuat famulus, pro præterito allegetur
præſcriptio, *Surd. d. dec. 24. n. 12. Giurb. dec. 13. nu. 13.* vbi,
quod non ſingulorum annorum præſcriptio neceſſaria
eſt, ſed vna tantum pro omnibus.

20 Obſerua 6. quod præſcriptiones huiuſmodi inceptæ
contra creditorem, non perficerentur contra Eccleſiam
eidem Creditori ſuccedentem ante lapſum tempus in ſta-
21 tuto præfixum: quia ſtatuta laicorum non ligant Eccle-
ſiam, *Germon. de Sacr. immun. lib. 3. c. 18. n.* 111. *Mier. p. 2.
col. 6. c. 12. de cauſ. nullit. n. 20. & ſeq. Auend. de exeq. mand.
c. 30. poſt n. 14. & alij apud Cancer. d. lib. 1. c. 15. n. 36.*

22 Obſerua 7. quod tales præſcriptiones non procederent
contra Creditorem, qui iuſtam habuit ignorantiam ſui
crediti, puta ſi eſſet hæres, & ideò non caderet à iure ſuo,
ſi intra tempus ſtatuti contra debitorem non egerit: ei-
que ſuccurritur ſaltem per reſtitutionem in integrum ex
clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, *Dec. conſ. 38. nu.
7. Mencha lib. 2. contr. illuſt. c. 76. in fin. Rebuff. in tr. de fa-
mu. ſal. gl. 10. n. 2. & alij apud Ciarl. contr. for. lib. 2. c. 196.
n. 48. & ſeq. Cancer. d. lib. 1. c. 15. n. 26. & ſeq.* vbi etiam di-
23 cit quod minor lapſo tempore reſtituitur in integrum,
*Tiraq. de Retract. lignag. §. 35. gl. 4. n. 34. Alex. conſ. 71. lib.
1. & ita pluries reſoluit Rota Romana teſte Mareſcot. var.
lib. 2. c. 67. n. 38. & ſeq.*

24 Obſerua 8. quod ſtatuta huiuſmodi, quæ contra Credi-
tores negligentes in exigendo, præſcriptionem inducunt,
non comprehendunt eum, qui habet actionem realem,
25 vel in rem ſcriptam niſi aliter per dicta ſtatuta cauea-
tur, *vt in d. ſtatuto Vrbis cap.* 158. *lib.* 1. cum enim ſint
odioſa, & iuris communis correctoria, non debent ex-
tendi ad actiones reales: ſed habent tantum locum in
actionibus perſonalibus, & in ijs hypothecarijs, quæ per-
ſonalibus adhærent, *Felin. in cap. fin. de Præſcript. vbi Do-
ctores communiter Bal. conſ. 485. lib. 1. & communem etiam
dicit Bouius de ſtatut. præſcript. Vrb. gloſſ. 23. num. 8. & ſeq.
Grat. conſil. 41. n. 7. Rimin. iun. conſ. 37. n. 67. Couar. var. re-
ſol. lib. 2. cap. 14. nu. 1. Gabr. de Præſcrip. concl. 4. num. 17. &
26 alij apud Ciarlin. loco cit. à c. 196. nu.* 53. *&* 54. vbi ex hoc
infert, quod præſcriptio ſtatutaria non comprehendit an-
nuos cenſus, *latè Mareſcot. var. lib. 2. cap. 67. n. 26. & ſeq.
Rot. dec. 727. n. 5. p. 1. Diuerſ. & dec. 230. apud Cenc. de Cen-
ſib.* vbi etiam, quod huiuſmodi præſcriptio dormit duran-
te pupillari ætate: quemadmodum neque currit contra
mulieres pro re dotali viuente marito, *Bal. Nouell. in tr.
de Dot. 7. p. princ. Soc. iun. conſ. 144. num. 56. & 63. lib. 1.
Siluan. conſ. 1. num. 130. & alij apud Mareſcot. var. lib. 2. c.
57. n. 43. & ſeq.*

27 Obſerua 9. quod ſi ſtatuto caueatur, vt Pharmacopolæ,
aut mercatores teneantur ſua credita petere infra bien-
nium, ſeu triennium, aliàs præſcripta intelligantur, non
haberet locum huiuſmodi præſcriptio, vbi debitor conti-
nuauit recipere medicamenta, ſeu merces ex officina cre-
ditoris; quia illa continuatio interrumpit præſcriptionem
*Cancer. var. reſ. lib 1 c. 15. n. 8. & lib. 3. c. 3. n. 460. vbi citat.
Lauren. dec. 86. Surd. dec. 24. in fin. & alios.*

28 In Vrbe verò pro precio rerum Aromatariæ ſeruatur
præſcriptio quinquennalis non obſtante quauis interru-
ptione etiam per receptionem partis pecuniarum, aut per
dationem aliarum rerum Aromatariæ, *ex conſtitutione
Pauli V. ſuper Reformatione Tribunalium dictæ vrbis tit.
de Protomedico, & Aromatariæ quam refert Fenzon. Ad
ſtatut. vrb. poſt Tractatum fol.* 378 niſi fortè interruptio
ſit iudicialis, vel aliter, quam per proprios ipſorum libros
Aromatarij ſuum creditum probauerint: tunc enim diſ-
poſitio ſtatutorum Vrbis ſeruanda eſt, *ex motu proprio
eiuſdem Pauli V. incip. Cum poſt aliquas declarationes &c.
vt refert Fenzon. vbi ſupra fol. 772. Iordan. Elucubr. diuerſ.
29 lib. 14. tit. 24. nu.* 333. vbi addit, quod dicta præſcriptio
quinquennalis habet locum etiam in Diſtrictu Vrbis per
40. milliaria.

30 Obſerua 10. quod ſtatutum certum ſtatuens tempus
Creditoribus ad deducendum iura ſua, arctat etiam cre-
ditores in diem, & conditionales; videtur enim ſtatutum
huiuſmodi habilitare creditorem ad agendum, non qui-
dem ad effectum exigendi ſuum creditum, ſed vt adue-
niente die ſibi ſoluatur, ſecundùm *Affl. dec. 279. in fin.
Burſat. conſ. 84. n. 3. & alios, quos refert, & ſequitur Surd.
dec. 151. n. 6. & ſeq. quibus adde Tiraq. de Retr. Lignag. §. 1.
gloſ. 10. n. 45.* vbi dicit, quod creditor conditionalis tene-
tur ius ſuum opponere aduerſus ſubhaſtationes intra
tempora ſtatuti non expectata conditione, ne excludatur
poſtea ea conditione, adueniente.

Mihi verò contraria ſententia videtur verior, quia
regula illa, *quod impedito agere non currit præſcriptio*, eſt
regula naturalis: vbi enim non eſt negligentia, non de-
bet eſſe pœna; & ideò habet locum etiam in ſtatutis,

Bal. in auth. niſi tricennale, C. de Bon. matern. Dec. in l. 1. in prima lectura, n. 27. C. qui admit.

31 Obſerua 11. quod ij, quibus ex ſtatuto præfixum eſt certum tempus ad credita petenda, licet iure actionis ea petere non poſſint ob lapſum temporis, poſſunt tamen ea
32 conſequi per viam exceptionis: quia temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum, *l. licet vbi Bar. Bald. & alij, C. de except. & ita tradunt Rebuff. in tr. de ſam. ſala. gloſ. 10. n. 9. Due. reg. 366. limit. 7. & alij apud Mareſcot. var. lib. 2. c. 67. n. 42. Cancer. lib. 1. c. 15. n. 6. & ſeq.*

33 Obſerua 12. quod ſi præſcriptio ſtatutaria interrumpatur abſque litis conteſtatione, tunc incipit currere alia noua præſcriptio eiuſdem temporis, quanti erat prima; ſi verò fuit interrupta per litis conteſtationem, tunc non erit locus nouæ præſcriptioni ſtatutariæ, ſed actio perpetuatur vſque ad 40. annos, *l. nam poſteaquam, §. ſi is, qui ff. de iureiur. & tradunt Bart. Alex. & alij in l. ex hoc edicto, ff. de Eo, per quem fact. erit, &c. Salicet. in l. fin. C. de Præſcript. 30. vel 40. ann. Tiraq. in l. boues, §. hoc ſermone limit. 9. ff. de verbo. ſignif. & alij, quos refert, & ſequitur Mareſcot. var. lib. 2. c. 67. n. 8. & ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Temporis anguſtia vitiat ſtipulationem: & quando id procedat nu. 2.*
2 *In contractibus bonæ fidei temporis anguſtia reijcitur.*
3 *In teſtamentis, legatis, & alijs vltimis voluntatibus anguſtiæ temporis ſubducuntur.*
4 *Quid in ſententijs, & gratijs Pontificum.*

C A P. X X V I.

An temporis anguſtia vitiet ſtipulationem.

1 RESp. affirmatiuè, & ideò ſi quis Romæ ita ſtipulatur, hodie Venetijs dare ſpondes? ſtipulatio non valet: quia impoſſibilis eſt repromiſſio, *l. non vtique §. ſi quis*
2 *ita, 2. ff. de eo, quod cert. loc. Iaſ. in d. §. ſi quis ita, nu. 3. Mantic. de Tac. lib. 14. tit. 38. nu. 7.* hoc tamen procedit in contractibus ſtricti iuris: tunc enim vitiatur contractus: ſecus eſt in contractibus bonæ fidei: quia in his propter bonam fidem, quæ exuberare debet, temporis anguſtia reijcitur, *l. inſulam, §. 1. vbi Bart. ff. de loc. & conduct. Bald. in cap. 1. §. 1. n. 4. in tit. Hic finitur lex dom. Feder. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. n. 71.* quemadmodum nec habet locum in te-
3 ſtamentis, & in legatis, atque alijs vltimis voluntatibus, in quibus anguſtiæ temporis ſubducuntur, *l. ſi mihi, & tibi, §. 1. vbi etiam Bart. ff. de leg. 1.* & tunc officio Iudicis tempus prorogatur pro rei præſtandæ opportunitate; idemque dicendum in gratijs Pontificum, & in ſententijs, in quibus pariter conceditur prorogatio temporis, vt ſubſtineantur, & executioni debitæ demandentur. *Roman. conſ. 348. Gig. de penſion. q. 27. & alij, quos refert, & ſequitur Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 8. n. 130. & ſeq.*

4 Sed quæres, qui ſint contractus bonæ fidei, & qui ſtricti iuris? Reſp. quod contractus bonæ fidei ſunt qui pariunt actiones bonæ fidei: tales ſunt emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, depoſitum, Societas, pignus, commodatum, permutatio, cum alijs enumeratis *per textum, & gloſ. in §. actionum, inſt. de Act.* contractus verò ſtricti iuris ſunt qui pariunt actiones ſtricti iuris, qualis eſt ſtipulatio, mutuum, & alij ſimiles: *Sylu. in ver. contractus, q. 2. n. 2. late Ang. in d. §. actionum,* vbi dicit, quod omnes actiones exceptis ijs, quæ *in d. ct. tex. & gloſ.* enumerantur, ſunt ſtricti iuris *Mantic. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 1. tit. 9. per tot.* vbi quod ea differentia, quæ intercedit inter æquitatem, & ius ſtrictum, eſt inter contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris: nam æquitas benignam admittit interpretationem; ſed ius ſtrictum ea prorſus excludit, quippe quod verborum figuram ſequitur, & iuris ſubtilitatem amplectitur, *l. Pantonius ff. de Acquir. hæred. l. ſi ita ſcriptum ff. de liber. & poſt hum. l. 1. §. qui operas, ff. ad Tertull. l. Thais, §. libertatem, in fin. ff. de fideicom. libert. l. inter eos, §. 1. ff. de fideiuſſ.*

S V M M A R I V M.

1 *Prima obligatio non nouatur per ſecundam etiamſi in ſecunda fuerit additum, vel tractatum tempus.*
2 *Hodie non fit nouatio, niſi hoc expreſsè agatur; limitatur num. 4.*
3 *Ex prorogatione termini data debitori principali ad ſoluendum, fideiuſſores non intelliguntur obligati.*
4 *Si ex manifeſtis coniecturis conſtet de animo nouandi, intelligitur facta nouatio, etiamſi ſpecialiter non exprimatur.*
5 *Tacitum idem operatur, quod expreſſum.*
6 *Quando prima obligatio cenſeatur nouata.*
7 *Quid ſi campſor pro debitore promittat creditori promiſſionem acceptanti.*
8 *Quando ſecunda obligatio eſt penitus nulla, prima non nouatur.*
9 *Pendente prorogatione tẽporis debitor nõ poteſt moleſtari.*
10 *Adueniente die poſterioris ſtipulationis eſt in electione actoris, ex qua velit experiri.*
11 *Quando pactum, conditio, vel dies adiecta in prima obligatione cenſeatur repetita in ſecunda, quæ nouat primam: & n. ſeq.*
13 *Conditio adiecta inſtitutioni, non videtur repetita in ſubſtitutione.*
14 *Subſtitutiones ſunt magis fauorabiles, quam aliæ diſpoſitiones.*

C A P. X X V I I.

An prima obligatio per ſecundam nouetur ſi in ſecunda fuit additum, vel detractum tempus.

1 RESp. negatiuè, *per l. fin. C. de Nouat.* vbi, quod hodie
2 non aliter fit nouatio, niſi hoc expreſsè agatur: nec euaneſcit prior obligatio, niſi expreſsè & ſpecialiter remittatur, *latè Gabr. commun. concluſ. lib. 3. tit. de fideiuſſor. concl. 3. Maſcard. de probat. concl. 1106. n. 1. vol. 2. Merlin. de Pignor. lib. 5. q. 31.* vbi quod per prorogationem temporis non receditur à prima obligatione, ſed remouetur debitori, eiuſque fideiuſſori obſtaculum moræ iam contractæ per lapſum temporis, *Mantic. de Tacit. & ambig. con-*
3 *uent. lib. 17. tit. 4. n. 6.* vbi etiam dicit, quod ex prorogatione termini data debitori principali ad ſoluendum, fideiuſſores non intelliguntur liberati.

4 Obſerua tamen, quod ſi ex manifeſtis coniecturis conſtet de animo nouandi, intelligeretur facta nouatio, etiã
5 ſi ſpecialiter non exprimatur: quia tacitum idem operatur, quod expreſſum, *l. triticum ff. de verb. oblig. l. cum quid*
6 *ff. ſi cert. pet.* Quare ſi dico, pro decẽ, quæ mihi debes, promittis quindecim, vel è contra: prima obligatio cenſetur nouata, quia ex tacita mente contrahentium prima trãsfertur in ſecundam: *A. ex conſ. 13. n. 8. lib. 2. Aret. in §. præterea, n. 6. inſtit. quib. mod. toll. oblig. Maſcard. de Probat. d. concl. 1106. n. 20. Fulgoſ. conſ. 130. Soc. ſen. conſ. 21. n. 3. lib. 1. Dec. conſ. 400. col. 2. Affl. dec. 44. n. 15. Pariſ. conſ. 107. col. 2. lib. 3. Loffred. conſ. 24. col. 4. & alij apud Menoch. lib. 3. præſumpt. 134. n. 3. quorum ſententiam ſequuta fuit Rot. deciſ. 562. n. 1. p. 1. Diuerſ.* & tunc licet maneat prior obligatio, tollitur tamen per exceptionem, *gloſ. ſingularis in d. l. fin. in ver. naturalibus, Theſaur. dec. 125. n. 9.* vbi dicit, quod nouatio facta cenſetur, quando primus contractus eſſet alteratus, niſi facta fuerit proteſtatio, *vt obſeruat ibid. Gaſp. Ant. Theſaur. in addit. lit. A.* quemadmodum etiam præſumeretur nouatio, quando ſecundus contractus eſſet incompatibilis cum primo, *Bald. in d. l. fin. nu. 1. C. de nouat. & conſ. 318. con l. 2. lib. 1. Dec. in l. pacta nouiſſima, col. 1. C. de Pact. & conſ. 409. col. pen. conſ. 464. n. 4. & conſ. 564. n. 15. Crau. conſ. 167. nu. 5.* vel quando debitor delegauit alium etiam non debitorem ſuum, & creditor acceptauit delegatum

gatum illum : quia tunc etiam nouatio cenſetur facta, *Aret.conſ.5.Comenſ.in l.delegare ff.de Nouat. Affl.dec.353.n.4. Menoch.d.lib.3 præſumpt.134.n.38.*

7 Idem dicendum ſi campſor pro debitore promittat creditori promiſſionem acceptanti, tunc enim debitor ſtatim liberatur ita vt ſi campſor officiatur non ſoluendo, periculum ſit creditoris: quia huiuſmodi promiſſio cedit loco ſolutionis, *Aret.in d.§. præterea n.7.per tex.in l.ſi pupilli ff.de Solut. Affl.ct.dicta dec.353.n.5.*

8 Hæc tamen intellige, quando ſecunda obligatio eſſet valida; nam ſi eſſet penitus nulla prima non nouaretur, *vt notant communiter DD.in d.§.Præterea.*

9 Obſerua 2. quod pendente prorogatione temporis debitor minimè poteſt moleſtari non in vim nouationis, ſed virtute ipſius prorogationis, alias dilatio eſſet ſuperflua, *Surd.conſ.345.n.21.lib.3. Maſcard.concl.1107.n.13. Gabr.lib.3.tit.de Nouat.concl.1.n.64.& alij apud Gratian. diſcept.for.cap.290.n.32.& ſeq.*

10 Obſerua 3. quod adueniente die poſterioris ſtipulationis eſt in electione actoris, ex qua velit experiri; poteſt enim ſtipulatoris intereſſe, ſi velit potius ea ſecunda experiri, veluti ſi in ea fideiuſſores interceſſerint, *Paul.de Caſtr.in l.Valerianus,n.4. vbi etiam Raph. Cuma. n.4.& 5.ff.de Prætor.ſtipul. Fulgoſ.in l.vlt.nu.4.& 5.C.de Nouat. Alex.in conſ.72.n.8.verſ.nec obſtat, lib.6. Mantic. de Tacit.lib.17.tit.14.n.4.*

11 Quæres, an dies adiecta in prima obligatione cenſeatur repetita in ſecunda, quæ nouat primam? Reſp. quod aut in ſequenti obligatione nulla fuit deducta quantitas, ſed ſic dictum, quod ex prima obligatione debes, promittis? & tunc dies intelligitur repetita; aut fuit expreſſa quantitas, vt centum quæ mihi debes, promittis? & tunc dies non intelligitur repetita, *ita Bart.in l.ſi ſtychum,§.legata,ff.de Nouat.per l.Neſennius,& l.ſi prior ff.ſol.matrim.* & quod de die dicitur, idem de conditione, vel pacto eſt intelligendum, *vt d.Aret.conſ.17.nu.10. Mantic.de Tacit. & ambig.conuent.lib.3.tit.3.n.15.*

12 Notandum tamen eſt, quod repetitio conditionis, aut alterius qualitatis locum non habet, quando in actu ſubſequenti ſpecialis conditio, ſeu qualitas adijcitur, *Roman. conſ.53.num 4. Alex.conſ.158.num.4.& 5.lib.6. Soc.ſen. conſ.22.n.2.lib.3. Cuma.conſ.122.col.2.poſt med.& alij apud Mantic.loco cit.n.18.*

13 Notandum 2. quod conditio adiecta inſtitutioni, non
14 videtur repetita in ſubſtitutione; quia ſubſtitutiones ſunt
magis fauorabiles, quàm aliæ diſpoſitiones, *l.ſub conditione,ff.de Hæred.inſtit. Bart.vbi ſupra n.2.*

S V M M A R I V M.

1 *Fideiuſſor, qui ſe obligauit ad certum tempus, eo tranſato liberatur, etiamſi deinde tempus principali debitori fuerit prorogatum.*
2 *Quid ſi purè, ac ſimpliciter ſe obligauit.*
3 *Fideiuſſor non tenetur ad penſiones, vel vſuras temporis prorogati.*
4 *Si in compromiſſo facto ad tempus dati ſint fideiuſſores, & poſtea tempus compromiſſi fuerit prorogatum, an fideiuſſores ab obligatione eximantur.*
5 *Fideiuſſio data pro electo ad officium ad certum tempus, eo lapſo expirat, etiamſi officialis vltra illud tempus in officio permaneat.*
6 *Quando dilatio conceſſa debitori, proſit etiam fideiuſſori.*
7 *Dilatio præſtita à maiori parte creditorum, an impediat alios non conſentientes.*

C A P. XXVIII.

An Fideiuſſor liberetur, ſi tempus prorogetur debitori.

1 RESp. quod ſi fideiuſſor ſeſe obligauit ad certum tempus, puta ad annum, tranſacto eo tempore liberatur, *Antonell. de Tempore.*
etiamſi deinde tempus debitori, pro quo fideiuſſit, prorogetur, *l.ſi cum Hermes, C.Locat.latè Maſcard.de Probat.concl.1106.n.12.vol.2. Gabr commun.concluſ.lib.3.tit.*
2 *de fideiuſſor.concl.3.n.7.* ſecus eſt, ſi purè, ac ſimpliciter ſe
obligauit; quamuis enim dilata fuerit ſolutio in certam diem, fideiuſſor tamen adhuc remanet obligatus, neque liberatur facta prorogatione, *Hoſt. in cap. conſtitutus, de fideiuſſ. Bart. in l.Labeo 30.§.1.ff.de Recept. Arbitr. & alij apud Gratian.diſcept.for.tom.1.cap.66.n.37.& ſeq. Barboſ. in cap.vlt.n.19.de fideiuſſ. Theſaur.deciſ.125.num.4. & eſt communis opinio.*

3 Non tamen teneretur fideiuſſor de his, quæ eueniunt tempore prorogato, *Bart.in l.Lucius, §.Paulus ff. de admin.& peric.Tut. Soc.conſ.21.col.4.vol.1. Tiraq.de retract.conuent.§.1.gloſ.7.n.32.& ſeq. Io: Andr. in addit. ad Spec.in tit.de fideiuſſ.§.1.in ver. illud etiam quæritur, & alij apud Gabr.loco cit.n.4.* vbi dicit, quod non tenetur ad penſiones, nec ad vſuras temporis prorogati, *Theſaur.d.deciſ.125.n.12.*

4 Ex his infertur, quod ſi in compromiſſo facto ad tempus dati ſint fideiuſſores, & poſtea tempus compromiſſi fuerit prorogatum, fideiuſſores ab obligatione eximuntur, ſi prorogationi non conſenſerunt, *vt d.Alex. in conſ.72.n.2.per tex.in d.l.Labeo 30.iuncto §.fin.ff.de Recept. Arbitr.*

5 Infertur 2. quod ſi quis eligatur ad aliquod officium ad annum, vel aliud tempus limitatum, & pro eo alius fideiubeat, talis fideiuſſor non remaneret obligatus, ſi officialis vltra annum in officio permaneret, *Io: Andr. in addit.ad ſpec.in tit.de fideiuſſ.§.1.n.19.ver.conſtitutus, Alex.vbi ſup.n.2.& 5.*

6 Quæres, an dilatio conceſſa debitori proſit fideiuſſori?
Reſp. quod aut conceditur à Creditore, & tunc prodeſt
fideiuſſori; aliàs dilatio eſſet eluſoria, quia poſſet debitor
à fideiuſſore moleſtari, *Bald.in l.quoties,n.5.C.de Precib.*
imper.offer. Gratian.diſcept.for.c.12.n.1.& ſeq. aut conce-
ditur à Principe, ſeu à Iudice, vel alio Superiore, & tunc
non prodeſt fideiuſſori, niſi de eo fiat mentio, *Farinac.de*
Carcer.q.29.n.25.& 26. quem refert, & ſequitur Iordan.
Elucub.diuerſ.lib.14.tit.8.n.123. vbi etiam dicit, quod di-
7 latio debitori præſtita à maiori parte creditorum, non
impedit alios non conſentientes, quin agere valeant ad-
uerſus eius fideiuſſorem.

S V M M A R I V M.

1 *Ad incurrendas pœnas contra duellantes inflictas requiritur, quod duellum ſponte, ac deliberatè, & ex pacto ab vtraque parte fuerit acceptatum: item aſſignatio loci, & temporis, & n.4.*
2 *Pactio reſpectu loci non eſt ſufficiens, ſi eligatur Ciuitas non expreſſo alio loco magis certo, & particulari.*
3 *Item non ſufficeret aſſignatio temporis incerti, ſed ſpecificari debet dies certa.*
4 *An requiratur ſpecifica acceptatio prouocationis.*
5 *Quid ſi iuuenes calore iracundiæ ſe inuitarent ad duellum, & incontinenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent.*
6 *Quando dicatur aliquid fieri calore iracundiæ.*
7 *Et quid ſi pugna ſequatur eodem die, quo facta fuit rixa, & conuentio.*
8 *Prouocatio ad duellum ſimpliciter prohibetur ſub pœna excommunicationis ex conſtit. Clementis VIII. declaratur num.9.*

C A P. XXIX.

Quando pœnæ impoſitæ contra duellantes locum habeant.

1 AD incurrendas pœnas contra duellantes inflictas requiritur primò, quod ſponte, ac deliberatè; & ex pacto inuicem inito, ſeu ex præuia conuentione ab vtraque

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

parte duellum ſuſceptum fuerit, Secundò requiritur aſſi-
gnatio loci, & temporis, vt colligitur ex conſtitut. *Greg.*
XIII. incip. Ad tollendum, *quam refert Quarant. in ver.*
duellum, & ità tradunt recentiores communiter.
2 Obſerua tamen, quod pactio reſpectu loci non videtur
ſufficiens, ſi eligatur Ciuitas non expreſſo alio loco ma-
3 gis certo, & particulari: quemadmodum nec ſufficeret
deſignatio temporis incerti, ſed ſpecificari debet dies cer-
ta, *Ioann. de Caſtill. in tract. de Duell. lib. 3. cap. 4. & 5.*
quem refert, & ſequitur Vermigliol. conſ. crim. 194. num. 4.
4 *& ſeq.* vbi addit, quod requiritur etiam ſpecifica accepta-
tio prouocationis.
5 Obſerua 2. quod duellum non dicitur, quando iuuenes
calore iracundiæ ſe inuitarent ad duellum, & inconti-
nenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent:
hæc enim cenſetur pura rixa, cum non fuerit pugna de-
liberata, nec animus deliberatus; non enim attenditur
verbum illud, duellum, vbi verè non eſt duellum. *Plot. in*
repet. l. ſi quando, §. 42. n. 3. 4. & 5. C. Vnde vi. Ioſeph. Ludo-
6 *uic. dec. Lucen.* 11. *nu.* 10. *&* 11. ſubdens quod tunc dicitur
propriè fieri calore iracundiæ, quando non deuenitur ad
aliquem actum intermedium, *Maſcard. de Probat. concl.*
98. n. 28. Menoch de Arbitr. iud. caſ. 363. Dian. reſ. mor. p. 6.
7 *tract. 6. reſ.* 21, vbi dicit, quod ſi pugna ſequatur eodem
die, quo facta fuit rixa, & conuentio, præſumitur commiſ-
ſa ex eodem calore iracundiæ.
8 Obſerua 3, quod ex conſtitutione Clementis VIII. *in-*
cip. Illius vices, quam ſimiliter refert Quarant. loco cit. ſub
pœna excommunicationis ſimpliciter prohibetur prouo-
9 catio ad duellum: hoc tamen intelligi debet de prouoca-
tione deliberata, ac præmeditata, nec ſufficeret prouoca-
tio, quæ fit ex rixa: quia dicta conſtitutio intelligenda eſt
iuxta communem vſum loquendi, & iuxta ſenſum alia-
rum conſtitutionum, *Bonac. de Cenſur. in partic. diſp. 2. q. 3.*
punct. 48. n. 5. & ſeq. Dian. p. 3. tr. 6. reſ. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Quando mandatum præſumatur ob diuturnitatem tem-*
poris.
2 *Præſumitur mandatum, ſi in inſtrumento, antiquo illud*
enunciatur.
3 *Quid ſi mandatum à Iudice enuncietur in ſententia.*
4 *Ex verbis narratiuis Papæ probatur mandatum.*
5 *Quando in Vicario Epiſcopi mandatum præſumatur.*
6 *Mandatum præſumitur, quando interueuit ſcientia, &*
patientia principalis: declaratur n. 7.
8 *Quando vniuerſitas præſumatur ratificaſſe factum ſyndi-*
corum.
Paria ſunt ratificare, vel verbo, vel facto, ibidem.
9 *Præſumitur mandatum, quando agitur de modico præiu-*
dicio.
10 *Ex lapſu temporis ratihabitio nunquam facta intelligi-*
tur ſi dolus vel metus interceſſit, & cauſa metus perſe-
uerauit.
11 *Præſumitur pro mandato, quando conſtaret, litem cum ali-*
quo tanquam procuratore fuiſſe conteſtatam.
12 *Præſumitur mandatum in actu, qui veriſimiliter exerceri*
non poteſt ſine mandato: limitatur n. 13.
14 *Præſumitur mandatum, quando concurreret quaſi poſſeſ-*
ſio, & diuturna patientia.
15 *In ſententia antiqua præſumitur commiſſio, ſeu manda-*
tum Iudicis delegati.
16 *Ex diuturnitate temporis præſumitur mandatum arbi-*
trandi in compromiſſo, & facultas laudandi.
17 *An præſumatur mandatum, ex antiquitate temporis,*
quando ageretur de commodo, & fauore allegantis man-
datum.
18 *Præſumitur mandatum in eo, qui in iudicio produxit in-*
ſtrumenta ad cauſam facientia.
19 *Præſumitur mandatum cuſtodiæ ex lapſu longi temporis.*
20 *Ex ſpatio 30. annorum mandatum preſumitur legitimum,*
etiamſi agatur de præiudicio alterius.
21 *Qualitas faciliùs præſumitur, quàm ſubſtantia.*
22 *In qualitate probanda ſufficiunt leuiores probationes im-*
mo etiam coniecturæ, & præſumptiones.
23 *Ex diuturnitate temporis non præſumitur facta reuoca-*
tio procuratoris: limitatur n. 24.
25 *In mandato ad delinquendum præſumitur delictum com-*
miſſum in executionem illius mandati.

C A P. X X X.

An mandatum præſumatur ob diuturnitatem temporis.

1 OMiſſa longa diſputatione Doctorum breuiter Reſpō-
deo, quod præſumitur, quando vltra diuturnitatem
temporis concurrit aliqua alia præſumptio, vel coniectu-
ra, *ità DD. apud Gab. commun. concl. lib. 2. tit. de Procurat.*
concl. 1. n. 2. & 10. & apud Crauet. de Antiq. temp. p. 2. n. 69.
2 *Honded. conſ. 38. n. 14. lib. 1.* vnde præſumitur mandatum,
ſi in inſtrumento antiquo illud enunciatur, *Mantic. de*
Tacit. lib. 7. tit. 11. n. 13. & ſeq. Sarnen. in Compend. vtriuſ-
que Signatur. q. 16. verſ. ſed iſta omnia limitantur, fol. 167.
vbi dicit, ita iudicaſſe Rotam per tres inſtantias in cauſa
Tridentina confinium coram Simoncta.
3 Idem dicendum, quando enunciatur mandatum à Iu-
dice in ſententia, vt ſi condemnaret aliquem tanquam
procuratorem partis: talis enim aſſertio Iudicis operatur,
vt probetur mandatum quoad ipſas partes litigantes, *vt*
poſt Anch. in clem. 1. de Probat. voluit. Gabr. d. tit. de Procu-
4 *rat. concl. 1. n. 22.* ſubdens, *n. 25.* quod etiam ex verbis nara-
tiuis Papæ probatur mandatum.
5 Secundo præſumitur mandatum in Vicario Epiſcopi,
ſi vltra diuturnitatem temporis probatur nominatio, &
communis reputatio, *iuxta text. in l. Barbarius, vbi DD.*
ff. de offic. Prætor. & deciſum refert Gabr. d. tit. de Procurat.
concl. 1. n. 11.
6 Tertio præſumitur mandatum, quando interuenit
ſcientia, & patientia principalis, etiamſi non concurrat
diuturnitas temporis, *Bald. in l. Iulianus, q. 5. ff. Qui ſatiſd.*
cog. Innoc. in cap. ex parte Decani extra de Reſcript. Rom.
7 *conſ. 270. & alij apud Afflict. dec. 308. n. 6.* quod quidem
procedit in actibus iudicialibus; ſecus in extraiudiciali-
bus *Gabr. d. tit. de Procur. concl. 1. n. 12. verſ. ſublimita Alex.*
conſ. 80. n. 11. & 13. lib. 4. ſubdens *n. 14.* hoc intelligendum
eſſe in fauorabilibus, non autem in odioſis.
8 Addit *Alc. de Præſump. reg. 2. præſump. 13. n. 3.* quod ſi
per ſyndicos alicuius Communitatis fuerunt poſiti cer-
ti termini, ſeu lapides finales cenſetur Vniuerſitas ipſa
ratificaſſe factum Syndicorum, ſi diu permiſit illos ter-
minos, & tacuit, etiamſi non conſtet, quod tales eſſent
ſyndici; paria enim ſunt ratificare, vel verbo, vel facto,
l. Paulus reſpondit, ff. Rem rat. hab. hoc tamen intelligen-
9 dum eſt, quando ageretur de modico præiudicio; ſecus
ſi de magno: hoc enim caſu non præſumeretur ratifica-
tio ex antiquitate temporis, niſi concurreret alia præ-
ſumptio, *Crauet. vbi ſupra p. 2. n. 66. Gabr. d. tit. de Pro-*
curat. concl. 1. n. 13. & ſeq. Mantic. de Tacit. lib. 7. tit. 12. nu.
10 *2. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ex lapſu temporis ratiha-
bitio nunquam facta intelligitur, ſi dolus, vel metus in-
terceſſerit, & cauſa metus perſeuerauerit.
11 Quartò præſumitur pro mandato, quando conſtaret,
litem cum aliquo tanquam procuratore fuiſſe conteſta-
tam, *Imol. in l. ſciendum, ff. de verb. oblig. Gozad. conſ. 96.*
Crauet. de Antiqu. temp. p. 2. n. 60.
12 Quinto præſumitur mandatum in actu, qui veriſimili-
ter exerceri non poteſt ſine mandato, puta ſi quis ſoluit
penſionem nomine alieno: hic enim præſumitur ſoluere
de mandato eius, pro quo ſoluit; quia veriſimile non eſt,
quod velit iactare ſuum, *Rot. dec. 23. in antiq. Soc. conſ. 46.*
13 *col. 2. lib. 3. Dec. conſ. 36. col. 5. & alij apud Crauet. loc. cit. n.*
65. vbi etiam aduertit, quod hoc procedit etiam in factis
recentibus, ceſſante antiquitate temporis, *Mantic. de Ta-*
cit. lib. 7. tit. 12. n. 10. hoc tamen intellige, dummodò ex ta-
li ſolutione non inducatur probatio alicuius criminis,
quia

Digitized by Google

quia tunc mandatum non præſumitur *Gabr. d. tit. de Pro-
curat. concl. 1. n. 7. & alij communiter.*
14 Scatò præſumeretur mandatum, quando concurreret
quaſi poſſeſſio, & diuturna patientia, *Alex. conſil. 1. nu. 19.
& ſeq. lib. 4. Crauet. loco cit. n. 67.*
15 Septimò præſumitur in ſententia antiqua commiſſio,
ſeu mandatum Iudicis delegati: quia valdè veriſimile eſt,
16 quod ſine mandato non proceſſiſſet; vnde eadem ratio-
ne ex diuturnitate temporis præſumitur mandatum arbi-
trandi in compromiſſo, & facultas laudandi, *Gabr. d. tit.
de Procurat. concl. 1. n. 19. & 20. vbi citat Felin. in c. ſicut
col. 18. de Re iud. Curt. ſen. conſ. 77.*
17 Octauò præſumitur mandatum ex antiquitate tempo-
ris, quando ageretur de commodo, & fauore allegantis
mandatum *vt poſt Aret. conſ. 42. col. 2. ſenſit Crau. de An-
tiq. temp. p. 2. n. 79.* quamuis de hoc dubitet *Mantic. de Ta-
cit. lib. 7. tit. 12. n. 15.*
18 Nonò præſumitur mandatum in eo, qui in iudicio pro-
duxit inſtrumenta ad cauſam facientia, *Bar. in l. 3. § cauſę,
n. 2. ff. de Carbon. Edict. Alex. in l. 1. nu. 7. C. de Procur. Cra-
uet. conſ. 80. n. 5.*
19 Decimò præſumitur mandatum cuſtodiæ ex lapſu lon-
gi temporis, *Afflict. dec. 345. nu. 8. Mantic. de Tacit. d. lib.*
20 *7. tit. 12. nu. 1.* ſubdens *num. 5. cum ſeq.* quod ex ſpatio 30.
annorum mandatum præſumitur legitimum etiam ſi a-
21 gatur de præiudicio alterius: quia qualitas faciliùs præ-
ſumitur, quàm ſubſtantia, *vt ſentiunt etiam Cephal. conſ.
170. n. 27. Gratian. diſcept. for. c. 577. n. 20. & ſeq.* vbi dicit,
22 quod in qualitate probanda ſufficiunt leuiores proba-
tiones, immo etiam coniecturæ, & præſumptiones, *iuxta
c. per tuas, de Probat.*
23 Quæres, an ex diuturnitate temporis præſumatur facta
reuocatio procuratoris? Reſp. negatiuè etiamſi procura-
tor per multos annos nihil geſſerit; & ideò expreſsè con-
ſtare debet de mutatione voluntatis, alias mandatum non
extinguitur, niſi fortè ſuperuenerit iuſta cauſa reuocatio
nis, vt quia procurator effectus ſit inimicus Domini, quia
tunc cenſetur reuocatum mandatum, *Iaſ. in l. ſancimus,
27. n. 4. vbi etiam Caſtren. n. 3. C. de Teſtam. Alex. conſ. 189.
in fin. lib. 7. Probat. in add. ad Monach. in c. licet, 15. de Pro-
cur. in 6. Anchar. conſ. 63. in fin. Rot. in Anconitana de Ri-
naldinis 29. Ian. 1598. coram Orano, prout refert Gratian.*
25 *diſc. for. c. 22. n. 6. & ſeq.* vbi etiam obſeruat, quod in man-
dato ad delinquendum præſumitur delictum commiſſum
in executionem illius mandati, etiamſi longum temporis
interuallum interceſſerit, *de quo latè Menoch. lib. 3. præ-
ſumpt. 49. n. 12. & lib. 2. præſumpt. 36. in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus, & vltimæ voluntates poſſunt fieri etiam de
nocte.*
2 *Omnia de nocte fieri poſſunt, niſi ſpecialiter prohibita
ſint.*
3 *Teſtamentum noctu conditum non valet, ſi non fuerint ac-
cenſa tria luminaria, & n. 7. & quid in teſtamentis ad
pias cauſas n. 8. & 9.*
4 *Contractus inter viuos celebratus de nocte abſque tribus
luminaribus eſt nullus: declaratur n. 5.*
6 *In teſtamentis teſtes debent eſſe in præſentia, & conſpectu
Teſtatoris.*
10 *Solutio inuito creditore non poteſt fieri de nocte.*
11 *Actus iudiciales debent fieri de die, aliàs non valent: limi-
tatur n. 12. 13. 14. 15. 16. & 21.*
17 *Quando Arbitri, & Arbitratores poſſint cauſas decidere
de nocte, & n. 18.*
*An ſententia interlocutoria ferri poſſit de nocte, ibidem nu-
mero 17.*
19 *Citatus ad comparendum certa die, debet comparere ante
tenebras noctis.*
20 *Iudex regulariter denegare poteſt audientiam de nocte.*
21 *Diſpoſitio Auth. de iudic. §. ſedebunt, ex communi ſtylo
non ſeruatur.*
22 *Reſignatio, & collatio beneficij facta de nocte, valida eſt.
Antonell. de Tempore.*
23 *An electio fieri poſſit de nocte.*
24 *An examen, & iuramenta teſtium poſſint recipi de nocte.*
25 *An appellatio recipi poſſit de nocte.*
26 *An inuentarium fieri poſſit de nocte, & die feriata.*

CAP. XXXI.

An, & quando ea, quæ de nocte fiunt, valida ſint.

1 Dico 1. quod contractus & vltimæ voluntates, quales
ſunt teſtamenta, & codicilli, poſſunt fieri etiam de
nocte *l. non minorem C. de Tranſact. l. ad teſtium § ſignum,*
2 *ff. de Teſtam.* & regulariter omnia de nocte fieri poſſunt,
niſi ſpecialiter prohibita ſint, *vt inquit Dec. in cap. conſu-
luit, n. 34. & 35. de offic. deleg.* quicquid dicat *Dilect. de art.
teſtan. tit. 2. de teſtam. caut. 8. n. 3.*
3 Obſerua tamen, quod teſtamentum noctu conditum
non valeret, ſi conſtaret, quod non fuerint, accenſa tria
4 luminaria: nam ſi contractus inter viuos celebratus de
nocte abſque tribus luminaribus eſſet nullus, *l. 1. §. ſi om-
nes, verſ. tria lumina ff. de Ventr. inſpic.* multo magis in te-
ſtamentis tria luminaria requiruntur: tum quia in his de
6 maiori præiudicio, ac periculo tractatur: tum etiam quia
in teſtamentis teſtes debent eſſe in præſentia, & conſpectu
teſtatoris, *iuxta l. ſi non ſpeciali, & l. ſi vnus, C. de Teſtam.*
Vnde ita tenet *Iaſ. conſ. 50. lib. 3. Dilect. de art. teſtan. tit. 2.
de Teſtam. Ordin. caut. 8. n. 3. Petr. Io: Anch. in q. famil. lib.
2. q. 11. n. 4. & ſeq. Sim. de Pret. de interp. vlt. volunt. lib. 2.
interp. 2. dub. 1. ſolut. 3. n. 9. Rim. iun. conſ. 269. n. 16. & ſeq.*
7 *lib. 3. & alij apud Honded. conſ. 47. n. 6. & ſeq. lib. 2.* vbi id
extendit etiam ad codicillos, & alias vltimas voluntates,
Menoch. lib. 4. præſumpt. 12. n. 5. Gratian. diſcept. for. c. 849.
8 *n. 40. & ſeq.* vbi addit, quod hoc procedit etiam in teſta-
mentis ad pias cauſas: quamuis in hoc contrarium teneat
Dilect. de art. teſtan. tit. 2. de teſtam. caut. 3. n. 4. & caut. 8. *in*
9 *fin.* vbi dicit, quod ſolemnitates iuris ciuilis in teſtamen-
tis ad pias cauſas locum non habent.
10 Obſerua 2. quod ſolutio inuito creditore non poteſt
fieri de nocte: illud enim tempus non videtur congruum,
*vt d. gl. in l. more, ver. lucis ff. de fer. quam ſequitur Bart. &
alij ibid.* tenetur tamen creditor ſi recuſat, expectare in ſe-
quentem diem, *Iaſ. in d. l. more, n. 11. Mar. Ant. Eugen. conſ.
48. n. 41. & 48. Cancer. var. lib. 2. c. 6. n. 60.*
11 Dico 2. quod actus iudiciales debent fieri de die, aliàs
non valent, *vt in auth. de iudic. § ſedebunt, c. conſuluit, vbi*
12 *DD. de offic. iud. de leg.* quod etiam procedere in Iudice
delegato dicit Scaccia *de iudic. lib. 2. c. 3. n. 331. & ſeq.* vbi
etiam, quod actus expediendi, Iudice ſedente pro tribuna-
13 li, non poſſunt noctu expediri; niſi de partium conſenſu
eo tempore fierent, vel niſi lis eſſet de re tempore peritu-
ra, quia tunc actus valeret etiam de nocte, *Bald. in l. eor, §.
vlt. in fin. C. de appell. felin. n. c. conſuluit, de offic. deleg. Soc.
trac. fal. reg. 359. fal. 3. Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. q. 61. n. 3.*
14 *& ſeq.* idem dicendum, vbi ageretur de cauſis ad fauorem
carceratorum, *Alex. in d. l. more, n. 9.* vel ſi Iudex adeò fuiſ-
15 ſet negotiorum multitudine grauatus, vt de die pronun-
ciare non potuiſſet, *Scacc. loco cit. d. lib. 2. c. 3. n. 338. Me-*
16 *noch. ibid. n. 3.* vel ſi iuriſdictio Iudicis expiraret, *Bart. in
d. l. more, in fin. ff. de fer. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit.
25. de Sentent. n. 185. & ſeq. Cabal. reſ. crim. caſ. 208. nu. 28.*
17 *& ſeq.* vnde etiam Arbitri, & Arbitratores, quibus fuit
aſſignatus certus terminus ad cauſam decidendam, ſi
malitia, vel cauillationibus litigantium fuerunt arctati,
poſſunt cauſam decidere vltima die, etiam de nocte *Bald.
in d. l. eos § fin. C. de appel. Dec. in d. c. conſuluit, num. 31.* vbi
dicit, quod laudum Arbitratoris indiſtinctè ferri poteſt
etiam de nocte.
18 Item poteſt etiam Arbiter compromiſſarius indiſtin-
ctè ſententiam ferre de nocte, ſi eſt arbiter voluntarius;
quamuis ſecus eſſet, ſi ſit neceſſarius, ideſt electus ex for-
ma ſtatuti: huius enim ſententia lata de nocte non vale-
ret, quia, hic aſſimilatur Iudici ordinario, *Blanc. tr. de cõ-
promiſſ. q. 9. princ. q. 14. n. 47. fol. 195. prout refert Scaccia*

de Iudic.l.2.c.3.n.344. vbi etiam dicit, quod quilibet Iu-
dex ferre poteſt ſententiam interlocutoriam de nocte.

19 Ex dictis infertur, quod citatus ad comparendum certa
die, debet comparere ante tenebras noctis vt Iudex actum
perficere poſſit in luce, etiamſi in citatione hora certa
expreſſa non fuerit *Bart.in d.l.more, n.1.Dec.in d.cap.con-
ſuluit, n.23.& ſeq. de offic.deleg.* quicquid dicat *gl in d.l.*
20 *more, ver. lucis, in princ.* poteſt enim Iudex regulariter
denegare audientiam de nocte, *per d.tex.in auth.de Iudic.
§.ſedebunt, & not. Alex.in d.l.more, n.8.ff.de fer.*

21 Notandum tamen eſt, quod diſpoſitio *d. Auth. de iudic.
§.ſedebunt,* ex communi ſtylo non ſeruatur, præſertim in
Romana curia *Barboſ.in d.c.conſuluit, n.12. Menoch.d.q.
62.n.1.S acc.d.c.3.n.336.338.340.& 341.* vbi etiam dicit,
quod valet conſuetudo, vt Iudices pedanei, & damnorum
datorum audiant de nocte cauſas paſtorum, & ſimilium
operariorum.

22 Notandum 2. quod reſignatio, & collatio beneficij
facta de nocte, valida eſt, cum id non reperiatur ſpecia-
liter prohibitum; *Decius in d.c.conſuluit, num.32. Me-*
23 *noch de Arbitr.caſ.48.num.22.lib.2.Pariſ. de Reſignat.lib.*
12.*q.8.n.* 39.& 40. Electio verò in qua ſeruari debet for-
ma *c.quia propter de Elect.* noctu fieri non poteſt, *Dec.in
d.c.conſuluit, n.24.vbi etiam Barboſ n.10. de offic. deleg. &
alÿ communiter.*

24 Notandum 3. quod teſtium examen, & depoſitio po-
teſt recipi de nocte, quia eſt actus, qui exercetur parte non
citata, & ſine certa hora audientiæ, *Felin. in d.c.conſuluit
n.15.de offic.Iud.del.quem refert, & ſequitur Scaccia de iu-
dic.lib 2.c.3.n.333.* ſubdens, quod eorum iuramenta non
poſſunt recipi de nocte, quia debent recipi parte citata.

25 Notandum 4. quod appellatio poteſt recipi etiam de
nocte, *ſecundùm Iaſ.in l.more Romano, n.13.ff.de fer. Scacc.
loco cit.n.329.Dec.in d.cap.conſuluit n.29.& ſeq.*

26 Notandum 5. quod etiam inuentarium fieri poteſt de
nocte, ac die feriato, *ſecundum Graſſ.relat.in tract. var. de
inuentar.benefic.q.251.n.3.*

S V M M A R I V M.

1 *Pro tempore infirmitatis non tenetur Dominus famulo præſtare ſalarium.*

2 *Promiſſio ſalarÿ illam tacitam conditionem habet, ſi famulus operas præſtabit.*

3 *An Dominus famulo infirmo teneatur præſtare alimenta.*

4 *Aduocato debetur ſalarium etiam in infirmitate.*

5 *Quid ſi non fuerit conuentum.*

6 *Salarium, quando non eſt conuentum, taxari debet arbitrio Iudici.*

7 *Vicario conſtituto ab Epiſcopo, vel Capitulo, Aſſeſſori, Medico, ac Præceptoribus liberalium artium debetur ſalarium etiam non conuentum: limitatur num.* 14.& 15.

8 *Succeſſor Epiſcopi non tenetur ad ſalarium Vicarÿ: limitatur num.*10.

9 *Succeſſor non tenetur ad debita voluntaria, ſed tantum ad neceſſaria: declaratur n.*11.

12 *Famulis, Procuratoribus, negotiorumque geſtoribus non debetur ſalarium, niſi ſit promiſſum: limitatur ibid.*

13 *Quando nihil actum fuit à principio de ſalario, iudex illud conſtituit.*

14 *Sa arium, ſi Dominus illud præſtare conſueuit, debetur vſque ad ſummam ab ipſo aliÿs præſtitam.*

15 *Salarium non conuentum regulariter non debetur.*

17 *Procurator, qui a Domino habuit victum, & veſtitum, & habitationem in vrbe aliud ſalarium habere non debet.*

18 *Salarium promiſſum Procuratori, vel Aduocato ſoluendum eſt initio anni.*

19 *Et an poſſit repeti, ſi Procurator, vel Aduoc tus deceſſerit ante finitum officium.*

20 *Et quid in Prætore, Aſſeſſore, Doctore legente, ac Medico ab vniuerſitate conducto.*

21 *Quando hæredibus mortui debeatur integrum ſalarium anni cœpti: & n.22.*

23 *Famuli Salarium ſoluendum eſt pro rata temporis, quo ſeruiuit.*

24 *Quando huiuſmodi ſalarium ſolui debeat.*

25 *Salarium promiſſum procuratori intuitu laborum, pro modo laborum præſtari debet.*

26 *Quid ſi procurator nihil fecerit.*

27 *Ratione Salarÿ in aliqua Curia debiti, vel expenſarum factarum in cauſa per procuratorem, clientuli efficiuntur de iuriſdictione illius curiæ.*

28 *Salarium ſpatio trium annorum præſcribitur.
Et quid ſeruetur in Curia Romana, ibidem.*

29 *Pro ſalarÿs famulorum competit hypotheca ſuper bonis Domini.*

30 *Iudex poteſt augere, & moderari ſalarium etiam certum, promiſſum Aduocato, Procuratori, Sollicitatori, ac Medico.*

C A P. XXXII.

An tempore infirmitatis teneatur Dominus famulo ſalarium præſtare.

1 RESp. negatiuè *gloſ.& Bart. in l. operæ ff. de vſufr. leg.
& hanc communem dicit Ceual. in ſpec. opin. commun.
con.commun.q.288. n. 3. Viuius commun. opin.275.* vbi ob-
2 ſeruat, quod promiſſio ſalarij illam tacitam conditio-
nem habet, ſi famulus operas præſtabit, *& hanc eſſe de iu-
re veriorem dicit Carocc. de locat. & conduct. tit. de famu-*
3 *lis, & pediſſequis quæſt.10.n.24.* vnde nec tenetur famulo
infirmo alimenta præſtare *Vrſell.concluſ.60.n. 19. & con-
cl.89.num.459.* vbi dicit, hoc procedere in foro fori: nam
in foro conſcientiæ tenetur Dominus ægrotantes ſeruos
alere, ſi aliunde non habeant, vnde viuant, vel non adſit
Hoſpitale, ad quod remitti poſſint, & ita videtur ſenſiſſe
Bart.in l.ſi cum dotem, §.ſi autem, n. 8. ff. ſolut. matrim. vbi
dicit, quod Dominus facere expenſas famulo infirmo, ſi
expenſa eſt modica.

4 E contra verò Aduocato debetur ſalarium etiam in
infirmitate, *gloſ.in l.1.§.Diuus, ver.repeti, ff.de var.& ex-
traord.cogn.Galganett.ad ſtatut.Vrb.lib.1.c.118. verſus fin.
Vrſell.dict.concluſ.60.nu.8.& 19.vbi citat. Capell. Tholoſ.
deciſ.269.nu.1.& 2.& dec.360.Gayl.pract.obſeruat. lib.1.
obſeruat.44.nu.11.* etiamſi non fuerit conuentum, *Put.de-
ciſ.11.l.3.Gratian.diſcept.forenſ.c.257.n.6.& ſeq.* vbi, quod
in tali caſu taxari debet arbitrio Iudicis iuxta cauſæ qua-
litatem, modum laboris, & loci conſuetudinem.

7 Idem dicendum eſt in Vicario conſtituto ab Epiſco-
po, vel à Capitulo. Aſſeſſore, Medico, & aliÿs qui hone-
ſtioribus diſciplinis & muneribus vacant, vt ſunt Præ-
ceptores liberalium artium, his enim debetur ſalarium
etiam non conuentum, *Gratian.diſcept.for.c.257.n.4.Se-*
8 *raphin.dec.74.* ſubdens quod ſucceſſor Epiſcopi non tene-
tur ad ſalarium Vicarij, quia conſtitutio Vicarij eſt vo-
9 luntaria, cum poſſit Epiſcopus carere opera Vicarij, &
ſucceſſor non teneatur ad debita voluntaria, ſed tantum
ad neceſſaria, *vt d.Put.d.dec.11.l.3.* quod tamen de con-
10 ſuetudine non haberet locum niſi in Epiſcopatibus par-
uis; ſecus in Epiſcopatibus inſignibus, & numeroſis, in
quibus Epiſcopus non poteſt commodè in omnibus cau-
ſis peragere officium Iudicis ordinarij, & Vicarij; & ideò
in tali caſu ſalarium huiuſmodi cenſetur debitum neceſ-
ſarium, non voluntarium, & ad illud tenebitur ſucceſſor
in Epiſcopatu, *Flor.Diaz.var.qq.lib.1.q.8.num.4. Franc.
Marc.dec.341.n.19.p.1.Gabr.conſil.32. n. 22. lib. 2. & alÿ*
11 *apud Gratian.diſcept.for.c.94.n.35.& ſeq.c. 561. n. 17. &
ſeq.& c.655.nu.52.cum ſeq.* vbi etiam dicit, quod debita
neceſſaria ſoluenda ſunt à Succeſſore immediato, non
autem mediato, cum de primo ſit intelligendum, ne res
procedat in infinitum.

12 Famulis verò, ac procuratoribus negotiorumque ge-
ſtoribus regulariter non debetur ſalarium, niſi ſit pro-
miſſum, vel conſuetum, *Alex.conſ.109.l.6.* vbi id limitat,
quãdo famulus eſſet cõſuetus locare operas ſuas & Domi-

nus

nus conducere operas miniſtrorum, *Penia dec.413.num.7. & ſeq. Caroc. de locat. & conduct. tit. de famul. & pediſſeq. n. 3. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod concluſio prædicta non procedit de equitate, ſecundum quam famulo debetur aliquod ſalarium, *Ceuall. in ſpec. opin. commun. con. comm. q. 288. n. 5. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi famulus fuerit affinis, vel conſanguineus Domini, nullum ei ſalarium præſtari debet mortuo Domino: quia de conſuetudine neque
13 ipſe, nec Dominus circa conſanguineos ſolent locare, vel conducere operas ſuas, ſubdens, *numer. 8.* quod Aduocatis, cum quibus nihil actum fuit à principio de ſalario, debet Iudex ſalarium conſtituere arbitrio boni viri, *ut ſenſit etiam Alex. d. conſ. 109. nu. 2. lib. 6. latè Cancer. var. lib. 2. cap. 14. nu. 116. & ſeq.* vbi addit, quod ſalarium,
14 ſi Dominus illud ſoluere conſueuerit, debetur vſque ad ſummam ab ipſo alijs præſtitam, *Surd. de Alim. tit. 4. q. 23. num. 18.*

15 Obuerſa tamen, quod ſalarium huiuſmodi non debetur, vbi probaretur conſuetudo, quod alijs Vicarijs nullum fuit ſalarium perſolutum, præſertim ſi Vicarius ab Epiſcopo habuiſſet victum, & veſtitum pro ſe, & famulo, & commodam habitationem, vel Eccleſiaſtica beneficia: vel ſi eſſet Diœceſanus, cum ſępè in Patria huiuſmodi honorifica officia abſque ſalario exerceantur *Seraph. deciſ. 849. n. 3. Penia dec. 413. num. 7. & ſeq. Grat. diſcept. forenſ. c.*
16 *257. n. 14. & ſeq.* vbi, quod neque ſalarium debetur quando extraordinaria Vicariatus emolumenta eſſent pin-
17 guia, *Vrſell. d. concl. 60. num. 9. & 27.* vbi, quod procurator, qui à Domino habuit victum & veſtitum & habitationem in Vrbe, aliud ſalarium habere non debet, *Ceuall. d. q. 288. n. 5.*

18 Obſerua 2. quod ſalarium promiſſum Procuratori, vel Aduocato ſoluendum eſt initio anni, *ſecundum gl. in leg. 1. §. Diuus, ver. repeti ff. de var. & extraord. cognit. vbi etiam Bart. n. 16. verſ. vlterius quæro, Alex. in l. diem functo, ff. de*
19 *offic. Aſſeſſ.* cum in tali caſu annus inceptus habeatur pro completo, *l. qui operas, vbi Bart. ff. locat.* nec poteſt repeti, etiamſi deceſſerint ante finitum officium, quia per eos
20 non ſtetit, *vt eſt textus in d. §. Diuus*, idem dicendum eſt de Pretore, Aſſeſſore, Doctore legente, ac Medico ab vniuerſitate conducto, *gl. in d. §. Diuus, ver. repeti, Bart. ibid. n. 7. 10. & 12. & in l. diem functo, in princ. & nu. 7. vbi etiam Alex. nu. 16. verſ. tamen puto, ff. de off. Aſſeſſ. Cephal. conſ. 70.*
21 *& 71.* vbi, quod ſi ſalarium iſtis viuentibus perſolutum non fuerit, adhuc poſſunt hæredes in tali caſu illud integrum petere quia, huiuſmodi ſalarium non debetur intuitu laboris tantum, ſed principaliter propter probitatem intellectus, & ideò integrum perſoluendum eſt, *Viui. commun. opin. 494. Caroc. de locat. & conduct. p. 4. tit. de Quarto gradu accident. q. 3. q. 13. princ. num. 1. & in tit. de remiſſione merced. q. 8. n. 195. & ſeq.*

22 Et hoc quidem procedit, quando obligatio, ſeu promiſſio facta fuit pro ſingulis annis, & ad rationem anni: tunc enim hæredibus mortui debetur integrum ſalarium anni cœpti, vt ſupra diximus; ſecus ſi vnica ſolutio pro toto tempore conductionis eſſet facienda, quia tunc etiam totius conductionis ſalarium deberetur, *Bart. in d. §. Diuus, n. 7. Cephal. conſ. 71. n. 17. &* 18. Contrarium tamen, videlicet quod ſalarium promiſſum Aduocato, ſeu procuratori ſoluendum ſit in fine litis dicit *Iaſ. in l. diem functo nu.* 11. *ff. de offic. Aſſeſſ. quem refert Ceual. in ſpec. opin. comm. con. comm. q. 598. vbi de communi teſtatur.*

23 Famuli verò ſalarium ſoluendum eſt pro rata temporis, quo ſeruiuit, quia in famulis labor principaliter conſideratur, *l. ſi vno, §. item cum quidam ff. locat. Bart. in §. Di-*
24 *uus, n. 5. & 6. Cephal. d. conſ. 71. nu. 2.* & debet ſolui in fine, *Alex. in d. l. diem functo, n. 4. & 5.*

25 Notandum eſt autem, quod ſi conſtet ſalarium Procuratori, vel aduocato fuiſſe promiſſum intuitu laborum,
26 tunc illud pro modo laborum præſtandum erit: & ideo ſi nihil fecerint, eis ſalarium non debetur, *Rota deciſ. 291. p. 1. Recent. & in Valentina Mercedis 3. Iun. 1602. coram Card. Lancellotto, & in Romana mercedis 22. Maij 1624. coram Remboldo, prout refert Vrſell. concl. 60. n. 22. & ſeq.*

27 Obſerua 3. quod ratione ſalarij in aliqua curia debiti, vel expenſarum factarum in cauſa pro procuratorem, clientuli efficiuntur de iuriſdictione illius Curiæ, etiamſi non eſſent ſubiecti, *Mandoſ. form. 11. comm. in ver. validitate iuriſdictionis, Grat. diſcept. for. c. 56. n. 7.*

28 Obſerua 4. quod ſalarium ſpatium trium annorum pręſcribitur, *Duen. reg. 206. Rou. de ſtat. verb. præſcrip. gl. 19. in ver. contra omnes creditores n. 47. Grat. deciſ. March. 53. n. 6.* vbi etiam dicit, quod in Curia Romana ſalarium quoad famulos Cardinalium & Prelatorum biennio tollitur, *ex conſtit. Pij V. 33. incip. Cupien.*

29 Obſerua 5. quod pro ſalariis famulorum, præſertim in teſtamento relictis, competit hypotheca ſuper bonis Domini defuncti, illaque ſunt ante omnia deducenda, *Rut. apud Merlin. de Pignor. dec. 33. n. 34. Tiraq. de Retr. lign. 37. §. 15. gl. 1. n. 7.*

30 Obſerua 7. quod Iudex poteſt agere, & moderari ſalarium etiam certum, promiſſum Aduocato, Procuratori, ſollicitatori, ac Medico *Sarmient. lib. 1. ſelect. c. 11. n. 9. Ceual. q. 288. Gratian. diſcept. for. c. 56. n. 4.* ſubdens, quod neque ſcriptura publica de ſalario confecta, aut quarantigia eſt valida, nec executioni mandari poteſt, niſi pro iuſto ſalario, & per Iudicem taxato.

SVMMARIVM.

1 *Non debetur ſalarium Aduocato, vel procuratori, qui malè ſe geſſit, vel exceſſit fines mandatis contrarium n. 2.*
3 *Et quid in Præſide, vel alio officiali ſua culpa remoto ab officio.*
4 *Et quid ſi officialis fuit toleratus, & ſeruiuit.*
5 *Et quid ſi nunquam fecit quod debuit.*
6 *Si Seruitium à die culpæ fuit inutile, ex tunc amittitur ſalarium, non autem à die remotionis.*
7 *Culpa, & negligentia probari debet.*
8 *Vicario amoto ab officio culpa Epiſcopi, integrum ſalarium debetur.*

CAP. XXXIII.

An, & pro quo tempore debeatur ſalarium Aduocato, vel Procuratori, qui malè ſe geſſit.

1 Alij ſentiunt, quod nullo modo debetur ſalarium Aduocato, vel procuratori, qui malè ſe geſſit, vel exceſſit fines mandati ita, vt etiam priuetur ſalario pro tempore anteacto, quo benè adminiſtrauit, *argum. text. in l. Iudices, C. de Annon. & Tribut. lib. 10 ita Guid. Pap. q. 68. nu. 5. Bald. in l. Neſennius, in fin ff. de Excuſat. Tutor.* vbi etiam dicit, quod ſtipendiarius, vel famulus, qui non obedit, perdit ſtipendium.

2 Verior tamen videtur opinio, quod ſalarium debeatur pro parte temporis, quo benè ſe geſſit, licèt non debeatur pro tempore futuro, quia labor, & tempus recipiunt diuiſionem, *Bart. in l. 1. §. Diuus, n. 19. ff. de var. & extraord. cognit. & in l. Meuia Nepotem, num. 3. ff. de Ann. leg. & in l. diem functo, num. 3 ff. de offic. Aſſeſſ. Surd. de Alim. tit. 7. q. 41. num. 7. Grat. diſcept. for. c. 55. nu. 21. & ſeq. & eſt communis opinio.*

3 Ità etiam, quamuis Vicario Epiſcopi, vel Præſidi ſua culpa remoto ab officio non debeatur ſalarium, ſeu ſtipendium pro tempore futuro, debetur tamen pro tempore, quo ſeruiuit, *Bart. in d. l. diem functo, nu. 3. vbi etiam Alex.*
3 *n. 31. Surd. de Alim. d. q. 41. n. 7. &* 8. accipiendo tamen pro tempore futuro tempus remotionis, non tempus culpæ: nam poſtquam fuit toleratus, & ſeruiuit. non debet gratis ſeruiuiſſe, *Paul. de Caſtr. in d. l. diem functo, nu. 2. vbi etiam Cagnol. num. 213. Curt. Iun. num. 45. & alij, quos refert, & ſequitur Honded. conſ. 82. num. 8. & 9. lib. 2.* ſubdens *nu. 24.*
5 quod officiali, ſeu Adminiſtratori, qui nunquam fecit
6 quod debuit, neque pro tempore præterito deberetur ſalarium; idem dicendum, ſi ſeruitium à die culpæ fuit inu-
7 tile; quia ex tunc amitteretur ſalarium, non autem à die
re-

remotionis, *Honded. vbi ſupra d. n. 24. vbi citat Bart. in d. l. 1. ſ. Diuus, num. 19. ff. de Var. & extraord. cognit. Io: Bapt. à Sancto Seuer. in repet. d. l. diem functo, n. 35. Sebaſt. Sapi. in repet. eiuſdem legis, nu. 25.* probari tamen debet culpa, vel negligentia, *l. Prætor, ff. de Iniur. c. vt circa, de Electione in 6. Maſcard. de Prob. concl. 467. n. 25. & alij apud Menoc. de præſumpt. lib. 5. præſump. 3. n. 137.*

8 Obſeruat tamen Ricc. *in prax. for. Eccl. p. 2. reſ. 169.* quod ſi Vicarius amotus fuerit ab officio culpa Epiſcopi, tunc ei integrum ſalarium debetur.

SVMMARIVM.

1 *Inſpectio iure communi donatio etiam poſt 30. annos inſinuari poteſt: limitatur num. 2.*

2 *Donatore defuncto non poteſt Donatarius inſinuare donationem.*

3 *Donans ſine inſinuatione non poteſt cogi, vt inſinuet, & num. 13.*

4 *Quid ſi conſtitutus fuerit procurator irreuocabilis per Donantem ad inſinuandam donationem.*

5 *Mandatum morte expirat.*

6 *Quid ſi mandatum factum fuerit ad donandum alicui ex cauſa remunerationis.*

An talis procurator poſſit reuocari, ibid.

7 *Donatio facta vltra legitimam ſummam, ante inſinuationem eſt imperfecta.*

8 *Quid ſi fuerint res traditæ ante inſinuationem.*

9 *Inſinuatio à iure introducta eſt, ne Donantes per metum, & fraudem grauiter lædantur.*

10 *Quid ſi quis donauerit alicui præſenti bona ſua coram teſtibus.*

11 *In terminis ſtatuti Vrbis lib. 1. c. 150. non valeret donatio niſi fiat in ſcriptis.*

An de iure requiratur ſcriptura in donatione, ibid.

12 *An in pacto, ſeu promiſſione de donando requiratur inſinuatio.*

14 *An donator poſſit donatario dare facultatem inſinuandi donationem.*

15 *An ex ſpatio 30. annorum præſumatur inſinuatio interueniſſe.*

16 *Quando requiratur inſinuatio in donatione.*

17 *An donatio non inſinuata ſit nulla ipſo iure.*

18 *Donatio non inſinuata interim eſt ſine effectu, nec competit exercitium actionis donatario.*

19 *Quingenti ſolidi æquiualent ſeptingentis ſcutis huius temporis: ſecundum alios faciunt ſummam octingentorum aureorum.*

An valeat donatio intra dictam ſummam abſque inſinuationem, ibid.

20 *An requiratur inſinuatio in donatione tacita, vel præſumpta excedente ſummam 500. ſolidorum.*

21 *Confeſſiones, quas mariti faciunt de dotibus receptis, habent vim donationis tacitæ, ſeu præſumptæ.*

22 *Quando requiratur inſinuatio in liberatione debitoris, pacto de non petendo, renunciatione bonorum, ſeu hæreditatis, iurium ceſſione, ac ſimilibus diſpoſitionibus gratuitè factis, & num. 60. & 62.*

23 *In quibus caſibus donatio excedens ſummam 500. ſolidorum valida ſit abſque inſinuatione, & n. ſeq.*

In donatione facta Eccleſiæ non requiritur inſinuatio, ibidem.

Statutum diſponens, vt teſtamenta inſinuentur, non habet locum in teſtamento Clerici, vel in quo clericus eſt inſtitutus, ibid.

24 *Inſinuatio non requiritur in donatione facta in redemptionem captiuorum, vel in refectionem domus, aut ædificij incendio, ſeu ruina corrupti.*

25 *Donatio facta à Principe, vel in fauorem Principis non eget inſinuatione: declaratur num. 26.*

27 *Quid ſi donatio fiat à Magiſtro militum in militem ſuum, vel è contra.*

28 *Donatio propter nuptias non eget inſinuatione: declaratur num. 29.*

30 *Donatio cauſa mortis, & vltima voluntas non indiget inſinuatione, & n. 31.*

32 *Donatio inter virum & vxorem morte confirmatur limitatur n. 33. & 34.*

35 *Explicatur textus in l. fin. C. de Iur. dot. & l. vlt. C. de donat. ante nupt.*

An donatio ex cauſa dotis facta à Patre vel ab extraneo, indigeat inſinuatione, ibid.

36 *Donatio inter virum, & vxorem de iure prohibita eſt: limitatur n. 76.*

37 *An requiratur inſinuatio in donatione, quæ fit ex cauſa ingreſſus in Religionem.*

38 *Non requiritur inſinuatio in donatione, quæ fit coram Iudice: limitatur n. 43. & 44.*

39 *An inſinuatione requiratur decretum Iudicis.*

40 *Et quid ſi inſinuatio fiat coram Iudice incompetente.*

41 *Et quid ſi donatio non fuit regiſtrata in actis.*

42 *An inſinuatio fieri poſſit die feriata in honorem Dei.*

45 *Non eſt neceſſaria inſinuatio in ſolutione indebiti facta ſcienter, excedente ſummam à iure permiſſam.*

Solutio indebiti non dicitur propriè donatio, ibid.

46 *Donatio iurata non indiget inſinuatione: limitatur n. 47.*

Iuramentum etiam ſimpliciter præſtitum ſupplet defectum inſinuationis, ibidem.

47 *Quid ſi ſtatutum diſponat, quod infra certum tempus poſt donationem debeat fieri inſinuatio.*

48 *Statutum laicorum etiam confirmatum à Papa non ligat Clericos, ſi in eo nulla fiat mentio de perſonis Eccleſiaſticis.*

49 *Defectus ſubſcriptionis requiſitæ à ſtatuto Vrbis lib. 1. cap. 149. ſuppletur per iuramentum.*

50 *Non requiritur inſinuatio in donatione ob cauſam.*

51 *Donatio facta ob cauſam reſpicientem conſeruationem familiæ ſub certa lege primogenituræ in infinitum, non eget inſinuatione.*

52 *In donatione reciproca non eſt neceſſaria inſinuatio.*

53 *In donatione remuneratoria non requiritur inſinuatio: declaratur n. 54.*

55 *Non ſtatur confeſſioni donantis ſuper benemeritis.*

Quid ſi adſit iuramentum, ibidem.

56 *In donatione remuneratoria expreſſio cauſæ non requiritur, ſi merita poſtea probentur à Donatario.*

57 *Inſinuatio non requiritur in donatione, quæ à Patre facta fuit filio, vt ad ſacros ordines promoueri poſſit.*

58 *Quid ſi donatio fiat ob cauſam finalem matrimonij contrahendi cum perſona particulari.*

59 *Inſinuatio non eſt neceſſaria, vbi plures res, vel ſummæ diuerſis temporibus eidem donatæ fuerint.*

60 *In remiſſione, ſeu condonatione vſurarum non requiritur inſinuatio.*

Et quid in donatione, vel in remiſſione eius, quod debetur nomine pœnæ, ibidem.

61 *Donatio vltra quingentos ſolidos non eget inſinuatione, ſi detracta gabella remanent tantum quingenti.*

62 *Donatio debiti non liquidi, vel iuris, ſeu actionis ſimiliter non liquidæ, vel difficilis, exactionis, inſinuatione non indiget.*

Donatio facta filio in poteſtate vſque ad legitimam cum pacto, quod ea in legitimam imputetur, valet ſine inſinuatione, ibidem.

63 *Donatio, vel remiſſio geminata valet ſine inſinuatione.*

Conſenſus geminatus tantum, valet, quantum iuratus, ibidem.

64 *Inſinuatio non eſt neceſſaria ſtante confeſſione iudiciali.*

Confeſſio iudicialis habet vim inſinuationis, ibidem.

65 *Abſque inſinuatione valet donatio eius, qui indebitè in iudicio conuentus, ſcienter fatetur, ſe debere.*

66 *Donatio à Donante approbata non eget inſinuatione.*

67 *Quando Teſtator legat promittendo non reuocare, & caſu quo reuocaret, ex nunc donat inter viuos, talis donatio, non indiget inſinuatione.*

Et an valeat talis diſpoſitio, ibidem.

68 *Donatio cauſa mortis poteſt reuocari per pœnitentiam.*

69 *Donatio cauſa mortis ſi fiat cum promiſſione non reuocandi,*

di, tranſit in donationem inter viuos.

70 *Donatio facta ad vitam Donatoris, vel Donatarij de certa annua quantitate non excedente legitimam ſummam, non indiget inſinuatione: limitatur n.72.*

71 *Poſitis in eſſe duobus poſſibilibus, quorum vnum ſuadet, contractum valere, aliud non, ſumendum eſt illud, per quod contractus valet.*

73 *Stipulatio annua in dubio tranſit ad hæredes, etiamſi illorum mentio facta non fuerit.*

Et an debeat inſinuari; ibidem.

74 *An ſi fiat donatio cum qualitate, vt duret vſque ad Donatarij vitam, cenſeatur iſta qualitas repetita in ſubſtituto.*

75 *In renunciatione iuris quærendi non requiritur inſinuatio,*

76 *Si maritus inſtitutus repudiauerit hæreditatem animo donandi vxori, quæ ſibi fortè erat ſubſtituta, repudiatio, ſeu donatio valet.*

77 *Læſio conſiderari non poteſt in renunciatione iuris quærendi ex fideicommiſſo conditionali.*

78 *Hæreditas iam delata ſine ſolemnitatibus repudiari poteſt.*

Qui repudiat hæreditatem, vel legatum, fingitur, nunquam habuiſſe, ibidem.

79 *In renunciatione iuris perfectè quæſiti requiritur inſinuatio.*

80 *Item requiritur inſinuatio in renunciatione iuris futuri ex cauſa de præſenti.*

81 *An, & quando ius futurum, ſeu conditionale, vel in diem renunciari poſſit, & n.82.*

83 *In tranſactione non requiritur inſinuatio.*

84 *Dans de nullitate donationis ex defectu inſinuationis tenetur probare, inſinuationem non interueniſſe.*

Item tenetur probare, rem donatam excedere ſummam 500. ſolidorum, ibidem.

85 *Donatio non dicitur perfecta, ſi donans ſuſpenderit diſpoſitionem in tempus futurum confectionis inſtrumenti.*

86 *Si partes conuenerint, vt de conuentione, ſeu contractu iam firmato, & perfecto fiat inſtrumentum, tunc ſcriptura non perficeret contractum, ſed erit ante ſcripturam perfectus.*

87 *Conditionalis donatio pendente conditione non poteſt reuocari, etiamſi conditio eſſet ſuſpenſiua.*

88 *Donatio conditionalis purificata conditione retrotrahitur ad diem ſtipulationis contractus.*

C A P. XXXIV.

An à Iure præfixum ſit tempus ad inſinuandas donationes.

1 RESp. quod inſpecto iure communi facultas inſinuan-
di eſt perpetua, & ideò etiam poſt 30. annos dona-
tio inſinuari poteſt, *Canar. de Inſin. q. 3. Rimin. Iun. in §. 1.*
Inſt. de Don. & alij, quos refert, & ſequitur Grat. diſcep. for.
c. 531. n. 20. & c. 783. n. 33. Fenzon. ad ſtatut. vrb. lib. 1. c. 150.
ante n. 37. Bellon. de Poteſt. eorum, quæ incontinen. fiunt &c.
lib. 1. c. 95. n. 3. Card. Caualer. dec. 575. n. 11. niſi fortè Dona-
2 tor deceſſerit tunc enim non poſſet Donatarius inuitis
hæredibus Donantis inſinuare donationem, quemadmo-
dum non poſſet inuito ipſo Donatore viuente, *Rot. dec.*
3 *456. n. 10. p. 4. tom. 2. in Recen.* vbi, quod donans ſine inſi-
nuatione non poteſt cogi, vt inſinuet, *& ita tenet Bald.*
conſil. 167. num. 5. lib. 5. Corn. conſ. 71. lib. 2. Aret. conſil. 122.
Ann. all. 125. num. 29. par. 2. & alij apud Grat. loc. cit. d. cap.
783. num. 10. & ſeq. & cap. 887. num. 15. & ſeq. Cancer. var.
4 *par. 1. cap. 8. num. 18.* quod procedit, etiamſi conſtitutus
fuerit Procurator irreuocabilis etiam cum iuramento per
Donantem ad inſinuandam donationem, quia neque
poſt mortem Donatoris talis procurator poſſet donatio-
5 nem inſinuare, cum mandatum tunc expirauerit, *l. man-*
datum C. Mand. latè idem Grat. d. c. 373. n. 1. & ſeq. etiamſi
mandatum factum fuerit ad donandum alicui ex cauſa
6 remunerationis, *Gabr. commun. concluſio. lib. 2. titul. de pro-*
curat. concluſio. 2. numer. 7. Mantic. de Tac. lib. 7. tit. 23. n. 12.

An verò procurator conſtitutus in reuocabiliter & in
rem propriam, ad inſinuandum, reuocari poſſit? negatiuè
reſpondit *Rota coram Burat. dec. 640. n. 10. per l. illam, &*
ibi DD. C. de Donat.

7 Addit *Grat. loco cit. d. c. 887. n. 17.* quod donatio facta vl-
tra legitimam ſummam, ante inſinuationem eſt imperfe-
cta ita vt dominium non cenſeatur translatum; nec Dona-
tarius aliquos fructus acquirat, cùm ſolum incipiat valere
à die inſinuationis: inſinuatio enim reſpicit perfectum
conſenſum Donantis, & deliberatum animum illius ad
donandum & eius perſeuerantiam: & ideo deficiente in-
ſinuatione deficit dictus perfectus conſenſus, quem lex
fingit abeſſe donec inſinuatio ſuperueniat, *vt poſt Bald.*
in l. Sancimus n. 7. C. de donat. Oltrad. conſ. 253. n. 3. Canar.
de Inſin. q. 9. n. 18. Gab. conſ. 158. n. 6. lib. 1. & alios dixit Ro-
8 *ta deciſ. 356. n. 2. & ſeq. p. 4. tom. 2. in Recen.* Vnde ſi fuerint
res traditæ, Donator poteſt repetere conditione ſine cau-
ſa: & ſi interim donans obligat omnia bona ſua, dicitur
etiam obligaſſe iſta bona donata ante inſinuationem,
Bellon. loc. cit. n. 4. vbi etiam dicit, quod poteſt donans ante
inſinuationem alteri rem donare, *Rebuff. de inſinuan. do-*
nat artic. 1. gloſſ. 6. & 7. per tot. tom. 2. fol. 378. & 379. Surd.
9 *de Alim. tit. 9. q. 42. num. 18.* vbi dicit, quod quando reſol-
uitur talis actus ob defectum inſinuationis, extinguitur
omnis obligatio, *Neguſ. de Pignor. membr. 1. p. 5. n. 43. vt re-*
fert Grat. diſcep. for. c. 854. n. 36. vide Bald. in l. 2. n. 17. C. de
Reſcind. vend. quod ea ratione à iure inductum eſt, ne Do-
nantes per metum, & fraudem grauiter lædantur, *vt inquit*
Io: Andr. ad Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. porro n. 7. lit. G.
verſ. minus.

10 Quare ſi quis donauerit alicui præſenti bona ſua co-
ram teſtibus, debet inſtante donatario præuia citatione
coram Iudice interrogari, ad donauerit dicta bona: & ſi
dicat, ſe donaſſe, & non peniteat, conſcribi debet talis do-
natio: & tunc Donatarius inſtare poterit, vt illa inſinue-
tur, & in acta redigatur ad hoc, vt probet tanquam inſi-
nuata, *iuxta textum in c. ſignificauit, de Teſtib. & poſt Re-*
11 *buff. obſeruat Grat. d. c. 887. n. 8. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod
in terminis ſtatuti Vrbis, *lib. 1. c. 150.* mandantis, vt dona-
tio inſinuari debeat infra ſex menſes per acta alterius No-
tarij actuarij, non valeret donatio, niſi fiat in ſcriptis ad
hoc, vt poſſit regiſtrari: quamuis de iure non requiratur
iſta ſcriptura, *leg. ſi quis argentum, §. ſi autem, vbi Bald. C.*
de donat.

12 An verò in pacto, ſeu promiſſione de donando requi-
ratur inſinuatio, Reſp. affirmatiuè ita vt non poſſit agi
contra promittentem, niſi ſequuta inſinuatione, *Bart. in*
l. iuriſgentium, vbi etiam Alex. n. 11. ff. de Pact. & alij apud
Grat. diſcep. for. c. 887. n. 20. & ſeq. vbi etiam dicit, quod ſi
13 talis ante inſinuationem opponat, ſe penitere non poterit
cogi ad implementum.

14 Sed quæres, an donator poſſit Donatario dare faculta-
tem inſinuandi donationem? Reſp. affirmatiuè; & ideo
tunc ſolus donatarius inſtare poteſt, vt inſinuetur *Ce-*
phal. conſ. 170. n. 47. lib. 2. Aret. conſ. 123. n. 5. & alij apud
Grat. diſcep. for. c. 531. n. 64.

15 Quæres 2. an ex ſpatio 30. annorum præſumatur inſi-
nuatio interueniſſe? Reſp. affirmatiuè, dummodo, concur-
rat poſſeſſio donatarij, obſeruantia donationis, *Gabr. com-*
mun. concl. lib. 1. tit. de præſump. concl. 1. n. 74. Menoch. de præ-
ſump. lib. 3. præſump. 132. n. 89. Rot. deciſ. 682. n. 18. & ſeq. p.
4. tom. 3. Recen. Card. Caualer. deciſ. 354. n. 6. Surd. deciſio.
231. n. 19. latè Grat. diſcep. for. c. 474. n. 12. & ſeq. & c. 869. n.
4. ratio eſt, quia in tali caſu non agitur de ſubſtantia ac-
tus, ſed de qualitate, in qua ſufficiunt probatione leuiores,
& præſumptiuæ, *latè Cephal. conſil. 170. num. 22. & ſequen.*
libr. 2.

16 Quæres 3. quando requiratur inſinuatio in donatione?
Reſp. quod requiritur, vbi donatio excedit ſummam 500.
ſolidorum; alias eſſet nulla; ſecus ſi non excedere dictam
ſummam, quia tunc valeret ſine inſinuatione, *l. penul. iun-*
cta lege ſancimus, C. de donat. quod procedit etiam in do-
natione facta inter virum, & vxorem, quæ morte confir-
matur vſque ad dictam ſummam 500. ſolidorum, etiamſi

non

non fuerit inſinuata, Bello,conſ.4.poſt n.11 quem refert,&
ſequitur Clar.in §.Donatio.q.17.verſ.ſed hic incidenter,vbi
ita intelligit textum in l.donationes, quas parentes, C.de
Donat.inter vir.& vxor. dummodo ante mortem mariti
interueniat traditio vera,vel ficta,& ſic aliquid,quod fun-
gatur vice traditionis, quia aliàs ſi interueniſſet ſola pro-
miſſio non confirmaretur morte, vt declarat Bart.in l.
Papinianus,ff.de Donat.inter vir.& vxor. Paul.de Caſtr.
conſil.138.num.1.lib.1. Corn.conſil.124.lit.B. lib.4.Cepoll.
conſil.ciuil.8. num.3.& alij apud Clar.vbi ſupr.q.9. verſic.
ſcias autem.
17 Notandum tamen eſt, quod donatio non inſinuata,
non eſt nulla ipſo iure,cum non ſit neceſſariò adhibenda
in ipſo actu, ſed ſufficiat, illam ex interuallo interuenire,
Bart.in l.Modeſtinus,nu.5.ff.de donat.Gab.conſ.158.nu.15.
18 lib.1.Grat.diſcep.for.c.531.nu.21.& ſeq. vbi etiam notat,
quod interim eſt ſine effectu,nec competit exercitium ac-
tionis Donatario, cum detur exceptio vel donanti, vel
eius hæredibus, ſi non fuerit inſinuata, Bellon.de Poteſt.
eor.quæ incontin.fiunt &c.d.lib.1.c.95.n.3. Rot.deciſ.682.n.
3.p.4.to.3.Recen.
19 Notandum 2. quod iſti quingenti ſolidi faciunt ſum-
mam mille aureorum,& vltra huius temporis, ſecundum
Duen.in reg.224.limit.19. in fin.quem refert Clar.in §.do-
natio,q.15.in princ.vel aureorum 706.ſecundùm Bellon.de
Poteſt.eor.quæ in contin.fiunt &c. lib.1.cap.95.n.1. vel au-
reorum 744. ſecundùm Seraph.de Priuil.iuramen.priuil.
73.num.2.& 3.vel aureorum 800.ſecundùm Soc.conſil.48.
col.fin.vol 1.Corn.conſil.54.vol.4 & conſil.127.col.2.vol.2.
Iaſ.in l.2.§.ex his, col.pen.ff.de verb.oblig.& in leg.in eum
ff.de in ius voc.Paul.de Caſtr.in leg.fin.C.comm.de leg.Dec.
conſil.239 col.2.& alios apud Gabr.commun.concluſ.libr.3.
tit.de donat.concluſ.1.n.59.vel faciunt ſummam ſcutorum
700.ſecundùm Bellon.conſil.74.num.22.quem refert, & ſe-
quitur Clar.loco cit.d.quæſt.15.vbi etiam de communi teſta-
tur : & ideo intra dictam ſummam valida eſſet donatio
abſque inſinuatione: quia hodiè etiam attendi debet pre-
tium,ſiue valor ſolidi, ideſt aurei antiqui, vt ſenſit Bald.
in l.illud, num.13.C.de Sacroſ.Eccleſ.Fenzon.ad ſtat.vrb.
lib.1.c.150.num.35.quicquid dicat Grat.diſcep.for.c.51.nu.
6.& ſeq.
20 Notandum 3.quod textus in d.l.ſancimus,& in l.penul.
C. de Donat. locum habet etiam in donatione tacita vel
præſumpta excedente ſummam 500.ſolidorum,Greg.deci.
15.n.6. Gabr.d.lib.3.tit.de Donat.concl.1.n.17.& ſeq.Clar.
21 in §.Donatio,q.16.vbi infert ad confeſſiones,quas mariti
22 faciunt de dotibus receptis, quæ habent vim donationis
tacitæ,ſeu præſumptæ. Idem dicendum in liberatione de-
bitoris,& pacto de non petendo, vel renunciatione bono-
rum,ſeu hæreditatis, vel iurium ceſſione, & ſimilibus di-
ſpoſitionibus gratuitè factis, ſi ea ſpes communi æſtima-
tione excederet 500.ſolidos.Bart.in l.Modeſtinus,nu.1.ff.
de Donat.Grat.diſcep.for.c.409.nu.19. vbi plures cumulat,
Clar.in §. Donatio,q.16.verſ.item quæro & verſ.ſeq.Gab.
concl.1.n.84.tit.de Donat.
23 Notandum 4.quod in multis caſibus donatio excedens
dictam ſummam 500. ſolidorum valida eſt abſque inſi-
nuatione: & primò ſi donatio facta fuerit Eccleſiæ: nam
cum neceſſitas inſinuandi proueniat ex diſpoſitione iuris
ciuilis,illa attendi non debet in præiudicium Eccleſiæ, vel
piæ cauſæ,l.ſancimus, C.de don.& ibi Bald.in §.fin.Galga-
net.ad ſtat.Vrb.lib.1.c.250.lim.4.Clar.loco cit q.17.Seraph.
de priuil.Iuram.priuil.73.num.78. latè Gabr.d.tit.de Don.
concl.1.n.28.& 29. vbi etiam dicit,quod ſtatutum diſpo-
nens,vt teſtamenta inſinuentur, non habet locum in te-
ſtamento,in quo eſt clericus inſtiturus, nec in teſtamen-
to clerici,quicquid dicat Bal.in d.l.illud,n.9.C.de Sacroſ.
Eccleſ.
24 Secundò ſi donatum fuerit in redemptionem captiuo-
rum,vel in refectionem domus,aut ædificij,incendio, ſeu
ruina corrupti, vt in l.ſi quis pro redemptione captiuorum,
C.de don.
25 Tertiò ſi fiat donatio à Principe, vel in fauorem Prin-
cipis, iuxta l.ſancimus, & auth.item & à priuatis, C.eod.
26 tit.Seraph.loco cit.n.78. quod intelligendum eſt de Prin-
cipe non recognoſcente in ſuis terris Superiorem, Rom.
conſ.59.in 5.dub.Old.conſ.231. Corn.conſ.127.col.2.vol.2.
Bertran.conſ.160.col.2.vol.1. Alex.in l.Centurio,n.26.ff.
de vulg.& pup.& alij apud Gabr.d.concl.1.n.22. idem di-
27 cendum, ſi donatio fiat à magiſtro militum in militem
ſuum,vel è contra, vt in d.l.ſi quis pro redemptione, C.de
Don.Gabr.vbi ſupra n.24.
28 Quarto donatio propter nuptias non eget inſinuatio-
ne,etiamſi ab alio detur,auth.eo decurſum eſt,Cod.de Don.
29 ante nup. niſi additum fuerit pactum de lucranda dote:
quia tunc talis donatio valeret abſque inſinuatione quo-
ad mulierem, non autem quoad virum, vt ibidem no-
tat.gloſſ.& Doctores, latè Mantic.de Tac.libr.20.titul.
5.num.29.
30 Quintò neque indiget inſinuatione donatio cauſa mor-
tis, quia hæc non eſt diſſimilis vltimæ voluntati, vt in l.
31 fin. C.de Donat.cauſ.mort. vltima vero voluntas non eſt
inſinuanda, Bart.in l.fin.C.de donat.cauſ.mort.Seraph.
loco cit.n.78.Gratian.diſcep.for.c.273 n.42.& c.975.nu.37.
& ſequ.
32 Obſerua tamen, quod donatio inter virum & vxorem,
licèt ab initio non valeat, confirmatur tamen morte, ſi
33 non excedat ſummam 500. ſolidorum : ſi verò dictam
ſummam excedat,morte non confirmatur,niſi fuerit inſi-
nuata, vel expreſsè confirmata in teſtamento per ipſum
Donantem,l.donationes,quas parentes,C.de donat.int.vir.
& vxor.l.2.vbi gl.C.de Dot.caut.non numer.
34 Obſerua 2.quod ſi talis donatio,vel confeſſio mariti ad
fauorem vxoris excedat ſummam 500. ſolidorum,neque
intra quingentos confirmaretur morte,vbi non fuerit in-
ſinuata : quia in tali caſu eſſet nulla non ſolùm ratione
rei, cum ſit vltra legitimam ſummam, ſed etiam ratione
perſonæ,cui à iure talis donatio eſt interdicta, Salic.in d.
l.donationes,quas parentes, n.3.Curt.Iun.conſ.95.nu.6.Pa-
riſ.conſ.62.n.20.lib.1.Menoch.præſump.12.n.39.& 40.libr.
3.Rol.conſ.93.n.15.& 16.lib.1.Burat.deciſ.108.num.13.&
alij apud Grat.diſcep.for.cap.693.num.6.& ſeq.addit, quod
35 textus in l.fin.C.de iur.dot.& l.vlt.C.de Don.ant.nup. lo-
quuntur : quando donatio ex cauſa dotis fit à Patre, ſeu
ab extraneo, & ſic à perſonis de iure non prohibitis: tunc
enim non requiritur inſinuatio; vnde non debet fieri
36 extenſio ad donationem ex cauſa dotis factam per mari-
tum prohibitum donare, l.1. cum ſequ.ff.de donat.int.vir.
& vxor.
37 An verò requiratur inſinuatio in donatione, quæ fit ex
cauſa ingreſſus in Religionem? Reſpond.negatiuè, quia
talis donatio æquiparatur donationi cauſa mortis, vt poſt
Io:Andr.Hoſt.Anch.& alios in c.ſtatuimus de Regular.ſcri-
pſi Grat.diſcep.for.c.975.num.33.& ſequ. Burat.deciſ.461.
per tot.
38 Sextò non requiritur inſinuatio, ſi fiat donatio coram
Iudice, quia inſinuatio nihil aliud eſt, quam intimatio fa-
cta Iudici,latè Gabr.d.lib.3.tit.de don.num 46.& 47.Greg.
39 deciſ.391.num.8.Clar.in §.donatio,q.15. vbi etiam dicit,
quod in inſinuatione non requiritur decretum Iudicis:
quia, cum donatio ipſa dependeat ex ſola Donantis
voluntate, non eſt opus cauſæ cognitione, neque
decreto, ſed ſufficit ſola præſentia Iudicis etiam incom-
40 petentis, Bart.in l.Modeſtinus, num.3.ff.de don.Papien.in
form.libell.quo agitur pro donat.in gloſ.Solemniter. num.9.
Ang.in §.aliæ autem, num.4.Inſt.de don.Grat.diſcep.for.
c.827.num.4.& 5.Imol.in c.cum contingat, n.89. verſic.ſed
iuxta prædicta, de Iureiur.Corn.in conſ.36.vol.3. quos re-
fert,& ſequitur Gabr.loco cit.n.55.vbi addit,quod inſinua-
41 tio non eſt regiſtranda in actis, ſed ſufficit, quod coram
Iudice publicetur,& hæc eſt communis opinio,teſte Fenzon.
42 ad ſtat.Vrb.lib.1.c.150.n.5.& ſeq. vbi etiam notat, quod
inſinuatio fieri poteſt die feriata etiam in honorem Dei:
quia cum inſinuatio cauſæ cognitionem non requirat,
poteſt qualibet die expediri, l.2.§.dies,ff.Quis ord.in bo-
nor.poſſeſſ.ſeruet.& ita etiam ſenſit Io:Andr. ad Spec.tit.de
Inſtrum.edit.§.porrò,ver.ſubſcribat, Cancer.var.par.1.c.
8.n.10.

43 Li-

Digitized by Google

43 Limita ſupradictam concluſionom, vbi contractus ſeu donatio fieret coram Iudice propter aliam ſolemnitatem, quam propter inſinuationem, quia fortè ex forma ſtatuti deberet fieri coram Iudice: tunc enim donatio non cenſetur inſinuata, cum non propter inſinuationem, ſed ob aliud fuerit aditus Iudex, *Bald. in conſ. 385. n. 4. & 5. libr. 3. Tiraq. de Retract. lign. g. §. 36. gl. 2. n. 22. & alij apud Grat. diſcep. for. c. 827. n. 6. & 7.*

44 Limita 2. vbi ex ſtatuto requiritur regiſtratio inſinuationis in actis, vel pro ſolemnitate contractus: vt *poſt Aret. in l. ſi tibi pecuniam, in fin. ff. ſi cert. pet. Tiraq. de Retract. lign. d. §. 36. gl. 2. ſub n. 22. Rim. Iun. in §. 1. n. 155. Inſt. de don. dixit Rot. coram Greg. dec. 260. n. 6. & 7.*

45 Septimò non erit neceſſaria inſinuatio in ſolutione indebiti facta ſcienter, excedente ſummam à iure permiſſam, quia licet ſoluens indebitum ſcienter cenſeatur donare, tamen, quia hæc ſolutio indebiti non dicitur propriè donatio, ideò ſolemnitas inſinuationis in hoc caſu omitti poteſt, *Rot. in Romana pecuniaria* 20. *Aprilis* 1607. *coram Manzanedo, quam refert Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1. c. 150. n. 57.*

46 Octauò nec donatio iurata indiget inſinuatione quia iuramentum ſupplet huiuſmodi defectum, latè *Gabr. d. tit. de don. concl. 1. n. 72. Fenz. ad Stat. Vrb. d. lib. 1. c. 150. nu. 49. Galgan. ibidem lim. 12. Crau. conſ. 118. n. 1. Grat. diſcep. for. c. 231. num. 11.* ſubdens, hoc eſſe intelligendum, quando in ſpecie fuit renunciatum inſinuationi, alias donatio non confirmaretur iuramento: contrarium tamen in hoc tenet *Cancer. var. par. 1. cap. 8. num 6. & par. 1. cap. 8. num. 6. & par. 3. cap. 7. num. 308. & ſeq.* Clar. *in § donatio, queſt. 18. verſ. retenta &c.* vbi dicit, quod hæc reſtrictio reijcitur *per text. in cap. cum contingat, de Iureiur. & cap. 2. de Pact. in 6.* vbi omne iuramentum ſeruandum eſt, quod non vergit in æternæ ſalutis diſpendium, *& ita tenuit Rota apud Fenzon. ad Stat. Vrb. dec. 6. verſ. ſecundò fuit reſponſum &c. vbi citat Menoch. conſ. 1. n. 377. Aym. conſ. 118. Bec. conſ. 62. num. 41. Decian. conſ. 60. num. 5. lib. 4. Peregr. deciſ. 91. num. 7. Caputaq. deciſ. 286. par. 1. Seraph. deciſion. 472. num. 14. & deciſ. 801. num. 5. & deciſ. 1184. num. 14. Greg. deciſ. 391. num. 5. Mantic. deciſ. 166. num. 17. Rot. deciſ. 588. num. 2. & deciſ. 665. num. 6. par. 1. Recent. & in Narnien. bonorum* 16. *Februarij* 1616. *coram Card. Sacrat. & in Viterb. Terræ Vetrallæ* 10. *Iunij* 1613. *coram Pirouano, & in Signina Caſtrorum* 13. *Nouembris* 1623. *coram Coccino & apud Pic. deciſ. 4. n. 8. & dec. 378. nu. 2. p. 4. tom. 2. in Recept. Burat. dec. 76. num. 11. Seraph. de Priuil. iuram. priuil. 73. num. 4. verſ. Tamen &c. & num. 49. 63. & 64. Ceuall. in ſpec. opin. commun. q. 222. num. 13. verſ. ſed contrarium,* ius enim non videtur conſiſtere in eo, quod quis renunciauerit iuris ſolemnitati, ſed potius in eo, quod promiſſio ſub iuramento eſt facta Deo: talis autem promiſſio Deo facta, includit virtualiter omnem renunciationem ad omnia contraria, *Rot. dec. 681. num. 5. & ſeq. p. 4. tom. 3. Recen.* vbi etiam, quod impuberes iurantes ſeruare contractum, obligantur abſque ſolemnitatibus iuris, ſeu ſtatuti, *Theodoſ. Rub. in Singular. tom. 2. ver. inſinuatio*, vbi dicit, quod inſinuatio donationis ſuppletur per iuramentum etiam ſimpliciter præſtitum: cui quidem ſententiæ vti magis communi, & veriori ego etiam accedo: præſertim vbi iuramentum ampliſſimis verbis, vel æquipollentibus eſſet conceptum, puta ſi quis iurauerit omnia, & ſingula attendere, & non contrauenire ex quauis cauſa: tunc enim iuramentum ſimpliciter præſtitum eo magis defectum inſinuationis ſupplet, etiamſi illi expreſsè renunciatum non fuerit, quia ea verba operantur ac ſi in ſpecie eſſet renunciatum inſinuationi, *Alex. conſ. 4. num. 10. lib. 1. Corn. conſ. 69. nu. 17. & ſeq. lib. 2. Capic. dec. 159. n. 21. Surd. dec. 154. nu. 12. & 14. & alij apud Grat. diſcept. for. c. 27. nu. 38. & c. 531. nu. 35. Greg. dec. 391. n. 5. & ſeq. & ibi Beltram. n. 11.* idem dicendum, ſi fuerit cum iuramento renunciatum omni iuri, ac legum auxilio, *Gabr. d. lib. 3. tit. de Donat. concl. 1. nu. 91. Seraph. d. priuil. 73. numer. 48.* quibus adde *Bart. in l. Modeſtinus, numer. 9. ff. de Donat. Papien. in form. libell. quo agitur pro Donatione, numer. 12. Ang. in §. aliæ autem, numer. 5. Inſtitut. de Donat. & alios apud Gratian. diſcept. forenſ. cap. 474. num. 7.*

47 Limita, ſi ſtatutum diſponat, quod infra aliquid tempus poſt donationem, debeat fieri inſinuatio *vt in ſtatuto Vrbis c. 150. lib. 1.* quia virtus iuramenti non trahitur ad nullitatem ſuperuenientem, *Seraph. d. priu. 73. n. 76. Rot. dec. 125. num. 14. p. 1. Diuer. Clar. in § . Donatio, q. 18. verſ. ſcias etiam, Gabr. d. tit. de don. concl. 1. n. 75. & ita deciſum refert, Galganett. ad Stat. Vrb. d. c. 150. limit. 12.*

48 Obſerua tamen, quod prædictum ſtatutum Vrbis, etiamſi confirmatum fuerit à Papa non ligat Clericos, cum in eo nulla fiat mentio de perſonis Eccleſiaſticis, *latè Rot. dec. 6. apud Fenzon. ad Stat. Vrbis verſ. neque obſtat, & ver. Secundò fuit reſponſum.*

49 Obſerua 2. quod etiam defectus ſubſcriptionis requiſitæ *à Stat. Vrbis lib. 1. cap. 149.* ſuppletur per iuramentum, *Rota in Romana prætenſæ donationis* 29. *Martij* 1599. *coram Orano, quam refert Fenzon. dec. 126. vbi aliæ deciſiones allegantur.*

50 Nonò nec requiritur inſinuatio in donatione ob cau-
ſam, *Oldrad. conſ. 139. Aret. conſ. 2. Alex. conſ. 12. vol. 1. &*
alij apud Gabr. loco cit. d. concl. 1. n. 65. Rot. coram Coccino de-
ciſ. 240. num. 2. & dec. 192. n. 1. p. 6. Recent. vbi, quod dona-
tio facta ob cauſam reſpicientem conſeruationem familiæ
ſub certa lege Primo geniture in infinitum, non eget in-
51 ſinuatione; vnde in donatione reciproca neceſſariam
52 non eſſe inſinuationem, dixit *Fenzon. ad Stat. Vrb. d. cap.*
150. nu. 54. vbi refert, ità deciſum fuiſſe in Rota in Romana
viridarij 23. *Februarij* 1590. *coram Orano, & in Romana*
reſciſſionis contractus 1. *Decembris* 1608. *coram Coccino, &*
53 *eſt communis Doctorum opinio*: Idem dicendum in dona-
tione remuneratoria, *l. Attilius Regulus, vbi gloſſ. & Do-*
ctores, ff. de donat. ſiue fiat ex cauſa de præterito, ſiue de fu-
turo, *vt dicit Bart. communiter receptus in d. l. Attilius Re-*
gulus, num. 3. quicquid dicat *Papien. in for. libell. quo agit.*
pro donat. in gloſ. ſolemniter, nu. 6. quod procedit vſque ad
54 concurrentem quantitatem meritorum; non autem in eo,
quod dictam quantitatem excedit: in hoc enim exceſſu
requiritur inſinuatio, *Rot. dec. 200. n. 12. p. 5. tom. 1. Recent.*
Gab. loco cit. nu. 60. & ſeq. vbi etiam dicit, quod merita de-
55 bent verificari; non enim ſtatur confeſſioni Donantis ſu-
per benemeritis, niſi adeſſet iuramentum, quod ſupplet
probationem meritorum, *Seraph. dec. 1084. n. 4. & ſeq.* vbi
etiam, quod quando concurrunt adminicula, ſtatur in
hoc aſſertioni donantis, *Grat. diſc. for. c. 27. num. 34. & ſeq.*
56 *Maſ. ad Papien. loco cit.* vbi dicit, quod in tali donatione
expreſſio, cauſæ non requiritur, dummodò merita poſtea
probentur à Donatario.

57 Hinc etiam fit, vt neque inſinuatio requiratur in dona-
tione, quæ à Patre facta fuit filio, vt ad ſacros ordines pro-
moueri poſſit, *vt d. Barboſ. de off. & pot. Epiſc. p. 2. all. 20. n.*
18. Mar. Anton. var. reſol. lib. 1. reſol. 88. nu. 4. idemque di-
58 cendum, ſi donatio fiat ob cauſam finalem matrimonij
contrahendi cum perſona particulari, *Bald. in l. vlt. n. 5. C.*
de Iur. dot. Alex. conſ. 113. nu. 22. lib. 6. Menoch. conſ. 94. nu.
31. lib. 10. Soc. conſ. 77. n. 152. lib. 1. Monter. dec. 10. n. 1. & 2.
iuncto n. 15. cum ſeq. & alij, quos refert, & ſequitur, Grat. di-
ſcept. for. c. 984. n. 25. & 26.

59 Decimò inſinuatio non eſt neceſſaria, vbi plures res, vel ſummæ diuerſis temporibus eidem donatæ fuerint; quia tunc quot ſunt ſummæ, tot ſunt donationes, nec fit cumulatio, *l. ſancimus, §. ſi quis autem per diuerſa, C. de donat.*

60 Vndecimò inſinuatio non requiritur, vbi vſuræ à creditore remiſſæ, vel condonatæ fuerit, *l. Modeſtin. vbi gl. & Bar. ff. de donat.* quod etiam procedit in donatione, vel remiſſione eius, quod debetur nomine pœnæ, *Dec. in c. veniens, n. 13. in fin. de Teſtib. Gabr. lib. 3. tit. de donat. concl. 1. nu. 86.*

61 Duodecimò valet etiam donatio vltra 500. ſolidos ſiue inſinuatione, ſi detracta gabella remanent tantum quingenti, *Bart. communiter receptus in l. quoties, ff. ad l. Falcid. Seraph. d. priuil. 73. n. 79.*

62 Decimotertiò donatio debiti non liquidi, vel iuris, ſeu

actio-

SVMMARIVM.

1 *Inſpicitur tempus factæ alienationis, cum quæritur, an melior ſit conditio Eccleſiæ alienantis, & quid in fideicommiſſis, n.4.*
2 *Si res data Eccleſiæ poſt permutationem ſi facta deterior, vel ſi res ab Eccleſia tradita melior ſit effecta, permutatio reſcindi non poteſt.*
3 *Futuræ calamitates non euertunt contractum iam factum.*
4 *An bona fideicommiſſo ſubiecta poſſint permutari in alias res vtiliores, & magis commodas non obſtante prohibitione Teſtatoris.*
5 *An Eccleſia reſtituatur, ſi caſualiter damnum contingit poſt contractum, & quid in minore, ibid.*
6 *Quid ſi contractus fuerit nullus, & poſtea ſequatur ratihabitio.*
7 *Permutatio facta ab Eccleſia cum priuato non valet, niſi ſit vtilis Eccleſiæ.*
8 *Quid ſi permutatio fiat cum Principe.*
9 *Quando res vnius Eccleſiæ permutatur cum bonis alterius Eccleſiæ requiritur, quod permutatio fiat cum vtriuſque Eccleſiæ vtilitate.*
10 *Aſſenſus Papæ ſupplet defectum ſolemnitatum, quæ in alienatione rerum Eccleſiæ exiguntur.*
11 *Et an ſuppleat defectum cauſæ.*
12 *Permutatio damnoſa Eccleſiæ poteſt non obſtantibus ſolemnitatibus adhibitis reuocari, ac reſcindi per beneficium reſtitutionis, & tunc res cum fructibus debet Eccleſiæ reſtitui.*
13 *An is, qui adhibitis debitis ſolemnitatibus emit rem Eccleſiæ, teneatur probare pretium fuiſſe verſum in eiuſdem Eccleſiæ vtilitatem.*
An contrahens cum minore teneatur probare verſionem, ibidem.
14 *Cenſus factus per Eccleſiam ad ſeptem pro extinguendo cenſu ad octo, vel decem, non dicitur ex cauſa neceſſaria.*
15 *An probari debeat verſio, ſi conuentum fuerit, quod debitor cenſus in caſu extinctionis teneatur pecunias conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, ſeu alterius cenſus.*
16 *Quando debitor per ſolutionem minimè liberetur.*
17 *An, & quando in mutuo probari debeat verſio.*

C A P. XXXV.

Quodnam tempus inſpiciatur, cum quæritur, an melior ſit conditio Eccleſiæ alienantis.

1 RESP. quod inſpicitur tempus factæ alienationis, ſeu
permutationis, *c. cum cauſa, & ibi gl. in ver. tempore*
2 *de Teſtibus*. Vnde ſi res data Eccleſiæ poſt permutationem ſit facta deterior, vel ſi res ab Eccleſia tradita melior ſit effecta, permutatio reſcindi non poteſt, *Cald. conſ. 5. de rer. permut. Mant. de Tac. & ambig. conuent. lib. 3. tit. 15. nu. 23. & ſeq. & lib. 25. tit. 6. n. 61. Surd. de Alim. tit. 7. q. 34. n. 6. & tit. 8. priuil. 56. num. 78. Grat. diſcept. for. c. 45. nu. 8. & 13.*
3 nam futuræ calamitates non euertunt contractum iam factum, *Peregr. de fideicommiſſ. art. 40. num. 32.* vbi etiam no-
4 tat, quod maioris vtilitatis ratio, ex qua bona fideicommiſſo ſubiecta poſſunt permutari, ſeu conuerti in alias res vtiliores, vel magis commodas non obſtante prohibitione teſtatoris, inſpicitur ſimiliter de tempore contractus, *vt*
5 *obſeruat etiam Cancer. var. lib. 3. c. 12. n. 208.* nec reſtituitur Eccleſia, ſi caſualiter damnum contingit poſt contractum, quando contractus poteſt eſſe vtilis, & damnoſus à principio, vt de minore tradunt *Caſtr. Alex. Iaſ. Dec. & alij in l. de fideicommiſſo, C. de tranſact. Natt. conſ. 181. nu. 9. quos refert, & ſequitur Surd. in d. tract. de Alim. tit. 9. q. 11. n. 10. & ſeq.*
6 Prædicta tamen intelligenda ſunt, quando contractus fuit à principio validus: nam ſi fuerit nullus, & poſtea ſequatur ratihabitio, nouus contractus intelligitur; & ideò tempus ratihabitionis, quo ſolemnitas adhiberi debet, inſpiciendum eſt, *vt ſubdit Mantica loco cit. d. lib. 25. tit. 6. nu. 61. Grat. diſcep. for. c. 415. n. 12.*
7 Notandum eſt autem, quod licèt permutatio facta ab Eccleſia cum priuato non valet, niſi ſi vtilis Eccleſiæ, *c. vt ſuper, in fin. de Reb. Eccleſ. non alienan. cap. cum Apoſtolica,*
8 *verſ. è contrario, de his quæ fiunt à Prælat.* tamen ſi permutatio fiat cum principe, non requiritur, quod melior ſit Eccleſiæ conditio, ſed ſufficit, quod ſit par, *iuxta auth. ſed & permutare, C. de Sacroſ. Eccleſ. c. 1. de Rer. permut.* quia ſi requireretur Eccleſiæ vtilitas, nullum eſſet Principis priuilegium. *Abb. in d. c. 1. nu. 2. 4. & 5. de Rer. permut. Hoſt. in ſumm. de Rer. permut. in § quis poſſit permutare. Mantic. d. lib. 25. tit. 6. n. 63. & ſeq.*
9 Notandum 2. quod quando res vnius Eccleſiæ permutatur cum bonis alterius Eccleſiæ, requiritur, quod illa permutatio fiat cum vtriuſque Eccleſiæ vtilitate, alioquin vna contra alteram reſtitueretur, *auth. item ſibi inuicem, C. de Sacroſ. Eccleſ. § hoc vero, in Auth. de alien. & emphit. Vulp. in Prax. for. Eccleſ. c. 6. n. 15.* vbi dicit, validam tunc eſſe permutationem, ſi pro vtriuſque Eccleſiæ commoditate fiat.
10 Notandum 3. quod etſi auctoritas, ſiue aſſenſus Papæ ſuppleat defectum ſolemnitatum, quæ in alienatione rerum Eccleſiæ exiguntur, *vt d. Vulp. in Prax. d. c. 6. num. 9.*
11 *& alij communiter:* tamen ſupplet defectum cauſæ; & ideo ſi permutatio facta ſit in caſu non permiſſo, quamuis ſolemnitas fuerit adhibita, non ſubſiſteret, *Gem. in conſ. 48. Mantic. loco cit. d. lib. 25. tit. 6. nu. 68. Grammat. dec. 79. Ric. in collect. deciſio. 46. part. 1. Guid. Pap. deciſio. 159. & ibi Ad.*
12 vbi, quod ſi alienatio, vel permutatio eſt damnoſa Eccleſiæ, poteſt non obſtantibus ſolemnitatibus adhibitis reuocari, ac reſcindi per beneficium reſtitutionis, & tunc res cum fructibus debet Eccleſiæ reſtitui, *idem Mant. d. lib. 25. tit. 6. nu. 68. in fin. vbi refert, ita fuiſſe reſolutum in Rot. in Piſanen. liquidationis fructuum die 15. Octobr. 1571. coram Orad.*
13 Quæres, an is, qui adhibitis debitis ſolemnitatibus emit rem Eccleſiæ, teneatur probare, pretium fuiſſe verſum in eiuſdem Eccleſiæ vtilitatem? Negatiuè reſpondet *Ciriac. contr. 219. n. 39. Corn. conſ. 71. n. 6. & conſ. 72. n. 9. lib. 3. Soc. conſ. 15. n. 22. lib. 1. Natt. conſ. 631. n. 5. lib. 3. Rim. Iun. conſ. 5. nu. 76. Menoch. lib. 3. præſump. 84. num. 3. & ſeq. & alij apud Ciarlin. contr. for. lib. 2. c. 196. num. 16. & ſeq.* vbi dicit, quod contrahens cum minore tenetur probare verſionem, quando contractus factus à minore eſt nullus; non autem quando contractus eſt validus. Sed alij rectius diſtinguunt, aut enim alienatio rei Eccleſiæ, vel minoris fit ex cauſa neceſſaria, puta pro ſoluendo ære alieno, & tunc emptor tenetur probare verſionem; aut alienatio fit ex cauſa non neceſſaria, ſed voluntaria propter vtilitatem Eccleſiæ, vel minoris, & in tali caſu emptor non tenetur probare verſionem: quam diſtinctionem ſequuta fuit *Rot. in Rom. cenſus 23. Ianuarij 1591. coram Bubalo, & in alia Rom. cenſuum de Romulis 18. Iunij 1599. coram Penia, vt refert Grat. qui etiam de communi teſtatur, diſcept. for. c. 45.*
14 *n. 34. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod cenſus factus per Eccleſiam ad ſeptem pro extinguendo cenſu ad octo, vel decem, non dicitur ex cauſa neceſſaria.
15 Item probari debet verſio ſtante pacto, puta ſi conuentum fuerit, quod debitor cenſus in caſu extinctionis teneatur pecunias conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, aut alterius cenſus; vnde ſi debitor pecunias reſtitutas conuertere non curauerit in huiuſmodi cauſam, per
16 talem ſolutionem minimè liberatur, ſed adhuc ad ſoluendos fructus cenſus teneretur propter nullitatem extinctionis, *Dec. in l. Ciuitas in fin. ff. ſi cert. pet. Alex. conſ. 4. in fin. lib. 3. Surd. conſ. 181. num. 11. & 12. lib. 2. & alij apud Grat. d. c. 45. n. 2. & ſeq.*
17 Similiter probari debet verſio in mutuo: nam ſi creditor, qui mutuò dedit pecuniam, non probauerit, eam in ipſius Eccleſiæ vtilitatem fuiſſe conuerſam, proculdubio ſuccumbet, *arg. d. l. Ciuitas, ff. de reb. cred.* vbi ex mutuo dato

to adminiſtratori Ciuitatis, conuenitur Ciuitas, ſi eſt in vtilitatem eius conuerſum, aliàs ipſe adminiſtrator: & in Eccleſia *eſt textus in c.1. vbi ita tenent omnes, extr. de Depoſ.* quod quidem procedit, quando creditor agere vellet ad pecuniam mutuatam tunc enim ex eo tenetur probare verſionem; ſecus ſi creditor non agat ad pecuniam, ſed Eccleſia ad reuocationem rei alienatæ, volens ex hoc capite reuocare, quia quod ille ſoluit, non fuit verſum in vtilitatem ipſius Eccleſiæ: hoc enim caſu tenebitur Eccleſia id probare, *l. ei incumbit, ff. de Probat. & ita declarat. Socin. in conſil. 15. numer. 26. verſ. ſexto probatur, volum. 1. quem refert, & ſequitur Maſc. de Probat. concluſ. 1160. nu. 36. vol. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Quando quis nomen debitoris ceſſit ſub conditione, & ea pendente debitor effectus eſt non ſoluendo, periculum contingens poſt ceſſionem ſpectat ad cedentem.*

2 *Quid ſi tale nomen redderetur minus idoneum ex facto ipſius cedentis.*

3 *Et quid ſi cedens promittat, nomen ceſſum ſemper vel omni tempore futurum bonum, & exigibile.*

4 *Et quid ſi quis promiſerit, nomen debitoris verum, & bonum manutenere.*

5 *Qui affirmat, aliquem eſſe idoneum, habetur loco fideiuſſoris.*

6 *Quando creditori datur facultas exigendi contra debitorem principalis debitoris, periculum ſpectat etiam ad cedentem: declaratur n. 7. & 8.*

7 *Ceſſio in dubio præſumitur ſimplex, & facta cauſa ſolutionis.*

Quando inducatur nouatio, & delegatio, ibid.

Delegans tenetur ſolum oſtendere, debitorem delegatum fuiſſe verè, & efficaciter debitorem delegantis, non autem tenetur eum præſtare locupletem, & ſoluendo, ibid.

8 *Si deterioratio nominis ceſſi prouenerit propter culpam, ſeu negligentiam ceſſionarij, tunc periculum ſpectaret ad ipſum Ceſſionarium.*

9 *Vt Ceſſionarius regreſſum habeat contra cedentem, requiritur excuſſio nominis debitoris ceſſi, ac ſententia Iudicis declarantis, debitorem ceſſum fuiſſe excuſſum.*

10 *An, & quando cedens nomen debitoris, poſſit eumdem debitorem conuenire, & ab eo exigere.*

11 *Quando cedens nomen debitoris ſimpliciter promittit, illud eſſe bonum, ſeu exigibile, ſi poſt ceſſionem ſequatur deterioratio, ad Ceſſionarium periculum ſpectat.*

12 *Qualitas adiecta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi.*

13 *Periculum rei venditæ non pertinet ad venditorem, niſi de tempore venditionis.*

14 *Quid ſi creditum fuit ceſſum tale, quale &c.*

15 *Et quid ſi nomen debitoris ſimpliciter venditur, aut datur in ſolutum.*

16 *An decoctio Campſoris, qui recepit ordinem ſoluendi, cedat damno creditoris, & n. 17.*

17 *Quid requiratur ad inducendam delegationem debitoris, & n. 18.*

19 *Pactum nudum de iure canonico producit actionem.*

C A P. XXXVI.

Quando periculum nominis debitoris ceſſi contingens poſt ceſſionem ſpectet ad Cedentem, & quando ad Ceſſionarium.

1 PLores in hac quæſtione caſus diſtinguunt Doctores; Primus eſt, quando quis nomen ceſſit ſub conditione, & ea pendente debitor effectus eſt non ſoluendo: tunc periculum ſpectat ad cedentem, *Felician. de Cenſib. tom. 2. lib. 2. c. 1. num 16. quem refert, & ſequitur Ceuſ. de Cenſib. in Additio. ad part. 2. capitul. 2. quæſtion. 2. art. 6.* vbi etiam
2 dicit, quod periculum ſpectat ad Cedentem, quando tale nomen redderetur minus idoneum ex facto ipſius Cedentis.

3 Secundus caſus eſt, quando cedens, vel vendens promittit, nomen ceſſum ſemper, vel omni tempore futurum bonum, & exigibile: quia tunc etiam periculum contingens poſt ceſſionem, ſeu venditionem ſpectat ad cedentem; & ideò cedens, ſeu vendens tenetur illud quandocumque præſtare idoneum, & exigibile, factis tamen diligentijs per ceſſionarium contra dictum nomen debitoris, *Barz. dec. 110. nu. 22. Eugen. conſ. 73. nu. 9. & ſeq. lib. 1. Menoch. conſ. 778. n. 3. & 4. lib. 8. & alij apud Cenc. loco cit. nn. 65. & 71.*

4 Idem dicendum, ſi quis promiſerit annuum redditum,
vel nomen debitoris verum & bonum manutenere: quia
tenetur illud præſtare exigibile futuris temporibus, *Gra-*
5 *tian. diſceptat. forenſ. cap. 527. numer. 53.* vbi addit, quod is,
qui affirmat, aliquem eſſe idoneum, habetur loco fide-
iuſſoris, *Duran. dec. 404. n. 8. & 9. Merlin. de Pignor. libr. 5.*
q. 21. n. 71.

6 Tertius caſus eſt, quando creditori fuit data facultas exigendi contra debitorem principalis debitoris: tunc enim periculum ſpectat etiam ad cedentem; *Rot. deciſ. 9. apud Cenc. poſt Addit. Merlin. de Pignor. lib. 5. q. 5. num. 4. & ſeq. Duran. dec. 99. num. 2. & ſeq. & dec. 266. num. 16. & 17.* vbi dicit, quod hæc ceſſio non habetur loco ſolutionis, & ſatisfactionis, ſed ſolum importat ſimplex mandatum ità, vt nullo modo ſequator liberatio ante factam ſolutionem, *l. 3. in prin. C. de Nouat. & ita etiam ſenſit Aret. in §. præterea, n. 7. Inſt. Quib. mod. toll. oblig. Altogr. conſ. 37. num. 24. & ſeq.* vbi, quod cedens in tali caſu tenetur præſtare, debitorem, cuius nomen ceſſit, fuiſſe locupletem, & ſoluendo: quia hæc ceſſio habet hanc tacitam conditionem, vt creditor ceſſionarius habeat regreſſum contra cedentem, ſi à debitore ceſſo non potuerit ſummam debitam conſequi.

7 Hæc tamen concluſio procedit, quando fit traditio cedulæ contra debitorem abſentem cum prædicta facultate exigendi, *vt d. Altogr. ibid. n. 24. & ſeq. Merlin. de Pign. lib. 5. d. q. 5. n. 6. Duran. d. dec. 266. num. 16. & 17.* ſubdens *n. 18.* quod ceſſio in dubio præſumitur ſimplex, & facta cauſa ſolutionis; ſecus eſſet, ſi creditori acceptanti præſente, ac conſentiente debitore ceſſo fit traditio cedulæ, cum expreſſa facultate exigendi: quia tunc inducitur nouatio, & delegatio: & hæc ceſſio habetur eo ipſo, loco ſolutionis, ità, vt ex tunc debitor cedens liberetur, cum creditor nominis ceſſioni conſenſit, *vt d. Merl. loc. c. n. 5. Altog. d. conſ. 37. n. 22. ver. moueor, &c. & n. 23. & 27.* vbi addit, quod delegans tenetur ſolum oſtendere, debitorem delegatum fuiſſe verè & efficaciter debitorem delegantis; non autem tenetur eum præſtare locupletem, & ſoluendo, *Durand. d. deciſ. 266. num. 17. verſ. Alia verò &c. Greg. deciſio. 217. nu. 3.* vnde periculum nominis poſt conceſſionem contingens in tali caſu ad Ceſſionarium pertinet, *Altograd. vbi ſupra n. 28.*

8 Item ſupradicta concluſio locum habet, ſi huiuſmodi
ceſſionarius diligentiam adhibuerit pro exactionis talis
nominis debitoris, eiuſque ſtatim excuſſionem fecerit,
tunc enim periculum, ſeu deterioratio nominis ſpectat ad
cedentem; ſecus ſi periculum, ſeu deterioratio prouenerit
propter culpam, ſeu negligentiam ceſſionarij, vt quia de-
bitor initio erat ſoluendo: quia tunc periculum ſpectaret
ad Ceſſionarium, *Scac. de Comm. & Camb. §. 2. gl. 5. n. 253.*
9 *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod vt Ceſſionarius regreſſum
habeat contra cedentem, requiritur excuſſio nominis
debitoris ceſſi tam in bonis, quam in perſona, ac ſenten-
tia Iudicis declarantis, debitorem ceſſum fuiſſe excuſ-
ſum, & repertum non ſoluendo *vt ſenſit etiam Ruin. conſil.*
44. num. 6. & ſeq. lib. 1. Menoch. d. conſ. 778. num. 4. Bec. conſ.
105. n. 25. verſ. hoc idem lib. 1. & alij apud Altogr. d. conſ. 37.
n. 28. & ſeq.

10 Notandum eſt etiam, quod licèt debitor ceſſerit ſuo creditori nomen debitoris, poteſt tamen debitorem ceſſum conuenire, & ab eo exigere, antequam creditor litem conteſtatus fuerit, vel aliquid ex debito acceperit, vel debitori

ceſſo

ceſſo denuntiauerit, nè ſolueret cedenti, *l.3. vbi DD. C. de Nouat.* quod quidem procedit, quando ceſſio eſt facta ad commodum cedentis, & eius periculo; tunc enim debitor cedens agere poteſt non obſtante exceptione ceſſionis; ſecus ſi ceſſio facta fuit ad commodum ceſſionarij, & eius periculo; quia in tali caſu agere non poteſt cedens, eique obſtat exceptio ceſſionis alteri factæ, *vt rectè declarat Oſaſch dec.62.n.1. Scac.d.§.2.gl.5.n.264.& ſeq.*

11 Quartus caſus eſt, quando cedens, aut vendens nomen debitoris ſimpliciter promittit, illud eſſe bonum, ſeu idoneum, ſeu exigibile: & tunc ſi poſt ceſſionem, vel venditionem, contingat deterioratio, non ad cedentem vel venditorem, ſed ad ceſſionarium, & emptorem periculum ſpectat: nam idoneitas, & exigibilitas nominis ceſſi eſt conſideranda de tempore venditionis, & ceſſionis: & propterea promiſſio venditoris, & cedentis debet reſtringi ad
12 tempus ceſſionis, & venditionis, tum quia qualitas adiecta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi, *l. in delictis, §. ſi damnum extraneus ff. de Noxal. act.* tum etiam
13 quia periculum rei venditæ non pertinet ad venditorem, niſi de tempore venditionis, *l. ſi vina. in prin. ff. de Peric. & com. rei vend. & ita tenet Bec. d. conſ. 105. num.19. & 25. Ruin. conſ.45. nu.4. & 5. lib.5. Gozzad. conſ.38. n.11. Dec. conſ. 99. nu.4. Barz. d. dec.110. nu.12. & alij apud Cenc. de Cenſib. d.p.2. c.2. q.2. art.6. n.60. & ſeq. Merl. de Pign. lib.5. q.21. nu. 69.* Vnde ſi emptor fuit in mora exigendi, & debitor poſt venditionem lapſus eſt facultatibus, talis deterioratio cedere debet damno ipſius emptoris, *Mantic. de Tacit. & ambig. conuention. libr.4. titul.13. numer.8. & alij communiter.*

14 Quintus caſus eſt, quando ab initio fuit ceſſum creditum tale, quale &c. & Ceſſionarius etiam tale, quale, acceptauit, tunc cedens non tenetur creditum ceſſum præſtare exigibile poſt tempus ceſſionis, *Vt poſt Paul. de Caſtr. in l. pupilli debitor, §. ſoror, ff. de ſolut. dixit Rot. coram Penia dec.663. nu.4. vbi ita intelligit textum in d. l. pupilli debitor §. Soror.*

15 Sextus caſus eſt, quando nomen debitoris, ſimpliciter venditur, aut datur in ſolutum, nam tunc etiam periculum dicti nominis contingens poſt ceſſionem ſpectat ad ceſſionarium, non autem ad cedentem, *Rot. d. dec.9. n.5. & ſeq. apud Cenc vt ſupra*, vbi etiam, quod ex tali datione in ſolutum cum acceptatione creditoris, debitor liberatur, *de quo vide Duran. d. dec.266. n.17. verſ. Alia verò.*

16 Quæres, an decoctio campſoris, cui debitor dedit ordinem, vt ſolueret creditori, cedat damno creditoris, vel debitoris? Reſp. quod cedit damno ipſius debitoris, etiamſi ordo à creditore præſentatus fuerit, & à campſore acceptatus: quia non propterea cenſetur inducta liberatio principalis debitoris, niſi ſequuta fuerit ſolutio, *l. ſi litterarum, vbi Bal. C. de ſolut. Rot. in Bonon. pecuniaria 13. Ianuarij 1581. Card. Lancellotto, & in Romana pecuniariæ 24. Nouembris 1595. coram Card. Millino, quæ in impreſſis eſt deciſio 136. vbi aliæ deciſiones allegantur.*

17 Limita, quando fuit facta delegatio, quia tunc debitor liberatur, *gl. in l. quamuis, §. ſi mulier, 2. vbi Caſtren. ff. ad Velleian Dec. in l. ſingularia, num.27. ff. ſi cert. pet. latè Gabr. libr.3. de Nouat. concl.1. num.20. & ſeq. Greg. deciſ.117. nu. 3.* vbi dicit, quod ad inducendam delegationem requiritur, quod delegans ſit creditor nominis debitoris delegati, & quod mandet dicto debitori delegato, vt tanquam ſuus debitor ſe obliget ad fauorem ſui creditoris: item quod ſequatur talis obligatio, & acceptatio dictæ obligationis; his enim, vel aliquo eorum deficientibus non fit delegatio, & conſequenter liberatio delegantis non inducitur, *Maſcar. de Probat. vol.2. concl.1107. nu.5. Mareſcot. var. lib.2. c.11. n.3. & ſeq.* vbi *n.5.* addit, quod ceſſante huiuſmodi delegatione, creditor, qui litteras præſentauit campſori, non tenetur de negligentia, nec poteſt ei imputari aliqua mora, *& ita ſenſit Rot. apud Pacif. de Salu. interd. dec.50.*

18 Addit *Ferret. conſ.129. n.5. lib.1. quem refert, & ſequitur Genuenſ. in tract. de Eccleſ. q.765.* quod licèt de iure ciuili, vt delegatio debitoris inducat nouationem, requiratur ſtipulatio, non tamen ea requiritur de iure canonico, *arg.*
19 *textus in c.1. extr. de Pact.* vbi pactum nudum producit actionem.

SVMMARIVM.

1 *Alimenta, quæ debentur iure actionis, peti poſſunt pro tempore præterito: limitatur n.3.*
2 *Alimenta cenſentur relicta, quando aliquid legatur pro neceſſitatibus.*
3 *Alimenta peti non poſſunt pro tempore præterito, quando debentur Iudicis officio ex diſpoſitione iuris, vel ſtatuti.*
4 *Officium Iudicis datur, quandocumque ſuggerit æquitas.*
5 *Filius qui de ſuis operis, vel aliunde ſe aluit, non poteſt alimenta à Patre repetere: limitatur n.11.*
6 *Alimenta, quæ officio Iudicis petuntur, non debentur, niſi in ſubſidium.*
7 *Si vxor ſoluto matrimonio intra annum reſtituendæ dotis habuit alimenta ab alio, quàm ab hæredibus viri, non poterit à dictis hæredibus aliquid petere pro alimentis: limitatur num.9.*
8 *An, & quando petere poſſit ab Epiſcopo alimenta is, qui ſine titulo ordinatus fuit, & n.9.*
10 *An mulier, quæ à marito diſceſſit ſine cauſa, poſſit repetere alimenta præteriti temporis.*
11 *An filius, qui mutuas pecunias accepit, vt ſe aleret, agere poſſit contra Patrem pro alimentis præteritis.*
Et quid ſi filius, Patre agente, alteri ſe obligauerit, ibid.
Et an mutuans poſſit Patrem conuenire, ibid.
12 *Quando alimenta debentur non ſolo iure ſanguinis, ſed etiam contemplatione alterius rei peti poſſunt etiam pro tempore præterito.*
13 *Pater duplici iure tenetur filium, Nurum, & Nepotes alere, videlicet iure ſanguinis, & etiam propter dotem à Nuru acceptam.*
14 *Quando alimenta petuntur officio Iudicis, non ex diſpoſitione legis, ſed ex diſpoſitione hominis, tunc datur ex actio pro tempore præterito.*
15 *An pro legato detur officium Iudicis.*

CAP. XXXVII.

An, & quando alimenta peti poſſint pro tempore præterito.

1 DIco 1. quod quando alimenta debentur iure actionis, vt quia fuerunt promiſſa, vel legata in teſtamento, tunc peti poſſunt pro tempore præterito, *l. libertis, quos, §.1. vbi Doctores, ff. de alim. & cib. leg. Affl. dec.10.*
2 *n.4. latè Surd. de alim. ti.5. q.1. n.40. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod alimenta videntur relicta, quando aliquid legatur pro neceſſitatibus.

3 Dico 2. quod alimenta peti non poſſunt pro tempore præterito, quando debentur Iudicis officio ex diſpoſitione iuris, vel ſtatuti, *Bart. communiter receptus in d. l. libertis, quos, §.1. n.3. Alex. in l. de alimentis, vbi etiam Dec. n.5. C. de Tranſact. Theſaur. dec.44. n.1. verſ. pro negatiua*, vbi dicit, quod pro alimentis futuris, non pro præteritis Iudex
4 officium ſuum impartitur, *latè Surd. d. q.1. n.43. & ſeq.* vbi addit, quod officium Iudicis datur, quandocunque ſuggerit æquitas, *iuxta l. planè, & l. fin. ff. de Pet. hæred. l. Quintus Mutius, §. Pomponius, ff. de Ann. leg.*

5 Hinc infertur, quod ſi filius ſe aluit de ſuis operis, vel de rebus ſibi donatis, non poteſt repetere; quia tunc poteſt petere alimenta à Patre, quando non habet, vnde ſe alat, *Bart. loco cit. nu.3. per tex. in l. ſi quis à liberis, §. ſi vel parens, ff. de liber. agnoſc. & ità etiam ſenſit Dec. in d. l. de ali-*
6 *mentis, num.5* vbi dicit, quod alimenta, quæ officio Iudicis petuntur, non debentur niſi in ſubſidium, quando quis aliundè alimenta habere non poteſt.

7 Idem dicendum, ſi vxor ſoluto matrimonio intra annum reſtituendæ dotis habuit alimenta ab alio, quàm ab hæredibus viri: tunc enim non poterit aliquid petere à dictis hæredibus pro alimentis, quia non debet alij ab

eis,niſi quando non habet aliunde, *vt poſt Paul.de Caſtr. in l.diuortio,ff.ſol.matr.ſcripſit Alex.in d.l.de Alimentis,C. de Tranſact.* quia hæc alimenta debentur ex diſpoſitione legis,*Dec.loco cit.n.6.Surd.d.q.1.n.43.* vbi dicit,quod neq;
8 poterit ab Epiſcopo præterita alimenta petere is, qui ſine titulo ordinatus fuit, ſi ex arte, vel operis, vel aliter ſe aluit:quia ſimiliter Epiſcopus non tenetur eum alere, niſi quando non habet vnde ſe alere poſſit, *iuxta c.cum ſecundum,iuncta gl.in ver.ſucceſſores de Præb.*

9 Limita,quando mulier interpellauit hæredes viri ad præſtanda alimenta, & in defectum alimentorum non præſtitorum æs alienum contraxit: quia in tali caſu poterit petere alimenta pro tempore præterito, *ſecundùm Alexand.loco citat.Capic.deciſ.24.num.9.Theſaur.d.deciſ.44. num.1.in fin.* quemadmodum Clericus ordinatus ſine titulo petere poteſt ab Epiſcopo ordinante alimenta præteriti temporis, ſi ipſe alteri ſe obligauit, eo quod Epiſcopus fuit in mora ſoluendi, *vt dicit Dec.in c.Epiſcopus,in fin.de Præb.*

Alij tamen veriùs ſentiunt, ſatis eſſe quoad hoc interpellationem, licet æs alienum mulier minimè contraxerit: cum in tali caſu alimenta Viduæ debeantur non tantùm ex charitate, & Iudicis officio, ſed etiam ob non reſtitutam dotem, *ità Decian.in d.l.de alimentis numer.6. Cancer.variar.lib.1.capitul.16.num.36.Surd.loco cit.n.69.*

10 Ita etiam,licet mulier, quæ à marito diſceſſit ſine cauſa,non poſſit repetere alimenta præteriti temporis: ſecus tamen eſſet,ſi vxor vult redire, & maritus recuſat eam admittere,*gl in cap.ſignificaſti,de Diuor.Spec.in tit.de Sponſal.& matrimon.§.poſtremò, num.4.vbi etiam Io: Andr.in addit.lit. C.quicquid in contrarium ſentiat Surd.de Alim. tit.6.q.10.n.6.*

11 Idemque dicendum, ſi filius mutuas pecunias accepit, vt ſe aleret: quia tunc non ſolum mutuans conuenire poteſt patrem, *vt voluit Bart.in d.l.libertis, quos §. 1.numer.3. ff. de Alim.& cibar.legat.per l.fin.ff.de in rem verſo*, ſed poterit etiam agere filius contra Patrem, qui fuit in mora,*ſecundum Surd.d.ti.5 q.1.n.52.& ſeq.*niſi Patre agente, filius alteri ſe obligauerit, quia tunc non cogitur pater eidem præteriti temporis alimenta ſoluere,etiam ſi ad pinguiorem fortunam poſtea perueniat: quia cum pater ob paupertatem excuſetur à principio, non obligatur ex poſt facto,*latè Surd.d.tit.5.q.1.n.43.& 60.cum ſeq. vbi citat Aſcan.in tr.de Patr.poteſt.effect.17.n.24.*

12 Dico 3.quod quando alimenta debentur non ſolo iure ſanguinis, ſed etiam contemplatione alterius rei,puta doris,tunc etiam pro præterito tempore peti poſſunt,*Bart.in d.l.libertis quos,§.1.in fin.Bero.conſ.52.nu.18.vol.2.quem refert,& ſequitur Surd.d.tit.5.q.1.n.67.*vbi dicit,quod pa-
13 ter duplici iure tenetur filium,nurum,& nepotes alere,videlicet iure ſanguinis, & etiam propter dotem à Nuru acceptam.

14 Dico 4.quod vbi alimenta petuntur officio Iudicis,non ex diſpoſitione legis, ſed ex diſpoſitione hominis, tunc etiam datur exactio pro tempore præterito, *Dec.in d.l.de
15 alimentis num.5.C.de Tranſact.Surd.d.tit.5.q.1.in fin.*vbi etiam dicit, quod ferè ſemper datur officium Iudicis pro legato.

SVMMARIVM.

1 *Quando conductor caſu fortuitu impeditur frui re locata, remiſſio penſionis fit pro rata temporis, quo impedimentum durauit: declaratur n.11.limitatur n.12.& 21.*
2 *Quid ſi penſio iam fuit ſoluta.*
3 *Quando remiſſio facienda eſt ob cauſam ſterilitatis, intelligitur pro rata contingentis ſterilitatis.*
4 *Locator tenetur factum ſucceſſiuum præſtare, vt conductor poſſit vti,& frui re locata.*
5 *Poteſt conductor renuntiare locationi, & remiſſionem mercedis petere, ſi prohibetur vti re conducta.*
Et an ad hoc requiratur damnum intolerabile,ibid.
6 *Et an requiratur damnum intolerabile, quando propter ſterilitatem petitur remiſſio mercedis.*
7 *Quodnam dicatur damnum intolerabile.*
8 *Qualiter fieri debeat remiſſio, quando nihil ſupereſt deductis impenſis.*
Et an fieri debeat remiſſio,ſi id, quod fuit perceptum, aſcendit ad dimidiam, ibid.
9 *Remiſſio facta propter ſterilitatem, ex ſequenti vbertate reſcindi debet.*
10 *Qualiter probetur vbertas.*
Quando penſio propter vbertatem augenda ſit, ibid.
11 *Colonus partiarius remiſſionem petere nequit.*
12 *Conductori, qui renunciauit caſibus fortuitis, non eſt facienda remiſſio penſionis.*
13 *An talis renunciatio comprehendat caſus inſolitos.*
14 *Quid ſi conductor ſuſceperit in ſe periculum,vel riſigum.*
Et quid ſi in ſe ſuſceperit etiam fortunam, ibidem.
15 *Et quid ſi prius ex natura contractus teneretur de leui, vel leuiſſima culpa.*
16 *Conductor,qui generaliter renuntiauit caſibus fortuitis,nõ excuſatur à ſolutione penſionis propter ſterilitatem.*
17 *Conductor renuncians caſibus fortuitis, non cenſetur illis renunciaſſe,qui contingunt ex facto locatoris.*
Quid ſi vſus rei impediatur à tertio in odium locatoris,ibid.
18 *Quando totius anni vtilitas conſiſtit in certa anni parte, impeditus pro illo tempore conſequitur remiſſionem penſionis pro toto anno.*
19 *Nulla debetur penſio, quando rei conducta ſubſtantia deficeret.*
20 *An cenſuario fiat remiſſio mercedis in caſu, ex quo impediatur à perceptione fructuum.*
21 *Non fit remiſſio mercedis, quando ſterilitas culpa ipſius coloni euenit.*
Et an propter vetuſtatem vineæ fiat remiſſio, ibid.
Et quid ſi tempore penuriæ parua quantitas fructuum colligitur,ſed cariori pretio venditur, ibid.
22 *Conductor ad obtinendam remiſſionem mercedis tenetur Domino denunciare ſterilitatem: limitatur n.23.*
Et quid ſi lapſo anno non fuerit per conductorem denunciatus caſus ſterilitatis,ibid.
24 *An, & quando emphiteutæ fieri debeat remiſſio ob ſterilitatem,vel ob aliud damnum contingens,& n.26.*
25 *An emphiteuta inuito Domino poſſit emphiteuſi renunciare.*
27 *Emphiteuta non ſoluens debitum canonem propter ſterilitatem, vel bellorum calamitates, excuſatur à caducitate.*
Et an poſſit Dominus directus emphiteutam deinde compellere ad integram ſolutionem. ibid.

CAP. XXXVIII.

Qualiter fiat remiſſio Penſionis, quando Conductor caſu fortuito impeditur frui locata.

1 RESp.quod tunc fiet remiſſio pro rata temporis, quo impedimentum durauit, *l.ſi vno,§.vbicumque,ff. locat.Caro.de locat.tit.de Remiſ.merced.q.8.n.101.& ſeq.& in tit.de caſib.q.7.n.1.& ſeq.Grat.diſc.for.c.916.n.41.Surd.
2 de Alim.tit.1.qu.33.num.23.& dec.326.num.14.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi penſio iam fuerit ſoluta, reſtituenda eſt, *Menoch.de Arb.Iud.caſ.77.verſ.quarta fuit opinio &c.
3 Barboſ.in c.propter ſterilitatem n.16.de loca.* vbi quod quãdo remiſſio facienda eſt ob cauſa ſterilitatis, intelligitur etiam pro rata contingentis ſterilitatis; ratio eſt, quia locator non ſolùm tenetur rem locatam, & vacuam poſſeſſionem conductori tradere,ſed factum etiam ſucceſſiuum
4 præſtare,vt conductor poſſit vti,& frui rebus locatis, *l.ex conducto, §.ſi vis tempeſtatis, ff.locat.* & ideo æquum non eſt, vt pro eo tempore, quo Conductor re locata vti non potuit,penſionem ſoluat, *l.ſi fundus,ff.eod.* quin
5 etiam poteſt Conductor renuntiare locationi, & remiſſionem mercedis petere, ſi prohibetur vti rebus conductis, veluti ſi milites ei ſint impedimento,nè in ædibus habitet,*Mant.de Tacit.& ambig.conuen.lib.5.titul.8.n.33. & ſeq.*

6 *& ſeq.* vbi etiam, quod ad hoc non requiritur, vt damnum ſit intolerabile, dummodo non ſit modicum; quamuis ſecus eſſet, quando propter ſterilitatem petitur remiſſio mercedis: quia tunc requireretur damnum intolerabile, *iux. l. ſi merces, §. vis maior, ff. locat. c. propter ſterilitatem, ex eod. tit. Penia deciſ. 666. n. 1.* vbi etiam dicit, quod tale damnum probari debet per Conductorem, *Caroc. d. tit. de Remiſſ. merced. q. 8. n. 12.* ſubdens *n. 105.* quod ſtatur ar-
7 bitrio Iudicis, qualis, & quanta debeat eſſe remiſſio propter ſterilitatem, damnum verò intolerabile dicitur, quando vniuerſa locatione inſpecta fructus percepti deductis impenſis non ſufficiunt ad perſoluendam dimidiam partem penſionis, *Bald. in l. licet, n. 11. C. locat. Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 76. n. 4. & 5. Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, n. 3. vbi citat Surd. conſ. 34. nu. 7. Corn. conſ. 128. vol. 2. Pariſ. conſ. 38. vol. 1. Bero. conſ. 143. num. 223. & 24. vol. 1. quib.*
8 *adde Boſſ. in tit. de Remiſſ. merced. n. 2.* vbi, quod quando nihil ſupereſt deductis impenſis, in totum debet fieri remiſſio; ſi vero, id, quod fuit perceptum, aſcendit ad dimidiam, & vltra nulla fit remiſſio, quia ad id requiritur læſio vltra dimidiam, *& ita tenuit Rot. coram Cocc. dec. 422.* vbi etiam, quod in locatione ad plures annos pro damno paſſo circa fructus in vno anno, non fit remiſſio mercedis, ſed habetur ratio anni ſterilis cum anno fertili, & è contra *& coram Millin. dec. 363.* vbi, quod vt ſit locus remiſſioni affictus, non ſufficit probatio damni in certo tempore, ſed debet probari damnum pro toto tempore locationis, *Anton. Fab. in ſuo C. lib. 4. tit. 41. de loca. defin. 3. quem refert, & commendant Foutanell. deciſ. Cathalon. 210. n. 13.* vbi dicit, quod non aliter mercedis remiſſionem Conductor petere poteſt, quàm ſi alioqui futurum ſit, vt ſupra dimidiam conuentæ mercedis partem iacturam ſentiat, confuſis ſcilicet omnium annorum fructibus, & penſionibus, ſi in plures annos locatio facta ſit, vt ſi quid priorum vbertati defuit, ſequentium fertilitate compenſetur; neque enim tot locationes videri debent quot anni ſunt, ſed omnium annorum vnica & conſequenter indiuidua eſt locatio, licet multas, diſtinctaſque habeat præſtationes, itaque non niſi finita locatione, omnibuſque annis præteritis de mercedis remiſſione tractandum eſt, ita ille, *idem dic. Coc. dec. 11. Capic. dec. 88. n. 1. Gig. de Penſion. q. 66. Franc. Mar. dec. 208. n. 17. & alij, quos refert Caroc. de locat. & conduct. tit. de Remiſſion. merced. qu. 1. vbi etiam de magis communi teſtatur*
9 *Mantic. d. tit. 8. nu. 35. & 40. cum ſeq.* quod remiſſio facta propter ſterilitatem, ex ſequenti vbertate reſcindi debet, *iuxta tex. in l. ſi vno ff. locat.* quia ſterilitas cum vbertate ſiue præcedentis, ſiue ſubſequentis anni compenſatur, *l. licet C. locat. d. c. propter ſterilitatem, eod. tit. Theodoſ. Rub. in ſuis ſingular. tom. 2. ver. conductio, Caroc. de locat. & conduct. tit. de Remiſſ. merced. q. 8. num. 52.* vbi dicit, quod etiam eodem anno fieri poteſt compenſatio puta ſi eſt ſterilitas in grano, & è contra vbertas in vuis *Cyriac. contr. for. 296. nu. 19. lib. 2.* vbi dicit, quod vbertas probanda eſt ab eo, qui illam allegat, *Soc. Iun. conſ. 68. in fin. vol. 2. Pinell. de reſcind. vend. l. 2. p. 1. c. 3. n. 35. Franc. Marc. dec. 210. p. 2. Caroc. de Loc. tit. de Remiſſ. merced. q. 8. n. 129.*

10 Dicitur verò vbertas, quando computatis fructibus duorum annorum ſterilis, ſcilicet, & fertilis, tantum fuerit collectum, quantum ſatis ſit, vt integræ penſiones vtriuſque anni ſoluantur, & vlterius conductor percipiat omnes expenſas, quas fecit, *ſecundũ Mol. & alios apud Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, n. 19.* quamuis aliter ſentiat *Boſſ. d. tit. de Remiſſ. merced. num. 23. Ciriac. d. contr. 296. num. 20.* vbi, quod vbertas non dicitur, niſi colligantur fructus ſaltem tertia parte maiores, quam regulariter percipi conſueuerunt & hæc eſt communis Doctorum ſententia, *Caroc. de loc. tit. de remiſſ. merced. quæſt. 8. num. 46.* vbi dicit, quod ſi colligitur aliquid plus, ſed non multum, erit lucro conductoris, nec fiet compenſatio: ſicut nec fit remiſſio, ſi damnum non ſit graue; *ſubdens ibidem nu. 129.* quod ſi vbertas eſt exceſſiua, & vltra dimidiam, penſio augenda erit.

11 Hæc autem procedunt in colono, qui ad pecuniam numeratam conduxit; non autem in colono partiario: hic *Antonell. de Tempore.* enim remiſſionem petere nequit, quia quaſi iure ſocietatis damnum, & lucrum partiri debet, *l. ſi merces, §. vis maior, vbi Bart. ff. locat.*

12 Notandum eſt autem, quod conductori, qui renunciauit caſibus fortuitis, non eſt facienda remiſſio penſionis, quia tale pactum valet, *l. ſi quis fundum, ff. locat.* & ideo ſeruandum eſt, *l. 1. ff. de conſt. pec.*

13 Huiuſmodi tamen pactum comprehendit eos fortuitos caſus, qui vt plurimum ſolent contingere, non autem inſolitos, & extraordinarios, quia de illis non intelligitur fuiſſe cogitatum, *Bart. in l. ſed & ſi quis, §. quæſitum, num. 3. in fin. ff. ſi quis caut. Crauet. conſ. 95. n. 2. Alex. conſ. 28. n. 10. lib. 1. Mellin. dec. 139. n. 2. Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, nu. 8. & hanc veriorem, & magis communem dicit Carroc. de locat. tit. de Caſibus quæſt. 8. num. 3. & ſeq.* ſubdens *num. 25.* quod ſuſcipiens in ſe omnem caſum fortuitum, non tenetur de caſu ſiccitatis inſolitè, *latè Ceual. in ſpec. opin. commun. con. comm. n. 702.* quod quidem procedit, etiamſi quis in ſe ſuſceperit omne periculum, & omnem caſum cum iuramento, quia adhuc non teneretur de caſu inſolito, *Mant. de Tacit. lib. 5. tit. 8. num. 16. Surd. dec. 326. nu. 52. & ſeq.* vbi Iudicis arbitrio remittit, quando dicantur caſus inſoliti quamquam hoc non procederet, vbi pactum generale nihil prodeſſet, niſi de inſolitis etiam caſibus intelligatur: quia tunc inſoliti etiam caſus cenſentur comprehenſi, *Crauet. conſ. 294. num. 8. verſ. ſed non diſputando, latè Mant. vbi ſupr. lib. 5. tit. 8. n. 3. & 4.* ſubdens *nu. 18.* quod ſuſcipiens in ſe caſus fortuitos, & Diuina Iudicia, de inſolitis etiam obligatur.

An verò promiſſio de non petendo remiſſionem ex quauis cauſa, & occaſione, intelligatur de caſibus inſolitis? negat Baldus *conſ. 119. lib. 1. Alex. conſ. 107. n. 16. lib. 3. Corn. conſ. 23. ſub n. 13. lib. 2. Nat. conſ. 256. n. 5. Purpur. conſ. 465. n. 17. Andr. Gail. pract. obſer. lib. 2. obſer. 23. n. 19. & alij apud Millin. dec. 139. n. 2.*

14 Notandum 2. quod qui ſuſcipit in ſe periculum, vel riſigum, non ſuſcipit caſum fortuitum, *gl. & alij in l. opus ff. locat. Surd. d. dec. 326. n. 49. & ſeq. & eſt communis opinio teſte Caroc. de Locat. tit. de caſib. q. 1. n. 4. & ſeq.* niſi fortè ſuſceperit in ſe periculum, riſigum, & fortunam, quia tunc intelligitur etiam de caſibus fortuitis, *Bart. in l. ſi is. qui ff. de Acquir. rer. dom. Boſſ. in tit. de Remiſſ. merced. nu. 63. Marta de clauſ. p. 1. clauſ. 320.* vbi addit, quod vnius caſus, vel duorum caſuum fortuitorum tantùm facta mentio, non extenditur ad omnes alios caſus ſimiles, multò minus inſolitos: quicquid in contrarium ſentiat *idem Surd. d. dec. 326. numer. 50.* vbi dicit, quod numquam ex natura contractus conductionis venit caſus fortuitus, niſi ſpecificè exprimatur.

15 Idem dicendum eſt, ſi prius ex natura contractus teneretur de leuiſſima culpa: tunc enim ad caſum fortuitum etiam obligatur, quia huiuſmodi conuentio intelligenda eſt, vt aliquid addat, *Boſſ. vbi ſupr. Caroc. de Locat. titul. de caſibus q. 4. num. 2. poſt Bart. in l. ſed & ſi quis, §. quæſitum, n. 3. ff. ſi quis caut.* vbi etiam dicit, quod ſi prius tenebatur de leui culpa, iure conuentionis tenetur de leuiſſima, *& hæc eſt communis opinio teſte Cephal. conſ. 199. n. 22. verſ. 5. prædicta.*

16 Notandum 3. quod ſi conductor generaliter renuntiauit caſibus fortuitis, non excuſatur à ſolutione penſionis propter ſterilitatem, *vt poſt Valaſ. & alios ſcripſit Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, n. 7. Mant. d. tit. 8. n. 11.*

17 Notandum 4. quod Conductor renuntians caſibus fortuitis, non cenſetur illis renuntiaſſe, qui contingunt ex facto locatoris etiam iuſto, *Crau. conſ. 95. n. 8. Mant. vbi ſup. n. 17. Surd. dec. 326. n. 25.* vbi, quod ſi locator impedit, quominus conductor vtatur, tenetur ad omne intereſſe, etiam ſi vſus rei impediretur à tertio in odium locatoris, vel propter illius inimicitias; id enim culpæ locatoris aſcribitur, *iuxta text. in l. ſi merces, §. culpæ, ff. locat.* quod procedit, ſiue inimicitiæ ſucceſſerint culpa locatoris, ſiue ſine eius culpa, *Corn. conſ. 23. vol. 2. Gozza conſ. 27. num. 28. Maſcard. de Prob. in ver. incendium in fin. Menoch. conſ. 55. nu. 14. lib. 1. Neuizz. conſ. 91. num. 9. Alex. conſ. 84. vol. 6. Ioſeph.*

Digitized by Google

de Ludou.concl.12.col 8.& alij apud Caroc.de locat. tit. de caſibus,q.12 n.86.& ſeq. vbi addit, quod nedum in tali caſu facienda eſt remiſſio, ſed tenetur locator conductori ad intereſſe tam lucri ceſſantis, quam damni emergentis, *Boſſ.de Remiſſ.merced.publican.n.22.vbi de commun.* quemadmodum ſi incendium ſit commiſſum ab hoſtibus conductoris poſt conductionem factam, ipſemet conductor teneretur, *Caroc.d.tit.de Caſibus,q.12.nu.25.per text.in l.ſi merces, §.culpæ ff. locat.*

18 Notandum 5. quod quando totius anni vtilitas, & commoditas conſiſtit in certis menſibus, ſeu in certa anni parte, tunc impeditus pro illa temporis parte conſequitur remiſſionem penſionis pro toto anno perinde ac ſi toto anno fuiſſet impeditus, *Soc.conſ.88.in 3.q.vol.1. quem refert & ſequitur Surd.d.dec.326.n.19.& ſeq.*

19 Notandum 6. quod licèt conductor caſus omnes fortuitos ſuſcepiſſet, adhuc non teneretur, quando rei conductæ ſubſtantia deficit, puta ſi aquæ impetu molendinum, quod quis conduxit, totaliter deſtruatur: hoc enim caſu non ſolum fit remiſſio ſed neque ſoluitur penſio, cum nulla debeatur penſio rei non ſubſiſtentis, *Boſſ. in d.tit.de remiſſ. Merced.conduct.n.61.& 85.Surd dec.326.nu.54.verſ.rurſus,& n.55.cum ſeq.* quod procedit, etiamſi tempore belli, vel caſus ſimilis conductio facta fuerit, *Caroc.de Locat.& conduct.tit.de remiſſ.merc.q.8 n.5.& ſeq.* vbi etiá dicit, quod ſi ſubſtantia rei pro parte collatur, pro parte fit remiſſio.

20 Notandum 7. quod etiam Cenſuario fit remiſſio mercedis in caſu ſterilitatis, vel alterius impedimenti, ex quo impediatur à perceptione fructuum: nam quotieſcumque is, qui cenſum ſuper fructibus conſtituit, non poteſt fructus percipere, nulla æquitas ſuggerit, vt ad ſolutionem ſit compellendus *ſecundùm Boccat.de Cenſib.3.p nu.69. in fin. Gaſp.Ant.Theſaur. in addit. ad dec.20.Theſ.Roland.Canagnol.in ſuis Gloſſemat.ad Decreta montis ferrati, lib.2. Decret.72.q.4.n.16.Viu.dec.369.n.11.contrarium tenet Caroc.de locat.tit.de Remiſſ.merced. q.8.n.36. vbi citat Franc. Marc.dec.208.p.2.Decian.conſ.48.nu.18.vol.1. Rodoan.de reb.Eccleſ.non alien.fol.31.*

21 Notandum 8. quod non fit remiſſio mercedis, quando ſterilitas culpa ipſius Coloni euenit, puta ſi non ſeminauerit, vel prædium negligenter coluerit, vel malis herbis minimè purgauerit, vel debitam cuſtodiam non adhibuerit, *Surd.dec.87.nu.3.& alij apud Barboſ.in d.c.propter ſterilitatem, n.4.* item neque propter vetuſtatem vineæ fit remiſſio, *l.ſi vno, §.cum quidam, ff.locat.* quia veriſimiliter potuit conductor hoc præuidere, & vineam propagare, *Mant.de Tacitis lib.5.tit.8.n.36.*

Addit *Guid.Pap.dec.630.Viu.lib.1.comm.opin.153.nu.5.* quod conductori, qui non ſoluit decimas Eccleſiæ, ſeu Curato, non fit diminutio mercedis propter ſterilitatem, quia præſumitur obueniſſe ob iram Dei; Vnde nec conductores ſceleſtos, vel malæ vitæ petere poſſe remiſſionem ob huiuſmodi cauſam, tenuit *Boſſ. in titul.de Remiſſ. merced.conduct.num.88. Benincaſ.de Paupert.in 6.ſpecial. de Iud.n.4.& alij apud Caroc.de locat.tit.de Remiſſ.merced. q.8.n.40.*

Notandum 9. quod ſi tempore penuriæ colligitur parua quantitas grani, ſed venditur cariori pretio, quàm tempore ſolitæ recollectionis, tunc non fit remiſſio, *ſecundùm Corn.conſ.128.col.penul.lib.2.Rolan.conſ.86.nu.8.lib.6.quos refert,& ſequitur Caroc.l.cit.d.q.8.num.53.& 65.* vbi dicit quod remiſſio non fit, nec augmentum, quando valor fructuum creſcit, vel decreſcit.

22 Quæres, an conductor ad obtinendam remiſſionem mercedis teneatur Domino denunciare ſterilitatem? Reſp. affirmatiuè, *per text.in l.item quæritur, §.exercitu, ff.locat.& ita tenet Rurſat.conſ.11.n.29.lib.1. Caroc.de locat.p.4.tit.de remiſſ.merced.n.88.& ſeq.& alij apud Theſau.dec.*
23 *108.n.1.* vbi dicit, quod remiſſio amplius peti non poteſt, ſi lapſo anno fuerit per conductorem denunciatus caſus ſterilitatis, & ita ſenſit etiam *Grat.dec.March.222.n.8.& ſeq.* ſubdens, quod huiuſmodi denunciatio non eſt neceſſaria in caſu, ſeu impedimento notorio, vel prouenientе ex facto locatoris.

24 Quæres 2. an Emphyteutæ fieri debeat remiſſio ob ſterilitatem, vel ob aliud damnum contingens? Reſp. quod emphyteuta propter ſterilitatem, aut bellum, ſeu aliud huiuſmodi impedimentum non excuſatur à ſolutione canonis, quando penſio eſt parua, quæ ſcilicet præſtatur potius in ſignum recognitionis directi dominij, quam ad rationem fructuum, puta ſi eſſet decima pars; ſi verò penſio
25 eſt magna, ſeu correſpondet fructibus, tunc omnino facienda eſt remiſſio: quia contractus magis accedit ad locationem, quàm ad emphyteuſim, etiam ſi contractus nominetur emphyteoticus, & reſeruatum fuerit directum dominium, & propterea de iſto contractu iudicandum eſt vt de locatione, *Bart.in l.1.n 4.C.de iur.Emphit. Boſſ.in tit.de Remiſſ.merced.conductor, nu.114.Caroc.de Locat.& conduct.tit.de Remiſſ.merced.q.3.nu.7.& 10.q.4.nu 6. Maſcard.de Probat.concl.1333.nu.10.vol.3.Genuenſ. in tract. de Eccleſia,q.72.Theſ.deciſ.20.* vbi etiam dicit, quod non
26 poteſt emphiteuta emphiteuſi inuito Domino renunciare, etiamſi res eſſet pro maiori parte deſtructa: niſi res tota periſſet, *Clar.in §.Emphiteuſis,q.8.verſ.ſed quid ſi emphitheuta,& verſ.ſed numquid,* ſubdens, quod ſi bona tempore, quo fuerunt conceſſa in emphiteuſim, erant iam ſterilia, & inculta, hoc caſu numquam propter ſterilitatem eſſet facienda remiſſio; contrarium tamen tenet *Iaſ.in l.ex hoc iure,nu.42.ff.de iuſt.& iur & Ioſeph.Ludou.conc luſ.12. col.3.Franc.Marc.dec.212.p.2 quos refert idem Caroc.d. q.4.n.5.* aſſerentes, quod colonis in perpetuum, vel ad longum tempus vltra decennium non fit remiſſio mercedis propter ſterilitatem, vel ſimile impedimentum, cum ſit veriſimile, quod in tam longo tempore ſterilitas cum vbertate fuerit compenſata.

27 Obſerua tamen, quod emphiteuta non ſoluens debitum canonem propter ſterilitatem vel bellorum calamitates, excuſatur à caducitate, à qua regulariter quælibet cauſa colorata etiam iniuſta excuſat, *Clar loco cit.verſ.ſed quid ſi emphiteuta,& verſ.ſeq.* vbi etiam dicit, quod poteſt deinde Dominus directus compellere emphiteutam ad integram ſolutionem, *Caro.vbi ſup.d.q.3.n.11.*

SVMMARIVM.

1 *Conductor poteſt expelli, ſi non ſoluit penſionem vel in re conducta malè verſatur.*

Quid ſi locator re locata indigeat ad proprium vſum, vel domum reficere velit, ibid.& n.10.

Et an locator teneatur tunc ad intereſſe ibid. numer. 1.16. & 26.

2 *Penſio domus ſolui debet iuxta conſuetudinem locorum, & ea ceſſante ſoluenda eſt in fine temporis.*

3 *An locator ob moroſitatem conductoris poſſit in totum reſoluere locationem.*

4 *Locator poſtquam expulit conductorem, penſionem pro præterito tempore debitam petere poteſt.*

5 *Locator petens penſionem futuri temporis, non poteſt expellere conductorem.*

6 *An conductor in prima ceſſatione penſionis poſſit expelli.*

7 *Colonus partiarius etiam ad longum tempus poteſt expelli, ſi ceſſauerit in ſolutione, niſi moram celeriter purgauerit.*

8 *An mora purgari poſſit non obſtante declaratione Domini volentis, emphiteutam eſſe priuatum ob non ſolutum canonem.*

9 *Non cenſetur facta relocatio, ſi conductor defecerit in ſolutione penſionis.*

10 *Quando locator propter proprium vſum poſſit conductorem expellere, & quid ſi locator recepit penſionem à conductore.*

11 *Et quid ſi locator expreſsè conuenerit, quod poſſit conductorem pro vſu proprio ex re conducta expellere.*

12 *Verba in contractu appoſita intelligenda ſunt, vt ſint conformia voluntati præſumptæ vtriuſque contrahentis.*

13 *Si locator promiſit non expellere conductorem durante tempore locationis, non poſſet eum expellere ex cauſa proprij vſus: contrarium n.15.*

14 *Vaſ-*

14 *Vaſſallus, qui ſimpliciter promiſit non alienare feudum, nullo caſu etiam aliàs permiſſo illud alienare poteſt.*

16 *Si locator non pro ſe retinuerit rem locatam, ſed alteri locauerit, ſecundus conductor conueniri poteſt à primo ad rei reſtitutionem.*

17 *Si locatio facta fuerit ad longum tempus, non poteſt Dominus expellere conductorem ex cauſa ſuperuenientis neceſſitatis.*

18 *Facultas expellendi conductorem pro vſu ſuo non tranſit in ſingularem ſucceſſorem.*

19 *Priuilegium Domini, vt præferatur in emptione fructuum coloni, an competat ceſſionario.*

20 *An conductor ex iuſta, & probabili cauſa poſſit recedere à domo ſibi locata.*

Et quid ſi inſtrumento cautum fuerit, vt locator non poſſit expellere conductorem, etiamſi vellet vti re locata pro vſu ſuo, ibid.

21 *An conductor, qui ob turpem vitæ conuerſationem expellitur à Vicinis, teneatur ad penſiones decurrendas.*

22 *Dominus, poſtquam domum refecit, cogitur illius vſum iterum conductori concedere.*

23 *An poſſit expelli inquilinus, qui in domo locata recipit meretrices.*

24 *Quid ſi domum vti propriam vendiderit.*

25 *Emptor rei locatæ, ſiue alius ſingularis ſucceſſor poteſt expellere inquilinum, vel colonum: limitatur n.27. & ſeq.*

Quid ſi eſſet ſucceſſor in beneficio, ſeu præbenda, ibid. m, & num.42.

26 *Quando conductori detur contra locatorem actio ad intereſſe.*

27 *Singularis ſucceſſor tenetur ſtare locationi factæ ad longum tempus, ſeu ad vitam.*

Quando colonus habeat ius in re, ibid.

28 *Conductor ad longum tempus æquiparatur fructuario.*

29 *Quando in contractu locationis adeſt pactum de non alienando rem locatam, ſingularis ſucceſſor tenetur ſtare locationi: declaratur n.30.*

31 *Quid ſi locator cum iuramento promiſit locationem obſeruare, & nullo pacto contrafacere.*

Iuramentum obligat præcisè ad factum, ibid.

32 *Succeſſor ſingularis, qui non ſuccedit in plenum ius authoris ſui, tenetur ſtare locationi.*

33 *Creditor immiſſus in poſſeſſionem vigore ſaluiani interdicti non poteſt expellere conductorem.*

34 *Emptor fructuum fundi tenetur ſtare colono.*

35 *Quid ſi ex inſtrumento venditionis tacitè, vel expreſsè conſtet, rem eſſe locatam.*

36 *Qui ſuccedit ex diſpoſitione legis, vel Iudicis, tenetur ſtare locationi.*

37 *Vxor tenetur ſtare locationi factæ à viro.*

38 *Succeſſor in re debitoris per ſententiam Iudicis conductorem eiuſdem rei expellere non poteſt.*

39 *Qui emit à fiſco, vel ab Eccleſia tenetur ſtare colono, & num.40.*

40 *Argumento à fiſco ad Eccleſiam communiter valet.*

41 *Emptor tenetur ſtare partiario colono pro eo anno, quo coluit fundum.*

42 *Quando Beneficiatus ſucceſſor teneatur ſtare locationi.*

43 *Qui rem venditam cum pacto de retrouendendo redemit, tenetur ſtare locationi illius, qui rem cum tali pacto poſſidebat.*

44 *Quid ſi conductor habeat hypothecam pro obſeruatione contractus, & n.48. & 49.*

45 *Ratione hypothecæ datur retentio rei, declaratur nu.47. & ſequ.*

46 *Colono competit retentio rei locatæ, ſi in ea ſumptus fecit.*

Qualiter diuidantur fructus inter emptorem, & colonum partiarium, ibid.

50 *Quando damna, & intereſſe non debeantur ex non implemento contractus.*

51 *Retrahens vigore bullæ retractus non tenetur inquilino ſoluere damna, & intereſſe.*

Quando venditor non teneatur de euictione, ibid.

52 *An emptor, ſeu ſingularis ſucceſſor, qui recepit penſionem à conductore, poſſit eum expellere.*

53 *An vſuarius, vel vſufructuarius teneatur ſtare locationi.*

54 *An proprietarius finito vſufructu teneatur ſtare locationi vſufructuarij.*

55 *Vendita re locata non tenetur conductor perſeuerare in conductione.*

56 *Quando Doctores, Aduocati, & ſcholaſtici poſſint expellere artifices, & alios propè obſtrepentes, & n.57. & ſeq.*

61 *Et an Eccleſia hoc priuilegium habeat.*

62 *Et an eodem priuilegio gaudeant infirmi.*

63 *Quid ſi adeſſet particularis vicus, vbi conſueuerunt fabri artem ſuam ſimul exercere.*

64 *In huiuſmodi cauſis ob fauorem ſtudij nõ datur appellatio.*

65 *Non poteſt appellare à decreto lato contra meretricem expulſam à vicinia.*

CAP. XXXIX.

Ex quibus cauſis locator durante tempore locationis poſſit expellere conductorem.

1 RESp: quod ex quatuor cauſis conductor poteſt expelli: quarum prima eſt, ſi non ſoluit penſionem: ſecunda, quando locator re locata indiget ad proprium vſum: tertia, ſi locator domum reficere velit: quarta, ſi conductor in re conducta malè verſatur; *l. æde, cum ibi notatis, C. locat, c. propter ſterilitatem, §. verum, de locat.* vbi, quod in his caſibus conductori remittenda eſt penſio pro reſiduo temporis, *& tradunt Doctores apud Barb. in d. §. verum, n.32. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod tunc non tenetur locator ad intereſſe, quia ex natura contractus citra culpam locatoris expellitur, *l. ſi fundus, quem verſ. nam & ſi colonus, ff. locat.*

2 Obſerua tamen, quod penſio domus ſolui debet iuxta conſuetudinem locorum, & ea ceſſante ſoluenda eſt in fine temporis: nec ante poteſt peti, quia ante locator ex parte ſua contractum non impleuit, *Bart. in d. l. æde, n.1. Alexand. in l. qui hoc anno, in fin. ff. de verb. oblig. Gig. de Penſion. q.93. Ang. conſ.22. n.12. & alij apud Caroc. de locat. & conduct. p.4 tit. de Quarto gradu accid. q 13. n.5. vbi de communi,* quamuis contrarium, videatur ſentire *Bald. in d. leg. æde n.1. & 2.* vbi dicit, quod Dominus poteſt expellere Inquilinum non ſoluentem poſt duos, vel quatuor menſes, poſtquam vti cœpit.

3 Obſerua 2. quod licèt colonus in ſoluendo moroſus poſſit ad tempus expelli, quouſque ſcilicet penſionem ſoluat: locator tamen non poteſt in totum reſoluere locationem, quando in inſtrumento, ſeu contractu locationis non eſt appoſitum pactum reſolutum: cum locatio ſit contractus nominatus, qui per non adimplementum non reſoluitur, *Seraph. deciſ.591. Penia deciſ.554. n.7. & ſeq.*

4 Obſerua 3. quod locator, poſtquam expulerit conductorem, penſionem pro præterito tempore debitam petere non prohibetur, *Cancer. var. reſol. p.1. c.14. n.7. Alex. conſ. 206. n.2. & ſeq. vol.7.* vbi dicit, quod vtrunque poteſt conſequi Dominus, videlicet expulſionem conductoris, &
5 penſionem præteriti temporis; niſi fortè petierit penſionem temporis futuri: tunc enim ſibi præiudicaret in expulſione, quia videretur ſe arctaſſe ad perſeuerandum in futurum in locatione, *arg. l.2. §. non malè, ff. de Dol. mal. excep. l. qui in futurum, ff. de Pact.*

6 Obſerua 4. quod conductor in prima ceſſatione penſionis poteſt expelli, *Grat. diſc. for. c.19. nu.7. & 24.* vbi dicit, quod ad hoc ſufficit defectus vnius termini, præſertim ſi conductor iurauit penſionem ſoluere, *Caroc. de locat. & conduct. p.4. ti. de Quarto gradu acciden. q.14. n.2. & ſeq.* vbi addit, hoc procedere, etiam ſtante pacto iurato de non expellendo durante conductionis tempore: quia hoc pactum habet tacitam conditionem, ſi conductor tempore conuento penſionem ſoluat, *Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, §. verum, nu.44. & ita etiam tenet Bart. in auth. qui rem, n.2. C. de Sacroſ. Eccl. Bald. in l. æde, n.6. & ſeq. C. locat.*

7 vbi dicit, quod etiam colonus partiarius ad longum tempus poteſt expelli, ſi ceſſauerit in ſolutione, niſi moram celeriter purgauerit, *iuxta cap. potuit, de locat.* hoc eſt infra modicum tempus arbitrio Iudicis, *ſecundum gloſſ. ibidem, ver. celeri, verſus fin. Menoch. de Arbitr. Iud. lib. 2. caſu 7. n. 3. Gratian. diſcep. for. cap. 378. n. 11. & ſeq.* vbi etiam
8 aſſerit, quod poteſt mora purgari non obſtante declaratione Domini volentis, emphyteutam eſſe priuatum ob non ſolutum canonem: quamuis contrarium teneat *Papien. in form. libell. quo agitur ad fiſci praeſta. in ver. ſoluere neglexit,* vbi dicit, quod conductor expelli non poteſt, niſi per biennium ceſſauerit à ſolutione, *arg. l. cum Domini ff. locat.* vbi ſi conductores non apparent, nec ſoluitur penſio per biennium, poſſunt domus, & horrea aperiri, & quę ibi ſunt, coram publicis perſonis deſcribi: quę quidem opinio procedere poteſt, quando locatio eſt facta ad longum tempus, *vt d. Caroc. loco cit. d. q. 14. n. 50.*

Addit *Grat. d. c. 19. n. 12. Barboſ. in d. § verum, n. 47.* quod nec cenſetur facta relocatio, ſi conductor defecerit in ſolutione penſionis.

10 Obſerua 5. quod ſecunda cauſa, vt propter proprium vſum locator poſſit conductorem expellere, habet locum tantùm in praedio vrbano; ſecus in praedio ruſtico, quia *textus in d. l. ęde,* loquitur tamen de domo conducta, *vt dicit Bald. ibid. nu. 12. in fin. Caroc. de Locat. & conduct. p. 4. tit. de Quart. grad. accid. q. 2. n. 35. Cancer. var. reſ. p. 1. c. 14. in princ. Gabr. lib. 3. de locat. concl. 3. ſubdens,* quod non poteſt Dominus conductorem expellere propter neceſſitatem proprij vſus, ſi poſt neceſſitatem locator recepit penſionem à conductore, vel ſi haec neceſſitas aderat tempore contractus, *vt colligitur ex c. propter ſterilitatem, §. verum, de locat.* requiritur enim ad hunc effectum, quod huiuſmodi neceſſitas poſt contractum locationis ſuperueniat, vt quia alia domus, quam habitabat, corruit, vel quia ipſemet locator, vel eius filius vxorem duxit, vel ducturus eſt, vel fortè adeptus fuit nouam dignitatem, ob quam maiori egeat domo, *Caroc. de Locat. & conduct. p. 4. de Quart. grad. accident. quaeſt. 2. num. 7. Cancer. loco cit. num. 12. Fontanell. deciſ. 261. num. 2. & ſeq.* vbi dicit, quod haec intelliguntur non de proprio vſu voluntario, ſed de neceſſario: *& haec fuit ſententia gl. in d. l. ęde, ver. neceſſariam, Bal. ib. nu. 11.* vbi addit, quod non poſſet inquilinus expelli, ſi fratre locatoris ducturus eſſet vxorem, quia non eſſet proprius vſus Domini, *vt notat etiam Caroc. loco cit. d. tit. de Quarto gradu acciden. q. 3. n. 1.* quamuis contrarium in hoc teneant *alij apud Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, §. verum, n. 22. de locat.*

11 Idem dicendum, ſi locator expreſsè conuenerit, quod poſſit conductorem pro vſu proprio ex re conducta expellere; haec enim proprij vſu reſeruatio non operatur vltra ius commune, & ſic intelligenda eſt in caſu neceſſario, non voluntario; quamuis enim interpretatio de proprio vſu voluntario poſſit accomodari voluntati locatoris, non tamen intentioni conductoris, quem veriſimile non eſt, conduxiſſe cum pacto, quod ad libitum expelli poſſet per locatorem ſub praetextu proprij vſus, *vt rectè probat.*
12 *Fontan. d. dec. 261. n. 17. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod verba in contractu apposita intelligenda ſunt, vt ſint conformia voluntati praeſumptae vtriuſque contrahentis.

13 Limita, ſi locator promiſerit non expellere conductorem durante tempore locationis, quia tunc non poſſet eum expellere etiamſi habitatione indigeat ad ſui vſum alias huiuſmodi pactum eſſet eluſorium quemadmodum
14 ſi vaſſallus per pactum ſimpliciter promittat non alienare feudum, non poterit vllo caſu etiam aliàs permiſſo illud alienare, *Corn. conſ. 103. n. 17. vol. 2. Dec. conſ. 473. num. 4. & conſ. 291. n. 3. Port. reg. 33. lib. 1. Grat. dec. March. 119. n. 13. Cephal. conſ. 199. n. 16. & ſeq. vol. 2. Mant. de Tac. & ambig. conuen. lib. 5. tit. 7. n. 12. Put. deciſ. 161. n. 1. lib. 1. Gabr. libr. 3.*
15 *tit. de Locat. concluſ. 3. n. 2.* quod eo magis procederet, ſi huiuſmodi pactum iuramento firmetur, *Soc. conſil. 90. col. 2. lib. 4. Gozad. conſ. 24. col. 2. Grat. dec. 99. n. 7.* contrariam tamen ſententiam tuentur alij DD. ex eo, quia facultas proprij vſus non cenſetur ſublata ex pacto de non expellendo, etiam iurato, nec ea obligatione, & hypotheca pro obſeruatione contractus: quia haec intelliguntur durante tempore locationis, & ſequuntur naturam contractus, cui apponuntur, *vt reiecta opinione contraria tenuit Caroc. de Locat. & conduct. d. p. 4. de Quarto gradu acciden. qu. 2. n. 19. vbi citat Arnald. de Ferron. in conſuet. Burdegalen. tit. 3. § 2. Didac. Couar. var. reſol. lib. 2. c. 15. num. 4. in fin. Iacob. Rimin. in conſ. 613. & hanc ſententiam ſequitur etiam*
16 *Fontan. dec. 261. num. 4. vbi n. 5.* addit, quod ſi locator non pro ſe retinuerit rem locatam, ſed alteri locauerit, ſecundus conductor conueniri poteſt à primo ad rei reſtitutionem, cum id ſit in fraudem, vt ſenſit etiam *Caroc. loc. cit. d. q. 2. num. 31.* ſubdens, quod tunc locator tenetur ad intereſſe.

17 Limita 2. in locatione ad longum tempus, puta ad decennium, vel vltra, quia neque in hoc caſu poterit Dominus expellere conductorem ex cauſa ſuperuenientis neceſſitatis, *ita Doctores apud Barboſ. loco cit. num. 29. Caroc. loc. cit. num. 40.* & in re data emphyteuſim; tradit *Gab. d. lib. 3. tit. de loca. concl. 3. Laſ. in l. 1. C. de Iur. emphyt. Hyp. ſing. 94. Io: Andr. in Addit. ad Spec. tit. de locat. § nunc aliqua, n. 4. lit. F.*

18 Obſerua 6. quod facultas expellendi conductorem pro vſu ſuo, non tranſit in ſingularem ſucceſſorem, quia ſuccedens in ius alterius non aſſequitur ea, quę competebant ſuo auctori ex priuilegio, *Barboſ. loc. cit. nu. 26. Surd. conſil. 103. n. 12. & alij apud Grat. diſcep. for. c. 117. n. 18. & 19.* vbi
19 etiam dicit, quod priuilegium Domini, vt pręferatur in emptione fructuum coloni, non competit ceſſionario.

20 Obſerua 7. quod Conductor, vt ſeruetur aequalitas poteſt excedere à domo ſibi locata ex iuſta, & probabili cauſa, puta ob cauſam peſtis, vel belli, ob metum malorum ſpirituum, & ruinae domus, propter ſuperuenientem dignitatem praeſidatus, & alias conſimiles cauſas, *l. Dominus horreorum, § qui contra ff. de locat. Barboſ. vbi ſupra, nu. 23. & 24. latè Grat. diſcep. for. c. 534. n. 48. & ſeq. & c. 740. n. 18. & 18.* vbi addit, quod in hoc caſu non obſtat iuramentum, neque obligatio cameralis, quia haec intelliguntur rebus ſic ſtantibus, ſeu in eodem ſtatu manentibus; ſecus ſi ſuperuenerit noua cauſa, *c. quemadmodum, de Iureiur. l. cum quis ſibi, ff. de ſol.* quod locum habet, etiamſi in inſtrumento cautum fuerit, vt locator non poſſit expellere conductorem, etiamſi vellet vti domo locata pro vſu ſuo: quia ex huiuſmodi conuentione non poteſt cogere conductorem ad permanendum in locatione etiam in caſibus, in quibus illi permittitur ab ea diſcedere, *Bald. in c. 1. n. 2. Qualit. Domin. propr. feud. priu. Grat. diſcep. for. c. 740. n. 24. & ſeq. Alciat. conſ. 77. n. 9. & 10. lib. 8.* quamuis enim ſimus in correlatiuis, quorum, vnum eſt iudicium, *l. fin. C. de indict. vidui.* tamen hoc procedit: quando ſumus in diſpoſitione legali, ſecus in conuentionali, quae non extenditur de caſu ad caſum, *l. fideiuſſores magiſtratuum, § pro Aurelio, ff. de fide iuſſ. l. Epiſtola, § de inofficioſo, ff. de pact.*

21 Obſerua 8. quod quando conductor ob turpem vitae conuerſationem expellitur à vicinis, quibus ſcandalum pręber, adhuc tenetur ad penſiones decurrendas, ſi Dominus non reperit alium conductorem pro tempore futuro, aequum enim non eſt, vt Dominus ex culpa Conductoris damnum ſentiat, *vt poſt Mol. & alios, not. Barboſ. in d. c. propter ſterilitatem, § verum, n. 42.*

22 Obſerua 9. quod poſtquam Dominus domum refecerit, cogetur illius vſum iterum conductori concedere, *gl. in l. ſi duo, § cum Inquilinus, ver. Dominum, ff. vti poſſid. Cancer. d. p. 1. cap. 14. numer. 22. Barboſ. in d. § verum, numer. 20. Caroc. dict. titul. de quarto grad. accident. quaeſtion. 5. num. 10.*

23 Obſerua 10. quod Dominus non tantum poteſt expellere inquilinum, qui rem notabiliter deteriorauerit ſed etiam ſi ibi receperit meretrices, *Barboſ. in dict. §. verum, n. 37. & ſeq. poſt Bald. in d. l. ęde, num. 14. & ſeq.* vbi id intelligit, quando domus ſita eſt in loco honeſto, ſecus ſi iuxta lupanar. Idem dicendum, ſi inquilinus domum vti propriam vendiderit, quia tunc etiam poteſt expelli, *arg. textus in §. finitur, inſt. de vſufr. & notat etiam Bald. loco cit. num. 14.*

num.14.verſ.ſed quid ſi non deſtruxit, Gratian.diſcep.for.c.
46.nu.24.
25 An verò emptor rei locatæ, ſiue alius ſingularis ſucceſ-
ſor poſſit expellere Inquilinum, vel colonum? Reſpon. af-
firmatiuè. l.emptorem, vbi gloſſ. & DD. C. locat. quod etiam
ad ſucceſſorem in præbenda, ſeu beneficio extendit Bald.
ibid.num.5. Alex.conſ.160.n.4. & ſeq.lib.6. Iaſ.conſ.94.n.5.
lib.1 Soc.conſil.36.num.9.lib.1.& conſ.34.num.1.& 4.lib.3.
Anch.conſ.116.per tot. Polid.Rip obſeru.115.n.2.& 3.& alij
apud Gratian.diſcep.forenſ.cap.606.num.2.& ſequen. ratio
eſt, tum quia Inquilinus, vel colonus nullum ius habet in
re, vt dicit Bart.in d.l.emptorem, num.1. tum etiam quia
obligatio locatoris non tranſit in ſucceſſorem ſingularem
ſed tantùm in ſucceſſorem vniuerſalem, Guid.Pap.deciſ.
26 480.& alij; datur tamen conductori in tali caſu contra
locatorem actio ad intereſſe, iuxta l.qui fundum, ff.locat.&
notat. Neguſan.de Pignor.1.mem.2.p.n.7. Gratian.diſcep.for.
c.113 n.48.
27 Hæc tamen concluſio limitatur 1. in locatione ad lon-
gum tempus, ſeu ad vitam, cui ſingularis ſucceſſor ſtare
tenetur, quia tunc colonus habet ius in re, ſicut habet em-
phyteuta, Bart.in d.l.emptorem, num.1.& ibi etiam Bald.
num.7. Gratian.deciſ.99.num.2. Guid.Pap.dec.480.num.5.
28 idem Bald.in l.ſi filiofam.§.ſi vir in quinquennium, ff.ſol.
matr. vbi dicit, quo conductor ad longum tempus æquipa-
ratur fructuario, vt notatur in l.vnde, §.vti videmus, ff.de
Itin.actuque priuat.
29 Limitatur 2. vbi in contractu locationis adeſſet pactum
de non alienando rem locatam: quia tunc alienatio in
contrarium ſubſequuta, eſſet nulla, l.ſi creditor, §.quæri-
30 tur, ff.de Diſtract.pign. hoc tamen intelligitur, quando
cum tali prohibitione, ſeu conuentione concurreret ſpe-
cialis hypotheca illius rei prohibitæ alienari; quia per ta-
lem ſpecialem hypothecam cenſetur reſeruatum ius in
dicta re, & impeditur alienatio poſtea facta; ſecus ſi nulla
adeſſet hypotheca, vel ſi concurreret tantùm generalis
hypotheca bonorum: hoc enim caſu pactum de non alie-
nando, alienationem poſtea factam non redderet ineffica-
cem, Alex.in l.ſi filiofam.§.ſi vir in quinquennium, nu.4.ff.
ſol.matrim. latè Neguſ. qui dicit, hanc eſſe magis communem,
in tract.de Pignor.1.mem.2.p.n.5. vbi addit, quod text.in d.
§.quæritur, eſt exorbitans à iure communi; exorbitat
enim à l.ſi ità quis, §.ea lege, ff.de verb.oblig. vbi prohibi-
tio alienationis in contractu non impedit translationem
dominij, licèt contrafaciens ad intereſſe teneatur vt ibid.
not.gl. Bart. & alij, & ideò non debet extendi ad genera-
lem hypothecam, vt minus corrigat ius commune iuxta
l.quod verò contra, ff.de legib.
31 Limitatur 3. quando locator cum iuramento promiſit
locationem obſeruare, & nullo pacto contrafacere quia
tunc etiam alienando nihil agit, cum iuramentum obli-
get præciſè ad factum latè Cancer.var.l.1.c.14.n.44. Surd.
dec.225.n.1.& ſeq. Neguſ. vbi ſupr.n.9.& ità ſenſiſſe Rotam
in Romana locationis domus 15. Ianuarij 1610. coram Or-
tembergo, refert Beltram.ad Greg.dec.68.n.11. quamuis alij
contrarium ſentiant eo quia iuramentum regulatur iuxta
naturam actus, cui interponitur, & de natura obligationis
facti eſt, vt ſuccedat obligatio ad intereſſe, iuxta l.ſi quis
ab alio, §.fin.ff.de Re iud. neque pactum de non alienando
cum iuramento impedit dominij translationem, & ſic nô
obligat præciſè promittentem, Rolan.conſ.6.n.26.lib.1. Cu-
man.conſ.182 col.fin. Goza.conſ.27.col.2.& conſ.32.col.2.&
alij apud Grat.dec. March.99.n.8. Valaſc.conſult.76.num.5.
Surd.conſ.331.n.18.& ſeq.
32 Limitatur 4. vbi ſucceſſor ſingularis non ſuccedit in
plenum ius authoris ſui, Guid.Pap.dec.480.num.5.verſic.
tertio fallit, per tex.in l.in venditione, §.1.ff.de bon.auth.
Iud.poſſid. Alex.in l.ſi filiofam.§.ſi vir in quinquennium, n.6.
ff.ſol.matr.
33 Hinc creditor immiſſus in poſſeſſionem vigore Saluia-
ni interdicti nequit expellere conductorem, l.in venditio-
ne, §.1.ff.de Bon.auth.Iud.poſſ. Iaſ.in l.diuortio, nu.34.ff.ſol.
matr. Guid.Pap.dec.480.n.5. Rot.coram Greg.d.dec.68.nu.6.
& communem dicit Beltram.ibid.n.12. Alex.in d.§.ſi vir
34 in quinquennium, n.5. vbi quod emptor fructuum fundi
tenetur etiam ſtare colono.
35 Limitatur 5. quando venditor in inſtrumento vendi-
tionis expreſſit, rem eſſe locatam: tunc enim videtur ius
coloni reſeruaſſe, Cancer.var.lib.1.c.14.n.42. Surd.deciſ.
265.num.40.& ſeq. Alex.in d.§.ſi vir in quinquennium n.
9. Greg.dec.90.n.12. ſubdens, quod in hoc ſufficit ſcientia
in genere, rem eſſe alteri locatam; Vnde ſatis eſſet, ſi in in-
ſtrumento dictum fuerit, quod penſiones rei locatæ ſpe-
ctent ad ſingularem ſucceſſorem, Alex.loco cit.n.13. Surd.
d.dec.265.n.40.
36 Limitatur 6. in eo, qui ſuccedit ex diſpoſitione legis vel
Iudicis, Bald.communiter receptus in d.l.emptorem, num.3.
37 ex quo fit, vt vxor teneatur ſtare locationi factæ à viro, l.
diuortio, & l.ſi filiofam.§.ſi vir in quinquennium, vbi DD.
38 ff.ſol.matr. ità etiam ſucceſſor in re debitoris per ſenten-
tiam Iudicis, conductorem eiuſdem rei non poterit expel-
lere, quia in translatione, quæ fit per Iudicem, ſemper in-
telligitur reſeruatum ius tertij, vt poſt Alex.in d.§.ſi vir in
quinquennium ſub n.7.& alios dixit Rot.dec.68.n.8. coram
Greg. Cancer.var.lib.1.c.14.n.35.
39 Limitatur 7. in eo, qui emit à fiſco, l.fin.ff.de Iur.fiſc. Bal.
in d.l.emptorem, n.4. C.locat. Guid.Pap.deciſ.480.nu.5.verſ.
quarto fallit, & ibi adden. vbi quod hoc eſt ſpeciale in fiſ-
co, nè teneatur colono ad intereſſe.
40 An verò emens ab Eccleſia teneatur ſtare colono? ne-
gat Alex.in d.l.ſi filiofam.§.ſi vir in quinquennium, n.5.ff.
ſol.matr. ſed contraria ſententia communis eſt teſte Can-
cer.var.lib.1.c.14.n.46. vbi dicit, quod argumentum à fiſ-
co ad Eccleſiam communiter valet, & ita etiam ſentiunt
alij DD. apud Gennenſ.in tract.de Eccleſ.q.232.
41 Limitatur 8. in partiario colono, cui emptor tenetur
ſtare pro eo anno, quo coluit fundum, Bald.in d.l.empto-
rem, n.7.verſ.ſed numquid, quicquid in contrarium ſen-
tiat Alex.in d.§.ſi vir in quinquennium n.17.
42 Limitatur 9. vbi locatio facta fuit nomine Eccleſiæ in
rebus ad ipſam Eccleſiam, non autem ad Prælatum perti-
nentibus: tunc enim Beneficiatus ſucceſſor tenetur ſtare
locationi, dummodò contractus tendat in commodum,
& vtilitatem Eccleſiæ, gloſſ.in cap.fin. Ne Prælat.vic.ſuas,
Quarant.in ver.alienatio rer Eccleſ.num.19.verſ.amplia
idem Rot.dec.805 par.1. Grat.dec.99.num 14.& ſeq.& di-
ſcep.forenſ.cap.606.num.8. vbi etiam dicit, quod ſucceſſor
in beneficio cogitur ſtare conductori Anteceſſoris, vbi
fundus locatus erat ſterilis, & poſtea factus fuit fertilis,
& redatus ad culturam, latè Barboſ.in dict.cap.fin.num.
6. Mant.de Tacit.libr.5.tit.13.num.12.& ſequen. vbi di-
cit, quòd ſi locatio ſit Eccleſiæ vtilis, & facta ſit ad modi-
cum tempus nomine Eccleſiæ, ſucceſſor intelligitur ob-
ligatus; Dicitur autem facta nomine Eccleſiæ, ſi ali-
quod onus in ipſa locatione fuerit iniunctum Eccleſiæ
vel ſi facta fuerit locatio ſub nomine dignitatis vel cum
clauſula, eo modo, quo melius fieri poteſt; quemad-
modum dicitur Eccleſiæ vtilis, ſi euidenter damnum
non patiatur, vt notat Gennenſ.in tractat.de Eccleſ.quæ-
ſtion.137.
43 Limitatur 10. in eo, qui rem venditam cum pacto de
retrouendendo redemit: hic enim ſecundum receptam
ſententiam tenetur ſtare locationi illius, qui rem cum tali
pacto poſſidebat, Cancer.var.lib.1.c.14.n.49. Maſtril.dec.
5.n.7. Mareſcot.var.lib.1.c.18.n.8. Giurb.deciſ.58.n.8.
44 Limitatur 11. quando conductor habet hypothecam
pro obſeruatione contractus, quia tunc ei licitum eſt pro
ſuo intereſſe pignori incumbere, Bart.in d.l.emptorem, nu.
2. C.locat. Guid.Pap.dec.480.n.5.verſ.Secundo fallit, Alex.
45 conſ.118.n.20.lib.5. quia ratione hypothecæ etiam gene-
ralis datur retentio rei, Neguſ.de Pignor.1.mem.2.p.nu.6.in
fin. quemadmodum competit colono retentio rei locatæ,
ſi in ea ſumptus fecit, Guid.Pap.loco cit.n.5.verſ.ſexto ſi ip-
ſe colonus, Alex.in d.§.ſi vir in quinquennium, n.8. Bald.in
46 d.l.emptorem, n.7.verſ.ſed pone, colonus &c. vbi dicit, quod
tunc colonus tanquam partiarius partietur fructus cum
emptore ex quadam ſocietate incidenti.
47 Verum in tali caſu hoc ius retentionis reſoluitur, vbi

emptor offert conductori intereſſe, nec cogitur emptor ex
hoc præciſè ſtare locationi, Alex. in l. ſi filiofam. §. ſi vir in
quinquennium, num. 4. ff. ſol. matr. Neguſ. qui communem di-
48 cit in d. 1. mem. 2. p num. 7. quod intelligendum eſt ſtante
hypotheca generali; non autem ſi adeſſe hypotheca ſpe-
cialis, hoc enim caſu ſingularis ſucceſſor non poſſet ex-
pellere conductorem ſoluendo ei intereſſe ſed tenetur ſta-
re locationi non obſtante intereſſe oblato, Beltramin. ad
Greg. d. dec. 68 n. 11, vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in d. Ro-
mana locationis domus 15. Ianuarij 1610. coram Ortember-
49 go, dummodo cum hypotheca ſpeciali rei locatæ concur-
rat pactum de non alienando, vt ſupra diximus, quia ſola
hypotheca ſpecialis non habet hanc vim vt cogatur em-
ptor ſtare locationi, ſed ſatis eſt, ſi ſoluat intereſſe, ita Gra
tian. qui de magis communi teſtatur, deciſ. 99 n. 4. Ferentill.
ad Burat. dec. 106. n. 25. vbi dicit, quod Inquilinus iure ſpe-
cialis hypothecæ poteſt domum retinere, donec ſibi dam-
na, & intereſſe ſoluantur, Mant. dec. 63. n. 2. Ruin. conſ. 180.
vol. 1. Conar. var. c. 15. nu. 3. lib. 2. Vnde datur cautela pro
colono, vt in inſtrumento inferatur pactum, quod res,
conducta non poſſit in alium alienari, & ſi contra fiat,
alienatio ſit nulla, & pro obſeruatione contractus res, ſit ei
ſpecialiter hypothecata; nam tunc non poterit Dominus
transferre dominium in emptorem in præiudicium colo-
ni non conſentientis, Goz. ad conſ. 78. col. 2. Iaſ. in l. quoties
verſ. vndecimo, C. de Rei vend. Tiraq. de Retr. conuen. §. 3.
gl. vn. n. 6. quos refert, & ſequitur Grat. loc. cit. n. 6.
50 Notandum eſt etiam, quod damna, & intereſſe non de-
bentur ex non implemento contractus, quando illius effe-
ctuatio facto Principis, vel legis impedita fuit, Rota coram
Card. Caualer. dec. 618. nu. 23. & ſeq. Ferentill. ad Burat. d.
deciſ. 106. n. 25. vbi dicit, quod retrahens vigore bullæ re-
51 tractus non tenetur Inquilino ſoluere damna, & intereſ-
ſe, cum nec venditor in tali caſu teneatur de euictione,
Mantic. d. deciſ. 63. nu. 2. latè Tiraq. de Retract. lignag. §. 1.
gl. 9. n. 34.
52 Limitatur 12. ſi emptor, ſeu ſingularis ſucceſſor recepit
penſionem à conductore, quia tunc non poterit eum ex-
pellere pro eo tempore, quo Penſionem recepit Grat. diſc.
for. c. 606. n. 2. Put. dec. 178. n. 3. lib. 1.
53 Limitatur 13. in Vſurario; nam hic tenetur ſtare colo-
no, Alex. in l. ſi filiusfamil. §. ſi vir in quinquennium, n. 10. ff.
ſol. matr. Vſufructuarius verò non tenetur ſtare colono,
iuxta l. arbores, ff. de Vſufr. niſi eſſet Vſufructuarius omnium
bonorum, Alex. in d. §. ſi vir in quinquennium num. 14.
54 An verò Proprietarius finito vſufructu teneatur ſtare
locationi Vſufructuarij? Reſp. negatiuè, l. ſi quis domum, §.
1. ff. locat. per quem textum ita tenuit Cancer. d. lib. 1. c. 14. n.
48. Gut. canon. qq. lib. 2. c. 8. Mantic. de Tac. lib. 5. tit. 11.
55 E contra vendita re locata, non tenetur conductor per-
ſeuerare in conductione, ſi noluerit, vt ſeruetur æqualitas,
l. qui fundum, ff. locat. Quarant. in ver. alienatio num. 19.
ver. ampl. idem, & alij apud Barboſ. de off. & pot. Epiſc. p. 3.
alleg. 94. n. 15. Gratian. d. dec. 99 n. 12. Cancer. var. lib. 1. d. c.
14. n. 31.
56 Adde 2. quod Doctores actu legentes vel munus aduo-
cationis exercentes, & ſcholaſtici, qui actu ſtudent, poſ-
ſunt expellere artifices, & alios propè obſtrepentes, ne di-
ſtrahantur ab eorum ſtudijs, in quibus vertitur publica
vtilitas, Gl. communiter recepta in l. 1. in fin. C. de ſtud. liber.
Vrb. Romæ lib. 11. & tradunt omnes in l. 1. ff. ſol. matr. quod
etiam procedit, vbi ex malis odoribus importuno ſono, ſi-
bilationibus, & vocibus inteſtis ſtudium impediretur, latè
Grat. diſcep. for. c. 186. nu. 10. & ſeq. vbi citat Fel. in c. vlt. in
fin. de Iud. Io. de Amic. conſ. 104. Franc. Marc. dec. 365. p. 1.
Rip. in l. 1 n. 172. & ibi Alciat. in fin. ff. ſol. matr. quibus adde
Barboſ. in d. §. verum, n. 43.
57 Hoc tamen intelligendum eſt, quando Doctor, vel
ſcholaris præuenit fabrum, ſeu artificem, vel ſi eodem
tempore ambo concurrerent, puta ſi eodem anno Do-
ctor, & faber in eadem via domos conducant: tunc enim
faber expelli poteſt, quia fauorabilior eſt cauſa ſtudiorum,
auth. habita, C. Ne fil. pro Patre, gl. in d. leg. 1. C. de ſtud. liber.
Vrb. Rom. Bart. & cæteri in d. leg. 1. ff. ſol. matr. Abb. in c. vlt.
in fin. de Iud. ſecus eſſet, quando faber præuenit Doctorem,
vel ſcholaſticum, qui poſſunt alibi commodè habitare:
hoc enim caſu ceſſat huiuſmodi priuilegium, Rip. in d. l. 1.
nu. 130. in fin. ff. ſol. matr. & de magis communi teſtatur Me-
noch. de arbitr. Iud. cauſ. 237. n. 7. & ſeq.
58 Obſerua tamen, quod ſi Doctor, vel Scholaſticus alibi
commodè habitare nequit, tunc faber expelli poteſt etiam
ſi præuenerit, Bart. in leg. 1. nu. 30. ſol. matr. vbi id arbitrio
Iudicis remittit, Grat. d. c. 186. n. 19.
59 Obſerua 2. quod eodem priuilegio gaudent Doctores,
qui in conſcribendis libris operam nauant, l. 2. §. Iuris ci-
uilis ff. de Orig. Iur. ita enim loquuntur de profeſſoribus,
vt aduertit Grat. diſc. for. c. 186. n. 7. & quidem meritò tali-
bus doctoribus hoc priuilegium à iure conceſſum eſt,
cum eorum ſcientia totus illuminetur mundus, & ad obe-
diendum ſuperioribus vita ſubiectorum informetur, vt
notatur in d. auth. habita, C. Ne fil. pro Patr.
60 Alij verò Doctores, qui iuriſperitiam non exercent, &
Scholaſtici, qui non ſtudent, dicto priuilegio non fruun-
tur Menoch. loco cit. d. conſ. 237. n. 30. & ſeq. Rip. in d. l. 1. nu.
138. ff. ſol. matr. Dec. conſ. 177. Iaſ. conſ. 149. col. 1. lib. 4. & eſt
communis opinio.
61 An verò Eccleſia idem priuilegium habeat? Reſp. affir-
matiuè, Fel. in c. vlt. in fin. de Iudic. quem refert, & ſequitur
62 Grat. diſcept. for. c. 186. nu. 14. vbi etiam dicit, quod eodem
priuilegio gaudent infirmi, vt ſenſit etiam Barboſ. in d. §.
verum, n. 43.
63 Obſerua 3. quod ſi adeſſet particularis vicus, vbi con-
ſueuerunt fabri artem ſuam ſimul exercere, non poſſent
inde expelli à Doctore, qui ibidem domum conduceret,
Bart. in d. l. 1. in fin ff. ſol. matrim. Parpal. ibidem, num. 44. &
Rip. n. 130. Abb. in d. c. vlt. in fin. de Iud. Menoch. d. caſ. 237.
n. 7. ſubdens nu. 22. quod ſi faber contulerit ſe ad habitan-
dum in loco, in quo conſueuerunt Doctores, & ſcholaſti-
ci habitare, poſſent tunc expelli, vt notauit etiam Alex. in
d. l. 1. n. 51. ff. ſol. matr.
64 Obſerua 4. quod huiuſmodi cauſis ob fauorem ſtudij
non datur appellatio, cum ſtudium non patiatur dilatio-
nem, l. fin. ff. de Appell. recip. & tradunt Bald. in l. vn. C. ſi de
moment. poſſ. Mut. ſuper conſuet. Panorm. c. 70. nu. 27. Franc.
Marc. deciſ. 368. n. 7. p. 1. Grat. d. c. 186. n. 15. Barboſ. in d. §.
65 verum, n. 43. vbi etiam dicit, quod non poteſt appellari à
decreto lato contra meretricem expulſa à vicina, quia ne-
que hoc recipit dilationem.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum tempore peſtis valet cum quinque teſtibus: declaratur n. 2. limitatur n. 3.*

Quot teſtes requirantur in codicillis, & donationibus cauſa mortis tempore peſtis ibid. n. 1. & 3.

3 *Quid ſi peſtis ita ſæuiret, vt hominum copia facilè haberi non poſſet:*

4 *An in tali caſu mulier ſit teſtis idonea:*

An mulier tempore peſtis contrahere poſſit ſine licentia viri, & Iudicis, ibid.

5 *An teſtamentum tempore peſtis validum ſit, ſi teſtes non viderint teſtatorem.*

6 *Quid ſi Teſtator ſuperuiuat poſt tempus peſtilentiale; & quid ſi poſt conditum teſtamentum viuente adhuc teſtatore fiat ſtatutum requirens certam ſolemnitatem in teſtamentis, ibidem.*

7 *Quot teſtes requirantur in teſtamento Ruſtici, & n. 9.*

8 *Quid ſi Ciuis in Rure infirmetur.*

9 *Et quid ſi in Rure ſit hominum copia.*

10 *In Terris Eccleſiæ etiam tempore ſanitatis ſufficiunt duo teſtes cum Parocho, vel quatuor teſtes ſine Parocho in teſtamentis communibus, & duo teſtes in teſtamentis ad pias cauſas.*

11 *Duo teſtes in teſtamentis ad pias cauſas non requiruntur ad ſolemnitatem ſed ſolum ad probationem.*

12 *Teſtamentum ad pias cauſas ſcriptum, vel ſubſcriptum manu teſtatoris valet, quemadmodum teſtamentum conditum inter liberos.*

13 Quan-

13 *Quando cenſeatur teſtamentum conditum ad pias cauſas.*
14 *An teſtamentum conditum inter liberos, imperfectum ratione ſolemnitatis, ſubſtineatur etiam quoad alia relicta extraneis.*
15 *An valeant legata cauſis prophanis relicta in teſtamento condito ad pias cauſas coram duobus teſtibus.*
16 *Quid ſi teſtator condiderit teſtamentum cum duobus teſtibus, & in eo inſtituat hæredem laicum, & relinquat .liqua legata pijs cauſis.*
17 *Ad reuocationem teſtamenti conditi inter liberos ſeptem teſtes requiruntur.*
18 *Legata, & teſtamenta ad pias cauſas reuocari poſſunt coram duobus teſtibus.*
19 *An, & quando teſtamentum inter liberos, & ad pias cauſas per ſecundum intelligatur reuocatum, n.20.*
21 *Refertur conſtitutio Alexandri VII. quoad teſtamenta, quæ fiunt tempore ſuſpicionis peſtis in Vrbe, eiuſque diſtrictu.*
22 *An valeat ad pias cauſas, & inter liberos teſtamentum ceptum, & non completum.*

C A P. X L.

Quot teſtes ſufficiant in teſtamento tempore peſtis.

1 COmmunis eſt opinio, quod teſtamentum tempore
peſtis valeat cum quinque teſtibus: tunc enim pro-
pter imminens vitæ periculum pauci reperiuntur qui ve-
lint eſſe teſtes, *ità Bald. Salic. & Iaſ. in l. fin. C. de Teſtam.*
Theſaur. dec. 180. vbi etiam deciſum refert, quod in codi-
cillis quinque teſtes etiam tempore peſtis requiruntur, *&*
hanc ſententiam ſequuti ſunt Dec. conſil. 284. *Barba. conſil.*
87. *col. 2. vol. 4. Pariſ. conſil. 32. & 33. vol. 2. Mantua conſ.*
25. *col. 2. & ſeq. Bertr. conſil. 71. & 233. vol. 3. Mar. iun.*
conſ. 129. n. 14. vol. 1. Mich. Graſſ. in §. teſtamentum, q. 54. n.
5. *& alij apud Gabr. de Teſtam. concluſ. 8. Ceuall. in ſpec.*
aur. opin. commun. contr. commun. q. 290. Conr. conſ. 297. in
lit. b. lib. 4. Carlin. controu. for. to. 1. cap. 109. nu. 1. Peregr. dec.
80. *num. 1. Rol. à Vall. conſ. 81. nu. 47. vol. 1. Vaſq. de Succeſ.*
2 *creat. lib. 3. §. 22. num. 35. Maſcard. de probat. concl.* 1358.
num. 23. quod quidem procedit concurrentibus infraſcri-
ptis conditionibus, videlicet, quod ipſe teſtator tempore
conditi teſtamenti ægrotaret morbo peſtis: ſecundò, quod
eo tempore peſtis eſſet talis, vt veriſimiliter maior copia
teſtium ibi haberi non poſſet, *Bart. in l. conficiuntur §. Co-*
dicilli ff. de Iur. Codicill. vbi quod in hoc ſtatur dicto ip-
ſius teſtatoris, vel Notarij aſſerentis, quod facta inquiſi-
tione non potuerunt inueniri plures teſtes, niſi quinque,
Clar. in §. teſtamentum, q. 56. verſ. & hæc quidem, Rota dec.
356. *num. 4. & ſeq. p. 6. Recent. quibus adde Gail. lib. 2. obſer-*
uat. 118. quem refert & ſequitur Theſaur. loco cit. nu. 2. in
fin. vbi dicit, quod ſufficerent duo teſtes, ſi peſtis ità ſæui-
3 ret, vt hominum copia facilè haberi non poſſet: *quam*
quidem ſententiam ſequuti ſunt Ioan. Molan. de Pijs Te-
ſtam. c. 83. Ioan. Vvurmſer. Controu. Iur. lib. 2. tit. 10. contr. 5.
num. 4. & 5. Comitol. reſponſ. mor. lib. 7. q. 1. Concl. 2. Minſ.
cent. 1. obſeru. 96. nu. 1. Euer. in Topic. in loc. a tempore ad
tempus, 90. n. 22. Laym. lib. 3. tr. 5. cap. 2. n. 17. Bouer. in tr. de
Bello lib. 1. cap. 26. n. 14. & alij apud Dian. reſ. mor. p. 7. tr. 6.
reſol. 34. vbi *reſ. 40. cum Marchin. in tract. de Peſt. p. 8. c. 1.*
reſoluit, quod eo tempore ſufficit numerus duorum te-
ſtium etiam in Codicillis, & donationibus cauſa mortis.
4 An verò in tali caſu mulier ſit teſtis idonea? negat
Ruin. in conſ. 120. col. fin. vol. 5. Gabr. d. tit. de Teſtam. concl.
8. contrarium tamen tenuit *Crot. de Teſtib. circa princ. n.*
12. *Iaſ. in lege fin. num. 4. C. de Teſtam. Papon. lib. 20. tit. 1.*
Areſt. 1. Gaſp. Anton. Theſaur. ad dictam deciſ. 180. The-
ſaur. vbi quod ita iudicauit Senatus Pedemon. *Peregrin.*
dec. 80. n. 3. Berlinch pract. concl. 5. nu. 26. p. 3. Io. Molan. de
Pijs Teſta. c. 83. Dian. reſ. mor. p. 7. tr. 6. reſ. 35.
Addit *Ceual. loco cit. dicta q.* 290. quod eo tempore mu-
lier contrahere poſſet ſine licentia viri, & Iudicis, ſi con-
tractus fuerit reciprocus, & eſſet periculum in mora, *&*
ità etiam ſenſit Corn. conſ. 139. lib. 4. Dian. reſol. Mor. p. 7.
tr. 6. reſol. 36. in fin.
5 Obſerua tamen, quod etiam tempore peſtis teſtamen-
tum non valeret, ſi teſtes non viderint teſtatorem etiamſi
vocem eius audierint, *Alciat. conſ. 94. n. 5. lib. 9. Farinat. de*
Teſtib. q. 69. n. 187. & alij apud Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap.
109. *n. 61. & ſeq. Menoch. de Arb. Iud. caſ. 475. n. 23. Crot. in*
tr. de Teſtib. n. 346. Dian. dicta p. 7. tr. 6. reſ. 38.
6 Obſerua 2. quod teſtamentum factum tempore peſtis
iuxta priuilegia eius temporis validum eſt, etiamſi teſta-
tor ſuperuiuat poſt tempus peſtilentiale, *Rip. in tr. de Peſt.*
tit. de Priuil. vlt. volunt. n. 28. & ſeq. quem refert, & ſequi-
tur Ciriac. contr. for. 529. n. 21. & ſeq. lib. 3. ſubdens, quod ſi
conditum fuerit teſtamentum, & poſtea viuente adhuc
teſtatore fiat ſtatutum requirens certam ſolemnitatem in
teſtamentis, teſtamentum huiuſmodi conditum ante ſta-
tutum, validum erit, licet teſtator deceſſerit longè poſt
dictum ſtatutum, *& hanc ſententiam ſequuntur Boer. dec.*
228. *n. 12. Thoma Maulius de vlt. vol. lib. 1. t. 13. num. 4.*
Maſcard. de Probat. concl. 1423. n. 18. & alij apud Dian. d.
p. 7. tr. 6. reſ. 39.
7 Obſerua 3. quod Ruſticis etiam conceditur teſtari cum
quinque teſtibus quia in Rure pauci teſtes inueniuntur,
8 *l. fin. C. de Teſtam.* cuius textus diſpoſitionem procedere
etiam in Ciue, qui in Rure infirmatur, tradit *Bald. ibid.*
n. 2. Rip. in tr. de Peſte cap. 2. n. 3. contra Bart. in l. conficiun-
tur, §. codicilli, n. 1. ff. de Iur. codicill. niſi in Rure eſſet ho-
9 minum copia, quo caſu ſolemnitas non cenſetur remiſſa;
& ideò tunc requireretur numerus ſeptem teſtium *iuxta*
l. hac conſultiſſima, iuncto §. per nuncupationem, C. de Te-
ſtam. d. l. fin. C. eod. tit. & ſenſit Rip. loco cit. dicto cap. 2. in fin.
hoc tamen probandum eſt ab eo, qui vult infringere te-
ſtamentum, *ad trad. per Bartol. in d. l. conficiuntur, §. Codi-*
cilli, ff. de iur. Codicill.
10 Obſerua 4. quod in Terris Eccleſiæ duo teſtes cum Pa-
rocho, vel quatuor ſine Parocho ſufficiunt in teſtamentis
communibus etiam tempore ſanitatis, *cap. cum eſſes, vbi*
DD. communiter, de Teſtam. & ad pias cauſas ſufficiunt
duo teſtes, *iuxta cap. relatum 1. eod. tit. Couar. qui de com-*
muni teſtatur, in d. cap. cum eſſes, n. 12. & 13. & in d. c. rela-
tum, in princ. Valaſc. dec. 74. n. 4. 5. & 10. Clar. in §. teſta-
mentum, q. 57. nu. 1. & 3. & q. 6. verſ. hinc infertur, Burat.
deciſ. 616. n. 5. Corn. conſ. 215. col. 2. lib. 2. & conſ. 307. col. 3.
11 *lib. 3. quem refert & ſequitur Tiraq. de Priuil. piæ cauſæ*
priuil. 2. ſubdens, quod etiamſi nulli omninò teſtes inter-
uenerint in teſtamento ad pias cauſas, fateatur tamen
pars, teſtamentum fuiſſe conditum, iudicandum eſt pro
teſtamento: quia duo teſtes non requiruntur ad ſolemni-
tatem huiuſmodi teſtamenti, ſed ſolum ad probationem:
vt in ſimili dicitur de teſtamento inter liberos, *in l. hac*
conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de Teſtam. & hanc ſen-
tentia ſequitur Euerard. Iun. conſ. 27. n. 29. vol. 1. Thomas
Maulius tr. de vlt. vol. lib. 1. tit. 13. n. 8. Dian. reſ. matr. p. 7.
12 *tr. 6. reſol.* 14. vbi etiam dicit, quod teſtamentum ad pias
cauſas manus teſtatoris ſcriptum, vel ſubſcriptum valet
etiamſi nulli teſtes fuerint adhibiti, dummodo per duos
teſtes recognoſcatur manus teſtatoris, *Alex. conſ. 4. nu. 10.*
verſ. accedit ad ſubſtinendum, vol. 7. Iaſ. conſ. 61. vol. 1. latè
Gratian. diſc. for. cap. 605. n. 20. quemadmodum teſtamen-
tum inter liberos validum eſt, ſi fuerit ſubſcriptum manu
teſtatoris, *auth. ſi modo, C. fam. erciſc.*
Quando verò cenſeatur teſtamentum conditum ad
13 pias cauſas: alij tenent, quod teſtamentaria diſpoſitio
tunc dicitur ad pias cauſas, quando pia cauſa fuit primo
loco inſtituta; ſecus ſi in remotum, & incertum futurum
euentum fuit ſubſtituta, *ad trad. per Butr. in cap. quod Cle-*
ricis, col. 2. de for. comp. Socin. conſ. 115. n. 7. vol. 4. Rot. in
Zamoren. teſtamenti, 9. Martij 1592. coram Card. Arrigo-
nio: niſi tamen legata ad pias cauſas maiorem partem fa-
cultatem teſtatoris abſorberent: tunc enim teſtamentum
dicitur etiam ad pias cauſas, & ſubſtinetur etiam ſine ſo-
lemnitatibus, *Rot. coram Cæſ. de Graſſ. deciſ. 5. per tot. &*
præcipuè num. 16. de Teſtam. prout refert Ferentil. ad Bu-
rat. dec. 475. num. 17. & 18. alij verò putant, teſtamentum
cen-

cenſeri factum ad pias cauſas, non ſolum quando hæres
eſt pia cauſa, ſed etiam quando ſubſtitutionis via hæredi-
tas deuenit ad piam cauſam, ita Villalob. in ſum. to. 2. tr. 30.
diff. 4. nu. 2. Dicaſtil. de Iuſtit. lib. 2. tr. 19. diſp. 1. dub. 10. nu.
111. Molin. to. 2. tr. 2. diſp. 134. Euerard. iun. conſ. 27. n. 28.
Trullench, in Decl. to. 2. lib. 7. cap. 18. dub. 4. n. 1. Fagund. de
Iuſt. lib. 6. c. 3. n. 18. & 19. Diana reſ. mor. p. 7. tr. 6. reſ. 1. ſub-
dens quod ſi aliquis alius eſſet hæres, non cenſetur teſta-
mentum ad piam cauſam, quamuis ibi plura eſſent legata
pia, Bonac. de contract. diſp. 3. q. 1. punct. 3. n. 20.
14 Notandum tamen eſt, quod nuncupatiuum teſtamen-
tum alias imperfectum ratione ſolemnitatis, conditum
inter liberos, valet quantum ad ipſos liberos, non autem
quoad alia relicta extraneis, vt in d. l. hac conſultiſſima, §.
ex imperfecto; niſi teſtamentum à Patre conditum fuerit
in ſcriptis, quia tunc legata relicta etiam extraneis vale-
rent, per auth. quod ſine, vbi gloſ. & DD. C. de Teſtam. &
not. etiam Tiraq. de Priuil. piæ cauſ. priuil. 80. verſ. Sed
Iaſon. & c. p. ſi med. Sed in teſtamento condito ad pias cau-
15 ſas legata relicta etiam non pijs cauſis coram duobus te-
ſtibus æquè valent ac relicta pijs cauſis; quia teſtamentum
in tali caſu validum, & perfectum eſt, iuxta d. cap. relat. 1.
de Teſtam. & ideò valere etiam debent acceſſoria reſpe-
ctu illius, qualia ſunt legata, Sali. in auth. caſſa, & irrita,
col. 4. in 9. qu. C. de Sacroſ. Eccl. per auth. quod ſine, C. de
Teſtam. Anto. de Butr. in cap. quod Clericis, col. antepen. &
ibi Panorm. col. 7. de for. comp. Alex. conſ. 41. col. 2. ver. Quin-
to quia in dicto teſtam. lib. 1. & conſ. 105. nu. 14. lib. 4. & alij
apud Tiraqu. de Priuil. piæ cauſ. d. priuil. 80. quibus adde
Euerard. iun. conſ. 27. n. 21. vol. 1. Graſſ. de ſucceſſ. §. teſtam.
q. 18. n. 7. Barboſ. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 27. n. 96. Gratian. to.
4. diſc. for. cap. 605. n. 23. & ſeq. vbi dicit, hanc eſſe veriorem,
Dian. reſ. mor. p. 7. tr. 7. reſ. 4. contrarium verò tenuit Corn.
conſ. 261. col. 1. & 3. lib. 1. Iaſ. in d. §. ex imperfecto, vbi pro
hac parte affert illud ſimile, quod ſi filiusfam. fecerit teſta-
mentum ad pias cauſas cum conſenſu Patris licet valeat
teſtamentum quoad pias cauſas, tamen legata alijs relicta
non ſubſtinentur, ſed relinquuntur venientibus ab inte-
ſtato, per tex. in l. mulieri, ff. de condit. & demon. Imol. in l.
tam is, §. 1. ff. de Donat. cauſ. mort. Bald. in repet. l. 1. num. 8.
verſ. tertio quæro incidenter, col. 5. C. de Sacr. Eccl.
16 Econtra ſi quis condiderit teſtamentum cum duobus
teſtibus tantum, in quo inſtituat hæredem laicum, & re-
linquat aliqua legata Pijs cauſis, non valerent talia legata:
quia teſtamentum in tali caſu nullum eſt, & ipſa hæredis
inſtitutio inutilis, & ideò valere non poſſunt acceſſoria
reſpectu illius, qualia ſunt legata, quantumcunque pia, ſe-
cundum Sali. in d. auth. caſſa. Ant. de Butr. in d. cap. quod
Clericis, de for. comp. Alex. conſ. 177. col. 2. n. 6. lib. 2. Iaſ. in d.
l. 1. in prim. lect. col. 5. verſ. è contrario autem, C. de Sacroſ.
Eccl. contrarium tamen videtur ſenſiſſe Bart. in repet. l. 1.
n. 75. & ſeq. C. de Sacroſ. Eccl. Tiraq. loco cit. d. priuil. 80. in
fin. & ità expreſsè tenuit Couar. in c. relatum 2. n. 3. de Te-
ſtam. Molin. de iuſt. tr. 2. diſp. 134. col. 3. Thomas Maulius
in tr. de vlt. vol. lib. 1. tit. 12. n. 4. Euerard. iun. conſ. 27. n. 58.
vol. 1. Ciarlin. contr. for. to. 1. c. 21. n. 8. Paſqualig. dec. moral.
476. n. 3. Bonac. de contract. diſp. 3. q. 1. pun. 3. nu. 19. & alij,
quos refert, & ſequitur Dian. d. par. 7. tr. 6. reſ. 3. & hæc ſen-
tentia videtur probabilior per tex. in d. cap. relat. 1. de Te-
ſtam. vbi videtur ſermo eſſe de legatis relictis ad pias cau-
ſas, quæ generaliter, & abſque vlla reſtrictione ibidem de-
clarantur valida.
17 Notandum 2. quod licet teſtamentum inter liberos
conditum valeat coram duobus teſtibus nihilominus ad
eius reuocationem ſeptem requiruntur auth. hoc inter li-
18 beros, C. de Teſtam. verum hoc non extenditur ad teſta-
menta & legata pia: hæc enim ſicut valent facta coram
duobus teſtibus, ita etiam poſſunt reuocari coram duo-
bus teſtibus tantum Nat. conſ. 442. vol. 2. & alij apud Vin.
com. opin. 890. n. 16.
19 Notandum 3. quod teſtamentum in liberos non reuo-
catur per ſecundum, niſi teſtator in ſecundo declaret, ſe
nolle, illud prius teſtamentum valere, vt in d. auth. hoc in-
ter liberos, vbi DD. omnes, & præcipue Bald. in nu. 1. vbi
dicit, quod reuocatio primi teſtamenti conditi inter li-
beros debet ita expreſsè apparere, vt nulla ſit dubitatio,
ſequitur Rota in Spoletana hæreditatis, ſeu confidentiæ 4.
Februarij 1626. coram Burato, in impreſ. dec. 901. nu. 2. &
ſeq. vbi, quod non ſufficeret clauſula, caſſans, &c. quæ eſt
communis, & acceſſoria.
20 An verò idem procedat in teſtamentis, & legatis pijs?
Reſp. affirmatiuè, quia teſtamenta, & legata ad pias cau-
ſas regulantur ſecundum teſtamentum inter liberos, vt
dixit Rota coram Burat. dec. 616. n. 5. Tuſch. to. 8. concl. 116.
n. 64. Emericus à Roſpach. de compar. iur. ciuil. & canon. lib.
2. tit. 4. n. 6. Hunnius in Enciclopedia iur. p. 4. tit. 3. c. 3. nu. 3.
quos refert Dian. d. p. 7. tr. 6. reſ. 33. immò magis fauendum
eſt teſtamento, & legatis factis ad pias cauſas, quàm te-
ſtamento inter liberos Bart. in repet. lib. 1. num. 74. C. de
Sacroſ. Eccl. Alex. conſ. 4. nu. 10. vol. 7. & ita ſenſit Gregor.
Lopez & alij apud Dian. d. p. 7. tract. 6. reſ. 27. quamuis alij
contrarium teneant.
21 Obſerua 5. quod in teſtamentis, & quibuſcunque alijs
vltimis voluntatibus, & diſpoſitionibus, quæ tempore ſu-
ſpicionis peſtis fiunt in Vrbe, eiuſque Diſtrictu, loco Pa-
rochi, ſeu proprij Presbyteri adhiberi poteſt ipſius te-
ſtantis, ſeu diſponentis confeſſarius etiam regularis,
etiam quem teſtans, ſeu diſponens nunquam, niſi in in-
firmitate, confeſſionis cauſa accerſiuerit, vel adierit, aut
loco Parochi, ſeu Presbyteri, vel Confeſſarij duo alij te-
ſtes, vt ſupra prout ſtatuit Alex. VII. in conſtitutione incip.
In ſupremo iuſti. iæ throno &c. edita ſub die 18. Septembris
1656. vbi etiam ſancitur, quod quicunque in Vrbe, eiuſ-
que diſtrictu degentes, indulta transferendi penſiones ob-
tinentes: eaſdem penſiones coram Sacerdote etiam regu-
lari, ac etiam familiari loco Notarij publici, & duobus
teſtibus, etiam in fauorem ipſius Sacerdotis (dummodò
eo caſu tertius teſtis adhibeatur, vel ſcriptura translatio-
nis à transferente ſubſcribatur) ſeruata in cæteris eorun-
dem indultorum forma, prædicto tempore transferre li-
citè, & validè poſſint, ea lege tamen, vt duplicatum ſcri-
pturæ translationis huiuſmodi intra octo dies abinde
proximos ad Archiuium Vrbanum deferatur alioquin
translatio nulla eſt eo ipſo.
22 Quæres, an teſtamentum inceptum, & non comple-
tum valeat ad pias cauſas? negat Ang. in l. ſi is, qui, ff. de
Teſtam. Boer. dec. 83. poſt n. 10. & dec. 240. n. 5. Fachi. lib. 4.
controu. c. 3. Clar. in §. Teſtamentum, q. 7. verſ. aliquando,
&c. quia tale teſtamentum non dicitur deficere ratione
ſolemnitatis, ſed ratione voluntatis: nam experientia do-
cet, quod teſtatores in ipſo actu conficiendi teſtamenti
mutant, addunt & reuocant multa per eos iam diſpoſita;
& ideò non poteſt dici perfecta voluntas, donec teſtator
omnia integrè explicauerit, & ita tenent alij apud Tiraq.
de Priuil. piæ cauſ. priu. 7. verſ. contrarium tamen, ſed op-
poſita ſententia mihi videtur probabilior, vt ſcilicet tale
teſtamentum ſubſtineatur in ijs, quæ piam cauſam con-
cernunt, quamuis ſecundùm alia irritum ſit, probatur
hæc opinio ex l. fin. C. fam. erciſc. vbi validum declaratur
teſtamentum inter liberos cœptum, & non impletum li-
cet quoad extraneum non valeat: & ex l. in teſtamento, ff.
de fideic. libert. vbi, quod manumitti debet ſeruus, cui le-
gata fuit libertas in teſtamento, quod perfectum non
erat, & ità tenuit Bart. in d. l. in teſtamento, Petr. Anchar.
conſ. 337. Imol. in d. l. ſi is, qui, ff. de teſtam. Io: Ana. conſ. 57.
Panorm. in c. penult. de Succeſſ. ab inteſt. Caſtr. conſ. 456. l. 1.
Ang. Aret. in §. ex eo n. 12. in fin. inſtit. Quib. mod. teſtam. in-
firm. vbi dicit, quod voluntas teſtatoris eſt perfecta quo-
ad relicta pia, quæ in tali diſpoſitione iam expreſſit, cum
non ſit veriſimile, quod teſtator voluerit ſe corrigere,
Alex. in d. l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de
Teſtam. Barb. conſ. 42. col. 4. lib. 4. Calca. conſ. 13. Co-
uar. in c. relatum 1. de Teſtam. Vaſq. tr. de Teſtam. c. 2.
nu. 27. & alij, quos refert, & ſequitur Tiraq. de Priuil. piæ
cauſæ: d. priuil. 7. vbi de communiori teſtatur, Dian. p. 7.
tract. 6. reſ. 19.

Digitized by Google

S V M M A R I V M.

1 *In ponenda ratione legis falcidiæ inſpicitur valor patrimonij tempore mortis teſtatoris .*

2 *Augmentum, vel diminutio contingens poſtea, & ante aditam hæreditatem non nocet nec prodeſt legatarijs .*

3 *Fructus percepti poſt mortem teſtatoris non computantur in falcidia: limitatur , n. 4. 5. & 6.*

7 *Falcidia locum non habet , quando legata non excedunt dodrantem .*

8 *Falcidia non detrahitur ex bonis probibitis alienari .*

9 *Falcidia, & trebellianica ceſſant in legatis pijs .*

Quando hæres integram quartam habere debeat , & quando non ibidem .

10 *Legatarij non poſſunt conſequi legata antequam bona hæreditatis æſtimentur .*

11 *Quid ſi legatarij præſtent fideiuſſorem de reſtituendo hæredi, quicquid per l. falcidiam , eidem deberetur .*

C A P. X L I.

Quodnam tempus attendatur in ponenda ratione legis falcidiæ .

1 RESp. quod inſpicitur quantitas , ſeu valor patrimonij tempore mortis teſtatoris , & non aliud tempus , *§. quantitas autem, inſt. de l. falcid. l. in quantitate , ff. eod.* vbi
2 etiam, quod augmentum , vel diminutio contingens poſtea, & ante aditam hæreditatem non nocet , nec prodeſt legatarijs ; & ideò fructus percepti ex bonis hæreditarijs poſt mortem teſtatoris non computantur in falcidia , *vt ibid. tradunt DD. communiter* , exceptis caſibus enumera-
3 tis per *Aret. in d. §. quantitas autem, n. 2.* videlicet , ſi con-
4 ſtet de contraria Teſtatoris voluntate, vel ſi fructus erant
5 iam ſati tempore mortis , teſtatoris , vel percipiantur ex
6 re alteri legata ſub conditione ante conditionis euentum, quia tunc in falcidia computandi ſunt , *iuxta l. quod autem, l. in lege falcidia placuit, l. quod de bonis, §. fructus , ff ad l. falc. l. mu. ier, §. ſi hæres ff. ad Trebell.*
7 Notandum eſt autem, quod falcidia non habet locum, quando legata non excedunt dodrantem , ideſt nouem vncias totius hæreditatis : nam ſiue vnus hæres inſtitutus ſit, ſiue plures, apud eum , coſue pars quarta remanere debet; ſi ergo fiat contrarium, de ſingulis legatis poteſt fieri ſectio, hoc eſt quartæ partis detractio, §. 1. *vbi gloſ. in ver. dodrantem, & alij DD. communiter inſt. de l. falc. Rot. dec. 88. n. 21. & 22. p. 5. to. 1. Recent.* vbi etiam , quod falcidia
8 non detrahitur ex bonis prohibitis alienari , *vt in auth. ſed & in ea, C. Ad l. Falc. Ciarl. contr foren. lib. 2. c. 139.* vbi ,
9 quod falcidia , & trebellianica ceſſant in legatis pijs , *per auth. ſimiliter, C. eod. tit. Ad l. Falc. & c. 140. n. 5.* vbi dicit , quod quando ex priuilegio , vt in relictis ad pias cauſas , vel ex expreſſa diſpoſitione teſtatoris non detrahitur falcidia, tunc cætera legata onerari non debent , ſed totum præiudicium eſt hæredis ; ſecus ſi falcidia tacitè ſit prohibita, vt quia teſtator mandauit, legata integrè præſtari, aut ſine diminutione : tunc enim detrahitur falcidia ex alijs , ità vt integram quartam hæres habeat , *Peregr. de fideic. art. 4. n. 31. & communem dicit Gratian. diſc. for. c. 59. n. 7. & c. 881. n. 13.* vbi , quod falcidia detrahitur etiam de legato dotis, *& c. 981. n. 22.* vbi addit , quod falcidia non debetur hæredi non conficienti inuentarium .
Vt autem ſciatur , an falcidia detrahi debeat , omnia bona hæreditatis æſtimanda ſunt, *vt inquit Bart. in l. 1. §. ſi vſusfructus, n. 2. ff. Ad l. falc.* & interim legatarij ante liquidationem non poſſunt conſequi legatum ; quinimmo ſi illud conſequuti fuiſſent, tenerentur hæredi reſtituere , *vt eſt tex. in l. vn. C. quor. legat.*

Addit Burlat. *conſ. 298. n. 11. lib. 3. quem refert , & ſequitur Ciarlin. contr. for. d. c. 140. n. 30. & ſeq. lib. 2.* quod licet legatario non poſſit denegari exequutio , ſi præſtet fideiuſſorem de reſtituendo hæredi quicquid per l. falcidiam eidem deberetur, *l. in quantitate, §. magna , ff. ad l. falcid.* tamen ſi hæres in continenti de iure ſuo docere paratus ſit, adhuc in executione erit ſuperſedendum , *l. ſi is à quo, ff. Vt in poſſ. leg. &c.*

S V M M A R I V M.

1 *Bonitas pecuniæ duplex eſt , alia intrinſeca , alia extrinſeca .*

2 *Quando dicatur mutata bonitas intrinſeca , vel extrinſeca .*

3 *Quomodo fieri debeat ſolutio , ſi pecuniæ bonitas intrinſeca mutatur poſt tempus contractus .*

4 *Contrahentes ex iuris præſumptione non intendunt ſe obligare, niſi iuxta valorem monetæ , quæ tempore contractus currebat .*

5 *Reſtitutio dotis debet fieri ſecundum valorem monetæ currentis eo tempore, quo ſoluta, vel tradita fuit .*

6 *Et quid in annuis ſolutionibus ex contractu debitis .*

7 *Si moneta noua eſt deterior, numerus debet bonitatem monetæ antiquæ ſupplere .*

8 *Quid ſi moneta noua eſſet melior , & excederet valorem antiquæ .*

9 *Debitor non poteſt offerre creditori pecuniam antiquam reprobatam .*

10 *Quomodo facienda eſt ſolutio , ſi tempore contractus eſſet timor mutationis monetæ, illiuſque valoris .*

11 *Quid ſi tempore ſolutionis faciendæ non appareat de valore monetæ conuentæ .*

12 *Ex generali conſuetudine qualibet pecunia in commercium recepta, cenſetur poſita in facultate ſoluendi .*

13 *Quid ſi conuentum fuerit , vt ſolutio fiat in ſcutis auri in auro boni , & iuſti ponderis .*

14 *Quomodo fieri debeat ſolutio , ſi pecuniæ bonitas intrinſeca non eſt immutata, ſed tantùm extrinſeca .*

Quid ſi valor auctus, aut diminutus fuerit, ibid.

15 *Et quid ſi debitor fuit in mora .*

16 *An cenſeatur eſſe in mora qui à Principe induciarum litteras impetrauit .*

17 *Quomodo facienda eſt ſolutio , quando pecunia debetur ex donatione, vel legato, & n. 18.*

19 *Quomodo facienda ſit ſolutio , quando variata eſt moneta ob deteriorationem .*

20 *Condemnatus per ſententiam debet ſoluere de moneta currente tempore ſententiæ, non autem executionis .*

Quid in laudo , ibid.

21 *Si inter partes expreſſè conuentum fuerit, vt certa moneta ſoluatur, illa prorſus eſt ſoluenda, vel ſaltem eius valor, ſeu æſtimatio tempore ſolutionis faciendæ .*

22 *Quid ſi auro præfixa eſt æſtimatio, puta ad flor. 9. pro quolibet aureo .*

23 *In penſionibus attenditur æſtimatio de tempore gratiæ, ſeu reſeruationis penſionis .*

24 *Quid ſi fuit conuentum inter contrahentes , quod ſolutio fiat de moneta currente, non exprimendo, ad quod tempus monetæ curſus ſit referendus .*

25 *Debitor in dubio tenetur ſoluere ad rationem monetæ minoris valoris .*

26 *Quid ſi debitor bona fide , ac integrè ſoluerit creditori non contradicenti vnam ſpeciem monetæ loco alterius , quæ erat in obligatione .*

27 *Valor monetæ debet æſtimari iuxta illius curſum , qui eſt in loco celebrati contractus , non autem loci deſtinatæ ſolutionis: limitatur, n. 29.*

28 *Menſura quomodo fieri debeat .*

29 *Legatum debetur in moneta currente in loco ſolutionis faciendæ .*

30 *Quando legatur pecunia tanquam corpus certum , non attenditur conſuetudo regionis , ſed ſolùm exiſtentia ipſius corporis .*

31 *Solutio pecuniæ de proximo reprobandæ non valet, ſi debitor id ſciuerit, declaratur n. 33.*

32 *Quid ſi venditor frumenti ſciuerit, eius æſtimationem ſtatim eſſe minuendam .*

34 In

34 *In legibus, & ſtatutis inſpicitur valor monetæ, quæ curre-*
bat tempore conditæ legis, vel ſtatuti.

C A P. X L I I.

Quomodo fieri debeat ſolutio, ſi monetæ valor tem-
pore ſolutionis mutatus fuerit.

1 PRæmittendum eſt, quod bonitas pecuniæ duplex eſt,
alia intrinſeca, alia extrinſeca bonitas intrinſeca tunc
2 dicitur mutata, quando pecunia eſſet inferioris materiæ,
vel minoris ponderis 3 bonitas verò extrinſeca dicitur
mutata, quando eadem exiſtente materia, vel pondere, va-
lor pecuniæ ex decreto Principis, vel alias creuit, vel di-
minutus fuit, *vt tradunt communiter DD.*
3 His notatis dico 1. quod ſi pecuniæ bonitas intrinſeca
mutatur poſt tempus contractus, debet fieri ſolutio in
moneta, quæ currebat tempore contractus, ſi talis mone-
ta reperiatur, & non fuerit reprobata, aliàs fieri debet ſo
lutio in moneta noua ad rationem antiquæ, vt tantum
debitor ſoluat, quantum recepit, *Bart. & alij in l. Paulus,*
ff. de ſolut. Greg. dec. 42. n. 1. Burat. dec. 626. nu. 3. vbi etiam
Ferentill. n. 9. Penia dec. 5. n. 13. Cenc. de cenſib. p. 2. q. 4. ar. 4.
n. 26. & ſeq. Guid. Pap. dec. 493. n. 1. verſ. Concludo ergo, Be-
nintend. dec. 39. n. 2. Cancer. var. lib. 2. c. 6. num. 138. Ciriac.
contr. 388. n. 10. lib. 2. & communem dicit Gabr. commun. con-
cl. lib. 3. tit. de ſolut. concl. 1. n. 1. & ſeq. Mareſcot. var. lib. 1. c.
4 *94. n. 7. & ſeq. late Gratian. diſc. for. c. 844. nu. 1. & ſeq.* vbi
dicit, quod contrahentes ex iuris præſumptione non in-
tendunt ſe obligare, niſi iuxta valorem monetæ, quæ
tempore contractus currebat, *Barboſ. in cap. olim, nu. 5. de*
Cenſib. Specul. in tit. de oblig. & ſolut. §. nunc aliqua, in fin.
Viu. commun. opin. 512. in ver. moneta, Tiraq. de Retract. li-
5 *gnag. §. 1. gloſ. 18. n. 27. Afflict. dec. 194. nu. 2.* vbi ex hoc in-
fert, quod reſtitutio dotis debet fieri ſecundùm valorem
monetæ currentis eo tempore, quo ſoluta, vel tradita fuit:
6 quod procedit etiam in annuis ſolutionibus ex contra-
ctu debitis, *vt not. in cap. olim, de Cenſib. latè Ciriac. contr.*
388. n. 12. & ſeq. Put. deciſ. 145. lib. 2. quicquid dicat Guid.
Pap. d. dec. 493. verſ. vel poſſet intelligi n. 1. vnde ſi moneta
7 noua eſt deterior, numerus debet augeri, & ſic numerus
debet bonitatem monetæ antiquæ ſupplere; ſi verò mone-
8 ta noua eſſet melior, & excederet valorem antiquæ, iſte
exceſſus cederet commodo debitoris, & ideò in pauciori
numero eſſet ſoluenda: quia ſicut non licet debitori ſol-
uere minus eo, quod recepit, ità non tenetur plus, ſiue ma-
jorem æſtimationem ſoluere, quàm fuerit moneta anti-
qua, *vt rectè declarat Cephal. conſ. 31. n. 8. & ſeq. Theſaur.*
dec. 174. n. 6. Gabr. lib. 3. tit. de ſol. concl. 1. n. 18.
9 An verò poſſit debitor offerre creditori pecuniam an-
tiquam reprobatam? Reſp. negatiuè, præſertim ſi fuit in
mora, *ſecundum probabiliorem opinionem, quam ſequuti*
ſunt Ant. de Butr. in c. quanto col. 3. de Iureiur. vbi etiam
Abb. col. 4. Boer. dec. 327. n. 12. Imol. in clem. fin. col. pen. de
Decim. Raph. Cuma. in l. Paulus, ff. ſolut. & alij apud
Gabr. vbi ſupra nu. 4. quicquid in contrarium ſentiat Can-
cer. loco cit. n. 145.
10 Obſerua tamen, quod ſi tempore obligationis, & con-
tractus eſſet timor mutationis monetæ illiuſque valoris,
ſolutio eſt facienda iuxta valorem, quem moneta habet
tempore ſolutionis, *Cenc. de Cenſib. c. 2. q. 4. art. 4. n. 29. vbi*
citat Feder. Martin. de iur. cenſ. c. 5. n. 65.
11 Obſerua 2. quod ſi tempore ſolutionis faciendæ non
appareat de valore monetæ conuentæ, ſolutio facienda eſt
de moneta vſuali, & noua illius nominis, quæ videtur lo-
co antiquæ ſubrogata, *Viu. com. opin. 516. n. 4. Gabr. d. concl.*
1. n. 31. Curt. iun. conſ. 24. n. 6. lib. 1. Surd. conſ. 335. nu. 15. lib.
3. & alij apud Cenc. loco cit. n. 9. & ſeq. vbi etiam dicit, quod
licet ſolutio de iure fieri debeat de moneta exiſtente tem-
12 pore factæ obligationis, ex generali tamen conſuetudine
quælibet pecunia in commercium recepta cenſetur poſi-
ta in facultate ſoluendi, *Seraphin. dec. 944. n. 1. Mareſcot.*
13 *var. lib. 1. c. 94. n. 1.* niſi conuentum fuerit, vt ſolutio fiat
in ſcutis auri in auro boni, & iuſti ponderis; tunc enim
hæc verba, vt aliquid operentur, auferunt facultatem ſol-
uendi in moneta alterius materiæ, quaſi ad ipſam auream
reſpexerint contrahentes, *Rota in Cremonen. penſionis 15.*
Iunij 1598. coram Orano, quæ apud Cenc. eſt deciſ. 219. n. 3.
& ſeq. vbi etiam, quod ſtante penuria ſcutorum auri in
auro iuſti ponderis, poteſt ſolutio fieri in moneta di-
uerſa à debita, dummodò inde nullum damnum credi-
tori reſultet.
14 Dico 2. quod ſi pecuniæ bonitas intrinſeca non eſt im-
mutata, ſed tantùm extrinſeca, tunc attenditur tempus
ſolutionis, non autem contractus, *Beltram. ad Greg. dec.*
42. n. 7. Burat. dec. 626. n. 2. Penia dec. 5. nu. 4. & communem
dicit Vrſil. ad Affl. dec. 194. n. 2. Gratian. diſc. for. c. 417. n. 2.
& ſeq. Bellon. de Poteſt. cor. quæ incontinenti fiunt, vel ex
interuall. lib. 1. cap. 12. Mareſcot. var. lib. 1. cap. 94. nu. 11. &
ſeq. quo caſu ſi valor pecuniæ fuit diminutus, liberatur
debitor ſoluendo illam monetam: modò non fuerit in
mora: quia pecunia in eadem bonitate intrinſeca, hoc eſt
in eadem materia, & pondere redditur, *Bart. in d. l. Pau-*
lus, n. 6. ff. de ſolut. Affl. loco cit. n. 4. latè Gabr. vbi ſupr. con-
cl. 2. ſi verò valor augeatur, eadem ratione cedere hoc de-
bet commodo creditoris, non autem debitoris, *Mareſc.*
d. c. 94. n. 14. & ſeq. Crauet. conſ. 47. n. 6. Burat. deciſ. 790. nu.
6. tunc enim debitor ſpeciem conuentam præſtat, nihil-
que etiam aucto valore de ſuo addit, nec ſoluit amplius,
quam debet, cum augmentum proueniat non ex re, aut
impenſa debitoris, ſed ex facto Principis, aut conſuetudi-
nis, *vt obſeruat Viu. commun. opin. 516. n. 50. in ver. moneta,*
& ita etiam tenent alij apud Cancer. d. cap. 6. n. 140. Cenſ. de
Cenſib. p. 2. c. 2. q. 4. art. 4. n. 24. & ſeq. vbi dicit, quod quan-
do certa monetæ ſpecies eſt in obligatione, illa ſpecies eſt
ſoluenda, ſi extet, vel eius valor, ſeu æſtimatio tempore fa-
ciendæ ſolutionis, *Benintend. dec. 39. n. 1.* vbi dicit, quod ſi
quis teneatur ſoluere quolibet anno ſcuta decem in auro,
non habetur ratio valoris augmenti, vel decrementi, ſed
tantùm numeri, *& ità ſentiunt etiam Zab. Anchar. &*
Imol. in clem. 2. de Decim. Boer. dec. 327. nu. 13. & alij apud
Viu. commun. opin. 514.
15 Secus eſſet, ſi debitor fuit in mora, quia tunc diminu-
tio monetæ cederet damno, & præiudicio ipſius debito-
ris, *latè Gabr. d. lib. 3. tit. de ſolutionib. concl. 3. Affl. dec. 194.*
n. 3. Theſaur. dec. 174. n. 4. vbi dicit, quod ſi medio tempo-
re poſt moram debitoris pecunia antiqua mutetur in no-
uam ex decreto, vel conſtitutione Principis, & antiqua
reprobetur, tenetur debitor propter moram ſuam ſoluere
ad rationem antiquæ, ne creditor ex debitoris mora, &
culpa, indebitè damnum patiatur.
16 An verò cenſeatur eſſe quis in mora, qui à Principe in-
duciarum litteras impetrauit? affirmatiuè reſpondet
Theſ. loco cit. n. 4.
17 Dico 3. quod quando pecunia debetur ex donatione,
vel legato, tunc ſatis eſſet ſoluere de moneta currente
tempore ſolutionis, *Viu. commun. opin. 516. in ver. moneta,*
Guid. Pap. dec. 493. n. 1. verſ. vel poteſt dici, Gabr. d. lib. 3.
tit. de ſolut. concl. 1. nu. 34. & hanc magis communem dicit
18 *Bellon. loco cit. n. 3.* quamuis alij in legato contrarium te-
neant, videlicet quod de iure in ſolutione legatorum at-
tendatur valor, & bonitas monetæ de tempore teſtamen-
ti, ità *Alex. conſ. 30. n. 8. vol. 2. Mantua conſ. 44. ſub nu. 2. &*
3. vol. 2. Cephal. conſ. 563. nu. 41. & ſeq. Peregr. de fideicom.
art. 35. n. 18. & alij, quos refert, & ſequitur Ciriac. contr. for.
391. num. 17. lib. 2. ſubdens *n. ſeq.* quod quando variata eſt
19 moneta ob deteriorationem, ſolutio facienda eſt, vel de
moneta antiqua ſecundum antiquam æſtimationem, vel de
noua iuxta æſtimationem aliquæ. *Mareſcot. var. lib. 1. c.*
94. vbi quod aureis legatis, debentur ij, qui frequentantur
in loco, vnde legatis originem ducit, *Afflict. deciſ. 194.*
num. 2.
20 Dico 3. quod condemnatus per ſententia debet ſolue-
re de illa moneta, quæ currebat tempore ſententiæ, non
autem de moneta currente tempore executionis; *vt*
poſt Oltrad. conſ. 31. not. Afflict. d. dec. 194. nu. 2. idemque
in laudo tenet *Cur. in tract. mon. n. 19. verſ. 6. quæro, Brun.*
in

Digitized by Google

in tract. de aug. mon. in 10. p. & alij apud Gabr. d. tit. de ſol. concl. 6. nu. 2.

21 Dico 4. quod ſi inter partes expreſſè conuentum fuerit, vt certa moneta ſoluatur, vel reſtituatur, illa prorſus in eadem forma eſſet reſtituenda, *l. 1. ff. de Pact. Theſ. dec.* 174. *nu.* 5. præſertim ſi iuramentum interuenerit, *Guid. Pap. dec.* 493. *n.* 1. *verſ. immò dicit ibi gl.* vel ſaltem eius valor, ſeu æſtimatio tempore ſolutionis faciendæ, *Penia dec.* 5. *n.* 3. *latè Ciriac. contr.* 388. *nu.* 13. *& ſeq.* vbi etiam dicit, creditorem poſſe recuperare id, quod in minori quantitate ſolutum eſt tempore præterito.

22 Addit *Grat. conſ.* 12. *n.* 44. *&* 49. *lib.* 1. *Cranet. conſ.* 887. *n.* 2. *& alij, quos refert & ſequitur Theſaur. loco cit. num.* 6. quod ſi aureo præfixa eſt æſtimatio, puta ad flor. 9. pro quolibet aureo, tunc ſi aureus decreſceret, ſoluendi nihilominus eſſent flor. 9. pro quolibet aureo: quemadmodum ſi aureus augeretur, non deberentur niſi flor. 9. *per regulam l. ſecundùm naturam ff. de Reg. Iur.*

23 Dico 5. quod in penſionibus attenditur æſtimatio de tempore, gratiæ ſeu reſeruationis penſionis, *Rot. dec.* 488. *n.* 1. *p.* 4. *to.* 2. *Recent. Burat. dec.* 428.

24 Dico 6. ſi fuit conuentum inter contrahentes, quod ſolutio fieret de moneta currente, non exprimendo, ad quod tempus monetæ curſus ſit referendus, debitor non poteſt cogi, vt ſoluat monetam currentem tempore factæ obligationis, ſed poteſt ſoluere monetam currentem tempore ſolutionis faciendæ, *vt poſt Oltrad. conſ.* 250. *n.* 3. *& alios ſcripſit Cenc. de cenſib. p.* 2. *c.* 2. *q.* 4. *art.* 4. *nu.* 6. *Rota apud eundem dec.* 214. *n.* 7. *& ſeq.* vbi, quod facienda eſt ſolutio de moneta currente, tempore ſolutionis habito tamen reſpectu ad antiquam, vt tanto plus de noua detur, quantum valeret illa, quæ currebat tempore promiſſionis.

25 Dico 7. quod ſi duæ ſpecies monetæ in commercio hominum ſint, quarum vna eſt maioris valoris, altera minoris, debitor in dubio tenetur ſoluere ad rationem monetæ minoris valoris, quia in obſcuris fauendum eſt cauſæ debitoris, *Rot. apud Cenc. de cenſib. dec.* 221. *n.* 1. *per text. in l. ſemper in obſcuris, ff. de Reg. iur. l. Titia, §. quæro, ff. de aur. & arg. leg.*

26 Dico 8. quod ſi debitor bona fide, ac integrè ſoluerit creditori non contradicenti vnam ſpeciem monetæ loco alterius, quæ erat in obligatione, non poteſt cogi in poſterum ad ſoluendum, niſi in illa ſpecie, quam debitor ſoluere conſueuit, etiamſi talis obſeruantia non fuerit legitimè præſcripta, *l. ſed Iulianus, §. proinde, ff. ad Maced. Barboſ. in cap. olim n.* 2. *de conſtit. Rota apud Cenc. de cenſib. dec.* 221. *n.* 4. *Grat. conſ.* 12. *num.* 16. *lib.* 1. *Feder. Mart. de iur. cenſ. cap.* 5. *n.* 111. *&* 113. *& alij apud Cenc. in d. tr. de cenſib. p.* 2. *c.* 2. *q.* 4. *art.* 4. *n.* 31. *& ſeq.* ſubdens, hoc non habere locum contra Eccleſiam, contra quam ad hunc effectum requiritur, vt vna moneta pro alia fuerit ſoluta per ſpatium 40. annorum, *iuxta cap. de quarta, ex de Præſcript. & dixit Rota apud Cenc. vt ſup. deciſ.* 216. *nu.* 4. *Cancer. var. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 146.

27 Dico 9. quod valor monetæ debet æſtimari iuxta illius curſum qui eſt in loco celebrati contractus, non autem
28 loci deſtinatæ ſolutionis: quemadmodum menſura debet fieri, prout fit in loco factæ venditionis, non autem loci, vbi ſita ſunt bona vendita, *vt ex communi DD. ſentent. tradit idem Cenc. p.* 2. *c.* 2. *q.* 4. *art.* 4. *n.* 39. *& ſeq. Mareſcot. var. lib.* 1. *c.* 94. *n.* 2. *&* 3. *Seraphin. dec.* 944. *n.* 2.

29 Limita in legato: hoc enim debetur in moneta currente in loco ſolutionis faciendæ, non autem in moneta currente in loco, vbi eſt conditum teſtamentum, *l. vinum ff. ſi cert. pet.* ex quo infert, *Oltrad. conſ.* 168. *nu.* 1. *Corn. conſ.* 244. *lib.* 2. *quos refert & ſequitur Gratian. diſc. for. cap.* 565. *n.* 2. *& ſeq.* quod legatum pecuniæ factum à Teſtatore exiſtente v. g. Mutinæ, ſoluendum eſt in monetæ Romana, ſi illa debeat deponi Romæ ad effectum, vt legataria ibi nubere poſſit, *vt in ſimili conſuluit Alex. conſ.* 19. *n.* 16. *lib.* 6.
30 vbi ſubdit, quod quando pecunia legatur tamquam corpus certum, puta ſi legarentur pecuniæ exiſtentes penes tertium, tunc non attenditur conſuetudo alicuius regionis, ſed ſolum exiſtentia ipſius corporis, *iuxta l. ſi ſeruus, §. fin. & l. ſed ſi certos ff. de leg.* 1.

31 Quæres an valeat ſolutio pecuniæ de proximo reprobandæ? Reſp. negatiuè, ſi debitor id ſciuerit, *Calca conſ.* 14. *col.* 4. *ver. quantum ad tertium, quem refert Gabr. lib.* 3. *tit. de ſolut. concl.* 2. *n.* 24. *Gratian. diſc. for. c.* 260. *n.* 19. *& ſeq.*
32 vbi etiam dicit, quod venditor frumenti ſciens eius æſtimationem ſtatim eſſe minuendam poſt venditionem, tenetur emptori ad reſtitutionem; quod intelligendum eſt,
33 quando mutationem pecuniæ ſolus debitor ſciuit: tunc enim fraude id feciſſe præſumitur, & ideò ſolutio non valeret: ſecus eſſet, ſi rumor futuræ mutationis increbuerat: quia tunc creditori imputari debet, qui talem pecuniam accepit, *vt rectè obſeruat Bellon. de poteſtate eorum quæ incontinenti fiunt, vel ex interuallo, lib.* 1. *c.* 12. *nu.* 10. ſubdens, aliam eſſe depoſiti rationem, cum depoſitum à creditore impediri nequeat.

34 Dico 10. quod in legibus, & ſtatutis inſpicitur valor monetæ, quæ currebat tempore conditæ legis, quia ſolemnitatis adhibitio eſt vniformis omni tempore, *Bal. in l. illud, n.* 13. *C. de Sacroſ. Eccl.* vbi ex hoc infert, quod *rex in l. pen. C. de Donat.* vbi donatio ſine inſinuatione vſque ad 500. ſolidos ſubſtinetur, intelligendus eſt de ſolidis antiquis, non de currentibus hodierno tempore, *Curt. in tr. mon. n.* 18. *&* 19. *Brun. in tr. de aug. monet. in* 1. *p. col.* 1. *ver. & prædicta etiam procedunt, Matt. laud. tr. de mone. nu.* 27. *prout illos refert Gabr. d. tit. de ſolut. concl.* 5. *nu.* 2. quamuis contrarium ſentiat *Spec. in tit. de oblig. & ſolut. §. nunc aliqua, n.* 9. *Cancer. var. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 151. *Gratian. diſc. for. c.* 51. *nu.* 13. vbi, quod in legibus, & ſtatutis attenditur tempus ſolutionis.

S V M M A R I V M.

1 *Fideiuſſor, qui diu ſtetit in obligatione, iure petere poteſt ſe ab huiuſmodi obligatione liberari, & n.* 20.
2 *Quando quis cenſeatur diu ſtetiſſe in obligatione.*
3 *Ad hunc effectum non ſufficit, aliquem diu ſtetiſſe in promiſſione, ſed requiritur, quod diu ſteterit in obligatione.*
4 *Fideiuſſor euictionis, antequam eueniat caſus euictionis, non poteſt petere, ſe eximi à fideiuſſione, etiamſi diu in hac promiſſione ſteterit.*
5 *Fideiuſſor tutoris, vel Curatoris non poteſt agere, vt eximatur à fideiuſſione ante finitam tutelam, vel curam.*
6 *Quid in fideiuſſore alterius adminiſtratoris.*
7 *An qui vendidit rem aliàs obligatam pro dote ſuæ vxoris, poſſit cogi ab Emptore, vt rem liberet ab illa obligatione.*
8 *Quando fideiuſſor poſſit petere liberationem antequam ſoluat, & num. ſeq.*
9 *Quando fideiuſſor dicatur condemnatus.*
10 *Fideiuſſor, qui promiſit iudicatum ſoluere, ex ſententia aduerſus reum lata poteſt abſque alio proceſſu cogi ad ſoluendum.*
11 *Dilapidatio quomodo probetur.*
12 *An fideiuſſor agere poſſit ex capite inchoatæ dilapidationis, quando debitor tempore factæ fideiuſſionis cœperat iam dilapidare.*
13 *An fideiuſſor poſſit petere, ſe eximi ab obligatione, ſi inter eum, & debitorem eſſet orta inimicitia.*
14 *Quid ſi fideiuſſor velit ad ſtudium proficiſci.*
15 *Et quid ſi fideiuſſor fuerit carceratus pro debito.*
16 *Et quid ſi principalis debitor eſſet rixoſus.*
17 *Fideiuſſor, qui ſoluit pro debitore, ſtatim agere poteſt pro liberatione, etiamſi diu in obligatione non ſteterit.*
18 *Fideiuſſor liberatur à fideiuſſione, ſi detur alius fideiuſſor idoneus de conſenſu creditoris, vel releuatur reſpectu ipſius fideiuſſoris.*
19 *An poſſit fideiuſſor cogere principalem debitorem ad redimendum cenſum.*
21 *An fideiuſſor poſſit agere ad liberationem reſpectu ſortis principalis.*
Quotuplex ſit obligatio fideiuſſoris, qui acceſſit in contractu cenſus, ibidem.

CAP.

Digitized by Google

C A P. X L I I I.

Quando quis cenſeatur diu ſtetiſſe in obligatione.

1 PRæmittendum eſt, quod fideiuſſor, qui diu ſtetit in obligatione, iure petere poteſt, ſe ab huiuſmodi obligatione liberari, *l. Lucius Titius, ff. mandat. l. ſi pro ea, C. eod. cap. vlt. vbi Canoniſtæ communiter, ex de fideiuſſ.* quan-
2 do verò quis cenſeatur diu ſtetiſſe in obligatione, arbitrio Iudicis remittitur, cum id à iure definitum non ſit, *gl. in d. l. Lucius Titius, ver. condemnetur, Bal. in d. l. ſi pro ea n. 12 Cancer. var. reſ. lib. 2. cap. 5. n.* 88. *Affl. dec.* 241. *n.* 3. *Menoch. de Arb. Iud. caſ.* 41. *nu.* 3. *Mantic. de Tacit. & ambig. lib.* 16. *tit.* 22. *n.* 26. *vbi dicit, hanc eſſe communem DD. ſententiam, quam pluries ſequuta fuit Rota in Romana, ſeu Bononien. cenſus* 7. *Maij* 1601. *coram Corduba, & in Bononien. cenſus* 5. *Martij* 1603. *coram Coccino, & in Imolen. cenſus* 26. *Iunij* 1609. *coram Card. Caualer. & in Romana cenſus* 1. *Iunij* 1613. *coram Sacrato, & in alijs, cenſis, prout refert Cenc. de cenſib. p.* 2. *c.* 2. *q.* 3. *art.* 4. *n.* 7. vbi loquitur in fideiuſſore in contractu cenſus.

3 Obſerua tamen, quod ad hunc effectum non ſufficit aliquem diu deſtitiſſe in promiſſione, ſed requiritur, quod diu ſteterit in obligatione, *vt dicit Ang. in §. ſi quid autem, n.* 3. *inſt. de fideiuſſ. poſt Bal. in d. l. ſi pro ea, n.* 5.

4 Ex quo infertur 1. quod fideiuſſor, qui promiſit de euictione, antequam eueniat caſus euictionis, non poteſt petere, ſe eximi à fideiuſſione: etiamſi diu in hac promiſſione ſteterit; in hoc enim caſu ante euictionem ſequutam non dicitur eſſe in obligatione, quia adhuc non venit dies, nec conditio, *vt obſeruant Bald. & Ang. locis cit. Mant. de Tacit. lib.* 16. *tit.* 22. *n.* 27. vbi dicit, fideiuſſorem futuræ euictionis etiam poſt decennium non poſſe dici diu permanſiſſe in obligatione, ſed ſolùm in promiſſione, *Vin. commun. opin.* 287. *in ver. fideiuſſ.* 10. 1. *Affl. dec.* 241. *n.* 4. *& ibid. Vrſil. n.* 4. *Rot. apud Cenc. de cenſib. dec.* 199. *n.* 2. & ideò non poteſt petere liberationem, *Merlin. de pignor. lib.* 5. *q.* 54. *n.* 1.

5 Infertur 2. quod fideiuſſor tutoris, vel Curatoris non poteſt agere, vt eximatur à fideiuſſione ante finitam tutelam, vel curam, quia non cenſetur eſſe in obligatione, niſi poſt finitam tutelam, & curam, *Gomez. var. reſ. to.* 2. *c.* 13. *n.* 10. *verſ. Tertio infert, quem refert, & ſequitur Cenc. loco cit. d. ar.* 4. *n.* 5. *&* 6. *Cancer. var. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 89. *Rot. dec.* 142. *n.* 15. *& ſeq. apud eumdem, Cenc. poſt Addit. ad tract. de cen-*
6 *ſib.* idem de fideiuſſore alterius cuiuſcunque adminiſtratoris dicit *Merlin. loco cit. n.* 1.

7 Addit *Bald. in l. ex prædijs, in fin. C. de euict.* quod ſi quis vendiderit rem aliàs obligatam pro dote ſuæ vxoris, non poteſt cogi ab emptore, vt rem liberet ab illa obligatione, vbi venditor haberet bona ſufficientia pro reſtitutione dotis, etiamſi illam vendiderit francam, & liberam; ratio eſt, tum quia in tali caſu non intereſt emptoris, cum venditor habeat bona ſufficientia, tum etiam quia obligatio pro dotibus eſt conditionalis, *vt poſt Bal. & alios ſenſit Affl. d. dec.* 241. *n.* 5.

8 Obſerua 2. quod fideiuſſor regulariter non poteſt petere liberationem, antequam ſoluat creditori, *l. ſi pro ea, C. mandat. Cancer. var. lib.* 2. *c.* 5. *de fideiuſſ. nu.* 84. *&* 85. vbi, quod fideiuſſor non ſoluens nullam actionem habet contra principalem debitorem, niſi aliter conuentum fuerit inter partes, vel niſi fideiuſſor fuerit condemnatus, vel principalis debitor cepiſſet dilapidare bona ſua, *vt in d. l. ſi pro ea, & in l. Lucius Titius, vbi DD. ff. eod. Rot. dec.* 142. *n.* 8. *apud Cenc. de cenſib. poſt addit.*

9 Dicitur verò ad hunc effectum condemnatus fideiuſſor, ſi in cauſa ſit concluſum, & ex actis conſtet, eum eſſe in caſu condemnationis, quia condemnandus de proximo habetur pro condemnato, *Cephal. conſ.* 136. *n.* 6. *Mantic. de*
10 *Tacit. lib.* 16. *tit.* 22. *n.* 11. idemque dicendum, ſi ſe obligauit in forma Cameræ, vel per inſtrumentum quarentigiæ, quod paratam habet executionem, *Bald. in d. l. ſi pro ea, n.* 7. *Merlin. d. lib.* 5. *q.* 54. *n.* 4. *Surd. dec.* 94. *n.* 5. *Rot. d. dec.* 142. *n.* 3. *& ſeq. apud Cenc. poſt addit.* vel ſi in iudicio promiſit iudicatum ſoluere, cum ex ſententia aduerſus reum lata poſſit talis fideiuſſor abſque alio proceſſu cogi ad ſoluendum; vnde in his caſibus antequam ſoluat, poteſt petere, vt liberetur, *Bart. in l.* 1. *n.* 2. *ff. iudic. ſolut. Bald. in d. l. ſi pro ea n.* 4. *Cod. mandat. Mant. loc. cit. n.* 30. *Barboſ. in d. c. vlt. nu.* 8. *& ſeq. de fideiuſſ.*

11 Dilapidatio verò probari poteſt ex communi hominum opinione, *ſecundùm gl. in l. vbi ver. ad inopiam C. de iur. dot. Mantic. loco cit. d. tit.* 22. *n.* 19. vbi etiam, quod ſufficit fama in eius parochia, vel inter eos, qui ſcire poſſunt, debet autem probari talis dilapidatio, vt fideiuſſor probabiliter poſſit timere: quod arbitrio Iudicis remittitur; nam ſi bona debitoris valebant decem millia, & malè expendit centum, non propterea agere poſſet fideiuſſor, *vt inquit Bal. in d. l. ſi pro ea n.* 1.

12 An verò poſſit fideiuſſor ante ſolutionem agere ex capite inchoatæ dilapidationis, quando iam tempore fideiuſſionis debitor cęperat dilapidare? negatiuè reſpondet *gl. in d. l. ſi pro ea, ver. cæpiſſe, Bal. ibid. n.* 1.

13 Sunt etiam alij caſus, in quibus agere poteſt fideiuſſor antequam ſoluat; quando ſcilicet ſuperueniunt inimicitiæ inter debitorem, & fideiuſſorem, *Io: Andr. in addit. ad*
14 *Spec. in tit. de Iudic. §. ſpecialia, lit. g. Gratia. dec. March.* 133. *n.* 17. *&* 18. vel ſi fideiuſſor velit ad ſtudium proficiſci, *Spec. in d. §. ſpecialia n.* 4. *& alij apud Mant. d. lib.* 16.
15 *tit.* 22. *n.* 31. vel ſi fuerit carceratus pro debito, *Cancer. d. lib.* 2. *c.* 5. *nu.* 86. *vbi citat Bal. in d. l. ſi pro ea, & alios*, vel ſi
16 principalis debitor eſſet rixoſus *ſecundùm Barboſ. in d. c. vlt. n.* 17. *de fideiuſſ.*

17 Obſerua 3. quod fideiuſſor, qui ſoluit pro debitore, ſtatim agere poterit pro liberatione, etiamſi diu in obligatione non ſteterit, *Rot. d. dec.* 142. *n.* 8. *apud Cenc. poſt addit.* vbi, quod ad hunc effectum ſatis eſſet, ſi poſt cenſus impoſitionem tranſierit vnum ſemeſtre, & fideiuſſor illud ſoluerit; quamuis contrarium teneat *Cancer. d. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 93. vbi dicit, quod non poteſt fideiuſſor per ſolam vnius penſionis ſolutionem compellere debitorem ad redimendum, ſed neceſſe eſt, vt aliquas penſiones ſoluere coactus fuerit.

18 Obſerua 4. quod fideiuſſor liberatur à fideiuſſione, vel dando alium fideiuſſorem idoneum de conſenſu creditoris, vel dando releuatorem reſpectu ipſius fideiuſſoris, *Bal. & alij in l. ſi pater, C. de collat. Vinc. de Franc. dec.* 200. *n.* 2. *Io: Bernard. Muſcatell. in ſua pract. fideiuſſ. p.* 2. *q.* 6. *n.* 3. *in fin. quos refert, & ſequitur Cenc. p.* 2. *c.* 2. *q.* 3. *art.* 4. *nu.* 13.
19 *& ſeq. Card. Caualer. dec.* 74. *n.* 1. vbi dicit, quod non poteſt fideiuſſor vllo modo cogere principalem debitorem ad redimendum cenſum, quamuis contrarium aliàs ſenſerit *Rot. apud Zacch. de oblig. camer. dec.* 101. *n.* 11. ſed vide *Duran. dec.* 27. *n.* 9. vbi dictam deciſionem aliter explicat; quamuis enim poſſit fideiuſſor petere, ſe eximi à fideiuſſione quoad obligationes puras, qualis eſt obligatio ſoluendi fructus cenſus; etiamſi dies ſolutionis adhuc non venerit, *l. cedere diem, ff. de verb. ſignif.* non tamen poteſt agere ad liberationem reſpectu ſortis principalis: quia quoad ſortem eſt fideiuſſor euictionis, *Rot. apud Cenc. dec.* 201. *n.* 7. *& d. dec.* 142. *n.* 13. *&* 19. *idem Cenc. p.* 2. *c.* 2. *q.* 3. *ar.* 4. *n.* 10. *& ſeq.* vbi dicit, duplicem eſſe obligationem fideiuſſoris, qui acceſſit in contractu cenſus, alteram ſcilicet quoad ſolutionem fructuum; alteram de euictione rei, ſuper qua cenſus fuit impoſitus: quo caſu ante ſequutam euictionem fideiuſſor non poteſt agere, vt ſupra diximus, *§. reſoluit, Rot. d. dec.* 101. *n.* 14. *apud Zacchiam vbi ſup. & dicta dec.* 142. *n.* 13. *&* 14. *apud Cenc.* ſequuta verò euictione, ſi diu ſteterit in tali obligatione, petere poteſt, ſe à dicta obligatione eximi. *Cancer. dicto l.* 2. *c.* 5. *n.* 90. *& ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Penſio in prædijs vrbanis, ſi de certo tempore nihil actum, fuerit, debetur in fine anni, niſi aliud de conſuetudine ſeruetur.*

2 *Si penſio in ſingulos annos ſit diſtributa, qualibet penſio*

Digitized by Google

ſio ſolui debet in fine cuiuslibet anni.
Tot intelliguntur locationes, quot ſunt penſiones, ibid.
3 *Quid ſi penſio ſit vnica pro omnibus annis.*
4 *In dubio locatio intelligitur vnius anni.*
5 *In prædio ruſtico non debetur penſio, niſi poſt recollectos fructus.*
6 *Si conductor poſt tempus remanet in prædio ruſtico, videtur in annum renouata conductio, ſed in prædio vrbano, quatenus habitauerit, renouata cenſetur.*
7 *Quid ſi ex prædio ruſtico non percipiantur fructus, niſi de triennio in triennium.*
Et quid ſi ex huiuſmodi prædio percipiantur fructus bis in anno, ibidem.
Et quid ſi ex eo perciperentur fructus vniformiter qualibet parte anni, ibidem.
8 *Quid ſi ex prædio vrbano non perciperentur fructus vniformiter qualibet parte anni.*
9 *An in prædijs Eccleſiæ elapſo tempore à iure permiſſo cenſeatur renouata locatio.*
10 *Dominus poteſt fructus ſeparatos à fundo, & in eo exiſtentes loco pignoris retinere, & prohibere, ne colonus eos exportet.*
11 *Conductor etiam inuitus poteſt expelli, ſi pro tempore præterito integrum non ſoluit penſionem.*
12 *Quid ſi locator promiſerit eum non expellere.*
13 *Artifici quando ſolui debeat merces.*
14 *Famulo debetur ſalarium pro rata temporis ſeruitij.*
15 *Dominus, qui ex receſſu famuli damnum paſſus fuit, agere poteſt ad intereſſe.*

CAP. XLIV.

Quando penſio, vel merces ex locatione ſit ſoluenda, ſi de certo tempore nihil actum fuerit.

1 DIco 1. quod in prædijs vrbanis inſpiciendum eſt in tali caſu, quid ſit ſolitum fieri vel paciſci inter homines illios prouinciæ, *l. exceptio, C. de loco & cond.* ſi verò de tali conſuetudine non conſtet, quia nulla ſit, vel dubia, hoc quidem actum intelligitur, vt in fine anni penſio ſoluatur *gl. & DD. in l. 3. C. eod. per text. in l. ſemper in obſcuris, & l. ſemper in ſtipulationibus, ff. de Reg. iur.* vbi quod
2 minimum eſt ſequimur. Quare ſi penſio in ſingulos annos ſit diſtributa, qualibet penſio debet ſolui in fine cuiuslibet anni: quia tot intelliguntur locationes, quot ſunt penſiones, *arg. l. ſcire debemus, & l. pluribus §. 1. ff. de verb. oblig. Bart. in l. ſi ſeruus communis Mæuij, §. vlt. nu. 3. ff. de*
3 *ſtipul. ſeruor.* ſi verò penſio ſit vnica pro omnibus annis, veluti ſi domus locata fuerit in nouem, vel plures annos, pro mille aureis, de iure communi penſio in fine temporis ſolui debet *Sali. in l. 3. n. 7. C. de locat. & condit. Mant.*
4 *de Tacit. & ambig. conuent lib. 5. tit. 6. in princ.* vbi etiam obſeruat quod in dubio locatio intelligitur vnius anni, *arg. l. item quæritur §. qui impleto, ff. de loca & cond.*
5 Dico 2. quod in prædio ruſtico non debetur penſio, niſi poſt recollectos fructus, ſiue penſio præſtanda ſit in certa portione fructuum, ſiue in pecunia, *l. inter ſtipulantem, §. ſacram, ff. de verb. oblig. l. Domini prædiorum, C. de Agric. & cenſit. lib. 11. Bald. conſ. 316. lib. 3. & in leg. 3. C. de locat. & cond. Mantic. loco cit. nu. 13. & 14.*
6 Notandum verò eſt, quod ſi conductor poſt tempus remanet in prædio ruſtico, videtur in annum rennuata conductio; ſed in prædio vrbano, quatenus habitauerit renouata cenſetur: quia in prædio ruſtico non percipiuntur fructus in qualibet parte anni, quemadmodum in vrbano, *l. item quæritur §. qui impleto, ff. de loc. & cond.*
7 Obſerua tamen, quod ſi ex prædio ruſtico non percipiantur fructus niſi de triennio in triennium, vel de quinquennio in quinquennium, tunc Conductor in aliud triennium, vel quinquennium videtur reconduxiſſe; Item ſi ex huiuſmodi prædio percipiantur fructus bis in anno, in ſex menſes renouata videtur locatio, ſeu conductio; & ſi ex eo perciperentur fructus vniformiter qualibet parte anni, pro rata temporis conductio renouata cenſetur: quia in hoc caſu eadem eſt ratio, quæ in prædio vrbano, *vt eleganter tradit Bart. in d. l. item quæritur, §. qui impleto, n. 10. quem DD. communiter ſequuntur.*
8 Item ſi eſt prædium vrbanum, ex quo non perciperentur fructus vniformiter qualibet parte anni, tunc idem dicendum eſt, quod in prædio ruſtico, *vt ſubdit Bart. ibidem*, vbi exemplificat in domo exiſtente in loco, vbi fiunt nundinæ.
9 Et hæc procedunt non tantùm in prædijs priuati, ſed etiam in prædijs Eccleſiæ: quia *in extrau. ambitioſæ, de Reb. Eccleſ. non alien.* vbi prohibentur locationes, & conductiones, & rerum Eccleſiæ, vltra triennium, excipiuntur caſus in iure permiſſi, *vt in ſimili notat Gratian. diſc. for. c. 357. n. 42. vbi citat Geual. q. 756. n. 67. & alios, & nos diximus in tr. de Regim. Eccl. Epiſc. lib. 1. c. 5. n. 14.*
10 Obſerua 2. quod Dominus poteſt fructus ſeparatos à fundo, & in eo exiſtentes loco pignoris retinere, & prohibere, ne colonus eos exportet, *vt poſt Bald. ſcripſit Mantic. de Tacit. lib. 5. tit. 6. n. 13.*
11 Obſerua 3. quod conductor, ſi pro tempore præterito integram non ſoluerit penſionem, etiam inuitus poteſt expelli, *vt colligitur ex l. 3. C. de loco & condit.* ducto argu-
12 mento per contrarium ſenſum; quod procedit, etiamſi locator promiſerit eum de fundo non expellere: quia hoc pactum tacitè intelligitur ſi intra tempore præfinita penſionem ſoluerit, & vt oportet fundum coluerit, *l. quæro, §. inter locatorem, ff. loc. & cond. Mantic. loc. cit. n. 30. & 31.*
13 Dico 3. quod in locatione operarum inſpicienda eſt qualitas perſonæ, quæ locauit operas ſuas: item qualitas operis, quod fieri debet, & conſuetudo locorum *vt notant Doctores in l. 2. C. de loc. & cond.* nam ſi artifex pauper promiſerit conſtruere domum pro certa pecuniæ quantitate, ei interim ſolui debet pecunia promiſſa, *vt dicit Bart. in d. l. 2. n. 3. & in l. qui inſulam, §. qui ædem, ff. eod.* è contra tutores, ſartores, & ſimiles prius præſtare debent operas, opuſque perficere, quàm mercedem petant *arg. l. cum ſticus, ff. de ſolut. Mantic. d. lib. 6. tit. 6. n. 16.*
14 An verò debeatur ſalarium famulo, qui pro certa mercede, ac certo tempore promiſit Domino ſeruire, & deinde ante finem temporis diſceſſit? Reſp. quod ei debetur ſalarium pro rata temporis ſeruitij: æquum enim eſt, vt eatenus, quatenus Dominus commodum percepit, famulo mercedem ſoluat, *Bald. in l. 2. C. de loc. & cond. quem refert Mantic. ibid. nu. 21.* ſubdens, quod ſi Dominus ex
15 receſſu famuli damnum paſſus fuerit, agere poterit ad intereſſe.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſio de tempore motæ litis eſt præcipuum requiſitum ad manutentionem.*
2 *Ad manutentionem ſufficit poſſeſſio de tempore præterito, & ante introductam litem.*
3 *Actus, qui dederunt cauſam liti non habentur in conſideratione ad obtinendam manutentionem.*
4 *An ad hunc effectum ſufficiat poſſeſſio momentanea, & inſtantanea.*
5 *An ſolutiones factæ per anteceſſores, ſuffragentur pro obtinenda manutentione contra ſucceſſorem.*
6 *Per ſolam immiſſionem vnius tigni in parietem vicini acquiritur quaſi poſſeſſio ſeruitutis tigni immittendi.*
7 *Per vnicam ſolutionem penſionis, vel collectæ probatur quaſi poſſeſſio iuris exigendi, vel collectandi.*
8 *Quaſi poſſeſſio eligendi, ac iuris præſentandi, & iuriſdictionis ex vnico actu quæritur: limitatur num. 9. 11. 12. & 14.*
10 *Vnico actu etiam poſſeſſio amittitur.*
13 *Quaſi poſſeſſio præſentandi qualiter probetur.*
15 *An acquiratur poſſeſſio per vnicum actum qui ſolet fieri promiſcuè, hoc eſt aliquando ratione obligationis aliquando ratione familiaritatis.*
16 *An ex vnico actu acquiratur ſeruitus viæ, vel itineris.*

17 Quid

17 *Quid ſi conſtaret de vnica refectione itineris.*
18 *Et quid ſi actus fuit admiſſus ſine præiudicio iuris alterius.*
19 *Quando præſentatus à vero Patrono præferatur præſentato ab exiſtente in quaſi poſſeſſionis præſentandi.*
20 *Quando Epiſcopus poſſit inuitis patronis Eccleſiam prouidere, & n.21.*

CAP. XLV.

An ad obtinendum mandatum de manutenendo requiratur poſſeſſio de tempore motæ litis vel ſufficiat poſſeſſio de tempore præterito.

1 QVamuis poſſeſſio de tempore motæ litis ſit præci-
puum requiſitum ad manutentionem, §. *retinendæ*,
inſt. de Interd. Rot. apud Poſt. dec. 519. n. 2. & dec. 570. nu. 2.
& dec. 594. n. 5. & dec. 597. n. 7. & dec. 601. nu. 2. ſufficit ta-
2 men poſſeſſio de tempore præterito, & ante introductam
litem, quia præſumitur continuatio vſque ad tempus tur-
bationis, vel motæ litis niſi probetur aliquis actus poſſeſ-
ſorius contrarius, *Cacheran. dec. 99. n. 51. Seraphin. deciſ.*
1154. n. 4. Burat. deciſ. 158 n. 3. & dec. 289. nu. 7. in fin. Rot.
diuerſ. deciſ. 80. n. 7. p. 2. & communem dicit Ceuall. in ſpec.
opin. commun. con. com. q. 501. latè Poſt. in tr. mand. de manu-
3 *tent. obſeru. 17. n. 1. & ſeq.* ſubdens, *n. 44.* quod actus, qui
dederunt cauſam liti, non ſunt habendi in conſideratio-
ne ad obtinendam manutentionem: non enim releuat
poſſeſſio controuerſa, & turbatiua, ſed requiritur pacifi-
ca, & continuata, *Rota apud eundem poſt. dec. 498. num. 4.*
Greg. deciſ. 417. n. 4. Mantic. deciſ. 207. nu. 10. ſufficeret ta-
4 men ad hunc effectum poſſeſſio momentanea, & inſtan-
tanea, & vnicus actus poſſeſſorius tam in corporalibus,
quam in iuribus incorporalibus, *Neuizan. conſil. 80. & 81.*
Nat. conſil. 121. n. 5. Rim. iun. conſ. 585. nu. 36. Siluan. conſil.
27. Paul. de Caſtr. conſ. 3. lib. 2. Capic. dec. 209. & alij apud
Peregrin. de fideic. art. 48. n. 38. Gratian. diſc. for. c. 310 n. 54.
5 *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſolutiones factæ per anteceſ-
ſores, ſuffragantur pro obtinenda manutentione contra
ſucceſſorem, *Gonz. ſuper reg. 8. Cancell. gl. 45. §. 2. n. 29. Rot.*
diuerſ. deciſ. 17. n 1. p. 2. Rip. in c. cum Eccleſia Sutrina, nu.
52. & 53. de cauſ. poſſ. & propr. vbi dicit, quod per ſolam
6 immiſſionem vnius tigni in parietem vicini acquiritur
quaſi poſſeſſio ſeruitutis tigni immittendi, & per vnicam
ſolutionem penſionis, vel collectæ probatur quaſi poſſeſ-
7 ſio iuris exigendi, vel collectandi: quemadmodum quaſi
poſſeſſio eligendi, ac iuris præſentandi, & iuriſdictionis
8 ex vnico actu quæritur, *Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 160. n.*
5. Alciat. reg. 2. præſ. 2. n. 4. Pacif. de Salu. interd. inſpect. 1. c.
9 *6. n. 47. Rota Recent. p. 4. dec. 129. n. 1.* niſi fortè huiuſmodi
actum, ex quo cauſatur poſſeſſio, vel quaſi, Superior po-
ſtea reiecerit, vel annullauerit, vel Iudex appellationis re-
uocauerit. *Tuſc. in ver. quaſi poſſeſſio, concl. 34. nu. 2. Viu. in*
Prax. Iuriſp. p. 2. lib. 5. c. 4. n. 41. & 42. Poſt. loco cit. obſer. 18.
10 *per tot.* vbi etiam dicit, quod vnico etiam actu poſſeſſio
amittitur, *Ferentill. ad Burat. dec. 633. n. 17. & ſeq.* vbi di-
11 cit quod ſi præſentatio non fuit admiſſa, nec reiecta, non
ſuffragatur ad acquirendam quaſi poſſeſſionem præſen-
tandi, ſubdens *ibidem num. 20.* quod præſentatio admiſſa
cum clauſula, ſi & in quantum, ſi de iure admitti debuit,
12 cenſetur admiſſa, & conſtituit in quaſi poſſeſſione præ-
ſentandi, ſecus verò ſi non erat admittenda, *Gregor. deciſ.*
417. n. 3. vbi Beltram. n. 12. vnde probari debet primo præ-
13 ſentatio facta cum bona fide. Secundò quod præſentatio
fuerit admiſſa, & confirmata, & ſequuta inſtitutio. Ter-
tiò, quod præſentatus, & inſtitutus pro tali habitus fuerit.
Quartò quod is, in cuius præiudicium quaſi poſſeſſio iu-
riſpatron. acquiritur, hoc ſciat, & patiatur, *vt poſt Calder.*
conſ. 12. de Iurepatr. dixit Rot. coram Caputaq. dec. 339. p. 2.
Seraphin. dec. 499. n. 1. & 2. late Poſt. vbi ſup. obſ. 32. nu. 27.
14 vbi etiam dicit, quod non acquiritur quaſi poſſeſſio ex
præſentatione effectuata in vim concordiæ.
15 Notandum tamen eſt, quod non acquiritur poſſeſſio
per vnicum actum, qui ſolet fieri promiſcuè, hoc eſt ali-
quando ratione obligationis, aliquando ratione familia-
ritatis, & amicitiæ, ſed tunc tot actus requiruntur, qui ve-
riſimiliter excludant præſumptionem familiaritatis; *Rip.*
in d. c. cum Eccleſia Sutrina, nu. 55. & ſeq. vbi etiam dicit,
quod neque per mille actus acquiritur poſſeſſio in ijs, quæ
ſolius familiaritatis, vel amicitiæ intuitu conceduntur,
Cenc. de cenſ. p. 2. c. 2. q. 5. art. 4. n. 24. Gratian. diſc. for. c. 113.
16 *n. 64. Poſt. d. obſer. 18. n. 46.* vbi ex hoc infert, quod ex vni-
co actu non acquiritur ſeruitus viæ, vel itineris, quia ire
per fundum alterius eſt actus, qui communiter ſolet con-
17 cedi familiaritatis gratia, niſi fortè conſtaret ſaltem de
vnica refectione itineris quia reficere inter non eſt actus,
qui ſoleat concedi iure familiaritatis, *vt obſeruat etiam*
Rip. in loco cit. nu. 93. verſ. fin.
18 Notandum 2. quod ex actu facto, ſeu admiſſo ſine præ-
iudicio iuris alterius non acquiritur quaſi poſſeſſio præ-
ſentandi, *Grac. de Benef. p. 5. c. 5. n. 65. Viu. in Prax. Iuriſp.*
p. 2. lib. 5. c. 2. ſub n. 12. & lib. 1. c. 6. n. 13. quos refert, & ſeq.
Poſt. d. obſeru. 32. nu. 16. quia dicta clauſula præſeruat ius
tam in petitorio, quàm in poſſeſſorio, ita, vt compatronus
per patientiam præſtitam in illo actu tantùm, non autem
in futuris ſibi præiudicauerit, *vt reſoluit Rota in Maioric.*
Iuriſpatr. 4. Decembris 1587. coram Bubalo, quam refert,
Ferentil. ad Burat. dec. 633. n. 16.
19 Notandum 3. quod præſentatus à vero Patrono com-
parente ante inſtitutionem eſt præferendus præſentato ab
exiſtente in quaſi poſſeſſione, ſi de vero titulo concluden-
ter conſtet ex confeſſione partis, vel re iudicata, vel publi-
co inſtrumento adeò claro, vt indubitatè incontinenti
appareat de non iure exiſtentis in quaſi poſſeſſione, *vt*
poſt Panormit. in c. conſultat. n. 9. de Iurep. Dec. conſ. 127. n. 1.
& alios dixit Rot. deci. 374. n. 4. p. 1. Recent. & in Lucana
Iuriſpatronatus 20. Decembris 1628. & 7. Maij 1629. co-
ram Dunozetto, & in Raguſina iuriſdictionis 11. Decemb.
1620. coram Rembo do relat. per Poſt. in tr. mand. de manut.
dec. 285. 332. & 333. vbi, quod priuari quis poteſt ſua
quaſi poſſeſſione eligendi, conſtito, quod ius eligendi ad
alium pertineat.
20 Notandum 4. quod quando controuerſia eſt inter Pa-
tronos, puta ſi diſcordent in præſentatione, vel ſi alter ip-
ſorum prætendat, alterum non eſſe patronum, vel quid ſi-
mile, tunc Epiſcopus poteſt ipſis inuitis prouidere eccle-
ſiam, ſaluo iure præſentandi illi, qui poſtea euicerit Iuriſ-
patronatus per vltimum calculum ſententiæ, ſed non pro
illa vice, *Zerol. in Prax. Epiſc. p. 1. in ver. Iuriſpatron. §. 5.*
Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. p. 3. alleg. 72. n. 140. verſ. tertius
caſus &c. non poteſt tamen Epiſcopus in tali caſu ſtatim
prouidere, ſed debet expectare Patronos laicos per qua-
tuor menſes, & Clericos, etiamſi litigent cum laicis, per
ſex menſes intra quos lis finienda eſt: quo tempore elapſo,
& cauſa minimè terminata Epiſcopus poteſt liberè in ta-
li beneficio inſtituere Rectorem ſine præiudicio euin-
centis, *iuxta c. quoniam 3. c. cum propter, & c. eam te, de Iure-*
patr. Ric. in Prax. p. 1. reſ. 181. vbi citat Rot. in Derthonen.
Iuriſpatron. 19. Februar. 1601. coram Penia, quibus adde
Flor. de Mena lib. 1. q. 3. n. 31. & 32. quem refert, & ſequi-
tur Barboſ. loco cit. vbi dicit, tempus datum patronis ad
præſentandum currere per litis pendentiam ſuper quaſi
poſſeſſione præſentandi inter ipſos patronos, ſubdens,
quod ſi lis eſſet ſuper proprietate iuriſpatronatus, poteſt
is, qui reperitur in quaſi poſſeſſione, præſentare, *per text.*
in d. c. eum propter de Iurepatr.
21 Secus eſſet, ſi patronus ſcienter præſentauerit indi-
gnum, vel minus idoneum: quia in tali caſu poterit Epi-
ſcopus ſtatim ordinario iure beneficium conferre, *Rip.*
in rubr. de iudic. n. 68. Gratian. diſc. for. c. 58. n. 11. Creſc. dec.
11. de iurep. Caputaq. dec. 62. n. 2. & dec. 291. p. 2. idemque
dicendum eſt, ſi patronus præſentaret perſonam non ha-
bentem qualitates requiſitas in fundatione: quia non ſer-
uans diſpoſitionem factam à fundatore, videtur delin-
quere, & ideo tunc deuolutio fit ad ſuperiorem, *latè Bar-*
boſ. de offic. & pot. Epiſc. par. 3. alleg. 72. num. 105. ſubdens,
quod præſentans inhabilem ſub conditione impetrandi
diſpen-

diſpenſationem, pro ea vice non priuatur facultate præſentandi, ſi durante quadrimeſtre, diſpeuſatione, per indignum non obtenta, de nouo ſaltem cumulando alium præſentauerit, *vt cenſuit Rota in Firmana Altaris S. Ludouici 4. Martij 1595. Coram Card. Seraphino, & in firmana altaris 20. Iunij 1613. coram Dunozetto.*

S V M M A R I V M.

1 *Quando teſtator in inſtitutione plures coniungit ex neceſſitate cauſatiua pro validitate teſtamenti, veluti cum teſtator instituit filium, & nepotem ex eo, nepos præſumitur vocatus ordine ſucceſſiuo per vulgarem ſubſtitutionem: limitatur n. 8. & ſeq.*

2 *In dubio præſumitur quid factum ob cauſam neceſſariam.*

3 *Quando copulatiua reſoluatur in diſiunctiuam.*

4 *Quid ſi extraneus copulatiuè inſtitutus fuerit cum filio.*

5 *Poſt aditam hæreditatem vulgaris ſubſtitutio expirat.*

6 *Subſtitutio habens tractum temporis, intelligitur ordine ſucceſſiuo per fideicommiſſum.*

7 *Quid ſi teſtator dixerit, inſtituo tam filium, quam Nepotem.*

Et quid ſi dixerit, inſtituo Nepotem meum, & Patrem eius, ibidem.

8 *In primogenitura quomodo ſuccedatur.*

9 *Quid ſi diſpoſitio non loqueretur de primogenito, ſed de maiore.*

10 *An iuri primogenituræ renunciari poſſit.*

11 *Quid ſi Pater inſtituit filium, ſimul & nepotes, vel cum nepotibus, vel vna cum eo nepote.*

12 *Et quid ſi teſtator appellaſſet nepotem cohæredem filij, vel ſi inſtituiſſet filium, & nepotem æqualiter, vel pro æqualibus portionibus, vel ſi per verba pluralis numeri inſtituiſſet ſibi hæredes filium, & nepotem.*

13 *Quid ſi ex aliqua coniectura conſtaret, Patrem vocantem filium, & nepotes non conſideraſſe cauſam illam, & rationem neceſſitatis inſtituendi nepotes.*

14 *Et quid ſi teſtator non hæredis inſtitutionem fecit, ſed legatum, vel fideicommiſſum particulare.*

15 *Quid ſi Patrem non vrgeret neceſſitas inſtituendi, vt quia filius vel nepos eſſet naturalis.*

16 *Quando inſtitutio reperitur facta de duobus copulatiuè, inter quos non cadit ordo neceſſitatis, ſed charitatis, & affectionis, ac etiam ordo inteſtatæ ſucceſſionis, tunc nepotes, ſeu filij fratris præſumuntur vocati eodem tempore: limitatur n. 16. & ſeq.*

17 *Et quid ſi teſtator inſtituiſſet fratrem, filium, & nepotem.*

18 *Quid ſi filij fratris erant incerti, & incogniti teſtatori.*

19 *Et quid ſi inſtitutio reperitur facta per nomen collectiuum plurium perſonarum.*

20 *An, & quando fratribus inſtitutis, vel ſubſtitutis, vtrinque coniunctus præferatur conſanguineo tantum.*

21 *Quando directa inſtitutio obliquetur, & reſoluatur in fideicommiſſariam.*

22 *Quid ſi ex verbis teſtatoris colligatur, in caſu ſubiecto nepotes cum Patre concurrere non poſſe.*

23 *Et quid ſi teſtator alternatiuè vocauit fratrem, & eius filios.*

24 *Quando teſtator inſtituit, vel ſubſtituit penitus extraneum, & eius filios filij æqualiter, & eodem tempore ſuccedunt cum eodem Patre.*

C A P. X L V I.

An, & quando Filij vna cum eorum Patribus vocati, eodem ſuccedant tempore, vel ordine ſucceſſiuo.

1 DOctores in hac quæſtione diſtinguunt plures caſus: quorum primus eſt, quando Teſtator in inſtitutione plures coniungit ex neceſſitate cauſatiua pro validitate teſtamenti, ne alioquin præteritione teſtamentum reddatur nullum, veluti cum teſtator inſtituit filium, & nepotem ex eo: & tunc nepos præſumitur vocatus ordine ſucceſſiuo per vulgarem ſubſtitutionem, nempe ſi filius teſtatoris hæres eſſe noluerit, vel non potuerit; videtur enim teſtator nepotem inſtituiſſe, non vt hæredem filio ſuo faciat, ſed vt ſibi conſulat, ne quandoque contingat, teſtamentum ſuum rumpi caſu, quo filius eſſet præmortuus, & nepos, qui primum locum teneret, repertretur præteritus: nam in dubio præſumitur quid factum ob cauſam neceſſariam, *vt tradunt communiter DD. cum gl. in l. Gallus, § quidam recte, ff. de Liber. & poſth.* vbi, quod in tali caſu fauore filiorum, & vt ordo neceſſitatis ſeruetur, copulatiua reſoluitur in diſiunctiuam, & verbum, inſtituit, quantum ad filium ſtat propriè quo verò ad nepotem accipitur pro ſubſtituit *Alex. conſ. 14. n. 10. lib. 1. Corn. conſil. 156. lib. 4. Bertran. conſil. 9. num. 1. lib. 1. in 2. par. & conſil. 82. n. 2. eodem vol. & conſil. 182. n. 1. lib. 2. in 2. p. Curt. iun. conſ. 128. num. 1. & alij apud Clar. in §. Teſtamentum, q. 80. verſicul. ſecunda concluſio &c. vbi de comm. ... Oſaſc.*
4 *dec. 81. n. 12. Peregrin. de fideicom. art. 17. n. 7.* vbi etiam dicit, quod hæc ratio omnino ceſſat in extraneo copulatiuè inſtituto cum filio: nam nulla alia ratione poteſt videri inſtitutus niſi vt ſit eius cohæres.

5 Vnde ſi filius adiuit hæreditatem, nepos excluditur: quia poſt aditam hæreditatem vulgaris ſubſtitutio expirat, *l. poſt aditam, vbi Sali. & Alex. C. de Impub. & alij ſubſt. Clar. loc. cit. verſic. ſed quæro, latè Honded. conſ. 65. nu. 1. & ſeq. lib. 1.* vbi, quod ſubſtitutio habens tractum
6 temporis intelligitur ordine ſucceſſiuo per fideicommiſſum; puta ſi teſtator ſubſtitutionem fecerit poſt mortem hæredis inſtituti, *vt notat etiam Crau. conſ. 22. n. 7. & conſ. 131. n. 10.*

7 Ampliatur prædicta concluſio, etiamſi teſtator dixerit, inſtituo tam filium, quam nepotem: in hoc enim caſu huiuſmodi dictiones non impediunt ordinem ſucceſſiuum licet aliàs pro ſui natura faciant comparationem æqualiter inter duos, *Laſ. conſ. 142. n. 5. lib. 4. & alij quos refert, & ſequitur Peregr. de fideicom. d. art. 17. n. 8. in fin.* ſubdens, *n. 12.* quod ſi teſtator dixerit, inſtituo nepotem meum, & patrem eius filium meum adhuc præpoſteratio hæc non immutaret ordinem neceſſitatis.

8 Ità etiam, quamuis in creatione primogenituræ fiat mentio de primogenitis in plurali, adhuc tamen vnus tantum ſuccederet: quia talis mentio reſpicit plures ſucceſſiuo ordine, non autem, vt plures eodem tempore ſuccedant, *vt inquit Ciriac. contr. 312. n. 68. tom. 2. vbi citat Menoch. conſ. 158. n. 53. Rim. iun. conſ. 544. num. 89. quibus adde Alex. conſ. 4. lib. 4.* vbi, quod quando in inueſtitura, ſeu primogenitura vocatur primogenitus: & eius filij, vel quod bona tranſeant de primogenito in primogenitum, tunc durante linea primogeniti nõ fit tranſitus ad ſecundo genitum *iuxta c. 1. de Natur. ſuc. feud.* qui textus licet loquatur in feudo, habet tamen locum in primogenitura, quæ feudi naturam ſapit *Pariſ. conſ. 72. n. 104. lib. 4. Couar. in Prac. c. 38. poſt n. 7. & alij apud Cancer. var. lib. 3. c. 21. num. 293. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod primogenitus ſtatim ac naſcitur, vendicat ſibi ius primogenituræ, pro ſe, & ſuis poſteris, & ad eos tranſmittit ius ſuccedendi, etiamſi decedat ante Patrem, *vt ſenſit etiam Ciriac. dicta contr. 312. n. 91. lib. 2. & contr. 543. n. 14. lib. 3.*

9 Secus eſſet, quando diſpoſitio non loqueretur de primogenito, ſed de maiore natura, puta ſi teſtator ſimpliciter vocauit maiorem natu ex ſuis deſcendentibus: nam talis diſpoſitio intelligitur de maiore natu, ex omnibus deſcendentibus ipſius teſtatoris, & ſic tam ex primo, quam ex ſecundogenito, & alijs ab eo deſcendentibus; vnde in tali caſu ſuccederet qui tempore cedentis fideicommiſſi maior natu reperietur, quia tunc maior ætas attenditur *Alex. conſ. 4. num. 14. lib. 4. Peralt. in Rubr. de Hæred. inſtit. num. 130. verſic. vlt. præmiſſis Hieron. Gabr. conſil. 107. num. 8. & 9. lib. 1. Gratian. conſil. 8. per tot. Anchar. conſ. 27. Roman. conſ. 438. nu. 14. & alij apud Can-*

cer loco cit. nu. 300 *latè Honded. conſ.* 70 *num.* 11. *& ſeq. lib* 2. vbi etiam dicit quod maior, ac primogenitus cenſetur is, qui tempore ſucceſſionis eſt natu maior, licet ante eum alius natus, & mortuus ſit, *Anton. Gabr. commun. concluſ. lib.* 4. *tit. de Succeſſ. ab inteſt. concluſ.* 2. *nu.* 18. idemque dicendum, ſi teſtator vocauit ſimpliciter maiorem ex ſuis deſcendentibus, quia intelligitur de maiore natu, *Alex. d. conſ.* 4. *lib.* 4. *Honded. d. conſ.* 70. *nu.* 12. niſi fortè vocauerit maiorem ex linea recta filij primogeniti, vel maiorem natu ex vnoquoque alio gradu: quia tunc cenſetur vocatus primogenitus cuiuſque gradus ex linea recta Primogenitorum, *vt deciſum refert Cancer. lib.* 3. *d. c.* 21. *n.* 304. *verſ. dicitur autem, vbi citat Velaz. in l.* 40. *Tauri gl.* 17. *n.* 27. *Peralt. in Rub. de Hæred. inſtit. n.* 130. *ante fin. Peregr. conſ.* 39. *n.* 18. *vol.* 1.

10 An verò iuri primogenituræ renuntiari poſſit? Reſp. affirmatiuè, *c. quam periculoſum,* 7. *qu.* 1. *& eſt communis opinio;* dummodò tamen renuntiatio primogenituræ, & ſimilium dignitatem fiat ad fauorem eius, qui immediatè ſucceſſurus eſſet non autem alterius remotioris, *vt declarat Tiraq. de Iure Primog. q.* 27. *quem refert, & ſequitur Cirinc. contr.* 403. *n.* 10. *&* 11. *lib.* 3.

11 Limitatur tamen principalis concluſio, quando Pater inſtituit filium, ſimul, & nepotes, vel cum Nepotibus, vel vna cum eo Nepotes; nam tunc Nepotes cenſentur vocati, vt eodem tempore ſuccedant cum eorum Patre: quia dicto *cum,* vel, *vna cum, & ſimul,* magis coniungit, quàm copulat, *l. ſi quis Attio, ff. de vſufruct. accreſc. Bart. in d. §. quidam rectè numer.* 5. *quem cæteri communiter ſequuntur.*

12 Idem dicendum, ſi Teſtator appellaſſet nepotem cohæredem filij, vel ſi inſtituiſſet filium, & Nepotem æqualiter, vel pro æqualibus portionibus, vel ſi Teſtator per verba pluralis numeri inſtituiſſet ſibi hæredes, filium & nepotem, *Coru. conſ.* 321. *in p. dub. vol.* 3. *Petr. Anch. conſ.* 137. *Alex. conſ.* 24. *col.* 3. *lib.* 3. *Aret. conſ.* 154. *col.* 4. *verſ. nec obſtat. Dec. conſ.* 205. *col. pen. Ruin. conſ.* 97. *num.* 7. *lib.* 2. *& alij apud Peregr. de fideic. d. art.* 17. *n.* 13. *& ſeq.*

13 Limitatur 2. quando conſtat ex aliqua coniectura, Patrem teſtatorem vocantem filium, & nepotes, non conſideraſſe cauſam illam, & rationem neceſſitatis inſtituendi nepotes, puta ſi non omnes nepotes vocauerit, ſed aliquos tantùm; quia tunc Nepotes eodem tempore ſuccedunt, *latè Menoch. lib.* 3. *præſumpt.* 70. *n.* 6. *& ſeq.* vbi etiam dicit quod eodem tempore nepotes vocati cenſentur,
14 quando teſtator non hæredis inſtitutionem fecit, ſed legatum, vel fideicommiſſum particulare reliquit idemque dicendum, quando Patrem non vrgeret neceſſitas inſti-
15 tuendi, vt quia filius eſſet naturalis, vel nepos ex eo: tunc enim ceſſante neceſſitatis cauſa, copulatiua ſeruaret ſuam naturam, *vt poſt Bald. Ang. & alios d. Peregr. de fideicom. art.* 17. *n.* 57.

16 Secundus caſus eſt, quando inſtitutio reperitur facta de duobus copulatiuè, inter quos non cadit ordo neceſſitatis, ſed charitatis, & affectionis, ac etiam ordo inteſtatæ ſucceſſionis, veluti ſi teſtator liberis carens inſtituat fratrem ſuum, & nepotem ex eo, vel fratrem, & filios eius: tunc enim nepotes, ſeu filij fratris præſumuntur vocati eodem tempore, vt æqualiter cum eorum Patre ſuccedant: quia nulla in tali caſu neceſſitas vrgent, vt à natura copulæ recedendum ſit; vnde frater capiet dimidiam, & filij eius aliam dimidiam, *vt notant communiter DD. in d. §. quidam rectè contra Bart. ibidem, & hanc communem dicit Clar. in §. Teſtamentum, q.* 80. *verſ.* 1. *concluſio Peregr. de fideicom. d. art.* 17. *nu.* 20. *Menoch. lib.* 4. *præſumpt.* 70. *nu.* 16. ſubdens, *num* 31. quod eo magis cenſerentur filij eodem tempore vocati cum eorum Patre, ſi teſtator in inſtitutione vſus fuerit dictione, *cum,* vel, *vna cum,* puta ſi dixerit, inſtituo fratrem meum vna cum eius filijs, *vt aduertit etiam Clar. loco cit. in quarta concluſ.*

17 Ampliatur hæc concluſio, etiamſi teſtator inſtituiſſet fratrem, filium & Nepotem: nam ſi omnes tres exiſterent tempore mortis teſtatoris, ex vi copulæ æqualiter ſuccederent cum fratre eorum patre, & Auo reſpectiuè, *d. l. ſi quis Attio, ff. de Vſufr. accreſ. Peregrin. d. art.* 17. *n.* 21. *&* 33. *vbi citat Alex. conſ.* 13. *lib.* 4. *& alios.*

18 Limitatur tamen quando filij fratris erant incerti, & incogniti teſtatori: tunc enim non eſt præſumendum quod eos æquare voluerit cum eorum Patre cognito, & dilecto: & propterea filij illi cenſentur vocati ordine ſucceſſiuo, *Io: Baptiſta à Sancto Seuerino inter conſilia Alex. conſ.* 14. *nu.* 10. *verſ.* 4. *concl. lib.* 4. *Socin. iun. conſ.* 40. *num.* 2. *lib.* 4. *& alij apud Menoch. lib.* 4. *præſumpt.* 70. *nu.* 21. *& ſeq.* vbi exemplificat, quando Teſtator inſtituit fratrem, & eius filios, & eo teſtamenti tempore nulli nec nati, nec
19 concepti erant; Idem dicendum, quando inſtitutio reperitur facta per nomen collectiuum plurium perſonarum, ſi videlicet teſtator inſtituit fratrem, & eius liberos, aut deſcendentes, vel eius hæredes, vel familiam, aut ſuos, *Crauet. conſ.* 22. *num.* 2. *verſ. ſecunda ratio. Oſa c. deciſ.* 81. *num.* 14. *latè Peregrin. de fideicom. d. art.* 17. *num.* 34. *& ſeq.*
20 vbi etiam dicit, quod fratribus inſtitutis, vel ſubſtitutis, vtrinque coniunctus præfertur conſanguineo tantùm iuxta ordinem inteſtatæ ſucceſſionis: niſi teſtator omnes fratres ſubſtituiſſet: nam tunc illa vniuerſalis admitteret omnes, vel niſi vis pluralis numeri ſic requireret, quia vnus tantùm ſupereſſet vtrique coniunctus, *& artic.* 18. *num.* 5. *& ſeq.* vbi addit, quod in tali caſu di-
21 recta inſtitutio facta per nomina collectiua obliquatur, ſicut etiam obliquatur quoad non natos, & reſoluitur in fideicommiſſariam.

22 Limitatur 2. quando ex verbis teſtatoris colligitur in caſu ſubiecto nepotes cum Patre concurrere non poſſe, *Peregrin. d. art.* 17. *n.* 29. *Menoch. vbi ſup. n.* 33.

23 Limitatur 3. quando Teſtator alternatiuè vocauit fratrem, & eius filios, puta ſi dixerit, inſtituo Titium meum fratrem, vel eius filios: tunc enim cenſentur etiam vocati ordine ſucceſſiuo, primò ſcilicet Titius, & deinde eius filij per fideicommiſſum, *Dec. conſ.* 95. *num.* 4. *circa fin. Pariſ. conſ.* 21. *n.* 11. *lib.* 3. *quos refert, & ſequitur Clar. in d. §. Teſtamentum, q.* 80. *in tertia concl.* vbi dicit, quod in hoc Doctores omnes conueniunt.

24 Tertius caſus eſt, quando Teſtator inſtituit, vel ſubſtituit penitus extraneum, & eius filios, vel agnatos, aut familiam: & in tali caſu filij æqualiter, & eodem tempore ſuccedunt cum eorum Patre; & ſic pater vnam dimidiam, filij verò, vel Agnati aliam dimidiam conſequuntur, *vt tradunt DD. in d. §. quidam rectè, & eſt communis ſententia, vt d. Menoch. dicta præſumpt.* 70. *nu.* 35. *latè Peregrin. d. art.* 17. *n.* 88. *& ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Fructus, qui dietim percipiuntur, diuidendi ſunt pro rata temporis inter proprietarium, & vſufructuarium.*
2 *Penſio debita pro fructibus, qui dietim percipiuntur, ſimiliter diuiditur pro rata temporis, etiamſi fructuarius deceſſerit, ante tempus ſolutionis penſionis.*
Penſio ſoluenda pro fructibus ſubrogatur loco fructuum, ibidem.
3 *Quid ſi penſio anticipatè fuerit exacta.*
4 *Cenſus, & alij annui reditus, qualiter diuidantur.*
Cenſus ſuper ipſa re, non autem ſuper fructibus rei cenſuatæ cenſetur impoſitus, ibidem.
5 *Fructus qui certo anni tempore colliguntur, quando ſpectent ad vſufructuarium, & quando ad Proprietarium.*
6 *Impenſas factas gratia percipiendorum fructuum repetere poſſunt hæredes Vſufructuarij, ac etiam fructus retinere, donec ſoluantur prædictæ impenſæ.*
7 *Quando fructus cenſeantur percepti.*
8 *Ad quem ſpectent fructus per ſe cadentes.*
9 *Penſio, quæ pro rebus locatis præſtatur, quando ſpectet ad hæredes vſufructuarij, & quando ad Proprietarium.*
10 *Quomodo fieri debeat diuiſio inter hæredes beneficiati defuncti, & ſucceſſorem in beneficio.*
11 *Penſiones Eccleſiaſticæ debentur hæredibus penſionarij pro rata fructuum perceptorum, limitatur n.* 12. *& ſeq.*

Ca-

Capitulum iure accreſcendi recipiens fructus alicuius canonicatus tenetur ad ſolutionem penſionis, ibid. n. 11.

12 *Quid ſi penſio voluntariè transferatur per ipſum penſionarium abſque reſeruatione eiuſdem penſionis pro tempore decurſo.*

13 *An fructibus non perceptis ob ſterilitatem bellum, aut alium caſum fortuitum debeatur penſio.*

14 *Quando penſio debeatur pro rata temporis An Beneficiatus, qui non percepit fructus teneatur penſionem ſoluere ibidem.*

15 *Quomodo fieri debeat diuiſio inter Reſignantem, & Reſignatarium.*

16 *Penſio percipi ſolita pro fructibus fundi venditi, quando debeatur emptori, & quando venditori.*

17 *Beneficium Iuriſpatronatus reſignatum in manibus patroni non vacat niſi à die, qua ſuperior Eccleſiaſticus prædictam reſignationem admiſit.*

18 *Quando reſignans beneficiũ, poſſit à reſignatione recedere.*

Mortuo Reſignante, antequam Reſignatarius conſentiat, beneficium vacat per obitum reſignantis ibid.

19 *Intra quantum tempus procurator conſtitutos ad reſignandum poſſit præſtare conſenſum.*

20 *Reſignatarius tenetur litteras expedire in tempore dato ad publicandam reſignationem.*

21 *Renuntiatio facta per procuratorem, & per ſuperiorem admiſſa trahitur ad diem confecti mandati.*

Conſtituens procuratorem ad adeundam hæreditatem, cenſetur eamdem hæreditatem adiuiſſe, ibidem.

22 *Non abdicatur ius à reſignante, antequam Reſignatarius acceptet beneficium reſignatum.*

Quando reſignans liberetur ab onere reſidendi, ac ſoluendi penſionem impoſitam ſuper beneficio reſignato, ibid.

23 *Videtur tacitè renunciare qui per triennium non acceptat collationem beneficij.*

CAP. XLVII.

Qualiter diuidi debeant fructus finito vſufructu inter vſufructuarium vel eius hæredes, & Proprietarium.

1 RESp. fructus, qui dietim percipiuntur, diuidendos eſſe pro rata temporis inter Proprietarium, & vſufru-
2 ctuarium, *iuxta l. ſi operas, 33. vbi Bald. ff. de vſufr.* idemque dicendum eſt in penſione debita pro dictis fructibus, qui dietim percipiuntur, vt ſunt fructus hortorum, domorum, paſcuorum, & ſimilium: hæc enim ſimiliter diuiditur pro rata temporis, etiamſi fructuarius deceſſerit ante tempus ſolutionis penſionis: quia penſio ſoluenda pro fructibus ſubrogatur loco fructuum, & eorum ſapit naturam, *Alex. conſil. 82. n. 16. lib. 2. Ang. conſ. 245. n. 7. Salic. in l. Iulianus, §. ſi fructibus, ff. de Act. empt. Duran. deciſ.*
3 *20. n. 3. & ſeq.* vbi dicit quod ſi penſiones domorum anticipatè fuerunt exactæ, adhuc diuidi debent pro rata temporis, *Honded. conſ. 85. n. 17. & 31. lib. 2. Peregrin. de fideicom. art. 49. n. 96.* vbi dicit, quod penſio pro fructibus debita ad eum ſpectat, ad quem fructus ſpectarent etiamſi ad-
4 huc dies ſolutionis non aduenerit; item annui reditus qui pro fructibus non debentur, pro rata temporis diuidendi ſunt etiamſi ſolutionis dies nondum venerit; tales ſunt fructus cenſus, qui ſuper re ipſa, non autem ſuper fructibus rei cenſuatæ cenſetur impoſitus, *Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 15. nu. 10. & ſeq. & alij apud Caſtill. de Vſufr. cap. 78.* vbi obſeruat, quod ex domo ſuper qua eſt impoſitus cenſus, fructus per ſingulos dies percipitur, & ſic tamquam perceptus ad vſufructuarium vſque ad eius mortem pro rata debetur, *Peregrin. de fideicom. d. art. 49. n. 100. verſ. Aut conſtitutæ.*

5 Alij verò fructus, qui certo anni tempore, ſeu parte colliguntur, vt frumentum, vinum, & ſimilia, ſi percepti fuerint, ſpectant ad vſufructuarium, ſiue eius hæredes: pendentes verò ſpectant ad Proprietarium, etiamſi maturi eſſent, & proximi perceptioni, *§. is verò, inſt. de rer. diuiſ. l. in Antonell. de Tempore.*

ſingulos, in fin. ff. de Ann. leg. l. ſi vſufructuar. ff. Quib. mod. vſufr. amitt. l. defuncta, 65. ff. de Vſufr. ratio eſt, tum quia in huiuſmodi fructibus tempus perceptionis attenditur, tum quia vſufructuarius facit fructus ſuos ratione tituli, & iuris quod habet; & ideò fructus perceptos facit ſuos irreuocabiliter; fructus verò pendentes poſt eius mortem non tranſmittit ad hæredes, quia ius illud ſiue titulus, qui perſonæ Vſufructuarij cohæret, extinctus fuit eiuſdem vſufructuarij morte *Bal. in l. ſi vſufr. ff. Quibus mod. vſufruct. amitt. Io: Franc. de Ponte conſil. 110. nu. 7. quem refert*
6 *Caſtill. de Vſufr. cap. 77. n. 4.* ſubdens *nu. 5. & ſeq.* quod impenſas factas gratia percipiendorum fructuum repetere poſſunt hæredes vſufructuarij, atque etiam fructus retinere; quouſque ſoluantur prædictæ impenſæ, *iuxta l. fundus, qui, ff. fam. erciſc. l. ſi à Patre, vel à Domino, §. fin. ff. de Petit. hæred.*

7 Percepti verò fructus cenſentur, ſi eos à ſolo Vſufructuarius, vel alius eius nomine ſeparauerit, etiam ſi nondum fuerint in horreo reconditi, *ſecundum [illegible]eriorem intellectum dictæ l. ſi Vſufructuarius, vbi Bart. ff. Quib. modis vſufr. amitt. Cephal. conſ. 181. nu. 11. lib. 2. & communem d. Tiraq. de Retr. conuent. §. 5. gl. 4. n. 1.* quamuis aliter dicendum ſit in bonæ fidei poſſeſſore, qui facit fructus ſuos, à quocunque ſeparentur, & cuiuſcunque nomine, *gloſ. in d. l. ſi vſufr. ver. perceperit*, vbi dicit, Vſufructuarium non tranſmittere ad hæredes fructus ſeparatos, niſi ſeparati
8 fuerint facto hominis; ſecus ſi caſualiter, vt vi ventorum, aut alio modo; vnde fructus per ſe cadentes, vt caſtaneæ, nuces, oliuæ, & ſimiles, non pertinent ad vſufructuarium, niſi viuens eos perceperit, aliàs ſpectant ad proprietarium, *vt notat Bald. ibid. Caſtill. vbi ſup. n. 32. latè Tiraq. d. §. 5. gl. 4. n. 1. & ſeq.*

9 Idem ius obſeruandum eſt quoad penſiones, quæ pro fundis, ſeu prædijs locatis præſtantur: nam ſi fructuarius decedit fructibus iam collectis, penſio debita per colonum pertinet ad hæredes vſufructuarij, etiamſi fructuarius deceſſerit, antequam aduenerit dies ſolutionis; ſecus ſi fructus collecti non eſſent, quia in hoc caſu penſio non ſpectat ad hæredes fructuarij, etiamſi fructus eſſent iam maturi *d. l. defuncta, ff. de vſufr. vbi Doctores communiter, Alex. conſil. 82. num. 16. lib. 2. Honded. conſ. 85. num. 15. 25. 29. & 30. lib. 2.* vbi quod ſi fructus partim ſint collecti, & partim non ſolutio penſionis fieri debet hæredibus Vſufructuarij pro rata fructuum collectorum, *vt notat etiam Caſtill. d. cap. 77. num. 20. & ſeq. vbi alios refert.*

10 Quæres quomodo fieri debeat diuiſio inter hæredes Beneficiati defuncti, & ſucceſſorem in beneficio? Reſp. huiuſmodi diuiſionem faciendam eſſe iuxta terminos *d. l. defuncta*, prout diximus de vſufructuario: beneficiarius enim vſufructuario comparatur, *iuxta gloſ. communiter receptam in capite ſi propter ver. primi anni, de reſcrip. in 6.* & ideo attento iure communi fructus à ſolo ſeparati pertinent ad hæredem Beneficiati defuncti, pendentes verò ad ſucceſſorem, *Nauar. de Redit. benef. quæſt. 2. mon. 13. & conſil. 7. num. 1. de Succeſſ. ab inteſt. & conſil. 3. de Donat. Ludouic. deciſ. Peruſ. 33. num. 1. Rot. deciſ. 761. parte 1. Diuerſ. Barboſ. de offic. Epiſc. par. 3. alleg. 117. num. 6. latius diximus in Tr. de Regin. Eccleſ. Epiſc. lib. 3. capite 9. num. 20. & ſeq.* quod etiam procedit iuxta conſtitutionem Iulij Papæ III. reſeruantis ſucceſſori omnes fructus non exactos, licet in locum ſucceſſoris fuerit ſubrogata Camera Apoſtolica, cui per conſtitutiones Pij IV. & aliorum Pontificum applicantur loco ſpoliorum omnes fructus non exacti, *vt notat Honded. conſ. 85. num. 6. 7. 34. & ſeq. lib. 2.*

11 Item penſiones Eccleſiaſticæ debentur hæredibus Penſionarij non quidem pro rata temporis, ſed fructuum perceptorum, *iuxta textum in d. l. defuncta, Honded. conſ. 85. num. 23. & ſeq. lib. 2. & ita ſeruat Rota Romana teſte Card. Cauaier. deciſ. 129. Coccin. dec. 327. Burat. deciſ. 670. latè Mareſcot. var. lib. 2. cap. 18. num. 50.* vbi addit, quod capitulum iure accreſcendi recipiens fructus, vel diſtributiones alicuius canonicatus propter abſentiam, vel

obitum canonici, tenetur ad ſolutionem penſionis reſeruatæ ſuper dictis fructibus, vel diſtributionibus: *quicquid dicant alij DD. apud Gaſtil. de vſufr. c. 79. n. 17. Grati. in. diſcept. for. cap. 548. n. 43.*

12 Notandum tamen eſt quod ſi penſio voluntariè transferatur per ipſum Penſionarium abſque reſeruatione eiuſdem penſionis pro tempore decurſo, tunc penſionario non debetur pro aliqua parte temporis præteriti, nec fit diuiſio pro rata inter transferentem, vel eius hæredes, & translatatium, etiamſi terminus penſionis per paucos dies poſt factam translationem ceſſerit, *Put. dec. 14. lib. 3. Honded. conſ. 85. n. 5. lib. 2.*

13 Notandum 2. quod fructibus non perceptis ob ſterilitatem, bellum, aut alium caſum fortuitum non debetur penſio, quamuis reſeruata fuerit cum clauſula, quod non poſſit peti remiſſio etiam ob caſus fortuitos, & inſolitos, vel quod Beneficiatus teneatur ad caſus etiam non cogitatos: quia non eſt veriſimile, quod Papa voluerit beneficiatum teneri de proprio, *vt deciſum refert Ric. in Prax. for. Eccl. p. 1. reſ. 382. Millin. dec. 139. latè Mareſc. var. l. 2. c. 18. n. 8. & ſeq. vbi alias Rotæ deciſiones refert.*

14 Notandum 3. quod ſi fructus, ſuper quibus eſt impoſita penſio dictim percipiantur, tunc diuiſio deberet fieri pro rata temporis, *Gabr. conſ. 19. lib. 2. & alij communiter.*

Notandum 4. quod penſio debetur tantùm ex fructibus beneficij recollectis, *Rot. dec. 77. n. 1. p. 3. Recent.* equitas enim non patitur, vt Rector beneficij ſoluat penſionem, ſi non percepit fructus, *vt inquit Put deciſ. 185. nu. 1. & 2. lib. 2. vbi de communi*: & ideò ſi penſio ſoluenda eſt in duobus terminis, puta die Natiuitatis Domini, & S. Ioannis Baptiſtæ, & Rector beneficij ceperit poſſeſſionem de menſe Maij, non teneretur ſoluere terminum in feſto S. Ioannis Baptiſtæ de menſe Iunij, ſi non percepit fructus, ſiue rector ipſe conſenſerit penſioni, ſiue in beneficio ſucceſſori: tum quia diuiſio terminorum fit cauſa commodioris ſolutionis, tum etiam quia ſemper ſubintelligitur conditio, dummodò Rector fructus perceperit; & ideò ratione termini S. Ioannis penſio cenſetur tunc reſeruata ſuper fructibus futuris, *Pariſ. de Reſign. lib. 2. q. 8. n. 51. & 52. Put. d. deciſ. 185. per tot. lib. 2.* vbi etiam, quod Rector pro fructibus vnius anni ad tres ſolutiones cogi non debet, *Caualer. dec. 129. n. 2.* vbi dicit, quod pro vna integra recollectione fructuum debetur integra penſio; integra autem recollectio dicitur illa, quæ fit quolibet anno completo, incipiendo à die reſeruationis penſionis, & perficiendo eodem die anni ſequentis, *Coccin. dec. 327. n. 1.* vbi quod ſi penſio reſeruetur die 13. Iunij ſoluenda in die Natiuitatis, & S. Ioannis, annua terminatur in alio menſe Iunij ſequentis, licet gratia commodioris ſolutionis penſio ſit diſtributa in duobus terminis.

15 Quæres 2. quomodo facienda ſit diuiſio fructuum inter Reſignantem, & Reſignatarium? Reſp. quod aut reſignatio ſimpliciter, ſi aut ad fauorem certæ perſonæ: primo caſu fructus naturales, & induſtriales à ſolo ſeparati, & ciuiles maturati, ante reſignationem etiam non exacti ſpectant ad reſignantem: alij verò ciuiles, quorum de tempore reſignationis adhuc dies non venerat, ſpectant ad ſucceſſorem, ad quem etiam ſpectant fructus naturales, & induſtriales pendentes, *Ludou. dec. Peruſ. 33. Rot. apud Pariſ. de Salu. interd. dec. 225. & coram Card. Caualer. deciſ. 104. Tiraq. de retr. conu. §. 5. gl. 4. in princ.*

Secundo caſu reſignans percipit fructus maturandos vſque ad diem poſſeſſionis Reſignatarij, *Put. dec. 158. n. 2. & 3. lib. 3. Veral. dec. 82. 84. & 86. p. 3. Coccin. deciſ. 358. n. 5. Rot. deciſ. 515. n. 4. p. 3. Rot. Honded. conſ. 83. n. 8. & ſeq. lib. 2.* vbi etiam dicit, quod penſio percipi ſolita pro fructibus

16 fundi venditi, debetur emptori, ſi fructus illi erant pendentes tempore venditionis, ſi verò iam fuerunt percepti, penſio debetur venditori, etiamſi tempore venditionis dies penſionis ſoluendæ non venerit, *vt notat Bald. in l. 1. n. 19. C. de vſur. & fruct. legat.*

17 Obiectua tamen, quod facta ſimpliciter reſignatione beneficij iuriſpatronatus in manibus Patroni etiam acceptantis reſignationem, non currerent fructus ſucceſſori à die huiuſmodi reſignationis, ſed à die qua ſuperior eccleſiaſticus prædictam reſignationem admiſit, quia antea beneficium non dicitur vacare, *latè Ricc. in Prax. for. Eccleſ. p. 2. reſ. 166.*

18 Obſerua 2. quod non abdicatur ius à Reſignante, niſi ipſemet Reſignans perſonaliter, ſi præſens fuerit in Curia, alioquin per procuratorem ad hoc ſpecialiter conſtitutum, in Camera, vel Cancellaria expeditioni expreſsè conceſſerit, & iurauerit, ita, vt donec conſenſus huiuſmodi à Notario in libris authenticis Cameræ vel Cancellariæ infra tres menſes in materijs Franciæ, in alijs verò infra 15. dies à die, quo Datarius ſupplicationem ad regiſtrum, vel à Summiſtam miſerit, computandos, extenſus non fuerit, licitum ſit à reſignatione recedere, *vt ex Cancellariæ regul. & conſtit. Clementis VII. incip. Sanctiſſimus in Chriſto Pater &c. atque ex plurimorum DD. ac Sacræ Rotæ Rom. auctoritatib. probat Pariſ. de reſign. lib. 8 q. 8. n. 1. & ſeq* vbi etiam dicit, quod licita eſt pœnitentia, donec vterque conſenſus Reſignantis, & Reſignatarij extendatur, additque *nu. 96.* quod mortuo Reſignante, antequam Reſignatarius conſentiant, beneficium vacat per obitum Reſignantis.

19 Quæres, intra quantum tempus procurator conſtitutus ad reſignandum poſſit præſtare conſenſum? Reſp. quod ſi ſupplicatio eſt ſignata, tunc debet præſtare conſenſum ante ſex menſes, ſi verò ſupplicatio non eſt ſignata, etiam poſt ſex menſes, immò etiam poſt quadriennium poteſt præſtari conſenſus: nam voluntas ſemper cenſetur durare, donec de mutatione appareat, *l. ſancimus, C. de Teſtam. & ita reprobata ſentent. Paul. de Caſtr. conſ. 12. col. 2. lib. 1. tennis Rota in Abulen. Canonicatus, & præbendæ die 21. Nouembris 1543. coram Card. Santacruce vt refert Pariſ. de Reſign. benef. lib. 9. q. 13.* ſubdens, *lib. 10. q. 1. nu. 45.*

20 quod Reſignatarius tenetur litteras expedire in tempore dato ad publicandam reſignationem.

21 Obſerua 3. quod renunciatio facta per procuratorem, & per ſuperiorem admiſſa trahitur ad diem confecti mandati ita, vt cenſeatur amiſſum beneficium quoad proprietatem, & poſſeſſionem tempore, quo fuit confectum mandatum, *ſecundùm magis communem DD. opinionem*; nam eo ipſo, quod quis conſtituit procuratorem ad renunciandum, quoad ſe videtur habere proprietatem, & poſſeſſionem pro derelicta: quemadmodum conſtituens procuratorem ad adeundam hæreditatem cenſetur eamdem hæreditatem adiuiſſe, cum id pendeat ex nuda voluntate, *Abb. in c. ſollicite, n. 11. de Reſtit. Spol. Bald. in c. audita, eod. tit. Lap. alleg. 24. Ferret. conſil. 93. n. 2. Menoch. in tr. de Recuper. poſſ. remed. 1. nu. 274. Cuiac. lib. 3. obſeru. iur. c. 34. & alij apud Pariſ. loco cit. lib. 9. q. 15.* vbi ex hoc infert, quod ſi quis conſtituit procuratorem ad renunciandum in Romana Curia de menſe Auguſti, & poſtea de menſe Septembris renunciet coram Ordinario, & de menſe Octobris fiat reſignatio per procuratorem: hæc quamuis poſterior attenditur, ſi interim non fuerit reuocatum mandatum.

22 Obſerua 4. quod ius ſimiliter non abdicatur à reſignante, antequam Reſignatarius acceptet beneficium reſignatum; ſed tantùm poſt acceptationem: tunc enim reſignans liberatur ab onere reſidendi, ac ſoluendi penſionem impoſitam ſuper beneficio reſignato, & ab alijs oneribus beneficio annexis, *Caſſad. dec. 1. n. 7. de Renunc. quem refert Caputaq. deciſ. 98. p. 3. Card. Paleot. dec. 33. Gabr. conſil. 192. lib. 1. Burſat. conſ. 361. vol. 4. & alij apud Pariſ. de Reſign. lib. 10. q. 8. per tot. & lib. 1. q. 3. n. 56.* etiam dicit, quod videtur tacitè renunciare qui per triennium non acceptat collationem beneficij.

SVMMARIVM.

1 *Venditori, qui rem venditam iure pacti redimit, debentur fructus percepti poſt pretium oblatum. & depoſitum.*

2 *Quid ſi pretium offeratur, quando fructus ſunt pendentes, & n. 3. & 8.*

3 *Quando bienninm pro vno anno computetur.*

4 Qua-

4 *Quomodo diuidantur fructus pendentes cum emptore prædij ad vitam.*
5 *Quid ſi emptor fructus immaturos collegerit, & n. 6.*
6 *Explicatur textus in l. ſi ſeruus ſeruum §. ſi oliuam, ff. ad l. Aquil.*
Quid ſi tempore primæ venditionis pendentes erant fructus & eodemmet tempore cadat luendi terminus, ibid.
7 *An emptor teneatur venditori ad aliquod intereſſe, ſi fundum eo anno non coluit.*
9 *Fructus pendentes in fundis tempore, quo cedit dies legati & fideicommiſſi, ad fideicommiſſarium tantum ſpectant.*
10 *Fructus pendentes pars rei ſunt.*
11 *Defuncto vſufructuario fructus pendentes ad Proprietarium ſpectant.*
Quid ſi hæres grauatus, vel vſufructuarius impenſas fecerit, ibidem.
12 *Ad quem ſpectent fructus pendentes rei emphiteuticæ emphiteuſi finita.*
13 *Vendito fundo fructus pendentes venditi cenſentur, ſi ipſemet venditor coluerat.*
14 *Coloni pars non cenſetur vendita.*

CAP. XLVIII.

Quomodo diuidantur fructus inter emptorem, & venditorem, quando res vendita iure pacti redimitur.

1 COmmunis eſt concluſio, quod fructus percepti, antequam pretium fuerit oblatum, & depoſitum à venditore, pleno iure debentur emptori; fructus vero percepti poſt pretium oblatum, & depoſitum debentur venditori, *vt aperte deciditur in l. 2. vbi Doctores communi-*
2 *ter, C. de pact. int. empt. & vendit.* niſi pretium offeratur, quando fructus ſunt pendentes: tunc enim diuiduntur inter emptorem, & venditorem pro rata temporis, *iuxta terminos l. diuortio ff. ſolut. matr.* nam cum venditor vſus fuerit pretio ſibi dato ab emptore, equum etiam eſt, vt emptor in tali caſu aliquid percipiat, cum ex ea pecunia, vel aliam rem fructiferam, vel aliud lucrum acquirere potuiſſet, *ita Raph. Cum. in l. qui Romæ, ff. de verb. oblig. & in l. vlt. n. 5. ff. de Iur. fiſc. Tiraq. de Retr. conu. §. 5. gl. 4. nu. 5. Couar. var. reſ. lib. 1. cap. 15. n. 6. & 17. Rol. conſ. 27. nu. 17. & ſeq. lib. 2. Mantic. de Tacit. & ambig. conu. lib. 4. tit. 32. num. 102. vbi dicit, hanc eſſe æquiorem, & communiorem DD. ſententiam Theſaur. dec. 56. n. 2. Peregr. de fideic. art. 49. nu. 98. Caualc. de vſufr. n. 244.*

3 Quare ſi vendidi tibi vineam die 1. Ianuarij cum pacto de retrouendendo, & elapſis aliquot annis die 1. Septembris offero tibi pretium, ante omnia ſumptus ex fructibus vineæ, ſiue eorum pretio deducendi ſunt, & de reſiduo fiunt duodecim partes, quarum octo ad te ſpectabunt, quia poſſediſti vineam per octo menſes illius anni, & reliquæ quatuor mihi debentur, *vt rectè exemplificat Cancer. var. p. 1. c. 13. n. 65.* vbi etiam dicit, quod ſi fructus non colligantur, niſi ſemel biennio, totum biennium pro
4 vno anno computatur, *Grat. diſc. for. c. 471.* vbi dicit, quod in emptore prædij ad vitam fit diuiſio fructuum pendentium etiam pro rata temporis.

5 Si verò emptor fructus immaturos collegerit, illud tempus inſpicitur, quo fructus fiunt maturi, vt reſtitutio fiat pro rata temporis non autem illud tempus, quo fuerunt collecti *gl. in l. in fructu, ff. de vſuf. leg. per l. & hæc diſtinctio, §. cum fundum, ff. locat.* niſi fortè ex fructibus im-
6 maturis maior redditus colligatur, qualis eſt olea, *vt in d. l. in fructu:* nec aduerſatur *tex. in l. ſi ſeruus ſeruum, §. ſi oliuam ff. ad l. Aquil.* qui videtur contrarius: quia intelligitur de oliua nimium immatura, *vt declarat Mantic. loco cit. n. 113. & ſeq.* contrarium tamen tenuit *Zoanet. in d. l. 2 num. 137. C. de pact. int. empt. &c. quem refert. Theſaur. deciſ. 56. n. 3.* vbi dicit, nullam inter emptorem, & venditorem fructuum eſſe diuiſionem faciendam, ſed tempus initi contractus, & cadentis diei ſpectandum eſſe: ita, vt ſi illo anni tempore, quo primitus facta fuit venditio extabant fructus in fundo, eodem modo retrouenditio facienda ſit; ſi verò lectis fructibus fundus emptus fuerit, nullo iure redemptio ante perceptos fructus fieri poſſit; quæ quidem opinio procedere poteſt, ſi tempore primæ venditionis pendentes erant fructus, & eodem tempore cadat luendi terminus, non autem ſi quocunque tempore fieri poſſit retrouenditio, *vt declarat idem Theſ. d. dec. 56. n. 3.*

7 Sed quæres, an emptor teneatur venditori ad aliquod intereſſe, ſi fundum eo anno non coluit? Reſp. negatiuè, etiamſi nullus perceptus ſit fructus, *l. venditor ex hæreditate, ff. de Hæred. vel act. vend.* quod intellige, modò emptor in mora non fuerit, *vt dicit Bart. in l. videamus generatim ff. de vſufr.* quicquid dicat *Mantic. d. lib. 4. tit. 32. n. 106. cum ſeq. & alij.*

8 Notandum eſt autem, quod prædicta concluſio, videlicet, quod fructus pendentes diuidi debent pro rata temporis inter primum venditorem & emptorem, intelligenda eſt, quando retrouenditio eſſet facienda pro eodemmet pretio; ſecus ſi non adeſſet huiuſmodi pactum, pro eodem pretio: quia tunc intelligeretur pro pretio iuſto æſtimando arbitrio boni viri ſecundùm tempus retrouenditionis, quo caſu fructus pendentes vna cum proprietate æſtimandi ſunt, *Caualc. de vſufr. mulier. relict. nu. 244. Tiraq. de Retr. conu. §. 1. gl. 3. n. 2. Cepol. de ſimul. contract. in 4. præſumpt. n. 39. Couar. var. lib. 1. c. 35. Soc. in l. qui Romæ, n. 20. ff. de verb. oblig. Grat. dec. 176. n. 5.*

9 Notandum 2. quod fructus pendentes in fundis tempore, quo cedit dies legati, & fideicommiſſi non diuiduntur pro rata temporis inter hæredem, & fideicommiſſarium, ſed ad fideicommiſſarium tantùm ſpectant, etiamſi maior pars anni præteriiſſet, & eorum collectio proxima eſſet, *l. Herennius, 1. ff. de vſufr.* quia fructus pen-
10 dentes pars rei ſunt, *l. fructus pendentes, ff. de rei vindic.*
11 item defuncto vſufructuario fructus pendentes ad Proprietarium ſpectant, *l. 6. vſufructuarius, ff. Quib. mod. vſufruct. amitt.* detractis tamen per hæredem grauatum, ſiue vſufructuarium impenſis factis gratia fructuum quærendorum, *l. ſi à Patre, 39. §. fin. ff. de Petit. hæred.* idemque di-
12 cendum eſt de fructibus pendentibus rei emphiteuticæ emphiteuſi finita: tunc enim ad Dominum ſpectant, *Alex. in l. diuortio, n. 4. ff. ſol. matrim. Bald. in c. 1. §. his conſequenter, tit. Hic finitur lex &c. Tiraq. de retract. conuent.*
13 *§. 5. gl. 4. n. 2.* Item vendito fundo fructus extantes, ſeu pendentes venditi videntur, ſi ipſemet venditor coluerat, *l. Iulianus. §. ſi fructibus, iuncta gl. in ver. exploratum eſt,*
14 *ff. de Action. emph. Theſaur. dec. 53.* vbi etiam dicit, quod Coloni pars non cenſetur vendita, ſiue emptor ſciuerit, ſiue ignorauerit, agrum per Colonum coli, *late Peregr. de fideicom. art. 49. n. 91. & ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Emphiteuſi finita ex culpa emphiteutæ, fructus omnes ſpectant ad Dominum.*
2. *Quid ſi emphiteuſis finitur abſque culpa emphiteutæ.*
3 *Ad quem ſpectent melioramenta facta in re emphiteotica emphiteuſi finita.*
4 *Ad quem ſpectent fructus rei feudalis, ſi feudum morte, vel alio modo amittatur.*

CAP. XLIX.

An, & quando emphiteuſi finita fructus vltimi anni diuidendi ſint inter Dominum, & hæredes emphiteutæ.

1 REſp. quod aut emphiteuſis finitur ex culpa emphiteutæ, puta propter canonem non ſolutum, ſeu propter alienationem aut aliquod delictum, & tunc fructus non diuiduntur, ſed omnes ſpectant ad Dominum: aut
2 finitur abſque culpa, & delicto emphiteutæ, & tunc fructus vltimi anni ſunt diuidendi pro rata temporis in-

ter hæredes ipſius emphiteutæ, & Dominum; cum enim
emphiteuta coluerit fundum, & nihil ei poſſit imputari;
tale ius debet ad eius hæredes tranſire, *Tiraq. de Retract.
conuen. §. 1. gl. 4. n. 2. Molin. de Primog. Hiſpan. lib. 3. c. 11.
n. 17. Caualc. de vſ. fr. nu. 244. alij apud Gratian. diſcep. for.
c. 810. n. 1. & ſeq.* quod etiam ſuadet æquitas tum propter
rei curam, & cuſtodiam, tum etiam propter labores, at-
que impenſas ab emphiteuta factas, aliàs Dominus locu-
pletaretur cum aliena iactura, *l. ſi à Patre, § fin. ff. de petit.
hæred. l. fundus, qui ff. fam. erciſc.*

3 Idem dicendum eſt de melioramentis ab emphiteuta
factis: hæc enim acquiruntur Domino directi, ſi ille
propter culpam cadit ab emphiteuſi; ſecus ſi abſque cul-
pa emphiteuſis finitur, quia tunc huiuſmodi meliora
menta emphiteutæ, eiuſque hæredibus etiam extraneis
debentur, *Bald. in l. ſenatus, §. Marcellus, ff. de l. 1. & eſt
communis, teſte Dec. in auth. qui rem, num. 14. C. de Sacroſ.
Eccleſ. Clar. in § emphiteuſis, q. 45.* vbi etiam dicit, quod
hoc locum habet tam in emphiteuta Eccleſiæ, quam in
emphiteuta priuati.

4 Iure autem feudali conſtitutum eſt, quod ſi Vaſallus
ante Martium decedat ſine hærede maſculo, & contin-
gat, feudum ad Dominum reuerti, tunc omnes fructus
illius anni ex feudo prouenientes ad Dominum perti-
nent; ſi verò poſt Kalendas Martij vſque ad Auguſtum,
omnes fructus, qui interim percipiuntur, ad hæredes va-
ſalli pertinent, *c. 1. §. His conſequenter, in tit. Hic finitur
lex &c. vbi Bald.* huius rei rationem aſſignat, quia poſt
Martium vaſalli debent ſe præparare ad prælium, qua de
cauſa merentur lucrum. Si verò poſt Auguſtum, omnes
fructus anni ſequentis percipiet Dominus, non autem
anni, quo defunctus eſt vaſallus, *vt in d. §. his conſequenter
quem textum ita intelligit Iſern. ibidem, Fachin. contron.
iur. lib. 7. c. 91. verſ. tertia eſt ſententia, Zaſius de Feud. p. 10.
nu. 109. verſ. vltimo eſt videndum de fructibus Schrader.
eod. tit. 2. p. 9. part. principal. ſect. 3. n. 73. & 74. Piſtor lib. 1.
q. 24. num. 43. & alij apud Gratian. diſcept. for. cap.* 810. *nu.*
12. verùm ſi feudum alio modo amittatur, quam morte,
tunc fructus pendentes ad eum pertinent, ad quem feu-
dum deuoluitur, quia id iuris communis eſt, nec aliud
hoc caſu ſtatuitur in feudis *Bald. in cap. 1. num. 26. tit. An
Agnat. vel filius defunct. &c. & alij apud Tiraq. de Retr.
conuent. §. 1. gl. 4. nu. 3. in fin.*

S V M M A R I V M.

1 *Legatum non cenſetur ademptum, quando teſtator locauit rem legatam ad longum tempus.*
Quid ſi locatio eſſet perpetuo duratura, ibid.
2 *Per locationem ad longum tempus acquiritur conductori ius in re: & n. 23.*
3 *An legatum adimatur, ſi in re legata conſtituatur vſusfructus, hypotheca, vel imponatur cenſus.*
4 *Quando hæres teneatur pignus luere pro legatario.*
5 *Pignus, & hypotheca eſt ſpecies alienationis.*
6 *Teſtator videtur reuocare legatum, ſi pleno iure rem legatam alienauit: declaratur n. 7. & 14. limitatur n. 22.*
7 *Per alienationem neceſſariam legatum non cenſetur reuocatum: declaratur n. 15.*
8 *An legatarius emens rem ſibi legatam, cenſeatur renunciaſſe legato.*
9 *Dominus comparens in iudicio, quando cenſeatur reuocaſſe procuratorem.*
10 *An legatum cenſeatur reuocatum, quando eſt facta alienatio cum pacto de retrouendendo.*
11 *Quid ſi obligatio, ſeu pignoratio facta fuerit pro tanta pecunia, vt nulla ſit ſpes luitionis, & n. 13.*
12 *An & quando in re pignorata habeat locum retractus.*
14 *Quid ſi teſtator rem legatam permutauerit.*
15 *Quando teſtator legans nomen debitoris, illudque poſtea exigens, cenſeatur reuocaſſe legatum.*
16 *An legatum cenſus adimatur ex illius retrouenditione.*
Quid ſi aliquod prædium fuerit in ſolidum receptum pro hæredibus, & ſucceſſoribus, ibidem.
17 *Legatarius dicitur ſucceſſor, & hæres.*
18 *In dubio cenſetur facta alienatio ex cauſa neceſſaria: declaratur n. 19.*
20 *Si teſtator viuens alij rem legatam donauit, omnino extinguitur legatum.*
21 *Nemo in neceſſitatibus liberalis exiſtit.*
22 *Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias cauſas.*
23 *Quando cenſeatur facta locatio ad longum tempus.*
24 *Ex locatione ad longum tempus transfertur dominium vtile, & poſſeſſio naturalis.*

C A P. I.

An legatum cenſeatur ademptum, quando teſtator locauit rem legatam ad longum tempus.

1 RESp. negatiuè, dummodò locatio non ſit perpetuò
2 duratura: quamuis enim per eam acquiratur con-
ductori ius in re, non tamen dicitur alienata proprietas
rei: nam adhuc effectum ſatis non eſt, quod in re legata
conſtituatur ius alteri per teſtatorem, *latè Alex. conſ. 168.
num. 3. lib. 6. Simon de Pret. de interpret. vlt. volunt. lib. 4.
verſ. ad quartum dico num. 14. fol. 474. Gratian. diſcept. for.*
3 *c. 251. num. 32. & ſe.* vbi ex hoc infert, quod ſi in re alteri
relicta conſtituatur vſusfructus, hypotheca, vel impona-
tur cenſus, non propterea adimitur legatum: immò hæ-
res in tali caſu tenetur pignus luere, & ſoluere legatario,
4 *lib. 3. C. de leg.* quamuis enim pignus, & hypotheca ſit
5 ſpecies alienationis, *l. fin. C. de Reb. alienis non alienam.* ta-
men non eſt propria, plena, & perfecta alienatio, cum
non tranſeat dominium, ſed quoddam ius in re, *vt decla-
rat Gomes. var. reſ. c. 12. de l. n. 56. & alij apud Gratian. di-
ſcept. for. d. c. 251. n. 44. & 45.*
6 Secus eſſet, vbi teſtator pleno iure alienauit rem lega-
tam, quia tunc videtur reuocare legatum, *§. ſi rem ſuam*
7 *inſtit. de legat.* quod intelligendum eſt de alienatione vo-
luntaria; non autem neceſſaria, per hanc enim alienatio-
nem neceſſariam legatum non cenſetur reuocatum, *l.
rem legatam, ff. de Adim. legat. l. fideicommiſſa, §. ſi rem, vbi*
8 *DD. ff. de leg. 3.* etiamſi res ipſi legatario venderetur; nam
legatarius emens rem ſibi legatam in tali caſu non cen-
ſetur renunciaſſe legato, *Bart. in l. qui Romæ, §. duo fra-
tres, n. 26. q. 12. ff. de verb. oblig. Honded. conſ. 61. nu. 18. lib. 1.
Cephal. conſ. 84. n.* 8. vbi dicit, quod ſi legatarius pretium
9 ſoluit, poteſt illud repetere ſi verò non ſoluit, poteſt reti-
nere. Hinc dixit *Bald. in d. §. Si rem, Grat. d. c. 251. nu. 58.*
quod Dominus videtur reuocare procuratorem, ſi com-
pareat in iudicio voluntariè: ſecus ſi ex neceſſitate, *probat.
tex. in c. ſi quem, de procur. in 6.*
10 An vero cenſeatur receſſum à legato, quando eſt facta
alienatio cum pacto de retrouendendo: Reſp. affirmatiuè:
quia eſt vera, & propria alienatio, *Grat. diſc. for. c. 251. nu.
49. poſt Gomeſ. var. reſ. tit. de l. to. 1. c. 12. n. 56. ad fin.*
11 Addit *Bart. in l. rem legatam, in fin. ff. de Adim. leg. Alex.
conſ. 116. n. 5. lib. 6.* quod ſi obligatio, ſeu pignoratio facta
fuiſſet pro tanta pecunia, vt nulla eſſet ſpes luitionis, tunc
cenſetur reuocatum legatum; ex quo infertur, quod licet
12 in re pignorata non habeat locum retractus, tamen ſi res
tanti ſit pignorata, vt ſimiliter non ſit ſpes luitionis, re-
tractus locum habebit, *vt poſt Ign. in l. 1. § ſeruus ff. de Se-
natuſc. Sylla. tradit Tiraq. de Retract. lign. §. 1. gl. 14. n. 127.
Gratian. c. 422. n. 23. & ſeq.*
13 Hoc tamen limitatur, vbi teſtator rem maiorum ſuo-
rum ità obligauerit: tunc enim veriſimilius eſt, huiuſmo-
di rem cum animo reluendi fuiſſe alienatam propter pro-
babilem affectionem; niſi fortè eſſet legata extraneo, quia
tunc ceſſat ratio affectionis, *Card. Mant. de coniect. vltim.
volunt. lib. 12. tit. 6. n. 23. quem refert, & ſequitur Gratian.
d. c. 251. num. 47.*
14 Obſerua tamen, quod, vt alienatio voluntaria ex-
tinguat legatum, duo requiruntur, videlicet, quod te-
ſtator per huiuſmodi alienationem voluerit adimere le-
ga-

Digitized by Google

gatum, *d.§.ſi rem ſuam. Inſt. de legat.* vnde ſi teſtator rem
legatam permutauerit, adhuc deberetur res permutata:
quia per talem permutationem non videtur habuiſſe ani-
mum adimendi legatum, *Socin.iun.conſ.162.n.22.& ſeq.
lib.2.Corn.in l.1.circa med. ver. in dubijs autem C. de l. &
alij apud Honded.conſ.61.n.36.lib.* 1. Secundò requiritur,
quod res fuerit tradita, aut pretium receptum: nam ſolus
contractus non videtur extinguere legatum, *l.prædia, §.
liberto, ff.de fund.Inſtr.Bald.in l.3.n.3.C. de leg.& commu-
nem dicit Grat.d.c.251.n.61.*

15 Obſerua 2. quod neceſſitas in propoſito non ſolum
conſideratur propter debitum, alimenta, aut ſimilia, ſed
etiam propter coactionem Iudicis, vel Superioris, vel
metum, ne compellatur, *Bald.in d.l.fideicommiſſa §.ſi rem,
ff.de l.3.& alij communiter*; & ideò ſi teſtator legauit no-
men debitoris, & illud poſtea exegit recipiendo à debi-
tore ſponte offerente, non cenſetur reuocaſſe legatum,
ſed pecunia exacta peti poteſt, cum etiam inuitus com-
pelli potuiſſet ad recipiendum, *d.§.ſi rem, vbi DD.* ſecus
eſſet, ſi teſtator prouocauit debitorem ad ſoluendum;
quia in tali caſu extinguitur legatum nominis debitoris,
niſi pecuniam retinuerit ſaluam, vel alteri debitori mu-
tuauerit, vel de dicta pecunia ſpeciem emerit, *d.l. fidei-
commiſſa, §.ſi rem, vbi Bald.& alij Aret.in d.§.ſi rem
ſuam, nu.3. Inſt. de legat. Corn.conſ.26.col.fin.lib.2.Capr.
conſ.112.col.vlt.quos refert Grat.diſc.for.c.251.num.57.&
ſeq.* ſubdens, quod conſtare debet de iſta ſolutione ſpon-
tanea, cum à communiter contingentibus non ſoleant
debitores magnæ quantitatis offerre, & ſponte creditori-
bus ſoluere, *Hond.conſ.61.n.23.lib.1.*

16 Hinc etiam infertur quod legatum cenſus non adimi-
tur ex illius retrouenditione, quia emptor cenſus tene-
tur illum retrouendere; & ideò ſi in ſolutum fuit rece-
ptum prædium pro pretio cenſus, tale prædium poteſt
per legatarium vendicari, ſicut ſi pecunia debita ſoluta
fuiſſet eidem teſtatori, & adhuc ſtaret in arca ipſius, *Bal.
in l.2.n.12.verſ.in contrarium, C.de legat.* & in ſpecie pre-
dij dati in ſolutum pro cenſu, quamuis eſſet voluntariè
acceptum, tradit *Hond.conſ.61.n.23 & ſeq.lib.1.vbi citat
Roman.conſ.229.col.2.verſ. vltimò præſuppono, Menoch.
conſ.254.n.8.verſ.& accedit, & n.9.lib.3. Mantic.de con-
iect.vlt.vol.lib.12.tit.2. nu.21.* etiamſi ſubrogatio prædij
fuerit facta pro hæredibus, & ſucceſſoribus, cum legata-
rius dicatur ſucceſſor, & hæres, ita vt ei quoque cenſeatur
17 facta ſtipulatio, *l.in conuentionibus, ff. de verb.ſignif. latè
Grat.diſc.for.c.316.n.1.& ſeq.*

18 Obſerua 3. quod ſi non conſtaret, an ex voluntaria cau-
ſa, vel neceſſaria fuerit facta alienatio, in dubio cenſetur
facta ex neceſſaria, ita, vt legatum non cenſeatur adem-
ptum, *Alex.conſ.168.n.5.l.6.* vbi dicit, quod hæredi incum-
bit onus probandi, teſtatorem non ex cauſa neceſſaria, ſed
voluntaria alienaſſe; *& conſ.157.n.1.lib.7. Iac. But. in l.3.
C.de legat.Crau.conſ.784. nu. 6.& 8.in fin.l.5.& alij apud
19 Hond.conſ.61.nu.38.& 39.lib.1.* quod intelligendum eſt,
20 quando alienatur alio titulo, quam donationis: nam ſi te-
ſtator viuens alij rem legatam donauit, omninò extingui-
tur legatum; nec diſtinguimus in tali caſu, vtrum propter
neceſſitatem rei familiaris, an mera voluntate donauerit,
21 quia hæc diſtinctio in donantis munificentiam non ca-
dit, cum nemo in neceſſitatibus liberalis exiſtat, *vt ex
textu in l rem legatam ff.de Adim.legat.*

22 Obſerua 4. quod per alienationem rei non extingui-
tur legatum ad pias cauſas, *Bart.conſ.26.* vbi dicit, quod
ſi teſtator mandat, conſtrui eccleſiam in tali domo, quam
poſtea alienat, tamen non extinguitur huiuſmodi lega-
tum: quinimmò conſtrui debet Eccleſiam in ea domo, ſi
fieri poſſit, aliàs in alio loco, *latè Tiraq.de Priuil. piæ
cauſ.priuil.40.41.& 42.*

23 Quando verò cenſeatur facta locatio ad longum tem-
pus? Reſp. quod locatio ad decennium, vel ad vitam ali-
cuius dicitur ad longum tempus, *ſecundum Paul.de Caſtr.
conſ.4.nu.3.lib.1.Alex.conſ.17.num.2.& 3.lib.4.Dec.conſ.
204.n.1.Ruin.conſ.61.n.1.lib.1.Tiraq.de Retr.lig.§.1.gloſ.
14.n.79.Aret.conſ.55.n.2.Rim.iun.conſ.234.nu.70. Couar.
var.reſ.lib.2.cap.16.n.1.& 3.& alios apud Mant.de Ta-
24 cit.lib.5.tit.4.n.8.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ex locatio-
ne ad longum tempus transfertur dominium vtile, &
poſſeſſio naturalis, *Rota deciſ.135.n.1.& ſeq.p.7. Recent.
ſed vide quæ diximus ſup.cap.10.*

Antonell. de Tempore.

SVMMARIVM.

1 *A falſo quis excuſatur prætextu obliuionis.*
2 *Ad inducendam obliuionem quodnam tempus requiratur, & num.4.*
Quando ſecundum teſtamentum ſubſtineatur, etiamſi omiſſa fuerit reuocatio clauſulæ derogatoriæ appoſitæ in primo, ibidem.
3 *Officialis propter multitudinem negotiorum præſumitur non habere memoriam eorum, quæ ab ipſomet in officio geſta ſunt.*
5 *Quando obliuionis præſumptio excludatur.*
6 *Quando reus ſe defendens obliuionibus poſſit torqueri. Et quando teſtis, qui ſe fundat in obliuione, poſſit puniri, ibidem.*
7 *Quid requiratur ad hoc, vt teſtis poſſit puniri de falſo.*

CAP. LI.

An quis à falſo excuſetur prætextu obliuionis.

1 REſp. affirmatiuè, *vt tradunt Doctores in l.peregrè, ff.
2 de Acquir.poſſeſſ.* ad hanc autem obliuionem indu-
cendam ſeu præſumendam, alij decennium requirunt, ſe-
quuti *gloſ. in l.licet, ver.temporis, C. de Acquir.poſſ. quam
communiter approbant DD.teſte Ceual. in ſpec. opin. com-
mun. con. comm. q.98. verſ.ſed contrariam.* Vnde ſtante
lapſu decennij non præſumitur in ſecundo teſtamento
omiſſa reuocatio clauſulæ derogatoriæ ex defectu volun-
tatis, ſed ex infirmitate memoriæ, & conſequenter ſecun-
dum teſtamentum ſubſtinetur *vt ſenſit Maſcard. de Pro-
bat.concl.1122.n.1.& ſeq. vol.2.* verior tamen eſt aliorum
ſententia, qui hoc totum arbitrio Iudicis remittunt; po-
teſt enim obliuio breuiori temporis ſpatio induci atten-
ta rei, & perſonarum qualitate, *gl.in l.furtum, §. fundi quo-
que, ver.vel longo ff.de Vſucap.Socin.ſen.conſ.2.col.3. in fin.
lib.3.Crauet.conſil.241.col.vltim. quos refert, & ſequitur
Menoch.de Arbitr.Iud.caſ.26.num.2.* faciliùs enim mulier
ob ſexus fragilitatem, & ſenex ob cedentem ætatem me-
moria labitur; quemadmodum excuſandus magis eſt is,
qui magna, ac plura negotia, quàm qui minora, aut pau-
ciora pertractat *Crauet. conſ.241. verſus fin. verſ. vidi-
mus alienationem, &c. Cabal. reſol.crim.caſ.24.* vbi excu-
ſat Notarium, qui ſolutus ſit plura inſtrumenta quotidiè
conficere, ob multiplicitatem negotiorum, *Alex.conſ.
3 215.num.5.lib.2.* vbi dicit, quod officialis propter multi-
tudinem, & varietatem negotiorum, præſumitur non ha-
4 bere eorum memoriam, quæ ab ipſomet in officio geſta
ſunt; item faciliùs præſumi poteſt obliuio in facto anti-
quo non notabili, vel implicito, ſeu intricato, vt dicit
*Felin.in cap.accepimus, num.16. extr.de fid.inſtrum.Boer.
5 dec.292.nu.5.Plot.inter conſ.crim.diuerſ.conſ.110. num.13.
lib.1.in prioribus collectis per Zilet.in paruaform. Iaſ.in l.ſi
res obligata, num.36.ff. de leg.1.& alij apud Cabal. ibidem
nu.2.& ſeq.* ſecus ſi factum, ſuper quo contingit dubitari
de obliuione, ſit iuramento firmatum, aut per ſe notabi-
le, & notorium, *Capic.dec.69.n.15.Alex.in d.l.peregrè n.2.*
vbi etiam dicit, quod non præſumitur obliuio, vbi tracta-
tur de lucro captando.

6 Vnde reus defendens ſe obliuionibus non veriſimili-
bus poteſt torqueri, *Bal.in l.accuſationem, n.11.C. qui ac-
cuſ.non poſſ.Clar.in pr.crim.§.fin.q.45.verſ.ſed pone, Boſſ.in
tit.de Reſponſ.à reo fac.n.4.* vbi etiam dicit, quod teſtis in
tali caſu punitur de falſo quod tamen intelligendum eſt,
quando obliuio illa verſatur circa factum principale,
vel qualitates ſiue circumſtantias ſubſtantiales, & mo-
dicum tempus ſit elapſum; ſecus ſi ſuper circumſtantijs

merè accidentalibus, & multi dies ſint elapſi: quia tunc nec reus torqueri debet, nec teſtis de falſo puniri, *vt inquit Clar. loco cit. Menoch. conſ. 248. n. 41. vol. 3. & Marſi. in conſ. 51. n. 67. & ſeq. Alex. conſ. 5. n. 10. vol. 1. & alij, quos refert, & ſequitur Maſc. de Prob. d. concl. 1122. n. 16. & ſeq.* vbi *n.* 32. addit, quod depoſitio teſtis, ad hoc vt poſſit puniri de falſo, debet nocere, vel poſſe nocere alicui.

S V M M A R I V M.

1 *Condemnatio in exilium, vel ad aliam pœnam ad arbitrium, ſeu beneplacitum Iudicis, ſeu Principis, cenſetur perpetua.*
2 *Sententia lata ſimpliciter eſt perpetua.*
3 *Condemnatio facta per Iudicem in pœnam exilij, vel triremium ad tempus, intelligitur durare per decennium.*
4 *Qua pœna puniatur frangens exilium, vel fugiens è triremibus.*

C A P. L I I.

An condemnatio in exilium, vel ad triremes, vel ad aliam pœnam ad arbitrium, ſeu beneplacitum Iudicis vel principis cenſeatur perpetua vel temporalis.

1 RESp. quod cenſetur perpetua, quia perpetuo durare poteſt, *vt notatur in l. Iuriſperitos ff. de excuſat. Tutor. Fel. in c. ex litteris nu. 9. de conſt. Bertaz. conſ. crim. 22. lib. 1. quos refert, & ſequitur Caball. reſ. crim. caſ. 143. n. 12.* non enim extinguitur, ſeu perimitur finito Iudicis officio, vel ipſo Iudice aut Principe mortuo, quia condemnatio fit à Iudice tanquam perſona publica & ſub nomine officij, ſeu dignitatis, quæ ſemper durat, non autem ſub nomine propriæ perſonæ; & ideo arbitrium, ſeu beneplacitum huiuſmodi tranſit in ſucceſſorem: alioquin delicta remanerent impunita, ſi condemnatio morte principis, aut Iudicis, vel eiuſdem remotione ab officio extingueretur, cum hæc aliquando euenire poſſint ſtatim poſt condemnationem, *Dec. in d. cap. ex litteris, nu. 73. de conſtit. Menoch. de Arbitr. Iud. lib. 1. q. 69. n. 7. Clar. in pract. crim. § fin. q. 71. in fin.* quod etiam procederet, quando ipſemet Princeps loqueretur in propria perſona, dicendo, ad beneplacitum noſtrum, ſi ex coniecturis appareat, Principem non de perſona propria, ſed de ſui dignitate intellexiſſe, *Bertaz. loco cit. & alij apud Caball. vt ſupra*
2 *n. 14. & ſeq.* quemadmodum ſententia lata ſimpliciter ſine temporis præfinitione eſt perpetua, *l. ſeruus, vbi DD. C. eod. tit. de Pæn.*

3 Notandum tamen eſt, quod condemnatio facta per iudicem in huiuſmodi pęnas ad tempus non expreſſa certa temporis quantitate, decennium non excedit, *l. ſine præfinito, vbi gloſ. & DD. ff. de Pæn.*

4 Notandum, 2. quod fugienti è triremibus, ad quas damnatus fuit duplicatur tempus, quod ei ſupererat, quando aufugit ſi damnatus fuit in tempus minus decennio; ſi verò in decem annos vel vltra, perpetuaretur pœna per totum tempus vitæ ipſius condemnati; ſi verò in perpetuum, vel ad Principis, ſeu Iudicis beneplacitum, tunc pœna mortis naturalis punitur: ita enim deportati in inſulam, ac damnati in metallum, ſeu in opus publicum puniuntur, *l. relegati, vbi gl. in ver. capitis l. aut damnum §. quiſquis autem, & l. capitalium, §. in exulibus, ff. de pæn.* quarum quidem pænarum loco de conſuetudine ſucceſſit pęna damnationis ad triremes, *Capyc. dec. 153. n. 3.* vel pœna arbitraria, *ſecundum Gandin. in tit. de falſar. n. 3. Crauet. conſ. 18. n. 17. vbi citat Corn. conſ. 175. col. 3. lib. 3. Alex. conſ. 55. n. 1. & ſeq. lib. 7. Guid. Pap. dec. 423. num. 5.* quibus adde *Oſaſch. dec. 105. nu. 7. Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 330. n. 5. Clar. in Pract. crim. lib. 5. § fin. q. 67. verſ. item damnatio &c. & q. 71. verſ. quæro quæ pœna, &c.* vbi dicit quod frangenti finem exilij, ſiquidem iuſſus erat exulare minus decennio duplicatur tempus, quod ſupererat ad exulandum, quando fregit exilium: ſi verò iuſſus erat exulare per decennium vel vltra, perpetuatur exilium: ſi iuſſus erat exulare perpetuò, punitur pœna mortis, *Iodoch. in Pract. crim. c. 58. tit. de exilijs, ſiue Bannis, nu. 7. Ioſeph. Cumia de Sindicat. c. 24. tit. de Sentent. nu. 53. Peguer. in Deciſ. ſeu qu. crim. c. 41. & alios, quos refert & ſequitur Caball. reſ. crim. caſ. 8. nu. 41. & ſeq.* ſubdens *num. 65. & 66.* quod ea, quæ dicta ſunt de condemnatis non obſeruantibus confinia, vel relegationes, & ex triremibus, vel alio loco illis aſſignato ante finitum condemnationis terminum recedentibus, habent locum etiam in non euntibus ad ipſa confinia, relegationes, vel triremes infra tempora eis ſtatuta: paria enim ſunt, quod quis debito tempore non accedat ad confinia, vel poſtquam acceſſerit, ante finitum tempus receſſerit, *per textum in d. l. relegati, ff. de Pæn.*

Et hoc quidem procedit, quod condemnatus vi, & fractis catenis, vel ſi cuſtodia appoſita erat e manibus cuſtodum aufugit, ſecus ſi abſque fractura, & violentia receſſit, quia tunc mitiori pœna punitur, vt de carcerato ſine vi, & fractura aufugiente dicit *Farinac. de Carcer. q. 30. n. 50. verſ. limita hanc, & n. 53. & 54. quem refert Caball. d. caſ. 8. num. 31. 32. & 41.* quo caſu reiteratur eadem pœna, *vt poſt Vinc. de Franch. dec. 140. nu. 8. & ſeq. p. 1. ſcripſit Cabal. vt ſupra num. 49.*

S V M M A R I V M.

1 *Identitas pecuniæ probatur coniecturis.*
2 *Inter coniecturas illa eſt præcipua, quæ colligitur ex breuitate temporis.*
3 *Præſumitur facta ſolutio de eadem pecunia, quando modicum interceſſit interuallum, & n. 5. & ſeq.*
4 *Identitas facilè præſumitur.*
7 *Cenſetur probata identitas rei, probata aliqua qualitate, quæ concordet, vel quando in contractu exprimitur eadem cauſa.*
8 *Quando præſumatur identitas pecuniæ.*
9 *Quando impenſa præſumatur facta de pecunia mutuata.*
10 *An identitas bonorum probari poſſit coniecturis.*

C A P. L I I I.

An identitas pecuniæ probetur coniecturis.

1 RESp. affirmatiuè *Afflict. dec. 23. nu. 3. Cephal. conſ. 170. nu. 25. & 26. lib. 2. & alij apud Surd. dec. 55. n. 12. Gra-*
2 *tian. diſcept. for. c. 955. num. 2. & ſeq.* vbi etiam, quod inter coniecturas illa eſt præcipua, quæ colligitur ex breuitate temporis; præſumitur enim facta ſolutio de eadem pecunia, quando modicum interceſſit interuallum, *arg. l. continuus, ff. de verb. oblig. l. ſi ventri, § fin. ff. de Priuil.*
3 *credit. l. lecta, § dicebam, ff. ſi cert. pet. l. fin. C. de Pignor. Bart. in l. in operis, ff. locat. & in l. Ariſto. nu. 5. ff. quæ res pignor. &c. Alex. conſ. 90. num. 8. verſ. nec habent lib. 3. Crauet. conſ. 153. n. 8. Menoch. lib. 6. præſumpt. 12. n. 5. Ciriac. contr. 219. n. 65. Capyc. dec. 194. n. 15. Surd. d. dec. 55. n. 8. in fin. & dec. 105. n. 8. Rot. dec. 114. n. 3. p. 4. to. 2. in Recens.* vbi, quod
4 identitas facilè præſumitur.
5 Ex quo infertur, quod ſi quis aliquam pecuniæ ſummam ex venditione cenſus receperit, & deinde eadem die, in eodem loco, & coram eiuſdem teſtibus, & eodem notario fundum emerit, vel redemerit, talis fundus præſumitur emptus, vel redemptus ex eadem pecunia, *Bart. in d. l. Ariſt. n. 5. ff. Quæ res pign. oblig. poſſ. Tiraqu. de Retract. lign. §. 32. gl. vn. nu. 24. Menoch. lib. 3. præſumpt. 55. n. 8. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. n. 50. Ciriac. d. contr. 219. n. 65. Ciarlin. contr. for. lib. 2. c. 196. nu. 19. & ſeq. Maſcard.*
6 *de Probat. vol. 2. concl. 924.* vbi, quod duo inſtrumenta eodem die, & hora, coram eiſdem teſtibus, & Notario, facta, præſumuntur correſpectiua, & vnum ineſſe alteri, quando ſubiecta materia id patitur, *Capyc. d. deciſ. 194. nu. 15.* vbi dicit, quod quando quis aliquid emit, videtur

in dubio emiſſe ex illa pecunia,quam conſtat ad eum perueniſſe,*iuxta tex.in d.l.fin.C.de Pign.*

7 Addit *Gratian.diſcep.forenſ.cap.897.num.2. & ſequen.* quod ſtante vicinitate actuum, breuitate temporis identitate cauſæ, & perſonarum, & alijs ſimilibus coniecturis concurrentibus,probatur identitas pecuniæ, etiamſi contractus non fuerint facti eodem loco, & coram eiſdem teſtibus,*Alex.conſ.84.num.4.lib.7.Craues.conſ.198.nu.2.*vbi, quod cenſetur probata identitas rei, quando conſtat de aliqua qualitate,quæ concordet, vel quando in contractu exprimitur eadem cauſa,licet ſumma, ſeu quantitas ſit di-
8 uerſa, ex quo infert *idem Grat.loco cit.* quod ſi pecuniæ acceptæ fuerint ad ſocietatem ad effectum ſoluendi certæ perſonæ,& eadem cauſa contineatur in ſcriptura ſolutionis,præſumitur identitas, & non multiplicatio pecuniarum,non obſtante diuerſitate ſummæ, *latè Seraph.deciſio. 1093.n.1.& ſeq.*

9 Infertur 2.quod ſicut hæres pro impenſa facta in funus, præfertur etiam anterioribus creditoribus, ita creditor, qui mutuauerat hæredi pecuniam,præfertur alijs.ſi hærede ſtatim poſt mutuum receptum mortuo, conſtet, impenſas fuiſſe factas, quia ob temporis breuitatem præſumuntur factæ de pecunia mutuata,*Surd.d.dec.55.num.9.& 10.poſt Bart.& Caſtr.in l.fin. §.in computatione, C.de Iur.delib. Ang.in l.fin. C.de Pignor.Ripa in l.ſi ventri, §.fin.nu.10.& ſeq.ff.de Priuil.cred.Anch.famil.q.lib.1.q.12.n.11.*

10 Quæres, an identitas bonorum probari etiam poſſit coniecturis? Reſp.affirmatiuè,*Rota dec.359.n.45.p.1.to.1. Recen.Dec.conſ.17.n.3.lib.3.Surd.dec.55.n.12.*

SVMMARIVM.

1 *Non ſoluente primo emptore pretium tempore conuento, venditor poteſt rem alteri vendere: limitatur n.8.*
2 *Dominium rei venditæ, & traditæ non tranſit in emptorem,niſi per eum ſolutum fuerit pretium.*
3 *Quid ſi primus emptor pretium obtulerit, antequam venditor ſecundo vendiderit.*
4 *Non obſtante reſeruatione dominij periculum rei venditæ ſpectat ad emptorem.*
5 *Quid ſi emptor poſt venditionem rem conduxerit pro certa penſione,donec pretium integrum ſolueret.*
6 *Quid operetur reſeruatio dominij.*
7 *Pro rata pretij ſoluti fructus debentur emptori.*
8 *Quando habita fuit fides de pretio non poteſt res alteri vendi,nec contractus reſolui ob non ſolutum pretium.*
9 *Quid ſi eadem res duobus diſtrahatur diuerſis temporibus, vel eodem tempore.*
10 *Quis ſit potior,quando res duobus fuit vendita.*

CAP. LIV.

An venditor poſſit alij rem vendere citra pœnam falſi,ſi primus emptor non ſoluerit pretium tempore conuento.

1 REſp.affirmatiuè: tunc enim res habetur pro inempta,& contractus pro infecto, *Odofred.in l.venditor ex hæreditate,ff.de Hæred.vel act.vend. Sali.& cæteri in l.quoties,C.de Rei vend.Alex.& Iaſ.in l.à Diuo Pio,§.ſed ſi emptor, ff.de re iud.& alij apud Menoch.de Arb.Iud.caſ.*
2 *381.num.18.Surd.deciſ.344.nu.15.& 16.* nec dominium rei venditæ, & traditæ tranſit in emptorem niſi per eum fuerit ſolutum pretium, etiamſi venditor dominium huiuſmodi ſibi non reſeruauerit, *l.quod vendidi,ff.de Con-*
3 *trah.emp.§.venditæ,Inſt.de rer.diuiſ.*vnde pæna falſi vendens rem duobus non punitur, niſi primus ſoluerit pretium vel obtulerit venditori,antequam ſecundo vendiderit, *Alex.conſil.86.num.2.lib.6.& alij apud Honded.conſil. 52.num.46.lib.1. Rot.deciſ.281.num.21.& ſeq. apud Pacif.*
4 *de Salu.interd. Mant.de Tac.lib.3.ti.15.num.42.* vbi dicit,quod is,qui probat,ſe pretium numeraſſe,potior habe-
5 ri debet *Gratian.diſcep.forenſ.cap.523.num.1.& ſequ.* vbi addit, quod non obſtante huiuſmodi reſeruatione dominij contractus eſt vndequaque perfectus ità vt etiam periculum rei venditæ ſpectet ad emptorem etiam ſi emptor poſt venditionem rem conduxerit pro certa penſione, do-
6 nec pretium integrum ſolueret: cum reſeruatio dominij nihil aliud operetur niſi ſpecialem quamdam hypothecam,per quam reſeruans præfertur cuicumque creditori, *l.ſicut emptio. ff.loc.& cond.Boſſ.de remiſſ.merced.conduct. num.102. Mant.de Tac.lib.4.ti 24.num.18.Cepoll.cautel.*
7 *125.num.1.* vbi dicit, quod iſta penſio magis debetur de pretio non ſoluto, quàm priore vnde pro rata pretij ſoluti fructus debetur emptori non quidem ratione dominij,ſed ex quadam naturali æquitate, nè venditor lucretur cum iactura emptoris, *Alex.conſ.121.num.1.& 2.lib.4.Tiraq. de Retract.conuen.ad fin.ti.num.71.Gratian.vbi ſupra,nu. 30.& 31.*

8 Limita, quando emptori fuit habita fides de pretio, vel aliter ſatisfactum venditori, vt *in d.l.quod vendidi, vbi Bar.& Bald.& d.§.venditæ,vbi Aret.& alij*, tunc enim non poteſt alteri vendi neque contractus reſolui ob non ſolutum pretium, ſed agitur ad eiuſdem pretij ſeu intereſſe ſolutionem, *Alexand.conſil.121.num.2.libr.4. Ruin. conſil.66.num.7.ad med.lib.4.Tiraq.de Retract.conuen. ad fin.tit.nu.71.quos refert,& ſequitur Gratian.d.c.523.n.18. & ſequ.*

9 Notandum eſt etiam, quod ſi duobus eadem res vendatur diuerſis temporibus, cuilibet præſumitur vendita inſolidum; ſed ſi eodem tempore facta ſit venditio vnicuique pro parte vendita intelligitur, *l.ſi fundus, §. ſi debitor, ff.de Pignor.Mantic.de Tacit.libr.3.titul.15. numer.38.*

10 Notandum 2.quod licet alias re duobus vendita potior ſit is,cui prius res tradita eſt, *l.quoties,vbi Bald.C.de Rei vendic.*fallit tamen,ſi prius vendita fuerit piæ cauſæ: quia tunc pia cauſa præfertur alteri emptori cui fuit prius tradita; ratio eſt, quia in piam cauſam etiam ex ſolo contractu transfertur dominium ſine traditione, *Bart.in l.vlt. Cod.de Sacroſ. Eccleſ.poſt gloſ. ibid.in ver. in rem* vbi addit, hoc procedere, etiamſi fuerit alteri Eccleſiæ poſtea vendita,& prius eidem tradita, *Tiraq.de Priuil.piæ cauſ. priuil.107.*

SVMMARIVM

1 *Quando quis teneatur de occiſo, & quando de vulnerato. & n.2.& 3.*
2 *Statur Iudicio medicorum, an vulnus fuerit lethale, vel non.*
3 *Et an in hoc ſufficiat dictum vnius medici; vel practici periti.*
4 *Quando ſumus in dubio, an vulnus fuerit lethale, vel non, delinquens puniri non poteſt de occiſo, ſed tantum de vulnerato.*
5 *Quid ſi medici non interuenerunt in curatione vulnerati.*
6 *Quando quis præſumatur deceſſiſſe ex vulnere, & quando non,& n.7.*
8 *Si quis mortifero vulnere percuſſerit,& alius poſtea exanimauerit, prior tenetur tantùm de vulnerato, poſterior de occiſo.*

CAP. LV.

An percuſſus & mortuus ex temporis interuallo præſumatur mortuus ex vulnere.

1 HÆc quæſtio frequenter in tribunalibus agitatur: nam ſi percuſſus præſumeretur deceſſiſſe ex vulnere,percutiens teneretur de occiſo, *iuxta textum in l.ait lex,21.§.quod ſi mortiferè,& l.ſi ita vulneratus, 52.ff.ad l. Aquil.* ſecus eſſet, ſi alia de cauſa deceſſiſſe præſumatur: tunc enim de vulnerato actio erit,non de occiſo, *l.qui occidit,30.§.fin ff.eod.tit.*

2 Ad quæſitum ergo reſpondeo,quod aut conſtat, vulnus fuiſſe mortale,ſiue ex euidentia facti,ſiue ex relatione medico-

dicorum,& in tali caſu, ſi ſequatur mors, vulneratus præſumitur deceſſiſſe ex vulnere,& delinquens tenetur pœna ordinaria homicidij per iura ſupra allegata, *Bar. in l. ſi in rixa,17.num.12.ff. ad l.Corn.de Sicar. Mareſc.var.lib.2.c.128.n.1.* idemque dicendum,ſi vulneratus ſurrexit,& ambulauit,vel quando poſt interuallum deceſſit: quia totum relinquitur iudicio medicorum, qui in curatione vulnerati interuenerunt,*Boſſ.in ti.de Homic.num.115.& ſeq.poſt Soc.conſ.178.col.2.verſ. circa primum,Felin.in c. presbyterum, de Homic.*

3 Aut conſtat, vulnus non fuiſſe mortale, & tunc mors præſumitur eueniſſe alia de cauſa, & delinquens non tenetur de occiſo ſed tantum de vulnere, *d.l.qui occidit,ſ. fin.* præſertim ſi conſtaret de alio diuerſo morbo non deriuante ab ipſo vulnere,*Bald.conſil.137.col.2.vol.2.Rim.ſen. conſil.281.nu.5.& 7.Rim.Iun.conſil.121. per tot.Marſ.conſ. 7.nu.28.Boer.dec.323.num.7.& alij, quos latè recenſet Ciriac.contr.394.num.6.cum ſeq.& num.74.vſque ad fin.* vbi etiam dicit, quod de conſuetudine in hoc ſtatur dicto etiam vnius medici, vel practici Periti; quamuis contrarium ſentiat *Alex.conſ.148.lib.2. Mareſc.var.lib.2.c.128. num.3.& 4.* vbi dicit,quod durante vulnere,licet vulnerato alia ſuperuenerit infirmitas, adhuc mortuus ex illo vulnere præſumitur, quia vulnus ad alia accidentia videtur cauſam præbuiſſe: quod *ſecundùm Mareſc.loco cit.* procederet etiam ſanato vulnere, vbi languor & ſtimulus eiuſdem vulneris vulneratum iterum afflixit: quia prima cauſa ſemper perſeuerare, & mortem cauſare videtur, licet ad tempus vacauerit,*c.ad audientiam,c.presbyterum,& c.de cætero, de Homic.* dummodo id imperitiæ, vel negligentiæ medicantium, vel incuriæ, ſeu culpæ ipſius vulnerati attribui non poſſit, *l.qui occidit ſ.vlt.ff.ad l.Aquil.c. tua nos,& c.exhibita, de Homic.*

4 Idem dicendum, quando ſumus in dubio, an vulnus fuerit lethale, vel non lethale quia neque in tali caſu delinquens puniri poteſt de occiſo, ſed tantum de vulnerato, *l.item mela, ſ.Celſus, & l.huic ſcripturæ, iuncta gl.in ver.mortiferè ff.ad l.Aquil.gloſſ. in d. l. ſi ita vulneratus, verſ.teneri ff.eod.tit. Boſſ. d.titul. de Homicid.num.115.&*

5 *ſequen.* vbi addit, quod ſi medici interuenerunt in curatione vulnerati, adhuc pro percuſſore iudicandum erit: quod præcipuè procederet ſtante diuturnitate temporis

6 puta ſi quis poſt octo menſes moriatur: tunc enim non præſumitur quis deceſſiſſe ex vulnere *vt probat textus in cap.extr.de Cleric.percuſſ.Bart.in l.ſi in rixa, num.12.ff. ad l.Corn.de Sicar.Mareſc.var.lib.2.c.128.num.2.* vbi per dictum textus à contrario ſenſu concludit, quod ſi infra octo menſes ſequatur mors, ex vulnere illato præſumitur ſequuta.

7 Hoc tamen intelligendum eſt quando aliquæ ſuper hoc probationes præceſſerunt, puta ſi adhibiti fuerint periti inter ſe diſcordantes,an vulnus fuerit lethale, nec ne: ſecus eſſet,quando nullæ factæ ſunt probationes,nec à fiſco, nec à Reo: quia tunc nulla concurrente probatione, vel præſumptione, in contrarium ad fauorem Rei, vulneratus diceretur deceſſiſſe ex vulnere, *Plaza in Epitom.delict.cap.13.num.10.Gail.lib.2.obſeru.111.nu.10. Corn.conſ. 194.nu.4.lib.2.quos refert,& ſequitur Ciriac.contr.394.nu. 39.& ſeq.*

8 Notandum tamen eſt, quod ſi alius mortifero vulnere percuſſerit,alius poſtea examinauerit, prior non teneretur de occiſo,ſed de vulnerato,quia ex alio vulnere perijt; vnde poſterior tenetur de occiſo,*l.item mela, ſ.Celſus,ff. ad l.Aquil.l.huic ſcripturæ,ff.eod.* idem dicendum,vbi quis cum baculo, vel lapide non mortiferè fuerit vulneratus: quia ſi deinde febre correptus expirauerit, & medici deponant, quod mors ſequuta non eſſet, ſi febris non ſuperueniſſet, vulnerans in tali caſu non teneretur de occiſo, ſed tantùm de vulnere, *Mareſc.d.libr.2.var.cap.128.numer.8.& 9.per d.l.qui occidit, ſ.1.l.huic ſcripturæ, & l.ſi ita vulneratus, ff. ad l. Aquil.* quia maleficium ex propoſito diſtinguitur: nec eſt veriſimile, quod percutiens aliquem baculo, voluerit eum occidere, *l.C.ad l.Corn.de Sicar.*

SVMMARIVM.

1 *Per prohibitionem alienationis inducitur fideicommiſſum, quando Teſtator diſponit in alterius vtilitatem.*
2 *Quando poſſit heres alienare non obſtante prohibitione Teſtatoris,& n.3.*
4 *Quid ſi teſtator dixerit, quod bona remaneant ad perpetuam memoriam ipſius Teſtatoris.*
5 *An hæres cogi poſſit ad faciendum monumentum, quod teſtator ſibi conſtrui iuſſit.*
6 *An in prohibitione alienationis facta pluribus requiratur cauſa.*
7 *Quid ſi prohibitio alienationis ſine cauſa facta fuerit ad tempus.*
8 *Quando bona perpetuo alienari prohibita poſſint alienari.*

CAP. LVI.

Quando per prohibitionem alienationis inducatur fideicommiſſum.

1 RESp.quod per huiuſmodi prohibitionem tunc inducitur fideicommiſſum,quando teſtator diſponit in alterius vtilitatem,& commodum, *l.Quintus, ff. de Ann. legat.* puta ſi alius vocetur in euentum alienationis, vel ſi teſtator dixerit,quod talia bona remaneant in familia, vel ad ſuos poſteros,& deſcendentes perueniant, alias fideicommiſſum non induceretur,*leg. filiusfam.miles, ſ. Diui verus, 2.ff.de leg.1.leg.pater, ſ.Iulius Agrippa,& leg.Lucius Titius,ff.de l.3.Grat.conſ.21.in princ.lib.2.Eugen.conſil.81.num.49.Alciat.conſil.129. lib.9.tom.3. & alij apud*

2 *Gratian.diſcep.for.cap.280.num.1.& ſeq.* vbi dicit, quod

3 prohibitio ſine aliqua cauſa non tenet; & ideò non obſtante huiuſmodi prohibitione poteſt hæres alienare, etiamſi teſtator in tali caſu alienationem infirmauerit,ſeu nullam eſſe dixerit: cum talis prohibitio non ſit præceptum,ſed potius conſilium, & hæredis fauor, cui poteſt renunciari, *l.cum pater, §.mandato,ff.de l.2.* nec ſatis eſſet ſi in prohibitione alienationis teſtator dixerit, quod bona remaneant ad perpetuam memoriam ipſius teſtatoris, quia, id reſpicit ſolùm fauorem ipſius teſtatoris, & ideò alienationem non impedit, *d.l. Quintus,* vbi,quod hæres non cogitur facere monumentum, etiamſi teſtator id iuſſerit in teſtamento,*& l.pater, ſ.Iulius Agrippa,vbi Bart. ff.de l.3.*

6 Amplia 1. etiamſi prohibitio alienationis eſſet facta pluribus: nam etiam in tali prohibitione requiritur cauſa, qua ceſſante non videtur talis prohibitio facta contemplatione aliorum non alienantium, nec poteſt ſumi coniectura quod adſit reciprocum fideicommiſſum, *gl.in l.filiusfam.118. ſ. Diui,2.in ver.eos,verſ. expone caſum ff.de l.1.& in l.quoties,11.in ver.omnib.C.de fideicom.Alex.in l. qui Romæ,ſ.cohæredes,num.4.in ff.de verb.oblig.Gab.conſil.140.n.45.& 46.lib.1.Bero.conſ.66.n.2.lib.2.& q.42.n.4. verſ.Quinimmo duo,Iaſ.conſ.96. col.2.poſt med.lib.4. Odd. conſ.66.n.40.& conſ.67.n.8.Mant.de coniect.vlt.volun.lib. 7.ti.5.n.16.Surd.deciſ.238.n.18.& alij apud Grat.d.c.280. n.15. vbi de magis communi.*

7 Amplia 2. etiamſi huiuſmodi prohibitio alienationis fuerit ſolùm ad tempus, puta ad decem annos, quia ſicut non valet prohibitio circa res ſine cauſa, ità neque valebit circa tempus, cum valeat argumentum, non licet in rebus,ergo neque in tempore,*l.miles,ità, §.& quia diximus,ff.de Teſtam.milit.Crot.conſ.61.in princ.& nu.24. Petr.de fideicomm.q.1.n.32.& alij apud Grat.d.c.280.num. 34.& ſeq.*

8 Addit *Ancharan. conſ.46.Tiraq. de Priuileg. piæ cauſæ priuileg. 148.& alij apud Genuenſ.in tract.de Eccleſ. 330.* quod bona perpetuò alienari prohibita, poſſunt poſt quartum gradum in Eccleſia alienari fauore piæ cauſæ.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Quando non conſtat de conſuetudine concedentis, nec Regionis, emphiteuſi conceſſa à priuato præſumitur perpetua, conceſſa verò ab Eccleſia non intelligitur perpetua, ſed vſque ad tertiam generationem.*
2 *Quid ſi emphyteuſis eſſet inducta ex præſcriptione, puta ſi quis diù rem vti emphiteoticam poſſederit.*
3 *Præſcriptio æquiparatur veritati.*

CAP. LVII.

Emphiteuſis quando præſumatur perpetua, & quando temporalis.

1 RESpon. quod primò recurrendum eſt ad conſuetudinem concedentis: nam ſi erat ſolitus concedere in tertiam generationem, vel in perpetuum, ſic præſumitur conceſſiſſe, *argum. leg. vel vniuerſorum, ff. de Pign. act.* & ſi de conſuetudine concedentis non appareat, recurrendum eſt ad conſuetudinem Regionis, *arg. l. ſi fundus, ff. de euict. l. licet certis, C. de loc. & cond.* ſi verò neque de conſuetudine concedentis, neque Regionis appareat, vel ſi conſuetudo non ſit conſtans, ſed varia, tunc emphiteuſis conceſſa à priuato, præſumitur perpetua, quia talis eſt eius natura, vt in perpetuum porrigatur, *arg. l. obligationum ferè, §. placet, ff. de Act. & oblig. & eſt communis DD. opinio teſte Clar. in §. emphiteuſis, quæſt. 28. in princip.* emphiteuſis verò conceſſa ab Eccleſia non intelligitur perpetua, ſed vſque ad tertiam generationem, *iuxta tex. in §. emphiteuſim, in Auth. de Non alienan. ità Mant. de Tacit. lib. 22 tit. 5. nu. 11. & ſeq. poſt Rom. in l. etiam filij, n. 14. ff. ſol. mat. Alex. in l. qui in aliena, n. 14. de Acq. hæred. Ang. in d. §. emphiteuſim.*

2 Et hoc quidem locum habet, etiamſi emphiteus ſit inducta ex præſcripeione, veluti ſi quis diu rem aliquam tanquam emphiteoticam poſſedit, & pro ea annuum canonem perſoluit; quia tunc etiam conceſſio facta à priuato præſumitur perpetua, quemadmodum conceſſio facta ab Eccleſia intelligi debet vſque ad tertiam generationem,
3 cum præſcriptio æquiparetur veritati, *Couar. var. reſ. lib. 3. c. 10. n. 4. Ruin. conſ. 61. nu. 3. & conſ. 63. num. 7. lib. 1. & alij apud Mantic. loco cit. n. 14. & 16.*

SVMMARIVM.

1 *Quando creditor poſſit pecuniam ad cambia, & recambia accipere.*
2 *Ad hunc effectum requiritur probatio in indiuiduo, quod creditor ideo pecuniam ad cambium accepit, quia debitor non ſoluit.*
3 *Creditor volens emere annuum redditum, debet futuram emptionem debitori denunciare.*
4 *Creditor pecuniam accipiens in ſocietatem officij, declarare debet tempore initi contractus, ſe huiuſmodi ſocietatem contrahere ad commodum, & incommodum debitoris.*
5 *An creditor denunciare debeat debitori Notarium, qui inſtrumentum confecit.*

CAP. LVIII.

An, & quando creditori licitum ſit pecuniam ad cambia, & recambia ſumere ob non ſolutum debitum ſtatuto tempore.

1 TRes conditiones ad hunc effectum concurrere debent, videlicet, quod creditori data ſit à debitore facultas accipiendi pecuniam ad cambium: ceſſante verò pacto creditor requirere debet ipſum debitorem, vt ſoluat, cum proteſtatione, quod alias pecuniam ad cambium accipiet; ſecundò, quod in vtroque caſu pecuniæ realiter, & cum effectu accipiantur in dictam cauſam ad cambium; tertiò, quod creditor poſtquam ita pecunias acceperit, certiorem faciat debitorem, vt poſſit, ſi velit, ab huiuſmodi damno ſe liberare; alioqui deficiente aliquo ex dictis requiſitis debitor non obligatur, etiamſi iam recognouiſſet, & acceptaſſet cambia: quia talis conuentio non redditur licita ex conuentione partium ſine prædictis requiſitis, nè aperiatur via fraudibus, & vſuris, *Rot. in Romana cambiorum de Grandis 15. Maij 1592. coram Card. Millino, & in alia Romana Vineæ de Brunis 2. Decembris eiuſdem anni coram Orano, prout refert Iordan. Elucubr. diuer. lib. 14. tit. 17. de Prob. n. 479.*

2 Requiritur autem ad hunc effectum probatio in indiuiduo, quod creditor ideò pecuniam ad cambium accepit, quia debitor non ſoluit, cum poſſit eſſe, quod ob alias cauſas pecuniam ità acceperit, *Rota in d. Romana cambiorum, quę in impreſſis apud Millinum eſt deciſ.* 12. vnde probari debet, quod ex pecunijs ad cambium acceptis creditor proprium debitum ſoluerit, & quod non potuerit illud aliter ſoluere, *Scac. de Camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 8. n. 248.*
3 ſubdens, *n. ſeq.* quod creditor volens emere annuum reditum, debet futuram emptionem, ſicque exiſtentiam occaſionis debitori denunciare.

4 Item ſi creditor pecuniam acceperit in ſocietatem officij, declarare debet tempore initi inſtrumenti, ſe huiuſmodi ſocietatem contrahere ad commodum, & incommodum debitoris, nè alias ſequuto lucro Societatis creditor diceret, quod illam contraxit ad commodum, & incommodum proprium *Rot. in Romana ſubhaſtat. bon. 7. Iunij 1597. coram Card. Lancellotto, quam refert Scaccia loco cit. num. 349. & 251. & ità etiam tenuit Rota coram Card.*
5 *Millino deciſio. 293.* vbi etiam additur, quod tenetur creditor debitori denunciare etiam notarium, qui inſtrumentum confecit.

SVMMARIVM.

1 *In ſucceſſionibus attenditur tempus delationis bonorum.*
2 *Quando incapax ad hæreditatem admittatur.*
3 *Media tempora non nocent.*
4 *In bonis acquiſitis per filium ante clericatum Pater habet vſumfructum, etiamſi poſtea efficiatur clericus: limitatur num. 10.*
5 *Et an poſſit filius de huiuſmodi bonis teſtatori ad pias cauſas ſine conſenſu Patris.*
6 *An filiusfamil. de iure ciuili Patre permittente teſtari poſſit.*
7 *Bona aduentitia Clerici habentur pro caſtrenſibus: declaratur num. 8.*
9 *An Patri detur querela inofficioſi aduerſus teſtamentum filij clerici.*
Et an Pater poſſit petere legitimam, ibid.
10 *Quid ſi relinquatur filio res, quæ erat litigioſa ante mortem Teſtatoris, & lis finiatur, poſtquam filius effectus eſt clericus.*
11 *Res non habetur pro litigioſa, ſi talis effecta ſit poſt mortem teſtatoris.*

CAP. LIX.

Quodnam tempus attendatur in ſucceſſionibus.

1 REſp. quod attenditur tempus delationis bonorum, *vt tradunt Doctores in l. ſed conditioni, §. ſolemus, ff. de Hæred. Inſtit.*

2 Ex quo infertur, quod licèt hæres inſtitutus reddatur incapax hæreditatis, tamen ſi reſtitutus fuit ante mortem teſtatoris, ad hæreditatem admittitur; cum ſatis ſit, ſi tempore mortis teſtatoris ſit capax, *vt colligitur ex tex-*
3 *tu in d. §. ſolemus, vbi dicitur*, quod media tempora non nocent:

4 Infertur 2. quod in bonis acquiſitis per filium ante Clerica-

ricatum Pater habet vſumfructum, etiamſi poſtea efficiatur Clericus : ſufficit enim , quod non fuerit Clericus, quando bona fuerunt delata, *Dec. in cap. in præſentia, num. 251 & ſeq. de probat. Couar. in cap. quia nos, num. 2. de Teſtam. Pinell. in l. 1. p. 1. num. 43. C. de Bon. matern. Ceuall. q. 794. num. 23. & 45. Lup. in Rubr. de Donat. int. vir. & vxor. §. 42. num. 11. & ſeq. & alij apud Gratian. diſcep. for. cap.*
5 *464. per tot. & eſt communis opinio*, vnde filius non poſſet etiam poſt clericatum de huiuſmodi bonis teſtari etiam ad pias cauſas ſine conſenſu patris, *cap. licet de ſepult. in 6.*
6 quamuis de iure ciuili, nec patre permittente, filiusfamil. teſtari poſſit, *l. tam is, §. 1. ff. de Donat. cauſ. mort.* nam licet
7 bona aduentitia Clerici habeantur pro caſtrenſibus, & de ijs poſſit filius liberè teſtari, *iuxta l. ſacroſanctæ, C. de Epiſ. & Cler.* hoc tamen procedit in acquiſitis poſt Clericatum, non ante, *vt ibidem notant communiter Doctores teſte Grat. d. c. 464. n. 2. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod Clericus in
8 his, quæ ad eum peruenerunt poſt Clericatum , liberam habet teſtandi factionem, & eius teſtamentum, valet ità,
9 vt patri non detur querela inofficioſi, quamuis poſſit peti legitima per conductionem ex lege , *vide Surd. conſ. 259. n. 10. lib. 2.*

10 Obſerua tamen, quod ſi relinquatur filio res, quæ erat litigioſa ante mortem teſtatoris, & lis finiatur, poſt quam filius effectus eſt clericus, non quæreretur in huiuſmodi re vſusfructus Patri: quia bona litigioſa non ſunt in dominio legatarij, ſed hæredis, qui propterea tenetur ſuis ſumptibus litigare, *Bellaper. in auth. nunc ſi hæres, ad med. verſ. vnde dices, C. de Litigioſ. de Leo. in l. cenſemus 4. C. eod. titul.*
11 *quos refert & ſequit. Grat. loco cit. num. 29. & ſeq.* ſubdens, quod res non habetur pro litigioſa, ſi talis effecta ſit poſt mortem teſtatoris.

SVMMARIVM:

1 *Inſtitutus in re certa, vel ad tempus, quando remaneat hæres vniuerſalis purè, & in totum, & n. 11.*
2 *Teſtator non poteſt decedere partim teſtatus, & partim inteſtatus : limitatur n. 10.*
3 *Semel hæres non poteſt amplius directè deſinere eſſe heres: limitatur n. 10.*
4 *An poſſit hæres inſtitui ex certo tempore.*
5 *Quid ſi quis fuerit inſtitutus ad tempus incertum, & nullus poſt tempus incertum datus ſit hæres.*
6 *Et quid ſi teſtatur inſtituit hæredem particularem in re certa, & ſcribit etiam hæredem vniuerſalem, qui vel repudiat hæreditatem, vel deceſſit viuente teſtatore.*
7 *Vxor inſtituta in vſufructu, quamdiù vixerit , & vitam vidualem ſeruauerit, hærede vniuerſali repudiante, vel aliter hærede non exiſtente, ſit hæres in totum.*
8 *An vxor hæreditatem ità acquiſitam amitteret per tranſitum ad ſecunda vota.*
9 *Quid ſi vſusfructus relictus ſit conditionaliter , ſi vitam vidualem ſeruauerit.*
10 *Milites ex ſpeciali priuilegio decedere poſſunt tam reſpectu temporis, quàm bonorum, pro parte teſtati, & pro parte inteſtati.*
An milites poſſint inſtituere hæredes ex die certa , vel ad diem certam, ibid.
12 *Inſtitutus ad annum, poſt annum tenetur reſtituere hæreditatem ſecundo inſtituto.*
13 *Si vxor relicta fuerit vſufructuaria, & hæres inſtitutus poſt mortem vxoris, vtraque diſpoſitio ſeruari debet.*
14 *An conditio, donec vitam vidualem ſeruauerit adiecta vni legato, cenſeatur repetita in ſecundo.*

C A P. L X.

Quando inſtitutus in re certa, vel ad tempus , fiat hæres vniuerſalis purè , ac ſimpliciter.

1 INſtitutus in re certa, vel ad tempus, vbi nullus alius datus eſt hæres vniuerſalis, detracta mentione rei certæ, & temporis, remanet hæres vniuerſalis purè, & in totum
2 ac ſi purè inſtitutus fuiſſet : tum quia teſtator non poteſt decedere partim teſtatus, & partim inteſtatus, *l. ius no-*
3 *ſtrum, ff. de Reg. Iur.* tum etiam quia ſemel heres non poteſt amplius directo deſinere eſſe hæres, *l. & ſi ſine dolo, §. ſed quod Papinia. ff. de minor. l. ei, qui ſoluendo, ff. de Hæred. inſtit. Surd. conſ. 439. n. 21. vol. 3. Peregr. de fideicomm. art. 11. num. 59. 61. & 65. & alij apud Ciriac. contr. for. 550. num. 2.*
4 *& ſeq. lib. 3.* vbi etiam dicit, quod neque poteſt hæres inſtitui ex certo tempore, *ita colligitur ex l. quoties, 9. §. ſi duo l. hæreditas ex die, 34. l. ex facto, 35. l. ſi quis ita hæres, 74. ff. de Hæred. inſtit. §. hæres inſtit. eod. tit. & §. ſed & ſi quis*
5 *priore, inſtit. Quib. mod. teſtam. infirm.* quod procedit etiam in inſtituto ad tempus incertum eſt datus hæres, *Bald. in leg. hæreditas, 34. ff. de Hæred. inſtit. Alex. conſil. 111. verſ. tertio, volum. 2. Mantic. de coniectur. vltim. volun. lib. 4. tit. 5. art. 18. ſub num. 8. Nat. conſ. 459. num. 11. & alij, quos refert, & ſequitur Ciriac. contr. forenſ. 43. num. 27. & ſeq. &*
6 *contr. 554.* idemque dicendum eſt, quando teſtator inſtituit hæredem particularem in re certa , & ſcribit etiam hæredem vniuerſalem, qui vel repudiat hæreditatem, vel deceſſit viuente teſtatore : tunc enim hærede vniuerſali repudiante, vel decedente, dum adhuc viuit teſtator heres in re certa fit hæres in ſolidum ; nam paria ſunt, nullum hæredem fuiſſe inſtitutum , vel inſtitutum viuo teſtatore deceſſiſſe, vel hereditatem repudiaſſe, *Bart. & alij in l. quoties, 13. C. de Hæred. inſtit. Bald. in l. quoties, 9. ſi duo, in fin. ff. eod. tit. de Hæred. inſtit. Dec. in l. fin. num. 23. C. de Edict. Diu. Adr. toll. Cephal. conſ. 59. num. 14. & ſeq.* Vnde in his caſibus hæreditas remanet libera hæredi in re certa ve ex certo tempore , aut ad tempus inſtituto, nec eſt reſtituenda conſanguineis teſtatoris venientibus ab inteſtato. quia in tali caſu remanet hæres perpetuò non ſolum nomine, ſed etiam effectu adeò quod poteſt diſponere ad libitum de ipſa hæreditate, *Bald. in d. §. ſi duo, circa fin. verſ. q. in qua habui &c. Aret. in d. §. heres num. 5. in fin. verſic. quarto caſu, Peregr. de fideicom. art. 5. n. 17. latè Ciriac. d. contr. 43. n. 78. & ſeq. & contr. 44. n. 32. contr. 550. n. 15. Cephal. conſ. 59. n. 39. & ſeq.*

7 Ex quo infertur, quod vxor inſtituta in vſufructu, quandiu vixerit, & vitam vidualem ſeruauerit, hærede vniuerſali repudiante, vel aliter hærede non exiſtente fit hæres in totum ; quia tanquam inſtituta in vſufructu dicitur inſtituta in re certa, & vti inſtituta, quamdiù vixerit, & vitam vidualem ſeruauerit, dicitur inſtituta ad tempus: quo caſu detrahitur mentio rei certæ & temporis, remanetque inſtitutio de vxore in vniuerſum pura, & ſimplex, *Bald. in l. id, quod pauperibus, 24. num. 27. verſic. ſed ego oſtendo &c. C. de Epiſc. & Cler. Alex. conſ. 111. volum. 2. Menoch. lib. 4. preſumpt. 141. num. 2. & ſeq. Peregr. de fideicomm. art. 5 nu. 17. Cephal. conſ. 59. num. 14. & ſeq. Ciriac. controu. forenſ. 43. num. 24. & ſeq. & contr. 44. num. 60.* vbi addit, quod vxor
8 hæreditatem ita acquiſitam non amitteret , ſi deinde ad ſecunda vota conualuerit : ſecus ſi vſusfructus vxori relictus ſit conditionaliter, ſi vitam vidualem ſeruauerit, quia
9 tunc per tranſitum ad ſecundas nuptias nedum amittit hæreditatem, ſed etiam tenetur reſtituere fructus in præteritum perceptos, *Ciriac. contr. 44. num. 64. vbi citat Bald. conſil. 267. ſub num. 3. vſque ad num. 5. vol. 5. Nat. conſ. 459. num. 15. quibus adde Pariſ. conſil. 97. num. 3. & 6. lib. 2. Duran. de Arte teſtan. tit. de leg. cautel. 39. nu. 1. Couar. variar. reſolut. lib. 2. cap. 2. num. 5. Bero. conſil. 58. num. 6. lib. 2. Suarez recept. ſenten. ver. vxor, num. 114. Gail. pract. obſeruat. 143. num. 5. lib. 2. Burſat. conſil. 245. n. 4. Sim. de Pret. de Interpret. vltim. volunt. lib. 3. dubit. 1. Solut. 1. nu. 23. Laderch. conſ. 57. n. 3. Caſtil. de Vſufr. c. 8. n. 43. Odd. conſ. 91. nu. 20. & ſeq. Caball. conſ. 153. per tot. Theſaur. Iun. qq. for. c. 81. num. 3. Gratian. diſcep. for. cap. 822. n. 2. Giouagn. conſ. 26. n. 13. lib. 1. Rota deciſ. 22. n. 7. & ſeq. p. 6. Recent.* vbi quod Rota ſemper inclinauit in eam ſententiam, vt mulier , cui ſiue titulo legati , ſiue titulo inſtitutionis fuit relictus vſusfructus, cenſetur ſolummodò legataria vocatus verò poſt mortem vſufructuariæ habeatur tanquam purè, & liberè, hæres in proprietate.

10 Obſerua tamen, quod milites ex ſpeciali priuilegio decedere poſſunt tam reſpectu temporis, quam bonorum, pro parte teſtati,& pro parte inteſtati, & poſſunt inſtituere hæredes ita, vt deſignant, eſſe hæredes, vnde illis licet inſtituere hæredes ex die certa vel ad diem certam, *l. in fraudem, ſ miles, l. quærebatur, ſ ſi quis à milite, & l. miles ita ff. de mil teſtam.*

11 Obſerua 2. quod licet inſtitutus ad diem, vel ex die, ſublato vitio temporis fiat hæres purè ac ſimpliciter ſeruari tamen debet in reliquis mens teſtatoris eo modo, quo poteſt non offendendo regulas iuris; ideò ſi per detractionem vitij temporis fieret præiudicium alicui interim honorato, debet prouideri eius indemnitati, & ſeruari vtraque diſpoſitio, *vt tradunt communiter Doctores*. Hinc in-
12 ſtitutus ad annum licèt ſit hæres perpetuò mero iure, poſt annum tamen tenetur reſtituere hæreditatem ſecundo in-
13 ſtituto; quemadmodum ſi vxor relicta fuerit vſufructuaria, & hæres inſtitutus poſt mortem vxoris, vtraque diſpoſitio ſeruari debet: inſtitutus enim eſt hæres de præſenti, ſed commodum vſusfructus remanet vxori, donec viuit, *Caſtr. conſ. 241. n. 4. & 5. & conſil. 459. col. 1. vol. 2. Bald. in l. id, quod pauperibus, n. 27. C. de Epiſc. & cler. Socin. Iun. conſil. 85. n. 26. vol. 1. Nat. conſ. 570. per tot. Peregr. de fideicomm. art. 5. n. 17. & ſeq. Surd. conſ. 439. n. 17. & ſeq. Gomeſ. var. reſol. to. 1. c. 2. nu. 8. & ſeq. Man. de coniect. vlt. vol. lib. 5. tit. 5. ar. 7. Eugen. conſ. 10. n. 35. & ſeq. vol. 1. Didac. var. lib. 2. c. 2. n. 5. & alij apud Ciriac. d. contr. 550. n. 57. & ſeq. lib. 3. Greg. dec. 102. per tot.*

14 Quæres, an conditio donec vitam vidualem ſeruauerit, adiecta vni legato, cenſeatur repetita in ſecundo? Reſpond. quod ſi huiuſmodi conditio pariformiter conuenit vtrique legato, vt quia vtrumque ſit purum, vel vtrumque annuum, tunc cenſetur repetita: ſecus ſi legata ſint difformia, vt quia alterum ſit purum, alterò annuum, *Ciriac. d. contr. 43. num. 96. Peregr. de fideicomm. art. 16. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſo grauatus non tenetur reſtituere bona, niſi poſtquam fuerit de melioramentis ſatisfactus.*
2 *Emptor cum pacto de retrouendendo non cogitur retrouendere, niſi ſolutis prius melioramentis per ipſum factis.*
Et an poſſit neceſſaria, & vtiles impenſas repetere, ibidem.
3 *Conductor, vel colonus non poteſt expelli à prædio, quod coluit, niſi refectis melioramentis, etiamſi penſionem non ſoluerit.*
4 *Emphiteuta expulſus ob canonem non ſolutum, vel ob alium caſum ſua culpa, amittit melioramenta: limitatur num. 5.*
5 *Poſſeſſor malæ fidei, ſi in re per ipſum detenta neceſſaria fecerit melioramenta, non tenetur illam reſtituere, niſi refectis melioramentis, vel eorum pretio.*
Melioramenta æſtimanda ſunt tanti, quanti valent tempore, quo res meliorata reſtituitur.
Melioramenta ſunt reficienda in eo, quod minus eſt.
Si melioramenta lite pendente facta fuerint, ſolum neceſſaria debentur: ſi ante litem, etiam vtilia.
An conductor repetere poſſit quicquid in re conducta erogauit.
An quietantiæ operariorum probent valorem melioramentorum.
Si melioramenta non fuerint liquidata, data cautione proceditur ad vlteriora.
Melioramenta probari non poſſunt, non conſtito prius de anteriori ſtatu.
In ex curſu 30. annorum præſumantur facta melioramenta conuenta.
an actio huiuſmodi ſpatio tanti temporis intelligatur præſcripta, ibid.

CAP. LXI.

Quodnam tempus attendatur in æſtimandis melioramentis.

1 PErutilis hæc quæſtio eſt ad decidendos quamplures caſus, qui ferè quotidiè in tribunalibus ventilantur: nam fideicommiſſum grauatus non tenetur reſtituere bona niſi poſtquam fuerit de melioramentis ſatisfactus, *Guid. Pap. dec. 496. n. 2. Surd. de alim. tit. 6. q. 6. n. 15. Peregr. de fideicomm. art. 50. n. 5. in fin. & n. 39.* item emptor cum pacto de retrouendendo non cogitur retrouendere, niſi
2 ſolutis prius melioramentis per ipſum factis *Bald. conſil. conſ. 303. in 2. dub. lib. 1. Surd. conſ. 155. num. 14. lib. 2. & alij*
3 *apud Grat. diſcep. for. c. 193. n. 7. & ſeq.* vbi dicit, quod poteſt neceſſarias, & vtiles impenſas repetere. Similiter conductor, vel colonus non poteſt expelli à prædio, quod coluit, niſi refectis melioramentis, etiamſi non ſoluerit penſionem conuentam, *leg. penul. vbi Bart. ff. locat. Tiraq. de retract. conuen. §. 7. gl. 1. n. 16. Nig. in tract. de excep. c. 8. §. 14. num. 9. & ſeq.* vbi dicit, quod hæc eſt vna ex differentijs in-
4 ter conductorem, vel colonum, & emphiteutam: nam emphiteuta expulſus ob canonem non ſolutum, vel ob alium caſum ſua culpa, amittit melioramenta, non tamen ea amittit conductor, vel colonus, *l. 2. verſ. nulla ei in poſterum, C. de Iur. emphit. Bart. in l. penul. num. 5. ff. locat. Bald. in l. 1. num. 4. C. de Iur. Emphit. Guid. Pap. deciſ. 169. num. 1. in fin. Seraph. deciſ. 546. nu. 4. Clar. in ſ. emphiteuſis, quæſt.*
5 *45.* quamuis ſecus eſſet quando emphiteuſis finitur abſque culpa ipſius emphiteutæ, tunc enim melioramenta non amittit, vt notat *Surd. deciſ. 78. num. 17. verſic. nec mouet,*
6 *Seraph. deciſ. 1496. num. 1. Clar. loco cit.* immò etiam poſſeſſor malæ fidei, ſi in re, quam detinuit, neceſſaria fecerit melioramenta, non tenetur illam reſtituere antequam de huiuſmodi melioramentis, ſeu eorum pretio fuerit ſatisfactus, *Surd. de Alimen. titul. 6. quæſt. 6. num. 14. Aret. in ſ. certè, num. 2. Inſtit. de Rer. diuiſ.* quod locum habet in alio quocunque, qui rem à ſe melioratam debet reſtituere, *Nat. conſ. 256. n. 1. quem refert, & ſequitur Nig. de Excep. c. 8. ſ. 11. n. 3.*
7 In his verò, & ſimilibus caſibus melioramenta æſtimanda ſunt tanti, quanti valent tempore, quo res meliorata reſtituitur ſiue valor ſit auctus, ſiue diminutus *ſecundùm veriorem opinionem, Bart. in l. domor, 61. ff. de l. 1. Rota dec. 306. p. 4. tom. 2. Recen. latè Mareſc. var. lib. 2. cap. 114. num. 4. & ſeq. Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 258. Boſſ. in tract. de Princi. n. 31. & communem dicit, Theſaur. deciſ. 251. nu. 2.*
8 *Nig. in tract. de Excep. c. 8. ſ. 30. à num. 12.* vbi dicit, quod pretium eius, quod in re impenſum eſt, tantum perſoluitur, etiamſi melioramenta pluris, quam fuerit expenſum, æſtimarentur: melioramenta enim ſunt reficienda in eo, quod minus eſt, *l. in feudo, 29. ff. de rei vendit.* vnde ſi impenſa eſt x. melioratio xv. ſola decem repetuntur; item ſi x. impenſa, & melioratio v. ſola v. repetuntur, *vt ibidem exemplificat gl. in ver. pretij, Pacif. de ſalu. interd. inſp. 2. c. 2.*
9 *num. 261. Seraph. dec. 898. num. 2.* ſubdens, *num. 3.* quod ſi melioramenta lite pendente facta fuerint, ſolùm neceſſaria, debentur: ſi ante litem, etiam vtilia, *Rot. deciſ. 186. nu. 3. p. 2. Diverſ.* vbi quod quando minor, vel Eccleſia reſtituitur in integrum aduerſus contractum, tenetur ſolum reficere melioramenta ſecundùm diſpoſitionem *d. l in fundo, Alciat. reſponſ. 23. in fin. tom. 1. lib. 3. Mareſcot. var. lib. 2. cap. 114. num. 6. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi meliorationes ex tempore eſſent attritæ, & minus valerent, quam fuerit impenſum, fiet æſtimatio ſecundùm tempus præſens:

Notandum tamen eſt, quod quando is, qui melioramenta fecit, non pro ſe impendit, nec ad ſui vtilitatem ſed pro Domino, qui fructus percipit, tunc ſolum fit æſtimatio eius, quod eſt impenſum tempore meliorationis, nec attenditur incrementum, vel deterioratio in pretijs, rerum contingens, *Socin. conſ. 26. num. 9. lib. 1. Mareſcot. d. lib. 2. c. 114. num. 9. vbi dicit, eſſe caſum in l. ſed an vltro, ſ. 1. ff. de negot. geſt. & in l. ſi neceſſarias in princip. ff. de Pign. act. &*

10 *act.& in l.3.§ ſufficit, ff. de Contrar.& vtil.act.tut.* vnde & conductorem repetere poſſe quicquid in re conducta erogauit, tradit *Tiraquell de Retract.conuent.§.7 gloſſ.1. numer.16. per textu in l.penult.ff.locat.* niſi huiuſmodi melioramenta duratura tantùm ſint, donec durat conductio, & ſint facta pro vſu ipſius conductoris, puta ſi purgentur foſſata, reficiantur aggeres longo tempore non duraturi, & ſimilia, quia tunc huiuſmodi melioramenta non repetuntur, niſi aliud inter partes fuerit conuentum, *Nig de excep.capitul.8. §. 14.numer.38. vbi citat. Iaſ.in leg.1.numer.27. C.de Iur.emphit. Menoch. conſil. 64.numer.16.& 17. Caroc.de locat.par.4.de Expenſ.nu.48. & 51.*

11 Obſerua 2. quod quietantiæ operariorum non probant valorem melioramentorum, quia ex affectione, & ex mala negotiatione plus potuit ſolui, *Rota d.deciſ.306.*
12 *p.4.tom.2.in Recen.* vbi etiam quod ſi melioramenta non fuerint liquidata, data cautione procedendum eſt ad vlteriora.

13 Obſerua 3. quod melioramenta probari non poſſunt non conſtito prius de anteriori ſtatu: quemadmodum deteriorationē conſtare non poteſt, niſi appareat, qualis fuerit ſtatus antiquus, *vt poſt Bart.in l.ſi negotia, ff. de Negot.geſt.dixit Rot.coram Seraph.dec.1453.num.5.& coram Burat.dec.834.n.11.*

14 Quæres, an ex curſu 30. annorum præſumantur facta melioramenta conuenta? Reſp. affirmatiuè, *Rot.deciſion. 383.n.15.& ſeq.p.4.tom.2.Recen.* vbi etiam, quod ſaltem ex tanti temporis ſpatio actio huiuſmodi intelligitur præſcripta.

SVMMARIVM.

1 *Quando actus eſt in totum nullus, ratificatio non retrahitur ad tempus actus geſti ſed ſubſtinetur, vt ex nunc.*
2 *Quid ſi actus non eſt in totum nullus, ſed poteſt aliquo iure valere.*
3 *Per ratificationem inducitur nouus contractus.*
4 *Si quis actum à ſe in minori ætate nulliter geſtum, maior factus ratificauerit, talis ratificatio non nocet ijs, qui medio tempore cum eodem legitimè contraxerunt: declaratur n.5.*
5 *Tacita ratificatio inducta à lege per quinquennij lapſum ità validat alienationem & contractum minoris, quaſi ab initio factus eſſet cum decreto.*
6 *Homo non poteſt fingere, quod ſit validum id, quod olim nullum erat, ſicut poteſt lex.*
7 *Mortuo vaſallo, qui alienauit ſaluo conſenſu Domini, ſi Dominus conſentiat, talis conſenſus non præiudicat Agnatis, quibus ius erat quæſitum per mortem alienantis.*
8 *Ratificatio non operatur in præiudicium eius, cui ius eſt quæſitum ante ratificationem.*
9 *Iudicium inchoatum per falſum procuratorem ſi ratificetur per Dominum, ratihabitio retrotrahitur.*
10 *Conditio poteſtatiua appoſita in obligatione, & hypotheca facta per maritum vxori pro reſtitutione dotis retrotrabitur fauore dotis, ad tempus conuentionis etiam in præiudicium tertij.*
11 *Propter priuilegium dotis iudicatur de conditione poteſtatiua ſicut de caſuali, vel mixta.*
12 *Conditio poteſtatiua regulariter non retrotrahitur ad diem contractus: declaratur n.13.*
14 *Conditio caſualis, vel mixta quando retrotrahatur in præiudicium illius qui medio tempore ius acquiſiuit.*
15 *Diſdicta ſocietati, ſi fiat à non habente mandatum, ſocietas adhuc durat.*
Quid ſi diſdicta ratificetur à Domino, ibidem.
16 *Procurator habens mandatum generale renuntiare poteſt ſocietati iuſta cauſa ſubſiſtente.*
17 *Ratificatio præſumitur ex temporis diuturnitate.*

CAP. LXII.

Quando ratihabitio retrotrahatur ad tempus actus geſti.

1 COmmunis eſt diſtinctio, quod quando actus eſt in totum nullus ratificatio non retrotrahitur ad tempus actus geſti, cum non inueniat principium conſeruabile, ſed ſubſtinetur, vt ex nunc; ſi verò actus non eſt in totum
2 nullus, ſed poteſt aliquo iure valere, & tunc ratificatio retrotrahitur ad tempus actus celebrati, & facit retrotracta valere, vt ex tunc, id eſt à tempore, quo fuerunt facta, *ita Bart.communiter receptus in l.obſeruare, num.4.ff.de off.pro*
3 *conſ.Alex.conſ.78.n.24.lib.5.Surd.dec.245.n.5.& ſeq.* vbi etiam dicit quod per ratificationem inducitur nouus contractus, *latè Grat.diſcep.for.c.963.n.3.& ſeq.Mant.de Tac. lib.3.tit.15.n.43.*
4 Ex quo infertur, quod ſi quis actum à ſe in minori ætate nulliter geſtum, maior factus ratificauerit, talis ratificatio non nocet ijs, qui medio tempore cum eodem legitimè contraxerunt: licet aliud ſit, cum tractatur de ſolo ratificantis damno, *Ceph.conſil.51.num.44.lib.1.Becc.conſ.66. num.25.Cacheran.deciſion.119.num.25.& alij apud Surd.*
5 *deciſio.245.per tot.* quod quidem procedit in expreſſa hominis ratificatione; ſecus in tacita, inducta à lege per quinquennij lapſum: hæc enim ita validat alienationem, & contractum minoris, quaſi ab initio factus eſſet cum decreto, *l.fin. §.1.C.ſi maior fact.alien.fact.&c.* ratio eſt,
6 quia homo non poteſt fingere, quod ſit validum id, quod olim nullum erat ſicut poteſt lex, *l.ſi fortè ff. de Caſtr.pecul.Bart.in l.ſi is, qui pro emptore, ff.de Vſucap. Surd.loc.ci. nu.10.& ſeq.*
7 Idem dicimus in Vaſallo alienante ſaluo conſenſu Domini; nam ſi Dominus poſt mortem Vaſalli conſentiat, talis conſenſus non præiudicat Agnatis, quibus ius erat quæſitum per mortem alienantis: talis enim conſenſus non retrotrahitur, nec valet in præiudicium tertij, ſed tantum ſumit vires à tempore ratihabitionis, *Iſer. in tit. de Probib.feud.alen.per Fed.in princ.col.7. Ruin. conſil.72. num.8.& ſeq.vol.3.Nat.conſ.504.nu.20. Dec.conſil.144.col. 1.& 2.Pariſ.conſ.14.n.3.vol.1.& alij apud Cacheran.deciſ.*
8 *119.n.26.Afflict.dec.335.n.12.* vbi, quod ratificatio non operatur in præiudicium eius, cui ius eſt quæſitum ante ratificationem, *latè Tiraq.de Retract.lignag.§.1.gl.10.n. 69.& ſeq.*
9 Infertur 2. quod ſi iudicium inchoatum per falſum procuratorem ratificatur per Dominum, ratihabitio retrotrahitur: quia iudicium valebat à principio, quoad iudicium procuratoris, *vt inquit Alex.d.conſ.78.n.24.lib.1.per textum in l.licet.ff.de Iud.*
10 Addit *Bero conſ.46.n.17.lib.1.quem refert Grat.diſc.for. c.964.num.14.* quod conditio poteſtatiua appoſita in obligatione, & hypotheca facta per maritum vxori pro reſtitutione dotis, retrotrahitur fauore dotis ad tempus conuentionis etiam in præiudicium tertij, cui pendente
11 conditione eadem bona fuerunt obligata; cum propter priuilegium dotis iudicetur de conditione poteſtatiua, ſicut de caſuali, vel mixta *l.1.ff. Qui pot.in pign.hab.* licet
12 conditio poteſtatiua regulariter non retrotrahatur ad diem contractus *Bart.& alij in l.qui balneum, ff.Qui pot. in pign hab.Soc.conſil.41.numer.1.& 22. cum ſequen.libr.4. Pariſ.conſil.11.num.69.& ſequen.lib.1.Gabr.conſil.141.nu. 8.lib.1. Marcabr.conſil.31.num.20. Giouagnon.lib.1.conſil.*
13 *35.num.4.& ſeq.* ſubdens, hanc concluſionem procedere in conditione poteſtatiua ex parte debitoris tantùm, vel debitoris, & creditoris ſimul, ſecus ex parte creditoris tantùm.
14 Notandum tamen eſt, quod licèt conditio caſualis, vel mixta retrotrahatur in contractibus in præiudicium illius, qui medio tempore ius acquiſiuit, non tamen retrotrahitur in teſtamentis, & legatis, *l.is, cui, ff. de oblig.& action.l.1.§ ſerui.ff.Ad Syllan.Giouagn.d.conſil.35.n.9.& 10.Cocin.conſil.41.n.24. Neguſ.de Pignor.1.memb.5.p.princ. n.19.& ſeq.*

15 In-

15 Infertur 3. quod ſi diſdicta ſocietatis fiat à non habente mandatum, ſocietas adhuc durat, cum renunciatio ſocietatis fieri nequeat à non habente ſpeciale mandatum, *l. actione, ff. renunciare, ff. pro Socin.* & ideò ratificatio Domini non retrotraheretur ad tempus diſdictæ ſocietatis cùm in tali caſu actus omninò ſit nullus ſed tantùm valebit vt ex nunc à tempore ratificationis, *latè Hon-
16 ded. conſil. 38. numer. 15. & ſequen. lib. 1.* vbi etiam dicit, quod procurator habens mandatum generale renunciare poteſt ſocietati iuſta cauſa ſubſiſtente, & non aliter: *ita enim intelligendus eſt textus in d. ff. renunciare, vbi dicitur, procuratorem habentem mandatum generale renunciare poſſe, vt ibidem declarant Bart. & Bald. iuxta terminos l. ſi hominem ff. mand.*

17 Quæres, an ratificatio præſumatur ex temporis diuturnitate? affirmatiuè reſpondet *Soc. conſil. 46. n. 3. lib. 3. Dec. conſ. 297. n. 3. & 4. Goza. conſ. 11. nu. 16. & alij apud Cephal. conſ. 286. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Ex cauſa exheredationis, vel preteritionis irritum eſt teſtamentum quantum ad inſtitutionem non autem quoad legata, vel fideicommiſſa, & n. 2. & 20.*

3 *Per clauſulam codicillarem ſubſtinetur teſtamentum nullum in vim codicillorum.*

4 *Filius præteritus, qui teſtamentum irritauit & ab inteſtato ſuccedit, cenſetur rogatus reſtituere hæreditatem per fideicommiſſum hæredi ſcripto.*

5 *Filius in tali caſu detrahit tantum legitimam non autem trebellianicam: declaratur n. 6.*

7 *Quando filius ſcienter fuit præteritus, clauſula codicillaris operatur, vt teſtamentum non obſtante præteritione ſubſtineatur.*

8 *An Poſthumus ignoranter præteritus ex vi clauſulæ codicillaris teneatur reſtituere hæreditatem hæredi ſcripto in teſtamento, & n. ſeq.*

9 *Cenſetur teſtator de futuris liberis cogitaſſe, quando verba clauſulæ codicillaris ſunt concepta futurum tempus.*

10 *Quando clauſula codicillaris cenſeatur concepta per verba futuri temporis, & n. 11.*

12 *Clauſula codicillaris non operatur, niſi concipiatur per verba futuri temporis.*

13 *Quid ſi teſtator poſt ipſius Poſthumi natiuitatem tanto tempore ſuperuixiſſet, vt teſtamentum mutare potuiſſet, & non mutauit.*

14 *Donatio per ſuperuenientiam liberorum ipſo iure reuocatur.*

Quid ſi natis filijs Donator ſuperuixit, & donationem non reuocauit, ibidem.

15 *Clauſula codicillaris nihil operatur, quando filius fuit ignoranter præteritus.*

16 *Teſtator non preſumitur voluiſſe extraneum heredem ſue ſoboli præferre.*

17 *Quid ſi Poſthumus præteritus decederet in pupillari ætate poſt mortem teſtatoris.*

18 *Quid ſi teſtator ignorabat, filium natum eſſe, vel eſſe mortuum.*

19 *Clauſula codicillaris potius ponitur de conſuetudine Notariorum, quam quod teſtator ſciat, quid importet.*

20 *Explicatur textus in auth. ex cauſa C. de liber. preter.*

Quando procedat diſpoſitio d. auth. ex cauſa, per quam conſeruantur legata non obſtante præteritione, ibidem, & num. 21.

21 *Quid ſi legata ſint modica, vel relicta coniunctò vel pro anima, vel exoneratione conſcientiæ, & n. 23.*

22 *Donatio modicæ rei non irritatur per l. ſi vnquam Cod. de Reuoc. donat.*

23 *Quænam cenſeantur legata magna, vel modica.*

24 *An clauſula codicillaris operetur quoad conſeruationem legatorum.*

25 *Teſtamentum, in quo Poſthumus eſt præteritus, ſubſtinetur de æquitate prætoria, ſi Poſthumus viuo teſtatore decedat.*

26 *Quid ſi filius præteritus hæreditatem repudiauerit, vt lapſum eſſet tempus illam petendi.*

27 *Quando teſtamentum eſſectum caducum, vigore clauſulæ codicillaris ſubſtineatur.*

28 *Legata ad pias cauſas non deficiunt, quamuis caduca ſint.*

29 *An, & quando fideicommiſſum conditionale tranſmittatur, & n. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. & 37.*

37 *Teſtamentum ante mortem teſtatoris vires non accipit.*

38 *An ſubſtineatur teſtamentum in vim clauſulæ codicillaris, quando eſt facta inſtitutio turpis perſonæ.*

30 *An ſpurius cenſeatur turpis perſona.*

40 *Infamia ab illicito viuendi modo metienda eſt.*

CAP. LXIII.

An, & quando clauſula codicillaris operetur fideicommiſſum poſthumo ignoranter præterito.

1 PRæmittendum eſt, quod ex cauſa exhæredationis, vel præteritionis irritum eſt teſtamentum quantum ad inſtitutionem, nam legata adhuc debentur, *auth. ex cauſa, vbi gl. & DD. C. de liber. præter. latè Clar. in ff. teſtamentum, q. 46. & 54. in princ.* vbi dicit, quod diſpoſitio *dictæ au-
2 th. ex cauſa,* non obſtante preteritione, ſubſtinet fideicommiſſa etiam vniuerſalia:

3 Præmittendum eſt 2. quod per clauſulam codicillarem ſubſtinetur teſtamentum nullum in vim codicillorum; ità, vt filius præteritus, qui teſtamentum irritauit, & ab in-
4 teſtato ſuccedit, cenſeatur rogatus reſtituere hæreditatem per fideicommiſſum hæredi ſcripto, *l. ex ea ff. 1. vbi Bart. & alij ff. de Teſtam. Mart. de clauſ. p. 3. clauſ. 11. n. 20. & 44. Mareſc. var. lib. 2. c. 78. n. 8. latè Theodoſ. Rub. ſingu-
5 lar. tom. 2. clauſ. 205. n. 54.* quo caſu filius detrahet tantum legitimam, non autem trebellianicam, cum ex dicta clauſula codicillari per fideicommiſſum ſit rogatus reſtituere eamdem hæreditatem purè, non autem ſub conditione, ſeu in diem, *Bart. conſ. 20. n. 6. lib. 1. Alex. conſ. 142. num. 13. Crauet. conſil. 295. n. 2. Menoch. præſump. 32. n. 2. lib. 4. & alij
6 apud Gratian. diſcep. for. cap. 902. n. 28.* quod intelligendum eſt, quando hæc clauſula verificatur in tempore præſenti, *ſi non valet &c.* nam tunc vt purè grauatus non detrahit niſi legitimam; ſecus quando verificatur in tempore futuro, *ſi non valebit &c.* tunc enim vt grauatus ſub conditione detrahit duas quartas, *Theodoſ. Rub. loco cit. n. 63. poſt Bald. in l. filium, n. 34. verſ. item quæro, quid ſi filius C. fam. erciſc. Alex. conſ. 142. n. 15. lib. 2. Ang. conſ. 99. col. 1. quibus adde Mart. d. clauſ. 11. n. 38.*

7 Hic autem ſermo non eſt de filio ſcienter præterito, puta ſi tempore conditi teſtamenti iam erat natus, vel teſtator ſciebat, vxorem ſuam eſſe prægnantem: hoc enim caſu non videtur dubitandum, quin, clauſula codicillaris ex aperta mente defuncti operetur, vt teſtamentum non obſtante præteritione ſubſtineatur, *vt dicit Clar. in d. S. teſtamentum q. 46. Menoch. d. præſump. 32. n. 2.*

8 Dubium igitur eſt an poſthumus ignoranter præteritus ex vi dictæ clauſulæ teneatur hæreditatem reſtituere heredi ſcriptio in teſtamento.

In qua quidem quæſtione affirmatiuam ſententiam ſequuti ſunt *Paul. de Caſtr. & Salyc. in l. 1. de Poſthum. hæred. inſtit. Io. de Imol. in leg. qui filiabus, in princip. ff. de leg. 1. Oldrad. conſil. 149. Spec. in tit. de Inſtr. edit ff. compendioſe n. 18. verſ. item vide Alex. conſil. 26. num. 5. verſ. vel poteſt reſponderi, & conſil. 37. n. 4. lib. 1.* vbi etiam dicit hanc ſententiam eſſe magis communem: præſertim ſi conſtaret, quod teſtator de futuris filijs explicitè, vel ſaltem in genere cogitauerit, *Alex. in d. auth ex cauſa ver. vnde n. 14. & in conſ. 123. n. 10. lib. 1. Dec. conſ. 490. n. 2. Rom. conſ. 172. ver. Præmiſſis, & ver. nec refragatur, Corn. conſ. 158. nu. 36. lib 2. Soc. ſen. conſ. 93. n. 26. lib. 4. Ruin. conſ. 19. n. 8. lib. 3. Rol. à Val. conſ. 7. n. 18. lib. 4. Honded. qui hanc etiam magis communem dicit, in conſ. 74. nu. 18. & ſeq. lib. 1.* ſubſtens, quod cenſetur teſtator de futuris liberis cogitaſſe, quando verba clau-

9 clauſulæ codicillaris ſunt concepta in futurum tempus,
puta ſi dixerit, *ſi teſtamentum non valeret, ſeu valebit iure
teſtamenti, valere voluit iure Codicillorum*: idem enim eſt
dicere, *ſi non valebit, ac ſi non valeret*; quicquid aliud ſit,
10 quando talis clauſula codicillaris eſſet concepta per ver-
ba præſentis temporis, quæ ad futurum minimè trahun-
tur, *Theodoſ. Rub. dict. clauſ. 205. n. 12. & ſeq.* vbi etiam di-
cit, quod quando hæc clauſula eſt concepta per verba ſub-
iunctiui modi, *valeat ſeu valeret*, vel per verbum infiniti-
11 ui modi, puta, *voluit valere &c.* cenſetur concepta per
verba futuri temporis, *Bart. d. par. 3. clauſ. 11. num. 11. &
ſequen. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 774. num. 38. & 39.* cum
enim teſtator in tali caſu cogitauerit de ruptura teſtamē-
ti, & proſpexerit contra cauſas rumpentes, videtur impli-
citè cogitaſſe de poſthumo, qui eſt vna de cauſis rumpen-
di teſtamentum, *vt aduertit Bald. in auth. ex cauſa numer.
7. & ſeq. Cod. de liber. præter. Alexan. conſil. 123. n. 10. lib. 1.*
12 *Crauet. conſil. 34. per tot.* ſubdens, *n. 24.* quod clauſula co-
dicillaris non operatur niſi concipiatur per verba futuri
temporis.

13 Addunt alij, quod clauſula prædicta eo magis fideicom-
miſſum in fauorem hæredis ſcripti operari debet, ſi teſta-
tor poſt ipſius poſthumi natiuitatem tanto tempore ſuper-
uixiſſet, vt teſtamentum mutare potuiſſet, & tamen non
mutauit: tunc enim præſumitur in eadem voluntate, etiā
nato poſthumo, perſeueraſſe, *ita gloſſ. in l. athleta, §. dat re-
miſſionem, in ver. niſi poſtquam, ff. de excuſ. tut. Alex. d. conſ.
233. n. 10. verſic. ſaltem ſecundum eum &c. Paul. de Caſtr. in
l. 1. n. 3. C. de Poſthum. hær. inſt. & in conſ. 200. in fin. libr. 1. &
conſil. 15. col. 3. ver. Pro confirmatione lib. 2. Rom. conſil. 122.
col. 2. Curt. Iun. conſ. 150. n. 12. lib. 2. Corn. conſ. 150. col. 2. lib.
3. Dec. conſ. 490. Pariſ. conſ. 64. n. 9. lib. 1. Cephal. conſil. 138.
n. 32. lib. 1. Bero. conſ. 12. n. 7. lib. 2. Rol. à Vall. conſ. 7. num. 30.*
14 *lib. 4.* quemadmodum licet donatio per ſuperuenientiam
liberorum regulariter ipſo iure reuocetur, *iuxta l. ſi vn-
quam C. de Reuoc. don.* tamen non cenſeretur reuocata, ſi
filijs natis Donator ſuperuixit, nec donationem reuoca-
uit: quia tunc præſumitur, cum à principio donaturum
fuiſſe, etiamſi de filijs cogitaſſet, ſecundùm *Bald. in l. 1.
numer. 18. Cod. de Inoffic. donat. Tiraquell. in l. ſi vnquam,
in ver. ſuſceperit liberos, num. 211. & ſeq. Honded. d. conſil.
74. n. 33.*

15 Verior tamen videtur contraria ſententia videlicet
quod quando filius fuit ignoranter præteritus, tunc clau-
ſula codicillaris nihil operetur, etiamſi concepta fuerit
per verba futuri temporis, vel ſi teſtator nato poſthumo
ſuperuixerit: videtur enim in tali caſu deficere voluntas
teſtatoris, qui non præſumitur voluiſſe extraneum hære-
dem ſuæ ſoboli præferre, *l. cum Anne, vbi Doctores, ff. de
Cond. & demonſtr. & ità tenuit Bart. in l. 1. nu. 10. ff. de Iur.
Cod. cuius ſententiam æquiorem, & magis communem dicit
Clar. qui alios refert, in d. §. teſtamentum, q. 46. verſ. & hæc
quidam communis opinio, &c. & alij apud Theodoſ. Rub. in
ſingular. tom. 2. dicta clauſ. 205. num. 33. Marta dict. part. 3.
clauſ. 11. numer. 25. Ceuall. in Specul. aur. opin. commun. con
comm. quæſt. 180. lib. 2. reſponſ. 32. n. 21. verſic ex quibus om
nibus liquet, & conſil. 33. n. 2. & 14. eod. lib. 2.* vbi addit, quod
teſtamentum neque ſubſtineretur ex clauſula codicilla-
ri, etiamſi poſthumus præteritus decederet in pupillari
ætate poſt mortem teſtatoris, quicquid dicat *Theſaur. dec.
241. n. 17.*

18 Idem dicendum, quando teſtator ignorabat, filium na-
tum eſſe, vel putabat, eum eſſe mortuum, eum in his caſi-
bus militet eadem ratio, *vt d. Clar. in d. §. teſtamentum,
verſ. Et hæc quidem &c.*

Et hæc ſententia præcipuè haberet locum, vbi tractare-
tur de auferendo huic poſthumo ignoranter præterito
19 maiorem, vel etiam æqualem partem hæreditatis: cum
prædicta clauſula potius ponatur de conſuetudine Nota-
riorum, quam quod teſtator ſciat, quid importet, *Mart. de
clauſ. p. 3. clauſ. 11. n. 3. 34. & 49.* vbi addit, quod hæc clau-
ſula non validat teſtamentum hominis ignari, niſi fuiſſet
illi vulgari ſermone expoſita, *Mareſc. d. cap. 78. n. 11. Alcia.
reg. 1. præſump. 13. n. 1. Clar. in §. teſtamentum verſ. & hæc
quidem &c. verſus fin. Bellon. de Poteſt. vor. quæ fiunt incon-
tin. lib. 1. c. 30. n. 6.*

Addit *Giouagnon. d. reſponſ. 32. circa princip. verſic. Ad-
20 ditur, lib. 2. Mart. d. p. 3. clauſ. 11. n. 37.* quod poſthumus
hoc caſu ſolum poſſet detrahere legitimam, ſi teſtamen-
tum ſubſtineretur, vt ſupra diximus; non eſt autem veri-
ſimile, quod pater ſolam legitimam filio relinquere vo-
luerit, & reſiduum extraneo; vnde huiuſmodi clauſulæ in-
terpretationem, per quam excluditur filius ab hæreditate
Patris, repugnare voto, & officio paterno dicit *Dilect. de
Art. teſtan. tit. 3. caut. 16. n. 4.* vbi etiam obſeruat, quod di-
ſpoſitio *d. auth. ex cauſa*, per quam conſeruantur legata
non obſtante præteritione, locum habet quando præteri-
tio eſt ſcienter facta ſecus ſi ignoranter, *latè Alex. conſ. 41.
n. 6. lib. 1.* vbi dicit, quod *auth. ex cauſa*, non procedit quo-
ad legata ſaltem non pia, quando filius fuit ignoranter
præteritus; vnde in tali caſu legata non deberi dixit, *Bel-
lon. d. lib. 1. c. 30. n. 3*; quod tamen intelligendum eſt, quando
pater magna reliquerit legata; ſecus ſi modica, quæ veriſi-
militer fuiſſet relicturus, etiamſi filios haberet, *Alciat. dict.*
21 *præſump. 13. n. 1. Marta loc. cit. n. 34. & ſeq. Giouagn. d. re-
ſponſ. 32. n. 21. verſ. item contraria &c.* vbi dicit, quod con-
ſeruantur etiam legata coniunctio facta, vel relicta pro
anima, ſiue exoneratione conſcientiæ, de quo vide *Bart.
conſ. 204. lib. 1.*

22 Ità etiam donatio modicæ rei non reuocatur per *d. l.
ſi vnquam, latè Alciat. Reg. 2. præſump. 13. & ibi Add. lit.*
23 *B.* vbi arbitrio Iudicis remittit, quænam legata magna,
vel modica cenſeantur, *Menoch. lib. 4. præſumpt. 32. nu-
mer. 22. & ſeq. Theodoſ. Rub. d. clauſ. 205. n. 50. & ſeq.* vbi
24 dicit, quod ſi legata etiam ad pias caſas ſunt ità magna,
vt excedant dimidiam hæreditatis partem, non conſer-
uantur ex clauſula codicillari poſthumo ignoranter præ-
terito.

25 Notandum tamen eſt, quod teſtamentum, in quo poſt-
humus eſt præteritus; ſubſtinetur de æquitate prætoria,
ſi poſthumus viuo teſtatore decedat: quia paria ſunt, quod
non ſit natus, vel non extet tempore mortis teſtatoris, quo
tempore teſtamentum capit vires, *vt rectè aduertit Gio-
26 uagn. d. reſponſ. 32. n. 2. lib. 2.* ſubdens *n. 33.* quod ſubſtine-
retur etiam huiuſmodi teſtamentum, ſi filios præteritus
hæreditatem repudiauerit, vel lapſum eſſet tempus illam
petendi, *Cephal. conſ. 138. n. 33. lib. 1.*

27 Sed quæres, an teſtamentum effectum caducum per
obitum primi hæredis ante teſtatorem, vigore clauſulę co-
dicillaris ſubſtineatur in perſonam ſubſtituti, affirmatiuè
reſpondet *Bald. conſ. 170. lib. 5. Alexand. conſil. 17. n. 19. libr.
3. Socin. conſ. 140. n. 5. libr. 1. Dec. conſ. 242. n. 1. & 2. Pariſ.
conſ. 60. n. 20. & conſ. 62. n. 20. & conſil. 64. n. 13. libr. 2. Mar-
ſil. ſing. 547. Vincen. Franc. deciſ. 156. lib. 1. Seraphin deciſio.
943.* vbi dicit, hoc procedere etiamſi clauſula ſit concepta
per verbum, *valeat*, quod eſt præſentis temporis, quia cum
ſit ſubiunctiui modi, reſpicit etiam futurum, vt ſupra di-
ximus, *latè Mareſcot. var. lib. 2. cap. 78. n. 4. & ſeq. vbi alios
refert.*

28 Item legata ad pias cauſas, quamuis caduca ſint, non ta-
men deficere, probat *Paul. de Caſtr. in l. 1. §. 1. col. 1. C. de
Caducitat. tollend. per textum loquentem in libertate, in l.
cum verò, §. ſi pro non ſcripto, ff. de fideicommiſſ. libert. &
ita ſentiunt Bald. & alij apud Tiraq. de Priuileg. piæ cauſ.
priuil. 38.*

29 Quæres 2. An & quando mortuo ſubſtituto ante euen-
tum conditionis, fideicommiſſum conditionale ad eius
hæredes tranſmittatur? Reſpon. quod regulariter non eſt
locus tranſmiſſionis ex regula; quod fideicommiſſum
conditionale non tranſmittitur etiam ad ſuos hæredes,
*gloſſ. communiter recepta in l. 1. Cod. de his, qui ante apert.
tab. &c. & tradunt omnes in l. hæredes mei, §. cum ita
ff. Ad Senatuſconſ. Trebell. Honded. conſ. 70. n. 31. lib. 1. late
Peregrin. de fideicommiſſ. art. 31. n. 6. Gabr. libr. 4. tit. de Hæ-
red. inſtit. concl. 2. n. 1. & 10. Rota coram Card. Seraph. de-
ciſ. 1014. n. 1. & coram Card. Caualer. deciſ. 434. n. 1. & eſt
communis opinio.*

30 Hęc tamen concluſio communiter limitatur, ſi ex con-
textu-

Digitized by Google

iecturis appareat expreſsè vel tacitè de contraria teſtatoris voluntate, quia teſtator poteſt facere tranſmiſſibile quod alioquin non tranſmitteretur, *vt d. Bal. in l. ſi pater n. 19. q. 4. ff. de inſt. & ſubſtit. quem cęteri communiter ſequuntur, latè Gabr. d. concl. 2. n. 15.* quæ quidem coniecturæ debent eſſe vrgentiſſimæ, & concludentiſſimæ, *vt poſt Bald. in d. l. 1. in fin. C. de His, qui ant. aper. tab. Soc. in d. l. hæredes mei, ff. cum ita, n. 11. ff. ad Senatuſc. Trebell. Ruin. conſ. 181. n. 3. lib. 3. & alios dixit Rota coram Card. Seraph. d. deciſio. 1014. n. 1. & coram Card. Caualer. deciſio. 434. n. 2.* nec ſufficerent coniecturæ extra teſtamentum ſumptæ, ſed opus eſt, vt ex teſtamento ipſo legantur, & colligantur, *Ruin. conſil. 130. col. 2. & 3. lib. 3. Menoch. conſ. 610. n. 14. lib. 6. & alij apud Peregr. d. art. 31. n. 10. Card. Caualer. d. deciſ. 434. n. 3. & deciſ. 461. n. 2.*

31 Coniecturas autem huiuſmodi latè enumerat *Gabr. d. tit. de Hered. inſt. concl. 2. à n. 21. vſque ad n. 40.* nos autem efficaciores adducemus.

32 Prima igitur eſt, quando teſtator in ſuo teſtamento rationem habuit conſeruandæ agnationis: tunc enim quia ita agnatio conſeruatur per nepotes maſculos ex filio pręmortuo, ſicut per filium viuum, ſi filius vocatus, & ſubſtitutus præcedit grauato, illud ius fideicommiſſi etiam conditionalis ad eius filios tranſmittit, *Cephal. conſil. 16. n. 43. libr. 1. Gabr. dict. tit. de Hered. inſt. concl. 2. n. 23. Mareſcot. var. libr. 2. cap. 31. n. 6. & ſeq. Menoch. conſil. 452. n. 57. lib. 5. Iaſ. conſil. 154. lib. 4. & alij apud Honded. conſil. 70. nu. 38. lib. 1.*

33 Secunda eſt, quando ſi non tranſmitteretur, extraneus præferretur deſcendentibus teſtatoris, vel ipſius coniunctis proximioribus, *Crauet. conſil. 62. n. 10. Curt. Iun. conſil. 16. n. 7. Mant. de coniect. vlt. volun. lib. 11. tit. 20. n. 20. Mareſ. d. lib. 2. c. 31. n. 10. & ſeq. Rota in Ariminen. fideicommiſſi 26. Martij 1612. coram Greg. XV. tunc Rotę Auditore, in impreſſis dec. 551. n. 5. & ſeq. Gab. d. concl. 2. n. 21. Burat. dec. 568. n. 6. & 9.*

34 Tertia eſt: quotieſcumque fideicommiſſum conditionale eſt coniunctum iuri accreſcendi, puta ſi Titius, & Caius filij teſtatoris ſint verbis coniuncti, & in eadem oratione pro ęquali portione ſint hęredes inſtituti: nam propter vnitatem ſermonis quaſi in vnum corpus redacti ſunt, vnius etiam perſonę poteſtate funguntur, *vt d. Mareſcot. var. reſ. lib. 2. c. 31. n. 13. Ceph. conſ. 16. n. 45. & 46. li. 1.* vbi ſimiliter exemplificat, quando filij teſtatoris fuerunt hæredes inſtituti, ac etiam ſubſtituti, *Gab. de hær. inſt. concl. 2. n. 14. & 46. Burat. d. dec. 568. n. 12. latè Hond. conſ. 70. n. 40. & ſeq. lib. 1. qui de magis communi teſtatur*, vnde ſicut ius accreſcendi tranſmittitur ad hęredes, *l. ſi ex plurib. ff. de ſuis, & leg. her.* ita etiam fideicommiſſaria ſubſtitutio coniũcta cum iure accreſcendi debet tranſmitti: quemadmodum tranſmittitur etiam Pupillaris, quę eſt coniuncta cum ipſo iure accreſcendi, *l. qui patri, ff. de acq. vel omitt. hæred.*

35 Quarta eſt, quando teſtator ſubſtituit ſuperuiuentes; quia tunc mortuis parentibus nominatis ante illos, quibus facta eſt ſubſtitutio, fit tranſmiſſio ad filios, *ita Gab. d. tit. de Herd. inſtit. concl. 2. n. 32. vbi citat Cuma. conſ. 13. & 15. Pariſ. conſ. 50. n. 25. vol. 3. quibus adde Greg. dec. 56. n. 3.*

36 Plures alias coniecturas recenſet *Peregr. de fideicom. art. 31. n. 9. & ſeq. Gabr. d. concl. 2. n. 21. & ſeq. Hond. d. conſ. 70. n. 33. & ſeq. lib. 1. Crau. conſ. 62. n. 8. & ſeq. Greg. d. dec. 551.* vide tamen *Card. Seraph. dec. 1014. Mareſc. var lib. 2. d. c. 31. nu. 23. Beltram. ad Greg. dec. 56.* vbi reprobant nonnullas coniecturas per citatos Doctores allatas.

37 Quamuis autem fideicommiſſum conditionale ad hæredes tranſmittatur, quando expreſsè, vel tacitè de Teſtatoris voluntate conſtat, vt ſupra diximus, tamen hoc eſt intelligendum, vt locum habeat, ſi poſt teſtatoris obitum deceſſerit ille, qui ad fideicommiſſum vocatur, *vt præſupponitur in l. 1. ſ. fin. autem, C. de caduc. toll.* ſecus ſi pręmortuus fuerit, quia tunc non eſt locus tranſmiſſioni, cum teſtamentum ante mortem teſtatoris vires non accipiat, *leg. 1. vbi gloſ. & DD. ff. de Teſtam. ita declarat Curt. Iun. conſil. 96. num. 5. Bolognet. in leg. cum filiofam. 261. ff. de leg. 1. Gabr. conſil. 6. num. 81. libr. 1. quos refert, & ſequitur Mare-Antonell. de Tempore. Mareſcot. variar. lib. 2. cap. 31. numer. 19. 20. & 21.*

38 Quæres 3. an ſubſiſtat teſtamentum in vim clauſulæ codicillaris, quando eſt facta inſtitutio turpis perſonæ? negat *Merlin. in combinat. ad deciſ. Rot. 26. impreſſ. poſt eius tract. de legitima, vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in Roman. hæred. 24. Maij 1600. coram Corduba*: quamuis contrarium teneant alij *apud Theſaur. dec. 128. n. 3. verſ. contrariam verò ſententiam.*

39 An verò Spurius cenſeatur turpis perſona? Reſp. nega-
40 tiuè, niſi vitæ etiam turpitudo concurrat: infamia enim non à natura, ſed ab actionibus, & illicito viuendi modo metienda eſt, *Merlin. d. tract. de legit. lib. 1. tit. 2. q. 13. n. 22. quæ tamen &c. & loco ſupra cit. verſ. mihi placet, Theſaur. dec. 126. n. 6. & probatur ex c. nunquam de vitijs, c. Apoſtolica, & c. ſeq. diſt. 56.*

SVMMARIVM.

1 *An validum ſit ſtatutum, quod pro delicto filij confiſcari poſſit legitima ei debita in bonis Patris viuentis, & n. 5.*
2 *Pater pro filio regulariter non tenetur.*
3 *An valeat ſtatutum, quod villa teneatur pro maleficio commiſſo in eius territorio.*
4 *Quando filius ob delictum Patris, quoad bona puniatur.*
6 *Conſtitutio Sixti IV. locum tantùm habet contra Parentes, qui poſt condemnationem in poteſtate retinent filios condemnatos.*
7 *Quomodo æſtimari debet legitima, ſi ſtatutum dicit, quod pro delicto filij poſſit capi legitima ſibi debita in bonis Patris viuentis.*
8 *Ex conſuetudine Italiæ habetur contumax pro confeſſo.*
An ſententia lata in contumaciam contra filium, præiudicet patri, ibidem.
9 *Statuta, quę ſunt contra ius commune, quantum fieri poteſt, reſtringenda ſunt.*
10 *An Pater ſtante dicto ſtatuto audiri debeat, ſi vellet probare innocentiam filij.*
11 *Si ſtatutum obligat Patrem pro filio condemnato vſque ad quantitatem legitimæ, tunc inſpicitur tempus ſententiæ, ſeu condemnationis.*
12 *An filius, vel Fiſcus petere poſſit augmentum legitimæ ſuper bonis poſtea per patrem quæſitis.*
13 *Et an Pater bona fiſco, aut filio iam in legitimam aſſignata repetere poſſit, ſi eius facultates poſt legitimam traditam eſſent diminutæ.*
14 *Quando ſtatutum obligat Patrem ad ſoluendam condemnationem filij vſque ad legitimam, ſequuta condemnatione etiam in contumaciam, Pater cogi poteſt.*
15 *Legitima fiſco non debetur virtute ſtatuti, quando ex condemnato filio extant nepotes.*
Quid ſi Nepos nondum eſſet natus, ibid.
Quando Nepos ſuccedat in legitima in tali caſu, ibid.
16 *Nepotes ex filio bannito excludunt fiſcum ab hæreditate Aui.*
17 *Ex diſpoſitione iuris communis non eſt locus confiſcationi, quando extant filij, excepto crimine læſæ maieſtatis.*
18 *Si ex forma ſtatuti Auus teneretur condemnationem ſoluere pro Nepote, id non eſſet intelligendum, quando filius viuit.*
19 *Statutum ſimpliciter diſponens, bona damnatorum pro homicidio confiſcari debere, declarandum eſt ſecundum terminos legis antiquæ.*
De iure antiquo medietas omnium bonorum Patris reſeruabatur filijs, quando ſupererant vnus, vel duo; ſed ſi erant tres, vel plures, non erat locus publicationi bonorum, ibid.
20 *Quomodo intelligi debeat ſtatutum mandans, bona alicuius publicari.*
21 *Confiſcatio de bonis filij de Iure non comprehendit legitimam, quam Pater viuens filio aſſignauit.*
22 *An tale ſtatutum locum habeat in filio ſpurio, vel naturali.*
23 *An decedente Patre ab inteſtato, vel condito teſtamento, in quo filium bannitum pręteriuit, poſſit fiſcus ex perſona*

filij banniti aliquid prętendere in bonis Patris,& n.30.
24 *Bannum morti comparatur.*
25 *Quid ſi Pater in ſuo teſtamento hæredem inſtituerit filium, & talis filius viuo Patre in pœnam vitæ, & confiſcationis damnatus fuerit.*
26 *Confiſcatio non trahitur ad iura futura, ſed ad ea tantum, quæ radicata ſunt in perſona delinquentis tempore delicti, vel confiſcationis.*
27 *Quando filius damnatus eſt, nepos ſuccedit in locum filij.*
28 *Si filius paternam hæreditatem ante delictum ſibi delatam, tempore condemnationis non adiuerit, adhuc fiſcus excluderetur.*
29 *Ius quęrendum non transfertur in fiſcum.*
30 *Incapax cenſetur qui bannitus fuit pro delicto, cui imponitur pœna capitalis, & ex forma ſtatutorum poteſt impunè offendi.*
31 *Quando quis comparetur deportato, & quando non, & num.34.*
32 *Quando Bannitus poſſit etiam in bonis à quocumque offendi.*
33 *Extra territorium Bannientis effectus banni non porrigitur.*
34 *Reus Bannitus pro delicto, ex quo pœna capitalis non infertur, non æquiparatur deportato, ſed potius relegato, & amittit tantum iura ſuæ ciuitatis, non autem iura communia.*
35 *Si bannitus offendi non poſſet, licèt in pęnam mortis damnatus ſit eum publicatione bonorum, non amitteret iura communia, nec municipalia propriæ Ciuitatis.*
36 *An in confiſcatione bonorum filijfam. veniant bona caſtrenſia, profectitia, vel aduentitia.*
37 *An pœnę debeantur ei, qui eſt Dominus tempore commiſſi delicti, vel potius ei, qui eſt Dominus tempore latæ ſententię.*

CAP. LXIV.

Quomodo computari, & æſtimari debeat legitima, ſtante ſtatuto, quod pro delicto filij confiſcari poſſit legitima ei debita in bonis Patris viuentis, ſeu quod Pater teneatur ſoluere condemnationem filij vſque ad legitimam.

1 HViuſmodi ſtatutum, quod in multis locis ſeruatur,
licèt ſit contra ius commune, ex quo pater pro fi-
lio non tenetur, *vt conſtat ex Rubr. & tot. tit. C. Nè fil. pro*
2 *pat. vel Pat. pro fil. &c.* validum tamen eſſe, tradunt *gl in*
Rubr. C. de Decret. Decur. lib.10. Bald. in l.1. n.6. C. Nè fil.
pro Pat. Iaſ. in auth. nouiſſima, n.8. C. de Inof. teſtam. Duen.
reg.356. ampl.2. Ruin. conſ.8. num.1. & 2. lib.5. & alij apud
Surd. dec.314. num.1. & apud Caball. reſ. crim. caſ.250. vbi
etiam rationem aſſignat, vt ſcilicet Pater timore pęnæ per
ipſum ſoluendæ maiorem curam habeat de filio, *& hanc*
ſententiam communem dicit Clar. in Pract. crim. ∫. fin. q.86.
3 vbi addit, valere etiam ſtatutum, quod villa teneatur pro
maleficio commiſſo in eius territorio: nec erit nouum,
quod Pater damnum aliquod ſentiat ob filij delictum,
4 cum etiam filius ob delictum Patris quoad bona aliquan-
do puniatur, *vt in l. quiſquis, ∫. 1. C. Ad l. Iul. Maieſt. & ob-*
ſeru. Surd. dec.147. n.4.
5 Idem ſtatuit Sixtus IV. vt inquit *Hond. conſ.95. n.1. lib.*
6 1. ſubdens *n.84.* quod Sixti conſtitutio locum tantùm ha-
bet contra Parentes, qui poſt condemnationem in pote-
ſtate retinent filios condemnatos; ſecus ſi huiuſmodi con-
demnatos in poteſtate non retineant.
7 Attendenda verò ſunt verba ſtatuti, *vt aduertit etiam*
Merlin. de legitim. lib.3. tit.1. q.39. n.6. nam ſi ſtatutum di-
cat, quod pro delicto filij poſſit capi legitima ſibi debita in
bonis Patris viuentis, æſtimanda erit legitima habita ra-
tione bonorum, quæ pater poſſidet tempore delicti à filio
commiſſi, quia tunc incipit obligatio formari contra Pa-
trem, *Bal. in l. lex Cornelia, n.1. ff. de Vulgar. & pupill. ſubſt.*
& in l. quamquam, num.2. Cod. ad l. Falcid. & in tali caſu, ſi
8 filius in contumaciam condemnatus fuerit ſecundum
conſuetudinem Italiæ, quæ habet contumacem pro con-
feſſo, talis ſententia non præiudicaret Patri; tum quia hu-
iuſmodi ficta confeſſio non egreditur perſonam contu-
macis, *l. eius, qui delatorem, ff. de Iur. fiſc. & notat Bart. in l.*
9 *cum filiusfam vbi etiam Alex. num.6. ff. de verb. oblig.* tum
quia, cum huiuſmodi ſtatutum ſit contra ius commune,
vt ſupra diximus, ideò quantum fieri poteſt, reſtringen-
dum eſt, *Caball. loc. cit. n.3. Surd. d. dec.314. n.7.* vnde Pater
ex tali ſtatuto ſolummodo obligatur quando filius per ve-
ras probationes fuit conuictus, *Roman. conſ.154. numer.5.*
Marſ. conſ.82. nu.13. & 14. Abb. conſ.66. num.1. & 2. libr.2.
Corn. conſil.143. libr.2. & conſil.211. numer.6. & 7. lib.3. &
conſ.281. n.7. lib.4. & alij apud Caball. d. caſ.205. n.4. & ſeq.
vbi, quod ſi filius comparet, & delictum confitetur, vel
alijs probationibus de delicto conuincitur, & condemna-
tur, pater ad ſolutionem condemnationis cogitur virtute
prædicti ſtatuti, etiamſi in eo iudicio citatus non fuerit,
cum in hoc caſu pater cenſeatur fideiuſſor de iudicato
ſoluendo pro filio, *Vt notat etiam Bart. & Alex. locis cita-*
tis, & communem dicit Clar in Pract. crim. ∫. fin. q.86 verſ.
10 *ſed quæro*, audiri tamen debet Pater, ſi vellet probare in-
nocentiam filij, etiam contra eius confeſſionem, *Bart. in*
d. l. cum filiusfam. n.3. in fin. Caball. loco cit n.8.
11 Si verò Statutum obligat Patrem pro filio condemna-
to, vſque ad quantitatem legitimæ, tunc inſpiciendum eſt
tempus ſententiæ, vel condemnationis; quia in tali caſu
ſtatutum videtur ſe referre ad illud tempus condemna-
tionis, & ideò ſi tempore delicti pater habebat quatuor
filios, tempore delicti pater habet quinque, legitima
erit ſemis, id eſt medietas, *iuxta auth. nouiſſima, Cod. de*
Inoff. Teſtam. & è contra ſi tempore delicti habebat quin-
que filios, & tempore ſententię vnus iam deceſſerat, legiti-
ma erit tertia pars bonorum, *ita Roman. in l. ſi filiofam. 2. q.*
6. n.35. ff. ſol. matrim. Nell. in tract. de Bannit. in 1. p. ſecund.
temp. q.35. Alber. de Roſat. in tractat. de ſtat. lib.3. q.26. quos
refert, & ſequitur Caball. loco citat. d. caſ.250. n.28. verſ. ſed
12 *Lud. Roman. &c. & n. ſeq.* vbi etiam dicit, quod non pote-
rit filius, aut fiſcus, petere augmentum legitimæ ſuper bo-
nis poſtea per Patrem quæſitis: quemadmodum nec pater
13 bona fiſco, aut filio iam in legitimam aſſignata repetere
poſſet, ſi eius facultates poſt legitimam traditam eſſent di-
minutę, *Bald. in l. quamuis, n.8. C. de fideicom. Hond. conſ.74.*
n.11. lib.2. vbi dicit, quod inſpicitur in tali caſu tempus de-
licti, aut condemnationis, non mortis Patris.
14 Obſerua tamen, quod in hoc ſecundo caſu quando ſta-
tutum obligat Patrem ad ſoluendam condemnationem
filij vſque ad eius legitimam, ſequuta condemnatione co-
gi poteſt pater ex forma ſtatuti, etiamſi filius condemna-
tus fuerit in contumaciam, quia in tali caſu ſtatutum non
delictum, ſed condemnationem tantùm videtur reſpe-
xiſse, *Bart. in d. l. cum filiusfam. n.3. & ibid. Alex. n.6. ff. de*
Verb. oblig. Clar. d. q.86. verſ. ſed quæro, & alij apud Caball.
d. caſ.250. n.6.
15 Obſerua 2. quod legitima fiſco non debetur virtute hu-
iuſmodi ſtatuti, quando ex condemnato filio extant nepo-
tes: quia ita ſtatutum minus lædit ius commune, cum legi-
tima nepti reſeruatur, *Alex. conſ.75. nu.9. lib.1. Hond. conſ.*
74. n.26. & ſeq. lib.2. vbi dicit, quod tunc Nepos ſuccedit
in legitima poſt mortem Aui, *Surd. deciſio.167. num.1. &*
ſequent. vbi *num.14.* ampliat procedere etiam quando ne-
pos nondum natus eſſet, ſed reperiretur in vtero matris,
16 *& deciſ.314. num.2. & ſeq.* vbi etiam obſeruat quod ſicuti
Nepotes ex filio bannito excludunt fiſcum ab hæreditate
Aui, ita excludere eum debent à petitione legitimæ, *&*
ita tenuit Bal. in l. ſi qua pœna, in prima lectura. in fin. ff. de
his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. vbi dicit, quod hoc ſtatu-
tum debet intelligi, quando alius non extat, qui rationa-
bilius ſuccedat, quàm fiſcus. *Alexan. conſ.75. numer.13. vo-*
lum.1. & alij apud Caball. d. caſ.250. numer.23. & ſequent.
vbi etiam dicit, quod ex diſpoſitione iuris communis non
eſt locus confiſcationi, quando extant filij, exceptio cri-
mine læſæ maieſtatis, *iuxta auth. bona damnatorum C. de*
Bon. Proſcript. niſi aliter ſtatutis, aut alijs conſtitutioni-

bus locorum diſponatur, *vt obſeruat Honded.conſil.*110.*n.*11.*lib.*1.

18 Ità etiam, ſi ex forma ſtatuti Auus teneretur condemnationem ſoluere pro nepote, id non deberet intelligi, quando filius viuit, ex quo magis debetur legitima filio, quàm Nepoti, *Surd.deciſio.*167.*n.*14.*poſt Lud.deciſio.Peruſ.*11.*n.*27. *Marcobrun.conſil.*43.*n.*38. *Ruin.conſil.*8.*n.*6. *vol.*5.

19 Obſerua 3. quod ſtatutum ſimpliciter diſponens, bona damnatorum pro homicidio confiſcari debere, nulla de filijs facta mentione, declarandum eſt ſecundum terminos legis antiquæ, vt ſcilicet filijs legitima, hoc eſt medietas omnium bonorum Patris reſeruetur in caſu, in quo de iure antiquo reſeruabatur, quando ſupererat vnus vel duo, *iuxta l.*1.*iuncta gl.in ver.portionem,ff.de bon.damnat.* ſed quando ſuperſunt tres, vel plures filij ex damnato Patre, ſicut de iure antiquo non erat locus publicationi bonorum *l.cum ratio,§ ſi plures,ff.de Portio.quę lib.damnat* etiam quando pater damnatus fuiſſet ex delicto, ex quo de iure confiſcarentur bona, *iux.l.*1.*ff.de Bon.damn.l.fin.C.eod.tit.* ità nec vigore ſtatuti erit locus publicationi bonorum, quando tres vel plures ſuperſunt filij, *Boſſ.in tit.de Bonor.public.n.*10.*Papien.in tit.de form.Inquiſ.§.vlt.n.*2.
20 vbi etiam dicit, quod ſi filius fuerit damnatus, patri etiam reſeruanda eſt legitima; *immo addit Surd.d.dec.*167.*n.*17. quod ſtatutum mandans, bona alicuius publicari intelligi debet, niſi ex eo filij extent: quia in dubio non cenſetur cogitatum de filijs.

21 Obſerua 4. quod confiſcatio de bonis filij de iure non comprehenderet legitimam, quam pater viuens filio aſſignauit: quia filius non eſt Dominus legitimæ aſſignatæ, cum pater poſſit aſſignationem huiuſmodi quandocumque reuocare, *vt tradunt Doctores in l.ſi quia pœna ff. de His,qui ſunt ſui,vel alien.iur.Bald.ibid.n.*2.*lectura*, vbi dicit, quod filius viuo Patre nullum ius habet In legitima, *Marcobr.conſ.*43.*n.*14.*& alij apud Surd.deciſio.*167.*nu.*1.*&* 2.

22 Obſerua 5. quod tale ſtatutum non habet locum in filio ſpurio, nec etiam in filio naturali, *Alex.conſil.*60.*n.*14.*vol.*2.*Ang.de maleſi.in ver.dictum Sempronium,n.*14.*Calcan.conſ.*60.*Paleot.de Not.& ſpur.c.*32.*num.*7.*verſ.ex his, Marſil.in ſing.*139.*& alij apud Hond.conſ.*95.*n.*58.*& ſeq. lib.*1. vbi etiam dicit, quod filio ſpurio, aut naturali non debetur legitima, *l.iubemus,l.legem,l.humanitatis,C.de Natural.liber.*

23 Obſerua 6. quod Bannito condemnato in pœnam vitę, & confiſcationis bonorum, & decedente deinde Patre ab inteſtato, vel condito teſtamento, in quo filium bannitum præteriuit, & alium hæredem inſtituit, non poteſt fiſcus ex perſona filij banniti, aliquid prætendere in bonis Patris, *Bald.in d.l.ſi qua pœna,ff.de His,qui ſunt ſui,vel alien.Iur.* vbi, quod filius in tali caſu reputatur mortuus ante pa-
24 trem, quia bannum morti comparatur; quod procedit,
25 etiamſi pater in ſuo teſtamento hæredem inſtituerit filium, & cum illo teſtamento deceſſerit, quia ſi viuo Patre talis filius in pœnam vitæ, & confiſcationis damnatus fuerit cenſetur ſimiliter mortuus ante Patrem, *iuxta l.vn.§.*
26 *& cum triplici,iuncto § pro ſecundo,C.de caduc.toll.* præterea confiſcatio non trahitur ad iura futura, ſed ad ea tantum, quæ radicata ſunt in perſona delinquentis tempore ipſius delicti, vel confiſcationis, *vt poſt Nell.de Bannit.in* 1.*p.ſecun.tempor.n.*18.*& alios obſeruat Clar.d.§.fin.q.*78.
27 *verſ.vlterius quæro,Alex.conſ.*75.*n.*9.*&* 12.*lib.*1. vbi dicit, quod cum filius damnatus eſt nepos, ſuccedit in lo-
28 cum filij, *Caball.reſol.crim.caſ.*264.*n.*1.*& ſeq.* vbi addit, quod ſi filius paternam hæreditatem ante delictum ſibi delatam, tempore condemnationis non adiuerit, adhuc fiſcus excluderetur: quia ius adeundi, ſeu ius quærendum in fiſcum non transfertur, quicquid contrarium ſentiat,
29 *Clar.d.q.*78.*verſ.ſæpè contingit &c.* vbi dicit, ius adeundi, quod tranſire poteſt in hæredes extraneos, tranſire etiam in fiſcum.

30 Et hoc quidem locum habet, data banniti Incapacitate, quod ſcilicet non poſſit Patri ex teſtamento, vel ab inteſtato ſuccedere: quia tunc nec fiſcus ex perſona filij admittitur ad hæreditatem Patris, *vt ſentiunt DD. apud Caball.loc.cit.* incapax vero cenſetur is, qui bannitus fuit pro delicto ex quo imponitur pœna capitalis, & ex forma ſtatutorum, quæ communiter ſunt per Italiam poteſt impunè offendi, tunc enim habetur pro hoſte Ciuitatis, & etiam
31 pro mortuo, & comparatur deportato, nec poteſt acquirere etiam ſecundùm iuris communis diſpoſitionem in territorio, à quo eſt bannitus, ſed facit locum cohæredi, vel ſubſtituto ex teſtamento, & proximioribus ab inteſtato, excluſo fiſco, *Alex.conſ.*23.*n.*9.*& ſeq.lib.*1.*Put.deciſ.*417.*num.*6.*lib.*3.*Rot.deciſion.*27.*numer.*1. *apud Merlin.de legit.* vbi quod condemnatus in pœnam in capitis, & confiſcationis omnium bonorum, ex cauſa homicidij, eſt incapax ſucceſſionis etiam reſpectu legitimę vigore bullarum contra homicidas editarum, *Alcia.conſ.*6.*n.*14.*lib.*2.*tom.*1. vbi
32 dicit, quod talis bannitus etiam in bonis poteſt à quocumque offendi, vel à fiſco ſpoliari, *Iux.textum in l.transfugam ff.de Acquir.rer.dom.* quod etiam procedit in bonis quæſitis per ipſum Bannitum poſt confiſcationem *Alex.in l.*1.*num.*4.*verſic.ſed ſubſtinendo ſup.dicta, C.de Hæred.inſt.Clar.d.q.*78.*verſ.vlterius quæro, & alij apud Caball.d.caſ.*264.*n.*16.*& ſeq.quibus adde Rot.dec.*103.*n.*9.*& ſeq.*
33 *p.*6.*Recen.* vbi, quod extra territorium Bannientis effectus banni non porrigitur.

34 Secus eſſet, ſi Reus bannitus fuerit pro alio delicto, ex quo pœna capitalis non infertur: tunc enim non æquiparatur deportato, ſed potius relegato: & propterea amittit tantum iura ſuæ Ciuitatis, non autem iura communia; conſequenter eſt incapax quidem ſucceſſionis vigore ſtatutorum bannientium delatæ, non autem ſucceſſionis, quæ de iure communi defertur, *Menoch.lib.*5.*præſump.*45.*n.*5.*& ſeq.Curt.Iun.conſil.*182.*n.*8. *Farin. in Pract.crimin.tit.de variar.& diuerſ.quæſtion.q.*102.*n.*90. *& ſeq. & alij quos refert, & ſequitur Caball.d.caſ.*264.*n.*27.*& ſeq.* ſubdens *n.*32. quod ſi Bannitus offendi non poſſet, licèt in
35 pœnam mortis damnatus eſſet etiam cum publicatione bonorum, nec iura communia, nec municipalia propriè Ciuitatis amitteret, & ideò capax eſſet cuiuſcumque hæreditatis ſibi delatæ tam de iure communi, quam ex ſtatuto Ciuitatis, *vt tradit Alexan.& alij in d.l.*1.*Cod.de hæred.inſtit.*

36 Quæres, an in confiſcatione bonorum filijfam. veniant bona caſtrenſia ipſius filij? Reſp. negatiuæ, ſed in his pater præfertur fiſco *l.ſi filius, C.de Bon.proſcript.* vbi peculium caſtrenſe filij deportati non debetur fiſco, ſed Patri: quod eò magis procedit in bonis profectitiis & aduentitijs, ſiue in huiuſmodi aduentitijs pater habeat vſumfructum, ſiue non quia filijs interdicta eſt omnis alienatio ſine patris conſenſu, *l.cum non ſolum,§.filius,C.de Bon.quę liber.* ergo delinquendo non alienabunt, ſed apud Patrem manebunt, *vt rectè infert Bart.in l.ſi finita, §.ſi de vectigalibus,n.*12.*ff.de Damn.inf.Curt.ſen.conſ.*59.*n.*12. *Siman.de Hæret.c.*9.*n.*14.*Pariſ.conſ.*157.*n.*1.*lib* 4.*Dida.libr.*2.*reſ.c.*8.*poſt n.*7.*& alij apud Clar.qui communem dicit, in Pract.crim.§.fin.q.*78.*verſ.præterea quæro,cum verſ.ſeq.& hanc etiam veriorem, & æquiorem dicit Rot.dec.*455.*num.*13.*& ſeq.p.*5.*tom.*2.*Recen.* vbi, quod omnia Patri reſeruantur in ſolatium patriæ poteſtatis.

37 Quæres 2. an pœnæ, ſeu confiſcationes pertineant ad eum, qui erat Dominus iuriſdictionis tempore commiſſi delicti, vel potius ad eum, qui Dominus eſt, & exactor tempore condemnationis latę? Reſp. quod alij tenent, tempus delicti, & non ſententiæ inſpiciendum eſſe, vt ſcilicet pœnæ huiuſmodi ad eum pertineant, cuius erant fructus tempore delicti, licet poſt tempus ipſius condemnatio ſequuta ſit: quia commiſſo delicto ſtatim quæſitum fuit ius priori Domino, *l.quæcumque actiones,ff.de Action.& obligat. & hæc eſt communis Doctorum opinio teſte Tiraq.de Retract.conuen.§.*5.*gl.*4.*n.*21.*& ſeq.vbi citat Cyn.in l.vlt.ff.de Iuriſd.omn.Iud.Ang.in l.ſi poſſeſſor,§.*1.*ff.de Petit.hæred.Pet.Ancha.& Io:And.in c.*1.*&* 2.*extr.Nè Prælat.vic.ſuaſ.Alexand.conſ.*7.*lib.*3.*Ruin.conſ.*193.*lib.*1. contraria tamen ſententia mihi ſemper placuit, videlicet tempus

Antonell. de Tempore.

ſententiæ, non autem delicti in hoc eſſe attendendum: nam pœna non eſt, nec dicitur debita iure obligationis, niſi ſequuta ſententia condemnatoria, quia officio Iudicis debetur ad publicam vindictam: propterea hypotheca non naſcitur, niſi à die contractæ obligationis per condemnationem, *idem Bart. in l. fin. ff. de Iniur. & in l. auferetur, §. fiſcus, ff. de Iur. fiſcal. & in l. vn. C. Pœn. fiſcal. &c. lib. 10. & eſt communis opinio teſte Peregr. de Iur. fiſc. lib. 5. tit. 1. n. 182.* vnde ante ſententiam pœnæ cenſentur veluti fructus pendentes, *vt trad. Bal. Imol. & Aret. apud eundem Pereg. d. tract. lib. 6 tit. 5. n. 44. vbi dicit hanc eſſe veriorem*, & ità ſeruatur in Curijs Delphi. *teſte Guid. Pap. dec. 535.*

SVMMARIVM.

1 *Quando preſumptio vſurarum inducatur ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij, & n. 3.*
2 *Modicitas pretij non attenditur ad hunc effectum; niſi ſit vltra dimidiam iuſti pretij: limitatur n. 5.*
3 *Quid ſi conuentio eſt concepta, vt non poſſit venditor redimere, niſi poſt certum tempus.*
4 *Ex pretio iniuſto, ſi viliſſimum ſit, annuus cenſus in fraudem vſurarum intelligitur conſtitutus.*
6 *Si in contractu cenſus adijciatur pactum, quod non poſſit redimi, niſi poſt certum tempus, contractus eſſet vſurarius.*
7 *Quid ſi fiat pactum, quod emptor cenſus poſſit cogere venditorem ad redimendum, & n. 8. & 9.*
10 *Quando quis ſua ſponte emptor denunciauit, ſe velle cenſum redimere, pretium ab eo etiam inuito intra annum repeti poteſt.*
11 *Pactum retrouendendi incontinenti appoſitum habetur pro parte pretij, & æſtimationem minuit.*
12 *Quid ſi fiat ex interuallo poſt venditionem.*
13 *In quo parte valorem rei diminuat pactum de redimendo.*
14 *Pretium ſeu valor rei minuitur, ſi prædium eſt ſubiectum ſolutioni alicuius Canonis, vel cenſus, vel ſi venditum fuit ſine cautione de euictione.*
15 *Quid ſi pactum retrouendendi eſt limitatum in damnum venditoris, vt ſcilicet ipſe non poſſit redimere, niſi poſt elapſum certum tempus.*
16 *Pactum de retrouendendo ex longo interuallo adiectum non inducit præſumptionem fraudis.*

CAP. LXV.

Quando ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij inducatur præſumptio vſurarum.

1 IN hac quæſtione diſtinguendum eſt: nam aut pactum de retrouendendo fuit purè, & ſimpliciter conceptum, quod liceret venditori intra certum tempus, aut quandocumque redimere, & tunc præſumptio vſurarum ex prædictis coniecturis non inducitur, niſi concurrat aliud quæſitum videlicet, quod emptor ſi ſolitus fœnerari; in tali enim caſu emptor non emptor habuiſſe animum lucrandi fructus, cum teneatur quandocunque reuendere, *vt d. Aym. conſ. 156 n. 5. & alij apud Grat. diſc. for. c. 258. n. 1. 2. & 3. Ceuall. in ſpec. opin. commun. con. commun. q. 224.*
2 *verſ. ſed contrariam &c. Cephal. conſ. 289. n. 37. lib. 2.* vbi etiam dicit, quod modicitas pretij non attenditur ad hunc effectum, niſi ſit vltra dimidiam iuſti pretij *vt ſentit etiam Honded. conſ. 31. n. 69. lib. 1. & conſ. 33. n. 61. & ſeq. lib. 2. Rot. coram Martin. Andr. dec. 109. n. 7. Cacher. dec. 42. n. 9. verſ. primam tamen.*
3 Si verò huiuſmodi conuentio eſt concepta, vt non poſſit venditor redimere, niſi poſt certum tempus, tunc ad hunc effectum ſufficit paruitas pretij & pactum de retrouendendo: cum ex hoc arguatur, voluiſſe emptorem lucrari fructus medij temporis ità, vt hæc ſola coniectura æquiualeat illi, quod emptor ſit ſolitus fœnerari, *cap. ad noſtram, de empt. & vendit. Iaſ. conſ. 153. col. 2. lib. 4. Soc. conſil. 248. col. 1. lib. 2. Mant. de Tac. lib. 4. tit. 31. n. 33. in fin. & lib. 8. tit. 20. n. 9. vbi dicit, ita ſeruari in Rota, Moed. dec. 158. de empt. & vendit. & alij apud Grat. vbi ſupra d. c. 258. n. 4. & ſeq. latè Maſcar. de prob. concl. 441. n. 1. & ſeq. Mant. d. lib. 8.*
4 *tit. 22.* vbi addit, quod ex pretio iniuſto, ſi viliſſimum ſit, annuus cenſus in fraudem vſurarum intelligitur conſtitutus, *Hond. conſ. 33. n. 66. lib. 2.*
5 Obſerua tamen, quod licèt regulariter loquendo modicitas pretij debeat eſſe vltra dimidiam iuſti pretij, tamen ſi adſunt coniecturæ, licèt læſio non ſit vltra dimidiam, contractus iudicaretur fœneratitius, cum à iure non ſit taxata certa quantitas, *vt d. Afflict. dec. 40. n. 19. Rot. deciſio. 344. n. 6. & ſeq. p. 4 tom. 2. Recen.* & ideò ſtandum eſt Iudicis arbitrio, *c. de cauſis in fin. ex off. deleg.* vnde ſtantibus coniecturis ſufficeret læſio vſque ad tertiam partem, *Rot. in Romana Palatij de Incoronatis 1. Iunij 1563 coram Vicecomite, & d. deciſ. 344 n. 9.* vel etiam vſque ad octauam, *ſecundùm Bart. Veron. in tract. de ſimulat. contract. verſ. verùm quia in iſto libello &c. in 6. opin. n. 109. & 112. Aff. loco cit.* immò ſufficere alias coniecturas ſine modicitate pretij dixit *Rota coram Millin. dec. 29. n. 15. Rol. à Vall. conſ. 40. n. 42. lib. 2.*
6 Vnde ſi in contractu cenſus adijciatur pactum, quod non poſſit redimi, niſi poſt certum tempus, contractus eſſet omninò vſurarius, etiamſi aliæ coniecturæ non concurrant; quia per conſtitutiones ſummorum Pontificum iſta facultas ſtatim competit venditori, *Couar. var. reſol. lib. 3. c. 8. n. 8. verſ. qua ratione, Mant. de Tac. & ambig. conuen. lib. 4. tit. 31. n. 33. in fin. verſ. ſed hæc opinio, & n. 69. in*
7 *princ.* vbi dicit, contractum eſſe etiam vſurarium ſtante pacto, quod emptor cenſus poſſit cogere venditorem ad redimendum, *& lib. 8. tit. 20. n. 26. ad fin. verſ. ſed in ſacro,*
8 *Grat. d. c. 258. n. 20. & ſeq.* ſubdens *n. 24.* pactum, quod ſit licita repetitio ſortis, vitiari, non autem vitiare contractum.
9 An verò valeat pactum, quod poſſit venditor compelli ad redimendum, ſi fuerit in mora ſoluendi cenſum? nonnulli Doctores affirmant, præſertim ſi cum iuramento promiſerit ſoluere tempore conſtituto, *ità Gabr. conſ. 152. n. 5. lib. 1. Maſtr. deciſ. 95. n. 3. & 4. p. 1. quos refert Grat. d. c. 258. n. 20. & 22.* alij tamen veriùs negant cum per Conſtitutionem Pij V. reprobentur huiuſmodi pacta, præterquam in caſu, in quo eſt facta denunciatio redimendi,
10 *Mantic. d. lib. 8. tit. 22. n. 25.* vbi dicit, quod quando quis ſua ſponte emptori denunciauit, ſe velle cenſum redimere, tunc poſt factam denunciationem, intra annum ab eo etiam inuito pretium repeti poteſt.
11 Obſerua 2. quod licet pactum retrouendendi incontinenti appoſitum habeatur pro parte pretij, & æſtimatio-
12 nem minuat: ſecus tamen eſſet, ſi fiat ex interuallo poſt venditionem ex mera liberalitate emptoris: tunc enim dici non poteſt res minus vendita, *Ruin. conſ. 66. n. 9. lib. 4. Soc. conſ. 288. in fin. lib. 2. Rolan. conſ. 96. n. 41. lib. 2. Cephal. conſ. 370. n. 95. lib. 3. Couar. d. lib. 3. c. 10. n. 1. & alij apud Gratian. diſc. for. c. 786. n. 17.*
13 Obſerua 3. quod in conſtituendo iuſto pretio habenda eſt ratio pacti de redimendo, quod minuit valorem rei in tertia, vel quarta parte, ſi eſt perpetuum, & liberum ad libitum venditoris: & circa ſextam, ſi eſt temporale; item ſi
14 prædium eſt ſubiectum ſolutioni alicuius canonis, vel cenſus, vel ſi venditum fuerit ſine cautione de euictione; tunc enim pretium, ſeu valor rei minuitur, *latè Rot. d. dec. 344. n. 10. & ſeq. p. 4. tom. 2. Recent. Hond. d. conſ. 33. n. 63. lib.*
15 *2.* Secus eſſet, quando pactum retrouendendi eſt limitatum in damnum venditoris, vt ſcilicet ipſe non poſſit redimere, niſi poſt elapſum certum tempus: quia tunc pro tempore, quo redimi nequit, pactum huiuſmodi nihil minuit de vero valore: nam pro tempore, quo res vendita redimi nequit, nullum poteſt conſiderari onus, & conſequenter nulla poteſt fieri diminutio veri valoris, *vt dixit eadem Rota deciſion. 17. numer. 4. & ſequent. par. 7. Recent & coram Burat. deciſio. 62. num. 8. & deciſio. 471. num. 3. latè Ferentill. ad Burat. deciſio. 761. numer. 12. & ſeq.*

16 Ob-

16 Obſerua 4. quod pactum de retrouendendo ex longo
interuallo adiectum non inducit præſumptionem frau-
dis, *Bart. in l. nemo poteſt, n. 11. & ibi Doctores communiter, ff. de leg. 1. Tiraq. de Retract. conuen. in pręfat. num. 6. Cacher. dec. 42. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonio cum parua dote, aut ſine vlla dote contracto, quarta pars bonorum mariti, ſi locuples ſit, vxori inopi à iure conceditur: declaratur n. 4. & ſeq.*
2 *Maritus pauper conſequi etiam poteſt quartam bonorum vxoris diuitis.*
3 *Diſpoſitum in vno coniuge habet etiam locum in alio:*
5 *Quando vxor in virilem portionem ſuccedat in bonis viri, & n. 6.*
7 *Quid ſi mulier adhuc ducta non fuerit ad domum viri.*
8 *Non debetur quarta huiuſmodi, niſi prius conſtet de paupertate alterius coniugis, & n. 16.*
9 *Quarta huiuſmodi datur in ſubſidium.*
10 *Quid ſi coniux haberet patrem, aut matrem diuitem.*
11 *Et quid ſi vxor poſſet conſequi quartam in bonis primi viri.*
12 *Et quid ſi legatum ſufficiens ad alimenta ab extraneo relictum fuerit vxori, & n. 21.*
13 *Quid ſi tale legatum relictum fuerit vxori à marito, & num. 15.*
14 *Maritus non poteſt hanc quartam diminuere.*
17 *Quid ſi vxor ex dote, vel alijs bonis percipere poſſit redditus ſufficientes ad vitæ neceſſitatem, non tamen ad honorificentiam, quam vxor ſeruabat viuente viro.*
18 *Et quid ſi vxor tranſiret ad ſecundas nuptias.*
19 *Arbitrio Iudicis relinquitur, quando vxor cenſeatur inops.*
20 *Paupertas vxoris ad effectum conſequendi huiuſmodi quartam adeſſe debet tempore, quo moritur maritus: limitatur n. 22.*
22 *Quid ſi vxor caſu fortuito abſque culpa incontinenti pauper euaderet poſt obitum viri.*
23 *Mulier impudicè viuens poſt mortem mariti, amittit quartam.*
24 *Quid ſi condemnata fuerit de crimine expilatæ hæreditatis viri.*
25 *Et an coniux, qui cauſam dedit ſeparationi thori, priuetur huiuſmodi quarta.*
26 *An quarta huiuſmodi ſolui debeat de bonis reſtitutioni ſubiectis.*

CAP. LXVI.

An, & quando debeatur quarta vxori in bonis viri.

1 NE vxori in opprobrium prioris matrimonij, ac ma-
riti mendicare cogatur, miſerationis gratia à iu-
re eidem vxori, vbi matrimonium contractum fuerit cum
parua dote, vel ſine vlla dote, quarta pars bonorum ma-
riti conceſſa eſt, dummodò maritus locuples ſit, & vxor
laboret inopia, *auth. prętere a, vbi DD. C. unde vir, &*
2 *vxor. §. quoniam verò, in Auth. de exhib. reis.* vbi etiam,
3 quod maritus pauper conſequi poteſt quartam bonorum
vxoris diuitis: quia diſpoſitum in vno habet etiam locum
in alio coniuge, *Cephal. conſ. 244. n. 10. lib. 3. Surd. deciſion.*
4 *61. n. 11.* quod quidem procedit, ſi tres, vel pauciores ex-
5 tant liberi, ſiue communis, ſiue alterius matrimonij: nam
6 ſi plures ſint, in virilem portionem ſuccederet, ita tamen,
vt eiuſdem matrimonij liberis proprietatem ſeruet; his
vero non extantibus, vel ſi nullos habuerit, etiam in pro-
prietate ſuccedit, *vt in d. auth. præterea*: quemadmo-
dum etiam dominium acquirit, quando ſuperſunt tan-
tùm filij primi matrimonij, *Cephal. conſil 671. n. 31. Surd. conſil. 196. n. 34. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 120. n. 18. Fon-*
7 *tanell. de Pact. nup. clauſ. 5 gloſſ. 8. par. 10. num. 37.* vbi dicit,
quod diſpoſitio *dict. auth. præterea*, procedit etiam in-
ter ſponſos de præſenti, licèt vxor non fuerit ducta ad do-
mum viri.

8 Vt autem huiuſmodi quarta debeatur, conſtare prius
debet, quod vxor, vel maritus ita ſit pauper, vt aliunde
9 non habeat, vnde viuere poſſit: quia quarta huiuſmodi
datur in ſubſidium, *vt tradunt DD. in d. auth. præterea, Honded. conſ. 93. n. 18. lib. 1. Surd. deciſ. 61. n. 15. Theſaur.*
10 *dec. 44. n. 3.* vnde ſi haberet patrem, aut matrem diuitem
excluderetur à quarta, *Honded. qui communem dicit, in dict. conſil. 93. n. 26. & ſeq. Cephal. d. conſ. 244. n. 20. & ſeq.* quem-
11 admodum ſi vxor poſſet conſequi quartam ex bonis pri-
mi viri, illam petere nequit in bonis ſecundi, quia tunc
non diceretur pauper, *Socin. conſil. 121. n. 30. & ſeq. lib. 4. quem refert, & ſequitur Cephal. dicto conſil. 244. n. 22. & ſeq.*
12 ita etiam, ſi legatum ſufficiens ad alimenta relinqueretur
vxori, quarta huiuſmodi non deberetur, quia non dici-
tur pauper qui habet actionem ad conſequendum id, ex
quo poteſt ſe alere, *Surd. de Alim tit. 9. q. 35. n. 34. & 35. Bellon. de Poteſtat. eorum, quæ in continenti fiunt &c. lib. 1. cap. 172.* vbi dicit, quod mulier non poteſt repudiare le-
13 gatum, vt ſentiat beneficium *d. auth. præterea*: quod in-
telligendum eſt de legato relicto ab extraneo; ſecus ſi re-
linquatur à marito: quia licet legatum relictum vxori à
marito imputari debeat in huiuſmodi quartam, *vt in d.*
14 *auth. præterea*, tamen id, quod deeſt ad ſupplementum,
vxor petere poteſt: non enim licitum eſt marito hanc
quartam diminuere. *Socin. conſil. 108. in princip. lib. 1. Bec. conſil. 76. n. 8. Surd. conſil. 81. n. 15. Ioſeph. Lud. concl. 35. ampl. 4. Mich. Graſſ. de Succeſſ. ab inteſt. q. 43. & alij apud*
15 *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 120 num. 34. & ſeq.* vbi addit,
quod confiſcatis bonis viri non cenſetur confiſcata hu-
iuſmodi quarta. Hoc tamen procedit, quando maritus
relinqueret vxori legatum inſufficiens ad alimenta; ſecus
ſi legatum eſſet ſufficiens, quia tunc vxor non cenſetur
pauper, & ideo ceſſaret diſpoſitio *dictę auth. præterea Riminald. conſil. 114. incip. omiſſis non neceſſarijs, quem refert, & ſequitur Cephal. d. conſ. 244. n. 10. & ſeq. & præcipuè n. 25. & ita ſentire videtur Honded. dict. conſ. 93. n. 29. verſ. fin.* vbi dicit, quod quarta huiuſmodi non debetur, niſi
quando mulier eſt inops, & ſine quarta mendicare co-
geretur.

17 Item vxor à prædicta quarta excluderetur, ſi ex dote, vel
alijs bonis percipere poſſet redditus ad vitæ neceſſitatem
ſufficientes, licet non ſufficiant ad honorificentiam, quam
vxor ſeruabat viuente viro, *vt ex §. quoniam vero in Auth. de exhib. reis prob. Surd. dec. 61. n. 9. & ſeq.*

18 An verò ceſſet diſpoſitio *dictæ auth.* quando vxor tran-
ſit ad ſecundas nuptias? Reſp. negatiuè, quia omnes pœnę,
quas ius ciuile inflixit contra mulieres ſecundò nubentes
ratione temporis, & feſtinantiæ, ſublatæ ſunt de iure ca-
nonico, exceptis pœnis in fauorem filiorum primi matri-
monij introductis, *c. penul. & fin. vbi DD. de ſecun. nupt. latè Fontan. de Pact. nup. clauſ. 5 gl. 8. p. 11. n. 2. & ſeq. & clauſ. 7 gl. 3. p. 11. n. 78.*

19 In quibus autem caſibus vxor cenſeatur inops, arbitrio
Iudicis relinquitur, qui conſiderare debet qualitatem per-
ſonæ *Honded. d. conſ. 93. n. 30. lib. 1. latè Menoc. de Arb. Iud. caſ. 65. n. 7. Grat. d. c. 120. n. 2. & ſeq.* vbi quod inſpecta qua-
litate perſonæ vxor pauper exiſtimatur, quæ nupſit cum
dote centum florenorum.

20 Obſerua tamen, quod paupertas vxoris ad effectum con-
ſequendi huiuſmodi quartam, adeſſe debet tempore, quo
moritur maritus, *Bellon. loc. cit. d. c. 172. n. 12. Cephal. d. conſ. 244. n. 4. lib. 2.* vbi etiam dicit, quod licèt poſtea non egeat,
nubendo videlicet alteri diuiti non tamen excluderetur
à dicta ſucceſſione; quemadmodum è contra ſi vxor eſſet
diues tempore mortis mariti, non poſſet quartam petere,
etiamſi progreſſu temporis in egeſtatem venerit, *Dec. conſ. 24. per tot. Ioſeph. Lud. concl. 35. ampliat. 2. & alij apud Grat. diſcep. for. c. 120. n. 59. & ſeq. Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 5 gl. 8. p. 10. n. 14. & ſeq.*

21 Ita etiam, ſi tempore mortis mariti competeret actio
vxori ad conſequendum legatum ſufficiens ad alimen-
ta, excluderetur ſimiliter à petitione quartæ; ſecus ſi ma-

rito iam mortuo ſuperuenerit talis actio, *vt poſt Dec.dict. conſ.24.tradit Surd.de Alim.tit.9.q.35.n.44.& 45.Cephal. d.conſ.244.n.4.*

22 Obſerua 2. quod licet tempore mortis viri vxor eſſet
diues, tamen ſi incontinenti caſu fortuitu, puta incendio,
ruina, aut alio accidenti abſque culpa pauper fieret, non
excluderetur à quarta; quemadmodum è contra exclu-
deretur, ſi incontinenti poſt obitum viri caſu fortuitu di-
ues fieret, *Grat.d.c.120.n.62.& ſeq.Bellon.d.lib.1.cap.172.
num.12.*

23 Obſerua 3. quod mulier impudicè viuens poſt mortem
mariti, amittit huiuſmodi quartam, *Socin.conſ.121.num.
35. vol.4.Lup.in repet.rubr.de Donat.int.vir.& vxor. §.
67.n.15 & alij, quos refert, & ſequitur Surd.deciſ.61.n.16.
& 18.* vbi etiam dicit, hoc procedere in vxore condemna-
24 ta de crimine expilatæ hæreditatis viri, *Grat.d.cap.120.n.
72.& ſeq.* vbi addit, quod coniux, qui cauſam dedit ſepara-
25 tioni thori, priuatur huiuſmodi quarta, *Fontanell.d.clauſ.
5.gloſſ.2.p.10.num.38.& p.11.n.46.& ſeq.* vbi quod quarta
26 ſoluenda eſt de bonis mariti, & non de bonis reſtitutioni
ſubiectis.

SVMMARIVM.

1 *Bona etiam futura ſub hypotheca comprehenduntur.*

2 *Si ius debitoris obligantis reſoluitur ex cauſa antecedenti neceſſaria, reſoluitur etiam ius tertij, & omnis obligatio medio tempore contracta: declaratur n.4.& 24.*

3 *Quid ſi ius debitoris reſoluatur ex cauſa voluntaria & num.24.*

5 *An emphiteuta ſuper re emphiteotica poſſit ſeruitutem imponere, illamque obligare.*

6 *Et an ſeruitus, vel obligatio huiuſmodi euaneſcat finita emphiteuſi: & n.10.*

7 *Et an Domino directo noceat aliqua præſcriptio in ſeruitute.*

8 *Et quid in rebus feudalibus.*

9 *Qui non habet dominium liberum, non poteſt illud liberè transferre, ſed cum ſua qualitate temporali.*

10 *Quando res emphiteotica tranſeat ad Dominum cum oneribus per emphiteutam impoſitis, & quando non, & n. 20.& 23.*

11 *Angrauatus poſſit alienare bona fideicommiſſo ſuppoſita.*

12 *Si Donatarius alimenta Donanti negauerit, res donata ad ipſum Donantem reuertitur libera ab omni obligatione.*

13 *Quid ſi natis liberis reuocatur donatio, vel ob aliam ingratitudinis cauſam.*

14 *Quando donatio ob cauſam ingratitudinis non poſſit reuocari.*

15 *Venditore rem vigore pacti redimente, extinguitur omnis hypotheca, & obligatio medio tempore conſtituta ab emptore.*

16 *Quid ſi vicinus, vel conſanguineus ex vi ſtatuti retraheret rem venditam.*

17 *Et quid ſit venditio reſcinditur ad inſtantiam venditoris enormiſſimam læſionem.*

18 *Et quid ſi donatio reſoluitur ob defectum inſinuationis.*

19 *Bartol. in l. ſi res, ff.quib.mod.pign.&c. explicatur, & numer.21.*

22 *Nemo tenetur temere litigare, & malam cauſam tueri.*

24 *Quando reſciſſo contractu remaneat hypotheca medio tempore contracta.*

25 *Quid ſi conuentus cauſam non defenderit.*

26 *Et quid ſi venditor hac lege fundum vendiderit, vt ſi alius meliorem conditionem intra certum tempus attulerit, fundus cenſeatur inemptus.*

27 *Quando dominium ipſo iure abſque traditione retrotransferatur in venditorem.*

Quando pactum legis commiſſoriæ ipſo iure transferat dominium in emptorem & quando non, ibidem.

Pactum addictionis in diem quodnam ſit, & quomodo differat à pacto legis commiſſoriæ, ibid.

28 *Venditio rerum fiſcalium tacitè ſemper intelligitur facta cum pacto addictionis in diem.*

29 *An in redhibitoria durent hypothecæ medio tempore contractæ.*

30 *Pactum reſolutiuum an cenſeatur in ſingulis capitulis repetitum.*

31 *Profeſſus religionem incapacem bonorum in communi, ſi auctoritate Apoſtolica transferatur in Religionem capacem, non reintegratur ad bona iam amiſſa per profeſſionem in Religione incapaci.*

32 *An talis Profeſſus recuperet in tali caſu legatum, annuum ſibi antea factum.*

CAP. LXVII.

An reſoluto contractu reſoluatur etiam ius tertij medio tempore quæſitum.

IN tribunalibus frequenter hæc quæſtio ventilatur: nam
ſæpè res venduntur, ſeu alio modo conceduntur; deinde
ab emptore ſeu earumdem rerum poſſeſſore alijs obligan-
tur, vt obſeruat etiam *Bart. in l.in diem n. 2. ff. de Aqua
1 pluu.arc.Ciriac contr.for.55.n.11.& ſeq.* vbi, quod bona
etiam futura ſub hypotheca comprehenduntur, etiamſi
generaliter tantum bona debitoris obligentur, *per l.1.ff.
de Pign.l.fin. C.quæ res pign.oblig.poſſ.*

Queritur ergo, an reuocato contractu, reſoluatur etiam
pignus, ſeu ius tertij medio tempore quæſitum.

2 Et quidem communis eſt concluſio, quod ſi ius debito-
ris obligantis reſoluitur ex cauſa ante cedenti neceſſaria,
tunc reſoluitur etiam ius tertij, & omnis obligatio medio
3 tempore contracta; ſecus ſi ex voluntaria, *l.ſi res, vbi Bar.
& alij ff.quib.mod.pign.vel hypot.ſolu.*

4 Requiritur tamen quod is, qui hypothecauit medio
tempore, ſit reus, quando agitur ad reſciſſionem contra-
ctus: tunc enim ſoluuntur hypothecæ ab eo contractæ: ſe-
cus ſi ſit actor, *vt ex l.lex vectigali, 31.ff.de Pign.l.ſi reſ.3.
& l.ſi debitor, 4.ff.quib.mod.pign.vel hyp.ſolu.& alijs iuri-
bus prob.Ciriac.d.contr.55.n.34.& ſeq.poſt Bal.in l.2.n.16.
in 13.q.Cod.de Reſcind.vendit.Neguſ.in tract.de Pign.in 1.
mem 5.p.ſub n.43.verſ.nec obſtat.*

5 Ex quo infertur primò, quòd licèt emphiteuta poſſit
ſeruitutem conſtituere in re emphiteotica, illamque obli-
6 gare, *l.3.ff.de ſeruit.d.l.lex vectigali ff.de Pign.* tamen fini-
ta emphyteuſi obligatio huiuſmodi, & ſeruitus impoſita
euaneſcit, *d.l.lex vectigali, §.item quæſitum,* etiamſi facto,
& culpa emphiteutæ finita fuerit emphiteuſis, puta ſi non
ſoluerit canonem, vel rem emphiteoticam alienauerit ſine
licentia, *Bart.in d.l.in diem, n.2.ff.de Aqua pluu.arc.So-
cin.Iun.conſ.119.n.17.vol.2. Surd.de Alim.tit.9.q.42.num.
19.& 20.Aldouin.conſ.15.ſub num.6.& alij apud Ciriac. d.
7 contr.55.num.28.& 37.* nec nocet Domino directo aliqua
præſcriptio in ſeruitute, *l.cum notiſſimi, §.illud, Cod.de
8 Preſcript.30.ann.* quod etiam procedit in rebus feudali-
bus, *cap.Imperialem, §.calidis, de Prohibition.feud.alienat.
& notat Bal.in l.fin.§.ſed quia noſtra, num.7.Cod.commun.
9 de legat.* & ratio eſt, tum quia qui non habet dominium
liberum, non poteſt illud liberè transferre, ſed cum ſua
qualitate temporali, *vt dicit Bald.ibidem*: tum etiam
quia in his caſibus conſideratur etiam neceſſitas inſpe-
cta origine, & contractu præambulo, vnde omnia deri-
uantur, *vt poſt Pinell.dicit Surd.loco cit.tit.9.d.quæſtion.
42.n.20.*

10 Hoc tamen locum habet, quando res emphiteoti-
ca, ſeu feudalis redit ad Dominum iure dominij, vi-
delicet iure prælationis, vel commiſſi; ſecus ſi alio
modo, puta ex voluntaria emptione, aut venditione,
vel datione in ſolutum, donatione, legato, aut alio
titulo eam ab Emphiteuta, vel Vaſallo habuerit: quia
tunc remanent onera ſuper eadem re impoſita, *l.ſi debi-
tor, Cod.de Diſtract.pignor. Guid.Pap.deciſio.575.Tira-
quell.de Retract.lignag. §. 34.gloſſ.1.num.9.&* 10. ra-
tio differentiæ eſt, quia primo caſu Dominus dire-
ctus à ſeipſo cauſam habere dicitur, cum tale ius Domino

de-

dètur iure dominij; ſecundo caſu cauſam habet ab ipſo
emphiteuta, vel Vaſallo, illique ſuccedit, vt quilibet
priuatus, *Guid.Pap.deciſio.575.Boer.deciſio.181. Caſſan. in
conſuet.Burgund.rubr.3.§.8.n.36.& ſeq.Cacher.deciſ.156.
n.9.& ſeq.*
11 Eadem ratione, licet grauatus poſſit alienare bona fi-
deicommiſſo ſuppoſita, dum pendet conditio, ea tamen
eueniente venditio reſoluitur, *l.fin. §.ſin autem C.comm.
de legat.*
12 Infertur 2.quod ſi Donatarius alimenta Donanti nega-
uerit, res donata ad ipſum donantem reuertitur libera ab
omni obligatione, & hypotheca, ſiue in Donatione extet
pactum de alendo donantem, ſiue non extet; tenetur enim
Donatarius circumſcripto etiam pacto alere Donantem,
*Bald.in c.1.§.rurſus ſi fidelis, Quib.mod.feud.amit.Tiraq.
de Retr.lign.ꝗ.§.34 gloſſ.1.n.10.Surd.d.q.42.nu.20.& ſeq.*
vbi dicit, quod hæc conditio reuocandi donationem in
tali caſu videtur ab initio appoſita, & à lege inſerta dona-
tioni, tamquam de eius natura, *Gratiàn.diſcep.for.c.381.n.
20.& 21.*
13 Idem dicendum, quando natis liberis reuocatur dona-
tio, vel ob aliam ingratitudinis cauſam: quia tunc etiam
reſoluitur hypotheca medio tempore contracta, *latè Mer-
lin.de Pignor.lib.5.q.19.*
14 Notandum tamen eſt, quod ſi res donata ante com-
miſſam ingratitudinem per donatarium alienata fuerit,
non poterit à donatore reuocari, *l.his ſolis Cod.de Reuoc.
donat.*
15 Infertur 3. quod ſi venditor rem vigore pacti rede-
mit, extinguitur ſimiliter omnis hypotheca, & obliga-
tio medio tempore conſtituta ab emptore, *Bart.commu-
niter receptus in d.l.ſi res, nu.1.ff. Quib.mod.pign.2.vel hy-
pot.ſolu.*
16 Idem dicendum, ſi Vicinus, vel conſangnineus ex vi ſta-
tuti retraheret rem venditam, *Tiraq.de Retr.conuen.§.3.*
17 *gl.1.n.10. Ciriac.d.contr.55.n.41.* vel quando reſcinditur
ad inſtantiam venditoris ob enormiſſimam læſionem,
18 *iux.l.2.C.de Reſcind.vend.* vel vbi donatio reſoluitur ob
defectum inſinuationis, *iux.l.ſancimus, C.de don.* quia res
huiuſmodi vendita, vel donata non erat apud emptorem,
vel Donatarium irreuocabiliter, & iure perpetuò, ſed re-
uocabiliter ex diſpoſitione legis; & ideò ex cauſa antece-
denti neceſſaria reſoluitur contractus, non voluntaria, *ita
Bald.in d.l.2.n.17. C.de Reſcind.vend.Ciriac.d.contr.55.n.
41.Grat.diſc.for.c.355.n.12.& ſeq. & alij apud Tiraq.de
Retr.conuen.§.3.gl.1.n.12.Surd.d.titul.9.q.42.n.18.& 22.*
19 quorum opinio verior eſt, quicquid dicat *Bart.in d.l.ſi
res, n.2.& 3.ff.quib.mod.pign.vel hypot.ſolu.* non enim ob-
ſtat, quod Donatarius voluntariè omiſerit inſinuationem,
& quod emptor in dicto caſu potuerit ſupplere pretium,
20 & ita rem non reddere venditori, *iuxta text.in d.l.2.* quia
non ideo res voluntariè reſtituitur, ſed ex neceſſitate, iure
ita diſponente; quemadmodum licèt eſſet in poteſtate em-
phiteutæ ſoluere canonem, eo tamen non ſoluto, etiam
voluntariè, res emphiteotica, ceſſante fraude, ad Domi-
num libera ab omni onere obligationis, & ſeruitutis re-
uertitur, vt ſupra diximus & rectè aduertunt *Bald.& Ti-*
21 *raq.locis cit.* aſſerentes opinionem *Bart.* veram eſſe, quan-
do ſine iudicio res ſpontè redderetur, *per l.ſi debitor in
prin.ff.Quib.mod.pign.vel hypoth.ſolu.* quod intelligendum
eſt, quando reus ad id cogi non poterat, ſecus ſi cogi pote-
rat, *Pinell.in l.2.p.2.c.3.n.16.C.de Reſcind.vendit.Surd.de*
22 *Alim.tit.9.q.42.n.23. Ciriac.d.contr.5.n.35.* tum quia talis
actus non cenſetur voluntarius, *arg.l.nouiſſimè, vbi idem
Bald.ff. quod falſ.tut.auth.* tum etiam quia nemo tenetur
temerè litigare, & malam cauſam tueri, *gl.& Bart.in l.He-
renius ff.de euict.* conſtare tamen debet, quod reus potue-
rit cogi, aliàs non tollitur ius tertij *latè Surd.de Alim.ti.9.
q.42.n.23.& ſeq.*
23 Dixi, ceſſante fraude, quia ſecus eſſet, vbi conſtaret de
fraude, & colluſione, *vt poſt Bald.conſ.371.vol.1.& alios
obſeruat Ciriac.d.contr.55.n.39.*
24 Notandum eſt autem, quod ſi emptor læſus vltra dimi-
diam, agat vt ſibi reſtituatur pretium exceſſiuè erogatum,
Antonell. de Tempore.
vel quod venditor recipiat rem ſuam, tunc venditorem
eligente reſciſſionem contractus, non reſoluitur hypo-
theca medio tempore contracta ab ipſo emptore quia in
tali caſu emptor, qui hypothecauit, eſt actor, & voluntariè
reſoluit contractum, *Pinell.in d.l.2.p.2.c.3.n.32. C.de Re-
ſcind.vend.quem refert, & ſequitur Ciriac.d.contr.55.n.44.*
25 Infertur 4. quod ſi conuentus cauſam non defenderit,
cum potuerit ſe defendere, ſententia contra eum lata non
nocet tertio: quia tunc dicitur culpa ſua ſuccubuiſſe, &
perinde habetur, ac ſi ſpontè nullo cogente remiſiſſet *Be-
ro.conſ.46.n.23.vol.1. Franc.Marc.dec.583.Rim.conſ.205.
n.22.vol.2.& alij apud Surd.d.tit.9 q.42.n.32.& ſeq.*
26 Infertur 5. quod ſi quis hac lege fundum vendiderit, vt
ſi alius meliorem conditionem intra certum tempus attu-
lerit, fundus cenſeatur inemptus allata meliori conditio-
ne, ſi res interim fuerit ab emptore pignori obligata, ſicut
emptio reſoluitur, ita etiam pignoris obligatio tollitur, *l.ſi
ex duobus, §.ſed & Marcellus, ff. de in diem addict.latè*
27 *Mantic.de Tac.& ambig.conuen.lib.4.tit.28.per tot.* vbi
etiam obſeruat, dominium allata meliore conditione ſtan-
te tali pacto (quod dicitur addictio in diem) ipſo iure abſ-
que traditione retrotransferri in venditorem: ſiue huiuſ-
modi pactum conceptum fuerit verbis directis, veluti ſi
dictum fuerit, quod ſi intra duos menſes melior ſit allata
conditio, res ſit inempta, ſeu transferatur: ſiue conceptum
fuerit verbis obliquis, vel communibus, vel ambiguis, ſi-
cuti eſt verbum reuertatur, redeat, pertineat, & his ſimilia,
dummodò tale pactum fuerit incontinenti; quicquid
aliud ſit in pacto legis commiſſoriæ; hoc enim, ſi verbis
obliquis conceptum ſit, impleta conditione, ipſo iure non
transfert dominium in venditorem, *vt in l.3.Cod.de Pact.*
28 *int.empt.& vendit.* cuius rei ratio eſt, quia pactum legis
commiſſoriæ adijcitur in pœnam, ſi intra certum tempus
pretium non ſit ſolutum; & ideò reſtringitur, vt domi-
nium ipſo iure ab emptore in venditorem non transfera-
tur, niſi fuerit conceptum verbis directis; ſed aliud eſt di-
cendum in pacto addictionis in diem, quia allata meliori
conditione contractus ex voluntate contrahentium ità
diſſoluitur, vt non videatur fuiſſe celebratus, *Cou.var.reſ.
lib.3.c.8.n.1.verſ.Secundò ead.concluſio, Mant.loco cit.n.15.*
ſubdens, *n.46.* quod venditio rerum fiſcalium tacitè ſem-
per intelligitur facta hoc pacto addictionis in diem.
29 Infertur 6.quod in redhibitoria durant hypothecę me-
dio tempore contractæ, *iuxta l.ſi debitor, 4.in prin.ff.Quib.
mod.pign.vel hypoth.ſolu.* quia talis reſolutio dicitur vo-
luntaria, *vt ex d.l.ſi debitor, ff.Quib.mod.pign.vel hyp.ſolu.
l.bouem, 43.§.pignus, ff de Ædil.edict.probat.Ciriac.contr.
for.55.n.62.*
30 Quæres, an pactum reſolutiuum cenſeatur in ſingulis
capitulis repetitum, Reſp.negatiuè, quia onus in contra-
ctibus non cenſetur repetitum, *l.quicquid adſtringendæ, ff.
de verb.oblig.Rot.dec.357.n.5.& 6.p.4.tom.1.Recen.*
31 Quæres 2. an profeſſus religionem incapacem bono-
rum in communi, ſi auctoritate apoſtolica transferatur
ad religionem capacem, reintegretur ad bona iam amiſſa
per profeſſionem in Religione incapaci, & ab alijs medio
tempore acquiſita? Reſp. negatiuè, quia diſpenſatio Apo-
ſtolica non trahitur retro in tertij pręiudicium, *Bal.in au-
th.ingreſſi n.22.C.de Sacroſ.Eccleſ. quem cæteri communi-
ter ſequuntur, Nat.conſ.180.n.4.Fel.in c.inter quatuor n.4.
de maior.& obed.Caſtr.in l.Gallus, §.& quid ſi tantum nu.
20.Iaſ.n.71.ff.de lib.& poſth.& alij apud Burat.dec.576.n.*
32 *1.& ſeq.* recuperat tamen in tali caſu legatum annuum ſi-
bi antea factum, *vt poſt Sanch.in ſum.tom.2.lib.7.c.17.n.28.
dixit Rota coram eod.Burat.dec.643.n.19.*

SVMMARIVM.

1 *Grauatus fideicommiſſo non tenetur reſtituere mobilia, quę
lapſu temporis præſumuntur conſumpta, nec eorum pre-
tium: limitatur n.4.6.& 13.*
2 *Ad probationem rerum minutarum ſufficit qualis qualis
probatio arbitrio boni viri, etiam per coniecturas, & per
iuramentum, & n.3.*

4 *Bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, veniunt ſub generali fideicommiſſo, & de eis tenetur grauatus reddere rationem fideicommiſſario.*
5 *A quo fieri debeat liquidatio huiuſmodi mobilium.*
6 *Si hæres grauatur, requiſitus à fideicommiſſario inuentarium non confecit, non admittitur probatio præſumptiua, quod bona mobilia ſint vſu conſumpta.*
7 *Quando detur iuramentum in litem.*
8 *Quando hæres grauatus teneatur facere inuentarium.*
9 *Et an poſſint res hæreditariæ ad inſtantiam ſubſtituti deſcribi, ſi hæres grauatus à confectione Inuentarij fuerit per Teſtatorem exoneratus.*
10 *Et an huiuſmodi deſcriptio faciat fidem.*
11 *Inuentarium, ſeu deſcriptio confici debet expenſis hæreditatis grauatæ.*
12 *Inuentarium, quod fit per Tutorem, fieri debet expenſis pupilli.*
13 *Tutor in culpa eſt, ſi res tempore perituras non diſtraxit.*
14 *Quid ſi res ſine culpa & dolo hæredis pereat.*
15 *De quo tempore facienda ſit æſtimatio, quando hæres grauatus vult retinere tot bona hæreditaria pro pecunijs per ipſum erogatis in extinctionem æris alieni.*

CAP LXVIII.

An fideicommiſſo grauatus teneatur reſtituere mobilia quæ lapſu temporis præſumuntur conſumpta.

1 RESp. quod nec mobilia huiuſmodi, nec eorum pretium tenetur reſtituere; quia ex iudicio, & permiſſione Teſtatoris fideicommittentis ſub conditione eorum vſus fuit permiſſus hæredi grauato; ideoque damnum in illis contingens periculo fideicommiſſarij cedit; *l. mulier, §. ſed enim ff. Ad Senatuſ. Trebell. Greg. dec. 285. n. 3. Ciria. contr. for. 143. n. 12. & 13. lib. 1. Peregr. de fideicom. ar. 10. nu.*
2 40. vbi dicit, quod in iſtis mobilibus ſufficit hæredi probare, quod per curſum tanti temporis veriſimiliter ſint perempta, *iuxta doctrinam Bart. in l. quod ad præſens, n. 3. C. de Murilegul. lib. 11. & ibi Alex. lit. B.* vbi, quod ad probationem rerum minutarum ſufficit etiam qualis probatio arbitrio boni viri, & per coniecturas, *idem Alex. conſ.*
3 45. *n. 3. lib. 1.* vbi addit, quod huiuſmodi rerum conſumptio probari poteſt etiam per iuramentum, *Grat. diſt. for. c. 215. n. 17. & ſeq.*

4 Limita in bonis mobilibus, quæ ſeruando ſeruari poſſunt: hæc enim veniunt ſub generali fideicommiſſo, & de eius tenetur grauatus reddere rationem fideicommiſſario, *vt poſt Soc. Iun. conſ. 130. n. 15. in fin. & num. ſeq. lib. 1. Mant. de coniect. vlt. vol. lib. 2. tit. 6. n. 1. dixit Greg. d. deciſ.*
5 285. *n. 1. & ſeq.* ſubdens, quod liquidatio huiuſmodi mobilium tam quoad ſubſtantiam, quàm quoad valorem, eſt facienda à fideicommiſſario: & de pecunijs exiſtentibus tempore mortis teſtatoris, quatenus ſuperent indigentiam hæredis, tradit *Peregr. de fideic. ar. 10. n. 34.* vbi, quod pecuniæ vſus videtur conceſſus, qui ſit pro re, & commodo hæreditatis, non autem abuſus pro arbitrio hæredis, *Grau. conſ. 316. in nono dub. Menoc. lib. 4. præſump. 197. n. 2. & probatur ex textu in §. 1. Inſt. de ſing. reb. per fideicom. relict. ibi, hominem, veſtem, & pecuniam numeratam.*

6 Limita 2. quando hæres grauatus, requiſitus à fideicommiſſario, inuentarium non confecit: tunc enim inuentario non confecto non admittitur probatio præſumptiua, quod bona mobilia ſint vſu conſumpta, ſed potius oritur alia præſumptio contraria, quod non conficiens inuentarium, illa occultauerit, *vt not. in l. tutor, qui repertorium, ff. de adminiſtr. Tut. Afflict. dec. 13. n. 17. Caualc. de Tutor. &*
7 *Curat. n. 60.* vbi dicit, quod contra eum poſſet iurari in litem, *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 215. num. 17. & 18. latè Pe-*
8 *regr. de fideicommiſſ. art. 35. n. 25.* vbi, quod hæres grauatus
9 tenetur facere inuentarium fideicommiſſario poſtulante, ſecus eo non requirente. Vnde etiamſi hæres grauatus fuiſſet per teſtatorem exoneratus à confectione inuentarij, tamen res hæreditariæ ad poſtulationem ſubſtituti deberent pro ſui conſeruatione deſcribi, *Guid. Pap. deciſion.*
10 351. *per tot.* vbi etiam dicit, quod hæc deſcriptio, licet faciat fidem reſpectu hæredis, & ſubſtituti, non tamen faceret fidem reſpectu creditorum legatariorum, *Gratian. d. c. 215. n. 22.*

11 Addit *Guid. Pap. loco cit. n. 5.* quod inuentarium, ſeu deſcriptio fieri debet ſumptibus ſubſtituti, cum ad ipſius fiat vtilitatem, contrarium tamen tenet *Peregr. d. art. 35. n. 25.* vbi dicit, quod confici debet expenſis hæreditatis grauatę,
12 *arg. l. fin. C. de Iur. delib. & l. ſuo victu, ff. de oper. libert.* inuentarium vero, quod fit per tutorem, fieri debere expenſis pupilli, dicit *Andr. de Iſern. ſing. 5. quem refert, & ſequitur Caualc. de Tut. & Curat. n. 62.*

13 Limita 3. in fructibus perceptis tempore mortis teſtatoris, puta vino, bladis, &c. pro his enim hæres tenetur fideicommiſſario vniuerſali, quia in culpa fuit, quare res huiuſmodi non diſtraxerit ad commodum, & beneficium hæreditatis fideicommiſſariæ, *argum. l. conſtitutionem, & l. lex, quę, Cod. de Admin. Tut.* vbi Tutor in culpa eſt, ſi res tempore perituras non diſtraxerit, *gl. in l. Marcellus, §. res quę, ff. ad Trebell. Bertaz. conſ. 87. n. 23. & alij apud Peregr. qui communem dicit, in tract. de fideicommiſſ. d. art. 10. n. 34.* vbi hoc intelligit: quatenus fructus ſuperent indigentiam hæredis.

14 Notandum tamen eſt, quod ſi fortè huiuſmodi res ſine dolo, & culpa hæredis periſſent, tunc hæres non teneretur, *l. 3. ff. de hęred. vel act. vend.*

Quæres, de quo tempore æſtimatio facienda ſit, quando hæres grauatus vult retinere tot bona hæreditaria pro
15 pecunijs per ipſum erogatis in extinctionem æris alieni? Reſpond. quod tunc æſtimatio facienda eſt ſecundum tempus ſolutionis, non autem ſecundùm tempus reſtitutionis fideicommiſſi, *vt poſt Menoch. conſ. 183. num. 35. & ſeq. Surd. conſ. 291. n. 12. & deciſ. 92. num. 4. & 6. & alios tenuit Rota coram Card. Caualer. deciſ. 130. n. 1. & 2. & deciſ. 680. p. 1. Diuerſ.*

SVMMARIVM.

1 *An diuerſitas temporis inficiat dicta teſtium concordantium in ſubſtantia.*
2 *Vbi agitur de probando aliquid in genere, aut factum ſucceſſiuum, vel actum reiterabilem, teſtes non dicantur ſingulares, etiamſi non concordent in tempore: declaratur num. 14.*
3 *Poſſeſſio in genere probatur etiam per teſtes diſcordantes in tempore circa actus poſſeſſorios particulares.*
4 *Et quid ſi ageretur de probanda iuriſdictione in genere.*
5 *Et quid ſi ageretur de probando certum aliquem actum, vel factum, puta confeſſionem extraiudicialem, certam ſpeciem iuriſdictionis, vel quid ſimile.*
6 *Confeſſio extraiudicialis probata per duos teſtes conteſtes de loco, & tempore plenè probat de æquitate canonica, ſecus de iure ciuili.*
7 *Tempus eſt præcisè probandum, quando agitur ad inualidandum teſtium depoſitionem, ſeu alias probationes, aut actus.*
8 *Quid ſi primus teſtis deponeret de certo tempore, & alium adduceret in conteſtem, qui poſtea nihil diceret.*
9 *Quando ius eſt in tempore, illud ad vnguem, & præcisè eſt probandum.*
10 *Quando tempus eſt de ſubſtantia, dictum vnius teſtis non declaratur ex alio: limitatur n. 11.*
12 *Teſtes in modico tempore diſcrepantes non dicuntur varij.*
13 *Teſtes non dicuntur ſingulares, ſi vnus deponeret de tali menſe, & alius de certa die menſis.*
14 *An in delictis ſufficiant teſtes ſingulares.*
15 *An, & quando Iudex poſſit teſtibus ſingularibus plenam fidem adhibere.*
16 *Teſtes plenè probant tempus, licet dicant, ſi rectè recordor.*
17 *An in probanda obſeruantia, & conſuetudine interpretatiua requiratur temporis expreſſio.*

18 *Te-*

Digitized by Google

18 *Teſtes, quorum vnus de maiori, alter verò de minori tempore deponit, minus tempus probant.*
19 *Teſtis non deponens de tempore, declaratur ex alijs teſtibus de eo deponentibus.*
20 *Teſtis concordans in facto principali, probat, licet non recordetur de tempore.*
21 *Teſtium dicta reducenda ſunt ad concordiam, ne dicantur variare in tempore.*
22 *Teſtis dubitatiuè deponens de tempore, dicitur conteſtis cum alijs teſtibus deponentibus de præciſo tempore.*
23 *Teſtes conteſtes de loco, plenè probant, etiam ſi non ſint conteſtes de tempore.*
24 *Quando teſtis vnicus plenè probet.*
25 *In iudicio manutentionis ſufficit vnicus teſtis.*

C A P. L X I X.

An probent teſtes non concordantes in tempore.

1 RESpond. quod diuerſitas temporis non inficit dicta
teſtium concordantium in ſubſtantia, niſi quando
tempus eſſet de ſubſtantia actus, *Rom. conſ. 30. Corn. conſ.
247. col. 8. lib. 2. quos refert, & ſequitur Crauet. conſ. 78. n. 3.
Seraphin. dec. 1172. Gabr. commun. concluſ. lib. 1. tit. de Teſtib. concl. 2. n. 18.*
2 Ex quo infertur, quod vbi agitur de probando aliquid
in genere, aut factum ſucceſſiuum, vel actum reiterabilem,
teſtes non dicuntur ſingulares, etiamſi non concordent
in tempore: quia tempus in tali caſu non eſt de ſubſtantia
actus, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 18. de Teſtib. n. 96. & ſeq. latè Gabr. d. concluſ. 2. n. 19. & 30. Cabal. reſol. crim. caſ. 293. n. 28. & 37. cum ſeq.* vbi exemplificat in
coniuratione, ſeu rebellione, quæ ex varijs actibus ſeu
præparamentis conficitur. Vnde poſſeſſio in genere pro-
3 batur etiam per teſtes diſcordantes in tempore circa
actus poſſeſſoris particulares; idemque dicendum eſt, vbi
4 agitur de probanda iuriſdictione in genere, *Guid. Pap.
dec. 544. Aret. conſ. 42. col. penult. Ruin. conſ. 53. col. 1. vol. 4.
& conſ. 67. col. antepen. vol. 5. & alij apud Crauet. d. conſil. 78. num. 6. Gabr. commun. concl. lib. 1. tit. de Teſtib. concl. 2.
num. 23. & 33.*
5 Secus eſſet, ſi ageretur de probando certum aliquem
actum vel factum, puta confeſſionem extraiudicialem,
certam ſpeciem iuriſdictionis, vel aliquod delictum in
ſpecie, vel conſuetudinem, aut quid ſimile: quia tunc tempus
eſt de ſubſtantia, *Gabr. loco cit. n. 23. & ſeq. Iordan. vbi
ſup. n. 96. Seraphin. dec. 1172.* & de confeſſione extraiudi-
6 ciale *vide Rot. coram Penia dec. 322. n. 1. & ſeq. Gratian.
diſc. for. c. 909. n. 2. & ſeq.* vbi, quod confeſſio extraiudicialis
probata per duos teſtes conteſtes de loco, & tempore
plenè probat de æquitate canonica, etiamſi emanauerit
parte abſente: licet ſecus ſit de iure ciuili, ſecundùm quod
confeſſio extra iudicium parte abſente facta non facit
probationem contra confitentem, *l. certum, §. ſi quis abſente, ff. de Confeſſ. l. fin. ff. de Interrogat. act. Caputaq. deciſ.
7 247. p. 3. Greg. dec. 290. n. 5.* vbi, quod tempus eſt præciſè
probandum quando agitur ad inualidandum teſtium depoſitionem,
ſeu alias probationes, vel actus; idemque di-
8 cendum, ſi primus teſtis deponeret de certo tempore, &
alium adduceret in conteſtem, qui poſtea nihil diceret,
*vt ſubdit Iordan. loco cit. n. 100. & videtur ſenſiſſe Rot. co-
9 ram Seraphin. d. dec. 1172.* & generaliter, quando vis eſt
in tempore, illud ad vnguem, & præciſè eſt probandum,
ita, vt teſtes deponere debeant certitudinaliter, & non
dubitatiuè de illo præciſo tempore; alias nihil probant,
*Maſcard. de probat. concl. 1357. n. 14. & ſeq. Beltram. ad
Greg. d. dec. 290. in fin. Seraphin. d. dec. 1172.* vbi ait, quod
quando tempus eſt de ſubſtantia, dictum vnius teſtis non
10 declaratur ex alio, *vt ſenſit etiam Alex. conſ. 236. n. 4. lib.
6. Ruin. conſ. 35. n. 16. lib. 4. & alij apud Gratian. diſc. for. c.
11 60. n. 17. & ſeq.* niſi fortè teſtes in modico tempore eſſent
diſcordes: quod arbitrio iudicis remittitur; tunc enim
probarent, *vt poſt Ant. de Butr. in c. 2. extr. de Regul. ſcrip-
12 ſit Alex. conſ. 65. n. 4. lib. 2.* vbi, quod teſtes in aliquo modico
diſcrepantes non dicuntur varij, *Iordan. loco cit. n. 101.
13 & 103.* vbi etiam dicit, quod teſtes non cenſerentur ſingulares,
ſi vnus deponeret de tali menſe, & alius de certa
die menſis.
14 Obſerua tamen, quod tunc dicitur agi de probando
delicto in ſpecie, quando tractatur de puniendo aliquem
criminaliter, & in tali caſu teſtes ſingulares non probarent,
aliquem eſſe v. g. Adulterum, vſurarium &c. dicitur
verò agi de probando delicto in genere, puta adulterio,
quando tractatur non de pœna inferenda, ſed ad alium
finem, puta ad priuationem dotis, & tunc ſufficiunt teſtes
ſingulares, *Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 53. verſ. dixi etiam
Bertaz. conſ. crim. 452. n. 17. & 18. Farinac. in Pract. crim.
tit. de oppoſitio. contr. dicta teſt. q. 64. num. 156. & ſeq. & alij
apud Cabal. d. caſ. 293. n. 32. & ſeq.* vbi, quod ex teſtibus
ſingularibus probatur impudicitia, vel inhoneſta vita
mulieris, quando agitur de priuatione vſuſfructus legati.
15 Notandum eſt autem, quod poteſt Iudex teſtibus ſingularibus
plenam fidem adhibere, quando ſingularitas
huiuſmodi ſublata eſſet ex alijs præſumptionibus, vel
quando teſtes eſſent valdè digni, & deponerent veriſimilia,
*Crauet. d. conſ. 78. n. 7. Iordan. vbi ſupra num. 99. Gabr. d.
concl. 2. n. 62. 71. & 76. Rot. dec. 256. n. 3. & 4. p. 5. tom. 1. Recent.*
& è contra poteſt Iudex etiam in caſibus in quibus
teſtes ſingulares probant, nullam fidem huiuſmodi teſtibus
præſtare, ſi ad id ex aliqua iuſta cauſa moueatur, *Socin. conſ. 11. col. 2. vol. 3. quem refert, & ſequitur Gabr. tit. de
Teſtib. d. concl. 2. n. 60.*
16 Notandum 2. quod teſtes plenè probant tempus, licet
dicant ſi rectè recordor: huiuſmodi enim probatio toleratur,
quia tempus de memoria facilè labitur, *Bald. in l.
cum te, n. 2. C. de Probat. Alex. conſ. 203. n. 10. lib. 2. Mantic.
dec. 193. n. 1.* immò magis creditur teſti ita deponenti propter
veriſimilitudinem obliuionis, quàm teſti deponenti
certitudinariè de tempore, *vt poſt Ang. conſ. 25. ſenſit Alex.
conſ. 65. n. 4. lib. 2.*
17 Notandum 3. quod in probanda obſeruantia, & conſuetudine
interpretatiua non requiritur temporis expreſſio,
ſed ſatis eſt, vt teſtes deponant, ita ſolitum eſſe obſeruari;
niſi fortè probanda eſſet obſeruantia ex tali tempore,
quia tunc teſtes non probarent, niſi percurrerent tempus,
de quo quæritur, *Iordan. d. lib. 14. tit. 18. de teſtib. num.
110.* vbi citat *Decia. conſ. 51. n. 51. lib. 2. Rot. deciſ. 137. nu. 6.
p. 1. Nouiſſ.*
18 Notandum 4. quod ſi vnus teſtis de maiori, alter verò
de minori tempore deponeret, licet videantur ſingulares,
tamen minus tempus probarent, *ad tradit. per Corn. conſ.
181. n. 60. vol. 2. Dec. conſ. 100. n. 4. & alior. apud Gabr. d. tit.
de Teſtib. concl. 2. n. 79.*
19 Notandum 5. quod teſtis non deponens de tempore
declaratur ex alijs teſtibus de eo deponentibus, *Crauet.
conſ. 78. n. 9. Alex. conſ. 53. num. 2. & conſ. 109. n. 9. lib. 1.* vbi
20 quod quando teſtis concordat in facto principali, probat
etiamſi non recordetur de tempore, *Gratian. diſcept. for. c.
21 505. n. 8. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod teſtium dicta reducenda
ſunt ad concordiam, ne dicantur variare in tem-
22 pore, *Greg. dec. 290. n. 7.* vbi, quod teſtis dubitatiuè deponens
de tempore dicitur conteſtis cum alijs teſtibus deponentibus
de præciſo tempore.
23 Notandum 6. quod duo teſtes, ſi ſint conteſtes de loco,
plenè probant, etiamſi non ſint conteſtes de tempore, quia
identitas temporis poteſt deduci ex iuris præſumptione,
iuxta quam teſtes præſumuntur conteſtes niſi probentur
ſingulares *vt poſt Bald. Alex. & alior. dixit Rot. deciſ. 191.
n. 4. p. 1. Diuerſ. & dec. 256. n. 3. p. 5. to. 1. Recent.*
24 Notandum 7. quod etiam teſtis vnicus, facti circumſtantias
diſtinctè recenſens, ac nullum habens intereſſe, ſi
optimam ſui dicti rationem reddat, puta ſi præſens fuerit,
& omnia viderit, concurrentibus adminiculis plenè probat
in quacunque materia ciuili, *Bart. in l. 1. §. iidem Cornelio, n. 3. ff. de Quæſt. Bald. conſ. 136. ſub nu. 5. lib. 2. Cæſ. de
Graſ. dec. 3. n. 6. de probat. & alij apud Crauet. conſ. 6. nu. 66.
Greg. deciſ. 247. n. 6.* præſertim ſi ageretur de probando fur-

to,

to, quod de ſui natura, & à communiter accidentibus eſt difficilis probationis, *Rot. deciſ.* 266. *n.* 2. *& ſeq. p.* 5. *tom.* 1. *Recent.* & in iudicio manutentionis ſufficere vnicum teſtem, tradit *Bart. in l.* 1. §. *hoc interdicto, ff. de Itin. actuque priuat. Couar. pract. c.* 14. *n.* 2. *Gutier. conſ.* 3. *n.* 1. *& alij, quos refert, & ſequitur Rot. dec.* 273. *n.* 1. *eadem p.* 5. *to.* 1. *in Recent. & coram Greg. deciſ.* 313. *n.* 1.

S V M M A R I V M.

1 *Eccleſia cathedralis reparari debet ex proprijs fructibus pro fabrica deſtinatis.*
2 *Quid ſi fructus huiuſmodi non adſint, aut non ſufficiant.*
3 *An Epiſcopus teneatur ad ornamenta, quæ ſunt neceſſaria ad Diuinum miniſterium.*
4 *Epiſcopus pro reparatione Eccleſiæ cathedralis tenetur erogare quartam redditum etiam eius temporis, quo Eccleſia reparatione non indigebat: limitatur n.* 7.
5 *Epiſcopus tenetur ad huiuſmodi reparationem in quantum facere poteſt.*
6 *An teneatur ad refectionem Eccleſiarum Parochialium Patroni, & alij qui fructus ex dictis Eccleſijs percipiunt.*
7 *An Epiſcopus teneatur ad reparationem Eccleſiæ cathedralis, vbi laici Parochiani, vel alij illam reparare conſueuerint.*
8 *Quid requiratur ad huiuſmodi conſuetudinem inducendam.*

C A P. L X X.

An Epiſcopus pro reparatione Eccleſiæ cathedralis teneatur erogare quartam redditum etiam eius temporis quo Eccleſia reparatione non indigebat.

1 PRæmittendum eſt, quod Eccleſia cathedralis reparari debet ex proprijs fructibus pro fabrica deſtinatis, *C. conceſſo, c. quatuor, & c. de redditibus,* 12. *q.* 2. ſi verò fru-
2 ctus huiuſmodi non adſint, aut ſufficientes non fuerint, onus reparandi ſpectat ad Epiſcopum de quarta ſuorum redditum tam futurorum, quam præteritorum, *c. vnio, & ibi gl.* 1. *communiter recepta,* 10. *q.* 3. *Barbat. conſ.* 26. *vol.* 3. *Bero. conſ.* 3. *n.* 6. *& ſeq. vol.* 1. *gl. & DD. in c.* 1. *de Eccl. ædif. Bellet. Diſquiſ. cleric. p.* 1. *tit. de Cleric. debit.* §. 13. *nu.* 12. *&*
3 *ſeq.* vbi etiam, quod eodem modo tenetur Epiſcopus ad ornamenta, quæ ſunt neceſſaria ad diuinum miniſterium, quia æqualis eſt fauor fabricæ, & ornamentorum, *arg. cap. fin. de Teſtam.*
4 His notatis ad quæſitum reſp. affirmatiuè: quia ea quarta eſt à principio ad hanc cauſam à ſacris canonibus ordinata, & deſtinata: & ideò debet conſeruari vſque in euentum cauſæ, pro qua eſt croganda, *Bero. d. conſ.* 3. *n.* 10. *& ſeq. vol.* 1. *quem refert, & ſequitur Surd. de Alimtit.* 1. *q.* 33. *n.* 24.
5 Obſerua tamen, quod Epiſcopus tenetur ad huiuſmodi reparationem, in quantum facere poteſt, & ſic deducto eo, quo indiget ad vitæ ſubſtentationem, *Ric. in collect. dec.* 2350. *p.* 6. vbi dicit, quod Epiſcopus non tenetur ad reparationem, niſi de ſuperfluis, *& in Prax. for. Eccl. p.* 4. *reſ.* 337. *n.* 7. *& reſ.* 348. *n.* 3. *verſ. ſublimita &c.* vbi etiam dicit, quod textus Concilij Tridentini *ſeſſ.* 21. *de refor. c.* 7.
6 obligantis ad Parochialium Eccleſiarum refectionem Patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Eccleſijs prouenientes percipiunt, intelligendus eſt deductis neceſſarijs alimentis.
7 Obſerua 2. quod Epiſcopus non teneretur ad reparationem Eccleſiæ Cathedralis, vbi laici parochiani, vel alij illam reparare conſueuerint, quia conſuetudo vim legis habet, *l. de quibus, ff. de legib. c. fin. de conſuet.* vnde poteſt Epiſcopus in tali caſu Parochianos, vel alios ad reparandam Eccleſiam compellere, *arg. c. ad apoſtolicam, ex de Simon. Panorm. in c.* 1. *n.* 3. *de Eccl. ædif. Aufrer in deciſ. capell. Tholoſ.* 499. *Innoc. in c. fin. de his, quæ fiunt à maior. par. cap. Nouar. forenſ. q.* 103. *n.* 2. *&* 10. *Hoſt. in ſum. de Eccl. ædific.* §. 1. *Rip. reſp.* 22. *col.* 2. *n.* 3. *& alij, quos refert, & ſeq. Ric. in Prax. for. Eccl. p.* 4. *reſ.* 337. *n.* 4. *& reſ.* 348. *per tot.*
8 Notandum tamen eſt, quod huiuſmodi conſuetudo ex vnico actu non inducitur, ſed requiruntur plures actus item requiritur quod populus fuerit in tali vſu animo inducendi conſuetudinem, *Rip. reſp.* 26. *n.* 2. *& ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *An is, qui præſentatur ad aliquod beneficium, tempore nominationis debeat eſſe Clericus, & n.* 2. *&* 3. *& ſeq.*
4 *Habilitas, ſeu qualitas ad aliquem actum, requiſita, eo tempore exiſtere debet, quo actus ipſe perfectionem recipit.*
5 *Declaratur textus in cap. ex litteris de Tranſact.*

C A P. L X X I.

An laicus validè præſentari poſſit ad beneficium iuriſpatronatus.

1 DVo tempora inſpicienda ſunt in hoc caſu: primum eſt, quando Patronus aliquem nominat præſentem, vel abſentem; & tunc non requiritur neceſſario Clericatus in præſentato: tum quia hæc non eſt propriè præſentatio, ſed potius nominatio; tum etiam quia non eſt iure cautum, vt is, qui præſentatur ad aliquod beneficium tempore nominationis debeat eſſe clericus, *Rot. coram Penia dec.* 12. *per tot.*
2 Secundum eſt, quando nominatus à Patrono perſonaliter ſiſtitur coram Ordinario inſtitutionem ab eo recepturus: & hæc dicitur propriè præſentatio: & tunc præſentatus neceſſariò debet eſſe clericus, aliàs præſentatio non valeret, & ita intelligendus eſt *textus in c.* 2. *de inſtit. & alij ſimiles.*
3 Quare ſi Patronus nominauerit laicum ad Iuriſpatronatus, valida eſſet huiuſmodi nominatio, ſeu præſentatio, dummodo talis fiat clericus, antequam actualiter coram ordinario præſentetur ad effectum inſtitutionis, *Rot. in Maceraten. Capellaniæ* 15. *Maij* 1564. *coram Aldobrandino, & in Imolen. iuriſpatronatus* 19. *Nouembris* 1584. *coram Orano, & in Burgen. Abbatiæ de Sobarzo* 19. *Decembris* 1588. *&* 10. *Martij* 1589. *coram Penia, in impreſſ. deciſ.* 4. *& deciſ.* 12. *per tot.* ſatis enim eſt, vt habilitas, ſeu qua-
4 litas ad aliquem actum requiſita eo tempore exiſtat, quo actus ipſe perfectionem recipit, *l. interuenit, ff. de legat. præſtan.* conſtat autem, præſentationem tunc perfici, cum actualiter illa fit coram ordinario de perſona inſtituenda, vel per actualem comparitionem, vel cum litteræ, ſeu mandata legitima ordinario exhibentur ad effectum inſtituendi præſentatum, *vt rectè obſeruat Penia d. deciſ.* 12. *n.* 8. *&* 9.
5 Nec obſtat *cap. ex litteris de tranſact.* vbi impetratio beneficij per laicum facta non valet; quia per impetrationem acquiritur ius impetranti: & ideò neceſſe eſt, vt tempore impetrationis ſit clericus; ſecus eſt in præſentato, ſeu nominato, cui per ſimplicem nominationem, antequam ordinario præſentetur, nullum ius acquiritur, *Rota in d. Burgen. Abbatiæ de Sobarzo* 19. *Decembris,* 1588. *coram Peniam, in impreſſ. dec.* 4. *n.* 18. *& ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Neophitus dicitur is, qui ex lege iudaica, mahumetica, vel ethnica nuper conuerſus eſt ad fidem Chriſtianam in adulta ætate.*
2 *Quid ſi talis ab infantia baptiſmum ſuſceperit.*
3 *Neophitus eſt irregularis: declaratur n.* 4.
4 *Neophitus non arcetur à minoribus ordinibus, ſed tantùm à maioribus.*
5 *Conuerſa ad fidem poteſt ſtatim fieri monialis, ſed non Abbatiſſa.*

6 *Epi-*

6 *Epiſcopus poſt aliquam temporis dilationem poteſt Neophitum ordinare, ſi in rebus fidei eum benè inſtructum, & idoneum repererit.*

CAP. LXXII.

Neophitus quando ad ordines promoueri poſſit.

1 PRo intelligentia notandum eſt, quod Neophitus dicitur is, qui ex lege Iudaica, mahumetica, vel ethnica nuper conuerſus eſt ad fidem chriſtianam in adulta ætate; nam qui ab infantia baptiſmum ſuſcepit, etiamſi deſcendat à Patre, vel Auo Iudeo, vel Saraceno non dicitur Neophitus, *vt aduertit Dec. in c. eam te, n. 32. de Reſcript.*
2 *Bonacin. de Cenſur. diſp. 7. q. 2. punct. 1. n. 4. & 5. vbi citat Valent. to. 4. diſp. 7. q. 19. punct. 3. Henriq. lib. 14. cap. 4. Suar.*
3 *tom. 5. diſp. 43. ſect. 3. Tolet. lib. 1. cap. 59.* Neophitum verò irregularem eſſe, conſtat *ex cap. quoniam, diſt.* 48 *& c. Neophitus, diſt. 61.*
4 Notandum 2. quod Neophitus non arcetur à minoribus ordinibus, ſed tantum à maioribus, quia iura loquuntur ſolum de maioribus *Dec. loco cit. & alij apud Bellet. p. 1. tit. 1. §. 12. n. 9. &* 10. vbi etiam dicit, quod conuerſa ad
5 fidem poteſt ſtatim fieri monialis, non autem Abbatiſſa, *Felin. in cap. cum ſit de Iudæis, Roman. ſing. 422. Riciull. in tr. de Neophit. c. 2. n. 12. quos refert, & ſequitur Barboſ. de Offic. & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 10. n. 8.*
6 Difficultas eſt, quandiu hoc impedimentum durare cenſeatur: in qua alij dixerunt, hoc impedimentum ceſſare per lapſum vnius anni, alij per lapſum biennij, alij per lapſum decennij *de quo vide Roman. d. ſing. 422. Campan. in Diuerſ. iuris, can. rub. 11. cap. 7. n. 4. & 5. Ricciul. in tr. de Neophit. c. 16. n. 9. Nau. in man. cap. 27. n. 205. Barboſ. loco cit. n. 8.* alij verò, quorum ſententia verior eſt, aſſerunt, id repoſitum eſſe arbitrio Epiſcopi, cui poſt aliquam temporis dilationem licitum eſt Neophitum ordinare, ſi in rebus fidei eum benè inſtructum, & idoneum repererit iura enim certum ad hoc tempus non præſcribunt, *ita colligitur ex d. cap. Neophitus, 61. diſt. & hanc ſententiam tenet Barboſ. vbi ſupra, Bonacin. loco cit. Filliuc. to. 1. tr. 20. cap. 9. n. 240. Suar. de Cenſur. diſp. 42. ſect. 3. n. 6. & 7. Dian. p. 4. reſol. mor. tr. 2. reſ. 50.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus non poteſt puniri à Iudice laico etiamſi poſt delictum commiſſum depoſuerit habitum, & tonſuram: declaratur n. 6. & 7. limitatur n. 8.*
2 *Ad cognoſcendum, ad quod forum ſpectet cognitio, attenditur ſtatus, in quo quis erat tempore delicti.*
3 *Si quis debuit conueniri coram certo Iudice ratione alicuius exercitij, licet deſinat tale officium exercere, adhuc tamen coram eodem Iudice conueniri debet.*
4 *Clericus, qui fuit Notarius in Curia Epiſcopi, & poſtea efficitur bigamus, de geſtis tempore notariatus conueniri debet coram Epiſcopo.*
5 *Quid ſi adeſſet conſuetudo immemorabilis in contrarium.*
8 *An Clericus, qui habitum clericalem, vel regularem aſſumpſit in fraudem fori ſæcularis, poſſit puniri à Iudice laico.*
Fraus præſumitur, ſi laicus incontinenti, & immediatè poſt delictum commiſſum, clericatum aſſumpſit, ibid.
9 *An laicus relegatus in inſulam ad aliquod tempus, ſi interim ordine ſuſcepto, vel religioſo habitu aſſumpto diſceſſerit à loco relegationis poſſit condemnari à iudice ſæculari in pœnam non ſeruati exilij.*
10 *An tempus ſententiæ, vel potius commiſſi criminis attendi debeat in imponendis pœnis.*

CAP. LXXIII.

An Clericus, qui poſt delictum commiſſum depoſuit habitum, & tonſuram, puniri poſſit à Iudice ſæculari.

1 REſp. negatiuè: nam ad cognoſcendum, ad quod fo-
2 rum ſpectet cognitio, attenditur ſtatus, in quo quis erat tempore delicti; & ideò puniri debet à Iudice eccleſiaſtico, cuius foro tempore delicti ſubijciebatur *Bal. in l. affinitatis, in fin. C. Commun. de ſucceſſ. Alex. in conſ. 8. n. 4. vol. 1. Grammat. dec. 10. n. 3. latè Vermigliol. conſ. crim. 317. n. 1. Cabal. reſol. crim. caſ. 147. n. 9. & ſeq.* vbi dicit, quod ſi
3 quis debuit conueniri coram certo Iudice ratione alicuius exercitij, ſi deſinat tale officium exercere, adhuc coram eodem Iudice conueniendus erit; vnde clericus, qui
4 fuit notarius in Curia Epiſcopi, & poſtea efficitur bigamus ſi conueniatur de geſtis tempore Notariatus, debet reſpondere coram Epiſcopo, etiamſi deſierit illud officium exercere, *vt ſenſit etiam Clar. in Pract. crim. qu. 36. verſ. qua ratione, Cancer. var. lib. 2. cap. 3. num. 153. & alij*
5 *communiter*; & hoc procedit, etiamſi adeſſet conſuetudo immemorabilis in contrarium: quia per illam non poteſt tolli priuilegium clericale *vt poſt Hoſt. in c. 1. de Apoſt. not. Alex. conſ. 149. num. 10. vol. 6. Gratian. diſcept. for. cap 226. num. 1. & ſeq.* quod intelligendum eſt, dummodò in tali clerico concurrant requiſita Concilij Tridentini *ſeſſ. 23. de ref. cap. 6.*
6 E contra ſi laicus delinquens efficiatur Clericus, etiamſi tempore delicti eſſet de foro Iudicis ſæcularis, non poterit à ſæculari puniri: tum quia eccleſiaſticus ordo eximit cauſam ipſius criminis à ſæculari iuriſdictione: tum etiam quia laicus in tali caſu, mutauit forum, & ſtatum, *vt poſt Oldrad. conſ. 4. ſcripſit Clar. in Pract. crim. lib. 5. §. fin. q. 36.*
7 *verſ. ſæpe numero contingit, vbi de communi, Gratian. d. c. 226. n. 42.* quæ quidem opinio abſque difficultate procedit, quando delinquens ſine fraude, & dolo ordines eccleſiaſticos poſt commiſſum crimen ſuſcepit, *vt dicit Bart. in l. 1. n. 3. ff. de Pœn. Plaza lib. 1. Delictorum c. 35. n. 1. quem refert Clar. loco cit. Cabal. caſ. 108. n. 1.* puta ſi talis delinquens ordines ſacros ſuſceperit, vel profeſſionem emiſerit in aliqua Religione approbata: tunc enim conſtaret de animo permanendi in Clericatu, vel Religione, *vt cum Farin. Vulp. & alijs diximus in tract. de Regim. Eccl. Epiſ. lib. 4. c. 1. n. 28.* quamuis ſatis ad hoc eſſet, ſi primam tonſuram, vel minores ordines ſuſciperet, vel Religionem ingrederetur, etiamſi adhuc profeſſionem non emiſerit, *Alex. ad Bart. in dicto leg. 1. col. 2. litt. A. Marſ. ſing. 534. ad fin. Decian. in tr. crim. to. 1. lib. 4. cap. 9. n. 24. verſ. vndecimo extende, & alij apud Cabal. d. caſ. 108. n. 20.*
8 Secus eſſet, ſi quis habitum clericalem, vel regularem aſſumeret in fraudem fori ſæcularis: quia licet non poſſit in tali caſu à Iudice laico corporaliter puniri, poteſt tamen plecti pecuniaria pœna, vel confiſcatione bonorum, *ſecundum communem opinionem quam ſequitur Imol. conſ. 119. n. 1. Didac. pract. q. 32. poſt n. 4. Plaza loco cit. quos refert, & ſequitur Clar. vbi ſup. Boſſ. in tit. de Pœn. n. 38. Vulp. in Prax. iud. cap. 38. n. 7. & alij poſt Bart. in d. l. 1. nu. 3. ff. de Pœn.* vbi etiam dicit, quod quando delinquens erat accuſatus, vel diffamatus, præſumitur hoc facere in fraudem *Ric. in prax. for. eccl. p. 2. reſ. 59.* vbi dicit, quod fraus præſumitur, ſi laicus incontinenti, & immediatè poſt delictum commiſſum clericatum aſſumpſit, etiamſi non præceſſerit criminis accuſatio, vel delatio.

Hæc tamen ſententia non videtur ex omni parte tuta: quia perſona talis Clerici per ſuſceptionem ordinis Eccleſiaſtici, vel habitus religioſi ita eximitur à foro ſæculari, vt Iudex laicus efficiatur omninò incapax; & ideo neque quoad bona puniri poteſt à Iudice laico, ne per vnam viam concedatur quod per aliam negatur, *ita Genuenſ. in prax. Archiep. cap. 8. n. 2. & 3. Dian. reſ. mor. p. 1. tr. 2. reſ. 27. & par. 3. tr. 1. reſ. 33. Gratian. cap. 226. n. 32. & 40. vbi citat Io: Andr. in c. 1. de obligat. ad ratioc.*

9 Hinc

9 Hinc laicus relegatus in inſulam ad aliquod tempus ſi interim aſſumpto habitu religioſo, vel ordine aliquo ſuſcepto diſceſſit à loco relegationis, non poſſet condemnari à Iudice ſæculari in pœnam non ſeruati exilij: quia eccleſiaſticus ordo eximit cauſam ipſius criminis à ſæculari iuriſdictione, *vt poſt Franc. deciſ. 395. Valaſc. conſult. 48. ſcripſit Gratian. loco cit. num. 35. & 42. Caball. d. caſ. 108. num. 3.*

10 Quæres, an tempus ſententiæ, vel potius commiſſi criminis attendi debeat in imponendis pœnis? Reſp. quod in delictis habentibus pœnam ordinariam, certam, ac limitatam, tempus delicti commiſſi attenditur: quia ſtatim ac quis deliquit, ad illam pœnam obligatus fuit; & ideò ſubſequens priuilegium, aut ſtatus mutatio pœnam prædictam minuere, aut mutare non debet, *l. 1. ff. de Pœn.* in delictis verò, in quibus imponitur pœna extraordinaria, aut Iudici arbitraria, tempus ſententiæ inſpicitur; vnde priuilegium ſuperueniens, ac ſtatus mutatio attendi debet, *l. pen. ff. ex noxal. cauſ. &c. ita diſtinguit Bart. in d. l. 1. n. 3. ff. de Pœn. cuius doctrina in hoc communiter à DD. approbatur, vt dicit Cabal. reſ. crim. caſ. 147. n. 15. & ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Cauſa commiſſa Canonico poteſt ab eodem expediri poſt renuntiatum Canonicatum: limitatur n. 3.*
2 *In quolibet actu principium eſt ſpectandum, & habilitas illius temporis ſufficit.*
4 *Mortuo Delegato, ſi cauſa illi fuerat commiſſa ſub nomine dignitatis, ſucceſſor dignitatis de eadem cauſa cognoſcit.*
5 *Quid ſi fuerit expreſſum nomen proprium eius qui dignitatem habet.*
6 *Cauſam à Superiore demandatam Vicario Epiſcopi, non poteſt Epiſcopus cognoſcere.*
7 *Quid ſi cauſa eſſet commiſſa Epiſcopo, vel eius Vicario.*
8 *Quando cauſa commiſſa duobus poſſit ab vno expediri.*

C A P. L X X I V.

An cauſa commiſſa Canonico, poſſit ab eodem expediri poſt renuntiatum Canonicatum.

1 RESp. affirmatiuè: quia in quolibet actu principium eſt ſpectandum, & habilitas illius temporis ſufficit: nec debet vitiari actus legitimus, & perfectus, quamuis peruenerit ad caſum à quo non poterat inchoari, *gloſ. in cap.*
2 *ſtatutum, 11. in ver. Canonicis, in fin. de Reſcript. in 6. quam eſſe communiter approbatam, dicit Dec. in cap. quoniam Abbas, n. 56. de offic. deleg. Pariſ. de Reſign. benef. lib. 1. q. 11. nu. 10. & ſeq. & ita cenſuit etiam S. ac. Congr. Concilij 21. Maij 1587. teſte Gratian. diſcept. for. cap. 92. nu. 1. & ſeq. latè Cenal. in ſpec. opin. com. con. commun. q. 666. n. 5. & ſeq.*

3 Hæc tamen concluſio limitatur in eo, qui effectus eſt incapax huiuſmodi delegationis, vt quia contraxit matrimonium, *Imol. & Zabarell. in clem. & ſi principalis, de reſcript. quos refert & ſequitur Pariſ. loco cit. nu. 15. & eſt communis opinio.*

4 Mortuo verò delegato, ſi cauſa illi fuerit commiſſa ſub nomine dignitatis, puta ſi commiſſa fuerit Vicario Epiſcopi Archipresbytero, Abbati, & ſimilibus, ſucceſſor dignitatis de eadem cauſa cognoſcit, etiamſi fuerit demandatum negotium tacitè quia dignitas nunquam perit, *cap. ſi gratioſè, de Reſcr. in 6. Bal. in l. more, n. 5. ff. de Iuriſd. omn. iud. Menoch. de Arbitr. iud. q. 68. n. 21. & ſeq.*

5 Secus eſſet, ſi fuerit expreſſum nomen proprium eius, qui dignitatem habet; quia talis expreſſio nominis proprij infert commiſſionem perſonalem, *Dec. in d. c. quoniam Abbas. n. 59. Pariſ. loco cit. n. 16. & 17. vbi alios refert.*

6 Quæres, an cauſam à Superiore demandatam Vicario Epiſcopi poſſit Epiſcopus ipſe cognoſcere? Reſp. negatiuè quia in ea Vicarius eſt maior ordinario, & eſt ſeparatum auditorium Epiſcopi ab eius officiali, *Rota in Macera-*
ten. dotis 10. Martij 181. coram Card. Seraphin. quam re-
7 *fert Gratian. d. c. 92. n. 6.* vbi, *n. ſeq.* addit, hoc procedere, etiamſi cauſa eſſet commiſſa Epiſcopo, vel eius Vicario; nam ſi litteræ Vicario fuerint præſentatæ, Epiſcopus non poterit ſe intromittere, *iuxta c. cum plures, de offic. delegat. in 6.*

8 Quæres 2. an cauſam commiſſam Vicario Epiſcopi, & Archipresbytero, ſeu primæ dignitati, poſſit Archipresbyter ſolus expedire, ſi munus Vicarij Epiſcopi ſimul exerceat? Reſp. affirmatiuè, *c. licet, & c. quamuis, de offic. deleg. & ita poſt Io: Andr. in reg. rationi, col. 4. de Reg. iur. in 6. Lap. alleg. 88. col. 2. tenet Dec. in c. quoniam Abbas, nu. 66. eod. tit. de offic. deleg.*

S V M M A R I V M.

1 *Abbas non habita benedictione ab Epiſcopo non poteſt ſuis ſubditis minores ordines conferre: declaratur n. 7.*
2 *Ad benedictionem huiuſmodi petendam nullum à iure tempus præfinitum eſt.*
3 *Benedictio huiuſmodi dari debet ijs diebus, quibus ordines minores conferri poſſunt.*
4 *An valeat conſuetudo: & obſeruantia conferendi ordines abſque dicta benedictione, & n. 6.*
5 *Non omnes Abbates benedicuntur, ſed tantùm illi, qui ſunt benedicendi ſecundum morem, & vſum ſuæ eccleſiæ.*
7 *Quid ſi Epiſcopus requiſitus benedicere renuerit.*

C A P. L X X V.

An Abbati præfinitum ſit certum tempus ad benedictionem ab Epiſcopo petendam.

1 PRo intelligentia ſciendum eſt, quod Abbas non obtenta benedictione ab Epiſcopo, non poteſt ſuis ſubditis minores ordines conferre, *c. cum contingat, 11. vbi DD. de ætat. & qual.* quod intelligendum eſt de Abbate non exempto, *ſecundùm Panormit. in c. cum monaſterium, ex. de elect. quem refert, & ſequitur Sylu. in ver. Abbas n. 3.* quia ſi eſſet exemptus, benedici debet à Papa, vel Legato de latere, *iuxta text. in c. ſi Abbatem, in fin. eod. tit. de election. in 6.*

2 Ad quæſitum ergo Reſp. quod nullum tempus præfinitum eſt huic benedictioni, *gl. in Clem. 2. ver. benedici, de ſtat. monach. latè Grat. diſcept. for. c. 871. nu. 10. & ſeq.* ſub-
3 dens, *nu. 49.* quod benedictio huiuſmodi dari debet illis diebus, quibus ordines minores conferri poſſunt, *vt notat etiam Sylu. in ver. Abbas, n. 4.*

4 Obſerua tamen, quod talis benedictio omitti poteſt, cum non ſit de ſubſtantia: & ideò valeret conſuetudo, & obſeruantia conferendi ordines abſque benedictione, *iuxta tex. in d. clem. 2. vbi gl. in ver. ſolitæ, de ſtat. Monach.*
5 Vnde non omnes Abbates benedicuntur, ſed tantùm illi, qui ſunt benedicendi ſecundùm morem, & vſum ſuæ eccleſiæ: quo vſu non exiſtente poterunt Abbates conferre
6 ordines, & omnia alia ſimilia munera obire, *Azor. inſtit. mor. lib. 12. p. 1. c. 20. q. 2. & 6. quem refert, & ſequitur Grat. d. c. 871. n. 31.* vbi, *n. 39.* addit, quod etiam in terminis Concilij Tridentini Abbates poſſunt conferre ordines minores abſque benedictione.

7 Obſerua 2. quod Abbas, qui de more benedicendus eſt, ſi Epiſcopus requiſitus benedicere renuerit, poteſt ordines conferre, *c. 1. de ſupplen. neglig. Prælat.*

S V M M A R I V M.

1 *Filij geniti ante matrimonium, legitimi cenſentur poſt illud contractum, & ſuccedunt cum alijs filijs legitimis: declaratur n. 6. & 10.*
2 *Huiuſmodi filijs legitimatis per ſubſequens matrimonium plus relinqui, poteſt, quam alteri filio legitimo, & naturali.*
3 *Legitimatus per reſcriptum, aut aliter, non poteſt ex teſta-*

Digitized by Google

ſtamento, vel donatione Patris plus conſequi, quàm vnus ex filijs legitimis, & naturalibus, cui minus fuerit relictum.
4 *Filij legitimati per ſubſequens matrimonium ſuccedunt in feudo.*
5 *Item poſſunt abſque alia diſpenſatione promoueri ad ordines, & dignitates, etiam ad Epiſcopatum.*
6 *Si tempore conceptionis matrimonium cum illa muliere conſiſtere non potuit, filij per ſubſequens matrimonium minimè legitimantur.*
7 *Quid ſi tempore partus matrimonium contrahi potuiſſet.*
8 *Filij adulterini per ſubſequens matrimonium non legitimantur.*
9 *Explicatur textus in l.nuper C.de Natur. liber.*
10 *De iure ciuili per ſubſequens matrimonium legitimantur tantùm filij naturales, hoc eſt nati ex concubinis in domo: ſed de iure canonico legitimantur filij nati ex quocunque coitu illicito, dummodo, mulier tempore copulæ vxor eſſe potuiſſet.*
11 *In materia ſucceſſionum attenditur ius ciuile.*
12 *Filij legitimantur per ſubſequens matrimonium contractum cum Meretrice, dummodo Pater ſit certus.*
13 *Facta ſubſtitutione cum ea conditione, ſi hæres deceſſerit ſine filijs legitimis, & naturalibus, legitimatus per ſubſequens matrimonium excludit ſubſtitutum.*
14 *Quid ſi facta fuerit ſubſtitutio cum tali conditione, ſi hæres deceſſerit ſine filijs de legitimo, vel vero matrimonio natis.*

C A P. L X X V I.

An, & quando filius per ſubſequens matrimonium legitimetur.

1 TAnta eſt vis matrimonij, vt qui antea geniti ſunt poſt
contractum matrimonium legitimi cenſeantur, *vt
inquit tex. in c. tanta, Qui fil. ſint legit.* vnde ſuccedunt cum
alijs filijs legitimis, ſiue natis poſt matrimonium ex eadem,
ſiue etiam natis ex alia vxore præcedente, *vt ex l.
cum quis, & l. nuper, C. de Natur. liber. §. fin. in Auth. de
Trien. & ſemiſſ. & alijs iuribus probat Peregrin. de fideicom.
art. 24. n. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod huiuſmodi
2 filijs legitimatis per ſubſequens matrimonium plus relinquà
potest, quàm alteri filio legitimo, & naturali: quam-
3 uis legitimatus per reſcriptum, aut aliter, non poſſit ex
teſtamento, vel donatione patris plus conſequi, quam
vnus ex filijs legitimis, & naturalibus, cui minus fuit re-
lictum, *iuxta tex. in l. communium, §. fin. C. de Natur. liber.
Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 1. n. 22.* vbi
4 dicit, quod tales filij legitimati per ſubſequens matrimo-
nium ſuccedunt etiam in feudo; item abſque alia diſpen-
5 ſatione poſſunt promoueri ad ordines, & dignitates eccle-
ſiaſticas, etiam ad Epiſcopatum: quia ſequens matrimo-
nium omnes præcedentes maculas purgat, *gl. communiter
recepta in c. innotuit, ver. coniugata, ex de elect. Alex. in l. ex
facto, §. ſi quis rogatus, n. 19. ff. Ad Trebell. Dec. qui de com-
muni teſtatur, in c. cum in cunctis, n. 24. eod. tit. de elect.*
6 Hoc tamen procedit, quando tempore conceptionis
cum illa muliere matrimonium contrahi potuiſſet; ſecùs
ſi de dicto tempore matrimonium conſiſtere non potuit:
tunc enim per ſubſequens matrimonium filij non legiti-
mantur, *vt in d. c. tanta, Qui fil. ſint legit. & in l. Paulus, t 1.*
7 *ff. de ſtat. homin.* etiamſi tempore partus matrimonium
contrahi potuiſſet: in hoc enim caſu tempus conceptio-
nis, non autem partus ſpectandum eſt, *iuxta veriorem
ſententiam, quam ſequuntur Cin. Bald. Alber. & alij, quos
refert, & ſequitur Garz. de Beneſ. p. 7. cap. 2. n. 36. & 38.* vn-
8 de filij adulterini, vel inceſtuoſi per ſubſequens matrimo-
nium non legitimantur, *d. c. tanta, Bal. in l. ex libera, C. de
ſuis, & legit. Gabr. d. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 1. n. 62.*
9 Nec obſtat *text. in l. nuper, C. de natur. liber. vbi expreſ-
sè deciditur, partus tempus inſpiciendum eſſe:* quia ille tex-
tus loquitur de coitu concubinario, qui de iure ciuili non
punitur, *vt conſtat ex tot. tit. ff. & C. de concub.* & ideò in-
ſpiciebatur tempus, quod partui erat vtilius, *vt notat Bar.
in d. l. Paulus, n. 1. per l. in concubinatu, ff. de Concubin.*
10 Addit *Garc. loco cit. n. 34. in fin.* quod de iure per ſubſe-
quens matrimonium legitimantur filij tantùm naturales,
hoc eſt nati ex concubinis in domo; hoc tamen procede-
re poteſt de iure ciuili, *iuxta text. in l. cum quis, & d. l. nu-
per, C. de Natur. liber.* ſecus eſſet de iure canonico: quia
diſpoſitio *d. c. tanta,* procedit in quocunque coitu illicito
dummodò mulier tempore copulæ vxor eſſe potuiſſet,
*Nicol. de Vbal. in tract. ſucceſſ. ab inteſt. n. 58. Iaſ. conſ. 234.
vol. 2. Dec. conſ. 55. col. 1. & ſeq. Rip. in l. ſi vnquam, n. 55. C.
de Reuoc. donat. Marian. iun. conſ. 31. col. 10. vol. 2. quos re-
fert Gabr. d. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 1. n. 55. & 56.* ſub-
11 dens, quod in materia ſucceſſionum, in qua attenditur
ius ciuile, iſta vltima opinio non ſeruaretur, *& ita ſenſit
etiam Fragoſ. de Regim. Reip. Chriſt. p. 1. lib. 3. diſp. 6. §. 2.*
12 *num. 38. in fin.* vbi dicit, filios legitimari ex vi matrimo-
nij ſequentis contracti cum meretrice, dummodo pater
ſit certus.
13 Quæres an facta ſubſtitutione cum ea conditione, ſi
hæres deceſſerit ſine filijs legitimis, & naturalibus, legiti-
matus per ſubſequens matrimonium excludat ſubſtitu-
tum? Reſp. affirmatiuè: *ita Alex conſ. 3. n. 13. lib. 1. Dec. conſ.
155. col. 1. Par ſ. conſ. 11. col. 5. vol. 2. Ruin. conſ. 163. nu. 6. &
ſeq. vol. 3. Rip. in Rubr. ff. ſi cert. pet. n. 3. & in l. ſi vnquam
n. 86. C. de reuoc. donat. Boer. dec. 159. n. 20. & alij apud Ga-
br. d. tit. de legitimat. concl. 1. n. 32. & 33.* vbi addit, quod
etiam legitimatus per reſcriptum excludit ſubſtitutum.
14 Secus eſſet, quando ſubſtitutio facta fuerit cum tali
conditione *ſi hæres deceſſerit ſine filijs de legitimo, vel ve-
ro matrimonio natis;* nam tunc legitimatus per ſubſequens
matrimonium non excluderet ſubſtitutum, cum talis le-
gitimatus attento principio natiuitatis non dicatur natus
de legitimo, vel vero matrimonio, *Bal. conſ. 367. n. 1. verſ.
in contrarium, lib. 5. Alex. d. conſ. 3. n. 13. lib. 1. & conſ. 5. n. 3.
& ſeq. lib. 7. Ruin. conſ. 92. n. 14. lib. 3. Dec. conſ. 155. in fin.
Bero. conſ. 167. n. 2. & per tot. lib. 2. Soc. iun. conſ. 63. n. 18. lib.
3. Cephal. conſ. 276. n. 29. lib. 2. Rol. conſ. 100. n. 19. lib. 2. Me-
noch. conſ. 227. n. 70. lib. 3. & conſ. 776. in princ. lib. 8. & de
Preſumpt. lib. 4. præſ. 71. n. 23. & ſeq. Burſat. conſ. 390. n. 50.
lib. 4. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 46. Theſaur. dec. 196. n. 4.
Surd. dec. 319. n. 5. Ciriac. controu. 21. n. 11. & 12. lib. 1. &
alij, quos refert, & ſequitur Ciarlin. controu. foren. lib. 1.
cap. 111. n. 8. vbi dicit, hanc eſſe magis receptam, & commu-
niſſima ſententia.*

S V M M A R I V M.

1 *Votum caſtitatis numeratur inter alios caſus reſeruatos ſummo Pontifici; declaratur n. 2.*
2 *In voto caſtitatis ad certum tempus ſeruandæ diſpenſare poteſt Epiſcopus.*
3 *An Epiſcopus poſſit diſpenſare in voto non nubendi.*
4 *Diſpenſatio fieri non debet ſine iuſta cauſa.*
5 *An ſuperior ſine iuſta cauſa diſpenſans peccet mortaliter.*
6 *Diſpenſatio conceſſa ſine iuſta, vel rationabili cauſa non valet: limitatur n. 7. & ſeq.*
9 *An in diſpenſationibus concedendis requiratur ſemper cauſa intrinſeca.*
10 *Diſpenſatio aliquando ſumitur pro ipſa irritatione, ſed re vera differt ab irritatione.*
11 *In quo differat diſpenſatio ab irritatione, & n. ſeq.*
12 *Irritantes votum abſque iuſta cauſa, venialiter tantum peccant.*
13 *An legiſlator, ſeu eius ſucceſſor poſſit validè, & licet ſine iuſta cauſa diſpenſare in propria lege.*
Et an poſſit ſecum in propria lege diſpenſare, ibid.
14 *Et an petens diſpenſationem huiuſmodi ſine iuſta cauſa, vel ea vtens peccet.*
15 *An valida ſit diſpenſatio ab Epiſcopo facta ſine cauſa in propria lege.*
16 *Et an valeat diſpenſatio ab Archiepiſcopo facta ſine cauſa in decretis Concilij prouincialis.*

17 *Ab Archiepiſcopo datur appellatio ad Concilium prouinciale.*

18 *Diſpenſatio facta ab inferiore in lege Superioris non adhibita cauſæ cognitione, ſi re vera cauſa erat iuſta, valeret in foro conſcientiæ.*

CAP. LXXVII.

An Epiſcopus diſpenſare poſſit in iuramento, vel voto caſtitatis ſeruandæ ad certum tempus.

1 PRæmittendum eſt, quod inter alios caſus Summo Pontifici reſeruatos numeratur etiam votum caſtitatis, *vt conſtat ex c.5. de Pænit. & remiſſ. inter extrauag. commun.lib.5.* cuius textus diſpoſitio procedit in voto per-
2 petuæ continentiæ *iuxta communem Doctorum ſenſum*; ſecus in voto caſtitatis ad certum tempus ſeruandæ: hoc enim non eſt votum perfectum, & abſolutum caſtitatis, & ideò in hoc caſu diſpenſare poſſe Epiſcopum, tradit *Nauar.in man.cap.12.num.76. Azor.p.1.lib.11.cap. 19.q.6. Graff.dec.par.1.lib.2.cap.31.num.29. Guttier.qq.canon. lib. 2.cap.22.n.48. Tolet.l.4.cap.18.n.11. quos refert, & ſequi-
3 tur Dian.reſ. mor.p.1.tr.11.reſ.57. Bonac.in tract. de legib. diſp.4.q.2.punct.7.§.4.n.21.* vbi dicit, quod poteſt Epiſcopus diſpenſare in voto non nubendi, vel vxorem non ducendi: quia ſimiliter hoc non eſt votum perfectæ caſtitatis, *Laym.in Theol.mor.lib.4.tract.4.cap.8.nu. 8. Barboſ.de offic.Epiſc.par.2.alleg.37.num.15. Molfeſ.in Sum.tom.1.tr. 11.cap.15.num.50. Leſſ.lib.2.cap.40.dub.18. num. 105. Reginald.to.2.lib.18.cap.22.n.33. Vgolin.de Poteſt.Epiſc.c. 58. n.3. & alij apud Dian.d.par.1.tract.11.reſ.61. Nauar. conſil.37.de vot.* vbi dicit, quod fieri non poteſt auctoritate eccleſiaſtica, vt manente obligatione, & voto aliquis non teneatur votum adimplere; ſed fieri poteſt; vt in hoc caſu hæc non ſit materia voti, *vt obſeruat etiam Caiet.2.2.q.88. art. 12. verſ. Ad ſecundæ quæſtionis &c.* vbi etiam dicit, quod quando Superior diſpenſat in voto, non diſpenſat in iure Diuino, vel naturæ, quia non diſpenſat in obſeruatione ſtante voto.

4 Notandum tamen eſt, quod diſpenſatio in huiuſmodi caſibus non debet fieri ſine iuſta cauſa: quia poteſtas Prælati ſpiritualis in ædificationem data eſt, non in deſtructionem, *vt docent communiter Doctores cum S. Tho. 2.2.q.88.art. 12. ad 2.* aliàs illicita eſſet diſpenſatio, *Sot. lib.1.de Iuſt.q.7. art. 3. & in 4.diſt. 39.q. vn. art. 2. in fin. Azor.par.1.lib.5.cap.15.q.2. Suar.lib.6.de legib.cap.18.nu. 4. Sanch.lib.8.de matrim.diſp.18.n.3. Vaſq.1.2. diſp. 178.c. 3. Salas de legib.diſp.20.ſect.5.nu.50.58. & 59. & alij apud Baldell.in Theol.moral.to.1.lib.5. de legib. diſp. 51.* vbi di-
5 cit, quod Superior ſic diſpenſando in materia graui committeret peccatum mortale, *vt ſenſit etiam Bonac.de legib. diſp.1.q.2.punct.3.n.12. & ſeq.*

6 An verò valida ſit diſpenſatio conceſſa abſque iuſta, & rationabili cauſa? Reſp.negatiuè, *& ita tenent Canoniſtæ communiter in cap.non eſt, extr.de vot. Bonac.de legib. diſp. 4.q.2.punct.7.§.4.n.24.* vbi alios refert, *quibus adde Nau. conſ.37.num.3. & 4.eod.tit.de vot.* vbi, quod diſpenſatio in tali caſu eſt ipſo iure nulla, *Laym.lib.1.tr.4.c.22.n. 11.* vbi dicit, quod non præſumitur Superior dare facultatem inferiori temerè, & iniquè diſpenſandi in lege vniuerſali.

7 Hanc tamen ſententiam limitant Doctores quoad ſubditum diſpenſatum: nam ſi bona fide nixus Superioris auctoritate putat, diſpenſationem ſibi iuſta de cauſa eſſe datam, excuſatur, donec ſatis nouerit, eam non fuiſſe ſic datam; atque ita reſpectu ſubditi diſpenſatio pro valida habetur; reſpectu verò Superioris diſpenſantis illicita eſt, *vt d.Nauar.in Man.prælud.9.n. 13. Laym. lib. 1. tract.4. cap.22.nu.12. Bonac.de legib.diſp.1.q.2.punct.3.nu.8.verſ. ſed contrarium.*

8 Limitant 2. vbi cauſa, ex qua diſpenſatur, bona fide putatur ſufficiens, licet re vera non ſit: tunc enim diſpenſatio valida eſt, & is, cum quo diſpenſatur, poteſt eſſe tutus in conſcientia: quamuis poſtea conſtet, cauſam fuiſſe inſufficientem: quia ita poſtulat recta adminiſtratio, & regimen animarum ad tollendos ſcrupulos, & conſcientias quietandas; & ſic videtur à Deo conceſſa facultas diſpenſandi in ſuis legibus, & ſic concedi etiam ab hominibus pro diſpenſatione in ſuis, *ita Sanch.de matrim. to. 3. lib.8. diſp.17.num.8. Azor.par.1.lib.7.cap.29. Rebell.de oblig.p.2. lib.3.qu.5.nu.12. Sot.in 4.diſt.21.q.2.art. 2. quos refert & ſequitur Baldell.in Theol.mor.lib.5.de lege, diſp. 52. nu.4. Layman.lib.1.tract.4.c.22.n.12. Dian.p.1.tract.10. reſ. 33. quibus adde S.Thom. 2.2.q.88.art. 12. ad 2. Sylu. in ver. Diſpenſatio n.20.q.14.in fin.* vbi dicit, quod ſuperior diſpenſare poteſt, etiamſi dubitet, cauſam eſſe ſufficientem: quia in moralibus vix vnquam eſt certitudo ſine aliqua admixtione dubietatis; ſecus eſſet, quando dubium eſt de exiſtentia cauſæ: tunc enim poteſtas diſpenſandi rationabiliter exerceri non poteſt, *vt not.Baldell.d.diſp.51.n.1. & ſeq. & diſp.52.n.7.* vbi etiam dicit, quod non eſt neceſſaria talis cauſa, quæ per ſe certò excuſat ab obligatione legis ſed ſatis eſt, ſi prudentis iudicio ſit rationabilis conſideratis circumſtantijs temporum, & perſonarum; contrarium tamen ſentiunt *alij apud Bonac.de legib. diſp. 1. q.2. punct.3.n.7. & 8.verſ. ſed contrarium &c.* vbi dicit, eum, qui abſque ſufficienti cauſa obtinuit diſpenſationem ad contrahendum matrimonium in gradibus prohibitis, indigere noua diſpenſatione, quando aduertit veram inſufficientiam prioris diſpenſationis, & ita ſeruari in Penitentiaria teſtatur *Baldell.loco cit.d.diſp.52.n.4.*

9 Limita 3. in diſpenſationibus matrimonialibus, quas ad tollenda dubia, quæ ſolent occurrere circa ſufficientiam, aut veritatem cauſarum, in Curia aliquando concedi nullis allegatis cauſis, teſtatur *Sanch. de matrim. lib. 8. diſp.18.n.8. & diſp.19.n.35. Suar.lib.6.de Legib.cap. 18. n. 26. Sal. eod.tract.diſp.20.ſect.5.n.52. Baldell. d. lib. 5. diſp. 51.n.7. & ſeq. Bonac.eod.tract.de legib.d.diſp.1.q.2.punct.3.n. 1.verſ.obſerua tamen &c.* vbi dicunt, quod non eſt neceſſe, vt cauſa ſemper ſit intrinſeca, vt quando aliqua circumſtantia reddit grauem, & oneroſam obligationem legis: ſed ſufficit, ſi ſit extrinſeca; vt quando ſuperior diſpenſat ad oſtendendam benignitatem, vel ad conciliandam ſibi beneuolentiam eius, qui Eccleſiæ, vel Reip. eſt vtilis, vel ad remuneranda alicuius promerita, *vt ex c. tali coniugio 1.q.7.*

10 Limitant 4. in reſciſſione, ſeu irritatione voti, de qua loquuntur *Doctores, quos referimus in tract.de Regim.Eccl.Epiſc.lib.8.cap.2.nu.6.* quo in loco egimus de facultate, quam habent ſuperiores Regulares, diſpenſandi, ſeu irritandi vota ſuorum ſubditorum: aliquando enim diſpenſatio ſumitur pro ipſa irritatione, *vt notat Caiet. in 2.2.q. 88.art.12.verſ.in reſponſione ad ſecundum, & verſ. ad primum dubium, Bonac.de Legib.diſp.4.q.2.punct.7. §. 4. nu.1. Baldell.d.lib.5.diſp.52.n.1.verſ.Neque contra.* Quare ibi diximus, quod diſpenſatio fieri non debet ſine iuſta cauſa, vt docent Doctores communiter: ſi verò ſine iuſta cauſa fiat, valida quidem eſt reſpectu ſubditorum regularium, licet ſit illicita, *vt conſtat ex cap. manifeſtum, 33.q. 5. & docet Caiet.2.2.q.88.art.8. quem ſequitur Nau.in man. cap.12.n.73. Laym.in Theol.mor.lib.4.tr.4 c.8. n. 4. vbi citat Flam.p.3.Method.c.4.§.42.* quamuis quoad alios contrarium teneant *alij apud Bonac.d.§.4.n. 24. & ita legenda ſunt quæ ibidem ſcripſimus, licet incuria Typographi nonnulla verba deficiant.*

11 Obſerua tamen, quod diſpenſatio, & irritatio re vera inter ſe differunt: quia in diſpenſante requiritur iuriſdictio eccleſiaſtica ordinaria, vel delegata; in eo autem, qui votum irritum reddit, requiritur poteſtas dominatiua, vel quaſi in perſonas ſibi ſubiectas, *vt docet Caietan. in 2. 2.d.q.88.art. 12. verſ. Ad ſecundæ quæſtionis euidentiam, Nau.in man.c.12.num.73. Layman in Theol.mor.lib.4.tr.4. de Voto &c.c.8.n. 4.* vnde Dominus, Maritus, Pater, ſiue Tutor, & Prælatus regularis irritare poſſunt vota emiſſa à ſeruis, vxore, filijs, & Religioſis: ſicut vniuerſaliter quilibet poteſt de re ſua irritare diſpoſitionem ab alio factam ſine ſuo conſenſu, *vt latè declarat Bonac.in.de legib.diſp.4. quæſt.2.punct.7.§.2. Baldell.lib.5.diſp.52.num. 1. verſ. Neque*

que contra hoc &c. vbi dicit, quod huiuſmodi vota ſolum intelliguntur fuiſſe facta ſub conditione, ſi placerent ijs, ſub quorum poteſtate vouentes conſtituti ſunt, *vt ex lib. Numer. c. 30.*

12 Secundò differunt, quia diſpenſatio in votis facta ſine iuſta cauſa non ſolum illicita eſt, ſed etiam inualida; irritatio verò, ſi abſq; rationabili cauſa fiat, illicita quidem eſt ſed non inualida, vt ſupra diximus, *Et notat etiam Bonac. loc. cit.* ſubdens, quod irritantes votum abſque iuſta cauſa venialiter tantū peccant, etiamſi materia voti ſit grauis.

13 An verò legiſlator, ſeu eius ſucceſſor poſſit validè, & licitè ſine iuſta cauſa diſpenſare in propria lege? Reſp. quod validè quidem poterit in tali caſu diſpenſare; quia legis obligatio pendet à voluntate legiſlatoris; & ideo ſicut in principio legis potuit aliquem excipere, ita etiam poteſt illum, condita lege, excipere per diſpenſationem; illicita tamen erit huiuſmodi diſpenſatio, quia diſpenſans ſine cauſa, imprudenter vtitur ſua poteſtate; & ideo peccat ſaltem venialiter ceſſante ſcandalo, vel graui aliorum detrimento, *ita Henriq. l. 12. c. 3. n. 6. Suar. de leg. l. 6. c. 19. nu. 6. Filliuc. tr. 10. p. 2. c. 10. Valent. 1. 2. diſp. 7. q. 9. & alij, quos refert, & ſequitur Bonac. de leg. diſp. 1. q. 2. punct. 3. n. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod poteſt legiſlator ſecum in propria lege ſine iuſta cauſa validè diſpenſare, ſed non licitè, quia ſuperior ex iure naturali tenetur legem ſuam ſeruare; obligatio autem legis naturalis non poteſt auferri abſq; iuſta cauſa, *Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 13. & ſeq. Malder. in p. 2. q. 97. art. 4. dub. 2. Suar. de leg. l. 6. n. 14. Azor. p. 1. l. 5. c. 15. q. 3. & alij apud Dian. p. 1. tr. 10. reſ.* 32. vbi obſeruat, quod licet
14 petens diſpenſationem in tali caſu venialiter peccet, poſtea tamen in vſu dictæ diſpenſationis ſine iuſta cauſa
15 obtentæ nullam culpam ne venialem quidem committit: Vnde valida etiam eſt diſpenſatio ab Epiſcopo facta ſine cauſa in propria lege, etiamſi lata ſit in Synodo, *vt poſt Sanch. lib. 8. de matrim. diſp. 17. n. 27. Sal. de Legib. diſp. 20. ſect. 4. n. 42. & 43. & alios notat Baldell. d. lib. 5. diſp. 52. nu.* 15. ſubdens *n.* 17. quod inualida eſſet diſpenſatio facta ab
16 Archiepiſcopo ſine cauſa in decretis Concilij prouincialis: quia Archiepiſcopus eſt inferior Concilio prouinciali, cum ab Archiepiſcopo detur appellatio ad concilium Prouinciale, *iuxta gloſ. communiter approbatam in c. à collatione, de Appel. in 6.*

17 Notandum eſt etiam, quod diſpenſatio facta ab inferiore in lege ſuperioris non adhibita cauſæ cognitione, ſi re vera cauſa erat iuſta, & legitima, valida eſſet in foro conſcientiæ, donec in foro exteriori reuocetur, *Bonac. d. diſp. 1. q. 2. punct. 3. n. 17. Dian. p. 1. tr. 10. reſ. 17. vbi cit. Sanch. de Matrim. to. 3. lib. 8. diſp. 17. nu. 11. Sal. de leg. diſp. 20. ſect. 9. n. 79. Villalob. in Sum. to. 1. tr. 2. dub* 41. *n.* 4.

S V M M A R I V M.

1 *Ad inducendum ſtylum non requiritur certi temporis decurſus, ſicut requiritur ad conſuetudinem.*
2 *Stylus proprie reſtringitur ad iudicialia, conſuetudo verò generaliter omnia complectitur.*
3 *Quod tempus requiratur ad inducendam conſuetudinem. Stylus qualiter probetur, ibid.*
4 *Stylus pro lege habetur, & actus factus contra ſtylum eſt ipſo iure nullus.*
5 *An actus factus contra conſuetudinem ſit nullus.*
6 *Stylus iuri communi contrarius circa deciſoria non poteſt introduci à Iudicibus, ſed tantum à ſupremo Principe: limitatur n. 7.*
8 *Stylus reſpiciens deciſoria iudicij, debet plenè, & concludenter probari, ſecus ſi reſpiciat ordinatoria.*
9 *Stylus Romanæ Curiæ etiam extra vrbem ſeruari debet ab Eccleſiaſticis iudicibus.*
10 *Quid ſi conſuetudo Curiæ Romanæ à iure diſcreparet.*
11 *Non inducitur ſtylus, vel conſuetudo in his, quæ vario modo leguntur obſeruatæ.*
12 *Conſuetudo iuri communi contraria, & Eccleſiæ onerosa non inducitur, niſi per tempus immemorabile.*
13 *Quando agitur de acquiſitione iuris alteri quæſiti, non dicitur conſuetudo, ſed præſcriptio.*
14 *Solitum, & conſuetum quomodo intelligatur.*
15 *Quid ſi concedatur alicui officium cum ſalario conſueto.*
16 *Solitum inducitur ex vno, aut duobus vltimis actibus.*
17 *Quid ſi Teſtator reliquerit alicui alimenta, quæ viuus præſtabat.*
18 *Vltima cōſuetudo legitimè præſcripta derogat præcedenti.*
19 *Quando varia eſt conſuetudo, ad ius cōmune recurrēdū eſt.*
20 *An filia, quæ olim impudicè vixit, exhæredari poſſit, ſi vltimo loco vitam honeſtam duxerit.*
21 *In quo differat conſuetudo à præſcriptione.*
22 *Leges canonicæ tractantes de fide, & ſacramentis nulla conſuetudine mutari poſſunt.*
Idem dicendum, ſi tractant de priuilegijs perſonarum Eccleſiaſticarum, ibidem.
23 *Conſuetudo contra ius canonicum ſpatio 40. annorum inducitur.*
24 *In quo differat conſuetudo à ſtatuto.*
25 *Conſuetudo præiudicialis Eccleſiæ non attenditur.*
26 *Conſuetudo Eccleſiæ fauorabilis non poteſt contrario ſtatuto tolli.*

C A P. L X X V I I I.

Quæ ſit differentia inter ſtylum, & conſuetudinem.

1 PRæcipua inter ſtylum, & conſuetudinem differentia eſt reſpectu temporis: non enim requiritur certi temporis decurſus ad inducendum ſtylum, ſicut requiritur ad conſuetudinem, *tot. tit. C. quæ ſit longa conſuet. l. diuturna, ff. de legib. latè Crauet. de antiq. temp. p. 4. n. 7. & ſeq.* niſi ſtylus ſit contra ius, quia tunc debet eſſe legitimè præſcriptus, *Mareſcot. var. l. 2. c. 100. n. 20. &* 21. vbi, quod ſtylus eſt conſuetudo iudiciaria continens ordinem, & ſeriem rerum gerendarum, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 17. de Probat. à n.* 573. vbi etiam dicit, quod ſtylus propriè re-
2 ſtringitur ad iudicialia, conſuetudo verò generaliter omnia complectitur, *Penia dec. 664. n. 5. Bonac. in tr. de legib. diſp. 1. q. 1. pun. vlt. §. 3. n. 32. Balb. de præſcr. in 5. p. 5. princ.*
3 *q.* 12. vbi dicit, quod de iure ciuili conſuetudo contra ius, ſiue præter ius præſcribitur decem annis concurrentibus extremis requiſitis; ſed de iure canonico, ſi ſit contra ius requiruntur 40. anni; ſi verò ſit præteritus, ſufficiunt decem anni, *vt concludunt communiter DD. in l. de quibus, ff. de leg. & in l. 1. & 2. C. quæ ſit long. conſuet. & in c. fin. extr. de conſuet.* quod tamen intelligendum eſt, quando conſuetudo præter ius detrahit iuri Eccleſiæ, tunc enim ad illam inducendam requiritur temporis diuturnitas; ſecus ſi non detrahit iuri Eccleſiæ, quia tunc ſufficeret probare per aliquot actus, aliquando ita fuiſſe ſeruatum, *ſecundum Oltrad. conſ. 225. n. 24. Paul. de Caſtr. conſ. 347. n. 4. lib. 1. Aret. conſ. 11. n. 5. Dec. in l. ſemper in ſtipulationibus, in fin. ff. de Reg. iur. & in l. vt liberis n. 19. C. de collat. Gabr. de conſuet. concl. 1. n. 70. Nat. conſ. 406. n. 26. l. 2. Menoch. de Arbitr. caſ. 83. n. 10. Rot. in Salamantina portionis* 20. *Decembr.* 1585. *coram Cantuccio prout refert Mareſcot. var. l. 2. c. 100. n.* 23. quibus adde *Creſcen. deciſ. 1. de conſuet. Aym. conſ.* 134. *n.* 6. *Ferent. ad Burat. dec. 497. nu.* 11. vbi quod ad probandam conſuetudinem teſtes debent deponere de temporis diuturnitate, de viſu actus, cuius conſuetudo allegatur, & de illius frequentia, ita vt appareat, interueniſſe tacitum conſenſum populi, vel maioris partis, *Afflict. deciſ. 305. n.* 10. vbi dicit, quod frequentia inducitur ex duabus vicibus; item debent deponere de actibus conformibus, rationemque congruam reddere etiamſi non ſint interrogati, *late Mareſcot. var. lib. 2. c. 100. n. 1. & ſeq. Roſenth. de feud. c. 9. concl. 58. n. 9. & ſeq.* vbi dicit, quod ad conſuetudinem inducendam decennium ſufficit, dummodo bis in contradictorio iudicio obtinuerit, *Genuenſ. in tr. de Eccleſ. c. 1. q. 24.* vbi ad inducendam conſuetudinem contra ius canonicum, requirit duos actus intra tempus 40. annorum, *Anchar. conſ. 178. n. 7. Alex. conſ. 132. n. 4. lib. 1. Dec. conſ. 215. n. 2. Burat. dec. 497. n. 9. & ſeq.* vbi quod ſtylus, & conſuetudo non probatur per teſtes ſimpliciter affirman-

mantes, talem eſſe mortem, & ſtylum, niſi etiam deponant, ita aliquando in iudicio fuiſſe iudicatum.

4 Notandum eſt autem, quod ſtylus pro lege habetur, ita, vt actus factus contra ſtylum ſit ipſo iure nullus, *vt ex l.generaliter, ff.in omnibus, C.de Reb.cred.& iureiur.& l.1.C.quæ ſit long.conſuet. probat Guid. Pap. deciſ. 198. &* 292. quod procedit, ſiue ſtylus tendat ad litem ordinandam, ſiue decidendam, *Cardinal.Florentin. in clem.ſæpe, de verb.ſignif.quem refert Affl.deciſ.79.n.* 4. actus verò fa-
5 ctus contra conſuetudinem ita demum eſſet nullus, ſi conſuetudo notoria ſit, *vt inquit Iordan. loc. cit. num.* 578.

6 Notandum 2. quod ſtylus iuri communi contrarius circa deciſoria non poteſt introduci à Iudicibus, ſed tantum à ſupremo Principe auctoritatem ſupra ius habente:
7 niſi fortè concurrant tot actus vna cum tempore, quot requiruntur ad inducendam conſuetudinem contrariam iuri *vt deciſum refert idem Iordan.d.tit.17.de Prob.n.*574.

8 Notandum 3.quod ſtylus reſpiciens deciſoria iudicij, debet plenè, & concludenter probari; ſecùs ſi reſpiciat ordinatoria, quia tunc poſſet Iudex extraiudicialiter ſe informare à Notarijs, & Cauſidicis, *Cacheran. dec. 22. nu.* 17.*Greg.dec.*484.*n.*5. *& 6.& ibidem Beltramin.* ſubdens, quod Rota ad probandum ſtylum extra Curiam non admittit fides extra iudiciales.

9 Notandum 4.quod ſtylus Romanæ Curiæ etiam extra vrbem ſeruari debet à Iudicibus eccleſiaſticis, *Gom.in Proem.reg.Canc.q.2.Card Zabar.in clem.quamuis, de Appell.quos refert, & ſequit.Piaſec.in Prax.epiſc.p.2.c.4.n.70. Iordan.Elucubr.diuerſ.dict.l.14.tit.17.nu.* 580. *& ſeq.* vbi addit, quod conſuetudo dictæ Curiæ Romanæ, quatenus
10 à iure diſcreparet, extra vrbem non obligat.

11 Notandum 5.quod neque ſtylus, neque conſuetudo inducitur in his, quæ vario modo leguntur obſeruata, *Crauet.conſ.96.n.5.Gratian.diſcept.for.c.861.nu.22. Alex. conſ.5.n.7.& 13.vol.5.*

12 Notandum 6. quod conſuetudo iuri communi contraria, & eccleſiæ oneroſa, non inducitur, niſi per tempus immemorabile, *vt poſt Bald.in c.1. num. 8. De his, qui feud.dar.poſſ.Rom.ſing.102.n.2.& alios dixit Rot.dec.274. n.1 p.4.to.1.in Recent.*

13 Notandum 7.quod vbi agitur de acquiſitione iuris alteri quæſiti, non dicitur conſuetudo, ſed præſcriptio, *put. deciſ.251.lib.3. Poſt Abb. in cap. fin. col. antepenult. de conſuetud.*

14 Notandum 8.quod ſolitum, & conſuetum intelligitur id, quod proximis præcedentibus annis ſeruatum eſt, *latè Capyc.dec.163.n.3.* vbi dicit, quod ſi concederetur alicui
15 officium cum ſalario conſueto, & appareret, quod diuerſimodè ſolutum ſit debet inſpici ſalarium, quod duobus, vel tribus annis antecedentibus præſtitum eſt, vel quod habuit immediatus prædeceſſor, non autem quod longo tempore conſuetum eſt *Menoch. qui communem dicit in lib.3.præſumpt.6.n.39.Creſcen.deciſ.1.de conſuet.Penia di-*
16 *cta deciſ.664.n.6.*vbi quod ſolitum inducitur ex vno, aut duobus vltimis actibus *quod quidem probatur ex l. Mela ait, verſ.ſed ſi alimenta, ff.de alim.& cibar.legat.* vbi, ſi te-
17 ſtator reliquerit alicui alimenta, quæ viuus præſtabat, ea demum præſtari debent, quæ mortis tempore præſtare ſolitus erat, ità, vt ſi teſtator in vita vario modo præſtiterit, attendi debeat vltima præſtatio alimentorum; ex quo infert *Alex.conſil.5.n.22.& ſeq. lib.* 5. quod vltima conſue-
18 tudo legitimè præſcripta derogat præcedenti, *vt ſenſit etiam Mantic.de Tacit.& ambig.conuent.lib.3.tit.9.num.*
19 *76.*vbi addit, quod cum varia eſt conſuetudo ad ius commune recurrendum eſt, *Menoch.d.lib.3 præſumpt.6.n.39.* vbi dicit, quod vltimus ſtatus filiæ attenditur, ita vt ex-
20 hæredari non poſſit, ſi vltimo loco effecta ſit vitæ honeſtæ, etſi antea parum pudicè vixerit, *& ità etiam tenent alij Doctores, quos latè recenſet Gratian. diſcept. for. cap. 370.n.1.& ſeq.*

21 Notandum 9.quod in multis differt conſuetudo à præſcriptione: & prima quidem differentia eſt, quod in conſuetudine requiritur conſenſus tacitus populi, vel maioris partis: ſed præſcriptio non requirit conſenſum Aduerſarij, quia currit etiam contra ignorantem. Secunda eſt, quia ex præſcriptione acquiritur ius priuato: per conſuetudinem verò acquiritur in publico, & in communi. Tertia eſt, quod in conſuetudine etiam contra ius non requiritur titulus: ſed in præſcriptione contra ius requiritur titulus. Quarta eſt, quod conſuetudo induci poteſt ſine titulo, & cum mala fide licèt peccent ij, qui primum contra ius conſuetudinem inducunt abſque iuſta cauſa: ſed in præſcriptione ſemper requiritur bona fides. Quinta eſt, quod licet in præſcriptione iurium incorporalium debeat probari ſcientia: & patientia Aduerſarij, tamen in conſuetudine inducenda non eſt neceſſaria probatio de ſcientia, & patientia, etiamſi agatur de præſcriptione pedagij, & regalium. Sexta eſt, quod præſcriptio tendit ad tollendum ius iam in eſſe productum, puta dominium vel actionem: conſuetudo verò tendit ad inducendum de nouo quod non eſt *ità gl.in cap.fin.in verſ.legitimè, vbi etiam Panor.de Conſuet.Bal.in l.fin.in 15.oppo.C. de Edict. Diu.Adr.toll.Arch.& Io:Andr. in c.1.de Præſcr.in 6. Alex.conſ.6.vol.1.& conſ.124.vol.4.& conſ. 16. vol. 5. Hoſt. in Sum.in tit.de Conſuet.§.fin.& alij, quos refert, & ſequitur Balb.de Præſcript.in 2.p.prim.princ.q.10.n.2. & ſeq.& in 5.p.5.princ.q.12.n.5.* vbi etiam dicit, quod quando agitur de exactione facienda aduerſus omnes de vniuerſitate, tractandum eſt de conſuetudine, non de præſcriptione, vel inductione præſumptionis tituli.

22 Notandum 10.quod decreta, ſeu leges canonicæ tractantes de fide, vel Sacramentis nulla vnquam conſuetudine mutari poſſunt, *cap.fin.de Conſuet.& cap.fin. de Præſcr.*idem dicendum, ſi tractant de priuilegijs perſonarum eccleſiaſticarum, *gloſ.& DD.in c.clerici, de Iudic.& in c. Eccleſia S.Mariæ, de Conſtit latè Mareſcot.var.lib.2.cap. 100.n.25.& ſeq.*ſubdens *nu.*30. quod conſuetudo contra ius canonicum ſpatio 40. annorum inducitur quoad iura, & res temporales acquirendas, vel amittendas, & quoad alias ciuiles diſpoſitiones.

24 Notandum 11. quod ſtatutum differt à conſuetudine: quia conſuetudo regulariter non tollitur, niſi per plures actus; ſed ſtatutum vnico actu contrario tollitur, quemadmodum vnico actu conditum eſt, *Abb. & Fel. in c.cum acceſſiſſent, de Conſtit.& alij apud Genuen. in tr. de Eccl. q.* 155.vbi id limitat in ſtatuto fauorabili eccleſiæ: hoc enim per vnicam contrauentionem non tollitur, *ſecundùm Innoc.in cap.accedentibus de priuil.Abb.in cap.pro illorum, de Præb.Fel.in d.cap. cum acceſſiſſent.*

25 Notandum 12. quod conſuetudo etiam immemorabilis, attendenda non eſt, ſi ſit præiudicialis eccleſiæ, & abſque aliqua cauſa rationabili inducta, *cap.fin.de conſuet. latè Gabr.de Præſcript.concl.1.& alij apud Genuen. de eccleſ. qu.*315.vbi dicit, quod non valeret conſuetudo, vt Prælatus alienet res eccleſiæ ſine conſenſu Capituli, vel ex qualibet leui cauſa. *per tex.in c.cum cauſa, de ſent.& re iud.*

26 Notandum 13. quod ſi Ciuitas conſueuit quolibet anno dare eccleſiæ certam frumenti quantitatem, vel quid aliud pro eleemoſina, vel alimentis, non poteſt contrario ſtatuto huiuſmodi præſtationem reuocare, *cap.veſtra, de locat.cap.ad Apoſtolicam, de Simon.Bart.in l.priuilegia, C. de Sacroſ.Eccleſ.Rom.in ſing.*433.*Ioan. de Plat. in l. quæcunque, C.de fid.inſtrum.lib.10.Cacher.deci.99.n.20.& 21. & alij apud Genuen.in tr.de eccl.qu.*478. & 493. vbi etiam dicit, quod præcipua requiſita ad inducendam conſuetudinem fauore eccleſiæ, ſunt, quod populus à principio ſoluerit ſponte, & quod ſolutio fuerit vniformis.

Finis Libri Primi.

IOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ AC I. V. D. VELITERNI.

LIBER SECVNDVS. DE ANNIS.

DE anno,ſeu annis ſæpius in iure tam canonico, quam ciuili tractatur; nam *in cap. quærenti, de offic deleg.* Annus datur delegato à Papa, ad exequendam ſententiam ſuam.

In *cap. rurſus, & cap ſeq. 11. q. 3.* excommunicato propter ciuilem, vel criminalem cauſam, annus datur ad deducendum iura ſua.

In *cap. plerunque, de Reſcript.* annus datur impetrantibus litteras, ſeu reſcripta Superiorum, vt illis vti poſſint: alias auctoritate poſteriorum litterarum poſſunt conueniri, licet in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

In *l. qui grauatos, C de Cenſib. lib. 11.* grauatus à Peræquatore, facultatem habet conquerendi infra annum, quo elapſo amplius non auditur, exceptis minoribus, & abſentibus Reip. cauſa, quibus non currit tempus, donec habuerint experiendi facultatem.

In *paragr. illud quoque, de Hæred & falc.* hæredi annus conceditur ad ſoluenda legata, ab admonitione, ex iudiciali decreto facta inchoandus, quo elapſo, & legatis non ſolutis cadit à iure hæreditatis. Si verò Legatarij inſtiterint, ſibi caueri ab hærede, de præſtandis legatis, hæres ad eiuſmodi cautionem præſtandam habebit ſex menſes, à die petitionis numerandos, *per l. certa eſt forma, C. vt in poſſ. legat. vel fideicomm. &c.*

In *l. 2. C de Naufrag lib. 10.* ei, qui naufragium ſubſtinuit, annus datur ad experiendum iura ſua, quo elapſo amplius non auditur.

In *cap. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt.* actori, ad cuius inſtantiam teſtes fuerunt recepti ante litem conteſtatam, annus præfigitur ad conueniendum Aduerſarium, vel ad denunciandum illi receptionem huiuſmodi teſtiũ, quo elapſo atteſtationes ſic receptæ non valent.

In *Concil. Trid ſeſſ. 7. de ref c. 10.* Capitulis Eccleſiarum ſede vacante prohibetur, nè infra annum à die vacationis, ordinandi licentiam, ſeu litteras dimiſſorias concedant.

In *l. ſi quis, et auth. quæ ſupplicatio, C. de Precib. Imper. offer.* biennium datur, intra quod aduerſus ſententiam quis ſupplicare poteſt ad Principem: pendente tamen ſupplicatione mandatur ſententia exequutioni, *vt ibidem notat gloſ in uer. retractationis*; quamuis ſecus ſit pendente appellatione *ut in l. 1. ff. Nihil nouar. appell. interpoſ.*

In *auth. de Alien. et emph. paragr. 1.* biennium præfigitur Eccleſiæ Dominæ directæ ad declarandum, an velit, vt emphitenſis penes aliam eccleſiam remaneat.

In *cap. ſi quis incognitus, 17. qu. 2.* Domino ad reuocandum ſeruum in Religionem ingreſſum, triennium præfigitur, quo elapſo Dominus amplius non auditur.

In *l. 2. paragr. ad filiorum, ubi Bart. C. Quom. et quib. quar. pars deb. lib. 10.* ſtatuitur, quod ſi fuerit relictum legatum puellæ cum conditione, vt nubere debeat cum aliquo de tali familia, talis conditio debet impleri intra triennium poſt pubertatem ipſius puellæ.

In *l. ſi quis ſuus, vbi gloſ. ff. de iur. delib.* hæredi ſuo, qui paternam hæreditatem repudiauit, bonis in eodem ſtatu manentibus, vt repudiationem intra triennium reuocare poſſit, indulgetur.

In *l. 1. et l. ſi pater, C. Ne de ſtat. defunct.* diſponitur, vt de ſtatu defunctorum poſt quinquennium à die mortis computandum non quæratur; vnde ſi pater velut ingenuus vixerit, & poſt eius mortem quinquennium effluxerit, filius ad honores vt ingenuus admittitur.

In *l. 1 paragr. quod dictum eſt, ff. de ſeparat.* ſtatuitur, vt remedium, & actio, ſeu Iudicis officium de ſeparatione bonorum, quod competit creditori, vt bona ſui debitoris ſeparentur ab alijs, quæ iure hæreditario, ſiue aliunde peruenerint ad debitorem, intra quinquennium poſt aditionem numerandum, & non vltra poſtuletur; quamuis iudicis officium regulariter eodem tempore, hoc eſt ſpatio 30. annorum, quo tollitur actio, præſcribatur, *iuxta leg. ſicut, et leg. omnes, C. de Præſcript. 30. ann.*

In *l. 2. C. De vectigal. et comm.* ſancitur, vt res, quæ incidit in commiſſum, poſt quinquennium peti non poſſit.

In *Concilio Trid. ſeſſ. 14. de ref. c. 5.* ſimiliter ſtatuitur, vt litteræ conſeruatoriæ, & priuilegia illarum vigore competentia per quinquennium dumtaxat durent.

In *l. ſiue præfinito, ff. de Pœn.* diſponitur, vt damnatus ad carceres, vel ad triremes non facta temporis expreſſione, intelligatur de decem annis, non vltra. Et in alijs etiam legibus de Anno, & annis paſſim fit mentio, prout infra latius Deo aſpirante dicturi ſumus.

S V M M A R I V M.

1 *Quot ſint ætates hominis.*
2 *Pupillus proximus infantiæ poteſt alium ſibi obligare, ſed ipſe alij non obligatur, niſi ſit proximus pubertati, & Tutoris auctoritas interuenerit.*
3 *Filiusfamil. in ætate pupillari ne auctore quidem Patre obligatur.*
4 *Infans etiam ad ſui vtilitatem ſtipulari non poteſt.*
5 *Quando quis dicatur infans.*
6 *Quando quis dicatur proximus infantiæ, & pubertati, & n. 7. 8. & 9.*
10 *An pupillus poſſit præſentare ad beneficium iuriſpatronatus.*
Et an in concurſu præſentatio pupilli præferatur præſentationi Tutoris, ibidem.
11 *Si Teſtator ſubſtituit filio infanti, cenſetur ſubſtituiſſe eidem filio etiam poſt infantiam vſque ad pubertatem.*

C A P. I.

Quis cenſeatur proximus infantiæ, & pubertati.

1 PRæmittendum eſt primò, quod *gloſ. in proem. Sexti Decretalium, in ver. perfectus*, ſex hominis ætates conſtituit: prima eſt infantia, quæ durat vſque ad ſeptimum annum: ſecunda eſt pueritia, quæ anno 14. in maſculis, in fœminis 12. perficitur: Tertia eſt adoleſcentia, quæ durat vſque ad 25. annum: Quarta, iuuentus, vel virilis ætas vſque ad quinquaginta: Quinta, ſenectus vſque ad ſeptuaginta: ſexta, decrepitas.

Hæc autem gloſæ ſententia à Doctoribus communiter approbatur, ſenectutis ætate excepta, de qua infra dicemus; quamuis aliter ſentiat *Hipocr. 1. Aphor. 13.* vbi ætates in quatuor diuiſit, videlicet in pueritiam, adoleſcentiam, ætatem conſiſtentem, & in ſenectutem, *Caſert. in Medicin. Theor. tract. 3. q. 7. art. 1.* vbi dicit, quinque eſſe hominis ætates, quarum prima eſt pueritia: quæ producitur vſque ad decimum quartum annum: ſecunda eſt adoleſcentia, ſeu pubertas, quæ à pueritiæ termino protrahitur vſque ad vigeſimum quintum: tertia eſt iuuentus, ſeu ætas florens, quæ à vigeſimoquinto ad trigeſimumquintum extenditur: quarta eſt ætas conſiſtens, quæ quinquageſimum ferè attingit annum; poſt quam ſenectus ſequitur vſque ad ſexageſimum, vel ſexageſimum quintum, quos annos ætas ſequitur decrepitas, ſenectutis pars deterrima.

2 Præmittendum 2. quod pupillus proximus infantiæ po-
teſt alium ſibi obligare, etiam ſine Tutoris auctoritate,
ſed ipſe alij non obligatur, niſi ſit proximus pubertati, &
Tutoris auctoritas interuenerit, *§. pupillus, & ibi gloſ.*
Aret. & alij, inſtit. de Inutil. ſtipul. vbi, quod filiusfamil. in
3 ætate pupillari ne auctore quidem Patre obligatur: In-
4 fans vero etiam ad ſui vtilitatem ſtipulari non poteſt, *l. 1.*
in princ. & l. mulier, vbi Bart. ff. de verb. oblig. dicitur autem infans qui ſeptimum ætatis ſuæ annum nondum expleuit, vt ſupra diximus, *& probat Text. in l. 1. §. ſufficit, ff. de Admin. Tut. l. ſi infanti, C. de iur. deliber. gl. communiter recepta in l. etiam infantem ff. de adopt.*
5 Quare videndum nobis eſt, quis cenſeatur proximus
infantiæ, & pubertati.
6 Et quidem *gl. in §. pupillus, ver. infantiæ proximus, inſt. de inutil. ſtipul.* cenſuit, quod proximus infantiæ quis dicitur ab anno ſeptimo expleto vſque ad decem annos, & dimidium: proximus verò pubertati cenſetur qui annum decimum, & dimidiatum expleuit, ſi fuerit maſculus: nam fœmina in nouem annis cum dimidio dicitur proxima pubertati; quam ſententiam ſequuti ſunt *Aret. ibid. Bart. in l. 1. n. 6. ff. de Nouat. Bal. in l. non tantùm ff. de excuſ. Tutor. & communem dic Ceuall. in ſpec. opin. commun. con. comm. q. 292. in princ.* & ratio eſt, quia cum infantia duret vſque ad ſeptimum annum, illud quod ſupereſt ad pubertatem diuiditur per medium, & ſic apparebit, an ſit proximus
infantiæ & pubertati *arg. tex. in §. vlt. inſtit. Quib. ex cauſ.*
7 *manum. non licet*: quod intelligendum eſt in ciuilibus:
nam in criminalibus cauſis non dicitur quis proximus pubertati, niſi quando eſt propè per ſex menſes. *ſecundùm Iaſ. in auth. ſacramenta puberum: C. ſi aduerſ. vend. & in l. properandum, §. 1. C. de iud. quem refert, & ſequitur, Syl. in d. §. pupillus, & ita etiam ſenſit Bal. in l. excipiuntur, ff. ad Sillanian. Corn. conſ. 147. num. 25. vol. 1. & alij apud Viu. comm. opin. 674 n. 1. verſ. in contrarium &c.*
8 Addit *Aret. loc. cit.* quod ſi malitia ætatem ſupplet, tunc
etiamſi eſſet minor decem annis cum dimidio, diceretur proximus pubertati, *per text. in l. 3. C. ſi mi. ſe maior. dix. c. à nobis, & c. de illis, ex. de ſponſ. impub.*
Hæc ſententia videtur probari etiam *ex c. continebatur, ibi, ſi fuerit ætati proxima, vt in 11. vel circa 12. annum, eod. tit. de Deſponſ. Impub.*
9 Quia vero non omnibus idem eſt in eadem ætate in-
tellectus, quoad proximos pubertati exiſtimo, id eſſe remittendum arbitrio Iudicis, qui non tam annorum numerum, quam perſonarum, ac Regionis qualitatem ſpectare debet; nam vna Regio altera callidiores habet pueros, *vt ſenſit Io: Faber in d. §. pupillus, Saly. in l. Impunitas, C. de Pœn. Anan. in c. 1. n. 4. de delict. puer. Zaſius in tr. de*

Iudæis

Iudælr in q.11. Natta conſ.434. in fin. vol.2 & alij, quos refert & equitur Viu. comm. opin.674. n.2. Menoch. de Arbit. Iud. lib.2. caſ.57. n.19. & 44. cum ſeq ſubdens, puerum, cui ſe tantum menſes ad ætatem perfecta n deerunt, audacius, ac leuioribus argumentis eſſe iudicandum pubertati proximum.

10 Quæres, an pupillus poſſit præſentare ad beneficium Iuriſpatronatus? Reſp. affirmatiuè, modo ſit maior ſeptennio, *vt poſt Lambert. de iurepatr. p.1. lib.2. q.2. art.9. n.3. dixit Rot. dec.363. n.2. & ſeq. p.4. to.1 in Recen.* vbi etiam quod in concurſu eius præſentatio eſt præferenda præſentationi Tutorum.

11 Quæres 2. an teſtator ſubſtituens filio infanti, cenſeatur etiam ſubſtituiſſe filio poſt infantiam? Reſpond. quod dicitur ſubſtituiſſe filio etiam poſt infantiam vſque ad pubertatem, cum ſimilis ſit eadem ratio prouidendi filio, *Gratian. conſ.125. nu.25. lib.2. Menoch. de Præſumpt. lib.4. præſumpt 65. n.41.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad excuſationem tutelæ, & curæ is ſenex dicitur, qui annum ſeptuageſimum compleuit.*
2 *Maior 55. annis vti ſenex à muneribus perſonalibus excuſatur.*
3 *In alijs caſibus, in quibus nulla clara iuris extat conſtitutio, Iudicis arbitrio relinquitur quinam ſenex dicatur.*
4 *Quis cenſeatur ſenex, vt excuſetur à tortura & n.6.*
5 *Qui ad annum 70. peruenit, remoto omni iudicis arbitrio cenſeri debet ſenex.*

C A P. I I.

A quo anno quis cenſeatur ſenex.

1 IN nonnullis caſibus lex declarauit, qua ætate homo ſenex dicatur: nam ad excuſationem tutelæ, & curæ is
ſenex dicitur, qui annum ſeptuageſimum compleuit, *l.3.*
ff. de Iur. immun. §. item maior, Inſtit. de excuſ. Tut. item
2 maior 55. annis vti ſenex à muneribus perſonalibus ex
cuſatur, *l. vlt. C. Qui ætat. vel profeſſ. ſe excuſ. lib.10.* quicquid dicat *Didac. de Narbon. de ætat. ad omn. hum. act. requiſit. in ver. Annus ſeptuageſimus q.14. n.3. & ſeq.* vbi ad id requirit annum 70. expletum.

3 Sed in alijs caſibus, in quibus nulla clara Iuris extat conſtitutio, verius exiſtimo, hoc Iudicis arbitrio relinquendum eſſe, *vt ſenſit Menoc. de Arb. Iud. l.2. caſ.58. n.3. vbi cit. Barbat. conſ.21. l.2. & conſ.22. l.3. Io: Andr. in c. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt. & cõmunem dicit Scac. de Iud. lib.2. cap.8. n.249. Gonzal. ad Reg.8. Cancell. gloſ.5. §.9. n.84. & ſeq.* vbi loquitur de Coadiutoria conceſſa propter ſenectutem, vel ingraueſcentem ætatem, *Iordan. Elucub. diuer. lib.10. tit.20. n.117. & ſeq.*

4 Hinc Iudex arbitrari poterit, quis cenſeatur ſenex, vt excuſetur à tortura, cum hoc clarè non ſit conſtitutum *in l.3. §. gnoſcitur, ff. ad Syllan. & ita tenet Didac. de Narbon. loco cit. q.5. n.6. verſ. nec tamen,* vbi dicit, quod quicunque à 50. anno vſque ad 70. ita debilis inuenitur, vt ſine mortis periculo quæſtionem ſubire nequeat, torqueri non debet: ſubdens, *n.8.* quod ſi fortè torqueatur, & præ dolore delictum, de quo fuerit accuſatus, aut quid aliud confiteatur, ex tali confeſſione velut inualida puniri non poterit, etiamſi eam ratificauerit, *idem ſenſit Maſcard. de Probat. concl.1315. n.6 & ſeq. vol.3.* quicquid in contrarium aſſerat *Bonifac. de Vitalin. in rub. de Quæſt. & tormen. n.2. Grammat. dec.34. n.4.*

5 Obſerua tamen, quod arbitrium Iudicis verſatur circa ſenes, qui nondum peruenerunt ad annum ſeptuageſimum: quia is, qui expleuit 70. annum remoto omni arbitrio Iudicis cenſeri debet ſenex, cum annus ſeptuageſimus ſit terminus aliarum ætatum, *vt poſt Abb. in cap. quoniam frequenter, n.18. vt lit. non cont. tradit Scacc. de Iud. lib.2. c.8. n.254*

Antonell. de Tempore.

6 Addit *Narbon. vbi ſup. in ver. Annus ſeptuageſimus q.5. n.6.* quod nec ſenes ſeptuagenarij credantur, ne timore, perculſi aliquando falſis conſentiant, vera diffiteantur.

S V M M A R I V M.

1 *Ad teſtificandum puberes tantùm admittuntur declaratur n.3.*
2 *Quinam puberes dicantur.*
3 *In criminalibus cauſis teſtis debet eſſe maior 20. annis.*
4 *Fœminæ an admittantur ad teſtificandum in cauſis criminalibus, & n.6.*
Et an in cauſis ciuilibus admittantur, ibid. n.4.
5 *Quid ſi in delicto commiſſo non adfuerunt alij teſtes, niſi mulieres.*
Quæ geruntur in Capitulo, probari poſſunt per eos, qui ſunt de capitulo, ibidem.
7 *In teſtamentis mulier non eſt teſtis idonea.*
8 *An teſtis teſtificari poſſit de ijs, quæ vidit in pupillari ætate.*
9 *An vnus teſtis plenè probet contra producentem.*

C A P. I I I.

Cuius ætatis quis debeat eſſe, vt admittatur ad teſtificandum.

1 REſp. quod puberes tantùm admittuntur, *lib.3. §. lege iulia, ff de Teſtib. §. teſtes, inſtit. de Teſtam.* puberes
2 verò dicuntur, qui 14. annum expleuerunt, ſi maſculi ſint:
fœminæ verò poſt 12. annum puberes ſimiliter intelliguntur, *§.1. inſtit. quibus mod. tut. finit.* quod procedit in
3 ciuilibus: nam in criminalibus cauſis teſtis debet eſſe
maior 20 annis, *l. in teſtimonium, vbi gloſ. ff. de Teſtib. & tradunt DD. apud Iordan. Elucubr. diuerſ. lib.10. tit.20. n.82. Maſcard. de Prob. concl.1313. n.9. & 10. vol.3.* fœminæ
4 verò cuiuſcunque ætatis ſint in cauſis criminalibus criminaliter intentatis, à teſtificando de iure canonico repelluntur, *c. forus, §. teſtes, & ibid. gloſ. communiter recepta, ver. non fœmina, de verb. ſignif. Alex. conſ.19. n.1. vol.1. Angel. Aret. in §. teſtes autem, iuſt. de teſtam.* vbi dicit quod de iure canonico non poſſunt eſſe teſtes in accuſatione criminali, ſed in inquiſitione ſic, *Maran. de iud. in 4. p. princ. in prim. diſt. n.33. Marſil. conſ.130. n.34. Bertran. conſ.189. n.2 vol.1. Oltr. conſ.145. & alij apud Viu. comm. opin. in ver. Teſtes, opin.980.* vbi tamen ſubdit, quod non omnino repelluntur, ita vt nulla eis fides præſtetur, ſed quod non ſint teſtes omni exceptione maiores in iudicijs verò ciuilibus, & criminalibus cauſis ciuiliter intentatis fœminæ etiam de iure canonico recipiuntur *Clar. in Pract. crim. §. fin. q.*
5 *24. verſ. de iure autem canonico &c.* immo quando in delicto commiſſo non adfuerunt alij teſtes, niſi mulieres, eis plena fides adhibetur *vt tradunt DD. communiter in c.3. de Teſtib. Alciat. reg.1. præſumpt.47.* vbi dicit, quod textus *in d. §. teſtes,* non ſeruatur de facto, quando veritas aliter haberi non poteſt: quamuis conſtare prius debeat, quod aliter veritas haberi non poſſit, *Alex. conſ.64. vol.1. Marſ. conſil.31. n.33. & conſ.82. col. fin. Rim. iun. conſ.120. num.24. vol.2. Menoch. de Arb. iud. caſ.106. n.2. in fin. Rolan. conſ.24. num.68. lib.1. & alij apud Gratian. diſcept. for. c.525. nu.5. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod non ſtatur dicto ipſiuſmet fœminæ vel alterius teſtis inhabilis aſſerentis, alios teſtes non adfuiſſe, *vt notat etiam Arelaten. in annot. ad Alciat. d. præſ.47. Alex. conſ.152. num.11. vol.5.* vbi, quod tunc creditur teſti inſufficienti in caſu, quo veritas aliter haberi non poteſt, quando ex natura regulari ipſius facti alij teſtes veriſimiliter non poſſunt occurrere: ſecus ſi poſſint intereſſe, licet caſualiter non interfuerint; vnde ad probandum ea, quæ geruntur in capitulo Eccleſiæ admittuntur illi, qui ſunt de capitulo, quia regulariter in capitulo non ſolent adeſſe extranei, *c. veniens 2. in fin. de Teſtibus,* idem dicendum, quando ciuiliter agitur de crimine, nam tunc fœmina non repellitur, *Marant. loc. cit.*

Digitized by Google

vbi dicit,quod ita concludant communiter DD. in cap. quoniam,& c.tam litteris extr.de Teſtibus.

6 Sed de iure ciuili fœminæ etiam in cauſis capitalibus admittuntur, *Spec.in tit.de Teſte,§.1.n.83. Roland.conſ.7. ſub n.1.vol.1.Gram.conſ.crim.12.n. 16.& ſeq.& alij apud Viu. loco cit. & hanc eſſe magis communem, teſtatur Alex.*
7 *conſ.11.n.6.lib.1.*vbi dicit,quod ſpeciale eſt in teſtamentis, in quibus mulier non eſt teſtis idonea,*iuxta leg. qui teſtamento 20 ff.eum,qui lege,ff.de teſtam. vide etiam Aret.in §.teſtes,n.2.inſtit.de Teſtam.ordin.* vbi excipit crimen publicum, vel vbi venit imponenda membri abſciſſio, in quo mulier non poteſt eſſe teſtis, ſicut non poteſt accuſare,*l.qui accuſare,ff.de Accuſ.*

8 Sed quæres,an ferre quis poſſit teſtimonium de ijs,quæ vidit in pupillari ætate? affirmatiuè reſpondet *gloſ.in d.l. 3.ff.lege Iulia,ver.impubes,ff.de Teſtib.* quia, cum nullo iure prohibeatur,idoneus ad id reputari debet, *arg.l.1.ff. de Teſtib.*hoc tamen intelligendum eſt de ijs, quæ vidit, dum erat alicuius diſcretionis, *vt dicit Bald.in d.l.3.§. Sabinus quoque*, hoc eſt dum iam egreſſus fuerat infantiam,ſiue dum erat proximus pubertati: aliàs ſecus, *vt declarat Bart.in d.§.lege Iulia n.2.& in l.notionem, ff.inſtrumentorum,ff.de verb.ſignif.Papien.in form.libell.iuramenti teſt.§.proteſtante,n. 17.& communem dicit Viui.commun.opin.964.n.4.lib.3.*

9 Quæres 2.an vnus teſtis plenè probet contra producentem? affirmat *Soc.iun.conſ.69.n.11.lib.1.quem refert, & ſequitur Cephal.conſ.141.n.15.*etiamſi deponat tantum de credulitate, *Roman.in ſing.104.in fin. Marian.iun.conſ. 69 n.11.vol.1.Iaſ.in Rubr.ff. de Iureiur.in 6.limit.& alij apud Gabr.lib.1.tit.de Teſtib.concl.1.n.13.& 14.vbi dicit, hanc eſſe veram,& communem concluſionem;*id tamen procedit, quando atteſtationes producuntur; non autem quando quis teſtes inducit, vt examinentur; hoc enim caſu non approbat teſtium dicta, ſed tantum perſonas, *Burſat.conſ.106.n.22.Barz.dec.170.n.10.Magon.dec.Lucen.46.n.42.Maceraten.var.reſ.lib.1.reſ.106.n.12.& alij quo. refert & ſeq.Cancer.var.reſ.lib.1.c.20.n.73.*

SVMMARIVM.

1 *Ad matrimonium quænam ætas requiratur, & quæ ad ſponſalia, & n.6.*
2 *An valeant ſponſalia contracta vltima die ſeptennij.*
3 *Matrimonium contractum vltima die anni 14. in mare, & 12.in fæmina, validum eſt fauore matrimonij.*
4 *Quid ſi matrimonium, vel ſponſalia contrahantur octo, vel decem diebus ante ætatem legitimam.*
5 *An in præſcriptionibus ſufficiat vltimam diem attigiſſe, vt præſcriptio cenſeatur completa.*
6 *Rationis vſus eodem tempore viris, & feminis aduenit.*
Potentia generandi tardius in viris, quàm in fæminis experitur, ibidem.
7 *Minor ætas ad matrimonium ſufficit, quando concurrit potentia coeundi, vel quando malitia ætatem ſupplet.*
Quando malitia dicatur ſupplere ætatem in matrimonio, ibidem.
8 *An Epiſcopus diſpenſare poſſit cum minoribus carentibus ætate requiſita ad matrimonium contrahendum.*
9 *Si malitia ætatem ſupplet, valida ſunt ſponſalia etiamſi ante ſeptennium celebrentur.*
10 *Quando malitia cenſeatur ſupplere ætatem in ſponſalibus.*
11 *An impubes alterius nomine matrimoniū cōtrahere poſſit.*

CAP. IV.

Quænam ætas in matrimonio, & ſponſalibus requiratur.

1 ÆTas ad matrimonium requiſita in maſculo eſt 14. annorum & 12.in fœmina:*vt conſtat ex c.2.de Deſponſ. impub.* ad ſponſalia verò contrahenda ſeptennium
2 requiritur in vtroque,*cap.1.eod.tit.in 6.* valerent tamen ſponſalia contracta vltima die ſeptennij, vel parum ante,*ſecundùm S.Thom.in 4.diſt.27.quem refert,& ſequitur Sylu.in Sum.in ver.ſponſalia,n.2 Sanch.de matrim.lib.1. diſp.16.n.4.in fin.Henriq.in ſum.lib.13.cap.40.n.3.& alij apud Gratian.diſcept.for.cap.413.n.23.* quemadmodum
3 matrimonium contractum vltima die anni 14. in mare, & 12.in fœmina, validum eſt fauore matrimonij, *arg.l. qua ætate,ff.de Teſtam.& tradit idem Sylu.in ver. matrimonium 5.n.5.Gratian.dicto cap.413.n.23.Sot.in 4.diſt.27. qu.2.art.2.Rebel.p.2.lib.4.qu.5.concl.2.num.2.Guttier.de Matrim.c.2.n.20.Ledeſm.in 2.p.lib.4.ſent.q.60.art.1.col. penult.ver.hæſitabis,& alij apud Bonacin.in tract.de matrim.q.1.punct.4.n.3.& 11.Dian.p.3.reſ.mor.tr.4.reſ.274.*
4 *& 277.*vbi addit,quod matrimonia,& ſponſalia contracta tribus,vel etiam octo, aut decem diebus ante legitimam ætatem, iudicanda ſunt valida tam in foro conſcientiæ, quàm in foro externo, quia parum, & nihil in iure æquiparantur, *ex iuribus vulgatis.*

5 Addit *gl.in Rubr.ff. de Diuerſ.& temp.præſcript.* quod etiam in præſcriptionibus ſufficit,vltimam diem attigiſſe,vt præſcriptio cenſeatur completa:contrarium tamen in hoc tenuit *Rot.deciſ.551.n.15.p.5.to.2.Rec.*

6 Cur autem eamdem ætatem ad ſponſalia, & diuerſam ad matrimonium ius præſcripſerit in viris, & fœminis? Reſp.ex eo procedere, quia ad ſponſalia ſufficit rationis vſus,qui eodem tempore viris,& feminis aduenit;ad matrimonium verò potentia generandi deſideratur, quæ tardius in viris experitur,*ità Sanch.de matr.l.1.diſp.16. n.2.quem refert Barboſ.in c.litteras,n.3.de Deſp. Impub.*

7 Obſerua tamen,quod ſi concurrat potentia coeundi, minor ætas ſufficit,*vt conſtat ex tex. in cap. continebatur, verſ.ſi autem fuerit de Deſponſ.impub.& c.vlt. de eo, qui cogn.conſ.*vbi matrimonium contractum cum muliere in decimo, vel vndecimo, anno concurrente huiuſmodi potentia,validum declaratur: idem dicendum, quando malitia ætatem ſupplet, *iuxta gl. comm. receptam in c. ad id, de ſponſal. & ita ſenſit etiam Rebell. loco cit. Pontius de Matrim lib.12.c.5.n.3.Dian.d.reſol.274.* etiamſi contrahentes ad coeundum apti non ſint, *ſecundùm Cal.conſ. 121.n.17.verſ.eſt etiam ſecunda quem refert,& ſequ. Menoch.de Arb.Iud.lib.2.caſ.57.nu.34.*contrarium tamen eſt verius:nam tunc malitia dicitur ſupplere ætatem in matrimonio, quando contrahentes cognoſcunt naturam coniugalis contractus, & habent potentiam generandi, *Coninch.de matrim.diſp.21.dub.5.n.52 Sanc.lib.1.diſp. 16. n.9.Reginald.lib.31.n.248.Filliuc.tr.10.c.7.q. 9. num. 258. Molfeſ.tr.4.c.5.n.18.& alij apud Bonac.de matrim.d. q.1. punct.4.n.2.& 10.quibus adde Henriq.in ſum.lib.11.c. 13. §.12.Barb.de off.& pot.Epiſc.alleg.35.n. 20. Iordan. Elu-*
8 *cubrat.lib.9.tit.1.n.264.* vbi dicit, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare in vtroque foro cum minoribus carentibus ætate requiſita ad matrimonium contrahendum, quando ſunt propè ætatem, & dubitatur an malitia ætatem ſuppleat,*per tex.in c.2.de deſponſ.impub.*

9 Idem dicendum in ſponſalibus: nam ſi malitia ætatem ſupplet,valida ſunt,etiamſi ante ſeptennium celebrentur, *vt poſt Regin.lib.31.n.248.Nald.ver.ſponſalia,n.3.& alios ſenſit Bonac.loco cit.n.2.*vbi etiam dicit, quod malitia cen-
10 ſetur ſupplere ætatem in ſponſalibus, quando ante ſeptennium adeſſet ſufficiens vſus rationis, quo contrahentes intelligant id, quod agunt.

11 An verò impubes pro alio, vel alterius nomine matrimonium contrahere poſſit? affirmat, *poſt Sanch.& alios Didac.de Narbon. de ætat. ad omn. human. act. requiſit. in ver.Annus 17.q.2.n.6.*

SVMMARIVM.

1 *Ad faciendum teſtamentum in maſculo requiritur ætas 14. annorum, in fæmina 12.ſimiliter annorum completorum.*
2 *An valeat teſtamentum conditum vltima die anni 14.*
3 *Quid ſi condens teſtamentum haberet curatorem.*
4 *Quænam ætas requiratur in codicillis, & alijs vltimis voluntatibus.*

5 *An*

5 *An filiusfam. teſtari poſſit.*
6 *Quando clauſula codicillaris operetur, vt teſtamentum filij ſubſtineatur in vim donationis cauſa mortis.*
7 *An filiusfam. poſſit donare cauſa mortis.*
8 *Quot teſtes requirantur in donatione cauſa mortis.*
9 *Donans cauſa morti. eius debet eſſe ætatis, cuius eſſe eum oportet, ſi velit teſtari.*
10 *An filiusfam. poſſit legare.*
11 *An filiusfam. ad pias cauſas de peculio profectitio, vel aduentitio teſtari poſſit.*
12 *Filiusfamil. Clericus de bonis aduentitijs teſtari poteſt etiam ad cauſas prophanas.*
13 *Bona aduentitia reſpectu filijfam. Clerici, caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia reputantur, nec Patris quæritur vſusfructus.*
14 *Auth. Presbyteros, C. de Epiſcop. & Cler. locum habet in bonis poſt clericatum quæſitis.*
15 *Bona filiofam. Clerico à Patre donata, vt ad illorum titulum ordinari poſſet, ſequuta ordinum receptione transeunt in peculium quaſi caſtrenſe.*

C A P. V.

Quaenam ætas requiratur ad faciendum teſtamentum.

1 RESp. quod in maſculo requiritur ætas 14. annorum,
in fœmina verò 12. ſimiliter annorum completo-
rum, *l. qua ætate ff. de Teſtam.* & ad hoc dies cæpta habe-
2 tur pro completa: & ideo valeret teſtamentum conditum
vltima die anni 14. *vt probat citatus, vbi Bart. & alij com-*
3 *muniter*; poteſt autem quis in dicta ætate teſtamentum
condere, etiamſi haberet curatorem, immò etiamſi cura-
tor contradiceret, *leg. Aurelio Sempronio, §. Caiusſeius, ff.
de liberat. legat. & tradunt DD. in l. 1. §. fuit quæſitum ff. ad
Senatuſ. Trebel. Cancer. var. reſ. p. 1. c. 7. de tutor. n. 9.*
4 Quod verò dicitur de teſtamentis, procedit etiam in
Codicillis, & alijs vltimis voluntatibus: in hoc enim pari
paſſu ambulant, *vt poſt Bald. obſeru. Iordan. Elucubr. di-
uerſ. lib. 10. tit. 20. n. 100.*
5 Quæres, an filiusfam. teſtari poſſit? Reſp. quod tam de
iure canonico, quam ciuili teſtari poteſt de peculio ca-
ſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi, etiam ſine conſenſu Patris, *l. fin.
C. Qui teſtam. fac. poſſ. l. filiusfam. in fin. ff. de Deo nat. §. 1.
Inſt. Quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam.* ſecus dicendum eſt de
peculio profectitio, vel aduentitio, *d. l. fin. C. qui teſtam. fac.
poſſ. d. §. 1. Inſtit. Quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam.* vbi quod
nec Patre permittente filiusfam. teſtari poteſt, ita, vt neq;
teſtamentum conualidetur ſuperueniente habilitate ante
mortem, *Bart. in l. 1. §. ſed ſi filius, ff. de l. 3. Surdus de
Alim. tit. 7. qu. 4. n. 20. & 21. Gratian. qui alios refert, diſc.*
6 *for. c. 820. n. 9. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod tale teſtamen-
tum neque valeret ex vi clauſulæ codicillaris in eo appo-
ſitæ, nec in vim donationis cauſa mortis niſi pater fuerit
præſens, & conſenſum præſtiterit, *vt poſt Bec. conſ. 76. ad-
uertit Theſaur. dec. 150. n. 12. & ita intelligendi ſunt DD.
apud Theodoſ. Rub. in ſingular. 10. 2. clauſ. 205. nu. 105.* po-
teſt enim filiusfam. donare cauſa mortis Patre permit-
7 tente, *vt in d. l. filiusfam.* quo caſu quinque teſtes, requi-
8 runtur, *l. fin. C. de Donation. cauſ. mortis.* item requiritur
expreſſa, & ſpecialis permiſſio patris, *ſecundum Bart. in l.*
9 *tam is §. filiusfam. ff. de Donat. cauſ. mort.* vbi etiam dicit,
quod filius donans, cauſa mortis eius debet eſſe ætatis,
cuius eſſe eum oportet, ſi velit teſtari.
10 An verò poſſit legare cum patris aſſenſu? Reſp. nega
tiuè: quia legata relinquuntur in teſtamento, quod ex
alieno arbitrio pendere non debet, *ſecundùm gloſ. com-
mun. receptam in d. l. tam is, §. filiusfam. ver. Patris, ff. de
Donat. cauſ. mort.*
11 Obſerua tamen, quod filiusfam. ad pias cauſas de pecu-
lio profectitio, vel aduentitio cum conſenſu patris teſtari
poteſt, *c. licet de ſepult. in 6. Dec. in l. ſenium, n. 15. C. qui te-
ſtam. fac. poſſ. Couar. in rub. de Teſtam. p. 3. in fin. n. 28. Spin.
Antonell. de Tempore. in rubr. eod. tit. de Teſtam. p. 4. n. 11. Tiraq. de pia cauſ. pri-
uil. 78. Graſſ. in § teſtamentum, q. 17. n. 12. & 13. & alij apud
Gratian. diſcept. for. cap. 895. n. 4. vbi num. 55. & ſeq.* addit,
quod valeret huiuſmodi teſtamentum ad pias cauſas
etiam ſine conſenſu patris, ſi conſtaret, quod filius poſtea
factus ſui iuris, perſeuerauerit in eadem voluntate: quod
probatur etiam ex indicijs, & coniecturis, *iuxta gloſ. in
l. 1. § ſi filiusfam. ver. durauerit ff. de l. 3. & ita ſenſit Bart.
in l. 1. num. 83. C. de ſacroſ. Eccleſ. Bald. in l generali nu. 3. C.
eod. Iaſ. in auth. ingreſſi C. eod. tit. Soc. conſ. 61. vol. 1. Marca-
brun. conſ. 30. nu. 134. & ſe. quos refert, & ſequitur Genuen.
in tract. de Eccleſ. qu. 173.* vbi quod ſtatutum prohibens,
mulierem vel, minorem contra hete, vel teſtari ſine con-
ſenſu propinquorum, non habet locum in teſtamento,
vel contractu ad pias cauſas, quia tales diſpoſitiones non
ſecundùm leges humanas, ſed ſecundùm iura diuina, &
ſacros canones iudicari debent, *iuxta c. cum eſſet, & c. re-
latum de Teſtam.*
12 Immo ſi filiusfam. eſſet Clericus, de bonis aduentitijs
poſſet teſtari etiam abſq; conſenſu Patris etiam ad cauſas
prophanas: quia bona aduentitia reſpectu filijfam. Cleri-
13 ci, caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia reputantur, nec Patris
quæritur vſusfructus, *auth. Presbyteros, C. de Epiſc. & cler.
l. Sacroſanctæ, C. eod. 1 t. latè Rota coram Burat. deciſ. 639.*
vbi, quod *d. auth. presbyt.* habet locum in bonis, poſt cleri-
14 catum quæſitis *Genuenſ. in tr. de Eccleſ. q. 633.* vbi id ex-
tendit etiam ad clericum primæ tonſuræ.
15 An verò bona filiofam. Clerico à Patre liberè donata,
vt ad illorum titulum ordinari poſſet, tranſeant in pecu-
lium quaſi caſtrenſe? Reſp. affirmatiuè, ſequuta tamen
ordinum receptione, *vide quæ ſcripſimus in tract. de Re-
gim. Eccleſ. Epiſc. lib. 5. c. 17.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad eligendam ſepulturam quaenam ætas requiratur, & num. 3. & 5.*
2 *An Pater eligere poſſit ſepulturam pro filio impubere.*
4 *An filius impubes cum auctoritate tutoris poſſit ſibi eligere ſepulturam.*
5 *Quid ſi malitia ætatem ſuppleat.*
6 *Si infirmus tempore infirmitatis ſibi ſepulturam elegerit, & poſtea conualeſcat, cenſetur reuocaſſe illius electionem: limitatur n. 8.*
7 *Donatio cauſa mortis facta inſtante mortis periculo cenſetur reuocata per conualeſcentiam Donantis.*

C A P. VI.

Quaenam ætas requiratur ad eligendam ſepulturam.

1 RESpond. quod requiritur pubertas, hoc eſt ætas 12.
annorum in fœmina, & 14. in mare: nam cum ſe-
pulturæ electio pars ſit vltimæ voluntatis, ideo eiuſdem
ætatis eſſe debet qui ſibi monumentum eligit, ac ille, qui
teſtamentum ordinat, *vt inquit Didac. de Narbon. de
ætat. ad omn. human. act. requiſit. in ver. Annus 14. qu. 47.*
ante pubertatem verò electio non conceditur pupillo,
2 ſed Patri, ſi talis adſit in loco conſuetudo, *c. penult. de ſe-*
3 *pult. in 6.* vbi etiam. quod poteſt filiusfam. pubes etiam
abſque Patris aſſenſu ſibi ſepulturam eligere; nec poſſet
4 filius impubes etiam cum auctoritate Tutoris ſibi elige-
re ſepulturam: quia Tutoris auctoritas non poteſt ea per-
ficere, quæ porriguntur poſt mortem pupilli, quo tempo-
5 re tutela expirauit: niſi fortè malitia ſuppleret ætatem:
tunc enim impuberes ſepulturam ſibi eligere poſſunt,
*Bart. in l. qui in poteſtate, nu. 3. verſ. in vno tamen caſu, &
in l. ſi filiusfam. poſt num. 2. ff. de Teſtam. Lauor. var. Elu-
cubr. tom. 1. tit. 2. cap. 11. nu. 109. Ric. in Prax. for. Eccleſ. p.
4. reſol. 294. nu. 36.*
6 Obſerua tamen, quod ſi infirmus tempore infirmita-
tis ſibi elegerit ſepulturam, & poſtea conualeſcat, cenſe-

F 3 tur

Digitized by Google

tur reuocaſſe illius electionem, *ſecundum veriorem Doctorum ſententiam*: quemadmodum donatio cauſa mortis facta inſtante mortis periculo cenſetur reuocata ab conualeſcentiam donantis, *vt poſt Aciat. in l. non omnis, ff. ſi cert. pet. Didac. in Rubr. de Teſtam. in 3. p. poſt n. 23. not. Clar. in ver. donatio q. 25. verſ. ſed nunquid*, vbi ita intelligit *text. in l. ſi mortis cauſa res donata, ff. de Donat. cauſ. mort.*

8 Limita, quando ex coniecturis conſtat de eius contraria voluntate, puta ſi huiuſmodi electio facta fuerit in teſtamento in ſcriptis, vel nuncupatiuo, vel alio publico inſtrumento; quia tunc diſponens cenſetur velle, vt eius voluntas perpetuò duret, *l. non ad ea, ff. de condit. & demonſt. Caſtr. in conſ. 36. circa princ. vol. 1. Iaſ. in l. in teſtam. n. 14. C. de Teſtam. milit. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 1. n. 2. & alij apud Ric. in Prax. vt ſup. p. 2. reſ. 312.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad habitum religioſum ſuſcipiendum annum 12 completus in femina, & in viro 14. requiritur.*
2 *Conuerſi recipi non debent ante 20. ætatis annum.*
3 *Quando quis ad profeſſionem admittatur.*
4 *Quantum temporis detur profeſſo, vel profeſſæ ad dicendum de nullitate profeſſionis.*
5 *An ſi profeſſio declaretur nulla, cenſeatur etiam annullata renunciatio.*
6 *Quæ ſolemnitas requiratur in facienda renunciatione.*
7 *An Concilium Tridentinum reprobauerit obligationes, vel donationes factas ante ingreſſum in Religionem, intuitu ipſius Religionis.*
8 *Quandiu poſſit in monaſterio immorari puella introducta cauſa educationis.*
9 *Annus probationis an debeat eſſe continuus.*
10 *An, ſi Nouitius probationis anno expleto deſereret religionem, & poſtea rediret, egeat nouo probationis anno ad profitendum.*
11 *Annus probationis debet eſſe neceſſario completus, & integer.*
12 *Quando biduum pro vno die habeatur.*
13 *An Conuertitæ ſtatim ac ingrediuntur monaſterium, poſſint emittere profeſſionem.*

C A P. V I I.

Quænam ætas requiratur ad ingreſſum, & profeſſionem in Religione.

1 AD habitum religioſum ſuſcipiendum in fœmina annus duodecimus completus, & in viro decimusquartus requiritur, *cap. ad noſtram de Regular. Concil.*
2 *Trid. ſeſſ. 25. de Regular. c. 17.* conuerſi verò recipi non debent ante vigeſimum ætatis annum, *ex decreto Clem. VIII. incip. cum ad regularem relat. per Quarant. in ver. monaſteria, & conuentus.*

3 Quoad profeſſionem verò Concilium Tridentinum ſtatuit, vt in quacunque religione tam virorum, quam mulierum ea non fiat ante decimum ſextum annum expletum, nec qui minore tempore, quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem admittatur: alias profeſſio antea facta nulla eſt, *vt in ſeſſ. 25. de Regul. c. 15.*

Item conuerſi ad profeſſionem admittendi non ſunt, niſi vigeſimum primum annum exceſſerint, *ex decreto citato Clementis VIII.*

4 Quæres, quantum temporis detur profeſſo, vel profeſſæ ad dicendum de nullitate profeſſionis? Reſp. quinquennium eſſe à Concilio Tridentino præfixum, *vt in ſeſſ. 25. de Regular. c. 19.* quo elapſo profeſſus amplius non auditur, etiamſi allegaret vim, & metum ſemper duraſſe, niſi intra ipſum quinquennium reclamauerit, idque legitimè probauerit, *vt declarauit Gregor. XIII. teſte Val. in diff. vtr. for. ver. Regularis, diff. 2. nu. 3. quem refert Dian. p. 3. reſ. mor. tract. 2. reſ. 62. quibus adde Ric. in Prax. par. 3.*

5 *reſ. 354.* vbi dicit, quod ſi profeſſio declaretur nulla, cenſetur etiam annullata renunciatio: tum quia renunciatio eſt acceſſoria, & dependens à profeſſione, tum etiam in quolibet actu, & contractu etiam iurato intelligitur appoſita clauſula, *reb. ſic ſtantib.* etiam ſi non exprimatur, *l. cum quis, ff. ſol. l. quæro, §. inter locatorem, ff. loc.*

6 Quæ verò ſolemnitas requiratur in facienda huiuſmodi renunciatione? Reſpond. quod facienda eſt cum licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij intra duos menſes proximos ante profeſſionem, & aliter facta etiam cum iuramento non valet, *ex decreto dicti Concilij Tridentini dicta ſeſſ. 25. c. 16.*

7 An verò Concilium, *d. cap. 16.* reprobauerit obligationes, vel donationes factas ante ingreſſum in Religionem, intuitu ipſius ingreſſus? affirmat *Nauar. conſil. 81. de Regul. & alij apud Sanch. in Sum. to. 2. lib. 7. c. 5. nu. 3.* communis tamen ſententia eſt, Concilium, *d. cap. 16.* non habere locum in huiuſmodi renunciationibus, donationibus, vel obligationibus factis ad exiſtente adhuc in ſæculo, etiam animo, & propoſito Religionem ingrediendi, ſed tantum in obligatione facta poſt ingreſſum: tum quia Concilium loquitur de ingreſſo, ſeu ingreſſa non autem de ingreſſuris: tum etiam quia in renunciatione ante ingreſſum non poſſunt ſeruari ſolemnitates Concilij, quæ ſolum reſtringuntur ad duos menſes ante profeſſionem, *& ita cenſuit Sac. Congregatio concilij apud Farin. deciſ. 227. p. 4. Diuerſ. Dian. p. 3. tr. 2. reſ. 55. Vulp. in Prax. Iud. c. 42. n. 13. Quaran. in ver. monaſteria, & conuentus, verſ. dubium, illud: Ric. in Prax. p. 3. reſ. 353.*

8 Quæres 2. quandiu poſſit Puella in monaſterium introducta cauſa educationis, in eodem monaſterio immorari? Reſp. quod poteſt in monaſterio morari vſque ad ætatis ſuæ annum 25. quo completo exire debet: quamquam ſi ſtatim non egrediatur, non incideret in excommunicationem, ſed poteſt Epiſcopus terminum illi præfigere, vtrum velit monialis fieri, aut è monaſterio egredi, *vt reſoluit Sac. congreg. teſte Ric. in Prax. p. 4. reſol. 209. Leo. in Theſ. for. Eccl. c. 16. n. 54. p. 2.*

9 Notandum eſt autem, quod annus approbationis debet eſſe continuus: & ideò ſi Nouitius, vel Nouitia exierit è monaſterio intra annum probationis, & deinde redierit: non poſſet coniungere primum tempus cum ſequente, *vt probat Sylu. in ver. Religio 5. qu. 4. Rota in granaten. profeſſionis 9. Februarij 1609. coram Marco Montio, Soc. conſ. 118. n. 6. lib. 4. Lup. alleg. 46. n. 2. & alij apud Gratian. diſcept. for. cap. 440. nu. 14.* niſi fortè egreſſus fuerit de licentia Superioris ad id facultatem habentis propter malam valetudinem, vel aliam ſimilem cauſam, & poſtea reuerteretur; quia tunc haberetur pro præſente, ac ſi nunquam fuiſſet egreſſus, & coniungi poteſt primum tempus cum ſequente, cum non ſtet in tali caſu per nouitium, quominus conditio adimpleatur, *vt reſoluit Sac. Congr. concil. teſte eodem Gratian. c. 166. nu. 14. & ſeq. & ita etiam Nauar. conſ. 41. nu. 3. de Regul. Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. p. 3. alleg. 101. nu. 28. Dian. reſol. mor. par. 3. tract. 2. reſ. 84. Bonac. de clauſ. q. 2. punct. 10. diſſ. 2. § 2. n. 6. Lezan. in ſum. qq. Regular. to. 1. cap. 25. num. 23.* vbi addit, hoc procedere, etiamſi Superior illicitè, ac ſine rationabili cauſa licentiam conceſſerit: quicquid in contrarium ſentiat *idem Gratian. d. c. 440. n. 14.* vbi aſſerit, quod durante anno probationis debet Nouitius continuò permanere intra clauſtra monaſterij, ita vt non poſſit illud tempus diſcontinuari ſub quouis prætextu, etiam ex cauſa infirmitatis, aut licentia Superioris.

Secus eſſet, ſi Nouitius vel Nouitia exierit ſine licentia, vel cum licentia inualida, puta ſi is, qui licentiam conceſſit, non poterat illam concedere, *ad trad. per Bal. in auth. habita, n. 22. C. ne fil. pro patr. Alex. in l. diem functo n. 33. ff. de offic. Aſſeſ. & ita reſoluit Grat. d. c. 166. n. 14. & ſeq.*

10 Sed quæres, an Nouitius, qui probationis anno iam expleto deſeruit Religionem, egeat nouo probationis anno ad profitendum, ſi in monaſterium eiuſdem ordinis rediret? affirmat *Sylu. in ver. Religio 5. q. 4. fr. Emman. to. 3. q. 15. art. 10. & alij apud Barboſ. de offic. & poteſt.*

Epi-

*Epiſc.p.3.d.all.*101.*n.*28.*Bonac.de clauſur.qu.* 2. *punct.*10.
*diff.*2.*§.*2.*n.*4.
11 Notandum 2. quod prædictus annus probationis debet eſſe neceſſariò completus, & integer, adeò, vt ſi quis ſuſceperit habitum prima die Ianuarij poſt meridiem, non poſſit eadem die recurrente in termino anni profiteri ante meridiem, ſed expectandum ſic punctum ſuſcepti habitus, *vt cenſuit Sac.Congregatio apud Barboſ. d. par.* 3.
12 *alleg.* 101.*num.*22.*in* 3.*impreſſione*, vbi etiam dicit, quod
ſi Nouitius compleat probationis annum die 24. Februarij anno biſſextili. non dicitur expletus hic annus, niſi ſecunda die, quæ eſt 25. eiuſdem menſis, nam id biduum pro vno die habetur, *l.cum bis ſextus, ff.de verb.ſignif. cap. quæſiuit, §. ſeſtum ex eod.tit.* quicquid dicat *Sanch.de matrim.lib.*7.*diſp.*37.*nu.*12.*in fin.Nauar.conſ.* 13. *num.* 10. *de Regular.quos refert & ſequitur Gratian.diſcept.for.c.* 413. *num.*16.*& ſeq.* vbi cenſet, validam eſſe profeſſionem factam eadem die, qua habitus probationis fuit ſuſceptus, quamuis ad complementum anni defecerit ſpatium ſex horarum.
13 Obſeruant tamen Doctores, quod Conuertitæ ſtatim ac ingrediuntur monaſterium, poſſunt emittere profeſſionem ex priuilegio ſedis Apoſtolicæ conceſſo ante Tridentinum, *& ita etiam cenſuit Sac.Congregatio prout refert Barboſ.d. alleg.* 101. *n.* 34. ſubdens, huiuſmodi priuilegium non fuiſſe ſublatum per decretum Tridentini *d.ſeſſ.*25.*c.*15. quia *in cap.*18.*eiuſdem ſeſſ.* præſeruantur earum conſtitutiones.

SVMMARIVM.

1 *Ad obtinenda beneficia ſimplicia quænam ætas requiratur.*
2 *Quid ſi in fundatione cautum fuerit, quod ad beneficium præſentari quis poſſit ante ætatem legitimam.*
3 *Quænam ætas exigatur ad obtinendum Canonicatum in Eccleſiæ collegiata, & n.*10.
4 *Quid ſi Parochialis Eccleſia vnita ſit huiuſmodi canonicatui.*
5 *Et quid ſi Parochialis vnita ſit Canonicatui Eccleſiæ cathedralis.*
6 *An Canonicus collegiatæ teneatur infra duos menſes fidei profeſſionem emittere.*
7 *Canonici collegiatæ, & alij Clerici beneficiati tenentur in prima Synodo Diœceſana profeſſionem facere.*
8 *Quæ requirantur ad obtinendum canonicatum in cathedrali, & n.*12.
9 *Ad Eccleſiam parochialem obtinendam requiritur annus* 24. *exactus.*
11 *Quænam ætas exigatur in Canonico, cui annexum eſt exercitium curæ animarum.*
13 *Ad dignitates, & perſonatus Eccleſiæ collegiatæ quænam ætas requiratur, & n.*15.
14 *Anni* 40. *requiſiti in Abbatiſſa, an debeant eſſe completi.*
16 *In Pœnitentiario quænam ætas requiratur, n.* 17.
18 *Quænam ætas exigatur in obtinente beneficium curatum, & in Abbate*
19 *Quilibet poteſt obtinere beneficia curata aptitudine, etiamſi tantum habeat primam tonſuram.*
20 *Ad penſiones obtinendas quænam ætas neceſſaria ſit.*
An priuatus beneficijs per ſententiam, cenſeatur priuatus penſione, ibidem.
21 *Ad cohadiutoriam a Papa conceſſam quænam ætas, & habilitas ſufficiat.*
22 *Ad beneficia regularia quænam ætas exigatur.*
23 *Prouiſio facta non habenti ætatem in beneficio requiſitam, eſt nulla.*
24 *An minor reſignare poſſit beneficium.*
25 *Et an ei detur reſtitutio in integrum.*

CAP. VIII.

Quænam ætas ad obtinenda beneficia, & penſiones requiratur.

1 DIco 1. quod ad obtinenda beneficia ſimplicia, etiam Iuriſpatronatus, requiritur ætas 14. annorum, *ex Concil.Trid.ſeſſ.*23.*de ref.cap.* 6. quod locum ſibi vendicat, etiamſi nec poſſeſſio, nec fructus percipi poſſent à prouiſo, ante debitam ætatem: quia illa requiritur de tempore collationis tituli, *vt reſoluit Sac.Congreg. teſte Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.* 10. *tit.* 20. *num.* 8. annus verò 14. non requiritur completus, ſed ſufficeret, ſi eſſet inchoatus, *vt declarauit Sacra Congregatio apud Gratian.diſcep. for.c.*397.*num.*17.*Iordan.d.lib.*10.*tit.*20.*n.*4.*& ſeq. Ciarlin.contr.for.lib.*2.*cap.*211.*n.*39. vbi dicit, quod collatio,
2 & inſtitutio irrita eſſet, ſi fiat ei, qui nondum attigit 14.
annum, etiamſi deficiat tantùm vnus dies, vel vna hora, *Garc.de Benefic.p.*7.*cap.*4.*n.* 10.*& ſeq.* ſubdens, quod ſi in fundatione expreſſe cautum fuerit, quod poſſit præſentari ad beneficium minor 14. annis, valida eo caſu eſſet præſentatio, & inſtitutio ſubſequuta, *vt cenſuit etiam Sac. Congr. apud Ciarlin. loco cit.n.* 91. *&* 92. vbi dicit, quod Concilium non cenſetur voluiſſe derogare fundationi, *Rot.coram Duran.dec.*228.*n.*8.
3 Eadem ætas 14. annorum inceptorum ſufficit ad Canonicatum collegiatæ Eccleſiæ obtinendum, *iuxta cap. ſuper inordinata, iuncta gloſ.in verb.pueri, de Preb. & eſt communis DD. opinio:* in hoc enim Concilium Tridentinum nihil innouauit, *vt declarauit Sac.Congreg.teſte Piaſec.in Prax.Epiſc.p.*2.*cap.*5.*nu.*21. *verſ. quoad dignitates, Garc.d.par.*7.*c.*4.*n.*37.*& ſeq.* quod procedit, etiamſi paro-
4 chialis Eccleſia eſſet vnita huiuſmodi Canonicatui: quia
tunc etiam attendenda eſt natura canonicatus, non Parochialis; & ideo ſufficit, quod prouiſus in ea conſtitutus ſit ætate, quam exigit canonicatus, dummodò Parochialis vnita ſit perpetuò, & acceſſoriè canonicatui; ſecus ſi æquè principaliter, *vt declarauit eadem Sac. Congr. apud Barboſ.de offic.& pot. Epiſc.p.*3 *all.*60.*nu.*71. *Garc. d.p.*7.*c.*
5 4.*nu.* 30 *& ſeq.* vbi dicit, quod ſi Parochialis vnita eſſet
acceſſoriè alicui Canonicatui Eccleſiæ Cathedralis, ſufficeret ætas 22. annorum inceptorum, quæ in Canonicatus collatione requiritur, vt infra dicemus, *Iordan.loco cit.n* 9.*&* 10. quamuis interim non haberet vocem in capitulo, *iuxta diſpoſitionem Concilij Tridentini ſeſſ.* 22. *de ref.c.*4 *& notat Garc.loco cit.n.*39.
6 An verò Canonicus Collegiatæ teneatur infra duos menſes fidei profeſſionem emittere, *iuxta eiuſdem Concilij diſpoſitionem in ſeſſ.*24.*de ref.c.*12.? Reſp. negatiuè, quia Concilium loquitur de Canonicatibus Eccleſiæ Cathedralis, & de beneficijs curatis, *vt cenſuit Sac. Congreg. teſte Nouar. apud Ricc.in collect.dec.*2867.*p.*7. *Garc. de Be-*
7 *nef.p.* 3.*c.*3. *n.* 12. tenentur tamen in prima Synodo Diœ-
ceſana non ſolùm Canonici collegiatæ, ſed etiam alij omnes clerici beneficiati huiuſmodi profeſſionem facere, *vt ſtatuit idem Concilium ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 2. *& notat Bonac.de legib.diſp.*3.*q* 2.*punct.*4.*§.*1.*n.*9. *Barboſ. de offic.& pot.Epiſc.p.*3.*all.*61.*n.*15.
8 Dico 2. quod ad dignitatem, ſeu canonicatum in Cathedrali nemo eſt admittendus, niſi qui eo ordine facto aut ſit initiatus, quem illa dignitas, aut præbenda requirit, aut in tali ætate, vt infra annum ad ordinem Canonicatui, vel dignitati annexum promoueri poſſit, *conc.Trid. ſeſſ.*24.*de ref.c.*12. quem textum Doctores intelligunt, vt de tempore prouiſionis concurrat ætas integra, *iuxta diſpoſitionem eiuſdem Concilij ſeſſ.*22.*de ref.cap.* 4. *in fin. ibi, nec alijs in poſterum fiat prouiſio. niſi ijs, qui iam ætatem, & cęteras habilitates integrè habere dignoſcantur: aliter irrita ſit prouiſio*, vnde ſi ad præbendam requireretur ordo Subdiaconatus, ad quem Concilium *ſeſſ.*23 *de ref.c.*12. expoſcit annum 22. inceptum, non poſſet Clericus 21. annum ingreſſus canonicatum validè obtinere, etiamſi annus ſibi permiſſus ad ſuſcipiendum ſubdiaconatus ordi-

nem conſtitueret cum annorum 22 *ita Henriq. in Summ. lib.*10.*c.*9.*ſ.*1.*& 2.Garc.de Benef.p.*7.*c.*4 *n.* 19.*& ſeq. & reſoluit Sac.Congr.& Rota Rom.prout refert Iordan.d. lib.* 10.*tit.*20.*n.*14.vbi etiam notat,quod Concilium *d.ſeſſ.*24. *c.*12.dum dicit, *aut in tali ætate &c.* requirit tempus exactum ad ordinem,& beneficium: indulget verò annum,
9 vt intra eum quandocunque quis poſſit ordinari: quemadmodum ad eccleſiam parochialem obtinendam requiritur annus 24. exactus, & nihilominus iura indulgent annum ad ſuſcipiendum ſacerdotium,*vt in c.cum in cunctis,*§.*inferiora,de Elect.& c.licet canon.eod.tit.in 6.*

10 Idem dicendum quoad Canonicatus Eccleſiarum collegiatarum, ſi huiuſmodi Canonicatibus ex conſuetudine,vel ſtatuto ordo ſacer annexus ſit, *vt in Concilio Trid. ſeſſ.22.de ref.c.4.Piaſec.in Prax.Epiſc.p.2.c.5.n.21.verſ.ſi tamen &c.Iordan.vbi ſup.n.* 12. *& ſeq. Barboſ. de offic. & pot.Epiſc.alleg.60.n.71.in vlt.impreſſ.*

11 Item Canonici,quibus animarum curæ exercitium eſt annexum,debent habere ætatem requiſitam ad huiuſmodi exercitium, etiamſi cura habitu ſit penes capitulum: cuius rei ratio eſt,quia actu debent curam exercere, *Iordan.d.lib.10.tit.20.n.12.Barboſ.d.alleg. 60. n.71.*

12 Addit *Garc.de benef.p.7.d.c.4.n.28.*quod in eccleſia,vbi nec ante Concilium,nec poſt,facta fuit diſtributio ſacrorum ordinum, prouiſus de Canonicatu in Cathedrali, debet eſſe ſaltem in ætate requiſita ad Subdiaconatum,videlicet, quod attingat vigeſimum ſecundum ſuæ ætatis annum: quia omnes Canonicatus Eccleſiæ Cathedralis habent annexum ordinem ſacrum, *ex diſpoſitione Sac. Concilij Tridentini ſeſſ.24.de ref.c.*12.

13 Quæres quænam ætas requiratur ad conſequendas dignitates, & perſonatus in Eccleſijs Collegiatis, quibus animarum cura nulla ſubeſt? Reſp. quod de iure antiquo requirebatur ætas 25.annorum incœptorum, quemadmodum requiritur in curatis,*ex c.cum in cunctis, ſ. inferiora, de elect.* poterat tamen Epiſcopus diſpenſare cum maioribus 20.annis,*iuxta c.1.de ætat.& qual. in 6.* hodiè tamen requiritur eadem ætas, quam expoſcit Concilium Tridentinum in obtinentibus dignitates, & perſonatus in Cathedralibus, videlicet quod ſint maiores 22.annis *vt in ſeſſ.24.de ref.c.12.ibi, & 22. annis non minores aſciſcantur:* videtur enim abſurdum, quod maior ætas requirenda ſit in dignitatibus Eccleſiæ collegiatæ, quàm in dignitatibus Eccleſiæ Cathedralis,*& ità reſoluit Sac.Congreg.teſte Garc.d.p.7.cap.4.num. 58.& ſeq.vbi etiam id probat ex Conc. d.cap. 12. quicquid in contrarium ſenſerint Zerol.in Prax.epiſc.p.1.ver.beneficia,§.1.verſ.Ad dignitates,Rodriq.to.1.q.11.art.2.Piaſec.loco cit.d.c. 5.nu. 21.verſ.Quo ad dignitates,Iordan.d.lib.10.tit.20.n. 15.& alij,quos refert,& ſequitur Barboſ.d.all.60.n.67.*

14 Ex quo inferunt DD. quod anni 40. requiſiti in ea, quæ eligenda eſt in Abbatiſſam, debent eſſe ſimiliter completi,quia Concilium *ſeſſ.25.de Reg.c.7.* eadem loquendi forma vtitur,*ibi, non minor annis* 40.

15 Obſerua tamen, quod ſi huiuſmodi dignitates ſine cura annexum haberent ordinem presbyteratus, tunc requireretur in eis ętas 25.annorum ad ſacerdotium requiſita,*vt ſup.diximus ex Conc.d.ſeſſ.24.de ref.c. 12. verſ. neminem etiam deinceps &c.& notat etiam Garc.loc.c.n.72.*

16 Canonicus verò pęnitentiarius vltra gradum Doctoratus in Theologia, vel iure canonico, debet eſſe ætatis 40.annorum, ſeu aliàs qui aptior pro loci qualitate reperiatur,*iuxta Tridentinum d.ſeſſ.24.de ref.c.8.*

17 An verò 40. anni in pęnitentiario debeant eſſe completi? affirmat *Garc.d.p.7.c.4.n.32.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod defectus huiuſmodi ætatis 40. annorum non obſtaret,vbi alias aptior in Ciuitate,aut Diœceſi non reperiretur;non enim tenetur Epiſcopus quærere extra diœceſim perſonam cum dictis qualitatibus,*arg.c.nullus,61. diſt.& cap.ſacrorum, 63.diſt.* contrarium tamen tenet *Azor.p.2.lib.6.cap.5.q.5.in fin.quem refert,& ſequ. Iordan. d.tit.20.n.37.*vbi dicit,ſatis eſſe,ſi anni 40. ſint incæpti.

18 Dico 3. quod in beneficio curato requiritur ætas 25. annorum incæptorum,*iuxta text.in d.cap.cum in cunctis, ſ.inferiora, de Elect.* eademque ætas requiritur in Abbate,*latè Garc.d.par.7.cap.4.n.41.& ſeq.* vbi etiam dicit,
19 quod quilibet poteſt obtinere beneficia curata aptitudine, etiamſi tantum habeat primam tonſuram, dummodo ſit in dicta ætate.

20 Dico 4. quod ad penſiones obtinendas ſufficit ætas ſeptem annorum: Concilium enim *dicta ſeſſ.23.cap.6.* ſolùm loquitur de beneficijs, & nihil innouat quoad penſiones quæ non ſunt eccleſiaſtica beneficia; vnde remanet ius intactum diſponens, quod ſufficiant ſeptem anni,*Gig.de Penſion.q.13.n.4.Creſcen.dec.14.de ſent. & re iud.*vbi etiam dicit,quod priuatus per ſententiam omnibus & ſingulis beneficijs,& officijs, non cenſetur priuatus penſionibus, niſi quando eſſent tales, quæ darentur in titulum beneficij;aut quando priuatio fieret ex cauſa hæreſis, tunc enim in odium hæretici verbum, beneficium,largè accipitur,& comprehendit penſionem. *iuxta gl.communiter receptam in c.quicunque,ver. beneficium, de Hæret.in 6.Gig.q.94.n.2.*vbi dicit, quod penſio dicitur aſſignata loco beneficij,quando reſeruatur Clerico reſignanti beneficium ſuper fructibus beneficij reſignati,ne reſignans ex reſignatione ipſa nimium diſpendium patiatur:ſiue ex cauſa ceſſionis iuris, quod quis in beneficio prætendebat habere, ac extinctionis litis, & cauſæ, vel ex quacunque alia cauſa,*& ità etiam ſentiunt alij Doctores apud Iordan.d.lib.10.tit.20.n.18.& declarauit Sac. Congreg.apud Gonz.ad reg.8.Cancell.gloſ.5.ſ.5.n.26.Gratian.diſcept.for. cap.* 397. quicquid in contrarium ſentiat *Garc.de Benef.p.1.c.5.n.129.*vbi aſſerit, ad penſionem requiri ætatem 14. annorum, ſicut in beneficio ſimplici. huiuſmodi verò ſeptennium debet eſſe completum, quia ad penſionem habendam titulo clericali requiritur prima tonſura,quæ non confertur niſi poſt ſeptennium,*c.in ſingulis,77.diſt.gl.in c.nullus,ver.infanti, de Temp. ordin. in 6.gl.vlt.in clem.fin.de ætat.& qual.Ric in Prax.for.eccl. p.2.reſ.254.& p.1.reſ.378.& alij apud Barboſ. in c. cum in cunctis,n.3.de Elect.& in c.ſuper inordinata,nu.2. & 3. de Præb.*vbi etiam dicit,quod pueri capaces ſunt penſionis, ſed neceſſarium eſt infantis ætatem exprimere ſummo Pontifici, *Lanfranch. dec.22. Merend.conſ.29.Caputaq. dec.318.par.2.*vbi, quod non facta mentione de ætate infantis,penſio reſeruata cenſetur ſubreptitia.

21 Dico 5.quod eadem ætas,& habilitas, quæ requiritur, & ſufficit ad titulum beneficij, requiritur, & ſufficit ad Coadiutoriam à Papa conceſſam.*Caputaq.dec.127.par.1. Gonz.ad reg.8.Cancell.gloſ.5.§.9.n.6.& 9.*

22 Dico 6. quod ad beneficia regularia requiritur ætas præſcripta *in clem.ne in agro, §.cæterum de ſtat. Monach.* quem textum non eſſe immutatum per Concilium Tridentinum,dicit *Garc.dicto p 7.cap.4.n.81.*

23 Dico 7.quod prouiſio facta non habenti ętatem in beneficio requiſitam,eſt nulla,*Garc.d.p.7.cap. 4. nu. 82. latè Pariſ.de Reſign.benef.lib.4.q.9.n.23.& ſeq.*etiamſi ad ætatem ipſam modicum deſit temporis, puta vnus dies, vel etiam vna hora,ſecundum *Garc.loco cit.n.84. quem refert, & ſequitur Iordan.d.lib.10.tit.20.n.123.& ſeq.*

24 Quæres, an minor poſſit reſignare beneficium, quod obtinet:Reſp.affirmatiuè, dummodò ſit maior 14. annorum,*gloſ.communiter recepta in c. ex patre, ver. quamuis minor verſ.ſed ſi minor,de Reſtit.ſpol.*quia talis minor, qui eſt maior 14. habetur pro maiore in beneficialibus, & alijs cauſis ſpiritualibus,ac dependentibus ab eiſdem,*cap. vlt.de Iudice in 6.*

25 Datur tamen minori reſtitutio in integrum re integra, videlicet quando beneficium nondum fuit collatum,probata tamen graui læſione arbitrio Iudicis,*vt tradunt communiter Doctores in d.cap.ex parte.* Vnde in Sacro Rotæ Romanæ auditorio conceſſa fuit reſtitutio minori, qui reſignauit beneficium valoris 80.ducatorum, & habuit pro recompenſa beneficium 58.ducatorum, *vt refert Pariſ.de Reſign.benef.lib.3.q.7.nu.11.& ſeq.*vbi etiam dicit, quod probato dolo reſignatarij minor reſignans reſtituitur etiam poſt factam beneficij collationem.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Adoptans, vel Arrogans plena pubertate, hoc eſt 19. annis adoptandum, vel arrogandum præcedere debet.*
2 *Adoptio naturam imitatur.*
3 *An infans arrogari poſſit.*
Et an poſſit adoptari ibidem.
Et an poſſit emancipari ibidem.
4 *Quæ requirantur in adoptione, & arrogatione.*
5 *An filij naturales, ſpurij, & alij ex damnato coitum progeniti adoptari, vel arrogari poſſint.*

CAP. IX.

Quænam ætas requiratur in Adoptante, vel Arrogante.

1 Reſp. quod plena pubertate, hoc eſt 18. annis debet
2 Adoptans, vel Arrogans adoptandum, vel arrogandum præcedere, adoptio enim naturam imitatur; ideò cum pater naturalis ſit ſenior filio, ita etiam Adoptans maior debet eſſe adoptando, §. *minorem natu. vbi Doctores, Inſtit. de Adopt.*

3 Notandum tamen eſt, quod infans arrogari non poteſt, quia in Arrogatione requiritur, vt arrogandus expreſsè conſentiat quod in infante contingere non poteſt, cùm ea quæ videt ignoret; & ideò requiritur vt arrogandus ſaltem ſit maior ſeptennio, ſecus eſt in adoptione, in qua etiam tacitus conſenſus ſufficit: immò etiam quis inuitus adoptari poteſt, *Didac. de Narbon. de ætat. ad omn. human. act. requiſit. in ver. annus primus quæſtion. 17. numer. 2. & in ver. annus ſeptimus, quæſtion. 35. num. 5. & 6. & queſt. 34. numer. 1. & ſequen.* vbi addit, quod neque poteſt quis ante ſeptimum annum emancipari, quia etiam in hoc requiritur conſenſus ipſius emancipandi *latè Vrſell. in concluſio.*
4 *legal. ver. Adoptio, concluſio. 58. num. 2. & 27.* vbi etiam dicit, quod tam in adoptione, quàm arrogatione requiritur Scriptura, cauſæ cognitio. Principis auctoritas, & partium præſentia, *vt notatur in l. 2. & in l. ſi Paterfam. §. fin. ff. de Adopt.*

5 Notandum 2. quod filij naturales, ſpurij & alij ex damnato coitu progeniti nec adoptari, nec arrogari poſſunt, *vt ex textu in l. legem, vbi DD. Cod. de Natur. libr. Auth. Quibus mod. natural. fil. effician. legitim. §. & nos non latuit.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas 18. annorum completorum requiritur in Iudice ordinario: limitatur n. 6.*
2 *Textus in l. cum lege, ff. de Recep. arbitr. explicatur.*
3 *In delegato requiritur ætas 20. annorum completorum: limitatur n. 6. declaratur n. 10.*
4 *Conſules maiores 20. annis eſſe debent.*
5 *Quænam ætas requiratur in Rectore ſcholarium.*
6 *An poſſit dari Delegatus minor annis 20. de conſenſu partium.*
7 *Quando minor 18. annis poſſit eſſe Iudex ordinarius, & delegatus.*
8 *Arbiter minor annis 20. eſſe non poteſt, & n. 10.*
9 *Quid ſi pendente compromiſſo fieret annorum 20.*
11 *Quando exceptio huiuſmodi minoritatis proponi debeat.*
12 *In Aduocato requiritur annus 17. completus.*
13 *In promouendo ad Doctoratum quænam ætas requiratur.*
14 *Et quæ in Procuratore ad negotia.*
15 *Et quæ in Procuratore ad iudicia.*
16 *An procurator conſtitutus ad negotia cenſeatur etiam conſtitutus ad cauſas, & lites.*
17 *An minor 25. annis poſſit procuratorem conſtituere ſine auctoritate Tutoris, vel Curatoris, & n. 19.*
18 *An valeat ſententia lata pro Procuratore minoris minus legitimè conſtituto.*
19 *In caſibus in quibus minor pro maiore habetur, poteſt etiam ante 25. annum procuratorem conſtituere.*
20 *Minor poteſt matrimonium per Procuratorem contrahere.*
21 *Et an poſſit tanquam vnus de vniuerſitate, & collegio Procuratorem conſtituere ad iudicia.*

CAP. X.

Quænam ætas in Iudice requiratur.

1 Reſp. quod maior decem & octo annis poteſt eſſe Iudex ordinarius, *l. quidam Conſulebant, vbi Bart. ff. de re iudic.* nec obſtat *tex. in l. cum lege, ff. de Recep. arb* vbi
2 videtur requiri ætas 20. annorum completorum, quia ibi tantùm dicitur, quod minor 20. annorum completorum, quia ibi tantùm dicitur, quod minor 20. annis non cogitur iure, ſi tamen iudicat, valida eſt ſententia, vt *vtrobique not. Gloſ. & DD.* quamuis contrarium ſentiat *Ric. in Prax.*
3 *for. Eccleſ. p. 4. reſ. 117.* vbi, quod Iudex non poteſt, conſtituti minor 21. anno. In delegato autem requiritur ætas 20. annorum completorum, *c. cum vigeſimum, de off. de l. gl. in d. l. quidam conſulebant,* vbi dicit, *textum in d. l. cum lege,* procedere delegato, *Bald. in auth. habita, n. 45. C. Ne fil. pro*
4 *Patr.* vbi eamdem ætatem expoſcit in Rectore ſcholarium,
5 & in Conſulæ idem dicit *Iordan. Elucubr. diuerſ. libr. 10. ti. 20. numer. 106.* poteſt tamen dari delegatus de conſen-
6 ſu partium etiam minor annis 20. dummodo ſit maior 18. vt *in d. cap. cum vigeſimum,* quicquid dicat *Bart. in d. l. quidam conſulebant,* vbi aſſerit, quod minor 18. & maior 14. poteſt eſſe delegatus, ſi ex conſenſu partium delege-
7 tur, minor verò 18. ſi eum ex certa ſcientia Princeps elegerit, poteſt eſſe Iudex tam ordinarius, quam delegatus, *d. l. quidam conſulebant, ff. de re iud. d. cap. cum vigeſimum, de off. de l.*
8 Arbiter verò etiam de partium conſenſu, minor annis 20. eſſe non poteſt; aliter omnia ab eo geſta irrita ſunt, *d. l.*
9 *cum lege, vbi Doctores, ff. de Recep. Arbiter.* etiamſi deinde pendente adhuc compromiſſo fieret annorum 20. niſi nouus tunc acceſſerit partium conſenſus: quia hæc ætas de tempore facti compromiſſi deſideratur, *argum. cap. ſi eo tempore de reſcrip. in 6. Spec. in tit. de Arb. §. 2. num. 4. Iordan. d. lib. 10. tit. 20. numer. 65. & ſequen. & libr. 13. tit. 7.*
10 *de Arb. numer. 31.* nec mirum eſſe debet, ſi maior in delegato, & Arbitro, quam in Iudice Ordinario ætas requiratur: tum quia perſonis vt plurimum incognitis cauſæ delegantur, & ideò ætas maior requiritur, cum in minori ætate minor diſcretio ineſſe præſumatur; tum quia multa remedia ſunt in iudicio, puta ſupplicatio, appellatio, recuſatio &c. in Arbitrio verò ſola pœnæ ſolutiò; vnde etiam in hoc maiorem iudicij maturitatem lex expoſcit, ne partes in promptum indicant periculum propter Arbitri ignorantiam, vt *dicit gl. fin. in d. c. cum vigeſimum.*
11 Huiuſmodi verò minoritatis exceptio regulariter proponi debet in principio litis hoc eſt antequam aliquid coram Iudice quis proponat, quod videatur eum approbare in Iudicem, vel iudicium ſuſcipere, *Bar. in d. l. quidam conſulebant. n. 9. per tex. in l. fin. C. de except. l. ſed etſi ſuſcepit, ff. de Iudic. c. inter monaſterium, ex de re iudic.* poteſt tamen
12 talis exceptio etiam poſt litem conteſtatam opponi, quando ſuſcipio poſt litem conteſtatam eſt orta, *l. non diſtinguemus, §. cum quidam, vbi gloſſ. in verb. ex alijs cauſis, ff. de Recep. arb. & tradunt DD. in c. inſinuante, de off. de l. vbi latè Barboſa n. 3. & 4.*
Addit *Didac. de Narbon. de Ætat. ad omn. human. act. requiſit. in ver. Annus Decimus ſeptimus, q. 2. n. 1. & ſeq. Ior-*
13 *dan. d. lib. 10. ti. 20. n. 67. & ſeq.* quod in Aduocato requiritur annus 17. completus, *iux. l. 1. §. initium, ff. de poſtul.* ean-
14 dem ætas deſideratur in promouendo ad doctoratum, & in procuratore ad negotia, *Secundùm Spec. in tit. de Aduoc. §. 1. n. 16. Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 4. reſ. 117. Iordan. d.*
15 *lib. 10. tit. 20. n. 68.* Procurator verò ad iudicia debet eſſe maior annis 25. *c. qui generaliter §. fin. de Proc. in 6.* hanc au-

autem ætatem in huiuſmodi procuratore lex requirit, vt facilius conueniri poſſit actione mandati, *iux. l. ſi remunerandi, §. 1. ff. mand. & not gl. in d. §. fin.* alias, ſi eſſet minor, poſſet petere reſtitutionem in integrum, vt *aduertit Specul. loc. ci. d. n. 16.*

16 An verò procurator conſtitutus ad negotia cenſeatur etiam conſtitutus ad cauſas, & lites? Reſpond. affirmatiuè per *tex. in l. qui generaliter, vbi Doctores, de Procur. in 6.*

17 His adde, quod minor 25. annis, neque ad lites, neque ad negotia poteſt procuratorem conſtituere ſine auctoritate
18 Tutoris, vel curatoris, *l. neque C. de Procur.* valere tamen ſententia lata pro procuratore minoris, etſi minus legitimè conſtituto, quamuis contra eum lata non valeret, *l. non eo minus, C. eod. tit.*

19 In caſibus verò, in quibus minor pro maiore habetur, poteſt etiam ante 25. annum procuratorem conſtituere: vnde cum mulier poſt annos 12. & vir poſt 14. ad
20 effectum matrimonij contrahendi pro maioribus habeatur, poſſunt etiam in dicta ætate cauſam matrimonij per procuratorem tractare, *iuxta textum in cap. ex parte, de Reſt. ſpol.*

21 Item cum minor poſſit eſſe de vniuerſitate, & collegio, vocemque in eo habere tanquam vnus de collegio; poterit etiam ſyndicum, vel procuratorem conſtituere ad iudicia, *Specul. in tit. de Syndico n. 3. vbi, quod ita de conſuetudine ſeruatur, Iordan. d. lib. 10. tit. 20. n. 74.*

SVMMARIVM.

1 *Ad Epiſcopatum requiritur ætas 30. annorum completorum limitatur n. 3.*
2 *Qui in Epiſcopum eligitur, in ſacro ordine ſaltem ante ſex menſes debet eſſe conſtitutus.*
4 *Quænam ætas requiratur in Cardinalibus.*
5 *An ſummus Pontifex debeat habere ætatem ad Epiſcopatum requiſitam.*
6 *Cuius ætatis debeat eſſe Vicarius Epiſcopi.*
7 *Quam ætatem debeat habere Inquiſitor.*
8 *Quænam ætas requiratur in Abbatiſſa.*

CAP. XI.

Quænam ætas ad Epiſcopatum requiratur.

1 RESP. quod requiritur ætas 30. annorum completa, per *tex. in cap. cum in cunctis, de elect. & tradit Garz. de*
2 *Beneſ. p. 7. c. 4. n. 76.* vbi etiam dicit, quod in ſacro ordine ſaltem ante ſex menſes debet eſſe conſtitutus is, qui ad Epiſcopatum eligitur; obſeruat tamen *Campan. in Diuerſ. iur. canon. rub. 7. c. 3. n. 3. & rub. 7. c. 6. n. 44. quem refert Bar-*
3 *boſ. de off. & pot. Epiſcop. p. 2. alleg. 1. n. 27.* quod in Regno Franciæ idoneus ad Epiſcopatum iudicatur qui in vigeſimo ſeptimo conſtitutus eſt anno, *ex concordatis inter Leonem X. & Galliæ Regem.*

4 Eadem ætas 30. annorum completorum in Cardinalibus requiritur, ex *Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de ref. cap. 1. verſ. ea vero omnia &c.* exceptis Cardinalibus Diaconis, in quibus ſatis eſt, ſi in vigeſimo ſecundo ætatis anno ſint conſtituti, ex *conſtitutione Sixti V. quam refert idem Garz. d. p. 7. c. 4. n. 78. & 79. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 10. ti. 20. n.*
5 *41.* ſubdens *n. 45.* quod ſummus Pontifex, cum ſit vrbis, & orbis Epiſcopus, deberet ſaltem habere ætatem ad Epiſcopatum requiſitam.

6 Quæres, cuius debeat eſſe ætatis Vicarius Epiſcopi? Reſpond. quod debet habere ætatem 25. annorum, *Azor. inſt. mor. par 2. lib. 3. cap. 43. q. 10. Alzed. de Præcell. Epiſc. dign. par. 2. q. 2. n. 3. & alij apud Barboſ. vbi ſupr. par. 3. all. 54. n. 3.* vbi etiam dicit, quod ſuper minori ætate Vicarij Epiſcopus nequit diſpenſare, *vt notat etiam Iordan. libr. 12. ti. 1. numer. 95.* ſufficit autem, quod annus 25. ſit inceptus, *l. ad Remp. ff. de muner. & honor. gloſſ. in d. c. cum in cunctis, ver. exegerit.*

7 Quæres 2. quænam ætas requiratur in Inquiſitore? Reſpond. quod requiritur ætas 40. annorum inceptorum, ex *clem. nolentes, de Heret.* cuius rei aliquam rationem aſſignat *Scac. de Iud. lib. 1. c. 87. n. 8. Iord. lib. 10. tit. 20. num. 36.* quia ſcilicet in Inquiſitore maior requiritur prudentia, cum in cauſis fidei, quas tractat, maius verſetur periculum; ſed ex hoc ſequeretur, quod eadem ætas neceſſaria eſſet in Epiſcopo, qui eſt Ordinarius Inquiſitor; Ideò *gloſ. in d. clem. nolentes* dicit, quod hoc eſt de arbitrarijs, in quibus non cogimur reddere rationem.

8 Quæres 3. in qua ætate eligenda ſit Abbatiſſa? Reſpond. quod eligenda eſt in ætate requiſita a Concil. Tridentino *ſeſſ. 25. de Regul. c. 7.* videlicet, vt non ſit minor annis 40. & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit; & ſi in monaſterio non reperiantur tales moniales, eligi debet ex ijs, quæ in eodem monaſterio annum 30. exceſſerint, & quinque ſaltem annis poſt profeſſionem recta vixerint, nec poteſt Epiſcopus ſuper hoc diſpenſare, vt *deciſum refert Garz. de Beneſ. par. 7. c. 4. num. 71. Armendar. in Addit. ad recopil. leg. Nauar. lib. 1. tit. de Ætat. n. 19. Nouar. in ſuo oper. noui Iuris Pontific. concl. 1. n. 2. ſub Rubr. de Ætat. quos refert, & ſequitur Ricc. in Prax. for. Eccleſ. p. 4. reſol. 61.*

SVMMARIVM.

1 *Ad primam tonſuram, & quatuor minores ordines quænam ætas exigatur.*
2 *Cuius ætatis ſubdiaconus, & Diaconus, eſſe debeant.*
3 *Vbicunque requiritur certa ætas ad aliquem actum, vel exercitium, ſufficit illam attigiſſe.*
4 *In quam pœnam incidat is, qui ante ætatem legitimam ad ordines promotus fuerit, & n. 6.*
5 *In caſibus, in quibus ius tempus præfinitum exigit non habet locum illa regula, quod parum diſtat, nihil diſtare videtur.*
7 *An ordinatus ante legitimam ætatem recipiat caracterem.*
8 *Quid ſi infans ad Sacerdotium promoueatur.*
9 *An is, qui compleret 24. annum die 24. Februarij, poſſit ad ſacerdotium promoueri die 25. eiuſdem currente biſſextili.*
10 *Spatio 20. annorum præſumitur diſpenſatio, vt quis dicatur benè ordinatus.*
11 *Quam pœnam incurrat Epiſcopus ordinans ante legitimam ætatem.*
12 *An Epiſcopus poſſit primam tonſuram, & quatuor minores ordines eadem die alicui conferre, & n. 16.*
13 *An, ſi quis ſuſciperet ſubdiaconatum, & Diaconatum eadem die, poſſit licitè miniſtrare in ſubdiaconatu.*
14 *Et an fungi poſſit officio Diaconatus ex diſpenſatione Epiſcopi.*
15 *Epiſcopus conferens vni plures ordines ſacros eadem die, quam pœnam incurrat.*

CAP. XII.

Quænam ætas ad Eccleſiaſticos ordines requiratur.

1 AD primam tonſuram, & quatuor minores ordines ſeptennium completum exigit *gloſſ. vlt. in clem. fin. de ætat. & qual. Bonac. de Sacram. diſp. 8. q. vn. punct. 5. n. 12.* Alij verò ad tres primos ordines, duodecimum annum expletum, & ad Acolytatum decimumquartum inchoatum requirunt, *ita Sot. in 4. ſent. diſt. 25. q. 1. ar. 2. verſ. qua autem, & Campan. in Diuerſ. Iur. Canon. rubr. 7. c. 2. num. 3. quos refert, & ſequitur Barboſ. in c. cum in cunctis, n. 4. de elect.* Alij denique ſentiunt, ad Oſtiariatum, Lectoratum, Exorciſtatum ſufficere ſeptennium completum: ad Acolytatum verò requiri decimumquartum annum expletum, quorum ſententia verior videtur, per *textum in cap.*

Digitized by Google

in cap. in ſingulis, vbi gloſſ.77. dict.cap. nullus, de Temp. ordin. in 6.

2 Ad ſubdiaconatum verò requiruntur 22. anni inchoati, ad Diaconatum viginti tres ſimiliter inchoati ad Presbyteratum viginti quinque, etiamſi per medium tantùm diem inchoati ſint, *iuxta Conc. Tridentinum ſeſſ.23 de ref. cap.12 ibi nullus in poſterum ad ſubdiaconaus ordinem ante vigeſimumſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimumtertium, ad Presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum promoueatur.* nam regula eſt, quod ſiue agatur, de materia fauorabili, ſiue de materia odioſa, vel pœnali, vbi-
3 cumque requiritur certa ætas ad aliquem actum, vel exercitium, ſufficit illam attigiſſe, niſi contrarium exprimatur in lege, *gl. in clem. ſin. ver. in decimooctauo, de ætat. & qual. Zerol. in prax. ver. ordo, §.1. Maiol. de Irreg. lib.1.c.30.n.8. Leo in Theſ. for. Eccleſ. par.1.cap.4.n.31. Guttier. canon. lib. 1.cap.26.n.3. Cenall. comm. contr. comm. q.523. poſt n.4. & alij apud Barboſ. de off. & pot. Epiſ. p.2. alleg.16.n.1.* præſertim quia quando perfectum, & integrum annum idem Concilium expoſcit, id exprimit, addendo particulam, expletum, *vt in ſeſſ.25. de Reg. cap.15. ibi, ante decimum ſextum annum expletum, ita Henriq. in ſumm. lib.10.c.19. §.2. & lib.13.c. 38. §.2. Petr. de Ledeſm. in Summ. p.1. tr. de Sacram. ord. c. 7. à princ. Garz. de Beneſ. p.7.c.4.n.21. Conin. de Sacram. to. 2. diſp.20.n.102. & alij apud Barboſ. in d.c. cum in cunctis, n.5. & de off. & pot. Epiſ. p.2. alleg.16. n.1. Piaſec. in Prax. Epiſ. p.1.c.1.n.23. Bonac. de Sacr. diſp.8.q. vn. punct.5. n.12. & alij communiter.*

4 Qui verò ante ætatem legitimam ad aliquem ex ſacris ordinibus promotus fuerit, à ſuorum ordinum executione ipſo iure eſt ſuſpenſus; & ſi huiuſmodi ſuſpenſione durante in eiuſdem ordinibus miniſtrare præſumpſerit, eo ipſo irregularitatem incurrit, ac beneficijs Eccleſiaſticis, quæ obtinet, poteſt priuari, *ex Conſtitutione Pij II. incip. cum ex ſacrorum, quam refert Piaſec. in Prax. Epiſ. p.1.c.1. n.24. Ric. in Prax for. Eccleſ. par.2. reſol.105.* quod procedit, etiamſi in ætate vnus dies, aut hora deficeret: quia hic non habet locum regula illa, *quod parum diſtat, nihil*
5 *diſtare videtur*, ſicut nec in alijs, in quibus ius exigit tempus præfinitum, *Henriq. in Summ. libr.7. cap.20. §.2 in gloſſ. lit. O. quem refert Barboſ. de off. & poteſt. Epiſ. p.2. alleg. 16.n.3. Nau. conſ.9. de Temp. Ordin. Dian. reſ. mor. p.5. tract. 5. reſ. 17.*

6 Obſerua tamen, quod ſuſcipiens minores ordines ante legitimam ætatem non ſubijcitur pœnis dictæ conſtitutionis Pij II. quę loquitur tantùm de ſuſcipientibus ſacros ordines, *Nau. in man. c.25.n.70. Piaſec. loco cit. n.24. & alij communiter.*

7 Obſerua 2. quod ordinatus ante legitimam ętatem ſemper recipit caracterem: & ideo iterum ordinari non de-
8 bet, *c. vn. de Cler. per ſalt. promot.* quod procedit etiamſi infans ad ſacerdotium promoueatur, *Conin. diſp.20. dub.10. n.94. & 97. Fill. tr.9.c.4.q.2. & alij apud Bonac. de Sacr. diſp.8. q. vn. pun.5. n.1. & ſeq. Piaſec. in Prax. Epiſ. p.1.c.1.n. 22.* vbi etiam, quod infans in tali caſu non teneretur ad ſeruandam caſtitatem, niſi poſt rationis vſum, votum ratificauerit; huius rei ratio eſt, quia ętas ad ſuſcipiendos ordines iure tantùm poſitiuo conſtituta eſt, non autem iure Diuino, *vt dicit Sot. in 4. ſent. diſt.25.q.1. ar.2. concl.3. Barboſ. d.p.2. all.16.n.4. & ſeq.*

9 Obſerua 3. quod ſi quis compleret vigeſimumquartum annum die 24. Februarij non poſſet ad ſacerdotium promoueri die 25. eiuſdem currente anno biſſextili, quia in tali caſu non cenſeretur inchoatus annus vigeſimuſquintus ad ſacerdotium requiſitus, cum id biduum pro vno die habeatur, *l. cum biſſextus, ff. de verb. ſign. c. quęſiuit, §. feſtum, ex eod. tit.* idemque dicendum eſt de alijs ordinibus.

10 Obſerua 4. quod diſpenſatio præſumitur interueniſſe ſpatio 20. annorum, vt quis dicatur bene ordinatus, *vt poſt Anch. conſ.117. Sarnen. in reg. de Trien. q.10.n.18. dixit Rota coram Card. Caualer. dec.1.n.6.*

11 Quæres, quam pœnam incurrat Epiſcopus ordinans ante legitimam ætatem? Reſp. quod poteſt ſuſpendi à collatione ordinum per ſuperiorem: non tamen eſt ipſo facto ſuſpenſus, *c. vel non eſt compoſ. de Temp. ord. & notat Piaſec. d.p.1.c.1.n.24.*

12 Quæres 2. an poſſit Epiſcopus primam tonſuram, ac quatuor minores ordines eadem die alicui conferre? Reſp. negatiuè: id enim vetitum eſt in Tridentino, *ſeſſ.23. de ref. c.11.* nullam tamen cenſuram, vel irregularitatem incurreret qui plures, vel omnes minoris ordines eadem die ſuſciperet, quia id nullo iure cautum reperitur; *Salſed. apud Diaz. cap.25. Alter. de Cenſur. tom.2. diſp.10.c.4. col.7. & 8. quos refert, & ſequitur Bona. de Cenſur. in partic. diſp.3.q. 1. punct.4. §.1. n.2. Iordan. elucubr. diuerſ. lib.9. tit.1. de Diſpenſ. n.160. & ſeq.* ſubdens, quod minores vna cum ſacris, aut plures ſacri eadem die ſuſcipi prohibentur ſub pœna ſuſpenſionis, *c. litteras veſtras de Tempor. ord. cap.2. de eo, qui furt. ord. ſuſc.* vbi ſuſcipiens minores ordines cum ſubdiaconatu permittitur in minoribus ordinibus miniſtra-
13 re non autem in ſubdiaconatu; quemadmodum ſuſcipiens ſubdiaconatum, & Diaconatum eadem die, poſſet licitè miniſtrare in ſubdiaconatu, licet fungi non poſſit officio Diaconatus, *d.c. litteras veſtras*, vbi diſpenſatio ab
14 huiuſmodi ſuſpenſione Papæ reſeruatur, & ideò non poteſt Epiſcopus a prædicta ſuſpenſione diſpenſare, niſi delictum ſit occultum, *iuxta Conc. Trid. ſeſſ.24. de ref. c.6. Nau. in man. c.25.n.71. verſ. octauò peccat, Iordan. loco cit. n.163. Maiol. lib.4. de irreg. c.11. Bona. loc. cit.* vbi addit, quod conſuetudo in contrarium ab hac ſuſpenſione excuſat, *vt ſenſit etiam Nau. in man. c.27. n.241.*

15 Item Epiſcopus conferens eidem vna die plures ſacros ordines, ſuſpenditur à collatione ordinum, quos illicitè contulit, donec à Papa diſpenſetur, *d.c. litteras veſtras, & c. Dilectus filius, de Temp. ord.*

16 Obſeruat tamen *gl. in c. quicumque in ver. Acolytus diſt. 77.* quod poteſt Epiſcopus primam tonſuram, & quatuor minores ordines eidem vna die conferre, ſi talis adeſſet conſuetudo, *per tex. in c.2. de eo, qui furt. ord. ſuſc.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas probari poteſt ex teſtimonio Parentum.*
2 *Item per conſanguineos.*
3 *Item per teſtes familiares.*
4 *An in alijs cauſis familiares recipiantur in teſtes, & numer.8.*
5 *Furtum in Domo factum, teſtimonio domeſticorum probatur.*
6 *Quando teſtes de Vniuerſitate fidem faciant pro ipſa vniuerſitate.*
7 *Quando ſuſcipiens ordines ante legitimam ætatem, excuſetur à cenſura.*
Mater præſumitur habere veram notitiam ętatis filiorum, ibidem.
8 *Familiaritas, vt obſtet teſti in alijs cauſis, probari debet de tempore iuramenti, & depoſitionis.*
9 *Ætas ſimiliter probatur per librum Parochi: limitatur n. 10. & 11.*
Et an probetur obitus per huiuſmodi librum, ibidem numer.9.
10 *Et an ex libro Parochi probetur punctum, vel hora natiuitatis.*
11 *Fides Parochi non probat, niſi formiter extrahatur partita libri.*
12 *An ætas probetur per librum Parentis.*
13 *Et an probetur ex indicijs, & coniecturis.*
14 *Et an probetur per teſtes de auditu, vel per teſtes ſingulares, vel aſpectum.*
15 *Et an teſtis de credulitate admittatur.*
16 *An probetur minor ætas per dationem Curatoris.*
17 *An probetur obitus, ſi duo teſtes deponant de anno, & non de menſe, & duo de menſe, & non de anno.*
18 *An mors probetur per famam.*

CAP.

C A P. X I I I.

Quomodo ætas probetur.

1 DIuerſimodè ætas probari poteſt:& primo ex teſtimo-
2 nio Parentum, conſanguineorum, & aliorum do-
meſticorum: nam filij naſcuntur in domo, & ſecretò, vt
3 experientia doceat; ea autem,quæ domi,& ſecretò fiunt,
teſtimonio domeſticorum probatur, *l.conſenſu, §.ſuper plagis,C.de Repud.ità Maſcard.de Probat.concl.668.vol.* 2. vbi,quod teſtimonium patris,vel matris facit ſemiplenam probationem, *Sfort.in tract.de integr.reſtit.p.1.q.37.art.5.nu.57.& alij apud Barboſ.in c.ſuper eo,2.n.16.de Teſtib.Piaſec.in Prax.Epiſ.p.1.c.1.n.24.Menoch de Præſump.lib.2.præſump.51.n.28. Rot.coram Card.Caual.dec.375.n.1.Ciriac.contr.371.n.2.lib.2.& eſt communis opinio:* quem-
4 admodum etiam in alijs cauſis familiares recipiuntur in teſtes *Innoc.in c.in litteris ex de Teſtib.& in c.inſinuante, ex de off.deleg.quem refert,& ſequitur Bald.in l.2.num.4.de*
5 *Teſtib.* vbi id intelligit de familiaribus honeſtis,& bonæ famæ; vnde furtum in domo factum teſtimonio domeſticorum probatur,cum ab alijs ſciri non poſſit, *vt d.Bart.*
6 *communiter receptus in l.ſi quando,n.5.C.vnde vi.* & teſtes de vniuerſitate fidem faciunt pro ipſa vniuerſitate, quando actus geſtus eſt clam,& ſecretò in vniuerſitate, *cap.veniens 2.de Teſtib.*

7 Quare ſi quis promoueatur ad ſacros ordines ante legitimam ætatem,non remanet ſuſpenſus,ſi eius mater fidem fecerit,quod eſſet ætatis ſufficientis,*vt poſt Nau.conſ.50.de Tempor.ordin.in antiq.dicit Quarant.in ver.ordo, verſic.Quibus ſic ſpecialiter &c.Card.Caual.deciſio.1.num.3.*potuit enim filius credere atteſtationi matris, cum præſumatur habere veram notitiam ætatis filiorum, *l.de tutela, vbi gloſſ.in ver.ſignar.Cod.vnde in integ.reſt.*conſequenter non fit irregularis celebrando, cum non dicatur violare cenſuram, quamuis peccet mortaliter celebrando, ſciens ſe non habere legitimam ætatem,*ſecundum Nugn.3.p.q.39.art.20.Rodriq.2.p.c.10.concl.2.Suar.tom.5.de Cenſ.diſp.51.ſect.2.n 4.& alios apud Bonac.de Sacram.diſp 8.q.vn.punct.5.n.13.*

8 Addit *Bart.in l.1.§.ſi ſeruus 2.ff.de Queſt.Ang.conſil.1.n.4.Fel.in c.in litteris,24.num.10.de Teſt.Rol.conſil.41.n.46.lib.1.Crot.conſ.122.n.17.Alex.conſil.149.n.7.vol.5.& alij apud Grat.diſc.for.c.374.n.2 & ſeq.* quod in alijs cauſis familiaritas non obſtat teſti, ſi non probetur de tempore iuramenti,& depoſitionis: prout generale eſt, in ſimilibus exceptionibus ſemper attendendum eſſe tempus depoſitionis. *l.3.ff.de Teſti.l.3.§.cauſæ,vbi gl.in ver.non eadem fidem ff.de Carbon.edict.l.ad teſtium,§.conditionem, ff.de Teſtam.*

9 Secundò probatur ætas per librum Parochi, quemadmodum ex eodem Parochi libro probatur, aliquem eſſe vita defunctum:quia pertinet ad Parochi officium ità ſcribere,& conſuetudo fidem illi ſcripturæ tribuit,*Maſcar.de Probat.concl.672.n.18.& ſeq.Grat.diſcept.for.c.155.nu.14.Card.Caual.dec.444.n.4.*

10 Obſerua tamen, quod quando agitur de probanda ætate minori ſtrictè, nempè puncto penè natiuitatis, non ſequeretur concludens probatio ex libro Parochi,cum non omnes certo tempore, poſtquam nati ſunt, baptizentur, ſed aliqui poſt biduum, aliqui poſt triduum, & aliqui etiam poſt decennium,niſi fortè in libro baptiſmatis ſcripta fuerit hora natiuitatis, *vt rectè obſeruat Menoch.d.lib.2. præſumptio.51.num.56.* ſubdens, quod ſi ageretur de probanda ætate minori latè, hoc eſt per latam temporis diſtantiam, tunc minor ætas probaretur ſaltem præſumptiuè, cum à communiter contingentibus filijs nati baptizari conſueuerint poſt octo,vel decem dies ſuæ natiuitatis, *vt notat etiam Iordan.Elucub.diuerſ.lib.14.tit.17.de Prob.n.197.*

11 Obſerua 2. quod Parochi fides non probat,niſi formiter extrahatur partita libri,prout iacet: *Beltram.ad Greg.dec.359.n.9.vbi etiam refert,ità reſoluiſſe Rot.in Tolet.Capellæ 18.Maij 1615.coram Pirouano, & in Æſina bonorum 17.Maij 1607.coram Andrea.*

12 An verò ætas probetur per librum Parentis? Reſp. negatiuè,cùm iure cautum non ſit,vt tantum fidei illi ſcripturæ tribuatur, *vt dicit Menoch.dicta præſum.51.n.10.* facit tamen pluſquam ſemiplenam probationem; & ideò defertur iuramentum in eius ſupplementum,*ut tenuit Rot.coram Mant.deciſio.58.in fin.* quamuis contrarium ſentiat *Barboſ.in d.c.ſuper eo,n.17.de Teſtib.*vbi dicit,quod filiorum ætas ſufficienter probatur per librum Parentis: & quod plenè probet,quando Pater eſt mortuus:*ſcripſit Grauet.de Antiq.temp.p.1.§.vidimus,n.36.Maſc.de Prob.concluſ.669.n.15.vol.2.*

13 Tertiò probatur ætas ex inditijs, & coniecturis, cum ſit
14 difficilis probationis; vnde probari poteſt per teſtes de auditu, quia in his, quæ ſunt difficilis probationis, ſufficiunt teſtes de auditu,*Maſc.de probat.concl.675.vol.2.Salic.in l.ſi minorem 4.ſub n.5. C.de in integ.reſtit.minor.Ciriac.contr.371.n.6.& ſeq.* ſubdens, quod in quolibet alio actu teſtes de auditu probant iunctis alijs adminiculis; Item probari poteſt per teſtes etiam ſingulares deponentes de iudicio ſuo vel per aſpectum, præſertim quando agitur de ætate longæua,*l.cum de ætate,vbi gl.ff.de Probat.l.minor 25.annis adito Præſide,ff.de min.& notat Menoch.lib.2.præſump.50.n.38.Vermiglio.conſ.crim.261.num.5.*vbi, quod probatio huiuſmodi per aſpectum transfert onus probandi contrarium in partem aduerſam, *Grammat.dec.48.n.18.quibus adde Ciriac.d.contr.371.num.5.* vbi dicit,
15 quod teſtis de credulitate admittitur, quando agitur de minori ætate,*Alciat.de Præſumpt.reg.2.præſumpt.14.num.8.& ſeq.Manſic.deciſ:124.nu.2.Rot.deciſ.45.n.9.& ſeq.p.6.Recent:*

16 An verò per dationem Curatoris,probetur minor ętas? Reſp.quod vbi Curator datus fuit abſolutè & ſimpliciter, tunc probatur minor ætas quoad omnes, quia præſumitur pro decreto Iudicis;ſecus ſi eſſet datus Curator minori reſpectu certæ cauſæ, & certæ perſonæ, quia tunc datio Curatoris ſolùm probat in præiudicium illius, ad cuius inſtantiam fuit datus Curator,*Menoch.lib.2.præſump.50.nu.41.& 42.Grat.diſcep.for.155.n.8.*

17 Quæres, an probetur obitus, ſi duo teſtes deponant de anno,& non de menſe, & duo de menſe, & non de anno? Reſp.affimatiuè,quia ſimul iuncti probabunt menſem,& annum,*Creſcent.dec.3.de Prob.*

18 Quæres 2.quando mors probetur per famam? Reſpon. quod,vt mors probetur per famam, requiritur primo, vt teſtes dicant,maiorem partem populi ſic ſentire,nec ſufficeret,ſi dicant eſſe publicam vocem & famam; ſecundò concurrere debet cauſa rationabilis, ex qua fama mortis potuerit ortum habere; tertio concurrere debent alia indicia,& adminicula cum fama, puta ſi is, de cuius morte tractatur,erat ſenex,vel æger; quartò fama ortum habere debet à perſonis grauibus,& fide dignis; quintò requiritur,vt mors ſequuta fuerit in locis remotis: nam quando mors contingit in loco viciniori, aliæ probationes ſumi poſſunt,& teſtes inueniri: ſexto requiritur,vt caſus mortis non ſit recens,ſed antiquus; ſeptimò requiritur, vt ſimus in cauſis modici præiudicij, quia mors non probatur per famam in cauſis grauioribus, octauò teſtes reddere debent cauſam ſcientiæ, etiamſi non ſint de hoc interrogati, *ità Bart.in l.2.§.ſi dubitetur,ff.Quem teſtam.aper.Alex.conſil.187.nu.5.volum.6.& conſ.25.& 117.vol.4.Crauett conſ.127.n.17.Menoch.de Adipiſc.poſſ.Remed.4.n.672.& alij, quos refert, & ſequitur Maſc.de Probat.vol.2.concl.1070.*

S V M M A R I V M.

1 *Senes ſaltem ſeptuagenarij carcerari non poſſunt pro debito ciuili: limitatur n.5.*

2 *Pupilli, minores, aut mulieres in carceribus pro debito ciuili detineri non poſſunt.*

3 *An annus ſeptuagenarius ad hunc effectum requiratur completus.*

Se-

4 *Senes quando à tutela, & cura excuſentur.*
5 *Quid ſi ſenex in ea ætate 70. annorum cum iuramento ſe ſe obligauerit.*

CAP XIV.

An ſenes carcerari poſſint pro debito ciuili.

1 IN hac quæſtione alij cenſent, Senes in hoc non eſſe ex-
preſsè priuilegiatos; & ideo poſſe pro debito ciuili de-
tineri in carceribus, cum præſertim poſſint ſe ab illis ſta-
tim eximere aut per ſolutionem, aut per bonorum ceſſio-
2 nem, *vt inquit Cacheran. deciſio.* 113. *per tot.* ſubdens, quod
ſenes non ſunt arctiùs detinendi, ſed ſolùm arreſtandi in
domo Prætoris, vt aliqua ratio ætatis habeatur; æquior ta-
men eſt ſententia aliorum aſſerentium, ſenes ſaltem ſe-
ptuagenarios minimè eſſe carcerandos pro debito ciuili,
quemadmodum nec pupilli, minores, mulieres, infirmi, ac
nobiles in carceribus pro debito detineri poſſunt *ita Ale-
xan. in l. neque, in fin. ff. de In ius voc. Didac. in Narbon. de
ætat. ad omn. human. act. requiſit. in ver. Annus* 70. *q.* 10. *&
alij, quos refert, & ſequitur Grat. diſcep. for. c.* 328. *nu.* 10. *&
ſeq. & c.* 805. *n.* 1. *& ſeq.* nec requiritur annus ſeptuagena-
rius expletus, ſed ſufficit, ſi fuerit inchoatus, *ſecundum gloſ.
in clem. fin. ver. in decimo octauo, de ætat. & qual. Barboſ. de*
3 *off. & pot. Epiſ. par.* 2. *alleg* 16. *nu.* 1. vbi dicit, quod quando
mentio fit de annis, ſufficit, ſi quis illum attigerit, niſi con-
trarium in iure exprimatur: & hæc ſententia paſſim ſer-
uatur in viſitationibus, carceratorum: tales enim ſenes
ad eam tam grauem ætatem perducti præſumuntur infir-
mi, *vt dicit Alciat. reg.* 1. *præſump. vlt. num.* 3. *Menoch. lib.* 6.
præſump 46. *num.* 8. vnde etiam à tutela, & cura excuſan-
4 tur, quamuis in hoc requiratur, vt annus 70. ſit expletus,
per textum in l. 3. *ff. de Iur. Immun. §. item maior. Inſt. de ex-
cuſ. Tut. l.* 2. *ff. de Excuſ. Tut. Didac. de Narbon loco cit. q.*
14. *n.* 3. *& ſeq.*
5 Limita in eo, qui cum eſſet ætatis ſeptuaginta annorum,
ſe obligauit cum iuramento in aliquo contractu: tunc
enim non haberet huiuſmodi priuilegium, vt tanquam ſe-
nex non poſſit carcerari, ſecundum *Anch. quæſt.* 8. *numer.*
9. *par.* 2. *Carpan. ſuper ſtatut Mediolan. cap.* 243. *n.* 9. *par.* 1.
quos refert, & ſequitur Gratian. diſcep. for. cap. 328. *nu.* 20.
quia tacitè eiuſmodi immunitati renunciare cenſetur
contrahendo in tali ætate, *vt inquit Narbon. vbi ſupra d.
q.* 10. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet præſumitur viuere vſque ad centum annos: contrarium n.* 2. *& ſeq.*
3 *Non præſumitur, aliquem viuere vltra metam centum annorum.*
4 *Poſt ſpatium centum annorum non tenetur quis mortem alicuius probare.*
5 *Quando vita eſt fundamentum intentionis agentis, illa probari debet.*
6 *Qui ſe fundat in morte, tenetur illam probare.*
7 *Quare ætas noſtra diminuta ſit poſt diluuium.*

CAP. XV.

Quanto tempore quis viuere præſumatur.

1 COmmunis eſt opinio, quod quilibet præſumitur viue-
re vſque ad centum annos, *per textum in l. fin. Cod. de
Sacroſ. Eccl. & l. an vſusfructus, ff. de vſufr.*
2 Contrarium tamen alij rectiùs, ſentiunt, cum videa-
mus, paucos, vel nullos ad iſtam ætatem centum anno-
rum peruenire; vnde hæc præſumptio non eſt vera, *vt
latè tradit Gabr. Commun. concluſ. lib.* 1. *tit. de præſump. con-
cluſ.* 16.
Quare huiuſmodi præſumptionem hodiè habere lo-
cum ſolummodo vſque ad 60. vel 70. annos, tenet *Alex.
conſil.* 90. *num.* 9. *lib.* 6. *Alciat. in reg.* 1. *præſump.* 44. *Cancer.
var. reſol. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 224. quia hodie, homines non-
niſi vſque ad dictum tempus communiter viuunt: quorum
ſententia ſi vera eſſet, neceſſarium haud eſſet vitam pro-
bare vſque ad metam dictorum 60. vel 70. annorum,
quia ſatis, probaretur iuris præſumptione, *vt aduertit
Corn. conſil.* 251. *vol.* 1. *Iaſ. in l. fin. col. fin. C. de Sacroſ. Eccl.
Gozad. conſil.* 68. *Pariſ. conſ.* 86. *in fin. vol.* 4. *Grat. conſ* 66. *col.
pen. vol.* 2. *Bertran. conſ.* 175. *col.* 2. *vol.* 2. *& alij apud Gabr.
loco cit. n.* 2.
3 Ego ſentio nullam in hoc eſſe iuris præſumptionem:
nullus enim eſt textus, ex quo probari poſſit, vt quis præ-
ſumatur viuere vſque ad certum tempus: nam textus, *in
d. l. fin. Cod. de Sacroſanct. Eccleſ. & in d. l. an vſusfructus,
ff. de vſufruct.* tantum probat, quod non eſt præſumen-
dum, aliquem viuere vltra metam centum annorum quia
is, finis vitæ longæui hominis eſt; Ex quo rectè infert *Af-
fli. ſuper conſtit. fol.* 301. *in tit de ſucceſſ. nobil. n.* 52. *quem re-*
4 *fert, & ſequitur Gabr. d. tit. de Præſump. concluſ.* 16. *num.* 11.
quod poſt ſpatium centum annorum non tenetur quis
mortem alicuius probare, cum poſt illud tempus vnuſ-
quiſque præſumatur mortuus, *vt notat etiam Alciat. d. præ-
ſumpt.* 44. *n.* 3.
5 Quare, vbi vita, vel mors eſt fundamentum intentio-
6 nis agentis, illa probari debet, *Bart. in l. ſi quidem, C. ſolut.
matr. Gabr. d. concl.* 16. *n.* 6. *Garz. de beneſ. p.* 5. *c.* 1. *n.* 535. vn-
de ſi quis olim probauit, ſe habere filios, non præſumitur
poſt aliquod tempus eos viuere, niſi id probetur, *Bart. in
l.* 2. *n.* 7. *ff. Iud. ſolu.*
7 Quæres, quare ætas noſtra diminuta ſit poſt diluuium?
Reſp. quod huius rei cauſa fuit iniquitas generis humani:
omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram;
& ideo Deus ad reprimendam peccandi audaciam, bre-
uiores etiam vitæ limites præfiniuit, *vt conſtat ex lib. Ge-
neſ. c.* 6. plurimas igitur aquas Deus immiſit, ex quibus ab-
raſa fuit terræ ſuperficies vbi erat optima germinandi vis:
& pars inferior, quæ non erat ad germinandum tã efficax,
ex aquis ſalſis Oceani per vniuerſum terrarum orbem dif-
fuſi ſterilior, ac deterior effecta eſt, *iuxta illud Pſal.* 106.
*terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitan-
tium in ea.* Hinc tellus maris vitiata ſalſedine, pauctio-
res modo, ac minus ſalubres fructus gignit: & quia ex
alimentis huiuſmodi corruptis nutrimur, neceſſe eſt, vt
vita quoque noſtra minuatur, *vt obſeruat Toſtat ſuper
Geneſ. d. c.* 6. *quem refert Gratian. diſcept. for. c.* 179. *n.* 39. *vi-
de etiam Sylu. var lect.* 1. *c.* 1. vbi aliæ etiam rationes re-
cenſentur.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in delictis ex cauſa minoris ætatis pœnam minuere tenetur: limitatur n.* 11. 12. 15. *&* 16.
2 *Minor nec pœna capitali, nec alia corporali punitur, & n.* 4. *&* 5.
3 *Quid ſi minor atrociora crimina commiſerit, & numer.* 11. *&* 12.
4 *Quando fures pœna capitis puniantur.*
5 *Qua pœna puniatur mulier, quæ data opera partum abegit.*
6 *An quis poſſit de delicto in minori ætate commiſſo in pœnam ordinariam condemnari, poſtquam effectus eſt maior.*
7 *Senes delinquentes mitius puniuntur.*
8 *Pueri ante* 14. *annum expletum committentes ſodomiam, & alia carnis delicta regulariter non puniuntur.*
9 *Impuberes, ſi in excommunicationem iuris inciderint, an poſſint à Iudice propter contumaciam excommunicari.*
10 *An infans contrahat irregularitatem.*
11 *In crimine læſæ maieſtatis, & parricidij minor ordinaria pœna etiam capitali punitur, declaratur n.* 14.
12 *Minori non minuitur pœna, quando homicidium eſſet grauiſſimum, vel vbi in Regione eſſet frequentia delictorum ſimilium: declaratur num.* 14.

13 *Que-*

Digitized by Google

13 *Quænam dicatur pœna capitalis.*
14 *Minor quando, & qualiter puniatur.*
15 *In Vrbe maior 20. annis, ſi delinquat, ordinaria pœna plectitur.*
16 *In ſtatu Eccleſiaſtico homicidis non prodeſt minor ætas, ſi maiores ſint 14. annis ex conſtitutione Pij IV.*
17 *An dicta Conſtitutio in omnibus delictis ſeruetur.*
18 *Declaratur dicta Conſtitutio Pij IV.*
Dicta conſtitutio ſtrictiſſimè eſt intelligenda, ibid.
19 *An, & quando minor ex ſua confeſſione puniri poſſit.*

CAP. XVI.

An Iudex teneatur minuere pœnam in delictis ex cauſa minoris ætatis.

1 REſp. affirmatiuè, *vt colligitur ex l. auxilium, § in de-
lictis, ff de minor. Boſſ. in tit. de confeſſ. n. 69. Tiraq.
de pœn. cauſ. 7. Grammat. deciſio. 23. num. 12. & ſeq.* vbi di-
2 cit, quod minor nec pœna capitali punitur, nec alia cor-
porali, *& hanc eſſe magis communem dicit Cabal reſol. crim.
q. 134. n. 1. & ſeq. Farin. de furt. q. 174. n. 85. & q. 92. n. 122.
& alij apud Vermigl. conſil. crim. 261. num. 2.* quod quidem
3 non tantùm procedit in delictis grauibus, ſeu atrocibus,
in quibus videlicet lex, ſeu ſtatutum imponit ſimpliciter
pœnam mortis naturalis, vel ciuilis, ſcilicet triremium
perpetuò, ſed etiam in atrocioribus, in quibus lex ſtatuit
pœnam grauiorem, quàm ſimplicis mortis, puta ſi iubeat,
tales reos igne comburi, vel in fruſta ſcindi &c. *de quibus
latè Clar. in Pract. crim. lib. 5. § 1. verſ. ſunt etiam delicto-
rum &c. & ita tenent Rol. conſ. 77. lib. 3. Nat conſ. 458. Soc.
Iun. conſ. 7. lib. 3. & alij apud Theſaur. dec. 161. n. 5. quos ſe-
quitur Gaſp. Theſ. ibid.*
4 Vnde minor 25. annis, etiamſi eſſet fur famoſus, ſuſ-
pendi non debet, ſed alia pœna citra mortem puniendus
eſt arbitrio Iudicis, *vt poſt Fulgoſ. conſ. 157. Dec. conſ. 535.
col. fin. Caccialup. int. conſ. crim. Diuerſ. vltimo loco collecta
per Zilet. in magna forma conſ. 92. tom. 1. Cacher. dec. 60. n. 8.
& alios notat Caball. reſ. crim. caſ. 134.* vbi de communi,
etiamſi furtum eſſet magnum, vel reiteratum vſque ad ter-
tiam vicem; quamuis enim in his caſibus pœna capitis in-
fligatur, *vt latè probat Menoch. de arbit. Iud. caſ. 295. n. 9. &
ſeq.* hoc tamen intelligendum eſt, quando huiuſmodi deli-
cta, vel reiterationes fiunt à maioribus 24. annorum, *Lu-
dou. dec. Lucen. 17 nu. 82. per doctrinam Clar. in Pract. crim.
q. 60. verſ. ſed in omnem caſum.*
5 Idemque dicendum eſt, ſi ſacrilegium, ſodomiam, vel
aliud ſtuprum violentum, aut homicidium voluntarium
commiſerit: *Caball. loco citato Theſaur. d. deciſio. 161. nu.
5. & ibidem Gaſp. Theſaur. in addit. lit. a Cacher.* qui loqui-
tur in muliere minore, quæ data opera partum abegit, *de-
ciſio. 60. per tot.* vbi refert, talem mulierem, quia erat humi-
lis conditionis, fuiſſe fuſtibus publicè cœſam, ac in perpe-
6 tuum exilium miſſam: nec poſſet de delicto in minori ęta-
te commiſſo in pœnam ordinariam condemnari, poſt-
quam effectus eſt maior, *gloſſ. in l. ſciant, ver. moritur, C. de
legitim. hæred. quam communiter DD. ſequuntur, vt dicit
7 Clar. in pract. crim. § fin. q. 60. verſ. ſed numquid &c.* ſub-
dens, *verſ. ſeq.* quod ſenes etiam delinquentes mitiùs pu-
niuntur; *Boniſ. de Vitalin. in tract. de maleſ. rub. de confeſ. n.*
8 2. vbi addit, quod pueri ante 14. annum expletum com-
mittentes ſodomiam, & alia carnis delicta, regulariter
non puniuntur propter imbecillitatem ætatis, *iuxta c. illud
relatum, 15. q. 1. cap. 1. de delict. puer gloſſ. in l. clarum, ver.
9 concedunt, C. de Auctor. præſt.* vnde tales impuberes, etiamſi
doli capaces ſint, & in excommunicationem iuris inci-
derint, à Iudice tamen propter contumaciam excom-
municari nequeunt, cum nec vim verborum præcepti
Iudicis, nec iudiciarium ordinem intelligant, *latè Ric.
in Prax. for. Eccleſ. p. 1. reſ. 442. & reſ. 462. ead. part. 1.* vbi
10 quod infans non contrahit irregularitatem, immò nec
etiam maior infante, ſi tempore, quo deliquit, non erat do-
li capax.
11 Limitatur tamen ſupradicta concluſio in crimine læſæ
maieſtatis, & parricidij: in his enim minor ordinaria pœ-
na etiam capitali plectitur, *Henr. Boic. in c. 1. de delict. puer.*
12 *quem refert, & ſequitur Theſ. d. dec. 161. n. 5.* quemadmo-
dum nec eſſet locus mitigationi pœnæ, vbi homicidium
eſſet grauiſſimum, vel quando in Regione eſſet frequentia
delictorum ſimilium, *Vulpell. reſp. crim. 101. n. 12. & ſeq. &
13 alij apud Caball. d. caſ. 134. n. 9. & 10.* pæna autem capitalis
dicitur, mortis, metalli, & deportationis, *vt notat Bald. in
l. quid ergo, § pœna grauior, n. 7. in prima lectura, ff. de his,
qui notan. infam.*
14 Hoc tamen procedit in eo, qui eſt minor quidem annis
25. ſed maior 14. *vt poſt Bald. in l. quicunque Cod. de ſeru.
fugit. Alber. in l. auxilium § in delictis ff. de minor. & alios
obſeruat Ludou. deciſ. Lucen. 17. num. 71. & ſeq.* nam impu-
bes, ſi non eſt doli capax, omnino excuſatur vt de infante
eſt *tex. in l. infans, ff. ad l. Corn. de Sicar.* vbi idem dicitur
in furioſo; ſi verò eſt doli capax, punitur quidem, dum-
modo ſit proximus pubertati, & deliquerit in commit-
tendo; numquam tamen debet pœna capitali affici, ſed
eius pæna debet eſſe citra mortem, vel membri mutila-
tionem, & ita in praxi ſeruatur, *teſte Clar. in d. § fin. q. 60.
in prin.*
15 Obſerua tamen, quod in vrbe maior 20. annis etiam in
alijs delictis ordinaria pęna plectitur, quia talis pro maio-
re in omnibus, & per omnia habetur, *vt in ſtatuto eiuſdem
Vrbis c. 47. lib. 1.* idemque ſeruandum eſt in alijs locis, vbi
ſimilia ſtatuta vigent, *Add. ad Theſaur. deciſ. 161. & alij,
quos refert, & ſequitur Caball. d. caſ. 134. num. 11.* ſubdens
16 *numer.* 12. quod in ſtatu Eccleſiaſtico homicidis non
prodeſt minor ætas annorum 20. dummodo maiores ſint
14. ex Conſtitutione Pij IV. *De non admitten. appellat.
ædita 26. Maij 1565. & notat etiam Ludou. deciſio. Lucen.
17. num. 51. & ſeq. Vermigliol. conſil. crim. 261. nu. 6.* ſubdens,
17 quod dicta conſtitutio, excepto homicidio, in alij non ſer-
uatur.
18 Notandum eſt autem, quod dicta conſtitutione Pij IV.
non tollitur, quin ob minorem ætatem pęna ſit diminuen-
da ſecundum formam iuris: per illam enim Conſtitu-
tionem tollitur tantùm beneficium reſtitutionis compe-
tens minori contra fictam confeſſionem homicidij reſul-
tantem ex contumacia, & contra ſententiam condemna-
toriam, contra quam fictam confeſſionem abſque alia
probatione minor de iure reſtitui poterat, *iuxta l. minor
etiam, ff. de minor.* & ideò minor conſtitutione non ob-
ſtante puniendus non eſt pęna ordinaria delicti: nam
quemadmodum, ſi minor confeſſus eſſet homicidium
propria, & vera confeſſione, vel illud aliter probare-
tur, pæna commutatur, ita etiam commutari debet,
quando homicidium probatur ex ficta confeſſione, quæ
ex contumacia reſultat, cum dicta conſtitutio tanquam
iuris communis correctoria ſit ſtrictiſſimè intelligen-
da, *l. præcipimus, in fin. Cod. de Appell. quem textum ita te-
net Bart. in l. ſi verò § de viro ff. ſol. matrimon. Pariſ. conſil.
56. num. 6. lib. 2. Corn. conſ. 168. num. 2. lib. 3. & alij apud Ce-
phal. conſ. 59. n. 26. vol. 1. & in ſpecie Honded. conſ. 99. nu. 48.
vſque ad fin. lib. 1.* vbi etiam dicit, quod ratio, ex qua ſum-
mus Pontifex conſtitutionem illam edidit, ſolum oſten-
dit, voluiſſe eum prouidere, nè poſt annum homicidia
contra confeſſionem, & condemnationem audiatur, vel
iuuetur beneficio minoris ætatis, ſi illas infringere, & re-
uocare vellet.
19 Obſerua 2. quod minor ex confeſſione extraiudiciali
per ipſum facta ſine tutoris, vel curatoris auctoritate, non
poteſt inquiri, nec puniri, *l. clarum, Cod. de auctoritat. præſt.*
etiamſi huiuſmodi confeſſio eſſet iurata, *Rolan. à Vall.
conſ. 51. n. 37. lib. 1. quem refert & ſequitur Ludouicus deciſ.
Lucen. 17. n. 2. Vermigl. conſ. crim. 260. nu. 1.* qui loquitur in
terminis ſtatuti Vrbis *lib. 1. cap. 151.* inualidantis contra-
ctus, ſeu actus de ſui natura læſiuos factos per minores,
ſeu mulieres abſque ſolemnitatibus ibidem præſcriptis:
niſi delicto plenè couſtet per teſtes; vel alio modo, prętér-
quam ex ſua confeſſione, vel niſi confeſſio à minore facta
fuerit in Iudicio Iudice interrogante, *vt poſt Farinac. de*

Reo

Reo conſeſſ. & conuict. q. 81. n. 354. 356. & 370. cum ſeq. ſcripſit Vermigl. ibid. n. 2. & 3. in hac enim parte diſpoſitio, *d. l. clarum*, de conſuetudine non ſeruatur, *vt d. Clar. in § fin. q. 55. verſ. vlterius poteſt, Ludou. d. dec. 17. n. 5. & ſeq. Boſſ. in tit. de Confeſſ. n. 69.*

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutus vocatus poſt mortem filiorum teſtatoris ſub conditione ſi vterque in pupillari ętate deceſſerit, non admittitur niſi verificata conditione in perſona vtriuſque & n. 4. & 5. declaratur nu. 6. & 16. limitatur n. 7. 8. 9. 10. 13. 14. 15. & 17.*

2 *Nomen collectiuum, vterque non verificatur in altero tantum.*

3 *Quando voluntas diſponentis refragatur, pluralis ſermo non reſoluitur in ſingularitates.*

4 *Quando portio vnius emphiteutæ accreſcat alteri emphiteutæ.*

11 *Mater in ſucceſſione præfertur fratri non vtrinque coniuncto.*

12 *Quando monaſterium, cui duo, vel plures bona ſua poſt mortem donarunt, ad ſucceſſionem præmorientis admittatur.*

16 *Quando ſubſtitutus duobus admittatur ad partium vnius tantum & n. 18.*

19 *An ſubſtitutus filio, ſi ſine liberis in pupillari ætate deceſſerit, admittatur, ſi filius pubes deceſſit ſine liberis.*

20 *Quando legatum alicui relictum poſt mortem alterius, debeatur ante mortem illius.*

CAP. XVII.

An facta ſubſtitutione filijs ſub conditione ſi vterque in pupillari ætate decederet, ſubſtitutus admittatur, altero tantum in pupillari ætate decedente.

1 Reſp. negatiuè: vnde ſubſtitutus non admittitur, niſi verificata conditione in perſona vtriuſque, *l. cum*
2 *quidam, vbi Alex. & alij C. de Impub. & alijs ſubſtit.* tum ratione rigoris ſumpti ex propria ſignificatione nominis collectiui, vterque, quod non verificatur in altero tantum: tum ratione æquitatis, & præſumptæ charitatis Patris in filium: Pater enim ſubſtituendo extraneum liberis cum adiectione nominis collectiui, cogitauit ſuam poſteritatem extraneo præferre, cum omnis teſtator præſumatur prudens, & omnis prudens hoc faciat, vt *dicit Bald. in d. l. cum quidam nu. 1. & ſequen.* vbi etiam,
3 quod quando voluntas diſponentis refragatur, pluralis ſermo non reſoluitur in ſingularitates, *vt in l. falſæ, § fin. ff. de Cond. & Demon. & not. etiam Alex. in d. l. cum quidam, n. 3. poſt med.*

4 Ex quo infertur, quod licèt vnus ex filijs decedat impubes, ſi poſtea alter ad pubertatem perueniat, excluditur ſubſtitutus in totum: quia hæreditas impuberis fuit ad fratrem applicata, & ideo ſubſtituto deferri non poteſt, *l. qui duos, ff. de reb. dub.* hæreditas verò puberis ad ſubſtitutum pertinere non potuit, quia finitur ſubſtitutio pubertate, *l. in pupillari ff. de Vulg. & pup. ſubſt.*

5 Idemque dicendum eſt, ſi teſtator ita dixerit, inſtituo filios meos impuberes, & eis decedentibus in pupillari ætate, vel ſine liberis, ſubſtituo Titium, nam decedente vno in pupillari ætate, vel ſine liberis fratre ſuperſtite, ſubſtitutus non admittitur, quia etiam in hoc caſu filius, qui ſupereſt, ex veriſimili mente defuncti ſubſtitutum excludit, *Bald. cum quidam num. 7. Alexan. ibid. nu. 5. & 9. Rom. conſ. 131. in fin. verſ. ſecunda dubitatio, Soc. conſ. 94. col. 2. volum. 4. Barboſ. conſ. 55. col. 8. vol. 2. Alex. conſ. 38. col. 1. ver. nec obſtat ſi diceretur, volum. 1. Corn. conſil. 31. colum. 1. vol. 4. Gozad. conſ. 67. col. 2. Anan. conſ. 66. col. 1. Ang. conſ. 81. col. 2. & alij apud Gabr. commun. concluſ. lib. 4. tit. de ſubſtit. concluſio. 3.* vbi *concluſ. 4. num. 10.* addit, quod ſi res data ſit in emphiteuſim duobus fratribus hoc pacto, vt poſt mortem omnium ſine liberis redeat ad concedentem, portio vnius decedentis ſine liberis non redit ad concedentem, ſed accreſcit ſuperſtiti.

6 Et hoc quidem procedit, vbi ſupereſt aliquis de liberis ipſius teſtatoris, qui ita poſſit ab inteſtato ſuccedere cohæredi ſuo, vt ad eum ſucceſſio deuoluatur: alioquin non excluderetur ſubſtitutus, *Bart. communiter receptus in l.*
7 *hæredes mei, § cum ita, in fin. ff. Ad Senatuſconſ. Trebell. Bald. in l. cum quidam, n. 11. verſ. quid ergo in caſu, C. de Impub. & alijs ſubſtit. & alij quos latè recenſet Gabr. d. tit. de Subſtit. concl. 3. n. 15.*

8 Vnde ſi vnus ex filijs non fratrem, ſed alium extraneum hæredem inſtituerit, tunc frater ſuperſtes non repellet ſubſtitutum: quia teſtator hoc voluiſſe non præſumitur, ſed ſolum cenſetur voluiſſe conſeruare inter fratres ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, *vt poſt Bald. dicit Alex. in d. l. cum quidam, n. 4. & conſ. 167. num. 5. vol. 5. per tex. in l. qui duos, ff. de Vulg. & pup. & l. qui duos in prin. ff. de reb. dub.*
9 idem dicendum eſt, ſi frater ſuperſtes hæreditatem fratris prædefuncti repudiauit, *Ruin. conſ. 67. colum. 3. vol. 3. Corn. conſ. 283. col. penult. vol. 1. Curt. Iun. in l. pen. col. fin. C. de Im-*
10 *pub. & alij apud Gabr. vbi ſupra n. 17.* vel ſi aliqua ex cauſa ſuccedere non poterat frater ſuperſtes fratri præmortuo, vt quia erant ex diuerſis matribus, & ſuperuiuebat
11 mater fratris mortui, quæ præfertur fratri non vtrinque coniuncto, *iuxta auth. defuncto, C. ad ſenatuſconſ. Tertull. gloſſ. 2. in l. 1. ff. de iur. & fact. ignor.* tunc enim ſubſtitutus admittitur, *Alexand. d. conſil. 167. numer. 4. Iaſ. in d. l. pen. colum. 2. Cod. de Impub. Ruin. conſ. 36. col. fin. volum. 3. & alij, quos refert, & ſequitur Gabr. d. tit. de ſubſtit. concluſio. 3. num. 16.*

12 Hinc infert *Bald. in d. l. cum quidam n. 11.* quod ſi maritus, & vxor ſua bona poſt mortem donauerint monaſterio, vno defuncto, ſi ſuperſtes non poteſt prædefuncto ſuccedere, monaſterium ad ſucceſſionem præmorientis admittitur: cuius rei potiſſima ratio eſt, quia inter virum, & vxorem nulla eſt coniunctio quoad res donatas, & ideò vnuſquiſque intelligitur loqui diſcretiuè, *& ita tenent Paul. de Caſt. in l. Lucius §. Caio col. 1. ff. Ad Trebell. Alex. conſ. 167. col. fin. vol. 7. & alij apud Gabr. loco cit. concl. 4. n. 9.*

13 Si vero nulla ſuperſit perſona, quæ ex veriſimili mente teſtatoris ſubſtitutum excludat, tunc ſubſtitutus admittitur ad portionem vnius decedentis, in quo verificata ſit conditio ſubſtitutionis, *Bart. & alij in l. hæredes mei §*
14 *cum ita, ff. ad Trebell.* vnde duobus extraneis inſtitutis, ſubſtitutio facta operatur, vt ſtatim primo mortuo ſubſtitutus admittatur, *vt tradunt omnes in l. hæredes mei, § cum ita, ff. ad Trebell. latè Gabr. d. tit. de Subſtit. concluſ. 4.*
15 item facta ſubſtitutione impuberibus cum ea conditione, ſi vterque in pupillari ætate deceſſerit, vbi primus deceſſit pubes, & alter impubes, ſubſtitutus admitteretur ad ſucceſſionem, ſeu hæreditatem ſecundi morientis in pupillari ætate dummodo ex pubere præmortuo non extent filij, quia in tali caſu non dicitur extare perſona, quæ ſubſtitutum excludat ex præſumpta mente teſtatoris, *Bart. in d. l. hæredes mei, § cum ita n. 3. verſ. ſed hic extitit, Alexan. in d. l. cum quidam, n. 4. vbi etiam Bald. n. 2. Cod. de impub. & alijs ſubſtit. Gabr. qui alios refert loco cit. concluſ. 3. in fin.*
16 *& concl. 4. n. 12.* vbi dicit, quod ad hæreditatem vltimi admittitur ſubſtitutus, non autem ad hæreditatem primi decedentis, quia quoad primum, qui deceſſit in pubertate, ſubſtitutio euanuit, *l. in pupillari, ff. de Vulg. & pup. ſubſtit.* quod procedit, etiamſi primus deceſſerit in pupillari ætate: quia decedente poſtea ſecundo ſimiliter in pupillari ætate, non admittitur ſubſtitutus ad partem primi ex tacita mente defuncti, qui præſumitur voluiſſe Inter fratres conſeruare ius legitimæ ſucceſſionis, *Alexan. qui dicit, hoc eſſe mirum, in dicto leg. cum quidam, n. 8. in fin. C. de Impub. & alijs ſubſtit.*

17 Idem dicendum, quando illi, qui ſuperſunt, ſunt in eodem, vel pari gradu cum ſubſtituto: quia tunc etiam ſubſtitutus admittitur, cum non videatur excludi ex præſumpta mente defuncti, *Bart. in d. § cum ita n. 3. in fin. per dictum text. Alex. in dict. l. cum quidam, n. 4.*

18 Ob-

18 Obſeruat tamen *Dec.conſ.594.col.1.& ſeq. Aug.conſ.80. col.fin.Corn.conſ.283.col.pen.vol.quos refert & ſequitur Gabr.d.concluſio, 4.in fin.* quod talis interpretatio, vt ad portionem vltimi admittatur ſubſtitutus, quando non ſupereſt perſona, quæ ſubſtitutum excludat ex præſumpta mente defuncti fit in fauorem tantum deſcendentis à teſtatore, non autem alterius extranei, vel etiam tranſuerſalis.

19 Quæres, an ſubſtitutus filio, ſi ſine liberis in pupillari ætate deceſſerit, admittatur, vbi filius pubes deceſſit ſine liberis? Reſp. affirmatiuè: nam ſi teſtator voluiſſet ſolùm ſubſtituere filio decedenti intra ætatem pupillarem, ſuperflua eſſent illa verba; ſine liberis: nam qui decedit in pupillari ætate, ſecundum communem curſum naturæ decedit ſine liberis; Quare, nè ea verba *ſint liberis*, ſuperflua ſint dicendum eſt, teſtatorem voluiſſe ſubſtituere etiam poſt ætatem pupillarem in caſu deſcendentiæ ſine liberis, *Paul.Caſtren.conſ.43.n 2.lib.3.* vbi dicit, quod talis ſubſtitutio intra ætatem pupillarem eſt pupillaris, & poſtmodum fideicommiſſaria. *Capr.conſ.66.col.2.Dec.in l. generaliter, in princ.C.de Inſtit.& ſubſt. Ruin.conſ.103.nu. 23.lib.2.Rubens conſ.129. Ferron.in commentar.ad conſuet. Burdegal.lib.2.col.3. Pariſ.conſ.73.numer.15.libr.2. Nenizan.conſ.53.numer.2.& 3.& alij apud Menoch.libr.4.præſump.51.n.12.vbi de communi, Giouagnon.lib.1.conſ.19.n.8. & 15.& per tot.vbi dicit, hanc eſſe magis communem, & veram ſententiam.*

20 Quæres 2. an fideicommiſſum à matre relictum filio, & collatum in tempus mortis Patris, in cuius poteſtate tunc erat, debeatur ſtatim ac filius etiam viuente patre ſui iuris factus fuerit? Reſpon. affirmatiuè, attenta veriſimili mente matris, quæ ideo cenſetur appoſuiſſe conditionem mortis patris, vt hæreditas pertineret ad filios non autem ad patrem: quod pariter habet locum ſiue per mortem, ſiue per emancipationem filios efficiatur ſui iuris, *vt eſt textus in leg. mulier, & ibi DD. communiter ff. Ad Trebellian.* ex quo etiam deducitur, quod ſi teſtator legauit vxori centum fruenda toto tempore vitæ ſuæ, donec caſtè, & honeſtè vixerit & poſt eius mortem ſubſtituit Titium: ſtatim admitteretur ſubſtitutus, ſi mulier ad ſecunda vota tranſiret; quia paria ſunt, legatum finitum eſſe per mortem mulieris, per tranſitum ad ſecunda vota, quamuis teſtator alterum caſum tantùm conſiderauerit: credebat enim teſtator, vxorem non nubere, & ideò de morte loquutus fuit, *vt inquit Io: Andr. in add.ad ſpec.in tit.de Secun.nupt. Alex.conſ.100. num.6. lib.4. Decian.conſ.1.n.89.lib.1.& alij apud Menoch.libr.4. præſump.65.num.10.& præſumpt.185.num.31.vbi de communi, quinus adde Gratian.diſceptat.forenſ.cap.563. num. 16.& ſeq.* vbi *poſt Caſtrenſ.conſ.451.libr.1.* obſeruat, quod ſi teſtator legat per verba, *donec, vel quamdiu vxor vineret in vita viduili*, tunc ſub duplici conditione legatum reſoluitur, ſcilicet ſi legataria tranſiret ad ſecunda vota, item & cum moreretur: quibus caſibus legatum reddit ad hæredes viri; ſecus ſi de vita vxoris mentionem non fecerit, puta ſi dixerit, *donec ſe abſtinuerit conuolare ad ſecundas nuptias*: tunc enim legatum non reſoluitur niſi ſub vna conditione ſcilicet ſi tranſierit ad ſecunda vota: & per conſequens ſi ad ſecundas nuptias vxor non conuolauerit, legatum perpetuò remanebit penes heredes mulieris, quia poſt mortem cenſetur mulier permanere in eo ſtatu, in quo erat tempore mortis, *arg.text.in l.ambiguitatem, C.de vſufr.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata ſuper ætate facit ius quoad omnes: declaratur n.3.4.& 14.*
2 *Quid ſi ſententia lata fuerit ſuper libertate, filiatione, legitimitate, ciuilitate, origine, vel clericatu.*
3 *Quiſnam dicatur legitimus contradictor.*
4 *Quando probetur fraus, vel colluſio.*
5 *An tertius, cui ſententia nocet quoad plenum præiudicium, executionem dictæ ſententiæ impedire poſſit.*
6 *Appellandi tempus tertio non currit, niſi à die prolationis ſententiæ.*
7 *Sententia nocet tertio, ſi fuit citatus.*
8 *Quando duo, vel plures ex eadem, vel diuerſa cauſa pro portionibus ius habent, ſententia aduerſus vnum lata, non præiudicat alteri.*
9 *Quid ſi haberent ius in ſolidum.*
10 *Quando defectus ſemel ab vno oppoſitus ad infringendum electionem non poſſit amplius ab alio opponi.*
11 *In indiuiduis ſententia lata pro vno, vel contra vnum ex conſortibus prodeſt, vel nocet alteri, declaratur n.12. limitatur n. 13.*
14 *Quando ſententia ſuper ſtatu latu in contumaciam contradictoris, præiudicet alijs.*
15 *Quando ſententia contra contumacem non præſumatur lata in contumaciam.*
16 *Intra quod tempus de cauſa ſtatus quæri poſſit.*
17 *Qui non eſt filius, nunquam præſcribere poteſt filiationem.*
18 *An de ſtatu ſeruili quæri poſſit poſt mortem, & intra quod tempus.*
19 *An præſcriptum ſit tempus, in quo opponi poſſit de illegitimitate.*
10 *Naturalis, vel ſpurius nulliter legitimatus ſpatio 30. annorum hæreditatem paternam præſcribit.*

CAP. XVIII.

An ſententia lata ſuper ætate faciat ius quoad omnes.

1 RESp. affirmatiuè, *l.de ætate, vbi omnes ff.de minor* vnde ſententiam huiuſmodi fidem facere in alio iudicio, reſpectu ætatis illius temporis, quo ſententia lata fuit, *dixit Bart.in d.l.de ætate, n.17.Menoch.lib.2.præſump.50.*
2 *n.42.Gratian.diſcep.forenſ.cap.155.n.12.* Idem dicendum, ſi lata fuerit ſententia ſuper libertate, filiatione legitimitate, ciuilitate origine, vel clericatu: quia vbi tractatur de conditione perſonæ, ſententia afficiens perſonam, facit ius quoad omnes, *gloſſ. in cap.quamuis, ver. res inter alios, de ſenten.& re iud.Bald.in l.ingenuum, n.6.ff.de ſtat. homin.Alexan in l.ſæpè n.62.ff.de re Iud.Cancer.lib.2.cap.*
3 *16.n 48.* quod intellige, dummodo ſententia lata fuerit cum legitimo contradictore, & nulla adſit colluſio, vel fraus, *Bart in d.l.ingenuum, Greg.deciſ.488.n.10. Add.ad Burat.deciſ.358.nu.10. Gonz.ad Reg.8.Cancell.gloſſ.9. ſ.1. n.86.Peregr.de fideicomm.art.53.n 44.* vbi etiam dicit, legitimum contradictorem eſſe, qui in cauſa principali habet intereſſe.

4 Secus eſſet, ſi lata fuerit contra abſentem, & non comparentem: neceſſe enim eſt, quod cauſa defendatur, vt ſententia lata ſuper ſtatu faciat ius quoad omnes, *vt poſt Conar.pract.qq.cap.13.n.5.Alexan.in d.l.ſæpè, n.60.& 78. dixit Rot. in Britonorien. Iuriſpatronatus 20. Decembris, 1610.coram Vbaldo, & coram Card.Canaler. deciſ.250.nu. 5.Cancer.vbi ſup.n.115.& ſeq.* vbi addit, quod probabitur fraus ſeu colluſio eo ipſo, quod victus non curauit iura ſua deducere, aut exhibere, *vt notat etiam Surd.de Alim. tit.9.n.32.& ſeq.*

5 Obſerua tamen, quod vbi ſententia nocet tertio quoad plenum præiudicium, tertius executionem dictæ ſententiæ aliter impedire non poteſt, quàm ab ea appellando, vel de nullitate ſententiæ dicendo, *Conar. in pract.*
6 *cap.15.n.2.& cap.16.circa princip.quem refert, & ſequitur Cancer.d.lib.2.c.16.n.54.* ſubdens *n. 55.* quod ſi ſententia tranſierit in iudicatum contra victum, poteſt tertius adhuc ab ea appellare; quia appellandi tempus tertio non currit, niſi à die prolationis ſententiæ, *vt obſeruat etiam Alex.in d.l.ſæpè, n.82.ff.de re Iud.* vbi etiam di-
7 cit, quod licèt ſententia de ſui natura non faciat ius quoad alios, nocebit tamen tertio, ſi fuit citatus, *per l.ſi deſerta, C. ſi propt.publ.penſit.*

8 Obſerua 2. quod quando duo, vel plures ex eadem, vel diuer-

diuerſa cauſa pro portionibus ius habent , ſententia ad-
uerſus vnum pro iure ſuo lata, non præiudicat alteri, *Bal.*
in l.2.C.quibus res iud.non noc. Abb.in c.quamuis , col.6.ex-
tr.de re iud. Lofred.conſ.10.n.4.& alij apud Peregr.de fidei-
9 *com.art.53 n.40.* vbi exemplificat in duobus cohæredibus,
vel collegatarijs; Vnde ſi quis ageret contra vnum poſſeſ-
ſorem partis hæreditatis , ſententia non præiudicabit poſ-
ſeſſori alterius partis, qui in iudicio citatus non fuit, *Ale-*
xand in dict.l.ſæpè, numer.60. Cancer dict.libr.2.capitul.
16.numer.53. ſecus eſſet , vbi duo , vel plures haberent
ius in ſolidum : tunc enim ſi alter eorum agat , ſententia
contra eum lata , quæ in iudicatum tranſierit perimit ius
aliorum : quia de eadem re , & cauſa non niſi ſemel quę-
ri pot. ſt , *vt rectè ſubdit idem Peregrin. loco dict. articul.*
53.numer.41. vbi etiam exemplificat in actionibus po-
10 pularibus , vel quaſi popularibus , Vnde quando propo-
nitur contra electum ad dignitatem aliquis defectus ad
infringendam electionem, lata ſemel ſententia contra op-
ponentem, quæ in iudicatum tranſierit , non poterit alius
eumdem defectum amplius opponere , *vt poſt gloſſ. in cap.*
cum dilectus ver. iudicatum de elect. & Innoc.in capitul. ſu-
per his de Accuſat. docet Alexan.in d.l.ſæpè, numer.33 ff.de
re iud.

11 Similiter in indiuiduis , quales ſunt ſeruitutes, ſenten-
tia lata pro vno , vel contra vnum ex conſortibus, pro-
deſt, vel nocet alij, *iuxta gloſſ. communiter receptam in l.qui*
aliena, ſ.fin.in ver.prædio, ff.de negot.geſt. & hęc eſt verior
opinio per textum *l.ſi de communi ff.de ſeruit.vendic.* quod
quidem procedit in ſeruitute iam conſtituta , *prout loqui-*
12 *tur textus in d.l., ſi de communis* ; non autem in ſeruitute
13 conſtituenda, hoc enim caſu ſententia lata cum vno nec
prodeſt, nec nocet alteri, *Burt.in l.2.ſ.ex his, num.14.ff.de*
verb.oblig.quem ſequitur Alex.in d.l.ſæpè , num.48.& alij
communiter.

14 Obſerua 3. quod ſententia ſuper ſtatu, ſi lata fuerit cum
magna cauſæ cognitione in contumaciam contradicto-
ris, omnibus præiudicat , *Alex.in d.l.ſæpè, n.79.poſt Bald.*
15 *in l.3.n.11.C.Quib.res iud.non noc.* vbi dicit, quod contra
contumacem non præſumitur ſententia lata in contuma-
ciam, ſi ex actis appateat de pleniſſima probatione , vel ſi
ille fuit abſens ex iuſta, & probabili cauſa .

16 Obſerua 4. quod de cauſa ſtatus aliquando intra de
cennium tantùm, aliquando etiam poſt decennium quæri
poteſt : nam emancipatio , & adoptio non legitimè fa-
cta decem annis præſcribitur , vt impugnari vltra non
poſſit, *l.poſt mortem, ff.de Adopt.l.1.Cod.de Patr.pot.* de in-
ualiditate verò legitimationis, vti factæ à non habente au-
ctoritatem, ſemper opponi poteſt, *Bald.in leg.nullo num.5.*
Cod.de rei vendic. Barbat.conſ.27.col.vltim. vol.1. Balb.de
Præſcrip.in 1.par.6.p.princip.num.53.& alij apud Peregr.
17 *de fideicomm.art.23.à n.88. vſque ad fin.* vbi etiam dicit,
quod is, qui non eſt filius , nunquam præſcribere poteſt fi-
liationem .

18 Item de ſtatu ſerui quæri etiam poſt mortem poteſt ,
ſed intra quinquennium à die mortis computandum , *tot.*
19 *tit. C.ne de ſtat.defunct.poſt quinquen.quærat.* ſimiliter de
illegitimitate videlicet quod quis natus non fuerit ex le-
gitimis parentibus , opponi etiam poteſt poſt eius deceſ-
ſum, *cap.cauſam, 7. Qui fil.ſint legit.* etiam poſt quinquen-
nium *ſecundùm Abb.& Anton.de Butr.in cap.peruenit, ex-*
tr. Qui fil.ſint legit.quos refert, & ſequitur Honded.conſ.87.
num.57. quod proculdubio procedit, vbi agitur de illegi-
timitate filiorum viuentium , quia in hoc caſu non ob-
ſtat titulus prædictus, *Ne de ſtat.defunct.vt ſubdit Honded.*
loco cit.

20 Addit *Bald.in d.l.nullo, n.4. Capol.in l.nemo nu.10.ff.de*
Vſucap.pro leg.& alij apud Peregr d.art.23.n.94. quod na-
turalis , vel ſpurius nulliter legitimatus ſpatio 30. anno-
rum hæreditatem paternam præſcriberet : quemadmo-
dum huiuſmodi temporis præſidio tutus eſſet, nulla acce-
dente legitimatione, *iuxta l.ſicut, & l.omnes, C.de præſcrip.*
30. ann.

SVMMARIVM.

1 *Maritus immobilia in continenti , mobilia verò intra annum vxori , ſiue eius hæredibus ſoluto matrimonio reſtituere debet : limitatur n.4.5.6.7.9.10.& 13.*

2 *An maritus , ſeu eius hæres cauere debeat cum fideiuſſione de reſtituenda dote elapſo anno .*

3 *Quid ſi maritus, ſeu eius hæres non ſatis dederit .*

4 *Quando maritus dotem purè legauit , dilatio legalis cenſetur ſublata .*

5 *Hæredes mariti ſtatim non expectata anni dilatione poſſunt cogi ad reſtituendas res mobiles in quarum retentione nullum commodum prætendere poſſunt .*

6 *Quando bona immobilia data ſunt in dotem æſtimata , non tenetur maritus ad reſtitutionem rei æſtimatæ , ſed tantùm ad pretium .*

7 *Et an pretium huiuſmodi ſtatim , vel potius intra annum reſtituere debeat .*

8 *Pecunia ex immobilibus redacta , vel quæ parata eſt ad prædia emendu, inter mobilia computatur .*

9 *Si vendita fuerit res immobilis dotalis , pecunia inde redacta intra annum reſtituenda eſt .*

10 *Dos, quæ à principio conſtituta eſt in pecunia numerata, ſi poſtea conuerſa fuerit in corpora hæreditaria , in continenti reſtitui debet .*

11 *Pecunia in montibus vel cenſibus collata , inter immobilia computatur .*

12 *An, & quando Maritus, qui in dotem accepit res mobiles, teneatur ad æſtimationem huiuſmodi rerum, & n.53.*

13 *Maritus tenetur ſtatim reſtituere bona immobilia æſtimata, vbi conſtat, æſtimationem fuiſſe factam ad alium effectum, quam inducendæ venditionis .*

14 *Quando æſtimatio non præſumatur facta ad effectum inducendæ venditionis .*

15 *Maritus non tenetur ad reſtitutionem dotis , niſi in quantum facere poteſt, & quomodo id intelligatur .*

16 *An huiuſmodi priuilegium competat Socero , qui dotem recepit .*

17 *An Maritus , & communes filij pro reſtitutione dotis carcerari poſſint .*

18 *Et an frater ad alterius fratris inſtantiã carcerari poſſit .*

19 *Quando maritus gaudeat dicto priuilegio , nè teneatur, niſi in quantum facere poteſt .*

20 *An maritus poſſit prædicto priuilegio renuntiare, & num. 21.& 22.*

23 *An prædicto priuilegio cenſeatur renunclatum per obligationem cameralem .*

24 *In quibus caſibus maritus tale priuilegium amittat , & n. 25.26.27.28.29.30.31.& 32.*

33 *An maritus iuſtè percipere poſſit fructus dotis in anno , in quo contingit diuortium .*

34 *An maritus , qui non exegit totam dotem viuente vxore, poſſit ea mortua reſiduum exigere , ſi non habet vnde viuat .*

35 *Fructus dotis per viduam poſt annum luctus percepti cedunt in extinctionem dotis : limitatur n.36.*

37 *Bona acquiſita per vxorem tam conſtante matrimonio , quàm eo ſoluto intra tamen annum luctus , præſumuntur prouenuiſſe ex bonis viri : limitatur n.38.*

39 *Quid requiratur , vt renunciatio hypothecæ per vxorem facta valeat .*

40 *Annuli ſponſalitij cedunt commodo vxoris .*

41 *Quid ſi annulus eſſet alienus , & facto matrimonio maritus illius loco alium daret .*

24 *Veſtes feſtiuæ , & alia ornamenta pretioſa, facta conſtante matrimonio à marito , ad ipſum maritum, ſeu eius hæredem ſpectant, veſtes verò, & cętera ornamenta quotidiana ad vxorem .*

43 *An donatio veſtium feſtiuarum ſubſtineatur in vita mariti, & n.45.*

44 *Et an valeat donatio aliarum rerum, quę fit honoris cauſa.*

46 *Et an ex huiuſmodi donatione detrahatur falcidia , ſicut de legatis .*

47 *Quando donatio facta inter coniuges, morte confirmetur.*
48 *An donatio facta à Socero, confirmetur morte Soceri.*
49 *Quando veſtes, & alia ornamenta facta à Patre pro filio accipiente vxorem, conferenda ſint in diuiſione bonorum poſt mortem Patris.*
50 *Quæ veſtes, cenſeantur quotidianæ, & quæ feſtiuæ.*
51 *Ad quem ſpectent gemmę, veſtes, & alia ornamenta, quę à ſponſo mittuntur ſponſę ante celebratum matrimonium, & n.52.*
52 *An inter ſponſos donatio valeat.*
53 *An ea, quę vſu conſumuntur reſtitui debeant.*
54 *Et an hęres grauatus ad huiuſmodi rerum reſtitutionem teneatur.*
55 *Iocalia donata ſponſę à conſanguineis viri, acquiruntur vxori, non marito.*
56 *Filiusfam. quicquid acquirit acquirit Patri.*
57 *An maritus, qui legauit veſtes vxori, cenſeatur legaſſe etiam pretioſas, & feſtiuas.*
58 *Ad quid teneatur hęres, ſi teſtator ei mandauit, vt veſtiat vxorem.*
59 *Quomodo diuidendi ſunt fructus inter maritum, & vxorem ſoluto matrimonio.*
60 *Quid ſi res dotales fuerunt ęſtimatę.*
61 *Quando bona Patris tacitè obligentur pro reſtitutione dotis à filio receptę, & n.62. & ſeq.*
63 *An Pater obligetur pro dicta reſtitutione, ſimpliciter conſentiendo matrimonio per filium contrahendo, vel contracto.*
65 *Pater tenetur bona ſua pro dotis reſtitutione obligare.*
66 *Quid ſi filius receperit dotem Patre pręſente, vel nudum conſenſum præſtante.*
67 *An, ſi dos ſoluatur Socero pręſente filio, bona filij cenſeantur obligata.*
68 *Quando ſolus filius teneatur ad reſtitutionem dotis.*
69 *Si Pater, & filius fateantur recepiſſe dotem pręſumitur, eos recepiſſe pro dimidia, & vnuſquiſque pro ſua portione tenetur contrarium, n.72.*
70 *Quid ſi ſolus Pater adminiſtrat, vel ſolus filius.*
71 *In dubio pręſumitur Pater adminiſtrare bona filij.*
73 *Quando dos ſoluitur filio iuſſu Patris, Pater inſolidum tenetur.*
74 *Pretium rei dotalis venditę ad manus mariti perueniſſe pręſumitur, etiamſi vxor ſimul, & maritus confiteantur pretium huiuſmodi habuiſſe.*
75 *Cui dos ſoluenda ſit, ſi tam filius, quàm Pater vult eam recipere.*

CAP XIX.

Quod tempus detur marito, ſeu eius hęredibus ad reſtituendam dotem ſoluto matrimonio.

1 RESP. quod mobilia intra annum reſtitui debent, immobilia verò in continenti, *l. vn. § exactio, C. de rei vxor. action.*

2 Tenetur autem maritus, ſeu eius hæres cauere cum fideiuſſione de reſtituenda dote elapſu anno: quia cum ea dilatio marito conceſſa ſit miſerationis, vel humanitatis cauſa, ideò fideiuſſio etiam non promiſſa pręſtatur, *Franch. deciſion. 218. quem refert, & ſequitur Fenzon. ad Statut. Vrb. lib. 1. c. 133. num. 3. & 4. Cancer. var. p. 1. c. 9. n. 2.* vbi ad-
3 dit, quod ſi maritus non ſatisdederit, cogitur ad reſtituendam ſtatim dotem, *iuxta l. ſi conſtante, §. quoties, § ſolut. matrim.*

4 Hæc tamen concluſio limitatur primò quando maritus dotem purè legauit: quia tunc dilatio legalis cenſetur ſublata; & ideò dos ſtatim peti poteſt, etiamſi conſiſtat in rebus mobilibus, *l. 1. vbi Doctores, ff. de Dot. pręleg. Surd. de Alimen. tit. 7. quęſt. 22. num. 13. Cancer. var. p. 1. c. 9. n. 99.*
5 vbi *num.* 100. addit, quod hæredes mariti ſtatim non expectata anni dilatione poſſunt cogi ad reſtituendas res mobiles, in quarum retentione nullum poſſunt prætendere commodum, *Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 3. par. 11. n. 7.*

6 Limitatur 2. vbi bona immobilia data fuerint in dotem æſtimata: tunc enim, ſicut non tenetur maritus ad reſtitutionem rei æſtimatæ, ſed tantum ad pretium, *l. cum*
7 *dotem C. de de Iur. dot.* ità non ſtatim, ſed intra annum pretium huiuſmodi reſtituere debet, *iuxta textum in d. l. vn. § exactio, C. de rei vxor. act. ità Rolan. conſ. 92. nu. 9. vol. 2.*
8 *& alij apud Fenzon loco cit. num. 23. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod pecunia ex immobilibus redacta inter mobilia computatur, ſicuti & ea quæ parata fuiſſet ad prædia emenda, *& ita etiam tenent alij Doctores apud Genuenſ. in Prax. Archiep. c. 60. n. 13.*

9 Ex quo infert *idem Fenzon. vbi ſupra, num. 9. & ſequent.* quod ſi vendita ſit res immobilis dotalis, pecunia inde redacta non erit ſtatim reſtituenda, ſed intra annum, *per textum in l. cum in fundo, vbi gl. in verſ. ſtatuto tempore, ff. de*
10 *Iur. dot. & eſt communis opinio* è contra verò dos, quæ à principio conſtituta eſt in pecunia numerata, ſi poſtea conuerſa fuerit in corpora hæreditaria, poteſt incontinenti exigi ſoluto matrimonio, *Fontan. de Pact. nup. clauſ. 7. gl. 3. p. 11. nu. 9. per tex. in l. ità conſtante, 27. cum l. ſeq. ff. de iur. dot.*

11 Secus dicendum eſt de pecunia fructifera, qualis eſt pecunia in montibus, vel cenſibus collocata: hæc enim inter immobilia computanda eſt, *clem. exiui, §. cumque annui reditus, de verb. ſign.*

12 Notandum eſt autem, quod ſi maritus in dotem acceperit mobilia æſtimata, puta pannos, veſtes, animalia, & ſimilia, ſemper tenebitur ad æſtimationem huiuſmodi rerum, etiamſi vſu, & tempore deteriora effecta ſint: ſecus ſi mobilia non fuerunt ęſtimata, *l. ęſtimata, ff. ſolut. matrimon. l. plerumque, ff. de Iur. dot.*

13 Notandum 2. quod maritus teneretur ſtatim reſtituere bona immobilia æſtimata, quando appareret, æſtimationem fuiſſe factam ad alium effectum, quam inducendæ venditionis, puta ad cognoſcendum valorem, *vt poſt Iaſ. in l. ex conuentione ſub numer. 2. Cod. de pact. Couar. pract. qq. cap. 28. ſub numer. 2. & alios dixit Rot. coram Gregor. deciſio. 573. numer. 5. & in Spoletana bonorum 6. Aprilis 1601. coram Penia, & in Romana reſtitutionis dotis 10. Martij 1608. coram eodem, prout refert Beltramin. ad Gre-*
14 *gor. d. deciſio. 573. num. 16.* vbi etiam notat, quod hoc maximè colligeretur ex eo, ſi conuentum eſſet, quod reſtitueretur dos in iiſdem rebus, ſiue corporibus; immò ſi æſtimatio facta fuerit ex interuallo poſt conſtitutam dotem, illa non faceret emptionem: quia æſtimatio ad effectum inducendæ venditionis debet fieri de tempore conſtitutionis dotis, aut paulo poſt, *vt tradunt DD. in d. l. ex conuentione, Barbat. conſ. 19. col. fin. vol. 4. Soc. Iun. conſ. 41. n. 14. lib. 1. & alij quos refert & ſequitur Rota deciſ. 30. numer. 5. & 6. apud Pacif. de ſalu. interd.* idem dicendum, quando æſtimatio non eſt facta condigno pretio, quia neque tunc faceret venditionem, *Bald. in d. l. ex conuentione, n. 1. C. de Pact. Greg. deciſ. 194. nn. 20. & ſeq.* ſubdens, quod hoc eſt probandum, quia in dubio pretium præſumitur iuſtum.

15 Notandum 3. quod maritus non tenetur ad reſtitutionem dotis, niſi in quantum facere poteſt: & ideò dimitti ſibi debet, quantum ſufficiat pro alimentis, *l. maritum, cum ſeq. ff. ſol. matrimon.* ſiue perſonalis, ſiue realis actio contra maritum intentetur: vtroque enim caſu militat ratio miſerationis, & reuerentiæ, propter quam huiuſmodi beneficium inductum fuit, *vt d. Ceuall. in Spec. opin. commun. con. comm. q. 230. Surd. de Alim. tit. 1. q. 78. n. 40.* vnde ſi maritus tota dote indiget ad decenter viuendum, tota dos ei relinquitur; ſi pars illius ſufficit, pars tantum relinquitur, & reliquum reſtituitur, *Fontan. de pact. nupt. clauſ. 7. gl. 3. p.*
16 *11. n. 80. & ſeq.* vbi idem dicit in Socero, quando ipſe dotem recepit.

17 Vnde non poſſet maritus, neque communis filij in tali
18 caſu carcerari, *latè Theſaur. deciſ. 119.* vbi etiam dicit, quod frater ad alterius fratri inſtantiam carcerari non poteſt, licèt poſſit in ſolidum conueniri, *Ferentill. ad Burat. deciſ. 20.*

dec.20.n.9. & alij apud Vrſell.concl.152. in ver. Aſſecura. dot.à n.78.

19 Prædictum autem priuilegium non tantum competit marito contra vxorem viuentem, puta ſi vxor virum vergentem ad inopiam cogat ad reſtitutionem dotis *iuxta tex.in l.ſi conſtante,ff ſol.matr.& l.maritum, iuncta gloſſ.in ver.fa. ere poteſt,ff.eod.tit.* in quibus terminis loquitur *Vrſell. loco cit.* ſed etiam quando hæres vxoris defunctæ agit contra maritum,*l.ſi poſt diuortium,ff.eod.tit.ſol.matrim.vbi DD.Fontanell.de Pact.nup.clauſ.7gl.3.p.11.n.89.vbi citat Maſtrill.dec.93.n.9.*

20 An verò huiuſmodi priuilegio poſſit maritus renunciare,negat *Giurb.dec.45.n.13.Ric.in collect.dec.227.p.1.* quia talis renunciatio eſſet contra bonos mores,nempè contra reuerentiam, quæ marito exhibenda eſt ab vxore : quod procedit,etiamſi maritus dicto priuilegio cum iuramento renuntiauerit : non enim valida eſſet talis renuntiatio, quia iuramentum non obligat contra bonos mores, *l. alia,§ aleganter,vbi Bart.ff.ſol.matr.*

21 Hoc tamen intelligendum eſt pro tempore, quo durat matrimonium : tunc enim tali beneficio renuntiari non poteſt,quia durat ius reuerentiale,quod non poteſt remitti ; ſecus eſſet pro eo tempore, quo matrimonium iam ſolutum fuerit,quia tunc ceſſat ratio reuerentiæ,*Bart.& alij communiter in l.alia § eleganter,ff.ſol.matr.Surd.de alim. tit.1.q.78.n.48.& ſeq.& ità etiam ſenſit Fontanell.de Pact. nupt.clauſ.7gl.3.p.11.n.64.& ſeq.*

22 Requiritur tamen expreſſa renuntiatio,ità,vt non ſufficeret generalis, *Ricc.in collect.dec.231.Vrſil ad Aſſl.deciſio. 308.n.21.Giurb.deciſ.45.n.14.& ſeq.Surd.ibid.n.50.& ſeq.*

23 *quibus adde Rot.dec.594.p.4.tom.3.Recent.* vbi quod dicto priuilegio non cenſetur renunciatum per obligationem cameralem.

24 Sunt autem multi caſus, in quibus maritus tale priuilegium amittit,& primò ſi tranſiret ad ſecunda vota,*ſecundùm Cancer.var.q.1.cap.9.n.114.*quia per tranſitum ad ſecundas nuptias dicitur iniuria afficere vxorem, *§ quę verò,& ibi gloſſ.in ver.& defuncti,in Auth.de Nupt.* contrarium tamen verius videtur, *& ità tenet Hoſt.in tit. de ſecund.nupt.§ quare, col.2.verſic.ſic vidiſti Ro conſ.182. Azor.in Sum.in tit.de Sec.nup.in princ. Ang.in §. quia verò in Auth. de non eligend.ſecund. nub. & in §. ſi verò expectet,in auth.de nup.& alij apud Gabr.commun. concl.lib.3. tit.de ſecund.nupt.concluſ.5.n.6.* vbi dicit, quod viro nulla pœna imponitur etiam per iuris ciuilis diſpoſitionem, licet ſtatim nubat.

25 Secundò non gauderet dicto beneficio, quando dos reſtituenda eſt extraneo: in hoc enim non militat ratio maritalis reuerentię ob quam priuilegium,prędictum fuit introductum, *vt deciſum refert Ric. in Collect.dec.227.par.1. Fontan.de Pact nup.clauſ.7gl.3.par.11.n.88.vbi citat Philip Paſcal.de vir pat.poteſt.p.2.c.9.num.29. Mar. Giurb.in conſue.Senat.Meſſan.c.13gl.6.p.1.n.49.*

26 Tertiò, vbi maritus nuberet retenta magna dote,ità; vt in eo ceſſet inopia,& paupertas,quia tunc prædictum priuilegium non haberet locum,*Ferrer.in 3.par.obſeru.c.62. quem refert,& ſequitur Fontanel.d.clauſ.7.gl.3.p.11.n.76. vbi etiam teſtatur, ità fuiſſe deciſum in Regia audientia Principatus Cataloniæ.*

27 Quartò maritus priuatur dicto priuilegio, ſi dolo fecit, quominus poſſet dotem ſoluere, vel ſi eius culpa res dota-

28 les interijſſent,*l.etiam,§.1 ff.ſol.matrimon.* vel ſi vxor ipſa

29 etiam egeret,& non haberet, vnde viueret : quia in pari cauſa neceſſitatis præfertur mulier *arg.l.aſſiduis, §. exceptis, Cod. qui pot.in pign.hab.ità Iacob.de Aret.in l.ſi maritus ff.ſol.matrimon.Bar.in l.Maritum, verſus fin.vbi etiam Alex.col.3.n.1.ff.eod.tit.Bald.in l.2 Cod.quod cum eo &c & alij apud Surd de Alim.tit.1.quæſt.78.num.26 & ſeq.* vbi etiam alios caſus enumerat, in quibus maritus amittit dictum priuilegium,*& tit.8. priuil.84. & hæc eſt magis communis opinio.*

30 Quintò ſi Maritus abſque allegatione dicti priuilegij, totam dotem reſtituit, non poteſt amplius vti huiuſmodi priuilegio : quia beneficium,nè egeat,non parit actionem ad agendum, ſed exceptionem ad retinendum, *vt dicit Petr.Barboſ.in d.l.maritum, num.35.quem refert & ſequitur Fontanel.loco cit.n.86.*

31 Sextò dictum beneficium, nè egeat,non competit viris, qui ex artificio viuere poſſunt, *latè Fontan.d.p.7.gloſſ.3.p. 11.n.42.& ſeq.vbi citat Barboſ.in d.l.Maritum, n.139.& ſeq.ff.de ſol.matr.Coſt.remed.ſubſid.28.n.7.Viu.dec.527.n.8. lib.4.Maſcar.concl.1154.n.36.*

32 An verò Maritus prædictum priuilegium amittat, ſi in legem matrimonij commiſerit propter ſæuitiam ingratitudinem,& ſimilia ? Reſp.affirmatiuè,quia ſicut non tenet renunciatio expreſsè,cum ſit contra bonos mores, ità nec tacitè,delinquendo in legem,*vt poſt Franc.deciſ.164.nu.3. Barboſ.loco cit.n.43.& ſeq.dixit Rot.dec.594.n.13.& ſeq.p. 4.tom.3.in Recen.*

33 Notandum 4. quod maritus iuſtè percipere poteſt fructus dotis in anno, in quo contingit diuortium, cum durauerit matrimonium,pro aliqua parte anni,& ſic attento initio anni,licitè dicitur fructus percipere, *arg.l.vn. Cod. de vſucap.transform.Gratian.diſcept.forenſ.c.427.n.26.vbi citat Barboſ.in l.diuortio, § ob donationes,n.20.ff.ſolut.matrimon.Soc.Iun.in l.ſtipulationes non diuiduntur,n.199. de verb.oblig.* quod intellige iuxta ea,quæ infra dicemus,*nu. 59.& 60.*

34 Notandum 5. quod ſi maritus non exegerit totam dotem antequam vxor decederet, non poſſet ea mortua reſiduum dotis exigere ſub prætextu, quod non habeat vnde viuat,quia beneficium,nè egeat,non parit actionem agendum,ſed exceptionem ad retinendum,vt ſupra diximus *& ità deciſum refert Fontanell.de Pact.Nupt.clauſ.7gl.3.par. 11.n.87.*

35 Notandum 6. quod regulariter fructus dotis per viduam poſt annum luctus percepti, cedunt in extinctionem dotis. *Bart.in leg.in inſulam,§ vſuras,num.3.ff ſolut. matrim.Rimin.Iun.conſ.399.num.40. Cephal.conſ.133. numer.130.lib.1.& alij quos refert, & ſequitur Honded.con-*

36 *ſil.56.numer.8.lib.2.& eſt communis opiniò,* niſi concurreret longæua præſtatio per ſpatium 30. annorum tunc enim præſumitur,præceſſiſſe omnia requiſita ad effectum conſequendi dictos fructus, *Dec.in l.ſi certis annis n.14.& ſeq.Cod.de Pact.Gabr.commun.concluſ.tit.de Præſump. concluſ.1.num.18.cum ſeq.Menoch.de prẹſump.lib.3.præſumpt. 131.n.58.verſ.tertium eſt Rota dec.173.n.9.& 10.p.4.tom. 2. Recent.*

37 Notandum 7. quod pecuniæ, & alia bona acquiſita per vxorem ſoluto matrimonio intra annum luctus, præſumuntur prouenisſe ex boni viri : quemadmodum bona per eam acquiſita conſtante matrimonio præſumuntur à viro, vel ex eius bonis prouenisſe *l.etiam verſ. nec eſt*

38 *ignotum C.de Donat.int.vir.& vxor.*niſi fortè mulier haberet bona propria : quia tunc ceſſaret dicta præſumptio, *Crauet.conſ.61.n.7.Gabr.de Præſumpt.concl.15.n.12. Menoch.in tract.de Præſumpt.lib.3.præſump.51.nu.32. Ciriac. contr.40.n.9.*

39 Notandum 8. quod,vt renuntiatio hypothecæ per vxorem facta valeat, non ſufficit, quod alia bona ſupereſſent tempore renunciationis, ſed requiritur etiam quod alia bona exiſtant tempore reſtitutionis dotis : aliàs poteſt mulier habere regreſſum ad ius hypothecę ſemel renunciatum,iuxta opinionem *Ioan.de Imo.in cap.peruenit in 4. colum.de empt.& vend.quam vti æquiorem fauore dotis ſequitur Afflict. deciſio.* 313. quod procedit etiamſi renunciatio mulieris eſſet iurata, quia, hoc caſu iuramentum non obſtabit, *vt poſt Pariſ.conſ 75.numer.16.& 17.lib.3. notat.Gratian.diſcep.for.c.723.nu.20. & ſeq.vbi dicit, quod iſta opinio eſt verior, & approbata tam de iure canonico, quàm ciuili.*

40 Notandum 9. quod annuli ſponſalitij, etiam magni valoris,qui dantur in Eccleſia, vel alio loco tempore benedictionis,vel deſponſationis, non ſunt marito,ſeu eius hęredibus reſtituendi,ſed cedunt cõmodo vxoris,ſiue dati fuerint ante contractum matrimonium,ſiue poſt illud cõtractum: cum enim annuli neceſſarij hodiè ſint ad matrimonium contrahendum,inſpecta conſuetudine non con-

tinentur nomine donationis , ſed habentur pro impenſa
debita, & ad matrimonium neceſſaria , l.ſi quis pro vxo-
re ff.de Dona.int.vir & vx.ità Rom.conſ.146 num.2.Nat.
conſ.317.n.3.Lup.in Rub.de Donat.int.vir.& vxor.§.4.n.
2.& alij, quos refert , & ſequitur Surd.deciſ.166.n.1. vbi
41 dicit, quod ſi annullus eſſet alienus , & facto iam matri-
monio maritus illius loco alium daret , ille nouiter datus
eſſet vxoris:quia non eſt donatio noua,ſed iam factæ con-
firmatio,per tex.in l.ſi donatæ res,§.1.ff.de Donat.int.vir.
& vxor.
42 Notandum 10. quod veſtes feſtiuæ , ac cœtera orna-
menta , & iocalia pretioſa facta conſtante matrimonio à
marito,ſiue à Socero,pertinent ad maritum,ſiue illius hæ-
redes,quia facta videntur ad effectum,vt ornatior incedat
vxor,arg.l.ſed ſi vir ex lana,ff.de Don.int.vir.& vx.veſtes
verò , & alia ornamenta quotidiana ad vxorem ſpectant
mortuo marito; hæc enim cenſentur donata tanquam pars
alimentorum, l.ex annuo,ff.eod.l.id veſtimentum,ff.de Pe-
cul.& ità tenet Bart.in l.penult.§.1.n.3.ff.ſol.matr.Afflict.
dec.315.n.2.& ſeq.& eſt communis opinio teſte Surd. loco
43 cit.n.4.& ſeq. vbi addit , quod etiam veſtium feſtiuarum
44 donatio ſubſtinetur in vita mariti , ſicut valet donatio
aliarum rerum,quæ fit honoris cauſa,per textum in l.quod
adipiſcendæ,& l.nuper ex indulgentia,ff.de Donat.int.vir.
45 & vx. quod intellige, vt confirmetur ea donatio morte,
mariti,niſi reuocetur, iux.tex.in l.donationes,quas paren-
tes,C.eod.tit.& notant DD.apud Surd vbi ſupr.n.10. quia
46 inter virum,& vxorem donatio prohibita eſt,l.1.ff.eod tit.
vnde talis donatio ſubſtinetur in vim relicti potius, quàm
in vim contractus, ac de illa detrahitur falcidia , ſicut de
legatis Cæpol.conſ.ciuil.8.n.3.Corn.conſ.124.lib.4. Paul.de
Caſtr.conſ.138.n.1.lib.1.Pariſ.conſ.128.n.8 lib.1.Didac.in
rub.de Teſtam.in 3.p.n.3.Clar.in §.donatio q.9.verſ.ſcias
47 autem , vbi ſubdit,quod ad hoc requiritur traditio vera,
vel ſaltem ficta, & ſic aliquid, quod fugatur vice traditio-
nis,aliàs ſi interueniſſet ſola promiſſio , non confirmare-
tur morte, l.Papinianus,vbi Bart.& alij,ff.eod.tit.de Don.
int.vir.& vx..
48 Addunt alij, quod ſi donatio facta fuerit à Socero, non
confirmaretur morte Soceri,ſi matrimonium adhuc con-
ſtet ; ſed expectanda eſt mors mariti , quia videtur facta
contemplatione mariti , & ideò iudicandum eſt de illa ac
ſi facta eſſet à marito , ita Capr.conſ.149.Rol.conſ.10.n.12.
vol.1.quos refert Surd.deciſ.166.n.14.
49 Ità etiam veſtes , & alia quotidiana ornamenta facta à
patre pro filio accipiente vxorem,non ſunt conferenda in
diuiſione bonorum poſt mortem Patris,quia ſunt propria
illius mulieris, & ab initio in illis tenuit donatio inter So-
cerum,& Nurum;ſecus eſſet in veſtibus,& alijs ornamen-
tis pretioſis,& feſtiuis ; tunc enim talia , qualia ſunt,ve-
niunt in diuiſione,cum ad Socerum ſpectent , Bart.in l.1.
§.nec caſtrenſe , n.9.ff.de Collat.bon.per dictum textum in l.
id veſtimentum ff.de Pecul.
50 Quæ verò veſtes ſint quotidianæ, & quæ feſtiuæ, remit-
titur arbitrio Iudicis , qui conſiderare debet qualitatem
perſonarum,& dotis quantitatem , vt poſt gl.in l.ſi præſidi
C.de don.ant.nup.docet Affl.dec.315.n.15.vnde quoad mu-
lieres nobiles,vel magnæ potentiæ,quæ ſolent vti quotidiè
gemmis , & veſtibus pretioſis idem erit de pretioſis veſti-
bus,quod de quotidianis,Bald.in l.his,§.ſeruus,verſ.item
prædictis adde,ff.ſol.matrim.Natt.conſ.147.num.11. in fin.
Menoch.de Arb.Iud.caſ.218.in fin.& alij apud Surd. deciſ.
166.n.8.
51 Idem ferè dicendum eſt in gemmis,veſtibus, & alijs or-
namentis , quæ à ſponſo mittuntur ſponſæ ante celebra-
tum matrimonium:nam res magni valoris tenetur mulier
reſtituere, quia videntur conceſſæ à ſponſo , vt ſponſa ſit
ornatior, atque ità proprij decoris cauſa ; quæ verò ſunt
parui valoris,cenſentur donatæ,vnde maritus,ſeu eius hę-
redes repetentes iocalia,& ornamenta,tenentur probare,
quod ea ſint magni valoris , aliàs ſuccumbent, cum id ſit
fundamentum ſuæ intentionis, Cancer.p.1.c.9.n.192.Greg.
deciſ.474.Surd.dec.166 n.27.& ſeq. vbi id etiam remittit
Iudicis arbitrio,qui ſecundùm qualitatem perſonarum,&
alias circumſtantias iudicabit, quæ res ſint magni vel par-
ui valoris.
52 Obſerua tamen,quod ſi res huiuſmodi expreſsè donen-
tur tunc pertinent ad Sponſam , ſi matrimonium poſtea
ſequutum ſit , quia inter ſponſos valet donatio , l.cum hic
ſtatus,§.ſi ſponſus,& §.ſi quis ſponſam,l.Seia, §.virgini,
ff.de Donat.int.vir.& vxor.
53 Obſerua 2. quod ea bona,ſiue res, quæ vſu conſumun-
tur , ex lapſu longi temporis veriſimiliter præſumuntur
conſumptæ,& ideò, ſi non fuerint æſtimatæ , non ſunt re-
ſtituendæ,Afflict.deciſ.13.n.27.Peregr.de fideicom. art.10.
n.40.Andr.dec.69.n.3.Rot.dec.201.n.34.p.4.to.2.in Recent.
54 quemadmodum nec hæres grauatus tenetur ad huiuſmo-
di rerum reſtitutionem: nec ſunt imputandæ in detra-
ctionibus , vt ſupra diximus num.12. Pariſ.conſ.55.in fin.
lib.2.Rim.Iun.conſ.459.n.18.& ſeq.Rot.coram Greg.deciſio.
285.n.3.
55 Obſerua 3. quod iocalia donata ſponſæ à conſangui-
neis viri,acquiruntur vxori,non marito:& ideò reſtituen-
da non ſunt , latè Alciat.reg.1.præſumpt.18.Menoch.lib.3.
præſumpt.26.numer.17.& ſeq. nec obſtat , quod huiuſ-
modi iocalia donata fuerint ſponſæ contemplatione ma-
riti : quia ex hoc non ſequitur,quod acquiri debeant ma-
56 rito : hoc enim tantum procedit in filiofamil. qui quic-
quid acquirit , acquirit Patri iuxta l.cum oportet , Cod.de
Bon.quę liber. non ita eſt in alijs,vt conſtat ex l.ſocium,qui
in eo, §.vlt.ff.pro Soc. vbi donata ſocio propter ipſam ſo-
cietatem,ſeu contemplatione Societatis,non acquiruntur
Societati, ſed propria efficiuntur ipſius Socij, cui donatio
facta eſt .
57 Obſerua 4. quod ſi maritus legauit veſtes vxori, intelli-
gitur legaſſe veſtes etiam pretioſas & feſtiuas , Bart.in l.
fin.§.vxori ff.de Aur.& arg.l.Rom.in ſing.628.& alij apud
Surd.dec.241.num.9.Cancer.var.lib.3.c.20.num.74.& ſeq.
per d.textum in l.fin. §. vxori , ff.de Aur.& argen.legat.
aliàs legatum eſſet fruſtratorium, ſi tantùm intelligeretur
de veſtibus quotidianis, cum iſtæ iure proprio ſpectent ad
vxores, vt ſupra diximus ; niſi maritus legauerit vxori ve-
ſtes ſuas , quia tunc intelligeretur legaſſe veſtes quotidia-
nas,non autem feſtiuas,vt deciſum refert idem Cancer. loco
cit.n.76.
58 Addunt alij , quod ſi teſtator mandauit hæredi , vt ve-
ſtiat vxorem ſuam viduam,non liberatur hęres ſemel eam
veſtiendo , ſed tenetur durante viduitate eam veſtire vel
ſingulis annis , ſi id mos regionis expoſcit vel fractis pri-
mis veſtibus alias tradere,vt dicit Bal.in l.1.n.5.Cod.de fi-
deicom. Alex.in l.diuortio, §.1.n.8.ff.ſol.matr.Roman.ſing.
295.& alij apud Cancer.vbi ſupra,n.80.
59 Notandum 11. quod fructus inter maritum, & vxorem
ſoluto matrimonio diuidendi ſunt pro rata temporis quo
matrimonium eo anno durauit , & maritus onera matri-
monij ſubſtinuit , l.fructus,& l.ſi alienam,ff.ſolut.matrim.
l.cum in fundo, §.diuortio , ff.de Iur.dot. quod locum ha-
60 bet in rebus dotalibus inæſtimatis : ſecus ſi æſtimatio
præceſſit , quia tunc omnes fructus ſpectant ad maritum
tanquam emptorem , l.vn.§.cumque ex ſtipulatu, C.de rei
vxor. act.
61 Notandum 12. quod bona Patris tacitè obligantur pro
reſtitutione dotis à filio receptæ , quando Pater iuſſit, fi-
lium accipere vxorem:& dotem: vel quando ei accipienti
vxorem,& dotem conſenſit: Bart.& alij communiter in l.ſi
cum dotem, §.tranſgrediamur,ff.ſol.matr.
62 Idem dicendum,ſi filius recepit dotem ſine iuſſu Patris
illam tamen verterit , ſeu erogauerit in Patris vtilitatem :
quia tunc tenetur pater de in rem verſo, vt in d. §. tranſ-
grediamur, & notat Papien in form. libell.quo vx.agit &c.
in gl.vxor.quondam, n.18. vbi etiam addit, quod quando
filius iuſſu Patris dotem recepit,ſolus Pater tenetur,arg.l.
fin.ff.quod iuſſu.
63 An verò pater obligetur pro dicta reſtitutione , ſimpli-
citer conſentiendo matrimonio per filium contrahendo,
vel contracto? alij negant,niſi etiam conſentiat filio reci-
pienti dotem : quia pater poterat dicere,quod ſibi dos ſol-
uatur,& non filio,nè fortè eam diſſiparet,ita Neguſ.de Pi-
gnor.

gnor.in 4.membr.2.par.n.36.Curt.Iun.conſ.133.n.5. Coru.
conſ.256.n.6.& 7.vol.1.Milanen.deciſ.19.n.33.quos refert,
& ſequitur Cancer. var.par.1.c.9.n 217. vnde pater in tali
caſu non teneretur niſi de peculio filij, *vt in d.§.tranſ-*
grediamur.
64 Alij verò contrarium expreſsè tenuerunt: tum quia pa-
ter ſimpliciter conſentiens matrimonio, cenſetur etiam
conſentire receptioni,& reſtitutioni dotis,ſine qua matri-
65 monium regulariter contrahi non ſolet tum etiam quia,
cum pater teneatur bona ſua pro dotis reſtitutione obli-
gar, iam ea pro obligatis habentur, *ita Dec.in auth.præ-*
terea,in 1.notab.C.vnde vir & vxor. Cephal.conſ.671.n.9.
Campeg.in tract.dot.art.vlt.q.57.& alij apud Surd.dec.62.
n.13.& ſeq.Io.de Amic.conſ.90. Pacif. de ſalu.interc.in p.3.
c 4.n.91. quorum ſententiæ ego etiam accedo,quia magis
66 fauet matrimonio: præſertim ſi filius receperit dotem pa-
tre præſente, vel nudum conſenſum præſtante, *vt notat*
Papien.loco ci.n.19.
67 E contra verò ſi dos ſoluatur Socero præſente filio, ſeu
marito; bona filij non cenſentur obligata, quia ſola illius
præſentia non inducit conſenſum in prejudicialibus,cum
ad patrem,non autem ad filium ſpectet dotem recipere, &
pro ea ſe obligare, *latè Surd.deciſ.47.per tot.Cacher.deciſ.*
44.n.6.
68 Obſerua tamen, quod pater non teneretur ad reſtitu-
tionem dotis ſi receperit nomine filij tantùm,hoc acto, vt
ipſe non teneatur;& tunc ſolus filius tenetur, ſi habet ra-
rum,vt dicit *Papienſ.loco ci.n.17.poſt Bart.in d.§.tranſgre-*
*diamur,*vbi etiam,quod neque obligatur pater,quando fi-
lius non accepit ſibi perſonam congruam,ſed vilem.
69 Obſerua 2.quod ſi pater,& filius fateantur recepiſſe do-
tem, præſumitur, eos recepiſſe pro dimidia, & vnuſquiſ-
que pro ſua tantùm portione tenetur, *ſecundùm Alex.in*
conſ 38.vol.2. Ruin.conſ.186.n.7.vol.1. Corn.conſ.303.vol.
4. Caſtr.conſ.296.& 360.vol.1. Bald. Nou.in Tract.dot.p.
7.q.38.Campeg.eod.tract.p.2.q.169. Viu comm.opin.595.&
70 *alios apud Surd.deciſ.47.n.3.& ſeq.*vbi ſubdit,quod ſi ſo-
lus pater adminiſtrat, ſolus pater in tali caſu obligatur:
quia præſumitur, dotem ad eum perueniſſe; quemadmo-
dum ſi filius adminiſtrabat,eadem præſumptione filius te-
netur, *Cyn.in d.§.tranſgrediamur,quem refert Cacher.dec.*
71 44.vbi etiam dicit,quod in dubio præſumitur,Patrem ad-
miniſtrare bona filij.
72 Alij verò indiſtinctè tenent,quod pater, & filius ſimul
recipientes dotem, in ſolidum teneantur; hoc enim ſpe-
ciale eſt in dote, vt pater, & filius recipientes dotem,effi-
ciantur duo rei debendi in ſolidum obligati, *Spec.de Dot.*
poſt diuort.reſt.§.1.verſ.illud quoque,Cacher.loco cit.nu.11.
73 vbi etiam dicit, quod quando dos ſoluitur filio iuſſu pa-
tris, pater ſimiliter in ſolidum tenetur, *& ita tenent Bald.*
Nouell.de dot.p.7.ſub n.1. Coru.conſ.303.n.5.& 6.volum.4.
Barboſ.in d.§.tranſgrediamur,n.34.& 35.& alij apud Pa-
cif de Salu.interd.inſpect.3.c.4.n.108. quorum ſententiæ ego
etiam accedo.
74 Addit *Bal in auth.ſi qua mulier C.ad Velleian.Crau.conſ.*
*91.n.11.Viu comm.opin.595.n.2.*quod vbicunque maritus,
& vxor confiterentur habuiſſe pretium rei dotalis vendi-
tæ,tunc totum pretium ad manus ipſius mariti perueniſſe
præſumitur.
75 Cui vero dos ſoluenda ſit, ſi tam filius, quam pater vult
eam recipere? Reſp.quod aut filius habitat ſimul cum pa-
tre, & tunc ſoluenda eſt Patri, qui ſubſtinere debet onera
filij,& vxoris:aut filius habitat ſeparatim à patre,& in tali
caſu ſoluenda eſt filio, cum ipſe ſubſtinere debeat onera
matrimonij, *ita Papien.in form.libell.quo vxor agit &c. in*
gloſſ.vxor quondam n.21.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes mariti, non reſtituentes dotem intra annum, te-*
nentur viduam alere ſi non habeat vnde ſe alere poſſit:li-
mitatur n.16.& 22.
2 *Quid ſi fructus dotis ad alimenta non ſufficiant.*
3 *Et an teneantur præſtare viduæ veſtes lugubres.*
Antonell. de Tempore.
4 *Veſtis venit nomine victus.*
5 *Quid ſi vidua de ſuo expenderit in veſtibus lugubribus.*
6 *An viduæ debeantur veſtes lugubres,ſi ipſa dotem non ſol-*
uerit.
7 *Heredes dotem reſtituentes non expectato anno,liberantur*
ab onere alendi.
8 *An mulier poſt annum poſſit petere alimenta.*
9 *Vidua percipiens fructus rei pignoratæ pro reſtitutione do-*
tis,tenetur illos computare ad extinctionem ſortis.
10 *An vxor tranſiens ad ſecunda vota petere poſſit alimenta*
ab hæredibus primi viri.
11 *An hæredes ipſius vxoris alendi ſint intra annum, ſi ipſa*
præmoriatur.
12 *Vxorem diuitem an teneantur hæredes viri alere.*
13 *Alimenta, quæ præſtantur ex legis diſpoſitione, nunquam*
debentur, ſi is, qui alimenta petit, habeat aliunde.
14 *Quando dicatur mulier non habere vnde ſe alat.*
15 *An mulier teneatur ſtare cum hæredibus viri.*
16 *Alimenta vxori relicta à viro, debentur etiamſi mulier*
habeat vnde ſe alat.
17 *Et an in tali caſu teneatur operari ad commodum hære-*
dum.
18 *Quando vxor mitti poſſit in poſſeſſionem bonorum ma-*
riti.
19 *Pro alimentis conueniri poteſt hæres etiam intra tempora*
ad conficiendum inuentarium.
20 *An vidua ſecundò nubens amittat legatum alimentorum*
ſibi relictum à viro.
21 *Pœnæ de iure ciuili inflictæ contra ſecundò nubentes intra*
annum luctus, ſublatæ ſunt à iure canonico, exceptis pœ-
nis impoſitis fauore filiorum.
22 *An vxor prægnans, ſi habeat aliunde, alenda ſit ab hære-*
dibus viri.
23 *Legatum, quod præſtari vxori iuſſit maritus per annum*
luctus, extinguitur, cum primum vxor ad ſecundas nup-
tias conuolauit.
24 *Legatum factum vxori viduæ intelligi debet viduitate*
durante.
25 *An vxor habens Patrem diuitem, ali debeat ab hæredibus*
viri.
26 *Quando mulier dicatur habere aliunde.*
27 *An teneantur hæredes viri ad alimenta, quando dos non*
reſtituenda eſt vxori, ſed extraneo.
28 *An mulieri indotatæ debeantur alimenta ab hæredibus*
viri.
29 *Quando mulier ſuccedat viro vna cum liberis.*
30 *An, & quando hæredes mariti præſtantes vxori alimen-*
ta, lucrentur integros fructus dotis.

CAP. XX.

An hæredes mariti teneantur vxori præſtare alimenta intra annum luctus.

1 RESpond. quod hæredes mariti non reſtituentes do-
tem in pecunia conſiſtentem intra annum, tenen-
tur viduam alere,ſi non habeat,vnde ſe alat, *gloſſ.commu-*
niter recepta in l.vn.§.exactio,ver.reſtituendis, Cod.de rei
vxor action.Bart.in l.diuortio, numer.1.ff.ſol.matrimon.
Mantic.deciſio.171.num.2.Vrſil.ad Afflict.deciſio.284.num.
7.Theſaur.deciſio.43.num.1. Fontanell. de Pact.nupt.clauſ.
7.gloſſ.3.par.5.n.6.Surd.de alim.tit.9.quæſtion.43. vbi con-
2 *trariam opinionem reprobat*: quod procedit ſiue fructus
dotis ſufficiant ad alimenta,ſiue non *Bart.in d.l.diuortio,*
in fin.vbi etiam Alexan n.19.& alij Capic deciſio 24.num.
3 *5.& 6.Greg.deciſio.462.n.2.& ſeq.* vnde ijdem hæredes ex
ipſius iuris communis diſpoſitione tenentur præſtare ino-
4 pi viduæ veſtes lugubres, etiam pretioſas pro qualitate
perſonæ, quia veſtis victus nomine venit *leg. verbo vi-*
ctus, ff.de verb.ſignif.Alexan.conſ.133.n.1.libr.4.& alij
apud Fenzon.ad ſtat.Vrb.cap.136.num.4.& 5.lib.1.Cancer.
5 *var.lib.3.cap.11.n.35.* vbi dicit,quod ſi vidua in veſtibus

lugu-

lugubtibus de ſuo expenderit, poterit ab hæredibus viri
earum valorem petere quod procedit etiam ſi mulier do-
tem non ſoluerit, quia adhuc ei deberentur veſtes lugu-
6 bres iuxta qualitatem perſonæ ſecundùm *Theſ. deciſ. 43. n.
1. Cancer var. p. 1. c. 9. n. 153.* ratio eſt, tum quia prouiſio
anni luctus non datur propter dotem, ſed propter hono-
rem viri, quem mulier intra annum luget: tum quia du-
rante anno luctus videtur mulier durare in matrimonio,
l. omnem C. de bon. mater. & ideò ſicut maritus tenebatur
eam alere. etiamſi fructus dotis non ſufficerent, ita etiam
eius hæredes, *arg. l. 2. C. de fruct. & lit. expenſ.* tum quia ſi
fructus dotis excederent valorem alimentorum, illi cede-
rent lucro hæredum, *arg. tex. in l. creditor, §. ſi inter, vbi gl.
& Bart. ff. mand. idem Bart. in leg. diuortio n. 5. ff. ſol. matrim
quem ſequuntur Bald Caſtr. Imol. Rom. Alexan. & alij, quos
congerit Surd. in tr. de alim. ti. 1. q. 44. n. 29. & 30.* tum etiam
quia hæredes eligere poſſunt, vel dotem reſtituere, vel eam
retinere, & alimenta præſtare: cum dilatio anni ad reſti-
tuendam dotem conceſſa ſit in fauorem hæredum mariti,
d. l. vn. §. exactio, C. de rei vx. action.

7 Dixi, non reſtituentes dotem intra annum, primò quia
ſi hæredes eligerent dotem reſtituere non expectato anno,
liberantur ab onere alendi, *Bald. in auth. & qui iurat n.
61. C. de Bon. auth. iud. poſſ. Alex in l. diuortio, n. 21. ff. ſol. ma-
8 tr. Surd. de alim. tit. 7. q. 22. n. 8. Capic. deciſ. 24. n. 8.* vbi di-
cit, quod debet hæres totam dotem in tali caſu ſoluere; ſe-
cundò poſt annum mulier non poteſt petere alimenta,
cum poſſit ſortem exigere, *vt tradunt DD. in c. ſalubriter
de vſur. & l. diuortio ff. ſol. matrim. Cephal. conſil. 133. n. 130.
& ſeq. Didac. lib. 3. var. reſol. c. 1. n. 3. & alij apud Surd. vbi
9 ſupra tit. 1. q. 45. n. 2. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi perci-
piat fructus rei pignoratæ pro reſtitutione dotis, tenetur
illos computare in extinctionem ſortis, *latè Alex. conſ. 27.
n. 2. vol. 4.*

10 Dixi, tenentur viduam alere, primò quia ſi vxor tranſi-
uiſſet ad ſecunda vota, cum in tali caſu alenda ſit à ſecun-
dò viro, non poſſet petere alimenta ab hæredibus primi
viri *vt d. Ang. in l. diuortio col. 2. ff. ſol. matr. Iaſ. in §. fuerat n.
25. Inſt. de act. & alij, quos refert, & ſequitur Surd. de alim.
11 tit. 1. q. 44. n. 74. & tit. 7. q. 22. n. 9.* ſecundò quia hæredes ip-
ſius vxoris non ſunt alendi intra annum, ſi ipſa præmori-
tur, cum hoc ſit priuilegium perſonale, quod ſoli vxori
competit *l. vn. C. de priu. dot. idem Surd. d. tit. 7. q. 22. nu. 8.
verſ. ſeptimus &c.*

12 Dixi ſi non habeat, vnde ſe alat, quia ſi vxor eſſet diues,
non tenerentur hæredes viri illam alere *l. penult. vbi gloſſ.
fin. ff. vt in poſſ. l. gl. 1. in l. diuortio in princ. ff. ſol. matr. Spec.
in tit. Qui fil. ſint legit. §. 1. num. 28. Capic. dec. 24. n. 5. in fin.*
æquum eſt enim, vt hæredes, qui dotem retinent, mulieri
interim ſubueniant, ne in opprobrium prioris matrimo-
nij mendicare cogatur, *atque hæc eſt communior, & verior
ſententia, quicquid dicat Dec in l. de alimentis n. 6. Cod. de
13 Tranſ.* vbi aſſerit, quod mulier ſemper eſt alenda ab hæ-
redibus viri ſiue pauper ſit, ſiue diuea: cuius opinio reij-
citur *per tex. in l. ſi quis à liberis, verſ. denique & §. ſolent
iudices, verſ. alimenta, ff. de liber. agnoſc.* vbi alimenta, quæ
præſtantur ex legis diſpoſitione, nunquam debentur ſi is,
qui alimenta petit, habeat aliunde præterea ab hæredibus
debentur alimenta ex quadam æquitate: ceſſat autem æ-
quitaa, quando mulier habet aliunde, *vt d. Surd. d. tract. de
alimenta ti. 1. quæſt. 44. n. 48. Alex. d. conſ. 27. n. 2. & alij com-
muniter,*

14 Dicitur autem mulier nón habere, vnde ſe alat, etiam-
ſi præter dotem haberet ſupellectilia, annulos, & alia
bona mobilia, quæ non ſolent fructum reddere: quia
vbi de alimentis loquimur: reſpectum habemus ad reddi-
tum, *l. Iur alimentorum, ff. vbi pup. educ. deb. gl. & DD. in l.
1. §. exactio, C. de Rei vxor. act. Plot. de in litem iuran. §. 11.
n. 23.* n. ſi bona huiuſmodi eſſent magni valoris, quia tunc
non eſſent grauandi hæredes onere alimentorum, *ſecun-
dùm Surd. loco ci. d. ti. 1. quæſt. 44. n. 43. cuius ſententia ſatis
æqua videtur,*

15 An verò mulier teneatur in tali caſu ſtare cum hæredi-
bus viri? Reſp. negatiuè, *Bart. in d. l. diuortio n. 4. ff. ſol. ma-
trim.* vbi quod tunc de alimentis debet deduci quantum
intereſt hæredis; ipſam in domo operari, ſi inſpecta quali-
tate perſonæ deberet, vel ſolita eſſet operari; ſecus eſſent
in iis mulieribus, quarum nullæ ſunt operæ, vt Dominæ
magnæ, quæ ſuis manibus nihil operantur tunc enim de
ſuis operis nulla habetur ratio, *iux. l. final. ff. de oper. ſer. &
ita ſentiunt Doctores apud Fenzon. vbi ſupra num. 21.* con-
trarium tamen tenet *Spec. in tit. Qui fil. ſint legit. n. 30. Bal.
in l. diuortio col. 2. verſ. ſed hic quæro, ff. ſol. matrim.* vbi di-
cit, quod quando vidua petit alimenta ab hæredibus viri
miſerationis cauſa tenetur habitare cum eis, ſi ipſi volunt,
& ipſa honeſtè poteſt, & ita etiam ſenſit *Menoch. de Arb.
Iudic. caſ. 168. n. 12. & caſ. 170. n. 12. Surd. de Alim. tit. 4. q.
29. n. 35. & 38. Fontanell. de Pact. nup. clauſ. 7. gloſſ. 3. p. 5. n.
19. & 20.*

16 Limitatur tamen ſupradicta concluſio, quando ali-
mẽta fuerunt relicta à viro: tunc enim ea debentur, etiam-
ſi mulier habeat vnde ſe alat, cum habeantur iure actio-
17 nis, quo caſu mulier non tenetur operari ad commodum
hæredum, *Bald. in d. l. diuortio col. 2. Surd. de alim. tit. 1. q.
18 44. n. 45. & 50.* vbi etiam dicit, quod vxor in tali caſu ſi
non habeat alimenta, mittitur in poſſeſſionem bonorum
mariti, vt eis alatur, donec legatum ſibi ſoluatur, *iuxta
textum in l. penul. ff. vt in poſſ. legat.* etiam nondum adita
19 hæreditate per hæredem mariti, cùm pro alimentis con-
ueniri poſſit hæres etiam intra tempora ad conficiendum
inuentarium, *Cordub. in l. ſi quis à liberis, §. ſi quis ex his,
n. 141. ff. de liber. agnoſc.* quem refert, & ſequitur *Surd. d.
20 tit. 1. q. 44. n. 35. & ſeq. & tit. 7. q. 22. n. 9. & ſeq.* vbi dicit,
quod vidua ſecundò nubens etiam intra annum luctus
21 non amitteret huiuſmodi legatum: quia pœnæ de iure
ciuili inflictæ contra ſecundò nubentes intra annum lu-
ctus, ſublatæ ſunt à iure canonico, quod ſeruatur etiam
in foro ciuili, *vt tradunt Doctores in cap. cùm ſecundùm,
de ſecund. nup.* exceptis pœnis impoſitis fauore filiorum,
*gl. & DD. in l. liberorum, ff. de ijs, qui notant. in fam. Afflict.
deciſ. 75. n. 5. & 6.*

22 Addit *Surd. d. tit. 1. q. 44. n. 51.* quod vxor prægnans alen-
da eſt ab hæredibus, quamuis habeat aliunde, *per textum
in l. curator, in princ. ff. de ventr. in poſſ. mitt. ibi, nec ad rem
pertinet, an dotem habeat, vnde ſubſtentare ſe poſſit, quia
videntur quæ ita præſtantur, ipſi præſtari, qui in vtero eſt:
& ita etiam ſenſit Ang. conſ. 42. n. 1. Mant. de Tac. lib. 12. tit.
31. n. 11. Bald. in l. diuortio ff. ſol. matr. Grat. diſc. for. c. 244.
n. 32. vbi n. 48.* addit, quod vidua non prohibetur petere
alimenta, ſi ea ſtatuto, vel conſuetudine ei differatur exa-
ctio dotis.

23 Quid verò dicendum ſit, ſi maritus reliquit vxori ali-
menta per annum luctus præſtanda, & deinde vxor intra
annum ſecundas nuptias contraxit? Reſpon. quòd huiuſ-
modi legatum extinguitur, eum primùm vxor ad ſecun-
das nuptias conuolauit: quia cenſetur factum intuitu vi-
24 duitatis, & luctus: quemadmodum legatum factum vxori
viduę intelligi debet viduitate durante, *Bart. in l. ex facto,
n. 1. ff. de vulg. & pupill. latè Surd. in d. tract. de alim. ti. 9. q.
30. d. n. 11.*

25 Quæras, an teneantur hæredes viduam alere, ſi habeat
patrem diuitem? Reſpond. affirmatiuè: quia pater ſo-
lùm officio iudicis tenetur, ſi filia non habeat aliunde,
ſed ſi dotem habet, non dicitur indigere: vnde hæredes,
qui dotem retinent, viduam alere debent, *Alex. in d. l. di-
uortio, n. 16. Capic. dec. 24. n. 7. & 11. Plot. in lit. iuran. §. 11.
n. 23.* quamuis contrarium *ſentiat Aret. in conſ. 98.* prout
illum *refert, & ſequitur Surd. vbi ſupra tit. 7. q. 22. num. 1.
26 ſubdens, n. 3.* quod mulier dicitur habere aliunde, quando
ex induſtria poteſt ſibi victum quærere, *vt videtur colligi
ex textu in l. ſi quis à liberis, in fin. vbi gl. in ver. vt operi ff.
de liber. agnoſc.*

27 Quæres 2. an teneantur hæredes viri ad alimenta, quan-
do dos non eſt reſtituenda vxori, ſed extraneo? Reſp. ne-
gatiuè, quia Doctores loquuntur in ea, cui dos eſt reſti-
tuenda, *Are. d. conſ. 98. n. 2. Cord. in d. §. ſi quis ex his, n. 120.
& alij apud Surd. d. tit. 1. q. 44. n. 66. & ti. 7. q. 22. n. 8.* vnde
28 nec mulieri indotatæ alimenta debentur ab hæredibus
viri,

Digitized by Google

viri,etiamſi aliunde non habeat, *Alexan.in d.l.diuortio,n.*
29 *20.*ſed eo caſu à iure mulieri conceditur,vt ſuccedat viro
vna cum liberis in quarta parte , ſi liberi non ſunt vltra
tres,aliàs ſuccederet in virili, *vt in auth.preterea,C.vnd.*
vir.& vxor.& poſt Cord.in d.§.ſi quis ex his,n.155.notat
etiam Theſ.dec.44.n.3.& ibi Add.lit.A. vbi , quod huiuſ-
modi quarta alimentorum loco ſubrogata eſt.
30 Notandum eſt autem, quod doctrina Bart. & aliorum
aſſerentium, hæredes mariti præſtantes alimenta vxori lu-
crari integros fructus dotis procedit durante anno luctus;
ſecus poſt annum, quia tunc Hæredes mariti , ſi mulie-
ri alimenta dederunt , non lucrantur fructus vltra ra-
tam , & concurrentem quantitatem alimentorum , *vt*
poſt Cum.in d.l.diuortio n.6. Iaſon.ibidem n.18. Salyc. in l.
vn. n. 31. Cod.de Rei vxor. act. dixit Rota coram Gregor.
deciſio. 462. vbi ex hoc infert , quod etiam pendente an-
no luctus , quando dos conſiſtit in immobilibus quo ca-
ſu ſtatim reddi debet , hæredes mariti , qui vxori alimen-
ta pręſtarunt,non lucrantur fructus dotis,ſed fit compen-
ſatio cum alimentis ſimiliter vſque ad concurrentem
quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes viri non reſtituentes Viduæ dotem poſt annum tenentur ad fructus dotales,& n.3.contrarium numer.6. & ſeq.*
2 *Quando mora committatur.*
4 *Fructus dotales taxari debent iuxta ſtatutum,ſeu conſuetudinem regionis.*
5 *An fructus huiuſmodi debeantur ex dote tam data , quàm promiſſa.*
7 *Damnum emergens , aut lucrum ceſſans non debetur niſi poſt interpellationem.*
8 *Quomodo probetur damnum emergens , vel lucrum ceſſans.*
9 *Fructus dotales petere poteſt maritus , ſi ſuſtineat onera matrimonij ; ſecus ſi ea non ſuſtineat etiam propter culpam vxoris.*
10 *Quid requiratur,vt fructus dotales debeantur.*
11 *Quando huiuſmodi fructus currant.*
12 *Quando dos eſt promiſſa viro ad omne ipſius beneplacitum, cenſetur data dilatio vſque ad diem petitionis.*
Et an in tali caſu fructus medij temporis debeantur , ibidem.
13 *Petitio dictorum fructuum præſcribitur ſpatio 16.annorum per ſtatutum Vrbis.*
14 *An fructus dotales non exacti à viro conſtante matrimonio,exigi poſſint à muliere eo ſoluto,& n.16.*
15 *An fructus debeantur ſoluto matrimonio per mortem vxoris.*
16 *An vxor ſoluto matrimonio exigere poſſit fructus dotis.*
17 *Ex ſtatuto Vrbis fructus dotis debentur viduę poſt iudicialem interpellationem.*
18 *Quid requiratur,vt extraneus, qui promiſit dotem, teneatur ad fructus dotis.*
19 *An Pater poſſit in domum ſuam ſoluto matrimonio reuocare filiam inuitam.*

C A P. X X I.

An hæredes mariti non reſtituentes viduæ dotem poſt annum , teneantur ad intereſſe,ſeu ad fructus dotales.

1 AFfirmat, *Ang.in §.fuerat Inſt.de action.Imol.in l.di-*
uortio,ff.ſol.matr.Afflict.dec.284.n.2.Theſ.deciſ.43.
n.3. vbi dicunt,quod ſi vidua eſt inops, & non habet vn-
de percipiat alimenta , poteſt agere ad intereſſe propter
moram commiſſam in reſtitutione dotis ad rationem
quinque pro centenario,*iuxta textum in §. ſi vero alicu-*
ius , in Auth.de non alien.quod etiam not.gloſſ.in auth.per-
petua, ver.iuſta , Cod.de Sacroſ.Eccleſ.deciſio.140.n.3.par.
2 *1. Diuerſ.* vbi,quod licita eſt recompenſatio quinque pro
centenario Mora verò non committitur , niſi poſt iudi-
cialem interpellationem,*iux.textum in l.ſi ex legati cauſa,*
3 *ff.de verb.oblig.l.quod te,ff.ſi cert.pet.*Vnde ad hoc duo co-
pulatiuè requiruntur, videlicet quod mulier , ſeu vidua
ſit inops , & quod fecerit omnes diligentias pro recupe-
randa , dote, *ità Alexan.conſil.74.n.15.& conſil.141.n.*
7.libr.5.Crau.conſil.189.n.7.verſ.ſextus caſus , Duran.de-
ciſio.176.n.4. Mant.deciſio.171.num.2. Surd.de Alim.tit.1.
quæſt.45.num.26. vbi dicit, quod hæc opinio magnam ha-
bet æquitatem,ſed non fundatur iure, *& tit.6. quæſt.10.n.*
3.Rot.in Recen.deciſio.587.par.3.& deciſion.14.par.15.tom.
4 *1.*vbi etiam dicitur quod huiuſmodi fructus taxari debent
iuxta ſtatutum ſeu conſuetudinem Regionis , & quidem
per ſtatutum Vrbis *lib.1.cap.137.* diſponitur , vt fructus
dotis viduæ ſoluantur ad rationem ſeptem ſcutorum cum
dimidio pro centenario, *Gratian. diſcep.foreuſ.cap.244.*
num.46.& ſeq. vbi etiam dicit , quod talis taxatio valet
ſtante confirmatione Papæ , quamuis aliàs non valeret:
quibus adde alios, quos refert, & ſequitur Galgan.ad Stat.
5 *Vrb.lib.1 cap.137.verſ.verum in propoſito,&c.*& quod hu-
iuſmodi fructus debeantur mulieri non ſolum ex dotę da-
ta,ſed etiam ex promiſſa à Patre ipſius mulieris , deciſum
refert *Fenzon.in annot.ad citatum Vrbis Statutum d.c.137.*
n.40.& ſeq.
6 Verùm hæc procedunt,quando vltra moram hæredum
in reſtituenda dote , concurrit ratio damni emergentis,
vel lucri ceſſantis , puta ſi mulier ob huiuſmodi moram
mutuò pecunias acceperit pro alimentis , vel erat parata
fundum emere, vel alias ſolita erat negotiari , *Burt.conſil.*
127.n.2.lib.1. Alex.conſ.141.n.2.lib.5.Rot.dec.38.in fin.p.5.
Recen.Neguſ.de Pign.in 5.memb.5.p.n.17.Afflict.dec.284.n.
4.Menoch conſil.7.n.15.& 16.lib.1.Neuiz.conſ.74.n.3.Gra-
tian.diſcep.foreuſ.cap 244.n.11.& ſeq. vbi addit quod ne-
que maritus percipere poteſt fructus dotis ſoluto matri-
monio: quia onera matrimonij ſolum conſiderantur re-
ſpectu perſonæ vxoris , cui maritus ſubminiſtrat alimen-
ta , quæ ceſſant ea mortua : & ideò ceſſare etiam debet
æquitas cuius ratione permittitur iſtud intereſſe , *Bart.d.*
conſ.128.n.2. Dec.in l.de alimentis , n.6.Cod.de Tranſact.
Rolan.conſ.55 n.1.& ſeq.lib.2.& alij apud Mant.deciſ.171.
7 *num.3.* vbi etiam dicit,quod nec damnum emergens,aut
lucrum ceſſans debetur niſi poſt interpellationem ; non
enim poteſt mulier in tali caſu petere alimenta vltra do-
tem , tum quia quicquid accedit ſorti vſura eſt ,*cap.con-*
ſuluit,de vſur. tum quia ceſſat titulus dotis , & cauſa pri-
uilegij,*vt poſt Anchar.dixit Alex.in l.diuortio,n.23.ff.ſol.*
matr.Rot.dicta deciſ.38.n.1.p.5.tom.1.Recen.Mant.d.deciſ.
171.n.4.
8 Requiritur tamen in tali caſu probatio , quod mulier
pecunias mutuas acceperit ob aliquam neceſſitatem , vel
imminens periculum : quemadmodum conſtare debet ,
quod mulier conſueuerat negotiari , vel quod aderat fun-
dus venalis, & quod erat illum emptura, ſed deſtitit ,quia
non habebat pecuniam , ſecundùm *Paul.de Caſtr. in l.di-*
uortio,ff.ſol.matr.Alex.conſ.200.n.3.vol 6.Crau.conſ.89.n.
4.Honded.conſ.36.n.33.lib.2. vbi dicit,quod intereſſe non
debetur , niſi probetur,quod retardata ſolutio fuit cauſa
amiſſi lucri certi,ſeu damni paſſi,cum poſſibile,ſit ex alijs
cauſis id eueniſſe , *& ità ſentiunt etiam alij apud Surd.de*
alim.tit.1.q.45.n.33.& ſeq. vbi etiam dicit,quod tunc ha-
betur ratio lucri, quando pro certo apparet , quod fuiſſet
lucrata ; quamuis in hoc contrarium ſenſerint alij Do-
ctores aſſerentes , damnum emergens præſumi ex inopia
mulieris quæ præter dotem non præſumitur habere alia
bona , ex quibus ali poſſit : ſicuti etiam præſumitur lu-
crum ceſſans propter facilem , & frequentiſſimam em-
ptionem annuorum redditcuum ; vel locorum montium ,
ità Nauar.in c.ſi feneraueris 14.q.3.n.67.Couar.lib.3.va-
ria.cap.1.n.3.Pinel.in l.vlt.n.6. C.de bon.mater.Surd.conſ.
194.n.5. Rot.dec.383.n.4.& ſeq.p.5.tom.1.in Recen.Theſ.
dec.43.n.4.& 5.
9 Secus eſſet , quando fructus dotales petuntur à marito

ſubſtinente onera matrimonij: quia tunc licitè exigi poſſunt in compenſationem dictorum onerum, etiamſi ratio damni emergentis, vel lucri ceſſantis, non concurrat, cum huiuſmodi vſura ſit oneroſa, non gratuita, *c.ſalubriter, de vſur. Alexand.conſ.141 nu.5. libr.5.Cancer.variar.par.1. cap.9.n.159.latè Gratian.diſcep.forenſ.cap.244.n.2.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod marito denegantur fructus dotis, ſi non ſubſtinet onera matrimonij etiam propter culpam vxoris, puta ſi abſque cauſa vxor à viro receſſerit, *Galganet.ad ſtat.Vrb.lib.1.cap.137. Rota apud Fenzon.deciſio.91.*
10 *verſ.quæ etiam procedunt &c.* vbi quod ad effectum, vt fructus debeantur, tria requiruntur; promiſſio dotis, matrimonium, & ſubſtentatio onerum & quidem ſi dos promiſſa fuerit ad diem certam tunc poſt diem aſſignatam currunt huiuſmodi fructus dotales, quia ex eius lapſu inducitur mora, *l.magnam, Cod.de Contr.& committ.ſtipul. Alex.conſ.147.n.3.lib.5.latè Fenzon.in Annot.ad ſtat.Vrb. c.137.lib.1.lit.D.Rota apud eumdem Fenzon.deciſ.86.verſ.*
11 *Quia pluribus.* Si verò nulla dies fuerit deſtinata ad ſolutionem dotis vſuræ, ſeu fructus dotales currerent à die interpellationis, ſi maritus ſubſtinuerit onera matrimonij *l.in inſulam, §.vſuras ff.ſolut.mat.l.fin.ff.de dol.mal.excep. Ang.in §.fuerat, n.21.Inſt.de Action. Cancer loco cit n.160.*
12 *verſ.Hæc tamen, Feren.ill.ad Burat.dec.159.lit A.* vbi dicit, quod quando dos eſt promiſſa viro ad omne ipſius beneplacitum, & petitionem, cenſetur data dilatio vſque ad diem petitionis, & conſequenter fructus medij temporis non debentur: & quod etiam extraneus dotans, ſeu promittens dotem teneatur ad fructus dotales, conſtat ex *l. fin.§.præterea Cod. de Iur.dot.& tenuit Rota dec.87. verſ. circa ſecundum &c. apud Fenzon. & in Roman. alimentorum 15. Iunij 1565. coram Robuſterio, quam refert idem Fenzon.loco ci.ad dictum c.137.lit.E.n.50.& ſeq.* vbi etiam
13 dicit, quod petitio dictorum fructuum præſcribitur per ſpatium 16. annorum iuxta eiuſdem Vrbis ſtatutum *cap. 158.lib.1.*

14 An verò fructus dotales non exacti à viro conſtante matrimonio, exigi poſſint à muliere eo ſoluto? Reſpond. affirmatiuè: quia iſti fructus, cum ſint dotis acceſſio, dotem ſequuntur: & ideò cum maritus illos non exegerit, remanſerunt in credito dotis, & conſequenter ad mulierem tranſeunt cum dote, *Rota in Romana fructuum dotis 15. Nouembris 1596. coram Orano, quæ apud Fenzon. eſt dec.85.*

15 Obſerua tamen, quod ſoluto matrimonio per mortem vxoris, non debentur fructus marito etiamſi ex matrimonio remanſerint filij: quia ſoluto matrimonio deficit requiſitum, ex quo ſolutio fructuum ſubſtinetur, ſcilicet alimentatio vxoris ſecundùm dignitatem illius, & quantitatem dotis in quo principaliter conſiſtunt onera matrimonij, non autem in alimentis filiorum, quos de iure naturæ alere tenetur Pater, *l.ſi quis à liberis, ff.de liber.agnoſc.* vnde etiam promiſſio ſolutionis fructuum dotis corruit defuncta vxore aliàs per eorum exactionem committeretur vſura, *latè Rota in Romana fructuum dotis 12. Maij*
16 *1625. coram Coccino apud Fenzon. vbi ſupra dec.91.* vbi etiam dicitur quod de iure communi, ſi ipſa mulier viueret ſoluto matrimonio, non poteſt exigere fructus, & ſi exegiſſet, in ſortem computare tenetur.

17 Obſerua 2. quod ex Statuto Vrbis *c.137.li.1.* fructus dotis non debentur viduę repetenti dotem ſoluto matrimonio ab hæredibus viri, niſi poſt iudicialem interpellationem, *Rota apud Fenzon.dec.87.verſ.circa primum.*

18 Obſerua 3. quod ad hoc, vt extraneus, qui dotem promiſit, teneatur ad fructus dotis, requiritur, quod ſaltem elapſum ſit biennium à die contracti matrimonij, quo elapſo ſine alia interpellatione conſtituitur in mora, *l.fin.§.præterea, vbi Sal.& alij, Cod.de Iur.dot.Alex.conſ. 147.n.4.lib.5.*

19 Obſerua 4. quod Pater ſoluto matrimonio poteſt in domum ſuam reuocare filiam etiam inuitam ex iure patriæ poteſtatis, *l.ſi vxorem, vbi gloſſ.Bald.& alij Cod.de condit. inſert.Alex.conſ.133.n.4.& 5.lib.4.* vbi etiam dicit, quod filia etiam conſtante matrimonio remanet in poteſtate patris quoad omnia, quæ cauſantur à patria poteſtate, & ideò teſtari non poteſt, *per l.qui in poteſtate, ff. de Teſtam. latè Gramm.dec.54.per tot.& eſt communis opinio*, verùm hoc non haberet locum, quandò vidua haberet filios, cum quibus vellet conuiuere, & habitare, quia nimis durum eſſet, matrem à filijs, & filios à matre ſeparari, *l.poſſeſſionum, C.Commun.vtriuſq;Iud.Gomeſ.var.reſ.tom 2.c.2.n.14.*

SVMMARIVM.

1 *Mater defuncto Patre habet annum ad petendum tutorem filijs, & n.20.*
2 *Mater etiam ad petendum curatorem ventri habet annum ex æquitate.*
3 *An elapſo anno admittatur purgatio moræ.*
4 *Quid ſi Pater ciuiliter tantum moritur.*
5 *Annus huiuſmodi præfigitur omnibus, qui ad pupilli ſucceſſionem vocantur.*
6 *Mater, & alij Pupillo ſucceſſuri, non excluduntur ab eius hæreditate, ſi pupillus intra annum moritur, ſecus ſi poſt annum, & illi tutorem non petierint: declaratur n.7.*
8 *An mater, quæ filio curatorem non petijt, priuetur ſucceſſione.*
9 *An mater, quę non petijt tutorem, amittat etiam legitimam.*
10 *Legitima eſt quota ſucceſſionis ab inteſtato.*
11 *Matre excluſa ob non petitum tutorem, hæreditas pupilli ſequentibus in gradu defertur, etiamſi tutorem non petierint.*
12 *Quando incipiat currere annus ſequenti in gradu.*
13 *Quid requiratur, vt mater, vel alius proximior in ſucceſſione eximatur à pœnis iuris.*
14 *Mater, quæ non petijt, curatorem dari ventri, æque punitur ac ſi non petijſſet tutorem filio iam nato, declaratur n.15.*
16 *Verba, data opera, fraudem, & culpam important.*
17 *Quid probare debeat agens ad excludendam matrem.*
18 *Curator ventri dari debet, etiamſi datus fuerit tutor filijs iam natis.*
19 *Huiuſmodi curatoris officium finitur nato poſthumo.*
21 *Quando mater debeat petere curatorem ventri.*
22 *Quando mater non habeat integrum annum ad petendum tutorem filijs.*
23 *Mater poteſt eſſe tutrix ſuorum filiorum, & præfertur omnibus alijs legitimis & datiuis exceptis teſtamentarijs, & n.41.*
24 *Minor 25. annis tutor eſſe non poteſt.*
25 *Quando mater excuſetur, ſi tutorem filio non petierit.*
26 *Tutor etiam teſtamentarius adminiſtrationem ſuſcipere non poteſt, niſi adminiſtratio illi decernatur à Iudice.*
27 *Mater tenetur conficere inuentarium, etiamſi à teſtatore inuentarij confectio ei remiſſa fuerit.*
28 *Quando minor 25. annis, qui de facto tutelam ſuſcepit, teneatur de adminiſtratione facta tempore minoris ætatis.*
29 *Tutela matris, & Auiæ non eſt neceſſaria, ſed voluntaria.*
30 *Mater, & Auia exiſtentes in mora ſuſcipiendi tutelam per quatuor menſes, videntur illam renunciaſſe, & Iudex alium Tutorem conſtituere eo caſu poteſt.*
31 *An, & quando mater, & Auia teneantur renunciare ſecundis nuptijs, & Velleiano.*
32 *Mater tutrix non tenetur niſi de dolo, non autem de negligentia.*
Mater tutrix non conficiens inuentarium, non priuatur legitima, & ſucceſſione filiorum, ſi dolus abſit, ibid.
33 *Mater non petens tutorem filio, non excluditur à legatis particularibus ſibi factis, neque priuatur ſubſtitutione fideicommiſſaria, aut vulgari.*
34 *In termino matri præfixo ad petendum tutorem filio, non computantur nouem dies luctus.*
35 *An prædictus annus poſſit à Iudice minui.*
36 *In quibus caſibus mater excuſetur à pœnis inflictis ob non petitum tutorem, & n.37.38.39.40.41.42.43.& 44.*
37 *An minores 25. annis à prædictis pœnis excuſentur, & n.36.*

41 *Omne*

Digitized by Google

41 *Onus petendi tutorem iniungitur matri, quando eſt locus datiuæ tutelæ.*
43 *Quando tutor legitimus, vel Teſtamentarius priuetur ſucceſſione.*
45 *Quibus pœnis pun atur mater, ſi ad ſecundas nuptias tranſierit non petito filijs tutore.*
46 *Quando hæres ſubſtitutus admittatur ad hæreditatem ante mortem inſtituti.*
47 *Quibus caſibus mater tranſiens ad ſecunda vota non teneatur filijs tutorem petere, & n.48.49.50. & 51.*
48 *Cui teneatur mater reddere rationem ſi adminiſtrauit,*
52 *An Pater tranſiens ad ſecundas nuptias teneatur filie petere tutorem.*
53 *Mulier tranſiens ad ſecunda vota tenetur reſeruare filijs primi matrimonij quicquid ex facultatibus primi viri lucratiuo titulo conſequuta eſt, ac etiam bona quæſita ex ſucceſſione liberorum eiuſdem matrimony, & n.55. & 56. limitatur n.57.66.70.71.73.78.79 80.81.82. & 83.*
54 *Lucrum huiuſmodi inter filios primi matrimonij æqualiter diſtribuitur.*
56 *Quid ſi ſecundæ nuptiæ de facto, ac nulliter eſſent contractæ.*
58 *Quid ſi ex primo matrimonio ſupereſſet tantum fœmina, quæ fuiſſet excluſa per maſculos a ſucceſſione Patris.*
59 *Et quid ſi filia renunciauerit bonis maternis, ac paternis.*
60 *Et quid ſi filia prioris matrimonij acceptauerit legatum factum à Patre cum onere plus non petendi.*
61 *Declaratur textus in auth. de non eligen. ſecund. nub. §. cum igitur, & n.72.*
62 *Quid ſi res à primo viro vxori relictæ fuerunt alienatæ, & conſumptæ ab accipiente.*
63 *Quando mater teneatur cauere filijs.*
64 *An mater, quæ ad ſecundas nuptias minimè conuolauit, alienare poſſit ea, quæ ex primo matrimonio conſequuta fuit: & uid ſi non alienauit.*
65 *An diſpoſitio l. fœminæ, C. de ſecund. nupt. procedat etiam in Patre ſecundo nubente.*
66 *Quid ſi filij non extant, ſed tantum nepotes.*
67 *An maritus incurrat pœnas à iure ciuili impoſitas contra ſecundo nubente intra annum luctus.*
68 *Mulier tranſiens ad ſecundas nu tias non tenetur filijs primi matrimonij reſeruare proprietatem legati ſibi à marito relicti in remunerationem ſeruitiorum.*
69 *Donatio remuneratoria titulum oneroſum continet.*
70 *An mulier nobilis, vel iuuenis ſi dotata fuerit à viro ignobili, vel ſene, teneatur bona ſibi in dotem data reſeruare filijs primi matrimonij.*
An talis dotatio, vel donatio valida ſit, ibid.
71 *Pœnæ introductæ contra parentes ad ſecunda vota tranſeuntes, locum non habent deficientibus filijs eiuſdem matrimonij.*
73 *Quid ſi filius hæredem matrem ſcripſerit, vel illi aliquid reliquerit pro legitima, & n.75. & 77.*
74 *An, & quando mater conſequi poſſit legitimam in bonis filij, qui in aliqua Religione profeſſionem emiſit.*
76 *Mater ob tranſitum ad ſecunda vota amittit legitimam, & ideò contra teſtamentum filij venire non poteſt.*
79 *Si filius viuens non eſt conqueſtus, matrem tranſiuiſſe ad ſecundas nuptias, præſumitur prædictas pœnas remiſiſſe.*
80 *Quid ſi filius tacitè, vel expreſsè conſenſerit ſecundis nuptijs matris, & quando præſumatur conſenſus.*
Si Pater filium exheredauit, & poſtea cum illo cohabitat, & continuat, cenſetur exheredationem reuocaſſe, ibid.
An mulieres, vel minores excuſentur, ſi errent in iure, ibid.
81 *An mater excuſetur à pœnis ſecundo nubentium, ſi nupſerit de conſenſu mariti.*
82 *An parentes a prædictis pœnis excuſentur, ſi ſecundas nuptias contrahunt ad vtilitatem filiorum.*
83 *An mulier minor 25. annis excuſetur à pœnis d. l. fœminæ.*
84 *Mulier tranſiens ad ſecunda vota non poteſt coniugi ſuo plus relinquere, quàm vni ex liberis primi matrimonij, cui minus concedit, & quod vltra relinquitur, inter liberos æqualiter diuiditur: limitatur n. 87. 89. & 91. declaratur d. n. 91.*
85 *An ad dictum lucrum admittantur filij à ſucceſſione excluſi.*
86 *Fauor filij præponderat etiam piæ cauſæ.*
88 *Quando locum habeat textus in l. hac edictali, C. de Secun. nupt.*
89 *Quid ſi primus maritus conſenſerit, vt mulier nuberet.*
90 *An mulier, quæ tranſiuit ad ſecundas nuptias, poſſit relinquere plus filijs ſecundi matrimonij, quàm primi, vel è contra, & n.93.*
An filia excluſa per ſtatutum poſſit conqueri de inæquali relicto, & vti remedio d. l. hac edictali, ibid. n.90.
92 *An pater poſſit plus relinquere ſecundis filijs, quā primis.*
94 *An prædictæ pœnæ hodie ſint in vſu.*
95 *Pœnæ inductæ propter feſtinantiam nubendi omnes ſunt ſublatæ: remanent tamen intacta iura, quæ ad fauorem filiorum inducta ſunt.*
96 *Quid ſi mulier intra annum luctus ſtuprum committat, ſeu luxurioſe viuat, & n.98.*
97 *Mulier inhoneſte viuens amittit tutelam.*
99 *An mater, ſi intra annum luctus nubat, amittat veſtes lugubres.*

CAP. XXII.

Quibus caſibus mater priuetur ſucceſſione filiorum.

§. I.

Quantum temporis detur matri defuncto Patre ad petendum tutorem filijs, & quam pœnam incurrat, ſi tutorem illis non petierit.

1 BArt. *in l. 2. §. confeſtim, n. 2. ff. ad Senatuſc. Tertull.* cenſuit, quod defuncto Patre mater filijs ſuis impuberibus tutorem petere debet intra 40. dies: Sed alij ſentiunt,
quod mater habet annum ad petendum tutorem filijs, *ita*
Bald. conſ. 140. vol. 1. Corn. conſ. 234. vol. 4. Abb. conſ. 90. in
fin. vol. 2. Capr. conſ. 100. Paul. de Caſtr. in l. cum ſtipulatus
ff. de verb. oblig. & in conſ. 147. vol. 1. Alex. in l. ſi neceſſerit,
circa fin. ff. qui ſatiſd. cog. & alij apud Gab. commun. concl. lib.
6. tit. de tutel. concl. 1. n. 35. & 81. Steph. Grat. diſcep. for. cap.
2 *72. n. 13. 19. & ſeq.* vbi addit, quod mater etiam ad petendum curatorem ventri habet annum ex æquitate, *Cancer. var. reſ. p. 1. c. 7. de Tutor. n. 53. & ſeq.* vbi etiam dicit,
3 quod anno elapſo non admittitur purgatio moræ: quod
etiam procedit, quando Pater ciuiliter tantùm moritur
4 propter relegationem cum amiſſione iurium, *vt d. Merlin. in tract. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 5. n. 6. per tex. in l. 3. C. qui pet. tutor. & hæc eſt communis, & verior opinio per tex. in §. ſed Quemadmodum inſt. de ſenatuſc. Tertull. & l. Sciant C. de legit. hæred.* vbi ad hoc annus præfigitur omnibus, qui
5 ad ſucceſſionem vocantur pupilli mortui, ſiue ab inteſtato, ſiue iure ſubſtitutionis.

Annus autem huiuſmodi eſt vtilis; & ideò non currit, niſi à die ſcientiæ mortis naturalis, vel ciuilis Patris; quæ quidem ſcientia debet plenè, & concludenter probari: ita vt non ſufficiant coniecturæ, *Tiraq. de retract. lign. §. 35. gloſ. 4. n. 11. Caputaq. dec. 116. n. 4. Crauet. conſ. 197. num. 14. Corn. conſ. 87. n. 2. & ſeq. lib. 4. Gabr. de Tutel. concl. 1. n. 50. & alij apud Mareſc. var. lib. 1. c. 71.* vbi etiam dicit, quod ad hunc effectum neceſſaria eſt ſcientia qualitatum, propter quas patria poteſtas amittitur.

6 Quare quemadmodum mater, & alij pupillo ſucceſſuri, ſi intra annum pupillus moritur, ab eius hæreditate
non excluduntur, *vt d. Ang. in d. §. ſed quemadmodum, n. 3.*
Bald. in l. Matres, verſ. eſt & alius caſus, C. ad Tertull.
Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 5. n. 14. & alij communiter: ita
7 ſi poſt annum decedat, illique tutorem non petierint, cadunt à ſucceſſione, *per d. l. ſciant:* quod intellige, ſi pupillus moriatur in pupillari ætate, quia exceptio non petiti tutoris non excludit matrem ab hæreditate filij poſtea facti adulti, cum priuatio ſucceſſionis ſit reſtricta tantùm ad pupillarem ætatem, *l. matres C. ad ſenatuſc. Tertull.* Vnde ſi ma-

Digitized by Google

8 ſi mater filio curatorem non petijt, non priuatur ſucceſſione: quia tunc pubes poteſt illum petere, & non datur ei inuito, vt poſt *Franc. deciſ. 167. n.2. not. Ciriac. contr. 367. n. 39. & ſeq. lib. 2.*

9 An verò Mater, ſi non petijt tutorem, amittat etiam legitimam? Alij negant, quia non dicitur ſuccedere qui in legitima ſuccedit: Alij verò affirmant, quorum ſententia verior eſt, quia quoties mater excluditur à ſucceſſione, cenſetur etiam excluſa à legitima, cum legitima ſit quota
10 ſucceſſionis ab inteſtato, *auth. nouiſſima l. parentibus, & l. quæ nuper, C. de inoff. teſtam. Ita tenet Bald. conſ. 140. vol. 1. Barb. conſ. 67. col. antep. in fin. & ſeq. vol. 3. prout eos refert & ſequitur Gabr. loco cit. n. 15. & communem dicit Cancer. var. reſ. p. 1. d. c. 7. n. 55.* quod procedit etiamſi non tranſeat ad ſecundas nuptias, *Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 5. n. 5.*

11 Obſerua tamen, quod matre excluſa ob non petitum tutorem, hæreditas pupilli ſequentibus in gradu defertur, etiamſi tutorem non petierint: quia omnes illæ leges, quæ excludunt à ſucceſſione propter tutorem non petitum, loquuntur in his, quorum prima, & proxima ſpes ſucceſſionis eſt; ſecus in alijs, qui ſuccedunt primis excluſis: iſti enim poſſunt petere, ſi volunt, non tamen puniuntur, ſi non petierunt *leg. 2. §. fin. ff. ad Tertull. gloſ. & DD. in l. nepotibus, C. qui pet. tut. Bart. conſ. 215. n. 3. vol. 1. & in d. l. 2. n. 7. & 8. ff. qui pet. tut. & hanc eſſe magis communem dicit*
12 *Gabr. d. lib. 6. tit. de Tutel. concl. 1. n. 9.* niſi prior in gradu eſſet mortuus, vel ob negligentiam per ſententiam fuerit excluſus, & huiuſmodi ſententiæ ſequens in gradu notitiam habuerit; quia tunc incipit currere annus ſequenti: *Cancer. var. cap. 7. n. 61. p. 1. Surd. dec. 48. n. 11. & ſeq. Gab. loco cit. n. 13.*

13 Obſerua 2. quod vt mater, vel alius proximior in ſucceſſione eximatur à periculo, & pœnis Iuris, debet omnem curam adhibere, vt detur pupillo tutor cum effectu, ideſt quod datus ſatiſdet, faciat inuentarium, ac ſuſcipiat adminiſtrationem, *Bart. in l. fin. §. perſonis, C. de adminiſt. Tut. Corn. conſ. 132. col. vlt. n. 11. lib. 2. & alij apud Gratian. diſcep. for. c. 219. n. 1. & ſeq. idem tenuit Bald. in l. precibus, n. 17. C. de Impuber. & alijs ſubſtit.* vbi dicit, quod ſi mater petierit tutorem, & tutor deinde fuerit datus, nihil videtur egiſſe, ſi tutor poſtea non adminiſtrauit.

14 Obſerua 3. quod mater, quæ non petijt curatorem dari ventri, æque punitur, ac ſi non petijſſet tutorem filio iam nato, *l. 2. §. ſi mater, verſ. quid ſi cum prægnans, ff. ad Senatuſc. Tertull. Bart. conſ. 22. n. 5. Bald. conſ. 432. lib. 2. & alij apud Grat. diſcep. for. c. 72. n. 5.*

15 Hæc tamen intellige, quando mater ſcienter, & ex induſtria, ac data opera omiſit tutorem, vel curatorem pe-
16 tere, *d. l. 2. §. ſi mater, verſ. non ſolum*, hæc autem verba, *data opera*, fraudem, & culpam important, *l. 1. §. ſciendum ff. de magiſtr. conuen.* & ideò hæc qualitas fraudis eſſet probanda, *vt d. Bart. in l. 1. ff. Ne quid in flum. publ.* Ex quo in-
17 ferunt DD. quod agens ad excludendam matrem, non ſolum debet probare, filium impuberem eſſe mortuum, & tutorem non fuiſſe petitum, pupillumque ſuperuixiſſe Patri poſt annum, *vt d. Alex. conſ. 185. n. 10. lib. 6. Oſaſc. dec. 58. n. 8.* ſed probare etiam debet, matrem ſua culpa non petijſſe tutorem filio, vt illius hæreditate priuetur, *vt poſt Burſat. conſ. 8. num. 40. lib. 1. obſeruat Gratian. diſcep. for. c. 668. n. 1.*

18 Addit *idem Gratian. loco cit. n. 6.* quod quamuis eſſet datus tutor filijs, qui iam erant nati, non tamen ſufficeret iſta tutela, ſi alius reperiretur in vtero: nam illi etiam eſſet prouidendum, non de tutore, ſed Curatore, *iuxta l. in-*
19 *ter bonorum ff. de admin. Tutor.* cuius curatoris officium finitur nato poſthumo, *l. 1. §. tamdiu ff. de ventr. in poſſ. mit. Ang. in §. cum autem, in fin. Inſt. de Tutel.* & ideò tunc etiam mater habet annum ad petendum tutorem filio iam
20 nato, *iux. tex. in d. l. ſciant, C. de legit. hæred.* quia licet mater tunc teneatur petere curatorem, non tamen tenetur petere tutorem, *Gratian. d. c. 72. n. 14. vbi cit. Bald. in §. Impuberes, n. 5. inſt. de Atil. Tut. Tiraq. de Retr. lignag. gl. 9. §. 1. n. 79. & alios.*

21 Notandum tamen eſt, quod tunc mater debet petere curatorem ventri, quando creditores, vel ſucceſſuri inſtant, vel adeſt aliqua iuſta cauſa petendi, puta ob æs alienum aut quid ſimile: *l. 1. §. quoties de Ventr. in poſſ. mit. l. ſi quis inſtituatur §. Item ſi conditioni ff. de hæred. inſt.*

22 Obſerua 4. quod mater non haberet integrum annum quando filius tempore mortis Patris habet tredecim annos, & vnum menſem: tunc enim ſi decedat penultima die pupillaris ætatis, mater non excuſatur, ſed priuatur hæreditate, *vt d. Bald. conſ. 432. ad fin. lib. 2. quem refert, & ſequitur Gratian. d. c. 72. n. 5.*

23 Obſerua 5. quod mater poteſt eſſe tutrix ſuorum filiorum, etiamſi aliæ fœminæ ab hoc munere excludantur: immò mater præfertur omnibus alijs legitimis, & datiuis, exceptis teſtamentarijs; *iuxta Auth. matri, & auiæ, C. quando mulier tutel.* etiamſi debitrix eſſet filijs, *ſecundùm Bellon. de Poteſt. cor. quæ incontinenti fiunt & c. lib. 1. c. 109. n. 2. Surd. de Alim. tit. 4. q. 13. n. 14.* dummodò habeat æta-
24 tem 25. annorum completam, *l. fin. C. de legit. tut.* vbi minor 25. annis tutor eſſe non poteſt, *& dixit Rota dec. 435.*
25 *n. 2. p. 5. to. 2. Recen.* & tunc non punitur, ſi alium tutorem filio impuberi non petierit, dummodo adminiſtrationem ſuſcipiat cum Iudicis auctoritate, & inuentarium conficiat: aliàs non excuſaretur, etiamſi data eſſet tutrix in teſtamento, *l. 2. §. ſi mater, ibi nec legitimè tutelam adminiſtret, iuncta gl. ibidem ff. ad Tertyll. Bart. conſ. 215. vol. 1. Gabr. d. lib. 6. tit. de tut. concl. 1. num. 23. & ſeq. quibus adde Surd. deciſ. 48. n. 6. Cancer. var. c. 7. n. 53. p. 1. Honded. conſ.*
26 *51. n. 35. & ſeq. lib. 2.* vbi dicit, quod tutor etiam teſtamentarius adminiſtrationem ſuſcipere non poteſt, niſi adminiſtratio illi decernatur à Iudice, *Gabr. commun. concl. l. 3. tit. de ſecund. nupt. concl. 9. n. 21. Cacher. dec. 58. n. 19.* vbi ad-
27 dit, quod mater tenetur conficere Inuentarium, etiamſi à teſtatore Inuentarij confectio ei remiſſa fuiſſet.

28 Notandum tamen eſt, quod ſi minor 25. annis, de facto tutelam ſuſceperit, & adminiſtrauerit, tenebitur de adminiſtratione facta etiam tempore minoris ætatis, vbi dolum commiſerit, vel factus fuerit locupletior, *Ang. conſ. 102. Boer. deciſ. 104. n. 8. & alij apud Cancer. var. p. 1. c. 7. n. 77. & 78.*

29 Notandum 2. quod tutela matris, & Auiæ non eſt neceſſaria, prout aliæ tutelæ, ſed voluntaria, cum ad illam volentes tantùm admittantur; vnde exiſtentes in mora
30 illam ſuſcipiendi per quatuor menſes, videntur illam renunciaſſe ita, vt à Iudice habente notitiam de mora Matris, ſeu Auiæ alius tutor conſtitui poſſit, *vt latè probat Honded. conſ. 23. n. 17. & ſeq. lib. 2.* vbi etiam dicit, quod ſi
31 Mater, vel Auia non fuerit relicta tutrix in teſtamento, tenetur renunciare ſecundis nuptijs, & Velleiano, aliàs tutela redderetur nulla: verum hæc renunciatio non eſt in vſu, *vt d. Bellon. loco cit. num. 4. Pereg. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 16. n. 1.*

32 Notandum 3. quod mater tutrix non tenetur, niſi de dolo, ſi probetur, non autem de negligentia, *vt d. Alex. conſ. 62. n. 9. in fin. vol. 4. per tex. in l. ſi ſeruus vetitus, ff. de l. 1.* ex quo inferunt DD. quod mater tutrix non conficiens inuentarium, non priuatur legitima, & ſucceſſione filiorum, ſi dolus abſit: ſed contra eam proceditur, prout contra alios quoſcunque adminiſtratores, *arg. l. Aurelius §. Titius Teſtamento, ibi, præſumptio enim propter naturalem affectum facit, omnia Patri viderit conceſſa, ff. de liberat. legat. ita Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 7. n. 11. & ſeq. Menoch. de Arb. Iud. caſ. 209. n. 26. & 27.*

33 Obſerua 6. quod mater non petens tutorem filio, non propterea excluditur à legatis particularibus ſibi factis, neque priuatur ſubſtitutione fideicommiſſaria, per quam ſuccedit teſtatori, non autem ipſi pupillo, *l. fin. §. ſi verò maritus, ff. qui pet. tut. & tradunt communiter DD. in d. l. ſciant, C. de legit. hæred. Gutier. de Tut. par. 1. c. 16. n. 124. quem refert, & ſequitur Cancer. d. p. 1. c. 7. n. 57.* Idemque dicendum eſt in ſubſtitutione vulgari, ex qua ſimiliter ſuccedit teſtatori, *Petr. de Anch. conſ. 440. col. 2. in fin. Pariſ. conſ. 41. col. 8. vol. 2. & alij apud Gabr. d. tit. de tutel. concl. 1. n. 45. Gratian. diſcep. for. c. 219. n. 14. & ſeq.*

34 Obſerua 7. quod in termino matri præfixo ad petendum

dum tutorem filio, non computantur nouem dies luctus, Roder. Soarez in l. poſt rem iudic. lim 9. num. 2. ff. de re Iud. quem refert Graz. diſc. for. c. 403. n. 26.

35 Obſerua 8. quod annus prædictus poteſt minui per Iudicem cauſa cognita, ſi viderit, pupilli multum intereſſe; & ſi intra terminum à Iudice ſtatutum mater non petierit, tutelam ſibi decerni, vel alium conſtitui, cadit ab hæreditate pupilli, vt d. Bald. in l. matres, verſ. tu non recedas C. ad Tertull.

36 In multis verò caſibus mater excuſator à pœnis inflictis ob non petitum tutorem, videlicet ſi eſſet minor 25. annis l. fin. C. ſi aduerſ. delict. Bart. conſ. 30. lib. 1. Bald. in l. matres n. 1. C. ad Tertull. Gratian. diſc. for. c. 72. n. 8. Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 28. & 31. vbi dicit, quod annus prædictus ad petendum tutorem non currit matri, niſi à die, quo eſt effecta maior: niſi fortè tranſierit ad ſecundas nuptias, quia tunc ſtatim ac eſt effecta maior, tenetur petere tutorem, nec in tali caſu habet annum, ſecundum Cancer. var. p. 1. c. 7. n. 53. Gratian. deciſ. March. 177. n. 7. & 8. vbi excuſat matrem, quæ tempore mortis mariti erat annorum 24 cum dimidio, & non petijt tutorem, antequam excederet annum 25. cum hoc caſu initium ſit attendendum, quicquid dicat Bald. in l. precibus n. 17. verſ. quid ergo, C. de Impub. & alijs ſubſtit. & alij quos refert Gratian. cap. 668. n. 4.

37 An vero maſculi minores 25. annis à prędicta pęna excuſentur? affirmat Gratian. d. dec. 177. n. 6. vbi alios refert.

Notandum tamen eſt, quod ſi ex ſtatuto maior 20. annis habeatur pro maiore 25. mater, & alij ad quos ſpectat, excedentes 20. debent petere tutorem intra annum quamuis ſecundùm ius commune ſint minores aliàs priuarentur ſucceſſionem, Gratian. d. deciſ. 177. n. 9. & ſeq. vbi id intelligit, quando ſtatutum eſt generale quoad omnia: ſecus ſi ſe reſtringat quoad certos actus.

38 Secundò excuſatur, quando pupillus habet ſubſtitutum pupillariter, quia tunc in ſuccedendo cauſa talis ſubſtituti eſt prima, & potior, Bart. in l. 2. n. 8. & ſeq. ff. qui pet. tut. Bald. conſ. 317. vol. 5. Ang. conſ. 118. in fin. & alij apud Gabr. d. tit. de tut. concl. 1. n. 66. Vnde in tali caſu ſubſtitutus tutorem petere debet, Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 35. & q. 5. n. 9. vbi etiam dicit, quod omiſſio facta à ſubſtituto, facit deuoluere ſucceſſionem matri, Honded. conſ. 51. n. 15. & ſeq. lib. 2. vbi addit quod expreſſa pupillaris ſubſtitutio excludit matrem etiam à legitima.

Notandum eſt autem, quod ſi ſubſtitutus excludatur ob non petitum tutorem, tunc incipit currere tempus matri: ceſſat enim cauſa, propter quam excuſabatur; quia matre omni tempore, quo filius eſſet tutore, imponitur neceſſitas, Bart. in d. l. 2. in fin. Vnde punitur, ſi vno, vel pluribus remotis, reiectis alium non petierit, vt in acti ff. ſed quemadmodum, Inſt. de Senatuſc. Tertull.

39 Tertiò excuſatur, quando non ſtat per eam, puta ſi fuit impedita, l. 2. § confeſtim, ff. ad Tertull. l. admone eam, C. qui pet. tut. Ang. in d. § ſed quemadmodum, in princ. Gabr. lib. 6. tit. de tut. concl. 1. n. 60. & ſeq. Cancer. var. p. 1. cap. 7. nu. 53. vbi excuſat matrem ruſticam, quæ in loco non potuit conſulere peritiores; & quod mater excuſetur à prædicta pœna ex qualibet iuſta cauſa, dixit Burſat. conſ. 8. nu. 40. lib. 1. quem refert Gratian. diſc. for. cap. 668. n. 1. vbi num. 7. addit, quod ſi mater rectè adminiſtrauit, non priuatur ſucceſſione filij etiamſi non petierit tutorem, & inuentarium non confecerit, Mareſc. var. lib. 1. c. 71. n. 9. vbi dicit, quod excuſaretur mater, vbicunque dato tutore pupillus inuolueretur litibus, puta ſi multi ſint creditores, qui velint ipſum conuenire: tunc enim mater non petendo tutorem potius conſulit pupillo, vt minus inquietetur, l. 3. § tractari, verſ. ergo etiam ff. Ad Tertyll. gloſ. in l. matres C. ad Tertull.

40 Quarto excuſatur, ſi filius haberet tutorem teſtamentarium; nam tunc non tenetur alium tutorem petere auth. matri, & Auiæ C. quan. mul. tut. & c. Gratian. diſc. for. c. 72. n. 10. & c. 219. n. 17. Afflict. dec. 75. n. 2. Gabr. d. tit. de tut.
41 concl. 1. n. 70. & ſeq. Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 5. num. 17. vbi dicit, quod onus petendi tutorem iniungitur matri, quando eſt locus datiuæ tutelæ.

42 Addunt alij, quod mater ſimiliter excuſatur, quando pupillus habet tutorem legitimum: Itag'oſ. in d. l. matres C. ad Tertull. Alex. conſ. 185. n. 12 lib. 6. & alij apud Gabr. lib. 6. tit. de Tutel. concl. 1. n. 70. vbi dicit, quod nec mater, nec alius, ad quem ſpectat onus petendi tutorem, priuatur ſucceſſione, quando pupillus habet tutorem legitimum; contraria tamen ſententia verior eſt, quia mater hodiè, ſi vult, præfertur omnibus tutoribus legitimis, & datiuis, vt in auth. matri & Auiæ C. quand. mul. tut. & ideò non excuſatur propter legitimum, quia non eſt legitimis locus, niſi ipſa prius declaret ſe nolle, ita vt legitimus poſſit adminiſtrare, l. 2. § ſi mater ff. ad Tertull. ita Bart. in l. 2. § quid ſi Pater n. 2. ff. ad Senatuſconſ. Tertull. & in l. Matres, C. eod. tit. ad Tertull. & ibid. Bald. nu. 1. Honded. conſ. 51. n. 30. lib. 2. niſi fortè ex diſpoſitione ſtatuti legitimus excluderet matrem, quia tunc mater non teneretur alium tutorem petere, Bald. conſ. 4. n. 1. lib. 2. Gabr. conſ. 27. n. 11. lib. 2. quos refert, & ſequitur Gratian. diſc. for. cap. 72. n. 10. Idemque dicendum eſt, ſi legitimus auctoritate Iudicis præferatur matri, & adminiſtret, Bald. in d. l. matres, n. 1. verſ. ſecundus caſus Mareſc. var. lib. 1. cap. 71. n. 10. Merlin. de legit. d. lib. 4. tit. 2. q. 5. n. 18. ſi vero legitimus vigore ſtatuti excludens matrem non eſſet legitimæ ætatis, adhuc teneretur mater ſub eiſdem pœnis tutorem petere, quia interim eſt locus datiuo. Bald. in d. l. matres, n. 5. vbi id limitat ſi infra annum completur ætas legitima: Paul. de Caſtr. conſ. 370. in fin. vol. 1. Corn. conſ. 113. col. fin.
43 vol. 4. & alij apud Gabr. d. lib. 6. tit. de Tutel. concl. 1. n. 65. vbi quod ſi ille, ad quem ſpectat ſucceſſio, eſt etiam tutor teſtamentarius ſeu legitimus, priuatur ſucceſſione, ſi non adminiſtrat aut alium dari non petit.

An verò matri imputandum ſit, ſi non petijt, tutorem teſtamentarium, vel legitimum cogi ad adminiſtrandum, & ad faciendum inuentarium? Negat Bart. in l. 4. nu. 3. ff. qui pet. tut. vbi dicit, quod hæc cura non videtur ei iniuncta, Gratian. diſc. for. cap. 219. Honded. conſ. 51. nu. 30. lib. 2. vbi dicit, quod huiuſmodi diligentiam tenetur ſolum adhibere circa tutores, quos ipſa petit, non autem circa teſtamentarios, vel legitimos, quamuis contrarium ſentiat Spec. in tit. de Tutor. § nunc, n. 10. Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 10. per tex. in l. 2. § Idoneos cum § ſeq. ff. ad Tertul.

44 Quintò excuſatur mater, ſi patre bannito tutelam infantis non ſuſceperit, etiamſi pater per bannum poſſet impunè offendi: nam huiuſmodi Banniti regulariter non amittunt patriam poteſtatem, exceptis rebellibus, & transfugis, qui in honeſtes ſe conuertunt; & ideò filio banniti non datur tutor, cum ſolum dandus ſit ei, qui non eſt in poteſtate alterius, l. fin. in princ. C. de Curat. Furioſ. ſed datur curator, inſtar eius, cuius, pater eſt apud hoſtes l. muto, ff. ei cuius ff. de Tutor. Peregr. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 7. num. 23. Rip. in l. ex facto ff. ex facto num. 19. ff. ad Senatuſc. Trebell. Syln. in § cum autem, n. 6. Inſt. Quib. mod. ius patr. pot. ſolu. quos refert, & ſequitur Gratian. diſc. for. c. 309. n. 22. & ſeq.

ff. 2.

Quando mater tranſiens ad ſecunda vota priuetur ſucceſſione filij.

45 COmmunis eſt concluſio, quod ſi mater legitima liberorum tutela ſuſcepta ad ſecundas nuptias tranſierit, antequam eis alium tutorem petierit, illique quod debetur ex ratione tutelæ geſtæ perſoluerit, ſi filius impubes moritur, non ſolum priuatur eius ſucceſſione, ſiue ab inteſtato, ſiue iure ſubſtitutionis, iux. l. omnem, C. Ad Senatuſc. Tertull. ſed etiam priuatur omnibus legatis, & fideicommiſſis ſibi à Patre pupilli relictis, ac donationibus cauſa mortis, l. 1. iuncta auth. eiſdem pœnis, vbi Bald. & alij C. de ſecun. nup. vbi etiam, quod huiuſmodi legata, ſeu donationes tranſeunt ad hæredes mariti, Marian. Sen. conſ. 39. n. 11. lib. 1. quem refert Peregrin. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 16. n. 1. vbi dicit quod bona ſecundi mariti ſunt tacitè hy-

Digitized by Google

tè hypothecata filijs vſque ad integram rationum redditionem cum reliquorum reſtitutione: ſubdens, quod mater dotes ſuas exigere nequit quia pupillus retinere poteſt vti ſibi obligatas, *per tex. in l. pro offic. C. de admi. Tut. & auth. matri, & auiæ C. quand. mul. tut. off. Fontanell. de pact. nuptial. clauſ. 5. gl. 8. p. 11. n. 8. & ſeq.* vbi deciſum refert, quod mulier in tali caſu amittit officium executricis teſtamenti viri, & educationem filiorum: *& n. 23.* addit,
46 quod ſi maritus vxorem inſtituerit hæredem eius vita durante cum hoc, quod viueret caſtè, & poſt mortem vxoris alium ſubſtituerit, vxore conuolante ad ſecundas nuptias, admitteretur ſubſtitutus non expectata morte vxoris, *l. mulier. 22. ff. ad ſenatuſc. Trebell. & l. ſi ita eſſet ff. Quand. dies leg. ced.* vbi fideicommiſſum filio relictum ſub conditione, ſi morte Patris ſui iuris effectus fuerit, debetur, etiamſi viuente patre per emancipationem factus ſit ſui Iuris. *Afflict. dec. 75. n. 5. Gabr. comm. concl. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concl. 9. n. 27. & ſeq. Cancer. var. p. 1. c. 7. n. 66. & ſeq.* etiam dicit, quod mater per tranſitum ad ſecunda vota, omninò à tutela repellitur ita, vt agnatis, & cognatis conſentientibus, Iudiceque approbante tutrix eſſe non poſſit *iux. auth. ſacramentum, C. quand. mul. tutel.* additque *Cancer. loco cit. c. 9. n. 115. p. 1.* quod filius diues non tenetur dotare matrem inopem tranſeuntem ad ſecundas nuptias, *per l. ſi vineæ, vbi etiam Bald. C. de Præſcrip. long. temp.* Alimenta tamen ei præſtare debet, ſi aliunde non habeat, *l. tutor, ſecundum dignitatem, §. fin. ff. de administr. Tutor idem Bald. in d. auth. eiſdem n. 8. C. de ſecund. nupt. Guid. Pap. dec. 539. n. 2.* vbi dicit, quod Iudex non tenetur ſequi voluntatem teſtatoris, ſi in caſu ſecundarum nuptiarum matrem tutricem reliquerit: quia lex de ea amplius non confidit, *l. lex, quæ tutores, verſ. lex etiam C. de adminiſtr. Tutor:* contrarium tamen in hoc tenet *Feret. conſ. 312. n. 4. & ſeq. Boer. dec. 124. n. 13. & dec. 61. in fin. Maſtrill. dec. 73. n. 4. & alij quos refert, & ſequitur Vrſil. ad Afflict. dec. 281. num. 3. Gratian. diſc. for. c. 668. n. 14. Peregr. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 16. n. 1. verſ. excuſatur tamen &c. vbi cit. Philip. Franch. in c. ex p. ex. de appell. & alios* aſſerentes, matrem non amittere tutelam, vbi relicta eſſet tutrix, etiamſi ad ſecunda vota conuolauerit.

Ego puto, id in arbitrio Iudicis poſitum eſſe an debeat ſequi voluntatem teſtatoris conſideratis circumſtantijs, quas ponderat *Vulpian. in l. 1. ff. vbi pupill. educ. deb. & ita ſenſit etiam Cancer. loco cit. n. 67. in fin. Vrſil. ad Afflict. dec. 281. n. 3.* Concurrere verò debent copulatiuè petitio tutoris, reliquatus reſtitutio, ac redditio rationis: alioquin mater tranſiens ad ſecunda vota, etiamſi deficiat in vna parte tantùm, non euitat pænas *Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 9. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 16. n. 1.* vbi *nu. 4.* addit, quod mater tutrix non conficiens inuentarium bonorum filij ſui pupilli: priuatur eius ſucceſſione, *per doctrinam Bart. & gl. in l. 2. §. quod ſi pater ff. ad Tertull. & in l. 2. col. 2. ff. Qui pet. tut. Fulgoſ. conſ. 52. Nenizan. conſ. 3. n. 6.* vnde etiamſi mater ità bene geſſerit tutelam, vt in aliquo non remaneat debitrix, adhuc non euitaret pænas, non quia non reddidit rationem, ſed quia dimiſit filium indefenſum tutore non petitio, *vt Bald. in l. omnem, n. 11. C. Ad Tertull.* ratio enim finalis petendi tutorem fuit, nè pupillus remaneat indefenſus, *vt d. idem Bald. in auth. eiſdem pœnis, n. 16. C. de ſecund. nupt.*

Amplia etiamſi mater ex ſecundo viro nullos liberos ſuſceperit, adhuc enim excluderetur: quemadmodum nec poſt obitum ſecundi viri habilitaretur ad ſucceſſionem filij defuncti, cui adhuc impuberi tranſiens ad ſecundas nuptias, non petijt tutorem, *vt poſt Ruin. conſ. 86. num. 4. vol. 5. & alios dixit Rot. dec. 45. p. 7. Recent.* idem eſſet, ſi viuentibus filijs iterum effecta ſit vidua per mortem ſecundi viri: non enim euitares pęnas ſecundarum nuptiarum, quia ſucceſſio, quam ſemel amiſit, non poteſt amplius reuiuiſcere, *vt inquit Menoch. conſ. 278. à num. 7. vſque ad fin. quem refert, & ſequitur Merlin. de legit. d. l. 4. tit. 2. q. 2. num. 17.* quamuis contrarium teneat *Ciriac. contr. 367. n. 45. & ſeq. lib. 2.*

Amplia 2. etiam in matre luxurioſè viuente: tunc enim non ſolum amittit tutelam filiorum, ſed etiam in omnes pœnas incidit, ac ſi nupſiſſet non petito tutore, nec redditis rationibus, *ſecundum Paul. de Caſtr. Garron. & alios apud Peregr. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 15. n. 6. & tit. 16. n. 4.*

47 Notandum tamen eſt, quod mater tranſiens ad ſecunda vota ſolùm tenetur petere filio tutorem in caſu, quo eſt locus datiuo; & ideò ſi adſint legitimi, vel teſtamentarij Tutores, mater non tenetur alium tutorem petere, cum in tali caſu ſit facta prouiſio ab homine, ſeu à lege; vnde nec imputandum eſſet matri, ſi non curauerit, vt legitimi, vel teſtamentarij tutores adminiſtrent, ſed ſufficeret inſinuare Iudici, quod intendit ad ſecundas nuptias conuolare, & renunciare tutelæ, ſi eam acceptauerit, vt per huiuſmodi renunciationem aperiatur via legitimo tutori. *Bald. in l. precibus n. 18. in fin. C. de impub. & alijs ſubſtit. Surd. conſ. 175. n. 26. in fin. n. 32. lib. 2. quos refert, & ſequitur Gratian. diſcept. for. c. 219. n. 9. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod cum mater ſecundò nubens non poſſit eſſe tutrix, neque dari pupillo debet tutor, quem ipſa petierit, cum eo caſu lex de ea malè præſumat.

Idem dicendum, ſi filius alios habeat tutores, qui eiuſdem filij curam gerant: tunc enim mater hanc pænam non incurrit, etiamſi tutorem filio non petierit in ſui locum: quia pœna priuationis hæreditatis, & ſucceſſionis filij non procedit, niſi vbi mater ſola eſt tutrix, & relinquit filium ſine aliquo, qui curæ bonorum illius incumbat, *vt poſt Dec. conſ. 246. n. 7. trad. Fontanell. de Pact. nup. clauſ. 5. gl. 8. par. 11. n. 11.* ſubdens, quod dictis tutoribus
48 tenetur mater, ſi adminiſtrauit rationem reddere, *Bald. in auth. eiſdem pænis n. 2. C. de ſecun. nupt.* vbi dicit, quod pœnæ introductæ contra matrem ad ſecundas nuptias conuolantem locum habent, quando tutelam gerit.

49 Alij etiam ſunt caſus, in quibus mater à prædictis pænis excuſatur, videlicet, ſi alius petijt pro ea tutorem deputari, & ipſa ratum habuerit antè ſecundas nuptias, *latè Gabr. lib. 3. tit. de ſecun. nupt. concl. 9. num. 40. Gratian. diſc. for. cap. 668. num. 6.*

50 Secundo ſi nupſerit poſt mortem filij impuberis, vel ſi filius deceſſiſſet pubes, *d. l. 2. §. ſi mater verſ. confeſtim. ff. ad Tertull.* etiamſi eo impubere tutorem non petierit, *l. matres C. de Tertull. Gabr. loco cit. n. 31. & 39. Merlin. dict. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 34.* vbi dicit, quod mater filio puberi ſuccedit, quia lex pœnalis loquitur de impubere.

51 Tertio ſi non fuit ritè decreta tutrix, ſed tantùm de facto adminiſtrauit: tunc enim non priuatur ſucceſſione filij impuberis ſi conuolauerit ad ſecundas nuptias, non reddita ratione, nec petito tutore, *ſecundum Bald. in l. cum oportet, §. fin. C. de bon. quæ liber. Cancer. p. 1. c. 7. n. 59.* quia diſpoſita in tutore non habent locum in eo, qui officium de facto, & minus legitimè vſurpauit, *l. fin. C. de interd. matr.* quamuis contrarium aſſerat *Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 4. n. 16. & 31. Ciriac. contr. for. 135. num. 18. lib. 1. poſt Bart. in l. 2. §. quid ſi pater, nu. 2. ff. ad Senatuſc. Tertull. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 3. tit. 16. n. 1. verſic. item excuſaretur &c.*

Quarto excuſatur mater, ſi de licentia mariti prædefuncti iterum nupſiſſet, vel ſi minor 25. annis de facto tutelam aſſumpſiſſet, quamuis etiam maior facta poſtea nupſiſſet: ratio eſt quia minor 25. annis non potuit eſſe tutrix, *l. fin. C. de interd. matr.* ideò lex pęnalis loquens de matre tutrice, non procedit in protutrice, *Bald. in c. ex parte extr. de Appell. & in auth. de eiſdem C. de ſecund. nupt. & in l. omnem C. Ad Tertull.*

Addit *Peregrin. loco cit. num. 1. & 2.* quod ſi mater tutelam filiorum non ſuſcepit, & nubit intra annum luctus, non repellitur à ſucceſſione filiorum impuberum: ſicut nec repelleretur à ſucceſſione filiorum, qui facti ſunt puberes: quia lex pœnalis loquitur de impuberibus, *vt in d. l. omnem, C. ad Tertull.*

52 Notandum 2. quod ſi pater aſſumpta tutela filij emancipati tranſeat ad ſecundum matrimonium, non reddita ratione adminiſtrationis, nec petito tutore, non ſubijcitur prædictis pænis; quia nulla lege cauetur, quod Pater deſinet eſſe tutor per tranſitum ad ſecunda vota; & ideò

non

Digitized by Google

non tenetur petere alium, cum habenti tutorem tutor
dari non debeat, *vt rectè obſeruat Bald. in auth. eiſdem*
pœnis. num. 8. C. de Secund. nupt. Fontanell. de Pact. nu-
pt. clauſ. 5 gloſ. 8 par. 11. n. 24. & ſeq. vbi citat Pinell. in l. fin.
num. 15. C de bon. matern. Boer. deciſ. 188. Gutier. de Tut. &
Cur. p. 1. c. 9. à n. 22.

§. 3.

Vbi explicatur textus in *l. fœminæ, C. de Secun. nupt.*

53 PRædictis addendum eſt, quod mulier tranſiens ad ſe-
cundas nuptias, etiamſi tutorem filio petierit, adhuc
tenetur reſeruare filij primi matrimonij quicquid ex fa-
cultatibus primi viri lucratiuo titulo conſequuta eſt, at-
que etiam bona quæſita ex ſucceſſione liberorum eiuſ-
dem matrimonij, ita vt in huiuſmodi bonis tantùm ha
beat vſumfructum, *l. fœminæ, juncto, §. illud etiam, C. de ſe-*
cund. nupt. auth. hoc locum, C. de ſi ſecund. nupſ. mul. ſiue mu-
64 lier tranſierit ad ſecunda vota ante ſucceſſionem, ſiue
poſt ſucceſſionem. *Afflict. deciſ. 75. num. 4. Caſtil. de vſufr.*
c. 2. nu. 15. vbi alios refert, Honded. conſ. 49. n. 21. lib. 1. quod
quidem lucrum inter filios primi matrimonij æqualiter
diſtribuitur, *auth. lucrum, C. eod. tit.* videtur enim æquita-
55 ti, ac rationi repugnare, vt bona laboribus prioris viri
quæſita cedant in vtilitatem vitrici, vel eius filiorum, vn-
de meritò reſeruantur alijs filijs primi matrimonij, *vt ad-*
uertit Sarmient. ſelectar. interpretat. lib. 1. c. 4. num. 3. quem
refert Caſtil. d. tract. de vſufr. c. 2. n. 91. latè Burat. dec. 82.
56 *nu. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod *text. in d. l. fœminæ*, procedit
etiam in dote lucrata vigore ſtatuti vrbis; *Gratian. diſc.*
for. c. 862. n. 4. & ſeq. vbi etiam dicit, diſpoſitionem dicti
textus locum habere in iocalibus, & in omnibus donatis
tempore ſponſalium contemplatione talis matrimonij:
nam iſta omnia ſunt conſeruanda filijs primarum nup-
tiarum: quemadmodum ea, quæ donantur vxori contem-
platione viri acquiruntur marito, eique ſeu eius hæredi-
bus ſaluto matrimonio reſtitui debent, *Bart. in l. ſed ſi*
plures, §. in arrogato, in fin. ff. de vulg. Lup. in rubr. de do-
nat. int. vir. & vxor. §. 45. per tot. Clar. in §. donatio q. 10.
verſ. ſed nunquid &c. & alij apud Surd. dec. 118. n. 4. & 5.
vbi dicit hanc eſſe magis communem, Put. dec. 4. lib. 3. vbi di-
cit, textum *in d. l. fœminæ*, habere, etiam locum, quando ſe-
cundæ nuptiæ de facto, ac nulliter eſſent contractæ.

57 Notandum eſt autem quod mater ſecundò nubens in
bonis paternis ab inteſtato ſuccedit filio tantùm in vſu-
fructu etiam reſpectu legitimæ, cuius quoque proprieta
tem tenetur filijs reſeruare; In bonis verò quæſitis per fi-
lium, ſuccedit in totum, ſcilicet in proprietate, & vſufru-
ctu cum alijs fratribus, *l. mater C. ad Tertull. §. hinc nos,*
in auth. de nupt. auth. ex teſtamento, vbi Bart. C. d. Secun.
nupt. Afflict. deciſ. 75. num. 4. Gratian. diſc. for. c. 140. n. 1. &
ſeq. Rot. dec. 177. p. 4. to. 2. in Recent. Merlin. de legit. lib. 4.
tit. 2. q. 1. num. 5. & 6. vbi quod bona à filio per mortem
vnius fratris, etiam de bonis paternis acquiſita, dicuntur
propria ipſius filij *latè Rot. deciſ. 80. nu. 6. & ſeq. & deciſ.*
271. n. 14. p. 6. in Recent. Ciriac. contr. for. 367. nu. 42. & ſeq.
vbi etiam dicit, id locum habere, etiamſi ex primo matri-
monio ſupereſt tantùm filia, quæ fuiſſet excluſa per ma-
58 ſculos à ſucceſſione Patris; idemque dicendum eſt, ſi fi-
59 lia renunciauerit bonis maternis, ac paternis, nam talis
renunciatio non extenditur ad lucra, quæ in pœnam ſe-
cundarum nuptiarum ipſi filiæ debentur, *vt poſt Dec.*
conſil. 230. Gail. obſeru. 98. num. 10. lib. 2. dixit Rot. deciſ.
45. part. 7. Recent.

60 Addunt alij quod filia prioris matrimonij acceptando
legatum factum à Parente cum onere plus non petendi,
poteſt adhuc petere lucrum proueniens ex diſpoſitione
d. l. fœminæ, etiamſi Pater adiecerit, quod ſi filia plus pe-
tierit legato priuata eo ipſo cenſeatur: quia vbi onus à iu-
re reijcitur, perinde eſt, ac ſi legatum eſſet ſimplex, *ita*
Caſtill. de vſuf. cap. 2. num. 58. vbi citat Bertrand. in l. hac
edictali. verſ. ſi verò plus n. 6. C. de ſecund. nupt. Petr. Surd.
conſ. 45. n. 54. lib. 1.

61 Nec obſtat *text. in auth. de non eligen. ſecund. nub. §. tum*
igitur, vbi indiſtinctè mater ſuccedit filijs in proprietate,
& vſufructu, licèt tranſeant ad ſecunda vota: quia dictus
textus correctus fuit *per §. hinc nos. in Auth. de nupt. vt d.*
Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. . 2. n. 6.

62 Notandum 2. quod ſi res à primo viro vxori relictæ,
fuerunt alienatæ, & conſumptæ ab accipiente, tunc filij
primi matrimonij tenentur agere non contra hæredes
conſumentis, ſed contra hæredes alienantis, & ita contra
hæredes mulieris, *Surd. dec. 99. n. 8. per text. in l. generali-*
ter, §. dominium autem, C. de Secund. nupt.

63 Notandum 4. quod mater tenetur cauere filijs pro
conſeruatione dictæ proprietatis, *Vrſil. ad Affl. dec. 75. nu.*
19. Surd. dec. 279. n. 4. Cancer. var. p. 1. c. 9. nu. 84. vbi dicit,
quod iſta cautio debet eſſe cum fideiuſſoribus.

64 Notandum 5. quod ſi mulier ad ſecundas nuptias mi-
nimè conuolauerit, alienare poterit ea, quæ ex primo ma-
trimonio conſequuta fuit; ſed ſi non alienat, filij prioris
matrimonij huiuſmodi bona mortua matre vindicare
poſſunt, etiamſi eius hæreditatem repudiauerint, *l. hac edi-*
ctali §. ſin verò liberorum, vbi ſali. C. de ſecund. nupt.

65 An verò diſpoſitio *d. l. fœminæ* procedat etiam in Pa-
tre ſecundò nubente? Reſp. affirmatiuè, *Bald. in d. auth.*
lucrum, C. de ſecund. nupt. Caſtill. de vſufr. cap. 2. num. 14.
vbi dicit, quod diſpoſitum in vxore in hac materia habet
locum etiam in marito, *latè Burat. deciſ. 82. num. 2. & ſeq.*
vbi, quod pœnæ ſecundò nubentium in filiorum fauorem
inductæ, ſunt communes vtriuſque parentibus, *Rota de-*
ciſ. 45. num. 2. par. 7. in Recent. & ita ſentiunt etiam Decian.
conſ. 87. num. 3. Roland. conſ. 95. nu. 9. lib. 1. & alij apud Gra-
tian. diſc. for. cap. 862. n. 6. Put. deciſ. 4. lib. 3. Merlin. de legit.
lib. 4. tit. 2. q. 1. n. 2. Gabr. comm. concluſ. lib. 3. tit. de ſecund.
nupt. concl. 3. num. 3. Vnde Pater per tranſitum ad ſecunda
vota perdit proprietatem bonorum maternorum, quam
tenetur prioris matrimonij filijs reſeruare, ſolo ſibi vſu-
fructu retento, *juxta l. fin. C. de bon. matern. & eſt communis*
opinio teſte Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 86. nu. 5. & ſeq. Fon-
tanell. de Pact. nuptial. clauſ. 5. gloſ. 8. par. 11. num. 25. quod
procedit etiam reſpectu portionum, quas Pater per mor-
tem alicuius ex filijs acquiſiuit, *Rot. deciſ. 177. p. 4. tom. 2. in*
Recent. Cephal. conſ. 188. nu. 14. & ſeq. & alij apud Feren-
66 *til. ad Burat. d. dec. 82. n. 15. & 16.* vbi addit, quod pœnæ
ſecundò nubentium inductæ fuerunt nedum fauore filio-
rum, ſed totius poſteritatis; & ideò non extantibus filijs;
nihilominus proprietas reſeruanda erit nepotibus ſuper-
ſtitibus, *Rot. coram Andr. dec. 51. n. 1. & ſeq. Caſtill. de vſu-*
fr. c. 2. n. 11. & ſeq.

67 Pœnæ verò contra ſecundò nubentes intra annum lu-
ctus à iure ciuili impoſitas non incurrit maritus, etiamſi
ſtatim nubat, *Gabr. d. tit. de ſecund. nupt. concl. 5. nu. 6. Mer-*
lin. loco cit. q. 6. n. 6. in fin.

68 Obſerua tamen, quod diſpoſitio *d. l. fœminæ*, non habet
locum, quando res peruenit ex bonis mariti ad mulierem
vel è conuerſo ex bonis mulieris ad maritum titulo one-
roſo venditionis, permutationis, vel alio ſimili titulo,
Bald. in l. fœminæ, num. 1. C. de ſecund. nupt. Roman. conſil.
219. Bertrand. conſ. 212. vol. 2. Menoch. conſ. 555. à num. 6.
vſque ad n. 15. lib. 2. & alij apud Caſtill. de vſufr. cap. 2. nu.
31. & ſeq. vbi dicit, quod mulier tranſiens ad ſecundas
nuptias, non amittit legatum in remunerationem ſerui-
tiorum à marito ſibi relictum, nec tenetur reſeruare eius
proprietatem filijs prioris matrimonij, quia donatio re-
69 muneratoria titulum oneroſum continere videtur, *vt*
notat etiam Gabr. commun. concl. lib. 3. tit. de ſecund. nupt.
concl. 4. n. 64.

70 Ex quo inferunt DD. quod ſi mulier nobilis, vel iuue-
nis dotata fuerit à viro ignobili, vel ſene, non tenetur bo-
na ſibi in dotem data reſeruare filijs primi matrimonij,
Paul. Caſtr. conſ. 383. n. 1. lib. 2. Abb. conſ. 73. n. 3. lib. 2. Ruin.
conſ. 130. nu. 1. & 2. lib. 1. Rip. in l. fœminæ n. 44. C. de ſecund.
nupt. Io: Lup. in Rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 50. nu. 74.
Surd. conſ. 471. num. 28. lib. 4. & alij apud Mantic. de tacit.
lib. 11. tit. 20. nu. 24. & apud Fontanell. de Pact. nupt. clauſ.
5. gloſ. 1. p. 2. n. 85. & ſeq. vbi quod talis dotatio, ſeu donatio
tam-

Digitized by Google

tamquam remuneratoria valida eſt ita, vt poſſit mulier
huiuſmodi dotem recuperare ex bonis vinculatis, ſi con-
tigerit, quod poſt mortem viri ſine liberis factus fuerit lo-
cus fideicommiſſo, vt latius proſequitur Gratian. diſc. for.
c. 984. n. 1. & ſeq. vbi etiam dicit, quod in tali donatione
non eſt neceſſaria confirmatio per obitum viri.

71 Obſerua 2. quod pœnæ introductæ contra parentes ad
ſecunda vota tranſeuntes, locum non habent deficienti-
bus filijs eiuſdem matrimonij, quorum fauore introdu-
ctæ fuerunt, vt poſt Cyn. in auth. ſed etſi C. de ſecund. nupt.
Natt. conſ. 519. n. 3. dixit Rot. dec. 680. p. 3. Recent. quibus ad-
de Alex. conſ. 111. lib. 2. vbi dicit, quod in tali caſu mulier
non amittit legatum ſibi factum à viro; & ideò mater fi-
lio decedenti, nulla ſuſcepta ſobole, nulloque alio fratre
ſuperſtite, pleno iure ſuccederet etiam in bonis paternis,
iuxta d. l. fœminæ, C. de ſecun. nupt. quæ lex in hoc non re-
72 peritur correcta per d. Auth. ex teſtamento C. eod. tit. vt
tradit idem Alex. conſ. 63. lib. 5. vbi, quod tex. in §. cum igi-
tur in auth. de non eligen. ſecund. nuben. ſolum corrigitur
per §. hinc nos, in Auth. de nupt. quando tractatur de ſuc-
ceſſione vnius filij decedentis ſuperſtitibus alijs filijs ex
eodem matrimonio; & ideò, quando vnicus tantum eſſet
filius, de cuius ſucceſſione tractaretur, remanet incorre-
ctus, textus in d. §. cum igitur, & in d. l. fœminæ, vt ſenſit
etiam Bart. in d. Auth. ex teſtamento: & hanc veriorem,
& communem dicit Cenall. in ſpec. aur. opin. comm. con. comm.
q. 671. verſ. ſed contrariam &c. & ratio prædictæ conclu-
ſionis eſt, quia filius decedens nullo alio fratre ſuperſtite,
ac nullo condito teſtamento, in quo matrem hæreditate
priuet, videtur remiſiſſe iniuriam ſibi à matre illatam, vt
obſeruat Alex. d. conſ. 63. num. 2. in fin. lib. 5. idemque dicen-
dum, ſi filius hæredem matrem ſcripſerit, vel illi certam
73 rem dereliquerit pro legitimo; tunc enim, ſi res fuerit mi-
nor legitima, agere poterit mater ad legitimæ ſupplemen-
tum: quia etiam in tali caſu videtur remiſſa matri iniu-
ria per filium, latè Merlin. de legit. d. lib. 4. tit. 2. q. 2. nu. 2. &
12. cum ſeq.

74 Hinc emiſſa profeſſione per filium in Religione etiam
bonorum in communi capaci, ſtatim à die emiſſæ pro-
feſſionis debetur matri legitima non obſtante tranſitu
ad ſecunda vota; tum quia paria ſunt ad hunc effectum,
non extare liberos, vel extare, ſed non eſſe ſucceſſibiles:
tum etiam quia pœnæ ſecundò nubentium cenſentur re-
miſſæ per mortem filij tam naturalem quam ciuilem, vt
poſt Bart. in auth. ex teſtamento, C. de ſecund. nupt. Ruin.
conſ. 8. num. 28. & conſ. 21. num. 2. lib. 3. & alios tenuit Rota
deciſ. 216. & 223. per tot. par. 5. recent. vbi etiam reſoluit,
quod ius dandi de huiuſmodi iniuria non tranſit ad hære-
des, Ferentill. ad Burat. deciſ. 461. num. 17. vbi alias Rotæ
deciſiones refert.

75 Secus eſſet, ſi ex circumſtantijs colligeretur, quod filius
iniuriam non remiſerit, vt quia matrem præterit in teſta-
mento, vel illi certum quid reliquit cum prohibitione,
nè plus petere poſſit, quia tunc mater contra teſtamen-
76 tum filij venire non poteſt, cum ei legitima non debea-
tur ob tranſitum ad ſecunda vota, vt probatur ex d. §.
Hinc nos, in Auth. de nupt. ibi, ſi igitur legitime filius &c.
vbi mater in hoc caſu extraneo comparatur, ita Alex. d.
conſ. 63. nu. 2. in fin. lib. 5. latè Merlin. d. l. 4. tit. 2. q. 2. per tot.
vbi contrariam opinionem reprobat, Ciriac. contr. 367. n.
52. & ſeq. lib. 2. ſubdens, quod ſi filius aliquid matri relin-
77 quat in teſtamento, & non dixerit, quod ſit eo contenta,
locus erit ſimiliter petitioni ſupplementi legitimæ, quia
diſpoſitio legis excludentis matrem à ſucceſſione filij,
78 non habet locum, quando ipſe relinquit aliquid matri
etiam titulo legati, vt ſenſit etiam Merlin. loc. cit. d. qu.
2. num. 12.

79 Obſerua 3. quod ſi filius viuens non eſt conqueſtus,
matrem tranſiuiſſe ad ſecundas nuptias, præſumitur præ-
dictas pœnas matri remiſiſſe Caſtill. de vſufr. cap. 2. num.
80 124. Menoch. lib. 3. præſumpt. 25. num. 8. quod multo magis
procederet, ſi filius expreſſè, vel tacitè conſenſerit ſecun-
dis nuptijs matris, ſecundum Ricc. in collect. dec. 3381. p. 8.
Rom. ſing. 252. Bertr. conſ. 52. n. 2. lib. 2. Rolan. conſ. 81. n. 10.
lib. 3. Burſ. conſ. 12. num. 43. lib. 1. & alios apud Gratian. di-
ſcept. for. cap. 140. n. 3. & ſeq. Ciriac. contr. for. 137. nu. 20. &
ſeq. lib. 1. vbi addunt, quod filij non reſtituuntur aduerſus
conſenſum præſtitum matri, vel Patri, tranſeuntibus ad
ſecunda vota, quia eſſet reſtitui in ad conſequendam pœ-
nam, quæ non conceditur, Caſtill. de vſufr. cap. 2. num. 99.
& ſeq. vbi ſubdit, quod conſenſus filiorum non colligi-
tur ex eo, quod ſecundis nuptijs parentum fuerint præ-
ſentes, & nihil dixerint, quia præſumitur, eos tacuiſſe
propter metum reuerentialem, vt poſt Bart. in l. quæ dotis
ff. ſolut. matr. notat Afflict. dec. 58. n. 3. Fontanell. de pact. nu-
pt. clauſ. 5. gloſ. 8. p. 11. n. 36. niſi vltra præſentiam poſitiuus
aliquis actus interuenerit, Cranet. de antiq. temp. p. 1. §. vi-
ſo de verbis &c. n. 23. Alciat. in rub. de verb. oblig. n. 7. puta
ſi familiariter cum patre viuant, & cohabitent, Roland.
conſ. 81. n. 18. lib. 3. Menoch. conſ. 115. n. 16. Pariſ. conſ. 29. n.
34. lib. 3. Panciro. conſ. 99. n. 3. & alij apud Gratian. diſcep.
for. c. 140. n. 5. & ſeq. vbi etiam dicit, quod ſi Pater filium
exhæredauit, & poſtea cum illo cohabitet, & conuiuat,
cenſetur exhæredationem reuocaſſe, Caſtill. d. c. 2. n. 124.
Ciriac. contr. 135. n. 15. lib. 1. Ego tamen cenſeo, quod in
tali caſu requiratur conſenſus expreſſus filiorum, quia
agitur de præiudicio notabili, & de renunciatione bene-
ficij certi, & in iure ſcripti, Surd. deciſ. 110. vbi addit,
quod conſenſus impuberis non ſufficeret, niſi conſenſus
propinquorum, & auctoritas tutoris, ac iuſtæ & vtiles
cauſæ concurrant, latè Caſtill. vbi ſupra n. 112. & ſeq. Ci-
riac. contr. 139. n. 25. & ſeq. lib. 1. Rot. dec. 96. n. 12. apud Pa-
ciſ. de ſalu. interd. & dec. 51. num. 9. & ſeq. coram Andr. vbi
etiam reſoluit, quod conſenſus filiorum ex taciturnitate,
& cohabitione induci non poteſt ſine ſcientia, & certio-
ratione iuris ſibi quæſiti ex diſpoſitione d. l. fœminæ, idem
dixit Rot. coram Burat. dec. 82. n. 11. & ſeq. & dec. 80. n. 20.
& ſeq. p. 6. recent. vbi, quod non ſufficeret conſenſus im-
puberis etiam cum licentia tutoris, attento graui ipſius
impuberis præiudicio.

81 Obſerua 3. quod ſimiliter excuſatur mater à pœnis ſe-
cundo nubentium, ſi nupſerit de conſenſu mariti etiam
tacito, Merlin. d. lib. 4. tit. 2. q. 4. num 32. & deciſum refert
Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 5. gl. 8. p. 11. nu. 37. vbi dicit,
quod ſi vxor nubit ſecundo de conſenſu primi viri, puta
ſi primus vir vxori reliquerit legatum quoddam in ca-
ſum ſecundarum nuptiarum, non tenetur vxor in tali ca-
ſu huiuſmodi legatum filijs prioris matrimonij reſerua-
re quia maritus poteſt hanc pœnam remittere, Gabr. lib.
3. tit. de ſecund. nu. 1. concl. 6. n. 2. & lib. 6. tit. de tutel. concl. 1.
n. 80. Caſtill. d. c. 2. n. 83.

82 Addit Ciarlin. contr. for. lib. 1. c. 86. n. 17. & ſeq. quod pa-
rentes à prædictis pœnis excuſantur, ſi ſecundas nuptias
contrahant ad vtilitatem filiorum.

83 An verò mulier minor 25. annis tranſiens ad ſecun-
das nuptias excuſetur à pœnis d. l. fœminæ? Affirmat Boer.
dec. 185. circa fin. quem refert, & ſequitur Gabr. lib. 3. comm.
concl. in tit. de ſecun. nupt. concl. 1. n. 50. Honded. conſ. 78. nu.
127. lib. 1. vbi dicit, quod tunc non priuatur proprietate
bonorum, quæ à viro acquiſiuit, cum nec in tali caſu pri-
uetur ſucceſſione, ſi non petat tutorem filio infra annum
vt ſupra diximus, contrarium tamen videtur verius: quia
lex matri tranſeunti ad ſecundas nuptias ademit proprie-
tatem talium bonorum ex præſumpta voluntate relin-
quentis, cum deſiderium parentum ſit, vt bona ad filios
perueniant, vnde præſumitur, maritum vxori reliquiſſe
ea ſpe, vt vxor eadem bona demum relinqueret filijs, quæ
quidem ratio militat in matre etiam minore, l. ſcripto, ff.
vnde liber. Gabr. conſ. 156. n. 4. & 5. lib. 1. Bertrand. conſil.
381. n. 3. lib. 2. Grat. diſc. for. c. 862. n. 21. & ſeq.

§. 4.

Vbi explicatur tex. in l. hac edictali C. de ſecund. nupt.

84 IVre etiam cautum eſt, vt mulier tranſiens ad ſecunda
vota non poſſit coniugi ſuo plus relinquere, vel alio
modo concedere, quàm vni ex liberis primi matrimonij,
cui

Digitized by Google

cui minus concedit,& quod vltra relinquitur, inter libe-
ros æqualiter diuid tur, d.l.hac edictali, vbi Bart. & alij
communiter: quem textum habere locum etiam in nepoti-
bus, dicit Rip.in l.fæminæ,n.8.C.de ſecund. nupt.Cyn. in d.
l.hac edictali,in 6.q.& alij, quos refert, & ſequitur Surd.
dec.73.n.10.Cancer.var.lib.3.c.2.n.197.vbi, quod ad di-
ctum lucrum admittuntur filij etiam à ſucceſſione excluſi
renunciatione,vel ſtatuto(exceptis filijs incapacibus,qua-
les ſunt fratres minores) quia tale lucrum non defertur
iure ſucceſſionis,ſed iure ſanguinis,Gabr.de ſecund. nupt.
concl.4.vbi, quod textus in d.l. procedit tam in muliere,
85 quam in viro,Caſtill.de Vſufr.c.2.n.41.Theſaur.dec.170.
vbi n.25.aduertit,quod prouiſio in d.l.hac edictali, cenſetur
facta non ſolum odio ſecundi mariti, & matris conuo-
lantis ad ſecunda vota,ſed etiam in fauorem filiorum:vn-
86 de non poterit coniux alteri coniugi etiam ex cauſa ali-
mentorum plus relinquere contra diſpoſitionem d.l.quia
non eſt minori fauore dignus filius, quàm alimentorum
cauſa,cum fauor filij præponderet etiam piæ cauſæ, arg.
cap.fin.17.q.4.& ita tenet Crauet. conſ. 193. num. 3. Gabr.
comm.concl.lib.3.tit de ſecund.nupt.concl.4.nu.50. niſi fortè
87 coniux,cui plus relinquitur ex cauſa alimentorum, eſſet
pauper,& non habeat aliundè, quia tunc illud non reuo-
catur,per d.l.hac edictali,vt d.Greg.dec.443.n.9. Surd.de
alim.tit.9.q.9.n.16.& ſeq. vbi etiam dicit, quod legatum
computatur in quartam in tali caſu inopi coniugi de iure
debitam ſuper bonis alterius coniugis locupletis, iuxta
auth.præterea C.vnd.vir.& vx.

88 Notandum tamen eſt, quod valet conceſſio facta à co-
niuge tranſeunte ad ſecunda vota, alteri coniugi in præ-
iudicium filiorum primi matrimonij vſque ad tempus
mortis coniugis concedentis: quia poſt mortem tantum-
modo competit prouiſio d.l.hac edictali, vt per Cyn. ibi in
1.qu.quem refert, & ſequitur Gabr. in tit. de ſecund.nupt.
concl.4.n.55.& alij apud Caſtill.de vſufr.c.2.n.41.

89 Notandum 2.quod etiamſi primus maritus conſenſerit
in ſuo teſtamento,vel aliter, vt ipſa mulier nuberet, non
tamen relinquere plus poſſet mulier vitrico, quam filijs
primi matrimonij: quia l. hac edictali licet limitetur,
quando filij conſenſerunt matrimonio,tamen cum ſit in-
troducta in fauorem filiorum, non operabitur contra eos
Patris,& mariti reſpectiuè conſenſus, vt cenſuit Senatus
Pedemont.teſte Theſaur.dec.170.n.29.verſ. amplia Quinto
Merlin.in tr.de legit.lib.4.tit.2.q.6.n.11.in fin.

90 An verò melior.quæ tranſiuit ad ſecundas nuptias,poſ-
ſit relinquere plus filijs ſecundi matrimonij,quam primi?
Reſpondetur negatiuè, ſed æqualiter ſunt inſtituendi,
iux.text.in §.fin. Auth. de Nupt.per quem text. ita tenent
Odofred.in d.l.hac edictali,col.1.vbi etiam Bertran. n. 14.
Cranet.conſ.40.in fin.Ruin.conſ.112.lib.1.Corn.conſ.82.n.3.
lib.3.Hypol.Riminal.conſ.241 n.38. Boer. deciſ. 201.col. 5.
Gabr.in tit.de ſecund.nupt.concl.4.n.44.& alij, quos recen-
ſet Theſaur.deciſ. 170. vbi dicit, hanc eſſe magis commu-
nem,Beltram.ad Greg.dec.173.n.13.

91 Hæc autem opinio procedit, quando ſumus in dubio:
præſumitur enim mater decepta blandin js ſecondi viri,ſi
plus relinquat filijs poſterioris matrimonij, cum Patri in
bonis aduentitijs filiorum quæratur vſusfructus, §. 2. In-
ſtit.per quas perſonas nob. acquiritur, & notat Theſaur.
ibidem n.27.ſecus eſſet,ſi ceſſaret huiuſmodi præſumptio:
quia tunc valeret diſpoſitio inæqualis, puta ſi ſecundus
maritus iam deceſſerit, vel ſi aliquis ex filijs ſecundi ma-
trimonij,cui plus relinquitur, ſtudijs incumbat, vel alias
prærogatiuas habeat, ex quibus matri reddatur gratior,
vt colligitur ex d.§.fin.& § nec illud, Auth.de nupt. & tra-
dunt DD.apud Theſaur.loco cit.n.26.30.& 32.Rot.coram
Greg.d.deciſ.173.n.2.& 5.& dec.443. vbi, quod non eſt
prohibitum ceſſante fraude,etiam viuente ſecundo viro,
plus relinquere filijs ſecundi matrimonij, quam primi: &
ità intelligendi ſunt DD.apud Gratian.diſc.for.c.219. nn.
32. vbi, quod mater relinquere poteſt filijs ſecundi viri
quantum voluerit, modò legitima filiorum primi matri-
monij, non diminuatur quemadmodum nec filij primi
matrimonij vti poſſunt beneficio d.l.hac edictali, ſi ma-
tris hæredes ſint, & illius hæreditatem acceptauerint.
Item nec filia excluſa per ſtatutum poterit conqueri de
inæquali relicto,& vti remedio,d.l.Riminal.Iun. conſ.406.
lib.4.Gaſp.Theſaur.in addit.ad d.deciſ.170. vbi etiam di-
cit, poſſe matrem filium primi matrimonij, qui malè ſe
geſſit erga ipſam matrem, inæqualiter inſtituere.

92 Quæres,an Pater poſſit plus relinquere ſecundis filijs,
quam primis Reſp. affirmatiuè quia maritus non præſu-
mitur decipi blandirijs, vel minis vxoris, ſicut è contra,
ità Cyn.Iacob.But.& Bald.in d.l.hac edictali,Rol.conſ. 62.
n.29.lib.1.& alij apud Theſaur.d.deciſ.170.nn.10. Fonta-
nell.de Pact. nupt.clauſ.5.gl.8.p.11.n.24.& ſeq.

Nec obſtat text.in d.l.hac edictali, quæ loquitur tam
de nouerca, quàm de vitrico, quia cum d.lex ſit odioſa,
ſtrictè eſt interpretanda, vt d.Ber.ibid.n.19. Capr.conſ.82.
n.3.quos refert Theſaur.loco cit.n.1.

93 Quæres 2. an mater filijs primi matrimonij poſſit plus
relinquere,quam filijs ſecundi matrimonij? Reſp.affirma-
tiuè quia remedium d.l.fuit introductum fauore filiorum
primi matrimonij, Merlin.de legit.lib.4.tit.2.q.3.n.8.

§. 5.

An prædictæ pœnæ hodie ſint in vſu?

94 RESp. affirmatiuè, ità Papien. in forma libell. pro hæ-
red.ab inteſtat. delat. ver. nulliſque ſuperſtitibus nn.
24.Cephal.conſ.123.nu.7.& 8.Guttier.pract.lib.2.q.45.n.5.
Io:Franc.de Ponte conſ.19.n.62.& ſeq. & alij apud Caſtill.
de Vſufr.c.2.nn.16.vbi dicit,quod pœnæ concernentes fa-
95 uorem filiorum hodie non ſunt correctæ, Afflict. dec. 75.
n.5.& 6. vbi, quod omnes aliæ pœnæ non concernentes
fauorem liberorum ſunt ſublatæ, Gabr. comm. concl.lib. 3.
tit.de ſecund.nupt.concl.5.& 6. Rot. coram Pen. deciſ. 166.
Merlin.de legit.lib.4.tit.2.q.6.n.2. & ſeq. vbi dicit, quod
pœnæ inductæ propter feſtinantiam nubendi,omnes ſunt
ſublatæ de iure canonico: remanent tamen intacta iura,
quæ ad fauorem filiorum inducta ſunt, videlicet, d.l.fœmi-
næ,& d.l.hac edictali,vt tradunt communiter DD. in c.fin.
de Secund. nupt. vnde mulier ſecundò nubens intra an-
num luctus, pœnam infamiæ non incurrit, c.cum ſecun-
dum,eod.tit.late Cenall.in Spec. opin. com. qu. 743. Ciriac.
contr.for.135.lib.1. vbi dicit, quod mulier per tranſitum
ad ſecunda vota non amitteret legata ſibi facta à viro
ſimpliciter nulla adiecta conditione non nubendi,etiam-
ſi nuberet ſtatim poſt mortem viri.

Obſerua tamen quod ſi vidua intra annum luctus ſtu-
96 prum committat,non euitaret infamiam,neque alias pœ-
nas de iure communi in l.1. C. de ſecund. nupt. & in alijs
legibus impoſitas contra nubentes intra annum luctus:
vnde in tali caſu tam ipſa, quam ſtuprator amitteret om-
nia ſibi relicta à teſtatore,& ea fiſco applicantur, Bart.in
l.his ſolis C.de Reuoc.donat.Ricc.in Collect. deciſ.3381.par.
8.Clar.qui communem dicit in §.ſtuprum verſ.generaliter
autem,Gabr.d.lib.3.tit.de ſecund.nupt.concl.8. & concl.9.n.
15.vbi, quod pœnæ ſtatutæ contra ſecundò nubentes ha-
bent locum in his, quæ luxurioſè viuunt; vnde mulier
97 inhoneſtè viuens amitteret etiam tutelam, iux. auth.ſa-
cramentum C.Quand.mul.tutel. offic.fung. pot. & auth. eiſ-
dem,C.de Secund.nupt.latè Caſtill.de vſufr.cap.2.n.78. &
ſeq.vbi addit,quod diſpoſitio tex.in d.l.fœminæ,locum ha-
98 bet etiam in muliere luxurioſè viuente, Peregrin.de Iur.
fiſc.lib.3.tit.15.per tot.vbi aduertit, quod ſi vidua poſt an-
num luctus ſtuprum committat, non quidem incidit in
pœnas l.1.& 2.C. de ſecun. nupt.quia illæ leges vltra an-
num ſe non extendant,incidit tamen in alias pœnas om-
nes quas binuba intra annum luctus patitur: item vti ab
indigna fiſcus aufert ei relicta per virum prædefunctum,
vide Corn.in l.fideicommiſſum,C.de fideicom.Garron.in au-
then.eiſdem n.19.C.de ſecun.nupt.

Hæc tamen intelligenda ſunt in vidua perſiſtente in
viduitate; ſecus ſi poſt matrimonium cum ſecundo viro
contractum,adulterium committat: tunc enim non dici-
tur quoad primum virum ſtuprum commiſiſſe,& ideò in
nullas

nullas pœnas reſpectu primi viri incidit, prout nec Adulter dicitur offendere priorem virum, *vt ſubdit idem Peregrin. loco cit. d. tit. 15. n. 10. vbi citat Aluar. in cap. 2. in tit. de feud. ſine culp. non amit. Iacob. a S. Georg. in inueſtitur. feud. in ver. dictique Vaſalli*.

An verò Vidua euitet huiuſmodi pœnas, in quas incidit per ſtuprum commiſſum, ſi poſtea nubat cum Amaſio, vel alio negat *Berous conſ. 32. nu. 36. & 37. in 2. & alij apud Peregrin. loco cit. lib. 3. tit. 15. n. 9.*

99 Addunt alij, quod ſi mater intra annum luctus nubat, amittit veſtes lugubres, eaſque reſtituere tenetur hæredibus viri, *ita Bald. conſ. 478. vol. 5. Spin. de teſtam. gl. 14. nu. 107. Gaſp. Theſaur. qq. foren. lib. 1. q. 28. in fin. & alij, quos refert, & ſequitur Cancer. var. par. 1. c. 9. n. 64.*

S V M M A R I V M.

1 *Officialis non poteſt confirmari in officio vltra biennium: limitatur n. 2. 3. 4. & 5.*

5 *Officialis, ſi ſit Iudex ordinarius, etiam poſt biennium ſuæ electionis poteſt continuare in officio vſque ad aduentum ſucceſſoris, & quid in Iudice delegato cum temporis præfinitione.*

6 *An officialis finito officio poſſit conueniri in loco officij.*

C A P. XXIII.

An, & vſque ad quod tempus officialis confirmari poſſit.

1 RESP. quod Officialis confirmari quidem poteſt in officio, ſed non vltra biennium, officiales enim non debent eſſe perpetui, ſed annales, aut biennales, *l. neminem, vbi Bart. C. de Suſceptor. Præpoſ. & Arcar. lib. 10.*

2 Hæc tamen concluſio limitatur in locis, vbi adeſt contraria conſuetudo: tunc enim poteſt officialis etiam vltra biennium confirmari, *vt dicit gl. communiter recepta, in d. l. neminem, ver. conſuetudo*: cum enim conſuetudo dare poſſit iuriſdictionem, *l. item, & ibi gloſ. in ver. vel perpetua, ff. Quod cuiuſque vniuerſit. nom.* multo magis poterit conceſſam prorogare, *Purpur. conſ. 137. n. 3. Natt. conſ. 58. num. 2. Surd. conſ. 261. n. 14. & 15. lib. 2. Gratian. diſcep. for. c. 184. n. 24. & 25.*

3 Limitatur 2. vbi adeſſet conſenſus omnium electorum quia tunc etiam admittitur prorogatio vltra biennium, *§. fin. vbi Bart. in Auth. de Defenſor. Ciuit. gloſ. in l. Diuus, ver. continuet, ff. Ad municip. latè idem Gratian. loco cit. nu. 26. & ſeq. vbi citat Felin. in c. cum omnes nu. 59. de Conſtit. Surd. conſ. 262. n. 13. lib. 2.*

4 Limitatur 2. quando officia ſunt parui redditus, & modici emolumenti, quia hoc etiam caſu licitum eſt Officialibus per plura tempora in eis continuare, *gloſ. in l. 1. C. de muner. & honor. non continuan. lib.* 10. ità vt poſſint cogi ad officia iterum ſuſcipiendum, ſi alij non inueniantur *l. honor. in fin. ff. de muner. & honor. Gratian. vbi ſupra, n. 43. & ſeq.* ſubdens, quod ſtante huiuſmodi tenuitate permittitur, vt quis duplex officium eodem tempore exerceat, & in eadem Curia Actuarium, & Iudicem gerat.

5 Limitatur 4. quando ſucceſſor adhuc non accepit poſſeſſionem ſui officij: tunc enim poteſt officialis, ſi ſit Iudex ordinarius, etiam poſt biennium ſuæ electionis continuare in officio vſque ad aduentum ſucceſſoris *in e. l. 1. §. adminiſtrationem, C. vt omn. Iud. tam ciuil. quam milit. Guid. Pap. dec.* 501. *vbi Add.* quamuis ſecus eſſet in Iudice delegato cum temporis præfinitione, *Bald. in l. meminiſſe nu. 1. verſ. extra quæro, ff. de offic. Proconſ. Gratian. loco cit. n. 46. & 47.*

6 Quæres an officialis finito officio poſſit conueniri in loco officij Reſp. negatiuè, *Gratian. diſc. for. c. 184 nu. 52.* vbi id limitat in his, quæ geſſit ratione officij, vel ſi ibidem contraxiſſet, *l. 2. § legatis, verſ. omnes, ff. de Iudic.*

S V M M A R I V M.

1 *Quando creditor cenſeatur diuiſiſſe debitum, & num. 2. 3. & 4.*

5 *Minores, eorumque tutores, & alij adminiſtratores, & procuratores etiam cum libera, non poſſunt diuidere debitum agendo pro rata.*

C A P. XXIV.

An, & quando creditor petens, vel recipiens partem debiti cenſeatur diuiſiſſe debitum.

1 REgula eſt, quod creditor plurium debitorum in ſolidum obligatorum, ſi eos conuenerit pro rata, vel ab eis receperit medietatem, ſeu partem debiti, videtur diuidere inter eos illud debitum ità, vt amplius in ſolidum conueniri nequeant, ſed tantùm pro eorum parte, *l. ſi creditores, vbi Doctores, C. de Pact.* quod quidem procedit quatuor concurrentibus conditionibus: quarum prima eſt, vt creditor petat, vel recipiat partem ſui debitoris tantùm, & non plus, vel minus, & tanquam partem ſui debitoris: ſecunda vt petat, vel recipiat de ſorte principali, & non de vſuris: tertia, vt prætermiſſa fuerit proteſtatio, ſaluo iure ſolidi *ità gloſ. in d. l. ſi creditores, ver. prouidebit: Afflict. dec. 142. vbi etiam Vrſil. Mantic. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 15. tit. 5. latè Gratian. diſc. for. cap. 359. per tot.* vbi *n. 17. & 18.* obſeruat, quod huiuſmodi proteſtatio debet fieri in acto ſolutionis, aliàs ſi fieret poſtea, non iuuaret: quarta eſt, vt omnes debitores pro parte conueniantur nam ſi creditor vnum tantum conueniat pro parte, & alium in ſolidom, non videtur diuidere, *Bart. in l. ex duobus n. 12. ff. de duobus reiſ. Bald. in d. l. ſi creditores n. 4. Vrſil. ad Afflict. dec.* 142. vbi etiam dicit, quod ſi vnus tantum ſit obligatus ad centum, & ab eo creditor petat tantum quinquaginta, poteſt etiam poſtea petere alia quinquaginta, *iuxta l. ſi quidam, C. de Tranſact.*

2 Ex quo infertur 1. quod non induceretur huiuſmodi diuiſio, vbi creditor peteret, vel reciperet plus, vel minus, quam ſit portio virilis, vel ſi ſimpliciter recepiſſet ſine cõmemoratione partis ſeu virilis portionis, *Bal. in d. l. ſi creditores, n. 4. latè Alex. conſ. 178. num. 12. lib.* 7. ratio eſt quia quando creditor præcisè recipit medietatem, ſeu ratam crediti, cenſetur appenſatè recipere dictam partem, & tacitè velle inducere diuiſionem: quando verò recipit plus, vel minus, quàm ſit medietas ſeu portio virilis, tunc creditor non intelligitur velle habere rationem ad quantitatem receptam, ex quo non eſt præciſa medietas, ſeu portio virilis, & conſequenter non cenſetur voluiſſe inducere diuiſionem, *vt rectè notat Ludou. dec. Lucen.* 21. *n.* 7.

3 Infertur 2. quod diuiſio facta per receptionem fructuum cenſus vnius anni, non eſſet trahenda ad alios annos; ſed intelligitur pro eo tempore, quo fuit facta ſolutio: niſi toties iterata ſit, vt ad præſcriptionem ſufficiat; quia in tali caſo non eſt diuiſa ſors ipſa principalis, ſed tantum fructus, *Alciat. in d. l. ſi creditores n. 15. C. de Pact. vbi etiam Petr. Stell. n. 42. prout illos refert Gratian. diſc. for. c. 359. n. 13. & ſeq.*

4 Addunt alij quintam conditionem, videlicet quod ad inducendam diuiſionem requiritur etiam, quod alij correi ſint ſoluendo pro eorum ratis, & portionibus: alias qui partem ſuam ſoluit, poteſt pro partibus aliorum conueniri; non enim veriſimile eſt, quod creditor voluerit diuidere ius ſuum, quando alij non ſunt ſoluendo, ità *gloſ. in d. l. ſi creditores, ver. prouidebit, Afflict. & Vrſil. locis cit. Ludou. dec. Lucen.* 21. *n.* 3. Sed alij hanc conditionem, ſeu requiſitum non admittunt, quia in hoc conſiſtit vtilitas huius diuiſionis, vt illa profit alio non exiſtente ſoluendo, & hæc eſt communis, & verior opinio, *vt dicit Petr. Stell. in repet. d. l. ſi creditores, n. 7. & 13. vbi etiam Purpur. n. 34. Curt. iun. n. 10. & alij, quos refert, & ſequitur Gratian. d. c. 359. n. 21. & ſeq. & c. 565. n. 21.*

5 No-

5 Notandum tamen eſt, quod minores, eorumque Tutores, & alij adminiſtratores, & procuratores etiam cum libera, non poſſunt diuidere debitum agendo pro rata, *Gratian.d.c.359.n.11.vbi citat Roncaga.in l.3.nu.43.ff. de duob.reiſ.Petr.Stell.in d.l.ſi creditores n. 56.*

SVMMARIVM.

1 *An Eccleſia ſit capax emphiteuſis, & n.5.*

2 *Quid ſi emphiteuſis conceſſa fuerit cum clauſula, & quibus dederit, & n.8.*

3 *Feudum, quod poteſt tranſire ad fœminas, transfertur in monialem, ſeu monaſterium.*

4 *Quid operetur clauſula, ad habendum &c. & n.8.*

5 *Eccleſia, & fiſcus ſuccedens emphiteutæ tenetur rem emphiteoticam vendere infra annum: declaratur num.10. & 13.*

6 *In dubio res præſumitur potius cenſualis, quam emphiteotica.*

7 *Ius cogendi ad ponendum rem emphiteoticam extra manum mortuam, quanto tempore contra Eccleſiam præſcribatur.*

9 *Perſonæ potentes quænam intelligantur.*

11 *Dominus directus intra biennium declarare debet, an velit, quod emphiteuſis penes eccleſiam remaneat.*

12 *Huiuſmodi tempus quando currat, ſi emphiteuſis perueniat ad monaſterium ex perſona Monachi.*

13 *Dominus directus an poſſit cogere eccleſiam ad ſoluenda quindennia.*

14 *An prohibitus rem alienare in potentiorem, poſſit eidem potentiori locare.*

CAP. XXV.

An Eccleſia ſuccedere poſſit in bonis emphiteoticis.

1 CErtum eſt, quod Eccleſia eſt capax emphiteuſis, quando illa eſt perpetua, & tranſitoria ad quoſcunque hæredes, & ſucceſſores, *Bart. in repet.auth.ingreſſi n. 37.C.de Sacr.Eccleſ.Burat.deciſ.694. Mantic. de Tacitis & ambig.conu.lib.22 tit.16.n.22.* vbi dicit, quod in huiuſmodi emphiteuſi, iure communi inſpecto, ſuccedere poteſt perpetuò, & irreuocabiliter monaſterium capax bonorum, *latè Tiraq.de Retract.lignag.§.1.gl.7.nu.21.* vbi, quod feudum conceſſum mihi, & ſucceſſoribus meis, quibuſcunque tranſit ad extraneos hæredes, & legatarios, qui impropriè ſunt hæredes, *Crauet.conſ.256.n.8. verſ.hic tamen videndum eſt &c.Alex.conſil.10.n.11.lib.5.Genuenſ. in tract.de Eccleſ.quæſt.87.& alij communiter.* Idem di-
2 cendum eſt, ſi emphiteuſis conceſſa fuerit cum clauſula, & quibus dederit, per quam hæredes etiam extranei includuntur, *Curt.iunct.conſil.4.num.4.& conſil. 109.num. 11. & conſil. 110.num. 27. Menoch. conſil. 61. num. 3. lib. 1. Calcan. conſil. 57. num. 11. Roland. conſil. 55. num. 33. & ſeq. lib. 3. & alij apud Gratian. diſcept. for. c.481. n.54. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod talis emphiteuſis tranſiret etiam ad fiſcum.

3 Item feudum, quod poteſt tranſire ad fœminas, transfertur in monialem, ſeu monaſterium, quod in tali caſu poterit præſtare onera feudalia per ſubſtitutum, *vt poſt Inoc.Io.Andr.& Anto.Butr.in c.præſentia, de probat.tenuit Alex.d.conſ.10.n.7.& 8.Gratian.loco cit.n.64.* vbi *n.66.* addit, quod concedens ex facto proprio priuatur commodo laudemiorum, ſi emphiteuſis perpetuò remaneret apud monaſterium, quia poterat ſcire & præuidere, quod per talem conceſſionem veniebat etiam monaſterium, & fiſcus, *vt obſeruat Bart.in d.auth.ingreſſi, n. 37. Rot. in Romana domus S. Euſtachij 17. Februarij 1581. coram Lan-*
4 *celloto,* vbi, quod clauſula, *ad habendum, aut quicquid ei, & eius hæredibus videbitur faciendum,* comprehendit etiam hæredes extraneos in materiam emphiteuſis Eccleſiæ, *vt refert Gionagn.conſ.44.n.68.& ſeq.lib.2.*

5 Contrarium tamen ſeruatur de conſuetudine, ſecundum *Antonell. de Tempore,* dum quam tenetur fiſcus, & eccleſia talem emphiteuſim vendere infra annum, ſiue ſit emphiteuſis Eccleſiæ, ſiue priuati, *vt d.Spec.in tit.de Emphit.§.nunc aliqua, nu.143. Alex.conſ.120.nu.4. lib.1. Genuenſ. loco cit.d.q.87.* & ad id cogi poteſt iuris remedijs opportunis, *Clar.in §.emphiteuſis, q.33.in fin.Mareſcot.lib.3.var.c.3.n.17.Gratian. diſcep.for.c.481.n.67.Rota coram And.dec.6.n.1.* conſtito ta-
6 men, quod res ſit emphiteotica, quia in dubio præſumitur potius cenſualis quàm emphiteotica, *Ruin.conſ.42.n.6.& 7.& conſ.160.n.5.& ſeq.lib.1.Dec.conſil. 138. n. 5. & conſ. 146.n.1. Afflict.deciſ.77.n.7.& ſeq.& dec.129.num. 4. Alc. conſ.107.num.4.lib.5. & de Præſumpt. reg.2. præſumpt. 3. Nat.conſ.3.n.1.& 2.Pariſ.conſ.23.n.9.& conſil.84.num.12. lib.4 Bero conſil.49.n.7.& 8.lib. 3. & alij apud Mantic. de Tacit.lib.22.tit.3.n.11.vbi plures Sac.Rot. Rom. deciſiones refert, & ita etiam tenuit Rota coram Burat.deciſ.601. per*
7 *tot.* vbi etiam reſoluit, quod iſtud ius cogendi ad ponendum rem emphiteoticam extra manum mortuam contra eccleſiam non præſcribitur niſi ſpatio 40. annorum *iuxta auth.quas actiones, C.de Sacroſ. Eccleſ. c. de quarta, ex. de Præſcr.* atque ita conſuetudo interpretata eſt adiectionem illam, *quibuſcunque, & quibus dederit,* & alias ſimiles
8 clauſulas, vt intelligantur de perſonis habilibus ſecundùm ſubiectam materiam, *Dec.in c.in præſentia, n.150. de probat.Alex.in l.ſi patroni, n.15.ff. Ad Trebell.* non autem
9 de perſonis potentibus, inter quas ad hunc effectum computatur Ciuitas, Vniuerſitas, Eccleſia, & alia loca pia, *Rot.coram Andr.dec.6.n.1.Mareſc.d.lib.3.cap.3.nu. 14.& ſeq.Gratian.d.cap.481.n.67.& ſeq.*

10 Et hoc quidem procedit, Proprietario contradicente: quia Proprietario volente non impeditur Eccleſia vel monaſterium retinere emphiteuſim, *Menoch.conſ.216.n. 43.Surd.conſ.521.n. 10. Rota in Romana ceſſionis bonorum 17.Maij 1619.coram Buratto, prout refert Beltramin.ad Greg.dec.520.n. 14.* & ideò intra biennium debet Domi-
11 nus directus declarare, an velit, quod emphiteuſis penes Eccleſiam remaneat, *§.1. Auth. de alienat. & emph.* quem textum intelligendum eſſe, quando directum dominium eſt alterius Eccleſiæ, dicit *Genuenſ.in tract.de Eccleſ.q.95. Gratian.diſc.for.c.481.n.69.Ferentil.ad Burat. d.dec.394. n.11* ſubdens, quod quando Emphiteuſis peruenit ad monaſterium ex perſona Monachi, dictum tempus currit à
12 die mortis naturalis, non autem ciuilis, id eſt profeſſionis ipſius Monachi, quamuis contrarium in hoc teneat *Genuenſ.loco cit.d.q.95.* vbi dicit, biennium huiuſmodi currere poſt emiſſam profeſſionem.

13 Notandum eſt autem, quod quindennia ex conuentiõne partium ſucceſſerunt loco laudemiorum, *Rot. dec.40. n.30.p.7.Rec.* non poteſt tamen Dominus directus cogere Eccleſiam ad ſoluenda quindennia, quia ea de iure non debentur, *Andr.dec.70. n. 1.* hæc enim competunt ex ſpeciali priuilegio, quo Summi Pontifices voluerunt proſpicere indemnitati cameræ Apoſtolicæ quæ ratione vnionum priuabatur annatis ſibi debitis in vacatione beneficiorum, & facultas iſta percipiendi quindennia primum conceſſa fuit à fel.rec.Pio V.anno 1566. pro beneficijs in futurum vniendis: quamuis idem priuilegium extendi etiam debeat ad iam vnita ex rationis identitate, *vt reſoluit Rota in Burgen.quindenniorum 27.Iunij 1601.coram Card.Seraph.in impreſſ.dec.* 1401. vbi etiam dictum fuit, quod hoc priuilegium, licet conceſſum fuerit Cameræ Apoſtolicæ ex rationis identitate extenditur etiam ad fauorem aliarum perſonarum non expreſſarum ſimiles ius habentium; quia ſicut voluerunt Summi Pontifices præſeruare intereſſe cameræ Apoſtolicæ, ità etiam cenſendum eſt de intereſſe aliarum perſonarum, cum Papa nunquam cenſeatur velle iuri cuiuſquam derogare, *cap.cum olim, de conſuet.cap.2. de Relig. dom. vide Pariſ. de Reſign. benef.lib.4.q.10.* vbi dicit, quod cum beneficia vnita collegio, ſeu capitulo non vacent amplius, ne fraudetur Cancellaria, introductus fuit Stylus, quod lapſis quindecim annis à tempore vnionis ſoluatur denuò annata talis beneficij ſic vniti, & appellantur quindennia, quia per decurſum 15. annorum noua ſolutio fieri debet, *per con-*

conſtit.8.Pauli II.incip.Decet, prout refert etiam Seraphin. dec.1410.n 10.

14 An verò prohibitus rem alienare in perſonam potentiorem, poſſit eidem potentiori locare? affirmat *Caroc. de Locat.& conduct.tit.de Attentatis nu. 3. vide quæ diximus in tract.de Regim.Eccl.Epiſc.lib.5.cap.16.*

S V M M A R I V M.

1 *Quando agnatus proximior excludatur à feudo alienato in agnatum remotiorem, & n.3.5.*
2 *Quid ſi alienatio facta ſit in extraneum & n.4.*
4 *Quandiu poſſit Dominus reuocare alienationem feudi.*
6 *Extraneus cenſetur qui non eſt ex comprehenſis in inueſtitura.*
7 *Quandiu duret actio, ſi ſtatutum ſimpliciter ſtatuat, conſanguineum poſſe rem venditam redimere.*
8 *Quandiu duret actio, quod metus cauſa.*

C A P. X X V I.

Quodnam tempus præfixum ſit proximiori Agnato ad reuocandum feudum alienatum in agnatum remotiorem: vel in extraneum.

1 REſp. quod quando alienatio fit in agnatum remotiorem, tunc ſi proximior Agnatus taceat per annum, penitus excluditur ab ipſo feudo; ſi verò alienatio facta ſit
2 in extraneum, tunc requiritur curſus ſaltem 30. annorum: faciliùs enim præſumitur conſenſus inter coniunctos, quàm inter extraneos *ita tenet gloſ. communiter recepta in §.Titius filior.ſi de feud.defun.content.&c.Clar.in §. feudum,q.42.verſ.ſciat tamen, vbi cit. Alex.conſ.15.nu.10. lib.5.Dec.conſ.395.in fin Balb.de Præſcr.in 4.p.princ.q.12. n.19.in fin. ut ur adde Gabr.comm.concluſ.lib.3.tit.de Iur. Emphit.concluſ.1.n.10.& ſeq.Tiraq.de Retract.lignag.§.1. gloſ.10.num.9.*

3 Annus verò huiuſmodi incipit currere à die ſcientiæ, *vt in d.§.Titius filios, in fin.* ſcientia verò debet eſſe certa, nec ſufficeret præſumpta, *iux. gloſ. ob omnibus approbatam in §.præterea, ver.regreſſum, Quid.mod.feud.amit.late Gratian.diſc.for.cap.868.nu.21.& ſeq.* vbi dicit, quòd annus prædictus non currit contra abſentem ex cauſa
4 Reip.*Cacheran.dec.176.n.2.* vbi, quod etiam à die ſcientiæ tempus annorum 30. incipit currere, quando facta eſt alienatio in penitus extraneum, *Tiraq.de Retr.lignag.§.1. gloſ.10.n.9.* vbi addit, quod Dominus etiam intra 30. annos reuocare poteſt alienationem feudi factam à Vaſallo, *per textum in cap.1.§.1.de capit.Corrad.*

5 Notandum eſt autem, quod ſi proximior Agnatus in principio anni, vel intra annum proteſtatus fuerit contra poſſeſſorem feudi alienati, tunc ad excludendum proximiorem Agnatum requiritur etiam ſpatium 30. annorum quia in tali caſu nulla negligentia imputari poteſt Agnato proximiori, *Bero.conſ.106.nu.47. coniuncto nu.12.lib.1. Mantic.de tacit.& ambig.conu.lib.12.tit.32.n.8.*

Sed quæres, qualiter intelligatur extraneus in hoc propoſito? Reſp. quod in hac materia extraneus cenſetur is,
6 qui non eſt ex comprehenſis in inueſtitura; etiamſi aliàs eſſet agnatus ipſius alienantis, *Clar in d. §. feudum q.42. verſ.aliquando & tertio &c.*

7 Quæres 2. quandiu duret actio, ſi ſtatutum ſimpliciter ſtatuat, cōſanguineum poſſe rem venditam reſtituto pretio redimere? Reſp. quod durat ſpatio 30. annorum *iux.l. ſicut,& l.omnes C.de Præſcr. 30. vel 40. ann.* quod verum eſt, ſi res vendita ſemper manſerit in manibus emptoris; ſecus ſi ipſe emptor alteri vendiderit; tunc enim hic ſecundus emptor, ſi poſſederit ſpatio 10. annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes, poſſet ſe tueri aduerſus retractus conſanguineorum, *vt ſenſit Tiraq.de retr.ligu. §. 1 gl.10.n.11.per tex.in l.1.& 2.C.ſi aduerſ. cred.* item quā
8 uis actio, quod metus cauſa, duret 30. annis aduerſus eum qui metum incuſſit: tamen ſi res alteri fuerit vendita, ea actio decem, vel 20. annorum ſpatio extinguitur, *l.ſi vi, vbi DD.C.de iis, quæ vi, metuſue cauſ.geſta ſunt.*

S V M M A R I V M.

1 *Finita emphiteuſi ſine culpa Emphiteutæ poſſunt deſcendentes petere à Domino directi, vt emphiteuſim in eorum perſona renouet: declaratur num.8. limitatur num.9.29. & 32.*
2 *Proximior quiſnam dicatur.*
3 *An renouatio huiuſmodi fieri debeat tranſuerſalibus proximioribus.*
4 *Quid ſi adſint plures proximiores in eodem gradu.*
5 *An finita emphiteuſi, vel aperto feudo, & ad Dominum reuerſo, poſſit Dominus agnatis maſculis præferre filiam illius, in quo defecit feudum, vel emphiteuſis.*
6 *Fæmina regulariter non ſuccedit in feudo.*
7 *Deſcendentes, vel proximiores non impetrantes an appellare poſſint ad ſuperiorem vt cogat Dominum ad renouationem faciendam.*
9 *Quid ſi emphiteuſis ſit hæreditaria.*
10 *An Eccleſia cogatur renouare.*
11 *An Eccleſia, quando vult rem emphiteoticam pro ſe retinere, teneatur hæredibus emphiteutæ reficere melioramenta.*
12 *An in tali renouatione ſeruandæ ſint ſolemnitates requiſitæ in alienatione rerum Eccleſiæ, & n.15.*
13 *An poſſit Prelatus in huiuſmodi renouatione alterare formam, ſecundū quam res ſolita eſt in emphiteuſim concedi.*
14 *Eccleſia, inueſtiens extraneum cenſetur nolle pro ſe retinere.*
15 *Quodnam tempus detur deſcendentibus, ac proximioribus agnatis ad renouationem petendam, & n. 19.*
16 *Ius perſonale, quod eſt acquiſitum ex pacto de renouando emphiteuſim, anno tantùm durat.*
17 *Pactum de renouando extinguitur per primam renouationem: limitatur n.18.*
20 *Si poſt finitam generationem extraneus fuit de emphiteuſi inueſtitus, deſcendentes primi emphiteutæ amplius non audiuntur: declaratur n.21.limitatur n.22.& 23.*
24 *Quando renouatio peti poſſit.*
25 *An filia excluſa per ſtatutum ſtantibus maſculis poſſit petere renouationem.*
26 *Renouatio, ſi proximiores non petant, fieri debet ſequentibus, qui petunt.*
27 *An proximior cedere poſſit iura ſua extraneo, vel remotiori agnato in præiudicium alterius proximioris.*
28 *Quid ſi emphiteuſis deuoluitur ad Dominum directum culpa inueſtiti.*
29 *Si emphiteutæ conceſſa fuerit facultas alium nominandi, & is nominauerit incapacem, an tunc teneatur Dominus directus proximiorem inueſtire.*
30 *Illegitimus eſt incapax emphiteuſis Eccleſiæ.*
31 *Quid ſi proximiores ſint perſonæ potentes.*
32 *Quid ſi conceſſio præcedens declarata fuerit nulla ob defectum ſolemnitatum.*
33 *An, & quando Dominus, vel Eccleſia teneatur renouare ſecundum qualitates priſtinæ conceſſionis.*

C A P. X X V I I.

Intra quod tempus deſcendentes primi Emphiteutæ, ſeu Vaſalli admittantur ad petendam renouationem emphiteuſis, vel feudi.

1 INdubitata eſt apud Doctores concluſio, quod finita emphiteuſi, vel feudo, etiamſi Eccleſiaſticum ſit, ſine culpa ipſius emphiteutæ, vel vaſalli, puta ob curſum temporis, vel ob finitam generationem, poſſunt deſcendentes maſculi, ſiue fæminæ petere à Domino directi, vt emphiteuſim, vel feudum in eorum perſona confirmet, ſeu renouet, niſi Dominus directi velit bona huiuſmodi pro ſe retinere, *l.congruit,& l.prædia,C.de loc.præd.ciuil.Bart.*

in

in l.1.§.permittitur,C.de Aq.quot.& æſt. quem alij communiter ſequuntur,Clar.in §.emphiteuſis,q.43. latè Roſenth. de feud.cap.7.concl.24 Genuenſ.in tr.de Eccl.q. 54. Duran. deciſ.334.n.3.Gabr.commun.concluſ.lib.3. tit.de iur.emphit.
2 concluſ.1.n.16.verſ.contrarium &c.vbi nu.27. addit,quod proximior intelligitur qui eſt magis propinquus ei,in cuius perſona eſt finita generatio, non autem reſpectu primi inueſtiti,Rota in Ferrarien.bonorum,28.Aprilis,1617. coram Pamphilio,quam refert Ciriac.poſt contr.205. lib.2.
3 vbi, quod renouatio huiuſmodi fieri debet non tantùm deſcendentibus, ſed etiam tranſuerſalibus proximiori-
4 bus,& ſi adſint plures proximiores in eodem gradu, omnibus eſt facienda dicta renouatio, ita vt non poſſit Dominus directus gratificari cui voluerit, latè Mareſcot. var.lib.1.c.3.per tot.vbi etiam dicit,quod in tali caſu proximior per repræſentationem non excluditur, etiamſi adeſſet alter verus proximior, & ſic frater, & nepos ſimul admittuntur,Rot.dec.107.nu.9.& ſeq.par.4.to.2. in recent.
5 vbi,quod finita emphiteuſi, vel aperto feudo, & ad Dominum reuerſo, licet Dominus teneatur renouare agnatis proximioribus defuncti, poteſt tamen Dominus agnatis maſculis fœminam filiam illius, in quo defecit feudum,vel emphiteuſis,præferre, iuxta c.1. Quemadm.feud.
6 ad fil. pert. etiamſi fœmina alias non ſuccedat in feudo, cap.1.de ſucceſſ.feud.Mareſc.var.d.lib.1.cap.3.nu.4.& ſeq. vbi addit, quod licet ex tenore prioris inueſtituræ maſculi tantùm vocentur, nihilominus Eccleſia, ſiue alius Dominus tenetur proximioribus fœminis renouare; quamuis enim renouatio fieri debeat cum eiſdem pactis, cum quibus facta fuerat prior inueſtitura, hoc tamen procedit quoad pacta ponenda in inueſtitura renouata, quæ debent eſſe conformia pactis prioris inueſtituræ, non autem quoad qualitatem perſonarum, quibus fit renouatio,Rot.dec.198.p.2. Diuerſ.& in vna Ciuitatis Caſtelli bonorum emphiteoticorum 20. Iunij.1586.coram Platto,quam refert Giouagn.conſ.44.n.117.& ſeq.l.2. vbi etiam dicit, quod renouatio emphiteuſis pluribus in proximiori gradu exiſtentibus, æqualiter facienda eſt, etiamſi ex tenore prioris inueſtituræ vnus tantum vocetur, Burg.de laudem.p.2.inſp.46.n.5.Gab.d.tit.de Iur.Emphit.concl. 1.
7 n.1.vbi quod Deſcendentes, vel proximiores non impetrantes appellare poſſunt ad ſuperiorem, vt cogat dominum ad talem renouationem faciendam.
8 Et hoc quidem procedit in emphiteuſi ex pacto, & prouidentia: hoc enim caſu renouatio eſt facienda proxi-
9 mioribus agnatis,etiamſi non ſint hæredes; ſecus quando emphiteuſis eſt hæreditaria: tunc enim hæredi competit hoc ius petendi renouationem,vt poſt Rip.in l.1.n.8.ff.de Priuil.cred.Dec.conſ.78.n.3.& ſeq.Bero.conſ.103.lib.1. dixit Rota deciſ.60.nu.7.p. 5.to. 1.& latiùs dec.74.p.6.in recent.Mareſc.var.lib.1.c.3.n.26.
10 Limita,quando Dominus,vel Eccleſia vellet pro ſe retinere, vel quando ſequeretur magnum damnum Domini,vel Eccleſiæ ex huiuſmodi renouatione,Rot. in d.Ferrarien.bonorum coram Pamphilio.Veral.dec.304.p. 1. Mareſc.d.lib.1.cap.3.n.11.& ſeq.vbi dicit, quod poteſt Eccleſia pro ſe retinere,etiamſi res eſſet ſolita renouari, niſi in ſpecie probetur conſuetudo, quod pro ſe non poſſit retinere de quo latè Genuenſ.in tract.de Eccleſ.q.78. Mantic. dec.10.per tot.vbi etiam dicit, quod non valet pactum, vt poſt finitam generationem Eccleſia teneatur emphiteuſim proximioribus renouare, quia tale pactum cenſetur alienatio, & conceſſio perpetua, quæ in Eccleſijs eſt pro-
11 hibita,Gratian.diſc.for.cap.934.num. 1.& ſeq. vbi etiam dicit quod quando Dominus vult pro ſe retinere, tenetur hæredibus emphiteutæ reficere melioramenta, quæ debentur hæredibus etiam extraneis, quando emphiteuſis finitur abſque culpa emphiteutæ, Pen.deciſ.675. vbi
12 quod in tali renouatione non ſunt ſeruandæ ſolemnitates requiſitæ in alienatione rerum Eccleſiæ: iſtæ enim locum non habent in rebus ſolitis concedi, latè Ricc.in Prax.quotid.rer.to.1.reſ.79.Clar.in §. emphiteuſis, qu.28.
13 verſ.Aut vero erat ſolita conc.di &c.& qu.45. vbi etiam dicit, quod non poteſt Prælatus in huiuſmodi renouatione alterare formam, ſecundùm quam res ipſa ſolita eſt in emphiteuſim concedi: aliàs vitiatur conceſſio, ſaltem quatenus forma ſolita exceſſa eſt, Duran.deciſ.431.vbi
14 etiam, quod Eccleſia inueſtiens extraneum cenſetur nolle pro ſe retinere, & hanc ſententiam vltra relatos tenuit Abb.in c.bonæ,2.n.28.de Poſtul.Prælat. Iaſ.conſ.24.vol.3. Cur.ſen.conſ.48.Roman.conſ.22.nu. 5. Anch.conſ. 133.Zaſ. conſ.8.vol.2.Gozad.conſ.39.Ruin.conſ.151.152.& 155.vol. 1.Calcan.conſ.8.num.45.& alij apud Gabr.lib.3.tit. de Iur. Emphit.concl.1.n.14. quia finitum feudum liberè redit ad Dominum, & vtile dominium cum directo conſolidatur,ac ea conditione, & animo prima conceſſio facta intelligitur,vt feudo finito, ad Dominum res feudales liberè redeant,vt latè probat Roſent.in tract.de feud.c.7. concl. 24.nu.17.& ſeq.quod præſertim procederet, quando emphiteuta recepiſſet in emphiteuſim feudum fertilem, quia tunc æquitas eſſet pro Domino, cui finita emphiteuſi permittendum eſt, vt gaudere poſſit fructibus rei ſuæ,Rip.de Peſt.tit.de remed.præſeru.n. 263. quem refert, & ſequitur Genuenſ.in tr.de Eccl.q.78.vbi dicit, quod licet æquum ſit agnatos inueſtire,multo tamen æquius eſt, vt Dominus poſſit pro ſe retinere: quamuis contrarium teneat Dec.conſ.131.quem refert Ceph.conſ.173.nu. 17. vbi dicit,quod Dominus, ad quem feudum reuertitur, non abſque iniuria poteſt agnato proximiori denegare inueſtituram,etiamſi vellet pro ſe retinere, & ita ſentiunt alij apud Gabr.loc.cit.d.concl.1.num.15.& apud Roſenth. d.c.7. concl.24.num.18.

Alia etiam ratio ad hanc ſequendam ſententiam me mouet, quia ſicut Dominus directus non poſſet agnatos non comprehenſos in inueſtitura cogere ad eam accipiendam,pariter & ipſe non debet cogi ad renouandum, quando vult pro ſe retinere, vt æqualitas ſeruetur, prout rectè aduertit Benintend.dec. 19. vbi etiam reſoluit, quod in conflictu opinionum illa magis eſt amplectenda, quæ fauet Eccleſiæ,arg.c.fin.de ſent.& re iud. l. ſi pars iudicantium ff.de inoff.teſtam.latè Genuen.de Eccl.d.q.78.
15 Ad huiuſmodi verò renouationem petendam deſcendentibus, ac proximioribus agnatis datur annus à die, quo ſciuerint,emphiteuſim eſſe finitam, quo elapſo vlterius non audiuntur c.1. Quo temp.mil.inueſt.&c. Mantic. de tacit.lib.22.tit.32. n. 5.& 6.& communem dicit Clar.in §.emphiteuſis,& q.43.verſ. quinimmo &c.& hanc eſſe magis communem teſtatur Mareſcot.var.d.lib.1.cap.3.n.16.& ſeq.vbi etiam dicit, quod cum agatur de amiſſione iuris, hæc ſcientia debet plenè & concludenter probari cum ſuis qualitatibus, & ſic quod agnati ſciuerint, emphiteuſim fuiſſe reuerſam ob lineam finitam,Seraphin.dec.630. n.1.Rot.in dicta Ferrarien.bonorum coram Pamphilio, Ricc. in Prax.to.1.reſ.79.vbi dicit,quod quando renouatio non eſt petita intra annum, non poteſt fieri ſine aſſenſu Apoſtolico, quia tunc Agnati amiſerunt omne ius.
16 Idem dicendum in pacto de renouando emphiteuſim; nam ius perſonale, quod eſt acquiſitum ex tali pacto, anno tantùm durat,Rom.conſ.22.n.6 Soc.iunct.conſ.9. n. 12. in fin.lib.3.& alij apud Mantic.de Tacit.d.lib.22.tit. 23.n. 4.vbi de magis communi.
17 Obſerua tamen, quod pactum de renouando extinguitur per primam renouationem, niſi ex inſtrumento aliud
18 colligatur, veluti ſi verba in eo appoſita haberent tractum ſucceſſiuum, quia tunc diſpoſitio intelligitur non ſolum de primo actu, ſed etiam de omnibus alijs ſubſequentibus,Mantic.loc.cit.tit.23.n.19.vbi refert, ita Rotam Rom.reſoluiſſe in Cæſenaten.bonorum emphiteot.9.Decemb. 1588.coram Rub.Tiraq.de retract.l gn.§.8.gloſ.7.n.5.
19 Obſerua 2. quod ſi deſcendentibus huiuſmodi nulla negligentia poſſit imputari, veluti ſi principio anni vel intra annum perquiſiuerunt Dominum, proteſtantes, quod per ipſos non ſtat, quominus accipiant inueſtituram,tunc ad eos excludendum requiritur ſpatium 30. annorum,Bero.conſ.106.nu.12.& 47.lib.1.Mantic.d.lib.22. tit.32.num.8.Vrſell.concluſ.116.in ver.annus,nu. 31. verſ. declara tamen.
20 Obſerua 3. quod ſi poſt finitam generationem extraneus

neus fuit de ipſa emphiteuſi inueſtitus, deſcendentes primi emphiteutæ amplius non audiuntur, quia tunc illi tertio eſt ius quæſitum; & ideo deſcendentes ſibi imputare debent, ſi non præuenerunt, *Alex. conſ. 10. num. 12. vol. 3. Clar. qui commun. dicit in § emphit. q. 43. verſ. ſed pone, vbi citat Roman. conſ. 70. poſt n. 3. Gozadin. conſ. 71. nu. 1. & ita etiam tenent alij apud Gabr. commun. concl. lib. 3. tit. de iur. Emph. concl. 1. n. 20. Gennenſ. in tr. de Eccl. q. 115.*

21 Hoc tamen procedit quando emphiteuſis conceſſa fuit
22 extraneo poſt annum; ſecus ſi intra annum à die ſcientiæ extraneo facta fuerit inueſtitura: hoc enim caſu proximiores habent 30. annos ad petendam renouationẽ *Duran. dec. 431. n. 3. Rota in d. Ferrarien. bonorum 28. Aprilis 1617. coram Pamphilio, & in Brixien. feudi 23. Ianuarij 1595. coram Bub. quam refert Vrſel. loco cit. Mareſcot. d. lib. 1. cap. 3. n. 23. & ſeq. vbi dicit, hanc eſſe veriorem, & communiorem, Seraphin. deciſ. 610. n. 8.*

23 Addit *Gratian. diſc. for. cap. 758. n. 6.* quod etiamſi emphiteuſis conceſſa ſit extraneo poſt annum, talis facultas reuocandi durat etiam ſpatio 30. annorum, *& ita ſenſit etiam Tiraq. de Retract. lignag. § 1. gl. 10. n. 9. Iaſ. conſ. 7. in fin. lib. 3. & alij apud Seraphin. d. dec. 630. nu. 1.*

24 Obſerua 4. quod renouatio peti poteſt, quando emphiteuſis reuertitur ad Dominum; ſecus ſi tranſiret in alium puta ſi præceſſerit alienatio valida inter viuos vel in vltima voluntate, *vt poſt Ruin. conſ. 45. n. 20. vol. 1. declarat. Gabr. d. tit. de iur. Emphit. concl. 1. n. 26.*

25 Obſerua 5. quod ſi filia excluſa ſit per ſtatutum ſtantibus maſculis, non poterit petere renouationem, etiamſi poſtea maſculi deficiant. *Ruin. conſ. 15. col. fin. vol. 1. quem refert, & ſequitur Gabr. vbi ſup. n. 25.*

26 Obſerua 7. quod renouatio huiuſmodi ſi proximiores non petant renouationem intra annum, debet fieri ſequentibus, qui petunt, *Rot. in dicta ferrarien. bonorum coram Pamphilio*, vbi etiam, quod proximior cedere non
27 poteſt iura ſua extraneo vel remotiori agnato in præiudicium alterius proximioris.

28 Obſerua 8. quod quando Emphiteuſis deuoluitur ad Dominum directum culpa inueſtiti, puta ob canonem non ſolutum, ceſſat tunc æquitas inueſtiendi proximiores agnatos, *Veral. dec. 304. p. 1. Pen. dec. 675. nu. 7. & 12.* Hinc fit, vt ſi emphiteutæ conceſſa fuerit facultas alium nominandi, & is nominauerit incapacem, non teneretur Do-
29 minus directus proximiorem inueſtire, etiam ſi nollet pro ſe retinere, *vt poſt Iaſ. in l. 2. n. 12. C. de iur. emphit. Rom. conſ. 112. in fin. Pariſ. conſ. 101. n. 132. lib. 1. Socin. ſen. conſ. 167. n. 13. lib. 1. Gozzad. conſ. 76. num. 16. & alios dixit Rota*
30 *coram Duran. dec. 251. per tot.* vbi etiam dicit, quod illegitimus eſt incapax emphiteuſis eccleſiæ tam de iure communi, quam ex conſtitutione Pij V.

31 Obſerua 9. quod renouatio non debetur potentioribus, quantumuis proximioribus, puta ſi tales in loco vbi ſita eſt emphiteuſis, iuriſdictionem exerceant, *l. fin. § ſi autem duorum, C. de iur. emphit. Greg. dec. 529. nu. 5. Duran. deciſ. 334. n. 5. & ſeq.*

32 Obſerua 10. quod renouatio huiuſmodi ab eccleſia proximioribus agnatis fieri debet etiamſi conceſſio præcedens declarata fuerit nulla, & inualida ob defectum ſolemnitatum; quia ſufficit, quod habuerit ſtatum implicitum validitatis, cum de iure communi conceſſio in euidentem eccleſiæ vtilitatem etiam abſque ſolemnitatibus valeat *iuxta cap. ſine exceptione 12. q. 2. Dec. in cap. quæ in eccleſiarum n. 28. & ſeq. de Conſtit.* vbi dicit, quod in foro conſcientiæ in quo veritas attenditur, valet in tali caſu contractus licet ſolemnitas non interuenerit, *Mareſcot. var. lib. 1. cap. 3. num. 9. vbi refert, ita reſoluiſſe Rot. in Romana relaxationis domus 3. Iul. 1595. & in Romana Domus 2. Decembris 1588. coram Bubalo.*

33 Obſerua 11. quod Eccleſia, vel Dominus tenetur renouare ſecundum qualitates priſtinæ conceſſionis, *vt ſentiunt communiter DD. teſte Alciat. conſ. 27. nu. 4. lib. 1. 20. 1.* quod intellige, dummodo ab extraneo maius pretium non offeratur, quia tunc renouatio facienda eſt agnato proximiori cum eadem conditione & pretio, quod extraneus offert, *Rip. in l. 1. ff. de Priuil. cred. quem refert, & ſequitur Gabr. commun. concl. lib. 3. de iur. emphit. concl. 1. nu. 28.* niſi res eſſet redacta ad culturam ab anteceſſoribus, quia tunc pro pretio antiquo agnatus eſt præferendus etiamſi ab extraneo maius offeratur. *Bart. in l. quicunque n. 2. C. de Omn. Agr. deſer. lib. 11. Cæſ. de Graſſ. dec. 4. nu. 10. & dec. 5. n. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. & alij apud Mareſcot. var. lib. 1. cap. 3. n. 24.* vbi ſubdit, quod ſi eccleſia offerat melioramenta Agnatus eo caſu non præfertur, niſi pro pretio, quod ab extraneo repetitur.

SVMMARIVM.

1 *Quid, & intra quod tempus teneatur præſtare Vaſallus defuncto Domino, & n. 4.*
2 *Et quid teneatur præſtare hæres Vaſalli, ſi Domino ſuperſtite vaſallus moriatur, & n. 4.*
3 *Et quid, ſi vaſallus ſit miles.*
5 *An emphiteuta teneatur inueſtituram petere.*
6 *An tempus ad petendam inueſtituram currat contra ignorantem, vel habentem capitales inimicitias, vel abſentem cauſa Reip. vel contra impuberem, & n. 13.*
7 *Latior fieri debet interpretatio, vbicunque agitur de euitanda pœna priuationis.*
8 *Tempus ad petendam inueſtituram non currit, niſi à die adeptæ poſſeſſionis rei feudalis, & n. 9.*
10 *An Vaſallus ob non petitam renouationem inueſtituræ cadat ipſo iure à feudo.*
11 *Prædictum tempus an currat vaſallo, dum patitur controuerſiam ſuper feudo.*
12 *An ſufficiat iuramentum fidelitatis præſtitum per tutorem pupilli.*
13 *Vaſallus minor 25. annis, ſi non petijt renouationem inueſtituræ intra tempus debitum, poteſt petere reſtitutionem in integrum.*
14 *Quando reſtitutio conceſſa minori profit maiori.*
15 *Quænam feuda diuidi poſſint.*
16 *An beneficium reſtitutionis in integrum tranſeat in ceſſionarium.*
17 *In feudo conceſſo alicui pro ſe, & liberis ſuis maſculis, & fœminis, fœminæ intelliguntur in ſubſidium vocatæ non exiſtentibus maſculis.*
18 *Quando Agnatus acquirens partem conſocij, teneatur petere inueſtituram [illegible]*
19 *An in feudo nouo certum tempus petendæ inueſtituræ præfixum ſit.*
20 *Quam pœnam incurrat Dominus, ſi legitimè requiſitus inueſtituræ renouationem non conferat.*
21 *Tempus conferendæ inueſtituræ Domino computatur à die petitionis factæ per vaſſallum.*
22 *An vaſallus, qui intra debitum tempus renouationem inueſtituræ non petijt, poſſit purgare moram.*

CAP. XXVIII.

Quid, & intra quod tempus teneatur præſtare vaſallus, & eius hæres defuncto Domino.

1 DEfuncto Domino tenetur vaſallus intra annum, & diem à morte ipſius Domini, petere ab eius hærede, ſeu ſucceſſore renouatione inueſtituræ, ac fidelitatis iu-
2 ramentum præſtare: & ſi Domino ſuperſtito vaſallus moriatur, tenetur ſimiliter eius hæres, ſeu ſucceſſor intra di-
3 ctum tempus idem facere, alias feudo priuatur, *c. 1. Quæ fu. prim. cauſ. benef. amit. latè Roſental. de feud. cap. concluſ. 45.* ſi vero vaſallus ſit miles habebit annum, & menſem,
4 *c. 1. Quo temp. mil. inueſt. pet. deb.* quod procedit, etiamſi is, qui ſuccedit in feudo in priori inueſtitura ſit comprehenſus, quia adhuc tenetur nouam petere inueſtituram, *Roſental. de feud. c. 6. concl. 30. 33. & 59. Mantic. de Tacit. lib. 22. tit. 32. num. 2. & 3.* vbi etiam dicit, hoc non habe-
5 re locum in emphiteuta, qui eſt comprehenſus in inueſtitura: nam is vigore illius ſuccedit nec tenetur petere

noue-

Digitized by Google

inueſtituram;& ratio diuerſitatis eſt, quia emphiteuta nõ tenetur ad præſtandum iuramentum fidelitatis, quemadmodum tenetur feudatarius, *vt in cap.1. Qual. iurar. deb. vaſſal. Dom. fidel.& poſt Iaſ.in l.vlt. nu. 41. de iure emphit. Purpur.conſ.482.n.17.& ſeq. tradit Mantic. vbi ſup.n.3.*

6 Obſerua tamen, quod dictum tempus non currit contra ignorantem, niſi à die ſcientiæ, neque contra habentem capitales inimicitias, neque contra abſentem cauſa Reip. quando non potuit per procuratorem adire Dominum, *vt in d.c.1. Quo temp. mil. &c. vbi gl. Rot. deciſ. 195. n. 5.p.2. Diuerſ. latè Roſental. de feud. c.6. concl. 46.* vbi dicit, quod ſtante iuſto impedimento annus contra vaſallum non currit, quia hoc annale ſpatium quoad quid eſt continuum eo quod feriæ, & ſimilia computentur, & quoad quid eſt vtile, videlicet quoad natiuitatem, & impedimenta, *& concl.47.* vbi dicit, quod prædictum tempus non currit contra ſucceſſorem feudale, in quo ignorantia præſumi ſolet, dummodo non ſit ignorantia craſſa, & ſupina: neque currit contra impuberem, niſi poſt 14. annum, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina *c. imperialem, §. præterea ſi quis, vbi Bald. de Probib. feud. alien. Clar. in §. feudum qu.49.*
7 *verſ. item ſcias*: quia latior debet fieri interpretatio, vbicunque agitur de euitanda pœna priuationis, *Bald. de Præſcript. in 1.p.6. princ. q.1.n.41.*

8 Obſerua 2. quod annus prædictus non currit vaſallo, niſi à die adeptæ poſſeſſionis rei feudalis; niſi fortè in illa conſequenda negligens fuerit: quia quandiu quis non poſſidet, non habet commoda feudi, & per conſequens non tenetur ſubire onera, *Tiraq. de Retr. lignag. §.1. gl.* 10. *nu. 38. Roſental. d.c.6. concl.33.& 49. latè Guid. Pap. deciſ* 165. vbi etiam dicit, quod iſtud tempus non currit filio, vel hæredi, qui non ſe immiſcuit, vel non adiuit hæreditatem, cum non ſit in poſſeſſione, *Abb. conſ.67. in fin. lib.2. Dec. conſ.144.n.5.& 6. Ang. conſ.311.n.3.& alij apud Gratian. l. 3. diſc. for. c.456.n.60. Vrſel. concl.116. num.31. verſ. declara præterea*, vbi quod vaſallus ab iſto onere liberatur, do-
9 nec poſſeſſio eſt apud alium: quod procedit in ijs feudis, quæ filius capere non poteſt, niſi vaſallo defuncto hæres exiſtat: tunc enim tempus huiuſmodi currit poſt aditionem: niſi aditionem hæreditatis dolo differat: in alijs verò, quæ citra hæreditatem conſequi, & rectè poſſidere poteſt futurus vaſallus, curſus huius temporis incipit à die adeptæ poſſeſſionis, vt ſupra diximus, *& rectè notat Roſental. de feud. c.6. concl.* 48. vbi etiam dicit, quod neque vaſallo tempus currit, quando Rex, vel Prælatus moritur, & ſucceſſor nondum electus ſit.

10 Obſerua 3. quod vaſallus ob non petitam renouationẽ inueſtituræ non cadit ipſo iure à feudo, ſed requiritur ſententia declaratoria. *Paul. de Caſtr. conſ.84.n.3. lib.2. Socin. Iun. conſ.115.n.22. lib.2.& alij apud Clar. in d.§. feud. q.49. verſ. itẽ quæro, & verſ. ſed nũquid, latè Roſent. d.c.6. cõcl.*60

11 Obſerua 4. quod annus prædictus non currit vaſallo, dum patitur controuerſiam ſuper feudo, ſiue moleſtia inferatur à tertio, ſiue à Domino, *Surd. dec.6. num. 4. & dec. 189.n.25. Guid. Pap. dec.165. Gratian. diſcept. for. c. 456. n. 59.& c.707.n.20.& 21* [illegible]

12 Obſerua 5. quod tutor poteſt quidem pro pupillo iuramentum fidelitatis præſtare, ſi velit; verum niſi cum eo etiam pupillus doli capax iurauerit, tale ius iurandum adueniente pubertate expirat cum tutela, ita vt renouatione opus ſit; & ſi differat per annum, & diem poſt pu-
13 bertatem numerandum feudo priuari poteſt, *vt poſt Roſental. de feud. c.6. concl.42. litt. B. tradit Ciarlin. contr. for. lib.1. cap.58. nu.2.& ſeq.*

14 Obſerua 6. quod vaſallus minor 25. annis, qui non petijt renouationem inueſtituræ intra tempus debitum, poteſt petere reſtitutionem in integrum vſque ad 29. ætatis annum, *iuxta gl. communiter receptam in d. §. præterea ſi quis, in ver. quatuordecim annis, Roſental. cap.6. concl.40.* vbi dicit, quod eo ipſo quod intra debitum tem-
15 pus inueſtituram non petijt, ſatis dicitur læſus, ità vt de alia læſione docere neceſſe non habeat, *Bald. de Præſcr. in 1. par.6. princ. q.1. nu.41.* & talis reſtitutio conceſſa minori prodeſt etiam maiori in feudo indiuiduo, licet ſecus *Antonell. de Tempore.*

ſit in re feudali diuiduâ, quo caſu portio vacans deuoluitur ad Dominum, non autem ad Agnatos, *Roſental. loc. cit. concl.41. Ciarlin. contr. for. d. lib.1. cap.58. num.11.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod feuda inferiora, & ſine dignitate diuidi poſſunt, non autem feuda maiora quæ regalem dignitatem habent annexam.

16 Addit *Ciarlin. d. cap.58. num.6.& ſeq.* quod beneficium reſtitutionis in integrum cum ſit perſonale, non tranſit in ceſſionarium, niſi beneficium huiuſmodi minor nominatim, & in ſpecie ceſſerit, *ad text. in l. quod ſi minor ff. de minor.*

17 Obſerua 7. quod in feudo conceſſo alicui pro ſe, & liberis ſuis maſculis, & fęminis, fęminę intelligũtur in ſubſidium vocatæ non exiſtentibus maſculis: ideoq; donec extaret aliquis maſculus deſcendens à primo Acquiſitore, fęminæ licet defuncto propinquiores non ſuccedunt: tum quia de natura feudi eſt, vt maſculi ſuccedant, non fæminæ, *c.1. de ſucceſſ. feud.* tum etiam quia hominis diſpoſitionem ad vſum legis municipalis & naturæ rei interpretari debemus *Bald. conſ.137. lib.2. Anchar. conſ.* 174. *nu.* 2. *Caſtren. conſ.176.n.2. vol.1. Alex. conſ.29. col. pen. lib.1.& conſil.9. lib.5. Dec. conſ.139.n.2. Ruin. conſ.9. nu.1. vol.1.& alij apud Peregr. de fideicom. art.17. num.40.* vbi etiam ſubdit, quod maſculus ex fæmina deſcendens præfertur fæminæ, licet ea ſit propinquior defuncto.

18 Obſerua 8. quod quando vnus Agnatus per ius accreſcendi acquirit portionem alterius Agnatis habentis partem eiuſdem feudi, puta quia Agnatus nondum agnita ſua portione feudi deceſſit, vel ob non petitam inueſtituram intra debitum tempus, illam amiſit, tunc non tenetur pro huiuſmodi portione inueſtituram petere, quia eſt potius augmentum, quam noua portio; ſecus eſſet, ſi is à quo acquiſiuit, iam habuerat inueſtituram, & erat in poſſeſſione tunc enim acquirens partem conſortij tenetur intra annum, & diem pro ea petere nouam inueſtituram quia eſt noua portio, & noua acquiſitio, *Clar. qui communem dicit, in §. feudum q.49. verſ. Præterea quæro, Surd. dec.148. nu.5.& ſeq.*

19 Obſerua 9. quod in feudo nouo, de quo recognitio nondum facta ſit, tempus certum petendæ inueſtituræ determinatum non eſt, vnde vaſallus, ſi ter citatus non comparuerit, vel iurare noluerit, feudo ſine alia anni expectatione priuatur; vel quod in idem recidit, petens exceptione excludi poteſt, *c.1. §. eſt & alia, vbi Bald. & alij, in tit. Quæ fuit prima cauſa benefic. amitt. Syluan. de feud. recognit. :.6.& alij apud Roſenthal. d. cap.6. concl.43.*

20 Obſerua 10. quod ſi Dominus legitimè requiſitus inueſtituræ renouationem intra annum, & diem, vel menſem non conferat, proprietate feudi priuatur, niſi ex iuſta cauſa ad id negandum moueatur, *ſecundùm gl. in cap.1. in fin. in tit. Per quos fiat inueſtit. &c. quam Doctores communiter ſequuntur teſte Guid. Pap. deciſ.* 168. vbi etiam dicit, quod ſi Epiſcopus ſit Dominus, priuandus eſt proprietate dum ipſe viuit, ſed non Eccleſia, *Aluarot. in cap.1.n.11. Quæ fuit prima cauſa benefic. amitt. Roland. à Val. conſ. 18. num.22. vol.1. Io. Borcholt. de feud. cap. 8. num. 135. & alij apud Roſenthal. de feud. cap.6. concluſ.60. vbi etiam de communi teſtatur.*

Hæc tamen opinio videtur nimis rigoroſa, præſertim cum pœna priuationis imponenda non ſit niſi in caſibus à iure expreſſis, *vt dicit Clar. in §. feudum qu. 49. verſ. ſed quid ſi vaſallus*; & ideò in facti contingentia ſatis eſſet Dominum vel cogere ad huiuſmodi renouationem faciendam, vel illum ad intereſſe ſi quod eſt, condemnare, quod & placuit alijs Doctoribus, *quos refert idem Roſen-*
21 *thal. loco cit. litt. I.* vbi *n.9.* addit, quod tempus conferendæ inueſtituræ Domino non debet computari à die mortis, ſed à die petitionis factæ per vaſallum.

22 Quæres, an vaſallus, qui non petijt renouationem inueſtituræ intra prædictum tempus, poſſit celeri ſatiſfactione purgare moram? negat *Roſenth. de feud. cap.6. concl. 59. vbi citat Alex. conſ.14. num.2. lib.2.* aſſerentem, quod quotieſcunque à lege præfixa eſt dies & pœna, tunc nunquam eſt locus purgationi moræ, *Schrader. p.6. c.2. nu.9.*

Digitized by Google

Bald.in c.1.n.3.Qua temp.mil. vbi dicit, quod contractus huiuſmodi habet in ſe quamdam temporalitatem, videlicet quoſque vaſallus obtemperat ſtatutis; & ideò tempus non prorogatur, *Rola.vall.conſ.40.n.3.vol.3.& eſt communis opinio;* contraria tamen ſententia, videlicet quod poſſit mora purgari, æquior eſt, & ideò ſeruanda ſaltem de æquitate canonica, dummodo ius Domini non ſit effectũ deterius, *ità Genuen.in tr.de Eccl. qu. 48. quam opinionem communiorem appellat.Herm.Vult.lib.1.de feud.c.11.n.23. in fin.Laur.Syluan.de feud.recogn.q.27.n.26.Mich. Graſſ. commun.opin.lib.2.c.1.q.26.Burſat.conſ.91.num. 17.vol.1. Aurel.Corbul.in tr.de Iur.emphit.cap. 15. limit. 41. & alij apud Roſenth.d.c.6.concl.59.litt. A,* qui huc tandem inclinat, ſi excuſatio aliquo modo colorata eſſet, *Clar.in §.feudum,q.49.verſ.ſed nunquid vaſſallus &c.*

Dicitur autem celeriter fieri ſecundum nonnullos DD. ſi fiat antequam vaſallus à Domino in iudicium vocetur: ſecundùm alios ſi fiat intra biduum, vel triduum; ſed alijs rectius id arbitrio Iudicis relinquunt, *gl. in c.potuit,ver.celeri extr.de locat. quam DD. magis communiter ſequuntur teſte Menoch.de arb.Iud.caſ.7.n.13.*

S V M M A R I V M.

1 *Quænam ſint de forma ſubſtantiali inſtrumenti.*
2 *An, & quando Notarius poſſit addere in inſtrumento ſolemnitatem omiſſam.*
3 *Et an poſſit Notarius diem, quem omiſit, apponere in inſtrumento.*
4 *Quando inſtrumentum minus ſolemne fidem faciat.*
5 *An in teſtamento condito inter liberos tempus exprimi debeat & n.8.*
6 *An fauore piæ cauſæ validum ſit teſtamentum, vbi non adeſt dies, neque annus.*
7 *In teſtamento ad pias cauſas non ius ciuile, ſed ius canonicum ſeruandum eſt.*
9 *Quando vitiat instrumento vitietur etiam ipſe actus, ſeu contractus.*
10 *Vitiato inſtrumento regulariter non vitiatur contractus in eo contentus, ſi de eo aliter appareat.*
11 *In quibus caſibus ſcriptura pro ſubſtantia requiratur.*
12 *Scriptura priuata probat contra ſcribentem non obſtante defectu diei, & anni.*
Quando libri eccleſiæ probent, ibidem.
13 *Scriptura priuata, vel liber rationum non probant contra tertium, ſi careant die.*
14 *An, & quando ſcriptura priuata ſine cauſa plenè probet.*
15 *An apocha manu tertij confecta ſine ſubſcriptione partium, & teſtium probet.*
16 *Quando vis non eſt in tempore, carentia diei, & anni non vitiat.*

C A P. X X I X.

An inuocatio Domini, dies, menſis, annus, & indictio ſint de forma ſubſtantiali inſtrumenti.

1 DIes quidem, menſis, annus, & indictio de iure ſunt de forma ſubſtantiali inſtrumenti: inuocatio verò Domini ſaltem de conſuetudine; & ideò aliter inſtrumentum factum eſſet nullum, & non probaret, ſecundum *Bart.in l.ſi librarius,90.ff.de Reg.Iur.Dec.conſ.446. nu.6. Bero.q.36.n.1.Riminal.iun.conſ.126.nu.26.& 27.vol.2.& conſ.384.n.18.& 23.vol.4.Surd.conſ.167.n.11.& 14. vol. 2.Borell.in ſum.deciſ.p.2.tit.18.de fid.inſtrum.n. 21. & ſeq. & alij apud Ciriac.contr.for.406.n.2.Honded.conſ.66.n.25. & ſeq.lib.1.* vbi etiam dicit, quod nomen Pontificis in terris Eccleſiæ, & nomen Imperatoris in terris Imperij eſt de ſubſtantia inſtrumenti, *Ludou.dec.Lucen.13.nu.35.& ſeq. Gratian.diſcept.for.cap.767.nu.11.* vbi dicit, quod non valeret conſuetudo non apponendi locum, nec diem in inſtrumentis, quia aperiret viam fraudibus, & tolleret defenſionem partis.

Contrarium tamen, quoad inuocationem Domini, tenet *Fontan.de pact.nupt.clauſ.2.n.7.* vbi dicit quod inſtrumentum nõ vitiatur ex omiſſione huiuſmodi inuocationis, etiamſi extaret conſuetudo, niſi vlterius procederet actum annullando propter huiuſmodi omiſſionem, *& ita tenuit Ferlin.in c.1.n.2.de fid.Inſtrum. Alex. in rubr. ff. de non oper.nunciat.n.10.& alij, quos refert, & ſequitur Grat. dec.March.1.n.4.& ſeq.& hæc eſt communis opinio.*

2 Obſerua tamen, quod ſi ſolemnitas fuit ſeruata in publicatione inſtrumenti, ſed non ſcripta, poteſt Notarius illàm addere, & corrigere; ſecus ſi non fuit ſeruata in publicatione, nec ſcripta, tunc enim addendo, vel ſupplendo dicitur committere falſum ſaltem in teſtamentis, *vt poſt Bart.in d.l.ſi librarius,n.7.Ang.de Maleſic. in ver.falſar. ſub n.51.tradit Ciriac.loco cit.nu. 3. & ſeq.*

3 Addit *Fontanell. de pact.nupt.clauſ.1.n.23.* quod poteſt Notarius propria auctoritate diem, quem omiſit, apponere in inſtrumento, quando contrahentes, vel alij non animaduerterunt errorem: quod ſimpliciter aſſeruit *Guid. Pap.dec.582.nu.1.* vbi, quod poteſt notarius ponere in inſtrumento diem, quam omiſit, ſi de ea certò recordetur.

4 Obſerua 2. quod inſtrumentum minus ſolemne fidem facit, quando ſecundum illius tenorem fuit obſeruatum, *Bald.conſ.402.lib.5.Iaſ.conſ.161.col.4.lib. 2. Roman.conſil. 222.& alij apud Crauet.conſ.101.nu.4.& conſ.274.n.7.* vbi etiam dicit quod adeò potens eſt obſeruantia poſtea ſequuta ad declarandam voluntatem ambiguam in præcedentibus, vt non requiratur præſcriptio in tali obſeruantia, ideſt quod longo tempore ita fuerit obſeruatum: eſt enim obſeruantia interpretatiua, in qua præſcriptio aliqua non requiritur, *Fontanell.de Pact.nupt.clauſ. 1.nu.32. & ſeq.Gratian.diſcept.for.cap.468.nu. 6. & ſeq.* vbi addit, quod defectus ſcripturæ paſſim ex obſeruantia ſuppletur ita, vt detur fides cuicunque ſcripturæ etiam non ſolemni ſine die, & conſule, & ſine alijs requiſitis, *leg.1.& 2. C.de fideicom.*

5 Obſerua 3. quod licet in teſtamento facto inter liberos tempus exprimi debeat, *iux.auth.quod ſine, C.de Teſtam.*
6 tamen fauore piæ cauſæ validum erit teſtamentum quamuis non adeſſet dies, neque annus: cum in teſtamento ad pias cauſas non ius ciuile, quemadmodum in teſtamento inter liberos, ſed ius canonicum, & Diuinum ſeruandum ſit, *c.cum eſſes, & c.relatum,1.de Teſtam.Bart. in repet.l.1.*
7 *in fin.C.de Sacroſ.Eccl.Alex.conſ.4.nu.15. lib. 7. Euerard. Iun.conſ.27.num.64.vol.1.Tuſc.to.8.concluſ. 116. num.19. Reuſner.in tract.de Teſtam.par.4. cap. 12. num. 17. & alij apud Dian.reſol.mor.p.7.tract.6.reſ.23.Gratian. diſcep.for. cap.895.num.41.& ſeq.Rot.coram Buratt dec.475. nu.1.&*
8 *ſeq.* vbi, quod etiam in teſtamento inter liberos ſatis eſſet; ſi apponatur annus licet appoſitus non fuerit dies, & menſis, *quicquid dicat Genua de Script.priuat. lib.1. qu.3. num.13.*

9 Obſerua 4. quod vbi ſcriptura pro ſubſtantia requiritur in aliquo actu, ſi inſtrumentum confectum fuerit ſine die, nec inſtrumentum, nec actus valeret, *l. contractus, C. de fid.inſtr.* Quando verò ſcriptura non eſt neceſſaria, licet inſtrumentum ſine die adhuc ſit nullum, niſi per Notarium addi poſſet in caſibus à iure permiſſis, vel niſi poſſet per teſtes probari: valebit tamen ipſe actus in tali caſu, ſi de eo aliter conſtet: quia vitiato, & annullato inſtrumento regulariter non intelligitur annullatus contractus
10 in eo contentus, ſi de eo aliter appareat, *vt tradunt communiter DD.in l.ſeruum filij §.eum qui chirographum, ff.de leg.1.Bertaz.in tr.de clauſ.inſtrum.clauſ.1.gl.1.n.21.& ſeq. Tiber.Deci.reſp.29.lib.2.prout refert Fontan. de pact.nup. clauſ.1.n.4.& 5.* quicquid dicat *Guid.Pap.dec.582.n.1.*

11 In quibus verò caſibus requiratur ſcriptura? Reſp. quod requiritur in inſinuatione donationis, emancipationibus, errogationibus, & cautionibus tutorum, Inuentarijs, & alienatione rerum minoris: item in ſententijs diffinitiuis, & interlocutorijs, in teſtamento ſolemni in ſcriptis, & codicillis, & in alijs caſibus, quos enumerat *Guid. Pap. d.deciſ.582.n.3.& ſeq.*

12 Obſerua 5. quod liber rationum, & ſcriptura priuata pro-

probat contra ſcribentem non obſtante defectu diei, & anni, *l. cum tabernam §. idem quæſiuit, ff. de Pignor. Seraph. deciſ. 373. nu. 3. & late Gratian. qui communem dicit c. 951. n. 1. & ſeq.* præſertim fauore Eccleſiæ, *Bald. conſil. 331. vol. 2. Card. Tuſc. tom. 3. concl. 7. nu. 13. quos refert & ſequitur Genuen. in tract. de Eccleſ. q. 227.* vbi etiam dicit, quod libri propriæ Eccleſiæ probant fauore Eccleſiæ, ſi ſunt ſcripti manu publica.

13 Huiuſmodi tamen priuata ſcriptura, ſi non habet diem, non probaret contra tertium, *l. 1. §. ratione, ff. de eden. Add. Bart. in d. §. idem quæſiuit, litt. b. Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 1. num. 6. & 7. Cancer. var. lib. 1. cap. 22. nu. 13. & 14. quibus adde Bart. & Bald. in d. l. cum tabernam, §. idem quæſiuit, Gratian. diſcept. for. c. 235. nu. 6.* vbi, quod requiritur etiam dies in ſcriptura priuata, quando quis vellet probare prioritatem, vel poſterioritatem in tempore.

14 Notandum eſt autem, quod ſcriptura priuata non probaret contra ſcribentem, quando in ea nulla exprimitur cauſa, ſed tunc actor tenetur oſtendere debitum, quod in ſcriptura continetur, *iuxta l. cum debito, §. fin. ff. de Probat. c. ſi cautio, de fid. inſtrum.* quod commune eſt tam ſcripturæ priuatæ, quàm publicæ, vt eſt communis ſenſus Doctorum *teſte Cancer. loc. cit. nu. 13.* niſi fortè promiſſio, vel obligatio in tali inſtrumento, vel ſcriptura facta fuerit cum iuramento, vel in iudicio, vel agatur deliberandu aliquem, quia tunc ſcriptura etiam ſine cauſa plenè probat, *vt poſt Maſcard. Rebuff. & alios ſcripſit Barboſ. in d. c. ſi cautio, n. 2.*

15 Notandum 2. quod Apocha manu tertij confecta ſine ſubſcriptione partium, & teſtium, ſi non eſt recognita, non probat, licet faciat aliqualem præſumptionem: alioquin eſſet in poteſtate tertij alium obligare, ſi verò eſt recognita per ſcribentem, minus ſemiplenè probat, etiamſi eſſet ſcripta manu Notarij, cum huiuſmodi apocha ſic recognita repræſentet in effectu dictum vnius teſtis non iurati, cui fides minimè adhibetur, *iuxta text. in l. iuriſiurandi C. de Teſtib. Felin. in c. 2. ſub nu. 6. de fid. Inſtr. Rom. conſ. 204. ſub num. 4. & alij, quos refert Scacc. de Iud. c. lib. 2. cap. 11. nu. 1070. & ſeq. Genua de ſcriptur. priuat. lib. 2. tit. de Apocha manu tertij conſcript. num. 4. & ſeq.* ſubdens *num. 37. cum Farinac. Decian. & alijs*, quod vbi aliæ coniecturæ, & præſumptiones concurrerent vltra depoſitionem ipſius tertij ſcribentis, plena eo caſu reſultaret probatio, *Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 99. num. 19. & 20.* vbi dicit, quod talis eſſe poteſt teſtis perſona, & facti qualitas, vt ei plena fides præſtanda ſit: idemque dicendum, quando tertius, qui ſcripſit; eſſet mortuus, quia tunc etiam facta comparatione litterarum, aliiſque coniecturis concurrentibus talis apocha plenè probaret, *Scaccia d. lib. 2. c. 11. n. 1166. verſ. contraria opinio &c.*

16 Notandum 3. quod quando vis non eſt in tempore, carentia diei, & anni non vitiat ſcripturam, *vt poſt Alex. conſ. 20. n. 5. lib. 1. & conſ. 42. n. 20. lib. 3. dixit Rota dec. 739. n. 2. p. 3. in Recent.* quemadmodum ſi teſtis præcisè deponat de ſubſtantia actus, non vitiatur illius dictum, etiamſi dubitanter deponat de tempore dicti actus, *Bart. in l. quid tamen, §. ſi arbiter, n. 3. ff. de recept. Arbitr.*

S V M M A R I V M.

1 *Intra quantum tempus fieri debeat nominatio, & n. 3.*
2 *Nominandi facultas an tranſeat in hæredem emptoris.*
4 *Quando optio rei legatæ tertio committitur, ille debet intra annum eligere.*
5 *Annus non dicitur breuis terminus, nec longior æquo.*
6 *Emens nomine perſonæ nominandæ ſibi acquirit, ſi non nominet.*
7 *Scientia præſumitur in eo, qui tenetur indagare.*
8 *Quanto temporis ſpatio finiatur facultas arbitrandi.*

C A P. X X X.

Quanto tempore duret nominandi facultas.

1 SOlent aliquando fieri contractus venditionum, lo-
cationum, & ſimiles nomine perſonæ nominandæ:
qui modus contrahendi eſt de iure permiſſus, *vt inquit*
Fabian. de mont. in tract. de empt. & vendit. 12. quæſt. 3.
q. princ. Cephal. conſ. 325. num. 13. lib. 3. Rim. iun. conſ.
109. num. 2. lib. 1. quos refert Cenc. de Cenſ. part. 2. cap. 2.
artic. 1. num. 11. & ſeq. vbi etiam dicit, quod facta nomi-
natione ius acquiritur perſonæ nominatæ, *vt conclu-*
dunt paſſim DD. & dixit Rota coram Ludouiſ. deciſ. 157.
num. 7. & coram Card. Caualer. deciſ. 3. per tot. Vnde
hic quæritur, intra quantum temporis fieri debeat no-
minatio.

Et quidem alij tenent, quod fieri debet ſtatim, alij
intra 60. dies, alij dixerunt, hanc facultatem eſſe per-
petuam, *prout refert Surd. dec. 226. nu. 1. & ſeq.* vbi etiam
2 dicit, quod nominandi facultas non tranſit ad hæredem
emptoris, & ſi per hæredem fiat, nominatio dicitur no-
uus contractus.

3 Alij verò aſſerunt, anno perire huiuſmodi facultatem,
tem, quorum ſententia probari videtur *ex textu in l.*
4 *fin. §. ſed & ſi quis, C. commun. de legat.* vbi quando op-
tio rei legatæ tertio committitur, ille debet intra annum
eligere, & hæc opinio mihi videtur probabilior: an-
5 nus enim non dicitur breuis terminus, nec longior æ-
quo; & ideò intra illum commodè fieri poteſt nomina-
tio, *& ita tenuit Bald. conſ. 470. num. 2. vol. 5. quem refert*
6 *Surd. d. deciſ. 226.* ſubdens, quod emens nomine perſonæ
nominandæ, ſibi acquirit, ſi non nominet, *vt notat*
etiam Alex. conſ. 232. num. 3. vol. 6. & in cenſu empto pro
perſona, vel perſonis nominandis, dixit *Cenc. de cen-*
ſib. par. 2. cap. 2. quæſt. 2. art. 1. num. 11. & ſeq. Rota apud
7 *eumdem deciſ. 162.* vbi dictum fuit, quod ſi conuentum
fuerit, vt nominatio fiat in actis certi Notarij, facta
nominatione iuxta formam conuentionis non requiri-
tur alia intimatio, per regulam, quod præſumitur ſcien-
tia in eo, qui tenetur indagare, *l. quod te, vbi DD. ff.*
ſi cert. pet.

8 Quæres, quo temporis ſpatio finiatur facultas arbi-
trandi? Reſp. quod ſi arbitrium conſiſtit circa res, tunc
anno finitur, *Bart. in l. cum quidam ita, num. 7. ff. de l.*
2. quicquid dicat *Io: de Anan. conſ. 19. num. 4. & 5.* vbi aſ-
ſerit, quod poteſtas huiuſmodi durat decennio; ſi verò
arbitrium conſiſtit in electione perſonarum, tunc facul-
tas arbitrandi durat, donec per litem conteſtatam is,
cui datur arbitrium, interpellatus fuerit, *idem Bart. lo-*
co cit. num. 9. vbi dicit, quod de iure communi qui habet
ius eligendi circa perſonas, ſi in mora fuit poteſt eam
purgare, donec petatur legatum, *Iaſ. in d. §. ſed & ſi quis,*
num. 3. quem refert, & ſequitur Menoch. de Arbitr. Iud. lib.
2. caſ. 44. num. 4.

S V M M A R I V M.

1 *Quando detur actio redhibitoria, & quanto minoris.*
2 *Venditor, qui ſciuit vitium, & non denunciauit emptori, tenetur ad omne intereſſe.*
3 *Actio quanto minoris, datur etiam pro rebus immobilibus.*
4 *Actio quanto minoris, duplex eſt alia prætoria, alia ciuilis, & in quo differat prætoria à ciuili.*
5 *Actio, quanto minoris prætoria anno durat: ciuilis verò eſt perpetua: limitatur n. 8.*
6 *Actio redhibitoria ſex menſium ſpatio finitur: limitatur num. 8.*
7 *Annus prædictus quando currat.*
9 *Quando pretium rei venditæ poſt venditionem augeri debeat, & quando diminui.*

CAP. XXXI.

Quandiu duret actio, quanto minoris.

1 QVando res eſt vitioſa, datur duplex actio, vel redhi-
bitoria, vt res reuertatur ad priorem Dominum: vel
quanto minoris, vt pretium minuatur, *Gomeſ. var. reſ. to. 2. cap. 2. ſub n. 48. quem refert Ciriac. contr. 55. nu. 55. & ſeq.*
2 *Surd. dec. 146. n. 5 & 6.* vbi dicit, quod ſi venditor ſciuit
vitium, & non denunciauit emptori, tenetur de omne in-
tereſſe, & ſi ignorauit, tenetur ſolum, quanto minoris fu-
iſſet empturus, *ſ. dec. 165. n. 2. & ſeq.* vbi dicit, quod actio,
3 quanto minoris, datur etiam pro rebus immobilibus.
4 Actio verò, quanto minoris, duplex eſt: alia prætoria,
alia ciuilis, *vt tradunt DD. in l. Iul. ff. de Act. empt.* differt
autem prætoria à ciuili quia prætoria datur ſolum pro il-
lis rebus, de quibus prouiderunt Prætores ædiles: ciuilis
verò datur pro omnibus, *vt notat Bart. in d. l. Iulianus*,
vbi, quod, prætoria non datur, niſi pro ſeruis, & animali-
bus, item in ciuili agitur, quanto minoris emptor eſſet
empturus, ſi ſciuiſſet, de qua loquitur *textus in l. ſi minor, ff. eod. tit. de Action. empt. vt ibidem notat gloſ. in ver. minus duret, in fin.* ſed in prætoria, quanto minoris valuit tempo-
re contractus propter vitium *gl. in d. l. Iulianus, ver. empturus, & ibidem Bald. & alij*.
5 Ad quæſitum vero reſpondeo, quod actio, quanto mi-
noris prætoria durat ſpatio vnius anni: ciuilis verò eſt
perpetua, *Bart. loco cit. n. 3. Ciriac. contr. 54. n. 20. & ſeq. &*
6 *alij communiter*, redhibitoriam vero actionem ſex men-
ſium ſpatio concludi conſtat *ex l. cum proponas, C. de ædilit. action. de qua infra latius agemus*.
7 Annus autem prædictus currit à tempore ſcientiæ:
non enim videtur experiundi poteſtatem habuiſſe qui
ignorauit vitium. *vt dicit gloſ. communiter recepta in d. l.*
8 *cum proponas*, vbi etiam dicit, quod quandoque redhibi-
toria intra duos menſes, quanto minoris ſex menſibus
finitur, ſcilicet quando ob hoc ipſum agitur, quia non
cauetur, *iuxta l. ſi venditor ff. de ædilit. edict.* vbi dicitur,
quod ſi vendis mihi Stichum, debes mihi promittere
non fugitiuum, & alia vitia abeſſe: & niſi promittas, poſ-
ſum agere redhibitoria intra duos menſes; vel quanti in-
tereſt vſque ad ſex menſes, *latè Maſcard. de Probat. concl. 615. vol. 2.* vbi etiam dicit, quod annus, & ſex menſes præ-
dicti vocantur vtiles.
9 Addunt alij, quod ſi poſt venditionem ſuperueniat
notitia alicuius ſeruitutis debitæ rei venditæ, ob quam
reddatur maioris æſtimationis, augendum erit pretium,
quanto pluris emptor emiſſet: ſicut diminuendum eſſet,
ſi detegeretur aliqua ſeruitus debita à re vendita, *vt poſt Cagn. in l. 2. nu. 172. C. de Reſcind. vendit. dicit Gratian. diſcept. for. c. 361. n. 8. & 9.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum conditum coram Parocho, & duobus teſtibus iuxta c. cum eſſes de Teſt. teſtatore reconualeſcente non valet vltra annum.*
2 *Textus in d. c. cum eſſes, quando locum habeat.*
3 *Teſtamentum conditum iure militari valet etiam intra annum quo miles honeſtè miſſus eſt.*
4 *An teſtamentum condita iuxta diſpoſitionem dicti c. cum eſſes, valeant in locis, vbi ſtatuta iubent, quod ſeruetur ius ciuile.*
5 *Quid ſi ius ciuile in caſu ſtatuti per ius canonicum expreſſè reperiatur correctum.*
6 *Pœnæ de iure ciuili impoſitæ contra ſecundò nubentes non ſunt ſeruandæ, exceptis pœnis inductis fauore filiorum.*
7 *Vbi agitur de iuramento non ius ciuile, ſed canonicum attendi debet, etiamſi ſtatutū iubeat, vt ſeruetur ius ciuile.*
8 *Statuta vrbis, vbi nulla habetur mentio clericorum, non ligant perſonas eccleſiaſticas, etiamſi confirmata fuerint a Papa, & n. 10.*
9 *Confirmatio nihil de nouo concedit.*
11. *An ſtatutum Vrbis c. 180. lib. 1. comprehendat etiam clericos.*
12 *An ſi teſtamentum deperditum fuerit, talis amiſſio, & tenor teſtamenti probari poſſit per duos teſtes.*

CAP. XXXII.

An teſtamentum conditum coram Parocho, & duobus teſtibus iuxta c. cum eſſes, de Teſtam. *duret perpetuò, vel ad tempus.*

1 TEſtamentum huiuſmodi teſtatore reconualeſcente
non valere vltra annum, ſenſit *Guid. Pap. deciſ. 543.*
2 *num. 12.* vbi etiam dicit, quod *textus in d. c. cum eſſes*, lo-
cum habet in teſtamentis conditis tempore grauis infir-
mitatis, cui ſententiæ adhæret etiam *Barboſ. in d. c. cum eſſes n. 8.* vbi dicit, eo tantum caſu corrigi leges ciuiles am-
pliorem numerum requirentes, *vt videtur colligi ex dicto textu, ibi, in extrema fecerint voluntate*.
3 Probatur ſupradicta ſententia exemplo teſtamenti cō-
diti iure militari, quod quidem valet, ſiue miles deceſſerit
in belli conflictu. ſiue intra annum, quo honeſtè miſſus
eſt, *l. ex teſtamento, C. de Teſtam. milit. l. teſtamenti, & l. quod dicitur ff. eod. tit. § ſed hactenus, ibi, poſt miſſionem intra annum valebit Inſtit. eod. tit. de milit. teſtam.*
4 Notandum tamen eſt, quod *text. in l. hac conſultiſſima, C. de Teſtam.* in qua præſcribitur, vt ſeptem teſtes in te-
ſtamento adhibeantur, non eſt expreſsè correctus per *d. c. cum eſſes, vt poſt Abb. & Couar. in c. filius, 5. de Teſtam. Felin. in c. 1. n. 47. de Conſtit. obſeruat Gratian. diſc. for. cap. 233. n. 52 & ſeq.* & ideò in locis, vbi ſtatuta iubent, quod
ſeruetur ius ciuile, teſtamenta condita iuxta diſpoſitio-
nem *d. c. cum eſſes*, non ſuſtinentur, *ita in terminis ſtatuti vrbis c. 42. lib. 1. mandantis, ſeruari ius ciuile, tenuit Rota in Romana de Stocchie 27. Maij 1588. coram Card. Hyeronimo Pamphilio, prout refert Fenzon. ad dictum Statutum Vrbis, n. 8.* ſecus eſſet, quando ius ciuile in caſu ſtatuti per
5 ius canonicum expreſsè reperitur correctum: tunc enim
ſtatutum non habet locum, etiamſi confirmatum fuerit à
Papa, cum ius correctum non dicatur amplius ius ciuile,
Capr. conſ. 70. col. pen. & ſeq. quem refert Gabr. commun. concluſ. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concl. 5. n. 4. Penia dec. 166. n. 1.
6 *& ſeq.* vbi dicit, quod pœnæ contra ſecundò nubentes im-
poſitæ per ius ciuile *in l. 1. & 2. C. de ſecund. nupt.* non eſ-
ſent ſeruandæ vigore huiuſmodi ſtatuti quia ſunt expreſ-
sè ſublatæ per ius canonicum *in c. ſuper illa, & c. vlt de ſecund. nupt.* exceptis pœnis à iure ciuili inductis fauore
filiorum, quæ non cenſentur abrogatæ per ius canoni-
cum, quia iſtæ pœnæ non ſunt impoſitæ in odium matri-
monij, *vt tradunt DD. in d. c. vlt. de ſecund. nupt.*
7 Addit *Fenzon. loco cit. n. 9.* quod vbi agitur de iuramen-
to, non ius ciuile, ſed canonicum attendi debet tam in fo-
ro eccleſiaſtico, quam ſæculari etiam in terris imperij e-
tiamſi ſtatutum iubeat, vt ſeruetur ius ciuile. *prout reſoluit Rot. apud eundem Fenzo. vbi ſup. deciſ. 6. verſ. ſecundò fuit & c. Afſl. dec. 322. n. 5. Gratian. diſc. for. c. 534. n. 18.*
8 Notandum 2. quod ſtatutum Vrbis *dicto c. 42.* etiamſi
confirmatum fuerit à Papa, non tamen ligat perſonas ec-
cleſiaſticas: ſicut nec alia vrbis ſtatuta, in quibus nulla
habetur mentio clericorum; quia confirmatio nihil de
9 nouo concedit, ſed tantùm actum, prout eſt, confirmat,
Rip. reſponſ. 40. n. 7. in tit. de offic. de l. per tex. in cap. 1. & 2. de Confirmat. vtil. vel inutil. Ruin. conſ. 12. ſub nu. 16. lib. 3. Crot. conſ. 55. num. 17. Peregrin. conſ. 63 n. 6. lib. 1. Surd. conſ. 361. num. 37. & alij apud Ludouiſ. deciſ. 267. num. 1. vbi etiam Beltram num. 10. & deciſ. 511. num. 1. late Ferentill.
10 *ad Burat. deciſ. 880. num. 6.* vnde clerici neque compre-
henduntur ſub vrbis ſtatuto *lib. 1. cap. 124.* in quo diſpo-
nitur, quod emphiteuſi finita bona reducantur ſucceſſo-
ribus, nec ſub alio eiſdem vrbis ſtatuto *d. lib. 1. cap. 157.* in
quo dicitur, quod fideiuſſor poſſit petere, vt à fideiuſſio-
ne liberetur, etiamſi diu nō ſteterit in obligatione: idem-
que dicendum eſt de alijs ſimilibus ſtatutis, *Rota in Rom.*
relo-

Digitized by Google

relocationis domus 13. Martij 1595. coram Gypſio, & in Romana relocationis Caſalis 16. Martij 1615. coram Card. Sacrato, & in Romana liberationis à fideiuſſione 4. Martij 1630. coram Merlino, quas refert, & ſequitur eadem Rota apud Fenzon. deciſio 6. verſic. neq; obſtat, & verſic. ſeq. vbi etiam dicitur, quod contrariæ deciſiones allegatæ per
11 *Gratian. diſcep. forenſ. cap. 913. n. 14.* loquuntur in terminis eiuſdem vrbis ſtatuti *cap. 180. libr. 1.* vbi prohibetur, nè in vna, eademque cauſa ſecundò licet prouocare: nam cum ſtatuentes ibidem ſubiungant, quod hoc ſtatutum ſeruetur in omnibus Curijs inter ciues, incolas, & diſtrictuales, conſequenter voluerunt comprehendere etiam Clericos; & ideo ligat etiam perſonas Eccleſiaſticas, cum fuerit à Summo Pontifice confirmatum, *vt tenuit eadem Rota in Romana hæreditatis de Comitibus 21. Iunij 1577. coram Aldobrandino, quæ refertur inter deciſiones Diuerſ. p. 1. deciſ. 452.*

12 Notandum 3. quod ſi teſtamentum deperditum fuerit, talis amiſſio, & tenor teſtamenti probari poteſt per duos teſtes etiam ſi ad illius validitatem requirerentur ſeptem teſtes *l. Teſtium, vbi Bald. & Sal. C. de Teſtib. Alex. in l. 2. n. 8. C. de Bon. poſſ. ſec. tab. Afflict. dec. 166. n. 11. in fin.* quod intellige, dummodo dicti teſtes fuerint præſentes in teſtamento *Ang. in d. l. Teſtium, n. 3. Alex. loco cit. Gratian. diſcept. for. c. 468. n. 2.* vbi addit, quod poſſet probari amiſſio, & tenor teſtamenti etiam per teſtes, qui non fuerint præſentes teſtamento, ſi illud perlegerunt, *iuxta textum in cap. cum olim de Priuileg.* quod procederet, ſi tales teſtes eſſent valdè periti, *Alexand. vbi ſupra d. n. 8. verſic. tamen dictum Bald. &c.*

SVMMARIVM.

1 *Electus ad Parochialem Eccleſiam tenetur ſuſcipere ſacerdotium intra annum; & n. 5.*
2 *Quas pœnas ſubeat electus, ſi ſacerdotium intra dictum tempus non ſuſcipiat.*
3 *A quo tempore annus prædictus currat.*
4 *Quid ſi electus legitimo impedimento detentus fuerit.*
6 *Et quid ſi Epiſcopus cum electo diſpenſauit.*
7 *Explicantur textus in cap. licet canon, de elect. in 6. & in Clem. ne in agro § cæterùm de ſtat. Monach. & n. 10.*
8 *An obtinentes dignitatem, vel præbendam, cui Eccleſia parochialis eſt annexa, infra annum ſacerdotium ſuſcipere teneantur.*
9 *An obtinentes huiuſmodi dignitates, & præbendas teneantur per ſe ipſos curam animarum exercere.*
10 *An obtinens capellaniam requirentem ordinem ſacerdotalem, teneatur infra annum ſacerdotium ſuſcipere.*
11 *An electus poſſit beneficium parochiale reſignare in fauorem alterius in fine anni ſacerdotio adhuc non ſuſcepto.*

CAP. XXXIII.

Intra quantum temporis electus ad Parochialem Eccleſiam ſacerdotium ſuſcipere teneatur.

1 RESpon. quod tenetur ſacerdotium ſuſcipere intra annum, alias eo elapſo priuatus eſt ipſo iure, nulla
2 etiam monitione præmiſſa, beneficio parochiali *c. licet canon. & c. commiſſa, de elect. in 6.*

Item tenetur relinquere beneficium vna cum fructibus etiam ante Iudicis ſententiam; quia licèt pœna temporalis etiam ipſo iure incurſa non debeatur in foro conſcientiæ, *vt ſentiunt communiter DD.* id tamen non procedit, vbi contrarium conſtat de mente legiſlatoris, vel cum non imponitur propriè vt pœna, ſed vt quædam conditio, vel modus rei traditæ, veluti cum teſtator relinquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, aliàs amittat legatum, *Panor. in c. Raynuc. de Teſtam. quem Doctores communiter ſequuntur.* conſtat autem ex ſtylo, mentem Pontificum ſtatuentium, vt in certis caſibus vacet beneficium ipſo iure, eſſe, vt peccet is, qui beneficium ita amiſſum retinuerit, & fructus non reſtituerit; beneficiaque quodammodo conferuntur ſub illo modo, vel conditione tacitè, vel expreſſè, *vt inquit Nauar. in c. non liceat, 12. q. 2. & latiùs in c. fraternitas 12. q. 2. & in man. c. 25. n. 118. & conſ. 12. n. 2. de reſcript.* ad quas pœnas incurrendas ſatis eſt, vt electus pacificam habeat poſſeſſionem ſolius Curæ, etiamſi nullos percipiat fructus, *ſecundùm gl. in c. ſi tibi conceſſo, ver. vacare, de Præb. in 6.*

3 Annus verò prædictus currit à die, quo Eccleſiæ regimen electo commiſſum fuit, & poſſeſſionem eius pacificam habuit, vel per ipſum ſtetit, quominus haberet, eamdem, *c. commiſſa eod. tit. de elect. in 6.*

4 Obſerua tamen, quod prædictæ pœnæ non habent locum, quando electus legitimo impedimento detentus fuit, *d. cap. commiſſa Tiraq. de Retract. lign. § 1. gloſſ. 10. n. 37.*
5 vbi dicit, quod tempus huiuſmodi non currit, quamdiu lis ab initio mota pendet ſuper huiuſmodi beneficio ceſſante verò impedimento quoad vtrumque forum non alius non annus integer dandus eſt ad ſuſcipiendum ſacerdotium ſed tantum temporis, quanto fuit impeditus, *Nauarr. conſil. 1. de in integr. reſtit. arg. cap. 1. eod. tit. de reſt. in integr.*

6 Addit *Andr. Gam. in cap. licet, numer. 88. verſic. tertium fundamentum, de Rer. perm. in 6. quem refert Pariſ. de Reſign. benefic. lib. 3. q. 2. n. 14. & 20. verſic. vel ſecundò,* quod ceſſarent dictæ pœnæ, vbi Epiſcopus cum electo diſpenſauerit.

7 Obſerua 2. quod *tex. in d. cap. licèt canon,* procedit in Curatis, ſeu Rectoribus Eccleſiarum Parochialium actu curam adminiſtrantibus, non autem in illis, qui non exercent curam per ſe ipſos, *vt tradunt communiter Canoniſtæ teſte Penia deciſio. 466.* vbi etiam dicit, quod *Clemen. ne in*
8 *agro, § cæterum, de ſtat. Monach.* procedit in Abbate, qui actu exercet curam monachorum. Vnde licèt obtinentes dignitatem, vel præbendam, cui Eccleſia parochialis eſt annexa, vigeſimum quintum ætatis annum attingere, & infra annum ſacerdotium ſuſcipere debeant, *iuxta Concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 12. & ſeſſ. 24. cap. 12.* non tamen tenentur in conſcientia elapſo anno, & non ſuſcepto ſacerdotio relinquere beneficium, niſi præceſſerit monitio, & Iudicis ſententia, *iuxta c. cùm in cunctis, § inferiora,*
9 *de elect.* illi enim non tenentur per ſeipſos curam animarum exercere, ſed per Vicarium, ſeu ſubſtitutum, *c. extirpandæ, § qui verò de Præb.*

10 Idem *dict. tex. in dict. cap. licèt canon,* locum non habet in Capellania requirente ordinem ſacerdotalem: quamuis enim illam obtinens teneatur infra annum ſacerdotium ſuſcipere, tamen ſi intra dictum tempus promotus non fuerit, non priuatur beneficio ipſo iure, ſed per ſententiam, & præmiſſa monitione, *cap. 1. de ætat. & qualit. Ricc. in Prax. for. Eccleſ. p. 3. reſ. 307 latè Pen. dicta dec. 466. vide quæ ſcripſimus in tract. de Regim. Eccl. Epiſc. p. 1. lib. 3. c. 5. § 5.*

11 An verò electus ad beneficium Parochiale poſſit illud reſignare in fauorem alterius in fine anni ſacerdotio adhuc non ſuſcepto? affirmatiuè reſpondet *Oldrad. conſ. 203. n. 1. Io: Andr. in addit. ad Spec. in rubr. de Rer. perm. & alij apud Pariſ. loco cit. n. 8. & ſeq.* vbi id multis rationibus probat, contrarijſque reſpondet.

SVMMARIVM.

1 *Quid contineatur in regula, de Annali poſſeſſore.*
2 *Vaſſallus per annum poſſidens ſciente, & non contradicente Domino inueſtitus præſumi debet.*
3 *Regula, de annali, concernit etiam commodum, & bonum publicum, & ideò inducit formam.*
4 *Annus, de quo primò loquitur regula, quandò incipiat, & an talis annus debeat eſſe continuus.*
5 *Regula, de Annali, contenta eſt detentatione etiam abſque titulo.*
6 *Ad effectum regulæ prædictæ poſſeſſio requiritur immediatè à die datæ, & ante præcedentem impetrationem eius,*

Digitized by Google

eius, aduerſus quem datur de regula.

7 *Quando currant ſex menſes, de quibus in dicta regula.*

8 *Quando incipiat currere annus, de quo ſecundo loco loquitur regula ad finiendam cauſam.*

9 *An ad effectum dictę regulę ſufficiat cauſam inſtruxiſſe infra annum.*

10 *Quid ſi quis diligentiam fecerit de expedienda cauſa in primo anno, non tamen illam fecerit in vlterioribus annis.*

11 *An tempus anni prędicti currat etiam impedito.*

12 *Regula prędicta non ſuffragatur, niſi in actis parte citata fuerit producta.*

13 *An impetrationes factæ de beneficio pacificè per triennium poſſeſſo irritæ ſint, ſi ipſe poſſeſſor non apponat.*

14 *An ad effectum dictæ regulæ ſufficiat ſententiam infra annum obtinere in poſſeſſorio.*

15 *Ad effectum dictę regulę ſufficit lis, & ſententia ſuper executione litterarum Apoſtolicarum.*

16 *Quid ſi per partem aduerſam fuiſſet ſuſpenſum petitorium.*

17 *Regula prædicta eſt perſonalis, & ideo extinguitur cum perſona.*

18 *Regula hæc annullat vt ex tunc.*

19 *Regula prędicta produci poteſt etiam in ſecunda, & tertia inſtantia.*

20 *An regula prædicta prohibeat, nè iterum impetretur beneficium, & n.21.*

22 *In quibus caſibus regula prędicta non habeat locum, & n. 23.24.25.27.& 28.*

23 *Regulę Cancellariæ loquentes generaliter de beneficijs, non habent locum in beneficijs iuriſpatr. laicorum.*

26 *Nulla præſcriptio etiam triennalis currit contra Ordinarium, quominus poſſit remouere poſſeſſorem carentem titulo.*

CAP. XXXIV.

Explicatur regula, de Annali poſſeſſore.

1 IN fauorem annalis poſſeſſoris inducta fuit hæc regula, in qua ſtatuitur, vt is, qui beneficium Eccleſiaſticum, tunc per annum immediatè præcedentem, pacificè poſſeſſum, & quod certo modo vacare prætenditur, deinceps impetrauerit, nomen, gradum, & nobilitatem poſſeſſoris eiuſdem, & quot annis illud ipſe poſſedit, & ſpecificam, & determinatam, ex qua clarè conſtare poterit, quod nullum ipſi poſſeſſori in dicto beneficio ius competat, cauſam in huiuſmodi impetratione exprimere, & infra ſex menſes ipſum poſſeſſorem ad iudicium euocari facere, cauſamque ex tunc de ſuper infra annum vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè proſequi debeat: alioquin impetratio prædicta, & quæcunque inde ſecuta nullius ſunt roboris: *de qua latè Sarnen. ſuper dicta regula*, vbi in præfatione dicit, quod annalis poſſeſſio ortum habuit à pluribus iuribus de annali poſſeſſione loquentibus, *allegatis per gl. in c. plerumque, de reſcrip. & tex. in §. ſi quis, ſi de inueſt. int.*
2 *Dom. & Vaſall. &c.* vbi Vaſallus per annum ſciente, & non contradicente Domino, inueſtitus præſumi debet adeò, vt ex tali poſſeſſione ſine titulo contra Dominum ſe defendere poſſit.

3 Ratio finalis huius regulæ fuit, vt improbi lites exquirentium motus reprimantur, *vt obſeruat etiam Pariſ. de Reſign. benef. lib. 3. q. 5. n. 8. & ſeq. Sarnen. ſuper dicta reg. q. 1. in princ.* Vnde cum diſpoſitio iſtius regulæ non ſolum concernat intereſſe priuatum, ſed etiam commodum, & bonum publicum, ideò inducit formam; quod etiam ex eo colligitur, quia irritat actum, *Bal. in l. 1. ff. de lib. & poſthum. Sarnen. loco cit. q. 6. in fin.*

4 Obſerua tamen, quod annus, de quo primo loco loquitur regula, incipit à die adeptæ poſſeſſionis per eum, cuius beneficium impetratur, *vt poſt Mandoſ. in d. reg. q. 19. tradit Pariſ. de reſign. benef. lib. 3. q. 5. n. 72. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod annus debet eſſe continuus, ita vt non ſufficeret, ſi eſſet interpolatus, puta ſi quis poſſederit per ſex menſes pacificè, deinde ſpoliatus fuerit; & poſtea recuperauerit poſſeſſionem, illamque continuauerit per alios ſex menſes: quia tempus in dubio de continuo, non interpolato eſt intelligendum, *Theodoſ. Rub. in ſing. tom. 1. ad deciſ. 56. Gypſij ex lib. 1.* vbi etiam dicit, quod vt ſuffragetur dicta regula, de annali, in eo, qui poſſedit per tres annos, ſufficit poſſeſſio pacifica vltimi anni: nec ad id requiritur titulus, *vt obſeruat idem Rub. d. tom. 1. ad deciſ. Caſſad. 14 incip. pro-*
5 *poſitum fuit.* vbi, quod regula de annali contenta eſt detentatione etiam abſque titulo, & quod propterea ea iuuare ſe poteſt intruſus, & imputatus de hæreſi ante ſententiam, *Rot. dec. 505. n. 5. p. 3. Recen.* vbi etiam, quod ad effe-
6 ctum regulæ poſſeſſio requiritur immediatè à die datæ, & ante pręcedentem impetrationem eius, aduerſus quem datur de regula.

7 Obſerua 2. quod ſex menſes, de quibus in regula, currunt à data impetrationis, non expeditionis bullarum, vel commiſſionis, *gloſſ. in clem. fin. de reſcript. Sarnen. in d. Reg. quęſt. 67. vbi, quod ita ſeruatur in Rota, & in Curia.*

8 Obſerua 3. quod annus, de quo ſecundo loco loquitur regula ad finiendam cauſam incipit currere à die executæ citationis, *Put. deciſ. 86. lib. 2. Greg. dec. 532. n. 2. Sarnen. loc. cit. q. 68.* vbi etiam dicit, quod ſi poſſeſſor intra ſex menſes citetur, non debet impetrans expectare totum tempus ſex menſium, ſed ſtatim facta citatione incipit annus ad finiendam cauſam.

9 Obſerua 4. quod ad effectum dictæ regulæ ſufficit cauſam inſtruxiſſe infra annum, ita, vt iudex potuiſſet, ſi voluiſſet, ferre ſententiam pro actore, vel pro reo: nec requiritur aliqua proteſtatio ſuper cauſæ expeditione, *Greg. dicta deciſ. 532. d n. 3. & ibi Bertram. & deciſ. 272. n. 3. & ſeq. Penia deciſ. 323. n. 3. & ſeq & deciſ. 356. num. 1. & ſeq.* vbi,
10 quod regulæ de annali ſatisfit per diligentiam factam de expedienda cauſa in primo anno, licèt in vlterioribus annis facta non fuerit.

11 Obſerua 5. quod tempus anni, de quo ſecundo loco fit mentio in dicta regula, currit etiam impedito propter verbum, debeat, poſitum in regula, quod præciſam neceſſitatem oſtendit: præſertim quia impetrans tractat de lucro; ideò ei non ſuffragatur impedimentum, quod ſolum prodeſt ei, qui tractat de damno, ſecundùm *Mandoſ. d. reg. de Annal. q. 79. n. 7. & 8. fol. 192. Sarnen. ſuper d. Reg. q. 71. in princ. verſ. & hoc putarem verum, & de Trien. q. 57. in fin. quos refert, & ſequitur Grat. diſcep. for. c. 574. n. 11. & ſeq.* contrarium tamen ſenſit *Rota coram Greg. d. dec. 272. n. 5.* vbi, quod in computatione dicti anni deducenda ſunt tempora impedimentorum.

12 Addit *Grat. loco cit. n. 27. & ſeq.* quod iſta regula, licet ſit
13 notiſſima, non ſuffragatur, niſi in actis parte citata fuerit producta, quia concernit fauorem poſſeſſoris: quemadmodum ita demum impetrationes factæ de beneficio pacificè, per triennium poſſeſſo cenſentur irritæ, & inanes, ſi ipſe poſſeſſor opponat, *vt poſt Staphil. de litter. grat in tit. de vi, & effect. clauſ. §. ſucceſſiuè n. 6. ſcripſit Gonzal. ad reg. 8. Cancellar. gloſſ. 56. n. 83.*

14 Obſerua 6. quod regula iſta concernit petitorium, dum dicit, cauſam in impetratione debere exprimi, ex qua nullum in dicto beneficio poſſeſſori ius competere conſtet, & ideò non ſufficeret litem infra ſex menſes mouere, ac ſententiam infra annum obtinere ſuper poſſeſſorio, *Creſcen. deciſ. 9. de Cauſ. poſſ. & propr. vbi dicit, ita fuiſſe deciſum in vna Hiſpalenſi ſcholaſtriæ coram D. Aragonia*: hoc tamen intellige in mero, & ſimplici poſſeſſorio; ſecus in poſſeſſorio, quod petitorij cauſam habet annexam, vt eſt poſſeſſorium adipiſcendæ: quia in tali caſu ſatisfit regulæ, ſi impetrans in tali iudicio requiſita regulæ ſeruaret, non intentando aliter merum petitorium, cum de tali poſſeſſorio idem ferè iudicandum ſit quod de petitorio, quicquid aliud ſit in alijs poſſeſſorijs, *Sarnen. ſuper dict. Reg. quæſt. 66. verſ. & iſta omnia, Penia deciſio. 397. num. 4. & ſeq.*

15 Hinc fit, vt ad effectum huius regulæ de annali ſufficiat lis, & ſententia obtenta ſuper exequutione litterarum

Apo-

Apoſtolicarum, cum talis exequutio concernat poſſeſſorium adipiſcendæ, *Rot.deciſion.505 numer.3.part.3. Re-*
16 *cent.Greg.deciſ.213.& ibidem Beltram.* vbi etiam dicit, quod ſi per partem aduerſam fuiſſet ſuſpenſum petitorium tunc impetrans excuſaretur, ſi intra annum cauſam non expediret in petitorio: & iſtud tempus, quo lis in poſſeſſorio durauit, eſſet ſubducendum de medio, non obſtante etiam, quod impetrans ſuccubuiſſet in poſſeſſorio, *iuxta deciſio.10. Greſcent.de Cauſ.poſſeſſ. & propr.*

17 Obſerua 7. quod regula hæc perſonalis eſt ſecundùm ſtilum Cancellariæ, quia ſemper reſpicit ipſum impetrantem, & poſſeſſorem; & ideò extinguitur cum perſona, *vt poſt Sarnen.in d.reg.q.62.verſ.poſtremò,notat.Pariſ.de Reſign.lib.3.q.5.n.52.*

18 Obſerua 8. quod hæc regula annullat, vt ex tunc, *Caſſa-*
19 *dor.dec.1.ſuper Reg.de Annal.Put.deciſ.25.lib.1.* vbi dicit, quod producta regula etiam in ſecunda inſtantia, omnia retro facta eſſent nulla, *Rub.in ſuis ſing.p.3.in ver.Felinus, ſ.19.* vbi dicit, quod regula de annali poteſt produci non ſolum in prima, ſed etiam in ſecunda, & tertia inſtantia, & præcedentes ſententiæ ſunt nullæ vigore decreti irritantis poſiti in regulis Cancellariæ.

20 Obſerua 9. quod licèt regula annullet impetrationem beneficij, & omnia inde ſecuta, quatenus ſeruatæ non fuerint eiuſdem regulæ conditiones: non prohibet tamen, iterum impetrari beneficium, *Rebuff.ad Reg.de Annal.gl.14.& 19.Mandoſ.q.85.n.4.& alij apud Greg.deciſio.369.& 399.n.4.*

21 Limita, ſi impetrans fuerit repulſus, & condemnatus per ſententiam tanquam indebitè moleſtans poſſeſſorem: quia tunc regula idem beneficium ab eodem iterum impetrari prohibet tam per litteras, ſi neutri, quàm ſubrogationis, *Penia deciſio.323. nu.5. Sarnen.in d.reg.queſt.78.& 82.*

22 Obſerua 10. quod hæc regula in multis caſibus non habet locum, & primò in beneficijs Iuriſpatr. laicorum, quia loquitur de impetratione, & collatione, quæ eſt libe-
23 ra reſpectu conferentis, *Sarnen.vbi ſupra,q.27.* vbi etiam dicit, quod regulæ Cancellariæ loquentes generaliter de Beneficijs non habent locum in huiuſmodi beneficijs iuriſpatronatus, *Rot.deciſ.599.n.41.p.4.tom.3 Recen.Seraph. deciſ.285.*

24 Secundò non habet locum in impetrante gratiam à Papa motu proprio *latè Sarnen.in d.reg.q.10.*

25 Tertiò non procedit in prouiſione certo modo impetrata ab Ordinario: quia Ordinarius, quando confert impetranti beneficium annalis poſſeſſoris, iam habet, vel habere præſumitur certam notitiam illius poſſeſſoris, cum viſitare ſoleat ſingulis annis oues ſuas, & teneatur titulos poſſeſſorum perſcrutari, *cap.ordinarij,de off.ordin.in 6.* & ideò conferendo ſimpliciter alteri beneficium, præſumitur annalem poſſeſſorem tamquam titulum non habentem negligere, *vt inquit Sarnen.in dicta reg.queſtion.9. verſ. prędictis tamen non obſtantibus &c.* vbi etiam *ex*
26 *Concilio Baſilienſi,tit.de Pacif.poſſeſſor.* obſeruat, quod propter hanc cauſam nulla præſcriptio etiam triennalis currit contra Ordinarium, quominus poſſet remouere poſſeſſorem carentem titulo, *& itá etiam ſenſit Ro-*
27 *ta coram Put.deciſio.294.lib.2.* vbi etiam dicit, quod hæc regula non habet locum in prouiſione certo modo impetrata à Legato: quamuis contrarium in hoc reſoluerit *Rota in vna Colonienſi coram Aldobrandino, vt refert Seraph. dec.285.n.9.*

28 Quartò non procedit in beneficijs conſiſtorialibus, ſi de illis fuerit conſiſtorialiter prouiſum, *Put.deciſio.490. lib.2.Rot.deciſio.791.num.2.par.3.Recen.Sarnen. loco citat. queſt.24.* vbi dicit, quod regula loquitur de impetratione: & beneficia conſiſtorialia non impetrantur, ſed per promotionem Papæ, & prouiſionem conceduntur, & talis promotio fit per ſchedulam; & ideò forma illius prouiſionis eſt longè diuerſa ab impetrationibus, de quibus iſta regula loquitur.

SVMMARIVM.

1 *In prędio ruſtico cenſetur facta reconductio per vnum annum, ſi conductor finito tempore conductionis in re conducta permanſit; In prędio vrbano cenſetur facta conductio prout quiſque habitauit: limitatur n.9.10.11.17.20.21. 23.24.25.27.29.30.31.32.& 33.*

2 *An Beneficiatus recipiens penſionem pro vno anno, cenſeatur ratificaſſe pro toto tempore locationem factam à prędeceſſore.*

3 *Quid ſi ex prędio ruſtico percipiantur fructus ſolum de quinquennio in quinquennium.*

4 *Reconductio cenſetur facta cum eadem hypotheca, & pactis, quæ continentur in prima locatione.*

5 *An conductor in tali caſu poſſit agere actione locati ad penſionem non ſolutam.*

6 *An cenſeatur facta reconductio in prædijs Eccleſię, pupilli, & vniuerſitatis.*

7 *Quid ſi quis locauit operas ſuas ad certum tempus, & poſt illud tempus perſeuerauit ſciente, & patiente conductore.*

8 *An ſocius, qui certo tempore conduxit ab alio ſocio portionem domus communis, eo tempore elapſo cenſeatur reconduxiſſe.*

12 *Per locationem ad longum tempus tranſit dominium vtile in locatarium.*

13 *Quid ſi locatio facta ſit ad vitam alicuius.*

14 *An ex locatione facta à Rep. ad modicum tempus transferatur in conductorem dominium vtile.*

15 *An in tali locatione locum habeat tacita reconductio.*

16 *Quid ſi extaret ſtatutum quod reconductio intelligatur facta pro eodem tempore.*

18 *Officialis finito anno ſuæ electionis habet adminiſtrationem, & eius geſta valent, donec ſucceſſor acceperit poſſeſſionem ſui officij, & quando id procedat.*

19 *Legatus poſitus cum temporis præfinitione non poteſt conferre beneficia poſt tempus, licèt ante ſucceſſoris aduentum.*

22 *Quándo conductor durante locatione poſſit expelli.*

26 *An pactum de francando appoſitum in prima locatione, cenſeatur repetitum in tacita reconductione.*

28 *An furtum committat qui vltra tempus determinatum equo, vt alia re mobili, vel ſe mouente vtitur.*

29 *Quando inducatur locatio perpetua.*

30 *An obligatio cameralis oppoſita in inſtrumento locationis cenſeatur repetita in tacita reconductione.*

31 *Et an iuramentum cenſeatur repetitum.*

32 *Quando locatio in ſex menſes cenſeatur tacitè reuocata, & quando pro rata temporis.*

34 *An, & quando ſingularis ſucceſſor teneatur ſtare locationi, & n.36.*

35 *Quando vendita re teneatur Colonus ſtare locationi.*

37 *Locatio facta ſine præfinitione temporis intelligitur ad vnum annum.*

38 *Conductor debet reſtituere vltimo anno fundum in eodem ſtatu, in quo reperiebatur tempore conductionis.*

39 *Quęnam probatio requiratur pro liquidatione quantitatis fructuum.*

CAP. XXXV.

An, ſi conductor finito tempore conductionis, in re conducta permanſit, reconduxiſſe intelligatur.

1 RESP. quod ex tacito conſenſu contrahentium in prædio ruſtico cenſetur facta reconductio pro vnum annum, etiamſi prior conductio facta fuerit pro maiori tempore: ſed in prædio vrbano cenſetur facta conductio, prout quiſque habitauerit, hoc eſt pro tempore, quo remanſit in domo poſt finitam conductionem, *l.item queritur, ſ.qui impleto, vbi DD.ff.locat.latè Maſcard.de probat.*

bat.concl.991.num.22.25.& 26.vol.2. ratio diuerſitatis eſt,
quia ex prædijs ruſticis ſemel in anno colliguntur fructus,
videlicet tempore meſſis, vel vindemiatum, & ideò recon-
ductio inutilis eſſet, ſi per alium ſaltem annum non dura-
ret; in prædio verò vrbano etiam vna die eſſet vtilis re-
conductio, quia ex eo fructus æqualiter percipitur quali-
bet anni parte, *vt dicit gl. in d.§.qui impleto, in ver. prout
quiſque, verſ. fin. Bal. verſ. Quinto modo & iſte eſt com-
munis intellectus teſte Bartol. ibidem, numer. 10. iatè*
2 *Surd. deciſione 33.* vbi etiam dicit, quod Beneficiatus
recipiens penſionem pro vno anno, non cenſetur ratifi-
caſſe pro toto tempore locationem factam à prædeceſſo-
re, quando locatio non fuit facta nomine Eccleſiæ, ſed ſo-
lius Prælati.

3 Addit *Bart. in dict. §. qui impleto, numer. 10.* quod ſi
prædium ruſticum eſſet tale, vt ex eo fructus perciperetur ſolùm de quinquennio in quinquennium, tunc in quinquennium cenſetur locatio renouata, *vt obſeruat etiam Bal. in l. legem num. 1. verſ. item dico, C. locat. Mant. de Tac. lib. 5. tit. 15. n. 6.*

4 Cenſeatur autem facta reconductio cum eadem hypotheca, & pactis, quæ continentur in priori locatione tam reſpectu locatoris, quam Conductoris: & ideò conductor tenetur ſoluere iuxta pretium conuentum in primo contracto, *vt colligitur ex d. §. qui impleto, d. l. legem, C. locat. & tradit etiam Alciat. reg. 2. Præſumpt. 17. nu. 5. Mant. de Tacit. lib. 5. tit. 15. num. 19. & 33.* vbi dicit, quod reconductio tacita eiuſdem eſt qualitatis, cuius eſt expreſſa, *Maſcar. de Prob. vol. 2. concl. 991. n. 3. & 9. Afflict. dec. 365. n. 13.*
5 vbi, quod locator in tali caſu poteſt agere actione locati
od penſionem non ſolutam, *latè Merlin. de Pignor. lib. 3. q. 39. per tot.*

6 Et hoc quidem procedit non tantùm in prædijs priuatæ perſonæ, ſed etiam in prædijs Eccleſiæ, pupilli, fiſci, & vniuerſitatis interueniente ſcientia, & patientia Prælati, Tutoris, ſeu Curatoris, vel adminiſtratoris, *Bart. in d. §. qui impleto, nu. 6. vbi etiam Bal. Bero conſ. 152. nu. 12. lib. 1. Rui. conſ. 86. n. 9. lib. 1. Mant. vbi ſupra, nu. 12. & ſeq. & alij communiter.*

7 Secundò diſpoſitio dicti textus locum habet, vbi quis locauit operas ſuas ad certum tempus: nam ſi poſt illud tempus: perſeuerauerit ſciente, & patiente Conductore intelligitur tacita reconductio, *Maſcard. d. concluſ. 991. n. 12. Mant. de Tacit. lib. 5. d. tit. 15. n. 46. Cancer. var. libr. 1. c. 14. n. 65.* vbi exemplificant in Aduocato, Medico, & ſimilibus.

8 Tertiò procedit etiam in ſocio, qui certo tempore conduxit ab alio ſocio portionem domus communis: nam eo tempore elapſo cenſetur reconduxiſſe, *ſecundum Petr. de Vbald. in tr. Soc. in p. par. q. 10. Alciat. d. reg. 2. præſumpt. 17. n. 4. Mant. d. tit. 15. n. 35. verſ. ego vero,* contrarium tamen tenet *Maſcard. d. concl. 991. n. 20.* quia præſumitur vti iure ſuo finita conductione, cum poſſit ſocius iure proprio vti domo communi, & ſic totam inhabitare, *l. merito, ff. pro ſoc. & tradunt DD. in l. duo fratres, ff. de Acq. hær.* vnde hæc opinio verior videtur.

9 Limitatur tamen ſupradicta concluſio, quando Conductor per modicum tempus remanſit in re conducta; quia tunc tacitè reconduxiſſe non cenſetur, *Maſcard. d. concluſio. 991. num. 21. Cancer. var. reſol. lib. 1. cap. 14. nu. 58. Mant. d. lib. 5. tit. 15. numer. 16.* modicum verò tempus ad hunc effectum dicitur ſpatium duorum, vel trium dierum, *ſecundùm Bald. in d. l. item quæritur, §. qui impleto:* ego tamen cenſeo, id arbitrio Iudicis eſſe remittendum, *vt dicit Bart. ibidem, numer. 12. Alexand. conſil. 215. num. 21. lib. 6. Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 4. n. 5. Seraphin. deciſio. 580. n. 5.*

10 Limitatur 2. quando deficit conſenſus contrahentium, *Bart. in d. §. qui impleto, n. 14. & 15. Mant. loco cit. n. 10. & 11.* vbi exemplificat in hærede abſente, vel ignorante, & furioſo, *Afflict. dec. 363. n. 2. Alciat. vbi ſupra n. 6. Maſcard. d. concl. 991. n. 30.* vbi dicit, quod non cenſetur renouata locatio, ſi Dominus ignoraret, conductorem adhuc perſeuerare in poſſeſſione.

Obſerua tamen, quod ſi curator furioſi, vel hæres defuncti ſciuerit, & paſſus fuerit colonum retinere fundum poſt tempus conductionis, renouata intelligitur conductio, *vt poſt Bart. Bald. Salyc. Paul. de Caſtr. in d. §. qui impleto, & alios obſeruat Mant. d. lib. 5. tit. 15. n. 25.*

11 Limitatur 3. in emphiteuſi conceſſa ad longum tempus, puta ad decem, vel 20. annos; nam poſt elapſum huiuſmodi tempus non intelligitur renouata iuxta communem Doctorum ſententiam: & ratio eſt ſecundùm aliquos, quia in emphiteuſi neceſſaria eſt ſcriptura, *gloſſ. in l. 1. ver. alienationis, Cod. de Iur. Emphit. Bart. loco citato numer. 7. Alciat. d. regul. 2. præſumpt. 17. numer. 3. Afflict. dicta deciſio. 365. num. 10. Cancer. var. lib. 1. dicto cap. 14. num. 61. Maſcard. d. concl. 991. nu. 14. & 15.* & in feudo dixit *Roſental. in tract. de feud. cap. 2. concl. 69.* vbi aſſerit, quod feudum non cenſetur renouatum, etiamſi mortuo Vaſallo, Domino ſciente, & patiente hæredes Vaſalli in poſſeſſione permaneant.

Hæc tamen ratio concludere non videtur: quia hodie de conſuetudine in contractu emphiteotico non eſt neceſſaria ſcriptura, *gloſſ. in d. l. 1. verſ. ſcriptura Cod. de Iur. emph. Vrſil. ad Afflict. ibidem, n. 6. vbi de communi teſtatur, & ita etiam tradunt alij Doctores apud Clar. in §. emphiteuſis, q. 4.*

Ratio igitur eſt, quia in emphiteuſi agitur de vtili domino transferendo, non de modico præiudicio; & ideo finito tempore non cenſetur renouata, *Bald. in d. §. qui impleto, verſ. Quæro hic, quid in Emphiteuſi. Alex. conſil. 17. num. 12. lib. 4.* ex quo fit vt rei locatio ad longum tempus, puta ad decem annos, lapſo tempore præfinito non cenſeatur renouata: quia per locationem ad longum tem-
12 pus tranſit dominium vtile in locatarium *Alex. loco citat.
Affl. dict. dec. 365. n. 4. & 5. per textum in l. 1. in fin. ff. ſi Ager.*
13 *vect. & in l. 1. §. quod autem ait, ff. de ſuperfic.* idem dicen-
dum, ſi locatio facta ſit ad vitam alicuius: quia tunc etiam dicitur ad longum tempus, *Dec. conſ. 204. Tiraq. de Ret. conſang. §. 1. gl. 14. quos refert, & ſequitur Vrſill. ad Afflict. dicta dec. 365. n. 5.*

14 Obſerua tamen, quod licet ea locatione facta à Rep. etiam ad modicum tempus transferatur in conductorem dominium vtile, & naturalis poſſeſſio, *iuxta gl. in l. 1. ff. de*
15 *loc. pub. fruen.* tamen in tali caſu tacita reconductio lo-
cum habet, *vt conſtat ex dicto §. qui impleto, & notat Ruin. conſ. 61. n. 5. in fin. & nu. 6. & 7. lib. 1. Alex. conſ. 28. nu. 4. cum ſeq. lib. 4. Ceph. conſ. 475. nu. 43. Mant. de Tac. d. lib. 5. tit. 15. n. 36. & 37.* vbi dicit, quod eo caſu etiam ex tacita reconductione vtile dominium, & naturalis, poſſeſſio in conductorem transfertur.

16 Obſerua 2. quod reconductio tacita inducitur etiam in locatione ad longum tempus, ſi extat ſtatutum, quod reconductio pro eodem tempore facta intelligatur: & tunc reconductio tacitè intelligitur facta pro alio decennium, & conſequenter apud conductorem remanet etiam vtile dominium, & naturalis poſſeſſio, *Alexand. conſil. 28. numer. 4. cum ſequen. lib. 4. Ruin. conſ. 61. numer. 8. lib. 1. Mant. loco citat. numer. 29. & 38.* vbi etiam dicit, quod ſtatutum in tali caſu intelligitur de prima tantùm tacita relocatione.

17 Limitatur 4. in officijs, quę ex neceſſitate geruntur, qualis eſt tutela; quia non videtur illud officium tacitè renouatum, licèt quis in eo remaneat, *Alciat. d. reg. 2. pręſumpt. 17. n. 1. poſt Bard. in d. §. qui impleto, n. 8.*

Idem dicendum eſt officijs, in quibus requiritur auctoritas publica, quales ſunt Gubernatores, ſeu poteſtates locorum, nam finito tempore expirat eorum officium, nec cenſetur renouatum, *Bart. & alij DD. in d. §. qui impleto, & eſt communis opinio.*

18 Notandum tamen eſt, quod Officialis finito anno, ſeu biennio ſuæ electionis habet adminiſtrationem, & eius geſta valent, donec ſucceſſor acceperit poſſeſſionem ſui officij, *l. 1. §. adminiſtrationem, C. vt omn. Iud.* cuius textus diſpoſitio procedit in Iudice ordinario, *vt poſt Guid. Pap. dec. 501. & ibi Add. Mar. Mut. ſuper conſuet. Panorm. c. 68. numer. 11. obſeruat. Gratian. diſceptat. forenſ. capitul. 184. num. 46.*

num.46. non autem in Iudice delegato, *Bald.in l.memi-*
19 *niſſe,verſ.extra quæro, ff.de off.pro conſ.* vbi dicit,quod Legatus poſitus cum temporis præfinitione, non poteſt conferre beneficia poſt tempus, licet ante ſucceſſoris aduentum.

20 Limitatur 5. vbi conſtat de contraria voluntate contrahentium,puta ſi Dominus cum conductore litiget, vt eum expellat tunc enim lapſo termino non cenſetur facta relocatio, *Alciat.dicta reg.2.præſumptio.17. numer.7. Mant.de Tacit.lib.5.titul.15.numer.20. Maſcard.d.concl. 991.n.28.*

21 Limitatur 6. ſi locator non implet contractum eſt parte ſua: hoc enim caſu non videtur renouata conductio, niſi locator contractum adimpleuerit, *Bart.in d. §.qui impleto, numer.4.latè Maſcard.de Probat.concluſ.991.numer.31.* idem dicendum eſt, ſi conductor pro parte ſua non adimpleuit, puta ſi penſionem non ſoluerit: tunc enim non poterit allegare tacitam, reconductionem, etiamſi manſerit finito tempore in re conducta, *l.quæro, §.inter locatorem,ff.locat.Cancer.var.lib.1.c.14.n.70. Cranet.conſ.87.nu.3.Mant.dicto lib.5.tit.15.num.28.* vbi dicit, quod etiam durante locatione poteſt expelli, *Alex.conſil.*
22 *76.n.6.lib.5.* vbi dicit, quod etiamſi expreſsè conuentum eſſet, vt conductor intra tempus locationis expelli non poſſit, tamen intelligi debet, niſi conductor ceſſauerit in ſolutione penſionis conuentæ, *Rot.deciſ.396.n.5. & ſeq.p.4.tom.2.Recent.*

23 Limitatur 7.in tertio obligato, *vt colligitur ex dicto §. qui impleto, & notat Bald.ibidem, verſ.No. quod tacita reconductio.* Hinc fideiuſſor,qui in priori locatione acceſſit, ex tacita conductione non intelligitur obligatus *Bart. in d.§.qui impleto,n.3.Merl.de Pign.lib.3.q.39.num.5. & 11. Mant.d.lib.5.tit.15.n.22. & lib.16.tit.21.n.3. Cancer.var. lib.1.c.14.n.65.* vbi dicit, quod ſi pro obligato ad tempus quis fideiuſſit, & poſtea locatio prorogetur,non tenebitur fideiuſſor, niſi de eius voluntate fuerit facta prorogatio: ſubdens, quod non ſufficit ſimplex conſenſus fideiuſſoris in prorogatione, ſed quod debet eſſet per ſtipulationem,*ad not per DD in l.blanditus, C.de fideiuſſ.latè Maſcard.concl.991.n.6.& 7.*

24 Limitatur 8.in pœna appoſita in prima locatione: nam in ſecunda conductione tacitè facta non cenſetur repetita, *vt poſt Dyn.dicit Bald.in d.§.qui impleto, verſ.Iuxta hoc quæro.*

25 Limitatur 9. in venditione fructuum: nam ſi fructus alicuius prædij pro certo pretio ad tempus certum venditi fuerint, eo tempore tranſacto ex tacito partium conſenſu non cenſetur venditio renouata,*Bald.in l.item quæritur, §.qui impleto, verſ.ſed quid ſi contractus, Alexan. conſ.76.num.1.& 2.lib.5.Ruin.conſ.78.num.5. lib.1. Bero. conſ.153.num.23.& 67.lib.1. Mant.loco citat.dicto titul.15. numer.44.*vbi dicit,quod tacita renouatio habet locum in contractu locationis tantum, & non in alio ſimili, vt eſt venditio fructuum, *& ſenſit etiam Cancer.dict.libr.1.capitul.14. numer.62. Maſcard.de Probation. dict.concluſio. 991.num.29.*

26 Hinc fit, vt ſi fuerit facta locatio ad quinquennium cum pacto, quod conductori liceat rem locatam intra dictum tempus emere,& francare, huiuſmodi pactum lapſo dicto tempore non cenſeatur repetitum, etiamſi contrahentes finito quinquennio pro eadem penſione annua per multos annos in dicta locatione perſeuerarint, *Rot. deciſio.396.part.4.tom.2. in Recen.Maſcard.dict.concl.991. num.5.Mant.de Tac.dict.lib.5.tit.15.num.19. Cephal.conſ. 475.n.54.Bero.conſ.153.lib.1.* ratio eſt,quia diſpoſitio iuris communis de locatione loquentis non extenditur ad alium contractum,vt ſupra diximus, *Alex.conſ.76.n.5.lib. 5.* vbi etiam aliam rationem aſſignat,quia videlicet in tali caſu agitur de magno præiudicio, hoc eſt de francatione directi dominij.

27 Limitatur 10. in rebus mobilibus, vel ſe mouentibus, in quibus locatio finitur tranſacto tempore in contractu locationis præfixo ita, vt poſt elapſum tempus non intelligatur renouata, *Caroc.de locat.& cond.p.2. tit.de reno.locatio.n.13.& alij apud Cancer.var.lib.1.c.14.n.69. Maſc.d. concl.991.nu.27.Bald.in d.l.item quæritur, §.qui impleto,*
28 *verſ.quæro,quid in re mobili,* ſubdens,quod furtum non committeret qui vltra tempus determinatum equo, aut alia re mobili,vel ſe mouente vteretur, quia ex præcedenti contractu Dominus præſumitur conſentire, *Mant.d.libr. 5.tit.15.n.40.* vbi dicit, quod in tali caſu tenetur conductor ad mercedem totius temporis, donec equus, vel alia res mobilis reſtituatur.

29 Limitatur 11. quando conductor poſt finitam locationes perſeuerauit in re conducta per 30. annos ſciente, & patiente locatore, ſoluendo vniformem penſionem, tunc enim inducitur locatio perpetua, & ceſſat tacita reconductio, *vt poſt Ruin conſ.61.numer.2. libr.1. trad. Mant. dict.libr.5.titul.15.numer.30.* quod procedit,vbi poſterior præſtatio eſſet penitus difformis à contenta in priori inſtrumento, & veriſimilitudo appareret nouæ conuentionis,quia tunc præſumitur nouus titulus,vt dicit, *Auendan. de Cenſib.Hiſp.c.22.quem refert, & ſequitur Cancer.var. lib.1.c.14.n.97.*

30 Notandum eſt autem, quod quarentigia, vel obligatio cameralis appoſita in inſtrumento locationis non cenſetur repetita in tacita reconductione, *Afflict. deciſio.365. numer.15.Maſcard.dict.concluſio.991. numer.8.& eſt communis opinio.* quia in tacita renouatione non cenſentur repetita quæ certam formam requirunt; & ideò neque iu-
31 ramentum repetitum cenſetur eo quod pro forma requiratur,vt iurans proferat contra verba,& tangat ſuis manibus ſcripturas, *Iaſ.conſ.49.nu.8.& ſeq.lib.3.Guttier.de Iuram.confirm.p.1.c.49.n.13.Bero.quæſt.100.n.3.& 12.& alij apud Cancer.var.c.14.n.66.lib.1.* vbi ex hoc infert, quod Conductor, qui in inſtrumento quarentigato erat obligatus ad mercedem,& ſic non ſoluendo poterat carcerari, ſi tacitè reconduxit,minimè poterit carcerari pro penſione non ſoluta.

32 Notandum 2. quod ſi prædium ruſticum ſit tale, vt ex eo bis in anno fructus vniformis percipiatur, locatio in ſex menſes tantum cenſetur tacitè renouata, *Bart.in d.l. item quæritur,§.qui impleto n.10.ff.locat.* vbi etiam dicit, quod ſi ex huiuſmodi prædio ruſtico qualibet parte anni fructus vniformis perciperetur, tunc pro rata temporis quo quis in fundo fuerit, intelligitur tacitè reconduxiſſe quia eadem eſt ratio,quæ in prædio vrbano,*vt notat etiam Mant.d.lib.5.tit.15.n.7.& 8.*

33 E contra verò, ſi ex prædio vrbano non perciperetur fructus vniformiter qualibet parti anni, puta ſi domus locata exiſtat in loco, vbi nundinæ fiunt, & conductor plus lucretur diebus nundinarum, quam alio tempore, tunc idem dicendum eſt, quod in prædio ruſtico, vt in id tempus nundinarum tacitè intelligatur etiam reconduxiſſe, quia eadem eſt reconduxiſse,quia eadem eſt ratio,*ita Bar. loco cit.Mant.vbi ſupra n.9.*

34 Notandum 3. quod licèt ſingularis ſucceſsor non teneatur ſtare colono,cui prior Dominus locauit, *l.emptorem,C.de locat.* tamen ſi colonus fecit impenſas,vt quia ſeminauit, tunc pro anno incœpto ſingularis ſucceſsor tenebitur ſtare locationi, quemadmodum neque colonus
35 pro eodem anno ab ea poteſt recedere,*vt poſt Bal.in l.emptorem Cod. locat. & alios tradit Surd deciſion.40.* vbi id intelligit, quando locatio fuit valida; ſecus ſi fuit nulla, puta ſi facta fuerit ab eo, cui per ſubhaſtationis iudicium erat interdicta bonorum adminiſtratio, *Canalc.deciſio.44.numer.23.* vbi dicit, quod colonus non tenetur perſeuerare cum eiſdem pactis initis cum Anteceſſore ſed tanquam colonus partiarius fructus ante recepti partietur cum ſucceſsore, *Cacher.deciſio.32.num.5.& ſeq.Mant.de Tac.lib.5.tit.11.* ſubdens quod ſi colonus penſionem ſoluit,& ab initio rectè contraxit, iniquum eſt ab eo contractu recedere.

36 Item,vbi res locata venditur aut alio titulo transfertur in eum qui ſcit,rem eſse locatam,tenetur is ſimiliter ſtare locationi: quia vendens ſcienti cenſetur ſolùm vendere ius,quod habet, *vt poſt Bart.Bald.Ang.Imol.Alex.& alios in l.ſi domus,in fin.ff.de l.1.tradit Surd.dec.172.n.4.& ſeq.* vbi

vbi ex hoc infert, quod Donatarius, ac legatarius tenetur ſtare colono, quia donans vel legans cenſetur conceſſiſſe ſolùm ius, quod habebat in re donata, vel legata, *vide quæ ſupra diximus c.39 à n.25. lib.1.*

37 Notandum 4. quod locatio facta ſine præfinitione temporis intelligitur ad vnum annum: & ideò de anno in annum tacitè renouatur, *Bald. conſ. 141. n.6. lib.1. Ruin. conſ. 61. n.10. lib.1. Soc. Iun. conſ. 25. n.3. lib. 2. & alij apud Mant. de Tac. lib.5. tit.4. n.1. & 15.* vbi etiam dicit, quod primo anno expleto permiſſum eſt, altero etiam inuito ab ea recedere; & ideò quoad ſecundum annum, & alios ſubſequentes nouus intelligitur contractus ex tacito conſenſu contrahentium, *iuxta l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locat. & conduct.*

38 Notandum 5. quod conductor regulariter de iure debet reſtituere vltimo anno fundum in eodem ſtatu, in quo reperiebatur tempore conductionis, aliàs tenetur locatori ad omnia damna, & intereſſe, *l. cum conductorem, 29. vbi gl. 2. C. de locat.* Vnde ſi accepit fundum ſeminatum, reſtituere per eundem ſeminatum in eadem menſura, & quantitate, aliàs tenetur ad reſtitutionem ſeminis deficientis, & etiam ad intereſſe ratione damni, & amiſſionis fructuum, quos percepiſſet locator ſi fundus ſeminatus fuiſſet, *Surd. dec. 131. n.4. & deciſ. 201. n.7. Ruin. conſ. 80. ſub n.1. & conſ. 88. ſub nu.4. vol.1. & alij apud Ciriac. contr. for. 229. nu.3. & ſeq. lib.2.*

39 Quæ verò probationes requirantur pro liquidatione quantitatis fructuum? Reſpond. quod ſufficiunt leuiores probationes, etiam per coniecturas, cum huiuſmodi liquidatio reputetur difficilis probationis, *vt poſt Bald. conſil. 323. num.5. lib.2. Natt. conſ. 510. numer. 4. Surd. conſ. 293. num 31. lib.2. Corn. conſ. 301. in fin. lib.1. tenuit Rot. deciſio. 1132. coram Seraphino, & dec. 727. num. 1. p.3. in Recen.* vbi etiam dictum fuit, quod ad id admittuntur teſtes de credulitate, & ſingulares, *& deciſ. 139. num.3. par.4. tom.1. in Recen.* vbi etiam, quod ad hunc effectum ſatis eſt probare, quantum vna tenuta præteritis annis conſueuerit reddere, *& deciſ. 718. n.6. & 7. eadem p.4. tom.3.* vbi additur, quod in huiuſmodi liquidatione fructuum poteſt etiam à Iudice capi extraiudicialis informatio, *latè Maſcar. de Prob. vol. 2. concl. 929.*

SVMMARIVM.

1 *Spatium vnius anni datur exequutoribus ad exequendam vltima voluntatem, quo elapſo exequutio deuoluitur Epiſcopum: limitatur n.4. & 7.*
2 *Quando currat annus prædictus, & n.5.*
3 *Quando impedimentum retardet pias cauſas.*
4 *An, & quando Epiſcopus, vel eius Vicarius poſſit huiuſmodi tempus prorogare, vel reſtringere, & n.7.*
5 *Quid ſi teſtator maius tempus ad ſoluendum legata exequutoribus, ſeu hæredibus dederit.*
6 *Epiſcopus compellere poteſt executores piarum voluntatum ad reddendam rationem adminiſtrationis vſque ad 40. annos.*
7 *Quid ſi teſtator reliquerit executorem; qui infra annum exequatur, & eo tranſacto iuſſerit, vt alius exequatur.*
8 *Prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis.*
9 *Quando prædictum tempus non currat.*
10 *Quando currat tempus ad adimplendam voluntatem Teſtatoris.*

CAP. XXXVI.

Quodnam tempus detur exequutoribus ad exequendam vltimam voluntatem.

1 RESpond. quod datur annus, *l. nullus, Cod. de Epiſcop. & Cler. capit. nos quidem, de Teſtam.* quo elapſo exequutio deuoluitur ad Epiſcopum, *vt in dict. capitul. nos quidem, & capitul. tua nobis, eod. titul. de Teſtam.*

2 Annus verò non currit à die aditæ hæreditatis, ſed à die monitionis factæ per Iudicem, *vt tradunt Abb. conſil. 59. dub.3. libr.1. Spin. de Teſtam. gloſſ. 28. num.10. & alij apud Barboſ. in d. cap. nos quidem, num.3. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 73. num. 11.* vbi etiam dicit, quod non expectaret tranſcurſus, anni, ſi diſpoſitio ſit talis naturæ, vt ſtatim executioni demandari debeat. idemque dicendum, ſi hæres copiam habet rei legatæ, quia tunc tenetur abſque mora eam præſtare, *l. ſi domus, §. in pecunia, ff. de l.1.* quamuis contrarium teneat *Ceuall. in Spec. aur. opi. comm. contr. commun. q.*
3 *374. n.4.* vbi dicit, quod tempus anni currit à die mortis teſtatoris, etiam ignorantibus, vel impeditis executoribus teſtamentarijs: quia annus non datur fauore executorum, ſed fauore pauperum, qui non debent pati moram ex ignorantia executorum; & ideo elapſo anno liberè ad Epiſcopum deuoluitur executio, *vt d. Bald. in l. captatorias, n.12. C. de Teſtam. milit. & ità ſentiunt alij apud Genuenſ. in tract. de Eccleſ. q. 298. Surd. de Alim. tit. 8. priuil. 32. num.7. & 8.* vbi quod debet impedimentum retardare pias cauſas, niſi impedimentum proueniat à natura rei expediendę, vt quia talis ſit quę intra annum expediri non poſſit, *Barboſ. in d. c. nos quidem, & in c. tua nobis, num.4. de Teſtam.*

4 Obſerua tamen, quod ſicut poteſt Epiſcopus, vel eius Vicarius prorogare huiuſmodi tempus ad inſtantiam executorum etiam ſine cauſæ cognitione, quando Teſtatoris voluntas non poteſt intra illud tempus executioni demandari, *Ceual. quæſt. 374. num.2. Gratian. vbi ſupra, num.12.* ità poterit præſertim ex iuſta cauſa illud præmiſſa bina monitione reſtringere tam in legatis, pijs, quam prophanis, *vt poſt Abb. in dicto cap. nos quidem, num.11. Couar. ibidem, n.5. & alios trad. Barboſ. de off. & pot. Epiſ. par. 3. alleg. 82. n.24.*

5 Obſerua 2. quod ſi teſtator maius tempus ad ſoluendum legata executoribus, ſiue hæredibus dederit, puta duos, vel tres annos, non poterunt cogi ante tempus quia diſpoſitio teſtatoris non eſt alteranda etiam reſpectu temporis, *l. ſi mandauero tibi, vt pro me, ff. mand. Pariſ. conſ. 23. num.18. lib.3. Bald. conſ. 301. lib.2. & alij apud Gratian. d. c.73. nu.15. & 16.* cuius rei ratio eſt, quia quod poſſit Epiſcopus annum reſtringere, ex eo prouenit, quod talis præſumitur eſſe intentio teſtatoris, vt quantocitius fieri poſſit, eius voluntas impleatur, *l.1. Cod. de Sacroſ. Eccleſ.* talis autem præſumptio ceſſat vbi teſtator certum tempus expreſſit.

6 Obſerua 3. quod Epiſcopus compellere poteſt executores piarum voluntatum ad reddendam rationem adminiſtrationis vſque ad 40. annos, *arg. tex. in Auth. de Eccleſ. tit. §. pro temporalibus, Iordan. Elucub. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Preſcrip. n.442. vbi citat Bart. in l. alio, ff. de Alimen. & cib. l. Papien. in form. libell. quo agitur ad redd. rat. tut. gl. ac executores, n.24.*

7 Obſerua 4. quod ſi teſtator reliquerit executorem, qui infra annum exequatur, & eo, anno tranſacto iuſſerit, vt alius exequatur, hoc caſu non Epiſcopus ſed ſubſtitutus à Teſtatore exequetur, quia prouiſio hominis facit ceſſare
8 prouiſionem legis, *vt poſt Bald. in l. ſi fundum ſub condit. §. Stichum, ff. de l.1. Veronenſ. caut. 209. & alios dicit Grat. diſcept. for. c. 220. n.35. & ſeq.*

9 Obſerua 5. quod ſi controuerſia ſit inter hæredes ſcriptos, & venientes ab inteſtato de viribus teſtamenti, non currit interim tempus executionis teſtamenti, *Tiraquell. de Retract. lignag. §.1. gloſſ. 10. numer. 38. Papien. in form. libell. quo agit. ad redd. ration. tutel. in ver. ac executores nu.11.*

10 Obſerua 6. quod ſi teſtator certum præfixerit tempus ad aliquid faciendum, puta intra menſem Ianuarij proximè futuri, tale tempus currit etiam viuente teſtatore, *Butr. conſ. 57. quem refert, & ſequitur Altograd. conſ. 1. numer. 54.* vbi dicit, hoc contingere propter præciſam naturam temporis limitati: nam in alijs caſibus tempus ad implendam voluntatem defuncti non currit, niſi à die aditæ hæ-

Digitized by Google

hæreditatis, *vt d. Bald in l. ſi cui legetur, in princip. ff. de l. 1. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 316. num. 17. 18 & 19. idem Altograd. conſ. 84. num. 4. per tex. in l. ſi in diem, ff. de cond. & demon.*

SVMMARIVM.

1 *Decimæ perſonales debentur in fine anni: prædiales verò ſtatim ac fructus collecti ſunt.*
2 *An valeat conſuetudo, vt decimæ non ſoluantur ſtatim ſed certo tempore.*
3 *De agnis, & vitulis debentur decimæ non ſtatim cum nati ſunt ſed cum illi nutriti ſunt.*
4 *Lana ſtatim ſolui, & exigi poteſt.*
5 *Cui teneatur paſtor decimas ſoluere, ſi in duabus parochijs gregem paſcit.*
6 *An poſſint laici decimas præſcribere, & n. 12. & 17.*
7 *Concilium Lateran. ſimpliciter, & directè prohibet, nè decimæ laicis à Prælatis inferioribus concedantur in feudum.*
8 *Quando lex ſimpliciter alienationem, & acquiſitionem prohibet, cenſetur etiam prohibere præſcriptionem.*
9 *An & quando laicus manuteneri debeat in poſſeſſione percipiendi decimas.*
10 *Quando celebratum fuerit Concilium Lateranen.*
11 *Quando præſcriptio exemptionis decimarum ſuffragetur laico.*
12 *Quid requiratur ad præſcribendam minorem quantitatem ex integra decima.*
13 *Immemorabilis ceſſat, vbi conſtat de initio.*
14 *Sola immemorabilis præſcriptio ſufficit, quando perſona Eccleſiaſtica reperitur in poſſeſſione percipiendi decimas.*
15 *Quando poſſeſſio faciat præſumi priuilegium.*
16 *Decimæ, ſi laicis conceſſæ reperiantur, cenſentur conceſſæ poſt concilium.*
17 *Quando Decimæ ex legitima conceſſione à laicis poſſidentur, poteſt laicus contra laicum præſcribere: declaratur num. 18.*
19 *An Papa communicando priuilegia alicuius Religionis exemptæ à decimis, alteri Religioni, cenſeatur communicaſſe huiuſmodi exemptionem.*
20 *Quid ſi oriatur controuerſia, an decima ſoluenda ſit Eccleſiæ prædiali, vel potius ſacramentali.*
21 *An Epiſcopus poſſit laicis ad vitam, aliudve tempus concedere ipſarum decimarum fructus.*

CAP. XXXVII.

Quando ſoluendæ ſint decimæ.

1 RESP. quod Decimæ perſonales regulariter debentur
in fine anni, *iuxta gloſſ. communiter receptam in cap.
reuertimini, ver. Annus, 16. quæſt. 1.* vbi idem dicit de caſeo,
& lacte; prædiales verò ſtatim ac fructus collecti ſunt,
id eſt quantocitius ſolui poſſunt, *c. cum homines, vbi gloſſ. &*
2 *Doctores, extra de Decim.* valere autem conſuetudinem, vt
decimæ non ſoluantur ſtatim ſed certo tempore dicit
3 *Barboſ. in d. cap. cum homines*, vbi etiam obſeruat quod de
agnis, & vitulis debentur decimæ non ſtatim cum nati
ſunt, quia eſſet inutilis talis decimatio, ſed cum illi nutriti
4 ſunt nec indigent amplius lacte materno: lana verò ſtatim
ſolui, & exigi poteſt, cum nulla ſit cauſa differendi: *Io: Andr. ad Spec. tit. de decim. §. ſcire debes, lit. C. ver. ſpecie.* In
decimis autem perſonalibus, expenſæ deducuntur: ſecus
in prædialibus *cap. paſtoralis de decim.* ex quo infert *Imol.
in leg. fructus, ff. ſolut. matr. quem refert, & ſequitur Genuen.
in tract. de Eccleſ. q. 403.* quod fructus, ſi ex diſpoſitione legis,
vel hominis debentur Eccleſiæ, intelliguntur non deductis expenſis.
5 Sed quæres, cui debeat paſtor decimas ſoluere, ſi in duabus
parochis gregem paſcit? Reſp. quod debet proportionabiliter
vtrique Eccleſiæ decimas ſoluere, *S. Thom.
2. 2. q. 87. art. 3. ad 2. Sylu. in ver. Decima n. 14. gl. & DD. in
c. Ad Apoſtolicæ, de Decim.* vnde ſi oues in vna Parochia
iaceant, & dormiant, & in alia paſcant, decimæ ſimiliter
diuidi debent, *vt diximus in tract. de Regim. Eccleſ. Epiſt.
lib. 5. c. vlt. §. 1. num. 7.* hoc tamen intelligendum eſt, quando
oues æqualiter morantur in vtraque Parochia; ſecus
eſſet ſi maiore parte anni paſcerentur in vna, & deinde
ad breue tempus transferentur in aliam; quia tunc decima
eſſet ſoluenda illi Parochiæ, in qua pro maiore
parte anni grex ſtetit, *Paul. de Caſtr. & alij in l. huiuſmodi,
§. legatum, ff. de l. 1. Boe. quæſt. 13. num. 54. Rebuff. in tract. de
Decim. q. 6. num. 25. & ſeq. & alij apud Cancer. var. lib. 1. c.
23. n. 10.*
6 Quæres 2. an poſſint laici decimas præſcribere? Reſp.
negatiuè, quia illas poſſidere non poſſunt tanquam ius
ſpirituale, cuius laici ſunt incapaces, *Concilium Lateranen.
relatum in c. prohibemus de Decim. & cap. cauſam, quæ,
& ibi gloſſ. extr. de Præſcript.* quorum textuum diſpoſitio
procedit in omnibus decimis etiam titulo temporali à laico
percipiendis, *vt probat Mareſc. var. lib. 2. c. 92 nu. 9. &
ſeq.* vbi dicit, quod data inueſtitura poſt Concilium Lateranen.
datur incapacitas abſolutè; vnde ſicut hoc caſu ratione
incapacitatis non poſſunt laici præſcribere, quia ius
reſiſtit etiamſi poſſeſſioni, *vt latè per Gabr. de Præſcript.
concl. 1. num. 16.* ita nec etiam poteſt præſumi confirmatio
Apoſtolica, quia talis poſſeſſio à iure improbata non releuat,
nec inducit aliquam præſumptionem pro poſſidente,
*Alex. conſil. 70. num 4. lib. 3. Calder. conſ. 11. de feud. Curt. de
feud. 2. p. 8. q. princ. quos refert, & ſequitur Genuenſ. in tract.
de Eccleſ. quæſt. 39. Menoch. de præſump. lib. 6. præſump. 86.
n. 3. Barboſ. in dict. c. prohibemus n. 5. & in d. c. cauſam, quæ,*
7 *num. 3.* vbi dicit, quod Concilium Lateranen. ſimpliciter,
& directè prohibet, nè Decimæ laicis concedantur à Prælatis
inferioribus in feudum, vel alio titulo temporali, *vt
in d. c. prohibemus, de decim. & conſtat. etiam ex c. quamuis,
17. eod. tit. c. 2. de Locat.* vbi autem lex ſimpliciter alienatio-
8 nem, & acquiſitionem prohibet, cenſetur etiam prohibere
præſumptionem, *iuxta textum in l. alienationis, ff. de verb.
ſignif. de quo latè Gabr. commun. concl. lib. 5. tit. de Præſcript:
concl. 13. Bald. de Præſcript in 1. p. 5. princ quæſt. 7. nu. 4. &
ſeq.* vbi addit, quod conſuetudo excuſat à præſtatione decimarum
perſonalium; ſed non valeret conſuetudo; quod
nulla ſoluatur decima de fructibus, ſeu frugibus terræ,
quia decimæ prædiales ſunt debitæ de iure Diuino, *c. reuertimini
16. q. 1. c. maiores, & c. quicunque 16. q. 7. c. in aliquibus.
de decim.*
9 Obſerua tamen, quod laicus tuendus eſſet in ſua poſſeſſione,
ſi conſtaret de præſcriptione temporis immemorabilis
cum fama priuilegij obtenti à Summo Pontifice, vel
inferioribus Prælata ante Concilium Lateran. *Menoch.*
10 *lib. 6. præſumpt. 86.* vbi etiam notat, quod Concilium Lateranen.
celebratum fuit anno 1179. ſalutis noſtræ, ſedente
Alexandro III. *Gratian. diſceptat. forenſ. c. 595. n. 16.* vbi di-
11 cit, quod præſcriptio exemptionis decimarum non ſuffragatur
laico, niſi ſit 40. anoorum cum tituli probatione, vel
temporis immemorabilis, *Bald. loc. citat. dict. queſtion. 7.
numer. 11. & 21. Barboſ. in dict. cap. cauſam, quæ, num. 4. vbi
refert, ita deciſum fuiſſe in Rot. in Pampilonen. decimarum
8. Martij 1613. coram Coccino, & ita etiam ſenſit Rota
in Nouarien. decimarum 26. Februarij 1631. coram Piro-*
12 *uano, quæ eſt deciſ. 23. p. 6. Recent.* ſubdens quod ad præſcribendam
minorem quantitatem ex integra decima,
ſemper conſtare debet de poſſeſſione, quæ conſiſtit in eo,
vt Rectori Eccleſiæ agenti ad integram decimam, denegata
fuerit exactio, & Rector Eccleſiæ acquieuerit: alias
contra Eccleſiam nulla conſuetudo, ſeu præſcriptio præiudicare
poteſt.

Verum quia ſatis difficile eſſet his temporibus probare
famam priuilegij obtenti ante Concilium Lateranenſe,
cum à tempore dicti Concilij ſint elapſi anni 400. & eo
amplius, cenſeo ſatis eſſe probare immemorabilem; & famam
priuilegij, vt laicus in poſſeſſione manu teneatur,
quia decimæ etiam poſt Concilium Lateranenſe poſſunt
poſſi-

poſſideri à laicis ex priuilegio Summi Pontificis, *c. à nobis de Decim. Gennenſ. de Eccleſ. q. 39. n. 3. & 4.* ſubdeos, quod ſine fama non ſufficeret immemorabilis; *& ita tenuit Rota coram Seraph. dec. 1102. n. 8. & dec. 56. n. 18. & ſeq. p. 7. Re-*
13 *cent.* vbi etiam, quod immemorabilis ceſſat, ſi conſtet de initio, *Mareſ. var. lib. 1. cap. 17.* vbi etiam dicit, quod fama priuilegij non eſt probanda in tali caſu per 40. annos, ſed ſatis eſt ſi probetur per aliquod tempus diuturnum arbitrio Iudicis, *& lib. 2. c. 92. num. 3. & ſeq.* vbi dicit, quod non tenetur quis probare famam priuilegij ſi poſſidebat tan-
14 quam Eccleſiæ vaſallus, certum quid præſtans Eccleſiæ, ſi verò perſona eccleſiaſtica reperiretur in poſſeſſione percipiendi decimas, ſufficeret ſola immemorabilis præſcrip-
15 tio: quia in eo, qui poteſt decimas poſſidere, tanti tempo-
16 ris poſſeſſio facit preſumi priuilegium, *Creſcen. deciſio. 1. de Decim. Card. Caualer. dec. 258. n. 3.*

17 Obſerua 2. quod in dubio, ſi decimæ laicis conceſſæ reperiantur, & neſciatur, an poſt, vel ante Concilium Lateranenſe, fuerint conceſſæ cenſentur conceſſæ poſt Concilium *Bart. in c. cum Apoſtolica, n. 4. de His, que fiunt à Prælat. vbi etiam refert, ità reſoluiſſe Rot. apud Farin. dec. 193. n. 9. p. 2. Recen. quicquid dicat Roſenth. de feud. c. 4. concl. 38.*

18 Obſerua 3. quod ſi decimæ ex legitima conceſſione à laicis poſſidentur, poteſt laicus contra laicum præſcribere: quia tunc laici patrimonium cenſentur; mutata enim perſonæ poſſidentis conditione, etiam bonorum conditio mutatur, *cap. 1. §. verum. de Iurepatr. in 6. l. per procuratorem, ff. de Acquir. hered. Socin. Iun. conſ. 115. num. 39. & 40. vol. 2. Rebuff. de Decim. quæſt. 13. & alij apud Cancer. var. lib. 1. cap. 23. num. 6.* & tunc libertas non ſoluendi decimas contra laicum præſcribitur decem vel 20. annis, vel ſaltem ſine dubio per tantum tempus, cuius initij memoria non extat, *ſecundum Raph. Cuma. conſ. 83. quem refert Balb. de præſcript. in p. par. 5. princip. q. 7. n. 8.* quod intelligendum eſt reſpectu ſolius iuris ad laicos ſpectantis: nam ſi ad tempus laicis decimæ conceſſæ ſunt, finito tempore huiuſmodi ad Eccleſiam reuertuntur *Barboſ. qui de communi teſtatur, in d. c. cauſam, que n. 5. vbi citat Valaſ. de Iur. emphit. q. 17. n. 15.*

19 Obſerua 4. quod Papa communicando priuilegia alicuius religionis, in quibus adeſt expreſſa exemptio à ſolutione decimarum, alteri Religioni, non cenſetur communicaſſe huiuſmodi exemptionem à ſoluendis decimis niſi de eis fuerit facta ſpecialis mentio cum derogatione *capitul. nuper, extra de Decim.* immò non ſufficeret qualiſcumque mentio de decimis, quia ſi non apparet de expreſſa mente concedentis, verbum, *decimæ*, referri poteſt ad decimas extraordinarias, quæ imponuntur ab hominenon autem ad ordinarias, & prædiales, quæ debitæ ſunt de iure Diuino, *Seraphin. deciſ. 1380. num. 2. Coccin. deciſio. 269. num. 3. & ſeq. Caualer. dec. 247. nu. 10. & 11. Put. deciſ. 65. lib. 3.*

20 Obſerua 5. quod ſi oriatur controuerſia, an decima ſoluenda ſit Eccleſiæ prædiali, vel potius ſacramentali tunc particularis conſuetudo inſpici debet, *c. cum ſint homines, vbi Doctores, ex. de Decim.* quæ ad hunc effectum ſufficit decennalis, quia non eſt contra, ſed præterius *gl. communiter recepta in c. vlt. ve. conſuetudo, de conſuet. in 6. Card. Caualer. dec. 95. n. 2.*

Obſerua 6. quod ſi miniſter Eccleſiæ indigeret, & peteret decimam, non excuſarentur Parochiani propter conſuetudinem contrariam, *ſecundùm Ang. in Summ. in ver. Decima, §. ſiu circa fin. quem refert, & ſequitur Balb. in 1. part. 5. prin. quæſt. 7. num. 6. &* 10. vbi etiam dicit, quod excuſantur non ſoluentes propter conſuetudinem ratione præteritarum, & futurarum decimarum, quouſque petantur.

Obſerua 7. quod vna Eccleſia poteſt præſcribere ius percipiendi decimas contra alteram, & in aliena Parochia ſpatio 40. annorum cum titulo, & bona fide, *c. ad Apoſtolicæ, & c. cum contingat, de Decim. c. 1. vbi gl. in ver. legitimè, de Preſcrip. in 6.* vel per tantum tempus huius initij memoria non extat in contrarium, *d. c. 1. & c. de decimis, de reſt. ſpol. in 6. Balb. d. q. 7. n. 3. & 13.* vbi addit, quod Clerici, vel Eccleſia contra clericos nedum partem præſcribere poſſunt, ſed etiam totam decimam.

21 Addunt alij, quod Epiſcopus alicui laico ex iuſta cauſa concedere poteſt ad vitam, aliudve tempus, non quidem ius percipiendi decimas, ſed ipſarum decimarum fructus, dummodò talis conceſſio ad feudum, vel alienationem non extendatur, *ita gloſſ. in capit. quamuis ſit graue nimis ver. conceſſerit, de Decim. Iaſ. conſ. 73. column. 5. volum. 3. Ro. ſing. 657. Bald. conſ. 44. in p. dub. vol. 3. & alij apud Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 7. n. 51.* hodiè tamen obſtat extrau. *ambitioſæ de Reb. Eccleſ. non alien.* vbi omnis conceſſio, & locatio bonorum Eccleſiaſticorum vltra triennium prohibetur, *vt obſeruat Barboſ. in c. 2. n. 4. de locat. & alij recentiores communiter.*

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit bonorum poſſeſſio.*
2 *Bonorum poſſeſſores vice hæredum in omnibus habentur, & n. 8.*
3 *In quo differat hæreditas, & bonorum poſſeſſio, & n. 5.*
4 *Hereditas ſolo animo adiri poteſt.*
6 *Quam poteſtatem habeat Pretor.*
7 *Emancipati, cognati, & ſimiles de rigore iuris ciuilis ab hereditate excluduntur admittuntur tamen de iure pretorio.*
9 *Liberi habent annum ad petendam bonorum poſſeſſionem, cognati verò centum dies, & quando currat huiuſmodi tempus.*
10 *Aditio hereditatis de iure ciuili durat 30. annis:*
11 *Terminum datum à lege ad deliberandum poteſt Iudex minuere.*
12 *An eo termino tranſacto poſſit amplius adire heres ſcriptus.*
13 *Quantum temporis prefigendum ſit petenti terminum ad deliberandum.*
14 *Deliberatio quando ſit annalis.*
15 *Quando bonorum poſſeſſio non tranſmittatur ad heredes.*
16 *De iure ciuili hereditas non adita tranſmittitur ad ſuos, non tamen ad extraneos: & quid ſi filius, vel alius in poteſtate decedat.*
17 *Quando ius deliberandi, & adeundi tranſmittatur ad quoſcumque heredes, & n. 22.*
18 *Filius quod tempus habeat ad deliberandum.*
19 *Hodie tempus ad deliberandum non eſt neceſſarium volentibus ſolemniter conficere inuentarium.*
20 *Quando quis teneatur hereditarijs creditoribus in ſolidum etiamſi inuentarium confecerit.*
21 *Filius, qui abſtinuit ſe ab hereditate, poteſt petere tempus ad deliberandum, & pendente deliberatione debet habere alimenta ex hæreditate.*

CAP. XXXVIII.

Quodnam tempus detur ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem.

1 PRo intelligentia ſciendum eſt, quod bonorum poſſeſſio eſt ius perſequendi, retinendique patrimonij, ſiue rei, quæ cuiuſque cum is moritur, fuerit, *l. 3. §. bonorum,*
2 *ff. de Bonor. poſſ.* & habet ſimilitudinem cum hæreditate: quia in omnibus vice hæredum, bonorum poſſeſſores ha-
3 bentur, *l. 2. ff. eod.* ſolum differt in eo, quod hæreditas autoritate iuris ciuilis nititur, *§. 1. verſ. aliquando Inſtit. eod. ti.*
4 *de Bonor. poſſ.* nec deſiderat aditio hæreditatis præſentia Iudicis, cum ſolo animo adiri poſſit, *§. fin. Inſtitut. de Her.*
5 *qual. & differ.* at bonorum poſſeſſio nititur auctoritate iuris prætorij, *vt in d. §. 1. verſ. aliquando, & notat gl. in l. 1. ff. de Bonor. poſſeſſ.* & coram Iudice debet agnoſci, quamuis eius decretum minimè exigatur, *leg. cum furioſus §. nos itaque, vbi gloſſ. in ver. ex decreto, Cod. de Cur. fur. & l. fin.*

Digitized by Google

l.fin.vbi gloſ.Cod.Qui adm.ad Bonor.poſſeſſ.poſſ. ex quibus colligitur *text.l.3.§ ſi cauſa cognita*, *ff.de bon.poſſ.* Prętor enim propter publicam vtilitatem, ius ciuile adiuuandi,ſupplendi,& corrigendi poteſtatem habebat, *l.ius autem ciuile ff.de Iuſt.& Iur.l.5.ff de verb.oblig.* §.*Prætorum Inſt.de Iur.nat.gent.& ciu.* quare eos, quos ciuilis iuris rigor ab hæreditate excludebat, quales erant emancipati, cognati,& ſimiles,Prætor naturali ęquitate motus ad ſucceſſionem vocabat,*vt in §.emancipati,Inſt.de Hæred.quę*
6

7 *ab inteſt.defer.l.1.in princ.ff.vnde cognat.*& hi quidem hæredes ipſo iure non fiunt (per legem enim tantùm vel ſimilem iuris conſtitutionem hæredes fiunt) ſed cum eis Prætor dat bonorum poſſeſſionem, loco hæredum conſtituuntur,& vocantur bonorum poſſeſſores, *§.quos autem,inſt.de Bonor.poſſ.* licet quantum ad effectum ſint hæredes per hanc viam obliquam,*vt notat.Aret.in* §. 1. *Inſtit. eod.tit.& alÿ communiter*.

8 His præmiſſis dico, quod liberi habent annum ad petendam bonorum poſſeſſionem, cognati verò centum dies,*§.cum igitur,Inſt.de Bonor.poſſ.l.2.& l emancipata,C. qui admit.ad bon.poſſ.poſ.*quo tempore elapſo amplius non audiuntur,*vt in dicta l.emancipata;*hoc tamen tempus eſt vtile non ſolum à principio,ſed etiam in medio,& in fine, & non currit,niſi à die ſcientiæ mortis defuncti,*l.2.ff. quis ord.in bon.poſſ.ſer.l.quamdiu,& l.quicumque,C.Qui admit.*

9 *ad bonor.poſſeſſ.poſ.* & in hoc Prætor prouidit creditoribus, nè ſolutio nimium differatur: & ideò primo repudiante ſtatim ſequenti incipit currere tempus, *§.ſi quis itaque,Inſtit.de bon.poſſ.*quod intellige ſimiliter à die ſcientiæ,vt ſupra diximus; & in hoc eſt differentia inter bonorum poſſeſſionem,& ius adeundi; quia tempus 30. annorum quod habet hæres ad adeundum, de iure ciuili eſt continuum,& currit ignoranti, *iuxta communem Doctorum ſententiam* ſed tempus petendi bonorum poſſeſſionem nunquam currit ignoranti,etiamſi ſtaret per centum annos,*Bal.in Rubr.C.qui admit.lib.6.Corn.conſ.321.vol.3. quos refert Balb.de Preſcript.in 4.part.4.princ q.20.num. 2.& ſeq.*

10 Notandum eſt autem, quod licèt aditio hæreditatis de iure ciuili duret 30.annis, vt ſupra dictum, eſt *& conſtat. ex l.licet,C.de Iur.delib.l.ſicut Cod.de Præſcript.30.annor. Bart.in d.l.cum in antiquioribus,nu.2.C.de Iur.deliber.poſt gl.ibidem in ver.benef.* poteſt tamen is,cui delata eſt hæreditas interrogari ad inſtantiam creditorum; an velit eſſe hæres,vel non: & ſi petat terminum ad deliberandum,debet huiuſmodi terminus moderatè ſtatui per Iudicem, *l.ſi curatoris, vbi Alexan.Bald.& alÿ,C.de Iur.delib.Cancer.*

11 *var.lib.3.c.21.num.19.* vbi dicit, quod terminum datum à lege ad deliberandum poteſt Iudex minuere ad conſulendum creditoribus, & vt ad eorum inſtantiam dari poſſit curator bonis & hæreditati iacenti; non autem vt

12 breuiori aſſignato termino, & eo transacto non poſſit amplius adire hæres ſcriptus *latè Menoch.de Arbitr. Iud. caſ.1.*

13 Quantum verò temporis præfigendum ſit petenti terminum ad deliberandum? alij putant, hoc eſſe Iudici arbitrarium: alij cenſent trium menſium ſpatium ſtatuendum eſſe alij tenent, quod Iudex debet dare tantum tempus quantum datur ad petendam bonorum poſſeſſionem, hoc eſt deſcendentibus annum extraneis verò centum dies, *iuxta textum in d.§. cum igitur Inſtitut.de Bonor.poſſ.ita Bart.in l.ſi quis inſtituatur, §.ſed ſi bonorum,ff. de Hęred.inſtitutio.& alÿ apud Menoch. de Arbitr. Iud. d.caſ.1.*

Ego cenſeo, Iudicem poſſe, ac debere præfigere terminum nouem menſium(nam annus tunc conceditur,quando impetratur à Principe) quibus elapſis hęres amplius ad hæreditatem non admittitur, *vt eſt textus expreſſus in l. vlt.§.& hæc quidem,C.de Iur.delib.*niſi res adhuc ſit integra,veluti ſi nondum datus fuit Curator.& res adhuc non fuerunt diſtractæ: tunc enim admittitur purgatio moræ non obſtante termino lapſo, etiamſi Iudex comminatus fuerit ſe amplius hęredem non auditurum,*vt inquit Aret. in § extraneis n.1.Inſtit.de hæred.qual.& diff.poſt Bald. Antonell. de Tempore*.

& Imol.in leg.ſi quis inſtituatur ff.de Hæred.inſtitut.Inn.in capite tua,de ord.cogn.

14 Obſerua tamen, quod quando deliberatio non petitur, ſemper erit annalis, *l.cum in antiquioribus,C.eod.tit.Bart. in d.l.vlt.§.& hæc quidem*.

15 Obſerua 2. quod bonorum poſſeſſio non agnita intra dictum tempus non tranſmittitur ad hæredes, *d.l.emancipata, C.qui admit.ad bon.poſſ.* ſed de iure ciuili hæreditas non adita tranſmittitur ad ſuos,non tamen ad extraneos, *l.vn.§.in nouiſſimo,C.de cad.toll.l.vn C.de ÿs,qui ant.aper. tab. &c.* quamuis filius, vel alius, in poteſtate decedens hæreditatem ſui parentis non aditam tranſmittat ad quoſcumque,*ſecundùm Bart.in l.ſi infanti C.de Iur.de-*

16 *lib.& in l.vn.C.de His,qui ant.aper.tab.&c.* idemque dicendum,quoties ius deliberandi tranſmittitur, *vt in d.l. vn.§.in nouiſſimo, C.de Cad.toll.* ſciens enim hæreditatem ſibi delatam, ſi decedat intra annum à die ſcientiæ computandum,non tantum ius deliberandi, ſed etiam adeundi tranſmittit ad quoſcumque hæredes qui tamen durante eiuſdem anni ſpatio adire debent; alias eo elapſo excluduntur,*vt in l.cum in antiquioribus,C.de Iur.deliber.*

17 Addit *Socin. in l.qui duos ff.de reb.dub.& alÿ apud Cancer.var.lib.3.c.21.n.19.* quod ſi hæres decederet ignorans, hæreditatem ſibi delatam, adhuc eam tranſmitteret beneficio reſtitutionis in integrum ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa.

18 Obſerua 3. quod filius habet duos annos ad deliberandum,alterum vt de numero liberorum, alterum vt de numero legitimorum, & ideò ſi decedat in ſecundo anno, tranſmitteret ſimiliter hæreditatem ad quoſcunque hæredes adeundam per eos intra reliquam partem illius ſecundi anni, *leg.1.verſ.ſed videndum, C.de ſucceſſ.edict.Barb. ad Bartol.in leg.licèt, Cod.de Iur.delib.vbi citat Ang.in dicto leg.licet,Paul.de Caſtr.& Raph.Cum.in leg.quamdiu, 1. ff.de Acq.hæred.*

19 Obſerua 4. quod hodie tempus ad deliberandum non eſt neceſſarium volentibus ſolemniter conficere inuentarium: cum enim liceat eis & adire hæreditatem & ſine damno ab ea diſcedere, nullus locus deliberationi relinquitur,*l.vlt.§.& hæc quidem,C.de Iur.delib.*

20 Obſerua 5. quod is, qui petijt tempus ad deliberandum, & hæreditatem deinde adiuit, vel non repudiauit, tenetur hæreditarijs creditoribus in ſolidum, etiamſi inuentarium confecerit,*vt in d.l.vlt.§.ſin.autem, vbi Doctores communiter*.

21 Obſerua 6. quod licèt filius abſtinuerit ſe ab hæreditate, tamen re adhuc reintegra poteſt petere ad deliberandum,& pendente deliberatione debet habere alimenta ex hæreditate,*iuxta leg.ſi quis ſuus,ff.de Iur.delib.*

22 Obſerua 7. quod vniuerſali vſufructu legato alicui in vita ſua,ſeu donec vixerit,poſt illius verò mortem alio inſtituto hærede, is intelligitur purè,& non conditionaliter inſtitutus,adeò vt ſi ante vſufructuarium moriatur, tranſmittat hæreditatem, verbo, vel facto aliquo aditam, vel alioquin ius ipſum deliberandi,*Bald.conſ.26.lib.4.Pariſ. conſ.97 num.7.lib.2.Sim.de Præt. de Interpr.vlt.vol.lib.3. dub.5.ſol.4.n.27.Pereg.conſ.64.nu.4.lib.5. quos refert,& ſequitur Rot.deciſ.22.n.47.& 48.p.6.Recent.*

SVMMARIVM.

1 *Inſordeſcens in excommunicatione per annum poteſt vti hæreticus condemnari: declaratur n.2.4.& 6.*

3 *Excommunicatus non ex cauſa fidei, ſed pro alia cauſa eſt ſuſpectus leuiter de hæreſi.*

5 *Annus inſordeſcentię an debeat eſſe continuus, & à quo die incipiat.*

7 *Quando liceat Epiſcopo reos in cauſis criminalibus,vel ciuilibus excommunicare.*

8 *Si duo ſeſe in forma Camerę in ſolidum obligauerint,quorum vnus ſit ſoluendo, an poſſit relaxari cenſura contra alterum obligatum.*

C A P. XXXIX.

An, & quando inſordeſcens in excommunicatione per annum poſſit vti hæreticus condemnari.

1 QVod poſſit condemnari vti hæreticus, conſtat *ex c.*
cum contumacia, de Heret. in 6. c. excommunicamus 1.
§. qui autem ex eodem tit. quia perſeuerando in excommu-
nicatione per tantum temporis ſpatium, cenſetur malè
ſentire de poteſtate clauium, & ideò eſt ſuſpectus de here-
ſi, *Henriq. lib.* 13. *c.* 4. *Filliuc. tract.* 12. *cap.* 9. *q.* 4. *n.* 214. *& alij*
2 *apud Bonac. de cenſur. diſp.* 2. *q.* 2. *punct. vlt. n.* 2. quod tamen
intelligendum eſt, quando quis fuit nominatim excom-
municatus, & declaratus ex cauſa hæreſi, & in excommu-
nicatione perſeuerauit animo pertinaci, & in contem-
ptum clauium, vt quia noluerit obedire eo, quod Iudicis,
aut legis poteſtatem ſpreuerit, *d. c. cum contumacia, de He-*
ret. in 6 *Zanard. in direct. Theol. p.* 2. *prac.* 1. *c.* 5. §. 18. *in fin.*
Graff. in Deciſ. p. 1. *lib.* 4. *c.* 14. *n.* 4. *Scac. de Iud. lib.* 1. *c.* 98. *n.*
36. *Zechius in ſumm. tom.* 1. *tit.* 1. *de fid. c.* 11. *n.* 13. *Pegn. in Di-*
rect. p. 3. *commen.* 72. *& alij quos refert Dian. reſ. mor. p.* 4. *tr.*
7. *reſ.* 18. *Ric. in Collect. dec.* 629. *p.* 3. ſubdens, quod ceſſat
huiuſmodi contemptus ex ſola petitione abſolutionis, *&*
3 *in Prax for. Eccleſ. p.* 3. *reſ.* 212. *&* 215. vbi addit, quod ex-
communicatus non ex cauſa fidei, ſed pro alia cauſa etiam
ciuili ſuſpectus eſt de hæreſi, leuiter tamen, & ſic contra
4 eum vti leuiter ſuſpectum procedi poteſt; non ſolet tamen
procedi de conſuetudine contra excommunicatum per
annum, aut eo amplius, niſi fuerit excommunicatus ex
cauſa hæreſis: quam conſuetudinem eſſe receptam in tri-
bunali ſanctæ Romanæ, & generalis inquiſitionis, *poſt Pe-*
gn. loco cit. d. par. 2. *comment.* 32. *verſ. ex recepta & c. teſtatur*
Ric. d. p. 3. *reſ.* 215. *verſus fin.* & tunc elapſo anno inſorde-
ſcentiæ debet prius citari ad reſpondendum de fide, & ad
ſe purgandum ab hæreſis ſuſpicione cum termino com-
petenti, & ſi non compareat, iterum ob contumaciam ex-
communicationis vinculo innodatur, quam ſi per alium
annum animo ſubſtineat pertinaci, ex tunc vti hæreticus
eſt condemnandus, *d. c. cum contumacia, & d. c. excommuni-*
camus 1. *§. qui autem, vbi gloſſ. & DD.* præcedente tamen
trina monitione, ſeu citatione perſonaliter exequuta cum
competenti termino, ſi abſens inueniri poteſt: alioquin
ſufficit, quod per tria edicta citetur, *iuxta cap. ſacro, vbi gl.*
in ver. competenti, de Sent. excomm. & ita de conſuetudine
ſeruatur teſte Ric. d. p. 3. *reſ.* 217. *&* 218. *Genuenſ. in tract. de*
Eccleſ. q. 712.

5 Notandum eſt autem, quod annus inſordeſcentię debet eſſe continuus, & regulariter incipit à die declarationis, non autem à die incurſus in excommunicationem, *iuxta communem Doctorum ſententiam:* n. ſi fortè excommunicatio fuerit notoria, & de tali notorietate verè, & euidenter conſtet: quia tunc annus inciperet à die notorietatis excommunicationis, *Ric. d. p.* 3. *reſ.* 216. *Souſa in Aphor. Inquiſ. lib.* 1. *c.* 27. *Pegna in Direct. Inquiſ. par.* 3. *comment.* 172. *Dian. p.* 4. *tract.* 7. *reſ.* 18. *verſ. notat tamen.*

6 Notandum 2. quod, vt quis dicatur inſordeſcere in excommunicatione in cauſa fidei non ſufficit, ſi citatus fuerit ad comparendum in S. Officio ſub pœna excommunicationis, ſed addendum eſt, vt compareat ad reſpondendum de fide *gloſſ. in c. cum contumacia, verſ. reſpondeas, de Heret. in* 6. *Dian. p.* 4. *reſ. mor. tr.* 7. *reſ.* 18. *Megal. var. reſol. to.* 2. *reſ.* 149. *n.* 5.

7 Notandum 3. quod non licet Epiſcopo reos in cauſas criminalibus, ſicut nec in ciuilibus, excõmunicare, niſi in ſubſidium, quando ſcilicet exequutio realis, vel perſonalis fieri non poteſt, & tunc, ſi delicti qualitas id expoſcat, prę-cedere debet bina ſaltem monitio etiam per edictum, *ex diſpoſitione Concilij Tridentini ſeſſ.* 25. *de refor. c.* 3. vide tamen *Maceraten. var. reſol. lib.* 1. *reſ.* 112. *caſ.* 75. *in fin. verſ. inſuper, Ric. in Prax for. Eccleſ. p.* 4. *reſ.* 202. *n.* 4. vbi dicunt, *Concilium d. c.* 3. tradere inſtructionem, non autem imponere formam, & ideo valere excommunicationem latam non ſeruato dicto ordine.

8 Addit *Ric. in prax. vt ſupra p.* 4. *reſ.* 200. quod ſi duo ſe ſe in forma camerę in ſolidum obligauerint, quorum vnus ſit ſoluendo, non debet in tali caſu relaxari cenſura contra alterum obligatum, *& ita refert fuiſſe deciſum in Rota dec.* 97. *apud Farin. p.* 4. *Diuerſ.*

S V M M A R I V M.

1 *In obligationibus, & debitis conditionalibus tot requiruntur præſcriptiones, quot ſunt anni.*

2 *Legata annua quando præſcribantur, & n.* 4.

3 *Legata annua pro primo anno ſunt pura, pro ſequentibus ſunt conditionalia.*

5 *Non valenti agere non currit præſcriptio.*

6 *An, ſi legatarius inchoato anno decedat, integrum totius anni legatum ad hæredes tranſmittat.*

7 *An contractus cenſualis dicatur conditionalis.*

8 *Ad præſcribendum cenſus præteritos ſufficit lapſus* 30. *annorum à die, quo ceſſatum fuit in ſolutione: non tamen dicitur ſublatum ius petendi fructus in futurum: limitatur n.* 11.

9 *An ſtipulatio fructuum dotis ſit pura, vel conditionalis.*

10 *An creditor non obſtante ſtatuto Vrbis poſſit petere fructus decurſos per ſpatium* 30. *annorum ante motam litem.*

12 *In obligationibus, ac debitis puris ſufficit vnica preſcriptio pro omnibus annis.*

13 *Obligatio dicitur pura, etiamſi dilata ſit exactio in diem:*

14 *Legatum vſusfructus, vel alimentorum quando vnica preſcriptione tollatur, & quæ præſcriptio requiratur, & num.* 16.

15 *Quando legatario competat reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem.*

17 *An penſiones vnica preſcriptione præſcribantur.*

18 *An in promiſſione annuæ præſtationis facta in contractibus ſufficiat vnica præſcriptio.*

19 *An ſingularis ſucceſſor poſſidens bona hypothecata ſit tutus exceptione præſcriptionis decem, vel viginti annorum.*

20 *Quando incipiat currere præſcriptio ad fauorem tertij poſſeſſoris.*

21 *In dubio ignorantia præſumitur.*

22 *Antequam deueniatur contra tertium poſſeſſorem per hypothecariam, neceſſaria eſt diſcuſſio bonorum principalis debitoris, & fideiuſſorum, & qualiter facienda ſit huiuſmodi diſcuſſio, ibidem.*

23 *An in Saluiano requiratur excuſſio.*

24 *Aduerſus præſcriptionem an detur reſtitutio in integrum.*

25 *Tempus reſtitutionis petendæ quando currat.*

26 *Si in inſtrumento adſit clauſula conſtituti, creditor poteſt conuenire tertium poſſeſſorem condictione l. fin. C. de Acq. poſſ. cui non præſcribitur minori ſpatio, quam* 30. *annorum: declaratur n.* 27.

28 *Clauſula conſtituti operatur, vt creditori detur mandatum de aſſociando etiam contra tertium.*

29 *An præſcriptio decem, vel* 20. *annorum habeat locum in dote.*

C A P. XL.

An ad præſcribendas annuas præſtationes ſufficiat vnica præſcriptio pro omnibus annis, an vero tot requirantur præſcriptiones, quot ſunt anni.

1 OMiſſis Doctorum opinionibus, quos latè recenſet *Genc. de Cenſib. p.* 3. *c.* 1. *q.* 8. *art.* 2. *n.* 1. *& ſeq.*

Dico primò, quod in obligationibus, & debitis conditionalibus tot requiruntur preſcriptiones, quot ſunt anni, & in hoc caſu admitti poteſt ſententia *Martin. Iac. de Aret. Rayn. Cyn. & Bal. in l. cum notiſſimi, §. fin. C. de Preſc.* 30 *vel* 40. *ann. quorũ opinionẽ veriore dicit Guid. Pap. dec.* 406 ratio eſt, quia in huiuſmodi obligationibus, & debitis non

in-

incipit præſcriptio,niſi à die purificatæ conditionis, *vt in d.l.cum notiſſimi,§ illud,vbi Salic.& alij*.
2 Hinc fit, vt legata annua non præſcribantur niſi,de anno in annum, & pro illis tantum annis, quibus fuit ceſſatum in ſolutione per ſpatium 30. annorum, *vt tradunt DD.apud Cenc.de Cenſib.p.3.c.1.d.q.8.art.2.num.8.Balb.de Præſcrip.in 4.p.4.prin.q.4.n.2.* vbi etiam dicit,quod legatum annum non amittitur non vtendo, *Pacif.de Salu.interd.inſp.2.c.2.n.293.& ſeq.Cancer.var.reſ.lib.3.c.20.n.61.*
3 quia legata annua licèt pro primo anno ſint pura, pro ſequentibus tamen annis ſunt conditionalia,*Put.dec.253.n.6.lib.1.Burat dec.643.num.21.poſt Paul.de Caſtr.in l.ſi ſti-*
4 *chum,§ ſtipulatio,ff.de verb.oblig.* vbi addit quod ſi legatarius decedat, pro annis non inceptis non tranſmittit ad hæredes,quia extincta eſt conditio, *per textum in l.ſi cum præfinitione,ff.Quand.dies l.ced.* & ideò cum ante conditionis euentum actio nata non ſit,*l.cedere diem ff.de verb. ſign.*præſcriptiones tolli non poſſunt legata,ſeu præſtationes futuræ, quarum ſoluendarum adhuc non venit dies,
5 ſed tantùm præſtationes præteritæ,cum non valenti agere non currat præſcriptio. *l.1.§ fin.vbi DD.C.de Annal.excep.quibus adde Surd.in tract.de Alim.tit.9.q.6.n.5.& ſeq.*
6 vbi, quod ſi annus eſt cœptus, legatum debetur pro toto anno cœpto: & ideò ſi legatarius inchoato anno decederet, integrum totius anni legatum ad hæredes tranſmitteret, *iuxt tex.in l à vobis,& l.filiæ,ff.de Ann.l.Rot.in Aſſiſien.fideicommiſſi 13.Maij 1630.coram Pirouano, quam refert Vrſel.concl.113 n.38.*
7 Idem dicendum eſt, in contractu cenſualis nam cum cenſus ſit redimibilis,*iuxta conſtitutionem fel.recor.Martini,Calixti,& Pij V.* talis contractus videtur eſſe conditionalis:fructus enim ſub iſta conditione debentur,ſi cenſus non redimatur, vnde tot requiruntur præſcriptiones, quot ſunt anni,*Pacif.de Salu.interd.inſp.2.c.2.n.292.Galganet.ad Stat.Vrb.lib.1.cap.159. Rota apud Cenc.de Cenſib.*
8 *deciſ.230.& 303.vbi aliæ deciſiones allegantur*. Quare ad præſcribendum cenſus præteritos ſufficit quidem lapſus 30.annorum a die,quo ceſſatum fuit in ſolutione: ius tamen petendi fructus in futurum non poteſt dici ſublatum, quia contractus ipſe cenſualis, ex quo illud ius exigendi oritur, reſolutus non eſt, cum non fuerit adhuc redemptus,ſiue extinctus,*Boer.dec.336.n.4.Fulgoſ.conſ.164.col.2.& alij apud Grat.diſc.for.c.490.latè Ferentil.ad Burat.dec.643.n.28.Cenc.vbi ſupra p.3.c.1.q.8.art.2.n.18.&*
9 *19.* quod etiam procedit in ſtipulatione fructuum dotis, quæ pro primo anno eſt pura, pro aliis eſt conditionalis, ſi dos non reſtituatur,*Galgan.ad ſtat.Vrb.lib.1.c.159.vbi citat,Put.dec.253.lib.2. Rot.in Romana dotis 23.Iunij 1600. coram Iuſto*.
10 An verò non obſtante ſtatuto vrbis poſſit creditor petere fructus decurſos per ſpatium 30. annorum ante motam litem?Reſp.affirmatiuè: *Rota coram Millino dec.386.* vbi dictum fuit, quod ſtatutum antiquum in hoc caſu non habet locum:ſtatutum verò nouum *in c.158.lib.1.*expreſsè excipit contractus cenſus,*& in c.159.* vbi diſponitur,quod creditor non poſſit petere cenſus, niſi pro decem proximè præteritis annis tantum, non comprehendit contractum iuratum, *vt fuit reſolutum in cauſa Romana penſionis domus*, *16.Iunij 1598.coram Lancellotto,& ita etiam ſenſit Fel.in c.conſtitutus, 19.n 3.de Reſcrip.Alexan.conſ.37.n.24.& 25.lib.2.Corn.conſ.328.n.3.lib.1.Grat.conſ.41.n.14.lib.1. Boer.deciſ.328.n.5.Marſ.ſing.141.n.1.& alij apud Grat.diſcep.for.c.490.n.1.& ſeq.*
11 Limitatur tamen ſupradicta concluſio, ſi per centum annos fuerit ceſſatum in ſolutione: tunc enim omne ius cenſetur ſublatum,*vt d.Guid.Pap.dec.406.n.2.per textum in l.an vſusfructus,ff.de vſufr.*
12 Dico 2.quod in obligationibus,ac debitis puris ſufficit vnica præſcriptio pro omnibus annis, etiam ſequentibus, & in hac parte ſequor opinionem *Bulg.in d. l. cum notiſſimi,§ fin.C.de Præſcrip.30.vel 40.an.Cenc.d.p.3.c.1.q.8.ar.2.n.9. Rota in Romana Saluiani interdicti 22. Iunij 1616. coram Vbaldo,quæ apud Cenc.eſt deciſ.303.n.1.*
13 Dicitur autem pura obligatio etiamſi dilata ſit exactio in diem, puta teſtator legauerit alicui ſcuta centum ità vt hæres teneatur illi ſoluere ſcuta decem quolibet anno vſque ad complementum dictæ ſummæ,*Bart.in l.cum notiſſimi,§ in his etiam,C.de Præſcr.30.vel 40.an. Syl in ver.*
14 *præſcriptio 1.n.7.* Vnde legatum vſusfructus,vel alimentorum relictum ſimpliciter abſque dinumeratione temporis, vnica præſcriptione tollitur, hoc eſt ſpatio 30. annorum,*ſecundum Balb.de Præſcr.in 4 p.4.prin.q.4.n.4.Cance.*
15 *lib.3.c.20.n.62.& ſeq.* vbi ſubdit,quod competeret legatario reſtitutio in integrum aduerſus huiuſmodi præſcriptionem,ſi habuit iuſtam ignorantiam teſtamenti, *Pacif.de*
16 *Salu.interd.inſp.2.c.2.n.295.* vel ſpatio decem annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes, *ſecundùm Caſtil.de vſufr.c.67.n.33.Grat.diſc.for.c.807.n.9.& ſeq.quorum ſententia verior videtur, per textum in l.corruptionem,& ibi gl.in ver.excludere,C.de vſufr.* ratio eſt, quia in tali caſu legatum vſusfructus, vel alimentorum, licet aliquo modo dici poſſit annuum,tamen vni cum eſt legatum, non autem plura: niſi additum ſit verbum aliquod importans temporum denumerationem, vt ſi dictum fuerit, *donec, quouſque,quoad,quamdiu, quandocumque*,vel quid ſimile, tunc enim huiuſmodi legatum contineret plura legata, *vt poſt Bart.Bald.& alios obſeruat Balb.loc.ci.d.q.4.Surd.de alim.tit.9.d.q.6.n.16.& ſeq.* vbi dicit,quod licèt in tali caſu currat præſcriptio in primo anno non currit tamen in futuris, *vt expreſsè notat Bald.in l.1.n.15.& 16.C.de Sent.quæ ſin.cer.quan.* & ità intelligendus eſt *Cancer.*
17 *var.lib.3.c.20.n.39.* & de penſionibus ſaltem præteritis, quod præſcribantur vnica præſcriptione, dicit *Spec.in tit.de emphit.§ nunc aliqua, n.52.idem Bal.in l.malè agitur,n.5.C.de Præſcrip.30.vel 40.ann.*
18 Idem dicendum in promiſſione annuæ præſtationis facta in contractibus; tunc enim ſufficit etiam vnica præſcriptio,quia dicitur vnica promiſſio, & ſtipulatio vt poſt *Alber.& Odofred.in l.Stichum, § ſtipulatio,ff.de verb.obligat.& alios dixit Rot.coram Burat.dec.643.n.21.& ſeq. & ibidem Ferentil.n.27.* vbi dicit, hoc procedere in præſtationibus annuis debitis purè à principio, & pro quibus obligatio fuit orta, & purè facta tempore ſtipulationis, *Balb.de Præſcript.in 4.p.4.princip.q.4.n.2.* vbi, quod tunc incipit præſcriptio currere à tempore, quo ceſſatum eſt, non ſolum pro præterito, ſed etiam aduerſus futuras præſtationes.
19 Ex his aliud reſoluitur dubium, an videlicet ſingularis ſucceſſor iuſto titulo, & bona fide poſſidens bona hypothecata, ſit tutus exceptione præſcriptionis decem annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes; nam ſi annuæ præſtationes debeantur ex obligatione pura, tertius poſſeſſor proculdubio iuuatur beneficio dictæ præſcriptionis decem,vel viginti annorum,quia actio hypothecaria tanto tempore tollitur cum titulo,*iux.tex.in l.1.& 2.C.ſi adu.cred.præſcr.oppon.Crau.conſ.148.n.6.*vbi etiam dicit,quod ſine titulo tertius poſſeſſor præſcribit 30.annis,*iuxt.l.cum notiſſimi, Cod.de Præſcript.30. annor.de quo videndus eſt etiam Cancer.var.lib.1.c.15.n.50.* vbi,quod tertius habens cauſam à debitore non præſcribit minori tempore, quam ſpatio 40.annorum,quia emptor, & venditor eadem perſona cenſentur,*ad trad.per Surd.dec.173.n.26.*
Secùs ſi debeantur ex obligatione conditionali,quia ex mutatione perſonæ non videtur mutari natura huiuſmodi obligationis,cuius tot debent eſſe præſcriptiones, quot ſunt anni, & ideò non poteſt inchoari præſcriptio, niſi à die,qua creditor potuit agere,*Cenc.de Cenſib.par.3.cap.1.q.8.art.2.n.21.& ſeq.vbi citat Caſſan.ad Conſuet.Burg.rubr.11.§ 2.n.41. Odd.conſ.82.num.39.& ſeq.lib.1.Felician.tom.2.lib.3.c.4.n.18 quibus adde Pacif.de Salu.interd.inſp.2.c.2.n.292.* Contrarium tamen, videlicet quod etiam in tali caſu ſufficiat præſcriptio decem,vel viginti annorum, videtur ſenſiſſe *Rot. apud Cenc.deciſio.303.& apud Pacif.deciſ.85.86.& 300.& nouiſſimè deciſio.407.n.10.& 11.p.5. Recent.*
20 Sed quæres,quando incipiat currere huiuſmodi præſcriptio ad fauorem tertij poſſeſſoris? Reſp. quod alij tenent, illam currere ab eo die, quo principalis debitor ceſſauit

Antonell. de Tempore.

in ſolutione, quia ad fauorem creditoris non eſt nata
actio realis contra tertium poſſeſſorem, niſi poſtquam de-
bitor, ſiue eius hæres denegauit ſoluere; & per conſequens
ante natiuitatem actionis non potuit agere, nec impedi-
mentum tollere, & ideò nec præſcriptio potuit con-
tra eum inchoari, cum præſcriptiones adinuentæ ſint
ad tollendas actiones formatas, non autem actiones for-
mandas, *Caſſan.ad Conſuet.Burg.rub.11.§.2.n.36.& ſeq.
Alex.conſ.58.n.9.lib.5.& alij, quos refert, & ſequitur Cenc.
de Cenſib.p.2.c.2.q.5 ar.9 n.49.& ſeq.Pacif.de Salu.interd.
inſp.2.c.2.n.298.& ſeq.*

Alij verò aſſerunt, huiuſmodi præſcriptionem currere
à die, quo poſſeſſor nactus fuit poſſeſſionem rei hypothe-
catæ tum quia *tex.in d.l.2.C.ſi aduerſ.cred.præſcrip.oppon.*
ad inchoandas tales præſcriptiones videtur requirere ſo-
lam poſſeſſionem, aliàs hæc præſcriptio raro haberet lo-
cum: tum etiam quia negari non poteſt, quin creditor poſ-
ſit agere tam contra principalem debitorem, ſeu eius hæ-
redes, quàm contra tertium poſſeſſorem rei hypothecatæ,
etiam nulla facta excuſſione contra principalem debito-
rem, *Alex.conſ.220.n.12.vol.6.* ſaltem in illis caſibus, in
quibus diſcuſſio bonorum principalis debitoris non re-
quiritur, *Neguſ.de Pignor.1.mem.8.p.n.14.& ſeq.idem Cenc.
p.2.c.2.q.5.art.9.n.20.& 41.Crauet.conſ.217.n.5.in fin.p.2.
& alij;* vnde ſibi imputandum eſt, ſi nullo modo conue-
nerit tertium poſſeſſorem, nec eiuſmodi præſcriptionem
interrumpere curauerit, *ita Neguſ.2.mem.6.p.n.3.Felic.to.
1.lib.3 c.4.n.12.Balb.de Præſcript.in 4.p.4.princ.q.3.n.6.&
ſeq.in 6.concl.& alij apud Cancer.var.lib.1.cap.15.de Præ-
ſcript.n.52. verſic.contrarium &c.* quemadmodum ceſſat
Saluianum contra fideiuſſorem, vel alium tertium poſſeſ-
ſorem quando creditor fuit negligens in exigendo à debi-
tore, qui erat ſoluendo, & poſtea decoxit, *vt dicit Alciat.
in l.decem, n.7.vbi Iaſ.n.25.ff.de verb.oblig.Ruin.conſ.45.
n.2 & 3.libr.5.Rim.ſen.conſ.641.num.3.lib.4.Menoch.conſ.
719.numer.46.lib.8.& alij, quos refert, & ſequitur Pacif.de
Salu.Interd.inſp.5.c.vn.n.146.quibus adde Cenc.d.p.2.c.2.
q.5.art.9.n.64.vbi citat Surd.dec.32.n.9.Gabr.conſ.47.n.
16.lib.1.& alios.*

Ego verò diſtinguendum cenſeo, aut creditor ignora-
uit alienationem rei hypothecatę, & tunc præſcriptio non
currit, niſi à die, quo debitor principalis ceſſauit à ſolu-
tione, quia in tali caſu nihil imputari poteſt creditori; aut
creditor habuit ſcientiam huiuſmodi alienationis, &
tunc præſcriptio currit à die, quo tertius cœpit poſſidere,
quia poterat creditor tertium poſſeſſorem conuenire, *vt
poſt Roder.de Ann.redit.lib.2.c.9.n.65.& alios tradit Can-
cer.var.lib.1.c.15.n.55.verſ. Hanc tamen ſententiam, &
lib.3.c.4.de Seruit.n.183.& ita ſenſit Rota dec.407.n.18.p.
5. Recent.*

21 Obſerua tamen, quod ſcientia probari debet, quia in
dubio ignorantia præſumitur, *l.verius, ff.de Probat.*

22 Obſerua 2. quod antequam deueniatur contra tertium
poſſeſſorem per hypothecariam, regulariter eſt neceſſaria
diſcuſſio bonorum principalis debitoris, & fideiuſſorum,
*auth.hoc ſi debitor, vbi Balb.Sal.& alij communiter, Cod.de
Pignor.Neguſ.1.mem.8.par.n.16.Alex.conſ.58.n.9.lib.5.* &
ideo tertius poſſeſſor conuentus poteſt ante litem conte-
ſtatam opponere exceptionem diſcuſſionis non factę, *Bar.
in l.2.Cod.comm.diui Bal.in l.exceptionem, C.de Prob.idem
Alex.conſ.220.n.12.lib.6.* & tunc agi debet primò contra
reum principalem reali, vel perſonali actione, & poſtea
contra fideiuſſorem poſſidentem reali vel perſonali: dein-
de agetur contra poſſeſſores bonorum rei principalis: vl-
timo peruenitur ad poſſeſſores bonorum fideiuſſores, *Au-
th.de fideiuſſ.§.ſed neque & notat Bart.in l.perſecutione, C.
de Pignor.de quo vide etiam Grat.dec.March.15.num.4.&
23 ſeq.* vbi addit, quod in Saluiano interdicto non requiritur
excuſſio.

24 Obſerua 3. quod aduerſus iſtam præſcriptionem datur
reſtitutio in integrum ex capite iuſtæ, & probabilis igno-
rantiæ, *Rot.in Rom.Salu.interdicti 22. Iunij 1616. coram
Vbaldo, apud Pacif.de Salu.interd.dec.300.Cancer.var.lib.
1.c.15.n.55.in fin.* vbi dicit, quod tempus dictæ reſtitutio-
nis petendæ currit à die ſcientiæ alienationis rei hypothe-
catæ.

25 Obſerua 4. quod ſi debitor conſtituit ſe ſimpliciter, vel
etiam precario bona hypothecata tenere pro ſuo credi-
tore, tunc creditor poterit conuenire poſſeſſorem, in
quem facta fuit alienatio, tanquam ſua poſſeſſione priua-
tus, conductione *legis fin.C.de Acquir.poſſ.* cui non preſcri-
26 bitur minori ſpatio, quàm 30.annorum, *iuxta l.ſicut, &
l.omnes, C.de præſcr.30.ann.Rot.in d.Rom.Saluiani inter-
27 dicti coram Vbaldo:* & hoc procedit quoad bona, quæ poſ-
ſidebat debitor tem pore conſtituti precarij, nam quoad
bona, quæ poſtea quæſiuit, præcarium non extenditur, *Af-
flict.deciſ.139.n.5.& 6.Neguſ.de Pignor.1.mem.8.par.n.17.
28 Rot.dec.587.n.4.p.3.Recent.* vbi addit, quod clauſula con-
ſtituti operatur, vt creditori detur mandatum de aſſocian-
do etiam contra tertium poſſeſſorem, *de quo latè Poſt.de
Mandat.de manuten.obſer.20.n.4.& ſeq. Rota apud eum-
dem Poſt.dec.247.n.6.*

29 Obſerua 5. quod hæc præſcriptio decem, vel viginti an-
norum habet locum etiam in dote non ſolum ſoluto ma-
trimonio, ſed etiam eo conſtante, quando certum, & no-
torium fuit, maritum vergere ad inopiam: quia tunc mu-
lieri incipit competere actio ad dotem repetendam, *vt
probat Neguſ.de Pignor.2.mem.6.p.n.4.Pacif.loco cit.inſp.2.
cap.2.n.275.Gratian.diſcept.forenſ.cap.881.n.11.vbi citat
Boer.dec.328.n.3.Caſtrenſ.conſ.70.n.1.& 2.lib.2.Abb.conſ.
22.n.2.lib.5.*

SVMMARIVM.

1 *Annui redditus non veniunt ſub nomine bonorum immobi-
lium quando debentur ſimpliciter actione perſonali: ſecus
ſi impoſiti ſint ſuper bonis immobilibus, & n.2. limitatur
n.7.& 8.*
3 *Cenſus, & loca montium ſub nomine ſtabilium continen-
tur.*
4 *Quando quis ab onere ſatiſdandi excuſetur.*
5 *Cenſus, & loca montium, & alij ſimiles annui redditus ſpe-
ctan.ad Eccleſiam, Ciuitatem, vel minorem, an poſſint ſi-
ne ſolemnitate alienari.*
6 *An Clericus legitimè ad ſacros ordines promoueri poſſit ad
titulum patrimonij conſiſtentis in cenſu perpetuo, & redi-
mibili, ſiue vitalitio.*
8 *An ad effectum collectandi annui redditus veniant appel-
latione immobilium, vel mobilium.*
9 *Relicto ſimpliciter vſufructu omnium bonorum annui quo-
que cenſus, ſiue redditus teſtatoris relicti cenſentur.*
10 *Qui omne dicit, nihil excludit.*
11 *An legato vſufructu omnium mobilium, debeantur fructus
pendentes.*

CAP. XLI.

*Quando annui redditus veniant ſub nomine
bonorum immobilium.*

1 RESp. quod aut annui redditus non ſunt conſtituti ſu-
per re immobili, ſed debentur ſimpliciter actione
perſonali, & tunc non veniunt ſub nomine bonorum im-
mobilium, *Bart in l.ſciendum, c.10.vbi etiam Bald.n.5.ff.
qui ſatiſd.cog.Gab.comm.concl.lib.6.tit.de Verb.ſign.concl.8.
Grat.lib.5.diſc.for.c.885.n.4.Vrſel.concl.113.n.17.*

2 Aut impoſiti ſunt ſuper bonis immobilibus, & tunc ſub
nomine immobilium comprehenduntur, *Clem.exiui, §.
cumque annui redditus, de verb.ſign.latè Gabr.loco cit.Ca-
3 ſtil.de Vſufr.cap.41.num.5.& ſeq.* tales ſunt cenſus, & loca
montium, *Seraph.deciſ.224.Burat.deciſ.474. Alex.conſ.
15.n.3.lib.7.Gratian.cap.811.n.21.& dicto cap.885.n.1.&
ſeq.& cap.943.n.20.Vrſel.concl.113.num.10.& ſeq.Tiraq.
4 de retract.lignag.§.1.gl.6.n.8.* Ex quo fit, vt is, qui huiuſ-
modi annuos redditus poſſidet, excuſetur ab onere ſatiſ-
dandi, *Surd.deciſ.204.Gratian.dict.cap.885.num.1.& ſeq.*

vbi

5 vbi etiam,quod ſi ſpectant ad aliquam Eccleſiam, Ciuitatem,vel minorem, non poſſunt abſque ſolemnitate alienari,nec locari ad longum tempus, *latè Caroc.de Locat.& conduct.tit.de Annuis reditib.n.1.& ſeq.Cancer.var.lib.1.c.*
6 *7.n.121.* & quod Clericus legitimè ad ordines ſacros promoueri poſſit ad titulum patrimonij conſiſtentis in cenſu perpetuo,& redimibili,ſiue vitalitio,tradit *Garz.de Beneſ. p.2.c.5.n.45.& 79. & cenſuit etiam Sacr.Congregatio teſte Ric.in Prax.p.3.reſ.450. Barboſ.de off.& pot. Epiſ.p.2.all. 19.n.55.& 56.*

7 Limita in anno reditu per paucum tempus duraturo,quia tunc dicitur tertia ſpecies: vnde non comprehenditur ſub publicatione immobilium, *vt poſt Fed.de Sen. conſ.12.& alios dicit Alex.in l.ſi conſtante,§.ſi bona, n.9.ff. ſolut.matr.*

8 Addit *Iaſ.conſ.5.vol.3.Tiraq.de retract.lignag. §.1.gl. 7.num.9.Pariſ.conſ.94.vol.2.& alij apud Vrſell. concl.113. n.9.* quod ad effectum collectandi annui redditus non veniunt appellatione immobilium,neque mobilium; Vnde ſtante priuilegio, vel conſuetudine immemorabili,quod forenſes collectari poſſint pro bonis immobilibus,nō poſſent collectari pro cenſibus, & alijs annuis reditibus: quia huiuſmodi annuæ præſtationes dicuntur eſſe de loco, in quo eſt deſtinata ſolutio,& vbi eſt perſona creditoris *latè Gratian.diſcep.forenſ.c.29.per tot.vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in Auenionen.& Cauallicen. Collectarum 16. Maij 1583. coram Lancellotto, & in Romana de Aburdeſia ann. 1571.coram Oradino.*

9 Quæres, an relicto ſimpliciter vſufructu omnium bonorum,annui quoque cenſus, ſiue redditus teſtatoris relicti cenſeantur? Reſp.affirmatiuè, *Caualcan.de vſuf.mulier relict.nu.83.& alij apud Caſtill.de vſufr.c.41.n.12.& 14.*
10 nam qui omne dicit,nihil excludit, *l.Iulianus vbi Bart.ff. de leg.3.*

11 An verò legato vſufructu omnium mobilium, debeantur fructus pendentes? negatiuè reſpondet *Alciat.conſ. 182.lib.9.Gabr.conſ.98.num.5.& ſeq.lib.1.quem refert, & ſequitur Caſtill.cap.42.num.5.verſ. tandem & num.ſeq.* vbi dicit, quod ex vſu loquendi numquam fructus pendentes appellantur mobilia, ſed immobilium naturam retinent, cum pars fundi eſſe cenſeantur, *iuxta l.fructus, ff.de rei vendit.*

SVMMARIVM.

1 *Quando legatum quotannis debeatur.*
2 *Quid ſi legetur pecunia colligenda ex redditibus fundi.*
3 *Et quid ſi teſtator legauit alicui partem redditus annui.*
4 *Alimenta per teſtatorem legata,annuatim debentur.*
5 *Quid ſi teſtator legauit vxori viduæ,vt ab hæredibus veſtiatur.*
6 *Habitatio ſimpliciter relicta durat in vita legatarij.*
7 *Habitatio eſt pars alimentorum.*
8 *Legatum factum per dictionem, donec, vel quamdiu,aut quouſque,cenſetur annuum.*
9 *Legatum relictum in diem reiterabilem intelligitur eſſe annuum,& perpetuum.*
10 *Pietantia relicta fratribus in die Sancti Franciſci, annuatim debetur.*
11 *Legatum factum pio loco in dubio præſumitur annuum.*
12 *Quando intelligatur legatum de prima vice.*
13 *Sermo ſimpliciter prolatus intelligitur de prima vice.*
14 *Legatum ſimpliciter factum intelligitur de eo, quod minus eſt.*
15 *In contractibus res de prima vice intelligitur.*
16 *Venditio facta de fructibus vnius poſſeſſionis, de primis fructibus intelligitur.*
17 *Promiſſio facta per dictionem,donec,non eſt annua,ſed vnica: limitatur in promiſſione alimentorum n.18:*
19 *An hæredi præſcriptum à iure ſit aliquod tempus ad ſoluenda legata.*
20 *Si legatarij petierint ſibi caueri de præſtandis legatis, ſex menſes à die petitionis dantur hæredi ad huiuſmodi cautionem præſtandam.*
Antonell. de Tempore.
21 *Legatum relictum Eccleſiæ in anno, debetur in principio anni.*
Validum eſt argumentum à libertate ad Eccleſiam, ibid.
22 *Fauore piæ cauſæ tempus inceptum habetur pro completo.*

CAP XLII.

Quando legatum intelligatur de prima vice, & quando quotannis debeatur.

1 DIco 1.quod ſi verba legati generalia, vel indefinita ſint, & referantur ad id,quod ex ſua natura reiteratur,ſiue renaſcitur,legatum quotannis debetur, *vt probat textus in l.defuncta, §. vltim. ff. de Vſufruct.* idemque dicendum, quando legato adijcitur aliqua qualitas in diem vel caſum reiterabilis, *vt poſt Barboſ in l.diuortio §. quod in anno, ff.ſol.matrim.obſeruat Caſtil.de Vſufr.c.43.n. 9.& ſeq.* vel ſi legatum factum fuerit per verba ex ſe reiterationem importantia, *Giouagn.conſ.84.n.13.& 15.libr.1.*
2 Ex quo infertur,quod ſi legetur pecunia colligenda ex redditibus fundi, in perpetuum debetur, quia verba legati ſunt indefinita, & actus eſt reiterabilis. cum fructus quolibet anno naſcantur, *l.annua, 20. §.fin.ff.de Ann.legat.*
3 idem eſſet,ſi teſtator legauit alicui partem redditus annui: tunc enim legatum præſumitur annuum,quia redditus ipſe ſua natura annuus eſt, *Meno.lib.4.Preſump.132.n.9.vbi citat Rom.ſing.290.Cremen.in ſing.75.*
4 Infertur 2.quod alimenta per teſtatorem legata,annuatim debentur: hæc enim ſua natura ſunt reiterabilia,cum qualibet die quis egeat alimentis, *l.qui concubinam,§.vxori, ff.de l.3.l.pecuniæ in fin.ff de Alim.& cibar.l.Genuenſ.in tract.de Eccleſ.q.225. Giouagn.loco cit. Menoch.lib.4.pre-*
5 *ſump.132.* vbi etiam dicit, quod ſi teſtator legauit vxori viduæ, vt ab hæredibus veſtiatur, præſumitur legaſſe an-
6 nuatim veſtes. Vnde etiam habitatio ſimpliciter relicta durat in vita legatarij, *iuxta textum in l.ſi habitatio, §.*
7 *vtrum autem ff.de Vſu.& habit.*tum quia habitatio eſt pars alimentorum, tum etiam quia habitatio ex ſe reiterabilis eſt,& quodammodo renaſcitur, *vt dicit Caſtil.ibid.nu.10. per tex.in l.penul.ff.de Capit.dimin.*
8 Infertur 3. quod legatum factum per dictionem, *donec, vel quamdiu,aut quouſque* cenſetur annuum, *vt in l.legatum 17.ff.de Ann.legat.* quia huiuſmodi dictiones ſunt repetitiuæ, *l.ſicut, ff.quibus modis vſufr.amitt.*
9 Infertur 4.quod legatum relictum in diem reiterabilem intelligitur eſſe annuum, & perpetuum, puta ſi quis alicui legauit certam pecuniæ ſummam die natalis ſui præſtandam, *vt in l.cum quidam,ff de Ann.legat.* quod intelligitur de die commemorationis ſui natalis, quæ eſt reiterabilis, & perpetua, *Barboſ.in d. §.quod in anno n.12.Giouagnon. conſ.84.n.13.lib.1.* vbi *n.14. reprobata doctrina Bart. in l. cum quidam,n.3.ff.de Ann.legat.* ſubdit,quod pietantia relicta fratribus in die Sancti Franciſci, annuatim debetur,
10 quia commemoratio feſti S.Franciſci, annuatim fit, *vt*
11 *ſenſit etiam Menoch lib.4.præſumpt.132.* vbi etiam dicit, quod legatum factum pio loco in dubio præſumitur annuum, *Genuen.in tract.de Eccleſ.d.q.225.& 328.*vbi,quod legatum ſimpliciter relictum Eccleſiæ cenſetur annuum, & perpetuum.
12 Dico 2. quod ſi verba legati ſint indefinita & referantur ad actum non reiterabilem, & tunc intelligitur legatum de prima vice, *iuxta l.boues §.hoc ſermone, ff.de verb.*
13 *ſign.* vbi ſermo ſimpliciter prolatus intelligitur de prima
14 vice, *l.idem Iulianus, §.ſcio,ff.de l.1.*vbi legatum ſimpliciter factum intelligitur de eo,quod minus eſt.
15 Dico 3.quod in contractibus res de prima vice intelligitur,etiamſi actus eſſet reiterabilis, *ita Barboſ.in d.l.diuortio, §.quod in anno,n.11.quem refert,& ſequitur Caſtill.loc.*
16 *cit.d.c.43 n.9.Genuenſ.in tract.de Eccleſ.d.q.225.n.1.*Vnde venditionem factam de fructibus vnius poſſeſſionis de primis fructibus intelligendā eſſe,dicit *Bal.in d.l diuortio, §.quod in anno,Surd.dec.265.n.13.Giouag.cōſ.84.n.17.li.1.*

17 vbi etiam obſeruat, quod promiſſio facta per dictionem,
donec, non eſt annua, ſed vnica.

18 Limita in promiſſione alimentorum; hæc enim etiam
in contractibus facta præſumitur, vt quotannis alimenta
præſtentur, non autem ſemel tantùm, *l. Mela, ff. de alim. &
cibar. legat. Soc. ſen. conſ. 48. lib. 2. & alij apud Menoch. d. lib.
4. præſump. 132. n. 10.*

19 Quæres, an hæredi præſcriptum ſit à iure aliquod tem-
pus ad ſoluenda legata? Reſpond. quod hæredi annus da-
tur à die iudicialis decreti computandus, quo elapſo, &
legatis non ſolutis, cadit ab hæreditate, *iux. Auth. de hered.
& Falcid. §. non autem, verſ. illud quoque*, ſi verò nullum
adſit iudicis decretum, pœna huiuſmodi non incurritur,
20 *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. n. 305.* vbi, *n. ſeq.* ad-
dit, quod ſi legatarij petierint, ſibi caueri de præſtandis le-
gatis ſex menſes à die petitionis dantur hæredi ad huiuſ-
modi cautionem præſtandam, *l. certa eſt forma, C. de Iud.
& not. etiam Spec. in tit. de Primo decreto, §. iam de effe-
ctu, n. 18.*

21 Quæres ſecundò, an legatum relictum Eccleſiæ, in an-
no, debeatur in principio, vel in fine anni? Reſp. quod de-
betur in principio anni, ſicuti fauore libertatis ſtatutum
eſt *in l. ſi ita fuerit libertas relicta, ff. de manu. teſtam.* vali-
dum eſt autem argumentum de libertate ad Eccleſiam,
vel piam cauſam, *ita Rom. in auth. ſimiliter C. ad l. falc. Sa-
lic. in l. 1. C. quand. dies l. ced. Alexand. in l. qui hoc anno, ff. de
verb. obligat. & alij apud Genuen. in tract. de Eccleſ. q. 514.*
22 *Tiraq. de Priu. piæ cauſ. priuil. 22.* vbi dicit, quod fauore
piæ cauſæ tempus inceptum habetur pro completo.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio annua facta pauperi cenſetur facta in cauſam alimentorum: ſecus ſi facta ſit diuiti, & an huiuſmodi ſtipulatio tranſeat ad hæredes. ibidem, & n. 5. & 6.*

2 *Quando legatum annuum cenſeatur factum in cauſam alimentorum.*

3 *Legatum interpretatur ex perſona legatarij.*

4 *An valeat argumentum ab vltima voluntate ad contractum.*

7 *Promiſſio non extenditur ad hæredes, niſi de eis ſit facta expreſſa mentio.*

8 *Legatum an ad hæredes tranſeat.*

9 *Legatum annuum factum Titio, & eius hæredi, debetur etiam hæredum hæredibus in infinitum.*

10 *Legatum alimentorum cenſetur annuum, ſi fuerit ad certos annos relictum.*

11 *Legatum annum pro anno inchoato ad hæredes tranſmittitur: declaratur n. 13.*

12 *Legatum conditionale an tranſmittatur ad hæredes legatarij.*

14 *Legatum relictum intuitu alicuius rei implendæ per legatarium, eatenus debetur, quatenus implementum eſt ſequutum.*

15 *Alimenta relicta ex fructibus certi fundi, non debentur, niſi ex collectis fructibus, & tempore collectionis.*

16 *Quid ſi teſtator non pro alimentis legauit, ſed in plures præſtationes legatum diuiſit exonerandi hæredis gratia.*

17 *An legatum dotis in dubio præſumatur annuum.*

18 *Quid ſi legatum ſit modicum, & relinquatur perſonæ valdè dilectæ.*

19 *An legatum alimentorum relictum in voluntate minus ſolemni debeatur, & n. 20. & 23.*

21 *Soluens partem debiti non videtur agnoſcere totum debitum.*

22 *Relictum in teſtamento minus ſolemni eſt naturaliter debitum: & ideò quod ſolutum eſt, non repetitur.*

24 *An, & quando Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere poſſit contra laicum ſuper alimentis.*

25 *Filius ſpurius an petere poſſit alimenta etiam in foro Eccleſiaſtico.*

26 *Quamdiu debeantur alimenta relicta legatario cum hac conditione, vſquequo ad pubertatem peruenerit, & numer. 31.*

27 *Pubertas quotuplex ſit.*

28 *Quæ ætas attendatur in nuptijs, & teſtamento.*

29 *Adoptans adoptatum plena pubertate, hoc eſt 18. annis præcedere debet.*

30 *Quid ſi Teſtator iam puberi, minori tamen 25. annis ſic legauerit, cum ad pubertatem peruenerit.*

32 *Legatum alimentorum, & legatum vſusfructus ſubijcitur falcidiæ.*

C A P. XLIII.

An, & quando promiſſio annua cenſeatur facta in cauſam alimentorum.

NOn mediocris ex reſolutione huius dubij reſultat vtili-
tas propter multa priuilegia, quæ alimentorum cauſis
1 à iure conceſſa ſunt. Reſp. igitur, quod ſi promiſſio facta
ſit pauperi, cenſetur facta in cauſam alimentorum; ſecus ſi
facta ſit diuiti, *ita gloſ. in l. ſi Stichum, §. ſtipulatio, & ibi-
dem Bart. n. 2. ff. de verb. oblig. Caſtr. conſ. 424. vol. 2. Io: de
Amic. conſ. 56. n. 1. Ruin. conſ. 124. n. 9. volum. 1. & alij apud
Surd. in tract. de Alim. tit. 2. q. 12. n. 5. & ſeq. tit. 9. q. 6. n. 14.*
2 *& 15.* vbi etiam obſeruat, quod huiuſmodi ſtipulatio, ſi
fiat pauperi, non tranſit ad hæredes, cum alimenta morte
finiantur: ſicuti dicimus in legato annuo, quod ſimiliter
cenſetur factum in cauſam alimentorum, quando reli-
ctum eſt pauperi, *l. legatum, vbi gl. ff. de Capit. dimin. l. cum
hi, §. ſi in ſingulos annos, ff. de Tranſact. l. Stichus, §. Titia,
ff. de Alim. legat. l. ſi annuum, & l. Titia, ff. de Ann. legat.*
3 *Bald. in l. antiquitas, n. 6. C. de vſufr.* quia legatum inter-
pretatur ex perſona legatarij, *l. plenum, §. Equitij, ff. de vſu,*
4 *& habit.* valet argumentum ab vltima voluntate ad con-
tractum, quando in contractu militat eadem ratio, *l. pa-
ctum inter hæredem, vbi Bart. ff. de Pact. l. iure ciuili, ff. de
Cond. & demon. l. ſeruum filij, §. eum, qui chirographum, vbi
etiam Bart. ff. de legat. 1. Alex. conſ. 61. n. 2. lib. 1. Decius in l.
in teſtamentis, n. 7. ff. de Reg. Iur.*

5 Et hoc quidem intelligendum eſt, quando promiſſio
annua fit ex cauſa lucratiua: tunc enim non tranſit ad hæ-
redes; ſecus ſi fieret ex cauſa oneroſa, quia tunc ad hære-
des tranſiret, *vt d. Bald. in d. §. ſtipulatio.*

6 Notandum eſt autem, quod ſi promiſſio annua fieret
7 diuiti, promittens in tali caſu non diceretur obligatus in
perpetuum: quia promiſſio non extenditur ad hæredes,
niſi de eis ſit facta expreſſa mentio, *l. ſancimus, §. fin. C. de*
8 *Donat. Bart. in d. l. ſi ſtichum, §. ſtipulatio, n. 2.* quemadmo-
dum neque legatum ad hæredes tranſit, niſi fuerit expreſ-
9 sè dictum *l. in annalibus, C. de legat.* vbi additur, quod ſi
quid annuum relinquitur Titio, & eius hæredi, debebitur
non tantum primis hæredibus, ſed etiam hæredum hære-
dibus in infinitum.

10 Quæres, an legatum ad certos annos relictum, puta ad
10. annos, cenſeatur annuum? Reſp. quod ſi alimentorum
nomine fuerit relictum, durante decennio legatum huiuſ-
modi annuum cenſetur, *l. ſi cum præfinitione, vbi Bart. ff.
Quand. dies legat. ced.* & ideò tot continet legata, quot ſunt
anni; hæc enim eſt natura annuorum legatorum, *l. cum in
annos, ff. eod. tit. Quand. dies leg. ced. l. ſi in ſingulos ff. de Ann.*
11 *legat. latè Surd. in tract. de Alim. tit. 9. n. 1. & ſeq.* vbi etiam
dicit, quod pro anno inchoato ad hæredes tranſmittitur,
quia pro anno legatum eſt purum, & in principio anni in-
12 cipit deberi, non tamen pro annis ſequentibus, quia pro
ſequentibus eſt conditionale, *d. l. ſi in ſingulos*; legatum
verò conditionale non tranſmittitur ad hæredes legata-
rij decedentis conditione pendente, *l. 1. §. ſin autem ali-
quid ſub conditione, C. de caduc. toll. l. ſi ita legatum, §. 1. ff. de*
13 *l. 1.* quod quidem procedit, quando legatum eſt purè,
ac ſimpliciter factum: tunc enim legatum tranſmittitur,
14 debetur pro toto anno inchoato; ſecus ſi relictum fue-
rit reſpectu, vel intuitu alicuius rei implendæ per le-
gatarium, quia tunc eatenus legatum debetur, quate-
nus implementum eſt ſequutum; & ideò ſi alimenta alicui
reli-

Digitized by Google

relicta ſunt, donec habitauerit cum filijs, eatenus debentur, quatenus durat habitatio, *d.l.qui concubinam, ſ.vxori, Bart.in l.à vobis,ff.de Ann.legat.Bald.in l.1.n.3.Cod.de fideicomm.Surd.d.tit.9.q.6.n.11.& ſeq.* ſubdens, quod ſi te-
15 ſtator relinquat alimenta ex fructibus certi fundi, non debentur, niſi ex collectis fructibus, & tempore collectionis, *l.firmio, ff. Quand.dies leg eod.*

16 Si verò Teſtator non pro alimentis legauit, ſed in plures præſtationes diuiſit legatum exonerandi hæredis gratia, hoc caſu omnium annorum vnum eſſet legatum, & legatarius decedens intra tempus à Teſtatore præfinitum, etiam futurorum annorum legatum ad hæredem ſuum tranſmitteret, *vt in d.l.ſi cum præfinitione, ff.Quand.dies leg. ced.*

17 Quæres 2. an legatum dotis in dubio præſumatur annum? Reſp. affirmatiuè, ſicut dicimus de legato facto ad pias cauſas, *Bart.in l.legatum,ff.de Ann.legat.& in l.Titia, ſ. Seia, ff.de Aur.& arg.leg.Soc.conſ.48.in fin.vol.3. Natt. conſ.379.n.2.& alij apud Surd.d.tract.de alim.tit.8.Priuil.*
18 25 *n.6.*vbi *n.9.*addit, quod quando legatum eſt modicum, & relinquitur perſonæ valdè dilectæ, tunc etiam præſumitur annuum.

19 Quæres 3. an legatum alimentorum relictum in voluntate minus ſolemni debeatur? Reſp. quod debetur tam pro tempore præterito, quam futuro dummodo, hæres illud
20 præſtiterit per triennium, *vt eſt tex.in l.1.vbi DD.Cod.de fideic.* quod fauore alimentorum introductum eſt, *vt d.gl. ibidem, ver.impetrabis*, nam regulariter, licèt ſoluendo approbetur teſtamentum, id tamen procedit quoad ſoluta, non autem quoad ſoluenda, *l.fin.& ibi gloſ.C.Ne vx.pro*
21 *mart.* vbi ſoluens partem debiti, non ideò videtur agnoſcere totum debitum; quod etiam procedit in legato annuo relicto in teſtamento minus ſolemni: nam cum eo caſu dicantur plura legata, hæres agnoſcendo, ſeu approbando teſtamentum per ſolutionem vnius legati, non ſibi præiudicat quoad alia, *l.Lucius, ſ.Teſtator, ſecundùm intellectum Bart.ibidem, ff.de legat.2.l.cum in annos, 11.ff.de*
22 *Ann.legat.l.Senatus, ſ.fin.ff.de Donat.cauſ.mor.Bal.in l. non dubium, n.3.C.de Teſtam.* Si verò aliquid in tali caſu ſolutum eſt, non repetitur, etiamſi ſolutum fuerit per iuris errorem, quia relictum in teſtamento minus ſolemni eſt naturaliter debitum, *l.cum quis, vbi gl.& Bald.C.de Iur.& fact.ignor.l.2. C.de fideic.latè Surd.in tract. de Alim.tit.8. priuil.22.n.3.& ſeq.* vbi ſubdit, quod præſtatio alimentorum facta vna vice pro tribus annis non obligat heredem pro futuro tempore, ſed requiruntur plures ſolutiones factæ ſingulis annis.

23 Secus eſſet, vbi alimenta debentur ex contractu, ſiue obligatione inualida: tunc enim is, qui certis annis ſoluit, non tenebitur in futurum, *l.ſi certis annis, vbi gl.Alex.& alij communiter, C.de Pact.Surd.d.tract.de Alim.tit.8.priuil.22.n.22.& ſeq.* contrarium tamen tenuit *Decius in d.l. ſi certis annis, num.7.C.de Pact.* vbi dicit, quod etiamſi alimenta debeantur ex contractu inualido, præſtatio triennalis inducit obligationem in futurum, quia fauor inductus in alimentis ità videtur procedere in contractu, ſicut in vltima voluntate, *arg.l.ſeruum filij, ſ.eum qui chirographum, vbi Bart.ff.de leg.1.*

An vero *tex.in d.l.1.C.de fideicom.* procedat tam in paupere, quam in diuite? affirmant *Sali.Iaſ.Dec.& alij apud Surd.in d.tract.tit.8.priuil.22.n.21.* quamuis contrarium ſentiat *Alex.in d.l.ſi certis annis, n.2.C.de Pact.* vbi dicit, textum prædictum procedere in legato relicto pauperi, vel pro dote, refectione pontium, & viarum, redemptionem captiuorum, & alijs pijs cauſis.

24 Quæres 4. an Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere poſſit contra laicum ſuper alimentis? Reſp. affirmatiuè, quando alimenta debentur pauperi, quia tunc piam cauſam reſpiciunt; ſecus ſi debeantur diuiti, *c.ſignificantibus de off.deleg.Bart in l.ſolent, n.13.ff.de Alim.& cibar.legat.Imol.in c. relatum 1.de Teſta.Lup.in c.per veſtras, n.19.de Don.int. vir.& vx & alij apud Surd.de Alim.tit.8.priuil.9.per tot.*
25 vbi etiam dicit, quod filius ſpurius petere poteſt alimenta tam in foro Eccleſiaſtico, quàm ciuili.

Antonell. de Tempore.

26 Quæres 5. quamdiu debeantur alimenta relicta legatario cum hac adiectione, *vſquequo ad pubertatem peruenerit?* Reſp. quod ſi alimenta relicta ſint pauperi, aut indigenti, maſculo quidem debentur vſque ad decimum octauum annum fœminæ verò vſque ad decimumquartum, *l. Mela ait, vbi gloſ.& Doctores, ff.de Alim.& cibar.leg.* ponderando verba, ibi, *pietatis intuitu:* quamuis enim pubertas in maſculis regulariter incipiat completo decimoquarto anno, & in fœminis poſt duodecimum, *ſ.1.Inſtit.Quib. mod.tut.fin.* ſpeciale tamen eſt in alimentis, quę pauperi relinquuntur; nam cum videantur relicta, donec per ſeipſum poſſit alimenta comparare, ideò vſque ad annum 18. vt diximus, debentur, cum ante hanc ætatem difficilè quis poſſit ſibi victum quærere, vt dicit *Rom.ſing.604.Cremen. ſing.78.Dec.in l.fin.n.3. C.de Carbon.edict.Rip.in l.2.n.2.ff. de vulg.& pup.& alij, quos refert Surd.d.tract.tit.8.priuil. 58.per tot:* vbi etiã notat, triplicem eſſe pubertatem, videlicet ordinariam, quę quartodecimo anno perficitur in ma-
28 ſculo, & duodecimo in fœmina, & hæc attenditur in nuptijs, teſtamento, *l.qua ætate, ff.de Teſtam. c.2.de Deſponſ. Impub.* aliam plenam *vt in ſ.minorem, Inſtit.de Adopt l. arrogato, ſ.non tantum, ff.eod.tit.* vbi adoptans plena pu-
29 bertate, hoc eſt decem & octo annis adoptatum præcedere debet, & hæc etiam attenditur in alimentis, *vt in d.leg. Mela.* aliam pleniſſimam, quæ ad 25. ætatis annum extenditur, puta ſi quis iam puberi, minori tamen 25. annis, ſic
30 legauerit, *cum ad pubertatem prouenerit, l.cum filiofam. verſ.ego quidem, & ibi gloſ.ver.ætate, ff.de leg.3.*

31 Secus eſſet, ſi alimenta relinquantur diuiti, vel aliunde habenti, vnde ſe alata; quia cum tunc ceſſet pietas, ceſſare etiam debet diſpoſitio *d.l.Mela;* & ideò in tali caſu alimenta non debentur maſculo, niſi vſque ad 14. annum fœminæ verò vſque ad 12. incluſiuè, *vt probat Surd.loco cit.n.8.& ſeq.*

32 Quæres 5. an legatum alimentorum ſubijciatur falcidiæ? Reſp. affirmatiuè, ſicut & legatum vſusfructus, *l.hæreditatum, vbi Alex.ff.ad l.Falcid.* vbi etiam traditur forma falcidiam detrahendi ex huiuſmodi legatis.

SVMMARIVM.

1 *Qui promiſit cum iuramento ſoluere ſuo creditori partem pecuniæ debitæ quolibet ſemeſtre, vel anno, ſi deficiat in vno termino, poteſt cogi ad ſoluendam totam ſummam.*
2 *Textus in l.ſi quis maior Cod. de tranſact. extenditur ad omnem contractum iuratum.*
3 *An emphiteuta, qui iurauit ſoluere annua penſionem, incidat in commiſſum, ſi ſemel ceſſauit ſoluere, & n.7.*
4 *Quando locum habeat textus in dicto l.ſi quis maior. & num.6.*
5 *Qualibet cauſa excuſat à dolo.*

CAP. XLIV.

Quando promittens ſoluere partem debiti ſingulis annis, ſi deficiat in vno termino, poſſit conueniri pro tota ſumma.

1 SI quis medio iuramento promiſerit ſoluere ſuo creditori partem pecuniæ debitæ quolibet ſemeſtre, vel anno, ſi deficiat in vno termino poteſt cogi ad ſoluendam totam ſummam: ratio eſt, quia incidit in periurium, & cecidit ab omni commodo contractus, *iuxta tex.in l.ſi quis*
2 *maior, C.de Tranſact.* cuius textus diſpoſitio, licèt loquatur in tranſactione, extenditur etiam ad omnem contractum iuratum, *vt tradunt communiter gloſſ.& DD.ibid.&*
3 *notat.Alex.conſ.85.lib.1.* vbi etiam dicit, quod emphiteuta, qui iurauit ſoluere annuam penſionem ſi ſemel ceſſauit ſoluere incidit in commiſſum, & priuatur iure ſuo abſque ex quod expectetur ceſſatio biennalis, *iuxta c.potuit, de Locat.*

4 Obſerua tamen quod diſpoſitio dicti *tex. in l. ſi quis ma-*
ior, locum habet, quando contraueniens eſt in dolo quo
non extante non incurritur illa pœna, *Bal. in l. obſeruare,*
§ proficiſci, num. 5 ff. de off. Proconſ. Alex conſ. 92. numer. 13.
5 *lib. 1.* & ideò rariſſimè practicatur diſpoſitio legis, quia
quælibet cauſa excuſat à dolo, *Rot. deciſ. 583. numer. 3. part.*
1. Diuerſ.
6 Addit *Corn. conſ. 146. num. 5. lib. 3. Roland. conſ. 57. nu. 47.*
lib. 1. Bec. conſ. 104. n. 9. & conſ. 106. nu. 24. Surd. conſ. 103. in
fin. & alÿ apud Grat. diſcep. for. c. 19. n. 23. quod pœna dicti
textus tamquam nimis rigoroſa, & dura in practica non
ſeruatur: verùm prædicti Doctores loquuntur de conſue-
tudine ſuorum locorum: & ideo in alijs locis vbi non
adeſt contraria conſuetudo, ſeruanda eſt diſpoſitio dictæ
l. ſi quis maior, quia fundatur in naturali æquitate: æquum
enim non eſt, vt debitori, qui pacta non ſeruauit, creditor
promiſſa ſeruare teneatur, *vt d. Grat d. c. 19. num. 24. & 25.*
Peuia dec. 214. vbi etiam, quod diſpoſitio dictæ legis habet
locum in vniuerſitate quoad priuationem commodi con-
tractus, licèt nunquam tum ad pœnam periurij, & infa-
miæ; item procedit tam in actore, quàm in Reo, *gl. ibid. in*
ver. conſecutus, Bart. num. 12. Salic. n. 15. Iacobo de Sancto
Georgio n. 63. Tho. Parpal. n. 109. Curt. Iun. n. 28, Ruin. conſ.
172. n. 1. & 2. vol. 2. Gabr. de tranſact. concl. 1. nu. 57. & alÿ,
quos refert Millin dec. 137. n. 3. & 4. ſubdens *n. 7.* quod im-
plementum in parte, non fecit ceſſare diſpoſitionem d. le-
gis concurrente noua mora.
7 An verò in tali caſu mora purgari poſſit ſaltem de equi-
tate canonica? Reſp. affirmatiuè quando ius alterius non
eſt effectum deterius, *Alexan. in d. l. ſi quis maior, num. 7. &*
ibi Iaſ. n. 26. Dec. conſ. 138. n. 7. Millin d. dec. 137. num. 10. &
11. vbi addit, hoc procedere ſtante etiam oppoſitione de
non adimplemento, & de reſciſſione.

SVMMARIVM.

1 *Quantum temporis detur, ad proponendam exceptionem*
non numeratæ pecuniæ.
2 *Creditori agenti, ſi intra biennium opponatur hæc excep-*
tio, incumbit onus probandi actualem numerationem, &
num. 19.
3 *Debitor, qui ante biennium conqueſtus fuit, poterit poſt*
biennium quandocumque excipere.
4 *An hæredi debitoris, qui intra tempus quæſtus non fuerit,*
detur reſtitutio in integrum.
5 *Bienniÿ lapſus non tollit exceptionem non numeratæ pe-*
cuniæ, quando ſolum per teſtes conſtat de confeſſione nu-
merationis.
6 *Quando tempus opponendi hanc exceptionem incipiat cur-*
rere contra minores.
7 *An debitor poſſit hanc exceptionem opponere, ſi illi ſimpli-*
citer, vel cum iuramento renunciauerit.
8 *An hac exceptio retardet executionem obligationis Came-*
ralis, & n. 9.
10 *Et an impediat executionem inſtrumenti guarentigiati.*
11 *Hæc exceptio locum non habet, quando duplex concurrit*
confeſſio, & quomodo id intelligatur.
12 *Hec exceptio non competit ei, qui partem debiti ſoluit, nec*
quando confeſſio facta fuit in contentioſo iudicio.
13 *Quid ſi confeſſio facta fuit in iudicio ſponte per modum vo-*
luntarie iuriſdictionis.
14 *An Campſoribus qui pro alio promittunt, hec exceptio com-*
petat.
15 *Hec exceptio in contractu mutui, & dotis ſolum opponi po-*
teſt non autem in alijs contractibus.
16 *Quando hec exceptio opponi poſſit a marito, vel eius cre-*
ditoribus, qui medio tempore contraxerunt, & numer. 17.
& 18.
20 *Hec exceptio etiam poſt biennium opponi poteſt, ſed probari*
debet ab excipiente.
21 *Exceptio doli, & fraudis etiam poſt biennium opponi*
poteſt.
22 *Quando reus exceptionem probare debeat.*
23 *An exceptio non numeratę dotis, ſeu pecunię de iure Ca-*
nonico opponi poſſit etiam poſt biennium & n. 26.
24 *Quid ſi confeſſio fiat in vltima voluntate.*
25 *An heres iurantis teneatur petere abſolutionem à iura-*
mento preſtito per defunctum.
26 *Quando Eccleſia poſſit opponere hanc exceptionem etiam*
poſt biennium.

CAP XLV.

An, & quando quis tueri ſe poſſit exceptione non numeratę pecunię.

1 SCribenti, ſe ex cauſa mutui debere pecuniam, exceptio
non numeratæ pecuniæ intra certum tempus conce-
ditur, quod olim erat quinquennium, hodiè vero eſt bien-
nium, *l. in contractibus, C. de non num. pecun. late Seraph. de*
Priuileg. Iurament. priuileg. 60. per tot. Gratian. deciſion.
March. 164. num. 4. & 5. vbi dicit, quod lapſus huiuſmodi
temporis inducit totale ſilentium & hæc quidem exceptio
pro debitorum indemnitate inducta fuit: qui enim indi-
gent pecunia, ſchedulas facilè conſcribunt ſub ſpe futuræ
2 numerationis, quæ poſtea aliquando non ſequitur & ideò
creditori agenti, ſi intra biennium opponatur exceptio
non numeratæ pecuniæ, incumbit onus probandi actua-
lem numerationem, aliàs reus abſoluetur, *l. ſi ex cautione,*
vbi Doctores C. eod. tit.
3 Obſerua tamen, quod ſi debitor ante biennium quere-
lam propoſuerit, ſeu conqueſtus fuerit poſt biennium
quandocumque poterit excipere, *l. ſi intra C. eod. tit. de non*
num. pecun. vbi etiam, quod ſi debitor intra dictum tempus
4 queſtus non fuerit, eius hæres etiam ſi pupillus ſit, debitum
ſoluere compellitur; datur tamen ipſi pupillo, & minori
reſtitutio in integrum, *Balb. de Preſcrip. 1. p. 6. prin. q. 1. nu.*
36. verſ. contrariam. Rom. conſ. 816. Alex. conſ. 49. col. 3. lib.
1. Rui. conſ. 97. n. 2. lib. 5. Marſil. in ſing. 481. Dec. in l. 1. nu. 2.
C. de ſecun. nupt. & alÿ apud Menoch. lib. 3. preſumpt. 145. n.
5 *11.* vbi *n. 16. & ſeq.* ſubdit, quod bienniÿ lapſus non tollit
exceptionem non numeratæ pecuniæ, quando ſolum per
teſtes conſtat de confeſſione numerationis.
6 Obſerua 2. quod tempus opponendi hanc exceptionem
non numeratæ pecuniæ non incipit currere contra mino-
res, niſi à die perfectæ ætatis 25. annorum, *l. vlt. vbi DD. C.*
in quib. cauſ. in integr. reſt. non eſt neceſ.
7 Obſerua 3. quod debitor poteſt hanc exceptionem op-
ponere etiamſi illi ſimpliciter, vel medio iuramento re-
nunciauerit, petita tamen priùs abſolutione à iuramento,
quæ in tali caſu non eſt deneganda, *Abb. in c. 1. n. 3. & 13.*
de Iurei. Corn. conſ. 293. n. 4. li. 4. Mant. de Tacit. li. 18. ti. 3. &
4. ſubdens, quod abſolutio non prodeſt, vt reus ſola excep-
tione vti poſſit, ità, vt onus probandi in aduerſarium
transferatur, ſed ſi velit probare, abſolutio ei prodeſt, *Rot.*
dec. 800. n. 4. & 5. p. 3. lib. 3. Diuerſ. quicquid in contrarium
ſentiat *Alexand. conſ. 37. vol. 2. Gabr. in tit. de Iureiur. con-*
cluſ. 3. poſt n. 24. & alÿ apud Seraph. de Priuil. iuram. priu.
60. n. 15.
8 Obſerua 4. quod exceptio non numeratæ pecuniæ ex
priuilegio Auditoris Cameræ non retardat executionem
obligationis cameralis, etiamſi debitor obtinuerit abſolu-
tionem à iuramento; & ideò prius fieri debet executio
Rot. dec. 787. & 800. n. 5. p. 3. lib. 3. Diuerſ. prodeſt tamen
abſolutio à iuramento, quia poſt executionem exceptio
poteſt opponi, *Mant. dict. lib. 18. tit. 4. in fin.*
9 Limita, ſi opponens fuerit admiſſus ad huiuſmodi ex-
ceptionem probandam, quia tunc impedit executionem,
Rot. dec. 821. n. 3. d. p. 3. l. 3. Diuerſ. Zacch. de oblig. Camer. q.
20. n. 7. vbi dicit, quod eo magis hoc procederet, quando
incontinenti probatur facto depoſito, ſi id ſuadeat quali-
tas perſonarum.
10 An verò hæc exceptio impediat executionem inſtru-
menti guarentigiati? affirmatiuè reſpondit *Rot. d. deciſio.*
787. num. 1. p. 3. lib. 3. Diuerſ. poſt Bald. in l. fin. in prin. C. de
non num. pecun.

11 Ob-

11 Obſerua 5.quod hæc exceptio locum non habet,quan-
do duplex concurrit confeſſio. *Decia.conſ.39. num.94. & conſ.46.n 41.lib.2.Rim.iun.conſ.152.n.8. & ſeq. & conſ.65. n.30.& conſ.272.in fin.& alij apud Mantic.de Tacit.d lib.*
12 *18.tit.6.n.26.* vbi id intelligit, quando ſecunda confeſſio
ſequitur ex interuallo qui enim ex interuallo confitetur,
debitum contractum ex cauſa præcedenti videtur agno-
ſcere, & ideò non poteſt opponere, quod pecunia non
fuerit numerata *arg.l.cum fidem C.de non num.pecun.* vbi,
13 quod hæc exceptio non competit ei, qui partem debiti
ſoluit; idemque dicendum quando confeſſio facta fuit in
contentioſo iudicio,puta virtute alicuius citationis,tunc
enim non poteſt is,qui confeſſus fuit,excipere, pecuniam
ſibi non fuiſſe numeratam quicquid aliud ſit, quando fa-
cta fuit in iudicio ſponte per modum voluntariæ iuriſdi-
14 ctionis, *vt dicit Oſaſch.dec.134.n.6.Mantic. vbi ſup. tit.6. num.35.* quibus adde *Bald.in l.fruſtra,C. de non numer.pecun.* vbi dicit,quod campſori, qui pro alio promittit, hæc
exceptio non competit, quamuis in hoc contrarium ſen-
tiat *Mantic.d.lib.18.tit.6.n.36.* vbi dicit, quod ſi promiſit
ſe ſoluturum pro alio, qui eſt confeſſus mutuam pecu-
niam accepiſſe, non prohibetur ex perſona alterius vti
hac exceptione.

15 Obſerua 6.quod hæc exceptio in contractu mutui, &
dotis ſolum opponi poteſt, non autem in alijs contracti-
bus, *d.l.in contractibus,§.1.C.de non numer.pec. & l. in dotibus,C.de Dot.caut.non numer.Mantic.de Tacit.d. lib.18. tit.6.n.38. & ſeq.* Vnde non habet locum, ſi quis tranſi-
gendo confeſſus fuit, ſe pecuniam accepiſſe *l.ſi tranſactioni, C. de non num. pec.* quemadmodum nec habet lo-
cum, ſi exactor publicus confeſſus fuit publicas functio-
nes recepiſſe, *d.l.in contractibus,§.1. verſ. ideoque ſancimus,& ibid.Bart.n.* 8. vbi hoc extendit etiam ad quemli-
bet adminiſtratorem, qui nomine alieno confitetur, ſe
pecuniam accepiſſe, *Afflict.dec.105.n.2.Seraphin.de Priuil.iuram.priuil.60.nu.2.* ſubdens, quod in alijs contracti-
bus præter mutuum, & dotem, hæc exceptio debet oppo-
ni intra 30.dies,quibus elapſis hæc exceptio amplius non
admittitur *per textum in dicta l.in contractibus, §.ſuper cæteris.*

16 Notandum tamen eſt, quod hæc exceptio opponi po-
teſt à marito, quando dos conſiſtit in pondere, numero,
vel menſura:ſecus ſi dos conſiſtat in rebus immobilibus,
Bald.in dict.leg.in contractibus, num.4.in fin.C.de non numer.pec.

17 Notandum 2. quod confeſſio de dote recepta per ma-
ritum conſtante matrimonio facta non tenet, cum po-
tius cenſeatur donatio, quam vera confeſſio *latè Cephal. qui hanc magis communem dicit,conſ.163.n.20. Ruin. conſ. 183.n.1.lib.1.Aym.conſ.81.in princ.Gabr.conſ. 163.nu.40. lib.2.Surd conſ.489.n.1.lib.4.Menoch.præſumpt.12.n.58. cum ſeq.lib.3.& alij apud Gratian.diſc.for.cap.693.nu.11. & 12.* vbi dicit,quod in tali caſu non obſtaret lapſus tem-
poris ad opponendam exceptionem non numeratæ do-
tis, quia cum talis confeſſio ſit ſimulata, & facta animo
donandi, poteſt quandocunque opponi de huiuſmodi ſi-
mulatione, *vt ſenſit etiam Rota coram Burat.dec.108.n.17.*
niſi fortè conſtaret de promiſſione præcedenti,quia tunc
confeſſio dotis receptæ non præſumitur facta animo do-
nandi,ſed recognoſcendi veritatem dotis habitæ: & ideo
contra mulierem nulla poteſt opponi exceptio non nu-
meratæ dotis, nec à marito, nec ab eius creditoribus,qui
medio tempore contraxerunt *Surd.conſ.117.n.23. Mareſcot.var.lib.1.cap.8.num.13.& alij apud Ferentil. ad Burat.deciſ.108.litt.b.Gregor.deciſ.67.nu.2.Afflict.deciſ. 402. nu.3.Seraphin.deciſ.678.nu. 10. Lot. apud Pacif. de Salu. interd.dec.145.n. 1.*

18 Notandum 3. quod exceptio non numeratæ dotis de-
bet opponi intra annum à die ſoluti matrimonij, *d.l. in dotibus,C.de Dot.caut.non numer.* quod locum habet, ſi in-
tra biennium ſoluatur matrimonium: nam ſi vltra bien-
nium vſque ad decimum annum durauerit,tunc ipſi ma-
rito,& eius hæredi intra tres menſes querela permittitur;
ſed ſi decennium tranſcurrerit, omnino querela denega-
tur, *vt in Auth. quod locum, C. eod. tit.*

19 Obſerua 7. quod obijciens exceptionem non numera-
tæ pecuniæ, vel non ſolutæ dotis intra legitima tempora
non tenetur huiuſmodi exceptionem probare: & ideò
actore non probante numerationem debet abſolui, *l.3.C. de non numer.pec.l.fin.cum auth.ſeq.C.de Dot.caut. non nu-*
20 *mer.* poſt biennium verò hæc exceptio, licet poſſit oppo-
ni, amittit tamen huiuſmodi priuilegium,& ideò proban-
da eſt ab excipiente,quia poſt elapſum biennium lex præ-
ſumit contra excipientem, *Dyn.in cap.locupletari,in fin. de reg.iur.in 6.Dec.in l.iure naturæ n.5.ff.eod.tit.Bart. in l ex cautione,in 2.lectur.n.12.in fin.C.de non num.pec.Aret.in §. idem i ris,n.4.inſtit.de except.Iordan.Elucubr.diuerſ.lib. 14.tit.23.de Except. nu.* 50. vbi ita intelligit textum *in §. vn.Inſt.de litterar.oblig.Rot.dec.800.nu.5.par.3. lib. 3. Diuerſ.Menoch.lib.3.præſumpt.145.nu. 13. & ſeq.* vbi etiam
21 dicit,quod exceptio doli, & fraudis etiam poſt biennium
opponi poteſt.

22 Addit *Spec.in tit.de Except.§.viſo nu.2.* quod ſi affir-
matiuè proponatur exceptio, proponens debet eam pro-
bare quia reus in excipiendo fit actor, *l. 1.ff. de except.l.in exceptionibus ff.de probat.* ſecus ſi negatiuè; Vnde ſi exci-
peretur,tu es minor excipiens probare minoritatem, de-
bet: ſecus ſi minori agenti opponatur, tu non es maior
quia tunc ipſe minor debet probare ſe maiorem, *vt notat etiam Iordan.loco cit.n.52.*

23 Obſerua 8. quod huiuſmodi exceptio non numeratæ
pecuniæ de æquitate iuris canonici perpetuò opponi po-
teſt *ſecundum Din.in reg.locupletari.de Reg. iur. in 6. Roma.conſ.44.quos refert, & ſequitur Seraphin. d. priuil. 60. nu.20.verſ.vltimo eſt obſeruandum,* vbi idem dicit in ex-
ceptione non numeratæ dotis *Genuen. in tract. de Eccleſ. qu.508.* contrarium tamen tenent *Hypol.ſingul.277.Dnen. reg.271.n.2.Iaſ.in l.cum quis,n.18.C.de Iur. & fact. ignor. Menoch.de Succeſſ.Creat.l.1.§.9 n.22. & alij apud Cenul. in ſpec.opin.comm.con.comm.qu.38.num. 1. & ſeq.* vbi dicit,
quod hæc opinio eſt tenenda, & prædicanda ſecundum
iuris ciuilis regulas, cum de iure canonico non habea-
mus contrariam diſpoſitionem, *& qu. 365.* vbi ſubdit,
quod huic exceptioni non numeratæ pecuniæ renuncia-
ri poteſt.

24 Obſerua 9. quod ſi talis confeſſio fieret in vltima vo-
luntate,ſtatim præiudicat etiam ante biennium,ita vt nec
eius hæres poſſit opponere exceptionem non numeratæ
pecuniæ: quia tunc non videtur facta confeſſio ſub ſpe
futuræ numerationis, *ſecundum Roma.conſ.445.col. pen.& fin.Marſ.conſ.5.n.16.Alex.in l.ſi diuortio, in fin. de verb. oblig.& alior apud Seraph.loco cit.dict.priuil.60.n. 17.* vbi
id intelligit in eo, qui in extremis laboraret.

25 An verò hæres iurantis teneatur petere abſolutionem
à iuramento præſtito per defunctum? negatiuè reſpondet
Ruin.conſ.107.n.18.vol.1.& alij apud Gabr.commun. concl.lib.2.tit.de iureiur.concl.6.n.5. nam iuramentum quoad
vinculum periurij eſt perſonale, & ideò non tranſit ad
hæredes, licet quoad efficaciam obligationis inductam à
iuramento tranſeat in quemcunque hæredem, *Alex.conſ. 7.n 7.vol.6.& conſ.26.in fin.vol.7.Guid.Pap.deciſ. 414.& alij communiter.*

26 Obſerua 10.quod Eccleſia poteſt opponere exceptio-
nem non numeratæ pecuniæ etiam poſt biennium,quan-
do creditor tenetur probare pecuniæ verſionem in vti-
litatem Eccleſiæ, vt in mutuo, & alijs caſibus, quos
recenſent DD. *in c.1.de Depoſ.& in auth.hoc ius porrectum C.de Sacroſ.Eccleſ.ita Felin.& Hoſt. apud Genuenſ. in tr. de Eccleſ.q. 508.*

S V M M A R I V M.

1 *Qui promiſit ſoluere penſionem habita vel non habita poſſeſſione liberatur, ſi poſt duos, vel tres annos non potuit illam capere, limitatur n.3.& 4.*
2 *Quando hæc clauſula ſoleat apponi.*
5 *In quibus caſibus Rector beneficij non teneatur ſoluere penſionem, & n.ſeq.*

7 *Poſſeſſio, vel quaſi transferendis penſionem non ſuffragatur translatario.*

CAP. XLVI.

An is, qui promiſit cum obligatione camerali, & iuramento ſoluere penſionem, habita, vel non habita poſſeſſione liberetur, ſi poſt duos, vel tres annos non potuit illam capere.

1 AFfirmatiuè reſpondet *Gratian. diſc. for. c. 423. nu. 46. & cap. 454. nu. 4.* vbi dicit, quod ſi oſtendatur ſolutio duorum aut trium annorum, ex æquitate, quam Rota ſeruat, cenſetur ſatisfactum dictæ clauſulæ, *habita, vel non habita poſſeſſione,* ita, vt prouiſus vltra duos, vel tres annos prædictos ad ſoluendam penſionem non teneatur, ſi poſſeſſionem beneficij aſſequi non potuerit: cum non habens poſſeſſionem liberam, regulariter non teneatur ad onera, *Rot. dec. 128. p. 1. Diuerſ.* vbi dicitur, quod iniquiſſimum eſſet, vt quis teneretur perpetuò ſoluere penſionem ex beneficio, quod adipiſci non potuit, *& in Palentin. penſionis 10. Maij 1581. coram Aldobrandino, quæ eſt deciſ. 699. eadem par. 1. Diuerſ. latè Mareſcot. var. lib. 2. c. 18. n. 3. & ſeq. Pariſ. de Reſign. lib. 6. q. 2. num. 148.* hæc enim clauſula inuenta fuit ad tollendam eorum malitiam, qui differunt capere poſſeſſionem animo eludendi Penſionarium; ſed vbi ceſſat fraus, & conſtat, quod per titularem non ſteterit, ceſſat etiam vis dictæ clauſulæ, *vt inquit Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 1. reſ. 377. Pariſ. lib. 6. q. 2. nu. 145. &*
2 *ſeq.* vbi etiam dicit, quod hæc clauſula de ſtylo Datariæ ſolet apponi, quando beneficia, ſuper quibus imponitur penſio, exiſtunt vltra mortes, propter difficultatem probandi, an poſſeſſio ſit capta, vel non.

3 Limita, quando data fuit cedula cum obligatione ſoluendi certam quantitatem, & ad certum tempus: quia tunc penſio debet ſolui durante tempore conuento, *Gratian. d. cap. 454. num. 5. & ſeq. Rota deciſ. 196. num. 3. p. 4. to. 2. Recent.*

4 Limita 2. quando Titularis nullas fecit diligentias pro aſſequenda poſſeſſione beneficij: quia tunc dicta clauſula extenderetur vltra duos, & tres annos, *Seraph. dec. 66. Rota dicta deciſ. 196. n. 6. p. 4. to. 2. Recent. & dec. 699. n. 2. p. 1. Diuerſ.* vbi etiam quod quando ſumus in re valdè veriſimili, quælibet diligentia ad hunc effectum habetur pro plena probatione: nec ſatis eſſet probare, quod propter litem poſſeſſio capta non fuerit, niſi etiam conſtet, quod Titularis litem huiuſmodi fuerit proſecutus, & bona fide in ea ſuccubuerit: & ideò docere debet, fuiſſe latas ſententias, & illas executioni demandatas, *vt poſt Mandoſ. reg. 33. q. 27. col. 1. ad med. verſ. ad propoſitum quæſitum, Caſſador. deciſ. 6. ſuper regul. Pariſ. conſ. 30. num. 35. lib. 4. tradit Gratian. dicto c. 454. n. 8. & ſeq.* ſecùs ſi Titularis malitioſè ſuccumbit: tunc enim ceſſat benignitas Rotæ, & clauſula extenditur vltra, *vt deciſum refert Theodoſ. Rub. ſingular. to. 2. clauſ. 410. n. 2. p. 2. Ric. in Prax. for. Eccl. p. 1. dicta reſ. 377. & p. 3. reſ. 107.*

5 Alij etiam ſunt caſus, in quibus Rector non tenetur ſoluere penſionem, quorum aliquos in foro iudicialis magis frequentes enumerat *Mareſcot. d. lib. 2. c. 18.* videlicet ſi fuerit reſeruata intuitu oneris iniuncti, & penſionarius dictum onus ſubire recuſat: tunc enim Titularis penſionem ſoluere non tenetur. *l. alumnæ, §. Seia ff. de Adim. l. Bald. in l. dictam, nu. 5. C. de Cond. ob cauſ. Rota in Oſtien. & Veliterna penſionem 15. Martij 1592. coram Cardin. Millin. in impreſſ. dec. 6.*

6 Secundò, quando penſio fuit aſſignata ſuper fructibus beneficij, & fructus percipi non potuerunt propter ſterilitatem, bellum, aut alium caſum fortuitum: quia neque tunc titularis teneretur ad penſionis ſolutionem, etiamſi in reſeruatione adeſſet clauſula, quod Titularis non poſſit petere remiſſionem ex quauis cauſa etiam ob caſus fortuitos, inexcogitatos, & inſolitos: talis enim clauſula non extenditur ad eos caſus, qui veriſimiliter præuideri non poſſunt, de quibus Papa non cenſetur intellexiſſe, nec illis præſumitur renunciatum, *Bart. in l. ſed & ſi quis §. quæſitum n. 3. in fin. ff. ſi q uis caut. Caputaq. dec. 96. par. 1. Alex. conſ. 28. n. 10. lib. 1. & conſ. 107. nu. 16. lib. 3.* vbi dicit; quod ſuſcipiens in ſe caſum fortuitum, non videtur ſuſcipere caſum extraordinarium *latè Millin. deciſ. 139. nu. 1. & ſeq.*

7 Tertiò, quando penſio fuit reſeruata clerico cum facultate illam transferendi in alias perſonas: tunc enim, ſi translatarius non ſit Clericus, non tenetur Titularis illi penſionem ſoluere: quia talis facultas intelligitur de perſonis ſimilibus, *cap. ſedes, de Reſcript. Sarnen. in reg. de Trienn. q. 2. n. 4. Pen. deciſ. 435. n. 3. & ſeq. & deciſ. 73. Burat. dec. 638. n. 5. & ibid. Ferentill.* vbi, quod quaſi poſſeſſio transferendis non ſuffragatur translatario, cuius reſpectu dicitur noua penſio.

8 Quartò Titularis ad ſolutionem penſionis non tenetur, quando penſio fuit extincta per obitum penſionarij, vel per caſſationem, quæ poteſt fieri etiam coram ſolo Notario; quamuis enim penſio ſine aſſenſu Papæ conſtitui non poſſit, quia eo caſu ponitur beneficium in ſeruitute: poteſt tamen caſſari coram ſolo Notario, quia ſic liberatur beneficium à ſeruitute, *vt poſt gloſ. in cap. Agatho, diſt. 63. dicit Sarnen. in reg. de infirm. reſign. q. 16. verſ. fin. & in compend. vtriuſque ſignat. verſus fin. verſ. & eſt aduertendum in fin. Mareſc. var. d. lib. 2. cap. 18. nu. 22. & ſeq.* vbi addit, quod ſi poſt huiuſmodi caſſationem titularis denuò ſe obligauerit ad ſolutionem penſionis, talis obligatio non valet, quia non poteſt de nouo reducere beneficium in ſeruitutem abſque nouo aſſenſu Papæ.

9 Quintò non tenetur Beneficiatus penſionem ſoluere, quando impoſitio penſionis eſſet ſubreptitia, puta ſi imponatur ſecunda penſio non facta mentione de prima: niſi aliunde conſtet, Papam habuiſſe notitiam de penſione antiqua, vel in reſeruatione nouæ penſionis adeſſet clauſula, motu proprio, & de plenitudine poteſtatis: quia tunc nihil opponi poſſet, quod annullet gratiam, *latè Mareſcot. var. d. lib. 1. cap. 18. num. 40. & ſeq.* vbi citat *Caſſad. deciſ. 3. de Penſion. Fab. deciſ. 16. Boer. deciſ. 162. Dec. conſil. 191. nu. 3. & ſeq. & conſ. 341. nu. 3. Pariſ. conſ. 46. n. 43. lib. 3. Roman. conſ. 327.*

10 Sextò, Titularis liberatur à ſolutione penſionis, quando penſionarius promouetur ad Epiſcopatum, ſecuta tamen conſecratione, vel elapſo termino trium menſium, qui dantur ad conſecrandum, & adepta poſſeſſione: hæc enim requiruntur ad inducendam vacationem beneficiorum, & penſionum, in tali caſu, *vt reſoluit Rota in Panormitana beneficiorum 9. Iunij 1548. coram Acorambono, & in Toletana Scholaſtriæ 22. Iunij 1592. coram Orano, & in Firmana Penſionis 21. Iunij 1593. coram Card. Millino, in impreſſ. deciſ. 45. & coram Card. Seraph. deciſ. 110.* vbi etiam dicitur, quod ſtylus curiæ inducens vacationem ante apprehenſam poſſeſſionem, ſolùm habet locum quando in promotione Papa decernit beneficia, & penſiones vacare, & ſic quando adeſt expreſſum vacationis decretum; alias ſecus, *vide Barb. de offic. & poteſt. Epiſc. p. 3. alleg. 57. n. 71. & ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Pignus conuentionale, quando inter creditorem, & debitorem actum eſt de vendendo, poteſt vendi iuxta conuentionem etiam non citato debitore: limitatur n. 2.*
3 *Quid ſi de hoc actum non ſit, & n. 8.*
4 *Et quid ſeruari debeat in pignore iudiciali, & n. 7.*
5 *Pignus prætorium diſtrahi poteſt intra tempus arbitrio Iudicis præfigendum, & quodnam dicatur pignus prætorium.*
6 *Quæ differentia ſit inter pignus prætorium, & conuentionale.*
9 *Creditor immiſſus in poſſeſſionem prædij ex ſaluiano, non poteſt fundum ſeu pignus vendere, niſi de licentia Principis, & n. 11.*
10 *Venditio pignoris ſolùm in hypothecaria conceditur.*

In-

Iudicium hypothecariæ eſt petitorium, ibid.

12 *Obtento à Principe reſcripto debitor ad recuperandum pignus à creditore habet de iure biennium.*

13 *An primus creditor vendere poſſit, ſi vel debitor, vel ſecundus creditor primo creditori creditum offerret.*

14 *Ad quem ſpectet ius vendendi pignus, quando res eodem tempore fuit pluribus obligata.*

15 *Et quid ſi is, qui fundum ad duos Dominos ſpectantem conduxit, res in fundum illatas in ſolidum cuique obligauerit.*

16 *Hodiè obligatio ſolidi non inducitur, niſi expreſſum ſit, limitatur n.21.23.24.25.*

17 *Facta venditione à pluribus vnuſquiſque cenſetur obligatus de euictione pro rata.*

18 *Si pater, & patruus promittant dotem pro filia, & nepte reſpectiuè, quilibet pro dimidia tenetur.*

19 *Quid ſi adeſſet obligatio Cameralis.*

20 *Res, quæ pluribus eadem die obligatur, cuilibet pro parte obligata cenſetur.*

22 *Quando creditor cogatur à ſingulis fideiuſſoribus partes petere.*

23 *Clauſula, quilibet eorum &c. idem importat, quod inſolidum.*

24 *Plures tutores, ſeu Curatores tenentur inſolidum ratione adminiſtratæ tutelæ, vel curæ.*

25 *Quando ex contractu geſto per vnum ex ſocijs obligetur alius in ſolidum ad fauorem creditorum, & n.28.29.30.31.36.& 37.*

26 *Si ex pluribus ſocijs vnus tantùm eſt adminiſtrator, & præpoſitus negotio, alios etiam in ſolidum obligare poteſt, & n.28.& 32.*

27 *Quid ſi in inſtrumento Societatis actum fuit, quod omnes teneantur pro virili.*

33 *Inſtitor, ſi mutuò accipiat pecuniam ex cauſa, ad quam fuit deputatus, obligat Dominum, etiamſi illam ad vſum deſtinatum non conuertat: limitatur n.37.*

34 *Textus in l.iure ſocietatis, ff. pro Soc. declaratur.*

35 *Quid ſi pecunia ab vno ex ſocijs accepta caſu fortuito perierit.*

36 *Quando Socij teneantur in ſolidum de bonis proprijs extra ſocietatem.*

37 *Quando ex pluribus ſocijs vnus tantùm eſt adminiſtrator, alij præter adminiſtratorem non habent ius obligandi conſocios.*

38 *An creditor vendens rem ſui debitoris, teneatur emptori de euictione, & n.39.40.41.& 42.*

43 *Quid ſi creditor pignus ſui debitoris deterius fecit eo tempore, quo retinuit.*

CAP. XLVII.

An Creditor, qui retinet pignus debitoris, poſſit illud vendere.

1 CErtum quidem eſt, quod ſi inter creditorem, & debitorem actum ſit de vendendo, poteſt pignus vendi
iuxta conuentionem, *§. contra autem, Inſt. Quib. alien. lic.*
vel non: & tunc poſt moram debitoris poteſt alienari pignus etiam non citato debitore, nec poſitis rebus pignori
datis, ſub haſta, *vt poſt Neguſ. de Pignor. par. 6. mem. 1. nu. 1.*
in fin. reſoluit Merlin. eodem tract. lib. 4. q. 95. n. 8. & ſeq. &
2 *q. 106.* vbi id limitat in bonis debitoris abſentis, Eccleſiæ,
fiſci, Ciuitatis, & Decurionum. Sed ſi de hoc actum non
ſit, poteſt quidem vendi cum Iudicis decreto, ſed vltra
moram debitoris debet præcedere denunciatio, & poſt
denunciationem lapſus biennij, antequam vendatur, *iuxta tex. in l. fin. C. de iur. dom. impet. de quo latè Merl. d. q. 95.*
per tot. nec poteſt huic beneficio renunciari, quia eſſet
contra publicam vtilitatem: nam ſi creditoribus non liceret pignus vendere, nemo indigentibus pecunias ſubminiſtraret, *vt inquit gl. in l. ſi conuenerit, ver. niſi ei, ff. de*
3 *Pignor. act. Ang. in dict. §. contra autem, n. 8.* vbi dicit, quod
hæc procedunt in pignore conuentionali, *quod etiam notat Bald. in dicta leg. fin. C. de iur. dom. impetr. Galganet. ad Statut. Vrb. cap. 194. Gait. de Credit. cap. 4. q. 8. n. 966. & ſeq.*
4 in pignore autem iudiciali, quod pro ſententiæ executione capitur, ſeruanda eſt forma tradita, *in l. à Diuo Pio, ff.*
de re iud. & quod non poſſit diſtrahi pignus iudiciale, niſi
elapſis ſex menſibus quorum quatuor dantur condemnato ad ſoluendum, & alij duo dantur poſt capta pignora,
dicit *Merl. in d. tract. de Pignor. lib. 4. d. q. 95. n. 52.* ſubdens,
5 *nu. 53.* quod pignus prætorium diſtrahi poteſt intra tempus arbitrio Iudicis præfigendum.

Quod verò dicatur pignus prætoritum, *vide gl. in §.*
item ſeruiana, inſt. de Action. vbi dicit, quod pignus prætorium datur à Iudice propter contumaciam, vel vt le-
6 gata ſeruentur: & de differentijs inter pignus prætorium,
& iudiciale, vide *gl. in l. 1. ff. de Pignor. act.* quarum præcipua eſt, quod in iudiciali pignore debitor non liberatur,
niſi mediante ſolutione: in prætorio autem liberatur per
comparitionem refectis expenſis, *Merlin. d. tr. de Pignor.*
lib. 1. q. 17. n. 4. & q. 25. nu. 11. vbi addit, quod debitor ad
hunc effectum comparere debet intra annum: *quod etiam*
notauit Angel. in §. contra autem n. 8. in fin. inſt. Quib. alien.
lic. vel non.

7 Obſerua tamen, quod prædictum tempus ſex menſium
cum cauſæ cognitione poteſt minui, & prorogari per Iudicem, *iuxta tex. in l. 2. ff. de Re iud.*

8 Obſerua 2. quod *textus in d. l. fin. C. de iur. dom. impetr.*
quoad dictum tempus biennij non ſeruatur: & ideò attendi in hoc debent ſtatuta, & conſuetudines locorum,
vt dicunt Bartol. & Bald. ibidem, Merlin. loco cit. num. 50.
vel arbitrio Iudicis tempus erit præfigendum, *iuxta d. l. 2.*
ff. de Re iud.

9 Obſerua 3. quod creditor immiſſus in poſſeſſionem
prædij ex ſaluiano, non poteſt fundum, ſeu pignus vendere: quia cum per hoc remedium auocetur ſola poſſeſſio,
retinenda donec ex fructibus creditor ſatisfactus fuerit
de credito, *vt notat Bart. in l. 1. ff. de Salu. interd. cum alijs,*
quos late refert. Pacif. de Salu. interd. inſp. 4. cap. 1. nu. 142.
non poteſt ex huiuſmodi immiſſione procedi ad ſubhaſtationem, & deliberationem, per quam auocatur dominium, *vt reprobata opinione Couar. var. reſol. lib. 3. cap. 18.*
n. 4. dixit Rota deciſ. 43. n. 2. verſ. neque de iure ſubſiſtit p. 1.
Diuerſ. vbi, quod venditio pignoris ſolùm in hypothecaria conceditur, quæ multum differt à Saluiano: quia iudi-
10 cium hypothecariæ eſt petitorum, ſaluianum verò poſſeſſorium, *& ita etiam tenuit Rota coram Card. Seraphin.*
dec. 1010. Pacif. loco cit. n. 141. & ſeq. Merlin. de Pignor. dicto lib. 4. q. 95. num. 93. vnde ad Principem in tali caſu re-
11 currendum eſt *iuxta l. fin. C. de iur. do. impetr.* & quidem
in Vrbe id facilè obtinetur in ſignatura gratiæ in cauſis
miſerabilium perſonarum, quando Creditor non poteſt
ex fructibus fundi ſatisfieri, niſi longi temporis ſpatio,
hoc eſt decem annorum, *vt teſtantur Seraphin. dicta dec.*
12 *1010. n. 2. Pacif. vbi ſup. n. 144. & Merlin. n. 94.* & tunc debitor ad recuperandum pignus à Creditore habet de iure biennium à die obtenti à Principe reſcripti numerandum, *iuxta d. l. fin.* niſi ſtylus loci, vel conſuetudo aliter
diſponeret, *vt obſeruat etiam Merlin. d. lib. 4. q. 95. n. 50.*

13 Obſerua 4. quod ſi vel debitor, vel ſecundus creditor
primo creditori creditum offerret primus creditor vendere non poterit, *Neguſ. d. p. 6. mem. 1. n. 28. Sali. in l. fin. C.*
ſi antiq. cred. quos refert, & ſequitur Merli, dicto lib. 4. qu.
95. n. 84. & 85. vbi *n. 90. & 91.* addit, quod debitor poteſt
præuenire creditorem in alienatione pignoris, *per text.*
in l. ſi conuenerit, 18. §. ſi fundus, ff. de Pignor. act. l. ſi debitor,
12. C. de Diſtract. pignor.

14 Obſerua 5. quod ſi res eodem tempore in ſolidum fuit
duobus, vel pluribus obligata, ius vendendi pignus competeret ei, qui prius poſſeſſionem pignoris adeptus fuit,
quia inter dictos creditores melior eſt conditio poſſidentis, *l. ſi debitor, 10. ff. de Pignor. Bart. in l. ſi fundus, §. ſi duo,*
n. 3. ff. eod. tit. Merlin. d. lib. 4. q. 96. ità etiam, ſi quis fun-
15 dum quorum Dominorum conduxerit, & res in fundum
illatas, & inductas in ſolidum cuique obligauerit, quilibet iſtorum poterit quidem vti in ſolidum remedio ſal-

uiani

uiani interdicti contra tertium dictas res poſſidentem;
ſed ſi alter eorum poſſideat, propter parem ſcilicet cau-
ſam, poſſidentis conditio melior erit, *vt eſt textus in leg.* 1.
ff. de Salu. interd.
16 Notandum tamen eſt, quod hodiè obligatio ſolidi re-
gulariter non inducitur, niſi expreſſum ſit, *gl. in l. 1. §. ſi*
apud duos, ver. peruenietur, ff. depoſ. Bart. in l. 1. in fin. C.
Quo quiſque ord. conuen. lib. 11. vnde facta venditione à
17 pluribus vnuſquiſque cenſetur obligatus de euictione
pro rata etiam in rebus communibus, non autem in ſoli-
dum, *vt poſt Soc. conſ. 161. n. 4. Dec. conſ. 287. & alios dixit*
Rota apud Zacch. de oblig. camer. deciſ. 23. num. 1. & coram
Card. Caualer. dec. 422. n. 2. dec. 466 nu. 1. vbi dicit, quod ſi
18 pater & patruus promittant dotem pro filia, & nepote
reſpectiuè, quilibet pro dimidia tenetur, *& coram Penia*
dec. 190. vbi quod in locationis, & conductionis contra-
ctu duo, vel plures obligati tam quoad rei reſtitutionem,
quam quoad penſionem intelliguntur obligati, pro parte,
latè Mantic. de Tacit. lib. 15. tit. 3. n. 8. & 9. Put. deciſ. 171.
19 *lib.* 1. & quod plures debitores ex cauſa cenſus non poſ-
ſint conueniri, niſi pro rata, etiamſi ſe ſe obligauerint ac
fructus ſoluendos in forma Cameræ, tradit *Gabr. conſ.*
173. n. 2. lib. 2. Galleſ. de oblig. camer. p. 3. q. 3. n. 2. Rot. deciſ.
392. n. 6. p. 1. in Recent. & coram Penia in Romana pecudum
26. Iunij 1592. prout refert Gratian. diſc. for. c. 682. nu. 1. &
ſeq. vbi aſſerit, quod talis clauſula, in ſolidum, non eſt
comprehenſa in obligatione camerali, *& ita ſenſit etiam*
Rot. apud Zacch. de oblig. camer. dec. 22. nu. 1. item ſi res plu-
20 ribus creditoribus eadem die, & eodem momento obli-
gatur, cuilibet pro parte obligata cenſetur, niſi aliud
actum ſit, *l. reos, §. cum tabulis ff. de duobus reis, Bart. in leg.*
ſi fundus, §. ſi duo, ff. de Pignor. Cardinal. Caualer. dec. 466.
nu. 1. licet quilibet creditor habeat debitorem in ſolidum
obligatum, *vt poſt Surd. conſ. 150. nu. 34. & alios obſeruat*
Merlin. de Pignor. lib. 3. q. 84. n. 3.
21 Limita 1. in pluribus fideiuſſoribus; iſti enim in ſoli-
dum tenetur, etiamſi hoc dictum non fuerit; vnde libe-
rum eſt creditori, à quo velit, ſolidum petere, *vt in §. ſi*
plures, Inſt. de fideiuſſ. Card. Caualer. dec. 190. num. 3. & 4.
vbi addit, quod quando negotium ſpectat principaliter
ad vnum, alij obligati cenſetur fideiuſſores, & dicuntur
in ſolidum obligati pro toto, *de quo latè Crauet. conſ. 91.*
n. 2. & ſeq.
22 Hoc tamen procedit, quando alij fideiuſſores ſoluen-
do non ſunt tempore litis conteſtatæ, nam ſi omnes eſ-
ſet ſoluendo, ex epiſtola Adriani compellitur creditor à
ſingulis partes petere, *vt ex dicto textu in §. ſi plures, vbi*
gloſ. in ver. partes.
23 Limita 2. vbi in obligatione adeſſet clauſula, *quilibet*
eorum, &c. hæc enim clauſula idem importat, quod in ſo-
lidum *l. ſi pluribus, & ibi DD. ff. de l. 2. Mantic. de Tacit.*
& ambig. conuent. lib. 15. tit. 3. n. 15. & 16. Tiraq. de retr. li-
gnag. §. 31. gl. 1. n. 11. Rota apud Zacch. de oblig. camer. deciſ.
22. n. 1. & dec. 23. n. 1. & ſeq. nam illud verbum, *quilibet*,
tamquam diſtributiuum attribuit cuilibet actum in ſoli-
dum, *vt dixit gloſ. in d. leg. ſi pluribus.*
24 Limita 3. in pluribus tutoribus, ſeu curatoribus: iſti
enim tenentur in ſolidum ratione adminiſtratæ tutelæ,
vel curæ. & ideo poteſt Adoleſcens contra alterum eorum
agere, & totum debitum ab eo petere, etiamſi inter ſe di-
uiſerint adminiſtrationem, *l. ſi diuiſio, vbi DD. C. de Di-*
uid. tutel. is tamen; qui ſolidum ſoluit, poteſt beneficio
ceſſionis, vel vtili actione tutelæ tutores collegas conue-
nire, vel antequam ſoluat, ſi illi adminiſtrauerint, & ſint
ſoluendo, beneficium diuiſionis opponere, *l. 2. C. de con-*
trar. Iudic. tut. Rot. deciſ. 3. n. 20. & 21. par. 6. in recen.
25 Limita 4. in ſocijs, qui conſueuerunt promiſcuè nego-
tiari: tunc enim ex contractu geſto per vnum obligatur
alius in ſolidum ad fauorem creditorum: quia cenſetur
datum reciprocum mandatum, *Bald. in rubr. C. de exer-*
26 *citor. n. 14. Surd. dec. 213. n. 2. Greg. dec. 302. nu. 1. Duran.*
dec. 416. num. 2. quemadmodum ſi ex pluribus ſocijs vnus
tantùm eſt adminiſtrator, & præpoſitus negotio, alios
etiam in ſolidum obligare poteſt, quia cenſetur habere
mandatum à conſocijs, *l. ſi tamen, verſ. ſed ſi plures, ff. de*
exercit. action. Gratian. deciſ. March. 36. nu. 18. Ferentil. ad
Burat. deciſ. 85. n. 13. Add. ad Theſaur. deciſ. 136. vbi dicit,
27 quod etiamſi in inſtrumento Societatis actum fuiſſet,
quod omnes tenerentur pro virili, adhuc tenerentur in
ſolidum, quia illa verba pariunt effectum inter eos, non
quoad alios, qui cum illis contrahunt, *Rot. Ian. dec. 176. n.*
7. alias 8. & ita etiam tenuit Rot. Rom. in Rom. pecuniaria
deciſ. 8. Februar. 1585. coram Robuſt. prout refert Mantic.
28 *de Tacit. lib. 6. tit. 22. n. 7.* vbi *n. 8.* addit, quod ſocij vnius
negotiationis, qui in diuerſis locis negotiantur, inuicem
intelliguntur præpoſiti, & quilibet ex contractu alterius
obligatur in ſolidum, *per doctrinam Bart. in l. 1. §. vltim.*
& in l. ſi tamen, ff. de exercit. act. & in l. eius qui, num. 31. ff.
ſi cert. pet. quem ſequuti ſunt Paul Caſtr. in d. l. 1. §. vlt. nu. 1.
& 2. ff. de exercit. act. Alex. in d. l. eius, num. 9. Pariſ. conſ.
93. n. 3. & 4. lib. 1.
29 Verum, vt ſupradicta concluſio locum habeat, requi-
ritur 1. quod ex alienum fuerit contractum intuitu, &
nomine ſocietatis, alias non obligarentur conſocij, *Alex.*
conſ. 44. num. 6. lib. 2. Cacheran. dec. 150 n. 8. Mantic. de Ta-
cit. lib. 6. tit. 22. n. 7.
30 Secundò requiritur notitia ſocietatis reſpectu eorum,
qui ſocio crediderunt, vt ſic appareat, quod creditores ha-
buerint animum obligandi conſocios, *d. l. fin. ff. de exercit.*
act. Alex. d. conſ. 44. n. 6 lib. 2. Seraphin. deciſ. 375. n. 6. Gra-
tian. diſc. for. cap. 725. n. 8. verſ. præterea, Theſaur. dec. 136.
n. 5. Rota apud Merlin. de Pignor. dec. 139. n. 7.
31 Tertiò requiritur quod æs alienum verſum fuerit in
communem vtilitatem, *Seraphin. deciſ. 375. nu. 1. per tex-*
tum in l. iure ſocietatis ff. pro ſoc. Alex. d. conſil. 44. num. 6.
Mantic. loco cit. Theſaur. d. deciſ. 136. n. 6. ſecus eſſet, quan-
32 do ab omnibus ſocijs adminiſtrator, qui contraxit, fuit
præpoſitus: quia tunc omnes obligantur, etiam ſi pecunia
in communem vtilitatem non fuerit conuerſa, *vt ſubdit*
idem Theſaur. d. deciſ. 136. n. 7. propè fin. & tradunt Surd.
conſil 126. n. 1. & 14. Capic. dec. 180. n. 3. Valenzuol. conſ. 78.
n. 56. & 57. & alij apud Ferentil. loco cit. num. 14. vbi dicit,
33 quod ſi inſtitor mutuò accipiat pecuniam ex cauſa, ad
quam fuit deputatus, obligat Dominum, licet poſtea il-
lam ad vſum deſtinatum non conuertat, *Merlin. de Pi-*
gnor. lib. 2. q. 76. nu. 6. vbi dicit, ſatis eſſe, ſi pecunia accepta
fuerit in cauſam negotij, etiamſi inſtitor ea malè vſus fue-
rit, *iuxta l. fin. ff. de Exercit. action.* nec obſtat textus *in d. l.*
34 *iure ſocietatis* quia intelligi debet, quando ſocius contra-
xit proprio nomine, ſecus ſi nomine ſocietatis, *vt notat*
Bald. ibid. & alij communiter.
35 Notandum tamen eſt, quod ſi pecunia ab vno ex ſo-
cijs accepta caſu fortuito perierit, tunc ex contractu per
ſocium, qui pecuniam accepit, celebrato, alij etiam in ſo-
lidum obligantur; quia eo caſu nihil imputari poteſt ſo-
cio quod pecuniam non conuerterit in vtilitatem com-
munem *vt ſenſit gloſ. in d. l. iure ſocietatis ver. in commu-*
nem, Mantic. de Tacit. d. lib. 6. tit. 22. n. 7.
36 Quarto requiritur, quod ſocius non contrahat vltra
ſummam in ſocietate comprehenſam *ſecundum Cacher.*
dec. 150. n. 8. Add. ad Theſaur. deciſ. 136. Alex. d. conſ. 44. n.
6. Mantic. d. lib. 6. tit 22. nu. 8. vbi dicit, quod Socius non
obligatur ex contractu alterius, niſi pro ea quantitate,
quam habet in ſocietate.
Hæc tamen ſententia procedere poteſt, quando æs alie-
num de bonis, & effectibus ipſius ſocietatis ſolui poteſt;
ſecus non extante capitali, & effectibus ipſius ſocietatis,
vel quia nihil ponitur in ſocietate præter induſtriam, vel
quia bona ſocietatis fuerunt conſumpta: tunc enim ſocij
in ſubſidium tenentur in ſolidum etiam de bonis proprijs
extra ſocietatem, & vltra vires, & corpus ipſius ſocietatis,
facta tamen prius effectuum eiuſdem ſocietatis diſcuſſio-
ne, alias defraudarentur creditores, *Surd. deciſ. 213. Rota*
apud Merlin. de Pignor. dec. 100. n. 20. & in rec. dec. 246. n.
15. & ſeq. p. 6. idem Merlin. d. lib. 2. q. 76. n. 18.
37 Notandum eſt autem, quod non excuſantur contra-
hentes, ſi ignorant, ſub qua forma, & lege fuerit inſtitor
præpoſitus, & contrahunt forma, vel lege præſcripta non
ob-

obſeruata, *Paul. de Caſtr. in l. ſed etſi pupillus, §. conditio, n. 2. ff. de inſtit. act. Dec. in l. ſi ſocius, n. 4. verſ. & notandum eſt, ff. ſi cert. pet. Pariſ. conſ. 93. num. 53. & conſ. 94. num. 28. lib. 1. Mantic. de Tacit. lib. 6. tit. 22. num.* 8. Vnde ſi deputatus in certo loco, & ad certa negotia, officium ſibi demandatum excederet, alios non obligaret, quia non cenſetur habere mandatum in tali caſu: quemadmodum nec poteſt alios obligare, quando non contraheret ad vtilitatem negotij, puta ſi donaret, quia tunc dicitur ceſſare mandatum, *Merlin. dicto lib. 2. q. 76. n. 10. 11. & 12. Durand. deciſ. 368. nu. 36.* idem dicendum, quando ex pluribus ſocijs vnus tantum eſt deputatus adminiſtrator: nam alij, præter adminiſtratorem, in tali caſu non habent ius obligandi conſocios, quia non dicuntur habere à conſocijs mandatum, *Rot. in Rom. dotis 2. Decembris 1602. coram Ottembergo; prout refert idem Merlin. d. lib. 2. q. 76. n. 8.*

38 Obſerua 6. quod creditor anterior ſine tempore, ſiue priuilegio, qui vendit rem ſui debitoris ſibi hypothecatam iure creditoris, non tenetur emptori de euictione, quia videtur vendidiſſe ius ſolum, quod habebat, *l. periculum, 30. ff. de Pignor. l. ſi nomen, 4. ff. de hæredit. vel act. vendit. l. emptorem, 12. §. denique ff. de act. empt. & vendit. lib. 1. & 2. C. Creditor. euict. pign. non deber.*

39 Dixi *creditor anterior &c.* quia ſi creditor alijs poſterior venderet, teneretur de euictione; & ideo creditor, qui vendidit, debet probare, ſe potiorem cæteris eſſe, *d. l. 1. in fin. C. Creditor. euict. pign. non deber.* & hoc procederet etiamſi creditor cum emptore conuenerit, quod non teneatur de euictione: adhuc enim teneretur ad pretij reſtitutionem, *Viui. dec. 24. n. 4. & dec. 152. n. 1. Magon. dec. Floren. 32. Vicen. de Fran. dec. 239. & 428. num. 9. Mangil. de euict. q. 44. n. 5. & alij apud Fontanel. dec. 223. n. 8. & 9.*

40 Dixi, *rem ſui debitoris*, quia ſi creditor vendens ſciret rem eſſe alterius, quam debitoris, ſimiliter teneretur de euictione propter malam fidem, *iuxta d. l. 2. C. eodem tit. Creditor. euict. pign. non deber. d. l. emptorem, §. denique ff. de Action. empt.* ſecus eſſet, ſi iuſto errore ductus rem alienam venderet, *vt tradunt Salic. in d. l. 1. n. 1. Neguſ. de Pignor. p. 6. mem. 1. n. 40. lim. 3. & 4.* quos refert *Merlin. de Pignor. lib. 4. q. 101. n. 7. in fin.*

41 Dixi *ſibi hypothecatam*, quia ſi non eſſet res obligata, creditor teneretur de euictione; vnde debet probare rem ſibi obligatam fuiſſe *d. l. periculum, ff. de Pignor. & d. §. denique in fin.*

42 Dixi *iure creditoris*, puta ſi venderet vt Dominus, vel iure dominij, teneretur ſimiliter de euictione, *gloſ. in d. l. 2. C. Creditor. euict. pign. non deber. Mangil. de Euict. q. 46. n. 6. & alij apud Merlin. d. lib. 4. q. 101. num. 10. & ſeq.* vbi etiam dicit quod in dubio cenſetur facta venditio iure dominij, non iure creditoris.

43 Obſerua 7. quod ſi creditor pignus debitoris ſui deterius fecit eo tempore quo retinuit, deteriorationem huiuſmodi teneretur in creditum computare, *l. creditor 2. & l. creditor 6. C. de Pignor. action.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor, qui promiſit ſoluere in tribus terminis, tenetur ſoluere in tribus annis.*

2 *Qui promiſit mille triennio ſoluere, quolibet anno tertiam partem æqualem tenetur ſoluere.*

3 *An in tali caſu ſolutio fieri debeat in principio, vel in fine termini, & n. 5.*

4 *Promiſſio facta in nundinis, intelligitur de vltima die nundinarum.*

6 *In dubio temporis dilatio ad ſoluendum cenſetur apposita in fauorem debitoris.*

7 *Quando teneatur ſoluere qui promiſit poſt aliquot dies, vel poſt annos, aut poſt menſes.*

8 *Quid ſi promiſit dare aliquando.*

9 *Quando in obligatione tempus expreſſum non fuit, intelligitur de præſenti, & an poſſit Iudex in tali caſu concedere aliquam dilationem.*

10 *Quid ſi promiſſio fiat de ſiſtendo aliquem in iudicio non præfixo termino.*

11 *Qui promiſit, ſe obligaturum ad centum intra certam diem, ea adueniente conueniri poteſt ſtatim ac ſi de præſenti ſe obligaſſet: limitatur n. 12.*

13 *Promittens alienare, aut vendere feudum, vel rem emphiteoticam, non cadit à iure ſuo.*

CAP. XLVIII.

Quando teneatur debitor ſoluere, ſi facta ſit promiſſio de ſoluendo in tribus terminis.

1 RESpondet *Bart. in l. 3. ff. de Ann. leg.* quod tenetur ſoluere in tribus annis; Vnde in tali caſu tertia pars æqualis quolibet anno ſolui debet, *Rom. in l. qui bona §. vlt. n. 6. & Alex. n. 8. ff. de Damn. inf. Mantica de Tacit. lib. 14.*
2 *tit. 40. n. 30.* ſubdens *num. 31.* quod ſi quis promiſerit mille triennio ſoluere, quolibet anno tertiam partem æqualem ſimiliter tenetur ſoluere; quamuis contrarium teneat *Iaſ. in l. cum qui calendis, num. 3. in fin. Alciat. num. 5. & 6. ff. de verb. obligat.* prout illos refert *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 53. num. 5.* vbi dicit, quod hoc relinquitur Iudicis arbitrio.

3 Sed quæres, an in tali caſu ſolutio facienda ſit in principio, vel in fine termini? Reſp. quod aut tempus appoſitum fuit in fauorem debitoris, aut creditoris, & debitoris ſimul, & tunc in fine termini facienda eſt ſolutio, *§. omnis Inſt. de verb. oblig. §. qui hoc anno de inut. ſtipul. l. lecta, ff. ſi cert. pet. l. qui hoc anno, ff. de verb. oblig. leg. eum, qui certarum, ff. eod. tit.*
4 vbi promiſſio facta in nundinis intelligitur de vltima die nundinarum; aut eſt appoſitum gratia cre-
5 ditoris, & tunc in principio termini debet ſolui, *Bart. in l. qui hoc anno, ff. de verb. oblig. Aret. in §. qui hoc anno, nu. 1.*
6 *Inſt. de inut. ſtipul.* vbi etiam dicunt, quod in dubio temporis dilatio ad ſoluendum cenſetur appoſita in fauorem debitoris, *iuxta gl. communiter receptam in l. cum, qui ver. hæredis cauſa, ff. de Ann. leg. de quo vide Iordan. Elucubr. diuer. lib. 14. tit. 8. à n. 66.*

7 Quæres 2. quando teneatur ſoluere qui promiſit poſt aliquot dies? Reſp. quod tenetur poſt biduum, *leg. inter illam, §. ita data, vbi gloſ. ff. de verb. ſignif. gloſ. in leg. eum, qui, ver. Kalendas, ff. de verb. oblig.* quemadmodum ſi promiſit poſt annos, tenetur poſt biennium, *l. libertas, quæ, §. fin. ff. de manum. teſtam. gloſ. in l. inter illam, §. fin. ff. de verb. & rer. ſignif. Iordan. d. lib. 14. tit. 8. de Dilat. num. 88. & 89.* vbi etiam dicit, quod ſi promiſit poſt menſes, tenetur poſt duos menſes; niſi fortè id, quod deducitur in ſtipulationem, intra biduum, biennium, vel bimeſtre commodè fieri non poſſit; veluti ſi magna ſit quantitas, vel factum, quod habet tractum longioris temporis: tunc enim arbitrio Iudicis relinquitur, quo tempore ſolutio fieri debeat, *arg. l. ſi mihi, & tibi, §. Proculus ait, ff. de l. 1. Mantic. de Tacit. lib. 14. tit. 40. n. 33.*

8 Addit *Iordan. loco citato num. 90.* quod ſi quis promiſit dare aliquando, tenetur dare quamprimum commodè poteſt.

9 Si verò in obligatione tempus expreſſum non fuerit, intelligitur de præſenti, *iuxta l. in omnibus, ff. de reg. iur.* poteſt tamen Iudex in tali caſu concedere morulam decem dierum, *Iordan. d. lib. 14. tit. 8. de Dilat. n. 87.* ſubdens,
10 quod ſi promiſſio fiat de ſiſtendo aliquem in iudicio non præfixo termino, Iudicis arbitrio tempus erit ſtatuendum *iuxta leg. de die, vbi DD. ff. Qui ſatiſd. cog.*

11 Notandum eſt autem, quod ſi quis promiſerit, ſe obligaturum ad centum intra certam diem, adueniente die conueniri poteſt ſtatim, ac ſi de præſenti ſe obligaſſet, vt inutilis circuitus euitetur, *Io. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de oblig. & ſolut. ſuper rubr. col. 1.* quem ſequuntur *Alex. Soc. Iaſ. & Purpur. in l. cum fundus, §. 1. ff. ſi cert. pet. Theſaur. deciſ. 233. nu. 3. & alij communiter*; nam in tali caſu perinde eſt, ac ſi eſſet obligatus ad centum eo, quod intereſſe eſt ſtatim liquidum, cum non poſſit eſſe minus centum, *leg. nummis ff. de in lit. iur.*

12 Hoc

Digitized by Google

12 Hoc tamen non procedit in promiſſione de vendendo, dando, fideiubendo, liberando, locando, conducendo, renunciando, vel alia ſimili; ratio differentiæ eſt, quia in pecuniæ ſolutione conſiderari quidem poteſt circuitus, cum quis compelli poſſit omninò ad dandum: ſed promittens vendere, locare &c. tenetur ad factum; ad quod quis præcisè compelli non poteſt, ſed tantùm agi poteſt ad intereſſe ratione venditionis, aut locationis non factæ, *vt tradunt DD. in d. l. cum fundus, ff. 1 ff. ſi cert. pet.* niſi fortè poſt eam promiſſionem fuiſſet ſolutum pretium, vel de eo habita fides: vel niſi quis promiſerit vendere cum iuramento, vel ſe obligauerit ad retrouendendum, quia tunc promittens vendere, vel retrouendere, poteſt ſtatim compelli ad traditionem; idemque dicendum eſt in alijs caſibus ſupra expreſſis, *ita Boer. dec. 3. num. 1. Menoch. conſ. 1. nu. 234. Pinell. in l. 2. C de Reſcind. vend. p. 2. c. 3. num. 25. Syluan. conſ. 49. num. 10. Natt. conſ. 171. Cephal. conſ. 315. n. 3. & ſeq. lib. 3. & alij apud Theſaur. deciſ. 233.*
13 *Caſtill. de Vſufr. c. 3. p. 2.* vbi addit, quod promittens alienare, aut vendere feudum, vel rem emphiteoticam non cadit à iure ſuo.

S V M M A R I V M.

1 *Locatio rerum Eccleſiæ facta vltra triennium eſt nulla in totum: limitatur n. 4.*
2 *Locatio permiſſa vſque ad tertiam generationem, ſi fiat vſque ad quartam, in totum vitiatur.*
3 *Locatio rerum Eccleſiæ eſt nulla in totum, ſi fiat cum pacto renouandi de anno in annum.*
5 *Quando Emphiteuta ſoluens poſt biennium, vel triennium excuſetur à caducitate.*
6 *Quando res ſolita locari poſſit abſque ſolemnitatibus denuò locari, & n. 9.*
7 *An ex obſeruantia 30. annorum conceſſio facta per Eccleſiam dici poſſit ſolemnis.*
8 *Euidens Eccleſiæ vtilitas quando requiratur.*
9 *Quid ſi probetur incorporatio facta menſæ Eccleſiæ.*
10 *Quando res cenſeatur Eccleſiæ incorporata.*
11 *An, ſi vtilis ſit infeudatio, poſſit Epiſcopus rem Eccleſiæ incorporare.*
12 *An conductor, qui res Eccleſia ad culturam reduxit, poſſit finito tempore locationis amoueri.*
Et quid in cæteris conductoribus, ibidem.
13 *An conductor rerum eccleſiæ, qui multum fuit lucratus, poſſit cogi ad reconducendum anno ſequenti.*

C A P. X L I X.

An locatio rerum Eccleſiæ facta vltra triennium ſit nulla in totum, vel potius valida ſit quoad triennium.

1 RESp. quod eſt nulla in totum, *Bart. in auth. qui rem, C. de Sacroſ. Eccleſ. Bald. in l. quæcunque, C. de bon. quæ liber. Alexan. conſ. 165. num. 1. lib. 2. & conſ. 17. nu. 10. lib. 4. Couar. lib. 2. var. reſol. cap. 16. num. 4. Rota deciſ. 435. nu. 3. p. 3. Rec. Penia dec. 320. vbi aliæ deciſiones referuntur, Gratian. diſcep. for. c. 905. n. 10.* vbi dicit, quod locatio permiſſa ad certum tempus, vel vſque ad tertiam generationem, ſi fiat pro maiori tempore, vel vſque ad quartam generationem, in totum vitiabitur, neque valebit pro tempore permiſſo: quicquid in contrarium aſſerant *Imol. in cap. ex parte, num. 39. extr. de feud. Rom. conſ. 66. num. 1. in fin. Dec. in d. auth. qui rem in fin. Tiraq. de retract. lign. ſ. 23. gloſ. 1. n. 10. & alij apud Mant. de Tacit. lib. 5 tit. 5.* vbi fusè agit de hac quæſtione.

2 Hinc fit, vt locatio rerum eccleſiæ ſit etiam nulla in totum ſi fiat cum pacto renouandi de anno in annum, & ſic ſucceſſiuè in poſterum, ita vt neque valeat pro tempore permiſſo cum cenſeatur facta in fraudem *extrau. ambitioſæ, de Reb. Eccl. non alien.* prohibentis huiuſmodi locationes vltra triennium, *Penia d. dec. 320. n. 7. & ſeq. Gratian. cap. 715. num. 16.* quicquid dicat *Mareſcot. var. lib. 2.*
3 *cap. 25. n. 19. & ſeq.* vbi aſſerit, valere talem locationem pro tempore permiſſo, reiecto pacto à iure reprobato, & in fraudem legis addito.

4 Obſerua tamen, quod ſi res eccleſiæ talis ſit conditionis, vt ex ea quolibet triennio vnicus tantùm fructus percipiatur, poteſt in nouem annos locari: quia primum triennium æquiualet primo anno, ita ſecundum, & tertium, & ſi alternatim fructificat, poterit per ſex annos locari, *Couar. var. lib. 2. cap. 16. nu. 6. Quarant. in ver. alienatio rerum Eccleſ. nu. 25. Ricc. in Collect. deciſ. 655. par. 3. & deciſ. 3054. par. 7. Tiraq. de retr. conuent. §. 5. gl. 4. nu. 31.* vbi *poſt*
5 *Bald. in l. ædem, nu. 6. C. locat.* addit, quod vbi vnicus fructus ex re emphiteotica colligitur quolibet biennio, vel triennio, aut quinquennio, ad incurrendam caducitatem requiritur defectus ſolutionis per duo biennia, vel triennia, aut quinquennia, ſi emphiteuſis ſit eccleſiæ, & per tria biennia, triennia, vel quinquennia, ſi emphiteuſis fuerit priuati: quod tamen intelligendum eſt, quando promiſſio fuit facta taxatiuè, habito reſpectu ad fructus ex re emphiteotica percipiendos, vt quia emphiteuta promiſit ſoluere canonem de fructibus rei in emphiteuſim acceptæ; ſecus ſi demonſtratiuè, puta ſi promiſſa fuerit quantitas vini, frumenti, vel pecunia in genere pro canone: tunc enim penſio dicitur præſtari in recognitionem dominij, non autem contemplatione fructuum percipiendorum, *vt poſt Corbul. de cauſ. priuation. ob non ſolut. Canon. limit. 28. n. 3. & 4. fol. 486. aduertit. Gratian. diſcept. for. cap. 931. n. 14. & 15.*

6 Obſerua 2. quod res ſolita locari poteſt abſque ſolemnitatibus denuò locari, dummodò adſit eadem cauſa conceſſionis hoc eſt neceſſitas, vel euidens Eccleſiæ vtilitas, & ſolitum non alteretur, *extrau. ambitioſæ, de Reb. Eccleſ. non alien. Roſental. in tract. de feud. cap. 4. concl. 25.* vbi de regalibus infeudari ſolitis à Prælato, *Rot. dec. 241. nu. 1. & ſeq. p. 4. to. 2. in Recent.* vbi etiam quod ad hunc effectum requiritur ſaltem vna locatio ſolemnis, vel duæ non ſolemnes, effectum tamen ſortitæ ſpatio quadragin-
7 ta annorum, *& deciſ. 284. n. 12. & ſeq. eadem p. 4. to. 2.* vbi quod cenſetur ſolitum alteratum, ſiue dicta alteratio ſit circa ſubſtantialia, ſiue circa acceſſoria & *deciſ. 689. nu. 2. par. 4. to. 4. recent. Duran. dec. 250. n. 19. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ex obſeruantia 30. annorum conceſſio facta per Eccleſiam dici non poteſt ſolemnis, dum de ſolemnitatibus poſitiuè non conſtat, *Theodoſ. Rub. in ſingular. to. 2. in ver. locatio, vbi alias Rotæ deciſiones refert, latè Genuenſ. in tract. de Eccleſ. cap. 1. q. 24. Seraphin. deciſ. 1451. num. 2.* euidens verò Eccleſiæ vtilitas debet adeſſe tempore nouæ, ſeu vltimæ locationis ita, vt non ſufficeret, illam adfuiſſe in antiqua *Genuenſ. in Prax. Archiep. cap. 60. n. 6. &*
7 *7. & alij communiter, vide Hond. conſ. 51. nu. 60. & 61. lib. 1. Rot. dec. 243. nu. 15. p. 7. recent. Gratian. diſc. for. c. 379. n. 22.* vbi dicunt, quod ſi fiat pro modico canone, ſatis conſtaret de damno Eccleſiæ, etiamſi magna quantitas pecuniarum data fuerit Prælato pro huiuſmodi noua conceſſione, cum id non cedat in commodum Eccleſiæ, ſed ipſius Prælati.

9 Limita, quando probaretur incorporatio facta menſæ Eccleſiæ: tunc enim res locari amplius non poſſet niſi adhibeantur ſolemnitates, etiamſi antea eſſet ſolita locari cum tunc incipiat nouus ſtatus, *Guid. Pap. dec. 154. nu. 2. in fin. Rot. dec. 241. nu. 5. & 6. p. 4. to. 2. in rec. Roſent. de feud. cap. 4. concl. 33. & concl. 34.* vbi dicit, quod res cenſeretur
10 Eccleſiæ incorporata, quando inter alia bona menſæ deſcripta fuit, vel ſi Prælatus declarauerit, nolle amplius huiuſmodi rem infeudare, ſed menſæ applicare, vel ſi ex re Eccleſiæ aperta fructus per notabile tempus arbitrio Iudicis perceperit *latè Genuenſ. in tract. de Eccleſ. cap. 1. q. 12.* vbi etiam dicit, quod ſi vtilis eſt infeudatio, non po-
11 teſt Epiſcopus tacitè ſiue expreſsè incorporare menſæ in præiudicium Eccleſiæ, cui eſt ius quæſitum ex antiqua conſuetudine infeudandi.

12 Addunt DD. quod conductor, qui terras Eccleſiæ ſteriles ad culturam reduxit, finito tempore locationis non poteſt

poteſt amoueri, dummodo tempore primæ locationis Ec-
cleſia decepta non fuerit *per tex.in l.quicunque,C.de omn.
agr.deſert.lib.11.ita Paul. de Caſtr.conſ.142. vol. 2. quem
refert Gennenſ.in tract.de Eccleſ.q.207.Rot.deciſ.312.n.1.
par.2.Diuerſ.* vbi quod prædium eccleſiaſticum ſterile re-
ductum ad culturam opera primorum conductorum, de-
bet eorum hæredibus concedi pro eodem pretio, ſeu
penſione, *iuxta cap.ad aures, de reb. Eccleſ. alien. vel non*
ſecus eſſet in alijs conductoribus rerum Eccleſiæ, qui fi-
nita locatione expelli poſſunt, ita vt non teneatur Eccle-
ſia eis relocare, etiamſi offerant ſoluere quantum tertius
offeret, *l.nè cui,C.Locat.Franch.deciſ.406.Genuenſ.in tr. de
Eccl.q.421.* nec obſtat *tex.in l.congruis C.de locat. præd.ci-
uil.vel fiſcal.lib.11. vbi antiquus conductor pro eodem pre-
tio vel præfertur ſecundo*: quia hæc lex imponit onus re-
locandi, & ideò tamquam odioſa non ligat eccleſias, *auth.
caſſa,& irrita,vbi omnes C.de Sacroſ.eccleſ.* æquius tamen
eſt, vt eccleſia non amoueat antiquum conductorem, qui
diù laborauit in coltura agri, *vt ſubdit Genuen.d.q.421.in
fin.& nos latius diximus in tract.de Regim.Eccl.Epiſc.lib.
1.c.5.§.2.n.14.& ſeq.*

13 Notandum eſt etiam, quod conductor rerum Eccle-
ſiæ, qui multum fuit lucratus, poteſt compelli ad recon-
ducendum anno ſequenti, *arg.l.cotem ferro, §. qui maxi-
mos, ff. de Publican.* vbi compellitur quis emere redditus
fiſcales, ſi per tempus præteritum emerat, & maximos
fructus recepit, & pro futuro non reperitur emptor; ec-
cleſia enim gaudet omnibus priuilegijs fiſci, *vt tra-
dunt DD. in l. fin. C. de Sacroſ. Eccleſ. latè Genuen. in tr.
de Eccleſ.q.459.*

S V M M A R I V M.

1 *Quæ requirantur, vt Epiſcopus familiari ſuo non ſubdito
ordines conferre poſſit, & n.3.*
2 *An Concilium Trid.ſeſſ.23.de refor.c.9.procedat, quando
familiaris ordinatur ad primam tonſuram, ſeu ad mino-
res ordines.*
4 *An Epiſcopus poſſit ordinare eos familiares, qui abſentes
fuerunt in Regione remota.*
5 *An Epiſcopus poſſit cum familiari ſuo diſpenſare ſuper
interſtitijs temporum.*
*Et an poſſit familiarem illegitimum ad minores ordines ha-
bilitare, ibidem.*
6 *Duo ſacri ordines non poſſunt conferri eidem vno die, vel
duobus continuato ieiunio.*

C A P. L.

*Quando Epiſcopus poſſit ordines conferre fami-
liari ſuo non ſubdito.*

1 DVæ conditiones requiruntur à Concilio Tridenti-
no, vt Epiſcopus familiari ſuo non ſubdito ordines
conferre poſſit, abſque dimiſſorijs proprij Epiſcopi; prima
eſt, vt familiaris eum Epiſcopo ſaltem per triennium fue-
rit commoratus: ſecunda, vt Epiſcopus beneficium, qua-
cunque fraude ceſſante, ſtatim re ipſa illi conferat, *vt in
ſeſſ.23.de ref.c.9.* cuius textus diſpoſitionem procedere,
ſiue talis familiaris ordinetur ad ſacros ordines, ſiue ad
minores, vel primam tonſuram, dicit *Nau.conſ.11. de temp.*
2 *ordin.Bonac.de Sacr.diſp.8.q.vn.punct.4.nu.17.& cenſuit
etiam Sacr.Congreg.teſte Quaran.in ver.ordo, verſ. limita
in eo, Vulp.in Prax.iud.c.7.n.18.Rot dec.731.n.15.p.1. Di-
uerſ.* ſubdens, quod ratio, cur Concilium requirit colla-
tionem beneficij, eſt vt ordinatus ab Epiſcopo non ſuo,
ratione beneficij efficiatur de eius foro, *Pariſ. de Reſign.
benef.lib.4 q.2.n.92.& 93.Barboſ.de offic.& pot.Epiſc.par.*
3 *2.alleg.5.n.11.* vbi etiam dicit, quod collatio beneficij fa-
cta poſt ſex menſes non cenſetur facta ſecundum men-
tem Concilij, quia huiuſmodi tempus ad hunc effectum
dicitur longum; vnde collatio huiuſmodi eodem tempo-
re concurrere debet, *vt d. Quarant.in ordo, verſ. Limita
in eo.* triennium verò huiuſmodi debere eſſe continuum,
*dixit Bonac.de Cenſur.in par.diſp.3.q.1.puncto 11.num. 7.
Barboſ.d.alleg.5.num.9.& alij,* quibus adde *Vulp. in Prax.
iud.c.7.n.19.Ricc.in Prax.par.1.reſ.278.* aſſerentes, ſatis
eſſe, ſi triennium incæperit, antequam conferens eſſet
Epiſcopus, quia in tali caſu Epiſcopus potuit cognoſcere
ſui familiaris mores putant enim iſti Doctores triennium
à Concilio fuiſſe præfixum, vt Epiſcopus cognoſcere
poſſet familiarium mores; vnde non poſſe Epiſcopum
4 ordinare eos familiares, vel eorum famulos, qui abſentes
fuerint in Regione remota, etiamſi ipſius Epiſcopi ſum-
ptibus vixerint, tradunt *Lopez ad Diaz.in pract.crim. can.
cap 26.Maiol.lib.4.de irreg.c.2.n.5.quos refert, & ſequitur
Quaran.in d.ver.ordo verſ. limita in eo, Piaſec.in prax.
Epiſc.p.1.c.1.n.15.Bonac.de Sacram.diſp.8.q. vn. punct. 4.
n.18.Ricc.in Prax.for.Eccl.p.1.reſ.276.*

5 An vero poſſit Epiſcopus cum familiari ſuo diſpenſare
ſuper interſtitijs temporum, vel ſi eſſet illegitimus, illum
ad minores ordines habilitare? negat *Nau.conſ.13.de tem-
por.ordin.Quarant.in d.ver.ordo, verſ. limita in eo &c.
verſ.fin.* ſed contrarium magis probabiliter tenet *Ioan. de
la Cruz.in Direct.conſc.p.2.de Sacram.ordin.dub.43.concl.
2.vbi etiam teſtatur, ita Sac.Congreg.cenſuiſſe, prout refert
Dian.p.3.tr.4.reſ.190.* quia cui iuriſdictio data eſt, ea quo-
que conceſſa eſſe videntur ſine quibus iuriſdictio exerce-
ri nequit, *l.2.ff.de iuriſd.omn.iud.*

6 Notandum eſt autem, quod ſi familiaris Epiſcopi, ſiue
quiuis alius obtinuerit priuilegium à Papa, vt ſibi ordi-
nes ſacri tribus diebus feſtiuis conferantur, non poſſet
Epiſcopus illum ſabbato quatuor temporum in Diaco-
num, & die dominico proximè ſequenti (continuato ie-
iunio) in presbyterum ordinare: nam ſicut non poteſt
vtrumque ordinem illi conferre eodem die, *vt ſtatuit
etiam Concil.Trid.ſeſſ.23.de ref.cap.13. in fin.* pari ratione
non poteſt vnum ordinem vno die, & alium altero die
(ieiunio continuato) conferre, cum mane diei Dominicæ
propter continuationem ieiunij fictione canonica traha-
tur ad ſabbatum, *c.litteras veſtras, de Temp.ordin.* ex quo
infert *gl.ibidem, ver. vno die,* quod ſi Epiſcopus die ſabba-
ti non potuit ordinationem perficere, ſequenti die domi-
nico (continuato ieiunio) poteſt illam perficere, ita vt
vno die intelligantur ordines collati fictione iuris, *iuxta
cap.quod à Patribus, 75.diſt.*

S V M M A R I V M.

1 *De iure ciuili cauſæ ciuiles triennio, criminales verò bien-
nio terminandæ ſunt, aliàs perit inſtantia: limitatur nu.
2.& 3.*
4 *Quodnam tempus detur ſucceſſori in officio ad litem ter-
minandam.*
5 *Intra quantum tempus cauſa diſcuſſionum, quæ agitur in-
ter creditores, expediri debeat.*
6 *Cauſa, in qua de naufragio quæritur, intra biennium fini-
ri debet.*
7 *De iure canonico inſtantia perpetuò durat: ſed hodie intra
biennium cauſæ omnes terminandæ ſunt.*
8 *Diſpoſitio Concilij Tridentini ſeſſ.24.de ref. c. 20. quando
procedat.*
9 *An lapſo biennio acta pereant.*
10 *In quibus cauſis procedat Concilium loco cit.*
11 *Quando appellans teneatur omnia acta coram Epiſcopo
geſta ad Iudicem appellationis transferre.*
12 *An Conſeruatores Regularium comprehendantur ſub de-
creto Concilij dicto cap.20.*
13 *Intra quod tempus quæſtio mota Iudici poſt depoſitum of-
ficium expediri debeat.*
14 *Iudex poſt depoſitum officium per 50.dies ſtare in loco de-
bet.*
15 *De conſuetudine officiales non ſyndicantur, niſi de dolo, &
barattaria.*
16 *An cauſa ſyndicatus poſſit expediri lapſo tempore præ-
fixo.*
17 *Quando tempus ſtatuitur Iudici tantum, actus poſt tem-*

pus

Digitized by Google

pus præfixum valet: limitatur n.18.

19 *Tempus inſtantiæ non poteſt partium conſenſu, ſeu pacto etiam iurato prorogari: limitatur n.20. & 21.*

22 *In dubio præſumitur, tempus eſſe præfixum cauſæ, & inſtantiæ.*

23 *Inſtantia perempta remanet ius iterum agendi in cauſis ciuilibus, ſecus in criminalibus, & n.24.*

24 *An ſi partes vnico actu repeterent omnia acta, Iudex poſſit validam ſententiam ferre poſt peremptam inſtantiam.*

25 *Quænam acta pereant inſtantia perempta.*

26 *Perempta inſtantia an liberentur fideiuſſores de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo.*

27 *Quando incipiat inſtantia cauſæ delegatæ, & compromiſſi.*

28 *Quando teſtator certum tempus præfixit ad aliquid faciendum, tale tempus currit ſtatim etiam viuente teſtatore.*

29 *Tempus certum præfixum operibus famuli, non recipit functionem alterius temporis; ſecus quando promiſſio non fuit reſtricta ad certum tempus.*

30 *Quando lis dicatur deſerta, n.31.*

C A P. L I.

Intra quantum tempus cauſæ, ſeu lites terminari debeant.

1 RESp. quod de iure ciuili cauſæ ciuiles triennio à die litis conteſtatæ computando, vel quando incipit cognoſci de meritis; criminales verò biennio terminandæ ſunt, aliàs perit inſtantia, *leg. properandum, C. de Iudic.* quod locum habet tam coram Ordinario, quam delegato; *Spec. in tit. de Iudice delegato, §.6. n. 10. & ſeq. Bald. in d. l. properandum, n.1. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 13. tit. 6. de Iudic. leg. n.114.*

2 Hæc tamen concluſio limitatur 1. in cauſis fiſcalibus, in quibus inſtantia non perit, niſi ſpatio 30. annorum, ſiue fiſcus ſit actor, ſiue reus, *Benintend. dec. 76. Caſſad. deciſ. 5. vt lit. pend. Ric. collect. 1354. verſ. limita 2. p. 4. quos refert, & ſequitur Iorda. vbi ſup. lib. 13. tit. 1. de iud. n.30.*

3 Limitatur 2. quando cauſa ventilatur coram Principe, vel Iudice habente liberum arbitrium in procedendo, quia neque tunc inſtantia perit, *Bald. conſ. 217. nu. 5. lib. 3. Marant. in ſuo ſpec. p. 5. §. 1. num. 15. & alij, quos refert Scacc. de Appellat. q. 15. num. 266. & ſeq.* ſubdens, quod Iudex habens liberum arbitrium ſolùm in ſententiando, ligatur inſtantia.

4 Addit *Marant. loco cit. d. par. 5. §. 1. nu. 28.* quod ſucceſſori in officio ad litem terminandam datur integer annus, etiamſi anteceſſor remotus fuerit ab officio, ſiue deceſſerit propè finem triennij, vel biennij, *l. properandum, §. ſin autem vtraq. C. de Iud.*

5 Cauſa verò diſcuſſionum, quæ agitur inter creditores, intra tres menſes inter præſentes, quoad abſentes citra montes intra ſex, & quoad abſentes vltra montes intra nouem expediri debet *ex conſt. Pij IV. quam refert Scacc. de Appell. q. 15. n. 302.*

6 Item cauſa, in qua de naufragio quæritur, intra biennium finiri debet, *iux. l. penult. C. de Naufrag. lib. 11.*

7 De iure verò canonico inſtantia perpetuo durat, *c. penult. vbi omnes, de iudic.* ſed hodie intra biennium à die motæ litis cauſæ omnes etiam beneficiales terminandæ ſunt; alioquin poſt id ſpatium liberum eſt partibus, vel alteri illarum, Iudices ſuperiores adire, alias tamen competentes, qui cauſam in eo ſtatu, quo fuerit, aſſumant, *iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 24. de ref. cap. 20.*

8 Obſeruant tamen Doctores quod diſpoſitio Concilij *loco cit.* procedit, quando cauſam coram Ordinario fuit agitata, & Iudex pluries requiſitus pro expeditione, cauſam non terminauit propter ſuam negligentiam; ſecus eſſet, ſi lis vel propter ipſius cauſæ grauitatem, vel propter negligentiam, & malitiam partium finiri non potuit, *vt reſoluit Sac. Congreg. teſte Marcheſ. de Commiſſion. p. 2. §. 4. n. 54. Leo. in Theſaur. for. Eccleſ. p. 2. c. 1. nu. 72. Salgado de Protect. Reg. p. 2. cap. 17. nu. 35. Burboſ. de offic. & pot. Epiſc. par. 3. alleg. 81. nu. 13. & ſeq.* vbi etiam obſeruat, quod ſi anteceſſor fuit negligens in expedienda cauſa, re integra antequam Superior pro cauſæ expeditione ſit aditus, non poteſt cauſa auocari à ſucceſſore, niſi conſtito etiam de negligentia eiuſdem ſucceſſoris, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 13. tit. 1. de iudic. n.28.* vbi etiam dicit, quod ad hunc effectum per tres vices apertè Iudex requirendus eſt pro expeditione, vnde ſuperior competentem aliquem terminum debet præfigere inferiori, & cauſam auocare non debet, niſi dicto termino elapſo, *vt reſoluit Sac. Congregatio, & ſeruat ſignatura teſte eodem Iordan. loco cit. Ricc. in Prax. to. 1. par. 2. reſ. 334.*

9 Obſeruant 2. Concilium Tridentinum non præfigere inſtantiam cauſis; & ideò lapſo biennio acta non pereunt & partes, ſi volunt, poſſunt litem proſequi coram eodem Ordinario, *Scacc. de Appell. q. 15. n.276. Ciarlin. contr. for. c. 55. n.6. lib. 1.*

10 Obſeruant 3. Concilium loco cit. procedere ſolum in cauſis ſpectantibus ad forum eccleſiaſticum, de quibus loquitur, non autem in cauſis prophanis; quæ propterea non auocantur ex lapſu biennij, *March. de Commiſſ. p. 1. de Commiſſ. appell. extr. Roman. Cur. c. 6. ſub nu. 88. quem refert Scac. loco cit. n.279.*

11 Ità etiam diſpoſitio *eiuſdem Concilij d. ſeſſ. 24. cap. 20. verſ. prætereà,* vbi dicitur, quod appellans teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad Iudicem appellationis expenſis ſuis transferre, procedit ſimiliter in cauſis eccleſiaſticis, non autem in prophanis, etiamſi iſtæ vertantur coram Iudice Eccleſiaſtico, *vt ex ſententia Sac. Congregationis dixit Rot. dec. 495. n. 7. & 8. p. 4. to. 2. recent.* vbi *nu. 25. cum ſeq.* addit, quod ex diſpoſitione dicti Concilij appellans debet tranſportare omnia acta etiam irreleuantia, quamuis ſecus ſit attenta diſpoſitione iuris communis, *vt in leg. 2. C. de eden.*

12 Obſeruant 4. quod Conſeruatores Regularium non comprehenduntur ſub decreto Concilij *d. c. 20. vt cenſuit Sac. Congregatio teſte Burboſ. d. alleg. 81. nu. 13.* vbi etiam dicit, quod neque quoad primam inſtantiam ipſorum Concilium aliquid noui induxit.

13 Quæres, intra quod tempus quæſtio mota Iudici poſt
depoſitum officium terminari debeat? Reſp. quod terminanda eſt intra 20. dies, *l. vn. §. fin. C. vt omn. iudic. tam ci-*
14 *nil. quam milit. &c.* licet ipſe per 50. dies ſtare in loco teneatur, *l. conſiliarios, C. de Aſſeſſ. Iordan. lib. 14. tit. 24. de Præſcript. num. 251. & tit. 31. de ſyndicat.* vbi etiam dicit, quod de generali conſuetudine officiales non ſyndicantur, niſi de dolo, & barattaria, non autem de iniquis ſententijs, *Clar. §. fin. q. 73. verſ. item iudex,* vbi dicit, quod de conſuetudine ſyndicantur etiam de furtis, & illicitis extorſionibus, *Scac. de Appell. q. 15. n.299. & q. 19. remed. 4.* ſubdens, quod hunc terminum ſyndicatores neque augere, neque minuere poſſunt.

16 Notandum tamen eſt, quod cauſa ſyndicatus poteſt expediri etiam lapſo tempore præfixo, quia *in d. l. vn. §. fin. C. vt omn. iud. tam ciuil. quam milit. &c.* tempus ſtatuitur Iudici tantùm, *vt not. Par. de Put. in tract. de ſyndic. in ver. An contra officialem, ſub nu. 4. quem refert Scac. de Appell. q. 15. num. 353. & in tract. de iudic. lib. 2. cap. 2. num.*
17 *709. verſ. capio primum &c.* vbi dicit, quod quando tempus ſtatuitur Iudici tantùm, actus poſt tempus præfixum
18 valet, licet Iudex puniri poſſit; ſecus eſſet, quando tempus ſtatuitur Iudici, ac iuriſdictioni ſimul, vel parti, vel inſtantiæ, aut actioni, quia in his caſibus actus, ſeu ſententia poſt tempus præfixum nulla eſt, *gl. communiter recepta in l. properandum, ver. triennij, verſ. item quid ſi ſententia, C. de iudic. & ibidem Bart. & Bald.* vbi etiam dicunt, quod
19 tempus inſtantiæ non poteſt partium conſenſu, ſeu pacto etiam iurato prorogari, quia expedit Reip. vt lites finiantur;
20 niſi fortè cum inſtantia periret etiam ius partis, quia tunc poſſet fieri prorogatio, *vt ſubdit Bald. ibidem num. 4. quem ſequuntur Marian. Soc. in cap. venerabilis artic. 16. princ.*

Digitized by Google

princ.ſub num.39.fallen.2.& Felyn.ſub num.4.concluſ.1.ibi
fallit hoc , de iudic.prout illos refert Scacc.de appell.q.15.
21 *num.330.& ſeq.*vbi addit, quod inſtantia ſtatutaria bre-
22 uior poteſt prorogari vſque ad triennium iuxta ius com-
mune. In dubio autem præſumitur tempus eſſe præfi-
xum cauſæ, & inſtantiæ, *Alex.in d.l.properandum, nu.*
20. & alÿ.
23 Inſtantia tamen perempta remanet ius iterum agen-
di, vt ſentiunt omnes Doctores: quod quidem locum ha-
bet in cauſis ciuilibus, quia in criminalibus perempta
ſemel inſtantia actor non admittitur ad eam renouan-
dam, *Bald.in l.abolitionem, ibi, & nota hic caſum, C.ad l.*
Iul.de adult.Salyc.in l.properandum, §.vlt.ſub nu.51.&
Alex.ibidem n.3.C.de Iud.Capic.dec.206.n.3.& alÿ apud
Scacc.d.q.15.n.347.
24 Hinc ſi artes vnico actu repeterent omnia acta, Iudex
poſſet etiam poſt peremptam inſtantiam ferre validam
ſententiam, quia iſta eſt renouatio, ſeu inchoatio nouæ
inſtantiæ, *Bart.in d.l.properandum, n.5.& ibid.Alex.n.17.*
Grauett.conſ.270.num.7.verſ.Tertiò quod talis ſententia,
Scacc.d.q.15.n.335.& ſeq.Grat.diſc.for.cap.312.n.42. ſub-
dens, quod huiuſmodi acta repetita remanent in eodem
ſtatu validitatis, ſeu inualiditatis.
25 Notandum 2. quod perempta inſtantia pereunt qui-
dem acta ordinatoria iudicij, ita vt ex eis ſequi non poſſit
ſententia, qualia ſunt libelli oblatio, citatio, litis conteſta-
tio, iuramentum calumniæ, delatio iuramenti, & ſimilia:
non tamen pereunt acta litis deciſoria, ſeu probatoria, vt
depoſitiones teſtium, inſtrumenta, confeſſiones, &c. *vt*
poſt Bart.in d.leg.properandum, ſub n.6.Abb.in cap.penult.
ſub n.14.de Iud.Aſin.in Prax.Iudic.§.14.c.3.n.9.& alios
obſeruat Scacc.d.q.15.n.348.& ſeq. vbi etiam dicit, quod
acta ordinatoria iudicij quo ad alios effectus extra ſen-
tentiam valida cenſentur.
26 Notandum 3. quod perempta inſtantia liberantur fi-
deiuſſores de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo, etiamſi
omnia acta vnico contextu poſt peremptam inſtantiam
repeterentur, *vt d.Mar.Soc.in cap.venerabilis, art.27.*
ſub num.58.concl.4.de Iudic.quem refert, & ſequitur Scac.
vbi ſup.num.358.
27 Notandum 4. quod inſtantia cauſæ delegatæ regula-
riter non incipit, niſi à die præſentationis reſcripti:
quemadmodum nec inſtantia compromiſſi incipit, ni-
ſi à die acceptationis arbitrorum, cum ante præſenta-
tionem reſcripti non conferatur iuriſdictio in delega-
tum, nec ante acceptationem dicatur compromiſſum,
cap.ſuper eo, 12.vbi DD.de Appell. niſi in reſcripto, vel
compromiſſo certum, & determinatum tempus fuerit
adiectum, puta per totum menſem Martij, quia tunc
ſtatim incipit à die dati Iudicis delegati, vel facti com-
promiſſi, *cap.de cauſis, ex.de offic.& pot.iud.deleg.* Hinc ſi
28 Teſtator certum præfixit tempus ad aliquid faciendum,
tale tempus currit ſtatim etiam viuente teſtatore pro-
pter naturam temporis limitati, *Butr.conſil.57.Dec.*
in cap.ſuper eo, 2.num.11.de Appellat.Altogr.conſil.1.nu.
29 *49.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod tempus certum præfi-
xum operibus famuli, non recipit functionem alterius
temporis; & ideò ſi famulus conductus fuerit ad men-
ſem, & interim infirmitate, aut alia cauſa fuerit impe-
ditus, non poſſet infirmitate ceſſante offerre ſe paratum
ad operas ſuas alio tempore præſtandas: cum ſeruitium,
quod limitatio tempore præſtandum erat, poſt illud elap-
ſum præſtari amplius non poſſit; quicquid aliud ſit,
quando promiſſio non fuit reſtricta ad certum tempus,
vt probat textus in l.ſi vſusfructus mihi in biennium: ff.
de vſu, & vſufr.leg.
30 Quæres 2. quando lis dicatur deſerta? Reſpond.
quod tunc lis præſumitur deſerta, quando ſpatio de-
cennij in ea nihil fuit actum, *Penia deciſ.172.numer.5.*
Put.deciſ.235.lib.3. vbi addit, quod decennium dici-
tur completum, etiamſi deficerent decem dies illud
complendum.

SVMMARIVM.

1 *Quando coniuges ob impotentiam ſeparentur, & n.2.3.4.*
5.9.& 10.
6 *Ad hunc effectum conſtare debet de impotentia tempore*
contracti matrimonÿ, ſeu ante matrimonium.
7 *An ſtatutum de lucro dotis locum habeat, quando ma-*
trimonium eſt nullum ob impotentiam perpetuam, &
num.8.
11 *Qualiter iurare debeant coniuges, & conſanguinei in hac*
materia.
12 *An, & quando impotentia naturalis temporalis ad coeun-*
dum, dirimat matrimonium.

CAP. LII.

An, & quando coniugibus impotentibus permit-
tatur cohabitatio triennalis.

1 COniugibus frigidis, ſeu alias impotentibus trienna-
lis cohabitatio à iure indicta eſt ad experientiam co-
pulæ nuptialis, quo elapſo termino præuia inſpectione pe-
ritorum aſſerentium, impedimentum non eſſe medicabi-
le, ac præſtito iuramento per coniuges cum ſeptima ma-
nu propinquorum, vel vicinorum ſi conſanguinei non
adſint, quod dederunt operam carnali copulæ ſpatio dicti
temporis, & non potuerunt coniungi, ſtatim ſeparantur,
vt in cap.laudabilem, & cap.fin. vbi DD. de frigid. & ma-
lefic.latè Maſcar.de Probat.concl.888.n.11.vol.2.Rot.de-
ciſ.392.& 445.par.4.to.2.Recent. quod quidem procedit,
2 quando dubium eſt, vtrum impotentia ſit perpetua, vel
temporalis; ſecus eſſet, ſi incontinenti de impotentia per-
petua, medicorum, vel obſtetricum iudicio conſtaret:
tunc enim ſtatim non expectato triennio coniuges ſepa-
randi ſunt ſaltem quoad thorum, *vt d. Spec. in tit. de fri-*
gid.& maleſ.nu.3.Sylu.in ver.matrimonium 8.nu.16.verſ.
ad hoc ante cognoſcendum, Bonac.de matr.q.3.punct.13.nu.
20.Layman.de Theol.Mor.lib.5.tr.10.p.4.c.11.nu.4.& 5.
Condid.de matrim.diſquiſ.28.art.13.dub.27.& 35.Ma-
3 *ſcard.de Probat.concl.888.n.4.vol.2.* nam ſi fraternæ ſocie-
tatis vinculo inter ſe conuiuere, & cohabitare conſen-
tiant abſtinenter ab omni carnis commixtione, id eis
permiſſum eſt, niſi periculum incontinentiæ timeatur
reſpectu eius coniugis, qui, vel quæ abſolutè potens eſt,
d.c.laudabilem, & c.conſultationi, de frigid. & malefic. &
obſeruant etiam Laym.& Candid.locis cit Seraphin.deciſ.
4 *687.nu.4.& ſeq.* vbi dicit, quod quando vitium impoten-
tiæ non eſt viſibile, ita vt ſenſu oculorum percipi poſſit,
& negatur per alterum ex coniugibus impotentia, tunc
neceſſariò ſeruanda eſt forma præſcripta in *d.c.laudabi-*
lem, & ità etiam tenuit Rot.deciſ.392.p.4.to.2.Recent. quic-
quid dicat *gl.in c.fin.ver.ſeptima propinquorum manu, de*
frig.& malefic.
5 Huiuſmodi verò triennium incipit currere à die factæ
aſſignationis per Iudicem, *Hoſt.in c.fin.n.10.de frig.& ma-*
leſ.vbi etiam Io:Andr.n.8.& 10.Anchar.nu.9.Butr.nu.10.
Henric.Boich.n.1.& 2.Brunell.de ſponſal.concl.28.limit.1.
n.10.& 14.Rota deciſ.192.n.4.& 5.& dec.226.nu.1.poſt 2.
to.conſ.Farinac.& coram Orano in Neapolitana diſſolutio-
nis matrimonÿ 5.Maÿ 1591.& in Treuiren.diſſolutionis
matrimonÿ 30.Octobris 1596.& coram Burratto in Came-
rinen.matrimonÿ 9.Februarÿ 1624.& coram Coccino in
Toletana nullitatis matrimonÿ 18.Februarÿ 1639.prout
refert Paulus Rubeus in annot.ad dec.392.n.22.& ſeq.p.4.
to.2.Recent.vbi contrariam opinionem reÿcit, Gonz.ad Reg.
8.Cancell.gloſ.56.n.74.
Cenſentur autem coniuges cohabitaſſe per triennium
ſi maiori anni parte ſimul cohabitauerint, *Bonacin.de*
matr.q.3.punct.13.n.21.vbi alios refert.
6 Obſerua tamen, quod in tali caſu conſtare debet de
impotentia de tempore contracti matrimonij, ſeu ante
matrimonium: nam impotentia perpetua ſuperueniens

matrimonio ſiue rato, ſiue conſummato, non dirimit ma-
trimonium, *Nau. in man. cap. 22. num. 60. late Bonac. d. q. 3.
punct. 13. n. 12. verſ. dixi in propoſitione Burat. deciſ. 763. n.
8. in fin. & alij communiter.*
7 Obſerua 2. quod ſtatutum de lucro dotis locum non
habet, quando matrimonium eſt nullum ob impoten-
tiam perpetuam, quia vbi matrimonium non adeſt, nec
dos, nec lucrum, ſeu donatio propter nuptias eſſe poteſt,
*vt poſt Bald. in cap. iurauit, de Probat. Phanuc. de lucr.
dot. gl. 3. n. 6. & alios tenuit Rot. dec. 237. n. 7. & 8. par. 6. Re-
cent. Rub. in Annot. ad dictam dec. 392. num. 34. & ſeq.* niſi
fortè impedimentum huiuſmodi per artem humanam
8 remoueri poſſit: quia tunc talis impotentia non cenſere-
tur perpetua, & ideò matrimonium validum eſſet, puta ſi
mulier arcta poſſit fieri abſque vitæ periculo apta pro-
prio viro per inciſionem, tunc enim teneretur etiam in-
ciſionem pati, cum id ſit neceſſarium ad copulam, cuius
poteſtatem, & ius tranſtulit in maritum, *Sanch. de matr.
lib. 7. diſp. 93. n. 15. Rot. d. deciſ. 392. n. 18. & deciſ. 445. n. 3. p.*
9 *4. to. 2. Recent.* vbi etiam reſoluit, quod quando impedi-
mentum eſt medicabile, non eſt locus diſſolutioni, *Bo-
nac. loco cit. n. 7.*
10 Obſerua 3. quod quando vterque coniux impedimen-
tum affirmat, tunc iuramentum vtriuſque ſeptima manu
vtriuſque partis requiritur *d. c. laudabilem, verſ. ſi autem,
de frigid. & malef.* quando verò alter tantum coniux im-
pedimentum obijcit, ſufficit iuramentum illius tantùm
coniugis cum ſeptima manu propinquorum eiuſdem, *la-
tè Sanch. de matrim. lib. 7. diſp. 109. n. 23. Rot. d. dec. 445. n.
4. & 5. p. 4. to. 2. in Recent.* quod procedit, ſi omnes haberi
poſſint, alioquin ſufficiunt duo, *ſecundum Archid. in cap.
requiſiſti 23. q. 1. Ant. in cap. vlt. n. 9. & Abb. n. 12. de frigid.
& malef. quos refert Maſcard. de Probat. vol. 2. concl.* 888.
n. 7. vbi etiam dicit, quod hæc materia plurimum ſita eſt
in arbitrio iudicantis conſiderata qualitate perſonarum,
alijſque circumſtantijs.
11 Obſerua 4. quod coniuges iurare debent de verita-
te: conſanguinei verò vel vicini de credulitate, hoc eſt
quod credant, coniuges verum iurare, *Maſcard. d. con-
cl. 888. n. 7.*
12 Obſerua 5. quod impotentia naturalis temporalis ad
coeundum, quæ contingit propter ætatis deficientiam an-
te pubertatem, dirimit etiam matrimonium iam contra-
ctum, quia impuberes ad copulam vt plurimum non præ-
ſumuntur idonei, *c. 2. vbi gl. & DD. de Deſponſ. impub.* niſi
aliunde conſtet de potentia coeundi, puta ſi minor 14.
annis alias fœminas carnaliter cognouerit, vel ſi ex aſpe-
ctu corporis, diſpoſitione membrorum, atq; ex alijs ſignis
ad coeundum idoneus iudicaretur: tunc enim matrimo-
nium validum eſſet, & præſumptio in tali caſu cederet ve-
ritati: pubertas enim ad matrimonium contrahendum
non ex annorum numero, ſed ex vi à natura corpori in-
dita metiri debet, *c. puberes, eod. tit. de Deſponſ. impub. latè
Maſcard. de Probat. d. concl. 888. n. 10. vol. 2.*

S V M M A R I V M.

1 *Recenſetur regula de Triennali poſſeſſores.*
2 *Prædicta regula vltra poſſeſſionem triennalem pacificam requirit etiam titulum ſaltem coloratum, & n. 10.*
3 *Ad hunc effectum ſufficit qualis occaſio poſſidendi.*
4 *Poſſeſſio decennalis pacifica in beneficialibus ſufficit pro titulo præſumpto ad effectum dictæ regulæ.*
5 *An poſſeſſor decennalis poſſit cogi ab ordinario, vt oſtendat bullas ſui beneficij.*
6 *An penſionarius liberetur ab onere iuſtificandi litteras penſionis per poſſeſſionem decennalem, & quod tempus ad id requiratur.*
7 *Quando reſeruatio penſionis eſt conditionalis continens clauſulam, dummodo centum, vel mille &c. requiritur iuſtificatio etiam contra conſentientem.*
8 *An regula de Triennali ſuffragetur poſſidenti beneficium vti membrum.*
9 *Et quid ſi euidenter conſtet de fundamento tituli infecto.*
11 *Prouiſio ordinarij nulla non præſtat titulum coloratum ad effectum regulæ de Triennali.*
12 *An prouiſio Apoſtolica nulla præbeat titulum coloratum in ſpolio.*
An regula de triennali ſuffragetur in ſpolia, ibid.
13 *Regula prædicta obſtat tam in poſſeſſorio, quam petitorio etiam aduerſus prouiſum Apoſtolicum.*
14 *Quid ſi triennium tempore motæ litis non effluxerit.*
15 *Triennalis poſſeſſor eadem gaudet ſecuritate, quam habet præſcribens per 40. annos.*
16 *An in hac regula bona, vel mala fides attendatur, & num. 18.*
17 *Pacifica poſſeſſio quando dicatur, & n. 22.*
19 *Finita præſcriptione poteſt quis cum bona conſcientia rem præſcriptam retinere.*
20 *Quid ſi intra triennium lis mota fuerit, & aduerſarius litem motam non fuerit proſequutus.*
21 *Curſus regulæ de triennali interrumpitur per ſolam citationem.*
22 *An poſſeſſio triennalis excludatur per contradictionem extraiudicialem.*
23 *De qua reſeruatione intelligatur prædicta regula, dum loquitur de reſeruatione generali in corpore iuris clauſa.*
24 *Quando impetrationes de beneficio per triennium poſſeſſo irritæ ſint.*

C A P. LIII.

De Triennali Poſſeſſore.

1 IN regula Cancellariæ, de Triennali poſſeſſore diſponi-
tur, quod ſi quis eccleſiaſtica beneficia abſque ſimonia-
co ingreſſu ex Apoſtolica, vel ordinaria collatione per
triennium pacificè poſſederit (dummodò in beneficijs, ſi
diſpoſitioni Apoſtolicæ ex aliqua reſeruatione generali
in corpore iuris clauſula reſeruata fuerint, ſe non intruſe-
rint) ſuper eiſdem beneficijs taliter poſſeſſis moleſtari ne-
queat, ita vt quælibet impetrationes de beneficij ipſis ſic
poſſeſſis factæ cenſeantur irritæ, & inanes.
2 Obſeruant autem Doctores, quod prædicta regula vltra
poſſeſſionem triennalem pacificam requirit etiam titu-
lum ſaltem coloratum, *Coccin. dec. 172. n. 2. Sarnen. in Reg.
de Triennal. q. 26. & q. 33.* vbi dicit, quod titulus colora-
tus in dubio præſumitur bonus ad effectum poſſidendi,
Caputaq. dec. 349. p. 3. Rot. in recent. dec. 387. nu. 3. p. 4. to. 1.
vbi, quod ad hunc effectum ſufficit qualis occaſio poſſi-
dendi, & *deciſ. 599. num. 36. & ſeq. p. 4. to. 3.* vbi etiam, quod
3 poſſeſſio decennalis pacifica in beneficialibus ſufficit
ſaltem pro titulo præſumpto ad effectum dictæ regulæ,
4 *Coccin dec. 475. n. 4.* vbi dicit, quod quando de titulo non
conſtat, requiruntur decem anni ad illum præſumen-
dum, triennium verò ad illum tuendum.
5 Hinc poſſeſſor beneficij, decennalis non poteſt cogi ab
Ordinario, vt oſtendat bullas ſui beneficij, quia ex lapſu
tanti temporis titulus præſumitur, *ſecundùm Innoc. &
Panorm. in cap. Illud, de Præſumpt. & alios apud Ricc. in
Prax. for. Eccl. p. 1. reſ. 346.* vbi ſubdit, hoc non procedere
in poſſeſſore decennali beneficiorum incompatibilium,
per textum Concilij Tridentini ſeſſ. 7. de ref. cap. 5.
6 Notandum tamen eſt, quod Penſionarius non libera-
tur ab onere iuſtificandi litteras penſionis per poſſeſſio-
nem decennalem, immò nec etiam per vicennalem ſed
neceſſaria eſt poſſeſſio 30. annorum, *Rot. dec. 648. n. 2. p. 4.*
7 *to. 3. Rec. Greg. dec. 57. & ibid. Beltramin.* vbi addit, quod
quando reſeruatio penſionis eſt conditionalia continens
clauſulam (dummodo centum, ſeu mille) neceſſaria eſt
iuſtificatio etiam contra conſentientem.
8 Notandum 2. quod regula, de Triennali non ſuffraga-
tur ei, qui poſſidet beneficium vti membrum, non au-
tem in titulum, *Rot. coram Caualer. deciſ. 202. num. 4. &
in Valentina Parochialis de Palma 5. Iulij 1610. coram
Coccino.*

9 No-

9 Notandum 2. quod vbi euidenter & notoriè conſtat de fundamento tituli infecto, regula tunc non haberet locum, quia talis titulus non dat colorem, cum, dicatur emanate de facto, & non de iure, *Sarnen. in dicto reg. q. 33.*
10 vbi dicit, quod titulus coloratus vltra id, quod proueniat ab eo, qui dare poteſt, debet in ſe quamdam præſumptæ iuſtitiæ imaginem continere; vnde prouiſionem Ordinarij nullam non præſtare titulum coloratum ad effectum regulæ de Triennali, dixit *Rota in Seguntina beneficio-*
11 *rum 1. Iunij 1593. coram Orano, quam refert Burat. deciſ. 48. nu. 4.* vbi *Ferentill. num. 16.* addit, quod licet prouiſio
12 Apoſtolica etiam nulla præbeat titulum coloratum in ſpolio, tamen hoc non procederet, quando notoriè, & euidenter conſtat de illius nullitate.

An vero regula de triennali ſuffragetur in ſpolio? Reſp. negatiuè *Rota coram Comitul. dec. 1. n. 9. Sarnen. ſuper d. reg. q. 11. n. 12 Put. dec. 36. lib. 1.*

13 Obſeruant 2. quod regula prædicta obſtat tam in petitorio, quam poſſeſſorio, & poſſeſſionem defendit etiam aduerſus penuiſum Apoſtolicum, *Caſſador. dec. 5. nu. 5. de Reſtit. Spol. Rebuff. in tract. de Pacif. poſſ. n. 25. Burat deciſ. 280. n. 1. & ſeq. Ric. in Prax. p. 3. reſ. 472.* vbi dicit, quod dicta regula defendit etiam Baſtardum poſſeſſorem cum titulo colurato, ac conſanguineum Epiſcopi cui idem Epiſcopus contra formam Bullæ Pij V. contulit beneficium liberè in eius manibus reſignatum.

14 Obſeruant 3. quod, vt ſit locus dictæ regulæ, requiritur, quod triennium tempore motæ litis effluxerit etiam vſque ad vltimum momentum, cum agatur de præſcriptione, *Rota dec. 551. n. 15. p. 5. to. 2. recent. Caputaq. dec. 26. p. 1. Burat. dec. 585.*

15 Obſeruant 4. quod triennalis poſſeſſor eadem gaudet ſecuritate, qua gaudet præſcribens per 40. annos, *Creſcen. dec. 1. de præſcrip. Gomeſ. ſuper d. reg. q. 58. verſ. ad propoſitum &c. & alij apud Ric. in Prax. for. Eccl. p. 3. reſ. 472.*

16 Obſeruant 5. quod in hac regula bona, vel mala fides non attenditur, ſed ſolum pacifica poſſeſſio, quæ tunc dicitur talis, quando non conſtat de aliqua coutrouerſia, aut moleſtia iudiciali, vel circa poſſeſſionem aut fructuum perceptionem illata, *ita Seraphin. deciſ. 1254. n. 2. Caputaq. dec. 26. n. 2 par. 1 & alij apud Burat. dec. 280. nu.*
17 *3. & 8.* mouentur ea ratione, quia cum per exceptionem regula firmetur, & declaretur, & excipiantur tantum duo caſus, ſcilicet ſimoniacus ingreſſus, & reſeruatio in corpore iuris, in quibus neceſſarium eſt date malam fidem, ergo de neceſſitate eſt, vt regula comprehendat omnes alios caſus etiam continentes malam fidem aliàs ſi cum bona fide regula intelligeretur, non fuit neceſſarium ex-
18 cipere dictos duos caſus, in quibus omninò eſt mala fides, *vt obſeruat Creſcent. d. dec. 1. de Præſcript.* vbi etiam
19 dicit, quod finita præſcriptione, licet de mala fide appareat, poteſt quis cum bona conſcientia rem præſeriptam retinere, tutus auctoritate eius, qui ſuper re illa diſponere poteſt, vt eſt in Beneficialibus Papa, *latè Sarnen. ſuper dicto reg. de Trienn. quæſt. 22. verſicul. & ideo, Gemuenſ. in tract. de Eccleſ. quæſt. 61. Nauarr. conſilio 30. de Præb.*

20 Obſeruant 6. quod ſi intra triennium contra poſſeſſorem lis mota fuerit licet poſſeſſor non poſſit dici triennalis quoad eum, ad cuius inſtantiam lis mota fuit diceretur tamen triennalis quoad alios, *vt poſt Rebuff. de Pacif. poſſ. n. 100. tenuit Rot. dec. 377. n. 4. p. 3. recent. & deciſ. 80. n. 13. & ſeq. p. 7. recent.* vbi addit, quod adhue diceretur quis poſſeſſor pacificus ad effectum regulæ de Triennali, ſi aduerſarius litem motam per triennium non fuerit proſequutus *Millin. dec. 267. n. 3.* vbi dicit, quod iuuatur regula de triennali is, qui remanſit in poſſeſſione Canonicatus per triennium poſt decretum factum de illo dimittendo intra certum tempus quamuis contrarium teneat *Sarnen. in d. reg. q. 22.*

21 Obſeruant 7. quod curſus regulæ de Triennalli interrumpitur per ſolam citationem potiùs de ſtylo Rotæ, quam de iure communi, ſecundùm quod eſſet neceſſarium litem introducere per litis conteſtationem, *Mohed. Antonell. de Tempore. deciſ. 1. de Cauſ. poſſ. & propr. Penia dec. 213. n. 5. & ſeq.* ſubdens, quod ſtylus huiuſmodi debet ſtrictè, intelligi, quatenus ſcilicet citatio fuerit ritè, & rectè executa, aliàs non interrumperet curſum triennalis, poſſeſſionis, *Sarnen. in d. Reg. de Trienn. q. 34. Verall. dec. 109. p. 1.*

22 Obſeruant 4. quod poſſeſſio triennalis non excluditur per contradictionem extraiudicialem, & non continuatam, *Mohed. dec. 7. & 8. in fin. de cauſ. poſſ. & propr. Burat. dec. 622. num 8.* præſertim ſi huiuſmodi contradictio non fuerit ſuper titulo beneficij, nec ſuper poſſeſſione, nec fructuum perceptione, *Seraph. dec. 1254. n. 2.* vbi dicit, quod ad effectum interrumpendæ præſcriptionis moleſtiæ debent eſſe circa poſſeſſionem, & fructuum perceptionem, *vt notat etiam Burat. dec. 690. n. 3.*

23 Obſeruant 9. quod prędicta regula, dum loquitur de reſeruatione generali in corpore iuris clauſa, intelligitur de ea, quæ continetur *in c. 2. de Præb. in 6.* ita, vt hæc ſola dicatur reſeruatio in corpore iuris clauſa, *Gom. ſuper dict. reg. q. 31. Gratian. diſc. for. cap. 574. n. 18.*

24 Obſeruant 10. quod impetrationes de beneficio per triennium poſſeſſio ita demum vigore prædictæ regulæ ſunt irritæ & inanes, ſi ipſe poſſeſſor opponat, *Staphil. de litt. grat. in tit. de vi, & effectu clauſular. §. ſucceſſiuè, nu. 6. quem refert, & ſequitur Gonz. ad reg. 8. Cancell. gl. 56. n. 83. Gratian. loco cit. n. 29.*

S V M M A R I V M.

1 *Debitor annui redditus, qui tribus proximis annis ſoluit, præſumitur etiam ſoluiſſe tempore præterito: declaratur & limitatur n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & 13.*
2 *An hæc præſumptio habeat vim retardandi executionem obligationis cameralis.*
3 *An hæc præſumptio habeat locum in fauorem creditoris.*
8 *An dicta præſumptio habeat locum contra tertium.*
10 *Quid ſi ſolutio eſſet diſtributa per quinquennia, & conſtaret de ſolutione trium poſtremorum quinquenniorum.*
11 *An contra hanc præſumptionem admittatur probatio in contrarium.*
12 *Quid ſi debitor confeſſus ſit, ſe vno anno de præcedentibus non ſoluiſſe.*
13 *Quid ſi creditor proteſtatur, nolle ſibi præiudicare in præcedentibus penſionibus.*
41 *Et quid ſi debitor in continenti reproteſtetur non conſentire dictæ proteſtationi.*

C A P. L I V.

An debitor annui redditus, qui tribus proximis annis ſoluit, præſumatur etiam ſoluiſſe tempore præterito.

1 Reſp. affirmatiuè. *l. quicumque, C. de Apoch. publ. lib. 10.* cuius textus diſpoſitio non ſolum procedit in tributario de quo ibi eſt ſermo, ſed etiam in alijs debitoribus, *latè gloſ. in leg. 2. ver. repellere, C. de Iur. Emphit. Maſcard. de probat. concl. 903. num. 9. & ſeq. vol. 2.* ſubdens *num. 20.* quod in præſtationibus, quas Eccleſia tenetur facere laicis, ſufficit probatio ſolutionis pro duobus vltimis annis, ad effectum præſumendi ſolutiones antea factas, *& latius concl. 1320. num. 1. & ſeq. vol. 3. Gabr lib. 1. tit. de Præſumpt. concl. 11.* ratio prædictæ concluſionis eſt, quia non præſumitur, credirotem neglexiſſe exactionem præteritorum annorum, *Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 139. n. 2. Gratian. diſcept. for. c. 716. num. 12.* vbi dicit, quod diſpoſitio *d. l. quicunque*, procedit, ſiue agatur de ſolutione ſemeſtrium, ſiue trimeſtrium, ſiue bimeſtrium, cum eadem ratio militet in iſtis ſolutionibus, quæ in annalibus, *Burat. dec. 582. num. 1. & ibi Ferentill. nu. 10. &*
2 *ſeq.* vbi etiam, quod cum hæc præſumptio ſit iuris habet vim retardandi executionem, obligationis cameralis, *Crauet. conſ. 313. num. 4.* vbi etiam dicit, quod creditor veriſimiliter non feciſſet tres quietantias pro

tribus annis, niſi pro toto ante acto tempore ſuiſſet ſatisfactus, *Cancer. var. reſ. lib. 1. c. 14. nu. 71. & ſeq.* vbi addit,
3 quod iſta præſumptio habet etiam locum in fauorem creditoris, vt ſi probet, ſibi ſolutum fuiſſe tribus præteritis annis, cenſeatur etiam antea facta ſolutio ad interrumpendam præſcriptionem.

4 Requiritur autem ad hunc effectum ſolutio trium continuorum annorum, *vt conſtat ex dicto textu*; & ideo non ſufficeret, ſi debitor ſoluiſſet per duos annos, & deinde vno anno interpoſito, ſoluiſſet pro ipſo quarto ſubſequenti, *Menoch. qui communem dicit, in d. Præſumpt. 139. n. 5. Cancer. loco cit. n. 71.*

5 Secundò requiritur, vt ſolutiones factæ fuerint diuerſis temporibus, hoc eſt, quolibet anno: & propterea vnica ſolutio pro tribus annis non ſuffragatur, *Bald. in d. l. quicunque, n. 3. Gabr. d. lib. 1. tit. de Præſumpt. concl. 11. num. 13. Maſcard. d. concl. 603. n. 21. & concl. 1320. n. 7.*

6 Tertiò requiritur, vt ſolutiones probentur apochis ipſis: ceſſaret enim huiuſmodi præſumptio ſi per teſtes de ſolutione conſtaret, *vt dicit Menoch. loco cit. num.* 28. quia textus *in d. l. quicunque*, requirit probationem ſolutionis per apochas, *Crauet. d. conſ. 313. num. 1. &* 5. quamuis contrarium teneat *Bald. loco cit. num. 7.* vbi dicit, quod ſi emphiteuta probauerit etiam per teſtes ſolutionem canonis pro tribus continuis annis proximis, præſumitur retro ſoluiſſe.

7 Quartò requiritur, quod debitor actualiter ſoluerit creditori: nam ſi fecerit depoſitum, non habet locum hæc præſumptio, quia creditor recipiendo dicitur conſentire non videtur autem conſentire in depoſito, cum id fiat contra voluntatem creditoris, *Crauet. loco cit. n. 31. & alij apud Muſcard. dict. concl. 1320. n. 16.*

8 Quintò requiritur: vt idem ſemper fuerit exactor: nam ſi exactores mutari conſueuerunt, tollitur hæc præſumptio ex probabili ignorantia facti anteceſſoris, *Cancer. var. d. lib. 1. c. 14. n. 73. Gratian. dec. March.* 152. vbi etiam dicit, quod hæc præſumptio non habet locum contra tertium. Vnde ſi Dominus directi vendiderit fundum, & emphiteuta poſtea ſoluerit emptori per tres annos debitum canonem, talis ſolutio facta emptori, non facit præſumptionem contra Dominum directi venditorem, quominus poſſit petere præteritorum annorum canones, *Cot. in memorab. ver. ſolutio facta, in fin. quem refert Menoch. dict. Præſumpt. 139. n. 32.*

9 Sextò requiritur, quod debitum proueniat occaſione rei: quia ſecus eſſet in debito merè perſonali non proueniente occaſione alterius certæ rei, *ſecundum Bald. in d. l. quicunque, n. 8. C. de Apoch. publ. lib.* 10. vbi dicit, quod ſi teſtator grauauit te mihi ad decem ſingulis annis, ex ſolutione trium annorum non præſumeris in præteritum ſoluiſſe, *vt obſeruat etiam Gratian. deciſ. 152. n. 3. Maſcard. d. concl. 1320. n. 8. Gabr. d. tit. de Præſumpt. concl. 11. in fin.* contraria tamen ſententia verior videtur, quia eadem ratio militat in debito annuo reali, atque perſonali, *& ita tenet Antonius Padilla in l. 1. n. 16. C. de fideicom. quem refert, & ſequitur Menoch. dict. præſumpt. 139. n. 27. Cancer. d. lib. 1. cap. 14. num. 72.*

10 Ex dictis infertur, quod ſi ſolutio eſſet diſtributa per quinquennia, & conſtaret de ſolutione trium poſtremorum quinquenniorum, præſumitur facta ſolutio etiam pro annis præteritis, *Bald. in d. leg. quicunque, C. de Apoch. publ. lib.* 10.

11 Obſerua tamen, quod contra hanc præſumptionem
admittitur probatio in contrarium, *Burt. in d. l. quicunque*
& ibidem Bald. n. 1. & 10. vbi dicit, quod tollitur huiuſ-
12 modi præſumptio, ſi debitor confeſſus ſit, ſe vno de præ-
13 cedentibus annis non ſoluiſſe: idem dicendum, ſi creditor in actu vltimæ ſolutionis proteſtatus fuerit, ſe eſſe adhuc creditorem maioris ſummæ, vel ſaluum ius eſſe velle pro præteritis annis, vel ſi expreſſè declaret, quod recipit pecuniam pro illis tribus annis tantùm, quia ita dicendo tacitè videtur negare de alijs annis, *Crauet. dict. conſ. 313. num. 5. Menoch. d. lib. 3. præſumpt. 139. n. 29. & 30. Maſcard. dicta concl. 1320. n. 13.*

14 Obſerua 2. quod ſi creditor in tertia ſolutione proteſtatur, quod non intendit ſibi præiudicare quoad præcedentes penſiones, & debitor in continenti reproteſtatur, ſe non conſentire dictæ proteſtationi, adhuc præſumeretur ſolutio pro præteritis annis, ſi deinde creditor tertiam ſolutionem receperit: quia per reproteſtationem debitoris incontinenti facta n fuit ſublatum ius proteſtationis creditoris, & res reducta fuit ad terminos iuris communis, *vt deciſum refert Cancer. var. d. lib. 1. c. 14. n. 81. vbi citat Coſt. de retrotract. caſ. 14. c. 8. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Emphiteuta priuati non ſoluens per triennium, & emphiteuta Eccleſiæ non ſoluens per biennium cadit à iure ſuo.*
2 *An in hoc admittatur purgatio moræ, & n. 4.*
3 *Quando incipiat currere triennium, & biennium prædictum.*
5 *An Eccleſia, quæ ab alia Eccleſia, vel à priuato rem in Emphiteuſim accepit, penſionem per biennium, vel triennium non ſoluens, incidat in commiſſum, & n. 17.*
6 *Et quid ſi Emphiteuta non in totum, ſed in aliqua parte ceſſauerit à ſolutione canonis per biennium, vel triennium, & n. 7. & 8.*
9 *An Emphiteuta poſſit præſcribere canonem aduerſus Dominum.*
10 *An tributa, quæ debentur Principi in ſignum vniuerſalis dominij præſcribi poſſint.*
11 *An emphiteuta, qui iurauit ſoluere canonem quolibet anno, priuetur iure ſuo non expectato biennio, ſi non ſoluerit, & n. 12.*
Quando quis excuſetur à caducitate, ibid.
13 *Quid ſi emphiteuta plures hæredes reliquerit, & alter ipſorum ſoluerit partem ſuam canonis, & alij non ſoluerint, & n. 14.*
15 *Nihil tam conuenit æquitati, quam vt pacta ſeruentur.*
16 *Biennium aut triennium prædictum debet eſſe continuum ad effectum priuationis.*
17 *Eccleſia reſtituitur in integrum aduerſus ſolutionem omiſſam.*
18 *Et an minor in tali caſu petere poſſit reſtitutionem, & an reſtitutio conceſſa minori, proſit maiori.*
19 *An incurratur caducitas, ſi maritus canonem debitum pro re emphiteotica dotali non ſoluerit.*
20 *Quando biennium, triennium, vel etiam quinquennium pro vno anno computetur.*
21 *Quando res Eccleſiæ poſſit in ſex, vel etiam nouem annos locari.*
22 *In quibus caſibus purgatio moræ reijciatur, & n. 23. 24. 25. 26. 27. & 28.*
29 *An ſtatim facta declaratione per Dominum, quod locus ſit caducitati, Emphiteuta cadat ipſo iure ab emphiteuſi.*
Et an tunc res emphiteotica Eccleſiæ cenſeatur eidem Eccleſiæ incorporata, ibidem.
30 *Quando res emphiteotica redeat ad Dominum libera à debitis per emphiteutam contractis, & quando non.*
Quid ſi venditor rem venditam vigore pacti de retrouendendo recuperet, ibid.
31 *Emphiteuta, vel Vaſallus tenetur reſtituere fructus à die caducitatis incurſæ.*
32 *An Dominus teneatur de iure ſuo, ſeu de Emphiteuſi docere, & an Vaſſallus teneatur oſtendere inueſtituram.*
33 *Agens ad deuolutionem probare debet plenè, & concludenter dominium, & quomodo probetur, & n. 35. & 37.*
34 *An per clauſulam conſtituti probetur traditio poſſeſſionis.*
36 *Agens ad deuolutionem probare debet identitatem bonorum ſubiectorum emphiteuſi.*
37 *Probatio concludens dominij deſumitur etiam ex inditijs, & adminiculis, etiam ad effectum deuolutionis, quando tendunt ad idem.*
38 *Dominium quando probetur ex inſtrumento locationis, ſeu inueſtituræ, & n. 40.*
39 *In antiquis dominium probatur per famam, ſeu per enunciatiuas excedentes tempus centum annorum.*

40 Quan-

40 *Quando per inſtrumentum inueſtitura probetur dominium etiam contra tertium.*

41 *Ad probandam emphiteuſim ad effectum ſolutionis laudemÿ admittuntur leuiores probationes, etiam præſumptiones, & coniecturæ.*

42 *Quando ex confeſſione probetur dominium.*

43 *Nomen cenſus in inueſtituris poteſt conuenire tam contractui cenſuali, quàm emphiteotico, & ideò determinatur ſecundum qualitatem pactorum.*

44 *Vox canonis ſolet confundi cum cenſu.*

45 *In dubio magis intelligitur contractus cenſualis, quam emphiteoticus.*

46 *Quando contractus cenſeatur magis locatio, quam emphiteuſis, & n.50.*

47 *Quid ſi contrahentes talem contractum emphiteoticum nominauerint.*

48 *Conceſſio pro penſione correſpondente fructibus ſimpliciter facta etiam ab Eccleſia, intelligitur perpetua, & tranſitoria ad extraneo: hæredes.*

49 *Emphiteuſis conceſſa ab eccleſia non præſumitur perpetua, ſed vſque ad tertiam generationem, ſecus ſi fuerit conceſſa à priuato.*

50 *Emphiteuſi non repugnat, quod penſio ſit magna.*

An in emphiteuſi recepta pro ſe, liberis, & nepotibus, comprehendantur fœminæ, ibid.

51 *Quando incurratur caducitas, ſi fuerit conuentum, vt ſolutio canonis fieret de ſemeſtri in ſemeſtre.*

52 *An incurratur caducitas ob non ſolutionem laudemÿ.*

53 *Caducitas an poſſit declarari contra hæredem, ſi non fuit declarata contra eius auctorem, & n.55.56.58.& 59.*

54 *Quando filius propter feloniam Patris non priuetur feudo.*

57 *Emphiteuta alienans bona Eccleſiæ priuatur ipſo iure ſine aliqua ſententia.*

58 *Quando ad effectum caducitatis non requiratur declaratio Domini.*

60 *An ad remittendam caducitatem requiritur ſpeciale mandatum.*

61 *Quando Emphiteuta excuſetur à caducitate.*

62 *Quando requiratur depoſitio, & conſignatio, & quando non.*

63 *Ad quos extendatur Emphiteuſis alicui a priuato, vel ab Eccleſia conceſſa ſimpliciter, vel pro ſe, & hæredibus.*

64 *Quid ſi quis fundum in emphiteuſim acceperit vſque ad tertiam generationem, eumque ſua induſtria fertilem reddiderit.*

Ad quem ſpectent meliorationes factæ à Clerico in rebus Eccleſiæ, ibid.

65 *An appellatione filiorum legitimorum, & naturalium in emphiteuſi Eccleſiaſtica contineantur legitimati.*

66 *An Pater, qui emphiteuſim recepit pro ſe filÿs, & nepotibus, poſſit in præiudicium filiorum de ea diſponere.*

67 *An emphiteuta vendens partem bonorum emphiteoticorum ſine conſenſu Domini priuetur tota emphiteuſi.*

C A P. L V.

Quando emphiteuta ob non ſolutionem canonis priuetur iure ſuo.

1 RESp. quod emphiteuta priuati poteſt expelli, ſi non ſoluerit per triennium, *iuxta l.2.C. de iur. emphiteot.* emphiteuta verò eccleſiæ priuatur, ſi ceſſauerit in ſolutione canonis per biennium, niſi celeri ſatisfactione mo-
2 ram purgauerit, *cap. potuit, de locat. auth. qui rem, C. de Sacroſ. Eccleſ.* quod intellige in emphiteuta eccleſiæ: quia in emphiteuta priuati non reperitur iure cautum, quod poſſit moram purgare, *vt poſt Alex. conſil. 102. volum. 3. obſeruat Afflict. deciſ.* 174. *num.* 1. biennium autem vel trien-
3 nium huiuſmodi incipit currere à die conceſſionis, & inueſtituræ non autem deſtinatæ ſolutionis, *Iord. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 7. de Dilat. n. 102. vbi citat Mart. de clauſul. par. 1 clauſ. 319. & ita ſenſit etiam Ceuall. in ſpec. opin. comm. con. comm. q.* 14. ſubdens, quod emphiteuta non po-
Antonell. de Tempore.

teſt in tali caſu expelli propria auctoritate, ſed requiritur auctoritas iudicis.

4 Quando verò dicatur purgari mora celeri ſatisfactione, remittitur arbitrio Iudicis, qui ſecundùm qualitatem facti, & perſonarum arbitrari poteſt ſpatium ſex menſium pro tempore congruo ad purgandam mora, & ad excludendam caducitatem: celerem enim ſatisfactionem interpretamur, ideſt quam cito potuit, *gl. in d. cap. potuit, ver. celeri, in fin. Tiraq. in l. ſi vnquam, n.* 31. *C. de reuoc. donat. Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 7. Rot. dec. 572. n. 2. p. 1. Diuerſ. & alÿ apud Gratian. diſc. for. cap. 378. n. 17. & ſeq. Cephal. conſ. 25. n. 9. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod mora ſemper purgari poteſt vſque ad litis conteſtationem ad effectum euitandi caducitatem.

5 Amplia 1. principalem concluſionem in Eccleſia, quæ ab alia eccleſia, vel à priuato rem in emphiteuſim accepit: quia ſi eius Rector, ſiue Prælatus penſionem per biennium, vel triennium non ſoluerit, incidit in commiſſum, *gloſ. in d. auth. qui rem, ver. repelli, Barboſ. in d. cap. potuit, nu. 95. de locat. Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 84. n. 13. verſ. 4. amplia.*

6 Amplia 2. etiamſi emphiteuta non in totum, ſed in aliqua parte notabili, videlicet in dimidia, tertia, vel quarta parte ceſſauerit, *Mantic. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 22. num. 15. Oltr. conſ. 29. Spec. de locat. §. nunc aliqua, & ibi Io: Andr. Bald. in cap. quæ in Eccleſiarum, nu. 13. de Conſtit.* quod intellige, quando præſtatur vna penſio pro tota re, puta ſi decem aurei ſolui debeant pro aliqua domo, ſeu fundo; ſecus ſi penſio præſtaretur ad ratam, puta ſi pro qualibet menſura terræ ſolui debeant decem ſolidi: tunc enim non caderet emphiteuta, niſi pro ea parte, pro qua non ſoluit: quia in tali caſu qualibet menſura habet quodammodo conſtitutam ſuam penſionem, & nemo puniri debet, niſi catenus quatenus deliquit, *l. reſcriptum, ff. de His, quib. vt indign. Io: Monach. in cap. 11. nu. 2. de Hæret. in 6. quem refert Clar. in §. Emphiteuſis, q. 8. verſ. hoc autem.*

7 Addunt Doctores *apud Barboſ. in d. cap. potuit, num. 92. de locat.* quod emphiteuſis amittitur, etiamſi in vno tantùm nummo quis ceſſauerit à ſolutione canonis per biennium quia hæc eſt pœna contemptus, non rei; ſed hoc intelligendum eſt, quando penſio ipſa conſiſtit ſolummodò in vno nummo: alias emphiteuta excuſaretur in totum, maximè vbi non appareret, illum ceſſaſſe propter
8 contumaciam, vel contemptum, *vt dicit Clar. d. quæſt. 8. verſ. hoc autem, in fin.* vbi etiam à caducitate excuſat emphiteutam, qui tenetur ſoluere ſex, vel octo aureos, & ceſſauit in vno, *& ita etiam reſoluit Rota in Romana domorum die 18. Maÿ 1579. coram Brauo, teſte Mantica d. lib. 22. tit. 27. n. 14. in fin.*

9 An verò emphiteuta poſſit præſcribere canonem aduerſus Dominum? Reſp. quod totum canonem non poteſt præſcribere, ſed tantùm partem, *ſecundum Doctores, quos refert Cancer. var. p. 1. cap. 12. n. 13.* quorum ſententia procedere poteſt in poſſeſſore bonæ fidei; ſecus in poſſeſſore malæ fidei: cum hic nullo vnquam tempore præſcribat, *cap. poſſeſſor, de reg. iur. in 6. gloſ. communiter recepta in l. cum notiſſimi, ff. in ÿs etiam ver. per ſingulos annos, C. de Præſcript. 30. ann.*

10 Tributa verò, quæ debentur Principi in ſignum vniuerſalis dominij nullo tempore præſcribuntur, *l. comperit vbi Bal. C. de Præſcript. 30. ann.*

11 Amplia 3. in emphiteuta, qui in inſtrumento inueſtituræ iurauit ſoluere canonem quolibet anno: tunc enim ſi non ſoluerit, propter periurium priuatur iure ſuo etiam non expectato biennio, *ſecundùm Seraphin. de Priuil. Iuram. priuil. 84. nu. 7. & ſeq. Mareſcott. var. lib. 1. c. 61. vbi de communi teſtatur. Goza conſ. 57. num. 10. & 19. & conſ. 69. nu. 5. Curt. Iun. conſ. 205. nu. 14. lib. 3. Natt. conſ. 479. num. 12. Caſſad. dec. 2. num. 7. de iureiur. & alios quos refert, & ſequitur Honded. conſ. 56. nu. 4. & ſeq. lib. 1.* vbi dicit, hoc procedere viuente primo emphiteuta, qui canonem ſoluere iurauit, non autem contra hæredem, *Rot. deciſ. 719. p. 4. tom. 3. recent.* vbi quod in hærede non habet locum

pœna periurij, *Ceual. in Spec. opin. comm. con. comm. q.*402. *Mantic. de Tacit. lib.*22.*tit.*26.*nu.*4. *Gratian. diſc. for. cap.* 19.*num.*6. ratio eſt, quia propter periurium priuatur quis omni commodo contractus, *l. ſi quis maior. C. de Tranſact.* niſi contrahentes expreſsè cum iuramento conuenerint, vt propter omiſſam ſolutionem canonis per biennium vel triennium, ſit locus deuolutioni: tunc enim biennium, vel triennium expectandum eſt, quia ſecundùm tenorem pacti emphiteuta priuari non poteſt niſi elapſo tempore præfinito, etiamſi iuraſſet ſoluere ſingulis annis, *vt ſubdit idem Mantic. loco cit. num.* 5. *vbi refert, ità fuiſſe deciſum coràm Laur. in Rom. deuolutionis domorum die ſecundo Februarij* 1575. *Mareſcott. d. lib.*1.*cap.*61. vbi *alias Rotæ deciſiones recenſet*; quemadmodum excuſaretur etiam à caducitate, ſi fuerit abſens, quamuis iuraſſet canonem ſoluere, *Rot. deciſ.*719.*par.*4.*tom.*3. *Recent. Seraphin. d. priuil.*84.*nu.*16.

12 Contrariam tamen opinionem, videlicet quod emphiteuta non incurrat caducitatem, niſi per integrum biennium, ſeu triennium in ſolutione ceſſauerit, etiamſi contractus inueſtituræ fuerit iuramento confirmatus, tenuit *Clar. in §. emphiteuſis, q.*8. *verſ. Et hoc quidem Curt. iun. in repet. l. ſi quis maior, num.*19. *C. de Tranſact. Rot. deciſ.* 719.*num* 4.*p.*4.*tom.* 3. *Recent. vbi quod hæc eſt verior, & æquior opinio*: quia iuramentum debet ſemper intelligi ſecundùm naturam contractus, ſuper quo interponitur non quidem vt ampliet eius naturam, ſed vt confirmet, *l. vlt. C. de non numer. pec.* quod eo magis procederet, ſi ex neceſſitate, aut alia iuſta cauſa emphiteuta impeditus fuerit *iuxta c. querelam, de Iureiur. l. vlt. ff. Qui ſatiſdare cogantur &c.* vnde qui ſuccedunt in ius alterius, propter probabilem ignorantiam excuſantur, etiamſi non ſoluant canonem vltra biennium, *Mantic. de Tacit. lib.*22. *tit.*27.*nu.*43. *Barboſ. in d. cap. potuit, num.*102. *&* 106. præſertim ſi tales eſſent pupilli, quibus non currit tempus triennij, ſed ipſo iure ſeruantur illæſi, ſi infantiæ proximi ſint, *vt d. Seraphin. d. priuil.*84.*n.* 19. *verſ. Septimo limita &c.* idemque dicendum in paupere, qui propter paupertatem non ſoluit canonem, *Clar. in §. emphiteuſis, q.* 8. *verſ. hoc autem, & alij communiter*: quamuis ſua culpa hæc obueniſſet, *Barboſ. loco cit. nu.* 108. ſimiliter mandatum ſuperioris à caducitate excuſat, quia in qualibet promiſſione intelligitur excepta authoritas ſuperioris, *Afflict. dec.*328. *nu.*2. *vbi etiam Vrſil. nu.* 1. *& ſeq.* ſicuti nec incurritur caducitas, quamdiù emphiteuta aſſequi non poteſt poſſeſſionem rei emphiteoticæ, vel quandiù plures Domini inter ſe contendunt, *Clar. q.*8. *verſ. ſed quæro, Gratian. diſc. for. cap.*223.*n.*1. *& ſeq. & alij apud Barboſ. in d. cap. potuit, nu.*109. *de locat.*

13 Obſerua tamen, quod ſi emphiteuta plures hæredes reliquerit, & alter ipſorum ſoluerit partem ſuam canonis, & alij non ſoluerint, tunc res emphiteotica cadit tota in commiſſum, non autem ſolummodo pro parte aliorum non ſoluentium; quia cum prima obligatio ſit in ſolidum in perſona emphiteutæ non poteſt mutari facto heredum, ſed tranſit in omnes cum illa obligatione ſolidi, *ità gl. in l. communi diuidundo, ver. confunderetur, & ibi DD. ff. Com. diuid. & eſt communis opinio teſte Affl. dec.*153.*n.*4.

14 Hæc tamen ſententia non habet locum de æquitate canonica: quia regulariter pœna ſuos non egreditur autores, *l. ſancimus, C. de Pæn. c. ſuam ex eod. tit. Alber. in d. l. communi diuidundo, n.*2. *verſ. Ad contraria &c. Soc. iun. in l.*4. *§. Cato, n.*92. *&* 93. *ff. de verb. oblig. Mant. de Tacit. lib.* 22. *tit.*27.*n.*17. *& ſeq.* vbi dicit, quod tam in emphiteuſi eccleſiaſtica, quam priuatorum, quando agitur in terris eccleſiæ prædicta communis opinio ſeruari non debet:

15 niſi in conceſſione emphiteuſis ſpecialiter conuentum fuerit, vt penſio ab hæredibus ſimul in totum, & non per partes fieri debeat, *per l.*1. *ff. de conſt. pecun.*

16 Obſerua 2. quod biennium, vel triennium ad effectum priuationis debet eſſe continuum: hoc enim eſt regulare in quacunque pena, vt tempora non coniungantur, *Nau. conſ.*34.*n.*2. *de Regul. Barboſ. in d. c. potuit, nu.*129. *de locat. vbi citat Socin. ſen. conſ.*118.*n.*6. *& ſeq. lib.*4. *& alios.*

17 Obſerua 3. quod ſi eccleſia non ſoluat canonem intra biennium, licet cadat ipſo iure à re emphiteotica, debet tamen in integrum reſtitui aduerſus ſolutionem omiſſam, *Spec. de locat. §. Nunc aliqua, verſ.*15. *& ſeq. Ruin.*

18 *conſ.*111.*n.*7.*lib.*1. quemadmodum minor in tali caſu petere poteſt reſtitutionem, *Ciarlin. contr. for. lib.* 1. *c.* 58. *nu.* 14. *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod talis reſtitutio conceſſa minori non prodeſt maiori.

19 Obſerua 4. quod non incurritur caducitas, ſi ſolutio canonis rei emphiteoticæ dotalis non fiat à marito, *Bal. conſ.*176.*n.*1. *&* 2. *lib.*4. *Menoch. conſ.*88.*n.* 42. *Barboſ. in d. cap. potuit, n.*114. *de locat. Mantic. loco cit. n.*70.

20 Obſerua 5. quod biennium, vel triennium, immò etiam quinquennium pro vno anno computatur, ſi vnus tantùm fructus ex re emphiteotica quolibet biennio, vel triennio, aut quinquennio colligitur, & ideò in tali caſu duplex, vel triplex biennium, vel triennium, aut quinquennium requiritur, vt per non ſolutionem canonis caducitas incurratur, *arg. l. ſi ſic conſtituta, ibi duplicato conſtituto tempore, ff. Quem. ſeruit. amitt. Dec. in auth. qui rem, n.*10. *C. de Sacroſ. Eccl. Alex. in l. diuortio, ff. ob donationes, n.*10. *ff. ſol. matr. Rol. conſ.*87.*n.*29. *cum ſeq. lib.*1. *& alij apud Mantic. d. lib.*22.*tit.*27.*n.*36. *& ſeq.*

21 Vnde ſi res Eccleſiæ talis ſit conditionis vt ex ea quolibet triennio vnicus tantùm fructus percipiatur, poterit in nouem annos locari; vel per ſex annos, ſi alternatim fructificat, *Rota in Veliterna affictus* 10. *Decembris* 1593. *coram Litta, vide quæ diximus in tract. de Regim. Eccleſ. Epiſc. lib.*1. *c.*5.*n.*6.

22 Obſerua 6. quod in multis caſibus purgatio moræ reijcitur: primò ſi expreſsè conuentum fuerit, quod ipſo iure, & facto incurratur caducitas non ſoluendo canonem, *Barboſ. in d. c. potuit, num.*134. *Put. deciſ.*63.*lib.*3. *Cephal. conſ.*25.*n.*1.

23 Secundò ſi iam Dominus declarauerit, rem emphiteuticam eſſe deuolutam, quia tunc facta fuit reſolutio contractus *ſecundùm Spec. in tit. de locat. §. nunc aliqua, verſ.* 48. *Io: de Imol. & alios in d. cap. potuit, quos refert Afflict. dec.*174.*n.*3. vbi dicit, quod quotieſcunque iure permittente facta eſt reſolutio contractus à iure, vel ab homine, non eſt tractandum de moræ purgatione.

Contraria tamen ſententia videtur verior, & æquior, quia cùm beneficium purgandi moram competat emphiteutæ *ex d. c. potuit, de locat.* non poteſt per Domini declarationem tolli; alioquin eſſet in poteſtate Domini auferre dictum beneficium, *vt poſt Couar. var. reſol. c.*17. *nu.* 4. *ad fin. verſ. ex quibus falſum videtur, lib.* 3. *Corbul. de cauſ. priuat. ob non ſolut. canon. limit.*41.*n.*9. *Iacob. de Nigris in l. ſi inſulam n.*78. *ff. de verb. oblig. & alios tenuit Gratian. dec. March.*49.*n.*1. *& ſeq. & diſc. for. cap.*378.*nu.*11. *& ſeq. Mantic. de Tacit. lib.*22.*tit.*27.*n.*35.

24 Tertiò reijcitur moræ purgatio, ſi illi expreſsè fuerit renunciatum, *l. pen. C. de Pact.*

25 Quartò ſi in contractu adſit pactum reſolutiuum, *Put. dec.*66.*lib.*3. *Grat. dec. March.*49.*n.*11. vel clauſula, rato manente pacto, *Affl. dec.*174.*n.*4. *Alex. in d. l. inſulam, ff. de verb. oblig. Ceuall. in Spec. opin. comm. con. comm. q.*848.

26 Quintò quando interpoſitum fuit iuramentum, vel renunciatum omni legum auxilio *ſecundùm Dec. in d. auth. qui rem, n.*7. *Guid. Pap. dec.*123.*n.*3. contrarium tamen tenent *alij apud Vrſil. ad Afflict. deciſ.*274.*n.*1. *& ſeq.* vbi dicunt, quod non obſtante iuramento, ac renunciatione huiuſmodi de æquitate canonica ſemper poteſt mora purgari, *& ita communiter ſeruatur.*

27 Sextò quando ius Domini fuit factum deterius, *Pariſ. conſ.*19.*n.*240. *lib.*2. *Grat. d. dec.*49.*n.*8.

28 Septimò quando mora fuit geminata, vt quia præceſſit geminata interpellatio, *Capyc. deciſ.*19 *nu.*4. *Cephal. conſ.*25.*n.*2.

29 Notandum tamen eſt, quod ſtatim ac Dominus proteſtatus fuerit, vel declarauit, locum eſſe caducitati, emphiteuta cadit ipſo iure ab emphiteuſi, neque ad id requiritur citatio, neque ſcientia; aut præſentia ipſius emphiteutæ, neque iudicis ſententia, *Clar. in §. emphiteuſis q.*9.

q.9.Cephal.conſ.25.n.28.& ſeq.& alij,quos refert,& ſequi-
tur Mantic.de Tacit.lib.22.tit.27.n.31.& ſeq.idemque di-
cendum,ſi Dominus conuenerit emphiteutam coram Iu-
dice pro deuolutione , vel ſi oppoſuerit ſimiliter coram
Iudice, emphiteutam cecidiſſe à iure ſuo , vel ſi alium in-
ueſtiuit tamquam de re deuoluta , vel ſi ex ea fructus col-
legerit,illamque tenuerit per annum , quia tunc ſatis in-
telligitur declaraſſe,quod voluerit priorem emphiteutam
repellere, Mantic.vbi ſup.nu.32.Aldob.conſ.2.nu. 30.lib.1.
Decian.conſ.4.n.18.lib.1.Corn.conſ.237.nu.12.lib. 1. Bero.
conſ.119.n.12.lib.1.Alex.conſ.128.nu.7.lib. 5.Gratian.di-
ſcept.for.c.378.n.3.& ſeq.voluntas enim tam verbis,quam
facto declaratur,l.de quibus,ff.de legib.& tunc res emphi-
teotica,ſi ſit eccleſiæ , cenſetur eidem eccleſiæ , incorpo-
rata adeò , vt non poſſit Rector , ſeu Prælatus emphiteu-
tam re integrare abſque auctoritate Sedis Apoſtolicæ,ſe-
cundùm Barboſ.in d.c.potuit,n.121.
30 Obſerua 7. quod ſi res emphiteotica redeat ad Domi-
num iure prælationis , vel pactionis appoſitæ in contra-
ctu emphiteotico,vel dominij,vt quia res cecidit in com-
miſſum,vel ex alia ſimili cauſa emphiteuticali, reuertitur
libera ab omnibus debitis per emphiteutam contractis ,
& omnis hypotheca, ſeu ſeruitus ab ipſo emphiteuta im-
poſita euaneſcit,l. lex vectigali,ff.de Pignor. idem dicen-
dum , ſi venditor venditam rem cum pacto de retrouen-
dendo vigore eiuſdem pacti recuperet : tunc enim obli-
gationes factæ medio tempore per emptorem extinguun-
tur , Bartol.in l.diem, num. 2.ff.de Aqua pluu. arc. Se-
cùs eſſet , ſi res emphiteotica perueniat ad Dominum ex
aliqua noua cauſa, vt quia Dominus emerit ius vtile ab
emphiteuta , vel habuit inſolutum, aut ex permutatione ,
legato , aut alio conſimili titulo , quia tunc remanet ius
pignoris,& ſeruitutis,l.traditio,ff.de acquir.rer.dom.Guid.
Pap.deciſ.575.Surd.deciſ.286.& alij apud Cancer. var.p.
1.c.11.n.17.& ſeq.
31 Obſerua 8. quod emphiteuta, vel vaſallus tenetur reſti-
tuere fructus non tantùm à die declaratæ voluntatis , ſed
etiam à die caducitatis incurſæ , licet multò poſt decla-
ratæ,ſecundùm Surd.dec.25.nu.26.& 27.Citiac.contr.for.
535.n.18.lib.3.
32 Obſerua 9.quod Dominus ad inſtantiam, emphiteutæ
non tenetur de iure ſuo , ſeu de emphiteuſi docere , vbi
emphiteuta longo tempore canonem ſoluerit : quo caſu
contradicere non poterit præſcriptione , longi temporis
obſtante,vt d.Specul.in tit.de Emph 1.§.nunc aliqua,n.80.
idemque procedit in Domino , cum vult cogere emphi-
teutam;vt oſtendat inueſtituram,Soc.conſ.50.nu.14.quem
refert,& ſequitur Gratian.diſc.for.c.411.n.8.
33 Obſerua 10. quod agens ad deuolutionem probare de-
bet plenè,& concludenter dominium,l.officium ff. de Rei.
vindic.Crauet.conſ.157.n.3.verſ.ſed præmiſſis,non obſtan-
tibus,Rota coram Millino dec.11.nu. 8. vnde probanda eſt
traditio poſſeſſionis vacuæ , cum per traditionem rei ac-
quiratur dominium,iux.l.traditionibus C. de Pact. & ità
tradunt omnes in l.cum res,C.de probat.Alex.conſ.10.nu.6.
& ſeq.lib.4.vbi dicit,quod per inſtrumentum,in quo con-
34 tinetur clauſula conſtituti,vel ea verba, dedit,vendidit,&
tranſtulit, non probatur traditio poſſeſſionis , niſi probe-
tur,quod venditor tempore conſtituti poſſediſſet, Spec.in
tit.de emphit.§.nunc aliqua, nu.70.& ſeq.vbi dicit , quod
35 dominium probatur , ſi quis probet , ſe rem habuiſſe à
Domino,vel iuſto titulo accepiſſe,& longo tempore præ-
ſcripſiſſe,vel 30. annis eamdem rem cum titulo , vel ſine
titulo poſſediſſe : vel ſi probet,rem ſibi traditam ex iuſta
cauſa fuiſſe:licet enim non præſcripſerit,habet tamen pu-
blicianam,l.ff.de Public.Gratian. diſcept.for. c.293. nu.15.
vbi,quod dominium probatur ex teſtibus deponentibus,
ſe vidiſſe , aliquem poſſidere per ſpatium 40. annorum ,
quamuis non conſtet de titulo,ex quo præſcripſerit, Me-
noch.de arbitr.Iud.caſ.42. vbi dicit , quod cum agitur de
directa probatione dominij in perſonam illius , qui rem
vendicare intendit , is quatuor requiſita debet probare ,
titulum ſcilicet , traditionem , pretij numerationem , &
tandem quod diu poſſederit,latè Maſcard.de probat. con-
cl.538.n.1.& ſeq.vol.1.vbi etiam dicit,quod in piam cau-
ſam ex ſolo contractu transfertur dominium ſine tradi-
36 tione,Rot.dec.288.p.7.recent.vbi etiam,quod agens ad de-
uolutionem tenetur probare identitatem bonorum em-
phiteuſi ſubiectorum,Caputaq.deciſ.280.par.1.Rot.deciſ.
611.nu.5.p.4.to.3.recent.ſubdens nu.6.& ſeq. quod proba-
37 tio concludens dominij deſumitur etiam ex inditijs , &
adminiculis , etiam ad effectuum deuolutionis , quando
tendunt ad idem , iuxta l.indicia , C.de rei vendic.Alex.
conſ.12.in princ.lib.4.poſt Bart.in l. ad probationem , C. de
Locat.& conduct.Maſcard.concl.539.de Probat.vol. 1.vn-
38 de dominium probari ex inſtrumento locationis con-
currente ſolutione canonum per ſpatium 30. annorum ,
& vſu ipſius locationis de generatione in generationem ,
dixit Rota dicta deciſ.611.& 622.d.p.4 to.3.recent. Mare-
ſcot.var.lib.1.c.85. vbi dicit , quod probatur dominium
per ſcripturam , vel ſaltem per ſolutionem continuatam
per 30.vel 40. annos , quæ coadiuuetur ſcriptura , vbi
mentio fiat de emphiteuſi , vel alia coniectura euidenti ,
vt eſt reſeruatio dominij,latè Ferentil.ad Burat.dec.602.
39 vbi, quod in antiquis dominium tamquam difficilis pro-
bationis probatur per famam, & ſic per enunciatiuas ex-
cedentes tempus centum annorum , quæ habent vim fa-
mæ,Penia dec.109.n.2.& ſeq.latè Menoch. d. caſ. 42. idem
dixit Rot.dec.117.n.10.p.5.to. 1. rec. vbi quod dominium
40 clarè probatur ex inſtrumento inueſtituræ iunctis admi-
niculis ex teſtibus de fama,ex enunciatiuis , & ex ſolutio-
nibus canonum,& dec.164.n.4.& ſeq.par.6.rec. vbi quod
dominium concurrentibus adminiculis etiam per in-
ſtrumentum inueſtituræ probatur tam ad effectum ca-
ducitatis,& deuolutionis , quam contra tertium .

Actio verò publiciana competit ei , qui rem habuit à
non Domino bona fide,& iuſto titulo , eique tradita fuit
poſſeſſio,& poſtea ab ea cecidit:quæ quidem actio funda-
tur in quadam æquitate , ne cadens à poſſeſſione recepta
bona fide,omni remedio fruſtraretur l.1.& ſeq. ff. de Pu-
blic latè Genuen.in tr.de Eccl.q.413. vbi etiam dicit,quod
licet in Eccleſiam transferatur dominium abſque tradi-
tione poſſeſſionis,per l.fin. vbi Bart. C. de Sacroſ. Eccleſ.
non poterit tamen Eccleſia ex perſona ſua habere publi-
cianam ſine traditione , ſed tantùm ex traditione ſui au-
ctoris, dummodo auctor bona fide , & iuſto titulo poſſe-
derit,vt d.Bald.in d.l.fin.n.8.C.de Sacroſ.Eccleſ.
41 Leuior autem probatio admittitur ad probandam em-
phiteuſim, quando non agitur ad effectum deuolutionis ,
ſed tantum ad effectum ſolutionis laudemij, Rot.dec.262.
num.10.par.5.tom.1.recent.vbi , quod in hoc admittuntur
etiam præſumptiones , & coniecturæ , & deciſ. 128. nu.
18.par.6.recent.Mareſcott.var.lib.1.cap.85.num. 8. vbi di-
cit , quod ad hunc effectum probatur dominium ex lo-
catione concurrentibus adminiculis , puta ſolutione ca-
nonis , & confeſſione .

An verò bona in territorio caſtri contenta , ſiue intra
fines feudi comprehenſa , præſumantur feudalia , ſeu po-
tius libera? Reſp.quod præſumuntur libera,niſi probetur,
quod ſint feudalia , ſiue illa poſſideantur à tertio , ſiue ab
ipſo inueſtito: Mareſcott.var. lib. 1. cap. 85. in fin. vbi re-
fert,ità reſoluiſſe Rot. in Leodien. hæreditatis 24. Nouem-
bris 1603.coram Card. Seraphin. de qua re vide Menoch.
de Præſumpt.lib.3.præſumpt.101.
42 Quæres an ſi quis recognoſcat , ſe tenere rem in em-
phiteuſim ab alio , ex tali recognitione probetur domi-
nium ſaltem in odium recognoſcentis,& eius hæredum ?
Reſp. negatiuè: quia licet ex confeſſione dominium pro-
bari poſſit , hoc tamen intelligitur quando quis princi-
paliter, confitetur , rem eſſe alterius, aut ad eum pertine-
re:ſecus quando incidenter ex natura contractus , Bald.
in leg.ad probationem,C.Locat.Crauett. conſil. 157. num.7.
Gratian.diſcept.for.cap. 790. vbi etiam dicit , quod non
ſufficeret ſola recognitio, niſi etiam probetur , quod re-
cognoſcens poſſideret rem recognitam , & illius eſſet
Dominus tempore recognitionis , vt ſenſit etiam Guid.
Pap.deciſ.272.num.3.ſecus eſſet , ſi quis recognoſcit ſe te-
nere rem ſub dominio alterius, quia tunc probatur do-

minium in odium recognoſcentis, & hæredum ſuorum
non virtute recognitionis, ſed confeſſionis, *ſecundùm
Bart. & Bald. in leg. cum falſa, C. de iur. & fact. ignor. Paul.
de Caſtr. & Aret. in l. ſi rem aliquam ff. de Acqu. poſſ. quos
refert idem Crauet. d. conſ. 157. n. 7.*
43 Obſerua 11. quod nomen cenſus in inueſtituris appo-
ſitum, poteſt conuenire tam contractui emphiteotico,
quam cenſuali: & ideò determinatur ſecundùm qualita-
tem pactorum, quæ magis inferant vnum quam alium
contractum *Clar. in ſ. emphiteuſis, q. 1. verſ. contractus au-
tem Honded. conſ. 81. n. 8. & ſeq. li. 2. Rot. dec. 110. n. 12. p. 6.
recent.* vbi dicit, quod etiam vox canonis ſolet confundi
cum cenſu, & ſynonimè accipi *Mantic. de Tacit. & am-
44 big. conuent. lib. 22. tit. 8. n. 19.* & ideò dum ſupponitur, do-
minium directum remanere apud concedentem, cenſen-
dus erit contractus emphiteoticus, non autem cenſualis,
cum per conceſſionem cenſuarium transferatur in reci-
pientem tam directum, quam vtile dominium, *latè Rot.
dec. 611. nu. 26. & ſeq. par. 4. to. 3. Recent.* vbi etiam, quod
non repugnat naturæ cenſus pactum reuerſiuum finitis
generationibus, aut nominationibus; in dubio autem ma-
gis intelligitur contractus cenſualis, quàm emphiteoti-
cus, *vt d. Mantic. loco cit. d. tit. 8. num. 19. verſ. ſecun-
45 do eſt aduertendum* vnde in tali caſu cadere quis non po-
teſt à iure ſuo ob non ſolutam penſionem quandiu verè
non conſtet, quod contractus verè ſit emphiteoticus, *vt
dixit Rota in Imolen. bonorum 12. Februarij 1524. coram
Gamber. prout refert Maſcard. de probat. concl. 281. n. 1. &
ſeq. vol. 1. vbi alios refert, Creſcent. deciſ. 1. de cenſib. vbi de
communi*; quamuis contrarium teneat *Clar. qui etiam de
communi teſtatur in §. emphiteuſis qu. 1. verſ. ſed pone &c.*
vbi dicit, quod ſi vniformiter ſolutum fuerit quotannis
certum quid, præſumitur potius ſolutum iure emphi-
teotico, vel coloniæ perpetuæ quam iure cenſus: quæ
quidem opinio procedere poteſt, quando vltra præſta-
tionem annuam vniformem aliæ concurrerent coniectu-
ræ, vt ſi appareat de ſolutione laudemij, vel canonis in
recognitionem dominij, vel ſi in rei alienatione fuerit
46 requiſitus conſenſus Domini, *Natt. conſ. 3. Bertrand. con-
ſil. 3. & 310. in ſecunda edit. Dec. conſ. 164. n. 2. Crauet. conſ.
215. quos refert, & ſequitur Genuenſ. in tract. de Eccleſ. q.
91.* vbi etiam dicit, quod fauore eccleſiæ contractus in
dubio etiam non concurrentibus prædictis coniecturis,
præſumitur potius emphiteoticus, quam cenſualis, quia
tunc eccleſia minus læditur, *arg. l. ſunt perſonæ, ff. de Relig.
& ſumpt. fun.*
47 Obſerua 12. quod quando conceſſio eſt facta pro pen-
ſione fructibus correſpondente, dicitur magis propriè
locatio, quam emphiteuſis, etiamſi penſio non omninò
correſpondeat fructibus *Clar. in ſ. emphiteuſis q. 1. verſ.
& aduerte, vbi de communi, Seraphin. de priuil. iuram. pri-
uil. 84. num. 17.* vbi quod tunc emphiteuta non ſoluens
propter ſterilitatem non incideret in commiſſum, *Man-
tic. de Tacit. lib. 22. tit. 2. num. 9. & ſeq. & tit. 19. num. 27. &
ſeq.* vbi dicit, quod in hoc tempus quo contractus fuit ce-
lebratus, inſpicitur; & hoc locum habet etiamſi contra-
48 hentes talem contractum emphiteoticum nominaue-
rint: quia nominatio partium non immutat ſubſtantiam
contractus *Seraphin. deciſ. 213. num. 3. Afflict. deciſ. 72.
num. 9. latè Surd. deciſ. 198. num. 1. & ſeq. Burat. deciſ. 334.
per tot.* vbi quod talis conceſſio pro penſione correſpon-
dente fructibus ſimpliciter facta etiam ab Eccleſia, in-
telligitur perpetua, & tranſitoria ad extraneos hære-
49 des, quicquid ſit in emphiteuſi, quæ ſi ab Eccleſia fue-
rit conceſſa, non præſumitur perpetua, ſed intelligi-
tur vſque ad tertiam generationem, *iuxta ſ. emphiteuſim,
in Auth. de non alien. Mantic. d. lib. 22. tit. 5. per tot.* vbi
etiam dicit, quod emphiteuſis conceſſa à priuato præſu-
mitur perpetua.
50 Hæc tamen procedunt, quando ſumus in dubio, an cō-
tractus ſit emphiteuſis, vel locatio: ſecus ſi conſtaret, con-
tractum eſſe emphiteoticum, tunc enim etiamſi magna
ſoluatur penſio, retinet naturam ſuam, quia ei non repu-
gnat, quod penſio ſit magna, *Surd. dec. 198. n. 20. & ſeq.*

An verò in emphiteuſi recepta pro ſe, filijs, & nepoti-
bus, comprehendantur fœminæ? Reſp. negatiuè præſer-
tim in emphiteuſi eccleſiaſtica: quia in contractibus
præſertim ſtricti iuris, qualis eſt emphiteoticus verbo-
rum proprietas attenditur; & ideo maſculinum non con-
cipit fœmininum, *vt latè probat Gabr. commun. concl. lib.
6. tit. de verb. ſignif. concl. 6. num. 93. vbi de communi teſta-
tur. Seraphin. deciſ. 604. n. 1. & ſeq.* niſi in inueſtitura con-
trahentes vſi eſſent terminis, ſeu verbis vtrique ſexui
communibus aptis comprehendere etiam fœminas, qua-
lis eſt terminus deſcendentium, liberorum, hæredum &c.
quia tunc ex vera, & propria ſignificatione comprehen-
duntur etiam fœminæ, *latè Rot. deciſ. 125. part. 2. Diuerſ.*
vbi etiam dicit, quod filiæ veniunt appellatione filiorum,
quando in conceſſione emphiteuſis data eſt facultas re-
cipienti in caſu obitus ſine filijs, nominandi perſonam
extraneam, quia iſte terminus, *perſonæ*, eſt communis vtri-
que ſexui, *Mareſcot. var. lib. 1. cap. 2.* vbi etiam dicit, quod
fœminæ comprehenduntur in eiuſmodi emphiteuſi,
quando conceſſio facta fuit ob benemerita, vel quando
is, cui fuit facta conceſſio, tempore conceſſionis non ha-
bebat niſi vnicam filiam, & erat eius ætatis in qua veriſi-
militer filios generare non potuiſſet, *Gabr. loco cit. d. concl.
6. nu. 45. & 96.* vbi idem dicit, quando vigore ſtatuti fœ-
minæ pariter cum maſculis ad ſucceſſionem admittun-
tur quia tunc etiam fœminæ in emphiteuſi cenſentur vo-
catæ, *Seraphin. d. dec. 604.*
51 Obſerua 13. quod ſi fuerit conuentum, vt ſolutio ca-
nonis fieret de ſemeſtri in ſemeſtre, adhuc non incurre-
retur caducitas, niſi poſt elapſum biennium vel trien-
nium, *vt ſenſit Rota deciſ. 719. p. 4. to. 3. recent.*
52 Obſerua 13. quod caducitas non incurritur ob non ſo-
lutionem laudemij, *Surd. dec. 200. n. 8. vbi citat Amad. de
Ponte in q. audem. 19.*
53 Obſerua 15. quod caducitas non poteſt declarari con-
tra hæredem, ſi non fuit declarata contra eius auctorem,
cum in tali caſu remiſſa cenſeatur, *iuxta gloſ. fin. commu-
niter receptam in cap. vlt. de Donat.* vbi etiam dicit, quod
54 feudum non eſt auferendum filio propter feloniam Pa-
tris, ſi Patri quæſtio mota non fuit *latè Gratian. dec. Mar-
ch. 49. n. 12. & ſeq.*
55 Limita, quando anteceſſor non habuit ſcientiam ca-
ducitatis, quia tunc declarari poteſt per ſucceſſorem,
*Honded. conſ. 51. n. 29. lib. 1. Cacher. dec. 29. nu. 13. verſ. ve-
rumtamen.*
56 Limita 2. quando priuatio emphiteuſis fit ipſo iure, vel
ex diſpoſitione iuris, vel ex forma pacti appoſiti in inue-
ſtitura: tunc enim indiſtinctè pœna peti poteſt contra
hæredes. *Clar. in §. feudum, q. 65.* vbi loquitur de delicto
vaſalli notorio, & inexcuſabili *Honded. conſ. 51. nu. 25. &
57 ſeq. lib. 1.* vbi dicit, quod emphiteuta alienans, bona eccle-
ſiæ priuatur ipſo iure ſine aliqua ſententia; & ideò cadu-
citas propter alienationem huiuſmodi à ſucceſſore, &
contra ſucceſſorem declarari poteſt *Bero. conſ. 98. nu. 38.
lib. 1. Corbul. de cauſ. priuat. ob non ſolut. canon. ampliat. vlt.
in fin. quos refert Gratian. d. deciſ. 49. n. 16. & 17. Genuenſ.
58 de Eccleſ. cap. 1. q. 28.* vbi addit, quod ſi in conceſſione
feudi eccleſiaſtici adſit expreſſum pactum de non alie-
nando feudum tam per vaſallum, quàm per Prælatos, tunc
59 Epiſcopus non poſſet remittere caducitatem, nec conce-
dere alienandi facultatem, nec alienationem factam con-
firmare, quia per tale pactum intelligitur acquiſitum ius
Eccleſiæ, ita vt etiam cum conſenſu Epiſcopi, vel Prælati
non poſſit feudum alienari, *Bero. conſ. 122. n. 8. & ſeq. lib.
1. Mantic. de Tacit. lib. 23. tit. 26. n. 10.* ſubdens, quod ſi hoc
pactum ſit appoſitum in feudo ſæculari, dubium non eſt,
quin Dominus poſſit fauori ſuo renunciare, *l. ſi quis, in
conſcribendo, C. de Pact.*
60 Obſerua 16. quod mandatum ſpeciale requiritur ad re-
mittendam caducitatem *Affl. deciſ. 129. n. 11. & ſeq. Hon-
ded. conſ. 55. n. 86. lib. 1. Gratian. dec. March. 49. n. 25.*
61 Obſerua 17. quod emphiteuta excuſatur à caducitate,
ſi hæreditate Domini iacente labitur biennium, vel tri-
ennium ſtatutum ad ſoluendum canonem, *Bald. in leg. 2.*

in

in fin.C.de Iur.emphit. vbi dicit,quod ſi Dominus deceſſit ſine hærede,emphiteuta non ſoluens excuſatur, quia non eſt cui ſoluat, *Alexan.qui alios refert in conſ.92.num.9.&* 62 *ſeq.lib.1.* vbi etiam dicit,quod quando non requiritur depoſitio,& conſignatio,vt eſt regulariter,quando tractatur de effectu non incurrendi moram, vel pœnam, vel curſum vſurarum nondum inceptarum, tunc ſi eſt cui offeratur,debet offerri, & ſufficit ſola oblatio; ſed ſi non eſt cui offeratur, abſque oblatione ſecurus eſt debitor. Secus eſſet,quando neceſſaria eſt depoſitio,& conſignatio,vt eſt ad impediendum curſum vſurarum iam inceptarum: tunc enim non excuſatur debitor, licèt non reperiatur creditor,cum depoſitio, & conſignatio ſine creditore fieri poſſit, *l.ſi per te,& l.ſi creditrici,C.de vſur.latè Hondéd. conſ.36.n.16.& ſeq.lib.2.*

63 Obſerua 18. quod emphiteuſis alicui ſimpliciter conceſſa,regulariter tranſit ad filios,& alios deſcendentes,ipſius recipientis, *ſecundùm communem Doctorum ſententiam*: quæ quidem procedit in emphiteuſi conceſſa à Priuato,*vt latè probat Clar.in §. emphiteuſis q.28.* vbi etiam dicit,quod huiuſmodi emphiteuſis tranſit ad hæredes extraneos; ſecus in emphiteuſi conceſſa ab Eccleſia: hęc enim regulariter non tranſit niſi ad filios, & nepotes tantùm, *§.emphiteuſim,vbi Bart.in Auth.de non alien.& reſoluit Rot. in Foroſempronien. ſeu Eugubina bonorum emphiteoticorum 7.Maij* 1538.*coram Coccino*:idemque in feudo ſimpliciter conceſſo ab Eccleſia dicit *Bald.in auth.defuncto,n.2.C. Ad Senatuſconſ.Tertul.* in hoc tamen Bald. communiter reprobatur: nam in feudo verius eſt, vt omnes deſcendentes maſculi in infinitum admittantur: quia de iure communi feudorum deſcendentes vſque in infinitum ſuccedunt,*c.1.§.quia, in tit.de his, Qui feud.dar.poſſ. c.1.in tit.de Natur.ſuc.feud.c.1.§.beneficium, in tit.In quib. cauſ.feud.amit.*certum eſt autem,quòd conſuetudines feudorum habent locum etiam in perſonis Eccleſiaſticis,niſi contrarium caueatur de iure Canonico, *vt tradunt Doctores communiter in c.1.Tit.de His,qui feud.dar.poſſ.Cur. Iun.de feud.2.par.3.par.princip.num.1. Pariſ.conſil.5. numer.30.libr.1.Mant.de Tacit.&c.lib.23.titul.37.numer.3. & ſequent. Genuenſ.in tractat.de Eccleſ.cap.1.quæſtio.30.* vbi etiam dicit, quod non valet argumentum de emphiteuſi ad feudum, quando in iure feudorum aliud eſt expreſſum.

An verò emphiteuſis Eccleſiæ conceſſa pro ſe, & hæredibus tranſeat ad hæredes extraneos? Reſp.negatiuè,quia intelligitur de deſcendentibus, niſi additum fuerit pro ſe, & hæredibus quibuſcumque,vel pro ſe, & quibus dederit, vel pro ſe, hæredibus, & ſucceſſoribus, tunc enim ad extraneos tranſiret, *capitul.ad aureus, de reb.Eccleſ.alien. Genuenſ.de Eccleſ.quæſtio.88.& 89. vbi citat Bart. Bald. & Caſtr.in l.etiam, ff.ſolut.matrimon.Menoch.lib.4.præſumpt.197.num.13.Carol.Bardell.conſ.93.numer.50.& ſeq. & alios.*

64 Addit *Bart.in l.quicumque 7.C.de omn.agr.deſert.lib.11.* quod ſi quis fundum ſterilem acceperit in emphiteuſim vſque ad tertiam generationem, eumque ſua induſtria, & cultura fertilem reddiderit, finita tertia generatione non finitur emphiteuſis, ſed ad extraneos hæredes etiam tranſit,licet in inſtrumento hoc non dicatur,*quam ſententiam ſequutus eſt Bald.in l.penult. C.de ſolut. Imol.conſ.68. num. 3.Cepoll.conſ.25.numer.14.* quod etiam in prædijs Eccleſiæ locum habere,tradunt *Cur.ſen.conſ.47.num.7.& 8. Ruin. conſ.131.num.15.& conſ.157.numer.13.& ſeq.lib.1. Bero. conſil.83.num.13.& ſeq.& conſ.98.num.12.& ſeq.lib.1. & alij apud Mant.de Tacit.& ambig conuent.lib.22.tit.19.n. 30.& tit.24.numer.16.& ſeq.vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in Cluſina exemptionum 12. Februarij* 1588. contrarium tenuit *Roman.in leg.etiam, in princ.num.14.ff.ſolut. matrim.quem refert,& ſequitur in emphiteuſi Eccleſiæ, Genuenſ.in tract.de Eccleſ.quæſt.75.per textum in c.fin.de Pecul.cler.vbi meliorationes factæ à Clerico in rebus Eccleſię, ad ipſum ſpectant ſua vita durante, etiamſi dimittat beneficium,non tamen eas ad hæredes tranſmittit,vt notat Naua. de redit.Eccleſ.mon.21.& omnes in dict. cap.fin.* per quem textum corrigitur,*c.2.12.quæſt.*4. vbi contrarium probari videtur.

Prima tamen ſententia æquior eſt, quia is,qui ſua diligentia,& cultura fundum fertilem reddidit, in hoc debet remunerari, vt in perpetuum poſſit illum retinere, *iuxt.c. ad aures,de Reb.Eccleſ.alien.*&c.

65 Quæres,an appellatione filiorum legitimorum, & naturalium in emphiteuſi Eccleſiaſtica contineantur legitimati ab habente poteſtatem? Reſp.affirmatiuè,quia in tali caſu deleta eſt omnis macula,ità vt diſſimiles haud ſint legitimis *Alex.conſ.70.n.4.lib.6.Rot.coram Seraph.deciſ.45. per tot. vbi reprobat ſententiam Bald. in c. quæ in Eccleſiarum,n.44.de Conſtit.contrarium ſentientis, latè Mareſcot. var.lib.1.c.15.*

66 Quæres 2. an Pater, qui emphiteuſim recepit pro ſe, filijs,& nepotibus, poſſit in præiudicium filiorum de ea diſponere? Reſp. quod aut Pater emphiteuſim huiuſmodi acquiſiuit ex titulo lucratiuo, ſiue ex liberalitate concedentis, & tunc non poteſt filijs præiudicare; aut eam acquiſiuit titulo oneroſo,ſiue ex re ipſius Patris, puta quia ab initio data fuit aliqua quantitas pecuniæ, & deinceps ſoluatur certa penſio annua, & tunc poteſt filijs præiudicare,*Bald.in l.1.in fin. Cod.per quas perſon.&c. Alex.conſ. 29.num.4.lib.5 Clar. in §.feudum q.46.& alij quos refert, & ſequitur Roſent.de feudo cap.9.concl.66.Mareſ.var.libr. 1.cap.74.num.2.vbi dicit,hanc opinionem eſſe communem,& à Rota approbatam*: ſubdens *num.3.* quod quando bona fuerunt acquiſita à Patre titulo oneroſo, ex illis debetur legitima filijs tamquam ex bonis profectitijs,*& ita intelligendi ſunt DD. apud Ceuall.in ſpec.opin.commun.con.commun.q.326.*

67 Quæres 3. an Emphiteuta vendens partem bonorum emphiteoticorum ſine conſenſu Domini, priuetur tota emphiteuſi,vel tantummodo parte alienata? Reſp. quod amittit tantùm partem alienatam, & in parte non alienata non perdit ius ſuum, præſertim ſi conceſſio facta fuerit ab Eccleſia,*Cuma.in l.quidam in iure, §.1.ff.de Don.quem refert Alex.conſ.99.num.27. vol.5. & hanc ęquiorem dicit Clar.in §.emphiteuſis,quæſt.13.in fin.& ita iudicauit Conſilium Neap.teſte Grammat.dec.49.* vbi etiam dicit, quod vendens partem feudi non priuatur toto feudo, ſed parte ſub pœna caducitatis a contractu, & contentis in eo: quia pactum huiuſmodi intelligi debet,vt cadat à contractu in totum, vel in parte, prout emphiteuta per venditionem in totum, vel in parte contrauenerit, *vt ſenſit Rota in Ceſenaten. bonorum 3. Februarij 1591. coram Cardinal. Platto,& in Bononien. bonorum 2.Decembris 1596.coram Card.Pamphilio, prout refert Mareſcot.variar.lib.2.cap.* 14.vbi etiam dicit,quod prohibitus alienare ſub pœna caducitatis, ſi alienauerit partem bonorum, cadit ſolum à parte alienata,& non in totum, etiamſi caſu alienationis alius vocetur.

SVMMARIVM.

1 *An Dominus recipiens canonem præteriti temporis, vel futuri,cenſeatur remiſiſſe caducitatem,& n.5.*

2 *An per ſolam petitionem canonis cenſeatur remiſſa caducitas,& n.8.*

3 *Quando Prelatus recipiendo penſionem cenſeatur caducitatem remiſiſſe,& n.4.*

6 *An Dominus,qui ob non ſolutos canones expulit emphiteutam,poſſit ab eo petere penſiones temporis preteriti.*

7 *An vltimus emptor rei emphiteoticę teneatur ſoluere Canones,vel laudemia per eius auctorem non ſoluta.*

8 *Per citationem,ad docendum de ſolutione,an inducatur remiſſio.*

9 *Receptio Canonis non importat remiſſionem caducitatis aliunde prouenientis,quàm ob non ſolutum canonem.*

10 *Quid ſi emphiteuta non ſoluit per quadriennium, & Dominus recipit ſolutionem pro duobus annis.*

CAP.

CAP. LVI.

An Dominus recipiens penſionem præteriti temporis ab Emphiteuta, cenſeatur pœnam caducitatis remittere.

1 COmmunis eſt,& magis in iudicijs approbata ſententia, quod Dominus recipiens canonem præteriti temporis,remittere videtur caducitatem, *& hanc ſententiam tenuerunt Alb. in l.2.num.6.Cod. de Iur.emph. & ibi Iaſ.num.128.verſ.2.quæro, Salic.in l.commiſſoriæ, in fin. Cod.de pact.int.empt.& vend.Tiraq.de Retract.conuen.§.1.Gloſſ.2.num.64.Gig.de Penſion.quæſt.73.n.3. Ruin.conſil. 119.num.4.volum.5.& alij apud Surd.deciſ.317.num.1.& ſeq.Honded.conſ.34.num.85.Mant.de Tacitis, & ambig. conuent.lib.22.tit.33.num.3.Barboſ.in cap.potuit, num.117. de locat.* vbi dicit,quod cenſetur etiam remiſſa caducitas per receptionem canonis pro tempore futuro,*& veriorem dicit Gratian.diſcep.for.c.302.nu.11.* quicquid alij contra ſentiant.

2 Ampliatur hæc concluſio,vt cenſeatur remiſſa caducitas per ſolam petitionem canonis, ſiue agatur pro tempore præterito,ſiue pro futuro, *vt poſt Salic.in d.l.commiſſoriæ, verſ.& faciunt hæc, quod ſi Dominus, Ruin.conſil.119.num.4.lib.5. Tiraq.de Retract.conuen. §.1.gloſſ.2. num.64.tradit Gratian.diſcep.for.c.152.num.13. & ſequen.* vbi dicit, quod tunc ſoluendo videtur emphiteuta purgare moram, *& c.633.n.37.& ſeq.Tiraq.de retract.conuent. §.1.gloſſ.2.n.64.& ita deciſum refert Surd.d.deciſ.317.nu. 2.& ſeq.*

3 Ampliatur 2. etiam in emphiteuſi Eccleſiaſtica: Prælatus enim recipiendo penſionem cenſetur caducitatem emphiteutæ remiſiſſe, quando Eccleſia non eſt collegiata:

4 nam ſi eſſet collegiata, non poſſet ſolus Prælatus ſine capitulo præiudicare Eccleſiæ, *vt dicit gloſſ. in cap. potuit, ver.expelli, de locat.quam communiter Doctores ſequuntur, teſte Alex.in conſ.105 nu.15.lib.3.& conſ.5.nu. 18.lib.5.*

5 Limita, ſi Dominus in receptione canonis reſeruauit ſibi expreſsè ius caducitatis, vel proteſtatus eſt,ſe per hoc non remittere caducitatem,quia tunc non cenſetur caducitatem remiſiſſe,*gloſſ.commun.recepta in d.cap.potuit,ver. expelli*: quod procedit quidem,quando Dominus temporis tantum præteriti penſionem reciperet, ſecus ſi reciperet etiam penſionem temporis futuri: tunc enim non obſtante proteſtatione, vel reſeruatione cenſeretur remiſiſſe ius caducitatis, cum videatur incompatibile, quod recipiatur penſio pro tempore poſt caducitatem decurrendo, & quod ſaluum ſit ius caducitatis, & ſic quod quis eodem tempore habeatur pro emphiteuta, & pro non emphiteuta; Vnde cum huiuſmodi proteſtatio, ſiue reſeruatio ſit contraria facto, non attenditur, *Gig.de Penſion. q.73.in fin.Ruin.conſ.110.nu.4.lib.1.Clar.in emphiteuſis, q. 10.in princip.vbi de communi, & alij apud Surd.dict.deciſ. 317.nu.26.*

6 Addit *Clar. loc. cit. verſ. Quæro nunc &c.* quod ſi Dominus ob non ſolutos canones expulit emphiteutam, non poteſt ab eo petere penſiones temporis præteriti, niſi hoc ius ſibi expreſsè reſeruauerit: quod ſecundum communem Doctorum ſententiam procedit in emphiteuſi priuati; nam in emphiteuſi eccleſiaſtica ſpeciale eſt fauore Eccleſiæ, vt poſſit vtrumque conſequi, ſcilicet penſionem exigere,& emphiteutam expellere, *auth.qui rem,C.de Sacroſ.Eccleſ.Mant.de Tac.lib.22.tit.27.n.72.Menoch.lib.3. præſump.112.n.26.*

7 An verò vltimus emptor rei emphiteoticæ teneatur ſoluere canones per eius prædeceſſorem, ſeu auctorem non ſolutos? affirmat *Fab.in ſuo C.lib.4.tit.42. de Iur. emphit. defi.14.Maſtril.dec.171.n.15.& alij apud Cancer. var.p.1. c.11.n.92.* vbi etiam dicit, quod talis emptor tenetur ſoluere laudemia non ſoluta.

8 Obſeruata tamen; quod per ſolam citationem, ad docendum de ſolutione, non inducitur remiſſio, quia tunc citans ſolùm intendit interpellare partem, vt doceat de adimplemento: niſi addantur alia verba, videlicet, aliàs ad videndum relaxari mandatum, quia tunc videtur etiam peti ſolutio, *vt dict. Gratian. diſcept. for.capit.515.numer.9.& ſequent.* ſubdens,quod vt talis petitio præiudicet,debet intelligi cum effectu, ſcilicet vt petens conſequutus fuerit quod petit; quia emphiteuta requiſitus à Domino, vt Canonem ſoluat, ſi ſoluere negligat,dicitur conſtitutus in noua mora, quæ debet illi præiudicare, *Petr.de Bellapert.in d.l.Commiſſoriæ,in fin. Caſtren.in l.1.num.11.& ſequen.Cod.de pact.int.empt.& vendit.& alij apud Tiraq.de Retract.conuen.§.1.gloſſ.2.num. 64.in fin.*

9 Obſerua 2. quod receptio Canonis non importat remiſſionem caducitatis aliundè prouenientis, quam ob non ſolutum Canonem, *Ciriac.controuerſ.foren.ſ.266.*

10 *numer.15.* vbi quod non cenſetur remiſſa caducitas, ſi emphiteuta Eccleſię non ſoluit per quadriennium,& Prælatus recipit ſolutionem pro duobus annis, quia in tali caſu adhuc remanet alterum biennium, pro quo non ſoluit,ſufficiens ad caducitatem, *vt ex communi ſententia docet Corbul.in tit.de cauſ.priuat.ob non ſolut.canon.lim.21. ſub n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Synodus prouincialis quolibet triennio Diœceſana verò quolibet anno celebrari debet, & quinam teneantur ad eam accedere,& n.12.*
2 *Annus celebrandi Synodum quando currat.*
3 *Ante receptionem pallij Archiepiſcopus non poteſt conuocare Concilium prouinciale, nec conficere Chriſma dedicare Baſilicas &c.*
4 *Sine auctoritate Metropolitani non licet inferioribus huiuſmodi concilium congregare,limitatur n.5.*
6 *Quinam de neceſſitate vocandi ſint ad concilium prouinciale,& n.7.& 10.*
Quinam habeant vocem deciſiuam, & qui tantum conſultiuam in concilio prouinciali,ibidem,& n.8.10.& 11.
9 *An omnes Canonici accedere debeant ad concilium prouinciale.*
13 *Inter Epiſcopos,quis ordo ſeruetur in ſedendo,vel ſubſcribendo.*
14 *Et quis ordo ſeruandus ſit inter Abbates, Dignitates Canonicos,& alios,& n.15.& 16.*
17 *Quid ſi Epiſcopus ſubſit duobus Metropolitanis, & eodem tempore vocetur ab vtroque ad concilium.*
18 *An Archiepiſcopus ſine aſſenſu ſuffraganeorum, & aliorum habentium vocem deciſiuam poſſit aliquid ſtatuere in concilio Prouinciali.*
19 *Et an Epiſcopus in Synodo Diœceſana poſſit conſtitutiones facere ſine aſſenſu cleri.*
20 *Statuta,quę fiunt in Concilio prouinciali, non debent eſſe contra ius canonicum.*
21 *In huiuſmodi ſtatutis rarò imponendæ ſunt pœnæ cenſurarum.*
22 *Qualiter puniantur Archiepiſcopi, vel Epiſcopi negligentes Synodum conuocare,& ſubditi qui ad Synodum accedere recuſant.*
23 *Synodus tantùm prouincialis, non autem Diœceſana, ad vrbem tranſmittenda eſt, vt eius ſtatuta approbentur.*
24 *Epiſcopus ex cauſa poteſt Synodum differre, & pluries etiam ſingulis annis conuocare.*
25 *An Epiſcopo præfixum ſit tempus ad viſitandam ſuam Diœceſim,& n.26.*
27 *Quando Epiſcopus viſitare,& corrigere poſſit exemptos.*
28 *Quando locus de Diœceſi vnius Epiſcopi,fiat alterius Epiſcopi.*
29 *An procuratio, quæ Epiſcopo viſitanti debetur, præſcribi poſſit.*

CAP.

CAP. LVII.

Quando Synodus Prouincialis, vel Diæceſana celebrari debeat.

1 STaruit Sacrum Tridentinum Concilium, vt Metropolitanus quolibet ſaltem triennio poſt octauam Paſchæ Reſurrectionis D.N. Ieſu Chriſti, ſeu alio commodiori tempore non prætermittat Synodum in Prouincia ſua cogere, quo Epiſcopi omnes & alij, qui de iure, vel conſuetudine intereſſe debent, conuenire tenentur niſi legitimè fuerint impeditij item Epiſcopi, qui nulli Archiepiſcopo ſubijciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum ſemel eligant, in cuius Synodo prouinciali cum alijs intereſſe teneantur; ſynodus verò Diœceſana quotannis celebrari debeat, *vt in ſeſſ.24.de ref.c.2.*

2 Annum verò celebrandi ſynodum non à die captę poſſeſſionis Epiſcopatus, ſed à die ſynodi vltimo loco celebratæ currere, dicit *Maſſobr. in Prax. haben. concurſ. requiſit.12. Barboſ. de off. & pot. Epiſc. all.60.n.50. & de off. Paroch.c.2.n.60. & 61.*

3 Obſeruant autem DD. quod Archiepiſcopo non licet conuocare concilium prouinciale ante receptionem pallij, quemadmodum nec poteſt tunc conficere chriſma, dedicare Baſilicas, ordinare Clericos, nec Epiſcopos conſecrare, *iuxta text. in capitul. quod ſicut, §. ſuper eo, de Elect.*

4 Obſeruant 2. quod ſine auctoritate Metropolitani non licèt inferioribus huiuſmodi Concilium congregare, *cap.*
5 *propter, diſt.*18. niſi Metropolitanus legitimo detineatur impedimento, quo caſu Coepiſcopus antiquior Concilium conuocat, *vt in Concilio Tridentino loco citato*: vel niſi vacaret ſedes Metropolitana: quia tunc Epiſcopi prouinciæ ſe congregare poſſunt ad illud celebrandum, *Archid. & Gemin. in c. placuit, 18. diſt. Henri. Botteus de Synod. Epiſ. p.1.n.43. & alij apud Quarant. in ver. Concilium prouinciale, n.2.*

6 Obſeruant 3. quod de neceſſitate vocandi ſunt ad Concilium prouinciale Epiſcopi, & alij Ordinarij locorum habentes Epiſcopalem iuriſdictionem, *c. ſi Epiſcopus, diſt.* 18. aliàs non tenentur ire, niſi in pręcedenti Concilio fuiſſet deliberatum de futuro celebrando cum aſſignatione loci, & temporis vel niſi eſsēt vocati per edictum generaliter, *Card. Iacobat. in Tract. de Concilio lib.2. art.4. q.5. fol.* 102. *quem refert Quarant. loco cit. n.3.* vbi addit, quod tam Suffraganei, quam Abbates, ſeu Commendatarij, & alij iuriſdictionem Epiſcopalem exercentes habent vocem deciſiuam in Concilio Prouinciali.

7 Item capitula cathedralium ſpecialiter inuitanda eſſe, conſtat *ex cap. fin. de His, quæ ſunt à Prælat. & declarauit Gregor. XIII. teſte Piaſec. in Prax. Epiſ. p.2.c.2. tit. de ſynod.* vbi etiam dicit, quod in hoc ſufficit vnica monitio, *iuxta gloſſ. in cap. ſi Epiſcopus, diſt.* 18. non tamen habent vocem deciſiuam, ſed tantùm conſultiuam; quemadmodum nec vocem deciſiuam habent Abbates, ſeu Commendatarij, qui iuriſdictionem Epiſcopalem non exercent, etiamſi vtantur inſignibus Epiſcopalibus, videlicet mitra, & baculo, & alijs Pontificalibus ex priuilegio Apoſtolico, cum habere vocem deciſiuam ſit actus iuriſdictionis, *vt dict. Quaran. loc. cit. n.3. & declarauit vt Greg. XIII. prout refert Piaſec. vbi ſupra, verſ. Quintò Abbates, &c.*

8 Sede verò vacante Capitulum Cathedralis vocem deciſiuam habet, quia ſuccedit in iuriſdictionem Epiſcopi, *Piaſec. d.p.2.c.2.n.1. verſ. Habet autem, Quaran. loco cit. d.n. 3. verſ. ſi tempore celebrationis.*

9 Notandum eſt autem, quod non omnes Canonici accedere debent ad Concilium prouinciale, ne Eccleſia patiatur detrimentum in Diuinis, *arg. c. vlt. de cler. non reſid. Syls. in ver. Concilium, n.9.* & ideò ſufficit, ſi mittantur procuratores, vel Nuncij, *iuxta c. fin. de His, quæ ſunt à Prælat.* vel Deputati, *iuxta declarationem Greg.* XIII. *quam refert Piaſec. loco ſupra cit.*

10 Notandum 2. quod Capitula Collegiatarum quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habentia ad Synodum ſunt vocanda, *vt cenſuit Sacr. Congregatio apud Piaſec. d.p.2. verſ. Capitula etiam*: & tunc ratione huiuſmodi iuriſdictionis habebunt vocem deciſiuam, *vt poſt Campeg. in tract. de Auctor. Sac. Conc. c.7. & 15. tradit Quarant. in d. ver. Concilium prouinciale, n.3.*

11 Notandum 3. quod Epiſcoporum procuratores poſſunt, ſi Concilio Prouinciali placuerit, vocem deciſiuam habere, *ex declaratione Gregorij* XIII. *apud Piaſec. d.c.2. verſ. Quintò Abbates.*

12 Quæres, an Abbates iuriſdictionem Epiſcopalem intra fines prouinciæ exercentes, à quorum ſententijs non ad Archiepiſcopum, ſed immediatè ad ſedem Apoſtolicam appellatur, teneantur ad Concilium prouinciale accedere? affirmat *Quaran. in d. ver. Concilium prouinciale, n.3. verſ. an autem &c.* quemadmodum Epiſcopi exempti, à quorum ſententijs ad Summum Pontificem appellatur, tenentur eligere aliquem vicinum Metropolitanum, *ex decreto Concilij Tridentini d. ſeſſ.24.c.2.*

13 Obſeruant 4. quod Epiſcopi ſecundùm ordinationis ſuæ tempus ſiue ad concedendum, ſiue ad ſubſcribendum loca tenere debent, in hoc enim non attenditur dignitas, aut ordo Eccleſiarum, *c. fin. 17. diſt.* primus verò locus Metropolitano debetur, *c. placuit, 18. diſt.* quemadmodum alijs etiam præferendus eſt Epiſcopus, qui in Concilio, Metropolitani locum tenet, etiamſi poſt alios Epiſcopos fuerit ordinatus, *gloſſ. in c. fin. 17. diſt. Quarant. in ver. Concilium Prouinciale, numer.9.* ſubdens, quod Archiepiſcopus ſiue Titularis, ſiue aliàs prouiſus, ac translatus ad Eccleſiam ſuffraganeam in Synodo Prouinciali ſedere debet immediatè poſt Metropolitanum in memoriam Archiepiſcopalis dignitatis, & ſic præcedere debet alijs Epiſcopis antiquioribus, *argument. textus in leg.1. ff. de Alber. ſcrib.*

14 Poſt Epiſcopus ſedent Abbates, & alij Prælati habentes Populum, & territorium proprium: iuriſdictionemque Epiſcopalem exercentes intra ambitum ipſius Prouinciæ, *Quaran. loco citato num.3. vbi citat Petr. de mont. in tract. Monarch. Conc. q.5.n.4. Campeg. in Tract. de Auctor. Sac. Conc. c.7.* iſti enim dicuntur ordinarij locorum, ac cęteris Prælatis inferioribus ſunt præferendi, *arg. text. in c.1. de ætat. & qual.*

15 Canonici verò Eccleſiarum Cathedralium capitulariter ſedentes præcedunt Abbatibus non habentibus Epiſcopalem iuriſdictionem; Item Abbates benedicti, & qui vſum mitræ habent, præcedunt commendatarijs: poſt hos locum obtinere debent Dignitates, poſtea collocandi ſunt procuratores, *iuxta declarationem Greg.* XIII. *apud Piaſec. d.p.2.c.2. verſ. capiunt poſtmodum, & verſ. ſeq.* vbi etiam dicit, quod omnes Clerici ſœculares præcedere debet Regularibus, quia cœtus clericorum ſœcularium nobilior eſt cœtu Monachorum, *ſecundùm gloſ. fin. in c. qualiter, & quando de Accuſat.*

16 Notandum verò eſt, quod Capitulum ſede vacante præferri debet Abbatibus, & alijs Prælatis habentibus Epiſcopalem iuriſdictionem, quia tunc dicitur pro Epiſcopo, in cuius iuriſdictionem ſucceſſit, *Quarant. in ver. Capitulum ſede vacante, queſt.5. Ric. in Prax. par.1. reſolut.228. & part.4. reſol.271. & 274. & alij apud Dian. par.8. tract.4. reſ.22.*

17 Obſeruant 5. quod ſi Epiſcopus ſubſit duobus Metropolitanis ratione duorum Epiſcoparum vnitorum, & eodem tempore vocetur ab vtroque ad concilium, tunc accedendo ad vnum poteſt mittere procuratorem ad aliud, *Quaran. vbi ſupr. n.6. verſ. Decimoquintò quæro.*

18 Obſeruant 6. quod nihil ſtatuere poteſt Archiepiſcopus in concilio prouinciali ſine conſilio, & aſſenſu ſuorum ſuffraganeorum, & aliorum habentium vocem deciſiuam, vel maioris partis ipſorum, *cap. ſicut olim, vbi DD. de Accuſat.* aliàs ſtatuta non ligarent ſubditos totius prouinciæ, ſed tantùm ſubditos Diœceſis ſuæ, *c. Romana, de ſent. excommun. in 6. ita Sylu. in ver. Concilium, numer.10. Abb. in capit.1. num.14. de Iud. Card. Iacob. in dict. tractat. libr.5. art.11. fol.292. & alij apud Quarant. in dict. ver. Concilium* *Pro-*

*Prouinciale,num.*10. vbi, quod Suffraganei Epiſcopi in cognoſcendo ſunt coniudices, in diffiniendo ſunt Aſſeſſores,quia ipſi principaliter non ſententiant, ſed aſſiſtunt ſententianti.

19 In Synodo verò diœceſana Epiſcopus tantùm eſt Iudex: vnde poteſt facere conſtitutiones abſque conſenſu,& approbatione Clerį debet tamen requirere conſilium Capituli,licèt illud non teneatur ſequi, niſi in caſibus a iure expreſſis, *vt declarauit Sac.Congregatio teſte Piaſec.Prax. Epiſc.d.p.2.c.2.n.8.*

20 Obſeruant 7. quod ſtatuta, quæ fiunt in Concilio prouinciali, non debent eſſe contra ius canonicum, *c.inſtitutionis,25.q.2.c.quod ſuper,de Maior.& obed.* poteſt tamen Concilium prouinciale ſtatuendo adiuuare commune, ſcilicèt apponendo pœnam, vbi ius non imponit, vel augendo pœnam à iure impoſitam,*c.fin.de eo,qui furt.ord.ſuſc.c.2.de conſt.in 6.* in huiuſmodi verò ſtatutis raris

21 imponendæ ſunt pœnæ cenſurarum, ne ex frequentia contemnantur,*vt poſt Panor.in c.clericos,notab.2.de Cohab.cler.& mulier aduertit Quaran.loco cit.n.13.*

22 Obſeruant 8. quòd Metropolitani, & alij Epiſcopi negligentes ſynodum prouincialem, vel Diæceſana conuocare,à ſui executione officij ſuſpendendi ſunt, *c.ſicut olim, de Accuſat.* Subditi verò,qui ad huiuſmodi ſynodum accedere recuſant, per cenſuras eccleſiaſticas ſunt compellendi,*c.quod ſuper his, de Maior.& obed.*

23 Obſeruant 9.quod ſynodus tantùm prouincialis, non autem Diœceſana,ad Vrbem tranſmittenda eſt vt eius ſtatuta prius recognoſcantur,& approbentur à Sacra Concilij Tridentini congregatione, *vt eadem Sac.Congreg.declarauit teſte Quaran.in ver.Synodus Diæceſana, verſ. Verum auſicuti &c.*

24 Obſeruant 10. quod Epiſcopus ex cauſa poteſt ſynodum differre, puta ingruentibus bellis, epidimia, & ſimilibus calamitatibus, non tamen propter impedimentum proprium, videlicet infirmitatis, legitimæ abſentiæ, & huiuſmodi, quia tunc poterit ſynodum conuocare ſaltem per ſuum Vicarium,vel alium ſubſtitutum, *Gauan. in Prax.Synod.Diæceſ.c.2.annot.p.nu.6.in fin. quem refert Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.8.tit.2.n.39.* vbi addit,quod ex cauſa poteſt etiam Epiſcopus plures ſingulis annis ſynodum conuocare.

25 Quæres, an Epiſcopo præfixum ſit tempus ad viſitandam propriam Diæceſim? Reſp. affirmatiuè, *ex Concilio Tridentino ſeſſ.24. de ref c.3.vbi, Patriarchę, Primates, Metropolitani, & Epiſcopi propriam Diæceſim per ſe ipſos, aut ſi legitimè impediti fuerint, per ſuum generalem Vicarium, aut Viſitatorem, ſi quotannis totam, propter eius latitudinem viſitare non poterunt, ſaltem maiorem eius partem viſitare debent, ita tamen, vt tota biennio compleatur.*

26 Obſeruant tamen Doctores, Epiſcopum non teneri præcisè intra dictum tempus expedire viſitationem, ſed Concilium id reliquiſſe arbitrio eiuſdem Epiſcopi: quod tamen debet eſſe moderatum, & diſcretum, *& ita cenſuit Sacr.Congregat.teſte Piaſec.in Prax. Epiſcop. part.2. c.3.nu.1.*

27 Notandum eſt etiam, quod Superioribus exemptorum monaſterium, in quibus viget regularis obſeruantia, ſex menſes præſcribuntur à die admonitionis Epiſcopi, ad viſitandos, & corrigendos ſuos ſubditos: aliàs elapſo dicto tempore Epiſcopus eos viſitare poteſt, & corrigere, *iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ.21.de reform.capit.8.& notat etiam Iordan lib.14.tit.24.de Præſcript. num.291.& ſeq.*vbi id intelligit pro illa vice tantum,& non vltra, *per textum in l.bouer, §.hoc ſermone, ff.de verb.ſignif.* ea verò monaſteria, in quibus non viget regularis obſeruantia, Epiſcopus annis ſingulis viſitare debet, nec tenetur ad hunc effectum vllam præmittere monitionem, *vt in dict. Concilio c.8.in prin.*

28 Simile ſex menſium ſpatium Epiſcopo ad reuocandum locum ſuæ diæceſis ab infidelitate, vel hæreſi ad Catholicam vnitatem præſcribitur à die factæ ſibi monitionis ab aliquo ex vicinioribus Epiſcopis: quo tempore elapſo cadit à iure ſuo, ſi negligens fuerit, & locus ſit de diæceſi alterius Epiſcopi, qui prædictum locum ad orthodoxam fidem reduxerit,*c.placuit,vt quicumque 16.q.3.*

29 Addit *Ric.in Prax.for.Eccleſ.par.4.reſol.*155.quod procuratio, quæ Epiſcopo viſitanti debetur, præſcribi poteſt, idque probat *ex Conc.Trident.ſeſſ.24.de reform.cap.3. ibi, in ijs verò locis,ſeu Prouincijs,vbi conſuetudo eſt, vt nec victualia,nec pecunia, nec quicquam aliud à viſitatoribus accipiatur, ſed omnia gratis fiant,ibi id obſeruetur:* per quod corrigitur *textus in c.cum ex officij,de præſcrip.*vbi contra procurationem, quæ debetur propter viſitationem, non currit præſcriptio.

SVMMARIVM.

1 *Mater tenetur filium lactare intra triennium: limitatur n. 3.4.& 5.*
2 *Et an mater intra dictum tempus teneatur filio subministrare veſtes,& alimenta,ſi infans a lacte abſtineat.*
3 *Quando mater,quæ aluit filium, poſſit expenſas à Patre repetere.*
6 *Illegitimi quoad ius alimentorum redacti ſunt inſtar legitimorum.*
7 *Explicatur textus in cap.cum haberet,extr.de eo qui dux. in matrim.&c.*
8 *Exacto triennio educatio ſpectat ad Patrem: limitatur numer.9.*
10 *Mater diues quando teneatur dotare filiam, & qualis debeat eſſe dos in tali caſu.*
11 *Mater hæretica, vel Iudæa fauore Religionis tenetur dotare filiam orthodoxam.*
12 *Mater non tenetur dotare filiam diuitem.*
13 *Quid ſi pater promittat dotem de proprio, & patrimonio filiæ.*
14 *An à ſententia lata in cauſa alimentorum detur appellatio.*
15 *Priuilegia, quæ tribuuntur alimentis,procedunt in futuris,non autem in præteritis.*
16 *An valeat tranſactio ſuper alimentis futuris ſine auctoritate Prætoris,& n.17.*
18 *Explicatur textus in l.de alimentis C.de Tranſact.*
19 *Qualiter alimenta præſtentur.*
20 *An mater poſſit repetere à Patre alimenta, quæ exacto triennio præſtitit filijs.*
21 *Quid ſi coniuges poſtea ſeparentur, aut in totum matrimonium diſſoluatur.*
22 *Filio nondum in lucem edito Pater neceſſaria miniſtrare debet.*
23 *Quid ſi vtorque parens filium alere non poſſit.*
24 *A tutela ad educationem non rectè ſumitur argumentum.*
Penes quem pupillus educari debeat, ibid.

CAP. LVIII.

Quando filius ſit alendus à matre,& quando à Patre.

1 COmmunis eſt concluſio, quod mater tenetur filium lactare intra triennium, *l.pen.vbi gloſ.& DD.C.de Patr.Pot.*quod quidem videtur conformi iure naturæ,quę omnia animalia docuit, vt proprios partus alant, dum lacte viuunt,*vt obſeruat etiam Surd de Alim.tit.1.q.14.n.2. Bald.in d.l.pen.* vbi dicit, quod vſque ad triennium puer alitur lacte, & ideò intra dictum tempus non pater, ſed mater eum alere debet.

2 Et hoc procedit non ſolum reſpectu nutrimenti lactis, ſed etiam aliarum rerum, quę ſunt neceſſariæ pro pueri educatione; vnde mater intra triennium tenetur filio ſubminiſtrare veſtes laneas,& lineas, & ſimilia, atque etiam alimenta,ſi infans à lacte abſtineat, *Peregr.de iur.fiſc.libr. 3.tit.18.n.62. quem refert Cancer.var.reſ.lib.1.c.16.nu.14.* quamuis contrarium teneant *alij apud Didac. Narbon. de ætat.*

etat.ad omn.human.act.requiſit.in ver. Annus tertius, q.1. n.6. vbi, quod mater quidem tenetur lactis nutrimentum miniſtrare, ſed ad cœteros ſumptus etiam intra id tempus compellendus eſt pater.

3 Limitatur tamen hæc concluſio, quando mater ita eſt inops, vt proprijs manibus victum quærere cogatur, quia tunc pater tenetur dare nutricem filio etiam intra triennium, aut matrem alere, *Bald.in d.l.penult.C.de Pat.poteſt. & alij apud Cancer.loco cit.n.13.& 14.* vbi etiam dicit, matrem inopem, quæ lactauit, ſeu aluit filium intra triennium, poſſe expenſas à Patre repetere: quod procederet, ſi de hoc mater fuerit expreſsè proteſtata, *leg.Neſennius, ibi, quid enim, ſi etiam proteſtata eſt, ff.de Neg.geſt.gloſſ.fin.in cap.cum haberet, de eo, qui dux.in matrimon.latè Maſcard. de Probat.concluſ.76.* vbi etiam dicit, quod in dubio alimenta à matre filio præſtita iure ſanguinis præſumuntur donata, & non animo repetendi data, niſi mater tanquam tutrix, vel alio iure adminiſtraret bona ipſius filij, *per textum in leg.2.Cod.de Neg.geſt.dict.leg.Neſennius, ff.eod.*

4 Limitatur 2. quando mater lacte caret, vel alio quouis modo ad nutritionem inepta redditur, *vt dict.Narbon.loco citat.dict.quæſt.1.numer.9.* idemque dicendum, ſi eſſet nobilis, & conſuetudo ſit, quod filij nobilium per nutrices educentur, quia tunc etiam ſpectat ad Patrem onus alendi filium intra triennium, *ſecundum Bald.loc.cit. Surd.de alim.tit.1.q.14.n.7. Aret in §.1. inſt.de iur.natur. &c.n.12.*

Contraria tamen ſententia verior videtur, quia cum onus alendi intra triennium ſit iniunctum matri, per conſequens tenetur ipſa neceſſarias impenſas facere pro filio alendo, ſeu nutriendo, *ita Peregr.loco cit.Cancer.d.l.1.cap.16.nu.14.*

5 Limitatur 3. in filio illegitimo, ad cuius alimenta pari obligatione ſunt obſtricti pater, & mater, etiam intra triennium, *vt colligitur ex capitul.cum haberet, in fin. extr.de eo, qui dux.in matrim &c.* vbi ſancitur, quod vterque parens liberis ſuis neceſſaria ſubminiſtret, *& ita ſenſit Abb.ibidem, n.9.Spec.in tit.Qui fil.ſint legit.Maſc.d.concl.76.n.4.*

6 Contraria verò ſententia mihi ſemper placuit, quia illegitimi quoad ius alimentorum redacti ſunt inſtar legitimorum; & ideò diſtinctio in eis ſeruanda eſt, quæ obtinet, in legitimis, *ita Surd.d.tit.1.q.14.n.6.*

7 Nec obſtat *tex.in d.c.cum haberet*, vbi onus alendi filios illegitimos tam matri, quam patri iniungitur; quia hoc intelligitur non ordine coniunctiuo, ſeu ſucceſſiuo, *vt poſt Peregr.& alios notat Barboſ.ibid.n.7.*

8 Exacto triennio educatio ſpectat ad Patrem, *l.fin.C.de*
9 *Patr.pot.* niſi pater ſit inops, & mater diues, quia tunc onus alendi ſpectat ad matrem, *Papien.in form.libell.pro legat. rei ſing.n.83.Surd.d.q.14.n.9.& alij communiter*, & de filio illegitimo tradit *Barboſ.in d.cap.cum haberet, n.7.de eo, qui*
10 *dux.in matrim.&c.* quemadmodum mater diues tenetur dotare filiam, quando pater ſoluendo non eſt, *l.neque mater, vbi Bald.C.de Iur.dot.Bart.in auth.res, quæ num.4.C. commun.de legat.Cephal.conſ.5.num.63.vol.1. Alex.in l.1.*
11 *num.21 ff.ſolut.matrim.* vbi, quod dos in tali caſu reſpondere debet quantitati alimentorum, ſed contrarium videtur verius, quia cum mater ad eiuſmodi onus teneatur in defectum patris, eo modo tenetur dotare, quo pater cogebatur, *Rip in d.l.1.num.79. quem refert, & ſequitur Surd. de Alim.d.tit.1 quæſt.14 num.16.* vbi addit, quod mater hæretica, vel Iudæa fauore Religionis tenetur dotare filiam orthodoxam, etiamſi Pater eſſet diues, ita, vt hoc caſu patris, ac matris obligatio concurrat, ſiue Pater ſit catholicus, ſiue Iudæus, vel hæreticus, *per textum in l.cognouimus, C.de Heret.*

12 Obſerua tamen, quod mater non tenetur dotare filiam diuitem, licèt ſecus ſit in Patre, *Rip.loco cit.Surd.d.quæſt. 14.n.16.*

13 Obſerua 2. quod Pater promittens dotem de proprio, & patrimonio filiæ, de ſuo tenetur, quatenus facultates ſuæ patiuntur; ſed quatenus vires ſuas exceſſit, de patrimonio filiæ debet fieri præſtatio; & ſi quidem pater penitus inopia laborat, ad nihil tenebitur, quia tunc [illegible] præſumptione non intelligitur promiſiſſe de ſuo, *l.fin.vbi Bald.C. de dot.promiſſ.*

14 Notandum eſt autem, quod ſententia lata in cauſa alimentorum non admittit appellationem ſuſpenſiuam, ſed tantum deuolutiuam, *Papien.in form.libell.pro legat.rei ſingul.nu.85.per l.fin.ff.de Appell.recip. Rot.in Romana ſtatus, & alimentorum 17. Octobris 1552. coram Capiſucco, prout refert Caputaque deciſ.145.p.3.latè Scac.de Appell.q.*
15 *17.limit.7.* nec auditur appellans, niſi prius ſoluat alimenta, *vt deciſum refert Surd.de Alim.tit.8.priuil.96.n.1.* quod intellige in alimentis præſentibus, & futuris, quia quoad alimenta præterita omnis fauor ceſſat, *Theſ.dec.44.num.1. Guid.Pap.dicta deciſ.145.par.3.& deciſ.30.p.1. Scac.loco*
16 *cit.n.14.Dec.in l.de alim.n.10.C.de Tranſact.* vbi etiam dicit, quod omnia alia priuilegia, quæ tribuuntur alimentis procedunt in futuris, non autem in præteritis, huius rei ratio eſt, quia ex futuris alimentis pendet vita hominis, non ex præteritis, *Bald.in d.l.de alimentis.* vnde ſuper præteritis alimentis liberè tranſigitur, ſuper futuris verò auctoritas prætoris requiritur, aliàs tranſactio eſt nulla, *vt eſt textus in d.l.de alimentis, C.de Tranſact.* niſi huiuſmodi tranſactio eſſet iurata, vel promiſſa à teſtatore, vel cederet in vtilitatem tranſigentis, quia tunc valeret, *Alex.conſ. 11.n.14.lib.2.Dec.in d.l.de alimentis, n.12.*

17 Obſerua tamen, quod quando alimenta debentur ex contractu, non requiritur auctoritas Prætoris: quia diſpo-
18 ſitio *dict.l.de alimentis*, requirentis decretum Iudicis in tranſactione ſuper alimentis futuris, locum habet, quando alimenta relicta ſunt in vltima voluntate, *l.cum hi, ff.de Tranſact.gl.in d.l.de alimentis, vbi etiam Dec.n.12.verſ. tertiò regula procedit, C.eod.tit.*

19 Notandum 2. quod alimenta præſtantur ſecundùm praxim receptam, vel ſingulis annis, vel ſingulis trimeſtribus, aut quadrimeſtribus, vel etiam breuiori tempore arbitrio Iudicis, *latè Surd.de Alim.tit.4.q.17.per tot.*

20 Notandum 3. quod ſi mater exacto triennio præſtiterit alimenta filij, poteſt illa repetere à Patre, & ab alijs, ad quos alendi onus ſpectabat, etiam nulla facta proteſtatione, *Menoch.de Arbitr.Iud.caſ.88.num.23. Ruin.conſil.171. num.2.lib.1. Natt.conſ.108.Gratian.diſcept.forenſ.capitul. 959.num.15.*

21 Notandum 4. quod ſi cauſa cognita coniuges poſtea ſeparentur, aut in totum matrimonium diſſoluatur, tunc vterque parens communibus impenſis partum educare etiam intra triennium tenetur, ſecundum *Didac.de Narbon.loco cit.d.quæſt.1.num.10.& 11.* vbi ſubdit, quod ſi alterius tantum coniugis cauſa, aut delicto ſeparatio contingeret, tunc ipſe ſolummodò ad expenſis nutritionis adſtringeretur.

22 Notandum 5. quod filio nondum in lucem edito, ſed adhuc in matris aluo exiſtenti Pater neceſſaria miniſtrare tenetur, etiamſi mater diues ſit, *idem Narbon.vbi ſupra num.7.*

23 Notandum 6. quod ſi ambo parentes ità abiectæ fortunæ, vel tenuis ſubſtantiæ fuerint, vt nequeant filium alere, tunc à Rep.talis filius ali debet, *ſecundum Alphonſ.de Lara, quem refert, & ſequitur Didac.de Narbon.loco ſupra cit. in ver.Annus 3.d.q.1.n.12.per tex.in l.1.§ generaliter, de ventr.in poſſ.mitt.*

24 Notandum 7. quod à tutela ad educationem non rectè ſumitur argumentum, poteſt enim alius eſſe tutor, & alius educator; vnde quando lex de Tutore non confidit, vt quia ſit proximior pupillo in ſucceſſione, *vt in l.1. ff.vbi pup.educ.deb.& l.fin.C.eod.tit.* pupillus non à Tutore, ſed penes matrem educandus eſt, niſi ad ſecunda vota tranſierit, *l.1.& ibi Sali.C.eod.tit.vbi pup.educ.deb.Guid.Pap. dec.530.n.3.Rot.dec.255.p.6.Recent.* tutor tamen tutela ob id priuari non debet, *gl.vlt.in d.l.fin.C.vbi pup.educ.deb. Guid.Pap.d.dec.Pap.d.dec.539.num.3.Crau.conſ.190.nu.7. Surd.de Alim.tit.4.q.13.n.17.& 30.cum ſeq.*

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio peti, ac terminari debet intra quadriennium, & n.8.& 13.*
2 *Reſtitutione in integrum pendente nihil eſt innouandum.*
3 *Et an ea pendente executioni demandari poſſit ſententia, quæ tranſiuit in iudicatum, & n.4.*
5 *Reſtitutio petita contra Principis ſententiam non habet effectum ſuſpenſiuum: limitatur n.7.*
6 *Quando ceſſet præſumptio malitiæ.*
8 *Quadriennij tempus an competat etiam maioribus 25. annorum.*
9 *Quid ſi minor 25. annorum per ſtatutum reputetur maior.*
10 *Quinam gaudeant iure minoris quoad conſequendam reſtitutionem.*
11 *In quo differat Eccleſia à minore, & à maiore quoad petendam reſtitutionem, & n.12.*
A quo die currat tempus petendæ reſtitutionis, ibidem numer.11.
13 *Quando elapſo quadriennio competat reſtitutio in integrum, & n.15.& 16.*
14 *Notoria iniuſtitia qualiter intelligatur.*
15 *Quando reſtitutio in integrum competat vſque ad 30. annos, & n.25.*
16 *An tempus quadriennij currat Eccleſiæ durante prælatura illius, qui malè alienauit.*
17 *Quid probare debeat petens reſtitutionem ratione minoris ætatis.*
18 *An læſio modica ſufficiat ad petendam reſtitutionem.*
19 *Quando minor præſumatur læſus non conſtito de læſione, & n.20 21.22.23.& 24.*
20 *Quando minor non appellans à ſententia condemnatoria reſtituatur in integrum, & quando non.*
22 *Aduerſus omiſſam probationem tam Eccleſia, quàm minor, ac mulier reſtituitur abſque probatione læſionis.*
24 *Minor reſtituitur ad rem, quæ fuit maiorum ſuorum.*
25 *Quando quis poſſit quandocunque reſtitutionem petere.*
26 *An minori, qui aſſeruit ſe maiorem, ſit concedenda reſtitutio.*
27 *Qualiter reſtituantur minores ob rem viliùs venditam.*
28 *An aduerſus tres ſententias conformes detur reſtitutio, & an tunc impediatur executio.*
29 *Quadriennium ad petendam reſtitutionem aduerſus tres ſententias, à die vltimæ ſententiæ computari debet.*
30 *Reſtitutio an detur hæredibus maioribus ipſius minoris, & quando tempus reſtitutionis eo caſu currat, & n.31.*
31 *Quando hæreditas non adita tranſmittatur, & quando non.*
32 *An reſtitutio concedatur minori ad litem venienti poſt lapſa tempora cum maiore, cui ſucceſſit.*
33 *Quid ſi ſtatutum loci diſponat, quod Adoleſcens excedens 20. annos habeatur pro maiore, & ab anno 20. vſque ad 25. lædatur in cauſa.*
34 *An is, qui veniam à Principe impetrauit, ſi lędatur, poſſit petere reſtitutionem.*
35 *Quid ſit impetratio veniæ ætatis.*
36 *An requiratur ſpeciale mandatum ad petendam reſtitutionem, & num.37.*
38 *Quando reſtitutio impetrata per minorem proſit maiori, & num. 39.*
40 *Quando appellatio vnius proſit alteri.*
41 *An minor contra alium minorem reſtitui poſſit.*
42 *Coram quo petenda eſt reſtitutio in integrum, & numer. 44.& 45.*
43 *Quando clerici laicos coram Eccleſiaſtico Iudice conuenire poſſint.*
46 *An quis reſtituatur aduerſus contractus, quos fecit poſt 25. annos.*
47 *An, & quando filius ad hæreditatem Patris à ſe repudiatam redire poſſit.*
48 *An reſtitutio ſit concedenda minori ex capite ignorantiæ in materia retractus.*
49 *An in reſtitutione attendatur bona, vel mala fides.*
50 *An reſtitutio in integrum impediat executionem iam cæptam, & quando dicatur cæpta executio.*
51 *An per reſtitutionem in integrum retardetur executio obligationis cameralis.*
52 *An detur reſtitutio aduerſus lapſum quadriennij.*
53 *Poſt obtentam reſtitutionem in integrum debet intra annum intentari reſciſſoria.*

CAP. LIX.

Intra quantum tempus reſtitutio in integrum peti debeat.

1 RESpon. quod reſtitutio peti, ac terminari debet intra quadriennium, *cap.1.de reſt.in integr.in 6.leg.fin.C.*
2 *de Temp.in integr.reſt.* qua pendente nihil eſt innouandum, donec res finiatur, *l.vn. C.in integr.reſt.poſtul.* quia reſtituere in integrum eſt reducere rem in eum ſtatum, in quo erat læſionem, *gl.in cap.auditis, ver.contra reliquam,*
3 *de in integr.reſt.* Vnde nec poteſt ſententia executioni demandari, etiamſi tranſierit in iudicatum, *Maran.de Ord. Iudic.p.6.tit.de Appell.n.96. Grauat.ad Veſtr.lib.8.c.3.n.25. Barboſ.in cap.ſuſcitata, num.2. de in integr.reſt.Cocciu.de-*
4 *ciſ.202. num.2.* niſi contra petentem reſtitutionem eſſet præſumptio malitiæ: tunc enim exequutio non impeditur, præſtita tamen cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitu-
5 tionem obtinebit, *vt in dict.c.ſuſcitata.* Vnde reſtitutio petita contra Principis ſententiam non habet effectum ſuſpenſiuum propter huiuſmodi præſumptionem malitiæ, *vt dict.Maran.loco cit.d.par.6.tit.de Appell.n.97.& alij apud*
6 *Barboſ.in d.c.ſuſcitata, num.3 de in integr.reſt.* ceſſat verò
7 hæc præſumptio, vbi cauſa reſtitutionis eſt euidens, & tunc ſuſpenditur exequutio ſententiæ etiam latæ à Principe, *vt poſt Abb. in cap. tum ex litteris, de reſtit. in integr.Hoſt.in ſumm.eodem titul.§.An executio ſententiæ &c. Bald.in leg.pen.ff.de Auth.tut.tradit Afflict.deciſ.356.* vbi idem dicit, quando executio eſſet irretractabilis in cauſa criminali.
8 Hoc autem quadriennij tempus ex æquo competit Eccleſiæ, ac minoribus 25. annorum, atque alijs, qui gaudent iure minoris: immò etiam maioribus, qui ſimiliter reſtituuntur ex cauſis enumeratis *in leg.1.& tot.tit.ff. Ex quibus cauſ.maior.* ſiue læſio ſit reſpectu contractus, ſiue reſpectu ſententiæ, ſiue reſpectu temporis vltra quadriennium, ſiue minus quadriennio, *clem.1.de Reſt.in integr. Grauat.ad Veſtr.lib.8.c.3.num.23.& ita deciſum refert Afflict.deciſ.175.Maran.de ord.Iud.par.6.tit.de Appell.num.*
9 *80.latè Cenall.in Spec.opin.commun.con.comm.q.50.num.3.* quod procedit, etiam ſi minor 25. annorum per ſtatutum reputetur maior, quia nihilominus reſtituitur, *Villal.relatus in ſyntag.opin.commun.loco 11.de iudic.ti.5.c.1. in princ. vbi de comm.*
10 Gaudent verò iure minoris, quoad conſequendam reſtitutionem, Capitulum alicuius Eccleſiæ, Fiſcus Vniuerſitates, Hoſpitalia & alia loca pia, collegia ſcholarium, mulieres, miſerabiles perſonæ, ac Ruſtici, qui non potuerunt conſulere peritiores, *Maran.d.p.6.ti.de Appell.num.78.& ſeq.& alij, quos refert Barboſ.in c.1.nu.5.& ſeq.de in integr. reſt.* vbi addit, quod litterarum ſtudioſi poſſunt reſtitutionis beneficium poſtulare, ſi eis in ſtudio exiſtentibus res fuerit præſcripta.
11 In hoc tamen differt Eccleſia à minore, & à maiore, quia Eccleſiæ currit tempus à die læſionis, *clem.1. de Reſt. in integr.* minori verò currit in principio 26. anni ætatis ſuæ, ſcilicet cum factus eſt maior: & maiori læſo tempore abſentiæ currit poſt reuerſionem *leg.fin. Cod. de Tempor. in integr.reſt.* poteſt tamen huiuſmodi reſtitutio implorari etiam durante minori ætate, *l.minoribus, C.de in integr.reſt.minor.*
12 Item differt Eccleſia à minore, quod Eccleſiæ competit reſtitutio ex capite, ignorantiæ, vel ex alia iuſta cauſa aduerſus præſcriptionem etiam poſt 40. annos intra quadriennium, *Rot.deciſion.428.num.1.par.1.Diuerſ.Grau.*

ad

ad Veſtr.lib.8.c.3.num.24.Maſcar.loco ci. minori verò non
niſi poſt 30. vt tradunt, DD.relati in ſyntag.opin.commun.
loco cit.d.ti.5.cap.3.& 4.& alij apud Cancer.var.libr.2.cap.
1.num.257.
13 Obſerua tamen, quod etiam elapſo quadriennio ali-
quando competit reſtitutio puta ſi probetur deceptio, vel
malitioſus tractatus, vel notoria, iniuſtitia, aut alia ratio-
nabilis cauſa ſubſit, c.1.& 2.de Reſt.in integr.in 6.Coccin.
deciſ.445.num.7.Gratian.diſcep.forenſ.cap.907.num.14.&
14 15. vbi dicit, quod notorio iniuſtitia debet eſſe euidens,
quæ conſtet ex actis, ita, vt nullam habeat diſputationem,
aut offuſcationem, & ſit adeò patens, & manifeſta, vt non
poſſit eſſe aliquo modo dubia, aut aliter velata. Vnde ſi
aliquod impedimentum intra quadriennium ſuperuene-
rit, vel conſtaret de enormiſſima læſione, tunc, ſiue Eccle-
ſia, ſiue minor ſit qui taliter læſus fuerit, reſtituendus eſt
lapſu quadriennij non obſtante, gloſſ.in c.auditis, ver.intre
minoris, de in integr.reſt.Gratian.diſcep.for.c.148.nu.19.&
alij apud Barboſ.in d.c.1.n.16.de in integr.reſt. & tunc vſ-
que ad 30.annos competit reſtitutio, ſecundum Conar.libr.
1.reſ.c.3.n.10.& ſeq.Coſt.in repet.l.Gallus §.& quid ſi tan-
tum, n.85.ff.de liber.& poſth.quos refert, & ſequitur Cancer.
var.lib.2.c.1.n.240.quibus Adde Rot.dec.540.p.4.tom.3.in
Recen. vbi quod in Coria, & ex antiquo Rotæ ſtylo reſtitu-
tio in integrum non impeditur per lapſum quadriennij,
& dec.284.n.55.p.6.Recen. vbi, quod ſuprema tribunalia
non attendunt lapſum quadriennij.
16 Addunt alij, quod ſi vltra quadriennium ſuperuixit
Prælatus, qui malè alienauit, tunc locus eſt reſtitutioni
etiam poſt lapſum quadriennij, cum ſubducatur tempus
Prælati alienantis, donec vixerit, gl.in c.1.de reſt in integ.&
in cap.1.in fin.eod.ti.in 6.Alex.conſ.9.in fin.lib.3. vbi dicit,
quod tempus quadriennij ad petendam reſtitutionem in
integrum nunquam currit durante prælatura illius, qui
damnoſum contractum celebrauit, & ita etiam ſenſit Ro-
man.conſ.407.num.6.Honded.conſ.80.num.87.libr.2.Gabr.
conſ.67.num.18.& ſeq.lib.2.Rim.ſen.conſ.430.n.49. libr.3.
Caplc.deciſio.4.num.26.Caldaſ.de Reſt.in ver. Intra legiti-
mum tempus, n.5.prout refert Grat.diſcep.forenſ.c.601.num.
47.& ſeq.
17 Obſerua 2. quod petens reſtitutionem ratione minoris
ætatis, debet probare quod tempore contractus erat mi-
nor, & quod ſui facilitate ſit læſus, l.minoribus, Cod.de in
integr.reſt.minor.l.2.vbi Bald.C.ſi aduerſ.vend.non tamen
tenetur eam facilitatem probare, vt nonnulli malè ſen-
tiunt: hæc enim reſultat ex iuris præſumptione, leg.1.ff.mi-
nor. & ex leſione probata ſatis & dolus, & facilitas re ipſa
colligitur, leg.ſi quis cum aliter, ff.de verb.oblig.Bonac.
in Syntag.opin.commun.d.tit 5.cap.1.num.3. vbi citat Io.de
18 Imol.in c.conſtitutus, de Reſt.in integr.nec requiritur enor-
mis læſio, ſed ſufficit modica, dummodò minima non ſit,
vel leuis, gl.in l.interdum, ver.ſed id dumtaxat tempus, ff.de
minor. & hæc eſt receptior ſententia teſtes Barboſ.in c.1.nu.
14.de in integr.reſt.
19 Notandum tamen eſt, quod minor præſumitur læſus
ex eo, quod compromiſit in arbitrium etiam aliter non
conſtito de læſione, leg.ſi maior 25. annis filiofamil.§.mi-
nores, ff.de minor. quia per tale compromiſſum tollitur
minori beneficium appellandi, leg.1.C.de Arb.gl.& DD.
in d.§.minores.
20 Item ſi minor non appellauit à ſententia condemnato-
ria, eo ipſo dicitur leſus, & ideò competit reſtitutio: niſi
fuiſſet actor, hoc enim caſu non auditur aduerſus ſenten-
tiam, quæ tranſiuit in iudicatum, niſi probata leſione, Bar.
in l.fin. C.de in integr.reſt.minor.Alciat.in reg.1. præſump.
42.n.4.Vrſil.ad Afflict.deciſ.175.nu.3.
21 Similiter aduerſus confeſſionem quandoque reſtituitur
læſione nullatenus probata, puta ſi minor confiteatur, ſe
commiſiſſe delictum, de quo aliter non conſtabat, niſi per
eius confeſſionem: quia ex ſola confeſſione huiuſmodi
præſumitur læſus, Add.ad Alciat.reg.1.dict.præſump.41.
lit.E, Ang. in l.certum, §.in pupillo ff.de confeſſ.Hyppol.de
Marſil.notab.445.& alij apud Barboſ.in c.auditis, nu.8.de
in integr.reſt.

22 Item aduerſus omiſſam probationem tam Eccleſia,
quàm minor; ac mulier reſtituitur abſque probatione læ-
ſionis: quia eo ipſo probatur læſio, vt poſt Abb.in cap.audi-
tis in 8.not.de reſt.in integr.obſeruat Maran.de ord.Iud.p.6.
tit.de Appell.n.83.
23 Idem eſſet, ſi Eccleſia, vel minor dicant, ſe læſos propter
lapſum temporis, quia neque tunc opus eſt probare læſio-
nem, Maſcard.de Prob.concluſ.1274.numer.25.quem refert
Barboſ.in c.coram, num.5.de in integr.reſt.Fontanell.deciſio.
101.n.16.
24 Addunt DD.relati in Syntag.opin.comm.d.ti.5.c.1.nu.1.
quod minor reſtituitur ad rem, quæ fuit maiorum ſuorum
etiam non data alia læſione.
25 Obſerua 3.quod vbi eſt periculum animæ ſententia non
tranſit in rem iudicatam: & ideò quandocumque poteſt
quis reſtitutionem petere, Put.dec.31.& 59.lib.1.
26 Obſerua 4. quod minori, qui aſſeruit ſe maiorem, non
denegatur reſtitutio, ſi aduerſarius ſciuit, vel ſcire præſu-
mitur eum fuiſſe minorem, l.de tutela, Cod.de in inte-
gr.reſtit. hoc tamen non procederet, vbi minori in con-
tractu iurauerit ſe eſſe maiorem; tunc enim beneficio re-
ſtitutionis non iuuatur, l.3.Cod.ſi min.ſe maior.dix.Bart.
in auth.Sacramenta, n.16.C.ſi aduerſ.vend.vbi dicit, quod
ita communiter ſeruatur Beninten.concl.47.Maran.de ord.
Iud.p.6.tit.de Appell.n.91.Kirchon.in Syntag.opin.comm.d.
tit.5.c.1.n.6.
27 Obſerua 5. quod minores ob rem viliùs venditam, non
ad ipſam rem omninò auocandam reſtituuntur, ſed ad re-
ſarciendam pretij iacturam, ita vt ſit in optione Aduerſa-
rij, an rem, vel pretium reliquum præſtare malit E.Suarez
in ſyntag.opin.comm.loco ſupra cit.d.c.1.n.1.in fin. & ideo ſi
minor ſeu venditor peteret præcisè vnum, ſuccumberet,
quia tolleret electionem emptori, c.cum dilecti, de Empt.l.
2.vbi Bald.& Salic.C.de Reſcind.vend. hoc tamen intel-
lige, quando minus leſus eſt tantum in pretio, & illa læſio
excedit dimidiam iuſtæ æſtimationis, quia tunc agere de-
bet remedio ordinario dicta leg.2. ſecus eſſet, quando mi-
nor læſus eſſet in re, vt quia vendita ſit res, quam non ex-
pediebat alienare, quia tunc competit remedium extraor-
dinarium reſtitutionis in integrum, per quam præcisè agi-
tur, vt reſtituator ad rem, Crau.conſ.7.n.2.Gratian.deciſio.
March.230.n.18.Cancer.var.lib.2.c.1.n.289. idemque di-
cendum eſt, quando minor non eſſet deceptus vltra dimi-
diam iuſti pretij, ſed in minori quantitate, cum in tali caſu
non habeat locum remedium ordinarium dict. leg.2. Cou.
var.reſol.lib.1.c.2.n.11.quem refert, & ſequitur Gratian.d.
dec.130.n.22.
28 Obſerua 6. quod datur reſtitutio etiam aduerſus tres
ſententias conformes, Abb.in cap.tum ex litteris, de reſt.in
integr.Maran.dict.par.6.tit.de appell.num.100. licèt tunc
non impediatur executio iuxta opinionem, quam ſeruat
Rota teſte Theodoſ.Rub.in ſingul.par.2.ver.reſtitutio in in-
tegrum, n.5. & ſeq.tom.2.p.2.ver.Alexander §.6.eod.tom.
2. niſi in continenti læſio probetur, Barboſ.in c.ſuſcitata,
num.2.de integr.reſtit.Grauat.ad Veſtr.lib.8.cap.3.num.24.
29 vbi addit quod quadriennium ad petendam reſtitutio-
nem aduerſus tres ſententias, vel omiſſas probationes, à
die vltimæ ſententiæ computari debet, & ita ſenſit etiam
Bellac.in Syntag.opin.comm.loco 11. de Iudic.tit.5.cap.3.
poſt med.
30 Obſerua 7. quod reſtitutio in integrum non ſolum da-
tur ipſis minoribus, ſed etiam eorum hæredibus etiam
maioribus, l.minor, §.non ſolum, ff.de minor. & tunc tem-
pus reſtitutionis currit ſtatim hæredi, ſi ſit maior; ſecus ſi
hæres ſit minor, quia in tali caſu non currit, niſi finita mi-
nori ætate, gl.& Bar.ibidem, & in l.interdum, ff.eod. idem-
31 que dicendum, ſi quis poſt 25. annos deceſſerit intra tem-
pus quadriennij datum ad petendam reſtitutionem, quia
tunc reliquum tempus tranſmittit ad hæredes, ità, vt reſi-
duum illius temporis currat etiam hæredi minori poſt 25.
annum, vt in d.l.interdum, ff.de minor. Quare minor 25.
annis, ſi heres ab aliquo fuerit inſtitutus, & hereditate non
adita deceſſerit, tamquam eo ipſo læſus reſtitutionis be-
neficium ad hæredes tranſmittit, l.2.Cod.de Temp.in
in-

Digitized by Google

integr.reſt. E. Suarez,in Syntag.opin.com.d.tit.5. cap.1.n.7. quamuis enim regulariter hæreditas non adita non tranſmittatur ad hæredes,l.emancipata,C.qui admit.tamen hoc intelligendum eſt, quando hæres, cui eſt delata hæreditas, eſset maior; ſecus ſi eſſet minor, l.2. C. de Temp.in integr.reſt.l.non ſolum,ff. de reſt.in integr.l.minor autem,§.fin. ff.de minor.l.Pantonius,ff.de acq.hær.Grat.diſc.foren.c.820. n.20.& 21.

32 Econtra vero reſtitutio non concederetur minori ad litem venienti poſt lapſa cum maiore, cui ſucceſſit, tempora: quia minor non reſtituitur in his,quæ,cum eo geſta non ſunt,ſed cum defuncto maiore,latè Fontanell.deciſio. 111.n.8.& 9.

33 Obſerua 8. quod licèt ſtatutum loci diſponat, quod Adoleſceus excedens 20.annos habeatur pro maiore,tamen ſi ab anno 20. vſque ad 25. lædatur in cauſa,reſtituitur,vt alij minores, vt poſt Boer.deciſ.350.Odd.de reſtit.in integ. p.1.q.15 ar.9.n.75.Bec.conſ.12.n.68.& alios d.Cancer.var. reſp.1.c.7.de Tutor.n.14 vbi etiam dicit,quod ſi ſtatutum dicet,quod minor poſſit ſine alicuius auctoritate contrahere, poteſt idem minor reſtitutionem adhuc petere ob læſionem.

34 An verò qui ætatis veniam à Principe impetrauit,poſſit petere reſtitutionem in integrum,ſi lædatur? Reſp.negatiuè,modo priuilegium à Principe obtentum Iudici inſinuatum fuerit, l.1.vbi gl.& DD.C.de ijs,qui veniam ætat. impetr. quia auctoritate Principis nemo debet decipi, vt not.Bal.ibid.

35 Impetratio autem veniæ ætatis eſt publicatio prudentiæ minoris,teſtimonio Principis confirmata, per quam minor declaratur habilis ad iudicia, & ad omnes contractus gerendos vti quilibet maior, Cancer.dict.par.1.cap.7. numer.15. non tamen poteſt is, qui veniam ætatis impetrauit,alienare immobilia, neque ea obligare ſine decreto, l.eos, qui, Cod.eod.tit. nec habetur habilis quoad munera publica,Suar.alleg.12.num.7.quem refert Cancer.loco cit.n.15.verſus fin.nec in eo habet locum pœna,Grat.dec. March.177.n.16.

36 Quæres, an ad petendam huiuſmodi reſtitutionem requiratur mandatum ſpeciale? Reſp.affirmatiuè, l.illud,§. ſi talis,ff.de minor.l.patri,ff.eod.vbi,quod neque admittuntur conſanguinei, excepto patre; hoc tamen procedit, quoties principaliter petitur reſtitutio;ſecus ſi incidenter: tunc enim ſpeciale mandatum minimè exigitur, Bart.in l.cum procurator,n.2.ff.de nou.oper.nunc.

37 Sufficeret tamen generale mandatum, ſi procurator conſtitutus fuerit ad omnia, & ſingula, quæ ipſemet principalis facere poſſet, etiamſi talia forent, quæ requirerent ſpeciale mandatum, Mantic.deciſion.11.numer.2. Barboſ. in cap.coram, num.6.de in integr.reſt. immò tam procurator, quàm conſanguinei admittuntur cum cautione de rato etiamſi reſtitutio principaliter petatur, l.quod ſi, ff.de minor.

38 Quæres 2. an & quando reſtitutio impetrata per minorem proſit maiori? Reſp.quod ſi cauſa eſt diuidua,reſtitutio impetrata à minore non ſuffragatur maiori, l.vn.C.ſi in commun.eademque cauſ.&c. vbi deciditur, quod ſi duo fratres, quorum alter eſt minor, & alter maior, ſuper re communi tranſegerunt, & deinde minor ad portionem ſuam beneficio ætatis reſtitutus fuit, hæc reſtitutio non prodeſt maiori quoad ſuam portionem, & ita intelligendi ſunt Bal.& Paul.de Caſtr.in l.1.C ſi vn.ex plur.appel. Vnde nec fideiuſſor minoris reſtituitur, etiamſi minor reſtituatur, l.cauſæ,ff.de minor.Theodoſ.Rub.in ſing.tom.2.p.3. ver.Pariſius §.6. vbi quod reſtitutio in integrum aduerſus aditionem hæreditatis, cum ſit diuidua, non prodeſt maiori,ſi à minori petatur.

39 Secus ſi cauſa eſſet indiuidua, quia tunc reſtitutio vni ex ſocijs conceſſa extenditur ad alium,gl.in d.l.vn.Odd.de Reſtit.in integr.q.46.art.4. ver.in contrarium, vbi de magis communi, Cephal. conſil.661. numer. 76. libr. 5. & alij relati in Syntag.opin.commun. loco citat.dict.cap.1. nu-
40 mer.3.& 4. Vnde vnius appellatio alteri prodeſt, quando vna eſt cauſa, & vna ratio defenſionis vtriuſque, vt inquit Bart.in dict. l.vnic. Cod. ſi in commun. eademque &c.

41 Quæres 3. an minor contra alium minorem reſtitui poſſit? negat Vrſil.ad Afflict.dec.175.nu.3. vbi dicit, quod non datur illa reſtitutio contra alium priuilegiatum. Contrarium tamen colligitur,ex l.verum,§.vlt.ff.de min. vbi minor,qui captus eſt,reſtituitur, & ſi ambo capti ſint, vt quia minor minori pecuniam dedit,tunc melior eſt cauſa conſumentis,vide Cancer.var.lib.2.c.1.nu.262. item abſens cauſa Reip. in aliqua re læſus contra abſentem ſimiliter cauſa Reip. reſtituitur, l.fin.ff.Quib.ex cauſ.maior.& Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa poteſt petere reſtitutionem in integrum etiam contra aliam Eccleſiam,c.auditis,de in integr.reſtit.

42 Quæres 4.coram quo petenda eſt reſtitutio in integrum? Reſp.quod peti poteſt tam coram Superiore, l.1.C.ſi ſæp. in integr.reſt.poſt.Bart.in l.præſes in fin.C.de Appell. quam coram alijs iudicibus inferioribus,qui ſimiliter reſtituere poſſunt etiam contra ſententiam ſuam, l.in cauſa §.vlt.
43 ff.de minor. & tunc petens reſtitutionem regulariter adire debet Iudicem rei, l.2.Cod.Vbi,& apud quem cognit.&c. exceptis clericis, qui in tali caſu laicos coram Eccleſiaſtico Iudice conuenire poſſunt, & ſic non tenentur ſequi Iudicem Rei, capitul.conſtitutus, vbi Abb. in 1. not.de Reſtitut.in integr. Marant.de ord.Iudic.d.par 6.tit. de Appell.num.101.& alij apud Barboſ.in cap.cauſa, num.3.de in integr.reſt.

44 Si verò Princeps in cauſa ſe ſe ingeſſerit tunc reſtitutio ſoli Principi reſeruatur, l.minor, §.ſin autem, ff.de minor. vbi ſolus Princeps reſtituit aduerſus ſuam ſententiam, & ſui delegati, quemadmodum reſtitutio in integrum gratioſa a ſolo Principe petenda eſt: nam gratiam facere ad ipſum Principem ſpectat, non autem ad inferiorem, vt poſt Odd.d.tract.par.1.quæſt.32. num.29. in fin.& num.30. & par.2.quæſt.92.in princip. Scac.de appell.q.19.remed.2. n.27.& alios tradit Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.14.tit.29.de reſt.in integr.n.20.

45 Addit Bart.in l.Præſes,n.6.C.de appell. quod ſi minor appellauit,& non eſt proſequutus appellationem,iſta læſio contingit coram Iudice ad quem,coram quo debet proſequutio fieri, ideò ipſe reſtituentis ſed ſi minor non appellaſſet,& vellet reſtitui ad appellandum,tunc iſta læſio contingit coram Iudice à quo,quia coram eo debuerat appellare; ideò coram ipſo reſtitutionem in integrum petere debet,& ita ſentiunt alij DD.apud Barboſ.in c.beneficio, in fin.de in integr.reſt.

46 Quæres 4.an quis reſtituatur aduerſus contractus,quos fecit poſt 25.annum intra quadriennium datum ad petendam reſtitutionem? Reſp.negatiuè,l.doli mali exceptio,ff. de Nouat Cancer.lib.2.c.1.n.241.

47 Notandum tamen eſt, quod maior ad hæreditatem Patris,quam repudiauit,intra triennium redire poteſt, ſi bona non fuerint alienata; minor verò poſt impletum quadriennium habet triennium, intra quod poteſt, rebus in ſuo ſtatu manentibus,adire hæreditatem,& ſuam abdicationem reuocare,l.fin.C.de Repud.hæred.

48 Quæres 5. an reſtitutio ſit concedenda minori ex capite ignorantiæ in materia retractus? Reſpon. negatiuè, quia agitur de lucro captando, non autem de damno vitando,Bart.in l.ſi quis graui, §.vtrum ff. Ad Sillan. Gratian.diſcep.forenſ.c.433.n.68.Tiraq.de Retr.lignag.§.35. gl.4.n.45.

49 Quæres 6. an in reſtitutione in integrum attendatur bona,vel mala fides? Reſp.quod nec bona, nec mala fides attenditur in hoc iudicio, ſed tantùm attenditur, vt quis reſtituatur in ſtatum priſtinum ante rem iudicatam, vt contra Couar.var.lib.1.c.3.n.5. dixit Rota coram Seraph.deciſ.1245.nu 5.Theodoſ.Rub.in ſing.tom.2.p.3.ver.Couarruuias,§.3.

50 Quæres 7.an reſtitutio in integrum impediat executionem iam cœptam? Reſp.negatiuè, Rot.coram Burat.dec. 597.n.4.& coram Card.Caualer.deciſ.153.num.1.& deciſio. 281.num.2.vbi,quod reſtitutionis in integrum commiſſio non retardat executionem iam cœptam, Fontan.dec.116. num 6.

Digitized by Google

*num.6.& ſeq.*dicitur autem cœpta executio per relaxationem mandati: vel litterarum executorialium, latè *Beltramin.ad Greg.dec.*458.*nu.*10.*Ferent.ad Burat.dec.*268.*lit.c.* vbi id intelligit in mandato, ſiue executorialibus extra ſententiam conceſſis: non autem de ijs, quæ in ſententia relaxantur, quia aliàs ſemper tolleretur via obtinendi reſtitutionem in integrum: immò ſufficeret, fuiſſe petitam executionem, antequam reus petierit reſtitutionem in integrum, quia neque in tali caſu retardaretur exequutio, *Rot.coram Card.Caualer.d.dec.*281.*n.*2.*& coram Greg.dec.* 120.*n.*18.*Burat.dec.*555.*n.*6.*& dec.*783.*num.*15.*&* 16. vbi,
51 quod per reſtitutionem in integrum non retardatur executio obligationis Cameralis.

52 Quæres 8.an detur reſtitutio aduerſus quadriennij lapſum? Reſpon.negatiuè, niſi adeſſet aliqua legitima cauſa, *Fontanel.dec.*118.*n.*6.*&* 7.*Giurb.dec.*106.*n.*11.*Grat.diſc. for.c.*601.*n.*41.

53 Præterea notandum eſt, quod poſt obtentam reſtitutionem in integrum debet intra annum intentari actio reſciſſoria, hoc eſt illa prima actio, quæ competebat ante obſtaculum, puta ſententiam condemnatoriam, vel præſcriptionem completam, contra quam petita fuit reſtitutio, *vt tradunt DD.in l.fin. C.Quib.ex cauſ.maior.& in l.nec non, §.exemplo, ff.eod.tit.latè Genuen.in tract.de Eccleſ.q.*406. vbi addit, quod Eccleſia vltra annum à die indulię reſtitutionis, actionem reſciſſoriam intentare poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Quadriennium conceſſum ad petendam reſtitutionem quando currat, & n.*7.8.*&* 9.
2 *Quadriennium huiuſmodi eſt vtile à principio.*
3 *Quadriennium prædictum an currat impedito.*
4 *An completa præſcriptione longi temporis concedenda ſit reſtitutio, & n.*10.
5 *Quid ſi completa ſit præſcriptio* 30. *vel* 40.*vel* 100. *annorum.*
6 *Quid ſi poſt completam præſcriptionem tranſierit quadriennium.*

CAP LX.

Quando currat quadriennium à iure conceſſum ad petendam reſtitutionem.

1 RESp.quod incipit currere à die, qua quis ſciuit, ius, & actionem ſibi competere, *c.*1.*de reſtit.in integr.in* 6. *Rot.deciſ.*39.*p.*3.*lib.*2.*Diuerſ.Beninten.dec.*69 *n.*10.*Tiraq. de Retr.lignag.§.*35.*ver.ignorans,gloſſ.*4.*num.*44. *Altogr. conſ.*94.*num.*69. *vbi dicit, quod hæc eſt receptiſſima omnium ſententia.Rot.dec.*284.*p.*6.*Recent.* vbi, quod quadriennium non incipit currere, niſi à die, quo repertæ ſunt ſcripturæ, ex quibus ſcire potuit, ius ſibi competere, *Gratian.diſcept. for.cap.*403.*n.*35.*& ſeq.*vbi dicit, quod quadriennium huiuſmodi non currit ignoranti, *c.*601.*n.*49. vbi, quod ſcientia non afficit Eccleſiam collegiatam, & vniuerſitatem, niſi fuerit legitimè conuocatam; & ratio eſt, quia quadriennium huiuſmodi eſt vtile à principio, licèt ſit in
2 proſecutione continuum *Barboſ.in c.*1.*nu.*15.*de in integr. reſtitutio.Vrſil.ad Afflict.dec.*175.*num.*1. vbi etiam dicit,
3 quod non currit impedito, *Marant.de ord.iudic.par.*6.*tit. de Appell.n.*82. *Balb.de Præſcript.in* 4.*par.*4.*princ. q.*29.*n.* 10.*& in* 1.*par.*5.*prin.qu.*2. vbi quod ex iuſta cauſa poteſt Superior non obſtante lapſu quadriennij reſtitutionem concedere.

4 Ex quo infertur, quod etiamſi completa eſſet præſcriptio longi temporis, adhuc concedenda eſſet reſtitutio intra quadriennium à die ſcientiæ, *l.*2.*C.Quib.non obij-*
5 *citur long.temp.præſcript.Theſaur.dec.*134.*num.*9. quod non tantum procedit in præſcriptione decem, vel viginti annorum, ſed etiam aduerſus præſcriptionem 30. & 40.*tot.tit.ff.de min.*25.*ann.l.fin.vbi gloſſ.in ver.in ſuo ſtatu, Antonell.de Tempore.* *C.in quib.cauſ.in integr.reſtit.neceſſ.non eſt, Afflict.dec.*37. *num.*2.*vbi dicit, ita fuiſſe iudicatum in Regio Conſilio Neapolitan Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.*14.*tit.*24.*num.*481. *& ſeq.*vbi dicit, quod maiores in præſcriptione 10.vel 20.annorum reſtitui poſſunt ob ignorantiam, ſeu aliam iuſtam cauſam, *Grat.d.c.*403.*n.*35.*& ſeq.Rot.d.deciſ.*39. vbi, quod ignorans poteſt petere reſtitutionem in integrum etiam poſt centum annos, *& dec.*3.*&* 574.*p.*3.*in Recen.*vbi, quod Eccleſia reſtituitur etiam poſt 30.annos aduerſus laudum ab ipſa acceptatum ſtante læſione, quæ tamen debet eſſe enormiſſima etiam vltra dimidium, *Fontanell.dec.*174. *nu.*1.*Tiraq.alios referens loco cit.num.*37.*&* 44. *Ludou.de-*
6 *ciſ.Lucen.*52.*num.*16.*& ſeq.* vbi, quod etiamſi poſt completam præſcriptionem longiſſimi temporis tranſierit quadriennium, tamen ſi is, contra quem præſcriptum eſt, habuerit probabilem cauſa ignorantię illius quadriennij, adhuc reſtituitur, *Ciriac.contr.*329.*n.*77.*& ſeq.lib.*2.*Mareſc. var.lib.*1.*cap.*16.*& lib.*2.*cap.*57. *Iordan.Elucub.diuerſ.lib.* 14.*tit.*24.*n.*326.vbi, quod quadriennium huiuſmodi numquam incipit curere, niſi à die habitæ notitiæ læſionis, *Peregr.de Iur.fiſc.lib.*6.*tit.*8.*n.*6. vbi dicit, quod Reſp.non recognoſcens, Superiorem reſtituenda eſt in integrum aduerſus præſcriptionem etiam centenariam, *latè Bald.de præſcript.in* 4.*part.*4.*princ.q.*29.ſubdens *n.*10. quod ei, qui ignorans, præſcriptionem eſſe decurſam, etiam per centum annos non petijt ſe reſtitui, nunquam currit tempus petendæ reſtitutionis.

8 Hinc etiam infertur, quod ſi tutor non confecto inuentario adierit pro pupillo hæreditatem ære alieno grauatam, poteſt idem pupillus etiam vltra quadriennium poſt perfectam ætatem, ſeu poſt 25. annum petere reſtitutionem in integrum aduerſus aditionem hæreditatis, etiamſi eſſet ætatis 40.annorum, ſi ipſe nullam habuerit ſcientiam dictæ aditionis *Cancer.var.p.*3.*c.*2.*de Inuentar.num.*85.*& ſequent.* nec obſtat *l.fin. C.ſi maior.fact.alienat.&c.* vbi ſi minor poſt 25. annum per quinquennium tacuerit non auditur: quia hic textus procedit, quando minor habuit ſcientiam rei geſtæ, *vt ibidem tradunt Bart. & alij commun.* Addunt DD. quod contra Eccleſiam, quæ patitur continuas Prælatorum mutationes, vt ſi quolibet anno, vel triennio mutentur, quadriennium non currit à die ſcientiæ: ſed vltra quadriennium in tali caſu datur reſtitutio in integrum, *gloſſ.fin.in cap.*1.*de reſtit. in integr.in* 6. vbi idem dicit, quando damnum fuit maximum, vel Prælatus, qui malè alienauit, tanto tempore vixit, *Surd.conſil.*520.*& alij, apud Genuen.in tract.de Eccleſ. quæſt.*430.

9 Prædicta tamen concluſio limitatur vbi eſt præſumpta ſcientia in contrarium *vt poſt Ang.conſ.*15. *Fel.in c.vigilanti, de Præſcrip.Goz.conſil.*8.*in fin.& conſil.*68.*numer.* 14.*& alios dict. Benintend.deciſion.*69.*numer.*2. puta ſi ignorantia fuerit craſſa, vel ſupina; hæc enim habet vim ſcientiæ, *Tiraquell.vbi ſupra d.§.*35.*ver.ignorant, gloſſ.*34.*numer.*34. vbi ex hoc infert, non eſſe reſtituendum quempiam ab ignorantiam eius rei, cuius fama erat publica idemque dicendum, ſi quis apud ſe habebat inſtrumentum rei, de qua agitur, *Crauet.conſil.*73.*numer.* 39.*Paul.Rub.in annot.ad deciſ.*3.*num.*107.*par.*3.*Recen.*vbi dicit, quod reſtitutionis in integrum petendæ tempus tunc incipit currere, quando quis ex aliquo actu antea penitus ignoto potuit excitari ad inquirendum de iuribus ſuis: idem dicendum, ſi creditum eſſet notabilis ſummæ, *ſecundùm Abb.conſ.*3.*quem refert, & ſequitur Benintend. loco cit.n.*5.

10 Contrariam tamen ſententiam, videlicet, quod aduerſus præſcriptionem 30. vel 40.annorum nulla detur reſtitutio in integrum, tenuerunt alij *per textum in c.ad aures in fin.extr.de Præſcrip.*vbi huiuſmodi præſcriptio omnem prorſus actionem excludit: & licèt ibi ſermo ſit de præſcriptione quadragenali, idem tamen dicendum eſt de præſcriptione 30. annorum, *per tex.in l.ſicut, C.de Præſcr.* 30. *vel* 40.*ann.* vbi omnis actio ſpatio 30. annorum tollitur, nomen verò actionis comprehendit etiam officium Iudicis, quod competit ad reſtitutionem in integrum,

l. actionis verbo, vbi gl. ff. de verb. ſignif. gloſſ. in d. l. ſicut, ver. perſecutione, & ibi Bart. num. 1. Bald. nu. 11. & alij relati à Tiraq. loco cit. num. 40. & 41. aliàs nunquam eſſet litium finis, & rerum dominia in incerto perpetuò remanerent, *contra l. 1. ff. de vſucap.* quod præcipuè procedit in præſcriptione 40. annorum, quia talis præſcriptio pleniſſimam præbet ſecuritatem, *l. omnes, C. de Preſcript. 30. vel 40. ann.* dicitur autem pleniſſima ſecuritas, quando non poteſt peti reſtitutio in integrum, *gloſſ. in l. ait Prętor, §. permittitur in ver. imputandum, ff. de minor. Altograd. conſ. 94. nu. 72. & alij apud Tiraq. de Retra. lignag. §. 35. ver. ignorans, d. gl. 4. n. 39. Gabr. commun. concl. lib. 5. tit. de præſcrip. concl. 8. in fin. & hanc ſententiam tuentur non vulgares iuri. noſtri profeſſores, videlicet Anchar. Cuman. Aret. Corn. Sarmien. Vaſq. & alij, quos refert, & ſequitur Theſaur. deciſ. 134. nu. 5. & ſeq.* vbi dicit, quod in hac longiſſimi temporis præſcriptione ex mente legiſlatorum includitur illud quadriennij tempus; & hæc quidem opinio fortaſſis de rigore iuris eſt verior: non tamen recedendum eſt à prima ſententia, quæ eſt magis communis, & æquior, *vt obſeruat etiam Paul. Rub. ad d. dec. 3. num. 20. & ſeq. p. 3. in Recent.* vbi etiam dicit, quod pręſcribens ſpatio 30. vel 40. annorum eſt ſecurus inſpecto communi, & ordinario iure non autem extraordinario, quale eſt remedium reſtitutionis in integrum.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficioſæ donationis præſcribitur quinquennio.*
2 *Querela inofficioſi teſtamenti pręſcribitur ſimiliter quinquennio.*
3 *Quinquennium prædictum quando currat filio.*
Quinquennium datur ad ſeparationem bonorum poſtulandam, & quando currat. ibidem.
4 *Præſcripta querela poteſt agi infra 30. annos pro legitima, vel ſupplemento.*
5 *Quid ſi filius eſſet hæres patris.*
6 *Quando filius poſſit intentare querelam inofficioſæ donationis.*
7 *Quando donatio dicatur inofficioſa.*
8 *Quando ceſſet querela inofficioſę donationis, & n. 9. 20. 21. 22. & 23.*
10 *Quotuplex ſit donatio inofficioſa, & n. 18.*
11 *Quando donatio ſuperuenientibus filijs in totum reuocetur, & n. 16.*
12 *Quando ad reuocandum donationem requiratur declaratio Donatoris, & quando non & n. 13.*
14 *Quando donatio reuocetur vſque ad legitimam tantum, & num. 15.*
17 *Quiſnam dicatur.*
18 *Quid ſi donans donauerit extraneo omnia bona præſentia, vel ſimpliciter omnia bona.*
19 *Quodnam tempus inſpiciatur ad cognoſcendum, an committat querela inofficioſæ donationis.*
24 *An querela inofficioſa donationis detur aduerſus locum pium.*

CAP. LXI.

Quanto tempore pręſcribatur querela inofficioſa donationis.

1 RESp. quod præſcribitur quinquennio, *l. fin. vbi gloſſ. & DD. C. de inoff. donat.* quemadmodum ſimili temporis ſpatio pręſcribitur querela inofficioſi teſtamenti, *l. ſi quis filium, C. de inoff. teſtam.*

3 Huiuſmodi verò quinquennium non currit filio, niſi poſt aditam hæreditatem, *d. l. ſi quis filium, in fin. & l. ſcimus, §. fin. C. de inoff. teſtam. fac. text. in l. 1. §. quod dictum eſt, ff. de ſeparat.* vbi quinquennium datum ad ſeparationem bonorum poſtulandam, poſt aditionem numeratur, *Rot. dec. 538. nu. 4. p. 3. Recen. & apud Paciſ. de Salu. Interd. dec. 160.* vbi, quod prædictum quinquennium poſt aditam hæreditatem non currit, niſi à die, quo filius habuit ſcientiam inofficioſæ donationis.

4 Obſerua tamen, quod præſcripta querela, poterit agi infra 30. annos pro legitima, vel ſupplemento, *vt poſt Bal. Salic. & Iaſ. in l. ſi quis filium, C. de inoff. teſtam. Bero. conſ. 49. n. 16. lib. 1. & conſ. 174. n. 28. lib. 2. Guid. Pap. q. 82. Surd. conſ. 148. n. 13. & 14. lib. 1. & alios ſcripſit Grat. diſcep. for. c.*
5 *729. n. 40.* quod procedit, etiamſi filius eſſet hæres Patris adhuc enim poſſet reuocare donationem inofficioſam pro ſua legitima, *ſecundùm Bal. in l. 1. nu. 4. & 5. C. de Inof. donat. Gail. obſeru. 116. nu. 4. quos refert, & ſequitur. Grat. loc. cit. n. 27.*

6 Obſerua 2. quod filius non poteſt intentare querelam inofficioſæ donationis, niſi poſt mortem Patris, quia ante non habet ius in legitima ſecundùm omnes vt *dict. Bal. in d. l. 1. num. 6. & 13. C. de Inoff. donat. Gratian. d. cap. 729. nu. 24. & 25.*

7 Obſerua 3. quod tunc donatio dicitur inofficioſa, quando donans non retinet in patrimonio tantum, quantum capit legitima filiorum *Clar. in §. donatio, q. 24. verſ. au. verò quis, Crauet. in conſ. infert. poſt deciſ. 122. Cacher. n. 18*
8 vbi, quod ceſſat querela inofficioſæ donationis, quando non debetur legitima, *Peu. dec. 83. num. 1. & 2.* quemadmo-
9 dum ceſſat etiam querela, ſi conſtaret, quod donans tempore donationis habuerit alia bona pręter donata, quę potuerint ſufficere pro legitima, *Rot. dec. 305. n. 2. p. 3. Recent.* vbi, quod ad hunc effectum ſatis eſſet, ſi habuerit tempore donationis licèt poſtea amiſerit.

10 Donatio autem inofficioſa duplex eſt: alia enim dicitur inofficioſa re tantùm, quando videlicet eſt in damnum, & læſionem filiorum alia dicitur inofficioſa re, & conſilio quando ſcilicet vltra læſionem, quæ re ipſa interuenit, concurrit etiam animus, & conſilium paternum in damnum filiorum, *Clar. loc. cit. & alij apud Grat. vbi ſupr. n. 32. & ſeq.* talis verò animus non præſumitur, niſi probetur per allegantem, *Paul. de Caſtr. in l. 1. n. 5. C. de inoff. donat. Aret. conſ. 47. n. 1. & ſeq. Rim. Iun. conſ. 42. num. 97. lib. 1. Bertran. conſ. 288. n. 3. lib. 7. & conſ. 179. nu. 8. lib. 5. quos refert Hond. conſ. 43. n. 22. & ſeq. lib. 1.*

11 Vt autem res facilius intelligatur, diſtinguendi ſunt plures caſus: primus eſt, quando quis donat extraneo omnia bona ſua, vel eorum partem, quam veriſimiliter, ſi de filijs cogitaſſet, non donaſſet: & hoc caſu donatio huiuſmodi ſuperuenientibus filijs donatori, ipſo iure in totum reuocatur per remedium *l. ſi vnquam, C. de Reuoc. donat.*

12 An verò ad reuocandum huiuſmodi donationem requiratur expreſſa, vel tacita declaratio donatoris? Reſpon. quod aut donans eſt in poſſeſſione rei donatæ, puta quia ſibi reſeruauit vſumfructum, & tunc non requiritur aliqua declaratio: cum enim tali donationi tacita inſit conditio, ſi donans non ſuſceperit liberos, per eorum ſuperuenientiam reuocatur ſine alio miniſterio hominis, & ſine alia declaratione tamquam deficiente conditione; vnde neque reuiuiſceret defunctis filijs ſine nouo patris conſenſu, *vt tradunt DD. in d. l. ſi vnquam, & communem dicit, Corn. conſ. 4. lib. 5. & conſ. 11. lib. 3. Clar. in §. Donatio, q. 23. verſ. præterea, Hond. conſ. 43. n. 6. & 7. lib. 1.*

13 Aut donans non reperiebatur in poſſeſſione rei donatæ, & in tali caſu requiritur declaratio, ea enim omiſſa præſumeretur, donantem huiuſmodi donationem noluiſſe reuocare, *Rot. deciſ. 591. p. 3. Recent.* vbi additur, quod ſi donans nunquam reclamauit, hæredibus donantis non competeret hoc ius reuocandæ donationis.

14 Secundus caſus eſt quando Pater habens vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem quàm veriſimiliter non donaſſet ſi cogitaſſet ſuſcipere alios filios: & in tali caſu ſi alij filij ſuperueniant, reuocatur donatio vſque ad legitimam tantum *l. ſi totas C. de inoff. donat.* quo caſu datur querela inofficioſæ donationis, vt ex prædicta donatione detrahatur quarta, ſeu quantitas ſufficiens filijs poſtea natis ad legitimam, *vt notat gloſſ. ibidem Rota deciſio. 518. numer. 3. part. 3. Recent. Clar. in d. § donatio, quæſt. 24. verſ. ſcire debes, & verſ. ſeq.* vbi dicit, quod

quod quando donatio facta eſt vni ex filijs, tunc ſiue donatio ſit inofficioſa re tantum, ſiue ſit inofficioſa re & conſilio, non reuocatur, niſi vſque ad legitimam aliorum filiorum, *iuxta textum in l. ſi liqueat, vbi DD. C. eod. tit. de inoff. donat.*

15 Tertius caſus eſt, quando donatio eſt facta extraneo tunc enim ſi donatio eſt inofficioſa re tantùm reuocatur ſolummodo vſque ad legitimam, *iuxta tex. in l. 1. C. de in-*
16 *off. don.* ſi verò eſt inofficioſa re, & conſilio, reuocatur in totum, *Clar. in d. §. donatio, q. 24. verſ. aut verò &c.* vbi hoc intelligit, quando quis non agit ad reuocationem donationis ſub prætextu, quod veriſimiliter donans, ſi de ipſis filiis cogitaſſet, donationem non feciſſet: ſed ſub prætextu, quod donatio ipſa ſit inofficioſa, *Honded. conſ. 43. n. 22. lib.*
17 *1. & alij apud Grat. d. c. 729. n. 2.* vbi *num. 41.* addit, quod in hac materia ille dicitur extraneus, qui non eſt filius, vel aſcendens.

18 Obſerua 4. quod ſi donans donauerit etiam extraneo omnia bona præſentia, talis donatio non diceretur inofficioſa re, & conſilio, quia ad hunc effectum deberet eſſe etiam de bonis futuris: donans enim bona præſentia tantùm, poteſt ſperare, ſe alia ſuper lucrari, ex quibus poſſit ſuppleri legitimam filiorum, *vt poſt Rip lib. 3. Reſponſ. de Donat. reu. c. 10. col. pen. Paul. de Caſtr. conſ. 356. lib. 2. ſcripſit Crauet. in conſ. inſert. poſt dec. 122. Cacher. n. 20.* vbi etiam notat, quod licèt bona vltra donata ad legitimam ſatis non eſſent, adhuc non ſit reuocatio in totum, ſed ad legitimam tantùm, aut eius ſupplementum, *per doctrinam Bart. in l. Titia Seio, §. Imperator, n. 4. ff. de leg. 2.* vbi dicit, quod filius, cuius portio fuit extenuata per donationem inofficioſam, ſi fuit hæres inſtitutus & hæreditatem agnouit, agit ad ſupplementum ſecus eſſet, ſi fuit facta donatio de omnibus bonis præſentibus, & futuris: quia tunc diceretur inofficioſa re, & conſilio, *Bec. conſ. 68. n. 8. Curt. ſent. conſ. 1. in fin. n. 18. Surd. conſ. 473. nu. 1. lib. 4. quos refert Grat. loco cit. n. 31.*

19 Obſerua 5. quod ad cognoſcendum, an competat querela inofficioſæ donationis, tempus mortis inſpicitur: &
20 ideo licèt pater totam ſubſtantiam donauerit tamen ſi poſtea plura bona acquiſiuit, non competeret querela inofficioſæ donationis, *Bald. in l. 1. num. 10. Cod. de Inoff. donat. Rot. deciſ. 305. numer. 4. part. 3. Recent.* vbi quod dona-
21 tio patris non poteſt argui inofficioſa, ſi tempore mortis habuit quantitatem ſufficientẽ pro ſupplemento legitimæ filiorum, etiamſi tempore donationis totum patrimonium
22 exhauſiſſet, *Gratian. dicto cap. 729. num. 16.* vbi etiam dicit, quod ſi res quoque minima in hæreditate reperiatur operabitur, vt non poſſit agi contra Donatarium querela inofficioſæ donationis, ſed ſolum dabitur actio ad ſupplementum: quod præcipuè procederet, vbi pater aliquid
23 ipſi filio reliquiſſet, *vt d. Clar. loco cit. d. q. 24. verſ. ſed quid ſi pater.*

24 Obſerua 6. quod querela inofficioſæ donationis datur etiam aduerſus locum pium, *Rot. deciſ. 518. n. 3. p. 3. Recen. Grat. d. c. 729. n. 38.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor poteſt cedere bonis, etiamſi creditores offerant dilationem quinquennalem, limitatur n. 3.*
2 *Ad dilationem quinquennalem accipiendam concurrere debet voluntas debitoris.*
3 *Quid ſi debitor dilationem quinquennalem petierit, vel acceptauerit.*
4 *Tranſacta huiuſmodi dilatione poſſunt creditores actiones ſuas experiri.*
5 *An ad huiuſmodi dilationem concedendam requiratur conſenſus omnium creditorum.*
6 *Quid requiratur, vt validè hæc dilatio concedatur.*
7 *An maior pars poſſit præiudicare minori.*
8 *An debitor poſſit renunciare beneficio ceſſionis bonorum.*
9 *An cedens bonis liberetur obligatione naturali, & ciuili, & n. 12. & 13.*
10 *Quando debitor teneatur in quantum facere poteſt.*
11 *Et an hoc beneficium competat hæredi debitoris.*
14 *Si debitor carceratus fuit ad inſtantiam vnius creditoris, ceſſio valida eſt quoad omnes: limitatur num. 15. & 16.*
17 *An debitor, qui ceſſit bonis, poſſit pœnitere.*
18 *An ceſſio bonorum facta per debitorem proſit fideiuſſori.*
19 *An dilatio conceſſa principali debitori, proſit fideiuſſori.*
20 *Quando ceſſio bonorum non admittatur.*
21 *Dilatio quinquennalis quando non habeat locum.*
22 *Debitor carcerari non debet pendente lite, an admitti debeat ad beneficium ceſſionis.*
23 *An debitor admittendus ſit ad ceſſionem in executione ſententię.*
24 *Clericus carcerari non debet pendente diſcuſſione, an admittendus ſit ad beneficium c. Odoardus de ſolut.*
25 *Princeps poteſt debitori concedere dilationem annalem, biennalem, triennalem, & etiam quinquennalem.*
26 *Cautio, quando intelligatur de iuratoria.*
27 *An ſub dilatione conceſſa à Principe comprehendatur creditor ex cauſa dotis, & quid ſi concederetur per maiorem partem creditorum.*
28 *An per dilationem conceſſam à Principe impediatur executio ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſiuit.*
29 *An alij magiſtratus præter Principem dilationes concedere poſſint.*
30 *Quæ forma ſeruanda ſit in ceſſione bonorum, & quid in Vrbe obſeruetur.*
31 *An admiſſus ad quinquennales inducias: teneatur ad birreti viridis delationem.*

CAP. LXII.

An debitor poſſit cedere bonis, ſi creditores offerant dilationem quinquennalem.

1 AFfirmatiuè reſpondent Doctores communiter: quia priuilegium ceſſionis conceditur contra voluntatem creditorum ſine vllo facto eorum, & ideò non poteſt per eos impediri, *ita Cyn. in l. fin. C. qui bon. ced. poſſ. & ibi Bart. n. 2. Imol. in l. eleganter, ff. ſol. matrim. Ang. in §. fin. nu. 14. inſt. de actio. & alij apud Gratian. diſcep. for. c. 222. num. 11. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſemper concurrere debet
2 voluntas debitoris ad dilationem quinquennalem accipiendam: quicquid in contrarium dicant *alij apud Galga-*
3 *nett. ad ſtatut. vrb. lib. 1. capit. 161. circa princip. limitat. 4.* ſi verò debitor huiuſmodi dilationem vel petierit, vel acceptauerit, non poterit inuitis creditoribus ad ceſſionem bonorum tranſire, *Ang. in dict. §. fin. numer. 15. Gratian.*
4 *loco cit. num. 14. 16. & 17.* vbi etiam notat, quod tranſacta dilatione poſſunt creditores ſuis actionibus, vel hypothecis vti.

5 Notandum eſt autem, quod ad huiuſmodi dilationem concedendam non requiritur conſenſus omnium creditorum, ſed tantum maioris partis, quæ conſideratur reſpectu maioris quantitatis, ſeu cumuli debiti: vel ſi par ſit cumulus, reſpectu numeri perſonarum, *d. l. fin. vbi Paul. de Caſtr. C. qui bon. ced. poſſ. Afflict. dec. 288. n. 3. Galgan. loco cit. limit. 4. Seraph. de priuil. iuram. priuil. 114.*

6 Notandum 2. quod ad validè concedendam huiuſmodi dilationem requiritur, vt creditores ſimul conueniant: aliàs dilatio conceſſa à maiori parte creditorum non prę-iudicaret cœteris creditoribus, *Alexan. conſ. 205. n. 1. lib. 2. Coccin. dec. 440. n. 1. & ſeq.* niſi fortè omnes creditores ſeparatim conſenſerint, vel contraria adeſſet conſuetudo: quia tunc talis ſolemnitas omitti poteſt, *vt d. Grat. d. c. 222. n. 6. & 7. & deciſ. 186 per tot.*

7 Obſeruat tamen *Seraphin. de priu. iuram. priu. 114. Coccin. loco cit. num. 3.* quod maior pars non poteſt præiudicare minori, quando debitum eſt iuratum: quia iuramentum ſeruari debet, niſi tendat ad interitum ſalutis æternę, *cap. ſi verò, de iureiur. c. quamuis de pact. in 6.* ſed contrarium

in praxi ſeruari dicit *Vrſil. ad Afflict. dec. 288. num. 7. Guid. Pap. dec. 221.* ſubdens, quod tutius erit prius obtinere abſolutionem à iuramento, *Grat. d. c. 222. n. 30. Galgan. loco citato verſ. ſexta idem erit.*

8 Quæres, an debitor beneficio ceſſionis bonorum poſſit expreſsè, vel cum iuramento renunciare? negatiuè reſpondet, *Gratian. d. c. 222. n. 17. & 46. Cenc. de Cenſib. p. 2. c. 1. q. 3. art. 5. n. 46. Ang. in d. §. fin. n. 24. inſt. de Act. & ita deciſum refert Guid. Pap. deciſion. 211. & ibidem Addit.* tum quia hoc beneficium introductum eſt miſerationis cauſa, tum etiam quia ex parte creditoris inhumanum cenſetur adimere debitori libertatem euitandi carceris; quod intellige in caſu notoriæ, & manifeſtæ paupertatis, ac mendicitatis debitoris: tunc enim locum habet ratio miſerationis, & æquitatis, nè debitor in carcere marceſcat; vnde eo caſu renunciatio tamquam inhumana reijcitur, ſecus eſſet, ſi debitor per eiuſmodi renunciationem exponeret ſimpliciter ſe periculo carceris publici, & in vſum hominum inſtitutæ cuſtodiæ: quia eo caſu valida cenſeretur renunciatio, etiam ſine iuramento, *ita Feder. de ſen. conſ. 60. Seraph. de Priuil. iuram. priuil. 91. ſub num. 3. quos refert Fenzon. ad ſtatut. Vrb. cap. 161. lib. 1. numer. 42. & ſeq.*

9 Obſerua tamen, quod cedens bonis non liberatur obligatione naturali, nec ciuili, ſed illi competit exceptio, nè in carcerem detrudatur, *E. Suarez, & alij relati in Syntag. opin. commun. loco 12. tit. de ceſſ. bonor. c. 2. in princip.* vnde ſi ad pinguiorem fortunam peruenerit, tenebitur adhuc ſatisfacere creditoribus, *leg. 1. C. Qui bon. ced. poſſ. leg. is, qui, ff. de ceſſ. bon. cap. Odoardus, de Solut.* quamuis tunc non teneatur, niſi in quantum facere poſſet, *§. fin. Inſtit. de Action.* cui quidem beneficio renunciari poteſt, *vt d. Ang. in d. §. fin. n. 24. in fin. Guid. Pap. dec. 211. n. 1. Grat. d. c. 222. n. 25.* vbi addit, quod hoc beneficium tranſit etiam ad hæredes debitoris, cum heres non teneatur in plus creditoribus, quàm defunctus.

12 Limita, vbi ceſſio facta fuerit cum ignominia: tunc enim debitor penitus liberatur, etiamſi ad pinguiorem fortunam perueniat, *ſecundùm gl. in c. ſicut dignum, §. eos inſuper, ver. ſi habent extr. de Homic. Guid. Pap. deciſio. 343. Galgan. ad ſtat. Vrb. lib. 1. d. c. 161. circa prin. lim. 5.* vbi dicit, quod debitores admiſſi ad ceſſionem bonorum, vel ad quinquennales inducias in vim ſtatuti vrbis *d. c. 161.* ſi biretum viride detulerint iuxta formam eiuſdem ſtatuti, non poſſunt amplius inquietari.

13 Contrarium tamen tenet *Didac. var. reſ. lib. 2. c. 1. nu. 6. quem refert Fenzon. ad ſtat. Vrb. d. lib. 1. c. 161. nu. 34.* & hæc opinio vti æquior mihi magis placet.

14 Obſerua 2. quod ſi debitor carceratus fuerit ad inſtantiam vnius ex pluribus creditoribus, ceſſio valida eſt quoad omnes etiam non citatos, *d. l. is, qui, ff. de Ceſſ. bonor. Gabr. commun. concluſ. lib. 2. tit. de citation. concluſio. 1. num. 494.*

15 Limita, niſi is, qui bonis ceſſit, bona quæſiuiſſet de nouo: nam illorum bonorum reſpectu non præiudicat creditoribus non citatis, *Grat. diſcep. for. c. 486. n. 17. vbi citat Salic. in leg. 1. n. 4. C. Qui bon. ced. poſſ.*

16 Limita 2. ſi debitor poſt ceſſionem huiuſmodi noua debita contraxerit: quia tunc, noui creditores poſſunt ipſum inſolidum exigere *Ang. in §. fin. num. 20. Inſtitut. de action. Galgan. loco citat. verſ. ſed impetrata &c. ibi, ſecundò non nocet.*

17 Obſerua 3. quod debitor, qui ceſſit bonis, poteſt pœnitere, & proſequi ſua iura agendo, & ſe defendendo, quamdiu res eſt integra, ſi videlicet poſt ceſſionem nihil eſt venditum, aut inter creditores diſtributum, *l. quem pœnitet, ff. de Ceſſ. bonor.* ratio eſt, quia ceſſio huiuſmodi introducta fuit in fauorem debitoris, *Ang. loco cit. n. 16. Galgan. vbi ſup. d. c. 161. limit. 5. Grat. d. c. 486. n. 24. & ſeq.* ſubdens, quod non poſſet pœnitere, ſi ceſſio facta fuerit ſolemniter coram Iudice approbante, & coram creditoribus acceptantibus.

18 Obſerua 4. quod ceſſio bonorum facta per debitorem non prodeſt fideiuſſori, *§. fin. Inſtit. de replic. Guid. Pap. d. dec. 211. in fin.* quia priuilegium perſonale non egreditur perſonam, *l. quia tale ff. ſolut. matr.*

19 An verò dilatio conceſſa principali debitori, proſit fideiuſſori? affirmat *Galgan. d. lib. 1. c. 161. verſ. Decimoſeptimo, vbi citat Bellaper. in l. cum filius, n. 28. ff. de verb. oblig. Bald. in l. tam mandatori, n. 8. C. de non num. pec. Aret. conſil. 33. n. 2.* de quo tamen dubitare videtur *Vrſil. ad Afflict. deciſ. 288. n. 1. verſus fin.* & contrarium expreſsè tenet *Fenzon. loco cit. n. 39.* cuius ſententia verior videtur, *per tex. in d. §. fin. Inſt. de replic.*

20 Obſerua 5. quod ceſſio bonorum non admittitur, ſi debitor diſſipaſſet omnia bona in fraudem, aut ſi ſciens, ſe non ſoluendo, debitum contraxiſſet, *Fenzon. ad ſtat. Vrb. lib. 1. d. cap. 161. num. 22. & alij relati in Syntag. opin. commun. loco 12. tit. de ceſſ. bonor. cap. 1. in prin.* Idem dicendum, ſi debitum ſcienter negauerit, aut non agnouerit, vel bona non indicauerit, vel ſi conueniatur ex delicto, *leg. qui cedit, iuncta gloſſ. in ver. non debet, ff. de ceſſ. bonor. Ang. in d. §. fin. num. 12. & ſequen. Inſtit. de Action.* latè *Galgan. ad ſta-*
21 *tut. Vrb. d. lib. 1. cap. 161. verſ. ſed impetrata,* vbi etiam dicit, quod dilatio quinquennalis non habet locum in feudo, neque in emphiteuſi, & locatione, neque in cauſis depoſiti, mercedis, aut miſerabilium perſonarum, vel exterorum vendentium merces, neque in debitis fiſci, & Eccleſiæ.

22 Notandum tamen eſt, quod pendente iudicio ac lite, an quis debeat admitti ad beneficium ceſſionis, non eſt locus carcerationi, etiamſi debitor beneficio ceſſionis renunciauerit, aut cum iuramento contraxerit, vel ſe in forma cameræ obligauerit, *leg. 1. Cod. Qui bon. ced. poſſ. & tradunt Fab. An. conſ. 124. n. 12. lib. 2. Bal. in §. fin. n. 9. Inſtit. de Act. Abb. in c. Odoardus 3. nu. 8. de ſolut. Coler. de Proceſſ. execut. c. 6. par. 1. num. 121. verſ. fallit. 7. & alij apud Gratian. loco*
23 *citat. dicto capit. 222. num. 41. & ſeq.* vbi addit, quod debitor admittendus eſt ad ceſſionem huiuſmodi etiam in executione ſententiæ non obſtante re iudicata, ac tribus conformibus.

24 Ex quo fit, vt pendente diſcuſſione, an Clericus admittendus ſit ab beneficium *d. cap. Odoardus*, carcerari non debeat: quia ſi carceraretur, & poſtea conſtaret, eum eſſe admittendum, grauaretur grauamine irreparabili, *Barboſ. in d. cap. Odoardus, num. 3. de Solut. Vulp. in Prax. iud. c. 41. nu. 14.*

25 Obſerua 6. quod Princeps poteſt debitori concedere dilationem annalem, biennalem, triennalem & etiam quinquennalem *leg. 2. vbi Doctores C. de Precib. Imper. offer. Afflict. deciſio. 377. num. 1. & ſeq. Galganett. ad ſtat. Vrb. dicto lib. 1. capitul. 161. verſicul. Quinquennales,* vbi etiam dicit, quod in ſimilibus conceſſionibus ſolet apponi clauſula, *recepta tamen ab eodem ſupplicante cautione, iuxta leg.*
26 *vniuerſa, C. de Precib. Imper. offer.* quæ clauſula intelligitur de cautione iuratoria, ſi aliam dare non potuerit, *auth. generaliter, C. de Epiſ. & Cler. Fenzon. ad d. Vrb. lib. 1. capitul. 161. num. 17.*

27 Sub hac tamen dilatione conceſſa à Principe non comprehenditur creditor ex cauſa dotis, quæ eſt priuilegiata; ſecus ſi concederetur per maiorem partem creditorum, quia tunc innititur iuſtitiæ, *per textum in leg. fin. C. qui bon. ced. poſſ.* cuius diſpoſitio etiam contra dotem procedit, *Franch. dec. 219. Mar. Mut. ſuper conſuet. Panorm. cap. 57. n. 22. in fin. Bapt. de S. Blaſio de Priuil. dot. priuil. 60. quos refert, & ſequitur Grat. d. c. 222. n. 32.*

28 Addit *Guid. Pap. deciſ. 97.* quod per dilationem conceſſam à Principe non impeditur executio ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſiuit.

29 Alij verò magiſtratus preter Principem tales dilationes concedere nequeunt, *vt poſt Archid. in c. peruenit. 16. quæſt. 1. obſeruat Galgan. ad Stat. Vrb. d. lib. 1. c. 161. verſ. Quinquennales.*

30 Obſerua 7. quod inſpecto iure communi ceſſio bonorum fieri poteſt ſolo verbo, & ſine aliqua ſolemnitate, *vt conſtat. ex leg. in omni, Cod. qui bon. ced. poſſ. leg. fin. ff. de ceſſ. bonor. Galganett. vbi ſupra, limitat. 5.* ſed in hoc ſeruanda erit forma ſtatutorum, loci, dummodò non ſint contra bo-

Digitized by Google

bonos mores, *vt poſt Bald. & Salyc. in dicto leg. in omni*, *ſcripſit Ang. in dicto §. fin. num. 13. Inſtit. de Action.* qua in re Pius IV. vt conſuleret indemnitati mercatorum, & aliarum perſonarum tam Almæ Vrbis ciuium, quam forenſium in ipſa Vrbe cum quibuſuis perſonis contrahentium, ſua conſtitutione ſanciuit, vt debitores ad ceſſionem bonorum ſeu ad aliam quamcumque dilationem admitti non poſſint, niſi ſe prius coram Iudicibus Vrbis birretum viride geſtando præſentauerint, & ipſum birretum viride publicè & ſecretè ſub pœna fuſtigationis per vrbem pro prima vice, & triremium pro ſecunda, qua ſine dicto birreto reperti fuerint, deferre, per ſe, vel ſuos legitimos procuratores ipſis abſentibus, medio iuramento promiſerint, *vt in eius conſtitut. 39. §. 1. & 2. in Bullar. tom. 2.* nec Iudices aliter poſſunt inhibere, vt cauetur etiam *per ſtatutum Vrbis dicto lib. 1. cap. 161.* vbi in
31 fine additur, eum, qui ad quinquennales inducias admiſſus fuerit, ſi idoneè cauerit ad ſoluendo in fine dilationis, ſeu termini huiuſmodi, ad dicti birreti delationem non teneri.

SVMMARIVM.

1 *Nullitas profeſſionis intra quinquennium deduci debet, quo elapſo Regularis amplius non auditur.*
2 *An quinquennium prædictum currat minori, & ignoranti.*
3 *An, vt valida ſit ratificatio profeſſionis, requiratur ſcientia nullitatis profeſſionis præcedentis.*
4 *Status perſonæ moueri non poteſt niſi infra quinquennium poſt mortem.*

CAP. LXIII.

Quodnam tempus præfinitum ſit ad dicendum de nullitate profeſſionis.

1 RESp. quod talis nullitas intra quinquennium deduci debet, *iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. de Regul. c. 19.* quo elapſo Regularis non auditor, etiamſi allegaret, vim, & metum ſemper duraſſe, *vt declarauit Greg. XIII. teſte Val. in Diff. vtr. for. ver. Regularis, diff. 2. num. 3. quem refert Dian. Reſ. mor. p. 3 tractat. 2. reſol. 62. Bonac. de Clauſ. q. 2. punct. 10. diff. 4. num. 4.* hoc enim quinquennium pręfixum fuit in commonem Religionis quietem, & vt re-
2 frenetur facilitas conuolandi ad ſeculum: & ideò currit etiam minori, & ignoranti, *vt latius diximus in tract. de*
3 *Regim. Eccleſ. Epiſ. lib. 7. c. 11. n. 2.* item, vt valida ſit ratificatio profeſſionis, nullatenus eſt neceſſaria ſcientia nullitatis profeſſionis præcedentis, *vt pluries cenſuit Sac. Cong. & Rota Romana, & ita etiam ſeruari mandauit Vrbanus VIII. teſte Paul. Rub. in Annot. ad deciſ. 179. p. 4. tom. 1. Recent.*

4 Similiter ſtatus perſonæ moueri non poteſt, niſi infra qoinquenniom poſt mortem, *vt conſtat ex tot. tit. C. Nè de ſtat. defunct. poſt quinquenn. quærat.* vnde elapſo quinquennio non poſſunt deſcendentes ſuper ſtatu inquietari ex perſona illius, qui prætenditur fuiſſe ſeruus, vel ancilla, *Balb. de Præſcrip. in 3. p. 4. princ. q. 7.* vbi etiam dicit, quod is, qui fuit 20. annis moratus in ſtatu libertatis, & ſe publicè geſſit pro homine libero per tantum tempus, pręſcribit libertatem, licèt eſſet ſeruus, *iuxta l. 2. C. de long. temp. pręſcrip. quę pro libert. &c.* quemadmodum etiam filiusfam. præſcribit ſuam poteſtatem, ſi ſe geſſit per 20. annos pro Patresfam. ſciente, & patiente Patre, *l. 1. vbi gloſſ. in ver. cum diu, C. de Pat. Pot.*

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus concedere poteſt licentiam Canonicis, & alijs ad reſidentiam aſtrictis, vt abeſſe poſſint cauſa ſtudij: limitatur in Parocho n. 2.*
Antonell. de Tempore.
3 *Et an Epiſcopus concedere poſſit licentiam Parocho, vt cauſa docendi abeſſe poſſit.*
4 *An talis licentia neceſſariò impetrari debeat, & n. 5.*
6 *A quo impetrare licentiam debeat qui pluribus Ordinarijs ſubijcitur.*
7 *Quæ requirantur, vt huiuſmodi licentia rectè concedatur, & n. 8. & 10.*
8 *Quinquennium prædictum à quo die currat.*
9 *An docentes quoad priuilegium percipiendi fructus in abſentia arctentur ad quinquennium.*
10 *Studium generale qualiter intelligatur.*
11 *Beneficiati abſentes ex cauſa ſtudij non lucrantur diſtributiones, ſed tantùm fructus ſuorum beneficiorum, limitatur n. 12.*
13 *An Canonici percipere poſſint diſtributiones quotidianas tempore trium menſium, quo licet abeſſe.*

CAP. LXIV.

An, & quando Epiſcopus concedere poſſit licentiam Canonicis, & alijs Beneficiatis ad reſidentiam aſtrictis, vt abeſſe poſſint ab eorum reſidentia cauſa ſtudij.

1 QVod Epiſcopus concedere poſſit huiuſmodi licentiam, tradunt *Rebuff. in Prax. tit. de Diſpenſ. de non reſidẽ. nu. 25. & in tract. de priuil. Scholar. priuil. 29. & 31. Gonz. ad Reg. 8. §. 7. Proem. à n. 178. Garz. de Benef. p. 3. c. 2. n. 54. & n. 85. cum ſeq. & alij apud Barboſ. de off. & pot. Epiſ. all. 56. n. 18. & ſeq. Iordan. Elucub. diuerſ. to. 2. de Re Benef. lib. 10. tit. 40. de oblig. Beneficiat. n. 132. vbi etiam refert, ità Sac. Congregationem pluries reſoluiſſe.*

2 Hæc tamen concluſio communiter limitatur in Parochis, qui vltra duos menſes abeſſe non poſſunt, *ex decreto Concilij Tridentini ſeſſ. 23. de ref. c. 1.* per quod corrigitur textus *in cap. cum ex eo, de elect. in 6.* nam cum hodiè parochiales Eccleſiæ conferantur per concurſum, pręſupponitur in electo ad Parochialem Eccleſiam ſcientia neceſſaria, & ideò opus non eſt, vt à ſua Eccleſia abſit cauſa ſtudij, *vt d. Bonac. tom. 1. in tract. de oner. & oblig. Beneficiar. ad reſid. diſp. 5. punct. 5. n. 16. & ita cenſuit etiam Sac. Congr. vt refert Ric. in collect. deciſ. 583. par. 3. & in Prax. for. Eccleſ. par. 1. reſ. 321. Garz. de Benef. par. 3. cap. 2. num. 108.* vbi ad-
3 dit, hoc etiam procedere reſpectu Parochorum docentium, quamois contrarium ſentiat *Zerol p. 1. ver. ſtudium, Laym. in Theolog. mor. lib. 4. tract. 2. c. 6. n. 5. quos refert Bonac. loco cit.* vbi aſſerit, poſſe Epiſcopum concedere licentiam Parocho, vt cauſa docendi abeſſe poſſit, ſi eius opera neceſſaria ſit.

4 An verò talis licentia neceſſariò impetrari debeat? alij negatiuè reſpondent exiſtimantes, illam iam fuiſſe conceſſam *in c. fin. de Magiſt.* alij aſſerunt, licentiam huiuſmodi eſſe neceſſariam reſpectu ſtudentium, non autem reſpectu docentium, quorum ſententiam communem dicit *Iordan. d. lib. 10. tit. 40. n. 128.*

5 Ego verò cenſeo, tam ſtudentes, quam docentes non poſſe ſine licentia Epiſcopi abeſſe. idque probatur *ex Conſtitutione Pij IV. incip. Sanctiſſimus, quam refert Quaran. in ver. reſidentia*, vbi ſtatuit, quod gratiæ, & indulta de non reſidendo, & de percipiendis fructibus in abſentia ratione ſtudiorum, non valeant ſine conſenſu Ordinarij, *ſtd Proſp. de Auguſt. in Addit. ad Quarant. in ver. reſidentia, verſ. prædictum concluſionem,* vbi etiam dicit, quod in *dict. cap. fin.* conceditur licentia quoad affectum lucrandi fructus, non autem quoad diſceſſum.

6 Quando verò quis pluribus Ordinarijs ſubijcitur, ab eo impetrare debet licentiam, in cuius diœceſi beneficium eſt ſitum, *vt conſtat ex dicta Conſtitutione Pij IV. & poſt gl. in c. cum ex eo, ver. ſubiectas, & ibi Gemin. in 4. not. de elect. in 6. tradit Iordan. d. lib. 10. tit. 40. n. 131.*

7 Antequam aut Epiſcopus huiuſmodi licentiam concedat, aduertere debet primo, vt tales beneficiati ſint dociles, & minores, 30. annorũ quia maioribus 30. huiuſmodi

licentia eſt deneganda, niſi iam ſtudium fuerit incœptum, nec dum abſolutum, *vt cenſuit Sac. Congregatio teſte Iordan loco cit. d. lib. 10. tit 40. n. 133.* vbi nu. 135. ſubdit, quod quando Canonicorum numerus eſt exiguus, huiuſmodi licentia non pluribus, quam duobus ad ſummum eſt concedenda, nè Eccleſia debito priuetur obſequio.

8 Secundò, vt prædictam licentiam non concedat vltra quinquennium, *d. c. fin. de Magiſt. Conc. Tridentinum ſeſſ. 5. de ref. c. 1. & declarauit Sac. Congreg. apud Iordan. loc. cit. n. 136.* vbi etiam dicit, quod huiuſmodi quinquennium currit à die, quo Beneficiatus cœpit ſtudere: quicquid in contrarium ſentiat *Grat diſcep. for. c. 436. n. 6. & ſeq.* vbi aſſerit, huiuſmodi licentiam concedi poſſe ad ſex, vel ſeptem annos, & vltra arbitrio Iudicis.

9 Obſeruant tamen Doctores, terminum quinque annorum *in d. c. fin. de Magiſt.* referendum tantum eſſe ad ſtudentes, nam docentes quoad priuilegium percipiendi fructus in abſentia non arctantur ad quinquennium, ſed eo gaudent, quandiu docuerint, *ita Barboſ. & alij communiter in d. c. fin. Nauar. in man. c. 25. n. 121.*

10 Tertiò huiuſmodi licentia non eſt concedenda pro omni diſciplina, ſeu ſcientia, ſed tantùm pro addiſcenda Theologia, vel ſacra ſcriptura, ac iure canonico, & ciuili, *iuxta d. c. vlt. de Magiſt. & c. 2. de Priuileg. in 6. Archid. in c. de quibuſdam, 37. diſt. Fed. de Sen. conſ. 146. quos refert Ric. in Prax. p. 2. reſ. 33.* vbi hoc priuilegium extendit etiam ad Grammaticam addiſcendam, cum ſit fundamentum omnium ſcientiarum; nec concedi debet pro quocumque loco, ſed pro illis tantùm locis, in quibus generale ſtudium viget, *Garz. De Benef. p. 3. c. 2. n. 81. & alij apud Barboſ. de off. & pot. Epiſ. p. 3. all. 56. n. 29. & cenſuit Sac. Congregatio Teſte Iordan. lib. 10. cap. 40. num. 138. & ſeq.* generale verò ſtudium dicitur quod à Papa, Imperatore, Rege, ſeu Principe, aut immemorabili conſuetudine eſt erectum, quale eſt ſtudium Romæ Bononiæ, Paduæ, Papiæ, &c. *vt notant citati Doctores.*

11 Obſerua tamen, quod Beneficiati abſentes ex cauſa ſtudij non lucrantur diſtributiones, ſed tantum fructus ſuarum præbendarum: niſi omnes fructus, vel ferè omnes conſiſterent in diſtributionibus, quia tunc præſtandæ ſunt ſtudentibus, vel legentibus, dempta ſolum tertia parte in-
12 tereſſentibus diſtribuenda, *c. licet, vbi Abb. & alij, de Præb. Gonz. ad Reg. 8. §. 7. prohem. à n. 78. Quaran. in Summ. Bullar. ver. reſidentia, verſ. quod autem. Grat. diſcep for. c. 166. n. 17. Ioan. de Solorzano in tract. de Iur. Indiar. tom. 2. lib. 3. c. 14. nu. 21. & alij apud Barboſ. d. all. 56. num. 19. & cenſuit etiam Sac. Congregatio, prout refert Iordan. volumn. 2. de*
13 *Re benef. lib. 10. tit. 40. num. 160. & ſeq.* ſubdens, quod diſtributiones pro miſſis votiuis, anniuerſarijs pro defunctis, & cœtera huiuſmodi inter preſentes tantum diuiduntur; ita etiam Canonici non poſſunt percipere diſtributiones quotidianas tempore trium menſium quo licet abeſſe, etiamſi conſuetudo eſſet in contrarium, *vt cenſuit Sac. Congreg. teſte Pariſ. de Reſign. Benef. lib. 1. q. 10. num. 65. Ric. in Prax. reſ. 70. p. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Quodnam tempus detur ad reuocandum contractum in minori ætate factum ſine decreto, & n. 15.*
2 *Quid ſi alius adeſſet defectus, quam omiſſionis decreti.*
3 *An ad reuocationem huiuſmodi admittatur etiam hæres.* *Quid ſi heres ſit minor ibidem.*
4 *Ratihabitio per ſilentium inducta retrotrahitur ad tempus contractus.*
5 *Diſpoſitio l. fin. Cod. ſi maior fact. alien. fact. ſine decret. rat. habuer: an procedat de iure Canonico.*
6 *Quid ſi contractus laboraret vitio nullitatis, & leſionis.*
7 *Quando minor, vel mulier venire poſſit contra propriam renunciationem non obſtante iuramento, decreto Iudicis, & alijs ſolemnitatibus ſtatutarijs.*
8 *Enormiſſima leſio quando dicatur.*
9 *An taciturnitas per quinquennium, vel decennium tollat remedium l. 2. C. de Reſcind. vend.*
10 *Quid requiratur, vt dici poſſit inducta ratificatio actus minus ſolemnis, inualidi.*
11 *Quid probare debeat minor impugnans contractum ex defectu interuentus proximiorum.*
12 *An minor vendicans rem malè alienatam teneatur pretium reſtituere.*
13 *Quid ſi minor imploret beneficium reſtitutionis in integrum.*
14 *Quando minor nec ciuiliter nec naturaliter obligetur.*
16 *An qui emit rem ab eo, cui minor, vel eius tutor illam ſine decreto alienauit, præſcribat contra minorem, & quando currat hæc præſcriptio, & n. 18.*
17 *Quando ad tollendam ratificationem præſumptam ſufficiat declaratio, ſeu proteſtatio.*
18 *Preſcriptio interrumpi debet modis legitimis ad interrumpendam preſumptionem inductis.*
19 *Prodigus, ſi tacuit per quinquennium, poſtquam eſt effectus ſanæ mentis, an cenſeatur contractum à ſe antea factum ratificaſſe.*
20 *Quando filiusfam. validè obligetur ſine Patris conſenſu.*

CAP. LXV.

An, & quando poſſit quis reuocare contractum à ſe factum in minori ætate.

1 IVre cautum eſt, quod ſi res immobilis titulo oneroſo fuerit alienata ſine decreto ab ipſo minore, vel eius adminiſtratore, eo ſciente, & patiente, non poterit minor contractum retractare, ſi factus maior taceat per quinquennium poſt 25. annos numerandum, quia ex lapſu dicti temporis inducitur quædam ratihabitio; ſi verò fuerit alienata titulo lucratiuo, requiritur taciturnitas longi temporis ſimiliter poſt 25. annum decurrendi, videlicet decennij inter præſentes, & vicennij inter abſentes, *lege fin. C. ſi maior fact. alienat. fact. ſine decret. ratam habue.* vbi, quod donationes factæ per minorem etiam ob cauſam firmitatem non habent, niſi decennium, vel vicennium effluxerit, excepta propter nuptias donatione:
2 quam textum procedere etiam in alio defectu, quam omiſſionis decreti, tradunt *Corn. conſilio 36. volum. 2. Pariſ. conſil. 49. num. 24. volum. 1. quos refert Cacheran. deciſio. 179. num. 13* vbi dicit, quod prædictus textus generaliter intelligitur de omni defectu; contrarium tamen *poſt Surd. conſ. 46. num. 29. & alios tenuit Rot. deciſ. 473. nu. 19. coram Greg.* vbi, quod per diſpoſitionem, *d. l. fin.* ſuppletur tantum defectus decreti Iudicis, non autem tolluntur aliæ nullitates.

3 Ad reuocationem autem admittitur etiam hæres, cui ſi & ipſe ſit minor, tempus, quod ſupererat defuncto ex quinquennio, vel ex decennio, non currit, niſi eo facto maiore, *vt d. gloſſ. Salic. & alij: in d. l. fin. Gab. commun. concluſ. lib. 2. tit. de min. concluſ. 4. n. 3. & 4. Ciarlin. contr. for. c. 196. n. 28.*

4 Huiuſmodi verò ratihabitionem, ſeu ratificationem per ſilentium inductam retrotrahi ad tempus contractus, dicit *Alex. conſ. 117. num. 2. volum. 5. Gab. d. lib. 2. tit. de min. concluſ. 4. num. 1. & 2.* talis enim eſt natura cuiuſlibet ratihabitionis, vt trahatur retro ad tempus initij, & contractus, *l. fin. C. ad Maced. l. licet, ff. de Iud. c. ratihabitionem, de Reg. iur. in 6.*

5 Notandum tamen eſt, quod diſpoſitio dicti textus non procedit de iure Canonico propter malã fidem contrahentis cum minore, *But. conſil 43. col. 3. verſ. non obſtat, Ruin. conſ. 41. num. 15. lib. 1. Surd. conſ. 49. num. 41. & 47. lib. 1. Menoch. conſ. 49. num. 48. lib. 1. quos refert Gratian. diſcept. for. c. 823. num. 27. & ſeq.* vbi dicit, quod non cenſetur facta aliqua ratificatio ſtante dolo præſumpto, qui cenſetur adeſſe in contrahente cum minore abſque ſolemnitatibus per ius commune, ſeu ſtatutum requiſitis, *& deciſum refert Beltramin. ad Greg. deciſ. 260. num. 23. & deciſio. 473. n. 24. Burat. dec. 410. n. 10. Genuenſ. de Eccleſ. queſt. 767.*

quod

quod eo magis procederet , quando interceſſit verus dolus,*vt d.Cacher deciſ.*179.*n.*13.

6 Addit *Grat.d.c.*823.*n.*28.*& c.*824.*n.*50.*& ſeq.* quod vbi contractus laboraret vitio nullitatis, & læſionis, quamuis eſſet ſublata nullitas ex curſu temporis, non tamen diceretur ſublata cauſa læſionis: quia taciturnitas temporis purgat defectum ſolemnitatis , ſed non iniuſtitiam aliunde cauſatam, *iuxta doctrinam Bald.in l.*1.*Cod.eod.tit.ſi maior. fact.alienat.&c.*

7 Notandum 2. quod ſtante enormiſſima læſione poteſt minor venire contra propriam renuntiationem non obſtante iuramento, decreto Iudicis, & alijs ſolemnitatibus ſtatutarijs;idemque dicendum eſt de muliere, *latè Rot.dec.*
8 130.*p.*4.*tom.*2.*Recen.* vbi quod enormiſſima læſio dicitur, ſi duplo, vel triplo datum fuerit minus, quam dari debuit,
9 *Cancer.var.lib.*2.*c.*1.*n.*39. vbi addit, quod taciturnitas per quinquennium, vel decennium tollit remedium *leg.*2.*C.de Reſcin.vend.* aliàs minores eſſent deterioris conditionis, quàm maiores.

10 Notandum 3. quod, vt dici poſſit inducta ratificatio actus minus ſolemnis, & inualidi, requiritur ſcientia ſpecifica facti, & iuris, nec præſumpta ſufficeret, *Burat.deciſ.* 410.*n.*10.*Cacheran.dec.*179.*n.*13. vbi etiam dicit, quod ſi quis non habuerit notitiam venditionis minus ſolemniter factæ, ita, vt potuerit credere, illam eſſe ſolemniter factam, non cenſetur tacendo ratificare, *latè Ferentill.ad Burat. d.deciſ.*410.*n.*15. *Greg.deciſ.*473.*nu.*18. *Rot.apud Cenc.poſt addit.dec.*47.*n.*13.

11 Notandum 4. quod minor impugnans contractum ex defectu interuentus proximiorum , non tantum probare tenetur, quod adeſſent alij conſanguinei, ſed etiam quod poſſent tempore contractus interuenire, *vt pluries reſoluit Rota, & præcipuè in Senogallien.prędij* 5.*Iunij* 1617.*coram Andrea*, vbi, quod probari debet in loco præſentia proximiorum de eadem die, & hora contractus, & quod commodè interuenire potuerint, *& in Romana nullitatis contractus* 27.*Iunij* 1611.*coram Pamphilio*, *& in Romana fideiuſſionis* 2.*Iunij* 1614.*coram Pirouano, prout refert Beltram.ad Greg.deciſio.*406.*n.*19.*vbi alias deciſiones recenſet, Theod.Rub.in ſingul.tom.*2.*ver.min.*

12 Notandum 5. quod minor vendicans rem malè alienatam, non tenetur pretium reſtituere, niſi quatenus ſit effectum locupletior, *Rot.apud Cenc.poſt addit.dec* 132.*n.*1.*&*
13 *ſeq.* quod etiam procedit, quando minor implorat beneficium reſtitutionis in integrum: nam neque in tali caſu debet reſtituere quod ex illo contractu accepit, quando non
14 eſt factus locupletior, *Rot.apud eundem deciſ.*141. vbi addit, quod minor contrahens contra formam inductam à ſtatuto ob publicam vtilitatem principaliter , nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur.

15 Notandum 6. quod ad retractandas venditiones , ſeu alias quaſcumque alienationes etiam titulo oneroſo factas minore ignorante, ſimiliter decennium inter præſentes, & vicennium inter abſentes datur ipſi minori poſt legitimam ætatem, *Bart.in d.leg.fin.Cod.ſi maior fact.alien.&c. Marian.Iun.conſ.*59.*col.*2.*verſ.nec his obſtat* , *vol.*1.*quem refert Gabr.d.tit.de min.concl.*4.*num.*12. quod procederet, etiamſi tutor vendiderit præſente pupillo, dummodò pupillus non intellexerit quod agebatur: quia tunc perinde habetur ac ſi non eſſet præſens, *gloſſ.in d.l.fin.in ver.minorum,Capyc.dec.*92.*n.*2.

16 Item qui emit rem ab eo, cui minor, vel eius tutor illam ſine decreto alienauit, præſcribit contra minorem à die, quo factus eſt maior , eodem ſpatio decem annorum eo præſente, & viginti eo abſente, *l.fin.vbi Salyc.Cod.ſi quis ignor.rem min.&c.* quod intellige, quando emptor eſt bonæ fidei: ſecus ſi emptor ſciebat, rem eſſe minoris, & ſic non potuiſſe diſtrahi ſine decreto: tunc enim requireretur præſcriptio 30. annorum, quæ ſimiliter non curreret, niſi poſt legitimam ipſius minoris ætatem, *gl.in d.l.fin.ver.minorum,C.ſi maior fact.alienat.&c.* immò de iure canonico nunquam præſcriberet propter malam fidem emptoris , qui ſciuit, contractum non valere , *vt poſt Ant.de Butr. conſ.*45.*col.*3.*verſ.non obſtat.Ruin.conſ* 41.*col.fin.verſ.prę-*
Antonell. de Tempore.

*terea non potuit,vol.*1. *obſeruat Gab.commun.concl.lib.*2.*tit. de Min.concl.*4.*n.*13.

17 Notandum 7. quod ad tollendam ratificationem, quæ præſumitur ex lapſu prædicti quinquennij , de quo *in d.l. fin. C.ſi maior fact.alien.&c.* ſufficeret ſimplex declaratio ipſius minoris , etiam extraiudicialiter facta poſt legitimam ætatem intra dictum quinquennium , qua aſſerat, ſe nolle ratum habere, *gloſſ.Bald.Sal.& alij commun.in d.l. fin.* aſſerentes, ſatis eſſe ſimplicem querelam etiam coram vicinis, *Gab.loco cit.n.*14.*&* 15. dummodò huiuſmodi proteſtatio notificetur emptori, ſiue alteri, qui rem alienatam poſſidet, *Anton.de Gam.dec.*275.*num.*3.*quem refert Cancer. d.lib.*2.*c.*1.*n.*35. vbi etiam dicit, quod generalis eſt regula, omnem proteſtationem conſeruatoriam iuris proprij , & ex qua ſequitur præiudicium tertij , debere illi tertio denuntiare, *per auth.ſi omnes*, *Cod.ſi min.ab hered.ſe abſtin.* ratio eſt quia ex dicto textu non inducitur propriè præſcriptio, ſed quædam ratihabitio tacitè, *vt d.Bart.ibidem,*
18 *verſ.ad vnum*, ſubdens, quod *ex d.l.fin.Cod.ſi quis ignor. rem min.*&c. inducitur præſcriptio, & ideo debet interrumpi modis legitimis ad interrumpendam præſcriptionem inductis.

19 Notandum 8. quod *textus in d.l.fin.C.ſi maior fact.alienat.*&c. locum habet etiam in prodigo, & ideò ſi tacuit per quinque annos , poſtquam effectus eſt ſanæ mentis, cenſetur contractum , ſeu alienationem per ipſum antea factam confirmaſſe, ſeu ratificaſſe, *Alex.ad Bart.in d.l.fin. lit.B.& deciſum refert Cancer.d. lib.*2.*c.*1.*n.*38.

20 Notandum 9. quod licèt filiusfam. de iure communi non obligetur pro mutuo, *l.*1.*& per tot.ff.ad Macedon.* tamen ex omnibus alijs contractibus, & quaſi contractibus, ſi pubes ſit, obligatur efficaciter ſine patris conſenſu, *l.filiusfam.*39.*ff.de Action.& oblig.l.tam ex contractibus* 57.*ff. de Iud.l.fin.* §.1.*verſ.pubes verò.ff.de verb.oblig.l.qui Romæ*, 122. §. *Augerius, ff.eod.titul.de verb.oblig.l.Prętor ait*,4. §.*ſed & filiusfam.ff.de eden.leg.ſi quis cum filiofam.* 45.*ff.de Pecul.* §. *item inutilis, vbi gloſſ.in ver.obligari poſſunt, Inſtit.de inutil.ſtipul.leg.qui hominem*, 34. §. *quidam, ff.de ſolut.* quia pubes de iure communi validè contrahit, ſi non alienet ſtabilia, & habet tantum reſtitutionem in integrum, ſi lædatur, *l.ſi curatorem haben*, 3. *C.de in integ. reſtit.min.leg.*3. §.*ſed vtrum*, *ff. de min.ita Pariſ.conſ.*94. *ſub n.*1.*vol.*1.*Burſat.conſ.*121.*n.*6.*Clem.de Patr. poteſt.c.*6. *eff.*5.*n.*2.*& alij apud Ciriac cont.*387.*n.*4.*& ſeq. tom.*2. vbi etiam dicit, quod adeò obligatur, vt ſaltem viuente Patre, ſi non ſit ſoluendo, poſſit carcerari, *per l.penult.iuncta gloſ. in ver.iniuriarum* , *Cod.Qui bon.ceder.poſſ.& ita tenuit Rota in Bononien.pecuniaria* 6. *Iunij* 1607. *coram Ludouiſ.in impreſſ.deciſio.*321.*num.*6 *Zacch.de Obligat.Cameral. quęſt.*3.*num.*11. vbi dicit, quod filiusfam.in forma Cameræ obligatus non poteſt huiuſmodi exceptionem iuuari ad retardandam executionem: quod eo magis procederet, ſi filiusfam. caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe peculium habeat, quia tunc vice patrisfam. fungitur, *iuxta textum in l.*1. §. *fin.& leg.ſeq.iuncta gloſſ.* *ff. Ad Senatuſconſult. Maced.latè Galganet.ad ſtatut.vrb.lib.*1.*cap.*152. vbi alios caſus enumerat , in quibus Macedonianum locum non habet, *de quo etiam vide Mant.de Tacit.lib.*8.*tit.*7.*per tot.* vbi dicit, quod Macedonianum non habet locum , ſi filiusfam. huic exceptioni renunciauerit cum iuramento, *per textum in c.cum contingat*, *de Iureiur.& c.quamuis de Pact.in* 6. quamuis in hoc contrarium teneat *Grammat. deciſ.*12.*n.*12.*& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Qui iurauit ſe maiorem* 20. *annis, poteſt probare ſe minorem, & n.*3.*declaratur n.*4.
2 *An prohibitus dicere de nullitate contractus, poſſit allegare læſionem.*
5 *Textus in l.*3.*C.ſi min.ſe maior dix.declaratur.*
6 *An minor , qui iurauit ſe eſſe maiorem poſſit agere ad reſciſſionem contractus.*
7 *Minor contrahendo ſeruare debet ſolemnitates ſtatutorum*

loci, in quo contrahit, etiam quoad bona alibi exiſtentia.

8 *Stante dolo præſumpto per ſtatutum, iuramentum non prę-iudicat minori, nec eum excludit à beneficio reſtitutionis in integrum.*

9 *An iuramentum, & contractus probari poſſit ex inſtrumento facto ſine ſolemnitatibus, quando per ſtatutum vis illi adimitur.*

C A P. LXVI.

An qui iurauit, ſe eſſe maiorem 20. annis, poſſit probare ſe minorem non obſtante iuramento.

1 RESpon. affirmatiuè iuxta magis communem opinionem, quam ſequuta fuit *Rota in Recen. dec.* 504. *p.* 5.
2 *tom.* 2. *Gratian. diſcep. for. c.* 513. *n.* 2. *& ſeq.* vbi addit, quod
licèt non poſſet dicere de nullitate contractus poſt quin-
quennium, poteſt tamen, ſi velit, allegare læſionem, *Benin-*
3 *tend. dec.* 47. *n.* 3. *&* 4. vbi quod minor in tali caſu probare
4 poteſt minorem ętatem etiam per teſtes: quod intellige ob-
tenta prius à Iudice Eccleſiaſtico abſolutionem ab huiuſ-
modi iuramento, vt rectè aduertit *Ciarlin. contr. for. lib.* 1.
c. 35. *n.* 32.

5 Nec obſtat *textus in l.* 3. *C. ſi min. ſe maior. dix.* quia di-
ſpoſitio d. l. non procedit, vbi ille, qui iurauit ſe maiorem,
vult ex capite minoris ætatis infringere actum iuratum
deducendo remedium ordinarium nullitatis actus; ſed ſo-
lum procedit, quando remedium de iure ſpeciali com-
petens deducitur, prout eſt reſtitutio in integrum: ius
enim ſpeciale facilius tollitur, quàm ius ordinariè compe-
tens, *l. eius militis, §.* 1. *ff. de mil. teſt.* vnde poterit minor age-
re etiam ad reſciſſionem contractus reſpectu nullitatis
propter ſolemnitatem omiſſam: *Add ad Bart. in l.* 3. *C. ſi
min. ſe maior. dix. Mareſc. var. lib.* 2. *cap.* 63. vbi dicit, quod
poteſt minor dicere contractum nullum, etiamſi contra-
ctus cedat in ſui vtilitatem, *Seraph. deciſion.* 1242. *per tot.
Grammat. dec.* 12. *n.* 5. *& ſeq.* vbi etiam dicit quod ſi filiuſ
6 fam. falsò aſſeruerit ſe patremfam. & iurauerit, poterit op-
ponere de nullitate contractus, cuius formam non ſerua-
uit, *latè Ciarl. contr. for. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 24. *& ſeq.* vbi etiam di-
7 cit, quod minor contrahendo ſeruare debet ſolemnitates
ſtatutorum loci in quo contrahit etiam quoad bona alibi
exiſtentia, *Rota apud Cenc. de Cenſib. poſt Addit. dec.* 141. *n.*
32. *& ſeq.*

8 Et hoc præcipuè procedit in ſtatuto Vrbis *c.* 151. *lib.* 1.
vbi iuramentum per minorem præſtitum præſumitur do-
lo, ac metu extortum: & ideò minor ſe maiorem etiam
cum iuramento affirmans ſibi non præiudicat, *Curt. Iun.
conſ.* 118. *& conſ.* 119. *Soc. Iun. conſ.* 3. *lib.* 2. *& alij apud Gal-
gan. ſuper ſtat. Vrb. d. c.* 151. *verſ. nec minus*, *Rot. apud Can-
cer. d. dec.* 141. *nu.* 34. vbi, quod ſtante dolo præſumpto per
ſtatutum, iuramentum non excluderet minorem à bene-
ficio reſtitutionis in integrum, *Grat. diſcep. for. c.* 513. *nu.* 2.
9 *& ſeq.* ſubdens, quod iuramentum probari non poteſt ex
inſtrumento facto ſine ſolemnitatibus, quando per ſtatu-
tum vis illi adimitur: quemadmodum nec ex huiuſmodi
inſtrumento probatur contractus, vt *dixit Rot. deciſ.* 504.
n. 7. *p.* 5. *tom.* 2. *Recen. Burrat. deciſ.* 410. *n.* 9. *& ibi Ferentill.
n.* 13. *& ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Res mobilis triennio, immobilis verò decennio, vel vicennio præſcribitur concurrente bona fide & iuſto titulo: limitatur n.* 106. *&* 107.

2 *Tempus abſentiæ duplicatur in huiuſmodi præſcriptione.*

3 *An Præſcriptio currat contra ignorantem.*

4 *In quo differat præſcriptio rerum corporalium à præſcriptione ſeruitutum.*

5 *Quando ad res immobiles pręſcribendas requiratur tempus 30. annorum, & n.* 10.

6 *Iura, & actiones quanto tempore pręſcribantur, & numer.* 9.

7 *Actio hypothecaria quanto tempore duret.*

8 *Quo temporis ſpatio ius emphiteoticum pręſcribatur.*

10 *Quid ſi ius commune, vel præſumptio ſit contra præſcribentem.*

11 *Præſcriptio immemorabilis non requirit aliquam tituli, vel bonæ fidei probationem.*

12 *De iure Canonico in omni præſcriptione ſufficit tempus* 40. *annorum cum bona fide abſque titulo.*

13 *Bona fides ſemper præſumitur, niſi contrarium probetur, vel niſi titulus ſit à iure reprobatus.*

14 *Prępſumptio bonæ fidei ceſſat, quando præſumptio malæ fidei eſſet fortior.*

15 *Bona fides præſumitur in corporalibus, ſecus in incorporalibus.*

16 *Quando quis dicatur præſens, & quando abſens,*

17 *Quando prępſentia prępſumatur, & quando probari debeat.*

18 *An in prępſcriptione* 30. *annorum requiratur poſſeſſio.*

19 *Prępſcriptio minor decennio currit etiam contra Eccleſiam.*

20 *Res immobilis Eccleſię quanto tempore prępſcribatur, & num.* 22.

21 *Quid ſi res communis Eccleſię, & priuati.*

23 *Contra minorem non currit vſucapio, nec prępſcriptio* 10. *vel* 20. *annorum.*

24 *Præſcriptio* 30. *&* 40. *annorum currit contra minorem, ſed tempore pupillaris ętatis ceſſat, & dormit.*

25 *An prępſcriptio ſtatutaria currat contra pupillum.*

26 *Mobilia pretioſa Eccleſiæ quanto tempore præſcribantur.*

27 *An, & quando præſcribantur bona Eccleſiæ alienata abſque ſolemnitatibus.*

28 *Quando competat Prælato alienanti interdictum retinendæ poſſeſſionis.*

29 *Quando bona detinentur à conſanguineis Rectorum, non currit contra Eccleſiam præſcriptio, vel obſeruantia.*

30 *In legatis, & hæreditatibus ad pias cauſas relictis neceſſaria eſt præſcriptio* 40. *annorum.*

31 *Bona patrimonialia Clerici quanto tempore præſcribantur.*

32 *Eccleſia contra priuatum præſcribit ſpatio* 30. *annorum.*

33 *Quanto tempore Eccleſia præſcribat contra aliam Eccleſiam.*

34 *Hoſpitalia, & alia loca pia gaudent priuilegio quadragenariæ præſcriptionis.*

35 *Quo temporis ſpatio Reip. rationes ſubſcriptæ, & cancellatę contra Adminiſtratorem retractari poſſint.*

36 *Iudæi, & cæteri infideles bona Eccleſiarum præſcribere non poſſunt.*

37 *Fiſcus, vel Eccleſia ſuccedens priuato, pro tempore præterito vtitur iure priuati.*

38 *Contra Eccleſiam Romanam non currit præſcriptio minor centenaria: declaratur n.* 40. *limitatur n.* 43.

39 *Eodem priuilegio gaudet Fiſcus Romanæ Eccleſię, & priuatus habens rem communem cum Eccleſia Romana.*

41 *An eodem iure vtantur Eccleſię Marchię, & Ferrarię.*

42 *Mobilia Eccleſię Romanę, & eius fiſci quanto tempore prępſcribantur.*

44 *Quo tempore prępſcribantur bona Principis.*

45 *Feuda quanto tempore prępſcribantur.*

46 *Quo tempore fideicommiſſum expiret.*

47 *Quęnam prępſcriptio contra Ciuitatem requiratur, & n.* 49. *& ſeq.*

48 *Item quę prępſcriptio requiratur contra fiſcum Romani Imperij, & n.* 50. *& ſeq.*

52 *Iura reſeruata S. R. E. in ſignum ſpecialis priuilegij nulla prępſcriptione tolluntur.*

53 *Tributa, & alia, quę Principi debentur in ſignum recognitionis vniuerſalis dominij, prępſcribi non poſſunt.*

54 *Quo tempore prępſcribantur ea, quę ſunt reſeruata Principi in ſignum ſupremę poteſtatis tantùm, vt legitimare ſpurios &c. & n.* 57.

55 *Tempus immemorabile habet vim conſuetudinis, & conſtituti.*

56 *Prę-*

56 Præſcriptio immemorabilis non prodeſt, quando conſtat de titulo nullo, & vitioſo.

58 Quando ea, quæ ſunt meræ facultatis, prꝗſcribantur.

59 Quo tempore præſcribatur contra Vaſallum Eccleſiæ.

60 Præſcriptio cępta in maiore, currit contra minorem eius hæredem etiam pupillum: limitatur n.61.

62 An hęredibus, vel ſucceſſoribus vniuerſalibus detur reſtitutio in integrum aduerſus prꝗſcriptionem.

63 Quo tempore aduerſus contractus iuratos prꝗſcribatur.

64 Iuramentum perpetuat actionem vſque ad 40. annos.

65 Ad tollendam præſcriptionem quadragenariam alia quadragenaria requiritur.

66 Quo tempore præſcribitur facultas agnoſcendi legatum Iuriſpatronatus.

67 Ex præſentationibus continuatis per centum annos iuſpatronatus præſcribitur.

68 Ad firmandum ſtatum beneficij requiritur poſſeſſio quadragenaria: limitatur n.69.

70 An poſſidens beneficium per decennium, teneatur exhibere titulum in viſitatione.

71 Ius francandi præſcribitur ſpatio 30. annorum.
Et an detur ignoranti huiuſmodi ius reſtitutio aduerſus completam præſcriptionem ibid.

72 Quando gratia præſumatur iuſtificata.

73 Quando Penſionarius liberetur ab onere iuſtificandi litteras Apoſtolicas.

74 Quando litterę Apoſtolicæ amittant viam executiuam.

75 Quaſi poſſeſſio exigendi penſionem non amittitur, etiamſi per 30. annos non fuerit petita.

76 Qui poſſidet alieno nomine, nullo vnquam tempore præſcribit.

77 Conductor diu res alienas tenendo ius proprietatis non præſcribit.

78 Quando vſucapio triennij in fructibus locum habeat.

79 Quantum temporis detur Vſufructuario ad agnoſcendum legatum vſusfructus, & n.80.

81 Præſcriptio decennalis non habet locum, quando agitur de iuribus præſcribendis.

82 An legatum perpetuò Eccleſiæ relictum, ſpatio centum annorum expiret.

83 Infinitas quando toleretur.

84 Victus in alearum vſu repetere poteſt pecuniam amiſſam intra 50. annos.

85 An victus in huiuſmodi ludo teneatur ſoluere pecuniam amiſſam, quando adeſſent contractus, & inſtrumenta.

86 Iudex delegatus à Papa regulariter non poteſt exequi ſuam ſententiam vltra annum: limitatur num. 87.88.90. & 91.

89 Explicatur textus in cap. quærenti de offic. deleg.

92 Sententia, quæ intra ſpatium 30. annorum non fuit executioni mandata, non poteſt amplius peti executio, & num. 109.

93 Intra quod tempus menſura fieri debeat, & n.94.95.97. 98.99.100. & 101.

96 Stipulatio de ſolutione facienda in certo loco, quomodo intelligatur.

102 Tertius poſſeſſor aduerſus menſuram quanto tempore præſcribat.

103 Quandiu duret licentia alienandi ſimpliciter emphiteutæ conceſſa.

104 Affictus peti poſſunt vſque ad 30. annos.

105 Conductor non ſoluens penſionem per annos 30. præſcribit aduerſus penſionem prꝗteritam, non futuram.

106 Quando res immobilis præſcribatur minori ſpatio 10. annorum.

107 Epiſcopus contra Epiſcopum locum à ſe conuerſum ad fidem præſcribit triennio.

108 Officio Iudicis regulariter præſcribitur ſpatio 30. annorum.

110 Actioni in factum quanto tempore prꝗſcribatur.

111 Actio de euictione non præſcribitur antequam res euincatur.

112 Quando actioni nondum ortæ præſcribi poſſit, & quando non, & n.114. & 115.

113 In obligationibus conditionalibus, vel in diem non currit præſcriptio, niſi poſt diei, vel conditionis euentum.

115 An pignoratitiæ actioni poſſit præſcribi.

116 An, & quanto tempore contra exceptionem præſcribatur, & n.117.118. & 120.

119 Vxor obligans ſe abſque cauſa pro viro, poteſt excipere de huiuſmodi nullitate ſemper, & quandocunque.

CAP. LXVII.

Quanto tempore bona immobilia, & mobilia, & actiones præſcribantur.

1 RESp. quod res mobilis per triennium vſucapitur, im-
mobilis verò decennio inter præſentes, & vicennio
inter abſentes præſcribitur, concurrente tamen bona fi-
de & iuſto titulo, l. vn. C. de vſucap. transfor. ſ. 1. inſtit. de
vſucap. l. ſi quis emptionis, C. de Præſcript. 30. vel 40. ann. l.
malæ fidei, cum auth. ſeq. C. de Præſcript. long. temp. vbi
quod tempus abſentiæ duplicatur; vnde inchoata, & con-
2 tinuata præſcriptione contra præſentem, puta per ſeptem
annos, ſi Aduerſarius deinde abfuerit per alios tres an-
nos, ad complendam præſcriptionem requiritur lapſu
ſex annorum, vt duplicetur tempus. E contra verò quan-
do præſcriptio inchoatur contra abſentem, qui poſtea re-
dijt, antequam perficeretur, pro tempore deficiente ad
implementum præſcriptionis facienda eſt computatio,
prout inter præſentes, auth. quod ſi quis, C. de Præſcr. long.
3 temp. Sylu. in ver. præſcriptio 1. q. 7. Leſſ. de Iuſt. & Iur. lib.
2. cap. 6. dub. 8. verſ. 3. quos refert Iordan. Elucubr. diuerſ.
lib. 14. tit. 24. de Præſcr. n. 339. Neguſ. de Pignor. p. 6. mem. 2.
nu. 16. Barboſ. in l. ſicut, nu. 183. C. de Præſcrip. & alij apud
Merlin. de Pignor. lib. 5. qu. 26. quæ quidem præſcriptio
currit etiam contra ignorantem, iuxta communem Docto-
4 rum ſententiam: & in hoc differt hæc præſcriptio rerum
corporalium à præſcriptione ſeruitutum, in qua exigitur
ſcientia, & patientia Aduerſarij, vt inquit Balb. de Præ-
ſcript. in 2. p. 4. princ. q. 1. n. 12.
5 Si verò concurrat tantùm bona fides ſine titulo, tunc
ſpatium 30. annorum requiritur ad res immobiles præ-
ſcribendas, d. l. ſi quis emptionis, §. 1. quo tempore etiam
iura, & actiones tolluntur, l. ſicut, C. de Præſcr. 30. vel 40.
6 ann. latè gloſ. in l. hæreditatis C. de petit. hęred. vbi dicit,
quod actiones reales tolluntur ſpatio 10. annorum inter
præſentes, & 20. inter abſentes cum titulo, & bona fide: &
deficiente titulo, ſpatio 30. annorum; perſonales verò, &
7 mixtæ ſimili ſpatio 30. annorum: hypothecaria verò du-
rat vſque ad 40. annos Balb. de Prꝗſcr. in 4. p. 4. princ. qu. 9.
8 & 19. vbi dicit, quod is, qui ſoluit canonem tamquam
emphiteuta, per 30. annos, & tanto tempore rem aliquam
poſſedit vti emphiteoticam, præſcribit ius emphiteoti-
cum, ſeu vtile dominium, Gratian. diſc. for. cap. 494. n. 15.
9 Rot. deciſ. 53. n. 3. p. 3. Recent. vbi de præſcriptione iuris ha-
bendi diſtributiones & de actione ſpolij, & dec. 535. nu. 9.
& ſeq. p. 4. to. 3. Recent. vbi, quod actio ſpolij inter laicos
præſcribitur ſpatio 30. annorum; contra verò Eccleſiam
ſpatio annorum 40. Peregr. de iur. fiſc. lib. 6. tit. 8. num. 1. vbi
dicit, quod perſonales actiones Fiſco competentes, item
10 & reales pro re per tertium poſſeſſa, ac hypothecariꝗ prꝗ-
ſcribuntur ſpatio 30. & 40. annorum, prout præſcribitur
contra priuatum: quod intellige quando præſcribenti ius
commune, aut præſumptio non reſiſtit: tunc enim ſuf-
ficit bona fides in huiuſmodi præſcriptione 30. annorum
ſecus ſi ius commune, vel præſumptio eſſet contra præ-
ſcribentem: quia tunc vltra bonam fidem requiritur etiã
titulus, niſi tanti temporis allegetur præſcriptio, cuius
contraria memoria non exiſtit, cap. 1. de Prꝗſcript. in 6.
Alex. conſ. 74. num. 7. vol. 4. Gabr. de prꝗſcr. concl. 1. num. 44.
11 46. & 55. Maſcard. de probat. in ver. prꝗſcript. concl. 1219.
nu. 45. 46. 47. & 54. Ciriac. contr. 300. num. 9. & 10 lib. 2. vbi
dicit, quod præſcriptio immemorabilis non requirit ali-
quidam tituli, vel bonæ fidei probationem, Gratian. diſc.
for. cap. 52. n. 27. & ſeq. Boer. deciſ. 39. num. 7. Balb. de prꝗ-
ſcript.

*ſcript.in 2.p.4.princ.q.1.n.11.& q.2.nu.2.*vbi quod de iure
12 canonico in omni præſcriptione ſufficit tempus 49. annorum cum bona fide abſque titulo, *per textum in cap.de quarta,& c.ſi diligenti de præſcr.*
13 Bona verò fides ſemper præſumitur tam in præſcriptione 30. vel 40. quàm 10. annorum, niſi contrarium probetur, vel niſi titulus ſit vitioſus, & à iure reprobatus, *vt tradunt DD.in l.Celſus,ff.de vſucap.Cepoll. in tract.de*
14 *ſeruit.vrban.præd.cap.20.n.2.Crauet.de antiq.temp.in 4.p.§.materia iſta,n.21.*ſubdens, quod ceſſaret præſumptio bonæ fidei, quando præſumptio malæ fidei eſſet fortior, *latè Maſcard.de Probat.concl.225.nu.1.& ſeq.vol.1.Balb. vbi ſup.in 2.p.4.princ.q.1.n.11.* vbi dicit, quod bona fides
15 præſumitur in corporalibus; ſed in incorporalibus non præſumitur niſi probetur.
16 Præſentes autem dicuntur qui degunt in eadem Prouincia abſentes verò, qui extra illam commorantur, *l.fin. vbi Salic.C.de præſcr.long.temp.* præſumitur autem præſentia, quando creditor, & poſſeſſor ſunt eiuſdem Ciuitatis, & habent in eadem Ciuitate domicilium; ſi verò ſint diuerſorum Ciuitatum quamuis eiuſdem Prouinciæ tunc ceſſat dicta præſumptio, & ideò præſentia probari debet
17 per aſſerentem, *Mantic.dec.291. Iordan. lib. 14. tit. 24. de præſcr.n.338.*excepta præſcriptione longiſſimi temporis, in qua non requiritur probatio quod ambæ partes ſint præſentes ſeu habuerint domicilium in eadem Ciuitate, *Tiraq.de Retract.lignag.§.35.gloſ.4.num.39.Gratian. deciſ.March.4.num.42.& ſeq.* vbi *poſt Aym.conſil. 111. num.*
18 20.addit, quod quando agitur de præſcriptione 30. annorum, non requiritur poſſeſſio, cum inducatur ex ſolo temporis curſu *per doctr.Bart.in l.ſi.ff.de eo,per quem factum erit &c.*
19 Obſerua tamen, quod licet triennalis præſcriptio currat etiam contra eccleſiam, *vt not. Balb. de præſcr. in 1.p. 5.princ.q.1.n.10.& ſeq.Iordan.loco cit. nu. 323. poſt gloſ. in auth.quas actiones,ver.durantibus,Cod.de Sacroſ. Eccleſ.* vbi etiam dicit, quod quælibet præſcriptio minor decennio currit contra Eccleſiam: res tamen immobilis Eccleſiæ, vel piorum locorum non præſcribitur decennali præſcriptione, ſed quadragenaria requiritur, *Aut.de Eccleſ.titul.§.pro temporalibus, l.omnia priuilegia, C.de Epiſc.& Cler.cap.de quarta,extr.de præſcr.latè Paciſ. de Salu. interd.inſpect.2.cap.2.nu.27.& ſeq.*vbi etiam dicit, quod huiuſmodi præſcriptio decennalis non habet locum in eo, qui rem communem habet cum Eccleſia, *arg. l.ſi communem,ff.Quemad.ſeru. amitt.* & ideò requiritur etiam in tali caſu quadragenaria præſcriptio, *iuxta text. in d.cap.de quarta,& notat etiam Sylu.in ver.præſcriptio 1.n. 7. verſ. Quinto &c.* ſubdens, quod ſi ius Eccleſiæ remanere poteſt illæſum, præſcriptio communis contra laicum ſufficeret, *Balb.de præſcr.in 1.p.5.princ.qu.1.n.8.& q.4.nu.2.* vbi ad-
22 dit, quod in illis caſibus, in quibus contra priuatum lex ſtatuit maius tempus 40.annis, puta tempus, cuius initij memoria non extat, tunc contra Eccleſiam non præſcribitur minori tempore, ne ſit deterioris conditionis, quam priuatus.
23 Similiter contra minorem non currit vſucapio nec præſcriptio 10.vel 20.annorum, *l.fin.C.in quib.cauſ. in integr.reſtit.neceſſ.non eſt, Alex.conſ.101.n.24.vol.7. Sylu.in ver.præſcr.1.n.7.* excepta præſcriptione 30. vel 40. anno-
24 rum, *vt in d.l.fin.*quæ etiam tempore pupillaris ætatis ceſſat: & dormit, *leg.ſicut Cod.de præſcript.30. vel 40. ann.*
25 *Rota apud Fenzon.deciſ.144.*vbi, quod nec præſcriptio ſtatutaria contra pupillum currit.
26 Item mobilia Eccleſiæ pretioſa non præſcribuntur minori tempore quam 40. annorum, cum hæc inter immobilia numerentur, *vt poſt Panorm.in cap. tua, de His, quæ fiunt à Prælat.not.Sylu.in ver.alienatio,num.9.& in ver. præſcriptio 1.num.7.*
27 An verò præſcribi poſſint bona Eccleſiæ alienata abſque ſolemnitatibus? affirmant *DD.communiter*; hæc tamen præſcriptio intelligitur de ſpatio 40.annorum, *iuxta dict.cap.de quarta, extr. de præſcr.* & incipit poſt mortem illius, qui malè alienauit: immò neque currit poſt mortem malè alienantis, niſi data ſcientia, & patientia cuiuſlibet Rectoris, ſeu Prælati ſucceſſoris, quam probare debet qui ſe fundat in huiuſmodi præſcriptione, *Caual. deciſ.46.nu. 29.par.1.Triuiſ. deciſ. 28. & 58.p. 1.& alij apud Ricc.in Prax.for.Eccleſ.par.1.reſ.32.vbi etiam refert,ita reſoluiſſe Rotam in Auximana alienationis 13. Ianuarij 1581. coram Litta,Balb.de Præſcr.in 1.p.5.princ.q.1.n.8.latè Rota*
28 *deciſ.94.p.7. Recent.* vbi etiam, quod ratione poſſeſſionis ſemper permanentis penes Eccleſiam, cui ex facto Rectoris præiudicari non poteſt, competit interdictum retinendæ poſſeſſionis tam Prælato Succeſſori, quàm etiam ipſi alienanti, agenti, tamen nomine Eccleſiæ, *& dec.689.*
29 *n.13.p.4.to.3.Recent.*vbi, quod quando bona detinentur à conſanguineis Rectorum, non currit contra eccleſiam aliqua præſcriptio, vel obſeruantia, *cap.ſi Sacerdotes 16.q. 3.Bald.in l.1.n.1.in fin.C. de Bon. matern. Gozad. conſ. 33. verſ.item & præſcript.Rebuff.in tr.de Rer. Eccleſ. alien. n. 36.Guido Pap.dec.150.n.1.*
30 Obſerua 2. quod etiam in legatis, & hæreditatibus ad pias cauſas relictis neceſſaria eſt præſcriptio 40.annorum, *Auth.de Eccleſ.tit.§.pro temporalibus, Sylu.in ver præſcriptio 1.n.7.verſ.in legatis autem &c.*
31 Obſerua 3. quod ſimilis præſcriptio 40. annorum neceſſaria eſt in bonis patrimonialibus Clerici, ad quorum titulum fuit ordinatus *ſecundùm Nauarr. conſil. 5. de Immun.Eccl.Cened.qu.canon.11.num.9. & alios apud Ricc.in Prax.for.Eccleſ.part.4.reſol.91.* quamuis alia bona patrimonialia Clericorum præſcribantur præſcriptione, ſeu tempore communi, *late Balb. de Præſcript. in 1. par.5. princ.q. 5.*
32 Obſerua 4. quod Eccleſia contra Priuatum præſcribit ſpatio 30. annorum, *cap.placuit huic ſanctæ, 16.q.3.*per quem textum corrigitur *l.benè à Zenone,C. de Quadrienn.*
33 *præſcr.vt not.gloſ.in d.cap. placuit* contra aliam verò Eccleſiam non præſcribit niſi ſpatio 40.annorum, *cap. placuit,15.§.quas actiones,ead.q.3.Sylu.loco cit.nu. 7. Balb.in*
34 *1.p.5.princ.q.1.n.4.*vbi etiam dicit, quod pauperes, & miſerabiles perſonæ, Hoſpitalia, & alia loca pia fundata auctoritate Epiſcopi gaudent priuilegio quadragenariæ præſcriptionis, quicquid dicat *Galgaget.ad Statut. Vrb.lib. 1. cap.158.col.5.verſ.limita 6.*
35 Obſerua 5.quod Reipr.rationes ſubſcriptæ, & cancellatæ contra Adminiſtratores vltra 20. & contra eius hæredem vltra 10.annos retractari non poſſunt, *l. in omnibus, ff.de Diuerſ.& temp.præſcr.*
36 Obſerua 6.quod Iudæi, & cæteri infideles, licet vtantur iure communi, & præſcribere poſſint contra Chriſtianos, bona tamen Eccleſiarum nequeunt præſcribere, *cap.porrò vbi gloſ.16.q.3.Roman.conſ. 489. num. 3. Ricciul.de Iur.perſon.extr.Eccleſ.lib. 2. cap. 20. num. 14. quos refert & ſequitur Iordan.lib.14.tit.24. de Præſcr. nu.432. ver.reſtringe,1.*
37 Obſerua 7. quod fiſcus, vel Eccleſia ſuccedens priuato pro tempore præterito vtitur iure priuati: & ideò pro dicto tempore non requiritur quadragenaria præſcriptio, *ſecundùm communiorem, & veriorem Doctorum ſententiam,* ſed tantum pro futuro tempore vtetur dicto priuilegio, *l.fiſcus,6.ff.de Iur.fiſc. Sylu. in ver. præſcriptio 1. nu.7.* vbi dicit, quod ſi contra priuatum præſentem cucurrerunt quinque anni, antequam res perueniret ad Eccleſiam, poſtquam peruenerit ad Eccleſiam, ſufficient 20. *& ita concludunt communiter DD.in auth.quas actiones,C.de Sacroſ.Eccl.Balb.de Præſcr.in 1.p.5.princ.q.3.*
38 Obſerua 8.quod contra eccleſiam Romanam non currit præſcriptio minor centenaria, *c.nemo, 16.q.3.cap.ad audientiam,cap.cum vobis,& cap.ſi diligenti, de Præſcript. auth quas actiones, Cod.de Sacroſ.Eccl.Gratian.diſc.for.c. 52.n.5.Boer.deciſ.264.n.24.Balb.in 2.p.5.p. princ. n. 5. & alij apud Peregrin.de Iur.fi,c.lib.6.tit.8.num.42.* vbi dicit,
39 quod prædicta iura procedunt etiam in fiſco Romanæ Eccleſiæ: eodemque iure vtitur priuatus habens rem com-
40 munem cum Eccleſia Romana, *vt poſt Innoc. & Pan.not. Balb.in 1.p.5.princ.qu. 4.* quod intelligendum eſt in ſpectantibus principaliter, & non ſecundario ad dictam Ro-

Romanam Eccleſiam, *d.cap.ad audientiam, vbi gloſ. ver. principaliter, de Præſcr. Sylueſt. in ver. præſcriptio* 1. *nu*.7. vbi dicit, quod hoc priuilegio gaudent generaliter omnia immediatè pertinentia ad diſpoſitionem Papæ, vt Eccleſia Lateranenſis, & res eius, & exemptio, *Bald. in d.auth. quas actiones: num*.14. vbi dicit, quod quicquid eſt de iuriſdictione Eccleſiæ Romanæ principaliter, & per ſe tamquam patrimonium Beati Petri, non poteſt præſcribi, niſi ſpatio centum annorum: quod priuilegium ad Eccleſias Marchiæ, & Ferrariæ extendit *idem Balb. in* 1. *p*. 5. *princ.q*.1. *n*.18.

41 Addit *Abb. in c.cum dilecta de Confirm. vtil. Felin. in c.ad audientiam num*.33. *de Præſcr. Salic. in l.vn.C.de Vſucapio transfor. quos refert Peregrin. de Iur. fiſc. lib*.6. *tit*. 8. *nu*.45. quod contra Eccleſiam Romanam & eius fiſcum mobilia non vſucapiuntur triennio, ſed in his quoque requiritur præſcriptio centenaria.

43 Limita in caſu *c*.2. *de Præſcript. in* 6. vbi hæres hæretici defuncti, qui communiter pro catholico reputabatur, præſcribunt etiam aduerſus Eccleſiam Romanam ſpatio 40. annorum.

44 Item ea bona, quæ Princeps poſſidet tamquam Princeps, centum annorum ſpatio præſcribuntur; in ijs verò, quæ poſſidet tamquam priuatus, ſufficit præſcriptio 30. vel 40. annorum, *Guid. Pap. dec*.416. *n*.1. *Balb. de Preſcr. in* 1. *p*.5. *princ.q*.1. *n*.17. *Cephal. conſ*.205. *n*.7. vbi dicit, quod
45 hac centenaria præſcriptione etiam feuda præſcribuntur, *& conſ*.268. *num*.25. vbi addit, quod fideicommiſſum
46 expirat ſpatio 100. annorum, *Honded. conſil*. 84. *num*.26.
47 *lib*.2. vbi, quod contra Ciuitatem, ſeu Remp. quæ habet fiſcum, & Regalia, & Superiorem non recognoſcit, præſcriptio centum annorum requiritur; In alijs verò caſibus contra Ciuitatem præſcribitur ſpatio 40. annorum, *Auth. de non alienando, §. finimus, ibi, cum nec multum &c. Alban. in Bart. in leg. fin. n*.7. *C.de Sacroſ. Eccl. Alex. conſ*. 16. *nu*.24. *vol*.5. *Creſcen. dec*.4. *n*.5. *de Priuil. Peregr. de iure fiſc. lib*.6. *tit*.8. *n*.6.

48 Addit *gl. in d.§. finimus, in ver. nec multum, Bald. in l*.2. *C.Commun. de Vſucap. Alex. conſ*.84. *nu*.2. *vol*.1. *& conſ*.24. *num*.14. *vol*.5. *& alij*, quod etiam contra fiſcum Romani Imperij requiritur præſcriptio centenaria: hoc tamen procedit tantum in illis caſibus expreſſis *in l.fin.C.de Sacroſ. Eccleſ.* videlicet in rebus relictis iure hæreditario, legatis, donationibus, & venditionibus, *vt inquit Crauett. de antiquit. temp. p*.4. *§. Abſolutis differentijs, num*.40. vbi
49 etiam dicit quod in dictis caſibus Ciuitas habens iura Principis gaudet priuilegio præſcriptionis centenariæ, *Balb. in* 3. *p*.5. *princ.q*.1. *&* 2. vbi, quod gaudet dicto priuilegio in prædictis caſibus Ciuitas, & etiam Caſtrum, etiamſi non habeat iura fiſcalia, *Bald. in d.l.fin. nu*.3. *verſ. quæro, an ſingularis &c, Alex. conſil*.16. *num*.24. *vol*. 5. ſub-
50 dens, quod non requireretur in dictis caſibus poſitis, *in dict. leg. fin.* contra Ciuitatem præſcriptio centum annorum, niſi quando præſcribens eſſet ille, qui Ciuitati vendidiſſet, vel donaſſet, vel reliquiſſet iure inſtitutionis, vel legati, aut fideicommiſſi, vel eſſet eius hæres, aut ſucceſſor vniuerſalis: nam contra alium præſcribentem non loquitur illa lex, *Peregrin. de Iur. fiſc. lib*.6. *tit*.8. *num*. 7. vbi, quod *dicta lex fin. C. de Sacroſ. Eccleſ.* locum habet, cum agitur contra venditorem, donatorem, ſeu aduerſus illorum hæredes; ſecus ſi tertius rem poſſideat: hic enim, licet ſingularis ſucceſſor ab illis cauſam habens præſcribit ſpatio 30. & 40. annorum aduerſus Ciuitatem, Fiſcum, & Principem, *vide etiam Iaſ. in d.l.fin. Ang. & Imol. in l. vſucapionem, ff. de Vſucap.*

51 Item diſpoſitio *d.legis* requirentis ſpatium 100. annorum in illis quatuor caſibus, procedit, quando poſt donationem, venditionem, inſtitutionem, aut relictum factum Ciuitati, nunquam fuit res tradita Ciuitati; aliàs ſufficeret tempus 40. annorum, *ita Guil. de Cu. in l*.1. *C.Ne rei do. vel templo. quem refert Bald. in* 3. *p*.5. *princ.q*.1. vbi etiam dicit, quod d.lex locum habet in rebus, quæ verè ſpectarent ad Ciuitatem, iure dominij; ſecus ſi iure quaſi dominij: quia contra Ciuitatem, ſicut contra Eccleſiam præſcribitur in quaſi dominio, & publiciana tempore communi, *per doctrinam Bart. in l.ſi finita, §. ſi de vectigalibus, ff. de Damn. infect. Ang. in l*.2. *C.Ne rei dom. vel templo. Corn. conſ*. 16. *&* 117. *vol*.2. *& conſ*.142. *vol*.3.

52 Iura verò reſeruata S.R.E. in ſignum ſpecialis priuilegij nulla præſcriptione tolluntur, *c. vn. vbi gloſſ. ver. non*
53 *obſtante, de Cler. ægrot. in* 6. quemadmodum nec præſcribi poſſunt ea, quæ Principi debentur in ſignum recognitionis vniuerſalis dominij, qualia ſunt tributa, & cenſus, *iuxt. textum in l.comperit, C.de preſcr*.30. *vel* 40. *ann. Bal. in l*.2. *C.commun. de vſucap. latè Peregrin. de iur. fiſc. lib*.6. *tit*.8. *nu*.9. ſecus eſſet in ijs, quæ non competunt in ſignum
54 recognitionis dominij vniuerſalis, ſed ſunt reſeruata Principi in ſignum ſupremæ poteſtatis tantùm, non autem Superioritatis, vt legitimare ſpurios, creare tabelliones, incidere vectigalia, pedagia, & ſimilia: hæc enim præſcribuntur tempore, de cuius initio non extat memoria, *vt d.Bart. in l.ſi publicantius, §. in omnibus vectigalibus, ff. de Publican. quem ceteri communiter ſequuntur*, nec requiritur in tali caſu ſcientia ipſius Principis, quicquid dicat *Bart. loco cit.* tum quia ex vſu tanti temporis præſumi-
55 tur ſcientia Principis, tum etiam quia tantum tempus habet vim conſuetudinis, & iuris conſtituti, *leg*. 1. *§. fin. ff. de aq. pluu. arc. l.hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqu. quot. & æſtiu. cap. ſuper quibuſdam, §. præterea de verb. ſignif. ita Alex. conſ*.74. *n*.6. *&* 7. *lib*.4. *& conſ*.24. *nu*. 14. *& ſeq. lib*.5. *Guid. Pap. deciſ*. 514. *Ceuall. in Spec. opin. commun. contr. commun. q*.46. *n*.2. *Balb. de Preſcript. in* 2. *p*.5. *princ. qu*.3. *&* 4. *Roſenthal. de feud. cap*.5. *concl*.16. *Peregrin. de iur. fiſc. lib*. 6. *tit*.8. *num*.14. *& ſeq.* ſubdens, *num*. 25. quod præſcriptio
56 immemorabilis non prodeſſet, ſi conſtaret de titulo nul-
57 lo, & vitioſo in præiudicium verò priuatarum, perſonarum talia iura præſcribuntur ſpatio 40. annorum, *vt poſt Bald. conſil*.242. *lib*.1. *& conſ*.370. *col*.2. *lib*.3. *tradit Crauet. conſil*.54. *n*.8.

58 Addit *Balb. in* 4. *p*.5. *princ.q*.1. quod ea etiam, quæ ſunt meræ facultatis, præſcribuntur, ſi præſtita fuerint tempore immorabili: licet hæc regulariter nunquam præſcribi poſſint, *l.viam publicam, ff. de via publ.*

59 Quæres, quanto tempore præſcribatur contra vaſallum Eccleſiæ reſpectu vtilis domini ipſius vaſalli? Reſp. quod eodem, quo contra priuatum, tempore præſcribitur, *Crauet. de Antiq. temp. p*.4. *§. Abſolutis differentijs, n*. 27. *Alex. conſ*.169. *n*.5. *lib*.2. *& conſ*.92. *n*.24. *& ſeq. lib*.6. *& alij apud Roſenthal. de feud. c*.6. *concl*.78. *n*.9. *&* 10. *& in litt. H.*

60 Obſerua 9. quod omnis præſcriptio, quæ eſt cæpta in maiore, currit contra minorem eius hæredem etiam pu-
61 pillum, excepta præſcriptione 30. annorum, quæ tamquam odioſa tempore pupillaris ætatis dormit, *vt poſt Balb. de Preſcr*. 6. *p. in princ. caſ*.23. *num*.34. *Bou. de Statut. Vrb. preſcr. gloſ*.19. *n*.184. *Guid. Pap. deciſ*.31. *num*. 3. *tradit Gratian. diſc. for. cap*.78. *n*.46. *vbi de communi, Cephal. conſ*. 102. *n*.27. *lib*.1. vbi ex communi Doctorum ſententia ad-
62 dit, quod vbicunque contra hæredes, vel ſucceſſores vniuerſales ipſo iure curreret præſcriptio, eiſdem ſuccurritur beneficio reſtitutionis in integrum ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, *iuxta l*.1 *ff. ex quib. cauſ. maior.*

63 Obſerua 10. quod aduerſus contractus iuratos non præſcribitur minori ſpatio, quam 40. annorum, *Rot. apud Merlin. de pignor. dec*.105. *num*.6. nam vſque ad id tempus
64 iuramentum actionem perpetuat, *vt tradunt DD. communiter in l.nam poſtea quam, §. ſi is, qui, ff. de iureiur. Pen. dec*.575. *n*. 9. *Burat. dec*.457. *n*.1.

65 Obſerua 11. quod ad tollendam præſcriptionem quadragenaria, requiritur alia quadragenaria, nec ſufficeret decennalis, etiamſi fieret reductio ad primæuum ſtatum propter aſſiſtentiam iuris communis, *latè Gonzal. ad reg*. 8. *Cancell. gloſ*.7. *nu*.8. *& precipuè nu*. 36. *Gratian. diſc. for. c*.918. *num*.44.

66 Obſerua 12. quod facultas agnoſcendi legatum Iuriſpatronatus præſcribitur ſpatio 30. annorum, prout aliæ actiones perſonales, *vt poſt Peregr. conſil*.34. *num*. 14. *lib*. 1. *Gabr. de preſcr. concluſ*.6. *&* 7. *& alios dixit Rot*.267. *nu*.9. *p*.6. *Recent*. vbi *n*.10. *& ſeq.* addit, quod ex præſentationibus

bus continuatis per centum annos præſcribitur iuſpa-
tronatus ac ſi conſtaret de fundatione.
68 Obſerua 13. quod quadragenaria poſſeſſio requiritur
ad firmandum ſtatum beneficij, *Rot.coram Burat.deciſ.*
776.num. 1. ſubdens *num.* 2. ſatis eſſe etiam decennalem,
dum non doceatur de legitimo ſtatu contrario, *iuxta cap.*
69 *cum de beneficio,de preb.in 6.vbi Gem.num.8.Franch.n.5.*
Rot.deciſ.22.de Probat.in antiq.& dec.2.de Præb.in nou.
& fuit reſolutum in Camerinen. nullitatis penſionis 9. De-
cembris 1583. *coram Vicecomite.*
70 Item poſſidens beneficium per decennium, non tene-
tur exhibere titulum in viſitationem: quia decennalis
poſſeſſio deſeruit pro titulo, quando ſumus in perſona
capaci, & cui ius non reſiſtit: quicquid aliud ſit in non
capace, *ſecundùm Abb.& Fel.in cap.licet Heli, de Simon.*
& in c.illud,de Præſumpt.Flor.Diaz.var.qq.lib.3.q.23.n.
24.& ſeq.
71 Obſerua 14.quod ius francandi præſcribitur ſpatio 30.
annorum, *iuxta magis communem opinionem, quam ſequu-*
*ta fuit Rot.coram Duran.deciſ.*246.vbi etiam, quod igno-
ranti huiuſmodi ius datur reſtitutio aduerſus comple-
tam præſcriptionem.
72 Obſerua 15. quod ex ſimili ſpatio 30. annorum gratia
præſumitur iuſtificata; & ideò licet litteræ Apoſtolicæ
ſint iuſtificandæ contra ſucceſſorem, qui non conſenſit
reſeruationi penſionis, tamen ſi penſionarius fuerit in
73 quaſi poſſeſſionem exigendi per 30. annos liberatur ab
earum iuſtificatione:ad quem effectum tempora iungun-
tur, *Rota in Brixien.penſionis 23.Maij* 1594.*coram Milli-*
74 *no.& in Lauden.tranſlationis penſionis 29. Martij* 1594.
coram Penia,& in Neritonen.penſionis 5.Nouembris 1601.
coram Litta,& coram Buratt.dec.296.n.2.& ſeq.& ibidem
*Ferentill.n.10.& ſeq.*vbi etiam dicit, quod litteræ Apo-
ſtolicæ amittunt viam executiuam, ſi per ſpatium 30.an-
75 norum executioni demandatæ non fuerint; non tamen
amittitur quaſi poſſeſſio exigendi penſionem, etiamſi
per 30.annos non fuerit petita, *Rot. in Turritana Ter-*
tiariarum 15.Aprilis 1593.*coram Mantic. in impreſſ. dec.*
172.nu. 5. & in Aquilegien.penſionis 21.Maij 1610.*coram*
Manzanedo,& in Romana cenſus 4.Iulij 1618. *coram Bu-*
ratto,in impreſſ.deciſiones 347.n.11.
76 Obſerua 16. quod decedente eo qui aliquid poſſidebat
precario nomine,non poſſunt hæredes poſſidere nomine
proprio,quamuis precarium ignorauerint, & per 30. an-
nos poſſederint quia neque defunctus, ſi per centum an-
nos vixiſſet,potuiſſet præſcribere, cum poſſideret alieno
nomine, *vt poſt Caſtrenſ.in l.neque fructuarium,* 8.*num.*2.
77 *Cod.de vſufr.& habit.not.Gratian.diſc.for.cap.779.n. 20.*
per textum in l.malè agitur, C. de Præſcript. 30. ann. vbi,
quod Conductor diu res alienas tenendo,ius proprietatis
ſibi vſurpare non poteſt.
78 Obſerua 17.quod vſucapio triennij in fructibus locum
habet, quando conſtat, eos fuiſſe retentos per totum
triennium, ſed ſi infra triennium conſumpti fuerint, da-
tur actio ad prætium, quæ durat 30. annis *ita Ruin.conſ.*
204.num.15.lib.1.Soc.ſen.conſil.82.num.29. lib. 4. Bellam.
deciſ.412.Menoch.de Recup poſſ.remed.15.nu. 589. Didac.
var.reſol.lib.1.cap.3.nu.7.in fin.Hier.Gabr.conſ.108.nu.6.
& ſeq.lib.1.& alij,quos refert,& ſequitur Honded.conſ.30.
num.74. lib.1.
79 Obſerua 18.quod vſufructuarius tenetur agnoſcere le-
gatum à die ſcientiæ infra decem annos inter præſentes,
& viginti inter abſentes, alioquin non poſſet amplius il-
lud petere, cum vſufructus tollatur non vtendo per tan-
80 tum temporis ſpatium, *Franc.March.dec.831.p. 1. Bald.*
conſ.235.n.1.vol.1.Didac.var.reſ.lib.1.cap.17.num. 11.&
alij apud Caualcan.de vſufr. mulier. relict. num. 168. vbi
81 ſubdit, hoc intelligendum eſſe in vnico legato vſusfru-
ctus non autem in annuo legato, quia hoc caſu pro vno-
quoque anno requiruntur decem anni inter præſentes, &
viginti inter abſentes, *vt obſeruant etiam Ludouic. deciſ.*
Lucenſ.31.nu.15.& ſeq. vbi addit, quod præſcriptio de-
cennalis non habet locum,quando agitur de iuribus præ-
ſcribendis.

82 Obſerua 19. quod legatum perpetuo eccleſiæ relictum
ſpatio centum annorum expirat, *ſecundùm Dec.conſ.*378.
propè fin.Ioan.de Ana. conſ. 39. & alios apud Cephal. conſ.
268 nu. 26. contraria tamen opinio verior & æquior eſt,
vt tradunt DD.in l.in annalibus,C.de legat.Soc. in leg.3.§.
item ſi Reip.ff.Ad leg.Falc.Rim.iun.conſil.219.lib.2.Mut.
ſuper Conſuet.Panorm.cap.76.nu.54. Peregrin. de fideicom.
art.30.num.11.& alij,quos refert, & ſequitur Gratian.di-
83 *ſcept.for.cap.131.num.1.& ſeq.* illa enim dictio, *perpetuo*
intelligi debet in infinitum ſecundum proprietatem dicti
verbi, *Corn.conſ.22.n.19.lib.3.Alberic. in Diction. ver. per-*
*petuò,Rim.iun.conſ.219.n.32.lib.2.*quamuis enim infinitas
ſit euitanda, *cap.cum in multis,de Reſcr.in 6.*tamen tolera-
tur,vbi verba ſunt apta ad illam inducendam, *Bero conſ.*
155.in princ.lib.1. quem cum alijs refert, & ſequitur idem
Gratian.dec.March.22.n.4.& ſeq.
84 Obſerua 20.quod victus in alearum vſu repetere poteſt
pecuniam amiſſam intra ſpatium 50.annorum, *leg.fin.C.*
*de Relig.& ſumpt.fun.*vbi etiam,quod victus in huiuſmo-
di ludo non tenetur ſoluere pecuniam amiſſam, etiamſi
adeſſent contractus, promiſſiones, & inſtrumenta: quia
85 fruſtra quis petit quod ſtatim reſtituturus eſt, *Rot. deciſ.*
95.p.5.tom.1.Recent.
86 Obſerua 21. quod licet Iudex delegatus à Papa vltra
annum ſuam ſententiam regulariter exequi non poſſit,
cap. quærenti de offic. deleg. hæc tamen regula limitatur,
quando executio eſt cœpta, & nondum perfecta: hoc
87 enim caſu durat perpetuò, etiam vltra 30. annos; quia
tunc actio in factum, ſeu iudicis officium pro executione
ſententiæ impenſum efficitur litigioſum,& lite pendente
non currit præſcriptio,maximè in Curia,vbi inſtantia eſt
perpetua, *Achil.deciſ.1.de Execut.ſentent. alias 5. de Præ-*
ſcript.Pen.deciſ.115.n.6.& ſeq.
88 Limitatur 2. quando ſumus in cauſis habentibus tra-
ctum ſucceſſiuum, in quibus licet ſententia ſemel execu-
tioni mandata ſit, poteſt tamen iterum peti eiuſdem ſen-
tentiæ executio,ſi interueniat noua turbatio, *Put. deciſ.*
*326.in fin.lib.1.in correct.*vbi etiam dicit, quod *textus in*
89 *d.cap.quærenti* procedit; quando exequutoriales ſemel
fuerunt executioni demandatæ, *Rot.dec.21.num.2.par.7.*
90 *recent.* Vnde ſi fuerit lata ſententia in materia termino-
rum,& eius vigore ſint appoſiti limites,poteſt peti iterum
eiuſdem ſententiæ executio contra nouiter turbantes,vel
amouentes limites, *vt poſt Capic. dec.1. Auend.de Exe-*
quut.mand.cap.4.nu.49.& alios dixit Rota dec.1.p. 7. Rec.
91 vbi, quod in materia habente tractum ſucceſſiuum, vt
exequutoriales non expirent per annum,requiritur,quod
fuerint iam executioni demandatæ, & quod poſtmodum
92 interueniat turbatio, *& dec.21.eadem p.7.*vbi,quod quan-
do ſententia non fuit mandata executioni intra ſpatium
30.annorum,non poteſt amplius peti executio, cum poſt
dictum tempus ius exequendi iam præſcriptum ſit, *Ma-*
rant.de ord.iudic.p.6.tit.de execut.ſenten.n.54.Gratian.di-
*ſcept.for.cap.66.n.21.*vbi dicit,quod vſque ad 30.annos pe-
ti poteſt executio ſententiæ actione in factum, vel officio
Iudicis, *Rot.coram Penia deciſ.173.n.7.*
93 Obſerua 22. quod menſura ſecundum aliquos debet
fieri intra 60.dies, ſecundùm alios intra annum, & ſe-
cundùm alios intra 30.annos, *vide Theſaur. deciſ.* 185.
Surd.deciſ.64 n.32.& ſeq.Cephal.conſ.35.n.7.lib.1.
94 Sed in hoc diſtinguendum eſt; aut enim adiectum eſt
tempus certum ad menſuram faciendam, & tunc eo tem-
pore fieri debet, *DD.in l.qui fundum, ff. de Contrah. empt.*
& in cap.per tuas,ex.de donat.Giouagn.conſ.71.n.12.lib.1.
vbi, quod elapſo dicto tempore menſura amplius fieri
non poteſt, ſed attenditur pretium certum conuentum
inter partes ac ſi nihil conuentum fuiſſet de menſura:
quod intelligendum eſt ceſſante fraude, & impedimento:
vt infra dicemus.
95 Aut adiectum eſt tempus incertum, puta ſi dictum
fuerit, quod fundus menſuretur intra proximos dies, vel
quam primum, & tunc menſuratio fieri debet intra 60.
dies, *leg.quod ſi nolit, §.ſi quid ita, verſ. ſi autem de tempo-*
*re,ff.de Ædilit.Edict.*quatenus tamen commodè fieri poſ-
ſit,

ſit, & non repugnet qualitas temporis, quod arbitrio Iudicis remittendum eſt, *arg.l. continuus*, §.*cum ita*, *ff.de*
96 *verb. oblig.* vbi ſtipulatio de ſolutione facienda in certo loco intelligitur, cum primùm arbitrio boni viri eò perueniri poterit.

97 Si verò nullum adiectum eſt tempus certum, vel incertum, puta ſi ſimpliciter partes conuenerint de menſura facienda, tunc menſura fieri poteſt vſque ad 30. annos, quia pactum huiuſmodi producit actionem perſonalem, quæ non præſcribitur minori ſpatio, quàm 30. annorum, *l.ſicut.C.de Præſcript.30. vel 40. ann. latè Giouagn.conſil.*
98 71.*nu.*19.*lib.*1. vbi etiam dicit, quod ſi ſimpliciter fundus venditus ſit, & dictum fuerit, illum eſſe centum iugerum non adiecto pacto de menſura facienda, poteſt ſimiliter vſque ad 30. annos menſurari, *latè Surd.dec.64. & proba-*
99 *tur ex textu in c per tuas, extr.de Donat.* idem dicendum, ſi conuentum fuerit, quod menſura fiat ad quamcumque partis petitionem, & quandocunque: nam hoc etiam caſu requiruntur ad præſcriptionem menſuræ 30. anni, *Bero. q.famil.5.quem refert Theſ.dec.185.n.2.* & ſi huic pacto de
100 menſurando adiectum fuerit iuramentum, menſura fieri poterit vſque ad 40. annos, cum vſque ad hoc tempus iuramentum, quod habet vim litis conteſtatæ, perpetuet actionem, *l.nam poſteaquam, ff. ſi ijs, qui, & ibi DD.ff.de Iureiurand.*

101 Addit *Surd.d.dec.64.num.33.& ſeq.* quod poteſt peti menſura non obſtante lapſu temporis, quando pretium nondum eſt ſolutum: tunc enim venditori agenti opponi poteſt exceptio deficientis menſuræ, quia temporalia in agendo, ſunt perpetua ad excipiendum, *l.licet, C. de except.*

102 Tertius verò poſſeſſor aduerſus menſuram præſcribit ſpatio 10.vel 20.annorum, cum in tali caſu etiam rem ipſam præſcribat, *Theſ.d.dec.185.n.2.*

103 Obſerua 23. quod licentia alienandi emphiteutæ ſimpliciter conceſſa, 30.aut ad minus 10.annis durat, *ſecundum Iaſ.in l.fin.n.27.C.de Iur.emphit.Corbul. de Iur. emphit. tit. de cauſ. priuat. ob alien. irreq.Dom fact.ampliat. 11.in fin.& alios apud Giouagnon.conſ.44.num.19.& 43. lib.2.*

104 Obſerua 24.quod affictus dari poſſunt vſque ad 30. annos, *Guid.de Suzar.in tract.de iur. emphit. num. 22. Balb. de Præſcript.p.4.q.4.princ.quos refert Ludouic.dec.Lucen.*
105 25. *nu.* 25. vnde conductor non ſoluens penſionem per annos 30. præſcribit aduerſus penſionem præteritam, non futuram, *Papien.in form.libel. quo agitur ad ficti præſtat.in ver.ſoluere neglexit,n.4.Caroc.de Locat.& conduct. tit.de Præſcript.n.4.*

106 Obſerua 25. quod in duobus caſibus res immobilis præſcribitur minori ſpatio decem annorum, videlicet biennio in caſu *l.qui agros C.de Omn.agro deſert.&c.* vbi in prædijs tributarijs deſertis, & incultis biennio perditur
107 eorum dominium, & poſſeſſio: & in caſu *c.1. de Præſcr.* vbi Epiſcopus contra Epiſcopum locum à ſe conuerſum ad fidem præſcribit triennio, *vt poſt Fel.& Bald.not.Balb. de Præſcr.in 2.p.princ.q.1.n.6.& 7.*

108 Obſerua 26.quod officio Iudicis regulariter præſcribitur ſpatio 30.annorum, *iuxta gl. communiter receptam in l.ſicut,in princ.in ver.perſecutione,C. de Præſcript.30 ann. latè Balb.loco cit.in 4.p.4.princ.q.30.& 37.*vbi etiam dicit,
109 quod, eodem tempore præſcribitur aduerſus ſententiam, cui ſententiæ executio officio Iudicis fiat, *vt tradit Bart.& alij in leg.Iudex poſteaquam,ff.de re Iud.* Idem-
110 que dicendum in actione in factum, quæ oritur ex ſententia, *l.actori,C.de Re cred.cum ibi not.l.miles, ff. qui iudicati,ff.de re iud.*

111 Obſerua 27. quod actioni de euictione non præſcribitur antequam res euincatur, *gloſ.communiter recepta in l.*
112 *empti,C.de Euict.*& regulare eſt, quod actioni nondum ortæ præſcribi non poteſt quando non eſt in poteſtate partis facere, vt actio naſcatur, *l.cum notiſſimi, ff.illud,C. de Præſcript.30.vel 40. ann.* vbi in obligationibus condi-
113 tionalibus, vel in diem non currit præſcriptio, niſi poſt diei, vel conditionis euentum, licet ſecus ſit, quando eſt in poteſtate partis facere, vt illa oriatur, *Paul.de Caſtr.*
114 *conſ.293.quem refert Balb.de Præſcript.in 5.p.5.princ.q.*
115 3. vbi ex hoc infert, quod pignoratitiæ actioni poteſt præſcribi, licet ante ſolutionem, vel oblationem debiti non ſit orta, cum fuerit in poteſtate debitoris facere, vt illa naſcatur, offerendo debitum.

116 Quæres an, & quanto tempore exceptio præſcribatur? Nonnulli diſtinguunt, quod aut ius excipiendi deſcendit ex actione, hoc eſt competit, quia competit ius agendi, & tunc præſcribitur eodem tempore, quo præſcribitur actio, *per l.Papinianus, §.ſi filius ff. de inoff.teſtam.* aut exceptio non eſt fundata in virtute actionis, ſed nititur proprijs viribus, vt exceptio pacti, iuriſiurandi, doli, & ſimiles, & in tali caſu exceptio eſt perpetua, *per textum in l. purè, ff fin.ff. de dol.except.*

117 Item alij diſtinguunt, quod aut actio, & exceptio competunt ad diuerſos fines, & tunc ſublata actione non tollitur exceptio, ſed eſt perpetua; aut actio, & exceptio competunt ad idem, & tunc exceptio non durat magis, quàm actio, *ita Ond.de reſtit.in integr.q.35.art.7.num.42. Blaſius Flores Diaz de Mena var.qu.8.& alij apud Cancer var.p.1.c.15.n.6.& ſeq.*

118 Ego verò cenſeo, exceptionem ſemper eſſe perpetuam, licet actio ſit temporalis; non enim eadem eſt ratio actionis, & exceptionis: nam actor in ſua poteſtate habet, quando vtatur iure ſuo, & ideò contra eum meritò currit præſcriptionis autem, cum quo agitur, non habet poteſtatem, quando conueniatur, ſed expectare debet tempus propoſitionis actionis Aduerſarij: vnde ei permittendum eſt perpetuò excipere, *vt in d.l.pure,§.fin.* nec obſtat *textus in d.l.Papinianus, §.ſi filius:* quia ibi nulla fit mentio de tempore, *vt rectè obſeruat Decian. in cap.ſi autem, num.24.de Reſcript. & ita tenet Gomeſ. de Succeſſ.con. teſtam.num.20.quem refert,& ſequitur Gratian. deciſ. March.151.nu. 16.*

119 Ex quo infertur, quod licet vxor obligans ſe abſque cauſa pro viro, poſſit per viam actionis ſe eximere à dicta obligatione, tamen quia illa actio tribuit ei etiam exceptionem in tempus, quo ab Aduerſario conuenietur, poteſt excipere de huiuſmodi nullitate ſemper, & quandocunque etiam poſt 30.annos, *Dec.in d. cap.ſi autem de reſcript. Socin. in l. 2.ff. de except. Cod. Fabr.lib.7.tit.13.de Præſcript.30.ann.prout refert Cancer.var.d.p.1.c.15.n.7. verſ.quod ego &c.*

120 Secus eſſet, quando quis poteſt proponere in iudicio ius ſuum agendo infra aliquod tempus à lege limitatum; tunc enim infra illud tempus tenetur excipere, cum de negligentia imputari poſſit; quemadmodum ſi actor intentauit actionem, & reus non allegauit exceptionem, expirat ius excipiendi, ſicut ius agendi, *gloſ. in cap. cum acceſſiſſent, de Conſtit. Felin in cap.ſi autem, col.4.in ver.temporalia,de reſcript.Gom.loco cit.Gratian.dec.March.151.nu.16.& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio.*
2 *Item non currit tempore ſchiſmatis, vacationis Eccleſiæ, peſtis, mortalitatis, & ſimilium impedimentorum: declaratur nu.4.*
3 *Quid ſi in illo loco ius redderetur.*
5 *Tempore ſuſpenſionis Prælati non currit præſcriptio.*
6 *Quando currat præſcriptio in rebus, quæ ſub conditione debentur.*
7 *Quando currat præſcriptio contra vxorem tempore matrimonij.*

CAP. LXVIII.

An tempore hoſtilitatis currat præſcriptio.

1 RESp.negatiuè, immò illud ſubducitur de præſcriptio-
2 ne, *iuxta textum in cap.ex tranſmiſſa, vbi gloſ.fin.de*

præ-

2 *præſcript.* quemadmodum neque currit tempore ſchiſma-
tis, vacationis eccleſiæ, vel imperij, peſtia, mortalitatis, &
ſimilium impedimentorum, quia impedito non currit
tempus, *cap. de quarta eodem tit gloſ. fin. in cap. cum non li-*
ceat, eodem tit. de præſcript. Balb. de præſcript. in 2. par. 6.
princ. nu. 8. & ſeq. Gratian. diſc. for. c. 403. num. 24. & ſeq.
3 vbi prædictam concluſionem ampliat, etiamſi in illo lo-
co ius redderetur, quia timor peſtia eſt iuſta cauſa non
comparendi, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de præ-*
4 *ſcript. num. 192. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod non excuſa-
retur impeditus, niſi conſtet, quod impedimentum fue-
rit cauſa immediata, & quod adhibuerit omnem diligen-
tiam pro illo remouendo, *vt late probat Menoch. de Ar-*
bit. iud. caſ. 118. n. 7.
5 Item tempore ſuſpenſionis Prælati non currit præſcri-
ptio, *cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb.* neque in re-
6 bus, quæ ſub conditione debentur, niſi à tempore condi-
tionis extantis, *l. cum notiſſimi, §. illud autem, C. de præſcr.*
7 *30 ann.* ſimiliter neque currit præſcriptio contra vxorem
tempore matrimonij, niſi maritus vergat ad inopiam, *l. in*
rebus dotalibus, §. omnis, C. de iur. dot. gl. fin. in d. cap. cum
non liceat, Balb. de præſcr. in 2. p. 5. princ. vbi alios caſus
enumerant, in quibus præſcriptio non currit.

S V M M A R I V M.

1 *Contra filiumfamil. nulla currit præſcriptio durante pa-*
tria poteſtate: declaratur num. 2. limitatur num. 7. 8. 10.
14. & 16.
3 *Si pater vendat rem aduentitiam filij, præſcriptio non*
currit, donec pater viuit.
4 *Pater habet legitimam adminiſtrationem in bonis filij, &*
num. 13.
5 *Filius exiſtens in poteſtate Patris, iuris impedimento*
agere non poteſt.
6 *An durante matrimonio currat præſcriptio contra mulie-*
rem quoad dotem.
7 *Impedimentum facti non impedit præſcriptionem.*
9 *Filius poteſt producere inſtrumentum donationis animo*
inſinuandi in iudicio ſine conſenſu patris.
10 *Poteſt filiusfam. ſolus adire hæreditatem etiam patre igno-*
rante, vel recuſante: limitatur n. 11.
12 *Non poteſt Pater adire pro filio, niſi infans ſit.*
14 *Filiofam. currit præſcriptio in acquirendis, licet non cur-*
rat in acquiſitis: limitatur n. 15.
16 *Filius in rebus, in quibus pater non habet vſumfructum,*
habet plenam adminiſtrationem in iudicio, & extra.
Et an filius pro dictis rebus agere poſſit ſine conſenſu pa-
tris, ibid.

C A P. L X I X.

An, & quando contra filiumfam. currat præſcriptio.

1 RESp. quod regulariter contra filiumfam. nulla cor-
rit præſcriptio durante patria poteſtate, *l. 1. §. fin.*
C. de Annal. except. auth. niſi tricennale, vbi Bald. & alij,
C. de bon. matern.
2 Hoc tamen procedit, quando filius non poteſt agere
propter iuris reſiſtentiam, & impedimentum patriæ po-
teſtatis, & ità loquuntur omnes Doctores, dum præſup-
ponunt, non currere præſcriptionem filiofam. *vt obſeruat*
Gratian. diſc. for. c. 475. n. 7. & 8. vbi dicit, quod ſi pater
3 venderet rem aduentitiam filij, donec Pater viuit, aut du-
rat patria poteſtas, non currit præſcriptio, quia ioris im-
pedimento agere non poteſt, cum pater habeat legitimam
adminiſtrationem in bonis filij, licet filio proprietas ac-
quiratur, *vt in leg. 1. C. de bon. matern. d. auth. niſi tricenna-*
le, C. eod. tit. Bald. in l. 1. n. 1. C. Qui admitt. Balb. de præſcr.
in 1. p. 6. & vlt. princ. q. 1. n. 14. verſ. vigeſimusprimus ca-
ſus, Hond. conſ. 83. n. 56. lib. 1.
6 Hinc etiam fit, quod neque contra mulierem quoad
dotem currit præſcriptio durante matrimonio, quia tunc
non poteſt agere, niſi fortè maritus vergeret ad inopiam,
l. in rebus, C. de iur. dot.
7 Secus eſſet, quando filiusfam. poteſt agere Patre igno-
rante, vel eo recuſante, & inuito, quia tunc contra illum
præſcriptio currit, *late Balb. loco cit. d. q. 1. nu. 15.* vbi exem-
plificat in caſu, quando Patri non quæritur vſusfructus,
Gratian. d. cap. 475. n. 7. & ſeq. vbi etiam dicit, quod impe-
dimentum facti non impedit præſcriptionem, *de quo vide*
Bart. in l. Senatuſconſulto, n. 3. ff. de offic. Præſid.
8 Ex quo infertur, quod præſcriptio temporis bonorum
poſſeſſionis petendæ, quæ fit in figura iudicij, currit con-
tra filiumfam. tum quia ius, & exercitium reſidet in eo
principaliter, tum etiam quia petere bonorum poſſeſſio-
nem eſt potius impetrare, quàm agere, & ideò non requi-
ritur licentia Patris, *vt dicit Bald. in d. l. 1. nu. 21. verſ. aut*
loquimur in præſcriptione temporis &c. vbi etiam notat,
9 quod filius poteſt producere inſtrumentum donationis
animo inſinuandi in iudicio ſine conſenſu Patris; eadem
ratione filiofam. curreret præſcriptio in iure adeundi
etiam viuo Patre, quia patria poteſtas non impedit ius
10 adeundi, nec actum, nec exercitium; vnde poteſt hodie
ſolus filiusfam. adire etiam Patre ignorante, vel recuſante:
11 vtroque enim caſu dicitur habere integram perſonam
ad hæreditatem adeundam, niſi fuiſſet inſtitutus contem-
platione Patris, *vt d. gl. in l. vlt. ver. dies ff. Quis ord. in bo-*
nor. poſſeſſ. ſeru. Bald. in l. bonorum, nu. 21. C. Qui admitt. ad
bon. poſſ. Bart. in l. ſi quis mihi bona, §. iuſſum, nu. 2. ff. de ac-
quir. hæred. nam in aditione hæreditatis perſona ipſius
12 filij conſideratur, cum illi hæreditaa delata ſit; & ideo
non poteſt Pater adire pro filio, niſi infans ſit, *vt rectè ob-*
ſeruat Dec. in l. 1. in ſecunda lectura n. 85. & ſeq. C. qui ad-
13 *mit.* vbi etiam dicit, quod pater non conſequitur admi-
niſtrationem in bonis filij, niſi poſt acquiſitionem fa-
ctam, videlicet caſu, quo filius habet proprietatem, & pa-
ter vſumfructum: & ideo reſpectu acquiſitionis futuræ
non dicitur tunc Pater legitimus adminiſtrator, *& hanc*
eſſe veriorem, & communem ſententiam dicit Gratian. d. c.
475. n. 1. & ſeq. quibus adde gl. in d. l. 1. §. fin. ver. tempora-
14 *lem, C. de Annal. except.* vbi dicit, quod filiofam. currit
præſcriptio in acquirendis, licet non currat in acquiſitis,
per textum in l. 1. vbi etiam gl. in ver. ignorante, C. Qui ad-
15 *mitt. ad bonor. poſſ. l. fin. C. de acquir. poſſ.* excepta pupillari
ætate, quo tempore præſcriptio ceſſat, & dormit, *l. ſicut,*
vbi Bart. & alij C. de Præſcript. 30. ann.
16 Infertur 2. quod in his rebua, in quibus Pater non ha-
bet vſumfroctum, filiofam. legitimæ ætatis currit præſcri-
ptio, quia in huiuſmodi rebus filius habet plenam admi-
niſtrationem in iudicio, & extra ſaltem patre requiſito,
Bald. in auth. niſi triennale, C. de bon. mater. quamuis enim
pro dictis rebus filius agere non poſſit ſine conſenſu Pa-
tris, tamen ſi pater renuit, poteſt filius impetrare à Iudi-
ce, vt Patrem cogat ad præſtandum conſenſum, *vt not.*
Bart. in l. 3. §. vſuras ff. de contr. & vtil. act. tutel.

S V M M A R I V M.

1 *Quiſnam dicatur furioſus, vel mentecaptus, & an in effe-*
ctu differant.
2 *Tam furioſus, quam mentecaptus non poteſt contrahere*
ſine curatoris auctoritate, ac Iudicis decreto, & alijs ſo-
lemnitatibus requiſitis in contractu minoris, alias con-
tractus eſſet ipſo iure nullus.
3 *Quid ſi illic non fuerit interdicta à Iudice adminiſtratio*
bonorum.
4 *Et quid ſi mentecaptus contraxerit prout feciſſet vir pru-*
dens.
5 *Et quid ſi conſtet, mentecaptum tempore contractus ha-*
buiſſe dilucida interualla.
6 *Dilucida interualla qualiter probentur.*
7 *Si mentecaptus rem alienauit, competit actio hæredibus*
etiam contra tertium pro recuperatione eiuſdem rei.
Et an poſſit mentecaptus in tali caſu agere mediante Cura-
tore, ibidem.
8 *Contra mentecaptum, vel furioſum nulla currit præſcri-*
ptio,

Digitized by Google

ptio, & n. 11. limitatur nu. 12.
9 *Mentecaptus, & furioſus æquiparantur pupillis, & gaudent omnibus eorum priuilegijs.*
10 *Contra pupillos non currit præſcriptio.*
13 *Quando præſumatur ſcientia.*
14 *An mentecaptus vendicans rem, teneatur reſtituere pretium.*
15 *Quando emptor teneatur probare verſionem.*

C A P. L X X.

An præſcriptio currat contra furioſos, & mentecaptos.

1 PRæmittendum eſt, quod furioſus dicitur is, qui concitatur quodam impetu furoris: mentecaptus verò
extrinſecus eſt in habitu mentis quietæ, nec vllum furorem oſtendit, *vt d. Bald. in l. furioſi, 25. nu. 2. C. de Nupt.* in
effectu tamen non differunt, cum vterque careat voluntate, & conſenſu, *leg. furioſi, ff. de Reg. Iur.*
2 Vnde tam furioſus, quam mentecaptus contrahere non
poteſt ſine Curatoris auctoritate, ac Iudicis decreto, alias
contractus eſſet ipſo iure nullus, *l. 2. C. de Curat. furioſ. l.
in negotijs, ff. de Reg. Iur. l. is, cui bonis 6. ff. de verb. oblig. §.
furioſus, inſt. de Inutil. ſtip. latè Ciriac. contr. for. 329. nu. 25.
& ſeq.* vbi etiam dicit, quod requiruntur aliæ ſolemnitates neceſſariæ in contractu minoris, *iuxta l. ſi prædia 11.*
3 *ff. de Reb. eor.* etiamſi illis adhuc non fuerit interdicta à Iudice adminiſtratio bonorum quia adueniente furore, ipſo
iure eis adminiſtratio interdicitur, *gl. in l. 1. ff. de Curat. furioſ. & in d. l. is, cui bonis, ff. de verb. oblig.*
4 Nec obſtaret, quod mentecaptus contraxerit, prout feciſſet vir prudens: quia adhuc actus eſſet nullus, cum præ-
ſumatur geſſiſſe actum caſu, non autem intentione, &
5 voluntate, *vt notant Doctores communiter*, niſi fortè conſtet, eo præciſo tempore mentecaptum habuiſſe dilucida
interualla, quia tunc actus valeret, *Menoch. lib. 6 præſump.
45. n. 68. Ciriac. d. contr. 329. n. 29. & ſeq. & contr. 334. n. 13.*
6 ſubdens *nu. 15.* quod dilucida interualla debent probari
per plures actus ſanæ mentis ſucceſſiuos.
7 Vnde ſi mentecaptus rem aliquam alienauerit, competeret actio hæredibus ipſius mentecapti etiam contra
tertium pro recuperatione eiuſdem rei, quia alienatio à
principio non valuit, *l. conſilio 7. §. 1. & §. cum dementis, ff.
de Curat. furioſ.* quemadmodum potuiſſet ipſe mentecaptus agere mediante Curatore, *Fulgoſ. conſ. 79. ſub num. 2.
Pariſ. conſil. 87. in 1. dub. vol. 3. Socin. iun. conſ. 52. per tot.
vol. 2. quos refert Ciriac. d. contr. 329. n. 48. & ſeq. & contr.
330. n. 21. & ſeq.*
8 Ad quæſitum verò Reſp. quod contra mentecaptum,
vel furioſum nulla currit præſcriptio, quia æquiparantur
9 pupillis, & gaudent omnibus eorum priuilegijs, *l. Fulcinius 7. §. planè interdum, ff. Quib. ex cauſ. in poſſ. eat.* con-
10 tra quos certum eſt præſcriptionem non currere, *l. ſicut,
prope fin. C. de Præſcript. 30. ann. ita gloſ. in leg. 2. in ver. ad
agnatum, & ibi Bald. & alij, C. de Curat. furioſ. Balb. de
Præſcript. in 1. p. 6. princ. qu. 1. n. 46. Alban. ad Bart. in d. l. 2.*
vbi dicit, quod quemadmodum pupillis, & minoribus
11 non currit præſcriptio durante minori, vel pupillari
ætate, ità nec furioſis exiſtente furore, *Viu. commun. opin.*
12 *660.* vbi, quod præſcribi non poſſunt res prodigi, ac furioſi, ſicut nec res minorum, *per textum in l. fin. C. in Quib.
cauſ. in integr. reſtit. neceſſ. non eſt*, vbi tamen excipitur
præſcriptio 30. vel 40. annorum, *& ita tenent alij apud Ciriac. d. contr. 329. n. 69. & ſeq.* niſi fortè emptor ignorauerit, venditorem eſſe mentecaptum, nam tunc curreret
13 præſcriptio, *per textum in l. 2. §. ſi à furioſo, ff. pro empt.*
non tamen præſumeretur ignorantia, ſi emptor eſſe conſanguineus, vel domeſticus, aut vicinus, vel ſi aliæ circunſtantiæ concurrerent, ex quibus ſcientia præſumi poteſt,
*vt poſt Bart. in l. 2. §. ſi à pupillo ſub n. 5. ff. pro empt. Maſcar.
de Probat. in ver. ſcientia concl. 1299. n. 9. not. Ciriac. d. contr.
329. n. 63. & 64.*

14 Quæres, an mentecaptus vindicans rem, teneatur reſtituere pretium, ſeu pecuniam quam ex contractu accepit?
Reſp. quod non tenetur reſtituere pretium, niſi emptor
probauerit, pecuniam fuiſſe in ipſius vtilitatem verſam,
*vt de minorem eſt textus in l. prædiorum, & in l. ſi prædium,
C. de Præd. & alijs reb. min.* quod quidem procedit, quando contractus eſt nullus: tunc enim emptor debet probare verſionem; ſecùs eſſet, quando contractus tenet, & petitur, illum reſcindi: quia hoc caſu qui petit reſciſſionem,
debet probare pecuniam fuiſſe perditam, & dilapidatam,
*gl. in d. l. prædiorum, ver. conſtiterit Cephal. conſ. 207. n. 37.
& ſeq. Natt. conſ. 631. n. 5. Menoch. conſ. 644. ſub nu. 17. Rolan. conſ. 7. n. 28. vol. 3. Riminal. iun. conſ. 5. n. 76. & alij apud
Ciriac. d. contr. 329. n. 54.*

S V M M A R I V M.

1 *An & quanto tempore actio hypothecaria ab extraneo poſſeſſore præſcribatur, & n. 2.*
2 *Actio Saluiani quanto tempore præſcribatur.*
Poſſeſſio auctoris, & ſucceſſoris iunguntur ad præſcriptionem implendam, ibid.
3 *Quando currat huiuſmodi præſcriptio, & n. 4.*
5 *Quando currat præſcriptio hæc contra minorem.*
6 *Hypotheca contra Eccleſiam, & loca pia, non præſcribitur decennali præſcriptione, ſed quadrægenaria requiritur.*
7 *Quanto tempore præſcribatur hypotheca dotis.*
8 *An, & quando contra dictam præſcriptionem detur reſtitutio in integrum ex capite iuſtæ ignorantiæ.*
9 *Quanto tempore hypotheca tollatur, quando debitor conſtituit ſe precario poſſidere nomine creditoris.*
10 *Precarium non extenditur, niſi ad bona, quæ debitor poſſidebat tempore conſtituti.*
11 *An debitor præſcribere poſſit contra creditorem quando in obligatione hypothecaria adeſt clauſula conſtituti.*
12 *Debitor, vel eius hæres hypothecariam præſcribit contra creditorem annis 40. declaratur n. 13. limitatur n. 14.*
14 *An ſucceſſor ſingularis præſcribat, ſi cauſam habuit à poſſeſſore malæ fidei.*
15 *Explicatur textus in aut. malæ fidei, C. de Præſcript. long. temp.*

C A P. L X X I.

Quanto tempore actioni hypothecariæ præſcribatur.

1 REſp. quod actio hypothecaria ab extraneo malæ fidei poſſeſſore 30. annorum ſpatio præſcribitur ſecundùm ius ciuile, *l. cum notiſſimi, vbi Bald. C. de præſcr. 30.
ann.* eodemque ſpatio 30. vel 40. annorum à debitore, vel
eius hærede actio huiuſmodi tollitur, *vt per dictum textum tenuit Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. gl. 10. nu. 11.* ſed ſecundùm ius canonicum nunquam in tali caſu præſcribitur ob defectum bonæ fidei, *cap. poſſeſſor, de Reg. iur. in 6.
Iordan. Elucub. diuerſ. lib. 14. tit. 24. nu. 441. Merlin. de pignor. lib. 5. q. 21. n. 12.*
2 Verùm ab extraneo emptore, vel Donatario poſſidente cum titulo, & bona fide ſpatio decem annorum inter
præſentes, & 20. inter abſentes tam reſpectu rerum immobilium, quam mobilium præſcribitur hypotheca, &
conſequenter actio ſaluiani, *l. vlt. C. de action. & oblig. l. 1.
& 2. C. ſi aduerſ. Credit. præſcrip. oppon.* etiamſi Donatarius
eſſet vniuerſalis omnium bonorum, *vt deciſum fuit in
Senatu Pariſ. prout refert Tiraq. de Retract. lignag. §. 1.
gl. 10. n. 11. vbi n. 18.* addit, quod poſſeſſio auctoris, & ſucceſſoris iunguntur ad præſcriptionem implendam, *iuxta
l. dolia, §. eum qui, ff. de contrah. empt. latè Merlin. de pignor.
lib. 5. q. 21. & 26.* ſubdens, quod in rebus mobilibus hypotheca non tollitur vſucapione, hoc eſt triennali præſcriptione, *per tex. in l. vſucapio, C. de Pignor.*
3 Huiuſmodi verò tempus 10. vel 20. annorum non currit viuente debitore, ſed tantum eo mortuo, *arg. l. cum notiſſi-*

*tiſſimi,§.ſed cum illud,C.de Pręſcr.*30. *vel* 40. *ann.* & ideo ſingularem poſſeſſorem non poſſe tempore principalis debitoris in præſcribendo ſe iuuare, *dicit Pacif. de Salu. inter.inſp.*2.*n.* 272. *Rota coram Millin.deciſ.*211.

4 Et hoc quidem procedit, quando extraneus poſſeſſor non eſt creditor eius,à quo rem habuit:nam ſi eſſet creditor, debitore quidem viuente præſcribit contra primum creditorem ſpatio annorum 40. debitore verò mortuo, annis 30.à die mortis debitoris numerandis, *d. l.cum notiſſimi,ſſ.ſed cum illud vbi DD.latè Merlin. de Pignor.lib.*5.*q.*21.*n.*25.*& ſeq.* eodemque iure vtitur primus creditor contra poſteriores creditores, *vt in d.l.ſſ.eod. iure, vbi Salic.& alij*; vnde ſi primus creditor poſſedit per 40. annos rem hypothecatam,creditor poſteriot non poteſt dicto primo creditori offerre debitum, & auocare rem hypothecatam, *vt d.Bald.in d.l.cum notiſſimi.n.*4.

5 Item notandum eſt, quod prædictum tempus decem, vel viginti annorum non currit contra minorem, niſi poſtquam factus eſt maior, quia contra minorem non currit aliqua præſcriptio,niſi 30.vel 40.annorum, *l.fin.C. in quib.cauſ.in integr.reſtit.neceſſ.non eſt, Alex.conſ.*101.*n.*24.*vol.*7.*Cacher.dec.* 179.*n.*14.

6 Notandum 2. quod hypotheca contra eccleſiam, &
loca pia non præſcribitur decennali præſcriptione, ſed
quadragenaria requiritur,*iuxta textum in c.de quarta,ex.*
*de Præſcrip.Seraphin.deciſ.*920.*n.*6.*latè Pacif.inſp.*2.*c.*2.
*n.*279.*Merlin.de Pignor.d.lib.*5.*q.*21.*num.* 35.*& ſeq.* vbi
etiam dicit, quod ad præſcribendam hypothecam dotis
7 requiritur tempus 40.annorum,*Rota in Rom.dotis, & legati* 15.*Ianuarij* 1620.*coram Manzanedo*; contrarium tamen videlicet quod hypotheca dotis præſcribatur ſpatio decem annorum inter præſentes,20. inter abſentes, ſentiunt *Abb.conſ.*22.*n.*2.*lib.*2.*Caſtr.conſ.*70.*nu.*2. *lib.*2 *Boer. dec.*328.*n.*3.*quos refert,& ſequitur Pacif.inſp.*2.*c.*2.*n.* 275. vbi etiam dicit, quod hæc præſcriptio currit tam ſoluto matrimonio quam eo conſtante,quando certum,& notorium eſt, maritum vergere ad inopiam: quamuis enim actio hypothecaria ad dotem repetendam oriatur conſtante etiam matrimonio, quoad exercitium tamen differtur ad tempus mortis, vel inopiæ mariti, *vt dicit idem Merlin.de Pignor.lib.*5.*q.*63.*n.*9.

8 Notandum 3. quod aduerſus dictam præſcriptionem decem,vel 20.annorum tam minoribus,quam maioribus ex capite iuſtæ ignorantiæ datur reſtitutio in integrum, *poſt Ruin.conſ.*84.*n.*8.*lib.*4.*Cagnol.in leg.*2.*q.*79.*nu.* 219. *C. de Pact.int.empt.& vend.dixit Rota deciſ.*59.*nu.* 8.*par.*6. *Recent.& in Romana Saluiani* 20. *Nouembris* 1630. *coram Merlino,& in alia Romana Saluiani* 17. *Iunij* 1624. *coram Pirou.latè Merlin.d.lib.*5 *q.*21.*n.*54.*& ſeq.*ſubdens *n.* 60. quod decennali præſcriptione completa contra autorem non attenditur iuſta ignorantia ſucceſſoris.

9 Notandum 4. quod quando debitor conſtituit ſe pre-
cario poſſidere nomine creditoris, tunc hypotheca non
tollitur ſpatio decem,vel 20.annorum ſed 30. annorum
præſcriptio requiritur propter dictam clauſulam conſti-
tuti, *ſecundùm Raph. Ful.conſ.*214.*Fran.de Crema.Sin-*
10 *gular.*26.*quos refert Afflict.dec.*139.*num.*5.*& ſeq.*vbi hoc
intelligit quoad bona, quæ poſſidebat debitor tempore
conſtituti,non autem quoad bona poſtea quæſita, ad quæ
præcarium non extenditur,*Gratian.dec. March.* 15. con-
trarium tenet *Papien.in form.libell.in action.hypothec.§.&*
*exceptionem,num.*4. *Iordan.Elucub.diuerſ.lib.*14.*tit.*24.*de*
11 *Pręſcrip.n.*438.vbi dicit,quod ſi in obligatione hypothe-
caria adſit clauſula conſtituti,tunc debitor nullo tempo-
re præſcribit, cum ipſe non poſſideat, ſed creditor cuius
nomine poſſidetur,*l.quod meo,ſſ.de acq.poſſ.*

12 Notandum 5.quod debitor, vel eius hæres hypotheca-
riam præſcribit contra creditorem annis 40. *d. l. cum no-*
*tiſſimi,§.quamobrem,vbi Bart.Bald.& alij gloſ. in l.*1.*ver.*
*ſucceſſerunt,C.ſi aduerſ.credit.Gratian.diſc.for.c.*881.*nu.*2.
*& ſeq.Pacif.d.inſp.*2.*c.*2.*nu.*271.*& ſeq.Mantic.deciſ.* 291.
13 quod intelligendum eſt concurrente bona fide:nam alias
de iure canonico non curreret præſcriptio, vt ſupra diximus,*& aduertit etiam Merlin.de Pignor.lib.*5.*q.*21.*n.* 13. *& ſeq.Rota apud eumdem deciſ.*105.*num.*5.*& ſeq. Balb. de pręſcrip.in* 4.*p.*4.*princ.q.*3.*n.*2.vbi, quod principalis debitor, vel hæres eius de iure canonico nunquam præſcribit propter malam fidem.

14 Quæres, an ſingularis ſucceſſor præſcribat aduerſus hypothecariam ſpatio dicti temporis 10.vel 20.annorum ſi cauſam habeat à poſſeſſore malæ fidei affirmat *Balb.de Pręſcrip.*2.*p.*3.*p.princ.q.*12.*n.*7.quod intellige, dummodò inchoet præſcriptionem ex perſona ſua, & non vtatur acceſſione poſſeſſionis ſui authoris: nam ſi vteretur tali acceſſione,deberet vti cum ſua cauſa, & vitijs, quo caſu ei obſtaret mala fides authoris etiam in præſcriptione longiſſimi temporis,*leg.Pomponius*, §. *cum quis, vbi gloſ.& DD.ſſ.de acq.poſſ.l.an vitium,in princ.vbi gl.ſſ. de Diuerſ. & temp.pręſcript.*

15 Nec obſtat *textus in auth. malę fidei. C.de Pręſcript. long.temp.* vbi, quod mala fides auctoris nocet ſucceſſori ſingulari in præſcriptione longi temporis 10. vel 20. annorum,Domino ignorante ius ſuum, & alienationem factam,quamuis non noceat in præſcriptione 30.annorum: quia reſpondetur, quod prædictus rextus procedit quoad præſcriptionem dominij: ſecus verò in præſcriptione actionis hypothecariæ,*vt dicit Balb.loco cit.d.q.*12.*n.*7.*& in* 4.*p.*4.*princ.q.*3.*n.*5. vbi etiam obſeruat, quod *d. auth. malę fidei*, procedit in primo ſucceſſore immediato, hoc eſt in eo,qui primum emit, vel alias cauſam habuit à malæ fidei poſſeſſore;ſecus in ſucceſſore mediato, hoc eſt eo qui cauſam habet à ptimo emptore bonæ fidei, habente cauſam ab alio authore malæ fidei,*iuxta doctrinam Bart. in d.§.cum quis, quem cęteri communiter ſequuntur.*

S V M M A R I V M.

1 *Solemnitas extrinſeca pręſumitur ex curſu decennij, vel trecennij, & n.*23. *limitatur nu.* 12.13.14.15.16.17.25. 26.27.*&* 37.

2 *Clericus, qui eſt in pacifica poſſeſſione beneficij per decennium.pręſumitur ſolemniter ordinatus, & promotus: limitatur n.*3.

4 *Irregularis ſpatio decennij præſumitur diſpenſatus.*

5 *Poſſidens duo beneficia curata per triennium, an virtute regulæ de Triennali poſſeſſore præſumatur diſpenſatus.*

6 *In alienatione facta per emphiteutam ex curſu* 10. *annorum præſumitur conſenſus Domini directi.*

7 *Ex curſu* 10. *annorum præſumitur etiam conſenſu Diæceſani in conſtructione Eccleſiæ, vel Capellæ.*

8 *Per ſpatium decennij pręſumitur facta requiſitio Agnatorum vigore Statuti concedentis retractum.*

9 *An, & quando in materia probationis matrimonij, filiationis & diſpenſationis ſufficiat decennium,& n.*13.

10 *Spatio decennijs præſumitur ſolemnitas vnionis duarum Eccleſiarum, & quando id procedat.*

11 *Quando aditio præſumatur ſolemniter facta.*

An in iudicialibus ſolemnitas pręſumatur ex ſpatio 10. *annorum, ibidem.*

18 *Beneplacitum Apoſtolicum ſpatio* 30. *annorum pręſumitur,& quando id procedat,& n.*20.22. *&* 23.

19 *Et an ad hunc effectum deduci debeat tempus vitæ Prælati alienantis.*

21 *Exemplatio per ſpatium* 30. *annorum præſumitur facta cum debitis ſolemnitatibus.*

22 *Quando ratihabitio pręſumatur.*

23 *Quid ſi conſtaret de confirmatione Apoſtolica inualida.*

An res Eccleſiæ poſſint in aliqua caſu ſine ſolemnitatibus alienari, ibidem.

Exhibitio conſenſus inualidi excludit pręſumptionem conſenſus validi, ibidem.

24 *An ſtatuta ex curſu* 30. *annorum præſumantur à Principe confirmata.*

28 *In ſententia præſumitur, ſolemnitatem interueniſſe.*

29 *Quando quis præſumatur emphiteuta, etiamſi non conſtet de contractu emphiteotico.*

30 *In dubio emphiteuſis priuati pręſumitur perpetua, emphi-*

teuſis verò Eccleſiaſtica præſumitur conceſſa vſque ad tertiam generationem.
31 *Emphiteuſis conceſſa ad tempus, præſumitur conceſſa vſque ad decennium.*
32 *Ex diuturnitate temporis præſumitur, interueniſſe ſcripturam in vnione Eccleſiarum, & collatione ordinum.*
33 *Ex curſu temporis non præſumitur ſubſtantia actus, ſeu contractus.*
34 *Inſtrumentum faciens mentionem de alio contractu, non facit fidem, niſi inter eaſdem perſonas.*
35 *An ex curſu temporis aditio hæreditatis præſumatur.*
36 *An donatio facta abſenti præſumatur ex lapſu temporis acceptata per donatarium.*
37 *Quid ſi ſtatutum requirens in actu aliquam ſolemnitatem, procedat vlterius annullando actum, ſi aliter fieret, & num. 38.*

CAP. LXXII.

An, & quando ſolemnitas extrinſeca ex curſu temporis præſumatur.

1 COmmunis eſt Doctorum concluſio, quod ſolemnitas extrinſeca præſumitur, aut ex curſu decennij
concurrente poſſeſſione, quando agitur de modico præiudicio: aut ex curſu trecennij ſine poſſeſſione, vel quando agitur de magno præiudicium, *Menoch. lib. 3. præſumpt. 132. num. 45. & ſeq. Alex. conſil. 1. num. 20. lib. 4. Gratian. diſcept. for. cap. 859. num. 16. Maſcard. de Probat. to. 1. concluſ. 46. num. 3. & tom. 3. concl. 1316. nu. 46. Roſenthal. de feud. c. 4. concl. 31.*

2 Ex quo infertur 1. quod Clericus, qui per decennium
eſt in pacifica poſſeſſione beneficij, præſumitur ſolemniter ordinatus, & promotus: non enim eſt veriſimile, quod
Epiſcopus, qui viſitare ſolet Eccleſias, permiſiſſet, Clericum poſſidere beneficium ſine iuſto, ac legitimo titulo,
vt eſt communis Doctorum ſenſus: niſi beneficium eſſet
3 in loco, qui non potuit viſitari, vel non fuit diu viſitatus
negligentia Prælati, *Maſcard. de Probat. concl. 1316. num. 14. vol. 3. Natt. conſil. 162. num. 26. lib. 1. Dec. conſ. 222. num. 6. Soc. ſen. conſ. 270. col. 3. lib. 2. & alij apud Menoch. dicto lib. 3. præſumpt. 132. num. 46. Rota deciſ. 64. nu. 4. par. 4. to. 1.*
4 *Recent. Pen. deciſ.* 135. vbi addit, quod irregularis ſpatio
decennij præſumitur diſpenſatus, *Gom. in Reg. de Trienn.*
5 *poſſ. q. 10. verſ. iſtis tamen non obſtantibus*, vbi, quod poſſidens duo beneficia curata per triennium virtute regulæ de Triennali poſſeſſore, propter breuem hominum vitam præſumitur diſpenſatus: contrarium tamen in hoc tenet *Put. dec. 139. num. 4. & deciſ. 257. nu. 3. lib. 3. prout refert Gratian. diſcept. for. cap. 397. n. 41.* vbi dicit, quod poſſeſſio prodeſſet reſpectu tertij: ſed reſpectu Superioris, & Epiſcopi qui vult videre titulum, non prodeſt, ex quo poſſeſſor habet reſiſtentiam iuris, *vt notant DD. in c. licet Heli de Symon.*

6 Infertur 2. quod per ſpatium 10. annorum præſumitur
conſenſum Domini interueniſſe in alienatione facta per emphyteutam, *vt poſt Alex. conſ. 111. col. penult. in fin. vol. 4. Iaſ. in l. 1. col. 6. C. qui admitt. Caſſan. conſ. 11. col. 27. Dec. conſ. 183. col. pen. in fin. Marian. iunct. conſ. 22. col. 4. vol. 1. notat Gabr. commun. concluſ. lib. 1. tit. de Præſumpt. concl. 1. num. 2.* ſ[illegible] *num. 9.* quod etiam ex curſu decem anno-
7 rum præſumitur interueniſſe conſenſus Diœceſani in
conſtructione Eccleſiæ vel Capellæ, quando publicè in ea ſunt celebrata Diuina officia, *latè Maſcard. de Probat. concl. 1319. num. 2. vol. 3.*

8 Infertur 3. quod per ſpatium decennij præſumitur facta requiſitio Agnatorum vigore ſtatuti concedentis retractum, *Bellam. conſ. 46. n. 7. & 8. quem refert Gratian. diſcept. for. cap. 433. n. 55. & 56.*

9 Infertur 4. quod in materia probationis matrimonij, filiationis, & diſpenſationis ſufficiunt decem anni concurrente communi reputatione, *latè Maſcard. d. concluſ. Antonell. de Tempore.* *1316. num. 4. Gratian. cap. 841. num. 32. & ſeq. Honded. conſ. 87. nu. 51. & 52. lib. 1.* vbi tamen ſubdit, quod quando fuit contractum matrimonium in gradu prohibito, curſus temporis nihil operatur: quod intelligendum eſt, quando nullæ adeſſent coniecturæ; ſecus quando tales coniecturæ concurrerent, vt ex illis veriſimilis reddatur diſpenſatio: quia tunc ex curſu temporis præſumeretur *Menoch. loco cit. nu. 74. & ſeq. Surd. dec. 231. nu. 19. Crauet. de Antiquit. temp. p. 3. num. 20. Gratian. cap. 841. nu. 32. & ſeq. Marescot. var. lib. 2. cap. 24.* vbi dicit, quod diſpenſatio præſumitur ex decennali poſſeſſione, quando allegatur ab eo, pro quo diſpenſatio præſumitur; ſecus ſi ab eo negetur, & ab alio contra eum allegetur, *iux. gl. communiter receptam in l. ſiue poſſidetis, ver. conſtituti, verſ. vel diſtinguitur, Cod. de Probat.*

10 Infertur 5. quod ſolemnitas vnionis duarum Eccleſiarum præſumitur ſpatio decennij exiſtente in poſſeſſione, ſeu quaſi ipſius vnionis eo, qui vnionem allegat, *vt dicit idem Menoch. alios referens d. lib. 3. præſumpt. 132. nu. 49. Maſcard. d. concl. 1316. n. 9.*

11 Infertur 6. quod vbi conſtat, aliquem adiuiſſe, aditio ex lapſu decennij præſumitur ſolemniter facta, *Maſcard. de Probat. vol. 1. concl. 49. vbi citat Cephal. conſ. 98. nu. 27. vol. 1. Ang. conſ. 318. n. 3.*

Addit *Gratian. diſcept. for. cap. 375. num. 7.* quod etiam in iudicialibus ſolemnitas præſumitur ſpatio decem annorum.

12 Limitatur tamen ſupradicta concluſio, quando alia
efficaciori præſumptione conſtaret, ſolemnitatem hanc
extrinſecam minus legitimè fuiſſe adhibitam: ſicut enim
præſumptio cedit veritati, ita etiam efficaciori cedit præ-
ſumptioni, *l. Diuus, vbi Gloſ. in ver. exiſtimari, ff. de Reſt.*
in integ. Ciriac. contr. 111. Surd. dec. 231. nu. 24. & alij com-
13 *muniter.* Vnde non haberet locum præſumptio diſpenſa-
tionis, quando Superior, à quo diſpenſatio in aliquo caſu
fuit obtenta, diſpenſare non potuiſſet, *Menoch. lib. 1. præ-*
ſumpt. 30. & lib. 3. præſumpt. 132. num. 75. & ſeq. vbi etiam
14 dicit, quod neque præſumeretur ſolemnitas ex curſu
temporis quando ex ipſa inſpectione inſtrumenti apparet, ſolemnitatem non fuiſſe adhibitam, vel ſi inſtrumentum, in quo ſolemnitas enunciata eſt, nullam fidem facit, *vt ſenſit etiam Abb. conſ. 61. col. vlt. lib. 1. Caſtr. conſ. 81. n. 3. lib. 1. Fel. in cap. ſicut, num. 33. de re iud. & alij apud Honded. conſ. 31. n. 38. lib. 2.*

15 Limitatur 2. quando ſolemnitas deberet interuenire tempore actus: tunc enim curſu temporis non præſumeretur, *ſecundum Fel. in d. cap. ſicut, nu. 42. Dec. conſ. 409. nu. 12. Cephal. conſil. 171. num. 40. lib. 2. Ciriac. d. controu. 111. n. 13.* vbi, quod ex diuturnitate temporis præſumitur illa ſolemnitas, quæ poteſt interuenire ſeparatim ab actu, ſeu inſtrumento.

16 Limitatur 3. quoad ſolemnitatem conſenſus Principis, & Superioris, qui requiritur in contractu celebrando: hæc enim neque ſpatio 30. annorum præſumitur, niſi appareat; quod Princeps contractus huiuſmodi ſcientiam habuerit, vel talis contractus celebratus fuerit eo in loco, in quo eſſent notorium, & conſequenter veriſimile, quod Princeps ſciuerit, *ita Bald. in l. 2. C. de l. hær. Alex. conſ. 9. nu. 7. lib. 3. & conſ. 17. nu. 8. lib. 4. Afflict. deciſ. 107. col. vlt. Crau. de antiq. temp. in 3. p. princ. in princ. n. 18. Ruin. conſil. 151. nu. 16. lib. 4. Maſcard. concluſ. 416. nu. 2. Capic. deciſ. 4. num. 29. & 30. & alij, quos refert, & ſequitur Menoch. d. lib. 3. præſ. 132. n. 70. & 71.* vbi etiam dicit, quod licentia ſummi Pontificis neceſſaria in alienatione bonorum eccleſiæ non præſumitur ex lapſu 30. annorum, etſi lapſum eſſet tempus immemorabile.

17 Ex quo infert *Fellu. in d. cap. ſicut num. 33. Gratian. diſc. for. cap. 415. nu. 30. & 31.* quod ſi Epiſcopus, qui iurauit non alienare inconſulto Romano Pontifice, rem alienauerit, & de licentia Papæ nihil expreſſerit, ex temporis antiquitate non præſumeretur ſolemnitas, quia in tali caſu non conſtat verè, vel præſumptiuè quod Papa habuerit ſcientiam contractus.

18 In hoc tamen alij contrarium ſentiunt, quando vltra

Digitized by Google

lapſum temporis concurrit obſeruantia, tunc enim bene-
placitum Apoſtolicum ſpatio 30. annorum præſumitur
iuxta receptam Doctorum ſententiam, *Mareſcot. var. lib.
1. cap. 13. nu. 9. & ſeq. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24.
nu. 430. Gratian. diſc. for. cap. 867. num. 50. Theodoſ. Rub. in
ſingular. to. 2. in compend. alienat. rer. Eccleſ. num. 41. & ſeq.*
vbi etiam dicit, quod ad hunc effectum non eſt deducen-
dum tempus vitæ Prælati alienantis, ſicut deducitur ad
effectum præſcriptionis, *vt obſeruat etiam Altograd. con-*
19 *ſil. 26. num. 23. & 24. Rotam deciſ. 711. num. 11. & ſeq. par.
4. tom. 3. Recent. quibus adde Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 39.
num. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod ſiue ſolemnitas ſit enuntia-
20 ta, vel reſeruata in inſtrumento, ſiue non, ſemper præſu-
mitur interueniſſe ex curſo 30. annorum iuncta obſer-
uantia: actus enim non fuiſſet toleratus, ſed potius impu-
gnatus ab habentibus notitiam defectus ſolemnitatis, ſi
ab initio fuiſſet minus ſolemnis, *vt inquit idem Gratian.
cap. 415. n. 29. & cap. 859. n. 15.* vbi addit, quod exemplatio
21 per ſpatium 30. annorum præſumitur facta cum debitis
ſolemnitatibus.

22 Item præſumi ratificationem ſpatio 30. annorum ſtan-
te obſeruantia, *dixit Rot. deciſ. 64. n. 4. par. 4. tom. 1. Recent.*
quod intellige, vbi tractatur de magno præiudicio: quia ſi
ageretur de modico præiudicio, huiuſmodi ratihabitio
ſpatio decennij præſumeretur, *Alex. conſ. 12. nu. 7. & conſ.
111. lib. 4. Iaſ. conſil. 140. n. 5. lib. 4. Gratian. diſcept. for. cap.
365. n. 34. Cephal. conſ. 268. n. 4. & alij apud Mantic. de Ta-
cit. lib. 7. tit. 12. n. 2.*

Notandum tamen eſt, quod obſeruantia in tali caſu
debet eſſe continuata per totum ſpatium 30. annorum, &
de ea debet conſtare certitudinaliter, non autem præſum-
ptiuè, vt in terminis beneplaciti Apoſtolici deciſum re-
fert *Beltramin. ad Greg. deciſ. 354. n. 18. Mareſcot. var. lib.
1. c. 13. n. 13. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod obſeruantia debet
eſſe vniformis, *Ric. in Collect. deciſ. 3125. par. 7. Rot. d. deciſ.
712. n. 11. & ſeq. par. 4. to. 3. Recent.* vbi, quod non ſuffice-
ret obſeruantia minoris temporis.

23 Notandum 2. quod ſi conſtaret de confirmatione
Apoſtolica inualida, tunc ex curſu temporis valida non
præſumitur, *Crauet. conſil. 134. n. 44. Pariſ. conſ. 27. nu. 119.
lib. 1. & alij apud Mareſcot. var. lib. 1. d. cap. 13. nu. 6. & ſeq.*
vbi id limitat, quando confirmatio Papæ inualida eſſet
producta ab eo, qui alienationem rei Eccleſiaſticæ impu-
gnat; quia tunc non tollitur præſumptio alterius confir-
mationis validæ ex diuturnitate temporis proueniens,
*vt dictum fuit in Cæſaraugustana Parochialis 8. Nouembri,
1599. coram Card. Pamphilio.*

An verò res Eccleſiæ poſſint in aliquo caſu ſine ſolem-
nitate alienari? Reſp. affirmatiuè, quando concurreret eui-
dentiſſima, & notoria vtilitas, vt res vtiliores ſtatim com-
parentur, *Soc. iun. conſ. 77. nu 69. & ſeq. lib. 1. & conſ. 28. nu.
10. lib. 2. Pariſ. conſ. 16. num. 99. lib. 2. Petr. de Anchar. conſ.
193. quos refert, & ſequitur Genuenſ. in tract. de Eccleſ. q.
136. Mantic. de Tacit. lib. 4. tit. 7. n. 28.*

Notandum 3. quod cum Vicarius Epiſcopi iuſpatro-
natus ex cauſa dotationis, fundationis, vel conſtructio-
nis alicui reſeruare non poſſit niſi habeat ſpeciale man-
datum, *c. nobis, de iure patr. c. nemo de conſec. diſt. 1. Sbroz. de
Vic. Epiſc. lib. 2. q. 31. Gratian. diſc. for. cap. 303. n. 12. Calder.
conſ. 1. de offic. Vic. Ferret. conſ. 343. num. 7. & ſeq. Rot. coram
Greg. XV. deciſ. 420. n. 2.* ideo ſi exhiberetur conſenſus Vi-
carij non præſumeretur ſolemnitas ex lapſu 30. anno-
rum quia iſta exhibitio conſenſus inualidi excludit præ-
ſumptionem conſenſus validi, *Rota in Lucana iuriſpatro-
natus 30. Ianuarij 1614. coram Manzanedo, quam refert
Beltram. ad Greg. dicto deciſ. 420. n. 8. Garz. de Beneſ. par. 5.
cap. 9. n. 43. 76. & 77. Viuian. in Prax. iuriſpatr. n. 1. lib. 1. c.
1. n. 24. in 1. edit. alias lib. 2. cap. 1. nu. 10. Barboſ. de offic. &
pot. Epiſc. p. 3. alleg. 54. n. 74.*

24 An verò ſtatuta ſpatio 30. annorum præſumantur à
Principe confirmata? Reſp. negatiuè, niſi probetur ob-
ſeruantia cum ſcientia Principis, ſine qua ceſſat præſum-
ptio confirmationis, *latè Burat. deciſ. 6. num. 1. & ſeq.* ſub-
dens, quod confirmatio, quæ inducitur ex curſu tem-
poris, præſumitur tantum in forma communi.

25 Limitatur 4. quando actus pro ſui ſolemnitate requirit
ſcripturam, tunc enim temporis curſu ſolemnitas hæc
non præſumeretur, *Surd. conſ. 28. n. 110. & ſeq. lib. 1. Natt.
conſ. 162. n. 29. Oſaſc. dec. 73. n. 7. & alij apud Grat. c. 474. n.
16. Maſcard. de Probat. d. concl. 1316. n. 41. vol. 3.*

26 Hoc tamen procedit quando ſcriptura requiritur ad
effectum probandi actum; nam eo caſu non probaretur
27 per præſumptionem; ſecus eſſet, vbi ſcriptura requiritur
ad inductionem, ſeu eſſentiam actus, quia tunc dato actu
28 præſumitur eius ſolemnitas ad inſtar ſententiæ, in qua
licet requiratur ſcriptura data tamen ſententia præſumi-
tur eius ſolemnitas, *cap. fin. de ſentent. & re iud. in 6. leg. fin.
per tot. C. de ſent. ex breui recit. Abb. in dicto cap. ſicut colum.
fin. verſ. vel tertio ſcriptura. Felin. ibidem colum. fin. verſic.
ſigna reſponſionem Abbatis, Rot. deciſ. 19. de ſent. & re iu-
dic. in nou. Cephal. conſ. 171. n. 37. verſ. ſecundo reſpondetur
lib. 2.*

29 Ex quo infertur, quod ſi quis rem priuati ſpatio 30. &
rem Eccleſiæ ſpatio 40. annorum poſſederit tamquam
emphiteuta ſoluendo Canonem, præſumitur emphiteuta
etiamſi de contractu emphiteotico, qui pro ſui eſſentia
requirit ſcripturam, non appareat, *latè Menoch. lib. 3. præ-
ſumpt. 108. num. 1. & 2.* vbi dicit, quod in hoc caſu præſu-
mitur, ſcripturam interueniſſe; & tunc talis emphiteuſis
præſumitur acquiſita iuxta vſum, & conſuetudinem Re-
gionis, vel Domini, ſi de tali vſu, vel conſuetudine con-
30 ſtet, alioquin in dubio emphiteuſis priuati præſumitur
perpetua emphiteuſis verò eccleſiaſtica præſumitur con-
ceſſa vſque ad tertiam generationem, *Iaſ. in leg. 2. nu. 160.
C. de iur. emphit. Ruinus conſil. 3. num. 18. & conſil. 160.
num. 10. lib. 1. Alciat. de Præſumpt. reg. 2. præſumpt. vlt.
Pancirol. conſ. 94. num. 7. Burſat. conſ. 23. num. 28. Natt. conſ.
3. col. vlt. Valaſc. de iur. emphit. qu. 1. num. 12. & alij apud
Menoch. loco cit. præſumpt.* 109. vbi addit, quod emphi-
31 teuſis conceſſa ad tempus, non adiecta certa quantitate
temporis præſumitur conceſſa vſque ad decennium, *&*
32 *præſumpt. 132. num. 88. & 89. eodem lib. 3.* vbi, quod tem-
poris diuturnitate præſumitur, interueniſſe ſcripturam
in vnione Eccleſiarum, & collatione ordinum.

33 Quæres an ex temporis curſu præſumatur ſubſtantia
actus? negant communiter Doctores: & ideò ſi in inſtru-
mento fiat mentio de contractu inter aliquos celebrato
quocunque temporis curſu non præſumitur ille contra-
ctus, *Alex. conſ. 50. num. 7. lib. 5. Maſcard. de Probat. concl.
1316. n. 28. vol. 3.* vbi dicit, quod inſtrumentum faciens,
mentionem de alio contractu, non facit fidem niſi inter
34 eaſdem perſonas, *& hanc ſententiam ſequuntur alij apud
Menoch. d. lib. 3. præſumpt. 132. num. 77. Crauet. de Antiqu.
temp. p. 3. §. penul. n. 22. & ſeq.*

35 Hinc etiam fit, vt per antiquitatem temporis aditio he-
reditatis non præſumatur, licet præſuppoſita ſubſtantia
aditionis præſumatur illam ſolemniter fuiſſe factã ex diu-
turnitate temporis *vt poſt Dec. conſ. 442. n. 22. ſcripſit Gra-*
36 *tian. diſc. for. cap. 318. n. 33. & ſeq.* ſubdens, quod donatio
facta abſenti ex lapſu longi temporis à morte donantis,
non poteſt dici acceptata per Donatarium, ſed aliunde
erit talis acceptatio probanda.

37 Addunt alij, quod ſi ſtatutum requirens in actu ali-
quam ſolemnitatem, procedat vlterius, annullando a-
ctum, ſi aliter fieret, talis ſolemnitas non præſumeretur
ex antiquitate temporis, cum illa requiratur tamquam
res ſubſtantialis, non accidentalis *ſecundum Felin. in cap.
cum dilecta, n. 6. de Reſcript. Dec. conſ. 10. nu. 2. Angel. conſil.
179. col. 7. quos refert, & ſequitur Gratian. diſcept. for. cap.
474. num. 12. & ſeq.*

38 Contrarium tamen mihi videtur verius: quia in hoc
caſu non agitur de ſubſtantia actus, ſed tantum de ſolem-
nitate ipſius; & ideò vbi conſtat de ſubſtantia actus, ſo-
lemnitas indiſtinctè, quæcunque illa ſit, ex diuturnitate
temporis præſumitur, *vt rectè obſeruat Cephal. conſ. 171. n.
21. verſ. Quibus ego infero &c. lib. 2.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Ex præſtatione decennali præſumitur titulus obligationis, & quando id procedat: limitatur nu. 6. 7. 8. 13. 14. 16. 17. 18. & 24.*
2 *An Beneficiarius, qui certis diebus in hebdomada celebrauit per decennium, teneatur eodem modo celebrare etiam in futurum.*
3 *Is, qui longo tempore præſtitit vſuras dotis nomine, cogi poteſt ad ipſam dotem ſoluendam, & quando hoc procedat.*
4 *Quid ſi quis per decennium aliquid præſtitit, & poſtea per aliud decennium præſtare deſierit.*
5 *Fauore piæ cauſæ cenſetur etiam in futurum obligatus qui diu ſua liberalitate aliquid præſtitit.*
6 *Quo temporis ſpatio emphiteuſis præſumatur.*
Quid ſi conſtaret de titulo locationis, ibid.
8 *Dum controuertitur de contractu cenſus, exigens priuari non debet commodo ſuæ poſſeſſionis.*
9 *Ex vnica ſolutione fructuum cenſus acquiritur, & probatur quaſi poſſeſſio cenſum exigendi, & debetur ex ea manutentio, & n. 11. & 12.*
10 *Cenſuario an debeatur manutentio contra ſucceſſorem in re cenſita.*
15 *Quando præſumatur titulus obligatorius contra eum, qui aliquid fieri patitur.*
18 *Rota Romana in huiuſmodi præſtationibus requirit quadragenariam, vel immemorabilem.*
19 *Preſcriptionem immemorabilem pro ſe habens poteſt allegare meliorem titulum ſibi magis bene viſum.*
20 *An is, qui aliquid præſtitit, aut ſoluit tanquam debitum, per errorem, & ex falſa cauſa, poſſit tamquam indebitè, ſolutum repetere.*
21 *Condictio indebiti durat vſque ad 30. annos.*
22 *A præſumptione, quæ inſurgit ex curſu temporis, receditur, vbi conſtat de veritate in contrarium.*
23 *Ex varia, & differunt præſtatione certa obligatio in poſterum non inducitur: declaratur n. 24.*
25 *An & quando conductor, aut colonus, qui tenuit rem longiſſimo tempore, præſcribat ius coloniæ perpetuæ.*
26 *Colonus, vel inquilinus non poſſunt rem præſcribere contra Dominum.*

CAP. LXXIII.

An, & quando titulus præſumatur ex præſtatione decennali.

1 RESp. quod regulariter ex præſtatione decennali titulus obligationis præſumitur præceſſiſſe, *leg. cum de in rem verſo ff. de vſur.* non enim eſt veriſimile, diuturno tempore aliquem ſoluiſſe, niſi ita eſſet obligatus, *vt d. Bald. in l. ſi certis annis, n. 7. C. de pact. & alij apud Maſcar. de probat. vol. 2. concluſ.* 1119. *num. 1. & ſeq.* vbi dicit, hoc procedere etiam in Fiſco, & Eccleſia *Rot. dec. 57. nu. 1. & ſeq. par. 7. Recent.* vbi, quod vt titulus ex præſtationibus præſumatur, requiritur continuatio præſtationum vniformiter per tempus ad id requiſitum, *& coram Penia deciſ. 143. num. 4.* vbi, quod annua, & vniformis præſtatio cuiuslibet reditus facta ex cauſa expreſſa decem continuis annis, veræ cauſæ, & tituli præſumptionem inducit: dummodò allegans titulum, & cauſam præſtationis verè, & clarè probauerit, præſtationes illas fuiſſe factas per decennium; ſecùs ſi probaret præſumptiuè tantùm, puta, quod præſtatio fuerit facta tribus vltimis annis, *latè Menoch. de præſump. lib. 3. præſumpt.* 131. *nu.* 59. 86. *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ex præſtatione decennali præſumitur titulus in præiudicium illius tantùm, qui vniformiter aliquid præſtitit, *Gratian. diſcept. for. cap.* 208. ſubdens, quod ex iſtis præſtationibus præſumitur titulus obligationis præceſſiſſe, quando quis ſoluit ſeparatim ſingulis annis; ſecùs ſi ſolutio fuiſſet facta vna vice pro decem, vel pluribus annis, *& hanc eſſe communem Doctorum ſententiam teſtatur Bart. in l. creditor, n. 2. C. de vſur. Maſcard. de probat. concl.* 482. *vol. 1. & concluſ.* 603. *n. 2. vol. 2.*

2 Ex quo infertur, quod Capellanus, ſeu Beneficiarius, qui certis diebus in hebdomada per decennium celebrauit, tenetur eodem modo celebrare etiam in futurum, etiamſi inſtitutio beneficij ad id non obliget, quia fauore Eccleſiæ, & piæ cauſæ laudabilis conſuetudo decennalis obligat in futurum, *Fraxinell. de Sacerd. oblig. ſect. 4. concl. 4. §. 17. Genuenſ. de Eccl. q.* 390.

Hinc etiam infertur, quod ſi quis longo tempore præſtitit vſuras dotis nomine, ad ipſam dotem ſoluendam cogi poteſt, *Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. num. 52.*
3 *& ſeq. Rot. deciſ.* 153. *par. 4. to. 2. Recent.* vbi etiam quod ex tali decennali præſtatione præſumitur, præceſſiſſe pactum, & titulum neceſſarium, quando allegatur ab eo, cui facta eſt diuturna præſtatio vſurarum; quæ quidem tituli allegatio neceſſaria eſt in tali caſu, *ſecundùm Mantic. loco cit. lib. 3. tit. 15. nu. 56. & ſeq. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſump.* 131. *n.* 72. vbi, quod hæc allegatio fieri debet in libello.

4 Amplia, etiam ſi is, qui per decennium aliquid præſtitit, poſtea per aliud decennium, illud præſtare deſierit adhuc enim cenſetur obligatus, *vt poſt Salic. in l. cum de in rem verſo, num. 12. ff. de vſur. & alios probat idem Menoch. d. præſump.* 131. *n.* 59. *& ſeq.* vbi *n.* 83. addit, quod fauore
5 piæ cauſæ cenſetur etiam obligatus in futurum is, qui diù ſua liberalitate aliquid præſtitit.

6 Limita 1. in emphiteuſi: hæc enim non præſumitur, niſi per ſpatium 30. annorum, *Ang. in l. Prætor, §. 1. ff. de eden. Alberic. in l. 2. n. 10. ff. de iur. emphit. Bero q. 14. Maſc. concl. 337. vol. 1. & alij apud Menoch. lib. 3. præſump.* 108. *n. 3. & ſeq.* vbi ſubdit, quod in emphiteuſi eccleſiaſtica præſumenda requiritur præſcriptio 40. annorum; quamuis contrarium ſentiant *Spec. in tit. de feud. §. quoniam, nu. 10. in fin. & alij, quos latè recenſet Maſc. de prob. concl.* 603. *nu.* 5. aſſerentes, quod probatur emphiteuſis ex ſolutione penſionis per decem annos.

Conciliari tamen poſſunt prædictæ opiniones, vt prima procedat, quando agitur ad effectum, vt præſumatur, contractum emphiteoticum præceſſiſſe contra Dominum; ſecunda verò procedat, vbi tantùm quæreretur, an poſſit præſcribi contra aliquem, tamquam emphiteutam, vel tamquam colonum, ſi per longum tempus præſtitit penſionem, ita vt in futurum poſſit compelli ad ſoluendum tamquam emphiteuta: quia in tali caſu ſufficeret longum tempus, *ità Balb. de præſcript. in 2. p. 3. princ. q. 10. n. 35. & 36.*

Notandum tamen eſt, quod quando conſtat de titulo locationis, ex vniformi ſolutione penſionis etiam per 30. annos non cenſeretur contracta perpetua locatio: quia iura fingunt, finito tempore conductionis renouatam videri ſingulis annis locationem, ac ſi quolibet anno conductor fundum reconduxiſſet, & ſic quot ſunt anni à die finitæ primæ conductionis, tot cenſentur renouatæ conductiones, *l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locat. l. ſi cum Hermes, C. eod.* & ideò conductor ſi Dominum iure conductionis recognoſcit, nullo tempore præſcribit, quod præcipuè locum habet in prædijs Eccleſiæ, quæ alienari non poſſunt, *ita Rimin. ſen. conſ. 10. Ruin. conſ. 61. & conſil. 75. lib. 1. Socin. iun. conſ. 63. in 2. dub. vol. 2. Pariſ. conſ. 23. num. 4. Vrſil. ad Afflict. deciſ. 365. num. 15. & alij apud Genuenſ. in tract. de eccleſ. q. 77. latè Crauet. de Antiquit. temp. par. 4. §. materia iſta, n.* 108. vbi dicit, quod opinio *Bald. in l. malè agitur, nu. 7. verſ. ſi verò conductio, C. de Præſcript. 30. vel 40. ann. contrarium ſentientis*, procedere poteſt, quando non appareret de aliquo titulo conductionis præcedentis.

7 Limita 2. in eo, qui habet contra ſe iuris præſumptionem, puta ſi laicus perceperit decimas de rebus Eccleſiæ: quia tunc ex præſtatione decennij titulus nequaquam præſumitur, niſi probauerit, ſe ab Eccleſia in feudum recepiſſe, *Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. num. 58.*

*Grat.diſcept.for.c.*208.*num.*3.*Menoch.lib.*3.*præſump.* 131.
*num.*76.*& ſeq.*
8 Limita 3. in cenſibus, in quibus non ſufficiunt decem
anni ad præſumendum titulum, ſed contra priuatos re-
quiruntur ſimiles 30.anni, contra eccleſias verò 40. *Aret.*
*in l.ſciendum num.*12.*ff. de verb.oblig.Maſcard.de Probat.*
*concl.*279.*Guid.Pap.deciſ.* 407. *iuncta addit. ibidem litt.A.*
quam opinionem veriorem eſſe poſt conſtitutionem Pij V. di-
*cit Gratian.diſc.for.cap.*208.*n.*4.*& ſeq & c.* 921.*nu.*7. vbi
etiam, quod dum controuertitur de contractu cenſus,
exigens priuari non debet commodo ſuæ poſſeſſionis,
*Poſt.in tract.mandat.de manutent.obſeruat.*18.*nu.* 34. vbi,
9 quod ex vnica ſolutione fructuum cenſus acquiritur; &
probatur quaſi poſſeſſio cenſum exigendi, atque debetur
10 ex ea manutentio, *& obſeruat.*56.*n.*27.vbi, quod Cenſua-
rio debetur manutentio contra ſucceſſorem in re cenſita,
quamuis nunquam cenſum ſoluerit, quia res tranſit cum
ſua cauſa, & onere ſoluendi cenſum, *Cenc. de cenſib. p.*2.*c.*
2.*q.*5.*art.*4.*n.*26.*&* 36.vbi, quod manutentio in iure exi-
11 gendi cenſum, non requirit poſſeſſionem, titulatam, *Ro-*
*ta apud eumdem Cenc.*238.*n.*10.vbi, quod Dominus cen
12 ſus exiſtens in quaſi poſſeſſione exigendi, debet in ea
manuteneri, donec per ſententiam declaretur, eum, qui
ſoluit, non eſſe debitorem.
13 Limita 4. quando agitur de obligando aliquem ad ſer-
uitium perſonale, puta ad ius vaſſallagij, vel ſubiectionis:
tunc enim requiritur præſtatio per ſpatium trigiuta an-
norum, *Bart.in l.ſolet §.*1.*ff.de offic. Proc. Iaſ.in l.ſi cer-*
tis annis, *n.*15.*C.de Pact.Mantic. de Tacit. lib.* 3. *tit.*15.
*n.*68.*Menoch.d.lib.*3.*præſumpt.*131.*nu.* 90. *Fraxinell.loco*
cit.d.§.17.*Genuenſ.de Eccleſ.q.*390.*n.*2.*Balb.loco cit.in* 2 *p.*
3.*princ.q.*10.*n.*35.*& ſeq.*
14 Limita 5. quando quis decennium aliquid fieri pati-
tur: quia hæc dicitur præſcriptio, in qua titulus non præ-
ſumitur, ſed debet probari cum poſſeſſione continua, &
non interrupta, *Bart.in l.Celſus,nu.*19.*ff. de vſucap.Bald.*
in d.l.ſi certis anni, *n.*11.*& Alex.n.*9.*Mantic.d. lib.* 3.*tit.*
15.*num.*63. niſi fortè concurreret patientia longiſſimi
15 temporis: tunc enim præſumeretur titulus obligatorius
contra patientem, *ſecundum Alex.in d. l. ſciendum col.*4.
*& alios, quos refert Menoch.d.lib.*3.*præſumpt.*131.*n.*92.
*& ſeq.*ſubdens, quod quando agitur de leui, ſeu modico
præiudicio patientis, ſufficeret decennalis patientia ad
præſumendum titulum.
16 Limita 6. in minoribus, quorum fauore prædicta con-
cluſio non procedit, *Alex.conſ.*94.*n.*6.*lib.*7. *Corn. conſ.*98.
*n.*3.*lib.*1.*Menoch.loco cit.præſumpt.*131.*n.* 89. quemadmo-
dum nec haberet locum contra eccleſiam, contra quam
requiritur præſcriptio quadragenaria, *Genuenſ.de Eccleſ.*
*q.*389.*per c.illud de Præſcript.*
17 Limita 7, quando agitur de præiudicio tertij, quia tunc
titulus, & cauſa præſtationis non præſumitur, niſi curſu
20.annorum, *vt poſt Iaſ.in d.l.ſi certis annis*, *nu.*15. *Alex.*
*conſ.*1.*n.*20.*& conſ.*17.*n.*8.*lib.*4.*& alios tradit idem Meno-*
*ch.vbi ſup n.*91.*Grat.diſc.for.c.*716.*n.*29.*&* 30.
18 Notandum tamen eſt, quod in huiuſmodi præſta-
tionibus Rota non admittit decurſum decennij, aut
vlterioris temporis, ſed requirit ſemper quadragena-
riam, vel immemorabilem, *vt in deciſ.*127.*num.*7.*&* 8.*&*
*deciſ.*249.*nu.*1.*& ſeq.p.*5.*to.*1.*in Recent.* vbi addit, quod
19 præſcriptionem immemorabilem pro ſe habens poteſt
allegare meliorem titulum ſibi magis benè viſum, *Pen.*
*deciſ.*143.*nu.*1.*& ſeq.*
20 Notandum 2. quod ſi quis aliquid preſtiterit, vel ſolue-
rit tamquam debitum, per errorem, & ex cauſa falſa, aut
nulla, tunc illud tamquam indebitè ſolutum repetere po-
teſt, ſi ita probauerit, vnde in futurum in tali caſu non te-
netur ſoluere: quia vbi ſublata eſt ſubſtantia debiti, im-
poſſibile eſt, remanere qualitatem obligationis, latè *Ma-*
*ſcard.concl.*1119 *n.*7.*Mantic.d.lib.*3.*tit.*15.*n.*60.vbi etiam
21 dicit, quod ſoluenti indebitum competit condictio inde-
biti, quæ eſt perſonalis, & durat vſque ad 30. annos, *iuxta*
l.ſicut.& l.omnes,C.de Præſcript. 30. *ann.*
22 Notandum 3. quod licet ex decennali, præſtatione præ-
ſumatur iuſtus titulus, ſeu iuſta cauſa præſtationis, tamen
cum hæc ſit ſola præſumptio iuris, ideò probatio in con-
trarium admittitur, quod ſcilicet præſtationes ea de cau-
ſa ſolutæ non fuerint, *ita Syn.in d.l. ſi certis annis*, *q.*10.
*C.de Pact.vbi etiam Dec.n.*15.*Vaſq.contr illuſtr. cap.* 84.*n.*
41.*& alij apud Menoch.d.lib.*3.*præſumpt.*131.*n.*74.*& ſeq.*
vbi dicit, quod à præſumptione, quæ inſurgit curſu tem-
poris, receditur, quando conſtat de veritate in contra-
rium, puta ſi conſtaret de ipſo titulo inualido, *latè Ma-*
*ſcard.d.concluſ.*1119.*n.*7.
23 Notandum 4. quod ſtante difformitate præſtationis
ceſſat præſumptio iuris, *Crauet.conſ.*313.*nu.* 4. *Maſcard.*
*vbi ſupra n.*8.*Menoch.d.præſumpt.*131.*num.* 88. vbi dicit,
quod ex varia, & difformi præſtatione certa obligatio in
poſterum non inducitur, *Dec.in d.l.ſi certis annis*, *nu.*18.
*C.de Pact.*vbi, quod ſi quis vno anno traderet par capo-
num, alio anno par columbarum, ex tali varietate certa
obligatio præſumi non poteſt; idemque dicendum, ſi vno
anno ſolueretur pecunia, alio verò anno traderetur hor-
deum, vel frumentum, *Cancer.var.lib.*3.*cap.*1.*n.*27.*&* 28.
vbi etiam dicit, quod ex præſtationibus difformibus nul-
la induci poteſt præſcriptio, etiamſi longiſſimum tempus
interceſſerit: hoc tamen intelligendum eſt, quando dif-
24 formitas eſt in rebus, ſeu ſpeciebus, vt in allatis exem-
plis; ſecus ſi difformitas eſſet in numero, vel menſura,
vt quia vno anno ſoluti fuerint aurei quinque, & alio au-
rei ſex, vel ſi vno anno traditæ fuerint duæ quartæ fru-
menti, & alio quinque, vel plures: tunc enim ſic ſoluens
remaneret in minori quantitate obligatus, cum in maio-
ri ſumma inſit minor, *vt rectè obſeruat idem Cancer. loco*
*cit.num.*28.*& cap.*7.*nu.*184.*eod. lib. arg. textus in leg. diem*
proferre, §.*ſi plures*, *ff de Recept. Arbitr.& cap.ex parte*,
de Cenſibus.
25 Ex quo infertur, quod licet conductor, aut colonus,
qui tenuit rem longiſſimo tempore 30. vel 40. annorum
ſoluendo ſingulis annis certam, & vniformem penſio-
nem, præſcribat ius coloniæ perpetuæ, ita vt expelli non
poſſit quando non conſtat de titulo locationis, *vt ſupra*
*diximus,& not.Bal.in l.malè agitur col.*3. *C. de Præſcript.*
30.*ann.Alex.in l.item quæritur* §.*qui impleto ff.locat.Cra-*
*uet.conſ.*107.*num.*4.*& de antiquit.temp.*4.*p.*§. *materia iſta*
*&c.nu.*100. hoc tamen non haberet locum, quando re-
ſponſio fuiſſet difformis, *Caroc. de locat.& conduct. tit. de*
*Præſcript.num.*7.*vbi citat Ang. in d. leg. malè ag tur,C.de*
*Præſcript.*30.*vel* 40.*ann.Ruin.conſil.*61.*nu.* 5. *lib.* 1. *Vaſq.*
*contr.illuſtr.cap.*63.*n.*1.*Tiraq.de Præſcrip.§.*1.*gl.* 4. *& eſt*
communis opin. quemadmodum nec huiuſmodi præſcri-
ptio procederet, vbi quis ab initio conduxerit rem ad
annos 30.vel 40. quia tunc ius coloniæ non præſcriberet,
cum antea expelli non potuerit, *Crauet. de antiq. temp. d.*
*p.*4.*§.materia iſta &c.nu.* 100. vbi dicit, quod hæc præ-
ſcriptio locum tantùm habet, quando quis ab initio rem
conduxerit ad modicum tempus, & deinde continuaue-
rit in eadem locatione per annos 30. vel 40. *vt ſentiunt*
*etiam Ruin.conſ.*75.*vol.*1.*Anch.q.famil.*24.*nu.*11.*p.*1.*Ri-*
*min.Sen.conſil.*100.*nu.*24.*&* 27.*volum.*1.*Burſat.conſ.* 330.
*num.*146.*Bero.q.*14.*nu.*1.*Soc.Iun.conſil.*63.*num.*20.*vol.*2.
*quos refert Caroc.d.tit.de Præſcrip.n.*11.ſubdens, *num.*14.
quod neque curreret prædicta præſcriptio, ſi de initio
cauſæ, & tituli etiam inualidi, & illegitimi appareat, vel
ſi probetur, ex diuerſa cauſa, & inualida colonos, & con-
ductores poſſediſſe, *Crau. in dict. §. materia iſta &c.num.*
26 100.*Bal.in l.malè agitur*, *nu.*8. *C.de Præſcript.*30.*vel* 40.
*ann.*vbi addunt quod Colonus, & Inquilinus nunquam
præſcribere poſſunt rem contra Dominium, niſi inter-
uertant poſſeſſionem, etiamſi rem poſſederint per mille
annos, *Croc.d.tit.de Præſcript.nu.*17.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamil. habitans ſeorſim à Patre publicè negotiando,*
& contrahendo per longum tempus præſumitur ſui iu-
ris, & emancipatus: declaratur num. 3. *limitatur*
num. 4.

2 *Lon-*

2 *Longum tempus ad hunc effectum qualiter accipiatur.*
5 *Quando filius pro Patreſam. habeatur, & n.7.*
6 *An filiusfam. exiſtens in quaſi poſſeſſione ſui iuris obligetur non obſtante ſtatuto diſponente, quod filius obligare ſe non poſſit ſine conſenſu Patris.*
8 *An valeat teſtamentum conditum à filio qui publicè pro emancipato habebatur.*
9 *Filius præſumitur ſui iuris, quando non conſtaret, eum eſſe natum ex legitimo matrimonio.*
10 *Quid requiratur, vt locum habeat ſtatutum diſponens, quod valeat obligatio filijſamil. habitantis ſeorſim à Patre.*

C A P. LXXIV.

Quando filiusſam. præſumatur ſui iuris, & emancipatus.

1 REſp. quod filiusſam. habitans ſeorſim à Patre publicè
negotiando, & contrahendo per ſpatium longi tem-
poris præſumitur ſui iuris, & emancipatus, *vt poſt Bald.*
in l.2 n.5.C.ſi aduerſ.rem iudicat.Salic.in leg.1.n.20. C. de
Patr.pot.Gabr.concl.1.nu.32. de Præſumpt.& alios ſcripſit
2 *Gratian.diſc.for.cap.820.n.1.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod
longum tempus ad effectum præſumendi talem emanci-
pationem, dicitur ſpatium 20.annorum, quando non ad-
eſſet aliquis titulus; ſecus ſi concurreret titulus ſaltem pu-
tatiuus, veluti emancipatio non ſolemniter facta, quia
tunc ſufficeret decennium; nam in iſtorum iurium præ-
ſcriptione ſufficit etiam titulus erroneus, *vt obſeruat Al-*
ciat.reg.2.præſumpt.2.n.2.Barbat.inter conſil.Alex.35.nu.
12.lib.4.Afflict.deciſ.183.n.2.Maſcard. de Probat.concluſ.
598.*vol.2.* vbi addit quod tunc in ijs, quæ lucratur filius
non acquiritur vſusfructus patri: & hoc quidem proce-
3 dit, quando eſſet quæſtio inter patrem, & filium, & fra-
trem: tunc enim ad præſumendam emancipationem re-
4 quiritur curſus temporis ſupradicti; ſecus eſſet, vbi age-
retur inter filium, & extraneum ad finem confirmandi
aliquem actum geſtum per eumdem filium hoc enim ca-
ſu curſus temporis non eſt neceſſarius, ſed ſufficit pro-
5 bare, quod talis filius publicè pro Patreſam. habebatur,
leg.3.ff.ad Senatuſc.Maced.Dec.in leg.ſi emancipati, nu.4.
verſ.& in quaſi poſſeſſione, & ibi Cagnol.nu.83.& Rimin.
iun.num.112.Cod.de collat.Cephal.conſil.687.nu.22.lib.5.
& conſil.397.n.91.lib.3.Franc.deciſ. 10. nu. 4. & alij apud
Gratian.loco cit.n. 3.& ſeq. quod ſatis probaretur ex plu-
ribus actibus publicè geſtis, qui non poſſunt fidei à filijs-
famil. *Dec.loco cit. Menoch.lib.6.præſumpt.55.n.28.& ſeq.*
6 vbi ex hoc infert, quod ſi filius exiſtens in quaſi poſſeſ-
ſione ſui iuris alicui promiſerit centum ex cauſa onero-
ſa, obligatur non obſtante ſtatuto diſponente, quod fi-
lius non poſſit ſe obligare ſine conſenſu patris, *Alciat.d.*
7 *reg.2.præſumpt.2.num.3.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod fi-
liusfamil. faciens vnum actum tamquam paterfamil. non
acquirit hanc quaſi poſſeſſionem, ne quoad illum qui-
dem caſum.
8 Obſerua tamen, quod non valeret teſtamentum con-
ditum à filio, qui publicè pro emancipato habebatur, ſi
verè talis non fuerit, *Bald.in l.2.num.16.C.de Sent.&*
interlocut.omn.Iud.Alex.in leg.1.num.5.Cod.de Teſtam.
quod intellige, ſi ageretur in iudicio petitorio ſuper va-
liditate teſtamenti, nam in poſſeſſorio, & in iudicio
ſummario ſatis eſſet communis opinio, & publica re-
putatio, *Bald.in l.vlt.col.1.C.de ſenten.poſſ.Iaſ.in l.Bar-*
barius, n.48.ff.de offic.Prætor.Cagnol.in d.l.ſi emancipati,
n.85.Maſcard.concl.595.in fin.p.2.& alij apud Gratian.
diſc.for.d.c.820.n.7.
9 Obſerua ſecundò, quod filius præſumitur ſui iuris,
quando non conſtaret, eum eſſe natum ex legitimo matri-
monio, quia quod quis ſit in poteſtate, pendet ex matri-
monio, *Inſt.de patr.pot.in princ.Alciat.loco cit.n.5.*
10 Obſerua 3. quod ſtante ſtatuto, quod valeat obligatio
filijſam. habitantis ſeorſim à Patre, ſatis eſſet ad validan-
dam illius obligationem, ſi filius tempore obligationis
ſeorſim à Patre habitauerit: dummodo filius faceret ali-
quem actum, ex quo poſſit argui, quod habuerit ani-
mum habitandi ſeorſim à Patre non ſolum quoad habi-
tationem cum vxore, & familia, ſed etiam quoad bo-
na, *Carauit.in Reg.Pragm.per excellen.§.13.n.1. quam*
refert Ricc.in Prax.for.Eccleſ.p.3.reſ.509.n.10.& ſeq. ſub-
dens, quod licet filius in alia domo habitet, non cenſetur
habitare ſeorſim à Patre, quandiù durat eadem alimen-
torum præſtatio.

Antonell. de Tempore.

S V M M A R I V M.

1 *Ad contrahendum domicilium requiritur decennium continuum: declaratur n.2.& 6.*
3 *Quid ſi conſtaret de animo perpetuò habitandi.*
4 *An puer contrahere poſſit domicilium.*
5 *An Scholares, & Caſtellani domicilium per longam habitationem contrahant.*
6 *Quid requiratur ad effectum ſortiendi forum, vt poſſit ciuiliter quis conueniri.*
7 *An de crimine alibi commiſſo poſſit quis conueniri in loco, in quo degit.*
8 *An Iudices procedere poſſint contra ſubditos ratione ſolius originis, quando delicta in territorio aliorum Principum fuerunt commiſſa.*
9 *Quando dicatur quis nouam parochiam acquiſiuiſſe.*

C A P. LXXV.

Quantum temporis ad contrahendum domicilium, ſeu incolatum requiratur.

1 REſp. quod regulariter requiritur decennium, *gloſ.*
in leg.2.ver.conſtituerint, C.de Incol.lib.10.Odofr.in
leg.Ciues, Cod.eod.Menoch.de Arbitr.lib.2.caſ.86.n.15.Bu-
rat.deciſ.244.nu.5.& ſeq. vbi dicit, quod decennium de-
bet eſſe continuum, *Menoch.de Arbitr.Iud.caſ.86.nu.15.*
Rot.deciſ.137.num.5.par.5.to.1.Recent. vbi, quod per de-
cennium acquiritur incolatus abſque aliqua declaratio-
ne, *& apud Penzon.deciſ.20.verſ.non obſtat, Ferentill.ad*
Burat.d.deciſ.244.n.11.& ſeq. quod quidem procedit in
2 dubio, ſecus ſi conſtaret de animo perpetuò habitandi,
tunc enim eo ipſo abſque aliquo lapſu temporis acquiri-
3 tur incolatus, *d.l.Ciues, C.de Incol.lib.10.gloſ.in l.hæres,*
§.proinde, ver.debebit, ff.de Iudic.Bart.in l.vn.num.2.C.
vbi petan.Tut. quod intellige, quando concurreret ali-
quis actus ſignificatiuus domicilij, puta emptio, vel con-
ductio domus, *Rot.deciſ.105.nu.4.par.2.Diuerſ.* vbi, quod
Iudicis arbitrio id terminandum relinquitur, *& dec.150.*
n.7.& 8.ead.par.2.Diuerſ.Gratian.diſc.for.cap.181.n.10.
4 *& ſeq.* vbi, quod poteſt quidem puer habere domicilium
facto, non tamen poteſt habere animo, *Ferentil.ad Bu-*
rat.d.dec.244.n.10.
5 Notandum eſt etiam, quod licet quis commoratus fue-
rit ſpatio decennij in aliquo loco, non propterea dicitur
contraxiſſe domicilium, niſi habuerit animum perma-
nendi in dicto loco, & ideò Caſtellani, & ſcholares domi-
cilium per longam habitationem non contrahunt, quia
finito officio, vel ſtudio habent animum recedendi, *gloſ.*
in d.l.Ciues, in ver.larem, C.de Incol.lib.10.Bald.conſ.313.
lib.4.Roman.conſil.264.Menoch.d.caſ.86.nu.8.Cephal.con-
ſil.451.n.172.& alij, quos refert Gratian.diſc.for.cap.181.
nu.2.& ſeq. ſubdens, quod prædicti Caſtellani, & ſchola-
res contraherent domicilium, ſi finito officio, vel ſtudio
per decennium in loco habitauerint, *Rot.deciſ.137.n.10.*
& ſeq.par.5.to.1.recent.
6 Notandum 2. quod ad effectum ſortiendi forum,
vt poſſit ciuiliter quis conueniri, ſufficit, quod ibi ha-
beat maiorem partem bonorum, vel quod aſſiduè ibi-
dem commoratus fuerit ſpatio decennij, *l.1.C.vbi pet.*
tut.Tiraq.de Retract.lignag.§.36.gloſ.3.num.7.Gratian.
7 *d.cap.181.num.23.& ſeq.* vbi addit, quod de crimine
alibi commiſſo poteſt quis conueniri in loco, in quo

degit, ideſt conuerſatur, prout ſcholaris in loco ſtudij, latè Vermigliol. conſ. crimin. 2. n. 2. vbi etiam dicit, quod
8 Iudices procedere poſſunt contra ſubditos ratione ſolius originis, etiamſi delicta in territorio aliorum Principum commiſſa fuerint.

9 Notandum 3. quod dicitur quis nouam parochiam acquiſiuiſſe ſtatim ac incipit habitare in Parochia animo habitandi; ad hunc enim effectum non eſt opus expectare, vt quis maiori anni parte in Parochia habitauerit, *vt ex declaratione Sacr. Congregationis dixit Rota dec. 629. n.3.p.4.to.3.Recent.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad præſcriptionem requiritur continuata poſſeſſio per ſpatium à lege definitum.*
2 *An ad hunc effectum requiratur poſſeſſio naturalis, & ciuilis ſimul.*
3 *Ciuilis poſſeſſio non durat vltra decennium, limitatur num. 9.*
4 *Serui fugitiui Dominus retinet poſſeſſionem ciuilem.*
5 *Quando quis ex negligentia circa poſſeſſionem naturalem priuetur quoque poſſeſſione ciuili.*
6 *Quando præſumatur, & inducatur obliuio, ita vt non debeatur manutentio.*
7 *Ad complendum decennium prædictum non computatur tempus poſt litem motam.*
8 *Quando poſſeſſio ciuilis præſumatur continuata vſque ad decennium, & quando vltra decennium.*
9 *Ciuilis poſſeſſio non amittitur per decennium, quando conſtaret, ſemper fuiſſe retentum animum poſſidendi.*
10 *Ad amittendam poſſeſſionem ciuilem requiritur ſcientia, & patientia proprietarij.*
11 *Quando in incorporalibus poſſeſſio amittatur.*
12 *Data ſcientia occupationis, ſi quamprimum fieri poteſt, quis non curat recuperare ſuam poſſeſſionem, amittit ciuilem: contrarium ſeruat Rota Romana.*
13 *Prædictum tempus decennij non currit contra impeditum.*
14 *Proprietarius poteſt petere manutentionem in re tertio vendita per hæredes vſufructuarij, etiamſi talis emptor rem huiuſmodi retinuerit per 30. annos.*
15 *Proprietarius poteſt propria auctoritate mortuo vſufructuario capere poſſeſſionem naturalem.*

C A P. L X X V I.

Quamdiu duret ciuilis poſſeſſio.

1 EX reſolutione huius dubij non mediocris reſultat vtilitas: certum enim eſt, quod ad præſcriptionem vltra alias conditiones requiritur etiam continuata poſſeſſio per ſpatium à lege definitum, *leg. ſine poſſeſſione, ff.*
2 *de vſucap.* nec omnis poſſeſſio ſufficit, ſed naturalis, & ciuilis ſimul concurrere debet, *iuxta gloſ. communiter receptam in l. 1. ver. præſcriptionem, C. de ſeru. fugit.* vel ſaltem ſola ciuilis, quæ licet ſolo animo retineatur, hunc tamen inter alios ciuilem effectum operatur, *Aret. in ſ. ſed aliquando, n. 3. Inſt. de vſucap. Dyn. in reg. ſine poſſeſſione, poſt n. 29. de Reg. iur. in 6.* vbi exemplificat in abſente, quem conſtat ſolam ciuilem poſſeſſionem animo retinere, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcr. nu. 107. & ſeq.* vbi etiam notat, quod ſola naturalis, quando ciuilis apud alium remanet, non ſufficit, quia talis poſſeſſor non ſibi, ſed alteri, cuius nomine inſiſtit, poſſidere cenſetur, *l. 3. §. ex contrario, ff. de Acq. poſſ.*

3 Ad quæſitum igitur reſp. quod ciuilis poſſeſſio non durat vltra decennium: & propterea finito decennio naturalis poſſeſſor incipit etiam ciuiliter poſſidere, *l. licet, vbi gl. in ver. temporis, C. de acquir. poſſ. Corn. conſ. 16. n. 14. lib. 2. quem refert Iordan. loco cit. n. 110. Menoch. conſ. 1095. n. 8. Tuſc. in ver. poſſeſſio concl. 400. n. 37. & ſeq. Buratt. deciſ. 249. num. 5. & alij apud Poſt. in Tract. mandat. de manutent. obſeru. 58. n. 1. & ſeq.* ex quo infert *Bart. in d. l. 1. n. 9.*
4 *C. de ſeru. fugit.* quod ſerui fugitiui Dominus retinet poſſeſſionem ciuilem; & ideò donec ipſe habet ciuilem, contra eum non currit præſcriptio; vnde neceſſe eſt, vt labatur longum tempus, & ſic præſumatur obliuio, *Dyn. in d. reg. ſine poſſeſſione, n. 32.* vbi dicit, quod ſi ciuiliter poſſi-
5 dens neglexerit naturalem poſſeſſionem per decem annos, vel vltra illa negligentia circa poſſeſſionem naturalem priuat eumdem poſſeſſione ciuili, *Aret. in d. §. ſed ali-*
6 *quando, n. 4.* vbi, quod elapſis decem annis præſumitur; & inducitur obliuio, & non debetur manutentio, *Marcheſ. de commiſſ. p. 1. de commiſſ. app. in poſ. §. 1. n. 91. Grat. diſc. for. c. 365. n. 42. Giouagn. conſ. 11. n. 75. lib. 1. Rot. Recent. dec. 496. n. 3. p. 4. & in Anconitana Florum 8. Nouembris 1624. & 18. Aprilis, & 20. Iulij 1626. coram Buratto, prout refert Poſt. d. obſeru. 58. n. 3.*

7 Obſerua tamen, quod ad complendum dictum decennium non computatur tempus poſt litem motam, *Poſt. vbi ſup. n. 12. Rot. apud eumdem deciſ. 571. n. 13.*

8 Obſerua 2. quod poſſeſſio ciuilis præſumitur continuata vſque ad decennium, quando naturalem poſſeſſionem alius occupauit percipiendo fructus, vel denegando ſolutionem præſtationem, vel vſum; ſecus ſi naturalis poſſeſſio ab alio non fuit occupata, quia tunc ciuilis præſumitur continuata vltra decennium, *vt poſt Butr. & Abb. in cap. cum ad ſedem, de reſtit. ſpol & alios ſcripſit Giouagnon. conſ. 40. n. 10. & 17. lib. 2. Gratian. diſc. for. cap. 310. n. 48. & ſeq. & cap. 384. n. 32. & cap. 450. n. 31. & ſeq.* ſubdens, quod
9 ciuilis poſſeſſio non amittitur per decennium, quando conſtaret, ſemper fuiſſe retentum animum poſſidendi, *Rot. dec. 117. n. 1. p. 5. Recent.* vbi, quod ad amittendam poſſeſſionem ciuilem requiritur ſcientia, & patientia pro-
10 prietarij, *Burat. deciſ. 604. n. 1. & ſeq.* vbi, quod incorpo-
11 ralibus poſſeſſio non amittitur, niſi ex ſuſpicione concepta per poſſeſſorem, quod potuerit repelli, & ex ſcientia, & patientia, quod alius poſſeſſionem occupet, *Card. Caualer. deciſ. 242. n. 7. & alij apud Poſt. d. obſer. 58. num. 7.*
12 vbi, *num. 29. & ſeq.* obſeruat, quod iuxta ſententiam Rotæ Romanæ infra decennium non cenſetur amiſſa poſſeſſio ciuilis etiam data ſcientia occupationis, *Rot. apud eumdem deciſ. 86. nu. 8. Mantic. deciſ. 172. n. 5. Beltramin. ad Greg. deciſ. 307. n. 26.* quamuis in hoc contrarium teneant *Bart. & alij in l. ſi de eo fundo ſ. ſi fortè, ff. de Acquir. poſſ.* vbi, quod data ſcientia occupationis, ſi quamprimum fieri poteſt, quis non curat recuperare ſuam poſſeſſionem, amittit ciuilem.

13 Obſerua 3. quod prædictum tempus decennij non currit contra impeditum, tunc enim ceſſat negligentia, & per conſequens non dicitur amiſſa poſſeſſio, *Rot. dec. 378. n. 3. par. 1. Diuerſ. & in Cuſentina penſionis 12. Februarij 1618. coram Vbaldo, & coram Burat. dec. 375. n. 11. Poſt. d. obſeru. 58. n. 36. & ſeq.*

14 Obſerua 4. quod poteſt Proprietarius, ſeu eius hæres petere manutentionem in re tertio vendita per hæredes vſufructuarij, quamuis talis emptor eamdem rem retinuerit per 30. annos: nam ad quemcumque tranſiuerit illa res, non potuit naturalis poſſeſſio, quæ expirauit per obitum vſufructuarij, alicui acquiri ſtante ciuili, quam habet Proprietarius, cui eſt adiuncta naturalis ſtatim mortuo vſufructuario; vnde hæredes vſufructuarij non potuerunt plus iuris in emptorem transferre, quam ipſi haberent, *l. vlt. §. ſin autem, vbi Salic. & alij C. commun. de legat. latè Gratian. diſc. for. cap. 779. n. 4. & ſeq.*
15 vbi etiam dicit, quod Proprietarius, ſeu illius hæres poteſt propria auctoritate mortuo vſufructuario capere poſſeſſionem naturalem, quæ amplius eſſe non poteſt apud hæredem vſufructuarij, ſed illicò perijt cum eodem vſufructuario, & ipſo iure redijt ad proprietarium etiam ignorantem. *§. finitur, Inſtit. de Vſufruct. leg. 3. ſ. morte, ff. quib. mod. vſufruct. amitt. l. ſtipulatio iſta, ſ. ſi quis ita, ff. de verb. oblig.*

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *Ex quibus coniecturis rationes redditæ præſumantur, & num.2.*

3 *Quando cenſeatur facta compenſatio, & remiſſa rationum redditio.*

4 *Quo temporis ſpatio actio huiuſmodi tollatur.*

5 *Quando hæres excuſetur à reddenda ratione computorum defuncti.*

6 *Adminiſtrator: qui ſemel reddidit rationem, non eſt cogendus ad illam de nouo reddendam: limitatur num. 7. 8. & 11.*

9 *Quando teneatur reddere rationem qui per teſtatorem ab illa reddenda fuit liberatus.*

10 *Quando libri rationum præſumantur conſignati.*

12 *Error calculi reparari poteſt vſque ad 30. annos, etiamſi poſt calculationem interuenerit promiſſio.*

13 *Quando probetur error calculi.*

C A P. L X X V I I.

An, & quando Tutor rationes reddidiſſe, ac ſatisfeciſſe præſumatur.

1 TRibus copulatiuè concurrentibus coniecturis rationes redditæ præſumuntur, ac ſequuta ſatisfactio: prima eſt, temporis diuturnitas, ſeu lapſus decennij: ſecunda eſt, ſanguinis coniunctio: tertia eſt, ſi ſępius inita fuerint computa, in quibus nunquam de aſſerto credito facta fuerit mentio, *vt tradunt DD. in l. Procula, ff. de Probat. Surd. deciſ.* 105. *n.* 3. & 4. *Honded. conſ.* 39. *nu.* 71. *volum.* 2. *Menoch. lib.* 3. *Præſumpt.* 135. *n.* 19.

2 Notandum tamen eſt, quod aliæ etiam coniecturæ, ſi præfatæ deficiant, ad hunc effectum admittuntur, *vt poſt Maſcard. de probat. in ver. titulus, concl.* 1377. *n.* 103. *obſeruat Ciriac. controu.* 280. *n.* 6. & *ſeq. lib.* 2. vbi cenſet, ſufficientem eſſe coniecturam, ſi debitor erat vir locuples, & libenter ſuis creditoribus ſatisfaciebat.

3 Notandum 2. quod ſi ſocij communiter adminiſtrauerint, cenſetur inter eos facta compenſatio, & remiſſa rationum redditio *l. ſi ambo, ff. de compenſat. Alex. conſil.* 47. *n.* 11. *lib.* 1. quod quidem procedit, quando ſocij pariformiter adminiſtraſſent; ſecus ſi conſtaret, quod vnus ex ſocijs plus adminiſtrauit, quam alius, tunc enim non cenſetur inducta compenſatio, nec remiſſa rationis redditio: ſed quilibet tenetur reddere rationem eorum, quæ recepit, *Caſtrenſ. conſ.* 126. *ad med. lib.* 2. *Ang. conſil.* 285. *col.* 6. *Rim. iun. conſil.* 280. *n.* 15. *lib.* 3. *Maſcard. de Probat. concl.* 1256.
4 *n.* 6. & *ſeq.* & *alij quos refert Gratian. diſcep. for. cap.* 760. *n.* 4. & *ſeq.* ſubdens, quod iſta actio non tollitur, niſi ſpatio 30. annorum.

5 Notandum 3. quod ſi præceſſit tempus notabilem, non eſt cogendus hæres ad reddendam rationem computorum defuncti, *Rotam coram Millin. deciſ.* 344. *num.* 3. & 5. & *in Romana litterarum cambij* 10. *Decembris* 1584. *coram Oriolen.*

6 Addit *Gratian. diſcept. for. cap.* 761. *nu.* 4. & *ſeq.* quod licet adminiſtrator, ſi ſemel reddiderit rationem, non ſit cogendus ad illam de nouo reddendam, *l. ſemel, C.*
7 *de Apoch. publ. lib.* 10. tamen, vbi appareret de magna læſione minoris, redditio rationis iterari debet non obſtante quacunque liberatione etiam iurata, & facta cum decreto Iudicis, & alijs ſolemnitatibus, *vt ſenſit etiam Caualcan. de Tutor.* & *curat. num.* 203. *Caſtren. conſ.* 342. *lib.* 2. *Ancharan. conſ.* 330. *Socin. ſen. conſ.* 159. & *conſ.* 190. *lib.* 2. & *conſ.* 92. *lib.* 4. *Dec. conſ.* 349. *in fin.* & *alij apud Theſaur. deciſ.* 74. *num.* 7. tunc enim ſemper datur retractatio officio iudicis ex naturali æquitate prohibente, nè vllus cum alterius iactura locupletetur, *l. nam hoc natura, ff. de condict. indeb.*

8 Idem dicendum, vbi conſtaret de errore, & dolo: quia tunc etiam adminiſtrator cogitur ad rationem iterum *Antonell. de Tempore.*
reddendam: de errore tamen, & dolo conſtare debet verè, & non præſumptiuè, ne detur proceſſus in infinitum, *Menoch. de Arbitr. Iud. caſ.* 209. *nu.* 39. & 40. *Millin. dec.* 435. *num.* 1. vbi dicit, quod error in tali caſu debet eſſe conſiderabilis, *Rot. deciſ.* 65. *nu.* 3. *p.* 4. *to.* 2. *Recent.* vbi,
9 quod tenetur reddere rationem etiam is, qui per teſtatorem illa reddenda fuit liberatus, ſi probetur, illum fuiſſe in dolo, & *deciſ.* 143. *nu.* 1. & *ſeq. ead. p.* 4. *to.* 2. vbi etiam di-
10 citur, quod libri rationum præſumuntur conſignati, ſi ratio ſemel reddita ſit.

11 Similiter liberatio, ſeu remiſſio retractari poteſt, quando probatur, remittentem taliter ignoraſſe facti veritatem, vt ſi ſciuiſſet, veriſimiliter non feciſſet: vel ſi remiſſio facta fuit ob cauſam, & cauſa finalis non probatur vera, ſed falſa, *latè Duran. dec.* 362. *nu.* 15. & *ſeq. Theſaur. deciſ.*
12 239. *n.* 12. ſubdens, quod error calculi reparari poteſt vſque ad 30. annos, *iuxta l. calculi.* 9. *ff. de Admin. rer. ad Ciuit. pertinen.* etiamſi poſt calculationem interuenerit promiſſio: hæc enim quandocunque reuocatur, & reſcinditur per condictionem indebiti, *l.* 1. *in fin. vbi gloſ. in ver. condictio, C. de error. calcul.* error verò calculi probatur,
13 quando oſtenditur, rem aliter ſe habere, vel quando fuerunt admiſſa quæ nullo pacto erant admittenda, & omiſſa quæ neceſſariò debebant admitti, *Alex. conſ.* 168. *nu.* 2. *lib.* 5. *Pariſ. conſ.* 89. *n.* 27. & 35. *lib.* 1. *Cephal. conſ.* 562. *n.* 10. *lib.* 4. *Socin. iun. conſ.* 48. *n.* 43. *lib.* 1. *Dec. conſ.* 351. *n.* 4. & *alij apud Gratian. cap.* 823. *n.* 31. & *ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum alias ritè conditum non reuocatur, niſi per aliud teſtamentum ſolemne cum inſtitutione hæredis: limitatur n.* 3. 4. 5. 7. & 10.

Quid ſi teſtator illud coram ſeptem teſtibus reuocauerit, ibidem, & n. 3. 4. & 5.

2 *Quando in ſecundo teſtamento eſt aliquis defectus, ex quo hæreditas adiri non poteſt nunquam cenſetur ſublatum primum teſtamentum.*

4 *Quando reuocatio facta coram quinque teſtibus valida ſit.*

5 *Quid ſi in reuocatione appoſita fuerit clauſula codicillaris.*

Per clauſulam codicillarem venientes ab inteſtato tacitè cenſentur vocati, ibid.

6 *An tollatur primum teſtamentum, ſi reuocatio facta fuerit animo condendi aliud teſtamentum, quod poſtea Teſtator minimè confecit.*

7 *Quando à die conditi teſtamenti lapſum fuit decennium, tunc per ſimplicem mutationem voluntatis factam etiam coram tribus tantùm teſtibus, teſtamentum reuocatur.*

8 *Lapſus decennij operatur obliuionem etiam reſpectu clauſulæ derogatiuæ.*

9 *Quid ſi talis reuocatio fiat intra decennium à die conditi teſtamenti.*

10 *Fideicommiſſa, vel legata relicta in teſtamento non debentur, ſi in voluntate minus ſolemni, ſeu ſimplici mutatione expreſſè reuocentur: limitatur n.* 13.

11 *An fideicommiſſa, vel legata huiuſmodi cenſeantur tacitè reuocata per voluntatem minus ſolemnem.*

12 *Et an cenſeantur reuocata, ſi teſtator dixerit, reuoco omnia contenta in teſtamento.*

13 *In ademptione legati facti filio in teſtamento requiritur ſolemnitas ſeptem teſtium.*

14 *Quando teſtamentum factum inter liberos reuocetur per aliud teſtamentum.*

15 *An inſtitutionem filio factam in teſtamento poſſit pater reuocare in codicillis.*

16 *Hæreditas in codicillis neque dari, neque adimi poteſt directò.*

17 *Pater non poteſt filios inſtituere directò in codicillis: limitatur in milite n.* 18.

19 *An legatum ex capitalibus inimicitijs ſuperuenientibus reuocetur.*

C A P. LXXVIII.

Quomodo teſtamenta reuocentur.

1 TEſtamentum alias ritè conditum vires non amittit,
quamuis teſtator illud etiam coram ſeptem teſtibus
reuocauerit, *§. ex eo autem, vbi DD. inſtit. quibus mod.*
teſtam. infirm. Bart. communiter receptas in leg. ſi iure, ff.
de leg. 3. niſi fecerit aliud teſtamentum ſolemne cum in-
ſtitutione hæredis, *Ruin. conſil. 6. num. 1. lib. 2. Rud.*
conſil. 41. num. 4. & 5. Soc. iunct. conſil. 42. num. 1. lib. 3. Clar.
qui communem dicit in §. teſtamentum, qu. 91. verſ. ſed quæ-
2 *ro*, vbi obſeruat, quod non poteſt teſtamentum ſolemni-
ter conditum infirmari, niſi aliud teſtamentum condi-
tum ſit, ex quo hæreditas adiri poſſit; vnde, quando
in ſecundo teſtamento eſt aliquis defectus, ex quo hæ-
reditas non poſſit adiri, nunquam cenſetur ſublatum
primum teſtamentum *vt poſt Maſcard. concl. 1282. num.*
32 Rol. conſ. 33. nu. 4. lib. 3. Ceph. conſ. 32. in fin. lib. 1. Surd.
conſ. 373. num. 23. lib. 3. & alios docet Gratian. diſcept. for.
c. 558. num. 29.

3 Hæc tamen concluſio limitatur 1. quando teſtator vl-
tra reuocationem expreſsè dixit, quod volebat decede-
re inteſtatus: tunc enim reuocatio facta coram ſeptem
teſtibus teſtamentum iam conditum infirmat, quia te-
ſtator videtur tunc venientes ab inteſtato inſtituere,
Bart. loco c. t. num. 3. Alex. conſil. 159. num. 5. lib. 7. & in
leg. ſancimus, num. 9. C. de Teſtam. ſubdens, quod ſi in
4 teſtamento erant inſtituti extranei, ſufficeret, quod ta-
lis reuocatio fiat coram quinque teſtibus, *iuxta textum*
in l. hac conſultiſſima, § ſi quis autem, C. eod. tit. de Te-
ſtam. per quem textum ita tenuit Dilect. de Art. teſtan. tit.
10. caut. 3. num. 2. & 4. Surd. deciſ. 128. num. 2. & 3.
Calcan. conſil. 91. colum. 5. Ruin. conſil. 6. num. 1. lib. 2.
Corn. conſil. 39. num. 5. lib. 2. Decian. conſ. 582. num. 1. Socin.
iunct. conſ. 62. num. 1. lib. 3. Menoch. conſ. 496. num. 82. & ſeq.
lib. 5. Franc. deciſ. 287. num. 1. & 2. Pariſ. conſil. 46. nu-
mer. 25. & 26. lib. 3. Rot. in Peruſina hæreditatis 16.
Martij 1601. coram Cardin. Pamphilio, & in Romana
fideicommiſſi 10. Decembris 1608. coram Ludouiſio, prout
refert Gratian. diſc. for. c. 558. num. 3. & ſeq. vbi addit, hoc
præcipuè procedere in locis, in quibus ſeruatur ius ciuile,
vt in Vrbe.

5 Idem dicendum, ſi tacitè colligatur, teſtatorem velle
inteſtatum decedere: quia ſufficit inter ſuccedentes ab
inteſtato quodcunque voluntatis iudicium, puta ſi appo-
ſita fuerit clauſula codicillaris, per quam venientes ab
inteſtato tacitè cenſentur vocari, *Bald. in leg. ſancimus,*
num. 2. C. de Teſtam. Guid. Pap. deciſ. 200. num. 4. Di-
lect. d. tit. 10. caut. 3. num 4. vbi citat Bart. in d. l. ſi iu-
re, & ita reſoluit Rota coram Ludouiſio deciſ. 446. num. 3.
& ſeq. vbi dicit, hanc clauſulam in reuocatione ſuffice-
re, etiamſi non ſequatur expreſſa declaratio voluntatis
decedendi ab inteſtato, *latè Gratian. diſcept. forenſ. cap.*
558. per tot. vbi dicit, quod huiuſmodi reuocationes o-
perantur, dummodo conſtet ex verbis in reuocatione
appoſitis, quod teſtator omninò volebat inteſtatus de-
cedere, & quod reuocatio non fiat ad alium finem, ni-
ſi in fauorem venientium ab inteſtato; ſi verò aliqua alia
6 cauſa colligatur, illa eſt adimplenda, antequam pri-
mum teſtamentum poſſit dici ſublatum; vnde ſi reuo-
catio fuerit facta animo, & intentione condendi aliud
teſtamentum, non tolleretur primum teſtamentum, ſi
aliud teſtamentum poſtea Teſtator minimè confecerit,
tum quia ſatis conſtat in hoc caſu, teſtatorem noluiſſe
inteſtatum decedere, & ideò non videtur voluiſſe vo-
care venientes ab inteſtato, tum quia per dicta verba,
animo, & intentione condendi aliud teſtamentum, re-
uocatio reſtringitur ad cauſam denuò teſtandi, quaſi in
illo caſu tantum fuerit primum teſtamentum reuoca-
tum; Vnde ſi aliud teſtamentum conditum non fue-
rit, primum non videtur reuocatum, *vt ſenſit etiam*
Alex. conſil. 159. per tot. lib. 7. Rot. deciſ. 795. num. 12.
part. 1. Diuerſ. & alij apud eundem Gratian. cap. 763.
vbi *num. 20. & 21.* aſſerit, hanc opinionem eſſe tutam
etiam in foro conſcientiæ, cum in tali caſu non adſit
certitudo de voluntate teſtatoris, *& cap. 764.* vbi *num.*
10. addit, quod dicta verba, animo, & intentione con-
dendi aliud teſtamentum, habent tacitam conditionem,
videlicet, quatenus teſtamentum validum de nouo con-
deretur.

7 Limitatur 2. quando à die conditi teſtamenti lapſum
fuerit decennium: tunc enim per ſimplicem mutatio-
nem voluntatis factam etiam coram tribus tantùm teſti-
bus, dictum teſtamentum reuocatur non obſtantibus
quibuſcunque clauſulis derogatorijs in huiuſmodi teſta-
mento contentis, *l. ſancimus, vbi gloſ. in ver. fuerit, C.*
8 *de Teſtam. & ita ſentiunt communiter DD. vt d. Alciat.*
conſil. 111. lib. 9. vbi, quod lapſus decennij operatur obli-
uionem etiam reſpectu clauſulæ derogatiuæ, *Alex. conſ.*
30. num. 4. lib. 3. & communem etiam dicit Clar. in d. §. teſta-
mentum, q. 91. verſ. benè verum eſt, & verſ. ſeq. ſubdens,
quod ſi talis reuocatio fiat intra decennium à die condi-
8 ti teſtamenti, nihil operabitur: quamuis contrarium te-
neant *Hoſt. in ſum. in tit. de Teſt. § qualiter infirmetur, &*
alij quos refert Guid. Pap. deciſ. 200. num. 4. vbi, quod non
requiritur neceſſariò curſus decennij ante reuocationem
ſed ſatis eſſet, ſi decennium ante, vel poſt effluxerit ante
mortem Teſtatoris.

10 Limitatur 3. quod fideicommiſſa, vel legata relicta in
teſtamento: hæc enim ſi in voluntate minus ſolemni,
ſeu ſimplici mutatione expreſsè reuocentur, non deben-
tur: ſufficit enim, quod quomodocunque appareat de
contraria voluntate, *Bartol in d. l. ſi iure, num. 1. ff. de*
11 *leg. 3.* ſubdens, quod non cenſerentur per voluntatem
minus ſolemnem tacitè reuocata, *Alex in d. l. ſancimus,*
num. 8. in fin. C. de Teſtam. & d. conſil. 159. num. 5. lib. 7. &
12 *conſ. 30. num. 9. & 10. lib. 3.* vbi, quod cenſentur reuoca-
ta legata, & fideicommiſſa, ſi teſtator dixerit, re-
uoco omnia contenta in teſtamento, *Ludouiſ. d. deciſ.*
466. num. 12.

13 Contrarium tamen in filio tenet *Roman. conſ. 175. nu.*
16. Gratian. conſ. 103. num. 18. lib. 2. Socin. iun. conſil. 127.
num. 8. lib. 1. Iaſ. in auth. hoc inter liberos, C. de Teſtam.
quo refert, & ſequitur Gratian. diſcept. for. cap. 902.
num. 7. & ſeq. vbi dicit, quod in ademptione legati facti
filio in teſtamento requiritur ſolemnitas ſeptem teſtium,
arg. d. auth. hoc inter liberos, C. de Teſtam. vbi teſtamen-
14 tum factum inter liberos non reuocatur per aliud teſta-
mentum, niſi ſecundum teſtamentum ſit ſolemne, & te-
ſtator in ſecundo declaret, ſe nolle illud prius teſtamen-
tum valere; nec poſſet pater inſtitutionem filio factam in
teſtamento reuocare in codicillis, *l. Scæuola, ff. ad Sena-*
15 *tuſconſ. Trebell.* vbi, quod hæreditas in codicillis neque
16 dari, neque adimi poteſt directò.

17 Ex quo infert *Bald. in l. filij, nu. 7. C. famil. Herciſc.* quod
pater non poteſt filios inſtituere directò in Codicillis:
18 ſubdens, quod ſpeciale eſt in milite, cui id à iure con-
ceſſum eſt, cum non teneatur ſcire iura propter ſimplici-
tatem armatæ militiæ, *vt in leg. 1. ff. de milit. teſtam.*

19 Illud quoque notandum eſt, quod legatum reuoca-
tur etiam ex capitalibus inimicitijs ſuperuenientibus,
per textum in leg. 3. §. fin. iuncta gloſ. in ver. nuda, ff. de
Adim. legat.

S V M M A R I V M.

1 *Maritus, qui ceſſauit per decennium petere intereſſe dotis non ſolutæ, præſumitur illud remiſiſſe, declaratur n. 3. limitatur n. 5. 6. 8. 9. 10. & 11.*

2 *An maritus recipiens ſortem ſine dicto intereſſe, poſſit illud petere.*

4 *Quando minor temporis curſus ad hunc effectum ſufficiat.*

7 *Propter mutuum amorem inter coniuges facilius donatio præſumitur.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXIX.

An maritus, qui ceſſauit per decennium petere intereſſe dotis non ſolutæ, præſumatur illud remiſiſſe Socero, vel fratribus vxoris, qui dotem promiſerant.

1 RESp. affirmatiuè, *per textum in l. cum quidam, §. Diuus, ff. de vſur. ibi, parum iuſte vſuras præteritas petis, quas omiſiſſe te longi temporis interuallum indicat: qui eas à debitore tuo, vt gratior apud eum videlicet eſſes, petendas non putaſti*, in hoc autem caſu præſumitur hæc gratitudo ex coniunctione ſanguinis, *ita Balb. de præſcript. in 4. par. 4. princip. queſt. 36. Cephal. conſil. 85. num. 13. Burat. deciſ. 159. & alij apud Gratian. diſcept. forenſ. cap. 455. num. 26. & ſeq. Alciat. in reg. 1. præſumpt. 32.* vbi etiam dicit, quod hic non ſumus in materia peccati, quia iſte non ſoluens intereſſe, non peccabat, niſi fuiſſet interpellatus,
2 ex quo tantummodò erat obligatus officio Iudicis; vnde ſi maritus reciperet ſortem ſine illo intereſſe, non poſſet amplius illud petere, *Cancer. var. par. 1. cap. 9. num. 163. Menoch. lib. 3. præſump. 25. num. 13. & ſeq.* quia huiuſmodi intereſſe extinguitur ſoluto principali, prout aliæ vſuræ: *l. 4. C. depoſ.* quicquid in contrarium ſentiant *alij apud Altograd. conſ. 30. n. 3.* Hoc tamen intelligendum eſt, quando vltra diuturnitatem temporis, & coniunctionem ſanguinis ſæpius fuerunt inita computa & calculatæ rationes nulla facta mentione de huiuſmodi vſuris, *iuxta l. Procula, vbi Bart. ff. de probat. gloſſ. in l. libertis, quos §. manumiſſis, in ver. ſi conditio, verſ. item contra vbi etiam Bartol. ff. de Alimen. & cib. leg. Alexand. conſ. 46. in fin. libr. 1. & conſil. 56. numer. 14. libr. 4. Gratian. deciſio. March. 46. num. 13.* vbi, quod ſi aliquod ex his requiſitis deficeret, cœtera per ſe non eſſent apta ad inducendam hanc tacitam remiſſionem.
4 Et hæc quidem ſententia multo magis procederet, ſi lapſo decennio ſubſequatur mors viri, quia cum maritus viuens vſuras, ſeu intereſſe dotis non petierit, cenſetur gratiosè remiſiſſe, *Cephal. conſil. 85. numer. 14. lib. 1. Cancer. variar. par. 1. cap. 9. numer. 161. Oſaſch. deciſio. 132. numer. 19. Menoch. lib. 3. præſumpt. 25. num. 6.* ſubdens, quod minor temporis curſus in hoc caſu ſufficit, *vt obſeruat etiam Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 6. gloſſ. 2. par. 6. num. 25. & ſeq.* vbi dicit, quod admittuntur iſtæ vſuræ, ſi toto tempore conſtantis matrimonij, qualecumque illud ſit, eas maritus non petierit.
5 Limita 1. ſi creditor omiſit petere vſuras ex alia cauſa, quàm gratitudinis, vt quia ignoraret, ſibi vſuras deberi, quia tunc non haberet locum textus *in d. §. Diuus, vt d. Alciat. loco cit. num. 7. verſ. eſt verum, Menoch. lib. 3. præſumpt. 25. n. 11. & ſeq. Greg. dec. 93.*
6 Limita 2. quod iſtud intereſſe fuit expreſsè promiſſum: quia tunc non poteſt debitor prætendere bonam fidem & ideò numquam præſcriberet de iure Canonico, *cap. fin. de Præſcript. latè Alex. conſ. 63. lib. 4.* de quo tamen dubitat *Menoch. lib. 3. d. præſumpt. 25. nu. 10.* quia hic non agitur de præſcriptione, ſed de præſumenda remiſſione ex curſu temporis.
7 Cœterum, quando mulier eſſet obligata viro, quia ei promiſerit vſuras, ſi illas maritus non petierit, cenſetur proculdubio remiſiſſe, quia propter mutuum amorem inter coniuges facilius donatio præſumitur, *l. 1. §. de Donat. int. vir. & vxor. Alexan. conſ. 63. numer. 17. lib. 4. Altograd. conſ. 30. n. 38.*
8 Limita 3. quod huiuſmodi intereſſe debetur conditione ex ſtatuto, quia tunc etiam dote exacta debetur, *Rot. in Romana conſignationis depoſiti 24. Maij 1595. coram Penia, & in Rauenat. fructuum dotis 28. Februarij 1603. coram Greg. in impreſſ. dec. 93. Burat. dec. 159. Fenzon. ad Stat. Vrbe c. 137. n. 46.*
9 Limita 4. quando maritus perciperet aliquid de bonis Soceri, qui promiſerat dotem quia præſumitur in tali caſu id percepiſſe pro huiuſmodi intereſſe dotis ſibi non ſolutæ. *Ciriac. controuer. 30. numer. 26. vbi citat Surd. conſil. 290. ante numer. 53. verſ. ſecundo reſpondeo.*
10 Limita 5. vbi conſtaret de contraria voluntate mariti, quia tunc contraria præſumptione tolleretur præſumptio remiſſionis, *Fontanell. de Pact. nup. clauſ. 6. gl. 2. par. 6. n. 31. Burat. d. dec. 159. n. 4.*
11 Limita 6. quando ſuperſunt alij, quorum fauore vſuræ non cenſentur remiſſæ etiamſi toto conſtantis matrimonij tempore non fuerint petitæ, *Aluar. Valaſ. conſul. 84. circa fin. Io: Bapt. Lupus in tr. de vſur. comment. 1. §. 4. num. 83. quos refert Fontanell. loco cit. n. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Qui per decennium priuilegio vſus non fuit, cenſetur illud amiſiſſe, n. 2. 3. & 4.*
5 *Quando factum, vel negligentia priorum Ciuium præiudicet Ciuibus futuris, & quando non, & n. 6.*

CAP. LXXX.

Quando per non vſum amittatur priuilegium.

1 RESp. quod ſi quis per decennium priuilegio ſibi conceſſo vſus non fuerit cenſetur illud amiſiſſe, dummodo euenerit caſus, in quo potuit eo vti, & vſus non fuit alioquin non curreret præſcriptio, *l. 1. ff. de Nundin. Felin. in cap. 1. num. 10. de Treg. & Pac. Put. deciſ. 369. lib. 2. & alij apud Balb. de Præſcript. in 1. part. 5. prin. queſt. 8. num. 9.* vbi quod non currit præſcriptio habenti ius eligendi, ſi Eccleſia non vacauit, & ſic vbi caſus non euenit, *& in 2. part. 5. prin. queſt. 3. num. 12.* vbi etiam dicit, quod non currit præſcriptio contra eum, qui longiſſimo tempore iuriſdictionem non exercuit, ſi caſus non occurrit, in quo iuriſdictionem exercere potuiſſet, *& latius in 4. par. 5. princ. queſt. 4. per tot.* Idem dicendum, ſi Dominus, cui à Vaſſallo ſeruitia aliqua, vel obſequia, debebantur, ea non petierit eo quod ſibi opus non fuit, vel aliter indigentiæ occurrenti prouidit: tunc enim vaſallus nunquam præſcriberet libertatem: quia nulla deſidia poteſt Domino imputari, ſi vaſſallum non requiſiuit, cuius opera tunc non indigebat, *Aluar. in c. licet, §. licet, col. 2. in tit. ſi de feud. fu. contr. Iaſ. in l. falſo, C. de Diuer. reſcrip. Caſſan. conſ. 4. & alij apud Pereg. de Iur. fiſc. lib. 6. tit. 8. n. 12. in fin. Balb. de præſcript. in 4. p. 5. princ. q. 4. n. 3.*
2 Limita, vbi priuilegium conceſſum fuerit per contractum, & titulo oneroſo tunc enim priuilegium non amittitur per non vſum etiam longiſſimum; idemque dicendum, quando ex tenore ipſius priuilegij deprehenditur, facultatem vtendi priuilegio eſſe poſitam in libera voluntate, & arbitrio priuilegiati, *Rip. in l. quominus, 2. num. 97. ff. de flumin. Ciriac. controuerſ. 310. num. 42. lib. 2. & controuerſ. 538. libr. 3. Balb. de præſcription. in 4. part. 5. princip. 5. queſt. 4. numer. 4.* vbi etiam dicit, quod Canonici non vtendo facultate optandi meliores præbendas, cum vacant, data eis facultate ex conſuetudine, vel ſtatuto, non amittunt ipſam facultatem vllo temporis ſpatio quibus ad. *de Io: Andr. ad Spec. in titulo de emphiteot. §. nunc aliqua, num. 121. in ver. poſſit, Roſenthal. de feud. cap. 9. concl. 36. in fin.* vbi dicit, quod conſenſus à Domino præſtitus, vt vaſallus poſſit feudum alienare, ſi certo tempore circumſcriptus ſit, eo finito, ſeu elapſo expirat; ſi verò ſimpliciter datus ſit, perpetuò durat.
3 Limita in Eccleſia: nam priuilegium conceſſum Eccleſiæ, per non vſum non perditur minori tempore 40. annorum, *iuxta capit. de quarta extra de Præſcript. Ioan. Andr. & alij in cap. cum acceſſiſſent, de conſtit. Balb. de Præſcrip. in 4. p. 5. princip. q. 4. n. 5. Genuen. in tract. de Eccl. queſt. 154.*
4 Limita 3. in priuilegio immunitatis: hoc enim non amittitur niſi ſpatio 30. annorum, *ſecundùm Balb. d. q. 4. n. 7. vbi citat Alex. conſ. 23. vol. 5.*
5 Quæres, an, ſi priuilegium conceſſum fuerit vniuerſitati, ſeu ciuibus, negligentia priorum Ciuium præiudicet Ci-

Cioibus futuris? Reſp. quod aut priuilegium conceſſum fuit principaliter ad commodum vniuerſitatis,& tunc negligentia vniuerſitatis,ſeu Ciuium,qui eo tempore exiſtebant,nocet ſucceſſoribus,quia Populus modernus cenſetur idem Populus,*l.proponebatur,ff.de Iud.Guid Pap.deciſ. 279.Vrſil.ad Afflict.deciſ.67. num.*4. & ideò cum ex non vſu per ſpatium dicti temporis priuilegio cenſeatur renuntiaſſe,illud amplius repetere non poteſt, *l.queritur,§. ſi venditor,ff.de Ædilit.edict.* cenſetur autem priuilegium cooceſſum principaliter ad commodum vniuerſitatis, ſi verbi gratia conceſſum fuerit nemus, vel molendinum vniuerſitati, vel ciuibus alicuios loci ita, vt totum commodum nemoris vel molendioi pertineret ad vniuerſitatem, puta quia ciues eontes ad molendinnm, ſeu ad nemus certam ſummam vniuerſirati ſoluerent, ſeu traderent, *Alexan.conſ.99.num.15.lib.5.Menoch.de Arbit.Iud. caſ.106.n.13.*

6 Aut priuilegium conceſſum fuit vniuerſitati ità tamen, vt proprietas quidem quæratur vniuerſitati, vſus tamen, commodum rei conceſſæ pertineat ad ſingulos ciues puta ſi ciues gratis poſſent vti paſcuis,nemore,vel alio iure vniuerſitati conceſſo: & tunc ſubdiſtinguendum eſt,nam aut conceſſio huiuſmodi facta eſt ad fauorem tantùm illorum Ciuium,qui tunc conſtituebant vniuerſitatem, & in tali caſu ob non vſum eorumdem ciuium priuilegium amittitur; aut priuilegium conceſſum fuit non tantum Ciuibus tunc exiſtentibus, ſed etiam futuris,puta ſi id expreſsè, vel ſaltem tacitè ex priuilegio colligatur,& eo caſu factum antiquorum Ciuium, ſeu non vſus præiudicare non poteſt futuris, *Auendan.de exeq.p.1.c.4.num.3.Franc. Leo in Theſaur for.Eccleſ.p.2.c.27.nu.94.Gurz.de Nobilit. gl.6.n.38. & ſeq.quos refert Cancer.var.lib.3.c.13.de Iuribus Caſtrorum,n.*384.

Addit *Gennen.in tract.de Eccleſ.q.*154.quod priuilegiom conceſſum Canonicis,non reſpecto eorum vtilitatis dumtaxat, ſed reſpectu vtilitatis Eccleſiæ non amittitur per contrauentionem ſingulorum.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus, qui habet cauſam continuam, vel quaſi continuam acquiritur vſu longi temporis etiam ſine titulo: declaratur n.2. limitatur, n.34.*

3 *Si ante completam præſcriptionem vſus inter dicitur, præſcriptio interrumpitur.*

4 *Ad huiuſmodi preſcriptionem requiritur bona fides, ac voluntas vtendi iure proprio, non autem per modum facultatis.*

5 *In dubio vſus præſumitur potius iure facultatis, quàm iure proprio.*

6 *Quando in hoc præſumatur bona fides.*

7 *An contra ignorantem currat huiuſmodi præſcriptio.*

8 *Qunndo ſeruitus non habet cauſam continuam, tunc requiritur vſus tanti temporis, cuius in contrarium memoria non extet, limitatur n.35.47 48.& 49.*

9 *Quando præſumatur ſcientia,& patientia.*

10 *Quando ſeruitus dicatur habere cauſam continuam, vel quaſi,& quando non.*

11 *Seruitutes perſonales quanto tempore præſcribantur, & an ad hunc effectum requiratur titulus, & bona fides, & ſcientia aduerſarij.*

12 *Quando incipiat quis præſcribere in ſeruitutibus affirmatiuis,& negatiuis.*

13 *Ius ducendi aquam quanto tempore amittitur, & num.14. & 16.*

15 *Qunndo non impeditur vſus nauigationis, aqua duci poteſt ex flumine nauigabili.*

16 *Quando curſus aquæ poſſit ab alio occupari.*

Quæ differentia ſit inter molendinum ſolo coherens,& fabricatum in aqua ibid.

17 *Solitus curſus aquę quomodo intelligatur.*

18 *Ex flumine non nauigabili vnuſquiſque aquam ducere poteſt.*

19 *Quando melior ſit conditio primi occupantis.*

Quando is, qui primò conſtruxit molendinum, poſſit alios conſtruere volentes impedire ibidem.

20 *An Princeps, vel Senatus poſſit prohibere, ne in flumine publico non nauigabili fiat aliud molendinum in preiudicium molendini antiqui.*

21 *Quando flumen eſt priuatum, poteſt quilibet in ſuo ędificare,& frui aqua dicti fluminis.*

Quid ſi molendinum alteri noceat, ibidem.

22 *Flumina priuata pertinent ad illos, qui prope ab vtraque parte predia poſſident.*

23 *Quando torrens. ſeu flumen eſt commune, non licet auertere aquam in preiudicium aliorum.*

24 *Quando dicatur flumen publicum, & quando priuatum.*

25 *An poſſit quis aquam naſcentem in ſuo predio diuertere, & n.27.28 32.& 41.*

Quid ſi aqua de publico per agrum deſcendat, ibidem.

26 *Et qnid ſi aqua ad agrum alicuius aliunde venit, & num.32.*

29 *An cenſeatur inducta ſeruitus, ſi aqua deſcenderet in fundum inferiorem ex opere manufacto.*

30 *Quando quis patiens fieri opus in ſuo cenſeatur pati iure ſeruitutis.*

31 *Quando quis aquam primi molendini poſſit ad ſuum molendinum ducere.*

Et quando quis teneatur facere id, quod ſibi non nocet, & alteri prodeſt, ibidem.

33 *An, & quando ſeruitus retineatur per aquam natur aliter currentem.*

34 *Preſcribens ſeruitutem quando non teneatur probare ſcientiam,& patientiam Aduerſarij.*

35 *Abſentia non preſumitur.*

36 *An ad preſcribendas ſeruitutes ſufficiat ſcientia vaſalli, vel emphiteutę.*

37 *Quando aqua naſcens in fundo priuati cenſeatur publica, & quando ipſius priuati.*

38 *Quo temporis ſpatio præſcribatur ſeruitus, quæ non habet quotidianum vſum vtendi.*

39 *Quo tempore præſcribatur ſeruitus tranſeundi per fundum vicini, vel aliud faciendi vna tantum die per quinquennium.*

40 *Quando competat interdictum de itinere, actuque priuato.*

41 *Quando aqua publica deſinat eſſe publica.*

42 *Flumina etiam publica cenſentur priuata quoad proprietatem earum communitatum, per quarum territoria defluunt.*

43 *Declaratur text. in l.1.ff. Ne quid in flum.public.&c. & n.44.*

45 *Si fluuius currit inter duas Ciuitates, aqua eſt communis pro indiuiſo, ſed alueus eſt communis pro diuiſo ad ſimilitudinem lapidis exiſtentis in confinio, & inſulæ in flumine natæ.*

46 *Quid ſi alicuius ager inundatus fuerit.*

48 *An de Iure Canonico in præſcriptione requiratur titulus.*

50 *Quanto tempore præſcribatur actioni confeſſoriæ,& negatorię.*

51 *Quanto tempore ſeruitus iam conſtituta tollatur, & an requiratur ſcientia,& patientia aduerſarij, ibid.*

52 *An quis præſcribere poſſit, vt ſolus habeat molendinum in villa, ſeu vicinia,& n.53.*

54 *Seruitus luminis quanto tempore preſcribatur.*

55 *In preſcribendi ſeruitute affirmatiua non requiritur vſus prohibitio.*

CAP. LXXXI.

Qunnto tempore ſeruitutes reales preſcribantur.

1 RESp.quod ſeruitus, quæ habet cauſam continuam, vel quaſi continuam, acquiritur vſu longi temporis, videlicèt decem annorum continuorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, *l. 2. vbi gloſ. in ver. queſt.*

Digitized by Google

1 quęſiſti,C.de ſeruit.etiam ſine titulo,cum tractetur de mo-
dico præiudicio, vt d.Aret.in §.eque,n.19.Inſt.de Action.
Cæpol.de ſeruit.vrb.pręd.c.19.n.4. Balb.de Preſc.in 2.p.4.
princ.q.2.n.1.& 2.& in 3.p.4.princip.q.4.& eſt text.in l.ſi
2 quis diuturno, ff.ſi ſer.vendic. interueniente tamen ſcien-
tia,& patientia illius,contra quem præſcribitur,ità vt non
ſufficeret ſcientia conductoris ſeu alterius poſſidentis vi,
clam,vel precariò: non enim datur quaſi poſſeſſio incor-
poralium ſine patientia aduerſarij,vt in d.l.2.& l.quoties,
§.ſeruitutum,ff de ſeruit.Balb.de Præſcr.in 2.p.4.princ.q.
1.n.12.Cancer.var.lib.3.c.4.n.159. ſubdens,quod probata
ſcientia, & patientia Aduerſarij non eſt neceſſe probare
3 ſcientiam ſucceſſorum: quicquid dicat Gab.lib.5.commun.
concl.tit.de pręſcript.concl.1.n.63. vnde ſi ante completam
præſcriptionem vſus interdicitur,præſcriptio interrumpi-
tur,& Bart.& alij in d.l.2.C.de ſeruit.
4 Præterea requiritur bona fides,videlicet vt præſcribens
credat,id ſibi licere,aliàs non curreret præſcriptio,vt tra-
dunt Doctores communiter teſte Balb. de Pręſcrip.in 2.p.4.
princ.q.1.n.9.& 10. vbi addit, quod concurrere debet vo-
luntas vtendi iure proprio, non per modum facultatis:
quod probari poteſt,vel ex facto vtentis, aut ex verbis eius
hoc ipſum denotantibus, l.1.§.Ariſt.ibi, qui ſe putat ſuo
iure vti, ff.de Aq.quotid.& ęſtiu.Cæpol.de ſeruit vrb.pręd.
c.20.n.1. Iordan.Elucub.diuerſ.lib.14.tit.24.de Pręſcrip.n.
5 407.& ſeq.ſubdens,quod in dubio vſus pręſumitur potiùs
iure facultatis,quàm iure proprio.
6 Præſumitur verò bona fides, vbi quis per decennium
ſeruitute vſus fuit, Alex.conſ.69.ſub n.4.vol.5.Ciriac.contr.
179.n.4.& ſeq.lib.1.
7 Ex his infertur, quod contra ignorantem non currit
huiuſmodi præſcriptio, quia ignorans non dicitur pati,
Viu.comm.opin.627.in fin.lib.2.
8 Si verò ſeruitus non habet cauſam continuam, tunc
requiritur vſus tanti temporis, cuius in contrarium me-
moria non extet, l.hoc iure, §.aqua ff.de Aq.quotid.& æſtiu.
l.ſeruitutes pręediorum, 14.ff.de ſeruit.Alex.conſil.108.n.4.
lib.2.Cępol.loco cit.n.4.55.& 80.Balb.de pręſcript.in 2.p.4.
princ.q.1.n.2.
9 Nec in tali caſu probanda eſt ſcientia, & patientia ad-
uerſarij, quia illa præſumitur ex tanta temporis diutur-
nitate, vt poſt Decian.conſil.185.col.pen.Lofred.conſil.40.
n.50.Cald.conſil.15.col.1.& alios docet Gabriel.dict.tit.de
præſcript.concl.1.n.62.Cancer.variar.libr.3.capit.4.n.160.
vbi aſſerit,ſatis eſſe, quod in tali caſu ſcientia, ſeu patien-
tia allegetur, Rip.in c.cum Eccleſia Sutrina,n.64.de Cauſ.
poſſ.& prop.
10 Tunc autem ſeruitus habet cauſam continuam, vel
quaſi, quando ad vſum eius non requiritur factum homi-
nis,qualis eſt ſeruitus aquæductus,cum ſemper aqua fluat,
vel apta ſit fluere, Balb.de Præſcript.in 2.part.4.princip.
q.1.n.2. vbi quod ſeruitus ſtillicidij habet cauſam quaſi
continuam, Cæpoll.de ſeruit.vrb.præd.capit.19.n.2.Can-
cer.libr.3.capit.4.n.45.Add.ad Guid.Pap.deciſio.573.lit.A.
Iordan.lib.14.tit.24.n.414. ſi verò requiritur factum ho-
minis, nunquam dicitur habere cauſam continuam,qua-
lis eſt ſeruitus viæ,itineris,actus, & aquæ hauſtus,quia ho-
mo non poteſt operari continuè, l.foramen, ff.de ſeruit.vr-
ban.præd.Bart.in d.l.2.n.3.& ſeq.Cod.de ſeruit. ſubdens,
quod ſi eſſet neceſſe,vt de fonte aqua extraheretur, & mit-
teretur in aliquem riuum, tunc ſeruitus aquæductus non
haberet cauſam continuam, quia eo caſu requiritur fa-
ctum hominis, vt ſenſit etiam Bald.in d.l.2.n.5.& eſt com-
munis opinio.
11 Obſerua tamen, quod ſeruitutes perſonales, qualis eſt
ſeruitus vſusfructus,vel vſus,licet habeant cauſam diſcon-
tinuam, tamen ſpatio decem annorum inter præſentes,&
viginti inter abſentes præſcribuntur leg.ſicut, C.de ſeruit.
& in tali caſu in omnibus præſcribitur ad ſimilitudinem
corporalium, & per conſequens requiritur quidem titu-
lus,& bona fides,non tamen ſcientia Aduerſarij, Aret.in
d.§.æquè n.18.Inſtit.de Action.Bald.in l.ſi aquam n.4.C.de
ſeruit.Cæpol.de ſeruit.vrb.præd.c.19.n.9.& 10. vbi etiam
dicit,quod ceſſante titulo requiruntur 30.anni ad ſeruitu-
tem perſonalem præſcribendam, Balb.de Pręſcrip.in 2.p.
princ.q.2.n.3.& 6. quemadmodum nec actio competens
pro vſufructu conſtituendo tollitur minori ſpatio 30. an-
norum, ſecundùm gl.communiter receptam in l.corruptionem
C.de vſufr.
12 Obſerua 3. quod in ſeruitutibus affirmatiuis, vt tigni
immittendi,cum primùm bona fide tignum quis immiſe-
rit, incipit poſſidere, & præſcribere; in ſeruitutibus verò
negatiuis,vt altiùs non tollendi, præſcriptio non cadit,ni-
ſi præceſſerit prohibitio præſcribentis, & patientia prohi-
biti: quia per huiuſmodi actus incipit currere quaſi poſ-
ſeſſio,ex qua conficitur præſcriptio, vt poſt Gom.in tit.de
Seruit.tom.2.c.15. & Leſſ.de Iuſt.& iur.lib.2.c.6.dub.9.n.
29.notat Iordan.lib.14.tit.24.n.406. Ciriac.contr.28.n.22.
ſubdens, quod talis prohibitio non eſt neceſſaria,quando
aliquis color tituli ſubeſt ex parte præſcribentis, Balb.loco
cit.in 2.p.4.princ.q.1.n.12.& 16.
13 Obſerua 3. quod ius ducendi aquam amittitur per non
vſum ſpatio ſimiliter decem annorum inter præſentes, &
14 viginti inter abſentes, l.ſicut,C.de Seruit. quod procedit,
quando aqua ducitur ex fundo alieno vigore ſeruitutis
conſtitutæ, vel ex flumine publico nauigabili vigore pri-
uilegij Principis, vel Senatus, aut legis municipalis, vel
conſuetudinis antiquæ,ſeu immemorabilis,quæ priuilegij,
vim habet, l.hoc iure, §.ductus aquæ, ff.de Aqua quot.&
æſtiu.c.ſuper quibuſdam, §.præterea,vbi gl.in ver.non ex-
15 tat memoriam., de verb.ſign. aqua enim regulariter duci
non poteſt nedum ex flumine nauigabili, ſed neque ex eo,
per quod fit nauigabile aliud flumen, l.quominus, ff.de flu-
min. quando videlicet impediretur vſus nauigationis, vt
d.Bald.in Rubr.ff.de Rer.diuiſ. Cepol. de Seru. ruſt.pręd.
cap.4. de Seruit.Aquęd.n.39. & ideo vetitum non eſt ſu-
mere aquam de primo flumine non nauigabili, ſi aqua di-
cti fluminis poſtea intraret in ſecundum flumen nauiga-
bile, Alex.conſ.203.n.3.lib.6. idemque dicendum,ſi intra-
ret in mare: quia mare propter aquarum abundantiam ex
vno flumine non dicitur recipere incrementum,vel dimi-
nutionem, vt aduertit Cepoll.loco cit.
16 Secus eſſet,vbi quis licitè molendinum prior ędificaue-
rit, & ex flumine publico ducendæ aquæ ius habuerit, &
vellet a liis præferri, vel alios iure præoccupationis prohi-
bere,aut impedire,nè aliud molendinum conſtruant, iux-
ta text.in l.2.§.merito,& §.ſeq.ff.Nè quid in loc.pub. quia
tunc tale ius breuiori tempore amittitur, videlicet ſi deſi-
nat poſſidere per annum, & molendinum adeò ſit diru-
tum, vt aqua primum ſuum curſum recuperauerit: hoc
enim caſu eiuſdem aquæ curſum alius licitè poterit occu-
pare, etiamſi antiquum molendinum non ſit totaliter de-
ſtructum, Curt.ſen.conſ.26.n.2.Peregr.conſ.13.n.2.vol.1.
Surd.conſ.127.n.79.in fin.n.80.Menoch.conſ.909.ſub n.16.
& 37.quos refert Ciriac.contr.310.n.32.& n.120.& ſeq.
lib.2.poſt Bart.in l.pręſcriptio, ff.de vſuc.& in l.quominus,
n.26.& ſeq.ff.de Flumin. vbi ſubdit, quod ſi quis iuſtam
cauſam alleget, quare eo anno molendinum non repara-
uit,ſubuenietur ei per reſtitutionem, iuxta l.1.§.ſi quis
propter, ff.de Itin.act.priuat.
Et hoc quidem locum habet, quando molendinum eſt
terraneum,ſeu ſolo cohærens, ſecus eſſet, quando molen-
dinum eſt fabricatum in aqua, quia tunc requiritur totalis
molendini deſtructio:& ideò donec remanet aliqua ipſius
molendini facies,ſeu pars, durat occupatio aquæ, & quaſi
poſſeſſio, Bart.in l.fin.vbi etiam Ang.n.2.Cum.n.3.Imo.n.
1.Caſtr.n.2.& 3. ff.de vſucap.Ruin.conſ.88.n.1.vol.4.&
alij apud Ciriac.d.contr.310.n.125.
17 Solitus verò curſus ille intelligitur, qui fuit præceden-
te æſtate: quia tempore æſtiuo aqua naturaliter fluit, non
caſualiter, Bald.in l.item lapilli, n.6.in 8.quęſtion.ff.de
Rer.diuiſ.
18 Si verò flumen publicum non eſt nauigabile,tunc vnuſ-
quiſque ex eo aquam ducere poteſt auctoritate iuriſgen-
tium,quo iure flumina, & eorum vſus, & iura ſunt publi-
ca, §.flumina,& §.riparum,Inſtit.de Rer.diuiſ.l.quomi-
nus,ff.de flumin.Alex.conſ.194.n.7.lib.2 Bald.in l.item la-
19 pilli n.5.ff.de Rer.diuiſ. quod intelligendum eſt dummo-
dò

dò aqua ad eum vſum, ad quem ducitur, omnibus ſuffi-
ceret, aliàs melior eſſet conditio primi occupantis, l.fin. ff.
de vſucap. Alex.conſ.194.in princ.lib.2. Bald.in d.l.item la-
pilli, n.4.& in l.4.n.2. Cod.de ſeruit. Bart.in d.l.quominus,
n.9.& ſeq. Ciriac.contr.462.nu.21.lib.3. vnde eo caſu poſ-
ſet is, qui primo conſtruxit molendinum, alios conſtrue-
re volentes iure præoccupationis impedire, Alexand.conſ.
130.& conſ.230.in prin.lib.6.per text.in l.2.§.merito, ff. Nè
quid in loc.pub. idem dicit Crauet.de Antiq.temp.p.4.§.Cir-
ca premiſſa, n.27. ſubdens, quod non poſſet alios prohibere
ex eo præciſè, quod molendinum primò conſtructum mi-
nus lucraretur, ſi ædificentur noua: hoc enim intereſſe
non eſt in conſideratione, nec eſſet iuſta cauſa impedien-
di, quia ſufficit, quod Dominus prioris molendini dam-
num non ſentiat, licèt propter hoc non acquirat lu-
crum, Alex.conſ.194.n.7.& 11.lib.2. Afli.dec.388.n.12. Rot.
dec.683.p.4.to.3. Recent.

20 Notandum tamen eſt, quod Princeps, vel Senatus, aut
alius Superior poteſt prohibere, nè in flumine publico
non nauigabili fiat aliud molendinum in præiudicium
molendini antiqui, etiamſi præiudicium conſiſteret tan-
tùm in diminutione lucri ob minorem concurſum mo-
lentium; & ideò in tali caſu qui vult conſtruere nouum
molendinum, debet obtinere licentiam à Principe, vel Su-
periore, ſine qua illud conſtruere non poſſet, Bald.con-
ſil.463 ante n.6.vol.4. Afflict.deciſio.388.ſub n.1.& 2. Boer.
deciſio.125.col.3. Theſ.deciſ.16.n.11.& 12. Franc. Marc.
q.123.n.6.par.1. Capic.deciſ.109.n.30.& alij apud Ciriac.
controuerſ.462.n.12.vſq; ad 28.n.52.verſic.& ex prędictis
& e.lib.3.

21 Item ſi flumen ſit priuatum, poteſt quilibet in ſuo ædi-
ficare, & frui aqua dictis fluminis, dummodò id faciat
principaliter, vt ſibi ipſi proſit, l.Proculus, ff.de Dam.inf.
Bald.in d.l.item lapilli, n.1.& 4.ff.de Rer.diuiſ. quod pro-
cedit, etiamſi nouum molendinum alteri ſocio noceat,
Iaſ.conſ.98.vol.1. quem refert Alban.ad Bart.in d.l. quo-
22 minus, n.1 ff.de flum. flumina enim priuata pertinent ad il-
los, qui propè ab vtraque parte prædia poſſident, ità, vt
quilibet ius habeat vſque ad medium verſus ſuam ripam,
Alex.d.conſ.203.n.2.lib.6.& conſ.194.n.2.lib.2. Alban. loco
23 cit.n.4. Gratian.diſcep.for.c.480.n.1.& ſeq. vbi etiam dicit,
quod non liceret auertere aquam in prędiudicium aliorum,
qui ibidem prædia poſſident, quando torrens, ſeu flu-
men eſt commune, iuxta l. adeò, §. inſula, ff. de Acq.
rer. dom.

24 Dicitur verò flumen publicum, quando perpetuò fluit,
etiamſi aliquando in aliqua parte anni areſceret: priua-
tum verò, quando non omni tempore, vt quia tempore ę-
ſtiuo non fluit, l.1.§.1.ff.de flumin. Bero.conſil.130.ſub nu-
mer.17.vol.3.& alij apud Ciriac.controuerſ.462.n.16.&
17.lib.2.

25 Obſerua 4. quod non poſſet quis aquam naſcentem in
ſuo prædio diuertere, aut impedire, quando aliæ dictę aquę
ducendæ ius ex pacto, ſeu conuentione, aut priuilegio ha-
bet, Theſ.deciſio.245.n.5.& 6. Cepol.in tract.de ſeruit.ruſt.
pręd.c.4.de ſeruit.Aqued.n.51.& ſeq. vbi idem dicit, ſi quis
per tempus, cuius initij memoria non extat, eamdem
aquam ad ſuum fundum duxerit, per text.in l.hoc iure, §.
ductus aquę, ff.de Aqua quot.& ęſtiu. Alban. ad Bart. in l.
quominus, n.10.ff.de flumin. vbi, quod aquam de publico
per agrum deſcendentem non poteſt quis contra veterem
conſuetudinem diuertere ad irrigandos hortos ſuos, Bal.
in l.item lapilli, n.4.ff.de Rer.diuiſ.& in l.4.n.1.C.de ſeruit.
26 vbi addit, quod ſi aqua ad agrum tuum aliunde venit, il-
lam auferre non potes, cum tibi non proſit, & mihi no-
ceat, & ita tenuit Rota deciſ.425.n.9.& ſeq.p.4.to.2. Recen.
ſubdens n.11. quod immemorabilis confunditur, quando
conſtat de initio conceſſionis: quicquid in contrarium
ſentiant Ciriac.contr.310.n.155.& ſeq.lib.2. Cancer.var.
lib.3.cap.4.n.240.& ſeq. vbi, quod poteſt Dominus prędij
aquam in ſuo fundo naſcentem diuertere, quando ex ſe
naturaliter fluit, etiamſi per mille annos diſcurriſſet in
fundum vicini, quia tunc cenſetur fluxiſſe iure facultatis,
non autem ſeruitutis.

27 Idem dicendum, quando aqua publico vſui ſeruiret, vel
vbi deſcenderet in fundum inferiorem ex opere manufa-
cto; tunc enim non poſſet Dominus fundi aquam diuerte-
re, cum in tali caſu videatur inducta ſeruitus, Calcan.conſ.
56. Cepoll.de Aqued.n.55. Bero.conſ.139. Hipp.Rim.conſ.86.
lib.1. Dec.conſ.244.n.6.& alij, quos refert Theſ.d.dec.245.
n.4.& ibi addit.lit.A. Ciriac.contr.for.310.n.4.& ſeq.lib.2.
28 vbi dicit, quod eo caſu non poteſt minui vſus aquarum
in præiudicium inferioris molendini: quemadmodum nec
poſſet Dominus fundi ſuperioris incidere venas ſubterra-
neas, per quas aqua diſcurrit ad fundum inferiorem, ſi id
faceret ad æmulationem, vel damnum vicini, Cancer.var.
lib.3.c.4.n.250.

29 Notandum verò eſt, quod non cenſeretur inducta ſer-
uitus ex opere manufacto, ſi opus exiſtat tantùm in loco
Domini fundi inferioris allegantis ſeruitutem: non enim
poteſt Dominus fundi ſuperioris prohibere, nè Dominus
fundi inferioris conficiat canale, ſeu aliud opus ad libi-
tum in ſuo; & ideò tale opus, vt cenſatur inducta ſeruitus,
exiſtere debet in loco eius, contra quem allegatur ſerui-
30 tus: tunc enim, quia patitur, opus huiuſmodi fieri in lo-
co, in quo poteſt prohibere, præſumeretur pati iure ſerui-
tutis, Menoch.conſil.447.ſub num.42. Cepoll.de ſeruit.ruſt.
præd.cap.4.ſub n.58. Rimin.Iun.conſ.86.ſub n.3.& alij apud
Ciriac.contr.310.n.160.lib.2. Rot.deciſ.425.n.15.par.4.tom.
2. Recent.

31 Obſerua 5. quod non poteſt quis aquam primi molen-
dini inuito Domino ad ſuum molendinum ducere etiam-
ſi primum molendinum non impediatur, niſi illa aqua re-
intret in alueum publicum, Bart.in d.l.quominus, n.23.ff.
de flumin.per l.in concedendo, ff.de Aqu.plu.arc. Alex.conſil.
203.n.6.lib.6. quia quando non præcedit aliquis contra-
ctus, de cuius natura ſit, quod ego teneat tibi ad id, quod
mihi non nocet, & tibi prodeſt, ego non teneor facere id,
quod mihi non nocet, & tibi prodeſt l.nec creditoris, C.de
Nouat.l.fin.ff.de vſu & habit. Bart.in l.2.in prin.ff.ſol.mat.
Alex.conſ.203.n.16.lib.6.

32 Hic dixit Cepoll.dict.cap.4.tit.de ſeruit. Aquæd.n.41.&
51.verſ.quarto quod aquam, quæ alibi oritur, poſt-
quam eſt ingreſſa fundum meum, regulariter poſſum di-
uertere quocunque voluero, etiamſi vicino inferiori lu-
crum inde auferatur, niſi aliud obſtet; quia non teneor
eam vicino concedere, vt probat textus in l.1. §.illud La-
beo, ff.de Aq.quotid.& æſtiu. Bald.in leg.4.n.1.C.de Seruit.
Alban.ad Bart.in d.l.quominus, n.7. Rot.dec.730.n.6.& 7.
p.4.tom.3. Recent.

33 Obſerua 6. quod ſeruitus retinetur etiam per aquam na-
turaliter currentem, modo interceſſerit aliquis vſus, quo
inchoato ſufficit, aquam per ſe fluere, & ità intelligendus
eſt Bart.in l.qui fundum, ff.Quemad.ſeruit.amitt. aliàs aqua
per ſe ipſam fluens non poteſt inducere præſcriptionem,
vel conſuetudinem, Cepol.de ſeruit.ruſt.pręd.c.4.de ſeruit
Aquæduct.n.25.& 57.per d.textum, in l.qui fundum, & in
l.ſi partem ff.eo.tit. Quemad.ſeru.amitt.

34 Obſerua 7. quod ad præſcribenda ſeruitutem haben-
tem cauſam continuam, vel quaſi, non eſt neceſſaria pro-
batio ſcientiæ, & patientiæ Aduerſarij, quando is, quis pręſ-
ſcribit ſeruitutem habet titulum, vt docet Maſcard.concl.
1214.n.57.& ſeq. Padil.in l.2.n.11.C.de ſeruit. quos refert
Cancer.lib.3.c.4.n.161.& ſeq. vbi etiam dicit, quod neque
eſt neceſſe probare ſcientiam & patientiam Aduerſarij,
vbi agitur de liberatione à ſeruitute, quia tunc res ad pri-
mæuum ſtatum redit, per textum in l.ſi partem §.1. ff.
Quemad.ſeru.amit.& tenuit etiam Rip.in cap.cum Eccleſia
Sutrinn, n.64.de cauſ.poſſ.& propr.

35 Addit Capoll.de ſeruit.vrb.pręd.c.19.n.9.& ibi Add.lit.
B. Hond.conſ.79.n.70.& ſeq.libr.1. Cancer.vbi ſupra n.163.
& ſeq. quod ſi præſcribens, habet titulum, non requiritur
tempus immemorabile, ad præſcriptionem ſeruitutum di-
ſcontinuarum, ſed tempus ordinarium, videlicèt decem
annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, quic-
quid dicat Balb.de Pręſc.in 2.p.4.princ.q.1.n.2. vbi aſſerit,
quod de iure Canonico in tali caſu requiruntur 40.anni.
36 Quęres, an ad pręſcribendas ſeruitutes requiratur ſcien-

tia

Digitized by Google

tia Domini, vel ſufficiat ſcientia, & patientia vaſalli, vel emphiteutæ? Reſp. ſufficere quidem ſcientiam, & patientiam vaſalli, vel emphiteutę, durãte feudũ, vel emphiteuſi: ſed is extinctis non præiudicatur directo Domino, *c. 1. vbi gl. de inueſt. de re alien. fact. Rip. in c. cum Eccleſia Sutrina, n. 65. de Cauſ. poſſ. & propr.*

37 Obſerua 8. quod licèt aqua in meo fundo naſcatur tamen ſi continuò fluat ità, vt ſecundùm naturalem curſum ſuum prodeſſe poſſit ad vſum publicum, tunc publica erit non priuata; ſecus ſi fluxus naturalis aquæ non eſſet aptus ad bonum publicum, puta ſi in parua quantitate fluat, quia tunc aqua etiam continuò fluens cenſetur, priuata *vt poſt Bald. in l. item lapilli, n. 5. ff. de Rer. diuiſ. & alios docet Cancer. var. lib. 3. c. 4. n. 232. & ſeq.*

38 Obſerua 9. quod ad pręſcribendam ſeruitutem, quę non habet quotidianum vſum vtendi requiritur tempus duplicatum, hoc eſt ſpatium annorum 20. inter præſentes, & 40. inter abſentes, dummodo ſeruitus lunga habeat interualla, puta ſi mihi conceſſiſti, vt ex fundo tuo liceat mihi aquam æſtiuo tempore ducere, vel vno anni menſe, vel alternis annis, vel menſibus, *l. ſi ſic, ff. Quemad. ſeru. amitt.* ſecus eſſet, vbi ſeruitus breuiora haberet interualla, puta ſi quis alternis diebus aut die tantum, vel nocte tantum, vel alternis horis, vel vna hora quotidie aquam ducere poſſet: tunc enim ſeruitus huiuſmodi ex lapſu decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes præſcribitur, *vt ſupra diximus, & conſtat etiam ex dicto l. ſi ſic. vbi gl. & DD.*

39 Quęres quanto tempore præſcribatur ſeruitus tranſeundi per fundum vicini, vel aliud faciendi vna tantummodo die per quinquennium? Reſpon. quod præſcribitur ſpatio quatuor quinquenniorum, hoc eſt 20. annis ſi per dicta quatuor quinquennia nè vno quidem die huiuſmodi ſeruitute vſus fuerit, *l. fin. ff. de ſeruit. & aqu.*

40 Obſerua 10. quod interdictum de itinere, actuque priuatu tunc competit, quando ad minus per 30. dies iure ſeruitutis quis tranſierit per agrum alterius eodem anno, nun vi, nec clam, nec precario, *l. 1. in princip. ff. de Itin. actuq. priuat. Spec. in tit. de Cauſ. poſſ. & propr. §. priuata, numer. 5. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcript. n. 413.*

41 Obſerua 11. quod aqua publica ſtatim ac intrauit in priuatum riuum, deſinit eſſe publica, & efficitur priuati ioris & poteſt quolibet diuerti, etiamſi vicinus detrimentum patiatur, *Alex. conſ. 108. n. 2. lib. 2. Menoch. de Retinen. poſſeſſ. remed. 6. n. 88. & ſeq.* niſi vicino debeatur ſeruitus, vel talis aqua ab immemorabili tempore defluxerit in prędium vicini, quia tunc præſumeretur ſeruitus, *vt ſupra diximus, Bald. in l. aquam in princ. C. de ſeruit. Grat. diſc. for. c. 480. n. 10.*

42 Obſerua 12. quod flumina quamuis publica quoad vſum, priuata tamen cenſentur quoad proprietatem earum Communitatum, per quarum territoria defluunt, *Bald. conſ. 72. n. 1. & 2. lib. 1. quem refert, & ſequitur Vermigl. conſ. crim. 435. n. 6. & ſeq.* vbi ex hoc infert, quod poteſt communitas ibidem facere opus, quod ſibi prodeſt, licèt auferat lucrum vicino, *vt notatur in l. 1. §. ijdem aguntur, ff. de Aq. plu. arcen.*

43 Addit *Vermigliol. loco citat. ante n. 9.* quod diſpoſitio *l. 1. ff. Nè quid in flumine publico, ripaue eius fiat, quo aliter*
44 *aqua fluat &c.* procedit, quando, de nouo edificium, ſeu opus fit, non autem quando antiquum opus ſeu ædificium reficitur.

45 Obſerua 13. quod ſi fluuius currit inter duas Ciuitates, aqua eſt communis pro indiuiſo propter continuæ aquæ mutum, & eius permutationem: ſed alueus eſt communis pro diuiſo tamquam locus confinans inter duas Ciuitates ad ſimilitudinem lapidis exiſtentis in confinio, & inſulæ in flumine natę; vnde qualibet Ciuitas poteſt vti aqua pro parte ſua ædificando in ſolo ipſius Ciuitatis: totam autem aquam vſurpare non poteſt, *ita Bald. conſil. 72. volum. 1. Bart. in tractat. de Alluui. §. acquiritur nobis, numer. 8. Corn. conſil. 287. numer. 4. libr. 3. Boer. conſil. 24. numer. 15. & alij apud Ciriac. controuerſ. 462. numer. 41. & ſequent. libr. 3. Peregrin. de Iur. fiſc. libr. 8. de Aquis numer. 50.*

46 Obſerua 14. quod ſi alicuius ager inundatus fuerit, recedente aqua ius prioris Domini reſtituitur, *l. adeo, §. quod ſi ex vno, in fin. ff de Acquir. rer. domin.* niſi per decem annos aquæ incubuiſſent; nam ſpatio tanti temporis ius omne priuati tolleretur ſicuti per pręſcriptionem cum titulo, & bona fide, *Bart. de Alueo, in §. ſed vix eſt, & tradunt omnes in §. & quidem Inſtit. de Rer. diuiſ. Pereg. de Iur. fiſc. d. lib. 8. tit. de Aquis n. 82.*

47 Obſerua 15. quod ſi quis allegaret titulum ſeruitutis diſcontinuæ, & probaret, ſe fuiſſe vſum ſeruitute ex illa cauſa ſpatio decem annorum inter præſentes, vel 20. inter abſentes, ſciente, & patiente Aduerſario, tunc ex vſu tanti temporis præſumitur titulus allegatus, quamuis aliter non probetur, & iſto caſu ſeruitus diſcontinua præſcribitur ſpatio longi temporis, *Alexan. conſ. 108. in fin. vol. 2.* vbi dicit, quod debet fieri probatio ita qualificata, *& conſ. 69. n. 7. vol. 5. Dec. in l. ſi certis annis, propè fin C de Pact. & alij apud Balb. de Præſcrip. in 2. par. 4. princ. quæſt. 1. n. 3. vbi teſtatur hanc eſſe communem opinionem Canoniſtarum, & Legiſtarum, Cæpoll de ſeru. vrb. præd. cap. 19. n. 6. & 7.* ſubdens, quod illud tempus, cuius memoria non extat in contrarium, requiritur, quando aduerſarius ignoraret. idem dicendam, quando quis probaret, ſe habere verum titulum à tertio non Domino, qui putabatur Dominus fundi, & conſtituit ſeruitutem in ipſo fundo: quia tunc ſeruitus licèt diſcontinua præſcribitur ſimiliter ſpatio 10. vel 20. annorum concurrente titulo; & bona fidei nec eſſet neceſſatia probatio ſcientiæ, & patientiæ Aduerſarij, cum in tali caſu præſcribatur ſeruitus exemplo immobilium contra ignorantem, *Ioann. Fab. in §. æquè col. 5. Inſtit. de action. quem refert, & ſequitur Balb. loco citat. n. 4. 5. & 15. per textum in l. ſi ego §. 1. ff. de Publ.* vbi quod publiciana datur pro ſeruitutibus per traditionem conſtitutis, vel per patientiam, puta ſi quis per domum ſuam paſſus eſt, aquæductum tranſduci; vnde tunc præſcribitur communi tempore quia publiciana, & præſcribendi conditiù à pari procedunt affirmatiuè, *l. eum, qui ff. eod. tit. de Publician. Cępol. vbi ſupra n. 9. vbi citat Paul. de Caſtr. in l. ſeruitutes, de ſeruit.*

48 Obſerua 16. quod ad pręſcribendam ſeruitutem in prędio Eccleſiæ ſemper requiritur præſcriptio 40. annorum, ſicut in præſcriptione dominij: etiamſi ſeruitus habeat cauſam continuam, *ſecundùm Inn. & alios in c. ſi diligenti, de Præſcrip. Balb. loco cit. in 2. p. 4. princ. q. 1. n. 6.* vbi etiam dicit, quod ſi ſeruitus ſit diſcontinua, requiritur tempus cuius, initij memoria non extat in contrarium, prout priuato: quia non debet Eccleſia in hoc eſſe deterioris conditionis, quam priuatus.

An verò requiratur titulus in tali caſu? negat *Balb. loco cit. q. 2. n. 2.* vbi dicit, quod de iure Canonico in omni præſcriptione ſufficit tempus 40. annorum cum bona fide abſque titulo, *per text. in c. de quarta, & c. ſi diligenti, de Præſcript.*

49 Obſerua 17. quod ſeruitus aquæductus ſeu ius aquæ ducendæ, ſi aqua ſit priuata, & ducatur ex priuato, ſeu per locum priuatum iure ſeruitutis, præſcribitur cum bona fide ſpatio longi temporis abſque titulo: quia dicitur habere cauſam continuam, *l. 2. vbi gl. & DD. C. de Seru. & aq. l. ſi quis diuturno, ff. ſi ſeruitus vind.* ſi verò aqua ſit publica, & ducatur ex publico, requiritur tantum tempus, cuius initij memoria non extet in contrarium, *leg. vſum aquæ, vbi gl. & Bart. C. de Aquæd. lib. 11. latè* Balb. *de Præſcript. in 2. p. 4. princ. q. 4. n. 1. & ſeq.*

50 Quæres, quanto tempore præſcribatur actioni confeſſoriæ, & negatoriæ, quæ competunt pro ſeruitute, & libertate? Reſp. quod negatoria durat, donec ſeruitus ſit legitimè præſcripta: quia per præſcriptionem ſeruitutis neceſſariò extinguitur negatoria, quæ competit pro tuenda libertate; confeſſoria verò præſcribitur 10. annis inter pręſentes: & 20. inter abſentes, cum bona fide, *Iaſ. in §. æquè, Inſtit. de Action.* Butr. *in repe. capit. peruenit, de Cenſib. & alij apud* Balb. *in d. 2. par. 4. princ. quęſt. 7. Ang. in d. §. æquè, num. 14.*

Digitized by Google

num.14. vbi addit, quod vera confeſſoria datur non tantùm aduerſus Dominum fundi ſeruientis, ſed etiam contra quemlibet poſſeſſorem rei, quem dico fundo meo ſeruitutem debere.

51 Quæres 2. quanto tempore ſeruitus iam conſtituta tollatur? Reſp. quod aut ſeruitus habet interualla annorum, menſium, vel hebdomadarum ex forma conſtitutionis ſeruitutis quoad vſum, & tunc ammittitur non vtendo per ſpatium 20. annorum tam inter præſentes, quàm inter abſentes, aut non habet interualla, vel ſi habet, ea ſunt breuioris ſpatij, pura dierum, vel noctium, & tunc tollitur non vtendo ſpatio 10. annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes, ità Cepol. de Seruit. vrb. præd. c.24. num.4. & notat communiter DD. in l. pen. & fin. C. de Seruit. & aq. & in l. ſi ſic, ff. Quemad. ſeru. amit. Balb. de Preſcrip. in 3. part. 4. princ. q.1. n.1. & 2. ſubdens, quod hæc procedunt in ſeruitute ruſtica ſimpliciter, quæ amittitur per non vſum ſola negligentia non vtentis tempore legitimo iuxta prædicta; ſed ſeruitus vrbana per non vſum ſola negligentia non amittitur quouis tempore, niſi interueniat contrarium factum preſcribentis libertatem iuxta textum in l. hęc autem iura, ff. de Seruit. vrban. pręd.

An verò in præſcribenda libertate ſeruitutis requiratur ſcientia, & patientia Aduerſarij, ſicut requiritur in præſcriptione ipſius ſeruitutis? Reſp. negatiuè, quemadmodum nec exigitur titulus, licèt requiratur bona fides, l. ſi partem, §.1. ff. Quemad. ſeru. amit. late Balb. vbi ſupra in 3. p.4. prin. q.3. & ſeq.

52 Quęres 3. an poſſit quis præſcribere, vt ipſe ſolus hãbeat molendinum in tali villa ita, vt vicini nequeant ibi conſtruere molendinum? affirmat Bald. in l. item lapilli, in 3. q. ff. de Rer. diuiſ. per l. ſi quiſquam, ff. de Diuer. & temp. preſcrip. hoc tamen procedit, ſi vicinos prohibuerit, nè molendinum conſtruerent, & illi acquieuerint; tunc enim à tempore prohibitionis incipit currere tempus præſcriptionis, vt notat Balb. de Præſcr. in 4. p.5. prin. q.5. vbi etiam dicit, quod ex cauſa publicæ vtilitatis poterit infringi talis ſeruitus, quod quis ſolus habeat molendinum, per l. fin. ff. de vſucap. & l. vlt. in fin. C. de Seruit.

53 An verò is, qui ex Principis reſcripto ſolus pluribus annis habuit molendinum, alterum eodem iure vti prohibere poſſit? Reſp. affirmatiuè, arg. l. ſi quiſquam, ff. de Diuerſ. & tempor. præſcrip. gloſ. communiter recepta in l. fin. ver. datam exceptionem ff. de vſucap. latè Balb. de Præſcrip. in 4. p.5 princ. q.6. n.10. & 11. vbi dicit, quod poteſt quis ratione poſſeſſionis prohibere nauigationem, & piſcationem maris, & fluminis, quæ alias nobis ſunt communia de iure gentium, Franc. Viui. commun. opin. 511. lib.2. Vrſell. concl.62. in ver. ędificare num 61. non enim poteſt alius auferre lucrum ei, qui ex Principis reſcripto molendinum primò conſtruxit, vt inquit Bart. in l. quominus n.2. & 3. ff. de flumin. per textum in leg.2. §. meritò ff. Ne quid in loco pub. præſertim ſi molendinum poſſederit ſpatio tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium, l. vſum aquæ, vbi gloſſ. C. de Aquęduct. lib.11. quamuis contrarium teneat Alexan. conſ.194. n.1. & ſeq. lib.2. Roſenthal. de feud. c.5. concl.29. n.3. & 4. vbi dicit, quod in fundo proprio, ſeu priuato poteſt quis molendinum ædificare etiam cum detrimento tertij, ſubdens, num.5. quod in flumine publico ita demum inuito altero molam extructam ibi habente, nouam ædificare permiſſum eſt, ſi vtrique aqua ſufficiat: ſin minus prior, qui licitè ædificauit, poſteriorem prohibere poteſt, ſecus ſi illicitè, Cępol. de ſeruit. vrb. pręd. c.50. de furni. nu.2. & de ſeruit. ruſt. præd. c.4. de ſeruit. aquęduct. n.44.

54 Quæres 4. quanto tempore præſcribatur ſeruitus luminis? Reſp. quod præſcribitur ſpatio 10. annorum inter pręſentes, & 20. inter abſentes: hæc enim ſeruitus habet cauſam continuam, cum ſemper ſit in vſu actualiter, & potentialiter, nec ad eius vſum factum hominis requiratur, d. l.2. vbi DD. C. de Seruit. Vnde qui habet per tantum temporis feneſtram in pariete communi, non poteſt amplius moleſtari. præſertim ſi aliunde habere non poteſt lumen, l. fin. §. vlt. C. de ſeruit. Cępol. de Seruit. vrb. pręd. c.19. n.4. Rim. Iun. conſ.421. n.43. 50. & ſeq. vol.4. Bero. conſ.132. n.7. & ſeq. lib.3. Tuſc. pract. concl. litt. E. concl.37. n.20. quos refert Ciarlin. controu. for. c.30. n.20. & ſeq. lib.1. ſubdens n.24. quod licèt poſſit vicinus in ſuo, vel communi muro ad libitum ædificare, tamen id non procedit, ſi pacto, vel pręſcriptione inducta ſit contraria ſeruitus, per textum in leg. cum eo, l. Imperatòres, leg. inter ſeruitutes, ff. de ſeruit. vrb. præd. quod eo magis procederet, quando feneſtra lucem præberet ſcalæ domus vicini: non enim licet ædificare officiendo lumini ſcalæ, etiamſi ſeruitus non ſit conſtituta, vt poſt Anton. de But. in l. fin. §. fin. C. de Seruit. trad. Cepol. d. tract. de ſeruit. vrb. præd. c.39. n.4. verſ. Decimo &c. Ciar-

55 lin. vbi ſupra n.33. & ſeq. vbi etiam dicit, quod in præſcribenda ſeruitute luminum, vel alia ſeruitute affirmatiua non requiritur vſus prohibitio.

SVMMARIVM.

1 In criminibus ius accuſandi ſpatio 20. annorum præſcribitur, quibus elapſis Iudex reum punire non poteſt, declaratur numer.2. limitatur numer.5.6.9. 10.17.18.22. & 29.

3 Quando huiuſmodi præſcriptio incipiat currere:

4 Quando talis pręſcriptio interrumpatur.

7 Atrociora delicta quænam dicantur.

8 An in delictis atrocioribus minuatur pęna propter diuturnitatem temporis.

9 Reus iam condemnatus poteſt puniri etiam poſt 30. annos.

10 Delicta carnis quinquennio præſcribuntur, & quando incipiat huiuſmodi quinquennium: limitatur n.17. & 18.

11 Adulterium quanto tempore præſcribatur, & quando currat hæc pręſcriptio.

12 Vxor propter adulterium amittit dotem, & donationem propter nuptias, & n.15.

An hęres mariti ad excludendam vxorem à repetitione doti; vti poſſit exceptione adulterij, ibid.

13 Quibus accuſatio de adulterio hodiè permiſſa ſit.

14 An in crimine adulterij procedit poſſit ex officio.

15 Si mulier adultera habeat filios ex eodem matrimonio, hos, & donatio propter nuptias eiuſdem filijs applicatur, & non marito, & quando id procedat.

16 An vidua ſtuprum committens amittat dotem:

17 Stuprum cum vi, adulterium cum incæſtu, raptus, & ſodomia perpetuò accuſari, & puniri poſſunt.

18 Delicta de iure canonico nullo vnquam tempore pręſcribuntur: declaratur n.19. & 20. limitatur n.21.

19 Maritus poteſt agere quandocumque ad ſeparationem thori.

22 Actio de dolo biennio tantùm durat: limitatur num.24. & 25.

23 An hoc tempus currat abſenti, & ignoranti.

25 Temporalia ad agendum, perpetua ſunt ad excipiendum: declaratur n.26. & 27.

28 Filius tenetur proponere querelam inofficioſi teſtamenti intra quinquennium, quo elapſo excluditur etiam à iure excipiendi.

29 Actio iniuriarum anno præſcribitur: declaratur, & limitatur n.30.

30 Quando competat actio iniuriarum prætoria, & quando actio ciuilis.

31 Quando agitur per viam exceptionis, actis iniuriarum eſt perpetua.

32 Reliquę actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcendunt, vſque ad 30. annos durant.

33 Ad confiſcationem bonorum quamdiu procedi poſſit, & num.35.

34 Hodiè confiſcatio bonorum ſublata eſt præterquam in crimine læſæ maieſtatis Diuinę, & humanæ.

36 Quando Fiſcus agit contra tertium ſub prætextu, quod bona illi fuerint in fraudem conceſſa, agere debet intra annum vtilem, cuius loco datur hodiè quadriennium.

37 An, & quando Accuſator poſſit repetere accuſatum, ſi fiat generalis abolitio ex Principis ordinatione.

CAP.

C A P. LXXXII.

An, & quanto tempore accuſationes criminales præſcribantur.

1 COmmunis eſt concluſio, quod in criminibus ius accuſandi regulariter ſpatio viginti annorum præſcribitur, *l. querela, C. ad l. Corn. de falſ. Clar. in Pract. crim. §. fin. quæſt.* 51. *in princ. Balb. de preſcript. in* 4. *par.* 4. *princ. q.* 2. *Locatel. de Queſt. iudic. inſp.* 5. *num.* 180. *Theſaur. deciſ.* 208. *in fin.* vbi dicit, quod iſti 20. anni ſunt continui, & currunt ignoranti, *& deciſio.* 76. *num.* 3. vbi addit, quod omnis actio fiſcalis vicennio extinguitur, etiam contra fiſcum Rom. Eccleſiæ, *Peregr. de Iur. fiſc. lib.* 6. *tit.* 8. *num.* 43. *Gaſp. Anton. Theſaur. ad dict. deciſ.* 208. *Theſaur.* vbi, quod poſt 20. annos delinquens eſt omninò abſoluendus ab omni inquiſitione, & pœna delicti: quod quidem procedit, ſiue procedatur ad querelam, & inſtantiam partis, ſiue ex officio, *Peregrin. in dict. lib.* 6. *tit.* 8. *num.* 33. *& ſeq. Vermigl. conſ. criminum.* 125. *num.* 10. *Caball. reſ. crimin. caſ.* 93. *num.* 34. *&* 35. *latè Iordan. Elucubr. diuerſ. lib.* 14. *tit.* 24. *de Præſcrip. num.* 357. *& ſeq.* vbi addit, quod Iudex poſt huiuſmodi tempus

2 delinquentes vexans, malè, & iniquè agit, & decapitandus eſt, ſi reum puniuerit: quod intellige, ſi reus præſcriptionis huiuſmodi exceptionem oppoſuerit: nam ea non oppoſita poteſt Iudex in cauſa procedere ad condemnationem etiam tranſactis 20. annis, *ſecundùm Balb. de Preſcrip. in* 4. *par.* 4. *princip. queſt.* 2. *num.* 9. *Viu. relatum in Syntag. opin. comm. tit. de falſ. capitul.* 5. *verſ. idemque videmur:* quamuis in hoc verior videatur contraria ſententia *Marſil. conſ.* 46. *num.* 20. *& ſequent. quem refert, & ſequitur Theſaur. deciſ.* 208. *num.* 4. vbi, quod in criminalibus ipſo iure ceſſat accuſatio, & inquiſitio, ità, vt proceſſus, vel confeſſio facta ſit nulla etiam ſine oppoſitione, & exceptione præſcriptionis.

3 Huiuſmodi verò præſcriptio à die commiſſi criminis, non autem à die ſcientiæ currere incipit, *l. fin. Cod. de Dol. mal. l. adulter. Cod. ad l. Iul. de Adult. leg. Mariti, §. ſex menſium, ff. eod. titul. de Adulter. Clar. d. queſtio.* 51. *verſ. ſed hic quero.*

4 Interrumpitur tamen talis præſcriptio, ſi intra prædictum tempus Accuſator querelam inſtituit, vel fiſcus, & eo inſtante Iudex ex officio Inquiſitionem formauit, *l.* 2. *vbi gloſſ. & DD. C. de exhib. reſc. Bart. communiter receptus in l. naturaliter, in fin. ff. de vſucap.* vbi dicit, quod ad id non requiritur citatio, nec litis conteſtatio, ſed ſola libelli porrectio, *Balb. loco cit. d. q.* 2. *in fin.*

5 Limita 1. principalem concluſionem, quando delictum eſt notorium, vel adeſſet confeſſio partis: nam tunc reos non eſſet omninò abſoluendus, ſed in aliquam mitiorem, & pecuniariam pœnam condemnandus, *ſecundum Theſ. dec.* 208. *num.* 4. vbi dicit, quod tanto mitiùs quis punitur, quanto longiùs eſt lapſum tempus à delicto: contrarium tamen ſentiunt *Vermigl. Caball. & Iordan. locis ſupra citat.* vbi aſſerunt quod diſpoſitio *d. l. quærela*, locum habet etiam in delictis notorijs.

6 Limita 2. in delictis atrocioribus, ſiue atrociſſimis, in his enim non habet locum præſcriptio, *vt poſt Marſil. in l. qui falſam, §. accuſatio ff. ad l. Cornel. de falſis*, tradit *Theſaur. dict. deciſio.* 208. *numer.* 2. *Iordan. dict. libr.* 14. *tit.* 24. *numer.* 368. atrociora autem delicta dicuntur, pro

7 quibus lex, vel ſtatutum imponit pœnam grauiorem, quam ſimplicis mortis in ipſo genere mortis, puta quia iubeat, reos igne comburi, vel in fruſta ſcindi: talia ſunt crimina parricidij, Aſſaſſinij, hæreſis, & alia, quæ enumerat *Clar. in Pract. crimin. lib.* 5. *§.* 1. *verſ. ſunt etiam delictorum &c.*

8 Notandum tamen eſt, quòd licet in atrocioribus delictis accuſatio ſemper duret, minuitur tamen pœna propter diuturnitatem temporis, *l. ſi diutino, vbi DD. ff. de Pæn. & trad. Theſ. dec.* 76. *Boſſ. in tit. de Accuſ. n.* 30. *Iordan. loco cit. n.* 381. vbi addit, quod in omnibus delictis poſt decennium minuitur pœna.

9 Limita 3. vbi lata fuit ſententia: nam dicta præſcriptio procedit tantum ante accuſationem, vel inquiſitionem; vnde reus iam condemnatus poteſt puniri etiam poſt 30. annos à lata ſententia, ſi perueniat in fortijs Curiæ, ſiue condemnatus fuerit ad pœnam corporalem, ſiue pecuniariam, *Bart. in l. ſi diutino, ff. de Pæn. late Caball. reſol. crim. caſ.* 239. *Theſaur. dict. deciſ.* 76. *nu.* 4. *& ita practicatur.*

10 Limita 4. in ſtupro, incœſtu, lenocinio, & adulterio: hęc enim delicta regulariter quinquennij ſpatio præſcribuntur, *vt poſt Boer. deciſ.* 26. *n.* 12. *Farinac. in Prax. crim. tom.* 1. *q.* 10. *n.* 11. *& alios dixit Rot. deciſ.* 55. *n.* 5. *par.* 5. *tom.* 1. *Recent. Vermigl. conſ. crim.* 393. *num.* 9. *Iordan. loco cit. num.* 363. *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod huiuſmodi quinquennium incipit ab vltimo actu, quando delictum longo tempore fuit continuatum, *& hanc eſſe magis communem teſtatur Cabal: in ſuis reſol. crim. caſ.* 7. vbi ſubdit, quod quando imputatio eſſet de vno præciſo actu veneteo, & non conſtaret de reiteratione eiuſdem delicti, tunc ab illo actu tempus incipit currere; & de adulterio *eſt textus in l. adulter, C. ad*

11 *l. Iul. de Adult.* cuius diſpoſitio procedit reſpectu adulteri accuſandi, *vt d. Ric. in collect. deciſ.* 236. *par.* 1. *Locatell. vbi ſupra inſp.* 5. *n.* 179. nam reſpectu adulterę tollitur hoc crimen ſpatio ſex menſium vtilium, quorum duo marito dantur iure mariti, & quatuor iure extranei, *l. mariti, §. ſex menſium, & in gl. in ver. ſex menſes, ff. ad l. Iul. de Adul. l. iure mariti, & ibi gloſſ. in ver. iure extranei, C. eod. & notat Cancer. var. p.* 1. *c.* 9. *n.* 136. vbi etiam dicit, quod tale tempus currit à die notitiæ: contrarium tamen in hoc tenuit *gl. in d. leg. Adulter, ver. accuſari, C. ad l. Iul. de Adult.* vbi dicit, quod huiuſmodi menſes computantur à die commiſſi criminis.

12 Obſerua tamen, quod licèt vxor propter adulterium amittat dotem, & donationem propter nuptias, *l. conſenſu, §. hęc niſi vir, & mulier, C. de Repud.* tamen ſi maritus non accuſauit in vita ſua vxorem, non poſſunt hæredes mariti ad illam excludendam à repetitione dotis opponere exceptionem adulterij, *leg. rei iudicatæ, §. hæredi, vbi gloſſ. & DD. ff. ſolut. matrim. Spec. in tit. de Except. §. dicto de dilatorijs, num.* 27. *& ibi add. lit. K. & alij communiter.* quia ſi tacuit defunctus, & eius hæres tacere debet, *leg. fin. Cod. de reuoc. donat.* niſi maritus viuens mores vxoris improbaſſet, vt quia eam expulit propter adulterium, licèt non accuſauerit: quia tunc eius hæres poteſt vti exceptione adulterij, *Alexan. in l. rei iudicatæ, num.* 5. *verſ. limita tamen, ff. ſol. matr.*

13 Obſerua 2. quod accuſatio de adulterio hodiè eſt tantum permiſſa marito, patri, fratri, patruo, & auunculo, *l.*

14 *quamuis adulterij, vbi Bart. C. Ad l. Iul. de Adult.* & ideò in hoc crimine non poteſt procedi ex officio *vt latius diximus in tract. de Regim. Eccleſ. Epiſ. p.* 2. *lib.* 6. *c. vlt.* niſi vel adulterium eſſet notorium, vel maritus, aut alius ex ſupradictis vxorem de adulterio querelauerit, & poſtea à querela deſtiterit, quia tunc poterit Iudex ex officio procedere, *Grammat. dec.* 31. *n.* 5. 6. *&* 7. *vbi citat Andr. de Iſern. in conſtit Regni humanitatem.*

15 Obſerua 3. quod ſi mulier adultera habeat filios ex eodem matrimonio dos, & donatio propter nuptias eiuſdem filij applicatur, non marito, *§. quia verò plurimas, verſ. ſi de adulterio: Auth. vt lic. matr. & Au. gl. communiter recepta in c.* 1. *ver. reciperet, vt lit. non conteſt.* quod intelligendum eſt, poſtquam mater deceſſerit, nam ea viua filij non habent facultatem vendicandi dotem, *Cel. Hug. conſ.* 35. *nu.* 5. *Bald. in l. hac edictali, C. de ſecund. nupt. quos refert Cancer. var. p.* 1. *c.* 9. *n.* 135. quod probatur ex *d. §. quia verò, plurimas, ibi ſi filios habeat, ſolo vſu mulier fruatur, donationis proprietate ſecundum leges filijs ſeruanda.*

16 An verò vidua ſtuprum committens amittat dotem? Reſpon. quod ſi ſtuprum committat intra annum luctus, tunc dotem amittit: ſecus ſi poſt annum luctus, *Alciat. in reg.* 2. *præſumpt.* 9. *n.* 5. *& ita deciſum refert Cancer. var. p.* 1. *c.* 9. *n.* 139.

17 Obſerua 4. quod ſtuprum cum vi, adulterium cum incœſtu, raptus, & ſodomia de iure perpetuo accuſari, ac puniri

niri poſſunt nulla præſcriptione obſtante, *Megal.in ver. Aſſaſſinium,n.10.Locatell.d.inſp.5.nu.181.vbi citat Farin. q.10.n.15.& 19.Baiard.ad Clar.q.51.nu.1.& ſeq.Guaz.ad defenſ.p.1.defenſ.2.c.2.n.79.* verum de conſuetudine Iudices in huiuſmodi delictis non procedunt, niſi ad inſtantiam partis vim paſſæ,vel niſi delinquentes in flagranti capti fuerint.

18 Limita 5. vt dicta concluſio non procedat de iure Canonico, ſecundum quod delicta nulla vnquam tempore præſcribuntur, *Bonacoſ.relat.in Syntag.opin.commun.tit.de Crimin.de delict.cap.12.verſ.crimina, vbi teſtatur de communi,Balb.de præſcrip.in 4.p.4.princ.q.2.n.4. Boſſ.in tit.de Accuſ.n.30.*

19 Hoc tamen intelligendum eſt quoad pœnas ſpirituales:nam licèt maritus elapſo quinquennio non poſſit accuſare vxorem de adulterio quoad pœnam legalem, *d.l. Adulter.C.Ad l.Iul de Adult.* poteſt tamen agere quandocumque ad ſeparationem thori,quæ pœna ſpiritualis cenſetur,*vt poſt gloſſ.in cap.admonere,ver.pœnitentia 33.queſtio 2.dicit Crauet.de Antiquit.temp.par.4. §. materia iſta ſingularitatis &c.numer.88. Peregrin.de Iur.fiſc.lib.6.tit.8.*
20 *num.46. Balb.loco cit.* Item intelligendum eſt in criminibus impedientibus beneficij retentionem, ſiue ordinis ſuſcepti executionem, etiam poſt peractam pænitentiam, quale eſt homicidium,& ſimonia in ordine, vel beneficio commiſſa,*vt in c.inquiſitionis,vbi Butr.Abb.Imol.& alij, de Accuſat.*

21 In alijs verò criminibus,quæ ordinis executionem, aut beneficij retentionem non impediunt,currit præſcriptio à iure ciuili inducta, quia lex ciuilis non reperitur correcta in hoc per ius Canonicum,*vt poſt Boer.dec.26 n.7. Farin. q.10.de Inquiſit.num.32.Noni conſ.106.n.20.& ſeq.reſoluit Iordan.d.lib.14.tit.24.n.370.& ſeq.*

22 Limita 6.in actione de dolo: hæc enim biennio tantum durat:quod quidem biennium numeratur à diè doli commiſſi, *d.l.fin.C.de dol.mal.* & currit etiam abſenti & igno-
23 ranti,*vt tradunt DD.ibidem,* vbi etiam notant,quod hæc actio debet intra biennium moueri, & terminari, aliàs ipſo tollitur.

24 Quantum verò ad commodum ex dolo perceptum,tam contra doloſum, quam contra eius hæredem datur actio in factum,quæ 30 annis durat, *leg.itaque, §.fin.vbi gl.ff.de dol.Spec.in tit.de dol.& contumac.§.1.n.6.*

25 Exceptio item de dolo perpetua eſt: nam temporalia ad agendum,perpetua ſunt ad excipiendum, *l.pure,§.vlt.ff. de dol.except Balb.vbi ſupra in 4.p.4.princ.q.2.n.7.* vbi dicit,quod perpetuò poteſt excipi de falſo, *Iordan.lib.13.tit. 13 de dol.& contumac.n.16.* ſubdens,quod iſta perpetuitas concluditur ſpatio 30.annorum.

26 Hæc tamen regula procedit,quando ius excipiendi non fundatur principaliter ſuper iure agendi, ſed ſuper alia æquitate,tunc enim perpetuò durat, vt ſupra diximus; ſecus eſſet, ſi ius aliquod eſſet proponendum infra certum tempus: quia in tali caſu non auditur quis eo termino elapſo nè per viam quidem exceptionis vnde ſi ſtatutum præfigat decem dies ad proponenda nullitatem ſententiæ, non poterit quis poſt lapſum huiuſmodi terminum excipere de nullitate, aliàs eluderetur diſpoſitio ſtatuti, *vt*
27 *ex leg. quæſitum, §. in dolo, ff. de Pecu. leg.ſi intra,Cod. de non numer.pecun.leg.Papinianus, §.ſi filius, ff. de inoff.teſtam.& leg.nec non; §. exemplo,ff.Ex quib.cauſ.ma:*
28 *probat.Papien.in form.execut.ſenten.diffinit. §.1. num.11.* ex quo infertur quod cum filius teneatur proponere querelam inofficioſi teſtamenti intra quinquennium, *iuxta leg.ſi quis filium C.de inoff.teſtam* eo tempore elapſo excluditur etiam à iure excipiendi, *vt d.Iordan.lib.14.tit.23.de Except.num.130.per textum in d.l.Papinianus,§.ſi filius, ff.de Inoff.teſtam.*

29 Limita 7.in actione iniuriarum,quæ anno præſcribitur, *iuxta textum in leg.ſi non conuitij, C.de Iniur.* quod qui-
30 dem procedit in actione iniuriarum prætoria: nam actio ciuilis ſpatio 30.annorum tollitur,*vt poſt Farinac.d.q.10. n.23.& 24.not.Iordan.dict.lib.14 tit.24.nu.365.verſ.ſublimita.* Actio autem ciuilis competit in caſibus enumeratis *in leg.ex Cornelia,in princip.ff.de Iniur.* videlicet ſi quis ſe pulſatum, verberatumvè, vel domum ſuam vi introitam eſſe dicat; prætoria verò competit in alijs caſibus iniuriarum,*vt obſeruat Iordan.ibid.Balb.de præſcript.in 4.par.4. princ.q.2.n.6.verſ.ex quo infert &c.* ſubdens,quod quando actio iniuriarum eſt ciuilis,tunc eius actio criminalis durat 20. annis.

31 Notandum tamen eſt, quod quando agitur per viam exceptionis, actio iniuriarum eſt perpetua, *Genuenſ.in Prax.Archiep.c.23.num.7. vbi citat.But.in c.ea noſcitur de ſent.excomm.*

32 Notandum 2.quod reliquæ actiones ciuiles,quæ ex crimine deſcendunt,vſque ad 30. annos durant, *Ign. in l.in cognitione,poſt numer.185.ff.Ad Syllan.Clar.in §.fin.q.51. verſ.& hæc quidem in fin.Ric.in Collect.deciſion.138.& alij communiter.*

33 Notandum tertiò, quod ad confiſcationem bonorum in delictis, in quibus hæc pœna ſtatuitur, procedi poteſt intra idem temporis ſpatium, quo delinquens puniri poteſt nam cum reus intra quinquennium,vel 20.annos, vel perpetuò corporaliter poſſit puniri, bona etiam eius dum viuit intra eumdem terminum videntur poſſe confiſcari, *vt colligitur ex dicta leg.querela, Cod. Ad leg.Corn.de falſ. leg.1.§.fin.ff.eod.l.Apoſtatarum,C.de Apoſtat.l.in omnibus, ff.de Diuerſ.& tempor.preſcript.gloſſ.in l.ſi quis defunctum, C.eod. tit.de Apoſtat.* bona enim ſunt acceſſoria ad perſonam,*gloſſ.in cap.fin.ver.hæretici,de Præſcrip.in 6.* ſed poſt mortem rei accuſatio quoad hunc effectum confiſcationis bonorum quinquennio præſcribitur, *l.ſi quis defunctum, vbi gl. C.de Apoſtat.d.leg.in cognitione,ff.Ad Syllan.* & ita intelligenda ſunt quæ diximus *in d.tract. de Regim.Eccleſ. Epiſc.lib.6.c.vlt.n.14.*

34 Hodiè verò *per auth.bona damnatorum,Cod.de Bon.proſcrip.* ſublata eſt confiſcatio bonorum præterquam in crimine læſæ maieſtatis Diuinæ,& humanæ,*Salic.in l.1.Cod. de Bon.eor.qui mort.ſibi conſc.Caball.reſol.crim.caſ.137.nu. 18.Boſſ.in tit.de fiſc.num.52.Socin.Iun.conſ.71.num.1.lib.2. & alij apud Peregrin.de Iur.fiſc.lib.6.tit.vlt.num.37.vbi de communi.*

35 Obſerua tamen, quod licet de iure ciuili confiſcatio poſt mortem Rei fieri non poſſit niſi intra quinquennium à die mortis defuncti etiam in crimine læſæ maieſtatis Diuinæ,& humanæ, *vt ſupra diximus:* de iure tamen Canonico in crimine læſæ maieſtatis Diuinæ poſſunt bona hæreticorum confiſcari intra 40.annos poſt eorum mortem, *vt probat textus in c.fin.de Preſcrip.in 6.* vbi poſſeſſor bonorum hæretici non eſt tutus niſi ea per 40. annos poſt mortem eiuſdem hæretici poſſederit, *per quem textum ita poſt Farin. d.q.10.à n.28.& alios tenet Iordan.lib.14.ti.24. n.272.& ſeq.& n.447.*

36 Obſerua 2.quod quando Fiſcus agit contra tertium ſub prætextu,quod bona illi fuerint in fraudem conceſſa,agere debet intra annum vtilem,cuius loco datur hodiè quadriennium, *Farinac.de Delict.& pen. q.25. quem refert idem Iordan.loco proximè cit.num.379. per textum in l.2.ff. Quæ in fraud.Credit.&c.*

37 Notandum 4. quod ſi fiat generalis abolitio ex Principis ordinatione propter victoriam contra inimicos, vel ob aliam cauſam Accuſator intra 30. dies vtiles computandos ab vltima die generalis abolitionis, poteſt repetere accuſatum, quibus elapſis amplius non auditur *l.1. vbi DD.Cod.de Gener.abolit.Spec.in titul.de Abolit.& purgat. §.1.num.1.Iordan.d.libr.14.tit.24.de Preſcip.num. 382.* ſi vero reus non erat accuſatus tempore, quo publica abolitio ſuperuenit, ea finita etiam poſt 30.dies accuſari non prohibetur, *l.cum eo tempore, Cod.eod.tit.de Gener.abolit.*

SVMMARIVM.

1 *De legitima ſubducitur omnem grauamen conditionis, vel temporis &c.declaratur n.2.limitatur n.3.*

4 *Pater prohibere poteſt filio alienationem legitimæ ad certum tempus,hoc eſt vſque ad annos 25.& n.5.& 7.*

6 Adul-

6 *Adultus non cogitur eſſe ſub Curatore etiam dato à Patre.*
7 *Quid ſi ex ſtatuto pro maiore habeatur qui vigeſimum annum exceſſit.*
8 *An filius ita prohibitus poſſit interim teſtari ſeu per vltimam voluntatem diſponere, & n.9.& 10.*
9 *Et an poſſit alienare in caſu neceſſitatis.*
10 *Verbum, diſponere, referi poteſt etiam ad inſtitutionem heredis.*
11 *Quid ſi relinquatur certa res ad certum tempus pro legitima, & poſt illud eadem res alteri relinquatur.*
12 *Et quid ſi filius per ſpatium 30. annorum paſſus fuerit onus, ſeu grauamen in legitima.*
13 *Legitima, & eius ſupplementum tranſmittitur ad heredes etiam extraneos.*
14 *Quid ſi pater filio alia bona vltra legitimam reliquit cum expreſſa prohibitione alienationis etiam quoad bona debita pro legitima, & n 15.*
16 *An, & quando poſſint heres deuenire ad diuiſionem hæreditatis prohibitam à teſtatore.*
17 *Quando premittatur alienatio rerum prohibitarum.*

C A P LXXXIII.

An Pater prohibere poſſit filio alienationem legitime.

1 RESpon. quod licèt de legitima regulariter ſubducatur
omne grauamen conditionis, vel temporis &c. *l.*
2 *quoniam in prioribus, vbi Bart. C.de inoff.teſtam* hoc ta-
men intelligitur, quando id fieret in odium filij ſecus ſi ob
eius commodum, *vt dicit gl.ibidem in ver.tollantur, quam*
3 *Doctores communiter ſequuntur.* Hinc pater prohibere po-
teſt alienationem legitimæ ad certum tempus, quia præſu-
mitur talis prohibitio facta in vtilitatem filij, *Dilect.de ar.*
teſtan.tit.6.caut.16.Cephal.conſ.261.nu.30.Gabr.commun.
concl.lib.6.tit.de legit.concl.1.n.21.Alciat.in reg.1.præſump.
2.num.3. vbi dicit, quod ſi teſtator inſtituto filio prohi-
4 beat, nè alienet, antequam habuerit 30. annos, talis prohi-
bitio tenebit etiam reſpectu legitimæ, quia non cenſetur
appoſita in grauamen, ſed potius in eius fauorem, dum
pater conſulit ætati lubricæ adoleſcentis, vnde intra illud
tempus non valeret alienatio etiam quoad legitimam, *vt*
eſt communi Doctorum ſententia teſtes Boſſ. in tit. de Ronor.
publ.n.41. vbi addit, quod neque legitima in tali caſu poſ-
ſet confiſcari, ſi filius delinqueret, *arg.l.Imperator, ff.de fi-*
deicom.libert.

5 Verum tamen tempus 30. annorum videtur nimis lon-
gum; vnde cenſeo, in tali caſu prohibitionem huiuſmodi
reſtringendam eſſe ad annum 25. tum quia filius poſt eam
ætatem non præſumitur infirmi conſilij; tum etiam quia
tunc à lege datur filio pleniſſima vtendi rebus ſuis facul-
tas, *Bart.in l.cum ex filio, n.6.ff. de vulg.pupill.ſubſtit.Ca-*
ſtrenſ.conſ.77.n.1.& 2.lib.1. Ruin.conſil.135.col.5.libr.2.&
conſ.23.n.15.lib 5.Dec.conſ.442.col.antepen n.28.in fin. Be-
ro.deciſ 87.n.6.Mandell.conſ.7.n.21.& conſil.57.n.10. Ro-
lan.conſil.31.num.30.lib.1.& conſil.98.num.25. libr.2. Ri-
min Iun.conſil.131.& conſil.193.num.5.libr.2. Borgn.de v-
ſufruct.num.95. Natt.conſil.528.num.17.& alij, quos refert
Merlin.de legit.lib.3.tit.2.quæſt.11.num.6.& ſeq. ſubdens,
num. 19. quod non poteſt filius huiuſmodi prouiſioni de
non alienando vllo modo renunciare, *& ita ſentiunt alij*
apud Ciriac.controuerſ.534.num.13.& ſeq.lib.3. vbi addit,
6 quod Adultus non cogitur eſſe ſub Curatore etiam dato
à Patre, ſi nolit, niſi eſſet mente captus: & conſequenter
non valet interdictio adminiſtrationis, quia tunc cenſere-
tur eſſe ſub cura.

7 Notandum tamen eſt, quod ex ſtatuto pro maiore ha-
beatur is; qui annum 20. exceſſit, *vt ex ſtatuta Vrbis lib.1.*
cap.47. talis prohibitio non eſſet extendenda vltra 20. an-
nos; quia eo caſu talis ætas ſubrogatur per ſtatutum loco
ætatis perfectæ 25. annorum, *Dec.conſ.442.n.24.& 25.con-*
ſil.403.in fin.Bald.conſ.72.lib 2.& conſ.144.num.3.lib.3.Io:
Dilect.de Art.teſtan.caut.8.tit.de var.teſtat.precept.nu.5.
Antonell. de Tempore.
Aret.conſ.22.col.pen.num.6. Corn.conſ.108.n.6.& 7.lib.3.
Mandoſ.de etat.minor.c.5.n.83. Anchar.conſ.34.col.penult.
verſ.poſtremo, & alij, quos refert, & ſequitur Gratian.di-
ſcept.for.c.488.n.1 & ſeq.

8 An verò filius ità prohibitus poſſit interim teſtari, ſeu
per vltimam voluntatem diſponere? Reſpon. affirmatiuè,
quia prohibitus alienare non cenſetur prohibitus hære-
dem ſibi inſtituere: ceſſat enim in tali caſu ratio per quam
ſubſtinetur dicta prohibitio, hoc eſt, nè filius propter im-
becillitatem, & ætatis fragilitatem bonis malè vtatur nam
filius hæredem ſibi inſtituendo non dicitur actum præiu-
dicialem facere, vel reprehenſibilem, ſed potius neceſ-
ſarium, ac laudabilem, *Alex.conſ.155.nu.3.lib.2.latè Gabr.*
commun.concl.lib.4.tit.de fideicom.concl.10.n.1.& ſeq. vbi *n.*
9 9. addit, quod poteſt etiam alienare in caſu neceſſitatis:
quod quidem procedit, ſiue verba prohibitionis referan-
tur tantummodò ad alienationem inter diuos, vt quia te-
ſtator dixerit quod filius intra dictum tempus non poſſit
vendere alienare, obligare, & huiuſmodi, ſiue referri poſ-
ſint etiam ad inſtitutionem hæredis, puta ſi dixerit, quod
nec directè, aut indirectè, quouis modo, vel quauis cauſa
diſponere valeat: nam licèt hoc verbum, *diſponere,*
10 referri poſſit etiam ad inſtitutionem, *§.diſponat, in Auth.*
de Nupt. poterit tamen filius hoc non obſtante liberè de
legitima diſponere in vltima voluntate: quia cum ſimus in
odioſis, illud verbum, *diſponere,* ſtrictè accipiendum eſt, &
referri debet ad actum diſpoſitionis voluntarium non ne-
ceſſarium, vt libera reddatur teſtandi facultas, *Tiraq.de*
Retract.lignag.§.1.gloſ.9.n.175.Ang.conſ.7.Alex.conſ.155.
nu.1.lib.2.Ruin.conſ.89.nu.26.& conſ.188.col.vlt.lib.2.Iaſ.
conſ.96.col.5.lib.4.Caſtrenſ.conſ.82.nu.2.lib.2.Cuman.conſ.
214.Dec.conſ.386.n.7.Bec.conſ.76.n.20.Rol.conſ.72.nu.58.
& alij apud Merlin. qui de magis communi teſtatur in dict.
tract.de legit.lib.3.tit.2.q.12.n.4.

11 Notandum eſt etiam, quod ſi relinquitur certa res ad
certum tempus pro legitima, & poſt illud eadem res alteri
relinquitur, hoc onus non reijcitur, ſed filio datur actio
aduerſus heredem pro ſupplemento legitimæ, *vt poſt Corn.*
conſ.106.col.pen.& fin.lib.2.obſeruat Gabr.comm.concl.lib.6.
tit.de legit.concl.1.n.52.

12 Notandum 2. quod ſi filius paſſus fuerit onus, ſeu gra-
uamen in legitima per ſpatium 30. annorum, non poteſt
amplius agere, vt illud onus remoueatur, quia omnis actio
dicto temporis curſu præſcribitur, *l.ſicut C.de Præſcrip.30.*
ann.Vaſq.in d.l.quoniam in prioribus, num.460.quem refert
Merlin.d.Tract.de legit.lib.3.tit.2.q.20.n.33.

13 Notandum 3. quod ſicut legitima tranſmittitur ad
hæredes etiam extraneos, etiamſi illam filius viuens non
petierit, ita etiam ſupplementum, cum ſit pars legitimæ,
Alex.conſ.188.n.1.lib.6. Crauet.conſ.142.n.2.Grat.deciſio.
March.4.n.2.& 3. vbi de communi.

14 Notandum 4. quod ſi pater filio alia bona vltra legiti-
mam reliquit cum expreſſa prohibitione alienationis
etiam quoad bona debita pro legitima, alienatio quidem
15 pro rata legitimæ adhuc valebit: ſed filius in tali caſu
amitteret bona vltra legitimam ſi inhibita ſit alienatio
ſub pœna priuationis, hæreditatis, *latè Peregrin. de fi-*
deicommiſſ. articul. 36. numer. 65. Ciriac. controuerſ. 534.
num.13.& ſeq.lib.3.Gratian.diſcept.forenſ.capit.280. num.
37.& 38.

16 Notandum 5. quod licet poſſit teſtator prohibere diui-
ſionem ad tempus, non tamen ex hoc præcepto impedie-
tur diuiſio, ſi cohæredes omnes vellent ſpontè diuidere,
cum liceat communi conſenſu recedere ab eo, quod ad
illorum commodum per teſtatorem diſpoſitum eſt, *Ol-*
trad.conſ.241.Bald.conſ.72.lib.2.Io:Dilect.tit.de var.teſtat.
præcept.caut.8.n.5.verſ ſed notandum eſt, Surd.conſ.349.n.
26.lib.3.& alij apud Grat.c.280. n.29.& 30.& precipuè n.
17 40.& 41. vbi etiam obſeruat, quod permittitur alienatio
rerum prohibitarum interueniente conſenſu eorum, quo-
rum fauore prohibitio continet.

SVMMARIVM.

1 *Filia poteſt exhęredari ſi in corpus ſuum peccat, & n. 1. declaratur n. 5. limitatur n. 6. 7. 9. & 10.*
2 *Pater poteſt alimenta negare ex eiſdem cauſis, quibus poteſt exhæredare.*
3 *Quando mulier cenſeatur pudicitiam amiſiſſe.*
4 *An Pater filiæ impudicæ poſſit dotem denegare.*
8 *Exhæredatio ceſſat per reconciliationem Patris poſtea ſubſequutam.*
10 *An Parentes luxurijs operam dantes poſſint filiam impudicam exhæredare.*
Non poteſt quis in alio reprobare mores, quos in ſe approbat, ibidem.

C A P. LXXXIV.

An, & quando filia, quæ luxuriosè vixit, poſſit exhæredari, ac legitima priuari.

1 POſſe filiam exhæredari, ſi in corpus ſuum peccauit,
conſtat, *ex tex. in §. aliud quoque, verſ. cauſas, in Au-
th. vt cum de appell. cognoſc. l. ſi filiam tuam, 19. C. de inoff. te-
ſtam.* etiamſi ſemel tantum peccauerit, quia ex vno com-
plexu filia nobilitatem, & bonam famam amittit, & infa-
mis efficitur. *Bald. in l. cum antiquioribus, q. 8. in princ. C. de
Iur. delib. Tiraq. in tract. de Nobilit. q. 24. n. 2. Fab. in princ.
Inſtit. de inoff. teſtam. latè Surd. de Alim. tit. 7. quæſt. 4. num.*
2 *34.* vbi etiam dicit, quod poteſt pater alimenta negare his
de cauſis, quibus poteſt filium exhæredare, *Merlin. de legi-
tim. lib. 4. tit. 1. q. 5. n. 23. & ſeq. Iordan. vol. 3. lib. 14. de Præ*
3 *ſer. tit. 24. num. 239.* vbi dicit, quod mulier, quæ per 20. ho-
ras manſit in lupanari, cenſetur effecta meretrix, & pudi-
citiam perdidiſſe; vnde poſſe Patrem in tali caſu filię im-
pudicæ dotem denegare, cenſuit *Spec. in tit. Qui fil. ſint le-
gitim. verſ. quid ſi filia*, *quem refert Viu. in ver. opin. 308.*
5 quamuis contrarium, videlicet quod ad hunc effectum
plures actus libidinoſi requirantur, teneat *Sanch. de ma-
trim. diſp. 24. n. 6. lib. 4. Lud. Molin. de Iuſt. & iur. diſp. 176.
in cauſ. 11. & alij apud Merlin. loco cit. n. 22. & apud Surd.
vbi ſupra n. 32.*
6 Prædicta tamen concluſio procedit, ſi filia ante 25. an-
num deliquerit, *vt in d. §. aliud quoque, iuncta gloſ. in ver.
vſque ad 25. in Auth. vt cum de appel. cogn.* ſecus ſi poſt an-
nos; quia tunc nec legitima, nec dote, nec alimentis priua-
ri poteſt, quia patri imputandum eſt, qui diſtulit filiam ma-
rito copulare, *d. §. aliud quoque, verſ. ſi vero, & auth. ſed ſi
poſt, C. de inoff. teſtam.*
7 Idem dicendum, ſi filia ſe ſe emendauerit viuentibus
parentibus, puta ſi ſaltem per triennium à libidine abſti-
nuit, & pudicè vixerit, quia tunc amplius exhæredari non
poteſt, *Alciat. in reg. 2. præſump. 7. num. 3. Surd. de Alim. tit.
7. q. 4. n. 24. & ſeq. Viu. de commun. opin. 308. Merlin. de le-
git. lib. 4. tit. 1. q. 5. n. 11. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod exhære-
8 datio ceſſat per reconciliationem patris poſt ſubſequu-
tam, *per doctrinam Bart. in l. 3. § fin. n. 6. ff. de Adim. legat.*
9 immò etiam ante triennium filiæ impudicæ nec dos, nec
alimenta ſunt deneganda, ſi monaſterium ingredi, vel
cum honeſto viro nubere vellet, vt ita à flagitioſa fœdita-
te, ac turpitudine reuocetur, *iuxta c. inter opera, de ſponſ.
Bald. Nouel. de Dot. p. 6. q. 16. quem refert, & ſequitur Mer-
lin. d. lib. 4. tit. 1. q. 5. n. 18. & ſeq. Surd. d. tract. de Alim. tit. 7.
q. 4. n. 27. circa med.*
10 An vero Parentes luxurijs operam dantes poſſint filiam
impudicam exhæredare? & quod non poſſit, videtur col-
ligi *ex textu in d. §. aliud quoque capitulum, in auth. vt cum
de appell. cognoſc.* vbi dicitur, quod filius exhæredari poteſt,
ſi præter voluntatem parentum inter arenarios, vel mimos
ſe ſe ſociauerit, & in hac profeſſione permanſerit, niſi for-
ſitan etiam parentes eiuſdem profeſſionis fuerint; *idemque
dicitur in l. in arenam, in fin. C. de inoff. teſtam.* vbi non po-
teſt quis in alio reprobare mores, quos in ſe approbat; ve-
rùm hoc non in patre, ſed tantùm in matre Doctores ad-
mittunt, vt ſcilicet non poſſit, ſi ipſa impudica, vel mere-
trix ſit, filiam impudicam, & corporis ſui quæſtum facien-
tem ex hoc capite exhæredare, *ita Bart. Bald. & alij com-
muniter in d. l. in arenam:* niſi mater ab impudicitijs ſe ſe
abſtinuerit, & honeſtam vitam duxerit, quia tunc valeret
exhæredatio, *latè Surd. de alim. tit. 7. q. 4. n. 3. & ſeq. Fulg.
Pet. de Belapert. Fab. Cagn. & Odofr. in auth. ſed ſi poſt C. de
inoff. teſtam. Iaſ. in d. l. in arenam, Viu. d. opin. 308. Merlin. d.
lib. 4. tit. 1. quæſt. 5. num. 6. & ſeq.* vbi, quod honeſtas vitæ
in matre ad hunc effectum non requiritur neceſſariò de
tempore teſtamenti, ſed ſufficit, ſi ante obitum ho-
neſtè vixerit, quia ſtatus perſonæ attenditur qui eſt tem-
pore mortis, non qui fuit ante, *arg. l. Mela ff. de alim. & ci-
bar. legat.*

SVMMARIVM.

1 *Qui ſpatio 30. annorum nobiliter vixit, nobilis cenſetur.*
2 *Statutum de non admittendis ad collegium ciuem, qui verſatur in officio vili, non procedit in eo, qui relicto tali exercitio per ſpatium dicti temporis nobiliter vixit.*
3 *Nobiles exercentes artem mechanicam, ſi deſiſtant à tali exercitio, ſtatim recuperant priuilegia nobilibus conceſſa.*
4 *Quomodo intelligatur ſtatutum prohibens, nè is ad Collegium admittatur, qui natus fuit ex parentibus obſcuris, aut ſordidi quęſtus.*
5 *Non dicitur filius Senatoris is, cuius pater motus eſt à Senatu antequam ipſe naſceretur.*
6 *Non dicitur primogenitus Regis qui natus eſt ante dignitatem regalem.*

C A P. LXXXV.

An, & quando nobilitas ex curſu temporis acquiratur.

1 REſp. quod is, qui ſpatio 30. annorum nobiliter vixit,
nobilis cenſetur, etiamſi artem mechanicam ante
exercuerit, *vt poſt Caſſan. conſ. 64. num. 35. Tiraq. de nobilit.
c. 27. n. 5. & alios ſcripſit Gratian. diſcep. forenſ. c. 976. n. 1. &
& ſeq.* vbi dicit, quod tale tempus inducit præſcriptionem
omnis maculæ.
2 Ex quo infertur, quod ſtatutum de non admittendis
ad collegium ciuem, qui verſatur in officio vili, ſeu exer-
citio artis mechanicæ, non haberet locum in eo, qui de-
ſtitit à tali negotiatione, & per ſpatium dicti temporis
nobiliter vixit: tunc enim non eſt amplius quærendum
de præterito impedimento, *c. ferrum, 50. diſtinct. Card. Ale-
xan. in c. legem colnmu. vlt. 53. diſt. quem refert Grat. in loco
cit. n. 9.*
3 Obſerua tamen, quòd licèt nobiles exercentes artem
mechanicam non gaudeant priuilegijs nobilium, dum eas
exercent, tamen ſi ab huiuſmodi exercitio deſiſterent, ſta-
tim recuperarent priuilegia nobilibus conceſſa, *Guid.
Pap. dec. 166. n. 1. in fin. & deciſio. 391. circa med. arg. c. fin. de
Vit. & hon. Cler. latè Grat. d. c. 976. n. 5.*
4 Obſerua 2. quod ſi ſtatutum prohiberet, ne ad collegium
admittatur qui natus fuerit ex parentibus obſcuris, aut
ſordidi quæſtus, non cenſetur prohibitus is, qui natus fuit,
dum pater nobilem vitam degebat, etiamſi ante natiuita-
tem filij ſordidas artes exercuerit: quia ſtatutum videtur
conſideraſſe ſtatum natiuitatis filij, & tempus, quo ortus
eſt, *Felin. in cap. 2. de Reſcrip. Surd. deciſ. 75. nu. 10. & 11. &
conſ. 45. n. 14. Menoch. conſ. 257. n. 17. lib. 3. quos refert Gra-*
5 *tian. d. c. 976. n. 2. & 3.* non enim dicitur filius mercatoris
ille, cuius pater à mercatura iam deſtitit, antequam ille
oriretur, quemadmodum non dicitur filius Senatoris is,
cuius pater motus eſt à Senatu, antequam ipſe naſcere-
tur, *l. emancipatum 7. ff. de Senator. l. 2. § in filijs, verſ.*
6 *ſed ſi pater, ff. de Decurion. & eorum fil.* nec dicitur primo-
genitus Regis is, qui natus eſt ante dignitatem regalem,
iuxta

Digitized by Google

iuxta doctrinam Bart. in l. cum ſatis, n. 11. Cod. de Agric. & cenſit. libr. 11. ita Regno Darij Regis non Arthemenes maximus natu, ſed Xerſes ab Anapherne communi Patruo, & Arbitro præpoſitus fuit, eo quod Arthemenes primus quidem Dario, ſed priuato prouenerit: Xerſes verò Regi primus natus fuerit, *vt narrat Iuſtin. lib. 2. fol. 30. & 31.*

SVMMARIVM.

1 *Ad præſcibendam rem pupilli requiritur tempus 30. annorum: declaratur n. 3. 5. & 6.*
2 *Preſcriptio 10. vel 20. annorum non currit contra pupillum.*
4 *Error iuris excuſat à dolo, & mala fide.*
6 *Durante pupillari ætate non currit præſcriptio: limitatur n. 7. 8. 10. & 11.*
7 *Tempus datum ad opponendam exceptionem non numeratæ dotis currit pupillo.*
8 *Præſcriptiones iudiciariæ currunt contra pupillum, ſed datur reſtitutio probata læſione.*
9 *Probatur læſio eo ipſo quod probatur curſus temporis.*
10 *An tempus ſtatutum hæredi ad conficiendum inuentarium currat contra pupillum.*
11 *Præſcriptiones conuentionales an currant contra pupillum, & n. 13.*
Et an currant contra hæreditatem iacentem, ibidem n. 11. & infra n. 14.
12 *An tempus appoſitum à teſtatore in vltima voluntate currat contra pupillum.*
14 *An, & quando currat præſcriptio contra hæreditatem iacentem.*
15 *Quænam præſcriptio currat contra minorem.*
16 *Præſcriptio 10. vel 20. annorum non currit, quando res eſſet prohibita alienari fauore certę perſonę.*
17 *Tempora, quę dantur ad petendam bonorum poſſeſſionem, currunt contra minorem.*
18 *An tempus anni, & diei prefixum Vaſſallo ad petendam inueſtituram currant contra minorem, & pupillum.*
19 *An, & quando detur reſtitutio pupillo, & minori aduerſus lapſum triennij, quod datur in prima inſtantia.*

CAP. LXXXVI.

Quodnam tempus requiratur ad preſcribendam rem pupilli.

1 RESp. quod requiritur tempus 30. annorum, *l. fin. C. in quibus cauſ. in integ. reſtit. neceſſ. non eſt, l. ſicut, C. de*
2 *Præſcr. 30. ann.* nec ſufficeret præſcriptio 10. vel 20. annorum, *leg. eum, qui, C. de Auth. preſt. Guid. Pap. deciſio. 31. nu. 3. Balb. de Preſcr. in 5. p. 5. princ. q. 4. n. 4.*
3 Prędicta verò concluſio intelligenda eſt, quando emens rem pupilli fuit in bona ſicut, *l. 1. C. ſi quis ign. rem min. &c.*
4 vt quia putabat, ſe ab ipſo emere poſſe, cum error iuris excuſet à dolo, & à mala fide, *l. 1. in fin. cum gloſſ. ff. de Abige. Cepoll. in tract. de Vſuc. pro empt. §. eum qui, nu. 17. fol. 517.*
5 ſecus ſi emptor eſſet in mala fide, quia videlicet ſciebat, pupillum non poſſe vendere: tunc enim nullo tempore præſcriberet, *d. l. 1 in prin. vbi gl. in ver. qui ſciens, C. ſi quis ign. rem min. &c. c. fin. e x. de Preſcript.*
6 Notandum tamen eſt, quod prius deducitur de dicta præſcriptione 30. annorum pupillaris ætas, ideſt tempus, quo fuit pupillus poſt venditionem, vel aliam alienationem, *Bart. in l. naturaliter, n. 18. ff. de Vſucap. Cepoll. loco cit. n. 17.* durante enim pupillari ætate non currit præſcriptio, ſiue ſit legalis, *d. leg. fin. C. in quibus cauſ. in integ. reſt. neceſſ. non eſt,* ſiue ſtatutaria, *vt tenuit Rota apud Pacif. de Salu. interd. deciſ. 302. n. 2. & ſeq. quicquid dicat Surd. dec. 4. n. 16.* quod procedit, etiamſi tales præſcriptiones fuerint inchoatæ cum defuncto maiori, quia nihilominus durante pupillari ætate dormiunt, nec perficiuntur contra pupillum, *l. ſicut, in fin. C. de Preſcr. 30. ann. Guid. Pap. d. deciſ. 31. n. 4. Antonell. de Tempore. Ferentil. ad Burat. dec. 410. n. 17. Balb. loc. cit. in 1. p. 6. prin. q. 1. n. 33. 34. 43. & ſeq.* vbi idem dicit in eo, qui iam eſt conceptus in vtero.
7 Limita in tempore dato ad opponendam exceptionem non numeratæ dotis: hoc enim currit etiam pupillo, *Balb. in 1. p. 6. princ. q. 1. nu. 40. per auth. ſi minor, C. de temp. in integ. reſt.*
8 Limita 2. in preſcriptionibus iudiciarijs: nam iſtę etiam currunt contra pupillum, immo etiam contra Eccleſiam, vt ſunt tempora ad appellandum, & ad appellationem proſequendam à iure præſcripta: item tempora aſſignata per Iudicem, vel ſtatutum ad ſingulos actus: datur tamen eis reſtitutio probata læſione, *l. 1. C. ſi ſæp. in integ. reſtit. & c. l. properandum, §. fin. C. de Iud. c. coram, & c. auditis, de Iurepat. Cepoll. in tit. de Vſuc. §. eum, qui, n. 17. Guid. Pap. dec. 31.*
9 *n. 3.* vbi dicit, quod probatur læſio eo ipſo quod probatur curſus temporis, *Balb. vbi ſupra in 1. p. 6. prin. q. 1. nu. 39. &*
10 *40.* vbi etiam dicit, quod tempus ſtatutum hæredi ad conficiendum inuentarium currit pupillo ſaluo reſtitutionis beneficio.
11 Limita 3. in præſcriptione conuentionali, ſeu in termino ad redimendum: hoc enim caſu præſcriptio currit etiam contra pupillum abſque ſpe reſtitutionis, ſiue fuerit inchoata cum Patre, ſiue non, *l. Æmilius, ff. de minor. Ferentil. loco cit. num. 18. Theſau. deciſ. 103. nu. 1. Balb. in 1. p. 6. princ. q. 1. num. 30. & 31.* vbi *num.* 50. addit, quod præſcriptio conuentionalis currit etiam contra hæreditatem iacentem.
12 Notandum tamen eſt, quod tempus, ſeu terminus appoſitus in vltima voluntate à teſtatore currit quidem pupillo, ſed reſtituitur in integrum: & in hoc differt à præſcriptione conuentionali, *l. 3. §. & ſi hæres, ff. de minor. latè*
13 *Balb de Preſcr. in 1. p. 6. & vlt. princ. q. 1. num. 32.* ſubdens, quod pupillo datur reſtitutio in integrum etiam aduerſus præſcriptionem conuentionalem, ſi quid fuerit geſtum cum eo, puta ſi fuit interpellatus ex contractu defuncti, & conſtitutus in mora: quemadmodum reſtitui poteſt ex capite ignorantię ex generali clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa &c. ex qua reſtituitur etiam maior ſuccedens in ius alterius propter probabilem ignorantiam, *iuxta l. 1. & tot. tit. ff. Ex quib. cauſ. maior gloſ. & DD. in leg. cum filius, §. in hac, ff. de verb. oblig.*
14 Notandum 2. quod contra hæreditatem iacentem regulariter nulla currit præſcriptio, dummodo non fuerit cœpta cum defuncto, *l. ſi ſeruus hereditarius, ff. de ſtipul. ſeru. l. cœptam, ff. de vſucap.* quod intelligendum eſt de præſcriptione merè odioſa, qualis eſt tricenaria, & de mixta, vt 10. vel 20. annorum: hæc enim ideò non currit contra hæreditatem iacentem, quia requirit moram, ſeu negligentiam non petentis, quæ non cadit in huiuſmodi hæreditate; ſecus eſſet in vſucapione, quia hæc cum ſit præſcriptio merè fauorabilis, ex quo non inducitur propter negligentiam non petentis, ſed mero fauore poſſeſſoris, currit etiam contra hæreditatem iacentem, *l. ſed etſi conditionis, §. ſeruus alienus, vbi DD. ff. de Hered. inſtit. Bald. & alij in l. licet, Cod. de Iur. delib. Alex. conſ. 36. vol. 2. Balb. in 1. p. 6. princ. d. q. 1. n. 47. & ſeq.* ſubdens, quod vbi quis ſine ſucceſſore decedit, & non ſperatur futurus Dominus hæreditatis iacentis, tunc contra huiuſmodi hæreditatem curreret præſcriptio tam odioſa, quàm mixta.
15 Notandum 3. quod contra minorem currit quidem preſcriptio 30. annorum tempore minoris ætatis, ſed datur reſtitutio, *vt tradunt DD. in d. l. ſicut, Balb. de Preſcr. in 5. p. 5. princ. q. 4. n. 4. & in 1. p. 6. princ. q. 1. n. 29. Ceual. in Spec. opin. comm. con. comm. q. 531. Greg. dec. 489. n. 14.* item contra minorem currit præſcriptio ſtatutaria, *Guid. Pap. d. dec. 31. n. 2. & 3.* ſubdens, quod præſcriptio 10. vel 20. annorum
16 non currit contra adultum: quemadmodum nec huiuſmodi præſcriptio 10. vel 20. annorum currit, quando res eſſet prohibita alienari fauore certæ perſonæ, vt in fundo dotali, *Balb. in 5. p. 5. princ. q. 4. n. 4.*
17 Notandum 4. quod tempora, quæ dantur ad petendam bonorum poſſeſſionem de iure prætorio currunt minori, ſed reſtituitur: quemadmodum tempus anni, & diei præ-

N 2 fixum

18 fixum vaſſallo ad petendam inueſtituram currit etiam minori ſalua reſtitutione, non tamen pupillo, *§. præterea ſi quis, iuncta gloſſ. in ver. 14. annis, de Prob. feud. alien. per Fed. Bald. loco cit. in 1. par. 6. prin. quæſt. 1. n. 40. verſ. quarto fallit. quamuis contrarium ſentiat Cepol. in d. tit. vſucap. §. eum qui, n. 18.*

19 An verò detur reſtitutio pupillo, & minori aduerſus lapſum triennij, quod datur in prima inſtantia, *iuxt. d. l. properandum, C. de Iud.* Reſp. quod in hoc caſu non datur reſtitutio, niſi quando tutor, vel curator, non eſſent ſoluendo, *vt d. Bald. in d. l. properandum, §. fin. n. 2. Balb. in 1. p. 5. prin. q. 1. n. 39.*

SVMMARIVM.

1 *Remedium leg. 2. C. de Reſcind. vend. durat ſpatio 30. annorum.*

2 *Quid ſi ſtatutum diſponat, quod remedium prędictum non poſſit intentari poſt quadriennium, & læſio eſſet enormiſſima.*

3 *Quę dicatur læſio enormiſſima enormior, & enormis.*

4 *In quo caſu procedat diſpoſitio d. l. 2. & quid probari debeat ad effectum reſciſſionis, & n. 6.*

5 *In rebus ſtabilibus, ſi non poteſt probari æſtimatio determinati temporis, ſufficit probare æſtimationem factam ante per annum.*

6 *Valor rerum mobilium, & præſertim victualium eſt probandus pręcisè de tempore venditionis ad effectum reſciſſionis, ſecus eſt in valore rerum immobilium.*

7 *Valor beneficij quomodo probetur.*

8 *Pretium iuſtum qualiter intelligatur.*

9 *An locationes probent valorem.*

10 *An, & quomodo pactum de redimendo minuat valorem rei, & n. 12.*

11 *Quid ſi prędium venditum fuit ſine cautione de euictione vel ſubiectum ſit ſolutionis alicuius Canonis, vel Cenſus.*

12 *Et quid ſi conuentum fuerit quod venditor non poſſit redimere niſi poſt elapſum certum tempus.*

13 *Quando quis dicatur deceptus vltra dimidiam.*

CAP. LXXXVII.

Quamdiu duret remedium l. 2. C. de Reſcind. vend.

1 RESp. quod durat ſpatio 30. annorum, prout in cœteris perſonalibus, *iuxta textum in l. ſicut, C. de Præſcrip. 30. vel 40. ann. & ita concludunt DD. apud Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. gl. 21. n. 28. Marant. de ord. iud. p. 6. tit. de Appell. num. 81. & ſeq. Gabr. commun. concl. lib. 3. tit. de empt. & vend. concl. 1. n. 108. Balb. de Præſcr. in 4. p. 4. prin. q. 26.* vbi dicit, hanc concluſionem procedere quoad emptorem; ſed tertius poſſeſſor, in quem res eſſet tranſlata per emptorem, præſcriberet longo tempore cum titulo, & bona fide: quia licet hæc ſit actio perſonalis, eſt tamen in rem ſcripta, *gl. & Bart. in d. leg. 2.*

2 Obſerua tamen, quod licet prædictum tempus minueretur per ſtatutum loci puta ſi iubeat, remedium prædictum non poſſe intentari poſt quadriennium, tamen, quando læſio eſt enormiſſima, poſſet agi infra 30. annos, *Gonzal. loco cit. gl. 21. n. 27. & 28. Felic. de Solis de Cenſib. lib. 2. c. 1. n. 40. Parlador. rer. quotid. lib. 2. c. fin. p. 5. num. 14. Grat. diſcep. for. c. 148. n. 19. & 20.*

3 Quæ verò dicatur enormiſſima læſio? Reſpondet *Gabr. tit. de emp. & vendit. concl. 1. n. 7. & ſeq.* quod ſicut enormis læſio dicitur, quæ aſcendit ad ſextam partem veri pretij enormior verò, quæ eſt vltra dimidiam iuſti pretij, ita enormiſſima læſio dicitur, quando parum remaneret, vel quando adeſſet læſio in totum, *Rot. Diuerſ. deciſ. 428. nu. 3. par. 1. latè Gonz. ad Reg. 8. Cancell. gloſſ. 21. num. 22. & ſeq.* alij tamen id arbitrio Iudicis remittunt, *ita Didac. var. reſ. lib. 1. c. 3. num. 11. verſ. ego ſanè, Soc. Iun. conſ. 84. num. 45. Io: And. in cap. vlt. de Donat. & alij apud Menoch. de Arbit. Iud. caſ. 74. n. 4.*

4 Notandum eſt autem, quod diſpoſitio *d. l. 2.* procedit dummodo ſit læſio vltra dimidia iuſti pretij habito reſpectu ad tempus celebrati contractus: & ideò in hoc caſu eligi debent æſtimatores, qui ſint informati de valore illius temporis, *latè Ceual. in Speç. opin. comm. con. commun. q. 536.* vbi etiam dicit, quod in tali caſu cum fructibus eſt facienda reſtitutio, *Gabr. d. concl. 1. n. 47. & ſeq. tit. de empt. & vendit. lib. 3.* ſubdens, quod talis probatio non debet referri tantummodò ad illam die contractus, ſed eſt referenda ad tempus anterius, vel poſterius per aliquot dies, vel menſes: alioquin æſtimatio conſiſteret in momento temporis quod eſſe non debet, *Afflict. dec. 316. nu. 6.* vbi dicit, quod articulans non debet ſe aſtringere ad tempus inſtantaneum ſed ponere debet, quod communiter valuit tanti tali tempore, ante, & poſtea; item probari debet, quod in foro publico tanti vendebatur, nec ſufficeret probare quod à ſingulis tanti venderetur *Caput. deciſ. 264. n. 4. p. 3. Rot. deciſ. 65. n. 15. p. 2. Diuerſ.* vbi dicitur, quod ſtare poſſunt ſimul iſta duo, nempè valorem rei inſpici tempore contractus, & probationem valoris fieri non tempore contractus, ſed anteriori, & poſteriori *vt ſenſit eadem Rot. in Romana reſciſſionis contractus 30. Octobris 1602. coram Card. Pamphilio, prout refert Grat. diſc. for. cap. 461. n. 1. &*
5 *ſeq.* vbi etiam dicit quod in rebus ſtabilibus, ſi non poteſt probari æſtimatio determinati temporis, ſufficit probare æſtimationem factam ante per annum, quia in eis præſumitur æſtimatio durare.

6 Verum pro clariori intelligentia duo caſus in hoc conſiderandi ſunt: primus eſt, reſpectu probationis valoris rerum mobilium, & præſertim victualium, & tunc valor eſt probandus præcisè de tempore venditionis ad effectum reſciſſionis, quia in his facilè intra paucos dies, vt docet experientia, pretia variantur; non tamen neceſſe eſt, quod teſtes referant ſe in indiuiduo ad diem contractus. Secun-
7 dus caſus eſt, reſpectu probationis valoris rerum immobilium, & tunc ad effectum reſcindendi venditionem ex cauſa læſionis non debet inſpici tempus contractus præcisè, ſed etiam anterius, & poſterius per aliquot annos arbitrio Iudicis, vt facta compenſatione, & comparatione anni fertilis cum ſterili dijudicari poſſit probabilis valor, *ita diſtinxit Rota in Tiburtina Caſtri Arſularum 26. Iunij 1598. coram Penia, quæ in impreſſis eſt deciſio. 564. num. 4. & ſeq.* vbi addit, quod in valore beneficij probando non ſolet inſpici valor vnius anni tantùm, ſed ante, & poſt per quinque annos: quamuis in hoc aliter ſenſerit *eadem Rot. deciſ. 159. num. 9. par. 5. tom. 1. Recent.* vbi, quod ad hunc effectum ſufficit probatio per aliquot annos ante, & poſt, etiamſi non ſit per quinquennium, cum materia ſit arbitraria.

8 Pretium verò iuſtum fundi intelligitur, quantùm deductis ſumptibus fructus 20. annorum æſtimantur, *ſecundùm gloſſ. acceptam in auth. perpetua, in ver. iuſta, C. de Sacroſ. Eccleſ. Mant. de Tac. lib. 8. tit. 22. n. 9.*

9 An vero locationes probent valorem? negatiuè reſpondet *Sarnen. in reg. de valor. ex prim. q. vlt. in fin. & deciſum refert Beltram. ad Greg. dec. 101. n. 4.* ſubdens, quod probarent verum valorem concurrentibus adminiculis, *Fontanell. dec. 62. nu. 12. Rota in Veronen. penſionis 23. Maij 1607. coram Card. Sacrato.*

10 Notando eſt etiam, quod pactum de redimendo minuit valorem rei in tertia, vel quarta parte, ſi eſt perpetuum, &
11 liberum ad libitum venditoris: & circa ſextam, ſi eſt temporale; quemadmodum etiam rei valor, ſeu pretium minuitur, ſi prædium ſubiectum eſt ſolutioni alicuius Canonis, vel cenſus, vel ſi venditum fuit ſine cautione de euictione, *vt poſt Bart. in l. 1. §. ſi hæres, num. 3. vbi etiam Iaſ. num. 9. Rip. n. 27. & ſeq. ff. ad Trebell. Surd. conſ. 472. n. 77. & alios dixit Rot. deciſ. 344. n. 10. & ſeq. p. 4. to. 2. Recen. Ferentill. ad Burat. deciſ. 62. num. 10. & deciſ. 761. num. 10. & ſeq.*

12 Si verò conuentum fuerit, quod venditor non poſſit redimere, niſi poſt elapſum certum tempus, tunc pro tempore, quo redimi nequit, pactum nihil minuit de valore, *Rot. in Romana ſimulationis contractus 14. Februarij 1631. corã*

Du-

Dunozetto, *prout refert Ferentill. ad Rurat. deciſio.761. numer.14.*

13 Vltimò notandum eſt, quod *textus in d.l.2.C.de Reſcin. vendit.* habet locum tam in emptore, quàm in venditore, *vt concludunt gloſſ.& DD.communiter ibidem.* dubitari tamen ſolet, quando dicatur quis deceptus vltra dimidiam? & quid reſpectu venditoris deceptio ſatis probatur quando res, quæ valet centum, diſtracta fuit minus quinquaginta; reſpectu vero emptoris quando res, quæ valet centum, emptam fuit plus quam quinquaginta, & centum, *vt d.gl.in d.l.2.ver.Iudicis verſ.item habet locum lex iſta &c. quam eſſe communiter receptam apud forenſin tribunalia, dixit Couar.lib.2. var.c.3.nu.8. quem refert Cenall.in ſpec. opin.commun.con.comm.q.536.n.6.& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Vaſſallus, vel emphiteuta, qui fuit primò inueſtitus, nunquam præſcribit etiamſi non ſoluerit canonem conuentum per longiſſimum tempus.*
2 *An hæres primi inueſtiti, vel alius ab eodem primo inueſtito ius habens preſcribere poſſit Canones pro tempore preterito debitos.*
3 *Dominus directus laicus regulariter petere tantum poteſt cenſus, ſeu Canones 29. annis decurſis, & Eccleſiaſticus pro 39. annis: declaratur, & limitatur n.4.*
5 *Directum dominium nunquam præſcribitur, ſi de illo apertè conſtat, limitatur n.11.12.& 14.*
Emphiteuta non poteſt præſcribere Canones futuros, ibidem num.5.
6 *Quid ſi primus emphiteuta ſub emphiteoticauit rem emphiteoticam cum impoſitione cenſus noui vltram illum qui preſtatur Domino directo?*
7 *Si ſecundus emphiteuta Canonem non ſoluat, poteſt expelli à primo emphiteuta.*
8 *Laudemium, quandocumque res emphiteotica alienatur, non primo emphiteutæ, ſed Domino eſt ſoluendo.*
9 *Si emphiteuta Domino ignorante partem rei emphiteoticæ tanquam liberum vendat, & eidem Domino Cenſum integrum ſoluat, emptor dominium minimè præſcribit: limitatur n.11.12.14.& 17.*
10 *Emens ab Vſufructuario non poteſt præſcribere contra Proprietarium: limitatur n.13.*
11 *Quid ſi emphiteuta Domino interuertat poſſeſſionem.*
An emphiteuta ſoluens partem Canonis tantum ſpatio 30. annorum, preſcribat aliam partem, ibid.
12 *Et quid ſi Dominus ſciens alienationem factam, partem pro illa parte alienata à nemine receperit.*
13 *An preſcriptio currat contra proprietarium, qui ſcientiam habuit venditionis factæ ab vſufructuario, & non curauit recuperare poſſeſſionem naturalem.*
14 *Quando in inſtrumento adeſt pactum de affrancando ad preſcribendam libertatem ſufficit ceſſatio ſolutionis per ſpatium 30. annorum in priuatis, & 40. in Eccleſia.*
15 *Quid ſi res emphiteotica peruenerit ad extraneum.*

CAP. LXXXVIII.

Quando emphiteuta, vel vaſſallus non ſoluens Canonem, ſeu Cenſum preſcribat contra Dominum.

1 DIcen 1. quod Vaſſallus, vel emphiteuta, qui fuit primò inſtitutus cum onere ſoluendi certum Canonem, vel cenſum, ſi non ſoluerit etiam per longiſſimum tempus, nunquam præſcribit, cum ſit in mala fide, *c.fin.vbi DD.de Preſcript.Balb.in tract.de Preſcrip.4.p.4.princ.q.8. Corbul in Tract. Ex quib cauſ.emphit. Iur. ſuo priuileg. in tit.de Priuat.ob non ſolut.can.limit.31.n.2.& 3. quos refert Theſ.deciſ.179.n.5.*

2 Obſeruant autem Doctores, quod hæres primi inueſtiti, vel alius ad eodem primo inueſtito ius habens, ſi bona fide, & cum titulo poſſederit rem emphiteoticam, preſcribit cenſus, ſeu Canones pro tempore præterito debitos *Antonell. de Tempore.*
ſpatio 30. annorum contra priuatos, & 40. contra Eccleſiam, *per cap.de quarta extr.de Preſcript.leg.ſicut, C.de Preſcrip.30.vel 40.ann.ita Bald in leg malè agitur, num 5. Cod.eod.tit.& alij apud Bulb.de Preſcrip. in 4.part.4.princ. queſt.7.num.5.* quamuis contrarium ſentiat *Theſaur.deciſ.114.& ibi Add.* vbi aſſerit, quod huiuſmodi Canones, cum debeantur loco fructuum, ſpatio trium annorum præſcribuntur, *argum.leg.ſequitur, ſ.fructus, vbi gloſſ. ff.de Vſucap.ſ.1.Inſtit.eod.tit.* hæc tamen ſententia ab aliis reijcitur, quia Canon, ſeu cenſus non debetur Domino vt fructus ſed in recognitionem dominij directi, *Cancer. lib.3.variar.cap.4.numer.193.verſ.& ſic canendum*, ſub-
3 dens *num.177.* quod Dominus directus laicus regulariter
petere tantum poteſt cenſus, ſeu Canones pro 29. annis
decurſis, & Eccleſiaſticus pro 39. annis; verum hoc
4 procedere poteſt, quando non eſt completa preſcriptio 30.
vel 40. annorum; nam ſi completa fuerit, nulla debetur penſio, vel cenſus, *ſecundum Spec.in tit.de Emphit. ſ.nunc aliqua, n.52.in fin.*

Ego vero quoad hæredem primi inueſtiti contrarium teneo *per textum in l.cum heres, ff.Diuerſ.& temp.Preſcript.* vbi mala fides defuncti nocet etiam hæredi, *& ita ſenſit Balb.in 4.par 4.prin.queſt.8.n.2.vbi citat Io: And.& Butr.in c.olim cauſam, de Cenſib. quibus adde Roſenth.de feud. c.6.concl.82.*

5 Dico 2. quod directum dominium nunquam preſcribitur, ſi de illo apertè conſtat: quia directus Dominus rem in emphiteuſim conceſſam poſſidet ſaltem ciuiliter, *l. ſciendum, ſ.item qui ſolam, ff.Qui ſatiſd.cogan.* poſſidenti autem non currit præſcriptio, *d.l.malè agitur, vbi Bart.& alij Doctores communiter, C.de Præſcript.30.vel 40.ann.* quod procedit, etiamſi per longiſſimum tempus nulla fuerit ſoluta penſio, *l.cum notiſſimi, ſ.fin.C.eod.tit.Spec.loco cit.n.55.& ſeq.Add.ad Theſ.dec.179.* vbi dicit, quod etiamſi emphiteuta per mille annos poſſederit abſque ſolutione Canonis, non tamen præſcriberet directum dominium, vnde neque præſcribere poteſt Canones futuros, ità, vt ad eorum ſolutionem non teneatur, *Bald.in d.l.malè agitur, n.5.Theſ.dec.179.n.4.*

6 Idem dicendum, ſi primus emphiteuta ſub emphiteoticauit rem emphiteoticam cum impoſitione cenſus noui vltra illum, qui præſtatur Domino directo: nam ſecundus emphiteuta non poteſt præſcribere vtile dominium primi emphiteutæ: quia primus emphiteuta ſuum vtile dominium quaſi ciuiliter poſſidet, *Valaſ.de Iur.emphit.queſtio.13.num.11.& q.18.num.4.quem refert Cancer.var.lib.*
7 *3.cap.4.num.197.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi ſecundus
emphiteuta cenſum prædictum, ſeu Canonem non ſoluat,
poteſt expelli à primo emphiteuta: quia primus reſpectu
ſecundi habetur vt dominus; hoc tamen intelligendum
eſt ſine præiudicio Domini directi, cui primus emphiteu-
8 ta per huiuſmodi alienationem minimè poteſt præiudi-
care. Vnde laudemium, quandocumque res emphiteotica alienetur, non primò emphiteutæ, ſed Domino eſt ſoluendum, *Rot.deciſ.268.part.2.Diuerſ.& deciſ.40.par.7. Recent.*

9 Ex his infertur, quod ſi emphiteuta Domino ignorante
partem rei emphiteoticæ tamquam liberam vendat, & eidem Domino cenſum integrum quotannis ſoluat emptor
non præſcriberet dominium, etiamſi rem ipſam vt liberam ſpatio longiſſimi temporis poſſederit: quemadmo-
dum nec emens ab vſufructuario præſcribere poteſt con-
10 tra proprietarium: quia Dominus in re illa ciuilem poſ-
ſeſſionem retinet, & nulla ei negligentia imputari poteſt, *vt poſt Caſſan.in conſuet.Burgu.rub.11.ſ.2 num 36 & 41. Gaſp Roder.de ann.redit.lib.2.c.9.n.65.& alios tradit Cancer.var.lib.3.c.4.n.183.& ſeq.*

11 Limita, vbi Emphiteuta Domino interuerteret poſſeſſionem, puta ſi Dominum venientem non admiſit, & inceperit ſibi poſſidere, vel ſi interpellatur, vt canonem ſolueret, recuſauerit ſoluere, tunc enim, cum Dominum non recognoſcat, à die huiuſmodi recuſationis incipere, Emphiteuta præſcribere libertatem, *Bart.in d.l.malè agitur, num.3.& ibi Bald.num.5.Spec.vbi ſupra numer.56. Surd.*

*deciſ.3.n.5.Cancer d.lib 3.c.4.n.177.& ſeq.*vbi etiam dicit, quod compatibilia ſunt, non ſoluere cenſum, & non interuertere poſſeſſionem, *Crauet.de Antiquit.temp.p.4. §. abſolutis differentijs,&c.n.27.* vbi, quod is, qui recognouit rem feudalem, aut eius ſucceſſor vniuerſalis præſcribit ius directi dominij à tempore interuerſæ poſſeſſionis, *Theſaur.deciſ.179.nu.6.*vbi dicit, quod pars penſionis, ſeu alterius annuæ præſtationis ſpatio longiſſimi temporis poteſt præſcribi, *per textum in c.olim cauſam, vbi gloſ.de Cenſib.* quia per ſingulas ſolutiones fit interuerſio quoad dictam quantitatem, *vt rectè aduertit Cancer.var.lib.3.c 4.n.201.* exceptis tamen tributis, & alijs publicis functionibus, quæ integrè perſoluenda ſunt non obſtante cuiuſcunque temporis præſcriptione, *per textum in l.comperit, C.de Præſcr. 30.vel 40 ann.*

Hoc tamen procedit, dummodò præſcribenti non obſtet ſua, vel defuncti teſtatoris mala fides, *vt ſupra diximus, & tradunt communiter DD.in c.1.§ licèt Vaſallus, in Tit.ſi de feud.defunct.cont &c.Roſenth.de feud.cap.6.concluſ.82.* puta ſi principalis debitor obligatus fuerit ex facto procuratoris, vel ex aliquo teſtamento, quod ignorauit, *Balb. de Præſcript.in 4.par.4.princip.q.5 & 7.*vbi etiam dicit, quod ſingularis ſucceſſor, ad quem peruenit res, ſuper qua erat aſſignata penſio annua non præſcribit actioni perſonali, ſed iuri reali quo caſu non exigitur præſcriptio 30. annorum, ſed ſufficeret 10.vel 20. quia *auth.malæ fidei, C.de Præſcript.long.temp.* requirens præſcriptionem 30. annorum in ſingulari ſucceſſore, qui rem habuit à malæ fidei poſſeſſore, quando Dominus ignorauit ius ſuum, & alienationem factam, locum habet tantùm in præſcriptione dominij, non autem alterius iuris minoris præiudicij, *vt concludunt communiter in DD.in l.Pomponius, §.cum quis, ff.de Acq.poſſ.*

12 Limita 2.ſi Dominus ſciuerit alienationem factam, & cenſum, ſeu Canonem pro illa parte alienata à nemine receperit, quemadmodum curreret etiam præſcriptio con-
13 tra proprietarium, qui ſcientiam habuit venditionis factæ ab vſufructuario, & non curauit recuperare poſſeſſionem naturalem, *Bald.conſ.316.lib.3.Anto.Oliba.de Action. p.1.lib.3.§.rei perſequendæ, nu.9.& 10.quos refert Cancer. loco citat.numer.183.& ſeq.* ſubdens, quod tunc præſcriptio non curreret contra proprietarium, niſi poſt mortem vſufructuarij, cum eo viuente proprietarius rem vendicare non potuerit, *vt in ſimili dicit Crau.conſ.201.n.29.*

14 Limita 3. ſi in inſtrumento conceſſionis adſit pactum de affrancando: tunc enim ad præſcribendam libertatem ſufficit ceſſatio ſolutionis per ſpatium 30. annorum in priuatis, & 40. in Eccleſia: quia in tali caſu præſumitur Emphiteuta ſoluiſſe, & obtinuiſſe liberationem; & ideò ſufficit allegare præſcriptionem, vel præſumptionem ſolutionis, *Bart.in l fin.n.17.C.vnde vi.Myſinger conſ.78.nu. 15.& communem dicit Theſaur.deciſ.179.n.5.*

15 Limita 4. vbi res emphiteotica peruenit ad extraneum: quia tunc illa præſcribitur ſpatio 10.vel 20.annorum cum titulo, & bona fide, habita diſtinctione, an poſſeſſor cauſam habeat ab authore bonæ, vel malæ fidei, *iuxta citat. auth.malæ fidei, C.de Præſcr.long.temp.* ſed ſine titulo præſcribitur ſpatio 30. annorum cum bona fide: nullo autem tempore cum mala fide præſcribitur, *Balb.d.tract.de Præſcrip.in 4.p.4.princ.q.8.n.4.*

SVMMARIVM

1 *Pactum, quod ſemper, & perpetuò agi poſſit, præſcribitur ſpatio 30. annorum: limitatur n.4.7.& 12.*

2 *Pactum de retrouendendo quandocunque, & perpetuò, ſpatio 30.annorum tollitur: declaratur n.3. limitatur n.4.5. 6.7.& 12.*

3 *Quid ſi res vendita non ſemper manſerit in manibus primi emptoris, ſed ipſe emptor alteri vendiderit.*

8 *Error iuris an cauſet bonam fidem quoad præſcriptionem.*

9 *Elapſo tempore dato ad retrouendendum emptor non tenetur amplius retrouendere: limitatur n.10.& 11.*

CAP. LXXXIX.

An pactum, & quod ſemper, & quandocunque, ac perpetuò agi poſſit, ſit præſcriptibile.

1 RESp. quod aduerſus tale pactum ſpatio 30. annorum præſcribitur, *Galganet.ad Stat.Vrb.c.160.verſ.& cum vtatur, lib.1.vbi citat Bald.conſ.309.lib.1.Tiraq.de retract.conuent.§.1.gl.2.nu.7.& ſeq.Didac.var.reſ.lib.1.c. 9.n.1.& 2.Alciat.conſ.369.nu.10.Ruin.conſ.111.nu.2.lib.1. Gabr.conſ.144.n.26.lib.2.Cephal.conſ.40.nu.6.Rolan.conſ. 21.lib.2.quibus adde Fontan.dec.78.n.7.& ſeq.Surd.dec.2.*

2 *per tot.*vnde pactum de retrouendendo quandocunque, & perpetuò, ſpatio 30.annorum excludi, dixit *Rota in Reatina Tenutæ 13.Aprilis 1579.coram Lancellotto, & 12. Decembris 1538.coram Pamphilio, vt refert Fenzon.ad Stat. Vrb.d.c.160.*

3 Hoc tamen intelligendum eſt, ſi res vendita ſemper manſerit in manibus primi emptoris, ſeu eius hæredis: nam ſi ipſe emptor alteri vendiderit, breuius tempus ſufficeret: nam ſecundus emptor præſcriberet ſpatio decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, vt in ſimili diximus de actione hypothecaria, quæ licèt à debitore, aut eius hærede aduerſus creditorem non niſi 30.vel 40.annis tollatur, *l.cum notiſſimi, in princip.& §.1.C.de Præſcrip.30. ann.* tamen ab extraneo emptore, vel donatario poſſidente cum titulo, & bona fide tollitur decem, vel viginti annis, *l.1.& 2.C.ſi aduerſ.cred.præſcr.oppon.Tiraq.de Retract.lignag.§.1.gl.10.n.11.Grat.diſcep.for.c.433.nu.65.& c.742.n.14.& ſeq.*

4 Prædicta verò concluſio limitatur primò, quando huiuſmodi pactum fuit iuramento firmatum, quia iuramentum habet vim litis conteſtationis, & perpetuat actionem vſque ad 40.annos, *l.nam poſteaquam, §.ſi is, qui temporaria, ff.de iureiur.Crauet.conſ.71.n.2.Gabr.comm.concl.lib.5.*

5 *tit.de præſcrip.concluſ.6.*vbi etiam dicit, quod quando cum pacto de retrouendendo concurrit hypotheca generalis bonorum, tunc tali pacto non præſcribitur minori ſpatio, quàm 40.annorum, *vt ſenſit etiam Mareſcot.var.lib.2.capit.57.vbi refert, ità reſoluiſſe Rotam in Bononien.de Bucchis 19.Aprilis 1577.coram Fel.recor.Clemente VIII. tunc Rotæ Auditore.*

6 Contrarium tamen, videlicet quod non obſtante iuramento, vel hypotheca pactum de retrouendendo quandocunque, ſeu perpetuò tollatur præſcriptione 30.annorum, tenuit *Rota in Florentina bonorum 19. Februarij 1593. coram Card. Pamphilio, & in Reatina Tenutæ 3. Aprilis 1579. coram Lancellotto, prout refert Grat.diſcept. for.c.2.n.5.& hanc veriorem dicit Balb.de Præſcr.in 4.p.5. princ.q.3.*

7 Limitatur 2. quando contractus eſſet vſurarius, vel alio modo illicitus, & reprobatus: tunc enim nulla curreret
8 præſcriptio, *Alex.conſ.46.n.7.vol.6.* vbi etiam dicit, quod error iuris non cauſat bonam fidem quoad præſcriptionem, *latè Tiraq.de retract.conuent.§.1.gl.2.nu.33.& ſeq. Gabr.loco cit.n.12.*

9 Ex quo infertur, quod licèt elapſo tempore dato ad retrouendendum emptor non teneatur amplius retrouendere, *vt poſt Bald.conſ.108.n.4.lib.5.Ang.conſ.199.n.2.Gozad.conſ.87.ſub n.5.& alios dixit Rota coram Greg.deciſio.*
10 *559.n.1.*tamen ſi res fuerit vendita modico pretio, venditor tranſacto etiam tempore poterit reſtituto pretio redimere, *vt d.Balb.de præſcrip.in 4.p.5.princ.q.3.n.5.Mantic. de Tac.lib.4.tit.31.n.40.Beltram.ad Greg.d.deciſ.559.n.8.* vbi etiam dicit, quod minori competit reſtitutio in integrum aduerſus lapſum termini, ratio eſt, quia ex modicitate pretij, & pacto retrouendendi contractus eſt ſuſpectus, *vt notant etiam Tiraq.de Retract.conuent.§.1 gloſſ.2.n.53 Caſſan.conſ.11.n 40.& in conſuetud.Burgun.rub.5.§.1.nu. 22.quos refert Surd.deciſ.34.num.5.* vbi addit, quod Senatus Pariſienſis etiam in contractibus non ſuſpectis aliquid temporis vltra conuentum venditoribus indulgere conſueuit.

11 Hoc

11 Hoc tamen procedere poteſt, quando verum pretium in magna quantitate excedit pretium conuentum; tunc enim, quia iniuſto pretio intelligitur facta venditio, tranſacto etiam tempore venditor ad redimendum admitti-tur: ſecus ſi verum pretium in modica quantitate excedat pretium conuentum, quia tunc tranſacto tempore venditor amplius non eſt admittendus, cum propter huiuſmodi pactum res ipſa cenſeatur minoris pretij, *vt poſt Soc.iun. conſ.104. num.7. lib.3. aduertit Mantic.de Tacit.libr.4.tit. 31.num.41.*

12 Limitatur 3. quando contractus ex coniecturis dici poteſt pignoratitius: nam res pignori obligata quandocunque ſoluto pretio redimi poteſt, ita vt huic facultati nulla poſſit opponi præſcriptio, cum per contractum pignoris res retineat ur nomine pignorantis. *vt inquit Alexan.conſ.54.num.7.libr.6. Andr.Barboſ.conſ.51. col.10. & 11.lib.2. Balb.de Præſcript.in 4.p.princ q.3.in fin. Soc.iun. d.conſ.104.n.9.lib.3. Decian.conſ.84.n.11.& ſeq.lib.2. Mantic.loco cit.n.42.*

SVMMARIVM.

1 *Ius offerendi,quod competit ratione actionis iam natæ, vel per modum iuris,tollitur ſpatio 30.vel 40.annorum: declaratur n.2.*
3 *Qui poſſidet pignus alteri obligatum, ſemper offerre poteſt debitum priori creditori.*
4 *Ius offerendi, quod competit per modum facultatis, numquam præſcribitur.*
5 *Debitor poteſt quandocunque offerre debitum creditori, & pignus reluere: limitatur n.6.& 7.*

CAP XC.

An, & quando offerendi ius præſcribatur.

1 RESp. quod aut ius offerendi competit ratione actionis iam natæ, vel per modum iuris iam formati, ſicut eſt illud, quod competit ſecundo creditori, vt poſſit offerre primo,& tunc tollitur ſpatio 30. vel 40. annorum, *gl.in l.cum notiſſimi,ſ.eodem iure,C.de præſcrip.30.vel 40. ann.vbi etiam Bart.n.4. Alexan.in l.ſi finita,ſ. Iulianus,n. 64.ff.de Damn.inf. Aret.in ſ.actionum n.119.inſt.de Actio. Balb.de Præſcript.in 4.p.5.prin.q.2.n.1.& alij apud Gabr. commun.concluſ.lib.5.tit.de preſcrip.concl.7.n.2.vbi,quod in hoc concordant omnes Doctores, Merlin.de Pign.lib.5.q.21. n.33.* vbi dicit,quod ſecundus creditor excluditur à iure offerendi primo creditori ſpatio 40.annorum viuente debitore: eo verò mortuo ſpatio 30.annorum.

2 Hoc tamen intelligendum eſt,quando ius offerendi proponitur ab agente; ſecus ſi ab excipiente,quia in hoc caſu ſemper poteſt opponi: cum exceptio ſit perpetua, *vt poſt Bart.in l.pignori,in 2.mem.diſt.ff.de Pig.& alios notat Dec. in l.peteur n.7.C.de Pact.& eſt communis opinio.*

3 Vnde ſi quis poſſideat pignus alteri obligatum, ſemper offerre poteſt debitum priori creditori, nec illi obſtabit aliqua præſcriptio, *l.Paulus, ſ.1.ff.Quib.mod.pign.vel hypoth.ſol.& tradunt DD.apud Gab loco cit.n.3. Crauet.conſ. 71.n.4. Tiraq.de Retract.conuent.ſ.1.gl.2.n.31.Bald.loc.ci. d.q.2.* ſiue habeat cauſam à debitore,ſiue ab alio quocunque, *Merlin.de Pign.lib.4.q.80.n.48.*

Limita, quando in pignore eſſet appoſitum pactum legis commiſſoriæ,quod eſt in pignoribus reprobatum, *l.1. & 3.C.de Pact.pign.* nam tunc odio creditoris non præſcribitur tali iuri, etiamſi competat per modum actionis, *Bald.in c.1.in tit.de feud.dat.in vic.legis commiſſ.Balb.in 4. p.5.prin.d.q.2.n.3.*

4 Aut ius offerendi competit per modum facultatis,ſicut illud,quod competit debitori,vt poſſit debitum offerre, &
5 pignus luere, & liberare, & tunc nunquam præſcribitur, *vt d.Bart.& alij Doctores ſupra relati, quorum ſententiam communem dicit Ceuall. in Spec. opin. commun.con.comm. q. 3.* quamuis contrarium teneat *Balb.d.q.2.n.1.verſ.concluſ. Antonell. de Tempore.* ſiue dico &c. vbi aſſerit,quod etiam reſpectu debitoris hoc ius præſcribitur ſpatio 30. annorum: cuius ſententia procedere poteſt,quando creditor interpellauit debitorem,vt debitam pecuniam ſolueret, & pignus redimeret: tunc enim ius offerendi propter moram debitoris præſcribitur dicto ſpatio 30. annorum à die interpellationis, *itá Salyc. in d.l.cum notiſſimi,ſ.eodem iure,n.5.& alij apud Merl.*

7 *de Pignor.lib.4.q.80.n.30.& 31.* quemadmodum eodem tempore tollitur,quando ius redimendi pignus fuit debitori quæſitum ex pacto inito cum creditore, puta ſi fuerit in conuentione,ſeu inſtrumento expreſſum.quod debitor ſoluto pretio poſſit ſemper, & quandocumque pignus redimere, *Barboſ.in d.l.cum notiſſimi,n.84. Ang.conſ.55.Balb. de præſcrip.4.par.5.princ.q.5. Couar.var.reſ.lib.1.c.9.n.1: Fontanell.deciſ.75.n.9.& alij apud Tiraq.de Retract. conuent.ſ.1.gl.2.n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Remedium c.reintegrandæ 3.q.1.durat ſpatio 30.annorum: declaratur n.3. limitatur n.4.& 9.*
2 *Remedium dicti canonis non ſolum pro rebus Eccleſiæ, & clericorum, ſed laicorum etiam datur.*
4 *Qui facto,& negligentia ſua amiſit poſſeſſionem, non gaudet remedio dicti Canonis,& ideò ex lapſu decennij amittit ius agendi ad recuperandam poſſeſſionem: limitatur num.6.*
5 *Quando præſumatur oblinio:*
6 *Eccleſiæ competit remedium dicti Can.etiamſi à poſſeſſione ceciderit facto ſui Rectoris.*
7 *Eccleſiæ competit manutentio,etiamſi Prælatus habuerit ſe pro ſpoliato,& quando id procedat.*
8 *An remedium dicti Can.competat hæredi eius,qui fuit ſpoliatus.*
9 *Quando remedium reintegrandæ detur etiam vltra 30. annos.*

CAP. XCI.

Quamdiu duret remedium cap.reintegranda,3.q.1.

REmedium dicti Canonis, quod probata antiquiori poſſeſſione facienda ſit reſtitutio, pinguiſſimum eſt,*de quo diffuſe tractant DD. in c.cum ad ſedem,de Reſtit. Spol.Genuenſ.in tract.de Eccleſ.q.290.* vbi dicit,quod remedium huiuſmodi competit etiam ſucceſſori in beneficio,*q.407.*vbi addit,quod prædictus textus principaliter loquitur,quando agitur pro rebus Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticorum.

1 Ad quæſitum verò Reſp.quod remedio *dicti Can.* præſcribitur 30. annis, concurrente bona fide,etiamſi res eſſet affecta vitio reali: quia tanto tempore purgatur omne vitium,*Balb.de Præſcript.in 4.p.4.princ.q.24.n.5.* vbi dicit,quod hæc concluſio vera eſt in priuatis, ſed quoad Eccleſiam requiritur ſpatium 40. annorum *iuxta capite de quarta,extr.de Præſcrip. latè Mareſcot.var.lib.2.c.67.nu. 49.& ſeq.* vbi etiam dicit quod ſtatutum Vrbis de non petendo debitum poſt 16. annos, procedit etiam contra eum,qui petit quod ſibi debitum eſt ex cauſa ſpolij,vel cui aliàs competit huiuſmodi remedium reintegrandæ, *Alex. conſ.6.n.16.lib.3. Marant.de ordin.iud.par.4.diſt.7.n.50.in fin. Fenzon.ad Statut.Vrb.cap.160. Vermigl.conſ. crim.488. numer.2.& ſequent.& communem dicit Grauat.ad Veſtr.lib. 7.cap.3.nu.41.* vbi,quod *d.Can.* remedium non ſolum pro rebus Eccleſiæ, & clericorum, ſed laicorum etiam datur, *& hanc eſſe veriorem ſententiam dicit Gratian.diſcep.for.c. 2.n.7.& ſeq.& alij apud Ceuall.in Spec.opin.commun.queſtion.53. Rota coram Seraph.deciſ.1360. Gabr.commun.concluſ.lib.5.tit.de Reſtit.ſpol.concluſ.5.numer.64. Honded.conſ.82.num.49.lib.1.*

3 quod intellige,quando quis amiſit poſſeſſionem facto alterius, vel ex ſententia Iudicis nulliter, vel iniuſtè procedentis:quis remedium *d.can.* datur expoliatis,& eiectis, *Bald.conſ.357. lib.2. Aym.conſ.18.numer.8.*

Caputaq.dec.186.p.3.Cæſ.de Graſſ.dec.1.num.4.de conſtit.
4 *& alij apud Greg.deciſio.43.num.2.& deciſio.105.n.5.* vnde
is, qui facto, & negligentia ſua amiſit poſſeſſionem, non
gauderet remedio *dicti can.* & ideò ex lapſu decennij amit-
teret ius agendi ad recuperandam poſſeſſionem, quia ex
5 hoc temporis ſpatio præſumitur obliuio, ex qua cauſatur
amiſsio poſſeſſionis, vt *d.Benintend.deciſ.10.num.3.Greg.
deciſ.307.n.13.* quamuis non deſint qui indiſtinctè aſſe-
rant, actionem ſpolij ſpatio decem annorum præſcribi,
quaſi lapſo decennio non tam facto alterius, quàm ob ne-
gligentiam propriam cenſeatur quis amiſiſſe poſſeſſio-
nem, *ita Soc.in l.rem, quę nobis n.8.in fin ff.de Acq.poſſ. Ne-
uiz.conſ.79.n.24.& alij apud Cancer. var.lib.2.c.7.n.40.&
41.* vbi de communi, *& apud Theſ.dec.29.n.2.Balb.loco ci.
d.q.24.nu.5.* vbi quod tali remedio præſcribitur ſpatio 10.
annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes quoad pri-
uatas perſonas, ſi non habeant cauſam à malæ fidei autho-
re, vel res non ſit affecta vitio reali.
6 Obſerua tamen, quod Eccleſiæ competeret remedium
dicti can. etiamſi à poſſeſſione ceciderit facto ſui Rectoris,
quia Rector non poteſt Eccleſiæ præiudicare, *Genuenſ.in
tract.de Eccleſ.q.584.Caputaq.dec 170.p.3.Greg.deciſ.116.
7 n.1.& ibidem Beltram.* vbi addit, quod Eccleſiæ competit
manutentio, etiamſi Prælatus habuerit ſe pro ſpoliato;
quod intellige, dummodò ſucceſſor non proprio nomine,
ſed Eccleſiæ agat: quia aliàs huiuſmodi reintegratio non
competeret, cum ipſe non poſſederit, *vt poſt Menoch.de
recup.poſſeſſ.rem.1.n.411.Gratian.diſcep.for.c.173.* vbi ad-
8 dit, quod huiuſmodi remedium competit hæredi, quando
fuit in eſſe deductum in vita defuncti: vt quia defunctus
fuerit in vita ſpoliatus; ſecus ſi inceperit ab hærede fi-
ctè poſſidente mediante diſpoſitione ſtatuti continuantis
poſſeſſionem in hæredem. tunc enim ficta poſſeſſio hæ-
redis non parit remedium reintegrandæ, *Bald.in l.fin.C.de
appell.& in auth.defuncto, C.ad Tertull.quem refert Alex.
conſ.37.n.4.& 5.lib.1.*
9 Obſerua 2. quod ſi ex facti ſerie colligatur vis, dolus
vel mala fides ſpoliantis, remedium reintegrandæ dare-
tur etiam vltra 30. annos; quia poſſeſſor malæ fidei nul-
lo vnquam tempore præſcribit, *c.fin.de Præſcrip. Alexan.
conſ.185.n.27.lib.2.Seraph.d.dec.1360.num.14.& 15. Ma-
reſcot.var.dict.lib.2.c.67.n.57.& ſeq.Gratian. diſcep.foren.
c.173.n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Ius adeundi ſpatio 30. annorum præſcribitur, & quando
currat hæc præſcriptio, & n.12.*
2 *Ius petendi legatum, ac legitimam, & eius ſupplementum
quanto tempore tollatur.*
3 *Quando detur reſtitutio in integrum poſt completam præ-
ſcriptionem.*
4 *Si hæres inſtitutus in teſtamento eſſet proximior teſtato-
ri, & intra 30. annos non adiuerit, poterit intra alios 30.
annos adire ab inteſtato: declaratur, & limitatur num.
5.6.7.*
8 *Quid ſi certus terminus à Iudice fuerit hæredi conſtitutus
ad adeundum, & n.10.*
9 *Terminus huiuſmodi conſtitui debet ad inſtantiam eius,
cuius intereſt, nec debet eſſe minor nouem menſium.*
11 *Quando hæres ſuus, qui repudiauit hæreditatem, poſſit re-
pudiationem reuocare.*

CAP. XCII.

Iuris adeundi, quanto tempore pręſcribatur.

1 RESp. quod præſcribitur ſpatio 30. *annorum, l.licet, vbi
gl.communiter recepta, C.de Iur.delib.Bart.conſ.129.
lib.1. Rot.coram Card.Canaler.dec.504.num.11.latè Balb.
de Præſcrip.in 4.p.4.princ quæſt.19.* vbi dicit, quod currit
dictum tempus 30. annorum à die, quo creatum eſt ius, &
orta adeundi facultas, vnde hæredi ſub conditione inſtitu-
to non currit, niſi conditione impleta, niſi eſſet conditio
poteſtatiua, *& communem dixit Cæuall. in ſpec.commun.q.
714.Gratian.diſcep.for.c.475.num.15.& ſeq.* vbi quod hæc
præſcriptio currit à die delatę hęreditatis, non autem à die
ſcientiæ: quia tempus in præſcriptione eſt continuum, niſi
à lege, vel ſtatuto contrarium diſponatur, *iuxta gl.commu-
niter recepta in rub.ff.de Diuerſ.Præſcr.Ang.in l.ſi ſeruus
ff.de bon.auth.Iud.poſſ.Corn.in l.licet, col.2.C.de Iur.delib.
Falin.in c.de quarta, col.6.de Pręſcrip.& alij, quos refert.
2 Gabr commun.concl.lib.5.tit.de Præſcrip.concl.8.* vbi etiam
dicit, quod eadem præſcriptione tollitur ius petendi lega-
tum, ac legitimam, vel eius ſupplementum, vnde non ſuffi-
ceret præſcriptio decem & 20. annorum, *d.l.licet, iuncta gl.
in ver.longi, C.de iur.delib.*
3 Datur tamen poſt præſcriptionem 30. annorum reſti-
tutio in integrum ex capite ignorantiæ intra quadrien-
nium, quod currit poſt præſcriptionem completam, *vt d.
Bart.d.conſ.129.in fin.& eſt communis opinio.*
4 Si verò hæres inſtitutus in teſtamento eſſet proximior
teſtatori, & intra 30. annos non adiuerit, poterit intra alios
30. annos adire ab inteſtato, & ſic non excludetur niſi
poſt 60. annos, *arg.l.2. §.ſed videndum ff.de Succeſſ.edict.
latè Balb.loco cit.in 4.p 4.princ.q.19.n.5.& ſeq.* vbi addit,
quod filius poteſt venire ad ſucceſſionē patris ex triplici
capite, videlicet ex capite vnde liberi vnde legitimi, & vn-
de cognati; & ſi eſt excluſus tempore à primo capite, po-
teſt venire ad ſucceſſionem ex ſecundo capite intra alios
30. annos: ſi fuit excluſus à ſecundo, lapſu aliorum 30. an-
norum, poteſt adhuc venire infra alios 30. annos ex tertio
capite, & ſic admittitur vſque ad 90. annos, *per text.in l.1. §.
ſed videndum, ff.de ſucceſſ.edict.Cæual.qui alios refert in
Spec.opin.commun.con.comm.q.715.* quod procedit, quando
fuit ſolus hæres inſtitutus in teſtamento; ſecus ſi fuerit da-
tus cohæres: nam tunc non habebit niſi priores 30. an-
nos, *vt d Gabr.d.lib.5.tit.de Pręſcript.concl.7.vbi citat Bald.
in d.l.licet, C.de iur.delib.Goza.conſ.59.n.9.& 13.& conſ.
80.nu.6.Iaſ.conſ.84.vol.1.Alex.conſ.90.vol.2. quibus, adde
Rot.coram Penia deciſ.386.n.10.Iordan.Elucub.diuerſ.lib.
14.tit.24.de Præſcrip.n.397. Honded.d.conſ.83.lib.1.* vbi
6 etiam dicit, quod tunc filius excluſus præſcriptione à ca-
pite, vnde liberi, poteſt infra alios 30. annos ex capite, vn-
7 de legitimi admitti, ſi ex capite, vnde liberi, alijs hæredi-
tas non fuit delata; ſed quando adeſt alius, qui ex capi-
te, vnde liberi, admiſſus ſit, tunc filius ab vno capite ex
curſu 30. annorum excluſus, remanet etiam excluſus ab
omnibus alijs, *idem dicit Merlin. in tract.de legit.lib.5.tit.
3.q.10.n.30.*
8 Obſerua tamen, quod ſi certus terminus à Iudice fuerit
conſtitutus hæredi ad adeundum, eo elapſo etiam filius in
hoc caſu excluditur etiam ante lapſum 30. annorum, *l.
quamdiu inſtitutus, 68.ff.de Acq.hęred.gl.in l.cum in anti-
quioribus, ver.beneficio, C.de Iur.delib.Guid.Pap.deci 332.*
9 Iudex verò ſtatuere debet huiuſmodi terminum ad in-
ſtantiam eius, cuius intereſt, *vt d.Bart.in d.l.quamdiu in-
ſtitutus*, nec debet eſſe minor nouem menſium, *iuxta
l.fin. §. Et hæc quidem C. de Iur. delib.* per quem textum
corrigitur *leg.2.ff.eod.tit.* vbi, dicitur, quod Iudex ſtatuere
debet terminum 100. dierum, *Grat.diſc.for.c.732.n.55.* vbi,
10 quod licet filius habeat 30. annos ad adeundum, tamen
Iudex minuere poteſt iſtud tempus ad inſtantiam credi-
torum ad hunc effectum, vt ſi non adeat, detur curator
hæreditati iacenti.
11 Obſerua 2. quod hæres ſuus intra triennium poſt repu-
diationem paternæ hæreditatis, bonis in eodem ſtatu ma-
nentibus, repudiationem reuocare poteſt, *l.ſi quis ſuus, ff.
de iur.delib.& l.fin.C.eod.tit.Iordan.d.lib.14.tit.24.de Pręſ-
crip.n.323.verſ.item ſuus.*
12 Obſerua 3. quod poſſeſſor bonæ fidei poteſt interim
præſcribere rem hæreditariam longo tempore cum titu-
lo, & bona fide, hoc eſt ſpatio 10. annorum inter præſen-
tes & 20. inter abſentes: etiam ante lapſum 30. annorum
aduerſus filium: quia licèt filius non eſſet excluſus à iure
adeundi, eſſet tamen præſcriptum actioni, & per conſequēs
tolleretur per indirectum illud ius adeundi quoad bona
præ-

Digitized by Google

præſcripta, *Bald. in l. fin. C. fin. regun. quem refert Balb. in tract. de Præſcript. in 4. p. 4. princ. q. 19. n. 7.* idemque dicendum, ſi quis præſcripſiſſet aliqua bona hæreditaria longiſſimo tempore 30. annorum cum bona fide abſque titulo *iuxta leg. ſi quis emptionis, §. 1. C. de Præſcrips. 30. ann.* quia tunc ſimiliter excluderetur filius à iure agendi petitione hæreditatis ad huiuſmodi bona per tertium tantotempore poſſeſſa, *l. hæreditatis, C. de Petit. hæredit. l. hæreditatem, Cod. in quibus cauſ. ceſſ. long. temp. præſcrip. Alex. conſ. 89. num. 7. vol. 2. Balb. loco cit. nu. 7. verſ. & idem putarem.*

S V M M A R I V M.

1 *Poſſeſſor malæ fidei nullo vnquam tempore præſcribit: limitatur n. 2. 3. 4. 14. 19. 21. 23. 25. 27. & 28.*
2 *In quærendis an requiratur bona fides.*
3 *An iuri adeundi præſcribatur cum mala fide.*
4 *An, & quando hæres cum mala fide præſcribere poſſit legatum, vel fideicommiſſum contra legatarium, vel fideicommiſſarium, & n. 8. & 9.*
5 *Legatum non acquiritur perfectè niſi poſt acceptationem.*
6 *Quando eſt in facultate partis aliquid velle, & nondum declarauit ſuam voluntatem, præſcriptio ſtante tali incertitudine etiam cum mala fide operatur: declaratur num. 8. & 9.*
7 *Quid ſi legitima à filio per 30. annos non fuerit petita.*
9 *Hæres poſt petitionem legati non poteſt vnquam præſcribere.*
10 *Quando legatum eſt annuum, tot requiruntur præſcriptiones, quot ſunt præſtationes.*
11 *Intra quantum tempus teneatur vſufructuarius agnoſcere legatum.*
12 *An in vſufructu ſufficiat vnica præſcriptio, vel plures requirantur.*
13 *An reſtitutus ex cauſa ignorantiæ, vel abſentiæ recuperet fructus etiam bona fide conſumptos per poſſeſſorem.*
14 *An hæres eius, qui fuit in mala fide tutus ſit præſcriptione 30. vel 40. annorum, & n. 15.*
16 *Declaratur textus in l. cum hæres ff. de Diuerſ. & temp. præſcript.*
17 *An in actione Publiciana mala fides auctoris noceat hæredi.*
18 *Quando detur actio Publiciana.*
19 *Ius fiſci ſpatio 20. annorum perimitur.*
30 *Pœnæ in foro conſcientiæ non debentur excepto damno illato.*
21 *In præſcribenda libertate à ſeruitute ruſtica ſufficit ſola negligentia non vtentis tempore à lege ſtatuto.*
22 *In ſeruitute vrbana præter negligentiam non vtentis requiritur factum præſcribentis, & bona fides.*
23 *Pedagia, Salinaria, & huiuſmodi an præſcribantur ſine titulo, & bona fide.*
24 *Quid ſi debitor non teneatur creditorem adire pro ſolutione.*
25 *An proprietarius teneatur vſufructuario, reſtituere fructus à fure recuperatos.*
26 *An, ſi fur ſurripiat fructus ex fundo fructuario, competat vſufructuario furti actio, & condictio furtina ad illos petendos.*

C A P. XCIII.

An, & quando currat præſcriptio cum mala fide.

1 Licet poſſeſſor malæ fidei nullo vnquam tempore regulariter præſcribere poſſit, *cap. fin. vbi DD. de Præſcrips.* quod procedit non ſolum in foro eccleſiaſtico, ſed etiam in foro temporali, *vt d. Menoch. conſ. 143. num. 11. quem refert Barboſ. in d. cap. fin. nu. 5. latè Gabr. comm. concl. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 3. n. 3. Peregr. de Iur. fiſc. lib. 6. tit. 8. n. 11. & 12.* vbi dicit, quod mala fides obſtat præſcriptioni immemorabili, ſi de mala fide vera conſtet ab initio, *Caroc. de Locat. & conduct. tit. de præſcript. n. 16. & ſeq. Cenal. in Spec. opin. comm. con. comm. q. 173.*

2 Hæc tamen concluſio limitatur quando agitur de iure quærendo: tunc enim currit præſcriptio etiam cum mala fide propter negligentiam non petentis, *Gratian. deciſ. March. 4. n. 15. & ſeq.* vbi, quod in quærendis neque de iure canonico requiritur bona fides, ſed tantum in quæſitis, *& diſcep. for. cap. 475. nu. 22. vbi citat Bald. in l. licet, n. 5. C. de iur. delib. Pariſ. conſ. 12. n. 16. lib. 3. Caſtr. conſ. 279. n. 2. lib. 1. quibus adde Put. dec. 124. lib. 2. Cephal. conſ. 40. nu. 31. vol. 1.* quando enim is, qui debet, non tenetur offerre, nec aliud facere, niſi ab eo petatur, non obſtante mala fide etiam de iure canonico præſcribitur actio, *gl. communiter recepta in §. 1. Inſt. de vſucap.*

3 Ex quo infertur, quod iuri adeundi præſcribitur etiam cum mala fide, *vt d. Grat. d. cap. 475. num. 22. & alij DD. ſupra relati.*

4 Infertur 2. quod hæres etiam cum mala fide præſcribere poteſt legatum, vel fideicommiſſum contra legatarium vel fideicommiſſarium, qui per annos 30. legatum, ſeu fideicommiſſum non petierunt: tunc enim elapſo dicto tempore vel repudiaſſe, vel donaſſe cenſentur, *vt tradunt DD. apud Barboſ. in d. cap. fin. n. 13. de Præſcrip. Gratian. cap. 2. nu. 29. Balb. de præſcript. in 5. p. 5. princ. q. 3.* vbi dicit, quod regula Iuris Canonici non admittentis præſcriptionem cum mala fide, procedit reſpectu creditoris, cui actio competit; ſecus ſi non competit, ſed competere
5 poteſt acceptando, *Surd. deciſ. 25. n. 25.* vbi, quod legatum non acquiritur perfectè, niſi poſt acceptationem, *per textum in l. ſi tibi, homo, §. cum ſeruus, ff. de leg. 1. & ita ſentiunt alij apud Peregrin. de fideicom. art. 41. nu. 10. Surd. de alim. tit. 9. q. 9. nu. 20. Gamer. var. reſol. lib. 1. cap. 15. n. 64.* vbi dicit, quod ad agnoſcendum, ſeu acceptandum legatum currunt 30. anni: ex quo verò eſt acceptatum, cum adſit actio hypothecaria, currunt 40. anni, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 10. tit. 7. de iurepatron. n. 306. Gabr. comm. concl. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 4. n. 32.* vbi dicit, quod quando eſt
6 in facultate partis aliquid velle, & nondum declarauit ſuam voluntatem, præſcriptio ſtante tali incertitudine etiam cum mala fide operatur; idemque procedere in legitima, ſenſit *Gratian. d. dec. 4. n. 17. Merlin. de legit. lib. 5.*
7 *tit. 3. q. 10. n. 24. & 25.* vbi dicit, quod legitima peti debet à filio quoad effectum impediendi præſcriptionem, licet quoad effectum illam tranſmittendi ſine petitione debeatur.

8 Hæc tamen ſententia procedit: quando legatarius, ſeu fideicommiſſarius notitiam habuit legati, vel fideicommiſſi, & tanto tempore non petijt; ſecus ſi legatarius, vel fideicommiſſarius huius rei ſcientiam non habuit, quia tunc contra eos præſcriptio non currit, vel ſaltem conceditur reſtitutio aduerſus huiuſmodi præſcriptionem ex capite iuſtæ ignorantiæ, *Gutier. can. qq. lib. 2. c. 26. Surd. de alim. tit. 9. q. 6. n. 20. & ſeq. Iordan. vbi ſup. lib. 14. tit. 24. nu. 428. & ſeq. vbi de magis communi, Gratian. diſc. for. c. 118. n. 19. & ſeq.* vbi addit, quod non datur reſtitutio legatario, qui ſciuit legatum ſibi factum, & non petijt per 30.
9 annos, *& c. 565. n. 39.* vbi dicit, quod poſt petitionem legati hæres non poteſt vnquam præſcribere, *latè Peregrin. de fideicom. art. 41. n. 11. & 12.*

10 Notandum eſt autem, quod quando legatum non eſſet vnicum, ſed annuum, non ſufficeret vnica præſcriptio, ſed quot ſunt præſtationes, tot requiruntur præſcriptiones, ita vt præſcriptio præſtationis debitæ pro ſecundo, vel tertio anno non incipiat ab adita hæreditate, ſed à die, quo deberi cœperit legatum ſecundi, vel tertij anni, & ſic de reliquis, *vt d. Iordan. loco cit. n. 430. Surd. d. tit. 9. q. 6. num. 22.*

11 Notandum 2. quod vſufructuarius tenetur à die ſcientiæ agnoſcere legatum infra decem annos inter præſentes, & viginti inter abſentes: alias non poſſet amplius illud petere, cum vſusfructus tollatur non vtendo per ſpatium dicti temporis, *l. corruptionem, vbi gloſ. in ver. excludere, C. de vſufr.*

12 An verò in vſufructu ſufficiat vnica præſcriptio, vel plu-

plures requirantur? Reſp. quod ſi vſusfructus eſſet ſingu-
lis annis legatus, tunc tot erunt neceſſariæ præſcriptio-
nes quot ſunt anni, l. ſi vſusfructus, 28. ff. Quib. mod. vſufr.
amitt. ita vt vniuſcuiuſque anni vſusfructus decem annis
inter præſentes, & viginti inter abſentes, non vtendo
amittatur, gloſ. in d. l. ſi vſusfructus, ver. amitti, Caual. de
vſufr. mul. relict. n. 168. Gigas de penſion. q. 83. num. 2. Boer.
deciſ. 336. Ant. Gomez to. 2. var. c. 11. de qualit. contract. nu.
45. & alij, quos refert Caſtill. de vſufr. c. 67. nu. 33. ſubdens,
quod in vſufructu ſimpliciter relicto abſque diſtributio-
ne temporis ſufficit vnica præſcriptio, quia cenſetur vni-
cum legatum, Gratian. diſc. for. c. 807. n. 9. & ſeq. vbi etiam
dicit, quod ſtante ignorantia tali legatario datur reſtitu-
tio in integrum, quo caſu veniunt omnia amiſſa, ita vt re-
13 ſtitutus ex cauſa huiuſmodi ignorantiæ, vel abſentiæ, ac
ſimilis cauſæ ius ſuum integrè recipiat, etiam fructus bo-
na fide conſumptos per poſſeſſorem, refuſis tamen eidem
poſſeſſori expenſis factis circa rem ipſam colendam me-
liorandam, & conſeruandam, iuxta l. patri, §. ſi pecuniam.
verſ. item ex diuerſo, vbi gl. in ver. cum fructibus, ff. de mi-
nor. l. ſi à Patre, vel à Domino §. fructus, ff. de petit. hæred.
l. 1. vbi gl. C. de fruct. & lit. expenſ.

14 Limitatur ſecundò principalis concluſio in hærede
eius, qui fuit in mala fide: hic enim tutus erit præſcriptio-
ne 30. vel 40. annorum iuxta l. ſicut, & l. omnes C. de Præ-
ſcript. 30. vel 40. ann. dummodo à ſe ipſo bona fide inci-
piat præſcribere, & non vtatur acceſſione, ſeu adminicu-
lo auctoris, ſecundum Dyn. in reg. poſſeſſor, nu. 42 & ſeq. de
Reg. Iur. in 6. & alios apud Ceual. in ſpec. opin. commun. con-
tr. commun. q. 25. vbi de magis communi.

15 Contrarium tamen rectius tenent alij Doctores aſſe-
rentes, quod nec ex propria perſona hæres in tali caſu
poteſt rem præſcribere, cum conſcientiam defuncti ex-
onerare hæres teneatur, cap. fin. de Sepult. c. ſuper eo, de
Rapt. quæ quidem ſententia probatur ex textu l. cum hæ-
res, ff. de Diuerſ. & temp. præſcr. vbi mala fides defuncti
16 nocet hæredi præſcribere volenti, cuius textus diſpoſitio
procedit, quando conſtat teſtatorem fuiſſe in vera mala
fide, late Balb. de præſcript. in 2. p. 3. princ. q. 12. num. 11. &
ſeq. Rom. conſ. 201. Calca. conſ. 26. col. fin. Curt. iun. conſ. 187.
col. fin. Abb. conſil. 3. q. 14. lib. 2. Natt. conſ. 162. num. 35. lib. 1.
Ferre. conſil. 179. n. 12. lib. 2. Pariſ. conſil. 26. num. 26. lib. 1.
Purpur. conſ. 522. num. 45. lib. 2. Dec. conſ. 272. num. 5. & 6.
Decian. conſ. 2. nu. 197. & ſeq. lib. 1. Crauet. conſil. 146. nu. 7.
Alex. in l. Pomponius, §. cum quis nu. 22. ff. de acquir. poſſ.
& conſ. 63. n. 11. & 12. lib. 4. vbi dicit, quod textus in d. l.
cum hæres, non reperitur correctus de iure canonico, &
ideò diſpoſitioni d. l. ſtandum eſt tam in foro ciuili, quam
canonico, per not. in c. 1. de Nou. oper. nunc. Cephal. conſil.
102. num. 22. & ſeq. vbi dicit, quod cum hæres repræſen-
tet defunctum, in eius vitium: & malam fidem cenſetur
ſuccedere & ſic non poteſt præſcribere: & hanc eſſe magis
communem, poſt alios teſtatur Honded. conſ. 82. nu. 46. & 47.
lib. 1. vbi addit, hoc procedere in quocunque hærede vni-
uerſali, non ſolum primo, & immediato, ſed etiam in hæ-
rede hæredis, & ſic mediato, latè Gabr. d. lib. 5. tit. de præ-
ſcript. concl. 5. num. 2. Gratian. diſcept. for. c. 403. num. 14. &
ſeq. Rot. dec. 372. nu. 1. & ſeq. p. 4. to. 2. Recent. & coram Pe-
nia dec. 575. n. 8.

Obſeruant tamen Doctores, quod in tribus caſibus
poteſt hæres præſcribere non obſtante mala fide defun-
cti, quorum primus eſt, quando ſumus in præſumpta ma-
la fide defuncti cauſata ab errore iuris; hæc enim non no-
cet hæredi in præſcribendo, 2. quando hæres vellet præ-
ſcribere ex titulo, quem habuit à tertio, ſiue illum habue-
rit ante mortem teſtatoris, ſiue poſt, 3. quando hæres fe-
cit inuentarium ſolemne, iuxta l. fin. C. de iur. delib. tunc
enim inuentarium operatur, ne ſibi noceat mala fides
defuncti, cum non videatur vti titulo defuncti nec quo-
ad dominium, nec quoad poſſeſſionem, ità Balb. de Præ-
ſcript. in 2. p. 3. princ. q. 12. n. 13. 14. & 15. vbi citat Alex. in
l. Pomponius §. cum quis vol. 6. & 7. circa med. ff. de acquir.
poſſ. Paul. de Caſtr. in leg. nunquam ff. de vſucap. quorum
ſententia vera videtur in primo caſu, & etiam in ſecun-
do, ſi hæres alias fuit in bona fide; ſed in tertio caſu non
videtur poſſe ſubſiſtere, quia textus in cit. l. cum hæres, ff.
de Diuerſ. & temp. præſcript. procedit etiam in hærede
cum beneficio legis, & inuentarij, cum ſimpliciter loqua-
tur, arg. text. in l. 1. §. quod autem, ff. de Aleat. l. 1. §. genera-
liter, ff. de Legat. præſt.

17 An verò in actione Publiciana mala fides auctoris no-
ceat hæredi? vide Bald. in l. eum, qui, §. Prætor ait in princ.
ff. de Publician. vbi dicit, quod ad hoc vt competat publi-
ciana, requiritur bona fides ſucceſſoris, non autoris; niſi
ſit ſucceſſor vniuerſalis: nam tunc perſona autoris atten-
18 ditur: hæc autem actio datur ex æquitate Prætoris illi,
qui rem nactus eſt à non Domino ex aliquo iuſto titulo,
qui eſſet aptus ad dominij translationem: & datur quaſi
ipſe rem vſuceperit, §. namque, inſt. de Actio. latè Aret. in §.
ſed iſtæ quidem, inſt. de Actio. vbi n. 27. addit, quod huiuſ-
modi actio non competit contra Dominium, Balb. de
Præſcr. in 2. p. 3. princ. q. 12. n. 8. & ſeq.

19 Limitatur 3. in eo, qui condemnatus fuit ad pœnas in
re, vel pecunia indictas: quia ius fiſci ſpatio 20. annorum
perimitur etiam cum mala fide, Balbus de præſcript. in 2.
p. 3. princ. q. 14. n. 6. Peregr. de priuil. fiſci lib. 6. tit. vlt. nu. 35.
quem refert, & ſequitur Gratian. diſc. for. cap. 52. nu. 3. vbi
20 dicit, quod pœnæ in foro conſcientiæ non debentur, ex-
cepto damno illato, quod ei, qui damnum paſſus eſt, re-
ſarciri debet, c. fraternitas, 12. qu. 2. gloſ. in l. 1. ver. conti-
nuum, vbi etiam Bald. C. de Quadrien. præſcr. Sylu. in ver.
præſcrip. 1. n. 7. verſ. fin. Gabr. loco cit. concl. 3. n. 7.

21 Limitatur 4. in ſeruitute ruſtica: nam in præſcribenda
libertate à tali ſeruitute ſufficit ſola negligentia non vtē-
tis, ſi videlicet vſus non fuerit ſeruitute eundi per fundum
ſibi ſeruientem tempore à lege ſtatuto ad huiuſmodi li-
bertatem præſcribendam, iuxta textum in l. hæc autem, ff.
de ſeruit. vrban. præd. Merlin. de Pignor. lib. 5. q. 29. n. 14.
vbi citat Bald. in conſ. 298. n. 9. lib. 1. Barb. in l. ſicut, C. de
præſcr. 30. ann. quamquam in tali caſu nulla poteſt conſi-
derari mala fides in præſcribente, cum non teneatur mo-
nere Aduerſarium, vt iure ſuo vtatur vt poſt Medin. q. 17.
C. de Reſt. Leſſ. de iuſt. & iur. lib. 2. c. 6. dub. 9. in fin. obſeruat
Iordan. lib. 14. tit. 24. n. 408. ſubdens n. 409. quod in ſerui-
22 tute vrbana præter negligentiam non vtentis requiritur
factum præſcribentis; vnde ſi tigni immiſſi ædes tuæ ſer-
uitutem debeant, & ego exemero tignum, præſcriptio
non currit, niſi à die, quo tu foramen, vnde exemptum eſt
tignum, obturaueris, vt ex d. text. in l. hæc autem; & in tali
caſu requiritur bona fides, alioquin non currit præſcri-
ptio, Leſſ. loco cit. dict. dub. 9. in fin. Iordan. vbi ſupra
num. 409.

23 Limitatur 5. in liberatione ſoluendi pedagia, ſalinaria,
& huiuſmodi: hæc enim præſcribitur etiam ſine titulo, &
bona fide ſpatio 40. annorum, ſecundum Papien. in form.
libelli in actione confeſſoria pro ſeruit. gloſ. ſeruitus, num.
pen. prout illum refert Iordan. d. lib. 14. tit. 24. de præſcript.
24 num. 426. & ſeq. vbi etiam obſeruat, quod ſufficit credito-
ris ceſſatio, quando debitor non tenetur creditorem ad-
ire pro ſolutione.

25 Limitatur 6. in Proprietario, qui recuperauit fructus à
fure perceptos ex fundo fructuario, iuxta l. ſi fur. 14. ff. de
vſufr. quamuis enim Proprietarius reſtituere teneatur
vſufructuario fructus à fure recuperatos, ſiue eorum æſti-
mationem, hoc tamen verum eſt, ſi vſufructuarius eos pe-
tierit, dum vixit, alias ad ipſum Proprietarium ſpectant,
vt poſt Alber. in d. l. ſi fur. n. 4. & in l. fructus, ff. de rei ven-
dic. Franc. de Ponte conſ. 100. n. 11. & ſeq. reſoluit Caſtill. de
vſufr. c. 77. n. 9. 13. & ſeq. vbi etiam dicit, quod ſi fur ſurri-
26 piat fructus ex fundo fructuario, non competit vſufru-
ctuario condictio furtiua ad illos petendos, ſed Proprie-
tario: quia fructus non fiunt fructuarij, niſi ab eo, vel ab
alio eius nomine percipiantur; datur tamen fructuario
furti actio, quoniam eius intereſt, fructus non eſſe abla-
tos, vt in d. leg. ſi fur, ff. de vſufr.

27 Limitatur 8. in ſucceſſore in Prælatura, & dignitate,
ſiue beneficio: quia licet eius prædeceſſor fuerit in mala
fide, non tamen impeditur præſcriptio in perſona ipſius
ſuc-

ſucceſſoris, ſi fuerit in bona fide. *gloſ. & DD. in c. cura, de Iurepatr. Alex. in d. l. Pomponius, §. cum qui, col. 6. & 7. ff. de acquir. poſſ. & conſil. 89. col. 3. vol. 2. & conſil. 63. col. 2. vol. 4. & alij, quos refert, & ſequitur Balb. de præſcript. in*
28 *2. p. 3. princ. q. 12. n. 13.* ſubdeos, quod non poſſet ſucceſſor in tali caſu iungere tempora authorum, qui fuerunt in mala fide.

29 Addunt alij, quod authoritate canonis, ſeu Papæ ex cauſa rationabili poſſet induci in certis caſibus præſcriptio cum mala fide, licet lex ciuilis, ſeu ſtatutum laicorum non poſſit hoc inducere, *ita Balb. de Præſcript. in 2. par. 4. princ. q. 14. vbi citat gloſ. in c. inter hæc 33. q. 2. Pan. in c. 1. in 1. not. de Præſcrip. Bald. in §. ſi quis 1. in tit. Si de feud. fuer. contr. inu. in c. cura, de Iurepatr. quibus adde Creſcent. dec. 1. de præſcrip.*

S V M M A R I V M.

1 *Ius dicendi de nullitate vſque ad 30. annos durat.*
2 *Quando nullitas incidenter, & acceſſoriè cum appellatione proponitur, tunc aſſumit naturam appellationis, ſecus quando principaliter deducitur.*
3 *An exceptio nullitatis vltra 30. annos extendatur, & num. 22.*
4 *Sententia, quæ continet expreſſum iuris errorem, vſque ad 30. annos retractari poteſt.*
Et an huiuſmodi ſententia tranſeat in iudicatum, ibid.
5 *Quid ſi à ſententia huiuſmodi quis appellauerit, & appellatio deſeratur.*
6 *Sublata appellatione non cenſetur reiecta nullitas, declaratur num. 7.*
8 *Statutum reijciens nullitatem non cenſetur reijcere nullitatem notoriam.*
9 *Appellatio non intelligitur ſublata, quando clarè conſtat de iniuſtitia.*
10 *Nullitas & iniuſtitia notoria quæ dicatur.*
11 *Quæ nullitates in ſtatu Eccleſiaſtico attendantur.*
12 *In cauſis, in quibus vertitur animæ periculum, perpetuò dici poteſt de nullitate.*
13 *Quid ſi ex inſpectione actus appareat, quod intrinſeca ſolemnitas defuit, ibid.*
14 *Nullitatis inſtantia durat ſolùm triennio.*
15 *Nullitas deducta per viam actionis non impedit ſententiæ executionem: limitatur n. 16.*
17 *Agere volens de nullitate quando repellatur.*
18 *Quando nullitas intentari poſſit coram iudice ordinario, & quando intentari debeat coram ſuperiore.*
19 *Iudex nullitatis an poſſit ſuper cauſa principali pronunciare.*
20 *Quando nullitas cenſeatur deducta principaliter, & quando incidenter, & n. 21.*
23 *Quando ſtatutum prohibens nullitatem cenſeatur prohibere exceptionem.*
24 *An ſtatutum Vrbis lib. 1. c. 191. prohibens dicere de nullitate poſt annum, procedat, quando nullitas eſt annexa cum ſpolio.*

C A P. X C I V.

Quando tempore durat ius dicendi de nullitate.

1 RESp. quod durat vſque ad 30. annos, *Bald. conſ. 322. vol. 1. Ruin. conſ. 62. n. 14. vol. 5. Surd. conſil. 49. n. 43. in fin. Burſat. conſil. 455. nu. 9. Mantua conſil. 38. nu. 40. vol. 1. Raudenſ. conſil. 17 p. 3. num. 28. vol. 1. & alij apud Ciriac. contr. 131. num. 78. lib. 1. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 28. de nullitate num. 25. late Cancer. var. reſol. lib. 2. c. 2. nu. 291. & ſeq.* vbi etiam dicit quod poteſt dici de nullitate ſimpliciter ſeorſim ab appellatione, & etiam ſimul cum appellatione, *Greg. deciſ. 470. num. 13.* vbi, quod quando
2 nullitas incidenter, & acceſſoriè cum appellatione proponitur, tunc aſſumit naturam appellationis, & ſecundum eam regulatur; licet ſecus ſit, quando principaliter
3 deducitur, *Cranet. conſ. 153. n. 5.* vbi addit, quod neque ex-
4 ceptio nullitatis vltra 30. annos extenditur: Vnde vſque ad dictum tempus retractari poteſt ſententia, quæ continet expreſſum iuris errorem, puta ſi ſpecialiter lata ſit contra leges, vel conſtitutiones: tunc enim nullius eſt roboris, & non tranſit in iudicatum, *l. ſi expreſſim, vbi DD. ff. de Appell. latè Marant. de ord. iud. p. 6. tit. de Sentent. nu. 128. & ſeq.* vbi alios etiam caſus recenſet, in quibus ſen-
5 tentia non tranſit in iudicatum, ſubdens *in fin.* quod ſi in dictis caſibus quis à ſententia appellauerit, & appellatio deſeratur, firma remaneret ſententia, quicquid in contrarium ſentiat *Balb. de præſcr. in 4 p. 4. princ. q. 32.* vbi aſſerit, quod quando nullitas eſt euidens, vt ſi appareret ex actis, perpetuò de nullitate dici poteſt.

6 Notandum eſt autem, quod ſublata appellatione non cenſetur reiecta nullitas; & ideò ſtatutum reijciens appellationem non prohibet nullitatem, *vt poſt Abb. in cap. inter cæteras, de re iudic. Franc. in cap. dilecto, q. 49. de appellat. Ang. conſ. 107. docet Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. remed.*
7 *4. n. 880.* quod intelligendum eſt, quando nullitas principaliter deducitur; ſecus ſi incidenter, tunc enim remota per ſtatutum appellatione, cenſetur remota nullitas incidenter & acceſſoriè cum appellatione propoſita, *Anch. in clem. 1. de Re iud. Vant. de nullit. tit. Quis poſſ. dic. de nullit. n. 36. & alij apud Honded. conſ. 27. num. 43. lib. 1.* item ſi
8 ſtatutum reijciat nullitatem, non cenſetur reijcere nullitatem notoriam: quemadmodum appellatio non intelligitur ſublata, quando clarè conſtat de iniuſtitia, etiamſi ſtatutum diceret, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit ſententia, *Vin-*
9 *cen. de Franch. dec. 148. n. 7. Natt. conſ. 51. num. 21. & conſil. 172. num. 4. Ruin. conſil. 101. num. 7. volum. 5. Menoch. conſil. 345. nu. 47. cum ſeq. vol. 4. Farinac. conſil. 85. num. 148. & alij apud Cancer. var. lib. 3. cap. 18 num. 26. & ſeq.* vbi ſub-
10 dit, quod nullitas notoria dicitur quando conſtat ex ipſo proceſſu, ſicuti notoria iniuſtitia dicitur, quæ ex ipſius actis deprehenditur: *Greg. dec. 508. nu. 10.* quod intellige, quando grauamen eſt adeò notorium, vt aliqua dubitatione offuſcari non poſſit, *vt poſt Dec. in c. ex p. 2. nu. 13. de off. de l. Contard. de moment. poſſ. limit. 9. declarat Honded. conſil. 27. n. 42. lib. 1.*

11 Notandum 2. quod in ſtatu Eccleſiæ tam in foro Eccleſiaſtico, quam ſæculari non attenduntur in iudicijs aliæ nullitates, niſi ex defectu citationis, iuriſdictionis, & mandati, *vt ex conſtitutione Pij IV. & Clement. VIII. ac ſtylo Romanæ curiæ probat Iordan. vbi ſup lib. 13 tit. 1. nu. 70. & ſeq.* non tamen tollitur nullitas actus proueniens ex forma non ſeruata, veluti ſi contractus fieret contra formam, vel ſine ſolemnitatibus, *Rot. in Roman. alimentorum 4. Iunij 1593. coram Orano, quam refert Gratian. diſc. for. c. 208. n. 15. & ſeq.* vbi addit, quod nullitas ſententiæ ob non præſtitum iuramentum calumniæ debet attendi, licet non ſit de illis tribus, tum quia potius concernit iuſtitiam, quam proceſſum: tum etiam quia per dictas conſtitutiones intelligitur ſublata ſolemnitas inſurgens ex diſpoſitione iuris ciuilis, & canonici, non autem ea, quæ inſurgit ex diſpoſitione iuris Diuini, prout eſt iuramentum, quod præſtatur, nè veritas occultetur: *c. 1. de iuram. cal. in 6. Rota Vrbinaten. iuris viſitandi 18. Decembris 1588. coram Orano, & in Eſin. reſtitutionis dotis 13. Martij, 1600. coram Lita.*

12 Notandum 3. quod in cauſis, in quibus vertitur animæ periculum, perpetuò dici poteſt de nullitate, *Card. in clem. 1. in 14. q. de Re iud. Salic. in l. ſi præſes, C. quo. & quan. iud. &c. & alij, quos ref. vt Marant. de ord. iud. p. 6. tit. de ſent. n. 154.* idem dicendum, quando ex inſpectione actus apparet, quod intrinſeca ſolemnitas defuit: quia
13 tunc etiam poſt 30. annos egi poteſt de nullitate, *Balb. de Præſcript. in 4. p. 4. princ. q. 32. Scac. de appell. q. 19. remed. 1. concluſ. 7. nu. 3. Iordan. lib. 14. tit. 28. de Nullit. nu. 31.* vbi
14 *num. 34.* addit, quod cauſæ nullitatis inſtantia durat ſolum triennio.

15 Notandum 4. quod nullitas deducta per viam actionis non impedit ſententiæ executionem, *iuxta communem Doctorum ſententiam:* præſertim ſi nullitas opponatur ad-

uerſus

uerſus tres ſententias conformes, *clem.1. de Sentent. & re iud.* niſi forte nullitas ſit notoria, ſiue euidens: & in promptu, ita vt ex eiſdem actis probari poſſit: tunc enim impeditur executio, cum nulla tunc calumnia pro ſententiæ executione impedienda conſiderari poſſit, *vt tradunt omnes in d. Clem. 1. teſte Veſtr. in Prax. lib. 8. cap. 1. n. 7.*
16 *& ibidem Grauat. num. 28. qui etiam de communi teſtatur, Rot. apud Fenzon. deciſ.* 171. quod multo magis procederet, quando huiuſmodi nullitas per viam exceptionis deduceretur *latè Scaccia de appell. q. 19. remed. 1. concluſ. 1. à*
17 *n. 25. & concluſ. 5. à num. 1.* Secus ſi nullitas non poſſet ſtatim, & in continenti probari ex eiſdem actis quia tunc non audiretur agere volens de nullitate, niſi ſententiæ fuerint priùs plenariè executioni demandatæ *iuxta d. clem. & tradunt citati Doctores.*

18 Notandum 5. quod quando nullitas deducitur principaliter, ſeu ſimpliciter ſine appellatione, poteſt ea intentari vel coram Iudice ordinario, qui ſententiam tulit, vel coram Superiore, *Bart. in l. ſi expreſſim, n. 14. ff. de appell. Abb. in cap. in litteris, nu. 6. & ibi Felin. nu. 4. de offic. deleg. Vant. in tract. de nullit. tit. coram quo poſſit &c. n. 7. & 8. & alij apud Scac. qui communem dicit, in dict. qu. 19. remed. 1. concluſ. 6. n. 73. & ſeq.* ſed ſi ſententia lata ſit à Iudice delegato, ſuperior tantum de nullitate cognoſcet, *Bart. in d. l.*
19 *ſi expreſſim n. 14.* vbi etiam dicit, quod Iudex nullitatis non ſolum poterit ſuper nullitate pronunciare, ſed etiam ſuper cauſa principali.

20 Sed quæres, quando nullitas cenſeatur deducta principaliter, & quando incidenter? Reſp. quod cenſetur deducta principaliter, quando deducitur per ſe ſeparatim ab appellatione, vel quando deducitur æquè principaliter cum appellatione, veluti, dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt, appello, vel quando appellans reſeruaret ſibi ius dicendi de nullitate *late Scac. d. qu. 19. remed. 1. concluſ. 3. num. 2. & ſeq. Iordan. d. tit. 28. de nullit. num. 5. & ſeq.* incidenter verò deducitur, quando appellatus ſimpliciter à diffinitiua, non aliter expreſſa nullitate ſententiæ, vel quando altera pars petit iterum pronunciari, ſeu ſententiam ex eiſdem actis reformari, dicens ſententiam primò latam eſſe nullam: vel quando agitur de nullitate notoria, quia notoria nullitas habet naturam, vt indiſtinctè intelligatur deducta incidenter, *vt dicunt citati Doctores.*

21 Addit *Bart. in d. l. ſi expreſſim, num. 12.* quod incidenter etiam cenſetur deducta nullitas, quando is, contra quem petitur executio ſententiæ, excipit de nullitate, *ſequitur Vant. de Nullit. rubr. Quot. & quib. mod. nullitas &c. nu. 20. Card. Alex. in cap. dilecto, n. 16. & 93. de appel. & alij apud Scac. d. q. 19. rem. 1. concluſ. 3. n. 19. Iordan. d. lib. 14. tit. 28.*
22 *num.* 15. vbi ſubdit, quod nullitas per viam exceptionis perpetuo deduci poteſt.

23 Notandum 6. quod ſtatutum prohibens, nè poſſit dici de nullitate poſt certum tempus, puta poſt annum, excludit nullitatem ex eiſdem actis, & ex defectu citationis, ita vt neque per viam exceptionis de nullitate quis agere poſſit, quia verbum, *dicere*, eſt commune, & comprehendit etiam exceptionem, *Achil. deciſ. 8. & 15. de Conſtitut. Alex. conſ. 105. lib. 2. & conſ. 225. lib. 6. Soc. conſ. 121. lib. 3. Iaſ. conſ. 220. lib. 2. & alij apud Gratian. dec. March. 151. n. 2. & ſeq.* licet ſecus eſſet, quando ſtatutum ſe reſtringeret ad actionem, puta ſi dicat. quod poſt annum de nullitate agi non poſſit, quia tunc non excludit exceptionem, *Rot. deciſ. 941. p. 3. lib. 3. Diuerſ.*

24 An verò ſtatutum prohibens dicere de nullitate poſt certum tempus, locum habeat, quando nullitas eſt annexa cum ſpolio? negatiuè reſpondit *Rot. deciſ. 215. nu. 4. p. 1. Diuerſ. & deciſ. 130. n. 10. p. 7. Recent. vbi de ſtatuto Vrbis lib. 1. cap. 191. Caſ. de Graſſ. deciſ. 1. de conſtit. quem refert Gratian. d. deciſ. 151. n. 5.* vbi etiam dicit, quod Iudex ſpoliat, quando nulliter procedit.

S V M M A R I V M.

1 *Ius dicendi teſtamentum nullum durat ſpatio 30. annorum.*
2 *Quid ſi filius, qui contra teſtamentum venit, querelam intentauerit, vel bonorum poſſeſſionem contra tabulas, & num. 5. & 6.*
3 *Quando competat actio dicendi teſtamentum nullum, & num. 5. & 6.*
4 *Cenſetur præteritus qui in teſtamento non eſt inſtitutus, neque nominatim exhæredatus.*
7 *Præteritio facta à Matre, vel ab Auo materno habet vim exhæredationis, & n. 9.*
8 *Quando mater habeat ius dicendi teſtamentum nullum, & quando neceſſe habeat intentare querelam.*
9 *An præteritio Patris pro exhæredatione habeatur.*
10 *Quando Pater ius habeat dicendi teſtamentum nullum, vel intentandi querelam, vel bonorum poſſeſſionem contra tabulas.*
11 *An fratres conſanguinei, vel vtrinque coniuncti ad querelam inofficioſi admittantur.*
12 *An filius ſine cauſa præteritus poſſit etiam venire per contra tabulas.*
13 *Quid ſi teſtamentum alia ratione, quam præteritionis eſſet nullum.*
14 *Bonorum poſſeſſio contra tabulas datur ad reſcindendum teſtamentum.*
15 *Si vnus ex filijs ſit præteritus & alij inæqualiter inſtituti, an poſſit ille, cui minus relictum eſt, filio, præterito tacente impugnare teſtamentum Patris, & n. 18.*
16 *Quinſi filius præteritus poſtea approbauerit teſtamentum Patris.*
17 *Filio præterito tacente alius extraneus non poteſt nullitatem teſtamenti allegare.*
18 *Quid ſi filius, cui minus relictum eſt, agnouerit iudicium defuncti.*
19 *Quinquennium intra quod intentari debet querela inofficioſi, non currit minori durante minori ætate.*
20 *Quando tempus querelæ, & tempus appellandi non currat.*
21 *An valeat teſtamentum ſi inſtituatur hæres pro parte filius ſpurius, & pro parte alius filius capax.*

C A P. XCV.

Quandiu duret ius dicendi teſtamentum nullum.

1 RESp. quod durat ſpatio 30. annorum, *l. licet, vbi gloſ. C. de iur. delib. Bart. in leg. filio præterito, ff. de iniuſt. rupt. & irrit. teſtamen. Bald. in tractat. de Præſcript. in 4. par. 4. princ. q. 21. Cancer. var. lib. 1. cap. 4. de Teſtam. nu. 36.*
2 verum non ſemper filijs, qui contra teſtamentum veniunt competit ius dicendi nullum: nam aliquando querela intentanda eſt, quæ minori ſpatio, hoc eſt quinque annorum tollitur, *l. ſi quis filium, C. de inoff. teſtam.* aliquando bonorum poſſeſſionem contra tabulas experiri debent, quæ per annum dumtaxat durat, *l. 1. §. largius, ff. de Succeſſor. edict.* & quidem quinquennium, de quo *in d. l. ſi quis filium* non currit niſi à die aditæ hæreditatis. *l. ſcimus, §. illud, C. de inoff. teſtam.* ſecus eſt in poſſeſſione contra tabulas, quæ competit etiamſi non ſit adita hæreditas, *l. Illud, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. & notat gl. in d. l. ſcimus, §. illud, C. de inoff. teſtam.*

3 Sed pro maiori intelligentia notandum eſt, quod actio dicendi teſtamentum nullum, competit, quando filius fuit præteritus, vel exhæredatus non inſerta cauſa legitima, *iuxta §. aliud quoque in Auth. vt cum de appel. cognoſc.* vbi cauſæ, ex quibus filius exhæredari poteſt, numerantur, *l. maximum vitium C. de liber. præter.* & in hoc nulla eſt differentia inter filium in poteſtate conſtitutum, & emancipatum, *vt notat Clar. in §. teſtamentum, q. 42.* vbi
4 etiam dicit, quod cenſetur præteritus qui in teſtamento non eſt inſtitutus, neque nominatim exhæredatus, etiamſi de eo in teſtamento alio modo mentio fiat.

5 Si verò filius adiecta cauſa fuit præteritus, ſuus quidem dicit nullum emancipatus, verò habet neceſſe venire per bonorum poſſeſſionem contra tabulas, *gl. in §. exhæredatos,*

tos,in auth.de Hared.& falc. Bart. in d. l. filio præterito,n. 18.*& ſeq.ff.de iniuſt.rupt.& irrit.teſtam.* & ita intelligendus eſt *Ang.in* §.1.*num.*9.*&* 13.*inſtit. de Exhæred. liber. Cancer.var.lib.*1.*c.*4.*n.* 33. *& hæc eſt communis opinio teſte Clar. vbi ſupra.*

6 Sed ſi inſerta cauſa legitima filius exhæredetur, oportet eum venire per querelam, ſi filius ſit in poteſtate; & ſiquidem cauſa probabitur, omnino repellitur, *d.*§.*exhæredator,in auth.de Hæred & falcid.* alias teſtamentum reſcinderetur quoad inſtitutionem tantum: cætera namque firma permanent, *auth.ex cauſa,C.de liber. præter.* emancipatu verò datur bonorum poſſeſſio contra tabulas, & competit etiam querela poſt intentatam bonorum poſſeſſionem, *l.*2.*vbi Doctores communiter,C. de inoff. teſtam. Iaſ.in l.fin.n.*7.*C.Vnd. liber. Anton.Gomez. de Succeſſ. cont. teſtam.num.*34.*& alij apud Cancer.d.p.*1.*cap.*4.*num.*35. vbi dicit, quod huiuſmodi bonorum poſſeſſio debet intentari intra annum, & poſtea querela intra quinquennium. Poſthumus verò ſemper dicit teſtamentum nullum, quia contra eum nulla poteſt eſſe legitima cauſa exhæredationis *Bart.loco cit.n.* 18. *&* 20.

7 Obſerua tamen, quod quando præteritio fit à matre, vel ab auo materno, tunc nulla eſt differentia inter præteritionem, & exhæredationem, quia talis præteritio exhæredationis vim habet, *ff. mater inſtit. de exhæred. liber.*

8 Obſerua 2. quod ſi mater prætereatur, vel exhæredetur à filio ſine cauſa, teſtamentum erit nullum; ſi verò cum cauſa, tunc neceſſe habet intentare querelam, ſiue prætereatur, ſiue exhæredetur, quia talis præteritio ſimiliter habetur pro exhæredatione, *l.cum filium, vbi Sal.& alij communiter, C.de inoff.teſtam.*

9 Habetur autem pro exhæredatione præteritio matris, & non patris, quia deſcendentes ex linea paterna dicuntur Domini in vita, & ideò niſi pater eos exhæredet, ſiue dominio priuet, non poteſt alium facere hæredem; deſcendentes verò ex linea materna non dicuntur Domini in vita, nec continuari dicitur in eis dominium, merito præterire eſt idem quod exhæredare, *Burt. in l. pater filium,n.*5.*ff.de inoff. teſtam.*

10 Item ſi pater, vel Auus paternus ſine cauſa à filio præteritus, vel exhæredatus fuit teſtamentum eſt nullum; ſi verò cum cauſa, & tunc ſi pater fuit exhæredatus, erit locus querelæ; ſi verò præteritus fuit, diſtinguendum eſt, nam ſi prætereatur à filio in poteſtate conſtituto, teſtamentum eſt nullum: ſi verò prætereatur à filio emancipato, habebit bonorum poſſeſſionem contra tabulas, *iuxta l.*1.*ff.ſi à paren.quis manu.fuer.ita Burt.in d. l.filio præterito,num.*21.*& ſeq.ff.de iniuſt.rupt.& irrit. teſtam.* quod intellige, quando filius in poteſtate conſtitutus teſtatur de bonis caſtrenſibus, vel quaſi, de quibus teſtari poteſt *iuxta l. fin. C. Qui teſtamen.facer.poſſ.* ſecus ſi teſtatur de aduentitijs, vel profectitijs: de his enim teſtari non poteſt, & ſic teſtamentum eſt ipſo iure nullum ex defectu perſonæ teſtantis, *l.nemo ex lege,C.eod.tit. l. qui in poteſtate, ff. de Teſtam.*

11 Fratres quoque conſanguinei, vel vtrinque coniuncti ad querelam inofficioſi admittuntur, ſiue ſint præteriti, ſiue exhæredati, dummodo turpis perſona ſit inſtituta, & cauſæ ingratitudinis ceſſent, quæ ponuntur *in* §. *ingratitudinem, auth. de Nupt.* interim verò excluduntur omnino, *l.Fratres,vbi gloſ.& DD.C.de inoff. teſtam.*

Notandum tamen eſt, quod frater, cui aliquid fuit relictum, non rumpit in totum teſtamentum, in quo fuit inſtituta turpis perſona, ſed agere tunc poſſet per viam querelæ tantum ad ſupplementum legitimæ, quæ in tali caſu eſt quarta illius portionis, quam habuiſſet ab inteſtato, *iuxta l.cum quæritur,C. de inoff. teſtam.* quamuis legitima aſcendentium, & deſcendentium hodie aucta fuerit, cum ſit triens vel dimidia ſecundùm numerum liberorum, *vt in auth.nouiſſima,C.eod.tit.de inoff.teſtam.* vnde in tali caſu teſtamentum rumpitur quoad inſtitutionem, ſiue vitiatur inſtitutio quantùm ad legitimam, & legata ſoluuntur, *ita Ang.in l.*1.*ff.de inoff.teſtam. Alex. in l.ſi patroni,*§. *actione num.*6.*ff.ad Trebell.* præſertim ſi adeſſet clauſula codicillaris, per quam venientes ab inteſtato grauari ſunt reſtituere hæreditatem hæredi ſcripto, *& ita iudicauit Sac.Conſilium Neapol teſte Afflict. deciſ.* 125. *&* 204. vbi etiam dicit, quod iſta legitima eſt quarta pars, quando fratres ſunt infra quatuor, alias eſſet ſemis, *latè Cenal. in Spec.opin.comm.con.commun.q.*566. *num.* 7.*& ſeq.* ſecus ſi fratri nihil relictum fuerit, quia tunc teſtamentum ruit in totum, etiamſi in illo adeſſet clauſula codicillaris, nec ſubſiſtentur legata *per auth. ex cauſ. C. de liber. præter.* cum ſuccedatur in tali caſu ab inteſtato, *ita Dec.conſ.* 561. *Curtius iun.conſ.*136.*lib.*2.*Pariſ.conſ.*64.*vol.*3. *Ruin. conſ.* 5.*vol.*3.*& alij,quos refert Vrſil.ad Afflict.d.deci.*204. ſubdens, quod fratri, ſi ipſe etiam ſit turpis perſona, non competeret querela inofficioſi.

12 Notandum 2. quod filius tam in poteſtate, quam emancipatus ſine cauſa præteritus poteſt etiam venire per contra tab. *l.quod vulgò ff.de bonor.poſſ.contra tab. Burt.in d.l filio præterito,num.*18.*&* 19.*ff.de iniuſt.rupt.& irrit. teſtam.Clar.in* §.*teſtamentum,q.*43. *verſ. ſed pone Cancer. var.p.*1.*cap.*4 *de Teſtam.num.*26.*&* 34. vbi dicit, quod ſi
13 teſtamentum alia ratione, quam præteritionis eſſet nullum, hoc remedium intentari non poſſet: quia cum bo-
14 norum poſſeſſio contra tabulas detur ad reſcindendum teſtamentum, *iuxta l.*1 *ff.de leg.præſt.* quod nullum eſt, regulariter reſcindi minimè poteſt, cum non entis nullæ ſint partes, neque qualitates, *l.nam & ſi ſub conditione, ff. de iniuſt.rupt.&c.*

15 Notandum 3. quod ſi vnus ex filijs ſit præteritus, & alij inæqualiter inſtituti, poteſt ille, cui minus, quam alijs relictum eſt, etiam ipſo filio præterito tacente, impugnare teſtamentum Patris, & omnia reducere ad cauſam inteſtati, quia tale teſtamentum eſt ipſo iure nullum, antequam impugnetur ab ipſo filio præterito, *vt tradunt omnes in leg.poſthumo,Cod.de bonor.poſſ.cont.tab. latè Clar. in* §. *teſtamentum,q.*43. vbi etiam dicit, quod ſtatim defuncto patre acquiritur huiuſmodi ius ad contra tabulandum, & ſic reducendum omnia ad cauſam inteſtati.

16 Ex quo infertur, quod ſi filius præteritus poſtea approbauerit teſtamentum Patris, adhuc ille, cui minus eſt relictum, poteſt intentare bonorum poſſeſſionem contra tab.ex perſona filij præteriti: quia filius præteritus per huiuſmodi approbationem non potuit præiudicare iuri alteri iam quæſito, & hæc eſt communis opinio, *Iaſ. in dicto lege poſthumo,n.*9.*Boer.deciſ.*96.*nu.*8.*& alij, quos refert*
17 *Cancer.p.*1.*cap.*4.*de Teſtam.n.*28.*& ſeq.* ſubdens, quod filio præterito tacente alius extraneus nequit nullitatem teſtamenti allegare.

18 Si verò filius, cui minus relictum eſt, agnouerit iudicium defuncti eo, quod debitum paternum pro hæreditaria parte perſoluit, vel alio legitimo modo ſatisfecit, non poterit accuſare vt inofficioſam, voluntatem patris, dummodo maior 25. annis ſit, *leg.parentibus, C.de inoff. teſtam.*

19 Notandum 4. quod quinquennium, intra quod intentari debet querela inofficioſi, non currit minori durante minori ætate, *l.*2.*C.in quib.cauſ.in integr. reſtit. neceſſ.non eſt.*

20 Notandum 5. quod pendente quæſtione nullitatis teſtamenti, non currit tempus querelæ, *l.contra maiores, vbi Bald. Paul.de Caſtr & alij,C. de inoff. teſtam.* quemadmodum pendente quæſtione nullitatis ſententiæ non currit tempus appellandi, *Bar. Alber. & alij in l.quandiu, C.Qui admitt.&c.Tiraq.de Retract. lignag.* §. 1 *gl.* 10.*num.*40.

21 Quæres an valeat teſtamentum, ſi inſtituatur hæres pro parte filius ſpurius, & pro parte alius filius capax: Reſp. affirmatiuè *Bero.conſ.*163.*n.*44.*volumn.*2. *Alciat. conſ.* 31.*ante nu.*45.*& nu.*48.*lib.*9.*Rimin.iun.conſ.*15.*nu.* 82. *&* 102.*Socin.iun.conſ.*3.*nu.*11.*& ſeq.vol.*3.*Cirlac.contr* 529. *n.*50.*& ſeq.* vbi dicit, quod in tali caſu pars incapacis non acquiritur fiſco, ſed tota hæreditas debetur filio capaci.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Ius petendi reuocationem attentatorum præſcribitur ſpatio 30. annorum.*
2 *Quid ſi deducatur per viam exceptionis.*
3 *Agens pro reuocatione huiuſmodi, ſi illi certum tempus fuit aſſignatum, eo elapſo non auditur amplius.*
4 *Quid ſi is, qui oppoſuit de attentatis, paſſus deinde fuerit, pronunciari ſuper iuſtitia ſententiæ.*
5 *Deſerta appellatione attentata amplius non reuocantur: declaratur n. 7.*
6 *Attentata poſt rem iudicatam non poſſunt opponi.*
8 *Appellatio interpoſita in caſibus, in quibus non licet appellare, non cauſat attentata.*
Quid ſi appellatio eſt nulla, ibidem.
9 *Reuocatio attentatorum non petita in prima inſtantia, an peti poſſit in ſecunda.*
Et an peti poſſit poſt concluſionem in cauſa, ibid.
10 *Lapſo termino ad docendum de proſequutione, an Iudex à quo citra vitium attentatorum poſſit exequi ſuam ſententiam.*

CAP. XCVI.

Quanto tempore Ius petendi reuocationem attentatorum præſcribitur.

1 RESp. quod præſcribitur ſpatio 30. annorum, *vt poſt Lancel. de attent. p. 3. cap. 23. n. 76. & ſeq. tradit Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. vt lit. pend. nib. innou. nu. 177. & ſeq.* ſubdens, quod quando deducitur per modum ex-
2 ceptionis, perpetuo durat, *l. purè. §. vlt. ff. de Dol. except.*
3 Obſerua tamen, quod agenti pro reuocatione huiuſmodi fuiſſet aſſignatum certum tempus, eo elapſo non auditur amplius, *Bart. in l. 1. §. ſed & ſi is, cui num. 2. ff. de oper. nou. nunc. Pariſ. conſ. 41. nu. 37. vol. 1. Lancel. 2. par. cap. 12. de Attent. appel. pend. num. 3. limit. 14. Rot. in Taruiſina feudi 9. Decembris 1624. coram Remboldo, & deciſ. 77. n. 5. coram Buratto, vbi etiam Ferentil. nu. 10.* idemque dicen-
4 dum, ſi is qui oppoſuit de attentatis, paſſus deinde fuerit, pronunciari ſuper iuſtitia ſententiæ, *vt poſt Fel. in cap. inter monaſterium nu. 29. & ſeq. limit. 8. de re iud. dixit Rot. coram eodem Burat. dec. 72. nu. 4.* niſi inſtante eo, qui dedit de attentatis, cauſa ſuper eis commiſſa fuerit: quia tunc attentatorum priuilegio non cenſetur renuntiatum, etiamſi attentans fuerit admiſſus ad probandum bonum ius, & illud probauerit, *Lancel. de attent. lit. pend. limit. 16. nu. 14. Gregor. dec. 91. nu. 7.*
5 Obſerua 2. quod deſerta appellatione attentata amplius non reuocantur, *Seraphin. dec. 777. nu. 11. Iordan. d. lib. 14. tit. 24. de Præſcript. num. 400. Caualer. deciſ. 17. n. 2.*
6 vbi, quod attentata poſt rem iudicatam non poſſunt opponi: quod quidem procedit: quando attentata commiſſa ſunt poſt decem dies datos ad appellandum, ſecus ſi commiſſa ſint intra decem dies, quia tunc reuocantur etiam lite deſerta, ſi non per viam attentatorum, ſaltem via nul-
7 litatis, *Theodoſ. Rub. par. 2. In ver. attentata, §. 4. Seraphin. dec. 229. n. 3.* etiamſi non fuerit intra decennium appellatum, *Burat. dec. 59. n. 4. & 5. & dec. 72. n. 3. & dec. 306. nu. 3. in fin. Ferentil. ad Burat. dec. 63. n. 14. Penia dec. 425.*
8 *nu. 9. Greg. dec. 513. n. 3.* quod intellige, dummodò cauſa ſit appellabilis, *Caualer. dec. 211. Rota Bononien. dec. 76. nu. 1. Roland. conſ. 77. n. 20. lib. 2. Rot. in Taruiſina feudi 15. Ianuarij 1624. coram Rem'oldo prout refert Ferentil. ad Burat. dec. 63. num. 12. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod appellatio nulla non ſuſpendit ſententiam, nec cauſat attentata.
9 Obſerua 3. quod reuocatio attentatorum non petita in prima inſtantia peti poteſt in ſecunda, *Lancel. par. 2. c. 4. in præfat. nu. 486. & ſeq. Burat. dec. 72. nu. 6.* quemadmodum, licet reuocatio attentatorum non poſſit peti poſt concluſionem in cauſa, hoc tamen procedit in illa inſtantia, ſecus in alia, *Greg. dec. 251. num. 12. Lancell. 3. par. cap. 23. num. 50. & ſequ. Mantic. deciſ. 33. num. 19.*
10 Obſerua 4. quod lapſo termino ad docendum de proſequutione Iudex à quo citra vitium attentatorum poteſt exequi ſuam ſententiam, *Seraphin. deciſ. 1335. num. 1. poſt Fed. de ſen. conſil. 27. num. 2. Rot. deciſ. 13. & 25. de appell. in nou.*

SVMMARIVM.

1 *Actioni tutelæ non præſcribitur niſi ſpatio 30. annorum. declaratur n. 4. & 5. contrarium n. 7.*
2 *Tutor & alij adminiſtratores eorumque hæredes vſque ad 30. annos tenentur rationem reddere.*
3 *Quando incipiat hæc præſcriptio.*
4 *Quilibet tutor, teſtamentario excepto, ſatiſdare tenetur.*
5 *Quando Tutor hypothecauit ſua bona, tunc actioni tutelæ non præſcribitur niſi ſpatio 40. annorum.*
6 *Quid ſi extraneus poſſideret pignus.*
8 *Pupillus agere poteſt hypothecaria vſque ad 40. annos pro rebus, quas ex bonis ipſius pupilli ad Tutorem perueniſſe conſtat.*
9 *Tutor de dolo tenetur, etiamſi relinquatur liberatio à reddendis rationibus.*
10 *Dolus futurus remitti non poteſt, & n. 11.*
12 *Hypotheca tacita, quæ datur in bonis Tutoris, incipit à die inchoatæ adminiſtrationis.*
13 *Iudex non obſtante liberatione à reddendis rationibus per teſtatorem relicta poteſt cogere tutorem ad conficiendum inuentarium.*
14 *Legatum factum Tutori de omni eo, in quo ipſum ratione tutelæ condemnari contingeret, an profit hæredi Tutoris.*
15 *Tutela pubertate pupilli de iure finitur, ſed de conſuetudine etiam poſt pubertatem durat.*
Officium Tutoris non finitur, niſi redditis rationibus, ibidem.
16 *Fideiuſſor Tutoris tenetur etiam pro adminiſtratis per tutorem poſt pubertatem pupilli attenta dicta conſuetudine.*
17 *Quid requiratur ad effectum, vt quis priuetur tutela, & alter præferatur.*
18 *Tutor tenetur conficere librum rationum etiam ſi ex diſpoſitione, Teſtatoris non teneatur conficere inuentarium.*

CAP. XCVII.

Actioni tutelæ quandiu præſcribatur.

1 RESp. quod non præſcribitur minori ſpatio, quam 30. annorum; vnde Tutor, vel eius hæredes tenentur rationem reddere vſque ad 30. annos, *l. Tutores, gloſ. &*
2 *DD. C. Arbitr. tut.* quod etiam locum habet in quibuſcunque alijs Adminiſtratoribus, & eorum hæredibus *Dec. conſ. 464. Ruin. conſ. 29. num. 10. & ſeq. lib. 5. Boer. deciſ. 59. n. 1. Bero. q. 15. n. 1. & 2. Ludou. dec. Peruſ. 4. num. 3. Roman. conſ. 414. n. 1. & alij apud Gratian. diſc. for. c. 760. num. 2. &*
3 *ſeq.* hæc autem præſcriptio incipit à die finitæ tutelæ, aut curæ, *Cancer. var. lib. 3. cap. 1. n. 203.*
4 Hoc tamen intelligendum eſt, quando tutor non promiſit ſub hypotheca bonorum ſuorum reddere rationem adminiſtrationis tutelaris, quia tunc ad reddendam rationem conuenitur actione perſonali, *iuxta l. neque, C. Quib. non obijc. long. temp. præſcrip.* cui præſcribitur dicto ſpatio 30. annorum, *l. ſicut, C. de Præſcrip. 30. ann.* & ſic huiuſmodi præſcriptio procedere poteſt quoad tutorem teſtamentarium, qui talem promiſſionem, & cautionem præſtare non tenetur, *vt notat gloſ. ſingularis, in l. 1. ver. idoneus, C. Tutor. vel Curat. qui ſatis non ded.* ſubdens, quod quilibet alius tutor, teſtamento dumtaxat excepto, ſatiſdare tenetur, ita vt neque mater, & Auia ab huiuſmodi ſatiſdatione eximantur, *vt d. Cancer. var. p. 1. c. 7. n. 38. per text. in §. fin. Auth. vt ſine probibit. matr. &c.*
5 Secus eſſet: vbi Tutor hypothecauit ſua bona: quia tunc

Digitized by Google

tunc actioni tutelæ non præſcribitur, niſi 40. annorum curriculo, cum hypothecaria aduerſus debitorem, eiuſque hæredem poſſidentem non tollatur minori ſpatio,
6 quam 40. annorum: quicquid ſit, quando extraneus poſſidet pignus, quo caſu hæc actio vltra 30. annos non durat, *l. cum notiſſimi, iuncto §. 1. C. de præſcrip. 30. vel 40. Cancer. p. 3. c. 1. num. 198. & ſeq. & hæc eſt communior ſententia*:
7 quamuis alij contrarium ſentiant aſſerentes, quod Tutor huiuſmodi actioni præſcribere non poſſit, quia dicitur in mala fide, cum habeat in manibus inuentarium, & libros rationum, ex quibus poteſt facile colligere, quid prouenerit ex redditibus pupilli & in quo remaneat debitor, & ideò propter ſcientiam rei alienæ de iure canonico nunquam præſcribit, *ita poſt Surd. conſ. 296. tenet Gratian. diſcept. for. c. 52. nu. 14. & 15.*

8 Obſerua tamen, quod licet Tutor teſtamentarius, vel qui ad reddendam rationem minimè ſe obligauit ſub hypotheca bonorum, cogi non poſſit ad huiuſmodi ratione reddendam lapſis 30. annis: agere tamen poſſet pupillus hypothecaria etiam vſque ad 40. annos pro quantitatibus, ſeu rebus, quas ex bonis ipſius pupilli ad Tutorem perueniſſe conſtaret, *Surd. dec. 184. Cancer. var. p. 3. c. 1. n. 202. & ſ q. per text. in l. pro officio, C. de admin. tut.*

9 Obſerua 2. quod ſi relinquatur liberatio à reddendis rationibus, nihilominus tutor de dolo tenetur: non enim remitti poteſt dolus futurus, quia alias daretur materia delinquendi, *l. quidam decens ff. de admin. & peric. tut. & notat Dilect. de art. teſtan. tit. 7. caut. 2. n. 3. Cancer. p. 1. c. 7. n. 86.* vbi dicit, quod in tali caſu cenſetur tantum remiſſa negligentia, quæ tamen non ſit talis, vt dolo comparetur;
10 vnde non cenſetur remiſſa lata culpa, quia hæc comparatur dolo, *Bart. in l. Aurelio, §. Caius num. 4. ff. de liber. l. ex quo infertur*, quod licet teſtator legauerit Tutori omne id, in quo tutelæ occaſione eum condemnari contingerit, tale legatum ab his illum non liberat, quæ dolo geſſit, *vt poſt Dec. conſil. 178. n. 3. Barboſ. conſ. 48. lib. 2. Aym. conſ. 193. nu. 9. & alios tenet Cancer. loco cit. num. 87.* vbi etiam dicit, quod per huiuſmodi liberationem, non eximitur tutor à reliquorum reſtitutione.

11 Et hoc quidem procedit, quando relinquitur liberatio alicui pro adminiſtratione futura: tunc enim nunquam cenſetur remiſſus dolus, etiamſi teſtator, vel contrahentes expreſſerint, quod non teneatur quis de dolo, *l. conuenire, ff. de Pact. dotal.* ſecus eſſet, ſi relinquitur liberatio pro adminiſtratione iam facta, quia in tali caſu dolus remittere poteſt, *l. ſi vnus § illud, vbi gloſ. Bart. & alij, ff. de Pact.* & ita debet intelligi *text. in l. ſi quis rationes ff. de liber. l. vt dicit Bart. in d. leg. Aurelio, §. Caius, n. 8.*

12 Obſerua 3. quod hypotheca tacita, quæ datur in bonis Tutoris, incipit à die inchoatæ adminiſtrationis licet non habeat effectum, niſi demum eueniente tempore finitæ tutelæ, vel ex quo Tutor incipit male adminiſtrare, *l. 1. ff. de Tut. & rat. diſt. Soc. conſ. 41. n. 18. lib. 4. & conſ. 62. col. 1. lib. 1. Neguſ. de Pignor. 2. p. membr. 4. nu. 12. quos refert Gratian. diſc. for. c. 53. n. 5. & 6.*

13 Obſerua 4. quod Iudex non obſtante huiuſmodi liberatione poteſt cogere Tutorem ad conficiendum inuentarium, ſi videat, damnum inde imminere pupillo, *vt tradunt DD. in l. nemo poteſt, ff. de l. 1. Aret. conſ. 22. Soc. conſil. 193. lib. 2. Dec. conſil. 319. col. 2. & alij apud Crauet. conſil. 193. num.* 10. etiamſi Teſtator confectionem inuentarij Tutori in teſtamento expreſsè remiſerit, *l. in confirmando, & l. vtilitatem, ff. de confirm. tut. Guid. Pap. dec. 352. Clar. in § teſtamentum, q. 66. In fin.*

14 Obſerua 5. quod legatum factum Tutori de omni eo, in quo ipſum ratione tutelæ condemnari contingeret, non proderit hæredi tutoris, qui Tutore defuncto condemnatus fuerit ad reddendam rationem, quia conditio impleri non poteſt in perſona hæredis, *vt notat Dilect. dicta cautel. 2. n. 4. per textum in l. qui Romæ. §. Augerius, ff. de verb. oblig.*

15 Obſerua 6. quod licet de iure tutela pubertate pupilli finiatur, *§. Inſtit. Quib. mod. tutel. finit.* officium tamen tutoris non finitur, niſi redditis rationibus, *l. ita autem*, 5. § *poſt completum ff. de Admin. tut. Seraphin. dec.* 82. vbi, quod tutela non finitur per mortem pupilli, *Gail. lib. 2. obſeru. 96. & ita de conſuetudine ſeruatur, vt dicit. Cancer. var. p. 1. cap. 7. nu. 145. & ſeq. & par. 3. cap. 1. num. 233.* tutor enim etiam poſt pubertatem pupilli non poteſt deſerere adminiſtrationem tutelarem, donec eam tranſtulerit in Curatorem, vel de Iudicis mandato in ipſum minorem, *l. vn. C. vt cauſ. poſt pubert. adſit Tut.*

16 Hinc fit, vt fideiuſſor tutoris teneatur etiam pro adminiſtratis per Tutorem poſt pubertatem pupilli, *vt deciſum refert idem Cancer d. par. 1. cap. 7. num. 146.* quia attenta dicta conſuetudine fideiuſſores pro tota adminiſtratione fideiuſſiſſe cenſetur, quamuis de iure fideiuſſor non teneatur ad ea, quæ Tutor geſſit poſt pubertatem, *vt eſt textus in l. Lucius Titius Curator, §. Paulus, ff. de Admin. & peric. tut.*

17 Obſerua 7. quod ad effectum, vt quis priuetur tutela & alter præferatur, ſufficit tutelam non fuiſſe petitam intra quatuor menſes, *Dec. conſ. 16. in fin. quem refert, & ſequitur Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. q. 5. nu. 22.*

18 Obſerua 8. quod licet Tutor non teneatur conficere inuentarium, ſi ità teſtator diſpoſuit: tenetur tamen conficere librum rationum, alias contra eum iurabitur in litem, *Plot. de in lit. iurand. §. 1. n. 33. Gratian. diſcept. for. cap. 59. num. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Legitima deſcendentium de iure communi eſt triens, vel ſemis ſecundum numerum liberorum.*
2 *Legitima relinquenda eſt titulo inſtitutionis.*
3 *Legitima Aſcendentium olim erat quarta, ſed hodiè eſt triens.*
4 *Legitima debetur iuxta bona, quæ tempore mortis Patris, vel filij reperiuntur.*
5 *An augmentum, vel diminutio hæreditatis eueniens poſt mortem defuncti augeat, vel minuat filiorum legitimam.*
6 *Hereditas per Patrem non adita, tranſmiſſa in ſuos hæredes, an augeat hæreditatem quoad legitimam.*
7 *Et an legatum ſimiliter per Patrem non agnitum, & ad hæredes ſuos tranſmiſſum augeat hæreditatem ad hunc effectum.*
8 *Emolumentum legati acquiritur etiam ignoranti.*
9 *Ius petendi legitimam, ſiue eius ſupplementum ſpatio 30. annorum præſcribitur à die mortis Patris: contrarium num. 11.*
10 *An aduerſus huiuſmodi præſcriptionem detur reſtitutio in integrum.*
11 *Bartoli ſententia reprobatur.*
12 *Querela prodita fuit ad annullandum teſtamentum, ſupplementum vero legitimæ ad illud ſubſtinendum.*
13 *Textus in l. fin. C. de inoff. donat. non extenditur ad caſum quando filius inſtitutus in re certa agit aduerſus hæredem ad ſupplementum legitimæ.*
14 *Præſcriptio d. l. fin. non currit niſi poſt ſcientiam inofficioſæ donationis.*
15 *Quinquennium, de quo loquitur textus in l. ſi quis filium, ff. de inoff. teſt. quando currat.*
16 *Querela inofficioſi datur etiam fratri contra fratrem inſtituentem concubinam, vel meretricem.*
17 *An præſcriptio ſtatutaria locum habeat in legitima, vel eius ſupplemento.*
18 *An ius petendi legitimam, ſiue eius ſupplementum tranſmittatur ad hæredes.*
Et an publicari poſſit, ibid.
19 *An ſupplementum dotis tranſmittatur.*
20 *Quando dos ſuccedat loco legitimæ, & quando non, & num. 22.*
21 *Quando dos ſuccedit loco legitimæ, tunc detrahenda eſt ex ipſa legitima, non autem ex fideicommiſſo.*
23 *Supplementum dotis congruæ debetur cum fructibus ſicut & ſupplementum legitimæ.*
24 *An filius, cui Pater in vita legitimam aſſignauit, ſi bona ante obitum Patris augeantur, poſſit poſt mortem Patris*

agere

agere ad ſupplementum, & n.25. & 38.

26 *In detrahenda legitima inſpicitur tempus mortis teſtatoris non ſolum quoad quantitatem bonorum, ſed etiam quoad illorum valorem, & n.28.*

27 *Quid ſi paternæ facultates fuerint diminutæ.*

29 *An filius petere poſſit ſupplementum, ſi abſque iuramento huic iuri renunciauerit.*

30 *An filia etiam competenter dotata poſſit defuncto Patre petere ſupplementum, ſi dos fuerit minor legitima, vel Patris facultates poſtmodum auctæ fuerint.*

31 *An filia viuente Patre poſſit petere ſupplementum dotis, ſi dos congrua non fuerit.*

32 *Quando dicatur enormis læſio in materia dotis.*

33 *Filiæ excluſæ à ſtatuto non debetur legitima, nec ſupplementum legitimæ.*

34 *Si extant fratres maſculi tempore, quo ſoror renuntiat, præſumitur facta renunciatio Patri propter dictos fratres maſculos, quibus decedentibus deficit renunciatio.*

35 *Quando læſio attendatur tempore renunciationis, & quando tempore mortis Patris.*

36 *Quæ dicatur dos congrua.*

37 *Dos data à Patre præſumitur congrua.*

Aliquando dos taxari debet vltra legitimam, aliquando infra legitimam.

37 *Quando aſſignatio legitimæ facta à Patre poſſit reuocari.*

39 *An, & quando Pater in vita legitimam filio cogatur aſſignare, & n.41.42.47.49.50.51. & 54.*

43 *Quando Patri diſſipanti bona aduentitia filij, vel reſtitutioni ſubiecta, adminiſtratio auferatur, & n.44.*

45 *Paterna bona filijs obligata ſunt pro alimentis, & ideò agere poſſunt contra poſſeſſores eorumdem bonorum: contrarium n.46.*

46 *Quando bona pro alimentis cenſeantur obligata.*

47 *An legitima in confiſcatione bonorum comprehendatur, & n.49.*

48 *Quando totum patrimonium Damnati reſeruetur filijs.*

49 *Quando quis efficitur bannitus ſine publicatione bonorum, non competit filijs ius detrahendi legitimam.*

50 *Qualiter debeatur legitima, quando ſtatutum diſponit, quod Pater tradere debeat legitimam pro delicto filij.*

52 *Grauatus ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filijs, emittens profeſſionem in Religione bonorum incapaci, habetur perinde ac ſi naturaliter obijſſet: limitatur n.53.*

53 *Mors ciuilis non æquiparatur morti naturali in præiudicium tertij.*

54 *Parentes Iudæi, vel infideles tenentur tradere alimenta, legitimam, dotem, & donationem propter nuptias filio, vel filiæ, quæ ad Chriſtianam fidem conuertitur.*

55 *An ſi filius legitimam ſibi aſſignatam iam conſumpſit, teneatur Pater illam iterum poſt mortem relinquere.*

56 *Quid ſi filia dotem amiſit.*

57 *Culpæ nomen à lege prolatum intelligitur de leui, vel maiori, non autem de leuiſſima.*

C A P. X C V I I I.

Quandiu ius petendi legitimam, ac eius ſupplementum præſcribatur.

1 PRæmittendum eſt, quod legitima deſcendentium de iure communi eſt triens, vel ſemis ſecundum nume-
2 rum liberorum: nam ſi ſunt quatuor liberi, vel pauciores, legitima omnium eſt tertia pars bonorum defuncti: ſi ſunt plures, legitima eſt dimidia pars dictorum bonorum inter eos æqualiter diuidenda, *auth. nouiſſima, C. de inoff. teſtam.* vbi additur, quod ſufficit eam relinqui quoquo relicti titulo; verùm *hæc auth.* quoad hoc correcta fuit *per Auth. vt cum de appell. cogn. §. aliud quoque capitulum,* vbi dicitur, legitimam relinquendam eſſe titulo inſtitutionis, *& ita tenet Bart. ibidem, gloſ. in cap. 1. ver. inſtituit, de Teſtam. in 6. Alex. in l. inter cætera, num. 2. & 3. ff. de liber. & poſthum. & alij communiter.*

3 Legitima verò Aſcendentium olim erat quarta, ſed hodie eſt triens, *vt tradunt omnes in d. auth. nouiſſima, Bart. in l. pater filium, n.6. ff. de inoff. teſtam. Cancer. var. reſol. p.1. c.3. de legitima, n.1. & 2.*

4 Hæc autem debetur iuxta bona, quæ tempore mortis Patris, ſeu filij reperiuntur, *l. cum quæritur, C. de inoff. teſtam. l. in quantitate ff. ad leg. Falc.* deducto tamen ære alieno, *leg. ſubſignatum, §. bona, ff. de verb. ſign. Viu. commun.*
5 *opin. 455. n.7. in ver. legitima.* Vnde augmentum, vel diminutio hæreditatis eueniens poſt mortem defuncti non auget, nec minuit filiorum legitimam, niſi augmentum, vel diminutio poſt mortem Patris originem haberet in vita Teſtatoris, *Iaſ. in dict. auth. nouiſſima, nu. 6. Rom. ſing. 128. & alij apud Cancer. loco cit. num. 20. Merlin. de legit. lib. 5. tit. 3. q. 7. num. 33. & 47. Peregr. de fideicom. art. 36. num. 19.*
6 *& ſeq.* vbi dicit, quod hæreditas per Patrem non adita, tranſmiſſa in ſuos hæredes, & poſtea per eos agnita, non auget hæreditatem quoad legitimam filio debitam: quia hæreditas non adita per hæredem, interim non eſt in illius bonis, nec illorum æſtimationem auget, *l. precia re-*
7 *rum, ff. ad l. Falc.* quamuis hoc non procedat in legato per Patrem non agnito, & ad hæredes ſuos tranſmiſſo: hoc enim auget hæreditatem etiam quoad augmentum legiti-
8 mæ, *l. Liberto octoginta, ff. de Bon. libert.* quia emolumentum legati acquiritur etiam ignoranti, *l. cum pater, §. ſurdo, vbi Bart. ff. de l. 2.*

9 Ad quæſitum verò reſpondeo, quod ius petendi legitimam, ſiue eius ſupplementum ſpatio 30. annorum præſcribitur à die mortis Patris *Guid. Pap. deciſ. 82. Honded. conſ. 83. nu. 25. & 35. lib. 1. Put. deciſ. 132. lib. 2. Gregr. deciſ. 489. & communem dicit Gabr. lib. 5. tit. de præſcrip. concl. 8. nu. 2. & magis communem dicit Merlin. de legit. lib. 3. tit. 3. q. 7. nu. 5. & lib. 5. tit. 3. q. 10. nu. 8. Viu. in ver. legitima, opin.*
10 458. vbi etiam dicit, quod ex qualibet iuſta cauſa aduerſus huiuſmodi præſcriptionem conceditur reſtitutio in
11 integrum; quicquid in contrarium teneat *Bart. in l. ſi quis filium, ff. de inoff. teſtam.* vbi dicit, quod ius agendi ad ſupplementum legitimæ finitur quinquennio, eo quod ius huiuſmodi ſuccedat in locum querelæ, quę vltra quinquennium non extenditur *per d. textum* nam hæc *Bart.* opinio communiter reijcitur, quia querela non competit hodiè niſi illi, qui eſt exhæredatus, vel pro exhæredato habitus; & ideo non competit ei, qui in minus legitima eſt inſtitutus, ac propterea in hoc caſu non habet locum querela, nec eius præſcriptio, *vt rectè notat Paul. de Caſtr. conſil. 109. lib. 1. quem refert Alex. conſil. 8. num. 26. lib. 3. Gratian. diſcep. for. cap. 247. nu. 71. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcrip. num. 398. Greg. deciſ. 489. num. 5.* vbi dicit, quod querela inofficioſi teſtamenti, & petitio ſupplementi legitimæ habent inuicem oppoſitam na-
12 turam, & contrarium effectum operantur: quia querela prodita fuit ad annullandum teſtamentum: ſupplementum verò legitimæ ad illud ſuſtinendum, *l. poſthumus, §. ſi quis ex his, & l. Papinianus, §. ſi ex cauſa, ff. de inoff. teſtam. & l. omnimodo, C. eod. latè Bald. de Præſcrip. in 4. p. 4. princ. q. 23.*

13 Nec obſtat *textus in l. fin. C. de inoff. donat. cum ibi not.* vbi quando agitur ratione inofficioſæ donationis, vel quia nihil habeat filius, vel non habeat integram legitimam, tollitur illud ius agendi quinquennio: quia hoc eſt exorbitans à regulis iuris communis diſponentis, quod actiones perſonales inductæ à iure ciuili ſint perpetuæ, & non tollantur regulariter tam breui tempore, & ideò non debet extendi ad caſum, quando filius inſtitutus in re certa agit aduerſus hæredem ad ſupplementum legitimæ, *l. quod verò, ff. de legib. & trad. idem Alex. conſ. 128. n.5. verſus fin. lib. 1.*

14 Obſerua tamen quod præſcriptio *d. l. fin.* non currit niſi poſt ſcientiam inofficioſæ donationis, *Rota apud Pacif. de Salu. interd. dec. 160. n.12. & 13.*

15 Obſerua 2. quod quinquennium, de quo loquitur textus *in d. l. ſi quis filium,* non incipit currere niſi à die aditę hæreditatis, *l. ſcimus, §. illud C. de inoff. teſtam. Alex. d. conſ. 128. n.5. verſ. quia ad hoc reſpondetur.*

16 Obſerua 3. quod querela inofficioſi datur etiam fra-

tri

Digitized by Google

tri contra fratrem inſtituentem concubinam: quemadmodum datur, ſi fuiſſet inſtituta meretrix: ad hunc enim effectum æquiparantur meretrix, & concubina, cum vtraque ſit turpis perſona, & infamis *Decian.conſ.* 530. *num.* 3. *& ſeq. Ang.conſ.* 177. *Ruin.conſ.* 5. *nu.* 10. *in fin. lib.* 3. *& alij apud Gratian. diſcept.for.c.* 863. *n.* 9.

17 Sed quæres, an præſcriptio ſtatutaria locum habeat in legitima, vel eius ſupplemento? Reſp. negatiuè, tum quia pro ea competit petitio hæreditatis, quæ eſt mixta; & ſtatutaria præſcriptio non habet locum in actionibus mixtis: tum etiam quia diſpoſitio generalis regulariter non comprehendit legitimam tamquam ſpeciali nota dignam; Vnde in renuntiatione generali non venit legitima, neque eius ſupplementum, *arg. l. ſi quando, ſ. & generaliter, C. de inoff. teſtam. Balb. de Præſcrip. in* 4. *p.* 4. *princ. q.* 23. *Corn.conſ.* 264. *n.* 2. *lib.* 1. *Gabr.conſ.* 8. *nu.* 14. *& ſeq. lib.* 1. *Rot. coram Card. Caualer. deciſ.* 256. *& coram Greg. deciſ.* 489. *nu.* 15. *& ibidem Beltramin. num.* 26. vbi dicit, quod non obſtante ſtatuto Vrbis *de præſcript.* 16. *annorum*, filius intra 30. annos adhuc audiri poteſt pro legitima: quicquid in contrarium ſentiant *Ang. in l. Papinianus, §. ſi conditioni, ff. de inoff. teſtam. Boer. dec.* 250. *& alij apud Merlin. de legit. lib.* 5. *tit.* 3. *q.* 10. *num.* 19.

18 Quæres ſecundò, an hoc ius petendi legitimam ſiue eius ſupplementum tranſmittatur ad hæredes? Reſp. quod tranſit ad hæredes etiam extraneos, etiamſi filius in vltra legitimam, vel ſupplementum non petijſſet, *Salic. in l. ſcimus, C. de inoff. teſtam. Dec.conſ.* 81. *&* 303. *Alex.conſ.* 55. *&* 250. *lib.* 2. *quos refert Crauet.conſ.* 312. *n.* 5. & ſic eſt debita eo tempore cum non tranſmittantur ea, quæ non ſunt debita, prout iura conditionalia, *Menoch.conſ.* 77. *lib.* 1. *Aym. conſ.* 312. *n.* 5. *Cephal.conſ.* 56. *n.* 21. *latè Gratian. diſcept. for. cap.* 271. *n.* 7. *&* 14. vbi etiam dicit, quod publicatur ſtatim ac filius deliquit poſt mortem Patris, etiamſi illam ante delictum, vel ſententiam non petierit.

19 Idem videtur dicendum de ſupplemento dotis, quando dos ſuccedit loco legitimæ *ad not. per Bart. in d. l. ſi quis filium, in fin. Greg. deciſ.* 489. *num.* 17. *& deciſ.* 565. vbi dicit,
20 quod in ſtatuto excluſiuo fœminarum regulariter dos ſuccedit loco legitimę: quod verum eſt, quando ſtatutum excludit filias non ſimpliciter, ſed cum qualitate dotationis; ſecus ſi ſtatutum excluderet filias ſimpliciter, & poſtea mandet, eas dotari, hoc enim caſu loco legitimæ non ſuccederet, *iuxta diſtinctionem Caſtren. in leg. Titio centum ſ. Titio genero, ff. de condit. quam late comprobat. Soc. Sen.conſ.* 13. *nu.* 12. *lib.* 3. *Gabr.conſ.* 11. *n.* 4. *&* 5. *lib.* 1. *Ioſeph. de Seſſ. deciſ.* 26. *n.* 58. *& ſeq. & ſequuta fuit Rot deciſ.* 540. *p.* 1. *Diuerſ. & in Romana de Lante* 1. *Februarij* 1577. *coram Robuſt. & in Ceſenaten. bonorum* 26. *Iunij* 1591. *coram Seraphin. in impreſſ. deciſ.* 959. *& in Peruſina dotis* 21. *Maij* 1602. *coram Millino, & in Firmana legitimæ* 30. *Octobris* 1627. *coram Vbaldo, prout refert Beltram. ad Greg. dicta deciſ.* 565. *nu.* 11. ratio diuerſitatis eſt, quia in primo caſu ceſſante dote eis præſeruata eſt ſucceſſio ab inteſtato, & ideo dos loco legitimæ ſuccedit: in ſecundo verò caſu non eſt permiſſa ſucceſſio ab inteſtato, & ideo dos non ſuccedit loco legitimæ, *Rot. deciſ.* 399. *n.* 32. *& ſeq. p.* 5. *tom.*
21 1. *Recent.* vbi *num.* 36. additur quod quando dos ſuccedit loco legitimæ, tunc detrahenda eſt ex ipſa legitima, non autem ex fideicommiſſo, *Honded.conſ.* 63. *n.* 125. *& ſeq. lib.* 1. vbi dicit, quod quando dos ſuccedit loco legitimæ, non detrahitur tamquam æs alienum, ſed ex tertia ſeu medietate debita maſculis pro legitima, *Rot. dec.* 266. *num.* 3. *p.*
22 1. *Diuerſ.* vbi, quod dos ſuccedit etiam loco legitimæ, quando filia fuit à Teſtatore agnita vt ſua, puta ſi teſtator filiam inſtituerit in dote, ſeu in aliqua quantitate etiam pro legitima, aut aliter de legitima fecerit mentionem, *vt ſenſit etiam Bero.conſ.* 155. *nu.* 44. *lib.* 2. *Pariſ.conſ.* 53. *n.* 78. *& ſeq. lib.* 3. *& alij apud Honded.conſ.* 53. *n.* 12. *lib.* 2. *Ce-*
23 *phal.conſ.* 165. *nu.* 27. *&* 28. vbi quod ſicut ſupplementum legitimæ debetur cum fructibus, ita etiam ſupplementum dotis congruæ.

24 Quæres 3. an filius, cui pater in vita legitimam aſſignauit, ſi bona ante obitum patris augeantur poſſit poſt mortem Patris agere ad ſupplementum? negatiuam partem tenent *Bart. & alij in leg. fin. ff. de pact. Bal. in l. fin. C. de vſur. rei iud. & alij apud Grammat. dec.* 57. *n.* 36. aſſerentes, in tali caſu tempus legitimæ traditæ, non autem mortis, inſpiciendum eſſe, *& communem dicit Ceual. in ſpec. opin. comm. con. comm. q.* 204. *n.* 3.

25 Verùm hæc opinio communiter reijcitur; & ideò poterit filius de bonis auctis petere ſupplementum, niſi huiuſmodi iuri cum iuramento renuntiauerit: quia tunc nihil petere poſſet ratione iuramenti, *ità Alex.conſ.* 180. *nu.* 1. *&* 3. *lib.* 5. *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 149. *n.* 18. *Viu. in ver. legitima, opin.* 456. *verſ. in contrarium &c. vbi de communi, Peregrin. de fideicom. art.* 36. *n.* 17. *Cancer. var. p.* 1. *cap.* 3. *de legit. n.* 25. *&* 26. vbi addit, quod à tempore renunciationis non autem à tempore mortis patris, currit præſcriptio ad petendum ſupplementum, *Marant. diſp.* 10. *nu.* 19. *in fin.* ratio eſt, quia huiuſmodi aſſignatio videtur collata in tempus mortis, quo tempore legitima debetur, *l. cum quæritur, C de inoff. teſtam.*

26 Ex quo inferunt DD. communiter, quod in detrahenda legitima filio debita inſpicitur tempus mortis teſtatoris non ſolum quoad quantitatem bonorum, ſed quoad illorum valorem; Vnde ſi illorum valor ſucceſſu temporis poſtea augeatur, augmentum ſpectat ad hæredem, & non ad filium, *ita Simon. de Pret. de interpr. vlt. volunt. lib.* 3. *dubit.* 5. *ſolut.* 6. *n.* 11. *&* 12. *Pancirol.conſ.* 124. *n.* 31. *Rimin. iun.conſ.* 148. *& conſ.* 227. *Beret.conſ.* 101. *per tot. & alij, quos refert, & ſequitur Giouagn.conſ.* 3. *n.* 5. *&* 14. *lib.* 2.

27 Inferunt 2. quod diminutis paternis facultatibus pro rata reuocarentur aſſignata in cauſam legitimæ, ita vt menſura reducatur ad quantitatem bonorum paternorum tempore mortis, *Alex. in l. in ratione* 2. *n.* 7. *ff. ad l. falc.*
28 *Peregr. de fideic. art.* 36. *n.* 18. vbi dicit, ea, quæ filius habuit conferenda, & omnium æſtimationem faciendam eſſe inſpecto rerum valore tempore mortis.

29 Si verò filius huic iuri abſque iuramento renuntiauerit, adhuc poterit ſupplementum petere, *l. ſi quando, §.* 1. *C. de inoff. teſtam. & tradunt citati DD.* quicquid in contrarium ſentiant, *alij apud Gratian. cap.* 247. *n.* 37.

30 Idemque dicendum videtur de filia etiam competenter dotata: hæc enim poteſt defuncto Patre petere ſupplementum, ſi dos fuerit minor legitima, vel Patris facultates auctæ poſtmodum fuerint: quia mulier dotata ex diſpoſitione iuris communis non prohibetur petere ſupplementum legitimæ poſt mortem Patris, niſi obſtet renunciatio facta cum iuramento, vel ſtatutum excludens mulieres dotatas ab hæreditate paterna, *Rot. deciſ.* 538. *nu.* 2. *par.* 3. *in Recent. Fontanell. de Pact. nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p.* 1.
31 *num.* 10. *&* 11. vbi etiam dicit, quod ſi dos congrua non fuerit, poterit filia viuente Patre petere ſupplementum dotis: quod alij intelligunt, quando conſtaret de læſione enormi, vel enormiſſima: tunc enim eſſet locus ſupplemento, *ita Ruin.conſ.* 98. *num.* 4. *lib.* 2. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 149. *num.* 15. *Dec.conſ.* 102. *num.* 7. *& alij apud Gratian. diſcept. for. cap.* 148. *num.* 13. *& ſeq.* vbi etiam notat, quod ſtante enormiſſima læſione competit reſtitutio etiam poſt quadriennium, *& deciſ. March.* 27. *num.* 10. dicitur verò enormis læſio, quando dos eſt adeò parua, vt col-
32 ligatur, patrem fuiſſe in dolo, *vt poſt Corn. conſil.* 77. *num.* 3. *& ſeq. lib.* 2. *Curtium iun. conſ.* 10. *num.* 1. *lib.* 1. *Cephal. conſil.* 208. *num.* 7. *lib.* 2. *Curt. ſen. conſ.* 27. *&* 80. *Iaſ. conſ.* 133. *col. antepen. lib.* 4. *Soc. ſen. conſil.* 75. *lib.* 3. *Boer. deciſ.* 62. *num.* 11. *& alios ſcripſit Honded. conſil.* 10. *lib.* 1. vbi etiam dicit, quod filiæ excluſæ à ſtatuto non debe-
33 tur legitima, nec ſupplementum legitimæ, *vt ſenſit etiam Bero. conſ.* 51. *num.* 21. *lib.* 1. *Aym. conſil.* 11. *numer.* 13. *&* 14. *quos refert Rot. deciſ.* 36. *apud Merlin. de legitim.* vbi, quod perſonæ excluſæ à ſucceſſione ab inteſtato non debet competere aliquod ius petendi legitimam, aut illius ſupplementum, ſiue ſimus in caſu teſtati, ſiue inteſtati: cum legitima nihil aliud ſit, niſi tertia illius, quam quis conſequuturus erat ab inteſtato; vnde ſublato iure ſuccedendi ab inteſtato, cenſetur ſublatum ius petendi legitimam, vel eius ſupplementum,

Mareſcot.var.lib.2.c.8.vbi dicit,quod ſi ille inſtitutus ſit,
qui ab inteſtato filiam excluderet, eo caſu filia prohibe-
tur petere ſupplementum: ſecus ſi alius ſit hæres inſtitu-
tus, & non is, qui eam ab inteſtato excluderet: quia tunc
filia legitimæ ſupplementum petere poteſt, iuxta opinio-
nem caſtrenſ.conſ.196.n.3.lib.1.Alex.conſ.29.num.9.lib.3.
Rot.apud Pacif.deciſ.160.n.7.& 8.vbi ſubdit, quod ſi ex-
tant fratres maſculi tempore, quo furor renunciat, præ-
34 ſumitur facta renunciatio Patri propter dictos fratres
maſculos:vnde illis decedentibus deficit renunciatio,arg.
l.quod Seruius,ff.de condict.cauſ.dat.
35 Notandum eſt autem, quod quando renunciatur pa-
ternæ hæreditati ipſo Patre viuente, tunc læſio tempore
renunciationis attenditur: ſecus eſſet, vbi eidem hæredi-
tati renuntiatur poſt mortem patris, quia tunc læſio tem-
pore mortis patris conſideranda eſt, iuxta l.cum quæri-
tur,C.de inoff.Teſtam.Rot.coram Pen.dec.376.
36 Quæ verò dicatur dos congrua,arbitrio Iudicis remit-
tendum eſt, qui inſpicere debet vires patrimonij, nume-
rum filiorum, dignitatem familiæ, qualitatem viri, &
conſuetudinem regionis,Greg.dec.63.n.11.Card.Caualer.
dec.260.n.2.& 3.& dec.298.n.4.vbi etiam dicit, quod dos
data à patre præſumitur congrua, quare aliquando dos
37 taxari debet vltra legitimam,aliquando infra legitimam,
prout attentis ſupradictis circumſtantijs prudens iudex
iudicabit,Hond.d.conſ.10.num.31.lib.1.Rot. apud Pacif.de
Salu.interd.dec.160.n.7.Fontanell.loco cit.n.6.
Notandum 2. quod vbi filia ſupplementum petere po-
teſt, legitima eſt ſupplenda à ſolis hæredibus, non autem
à legatarijs, qui res hæreditarias poſſident, dummodo
hæredes ſupplere poſſint huiuſmodi legitimam ex rebus
hæreditarijs: quia ſi hæreditas non eſſet ſoluendo, liceret
filiæ agere contra legatarios, Mareſcot. var. lib.2. cap.8.
nu.5.& ſeq.vbi citat Imol & Alex.in l.in quartam,ff.ad l.
falc.Ang.in l.Papinianus,§.ſi conditioni,ff.de inoff.teſtam.
Bald.in leg.ſunt quoque ff.de Hæredit.inſtitut.Afflict.deciſ.
162.nu.7.Decian.conſ.81.in fin.Corn.conſ.190.lib.2.Ruin.
conſ.57.lib.2.
38 Alij tamen Doctores ſupradictas contrarias opinio-
nes fædere diſtinctionis conciliare conantur, vt prima
procedat,quando pater validè, & irretractabiliter legiti-
mam filio aſſignauit conſiderata quantitate bonorum,&
numero liberorum eo tempore exiſtentium: tunc enim
neque augmentum, neque diminutio bonorum paterno-
rum poſtea ſuperueniens attendi debet, nec poſſet filius
aliud conſequi ſuper bonis patris, dummodò filius non
emancipatus cum iuramento, & emancipatus etiam ſine
iuramento iuri agendi ad ſupplementum renunciauerit.
Secunda verò procedat, quando aſſignatio facta fuit non
attenta ea bonorum quantitate, neque numero filio-
rum,vel minùs validè: hoc enim caſu legitima aſſignan-
da eſt iuxta quantitatem bonorum paternorum tempore
mortis, ita Iaſ.in leg.ſi quando §.1. Cod. de inoff. teſtam.
Purpur.conſ.307.num.4. Boer. deciſ.62. num. 14. Grauet.
conſ.114.nu.16.Bero.q.fam.45.Menoch.conſ.71.nu.29.&
in tract.de Arbitr.Iud.caſ.149.num.18.Rim.iun. conſ.227.
num.8.Gabr.conſ.137 num.2.lib.1.Surd.conſ.488.num.37.
lib.4.Ruin.conſ.56.num.7.lib.3.Decia.conſ.54.nu.15.lib.1.
Caſtill.de vſufr.cap.64.num.13.Merlin.de legitim.lib.5.tit.
39 3.q.7.num.36.& ſeq.vbi etiam afferit, quod hæc aſſigna-
tio, ſi fiat abſque iuramento filio exiſtenti in poteſtate,
reuocari poteſt ad libitum Patris, ſecus ſi fiat filio eman-
cipato etiam ſine iuramento, vel filio in poteſtate cum
iuramento.
40 An verò cogi poſſit Pater in vita legitimam filio aſſi-
gnare? Reſp. quod poteſt quidem, ſi velit, iuxta l.ſi non
mortis,ff.de inoff. teſtam.& eſt communis opinio teſte Caſtil.
de Vſufr.d.cap.64. num. 12. ſed ad id cogi regulariter non
poteſt,l.1.§.ſi impuberi,ff. de coll. bon. infraſcriptis caſibus
exceptis, quorum.
41 Primus eſt,vbi pater dilapidaret, & conſummaret res
ſuas tunc enim pro alimentis congruam portionem filijs
aſſignare compellitur,ſecundum Bald.in l.2. nu.3.verſ.ſed
pone,C.ſi in fraud. Patron. vbi addit, quod bona ſic aſſi-
gnata affecta ſunt pro alimentis, & legitima, ita vt à pa-
tre alijs obligari nequeant, & hanc ſententiam ſequuntur
Iaſ.in l.ſi conſtante, num. 147.ff.ſol. matr. Roman.in l.2.§.
quod ſi in Patri ff.eod tit.Boer.deciſ.61.num.17.& 18. Mo-
lin.de Hiſpan.Maiorat.lib.1.cap.16.n.9.& alij apud Pere-
grin.de fideicommiſſ.art.36.n. 16. Merlin. de legit.lib.5.tit.
42 3.q.6.num.16.& ſeq. vbi dicit, quod Patre dilapidante fi-
lio aſſignari debet legitima excorporanda de bonis pa-
tris Surd.de Alim.tit.8.priuilegio 26.nu.5.vbi etiam dicit,
43 quod patri diſſipanti bona aduentitia filij adminiſtratio
aufertur & datur filio; quemadmodum ſi Pater dilapida-
ret bona reſtitutioni ſubiecta, cogeretur ante tempus fi-
lio reſtituere, dicto l. Imperator, vbi Bart ff.ad Trebell.
Gratian.diſcept.for.cap.44.num.18.& ſeq. ſubdens, quod
in tali caſu legitima non exigitur à patre ante diem, &
obitum illius ſed eſt potius quædam aſſecuratio, vel in-
terdictio adminiſtrationis, Rota coram Burat.dec.3.nu.9.
vbi,quod Pater tunc non amittit dominium, ſed tantum
adminiſtrationem.
44 Verum hoc procedit, quando pater ita dilapidaret vt
ei tamquam prodigo interdicenda eſſet adminiſtratio,
vt d.Bald in dicta l.2.num.3.verſ.ſed pone, C.ſi in fraud.
patron.Alex.in l.Imperator, num.13. in princ.ff. ad Tre-
bell. vel ſi conſtaret de dolo, & culpa patris ſecundum
Merlin.dicta q.6.num.18.& ſeq.vbi etiam dicit, quod fi-
lius in tali caſu non reuocat bona iam alienata titulo o-
neroſo, niſi pater dilapidauerit totam ſubſtantiam, vel
maiore eius partem.
45 Addit Bart.in lege 2.ff.de Alim.& cibar.legat. quem re-
fert Dilect.de Arte teſtan.tit.3.de liber.Inſtit.caut.17. nu.7.
quod paterna bona filijs obligata ſunt pro alimentis: &
ideo agere poſſunt contra poſſeſſores eorumdem bono-
rum.
46 Hanc tamen ſententiam alij meritò reijciunt, quia bo-
na regulariter non ſunt obligata pro alimentis,niſi quan-
do ea ex certo fundo relinquuntur, vel quando ſuper ali-
quo fundo conſtituuntur,lege Lucius,vbi DD.ff. de alim.
& cibar. legat. tunc enim fauore alimentorum non dene-
gatur hypotheca Roman. conſ. 388. Corn. conſ. 296. vol.1.
Natt.conſ.21.n.18.Guid.Pap.q.576. Greg. de Penſion.q.55.
n.3.& alij apud Surd.de alim.tit.8.priuil.51.n.3.& ſeq.
47 Secundus caſus eſt, quando pater bannitus fuit in ære,
& perſona: nam ſicut eo caſu legitima in confiſcatione
bonorum non comprehenditur, ita etiam filius viuente
patre poterit petere, vt ſegregetur legitima à publicatio-
ne bonorum: nec attenditur tempus mortis Patris, ſed
ipſius condemnationis,l.1.ff.de bon.damnat.l.fin.C. eodem
Bald.in l.fin.C.de bon.damn.Rol.conſ.97.num.38.lib.2. Cu-
ch.de legit.fol.68.n.3.& alij apud Merlin.de legit. lib. 5. tit.
3.q.4.n.2.& ſeq.
48 Immò addit Boſſ. in tit. de bonor. public. num. 10. quod
non tantum legitima reſeruatur filijs, ſed etiam totum
patrimonium, quando damnatus relinqueret magnum
numerum filiorum,per textum in l.cum ratio, §.ſi plures,
ff.de Portion.quæ liber.damnat.conced.
49 Dixi quando pater bannitus eſt in ære,quia quando quis
efficitur bannitus ſimpliciter ſine bonorum publicatio-
ne,iuxta auth.Bona damnatorum,C.de bon.proſcr. ſeu dam-
nat.non competit filijs ius detrahendi legitimam, quia in
tali caſu mors ciuilis non operatur eum effectum, quem
mors naturalis: & ideò expectanda eſt mors naturalis pa-
tris,vt recte aduertit Merlin.vbi ſup.dicta q.4. in princ.
50 Tertius caſus eſt, quando ſtatutum diſponeret, quod
Pater in eius vita teneatur filio legitimam aſſignare, vel
quod pater debeat ſoluere,ſeu tradere legitimam pro deli-
cto filij,ſecundum gl.in Rubr.C.de decr.Decur.lib.10.Alex.
in l.lex Cornel.n.8.ff.de vulg.& pup.ſubſt. Marſil.ſing.362.
& 481.quos refert Viu.commun.opin.455.nu.12.in ver.legi-
tima,& opin.771.in ver.ſtatutum,ſubdens,quod ſtatutum
huiuſmodi nullatenus traheretur ad matrem.
51 Quartus caſus eſt, quando pater ingrederetur mo-
naſterium: tunc enim poſſunt filij petere legitimam,
quia pater habetur pro mortuo gloſ. in ca. ita cum ſimus,
ver.& bona paterna, extr. de Regular. Couar. in Epito. in
cap.2.

cap.2.n.7.de Teſtam.Vſq.in tract. de ſucceſ. proceſſ. tit. Qui teſtari non poſſ.lib.1.§.1.n.87.& alij, quos refert Viu. loco cit.d.opin.455.nu. 11. vbi dicit,hanc eſſe communem opinionem Canoniſtarum in cap.in præſentia, de Probat.& ita etiam tenent Io:de Ana.in cap.2.de Delict.puer. Abb.in cap. in præſentia,nu.18.& ſeq.de probat.Duen.reg. 356. num.6. Cuch.de legit.in rub. An augeatur, nu. 17. Honded conſ.60. vol.2.& alij apud Merlin.de legit.lib.5. tit. 3. q. 3. Rota in Tridentina legitimæ 31.Ianuarij, 1607. coram Ortembergo. & in Nouarien. legitimæ 15. Decembris 1628.& 4.Aprilis & 11.Maij 1629.coram Ghiſilerio, prout refert Fe-
52 rentill.ad Burat.dec.461. vbi etiam dicit, quod grauatus ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filijs, emittentes profeſſionem in Religione bonorum incapaci, habetur perinde, ac ſi naturaliter obijſſet, ita vt non expectata illius morte naturali, apertum dicatur fideicommiſſum ſubſtitutis, & vocatis poſt illius mortem, *late Rot.deciſ.6.p.5. Recent.Peregrin.de fideicom.art.28.num.63.* vbi id limitat
53 quoad bona per profeſſum ante profeſſionem vendita, vel aliter alienata, vt interim durante vita naturali ipſius profeſſi emptor conueniri nequeat, quia mors ciuilis non æquiparatur morti naturali in præiudicium tertij. *per doctrinam Bart.conſ.280. vol.1.*

54 Quintus caſus eſt,quando filij, vel filiæ Iudæorum,vel Infidelium ad Chriſtianam fidem conuertuntur : tunc enim parentes tradere debent alimenta,legitimam,dotes, & donationes propter nuptias,*Io:de Ana. Felin. & alij in cap Iudæi 2.de Iudæis,Viu.vbi ſupra opin.455.num. 9. Genuenſ.in tr.de Eccleſ.q.607.*

55 Quæres 4.an,ſi filius legitimam ſibi à patre aſſignatam iam conſumpſit, teneatur pater illam iterum poſt mortem relinquere? Reſp. quod ſi filius legitimam dolo, vel culpa conſumpſerit,pater ei non tenebitur legitimam relinquere,ſecus ſi abſque culpa conſumpſit. *Bald. in l. ſcimus,n.11.C.de inoff.teſtam.* ſubdens, quod ſemper tenebitur pater filio alimenta præbere,*& in auth.quod locum, C.*
56 *de collat.* vbi etiam dicit, quod ſi filia dotem ſua culpa amiſit,ipſimet filiæ imputatur ſi verò perdidit caſu, tunc eodem matrimonio conſtante non eſt iteratò dotanda, ſed eo diſſoluto pater tenetur denuò dotare, cum filiæ nihil imputari poſſit.*& ita ſenſit Alex. in l. ſi cum dotem, §.1.nu.6.ff.ſolut.matr.Paul.de Caſtr.conſ.80.num.3.vol.1. Corn.conſ. 40. lib. 3. Greg. Lopez p. 6.tit.15.l.3.q.1.& alij apud Cancer.p.1.c.3.nu.30.*vbi dicit, quod ſi pater filiam dotauerit, & maritus dotem conſumpſerit, ita vt ſoluto matrimonio nulla viri bona reperiantur, ex quibus dos recuperari poſſit, idque acciderit abſque culpa filiæ, pa-
57 ter cogitur eam dotare,ſi ſit in ætate nubili; & hoc intelligendum eſt de culpa leui,vel maiori, non autem leuiſſima : quia culpæ nomen à lege prolatum intelligitur de culpa leui,vel maiori,*vt dicit Bald.in dicta auth. quod locum,num.5.C.de collat.*

S V M M A R I V M.

1 *Bona fiſco delata quanto tempore præſcribantur,& n.3.4. 5.& 6.*
2 *Quantum temporis detur fiſco ad agendum contra tertium ſub prætextu quod bona illi fuerint conceſſa in fraudem.*
7 *Quanto tempore duret exactio condemnationum, quæ fiunt iure Romanæ Eccleſiæ.*
8 *Libertas non ſoluendi collectas quanto tempore, & quando contra fiſcum, vel contra priuatum præſcribatur, & num.9 & 10.*
11 *Loca iure gentium publica tempore immemorabili præſcribuntur.*
12 *Quo tempore præſcribatur ius piſcandi.*
13 *Quodnam tempus requiratur ad præſcribenda Regalia.*
14 *Et ad conſuetudines forenſes collectandi inducendam.*
15 *Bona,quæ inciderunt in commiſſum, quanto tempore præſcribantur, & n.19.*
16 *Quid ſi fraudata ſit gabella.*
17 *Pupillus euadit pœnam commiſſi,ſi intra 30.dies ſoluat.*
18 *Minor aduerſus commiſſum vectigal reſtituitur. Antonell. de Tempore.*
20 *Fiſcus actiuè contra alios quanto tempore præſcribat.*
21 *An is, qui emit à fiſco, poſſit à Domino, vel alijs ius in re prætendentibus moleſtari,& nu. 22.23.24.25.26.27.28. 29.& 30.*
31 *Textus in l.omnes,& leg.benè à Zenone, C. de Quadrien. præſcript. an procedant in fauorem eccleſiarum, & numero 32.*
33 *Et an procedant contra minores, & in præiudicium dotis.*

C A P. X C I X.

Quanto tempore bona fiſci præſcribantur.

1 DIco 1.quod bona fiſco delata, vel propter delictum, vel quia aliquis deceſſit ſine hærede, nondum in patrimonium fiſci incorporata ſpatio quatuor annorum præſcribuntur, ſi ſunt nunciata fiſco *l. intra quatuor, ff. de Diuerſ.& temp.præſcript.*vbi etiam, quod quadriennium huiuſmodi non incipit currere ex opinione hominum,idest ex tunc,quando credunt, eſſe vacantia, ſed ex tunc, quando nemo vult ſuccedere ex teſtamento, vel ab inteſtato, vt quia omnes repudiauerunt, *vt notat etiam gloſ.ibidem in ver. quadriennij, & conſtat etiam ex l.1.C. de Quadrienn. præſcript.* item quando fiſcus agit contra
2 tertium ſub prætextu quod bona illi fuerint conceſſa in fraudem,agere debet infra annum vtilem, cuius loco datur hodie quadriennium continuum, quo tempore præſcribuntur etiam omnes actiones reuocatoriæ, *leg. 1. ff. Quæ in fraud.cred.Farin.de Delict.& Pœn. q. 25. nu.164. quem refert Iordan.lib.14.tit.24. de præſcript. num. 379.* ſi
3 verò non ſunt nunciata fiſco, mobilia quidem triennio, immobilia decennio inter præſentes, & vicennio inter abſentes cum titulo,& bona fide præſcribuntur, *l. quamuis,vbi Bart.Paul.de Caſtr.& alij,ff.de vſucap.gl. in d.l.1. vbi etiam Bald.Cod.de Quadrien.præſcript.Peregr.de iur. fiſc.lib.6.tit.8.num.31.*ſed ſine titulo præſcribuntur ſpatio
4 20. annorum,ſiue mobilia ſint,ſiue immobilia, *l.in omnibus,ff.de Diuerſ.& tempor.præſcrip.gloſ. in d.l.quamuis,in princip.& in l.1.§.fin.ff.de iur.fiſc.Peregrin.loco cit.n. 32.&*
5 *alij apud Gratian.diſcep.for.cap.52.nu.2. & ſeq.* vbi dicit, quod elapſis 20. annis fiſcus non poteſt exigere pœnam, etiamſi delinquens eſſet in mala fide, quia pœnæ in foro conſcientiæ regulariter non debentur, *ſecundùm communem Doctorum ſententiam.*

6 Dico 2.quod bona fiſco incorporata ſpatio 40. annorum præſcribuntur,*l.omnes,& l.comperit,C. de præſcr. 30. vel 40.ann.§.res fiſci,inſt.de vſucap.gloſ. in dict.l.in omnibus,ver.tempora,Iordan.d.lib.14.tit.24.de præſcr. nu.378. verſ.ſed caſus iſte,Balb.de præſcript. in 2.p. 5. princ.qu.1.*
7 ſubdens,quod exactio condemnationum, quæ fiunt iure Romanæ Eccleſiæ,durat vſque ad 100. annos, *per text.in cap.2.de Præſcript.in 6.*

8 Similiter libertas, ſeu immunitas non ſoluendi collectas contra fiſcum, ſeu Reimp. non præſcribitur minori ſpatio 40.annorum, dummodo dicto tempore factæ fuerint impoſitiones collectarum generaliter, & tamen non fuerint ſolutæ per allegantes immunitatem, & concurrat titulus coloratus, vt conceſſio immunitatis, licet inualida *l.fin.verſ.hoc etiam adijciendo,C.de fund.patrim. lib. 11. l.omnes,C.de præſcrip.30.vel 40. ann. & probat Bart. in l. licitatio,§.earum,ff.de Publican.Alex.conſ.30.n.12.& ſeq. vol.5.Balb.de præſcrip.in 2.p. 5.princ.q. 5. & 7.* vbi etiam dicit, quod tempus 40. annorum incipiet currere à tempore impoſitionis primæ collectæ, *latè Maſcard. de pro-*
9 *bat.concl.884.nu.6.vol. 2.* ſi verò non interuenit aliquis titulus coloratus, tunc ad præſcribendam libertatem vltra lapſum 40. annorum, vt ſupra, requiritur 1. quod prætendens talem præſcriptionem probet, ſe fuiſſe aliquo tempore requiſitum, vt collectas ſolueret: 2. requiritur aliquod factum præſcribentis,idest contradictio,& recuſatio ſoluendi : 3. requiritur bona fides, quæ ſaltem debet allegari: 4. requiritur,quod probetur ſcientia, &

patientia Communis : alias non præſcriberetur libertas in tali caſu, *ita Balb. loco cit d.q.7.in fin.* vbi etiam dicit, quod bona fides præſumitur in dubio ex curſu tanti temporis, *late Maſcard.concl.884.n.2. de probat. vol. 2. vbi citat Rip.in Reſponſ.14.n.24 de l.& long.conſuet.lib. 1. Curt. iun.conſ.61.n.37.vol.1.*

10 Obſerua tamen, quod immunitas, ſeu libertas huiuſmodi non ſoluendi collectas contra priuatum præſcribitur ſpatio decem annorum, ſi ad eum ſpectet exactio ex priuilegio, vel conſuetudine, *Bart.in d.ſ.earum, Roſenth. de feud.c.5.concl.17.Bald.conſ.125.vol.1.& conſ. 465. vol. 4.Corn.conſ. 44. vol. 2. & conſil. 22. volum. 3. & alij apud Balb.vbi ſupra in 2.p.5.princ.q.5.*

11 Dico 3. quod loca iure gentium publica non præſcribuntur niſi tempore, cuius initij memoria non extat, *l.fin. ſſ.de vſucap.l.vſum aquæ, vbi gloſ.C.de Aquæduct.lib. 11.l. hoc iure ſ.ductus aquæ, ſſ. de aqua quot. & eſt cap.ſuper qui uſdam, ſſ.præterea, de verb.ſign. Aret. in §.flumina, in ſtit.de Rer.diuiſ.* vbi dicit, quod Veneti, & Ianuenſes per tantum tempus præſcripſerunt gulfum eorum maris, *Balb.in tract.de Præſcript.in 4.par.5.princ.q. 6. num. 5. &*

12 *ſeq.* vbi, quod eodem tempore immemorabili præſcribitur ius piſcandi : idemque tempus requiritur ad præſcri-

13 benda Regalia, *Anchar. conſ. 310. col. 3. Peregr. conſ.28. num.5.vol.1, Bero.conſ.136.vol.3.Barz.dec.vlt.num.2.Bec. conſ.15.nu.6.12.& 24.Sixtin.de Regal.lib.1.cap.5. n. 137.*

14 *& ſeq quos refert Ciriac.contr.178.nu.53.*& ad conſuetudinem foreſes collectandi inducendam, *Crauet.de antiquit.temp.p.4.§.materia iſta ſingularitatis, num. 33. Roſenthal.de feud.c.5.concl.83.* quamuis in hoc contrarium ſentiat *Alex.conſil.68.n.12.vol.2.Balb.de Præſcr. in 2.par.5. princ.q.6.* vbi, quod ius collectandi forenſes præſcribitur ſpatio 10. annorum.

15 Dico 4. quod bona, quæ inciderunt in commiſſum ob tributum, vel vectigal non ſolutum, vel ob aliam cauſam, quinquennio contra fiſcum præſcribuntur, *l.2.C.de Vectigal.& com.* vnde ſi ſtatutum iubeat, quod aſſignentur bona in cataſtrum, alias habeantur pro publicatis, intra quinque annos fiſcus procedere poteſt, non poſt, *Bart.in l.commiſſa, ſſ.de Publican.& Vectigal.Alex.conſ. 216. nu.6. lib.6.Peregr.de iur.fiſc.lib.6.tit.8.n.38.Bertaz.conſ. crim.9. nu.3.Franc.Marc.dec.422.num.3.p. 2. Roman.ſing.483.& alij apud Ciriac.contr.370.num. 60. & ſeq. lib.2.Maſcard.*

16 *de Probat.concluſ.836.vol.2.* vbi etiam dicit, quod ſi fraudata eſt gabella, non poteſt agi poſt quinquennium: quod intelligendum eſt, dummodo incorporatio facta non

17 fuerit, *vt d.Iordan.loco cit.num.377.* vbi addit, quod pupillus euadit pœnam commiſſi ipſo iure, ſi intra 30. dies ſoluat *iuxta l. Imperatores, §. fin. ſſ.eod. tit. de Publica.*

18 *& Vectigal.* quemadmodum etiam minor aduerſus commiſſum vectigal reſtitui debet, *leg.ſi ex cauſa ſ.penult. ſſ.de minor.*

19 An verò lapſus quinquennij prædicti obſtet fiſco, quando fiſcus ignorabat commiſſum? Reſp. quod aut delictum eſt ita occultū, vt de iure, ac de facto ſciri nequeat & tunc nulla currit præſcriptio : aut adhibita diligentia ſciri potuit, & tunc obſtat præſcriptio prædicta, *vt poſt Farin.q.10.n.12 diſtinguit Ciriac.d.contr.370.n.63.*

20 Notandum tamen eſt, quod fiſcus actiuè contra alios præſcribit communi tempore, quo præſcribit priuatus : in hoc enim non reperitur priuilegiatus, *vt obſeruat Peregr.de iur.fiſc.lib.6.tit.8.n.47.*

21 Notandum 2, quod ſi fiſcus aliquam rem vendiderit, ſeu alienauerit emptor non poteſt à Domino, nec ab alijs ius in re prætendentibus inquietari ſed conueniendus eſt fiſcus intra quadriennium, quo elapſo extinguitur actio, *l.omnes C.de Quadrien præſcr.Bald.in l.benè à Zenone, C. eod.tit.Aret.in §.fin. inſtit. de vſucap.* vbi dicit, hoc eſſe ſpeciale, quia alias regulariter actio in rem datur contra poſſeſſorem, *vt in l. 1. cum ibi not. C vbi in rem act.* quod

22 locum habet etiam in rebus donatis, ſeu alio titulo alienatis ab Imperatore, & ab Auguſta, vel eorum procuratoribus *d.l.benè à Zenone, & in §.fin.inſtit.de vſucap.* Idemque priuilegium extenditur quoque ad alios Principes, qui vel ex priuilegio, vel ex conſuetudine non recognoſcunt ſuperiorem, & habent iura ſupremi Principis, ſiue vendant ipſimet Principes ſiue eorum officiales, dummodo ſpecialiter ad vendendum ſint conſtituti, *Alex.conſ.52.n.9.lib.7. latè Peregr.de iur.fiſc.lib.6.tit.4.de vend.& empt.fiſc. n.17. Balb.de præſcr.in 2.p.5.princ.q.8.n.1.& 2. Ceual. in Spec. opin.commun.con.comm.q.823.Gabr.comm.concl.lib.5. tit.de Acq.poſſ.concl.2.n.10. & ſeq.*

23 Obſeruant tamen Doctores, quod vt diſpoſitioni dictarum legum locus ſit, requiritur primò, vt fiſcus, ſeu Princeps vendat, ſeu alio titulo rem alienet : ſecus ſi tantum ceſſerit iura, quæ habet ſuper re : ſecundò, vt fiſcus, vel Princeps ſit in bona fide credēs rem, quæ aliena eſt eſſe ſuam. tertiò, vt Princeps, vel fiſcus rem alienatam poſſederit tempore alienationis, & illam transferat etiam ratione poſſeſſionis. quartò, vt Princeps alienans id agat de plenitudine poteſtatis, ita vt appareat, eum ex certa ſcientia voluiſſe alienare rem alienam, & Domino, ſeu ius in ea habenti præiudicare. quintò, vt Princeps rem alienet cum debitis ſolemnitatibus, *ita Purpur. conſ. 279. n.9.& ſeq.lib.1.Duen.reg.238.Natt conſ.38.n.1.lib. 1. Abb. in c.penult.col.9.de re iud.Bero.conſ.56.nu.16.lib.3.& conſ. 83.n.1.eod.lib.Curt.iun conſ.142.col.fin.Rom.ſing.760.Dec. conſ.357.col.fin.Iaſ.conſ.34.col.2.& fin.vol.1. Barba.conſil. 27.col.2.vol.4.Marian.iun.conſ.69.n.65.vol. 1. Ruin.conſ. 46.col.4.vol.1.& conſ.31.col.6.vol.7.Grammat.deciſ. 65.n. 33.& 48.Alex.conſ.53.col.3.vol.7.Balb. de præſcript. in 2. p.5.princ.q.8.Menoch.conſ.2.n.333.lib. 1. & alij, quos refert, & ſequitur Gabr.d.tit.de acquir.poſſ.concl.2. num.1.& ſeq.Honded.conſ.38.nu.53.& ſeq lib. 2.* vbi etiam obſeruat quod ſubhaſtatio exigitur in illis alienationibus, & caſibus, quibus conuenit, vt in venditione, aut alienatione ex cauſa onéroſa; ſubdens *n.62.& ſeq.* quod Princeps clarè exprimere debet, ſe id facere de plenitudine poteſtatis, cum in dubio hoc non præſumatur, *latè Peregr. de iur. fiſc.lib.6.tit.4.nu.18.Caſtill.contr.iur.p.2.c. 5.* vbi etiam dicit, quod prædictæ leges vti rigoroſæ ſtrictiſſimè interpretandæ ſunt: & ideò quælibet modica circumſtantia, ſeu occaſio erroris facit ceſſare dictum priuilegium, *Ciriac. contr.463.nu.27.lib.3.Hond.loco cit.num.51.& 52.Gabr.d. concl.2.n.35.Balb. vbi ſupra d.q.8.*

24 Ex quo infertur, quod diſpoſitio *dictarum legum* non haberet locum, quando Princeps rem venderet iure creditoris tamquam creditor, *latè Gabr.d.lib.5.tit. de acquir. poſſ.concl.2.n.17.Peregr.de iur.fiſc.lib.6.tit.4.n.* 18. vbi dicit, quod ſi fiſcus, vel Princeps vendit rem aliquam non vti ſuam, ſed ſui debitoris, vel minus ſolemniter, poteſt debitor, reuocata venditione, rem ſuam recuperare.

25 Infertur 2. quod neque dictæ leges procederent, vbi Princeps rem venderet ex cauſa publicationis bonorum, quia tunc non venderet vt ſuam ſimpliciter, *vt poſt Soc. conſ.121.col.5.& 6.vol.4.notat Alban. ad Bart. in d.l. bene à Zenzone, C.de Quadrien.præſcr.* contraria tamen ſententia verior videtur, nam cum Princeps vendit iure confiſcationis, dicitur vendere tamquam rem ſuam, *Bald.in l. 2.n.2.C.de Comm.rer.alien.quem ſequitur Grat.c.907.n.19. & 20.* vbi etiam dicit, quod ſi fiſcus prius vendidit, & poſtea confiſcauit, venditio reconualeſcit.

26 Infertur 3. quod *prædicti textus* non haberent locum, quando fiſcus, vel Princeps vendens haberet aliquod ius in re vendita, quia tunc cenſeretur ius tantum ſuum voluiſſe transferre, non autem ius tertij, *Grammat. deciſ.65. n.45.Ciriac.contr.463.n.16.& ſeq.lib.3.Aret.in ſ.fin. inſt. de vſucap.* vbi etiam dicit, quod fiſcus in hoc caſu intelligitur ipſa imperialis, vel imperij Camera.

27 Infertur 4. quod Tertius, qui acquiſiuit à Principe alienante in mala fide, non eſſet tutus contra Dominum, vel creditorem ipſius rei, licet ipſe acquirens eſſet in bona fide. *Alban.loco cit.Ciriac.vbi ſupra, nu.15.Balb.in 2.par. 5.princ.q.8 nu.2.Grammat.dec.65. nu.45.* idemque dicen-

28 dum, ſi Princeps emeret rem aliquam, & deinde non ſoluto pretio eam in alium alienaret : tunc enim acquirens ab ipſo Principe non eſt tutus priuilegio *dictarum legum*, ſed iura venditoris pro pretio, vel reſiduo eius intel-

intelliguntur reſeruat: contra tertium poſſeſſorem: quia
Princeps alienando rem, cuius prætéritum non ſoluit,
dicitur eſſe in mala fide, *ſecundum Sali. in l. 1. num. 2. C. de
Hæred. vel action. vend. Bartol. Socin. conſ. 46. n. 10. vol. 4.
& alios apud Ciriac. d. contr. 463. n. 2. & ſeq.*

29 Addit *Gabr. commun. concl. d. lib. 5. tit. de acquir. poſſ. con-
cl. 2. num. 34. & 36* quod diſpoſitio *d. l. bene à Zenone*, non
procedit, quando Princeps in conceſſione, vel venditio-
ne rei apponit clauſulam, *ſine præiudicio iurium aliorum*,
vel quando actor, & reus haberent cauſam ab eodem
Principe; vel quando actor habet cauſam ab vno Princi-
pe, reus verò ab alio, *ſecundum Caſtill. d. c. 5. nu. 5.* item non
procedit in præiudicium hypothecæ dotalis, *Peregrin. de
iur. fiſc. lib. 6. tit. 4. n. 18.* vbi etiam dicit, quod ſi fiſcus alie-
naret rem adiecta aliqua cauſa, quæ non ſit vera, vt quia
vti hæres Titij vendidiſſet illius hæreditatem, reuocata
cauſa, ſeu cognito, fiſcum non eſſe hæredem, venditio, ſeu
alienatio retractatur.

30 Quæres, an diſpoſitio *dictarum legum* locum habeat de
iure canonico? negat *gl. in cap. 2. de Reb. eccleſ. non alien. &
in auth. quas actiones, C. de ſacroſ. eccleſ. vbi etiam Iaſ. Ma-
rian. iun. conſ. 69. col. pen. vol. 1. Afflict. in prælud. conſt. reg.
q. 14. & alij apud Gabr. dict. tit. de acquir. poſſ. concl. 2. n. 22.*
contrarium tamen tenent *Abb. & Imol. in dict. cap. 2. de
reb. Eccleſ. non alien. Felin. in cap. quæ in eccleſiarum, n. 98.
in 4. limit. de conſtit. Balb. de præſcr. in 2. p. 5. princ. q. 8. ver.
Octaua lim. Bero ſibi contrarius in conſ. 59. n. 17. lib. 3. quos
refert Honded. conſ. 67. n. 28. & conſ. 38. nu. 65. lib. 2.* vbi di-
cit, quod licet *textus in d. l. bene à Zenone*, non habeat lo-
cum ſecundum canones quo ad bona eccleſiæ, ſiue in
præiudicium eccleſiarum: tamen inter laicos diſpoſitio
illius legis etiam de iure canonico ſeruatur, *& hanc ſen-
tentiam vltra relatos ſequitur Peregrin. de iur. fiſc. dict. lib.
6. tit. 4. nu. 18. verſ. vndecimo limita, Gennenſ. in tract. de
Eccleſ. q. 157. & veriorem, ac magis communem dicit Gra-
tian. diſcept. for. c. 907. n. 6. & ſeq.* deficiente enim lege ca-
nonica ſeruandum eſt, ius ciuile etiam in foro eccleſiaſti-
co, *iuxta c. 1. de Non. oper. nunc.*

31 An verò *prædictæ ll.* procedant in fauorem eccleſia-
rum, quando res priuati Eccleſiæ concederetur à Princi-
pe? Affirmatiuè reſpondet nonnulli DD. quia nulla conſi-
derari poteſt in tali caſu iniuſtitia: tum quia Eccleſia vti
poteſt lege ciuili pro ſe, & eam non recipere contra ſe:
tum etiam quia vtitur iure communi cæteris omnibus
conceſſo, & Domino datur actio ad pretium contra
Principem, aut fiſcum intra quadriennium ex diſpoſitio-
ne *dictarum legum, Abb. in d. c. 2. n. 6. de Reb. Eccl. non alien.
vbi etiam Barbat. n. 3. Bero. n. 22. & ſeq. Surd. conſ. 2. n. 37.
lib. 1. & alij apud Caſtil. controu. iur. c. 5. n. 48. & ſeq. p. 2.*

32 Contraria tamen ſententia æquior eſt, quia ſecundùm
dictas leges emens à Principe, ſeu à fiſco eſt ſtatim ſecu-
rus, nec Domino datur actio contra Principem, aut fi-
ſcum ad rem, ſed tantum ad pretium, *vt dict. Bald. & alij
in l. fin. C. ſi aduerſ. fiſc.* exceptis minoribus *ſecundum gl. in
dicta l. finali, C. ſi aduerſus fiſc. &c. Socin. in reg. 342. in ver.
res aliena in 7. limit. Gram. dec. 65. nu. 80. Menoch. conſil. 2.
nu. 333. & alios apud Ciriac. contr. 463. num. 41. lib. 3.* vbi,
quod priuilegium prædictum non præiudicat bonis, nec
33 iuribus minorum, *Peregrin. de iur. fiſc. lib. 6. tit. 4. num. 17.
& ſeq.* vbi, quod minor ad reſtitutionem pretij contra fi-
ſcum agere poteſt etiam poſt quadriennium, *Balb. de Pre-
ſcript. in 1. c. 5. princ. q. 1. n. 11. & in 2. p. 5. princ. qu. 8. num.
2. limit. 6. 10. & 11.* vbi addit, quod diſpoſitio dictarum
legum non procedit in præiudicium dotis, ſeu iurium
dotalium: quia lex, vel ſtatutum generaliter loquens non
intelligitur loqui in cauſa dotis; vnde cum eccleſia ſit
cultrix iuſtitiæ, & æquitatis, permittere non debet, vt
Dominus abſque facto ſuo priuetur dominio rei ſuæ con-
tra ipſiuſmet iuris ciuilis regulas, *l. Id quod, ff. de reg. iur.
& ita ſenſit gloſ. in cap. quicunque militum, ver. conſenſu,
12. quæſt. 2. Alex. conſ. 52. nu. 8. volumin. 7. Gab. dict. lib. 5.
tit. de acquir. poſſ. concl. 2. num. 20. Rom. ſign. 618. Peregrin.
& Balbus locis cit. Pariſ. conſ. 27. num. 88. vol. 1. Gennenſ. in
tract. de Eccleſ. q. 157. & alij, quos refert, & ſequitur Ciriac.
Antonell. de Tempore.*

d. contr. 463. n. 37. & ſeq. niſi fortè Eccleſia rem huiuſmodi
ſpatio 30. annorum poſſederit: quia tunc tuta eſſet tali
præſcriptione, *per textum in c. placuit, 8. iuncta gl. in ver.
Imperatoribus, 16. q. 3.*

S V M M A R I V M.

1 *Facultas opponendi de ſubreptione, vel obreptione ſpatio 40. annorum tollitur: limitatur n. 2.*

3 *Subreptio tollitur ex clauſula, pro ſufficienter expreſſis.*

4 *Motus proprius tollit ſubreptionem: declaratur, & limitatur n. 5.*

6 *An ſtante clauſula, ſublata, & decreti irritantis dari poſſit de ſubreptione.*

7 *Quando ſubreptio probari debeat ante litem conteſtatam, & quando poſſit opponi etiam poſt litem conteſtatam.*

C A P. C.

Intra quantum tempus dari poſſit de ſubreptione, vel obreptione.

1 RESp. quod facultas opponendi de ſubreptione, vel
obreptione contra quamcumque gratiam ſpatio 40.
annorum præſcribitur, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit.
24. de Præſcript. nu. 433.* vbi citat *Caſſad. deciſ. 3. in fin. de
cauſ. poſſ. Mareſcot. var. reſ. lib. 2. c. 99. nu. 1. & ſeq.* vbi di-
cit, quod ad hunc effectum ſubreptio conſideratur de
tempore Datæ. *per textum in c. ſi eo tempore, de reſcript. in*
2 *6.* niſi in gratia adeſſet clauſula, quod de ſubreptione, vel
obreptione dari non poſſit, vel alia idem ſignificans:
quia tunc nec intra dictum ſpatium aliquis audiendus
eſt etiam per viam replicationis, niſi obtenta commiſ-
ſionem quæ aperiret viam dicendi de ſubreptione, *Put.
dec. 377. lib. 3. Rot. dec. 157. n. 14. & dec. 282. n. 23. par. 6. Re-*
3 *cent.* vbi, quod ſubreptio tollitur ex clauſula, pro ſuffi-
cienter expreſſis, *Caputaq. deciſ. 135. num. 2. p. 1.* vbi dicit,
4 quod motus proprius tollit ſubreptionem; hoc tamen in-
5 telligendum eſt de ea ſubreptione, quæ prouenit ex parte
impetrantis: hæc enim tollitur ex motu proprio; ſecus de
ea, quæ oritur ex re ipſa. *Felin. in cap. in noſtra, de Reſcrip.
Ægid. deciſ. 392. & 475. & alij apud Seraphin. deciſ. 398.
num. 5.*

6 An verò ſtante clauſula, ſublata, & decreti irritan-
tis, poſſit dari de ſubreptione? Negatiuè reſpondet
*Mareſcott. var. lib. 2. cap. 99. num. 7. Rot. deciſ. 157. num. 14.
p. 6. Recent.* quod tamen intellige, quando gratia emana-
uit motu proprio: ſecus ſi ad poſtulationem partis, quia
tunc huiuſmodi clauſulæ non operantur, vt non poſſit
opponi defectus ſubreptionis, *Rota in Calaguritana iuriſ-
dictionis 30. Maij 1580. coram Rubeo & dec. 92. nu. 3. coram
Card. Caualer.*

7 Obſerua tamen, quod quando ſubreptio deducitur per
viam exceptionis; tunc proponi, & probari debet ante li-
tem conteſtatam, cum ſit dilatoria, alias ſententia ſubſe-
quuta valida eſſet, *vt poſt Abb. in cap. ad audientiam 2. nu.
15. de Reſcript. Aym. conſ. 79. nu. 9. dixit Rota coram Burat.
deciſ. 226. num. 14. & 15.* quod procedit, quando proponi-
tur exceptio ſubreptionis in vim dilatoriæ ad impedien-
dum litis ingreſſum; ſecus quando opponitur in vim
peremptoriæ nam eo caſu poteſt opponi etiam poſt li-
tem conteſtatam, *Gemin. conſ. 65. col. fin. quem refert Aym.
loco cit. num. 9. in fin.*

S V M M A R I V M.

1 *Hæres grauatus ante aduentum diei, vel conditionis fideicommiſſi nullo vnquam tempore præſcribit aduerſus fideicommiſſarium ſubſtitutum.*

2 *In iurepatronatus gentilitio nulla cadit præſcriptio.*

3 *Si euenit caſus fideicommiſſi hæres grauatus præſcribit aduerſus fideicommiſſarium ſpatio 30. vel 40. annorum.*

4 *Quando Tertius poſſeſſor præſcribat aduerſus fideicom-
miſſarium ſubſtitutum, & quando non,*
5 *An titulus requiratur in præſcriptione longi, vel longiſſi-
mi temporis, & n.6.*
7 *Quando bona fides præſumatur,*
8 *Emens feudum inconſulto Domino, an poſſit aduerſus Do-
minum præſcribere.*
9 *Quando hæres fideicommiſſario de negligentia teneatur.*
10 *Quid ſi hæres non ſit ſoluendo.*
11 *An in fideicommiſſis, & alijs bonis prohibitis alienari,
præſcriptio centenaria, & immemorabilis præiudicet
tam natis, quam naſcituris,*

C A P. C I.

*An, & quanto tempore res fideicommiſſariæ
præſcribantur.*

1 DIco 1. quod hæres grauatus ante aduentum diei, vel
conditionis fideicommiſſi nullo vnquam tempore
præſcribit aduerſus fideicommiſſarium ſubſtitutum, cum
ante aduentum diei, vel conditionis talis ſubſtitutus
agere nequeat: vnde locum habet regula, *quod non va-
lenti agere nulla currit præſcriptio, l. 1. C. de bon. mater. leg.
in rebus, §. omnis, C. de iur. dot. & eſt communis Doctorum
opinio*; quemadmodum in iurepatronatus gentilitio nul-
2 la cadit præſcriptio etiam centum annorum, quia non
poſſunt Anteceſſores præiudicare ſucceſſoribus nondum
natis, *Caſtr. conſ. 467. lib. 2. Molin. de Primogen. Hiſpan. lib.
4. cap. 16. nu. 3. & lib. 1. cap. 24. num. 31. Alex. conſ. 13. num.
10. & conſ. 18. nu 3. lib. 5. Ferret. conſ. 134. num. 12. Surd.
conſil. 276. num. 11. lib. 2. Peregr. de fideicom. art 41. n. 16. &
17. & alij apud Gratian. diſc. for. cap. 577. nu. 41. & ſeq.* vbi
ſubdit, quod ſi iuſpatronatus eſt acquiſitum pro hæredi-
bus, poteſt Anteceſſor præiudicare ſucceſſoribus, ſecus
ſi pro filijs,
3 Si verò iam euenerit caſus fideicommiſſi, hæres gra-
uatus præſcribit aduerſus fideicommiſſarium ſpatio 30.
vel 40. annorum, *iuxta l. omnes, & l. cum notiſſimi, §. 1. C.
de Præſcrip 30. vel 40. ann.* etiam ante reſtitutam hæredi-
tatem, *iuxta formam l. reſtituta, ff. ad Trebel.* quia tunc
ſubſtitutus agere poterat, *vt d. Peregr. de fideicom. art. 41.
nu. 9. per text. in cap. fin. extr. de elect. leg. qui poteſt facere,
ff. de Reg. iur. & ita ſenſit Bald. conſ. 351. vol. 3. Gratian. con-
ſil. 106. n. 42. vol. 1. Pariſ. conſ. 1. n. 123. vol. 1. Clar. in §. feu-
dum q. 45. n. 3. Molin. de Primog. Hiſp. lib. 4. c. 10. num. 3. &
alij, quos refert Ciriac. contr. 3. n. 69.*
4 Dico 2. quod tertius poſſeſſor ante caſum fideicom-
miſſi ſimiliter præſcribere non poteſt aduerſus fideicom-
miſſarium ſubſtitutum, ſiue cauſam habeat ab hærede
grauato, ſiue ab alio, *vt eſt communis Doctorum opinio*: ſed
ſi iam fideicommiſſi caſus euenerit, ſpatio quidem lon-
gi temporis præſcriberet, dummodo legitimum titulum
habeat ab alio, quam ab hærede grauato, *Corn. conſil.
117. num. 10. & ſeq. lib. 1. & alij apud Peregrin. dicto ar-
tic. 41. num. 15. Cephal. conſ. 294. num. 52.* ſecus ſi haberet
cauſam ab hærede grauato: tunc enim longo tempore
non præſcriberet, quia titulus in tali caſu inualidatur,
per leg. fin. §. ſed quia, & §. ſeq. C. Commun. de legat. nec
5 currere poteſt præſcriptio longi temporis abſque legiti-
mo titulo *leg. nullo, Cod. de rei vindic. l. diutina poſſeſ-
6 ſio, C. de Præſcript. long. temp. decIſ. vel 20. ann.* præſcri-
beret tamen longiſſimo tempore 30. annorum, quia in
huiuſmodi præſcriptione titulus regulariter non requi-
7 ritur. *l. ſicut, C. de præſcript. 30. ann.* ſed ſufficit bona fi-
des, *cap. 1. de Præſcript. in 6.* quæ ex poſſeſſione tanti
temporis præſumitur, *leg. 3. §. quod ſi ſeruus, ff. de ac-
quir. poſſeſſ. latè Alex. conſil. 59. num. 11. & 12. lib. 3. Balb.
de Præſcript. in 5. par. 5. princ. q. 5. Peregrin. d. art. 41.
8 num. 14.* vbi dicit, quod emens feudum inconſulto Domi-
no, licet alienatio in tali caſu ſit nulla, & inualida, po-
teſt tamen aduerſus Dominum præſcribere ſpatio 30. an-
norum,

9 Dico 3. quod ſi præſcriptio incœpta fuerit viuente te-
ſtatore, & hæres grauatus neglexit rem ab alio poſſeſſam
vindicare, vel paſſus fuit, actiones hæreditarias tempore
finiri, licet huiuſmodi præſcriptio noceat fideicommiſ-
ſario ſubſtituto, *l. ſi hæres inſtitutus, §. fin. vbi Bart. ff. ad
Trebell.* tenetur tamen hæres fideicommiſſario de negli-
gentia, *leg. ſi fundum, ff. de fund. dot. leg. Lucius Titius §.
Titia ex aſſe, ff. ad Trebell. Peregrin. loco cit. nu. 18. & ſeq.*
10 vbi etiam dicit, quod ſi hæres non eſſet ſoluendo, in ſub-
ſidium daretur fideicommiſſario regreſſus aduerſus præ-
ſcribentem, nè ex negligentia hæredis fideicommiſſa-
rius damnum ſentiat, *per textum in leg. fin. ff. de Eo, per
quem fact. &c.*
11 Addunt alij, quod in fideicommiſſis, & alijs bonis pro-
hibitis alienari præſcriptio centenaria, & immemorabilis
præiudicat indiſtinctè omnibus tam præſentibus, quam
futuris, & tam natis, quam naſcituris: quia talis præſcri-
ptio habet vim tituli, & priuilegij, & ideo facit præſumi
diſpenſationem alienandi cum derogatione contrario-
rum ad præiudicium ſucceſſorum, *ita Socin. iun. conſil.
76. nu. 49. & ſub nu. 100. vol. 1. Mol. de primog. Hiſp. lib. 4.
cap. 10. nu. 10. Ceuall. in tract. comm. opin. contr. comm. q. 13.
Intrigl. de feud. cent. 2. art. 32. n. 43. Decian. conſ. 24. nu. 108.
cum ſeq. vol. 1. & alij apud Ciriac. contr. 3. n. 63. & 73.* & ita
ſenſit *Balb. de præſcript. in 5. p. 5. princ. q. 4. nu. 4. & ſeq.* vbi
dicit, quod quando eſſet prohibita ſimpliciter alienatio
per legem, vel ſtatutum in omnes indifferenter, præſer-
tim fauore publicæ vtilitatis, & ſic prohibitio eſſet per-
petua, tunc res ſic prohibita alienari, non poſſet præſcri-
bi aliquo tempore, excepta præſcriptione centenaria, quæ
nunquam cenſetur excluſa, quia in tali caſu res non dici-
tur in commercio, *leg. ſi in emptione, §. 1. ff. de contrah. em-
pt.* ſecus ſi prohibitio legis non eſſet generalis, ſed ſpe-
cialis, vt quia ſtatutum prohibere, nè bona exiſtentia in
territorio alienentur in forenſes, vel in non ſubditum;
tunc enim licet non haberet locum præſcriptio longi
temporis, quia titulus eſt reprobatus à ſtatuto, *l. filiusfam.
§. Diui. 2. vbi DD. ff. de leg. 1.* habebit tamen locum præ-
ſcriptio 30. vel 40. annorum ſaltem data ignorantia ſta-
tuti, in qua ſufficit bona fides, licet de titulo non con-
ſtet, *leg. ſi quis emptionis, §. 1. Cod. de præſcript. 30. vel
40 ann. Bart. in leg. cum quærebatur, num. 17. C. Vnde vi. &
alij communiter.*
Prædictam tamen ſententiam veram puto in caſu, quo
contractus cum præceſſore celebratus communi opinio-
ne redundauerit in vtilitatem non tantum præceſſoris
contrahentis, ſed etiam omnium ſucceſſorum, quibus
ſingulis, ſi caſus in eorum perſonis eueniſſet, expediens
fuiſſet ita contrahere, *l. vlt. vbi Bart. ff. de Tranſact. Ce-
phal. conſ. 261. num. 35. Mantic. de Tacitis lib. 26. tit. 4. num.
20. Peregr. de fideicom. art. 52. num. 88. Beltram. ad Greg.
deciſ. 418. num. 16. Gratian. diſc. for. cap. 476. num. 1. & 2. Ci-
riac. d. contr. 3. nu. 74. & 75.* ſubdens, quod ſatis eſſet, ſi ne-
gotium à principio vtile fuerit, licet poſtea exitum cogi-
tatum non habuerit, *per l. ſeruus 17. ff. de in rem verſ. & l.
ſiue 23. ff. de Neg. geſt.* alias nouus acquiſitor nunquam præ-
ſcriberet contra ſucceſſores, quia agere non potuerunt,
ex iuribus ſupra deductis.

S V M M A R I V M.

1 *Lex canonica quanto tempore per contrariam conſuetudi-
nem abrogetur, & n.2. & 5.*
3 *Si Princeps eſt præſens, ſufficit vnicus actus contrauen-
tionis.*
4 *An ſufficiat ſimplex non vſus ſciente, & non contradicen-
te Superiore.*
6 *Quid ſi conſtaret, vel ex coniecturis ſufficienter colligere-
tur, Papam voluiſſe independenter ab acceptatione po-
puli obligare.*
7 *Quo tempore lex ciuilis per contrariam conſuetudinem
tollatur.*

CAP.

Digitized by Google

C A P. C I I.

Quo temporis ſpatio lex per contrariam conſuetudinem abrogetur.

1 DIco 1. quod lex canonica, ſi à principio fuit rece-
pta, per contrariam conſuetudinem non tollitur
niſi longiſſimo tempore annorum 40. ſi verò nondum
fuerit moribus vtentium approbata, ſed agitur de impe-
diendo, ne illa robur ſumat, tunc ſufficiunt decem anni:
difficilius enim tollitur quod iam eſt in eſſe productum,
quam impediatur introductio, *ita diſtinguunt communiter
Doctores in cap. 1. de Treug. & pac. Aret. conſ. 11. col. 3.
Surd. conſ. 58. num. 10. lib. 1. Marſil. conſ. 49. num 49. & alij
apud Gratian. diſcept. for. cap. 965. num. 3. & ſeq.* vbi etiam
2 dicit, quod primi inobedientes peccant, alij verò poſt di-
ctum decennium non peccant, nec dicuntur tranſgreſ-
ſores, quia elapſo dicto tempore iam contra legem præ-
ſcriptum fuit *Alex. conſ. 132. num. 1. lib. 1. Put. dec. 27. lib. 3.*
3 vbi dicit, quod ſi Princeps eſt Præſens, ſufficit vnicus
actus contrauentionis ſine ſpatio temporis: ſed quando
eſt abſens, requiritur ſpatium decennij, *Cephal. conſ. 129.
num. 10.* vbi addit, quod ſufficit ſimplex non vſus ſciente,
4 & non contradicente Superiore etiamſi nondum lap-
ſum fuerit decennium.

5 Decennium verò prædictum non incipit currere à die
conditæ legis, ſed à primo actu contrauentionis, *ſecundum
Put. dicta dec. 27. lib. 3.* vbi tamen ſubdit, quod cæteri Ro-
manæ Rotæ Auditores ſoluerunt decennium currere à
die conditæ legis, & non à primo actu contrauentionis,
per doctrinam Iaſ. in l. rem non nouam circa fin. C. de Iudic.

6 Prædictam tamen concluſio limitatur, quando con-
ſtaret, vel ex coniecturis ſufficienter colligeretur, Pa-
pam voluiſſe independenter ab acceptatione populi ob-
ligare: tunc enim contra legem canonicam non poteſt
induci non vſus, neque contrarius vſus niſi data ſcien-
tia ipſius Papæ, *Rota coram Card. Caualer. deciſ. 423. nu.
4. Bonacin. de Cenſur. in partic. diſp. 2. q. 3. punct. 16. §. 15.
num. 4. & in tract. de legib. diſp. 1. q. 1. punct. 4. nu. 28. & 29.
Molfeſ. in ſum. tom. 1. tract. 9. cap. 8. num. 51. Caſtrus Palaus
tom. 1. tract. 3. diſp. 1. punct. 12. num. 1. Tannerus in Apolog.
de Immun. Eccleſ. lib. 2. cap. 15. Ioan. Præpoſitus in par. 2. D.
Thom. q. 95. diſp. 1. dub. 9. n. 29. & alij apud Dian. reſol. mo-
ral. p. 7. tr. 1. reſol. 28.*

7 Dico 2. quod lex ciuilis per contrariam conſuetudi-
nem ſpatio decem annorum tollitur, ſiue fuerit vſu rece-
pta, ſiue non, *Azor. p. 1. lib. 5. cap. 4. verſ. dicendum, Megal.
in ver. Abrogatio legis, n. 4. & 5. latius diximus in tract. de
Regim. Eccleſ. Epiſc. lib. 1. c. 1. §. 3.*

S V M M A R I V M.

1 *Ius eligendi, & alia iura ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa præſcribuntur ſpatio 40. annorum.*
2 *An in huiuſmodi præſcriptione requiratur titulus.*
3 *Sufficit vnicus actus, vt dicatur quæſita quaſi poſſeſſio iuris eligendi.*
4 *Quando ius eligendi amittatur per non vſum.*
5 *Quanto tempore collegium, vel Capitulum præſcribat libertatem contra prætendentes habere ius intereſſendi in electione.*
6 *Laicus non poteſt præſcribere iura ſpiritualia.*
7 *An Laicus poſſit præſcribere iuſpatronatus.*
8 *Ad præſumendum titulum iuriſpatronatus requiritur tempus immemorabile.*

C A P. C I I I.

Ius eligendi quanto tempore præſcribatur.

1 REſp. quod præſcribitur ſpatio 40. annorum, ſicut alia
iura ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, vt eſt iuſpa-
tronatus, *cap. de quarta, de præſcript. Bald. in l. 2. num. 6.
Cod. de Seruit. Aret. in §. æque n. 18. Inſtit. de action. Cephal.
conſ. 26. n. 4. vol. 1. & alij communiter.*

2 Notandum tamen eſt, quod aliquando in huiuſmodi
præſcriptione vltra tempus 40. annorum requiritur
etiam titulus, aliquando non; & quod requiritur titulus
quando agitur de præſcribendo toto iure eligendi, ex-
cluſo penitus collegio, cui competit de iure communi
tale ius, ſecus eſſet, vbi ageretur de præſcribendo iure eli-
gendi competente alicui de iure ſpeciali, puta ex priuile-
gio, vel conſuetudine, vel vbi non agitur de præſcriben-
do toto iure eligendi, ita vt capitulum, vel collegium, ad
quod ſpectat electio, excludatur in totum, ſed vt quis par-
ticipet in electione, & illi interſit: in his enim caſibus ſuf-
ficit curſus 40. annorum abſque titulo, quia hoc non eſt
in totum contra ius *gloſ. in cap. 1. ver. titulum, circa fin. de
Præſcript. in 6. Imol. in cap. fin. ex. eod. tit. Paul. de Caſtr.
conſil. 287. & alij apud Balb. in tract. de præſcript. in 1. par.
5. princ. qu. 8. & 9.* vbi etiam dicit, quod ſufficit vnicus
3 actus, vt dicatur quæſita quaſi poſſeſſio iuris eligendi, vel
iuris patronatus.

4 Notandum 2. quod ſi quis per ſimile ſpatium 40. anno-
rum vſus non fuerit iure ſuo, amitteret ius eligendi, dum-
modo intra dictum tempus euenerit caſus electionis fa-
ciendæ, *Hoſt. & Inno. in c. de quarta, extr. de præſcr. Anto.
de But. in c. peruenit de cenſib. quos refert Balb. d. q. 8. nu. 8.*
5 ſubdens, *n. 10.* quod capitulum, ſeu collegium 10. annorũ
ſpatio præſcriberet libertatem contra prætendentes ha-
bere ius intereſſendi in electione, ſi Canonici probarent,
ſe ſolos elegiſſe ſpatio dicti temporis excluſis alijs.

6 Notandum 3. quod Laicus non poteſt præſcribere iura
ſpiritualia: quia illa poſſidere non poteſt, cum ſit incapax,
& ſine poſſeſſione præſcriptio non detur, *cap. ſine poſſeſ-
ſione de reg. iur. in 6. latè Balb. in 1. p. 5. princ. q. 7. n. 17.*

7 An verò laicus poſſit præſcribere iuſpatronatus, quod
eſt ſpiritualitati annexum? Reſp. quod ſi conſtet Eccle-
ſiam eſſe patronatam, tunc poſt iuſpatronatus præſcribi
contra verum patronum, vel compatronum ſpatio 40.
annorum, etiam abſque titulo *Bald. in l. 2. n. 6. C. de ſeruit.
& Aq. Rot. dec. 229. n. 1. & dec. 407. n. 1. p. 1. Diuerſ. Duran.
dec. 125. n. 6. & eſt communis opinio;* ſecus ſi non conſtet,
Eccleſiam eſſe patronatam, quia tunc contra Eccleſiam
non patronatam, & liberam iuſpatronatus præſcribi non
poteſt, *Abb. in cap. cauſam, quę de præſcr. & in c. querelam,
de elect. Io. Andr. in cap. quod alieni, de Reg. iur. in 6. & alij
apud Alex. conſ. 75. col. 2. volum. 4.* quod intellige, ſi allege-
tur ſola præſcriptio, & vendicans iuſpatronatus ſe fun-
det ſuper mera præſcriptione; ſed ſi allegatur titulus, &
ad illum probandum, vel præſumendum adducit plures
præſentationes, & temporis curſum, iſtud ſufficeret ad
8 probationem iuriſpatronatus, *Bald. in l. cum ſuper, C. de rei
vendic. Alex. d. conſ. 75. col. 3. vol. 4. late Balb. de Præſcript.
in 1. p. 5. princ. q. 9. per tot.* vbi etiam dicit, quod ad præſu-
mendum titulum iuriſpatronatus requiritur tempus, cu-
ius initij non extat memoria.

S V M M A R I V M.

1 *Iuſpatronatus ad perſonas potentes, vel Vniuerſitates pertinens probari debet iuxta formam præſcriptam à Sac. Concilio Trident. limitatur n. 3. 4. 7. & 8.*
2 *Potentes perſonæ quænam dicantur, & n. 6.*
5 *Quando iuſpatronatus præſumatur ex fundatione, vel dotatione.*
8 *Quid ſi lis eſſet tantùm inter præſentatos.*

C A P. C I V.

Quomodo probandum ſit iuſpatronatus ad perſonas potentes, vel vniuerſitates ſpectans.

1 CErtam ad hoc iuſpatronatus probandum ſacra
Tridentina ſynodus formam præſcripſit propter

 præ-

præſumptam vſurpationem. vt ſcilicet probari debeat verus titulus fundationis, vel donationis. vel immemorabilis ſimul cum præſentationibus continuatis ſpatio 50. annorum, ita vt omnes effectum ſuerint ſortitæ, & de eis conſtet per authenticas ſcripturas, *vt in ſeſſ. 25. de ref. cap. 9. & cenſuit etiam Sac. Congreg. prout teſtatur Rot. deciſ. 275. num. 2. & 3. par. 4. to. 2. Recent. & deciſ. 333. coram Penia.* talis verò forma ad vnguem ſeruanda eſt tam in petitorio, quàm poſſeſſorio, ita vt non ſufficeret probare præſentationes per teſtes, vel per aliud æquipollens, ſed requiritur probatio per inſtrumenta, ſeu per ſcripturam, *vt cenſuit Sac. Congreg. apud Farinac. dec. 42. & dec. 216. p. 4. Diuerſ. Beltram. ad Greg. dec. 222. n. 11. Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. p. 3. all. 72. n. 55. & ſeq.*

2 Potentes verò perſonæ dicuntur, quæ in loco beneficij, habent, ſeu habuerunt iuriſdictionem, *Rota dec. 172. n. 10. p. 3. & deciſ. 275. nu. 5. p. 4. to. 2. & dec. 197. nu. 30. & ſeq. p. 5. to. 1. Recent.* vbi additur, quod iuſpatronatus præſumitur ex vſurpatione nedum in Dominis, ſed etiam in familia potenti, & vniuerſitate etiam ſine iuriſdictione *Seraphin. dec. 952. nu. 6.* vbi de Nobilibus Venetis in ſtatu Venetorum, *Mantic. dec. 253. n. 3.* vbi, quod decretum Concilij procedit non ſolùm in magnam, ſed etiam in parua vniuerſitate, prout de vniuerſitate Parochianorum dixit *Rota dec. 89. coram Card. Caualer.*

3 Obſeruant tamen Doctores, quod non ſunt neceſſariæ probationes iuxta formam Concilij, quando priuata familia haberet iuſpatronatus ſimul cum perſona potenti: quia cum pro vna parte ceſſet præſumptio vſurpationis ceſſare etiam videtur pro alia parte ſpectante ad perſonas ſuſpectas *Rota in Aurien. Parochialis 5. Decembris 1605. coram Manzanedo, & dicta deciſ. 89. num. 2. & ſeq. coram Card. Caualer.* vbi ſubdit, quod quando Eccleſia eſt ſub ſeruitute, & agitur de pertinentia, tunc non habet locum diſpoſitio Concilij, ſed ſufficiunt probationes ordinariæ, quia tunc non vſurpatur libertas Eccleſiæ, quæ nihilominus erat ſub ſeruitute, *vt dixit Rota in Sorana Iuriſpatronatus 28. Aprilis 1603. coram Pamphilio, & dec. 191. p. 3. Recent.* vbi quod quando ceſſat præſumptio vſurpationis, ceſſat etiam diſpoſitio Concilij.

4 Idem dicendum, quando iuſpatronatus ſucceſſiuo
tempore fuit translatum in perſonas non potentes: quia
ordinarij non permiſiſſent, huiuſmodi perſonas non potentes in iurepatronatu continuare; vnde probata præ-
5 ſcriptione immemorabili tale iuſpatronatus præſumitur
ex fundatione, vel donatione, ſicut diximus in iurepatronatus priuatorum, *Ric. in collectan. deciſ. 2162. par. 6. & declarauit Sac. Congreg. teſte Piaſec. in Prax. Epiſc. par. 2. cap. 5. nu. 7. Put. deciſ. 206. lib. 1. Rot. deciſ. 254. nu. 10. par. 3. Diuerſ.* vbi quod in iuriſpatronatus materia quando non agitur de perſonis potentibus. tempus 100. annorum habet vim immemorabilis, & inducit titulum legitimum, *& deciſ. 29. num. 1. & ſeq. p. 7. Recent.* vbi etiam, quod ex centenaria quaſi poſſeſſione præſentandi reſultat titulus habilis, ad probandum iuſpatronatus ex dotatione, & fundatione.

6 Obſeruat 2. quod confraternitas, ſeu congregatio perſonarum ad exercitium pietatis inſtituta ſub iuriſdictione ordinarij, non poteſt dici vniuerſitas, cum nullam habeat iuriſdictionem, aut publicam auctoritatem, ſeu potentiam in loco, qualem habere ſolent vniuerſitates, & communitates laicorum, ſeu Barones *vt poſt Nauar. conſil. 3. de for. compet. Alex. conſ. 102. n. 2. lib. 7. Innoc. & Card. in cap. dilecta, de Exceſſ. Prælat. Bald. in auth. hoc ius porrectum nu. 12. C. de ſacroſ. Eccleſ. Put. deciſ. 55. & 56. lib. 1. & alior dixit Rot. deciſ. 290. nu. 17. & ſeq par. 5. tom. 1. Rec.* vbi etiam reſoluit, quod diſpoſitio Concilij non procedit, quando non tota vniuerſitas, ſed certa pars duntaxat prætendere iuſpatronatus. *& declarauit Sac. Congreg. teſte Gonz. ad Reg. 8. Cancell. gl. 18. n. 69.*

8 Obſeruant 3. quod quando lis eſt tantum inter præſentatos, & ordinarius non eſt in cauſa, non requiritur tam exacta probatio reſpectu perſonarum potentium; *Franc. Rip. in Analy. lib. 3. de iurepatr. num. 5. & 6. Lotter. de re benef. lib. 2. q. 13. n. 128. Rota deciſ. 302. num. 8. & ſeq. p. 7. Recent.* vbi addit, quod quando Epiſcopus non dubitat de patronatu, leuiores probationes admittuntur *Caſſad. dec. 1. nu. 7. de probat. Mantic. deciſ. 244. n. 5. Greg. deciſ. 452. num. 3. Rota in cauſa Burgi S. Sepulchri beneficij 25. Maij 1626. coram Merlino.*

S V M M A R I V M.

1 *Quando ad præſcriptionem iuriſdictionis requiratur ſpatia 40. & quando decem, vel 20. annorum, & quando tempus, cuius initij memoria non extet, & n. 2. & 4.*

3 *An in huiuſmodi præſcriptione requiratur ſcientia eius, contra quem præſcribitur, & n. 5. & 6.*

7 *Alia bona Principis ſpatia 40. annorum præſcribuntur.*

8 *In materia præſcriptionis iuriſdictionis non ſit extenſio de caſu ad caſum.*

9 *An Barones condere poſſint ſtatuta contra ius commune, & n. 11. & 13.*

Barones recognoſcentes ſuperiorem æquiparantur præſidibus, & magiſtratibus, ac Legato de latere, ibid. n. 9.

10 *Dominus loci non poteſt prohibere ius piſcandi, aut venandi limitatur n. 12.*

11 *Baroni aſſerenti, ſe habere iuſtam cauſam condendi ſtatuta contra ius, non creditur niſi probetur: ſecus in Principe Superiorem non recognoſcente.*

12 *Princeps, ſeu Dominus loci poteſt reſtringere, ſeu modificare facultatem venandi.*

13 *Inferior poteſt condere ſtatuta ſecundùm, vel præter ius.*

14 *An is, qui iuriſdictionem prætendit, poſſit illam exercere, donec durat probatio temporis, & tituli ad præſcriptionem requiſiti.*

15 *Cauſæ matrimoniales non inferiorum iudicio, ſed Epiſcopi tantum examini relinquuntur.*

16 *Quid ſi inferiores allegarent conſuetudinem immemorabilem.*

17 *Si ſunt duo Domini alicuius loci pro indiuiſo, & non conueniunt in illius regimine, Superior debet prouidere, vt alternis annis iuriſdictionem exerceant.*

18 *Quid ſi Eccleſia teneatur aliquid tradere Patrono, & plures eſſent hæredes dicti Patroni.*

19 *Vniuerſalis quaſi poſſeſſio iuriſdictionis acquiritur, etiamſi de vnico tantum actu doceretur.*

C A P. C V.

Quanto tempore iuriſdictio præſcribatur.

1 RESpondetur, quod ſi agitur de præiudicio inferioris à Principe, ſufficit ſpatium 40. annorum, quando deficit titulus; ſed cùm titulo ſufficit inter præſentes præſcriptio decem annorum, & viginti inter abſentes, *Balb. de præſcrip. in 2. p. 5. princ. q. 3. nu. 4. & ſeq. Alex. conſ. 16. num. 27. vol. 5. & alij apud Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. n. 413.*

2 Si verò agitur de præiudicio ipſiuſmet Principis, re-
quiritur tempus, cuius initij memoria non extet, vel ſpa-
tium 40. annorum cum titulo, *cap. 1. de præſcrip. in 6. Bart.*
3 *in l. ſi publicanus, §. fin. ff. de Publican.* ſubdens, quod in hu-
iuſmodi præſcriptione requiritur ſcientia priuati, ſi præ-
ſcribitur contra priuatum, vel ſcientia officialium prin-
cipis, ſi præſcribitur contra Principem, *Iordan. loco cit. n.*
454. vbi exemplificat in facultate legitimandi ſpurios, ac
tabelliones, vel equites creandi, *Gratian. diſcept. for. c. 441.*
num. 2. & ſeq. vbi, quod in tali caſu conſtare debet de ti-
4 tulo vero, & legitimo, nec ſufficeret putatiuus, *Crauet. de*
antiquit. temp. par. 4. Abſolutis differentijs, num. 13. & ſeq.
5 vbi addit, quod talis ſcientia præſumitur ex temporis an-
tiquitate, vnde merum, & mixtum imperium præſcribi
contra Principem per huiuſmodi tempus immemorabi-
le, etiam non data ſcientia, & patientia ipſius Principis,
tradit *Balb. d. q. 3. per tot.* vbi etiam dicit, quod in hoc opi-
nio *Bart,* communiter reijcitur, & ſolum procedere

poteſt

poteſt in præſcriptione minoris temporis, *Alexand.conſ.16.numer.27.& conſ.24.numer.15.& 16.lib.5.Cancer. var. lib.2.cap.2.num.113.& ſeq. Rot.deciſio.129.num.5.p.4.to.1.*
6 *Recen.* vbi, quod hæc ſcientia non requiritur, quando adeſt titulus.
7 Obſerua tamen, quod alia bona principis ſpatio 40. annorum præſcribuntur, *iuxta l.comperit, ff.de præſcrip.30. vel 40.annor.* ſiue ſint bona fiſcalia, quæ ſcilicet iure principatus ad ipſum ſpectant, *Crauet.loco cit.n.35. Cancer. vbi ſupra n.128. vbi de communi*, ſiue ſint bona priuata ipſius principis, quæ ſcilicet ad ipſum pertinent iure priuato, puta ſi ea poſſidebat ante principatum, vel poſtea acquiſiuit ex titulo teſtamenti donationis, vel alio titulo, *vt poſt Henric.Bohic. ſcripſit Guid.Pap.dec.416.n.1.*
8 Obſerua 2. quod quaſi poſſeſſio exercendi iuriſdictionem in vna ſpecie, puta ſimplicis iuriſdictionis, licèt extendatur de vno actu ad alios comprehenſos ſub eadem ſpecie ſimplicis iuriſdictionis, non tamen extenderetur ad alios actus alterius iuriſdictionis, puta meri, vel mixti imperij, *Alexan.conſ.68.num.18.lib.2.Rot.deciſ.17.num.3.& 4.par.2.Diuerſ.Put.deciſ.102.lib.1.* vbi, quod in materia præſcriptionis iuriſdictionis non fit extenſio de caſu ad caſum, *Vermigl.conſ.crim.434.n.22.* vbi ex hoc infert, quod ſi præſcripta eſſet iuriſdictio mixti imperij, huiuſmodi præſcriptio non extenditur ad meritum: quemadmodum quaſi poſſeſſio relegandi non extenditur ad caſum priuationis, ſed tantum ad alios gradus eiuſdem ſpeciei, *vt dicit Put loco cit. Iaſ.& Paul.de Caſtr.in l.imperium, ff. de iuriſd.omn.iud.*
9 Quæres, an Barones condere poſſint ſtatuta contra ius commune? Reſp. negatiuè etiamſi haberent merum, & mixtum imperium cum omnimoda iuriſdictione; quia ſtatuere contra ius eſt de reſeruatis ſupremo Principi, cum id ſpectet ad plenitudinem poteſtatis, quæ nunquam cenſetur transfuſa, niſi explicitè legatur in priuilegio, & inueſtitura, vel niſi hoc ius præſcriptum ſit ſpatio longiſſimi temporis, *vt ſupra diximus, latè Crauet conſ.314. Cacheran.deciſ.139.n.16.* vbi dicit, quod Barones recognoſcentes ſuperiorem æquiparantur præſidibus, & Magiſtratibus, *Natt.conſ.402.n.8.& ſeq. Soc.Iun conſ.98.n.20.& ſeq. lib.3. Alba conſ.172.num.51. Rol.conſ.4.num.31.& ſeq. vbi de communi lib.3. Maluaſ.conſ.62.num.22.& ſeq. Surd.conſil.210.num.37.& ſeq.lib.2.& alij, quos refert Vermigl.conſ.434.num.1.& ſeq.* ſubdens, quod ad ſummum aſſimilantur Legato de latere; conſtat autem, quod nec præſides, nec Magiſtratus, nec Legati de latere poſſunt ſtatuere contra ius, *Rot.deciſ.780.num.11.p.1.& deciſ.103.num.28.part.2.*
10 *Diuerſ.* Vnde Dominus loci, aut Caſtri non poteſt prohibere ius piſcandi, aut venandi, quia id cuilibet competit de iure gentium, *l.1.& 2.ff.de Aquir rer.domin.l.nemo igitur, ff.de Rer. diuiſ. §.flumina autem inſtitut. eod. titul.* immò nec Princeps poſſet piſcationem, aut venationem prohibere, quia nec ipſe, poteſt tollere ea, quę ſunt de iure gentium, *gloſ.& DD.in l.fin.C.ſi contr.ius, vel vtil.public.* niſi redditus ex iure piſcandi, & venandi percipiantur ex præſcriptione temporis antiquiſſimi, quia tunc tales redditus annumerantur inter regalia, & principi ſoli competunt, aut alij Domino habenti iura regalia, *Dec.conſil.197. Aluar.in c.1.in tit.quæ ſint regal. Iaſ.conſ.119.libr.4. Crauet.d.conſ.314.n.3.*
11 Et hoc quidem procedit, quando inferior ſtatueret contra ius ſine iuſta cauſa; ſecus ſi rationabilis cauſa concurreret: quia tunc liceret inferiori ſtatuta contra ius concedere, *idem Crauet loco citat.n.3.verſ.ſecundo reſpondeo, per text.in l.ſi hominem, ff.mandat. latè Rota deciſ.50. n.21.p.2. Diuerſ.* verum Baroni aſſerenti, ſe habere cauſam iuſtam, in tali caſu non creditur, niſi probetur: quamuis Principi ſuperiorem non recognoſcendi etiam reſpectu iuſtitiæ cauſæ credatur, *Bero.conſ.177.n.23.lib.2.Surd.d.conſ.210. n.34.in fin. Natt.conſ.487.n.37. in fin.Vermigl.d.conſ.434.n.6.& ſeq.*
12 Notandum eſt autem, quod princeps, ſeu Dominus loci poteſt reſtringere, ſeu modificare facultatem venandi, quia id non poteſt dici contra ius, *Vincent. de Franc.deciſ.158. per tot.Vermigl.ibidem, num.23.*
13 Notandum 2. quod inferior poteſt condere ſtatuta ſecundum, vel præter ius, *Vermigl.d.conſ.434.ante n.22.* vnde poteſt Dominum loci ſtatuere circa cauſam damnorum deputando Camparios, & multas imponendo contra damnum dantes: ſimiliter poteſt facere ſtatutum ſuper ordine, & modo procedendi in cauſis ſuæ curiæ: item poteſt concedere ſtatutum in auxilium prohibitionis ſuperioris imponendo pœnam; *Dec.conſ.199.n.1. quem refert & ſequitur Crauet.d.conſ.314.n.1.& ſeq.*
14 Notãdum 3. quod is, qui iuriſdictionem prætendit donec durat probatio temporis, & tituli ad præſcriptionem requiſiti, non poteſt illam exercere, etiamſi quaſi poſſeſſione reperiatur: immò ſi in ea ſe ingerat, poteſt etiam lite pendente turbari, & violenter expelli ab exercitio iuriſdictionis tamquam is, qui poſſidet vi, clam, & precario, cum habeat contra ſe ius commune, *c.cum perſonę vbi Anchar.de priuil.in 6.Roland.conſ.89.n.35.& 36.lib.2. Lup.in cap.per veſtras, n.43.in fin.de Donat.int.vir.& vxor.& alij apud Grat.diſcep.for.c.441.n.14.& ſeq.*
15 Notandum 4. quod cauſæ matrimoniales non Decani, Archidiaconi, & aliorum inferiorum iudicio, ſed Epiſcopi tantum examini, & iuriſdictioni relinquuntur non obſtantibus quibuſcunque conſuetudinibus, *vt conſtat ex*
16 *Conc.Trid.ſeſſ.24.de ref.c.20.verſ. ad hæc &c.* vnde licèt per Concilium loco citato non ſit ſublata conſuetudo immemorabilis, *vt declarauit Sac.Congregatio eiuſdem Concilij teſte Gonz.ad reg.8.Cancell.gloſſ.33.* tamen etiam dum pendet iſta probatio, huiuſmodi cauſæ non ab inferioribus cognoſcendæ ſunt, ſed ab Epiſcopo tantum, cui Concilium, & ius commune aſſiſtit, *Caputaq.deciſio.306.p.2 & deciſ.201.part 2.Rota in Veronen iuriſdictionis 18. Martij 1596.coram Card.Pamphilio, Grat.de Benef.p.3.c.2.n.194. & ſeq.Grat.loco cit.n.20.& ſeq.Rota apud Pacif de ſalu.Interd.dec.39.* vbi additur, quod ad hunc effectum non dicitur probata conſuetudo, donec de ea conſtiterit per tres ſententias conformes.
17 Notandum 5. quod ſi ſunt duo Domini alicuius Caſtri, vel Ciuitatis pro indiuiſo, & non conueniunt in illius regimini, Superior debet prouidere, vt alternis annis iuriſdictionem exerceant, *Alex.conſ.25.n.3.lib.5.Soc.Iun conſ.68.n.29.lib.1.Curt.Iun.de feud.4.p.q.30.lim.9.& alij apud*
18 *Grat.diſcep.for.c.552.n.35.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi Eccleſia tenetur tradere Patrono vnicam candelæ, Præſtatio candelæ fieri debet alternis annis, quando plures eſſent hæredes.
19 Notandum 6. quod vniuerſalis quaſi poſſeſſio iuriſdictionis acquiritur, etiam de vnico tantùm actu doceretur, *Innoc.in capit.1.de Relig.domin.Tiraq. de Retract.lignag. §.36.gloſſ.3.num.12. Gabr.de Præſcript.concluſ.2.per tot. Rota in Oſcen.iuriſdictionis 24. Maij 1604. coram Penia & in Colonien.iuriſdictionis 27.Maij 1580. coram Rubeo, & deciſ.129.n.1.p.4.tom.1.Recent. vbi aliæ Rotæ deciſiones referuntur.*

SVMMARIVM.

1 *Quando non extant litterę Apoſtolicę ad pręſcribendam vnionem requiritur quadragenaria poſſeſſio cum titulo, vel immemorabilis: declaratur n.2.*
3 *Bona fides ſemper præſumitur, niſi contrarium probetur.*
4 *Communis reputatio deſeruit loco tituli.*
5 *Titulus vnionis, licèt pateretur aliquam difficultatem, ſufficit tamen ad præſcribendum.*
6 *Quanto tempore vna Eccleſia acquirat ſubiectionem alterius Eccleſiæ.*
7 *Quando in præſcriptione 40.annorum requiratur titulus, & bona fides.*
8 *Præſcriptio immemorabilis non requirit aliquam tituli, vel bonæ fidei probationem.*
9 *Præſcriptio temporis immemorabilis probatur etiam ex enunciatiuis antiquiſſimis plurium inſtrumentorum & num.10.*
11 *Conſenſus Capituli quando præſumatur adhibitus in vnio-*

vnione, & ſupreſſione beneficij.
12 *De nullitate vnionis, & ſuppreſſionis ob defectum conſenſus Capituli nullus poteſt opponere, niſi idem Capitulum.*
13 *Alienatio rerum Eccleſiæ ita demum eſt nulla, ſi placuerit Eccleſiæ.*
14 *Quando vnio probetur præſumptiuè.*

C A P. CVI.

Quodnam tempus requiratur ad præſcribendam vnionem beneficij.

1 RESp. quod vbi non extant litteræ Apoſtolicæ, ad præ-
ſcribendam vnionem requiritur quadragenaria
poſſeſſio cum titulo, vel immemorabilis, *Caputaq. dec. 344.*
& 347. p. 3. Rota deciſ. 448. num. 14. & ſeq. p. 4. tom. 2. Recent.
2 *Greg. deciſ. 196. num. 2. & ibi Beltram.* quod intelligendum
eſt de vnione tituli extinctiua, quia cum per eam Eccleſia
vnita efficiatur prædium alterius cum qua fit vnio, meritò
propter tantùm præiudicium deſideratur plenior, & for-
tior probatio; ſecus eſſet, vbi agitur de vnione tituli non
extinctiua, ſed æquè principaliter: tunc enim, cum per eam
ſtatus Eccleſiæ, & eſſentia beneficiorum non alteretur, le-
uiores admittuntur probationes, & ſufficeret poſſeſſio
3 quadragenaria cum bona fide, quæ ſemper præſumitur,
niſi contrarium probetur, *Rot. in Tiraſonen. iuris præſen-*
tandi 16. Martij, & 16. Octobris 1592. coram Card. Blan-
chetto, & in eadem 2. Octobris 1594. coram Litta, & deciſio.
4 *642. n. 4. & ſeq. p. 4. tomo 3. Recent.* vbi, quod communis re-
putatio deſeruit loco tituli, *& deciſ. 448. num. 14. eadem p.*
5 *4. tom. 2.* vbi quod vnionis titulus, licet patiatur aliquam
difficultatem, ſufficit ad præſcribendum, *Theodoſ. Rub.*
ſing. tom. 2. in ver. vnio. Beltram. ad Greg. d. dec. 196. num. 3.
verſ. Aduertendum eſt tamen.
6 Simili 40. annorum ſpatio vnam Eccleſiam acquirere
ſubiectionem alterius Eccleſiæ, reſoluit *Rota in vna Caie-*
tana præcedentiæ 1. Martij 1463. coram Robuſterio, & deciſ.
7 *17. n. 4. coram Ludouiſ. Ciriac. controu. 300. n. 8. & ſeq. libr. 2.*
vbi dicit, quod in huiuſmodi præſcriptione requiritur ti-
tulus, & bona fides.
8 An vero in præſcriptione immemorabili requiratur
probatio bonæ fidei? Reſpond. negatiuè, quia bona fi-
des, ſicut & titulus ex curſu tanti temporis præſumuntur
ſeu potius inducuntur, *c. 1. de Præſcript. in 6. & ita tradunt*
comm. DD.
9 Hæc autem temporis immemorabilis præſcriptio pro-
batur etiam ex enunciatiuis antiquiſſimis plurium inſtru-
mentorum, in quibus Eccleſia enunciatur vnita dummo-
do enunciatiuæ habeant originem à diuerſis perſonis, &
non ſuſpectis, *Caputaque d. dec. 347. n. 2. & ſeq. Put. dec. 204.*
10 *lib. 2. Seraph. dec. 1246. nu. 1.* etiamſi vnio eſſet virtualiter
enunciata, puta ſi in inſtrumentis aſſeratur, Eccleſiam eſſe
membrum, *Beltram. ad Greg. dec. 196. n. 3. verſ. ſecundo pro-*
batur vnio &c. Seraph. loc. cit. Put. deciſ. 209. lib. 1. Garz. de
Benef. p. 12. c. 2. n. 254. & ſeq.
11 Notandum eſt autem, quod conſenſus Capituli præſu-
mitur adhibitus in vnione, & ſupreſſione beneficij ſtante
ſpatio 30. annorum cum obſeruantia ſubſequuta, etiamſi
non fuerit talis ſolemnitas conſenſus enunciata, *latè Gon-*
zal. ad Reg. 8. Cancell. gloſſ. 12. n. 75. & ſeq. Burſat. conſ. 424.
lib. 4. Menoch. præſump. 75. num. 24. lib. 2. & præſumpt. 132.
n. 55. lib. 3. & alij apud Grat. diſc. for. c. 819. n. 12. & ſeq. vbi
12 dicit, quod de nullitatis vnionis, & ſuppreſſionis ob defe-
ctum conſenſus Capituli nullus poteſt opponere, niſi
13 idem Capitulum, exemplo alienationis rerum Eccleſiæ,
quæ ita demum eſt nulla, ſi placuerit Eccleſiæ, *latè Dec. in*
c. quæ in Eccleſiarum, n. 28. & ſeq. de Conſtit. Rot. dec. 133. n.
11. & 12. p. 2. Diuerſ.
14 Notandum 2. quod licèt ad vnionem Eccleſiarum re-
quiratur tempus, cuius initij memoria non extat in con-
trarium, tamen ſi probatur, quod Eccleſiæ fuerunt diu
poſſeſſæ, & vnitæ, probaretur vnio præſumptiuè, *Old. con-*
ſil. 296. Petr. de Anchar. conſ. 161. Felin. in cap. cauſam quæ,
de Præſcript. quos refert Balb. de Preſcript. in 1. p. 5. princ.
quæſt. 19.

S V M M A R I V M.

1 *Per litis conteſtationem perpetuatur actio vſque ad 40. annos: declaratur n. 4. 5. & 6.*
2 *Per iuramentum delatum reo, actio etiam vſque ad 40. annos perpetuatur actori.*
3 *An actio annalis perpetuetur per litis conteſtationem.*
4 *Præſcriptio non interrumpitur per citationem inualidam, & quando id procedat.*
5 *An per citationem perpetuetur actio.*
7 *Per ſimplicem citationem perpetuatur iuriſdictio in annos 40.*
8 *Litis conteſtatio facta ſuper officio Iudicis, per quod petitur reſtitutio in integrum, an perpetuet illud officium.*
9 *Reſtitutione conceſſa, actio reſciſſoria, ſi in iudicium deducitur per conteſtationem, perpetuatur in annos 40.*
10 *Reſcriptum Principis habetur pro libello, & conteſtatione litis quoad effectum actionis perpetuandæ, & quando id procedat.*
11 *Quanto tempore contra inſtrumentum, ſeu creditum iuratum preſcribatur, & n. 12.*
13 *Quid ſi ſtatutum tollat fidem inſtrumento.*

C A P. CVII.

Quando litis conteſtatio perpetuet actionem.

1 CErtum eſt, quod per litis conteſtationem perpetuatur
actio vſque ad 40. annos à tempore ceſſationis à li-
te, inchoandos, *l. fin. vbi Sal. C. de Preſcrip. 30. ann.* cuius
textus diſpoſitio non tantum procedit in actionibus, quæ
30. annis præſcribuntur, ſed etiam in alijs, quæ minori
temporis ſpatio durant, videlicet decem vel viginti anno-
rum, *Gutier. de Iuram. confirm. p. 3. cap. 1. num. 5. quem refert*
Cancer. var. lib. 3. cap. 16. numer. 52. & ſeq. vbi etiam dicit,
quod per iuramentum delatum reo, actio etiam vſque ad
40. annos perpetuatur actori, *Seraph. de Priuileg. Iuram.*
2 *priuileg. 50.* vbi id extendit non tantum ad iuramentum
iudiciale, ſed etiam ad iuramentum promiſſorium, ſeu
extraiudiciale, quale eſt iuramentum, quod in inſtrumen-
tis apponitur, *& priuil. 51. num. 1. & ſequ.* vbi dicit, quod
ſtatutum mandans, debitum vltra certum tempus peti
non poſſe, non habet locum in debito iurato, quod pro-
pterea ſtante iuramento peti poterit vſque ad 40. annos,
latè Balb. de Præſcrip. in 4. par. 6. & vlt. princ. q. 2. n. 3. & 4.
Rot. dec. 6. p. 3. Recen. Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. gl. 10. n.
75. & ſeq. vbi dicit, quod etiam actio annalis perpetuatur
3 per litis conteſtationem, *juxta textum in l. 2. C. Quand. li-*
bell. Princip. dat.
4 Hoc tamen procedit in conteſtatione litis valida: con-
teſtatio inualida non perpetuat actionem, *vt tradunt Do-*
ctores communiter: quemadmodum nec interrumpitur
præſcriptio per citationem inualidam, *Cancer. loco cit. nu.*
55. Tiraq. vt ſupra n. 85. Honded. conſ. 83. n. 42. lib. 1. quod
intelligendum eſt, quando citatio, vel litis conteſtatio fuit
à principio nulla; ſecus ſi ex poſt facto, & per lapſum in-
ſtantiæ annulletur, quo caſu durant interruptio, & perpe-
tuatio iam factæ, quia tunc effectus earum eſt iam con-
ſummatus, nec illa annullatio retrotrahitur, *gloſ. & DD.*
in l. properandum. §. & ſiquidem, C. de Iud. Tiraq. & Can-
cer. locis proximè citatis.
5 Obſerua tamen, quod per ſolam litis conteſtationem
perpetuatur actio, non autem per citationem, quod eſt
notandum, *Bart. in l. cum notiſſimi, C. de Preſcr. 30. ann. &*
alij apud Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcrip.
6 *num. 435.* vbi dicit, quod ſi præſcriptio ſtatutaria inter-
rumpitur per ſolam citationem ſine litis conteſtatione, re-
quiritur noua ſtatutaria præſcriptio; ſecus eſſet, quando
præſcriptio ſtatutaria ſemel interrumpitur per litis con-
teſta-

teſtationem: quia tunc neceſſaria eſt à die interruptionis
noua præſcriptio, non quidem ſtatutaria iuxta primam,
quia ea ſemel interrupta ceſſat ſtatutum, ſed noua ſecun-
dum diſpoſitionem iuris communis, Alexan. in leg. ex hoc
edicto, num. 11. vbi Caſtren num. 4. Iaſ. num. 3. Socin. numer.
21. ff. de eo, per quem fact. erit &c. Mareſcot. var. reſol.
lib. 2. cap. 67. num. 2. & ſeq. & alij apud Merlin. de legit. lib.
5. tit. 3. quæſt. 1. num. 20. & 21. Rot. deciſ. 6. n. 1. & ſeq. p. 3. Re-
cen. perpetuatur tamen per ſimplicem citationem iuriſdi-
7 ctio in annos 40. ſecundum Bald. in l. ſæpè, C. de Præſcr. 30.
vel 40. ann.

8 Obſerua 2. quod litis conteſtatio facta ſuper officio Iu-
dicis, per quod petitur reſtitutio in integrum, non perpe-
tuat illud officium: & ideò adhuc intra quadriennium re-
ſtitutio petenda eſt, iuxta l. ſupervacuam, C. de Tempor. in
int. reſtit. & notat Bald. in d. l. ſæpè, n. 1. ſubdens, quod re-
ſtitutione conceſſa, actio reſciſſoria, ſi in iudicium dedu-
citur per conteſtationem, perpetuatur in annos 40. ex re-
gula d. legis.

10 Obſerua 3. quod reſcriptum Principis habetur pro li-
bello, & conteſtatione litis quoad effectum actionis per-
petuandæ, non autem quoad ordinem proceſſus l. 2. Cod.
Quand. libell. Princip. dat. cuius textus diſpoſitionem pro-
cedere in actionibus temporalibus, annalibus, & prætor-
rijs, non autem in perpetuis, notat gloſſ. Bart. Bald. &
alij ibidem.

11 Obſerua 4. quod contra inſtrumentum, ſeu creditum
iuratum non præſcribitur minori ſpatio, quam 40. anno-
rum ex regula d. l. ſæpè, C. de Præſcrip. 30. vel 40. ann. quia
iuramentum habet vim litis conteſtationis Afflict. deciſio.
174. num. 5. Rot. dec. 8. p. 3. Diverſ. & in ſpecie Crau. conſ. 71.
num. 2. & alij apud Honded. tom. 1. conſ. 82. numer. 60. & ſeq.
Seraph. de Priuil. Iuram priuil. 51. per tot. vbi num. 12. &
12 ſeq. id intelligit in iuramento valido, vel non omninò
nullo: præſertim ſi partes in ipſo contractu iurarunt, vera
eſſe ea, quæ in contractu aſſeruerunt, vt d. Honded. d. conſ.
82. n. 63. vbi citat Couar. var. reſol. c. 9. num. 7. lib. 2. Bero. qq.
fam. q. 5. n. 3. Galganet. ad Stat. Vrb. lib. 1. c. 158. verſ. An hoc
ſtatutum, quamuis contrarium ſentiat Gutier. de Iuram.
confirm. 3. p. c. 1. n. 8. & alij apud Cancer. lib. 1. var. reſ. c. 15.
num. 38. vbi, quod debitum iuratum ſpatio 30. annorum
præſcribitur.

13 Notandum tamen eſt, quod ſi ſtatutum tollat in aliquo
caſu fidem inſtrumento, tunc iuramentum non haberet
vim litis conteſtationis: quia tale inſtrumentum ſicut non
probat contractum, ita nec iuramentum, & per conſe-
quens curreret in tali caſu præſcriptio communis vel ſta-
tutaria, Rot. deciſ. 104. n. 2. p. 2. Diverſ. quod procedit quan-
do iuramentum præſumitur à ſtatuto metu, & dolo extor-
tum, vt dict. Galganet. ad ſtat. Vrb. libr. 1. cap. 158. verſ. An
hoc ſtatutum &c. & cap. 159. verſ. non obſtat, &c. vbi id li-
mitat, quando iuramentum aliunde probatur, quàm ex
inſtrumento.

SVMMARIVM.

1 Præſcriptioni longiſſimi temporis non poteſt renun-
ciari contrarium numer. 4. & 6. declaratur numer.
11. & 12.
2 Iuri publico pactis priuatorum derogari non poteſt.
3 An ſtatuto debiti præſcriptionem inducenti renuntiari
poſſit.
5 Præſcriptio per pactum poteſt interrumpi.
7 Fauori ſuo quilibet renuntiare poteſt.
8 Qui renunciauit præſcriptioni longiſſimi temporis non cen-
ſetur renunciaſſe immemorabili.
9 Quid ſi res tranſiret in alium, qui eſſet in bona fide.
10 An hæres eius, qui renunciauit, poſſit præſcribere.
13 An per ſtatutum, vel priuilegium Principis tolli poſſit præ-
ſcriptio.

C A P. CVIII.

An renuntiari poſſit præſcriptioni.

1 ALij negatiuam partem ſubſtinent ex eo quod præſcri-
ptio principaliter inducta eſt ob bonum publicum,
nè dominia rerum diu maneant in pendenti; iuri autem
publico pactis priuatorum derogari non poteſt l. ius pu-
blicum, ff. de Pact. ita Bart. in l. 1. ff. de vſucap. & in l. nemo
2 poteſt, n. 20. & ſeq. ff. de leg. 1. vbi etiam dicit, quod neque
poteſt renuntiari ſtatuto debiti præſcriptionem inducen-
ti: quia hæc præſcriptio inducta eſt in bonum publicum,
3 & hanc ſententiam ſequuti ſunt Abb. & Felin. in Rubr. de
Præſcript. & alij apud Viu. opin. 626. vbi de communi, Guid.
Pap. deciſ. 319. num. 2. Aret. in § iure ciuili, inſtit. de Vſucap.
num. 13. ſubdens, quod licèt præſcriptioni non poſſit re-
nuntiari, poteſt tamen renuntiari, exceptioni talis præſcri-
ptionis quæſitæ.

4 Alij verò contrarium ſentiunt, quorum opinio com-
munior eſt teſte Tiraq. de Retract. conuen. § 1. gloſſ. 2. num.
14. & ita deciſum refert Cancer. var. reſol. lib. 3. cap. 15. nu.
5 81. quemadmodum poteſt etiam per actum præſcriptio
interrumpi, l. cum notiſſimi, Cod. de Præſcrip. 30. ann. quia
6 fauor publicus hac in re conſideratur ſecundario; prin-
cipaliter autem attenditur priuata vtilitas poſſeſſoris, nè
vexetur litibus, & expenſis: fauori verò ſuo quilibet re-
7 nuntiare poteſt, vt poſt Bald. in auth. quas actiones, Cod.
de Sacroſ. Eccleſ. Caſtr. in l. 1. de Vſucap. dict. Iordan. lib. 14.
tit. 24. de Præſcript. num. 394. Ceuall. in ſpec. opin. comm. con.
comm. q. 174. n. 1.

8 Obſeruant autem, quod qui renunciauit præſcriptione
30. vel 40. annorum, non cenſetur renunciaſſe immemo-
rabili, neque centenariæ, Alex. conſ. 60. n. 2. lib. 1. Abb. conſ.
26. lib. 2. Iaſ. conſ. 92. lib. 3. Aret. conſ. 15. & alij apud Cancer.
loco cit. n. 85.

9 Obſeruant 2. quod ſi res tranſiret in alium, qui eſſet in
bona fide, præſcriberet non obſtante huiuſmodi renun-
ciatione, Bart. in d. l. nemo poteſt, n. 20. ff. de leg. 1.

10 Obſeruant 3. quod hæres, eius, qui renuntiauit huiuſmo-
di præſcriptioni, poterit præſcribere incipiendo præſcri-
ptionem à die mortis ipſius renunciantis, quia tunc hæres
non præſcribit tamquam hæres, ſed præſcribit ex perſo-
na propria, quo caſu poteſt venire contra promiſſionem,
& factum defuncti, ſecundùm Anton. de Petru. in repet. c.
1. num. 213. & ſeq. de Iureiur. quem refert Seraphin. de pri-
uil. iuram. priuil. 51. num. 10. & ſeq. contrariam tamen ſen-
tentiam rectius in hoc tenet Balb. & alij per eum allegati
in tract. de Præſcr. in 2. p. 3. priu. q. 12. n. 11. & ſeq. & in 4. p.
5. priu. quæſt. 6. vide quæ ſup. diximus hoc eodem lib. c. 94. nu.
14. & ſeq.

11 Ego verò quoad propoſitum dubium diſtinguendum
cenſeo: aut enim agitur de præſcriptione 30. vel 40. an-
norum, & tunc huiuſmodi præſcriptioni vt introductæ
in odium negligentis, ſeu merè odioſè renunciari non po-
teſt etiam cum iuramento, propter fauorem publicum,
nè dominia rerum ſint in incerto, & vt aliquando ſit finis
litibus; quod intelligendum eſt quoad præſcriptionem
decurrendam, non autem quoad iam decurſam: quia iuri
iam quæſito poteſt per pactum renunciari, ſed non poteſt
per pactum fieri, nè talis præſcriptio currat in futurum,
Rom. conſ. 201. Seraphin. qui alios refert, de priuil. Iuram.
priuil. 51. nu. 8. verſ. hoc autem Balb. in 5. p. 5. priu. q. 6. nu. 5.
vbi de communi.

12 Aut igitur de vſucapione triennali, vel de præſcriptio-
ne 10. vel 20. annorum, & tunc, licèt de iure renuntiari
non poſſit, valida tamen eſſet renuntiatio, ſi iuramento
fuerit roborata: quia vſucapio eſt præſcriptio merè fauo-
rabilis, & præſcriptio 10. vel 20. annorum non eſt merè
odioſa, ſed mixta, partim videlicèt fauorabilis, & partim
odioſa, ita Seraphin. loco citato dicto priuil. 51. num. 3. 4. &
7. vbi citato Alexan. in lege nemo poteſt, ff. de leg. 1. Gerard.
ſing. 18. col. 6. Ruin. conſ. 111. volum. 1. Balb. vbi ſupra in 5.
parte 5. princ. quæſt. 6. Corn. conſil. 328. volum. 1. & conſ. 280.
vo-

Digitized by Google

volum.3.Guid.Pap.q.416.Calca.conſ.19.in fin.& ita intelligendi ſunt DD.apud Viu.dict.opin.626.

13 An verò per ſtatutum, vel Principis priuilegium tolli poſſit præſcriptio? Reſpon. affirmatiuè, intelligendo de præſcriptione futura, non autem de præterita: hæc enim tolli non poteſt quia ſic tolleretur ius quæſitum contra naturalem æquitatem, *ita Bal.& Sal.in leg.receptitia,C.de Conſtit.pec.& tradunt omnes in auth.quas actiones, Cod.de Sacroſ.Eccleſ.latè Balb.in tract.de Preſcr.in 5.p.5.princ.q. 7.8.& 9.*

SVMMARIVM.

1 *Bona communia ad petitionem alterius fratris, ſeu conſortis quandocunque diuidi debent.*
2 *An valeat prohibitio facta per teſtatorem de nunquam diuidendo,& n.4.6.& 7.*
3 *Ditiones in perpetuum, & ſimiles relatæ ad perſonas non extenduntur vltra tempus vitę.*
5 *Per contractum hoc agi non poteſt, vt non liceat vnquam diuidere.*
8 *Diuiſio inter fratres quando præſumatur.*
9 *Quando inter fratres præſumatur contracta ſocietas,& n. 10.& ſeq.*
11 *An frater pro debito fratris teneatur.*
12 *Quid veniat in tacita ſocietate,& quid in expreſſa.*
13 *An,& quando fratres teneantur dotare ſororem,& n.14. Et an mater teneatur dotare filiam ibidem.*
14 *Quando Clericus teneatur dotare ſororem.*
15 *Quid ſi frater dotans bona ſororis adminiſtret.*
16 *Et quid ſi dos eſſet exceſſiua.*
17 *Quando diuiſio inter fratres præſumatur legitimè facta.*

CAP. CIX.

An aduerſus diuiſionem præſcribatur.

1 RESpon. negatiuè,& ideo bona communia ad petitionem alterius fratris, ſeu conſortis quandocunque diuidi debent etiamſi per longiſſimum tempus bona communiter poſſediſſent, *Balb. de Præſcript. in 4.p.4.prin.q. 13.Bald.in l.fin.C.fin.regun.latè Ceuall.in Spec.opin. comm. con.comm.q.820.Crauet.conſ.60.n.1.Honded.conſ.59.nu.53.& ſeq.lib.1.*

2 Quæres, an valeat prohibitio facta per teſtatorem de nunquam diuidendo? Reſp.quod aut prohibitio eſt perſonalis, ſeu relata ad perſonas, puta ſi dictum ſit, nè fratres vllo vnquam tempore diuidant,& tunc valebit prohibitio durante vita eorum,quibus fuit iniuncta, licèt poſt eorum mortem euaneſceret, *Ruin.conſ.135.n.6.& 7.lib.2.Rol.conſil.84.n.10.& ſeq.lib.1.Dec.conſ.264.Grat.conſ.66.nu.13.& ſeq.quos refert Grat.diſc.for.c.905.n.5.& 6.* vbi etiam dicit,
3 quod dictiones,in perpetuum,& ſimiles relatæ ad perſonas non extenduntur vltra tempus vitæ.

4 Aut prohibitio eſt realis, & in rem, puta ſi dictum fuerit,quod domus,ſeu fundus nunquam diuidatur, & tunc talis prohibitio non tenet tanquam inducens infinitatem, quæ in ſimilibus prohibitionibus reprobatur ità,vt neque ſit ſeruanda viuentibus illis, quibus fuit facta, ſed vitiatur in totum, *Alex.conſ.110.n.10.& 11.lib.3.* ſubdens, quod
5 neque per contractum hoc agi poteſt, vt non liceat vnquam diuidere, *per text.in l.in hoc iudicium,§.ſi conueniat*
6 *ff.commun.diuid.& ita ſenſit Balb.loco cit. d.q.13.* vbi ampliat,etiamſi pactum de nunquam diuidendo, fuerit iuratum, *Clar.in §.Teſtamentum q.67.& alij apud Grat.d.c. 905.n.1.& ſeq.*

7 Hoc tamen procedit,quando per viam diſpoſitionis induceretur perpetua communio; ſecus eſſet, quando per viã conditionis prohiberetur perpetuò diuiſio,tunc enim
8 valebit præceptum teſtatoris; vnde ſi prohibitus non paruerit,priuabitur commodo relicto, *Rol.conſ.84.nu.19.& 20.lib.1.quem refert,& ſequitur Grat.d.c.905.n.21.*

9 Quæres 2. quando inter fratres præſumatur contracta ſocietas? Reſp. quod præſumitur contracta ex communi habitatione, communicatione lucrorum, & non reddita ratione expenſarum circa res, & perſonas, *Bart.in l.Titium, §.altero,num.5.ff.de Admin.& peric.tut.& in l.ſi patruus, n.9.* vbi id declarat, *C.commun.vtriuſque Iud.Iaſ.in l.1.nu.7.C.eod.tit.Alex.conſ.48.n.5.lib.1.Mant.de Tac.lib. 6.tit.10.n.2.& ſeq.Anch.conſ.302.n.4. Cephal.conſ.483.lib. 4.Maſcard.concl.31.n.25. Ruin.conſ.141.n.23. Ciarl.contr. for.c.16.ante n.26.tom.1. Seraph.dec.1303.n.1.& alij apud*
10 *Menoch.lib.3.preſumpt.56.n.22.* quod intelligendum eſt, dummodo fratres ſint omnes ætate maiores: nam ſi inter eos adeſſent pupilli, minores, furioſi, & alij,qui legitimo conſenſu carent,ceſſaret prædicta præſumptio, *l.vt in conductionibus, ff.pro Soc.Bart.in d.leg.ſi patruus, num.9.* vbi etiam *Bald.n.14.& ſeq.C.commun.vtriuſq; Iud.Alciat. reg. 1.preſump.25.n.2.Menoch.loco cit.num.8.* vbi idem dicit in Clerico,& in alijs,qui negotia tractare non poſſunt.

11 Effectus autem huius tacitæ ſocietatis eſt,vt ęs alienum manente ſocietate contractum, de communi ſoluendum ſit, *iuxta textum in l.omne ęs alienum, ff.pro Soc.* quod intelligendum eſt, quando æs alienum ratione communis vtilitatis contractum fuit: quia alias frater pro debito fratris non tenetur, etiamſi eſſet ſocius omnium bonorum, *leg.ſed nec ęs alienum, vbi gloſſ. ff.pro Soc.leg.ſi cum fratre vbi Salic.C.res int.alios act.& c. Bald.in d.l.ſi patruus, nu. 12.Bero conſ.76.n.18.lib.1.Calcan.conſ.22.nu.3. Rota deciſ. 439.part.3.Recent. Burat.deciſ.810.nu.1.* non enim poteſt frater de re communi diſponere, ſed tantum de ſua parte, *l.ſerui eiectione, §.1.ff.de l.1.* nec ſocius ſocium obligat,ſi pecuniam non ex cauſa ſocietatis acceperit, *l.iure ſocietatis,ff.pro Soc.Dec.in l.ſi ſocius nu.2.ff.ſi cert.pet. Alex.conſ. 139.n.3.lib.5.*

12 Notandum eſt autem, quod in tacita ſocietate bonorum non veniunt ea, quæ ex legato, donatione, aut hæreditate proueniunt,ſed tantum quæ acquiruntur ex actibus quęſtuarijs,hoc eſt ex emptione,venditione,locatione,vel conductione, *l.coiri,cum quatuor ſeq.ff.pro Soc.* licèt aliud ſit in ſocietate expreſſa, *l.3.§.cum ſpecialiter, ff.eod.tit. Alex.conſ.49.n.2.lib.1.Coccin.deciſ.421.n.6.*

13 Notandum 2. quod ſi frater ſciat, & patiatur,alterum fratrem dotare filiam ſuam de bonis communibus, fauore dotis cenſetur donandi animo conſentire, *Dec.conſ.58. circa fin.quem refert Vrſil.ad Afflict.deciſ.13.& communem dicit Hier.de Zannettis conſ.6.n.7. Mant.de Tac.lib.13.tit. 13.n.23.* quod eo magis procederet,ſi frater de bonis communibus dotaret ſororem communem, cum fratres teneantur dotare ſororem ex eodem patre natam, non habentem bona,vel legitimam ſufficientem, *leg.cum plures,§. fin.vbi gl.ff.de Admin.tut.& communem dicit Theſ.dec.192. n.7.Abb.conſ.12.in 7.dub.lib.1. Albert.Brun.in tract. Quod ſtantib.maſcul.fœm.non ſucced.ar.9.n.9.quos refert Millin. dec.433.n.10.& ſeq.Rot.deciſ.145.n.3.& dec.329.n.18.p.6. Recen.Coc.dec.77.* vbi quod de iure communi etiam mater tenetur dotare filias in concurſu cum fratribus, quando non adſunt bona paterna; *Paul.Rub.in annot.ad.dec.460.*
14 *n.74.p.3.tom.2.Recent.* vbi dicit,quod frater clericus tenetur in ſubſidium dotare ſororem inopem,etiam de redditibus Eccleſiæ, *Mant.de Tac.lib.12.tit.16.n.25.& ſequent.* ſubdens, quod frater non tenetur dotare ſororem vterinam, *& lib.13.tit.13.n.20.& ſeq.* vbi dicit, quod ſi frater dotauit ſororem de re communi, vel communi patrimo-
15 nio, præſumitur partem ſuam ei donaſſe; niſi eius bona adminiſtret: quia hoc caſu magis intelligitur eius negotium geſſiſſe,quam donandi animum habuiſſe, *arg. l.Neſennius, ff.de Neg.geſt.* quod procederet etiamſi frater, vel mater in tali caſu pro dote ſe ſe obligauerit, quia cenſeretur ſe obligaſſe vti fideiuſſor, *vt poſt Corn.conſ.124.n.1.& 2.lib.1.dixit Rota coram Millino d.dec.433.n.4.*

16 Verum ſi dos eſſet exceſſiua,fratres, qui dotis conſtitutioni tacitè conſenſerunt,quoad exceſſum reſtituuntur in integrum,ſiue ſint minores,ſiue maiores, *l.1. C.ſi aduerſ. dot.l.in contractibus, C. Quib.ex cauſ.maior.& dixit Rota in Romana reſtitutionis in integrum* 10. *Maij* 1641. *coram Card.Panzirolo,prout refert Rub.in annot.ad deciſion.640. n.219.*

n.219.cum ſeq.p.4.to 2.Recent.quod arbitrio Iudicis remittitur, *Rot.coram Millin.d.dec.433.n.6.& 11.verſ.fundamentum reſolutionis*.

17 Quæres 3. quando præſumatur recto iure facta diuiſio, & partitio bonorum inter fratres? Reſp.quod diuiſio præſumitur legitimè facta ex longa poſſeſſione bonorum inuicem ſeparatorum, ſolutione onerum ſimiliter ſeparata, & ex perceptione fructuum per decem annos inter præſentes,& viginti inter abſentes, *Gabr.conſ.4.in prin.lib.1. Bero.q.50.n.8.Dec.conſ.15.num.1.& 41.lib.1.Menoch.præſump.60.nu.3.lib.3.& alij apud Grat.diſcep.for.c.951.n.30. & ſeq.* vbi etiam dicit,quod in hoc caſu non eſt neceſſaria aliqua ſcriptura,*Ric.in Prax for. Eccleſ.p.3.reſ.509.n.6.& ſeq.Ceuall.vbi ſupra d.q.820.*

SVMMARIVM.

1 *Ius paſcendi præſcribitur ſpatio decem, vel viginti annorum,& quando id procedat: contrarium n.2.*
2 *Quando ex vſu particularium alicuius vniuerſitatis acquiratur ipſi vniuerſitati quaſi poſſeſſio, & ius paſcendi, aut lignandi vel ſimile, & n.10.*
3 *Præſcriptio iuris paſcendi, vel lignandi in alieno prædio, ceſſat,ſi Dominus prædij indigeat paſcuis,vel lignis.*
4 *An Dominus fundi,ſuper quo alius habet ius paſcendi, vel lignandi poſſit illum ad culturam reducere.*
5 *Pro modo poſſeſſionum ſuarum vnuſquiſque vti debet paſcuo commune.*
6 *Dominus oppidi de iure communi tot animalia in publica paſcua mittere poteſt, quot poteſt vnus Ciuis.*
7 *Præſes,& Prælatus durante officio frui debent eodem priuilegio,& prærogatiuis,quibus gaudent cæteri ciues.*
8 *Poſſeſſio iuris paſcendi probatur ex perceptione fructuum herbarum: declaratur n.9.*
10 *Quando factum ſingulorum cenſeatur factum vniuerſitatis.*
11 *Quando ex prohibitione facta particularibus perſonis alicuius oppidi, currat præſcriptio contra totam vniuerſitatem,& quando non,& n.13.*
12 *Prohibitio facta in locis publicis,præſumitur perueniſſe ad omnium notitiam.*
13 *Quando maior pars communitatis poſſit præiudicare minori.*

CAP. CX.

Ius paſcendi quanto tempore præſcribatur.

1 Alij putant, ius paſcendi præſcribi ad inſtar aliarum ſeruitutum continuam, ſeu quaſi continuam cauſam habentium, & ſic ſpatio decem annorum inter præſentes,& viginti inter abſentes, *iuxta l.2.vbi gl.& DD.C. de ſeruit.ita Bart.in l.iuſto,§ non mutat,ff.de Vſuc.Paul.de Caſtr.conſ.444.col.3.lib.1.& conſ.3.col.fin.lib.2. Aret.conſil. 153.col.fin. Corn.conſ.268. col.10.lib.4.quos refert Crauet. conſ.4.n.5.*ſubdens,quod ſufficeret prędicta pręſcriptio 10. vel 20.annorum,quando concurreret titulus, aliàs requireretur tempus 30.annorum.

2 Alij verò rectius ſentiunt ad præſcriptionem iuris paſcendi requiri tantum temporis ſpatium, cuius initij memoria hominum non extat in contrarium, *iuxta text.in l.hoc iure,§ aqua ff.de Aquaquot.& æſtiu.l.ſeruitutes prædiorum 14.ff.de Seruit.* hæc enim ſeruitus, cum ad eius vſum requiratur factum hominis animalia ad paſcua ducentis, & reducentis, dicitur habere cauſam diſcontinuam,*vt d.Guid.Pap.deciſ.573.n.2. Cepoll.de Seruit. ruſt. præd.c.9.n.24. Balb.de Præſcr.in 2.p.4.princ.q.5.Caſtil.de Vſufr.c.68.nu.18.& communem dicit Honded.conſ.79.n.66. lib.1.& conſ.84.num.28.& ſeq.lib.2.*vbi etiam,quod ex vſu particularium alicuius vniuerſitatis non acquiritur ipſi vniuerſitati quaſi poſſeſſio, & ius paſcendi,aut lignandi, vel ſimile, niſi vltra tempus immemorabile conſtiterit, illos particulares homines vſos fuiſſe paſcuis, nemoribus, & ſimilibus de mandato vniuerſitatis, vel ſaltem nomine vniuerſitatis,ſcientibus officialibus illius, *Andr.Gail.libr. 2.obſeru.66.Caſſan in Conſuet.Burgun.rubr.13.§.5.nu.26. Couar.lib.1.var.c.17.n.11.Bertran.conſ.51.num.6.vol.1.& alij apud Cancer.var.reſ.lib.3.c.4.nu.51.vbi etiam teſtatur, ita fuiſſe in Senatu Cathaloniæ deciſum.*

3 Obſerua tamen, quod licet ex huiuſmodi præſcriptione, vel conſuetudine homines vnius Caſtri, vel villę acquiſiuerint ius paſcendi,vel incidendi ligna in alieno Territorio,vel prædio, tamen ſi Dominus Territorij, vel prædij indigeat paſcuis, vel lignis, vel ea non ſufficiant pro vſu ipſius Domini,ceſſabit eo caſu præſcriptio,eaque non obſtante denegabitur ius paſcendi,vel lignandi:quia tunc ſuperuenit ratio contrarij vſus *cap.ſuggeſtum, de Decim.& poſt Abb.in c.dilecti filij,n.7.de Arb.& alios trad.Surd.dec. 236.n.20.& ita per Concilium Neapolitanum deciſum fuiſſe,refert Afflict.deciſ.290.n.6.& ſeq.Gabr.commun.concluſ. lib.5.tit.de Præſcr.concluſ.1.nu.12.Cancer.lib.3.c.4.nu.52. & ſeq.*

4 An verò Dominus fundi,ſuper quo alius habet ſeruitutem, ſeu ius paſcendi, vel lignandi, poſſit illum ad culturam reducere? Reſp.quod aut in illo fundo huiuſmodi ſeruitus fuit expreſsè conſtituta,& tunc non poteſt, *l.ſeruitutis,§ ſi ſeruitus ff.de Seruit.vrban.præd.& ita intelligendus eſt Cepol.de Seruit.ruſt.præd.c.9.n.40.* aut talis ſeruitus acquiſita fuit præſcriptione, & tunc poteſt impediri reducendo fundum ad culturam; quia ſeruitus præſcripta dicitur tacitè conſtituta ex patientia partis: patientia autem debet reſtringi ad ſuos limites, ſtante paſcuo inculto,*vt rectè probat Crau.conſ.292.n.4. Io:Bap.Coſta de Port. rat.q.159.n.11.& videtur ſenſiſſe Rot.dec.632.n.4.in fin.p. 3.Recent.* & ita ſeruatur in Ciuitate Veliterna, vbi natus ſum: nam in agris, ſeu terris, ſuper quibus Communitas noſtra habet ius paſcendi,vites, & arbores Ciues plantare poſſunt,quo caſu ceſſat ius Communitatis: quamuis contrarium ſentiat *Cancer. d.lib.3.c.4.n.80.& ſeq.*

5 Obſerua 2. quod huiuſmodi iuribus lignandi,paſcendi, & ſimilibus debet quis vti pro modo ità, vt propter ſuum immoderatum vſum,alijs idem ius habentibus,quominus vtantur,non ſit impedimento;& ideo pro modo poſſeſſionum ſuarum vnuſquiſque vti debet paſcuo communi,*Alber.in l.Imperatores,n.2.ff.de ſeruit.ruſt.præd. Bertr.conſil. 229.& conſ.202.n.5.vol.2.& conſ.240.num.10.& 11.vol.3. Caſſan.in conſuet.Burgun.rub.13.§.3.in fin.Cancer.loco cit.*

6 *d.c.4.n.65.& ſeq.* vbi addit,quod Dominus Oppidi de iure communi ratione iuriſdictionis poteſt tot propria animalia in paſcua publica mittere, quot poteſt vnus Ci-

7 uis: eodemque priuilegio, & prærogatiuis, quibus gaudent cæteri Ciues,frui etiam debet Pręſes,& Prelatus durante officio, *Capic.dec.209.n.31.Loffred.conſ.4.n.8.& alij apud Cancer.d.l.3.c.12.n.228.& ſeq.*

8 Obſerua 3.quod poſſeſſio iuris paſcendi regulariter probatur ex perceptione,fructuum herbarum,*l.Titia,ff.de ſo-*

9 *lut.l.litibus,C.de Agric.& Cenſit.lib.11.*verum ſi alius exiſteret in poſſeſſione terrarum, in quis herbarum fructus percipitur, non ſufficeret in tali caſu probare ſimplicem vſum paſcendi,quia id contingere potuit vel præcario,vel familiaritate,vel Domini terrarum incuria;ſed vltra conſtare debet, id factum fuiſſe iure ſeruitutis tunc enim ſubſiſtente diuerſa cauſa poſſidendi vtraque poſſeſſio eſſet compatibilis,& dari poſſet in vna,& eadem re,*Rot.deciſio. 632.per tot.p.3.Recent.*quod præcipuè procederet,vbi fundus eſſet ſub proprietate Eccleſiæ: tunc enim non eſt de facili in Eccleſiæ præiudicium admittenda quaſi poſſeſſio aliorum: cum impediat, nè Eccleſia poſſit perfectè vti re ſua,*Rota in Alban.Iuriſpaſcendi 5.Iulij 1604.coram Iuſto, & coram Greg.dec.412.n.4.*

10 Obſerua 4.quod ſi vniuerſitas,vel communitas prætenderet,ſe præſcripſiſſe ius paſcendi, vel lignandi, non ſufficeret probare, quod ſingulares perſonæ eiuſdem vniuerſitatis per tempus immemorabile fuerint in vſu dictæ ſeruitutis: quia ex actibus particularium non quæritur ius, nec poſſeſſio vniuerſitati: ſed vltra conſtare debet, quod ſingulares perſonæ Communitatis id egerint cum mandato,

licen-

licentia, ſeu ſcientia vniuerſitatis, vel eius Adminiſtrato-
rum, ſeu Rectorum, *ita Cepol. in tr. de ſeruit. ruſt. præd. c. 9.*
n. 25. Philip. Dec. conſ. 221. n. 10. Bald. conſ. 373. vol. 3. & alij
apud Cancer. d. lib. 3. c. 4. num. 101. & ſeq. vbi tamen ſubdit,
quod ſatis eſſet allegare, illos actus particularium fuiſſe fa-
ctos nomine vniuerſitatis, & de eius conſenſu, ſeu licen-
tia quia probando vſum omnium ſingularium, ſeu maio-
ris partis eorum, ex tanta diuturnitate temporis, & ex pa-
tientia Rectorum, ſeu Adminiſtratorum præſumitur con-
ſenſus Communitatis, & per conſequens in tali caſu fa-
ctum ſingulorum cenſetur factum vniuerſitatis, *ad not. per*
gl. in l. ſicut §. ſi quid vniuerſitati, ff. quod cuius, vni. nom.
11 Obſerua 5. quod ſi quis prohibuerit particularibus per-
ſonis alicuius oppidi, nè audeant in aliquo loco, ligna cæ-
dere, vel animalia paſcere, & prohibitio deuenerit ad no-
titiam totius populi, vel maioris partis, & nullus contradi-
xerit, tunc à die huiuſmodi prohibitionis currit preſcrip-
tio contra totam vniuerſitatem, *vt poſt Crauet. de antiq.*
temp. p. 4. Lud. de Caſauet. conſ. 39. n. 19. not. Cancer. d. lib. 3. c.
12 *4. n. 122.* vbi etiam dicit, quod ſi prohibitio facta fuerit in
locis publicis, præſumitur perueniſſe ad omnium notitiā.
13 Verum ſi particulares homines eiuſdem oppidi prohi-
bitione non obſtante ſemper continuauerint poſſeſſio-
nem cœdendi ligna vel paſcendi animalia, contra eos pre-
ſcriptio non curreret, *arg. c. de quarta, de Preſcr.* vbi vnus
Clericus non ſoluens præſcribit quartam decimarum
competentem Epiſcopo, licèt omnes alij ſoluant, preſertim
quia maior pars vniuerſitatis non poteſt præiudicare mi-
nori niſi quando eſt actus neceſſarius, aut vtilis ipſi vni-
uerſitati, *ad trad. per Crau. conſ. 27. n. 10. & ita ſenſit Can-*
cer. vbi ſupr. d. c. 4. n. 123. 134. 135 146 & 157. Bertaz. conſ.
419. n. 8. Ruin. conſ. 217. vol. 1. Afflict. deciſ. 265. n. 10. & 11.
Iaſ. Rip. & alij in l. quominus ff. de flumin. Theſ. dec. 16. n. 6.
verſ. ſexto ampl.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiuæ duorum, vel plurium inſtrumentorum vltra centum annos probant dominium ad quemcumque effectum: declaratur n. 7. & 8.*
2 *Plura inſtrumenta de antiquo habent vim probationis famæ.*
3 *Fama in antiquis plenè probat etiam in preiudicium tertij.*
4 *Enunciatiuæ antiquæ plurium inſtrumentorum identitatem bonorum probant.*
5 *Nobilitas probatur etiam ex inſtrumentis antiquis, & ex Hiſtorijs, & Chronicis.*
6 *Ex inſtrumentis antiquiſſimis probatur notariatus eius, qui ſcripſit: limitatur n. 19.*
7 *Quid ſi enunciatiuę huiuſmodi emanauerint à perſonis ſuſpectis, & n. 8.*
9 *Quando enunciatiuæ probent Iuſpatronatus.*
10 *Ex præſentationibus quando Iuſpatronatus probetur, & num. 13.*
11 *Quando præſumatur Iuſpatronatus eſſe ex dotatione, vel fundatione.*
12 *Defectus nouem, vel duodecim menſium vti modicus reſpectu centenariæ non attenditur.*
14 *Fama iuriſpatronatus iuncta cum quaſi poſſeſſione iuris preſentandi in antiquis iuſpatronatus probat etiam contra tertium.*
15 *Enunciatiua vnica excedens centum annos an probet.*
16 *Et an probent enunciatiuæ vltra 60. vel 70. annos.*
17 *Quid ſi enunciatiuæ hinc inde dentur.*
Et quid ſi adeſſent duæ famæ contrariæ, ibidem.
18 *An vnio beneficiorum probetur ex enunciatiuis antiquis.*

CAP. CXI.

Quando enunciatiua probet dominium.

1 ENunciatiuas duorum, vel plurium inſtrumentorum
vltra centum annos probare dominium ad quem-
cumque effectum, probat *Dec. conſ. 146. n. 14. Menoch. conſ.*
409. n. 9. Caſſador. deciſ. 3. n. 3. de Procur. Rot. dec. 91. n. 2. p. 1.
Recen. & in Papien. bonorum 28. Aprilis 1595. coram Card
Millino, & in Romana deuolutionis 28. Maij 1625. coram
Pirouano, prout refert Ferentil. ad Burat. deciſ. 602. nu 21.
etiam in præiudicium tertij: quia plura inſtrumenta de an-
tiquo habent vim probationis famæ, *vt poſt Bald. Paul. de*
Caſtr. in lege cum aliquis, C. de Iur. deliber. Aret. conſ. 42. So-
cin. conſ. 89. col. 2. verſ. preterea iſta concluſio probatur &c.
lib. 1. Curt. ſen. conſ. 77. col. 2. Dec. conſ. 11. col. 6. poſt med. ſcri-
pſit Crau. de Antiq. tempor. 1. p. §. Ampliatur n. 14. fama au-
3 tem in antiquis plenè probat etiam in præiudicium Ter-
tij, niſi in contrarium adſit aliquid, ex quo ea debilitetur
Alex. conſ. 57. prope fin. lib. 2. Ruin. conſ. 113. n. 8. lib. 5. Caſſa-
dor. dec. 2. de Prob. quos refert Seraph. dec. 330. n. 9. & deciſ.
355. n. 5. & dec. 449. n. 3. & dec. 1061. n. 4. vbi, quod enuncia-
4 tiuè antiquę plurium inſtrumentorum identitatem bono-
rum probant, *Rot. in Comen. habitus 14. Maij 1607. coram*
5 *Iuſto, quam refert Vrſel. concl. 120. n. 36 & 37.* vbi, quod no-
bilitas probatur etiam ex inſtrumentis antiquis, ſi ea in il-
lis enuncietur, quemadmodum probatur etiam ex hiſto-
rijs, & Chronicis, *Afflict. deciſio. 245. n. 3.* vbi addit, quod ex
6 ſolis inſtrumentis antiquiſſimis probatur notariatus eius,
qui ſcripſit *Maſcard. de Probat. concl. 106. vol. 1. Millin. de-*
ciſio. 110.
7 Hoc tamen intelligendum eſt dummodò enunciatiuæ
huiuſmodi proueniant à diuerſis perſonis non ſuſpectis,
Garz. de benef. p. 12. c. 2. n. 248. & ſeq. Rot. deciſ 13. n. 1. p. 1.
Nouiſſ. Iordan. lib. 14. tit. 17. de Probat. n. 309. vnde ſi proue-
nirent ab eadem perſona, etiamſi eſſent plures, reputaren-
tur pro vnica enunciatiua, *Achil. deciſ. 8. n. 2. de Iurepatr.*
Rot. in Recent. dec. 295. n. 7. p. 1. Verall. dec. 337. n. 9. p. 3. Bel-
tramin. ad Greg. dec. 407. nec ſufficeret, quod inſtrumenta
ſint plura, ſed requiritur, quod ſint confecta à diuerſis
Notarijs, *Bertrand. conſ. 151. num. 6. lib. 2. Achil. d. deciſio. 8.*
num. 2. de Iurepatr. Ferentill. ad Burat. deciſ. 172. n. 33. vbi
refert, ita etiam reſoluiſſe Rotam in Aſtoricen. beneficij 4.
Nouemb. 1595. & in Brixien. feudi 29. Martij 1591. coram
Card. Pamphilio.
8 Obſerua tamen, quod plures enunciatiuæ antiquiſſimæ
emanatæ à perſonis etiam ſuſpectis probant, ſi alia admi-
9 nicula concurrant, *Put. dec. 149. n. 1. lib. 3.* vbi, quod enun-
ciatiuæ antiquæ habentes etiam originem à perſonis ſuſ-
pectis probant iuſpatronatus iunctis adminiculis, puta ſi
præcedentes, & ſubſequentes præſentationes ſortitæ fue-
rint effectum, *& ita deciſum refert etiam Iordan. loco citat.*
n. 311. Andr. dec. 54. n. 10. Ferentill. ad Burat. d. dec. 172. n.
10 *33 verſ. quando vero &c.* quemadmodum probatur etiam
Iuſpatronatus ex præſentationibus ſpatium centum an-
norum effectum ſortitis, *latè Burat. d. deciſ. 172. n. 1. & ſeq.*
11 vbi etiam dicit, quod in tali caſu præſumitur Iuſpatrona-
tus eſſe ex donatione, vel fundatione: ſufficit enim, quod
cum centenaria quaſi poſſeſſionem allegetur titulus fun-
dationis, vel dotationis, etiamſi non probetur *Rot. deciſio.*
1640. p. 3. lib. 3. Diuerſ. Pariſ. de confiden. q. 28. n. 236. Bu-
rat. deciſ. 142. n. 4. & ſeq. vbi ſubdit, quod defectus nouem
12 vel duodecim menſium vti modicus reſpectu centenariæ
non attenditur; & tunc ſatis eſſet probare, quod primæ, &
vltimæ præſentationes effectum fuerint ſortitæ, cum me-
13 diæ præſumantur, niſi fortè conſtaret de ſtatu libertatis
intermedio, *Rot. dec. 545. n. 1. p. 1. Diuerſ. Seraph. dec. 1120.*
14 *n. 4. & dec. 1141. n. 6.* vbi addit, quod fama Iuſpatronatus
iuncta cum quaſi poſſeſſionem iuris præſentandi, in anti-
quis iuſpatronatus probat. etiam contra tertium, *Vrſell.*
concl. 120. n. 18. vbi alias Rotæ deciſiones recenſet.
15 Obſerua 2. quod licèt enunciatiua vnica excedens cen-
tum annos plenè non probet, facit tamen ſemiplenam
probationem etiam contra tertium, *Rot. in Oritan. Archi-*
presbyteratus, 2. Decembris 1598. coram Orano & coram
Buratto dicta dec. 172. n. 11. & 12. iunctis adminiculis facit
etiam plenam probationem, *vt ſepius reſoluit Rot. teſte Fe-*
rentil. ad dictam dec. 172. Burat. n. 33. verſ. 33. verſ. fin. Bel-
tram. ad Greg. dec. 407. in fin Vrſel. d. concl. 120. n. 88.
16 Obſerua 3. quod plures enunciatiuæ vltra 60. vel 70. an-
nos,

Digitized by Google

nos, quamuis non probent concludenter, magnam tamen faciunt præſumptionem veritatis, *vt poſt Dec. in c. 1 n. 18. de appell. Rot. dec. 176. n. 1. p. 1. Nouiſſ. notat Iordan. d. lib. 14. tit. 17. n. 316.*

17 Obſerua 4. quod ſi enunciatiuæ hinc inde dentur, conquaſſantur ad inuicem, & ſibi fidem tollunt, prout de duplici fama contraria ſenſit *Bart. in l. ſi poteſt, n. 23. in fin. ff. Acq. hæred.*

18 Obſerua 5. quod vnio benificioribus probatur etiam ex enunciatiuis inſtrumentorum antiquorum concurrente longiſſima quaſi poſſeſſionem ipſius vnionis, *vt ex pluribus Rotæ deciſionibus probat. Garz. de benef. p. 12. c. 2. num. 269.* ſubdens *nu.* 270. quod hoc non habet locum contra poſſeſſorem, contra quem actor debet pleniſſimè probare non obſtante temporis antiquitate: contrarium tamen in hoc tenet *Crau. de Antiq. Tempor. p. 1. §. viſo in hac prima &c. n. 4. & 5. fol. 215. Menoch. de arb. Iud. lib. 2. caſ. 115. n. 4.* vbi, quod ſufficiunt leuiores probationes per indicia, & coniecturas, vel famam in antiquis etiam contra poſſeſſorem, qui nondum præſcripſit, quorum opinio communis eſt, *teſte Dec. in c. 1. n. 44. & ſeq. de appell.*

19 Obſerua 6. quod licèt in antiquiſſimis ſupra centum annos propter difficultatem probationis admittatur præſumptio notariatus *vt ſupra diximus* ſecus tamen eſſet in antiquis ſimpliciter, in quibus ſola antiquitas non ſufficit ad præſumendum notariatum, niſi producantur alia inſtrumenta eiuſdem perſonæ *latè Afflict. deciſio. 245. & dec. 251. Grat. diſcept. for. c. 554. n. 37. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ad hunc effectum non ſufficit tempus 30. annorum, ſed centum annorum ſpatium ad minus exigitur: ſubdens, quod hæc productio erit neceſſaria ad euitandum periculum falſitatis, cum de facili poſſit quis confingere inſtrumentum, quod appareat antiquum ſub nomine alicuius priuati, *Alex. conſ. 150. n. 10. lib. 6. Put. dec. 186. n. 2. lib. 3. Greg. deciſ. 393. n. 2. vbi Beltram. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Immemorabilis qualiter probetur, & n. 4.*

2 *In teſtibus deponentibus de immemorabili quænam ætas requiratur.*

3 *Quando immemorabilis reddatur improbabilis.*

5 *An immemorabilis probari poſſit per ſcripturam.*

6 *Et an per ſcripturam probetur præſcriptio centum annorum.*

7 *An immemorabilis excludatur ex actibus contrarijs.*

8 *Quot ſint effectus immemorabilis.*

9 *Quæ dicatur ſententia antiqua.*

10 *Tempus 20. annorum ſufficit, quando tractatur de probanda filiatione legitima antiqua.*

11 *Ex lapſu 30. annorum conficiens inſtrumentum præſumitur habuiſſe auctoritatem à Papa, vel ab Imperatore.*

12 *Sententia antiqua præſumitur ritè, & rectè lata, etiamſi non iuſtificetur legitimo proceſſu: limitatur n. 16.*

13 *Teſtes examinati in iudicio antiquo probant per modum iurium: limitatur n. 15. & 22.*

14 *Præſumptio, quæ pro ſententia oritur ex antiquitate temporis facilè, eliditur per contradictionem.*

16 *Sententia criminalis antiqua non probat ſine proceſſu.*

17 *Quod tempus dicatur antiquum in materia teſtium, & inſtrumentorum, & n. 18.*

19 *Antiquitas non ſupplet vitia viſibilia, nec defendit à vitijs ſubſtantialibus.*

20 *Non præſumitur ſolemnitas, ſi ex inſtrumento conſtet, eam non interueniſſe.*

21 *Probatio per teſtes de publica voce, & fama in antiquis cenſetur ſufficiens.*

22 *Teſtes inter alios examinati in probatione rei antiquæ faciunt tantùm ſemiplenam probationem.*

23 *Inſtrumenta, & ſcripturæ priuatæ excedentes centum annos non indigent recognitione.*

Quid ſi inſtrumenta, & ſcripturæ eſſent vltra 70. vel 80. annos, ibidem.

24 *Quando detrahatur tempus motæ litis, & quando non.*

CAP. CXII.

Quomodo probetur immemorabilis.

1 Reſp. quod teſtes deponere debent de viſu per 40. annos ante motam litem, & de auditu à ſuis maioribus, qui maiores ab alijs audiuerint, & quod nec ipſi, nec maiores ſuis vnquam viderint, vel audiuerint contrarium, & de publica voce, & fama per verbum fuit, & eſt, *gl. communiter recepta in c. 1. de Præſcr. in 6. Greg. dec. 196. Seraph. dec. 1102. n. 4. & dec. 1450. n. 2. Mant. dec. 289. n. 3. Mareſc. var. lib. 2. c. 100. n. 8. & ſeq. Rot. dec. 274. n. 2. p. 4. tom. 1. Recen. Penia deciſ. 434.*

Illud vero requiſitum ſcilicet quod maiores non viderint, nec audiuerint contrarium, non eſt neceſſarium, *Beltram. ad Greg. dec. 196. n. 2. Rot. dec. 512. p. 5. tom. 2. Recen. Vrſel. concl. 148. in ver. Articuli, n. 361. vbi refert, ita etiam reſoluiſſe Rotam in Conchen. decimarum de Guaſcuena 31. Maij 1617. coram Manzanedo quæ refertur in p. 4. Diuerſ. deciſio. 502. & in Illerden. decimarum 15. Maij 1630. coram Pirouano:* ſed ſufficit quoad hoc iuramentum credulitatis, cum id concernat factum alienum, *Put. dec. 267. lib. 2.*

Fama verò probanda eſt ſuper articulo principali, non autem ſuper vltimo articulo generali, quando dicitur, de omnibus prædictis eſſe publicam vocem, & famam, *Gabr. commun. concl. lib. 5. tit. de Præſcr. concl. 1. n. 88.*

2 Item in teſtibus deponentibus de immemorabili requiritur ætas ſaltem 54. annorum, ſubducto tempore litis, *Caputaq. dec. 290. p. 3. Greg. dec. 434. n. 12. Penia dec. 508. n. 7. & ſeq. Mareſc. vbi ſupra n. 9. Gabr. loco cit. n. 91. Seraph. deciſ. 1102. n. 5.* de qua debet concludenter conſtare, *Crau. conſ. 6. n. 106. poſt gl. in l. eum actum, ff. de Neg. geſt.* nam cum teſtes debeant ſuo tempore probare continuam poſſeſſionem 40. annorum, neceſſe eſt, vt tempore, quo videtur cœperunt, eſſent doli capaces, *Penia dec. 508. n. 5. & 6. Vrſell. concl. 148. in ver. articuli, n. 365. Rot. dec. 512. p. 5. to. 2. recen.* vbi, quod ideò talis ætas requiritur in teſte, vt in decimoquarto anno ſcire poſſit, quid deponat, & in alijs 40. vt concludat obſeruantiam de viſu.

3 Vnde vbi lis tanto tempore pendet, vt ſubducto tempore litis non poſſint reperiri teſtes ætatis 54. annorum, tunc immemorabilis eſſet improbabilis, *Seraph. dec. 1450. nu. 2. Rot. in Macerat. Iuriſdictionis 24. Iunij 1609. coram Manzanedo, Beltram. ad Greg. dec. 205. n. 6. & dec. 298. n. 12.* nec probaret immemorabilem teſtis referens ſe ad articulum, & dicens, in eo contenta eſſe vera, niſi etiam cauſam reddat, *Beltram. ad Greg. dec. 578. n. 13. Veral. dec. 91. n. 3. p. 2. & dec. 291. p. 3.*

5 Quæres, an immemorabilis probari poſſit per ſcripturarum? negatiuè, *Alex. conſ. 16. n. 17. lib. 5. Penia dec. 586. n. 30.* niſi darentur ſcripturæ antiquæ vltra centum annos, & in illis immemorabilis enunciaretur, *Rot. in Burgen. quindenniorum 8. Martij 1599. coram Litta, Beltram. ad Greg. dec. 51. n. 10. Mareſc. var. d. lib. 2. c. 100. n. 17.* requiritur tamen, quod enunciatiuæ immemorabilis in tali caſu ſint ſaltem duæ diuerſorum inſtrumentorum, & diuerſarum perſonarum, & quod illæ non habeant originem à perſonis ſuſpectis, *Crau. de antiq. tempor. p. 1. §. ampliatur nunc &c. n. 14. Caputaq. deciſio. 337. & 347. p. 3. Mant. de Tac. & ambig. conuent. lib. 2. tit. 6. n. 21. & ſeq. Vrſell. concl. 120. n. 18. Gab. commun. concl. lib. 5. tit. de Præſcr. concl. 1. n. 90.* vbi addit, quod licet per ſcripturam non probetur, memoriam

6 in contrarium non extare, tamen benè probatur præſcriptio centum annorum, *vt ſenſit etiam Rota apud Caputaq. dec. 347. n. 2. p. 3.*

7 Quæres 2. an immemorabilis excludatur ex actibus contrarijs? Reſp. affirmatiuè, *Penia dec. 434. Put. dec. 426. lib. 2.* niſi actus, qui dantur in contrarium, excederent centum annos; quia tunc non eliderent immemorabilem: ſtat enim ſimul, non extare memoriam in contrarium cum actu antiquo vltra centum annos, cum nec vita hominis, nec memoria vltra centum annos præſumatur ſe extendere, *vt poſt Alex. conſ. 16. n. 16. lib. 5. Butr. in cap. quid per nouale,*

Digitized by Google

uale, n.15.de verb.ſignif.& aliōs dixit Rota dec.491.n.9.p. 3.Recen.Beltram.ad Greg.dec.51.n.6.& 7.& dec.298.n.13. ſubdens, quod ſi actus in contrarium ſint infra centum annos, tunc ex huiuſmodi actibus immemorabilis excluditur, *Mol.de primog.Hiſp.lib.2.c.6.n.60 & ſeq. Rota in Caualicen.feudi 26. Aprilis 1613. coram Pirouano*; niſi fortè eſſent geſti poſt completam probationem immemorabilis, quia neque in tali caſu excluderent immemorabilem, *Rot.dicta dec.491.n.9.Vrſell.concl.120.n.19.*

8 Quot verò ſint effectus immemorabilis? vide *Gab.dicto lib.5.tit.de Preſc.concl.1.per tot.* vbi de his fusè agit: & quidem principalis effectus immemorabilis eſt, quod habet vim tituli,& priuilegij, *c.ſuper quibuſdam, §. præterea, vbi gl.in ver.non extat memoria de verb.ſignif.Crauet. de Antiq.temp.4.p.§.Abſolutis,n.9.Penia dec.103.n.3.& ſeq.Put. dec.206.lib.1.* vbi dicit, quod probata immemorabili poteſt quis allegare titulum,quem voluerit,& ſic dicere, Iuſpatronatus competere ſibi ex fundatione: niſi perſona eſſet inhabilis,vel immemorabilis eſſet à iure reprobata, *Rota in vna Cracouien. Iuris eligendi 21. Maij 1627. coram Coccino, quam refert Vrſel.concl.120.n.19. Put.dec.355.n.4. lib.1.& dec.457.n.5.lib.2.* Vnde non poſſet quis prætextu conſuetudinis immemorabilis plures dignitates, vel plures perſonatus in eadem Eccleſia obtinere quia talis conſuetudo expresè reprobatur *in c.1.de conſuet.in 6.*

9 Quæres 3.quæ dicatur ſententia antiqua? Reſp.quod in hoc varia excogitarunt: alij enim dixerunt: ſententiam dici antiquam poſt biennium,alij poſt decem annos, alij poſt viginti, vel triginta,aut quadraginta, alij intellexerunt de tempore 60. annorum, & alijs de longiſſimo tempore,de quo vix poſſet haberi probatio, *vt refert Gab. commun.concl.lib.2.tit.de Sentent.concl.4.n.39.& ſeq.Alex. conſ.319.n.21.lib.6.* quorum ſententiæ,excepta prima,omnes probabiles videntur,quia etiam tempus 10.vel 20. annorum in iure longum cenſetur, *vt conſtat ex rubr.Cod.de Præſcrip.longi temporis* 10.*vel* 20.*ann.& notat Vrſel.concl. 120.n.55.Barbat.conſ.68.col.3.lib.4. Ferret.conſ.49.num.3. Rot.dec.357.n.8.& 9.p.1.Grat.diſc.for.c.468.n.36.* vbi di-
10 cit,quod tempus 20.annorum ſufficit, quando tractatur de probanda filiatione legitima antiqua. Vnde Iudex variè arbitrari poterit ſecundùm qualitates Iudicium, qui pronuntiarunt; ita,vt maius tempus exquirat in ſententia eius,quem conſtabat eſſe præcipitem,aut imperitum; vbi verò tempus exactum eſſet annorum 30. illud proculdubio ſatis eſſet ad hunc effectum, vt ſententia dicatur antiqua, *prout obſeruat Crauet.de Antiq.temp.2.p.n.38.& pluries reſoluit Rota teſte Vrſel.d.concl.120.nu.53.& præcipuè dec.1.n.1.p.7.Recen.* nam tempus 30.annorum dicitur tempus longiſſimum, *gl.in l.licet,C.de Iur.deliber.* ex eo tamen deduci ſemper debet tempus motæ litis, *reſoluit Rota in Aretina Capellaniæ 18.Maij 1616. coram Buratto, & in Noaurien.bonorum 7.Iunij 1619.coram Card.Sacrato,& in alijs cauſis,prout refert idem Vrſel.loc.cit.n.16.Cancer.var.*
11 *lib.3.c.11.n.81.& 82.* vbi addit,quod ex lapſu ſimilis temporis conficiens inſtrumentum præſumitur habuiſſe auctoritatem à Papa,vel ab Imperatore.
12 Quare in tali caſu præſumuntur omnia, ritè geſta *Grat. lib.3.diſc.for.c.520.n.33. Mant.dec.101.* etiamſi ſententia non iuſtificetur legitimo proceſſu, *Cancer.var.lib.3.c.11. n.81.latè Gabr. lib.2.tit.de ſent.concl.4. n.35.* nulla habita differentia,an ſententia ſit lata inter præſentes, vel abſentes, *Caſſad.dec.3.de Procur.Seraph.dec.580.n.3.* vbi quod
13 præſumitur pro ſententia etiam in præiudicium tertij, *Greg.dec.535.n.7.* vbi etiam dicit,quod teſtes examinati in iudicio antiquo probant per modum iurium abſque totius proceſſus exhibitione.

14 Notandum tamen eſt, quod ea præſumptio, quæ pro ſententia oritur ex antiquitate temporis,facilè eliditur per contradictionem, *vt deciſum refert Vrſel.concl.120.n.24.*
15 ſubdens *nu.33.* quod teſtes examinati in iudicio antiquo non probarent, ſi quid in contrarium adſit,ex quo eorum fides debilitetur: quemadmodum nec ſententia criminalis
16 probat,ſine proceſſu, etiamſi eſſet antiqua, *Seraph.deciſ. 355.n.5.& dec.723.n.12.*

17 Quæres 4.quodnam tempus dicatur antiquum in materia teſtium,& inſtrumentorum? Alij reſpondent,illud dici antiquum reſpectu teſtium,quod excedit metam 60.annorum: reſpectu verò inſtrumentorum requiri tempus 99. vel 100. annorum ita, *ita Caputaq.dec.28.p.1.& dec.5.n.3. & dec.298.p.3.Rot.deciſ.155.n.13.& deciſ.288.p.2.Diuerſ. Grat.de benef.p.12.c.2.n.263.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod tam in teſtibus,quam in inſtrumentis, cum ambigitur, an ſint antiqua detrahendum eſt tempus litis.

Alij putant, quod etiam reſpectu inſtrumentorum tempus 59.vel 60. annorum cenſetur antiquum, *tit.Anton.de But.in c.quid per nouale,ſub n.16.de verb.ſign.Iaſ.conſ.114. n.18.vol.1.Burſat.conſ.151.n.29.vbi de communi,& alij apud Ciriac.contr.320.n.15.& contr.321.n.33.& ſeq.lib.2.*

18 Mihi verò magis placet aliorum ſententia, qui id arbitrio iudicis remittunt, *Alex.conſ.4.n.12.lib.2.Menoch.de arbitr.Iud.lib.2.caſ.3.& alij apud Crauet.de Antiq.temp.1. p.n.3.quam opinionem ſequuta fuit Rota in Bonon.fideicommiſſi de Rubeis 12.Febr.1618.coram Vbaldo,teſte Beltram. ad Greg.dec.389.n.7.in fin.ſequitur Ciriac.d.contr.321.nu. 34.& ſeq.lib.2.* ſubdens, quod tempus 62. annorum, & multo magis 99.vel 100. Iudex arbitrari debet antiquum, *Vrſell.concl.120.n.7.* vbi dicit,quod tempus 60 vel 80.annorum maximam materiam præbet Iudici, vt ex iudicijs, & præſumptionibus probatio inducatur.

19 Obſerua tamen, quod antiquitas non ſupplet vitia viſibilia nec defendit à vitijs ſubſtantialibus, veluti ſi inſtrumentum careret nomine,& ſubſcriptione Notarij, *Innoc. in c.ex inſinuatione,de Appell.Paul.de Caſtr.conſ.81.libr.2. Corn.conſ.142.n.6.lib.2.Greg.dec.393.per tot.*nec præſumi-
20 tur ſolemnitas, ſi ex inſtrumento conſtet, eam non interueniſſe, *Seraph.dec.338.n.6.Vrſell.concl.120.in ver. Antiq. temp.n.2.& 26.*

21 Obſerua 2.quod probatio per teſtes de publica voce,& fama in antiquis cenſetur ſufficiens,& concludens,etiamſi agatur de graui præiudicio, *Seraph.dec.75.Vrſell.d.con-*
22 *cl.120.num.27.& ſeq.* teſtes verò inter alios examinati in probatione rei antiquæ faciunt tantùm ſemiplenam probationem, *idem Seraph.dec.171.Put.dec.62.lib.2.vbi rationem differentiæ aſſignat.*

23 Obſerua 3.quod ſi inſtrumenta,& ſcripturæ priuatæ excedant centum annos, non indigent recognitione, *Rot. dec.470.n.1.p.4.tom.1. Recen.Beltram.ad Greg.dec.3.n.5.& ſeq.* ſubdens, quod ſi ſint 60.vel 70. aut 80. annos,non eſt neceſſaria formalis recognitio, ſed ſufficiunt adminicula, *vt tenuit Rota in Bonon. fideicommiſſ.de Cataneis, 12.Iunij 1615.coram Pirouano,Caputaq.dec.5.p.3.Seraph.dec.1481. n.2.Caual.dec.518.n.4.* & ex dicto tempore detrahendum eſt ſimiliter tempus motæ litis,ſi inſtrumentum eſt tale,ſuper quo conſiſtat principale fundamentum totius cauſæ; ſecus ſi inſtrumentum incidenter in progreſſu litis producatur: quia tunc non detrahitur tempus litis, *Rota in Tiburtina Caſtri S.Angeli coram Card. Lancellotta, quam refert Beltram.vbi ſupra dicta dec.3.n.8.*

Finis Libri Secundi.

IOAN-

IOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ, AC I.V.D. VELITERNI.

LIBER TERTIVS.

DE MENSIBVS.

MENSIVM vſus frequens etiam eſt in iure noſtro: nam *in c. quis quis 4. q. 5.* Epiſcopo accuſato præfigitur terminus vnius menſis à die receptionis litterarum computandus ad comparendum coram Prouinciæ Primate: *& in c. ſi ægrotans, 5. q. 3.* ad id aſſignatur terminus duorum, vel trium menſium, & eo amplius, prout cauſa dictauerit.

Sed hodiè cauſæ criminales grauiores contra Epiſcopos, quo depoſitione, aut priuatione dignæ ſunt, ab ipſo tantum Romano Pontifice cognoſcuntur, & terminantur; minores verò criminales cauſæ Epiſcoporum in Concilio tantum Prouinciali cognoſcuntur, *ex Conc. Tridentino ſeſſ. 24. de ref. c. 5.*

Item *in eodem Concilio Tridentino ſeſſ. 23. de ref. cap. 5.* ſtatuitur, vt is, qui ad ſingulos maiores ordines erit aſſumendus, per menſem ante ordinationem Epiſcopum adire debeat, vt inquiſitio fieri poſſit de natalibus, moribus, & vita ordinandi.

In *Conſtitutione Gregor. XIII. incip. Humano vix iudicio &c. apud Quarant. in Summ. Bullar. ver. Beneficiorum Reſignat. publicatio*, omnes reſignationes, & iurium ceſſiones publicari debent intra ſex menſes, ſi beneficia ſint citra montes: ſi verò vltra, intra nouem, qui à Data conceſſionis gratiæ, non autem à die præſtiti conſenſus numerantur. Si verò beneficia extra Romanam Curiam reſignari, etiam ex cauſa permutationis contigerit, Epiſcopus intra menſem negotium admiſſionis, vel reiectionis reſignationis, ac prouiſionis reſignati beneficij omninò abſoluere debet, & Prouiſus intra tres menſes à die ſibi factæ prouiſionis, illam publicare, & poſſeſſionem capere tenetur.

In *cap. 1. de Elect. in 6.* opponentes contra electionem, ſi ad Papam appellauerint, intra menſem à die obiectionis, iter arripere debent ad ſedem Apoſtolicam; & ſi ad Vrbem iam peruenerint, tenentur per 20. dies partem alteram expectare.

Item *in clem. cauſam, de Elect.* appellans ab electione tenetur intra menſem, aut eo elapſo, quam primum commodè poterit, aduerſario intimare huiuſmodi appellationem, aliàs cauſa ad ſedem Apoſtolicam non deuoluitur.

In *Extrauag. execrabilis de Præb.* habenti ſecundum beneficium incompatibile menſis aſſignatur ad dimittendum coram Ordinario primum ſimiliter incompatibile; hodiè verò in gratia facta de aliquo beneficio habenti aliud incompatibile, ſeu ius ad illud, apponitur decretum, quod ipſe orator infra duos menſes à die habitæ poſſeſſionis ſecundi, primum dimittere, ſeu iuri competenti cedere in manibus Romani Pontificis, cum ſpecifica mentione huiuſmodi decreti omninò tenetur, alioquin ambo vacant eo ipſo, ita, vt de illis per ſedem Apoſtolicam dumtaxat diſponi poſſit, *vt refert Barboſ. in tract. de off. & pot. Epiſc. p. 3. alleg. 57. nu. 77. Card. Seraph. deciſ. 997. num. 10.*

In *Concil. Tridentino ſeſſ. 24. de reform. cap. 12.* duo menſes à die adeptæ poſſeſſionis aſſignantur prouiſis de beneficijs Parochialibus, ac de Dignitatibus, & Canonicatibus in Eccleſijs Cathedralibus ad faciendam fidei profeſſionem, aliàs non faciunt fructus ſuos, nec eis poſſeſſio ſuffragatur.

In *c fin. de Iudæis, et Saracen.* Iudeò, qui emit aliquem nondum ad fidem, & conuerſum, & poſtmodum factus fuerit Chriſtianus, vel deſideret fieri, tres menſes præfiguntur ad eundem venalem exponendum: quibus tranſactis talis Chriſtianus, vel qui cupit fieri, non poteſt amplius vendi, ſed ſtatim perducitur ad præmia libertatis.

In *l. ſancimus, C de fideiuſſ.* illi, qui promiſit aliquem iudicio ſiſti appoſito termino cum pœna, ſex menſes præſcribuntur ad purgandam moram ſiſtendo, vel reum principalem defendendo, niſi contrarium actum ſit.

In *Concilio Tridentino ſeſſion. 21. de reformat. capitul. 8.* ſtatuitur, vt Conuentus Religioſorum ſub regulari obſeruantia viuentium non aliter poſſint ab Epiſcopo viſitari, quàm, ſi ab eo regulares ſuperiores admoniti intra ſex menſes non viſitauerint, & corrigenda non correxerint.

In *l. ſeptimo menſe, ff. de Stat. hom.* ſancitur, vt is, qui ex iuſtis nuptijs ſeptimo menſe natus eſt, iuſtus filius cenſeatur, quia eo tempore naſci perfectum partum cenſuit Doctiſſimus Hyppocrates.

In *cap. induciæ, 3. quæſt. 3.* induciæ accuſatis in criminalibus cauſis, ſex menſium, vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, conceduntur; vide etiam *§. ſpatium, ead. 3. quæſt. 3.* vbi petentibus inducias præparatorias dantur tres menſes, ſi inſtrumenta, vel teſtes petuntur in ea Prouincia, vbi lis eſt: ſi ex conuicinis Prouincijs, ſex menſes: ſi ex tranſmarina, dantur nouem menſes, dummodo id neceſſitas exegerit.

In alijs etiam caſibus de menſibus in iure tractatur, de quibus in hoc libro, Deo adiutore, mox diſſeremus.

SVMMARIVM.

1 *In quibus menſibus poſſint Epiſcopi beneficia conferre.*

2 *Quando huiuſmodi menſes incipiant, & quando terminentur.*

3 *Media nox quando dicatur.*

4 *Quid ſi contingeret vacatio beneficij vltima die menſis circa mediam noctem, & n. 6. & 7.*

5 *Ordinarius fundatam habet ſuam intentionem conferendi omnia beneficia ſuæ diœceſis.*

7 *Quando poſſeſſori incumbat onus probandi.*

8 *An ſi Cardinalis Epiſcopus decederet ante collationem beneficij vacantis in menſe Apoſtolico, poſſit illud conferre Epiſcopus non Cardinalis, & n. 10.*

9 *Regula 8. Cancellariæ Cardinales excipit, & n 12.*

11 *Si Epiſcopus non Cardinalis deceſſit intra duos, vel tres menſes poſt vacationem alicuius beneficij in menſe reſeruato, an poſſit Epiſcopus Cardinalis, qui ei ſucceſſit, dictum beneficium conferre.*

12 *Regula 8. dum excipit Cardinales, qualiter intelligatur.*

13 *Cardinales abſentes ab Vrbe an poſſint conferre beneficia vacantia in eorum Eccleſijs Titularibus, aut in ſex Epiſcopatibus, qui ab antiquioribus ſex Cardinalibus optari conſueuerunt.*

14 *Epiſcopi, & alij Collatores poſſunt conferre in quocumque menſe anni beneficia vacantia ex cauſa reſignationis, & quomodo id intelligatur.*

15 *Quibus caſibus Epiſcopi reſignationem beneficiorum recipere, & admittere poſſint.*

16 *Epiſcopus beneficia coram ipſo reſignata non poteſt conferre ſuis, aut dimittentium conſanguineis, aut familiaribus.*

17 *Prædicta regula excipit tantum reſignationem expreſſam, non verò tacitam, & in quibus caſibus tacita reſignatio fieri intelligatur.*

18 *In qualibet menſe anni beneficia permutari poſſunt, dummodo reſeruata non ſint.*

16 *An beneficia iuriſpatr. permutari poſſint coram Ordinario, & quid ſi Patronus reclamauerit.*

20 *Quænam Beneficia, & in quibus menſibus conferre poſſint Epiſcopi, qui gratiam alternatiuæ acceptarunt.*

21 *Si alternatiua acceptetur in menſe, qui ceſſante alternatiua ſolet eſſe Ordinarij, talis menſis ſtatim efficitur Apoſtolicus.*

22 *Epiſcopus abſens à ſua diœceſi priuatur commodo alternatiuæ, & an conferre poſſit beneficia vacantia in menſibus ordinarijs, & n. 23. 25. & 27.*

24 *Menſis cæptus ſub reſeruatione Papæ ſemper remanet reſeruatus.*

26 *Papa concedens Epiſcopo ſex menſes, cenſetur ſibi reſeruaſſe alios ſex.*

28 *Menſes, qui dantur ordinarijs vigore alternatiuæ, ſemper ſunt ordinarij: intellige, vt in n. 29.*

29 *Si Epiſcopus fuerit abſens in principio menſis ad ipſum ſpectantis vigore alternatiuæ, acquiritur ius Papæ ita vt totus menſis cenſeatur reſeruatus.*

30 *Non habetur pro reſidente is, qui in alio loco extra Diœceſim vtplurimum habitat.*

31 *An gaudeat alternatiua Epiſcopus, qui proteruia impiorum expulſus nequit in propria diœceſi reſidere.*

32 *In quibus beneficijs alternatiua locum habeat.*

33 *Alternatiua eſt limitata ad ſolos Epiſcopos, & Archiepiſcopos, & alios ſuperiores, vt inuitentur ad reſidendum.*

34 *Beneficia, quæ Epiſcopus confert ſimul cum Capitulo, aut ad præſentationem, electionem, ſeu de conſenſu Capituli, vel aliorum conferenda ſunt in quatuor menſibus ordinarijs perinde ac ſi alternatiua acceptata non eſſet.*

35 *Quid ſi collatio beneficiorum pertinentium ad Epiſcopum, & Capitulum, vel alios, ex concordia partium ſit alternis vicibus cuilibet reſeruata in ſuo turno.*

36 *Quid ſi vacant Canonicatus, & præbenda Pœnitentiariæ in menſe alternato, & collatio præbendæ eſſet communis Epiſcopi, & Capituli, vel ſolius Capituli.*

Electio perſonæ Pœnitentiarij ad Epiſcopum pertinet, collatio verò præbendæ ab illis fieri debet, ad quos ante Concilium ſpectabat, ibid.

37 *Epiſcopus ſe intromittens in prouiſione beneficiorum vacantium in menſibus Papæ, beneficio alternatiuæ eo ipſo priuatur: limitatur n. 38. declaratur n. 41.*

39 *Quid ſi Epiſcopus ſe intromitteret in prouiſione beneficiorum*

rum non reſernatornm, de quibus tamen Papa prouiderit iure praenentionis.

Per ſolam oppoſitionem manus Papæ inducitur reſeruatio, ibidem.

40 *Epiſcopus amittens alternatiuam ratione contranentionis, ſtatim redit ad quatuor menſes ordinarios.*

42 *Vacationis tempus, non autem deuolutionis attendi debet, vt dicatur beneficium liberum, vel reſernatum.*

43 *Quando expirent regulæ Cancellariæ.*

44 *Pontificia ſede vacante ordinarij collatores poſſunt prouidere de beneficijs vacantibus in quolibet menſe: declaratur n.45.*

45 *Beneficium ſemel affectum ſemper remanet affectum.*

C A P I.

De Regula 8. Cancellariæ.

1 SOlent Summi Pontifices in Regulis Cancellariæ ſibi omnia beneficia Eccleſiaſtica vacantia extra Romanam Curiam in menſibus Ianuarij, Februarij, Aprilis, Maij, Iulij, Auguſti, Octobris, & Nouembris ad collationem Epiſcoporum, & aliorum collatorum quomodolibet pertinentia reſeruare, exceptis S. R. E. Cardinalibus, quorum reſpectu nulli ſunt menſes reſeruati, *vt latius in dicta regul.8. apud Quarant. in ver. regulæ Cancellariæ Apoſtolicæ, reg.8.* vnde Epiſcopis, alijſque collatoribus dumtaxat remanent alij quatuor menſes, ordinarij communiter nuncupari, videlicet Martius, Iunius, September, & December, *vt notat etiam Gonzal. ad d. reg. 8. gl. 1. t. n. 1.*

2 Quæritur primò, quando huiuſmodi menſes incipiant, & quando terminentur? Reſp. quod in propoſito quilibet ex dictis menſibus incipit à media nocte menſis præcedentis, ac in media nocte ſubſequentis terminatur, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 10. tit. 12. n. 43. latè Garz. de Benef.*
3 *p. 5. c. 1. n. 523. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod in dubio accipienda eſt media nox iuxta curſum noctis, arbitriumque, ac iudicium hominum expertorum, & etiam à communiter accidentibus, ac veriſimilibus, vnde ſi vacauerit beneficium in vltima nocte menſis Apoſtolici, hora certa non apparente, conſtet autem per teſtes, quod tempore obitus Galli cantabant, præſumitur in tali caſu, vacationem contigiſſe poſt mediam noctem, quia Galli verſus diem cantare conſueuerunt, *Gonzal. d. gl. 1. t. n. 17. Garz. d. p. 5. c. 1. n. 526. in fin. & alij apud Iord. in d. lib. 10. tit. 12. nu. 50. vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in Auerſana Parochialis 12. Martij 1562. coram Oradino.*

4 Addit *Gonzal loco cit. n. 30.* quod ſi contingeret vacatio beneficij vltima die menſis circa mediam noctem, vel aliàs, ità vt liquidò diſcerni non poſſit, an ad Papam, vel Ordinarium collatio ſpectet, erit tunc melior conditio poſſidentis, etiamſi non doceat de iure ſuo: adhuc enim vincere debet ex non iure actoris, qui ſuam intentionem concludenter probare nequit, *& ita ſenſit Fel. in c. olim nu. 10. de Reſcript. Caſſad. deciſ. 3. de reſtit. ſpol. & dec. 2. de excep. Put. deciſ. 206. lib. 3. Iordan. vbi ſupra, nu. 54. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi neuter prouiſus in poſſeſſione exiſtat prouiſus ab ordinario præferendus eſt in aſſecutione beneficij, ſi doceat de anterioritate ſuæ prouiſionis: quia cum ordinarius fundatam habeat ſuam intentionem conferendi omnia beneficia ſuæ Diœceſis, *capit. ex frequentibus, de Inſtitut.* onus probandi reſeruationem ratione menſis ſpectant ad prouiſum Apoſtolicum ſe fundantem in vacatione in menſe Apoſtolico, *Rot. deciſ. 46. nu. 4. part. 2. Diuerſ.*

6 Alij tamen ſentiunt, quod ſemper præferri debeat in tali caſu prouiſus ab ordinario, ſiue prouiſio ordinarij ſit poſterior prouiſione Apoſtolica, ſiue Prouiſus Apoſtolicus poſſideat: tum quia prouiſio Apoſtolica anterior, ſi fundetur in reſeruatione, & vacatione in menſe Apoſtolico, & corruit non ſtante, aut non apparente reſeruatione: tum etiam quia cum in prędicto caſu præſumatur pro Or-
7 dinario, *ex d. c. ex frequentibus*, prouiſus ab eo, habens hanc præſumptionem iuris pro ſe, habet etiam ſuam intentionem fundatam, & transfert onus probandi in Aduerſarium etiam exiſtentem in poſſeſſione, *ita Maſcard. Alciat. & alij quos refert, & ſequitur Grat. in tr. de Benef. p. 5. c. 1. n. 530. & ſeq. vbi contrarijs reſpondet.*

8 Quæritur 2. an ſi Cardinalis Epiſcopus decederet ante collationem beneficij vacantis in menſe Apoſtolico, poſſit illud conferre Epiſcopus non Cardinalis? Affirmat *Gonzal. ad dictam Reg. 8. Cancell. gloſſ. 24. n. 114. & ſeq.* quia
9 dictum beneficium vacauit eo tempore, quo nulla aderat reſeruatio: nam dicta regula 8. Cardinales excipit; vnde beneficium ſemel poſt vacationem liberum, ſemper remanere debet liberum, cum attendi debeat tempus vacationis, *Rot. dec. 774. n. 3. lib. 3. p. 3. Diuerſ.*

10 Contrarium tamen videtur verius per Regulam 2. Cancellariæ, ex qua reſeruantur beneficia quomodocunque vacantia, & vacatura poſt obitum Epiſcoporum; Quare eo ipſo quod Epiſcopus deceſſit, locum habuit reſeruatio, ac beneficium dicitur vacare etiam poſt eius obitum, cum illud viuens non contulerit, *vide Gratian. d. p. 5. cap. 1. nu. 365.*

11 Similiter ſi Epiſcopus non Cardinalis, deceſſit intra duos, vel tres menſes poſt vacationem alicuius beneficij in menſe reſeruato non poterit Epiſcopus Cardinalis, qui ei ſucceſſit, dictum beneficium conferre niſi habeat indultum ſolitum ad conferenda beneficia reſeruata: quia cum prædictum beneficium vacauerit tempore, quo Collator non erat Cardinalis, fuit ſemel reſeruatum, & ideò ſemper durat reſeruatio, *Gom. in reg. de infirm. Reſign. queſt. 33. Rot. Dec. 14. de Præben. in antiq. Caſſador. deciſ. 9. n. 5. de conceſſ. Præben. Rot. deciſ. 774. nu. 9. & 10. lib. 3. p. 3. Diuerſ. Gonzal. d. gl. 24. n. 108.*

12 Obſerua tamen, quod prædicta regula recipiens Cardinales intelligitur Cardinalibus ordinarijs Collatoribus tantùm, vti ſunt Cardinales Epiſcopi in ſuis diœceſibus autem de alijs Cardinalibus etiam Legatis de latere in ſuis Prouincijs, *Creſc. deciſ. 20. de præben. Gonz. vbi ſupra gl. 24. n. 38. & ſeq.*

13 Obſerua 2. quòd Cardinales abſentes ab Vrbe non poſſunt conferre beneficia vacantia in eorum Eccleſijs Titularibus, neque in ſex Epiſcoparibus, qui ab antiquioribus ſex Cardinalibus Presbyteris in Vrbe tempore vacationis præſentibus optari conſueuerunt, vt ſunt Epiſcopatus Oſtien. & Velitern. Portuen. Pręneſtin. Tuſculan. Sabinen. & Albanen. quia quamdiù eorum abſentia durauerit, huiuſmodi beneficia ſic vacantia Papę reſeruantur, in quocunque menſe vacent, *per reg. 7. Cancell. vt aduertit etiam Gonzal. d. gl. 24. n. 142. Garz. p. 5. d. c. 1. n. 638.*

14 Obſerua 3. quod Epiſcopi, & alij Collatores poſſunt conferre in quocunque menſe anni beneficia vacantia ex cauſa reſignationis: quia regula 8. excipit vacationes per reſignationem: quod quidem intelligendum eſt de reſignatione pura, & ſimplici, quia reſignatio ad fauorem alterius coram ordinario fieri prohibetur *iuxta gloſ. receptam in c. ex parte, 12. ver. dimittere, de off. deleg. Caputaq. deciſ. 192. p. 2. Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 1. reſ. 339. Grat. de benef. par. 5. c. 1. n. 542. quicquid dicat Gonzal. ad dictam reg. 8. gl. 14. n. 29.*

15 Notandum tamen eſt, quod *ex conſtit. Pij V. quæ incipit. Quanta Eccleſię &c.* Epiſcopi, & alij facultatem habentes, eorum dumtaxat reſignationem recipere, & admittere poſſunt, qui aut ſenio confecti, aut valetudinarij, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxij, cenſuriſque Eccleſiaſticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Eccleſiæ, vel beneficio inſeruire: quia plura beneficia obtinuerint, vel quos contingeret ad aliud promoueri: Religionem quoque ingreſſuri, vel matrimonium contracturi, ſi ſtatim poſtea id re ipſa exequantur: qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficij reſidere ſecuri, & in alijs caſibus contentis *in c. niſi cum pridem, de Renunciat.*

16 Notandum 2. quod Ordinarij beneficia coram ipſius reſignata conferre non poſſunt ſuis, aut dimittentium conſanguineis, affinibus, aut familiaribus, *vt cauetur in d. con-*

ſtit. Pij V. quam latè explicauimus in tract. de Regim. Eccleſ. Epiſc. lib. 3. c. 10. n. 10. & ſeq.

17 Notandum 3. quod prædicta regula excipit tantùm reſignationem expreſſam, non verò tacitam, quæ ipſo fieri intelligitur per aſſequutionem ſecundi beneficij incompatibilis per contractum matrimonij, ingreſſum Religionis, & in alijs caſibus enumeratis *per Pariſ. de reſignat. benef. lib. 1. quæſt. 1. numer. 10. & ſeq. Grat part. 5. capit. 1. num. 544. Gonzal. ad d. reg. 8. gloſ. 14. n. 62. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod videtur tacitè beneficio renuntiare electus ad beneficium curatum, ſi infra annum non promoueatur ad Sacerdotium: *iuxta cap. licet canon, & c. commiſſa, de Elect. in 6.*

18 Item in quolibet menſe anni beneficia permutari poſſunt coram Ordinario, dummodo reſeruata non ſint, *cap. vnde Rer. permut. Grat. d. p. 5. c. 1. n. 543. Gonzal. vbi ſupra gl. 14. n. 33. & ſeq. & ita ſeruatur, vt d. Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 9. tit. 1. de Diſpenſ. n. 432.* vbi *n. 433.* ampliat, quod permutari etiam poſſunt coram Ordinario beneficia Iuriſpatronatus, accedente tamen Patronorum conſenſu: alias ſi Patroni reclamauerint intra quatuor menſes, permutatio irritanda eſſet; ſecus ſi quadrimeſtre elapſum ſit, quia tunc cenſentur ratificaſſe permutationem, *Quaran.*

19 *in ver. beneficiorum permutatio*, vbi etiam dicit, quod ſi Patronus intra dictum quadrimeſtre moriatur, poterit eius hæres reliquo tempore contradicere, vel tacendo tacitè approbare *Penia dec. 532.* ſubdens, quod quadrimeſtre, vel ſemeſtre in tali caſu currit à die ſcientiæ admiſſionis permutationis.

20 Obſerua 4. quod Epiſcopi, qui gratiam alternatiuæ acceptarint, quamdiu in Eccleſijs, aut Diœceſibus ſuis verè, ac perſonaliter reſederint dumtaxat, de omnibus beneficijs ad liberam ipſorum tantùm, non autem aliorum cum eis diſpoſitionem pertinentibus, quæ in menſibus Februarij, Aprilis, Iunij, Auguſti, Octobris, & Decembris extra curiam vacare contingerit dummodò aliàs diſpoſitioni Apoſtolicæ reſeruata non ſint, liberè conferre poſſunt, *ex d. Reg. 8. Cancellariæ*: quæ quidem alternatiua incipit currere à die acceptationis, *Rot. dec. 349. n. 1. p. 3. Rec. & in vna Segobien. beneficij 26. Maij 1604. coram Iuſto.*

21 Obſeruant tamen nonnulli DD. quod licèt Epiſcopus abſens à ſua Diœceſi priuetur commodo alternatiuæ per ipſum acceptatæ, poteſt tamen conferre beneficia vacantia in menſibus ordinarijs, videlicet Martio, Iunio, Septembri, ac Decembri, quia ſtatim ac Epiſcopus non reſidet, ceſſat alternatiua, & reddit reſeruatio octo menſium, *vt poſt Germon. ſcripſit Garz. d. part. 5. c. 1. n. 688.* vbi *n. 690. & ſeq.* addit, quod Epiſcopus abſens à ſua Diœceſi etiam vltra tres menſes poteſt adhuc conferre beneficia vacantia in menſibus ordinarijs *vt ſenſit etiam Mandoſ. conſ. 18. n. 8. & 9. quam refert, & ſequ. Gonzal. vbi ſup. gl. 43. n. 128.*

22 Hoc tamen non procederet, quando Epiſcopus vſus eſt, ſeu vti potuit, ſi vacatio eueniſſet, menſe alternatiuæ, puta Februarij, vel Auguſt: tunc enim non poſſet confer-

23 re beneficia vacantia menſe ſequenti Martij, vel Septembris propter abſentiam; alias ſequeretur abſurdum; poſſet enim Epiſcopus frui verbi gratia menſe Auguſti propter reſidentiam, item menſe Septembris propter abſentiam, & etiam menſe Octobris, ſi eo menſe ad reſidentiam rediret, & ſic tribus menſibus continuis poſſet beneficia conferre: & alternatiua conceſſa reſidentibus, vt eos magis ad reſidendum alliciat, contrarium opera-

24 retur effectum: hoc enim caſu potius ad recedendum induceret, *vt rectè ſubdit Grat. dicta par. 5. cap. 1. n. 689. & ſeq. & tenuit Rot. apud eumdem in Fauentina Canonicatus 16. Decembris 1585. coram Blanchetto*, vbi quod menſis cœptus ſub reſeruatione Papæ ſemper remanet reſeruatus: abſentia enim Epiſcopi priuat ipſum commodo alternatiuæ ſed non præiudicat Papæ, *Rota in Fauentina Canonicatus 16. Decembris 1584. coram Blanchetto, & dec. 53. n. 2. coram Millino.*

25 Mihi verò probabilius videtur, quod Epiſcopus, qui alternatiuam acceptauit, non poſſit deinde propter abſentiam, ſeu non reſidentiam ſine ſpeciali aſſenſu Papæ, cum quo quaſi contraxit acceptando alternatiuam, ad dictos quatuor ordinarios menſes redire, nec beneficia in dictis menſibus vacantia conferre, tum quia quo pacto inducta fuit obligatio, eodem modo diſſoluenda eſt, *l. nihil tam naturale, ff. de Reg. iur.* tum etiam quia Epiſcopus acceptando alternatiuam voluntariè ſe ſe obligauit ad reſidendum in dictis menſibus Februarij Aprilis, Iunij, Auguſti, Octobris, & Decembris ſub pœna amittendi ius conferendi: ob hanc enim cauſam per alternatiuam Papa concedit ſex menſes Epiſcopo cui alias non dantur niſi quatuor, vt cum hoc lucro, & augmento compenſetur neceſſitas, & obligatio reſidendi in omnibus ſex menſibus, *argumento textus in l. eum, qui 30. & ibi gloſſ. in ver. probandi, ff. de Iureiur. & in l. feudi partem, 79. ff. de contrah. empt.* & multo minus poterit Epiſcopus conferre beneficia vacantia in menſibus Martij, & Septembris: nam iſti duo menſes ſtante acceptatione alternatiuæ deſierunt eſſe ordinarij, & facti fuerunt Sedi Apoſtolicæ reſeruati; vnde ſemper remanent reſeruati, ſiue Epiſcopus reſideat, ſiue non, *Mohed. deciſ. 3. ſub n. 1. de Reſcript. Achill. dec. 2. n. 3. ſuper regula de modific. indult. Mandoſ. conſ. 18. n. 8. & ſeq. Rota in dict. Fauentin. Canonicatus 16. Decembris 1584. coram Blanchetto, & in alia Maioricen. Canonicatus 15. Nouembris 1593. coram Millino, prout refert Gonzal. ſuper d. Reg. 8. gloſſ. 43. n.*

26 *106. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod Papa concedens Epiſcopo ſex menſes cenſetur ſibi reſeruaſſe alios ſex, quamuis non exprimeret.

27 Quare hæc ſententia in praxi ſequenda eſt: alias ſequeretur confuſio; nec videri debet dura, tum quia ſibi imputare debet Epiſcopus, qui alternatiuam acceptauit: tum etiam quia ſi redeat ad reſidentiam, poterit vti priuilegio alternatiuę quoad beneficia vacantia poſt reditum, *Gonzal. dicta gloſſ. 43. n. 140. & ſeq. Garz. de Benefic. dicta p. 5. c. 1. n. 697.*

28 Ex quo tollitur fundamentum contrariæ ſententiæ aſſerentis, Epiſcopum ſtatim ac deſinit reſidere, alternatiuam amittere: nam licèt non fruatur fructu, & commodo illius de tempore abſentiæ, non tamen illam amittit, quia menſes, qui dantur ordinarijs vigore alternatiuæ, ſemper ſunt ordinarij; Vnde ceſſante abſentia Epiſcopus gaudet vſu, & fructu conferendi, *vt dixit Rota in Segobien. beneficij 26. Martij 1604. coram Iuſto & in Papien. beneficij 10. Aprilis 1617. coram Martino Andrea, in impreſ-*

29 *ſis deciſiones 110.* vbi tamen ſubdit, quod licèt beneficium vacauerit in menſe ſpectante ad Ordinarium vigore alternatiuæ, tamen ſi Epiſcopus in principio dicti menſis fuerit abſens ceſſat commodum alternatiuæ ad eius fauorem, & acquiritur ius Papæ, ita vt totus menſis cenſeatur reſeruatus, etiamſi Epiſcopus caſualiter, & ad tempus abſit à Diœceſi cum animo ſtatim reuertendi: quamuis contrarium ſenſerit *Garz. d. par. 5. cap. 1. nu. 697.* vbi dicit, quod non eſt neceſſario continuata reſidentia totius menſis, tum quia ſi Papa id voluiſſet, vtique expreſſiſſet, *arg. c. ad audientiam, 12. de Decim.* tum etiam, quia illa dictio, *quamdiu*, appoſita in dicta regula, tempora diuidit, & poteſt verificari in qualibet parte menſis, in qua Epiſcopus reſidet, *iuxtam textum in l. ſi quis ita legauerit, 8. ff. de cond. & demon.*

30 Obſeruant 2. Doctores, quod regula concedens Epiſcopo priuilegium alternatiuæ, quamdiu apud ſuas Eccleſias verè, ac perſonaliter reſederit, intelligitur de præſentia ordinata ad effectum permanendi, & reſidendi in ſua Eccleſia: non autem de caſuali, non cum animo permanendi, ſed recedendi *arg. text. in l. 1. ſ. habitare, ff. de His, qui deiecer. vel effuder. & in l. poſtliminij, ſ. captiuus, ff. de Capt. & poſtlim. reuerſ.* non enim habetur pro reſidente is, qui vt plurimum in alio loco extra Diœceſim habitat, *Millin. deciſiones 171. Greg. deciſiones 70.* vbi quod collatio non ſpectat ad Epiſcopum, qui extra Diœceſim ſolet permanere propter officium Inquiſitionis, vel aliam ob cauſam, etiamſi tempore vacationis in propria Eccleſia moretur quidquid in contrarium ſentiat *Garz. dict. p. 5. c. 1. n. 701. & ſeq.*

31 An verò gaudeat alternatiua Epiſcopus, qui proteruia im-

impiorum expulſus nequit in propria Diœceſi reſidere, affirmat *Gonzal. d. gl. 43. n. 200. per textum in clem. 1. de for. compet.*
32 Obſeruant 3. quod alternatiua locum habet tantum in beneficijs liberæ collationis, non autem in beneficijs, quæ Epiſcopus confert ſimul cum Capitulo, ſiue ad præſentationem, electionem, ſeu de conſilio, conſenſu vel interuentu Capituli, vel aliorum *vt conſtat ex dicta regula* 8. ex quibus verbis Capitulum ab alternatiua excludi, dixit *Rota in Salamantina alternatiuæ* 22. *Octobris* 1581. *coram Robuſterio, quam refert Garz. vt ſupra dicta part. 5. cap. 1.*
33 *n. 708.* vbi quod alternatiua eſt limitata ad ſolos Epiſcopos, & Archiepiſcopos, & alios Superiores, vt inuitentur ad reſidendum: quod non poteſt applicari ad Capitulum.
34 Vnde huiuſmodi beneficia conferenda ſunt in quatuor menſibus ordinarijs Martij, Iunij, Septembris, ac Decembris perinde ac ſi alternatiua acceptata non eſſet, *Gonzal. d. gl. 43. n. 131. & gl. 45. n. 1. & ſeq.* ſubdens, quod in tali caſu Epiſcopus conferre poteſt huiuſmodi beneficia, etiamſi non reſideat.
35 Si verò collatio beneficiorum pertinentium ad Epiſcopum, & Capitulum, vel alios, ex concordia partium ſit alternis vicibus cuilibet reſeruata in ſuo turno, *iuxta clem. 2. & ibi gloſſ. in ver. alternis vicibus, de Iurepatr.* poterit Epiſcopus vti alternatiua in dictis beneficijs vacãtibus in anno, vel turno ſuo, & in menſe alternato: tum quia beneficia ſtante huiuſmodi concordia, & turno dicuntur pertinere ad liberam collationem Epiſcopi, & non vna cum Capitulo: totum enim ius conferendi pro illa vice cenſetur translatum ex vi concordiæ in illum ſolum, qui eſt in turno, & non dicitur diuiſus vſus tantùm, ſed totum ius conferendi eſt penes ipſum ſolum etiam iure proprio, & non iure communi: tum etiam quia alternatiua eſt fauorabilis, & latè interpretanda in fauorem Epiſcoporum, *Rot. in dicta Salamantina alternatiuæ coram Robuſterio, Garz. d. p. 5. c. 1. n. 726.* vbi dicit, hoc procedere etiamſi concordia non ſit confirmata.
36 Ex dictis infertur quod vacante canonicatu, & præbenda pœnitentiariæ in menſe alternato, puta Februarij, Aprilis &c. Epiſcopus non poterit eligere perſonam Pœnitentiarij, ſi collatio præbendæ ſit communis Epiſcopi, & Capituli, vel ſolius Capituli; quamuis enim electio perſonæ Pœnitentiarij ad Epiſcopum pertineat *iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de ref. c. 8.* collatio tamen præbendæ ab illis fieri debet, ad quos ante Concilium ſpectabat, *vt declarauit Sac. Congregatio teſte Millin. deciſ. 53. n. 3.* ratio huius rei eſt, quia alternatiua eſt reſtricta ad beneficia, quæ ſpectant ad liberam Epiſcopi dumtaxat, non autem aliorum cum eo diſpoſitionem, *vt in d. reg. 8.* quare tunc electio perſonæ Pœnitentiarij, atque etiam collatio præbendæ vi ſequela officij Pœnitentiarij ſpectat ad Papam, *gloſ. in cap. vlt. ver. datur, de Reſcript. in 6. Peregr. deciſiones 40. lib. 1. Anton. Aug. in tit. de vnion. § 3. Rot. coram Millin. dicta deciſ. 53. n. 4.* idemque dicendum, ſi præbenda pœnitentiariæ vacet in menſe Martij, vel Septembris, nam iſti duo menſes per acceptationem alternatiuæ efficiuntur Apoſtolici, *vt ſupra diximus*, & per conſequens tunc etiam electio, & collatio ad Papam ſpectat nullumque ex hoc fit præiudicium Epiſcopo, & Capitulo ad quos aliàs ſpectaret collatio: quia adhuc tenerentur conferre ei, quem Papa elegerit, & non alijs, ideoque Papa præueniendo eligit ſimul, & confert, *Rota in Abulen. Canonicatus Pœnitentiariæ, 7. Maij 1607. coram Iuſto quam refert Garz. de Benef. par. 5. cap. 1. n. 735.* vbi etiam dicit, quod in duobus tantùm menſibus, Iunio videlicet, ac Decembri poteſt Epiſcopus eligere, & ſimul cum Capitulo conferre quemadmodum in dictis duobus tantùm menſibus poteſt Capitulum in tali caſu conferre cum Epiſcopo: *Rot. coram Seraph. deciſiones* 1218 vbi, quod hoc non eſt conſiderabile præiudicium Capituli, omnino cogatur conferre ei, quem Epiſcopus elegiſſet quicquid in contrarium ſentiat *Garz. d. p. 5. c. 1. n. 735. verſ. ſed non obſtante iſta dec.*
37 Obſeruant 4 quod Epiſcopus ſe ſe intromittens in prouiſione beneficiorum vacantium in menſibus Papæ, vel aliorum quomodolibet reſeruatorum, aut impedimentum præſtans, nè prouiſiones Papæ effectum conſequantur, vſu, & beneficio alternatiuæ eo ipſo priuatur, & collationes, & aliæ diſpoſitiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius ſunt roboris, *vt in dicta reg. 8.* ni-
38 ſi fortè aliqua iuſta cauſa excuſetur, puta ſi ex ignorantia, aut errore facti probabili contulit beneficium reſeruatum, quia videlicet ignorauit, defunctum, cuius obitu vacauit beneficium, fuiſſe officialem Papæ, aut familiarem Cardinalis; ſecus ſi ignorantia reſeruationis prouenerit ex ignorantia iuris *Garz. d. par. 5. cap. 1. n. 738. & ſeq.* vbi *num. 761.* addit, quod Epiſcopus amitteret etiam al-
39 ternatiuam, ſi ſcienter ſe intromitteret in prouiſione beneficiorum etiam aliàs non reſeruatorum, de quibus tamen Papa prouiderit iure præuentionis: quia per ſolam appoſitionem manus Papæ inducitur reſeruatio, etiamſi prouiſio fuerit nulla, ſiue nullitas proueniat ex defectu cauſæ, ſiue ex inhabilitate prouiſi, aut ex alio capite, *cap. vt noſtrum, de Appell. extrauag. Ad Romani, de Præb. & dign.*
40 *Rot. coram Millino deciſiones* 168. *n. 6.* vnde Epiſcopus amittens alternatiuam ratione contrauentionis ſtatim redit ad quatuor menſes ordinarios, & Papa ad reliquos octo ac ſi Epiſcopus alternatiuam non acceptaſſet, *Garz. de Benef. loco cit. d. p. 5. c. 1. n. 746. Gonzal. ad Reg. 8. gloſſ. 56.*
41 *num. 147.* requiritur tamen ſententia declaratoria præuia ſummaria cognitione ſuper contrauentione, *cap. cum ſecundum leges, de Hæret. in 6. latè Gabr. lib. 7. de Maleſ. concl. 10. n. 1. dixit Rota in his terminis in Vicen. Præceptoriæ 14. Decembris 1598. coram Blanchetto, relat. per Garz. loco cit. n. 741.* vbi addit, quod requiritur etiam, vt Papa acceptet iſtam amiſſionem, cum potuerit illam condonare, prout dicitur de Eccleſia, qua volente inducitur caducitas, *Alex. conſ. 173. n. 7. libr. 2. Cacheran. deciſiones 94. n. 25. Ric. in Collect. deciſio. 3054. part. 7. & in Prax. par. 1. reſol. 7.* quæ quidem declaratio retrotraheretur ad tempus contrauentionis *ſecundum Gonzal. dicta gloſſ. 56. nu. 124.* vbi etiam dicit, quod ſatis conſtaret de tali declaratione, vbi Papa ex cauſa huiuſmodi contrauentionis concederet gratiam alicuius beneficij vacantis in aliquo ex menſibus Februarij, Aprilis, Auguſti, aut Octobris, de quo videndus eſt etiam *Garz. d. p. 5. c. 1. n. 749.* ſubdens, quod non ſufficeret, ſi Papa prouideret ex narratiua impetrantis cum ex illa certò ac determinatè non conſtet Papæ de contrauentione.
42 Obſeruant 5. quod vacationis tempus, non autem deuolutionis, debet conſiderari vt dicatur beneficium liberum, vel reſeruatum, *Rot. dec. 774. n. 2. & 3. p. 3. lib. 3. Diuer. Garz. de Benef. p. 10. c. 3. n. 19.*
43 Obſeruant 6. quod Pontificia ſede vacante expirant Regulæ Cancellariæ, & conſequenter ceſſat reſeruatio menſium, *Gom. in Reg. de Impetr. benef. vacan. per obit. famil. Card. q. 20. Caputaq. deciſ. 86. n. 3. par. 1. & deciſ. 214. n. 3. & ſeq. par. 2. latè Gonzal. ad d. reg. 8. Cancell. § 5. prohem. n. 45. & ſeq. Barboſ. de off. & pot. Epiſc. part. 3. alleg. 57. n. 62.*
44 vbi dicit, quod dicta ſede vacante Ordinarij Collatores tanquam ad ius commune reuertentes poſſunt prouidere de beneficijs vacantibus in quolibet menſe, *iuxta textum in cap. 2. de conceſſ. Præben.* quod intelligendum eſt, quan-
45 do reſeruatio inducitur in ipſo obitu poſſeſſoris, & ſic in vacatione, quo tempore iam Regulæ Cancellariæ expirarunt; ſecus eſſet, ſi reſeruatio vigentibus Regulis fuit iam inducta vt quia poſſeſſor tunc eſſet familiaris Cardinalis, Collector, vel ſubcollector, vel ſi beneficium eſſet prima dignitas, vel alio modo effectum Sedi Apoſtolicæ: tunc enim collatio ſpectaret ad futurum Papam: quia reſeruationes ſemel per Regulam inductæ, per mortem Papæ non expirant immò beneficium ſemel effectum ſemper remanet affectum, *extrauag. ad Romani, de Præb. Gom. in Reg. de Public. reſign. q. 6. verſ. Tamen contra Prædicta, Garz. de Benef. par. 5. d. c. 1. n. 789. & deciſum refert Barboſ. loco cit. n. 62. in fin.*

SVMMARIVM.

1 Si res cenſui ſuppoſita, vendenda ſit, Dominus cenſus alijs omnibus præfertur, & per menſem expectari debet: limitatur n.23.
2 Quid ſi res vendatur per ſubhaſtationem.
3 An prælatio huiuſmodi competat contra ſecundum emptorem.
4 An ius congrui locum habeat in ſubhaſtationibus.
5 An Dominus directus præferatur in ſubhaſtatione rei emphitroticæ.
6 Futura venditio rei cenſuatæ denuncianda eſt Domino cenſus pro forma, nec ſufficeret ſcientia aliunde: ampliatur n.7.
8 Lex ſtatuens aliquid de toto, habet etiam vim in parte eius.
9 Intra quantum tempus res cenſita vendita abſque denunciatione prædicta retrahi poſſit.
10 An res incidat in commiſſum ob omiſſam huiuſmodi denuntiationem.
11 Pœnæ extendendæ non ſunt extra caſum, in quo à iure ſunt impoſitæ.
12 Prælatio conceditur Cenſuario cum eiſdem conditionibus, quibus res cenſuata vendenda eſt.
13 Menſis prædictus à quo die incipiat currere.
14 Talis menſis eſt dierum continuorum, non vtilium.
15 In tali caſu menſis accipitur prout currit.
16 Cenſuarius non poteſt contrahere rem cenſuatam alteri venditam, ſi venditio nulla fuerit.
17 Appellatione venditionis venit tantum valida.
18 An Dominus cenſus volens præferri in venditione teneatur deponere pretium.
19 An ius iſtud prælationis Dominus cenſus alteri cedere poſſit.
20 An ceſſionarius ſit præferendus, vbi fundus propriè non venderetur, ſed concederetur tantùm in emphiteuſim.
21 Retractatus locum habet, etiam quando fit locatio perpetua, ſeu ad vitam.
22 An liceat Domino directi cedere ius prælationis in re emphiteutica, vel feudali.
23 Bulla Pij V. præferens cenſuarium omnibus alijs emere volentibus rem cenſui ſubiectam, declaratur.
24 Quiſnam præferatur, ſi plures cenſum habeant in re.
25 Cenſus probatur ex diuturna ſolutione abſque inſtrumento.

CAP. II.

Quodnam tempus conceſſum ſit Domino cenſus ad declarandum, an velit fundum cenſuatum emere.

1 STatuit Pius V. quod ſi res cenſui ſuppoſita vendenda ſit, Dominus cenſus alijs omnibus præferatur, eique denuncientur conditiones, quibus vendenda ſit, & per menſem expectetur, *vt in conſtitutione ſuper forma creandi cenſus, incip. Cum onus quam refert Quaran. in ver. contra-*
2 *ctus cenſualis*; cuius quidem conſtitutionis diſpoſitio locum habet etiam in venditione per ſubhaſtationem, *Gratian diſcept. for. c.544. n.39. & c.784. n.11. Duran. dec.52. n.*
3 *3. & ſequent.* ſubdens, quod prælatio huiuſmodi competit etiam contra ſecundum emptorem, *Greg. deciſ.193. n.1. &*
4 *ſeq.* quemadmodum etiam ius congrui habet locum in ſubhaſtationibus, *Vinc. de Franch. dec.588. n.1. Beltram. ad*
5 *Greg. d. deciſ.193. n.13.* vbi etiam dicit, quod Dominus directus, qui in alienatione rei emphiteoticæ habet ius prælationis, *ex l. fin. C. de iur. Emphit.* præfertur etiam in ſubhaſtatione, *vt fuit dictum Romana domus 22. Iunij 1611. coram Card. Lancellotto.*
6 Ex qua conſtitutione obſeruant Doctores, quod denunciatio huiuſmodi requiritur pro forma, & ideo non ſufficit ſcientia aliunde, *Millin. dec.253. n.3. Greg. dec 425.*
7 *n.7. & ibi Beltram. n.12.* quod procedit non ſolum quando eſt vendenda tota res oneri cenſus ſuppoſita, ſed etiam,
8 ſi vendenda ſit aliqua illius pars: quia lex ſtatuens aliquid in toto, habet etiam locum in parte eius, *l. quæ de tota, vbi Bart. ff. de rei vendit. Cenc. de Cenſib. p.2. c.2. q.1. art.2. n.10. & ſeq.*
9 Si vero fiat venditio abſque denuntiatione prædicta conſtitutio non loquitur, nec diſponit, intra quantum tempus res cenſita vendita retrahi poſſit; vnde cum hoc remaneat in diſpoſitione iuris communis, *l. commodiſſimè, ff. de liber. & poſthum.* huiuſmodi actio durabit ſpatio 30. annorum, *iuxta l. ſicut, & l. omnes, C. de Præſcr. 30. vel 40. ann. ita Cenc. in Addit. ad Tract. de cenſib. p.2. c.2. q.1. art.4. n.25. Duran. d. dec.52. n.2. in fin.*
10 Non tamen res incideret in commiſſum ob ommiſſam huiuſmodi denuntiationem: quia neque in dicta conſtitutione Pij V. nec alibi hæc pœna imponitur contra debito-
11 rem cenſus, ſicut in iure impoſita eſt contra emphiteutam; pœnæ autem extendendæ non ſunt extra caſum, in quo à iure ſunt impoſitæ, *Lud. Molin. de contract. diſp.390. n.8. verſ. quod ſi debitor &c.*
12 Obſeruant 2. quod prælatio conceditur Cenſuario cum eiſdem conditionibus, quibus cenſuata vendenda eſt, *Rot. apud Cenc. dec.71. n.1. & in terminis iuris congrui dixit eadem Rota dec.475. n.8. p.1. Diuerſ.*
13 Obſeruant 3. quod menſis huiuſmodi incipit currere à die factæ denunciationis, *Cenc. in Addit. ad dictum Tract. de cenſib. p.2. c.2. q.1. art.4. n.24. Lud. Mol. de contract. diſp.*
14 *390. n.8. verſ. præterea &c.* talis verò menſis eſt dierum continuorum, non vtilium, *Azor. Inſtit. mor. p.3. lib.10. cap. 12. verſ. Quæres, an primus &c. quem refert, & ſequitur*
15 *Cenc. loco cit.* ſubdens quod in tali caſu menſis accipitur prout currit ità, vt id, quod à die aſſignati termini deficit de menſe currenti, debeat ſuppleri de menſe proximè ſequenti, *iuxta gl. in c. quam ſit, ver. menſem, de elect. in 6.*
16 Obſeruant 4. quod Cenſuarius non poteſt retrahere rem cenſuatam alteri venditam, ſi venditio nulla fuerit, puta ſi facta fuerit à pupillo, vel minore contra diſpoſitio-
17 nem iuris communis vel municipalis, quia appellatione venditionis venit tantum valida, *latè Tiraq. de Retract. lignag. §.1. gl.2. n.5. Franch. dec.742. n.1. & ſeq. Grat. diſcep. for. c.526. n.15. Carpan. de Stat. Mediol. c.417. n.135. tom.1. & alij apud Duran. dec.83. n.2.*
18 Quæres, an Dominus cenſus volens præferri in venditione teneatur deponere pretium? Reſpon. negatiuè: quia bulla non cogit Dominum cenſus volentem præferri ad faciendum depoſitum, *Millin. dec.253. n.2. Rot. apud Cenc. de cenſib. dec.157.*
19 Quæres 2. an ius iſtud prælationis Dominus cenſus alteri cedere poſſit? Reſp. negatiuè, niſi cedat ſimul, aut vendat cenſum ipſum; tunc enim cenſus tranſit in emptorem, ſeu ſingularem ſucceſſorem cum ſuo priuilegio; quemadmodum neque ius congrui ratione vicinitatis, vel conſanguinitatis alteri cedi poteſt qui non ſit vicinus, neque conſanguineus, niſi cedat huiuſmodi ius vna cum re ipſa, *vt poſt Alber. in l. qui ſolidum, ſ. prædium, ff. de leg.2. Caſtr. in l. apud antiquos, C. de furt. & conſ.430. in 2. dub. lib.2. Pariſ. conſ.82. lib.3. & alios ſcripſit Tiraq. de Retract. lignag. §.26. gloſſ.1. n.39. quicquid dicat Ciriac. contr. for.254. n.1.*
20 *& ſeq. lib.2.* & tunc ceſſionarius eſſet præferendus etiam ſi fundus propriè non venderetur, ſed concederetur tantum in emphiteuſim, *Rot. dec.653. p.4. to.3. Recen.* vbi etiam reſoluit, quod retractus locum habet etiam quando fit lo-
21 catio perpetua, ſeu ad vitam, cum huiuſmodi locatio pro venditione habeatur, *Rot. in Romana Palatij 19. Nouembr. 1604. coram Card. Millino, quam refert Gratian. diſc. for. c. 460. n.39. & ſeq.*
22 An vero liceat Domino directi cedere ius prælationis in re emphiteotica, vel feudali? affirmat *Caſtr. conſ.335. vol.1. Tiraq. de Retract. lignag. §.26. gloſſ.1. n.44. & alij apud Ciriac. d. cont.254. n.13.* ſed verior videtur contraria ſententia, videlicet, quod hoc ius prælationis ceſſibile non ſit ſine re ipſa, *ità Guid. Pap. dec.411. n.1. Franch. dec.226. n.2. Giurb. deciſ.51. n.6. & alij, quos refert Ciarl. contr. for. c. 121. n.40. & ſeq. lib.2.*

23 No-

23 Notandum tamen eſt, quod Bulla Pij V. pręferens cenſuarium omnibus alijs emere volentibus rem cenſui ſubiectam, intelligitur de omnibus alijs non habentibus ius potentius; & ideò non præfertur ijs, quibus vel ratione vicinitatis, vel conſanguinitatis, vel ſocietatis, vel alterius ſimilis iuris competit beneficium retractus ex aliquo priuilegio, vel ſtatuto, vel conſuetudine, *Rot. in Romana domus 22. Iunij 1611. coram Card. Lancellotto, quam refert Grat. diſcep. for. c. 876. n. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod Dominus cenſus præferendus eſt cæteris emptoribus, non autem illis, qui habent priuilegium prælationis, *& c. 903. n. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod Dominus directus pręfertur in retractu rei venditæ excluſo cenſuario, & vicino, & quocunque alio: *& ita intelligenda eſt deciſ. 653. p. 4. tom. 3. Recen.* vnde conſortem in re communi cenſuata præferri cenſuario, dixit *Rota dec. 306. n. 3. & ſeq. apud Cenc. de Cenſib. & coram Duran. dec. 52. n. 10.*

24 Item notandum eſt, quod is, qui cenſum antiquiorem habet in re, in concurſu præferendus eſt in emptione rei alijs habentibus cenſus poſteriores, *Rot. dec. 475. n. 14. p. 1. diuerſ. & deciſ. 17. p. 4. tom. 2. Recen.*

25 Denique notandum eſt, quod cenſus probatur ex diuturna ſolutione abſque inſtrumento, *iuxta opinionem, quam tenuit Rota in Anconitana cenſus coram Reuerendiſſimo Atrebatenſi, & in Foroliuienſ. Cenſus 14. Iulij 1613. coram Buratto, apud Cenc. de Cenſib. dec. 96. n. 26. Theodoſ. Rub. ſing. 20. 2 in ver. cenſus, n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Quid requiratur, vt debitor cenſum redimere poſſit, & num. 4.*
2 *Per ſolam diſdictam, cenſus non dicitur extinctus, ſed durat durante termino duorum menſium poſt illius diſdictam.*
3 *Qui eſt obligatus rem vendere alicui, ſi alteri vendere velit, tenetur per duos menſes expectare.*
4 *Depoſitum pro extinctione cenſus non præcedente denunciatione per duos menſes ante, non eſt releuans, ſi creditor contradicat.*
5 *Quid ſi Dominus cenſus aliquo caſu cogeretur reſtituere prioribus, & anterioribus creditoribus redimentis pretium in extinctionem cenſus ſolutum.*
6 *Diſdicta & denunciatio huiuſmodi an fieri poſſit procuratori ſimpliciter conſtituto, ad liter.*
7 *Quid ſi Procurator conſtitutus fuerit ad omnia, & ſingula, quæ ipſemet conſtituens potuiſſet cum libera.*
8 *Quomodo facienda ſit diſdicta, ſi cenſus ſit alicuius Collegij, Monaſterij, vel Vniuerſitatis.*
9 *Quid ſi Dominus cenſus eſſet furioſus, vel minor vel deceſſerit, & illius hæreditas iaceat, vel abeſſe cœperit nullo relicto procuratore, & n. 13.*
Bona Curatoris ad litem ſunt tacitè hypothecata pro adminiſtratione, ſicut bona Tutoris, ib. n. 9.
10 *Solutio fieri non poteſt pupillo ſine auctoritate Tutoris.*
11 *Solus Tutor non poteſt cenſum retrouendere abſque debitis ſolemnitatibus.*
12 *In huiuſmodi reuenditione non eſt opus decreto Iudicis.*
13 *Qui litem habet cum adulto, poteſt citare vel ipſum adultum, vel Curatorem.*
14 *Debitores pupillorum, & adultorum non liberantur, niſi ſoluant Tutori, vel Curatori eorum præcedente iudiciali ſententia: limitatur n. 16. & 24.*
Quando minor reſtituatur contra ſoluentem, ibidem, numer. 24.
15 *An debitor minoris conſequatur liberationem, ſi ſoluat eius Tutori, vel Curatori annuos redditus ſine iuſſu Iudicis.*
16 *Adminiſtratores piorum locorum Tutoribus comparantur.*
17 *Depoſitum fieri poteſt quandocunque intra terminum duorum menſium poſt factam diſdictam.*
18 *Quando fructus cenſus amplius non currant.*
19 *Quid ſi Dominus cenſus facto depoſito intra bimeſtre ex hac vita decederet.*
Antonell. de Tempore.
20 *Volens redimere cenſum, non tenetur ſoluere ſortem, nec fructus duorum menſium, niſi in fine dictorum menſium.*
21 *Depoſitum factum de tota ſumma dicitur integrum, etiamſi fructus bimeſtris non deponantur.*
22 *Depoſitum factum poſt duos menſes non ſuffragatur debitori.*
23 *Diſdicta cenſus euaneſcit, ſi intra duos menſes cenſus non redimatur.*
24 *Quando pupillus, vel minor petens ſe reſtitui aduerſus ſolutionem, repellatur.*
25 *Verſio probatur etiam per coniecturas.*
26 *Cui incumbat onus probandi verſionem.*
27 *Quando contractus eſt nullus ex defectu ſolemnitatum, nec probatur verſio an minor teneatur reſtituere pretium.*
28 *An valeat pactum, quo debitor aſtringitur, vt teneatur per quatuor, vel ſex menſes ante denunciare futuram redemptionem.*
29 *An maritus, cui fuit datus cenſus in dotem, poſſit illum reuendere, & n. 31. & 32.*
Excepto mutuo, depoſito, & venditione pro debito Eccleſię, in alijs contrahens cum Eccleſia non debet eſſe ſollicitus de conuerſione in vtilitatem illius, ibid.
30 *An depoſitarius debeat eſſe ſollicitus de verſione pecuniarum, & n. 32.*
31 *Quando mulier poſſit vendicare cenſum, quem maritus alienauit.*
32 *An hæres grauatus poſſit cenſum extinguere.*
33 *An vſufructuarius habeat facultatem extinguendi cenſũ.*
34 *An Pater retrouendere poſſit cenſum filij.*
35 *An emens cenſum pro alio, poſſit eundem cenſum retrouendere.*

CAP. III.

An validè cenſus redimatur, ſi non præcedat diſdicta per duos menſes.

1 SI debitor cenſum redimere voluerit, ex conſtitutione Pij V. per duos menſes ante debet id denunciare creditori, etiamſi in Inſtrumento cenſus hoc non fuerit expreſſum, *vt notat Grat. diſcep. for. cap. 8. de quo latè Cenc. de Cenſib. par. 3. cap. 1 quæſt. 3. art. 9. per tot.* ſubdens, *num. 46.* quod per ſolam diſdictam, cenſus non dicitur extinctus, ſed durat durante termino duorum menſium poſt illius diſdictam; & hoc quidem tempus videtur congruum: nam is etiam, qui obligatus eſt rem vendere alicui, ſi alteri vendere velit, tenetur illi futuram venditionem denunciare, & per duos menſes expectare, *ſecundum Alex. & alios in l. qui Romæ, §. cohæres, ff. de verb. Roman. conſ. 27. n. 4. & conſ. 182. n. 4. Cenc. vbi ſupra par. 3. c. 1. quæſt. 3. art. 9. nu. 4.* quamuis de hoc dubitet *Cancer. var. reſol. tom. 3. c. 1. n. 110. & ſeq.*

4 Hæc autem denuntiatio eſt adeò neceſſaria, vt ea prætermiſſa non ſequeretur legitima cenſus redemptio, ſed cenſus ſemper remaneret in ſuo robore, *vt pluries, reſoluit Rota, & præſertim in Anconitana bonorum, ſeu cenſuum 16. Februarij 1604. coram Iuſto, & in eadem 24. Maij 1613. coram Vbaldo, prout refert Canc. dict. par. 3. c. 1. q. 3. ar. 1. num. 20.* vnde depoſitum pro extinctione cenſus non præcedente huiuſmodi denunciatione non eſſet releuans, *Rota in Ariminenſ. fideicommiſſi 20. Iunij 1622. coram Buratto, quæ in impreſſis eſt deciſ. 641. num. 3.* quod intelligendum eſt creditore contradicente: nam ſi interceſſerit conſenſus partium, pretij reſtitutio, & cenſus retrouenditio, cenſus diceretur extinctus, etiam non facta diſdicta per duos menſes *Rota apud Cenc. deciſiones 61. nu. 1. & deciſiones 114. num. 4 in fin. deciſiones 182. num 1. dec. 272. num. 1. & ſeq. dec. 273. & 274. dec. 204. num. 4. & deciſio. 247. num. 4.* hoc enim bimeſtre conceſſum fuit in fauorem creditoris, vt interim poſſit deliberare de re inueſtiendis pecunijs ſibi reſtituendis: & ideò poteſt huic denunciationi etiam tacitè renuntiare *arg. l. quod fauores, ubi Doctores C. de leg.* quod quidem procedit, dummodò pretiũ

P 4 in

Digitized by Google

5 in extinctionem cenſus ſolutum fiat accipientis irreuoca-
biliter : nam ſi Dominus cenſus aliquo caſu cogeretur il-
lud reſtituere prioribus, & anterioribus creditoribus re-
dimentis, poterit agere primæua actione ſaltem vtili ex
æquitate, *Cenc.in addit.ad 3.p.c.1.q.3.art.1.n.4.& 5.dixit*
Rota in Romana anterioritatis 4.Februarij 1608.& in Ro-
mana cenſus 29 Februarij 1613.coram Pamphilio, & apud
Cenc.poſt Addit.dec.61.n.3.& 4. vbi dicit, quod tunc cen-
ſus non reuiuiſcit, ſed dumtaxat conceditur reuenditori
repetitio ſortis ſolutæ; & exactio fructuum ante reuendi-
tionem decurſorum.

6 Obſerua tamen, quod diſdicta, denunciatio huiuſmodi
non poteſt fieri procuratori ſimpliciter conſtituto ad li-
tes, ſed opus eſt vt habeat facultatem vendendi, *Rota in*
Anconitana Cenſuum 24. Maij 1613. coram Vbaldo, & in
Ianuenſi cenſus 25.Decembris 1613.coram Dunozet.Cenc.p.
3.c.1.q.3.art.1.n.23. vel mandatum ſpeciale ad faciendam
talem retrouenditionem, *Rota apud eundem Cenc.dec.106.*
7 *n.1.& ſeq.* vbi, quod mandatum cenſeretur ſufficiens ad
reuenditionem cenſus, ſi procurator conſtitutus fuerit ad
omnia, & ſingula, quæ ipſemet conſtituens potuiſſet cum
libera &c. nam per hæc verba procurator expedire poteſt
omnia, quæ requirunt mandatum ſpeciale, *vt notatur in l.*
procurator, 58.ff.de Procurat.

8 Obſerua 2.quod ſi cenſus ſit alicuius collegij, Monaſte-
rij, Societatis, vel alterius Vniuerſitatis, huiuſmodi diſdi-
cta fieri debet illis, qui talem vniuerſitatem repræſentant,
in congregatione facta in loco ſolito, *Bart.in l.vlt.ff.quod*
cuiuſque vniuerſ.nom.Rot.coram Seraph.dec.1028.nu.2.&
apud Cenc.dec.66.n.7.poſt Addit.

9 Obſerua 3. quod ſi Dominus cenſus eſſet furioſus, vel
deceſſerit, & illius hereditas iaceat, vel abeſſe cœperit nul-
lo relicto procuratore, deputari debet Curator boni furio-
ſi, vel abſentis, vel hæreditati iacenti, illique diſdicta fa-
cienda eſt, *Roder.de ann.reddit.lib.2.quæſt.15.nu.37.quem*
refert, & ſequitur Cenc.vbi ſupra p.3.cap.1.quæſt.3.art.9.
n.9. ſi vero Dominus cenſus ſit minor, diſtinguendum eſt:
aut enim eſt minor ſeptennio, & tunc ſi habet legitimum
tutorem, ille citandus eſt: alias citandi ſunt Agnati, & Co-
gnati, vt veniant ad ipſum infantem defendendum: qui-
bus Agnatis, & Cognatis comparentibus, proceſſus cum
ipſis ritè fabricatur; ſi verò non compareant, debitor pe-
tere debet coram Iudice, vt pupillo Tutorem ad talem
actum deputet. Si autem ſit maior ſeptennio, ipſemet ci-
tandus eſt ad petendum ſibi dari curatorem ad litem, *Ro-*
ta in dicta Anconitana coram Vbaldo, Neuiz.conſ.17. Boc-
cac.in tract.de Cenſib.p.2.n.104. idem Cenc.loco citato num.
11.& ſequent. Afflict.deciſio.256. & 262. Caualcan.de Tu-
tor.& Curat.num.281.& ſeq. vbi etiam dicit, quod inui-
tus poteſt dari iſte Curator ad litem, non tamen tenetur
facere inuentarium ſubdens, quod eius bona ſunt tacitè
hypothecata pro adminiſtratione; ſicut bona Tutoris
Marant.de ord.Iud.part.4. diſtin.16.ſub n.36. Gratian.de-
ciſiones March.73.numer.19.& ſequent. vbi dicit, quod
pupillus maior infante ex multorum Doctorum ſenten-
tia validè citari poteſt abſque Tutore, & Curatore, qua-
ſi tunc intelligatur citatus ad legitimè comparendum.
hoc tamen intelligendum eſt, quando pupillus maior in-
fante Tutorem, vel Curatorem non habet: nam ſi habe-
ret, & ſine illo citetur, proceſſus eſſet nullus, *Alex.in lege ſi*
ex legati, num.8.ff.de verb.oblig.& in lege neque, nu.3.ff.de
In ius voc.

10 Solutio verò fieri non poteſt pupillo ſine authoritate
tutoris, *Boccac.in tract.de Cenſib.part.2.num.104.* quemad-
modum nec ſolus Tutor poteſt cenſum retrouendere abſ-
que debitis ſolemnitatibus, *vt poſt Mich.Salon. in tractat.*
de contract.& commer.human. titul. de Cenſib.art.3.contro-
uerſ.18.num.11. verſ.dico tertio &c.notat Cenc.part.3.cap.
11 *1.quæſt.3.art.7.num.6.* ſubdens *num.7.& ſeq.* quod in hu-
iuſmodi reuenditione non eſt opus Iudicis decreto, cum
12 talis reuenditio ſit neceſſaria, *ad text.in leg.1.§.1. l.magis*
puto, §.ſi pupillus, ff.de reb.eor.l.1.l.prædium C.quand.decr.
opus non eſt.

13 In adultis autem electio eſt actoris, qui poterit citare
vel ipſos minores, vel Curatorem: quia in iudicijs non at-
tenditur, an adultus habeat Curatorem, vel non *Bart.in l.*
1.§.ſufficit, nu.2.verſ.quæro qualiter fiat ff.de Admin.Tu-
tor.Bald.in l.penul.in l.fin.C.ſi aduerſ.rem iud.Grat.diſcep.
for.c.479.n.28.

14 Pecunia verò ſoluenda eſt Curatori legitimè conſtitu-
to, aliàs debitor ſoluens ipſi minori non remanet libera-
tus, *Foller.in ſua pract.cenſ.in ver.quæ quidem exactio nu.*
69.Simoncell.in tract.de decret.lib 2.tit.6.inſp.3.n.33.verſ.
nec etiam ſolutio &c quos refert Cenc.de Cenſib.p.2.c.2.q.2.
art.3.num.3.& ſequent.quorum ſententia probatur per tex-
tum in l.ſancimus, Cod.de Admin.Tut. §. & ex contrario,
Inſtit.quib.alien.lic.vel non, vbi generaliter diſponitur,
quod debitores pupillorum, & adultorum non liberantur,
niſi ſoluant Tutori, vel Curatori eorum præcedente iudi-
ciali ſententia; aliàs datur minori aduerſus ſoluentem re-
ſtitutio in integrum, vt poſſit eadem ſummam ex integro
petere, & exigere, *vt tradunt communiter Doctores in lege*
1.Cod.ſi aduerſ.ſolut.Surd.deciſiones 229.num.34. vbi ad-
dit, quod ſolutio facta curatori minoris non liberat ſol-
uentem, niſi conſtet, pecuniam fuiſſe verſam in vtilitatem
eiuſdem minoris; nec ſufficeret ſimplex auctoritas Iudi-
cis ad excludendum minorem ab huiuſmodi reſtitutione
in integrum, ſed requiritur eiuſdem Iudicis præceptum,
& iuſſus, non obſtante contradictione debitoris, ita,
vt ſolutio non ſit ſpontanea, ſed coacta, *Bart.in l.ait*
Prætor, num.2.ff.de minor. vbi dicit, quod ſoluens mino-
ri non liberatur, niſi quando debitor compulſus oppoſuit
exceptionem minoris ætatis, & Iudex hoc præcepit lege
non obſtante, *Cancer.var.reſolut.lib.2.cap.6.de ſolut.& li-*
bertat.num.116.& ſeq. vbi, quod ſolutio facta tutori, vel
curatori abſque Iudicis præcepto, parat quidem plenam
liberationem, *iuxta textum in §.at ex contrario, vbi gl.*
Inſt.Quib.alien.lic.vel non, verum ſi pecunia à pupillo, tu-
tore, vel curatore, eſt malè conſumpta, poteſt reſtitui mi-
nor contra ſoluentem, vt iterum ſoluat, quaſi non fuerit
liberatus, *l.1.C.ſi aduerſ.ſol.Rot.apud Cenc.deciſ.175.num.*
1.& ſeq.

15 An verò debitor minoris conſequatur liberationem,
ſi ſoluat eius Tutori vel curatori annuos redditus ſine iuſ-
ſu Iudicis? Reſp.affirmatiuè, *per text.in d.l.ſancimus, C.*
de Adminiſtr.Tutor.ibi, non autem hanc legem extendimus
&c. vt ibidem explicat gloſſ.in ver.extendimus, vbi dicit,
quod non eſt neceſſaria Iudicis auctoritas in redditibus,
penſionibus, vſuris, & in trebellianica reſtitutione, *& ita*
ſenſit Sal.ibid.& alij, niſi fortè debitor præſciret, Tuto-
rem, vel curatorem conſumpturum eſſe pecunias, quia
notas habebat eius qualitates, & ſciebat, eum malè ſe
gerere in re pupilli: tunc enim debitor non conſequitur
pleniſſimam liberationem, ſed pupillo competit reſtitu-
tio in integrum aduerſus debitorem ita ſoluentem, *Alto-*
grad.conſil.43.num.5. vbi *poſt Guttier.de Tutel.par.2.cap.*
22. obſeruat, quod in hoc caſu ad conſequendam pleniſ-
ſimam liberationem opus eſt adhibere Iudicis auctorita-
tem, qui aſſumpta iudiciali cognitione per ſuam ſenten-
tiam pronuntiet, ſolutionem tali tutori, vel curatori fie-
ri poſſe.

16 Idemque dicendum de officialibus, ſeu adminiſtratori-
bus priorum locorum: iſti enim tutoribus comparantur:
vt diximus in tract.de Regim.Eccleſ.Epiſ.p.1.lib.1.cap.3.n.
20.& ſeq.

17 Obſerua 4.quod depoſitum fieri poteſt quandocunque
intra terminum duorum menſium poſt factam diſdictam
cenſus: nec deſinunt currere fructus cenſus à die dictorum
18 duorum menſium, *Rota coram Seraph.dec.1413.n.2.Cenc.*
19 *d.p.3.c.1.q.3.art.9.n.54.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi Do-
minus cenſus intra dictum bimeſtre ex hac vita decede-
ret, debet tale depoſitum notificari illius hæredibus: aliàs
depoſitum factum citato Domino cenſus, non noceret di-
ctis hæredibus, *ad tex.in l.ſi quis inficiatur, vbi Bart.ff.De-*
poſ. Rot. apud eumdem Cenc.deciſio.126.numer.1.& 2.poſt
20 *Addit.* vbi ſubdit, quod volens redimere cenſum, non
tenetur ſoluere ſortem, nec fructus duorum menſium, niſi
in fine dictorum menſium, *Gratian.diſcep.for.c.8.num.33.*
vbi,

vbi, quod depoſitum factum de tota ſumma dicitur integrum, etiamſi fructus bimeſtris non deponantur: quia tales fructus debentur in fine, *iuxta formam dictæ conſtitu-*
21 *tionis*; vnde etiamſi debitor in principio duorum menſium vltra ſortem fructus decurrendos pro dictis duobus menſibus depoſuerit, non poterit Dominus cenſus, ſi ante finem bimeſtris pretium recipere voluerit, integros fructus duorum menſium percipere, ſed tantum pro rata temporis illuc vſque decurſi, alias reciperet fructus ex cenſu iam extincto, quod non licet, *vt aduertit Cenc.d.p. 3.cap.1.q.3.dicto art.9.num.46.verſ.non inficior, per text. in l.eius, qui in prouincia, ff.ſi cert.pet. vide etiam Rot. apud Cenc.deciſ.173.num.4.* vbi dicit, quod depoſitum factum
22 poſt duos menſes non ſuffragatur debitori, & *deciſ.84.*
23 *num.2.* vbi, quod diſdicta cenſus euaneſcit, ſi intra duos menſes cenſus non redimatur, ita vt creditor tunc retrouendere non teneatur, niſi præcedente noua diſdicta.
24 Obſerua 5. quod ſi pecunia pupillo, vel minori ſoluta abſque Tutoris, vel Curatoris auctoritate extaret, vel debitor probaret, illam fuiſſe conuerſam in vtilitatem minoris, tunc minor petens ſe reſtitui aduerſus ſolutionem, repelleretur exceptione doli, *§.at ex contrario, inſt. Quib. alien.lic.vel non latè Cenc.p.2.c.2.q.2.art.3.n.9.& ſeq.*
25 Huiuſmodi verò verſio non probatur ex eo dumtaxat, quod conſtet, ad minoris manus pecunias perueniſſe, quia potuit illas diſſipaſſe, & malè conſumpſiſſe: ſed probandum eſt, pecunias fuiſſe per minorem in aliquam ſui vtilitatem tempore receptionis conuerſas, vel erogatas, puta ſi emerit res ſibi neceſſarias, licet modò non extent, *Rot.apud Cenc.poſt Addit.deciſ.140.n.12.& dec. 141.n.31.* vel ſaltem minorem conſueuiſſe negotia ſua vtiliter gerere, & bona ſua benè adminiſtrare, cum verſio probetur etiam per coniecturas, *ex notat.per gloſ.fin. in auth.hoc ius porrectum, vbi etiam Bald.n.8.C.de Sacroſ.Eccleſ.*
26 Notandum eſt autem, quod verſio in vtilitatem minoris, ſi contractus ſit nullus, probari debet ab eo: qui cum minore nulliter contraxit, *Bart. Bald. Salic. & Iaſ. in l. nam poſteaquam, §.ſi minor, ff.de iureiur.Rot.dec. 678.n.7. par.1.Recent.& apud Cenc.d.dec. 141.num. 28.& ſeq.* vbi etiam reſoluit, quod quando minor validè contraxit cum ſolemnitatibus ſtatuti, tenetur ipſemet minor probare, pretium, quod recepit, fuiſſe à ſe deperditum, & malè conſumptum, *Rota in Romana cenſus vitalitij 22. Maij 1626.coram Merlin.quæ apud Cenc.poſt addit.eſt dec.140. n.13.* vbi addit, quod verſio probanda eſt per eum, qui contraxit cum minore, vel Eccleſia, quando contractus minoris, vel Eccleſiæ proceſſit ex cauſa neceſſaria, videlicet pro ſoluendo ære alieno; ſecus ſi proceſſit ex cauſa voluntaria propter eorum aliquam vtilitatem; hoc enim caſu non eſt opus iuſtificare verſionem; quam diſtinctionem, an alienatio ſit facta ex cauſa neceſſaria, vel voluntaria procedere ſuppoſita validitate contractus, dixit *eadem Rota Romana nullitatis contractus 28. Iunij 1624. coram Buratto, apud Cenc.poſt Addit.deciſ. 132.num. 3.* vbi
27 etiam dicit, quod quando contractus eſt nullus ex defectu ſolemnitatum, nec probatur verſio minor non tenetur reſtituere pretium, *Gratian.diſcept.for. cap. 45.num. 1. & ſeq.* vbi, quod excepto mortuo, depoſito, & venditione pro debito Eccleſiæ, in alijs contrahens cum Eccleſia non debet eſſe ſollicitus de verſione.
28 Quæres, an valeat pactum, quo debitor aſtringitur vt teneatur per quatuor, vel ſex menſes ante denuntiare futuram redemptionem? Affirmatiuè reſpondet *Feder. Martin.in tract.de iur.cenſ.c.6.num.382.quem refert Cenc. dict.p.3.cap.1.q.3.art.1.n.19.vbi dicit, hanc opinionem eſſe ſatis æquam, nec repugnare Pianæ conſtitutioni.*
29 Quæres 2. an Maritus, cui fuit datus cenſus in dotem poſſit illum reuendere? Reſp. affirmatiuè, tum quia Marito licita eſt alienatio rei dotalis, quando non ex voluntaria cauſa, ſed ex neceſſaria alienat; tum etiam quia maritus conſtante matrimonio verè eſt Dominus rei ſibi in dotem datæ, ſiue data fuerit ea æſtimatione, quæ emptionem, & venditionem faciat, ſiue data fuerit inæſtimata, *iuxta gloſ. communiter receptam in l.in rebus, ver. naturali iure, C.de iur.dot.Rol.à Vall.conſil. 80.lib. 3. Lauren. Zennio.cautel. 14.num. 3. & alios apud Cenc.de cenſib.par.2. cap.2.art.1.num.24.& ſeq.& par.3.cap.1.qu.3.art.7.n.42. & ſeq.* & ideo debitor ſoluens marito conſequitur plenam liberationem, etiamſi maritus teneatur ex pacto inito inter ipſum, & vxorem, ſiue alios pecunias ſibi reſtitutas in alium cenſum, vel bona ſtabilia inueſtire, *latè Gratian.diſcept.for.cap.45.num.1.& ſeq.Surd.deciſ. 156. num. 9.Seraphin.deciſ.366.& deciſ.1187.* quemadmodum Depoſitarius, qui pecunias ſimpliciter, ac ſine onere accepit, rectè ſoluit hæredi, etiamſi hæres teneatur illas in bona ſtabilia, aut cenſus perpetuos inueſtire ad commodum ſubſtituti, aut conuertere in aliam cauſam ordinatam à teſtatore, cum in tali caſu Depoſitarius non teneatur eſſe ſollicitus de implemento voluntatis teſtatoris, *l.ante reſtitutam, 104.vbi gloſ.Bart.Alberic.Imol.& alij, ff. de ſolut. Bald.conſ.197.lib.1.Dec.conſ.330.n.2.Seraphin.dec. 1187. n.1.latè Altograd.conſ.43.n.2.*
30 Limita, quando cenſum, qui datus fuit inæſtimatus pro fundo dotali, maritus voluntariæ alienauit: tunc enim poterit vxor huiuſmodi cenſum ſoluto matrimonio vendicare vna cum fructibus à die motæ litis, quia licet illius dominium conſtante matrimonio ſit penes maritum, ſoluto tamen matrimonio in dominio vxoris eſt, *Cenc.d. par.2.cap.2.q.2.art.1.num.25.Seraph.deciſ.1332.* ſubdens *n.3.* quod etiamſi cenſus in dotem datus fuerit æſtimatus, datur actio ad pretium, quando vir aliàs non eſt ſoluendo, *iuxta gl.in l.in rebus, ver. æſtimatæ C. de iur.dot.*
31 Limita 2. niſi adeſſe particularis conuentio, puta ſi debitor cenſus ſe obligauerit in caſu extinctionis pecunias conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, aut alterius cenſus, *vt poſt Alex.conſ.4.in fin.lib.3.Abb.conſ.41. ſub num.1.lib.1.Surd.conſil. 181. num. 11. & 12. lib.2. & alios conſuluit Gratian.d.cap.45.num. 2. & ſeq.* aut ſi Depoſitarius pecunias recepiſſet ſub hac conditione expreſſa eas non ſoluendi, niſi in emptionem ſtabilium, aut aliam ſimilem cauſam erogarentur: tunc enim non liberatur, niſi pecuniæ in deſtinatam cauſam fuerint conuerſæ, *Altograd.conſ.43.num.1.Surd.deciſ.327.nu. 6. Gratian.d.c.45.n.26.& ſeq.*
32 Quæres 3. an hæres grauatus poſſit cenſum extinguere, ſeu illum retrouendere? Reſp. quod aut ſumus in actu voluntario, & tunc ſolui non poteſt hæredi grauato, nec ſolutio in tali caſu liberat ſoluentem, aut ſumus in actu neceſſario, puta ſi præceſſerit intimatio, & diſdicta per bimeſtre præceptum Iudicis, ac depoſitum iuxta formam bullæ ſuper redemptione cenſus, & tunc ſolutio facta hæredi grauato liberat ſoluentem, *& ita intelligendus eſt textus in l.ante reſtitutam 104.ff.de ſolut.* multa enim permittuntur ex neceſſitate, quæ ex voluntate non permitterentur, *l.1.ff.de fund.dot.l.peto, §.prædium, ff.de leg.2.l.qui erat, ff.famil. erciſc. ita concludunt communiter DD. in d. leg.ante reſtitutam, ff. de ſolut.Gratian. diſcept.for. cap. 636.num. 8.& ſeq.Cancer. var. reſ.par. 2. cap. 6. de Solut.& liberat.n.120.*
33 Quæres 4. an vſufructuarius habeat facultatem retrouendendi cenſum? Reſp. negatiuè, ſed id ſpectat ad proprietarium, *Caualcan.de vſufr.mulier.relict.num.198.Caſtil.de vſufr.cap.20.nu.10.& ſeq.*& ita ſeruat Rota, quod vſufructuarius ſolus non habeat facultatem extinguendi cenſum; vnde ſolutio illi facta non liberat debitorem cenſus, *vt fuit reſolutum in Romana cenſus 11. Decembris 1617.& 6.Iunij 1618.coram Coccino, prout refert Gratian. dicto cap.636.num.17.& ſeq.* pretium verò cenſus reuenditi debet remanere penes vſufructuarium, cum per talem reuenditionem vſufructus cenſus non extinguatur *arg.l. vxori meæ, ff. de vſufr. leg.* præſtita tamen per eum cautione, *iuxta text.in §.conſtituitur, inſt. de vſufr. & ita reſoluit Rota in Romana pecuniaria 8. Martij 1604.coram Ortembergio, apud Cenc.de cenſib.dec.294.*
34 Quæres 5. an Pater poſſit retrouendere cenſum filij? Reſp. affirmatiuè, modò pater ſit legitimus adminiſtrator bonorum filij; quo caſu pater ad aliquam cautionem non tenetur, quia adminiſtratio paterna eſt libera ab hypotheca,

theca,& ab onere reddendæ rationis, & ab omni contra-
dictione *l.cum oportet*, *§.cum autem*, *C.de bon.quæ liber.*
Rot.dicta deciſ.294.apud Cenc. vbi dicit, quod Patri ius
defert legitimam adminiſtrationem, & vſumfructum in
omnibus bonis,& rebus aduentitijs filiorum, *vt in l.1.&*
ſeq.C.de Bon.matern.

35 Quæres 6. An is, qui pro alio cenſum emit poſſit eum-
dem cenſum abſque illius mandato retrouendere? Reſp.
negatiuè:quia is non ſibi,ſed ei,pro quo emit, cenſus do-
minium acquiſiuit,*Cenc.de cenſib.p.3.cap.1.q.3.art.7.num.*
*46.verſ.alia poteſt &c.*ſubdens, quod poteſt talis emptor
ſolutiones fructuum dicti cenſua recipere, quia ſicut cen-
ſetur approbata perſona ementis ad contrahendum, &
emendum cenſum, ita videtur approbata ad fructus dicti
cenſus exigendum, ita vt debitor ei ſoluens conſequatur
liberationem,*Tiraq.de Retract.conuent.§.4.gloſ.9.in fin.*
vbi dicit,quod debitor rectè ſoluit ei, cum quo contraxit,
Surd.deciſ.229.n.11.& ſeq. vbi, quod rectè ſoluitur falſo
tutori quando ita fecit contractum,*late idem Cenc.p.2.c.2.*
q.2.art.1.à n.8.& 50.cum ſeq.

S V M M A R I V M.

1 *Leges communes ligant poſt duos menſes: municipales verò poſt modicum tempus.*
2 *Conſtitutiones Epiſcopi ſequuta publicatione ſtatim ligant.*
3 *Leges ad præterita, vel p ndentia non extenduntur, niſi ita expreſsè caueatur: limitatur n.6.& 7.*
4 *Statuta, & reformationes ciuitatum non poſſunt extendi ad lites pendentes etiamſi hoc expreſsè dicatur.*
Item non trahuntur ad contractus præteritos, ibid.
5 *Contractus tempore præterito factus non comprehenditur ſub nouo ſtatuta, etiamſi perfectionem expectet in futurum reſpectu exequutionis.*
6 *Quid ſi partes in contractu renunciauerunt legibus ſeu conſtitutionibus tam latis, quam ferendi.*
7 *Iudex ad quem tenetur iudicare ſecundùm ius quod vigebat in prima inſtantia.*
8 *In vltimis voluntatibus verbum, quod reperitur in futura, & in præterito, in dubio intelligendum eſt de futuro.*
9 *Teſtator relinquens centum filiabus ſuis, cum viduæ fuerint non intelligitur legaſſe illis, quæ tempore mortis erant viduæ, ſed quæ poſt eius mortem remanebunt viduæ.*
10 *Quid ſi legatum fiat vxori, dum habuerit liberos.*
11 *An legata facta ante conſtitutionem imponentem aliquod onus legatarijs, comprehendantur ſub huiuſmodi conſtitutione.*
12 *An gabella debeatur pro legato annuo facto ante ſtatutum iubens, illam ſolui.*

C A P. IV.

A quo tempore leges legent.

1 REſp. quod leges communes ligant poſt duos menſes à
die publicationis: leges verò municipales poſt modi-
cum tempus arbitrio Iudicis, ita vt quis poſſit dici eſſe
in ſupina ignorantia,*Auth.vt fact.nou. conſtit. &c. cap.vt*
animarum,de conſtit.in 6.Bart.in l. omnes populi, nu. 37.ff.
de iuſt.& iur.Iordan.Elucubr.diuerſ.lib.10.tit.1.de conſtit.
2 *num.39.* vbi dicit, quod Conſtitutionea Epiſcopi ſequuta
publicatione ſtatim ligant habentes illarum notitiam
non aliter expectato lapſu duorum menſium, quia ſub-
diti Diœceſani intra modicum tempus certiores reddi
poſſunt.
3 Notandum eſt autem,quod leges futuris dant formam
negotijs; & ideò ad præterita, vel pendentia non exten-
duntur,niſi de ijs expreſsè caueatur, *l. leges 2.C.de legib.*
4 quod generalibua legibus tantùm conceſſum eſt: nam
ſtatuta, & reformationes Ciuitatum non poſſunt extendi
ad lites pendentes,etiamſi hoc expreſsè dicatur, *Bart.in*
l.ſancimus 1.num.18.& 19.C.de Sacroſ. Eccleſ. & in d.leg.
omnes populi,nu.40.per text.in Auth.In med.lit.&c. quem-
admodum non trahuntur ad contractus præteritos fa-
ctua ante eorum publicationem,*vt poſt Plot. in conſ. 119.*
n.52. quod allas eſt 108. in prim. volumine conſiliorum cri-
min.diuerſorum paruæ impreſſionis,Carpan.in c.Colleg.no-
uar.conſtitutionum Mediolani,ſub tit. de Pœnis, num.47.
Burſat.conſ.270.n.16.tradit Ciriac.contr.529.nu.3.& ſeq.
5 vbi etiam dicit, quod contractus tempore præterito fa-
ctus non comprehenditur ſub nouo ſtatuto, etiamſi per-
fectionem expectet in futurum reſpectu exequutionis,
nam ſemper dicitur caſus præteritus,& ideò in conſtitu-
tione noua non comprehenditur,*Gratian. diſc.for.c.465.*
*n.12.& ſeq.*vbi loquitur in caſu, in quo iam locatio erat
à principio perfecta, quamuis ratione penſionum ſoluen-
darum penderet à futuro.
6 Notandum 2. quod vbi adeſt expreſſa conuentio par-
tium, lex ſuperueniens in tali contractu non haberet lo-
cum,etiamſi loqueretur de præteritis; & ideò ſi partes re-
nunciarunt legibus,ſeu conſtitutionibus tam latis, quàm
ferendis, non poterunt vti beneficio nouarum legum,
cum per partes fuerit præuiſus huiuſmodi caſus ex facto
Principis reſultans,*Bald.in l.ſi ea lege num. 3.C.de vſur.*
Alex.conſ.112.n.4.lib.1.Roland.conſ.9.nu.25.& ſeq.lib.1.
Natt.conſ.66.n.7.Calcan.conſ.15.nu.12.& 13.& alij apud
Gratian.diſc.for.cap.465.n.1.& ſeq.
7 Notandum 3. quod etiamſi lex noua diſponeret ex-
preſſè de præteritis: non comprehenderet ea, in quibus
iudicatum eſt, licet pendeant coram Iudice appellatio
nis;vnde opus eſt, vt lex expreſsè nominet pendentiam
per appellationem,*Felin.in c.quoniam 13.col.6. ad med.de*
*conſtit.Gratian.c.499.n.40.*vbi etiam dicit, quod Iudex ad
quem ſuccedit loco primi, & ideò tenetur iudicare ſe-
cundùm ius,quod vigebat in prima inſtantia.
8 Notandum 4. quod ea, quæ diximus de legibus,locum
habent etiam in teſtamentis, & vltimis voluntatibus,
quarum natura eſt ſuper futuris diſponere, *vt d. Bart &*
alij in l.ſolemus, ff. de cond. & demon. vnde in vltimis vo-
luntatibus verbum,quod reperitur in futuro, & in præte-
rito,in dubio intelligendum eſt de futuro, *l.ſi ita legatum*
ff.eod.tit.de cond.& demon.
9 Hinc infertur, quod ſi teſtator relinquat centum filia-
bus ſuis, cum viduæ fuerint, non intelligitur legaſſe illis
quæ tempore mortis erant viduæ, ſed quæ poſt eius mor-
tem remanebunt viduæ, *Bart.in l.hoc articulo, ff. de He-*
10 *red.inſtit. Aret.in §.1.inſt.de legat.* idemque dicendum, ſi
legatum fiat vxori,dum habuerit liberos,non enim vide-
tur ſenſiſſe teſtator de filijs, quos iam ipſa habebat tem-
pore teſtamenti,ſed de alijs,quos in futurum haberet, *d.l.*
ſolemus,ff.de condit.& demon.
11 Addunt alij, quod legata facta ante ſtatutum, ſeu con-
ſtitutionem imponentem aliquod onus legatarijs non
comprehenduntur ſub huiuſmodi ſtatuto, ſeu conſtitu-
tione,quamuis eſſent conditionalia,& talia,quæ poſt ſta-
tutum inciperent habere effectum,*ita Aret.conſ.85.nu.2.*
*quem refert,& ſequitur Ciriac.contr.529.nu.15.& ſeq.*vbi
12 ex hoc infert, quod gabella non debetur pro legato an-
nuo facto ante ſtatutum iubens, illam ſolui, etiamſi pro
ſequentibus annis tale legatum vti conditionale purifi-
cetur poſt ipſum ſtatutum.

S V M M A R I V M.

1 *Promittens reum exhibere in iudicio, liberatur lapſis duobus menſibus: limitatur n.2.& 3.*
2 *Quid ſi fideiuſſeris in ſcriptis, vel in publica cauſa in præſentia Tabellionum, & n.3.*
4 *Qui promiſit aliquem exhibere ad tempus, an finito tempore poſſit moram purgare.*
Quid quis ſe ipſum promiſit exhibere.
5 *Et quid ſi aliquis promiſit præſentare reum intra certum tempus ad libitum Iudicis.*
6 *An is, qui promiſit præſentare reum ad omnem re-*
qui-

quiſitionem Iudicis, poſſit præuenire in præſentando, vt liberetur.

C A P. V.

Quando teneatur is, qui reum in iudicio exhibere promiſit non adiecto tempore.

1 Reſpondet *Spec. in tit. de Reo in princ. Iordan. Elucub. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcript. n. 290.* quod ſpatio ſex menſium talis obligatio terminatur, *per l. ſancimus, C. de fideiuſſ.* ſed verius mihi videtur, quòd promittens in tali caſu liberetur lapſis duobus menſibus, *per l. ſi fideiuſſor, C. de fideiuſſ.* quia promiſſor non debet eſſe diu in ſuſpenſo, *l. ſi ſeruus ff. de Diuerſ. & temp. præſcript.*

2 Limita, ſi fideiuſſerit in ſcriptis, vel in publica cauſa in
3 præſentia Tabellionum, quia tunc perpetuò tenetur, *ſecundùm DD. in d. l. ſi fideiuſſor.* vel ſaltem vſque ad triennium, *ſecundum gl. ibidem, ver. liberari*, quia triennio durat inſtantia iudicij *iuxta l. properandum, C. de iudic.* Ego cenſeo, quod in tali caſu ſiſtendi tempus in ſtipulatoris voluntate ſit, moderato tamen ſpatio, iudicis arbitrio, qui rationem habere debet diſtantiæ locorum, qualitatis perſonæ ac temporis, *iuxta l. continuus, ſ. cum ita ff. de verb. oblig. & eſt textus in terminis in l. de die, ff. Qui ſatiſd. cog.* & ita ſenſit *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 54. ſubdens, quod multa in partis voluntate ſunt poſita adhibito poſtmodum iudicantis moderamine, vt in iuramento affectionis, *de quo in l. in actionibus, vbi DD. ff. de in lit. iur.*

4 Obſerua tamen, quod qui promittit alium exhibere ad tempus, finito tempore poteſt intra ſex menſes moram purgare cum exhibendo, *Bart. in l. ſancimus, C. de fideiuſſ.* vbi dicit, hoc eſſe ſpeciale in eo, qui promiſit alium exhibere: ſecus ſi promiſiſſet ſe ipſum *per l. & ſi poſt tres ff. ſi quis caut.*

5 Dicit tamen *Io. Andr. ad Spec. in Rub. tit. de Reo*, quod ſi quis promiſit præſentare reum intra certum tempus ad libitum Iudicis, eo elapſo amplius non tenetur, quia tempus, cauſa finiendæ, non differendæ litis cenſetur appoſi-
6 tum: ſubdens, quod is, qui promiſit præſentare reum ad omnem requiſitionem iudicis non poteſt præuenire in præſentando, vt liberetur.

S V M M A R I V M.

1 *Coniugibus datur bimeſtre à die contracti matrimonij ad deliberandum de ingreſſu in Religionem.*
Et quando in tali caſu matrimonium diſſoluatur, ibid.
2 *An Summus Pontifex poſſit diſpenſare in matrimonio rato.*
3 *An coniuges intra huiuſmodi bimeſtre teneantur reddere debitum.*
4 *Quid ſi intra bimeſtre ſponſus inuitam cognoſcat ſponſam.*

C A P. VI.

Quonam tempus detur coniugibus ad deliberandum de ingreſſu in Religionem.

1 Reſp. quod ad hoc datur bimeſtre, *cap. ex publico, de conuerſ. coniug.* quod quidem tempus currit à die contracti matrimonij, *Sanch. lib. 2. diſp. 24. nu. 15. & 21. quem refert Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 10. tit. 12. nu. 67.* & tunc ſequuta ſolemni Religionis profeſſione alterius coniugis matrimonium diſſoluitur, dummodò conſummatum non fuerit, *vt conſtat ex Tridentino ſeſſ. 24. can. 6.* quia ſicut matrimonium carnale, quod fit ex copula coniugali, dirimitur per mortem corporalem, ita etiam matrimonium ſpirituale, quod ſcilicet ex ſolo conſenſu naſcitur, dirimitur per mortem ſpiritualem, qualis eſt profeſſio regularis, per quam homo mundo quodammodo moritur, *vt rectè notat Marchant. in Candelabr. myſt. tract. 8. lect. 14. de inſolubilit. matrim. propoſ. 2. fol. 778.* vbi etiam dicit, quod Sancti Patres damnantes eos, qui prætextu Religionis coniugia ſoluunt, intelligendi ſunt non de matrimonio rato, ſed de conſummato, in quo præcipuè verificatur illud *Matth. 19. quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* quod etiam probatur *ex dicto cap. ex publico,*
2 *de conuerſ. coniug.* vnde poſſe etiam Summum Pontificem ex iuſta cauſa diſpenſare in matrimonio rato, tradunt *Sanch. lib. 2. diſp. 14. num. 2. Rebell. lib. 2. q. 15. num. 4. Perez, de matrim. ſ. 19. Gutier. de matrim. c. 54. num. 3. Coninch. diſp. 26. dub. 3. num. 33. Reginald. lib. 31. nu. 38. Henriq. lib. 11. cap. 8. num. 11. Bellarm. lib. 2. de Monach. cap. 38. & alij apud Bonacin. de matrim. q. 2. punct. 11. n. 4. vbi etiam refert, ita in facto diſpenſaſſe Paulum III. Martinum V. Adrianum IV. & Pium IV.*

3 Obſeruant etiam Doctores, quod intra huiuſmodi bimeſtre neuter alteri tenetur reddere debitum; eo verò tranſacto tenetur coniux altero exigere conſummare, nec poteſt ingredi in Religionem altero repugnante, *ita Marchant. vbi ſupra, verſ. Aduertendum verò &c. Perez, de matrim. ſ. 18. Coninch. diſp. 26. dub. 4. num. 49. Sanch. d. lib. 2. diſp. 27. Gutier. cap. 54. num. 19. & alij, quos refert, & ſequitur Bonacin. de matrim. q. 3. punct. 4. num* 4. vbi addit, quod ſi alter coniux etiam elapſo bimeſtri religionem ingrediatur, & profiteatur ante conſummatum matrimonium, validè profitetur, & matrimonium antecedens diſſoluitur.

4 Obſeruant 2. quod ſi intra dictos duos menſes ſponſus inuitam cognoſcat ſponſam, poteſt illa adhuc Religionem ingredi, *Sanch. d. lib. 2. diſp. 22. num. 1. & 6. Iordan d. l. 10. tit. 12. num. 67.*

S V M M A R I V M.

1 *Emphiteuta volens ius emphiteoticum transferre, requirere debet Dominum directi, an velit emere, & tunc expectandus eſt Dominus per duos menſes, & nu. 2.*
3 *Quandiu Dominus directi reuocare poſſit alienationem rei emphiteoticæ eo irrequiſito factam, & n. 4. & 7.*
5 *Dominus directi, præfertur in retractu rei venditæ excluſo vicino, Cenſuario, & quocunque alio.*
6 *Dominus prædij locati præfertur in venditione fructuum ipſius prædij.*
Quid ſi alij plus offerrent, ibidem.
8 *An minor Dominus directi renunciare poſſit ſine ſolemnitatibus iuri prælationis.*
9 *Emphiteuta poteſt alteri donare, vel legare ius ſuum etiam irrequiſito Domino.*
10 *Donatarius, vel Legatarius rem accipere debet per manus Domini, & illi ſoluere laudemium.*
11 *Quid ſi emphiteuſis legetur Eccleſiæ.*
12 *Emphiteuta donando, aut vendendo rem emphiteoticam non transfert poſſeſſionem, nec dominium in Donatarium, aut emptorem, donec per Dominum fuerit inueſtitus.*
13 *Clauſula conſtituti, vel precarij non operatur translationem poſſeſſionis in re emphiteotica, & n. 62.*
14 *Res emphiteotica donata, vel vendita ex ſimplici conſtitutione precarij, aut alia ficta traditione non cadit in commiſſum.*
15 *Quando pœna caducitatis euitetur, & n. 24. & 29.*
16 *Laudemium debetur habita ratione ad quantitatem pretij æſtimati, etiamſi res pluris valeret.*
17 *Onus ſoluendi laudemium in caſu retractus non ſpectat ad primum emptorem, ſed ad volentem retrahere.*
Quid ſi primus emptor ſoluerit, ibid.
18 *Dominus directi requiſitus à Donatario, ſeu Legatario, tenetur intra duos menſes conſentire, & eum in poſſeſſionem inducere.*
19 *Licitum eſt emphiteutæ rem emphiteoticam Domino non requiſito permutare; declaratur n. 20.*
21 *An, & quando emphiteuta rem emphiteoticam dare poſſit filiæ ſine conſenſu Domini, & n. 53.*
22 *Emphiteuta, ſi permutauerit, ſiue in dotem dederit, aut legauerit, ſeu donauerit rem emphiteoticam tanquam propriam, priuatur iure ſuo.*
23 *Emphiteuta cadit ab emphiteuſi, ſi neget, rem eſſe emphiteoti-*

teoticam, limitatur n.24.& 25.
26 *Is, qui rem emphiteoticam in permutationem accepit, ſoluere debet laudemium.*
27 *Quando bona ſubemphiteuticantur, laudemium non primo emphiteutæ, ſed Domino directi debetur.*
28 *Laudemium debetur vſufructuario, non autem proprietario.*
30 *In quibus caſibus non debeatur laudemium, & nu. 40 41. 42.47.48.49.51.57.58.61.62.65.67.69.75.77.78.82.83. 84.& 86.*
31 *Quando competat ius accreſcendi, & n.37.& 38.*
32 *Quando poſſit deſcendentes à primo Inueſtito emphiteuſim inter ſe diuidere ſine conſenſu Domini, & an teneantur laudemium ſoluere, & n.34.35.& 36.*
33 *An extranei, qui inſtituuntur hæredes in re emphiteotica, teneantur ſoluere laudemium, & n.51.& 76.*
34 *Laudemium debetur, ſi donatio fiat comprehenſis in inueſtitura, ſi iſti proximiores non ſint.*
35 *An laudemium debeatur, quando Pater inter viuos donat rem emphiteoticam filio.*
36 *Quid ſi vni ex fratribus in diuiſione aſſignetur tota res emphiteotica, & nu.52.*
37 *Quando emphiteuſis reuertatur ad concedentem, & n.38.*
39 *An ius accreſcendi excludatur per renouationem emphiteuſis factam inter deſcendentes.*
An fratres, qui acceperunt fundum in emphiteuſim, poſſint illum inter ſe alienare irrequiſito Domino, ibid.
40 *Quando in retrouenditione, quæ fit ex pacto, ſoluatur laudemium, & quando non.*
An ex tali reuenditione ſoluenda ſit gabella, ibid.
43 *Si emphiteuſis cum pacto de retrouendendo vendita iterum vendatur, poteſt Dominus nouum laudemium exigere.*
44 *Quid ſi res fideicommiſſo ſubiecta alienetur.*
45 *An locum habeat pœna caducitatis, ſi reuenditio fiat inſcio Domino, & n.46.*
49 *Quando laudemium ſoluturum reſtituendum ſit.*
An ex contractu nullo debeatur laudemium, ibid.
50 *Per venditionem nullam irrequiſito Domino factam emphiteuta non incidit in commiſſum.*
51 *An plures emphiteutæ extranei diuidentes inter ſe rem emphiteoticam teneantur laudemium ſoluere.*
53 *An debeatur laudemium, ſi pater filiæ fundum emphiteoticum in dotem dederit, & n.54.55.& 56.*
55 *An, ſi ſoluto matrimonio prædium æſtimatum reſtitueretur, debeatur iterum laudemium.*
59 *An debeatur laudemium ex ſupplemento pretij ſoluti per emptorem conuentum remedio l.2.C.de Reſcind.vend.*
60 *Laudemium debetur, vbi per Iudicem ſub haſta dantur creditoris bona in ſolum.*
63 *Si dominium rei emphiteoticæ ſucceſſiuè ad plures peruenerit, laudemium ſoluendum eſt illi, qui tempore traditionis reperitur Dominus, non autem illi, qui erat Dominus tempore celebrati contractus.*
64 *Quando dominium, & poſſeſſio rei transferatur in emptorem.*
65 *Prohibitus rem vendere, non prohibetur vendere fructus illius.*
66 *Vaſſallus, ſeu emphiteuta poteſt alienare commoditatem feudi, vel emphiteuſis, quandiu ipſe vixerit.*
68 *Emphiteuta poteſt ſine Domini conſenſu ſuper fundo emphiteutico conſtituere vſumfructum.*
69 *Quando fructus vna cum re emphiteotica vnico pretio diſtrahuntur, debetur laudemium pro integro pretio, incluſo etiam valore fructuum.*
70 *Fructus pendentes cenſentur eſſe pars fundi.*
71 *Colonus debet potius Domino vendere fructus, quam alteri.*
72 *Si vſufructuarius vellet alicui locare commoditatem vſusfructus, Proprietarius habet ius prælationis pro eodem pretio.*
73 *Qui rem communem cum alio poſſidet, ſi partem ſuam vendere velit, debet prius conſortem requirere.*
74 *Dominus proprietatis volens eam vendere, tenetur potius vendere emphiteutæ, quam alteri.*
78 *Nec laudemium, nec gabella debetur iterum ex retractu eiuſdem rei, ſi primò fuerit ſolutum, vel ſoluta.*
79 *Quando quis emit pro perſona nominanda rem emphiteoticam, vnicum ex tali contractu laudemium ſolui debet.*
80 *Facta huiuſmodi nominatione, vnica ſoluitur gabella tamquam de vnico contractu.*
81 *Quando res retrahitur poſt tempus à ſtatuto præfixum, tunc vltra laudemium à primo emptore ſolutum, aliud eſt ſoluendum à ſecundo emptore.*
85 *Explicatur textus in l.fin.C.de Iur.Emph.*
87 *Quanto tempore laudemium præſcribatur.*
88 *Quando Emphiteuta poſſit propria auctoritate expelli.*
89 *An Emphiteuta renunciare poſſit emphiteuſi inuito Domino.*

CAP. VII.

An, & quando liceat emphiteutæ rem emphiteoticam in alium transferre ſine conſenſu Domini.

1 IVre cautum eſt, vt non liceat emphiteutæ ſine conſenſu Domini meliorationes ſuas alijs vendere, vel ius emphiteoticum transferre, niſi prius Dominus directi requiratur, an velit emere, alias emphiteuta caderet à iure ſuo; & tunc expectandus eſt Dominus per duos menſes, quibus elapſis, & Domino recuſante eodem pretio emere, quod ab alio inuenitur, licitum eſt emphiteutæ vendere iura ſua perſonæ non prohibitæ, *l.vlt. C. de iur. emphit. Cancer. var. p.1.c.11 num.46.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod
2 prædictis duobus menſibus tranſactis, debet eidem Domino alia denunciatio fieri, vt emptorem in poſſeſſionem recipiat, à qua denunciatione currunt ei alij duo menſes ad vtendum iure prælationis, quo tempore elapſo poteſt Emphiteuta emptorem in poſſeſſionem inducere Domino inuito, *vt in d.l.fin. verſ. ſi autem nouum, Iordan.*
3 *Elucub diuerſ. lib.14. tit.24. de Præſcript. n. 279.* ſubdens, quod Dominus directi ad reuocandam alienationem ipſius rei emphiteoticæ eo irrequiſito factam, decem habet annos, quibus elapſis licentiam conceſſiſſe præſumitur, *vt obſeruat etiam Ciriac. contr. 309. n. 12. lib. 2. Gabr. comm.*
4 *concluſ. lib. 1. tit. de præſumpt. concl. 1. n. 1. & 2.* quod intelligendum eſt, quando conſtat, quod Dominus ſciuerit alienationem, & paſſus eſſet, per decennium emptorem poſſidere rem vt emphiteoticam, tunc enim ex curſu decem annorum præſumeretur conſenſus Domini, *vt poſt Alex. conſ. 113. n. 9. & ſeq. lib. 4. Iaſ. in §. certis annis, n. 8. C. de pact. Caſſan. conſ. 11. n. 84. Dec. conſ. 185. n. 14. Maſcard. concluſ. 1316. n. 2. & alios obſeruat Honded. conſ. 80. num. 39. lib. 2.* quibus adde *Gratian. diſcept. for. cap. 903. num. 1.* vbi dicit,
5 quod Dominus præfertur in retractu rei venditæ excluſo vicino, cenſuario, & quocunque alio: quemadmodum
6 Dominus prędij locati pręfertur in venditione fructuum ipſius prædij, dummodo ſtatim pecuniam ſoluat, & offerat idem pretium, quod alij offerunt, *idem Gratian. deciſ. March. 77. per tot.* vbi etiam dicit, quod ſi alij plus offerrent, teneretur Dominus tantundem dare etiam ſi eſſet ſupra iuſtum pretium, cum ex hoc non reſcindatur contractus, quando dimidietatem non excedit, *iuxta leg. 2. C. de Reſcind. vendit.*
7 An verò minor Dominus directi reſtituatur aduerſus lapſum huiuſmodi temporis? affirmatiuè reſpondet *Cancer. lib. 2. c. 1. n. 306. vbi alios refert.*
8 Poteſt autem minor ſine ſolemnitatibus renunciare iuri prælationis in venditione facienda ab emphiteuta, quia hoc eſt potius non acquirere, quàm alienare, *Ciriac. contr. 309. n. 29. lib. 2.*
9 Notandum tamen eſt, quod emphiteuta poteſt alteri donare, vel legare ius ſuum etiam irrequiſito Domino, *iuxta l. 1. C. de fund. patrim. lib. 11.* tunc enim ceſſat ratio denunciandi Domino, an velit eodem pretio emere, cum nullum interueniat pretium, *vt obſeruat Ang. in §. adeò. num. 10. inſtit. de locat. & conduct.* vbi etiam dicit, quod hoc procedit tam in emphiteuta priuati, quàm in emphiteuta Eccleſiæ, *& hæc eſt communis opinio teſte Clar. in §. Emphiteuſis, quæſt. 15. Mantic. de Tacit. lib. 22. tit. 28. nu. 56. & ſeq. quamuis Bart. in d.l. vlt. C. de iur. emphit. contrarium teneat.*

10 De-

10 Debet tamen Donatarius: ſeu legatarius rem accipere
per manus Domini, & illi ſoluere laudemium, hoc eſt
quinquageſimam partem pretij, iuxta textum, in d.l.fin.
C.de iur.emphit.& notat Gratian.diſcept.for.cap.377.n.1.
& ſeq.Clar.in d.§.emphiteuſis q.15.verſ. arbitror tamen,
& q.23.verſ.ſed quæro,Burg.de Laudem.p.2.inſp.12.n.25.
& inſp.32.n.5.verſ.aut inſtituitur,& inſp.48.num.5.Greg.
deciſ.520.num.3.& ibi Beltramin.n.13. vbi dicit, hanc eſſe
magis communem.quod procedit, etiamſi emphiteuſis le-
getur Eccleſiæ,Gratian.vbi ſup.Burg.par.2.inſp.48.n.20.
11 in addit.quicquid dicat Barboſ.in cap.potuit,nu.40.& ſeq.
de Locat. ſic enim ſubuenitur Domino directi circa præ-
ſeruationem iuris ſui, quia Donatarius accipiendo inue-
ſtituram ab ipſo Domino, eique ſoluendo laudemium
obligatur in futurum eidem Domino ad ſolutionem ca-
nonis.& aliorum iurium emphiteoticorum, vt not.Ang.
loco cit.nu.10.verſ. aduertas tamen; alias Donatarius,ſeu
10 legatarius cadit in commiſſum, vt d.Guid.Pap.deciſ.46.
vbi ex hoc infert quod emphiteuta donando, aut ven-
dendo rem emphiteoticam non transfert poſſeſſionem,
nec dominium in Donatarium, aut emptorem donec
per Dominus fuerit inueſtitus, etiamſi in donatione, aut
13 venditione adeſſet clauſula conſtituti, vel precarij, quæ
non operatur translationem poſſeſſionis in re emphiteu-
tica per d.l.fin.C.de iur.emphit. ſed tantum in re franca,&
allodiali, vt in l.quod meo,ff.de acquir. poſſ. immò res em-
14 phiteotica donata, vel vendita ex ſimplici conſtitutione
precarij,aut alia ficta traditione non cadit in commiſſum
niſi ſeruatur realis apprehenſio poſſeſſionis ſine conſen-
ſu Domini directi,vt tradunt DD. apud Guid. Pap. deciſ.
101.vbi dicit,quod ita ſeruatur in Curia Delphi. quæ qui-
dem opinio eſt æquior vt dicit,Clar. in §. Emphiteuſis,q.
13. verſ. ſed quid &c. quamuis contraria opinio inſpecto
rigore iuris ſit verior, non enim poteſt negari, quin per
conſtitutum vera poſſeſſio transferatur, licet modus
transferendi ſit fictus, d.leg.quod meo, ff. de acquir.poſſ.
leg.certè, ff. de Precar.& notatur in cap.cum veniſſet, de
Reſtit.ſpol.

15 Addunt alij, quod etiamſi ſequuta fuerit traditio irre-
quiſito Domino,tamen ſi ante litem de ea re conteſtatam
venditor ab emptore rem recuperet facto diſtractu prio-
ris contractus, non habebit locum pœna caducitatis, ita
Barboſ.in cap.potuit,num.63.de locat. vbi citat Gam. deciſ.
274.Menoch.conſ.322.n.51.

16 Obſerua tamen, quod laudemium non debetur, niſi
habita ratione ad quantitatem pretij æſtimati non ob-
ſtante, quod res pluris valeret, iuxta text. in l. quantitas
patrimonij,ff.ad l.falc.nec attenditur abſolutè valor totius
rei,ſed ſolum æſtimatio,vtilis dominij. ſcilicet quanti va-
let vtile dominium abſque directo, & ſic quanti valet res
cum onere ſubiectionis,Amad.de Laudem q.2.& 5.quem
refert Gratian.diſc.for.c.784.n.1.& 5.

17 Obſerua 2. quod onus ſoluendi laudemium in caſu re-
tractus non ſpectat ad primum emptorem, ſed ad volen-
tem retrahere,ad cuius commodum cenſetur facta vendi-
tio,non ſecus ac ſi cum eo principaliter, & à principio
fuiſſet contractum, & ideò ſi primus emptor ſoluerit,po-
teſt repetere:quia tunc fingitur, cum nunquam retrò ac-
quiſiuiſſe, Dec.conſ.88.num.3.& alij apud Tiraq.de
Retract.lignag.§.29.gloſ.2.num.4.& 5.& apud Gratian.
diſc.for.c.460.n.65.& ſeq.

18 Porrò Dominus directi poſtquam fuerit à donatario,
ſeu legatario requiſitus, tenetur intra duos menſes con-
ſentire, & eum in poſſeſſionem inducere, ſi non ſit de
perſonis prohibitis,Clar.in §.emphiteuſis,d.q.15.verſ.ar-
bitror tamen Mantic.de Tacit.lib.22.tit.28.num.67.& alij
communiter.Quæ verò perſonæ cenſeantur prohibitæ, la-
tè diximus in tr.de Regim.Eccl.Epiſc.lib.5.c.16.

19 Notandum 2. quod licitum eſt etiam Emphiteutæ rem
Emphiteoticam Domino non requiſito permutare: quia
Dominus in hoc caſu non poteſt interpellari, an velit
pro eodem pretio præferri, cum pretium non intercedat,
Bald.in l.ſi domus,§.fin.ff.de leg.1.Rip.in l. qui Romæ, §.
duo fratres,n.86.ff.de Verb.oblig.Clar.in d.§. Emphiteuſis,
q.17.vbi de communi, quod intellige dummodò verè; &
20 realiter permutatio fiat; nam ſi ſpecies, & pecunia de-
tur pro ſpecie, & pecunia multum excedat æſtimatio-
nem ſpeciei, talis contractus cenſetur venditio, etiamſi
contrahentes aſſerant, ſe permutare, vt rectè aduertit
Mantic.loco cit.n.70.

21 Eadem ratione rem emphiteoticam ſine conſenſu Do-
mini Emphiteuta dare poteſt in dotem filiæ legitimæ, &
naturali,ſi res detur inæſtimata,Alex.conſ.173.num.1.lib.
2.Ruin.conſ.148.num.13.lib.1.Bertran. conſil. 380. num.2.
lib.2.& alij apud Mantic.de Tacit.d.lib.22.tit.28.nu.39.
& ſeq.ſecus ſi fuerit æſtimata,quia eſtimatio facit emptio-
nem,iuxta textum in l.quoties, C. de iur. dot. quod tamen
intelligendum eſt, quando æſtimatio fuit facta ex cauſa
venditionis, hoc eſt ad hunc effectum vt pretium redda-
tur non autem ſi fuit facta ad effectum, vt cognoſcatur,
an res ipſa deterior euaſerit,iuxta l.ſi inter virum, C.eod.
tit.Cancer.var.par.1.cap.12.num.81.verſ.Eſtque aduer-
tendum.

22 Obſerua tamen,quod ſi emphiteuta permutauerit, ſiue
in dotem dederit rem emphiteoticam tamquam propriã,
priuatur iure ſuo, quia præſumitur voluiſſe ius Domini
interuertere; idemque dicendum, ſi ita donauerit,vel le-
gauerit,Rim.Sen.conſ.429.num.2.& 3. Mantic. de Tacit.
d.lib.22.tit.28.num.62.& 71.Clar.in §.emphiteuſis, qu.25.
Gratian.diſc.for.cap.377.num.31. quemadmodum cadit
23 ab Emphiteuſi,ſi neget,rem eſſe emphiteoticam, l.vlt.ff.
de rei vendit.auth.item poſſeſſor,C. qui potior. in pign. hab.
cap.1.§.Vaſſallus ſi de feud. defunct. cont. &c. Rip. reſponſ.
188.num.2.vbi citat Sal.& Iaſ.in leg.fin.C.de iur.emph.&
24 eſt communis opinio. niſi fortè probabilis ignorantia eum
excuſet, veluti ſi in ius alterius ſucceſſerit, iuxta l.vlt.ff.
Pro ſuo: quo caſu excuſatur, etiamſi rem emphiteoticam
alienauerit Domino non requiſito per textum in d. cap.1.
§.ſi Vaſſallus.ſi de feud.defun. cont. &c. & ideò Dominus,
qui vult reuocare alienationem, debet ſcientiam proba-
re,leg.qui in alterius,de Reg.iur.Rim.ſen.conſ.93.n.38. Rol.
conſ.66.num.19.lib.3.Mantic.de Tacit.d.lib.22 tit. 28.nu.
12.ſubdens,quod ſi fama ſit publica, rem eſſe emphiteo-
ticam, ignorantia non excuſat.

25 Secus eſſet, ſi emphiteuta generaliter neget, narrata,
prout narrantur, eſſe vera, quia in generali ſermone non
intelligitur id dixiſſe, ex quo poſſit incidere in pœnam,
argum.dict.cap.1.§.licet Vaſſallus, in fin. ſi de feud. defun.
con.&c.Mantic.loco cit.tit.31.n.4.

26 Obſerua 2. quod etiam is, qui rem emphiteoticam in
permutationem accepit, ſoluere debet laudemium, ſicut
diximus de donatario,ac legatario.Bertran.conſ.123.n.1.
lib.1.in 2.impreſſ.Burſat.conſ.254.num.4.lib.3.& conſ.456.
num.13.lib.4.& alij apud Burg.de Laudem.par.2.inſpect.
4.nu.4.quia huiuſmodi laudemium ſoluitur propter no-
uam inueſtituram,quæ à Domino conceditur: quæ ratio
militat tam in emptore, quàm in Donatario, & alio ac-
quiſitore,cui opus ſit noua inueſtitura, Clar.in d.§.Em-
phiteuſis,q.23.verſ.ſed quid ſi in ipſa conceſſione.

27 Obſerua 3. quod quando bona ſubemphiteuticantur,
laudemium non primo emphiteutæ, ſed Domino directo
debetur: tum quia ſubemphiteuticatio ſemper eſt intelli-
genda ſine præiudicio iurium directi Domini, nec poteſt
primus Emphiteuta Domino præiudicare: tum etiam
quia ad Dominum directum ſpectat ſubemphiteutam in-
ueſtire,Rot.deciſ.168.par.2.diuerſ.& in Romana laudemij
4.Maij 1635.coram Ghiſilerio,quæ eſt deciſ.40.Recent.p.7.
vbi declaratur alia eiuſdem Rotæ deciſ.75.coram Coccino,
quæ videtur contraria: quicquid dicat Rub.ſingular.to.1.
§.ex deciſ.coram Coccino, verſ. Coccin. in Romana Emphi-
teuſis &c.fol.431.

28 Obſerua 4. quod laudemium debetur vſufructuario,
non autem proprietario, quia cum fructus ſit vtilitas ex
re, vel propter rem proueniens, meritò hoc emolumen-
tum, quod propter rem ipſam prouenit, ad vſufructua-
rium ſpectat,Surd.dec.31.n.12.Seraphin.dec.222.num.2.
Menoch.lib.4.præſumpt.142.n.22.

29 Notandum 3. quod Emphiteuta non cadit ab emphi-
teuſi

teuſi ob alienationem rei factam à creditoribus per viam
ſubhaſtationis,& deliberationis inſcio Domino, *Rot.dec.*
509.n.5.& ſeq p.4.to.3.Recent.
30 Notandum 4.quod in multis caſibus non debetur lau-
demium:& primo non debetur, quando eſt locus iuri ac-
creſcendi,*vt poſt Gabr.conſ.84.num.6. lib. 1. not. Gratian.*
31 *diſcept.for.cap.36.nu.5.* ius autem accreſcendi locum ha-
bet in emphiteuſi paterna, videlicet ſi conceſſa fuerit Pa-
tri recipienti pro ſe,& filijs, vel deſcendentibus: tunc ea
enim ſi vnus ex filijs ſiue hærede decedat,eius portio alijs
accreſcit,*vt dict. Bart.in l.ſi mihi,& Titio,nu.5.ff.de verb.*
oblig.& in conſ.58.num.1.& ſeq.lib.1. quem ſequuntur com-
muniter DD.teſte Clar.in §.Emphiteuſis.q. 39. verſ. pone
ergo,Mantic.de Tacit.d.lib.22.tit. 34. num. 19.& ſeq. vbi
etiam notat , quod hoc ius accreſcendi poteſt dici con
uentionale,cum oriatur ex tenore inueſtituræ.Immò poſ-
ſunt deſcendentes à primo inueſtito inter ſe huiuſmodi
emphiteuſim diuidere,etiam ſine conſenſu Domini, cum
ſint comprehenſi in prima inueſtitura , *vt poſt Bart. in d.*
conſ.58.n.3.dixit Rota dec.489.nu.10.par.4.tom.2. Recent.
Gratian.diſcept.for.cap.36.num.3.& ſeq.& cap.272.nu.10.
32 *& ſeq.*vbi, quod non tenentur ſoluere laudemium , cum
à principio quilibet in ſolidum fuerit admiſſus, & appro-
batus ; & hoc quidem procedit quoad comprehenſos in
inueſtitura,qui ab inteſtato ſuccederent,non tamen quo-
ad extraneos , qui ſi inſtituantur hæredes in re emphiteo-
33 tica,laudemium ſoluere debent,*vt dicit Cancer. var. p.1.*
cap.11.num.85.Burg.de Laudem.par.2.inſp.32.n. 5. etiam
ſi emphiteuſis conceſſa ſit pro ſe , & quibuſcunque hære-
dibus,& ſucceſſoribus,*latè idem Gratian. diſcept. for. cap.*
377.num.10.& 35.
34 Adde, quod etiam laudemium debetur , ſi donatio fiat
comprehenſis in inueſtitura, ſi illi proximiores non ſint :
quia non ſunt vocati in eum caſum; quemadmodum lau-
35 demium ſimiliter ſoluendum eſt, quando Pater inter vi-
uos donat rem emphiteoticam filio: tunc enim non capit
tamquam comprehenſus in inueſtitura, ſed ex noua cau-
ſa,& noua acquiſitione,*Zuccard.in l.fin.n.38.C. de Edict.*
Diu.Adrian toll.Surd.conſil.538.num.5. lib. 4. quos refert
36 *Gratian.vbi ſup.cap.180.num.22.& ſeq.* vbi idem dicit in
diuiſione facta inter fratres,per quam vni aſſignatur tota
res emphiteotica : tunc debetur laudemium pro partibus
aliorum nouiter acquiſitis,latè *Burg. de Laudem. inſp.40.*
num.13.
37 Secus eſſet , ſi emphiteuſis à principio conceſſa ſit plu-
ribus,veluti duobus,aut tribus fratribus: tunc enim vno
defuncto, eius portio non accreſcit fratri ſuperſtiti , ſed
reuertitur ad concedentem,*Bart.in d.l.ſi mihi , & Titio,*
num.4.Clar.d.q.39.& alij communiter : quia vnuſquiſque
pro parte ſua intelligitur in tali caſu recepiſſe , *vt dict.*
Mantic.loco cit.num.23. quod procedit , ſiue emphiteuſis
conceſſa ſit pluribus ſimpliciter ſiue cum pacto , quod
poſt mortem eorum,vel filiorum, ad Dominum reuerta-
tur,*ſecundum Cancer.lib.3.c.22.num.60.verſ.& vbi, Clar.*
d.q.39.in fin.poſt Bart.in d.l.ſi mihi,& Titio,& Alex. con-
ſil.167.num.4. lib. 7. niſi fortè dictum fuerit , quod poſt
mortem omnium emphiteuſis ad concedentem reuerta-
tur:tunc enim ius accreſcendi locum haberet, *Mantic.d.*
lib.22.tit.34.n.24.verſ.Porro; quamuis ſatis eſſet ad hunc
effectum , ſi fuerit dictum , quod poſt mortem ipſorum
emphiteuſi ad concedentem reuertatur , etiamſi non ad-
eſſet illud verbum,*omnium,ſecundùm veriorem , & magis*
receptam ſententiam , quam ſequuntur Specul. de locat. §.
nunc aliqua,num.89.Gabr. conſ. 66. num. 14. & ſeq. lib. 2.
Curt.Iun.de feud.par.2.ad fin.num.75.Honded.conſ.54. nu.
26.lib.1.& alij apud Gratian.diſcept.for.cap.451. nu. 4. &
ſeq. vbi etiam dicit , quod ius accreſcendi locum habet
etiam in contractu vltro citroque obligatorio , & in em-
phiteuſi acquiſita ex cauſa vel merè oneroſa , vel quaſi
lucratiua, ſi concedatur pluribus.
38 Idem dicendum,quando emphiteuſis conceditur duo-
bus,& cuilibet eorum: hoc enim caſu ſemper intelligitur
actum , vt altero deficiente portio deficiens ad alterum
ſuperſtitem pertineat: quia per huiuſmodi nomen diſtri-
butiuum res ipſa in ſolidum vnicuique diſtribuitur , *Rot.*
deciſ.415.num.12.& 13.p.4.to.2. Recent. Mantica loco cit.
nu.26.poſt Bald in cap.1.§.filia in fin.de Succeſſ.feud.Aret.
in leg.ſi mihi,& Titio,col. 2. verſ. Tertio adde , & Alex.
ibidem,num.18.ff. de verb. oblig. niſi emphiteuſis duobus
fuerit conceſſa ſub his verbis,*vſque in eorum, & cuiuſque*
eorum tertiam generationem , quia hæc verba ſic debent
intelligi , vt cuique eorum dimidia pars acquiſita apud
quemlibet permaneat , donec eius tertia generatio ſuper-
ſit non tamen, vt portio vnius alteri accreſcat: quamuis
inter deſcendentes cuiuslibet inueſtiti ius accreſcendi
locum habeat,*Gabr.conſ.87.in fin & conſ.89.n.13.verſ.ſe-*
cunda quæſtio,lib.1.Cephal.conſ.345.num. 14.& ſeq.Rot.in
Ariminen.bonorum 27.Octobris 1586.coram Bub.prout re-
fert Mantic.dicto lib.22.tit.34.n.30.& 31.
39 Notandum eſt autem , quod ius accreſcendi non ex-
cluditur per renouationem emphiteuſis factam inter de-
ſcendentes , ſi ex antiqua inueſtitura poſſit competere:
quia omnia in noua conceſſione cenſentur repetita , quæ
continentur in præcedenti,*Bart.in d.l.ſi mihi , & Titio ,*
num 7.ff.de verb. oblig. & ita tenuit Rota in d. Ariminen.
*bonorum:*quod intellige, niſi in renouatione aliqua quali-
tas noua ſit adiecta : quia tunc noua cenſetur conceſſio ,
arg.leg.1.§.ſi quis , verſic.cum adijcitur,ff.de Verb.oblig.&
not.Mantic.vbi ſupra n.37.
Item notandum eſt , quod ſi plures fratres acceperint
fundum in emphiteuſim pro ſe, & filijs , & deſcendenti-
bus, & in inſtrumento promiſerint non alienare irrequi-
ſito Domino ſub certa pœna , adhuc poterunt inter ſe
alienare,ita vt dictam pœnam non incurrant , *Ceual.in*
ſpec.opin.comm.con.comm.q.335.
40 Secundo non eſt ſoluendum denuò laudemium in re-
trouenditione,quæ fit ex pacto inſerto venditioni: quem-
admodum nec ſoluenda eſt gabella ex tali reuenditione :
tunc enim non dicitur nouus contractus , ſed exequutio
eius,quod antea geſtum eſt:vnde ſufficit,illud fuiſſe ſolu-
tum in prima venditione : quamuis aliud ſit in pacto re-
trouenditionis appoſito,& interuallo,*Fontanel.deciſ.277.*
n.4.& ſeq.Tiraq.de Retract.conuent.gl.2.§.6.nu.20. Burg.
p.2.inſp.50.n.4.& ſeq.in addit.nu.21.& alij apud Gratian.
diſc.for.c.180.n.6.& ſeq.Surd.dec.305.n.23.& 24.
41 Idem dicendum , quando creditor recuperat rem ven-
ditam ex pacto præcedente ex eo quod emptor deſierit ,
ſoluere,vel promiſſa non adimpleuit , *Pinell. in l.2.in 2.p.*
c.3.n.42.C.de reſcind.vendit.quem refert Cancer. var. p.1.
*c.11.n.81.*Item ſi donatarius committat ingratitudinem ,
42 ob quam donator poſſit reuocare donationem , non de-
bebitur laudemium reuocata donatione : quia talis recu-
peratio prouenit ex cauſa reſciſſoria , quæ tacitè inerat à
principio donationis,*Burg.de Laudem.p.2.inſp. 30. n. 21.*
Marc.dec.602.nu.1.par.1.
43 Obſerua tamen , quod ſi emphiteuſis cum pacto de re-
trouendendo vendita iterum vendatur , poteſt Dominus
44 nouum laudemium exigere : quemadmodum ſi rës fidei-
commiſſo ſubiecta alienetur , interim debetur laude-
mium, licet contractus eueniente caſu fideicommiſſi re-
ſoluatur , *Amad.q.37.verſ. quando pactum , quem refert*
Burg.loco citato inſp.50.n.2.
45 Obſerua 2.quod ſi retrouenditio fiat inſcio Domino ,
non haberet locum pœna caducitatis dummodo à prin-
cipio Dominus conſenſerit tali venditioni cum pacto de
retrouendendo : quia tunc cenſetur aſſenſiſſe futuræ re-
46 trouenditioni,*vt poſt Corbul.de cauſ.priuat.ob aliena.am-*
pliat.27.n.6.& ſeq.reſoluit Burg.d.inſp.50.n.6.
47 Tertiò non debetur laudemium ex retrodatione facta
vigore reſeruationis dominij appoſitæ in venditione ,
48 quaſi veniat ex neceſſitate primi contractus , *Surd.dec.*
305.quem refert Gratian.diſc.for.cap.180.n.14.
49 Quarto non debetur laudemium de contractibus nul-
lis,ſeu inutilibus , qui effectum non fuerunt ſortiti : quia
ſimiles diſpoſitiones , & conſtitutiones de contractibus
validis ſunt intelligendæ , *Io: Fab. in l.vlt. col.2.in ver.in*
irritum,C.commun.de legat.& in leg.1.C.Quan.lic.ab emp.
diſced.& alij apud Gratian.diſcept.for.cap.746. num. 5. &
ſeq.

*ſeq.Surd.deciſ.*132.*num.*10.*Theſaur.deciſ.*75. *in fin.* quod
procedit, ſiue contractus a principio ſit nullus, ſiue po-
ſtea declaretur nullus ex cauſa exiſtente ab ipſo initio
contractus, quo caſu ſi laudemium ſolutum fuit, reſtitui-
tur; ſecus ſi contractus reſoluitur ex cauſa ſuperueniente,
vt poſt Amad.& alios not.Barboſ.in cap.potuit,num. 31. *de
locat.* ſubdens, quod dum non eſt declarata nullitas con-
tractus, Dominus habet intentionem fundatam in iure
laudemij, *Tiraq.de Retract.lignag.§.*1 *gloſ.*2.*nu.*6. vbi ad-
50 dit, quod per venditionem nullam irrequiſito domino fa-
ctam emphiteuta non incidit in commiſſum, *vt ſenſit
etiam Surd.deciſ.*51.*nu.*18.*& ſeq.*
51 Quintò non debetur pro actu neceſſario, puta ſi quis
inuitus cogitur vendere fauore Religionis, libertatis,
ædificiorum, quæ ad decus Vrbis fiunt, aut alterius pu-
blicæ vtilitatis cauſa, *Fontanell.deciſ.*277.*num.*22. *Cancer.
var.par.*1.*cap.*11.*num.*81. *Burg.de laudem.par.*2.*inſp.*1.*n.*
13.*Surd.deciſ.*305.*num,*30.*& ſeq.* vbi ex hoc infert, quod
plures emphiteutæ extranei diuidentes inter ſe rem em-
phiteoticam non tenentur laudemium ſoluere, quia hæc
52 eſt alienatio neceſſaria: quemadmodum nec ſoluitur lau-
demium, quando vnus ex fratribus, ſeu coemphiteuſis
prouocat ad diuiſionem eius fratres, iudicis officium im-
plorando, & Iudex vni ipſorum integram emphiteuſim
adiudicat: quia tunc talis diuiſio, ſeu translatio procedens
ex coactione iudiciali dicitur neceſſaria, *Alex.conſil.*7.*n.*
5.*volum.*5.*& alij apud Burg.par.*2.*inſp.*40.*num.*17. idem-
53 que dicendum ſi Pater filiæ fundum emphiteoticum in
dotem dederit, quia hæc eſt alienatio neceſſaria, ſaltem
quando Pater alia bona non habet, ex quibus ita com-
mode Iudicis arbitrio poſſit ſoluere dotem, *Cancer.var.
par.*1.*cap.*11.*num.*81.*verſ. eſtque aduertendum*, quod eo
magis procederet, quando filia, cui datus eſt fundus em-
phiteoticus in dotem, eſſet de comprehenſis in inueſtitu-
ra, *vt poſt Iaſ. in l. fin. col.* 12.*verſic.*11.*iuxta proximam
quæſtionem quæro, C.de iur.Emphit.Rip. in leg. qui Romæ,
§.duo fratres col.*20.*in fin.ff. de verb. oblig. Brun. conſ.*43.
*volum.*3.*in* 3. *dub.& conſil.*44. *circa fin. concludit Grauett.
conſil.*215.*num.*6.*& ſeq.*
54 Hoc tamen intelligendum eſt, quando res emphiteoti-
ca datur in dotem inæſtimata, *vt ſup. diximus, & notat
Mantic.de Tacit.lib.*22.*tit.*28.*nu.*39.*& ſeq.Burg. de Lau-
dem.p.*2.*inſp.*3.*num.*17.*& alij*: ſecus ſi detur æſtimata ea
æſtimatione, quæ emptionem facit; quia tunc laudemium
debetur, *Couar.pract.cap.*28. *quem refert Cancer.var.p.*1.
*cap.*11.*num.*82.*Barboſ.in cap.potuit, num.* 25. *de locat.* latè
*Burg.par.*2.*inſp.*12.*nu.* 51.*& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi
55 ſoluto matrimonio prædium æſtimatum reſtitueretur,
debetur iterum laudemium, *Fontanell.de Pact.nupt.clauſ.*
5 *gloſ.*8.*par.*13.*num.* 20. ſubdens, *num.*42. quod debetur
56 etiam laudemium, quando pro pecunia in dotem à prin-
cipio promiſſa, datur poſtea fundus.
57 Item neque debetur laudemium, quando Pater rem
emphiteoticam tradit filio, pro legitima, *Cancer.d.cap.*11.
*num.*81.*in fin.*
58 Addunt DD. quod ſi emphiteuſis redeat ad alienan-
tem ob enormiſſimam læſionem vigore *l.*2.*C.de reſcind.
vendit.* tunc ſoluendum non eſt laudemium, quia huiuſ-
modi reſtitutio non eſt voluntaria, ſed neceſſaria, *Ti-
raq.de Retract.lignag.§.*32 *gl.vn.num.* 66.*& ſeq. Burg. de
Laudem.inſp.*23.*n.*4.*& ſeq.p.* 2.
59 An verò debeatur laudemium ex ſupplemento pretij
ſoluti per emptorem conuentum remedio *d.l.*2.? affirma-
tiuè reſpondet *Burg.d.inſp.*23.*n.*7.*Barboſ. in c. potuit, nu.*
39.*de locat.* ſubdens, quod laudemium debetur in tali ca-
ſu illi, qui eſt Dominus tempore ſupplementi.
60 Notandum eſt autem, quod vbi per Iudicem ſubha-
ſtantur creditori bona in ſolutum, tunc laudemium de-
betur; quia iſta alienatio procedit ex facto debitoris, &
habetur ac ſi ipſemet debitor dediſſet in ſolutum huiuſ-
modi bona, *Bald.conſ.*306.*lib.*1.*Franc.dec.*277.*&* 482.*&
alij apud Grat.diſc.for.c.*544.*n.*19.*Theſ.dec.*139.*n.*1.
61 Sextò non ſoluitur laudemium pro contractu condi-
tionali, *Surd.deciſ.*305.*n.*18.*Barboſ.in d.c.potuit,n.*32.
62 Septimò non debetur, quando non fuit ſequuta realis
traditio rei emphiteoticæ, quia res non dicitur alienata, ſi
ad realem traditionem deuentum non eſt, *Rim. iun.conſ.*
285.*n.*13.*&* 14.*quem refert, & ſequitur Burg.p.*2.*inſp.* 2.*n.*
9.*& ſeq Barboſ.in d.cap.potuit,n.*38.*Cancer.par.* 1.*cap.*12.
*num.*22.*& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ad id non ſufficeret
traditio ficta, quæ fit per clauſulam conſtituti, ſeu pre-
carij, quia huiuſmodi clauſula non operatur in rebus
emphiteoticis, in quibus in alium Dominum recogno-
ſcimus, *vt ſupra diximus, & hæc eſt communis Docto-
rum ſententia.*
63 Obſerua tamen, quod ſi dominium rei emphiteoticæ
ſucceſſiuè ad plures peruenerit, laudemium ſoluendum
eſt illi, qui tempore traditionis reperitur Dominus, non
64 autem illi, qui erat Dominus tempore celebrati contra-
ctus; quia tempus traditionis ſpectandum eſt, cum per il-
lud alienatio recipiat ſuam perfectionem, *iux. text.in l.ſi
debitori,§.ſi filius ff.de fideiuſſ.* vbi non inſpicitur tempus
celebrati contractus mutui, ſed tempus numeratæ pecu-
niæ, *vt ibid.not.Bart.Cancer.dicto cap.*12.*n.*81.*Menoch.de
recup.poſſ.remed.*15.*nu.*127.
65 Obſerua 2. quod ſi inſtrumentum venditionis fiat in
conſpectu rei venditæ, & in inſtrumento huiuſmodi ap-
ponatur clauſula, *dedit, vendidit, & tradidit*, tunc in em-
ptorem transfertur dominium, & poſſeſſio ipſius rei
*Burg.de Laudem.d.p.*2.*inſp.*2.*num.*12.*Carocc. de Locat.&
cond.tit.de Iure Emphit.q.*3.
66 Octauò non debetur laudemium ex venditione fru-
ctuum fundi emphiteotici: quia prohibitus rem vendere,
non prohibetur vendere fructus illius, *l.codicillis, §.inſti-
tuto ff. de leg.* 2. vnde ſecundum communem opinionem
poteſt Vaſſallus ſiue emphiteuta alienare commoditatem
feudi, vel emphiteuſis, quamdiù ipſe vixerit, *vt d.Clar.in
§.feudum q.*31.*verſ.ſucceſſiue quæro Tiraq. de Retract. li-
gnag.§.*1.*gloſ.*7.*num.*47.*Barboſ.in dicto cap.potuit, num.*32.
& 35. vbi etiam dicit, quod neque in venditione vſufru-
67 ctus debetur laudemium, *Gratian.diſc.for.cap.*43.*n.*3. vbi
68 addit, quod emphiteuta poteſt ſine Domini conſenſu ſu-
per fundo emphiteotico conſtituere vſumfructum.
69 Hoc tamen intelligendum eſt, quando fructus ſepara-
tim venduntur; ſecus ſi vna cum re emphiteotica vnico
pretio diſtrahantur; tunc enim debetur laudemium pro
integro pretio, etiam incluſo valore fructuum: quia tunc
fructus pendentes cenſentur eſſe pars fundi, *l.fructus pen-
dentes, ff.de rei vindic.* & ideò tamquam res immobiles
70 reputantur, cum idem iuris ſit in parte quod in toto, *leg.
quæ de tota, vbi Bart.ff. eod. tit. Guid. Pap. ſing.* 497.
*verſ.ſi venditor, Boer.deciſ.*229.*par.*2.*& alij apud Burg.
d.par.*2.*inſp.*25.*n.*1.
71 Notandum eſt autem, quod colonus debet potius Do-
mino vendere fructus, quam alij iuſto tamen pretio, *Bart.
in l.*1.*in fin.C.de metall.lib.*11. *Rip. in tract. de Peſte tit. de
Remed.præſeru.contr.peſt.num.*260. *Tiraq.de Retract.li-
gnag.§.*1.*gloſ.*18.*num.*2.*Cancer.var.par.*1.*cap.*11.*num.*52.
72 *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi vſufructuarius vellet ali-
cui locare commoditatem vſusfructus, Proprietarius
habet ius prælationis pro eodem pretio. Idemque dicen-
73 dum eſt, ſi quis rem communem cum alio poſſideat:
tunc enim ſi velit partem ſuam vendere, debet prius con-
ſortem requirere, *Bald.in l.*2.*C.de commun. rer. alien.&
alij communiter.*
74 Addit *Cancer. loco cit.num.*51. quod ſimiliter Dominus
proprietatis volens vendere proprietatem, tenetur potius
emphiteutæ, quam alteri vendere.
75 Nonò neque debetur laudemium, quando emphiteuſis
venditur ad modicum tempus *ſecundùm Burg.part.*2.*in-
ſp.*2.*num.*38. vbi etiam dicit, quod ſi facta fuit venditio
ad vitam venditoris, expectanda eſt mors ipſius vendito-
ris, nam ſi ipſe vixerit vltra modicum tempus debitor
laudemium; alias ſecus: idem videtur ſentire *Cancer.p.*1.
*cap.*11.*num.*83.*& ſeq.* ſubdens, hoc non procedere in hæ-
76 rede extraneo ad vitam inſtituto; nam etiamſi talis hæres
poſt inſtitutionem modico tempore vixerit, nihilominus
laudemium debetur ſtatim adepta poſſeſſione hæredita-
tis,

tis, quia hæreditati non poteſt adijci temporalitas, *l. hæreditas ex die, ff. de Hæred. inſtit.*

77 Decimò non debetur laudemium, quando ſecundus Emphiteuta emit à primo de conſenſu Domini, *ſecundum Iaſ. in l. fin. num. 40. Cod. de iur. emphit. & alios apud Cancer. dicto part. 1. cap. 11. num. 90. Gratian. diſcept. forenſ. capit. 377. num. 1. verſic. vnde ſi ſecundus &c.* quorum opinio procedere poteſt quando Dominus conſenſit alienationi emphiteuſis tamquam liberæ, vel ſi poſt contractum venditionis recepit emptorem in ſuum emphiteutam; ſecus ſi ſimpliciter conſenſiſſet, quia tunc non cenſetur ſibi præiudicaſſe in exactione laudemij, ſed præſumitur conſenſiſſe ſaluis iuribus ſuis, *vt declarat Roder. de Ann. redit. lib. 2. q. 4. num. 16. Corbul. de cauſ. priuat. ob alien. ampliat. 2. nu. 5. 7. & 9. Caroc. de locat. & conduct. tit. de iur. emphit. q. 1. n. 2. & alij apud Burg. de Laudem. p. 2. inſp. 2. n. 4. 40. & 79.*

78 Vndecimò, licet retrahens rem emphiteoticam infra tempus à iure, ſiue ſtatuto præfixum teneatur Domino ſoluere laudemium, tamen ad id non tenetur, ſi fuit primò ſolutum ab emptore; quia vnicum tantum in hoc caſu laudemium ſoluendum eſt: quemadmodum gabella non debetur iterum ex retractu eiuſdem rei, ſi primò fuerit ſoluta, *latè Tiraq. de Retract. lign. §. 29. gl. 2. n. 1. & ſeq. Burg. p. 2. inſp. 5. n. 1. & ſeq.* vbi etiam aſſerunt, quod ſi laudemium à primo emptore fuit Domino ſolutum, reficiendum eſt ipſi emptori per retrahentem.

79 Item quando quis emit pro perſona nominanda rem emphiteoticam, vnicum etiam ex tali contractu laudemium ſolui debet, *Surd. d. c. 182. num. 17. & ſeq.* vbi dicit, quod facta nominatione dominium tranſit in nominatum, nec aliquo tempore dicitur fuiſſe penes nominantem: & dicitur vnicus contractus perinde ac ſi per ipſum nominatum fuiſſet immediatè celebratus *& dec. 226. nu.*

80 *1. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod facta nominatione, vnica ſoluitur gabella tamquam de vnico contractu quaſi nominatio fiat pro exequutione primi contractus, *ſequitur Gratian. diſc. for. cap. 686. n. 1.*

81 Secus eſſet, vbi res retrahitur poſt tempus à ſtatuto præfixum: tunc enim vltra laudemium à primo emptore ſolutum, aliud eſt ſoluendum à ſecundo Emptore, quia hęc eſt noua venditio, & ea quidem ſpontanea, & minimè neceſſaria *Tiraq. vbi ſup. §. 1. gloſ. 10. num. 30. Burg. loco cit. numer. 1.*

82 Duodecimò neque debetur laudemium, quando reus condemnatus, per Principem reſtituitur ad emphiteuſim amiſſam, & titulo confiſcationis deuolutam fiſco: quia reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio, & ſic cenſetur id dominium ex titulo præcedente, nec dici poteſt eſſe mutatum, *Prob. in addit. ad Menoch. in cap. 1. num. 7. de in integr. reſt. in 6. Boer. dec. 279. quos refert Burg. p. 2. inſp. 19. n. 3.*

83 Decimotertio nec laudemium ſoluitur, quando ob lineam finitam deſcendentes, ſeu Agnati proximiores obtinent confirmationem emphiteuſis: hoc enim caſu non videntur acquirere de nouo, ſed continuare dominium antiquum, *ita Bald. in c. quæ in Eccleſiarũ, n. 30. de conſtit. Decian. conſ. 330. n. 2. Gratian. diſc. for. c. 377. nu. 6. & ſeq.*

84 Decimoquarto non eſt ſoluendum laudemium, quando monaſterium ſuccedit emphiteutæ in Religionem ingreſſo: quia emphiteuſis in tali caſu quæritur monaſterio non ex facto ipſius Emphiteutæ, ſed ex miniſterio legis, *auth. ingreſſi, C. de Sacroſ. Eccleſ.*

85 Nec obſtat *text. in l. fin. C. de iur. emphit.* vbi Domino conceditur quinquageſima pars pretij ex cauſa venditionis Emphiteuſis: quia prædictus textus intelligendus eſt de alienatione hominis, non autem de alienatione legali, *l. alienationes, ff. famil. erciſc.* & ideò procedit quidem in alienatione emphiteuſis voluntaria, non autem in neceſſaria, vt in hoc caſu, *vt poſt Corbul. de cauſ. priuat. ob mort. ciuil. num. 11. Simoncell. in tract. de Decret. lib. 3. tit. 8. inſp. 14. num. 98. Roman. conſ. 394. num. 6. Natt. conſ. 173. nu. 1. & alios tradit Burg. p. 2. inſp. 55. per tot.*

86 Decimoquinto ſi res locata fuerit ad longum tempus, non debetur laudemium ob eiuſdem rei alienationem, *Rot. deciſ. 14. p. 6. Recent.*

87 Quæres, quanto tempore laudemium pręſcribatur? Reſp. quod pręſcribitur ſpatio 30. annorum, *l. ſicut, C. de præſcr. 30. ann.* quæ quidem præſcriptio incipit currere contra Dominum à tempore, quo laudemium ſibi deberi ſciuit, *Cancer. var. p. 1. cap. 12. nu. 10. & 11.*

88 Quæres 2. an poſſit propria auctoritate expelli emphiteuta, ſi pater biennium, vel triennium Domino directi canonem non perſoluerit, vel ſi rem ipſam in alium transferrat ſine conſenſu Domini? affirmant nonnulli DD. quando ius directi Domini in dubium non reuocatur, nec ſubeſt timor ſcandali, *ita Milan. dec. 17. num. 64. lib. 2. Lud. dec. Peruſ. 17. quos refert Bellon. de Poteſt. eor. quæ incontinenti fiunt &c. lib. 1. c. 126. n. 4.* ſubdens, quod ſi Dominus tacuit per annum, præſumitur Emphiteuta inueſtitus, nec poteſt propria auctoritate expelli. Verum hæc ſententia mihi nunquam placuit: quia emphiteuta regulariter poteſt purgare moram, *iuxta text. in cap. potuit. locat.* quod facere non poſſet ſi Dominus propria auctoritate capere poſſet poſſeſſionem; vnde contrariam ſententiã, vt ſcilicet requiratur in tali caſu auctoritas Iudicis ad expellendum emphiteutam, communem eſſe, & in praxi ſeruandam dicit, *Ceuall. in ſpec. opin. commun. con. commun. q. 14. verſ. ſed contrariam, Guid. Pap. dec. 107. n. 1. Clar. in §. emphiteuſis, q. 11.*

89 Quæres 3. an poſſit emphiteuta renuntiare emphiteuſi inuito Domino? Reſpond. negatiuè: quia cum emphiteuſis ſit contractus nominatus, & vltro citroque obligatorius, *vt dicit Ang. in l. 1. C. de iur. emphit. Iaſ. in Prælud. feud. num. 24. in fin. quos refert, & ſequitur Clar. in §. emphiteuſis q. 2.* non debet eſſe in facultate vnius, altero inuito, ab eo recedere: quemadmodum eadem ratione non poteſt Vaſſallus feudo renunciare Domino inuito, *gloſ. communiter recepta in cap. quæ in Eccleſiarum, in ver. alienandi feudum, extr. de conſtit. Bartol. in l. is cum quo, ff. de Aqua pluu. arc. Clar. in d. §. emphiteuſis qu. 34. verſ. contrariam, & in magis communiter tenetur, vt d. Alex. in l. ſi quis vi, §. fin. n. 14. & alij apud Ceuall. in ſpec. opin. comm. con. comm. q. 438.*

S V M M A R I V M.

1 *Quid requiratur vt per aſſequutionem ſecundi beneficij incompatibilis vacet primum, & n. 2. & 3.*

Poſſeſſione eccleſiæ capta, cenſetur etiam capta poſſeſſio omnium bonorum ad illam ſpectantium, ibid. n. 1.

2 *Quando Beneficiatus retinere poſſit primum beneficium incompatibile cum ſecundo.*

C A P. VIII.

Quando primum beneficium incompatibile vacare cenſeatur per ſecundum incompatibile.

1 Tria requiruntur ad hoc, vt per aſſequutionem ſecundi beneficij incompatibilis vacet primum, videlicet adeptio poſſeſſionis ſecundi pacificè, vel quod per prouiſum ſtet quominus eam adipiſcatur: ſecundo vt prouiſus poſſit percipere fructus, ſeu vt habeat adminiſtrationem bonorum Eccleſiæ, vel maioris partis ipſorum, *cap. licet Epiſcopus de Præb. in 6. extrauag. execrabilis §. qui verò, eod. tit. Abb. in cap. de multa nu. 16. extr. eod. tit. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 49. num. 9. Barboſ. de offic. & pot. epiſc. par. 3. alleg. 57. num. 201. Garc. de Beneſ. par. 11. cap. 5. num. 100. & 123. Buratt. deciſ. 233.* vbi etiam dicit, quod poſſeſſione Eccleſiæ capta, cenſetur etiam capta poſſeſſio omnium bonorum ad illam ſpectantium; tertio requiritur, quod à die poſſeſſionis pacificæ ſecundi beneficij lapſi fuerint duo menſes, qui dantur ad dimittendum primum incompatibile, *late Seraphin. deciſ. 997. Pariſ. de Reſign. benefic. lib. 3. qu. 1. num. 64.* vbi dicit, quod hodiè in prouiſione ſecundi beneficij incompatibilis

lis apponi ſolet clauſula, vt primum infra duos menſes liberè dimittatur, *Burat. dicta dec.233. & 248.* vbi quod impetrans beneficium tamquam retentum per duos menſes poſt adoptionem ſecundi incompatibilis, huiuſmodi narratiuam plene, & concludenter probare debet; quamuis *in extrau. execrabilis, de Præben.* ad primum beneficium dimittendum aſſignetur menſis, *vt aduertit etiã Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. de Præſcr. n. 274.*

2 Obſerua tamen, quod ſi intra dictos duos menſes ſuper ſecundo beneficio mota fuerit lis, ſeu moleſtia ſiue iudicialis, ſiue extraiudicialis, ſiue de iure, ſiue de facto, Beneficiatus retinere adhuc poteſt primum, quouſque poſſeſſionem ſecundi pacificam habeat, *Seraphin. dicta deciſ. 997. n. 5. Sarnen. de Trien. q. 53. Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 3. reſ. 302. Pariſ. de Reſignat. benef. lib. 3. d. q. 1. n. 129. & ſeq.* non enim amittitur primum beneficium incompatibile, niſi impetrans conſequutus fuerit ſecundum, ne Clericus dimittens primum beneficium, mendicare deinde cogatur, *vt d. gl. in c. ſi tibi conceſſo, ver. vacare, de præb. in 6.* vnde non vacaret primum, ſi ex ſecundo non poſſet prouiſus percipere fructus, puta ſi poſſeſſio eſſet plena, vel ſi fructus per aliquod tempus ex priuilegio, vel conſuetudine alteri eſſent reſeruati: tunc enim non teneretur prouiſus per illud tempus dimittere primum incompatibile, *d. cap. ſi tibi conceſſo, vbi DD. de præben. in 6. Staphil. de qual. & ſtat. benef. n. 53. Garc. de benef. p. 11. cap. 5. n. 123. Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. p. 3. all. 57. n. 201. Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 3. reſ. 302.* Si verò intra dictos duos menſes lis mota non fuerit illis elapſis primum beneficium vacat, *Garc. d. p. 11. c. 5. n. 114.*

S V M M A R I V M.

1 *Nuncianti nouum opus tres menſes dantur ad docendum de iuribus ſuis, & num. 5. declaratur num. 2. limitatur n. 3. & 6.*

4 *Quando Eccleſia conſecrari non poſſit.*

C A P. IX.

Quodnam tempus præfigendum ſit nunciantis nouum opus ad deducendum iura ſua.

1 RESp. quod nuncianti nouum opus trium menſium ſpatium datur ad docendum de iuribus ſuis *l. 1. C. de Nou. oper. nunciat. c. penult. & fin. ex eod. tit.* vbi quod in opinione nunciantis, eſt an infra tres menſes de præiudicio debeat oſtendere, & interim ceſſetur ab opere, an verò recepta cautione de opere demoliendo ſtatim ædificare, permittat, *Papien. de form. libell. in actor. nou. oper. §. ante aliquam, n. 3. Plot. de in lit. iur. §. 3. n. 30. Lancellot. de attent. p. 2. c. 20. lim. 2. n. 12. Lanfr. Bald. deciſ. 496. Caroc. deciſ. 19. n. 24. Ant. Hering. in tract. de fideiuſſ. cap. 15. n. 102. & ſeq. Maur. in eod. tr. de fideiuſſ. par. 1. cap. 15. alias 24. n. 6. & 7. de cautione de opere demoliendo, & alij apud Ciarlin. lib. 1. controu. for. c. 30. n. 16.*

2 Hoc tamen procedit, quando ædificans adhuc expenſas non fecit in cæmentis, & inſtrumentis ad ædificandum; hoc enim caſu non eſt graue ædificare volenti ſuperſedere per tres menſes, dummodò nuncians de calumnia iuret, *iuxta gl. in leg. 1. ver. ſatiſdatum, ff. de Remiſſ.* Si
3 verò res non eſt integra ædificanti, ſed periculum eſt in mora, ſi differat, tunc ſtatim admittitur cautio de opere deſtruendo quatenus &c. qua præuia nunciatus opus cœptum poteſt perficere, *iuxta l. ſtipulatio, §. 1. l. de pupillo, §. ſi is, cui, l. Prætor, §. interdictum, l. non ſolum, §. ſi cum poſſem, & §. ſci ndum, ff. de oper. nou. nunc.* eo enim caſu nimis graue eſſet ædificanti, ſi negotium differretur per tres menſes, *latè Theſaur. dec. 204.* ſubdens, quod in primis & ante omnia fieri debet viſitatio loci, quemadmodum elapſis tribus menſibus nunciatus poteſt opus ſuum perficere, ſi offerat ſatiſdationem de opere demoliendo, *Sal. & alij in l. 1. C. de Naui oper. nunciat.*

Item ſupradicta concluſio procedit, quando ius ædificantis eſt dubium, & incertum; ſecus eſſet, quando notoriè conſtat, nunciantem ius nullum habere, vel ſi ex aſpectu Iudex videat, calumnioſam eſſe nunciationem: quia tunc ædificium nec demoliri, nec impediri poteſt, *Bart. & alij communiter in l. 1. ff. de Nou. oper. nunc. Spec. in eod. tit. verſ. ſed nunquid, Papien. in form. libell. in act. nou. oper. in ver. quemdam, Bero. qq. fam. q. 3. Rom. conſ. 42. Alex. conſ. 106. n. 29. lib. 3. & alij apud Ciarlin. controu. for. lib. 1. c. 30. n. 7. & ſeq.* vbi ſubdit, quod non debet nunciatus ſpernere nunciationem ſub prætextu, quod notoriè conſtet de non iure nunciantis, niſi prius Prætor de notorio conſtare declarauerit, *per doctrinam Dec. conſ. 383. in fin. Rolan. conſ. 33. n. 25. lib. 2. & conſ. 99. n. 16. lib. 1.*

4 Si verò ageretur de ædificanda Eccleſia, quæ in præiudicium alterius ædificari non poteſt, vltra cautionem de demoliendo dari debet licentia ædificandi cum decreto, quod durante lite Eccleſia non conſecretur, *Creſcent. dec. 1. alias 20. de Nou. oper. nunciat.*

5 Obſerua tamen, quod nunciatio noui operis ex tribus cauſis conceditur, videlicet ratione proprij iuris conſeruandi damni depellendi, & iuris publici defendendi, *l. 1. §. nunciatio fit, & §. iuris noſtri, & ibi gl. & DD. ff. de nou. oper. nunc.* Et ideo nuncians cauſam allegatam nunciationis, ex qua prætendit, ſe ius prohibendi habere, pleniſſimè iuſtificare debet, alias ſuccumbit *Bart. in d. l. 1. n. 17. verſ. quandoque ſit proſequutio & ibi etiam Soc. iun. n. 178. & 197. & alij, quos refert Altograd. conſ. 100. n. 5.* quamuis contrarium ſenſerit *gl. in dict. §. iuris noſtri, in ver. pertinet*, vbi dicit, quod poteſt nunciare etiam is, qui nullum habet ius, ſi tamen contendat, ſe habere, *per text. in dict. leg. 1. in princ.*

6 Obſerua 2. quod ædificatione facta in re communi non licet nunciare nouum opus, quod eſt remedium merè extraordinarium: ſed prodictum eſt remedium ordinarium actionis communi diuidundo, & officij Prætoris eidem actioni deſeruientis, quod ſpecificè conceditur pro ædificationibus factis in re communi, *vt ſunt text. in l. in prouinciali, §. ſi in loco, ff. de Nou. oper. nunc. & in l. Sabinus §. ſed ſi in re, ff. de commun. diuid. & in leg. in re communi, ff. de ſeruit. vrb. præd. vbi gloſ. & DD.*

S V M M A R I V M.

1 *Vſufructuarius intra tres menſes tenetur præſtare cautionem de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, & quando id procedat & n. 2. & 10.*

2 *An cautio ſit de ſubſtantia vſusfructus.*

3 *Vſufructuarius cautionem præſtare renuens, non facit fructus ſuos.*

4 *Et an priuetur vſufructu ob cautionem non præſtitam.*

5 *Vſufructuarius ſimiliter non facit fructus ſuos ſi non de manu hæredis poſſeſſionem accepit: limitatur n. 8.*

6 *Quando mater huiuſmodi cautionem præſtare teneatur, & n. 15.*

7 *Et an Pater teneatur præſtare talem cautionem.*

8 *Quando vſusfructus capi poſſit propria auctoritate.*

9 *Error iuris, licet non proſit ad præſcribendum, excuſat tamen à reſtitutione fructuum.*

11 *An, quando Pauper ab huiuſmodi cautione excuſetur, & n. 13.*

12 *Cautio in vſufructu non debet eſſe nuda, ſed cum fideiuſſoribus.*

13 *Quid ſi pauper eſſet ſuſpectus.*

14 *An Teſtator remittere poſſit talem cautionem, & n. 16.*

17 *Reſtitutio bonorum, quæ vſu conſumuntur, fieri debet ſecundùm æſtimationem, quæ currit tempore traditionis, non autem tempore reſtitutionis.*

18 *Vaſa aurea, & argentea, & alia, quæ longiſſimi temporis vſu minuuntur, reſtituenda ſunt in eo ſtatu, in quo reperientur finito vſufructu.*

19 *An hæres remittere poſſit talem cautionem.*

20 *Quando vſusfructus vxori relictus reſtringatur ad alimenta, & quando integer debeatur.*

C A P. X.

*An, & intra quantum tempus teneatur Vſufru-
ctuarius præſtare cautionem de vtendo,
& fruendo arbitrio boni viri.*

1 REſp, quod tenetur intra tres menſes, *Rolan. à Vall. de
inuentar. qu. 206. n. 1. & ſeq. quem refert Cancer. var.
p. 1. cap. 9. num. 57.* quod intellige ſi hæres, vel Proprieta-
rius cautionem huiuſmodi petierit: quia vſufructuarius
non tenetur ſatiſdationem offerre, *Theſaur. deciſ. 80. nu.
3. Surd. de Aliment. tit. 7. quæſt. 19. num. 16. Mareſcot. var.
lib. 1. cap. 29. num. 27. Cancer. vbi ſupra, Ceuall. in ſpec. opin.
commun. con. comm. quæſt. 408. num. 9. Gabr. comm. concluſ.
lib. 5. tit. de vſufr. concluſ. 1. num. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod
vſufructuarius debet facere inuentarium: ſiue deſcri-
ptionem bonorum in eodem inſtrumento cautionis:
ſubdens *num. 27.* quod non excuſatur à cautione præ-
ſtanda vſufructuarius diues, & alias maximè idoneus,
Ludou. dec. Lucen. 31. n. 9.

2 Et hoc locum habet tam in vſufructu proprio, hoc eſt
rerum immobilium, ſeu mobilium, quæ non conſumun-
tur vſu, quàm in improprio, earum videlicet rerum, quæ
vſu, ac tempore conſumuntur, *Borgnin. de vſufr. mul. re-
lict. n. 89. verſ. tamen alia ratione &c. Mencha. de ſucceſſ.
creat. lib. 1. §. 7. n. 25. & 27. Pinell. 2. p. l. 1. C. de bon. matern.
num. 78. & alij, quos refert, & ſequitur Caſtill. de Vſufr. q.
16. n. 26. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod cautio non eſt de
ſubſtantia vſuſfructus etiam in rebus, quæ vſu conſu-
muntur *iuxta text. in leg. hoc Senatuſconſult. §. ſi pecuniæ,
ff. de vſufruct. ear. rer. &c.* in his enim id, quod ſuccedit
loco proprietatis, eſt ipſa obligatio fructuarij de reſti-
tuendo tantumdem, vel æſtimationem ſoluendo, non au-
tem cautio ipſa, cum hæc potius ſit firmitas præexiſten-
tis obligationis, *§. conſtituitur, inſtit. de vſufr. l. contrahi-
tur, ff. de Pignor.*

3 Si verò vſufructuarius petitam cautionem præſtare re-
nuat, non faceret fructus ſuos, etiamſi rem poſſideat: quia
licet poſſeſſio legitima ad lucrandos fructus ſufficiat
etiam ante cautionem, *Surd. d. tit. 7. q. 19. nu. 16. Theſaur.
dec. 80. num. 3.* eo tamen ipſo quod ſatiſdationem petitam
non præſtat, conſtituitur in mala fide, & conſequenter
fructus poſt moram perceptos reſtituere tenetur, non au-
tem eos, quos ante petitam cautionem percepit, *Crauet.
conſ. 300. n. 2. Gabr. lib. 5. tit. de vſufruct. concl. 1. n. 13. & 51.*
4 ſubdens, quod vſufructuarius ob cautionem non præſti-
tam non priuatur vſufructu, & agendo pro vſufructu an-
te præſtitam cautionem, reus debet condemnari ad ſol-
uendum ſub conditione, ſi vſufructuarius cautionem
5 præſtiterit, *latè Caſtill. de vſufr. d. c. 16. n. 12. & ſeq.* vbi ad-
dit, quod nec faceret fructus ſuos, ſi vitiosè, hoc eſt non
de manu hæredis poſſeſſionem accepit.

Notandum tamen eſt, quod ſi hæres recuſet vſumfru-
ctum conſignare, fructus currunt etiam à die oblationis
fideiuſſionis, quia cautio realis non eſt præſtanda ante
actum traditionis, *Bald. conſ. 408. n. 10. lib. 1. Ruin. conſil.
91. n. 8. lib. 2. Rol. conſ. 92. n. 12. lib. 2. & alij apud Mareſcot.
var. lib. 1. c. 29. nu. 27. & ſeq. vbi etiam refert ita reſoluiſſe
Rot. in Bononien. Vſusfructus 9. Iunij 1604. coram iuſto.*

6 Ampliatur ſupradicta concluſio, vt etiam mater huiuſ-
modi cautionem præſtare teneatur: quando ad eam ſpe-
ctat vſuſfructus earum rerum, quas ex diſpoſitione iuris
reſeruare debet filijs, *vt in l. hac edictali, §. hic illud, C. de
7 ſecund. nup.* quicquid aliud ſit in Patre, qui licet ſit vſufru-
ctuarius bonorum aduentitiorum filij, tamen talem cau-
tionem non præſtat, *Bart. in l. 4. n. 3. C. de vſufr. & habit.
Gabr. d. tit. de vſufr. concl. 1. n. 48. & alij communiter.*

8 Obſerua tamen, quod quando vſufructuarius poteſt
propria auctoritate ingredi poſſeſſionem, tunc facit
fructus ſuos etiam non præſtita cautione, & non data
ſcientia, & patientia Proprietarij, *ſecundùm Dec. quem re-
fert, & ſequitur Gabr. d. tit. de vſufr. concl. 1.* vbi etiam di-
cit, quod vſuſfructus capi poteſt propria auctoritate,
quando relinquitur libero, & pleno iure, aut cum illis
verbis *ſine contradictione*, vel ſi legatarius eſſet exequutor
teſtamenti, vel haberet poſſeſſionem ciuilem, aut natura-
lem, *Surd. deciſ. 281. n. 5. & ſeq.* ſubdens, quod error iuris,
9 licet non proſit ad præſcribendum, excuſat tamen à re-
ſtitutione fructuum.

10 Addit *Coru. conſ. 267. col. 3. vol. 4. & alij apud Gabr. vbi
ſup. num. 46.* quod ſi certum eſſet, ad vſufructuarium poſt
tempus etiam perueuturam proprietatem, huiuſmodi
cautio præſtanda non eſt, *per textum in l. ſi vſusfructus §.
plane, ff. vſufruct. quemad. cau.*

11 Obſerua 2. quod pauper, qui propter ſui paupertatem
fideiuſſorem inuenire non poteſt, excuſatur ab huiuſmo-
12 di onere, ita vt teneatur tantum iuratoriam cautionem
præſtare, dummodo ſuſpectus non ſit, ſed fide dignus,
*Bart. in l. 4. n. 6. C. de vſufr. & habit. Guid. Pap. deciſ. 250.
Gabr. d. tit. de vſufr. concl. 1. n. 41. Ceual. in ſpec. opin. comm.
con. comm. q. 66. n. 6. & 7.* quod eſt ſpeciale in paupere, quia
regulariter cautio in vſufructu non debet eſſe nuda, ſed
cum fideiuſſoribus, *iuxta l. 4. C. de vſufr.*

13 Notandum verò eſt, quod etiamſi pauper ſuſpectus eſ-
ſet, conſequi adhuc debet vſumfructum ſibi relictum,
cum voluntas teſtatoris omnino ſeruanda ſit: vnde in tali
caſu, vt conſulatur indemoitati ptuprietarij, res ad ipſum
proprietarium remanere debet cum obligatione præſtan-
di fructus vſufructuario, vel ſequeſtranda eſt penes virum
aliquem idoneum, qui eidem vſufructuario de fructibus
reſpondeat, *Bart. loco cit. Surd. dec. 148. num. 13. Caſtill. de
vſufr. cap. 18. n. 21. Guid. Pap. d. deciſ. 250.*

14 Quæres, an teſtator remittere poſſit talem cautionem?
Negatiuè reſpondent *Doctores communiter, per textum
in d. l. 1. C. de vſufr.* hoc tamen intelligendum eſt in vſu-
fructu rerum ſtabilium; ne detur vſufructuario occaſio
dilapidandi, & malè vtendi re, cuius vſumfructum ha-
bet, *& ita intelligendus eſt Ciriac. contr. 534. n. 18. & ſeq.
15 lib. 3.* vbi dicit, quod mater relicta vſufructuaria tenetur
ſatiſdare de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, & re-
ſtituendo proprietatem finito vſufructu, etiamſi ab hu-
iuſmodi ſatiſdatione eam teſtator exemerit. Secus eſſet
16 in vſufructu rerum, quæ vſu conſumuntur: in hoc enim
ceſſat ratio prædicta, cum huiuſmodi rerum dominium
tranſeat in vſufructuarium, & reddi debeant res eiuſdem
qualitatis, ſi non fuerint æſtimatæ, vel earum pretium, ſi
æſtimatio præceſſit, *Paulus de Caſtro in l. 1. C. de vſufr.
Alex. conſ. 120. n. 6. & ſeq. vol. 6. Barbu. conſ. 64. vol. 2. &
alij, quos refert Gabr. loco cit. dictu concluſ. 1. n. 33. Caſtill. de
vſufr. cap. 17. n. 7.* ſubdens, *nu. 23.* quod reſtitutio huiuſmo-
17 di bonorum, quæ vſu conſumuntur, fieri debet ſecun-
dùm æſtimationem, quæ currit tempore traditionis, non
autem tempore reſtitutionis: quod locum habet etiam in
ijs rebus, quæ breui vſu minuuntur, quales ſunt veſtes, &
ſimilia: hoc enim caſu reſtituenda etiam erit æſtimatio
ſecundùm tempus inchoati vſuſfructus, *latè Surd. deciſ.
18 67. num. 5. Theſaur. deciſ. 80. n. 2. Caſtill. loco cit. n. 31.* non
verò in ijs, quæ longiſſimi temporis vſu minuuntur, qua-
lia ſunt vaſa aurea, & argentea: hæc enim reſtituenda
ſunt in eo ſtatu, in quo reperientur finito vſufructu, *vt
reſoluit Senatus Mantuan. teſte Surd. loco cit. d. n. 5. in fin.*
quamuis contrarium teneat *Menchu. de ſucceſſ. creat. l. 1.
§. 7. n. 32. quem refert, & ſequitur Caſtill. vbi ſupra n. 34.*
vbi dicit, quod in his rebus, quæ longiſſimo tempore
conſumuntur, præſtanda eſt cautio de reddenda æſtima-
tione finito vſufructu, non verò prætoria cautio de eiſ-
dem rebus reſtituendis.

19 An verò hæres poſſit remittere talem cautionem? Af-
firmat, *gl. in l. 1. C. de vſufr. quam alij communiter ſequun-
tur, vt d. Gabr. tit. de vſufr. concl. 1. n. 43.*

20 Quæres, quando vſuſfructus vxori relictus reſtringa-
tur ad alimenta, & quando integer debeatur? Reſp. quod
reſtringitur ad alimenta, quando filij ſunt inſtituti hæ-
redes, *iuxta conſuetudinem Bulgari*, quæ fundata eſt, non
quidem in interpretatione verborum, ſed in coniectu-
rata mente teſtatoris: cum non ſit veriſimile, quod pa-
ter voluerit integros fructus vxori relinquere, & priua-
re

Digitized by Google

re filios, *gloſ. & DD. in auth. hoc locum, C. ſi ſecund. nupt. mul. latè Gabr. de vſufr. concluſ. 2. Creſcen. deciſ. 5. de Teſtam. Surd. de Alim. tit. 2. q. 15. nu. 1.* vbi *n. 260.* id ampliat, etiamſi per contractum vxori vſusfructus relinquatur. Secus eſſet, ſi extranei ſint instituti: tunc enim vxori debetur integer vſusfructus, quia conſuetudo Bulgari fauore filiorum fuit introducta, *Surd. d. q. 15. num. 85.* vbi etiam dicit, quod filijs, & deſcendentibus exceptis in hac materia alij omnes extranei vocantur, *Alex. conſ. 57. num. 2. verſ. ſed circa hoc eſt videndum, lib. 3. late Gabr. loco cit. concluſ. 3.* legatum enim variatur propter diuerſitatem perſonarum, in quibus non cadit vniformis fauor, vel conditio, *Mareſcot. var. lib. 1. c. 29. per tot.* vbi etiam dicit, quod ſi filij instituti deceſſerint, vel ſi bona ob delictum filiorum ad fiſcum perueniant, tunc mater habebit etiam integrum vſum fructum. Si verò maritus vxorem inſtituerit hæredem vſufructuariam omnium bonorum, nullo ei dato cohærede in proprietate, tunc proculdubio illi debetur integer vſusfructus, cum in tali caſu intelligatur hæres in totum, *vt d. Bald. in l. id quod pauperibus, q. 14. n. 27. C. de Epiſc. & Cler. Cephal. conſ. 59. n. 15. cum ſeq. lib. 1. Menoch. præſump. 141. n. 3. & 26. lib. 4. Rota in Rom. hæreditatis 24. Maij 1604. coram Card. Pamphilio, quam refert Mareſcot. loco cit. d. c. 29. n. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Accuſatus, vel denunciatus pendente accuſatione non poteſt ad ordines promoueri, declaratur n. 3.*
2 *Quid ſi modum exceptionis ei crimen obijcitur.*
4 *Intra quantum tempus iudicium huiuſmodi terminari debeat.*
5 *An Epiſcopus accuſatione pendente poſſit cum accuſato diſpenſare, vt promoueatur.*
6 *Quando Epiſcopus poſſit ordinatum inhibere, ne accuſatione, vel exceptione pendente in ordinibus ſuſceptis miniſtret.*

CAP. XI.

An accuſatus, vel denunciatus pendente accuſatione poſſit ad ordines promoueri.

1 RESp. negatiuè, *cap. tantis Daniel. diſt. 81.* idémque dicendum, ſi ei in modum exceptionis crimen obij-
2 citur, donec ſuper exceptione fuerit plenè diſcuſſum
Maiol. lib. 3. c. 17. nu. 9. quem refert Ric. in prax. tom. 3. reſol.
3 *263. n. 3.* vbi hoc intelligit de graui crimine, quod irregularitatem induxit.

4 Sed ne hoc prætextu aperiatur via fraudibus, intra tres menſes quoad Epiſcopatum, & intra annum quoad inferiores ordines, niſi Iudex breuius tempus in vtroque caſu duxerit præfigendum, iudicium ſuper huiuſmodi crimine terminari debet, *iuxta gloſ. communiter receptam in d. cap. tantis Daniel. ver. obrepſit*: alioquin eo elapſo, & condemnatione non ſequuta, accuſatus non obſtante inquiſitione, ſeu denunciatione promoueri poteſt, *Iordan. Elucubr. diuerſ. lib. 14. tit. 24. n. 285. Maiol. loco cit. Ricc. vbi ſupra n. 4.*

5 Non poteſt autem Epiſcopus accuſatione pendente ſuper tali crimine diſpenſare cum accuſato, vt promoueatur, niſi agatur de adulterio, vel alijs criminibus, quæ ſunt minora, in quibus Epiſcopus præueniendo poſt peractam pœnitentiam poteſt diſpenſare, *iuxta c. at ſi clerici, §. de adulterijs, extr. de iud. & not. Ric. in d. reſ. 263. n. 6. &*
6 *7.* vbi etiam dicit, quod poteſt Epiſcopus Clericum etiam ordinatum inhibere, ne accuſatione, vel exceptione pendente in ordinibus ſuſceptis miniſtret, ſi fuerit accuſatus de crimine enormi, & cum ſcandalo, *arg. c. ex tuarum, de purgat. canon.*

SVMMARIVM.

1 *Electus confirmationem intra tres menſes petere debet, & quam pœnam incurrat, ſi non petierit.*
2 *Intra quantum tempus electioni de ſe factæ electus debeat conſentire, & ſub qua pœna.*
3 *Et intra quantum tempus teneatur munus conſecrationis ſuſcipere.*
4 *Quid ſi legitimo impedimento fuerit detentus.*
5 *Conſecratio prædicta quando fieri debeat.*
6 *Quodnam tempus detur Epiſcopo ad petendum pallium.*
7 *Conſecratio virginum an fieri poſſit die dominico.*
Quid ſi moniales graui infirmitate laborarent, ibid.
8 *Quid requiratur ad conſecrationem monialium.*
9 *Intra quod tempus fieri debeat electio.*

CAP. XII.

Intra quod tempus electus confirmationem petere debeat.

1 RESp. quod petere debet confirmationem intra tres menſes poſt conſenſum electioni præſtitum, alias ipſo iure amittit omne beneficium ſibi ex electione proueniens, *c. quam ſit, §. cæterum de elect. in 6.* electioni verò de
2 ſe factæ debet conſentire intra menſem à tempore electionis ſibi præſentatæ, vel à tempore ſibi præfixo, alioquin ſimiliter perdit omne ius ſibi ad beneficium per huiuſmodi electionem competens, *d. c. quam ſit, §. Electus verò, extra u. ſi Religioſus, de Elect. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. n. 50. Iord. Elucubr. diuerſ. lib. 10. tit. 7. n. 180.*

3 A die verò confirmatæ electionis, ſiue conſiſtorialis propoſitionis tenetur intra tres menſes conſecrationis munus ſuſcipere ſub pœna amiſſionis fructuum perceptorum, & ſi intra alios tres menſes poſtea id facere neglexerit, Eccleſia ipſo iure priuatus eſt, *cap. quoniam quidam,*
4 *diſt. 75. c. 1. diſt. 100. Concil. Trid. ſeſſ. 23. de ref. c. 2.* niſi fortè aliquo legitimo impedimento fuerit detentus, puta firmitate, longiori itinere, lite mota ſuper ipſa Eccleſia, & huiuſmodi, quia tunc non priuatur fructibus, neq; eccleſia, *Syl. in ver. conſecrat. 1. q. 3. Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. all. 1. n. 39. & ſeq. Iord. l. 1. tit. 2. n. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit,
5 quod conſecratio huiuſmodi fieri debet die dominico.

6 Simile trium menſium ſpatium à tempore conſecrationis datur Archiepiſcopo ad petendum pallium, quo tempore elapſo dignitate ſibi commiſſa priuari poteſt, *c. quoniam, diſt. 100.*

7 Addit *Iordan. lib. 5. tit. 5. n. 17. & ſeq.* quod conſecratio virginum poteſt fieri etiam die dominico, *iuxta cap. 1. de Temp. ord.* per quem textum corrigitur in hac parte *c. deuotio, 20. q. 1.* vbi dicitur, quod talis conſecratio fieri debet die Epiphaniæ, in Apoſtolorum natalitijs, & in Albis paſchalibus, hoc eſt hebdomada paſchali, *vt ibid. explicat gl.* niſi moniales graui infirmitate laborarent: tunc enim quolibet die fieri poteſt, *vt in d. c. deuotis.*

8 Notandum tamen eſt, quod moniales conſecrari non debent, niſi in eius concurrant infraſcriptæ conditiones, videlicet quod emiſerint ſolemniter tria vota in Religione approbata: ſecundò quod non ſint ex ordinibus mendicantium: tertiò quod ſint annorum 25. completorum: quartò quod ſint virgines, non enim admittuntur corruptæ etiam violenter, licet in tali caſu virginitatem, vel aureolam non amittant, *cap. placuit 20. q. 1. latè Sylu. in ver. conſecratio virginum, & declarauit Sacr. Congr. teſte Iordan. d. lib. 5. tit. 5. n. 20. & ſeq.*

9 Quæres intra quod tempus fieri debeat electio? Reſp. quod fieri debet intra tres menſes à die mortis Prælati, alias electores eligendi poteſtate priuantur ea vice, *c. poſtquam, vbi gl. diſt. 50. c. ne pro defectu, de elect. Laym. in q. canon. de Prælat. Eccleſiaſt. elect. cap. 4. q. 31.* vbi etiam dicit, quod decens eſt, vt corpus Prælati defuncti prius ſepulturæ tradatur, quam de ſucceſſoris electione tractetur.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Quatuor menſes hodiè aſſignantur ÿs,qui condemnati ſunt ad ſoluendum & quando prædictum tempus currat,& n. 3.limitatur n.7.14.16.17.18.& 19.*

2 *Huiuſmodi dilatio admittitur præſtita cautione de ſoluendo.*

4 *Poſt pignus captum in cauſa iudicati debitor expectari debet per duos menſes decurrendos poſt dictos quatuor menſes: limitatur n.19.*

5 *Quanto tempore pignus ſtare debeat ſub haſta, & n.6.*

6 *Auth.hoc ius porrectum,C.de Sacr.Eccl.declaratur.*

7 *Reo, qui debitum confeſſus fuit, non quatuor menſes, ſed decem tantum dies ad ſoluendum aſſignantur:declaratur n.8. limitatur n.9.*

10 *Quarentigia quomodo fuerit introducta.*

11 *Auditor cameræ debitoribus terminum vnius menſis concedit ad ſoluendum.*

12 *Alÿ Iudices concedere non poſſunt terminum vltra decem dies.*

13 *Confeſſo quando currat tempus ſoluendi in cauſis ciuilibus, & criminalibus.*

14 *Quæ dilatio concedatur debitoribus fiſcalibus.*

15 *Æſtimatio præcedere debet, quando bona venduntur ſub haſta, & dantur creditori.*

16 *In actione reali contra condemnatum ſtatim fit exequutio, ſi reus dixerit, ſe velle parere ſententiæ, aliàs poſt decem dies, ſi non fuerit appellatum, ſententia mandatur executioni.*

17 *In contractibus vbi dies non additur, ſolutio præſenti die fieri debet,vel arbitrio iudicis determinandũ eſt tempus.*

18 *In ſententia criminali, ac debito contracto occaſione delicti non habet locum quadrimeſtri dilatio.*

19 *Item non habet locum in actione depoſiti, in cauſis miſerabilium perſonarum, alimentorum, & in alÿs cauſis pÿs: nec in alÿs, quæ ventilantur coram ſupremo Iudice.*

20 *Huiuſmodi quadrimeſtre poteſt minui, & prorogari per iudicem.*

21 *Delegatus Papæ vſque ad integrum annum ſententiam ſuam exequi poteſt.*

22 *Sententia lata propter ſolam contumaciam,non poteſt executioni demandari infra annum.*

23 *Sententia lata propter ſolam contumaciam, non dicitur diffinitiua, ſed interlocutoria.*

24 *In dubio ſententia præſumitur lata ob contumaciam, & non ob delictum.*

25 *Quando ſententia non tranſeat in iudicatum.*

26 *Qui priuatus fuit beneficÿs ob contumaciam, recuperat beneficia alteri collata, quandocunque comparuerit..*

27 *Contumacia non probat delictum, etiamſi adſit ſtatutum, quod contumax habeatur pro confeſſo.*

28 *Quando ſententia cenſeatur lata propter contumaciam.*

29 *Si reus intra annum ſponte compareat, ſententia contra eum lata in contumaciam non mandatur exequutioni.*

30 *Reus admiſſus ex gratia Principis ad nouas defenſiones tenetur probare ſuam innocentiam.*

31 *An,& quando Banniti tam infra annum, quam poſt annum capti admitti debeant ad defenſiones.*

32 *Sententia continens pœnam exceſſiuam, ne in ea quidem pœna executioni demandari debet, quæ de iure imponi potuiſſet.*

33 *An,& quando in bobus, & equis aratorÿs, & alÿs inſtrumentis ruſticalibus fieri poſſit exequutio.*

34 *Quando incipiat currere tempus reluendi bona capta in executionem iudicati, & n.35.*

CAP. XIII.

Quænam dilatio aſſignanda ſit ÿs, qui condemnati ſunt ad ſoluendum.

1 RESpond, quod olim dabatur terminus duorum menſium, *l.debitoribus:ff.de re iud.* hodie verò quatuor
menſes aſſignantur, qui currunt à die ſententiæ, ſi non
fuerit ab ea appellatum: appellanti verò currunt à die
confirmationis ſententiæ, *l.2.vbi DD.C.de vſur. rei iud.*
quod procedit etiam in ſententia lata ab Arbitrio, *gloſ.in
leg.ſi cum dies,§.intra, ver. modicum ff.de Recept. Arbitr.
Alex.in dict.leg.debitoribus n.12.ff.de re iud. Poſt in tract.*
2 *de ſubhaſt.inſpect.12.nu.13.* vbi, quod huiuſmodi dilatio
admittitur præſtita cautione de ſoluendo, *Bellon.de poteſtat.cor.quæ in continenti fiunt &c.lib.1.cap.106.nu.4. Iordan.lib.14.tit 24.de Præſcript.nu.286.*ſubdens, quod huiuſmodi quadrimeſtris dilatio locum habet in perſonalibus actionibus.
3 Notandum tamen eſt, quod ſi appellatio fuerit manifeſtè fruſtratoria, ſeu calumnioſa, huiuſmodi quadrimeſtre currit à die primæ ſententiæ, *Bart.in d.leg.2.& ibi Bald.num.4.*
4 Notandum 2.quod poſt pignus captum in cauſa iudicati debet de iure communi debitor expectari per duos
menſes decurrendos poſt dictos quatuor menſes,qui dantur iudicatis ad ſoluendum, & interim ſuperſederi debet
in pignoris venditione, *l.debitoribus,ff.de Re iud. Iaſ.in l.
à Diuo Pio,§.in venditione,n.15 ff.eod.tit.Neguſ.de Pign.
p.6.mem.1.n.7.Maſtrill.dec.58.n.4.p.1.Rot.dec.146.ſub n.
2.p.2.Diuerſ.Poſt.de Subhaſt.inſp.15.nu.1.& ſeq.* tempus
5 verò, quo pignus ſtare debet ſubhaſta, de iure communi
eſt in arbitrio Iudicis,ſi res,ſeu pignus ſit priuati: ſi verò
ſit Eccleſiæ,vel Reip. fiſci, vel minorum, non poteſt plus
offerenti dare ante lapſum 20.dierum, *auth. hoc ius porrectum,C.de Sacroſ.Eccleſ.Peregr.de iur.fiſc.lib.6.tit.4. nu.5.
Rol.conſ.33.nu.14.lib.1.Gratian.diſc.for.cap.375. n. 16.&
alÿ apud Poſt.inſp.30.n.22.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod
poteſt Iudex ex cauſa prorogare ſubhaſtationes vſque
ad annum.
6 Obſerua tamen,quod diſpoſitio *d.auth.*de iure canonico non ſeruatur, nec habet locum, quando creditor minoris,vel Eccleſię conſequi debet bona ſed taorum quando conſequi debet pecuniam,& ſic quando bona minoris
vel Eccleſiæ diſtrahuntur pro debito pecuniario, *Rot. in
Ariminen.legatorum 29. Februarÿ 1636.coram Buccabella,apud poſt.deciſ.103.num.18.& ſeq.*immò quod dicta auth.in praxi non ſeruetur,teſtantur *omnes in d.auth.hoc ius
porrectum Caſſan.conſ.55.nu.41.Imol.conſ. 99. n. 7. Luc.de
penu.in l.1.col.2.C.de fide inſtrum.& iur.haſt.fiſcal.lib. 10.
Corn.conſ.29.n.3.lib.4.Io.Franc.Pont.conſ.1.num. 134.&
ſeq.Viui.dec.22.nu.14.in fin Bertrand.conſ.360.nu. 4.lib.2.
par.1.& alÿ,quos refert Poſt.dicta inſp.30.num. 34.& ſeq.
Gratian.diſcept.for.cap.479.num.9.& ſeq. & c. 564. n. 24.
& c.861.n.19.*
7 Notandum 3.quod reo, qui debitum confeſſus fuit,
non quatuor menſes, ſed decem tantum dies ad ſoluendum de conſuetudine aſſignantur. *gl. communiter recepta
in l.ſi debitori,ver.indultum eſt,ff.de iud.Alex.in d.l.debi-*
8 *toribus,n.8.ff.de re iud.*quod procedit, quando reus nullo
oblato libello, nec lite conteſtata confeſſus eſt debitum,
& ſic quando non proceditur in figura iudicÿ: tunc enim
contra eum fertur ſententia interlocutoria, hoc eſt præceptum fit de ſoluendo intra decem dies; ſecus eſſet ſi de-
9 bitor oblato libello,ac lite conteſtata faſſus eſt debitum,
& condemnandus eſt per ſententiam diffinitiuam: hoc
enim caſu datur quadrimeſtre ad ſoluendum, vt ex communi Doctorum diſtinctione, *tradit Rot.d.dec.146.n.2.p.
2.Diuerſ.Poſt.de Subhaſt.inſp.12.n.12.*
10 Hinc Doctores quærentes cautelam,ex qua inſtrumenta habere poſſent executionem paratam, Quarentigiam
inuenerunt, in qua reus fatetur debitum, & per Notariũ
eidem reo præfiguntur decem dies ad ſoluendum:qui decem dies in locum quadrimeſtris prædicti ex communi
Italiæ ſtylo ſubrogati fuerunt, *vt obſeruat Benedictus de
Barzis in tr.de Guarentig.p.1.q.1.Luc.Pæt.in iudiciar formul.Capitolin.for.lib.3.c.1.num.2. Scaccia de Iudic.lib.1.c.*
11 *62.n.18.*ſubdens, quod Iudex actore inſtante pro executione inſtrumenti quarentigiati, poteſt de ſtylo alios decem dies reo concedere: quemadmodum Auditor cameræ debitori, qui ſuſcepit in ſe mandatum executiuum

in

Digitized by Google

12 in ipſamet obligatione, terminum vnius menſis, vel 20.
dierum ad ſoluendum concedere conſueuit, licet alij iu-
dices concedere non poſſint terminum vltra decem dies,
ſicut expreſsè cauetur *in ſtatuto vrbis c.89.lib.1.*

13 Obſerua tamen, quod confeſſo tempus ſoluendi in
cauſis ciuilibus currit à die confeſſionis: in criminalibus
verò à die condemnationis, *Bald. ad Spec. in tit. de exe-
cut. ſent. ſ. Poſtremò circa med. verſ. & no. &c. Iordan. lib.
14. tit. 25. de ſent. n. 291.*

14 Notandum 4. quod debitoribus fiſcalibus dilationem
petentibus ad inueniendam pecuniam tres menſes regu-
lariter dantur in maioribus ſummis, in minoribus verò
duo *l. in fraudem, §. fiſcalibus, ff. de iur. fiſc.*

15 Notandum 5. quod æſtimatio præcedere debet, quan-
do bona venduntur ſub haſta, & dantur creditori, alias
ſubhaſtatio, & deliberatio eſſet notoriè nulla: quod fit ad
tollendas fraudes, quæ poſſent committi in præiudicium
debitoris circa iuſtum pretium, & valorem rei ſubhaſta-
tæ, *Caſtr. conſil. 156. lib. 2. Rolan. conſ. 32. n. 33. lib. 1. Coler.
de Proceſſ. execut. cap. 9. par. 3. nu. 97. & alij apud Gratian.
diſc. for. c. 686. n. 3. & ſeq.*

16 Notandum 6. quod *text. in d. l. 2. C. de Vſur. rei iud.* in
multis caſibus non habet locum: & primò non procedit
in actione reali: tunc enim contra condemnatum ſtatim
fit exequutio, *§. & ſi in rem, vbi Aret. & alij, inſt. de offic.
iud. Bellon. loco cit. d. c. 106. n. 6.* quod intellige, ſi reus dixe-
rit, ſe velle parere ſententiæ: alias poſt decem dies, ſi non
fuerit appellatum, ſententia mandatur executioni, *vt not.
gl. in c. quærenti, ver. quadrimeſtre, de offic. iud. deleg. Ior-
dan. lib. 14. tit. 24 de Præſcr. n. 286.*

17 Secundò fallit in condemnato ab Arbitratore, quia
eius ſententia dicitur contractus tranſactionis, *vt notatur
in Auth. vt diff. iud. ſ. 1.* in contractibus verò vbi dies
non additur, non datur quadrimeſtre, ſed ſolutio præſen-
ti die fieri debet, *leg. eum qui calendis, §. quoties, ff. de verb.
oblig.* de quo vide *Menoch. de arbitr. iud. caſ. 27.* vbi dicit,
quod eo caſu Iudex poteſt ſtatuere tempus pro modo
qualitatis perſonarum, & quantitatis pecuniarum, *arg. d.
l. in fraudem, ſ. fiſcalibus, ff. de iur. fiſc.*

18 Tertiò fallit in ſententia criminali, ac debito contracto
occaſione delicti: tunc enim neque habet locum quadri-
meſtris dilatio, ſed datur tempus arbitrio Iudicis, *vt colli-
gitur ex l. cum reis, C. de pæn. & not. Alex. in d. l. debitori-
bus, n. 10. & ſeq. ff. de Re iud. Poſt. de Subhaſt. inſp. 12. n. 7.*

19 Quartò fallit in actione depoſiti, in cauſis miſerabi-
lium perſonarum, alimentorum, & in alijs cauſis breui-
bus, & in alijs, quæ ventilantur coram Principe ſeu ſupre-
mo Iudice, *Gluſian. de Dat. in ſolut. c. 14. num. 194. & ſeq.
Barz. de Guarentig. q. 4. & alij apud Poſt. de Subhaſt. d. in-
ſp. 12. n. 5. & ſeq. & inſp. 15. n. 6. & ſeq.* vbi, quod in dictis
caſibus neque habet locum dilatio dictorum duorum
menſium, qui dantur poſt captum pignus.

20 Notandum 7. quod huiuſmodi quadrimeſtre cum cau-
ſæ cognitione, & iuſta de cauſa poteſt minui, & prorogari
per Iudicem, *iuxta textum in l. 2. ff. de re iud. gl. in d. c. quæ-
renti, ver. quadrimeſtre,* vbi dicit, quod ſine iuſta cauſa
debet arctari, alias datur appellatio, *Iordan. d. lib. 14. tit.
25. de ſentent. n. 286.*

21 Notandum 8. quod delegatus Papæ non ſolum vſque
ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſoluendum debitum
datur, *vt ſupra diximus,* ſed vſq; ad integrum annum ſen-
tentiam ſuam exequi poteſt, *d. c. quærenti, de offic. deleg.*

22 Notandum 9. quod ſententia lata propter ſolam con-
tumaciam, ſeu ob non paritionem monitorij, non autem
propter delictum, non poteſt executioni demandari in-
fra annum, *l. fin. ff. de Requir. reiſ. Rot. dec. 68. p. 1. Diuerſ.*
vbi, quod quando ſententia eſt lata propter ſolam contu-
23 maciam, non dicitur diffinitiua, ſed interlocutoria: &
ideò poteſt quandocunque purgata contumacia reuoca-
ri, *Vermigliol. conſ. crim. 351. n. 8. & ſeq.* vbi addit, quod in
24 dubio ſententia præſumitur lata ob contumaciam, &
non ob delictum, *Seraphin. dec. 254. nu. 4. & ſeq.* ſubdens,
quod de iure communi non poteſt quis ob contumaciam
25 priuari bonis ſuis; vnde ſi vel de ſtylo, vel de conſuetudi-
ne, aut vigore ſtatutorum contrarium ſeruetur, talis pro-
batio ex contumacia reſultans dicitur priuilegiata, & cõ-
ſequenter ſententia eius vigore lata nunquam tranſit in
rem iudicatam, *Iordan. d. lib. 14. tit. 25. de ſentent. n. 289.*

26 Quare ſi quis priuatus fuerit beneficiis ob contuma-
ciam, ſeu ob non paritionem monitorij, quandocunque
comparuerit etiam poſt collationem alteri factam, recu-
perat beneficia alteri collata, *Achil. dec. 1. de Abſolut. Rot.
27 dec. 68. p. 1. Diuerſ.* vbi etiam, quod motus proprius Pij
IV. prohibens abſolutionem à crimine, & audientiam, &
appellationem, intelligi debet quoad ſententias, vel alias
diſpoſitiones ſuper crimine, non autem ſuper contuma-
28 cia: nam contumacia non probat delictum, etiamſi adſit
ſtatutum, vt contumax habeatur pro confeſſo, cum talis
confeſſio ſit ficta, *vt poſt Bero. conſ. 202. n. 41. lib. 3. & alios
29 dixit Rota coram Seraphin. dec. 354. nu. 8 & ſeq.* vbi etiam
dicit, quod vbi contra reum adſunt tantummodò indicia
delictum arguentia, non autem clara, & concludens deli-
cti probatio, condemnatio ſubſequuta cenſetur facta
propter contumaciam, non autem propter delictum; Vn-
de ſi reus intra annum à die ſententiæ ſponte compareat,
ſententia non mandatur exequutioni, etiamſi de ſua in-
nocentia non doceat, ſed fiſco incumbit onus probandi
delictum, *vt ex conſtitutione Pij V. probat Vermigliol. conſ.
30 crimin. 254.* vbi tamen ſubdit, quod reus admiſſus ex gra-
tia Principis ad nouas defenſiones, tenetur probare
ſuam innocentiam.

31 Item Banniti tam infra annum, quam poſt annum ca-
pti admitti debent ad defenſiones, ſi ſententia contra eos
non præcedentibus legitimis indicijs ad inquirendum, &
inquiſitionem tranſmittendam lata fuerit: quia licet Ban-
32 niti, & in contumaciam condemnati in pœnam capitis,
& vltimi ſupplicij, ſi capti ad manus curiæ deuenerint,
audiri in ſuis defenſionibus non poſſint ſed ſententię hu-
iuſmodi exequutioni demandari debeant, *ex conſtitutione
eiuſd. m Pij V.* tamen hoc intelligendum eſt, dummodò
ſententiæ prædictæ legitimis præcedentibus indicijs ad
inquirendum promulgatæ fuerint, *vt idem Summus Pon-
tifex declarauit, prout refert Vermigliol. conſ. crim. 223. &
228.* vbi etiam dicit, quod ſententia continens pęnam ex-
ceſſiuam, ne in ea quidem pœna executioni demandari
debet, quæ de iure imponi potuiſſet.

33 Notandum 10. quod in bobus, & equis aratorijs, &
alijs inſtrumentis ruſticalibus de iure fieri non poteſt ex-
equutio propter publicam vtilitatem, quæ ex agricultura
prouenit *l. executores, vbi DD. C. quæ res pignor. oblig.
poſſ.* hoc tamen non procedit, quando contraria in loco
adeſſet conſuetudo 2. quando boues, vel inſtrumenta
aratoria cum fundo ipſo caperentur in pignus 3. vbi bo-
ues eſſent ſuperflui ad colendos agros; 4. ſi debitor actu
agriculturam non exerceret. 5. ſi tempore exequutionis
iam perfectum fuerit ſeminandi opus. 6. ſi debitum eſſet
fiſcale, ſiue publicum, *Ferret. de Gabell. n. 525. & ſeq. Coſt.
de remed. ſubſid. rem. 43. nu. 6. Luc. de Penn. in l. 1. in princ.
C. de Agric. & cenſit. lib. 11. Menoch. de arbitr. iud. caſ. 378.
nu. 18. Anto. Monach. de execut. in veſti. cap. 6. nu. 18. & ſeq.
& alij apud Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 112. per tot.* vbi
etiam dicit, quod boues indomiti, qui non arant, vt iu-
uenci, capi poſſunt in pignus.

Nec obſtat conſtitutio Pij V. *incip. Cupientes &c. edita
die 11. Octobris 1566.* vbi boues huiuſmodi, aliaq; inſtru-
menta ad agriculturam neceſſaria non poſſunt vllo vn-
quam tempore pro quauis ciuili obligatione auferri; quia
dicta conſtitutio eſt localis, & Romæ tantum ſeruanda,
vt d. Benign. in annot. ad ſtatut. agricult. vrbis c. 61.

34 Notandum 11. quod licet tempus reluendi bona capta
in executionem iudicati regulariter currat à die factæ e-
xecutionis, *vt d. Crauet. conſ. 66. n. 1.* id tamen non proce-
35 deret, ſi à dicta executione fuerit appellatum: tunc enim
ſuſpenditur effectum executionis, donec ea confirmata
fuerit: & ideo terminus eo caſu non currit, niſi à tempo-
re ſententiæ latæ in cauſa appellationis, *ad not. in l. tale
pactum, §. qui prouocauit, ff. de pact.* quod intelligendum
eſt, quando legitime appellatum fuit; ſecus ſi appellatio

eſſet fruſtratoria, aut euidenter calumnioſa: quia tunc
non ſuſpendit effectum primæ ſententiæ, ſed habetur
perinde ac ſi nunquam fuiſſet appellatum, *l. Tutor, ff. de
Vſur. Bart. communiter receptus in l. 2. verſ. fateor tamen,
C. de Vſur. rei iud. Alex. conſ. 36. in princ. lib. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *An omittens recitare horas canonicas intra primos ſex
menſes teneatur ad fructuum reſtitutionem, & n. 6. & 11.*
2 *Quid ſub nomine fabricæ beneficij intelligatur, & n. 3.*
4 *Quinam veniant nomine pauperum.*
5 *Quando currant huiuſmodi ſex menſes.*
7 *Quæ rata fructuum reſtitui debeat à beneficiario, qui omi-
ſit recitare horas canonicas & n. 8. & 10.*
9 *Quomodo taxari debeat pars fructuum, quando reſtitutio
fieri debet ob non reſidentiam.*

C A P. XIV.

*Quando omittens recitare horas canonicas tenea-
tur ad reſtitutionem fructuum beneficij.*

1 COmmunis eſt ſententia, quod omittens recitare ho-
ras canonicas intra primos ſex menſes a die conſe-
quutionis beneficij non tenetur ad fructuum reſtitutio-
nem, licet mortaliter peccet, *vt conſtat ex Concilio Late-
ranen. ſub Leone X. ſeſſ. 6. ibi, ſtatuimus, vt nemo beneficium
curatum, aut ſimplex habens, qui elapſis ſex menſibus ab
eius conſequutione ſine legitimo impedimento officium Diui-
num recitare omiſerit pro tempore, quo non recitauit, fru-
ctus ſuos faciat immo eos impendere tanquam rem iniuſtè
captam in fabricam beneficij, aut eleemoſinas pauperum te-
neatur*; quod quidem decretum innouauit, ac declarauit
*Pius V. in extrau. incip. Ex proximo, quam refert Nauar. in
man. cap. 25. n. 122. Quart. in ver. Horæ canonicæ.*
2 Sub nomine verò fabricæ continetur tam fabrica Ec-
cleſiæ ipſius beneficij, quam fabrica domus beneficij, in
qua Beneficiarius habitat, vel alterius domus eiuſdem
3 beneficij, vel vtilitas in emendis, vel meliorandis agris,
vt fructus in perpetuum augeantur: quemadmodum no-
mine pauperum intelliguntur etiam pauperes alterius lo-
ci; & etiam ipſe Beneficiarius ſi ſit pauper, & eius mater,
fratres, & ſorores, ſi neceſſarijs ad decentiam perſonæ, &
ſtatus careant, *Surd. de Relig. to. 2. lib. 4. c. 30. nu. 19. Fauſt.
de Hor. canon. lib. 2. q. 283. Villalob. in ſum. to. 1. tract. 24. dub.
17. nu. 9. Fernand. in exam. Theol. p. 3. cap. 12. §. 8. num. 3.
Filliuc. to. 2. tract. 23. c. 10. n. 325. quos refert Dian. reſ. mor.*
4 *p. 1. tr. 12 de Horis canon. reſ. 27.* ſubdens, quod hæc reſti-
tutio poteſt etiam fieri miſſis, & alijs ſuffragijs in vtilita-
tem defunctorum.
5 Huiuſmodi autē ſex menſes ad hunc effectum non cur-
runt à die collationis beneficij, ſed à die captæ poſſeſſio-
nis: quia beneficiarius ad Diuinum officium recitandum
obligatur ſolùm poſt captam beneficij pacificam poſſeſ-
ſionem, tunc enim propriè dicitur beneficium acquiſi-
uiſſe, *Pariſ. de Reſignat. benef. lib. 1. q. 9. nu. 15. Azor. lib. 10.
cap. 4. quæſt. 7. Nald. in ver. Diuinum officium num. 5. & alij
apud Bonacin. de Hor. canon. diſp. 1. q. 2. punct. 5. num. 1. &*
6 *ſeq.* dummodo per ipſum Beneficiatum non ſtet, quomi-
nus poſſeſſionem capiat, quia in omni diſpoſitione fraus
excepta intelligitur, *cap. imperialem §. 1. de Prohib. alie-
nat. per Feder. Afflict. deciſ. 111. num. 3. Gratian. diſcept. for.
cap. 278. num. 19.* ex quo infert *Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4.
cap. 29. num. 13. quem refert Bonacin. loco cit. num. 8.* quod
Beneficiarius prætermittens officium Diuinum poſt ſex
menſes à collatione computandos, non tenetur ad reſti-
tutionem fructuum niſi etiam lapſi fuerint ſex menſes
poſt poſſeſſionem.
7 Sed quæres, quæ rata fructuum ſit reſtituenda à Bene-
ficiario, qui omiſit recitare canonicas horas? Reſp. quod ſi
horas omnes canonicas vno, vel pluribus diebus inter-
miſerit, omnes beneficij, ſeu beneficiorum ſuorum fru-
ctus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie diui-
derentur, ſi verò matutinum tantum, dimidiam, ſi cæte-
ras omnes horas, aliam dimidiam, ſi harum ſingulas, ſex-
tam partem fructuum eiuſdem diei amittit, *iuxta extra-
uag. Pij V. ſupra relatam.*
8 Hanc tamen extrauag. ita interpretati ſunt Doctores,
vt omittens Diuinum officium, obligetur ad reſtitutio-
nem omnium fructuum reſpondentium recitationi Di-
uini officij ad ratam officij prætermiſſi, non verò reſpon-
dentium alijs oneribus: par enim non eſt, vt grauius dam-
num patiatur Beneficiarius, qui præter officij obligatio-
nem alia onera ſubſtinet, quam qui ſolam habet recitan-
di officij obligationem: vnde Epiſcopus, aut Parochus
omittens officium tenetur reſtituere tertiam, vel quar-
tam partem fructuum pro rata officij prætermiſſi: cæte-
ras verò partes fructuum poteſt ſibi retinere ratione
aliorum onerum; Canonici verò, & alij habentes obliga-
tionem reſidendi reſtituere tenentur dimidiam: alij ha-
bentes onera Capellaniæ ſimiliter dimidiam, vel tertiam
partem: ſimplices verò beneficiarij, qui ſolummodo te-
nentur ad horas canonicas, reſtituere debent omnes fru-
ctus, *Ita Henriquez lib. 13. c. 13. num. 2. Lopez 2. p. c. 95.
Leſſ. lib. 2. cap. 34. dub. 32. Aragon. 2. 2. q. 83. art. 13. Tolet.
lib. 2. c. 12. n. 5. Laym. lib. 4. Theol. mor. tract. 2. c. 5. n. 1. & 2.
Molfeſ. in Sum. tract. 5. c. 5. n. 8. & alij apud Bonac. loco cit.
diſp. 1. q. 5. punct. 3. n. 2. & in Tract. de oner. & oblig. Bene-*
9 *ficiar. ad reſid. diſp. 5. punct. 4. n. 5.* vbi addit, ita etiam ta-
xandam eſſe fructuum partem, quando reſtitutio fieri de-
bet ob non reſidentiam.
10 Immò alij ſenſerunt, quod Epiſcopus, & Parochus
quintam partem pro rata reſtituere debeant, Canonicus
quartam alij beneficiarij tertiam, & reliquum ratione ti-
tuli, & onerum retinere poſſint *ita Dian. p. 1. tr. 12. reſ. 8.
vbi cit. Sylu. in 2. 2. q. 83. art. 13. concl. 4. Homobon. in exam.
Eccleſ. p. 1. tr. 4. c. 5. q. 42. Fernand. in ſuo exam. Theol. p. 3.
c. 13. §. 8. n. 2. Sot. lib. 10. q. 5. art. 6. Medin. lib. 1. c. 14. §. 11.
Petr. de Ledeſm. in ſum. to. 2. tr. 9. c. 4. concl. 11. Raph. Torres
in 2. 2. to. 1. q. 83. de Horis can. contr. 9. n. 40.*
11 Addit *Io: Salas de legib. diſp. 15. ſect. 2. num. 27. quem re-
fert, & ſequitur Dian. loco cit. d. reſ. 8. verſ. Tandem ad-
dam &c.* quod Beneficiatus non tenetur reſtituere fru-
ctus, quos ante omiſſam Diuini officij recitationem lu-
cratus eſt; quia pœna non eſt, vt fructus iam ſuos reſti-
tuat, ſed vt non faciat fructus ſuos.

S V M M A R I V M.

1 *Patronis laicis ad præſentandum quatuor menſes, Eccle-
ſiaſticis verò ſex conceduntur: limitatur n. 15. & 16.*
2 *Quando currat prædictum tempus.*
3 *Præſumitur, quod Patronus debito tempore præſenta-
uerit, & vacationem ignorauerit, niſi ſcientia in contra-
rium probetur.*
4 *Quod tempus Patronis præſcriptum ſit ad contradicen-
dum permutationibus, vel reſignationibus factis de bene-
ficijs patronatis, abſque conſenſu eorumdem Patrono-
rum, & quando currat prædictum tempus.*
5 *Quando Patroni admittantur ad præſentandum poſt ela-
pſum tempus.*
6 *Epiſcopus elapſo tempore Patronis conceſſo ad præſentan-
dum poteſt pro illa vice beneficium iuriſpatronatus con-
ferre tamquam liberum: declaratur, & limitatur n. 10.*
7 *Quod tempus detur Epiſcopo ad conferendum beneficia ſi-
bi deuoluta, & n. 9.*
*Epiſcopus tenetur ſeruare naturam beneficij quoad qualita-
tes perſonæ prouidendæ, i id. n. 7.*
8 *Quid probare debeat is, qui habet gratiam fundatam in
deuolutione ob negligentiam Patronorum in præſentan-
do intra tempus à iure præfixum.*
10 *Quando ius præſentandi in defectum Patronorum deuol-
uatur ab Epiſcopum, & quod tempus eo caſu Epiſcopo ad
præſentandum concedatur.*
11 *An poſſit Epiſcopus terminum Patronis à iure ſtatutum
prorogare.*

12 Quan-

Digitized by Google

12 *Quando Epiſcopus cenſeatur terminum prorogaſſe.*
13 *An poſſit ordinarius quadrimeſtre, vel ſemeſtre huiuſmodi minuere inuitis Patronis.*
14 *Quid ſi Patronus præſentauerit indignum, vel non idoneum, & nu. 11.*
15 *Quod tempus detur reſpectu Eccleſiarum Parochialium de Iurepatronat. & an hoc tempus poſſit ab Ordinario prorogari.*
16 *Regibus, & alijs ſupremis Principibus non currit tempus ſtatutum ad præſentandum.*
17 *An, & quando valeat collatio facta ab Epiſcopo iure ordinario de beneficio iuriſpatr. ſpreto Patrono.*
18 *An ſimiliter valeat prouiſio facta ab ordinario de beneficio electiuo ſi Electores non elegerint, vel cõtradixerint.*
19 *An in concurſu valeat examen factum ante lapſum termini in Edicto expreſſi.*
20 *An Patroni poſſint ſibi diuidere tempus ad præſentandum abſque ordinarij licentia.*
21 *An Patroni plurium beneficiorum poſſint conuenire, quod vnus præſentet ad vnum, & alter ad aliud beneficium.*
22 *An Patronus, qui præſentauit ſolus per 40. annos, præſcripſerit ſibi ius præſentandi priuatiue quoad alios compatronos.*
23 *An in reſeruatione penſionis ſuper beneficio Iuriſpatronatus requiratur conſenſu Patroni.*
24 *An vertente lite inter patronos, vel præſentatos, eaq; non terminata intra tempus requiſitum, collatio beneficij ad Epiſcopum deuoluatur.*

CAP. XV.

Quantum temporis Patronis præſcriptum ſit ad præſentandum.

1 REſp. quod Patronis laicis ſpatium quatuor menſium conceſſum eſt, *cap. cum propter, de Iurepatr.* ſi verò iuſpatronatus ſit eccleſiaſticum, vel mixtum, ſex menſes Patronis huiuſmodi præſcribuntur, *cap. vn. §. verum, eod. tit. in 6. & in hoc conueniunt omnes DD.*

2 Hoc autem tempus non à die vacationis beneficij, ſed à die ſcientiæ vacationis currit, *cap. quia diuerſitatem, vbi gl. fin. quam DD. communiter ſequuntur, de Conceſſ. præb. Garc. de benefic. par. 10. cap. 2. nu. 34.* vbi dicit, quod etiamſi teſtator mandaſſet præſentationem fieri intra quatuor menſes à die mortis vel vacationis, adhuc debet intelligi,
3 & ſuppleri, *& à die notitiæ*; vnde præſumitur, quod Patronus debito tempore præſentauerit, & vacationem ignorauerit, niſi ſcientia in contrarium probetur, *Menoch. Præſumpt. 77. n. 14. lib. 6. Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 72. n. 136. Garc. loco cit. n. 36.*

4 Simile tempus Patronis à iure præſcriptum eſt ad contradicendum permutationibus, vel reſignationibus factis de beneficijs patronatis abſque conſenſu eorumdem Patronorum, *vt poſt Felin. in tractat. Quand. litter. Apoſtol. noc. Patron. Eccleſ. num. 11. verſ. limit. 10. Couar. Pract. q. c. 36. num. 9. dixit Rota coram Penia deciſ. 532.* vbi etiam, quod quadrimeſtre, vel ſemeſtre in tali caſu non currit niſi à die ſcientiæ admiſſionis permutationis, vel reſignationis.

5 Conſtare verò debet de ſcientia omnium Patronorum, ſi plures ſint, quia ignorantia vnius ex compatronis ſuffragatur etiam alijs habentibus notitiam, ita vt intuitu iſtius ignorantis admittantur cæteri ad præſentandum poſt elapſum tempus, *ſecundum Iordan. lib. 10. tit. 7. de Iurepatr. num. 340. vbi refert, ita ſenſiſſe Rotam in Firmana Altaris 12. Maij 1595. & in Spoletana beneficij 28. Maij 1588. coram Bub.* contrarium tamen tenuit *Rota in Spoletana beneficij 28. Maij 1590. coram Card. Blanchetto, prout refert Grac. de benef. p. 10. cap. 2. n. 41. Barboſ. de offic. Epiſc. par. 3. alleg. 72. num. 137. Ferentill. ad Burat. dec. 18. num. 10.* vbi, quod ius præſentandi conſeruatur in vno ex Patronis, qui ſcientiam vacationis non habuit, alijs propter ſcientiam excluſis.

Antonell. de Tempore.

6 Elapſo tempore prædicto Epiſcopus pro illa vice poteſt beneficium iuriſpatronatus conferre tamquam liberum, *cap. ſi verò 12. de Iurepatr.* etiamſi lapſus fuerit vnus tantum dies, *Nau. conſ. 3. de iurepatr. in antiq. Sayr. dec. 3. eod. tit. quos refert & ſequitur Ric. in Prax. for. Eccleſ. p. 1.*
7 *reſ. 326. n. 4.* & tunc Epiſcopus ad illud conferendum habet ſemeſtre, quod ſimiliter currit à die ſcientiæ deuolutionis, *d. cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb. Azor. par. 2. lib. 6. c. 27. q. 11. & alij apud Iordan. loco cit. num. 334. & ſeq. Ric. dict. reſ. 326. n. 1. & deciſum refert Grac. de benef. par. 7. c. 1. num. 113. & p. 10. cap. 3. num. 12.* tenetur tamen Epiſcopus ſeruare naturam beneficij quoad qualitates perſonæ prouidendæ *vt poſt Campan. rubr. 11. c. 13. num. 485. tradit Iordan. loco cit. n. 334.*

8 Quare habens gratiam fundatam in deuolutione ob negligentiam patronorum in præſentando intra tempus à iure præfixum, debet probare ſufficienter ſcientiam ipſorum: deinde, quod Epiſcopus neglexerint poſt lapſum dicti temporis conferre, *Rot. in Firmana altaris 5. Decembris 1594. coram Blanchetto, quam refert Grac. de benef. p. 10. c. 2. n. 37. & dixit etiam Rot. coram Burat. dec. 18. n. 2. & ſeq.* vbi, quod ad hunc effectum probari debet ſcientia Epiſcopi, ad quem ob negligentiam patronorum ſpectat collatio, cum lapſu ſemeſtris; vnde non ſufficeret probare in tali caſu lapſum quatuor, vel ſex menſium, qui Patronis à iure ad præſentandum conceduntur, niſi probetur etiam lapſus ſemeſtris, quod poſt ſpatium quatuor, vel ſex prædictorum menſium ordinario competit, *c. 2. de conceſſ. præb. Mantic. dec. 260. n. 3. Ric. in collect. dec. 2453. p. 6.* vbi
9 dicit, quod poteſt Epiſcopus, Patrono laico intra quadrimeſtre non præſentante, beneficium conferre infra ſex menſes ab vltima die dicti quadrimeſtris computandos, *& ità reſoluit Rota in Valentina Iuriſpat. 20. Martij 1589. coram Orano, relat. per Grac. p. 7. c. 1. n. 113.*

10 Hæc tamen concluſio procedit, quando Epiſcopus eſt ordinarius collator, ſeu inſtitutor: tunc enim poteſt conferre beneficium tamquam liberum; ſecus ſi inſtitutio pertineret ad inferiorem: nam in tali caſu non poteſt liberè conferre, ſed in defectum patronorum ius præſentandi deuoluitur ad ipſum Epiſcopum, qui præſentare debet quem maluerit ipſi inſtitutori, vt ab eo inſtituatur; quo caſu Epiſcopus ad præſentandum habet tot menſes, quot patronis à iure conceſſi ſunt, videlicet quatuor in Iurepatr. ſæculari, & ſex in Eccleſiaſtico, vel mixto, *ſecundum Innoc. in cap. cum in cunctis, §. fin. de Elect. Abb. in c. 2. de Conceſſ. præb. Io: Nic. Delph. de Iurep. nu. 176. prout illos refert Iordan. d. lib. 10. tit. 7. n. 357.*

11 An verò poſſit Epiſcopus tacitè, vel expreſsè terminum patronis à iure ſtatutum prorogare? Reſp. quod poteſt prorogare in ſui præiudicium, dummodo huiuſmodi prorogatio non excedat ſemeſtre ſibi conceſſum *per d. c. quia diuerſitatem*: niſi fortè patronus ſcienter indignum præſentauerit: quia cum patronus eo caſu priuetur iure præſentandi pro illa vice, *vt latè probat Ceuall.*
12 *in ſpec. opin. comm. con. comm. qu. 659.* non licet Epiſcopo tempus prorogare ad nouam præſentationem, *Lambert. lib. 2. par. 2. art. 27. num. 3. quæſt. 1. Perez de Lara de Capellan. lib. 2. c. 9. n. 33. Barboſ. d. all. 72. nu. 170. Iordan. d. tit. 7. num. 324. & 325.* ſubdens *num. 348.* quod ordinarius cenſetur terminum prorogaſſe, ſi diſcordantibus patronis poſuiſſet Oeconomum in beneficio, *c. cum vos, de offic. ordin. Creſcen. deciſ. 12. tit. de Dilation.* non poteſt autem
13 ordinarius minuere terminum quadrimeſtris, vel ſemeſtris à iure præſcriptum, inuitis Patronis, *Viuian. de iurepatr. p. 2. lib. 7. cap. 7. & deciſum refert Barboſ. d. all. 72. num. 143. Iordan. vbi ſupra, num. 346.* quia indultum à iure beneficium non poteſt per Iudicem tolli, *c. indultum, de reg. iur. in 6.*

14 Notandum eſt etiam, quod ſi Patronus laicus ignoranter præſentauerit indignum, vel non idoneum, non poterit ſtatim Epiſcopus ordinario iure beneficium conferrè, niſi lapſo tempore ad præſentandum conceſſo, *gl. in c. cum vos, ver. idoneæ, de off. iud. ordin. quam DD. communiter ſequuntur*: idem dicendum, ſi præſentauerit aliquem non-

dum clericali tonſura, ſeu minoribus ordinibus inſignitum; quia talis præſentatio non reprobatur, dummodo nominatus, antequam perſonaliter præſentetur Ordinario, ordines ſuſceperit, *Mareſcot. var. lib. 1. cap. 83. num. 9. & ſeq. Pænia deciſ. 4. per tot.*

15 Limitatur ſupradicta concluſio in Eccleſijs Parochialibus de Iurepatron. quarum reſpectu non quadrimeſtre, aut ſemeſtre, ſed decem dierum terminus datur *per Concil. Trid. ſeſſ. 24. de ref. cap. 18.* qui ab ordinario prorogari non poteſt vltra alios decem dies *iuxta conſtitut. Pij V. incip. in conferendis verſ. prohibentes, & not. Ierdan. d. lib. 10. tit. 7. num. 355.*

16 Limitatur 2. in Regibus, & alijs ſupremis Principibus iura imperij in ſuis dominijs habentibus, quibus etiam ſcientibus de æquitate non currit tempus ad præſentandum præfinitum: tum quia ex varijs, & continuis occupationibus cenſentur iuſtè impediti; tum etiam quia non expedit cum illis apices iuris ſeruare, *vt poſt Cabed. de Patronatib. Regæ can. c. 28. n. 7. & 8. docet Barboſ. loco cit. n. 137. Iordan. n. 341.*

17 Quæres, an collatio facta ab Epiſcopo iure ordinario de beneficio iuriſpatr. ſpreto Patrono, valeat, vbi Patronus non præſentauit, nec contra dixit infra tempus datum ad præſentandum? Reſp. affirmatiuè, tum quia tunc ordinarius confert ex iure, & poteſtate originali, tum etiam quia collatio facta, ſpreto Patrono, ſolùm eſt nulla in fauorem Patroni, atque adeò eo volente, & reclamante, non aliàs, *Caputaq. dec. 133 p. 1. Rot. dec. 77. n. 4. p. 1. Diuerſ. & communem dicit Pariſ. de Reſign. benef. lib. 8. qu. 10.*

18 *num. 10. Grac. de Benef. p. 5. c. 9. num. 232.* vbi idem dicit in beneficio electiuo, vt non eligentibus, vel contradicentibus electoribus infra ſex menſes, prouiſio ordinarij va-

19 leat, *& par. 10. c. 3. num. 32.* quemadmodum in curſu valet examen factum ante lapſum termini in edictio expreſſi, ſi nullus poſtea compareat, *vt diximus in tract. de Regim. Eccleſ. Epiſc. p. 1. lib. 3. c. 5. n. 12.*

20 Quæres 2. an Patroni poſſint ſibi diuidere tempus ad præſentandum abſque ordinarij licentia? Reſp. affirmatiuè: & ita ad vnum Patronum ſpectare poteſt ius præſentandi ad tres annos, ad alium ad alios tres annos, ſeu plures iuxta conuentionem, *clem. 2. de iurepa. Achil. de Graſs. deciſ. 2. de iurepatr. Iordan. d. lib. 10. tit. 7. n. 281.*

21 Addit *Ang. in verb. iuſpatr. §. 7. quem refert, & ſequitur Iordan. ibid. verſ. ſimiliter*, quod ſi Patroni plures haberent eccleſias, poſſent conuenire, quod alter præſentet ad vnam, & alter ad aliam, quia ſicut permittitur diuiſio in tempore, ita etiam reſpectu Eccleſiarum, *arg. l. miles ita, verſ. & quia diximus, ff. de milit. teſtam.*

22 Quæres 3. an Patronus, qui præſentauit ſolus per 40. annos, præſcripſerit ſibi ius præſentandi priuatiuè quoad alios compatronos? Reſp. affirmatiuè, *cap. de quarta, extr. de Præſcript. Rot. dec. 229. num. 1. & dec. 407. num. 1. p. 1. Diuerſ.* immò addunt nonnulli DD. quod talis præſcriptio currit etiam ſine bona fide, ſi alij compatroni nunquam acquiſiuerit quaſi poſſeſſionem præſentandi, *ita Anchar. in cap. ſine poſſeſſione, num. 7. in fin. de Reg. iur. in 6. Balb. de Præſcript. 2. p. 3. q. 13. num. 9. & alij apud Iordan. lib. 10. tit. 7. nu. 305. & ſeq.*

23 Quæres 4. an in reſeruatione penſionis ſuper beneficio iuriſpatronatus requiratur conſenſus patroni? Negatiuè reſpondet *Gig. de Penſion. q. 23. nu. 9. Caſſad. deciſ. 3. de iurepatr. Gambar. de offic. & pot. Legat. lib. 6. tit. de Penſion. n. 94. & ſeq. Seraphin. dec. 1264. nu. 1.* quod intellige dummodò Papa notitiam habeat Iuriſpatronatus, *vt declarauit Rot. in Lucana penſionis 17. Febr. 1592. coram Orano, & in alia Lucana penſionis 4. Nouembris 1579. coram Rubeo, prout refert Theodoſ. Rub. in ſuis ſingular. p. 1. circa Deciſ. Seraphin. dicta dec. 1264. fol. 115. verſ. Nota cum in principio &c. & circa Deciſ. Orani 121 lib. 2. in Manuſcrit. fol. 404. col. 1. verſus fin. ead. p. 1. Buratt. dec. 794. num. 7. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod prætendens penſionem ſuper beneficio Iuriſpatronatus impoſitam, eſſe nullam ex defectu conſenſus patronorum, probare debet, conſenſum huiuſmodi non interueniſſe.

24 Quæres 5. an vertente lite inter patronos, vel præſentatos, eaque non finita intra tempus datum ad præſentandum, collatio beneficij ad Epiſcopum deuoluatur? Reſp. quod Doctores in hoc diſtinguunt plures caſus: quorum primus eſt, quando non conſtat de Iurepatronatus, nec præſentantes eſſe patronos: & tunc Epiſcopus poteſt libere conferre nec tenetur expectare quadrimeſtre, vel ſemeſtre. Secundus caſus eſt, quando dubitatur, an beneficium ſit de Iurepatronatus; & tunc ſi patroni inter ſe litigant de iure, vel poſſeſſione Iuriſpatronatus, Epiſcopus non poteſt ſtatim conferre, ſed tenetur expectare patronos laicos per quatuor menſes, & eccleſiaſticos per ſex, intra quos cauſa terminari debet, eaque non terminata Epiſcopus libere conferre poteſt ſine præiudicio cuincentis. Tertius caſus eſt, quando patroni litigant de præſentatione ex vi iuris præſentandi, & tunc idem dicendum eſt quod in præcedenti caſu. Quartus caſus eſt, quando patroni in tempore iura ſua deduxerunt, & requiſiuerunt Epiſcopum, vt cauſam expediret, & Epiſcopus diſtulit cauſam expedire, vt fieret locus deuolutioni: nam tunc elapſo etiam tempore, & cauſa non terminata non poterit Epiſcopus conferre iure deuolutionis. Quintus caſus eſt, quando patroni litigant ſuper præſentatione ratione prærogatiuæ, vel formæ præſentationis, aut meritorum præſentatorum, & tunc ob lapſum temporis non poterit Ordinarius conferre. Sextus caſus eſt, quando conſtat de Iurepatronatus, vel illud præſupponitur, & tunc lite pendente ſuper præſentatione facta non poteſt Epiſcopus poſt lapſum quadrimeſtre, vel ſemeſtre beneficium alteri conferre. Septimus caſus eſt, quando lis eſt ſuper libertate Eccleſiæ, ſeu benefici inter Epiſcopum, & patronos, & tunc ob lapſum temporis non eſt locus deuolutioni. Octauus caſus eſt, quando lis eſt inter ipſos præſentatos in tempore, prætendentes ſolum, præſentationem de ſe factam eſſe attendendam, & hoc caſu neque erit locus deuolutioni, etiamſi lis non finiatur intra quadrimeſtre, vel ſemeſtre, *ita colligitur ex c. quoniam, c. ſi verò, & c. cum propter, vbi DD. de Iurepatr. latè Mareſcott. var. lib. 1. c. 84. vbi citat Abb. in c. cum vos, de offic. ordin. Lap. all. 78. num. 15. & 46. Lambertin. de Iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 12. num. 7. Rot. in Derthonen. Iuriſpatron. 8. Februarij 1599. coram Penia, quæ in impreſſis eſt deciſ. 589. & in eadem 10. Ianuarij 1600. & die 19. Februarij 1601. coram eodem, & in Legionen. parochialis 7. Octobris 1577. coram Card. Blanchetto, quæ eſt deciſio 421. p. 1. Diuerſ. & in Brachuren. beneficij 3. Martij 1603. coram Greg. XV. quæ in impreſſis eſt dec. 94.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficia conferri debent intra ſex menſes.*
2 *Quando currant iſti ſex menſes, & n. 3.*
4 *Elapſis prædictis ſex menſibus collatio deuoluitur ad Superiorem.*
5 *Quid ſi Epiſcopus nondum accepiſſet poſſeſſionem Epiſcopatus.*
6 *Et quid ſi Epiſcopus eſſet Cardinalis.*
7 *An tempus dictorum ſex menſium currat Nuntio, vel Legato Papæ.*
8 *Et an currat contra impeditum.*
9 *Ad effectum deuolutionis non ſufficit ſcientia præſumpta, ſed certa ſcientia in inferiori collatore probanda eſt.*
10 *Quando beneficium per inferiorem collatorem confertur indigno, vel incapaci, collatio deuoluitur ad Metropolitanum, & de Metropolitano ad Papam.*
11 *An ignorantia huiuſmodi incapacitatis, vel inhabilitatis excuſet collatorem.*
12 *Beneficia parochialia liberæ collationis infra ſex menſium ſpatium conferenda ſunt, alias elapſo dicto tempore ſedi Apoſtolicæ reſeruantur.*
13 *Quid ſi parochiales Eccleſiæ Iuriſpatronatus Eccleſiaſtici, vel laicorum, ſeu Clericorum, & laicorum ſimul fuerint.*

14 *Et*

14 *Et quid ſi Parochiales Eccleſiæ vacent in menſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis,& n.15.*

16 *Superioribus, ad quos ſit deuolutio, dantur ſimiliter ſex menſes ad conferendum,& n.17.*

17 *Deuolutio ſit gradatim de inferiore ad proximum Superiorem, donec perueniat ad Papam.*

18 *Quid probare debeat impetrans beneficium vti deuolutum.*

19 *Collatio facta à ſecundo collatore, antequam ſit factus locus deuolutioni, non valet.*

20 *Quomodo poſſit quis à Papa impetrare beneficia deuoluta, & quid teneatur tunc probare.*

21 *Si prouiſio ex concordia inter Epiſcopum, & Capitulum fuit diuiſa per turnos, talis diuiſio non tollit, nec mutat ius deuolutionis, quod datur ad proximum Superiorem.*

22 *Si Canonicus, cui ex decreto Capituli prouiſio competit in turno ipſius Capituli, prouideret indigno, ius conferendi infra ſemeſtre reuertitur ad Capitulum: limitatur n.23.*

24 *Qui collationem beneficij infra biennium, vel triennium non acceptauit, præſumitur renunciaſſe collationi.*

25 *Electio fieri debet intra ſex menſes limitatur n.26.& 27.*

28 *Declaratur textus in c.nè pro defectu,de Elect.*

29 *An Epiſcopus vigore indulti poſſit conferre beneficium reſeruatum duplici reſeruatione.*

30 *Indultum non tollit facultatem Papę, quin præueniendo poſſit tamquam de reſeruato conferre.*

C A P XVI.

Intra quod tempus beneficia conferri debeant.

1 RESp.quod conferri debent intra ſex menſes, *c.nulla, de Conceſſ.præb.* quod procedit, etiamſi Epiſcopus
conferat vigore indulti: quia collatio vigore indulti cen-
ſentur facta auctoritate ordinaria, *Rota in Reatina præpo-
ſituræ 23.Ianuarij 1605 coram Coccino, Beltram.ad Gregor.
dec.99.n.5.& ſeq.& dec.291. Rot.dec.444.p.5.tom.2.Recen.*
vbi, quod indulta tollunt omnium reſeruationum obſta-
cula,& reducunt prouiſionem ad viam iuris, *Ferentill.ad
Burat.deciſ.622.num.11.Gonz.ad reg.8.gloſſ.24.num.24.&
ſeq. & præcipuè num.68.* iſti verò ſex menſes à die ſcien-
2 tię,ſeu notitiæ vacationis computantur, *cap.licet, de Sup-
plen.negl.Prælat.cap.quia diuerſitatem,eodem tit.de Conceſ.
Præb.Garz.de benef.part.10.cap.2.per tot.* vbi etiam dicit,
quod dicti ſex menſes à tempore ſcientiæ currunt de mo-
mento ad momentum ſecundum quod menſes currunt
ita, vt ſi quis vacationem beneficij ſciuerit die 1. Martij
hora 11. ſemeſtre huiuſmodi finiatur die prima Septem-
bris hora 10.completa, *iuxta gl.in c.quam ſit,ver.menſem,
de Elect.in 6.*
3 Hæc autem notitia vacationis determinari debet per
Iudicem conſiderata, qualitate beneficij fama, ac mo-
do vacationis, diſtantia locorum, & alijs circumſtantijs,
*vt poſt Ioan.Andr.Abb.& alios d.idem Garz. loco cit. num.
31.& 33.*
4 Elapſis vero ſex menſibus prædictis collatio deuoluitur
ad Superiorem, videlicet ad Archiepiſcopum, & de Ar-
chiepiſcopo,ad Papam *cap.2.de Conceſſ.præb.d.cap.licet de
5 Suppl.negl. Prælat.* etiamſi Epiſcopus nondum accepiſ-
ſet poſſeſſionem Epiſcopatus, dummodo per ipſum ſtete-
rit, *vt cenſuit Rota in Placentina Parochialis coram Sera-
ph.28. Iunij 1585.& coram Pamphil.20 Decembr.eiuſdem
anni, & coram Rub.24.Martij 1586.prout refert Iordan.
6 lib.10.tit.12.n.13.& ſeq.*quod etiam procedit in Epiſcopis
Cardinalibus non conferentibus beneficia intra ſex men-
ſes: nam licèt poſſit beneficia vacantia in menſibus Apo-
ſtolicis conferre *per reg.8.Cancellarię*, tamen elapſis ſex
menſibus ad Archiepiſcopum fit deuolutio dummodò
aliàs diſpoſitioni Apoſtolicæ beneficia tunc vacantia, re-
ſeruata,vel effecta non fuerint *Rot.deciſ.774.lib.3.p.3.Di-
uerſ.Garz.de benef.p.5.c.2.n.631.*
7 An verò tempus dictorum ſex menſium currat Nuntio,
vel Legato Papæ? negant *Doctores apud Garz. de benef.p.
5.c.3.n.253.& apud Iordan.d.lib.10.tit.12.nu.17.* vbi *n.26.*
8 *& ſeq.* addit, quod neque currit contra impeditum etiam
ex propria culpa, dummodo impedimentum per ſe remo-
uere nequeat, *c.quia diuerſitatem de conceſſ.præb.& ita re-
ſoluit Rota in Placentina Parochialis de Malpartida 24.
Martij 1586.coram Bub. quam refert idem Garz. p.10.c.2.
n.27.& 24.* ſubdens, quod non ſufficit allegare impedi-
mentum,niſi etiam probetur,fuiſſe adhibitam omnem di-
ligentiam in illo remouendo.
9 Ad hunc autem effectum deuolutionis non ſufficit ſcien-
tia pręſumpta,ſed certa in inferiori collatore ſcientia pro-
banda eſt, *Rota coram Seraph.dec.380.& in Sabinen. Be-
neficiorum 11.Maij 1584.coram Giptio,& in Salamantina
portionis 23 Iunij,1586.coram Bub.vt refert Barboſ.de of-
fic.& pot.Epiſc.p.2.all.58.n.18.& 19.*
10 Similiter, quando beneficium per inferiorem collato-
rem confertur indigno, ſeu inhabili, & incapaci, collatio
deuoluitur ad Metropolitanum, & de Metropolitano ad
Papam, *c.cum in cunctis, §.fin.de Elect.* quo in caſu ſtatim
11 fit deuolutio,nec ignorantia incapacitatis collatorem ex-
cuſat, quia debuit ſcire conditionem eius,cui confert be-
neficium, *Mantic.dec.158.n.1.& 2.Rot.in Valentina Iuriſ-
pat.20.Martij 1589.coram Orano quam refert Garz.de be-
nef.p.7.c.1.n.113.*
12 Beneficia item parochialia liberæ collationis infra ſex
menſium ſpatium à die vacationis peracto examine iuxta
formam Concilij Tridentini conferenda ſunt aliàs elapſo
dicto tempore Sedi Apoſtolicæ reſeruantur, *ex Conſtit.Pij
V. incip.in conferendis &c.*
13 Si vero Parochiales Eccleſiæ Iuriſpatronatus Eccleſia-
ſtici,vel laicorum,ſeu clericorum, & laicorum ſimul fue-
rint, inſtitutio intra duos menſes à die præſentationis fa-
cienda eſt, quibus elapſis eadem inſtitutio deuoluitur ad
Metropolitanum, vel viciniorem ordinarium aut ad Se-
dem Apoſtolicam arbitrio Patronorum, *ex citata Conſti-
tutione Pij V.*
14 Vacantibus verò Parochialibus Eccleſijs in menſibus
Sedi Apoſtolicæ reſeruatis,tenentur Ordinarij intra qua-
tuor menſes, à die illarum vacationis atteſtationem exa-
minis cum ſignificatione perſonæ magis idoneæ electæ ad
Papæ Datarium tranſmittere, quibus quatuor menſibus
tranſactis electus cadit à ſua electione & collatio libera
ſpectat ad Papam, *vt ex dicta conſtitutione Pij V. obſeruat
Iord.lib.10.tit.8.de collat.Paroch.n.94.*
15 Hoc autem quadrimeſtre currere ſimiliter à die habitæ
notitię vacationis,licet bulla dicat, à die vacationis reſol-
uit *Garz.de benef.p.10.c.2.n.32.*
16 Superioribus verò ad quos fit deuolutio, dantur ſimili-
ter ſex menſes ad conferendum *argum.c. nè pro defectu de
Elect.Garz.dicta part.10.cap.3.num.9. Barboſ.allegat.58.
num.11.& ſeq. Mantic.deciſio.260. num.2.& 3.* vbi etiam
17 dicit, quod deuolutio fit gradatim de inferiore ad proxi-
mum Superiorem,donec veniat ad Papam, & quilibet eo-
rum habet ſex menſes ad conferendum,qui currunt non à
die vacationis, ſed à die ſcientiæ, cum ante ſcientiam
vacationis non poſſit cuique negligentia imputari *di-
18 cto c.quia diuerſitatem, in fin.de Conceſſ.præb.* & ideo im-
petrans beneficium vti deuolutum debet probare grada-
tim lapſum temporis præfixi inferioribus collatoribus, ac
eorum ſcientiam, *Rot.in Firmana alteris 27.Ianuar.1595.
coram Blanchetto, & in Caſertana beneficij 5. Maij 1595.
19 coram eodem, quas refert Garz.de benef.d.part.10.c.3.n.13.*
ſubdens, *n.31.*quod collatio facta à ſecundo collatore,ver-
bi gratia ab Archiepiſcopo, antequam ſit factus locus de-
uolutioni,non valet.
20 Obſerua,tamen,quod duobus modis poteſt quis à Papa
impetrare beneficia deuoluta, vel tanquam ad Sedem A-
poſtolicam deuoluta iuxta Lateranen.ſtatuta Concilij, &
tunc debet probari deuolutio gradatim, *vt ſupra dixi-
mus*; vel tamquam deuoluta ad inferiores ob negligentiã
primi Collatoris vel ob non factam à Patrono præſenta-
tionem in tempore: poteſt enim Papa concurrere cum
Epiſcopo, Archiepiſcopo, & Legato, ad quos facta eſt de-
uolutio: & in tali caſu ſufficit probare negligentiam pri-
mi Collatoris *Garz.de benef.d. part.10.c.3.nu.30. Gonz.ad
Reg.8.*

Reg.8.Cancell.§.3.prohem.n.3.& ſeq.& §.4.nu.88.& ſeq. vbi etiam dicit, quod in dubio non præſumitur, Papam velle præuenire,ſeu concurrere cum inferioribus, conſtabit verò in intentione præueniendi, ſi in ſupplicatione narretur,à quo tempore beneficium vacuit, & ex narratiua appareat,quod lapſa non fuerint omnia ſemeſtria inferiorum:tunc enim gratia à Papa conceſſa iure præuentiuo ſubſtinebitur,*idem Gonz.d.§.4.n.89.& ſeq.poſt Mandoſ.in Reg.de Ann.q.fin.n.6.*

21 Obſerua 2. quod ſi ius conferendi ſpectat ſimul ad Epiſcopum,& Capitulum,& prouiſio ex concordia fuerit diuiſa per turnos, capitulo non conferente in ſuo turno infra tempus à iure ſtatutum,aut conferente alicui incapaci, vel indigno, non fit deuolutio ad Epiſcopum, qui eſt par collator cum capitulo,ſed ad ſuperiorem:quia diuiſio non tollit, nec mutatiuè deuolutionis, quod datur ad proximum Superiorem,*Rota in Romana beneficiatus Sancti Petri,28.Aprilis 1595.coram Gipſio, & 20. Nouembris 1596. coram Corduba, prout refert Garz.loco cit.c.3.nu.35.& ſeq.*
22 ſubdens,quod ſi canonicus,cui ex decreto Capituli prouiſio competit in turno ipſius Capituli,prouideret indigno,
23 ius conferendi infra ſemeſtre reuertitur ad capitulum,niſi ſcienter talem prouiſionem ratam habuerit, *c.ſi compromiſſarius,de Elect.in 6.*

24 Obſerua 3. quod ſi quis collationem beneficij intra biennium, vel triennium non acceptauerit, præſumitur renunciaſſe collationi, *latè Ric.in Prax. Eccleſ.for.tom. pr par.2. reſol.474. Pariſ.de Reſign.benef.libr.10. quæſt.8. num.18.*

25 Obſerua 4.quod etiam electio intra ſex menſes fieri debet,*vt notatur in c.quia diuerſitatem,de Conceſſ.Præb.Inn. Hoſtien.Abb.Io:Andr.& alij in c.ne pro defectu,de Elect.&*
26 *alij apud Iordan.lib.10.tit.12.n.4.* exceptis Eccleſijs cathedralibus, & regularibus, in quibus electio, & prouiſio intra tres menſes facienda eſt, *d.cap.ne pro defectu,de Elect.*
27 vbi etiam ſtatuitur,quod is, ad quem fuit deuoluta poteſtas in tali caſu,intra tres alios menſes eligere, ac prouidere debet, *Garz.de benef.part.10.cap.2.num.2.& ſeq.* ſub-
28 dens,dictum textum *in capitul.ne pro defectu*, intelligendum eſſe reſpectu principalis Prælati, nempe Epiſcopi quoad Eccleſias Cathedrales, & quoad Eccleſias Regulares reſpectu prælatorum perpetuorum principalium,quocunque nomine nuncupentur, ſiue Abbates, ſiue Priores ſiue Præpoſiti.

29 Obſerua 5. quod licet Epiſcopus vigore indulti, poſſit conferre beneficia Sedi Apoſtolicæ reſeruata,*vt dixit Rota in Burgen.fructuum 28. Nouembris 1608.coram Pegna, prout refert Theodoſ.Rubeus in ſuis ſingular.tom.2. in ver. Indultum*, tamen non poſſet conferre beneficia, quæ duplici reſeruatione ſunt affecta,*vt deciſum refert Sarnen.in Regul.de Impetr.benef.per obit. quæſt.15.in princip. Caputaq.dec.85.par.2.Duran.deciſ.68.n.7.* quod procedit,quando reſeruationes ſunt perſonales, puta ſi quis ſit familiaris Papæ,& Prothonotarius; ſecus ſi vna eſſet realis,& altera perſonalis, quia hoc caſu poteſt Epiſcopus conferre, *Sarnen.loco citato dict. quæſt.15. Beltramin. ad Greg. deciſio.291.num.11.vbi dicit,ita fuiſſe reſolutum coram Veroſpo, & Vbaldo in voto dato in cauſa Ceſenaten. de anno 1615.* niſi concurreret familiaritas Papæ, quia tunc ea tamquam nobilior, & illuſtrior præfertur ita, vt collatio ſpectet ad ipſum Papam, *Seraph.deciſ.1251.num.14.& ſeq.Theodoſ. Rub.in ſingul.tom.2.in ver.reſeruatio, vbi alias Rotæ deciſiones refert.*

Item procedit ſupradicta concluſio in Indultario, qui non eſt collator ordinarius; nam ſi eſſet collator ordinarius, indultum comprehenderet etiam reſeruat duplici affectione, *Germon.de Indulto, in §.commendare,num.24. quem refert, & ſequitur Beltramin. loco citato,* indultum enim huiuſmodi reſpectu Epiſcoporum Cardinalium, quibus conceditur, eſt fauorabile, & ideò lata interpretatione adiuuandum eſt contra ipſum concedentem, *l. beneficium, ff.de Conſtit.Princip.Sarnen.in d.reg.de Impetr.ben.vac.per obit.&c.quæſt.15. verſ.ſed iſtis non obſtantibus,Creſcens.dec.3.de Priuil.Caſſad.dec.3.num.3.eod.tit.* vt propterea non veniat ſub generali derogatione indultorum,*Gonz.ad reg.8.gl.24.n.42.Rot.dec.537.p.3.lib.3.Diuer. Achil.de Graſſ.dec.2.de Priuil.alias dec.348.* ſubdens,quod indultorum Cardinalium derogatio intelligitur de indultis conceſſis Cardinalibus extraordinarijs,non ordinarijs collatorbus.

Similiter prædicta concluſio procedit, quando indultum loquitur de vna tantum reſeruatione,quia tunc ex illa ſpecificatione facta in indulto,manifeſtè apparet,quod Papa noluit dare prouiſionem de beneficijs reſeruatis alio modo,*vt rectè concludit Caputaq.dicta deciſ.85.par.2. arg.l.cum Prætor,ff.de Iudic.* ſecus eſſet,quando in indulto facta eſt mentio vtriuſque reſeruationis explicitè : vel implicitè: quia eo caſu poteſt Cardinalis habens indultum conferre beneficia, etiamſi duplici reſeruatione eſſent reſeruata, cum Cardinalis ſublato obſtaculo reſeruationum,propter indultum,conferat iure proprio, perinde ac ſi non eſſent inductæ reſeruationes, *vt in ſpecie dictum fuit in Tudertina vnionis 30.Ianuarij 1623. Card.Cauaiter.inter eius impreſſas deciſ.628.num.7. & ita ſenſit etiam Ægid.deciſ.425. Simonet.de Reſeru.q.83. Sarnen.in d.reg. de impetr.benef.vac.per obit.&c.q.15. verſ.ſed iſtis non obſtantibus &c. quos refert Gonz.gl.13.num.101. Ferentil.ad Burat.deciſ.622.n.11.*

30 Notandum tamen eſt, quod non obſtante indulto non eſt ligata manus Papæ,quin præueniendo poſſit tamquam de reſeruato conferre,*Garz.de benef.p.5.c.1.nu.628.Gonz. ad reg.8.gl.53.n.39.& ſeq.& fuit dictum in Papien.Beneficij 10.Aprilis 1617.coram Andrea,& in Saliſburgen.Præpoſituræ 7.Iunij 1621.coram Veroſpo;* quod procedit,etiamſi indultum tolleret gratias præuentiuas, quia non intelligitur de præuentione per concurſum, ſed de gratijs præuenientibus vacationem, *fuit dictum in Hiſpal.portionis 24. Februarij 1597.coram Orano, prout refert Beltramin.ad Greg.d.deciſ.291.n.12.*

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopo non eſt præfinitum aliquod tempus,intra quod facienda ſit inſtitutio.*
Textus in c.nulla,de Conceſſ.præb.declaratur,ibid.
2 *Quid ſi Epiſcopus abſque cauſa differat deuenire ad inſtitutionem.*
3 *Ad inſtituendum præſentatum ad Eccleſias Parochiales hodiè præfixum eſt tempus duorum menſium poſt præſentationem.*
4 *An ad conferendum beneficia reſignata ex cauſa permutationis tempus Epiſcopo præfixum ſit.*
5 *Et intra quantum tempus prouiſus teneatur prouiſionem publicare,& poſſeſſionem beneficij capere.*
6 *Quid ſi reſignatio fiat in Curia.*
7 *Et quid ſi beneficium ſponte dimittatur.*
8 *Ex triennali poſſeſſione præſumitur facta publicatio:limitatur n.9.*
10 *Quando Reſignatarius teneatur publicationem exhibere.*
11 *An ad poſſeſſionem beneficij per mortem vacantis à iure præfixum ſit tempus.*
12 *Quid ſi Reſignatarius non ceperit poſſeſſionem,aut reſignationem intra debitum tempus non publicauerit.*
13 *Si plures reperiantur Datæ, tempus publicandi currit à tempore primæ Datæ.*
14 *An teneatur publicare is, in quem transfertur penſio.*
15 *Vicarius Epiſcopi ſine ſpeciali mandato non poteſt admittere beneficiorum reſignationes, limitatur in Vicario Capituli n.16.*
17 *An excuſetur Reſignatarius,qui ob legitimum impedimentum publicationem facere non potuit.*
18 *Cui incumbat onus probandi, quod non fuerit facta huiuſmodi publicatio.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVII.

An Epiſcopo præfixum ſit tempus ad inſtituendum præſentatum à Patronis.

1 RESpondet *Iordan.tom.2. de re beneficia, lib.10.titul.7. de Iurepatron.n.*406. quod Epiſcopo ad hunc effectum præfixum eſt tempus ſex menſium, quemadmodum ſimile tempus ei conſtitutum eſt ad conferendum beneficia liberæ collationis, *iuxta textum in cap.nulla, de conceſſ.præb.*

Contraria tamen ſententia verior videtur: textus enim *in d.c.nulla*, habet tantum locum in habente liberam poteſtatem conferendi, non autem in collatione neceſſaria; vnde Epiſcopo non eſſe præfinitum aliquod tempus, intra quod facienda ſit inſtitutio, reſoluit *Sylu.in ver.Iuſpatronatus, q.6.verſ. Quartum ſemeſtre &c. Ric.in prax.for.Eccl.p.2.reſ.*260. *Barboſ.de off.& pot.Epiſ.p.3.alleg.72.n.*191. *& alleg.126.n.52.Rot.coram Penia deciſ.*589.*num.2.& ſeq. Boer.dec.312.n.2.p.1.*

2 Obſerua tamen, quod ſi Epiſcopus abſque cauſa differat deuenire ad inſtitutionem, poſſunt Patroni, vel præſentati adire ſuperiorem, vt Epiſcopo terminum præfigat ad inſtituendum, quo elapſo, & inſtitutione non ſequuta, ad ipſum ſuperiorem deuoluitur ius inſtituendi, *Sylu.loco cit.Zerol.in Prax. Epiſc.p.1.ver.Iuſpatronatus, §.8.dub.3. Guttier.de iuram.confir.p.3.c.13.n.8. Rota in Feltrina Canonicatus* 5. *Decembris* 1603. *coram Ortembergo*, vbi dictum fuit, quod vt poſſit appellari à retardata, ſeu denegatà inſtitutione, ſeu negligentia requiritur trina interpellatio, *prout refert Barboſ.d.all.72.n.192 & ſeq.*

3 Obſerua 2. quod ad inſtituendum præſentatũ ad Eccleſias parochiales hodiè præfixum eſt tempus duorum menſium poſt præſentationem, *per conſtitutionem Pij V.incip.In conferendis*, quo elapſo deuoluitur ius inſtituendi ad Metropolitanum, ſeu viciniorem ordinarium, aut ad ſedem Apoſtolicam arbitrio Patronorum, *vt d.Conſtit.Pij V. & notat etiam Iordan.loco cit.n.*407. & quidem cum in his maius verſetur periculum, breuius erat tempus præfigendum, *iuxta gl.in c 2.de Conceſſ.præb.*

4 Addit *Garz.de beneſ.p.10.c.4.n.2.*quod neque præfixum eſt tempus ad conferendum beneficia reſignata ex cauſa permutationis, quod quidem procedit ſecundùm ius antiquum; nam ex conſtitutione Greg. XIII. *incip. Humano*

5 *vix iudicio*, reſignationes beneficiorum ex cauſa permutationis in manibus ordinarij, & aliorum inferiorum à Papa factæ, & infra menſem admittendæ, vel reijciendæ ſunt, & prouiſio, ſi per eos facienda erit, fieri debet, prouiſus etiam infra tres menſes à die factæ prouiſionis, illam publicare tenetur, & poſſeſſionem beneficij capere, aliàs nulla eſt prouiſio, & beneficium vacare cenſetur eo ipſo, eiuſque diſpoſitio ad ſedem Apoſtolicam deuoluitur, *vt refert Quarant.in ver. beneſ. reſignat. public. Garz. de beneſ.par.11.c.3.nu.274.in fin.Pariſ.de Reſign.beneſ.lib.11.q.*

6 *2.n.3.& ſeq.* vbi etiam obſeruat, quod ſi reſignatio fiat in Curia, publicatio facienda eſt intra ſex menſes, ſi beneficium citra montes fuerit: vltra verò, intra nouem à data conceſſionis gratiæ, & intra prædictum tempus poſſeſſio capi debet, *vt cauetur in dicta conſtit. §. is quoque & notat etiam Pariſ.de Reſignat.beneſ.lib.10. q.6.n.62.*quicquid in contrarium ſentiat *Ric.d.p.2.reſ.*265. vbi dicit, quod viuente Reſignante poteſt ſemper Reſignatarius capere poſſeſſionem, alio non exiſtente poſſeſſore, ſubdens, quod ſi alius adſit poſſeſſor, non poteſt Reſignatarius poſſeſſionem capere, niſi infra triennium.

7 Obſerua tamen, quod prædicta conſtitutio Greg. XIII. non habet locum in ſpontanea beneficij dimiſſione, *Rot. dec.666.ex collect.per Farin.prout refert Ric.in collect.dec.* 627.*p.3.* quicquid dicant *alij apud Barboſ.de off.& poteſt. Epiſc.p.3.alleg.69.n.48.*

8 Obſerua 2. quod ex triennali poſſeſſione præſumitur facta publicatio iuxta formam huius conſtitutionis Gregor. XIII. *vt deciſũ refert idẽ Ric.in Prax.for.Eccl.p.1.reſ.626.*

9 Limitatur tamen hæc concluſio, vbi tractatur de ſpolio, vel quãdo ipſe Reſignatarius peteret, ſuam gratiam canonizari ad aliquem effectum; quia tunc triennalis hunc effectum non produceret, vt præſumatur publicatio, *Rota in vna Bergomen.28.Februar.*1586. *coram Cantuccio, Innoc.in c.ex inſinuatione, ſub n.3 de Procur.Rebuff.in Prax. tit.de reſeru.ad beneſ.vacant.num.17.& alij apud Pariſ.de*

10 *Reſign.beneſ.lib.11.q.14.n.31.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod tenetur Reſignatarius publicationem exhibere, dum ſuperior ex officio inquirit, *vt notat etiam Proſp.de Auguſt. ad Quarant.in ver.beneſ.reſign.publicat.verſ.quam concluſionem &c.*

11 Obſerua 3. quod ad poſſeſſionem beneficij per mortem vacantis, non eſt à iure præfixum tempus, *Abb.in c.capitulum de Reſcript.quem refert Boer.dec.24.n.10.par.1.Ric.in Prax for.Eccl.p.2.reſ.*265. ſubdens, quod talis prouiſus poteſt per ſuperiorem priuari beneficio, ſi differat poſſeſſionem accipere.

12 Obſerua 4. quod ſi Reſignatarius non capiat poſſeſſionem, aut reſignationem non publicet intra tempus *in dict. conſt.Greg.XIII.*ſtatutum, beneficium cenſetur vacare per mortem, non autem per reſignationem, *Pariſ.de Reſignat. beneſ.lib.10.q.6.n.62. Ric.d.reſ.265.n.2.*

13 Obſerua 5. quod ſi plures reperiantur datæ, puta ſi ſupplicatio poſtea fuerit reformata, tempus publicandi currit à tempore primæ datæ, non autem ſecundæ, *vt ex d.conſtit. Greg.XIII.probat Pariſ.lib.11.q.2.n.19.*

14 Obſerua 6. quod ille, in quem transfertur penſio, non tenetur publicare, quia conſtitutio Gregorij loquitur de beneficijs: penſio verò non eſt beneficium Eccleſiaſticum, *latè Pariſ.vbi ſup.lib.11.q.4.n.28 & ſeq.*

15 Obſerua 7. quod licèt Vicarius Epiſcopi ſine ſpeciali mandato non poſſit admittere beneficiorum reſignatio-

16 nes, *vt d.idem Pariſ.lib.7.q.24.& alij communiter*, ſecus tamen eſſet in Vicario Capituli ſede vacante, qui cum ſuccedat in ijs, quæ ſunt iuriſdictionis, & fungatur in talibus vice Epiſcopi, poteſt etiam reſignationes admittere, *Rot.deciſ.6.de Rer.permut.in nou.Sbroz.de Vic.Epiſc. libr. 2.quæſt.71.n.12.& alij apud Iordan.loco cit.d.lib.10.tit.35. num.24.*

17 Obſerua 8. quod non incurreret pœnas contentas in dicta conſtitutione Gregorij XIII. is, qui ob legitimum impedimentum publicationem facere non potuit, cum impedito non currat tempus, *c.quia diuerſitatem, de Conceſſ.præb.*vnde excuſatur reſignatarius, ſi Datarius litterarum expeditionem ad alicuius inſtantiam retardauerit, vel ipſe Reſignatarius, carceratus fuerit, & litteras expedire nec per ſe, nec per alium potuerit, dummodò omnem diligentiam pro huiuſmodi impedimentis remouendis adhibuerit, *Proſp.de Auguſt.ad Quaran.in ver.beneſ.reſig. publicatio, limitat.3. Gom.in reg.de Publican.Reſign.quæſt.* 13. idem dicendum, ſi ob ſedis Pontificiæ vacationem bullas expedire nequiuerit, quia tunc ius non redditur: vel ſi ipſæ litteræ expeditæ detinerentur, à Iudice, modò proteſtetur coram Iudice, Notario, & teſtibus, per eum non ſtare, quominus publicatio fiat, *vt dicunt Doctores citati.*

18 Cui verò incumbat onus probandi, quod non fuerit facta huiuſmodi publicatio? Reſp.quod hoc onus incumbit impetranti beneficium tamquam vacans, ob publicationem non factam, cum hoc ſit fundamentum ſuæ intentionis, *latè Gabr.commun.concl.lib.1.concl.6.& in terminis huius bullæ, Proſp de Auguſt.loco cit.verſ.Aduenientem tamen &c.vbi dicit, hunc eſſe communem ſenſum Doctorum.*

SVMMARIVM.

1 *Ex ſtilo Curiæ reſeruari ſolet regreſſus ad beneficium reſignatum.*

2 *Quid requiratur, vt ſit locus huiuſmodi regreſſui, & nu.3. 5.6. & 7.*

3 *Nemo eſt priuandus ſua poſſeſſione, niſi fuerit citatus, etiamſi iniuſtè videatur poſſidere.*

4 *An Emphiteuta poſſit abſque citatione expelli, ſi fuit conuen-*

uentum, quod Dominus in certis caſibus poſſit propria au-ctoritate poſſeſſionem capere.

6 *Procurator ſine ſpeciali mandato non poteſt caducitatem regreſſus declarare.*

8 *An in tali caſu poſſit purgari mora.*

9 *Quid ſi Titularis oppoſuerit de nullitate penſionis, & poſtea receſſerit à lite.*

10 *An Penſionarius, qui non egit ad regreſſum contra defunctum, poſſit agere ad eundem regreſſum contra ſucceſſorem in beneficio.*

11 *Penſionarius recipiendo penſionem decurſam videtur renunciaſſe regreſſui.*

12 *Succeſſor in pœnam regreſſus incidit, ſi contrauenerit decreto.*

13 *Regreſſus cenſetur renunciatum per aſſecurationem alterius beneficij incompatibilis.*

C A P. XVIII.

Quando ſit locus regreſſui ad beneficium reſignatum.

1 VT facilius penſiones ſoluantur, ex ſtylo Curiæ reſeruari ſolet regreſſus ad beneficium reſignatum in litteris enim reſeruationis penſionis aliqoando adduntur ea, verba, *nec non dicto N. vel aliquo ex ſucceſſoribus in d. beneficio in ſolutione penſionis deficiente, ſeu illam ad minorem ſummam reduci, vel inualidari petente &c. liceat eidem M. liberum habere regreſſum, acceſſum, & in ingreſſum, illiuſque corporalem poſſeſſionem per ſe, vel alium ſeu alios propria auctoritate liberè apprehendere*, quæ quidem practica videtur deſumpta *ex textu in c. ſi beneficia, de præben. in 6.*

2 Vt autem ſit locus regreſſui huiuſmodi requiritur formalis, & culpabilis proteruia. & contumacia Titularis recuſantis penſionem ſoluere, *Rot. dec. 368. n. 11. & dec. 431. nu. 12. coram Penia, & dec. 340. n. 7. p. 4. to. 2. Recen. & dec. 311. p. 5 tom. 1. Recen. Sarnen. in reg. de Subrog. collitig. q. 7. verſ. Secundus caſus, Pariſ. de reſign. benef. lib. 6. q. 3. n. 15.* vbi dicit, quod de ſtylo Curiæ datur regreſſus, ſi Titularis penſionem non ſoluerit intra 30. dies, & lapſis menſibus ſex poſt dies 30. ſi ſteterit in cenſuris pertinaciter.

3 Secundò requiritur citatio partis, & ſententia Iudicis declarantis, quod tempus ſit lapſum, & quod ſit locus regreſſui, cum non ſufficiat ſolus curſus temporis, *Gom. dec. 15. lib. 2. impreſſ. poſt dec. Coc. Pariſ. de Reſign. benef. lib. 6. q. 3. n. 12. 36. & ſeq.* vbi dicit, quod Iudex non debet regreſſum canonizare, niſi ipſimet principali fuerit facta intimatio litterarum, *Ciarlin. contr. for. c. 36. n. 8. & ſeq. Ferentill. ad Burat. dec. 528. n. 5.* vbi, quod ad hoc requiritur ſententia etſi in litteris adſit facultas capiendi poſſeſſionem propria auctoritate: quia nemo eſt priuandus ſua poſſeſſione, niſi fuerit citatus, etiamſi iniuſtè videatur poſſidere, *c. in litteris, extr. de Reſtit. Spol. c. licet Epiſcopus, de præb. in*
4 *6.* quemadmodum nec poteſt Emphiteuta abſque citatione expelli, etiamſi in conceſſione emphiteuſis conuenerit, quod Dominus in certis caſibus poſſit abſque citatione, & decreto Iudicis & propria auctoritate poſſeſſionem capere; prius enim diſcutiendum eſt coram Iudice, an ſit locus pacto, ſeu conuentioni, cum aliter poſſet Dominus Emphiteutam poſſeſſione iniuſtè priuare, quod eſſet iniquum, & abſurdum, *vt rectè obſeruat Mantica dec. 194. per*
5 *tot.* quicquid in contrarium aſſerat *Grat. diſc. for. c. 921. nu. 10. & ſeq.* vbi dicit, quod conceſſo libero regreſſu cum facultate, apprehendi poſſeſſionem propria auctoritate, poteſt penſionarius poſſeſſionem capere abſque citatione, & Iudicis decreto.

6 Tertiò requiritur declaratio penſionarij, videlicet quod intendat vti regreſſu in ſui fauorem appoſito, *Put. dec. 81. lib. 2.* vbi dicit, quod facta huiuſmodi declaratione, non ſoluens penſionem dicitur iure priuatus: etiamſi à ſententia declaratoria appellet, *Pariſ. de reſignat. benef. lib. 6. q. 3. n. 22. & ſeq.* vbi, quod ſi penſionarius non declarauit intentionem ſuam, non eſſet locus regreſſui, *Caputaq. dec. 155. p. 1. & dec. 8. p. 3.* ſubdens, quod procurator ſine ſpeciali mandato non poteſt caducitatem regreſſus declarare, *Gonz. ad reg. 8. Cancell. gl. 56. n. 54. verſ. Adeo vt &c.*

7 Addunt DD. quod ad hunc effectum requiritur, vt Penſionarius lapſis 30. diebus declaret ſe velle, quod Titularis non ſoluens penſionem ſit excommunicatus ſecundò, quod ei intimet hanc excommunicationem cum declaratione Iudicis affigendo etiam cedulnnes, & expectando poſtea per ſex menſes, antequam petat regreſſum, *ita Pariſ. d. lib. 6. q. 3. n. 25. Caſſad. dec. 4. n. 2. de penſion. Achil. deciſ. 5. n. 4. & 11. eod. tit. Caputaq. dec. 155. p. 1. & alij apud Gonz. gl. 56. n. 54. & apud Ciarl. contr. for. c. 36. nu. 10. lib. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ex benigna interpretatione introductum eſt, nè talis excommunicatio incurratur, niſi prædicta præceſſerint.

8 Obſerua tamen, quod in tali caſu poteſt purgari mora etiam poſt tertiam ſententiam, *Sarnen. in reg. de ſubrog. collitig. q. 7. verſ. ſecundus caſus, Rota in Calagurritana prioratus 15. Ianuarij 1580. coram Card. Blanchetto, & coram Penia dec. 431. n. 3. & 4. & dec. 340. n. 8. p. 4. tom. 2. recen.* vbi, quod poteſt purgari mora, etiamſi Titularis ſubſtinuerit cenſuras per multos annos.

9 Ex quo infertur, quod licèt Titularis ſtante prædicto decreto non poſſit opponere de nullitate penſionis, cum detur etiam regreſſus in hoc caſu, tamen ſi pœnitendo recederet à lite, poſſet ſimiliter euitare hanc pœnam, *Rota coram Penia deciſ. 368. n. 8. latè Pariſ. de reſign. benef. d. lib. 6. q. 3. n. 7. & ſeq.* ſubdens, quod per dictam clauſulam non excluditur nullitas de iure: niſi fortè verba decreti ſint ampliſſima, puta ſi dictum fuerit, quod ex quauis cauſa dari non poſſit de nullitate, vel de obreptione, & ſubreptione cum clauſula *ſublata &c.* quia tunc præſumitur, Papam prohibuiſſe omnem moleſtiam tam de facto, quam de iure, *Put. dec. 377. lib. 3. Rot. d. dec. 368. n. 6. & 7. coram Penia, Gom. dec. 15 lib. 2.* vbi addit, quod cum priuatio ſit res odioſa, ideò per quamlibet cauſam etiam in ſufficientem euitatur.

10 Obſerua 2. quod ſi Titularis penſionem non ſoloerit infra menſem, vel ſex, aut per annum, & poſtea deceſſerit, non poterit Penſionarius agere ad regreſſum contra ſucceſſorem in beneficio; quia cum non egerit aduerſus defunctum, videtur remiſiſſe, *late Pariſ. d. lib. 6. q. 3. nu. 25. &*
11 *ſeq.* vbi etiam dicit, quod recipiendo penſionem decurſam videtur renunciaſſe regreſſui, non obſtante proteſtatione contraria, *Put. dec. 333. lib. 1. Caputaq. dec. 155. p. 1. &*
12 *dec. 8. p. 3.* ſubdens, quod ſucceſſor incideret in pœnam regreſſus, ſi ipſe contrauenerit decreto.

13 Obſerua 3. quod regreſſui cenſetur renunciatum per aſſecurationem alterius beneficij incompatibilis, *Put. deciſ. 299. lib. 2. Pen. deciſ. 52. nu. 12. per textum in clem. gratiæ, de reſcript.*

S V M M A R I V M.

1 *Clerici non reſidentes ante priuationem citandi ſunt; & qualiter citari debeant, & n. 6. & 7.*

2 *Quid ſeruare debeat Epiſcopus, antequam deueniat ad priuationem, & n. 3. & 4.*

5 *Quæ forma ſeruanda ſit contra Parochos in tali caſu.*

7 *Quid ſi Clericus non reſidens fuerit citatus, & non potuerit comparere.*

8 *Quando prouiſio ſubſequens reuocari debeat.*

9 *Cui applicandi ſint fructus Canonici non reſidentis, vel eius qui fidei profeſſionem non emiſit, & n. 10.*

C A P. XIX.

Quando Beneficiarius priuari poſſit ob non reſidentiam.

1 CLerici non reſidentes ante priuationem ter ſucceſſiuè per edictum citandi ſunt in loco beneficij, ſi perſonaliter citari nequeant, ita, vt non ſufficeret vna citatio pro tribus: ac ſimiliter expectandi ſunt per ſex menſes ab vlti-

Digitized by Google

vltimo edicto, quibus elapſis priuari poſſunt beneficijs, ita enim ſtatuitur, *in c. ex tuæ, extr. de Cleric. non reſid. & dixit Rota dec. 131. p. 4. to. 2. recen.* Si verò perſonaliter citati fuerint, priuari poſſunt beneficijs etiam non expectatis ſex menſibus, & in tali caſu non requiritur trina citatio, ſed vna ſufficit, *Rot. dec. 67. coram Mant. & dec. 1346. coram Seraph. & dec. 163. n. 7. p. 4. tom. 2. recent.*

2 Addunt alij, quod ante priuationem Clerici non reſidentes pœna cenſurarum, ac ſubtractione fructuum multari debent, *per d. textum in c. ex tuæ, §. 1. de Cler. non reſid.* ſed hoc eſſe in electione Epiſcopi ita, vt ex huiuſmodi omiſſione non vitietur priuationis ſententia, declarat *Mant. dec. 67. n. 6. & 7.* vbi etiam ex decreto Sac. Congre-
3 gationis aſſerit, poſſe Epiſcopum procedere ad priuationem ob non reſidentiam, etiamſi ſeruata non fuerint temporum interualla præſcripta *in Conc. Trid. ſeſſ. 24 de ref. c. 12. verſ. preterea*: contrarium tamen, videlicet quod neceſſariò ſeruandi ſint dicti gradus Pœnarum præſcripti à Concilio, antequam deueniatur ad priuationem, pluries tenuit *Rot. coram Seraph. deciſ. 27. & 1346. & deciſ. 176. n. 4. part. 1. recent. & in vna Oriolen. Canonicatus 14. Martij 1622. coram Nauarra, prout refert Barboſ. de off. & pot. Epiſc. p. 3. all. 53. n. 148. & ſeq. Piaceſ. in prax. p. 2. c. 3. n. 9. verſ. neceßario &c.*

4 Quare obtinentes in Eccleſijs Cathedralibus, vel collegiatis dignitates, Canonicatus, & præbendas in tali caſu primo anno priuandi ſunt dimidia parte fructuum: & ſi iterum eadem vſi fuerint negligentia, priuandi ſunt omnibus fructibus, quos eodem anno lucrati fuerint: creſcente verò contumacia, contra eos iuxta ſacrorum canonum conſtitutiones procedendum eſt, *iuxta Concilium d. ſeſſ. 24. c. 12.* Vnde poſt lapſum primum, & ſecundum annum adhuc ſeruanda eſt forma tradita *in d. c. ex tuæ, de Cleric. non reſid.* vt ſcilicet in loco beneficij præcedat trina citatio per edictum, ſi perſonaliter exequi non poſſit, & expectetur Clericus per ſex menſes, *vt ex ſenſu Sac. Congregationis dixit Rot. d. dec. 131. n. 4. p. 4. tom. 2. recent.*

5 Contra Parochos verò præciſè ſeruanda eſt forma tradita in eodem Concilio, *ſeſſ. 23. de ref. c. 1.* vt ſcilicet compellatur Parochus ad reſidendum incipiendo à cenſuris deinde per ſequeſtrationem fructuum, & per eorumdem ſubtractionem, *vt declarauit Sac. Congregatio 21. Octobris, & 6. Decembris 1576. poſtulante S. Carolo Borromeo*, demum ante priuationem ſeruanda etiam eſt forma *d. cap. ex tuæ*, videlicet quod vltra trinam citationem per publicum edictum in loco beneficij, expectetur adhuc beneficiarius per ſex menſes: ita enim illa verba Concilij, *aliaque iuris remedia, &c.* intellexit *Rot. deciſ. 131. & 163. p. 4. to. 2. recent.* vbi etiam refert Decretum Sac. Congregationis.

6 Nec obſtat *dec. Mant. 67.* quia ibi non eſt ſermo de obtinentibus dignitates, & Canonicatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Eccleſijs, neque de Parochis, de quibus expreſsè diſpoſuit Sacra Synodus Tridentina locis citat. ſed loquitur tantùm de Cappellano obligato ad reſidentiam ex diſpoſitione fundatoris: quo caſu ſatis eſt, ſi ſeruetur forma tradita *in d. c. ex tuæ, de Cler. reſid.* cum in tàli caſu nihil diſponat dictum Sac. Concilium.

7 Notandum eſt autem quod licèt clericus non reſidens citatus fuerit perſonaliter, ſi tamen poſt huiuſmodi citationem ita impeditus fuerit, vt non, potuerit comparere, puta ſi fuerit carceratus, non poteſt illico ad priuationem procedi: ſed debet in tali caſu ter citati in loco beneficij, & expectari per ſex menſes, vt ſupra, *Rot. deciſ. 133. p. 4. tom. 2. recent.*

8 Notandum 2. quod ſi Beneficiatus ex iuſta cauſa abfuerit, puta pro defenſione iurium ſuæ Eccleſiæ, prouiſio ſubſequens tamquam iniuſta eſſet reuocanda, *vt poſt Innoc. in c. extirpandæ, §. qui verò ſub n. 2. de præb. & dignit. & alios dixit Rota dec. 163. n. 9. p. 4. to. 2. recent.*

9 Notandum 3. quod fructus Canonici non reſidentis aut fidei profeſſionem non emittentis intra duos menſes, *iuxta Tridentinam Synodum ſeſſ. 24. de ref. c. 12.* applicari debent Capitulo, quando fructus diſtincti non ſunt à menſa Capitulari, *Rota in Carthag. fructuum coram Card. Platto, quam refert Garz. de benef. p. 3. cap. 3. n. 40. Barboſ. de off. & pot. Epiſc. p. 3. alleg. 61. n. 31.* ſecus eſſet, ſi Dignitates, & Canonici habeant fructus diſtinctos, & ſeparatos à menſa capitulari: tunc enim fructus amiſſi ob non reſidentiam vel ob non emiſſam fidei profeſſionem, in fabricam Eccleſiæ, vel in vſus pauperum applicandi ſunt, *ex d. Concilio Tridentino ſeſſ. 22. de ref. c. 3. & ſeſſ. 23. de refor. c. 1. verſ. ſi quis autem, & tradunt Pariſ. de reſign. Benef. lib. 8. q. 9. n. 124. Fuſc. de viſit. lib. 2. c. 13. nu. 4. Zech. de benef. & penſion. c. 13. n. 4. & alij apud Barboſ. d. alleg. 61. n. 31.*

SVMMARIVM.

1 *Actio redhibitoria ſex menſium vtilium ſpatio durat, & num. 7.*
2 *Redhibere quid importet.*
3 *Quando detur huiuſmodi actio.*
4 *Emptor, cui permittitur in caſu diſplicentiæ à contractu recedere, quamdiu vti poſſit huiuſmodi pacto.*
5 *Spatium ſex menſium quando currat.*
6 *Pro quibus rebus redhibitoria locum habeat.*
7 *Venditor tenetur certiorem facere emptorum, ſi animal venditum ſit vitioſum, alias licebit emptori reſcindere venditionem intra ſex menſes: declaratur n. 9*
8 *Si emptor velit ſtare contractui, intra annum poteſt agere ad diminutionem pretij.*
9 *Quid ſi vitium eſſet patens.*
10 *Quando contractus in totum reſcindatur.*
11 *Quid ſi venditor per verba generalia exprimat, nolle teneri pro aliquo vitio.*
12 *Venditor præſumitur ſcire vitium, & qualitates rei venditæ.*
13 *Equus, vel aliud animal quando præſumatur mortuum ex morbo, quem tempore venditionis habebat, & n. 16.*
14 *Morbus, qui alias fuit, & nunc ineſt præſumitur medio quoque tempore continuaſſe.*
15 *Quando præſumatur vitium ante venditionem.*
16 *Morbus, qui momento poteſt contrahi, non præſumitur extitiſſe tempore venditionis.*

CAP. XX.

Quamdiu duret actio redhibitoria.

1 RESp. quod ſex menſium vtilium ſpatio durat, *l. ſciendum, §. fin. & l. cum ſex, ff. de Ædilit. edict.* ſed pro intelligentia.

2 Notandum eſt primo, quod redhibere eſt facere, vt rurſus habeat venditor quod habuerat, *vt ſcribit Vlpian. in l. redhibere, ff. de Ædilit. Edict.*

Notandum ſecundò, quod actio ex huiuſmodi edicto duobus modis datur: primo ratione morbi, & vitij: ſecundò ob accidens aliquod præter morbum, vel ob ornamenta, quæ præſtanda erant, vel ob aliam cauſam, primo caſu quoad rem ipſam præſcribuntur ſex menſes ad redhibendum, *vt in dictis iuribus*; ſecundo caſu quoad ornamenta
3 actio huiuſmodi finitur ſpatio ſexaginta dierum ſimiliter vtilium, *l. quod ſi nolit, §. ſi quid ita, ff. eodem tit. quem textum ſic intelligit Menoch. de Arb. Iud. quæſt. 22. n. 12. & ſeq. Ciarl. contr. for. lib. 1. c. 112. n. 5. & ſeq.* vbi etiam notat, quod
4 ſi in caſu diſplicentiæ permittatur emptori à contractu recedere, emptor huiuſmodi pacto vti poteſt tantùm intra 60. dies *Iordan. lib. 14. tit. 24. de præſcrip. n. 288.* vbi etiam
5 dicit, quod cauſa cognita longius etiam ſpatium conceditur. Tempus verò huiuſmodi ex die venditionis currit, *d. leg. ſciendum §. fin.*

6 Notandum eſt tertiò, quod redhibitoria locum habet non ſolum pro rebus mobilibus, & ſe mouentibus ſed etiam pro rebus ſoli, *l. 1. l. ſciendum 63. ff. de Ædil. Edict. Ciriac. controuerſ. 55. numer. 60.* ſubdens *numer. ſequent.* quod non datur tantum pro vitio intrinſeco ipſius rei, ſed etiam ſi quid dictum, aut promiſſum ſit, quod non obſeruetur, *per l. 1. §. quod ſi mancipium, ff. eod. titul. de Ædil. Edict.*

7 No-

7 Notandom quartò, quod venditor tenetur certiorem
facere emptorem, ſi animal venditum ſit vitioſum aut
morboſum tempore contractus; aliàs licebit emptori in-
tra ſex menſes prædictos reſcindere venditionem, ſiue
venditor ſciuerit vitium ſiue ignorauerit, cum nihil in-
terſit, an emptor decipiatur ignorantia, vel caliditate ven-
ditoris *d.l.1. in gloſ. & DD. ff. de Ædil. Edict. Gom. reſ. lib.
2. cap. 2. numer. 48. Bonac. de contract. diſput. 3. quæſt. 2. punct.
6. num. 6. 7. &* 8. *Layman. libr. 3. tract. 4. cap. 17. §. 2. num. 14.*
8 *Ciarlin. controuerſ. foren. lib. 1. cap. 112. numer. 5. & ſequent.*
ſubdens, quod ſi emptor velit ſtare contractui intra an-
num poteſt agere ad diminutionem pretij: quod quidem
intelligendum eſt de vitio occulto: nam ſi eſſet patens,
non poſſet emptor à contractu recedere, *l. ea, quæ, ff. de
contr. empt. d. l. 1. §. ſi intelligatur, ff. de Ædili. Edict. Lay-
man. loco cit. verſ. cæterum, Maſcard. de probat. concluſ.* 615.
num. 9. & ſequent. volum. 2. vbi etiam dicit quod leue vi-
tium redhibitioni locum non dedit; hoc tamen proce-
9 dit, dummodo emptor & venditor ſimul ignorauerint
rei vitium; ſecus ſi venditor ſciuit, emptor vero igno-
rauit vitium patens: quia tali caſu eſſet locus reſciſſioni
contractus, etiamſi emptor ſupinè ignorauerit: præ-
ponderat enim venditoris dolus, *l. item ſi obſtetrix, §.
final. ff. ad l. Aquil. & l. ſi putator, eod. titul. gloſſ. in l. quæ
ritur, §. fin. ver. fuiſſet, ff. de Ædilit. edict. Ciarlin. di-
cto capitul.* 112 *numer.* 12. *& ſequent.* vbi addit, quod con-
10 tractus in totum reſcinditur, ſi res venditæ ſint aliqua ra-
tione coniunctæ, vt earum ſeparatio eſſet damnoſa, vt in
bobus aratorijs ſub eodem iugo laborantibus, & alijs
animalibus eiuſdem officij, *vt trad. Bald. & alij commu-
niter in l. ſi prædium, Cod. de Ædilit. action. latè Surd.*
11 *deciſio.* 146. vbi etiam dicit, quod venditor ſciens rei
vitium non liberatur, quamuis per verba generalia ex-
primat, ſe nolle teneri pro aliquo vitio, *l. 1. §. 1. vbi
DD. ff. de Ædil. edict.* niſi vitium certum expreſſerit,
quia tunc non tenetur, *Bald. in leg. 1. §. aiunt Ediles ff.*
12 *de Ædilit. edict.* vbi etiam dicit, quod præſumitur vendi-
tor ſcire vitium, & qualitates rei venditæ, *Surd. d. deciſ.
146. n. 9.*
13 Notandum quintò, quod Equus, ſiue aliud animal,
quod moritur intra triduum præſumitur mortuum ex
morbo, quem tempore venditionis habebat, quando mo-
ritur ex cauſa occulta, quæ eſt in viſceribus, & inteſtinis,
nec appareat aliquo modo liuor exterior manifeſtæ ſuſpi-
tionis; & ideò debet condemnari venditor ad reſtitutio-
nem pretij, *vt poſt Imol. & Alexan. in leg. ſi quis cum ali-
ter ff. de ver. oblig. Ludou. deciſ. Peruſ.* 118. *par.* 2. *& alios re-
ſoluit Cancer. var. reſol. lib. 2. cap. 1. num.* 184. *Add. ad Spec.
in tit. de emption. & vendit. §. 1. num. 44. lit. B. & communem
dicit Rip. in tract. de Peſte, tit. de remed. ad curan. peſt. cap.* 7.
14 *num.* 141. *Surd. deciſ.* 146. vbi etiam dicit, quod morbus,
qui aliàs fuit, & nunc ineſt, præſumitur medio quoque
tempore continuaſſe, *Gab. commun. concluſ. lib. 1. tit. de Præ-
15 ſumpt. concluſ.* 13. *num.* 9. vbi, quod præſumitur vitium
ante venditionem, quando incontinenti poſt venditio-
nem vitium detegitur, *latè Maſcard. de probat. vol. 1. con-
cluſ.* 92. vbi, quod in hoc ſtandum eſt peritis in arte, *&
concl.* 615. *num.* 4. *& ſeq. vol.* 2. *vbi num.* 7. addit, quod ſi in
loco vnus tantum adſit peritus, vnius tantum iudicium
admittitur.
16 Hoc tamen procedit, quando appareret aliquã cauſa,
ex qua veriſimiliter præſumi poſſet, animal fuiſſe infe-
ctum à tempore venditionis, *vt d. Alciat. reg.* 2. *præſumpt.
26. n.* 11. *Cancer. loco cit. n.* 143. *Ciarl. contr. for. lib. 1. c.* 89. *n.
8. &* 9. ſubdens, quod morbus, qui momento poteſt con-
trahi, non præſumitur extitiſſe tempore venditionis.

Finis Libri Tertij.

IOAN-

Digitized by Google

IOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ, AC I. V. D. VELITERNI.

LIBER QVARTVS.

DE DIEBVS, HORIS, AC MOMENTIS.

DIERVM ſpatium in Iure pluribus etiam in caſibus præfigitur: & quidem in *l. Paulus*, 1. *ff. de Re iud.* permittitur, vt Iudex, qui omiſit condemnare partem in expenſis, tota die prolatæ ſententiæ, & non vltra, ſupplere poſſit expenſarum taxationem.

In *cap.* 1. *de Except. in* 6. ſtatuitur, vt is, qui opponit Aduerſario exceptionem excommunicationis in iudicio, teneatur octo dierum ſpatio illam probare.

In *Auth ſed neque, C. de Sepul. viol.* prohibetur, ne hæres conueniatur ante 9. dies à morte teſtatoris numerandos.

In *cap.* 1. *de Sepult. in* 6. Clerici, vel Religioſi intra 10. dies corpus malè ſepultum, cum omnibus ſepulturæ emolumentis tenentur reſtituere Eccleſiæ, cui de iure.

In *l. promiſſor*, §. *ſi ſine ff. de Conſtit. pecun.* diſponitur, quod is, qui ſe conſtituit ſoluturum non adiecta die, intra decem dies ſoluere debeat.

In *l. ſi quando*, *C. de Teſtib.* dicitur, quod teſtes abſentes poſſunt cogi, vt veniant ad teſtificandum etiam in cauſa pecuniaria, & poſtquam venerint, poſſunt detineri per 15. dies cum iuramento de non recedendo.

In *cap. frequens*, *de Reſtitut. ſpol. in* 6. quindecim dies aſſignantur ſpoliato ad probandum ſpolium.

In *cap.* 4. §. *offerantur*, 3. *q.* 3. poſtulanti deliberatorias inducias, 20. dierum ſpatium datur, in quibus deliberare poſſit, cedat ne, an contendat.

In *l. vn.* §. *fin C. Vt omn. tam Ciuil. quam mil.* ſancitur, vt quæſtio mota Iudici poſt depoſitum officium, intra 20. dies terminari debeat, quamuis ipſe per 50. dies teneatur expectare in loco.

In *c. dura*, *par.* 1. *de Crim. falſ.* viginti dierum ſpatium præfigitur habentibus falſas litteras Apoſtolicas ad illas deſtruendum, ſi pœnam excommunicationis voluerint euadere.

In *cap. cum apud*, 11. *q.* 3. ſancitur, vt ſententia Principis ſuper animaduerſione prolata, in diem vigeſimum ab executoribus differatur.

In *l. in contractibus*, §. *ſuper cæteris*, *C. de Non. num pecun.* ſtatuitur, vt creditor, qui ſcripſit, ſibi ſolutum fuiſſe, & velit de contrario docere, intra 30. dies tantum audiatur.

In *l. Imperatores*, *ff. de Publican. & Vectigal.* pupillo pęna commiſſi remittitur, ſi intra 30. dies ſoluerit fiſco.

In *l.* 1. *iuncto* §. 1. *ff. de liber. agnoſc.* mulieri per diuortium à viro ſeparatæ 30. dies aſſignantur ad denunciandum marito, patrivè ipſius, ſe eſſe prægnantem: alioquin eo termino elapſo non cogitur pater agnoſcere partum pro ſuo.

In *l.* 1. *iuncta gloſſ. ibidem Cod. de Gener. abol.* accuſatori poſt generalem Principis abolitionem

30. dies

30. dies aſſignantur ad nouam accuſationem inſtituendam ab eo die, quo generalis abolitio terminatur.

In *l fallaciter, C. de Abolit.* accuſato ad petendam ſpecialem, & priuatam abolitionem ſuę accuſationis 30. dies præſcribuntur, ab inſtituta querela numerandi, quibus elapſis abolitio vltra non conceditur, niſi de accuſatoris conſenſu.

De horis etiam, ac momentis paſſim tractant iura, *vt in c. conſuluit, de off deleg. cap. qui prior, de Reg. iur in 6 l. ſi fundum Cod. qui pot. in pign. hab. & in alijs ſimilibus, prout latius infra Deo adiuuante explicabimus.*

SVMMARIVM.

1 *Quando dies incœpta habeatur pro completa, & num. 2. & 7.*
3 *Quando menſes incœpti ſimiliter pro completis habeantur.*
4 *Matrimonium contractum vltima die anni 14. in mare, & 12. in fœmina, an ſit validum.*
5 *In præſcriptionibus nouiſſimus dies debet eſſe completus: limitatur in vſucapionibus n. 6.*
7 *An annus cœptus habeatur pro completo, & nu. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. & 19.*
8 *Ad honores, & munera ſufficit annus 25. inchoatus.*
9 *Quid ſi hæreditas eſſet reſtituenda filio, & cum ad certum ætatis annum peruenerit.*
10 *Ætas 14 annorum requiſita ad obtinenda beneficia ſimplicia, & Canonicatus Eccleſię Collegiatæ, an requiratur completa, vel incœpta.*
11 *Et an ad beneficium curatum annus 25. requiratur completus.*
12 *Et quid ſi lege aut ſtatuto aliquid fieri poſſit in 18. vel 20. anno.*
13 *Dictiones iuxta, in, ad intra, vel ante, non requirunt annum completum.*
14 *Ablatiuus caſus ſemper imperfectum tempus importat.*
15 *Annus debet eſſe completus, ſi de eo fiat mentio per genitiuum, vel accuſatiuum caſum cum dictione, per, vel poſt.*
16 *Requiritur perfectio, quando de tempore ſit mentio in plurali numero, vel quando dictum eſt, à tali anno, & numer. 17.*
18 *Dictio, vſque quando includat, & quando excludat.*

C A P. I.

An dies incœpta habeatur pro completa;

1 RESpondet *Aret. in § præterea, n. 2. inſtit. Quib. non eſt permiſſ. &c.* quod aliquando tempus per legem apponitur ad excluſionem beneficij, & tunc computatur de momento ad momentum aliquando apponitur ad inchoationem beneficij, & tunc ſufficit tetigiſſe vltimam diem *vt in l. qua ætate, ff. de Teſtam.*
2 Sed magis placet aliorum diſtinctio, videlicet quod in fauorabilibus, dies cœpta habetur pro completa, non autem in odioſis: in mixtis verò attenditur fauor, *ita gloſſ. in § eadem, inſtit. Quib. ex cauſ. manumit. non lic. & in § præterea, quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam. Bellon. de Poteſtat. cor. quæ incontinenti fiunt &c. lib. 1. c. 94. nu. 20. & ita communiter concludunt DD. in l. 3. § minorem, ff. de minor. & deciſum refert Gratian. diſcept. forenſ. cap. 161. num. 27.* idque in menſibus etiam procedere aſſerunt *Balb. de Præ-*
3 *ſcript. 3. p. 6 p. princ. quæſt. 1. nu. 11. Iaſ. in l. ſi is, qui pro emptore, num 53. & 54. ff. de vſucap. Felin. in c. illud 8. num 14. de Præſcript. Fenut. de momen. temp. cap. 30. nu. 10. Mandoſ. reg. 34. q. 20. num. 3. & ſeq. & alij apud Gratian. cap. 607. nu. 6. & 15.*
4 Hinc matrimonium contractum vltima die anni 14. in mare, & 12. in fœmina validum eſt, *argum l. qua ætate, ff. de Teſtam Sylu. in ver. matrimonium 5. num. 5. & alij communiter*, ſufficit enim in tali caſu, quod ætas ſit completa
moraliter, non autem metaphiſicè, *Pariſ. de Reſignat. bene*
5 *nef. lib. 12. q. 8. num. 26.* Econtra verò in præſcriptionibus
triginta annorum nouiſſimus dies debet eſſe completus,
Balb. de Præſcript. in 2. par. 3. prin. q. 6. num. 6. Galganet. ad
Statut. Vrb. c. 158. verſ. limit. 12. lib 1. per textum in l. in om-
nibus, ff. de action. & oblig. quamuis in vſucapionibus, &
præſcriptionibus longi temporis ſufficiat vltimam diem
triennij, vel decennij tetigiſſe, *l. in vſucapionibus, cum l. ſeq.*
vbi DD. ff. de Vſucap. Iordan. lib. 10. ti 20. n. 96. & ſeq. Balb.
6 *loco cit. d. q. 6. n. 6.* ea ducti ratione, quia præſcriptio 30. an-
norum eſt odioſa, vſucapio verò, & pręſcriptio longi tem-
poris eſt fauorabilis: quamuis id ſolum procedere in vſu-
capione triennij, quæ eſt merè fauorabilis, aſſerat *Paul. de*
Caſtr. in d. l. in vſucapionibus.
7 An verò annus cœptus habeatur pro completo? Reſp. quod non habetur regulariter pro completo, *gloſſ. in l. ad Remp. ver. fauoris cauſa, ff. de mun. & honor. Dec. in cap. cum in cunctis, num. 48. de Elect. Nau. conſil. 9. de Temp. ord. Gratian. diſcep. for. c. 946. num. 31.* vbi dicit, quod in omni diſpoſitione annus intelligitur integer, & completus: quia annus non eſt in rerum natura, ſi non eſt perfectus, *Surd. deciſ. 178. num. 12. & 13. Vrſell. concluſ. 116. n. 9. & 10.* vnde in termino plurium annorum vltimum annum inceptum non haberi pro completo, dicit *Pariſ. de reſign. benef. libr. 12. q. 8. n. 27.*
8 In multis tamen caſibus annus inceptus etiam pro completo habetur, vt ad honores, & munera, in quibus ſufficit annus 25. inchoatus, *iuxta cit. l. ad Remp.* quod eſt fauore Reip. vt ſint ibi legitimi plures, qui poſſint eligi, *vt inquit gl. in l. 3. § minorem, ff. de minor. Marcheſan. de Commiſſ. p. 1. c. 2. n. 389.*
9 Secundò fauore filij annus incœptus habetur etiam pro completo, puta ſi hæreditas eſſet reſtituenda filio cum ad vigeſimum ætatis annum peruenerit, *vt in caſu l. qui filium, § Sabinus, vbi Bart. & alij ff. ad Treb.* quamuis verbum, peruenerit, regulariter perfectionem ſignificet, *vt notat Vrſel. concl. 116. n. 15. Surd. dec. 178. n. 6.*
10 Tertiò ad obtinenda beneficia ſimplicia, & Canonicatus Eccleſiæ collegiatæ ſufficit ætas 14. annorum incœpta, *vt cenſuit Sacr. Congregatio teſte Gratian. cap. 397. numer. 17 Piaſec. in Prax. for. Epiſt. par. 2. cap. 5. num. 21. verſ. quoad dignitates*, quicquid dicat *Bellon. loco cit. 10 numer. 13. & 14.*
11 Quartò ad beneficium curatum ſimiliter ſatis eſt, ſi prouiſus annum 25. attigerit, *iuxt. textum in c. cum in cunctis, § inferiore, de Elect.*
12 Quintò ſi lege, aut ſtatuto caueatur, quod aliquid fieri
poſſit in 18. vel 20. anno ſufficit, ſi illum per vnum diem
attigerit, quia tunc dicitur quis eſſe in 18. vel 20. anno, *gl.*
in clem. fin. ver. in Decimooctauo, de Ætat. & qual. & ibi
13 *Card. in 4. q. Dec. in d. c. cum in cunctis, numer. 48. de Elect.*
idem dicendum de dictionibus, *iuxta, in, ad, intra, vel an-*
te: iſtæ enim non requirunt annum completum, *Surd.*
14 *deciſ. 178. num. 3. & 8. Vrſell. dict. concluſ. 116. num. 15.* item
ablatiuus caſus ſemper imperfectum tempus importat, *vt*
poſt Bart. & Alexand. in l. ſi cui, ff. de l. 1. & alior obſeruat
15 *Surd. vbi ſupra, numer. 4.* ſecus eſſet, ſi de anno fiat men-
tio per caſum genitiuum, vel accuſatiuum cum dictione,
per, vel poſt, quia tunc annus debet eſſe perfectus, *Bart.*
loco citato in prin. Vrſell. d. concluſ. 116. num. 10. & ſeq. Gra-
tian. diſcept. for. c. 161. num. 28. Surd. deciſ. 178. num. 6. & 7.
16 vbi etiam dicit, quod requiritur perfectio, quando de
tempore ſit mentio in plurali numero, vel quando dictum
eſt, à

17 eſt, à tali anno; item dictio, vſque, in materia fauorabili includit, in odioſa verò, & exorbitanti ſtat excluſiuè, vt tenuit *Rota in Auximana 24. Nouembris 1595. coram Gypſio, prout refert Vrſell. d. concl. 116. n. 14.* quamuis aliter ſen-
18 ſerit eadem Rota *dec. 170. p. 2. Diuerſ.* vbi, quod hæc dictio regulariter ſtat incluſiuè tam in materia fauorabili, quam odioſa; Vnde id arbitrio iudicantis remittendum cenſeo: nam hęc dictio aliquando includit, & aliquando excludit, prout iuris ratio patitur, & intentio diſponentis, *vt d. Bal. in l. à caligato, n. 3. C. de Nup.*

19 Addunt alij, quod etiam in cœteris caſibus, vbi de fauore tractatur, annus cœptus habetur pro completo, *Fœnut. de Momen. temp. c. vlt. in fin. Surd. dec. 178. & alij apud Bellon. d. lib. 1. c. 94. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Dies termini non computatur in termino, quando adiungitur numero dierum, vel menſium: limitatur n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 13. 14. 15. 16. 17. 18. & 19.*

2 *Dictiones, à. ab, ex, & ſimiles denotantes terminum à quo ſunt ſeparatiuæ, & excluſiuæ termini: limitatur n. 4. 5. 6. 7. 8. & 9.*

3 *Quid ſi dictum fuerit, infra 15. dies proximos.*

8 *Dies, in qua ſit reſignatio, vel præſtatur conſenſus infirmi, debet computari in termino 20. dierum.*

10 *Tempus appellationis interponendę currit de momento ad momentum.*

11 *Et an 30. dies dati ad petendum apoſtolos, currant ſimiliter de momento ad momentum.*

12 *In termino dato à ſtatuto ad expediendam cauſam, an computari debeat dies, in qua fuit interpoſita appellatio.*

14 *Quando fuit appoſita hora, computatio ſemper ſit de momento ad momentum.*

15 *An in ſex menſibus, qui dantur ordinario ad conferendum beneficia. dies termini computetur in termino.*

19 *Dictio, ex tunc, facit, vt tempus currat de momento ad momentum.*

CAP. II.

An, & quando dies termini computetur in termino.

1 Regulariter dies termini non computatur in termino, quando adiungitur numero dierum, vel menſium, *Dec. in c. ſuper eo, n. 37. de Appell. Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. gloſſ. 11. n. 18. 22. & 27. Ceual. in ſpec. opin. comm. q. 401. & alij communiter*: ſiue ſtatuatur terminus à tali die, vel infra dies certos, aut ſine aliqua præpoſitione, *à, vel, ab,* ſimpliciter dilatione, ſtatuta, *cap. frequens, de Reſt. ſpol. in 6. c. pia de excep. eod. lib. clem. ſicut, vbi gloſſ. de Appel. Add. ad Guid. Pap. dec. 270. Gratian. diſcep. for. c. 161. num. 17. Alex. in l. Labeo, num. 3. ff. de Iureiur.* vbi dicit, quod dies notificationis non computatur in termino, *& in l. Gallus, numer. 11. ff. de liber. & poſth. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 161. numer. 1. & ſequen.* vbi, quod iſtæ dictiones, *à, ab,*
2 *ex,* & ſimiles denotantes terminum à quo, ſunt ſepara-
3 tiuæ, & excluſiuæ termini; idemque dicendum, ſi dictum fuerit, infra quindecim dies proximos, quia illud verbum, *proximos*, excludit diem actus celebrati, quæ non poteſt dici proxima illius diei, cum ſit ipſamet dies, & ita de conſuetudine ſeruatur, quidquid alij ſentiant, *Rot. in Romana ſocietatis 27. Iunij 1597. coram Lancellotto*, vbi ex hoc concludit, quod ſocietate contracta die 14. Octobris ſuper periculo vitæ perſonæ nominandæ infra quindecim dies proximos, & interim ſuper vita contrahentis, ſi fiat nominatio die 29. eiuſdem menſis, dicitur facta intra 15. dies ità, vt non poſſit dici vacaſſe quamuis contrahens deceſſerit, propter illud verbum, proximos, quod excludit diem contractus, *prout refert Grat. loco cit. n. 15. & ſeq. Bellon. de Poteſt. eor. quæ incontinenti fiunt &c. lib. 1. c. 94. n. 25.*

4 Hæc tamen concluſio limitatur 1. vbi de mente diſpo- nentis expreſsè, vel tacitè contrarium colligitur, quia tunc tales præpoſitiones, *à, vel, ab,* includunt terminum diei, cui adijciuntur, vt poſt *Cin. & Salic. in l. à caligato, C. de Nup. not. Nauar. conſ. 31. n. 7. de Præb. Grat. d. c. 161. nu. 21. & 22. Tiraq. loco cit. n. 35. & 37.*

5 Limitatur 2. quando tales præpoſitiones proferuntur à lege, quia hoc etiam caſu includunt, ſi incluſio non ſit contra ius, *vt in c. aliter, 31. diſt. & in c. à Subdiacono, 93. diſt. d. l. à caligato, C. de Nup. Nauar. ibid. n. 6.*

6 Limitatur 3. quando præpoſitio, *à, vel ab,* eſt adiuncta certo diei: regula enim prædicta intelligitur de præpoſitione huiuſmodi addita tempori generaliter ſine expreſſione diei certi, *Nau. d. conſ. 31. num. 4. de Præb.* vbi ex hoc infert, quod beneficium vacans, eodem die, quo facta fuit reſeruatio alternatiuæ à Summo Pontifice, cenſetur incluſum in reſeruatione.

7 Limitatur 4. quando incluſio eſt vtilis, & fauorabilis, ei, cui ſit, vel datur dilatio, facultas, vel gratia: tunc enim prædicta præpoſitio includit diem termini, *vt poſt Prepoſ. in c. ſuper eo 2. n. 27. de Appell. obſeruat Nau. loco cit. num. 8. Gratian. diſcep. for. c. 413. n. 18. Iordan. lib. 14. tit. 7. num. 100. verſ. 2. quando magis &c. Pariſ. de Reſign. benef. lib. 12. q. 8. n. 18. Bellon. de Poteſt. eor. quę incontinenti fiunt &c. lib. 1. c. 94. n. 19. Ceual. d. q. 401. n. 6.* Vnde ſi Iudex ſtatuerit terminum 8. dierum ab hoc die ad probandum, licèt non computetur hic dies in termino, ſed præter hunc dentur 8. dies, valeret tamen probatio hoc die facta, *Tiraq. de Retr. lign. §. 1. gl. 11. n. 30.*

8 Hinc dies, in qua ſit reſignatio, vel præſtatur conſenſus infirmi, debet computari in termino viginti dierum, quamuis regula loquatur per dictionem, *à,* tum quia fauor eſt, quod computetur in termino, & odium eſſet, ſi non computetur, *vt poſt Mandoſ. reg. 19. q. 18. in fin. verſ. Quartò contraria non procedunt &c. reſoluit Grat. c. 161. num. 24.* cum etiam quia quando dictio, *à,* iungitur cum tempore, quod eſt de initio actus, tunc dies termini computatur in termino; dictio verò, *à,* poſita in regula, iungitur cum tempore, quod eſt de initio actus, ideſt ipſius conſenſus: nam in regula dicitur, *infra 20. dies à die per ipſum &c. ità tenuit Rota in Toletana beneficij 21. Aprilis 1563. coram Sarmiento, prout refert Pariſ. de Reſign. benef. lib. 12. q. 8. n. 15. & ſeq.* vbi ex hoc concludit, quod ſi quis inſtituerit nepotem ſuum, qui naſcetur infra decem menſes à die mortis filij, dies illa mortis computatur in dictis decem menſibus, *Gratian. vbi ſupra, nu. 25. Iordan. d. lib. 14. tit. 7. n. 100. verſ. 1. in tempore Tiraq. loco cit. num. 33. & 34.* vbi etiam dicit, quod dies termini computatur in termino, quoties ſequeretur abſurdum, niſi dies, quo ſtatuitur terminus, computaretur in termino.

9 Limitatur 5. vt prædicta regula procedat, quando ſtatuitur terminus à die actus: ſecus ſi ſtatuatur ab actu, *Tiraq. §. 1. gl. 11. n. 24. Barboſ. in c. quod ad conſultationem, de ſent. & re iud. & alij apud Grat. diſcep. for. c. 413. num. 21.* ex
10 quo infert *gl. communiter recepta in d. clem. ſicut,* quod tempus appellationis interponendæ currit de momento ad momentum: quia decendium, quod datur ad appellan-
11 dum, ſtatuitur à prolatione ſententiæ; idemque de 30 diebus datis ad petendum Apoſtolos ſenſit *Guid. Pap. deciſio. 436. n. 35. Iordan. lib. 10. tit. 7. n. 100. in fin.*

12 An verò in termino dato à ſtatuto ad expediendam cauſam, computari debeat dies, in qua fuit appellatio interpoſita? negat *Franc. in c. ſuper eo 2. num. 22. & in cap. ex ratione n. 4. de Appell. quem refert, & ſequitur Grat. d. c. 161. n. 2.*

13 Limitatur 6. quando datur terminus hinc ad tres dies, vel ſimiles, quia tunc etiam dies termini computatur in termino, *Guid. Pap. dec. 270. & ibi Add. lit. B.* vbi, quod in tali caſu computatio ſit de momento ad momentum, *Tiraq. de Retract. lign. §. 1. gl. 11. n. 23. per textum in l. placet, iuncta gl. in ver. ab hinc, C. de Sacroſan. Eccleſ.*

14 Limitatur 7. quando fuit appoſita hora: eo enim caſu ſit ſemper computatio de momento ad momentum, *Tiraq. d. §. 1. gl. 11. n. 41. Caſſan. ſuper conſuet. Burgun. rub. 1. §. 8. n. 12. & alij apud Grat. c. 413. n. 19.*

Antonell. de Tempore. R 15 Li-

15 Limitatur 8. in ſex menſibus, qui dantur ordinario, ad conferendum beneficia, in his enim dies termini computatur in termino, *ſecundùm Garz. qui communem dicit, in tract. de Benef. p. 10. c. 2. n. 20.*

16 Limitatur 9. in compromiſſis factis intra certum tempus, puta intra dies 60. proximè futuros; in his enim tempus de momento ad momentum computatur, aliàs ſequeretur abſurdum, quod die facti compromiſſi non poſſet ferri laudum, *ita Socin. conſ. 88. Bec. conſ. 99. num. 17. Bellon. de Poteſtat. eor. quæ incontinenti fiunt &c. lib. 1. cap. 94. num. 21. Gratian. diſcept. for. cap. 161. num. 10. & ſeq. Afflict. deciſ. 73. num. 7. &* 8. vbi etiam dicit, quod omne tempus computatur de momento ad momentum, niſi aliter reperiatur in iure, *per doctrinam gloſſ. in leg. 3. §. minorem, ff. de minor.*

17 Limitatur 10. quando ſtatuitur terminus ad tollendum
priuilegium contra ius commune: quia tunc computatur
dies termini in ipſo termino, *vt poſt Ant. & Imol. in clem.*
ſicut de Appell. obſeruat Tiraq. loco cit. d. §. 1. gl. 11. n. 36. &
18 *ſeq.* vbi etiam dicit, quod tempus appoſitum ad expiratio-
nem beneficij, currit de momento in momentum, *per tex-*
tum in l. 3. §. minore, ff. de min.

19 Limita 11. quando in diſpoſitione adeſſet dictio, *ex tunc*: hæc enim dictio facit, vt tempus currat de momento ad momentum, *Anch. in c. cum in tua, verſ. fin. de conſuet. in 6. & tradunt DD. in l. Gallus, ff. de lib. & poſth. latè Tiraq. d. §. 1. gl. 11. n. 39.*

SVMMARIVM.

1 *Regula illa dies, interpellat pro homine, procedit in debitore ſciente, non autem in hærede in quo præſumitur ignorantia, & quomodo id intelligatur.*
2 *Mora iam cum defuncto commiſſa tranſit in hæredes, & contra hæredes.*
Et an detur hæredi in tali caſu reſtitutio in integrum ibid.
3 *Regula prædicta procedit in actibus extraiudicialibus, non autem iudicialibus.*
4 *In actibus Iudicialibus poſt aduentum diei requiritur interpellatio, alias mora non inducitur.*
5 *Fideiuſſor de repræſentando reum certa die non incurrit pœnam ob non factam repræſentationem in tempore, ſi non fuerit ad id citatus, & n. 8.*
6 *Requiritur citatio perſonalis ad hoc, vt per interpellationem quis dicatur in mora: declaratur n. 7.*
9 *Quid ſi talis fideiuſſor terminum ſuſceperit ad repræſentandum.*
10 *Fideiuſſor liberatur, ſi ante iuſſum Iudicis, principalis deceſſerit, vel conditionem mutauerit.*
11 *Regula prædicta, quod dies interpellat pro homine, procedit, quãdo illo die actor comparet, & paratus eſt recipere.*
12 *Item locum habet in eo, qui contractum adimpleuit, ſecus ſi non adimpleuit.*
13 *Item procedit in die certa, non autem in incerta.*
14 *Qui promiſit, ſe facturum, vt aliquis conſentiat, quando erit legitimæ ætatis, non conſtituitur in mora ſine interpellatione.*
15 *Interpellatio non requiritur, vbi ex lege, aut ſtatuto, vel pacto aliquid faciendum eſt ſtatim, vel quando aliquid exigitur ad fauorem vtriuſque partis.*
16 *Quid ſi lex, ſeu ſtatutum vtatur verbis præciſis, vt, teneatur, debeat, vel ſimilibus, aut verbis geminatis.*
17 *Et quid ſi ex implemento acquireretur actio.*
18 *Et quid ſi ſtatutum, vel lex iubeat, vt aliquid fiat intra certos dies, vel cum clauſula, ipſo iure.*
19 *Dies legalis tacita ita interpellat, ſicut expreſſa.*
20 *Quid ſi quis alicui promiſerit ſoluere decem in Paſchate, & ab inde in antea ad eius petitionem.*
21 *Quando fieri debeat ſolutio, ſi promittatur ad Paſcha, vel Natale.*
22 *An à mora excuſet pactum, quod eueniente die ſolutionis creditor poſſit bona debitoris vendere, & ſibi ſatisfacere.*
23 *Clauſula, ex nunc prout ex tunc, trahit tempus futurum ad præſens.*

CAP. III.

Quando dies interpellet pro homine.

1 Regula illa, dies interpellat pro homine, de qua *in c.*
potuit, de locat. l. 2. C. de Iur. Emphit. & l. magnam C.
de contrah. & commit. ſtip. procedit in debitore ſciente non
autem in hærede, in quo præſumitur ignorantia, *Dec. in l.*
2 *vinum n. 10. ff. ſi cert. pet.* quod intellige in mora commit-
tenda, non autem in mora iam cum defuncto commiſſa,
cum hæc tranſeat in hæredes, & contra hæredes abſque al-
terius interpellationis auxilio, *l. cum Patriſam. vbi Bald.*
Alberic. Salyc. & alij, ff. de vſur. Altogr. conſ. 32. n. 10. hæres
tamen in tali caſu reſtituitur in integrum, *Gab. comm. concl.*
lib. 3. tit. de ſolut. concl. 9. n. 26.
3 Secundò procedit in extraiudicialibus actibus; ſecus in
iudicialibus: hoc enim caſu poſt aduentum diei requiri-
4 tur interpellatio, aliàs mora non inducitur, *vt poſt Fel. in*
c. ſi autem, n. 4. de reſcrip. Iaſ. in l. vniuerſa, n. 4. C. de Precib.
Imper. offer. Rol. conſ. 58. n. 14. lib. 1. & alios dixit Rot. deciſ.
11. p. 2. Diuerſ. Surd. dec. 57. n. 16. vbi, quod reſpectu Iudi-
cis omne reſcriptum, omniaque verba in eum directa in-
telligi debent, ſi facta ſit petitio: & ideo fideiuſſor de re-
5 præſentando reum certa die nullam pœnam incurreret ob
non factam repræſentationem in tempore, ſi non fuerit ci-
tatus ad illum repræſentandum: quia hoc factum concer-
nit præparatoria iudicij, *l. ſi deceſſerit, ff. Qui ſatiſd. cog.*
Gabr. d. lib. 3. tit. de ſolut. concluſio. num. 22. & alij communi-
6 *ter*, requiritur autem citatio perſonalis ad hoc, vt per in-
terpellationem quis dicatur in mora: vnde non ſufficie-
ret citatio exequuta domi dimiſſa copia, *c. cauſam, de Dol.*
& contumac. l. ſi dictum, §. ſi præſente, ff. de Euict. Grat. di-
ſcep. for. c. 708. n. 8. vbi refert, ita reſoluiſſe Rotam in Roma-
na fructuum, & intereſſe 10. *Decembris* 1614. *coram Pam-*
7 *philio*, dummodo copia perſonæ haberi poſſit; nam ſi ab-
ſens fuerit, vel dolo latitaret, vt perſonalem monitionem
ſubterfugiat, tunc citatio domi exequuta ſufficeret, *leg. 4.*
§. Prætor ait ff. de damn. inf. d. l. ſi dictum, §. ſi præſente,
Gloſſ. & DD. in d. cap. cauſam, Bart. in leg. 1. §. permitti-
8 *tur, num. 3. ff. de liber. agn.* quod præcipuè haberet locum,
ſi facta fuerit promiſſio de repræſentando ad omne man-
datum Iudicis; tunc enim talis promiſſio eſſet conditio-
nalis, quatenus à Iudice requireretur, vnde ſi non conſtet
de huiuſmodi requiſitione, nunquam dici poteſt, quod
venerit dies obligationis, *l. cedere diem, ff. de verb. ſignif.*
9 etiamſi ſuſceperit terminum ad repræſentandum: nam li-
cèt per ſuſceptionem voluntariam termini determinauerit
diem, debet tamen regulari huiuſmodi ſuſceptio à na-
tura ipſius obligationis, ita vt ſuſcipiens terminum in-
telligatur obligatus ad repræſentandum elapſo termino,
quatenus tamen Iudex id iuſſerit, *vt dixit Rota in Roma-*
na ſeu Viterbien. fideiuſſionis 15. *Martij* 1619. *coram Du-*
nozet. quam refert Gratian. c. 708. num. 36. & ſeq. & ideò ſi
10 ante iuſſum Iudicis, principalis deceſſerit, vel conditio-
nem mutauerit, puta ſi exilio multatus fuerit, ſtatim libe-
ratur fideiuſſor, nec poteſt contra eum agi ad aliquam pœ-
nam, cum in tali caſu non fuerit in mora, *l. ſi deceſſerit, ff.*
Qui ſatiſd. cog.
11 Tertiò quod dictum eſt de interpellatione diei, intelli-
gitur, quando illo die actor comparet, & paratus eſt reci-
pere; alias dies non conſtituit debitorem in mora *l. item*
illa, vbi Bart. ff. de Conſt. pecun. Alexan. conſ. 219. numer. 2.
vol. 6. Dec. in d. l. vinum, num. 10. & alij apud Gabr. d. concl.
9. nu. 19.
12 Quartò regula ſupradicta habet locum in eo, qui con-
tractum adimpleuit, ſecus ſi non adimpleuit, *Seraph. deciſ.*
225. n. 3. & ſeq. Gabr. vbi ſup. n. 27. vbi dicit, quod is, qui te-
netur vendere intra decem annos, ex lapſu decem anno-
rum non conſtituitur in mora, pretio non ſoluto.
13 Quintò regula prædicta procedit in die certa, non au-
tem in incerta, *vt probat text. in d. l. magnam ibi certo tem-*
14 *pore à contrario ſenſu, C. de Contrah. ſtipul.* & ideo ſi quis
promiſerit, ſe facturum, vt aliquis conſentiat, quando erit
legi-

legitimæ ætatis, non conſtituitur in mora ſine interpellatione: niſi dictum fuerit, quod id faciat poſt menſem poſtquam erit perfectæ ætatis, *vt poſt Bald. in d. l. magnam, Soc. conſ. 288. col. 15. ver. circa quartam, lib. 2. & alios ſcripſit Gabr. d. lib. 3. tit. de Solut. concl. 9. n. 32. & ſeq.*

15 Notandum eſt etiam, quod interpellatio non requiritur, vbi ex lege, aut ſtatuto, vel pacto, aliquid faciendum eſt
ſtatim, *Surd. deciſ. 57. num. 9. Rot. dec. 192. n. 17. par. 5. tom. 1.*
Recent. vel quando aliquid exigitur ad fauorem non vnius
partis tantum, ſed vtriuſque, *l. ſtipulatio, §. 1. ff. de Oper. non*
nunciat. vbi fideiuſſio, facta nunciatione noui operis, præ-
ſtanda eſt ante petitionem, quia reſpicit fauorem non
16 ſolum nunciantis, ſed etiam nunciati, vel ſi lex, ſeu
ſtatutum vtatur verbis præciſis, vt *teneatur, vel debeat,*
vel ſimilibus, *cap. vt circa iuncta gloſſ. in ver. præſtito, de*
elect. in 6. aut verbis geminatis, puta ſi ſtatutum dicat
quod appellans teneatur iurare de calumnia intra ſex
dies, & eo non iurante appellatio cenſeatur deſerta; tunc
enim nulla requiritur petitio, nè verba ſint aliquo mo-
do ſuperflua, *iuxta gloſſ. in clement. vn. ver. exigere vbi*
etiam DD. de Teſtament. vel ſi ex implemento acquiratur
17 actio; quia eo etiam caſu impleri debet non expectata
petitione; idem eſſet, ſi ſtatutum, aut lex iubeat, vt
aliquid fiat intra certos, dies, vel cum clauſula, ipſo iu-
18 re, quia neque in tali caſu deſideraretur petitio, *Iaſ. con-*
ſil. 191. numer. 5. volum. 2. Beroſ. famil. quæſt. 82. num. 3. Mar-
cab. conſ. 32. num. 194. & 200. & alij apud Surd. deciſio. 57.
per tot.

19 Notandum 2. quod dies legalis tacita ita interpellat, ſicut expreſſa, etiamſi fuerit adiecta miſerationis cauſa ad ſoluendum, *Alex. in l. ſi mora, n. 11. ff. ſol. matr. Gabr. libr. 3. tit. de ſolut. concl. 9. n. 7. & ſeq.*

20 Notandum 3. quod ſi tibi promiſi ſoluere decem in Paſchate, & ab inde in antea ad tui petitionem, dies Paſchatis interpellat promiſſorem ac ſi ſimpliciter promiſiſſet ſoluere in Paſchate, *vt d. Alex. in l. cum ſtipulatus, n. 6. ff. de verb. oblig.*

21 Sed quæres, quando fieri debeat ſolutio, ſi promittatur ad Paſcha, vel Natale? Reſpond. quod ſatis eſt, ſi fiat vltima die octauæ Natiuitatis, vel Paſchatis: quia tota octaua venit ſub feſto Natalis, vel Paſchatis, vbi nullum aliud tempus præfixum fuerit ad ſoluendum, *Gozad. conſ. 66. n. 1. late Ciriac. contr. for. 158. num. 1. 2. & 3. & n. 28. cum ſeq. lib. 1.*

22 Quæres 2. an à mora excuſet pactum, quod eueniente die ſolutionis creditor poſſit bona debitoris vendere, & ſibi ſatisfacere? Reſp. negatiuè: quia huiuſmodi pactum cenſetur adiectum fauore creditoris ita, vt poſſit eo vti, ſi, & quatenus voluerit: illud enim verbum *poſſit*, non inducit neceſſitatem, ſed tantum arbitrium, *l. 2. vbi Bald. & alij, ff. de leg. commiſſ. Dec. conſ. 12. per tot. & conſ. 562. n. 10. Marchabr. conſ. 94. num. 115. & ſeq. Anchar. conſ. 141. n. 3. & 4. & alij quos refert, & ſequitur Altograd. conſ. 32. num. 12. & ſeq* niſi fortè data ſint bona in ſolutum poſt elapſum tempus ſolutionis cum clauſula, *ex nunc prout ex tunc:* quia in tali caſu datio in ſolutum etiam à principio vti perfecta, & abſoluta haberi debet: cum talis clauſula trahat tempus futurum ad præſens, *l. huiuſmodi 64. ff. de verb. oblig.*

SVMMARIVM.

1 *Dies incertus in vltimis voluntatibus facit conditionem, & quando id procedat, & n. 15. & ſeq.*
2 *Legatarius decedens ante euentum conditionis, non tranſmittit legatum ad hæredes.*
3 *Si relinquatur alicui fundus cum conditione, quod ei tradi non debeat, niſi finito vxoris vſufructu, tale legatum cenſetur purum, & tranſmittitur.*
4 *Quid ſi legata fuerit res cum conditione, quod Legatarius non poſſit moleſtare hæredem durante vita illius.*
5 *Modus non impedit tranſmiſſionem.*
6 *An tranſmittatur legatum factum vxori, ſi commoretur cum filiabus teſtatoris, donec nuberent.*
Antonell. de Tempore.
7 *Quando legatum ab initio purum, reddatur conditionale per verba ſequentia.*
8 *Si poſt legatum perfectum dies incertus apponitur præſtationi legati nulla inducitur conditio: declaratur n. 9.*
12 *Dictiones, ſi, niſi, & aliæ ſimiles ſunt aduerſatiuæ.*
11 *Quando legatum tranſmittatur ad hæredes, etiamſi dies eſſet incertus.*
12 *Hæres ſcriptus poſt alicuius mortem, non poteſt adire hereditatem niſi ſequuta morte illius.*
13 *An hæres, qui antea adiret hæreditatem non confecto inuentario, teneatur de proprio creditoribus hæreditarijs.*
14 *An ſtipulatio conditionalis tranſmittatur ad heredes.*
15 *An legatum dotis ſimpliciter relictum, ſit purum, vel conditionale.*
16 *Legatum relictum alicui, cum erit annorum 30. non tranſmittitur ante conditionis euentum, limitatur num. 17. & 18.*
19 *Quando dies certæ ætatis adiectus eſt ad legati, vel fideicommiſſi extinctionem, legatum non dicitur relictum in diem incertum. ſed durat vſque ad illud tempus.*
20 *An vſusfructus relictus vxori, vel alteri, donec filius ad annos 14. peruenerit, pereat morte filij.*
21 *Vſusfructus relictus vſque ad tempus conditionis incertæ, finitur conditione eueniente, qua non eueniente intelligitur relictus durante vita legatarij.*

CAP. IV.

An, & quando dies incertus faciat conditionem in vltimis voluntatibus.

1 RESp. quod ſi dies ſit omnino incertus, ſcilicet ſi dubium ſit, an eo tempore legatarius viuat, tunc facit
conditionem, *l. dies incertus, ff. de cond. & demon. Bart. ibi-*
dem, & in l. ita ſtipulatus, numer. 41. ff. de verb. oblig. Alto-
grad. conſ. 60. num. 77. Giouagnon libr. 1. conſil. 78. numer. 46.
vbi id intelligit, quando dies eſt incertus, an, & quando,
vt ſi dictum fuerit, cum nauis ex Aſia venerit: quod locum
habet, non ſolum quando dies incertus adijcitur diſpoſi-
tioni, ſed etiam quando præſtationi, ſiue exequutioni rei
legatæ reperitur adiectus, *Peregr. de fideicommiſſ. art. 3. n.*
19. Altograd. conſ. 87. n. 10. Gratian. diſcep. forenſ. cap. 136.
n. 25. & ſeq. Menoch. de Præſump. lib. 4. præſump. 201. num.
50. Giouagnon. conſ. 40. num. 1. & ſeq. lib. 1. vbi dicit, hoc
procedere, ſiue in eadem oratione tempus adiectum ſit
executioni legati, ſiue in ſeparata oratione: vtroque enim
caſu legatum cenſetur conditionale; & ideò ſi legatarius
2 decedat ante euentum conditionis, illud non tranſmittit
ad hæredes *l. quibus diebus, §. quidam Titio, vbi Bart. ff. de*
Cond. & dem. etiamſi eſſet relictum ab Aſcendente deſcen-
dentia, *Cancer. var. lib. 3. c. 21. n. 85. & ſeq. Hond. conſ. 70. n.*
10. lib. 1.

3 Si verò relinquatur alicui fundus ita tamen, vt ei tradi non debeat, niſi finito vxoris vſufructu, tale legatum quoad proprietatem non cenſetur conditionale, ſed purum & ideo tranſmittitur, *vt d. Beret. conſ. 91. n. 8. quem refert, & ſequitur Cancer. d. lib. 3. c. 20. n. 14. & 15.* vbi obſeruat, quod teſtator præſumitur in tali caſu legare proprietatem fundi purè tali legatario: voluit tamen, quod legatarius non poſſit petere legatum ante mortem vxoris vſufructuariæ, nè aliàs dictus legatarius concurreret in vſufructu cum vxore, *iuxta diſpoſitionem textus in leg. ſi alij, ff. de vſu, & vſufr. leg.*

4 Idem dicendum, ſi legata fuit res cum pacto, & conditio-
ne expreſſa, quod legatarius non poſſit moleſtare heredem
neque in proprietate, neque in vſufructu durante vita il-
lius: tale enim legatum cenſetur purum quia huiuſmodi
5 verba non inducunt conditionem, ſed modum; modus ve-
rò non impedit tranſmiſſionem, *vt poſt Alex. conſ. 102. n.*
2. lib. 1. Anan. conſ. 75. n. 1. Caſt. conſ. 5. n. 2. lib. 1. Cuman. conſ.
99. ante n. 3. & alios dixit Rot. in Maceraten. legati 27. Fe-
bruarij 1606. coram Coccino, prout refert Grat. diſcep. forc.
6 136. vbi etiam dicit, quod legatum factũ vxori, ſi cõmore-

R 2 tur

tur cum filiabus teſtatoris, donec nuberent, aut obirent,
tranſmittitur ad hæredes, etiamſi legataria deceſſerit, an-
tequam horum aliquid ſequatur.
7 Quo in loco notandum eſt, quod licèt legatum ab ini-
tio purum reddi poſſit conditionale per verba ſequentia:
requiritur tamen ad hunc effectum, vt dies incerta appo-
8 natur præſtationi per viam conditionis, ita, vt conſtet,
quod teſtator noluerit, præſtari legatum prius purè fa-
ctum, niſi in caſu conditionis purificatæ, aut euentus diei:
9 quia aliàs dies incertus non importat conditionem, ſi te-
ſtator non intendit, quod illam faciat, *Bald. in l. ex his
verbis, num. 2. vbi etiam Caſtr. n. 2. C. quando dies leg. ced. &
alij quos refert Grat. d. c. 136. n. 29. & ſeq.* ſubdens *num. 33.*
quod ſi poſt legati perfectum dies incertus apponitur præ-
ſtationi legati, nulla inducitur conditio, quando non ad-
10 ſunt dictiones aduerſatiuæ, quales ſunt dictiones, ſi, niſi,
& aliæ ſimiles, *d. l. ex his, verbis, & l. quibus diebus, §. qui-
dam Titio ff. de Cond. & demonſt.*
11 Item ſi dies ſit quidem incertus, quando venturus ſit,
ſed certus, quod veniet, tunc legatum ità demum tranſ-
mittitur ad hæredes, ſi certum ſit, viuo legatario diem eſſe
venturum, veluti ſi fuerit collatum in diem mortis legata-
rij: quia in tali caſu legatum debet iudicari purum, non
autem conditionale; ſed ſi non ſit certum, diem venturum
eſſe viuo legatario, veluti ſi legatum ſit relictum in tempus
mortis hæredis, vel alterius tunc iudicari debet, legatum
relictum eſſe ſub conditione; vnde legatarius moriatur
ante hæredem, non tranſmittit legati petitionem, *l. hæres
meus ff. de cond. & demon. l. ſi dies appoſita, ff. Quand. dies
leg. ced. Mant. de Tac. & ambig. conuen. lib. 14. tit. 41. nu. 17.*
quicquid in contrarium ſentiat *Giouagnon. d. conſ. 68. n. 46.
verſ. item quando eſt certa &c.*
12 Ex quo infertur, quod hæres ſcriptus poſt alicuius mor-
tem, adire nequit hæreditatem, niſi ſequuta morte illius
nec antea hæreditas cenſetur delata, *l. is, qui hæres, ff. de
acquir. hæred. Card. Caualer. deciſ. 310. num. 5. & ſeq.* vbi
13 etiam dicit, quod ſi hæres antea adierit hæreditatem non
confecto inuentario, non teneretur de proprio creditori-
bus hæreditarijs, tum quia in tali caſu aditio eſſet nulla:
tum quia tempus conficiendi inuentarij non incipit curre-
re, niſi poſt delatam, & iure agnitam hæreditatem *l. vlt. C.
de Iur. delib.*
14 Sed quæres, an ſtipulatio conditionalis tranſmittatur
ad hæredes? Reſp. affirmatiuè: nam prædictæ leges locum
habent tantum in vltimis voluntatibus, non autem in
contractibus, *§. ex conditionali, vbi Aret. Inſt. de verb. oblig.
Bart. in l. dies incertus, ff. de cond. & demon. Mant. d. lib. 14.
tit. 41. n. 17.*
15 Quæres 2. an legatum dotis ſimpliciter relictum ſit pu-
rum, vel conditionale? Reſp. quod cenſetur regulariter
conditionale, & ideò non tranſmittitur, niſi dos à Patre
relicta ſit filiæ, *Alex. conſ. 55. lib. 2. Menoch. lib. 4. præſumpt.
201. n. 41. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. q. 8. n. 65. Giouagn. conſ.*
16 *40. n. 4. lib. 1.* idem dicendum eſt in legato alicui relicto,
cum ipſe legatarius erit annorum 30. vel cum alius erit ſi-
milis, vel alterius ætatis hoc enim legatum regulariter an-
te conditionis euentum non tranſmittitur *l. ſi cui legetur,
§. hoc autem legatum, ff. de legat. 1. l. ſi ſeruus liber eſſe, ff. de
ſtat. liber.* tamen ſi ita legetur filio, ſeu filiæ, non præſumi-
tur conditio legato inſerta, ſed petitio in dictum tempus
17 dilata videtur; & ideò filius, ſeu filia ad hæredem ſuum
actionem tranſmittit, *latè Menoch. d. præſumpt. 201. nu. 42.*
18 *& ſeq. Rot. dec. 682. n. 18. p. 1. Diuerſ.* vbi, quod ſi hæres ex-
traneus rogatus fuit reſtituere filio teſtatoris, cum ad an-
nos 16. perueniſſet, tunc filios decedens ante iſtam æta-
tem tranſmittit ad hæredes; quia teſtator tutelam ma-
gis hæredi fiduciario permiſiſſe videtur, quam incertum
die fideicommiſſi conſtituiſſe, *l. Seius Saturninus, ff. ad
Trebell. Hond. conſ. 53. n. 40. lib. 2.* vbi dicit, quod dies in-
ter non reddit diſpoſitionem conditionalem, quando agi-
tur de fauore filij, vel filiæ.
19 Notandum eſt autem, quando dies certæ ætatis adie-
ctus eſt ad legati, vel fideicommiſſi extinctionem, tunc
legatum non dicitur relictum in diem incertum, ſed durat
vſque ad illud tempus, *Menoch. dict. lib. 4. Præſump. 201. n.
47.* vnde vſusfructus, relictus vxori, vel alteri donec filius
ad annos 14. peruenerit, non perit morte filij, ſed demum
cum tempus euenerit, vel ſi legatarius morte præuentus
fuerit: *l. ambiguitatem, C. de vſufr.* vbi etiam dicitur quod
vſusfructus relictus vſque ad tempus conditionis incertæ,
finitur conditione eueniente qua non eueniente, vel ad
impoſſibilitatem deducta intelligitur relictus durante vi-
ta legatarij.

SVMMARIVM.

1 *Creditor non poteſt agere ante diem præfixum ſolutioni: li-
mitatur n. 2. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. & 17.*
3 *Debitor ſuſpectus poteſt propria auctoritate capi.*
4 *Si poſſeſſor maioratus bona diſſipet, poteſt is, qui in eo ſuc-
ceſſurus eſt petere, vt declaretur, morte poſſidentis maio-
ratum ad ſe pertinere.*
5 *Hæres grauatus poteſt cogi ad idoneè cauendum de fidei-
commiſſo, aut legatis præſtandis exceptis liberis primi
gradus.*
6 *Quando grauatus fideicommiſſo poſſit cogi ad reſtituendam
hæreditatem ante diem.*
*An debitor fiſcalis, vel ipſius debitoris debitor exigi poſſit
ante diem.*
8 *Annus conceditur ad reſtituenda dotem conſiſtentem in
mobilibus.*
10 *Legatum annum alimentorum peti poteſt pro futuro, quam-
uis nihil ſit de præſenti debitum.*
11 *Fiſcus vel Princeps poteſt ex cauſa exigere ante diem.*
15 *Quarta trebellianica citatis ſubſtitutis detrahi poteſt à fi-
lio grauato ante caſum fideicommiſſi.*
16 *Filij primi gradus non tenentur ſibi fructus in quarta com-
putare.*
18 *An poſſit debitor ſoluere ante tempus præfixum ſolutioni.*
Dilatio in dubio videtur conceſſa gratia debitoris, ibid.
19 *Hæres an, & quando poſſit ſoluere legatum relictum pau-
peribus ante tempus à teſtatore præfixum.*
20 *Debitor, qui ſoluit ante tempus, an poſſit moleſtari à fiſco
qui ſuccedit in iur priuati.*
21 *Debitor ſponte ante diem ſoluens, repetere non poteſt: limi-
tatur n. 22. & 23.*
24 *Tutor reſtituens bona ante tempus deſtinatum tenetur pu-
pillo, ſi pupillus ea diſſipet.*
25 *Emphiteuta non poteſt pro pluribus annis ſoluere inuito
Domino directi.*
26 *Creditor emphiteutæ ſoluere poteſt canonem pro ſuo inte-
reſſe, ne res cadat in commiſſum non ſoluente emphiteuta.*
27 *Si debitor imminente moneta mutatione, vellet ſoluere cre-
ditori ante tempus, non cogitur creditor recipere pecu-
niam ſibi oblatam.*
28 *Locationes rerum Eccleſiæ, ſi anticipatis ſolutionibus
fiant, non intelliguntur validæ in præiudicium ſucceſ-
ſorum.*
29 *Quid ſi conductor ſoluerit prædeceſſori.*
30 *Emphiteuta ſoluens canonem Prælato pro futuris tempori-
bus, excuſatur à caducitate, ſi non ſolueret poſtea ſucceſ-
ſori.*

CAP. V.

An ante diem præfixum ſolutioni poſſit creditor agere.

1 RESp. negatiuè: imò in tali caſu induciæ duplicantur,
*cap. 1. de Plus petit, §. hodie autem, inſt. de excep. l. in-
ſulam, ff. de verb. oblig.* quod procedit, ſi Aduerſarius con-
uentus exceptionem huiuſmodi induciarum ante litem
conteſtatam agenti opponat: nam ſi poſtea id fecerit,
duplicationis beneficium non obtinebit, ſed condem-
nabitur ad ſolutionem tunc faciendam quando tempus
aduenerit, *l. exceptionem, C. de prob. Mareſc. var. lib. 2. cap.
131. numer. 3.* ratio prædictæ concluſionis eſt, quia licèt
ſit nata obligatio ante diem, non tamen nata eſt actio;
vn-

vnde promiſſori exceptio competit, ſi ante diem conueniatur, quia malè agitur, l. 1. ʃ. dies autem, in fin. ff. Quand. dies vſusfr leg. ced. Cancer. lib. 2. c. 7. num. 41. verſ. Quando tempus &c.

2 Hæc tamen regula limitatur 1. ſi ſuperueniat cauſa de nouo, puta ſi debitor eſt de fuga ſuſpectus, vel ad inopiam vergat aut bannitus fiat, l. quæſitum ff. de Pignor. vbi ſi debitor eſt ſuſpectus, ante diem, vel conditionem competit perſequutio pignoris, Barboſ. dict. cap. 1. num. 6. & 7. de Plus petit Cancer. var. lib. 2. cap. 10 num. 19. & ideò ſi locaui domum, & timeo, nè inquilinus recedat non ſoluta penſione, poſſum hac de cauſa agere ante diem, vt dicit Bald. in d. l. quæſitum: ſufficit tamen ſi inquilinus ſuſpicionem purget idoneè cauendo, iuxta l. ſi fideiuſſor, ʃ. fin. vbi Bart. ff. Qui ſatiſd. cog.

3 Addit Cancer. d. lib. 2. c. 10. n. 11. quod debitor ſuſpectus poteſt propria auctoritate capi etiam in nundinis publicis, & ad Iudicem duci, per textum in l. ait Prætor, 10. ʃ. ſi debitorem, ff. quæ in fraud. cred.

4 Item ſi poſſeſſor maioratum in alium transferre velit, vel bona maioratus diſſipet, poteſt is, qui in eo ſucceſſurus eſt, petere, vt declaretur, morte poſſidentis maioratum ad ſe pertinere, Molin. de Primog. lib. 1. cap. 16. & lib. 3. cap. 14. Valaſc. conſult. 184. num. 19. & ſeq. Garz. de Nobil. gloſſ. 47. num. 13. & ſeq. Cened. ad Decretal. collect. 10. num 2. & alij apud Barboſ. in d. c. 1. n. 13. Gratian. diſcep. for. c. 456. nu. 95. & ſeq. quibus adde Peregr. de fideicom. art. 40. n. 9. & ſeq. &
5 art. 41. n. 5. verſ. ſecundo poteſt agi &c. vbi dicit, quod hæres grauatus poteſt cogi ad idoneè cauendum de fideicommiſſo, aut legatis præſtandis, præſertim ſi conſumeret, aut dilapidaret res fideicommiſſarias, vt notat omnes in leg. Inter omnes ff. Qui ſatiſd. cog. exceptis liberis primis gradus qui regulariter non tenentur ſatiſdare, l. iubemus, vbi Sal. C. ad Trebell.

6 Addit Grat. diſc. for. c. 294 n. 7. quod grauatus fideicommiſſo, ſi bona dilapidat, poteſt cogi ad reſtituendam hæreditatem ante diem, licet ali debeat ex fructibus bonorum iuxta quantitatem redditLuum, per tex. in l. Imperator, ff. ad trebell.

7 Limitatur 2. quando dilatio datur à lege miſerationis cauſa, vt eſt caſus in l. vn. ʃ. exactio, C. de Rei vxor. act. vbi annus conceditur ad reſtituendam dotem conſiſtentem
8 in rebus mobilibus, vel ſe mouentibus; tunc enim creditor poteſt agere ante, diem, vt adueniente die condemnetur
9 ad ſoluendam dicta dotem, Afflict. dec 279. n. 5. Fontanell. de Pact. nup. clauſ. 7. gl. 3. par. 11. n 5.

10 Limitatur 3. in legato alimentorum. Grat. diſc. for. c. 151. n. 41. Bald. in l 1. C. de fideicom. Surd. dec. 120. n. 15. & 16. & in tract. de Alim tit. 9. q. 6 n. 10.

11 Limitatur 4. in fiſco, ſeu Principe, quibus permiſſum eſt ex cauſa exigere ante diem, l. 1. C. de condit. ex leg. Boſſ. in tit. Debitor. an delinquen. ſoluer. &c. Vrſil. ad Afflict. d. deciſ. 279. n. 1. Mareſc. var. lib. 2. c. 131 nu. 4. poſt Bald. in d. l. 1. in d. l. 1. in prin. vbi dicit, quod emptores gabellarum pro neceſſitate Reip. poſſunt exigi ante tempus dimiſſo tamen eis medij temporis interuſurio; quod eſt ſpeciale in fiſco, vt d. Peregr. de Iur. fiſc. lib. 6. tit. 7. n. 21. ſubdens, quod remota iuſta cauſa, ſi fiſcus conueniat debitorem ſuum ante diem, induciæ duplicantur, vt ſupra diximus, licèt olim actio perimeretur, l. inſtar, vbi Bart. C. de Iur. fiſc. lib. 10.

12 Limitatur 5. in creditore petente debitum de futuro, cui eſt adiunctum debitum de præſenti, vt in legato annuo, vel fructibus cenſus; tunc enim licitum eſt agere contra debitorem, vt condemnetur ad præſtandum huiuſmodi legatum, ſeu fructus cenſus pro omnibus annis, ſeu ſemeſtribus tam præteritis, quàm futuris, debitis temporibus, ne cogatur creditor ſingulis annis litem agere, Bart. in l. de pupillo, ʃ. ſi in pluribus, n. 2. ff. de oper. nou. nunc. & in l. libertis, ʃ. manumiſſis, in fin. ff. de Alim. & Cibar. leg. Bald. in leg. 1. nu. 13. C. de Sent. quæ ſin. cer. quan. Vrſil. ad Afflict. loco citato num. 2. Barboſ. in d. cap. 1. numer. 9. & ſeq. de Pluſ. petit. Cenc. de cenſib. p. 2. c. 2. quæſt. 5. art. 9. num. 26. & ſeq. & p. 3. cap. 1. q. 8. art. 2. nu. 17. Gratian. diſcep. for. c. 151. n. 35. & ſeq. Surd. de Alim. tit. 8. priuil. 25. num. 7. & deciſ. 120. nu. 6. Antonell. de Tempore.

& ſeq. vbi dicit, quod ſuper futuro non poteſt eſſe iudicium ſi de præſenti nihil debeatur, ſed ſi aliquid de præſenti debetur, tunc acceſſoriæ agi etiam poteſt pro futuro, Peregr. de fideicom. art. 41. nu. 5. verſ. tertio permittitur, vbi alios refert.

13 Limitatur 6. vbi eſſet timor, quod adueniente die teſtes deficerent, Mant. de Tac. lib. 14. tit. 40. n. 29. vbi citat Imol. in l. cum, qui ità, ʃ. qui ità, n. 9. ff. de verb. oblig. & probatur ex tex. in l. in lege Aquilia, 41. ff. ad lege Aquil.

14 Limitatur 7. ſi reus patiatur litem conteſtari, & hanc exceptionem non oppoſuerit, tunc enim iudicium ſubſtinetur, quia exceptioni dilatoriæ videtur renunciaſſe, l. Pomponius, ʃ. ratihabitionis, ff. de Procur. ità Innoc. in c. 1. n. 1. ad fin. de Plus petit. in l. exceptionem, num. 1. Cod. de Probat. Mant. de Tacit. lib. 14 tit. 40. nu. 29. ſubdens, quod ſi pecunia debita in diem, ante diem petatur, etiamſi reus nihil excipiat, Iudex non debet eum, niſi ad diem condemnare: quia cum tempus adijcitur ſtipulationi, qualificat ipſam ſtipulationem, ita vt Iudex non poſſit eam intelligere ſine hac qualitate, Bart. in l. decta, n. 21. ʃ. ſi cert. pet. & in l. cum, qui ità, ʃ. qui ità n. 5. ff. de verb. oblig. Vrſil. ad Afflict. dec. 279. n. 1. & 2. Viu. dec. 403. Barboſ. in d. cap. 1. num. 8. Cacheran. dec. 130. num. 9. & ſeq. Surd. dec. 151. n. 6. & ſeq. Caroc. de locat. tit. de in diem adiect. nu. 10. quamuis contrarium ſentiant Cancer. d. lib. 2. c. 7. n. 41. Peregr. de fideic. art. 41. ante n. 8 & alij.

15 Limitatur 8. in quarta trebellianica debita filio primi gradus: hæc enim à filio grauato citatis ſubſtitutis detrahi poteſt ante caſum fideicommiſſi, Bald. in l. iubemus, C. ad Trebell. vbi addit, quod ſtatim detrahi etiam poteſt legitima de toto aſſe, & ita ſentiunt Paul. de Caſtr. conſil. 186. num. 2. lib. 2. Ruin. conſ. 57. col. vlt. lib. 2. quos refert Peregr. de fideicom. art. 41. num. 5. verſ. octauo cum in omnem
16 euentum, & verſ. ſeq. vbi etiam dicit, quod filij primis gradus non tenentur ſibi fructus in quartam computare, per textum in d. l. iubemus.

17 Limitatur 9. quando ſolutio in plura tempora eſt diſtributa, & promiſſor iurauit ſoluere, & tunc enim ſi in primo tempore non ſoluat, perdit beneficium exceptionis, quæ pro alij terminis ſibi competeret: quia periurus excluditur ab omni commodo, quod ex contractu conſequi poteſt, l. ſi quis maior, C. de Tranſact. Ruin. conſ. 172. n. 1. in fin. lib. 4. Mant. de Tac. lib. 14. tit. 40. n. 28. vbi etiam dicit, hoc habere locum tam in reo, quam in actore.

18 An verò poſſit debitor ſoluere ante tempus præfixum ſolutioni? Reſp. quod aut dilatio apponitur gratia debitoris, & tunc poteſt, etiam inuito creditore, l. quod In diem, ff. de ſolut. apponitur gratia Creditoris, tunc non poteſt, niſi creditore volente, l. eum, ff. qui ff. de Ann. l. aut apponitur gratia creditoris, & debitoris, & tunc neque ante tempus poteſt ſoluere, vt d. Bart. in l. qui Romæ, n. 4. ff. de verb. oblig. ſubdens, quod in dubio gratia debitoris dilatio videtur conceſſa, l. 1. ff. de Cond. & demon. gl. in d. l. cum, qui, ver. hæredis cauſa, Grat. diſc. for. c. 8. n. 5. & ſeq.

19 Ex quo infertur, quod hæres legatum relictum pauperibus ſeu pro dote puellarum ante tempus à teſtatore præfixum ſoluere poteſt: quia dilatio cenſetur data ad fauorem hæredis: qui poteſt illi renunciare, l. ſi quis in conſcribendo, C. de Pact. quod procedit quando hæres iuſſus fuit pro vna vice ad tempus bona diſtribuere inter pauperes; tunc enim poteſt hæres præuenire; ſecus ſi teſtator mandauit ſolui certam pecuniæ quantitatem in perpetuum ſtatuta die puta in feſtiuitate S. Ioannis, quia in tali caſu non poteſt ſolui ante tempus, cum præſumatur relictum legatum tali die propter deuotionem dictæ feſtiuitatis, Gutier. pract. quæſt. 79. n. 3. & 11. Ceual. q. 186. n. 3. & 4. Conar. in c. cum nobis, num. 5. de teſtam. Mant. de coniect. libr. 8. tit. 5. n. 20. quos refert Grat. diſc. for. cap. 73 num. 1. & ſeq.

20 Infertur 2. quod debitor ſoluens ante tempus, ſicut non poſſet ab hærede, vel alio vniuerſali ſucceſſore moleſtari, ita nec à fiſco, qui in ius priuati ſuccedit, Boſſ. in tit. Debitor. an Delinquen. ſoluer. &c. nu 6. per textum in l non intelligitur, ʃ. ſi poſteriori, & l. fiſcus cum in priuati, ff. de Iur. fiſc.

21 Obſerua tamen, quod debitnr ſpontè ſua ante diem ſol-
uens, repetere non poteſt, *l.in diem,ff.de Cond.indeb. Mantic.de Tac.lib.14.tit.40.n.8.* quod procedit, etiamſi errore
iuris, vel facti ſoluat, *l.fideiuſſor quamuis,ff.mandat.* ſecus ſi
22 eſſet debitum ſub conditione, & ſolueretur ante condi-
tionis implementum: quia tunc datur repetitio, *l.ſub con-*
23 *ditione,ff.de condict.indeb.* idem dicendum, ſi ſolutio ad
diem incertum debeatur, puta quando ſequuta ſunt nup-
tiæ & ſoluatur ante nuptias, quia hoc etiam caſu datur re-
petitio, *vt in d.l.ſub conditione*, niſi debitor ſciens, & pru-
dens ſoluerit, tunc enim non repetit, *vt d.Iordan.lib.14.
tit.7.de Dilat.n.91.per textum in leg.1.ff.eod.tit.de condict.
indeb.*

24 Obſerua 2. quod tutor reſtituens bona ante tempus de-
ſtinatum tenetur pupillo, ſi pupillus ea diſſipet, *Cancer.
var.p.1.c.3.de legitima,n.43.*

25 Obſerua 3. quod emphiteuta non poteſt pro pluribus
anni ſoluere inuito Domino directi: intereſt enim credi-
toris, vt fiat ſolutio annuatim propter recognitionem an-
nuam, quæ inſurgit ex annua ſolutione: ac propterea in-
uito Domino alius pro emphiteuta ſoluere non poteſt, *vt
poſt Bald.in l.acceptam,n.37.& ibi Salic.in vlt.col. Cod.de
vſur.Iaſ.conſ.49.n.2.vol.1.& alios notat Surd dec.174.nu.*
26 *12.Grat.diſc.for.c.8.n.8.& ſeq.* ſubdens, quod poſſet credi-
tor emphiteutæ ſoluere canonem pro ſuo intereſſe, nè res
cadat in commiſſum non ſoluente emphiteuta.

27 Obſerua 4. quod ſi debitor imminente monetæ muta-
tione vellet ſoluere creditori an tempus, non cogeretur
Creditor ad recipiendam pecuniam, ſeu monetam ſibi
oblatam, *vt deciſum refert Vrſil.ad Afflict.dec.90.n.30.Viu.
commun.opin.515.n.2.in ver.moneta.*

28 Obſerua 5. quod locationes rerum Eccleſiæ ſi anticipa-
tis ſolutionibus fiant, nullatenus in preiudicium ſucceſſo-
rum valide, intelliguntur, *ex Conc.Trid.ſeſſ.25.de ref.c.11.*
vnde poſt ſucceſſor de nouo exigere à Conductore pen-
ſionem prædeceſſori anticipatè ſolutam, *Gig.de penſion.q.
88.Surd.dec.326.nu.79. Barboſ.de off.& pot.Epiſc.p.3.all.
94.n.5.& alij apud Ric.in Prax.for.Eccl.p.4.reſ.369.* ha-
29 bebit tamen conductor recurſum contra hæredes locato-
ris *l.pro hereditarijs, C.de Hered.act.*

30 An vero emphiteuta ſoluens canonem Prælato pro fu-
turis temporibus excuſetur à caducitate, ſi non ſolueret
poſtea ſucceſſori? affirmant *Corn.conſ.67.col.1.lib.2.Cor-
bul.de cauſ.priuat.ob non ſolut.can.limit.17.Surd.dec.78.n.
7.Gig.d.q.88.n.9.Grat.diſcep.for.c.8.n.11.*

Quæres, an is, qui ſtipulatur, ſibi dari ante menſem Ia-
nuarij, poſſit petere antequam menſis præterierit, vel te-
neatur expectare lapſum menſis? Reſpondet *Bart.in l.qui
ante calendas,ff.de verb.oblig.* quod illa verba, ante men-
ſem Ianuarij, videntur appoſita fauore debitoris, vt maio-
rem habeat dilationem: & ideo intelliguntur de menſe fi-
nito, *vt ibidem d.Paul.de Caſtr.* Sed quidquid ſit de iure,
contrarium tenendum eſt iuxta communem loquendi
vſum qui etiam in contractibus propriæ verborum ſigni-
ficationi præferri debet, *Lanniculus,ff.de Verb.ſignif.l.li-
brorum: §.quod tamen Caſſius,& ibi gl.ff.de l.3.Mantic.de
Tac.& ambig.conuent.lib.14.tit.40.n.23.* vbi dicit, quod
ſtipulator in tali caſu, antequam totus menſis præterierit,
petere, & exigere.

SVMMARIVM.

1 *Terminus ſtatutus ad ſoluendum in contractu venditionis
incipit currere à die celebrati contractus vltima perfe-
ctione completi.*
2 *Si fundus vendatur pro centum aureis ſoluen. termino v-
nius anni, huiuſmodi tempus non currit à die celebrati
contractus, ſed à die traditionis fundi.*
3 *Item ſi fundus vendatur pro pretio æſtimando, & ſoluendo
termino vnius anni à die contractus numerandi, ter-
minus huiuſmodi non currit, niſi à die facta æſtimatio-
nis.*
4 *Quando currat terminus, ſi teſtator legauit centum cum
certo onere adimplendo intra annum.*
5 *Quid ſi datus fuerit terminus hinc ad Paſcha.*
6 *An emptor re adhuc non æſtimata teneatur ad fructus com-
penſatiuos, & n.9. vbi de menſuratione.*
7 *An emptor teneatur ad fructus compenſatiuos, ſi res ven-
dita non fuerit libera.*
8 *An emptor teneatur huiuſmodi fructus, ſi venditor non
impleuerit promiſſa.*
10 *Venditor partem pretij recipiens non tenetur ad rem tra-
dendam.*
*Et an pro rata dicti pretij ſoluti debeantur emptori fructus
recompenſatiui, & quando poſſit emptor petere huiuſmodi
fructus, ibidem.*
11 *Soluto reſiduo tenetur venditor dare emptori fructus ex
fundo perceptos pro rata pretij antea.*
12 *Quid ſi venditio facta fuerit cum reſeruatione dominij.*
13 *Fructus recompenſatiui peti poſſunt habito reſpectu ad
fructus, qui à venditore percipi potuiſſent.*
14 *Iudex poteſt taxare ad rationem quinque, vel ſex pro cen-
tenario, quamuis nulla fructuum liquidatio appareat.*
15 *Fructus pendentes tempore venditionis ſpectant ad em-
ptorem: declaratur n.16. limitatur n.17.*
18 *Fructus in venditione neceſſaria pro rata temporis diui-
duntur: limitatur n.19.*
20 *Qui promiſit reuendere rem intra certum tempus elapſo
termino, & non oblato pretio in tempore, non tenetur am-
plius ad vendendum.*
21 *Terminus adiectus promiſſione non cenſetur in dubio appo-
ſitus cauſa limitandæ obligationis, limitatur n.22.*
23 *Quando agitur exempto de euictione, inſpicitur valor rei
de tempore, quo res euincitur, non autem de tempore con-
tractus.*

CAP. VI.

*Quando incipiat currere terminus ſtatutus ad ſol-
uendum in contractu venditionis.*

1 RESp. quod incipit currere à die celebrati contractus
vltima perfectione completi, *vt probat textus in l.
tale,ff.de Iur.dot.*
2 Hinc ſi vendatur fundus pretio centum aureorum, &
ad huiuſmodi pretium ſoluendum aſſignetur terminus
vnius anni, huiuſmodi tempus non currit à die celebrati
contractus, ſed à die traditionis fundi *l.Iulianus §. offerri,
ff.de act.empt.Bart.in l.ſi cui legetur,n.5.ff.de leg.1.* nec ſuf-
ficeret traditio facta per clauſulam conſtituti, *Bertazol.
clauſ.41.gloſſ.3.num.2.* idem dicendum, ſi fundus ven-
3 datur pro pretio æſtimando, & emptor promittat in
ſpecie illud ſoluere termino vnius anni à die contractus
numerandi; quia tunc etiam terminus ſolutionis eadem
ratione non currit, niſi à die factæ æſtimationis, *gloſſ.*
4 *in l.ſi conuenerit de diſtrahendo, ver.niſi ff.de Pignor.act.
Socin.in l.ſi in diem, ff.de condit.& demon. Ruin.conſil.63.
num.1.libr 5.& alij apud Cancer.var.lib.3.cap.1.num.156.
& ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi teſtator legauit centum
cum certo onere adimplendo intra annum, annus ſimili-
ter non currit, niſi poſt legatum receptum, *Alex.in d.l.ſi*
5 *cui legetur,n.9.ff.de leg.1.* ſubdens, quod ſi terminus datus
fuerit v.g. hinc ad Paſcha, tempus indiſtinctè finietur in
Paſchate.
6 An verò emptore re adhuc non æſtimata teneatur ad
fructus compenſatiuos iuxta æquitatem *l.curabit, Cod.de
act.empt.* Reſpond. affirmatiuè, tum quia ex hoc non mi-
nuitur vſus rei venditæ, & traditæ, cuius vſus contempla-
tione debentur iſti fructus: tum quia non ceſſat emptor
habere rem, & pretium; vnde ſequuta æſtimatione fructus
7 huiuſmodi debentur à die celebrati contractus, ſi nulla
data fuit emptori dilatio: vel ſi aliquis certus terminus, pu-
ta vnius menſis, vel anni aſſignatus fuerit, debebũtor à die
termini elapſi, *vt tradũt omnes in d.l.curabit, Afflic.dec.20.*
Cra-

Digitized by Google

*Grauet.conſ.*105.*num.*11.*lib.*1.*latè Honded. conſil.*30.*num.*
15.*& ſequen.lib.*1.*Rot.deciſiones* 370.*per tot.par.*3.*Recent.*
vbi, quod emptor tenetur ad huiuſmodi fructus, etiamſi
8 res vendita non fuerit libera, *Surd.deciſ.*117.*num.*7. vbi
quod tenetur emptor ad hos fructus, etiamſi non ſit in
mora, vt quia venditor non impleuerit promiſſa: quia
tunc emptor excuſatur, ne ſoluat pretium, non autem ex-
cuſatur à fructibus compenſatiuis, *Beltramin.ad Greg.dec.*
9 297.*n.*10.*& ſeq.* idemque dicendum, ſi fundus longè poſt
venditionem menſuratus fuerit, *Rota dec.*370.*n.*5.*Hond.d.*
conſ 30.*n.*19.
10 Notandum eſt autem, quod licèt venditor partem pre-
tij recipiens non teneatur ad rem tradendam, *l.ſiſtular, ſ. qui fundum, ff.de contrah.empt.Soc.ſen.conſ.*170.*numer.*13.
11 *lib.*2 *Honded.conſ.*44.*num.*24.*lib.*1. nihilominus pro rata
dicti pretij ſoluti debentur emptori fructus recompenſati-
ui non ratione dominij, neque ratione moræ, ſed ratione
12 cuiuſdam generalis æquitatis, nè venditor locupletetur
cum iactura emptoris, *Surd.conſ.*52.*n.*65.*& conſ.*101.*nu.*
7.*& 26.quem refert Beltram.ad Greg. dec.*347.*n* 18. ſub-
dens, quod non poteſt emptor fructus pro dicta rata pete-
re, niſi prius ſoluto integro pretio, quo caſu debentur ei
fructus etiam temporis præteriti pro rata dicti pretij iam
antea ſoluti, *Gabr.lib.*3.*tit de empt.& vendit.concl.*4.*n.*19.
*Hond.d.conſ.*44.*nu* 25.*Theod.Rub.ſing.p.*5.*ad l.curabit, C. de action.empt. & vendit.concl.*2.*fol.*537. vbi etiam dicit,
quod venditio facta cum reſeruatione dominij, reſoluitur
in locationem, & conductionem intra tempus, quo pre-
tium ſolui debet.
13 Notandum 2. quod huiuſmodi fructus recompenſatiui
peti poſſunt habito reſpectu ad fructus, qui à venditore
percipi potuiſſent, ſi rem non tradidiſſet, *Alex conſ.*69.*nu.*
4.*lib.*1.*Grau.conſ.*105.*n.*11. *& hanc eſſe magis communem dicit Gabr.d.lib.*3 *tit de empt.& vend.concl.*4 *n.*18.*Hond.d.*
14 *conſ.*30.*n.*20 *& ſeq.* vbi addit, quod Iudex poteſt taxare ad
rationem quinque, vel ſex pro centenario, quamuis nulla
fructuum liquidatio facta ſit.
15 Notandum 3. quod fructus pendentes tempore vendi-
tionis ſpectant ad emptorem, *l.Iulianus, ſ.ſi fructibus ff.de*
16 *Action.empt.* cuius textus diſpoſitio procedit in alienatio-
ne voluntaria: quia cum ſit in poteſtate venditoris excipe-
re fructus, ſi eos non excepit, cenſetur voluiſſe dictum
fundum transferre in eo ſtatu, in quo tempore venditio-
nis reperiebatur, *arg.l.veteribus, ff.de Pact.Cancer.lib.*3.*c.*
17 17.*n.*510. ſecus in alienatione neceſſaria, ad quam poteſt
pars compelli, puta ſi res vendatur pro exequutione ſen-
tentiæ, ſeu decreti: tunc enim vendita re non veniunt fru-
18 ctus, *Theſ.dec.*56. vbi dicit, fructus in venditione neceſſa-
ria pro rata temporis eſſe diuidendos *Surd. dec.*294.*n.*12.
19 *in fin.* niſi forte ex pretij quantitate colligatur, fructus
etiam in venditione fuiſſe comprehenſos, *vt ſubdit Can-
cer. vbi ſupra, n.*515.*per doctrinam gl.in l.*1.*ſ.de ſuperfic.*
*Parſ.conſ.*29.*n.*70.*lib.*1.
20 Notandum 4. quod ſi tibi promiſi reuendere rem intra
certum tempus, elapſo termino non teneor amplius ad
vendendum, ſi non obtuliſti pretium tempore debito, *l.*2.
C.de Pact.int.empt.& vend. quia licèt in dubio terminus
21 appoſitus promiſſioni non cenſeatur adiectus cauſa li-
mitandæ obligationis: fallit tamen hæc regula, quando ex
parte eius, cui ſit promiſſio, deberet aliquid impleri ex na-
22 tura diſpoſitionis: tunc enim videtur actum quod ſi ille
non implet infra terminum, debitor non ſit vltra obliga-
tus, *Ang.conſ.*199.*aliàs* 200.*num.*1.*&* 2 *Tiraq.de Retract. conuen.*§.1 *gl.*2.*n.*53.*Menoc.de Arb.Iud.caſ.*217.*n.*1.*Man-
tic.de Tac. lib.*4.*tit.*31.*n.*34.*& ſeq.Grat.diſcep.for.c.*207.*n.*
15.*& ſeq.*
23 Notandum 5. quod quando agitur ex empto de eui-
ctione, inſpicitur valor rei de tempore, quo res euincitur
non autem de tempore contractus, *l.cum ſucceſſores, in fin. C de Euict.Bart.in l.Titius, n.*4 *ff de act.empt.Rot.deciſio.*
710.*n.*1.*p.*3.*tom.*1.*Recent.* vbi, quod in iudicio euictionis
tenetur quis non ſolum ad pretium ſolutum, ſed etiam ac-
tum vſque ad tempus euictionis.

SVMMARIVM.

1 *Tempus promiſſionis dotis non à die conceptæ ſtipulationis dotis, ſed à die nuptiarum numerari debet.*
2 *Quid ſi quis dotem promiſerit pro puella, quæ Titio erat in matrimonium deſtinata, & cum eo matrimonium minimè contractum fuerit, & n.*3.
4 *Fauore dotis in dubio non cenſetur inducta conditio, ſed modus.*
5 *Si res dotales æſtimatæ ſint ante matrimonium, hæc æſtimatio non perficitur, niſi ſequutis nuptijs.*
6 *Si ſponſus pro dote hypothecauerit omnia bona ſua ante matrimonium, hypotheca non traheretur ad tempus contractus, ſed ſolum ad tempus matrimonij contrarium, nu.* 8. 9. *&* 10.
7 *Tempus diſpenſationis, & non matrimonij attendi debet, ſi matrimonium à principio nullum eſſet propter aliquod impedimentum.*
10 *Textus in l.*1 *ff.Qui pot.in pign.hab.declaratur.*
11 *Legatum pro dote an tranſmittatur, ſi legataria deceſſerit ante nuptias, & n.*12.
13 *An promittens dotem poſſit paciſci ſibi reſtitutionem eiuſdem dotis ex interuallo.*

CAP VII.

A quo die numerandum ſit tempus promiſſionis dotis:

1 RESP. quod à die nuptiarum, non autem à die conceptę
ſtipulationis numerari debet, *leg.tali facta ſtipula-
tione, ff.de iur.dot.Alex.conſ.*145.*n.*2.*lib.*5. *Mant.de Tacit.*
*lib.*14.*tit.*40.*n.*21. omnis enim promiſſio dotis facta ante
matrimonium, tacitam habet conditionem, ſi nuptiæ ſe-
quantur, *l.item quia, ſ.*1.*ff.de Pact.l.dotis promiſſio ff.de iur.dot.* & in tali caſu dos potius intelligitur deſtinata,
quàm conſtituta, quia ſine matrimonio dos conſiſtere ne-
quit, *leg.Titio centum, ſ.Titio genero in fin.ibi, quæ doti fuerat deſtinata, ff.de cond.& demonſt.leg.*3.*ff. de iur.dot.*
*Rot.apud Pacif.de Salu.interd.deciſ.*307 *nu* 3.*& ſeq.Grat. diſcep.for.c.*301.*n.*29
2 Hinc infertur, quod ſi extraneus dotem promiſerit pro
puella, quæ Titio erat in matrimonium deſtinata, eo ma-
trimonio minimè contracto promiſſio redderetur inuti-
lis, nec ipſi puellæ ius intelligeretur pro alio matrimonio
acquiſitum, *Bart.in l.ſi cum dotem, in princ.n.*6.*&* 7.*ff.ſolut. matr.Dec.conſ.*35.*ſub n.*5.*Mant.de Tacit.lib.*12.*tit.*11.*n.*9.
3 licèt in promiſſione facta à Patre aliud dicendum ſit, quia
ipſe tenetur dotare filiam, *l.vlt.C de Dot.promiſſ.* & ideò
cum Pater dotando videatur ſatisfacere propriæ obliga-
tioni, dotatio ſubſiſtet, & erit irreuocabilis, etſi matrimo-
nium non ſequatur, *vt poſt Barboſ.in d.l.cum dotem, n.*51.
*& alios obſeruat Grat.d.c.*301.*n.*28.*& ſeq.* vbi etiam dicit,
4 quod fauore dotis in dubio non cenſetur inducta condi-
tio, ſed modus.
5 Infertur 2. quod ſi res dotales, æſtimatæ ſint ante ma-
trimonium, hæc æſtimatio non perficitur, niſi ſequutis
nuptijs, & tunc ſit vera venditio, *l.plerunque, §.ſi ante matrimonium, ff.de iur.dot.*
6 Infertur 3. quod ſi ſponſus pro dote ſponſæ hypotheca-
uit omnia bona ſua ante contractum matrimonium, hy-
potheca non traheretur ad tempus contractus, ſed ſolum
ad tempus matrimonij, *Bald.Nouell.de dot.p.*10.*col.pen.in fin.n.*39.*Neguſ.de Pignor.p.*2.*mem.*4.*num.*79.*&* 80.*quos refert, & ſequitur Grat.c.*804.*n.*2.*& ſeq.* vbi ex hoc infert,
quod creditores medio tempore contrahentes cum viro
præferuntur mulieri, *& hanc eſſe magis receptam dicit Gait. de credit.in Append c.*4.*nu.*113. *Pacif.de Salu.interd.inſp.*
3 *c.*4.*n.*43.*Mant.dec.*166.*n.*7.*&* 9.*Merlin.de Pign.lib.*3.*q.*
7 74.*num.*8.*& ſeq.* vbi addit, quod tempus diſpenſationi, &
non matrimonij attenditur, ſi matrimonium à principio
nullum eſſet propter aliquod impedimentum. *quicquid in contrarium ſentiant Ciriac.contr.*110.*n.*8.*& ſeq.Fontan.de*

8 *Pact.nupt.clauſ.7.gloſſ.2.par.1.num.32.& ſequen.* aſſereu-
tes, quod hypotheca dotalis retrottahitur ad diem ipſius
contractus, ſeu promiſſionis, etiamſi facta fuerit ante ma-
trimonium.

9 Obſerua tamen, quod ſi ſtipulatio, & hypotheca fuit
contracta genetaliter in omnem caſum, & euentum dotis
reſtituendæ, tunc ſi dos fuerit ſoluta ante contractum ma-
trimonium, hypotheca incipit à die promiſſionis, ſiue
contractus: & ideò mulier præferretur creditoribus me-
dio tempore contrahentibus: quia ea verba cum ſint ge-
neralia, debent intelligi etiam in euentum, quo matri-
monium non eſt ſubſequutum, *vt poſt Bologn.in Rubr.ff.
ſol.matr.num.139.in fin.dixit Mant.deciſ.166.numer.4.&*
10. ſubdens, quod in hoc nullum eſt priuilegium, ſed ius
commune, vt prior tempore ſit potior in iure, *iuxta l.ſi
fundum, C.Qui pot.in pign.hab.* & in tali caſu procedere ſe-
cundam ſententiam, dicit *Merl.d.lib.3.q.74.n.19.* ſecus eſ-
ſet, ſi hypotheca fuit reſtricta ad promiſſionem reſtituen-
dæ dotis in omnem caſum ſoluti matrimonij: quia tunc
hypotheca locum non habebit, niſi ex die contracti ma-
trimonij iuxta primam ſententiam, *Mant.ibidem n.4.& 9.
Merlin loco cit. Fontanel.d.clauſ.7.gl.2.p.1.n.38.vbi ſic con-
ciliat ſupradictas opiniones.*

10 Nec obſtat *text.in l.1.ff.qui pot.in pign.hab.ibi, non vti-
que ſolutionum obſeruanda ſunt tempora, ſed dies contractæ
obligationis*; ex quo inferunt DD. quod hypotheca dotis ſi-
ue tacita, ſiue expreſſa retrotrahitur ad diem promiſſio-
nis, non autem ſolutionis, *de quo latè Pacif.de Salu.in-
terd.inſp.3.c.4.nu.45.& 46. Merlin.de Pignor.d.lib.3.q.74.
n.20.vſque ad fin. Tiraq.de Retract.lignag.§.1.gl.10.num.*
117. quia prædictus textus intelligi debet de ſtipulatione,
ſeu promiſſione facta, poſtquam iam contractum fuit ma-
trimonium, *latè Grat.d.c.804.n.2.& ſeq. Pacif.de Salu.in-
terd.inſp.3.c.4.n.43.*

11 Addunt Doctores, quod legatum pro dote non tranſ-
mittitur, ſi legataria deceſſerit ante nuptias, cum illud non
debeatur ante illud tempus, *ita Bart.Bald.Caſtren. & alij
in l.Titio centum, §.Titio Genero, ff.de condit.& demon.
Corn.conſ.32.col.1.& conſ.229.col.2.lib.4. Ang.conſ.30.&
alij apud Tiraq.de Retract.conuen.§.2.gl.vn.n.54.* excep-
to caſu, in quo debeatur filiæ legitima: quia tunc reijcere-
tur iſtud onus nuptiarum, *vt poſt Alex.conſ.55.n.5.libr.2.
Gabr.de legitim.concl.1.n.13. Conar.c.3.n.11.de Teſtam.&*
12 *alios dixit Grat.diſc.for.c.275.n.22.& ſeq.* ſubdens, quod
legatum pro dote factum ab extraneo, tranſmitteretur,
quando dicta verba, pro dote, non eſſent adiecta ſubſtan-
tiæ legati, ſed executioni, & illius præſtationi.

13 Quæres, an promittens dotem poſſit paciſci ſibi reſtitu-
tionem eiuſdem dotis ex interuallo? Reſp. quod Pater po-
teſt hoc facere quandocunque ante matrimonium con-
tractum, *l.adoptiuum, §.1.ff.de Iur.dot. Bald.in l.ſi cum do-
tem, 23.col.2.in prin.verſ.Nam ſi ita continebatur, ff.ſolut.
matrim. Gratian.cap.308.n.14.& 15.* extraneus verò non
poteſt paciſci ſibi reſtitutionem dotis ex interuallo poſt
illius promiſſionem; nam qui dat, vel promittit dotem
pro muliere, videtur tacitè donare, & ipſi mulieri proui-
dere: niſi tempore promiſſionis ſtipulatus fuerit, ſibi do-
tem reddi, *l.ex morte, in fin. C.de Pact.conuen. Gratian. loco
cit.n.13.* vnde pactum iſtud ab extraneo adijci non poſſet
in traditione dotis, ſi illud non fuerit adiectum in eius
promiſſione, *Bald.in l.vn.§.accedit, C.de Rei vxor.actio.
poſt gl.ibid.in ver.fecerit*, vbi dicit, quod vir nouo pacto
non eſt grauandus.

SVMMARIVM.

1 *In alternatiuis electio eſt debitoris, & n.6. declaratur n.2.
limitatur n.3.*
3 *Si vnum eſt in obligatione, & aliud apponitur ad caute-
lam creditoris, tunc electio eſt creditoris.*
4 *Quod apponitur ad alicuius fauorem, vel cautelam, in eius
odium retorqueri non debet.*
5 *An per electionem vnius remedij cenſeatur alijs præcluſa
via.*
7 *Qui promiſit, ſe obligaturum ad aliquem ſummam intra
certum tempus, poteſt adueniente tempore conueniri ad
ſoluendum illam ſummam.*

CAP. VIII.

*An, ſi debitor promiſerit certa die ſoluere, vel dare pignora,
aut fideiuſſorem, poſſit creditor adueniente die
illum cogere præcisè ad ſoluendum.*

1 RESP. affirmatiuè: quia licèt in alternatiuis electio ſit
debitoris, *iuxta cap.in alternatiuis, de Reg.iur.in 6.*
2 hoc tamen verum eſt, quando alternatiua cadit inter duo,
quorum vtrumque eſt in obligatione, & ſolutione; ſecus ſi
3 vnum eſt in obligatione, & aliud apponitur ad cautelam
4 creditoris, vt in dicto caſu: tunc enim electio eſt credito-
ris; quia cum ad creditoris fauorem, & cautelam id ap-
poſitum ſit, in eius odium retorqueri non debet, *ita Bart.
communiter receptus in leg.quamuis, ff.de Pign.action. Ale-
xan.in l.4.§.ſi ex conuentione, n.5.ff.de re iud. Grat.diſcep.
for.cap.164.n.16.& ſeq.* ſubdens, quod poteſt etiam cre-
5 ditor poſt electionem pignorum mutare conſilium, &
executiuè agere, quaſi per electionem vnius remedij non
cenſeatur alijs præcluſa via, quando per primum creditori
non eſt ſatisfactum.

6 Eadem ratione, ſi tibi promiſi, quod ex ſylua mea poſſis
incidere, & accipere vnum, vel duo plauſtra lignorum,
erit in electione tua accipere vnum plauſtrum, aut duo:
quia tale pactum in fauorem creditoris appoſitum cenſe-
tur, *Cancer.var.lib.2.c.6.n.58. quicquid dicat Dec.in c.inter
cæteras, in fin.de reſcript.*

7 Notandum eſt etiam, quod ſi quis promiſit, ſe obliga-
turum ad aliquam ſummam intra certum tempus, poteſt
adueniente tempore conueniri ad ſoluendum illam ſum-
mam ac ſi de præſenti ſe obligaſſet: quia eo ipſo, quod ità
promittit, præſumitur ſe obligare, vt circuitus euitetur, *Io:
Andr.ad Spec.in rub.de oblig.& ſolut.poſt prin.verſ.in q.de
illo &c. Gramm.dec.103.n.187. Ruin.conſ.19.n.14.lib.4. Ro-
man.ſing.186. Surd.conſ.457.n.13.& 38.lib.4.& alij apud
Grat.diſcep.for.c.115.n.24.& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Actus iudiciarij diebus feſtis exerceri non poſſunt: limita-
tur n.4.9.17.21.26.*
2 *Sententia diebus feſtis lata, nulla eſt, & n.3.*
5 *An inſtrumenta, quæ inter partes fiunt die feriato, valida
ſint.*
6 *Præſentatio ad beneficia an fieri poſſit die feriato.*
7 *An Tutores die feſto dari poſſint.*
8 *An valeat Iuramentum præſtitum die feſto & num. 17. 18.
& 28.*
9 *An appellatio interponi poſſit die feſto.
Et an oblatio libelli fieri poſſit die feſtiuo, ibid.*
10 *Confeſſio ſpontanea partis an recipi poſſit feſtiuis diebus.*
11 *Et an dictis diebus fieri poſſit inſinuatio donationis coram
Iudice.*
12 *An exequutio ſententiæ fieri poſſit die feſto.*
13 *Et an citatio diebus feſtis exequi poſſit.*
14 *Quid ſi citatio exequeretur tempore habili, ſed facta fue-
rit vigore præcepti Iudicis, aut decreti interpoſiti die fe-
ſtiuo.*
15 *An excommunicatio ferri poſſit die feſto.
Et an abſolutio eodem die feſto dari poſſit, ibid.*
16 *An decretum in alienatione rerum minoris interponi poſ-
ſit die feriato.*
19 *An teſtis, qui die non feriato iurauit, poſſit die feriato
examinari.*
20 *An Iudex poſſit procedere tempore feriato, ſi iuriſdictio
eſſet tempore peritura.*
21 *Feriæ non proſunt ijs, qui volunt aufugere cum pecunia
aliena.*
22 *An debitor de fuga ſuſpectus iam captus poſſit die feſtino
ſeque-*

ſequeſtrari in carceribus ad inſtantiam alterius creditoris.
23 *Quando poſſit reus die feſto per ſententiam condemnari.*
24 *An executio ſententiæ criminalis fieri poſſit diebus feriatis in honorem Dei. & n.25.*
Et an ad torturam die feſto procedi poſſit, ibid. n.24.
25 *Textus in l. Prouinciarum C. de fer. explicatur.*
26 *Cauſæ pauperum, & carceratorum expediri poſſunt diebus feſtis.*
27 *Fideiuſſio poteſt ſtipulari die feſto pro relaxatione carcerati.*
28 *Cauſæ alimentorum diebus feſtis agitari poſſunt.*
29 *Priuilegia fauore alimentorum conceſſa non habent locum in alimentis præteritis, ſed tantùm in alimentis præſentibus, & futuris.*
30 *An cauſa dotis expediri poſſit diebus feſtiuis.*
31 *An famulus pauper agere poſſit pro ſalario diebus feſtiuis.*

CAP. IX.

An, & quando actus iudiciales diebus feſtis exerceri poſſit.

1 Actus iudiciarij diebus feſtis regulariter exerceri nequeunt tam in cauſis temporalibus, quàm ſpiritualibus *cap. conqueſtus, extr. de fer. l. fin. C. eod. tit. Layman. in Theol. mor. lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 7. Bonacin. in tract. de legibus diſp. 5. q. vn. punct. 2. n. 21.* vnde ſententia dictis diebus lata nulla eſt, *d. c. conqueſtus, vbi DD. communiter.*

3 Dubium tamen eſt, an ſit nulla in terminis conſtitutionis Clementis VIII. vbi ſtatuitur, quod Iudices iuriſdictionem exercentes in locis ditionis temporalis eccleſiaſticæ non attendant nullitates, niſi ex defectu citationis, iuriſdictionis, & mandati, *vt refert Iordan. lib. 13. tit. 1. de iudic. num. 70.* & quidem etiam in hoc caſu ſententia videtur nulla ex defectu iuriſdictionis: quia iuriſdictio Iudicis eo tempore eſt ſuſpenſa, vt poſt *Vant. in tract. de Nullit. rubr. de null. ex defect. iuriſd. n. 128. & ſeq. obſeruat. Scac. de iudic. lib. 2. cap. 2. n. 289.*

4 Hæc tamen concluſio à Doctoribus limitatur 1. in actibus voluntariæ iuriſdictionis, prout eſt emancipare, adoptare, manumittere, cauſas delegare, beneficia conferre, diſpenſare &c. hæc enim exerceri poſſunt die feriato, *l. vt in die dominico, & l. actus omnes, C. de fer. Marant. de ord. iud. par. 6. act. 10. tit. de Actor. edit. num. 31. Scac. loco cit. n. 96. & ſeq. Barboſ. de offic. & pot. Epiſc. p. 3. alleg. 125. n. 5. Burat. deciſ. 688. n. 12.* vbi etiam dicit, quod poſſeſſio diebus feſtiuis capi poteſt, *Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 1. n. 26. & ſeq.* vbi, quod inſtrumenta contractuum, quæ in-
5 ter partes fiunt, valida ſunt, ſi conficiantur die feriato: quod intelligendum eſſe de inſtrumentis, quæ extra iudicium fiunt dicit *Spec. in tit. de fer. §. ſequitur, num. 5. Marant. vbi ſupr. p. 4. diſt. 16. n. 62. Mandoſ. de Commiſſ. form. 13. com. ferijs non obſtan. verſ. quinto quæro Sylu. in ver. Dominica, quæſt. 3. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 15. num. 13. Bonacin. d. tract. de legib. diſp. 5. quæſt. vn. punct. 2. n. 11.*
6 *Iordan. lib. 10. tit. 7. num. 352.* vbi, quod præſentatio ad beneficia fieri poteſt quocunque die etiam feriato in honorem Dei.

7 Quæres, an Tutores die feſto dari poſſint? affirmatiuè reſpondet *Aret. in §. appellantur, num. 31. de except.* quod intellige quando non dantur ex inquiſitione: alias ſecus *Bart. in leg. nec mandante, §. dari, ff. de Tut. & Curat. dat ab his &c.*

8 Quæres 2. an valeat iuramentum præſtitum die feſto? Reſp. negatiuè, *per textum in cap. 1. de fer.* vbi excipitur tantum iuramentum pro pace vel alia neceſſitate, videlicet, pro fide, pro obedientia, pro fama, *vt ibidem explicat gloſ. in ver. neceſſitatem*, quem textum intelligendum eſſe tam de iuramentis iudicialibus, quàm extraiudicialibus, *dicit Suar. De virtut. & ſtat. Relig. lib. 2. de Dieb. feſtiu. cap. 30. num. 16. & 17. quem refert, & ſequitur Fontanell. de Pact. nupt. clauſ. 1. num. 29.* vbi etiam obſeruat, quod tale iuramentum non ligat, ſed eodem modo poteſt, ac debet quis contra obligationem audiri, ac ſi non iuraſſet; contrarium tamen in iuramentis extraiudicialibus tenet *Abb. in cap. vlt. de fer. Sylu. in ver. Dominica qu. 3. & alij apud Iordan. lib. 11. tit. 1. num. 196.* vbi dicit, quod ius irritat ſolos actus iudiciales.

9 Limitatur 2. in actibus, qui cauſæ cognitionem non requirunt *Guid. Pap. dec. 215. Menoch. de Arbitr. iud. lib. 1. q. 30. num. 14.* vnde appellationem interponi poſſe die feſto, dicit *Veſtr. in Pract. lib. 7. cap. 3. n. 25. Gratian. dec. March. 5. nu. 1. & 2. Mandoſ. de Commiſ. form. 13. comm. ferijs non obſtan. verſ. decimoquarto quæro*. idem de libello ſenſit *Marant. de ord. iudic. dicto tit. de Actor. edit. num. 29. per textum in l. miles, §. ſexaginta, ff. ad l. Iul. de Adult.* hoc tamen intelligendum eſt, dummodo appellatio, & oblatio libelli remaneant in meris finibus productionis: & quidem appellatio, cum ſit ſpecies defenſionis, licita cenſetur quocunque die, ne pareant fatalia ad appellandum, *Aret. in §. in petenda, inſtit. de bonor. poſſ. Iordan. lib. 11. tit. 1. nu. 190.* ſecus ſi eſſet ſi Iudex in productione appellationis, vel libelli aliquam adhiberet cauſæ cognitionem, *vt poſt Felin. in c. fin. num. 9. de Iud. aduertit Scac. d. lib. 2. c. 5. n. 80. & ſeq.*

10 Addit *Marant. loco cit. n. 36. Guid. Pap. dec. 215. n. 2. Io: Andr. in addit. ad Spec. tit. de inſtrum. edit. §. porrò, ver. ſubſcribat, poſt med. Scaccia d. lib. 2. cap. 5. n. 76.* quod con-
11 feſſio ſpontanea partis, ac inſinuatio donationis coram iudice fieri, ac recipi poteſt feſtiuis diebus.

12 Quæres, an exequutio ſententiæ, quæ fit abſque cauſæ cognitione, vt pignoratio, poſſit fieri die feriato in ho-
13 norem Dei? affirmat *Guid. Pap. d. dec. 215.* vbi etiam dicit, quod poteſt fieri citatio die feriato ad diem non feriatum; ſed hanc ſententiam meritò reijcit *Scaccia loco cit. n. 95.* & quod citatio exequi non poſſit die feriato ad diem feriatum, conſtat *ex l. dies feſtos, ibi nulla quemquam vrgeat admonitio, C. de fer. & ita ſentiunt Abb. Io: Andr. Butr. & alij in cap. fin. de fer. Suar. to. 1. de Relig. lib. 2. cap. 30. n. 4.*
14 *& alij apud Iordan. lib. 11. tit. 1. num. 181. & ſeq.* vbi addit, quod nullam etiam erit citatio exequuta tempore habili ſi facta fuerit vigore præcepti Iudicis, aut decreti interpoſiti die feſtiuo: quia prohibetur citatio non ſolum ratione effectus, ſed etiam ratione ſui principij, & originis, *per text. in d. l. dies feſtos, C. de ferijs.*

15 Quæres 2. an excommunicatio in aliquem ferri poſſit die feſto? Reſp. affirmatiuè: quia non neceſſariò requirit iudicialem cauſæ cognitionem, ſeu proceſſum, *vt poſt Spec. in tit. de fer. §. ſequitur, num. 7. & Fed. de Sen. conſil. 11. ſcripſit Marant. de Ord. Iudic. p. 6. act. 10. de Actor. edit. num. 39. Laym. in Theol. mor. lib. 4 tract. 7. cap. 2. num. 7. verſ. ſecundò &c.* ſubdens, quod multo magis dari poteſt abſolutio.

16 Quæres 3. an decretum in alienatione rerum minoris interponi poſſit die feriato? Reſp. negatiuè quia cauſa cognita, & Iudice pro Tribunali ſedente id fieri debet *l. minorum, C. de præd. min. Spec. vbi ſupra d. §. ſequitur in fin. n. 13.*

17 Limitatur 3. *ex d. textu in cap. conqueſtus*, in actibus neceſſarijs: poteſt enim Iudex ius dicere diebus feſtis, vbi res eſſet tempore peritura, aut ſi periculum ſit, vt interpoſita dilatione iuſtitia impediatur, *l. 1. §. ſed excipiuntur, ff. de fer. Scaccia de Iudic. lib. 2. cap. 5. num. 108.* ſubdens, quod iuramentum in tali caſu eſt validum, *Bonacin. in tract. de legib. diſp. 5. q. vn. pun. 2. num. 10. verſ. limitatur, Nau. in man. cap. 13. num. 13. Iordan. lib. 11. tit. 1. num. 192.* vbi excuſat Iudicem, qui huc, illucque tenetur pergere ad ius dicendum ob Pagorum multitudinem, aut diſtantiam.

18 An verò in caſu neceſſitatis teſtes poſſint iurare prædictis diebus videlicet ſi eſſent abfuturi, vel ita infirmi, vt de eorum morte timeatur? affirmat *Spec. in tit. de fer. d. §. ſequitur, num. 3. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi die non
19 feriato teſtis iurauerit, poterit die feriato examinari: quia depoſitio teſtium refertur ad tempus iuramenti, *de quo latè Scaccia dicto lib. 2. cap. 5. num. 73. & ſeq. Guid. Pap. de-*

ciſ.

ciſ.215.num.3.Mandoſ.de commiſſ.form.13.comm.ferijs non obſtan.verſ.quarto quæro,Menoch.de Arbitr.iud. qu. 30.n. 15.lib.1.Marant.de ord.Iudic.d.p.6.act. 10.de Actor. edit. n.32.Iordan.lib.11.tit.1.n.180.Poſt. qui alios refert in tr. Mandat.de manutent.obſeru.90.nu.4. quod vltimum procedere poteſt, vbi talis conſuetudo examinandi diebus feſtis fuerit legitimè præſcripta, iuxta textum in cap. 2.de fer.Suar.to.1.de Relig.tract.2.lib.2.cap.30.num.6 Reginal. lib.19.numer.45.Filliuc.tract.27.cap.10.q.7.num.194.quos refert & ſequitur Bonacin.d.tract. de legib.diſp. 5.qu. vn. punct.2.n.21.

20 Quæres, an Iudex poſſit procedere tempore feriato, ſi iuriſdictio eſſet tempore peritura? Reſp. quod ſi periret ſola iuriſdictio,poſſet quidem procedi die feriato in vtilitatem hominum,non autem die feriato in honorem Dei; ſi verò vna cum iuriſdictione Iudicis expiraret inſtantia, ſeu aliter periret ius partis,ſeu probatio, tunc poſſet procedi etiam die feriato in honorem Dei, ſecundum Abb. & Fel.in c.fin.de iud.prout illos refert Scac.de iudic.lib.2.cap. 5.n.40. & ſeq.

21 Limitatur 4.in debitoribus de fuga ſuſpectis, qui capi poſſunt etiam die Natiuitatis, & Paſcharis Domini, & alijs ſolemnioribus diebus: quia feriæ non proſunt debitoribus,qui volunt aufugere cum pecunia aliena, gl.communiter recepta in l. fin.C.de fer.& tradunt DD. in leg. ſi feriatis, ff. eod. tit. Vnde etiam delinquentes dictis diebus capi poſſunt, quia habentur pro fugitiuis, Scacc. d. lib.2.c.5.nu.28.& ſeq.& c.6.n.12.Surd.de Alim. tit. 8.priuil.2.n.12.

22 An verò debitor de fuga ſuſpectus iam captus poſſit die feſtiuo recomendari, ſeu ſequeſtrari in carceribus ad inſtantiam alterius creditoris? negant Bald. in auth.& qui,n.13.C.de Bon.auth.Iud.poſſ. Alex.conſ.159.nu.7.lib.2. & alij;quia talis carceratus non eſt aptus fugere; ſed mihi magis placet contraria ſententia, quia cum talis debitor poſſit præſtita fideiuſſione relaxari die feriato in honorem Dei, vt infra dicemus, reuiuiſceret ſuſpicio fugæ ex ipſamet relaxatione:ex quo tollitur fundamentum primę ſententiæ,& ita tenet Scac d.lib.2.c.5.n.33.

23 Addunt DD. quod poteſt reus etiam die feſto per ſententiam condemnari,ſi ita expediret Reip.l.prouinciarum, vbi Bald.& alij,C de fer. Marant.loco cit.n.30. Bonacin.d. diſp.5.q.vn.punct. 2.n. 10. verſ. nomine Iudicij criminalis &c.quod præcipuè procedit in Inquiſitoribus contra hæreticam prauitatem: iſti enim diebus feſtis poſſunt acta conficere,ac ferre ſententiam in cauſa hæreſis, iuxta reſcriptum ſupremi Tribunalis S. vniuerſalis Inquiſitionis Vrbis ſub die 26.Iulij 1605.vt refert Marc.Antonin. apud Barboſ.in d.c.conqueſtus,n.31.& ſeq. Imò alias quaſcunque ſententias die feſto latas abſque ſtrepitu Iudicij, non eſſe inualidas, quando ſcilicet ſufficiens cauſæ cognitio iam præceſſit,tenet Azor.2.p.lib.1.c.27.q. 12. quem refert Bonacin.dicta diſp.5.q.vn.punct.2.n.12.

24 An verò executio ſententiæ criminalis fieri poſſit diebus feriatis in honorem Dei? alij affirmant, vbi crimen eſſet immane,& enorme,per d.textum in l.Prouinciarum, C.de fer. Vnde poſſe hæreticum die feſtiuo condigna pœna puniri, vt omnibus punitio magis innoteſcat, dicit Scac.de iud.d.lib.2 cap.6.n.10.25.& ſeq. vbi de communi. contraria tamen ſententia mihi magis placet: ab hoc enim horrendo, & miſerabili ſpectaculo omninò abſtinendum cenſeo propter Dei,ac Sanctorum reuerentiam, vt notant omnes in cap.1.extr.de fer. Boer.deciſ.259.n.28. Clar.in Pract.crim.§.fin.q.97.verſ.quæro etiam Caball.reſol.crim.caſ.227.n.42.vbi dicit, quod talibus diebus nec ad torturam,nec ad exequutionem ſanguinis, aut alterius ſententiæ capitalis procedi debet contra reuos, etiamſi
ageretur de crimine læſæ maieſtatis, nec obſtat textus in
25 d.l.Prouinciarum, quia ibi ſpeciale eſt in Latronibus de
Iſauria,qui perfidiores erant, vt not.gl.ibid.

26 Limitatur 5.in caſibus,ſeu actibus pietatis, ex d.textu in c.conqueſtus,vnde in cauſis pauperum, & miſerabilium perſonarum procedi poteſt die feriato etiam in honorem Dei,gloſ.& DD. in d. cap. conqueſtus, & ibidem Barboſ.
num.27.vbi dicit, quod in dicto textu ſermo tantum eſt
de cauſa pietatis,quæ miſericordiam reſpicit, vnde Lay-
man.in Theol.mor.lib.4.tract.7.c.2.num.7. verſ.contra,ve-
rò,in fin.Bonacin.in d.tract.de legib.diſp.5.q.vn pun.2.nu,
10.verſ.limitatur, excuſant Iudices rurales diebus feſtis
iudicium exercentes in ciuilibus negotijs ad pauperes
ſpectantibus, qui à ſuis ſeruilibus negotijs deſiſtere non
poſſunt ſine graui incommodo;idem dicendum de cauſis
carceratorum l.Diuus ff.de fer.l.cuſtodias ff. de Publ. Iud.
& eſt communis Doctorum ſententia, teſte Scac. de iudic.d.
27 lib.2.cap.5.n.67.vbi etiam dicit,quod fideiuſſio poteſt ſti-
pulari die feſto pro relaxatione carcerati, ſubdens, num.
108.quod validum eſt iuramentum in tali caſu,ſicut & in
28 alio quocunque actu pio. Item cauſæ alimentorum præ-
dictis diebus feſtiuis agitari licitè poſſunt, quia ſimiliter
cenſentur piæ,l.Mela,ff.de Alim.& cibar.leg.Marant. loco
cit.num.33.& alij apud Barboſ.in d.cap.conqueſtus, nu.38.
Layman.vbi ſupra Ceuall.in ſpec.opin.comm.con. comm.qu.
760 num.14.& ſeq.hoc tamen intelligendum eſt, quando
alimenta debentur pauperi, qui non habet aliunde, ſiue
debeantur ex contractu, ſiue aliter iure actionis, ſiue ex
officio Iudicis;ſecus ſi petantur à Diuite: quia in paupere
tantum,ſiue autem in Diuite concurrit ratio pietatis. Se-
cundò intelligendum eſt in alimentis præſentibus, vel
futuris non autem in præteritis: quia in his ſimiliter ceſ-
ſat ratio fauoris, nè videlicet alendus interim fame vexe-
tur:vnde & cætera priuilegia fauore alimentorum con-
29 ceſſa non habent locum in alimentis præteritis, ſed tan-
tum in alimentis præſentibus, & futuris, latè Surd.de
Alim.tit.8.priuil.2.nu.12.& ſeq.Scac.de iudic. d. lib.2.c.5.
30 num.48. & ſeq. vbi etiam dicit, quod ſi dos petatur à
muliere paupere, poterit ſimiliter procedi diebus feriatis
in honorem Dei:quia cauſa dotis cenſetur pia, non re-
ſpectu mulieris diuitis,ſed tantum pauperis,de qua intel-
ligendus eſt textus in l.cum is, ff. ſi in ea, ff.de condict.in-
31 deb. quemadmodum famulus pauper non habens vnde
ſe alat, agere poteſt pro ſalario dictis feſtis diebus: quia
huiuſmodi ſalarium ſuccedit in locum alimentorum, vt
ex doctrina Bald.in l.eadem, ſub n.1.verſ.in textu, ff.de
fer. Alex.in lib.1.num.5.ff.eod.Bonacoſ.tract. de ſeru. & famul.q.22.Surd.de Alim.tit.8.priuil.2.num. 7.in fin.probat Scac.d.c.5.n.61.& ſeq.

S V M M A R I V M.

1 *In actibus merè voluntarijs præſcriptio non habet locum: limitatur n.4.22.23.24.25.26.27.& 30.*

2 *Si aqua ex meo predio in tuum fluat nulla conſtituta ſeruitute,poſſum eam auertere,limitatur n.27.& 29.*

3 *Qui per plures annos acceſſit ad alterius molendinum,non poteſt cogi ad molendum in eodem molendino.*

4 *Quando in actibus merè voluntarijs currat præſcriptio.*

5 *Quando Vaſalli venandi facultatem amittant.*

6 *Quando Vicino non liceat amplius ædificare, vel altius tollere.*

7 *Quando ſubditis non liceat amplius furnos conſtruere.*

8 *Quilibet in ſuo furnos,& molendina conſtruere poteſt.*

9 *Barones non poſſunt aliquid ſtatuere contra ius.*

10 *Barones non poſſunt imponere pœnas confiſcationis, nec alias in caſu à lege non expreſſo.*

11 *Maior eſt contradictio,quæ facto fit,quam quæ fit verbis.*

12 *Præſcriptio non inducitur ex actu violento.*

13 *Alleganti prohibitionem incumbit onus probandi.*

14 *Quando Dominus loci poſſit cogere ſubditos, vt accedant ad molendina,& furnos ipſius Domini,& n. 18.*

15 *Princep non recognoſcens Superiorem an poſſit ſubditis ea prohibere,quæ ſunt meræ facultatis,& an huiuſmodi prohibitio liget clericos.*

16 *An,ſi Barones à Principe inueſtiantur de feudis vna cum molendinis,& furnis,teneantur ſubditi accedere ad furnos,& molendina Dominorum.*

17 *Quando poſſit Dominus ſubditis prohibere conſtructionem furnorum.*

18 *Si Reſp.habeat molendina, & furnos, & illorum fructus* con-

conuertantur in publicam vtilitatem, an poſſit tunc ſubditos cogere ad molendum in ſuis molendinis, & coquendum in ſuis furnis, & n.21.

19 *Ex cauſa publicæ vtilitatis poteſt etiam inferior à Principe auferre ius priuati.*

20 *Ob cauſam publicæ vtilitatis poſſunt cogi ſubditi ad vendendas res ſuas pretio viliori.*

21 *Statutum generale non extenditur ad non ſubiectos.*

22 *Præſcriptio immemorabilis habet vim tituli, & priuilegij: declaratur n.23.*

25 *Quanto tempore forenſis præſcribat libertatem non ſoluendi collectas.*

26 *Ius adeundi quanto tempore præſcribatur.*

28 *Si quis in flumine publico habeat aliquod opus ad retinendos piſces, poterit alios prohibere, ne ibi piſcari audeant.*

29 *Dominus fundi ſuperioris non poteſt præcidere venas aquæ defluentis in fundum vicini, ſi nulla inde ei reſultaret vtilitas.*

30 *Quæ ab initio ſunt meræ facultatis, ex curſu longiſſimi temporis fiunt neceſſitatis fauore cultus Diuini.*

31 *Clerici, qui per longiſſimum tempus Eccleſiæ inſeruierunt, coguntur etiam in poſterum eidem inſeruire.*

32 *Quid ſi miſſæ per longiſſimum tempus decantatæ fuerint in aliqua Eccleſia.*

33 *Si ciuitas conſueuit Eccleſiæ aliquam dare eleemoſinam, non poſſet hoc per ſtatutum immutari.*

C A P. X.

Quando in his, quæ ſunt meræ facultatis, ac voluntatis locum habeat præſcriptio.

1 Regula eſt, quod in actibus merè voluntatis præſcriptio non habet locum, *l. viam publicam. ff. de via publ. gloſ. communiter recepta in l. ſolet. ver. qualitatem, ff. de offic. Proconſ. & tradunt DD in l. 2. C. Quæ ſit long. conſuet. late Gabr. comm. concluſ. lib. 5. tit. de Præſcript. concl.* 10. vn-
2 de ſi aqua ex meo prædio in tuum fluat, nulla conſtituta
ſeruitute, poſſum eam auertere, quia iure facultatis aqua
deſcendebat in fundum tuum, *l. 1. ſ. denique Marcellus,
& l. ſi in meo fundo, ff. de aqua pluuia arc.* Similiter qui per
3 plures annos acceſſit ad alterius molendinum, non po-
teſt cogi ad molendum in eodem molendino, quia iure
facultatis acceſſiſſe præſumitur, *vt poſt Iaſ. conſ. 161. nu. 2. lib. 2. Neuiz. conſ. 43. num. 7. Rip. in c. cum eccleſia Sutrina, num. 44. de cauſ. poſſ. & propr. & alios not. Menoch. de Arbitr. iud. lib. 2. caſ. 160. n. 8.*

4 Hæc tamen regula limitatur 1. quando interceſſit prohibitio, ſeu contradictio cum patientia ſubſequuta tunc enim à die dictæ contradictionis currit præſcriptio, *Gabr. dict. tit. de Præſcript. concl. 10. n. 13. Crauet. conſ.* 111. *n.* 22. *& ita loquuntur DD in cap. ſignificante, de Appell. Theſaur. dec. 16. n. 7. verſ. diſſentiunt.* vbi dicit, quod huiuſmodi præſcriptio poſt prohibitionem ſpatio 30. annorum inducitur, *Gratian. diſc. for. cap. 564. n. 52. & ſeq.* vbi, quod præſcriptio & patientia huiuſmodi probari debent.

5 Hinc infertur, quod vaſſalli venandi facultatem amittunt, ſi prohibitioni à Domino factæ de non venando, acquieuerint; & ideò ad conſeruandum ius ſuum, ab huiuſmodi prohibitione appellare debent, *Dec. conſ.* 197. *col. 2. Rip. in l. quominus, n. 133. ff. de flumin. & alij apud Menoch. loco cit. n.* 11.

6 Infertur 2. quod ſi vicinus volens ædificare, vel altius tollere, fuerit ab alio vicino prohibitus, & à die prohibitionis tenuerit domum depreſſam per tempus ſufficiens ad præſcriptionem, non poterit poſtea quicquam innouare cum in tali caſu ius ſuum amiſerit, *Crauet. d. conſ. 111. n. 22. Alex. conſ. 174. n. 3. lib. 2.*

7 Infertur 3. quod ſi à Domino Caſtri fuerit ſubditis prohibita furnorum conſtructio, & ipſi non appellauerint, nec reclamauerint, non poſſunt elapſo legitimo tempore furnos conſtruere, *Guid. Pap. dec. 298. Menoch. d. caſ. 160. n. 10. Cancer. var. lib. 2. c. 2. n. 106. Theſaur. deciſ. 16. n. 7. & alij communiter*: quod etiam procedit in priuato prohibente, *vt dicit Cepoll. de ſeruit. Vrban. præd. cap. 50. num. 2.*
ſecus eſſet ſi reclamauerint: non enim poteſt Dominus
caſtri prohibere conſtructionem furnorum, vel molendi-
8 norum, cum quilibet in ſuo furnos, & molendina de iure
conſtruere poſſit, *iuxta textum in l. fluminum, ff. de Damn.
infect. Clar. in ſ. feudum, quæſt. 30. Afflict. deciſ. 388. nu. 1.
Cepoll. de ſeruit. Vrban. præd. cap. 50. nu. 2. Cancer. vbi ſup.
Vermigliol. conſ. 434. n. 1.* vbi addit, quod Barones, etiamſi
habeant merum, & mixtum imperium cum omnimoda
9 iuriſdictione, non poſſunt aliquid ſtatuere contra ius; &
ideo nequeunt imponere pœnas confiſcationis, vel alias
in caſu à lege, non expreſſo: quia ſtatuere contra ius, eſt
de reſeruatis ſupremo principi, quod nunquam cenſetur
conceſſum, niſi explicitè legatur in priuilegio, *Natt. conſ.
402. n. 8. & ſeq. Rod. conſ. 4. n. 31. & ſeq. lib. 3. Oſaſc. dec. 139.
n. 17. & ſeq. Crauett. conſ. 314. n. 2.*

11 Addit *Cancer. var. lib. 2. c. 2. n.* 105. quod licet non appellauerint à prohibitione, ſufficere tamen, quod de facto contrarium fecerint: quia maior eſt contradictio, quæ facto fit, quam quæ fit verbis, *per textum in l. fin. ff. de Diuort. leg. ſi inſtituta, §. 1. ff. de inoff. teſtam. c. dilecti, 52. de Appell.*

12 Idem dicendum, ſi coacti & propter metum acquieuiſſent: quia præſcriptio ex violento actu non inducitur, *Afflict. loco cit. num. 9. Gabr. lib. 5. titul. de Præſcript. concluſ. 1. num. 11. Theſaur. deciſ. 16. num. 7. verſ. diſſentiunt.*

13 Alleganti verò prohibitionem incumbit onus probandi, quia præſumptio eſt contra præſcribentem, *l. ab ea parte, ff. de Probat. Afflict. dicta dec. 388. num. 5. & ſeq. Theſaur. loco cit. n. 8.*

14 Obſerua tamen, quod etiam in alijs caſibus poteſt Dominus loci cogere ſubditos, vt accedant ad molendina, & furnos ipſius Domini, illiſque prohibere ne alia molendina, & furnos conſtruant, videlicet ſi adeſſet conuentio inter Dominum, & ſubditos, vt liceat Domino habere publicos furnos, & molendina: vel ſi ex conſuetudine Dominus Caſtri habeat huiuſmodi facultatem prohibendi, *Clar. in §. feudum, q. 30. Crauet. de Antiquit. temp. p. 4. §. circa præmiſſa, n. 2. Theſaurus dicta dec. 16. num. 9. 13. & 14.* Idem eſſet ſi Domino loci ſuper hoc fuiſſet ius
quæſitum authoritate Principis, *Guid. Pap. dec. 298. nu. 2.
per textum in l. quominus ff. de flumin. l. quod Principis, ff.
de Aqua pluu. arc.* poteſt enim Princeps non recogno-
15 ſcens Superiorem huiuſmodi prohibitionem facere
etiam in ijs, quæ meræ facultatis ſunt dummodo ſubditis
aliquod ius quæſitum non ſit, *vt probatur ex d. l. quominus, & tradunt Boer. deciſ. 125. col. 2. Capic. deciſ. 209. n. 30. Guid. Pap. deciſ. 298. n. 2. Franc. Marc. dec. 123. n. 2. Brun. conſ. 131. & alij, quos refert, & ſequitur Theſaur. d. deciſ. 16. num. 4. 5. & 12.* ſubdens, quod hoc caſu prohibitio Principis clericos non ligat.

16 Notandum eſt autem, quod ſi Barones à Principe inueſtiuntur de feudis vna cum molendinis, & furnis, non infertur propterea, quod ſubditi accedere debeant ad furnos, & molendina Dominorum, *vt d. Vrſell. ad Affl. deciſ. 388. n. 4. & alij apud Theſaur. loco cit. n. 9. verſ. contrarium,* niſi fortè ante inueſtituram tale ius Principi quæſitum fuerit, *ad trad. per Capic. dec. 118. n. 4. Clar. d. qu. 30. in fin. Alex. conſ. 174. lib. 2.* vbi addit: quod poteſt Dominus
17 ſubditis prohibere conſtructionem furnorum, quando
id fieret non ad propriam vtilitatem, ſed ad æmulationem, puta ſi plus impenderent, quam ſi communiter coquerent in furnis Domini: tunc enim per æmulationem id fieri præſumitur, vt inferatur, damnum Domino, quod non licet, *l. opus nouum, ff. de oper. publ.*

18 Idem dicendum, ſi Reſp. habeat molendina, & furnos, illorumque fructus conuertantur in publicam vtilitatem: hoc enim caſu poſſet ſubditos cogere ad molendum in ſuis molendinis, & coquendum in ſuis furnis, illiſque prohibere, ne alia molendina, vel furnos ædificent, *Bald. conſ. 410. lib. 5. Natt. conſ. 106 num. 1. & conſ. 227. n. 4. Boſſ. in tit. de Regal. nu. 41. & alij apud Theſaur. dicta deciſ. 16. nu. 13.*

Digitized by Google

*nu.*13. poteſt enim ex cauſa publicæ vtilitatis etiam inferior à Principe auferre ius priuati , *vt poſt Bart. in l.4. in fin Cod. de Nauicul. lib.*11. *& alios dict. Alex. conſ.*124. *n.* 6. *lib.*4. *Crauett. de antiq. temp. p.*4. *§. circa præmiſſa, n.* 6. vbi
20 etiam dicit , quod ob eamdem cauſam poſſunt cogi ſubditi ad vendendas res ſuas pretio viliori, *per textum in l. ſi pendentes, §. ſi quid cloacarum ff. de Vſuſr.*

21 Hæc tamen prohibitio reſtringenda eſſet ad ſubditos accedentes ad molendina , ſeu furnos aliorum laicorum non autem ad molendina, ſeu furnos Eccleſiæ , vel clericorum : quia ſtatutum generale non extenditur ad non ſubiectos, *c. à nobis fuit, de Sent. excomm. c. Eccleſia S. Mariæ, vbi omnes, de conſtit. & ita in ſpecie not. Cancer. var. lib.*2. *c.*2. *num.*202. *latè Alex. conſ.*211. *num.* 7. *& ſeq. lib.*2. quicquid in contrarium dicat *Crau. de Antiqu. temp. p.*4. *§. circa præmiſſa, num.*8. *& ſeq.* qui tamen *n.* 11. 23. *&* 32. in noſtram ſententiam inclinat , quando Eccleſia eſſet pauper, vel ſubſtineret onera ſpiritualia in loco, vbi habet molendina. Immò nec valeret tale ſtatutum in præiudicium aliorum laicorum, vbi Reſpublica, vel Communitas modicum inde perciperet commodum abſurdum enim eſſet, ſi vniuerſitas pro modico lucro afficere vellet damno grauiore aliquem priuatum , *vt obſeruat idem Crauet. loco cit. n.*33. *&* 34. ratio eſt, quia tunc ceſſaret publica vtilitas, parum enim , & nihil æquiparantur, *l.*4. *ff. quod cum eo & c. l. minus, ff. de verb. ſignif.*

22 Limitatur 2. quando adeſſet præſcriptio tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium : quia præſcriptio immemorabilis habet vim tituli , & priuilegij, *l. in ſumma, §. idem Labeo, verſ. planè. ff. de Aqua pluu. arc. l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de Aqua quotidian. & æſtiu. c. ſuper quibuſdam, §. præterea, de verb. ſign.* & ideo ſi per immemorabile tempus Dominus ſolus poſſederit furnos, & molendina , ad quæ ciues , ſeu incolæ loci conſueuerunt accedere videtur ex præſumpto titulo ius prohibendi acquiſiuiſſe, *ſecundum gl. in l. fin. in ver. probaretur, ff. de Aqua pluu. arc. Alex. conſ.*24. *n.*15. *lib.*5. *Guid. Pap. dec.*298. *in fin.* ſed verior videtur contraria ſententia, quia regula,
23 quod præſcriptio immemorabilis habeat vim tituli , & conceſſionis procedit in rebus illis , quæ regulariter ex ſola, & ſimplici præſcriptione acquiruntur, nulla accedente prohibitione ; ſecus in illis, quæ meræ facultatis ſunt: in his enim præſcriptio currere non poteſt , niſi poſt factam prohibitionem, *vt ſupra diximus , ita Cepoll. de Seruit. Vrban. præd. c.*50. *n.*2. *Pariſ. conſ.*27. *nu.*56. *&* 110. *vol.*1. *Bert. conſ.*3. *col.*1. *vol.*2. *& conſ.*200. *vol.*3. *quos refert & ſequitur Gabr. commun. concluſ. lib.* 5. *tit. de Præſcript. concl.*10. *n.*6. *& eſt communis opinio.*

24 Prima tamen ſententia procederet, quando vltra tempus immemorabile concurrerent coniecturæ, & adminicula: quia tunc tempus huiuſmodi videtur ius prohibendi tribuere Domino loci , atque onus contrariæ probationis transfert in ſubditos , *vt d. Theſaur. dicta dec.*16. *n.*4. *in fin.*

25 Limitatur 3. quando nata eſſet, & competeret actio , puta ſi quis promiſerit rem vendere, quandocunque ſolueretur certa quantitas ; quamuis enim ſit in facultate eius, cui promiſſio facta eſt cogere promittentem ad vendendum : tamen huiuſmodi facultas ſpatio 30. annorum tollitur, *l. ſicut, C. de Præſcript.* 30. *ann. ita Ang. conſ.*55. *Fel. in c. cum acceſſiſſent, col.*12. *verſ. ſecundò declaratur, de conſtit. Brun. conſ.*95. *col.*2. *quos refert Crauet. de antiqu. temp. par.*4. *§. circa præmiſſa, num.*35. vbi *n.*36. addit , quod eodem tempore forenſis præſcribit libertatem non ſoluendi collectas, & alia onera : quia pro exactione huiuſmodi competit actio, aut condictio ex lege, ſtatuto, vel conſuedine, vel ſaltem officium Iudicis, *& conſ.*111. *num.* 23. *Cephal. conſ.*176. *n.* 53. Idem dicendum , quando competit aliquod ius dependens à miniſterio alterius : hoc enim ius cum in iudicio deduci, ac peti poſſit, ſi non præſtetur, ideo præſcriptione tollitur . *vt poſt Barbat. conſ.* 51. *col.*8. *lib.*1. *Caſſan. conſ.*11. *Soci. iun. conſ.* 145. *num.* 42. *lib.* 1. *& alios obſeruat. Cephal. conſ.*176. *n.*48.

26 Limitatur 4. in iure adeundi , quod præſcribitur ſpatio 30. annorum poſt ius delatum , etiamſi pendeat à mero arbitrio hæredis, an velit adire, *vt poſt Paul. de Caſtr. conſ.* 279. *vol.*1. *Rom. conſ.*71. *col.*2. *Corn. conſ.* 395. *col. fin. vol.*3. *Felin. in cap. de quarta , col.*7. *extr. de Præſcript. & alios tradit Gabr. commun. concluſ. lib.*5. *tit. de Præſcript. concl.*8. *&* 10.

27 Limitatur 5. quando interuenit aliquod factum hominis, puta ſi aqua curreret ex fundo meo in fundum vicini per opus hominis extructum in fundo meo ob cauſam curſus talis aquæ : nam ex tali opere arguitur , quod non iure facultatis, ſed iure ſeruitutis ita aqua curreret, *Paul. de Caſtr. conſ.*243. *circa fin. lib.*2. *Calcan. conſ.*56. *col. pen. circa med. & alij apud Crauet. de Antiqu. temp. par.* 4. *§. circa præmiſſa, num.*40. vbi etiam dicit , quod ſi quis flumine publico habeat aliquod opus ad retinendos piſces poterit alios prohibere, ne ibi piſcari audeant : quamuis actus piſcandi in flumine publico competat iure facultatis, nec in eo procedat præſcriptio, *l. fin. ff. de Vſucap.*

29 Addit, *Alex. conſ.*174. *num.*5. *lib.*2. quod non poſſet Dominus fundi Superioris præcidere venas aquæ defluentis in fundum vicini, ſi nulla inde ei reſultaret vtilitas : quia tunc præſumeretur dolo id facere quod non licet, *l. opus nouum, ff. de oper. publ.*

30 Limitatur 6. in ijs , quæ ad Diuinum cultum ſpectant ; ea enim, quæ ab initio ſunt meræ facultatis , ex curſu longiſſimi temporis fiunt neceſſitatis fauore cultus Diuini , *Rot. deciſ.*54. *num.*9. *par.*4. *tom.*2. *Recent.* vbi, quod Clerici ,
31 qui per longiſſimum temporis ſpatium eccleſiæ inſeruierunt, coguntur etiam in poſterum eidem inſeruire : & de miſſis , quæ per longiſſimum tempus conſueuerunt decantari in aliqua Eccleſia, dixit eadem *Rota dec.* 701. *p.*4. *tom.* 3. *Recent. Bart. communiter receptus in l. priuilegia , num.*3. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* vbi dicit , quod ſi Ciuitas dare
33 conſueuit eccleſiæ aliquam eleemoſinam, non poſſet hoc per ſtatutum immutari: ea enim quæ ab antiquo eccleſiæ, & eius miniſtris , quamuis eleemoſinæ titulo , tribui conſueuerunt , omninò debentur etiam de iure ciuili, nec debent vllo modo impediri , *vt in d. l. priuilegia, cum ibi not.*

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio libertatis aduerſus onera collectarum currit à die contradictioni. contrarium n.*2. *&* 3.
4 *Conſuetudo collectandi forenſes tollitur ſpatio decem annorum.*
5 *An præſcriptio aduerſus collectas currat ſine titulo.*
6 *Non requiritur contradictio , quando ius negatiuum non eſt ſimplex , ſed habet implicitum factum.*
7 *Alleganti conceſſionem ſibi factam de collecta non ſoluenda cum curſu* 40. *annorum , nulla nouitas poteſt imponi , & an in tali caſu teneatur probare negatiuam, quod non ſoluerit.*
Quando Dominus amittat ius cogendi ſuos vaſſallos ad coquendum in furno ſuo, ibid.
8 *Libertas contra eccleſiam quando præſcribatur.*
Emphiteuta non ſoluens penſionem per 40. *annos , an præſcribat contra Dominum, ibidem.*

CAP. XI.

A quo die currat præſcriptio libertatis aduerſus onera collectarum.

1 Alij putant , præſcriptionem huiuſmodi currere à die contradictionis : requiritur enim , quod aliquando quis fuerit ad ſoluendum interpellatus , & contradixerit , *ita Bald. in l. de quibus, ff. de legibus quem refert , & ſequitur Alex. in conſ.*136. *n.*19. *lib.*2.

2 Verùm hæc ſententia procedit , vbi agitur de præſcribendo in actibus merè voluntarijs : & ideò non poteſt applicari in caſu noſtro , cum actus exigendi collectas non poſſit dici merè voluntarius ſaltem ex parte eius , qui

qui debet ſoluere; nam licet actus collectandi poſſit dici merè voluntarius reſpectu imponentis collectam tamen pro illius exactione competit actio, aut condictio ex lege, ſtatuto, vel conſuetudine, *iuxta omnium ſententiam*; conſtat autem omnem actionem tolli ſpatio 30. vel 40. annorum *l. ſicut, & l. omnes, C. de Præſcrip. 30. ann.*

3 Quare alij rectius ſentiunt, præſcriptionem in tali caſu currere ex die impoſitionis primæ collectæ: nam ſi ab ea die aliquis collectam non ſoluerit per ſpatium 30. vel 40. annorum, ſatis præſcripſiſſe dicitur talem libertatem à ſolutione collectarum, *Abb. conſ. 10. col. 4. lib. 1. & conſil. 57. lib. 2. quem refert, & ſequitur Crauet. conſ. 111. num. 3. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod conſuetudo collectandi forenſes, quia eſt contraria iuri communi, & ſic non petit

4 de iure ſpeciali, tollitur ſpatio decem annorum, *Iordan. lib. 14. tit. 24 num. 426. & 453. cum ſeq.* vbi, quod talis præ-

5 ſcriptio aduerſus collectas currit etiam ſine titulo, *Cancer. var. lib. 3. c. 4. num. 143 & ſeq. Cephal. conſ. 129. num. 5. Alex. ſibi contrarius in conſ. 30. num. 12. lib. 5. Guid. Pap. de-*

6 *ciſ. 631. num. 13. verſ. ſed contra proximè dicta*, vbi, quod non requiritur contradictio, quando ius negatiuum non eſt ſimplex ſed habet implicitum factum, vt in præſcriptione, per quam debitum iuſtum, ſeu ius alienum detinetur, & quaſi poſſidetur à debitore, *iuxta gloſ. in l. regu-*

7 *lariter ff. de petit. hæred. Bart. conſ. 59. num. 3. lib. 1.* vbi dicit, quod alleganti conceſſionem ſibi factam de collecta non ſoluenda cum curſu 40. annorum nulla nouitas poteſt imponi: nam ſi quis per longiſſimum tempus non ſoluit onera aliàs debita, præſumitur, quod ex aliqua cauſa fuerit exemptus, *vt poſt Abb. in conſ. 94. lib. 1. & conſ. 26. col. 2. ver. ſed prædictis, lib. 2. obſeruat Crauet. d. conſ. 111. n. 10. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod in tali caſu non tenetur probare negatiuam, quod non ſoluerit, ſed ſufficit probare ſolum temporis curſum 40. annorum, *per doctrinam Bald. in conſ. 315. col. 1. ad fin. lib. 3. Corn. conſ. 142. col. pen. & conſ. 263. col. 7. lib. 4.* quibus adde *Cancer. var. p. 3. c. 4. n. 151. & ſeq.* vbi dicit, quod eodem ſpatio 30. vel 40. annorum Dominus amitteret ius cogendi ſuos vaſſallos ad coquendum in furno ſuo, ſi dicto iure vſus non fuerit.

8 Addit *Paul. de Caſtr. conſ. 213. col. 1. lib. 2. quem refert & ſequitur idem Crauet. conſ. 58. num. 8.* quod hoc modo præſcribitur libertas etiam contra Eccleſiam: contrarium tamen eſt verius, *& ita tenet Spec. in Tit. de Emphit. §. nunc aliqua, num. 55. & ſeq.* vbi dicit, quod emphiteuta non ſoluens penſionem etiam per mille annos, non præſcribit contra Eccleſiam, neque contra alium directum Dominum: quia Dominus directus poſſidet ſemper miniſterio emphiteutæ, & poſſidenti non currit præſcriptio, *l. ſciendum, §. 1. ff. Qui ſatiſd. cog. l. cum notiſſimi, §. imo C. de Præſcript. 30 ann.* vnde vltra lapſum 40. annorum requiritur interuerſio poſſeſſionis Domini, non admittendo illum, *Bald. in l. malè agitur, n. 8. C. de Præſcr. 30. ann. Iaſ. in l. 2. n. 156. C. de iur. emphit. Bero. conſ. 114. n. 7. lib. 1. Curt. iun. conſ. 60. n. 14 & ſeq. & alij apud Gratian. diſcept. for. c. 902. n. 40. & ſeq. Add. ad Theſaur. dec. 179.*

S V M M A R I V M.

1 *Accuſator non tenetur in accuſatione exprimere diem certum delicti: limitatur n. 4. & 5.*
2 *Et an teneatur ſaltem exprimere annum, & menſem.*
3 *Inquiſitio, vt valida ſit, continere debet annum, & menſem.*
5 *Excuſatur Accuſator, ſi non recordetur de die dummodò id affirmet cum iuramento.*
6 *Intra quantum tempus querelans debeat exprimere diem.*
7 *Quando in accuſatione, vel inquiſitione exprimitur dies, vel tempus certum, neceſſariò probari debet, quod eo tempore delictum fuerit commiſſum: limitatur n. 8.*
8 *Clauſula, non ſe aſtringent &c. vel ſuper quibus omnibus &c. ſuſtinet accuſationem, & proceſſum, etiamſi non ſit probata qualitas in accuſatione deducta, modo de crimine conſtet.*
9 *Si qualitas diei, & horæ eſſet de ſubſtantia delicti, tunc omninò probari debet talis dies, vel hora, & in tali caſu inſeri debet dies in libello.*
10 *Si notarius regiſtrare ſoleat querelas in particulari libro, & in eius principio annum Domini inſcripſerit, querela ſine anno porrecta ab accuſatore, ſuſtinetur.*

C A P. X I I.

An accuſator teneatur in accuſatione exprimere diem certum delicti.

1 Reſp. negatiuè, *l. libellorum, ff. de Accuſ. & inſcript.* de-
2 bet tamen accuſator exprimere annum, & menſem:
3 idemque ſeruandum eſt in inquiſitione, aliàs accuſatio, & inquiſitio eſſet ipſo iure nulla etiam parte non opponente, *Bart. in d. l. libellorum, n. 12. & ſeq. & in l. 2. §. ſi publico, ſub n. 12. ff. ad l. Iul. de Adult. Gandin. in tit. Qualit. fiat accuſ. n. 6. Boſſ. in tit. de Accuſat. n. 2. & in tit. de inquiſ. n. 90. Clar. in Pract. crim. lib. 5. §. fin. q. 10. verſ. ſcias autem &c. & q. 12. verſ. præterea, & q. 31. verſ. quod de anno &c. Ciriac. controu. 488. n. 51. & ſeq. lib. 3.* exceptis delictis ſucceſſiuis, quale eſt ebrietas & ſimilia, in quibus huiuſmodi ſpecificatio non requiritur, *Rot. deciſ. 431. nu. 2. p. 1. Diuerſ. Scac. de Iud. lib. 1. c. 51. n. 3.*

4 Sed ſi reus id petat, quia fortè intendit ad ſui defenſionem probare, quod eo die erat in alio loco remoto à loco delicti, Iudex debet cogere accuſatorem ad ipſum diem exprimendum, *vt d. Bart. in l. is, qui, n. 10. ff. de publ. iudic. quem alij communiter ſequuntur, teſte Boſſ. in tit. de inquiſ. n. 92.* alias defenſiones tollerentur.

5 Obſerua tamen, quod licet accuſator teneatur in tali caſu exprimere diem, non tamen tenetur illum probare, *Bertran. conſ. 16. n. 2. lib. 2. quem refert Clar. qui de communi teſtatur, in Pract. crim. §. fin. q. 12. verſ. dixi etiam &c.* vbi etiam excuſat accuſatorem, ſi non recordetur de die, dummodò id affirmet cum iuramento, *Scac. dicto lib. 1. c. 51. n. 38.* ſubdens, quod ſufficiat, ſi accuſator diem exprimat tempore, quo præfigitur reo terminus ad faciendas defenſiones.

7 Obſerua 2. quod quando in accuſatione, vel inquiſitione apponitur dies, vel tempus certum, tunc neceſſariò probari debet, quod delictum eo tempore fuerit commiſſum, *Iaſ. in l. qui aliena, §. fin. ff. de acquir. hæred. Bald. conſ. 68. vol. 3. Corn. conſ. 217. col. 1. vol. 1. quos refert Boſſ. d. tit. de inquiſ. num. 93.* alias reus eſſet abſoluendus, etiamſi delictum iam probatum fuerit per teſtes, *vt conſuluit Io. de Amic. conſ. 127. verſ. vltima concluſio, lib. 1. poſt Bart. in d. l. is, qui, num. 9.* cum enim Accuſator, vel fiſcus ſe ſe ad diem aſtrinxerit, ſibi imputare debet, *l. habebat, vbi Bart. ff. de inſtit. act.*

8 Limita, vbi in libello accuſationis, ſeu querelæ adeſſent clauſulæ, *non ſe aſtringens &c. vel, ſuper quibus omnibus &c.* quæ ſaluant, & ſuſtinent accuſationem, & proceſſum, etiamſi non ſit probata qualitas in accuſatione deducta, modo de crimine conſtet, *vt poſt Ang. in l. in cauſis, C. de accuſ. not. Menoch. ad Bart. in l. libellorum, litt. B. Clar. d. §. fin. q. 12. verſ. ſed quid ſi accuſator; Papien. in form. libell. in act. real. §. non aſtringens ſe &c. num. 1. Rota in Tricarien. Territorij 26. Iunij 1591. coram Card. Pamphilio. Theodoſ. Rub. in ſingul. tom. 2. p. 4. de clauſul. clauſul. 498.*

9 Notandum tamen eſt, quod ſi qualitas diei, vel horæ eſſet de ſubſtantia delicti, puta ſi ſtatutum prohiberet, ne quid certo die, vel hora fiat, tunc omninò probari debet talis dies, vel hora, ad hoc vt reus poſſit de ipſo facto tamquam de delicto puniri, *Bart. in d. l. libellorum, nu. 12. ff. de accuſ. & inſcript.* vbi etiam dicit, quod in tali caſu in libello accuſationis inſeri debet dies, *Clar. vbi ſupr. d. q. 12. verſ. ſed quid ſi accuſator.*

10 Obſerua 3. quod ſi Notarius regiſtrare ſoleat querelas in particulari libro, & in eius principio annum Domini inſcripſerit, querela ſine anno porrecta ab Accuſatore ſuſtinetur: quia ille annus ſatis intelligitur ab

eodem

Digitized by Google

eodem Accuſatore repetitus, *Bart. in leg. libellorum, nu. 1. Scaccia d. lib. 1. c. 51. n. 20.*

S V M M A R I V M.

1 *Hæreticus priuatur dominio bonorum ſuorum à die commiſſi criminis.*
2 *Quid ſi bona huiuſmodi fuerint alienata.*
3 *An Reus criminis læſæ maieſtatis humanæ, ipſo iure amittat dominium rerum ſuarum.*
4 *Et quid in crimine rebellionis.*
5 *Rebellis quis dicatur.*
6 *An condemnatus ad fructus teneatur reſtituere diſtributiones.*

C A P. X I I I.

A quo die hæreticus priuetur dominio rerum ſuarum.

1 RESp. quod hæreticus quantumuis occultus priuatur
dominio bonorum ſuorum à die commiſſi criminis
ante latam ſententiam, & recta via tranſit in fiſcum, *gloſ.
& DD. in cap. cum ſecundum de Hæret. in 6.* vbi addunt,
2 quod ſi fiat alienatio, reuocatur per fiſcum ſine pretij reſtitutione;
quod intelligendum eſt, quando alienatio non
fieret ex cauſa neceſſaria: poteſt enim hæreticus alienare
res ſuas pro ſoluendis debitis, pro dotibus, alimentis &c.
dummodò non diſtrahantur bona magni valoris pro
paruo debito, *Surd. dec. 247. & de Alimen. priuil. 35. tit. 8.
n. 4. & tit. 9. q. 32. n. 21. Gratian. diſcept. for. c. 54. n. 5. & ſeq.
Mareſcot. var. lib. 2. c. 34. n. 4.* vbi dicit, quod Clericus priuatus
beneficio ipſo iure, tenetur ad fructus perceptos à
die perpetrati criminis: idemque dicendum eſt, quando
priuatio non inducitur ipſo iure, ſed per ſententiam:
nam ſi deinde priuetur beneficio, tenetur reſtituere fructus
perceptos à die commiſſi criminis *ſecundum Paul. de
Caſtr. in l. 1. nu. 3. C. de His quibus vt indign. Diaz in pract.
crim. canon. cap. 123. quos refert & ſequitur Clar. in lib. 5.
§ fin. pract. crimin. q. 73. in fin. vbi de communi:* quod quidem
procedit quando Clericus beneficio priuatus fuit ob
delictum; ſecus ſi fuit priuatus ob ſolam contumaciam,
puta ſi delictum non fuit concludenter in actis probatum,
ſed adſint tantummodò indicia delictum arguentia;
tunc enim fructus reſtituere non tenetur: immò ſi
compareat, & abſoluatur, beneficium ipſum recuperat,
etiamſi alteri collatum fuerit, *Rot. in vna Ciuitatis Caſtelli
donationis de Vitellis 16. Decembris 1577. coram Card.
Seraphin. in impreſſ. dec. 354.* vbi addit, quod condemnati
propter contumaciam habent factionem teſtamenti actiuam,
& paſſiuam, *Mareſcot. qui alias Rotæ deciſ. refert,
var. lib. 2. c. 34. n. 7. & ſeq.* ſubdens, quod ſententia lata ob
contumaciam eſt merè interlocutoria, & tamdiu durat
effectus illius, quamdiu durat contumacia.
3 Quæres, an reus criminis læſæ maieſtatis humanæ ipſo
iure amittat dominium rerum ſuarum? Reſp. quod non
amittit ipſo iure dominium, ſed perdit ius adminiſtrandi,
vt d. Bart. in l. Imperator, in fin. ff. de Iur. fiſc. vbi reprehendit
Dyn. contrarium aſſerentem, & quidem in tali caſu
adminiſtratio interdicitur non tantùm à die perpetrati,
ſed etiam cogitati criminis, propter eius atrocitatem,
*l. quiſquis, § emancipationes, C. ad l. Iul. maieſt. Gig. de Crimin.
læſ. maieſt. lib. 2. tit. de pœn. comm. crim. q. 23. in fin. Pic.
in l. poſt contractum n. 77. ff. de Donat. quos refert Surd. de
Alim. tit. 9. q. 32. nu. 1. & ſeq.* idem in crimine rebellionis
4 dicit *Gratian. dicto cap. 54. num. 8. & ſeq.* vbi etiam notat,
5 quod ille huius criminis eſt reus qui lædit Principem, vel
eius ſecuritatem, hoc eſt tranquillitatem perturbat, *iuxta
l. 1. ff. ad l. Iul. Maieſt.*
6 Quæres 2. an condemnatus ad fructus, teneatur reſtituere
diſtributiones? Reſp. affirmatiuè, ſi diſtributiones
fuerunt per beneficiatum perceptæ; ſecus ſi non fuerunt
perceptæ, tunc enim non veniunt appellatione fructuum,
Rot. diuerſ. dec. 618. p. 1. vbi etiam dicitur, quod diſtributiones
non poſſunt peti, quando non adeſt legitima proteſtatio,
Millinus dec. 66. ſubdens, quod proteſtatio non
eſt neceſſaria pro fructibus perceptis, *Andr. dec. 76. nu. 5.
Rot. deciſ. 1170. n. 4. par. 3. lib. 3. Diuerſ.* vbi ponitur formula
dictæ proteſtationis, *vide quæ diximus in tr. de Regim.
Eccl. Epiſc. lib. 3. c. 16. n. 6. & ſeq.*

S V M M A R I V M.

1 *Poſſeſſor bonæ fidei non niſi à die motæ litis fructus reſtituere tenetur: limitatur n. 6.*
2 *Poſſeſſor bonæ fidei non poteſt condemnari ad fructus ante motam litem.*
3 *Ad lucrandum fructus decurſos ante litem conteſtatam, an requiratur bona fides poſitiua, & titulus verus.*
4 *An prouiſus ab ordinario de beneficio reſeruato teneatur ad reſtitutionem fructuum perceptorum ante motam litem.*
5 *Qualibet cauſa etiam temeraria, & beſtialis excuſat à reſtitutione fructuum.*
7 *Poſſeſſor malæ fidei, ac ſpoliator violentus condemnandus eſt in fructibus à die occupationis: limitatur n. 9.*
8 *Violentus ſpoliator condemnatur etiam ad fructus, qui percipi potuiſſent.*
10 *Dicitur eſſe in mala fide etiam is, qui non ſeruatis ſolemnitatibus à iure, vel ſtatuto introductis nulliter cum alio contrahit.*
11 *Emens à pupillo, ſeu minore non ſeruatis ſolemnitatibus, fructus à die venditionis perceptos tenetur reſtituere etiam conſumptos.*
12 *Quid ſi quis emeret rem Eccleſiæ non ſeruata ſolemnitate.*
13 *Vt excludatur bona fides, ſufficit probabilis ſcientia rei alienæ.*
14 *Fructus rei eccleſiaſticæ nulliter alienatæ reſtitui debent à die factæ alienationis.*
15 *Contrahenti cum eccleſia debentur etiam omnes fructus per eccleſiam percepti ex bonis eiuſdem contrahentis, eccleſiæ datis in ſolutum.*
16 *Quando error iuris excuſet poſſidentem à reſtitutione fructuum perceptorum, & quando non.*
17 *Quando emptor non præſcribat.*
18 *Poſſidens ex titulo cauſato ex errore iuris reſiſtentis contractui non facit fructus ſuos*
19 *In præſcriptione non eſt ſatis carere dolo, ſed requiritur, quod bona fides adſit.*
20 *Quando fructus veniant à die actus nulliter celebrati, & quando à die litis conteſtatæ.*
21 *Error facti, vel iuris valde dubii excuſat à reſtitutione fructuum à die nullitatis contractus.*
22 *Ea, quæ conſiſtunt in opinione Doctorum, cauſant errorem iuris valde dubij.*
23 *Reus conuentus poteſt ex fructibus retinere impenſas eorum cauſa factas.*
24 *Fructus legitimæ ſtatim debentur à die mortis, ſicut legitima.*
25 *Etiam in petitione ſupplementi legitimæ veniunt fructus à die obitus.*
26 *Quid ſi fructus per hæredem fuiſſent conſumpti.*
27 *Fructus regulariter vſucapiuntur per triennium bona fide, & n. 31.*
28 *An fructus huiuſmodi peti poſſint ſeparatim poſt ſatisfactionem legitimæ.*
29 *Fructus legitimæ debentur ad rationem quinque pro centenario, prout taxantur regulariter fructus ſtabilium.*
30 *In legato conſiſtente in quantitate quando debeantur fructus.*
31 *Quid probandum ſit, vt fructus quis vſucapere poſſit triennio.*
32 *Fructibus conſumptis datur actio ad pretium, quæ 30. annis durat.*
33 *In legato puro quando fructus debeantur legatario, & nu. 39. 40. 41. 42. & 43.*
34 *Dominium rei legatæ tranſit verè à die aditæ hæreditatis, fictè à tempore mortis, & n. 35 limitatur n. 47.*
35 *Fructus medij temporis cedunt commodo hæreditatis, & per conſequens futuri hæredis.*
36 *Annui cenſus, ſeu reditus maturati in vita teſtatoris, & ab*

Digitized by Google

ab eo non exacti cedunt hæredi, non legatario.

37 *Quid ſi teſtator intra certum tempus legatum ſolui iuſſerit, & num.38.*

39 *Quando vſusfructus omnium bonorum legatus eſt, poteſt vſufructuarius vti etiam fructibus recollectis ante mortem teſtatoris, vel ante aditam hæreditatem.*

40 *Legatarius lucratur fructus à die mortis, ſi teſtator rem legatam tradidit, vel licentiam dedit accipiendi poſſeſſionem.*

41 *Hæres, qui eſt in mora adeundi, fructus non facit ſuos, ſed debentur legatario, & an in tali caſu hæres teneatur de omni damno, & rerum periculo.*

42 *Legatarius conſequitur fructus ante aditam hæreditatem, quando teſtator legauit fundum cum ſuis commodis, vel incrementis.*

43 *Fructus pendentes in agro legato, non hæredi, ſed legatario à die mortis teſtatoris debentur.*

44 *Si teſtator legauit rem alienam, fructus non debentur legatario à die aditæ hæreditatis, ſed poſt litis conteſtationem, vel moram hæredis.*

45 *Quid ſi legauit rem ipſius hæredis, vel partem bonorum ſuorum, puta tertiam, vel quartam.*

46 *In legato duarum rerum alternatiuè facto fructus non debentur etiam poſt aditam hæreditatem, niſi poſt electionem.*

47 *In tali caſu non tranſit dominium in legatarium, niſi facta electione.*

48 *Quando hæres non teneatur reſtituere fructus.*

Quando in hærede bona fides præſumatur, ibid.

49 *In legato conditionali, vel in diem fructus debentur poſt aduentum diei, vel conditionis; limitatur num. 50. declaratur num. 51.*

51 *Quando legatum cenſeatur purum.*

52 *Legatum relictum ſub modo, non conditionale, ſed purum cenſetur.*

53 *Modus impleri debet poſt acquiſitionem legati.*

54 *Quando inducatur modus.*

55 *Si legati fuerint alicui fructus quotannis, dum viueret, legatarius conſequitur integrum legatum dictorum fructuum, etiamſi non vixerit per totum annum.*

56 *Quid ſi legatum fuerit alicui relictum, cum eſſet vidua, vel durauerit in aliquo monaſterio.*

57 *Reſoluto contractu fructus debentur à die, quo reſoluitur actus, non autem à die motæ litis.*

58 *Reuocata donatione cauſa mortis repetuntur fructus tam pendentes, quàm percepti à tempore donationis.*

59 *Irritata ſententia, cuius contemplatione quis poſſidebat, res cum fructibus reſtituitur.*

60 *Emptor, ſi rem venditam retrouendere promiſit, & interpellatus recuſauit, tenetur fructus reſtituere à die facti depoſiti.*

61 *Quando fructus debeantur ab initio, & ante motam litem.*

62 *In annuis legatis debentur fructus decurſi non tantùm ante motam litem, ſed etiam ante apertas tabulas, & ante aditam hæreditatem.*

63 *An fructus peti poſſint, ſi nulla fuerit facta condemnatio in ſententia lata ſuper negotio principali.*

64 *In iudicio reintegrandæ fructus debentur iure actionis, extantes rei vendicatione, conſumpti condictione ſine cauſa.*

65 *Quando reſtitui debeant fructus etiam à bonæ fidei poſſeſſore, & n.67.*

66 *An qui præſumatur locupletior ex conſumptione fructuum in proprios vſus.*

67 *An bonæ fidei poſſeſſor teneatur reſtituere fructus induſtriales.*

68 *In interdictis veniunt fructus à die litis conteſtatæ, etiamſi petiti non fuerint: limitatur n.69. & 70.*

69 *In interdicto, vnde vi, fructus debentur ex die expulſionis.*

70 *In interdicto retinendæ plenario veniunt fructus vſque ab initio.*

71 *Quæ ſit differentia inter interdictum retinendæ plenarium & ſummariſſimum.*

In ſummariſſimo non attenditur iuſtitia, vel iniuſtitia ſententiæ, nec eſt locus appellationi, ibidem.

72 *Fructus peti non poſſunt, ſi in ſententia fuerunt omiſſi, & an in tali caſu ferri poſſit noua ſententia.*

Quandiu duret interdictum de glande legenda, ibid.

Quando cauſa citius expediri debeat, ibid.

73 *Filij primi matrimonij reuocant cum fructibus quicquid Pater reliquit ſecundæ vxori vltra modum l. hac edictali C. de ſecund. nupt.*

74 *Res cum fructibus reſtituitur, cum titulus ad non titulum reducitur.*

75 *Vbi actus annullatur ipſo iure, fructus medij temporis debentur.*

76 *A quo tempore fructus dotis debeantur marito.*

77 *Emptor non ſoluens pretium rei emptæ condemnatur ad reſtitutionem omnium fructuum etiam ante litem decurſorum.*

78 *Creditor pignoris tenetur fructus perceptos computare in ſortem, & an teneatur de fructibus, qui percipi potuerunt.*

CAP. XIV.

Quando, & à quo tempore fructus debeantur.

1 Dico primò, quod poſſeſſor bonæ fidei non niſi à die motæ litis, qua incipit habere malam fidem, fructus reſtituere tenetur, *l. bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. Bald. in l. 1. nu. 13. C. de vſur. & fruct. legat. latè Theſaur. dec. 29. n. 7. & ſeq. Rot. dec. 583. num. 2. p. 3. Recent.* vbi dicit,
2 quod poſſeſſor bonæ fidei non poteſt condemnari ad fructus ante motam litem, & *deciſ. 3. nu. 4. p. 7. Recent.* vbi,
3 quod ad lucrandum fructus decurſos ante litem conteſtatam non requiritur bona fides poſitiua, neque titulus verus, ſed ſufficit, abeſſe malam fidem, & titulum putatiuum, vel etiam nullum adeſſe.

4 Hinc prouiſus ab ordinario de beneficio reſeruato, non tenetur ad reſtitutionem fructuum perceptorum ante motam litem, quando reſeruatio non erat notoria, nec inſerta in corpore iuris, *Rot. in Salaman. fructuum 9. Martij 1587. coram Gypſio, Greg. dec. 74 & Beltram. ibid.*
5 ſubdens, quod quælibet cauſa etiam temeraria, & beſtialis excuſat à reſtitutione fructuum.

6 Limita, vbi agitur in iudicio vniuerſali, vt in iudicio petitionis hæreditatis, in quo veniunt fructus etiam ante motam litem bona fide percepti, *gloſ. communiter recepta in l. item veniunt, §. item non ſolum, verb. omnes, ff. de petit. hæred. Afflict. dec. 240. n. 2. Rot. dec. 3. n. 47. p. 7. Recent. Gratian. diſc. for. cap. 422. n. 2. & ſeq. Balb. de præſcr. in 4. p. 4. princ. q. 35. n. 4.* vbi addit, quod in petitione hæreditatis veniunt fructus etiam bona fide conſumpti, quatenus poſſeſſor locupletior factus eſt.

7 Poſſeſſor verò malæ fidei, ac ſpoliator violentus condemnandus eſt in fructibus à die occupationis, *l. ſi contra, in fin. C. ſi quis ignor. rem. min. eſſ. Doctores in cap. grauis, de Reſtit. ſpol. Gratian. diſc. for. c. 206. n. 15. Rot. dicta dec. 583.*
8 *n. 4.* vbi quod violentus ſpoliator condemnatur etiam ad fructus, qui percipi potuiſſent, *Benintend. deciſ. 20. per tot.*
9 ſecus eſſet, quando in ſpoliatore conſiderari poteſt aliqua bona fides, vel colorata cauſa detinendi, quæ conſtitueret eum in bona fide, vel in non tam mala, *Fontan. deciſ. 92. n. 22.* Vnde fructus in iudicio ſpolij non debentur, niſi à die motæ litis reſpectu eius, qui auctoritate Iudicis poſſidet: quia à die poſſeſſionis iudicialiter captæ dicitur poſſeſſor bonæ fidei, *Rot. dec. 297. n. 14. apud Poſtium poſt tract. Mandat. de Manutent.*

10 Dicitur autem eſſe in mala fide etiam is, qui non ſeruatis ſolemnitatibus à iure, vel ſtatuto introductis nulliter cum alio contrahit, *vt not. gloſ. in l. 1. ver. mala fide, C. de fid. inſtrum. & de iur. haſt. fiſcal. lib. 10. & probat textus in l. quemadmodum, C. de Agric. & Cenſit. lib. 11. ibi. malæ fidei namque poſſeſſorem eſſe, nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur, cap. qui contra, de Regul. iur. in 6.*

11 Vnde emens à pupillo, ſeu minore, iuris, aut ſtatuti ſolemnitatibus non ſeruatis, fructus à die venditionis perceptos tenetur reſtituere etiam conſumptos, *iuxta leg. ſi contra, C. ſi quis ignor. rem. minor. eſſ. l. ſi prædium, C. de*

Præd.

Digitized by Google

Præd.min.Ciriac.contr.303.num.83.Surd.deciſ.45.num.9.
12 idemque dicendum , vbi quis emeret rem Eccleſiæ non
ſeruata ſolemnitate *leg.Iubemur nulli,§.ſanè ſi hæc , in fin.
Cod.de Sacroſ.Eccleſ.cap.ſi quis,extr.de Reb. Eccleſ. alien.
vel non,& dixit Rot.deciſ.375.num.1.par.5.tom.1.& deciſ.
3.num.23.& ſeq.par.7.Recent.*vbi etiam reſoluit, quod vt
13 excludatur bona fides , ſufficit probabilis ſcientia rei
alienæ: & quod fructus rei Eccleſiaſticæ nulliter alienatæ
14 reſtitui debeant à die factæ alienationis , tenuit etiam
Rot.coram Durand.deciſ.256.per tot. ſubdens, quod con-
15 trahenti cum Eccleſia debentur etiam omnes fructus
per Eccleſiam percepti ex bonis eiuſdem contrahentis,
Eccleſiæ datis in ſolutum; & hoc quidem procedit, ſiue
emptor prohibitionem iuris ſciuerit , ſiue ignorauerit:
nam ſi ſciuit,apertè conſtat de mala fide; ſi verò ignora-
uit,adhuc in mala fide eſt præſumptione iuris, cum in iu-
re errauerit;error autem iuris, quando actui, ſeu contra-
16 ctui reſiſtit, non excuſat poſſidentem à reſtitutione fru-
ctuum perceptorum; quicquid ſit, quando ius non reſi-
ſtit,nec aſſiſtit, *Din.in d.cap.qui contra, de Reg.iur.in 6.*
17 vbi etiam dicit, quod emptor in dicto caſu non præſcri-
bit,*latè Grammat.dec.79.num.8.& 9.Cacheran.deciſ. 160.
num.1.& ſeq.& præcipuè num. 11. cum ſeq.*vbi dicit,quod
18 poſſidens ex titulo cauſato ex errore iuris reſiſtentis
contractui non facit fructus ſuos,*Alciat.reg. 3.præſumpt.
30.num.1.& ſeq.*vbi etiam notat, quod in præſcriptione
19 non ſufficit,ſi dolus abſit, ſed requiritur, quod bona fi-
des concurrat,*Ciriac.contr.331. num. 10. & 11.* vbi dicit,
20 quod aut agitur per viam nullitatis , & tunc fructus ve-
niunt à die actus nulliter celebrati : aut agitur per viam
reſciſſionis contractus, & tunc fructus veniunt à die litis
conteſtatæ,*Rot.dec.444.nu.1.p.4.to.2.Recent.*ſubdens, *nu.
2.& ſeq.* quod error facti, vel iuris valde dubij excuſat à
21 reſtitutione fructuum à die nullitatis contractus, *vt ſen-
ſit etiam Corn.conſ.181.n.17. vol. 3. & alij apud Peregrin.
22 de fideicom.art.49.n.120.*vbi addit, quod ea, quæ conſi-
ſtunt in opinione Doctorum, cauſant errorem iuris val-
de dubij, poteſt tamen reus conuentus ex fructibus reti-
23 nere impenſas eorum cauſa factas,*l.ſi à Patre, vel à Do-
mino,§.vlt.ff.de petit.hæred.*
24 Dico 2. quod fructus legitimæ ſtatim debentur à die
mortis,ſicut legitima,*Fontanell.dec.91.n.15.& dec.92.*vbi
id extendit ad legitimam Aſcendentium, *latè Gratian.di-
ſc.for.cap.241.n.5.& ſeq.& cap.688.nu.6.& ſeq.*vbi etiam
25 dicit, quod etiam in petitione ſupplementi legitimæ ve-
niunt fructus à die obitus:quod procedit, etiamſi per hæ-
redem fuiſſent conſumpti, *Cephal. qui communem dicit in
26 conſ.109.n.29.latè Gratian.d.cap.688.nu.6.& ſeq.*vbi ad-
dit,quod in hoc caſu non poteſt dari præſcriptio triennij,
27 per quod regulariter vſucapiuntur fructus bona fide, *vt
not.Bald.in l.1.n.8.C.de Vſur.& fruct.legat.*ratio eſt, quia
is,cui legitima debetur,cenſetur etiam hæres in legitima,
& illicò transfertur in eum dominium, *vt inquit Fonta-
28 nell.dec.92.n.9.& ſeq* vbi etiam dicit , quod iſti fructus
29 poſſunt etiam ſeparatim peti poſt ſatisfactionem legiti-
mæ,*Burat.dec.65.*ſubdens, quod fructus legitimæ deben-
tur ad rationem quinque pro centenario, prout taxantur
regulariter fructus ſtabilium.
30 Notandum tamen eſt , quod in legato conſiſtente in
quantitate,etiamſi ſuccedat loco legitimæ,non debentur
fructus,niſi à die petitionis,& moræ,*Secundum Ang. conſ.
101. incip.Conſiderandum eſt , quem refert , & ſequitur
Gratian.dec.March.4.n.6.& 35.*
31 Notandum 2.quod,vt quis fructu vſucapere poſſit tri-
ennio, neceſſarium eſt probare, quod fructus per trien-
nium continuum poſſederit: nam ſi infra triennium illos
conſumeret,ceſſaret vſucapio. quæ ſine poſſeſſione non
procedit,*vt poſt Bart.in l.ſequitur,§.fructus n.4.ff. de Vſu-
cap.Pancirol.conſ.46.n 8.Ruin.conſ.204.num.15.lib.1.Soc.
ſen.conſ.82.n.29.lib.4. Bellam. deciſ.412.& alios obſeruat
Honded.conſ.30.n.74.lib.1.*ſubdens, quod fructibus con-
ſumptis datur actio ad pretium,quæ 30.annis durat,*Balb.
32 de Præſcript.in 4.p.4.princ.q.35.n.1.* vbi dicit , quod ita
limitantur omnes leges,quæ volunt,quod bonæ fidei poſ-
ſeſſor tenetur reſtituere fructus extantes,quia intelligun-
tur,niſi per triennium poſſederit.
33 Dico 3. quod in legato puro fructus debentur legata-
rio à die aditæ hæreditatis per hæredem , ſi res ſit pro-
pria ipſius teſtatoris , vel per eum poſſeſſa iure quaſi do-
minij cum titulo,& bona fide,*l.Hærennius 42. vbi gloſ.ff.
de Vſur. lege quæſitum 46.ff. de acquir.rer. domin.* domi-
34 nium enim rei legatæ tranſit verè à die aditæ hæredita-
tis,fictè à tempore mortis,*vt d. Bart. in leg.ſi tibi , §.cum
ſeruus,ff.de leg.1.& tradunt communiter DD.in d.leg. He-
rennius,Bald.in l.fin.C.de vſur. & fruct. legat.* vbi dicit,
35 quod fructus medij temporis cedunt commodo hæredi-
tatis, & per conſequens futuris hæredis: illa enim ficta
translatio dominij rei legatæ ex die mortis teſtatoris, an-
te aditam hæreditatem non operatur in legatario fru-
ctuum acquiſitionem, *Peregrin. de fideicommiſ. artic.49.
num.10.verſ.ſecus in annuis cenſibus,& num.11. verſ. op-
36 poſitum tamen &c.* vbi etiam dicit, quod annui cenſus,
ſeu redditus maturati in vita teſtatoris, & ab eo non ex-
acti cedunt hæredi,non legatario: quod eo magis proce-
deret,ſi teſtator intra certum tempus, puta intra annum
à die mortis ſuæ legata ſolui iuſſerit: quia fructus ante
diem percepti ad hæredem pertinent, cum in dubio tem-
pus fauore hæredis adiectum cenſeatur *leg. eum, qui ff.de
37 Ann.legat.l.cum tempus , ff.de Reg. iur. leg.penult.& ibi
Bart.ff.de opt.leg.l. Paulus ff.de vſur. l.in fideicommiſ-
ſariam §.quoties , ff.ad Trebell. Dilect. de Arte teſtan.
tit.6.de legat.caut. 11.Giouagn.conſ. 20. num. 17.lib. 1.
38 vbi de communi.*ſecus eſſet,ſi conſtaret, diem appoſitum
eſſe in fauorem legatarij: puta ſi legatum relinquatur pu-
pillo in tempus pubertatis: tunc enim fructus medio
tempore percepti ad legatarium ſpectant, *l.ſi ita relictum,
44.§.Pegaſus,ff.de l.2.l.eum, qui, ff.de Ann.legat.Cancer.
var.lib.3.c.20.n.27.& ſeq.*
39 Limita vbi vſusfructus omnium bonorum legatus eſt:
in tali enim caſu ad vſufructuarium ſpectant etiam fru-
ctus recollecti antequam dies legati cederet atque ita an-
te mortem teſtatoris, vel ante aditam hæreditatem præ-
ſtita cautione de tantundem reſtituendo, vel æſtimatio-
ne, *vt poſt Bald.conſil. 337.in fin.lib. 5.alias conſil. 451.
eod.lib.conſil.187.lib.2.Aym.conſ. 300. num. 5.& alios ob-
ſeruat.Gratian.diſc.for.c.585.n.29.& 30.Caſtill. de vſufr.
c.42.n.13.& 14.*
40 Limita 2. niſi teſtator rem legatam tradiderit vel li-
centiam dederit accipiendi poſſeſſionem:quia tunc lega-
tum redigitur ad inſtar donationis cauſa mortis, & lega-
tarius lucratus fructus à die mortis, *vt dicit Bald.in d.l.
fin.C.de vſur.& fruct.legat.*
41 Limita 3. niſi hæres fuiſſet in mora adeundi: quia eo
caſu fructus non faceret ſuos ſed debentur legatario,
etiamſi in eum nondum fuerit dominium translatum,
*Sal.in leg.fin.Cod.de vſur.& fruct.leg. Rom.conſ.84. Rol.
conſ.73.num.35.vol.1.Caualcan. de vſufr. num. 93.& 94.
& apud Peregr.d.art.49.num.12.Gratian. diſcept. for. cap.
250.n.20.* vbi etiam dicit, quod in tali caſu hæres non ſo-
lum tenetur de fructibus, ſed etiam de omni damno, &
rerum periculo.
42 Limita 4. vbi teſtator legauit fundum cum ſuis com-
modis,vel incrementis,*gloſ.in l.2.Lucius, 22.in ver.com-
modis,ff.de leg.2.Dilect.loco cit.* vbi dicit, quod tunc lega-
tarius conſequitur fructus ante aditam hæreditatem *Pe-
regrin.d.art.49.n.9.& alij.*
43 Limita 5. quoad fructus pendentes in agro legato: iſti
enim non hæredi,ſed legatario à die mortis teſtatoris de-
bentur tamquam pars fundi, & tamquam de ſubſtantia
rei legatæ, *l.fin.§.pen.ff.Quæ in fraud.credit.Bald.in l.ſi
quis bonorum,ff.de leg.1.& in l.1.num 12.& 13.C.de vſur.
& fruct.legat,Gratian.loco cit.num.38.Surd.dec.88. nu.8.
Cancer.var.lib.3.c.20.n.17.& ſeq.*
44 Dixi *ſi res ſit propria ipſius teſtatoris &c.* quia ſi lega-
uit rem alienam; fructus non debentur legatario à die
aditæ hæreditatis, ſed poſt litis conteſtationem, vel
moram hæredis *gloſ. in l.ſi quis per fideicommiſſum 39. &
in l.Herennius,42.ff.de vſur.& in l.vlt.C.de vſur.& fruc.
legat.*

Digitized by Google

legat.Cancer.var.lib.3.c.20.n.21.Gratian. dicto c.250.nu.
45 30.idem dicendum,ſi legauit rem ipſius hæredis, per tex-
tum in l. Paulus,verſ.idem reſpondi,ff.ad l.Falcid.vel ſi le-
gauit partem bonorum ſuorum,puta quartam;tunc enim
neque peti poſſunt fructus,niſi à tempore moræ, l.ſi quis
bonorum,vbi Bart.ff.de leg.1.

46 Obſerua tamen, quod in legato duarum rerum alter-
natiuè facto fructus non debentur etiam poſt aditam hæ-
47 reditatem,niſi poſt electionem, quia in tali caſu in lega-
tarium non tranſit dominium, niſi facta electione, l.hu-
iuſmodi,§.Stichum,ff.de lege 1.Gratian. d.c.250.num. 16.
vbi citat Guliel.Bened.in c.Raynutius, in ver.ſi abſque li-
beris 2.n.150.de Teſtam.

48 Addit gloſ.in l.fin.C.de vſur.& fruct. legat. quod etiam
ſi teſtator legauerit rem propriam, hæres non teneretur
reſtituere fructus poſt aditam hæreditatem, ſi illos per-
ceperit cum bona fide, & ita etiam ſentiunt DD. apud
Dilect.de Arte teſtan tit.6. de legat.caut. 11.num. 1.Gra-
tian.d.cap.250.num.33.vbi num.ſeq. addit, quod bona fi-
des in hærede præſumitur,ſi non conſtaret, eum habuiſ-
ſe notitiam teſtamenti ante motam litem: quibus adde
Theſaur.dec.29.num.7.& 8. vbi ampliat, etiam ſi fructus
adhuc extarent.

49 Dico 4. quod in legato conditionali, vel in diem, fru-
ctus debentur poſt aduentum diei, vel conditionis leg.
Sempronius Attalus ff.de vſu,& vſuf.leg. niſi teſtator di-
xerit, ſi talis conditio extiterit, ex nunc lego Titio fun-
dum:tunc enim conditio retrotrahitur, & legatarius fru-
ctus,omnemq; medij temporis commoditatem conſequi-
tur,Cephal.conſ.153.n.47.Gratian.d.c.250.n.13.& ſeq. vbi
50 rectè obſeruat,hoc intelligendum eſſe de conditione va-
lida,non autem de inutili,impoſſibili,aut alia à iure reie-
cta: tales enim conditiones habentur pro non appoſitis,
51 & legatum in tali caſu cenſetur purum,l.ſi poſt diem,ver.
ſed ſi ea conditio &c.ff.Quand.dies leg.ced.

52 Legatum verò relictum ſub modo, non conditionale,
ſed purum cenſetur;& ideò tam res ipſa legata, quam fru-
ctus debentur legatario à die aditæ hæreditatis, oblata
tamen realiter cautione de modo implendo,l.ſi cui 7.& l.
cum in teſtamento 48.ff de fideicom.libert.Gabr.conſ. 5.n.9.
lib.2.& alij apud Gratian.diſc.for.c.250.nu.23.& ſeq. vbi
53 etiam notat, quod modus impleri debet poſt acquiſitio-
nem legati,ad differentiam conditionis, quæ impleri de-
bet ante aſſequutum emolumentum, l.quæſitum, ff. de
54 Cond.& demonſt. quando verò inducatur modus, vide
Bart.in l.quibus,§.Termilius,ff.de Cond.& demon.

55 Dico 5.quod ſi legati fuerint alicui fructus prædij quo-
tannis dum viueret, legatarius conſequitur integrum le-
gatum dictorum fructuum, etiamſi non vixerit per to-
tum annum, ſed tantum aliquo tempore anni: ſufficit
enim,vltimum annum eſſe cæptum, vt legatum annuum
pro illo anno tranſmittatur,l.à vobis,vbi Bart.ff. de ann.
legat. idemque dicendum in legato annuo alicui relicto,
56 cum eſſet vidua, vel permanſerit in aliquo monaſterio,
vt poſt Iaſ.in l.diuortio,n 7.ff.ſol.matr.Signorol. de Homod.
conſ.53.Gutier.canon.qq.lib.1.cap.33.nu. 28.& alios notat
Gratian.diſc.for.cap.471.n.13.

57 Dico 6.quod reſoluto contractu, fructus debentur à
die,quo reſoluitur actus,non autem à die motæ litis: eum
enim titulus poſſeſſionis annulletur,& reducatur ad non
titulum, ideo fructus reſtituuntur à die annullationis,
Nat.conſ.535 n.12.Rom.conſ.454 n.27. Surd. deciſ.25.nu.
21. Rot. in Romana Viginti millium 11.& 14. Maij 1582.
coram Lancellotto.prout refert Gratian c.207.n.34.

58 Addit Gomeſ.var.reſol 10.2.tit.4.nu. 20. quem refert,&
ſequitur Gratian.c. 975. n. 18. quod reuocata donatione
cauſa mortis repetuntur fructus tam pendentes, quam
percepti à tempore donationis, quemadmodum irritata
59 ſententia, cuius contemplatione quis poſſidebat, res
cum fructibus reſtituitur,Surd dec.45.n.10.per textum in
l.filio,§.contra tabulas,ff.de inoff.teſt.

60 Dico 7. quod emptor, ſi rem venditam retrouendere
promiſit,& interpellatus retrouendere recuſauit, tenetur
fructus reſtituere à die facti depoſiti,quia tunc eſt in mo-
Antonell.de Tempore.

ra retrouendendi,l.2.vbi Bald. Salic. & alij communiter,
C.de Pact.int.empt.& vend Rot.deciſ.733.n.1.p. 3. Recent.
Fontanell.dec.91.n.19.

61 Dico 8. quod vbi fructus non vti acceſſorij ad rem
debentur, ſed tamquam ſors, & vti capitale per ſe qua-
les ſunt penſiones, annua legata, & redditus, tunc de-
bentur omnes etiam ab initio, & ante motam litem,
late Rot.deciſ.3.num.6.& ſeq.& deciſ.90.num 4. par.7.Re-
cent.vbi ex hoc infert, quod in annuis legatis debentur
fructus decurſi non tantum ante motam litem,ſed etiam
ante apertas tabulas, & ante aditam hæreditatem, ſta-
timque à die mortis teſtatoris legantis etiamſi legatarius
tale legatum ignorauerit, per textum in l.nec ſemel, in
62 princ.verſ.item Celſus, & ibi gloſ. in ver. omnium, ff.
Quand. dies leg. ced.

63 An verò fructus peti poſſint, ſi nulla fuerit facta con-
demnatio in ſententia lata ſuper negotio principali? ne-
gatiuè reſpondent DD.in l.terminato, C.de fruct.& lit.
expenſ.hoc tamen intelligendum eſt, quando fructus de-
64 bentur vti acceſſorij, & appendices, rei in iudicium de-
ductæ;ſecus quando debentur iure actionis,& principali-
ter,tunc enim poſſunt peti etiamſi iudex reum, & poſ-
ſeſſorem ad illorum reſtitutionem omiſerit condemna-
re, Bald. in l.cum propria, num.4.C.ſi quis alter.vel ſib.
Rot.dec.807.n.4.& ſeq.p.1.diuerſ. vbi etiam,quod in iudi-
cio reintegrandæ fructus debentur iure actionis extantes
rei vindicatione, conſumpti conditione ſine cauſa, & d.
dec.281.n.17.& 18.p.7.Recent.

65 Dico 9. quod fructus etiam percepti à bonæ fidei poſ-
ſeſſore, ſi non ſunt conſumpti, ſed adhuc extant, vel ex
iis poſſidens factus eſt locupletior, puta quia inde fuerit
auctum eius patrimonium, tunc illi debent reſtitui, vel
eorum æſtimatio,l.ſed etſi lege.§.conſuluit,ff. de Petit. hæ-
red. ibi ſed in id dumtaxat teneantur, in quo locupletiores
66 facti ſunt,Bald.in l.1.num.8.C.de vſur.& fruct.legat. quæ
quidem qualitas locupletationis debet in ſpecie probari
non enim præſumitur ex conſumptione fructuum in pro-
prios vſus, cum potuerit is qui conſumpſit fortè viuere
67 ſplendidius,vt poſt Ang. conſ. 160. in fin. Feliu. in cap. de
quarta,num.31.de Præſcript.Curt.iun. conſ. 6. num. 27. in
fin.lib.1.Ruin.conſ.204.n.15. lib. 1. & alios dixit Gratian.
diſc.for.cap.422.nu.4.& ſeq. vbi addit, quod neque ſuffi-
ceret probare, aliquem eſſe effectum locupletiorem, ſed
etiam erit probanda ſpecies locupletationis; & hoc qui-
dem procedit quoad fructus naturales,quos ſine poſſeſſo-
ris cultura, & ſine induſtria ſponte ſua natura producit,
& etiam quoad penſiones,& alios fructus ciuiles, qui na-
turalibus æquiparantur, ſecus eſſet quoad fructus indu-
ſtriales: hos enim bonæ fidei poſſeſſor etiam factus locu-
pletior non tenetur reſtituere, quando agitur in iudicio
particulari, ſed ſolum, vbi agitur in iudicio vniuerſali;
nam pro cultura quam adhibet poſſeſſor, & pro ſpeciali
induſtria in illis percipiendis æquum videtur ex illa qua-
dam negociatione, vt fructus huiuſmodi acquirantur
ipſi irreuocabiliter etiam cum eius lucro, & vtilitate
Franc.Marc.dec.1240.n.8.par.2.Barboſ.in l.diuortio, nu.
38.in fin.ff.ſolut.matr.Gutier.de Tutel.p.3.cap.23.num.17.
Schrader.de feud.2.p.9.p.princ.ſect.3.num.59.& 62. Ioan.
Franc.à Ponte conſ.32.nu.3.Laderch.conſil.165.per tot. &
alij,quorum ſententiam amplexa fuit Rot.dec.3.num.38. &
ſeq.p. 7. Recen. vbi ita declarat aliam deciſionem in Roma-
na fructuum portarum 20.Nouembris 1585.coram Gyptio:
& hæc eſt communis etiam Theologorum opinio, teſte
Bonac.in tract de reſt.diſp.1.q 3.punct.vlt.§.1.num.3. vbi
etiam dicit, quod nec poſſeſſor malæ fidei fructus indu-
ſtriales reſtituere tenetur.

68 Dico 10. quod in interdictis regulariter veniunt fru-
ctus à die litis conteſtatæ,leg.3. vbi gloſ. ff. de interdictis,
ſeu extraordinarijs action.quæ pro his &c.Seraphin.deciſ.
835.num. 2. vbi de interdicto retinendæ ſummariſſimo,
69 Rot.dec.90.nu.1.& 2.p.7.Recent.fallit in interdicto, vn-
de vi, in quo habetur ratio ex die expulſionis propter
malam fidem,gloſ.in d.l. 3. ver.non retrò, & eſt textus in
70 l.1.§.ex die,ff.de vi,& vi arm. fallit 2. in interdicto reti-

S nendæ

Digitized by Google

nendæ plenario, in quo veniunt fructus vſque ab initio, officio tamen Iudicis, ratione damnorum, & intereſſe, *Rot.d.dec.90.n.3.p.7.Recent.latè Duran.deciſ.221.per tot.*

71 vbi etiam ratione differentiæ aſſignat inter interdictum retinendæ plenarium & ſummariiſſimum, quia in plenario res iuridicè diſcutitur, & incidenter ſaltem de petitorio, & maturè de initio poſſeſſionis tractatur, & fertur ſententia in forma, à qua de iure communi datur appellatio, & propterea benè in eo Iudici conſtat de cauſa poſſidendi, & ſic de bona, aut mala fide; in ſummariiſſimo autem leuiores ſufficiunt probationes, & datur manutentio per viam decreti ſine præiudicio iurium partium, & regulariter non attenditur iuſtitia, vel iniuſtitia, ſed nudum poſſeſſionis factum, nec eſt appellationi locus: & ideò in hoc non veniunt fructus, niſi à die litis conteſtatæ, *vide Seraph.dec.1168.Put.dec.61.lib.3.in nouiter impreſſ.Mandoſ.conſ.91.Rebuff.tit.de remed.poſſ.gloſ.2.& 3.Couar.c.17.pract.qq.per tot.Milan.deciſ.Sicil.1.n.98.*

72 Obſerua tamen, quod iſti fructus peti non poſſunt, ſi in ſententia fuerunt omiſſi: quia ſententia eſt ſtricti iuris, & non extenditur ad ea, quæ verbis non continentur; vnde eſt neceſſaria noua ſententia, quæ in conſequentiam ferri poteſt, *Seraphin.dec.835.nu.4.& ſeq. Buratt. deciſ.558.n.4.*

Quæres, quandiù duret interdictum de glande legenda? Reſpond. quod tribus diebus durat, *l.vn.ff.de gland. leg.* vbi etiam dicitur, quod glandis nomine omnes fructus continentur, & ideò quando fructus mei cadunt in fundum tuum, licitè ire poſſum ad eos colligendum de tertia in tertiam diem, *vt notat ibid.gl.& DD.* ratio verò generalis huius termini eſt, quia regulariter fructus intra dictum tempus corrumpuntur, & poſt corruptionem non expedit illos colligere, *Bart.in d.l.vn.* vbi etiam dicit, quod quæſtio iſta tribus diebus debet expediri, *Iordan. lib.14.tit.24.n.242.*

Notandum tamen eſt, quod ſi eſſent fructus tales, qui corrumperentur vna die, poſſum agere, quod mihi liceat qualibet die ire ad fructus colligendos, *Bart.in d.l. vn.nu.4.* quemadmodum ſi longiori ſpatio conſeruarentur ſuper terram, vt caſtaneæ, nuces, & alij fructus ſimiles, præſertim qui ſpeciali nomine glandes appellantur ex quercubus naſcentes, dari poteſt longius ſpatium, *Io:Andr.in addit.ad Spec.in tit.de cauſ.poſſeſſ.& propriet. §.priuata,n.32.litt.g.Iordan.loco cit.* vbi addit, quod etiamſi fructus corrupti iam ſint, adhuc colligi poſſunt etiam poſt tres dies, ſi corrupti deſeruire poſſunt pro paſtu animalium.

Ex quo infert *Bart.in d.l.vn.nu.1.verſ.& per hoc dico &c.* quod ſi eſſet contentio de officio Prioratus, vel conſulatus, qui durare ſoleat duobus, vel tribus menſibus, iſta cauſa debet citius expediri, ne propter dilationem pereat res, de qua contenditur.

73 Dico 11. quod filij primi matrimonij reuocant cum fructibus quicquid Pater reliquit ſecundæ vxori vltra modum *l.hac edictali,C.de ſecund.nupt.* vbi coniux tranſiens ad ſecunda vota non poteſt vllo titulo in ſecundum coniugem transferre plus quàm reliquerit vni ex filijs primi matrimonij, cui minus reliquerit, & quod vltra reliquit, vel donauit. pro non ſcripto habetur, ſed inter liberos æqualiter diſtribuitur, *vt ibi not.Sali.& alij*; cum ve-
74 rò titulus ad non titulum reducitur, tunc res cum fructibus reſtituitur, *l.fructus,34.ff.de Rei vind.late Surd.dec.*
75 *171.n.3.& ſeq.* vbi etiam dicit, quòd quando actus annullatur ipſo iure, fructus medij temporis debentur.

76 Dico 12. quod ſi viro ſuſtinenti onera matrimonij nō ſoluatur dos conſtituto tempore, tunc fit condemnatio dotis, & fructuum illius à die, quo vir incepit ſuſtinere dicta onera, *latè Fontanel.dec.91.n.16.& ſeq. vbi cit. Cancer.var.p.3.c.8.de depoſ.n.3.& c.16.de lit.conteſt.n.67.*

77 Dico 13. quod emptor non ſoluens pretium rei emptæ condemnatur ad reſtitutionem omnium fructuum etiam ante litem decurſorum, nè re ſimul, & pretio fruatur contra æquitatem *l.curabit,C.de Action.empt. Fontanell.d.dec.91.n.18.*

78 Dico 14. quod poſſidens, vel retinens bona ſui debitoris iure pignoris, ſeu pro ſuis creditis non facit fructus ſuos: & ideò illos tenetur computare in ſortem, *iuxta l. cum debitor, vbi gloſ.ff.In quib.cauſ.pign.& c.cum contra, ibi, à tempore, quo fuerunt obligatæ, extr.de Pignor.* alias condemnatur ad fructus perceptos etiam ante motam litem, *Fontanell.d.dec.91.n.23.& 29.& dec.99.n.16.& ſeq. & deciſ.208.* vbi etiam dicit, quod creditor pignoris non ſolum tenetur de fructibus perceptis, ſed etiam de his, qui percipi potuerunt.

SVMMARIVM.

1 *In contractibus non admittitur purgatio, quando in obligatione appoſita eſt dies, & pena: contrarium n.2. limitatur n.9.10.11.15.18.19.20.21.26.& 27.*

3 *An poſt exequutionem, & ſubhaſtationem ſit locus purgationi moræ.*

4 *Quid ſi creditor aliquod damnum paſſus ſit.*

5 *In penis, quæ ex Pretoris officio proficiſcuntur, admittitur purgatio moræ intra modicum tempus.*

6 *Fideiuſſor iudicij an poſſit moram purgare.*

7 *Citatus ad comparendum ſub pœna ad certam diem, an incurrat pœnam, ſi elapſo die præfixo compareat intra paucos dies.*

8 *Aufugiens è carceribus quando euitet penam effractionis carceris.*

11 *An emphiteuta poſſit moram purgare, poſtquam Dominus declarauit, rem emphiteoticam incidiſſe in commiſſum, & n.12.*

13 *Cenſetur remiſſa inobſeruantia pacti, & conuentionis ex ſolutionibus ſubſequentibus.*

14 *Anſtante conuentione, quod emphiteuta non ſoluens in terminis præfixis, intelligatur ipſo iure priuatus, ſit locus caducitati, ſi emphiteuta defecerit in ſolutione vnius anni.*

15 *An in teſtamentis, & alijs diſpoſitionibus, vbi fit exequutio ipſo iure, moræ purgatio admittatur.*

16 *Quid ſi hæres, vel legatarius non habuit plenam, & totalem ſcientiam teſtamenti.*

17 *Quælibet cauſa etiam iniuſta, modò ſit colorata, & probabilis excuſat à caducitate.*

18 *Conditio ſi Titio nupſerit, eſt adimplenda poſt pubertatem intra triennium.*

21 *Quando petitio executionis operetur ſecundam moram, & quando non, & n.22.*

23 *Fideiuſſor de repræſentando ad omne mandatum Iudicis quando dicatur eſſe in mora, & quando non n.24.*

25 *Quid ſi promiſerit repræſentare intra certum tempus, vel diem.*

CAP. XV.

An in contractibus admittatur purgatio moræ, vbi eſt expreſſa dies, & pœna.

1 Reſp. negatiuè, ſiue contractus ſint bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris *l.magnam,vbi DD.C.de Contrah.& committ.ſtipul.Roſenthal.de feud.cap.6.concl.59.Iaſ.conſ.10. lib.3.& alij apud Caroc.de locat.& conduct.tit.de mora, n. 71.& ſeq. vbi de communi, Mareſcott.var.lib.2.cap.125.n. 32.* præſertim ſi fuerit iuratum non contrauenire, *leg.ſi quis maior, Cod.de tranſact.* quem textum locum habere etiam in vniuerſitate quantum ad pœnam priuationis commodi contractus, non autem quantum ad pœnam periurij, & infamiæ, dixit *Rot.coram Millino dec.137. Afflict.deciſ.174.num.5.Seraphin.de priuileg.iuram.priuil.48.n.8 & ſeq.& præcipuè n.22.& 27.Ciriac.contr.158. num.12.& 13.lib.1.* quod quidem procedit ſecundum ius
2 ciuile: nam de æquitate canonica, etiam in pactis, & conuentionibus ſemper admittitur purgatio moræ in qualibet parte iudicij, etiamſi adeſſet iuramentum, quando non eſt factum deterius ius creditoris, *cap.potuit extr.*

extr. de locat. Mareſcot. var. lib. 2. cap. 125 n. 26. Penia dec.
368. n. 15. Millin. deciſ. 137. n. 10. Seraph. dec. 1150. n. 4. Ca-
roc. de locat. & cond. tit. de mora, n. 24. Clar. in §. emphiteu-
ſis, q. 8. in fin. late Gabr. comm. concl. lib. 3. tit. de Tranſact.
3 concl. 1. n. 12. Gratian. diſc. for. cap. 915. n. 3. & ſeq. vbi dicit,
quod eſt locus purgationi moræ etiam poſt relaxationem
mandati, immò etiam poſt exequutionem, & ſubhaſta
tionem, donec non fuerit in totum perfecta, & conſum-
mata exequtio, & deliberatio, Rot. deciſ. 640. num. 4. & ſeq.
p. 4. to. 1. Recent. & apud Paciſ. de Salu. interd. deciſ. 281.
4 vbi addit quod etiamſi creditor aliquod damnum paſſus
ſit, ſoluto intereſſe admitteretur purgatio, Mareſcot. var.
lib. 2. cap. 125. num. 11. 30. & ſeq. Ferentill. ad Buratt. deciſ.
582. num. 13. Caroc. de Locat. & conduct. tit. de mora, num. 1.
22. & 118. cum ſeq. vbi id intelligit in actione iam acqui-
ſita conſeruanda: tunc enim licebit moram purgare in-
tra modicum tempus, iuramento non obſtante; ſecus
in acquirenda: quia ius in re conſeruatur facilius, quam
ius ad rem acquiratur, vt inquit Alex. conſ. 9. nu. 6. vol. 7.
Seraphin. d. priuil. 48. nu. 12. & 31. quicquid dicat Afflict.
dec. 174. n. 5. & ſeq.

4 Item in pœnis, quæ ex Prætoris officio proficiſcuntur
admittitur purgatio moræ intra modicum tempus, quia
Prætor præ oculis æquitatem ſemper habere debet leg.
quod ſi Epheſi. §. interdum, ff. de eo, quod cert. loc. Bart. &
alij in l. ſi inſulam, ff. de verb. oblig. Mareſcot d. lib. 2. c. 125.
num. 33. & 36. Alex. conſ. 158. n. 5. lib. 2. etiam non obſtan-
te iuramento, Cancer. d. lib. 2. cap. 5. num. 136. Rot. deciſ. 640.
6 num. 5. par. 4. to. 1. Recent. vbi quod fideiuſſor Iudicij po-
teſt moram purgare, etiamſi adiecta ſit dies, & pœna.
Quare citatus ad comparendum ſub pœna ad certam
7 diem, euitaret pœnam, ſi poſtea intra paucos dies com-
pareat, etiamſi die præfixa non comparuerit: quia mo-
ra modici temporis obeſſe non ſolet, præſertim re inte-
gra, l. quoties, vbi gloſ. Cod. de Præcib. Imper. offer. leg. ſi de-
bitori, ff. de Iudic. Cacheran. dec. 71. nu. 45. & ſeq. Theſaur.
8 deciſ. 77. num. 3. vbi dicit, quod aufugiens è carceribus ſi
ſponte ſe conſtituerit in continenti, vel etiam poſt octo
dies non poteſt pœna effractionis carceris, & confeſſionis
delicti coerceri, ſed alia leuior.

9 Limitatur prædicta concluſio, quando in ſpecie fuit re-
nunciatum beneficio purgationis moræ Mareſcot. var.
lib. 2. cap. 125. n. 6. Afflict. loco cit. n. 4. vbi etiam dicit, quod
per clauſulam, rato manente pacto, purgatio moræ exclu-
ditur, Cephal. conſ. 25. n. 45. in fin. & alij apud Gratian. di-
ſcept. for. cap. 915. num. 5. & ſeq. Caroc. d. tit. de mora, nu. 94.
& ſeq. vbi, quod ceſſat purgatio moræ etiam per renun-
10 ciationem generalem omni legum, & iuribus auxilio,
excepta purgatione moræ inducta miſerationis cauſa,
quæ per hanc clauſulam generalem non cenſetur ſublata,
Seraphin. loco cit. n. 30.

11 Limita 2. quando in contractu adeſt pactum reſoluti-
uum: cum enim in tali caſu ceſſet conſenſus partium
contractus non ſubſiſtit ſine nouo earumdem partium
conſenſu, Put. dec. 66. n. 1. lib. 3. Millin. dec. 248. Caroc. de lo-
cat. & conduct. tit. de Mora, n. 37. & 101. Seraph. d. priuil.
48. n. 20. & alij apud Afflict. loco cit. num. 3. vbi etiam dicit,
quod emphiteuta non poteſt moram purgare poſtquam
Dominus directus declarauit, rem emphiteoticam inci-
diſſe in commiſſum, quia tunc facta fuit reſolutio con-
tractus, Ruin. conſ. 103. Franc. Marc. dec. 576. par. 1. Caroc.
tit. de Mora, n. 33. Seraphin. d. priuil. 48. n. 17. Pariſ. de Re-
ſign. benef. lib. 6. q. 3. n. 25. Cephal. conſ. 25. n. 28. idem dicen-
dum ſi in inſtrumento adſit clauſula, non alias &c. latè
Gratian diſc. for. cap. 308. n. 31. & ſeq. & cap. 786. nu. 31. &
cap. 921. n. 24. vbi dicit quod ſtante pacto reſolutiuo ne-
que de æquitate canonica admittitur purgatio, Rot. deciſ.
640. num. 9. par. 4. to. 1. Recent. hoc tamen intelligitur, qua-
tenus ille, pro quo pactum reſolutiuum fuit appoſitum eo
vtatur, Seraphin. dec. 1150. num. 1. ſubdens, quod videtur
quis nolle eo, vti, quando agit pro implemento: item in-
12 telligitur, quando creditor viuente debitore declarauit
caducitatem contractus; ſecus ſi poſt eiuſdem debitoris
mortem, Rot. apud Paciſ. de Salu. interd. deciſ. 281. num. 8.
Antonell. de Tempore.

Burat. deciſ. 640. num. 16. & ſeq. vbi etiam ſubdit, quod re-
13 miſſa cenſetur inobſeruantia pacti, & conuentionis ex
ſolutionibus ſubſequentibus.

14 Notandum eſt autem, quod ſi conuentum fuerit, vt
emphiteuta non ſoluens in terminis in inſtrumento præ-
fixis, intelligatur ipſo iure priuatus, non eſſet locus cadu-
citati, ſi emphiteuta defecerit in ſolutione vnius anni
tantum: quia huiuſmodi verba ſunt intelligenda ſecun-
dùm emphiteuſis naturam, videlicet ſi emphiteuta in ſo-
lutione per biennium, vel triennium defecerit iuxta tex-
tum in cap. potuit, de locat. & l. 2. C. de iure emphit. Dec. conſ.
138. col. penult. quem refert, & ſequitur Cephal. conſ. 25. nu.
16. & 17. vbi de communi.

15 Addit Bart. in d. l. ſi inſulam, num. 19. quod in teſtamen-
tis, & alijs diſpoſitionibus, vbi fit exequutio ipſo iure,
moræ purgatio ſimiliter reijcitur; puta ſi fiat legatum
pro celebrandis miſſis, vel anniuerſarijs certa die anni,
vel menſis cum pacto reſolutiuo, quod in caſu negligen-
tiæ tranſeat ad aliam eccleſiam ſequitur Mareſcott. var.
lib. 2. cap. 226. n. 18. Ric. in Prax. for. eccleſ. p. 3. reſ. 368. Put.
dec. 259. n. 6. lib. 1. Ciarlin. lib. 2. c. 126. per tot. vbi, quod in
tali caſu ad incurrendam pœnam non requiritur aliqua
16 interpellatió, ſeu monitio, Seraphin. loco cit. num. 21. Cra-
uett. conſ. 216. num. 23. vbi dicit, quod poſt executionem
factam à iure, vel ab homine non admittitur purgatio
moræ, latè Caroc. d. tit. de mora, num. 38. & ſeq. vbi ex hoc
infert, quod hæres non conficiens inuentarium, iux. l. fin.
C. de iur. delib. non poteſt moram purgare, quia fit ipſo
iure priuatio à l. quemadmodum nec mater moram pur-
gare poteſt, ſi non petierit tutorem filio, iuxta l. 2. ff. Ad
Tertyll. quia ſimiliter priuatur ipſo iure à lege, de quo
latè Gabr. tit. de ſecund. nupt. concl. 9. per tot. requiritur ta-
men plena, & totalis ſcientia teſtamenti, vt hæres; ſeu
legatarius inobediens priuetur commodo hæreditatis,
17 ſeu legati, Crauet. conſ. 193. Ciarlin. controuerſ. for. lib. 2.
cap. 126. nu. 46. ſubdens nu. 74. quod quælibet cauſa etiam
iniuſta, modò ſit colorata, & probabilis, excuſat à ca-
ducitate, latè Genuenſ. in tract. de eccleſ. q. 127. vbi etiam
dicit, quod ſola negligentia Prælati non noceret Capi-
tulo, ſi ex parte Capituli contra Prælatum proteſtatio
facta fuerit.

Notandum tamen eſt, quod quando aliquid fieri debet ſingulis annis, & non exprimitur dies, tunc requiritur monitio, & poſſunt Rectores eccleſiarum purgare moram offerendo pecuniam pro Anniuerſario adimplendo, Bart. in l. 1. ff. de Pen. legat. Imol. in leg. ſi inſula ff. de verb. oblig. Paul. de Caſtr. conſ. 20. Genuenſ. d. q. 127.

Notandum 2. quod miſſarum celebratio probatur per librum ſacriſtæ de officialis deputati, Genuenſ. in d. tract. de eccleſ. q. 226. ſubdens, quod in hoc non ſtatur iuramento celebrantis; ſed contrarium videtur probabilius: poteſt enim celebratio miſſarum probari etiam per iuramentum ipſius celebrantis, cum in his, quæ pendent ex animo, ſtetur iuramento, vt colligitur ex textu in l. ſi quis pro redemptione, C. de Donat. ibi, quod ſi aliqua dubitatio orta fuerit, vtrum tota quantitas, an pars eius in ædificijs expenſa ſit, hæc Domini domus ſacramento dirimetur, & ita ſæpiſſimè fuiſſe in Curia Grationopolitana determinatum refert Guid. Pap. deciſ. 614. nu. 1. quemadmodum ſi relinquatur aliquid diſtribuendum pauperibus per executores, & oriatur dubitatio an totum diſtributum ſit ſtatus ſimiliter iuramento executorum, ſi ſint perſonæ honeſtæ, cum id non poſſit commodè aliter probari, Bart. & Bald. in d. l. ſi quis pro redemptione, C. de Donat.

18 Limita 3. in conditionibus adimplendis: in his enim non datur purgatio moræ: & ideo ſi mulier cui aliquid fuit relictum ſub conditione, ſi Titio nupſerit, priuatur legato, cùm primùm interpellata recuſat illi nubere, etiamſi poſtea pænitentia ducta offerat ſeparatam nubere, vt poſt Caſtr. in l. 1. num. 4. vbi & Dec. num. 7. & 8. C. de Inſtit. & ſubſt. & alios probat Gratian. diſcept. for. c. 137. nu. 2. & ſeq. vbi etiam dicit, quod talis conditio eſt adimplenda poſt pubertatem intra triennium, per tex. in l. 2. §. ad filiorum, C. Quan. & quib. quar. pars deb. lib. 10.

19 Limita 4. quando contrahens recuſauit ſtare contra-
ctui, diſputando ſuper negotio principali, *Millin. de-
ciſ.248.n.6.*
20 Limita 5. vt non poſſit purgari mora poſt rem iudi-
catam, quando certa dies ab initio fuit appoſita: nam
illa adueniente incurritur mora: & ſecunda mora con-
trahitur poſt rem iudicatam; in caſu autem duplicis
moræ non admittitur purgatio, *Seraphin. loco cit. d. pri-*
21 *uileg.48.num.25. Rot. deciſ.640.num.10.par.4.tom.1. Re-
cent.* vbi etiam dicitur, quod neque poteſt mora purgari,
quando in obligatione camerali, ſeu alia habente execu-
tionem paratam certa dies ab initio fuit appoſita: quia
ſimiliter illa adueniente incurritur mora, & poſt peti-
tam executionem ſecunda mora, cum huiuſmodi obli-
gatio æquiparetur rei iudicatæ, *vt dicit Ripa in dicta l.*
22 *ſi inſulam, num.14. ff. de verb. oblig.* ſecus eſſet, quando
obligatio non habet diem, vt quia debitor promiſerit
ſoluere ad beneplacitum creditoris, tunc enim petitio
executionis non operatur ſecundam moram, vt am-
plius purgari non poſſit, *Rot. apud Pacif. de Salu. in-
terd. deciſ.281.nu.17. quam etiam refert Zach. de oblig. cam.
q.28.num.11.*
23 Hinc fideiuſſor de repræſentando ad omne manda-
tum Iudicis, ſi dies certa obligationi adiecta non fue-
rit, non dicitur eſſe in mora, niſi præcedente eiuſdem
24 Iudicis requiſitione, qua ceſſante liberaretur ab obli-
gatione repræſentandi per mortem debitoris ob impo-
tentiam conditionis, *Rot. deciſ.95. per tot. par.4. to.2. Re-*
25 *cent.* ſi verò promiſerit reum repræſentare intra certum
tempus, vel diem, adueniente die conſtitueretur in
mora, *latè Cacher. dec.49.num.6. & ſeq.* ſubdens *num.* 14.
quod poteſt huiuſmodi mora purgari intra tantum diem
temporis, quantum datum fuit ad implendam promiſ-
ſionem, ita vt ſi quis promiſerit exhibere intra octo
dies, tantùm quoque temporis ei concedatur ad purgan-
dam moram, *vt tradunt Bald. Ang. & alij in l. ſancimus,
C. de fideiuſſ.*
26 Limita 6. in Emphiteutis laicorum: iſti enim non
poſſunt purgare moram, ſi canonem non ſoluerint:
quia *textus in d. cap. potuit*, procedit ſolummodo in Em-
phiteutis Eccleſiæ, *ſecundum Clar. qui communem dicit
in §. Emphiteuſis, q.8. in fin. Gabr. de tranſact. concluſ.1.
num.18. & alios apud Caroc. d. tit. de mora, num.31.* quod
præcipuè haberet locum, vbi ex ſtatutis particularis loci
cauetur, vt ſeruari debeat ius ciuile: quia tunc ius cano-
nicum, & conſequenter illius æquitas non ſeruaretur,
Seraph. loco cit. n.23.

Sed in contrarium eſt receptior ſententia: nam ſi etiam Iudæi moram purgare poſſunt etiam ſecundum æquitatem iuris canonici, per quod ius, quantum attinet ad contentioſa iudicia, illi non excluduntur: multo magis id concedi debet priuatis perſonis; aliàs Chriſtiani eſſent peioris conditionis, quam Iudæi, *Tiraq. de iur. primog. q. 66.n.7. Natt conſ.620. & conſ. ſeq. quos refert, & ſequitur Seraph. de priuil. iuram. priuil.48.n.27. & 29.* præſertim ſi iudicandum eſſet ſecundùm æquitatem, & ſola facti veritate inſpecta: quia tunc ſeruanda eſſet diſpoſitio *d. c. potuit*, etiam in terris Imperij, & quoad emphiteutas laicorum, *vt ſubdit Clar. loco cit.*

27 Limita 8. quando mora eſt commiſſa in faciendo,
quia tunc neque de æquitate canonica poteſt purgari,
*ſecundùm Grat. reſponſ.93. lib.1. quem refert Caroc. d. tit.
de mora, num.36.* ſed hæc limitatio videtur inanis, cum
non videatur poſſibile, quod mora contrahatur in com-
mittendo, ſeu faciendo: immò dicitur committi ſolùm
in non faciendo, *vt rectè aduertit Seraph. de Priu. iuram.
priuil.48.n.19.*

SVMMARIVM.

1 *Quando dies legati cedat quantum ad tranſmiſſionem, obligationem, & translationem dominij, & n.2.*
2 *In legato relicto in diem, vel ſub conditione non transferatur dominium, niſi die, vel conditione adueniente.*
3 *Legatum factum ſub conditione non tranſmittitur, ſi interim legatarius decedat.*
Quid ſi fiat legatum puellæ, vt nubat, vel ſub conditione, ſi nupſerit, ibidem.
4 *Quando cedat dies legati vſusfructus.*
5 *Legatum annuum cedit ſtatim à die mortis teſtatoris, non ex die aditæ hæreditatis.*
6 *Legatum vſusfructus cum perſona fructuarij extinguitur.*
7 *An fructus pendentes in re fructuaria ſpectent ad Vſufructuarium, vel potius ad hæredem.*
8 *Si Vſufructuarius agrum ſeruerit, nec poſtea fructus colligere potuerit, hæres eius poteſt repetere ſementem, & expenſas factas pro fructibus percipiendis.*
9 *Quando Vſufructuarius agrum ſeminatum dimittere debeat.*
10 *An peti poſſit vſusfructus relictus ad certum tempus, ſi dictum tempus iam elapſum fuit.*
11 *Quandiu duret vſusfructus relictus ciuitati, collegio, vel Eccleſiæ.*
12 *An legatum temporale tranſmittatur ad hæres legatarij decedentis ante finitum tempus legati.*
Quando legatum relictum cum onere, vt poſt mortem legatarij reſtituatur hæredi ipſius teſtatoris, remaneat liberum apud legatarium. ibidem.
13 *Legatum annuum ſoluendum eſt ab Vſufructuario: cætera legata, & æs alienum ad hærede, & n.14.*
Quando verba ſunt clara, non eſt opus coniecturis, ibidem n.13.
15 *Legatum annuum, & legatum alimentorum ſolui debent in principio anni.*
Quid ſi legatum ſit vnicum, vel legatarius eſſet pauper, ibidem.
16 *Legatum annuum initio anni tranſmittitur pro illo anno, in quo decedit legatarius.*
17 *Quomodo intelligatur legatum alicui relictum quoad vixerit.*
18 *Tempus in dubio videtur adiectum cauſa differendæ ſolutionis.*
19 *Quid ſi quis promiſerit alicui certam quantitatem, quoad vixerit.*
20 *An, & quando legatum relictum in diem debeatur cum fructibus medij temporis.*
21 *An teſtator legans credita cenſeatur legaſſe credita in diem.*
22 *An nomine debitoris legato debeantur legatario emolumenta temporis decurſi viuente teſtatore.*
23 *Quando peti poſſit legatum factum cauſa ſtudiorum.*
24 *Quandiu præſtandum ſit legatum alicui relictum cauſa ſtudij.*
25 *An legatum factum puellæ pro dote ſit purum, vel conditionale.*
26 *Quid ſi ſtatutum excludat fæminas, & n.27.*
28 *Et quid ſi pater relinqueret dotem filiæ pro eius legitima, vel iure inſtitutionis.*
29 *Quando debeatur legatum relictum mulieri, ſi erit, vel cum erit vidua, & n.31.32. & 33.*
30 *Quid ſi relinquatur legatum, donec vidua erit, vel ſi continentur vixerit.*
Et quid ſi mulier, cui aliquid relictum fuit ſub conditione ſi caſtè vixerit, inhoneſtè viuat, ibidem, & n.34.
33 *Mulier non priuatur commodo legati pro tempore quo conditionem impleuit.*
35 *Cautio Mutiana præſtanda eſt etiam parte non petente.*
Quid ſi mulier fuerit inſtituta ſub conditione viduitatis, ibidem.
36 *An legatum factum mulieri ſub conditione, ſi caſtè vixerit, extinguatur per ſecundas nuptias.*
37 *In dubio præſumitur dies non conditio.*
38 *Quando valeat legatum relictum concubinæ.*

CAP.

CAP. XVI.

Quando dies legati cedat.

1 RESp. quod quantum ad tranſmiſſionem cedit à tempore mortis teſtatoris, *l. 1. §. 1. C. de caduc. tol.* etiamſi legatarius deceſſerit ante ſolutionem *Bart. in l. cum filiofam. n. 13. & ibi Iaſ. n. 11. ff. de l. 1. Dec. conſ. 490. nu. 11. & alij apud Grat. diſc. for. c. 136. n. 7. Cancer. var. lib. 3. c. 21. n.* 285. vb etiam dicit, quod acquiritur etiam ignoranti quantum ad effectum tranſmittendi; quoad obligationem verò non cedit niſi poſt aditam hæreditatem: quia obligatio illa oritur ex quodam quaſi contractu, qui contrahitur aditione, *§. hæres, inſt. de oblig. quæ ex quaſ. contr. &c.* ſed quoad tranſlationem dominij cedit ab adita hæreditate verè à tempore mortis fictè, *l. ſi ſibi homo, §. cum ſeruus ff. de l. 1. Ceuall. in ſpec. opin. comm. contr. comm. qu. 79.* vbi id intelligit, quando teſtator legat rem propriam, ſubdens *nu. 4.* quod fructus rei legatæ, hæreditate iacente, non acquiruntur legatario, ſed ipſi hæreditati, *per l. quod ſeruus ff. d. l. 2.*

2 Et hoc quidem locum habet, quando legatum eſt purum; nam ſi eſt relictum in diem, vel ſub conditione eum transfertur dominium, niſi die, vel conditione, adueniente, *Bart. communiter receptus in l. 1. §. & cum lex, C. de caduc. toll.* Vnde ſi legatum fiat ſub conditione, & interim legatarius decedat, non tranſmittitur, *vt in d. l. 1. §. ſin autem.*

3 Notandum tamen eſt, quod puellæ, cui relictum eſt legatum ſub conditione, ſi nupſerit, triennium datur poſt pubertatem ad nubendum, quo elapſo, & nuptijs, non ſequutis dicitur defeciſſe conditio, *l. 2. §. ad filiorum vbi Bart. C. Quan. & quib. quarta pars &c. lib.* 10. nec petere poteſt legatum, niſi prius nubat; vnde ſi ante nuptias decederet, legatum reuocatum cenſetur, & ad hæredes teſtatoris tranſiret, *Bald. in l. generaliter, n. 9. C. de Epiſc. & cler. Spin. de Teſtam. gl. 10. princ. n. 18. Gratian. diſc. for. c. 137. n. 9. & ſeq. & c. 254. n. 2. & ſeq.* ſubdens, *n. 34.* quod legatum factum puellæ, vt nubat, ſtatim ac nubilis eſt, peti poteſt præſtita cautione illud reſtituendi, ſi non nupſerit, *l. ſi tibi legatum ff. de l. 3.*

Addit *Gabr. conſ. 131. n. 16. lib. 2. quem refert, & ſequitur Gratian. d. c. 254. num. 11. & ſeq.* quod ſi fiat legatum alicui cum conditione, ſi ipſe Religionem ingrediatur, huiuſmodi conditio ſimiliter impleri debet intra triennium poſt tranſactam ætatem idoneam ad profitendum.

4 Quæres, quando cedat dies legati vſufructus? Reſpond. quod vſusfructus purè relicti dies non cedit; niſi ex tempore aditæ hæreditatis: ſed cum ad diem relinquitur, vel ſub conditione, nullo modo cedit etiam poſt aditam hæreditatem, niſi vel dies venerit vel conditio extiterit, *l. 2. ff. Quand. dies legati cedat l. 1. §. dies, ff. Quand. dies vſufr.*

5 *l. ced.* Vnde legatum vſusfructus differt à legato in annos ſingulos relicto: quia legatum annuum cedit ſtatim à die mortis teſtatoris, non ex die aditæ hæreditatis, *l. nec ſemel, ff. quand. dies l. ced.*

6 quantum verò ad tranſmiſſionem nunquam cedit legatum vſusfructus, quia cum perſona fructuarij extinguitur, *leg. vnic. §. libertatibus, C. de caduc. toll.*

7 Quæres 2. an fructus pendentes in re fructuaria ſpectent ad vſufructuarium, vel potius ad hæredem? Reſp. quod ad vſufructuarium ſpectant, ſi tempore aditæ hæreditatis adhuc ſunt in fundo, *l. ſi pendentes 34. vbi Alberic. & alij ff. de Vſufr.* & hæc quidem lex ſimpliciter, & abſolutè concedit fructus pendentes vſufructuario abſque vlla obligatione reſtituendi renouatos, vel dimittendi eos in fundo finito vſufructu, *vt aduertit Cephal. conſ. 182. n.* 8. nec hæres eius, qui vſumfructum reliquit, poteſt à fructuario repetere expenſas factas per teſtatorem in re fructuaria, *Florian. in d. l. ſi pendentes n. 3. quem refert Caſtill. de Vſufr. cap. 42. nu.* 17 ſubdens quod ſi hæres ipſe expenſas fecerit, poterit tunc eas ab vſufructuario repetere, *arg. textus in l. cum ſeruus. ff. de l. 1.*

8 Econtra verò ſi vſufructuarius agrum ſeruerit, nec poſtea morte præuentus fructus colligere potuerit, eius hæres poteſt repetere ſemen & expenſas factas pro fructibus percipiendis, *vt poſt Bald. Tiraq. & alios tradit Cephal. d.*

9 *conſ. 182.* ſubdens, quod finito vſufructu agrum ſeminatum dimittere debet, ſi eius ſeminaria recepit, *iuxta l. item ſi fundi, §. ſeminarios, ff. de vſufr.*

10 Quæres 3. an peti poſſit legatum vſusfructus relictum ad certum tempus, puta in biennium à die mortis teſtatoris, ſi iam biennium fuit elapſum, & per hæredem ſteterit quominus daret? Reſp. quod peti quidem poteſt æſtimatio dicti vſusfructus per biennium, non verò vſusfructus, quia cum biennium ſit elapſum, peteretur alius vſusfructus diuerſus ab eo, qui fuit legatus, *l. ſi vſusfructus mihi in biennium ff. de vſu, & vſufr. l. latè Fontanell. dec. 99. n. 2. & ſeq.*

11 Quæres 4. quanto tempore duret vſusfructus relictus vniuerſitati, Collegio, ciuitati, vel Eccleſiæ? Reſp. quod centum annorum ſpatio finitur, etiamſi expreſſim perpetuò relictum ſit, aliàs proprietas prorſus inutilis eſſet, *l. ſi vſusfructus, ff. de vſu, & vſufr. l. Iordan. lib. 14. tit. 24. de Præſcript. nu. 450. & eſt communis opinio teſte Caſtill. de vſufr. cap. 61. num. 16. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod poteſt huiuſmodi vſusfructus amitti non vtendo per modum, & tempus conſtitutum à lege, vel etiam finiri quaſi morte Ciuitatis, puta ſi hoſtile aratrum in eam Ciuitatem inducatur, *per textum in l. ſi vſusfructus 21. ff. Quib. mod. vſufr. amitt.* ſecus eſſet in legato annuo prædictis locis perpetuò, vel ſimpliciter relicto: hoc enim non extinguitur centum annorum curriculo ſed duras durante vniuerſitate, Eccleſia, vel Ciuitate, *vt poſt Couar. var. lib. 3. c. 9. num. 10. Hyppol. Rimin. conſ. 219. nu. 11. & ſeq. Panciról. conſ. 20. & alios obſeruat Caſtill. loco cit. nu. 20.* præſertim ſi legatum relictum fuerit Eccleſiæ cum onere miſſarum celebrandarum, *de quo late Ciarlin. contr. for. lib. 2. c. 143. n. 12. & ſeq.*

12 Quæres 5. an legatum temporale, puta ad decem annos, tranſmittatur ad hæredes legatarij decedentis ante finitum tempus legati? Reſp. quod ſi pro alimentis legatum relictum ſit, tunc futurorum annorum legatum legatarius mortuus ad hæredem non tranſmittit: quia pro primo anno eſt purum pro ſequentibus eſt conditionale, ſcilicet ſi viuat Alimentarius: & ideò cenſentur plura legata: ſi verò non fuit relictum nomine alimentorum, ſed in plures præſtationes teſtator diuiſit legatum in gratiam hæredis, ne vrgeretur ſtatim ſoluere totum legatum, & tunc tranſmittitur, quia cenſetur vnum legatum, *leg. cum in annos, & l. ſi cum præfinitione, vbi gl. Bart. & alij ff. Quand. dies leg. ced.*

Limita in legato temporali vſusfructus: hoc enim extinguitur ſtatim defuncto legatario, *l. in ſingulos, ff. de ann. legat. l. ambiguitatem, Cod. de vſufr. Cancer. var. lib. 3. cap. 20. num. 38.*

Illud quoque notandum eſt, quod quando legatum non eſſet temporale, ſed perpetuum, vt ſi dictum ſit, lego Titio domum, & poſt eius mortem volo, vt eam reſtituat meo hæredi: ſi hæres teſtatoris moriatur ante legatarium, legatum remanet liberum penes legatarium, *l. in cauſæ 17. §. Pomponius, ff. de minor.* quia teſtator volens, legatum poſt mortem legatarij peruenire ad ſuum hæredem, intelligitur de primo hærede, *l. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulgar.* quamuis enim appellatione hæredis, & hæres hæredis veniat, *l. in annalibus, C. de legat. l. ſciendum, & l. hæredis appellatio, ff. de Verb. ſignif.* id tamen procedit, quando teſtator retulit ſuam diſpoſitionem ad alium, & eius hæredem: non autem quando teſtator ſubſtituit hæredem ſuum, quia videtur habuiſſe reſpectum ad affectionem, quam habebat ad hæredem ſcriptum; quæ ceſſat in hærede hæredis, cum incertus ſit, & incognitus, *d. l. ſciendum, Alex. in l. fin. poſt num. 4. Cod. de legat. Rub. conſ. 23. num. 1. Odd. conſ. 91. n. 13. & alij, quos refert, & ſequitur Cancer. var. lib. 3. cap. 20. n. 46. & ſeq.* vbi id limitat, quando aliud colligeretur ex teſtatoris diſpoſitione, & affectione.

13 Quæres 6. an legatum annuum ſoluendum ſit ab hærede, vel potius ab vſufructuario? Reſp. quod ab vſufructuario præſtari debet, quia cenſetur reale onus iniunctum redditibus, *l. fin. §. ſin autem æs alienum, vbi Bald. Fulgoſ. Caſtr. Salic. & Corn. C. de bon. quæ liber. Ruin. conſ. 206. num. 30. vol. 2. Bello. conſ. 7. num. 6. Goza. conſ. 94. n. 22. & 27 Rol. conſ. 8. num 27. vol. 2. Burſat. conſ. 123. nu. 11. & alij apud Surd. deciſ.* 193. vbi id limitat, ſi in teſtamento teſtator dixerit, quod tale legatum præſtari debeat ab hærede, quia tunc ſolutio non ab vſufructuario, ſed ab hærede facienda eſt: vbi enim verba ſunt clara, non eſt opus coniecturis. *l. continuus, §. cum ita ſtipulatur, in fin. iuncta gloſ. in ver. nullus ff. de verb. oblig.* idem dicendum, quando teſtator iuſſit, legatum ſolui de bonis ſuis, quia tunc etiam onus ſpectaret ad hæredem, non autem ad vſufructuarium, *vt poſt Paul de Caſtr. conſil. 405. in 2. dub. lib. 1. ſcripſit Crauett. conſ. 187. num. 4.* ſubdens, quod ſi bona teſtatoris non ſufficerent ad ſolutionem legati, non teneretur hæres de ſuo ſoluere, *l. cum certus, ff. de Tritic. vin. & oleo legat.*

Obſerua tamen, quod ſi huiuſmodi præſtatio annui legati redderet vſumfructum inutilem, ex verſimili mente teſtatoris hæres de ſuo proprio tenetur vſumfructum conſeruare, ſi non fecerit inuentarium, *Caualcan. de vſufruct. mulier. relict. num 219. & ſeq. vbi citat Io: Crot. conſ. 67. n. 44. Crau. conſ. 210. num. 6. Rom. ſing. 249. Natt. conſil. 7. n. 2. & ſeq.*

14 Cætera verò legata tenentur hæres ſoluere, quemadmodum etiam æs alienum per teſtatorem in vita contractum, de bonis tamen ipſius teſtatoris: & Vſusfructuarius pati debet, quod hæres vendat tot bona teſtatoris, quæ ſufficiant ad legatorum, & æris alieni ſolutionem, legatarijs, & alijs creditoribus petentibus, & ante cum hoc temperamento, vt prius vendantur bona mobilia, deinde immobilia, *iuxta d. l. fin. §. ſin autem, C. de bon. quæ liber.* vſusfructus enim cenſetur ſolum relictus in bonis teſtatoris, & ſic deducto ære alieno, *Paul. de Caſtr. conſ. 394. lib. 2. Socin. conſ. 131. lib. 1. & alij, quos refert, & ſequitur Crauet. d. conſ. 187. n. 1. Caualcan. de vſufr. mulier. relict. n. 211. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod debita, & legata ſoluta per hæredem de proprijs pecunijs poteſt ipſe hæres repetere à fideicommiſſario, quia de ſuo non tenetur ſoluere, *Viu. comm. opin. 1046. Ludou. dec. Lucen. 5. n. 10. verſ. Nihilominus, & n. ſeq. & communem dicit Mareſcot. var. lib. 1. c. 29. n. 30. & 31. vbi refert, ita reſoluiſſe Rot. in Bononien. vſusfructus 27. Ian. 1606 coram Iuſto.*

15 Notandum eſt autem, quod legatum annuum, & legatum alimentorum ſolui debent in principio anni, *l. 1. C. Quand. dies leg. ced. Menoch. lib. 4. præſump. 199. n. 23.* ſi verò eſt vnicum, ſolui debet in fine anni, *l. qui hoc anno, ff. de verb. oblig.* niſi ille, cui legatum præſtari debet, eſſet pauper, quia tunc debetur ſtatim, *Caualc. de vſufr. mulier. relict. n. 166. verſ. niſi legatarius &c. Ludou. deciſ. Lucen. 23. n. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod legatum cenſetur annuum, quando legatur res modica pauperi.

16 Item legatum annuum initio anni tranſmittitur pro illo anno, in quo decedit legatarius, non autem pro annis ſequentibus, *d. l. 2. C. quan. dies leg. ced. leg. in ſingulos annos, ff. de ann. legat. Glouagn. conſ. 78. n. 25. lib. 1.*

17 Quæres 7. quo modo intelligatur legatum alicui relictum, quoad vixerit? Reſp. quod aut relinquitur pauperi, & tunc præſumitur annuum: quia cenſetur relictum cauſa alimentorum, *Bart. in l. eum, qui ita §. qui ita ſtipulatur, n. 3. ff. de verb. oblig. Cephal. conſ. 518. n. 17. Mantic. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 14. tit. 40. num. 42.* idemque dicendum, ſi teſtator legauerit mulieri donec nubat, quia tunc etiam annuum intelligitur, *iuxta leg. legatum ita eſt, ff. de ann. legat.* quod eſt ſpeciale fauore dotis, & alimentorum, *vt dict. Bart. ibidem.*

Aut relinquitur diuiti, & tunc non annuum, ſed vnum legatum cenſetur: quia in dubio intelligi debet quod eſt minimum, *l. idem Iulianus, §. ſcio, ff. de l. 1. & ita ſenſit Bart. in d. l. eum, qui ita §. qui ita num. 3. quem alij communiter ſequuntur.*

18 An verò, ſi legatum relinquatur diuiti: totum, ſiue integrum in tali caſu ſtatim peti poſſit? Affirmant *Ang. d. Paul. de Caſtr. & Imol. in d. §. qui ita, quos refert Mant. loco cit.* quorum ſententia vera eſt, quando conſtat, tempus fuiſſe adiectum animo finiendæ obligationis: ſed in dubio non poteſt intra ſummam confeſtim peti, quia tempus videtur adiectum cauſa differendæ ſolutionis *l. eum, qui, vbi gloſ. fin. ff. de ann. legat.* Vnde ſi legata fuerint centum, ſolui debet annuatim certa para arbitrio Iudicis diffinienda vſque ad integram ſummam, *Bart. in d. §. qui ita, & in d. l. legatum ita eſt, n. 1. Mantic. d. lib. 14. tit. 40. n. 42. & alij relati in Syntagm. opin. commun. loc. 11. de Iudic. tit. 5. n. 5. verſ. læſio enormis.*

19 Idem dicendum in contractibus: nam ſi quis promiſerit centum pauperi quoad vixerit, promiſſio cenſetur annua, quia præſumitur ea cauſa alimentorum; ſi verò promiſſio facta ſit diuiti, de centum tantum intelligitur nec plures vices præſtandis donec vixerit, *Bart. loc. cit. n. 3. Ruin. in l. nemo poteſt, n. 98. ff. de leg. 1. Mantic. d. lib. 14. tit. 40. n. 42.*

20 Quæres 8. an legatum relictum in diem debeatur cum fructibus medij temporis? Reſpond. negatiuè, ſi gratia hæredis fuit appoſitus dies; ſecus ſi gratia legatarij, *vt diſtinguit Bart. in l. ſi ita relictum, §. Pegaſus, ff. de leg. 2.* vbi dicitur, quod ſi in tempus pubertatis ei, qui impubes eſt, relictum fuerit, debentur etiam fructus antecedentis temporis.

21 Quæres 9. an teſtator, qui legauit alicui credita, & nomina debitorum, videatur legaſſe credita in diem? Reſp. negatiuè quia verba præſentis temporis non porriguntur ad debita in diem, vel conditionalia niſi aliud exprimatur, *l. ſi ita ſcripſiſſet, vbi Bart. & alij, ff. de leg. 2. Alex. conſ. 106. lib. 5. Cephal. conſ. 14. n. 5. & ſeq. vol. 1.*

22 Quæres 10. an nomine debitoris legato, debeantur legatario emolumenta temporis decurſi viuente teſtatore? Reſpond. affirmatiuè, *leg. nomen debitoris, ff. de leg. 3.* quia huiuſmodi emolumenta ſeu vſuræ non exactæ, quamuis maturæ, dicuntur fructus pendentes, & para rei legatæ; vnde veniunt etiam in reſtitutione fideicommiſſi, *Soc. conſ. 100. num. 2. vol. 1. Pariſ. conſ. 40. num. 8. vol. 1. Mant. de coniect. vlt. vol. lib. 7. tit. 10. num. 35. & alij apud Surd. dec. 88. per tot.* vbi etiam dicit, quod in tali caſu hæres liberatur cedendo.

23 Quæres 11. quando cedat, vel peti poſſit legatum factum cauſa ſtudiorum? Reſpond. quod peti poteſt, quando legatarius eſt effectus talis qui communi hominum opinione poſſit dare operam ſtudijs, *leg. nec ſemel, §. ſi in habitationem, ff. Quand. dies leg. ced. Menoch. lib. 4. præſumpt. 199. num. 19. verſ. eſt etiam exemplum, Gratian. diſcept. for. cap. 254. num. 35.* vbi *num. 48.* addit, quod ſi relinquatur vſus, vel vſusfructus libraria alicui ſtudenti, præſtari debet cautio de ſtudendo ſaltem per quinquennium, *Cephal. conſil. 232. num. 2. & ſeq.* ſubdens, quod
24 legatum alicui relictum pro ſtudio, per decennium præſtandum eſt.

25 Quæres 12. an legatum factum puellæ pro dote, ſit purum vel conditionale? Reſp. quod eſt conditionale, ſi relinquatur ab extraneo: & ideò nuptijs non ſequutis non tranſmittitur ad hæredes: cenſetur enim relictum in tempus nuptiarum, *leg. Publius Mænius ff. de cond. & demon. l. promittendo ff. de iur. dot. Bart. in l. Titio centum, §. Titio Genero, num. 3. & 4. ff. de cond. & demonſt. Crauet. conſ. 101. num. 1. Gregor. deciſ.* 346. ſi verò legatum relinquatur à Patre, diſtinguendum eſt: nam aut filiæ reliquit legitimam, & tunc idem eſt, quod in extraneo: aut non reliquit legitimam, & in hoc caſu legatum à Patre factum pro dote, cenſetur purum, non ſolum vſque ad debitam quantitatem legitimæ, ſed etiam vltra ne idem legatum diuerſimodè intelligatur, & ideò tranſmittitur, *Bart. in d. §. Titio genero, num. 4. ff. de cond. & demon. Greg. dicta dec.* 346. niſi pater adiecerit aliqua vincula contra naturam legitimæ, puta ſi prohibuerit, legatum præſtari ante matrimonium: tunc enim in ea quantitate, quæ excedit legitimam, non eſſet purum, ſed conditionale,

Digitized by Google

nale, *Cancer. var. lib. 3. cap. 21. n. 337. vbi citat Mago. deciſ. Lucen. 28. Matt. Brun conſ. 83. n. 7. lib. 1. quibus adde Caſtr. conſ. 9. & 16. lib. 1. quem refert Cephal. conſ. 145. n. 10. & ſeq.*
26 vbi dicit, quod quando ſtatutum excludit filiam dota-
tam, legatum pro dote eſt purum, & tranſmiſſibile ad hæ-
redes; ſecus ſi ſtatutum ſimpliciter filiam excludit, &
mandat, eam dotari, quia tunc dos eſt conditionalis ſi vi-
delicet nupſerit, & de ea interim filia non poteſt diſpo-
nere *quam ſententiam ſequuti ſunt Craſſ. in §. legatum, qu. 48. col. pen. Ruin. conſ. 51. num. 11. lib. 3. Pariſ. conſ. 35. nu. 5. lib. 3. quos refert Menoch præſumpt. 146. num. 40. lib. 4.* vbi
etiam dicit, quod in hoc vltimo caſu filiæ non debetur
legitima, & conſequenter cenſetur tamquam extranea,
Rot. deciſ. 540. n. 1. p. 1. Diuerſ.

27 Obſerua tamen, quod quando in ſtatuto fit aliqua
mentio de legitima, vel quia diſponat, dotem non debere
eſſe minorem legitima, vel quia prohibeat, aliud vltra do-
tem peti poſſe ratione legitimæ, aut aliter, etiamſi huiuſ-
modi ſtatutum ſimpliciter excludat fœminas à ſucceſ-
ſione, & iubeat, eas dotari, dos illa ſuccederet locu legiti-
mæ, & per conſequens ex omne onus, omnia conditio,
ac dilatio reijcitur, ſicut reijci ſolet de legitima, *Caſtrenſ. conſil. 222. num. 5. lib. 2. Petr. de Auch. conſ. 232. num. 1. Soc. ſen. conſil. 30. num. 3. lib. 1. Sim. de Præt. de interpr. vltim. vol. lib. 3. interpr. 1. dub. 5. Alb. Brun. de ſtat. quod ſtant. maſc. &c. art. 11. num. 14. & alij apud Honded. conſ. 53. num.*
28 *10. & ſeq. lib. 2.* vbi idem dicit, quando pater dotem re-
linqueret filiæ pro eius legitima, vel iure inſtitutionis: eo
enim caſu pater cenſetur remiſiſſe excluſionem ſtatuta-
riam, ipſamque vt ſuam agnouiſſe, & legitimæ capacem
reddidiſſe, ita vt perſona filiæ perinde habeatur, ac ſi
ſtatutum non eſſet in rerum natura, *Rot. deciſ. 266. num. 3. & 4. p. Diuerſ. Menoch. d. præſump. 146. num 41. lib. 4.* vbi
etiam dicit, quod dos ita relicta filiæ purè debetur.

29 Quærea 13. quando debeatur legatum relictum mulie-
ri, ſi erit, vel cum erit vidua, vel remanebit vidua? Reſp.
quod debetur ſtatim cum mulier ad viduitatem peruene-
rit, quamuis non perſiſtat in viduitate: ſufficit enim, quod
conditio ſemel impleatur, licet implementum non duret,
l. ſi quis hæredem, Cod. de inſtit. & ſubſt. quemadmodum
ſatis eſſet, quod conditio deficiat, etiamſi defectus non
duret, *l. ſi ex toto, vbi Bart. ff. de leg. 1. Caſtr. in l. fin. C. de indict. viduit. &c. Tiraq. in l. ſi vnquam, in ver. ſuſceperit liberos, n. 189. & alij, quos refert Grat. d. c. 137. nu. 6. & ſeq.*
30 ſecus eſſet, ſi diceretur, donec, vel quouſque vidua erit,
vel ſi continenter vixerit, vel vidua permanſerit, vel ſtan-
te ipſa vidua, vel ſeruando vitam vidualem: nam cum hęc
verba perſeuerantiam ſignificent, legatum debebitur mu-
lieri perſeueranti in viduitate; ea verò nubente ceſſabit:
quemadmodum ſi teſtator legauit mulieri ſub conditione
ſi caſtè, & honeſtè vixerit, ea ſemel inhoneſtè agens ita
priuatur legato, vt illud non recuperet, etiamſi deinde
honeſte viuat, *vt tradunt omnes in d. l. fin. C. de Indict. vid. &c. Boer. q. 44. n. 38. Ruin. conſ. 170. n. 6. lib. 3. Crauett. conſil. 300. n. 5. Natt. conſ. 459. n. 17. & alij, quos refert, & ſequitur*
31 *Menoch. lib. 4. præſumpt. 187.* ſubdens, quod maritus le-
gans vxori ſuæ, ſi vidua erit præſumitur voluiſſe, vt vxor
perſeueret in viduitate.

32 Illud etiam notandum eſt, quod ſi teſtator legauit mu-
lieri iam viduæ his verbis, ſi remanebit vidua, tunc ver-
bum, remanebit, ſignificat tractum temporis ſucceſſi
uum videlicet ſi mulier in viduitate perſeuerauerit: nam
aliam ſignificationem in tali caſu habere non poteſt, *vt poſt Caſtr. in d. l. fin. C. de indic. vid. &c. aduertit Menoch. loco cit. n. 13. & ſeq.*

33 Quærea 14. an relicto vxori per virum pleno vſufructu
omnium bonorum, ipſa viuente caſta, & ſine viro, ſi vxor
tranſeat ad ſecunda vota teneatur reſtituere fructus per
ceptos, dum erat vidua? Reſp. negatiuè, quia ille ablati-
uus abſolutus in dubio non interpretatur conditionali-
ter, ſed quandiu, ſeu donec vidualem vitam duxerit, *Ruin. conſ. 190. n. 7. lib. 2. quem refert Canc. var. lib. 3. c. 20. n. 366. & ſeq.* huiuſmodi enim verba important durationem
temporis; & ideo donec ſeruat viduitatem, facit fructus
Antonell. de Tempore.
ſuos, & ſi contrauenìat, priuatur tantùm pro futuro tem-
pore, *Greg. dec. 187. n. 4. latè Ciriac. contr. 136. num. 3.* vbi
etiam dicit, quod in tali caſu non eſt neceſſaria cautio
Mutiana de non controueniendo, ſeu de vita viduali ſer-
34 uanda. Secus eſſet, ſi legatum relictum fuerit per verba
importantia conditionem, qualia ſunt verba, *dummodo, ſi, dum tamen, caſu quo, ita tamen,* & ſimilia tunc enim requi-
35 ritur cautio Mutiana, *iuxta auth. cui relictum, C. de Ind. viduit.* quæ præſtanda eſt etiamſi non fuerit petita, *ſecundum Grat. dec. March. 3. Caualc. de vſufr. mul. relict. n. 18. Grat. conſ. 102. n. 45.* & ſi vxor tranſit ad ſecundas nuptias,
reſoluitur legatum, & tenetur reſtituere omnes fructus
pro tempore, quo fuit vidua perceptos, *Peregr. de fideicom. art. 11. n. 122. Greg. dec. 187. n. 3. Grat. c. 696. n. 13. idem Ciriac. d. contr. 136. n. 1. & 2.* idemque dicendum, quando
vxor fuit inſtituta hæres ſub conditione viduitatis, ſiue
inſtituta fuerit per verba importantia principaliter con-
ditionem, ſiue per verba denotantia durationem tempo-
ris vtroque enim caſu præſtare debet cautionem Mutia-
nam; & ſi controuenerit, tenetur reſtituere hæreditatem
cum fructibus præteritis; quia inſtitutio non poteſt eſſe
diſtincta in annos, prout legatum, ſed eſt vnica, & perpe-
tua: *Rot. in Anconitana fideicommiſſi 19. Iunij 1598. coram Lancelloto,* vbi etiam dicitur, quod non præſtita cautione
Mutiana de vita viduali ſeruanda, vxor non dicitur fuiſ-
ſe hæres, *Grat. dec. March. 3. per tot.* niſi ex conjecturis
colligatur contraria mens teſtatoris, *Rot. in Imol. bonorum 31. Maij 1613. coram Coccino, prout refert Ciriac. poſt contr. 136. Beltr. ad Greg. dec. 187.*

36 Quæres 15. an legatum factum mulieri, ſi caſtè & ho-
neſtè vixerit, extinguatur per ſecundas nuptias poſtea
contractas? Reſp. quod aut relinquitur ab eo, cuius voto
congruit, mulierem nubere, vt à Patre, Fratre, vel alio, qui
tenetur dotare, vel ab extraneo, cuius memoria non læ-
ditur per matrimonium, & tunc legatum non extingui-
tur: quia dicitur caſtè, & honeſtè viuere mulier, quæ ſe-
cundum matrimonium contrahit, *l. mulier ff. cum proponeretur, ff. ad Senatuſc. Trebel. c. pen. & fin. de ſecund. nupt.*
aut relinquitur ab eo, cuius voto congruit totum oppoſi-
tum, puta à marito, vel à filio, & tunc legatum extingui-
tur per tranſitum mulieris ad ſecunda vota, quia viden-
tur intellexiſſe de caſtitate viduali *Io: à Garron. in rub. de Secund. nupt. n. 23. Padill. in auth. res, quæ, C. Comm. de legat. Tiraq. de iur. Primog. q. 69. n. 5. Menc. de Succeſſ. progreſſ. §. 27. n. 59. & alij, quos refert Cen. l. q. 151. num. 3. latè Ciriac. contr. 138. n. 8. & ſeq. vbi enumerat pro hac ſententia 38. DD. Theod. Rubſing. ti. 2. p. 4. clauſ. 291. n. 1. & ſeq. Mantic. de Tacit. lib. 14. tit. 44. n. 8. & 9.*

37 Quæres 16. an in dubio præſumatur conditio, vel po-
tius dies? Reſp. quod quando diſpoſitioni adiectum eſt
aliquid, quod ſignificare videtur conditionem, vel diem
præſumitur potius dies, quam conditio, *l. ſi Titio, §. quædam, ff. Quand. dies leg. ced. Ruin. in l. 3. n. 12. vbi etiam Alciat. n. 3. ff. de lit. Menoch. lib. 4. præſumpt. 175. n. 8.*

38 Quæres 17. an valeat legatum relictum concubinæ, ſi
tempore legati concubina vitam mutauerit? affirmatiuè
reſpondet *Grat. diſc. for. c. 31. n. 30. & ſeq. Giouagn. conſ. 47. n. 23. & ſeq. lib. 1. Ciarlin. contr. for. lib. 2. c. 185. nu. 6. & ſeq.*
ſubdens, quod emendatio præſumitur, ſi per triennium à
turpi commercio ſeſe abſtinuerit.

S V M M A R I V M.

1 *Tutoribus, & curatoribus dantur 50. dies ad proponendas excuſationes, & eorum cauſas allegandum.*
2 *Quando ad hunc effectum detur quadrimeſtre.*
3 *Quinam excuſentur à tutela, & cura, n. 8.*
4 *Excuſantes ſe à tutela, nō poſſunt petere legatum ſibi à teſtatore relictū, & quando id procedat: limitatur n. 5. & 6.*
7 *An tutor & curator dari poſſit in teſtamēto eodē tempore.*
9 *Quando Tutores ſatiſdare debeant, & n. 13. & 14.*
10 *Bona tutoris ſunt tacite hypothecata ad fauorem pupilli. An bona adminiſtratoris ſint tacitè hypothecata, ibid.*
11 *An Adminiſtrator, negotiator bonorum, & executor de-*

 puta-

putatus à defuncto teneantur ſatiſdare.
12 *An filiusfamil. poſſit eſſe tutor.*
In his, quæ publici iuris ſunt, an habeatur ratio patriæ poteſtatis, ibidem.
Quid ſi pater nolit pro filio ſatiſdare, ibidem & n. 13.
15 *An, & quando Clerici, & Religioſi tutelam ſuſcipere poſſint.*
16 *An validum ſit iudicium, ſi citati fuerint ſoli minores, vel pupilli & n. 17. 18. 19. & 20.*
An maior 14 annis poſſit conſtituere procuratorem, ibidem num. 16.
21 *Communitati non comparenti deputari debet defenſor.*
Sententia lata contra minorem, vel communitatem indefenſam eſt ipſo iure nulla, ibidem.

C A P. X V I I.

Quodnam tempus detur Tutoribus, aut Curatoribus ad ſe excuſandum à tutela, & cura.

1 RESP. quod ad proponendum excuſationes, & eorum cauſas allegandum dantur 50. dies continui *l. ſcire, §. multa verò, & l. quinquaginta, ff. de excuſ. Tut.* hoc autem tempus currit à die ſcientiæ, *§. Qui autem vbi gl. Inſt. eod. tit. l. quinquaginta C. de excuſ. Tut.* ſed ad illas propoſitas
2 proſequendum, probandumque, & diffiniri hoc negotium faciendum datur quadrimeſtre à die nominationis, & ſcientiæ, *d. l. quinquaginta ff. de excuſat. tut.*
3 Qui verò excuſentur à tutela, & cura, vel non, conſtat *ex tot. tit. ff. & C. de excuſat. tut.*
4 Notandum eſt autem quod excuſantes ſe à tutela, non poſſunt petere legatum ſibi à teſtatore relictum, & ſolutum reſtituunt: quia ea mente, & animo teſtator legaſſe præſumitur, vt tutelæ onus ſuſcipiant, *l. Neſennius, ff. de excuſ. Tutor Bart. & alij in l. pen. C. de l. Roman. conſ. 207. n. 3. Dec. conſ. 178. n. 2. & conſ. 192. n. 4. Neuizan. conſ. 3. n. 9. & alij apud Menoch. lib. 4. præſumpt. 124. n. 7. Cancer. var. cap. 7. nu. 74. p. 1.* requiritur tamen, vt locus ſit huic pœnæ amiſſionis legati, quod tutor ipſe fuerit monitus & interpellatus ad ſuſcipiendum hoc onus, *iuxta auth. hoc amplius, C. de fideicomm.*
5 Limita, quando teſtator conſtituit tutorem illum, qui tutor eſſe non poteſt veluti ſi legauerit minori 25. annorum, cui etiam tutelæ onus relinquerat: hoc enim caſu legatum non præſumitur factum ob tutelam, cum ad hoc munus nemo ſit aſſumendus, niſi poſtquam quintum, & vigeſimum ætatis ſuæ annum impleuerit, *leg. nemo, C. de l. tut. Bald. conſ. 357. col. 1. lib. 1. Ang. conſ. 166. col. 1. verſ. quartus caſus Crot. conſil. 84. n. 9. quos refert Menoch. d. lib.*
6 *4. præſumpt. 124.* vbi etiam dicit, quod recuſans adminiſtrare tutelam non priuatur legato, ſeu fideicommiſſo à ſe alteri reſtituendo.
7 Notandum 2. quod non poteſt dari tutor, & curator in teſtamento eodem tempore, licet malè contrarium ſeruetur cum poſt pupillarem ætatem confirmari debeat volente, & petente adulto; vnde tempus ad ſe excuſandum ab iſta cura incipit currere à die confirmationis, & impetrati decreti, *l. quinquaginta dies, C. de excuſ. Tut. l. 2. C. de confir. tut. Bart. in l. Caius, ff. de excuſ. Tut. Gratian. diſc. for. c. 225. n. 23. & 24.*
8 Notandum 3. quod is, qui abſuit Reip. cauſa, habet annum poſt reuerſionem, vt ad tutelas non vocetur, *l. non ſolum, ff. de excuſat. Tut.* ſed non prodeſt dictus annus, niſi quantum ad nouas tutelas, non autem quoad eas, quas ante abſentiam ſuſceperat, quia tunc reſumi debent, *d. l. non ſolum, §. annus. & l. Titius, ff. eod.*
9 Notandum 4. quod Tutores legitimi ſatiſdare quidem debent, non autem teſtamentarij, vel dati ex inquiſitione, *§. 1. inſtit. de ſatiſd. Tut.* diuerſitatis ratio eſt, quia quoad legitimos lex approbat tantùm gradum agnationis, vel cognationis, non autem mores, & qualitates perſonarum: & ideo ſatiſdare debent: teſtamentarij verò fides ab ipſo teſtatore, ac dati ex inquiſitione à Iudice approbatur: & ideo iſti non coguntur ſatiſdare, *vt notat gloſ. & DD. ibid. Crau. conſ. 230. num. 4.* ſubdens, quod etiam ſine
10 promiſſione tutor teſtamentarius, ſi quid male geſſerit, obligatur adulto, & bona eius ſunt tacitè hypothecata ſtatim ab initio adminiſtrationis, ita vt poſſit pupillus ea vendicare etiam tertio poſſeſſore, *iuxta l. pro officio, C. de admin. Tut. Soc. ſen. conſ. 61. nu. 1. lib. 1. Neguſ. de pignor. p. 2. memb. 4. & alij apud Mantic. de Tacit. & ambig. lib. 11. tit. 16. nu. 18.* vbi, quod hæc hypotheca habet initium ab eo tempore, quo quis officium ſuſcepit, *idem dicit Gratian. diſc. for. c. 53. nu. 5. & ſeq. vbi de magis communi*: quod etiam procedit in quocunque alio adminiſtratore vltra tutorem, imo etiam in Patre, *Gutier. de Tutel. par. 2. cap. 16. num. 27. quem refert & ſequitur Merlin. de Pignor. lib. 3. qu. 4. num. 9.*
11 Item neque tenetur ſatiſdare Adminiſtrator, & negotiator bonorum hæreditatis datus à Teſtatore: quemadmodum neque huic oneri ſubijcitur executor deputatus à defuncto, quia tales perſonæ ab ipſomet teſtatore approbantur, *leg. Diuus Pius 7. §. ſi cui plus quam per l. Falcid. & c. Salic. in l. nulli, ſub num. 11. Cod. de Epiſc. & Cler. Craſs. §. fin. art. executores vltimarum voluntatum qu. 6. ſub num 2. & alij apud Ciriac. contr. for. 534. nu. 24. & 25. lib. 3.*
12 Notandum 5. quod etiam filiusfamil. poteſt eſſe tutor dummodò tutor ſit 25. annis, *§. 1. & §. furioſus, inſt. Qui teſtamen. tutor dar. poſſ.* quia in his, quæ publici iuris ſunt, non habetur ratio Patriæ poteſtatis; *l. nam quod, ff. Ad Senatuſconſ. Trebell.* & tunc Pater regulariter de peculio tenetur, vel de in rem verſo, *l. Lucius Titius Caium. ff. de Admi. & peric. Tut.* & ſi Pater nolit pro eo ſatiſdare, coguntur ambo & Pater, & filius onus tutelæ ſubire, *l. ſi quis inter tres ff. de excuſat. Tut.*
13 Obſerua tamen; quod neque filius teneretur ſatiſdare, ſi datus fuerit tutor in teſtamento, vel ex inquiſitione, etiamſi nihil haberet in bonis: nec tenetur Pater in tali caſu ſatiſdare pro filio, ſed tantùm de peculio tenetur, vel de in rem verſo, *vt ſupra diximus, Bart. in l. ſi filius, ff. de Tutel. Ang. Aret. in §. 1. nu. 5. inſtit. Qui teſtam. tut. dar. poſſ. Ciriac. contr. 534. num. 26. & ſeq. lib. 3.* vbi etiam dicit, quod ſola paupertas non facit eum ſuſpectum.
14 Obſerua 2. quod ſi ex aliquibus circumſtantijs conſtaret Tutorem, vel Adminiſtratorem ſuſpectum eſſe, poteſt Iudex non obſtante diſpoſitione teſtatoris, vel remouere illum, vel cogere ad fideiubendum, *vt ſenſit Spec. in tit. de Inſtrument. adit. §. nunc verò aliqua, nu. 53. Bald. in l. id, quod pauperibus, n. 35. C. de Epiſc. & Cler. Ciriac. d. contr. 534. n. 34.*
15 Notandum 6. quod Clerici tutelam datiuam, ac teſtamentariam ſuſcipere non poſſunt, *c. Cyprianus 21. q. 3.* legitimam verò poſſunt ſuſcipere, ſi volunt; charitatis enim ratio ſuadet, vt Clerici etiam ſuis conſanguineis opem ferant, *c. peruenit, vbi gloſ. 86. diſt. Sylu. in ver. Tutor, num. 3. Aret. in §. item maior, num. 6. Inſtit. de excuſ. Tut. & cenſuit etiam Sacra Congregatio teſte Ric. in Prax. for. Eccleſ. par. 3. reſol. 206.* quod etiam procedit in Monacho, & Epiſcopo, quia *auth. Presbyteros, Cod. Epiſc. & cler.* correcta fuit *per dictum textum in cap. peruenit, vt ibidem not. gloſ. in ver. tutelas, Aret. vbi ſupra & alij*: dummodo quoad monachum id fiat de licentia ſui Prælati, *cap. Monachi, 16. quæſt. 1. Sylueſt. loco cit. num. 3.* tutelam vero miſerabilium perſonarum omnes Religioſi, Clerici, vel Epiſcopi recipere tenentur, quando alius tutor non inuenitur, *c. Epiſcopus gubernationem, 88. diſt. Aret. in d. §. item maior, n. 6.*
16 Quæres, an validum ſit iudicium, ſi citati fuerint ſoli minores, nullo dato eis curatore? Reſp. quod in Adulto electio eſt actoris, qui poterit citare vel ipſum minorem, vel Curatorem: nam in iudicijs non attenditur an Adultus habeat Curatorem, vel non, *Bart. in leg. 1. §. ſufficit, n. 2. verſ. quæro qualiter fiat ff. de Admin. Tut. Bal. in l. penul. in fin. C. ſi aduerſ. rem iud. Alex. in l. ſi ex legati, num. 8. ff. de verb. oblig. Gratian diſcept. for. c. 479. num. 28. Creſcen. dec. 11. aliàs 211. de Sent. & re iud.* vbi, quod maior 14. annis eſt habilis ad conſtituendum procuratorem,

rem, & hoc quidem intelligendum eſt, quando minor eſt præſens; ſecus ſi eſſet abſens: tunc enim citari deberet curator, ſi illum habet: & ſi non habet debet, actor petere Curatorem ad litem minori dari, *Io: Andr. in add. ad Spec. tit. de Reo, §.1. n.17. lit. R.*

17 An verò valeant acta, ſi ſolus pupillus citetur? affirmat *Bart. & Io: Andr. locis citatis, Afflict. dec. 262. num. 2.* contrarium tamen tenet *Alexan. in d. l. ſi ex legati, n.8. in fin. & in l. neque n.3. ff. de in ius voc.* vbi dicit, quod *Bart.* magis communiter reprehenditur per DD. *idem ſenſit Maran. de ord. iud. p.4. diſt.16. n.25. verſ. quartodecimo, Put. dec.96. lib.3.* vbi dicit, quod citatio non conſtituit minorem in contumacia, nec poteſt procedi ad aliquid præiudiciale ipſi minori.

18 Conciliari tamen poſſunt ſupradictæ opiniones, vt opinio *Bart.* procedat in pupillo proximo pubertati: nam cum in ea ætate ſit doli capax, *vt obſeruat etiam Aret. in §. pupillus, Inſt. de Inut. ſtip.* ſicut habetur pro pubere in delictis, & contractibus, *c. continebatur, de Deſponſ. impub. l. pupillum, vbi deciſio, ff. de Reg. Iur. Put. deciſio. 202. lib.3.* vbi dicit, quod iuramentum impuberis proximi pubertati confirmat contractum venditionis: ita etiam habetur pro pubere in iudicijs, in quibus quaſi contrahitur, *Bald. in l. cum & minores, numer.8. Cod. ſi aduerſ. rem iud. Spec. in titul. de Actor. in princip. numer.10. Scaccia de Iud. libr. 2. c.1. n.236.* Vnde minor 14. annorum proximus pubertati conſtituendo procuratorem in iudicio, & iurando ratum habere, non poterit contrauenire, *Grat. dec. March. 73. nu. 11. & ſeq.*

19 Si verò pupillus adhuc eſſet infans, ſeu minor ſeptennio, conueniri debet tutor, ſi illum habet: & ſi non habet, peti debet, vt illi detur: alias nullus erit proceſſus, quia infans citari non poteſt, *Io: Andr. vbi ſupra, Afflict. dec. 262. per tot,* vbi etiam dicit, quod ſi infans non habet tutorem, non eſt citandus ipſe infans, ſed eius agnati, & cognati, vt veniant ad ipſum infantem defendendum: idemque dicendum eſt, vbi pupillus eſſet proximus infantiæ, quia tunc etiam proceſſus erit nullus, ſi citetur tantùm pupillus ſine curatore, *vt d. Alex. locis cit.* quicquid dicant *alij DD. apud Mandoſ. de ætat. min. q.10. n.5. Grat. dec. March. 73. n. 19. & ſeq.*

Quando verò dicatur pupillus proximus infantiæ, vel pubertati, diximus *ſupra lib.2. c.1.*

20 Obſerua tamen, quod citatio facta contra maiorem infante, prodeſt ad interrumpendam præſcriptionem: tunc enim non tractatur de præiudicio minoris, ſed tantùm de interrumpenda negligentia illius, contra quem præſcribitur ad effectum, vt ille non dicatur negligens, *Put. deciſ. 96. in fin. lib.3.*

21 Obſerua 2. quod etiam Communitati non comparenti deputari debet defenſor, alioquin ſententia erit nulla, quia Communitas pupillo comparatur, *l. pen. C. de Iur. Reip. lib. 11. Rol. à Vall. conſ.68. num.20. lib.3. Soc. conſ.66. in fin. vol. 4. Creſcen. dec.9. alidr. 206. de Sent. & re iud.* vbi etiam dicit, quod ſententia lata contra Communitatem indefenſam eſt ipſo iure nulla, quemadmodum nulla eſt, ſi feratur contra minorem indefenſum, *l. cum & minores, vbi DD. C. ſi aduer. rem iud.*

SVMMARIVM.

1 *Dieta continet 20. milliaria: limitatur n.2.3.7. & 8.*
Abſentis ad veniendum pro ſingulis miliaribus vnus dies ſtatuendus eſt, ibidem.
4 *Mille paſſus conſtituunt vnum milliare.*
5 *Paſſus nomine quid intelligatur.*
6 *Quando locus diſtaret vltra 20. milliaria, alia dieta integra ad veniendum abſenti præfigitur, etiamſi modicum vltra vnam dietam remotus eſſet locus.*
9 *Dietæ à fine diœceſis computari debent.*
10 *Non poteſt quis trahi vltra vnam dietam.*
11 *Dictio, vltra verificatur etiam in minimo.*
12 *Textus in l.2. Cod. de Reſcind. vend. habet locum etiam in modico exceſſu vltra dimidiam iuſti pretij.*

CAP. XVIII.

Quomodo intelligatur dieta legalis.

1 Reſp. quod quælibet dieta continet 20. miliaria: *l.3. ff. de verb. ſignif.* & ideò abſenti ad veniendum pro ſingulis 20. milliaribus vnus dies eſt ſtatuendus, *l.1. vbi*
2 *Bart. & alij, ff. ſi quis caut.* quod intellige in via terreſtri; ſecus eſt in maritima, in qua dieta quinquaginta milliaribus terminatur, *Bart. in tractat. de Inſula, §. nullius enim, numer.1. in fin. Marcheſan. de commiſſ. par.2. cap.7. §.4. numer.20. Dec. in cap. olim, numer.9. de excep.* ni-
3 ſi fortè talis conditionis eſſent homines, vt tantum itineris conficere nequeant: quia tunc arbitrio Iudicis relinquitur, quomodo dietæ computari debeant, *vt dict. Hoſtien. in cap. nonnulli, & ibi Abb. num.6. de Reſcrip. Barba conſ.21. col. pen. lib.2. Menoch. de Arbitr. Iud. libr.2. caſ.*
4 *206. num.3.* mille autem paſſus conſtituunt vnum milliare, *l.3. ff. de verb. ſignif.* paſſus verò nomine intelligitur
5 menſura quinque pedum: pes autem eſt ſpatium 15. digitorum, *iuxta gloſ. communiter in c. ſicut antiquitus, ver. paſſus, 17. q.4.*
6 Obſerua tamen, quod ſi non ſunt dietæ integræ, quia fortè eſſent 25. miliaria, tunc abſenti alia dieta integra pro modicò, quod ſupereſt vltra 20. milliaria, ſtatui debet, *iuxta text. in d. l.3. ff. de verb. ſign. gl. in c. ſtatutum, §. cum autem, ver. remotus, de Reſcrip. in 6.*
7 Obſerua 2. quod *text. in d. l.1. ff. ſi quis caut.* non procedit, quando conſtat de conſuetudine Regionis diuer-
8 ſa à dicta dieta legali, prout neque attenditur ſtante vſu tabellariorum, *Alexan. in d. l.1. num.7. ff. ſi quis caut. Rot. coram Greg. dec.501. numer.4. per l. continuus, §. cum ita, ff. de verb. oblig.*
9 Obſerua 3. quod à fine diœceſis debent dietæ computari, & non loco habitationis eius qui conuenitur, *d. c. ſtatutum, §. cum verò, de Reſcrip. in 6. Dec. in c. cum olim, nu.3. de excep. Menoch. d. lib.2. caſ.206. n.5.*
10 Obſerua 4. quod ſi actor, & reus diuerſarum ſint Ciuitatum, & Diœceſum, & actor in ciuitate, vel Diœceſi Rei Iudicem habere recuſat, poteſt illum non in ſua, ſed in alia ciuitate, vel diœceſi liberè impetrare, Reumque trahere ad eamdem, dummodò locus, ad quem eum traxerit, vltra vnam dietam remotus non ſit, *d. c. ſtatutum, §. cum autem, de Reſcrip. in 6. Dec. in d. c. cum olim, nu.3. de Excep.*
11 vbi dicit, quod illa dictio, *vltra*, verificatur etiam in minimo, quemadmodum *textus in l.2. C. de reſcind. vend.* habet locum etiam in modico exceſſu vltra dimidiam iuſti pretij, *vt ibid. not. Bald. n.16.*

SVMMARIVM.

1 *Ad faciendas defenſiones reo aſſignatur terminus trium dierum.*
2 *An poſſit longior, vel breuior dilatio aſſignari in tali caſu.*
3 *Iudex plures dilationes ex cauſa poteſt concedere.*
4 *Quando terminus ad ſe defendendum dari debeat reo.*
5 *Quid ſi reus confeſſus ſit, vel conuictus, aut condemnatus.*
Et quid ſi reus huiuſmodi terminum non petierit, ibid.
6 *Iudex tenetur quærere de innocentia Rei etiam contumacis.*
7 *Proceſſus denegatis defenſionibus, eſt nullus.*
8 *Quid ſi defenſiones reo concedendæ ſuffragari poſſent ſocio criminis.*
Et quid ſi Iudex timeat ſubornationem teſtium propter potentiam ipſius Rei.
9 *Melius eſt in dubio nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare.*

CAP.

CAP XIX.

Qualis terminus conſtituendus ſit Reo ad faciendas ſuas defenſiones.

1 RESpon. quod communiter aſſignatur terminus trium dierum: poteſt tamen longior, aut breuior terminus
2 ex iuſta cauſa præfigi, *vt ſentiunt omnes DD.* nec propterea intelligas, quod vnicus tantùm terminus præfigendus ſit, quia debet Iudex plures dilationes concedere, ſi id
3 ſuadeat æquitas, vel neceſſitas expoſcat, *latè Clar. in Pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæſt. 48. verſ. quæro, quot dilationes &c. Ambroſin. de mod. form. proceſſ. informat. lib. 3. c. 1. n. 25. Boſſ. in tit. de Indic. & conſider. nu. 80. Locatell. de Quæſt. iud. inſp. 5. n. 40. & ſeq.*

4 Talis autem terminus ad ſe defendendum dari debet Reo cum copia indiciorum poſt inſtructum proceſſum, antequam ad torturam procedatur, *l. vnius, ff. cogniturum, vbi Bart. ff. de Quæſt. Gandin. in tit. de Quæſt. nu. 23. Bald. de Perigl. eod. tract. c. 2. numer. 6. Ambroſin. loco cit. numer. 1.*
5 Item ante ſententiam concedendus eſt Reo etiam confeſſo, & conuicto, *Boniſac. de Vitalin. in Rubr. Quæ indic. deb. præc. tor. num. 10. Ric. in Collect. deciſ. 1774. par. 5.* etiamſi reus talem terminum non petierit, *Clar. in §. fin. quæſt. 49. verſ. eſt igitur*; immò neque condemnato eſt denegandus, ita vt retractetur etiam ſententia, ſi de innocentia conſtiterit, *l. 1. §. ſi quis vltrò, ff. de Quæſt. & not. Boniſac. loco cit. & alij apud Scac. de Iud. lib. 2. cap. 4. num. 16. Corn. conſ. 17. ſub num. 3. lib. 3. quem refert, & ſequitur Caball. re-*
6 *ſolut. crim. caſ. 256. numer. 4.* vbi addit, quod non obſtante ſtatuto diſponente, contumacem haberi pro confeſſo, & conuicto, recipiendæ ſunt per Iudicem defenſiones innocentiam rei contumacis demonſtrantes, prout reciperentur ad fauorem rei comparentis quibus receptis debet Iudex reum abſoluere, ſi de eius innocentia apparet, *Boſſ. in tit. de confeſſ. numer. 12.* vbi, quod Iudex ex officio poteſt, & debet quærere defenſionem reorum, etiamſi haberent cauſidicos, & Aduocatos, ſi ipſe cognoſceret, quod illi aliqua in re deſint, ex quo veritas erui poſſit, *iuxta l. 1. C. vt quæ deſ. Aduoc. &c. Farinac. conſ. 156. num. 24. lib. 2. Vermi-*
7 *gl. conſ. 18. n. 21. & conſ. 205. n. 4.* vbi, quod quando fuerunt denegatæ defenſiones ex reiectione articulorum, proceſſus eſt nullus, etiamſi non fuerit appellatum, *& conſ. 19. nu. 1.*
8 vbi, quod defenſiones reo negari, non debent, quamuis per indirectum ſuffragari poſſent Socio criminis etiam confeſſo, vel condemnato, *& conſ. 262. n. 4.* vbi etiam aſſerit, defenſiones reo non eſſe denegandas, etiamſi Iudex timeat ſubornationem teſtium propter potentiam ipſius rei: cum enim ex negatione defenſionum aliquando ſe-
9 qui poſſit condemnatio innocentis, ideo meliùs eſt in dubio nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare, *l. abſentem, ff. de Pœn.*

SVMMARIVM.

1 *Tortura repeti poteſt arbitrio Iudicis, non tamen vltra tertiam vicem.*
2 *Tormentum vigiliæ nunquam eſt repetendum.*
3 *Reus torqueri debet tribus diebus ſeparatim.*
4 *Reus in tormento funis non poteſt detineri vltra horam.*
5 *Reus in tormento vigiliæ poteſt detineri longiori tempore, & quando hoc tormentum frequentetur.*
6 *An, & quando poſſit Iudex diuidere torturam.*
7 *Quid ſi reus tertio tortus adhuc in negatiua perſiſtat.*

CAP. XX.

An, & qualiter tortura repeti poſſit.

1 REpeti poſſe torturam arbitrio Iudicis, conſtat ex *l. repeti, ff. de Quæſt.* non eſt tamen repetenda vltra tertiam vicem, *Boſſ. in tit. de Tortur. num. 44. Ric. in Collect. deciſ. 574. par. 3. Locatell. de Quæſt. iudic. inſp. 2. num. 23. &*
2 *& ſeq.* ſubdens, quod tormentum vigiliæ nunquam eſt repetendum propter eius atrocitatem, *Clar. in Pract. crim. §.*
3 *fin. q. 64. verſ. debet igitur*, vbi dicit, quod reus torqueri debet tribus diebus ſeparatim: nec poteſt in tormento funis detineri vltra horam, *ex motu proprio Pij IV. apud Locca-*
4 *tel. loco cit. inſp. 5. n. 60.* vbi etiam obſeruat, quod aliquando detinetur breuiori tempore iuxta qualitatem delicti, perſonæ, & indiciorum quod arbitrio Iudicis relinquitur, *Gandin. in tit. de Quæſt. nu. 10. Vitalin. in tit. Qualit. ſit ſen-*
5 *tort. n. 1. & alij*: quamuis in tormento vigiliæ poſſit reus detineri longiori tempore, hoc eſt vſque ad quinque, vel etiam ad decem horas arbitrio Iudicis, *ſecundùm Farinac. q. 38. ſub n. 71. Chartar. in Pract. lib. 4. c. 2. num. 8. quos refert Loccatel. d. inſp. 5. n. 61. & ſeq.* hoc tamen tormentum frequentatur tantùm in atrociſſimis delictis concurrentibus vrgentiſſimis indicijs.

6 Addunt alij, quod poteſt Iudex ex iuſta cauſa diuidere torturam, præſertim ſi reus parum, aut nihil pati videatur: & ideò ſi cenſeat, reum eſſe torquendum per horam integram, & in tortura illum non detinuit, niſi per mediam horam, poteſt eo caſu reum iterum vſque ad integram horam torquere, dummodò reus poſſit per horam integram de iure torqueri; ſecus ſi reus non poſſet de iure torqueri niſi per mediam horam, aut paulo plus, vel minus: tunc enim tortura non eſt diuidenda, quia reus ſic acrius torqueretur, *vt poſt Marſil. in d. l. repeti, num. 5. Curt. ſen. conſ. 60. col. 8. Soc. ſen. conſ. 54. in fin. lib. 3. Boer. quæſt. 163. num. 9. & 10. tradit Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 272. Boſſ. loco citat. num. 42. Chartar. d. libr. 4. cap. 1. num. 129. & ſeq. Farinac. d. q. 38. num. 83. & 85. Pegn. in Direct. Inquiſ. p. 3. lib. 3. ſchol. 54. & alij apud Loccatel. d. inſpect. 5. num. 23. & ſeq. ac n. 67. & ſeq.* vbi addit, quod tormentum vigiliæ propter illius grauitatem, & atrocitatem non eſt diuidendum, nec repetendum.

7 Quæres ſi reus tertiò tortus adhuc in negatiua perſiſtat, Iudex accuſatori terminum ſtatuet ad probandum delictum, quo non probato reus abſoluendus eſt ex hactenus deductis, vel relaxandus cum cautione de ſe repræſentando, *Clar. §. fin. q. 21. verſ. vlterius quæro, in fin. Loccatel. inſp. 5. nu. 72. Ric. in Collect. dec. 2263. p. 6. Gandin. d. tit. de quæſt. num. 21.* vel ſi reus ſit valde famoſus, & indicia vrgentiſſima concurrant, poterit etiam in pœnam extraordinariam damnari, *Boſſ. in tit. de Inquiſ. nu. 30. Clar. vbi ſupra d. q. 64. verſ. Illata reo tortura, Loccatel. dict. Inſp. 5. num. 100.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Capitularis ſede Epiſcopali vacante eligi debet intra octo dies, & n. 3.*
Et an poſſit Capitulum purgare moram, ibidem n. 1.
2 *An poſſit Capitulum terminum prædictum minuere.*
4 *Vicarius electus ſimpliciter durat vacante ſede.*
5 *An Capitulum poſſit Vicarium ad certum tempus eligere, & num. 6.*
7 *An, & quando poſſit Capitulum ſibi reſeruare partem iuriſdictionis.*

CAP. XXI.

Intra quantum tempus Vicarius Capitularis eligendus ſit ſede Epiſcopali vacante.

1 REſpon. quod eligi debet intra octo dies à die ſcientiæ vacationis computandos aliàs ad Metropolitanum huiuſmodi deputatio deuoluitur, *ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de ref. cap. 16. de quo vide Garz. de Benef. part. 5. capit. 7. numer. 7. Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſcop. par. 3. allegat. 54. num. 164. in fin. Ric. in Collect. deciſ. 1602. par. 5.* vbi aſſerunt, poſſe Capitulum etiamſi infra octo dies Vicarium non conſtituerit, re integra antequam Metropolitanus eum deputet, purgare moram: quam ſententiam pro-

probabilem dicit *Iordan.lib.12.tit.2.num.6.* ſubdens,quod
2 poteſt Capitulum dictum terminum octo dierum minuere, dummodu id non fiat in fraudem Canonicorum abſentium.

3 Notandum eſt autem,quod licèt Metropolitanus iuxta
Concilij decretum Vicarium conſtituerit ſupplendo Capituli negligentiam,non priuatur tamen Capitulum iuriſdictione in alijs vicibus; & ideò ſi Vicarius à Superiore conſtitutus decedat, vel renunciet,vel lapſum ſit tempus, ad quod electus fuit, poteſt Capitulum intra alios octo dies alium Vicarium deputare, *Quaran.in ver.Capitulum ſede vacante,n.4.Iordan.loc.cit.n.6.per tex.in l.boues,ſ. hoc ſermone,ff.de verb.ſign.*

4 Notandum 2.quod ſi Vicarius eligatur ſimpliciter,durab evacante ſede; poteſt tamen Capitulum eum eligere
5 ad breuius tempus, *vt declarauit Sacr.Congregat.ad petitionem Capituli Salernitani teſte Dian.part.8.tract.4.reſolut.69.Vulp.in Prax.iudic.for.Eccleſ.cap.44.num.28. Quarant.loco citat.numer.3.8.9. & 15.* quo tempore tranſacto tenetur Capitulum intra octo dies alium conſtitoere,alioquin ius deputandi ſimiliter deuoluitur ad Metropolitanum, *Dian.loco citat.reſol.63.verſ.ſed contrarium in fin. Quaran.vbi ſupra, numer.3. Ric.in Prax.for.Eccleſ.par.1.reſ.515.*

6 Obſerua tamen,quod præfixio huiuſmodi termini; ſeu breuioris temporis fieri debet in ipſo actu deputationis, non verò poſtea: quia deputatio ſimpliciter facta non poteſt exinde per Capitulum alterari, *Iordan.d.lib.12.tit.2.n.39.* quemadmodum licèt poſſit Capitulum iuriſdictionem Vicarij limitare, ac ſibi reſeruare certo caſus, *vt ſenſit Gutier.canon.qq.c.11.nu.10.quem refert,& ſequitur Ric.in*
7 *Prax.p.1.reſ.506.* huiuſmodi tamen reſeruatio fieri debet in ipſo actu electionis,& vnico contextu, non autem poſt electionem,*Vulp.in Prax.iudic.c.44.n.28. Quaran.vbi ſupra, num.15.verſ.item erit obſeruandum*; quod quidem intelligendum eſt de ijs,quę reſpiciunt voluntariam iuriſdictionem, aut præeminentiam; ſecus ſi ageretur de iuſdictione contentioſa,actibuſque iudiciarijs:non enim poteſt Capitulum partem contentioſæ iuriſdictionis ſibi reſeruare, quia alioquin contingere poſſet iuſtitiæ retardatio, & partium grauamen, quam ob cauſam Concilium abſtulit exercitium iuriſdictionis, à Capitulo, & mandauit,transferri in Vicarium, *Quarant.in ver.Capitulum ſede vacante,verſ. Item erit obſeruandum &c. Iordan d.libr.12.tit.2.n.65.*

SVMMARIVM.

1 *Hæredes, & propinqui, ac fideiuſſores defuncti intra nouem dies ab obitu numerandos in iudicio conueniri non poſſunt, & ſi conueniantur, acta ſunt nulla declaratur num.4.*
2 *Is, qui duxit vxorem, an poſſit intra nouem dies conueniri.*
3 *Vexans,debitorem in mortis articulo conſtitutum, amittit ius ſuum.*
5 *Quando ſententia lata contra abſentem valida ſit.*
6 *An ſententia lata contra defunctum, vel pro defuncto valida ſit,& n.8.*
7 *Priuilegium conceſſum defuncto non valet.*

CAP. XXII.

Quando ſententia lata intra nouem dies luctus ſit nulla.

1 IVre prohibitum eſt,ne hæredes, propinqui, affines, & coniuncti defuncti, & eius fideiuſſores quacumque de cauſa ad præfatas perſonas ſpectante, in iudicio conueniantur ante nouem dies ab obitu numerandos, aliàs tam interpellatio, quàm ſententia, & alia acta intra prędictum ſpatium nulla ſunt, etiamſi non fuerit oppoſitum de tempore luctus, *ſ. hæc autem, verſicul. ſancimus, Auth.vt cum de appell.cognoſc.* ita, vt etiam cautiones hoc medio tempore per hæredes præſtitæ ad ſe liberandum à moleſtijs creditorum,inualidæ ſiunt, *auth.ſed neque, C de ſepulch.viol.*

2 Amplia,vt neque conueniri poſſit intra nouem dies is, qui duxit vxorem,*Bart in l.non ſolum,ſ.morte,num.59.ff. de Non.oper.nunc quem ita interpretatur Gratian.diſc.for.*
3 *c.18.nu.53.& ſeq.* vbi etiam dicit,quod vexans debitorem moribundum, ſeu in mortis periculo conſtitutum amittit ius ſuum.

4 Hoc tamen intelligendum eſt,quando conſtat de ſcientia Iudicis; ſecus ſi Iudex ignorauit obitum perſonę defunctæ,quia tunc acta valent, *Bart.in l.2.ſ.1.num.3.ff de*
5 *Cuſtod.& exhib.reor.* vbi dicit, quod ſententia lata contra abſentem, qui propter iuſta cauſam non tenebatur comparere, non eſt inualida, ſi Iudex iſtam cauſam ignorabat,*Rim.Iun.conſ.179.nu.27.& ſeq.libr.2. Ang.conſ 223.num.2. Bec.conſ.110.per tot.Guid.Pap.deciſ.86.nu.2.Conſt. de Ignor.& ſcien.fact.ſent.2.diſtin.74.numer.7.& alij, quos refert,& ſequitur Gratian.diſcep.forenſ.cap.18.num.53.&*
6 *cap.243.num.7.& ſeq.* vbi etiam dicit,quod ſententia lata ignoranter contra mortuum valida eſt,dummodo inſtantia non fuerit inchoata cum defuncto, ſubdens, quod ignorantia in tali caſu in Iudice præſumitur: quamuis contrarium teneat *Dec.in l.eius, qui, ſ.quod ſi ſtipulatus, in princip.ff.ſi cert.pet.Caſtr.in l.ſi deceſſerit, ff. Qui ſatiſd.cog.* & alij: quorum ſententia probatur *ex l. Paulus, ff. Quę ſentent.ſine appellat. reſcind. & l. in ſumma, ſ.ſi quis edicto ff. de re iudic. l. Neratius, ff. de Reg.iur.* vbi priuilegium conceſſum defuncto non valet, *gloſſ. in*
7 *d.l. Neratius, & in dicto lege Paulus*, vbi tamen ſubdit, valere ſententiam latam pro defuncto *per text. in l. cum quaſi ff.de fideicommiſſ.libert.* quod vltimum procedere in prophanis, non autem in beneficialibus, notauit *Puta deciſ.182.lib.2.*

8 Verum, quando procurator ante mandantis obitum litem fuit conteſtatus, aut de iudicato ſoluendo mandator ipſe ſatiſdadit, his certè caſibus Iudex in defunctum, vel pro eo proculdubio ferre poterit ſententiam, dummodo in procuratoris perſonam concipiatur, *l.nulla C.de Procur.DD.in l.ſi defunctus, ff.eod.tit.de Procur.* & tunc ſententia formatur contra eum tamquam procuratorem hæreditatis,vel hæredis, *vt d.Bal.in d.l.nulla,Caſſad.deciſ.2.n.11.de Appell. Grauat.ad Veſtr.lib.4.cap.4. num.41.* ſubdens, quod ſi abſque hærede Dominus deceſſerit, tunc enim Procuratore quamuis domino litis effecto ſententiam proferri non poterit, *Iaſ.conſ.138.lib.4. Grat.d.243.nu.12.& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio à ſententia interponi debet intra decem dies: & numer.6. limitatur, & declaratur num.4.& num.8. & 13.*
2 *Quid ſi ſententia eſſet conditionalis.*
3 *Tempus decem dierum prædictum currit de momento in momentum limitatur n.15.*
4 *Scientia in dubio non præſumitur.*
5 *Quando notitia inducatur.ſeu præſumatur.*
6 *Elapſis decem diebus, & appellatione non interpoſita, Iudex ad executionem ſententiæ procedere debet.*
7 *An verus contumax poſſit appellare.*
8 *Quando appellare liceat poſt lapſum 10.dierum.*
9 *Appellatio interpoſita à non habente mandatum quando ratificari debeat.*
10 *Quid ſi intra dictos decem dies fiat compromiſſum.*
11 *An fatalia currant pendente cauſa attentatorum.*
12 *Negligentia procuratoris non appellantis an & quando præiudicet Domino.*
13 *Agrauamine ſucceſſiuo appellari poteſt etiam poteſt decem dies limitatur n.14.*
15 *Quando dies latæ ſententiæ computetur in dicto termino decem dierum, & quando non.*
16 *Appellatio extraiudicialis an, & quando intimanda ſit Iudici, ſiue parti aduerſæ.*

Apo-

Digitized by Google

17 *Apoſtoli peti, & recipi debent intra 30. dies & quando incipiant currere.*

18 *Apoſtoli reuerentiales in forma à Iudice dati, quando contineant refutatorios.*

19 *An Iudex, qui conceſſit reuerentiales, poſſit exequi ſententiam.*

20 *Quid ſi Iudex admiſerit appellationem cum clauſula, ſi, & in quantum.*

21 *Appellanti quodnam tempus à iure concedatur ad proſequendam appellationem, & quando dictum tempus currat, & n. 22. 23. & 24.*

25 *Iudex minuere poteſt tempus à Iure datum ad proſequendam appellationem: limitatur in cauſis beneficialibus: ibidem.*

C A P. XXIII.

Quodnam tempus à iure præfixum ſit ad interponendam, & proſequendam appellationem.

1 DIco 1. quod appellatio regulariter interponi debet infra decem dies à die latæ ſententia, ſiue appelletur à diffinitiua, ſiue ab interlocutoria, *auth. hodiè, C. de Appell. cap. cum dilectus, in fin. de Elect. latè Scaccia de Appell. q. 12. num. 2. & ſeq.* ſubdens, *n.* 43. quod requiritur appellatio
2 in ſcriptis nec ſufficeret ſi viua voce appellatio interponatur: idque procedit, etiam ſi ſententia conditionalis eſſet, puta, niſi infra tres, vel niſi ad primam: computarentur enim decem dies ad appellandum à die ſententiæ, non autem à die exiſtentis conditionis *l. 1. ſ. biduum, ff. quan. appel. ſit cap. biduum 2. quæſt. 6. Iordan. lib. 14. tit. 26. de Appel. numer. 588. Veſtr. in Prax. libr. 7. cap. 3. numer. 21. Gratian.*
3 *diſcep. for. cap. 364. num. 24.* & quidem huiuſmodi tempus decem dierum currit de momento ad momentum, hoc eſt à puncto recitatæ ſententiæ ita, vt in tali caſu non habeat locum illa regula, *dies termini non computatur in termino, Io: de Auan conſ. 93 num. 6. Scac. de iudic. lib. 1. cap. 32. n. 19. & de Appell. d. q. 12. nu. 49. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod appellans vltima die debet exprimere horam diei, qua appellat.

4 Limitatur tamen ſupradicta concluſio in ignorante quia regula prædicta locum habet tantum contra eum, qui ſciuit, latam eſſe ſententiam, *cap. concertationi de Appell. in 6. Maran. de ord. iudic. par. 6. de appell. nu. 204. Veſtr. in Prax. lib. 7. cap. 3. num. 21. Capyc. deciſ. 139. n. 3.* vbi dicit, quod in dubio non præſumitur qui habuiſſe notitiam, & *alij apud Scac. de appell. quæſt. 12. n. 13.* vbi dicit, quod citatus domi dicitur fictus contumax, & ideò poteſt appellare quandocunque à die ſcientię *Rot. dec. 227. n. 11 par. 7. Recent.* quod multo magis procedit quoad eos, qui in iudicium vocati non fuerunt: iſti enim proculdubio appellare poſſunt à die ſcientiæ, ſi lata ſententia ipſis in conſequentiam nocet, etiamſi ſententia tranſiuerit in iudicatum contra illum, qui in iudicio interfuit, *Crau. conſ. 202. nu. 21. Scac. dicta q. 12. n. 78. verſ. Reſtringe 3. Cancer. var. lib. 1. c. 17. n. 57.*

5 Notitia verò ſufficienter probata cenſetur per intimationem ſententiæ, etiamſi intimatio ſit facta domi, & ex eo die intimationis incipit currere decendium *latè Scacc. de appell. quæſt. 12. n. 25. & ſeq. Gratian. deciſ. March. 62. n. 5. & ſeq.* vbi id intelligit, quando præceſſit alia citatio ſimiliter facta domi ad audiendam ſententiam: quia tunc inducitur ſufficiens notitia ex duplicata præſumptione, *Iordan. loco citat. n. 573. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod fides facienda eſt Aduerſario de ipſa ſententia per publicum inſtrumentum, *iuxta clemen. cauſam, de elect.* hoc tamen procedit, quando intimatio fit ſine auctoritate Iudicis; ſecus ſi fiat Iudicis auctoritate: quia tunc ſufficit intimare, ſententiam eſſe latam contra eum, licèt tenor ſententiæ non inſeratur, *Natt. conſil. 348. numer. 2. & 3. libr. 2. quem refert, & ſequitur Scac. de Appell. quæſtion. 12. num. 7. & 30.*

6 Si verò quis citatus fuerit perſonaliter ad ſententiam, tunc terminus ad appellandum non à die notitiæ, ſed à die prolationis ſententiæ currit, *Caputaq. deciſ. 130. alias 17. p. 3. Rot. dec. 227. n. 10. & 11. p. 7. Recent. Veſtr. in Prax. lib. 7. c. 3. n. 21 & ita ſeruari teſtatur Gratian. diſc. for c. 364. nu. 9. & ſeq. vbi alias Rotæ deciſiones refert, Iordan. lib. 14. tit. 26. de Appellat. n. 563.* vbi etiam dicit, quod ſi citatus domi in termino citationis ad ſententiam comparuerit, decendium curreret à die ſententiæ, non vero notitiæ, *quod obſeruat etiam Scac. d. q. 12. n. 23.* Vnde Iudex elapſis decem diebus à die ſententiæ in tali caſu non debet deferre appellationi, ſed procedere contra reum ad executionem, *Grat. diſcep. for. c. 364. n. 26.*

7 Addunt alij, quod ſi quis citatus fuerit perſonaliter, & non comparuerit, nè infra quidem decem dies appellare poſſet, quia in tali caſu dicitur verus contumax, qui excluditur ab appellando, *l. ex conſenſu, ſ. fin. ff. de Appellat. & not. Veſtr. d. lib. 7. cap. 3. num. 22. latè Capic. dicta dec. 139. num. 2.* hoc tamen procedit de iure: ſed de conſuetudine etiam verus contumax auditur appellans, dummodò appellet intra decem dies à die ſententiæ, *Rot deciſ. 22 alias 137. de Appell. in nou. prout refert Scac. de Appell. q. 12. nu. 11. & 16.*

8 Limitatur 2. in ſententia excommunicationis conditionali, vel ſub certo termino: in hac enim appellare licet poſt lapſum decem dierum ante tamen conditionis implementum, vel ante aduentum temporis, *cap. præterea 40. vbi gloſſ. in ver. impedire, de Appell. Gutier. can. qq. lib. 1. c. 4. n. 25. Lancell. de Attent. p. 2. c. 12. limit. 21. princ. num. 35. & limit. 50. n. 108. Scaccia de Appellat. dict. q. 12. num. 113.* ſubdens, quod ſi appellaretur poſt euentum conditionis, appellatio non ſuſpenderet, licet deuolueret quandocumque interponeretur poſt decem dies *Iordan. d. lib. 14. titul. 26. n. 589.*

9 Notandum eſt autem, quod appellatio interpoſita à non habente mandatum ratificari debet intra ipſos decem dies, intra quos appellatio interponi debebat, *ſecundum gloſſ. in c. quam ſit, ver. petere, de Elect. in 6. Guid. Pap. deciſ. 13.* quia ratificatio debet fieri intra tempus, intra quod agi poteſt, *gloſ. in cap. non ſolent audiri 2. quæſt. 6.* contrarium tamen ſenſit *Mayo. deciſ. Lucen. 6. num. 25. & alij apud Cancer. var. lib. 3. cap. 12. n. 56. & ſeq.* vbi quod terminus decem dierum in tali caſu currit à die ſcientiæ appellationis interpoſitæ. quæ quidem ſententia æquior videtur, cum in tali caſu non poſſit imputari ratificanti culpa tacitæ renunciationis, *vide Dyn. in cap. ratihabitionem, n. 5. de Reg. iur. in 6. Iordan. lib. 14. tit. 26. de appell. n. 590. Scac. de appell d. q. 12. nu. 79.* niſi fortè reus ſcientiam habuerit ſententiæ; puta ſi fuerit citatus ad docendum de appellatione, eiuſque legitima proſequutione, quia tunc ratificatio non ſuffragatur, ſi non fuerit facta intra decem dies à prolatione ſententiæ, *Rot. dec. 621. n. 6. & 7. p. 4. tom. 3. Recent.*

10 Notandum 2. quod adhuc appellari debet intra decem dies etiamſi intra dictum tempus fiat compromiſſum: alioquin ſententia tranſiret in rem iudicatum; quia licèt curſus fatalium ad petendum apoſtolos, vel ad proſequendam appellationem ſuſpendatur per compromiſſum non tamen ex eo retardatur curſus temporis præfixi ad appellandum, *clem. quamdiu d. appell. Guid. Pap. deciſ. 115. Marant. de Ord. iud. p. 6. tit. de appell. n. 225. & 229. latè Scac. de appell. d. q. 12. nu. 110. vbi de communi, Cancer. var. lib. 3.*
11 *c. 12. n. 39. Grauat. ad Veſtr. lib. 7. c. vlt. n. 42. & ſeq.* vbi addit, quod neque huiuſmodi fatalia currunt cauſa attentatorum pendente, niſi ob calumnia attentata propoſita fuiſſent, quia dolus nemini debet patrocinari, *l. penul. C. de l. c. ex tenore, de Reſcript.*

12 Notandum 3. quod negligentia procuratoris non appellantis intra terminum, præiudicat principali, quia in tali caſu non agitur de delicto, *Afflict. deciſ. 344. n. 1. Scac. d. q. 12. n. 118. & conſtat ex l. 1. ſ. fin. ff. Quand. appell ſit:* quod procedit, quando procurator eſt ſoluendo, nam tunc Dominus poteſt agere contra procuratorem, vt ſubleuetur ab huiuſmodi præiudicio; ſecus ſi non eſſet ſoluendo: in hoc enim caſu poterit Dominus appellare intra decem

dies

Digitized by Google

dies à die ſcientiæ, *gl.fin.in d.l.1.§.vlt.Afflict.loco cit.n.4. latè Iordan d.lib.14.tit.26.n.611.*

13 Notandum 4.quod in grauamine ſucceſſiuo, vt in carceratione, appellati poteſt etiam poſt decem dies, *Spec.in tit.de appell.§.5.n.6.quem cæteri communiter ſequuntur, latè Scac.d.q.12.nu.144.& ſeq. Iordan.loco cit.nu.625.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod citatus ad locum non tutum, ſi non appellauit in prima vel ſecunda citatione, poterit appellare in tertia, vel quarta &c. quemadmodum ſi Iudex recuſatus procedat ad vlteriora non obſtante recuſatione, poteſt is, qui recuſauit, in quolibet actu appellare: quia pars in quolibet actu grauatur, *Bald.in l.ſi Clericus, C.de Epiſ.audien.Veſtr.in Prax.lib.7.c.3.n.23.*

14 In multis tamen caſibus ab huiuſmodi grauamine appellatio reijcitur, videlicet quando carceratus dediſſet fideiuſſores de redeundo ad carceres, quia tunc conſenſit carcerationi; ſecundò ſi quis carceratus fuerit pro cauſa inappellabili, vel pro cauſa, pro qua captura eſt permiſſa: tertio vbi quis appellaret à grauamine præterito, & allegaret cauſam grauaminis de præterito, non autem de præſenti; quartò quando Iudex declarat, aliquem legitimè fuiſſe carceratum, quia tunc appellatio interponi debet infra decem dies à tempore decreti, *Soc.conſ.113.n.3.& 4. lib.3. Magon.dec.Florent.126.num.2. Franch.in c.ex parte tua, ſub n.9.de Appell.Grauat.ad Veſtr.d.lib.7.c.3.n.56. Ruginell.de appell.§.2.c.3.nu.177.& ſeq. & alij apud Scac.de appell.d.q.12.nu.146.& ſeq. Maran.de Ord.Iud.p.6.de appell.n.205.*

15 Notandum 5.quod ſi ſtatuto caueatur, vt appellatio interponi debeat intra certum tempus à die latæ ſententiæ, tunc dies latæ ſententiæ non computatur in termino: quia dictio, à, ab, vel ex, facit ſeparationē: *Spec.in tit.de Citat. §.viſo n.17. vbi etiam Io.Andr.litt.M. Alex.conſ.87.num. 10.lib.7.& de Statuto Vrbis dicit Luc.Pet.in Prax.Capit. lib.5.c.1.n.12.& 13.Scac.de appell.q.12.n.56.& 57.* ſecus ſi ſtatutum diceret, vt appellatio interponi debeat intra octo dies, vel aliud tempus à recitatione ſententiæ, quia tunc intelligi debet iuxta ius commune, cuius diſpoſitione etiam dies ſententiæ computatur, *d.auth.hodie, & ſubdit Alex.d. conſ.87.n.10.*

16 Notandum 6. quod appellationes extraiudiciales intra menſem intimandæ ſunt Iudici, ſiue parti aduerſæ, *Lancell.de Atten.p.2.c.12.limit.3.n.59.quem refert, & ſequitur Iordan.lib.14.tit.24.de Præſcrip.n.274.* ſicuti appellans ab electione tenetur intra menſem, aut eo elapſum, quamprimum commodè poterit aduerſario intimare appellationem, *iuxta clem.cauſam, de elect.*

17 Dico 2. quod apoſtoli de iure communi peti, & recipi debent intra 30.dies, *l.Iudicibus, C.de appellat.* alioquin appellans cenſetur appellationi renunciaſſe, & ſententia tranſit in iudicatum, *cap.ab eo, eod.tit.de appell.in 6.latè Beltram.ad Greg.dec.573.n.12.* ſubdens, quod petitio apoſtolorum eſt de ſubſtantia appellationis, iſti autem 30. dies de iure incipiunt currere à die latæ ſententiæ, ſi appellans habuit notitiam ſententiæ latæ, *vt in d.lege Iudicibus, & auth.hodie, C.de appell.* ſi verò ignorauit, tunc currunt à die ſcientiæ, à quo die habuit facultatem appellandi, *ſecundum gl.in d.c.ab eo, Maran.d.p.6.tit.de appel.n. 209.* contrarium tamen ſenſit *Hoſt.in c.1.de Appellat.in 6. Luc.Pet.in Prax.lib.5.cap.3.n.1.& alij apud Iordan.lib.14. tit.26.de appellat num.687.* aſſerentes, prædictos 30. dies currere à die interpoſitæ appellationis, & ita communis praxis obſeruat, *teſtes Scac.de appellat.q.13.num.84.& ſeq.* vbi addit, quod dies, qua eſt interpoſita appellatio non computatur in dicto termino 30. dierum, & ita tenuit *Rot.deciſ.5.de appell.in nou. quam refert Ferentill. ad Burat.dec.556.*

18 Obſerua tamen, quod apoſtoli reuerentiales in forma à Iudice dati, ſi appellationi locus non ſit, continent refutatorios propter illā clauſulam, in forma, quæ ita extenditur, videlicet prædictus D. Iudex dedit reuerentiales apoſtolos, quatenus à diffinitiua, & intra decendium, ac quatenus à legitima perſona petantur, aliàs refutatorios, quam extenſionem refert *Caſſad.deciſ.7.num.5.de appell. Veſtr.in Prax.lib.7.c.vlt.n.2.* & ideo quando non eſt locus appellationi, talis conceſſio reuerentialem non operatur effectum ſuſpenſiuum, ſed tantum deuolutiuum, *Benintend.*
19 *dec.17.Sāc.iun.conſ.18.lib.1.Penia dec.129.* vbi etiam dicit, quod Iudex, qui conceſſit reuerentiales in caſu non appellabili, cum per talem admiſſionem à ſe abdicauerit iuriſdictionem, non poteſt exequi ſententiam ſed ea exequenda eſt per Iudicem ad quem: ſi illam exequeretur, eſſet attentata, *vt reſoluit Rot.in Tullen.bonorum, & attentatorum 6.Nouemb.1600.coram Litta, quam refert Ferent. ad Burat.dec.556.n.17.*

20 Idemque dicendum, ſi Iudex admiſerit appellationem cum clauſula, ſi & in quantum, *Maraut.de Ordin.Iudic.p. 6.tit.de appell.num.200.Gabr.conſ.35.numer.9.lib.1.Theodoſ.Rubr.ſingul.tom.2.par.4.de clauſul. ex Rota Rom.clauſ. 741.n.7.*

21 Dico 3.quod de iure communi appellans poſt interpoſitam appellationem habet annum ad proſequendum coram Iudice ad quem, & ſi fuerit impeditus habet alium annum, *auth.ei, qui appellat, & l.fin.§.illud, C.de Temp. appell.c.cum ſit Romana, de appell.clem.ſicut eod.tit.* & ſi impedimentum durauerit, ſolet concedi etiam tertius annus, ex iuſtiſſima tamen cauſa, *vt in dict.c.ex ratione vbi DD. communiter, eod.tit.de appel.* Annus verò prædictus, qui datur ad proſequendum appellationem, incipit currere à die interpoſitæ appellationis excluſiuè, *iuxta textum in d. clem.ſicut, de appel.Ioan.de Anan.conſ.1.numer.3. Marant. d.par.6.tit.de Appellat.numer.217.Scacc.de Appel.queſtio. 12.num.57.& queſt 15.num.171.* dies enim appellationis non computatur in termino proſequendi, *Dec.in c.ex ratione, numer.2.de appell.Spec.in tit.de citation.§.viſo, num. 17.lib.2.* elapſo autem primo anno, ſi non conſtet de aliquo impedimento, poteſt Iudex à quo ſententiam exequi, citata tamen parte ad dicendum, quare ſententia executioni mandari non debeat: quia ſi pars citata doceret de impedimento, daretur illi ſecundus annus, *d.l.fin.§.illud, C.de Temp.appel.*

22 Obſerua tamen, quod in Romana Curia conceditur biennium abſque alia cauſa impedimenti propter multitudinem cauſarum, dummodo appellans in primo anno proſequutionem inchoauerit, & aliquid in cauſa fecerit, *Veſtr.in Prax.lib.7.c.vlt.n.9.* vbi etiam dicit, quod ex ſtylo, & obſeruantia eiuſdem Curiæ ad habendum hoc biennium non ſufficit Iudicis impetratio niſi etiam pars citetur, *Grat.diſc.forenſ.c.499.n.17.* ſubdens, quod ad obtinendum huiuſmodi biennium ſufficit comparere in vlt. quoque induciarum termino.

23 Obſerua 2. quod datur tertius annus quando in toto ſecundo anno appellans fuiſſet impeditus: alioqnin non annus integer, ſed tantum temporis datur quanto durauit impedimentum, *Marant.loco cit.n.217.Scac.de Appel.q.15.num.32. Barboſ.in c.ex ratione, n.2.de appel Veſtr.*
24 *d.lib.7.c.vlt.n.12.* vbi addit, quod ad obtinendum tertium annum requiritur, vt appellans ante lapſum fatalis ſecundi anni omnia iura ſua deduxerit, ac pluries partem ad ſententiam citauerit, *iuxta textum in d.l.fin.§.illud, C.de Temp.appell.*

25 Notandum tamen eſt, quod Iudex à quo breuiorem terminum poteſt ſtatuere ad proſequendam appellationem, ita, vt eo elapſo appellatio remaneat deſerta *c.cum ſit Romana vbi DD.de appel.* quod intellige, dummodo Iudex congruum terminum præfixerit, *Grauat.ad Veſtr.d.c. vlt.n.24.* vbi etiam dicit, quod in cauſis beneficiarijs Iudex terminum nequaquam minuere poteſt, niſi vtraque parte volente, *per doctrinam Franc.in c.cum ſit, col.vlt.de appel.* vbi inter cœtera illud memoriæ commendandum tradidit, quod licèt appellatio propter partis negligentiam in cauſis beneficialibus deſerta ſit quoad Iudicem tamen nunquam deſerta cenſetur.

SVMMARIVM.

1 *A Statuto facto in præiudicium particularis perſonæ datur appellatio: limitatur n.5.*

2 *Lex*

2 *Lex debet eſſe rationabilis, communis, & honeſta.*
3 *Quid ſi ſtatutum huiuſmodi fiat à Principe.*
4 *A ſententia Principis non datur appellatio.*
6 *Appellatio à dicto ſtatuto interponenda eſt intra decem dies, & quando currant iſti decem dies.*
Statum huiuſmodi impugnari poteſt per viam querelæ, & recurſus intra annum, ibidem.
7 *Grauato falſis ponderibus, & menſuris annus præfigitur ad conquerendum aduerſus grauantem: limitatur num. 8.*
9 *Quando ſtatutum cenſeatur factum in præiudicium particularis perſonæ.*
10 *Quando attendatur conſenſus maioris partis, & quando non.*

CAP. XXIV.

An à Statuto facto in odium, ſeu præiudicium particularis perſonæ detur appellatio.

1 Reſpond. affirmatiuè, *Bart. in l. fin. numer. 3. ff. de Appellat. recip. Alexand. conſ. 190. numer. 14. libr. 2. Rip. conſ. ſiue reſponſ. 93. numer. 4. in tit. de Iurgent. & ciuil. Dec. in capit. cum omnes, in prima lect. numer. 15. & ſequent. de Conſtitut. & alij communiter*: quia quando reſpicit particularem perſonam, in effectu reputatur præceptum, & ideò ab eo appellatio conceditur, *capit. per venit, 28. vbi*
2 *DD. de Appellation.* nón enim meretur nomen legis, quia lex debet eſſe rationabilis, communis, & honeſta, *c. erit*
3 *autem lex 4. diſtinct.* quod procedit, etiamſi ſtatutum huiuſmodi fiat à Principe etiam ad publicam vtilitatem: quia in tali caſu Princeps præſumitur circumuentus, & malè informatus, cum ipſe non intendat tertio præiudicare, *leg. 2. §. ſi quis à Principe, ff. Nè quid in loc. Public. c. ſuper eo, extrem. de offic. delegat.* à mala autem informatione Principis appellationem dari, conſtat *ex leg. 1. §. quæſitum, ff. de Appellat. Rip. dicto conſ. 93. numer. 20. Dec. in dict. c. cum omnes, in ſecunda lect. numer. 8. & ſeq.*
4 vbi etiam dicit, quòd ideò non datur appellatio à ſententia Principis *iuxta l. 2. ff. à quib. appellat. non lic.* quia tunc cauſa cognita procedit, *& ita ſenſit Rota deciſio. 50. par. 2. Diuerſ.* vbi, quod lite pendente ſuſpenditur executio huiuſmodi ſtatuti, *Scac. qui alios refert, in tractat. quæſt. 17.*
5 *limit. 20. num. 4 & ſeq.* vbi *num. 10. & ſeq.* id limitat, quando ſtatutum fuiſſet conditum ex aliqua iuſta, & rationabili cauſa.
6 In tali autem caſu appellatio interponenda eſt intra 10. dies, vt in ſententijs, *Scac. de appel. q. 12. nu. 156. & ſeq.* vbi etiam dicit quod per viam quærelæ, & recurſus tale ſtatutum poteſt impugnari etiam poſt decem dies, dummodò id fiat infra annum: quia extraiudicialia non tranſeunt in rem iudicatam, *Iordan. libr. 14. tit. 24. de Preſcr. nu. 302. verſ. item grauato per ſtatutum*, ſubdens, quod iſti decem dies currunt à publicatione, vel ab habita notitia, *Dec. loc. cit. in lect. n. 16. Rot. dict. dec. 50. num. 12.* ſubdens, quod in hoc caſu non eſt neceſſaria appellatio, ſed ſufficit contradictio.
7 Addit *Iordan. dict. tit. 24. numer. 302.* quod grauato falſis ponderibus, vel menſuris annus etiam aſſignatur ad conquerendum aduerſus grauantem, & decipientem: quo elapſo non auditur vlterius, exceptis minoribus, & abſen-
8 tibus Reip. cauſa, quibus non currit tempus, donec habuerint experiendi facultatem, *l. qui grauatos, C. de cenſib. &c. lib. 10.*
9 Cenſetur autem ſtatutum factum in præiudicium tertij, ſiue diſponat contra vnum in indiuiduo, ſiue contra plures certas perſonas, ſiue contra vnum quarterium Ciuitatis, *Alex dicto conſ. 190. num 14. lib. 2. Rot. dicta deciſio. 50.* vbi, quod licita eſt appellatio à ſtatuto cogente homines accedere ad molendina Ciuitatis, tamquam facto in præiudicium particularis perſonæ, hoc eſt Dominorum molendinorum extra Ciuitatem exiſtentium, *de quo latè Crauet. de antiquit. tempor. part. 4. ſection. vltim. numer. 22. & ſequent. Scac. de appellat. quæſt. 17. limitat. 20. numer. 6. & 7.* idem dicendum, ſi ſtatutum prohiberet Ciuibus, nè vtantur paſcuis publicis, quibus antea vteban-
10 tur, *Ripa dicto conſ. 93.* vbi etiam dicit, quod in hoc non obſtaret conſenſus maioris partis populi, quia maior pars populi diſponere quidem poteſt contra antiqua ſtatuta, ſeu antiquas conſuetudines circa ea, quorum commodum, vel incommodum tangit ſingulos vt vniuerſos: non tamen ſi tangat ſingulos vt ſingulos, tunc enim requiritur conſenſus omnium, *c. quod omnes, de Reg. Iur. in 6.* quemadmodum in actibus voluntarijs non ſufficit conſenſus omnium, quia regula *l. quod maior, ff. ad municip.* locum habet tantum in actibus neceſſarijs, quales ſunt alienationes, electiones, & ſimilia, *vt d gl. & DD. in c. cum omnes, de Conſtit.*

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſit differentia inter arbitrum, & arbitratorem.*
2 *Declaratio arbitratoris non firmatur taciturnitate decem dierum, ſed poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri intra 30. annos.*
3 *Petens reductionem non poteſt interim ad pœnam conueniri.*
4 *Quid ſi pars per annum taceret.*
5 *An ſententia, ſeu laudum arbitri lapſu decem dierum cenſeatur approbatum, & quando executioni mandetur.*
6 *An arbiter exequi poſſit ſuam ſententiam.*
7 *Arbitri iuris ſunt, qui exiguntur ex neceſſitate legis, vel ſtatuti.*
8 *An & quando à ſententia arbitri appelletur.*
9 *An ex ſententia arbitri detur actio.*
10 *Et an detur ex laudo arbitratoris.*
11 *Quando petens reductionem ad arbitrium boni viri forum rei ſequi debeat; & quando adire teneatur ſuperiorem eius, qui iudicauit.*
12 *An, & quando petitioni reductionis arbitrium boni viri poſſit quis renunciare, & n. 14.*
13 *An poſſit renunciari appellationi.*
15 *Magna læſio quomodo intelligatur.*
16 *Quamdiu duret inſtantia huiuſmodi reductionis.*
17 *Quamdiù duret poteſtas arbitri, & arbitratoris electi in compromiſſo ſimpliciter facto ſine die, & termino, & num. 19. 20. & 21.*
18 *Arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum*
19 *Inſtantia iudicij ciuilis quamdiu duret & n. 20.*
21 *Quamdiù duret arbitrium collatum in vnum ex contrahentibus.*
22 *An arbiter poſſit partes condemnare ad pœnam contentam in compromiſſo.*
23 *Et an poſſit pronunciare ſuper fructibus, & expenſis.*
Et an poſſit peti executio, & pœna, ibidem.
24 *An arbiter, qui in ſententiando errauit, poſſit ſuum errorem corrigere.*
25 *An is, qui à partibus electus eſt arbiter, & arbitrator diffinire, & quid è conuerſo.*
Et quid, ſi partim proceſſerit iuris ordine ſeruato, & partim non, ibid.
26 *An reconuentio fieri poſſit coram arbitro, vel arbitratore, & num. 27.*
28 *An arbitri, & arbitratores laudum validè ferre poſſint die feriata in honorem Dei.*
29 *An, & quando compromiſſum tranſeat in hæredem.*
30 *Executioni laudi quanto tempore præſcribatur.*
31 *Quid ſi fideicommiſſum non fuit ratificatum ab abſente in tempore.*
32 *Et quid ſi compromiſſum fiat inter hæredem cum beneficio legis, & inuentarij, & creditorem ſuper debito hæreditario.*

CAP. XXV.

An, & quando ex taciturnitate decem dierum laudum arbitratoris, & arbitri cenſeatur approbatum.

1 PRæmittendum eſt, quod Arbiter dicitur is, qui ex po-
teſtate ſibi per partes tradita eligitur Iudex, vt pro-
cedat ſeruato ordine iuris, *leg.1.& l.qualem, ff.de Recept.*
arbitr & in hoc differt Arbitrator ab Arbitro, quia Arbi-
trator non tenetur ſeruare iuris ordinem in procedendo,
& pronunciando, *vt poſt Innocen.& Bald.in c.Quintaual-*
lis, de Iureiur.Ang.de Clauaſ.& Tabien.in ver.arbiter,
Spec.tit.de arbitr.& arbitrat. §.1.numer.2.not. Fragoſ. In
Regim Chriſt.Reip.par.1.lib.5.diſp.14.de arbitris, & arbi
trat.nu.2.

2 His præmiſſis dico 1. quod declaratio Arbitratoris non
firmatur taciturnitate decem dierum, *Bart.in l.Societa*
tem, §.arbitrorum enim, n.16.ff.pro ſoc.Cancer.var.lib.1.c.
21.n.20.& ſeq. vbi etiam dicit, quod ad arbitramento non
appellatur, ſed poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri
intra 30. annos, *vt voluit Papien.in form.libel.quo agit.ad*
Pœn.ex comprom.§.Nec reductio, Fragoſ. loco cit.nn.18.&
19.Bellon.de Poteſtat.eorum, quæ incontinenti fiunt &c.lib.
1.cap.174.num.11.& communem dicit Balb.de Præſcrip.in
4.par.4.princ q.33.num.2. Afflict.deciſ.32. & ibi Viſil. vbi
3 addit, quod petens reductionem non poteſt interim ad pœ
nam conueniri, ſed futurus euentus cauſæ expectatur,
Cancer.var.lib.1.c.21.num.28. vbi hoc intelligit, quando
4 pars intra annum conqueritur etiam extraiudicialiter de
arbitramento: alioquin ſi per annum taceret cenſeretur
arbitramentum approbaſſe, *arg.l.qui granator, C.de cenſib.*
& cenſit.lib.11.

5 Dico 2. quod laudum Arbitri lapſu decem dierum cen-
ſetur approbatum, & executioni mandatur, ſi partes intra
dictum tempus non reclamauerint: ſi vero reclamaue-
rint, ſententia Arbitri non habet effectum, niſi compro-
miſſum fuerit iuratum, *l.cum antea, vbi DD C.de Recept.*
6 *arbitr.* non poteſt tamen Arbiter ſuam ſententiam exe-
qui, ſed hoc ſpectat ad Iudicem ordinarium Rei conuen-
ti, *Spec.in tit.de arbitr.§.differt, num.3.Marant.de ord.In-*
7 *dic.p.6.tit.de execut ſent.n.5.* vbi dicit, hoc etiam procede-
8 re in ſententia arbitrorum iuris, quales ſunt qui eliguntur
ex neceſſitate, legis, vel ſtatuti, à quorum ſententia poteſt
etiam appellari, quia iſti comparantur Iudicibus, *c.ab ar-*
bitris, de offic.delegat.in 6. Marant. loco citat.de appellat.
numer.261.Fragoſ.vbi ſupra, numer.1. quamuis hoc non
procedat in Arbitris, qui voluntariè à partibus eliguntur:
ab horum enim ſententia non datur appellatio, *l.1. C. de*
Recept. arbitr. niſi laudum contineret manifeſtam iniqui-
tatem, quo caſu petita abſolutione à iuramento poteſt
opponi exceptio doli, *l.3.vbi Bald.Cod.eod.titul.Marant.*
dict.tit.de appell.nu.258. Scac.de Iud.lib.2. cap.2.num.438.
Cancer.lib.1.c.21.nu.64. vbi, quod data iniquitate ſenten-
tiæ arbitrariæ poteſt ſuperior ex officio retractare, *ſecun-*
dum gl.in c.à Iudicibus 2.q.6.& notat Papien. in d. §. Nec
reductio, n.2.in fin.

9 Obſerua tamen, quod licèt ex ſententia Arbitri expreſ-
ſè, ſiue taciturnitate decem dierum approbata, actori de-
tur actio, & reo exceptio, *vt in d.l cum antea, C.de Recept.*
10 *arbit.* ex laudo tamen Arbitratoris nulla datur actio, quia
huiuſmodi laudum non eſt propriè ſententia, ſed potius
quædam tranſactio, ſeu compoſitio, *Bart.in l.2.n.1. C.vbi,*
& apud quem &c. ſubdens, quod actio oritur ex compro-
miſſo, ſeu contractu præambulo impleto per arbitramen-
tum, *Innoc.& alij in c.Quintauallis, de Iureiur.Cancer.d.c.*
11 *21.num.20.& ſeq.* vnde petens reductionem ad arbitrium
boni viri forum rei ſequi debet, quia conqueritur de con-
tractu, *Federic. de Sen.conſ.285.colum.2.Blanc.in tract.*
de compromiſſ. quæſtio.10.numer.13.Roland.à Val.conſ.24.
numer.12.lib.4.& alij apud Theſaur.deciſio.14.numer.1 &
5.Afflict.deciſ.51. niſi ex forma particularis ſtatuti huiuſ-
modi lauda producant actionem per ſe, & habeant vim
ſententiæ tunc enim adeundus eſt ſuperior eius, qui iu-
dicauit, quia petens in tali caſu reductionem, de ſententia,
conqueritur, *l.præcipimus C.de appell.Bart.in d.l.2.C.vbi*
& apud quem &c.Papien.loco cit. §.Nec reductio, n.5.& alij
communiter.

12 Quæres an petitioni reductionis ad arbitrium boni
13 viri poſſit quis renunciare? Reſpond. affirmatiuè, quem-
admodum poteſt quis renunciare appellationi, *l.fin. §.ſin*
autem, Cod.de Tempor & repar.appell.& in hoc conueniunt
omnes.

14 Notandum tamen eſt, quod ſi laudum latum fuerit per
dolum, tunc renunciatio non impedit petitionem redu-
ctionis, quia ad dolum de futuro renunciatio non exten-
ditur *l.ſi vnus, §.illud vbi Bart ff.de pact.* idemque dicen-
dum eſt, quando per huiuſmodi laudum infertur læſio in
magna quantitate, quia neque in tali caſu nocet renuncia-
tio etiam cum iuramento, cum habeat in ſe tacitam con-
ditionem, ſi ex ea non inferatur læſio magna, *c.2.extr.de*
arbitr. ſecus ſi læſio ſit modica, quia valeret renunciatio,
nec poſſet peti reductio, *argum.l.ſi ex cauſa, ff.de Minor.*
nam neque in caſu permiſſo competit reductio vbi tra-
ctatur de modica læſione, *l.ſcio, ff.de in integr.reſtit.Bart.*
in l.ſocietatem, §.arbitrorum, num.24.ff.pro Soc.Fragoſ.lo-
co cit.num.19 & 20.Scac.d.lib.2.c.2 n.441. Papien.in form.
libel.quo agit ad pœn.ex comprom.§. Nec reductio, nu.3.&
4. vbi dicit, quod magna læſio intelligitur, quando quis
læſus fuit in dimidia parte, *arg.l.2.Cod.de Reſcind.vendit.*
contrarium tamen tenet *Fragoſ. d.diſp.14.n.77 poſt Bart.*
15 *in d.§.arbitrorum, n.25.* vbi, quod magna læſio cenſetur,
quando eſt exceſſus in ſexta parte. Verum quia hoc non
eſt à iure definitum, arbitrio Iudicis remittendum eſt,
Alex conſ.131.n.15.lib.2.& alij apud Menoch.de arbit.Iud.
lib.2.caſ.73.num.5 & communem dicit Scac.de Iud.d.libr.2.
c.2.n.450.

16 Quæres 2. quanto tempore duret inſtantia huiuſmodi
reductionis? Reſp. *Papien.in d.§.nec reductio, n.7.* quod
durat anno, vel biennio, exemplo appellationis, *auth.ei,*
qui appellat.C.de Temp & repar.appel.

17 Quæres 3. quamdiu duret poteſtas Arbitri, & Arbitra-
toris electi in compromiſſo ſimpliciter facto ſine die, &
termino? Reſp. quod Poteſtas Arbitri de iure ciuili durat
triennio, *Marant.de ord.iud p.5.nu.10.Papien.loco cit §.*
infra duos menſes, n.4.Scac.de Iud.lib.2.c.2.n.673.& ſeq.&
18 *alij communiter:* ratio eſt, quia arbitraria ſunt reducta ad
19 inſtar iudiciorum, *l.1.ff.de Recept.arbitr.* inſtantia verò
iudicij ciuilis durat triennio à die conteſtatæ litis, *l.prope-*
randum, vbi DD.C.de Iud. quamuis de iure canonico in-
ſtantia ſit perpetua etiam coram Arbitris, *c.penult.de Iud.*
Guid.Pap.dec.240.Veſtr.in Prax.lib.3.c.5.n.1. Creſcen.dec.
17.alias 239.in fin.de Cauſ.poſſ.& propr.& alij apud Scac.
loc.cit.n.687.

20 Obſerua tamen, quod in triennio prædicto computari
debet tempus, quo lis durauit coram Iudice ordinario:
quia prima inſtantia non poteſt eſſe longior triennio, nec
poſſunt partes etiam per compromiſſum prorogare, *d.l.*
properandum, C.de Iud. & ideò ſi coram Iudice litigatum
fuerit, per biennium, remaneret ſolus annus coram Arbi-
tro, *Blanc.in tract.de Comprom.q.7.in ver. lapſu temporis,*
n.37.quem refert Scac.d.lib.2.c.2.n.685.

21 Poteſtas autem Arbitratoris anno durat, *Bart. in l.ſi*
quis arbitratu, n.8.ff.de verb.oblig. quicquid dicat *Balb. de*
Præſcr.in 4.p.4.prin.q 24.n.2.Papien.d.§.infra duos, men-
ſes, n.4. vbi, quod durat huiuſmodi poteſtas, quamdiu viuit
ipſemet Arbitrator, *Maran.d.p.5.n.11 Iordan.lib.13 tit.7.*
de Arbitr.n.113 & ſeq.

Quamdiù verò duret arbitrium collatum in vnum ex
contrahentibus? Reſpond. *Balb.loco citat.* quod durat
60. *diebus, per text.in l.quod ſi nolit, §.ſi quid ità, ff.de*
ædil.edict.

22 Quæres 4. an Arbiter poſſit partes condemnare ad pœ-
nam contentam in compromiſſo? Reſpond. negatiuè:
quia ſemper pœna non eſt ei collata poteſtas, & ideò hoc
ad Iudicem ordinario ſpectat, *l.quid tamen, §.fin.vbi Bar.*
ff.de Recep arb. latè Fragoſ.loco cit.de arbitr.& arbitrat n.
23 *55.* nec poterit pronuntiare ſuper fructibus, & expenſis,

niſi

Digitized by Google

niſi de his fuerit ſpecialiter actum, & compromiſſum, *ſecundum Papien. vbi ſupra, §. pati attendenti, num. 9.* contrarium tamen in hoc tenet *Iaſ. in l. properandum, §. ſin autem alterutra, C. de Iudic. quem refert, & ſequitur Alban. in Bart. in d. l. ſocietatem, ff. arbitrorum, nu. 6. ff. pro ſoc.* ſubdens, quod ſi Arbiter ſibi reſeruat taxationem expenſarum, vel aliquid, aliud tenetur id expedire intra tempus compromiſſi, *& ita ſentiunt alij apud Fragoſ. vbi ſupra num. 13. & 30.* quorum opinio verior videtur: quia cum partes compromittant de cauſa principali, conſequenter de acceſſorijs compromittere videntur, *l. 2. ff. de iuriſd. omn. Iud.*

Obſerua tamen, quod non poteſt peti executio, & pœna ſimul, niſi expreſsè de hoc fuerit conuentum, *ſecundùm Papien. loco cit. §. pati attendenti, n. 3.*

24 Quæres 5. an ſi Arbiter in ſententiando errauerit, poſſit poſtea ſuum errorem corrigere? Reſp. negatiuè quia per ſententiam expirat compromiſſum, *l. quia arbiter, ff. de recept. arbit.* quod etiam procedit in Arbitratore, *Iordan. lib. 13. tit. 7. n. 122. Papien. in form. libell. quo agit ad pœnam ex fideicom. §. dimittendum domum, n. 2.* niſi corrigeret in continenti, vel ad id accederet conſenſus partium, *Bart. in l. quid tamen, n. 2. ff. de Recept. arbitr. Fragoſ. loco cit. de arbit. & arbitrat. n. 36.*

25 Quæres 6. an is, qui à partibus electus eſt Arbiter, Arbitrator, ſi incœperit vt Arbiter ſeruato iuris ordine cognoſcere, poſſit deinde vt Arbitror diffinire? Reſp. negatiuè: quia eligendo vnam viam, alteri renunciare videtur, *l. commiſſoriæ, vbi Bal. C. de Pact. int. empt. & vend.* è contra ſi primò cœpit cognoſcere vt Arbitrator, non poterit pronunciare tamquam Arbiter, *vt d. Spec. in tit. de arbitr. & arbitrat. §. ſequitur num. 9. Alban in Bart. in d. §. Arbitrorum, n. 33. Alci. reg. 3. præſump. 35. n. 2. & ſeq.* ſubdens, quod ſi ita electus procedat partim iuris ordine ſeruato, & partim non, & pronunciet iuris ordine non ſeruato, præſumitur cognouiſſe à principio tamquam Arbitrator, nè aliàs ſententia ſit nulla, *arg. l. 3. ff. de milit. teſtam.*

26 Quæres 7. an reconuentio fieri poſſit coram Arbitro, vel Arbitratore? Reſp. negatiuè *c. cum dilectus, ex. de arbit. Bal. in auth. & conſequenter, n. 20. C. de ſent. Alban. in Bart. in d. l. ſocietatem, §. arbitrorum, n. 9.*

27 Limita in Arbitro iuris electo ad totam cauſam ex neceſſitate ſtatuti: quia tunc coram eo habet locum reconuentio; talis enim Arbiter habet iuriſdictionem à lege & actor litigat coram eo tamquam coram Iudice, *vt poſt Abb. in dict. cap. cum dilectus, col 3. Felin. in cap. fin. col. pen. de ſent. & re iud. Mar. Socin. in c. ex litteris, nu. 26. de mut. pet. tradit Fragoſ. dicta p. 1. lib. 5. diſp. 14. tit. de arbitr. & arbitrat. num. 4.* ſubdens, quod Arbiter iuris ſi deputetur ad certum articulum, puta ad cognoſcendum de recuſatione Iudicis, non poteſt de reconuentione cognoſcere, cum ſolum hic articulum ſit ei commiſſus *vt not. Spec. in titul. de Recuſat. §. effectus, n. 22. per text. in c. Romana, §. in alium, de Appell. in 6.*

28 Quæres 8. An Arbitri, vel Arbitratores laudum validè ferrè poſſint die feriato in honorem Dei Reſpondet *Menoch. de arbitr. Iud. lib. 1. quæſt. 30. num. 6. & 17.* quod Arbitratores quidem poſſunt, cum arbitramentum ſit quædam tranſactio, *l. dies feſtos, C. de fer.* Arbitris verò id nequaquam permittitur: quia arbitria in hac parte redecta ſunt inſtar iudiciorum, *l. 1. de Recept. arbitr. c. fin. ex fer. l. omnes C. eod. tit. Spec. in tit. de arbitr. & arbitr. §. 7. nu. 79. Iordan. lib. 13. tit. 7. n. 96.* ſubdens *n. 137.* quod arbitramentum eadem ratione tranſit in hæredem, quia eſt quoddam pactum vel tranſactio, *l. ſi pactum, ff. de Prob. Ioan. de Anan. conſ. 19. n. 1. & 2. Spec. in d. tit. de arbitr. §. 5. n. 3.* vbi etiam

29 dicit, quod licèt compromiſſum non tranſeat ad hæredem, niſi ſit actum, *vt in l. diem §. 1. ff. de Recept. arbitr.* id tamen procedit ante ſententiam; ſecus ſi poſt ſententiam decedat litigator, quia tunc hæres eius ſuccederet in emolumento vel damno, quod ex ſententia contingit, *vt not. Bart. in d. l. diem, §. 1. & l. quamuis, ff. de Recep. arbit. Ioan. de Anan. conſ. 19. n. 1. & 2.*

Notandum tamen eſt, quod quando laudum non poteſt ferri ſine citatione, non liceret arbitratori diebus feſtis huiuſmodi laudum ferre, *d. c. fin. ex. de fer. d. l. dies feſtos, C. eod. tit.* idemque dicendum, quando Arbitrator eligeret viam procedendi iudicialiter, *Bapt. de S. Blaſ. in tr. de arbit. q. 48. ſub n. 89. quem refert, & ſequitur Scac. de Iud. lib. 2. c. 5. n. 21. & 22.*

30 Notandum 2. quod executioni laudi, vel ſententię præſcribitur ſpatio 30. annorum, *Lanfranc. de arbitr. q. 20. nu. 49. tom. 3. p. 5. Bald. in rub. extra de Præſcrip. nu. 21. & in c. vlt. in fin. de excep. Pariſ. conſ. 111. n. 58. lib. 1. Balb. de Præſcrip. 4. p. 4. princ. q. 31. quos refert Grat. diſc. for. c. 403. n. 11.* quod tamen locum non habet, quando laudum fuit acceptatum: tunc enim ceſſat bona fides, & per conſequens præſcriptio, *vt poſt Dec. conſ. 271. n. 5. Felin. in c. vlt. n. 4. de Præſcript. Gab. conſ. 149. num. 58. & ſeq. lib. 2. declarat idem Grat. c. 994. n. 1. & 2.*

31 Notandum 3. quod ſi compromiſſum non fuerit ratificatum ab abſente in tempore, in quo ratificari debebat, laudum inde ſequutum eſſet nullum, & inualidum ex defectu mandati, *Rot. deciſio. 13. numer. 1. part. 4. tom. primo, Recent.*

32 Notandum 4. quod facto compromiſſo inter hæredem cum beneficio legis, & inuentarij, & creditorem ſuper debito hæreditario, hæres prædictus non poterit amplius dicto beneficio vti ſequuto laudo: quia obligatio hæreditaria nouata eſt per compromiſſum, & ſic ſublatæ ſunt omnes qualitates, & priuilegia competentia primæ obligationi, *Ang. conſ. 30. Aret. conſ. 147. num. 3. Dec. conſ. 301. num. 8. quos refert, & ſequitur Canc. var. lib. 3. c. 17. nu. 268. & ſeq.* vbi id ampliat, etiam ſi in ſecunda obligatione obligauerit ſe vt hæres cum beneficio inuentarij: quia huiuſmodi verba cenſentur appoſita demonſtratiuè, *ſecundum Crau. conſ. 214. n. 7. vbi citat Paul de Caſtr. conſ. 222. col. 2. & conſ. vlt. col. 2. lib. 2.*

SVMMARIVM.

1 *In contractu Societatis officij ſolet adijci pactum, vt diſdicta fiat per 15. dies ante.*
2 *Societas, licèt ſit diſdicta, adhuc tamen durat durantibus dictis 15. diebus.*
3 *Cenſus durante termino duorum menſium poſt illius diſdictam.*
4 *Dies termini non computatur in termino.*
5 *Verba cum diſdicta 15 dierum præcedente, excludunt diem reproductionis.*
6 *Societas diſdici non poteſt durante tempore, pro quo ſoluti fuerunt fructus.*
7 *Quando contractus Societatis officij ſit in iuſtus.*
8 *Quid ſi cenſus fiat pacto anticipatæ ſolutionis fructuum.*

CAP. XXVI.

An contractus Societatis officij cenſeatur durare durantibus quindecim diebus diſdictæ.

1 IN inſtrumentis huiuſmodi ſocietatum contrahentes adijciunt pactum, quod Societas duret ad ſex menſes, & deinde ad beneplacitum, cum diſdicta quindecim dierum præcedente.

2 Ad quæſitum ergo reſpondeo, quod licèt ſocietas ſit diſdicta, tamen pendentibus illis quindecim diebus adhuc durat, quia ex forma conuentionis quindecim dies diſdictæ debent præcedere beneplacitum reuocatiuum ſocietatis: & ideò interim currunt fructus Societatis: & ſi is, qui dedit pecunias, decedat intra dictos quindecim dies, officialis lucratur pecunias, *ita reſoluit Rot. teſte Put. deciſ. 68. lib. 3. M. Anton. Eugen. conſ. 48. n. 22. cum ſeq. lib. 1. Cenc. de Cenſib. p. 3. c. 1. q. 3. ar. 9. n. 46.* vbi etiam dicit, quod cen-

3 ſus etiam durat durante termino duorum menſium poſt illius diſdictam, *Roccac. de Societ. offic. n. 15. & 163.* vbi dicit, quod ex ordinatione Pij V. diſdictæ huiuſmodi ſocietatum non afficiunt, niſi à die illarum productionis apud

acta

acta notarij, in cuius officio inſtrumentum Societatis eſt
4 rogatum; nec dies termini computatur in termino, quia iſte terminus datur fauore debitorum, vt interim poſſint parare pecunias, *Rota in Romana Societatis officij 14. Decembris 1601. coram Card. Milin. in impreſſ. deciſ. 296.* vbi
5 etiam dicitur, quod dicta verba, *cum diſdicta 15. dierum præcedente*, excludunt diem reproductionis, *Honded. conſ. 38. n. 11. & ſeq. lib. 1. Grat. diſc. for. c. 710. n. 5. & ſeq.* vbi ad-
6 dit, quod ſocietas diſdici non poteſt durante tempore, pro quo ſoluti fuerunt fructus.

7 Obſeruant autem Doctores, quod dicta Societas poteſt contrahi etiam ad maius tempus, puta ad ſexdecim menſes: quo caſu ſicut licita eſt anticipata ſolutio fructuum pro ſex menſibus, ita licita eſſet, ſi fiat pro maiori tempore, dummodò fructus non pertingant ad quartam partem ſortis: nam ſi pertingerent, contractus videretur ſaltem iniuſtus, *vt reſoluerunt RR. PP. Pœnitentiarij Baſilicæ S. Petri, quorum votum ſequuta fuit Rota in Romana Societatis officij 16. Decembris 1619. coram Vbaldo, quę eſt dec. 160.*
8 *p. 4. tom. 2. Recen.* ſubdens, quod ſi in cenſu fiat pactum anticipatæ ſolutionis fructuum, non redditur contractus illicitus, vel vſurarius, ſed potius ipſum pactum annullatur, *quod aliàs tenuit eadem Rota in Bonon. cenſus 26. Iunij 1600. coram Card. Pamphilio, & in Romana retractus, ſeu prælationis 2. Aprilis 1618. coram Dunozetto.*

SVMMARIVM.

1 *Refertur reg. Cancellarię de infirmis reſignantibus.*
2 *Dies, de quibus ſermo eſt in dicta reg. intelliguntur de naturalibus.*
3 *Quid ſi quis bis reſignauit beneficium, & in vtraque reſignatione præſtitit conſenſum.*
4 *An dies, in qua fit reſignatio, vel præſtatur conſenſus infirmi, debeant computari in termino 20. dierum.*
5 *Quid ſi ab initio Reſignans eſſet ſanus.*
6 *An dies, de quibus in reg. debeant eſſe completi.*
7 *Si reſignans decedat intra 20. dies tale beneficium eſt affectum, & reſeruatum Papæ.*
8 *An regula prædicta procedat in reſignatione beneficij, quæ fit extra Curiam, & an tale beneficium ſit affectum, & reſeruatum.*
Renunciatio facta in infirmitate præſumitur fraudulenta.
9 *Quando permutatio beneficij opulenti cum tenui, præſumatur facta in fraudem.*
10 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium quando non excludat ſubſtitutum.*

CAP. XXVII.

Explicatur regula Cancellariæ, de infirmis Reſignantibus.

1 IN dicta regula cauetur, vt ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignauerit aliquod beneficium ſiue ſimpliciter, ſiue ex cauſa permutationis, vel aliàs dimiſerit, aut illius commendæ ceſſerit, ſeu ipſius beneficij vnionis diſſolutioni conſenſerit, etiam vigore ſupplicationis, dum eſſet ſanus, ſignatæ, & poſtea infra 20. dies, à die per ipſum reſignantem præſtandi conſenſus computandos, de ipſa infirmitate deceſſerit, & ipſum beneficium, quauis auctoritate conferatur per reſignationem ſic factam, collatio huiuſmodi ſit nulla, ipſumque beneficium nihilominus per obitum cenſeatur vacare.

2 Obſerua tamen, quod dies, de quibus ſermo eſt in hac regula, intelliguntur de naturalibus 24. horarum, non autem de artificialibus 12. horarum, *Sarnen. in d. reg. q. 38. verſ. Breuiter iſtis non obſtan. & ita tenet Signatura, & Rota Romana teſte Pariſ. de Reſign. benef. lib. 12. q. 8. n. 34. &*
3 *ſeq.* vbi etiam dicit, quod ſi quis bis reſignauit beneficium, & in vtraque reſignatione pręſtitit conſenſum, tempus 20. dierum computatur à conſenſu primæ reſignationis, etiamſi prima reſignatio non fuerit à ſuperiore admiſſa, *vt reſoluit Rota in Pringen. Canonicatus, & prębendę de Antonell. de Tempore.* *menſe Maij 1521. coram D. Staphileo, prout refert Sarnen. in d. reg. q. 29. verſ. Quid tenendum &c.*

4 Obſerua 2. quod dies in qua fit reſignatio, vel præſtatur conſenſus infirmi, debet computari in termino 20. dierum, quamuis regula loquatur per dictionem, à, quia fauor eſt, quod computetur in termino, & odium eſſet, ſi non computetur, *Mandoſ. reg. 19. q. 18. in fin. verſ. Quarto contraria non procedunt, quem refert, & ſequitur Gratian. diſc. for. c. 161. n. 24. Rot. in Toletana benef. 21. Aprilis 1563. coram Sarmiento, vt refert Pariſ. d. lib. 12. q. 8. n. 15. & ſeq.*

5 Obſerua 3. quod quandocumque quis moritur, poſt præſtitum conſenſum infra 20. dies, beneficium vacat per obitum, & non per reſignationem, quamuis ab initio eſſet ſanus, vel è contra, & ita hodiè hæc regula communiter practicatur, *teſte Pariſ. in d. tract. de Reſign. Benef. d. lib. 12. q. 6. n. 7.*

6 Obſerua 4. quod huiuſmodi 20. dies debent eſſe completi, etiam dies vltimus, quo Reſignans moritur, ita, vt non ſufficiat, quod fuerit inchoatus; Vnde ſi reſignans moriatur in vigeſimo die nondum completo, cenſeretur intra 20. dies obiiſſe: quia in regula tempus 20. dierum eſt poſitum in accuſatiuo, quo caſu oportet eſſe completum, *Bald. & alij in l. ſi in annos, ff. de condition. & demon. Rota in Imol. Canonicatus, & Præb. 28. Aprilis, 1578. coram Cantuccio, quam refert Pariſ. d. lib. 12. q. 8. num 23. & ſeq.* ſubdens *nu.* 25. quod detractio quoad primum diem eſt conceſſa, quia hora præſtationis conſenſus nunquam annotatur à Notarijs Cameræ & Cancellariæ.

7 Obſerua 5. quod ſi reſignans beneficium decedat intra 20. dies, tale beneficium eſt affectum, & reſeruatum Papæ ex appoſitione, manus Papæ, quæ fit in admiſſione reſignationis factæ in eius manibus, *Pariſ. d. lib. 12. q. 10. nu. 4. & ſeq. Sarnen. ſuper d. reg. q. 33. verſ. nec obſtat ratio &c. Card Caualer. dec. 450. n. 2.*

8 Obſerua 6. quod regula ſupradicta procedit etiam in renuntiationibus, quæ fiunt extra Curiam coram Ordinario, vel Legato, quia regula iſta condita fuit, vt fraudibus infirmi renunciatis, & illorum, in quorum fauorem ſit renunciatio, occuratur; eo enim ipſo, quod renunciatio facta fuit in infirmitate præſumitur fraudulenta, *vt d. Alex. in l. filię ff. ſol. mat.* quod ex eo ſuadetur, quia infirmus non præſumitur eſſe in ſana mente, *vt not. Sal. in l. furioſum, C. Qui teſtam. fac. poſ.* hęc autem ratio militat tam in curiam, quàm extra *ut pluries reſoluit Rot teſte Sarn. in d reg. q. 26. verſ. ſed prędictis non obſtantibus, Creſcen. dec. 12. alias 61. de Renun. Caſſad. dec. 31. ſuper reg. Cancell.* & ideo ſi reſignans intra 20. dies deceſſerit, beneficium vacat per mortem, non autem per reſignationem, *latè Burat. dec. 162. nu. 1. Pariſ. d. lib. 12. q. 5. n. 8. & q. 10. num. 12. & ſeq* vbi ſubdit, quod beneficium vacans per obitum vigore huius regulæ ob reſignationem factam extra Curiam, non eſt affectum & reſeruatum ſed de eo diſponere poterunt ordinarij, niſi aliud obſtet; quia dicta regula non inducit reſeruationem in beneficijs reſignatis extra curiam, cum de hoc nullum verbum ibi dicatur, *arg. l. illam, C. de collat. de quo vide Rebuff. conſ. 72. n. 2. cum ſeq. & conſ. 86. n. 4. Boer. dec. 348. ſub n. 3. Sarnen. ſuper d. Reg. q. 33. verſ. prędictis tamen non obſtantibus &c.*

9 Ex quo inferunt DD. quod permutatio beneficij opulenti cum tenui facta ab eo, qui graui morbo laborat, præſumitur facta in fraudem, *Oltrad. conſ. 324. n. 6. Crau. conſ. 82. n.*
10 *3. quos refert, & ſequitur Menoc. lib. 6. preſum. 8.* vbi etiam dicit, quod legitimatus per ſubſequens matrimonium tempore infirmitatis contractum; non excludit ſubſtitutum, cum talis legitimatio in fraudem ipſius ſubſtituti facta pręſumatur, *arg. d. l. filię, ff. ſolut. matr.*

SVMMARIVM.

1 *Optio debet expediri intra 20. dies, & n. 4.*
2 *Conſuetudo optandi mulieres prebendas quanto tempore inducatur.*
3 *Tempus 20. dierum predictorum quando currat.*
4 *An ſuperior poſſit breuiorem terminum ſtatuere.*
5 *Conſuetudo inducens maius tempus quam 20. dierum ad*

optandum, an præiudicet Impetrantibus Apoſtolicis.
6 *Conſuetudo an induci poſſit contra Canones.*
7 *Inferior ſtatuere non poſſunt contra Ius.*
8 *An beneficium reſeruatum, illiuſque prædia, & domus optari poſſint.*
9 *Regula 8. Cancellariæ prohibens conſuetudines optandi, quomodo intelligatur.*
10 *Quando optans, illiuſque fideiuſſores liberentur ab onere ſoluendi penſionem impoſitam ſuper præbenda dimiſſa.*
11 *Excommunicatus, irregularis, aut aliàs à iure prohibiti optare non poſſunt.*
12 *Quando in optione requiritur noua collatio, requiritur etiam capacitas, & idoneitas ad tale beneficium.*
13 *An Canonicus pœnitentiarius, & lector Sacræ Scripturæ poſſint optare aliam præbendam.*
Et an alij Canonici optare poſſint præbendam pœnitentialem &c. ibidem.
14 *An, & quando optans præbendam reſeruatam, poſſit redire ad primam, quam dimiſit.*
15 *An, & quando per optionem alterius beneficij vacet primum ipſo iure.*

CAP. XXVIII.

Intra quod tempus expediri debeat optio.

1 RESp. quod expediri debet intra terminum 20. dierum, *c. vlt. de conſuet. in 6.* vbi approbatur huiuſmodi conſuetudo, qua antiquiori Canonico permittitur, vt
2 meliores præbendas, cum vacant, ſeu domos Canonicales optare poſſit: quæ quidem conſuetudo, cum ſit rationabilis, & iuri non repugnet, ſpatio decem annorum inducitur, *Put. deciſ. 196. lib. 2. Andr. deciſ. 99. num. 1.* quod procedit, quando optatur portio, ſeu præbenda temporalis ſeparata, retento primo titulo ſpirituali, quia tunc, cum talis optio ſit præter ius, ſufficit decennalis conſuetudo; ſecus quando præbendæ ſunt annexæ Canonicatibus, & non retinetur primus titulus, ſed mutatur, & propria auctoritate optans alium diuerſum titulum ſpiritualem conſequitur in hoc enim caſu requiritur quadragenaria, quia talis optio eſt contra ius, *Rot. deciſ. 6. numer. 8. & 9. de conſuet. in nouis, Gig. de Penſion. quæſt. 63. num. 5. & ſequent. Franc. Marc. deciſ. 1270. p. 1. Prob. ad Monach. in c. fin. n. 28. de conſuet. in 6. Put. deciſ. 196. lib. 2. Gonz. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 34. num. 12. & ſeq.* ſubdens *n. 66. & ſeq.* quod in aſſecutione noui tituli vigore huiuſmodi conſuetudinis acquiſiti, licèt adſit expreſſa collatio Superioris, tamen adeſſe videtur ſaltem tacita: quia admiſſio, ſeu receptio vigore huius conſuetudinis facta per Superiorem, vel ſola etiam tolerantia Superioris certam ſcientiam habentis vim collationis, & inſtitutionis obtinet, *arg. l. qui patitur 18. ff. Mandat.*

3 Obſerua tamen, quod prædictum tempus 20. dierum non currit niſi à die veriſimilis ſcientiæ vacationis, *gloſſ. in dict. cap. vltim. ver. viginti dies, Viuian. in Prax. Iuriſpatr. part. 2. lib. 5. cap. 1. nu. 113. Gonz. ad reg. 8. gloſſ. 34. num. 75. & ſeq.*

4 Obſerua 2. quod prædicti viginti dies currunt non ſolum primo Canonico, ſed etiam alijs optare volentibus, *ſecundùm gl. communiter receptam in d. c. vlt. in ver. dumtaxat,* vbi etiam dicit, quod poterit Superior ad inſtantiam ſecundi Canonici præfigere antiquiori breuiorem terminum puta, duorum dierum ad optandum, vt detur locus ſequentibus.

5 Obſerua 3. quod conſuetudo inducens maius tempus, quam 20. dierum ad optandum præiudicaret impetrantibus Apoſtolicis, licèt ſecus eſſet in ſtatuto, *Gem. & Franc. in d. c. vlt. de conſuet. in 6. quos refert Ric. in Prax. for. Ec-*
6 *cleſ. p. 2. reſ. 489.* quia conſuetudo induci poteſt contra Canones, modo ſit rationabilis, & legitimè præſcripta, *iuxta*
7 *c. fin. extra de conſuet.* non tamen poſſunt inferiores ſtatuere contra ius, *vt tradunt DD. communiter in c. cum inferior. de Maior. & obed.*

8 Obſerua 4. quod non poteſt optari beneficium reſeruatum, *d. c. fin. de conſuet. in 6.* item nec domus, aut cameræ, ſeu prædia, ſi beneficio vacanti, aut Canonicatui perpetuò vnita ſint; ſecus ſi non eſſent annexa, ſed ſeparata, & defunctus illa iure optionis vt antiquior poſſidebat: quia tunc huiuſmodi domus, ſeu prædia ad ſequentem in gradu iure optionis ſpectant ita, vt in dictis membris, ſeu prædijs locum non habeat reſeruatio, etiamſi beneficium vacauerit menſe, Apoſtolico, *Caputaq. deciſ. 281. par. 2. Rota Ipporigien. præbendæ 29. Ianuarij 1607. coram Manzanedo. & in Vercellen. penſionis 13. Maij 1602. coram Lancellotto, prout refert refert Gonz. ad reg. 8. Cancell. gl. 34. n.*
9 *32. & ſeq.* vbi addit, quod dicta regula 8. prohibens conſuetudines etiam immemorabiles optandi, procedit dumtaxat in optione præbendarum ſpiritualium, non autem temporalium.

10 Obſerua 5. quod quando optatur titulus beneficij, optans, eiuſque fideiuſſores liberantur ab onere ſoluendi penſionem impoſitam ſuper præbenda dimiſſa: quia penſio eſt onus reale, & ſequitur primam præbendam, ſuper qua reſeruata fuit penſio; ſecus ſi retento primo titulo optaret aliqua bona ratione antiquitatis, *Rota in Corduben. penſionis 30. Aprilis 1593. coram Blanchetto, quam refert Gonz. d. gloſſ. 34. n. 45. & ſeq latè Pariſ. de Reſign. benef. lib. 1. q. 8.*

11 Obſerua 6. quod excommunicatus, irregularis, aut aliàs à iure prohibitus ad obtinenda beneficia, non poteſt optare nouam præbendam ſpiritualem, nec nouum, ac diſtinctum titulum conſequi, *Rota in Salamantina integræ portionis 24. Aprilis 1582. coram Clemente VIII. tunc Rotæ*
12 *Auditore, relat. per Gonz. d. gl. 34. n. 32. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod quando in optione requiritur noua collatio, requiritur capacitas, & idoneitas ad tale beneficium perinde ac ſi abſque optione eſſet conferendum, *Iordan. lib. 10. tit. 26. n. 21. & ſeq.*

13 Obſerua 7. quod Canonicus pœnitentiarius non poteſt optare aliam præbendam, quemadmodum neque alij Canonici optare poſſunt præbendam pœnitentialem, quia in hoc videtur electa induſtria perſonæ, *Nau. conſ. 14. de Reb. Eccleſ. alien. Viuian. in Prax. Iuriſpat. p. 2. lib. 5. c. 1. nu. 114. Andr. dec. 99. n. 2. & cenſuit Sac. Congregatio apud Garz. de Benef. p. 5. c. 4. n. 132. & ſeq. Barboſ. de off. & pot. Epiſ. par. 3. alleg. 55. n. 35. & alleg. 56. num. 11.* quod etiam procedere in Canonico lectore Sacræ Scripturæ, cenſuit *eadem Sacr. Congregatio prout refert Gonz. ad reg. 8. Cancell. d. gl. 34. nu. 80. & ſeq.*

14 Obſerua 8. quod optans ignoranter, & ſine culpa maiorem præbendam, ſeu beneficium, quod erat reſeruatum; poteſt redire ad primum beneficium, quod dimiſit; ſecus ſi fuit in culpa, quia tunc non poterit vlterius ad dimiſſum beneficium reuerti, *cap. ſi beneficia, 20. de Præb. in 6. Calderin. conſ. 6. de conſuet. Gem. conſ. 78. n. 1. & ſeq. Æneas de Falcon. de Reſeruat. q. 4. princip. eff. 40. latè Gonzal. loco cit. d. gl. 34. n. 94. & ſeq.* ſubdens, *num. 94. & 95.* quod ſi vnus malè optauerit, & deinde gradatim alij inferiores, reſtituto primo ad beneficium dimiſſum, cæteri etiam reſtituuntur.

15 Obſerua 9. quod per optionem alterius beneficij vacat primum ipſo iure, ſi eſt incompatibile de iure; ſecus quando non eſſet talis incompatibilitas, quæ induceret vacationem ipſo iure, nam tunc non vacaret primum beneficium, niſi is, qui optauit, illud voluntariè dimittat, aut ad illud dimittendum condemnatus fuerit, *vt reſoluit Rota in Calaguritana de Amarita 18. Decembris 1579. coram Gypſio, relat. per Gonzal. d. gl. 34. n. 125.*

SVMMARIVM.

1 *Recuſatio Iudicis proponi debet intra 20. dies: declaratur n. 2. 3. & 4.*
3 *An Iudex præfigere poſſit breuiorem terminum ad hanc, & ſimiles exceptiones dilatorias proponendum.*
5 *Exceptio ſuſpicionis Iudicis proponi debet ante omnes dilatorias.*

An

6 *An minor, & Eccleſia reſtituantur in integrum aduerſus lapſum temporis præfixi ad proponendas exceptiones dilatorias.*
7 *Quando exceptio recuſationis admitti debeat poſt litem conteſtatam, & poſt concluſionem in cauſa.*
8 *Quid ſi tertius fuit admiſſus ad cauſam.*
9 *In remouendo Notario ſufficit iuramentum partis, ſecus in Iudice.*

C A P. XXIX.

An de iure præfixum ſit tempus ad Iudicem recuſandum.

1 RESP. quod de iure infra 20. dies recuſari debet, *auth. & conſequenter, C. de Sent. & interloc omn. Iud. ſ. offeratur, vbi gloſſ. 3. q. 3. gl. in c. inter monaſterium ver. ſub-*
2 *eundo, de Sent. & re iud.* quod intelligendum eſt, dummodo intra 20. dies lis conteſtata non fuerit: nam poſt litem conteſtatam hæc exceptio proponi non poteſt, quemadmodum nec aliæ dilatoriæ, *l. apertiſſimi, C de iud. d. c. inter Monaſterium, vbi DD. communiter:* quicquid dicat *Villalob. relatus in Syntag. opin. commun. loc. 11. tit. de iud. capitul. 20. verſ. de iure regio, Iordan. lib. 13. tit. 4. de Recuſat. numer. 18. Ric. in Prax. forenſ. Eccleſ. par. 4. reſolut. 515* vbi, quod recuſatio de iure ciuili proponi poteſt in quacumque parte litis.

3 Poteſt autem Iudex præfigere breuiorem terminum ad hanc & alias ſimiles exceptiones dilatorias proponendum, quo elapſo non conceditur amplius facultas excipiendi, *c. paſtoralis, vbi DD. extr. de Excep.* Vnde ſi terminus huiuſmodi præfigatur ante litis conteſtationem, non poſſet proponi recuſatio poſt terminum, quamuis adhuc lis non fuerit conteſtata, *Spec. in tit. de Recuſat. ſ. 3. n. 2. Iordan. loco cit. n. 117.* niſi fortè poſt litem conteſtatam cauſa ſuſpicionis peruenerit ad notitiam recuſantis, in quo tamen ei non creditur niſi præſtito iuramento: vel niſi poſtea ſuperuenerit aliqua noua cauſa ſuſpicionis, quia tunc etiam poſt terminum, & poſt litem conteſtatam admittitur *d. c. paſtoralis, vbi Dec. in tit. de Excep. & replic. ſ. nunc videndum, n. 3.*

4 Obſeruat tamen *Dec. ibid.* quod huiuſmodi exceptio orta poſt litem conteſtatam proponi debet, antequam vlterius in cauſa procedatur; nam ſi aliquis actus circa merita cauſæ agitatus fuerit cum parte aduerſa, talis exceptio amplius non admittitur, quia per talem actum inducitur, conſenſus in Iudicem, *iuxta doctrinam Bart. in l. Pomponius, ſ. ratihabitionis, ff. de Procur.*

5 Quare exceptio recuſationis debet proponi ante omnes dilatorias: quia ſi prius opponitur alia dilatoria, cenſetur prouocari Iudex, vt ſuper ea pronunciet, & ideò videtur tacitè perſonam Iudicis approbare, *gloſſ. in c. inter monaſterium, ver. ſubeundo, de ſent. & re iud. & in c. offeratur, 3. q. 3. Marant. de ord. iud. p. 6. de appell. n. 25 Vulp. in Prax. iud. c. 25. n. 4. & 5.*

6 An vero minor, vel Eccleſia reſtituatur in integrum aduerſus lapſum temporis præfixi ad proponendas huiuſmodi exceptiones dilatorias? negat, *Innoc. Hoſt. & alij apud Dec. in d. c. paſtoralis, n. 66. de except.* quia agitur de modico præiudicio: contrarium tamen tenuit *Couar. pract. qq. cap. 26. n. 4. Odd. de Reſtit. in integr. p. 1. q. 64. art. 6. quos refert, & ſequitur Iordan. dict. lib. 13. tit. 4. de recuſat. n. 39. Ric. in Prax. forenſ. part. 4. reſol. 515. quorum ſententiæ ego etiam accedo.*

7 Notandum eſt etiam, quod quando exceptio recuſationis eſſet notoria, non requirens probationem, admittenda eſt etiam poſt litem conteſtatam, immò etiam poſt concluſionem, in cauſa, *ad not. in c. quoniam de fil. Presb. Iord. loco cit. n. 53. & 119. vbi citat Franc. in c. cum ſpeciali, de appel. Arch. in c. quod ſuſpecti, 3. q. 5.*

8 Notandum 2. quod Tertius veniens ad cauſam poteſt recuſationem proponere eodem tempore, quo ad cauſam admittitur, etiamſi reſpectu principalium litigantium elapſum eſſet tempus ad huiuſmodi exceptionem proponendam: cum enim ad iudicium admittatur, debet etiam audiri in omnibus ſuis defenſionibus, *argum. cap. cum inter, de except.* *Antonell. de Tempore.*

9 Notandum 3. quod in remouendis Notarijs leuis, cauſa, immo iuramentum partis ſufficit, *Anchar. conſ. 263. nu. 2. Alex. conſ. 104. lib. 5. Galgan. ad Stat. Vrb. c. 29. lib. 1. Rot. dec. 694. p. 1. Diuerſ.* ſubdens, quod datio Adiuncti tollit omnem ſuſpicionem, quando per talem dationem prouidetur indemnitati partis. ſecus eſſet in Iudice, qui abſque legitima, ſeu probabili cauſa recuſari non poteſt, ſiue ſit Iudex ordinarius, ſiue delegatus *c. cum ſpeciali, c. ſecundò requiris, ſ. tertiò poſtulas, de appell.*

S V M M A R I V M.

1 *Quodnam tempus hæredi præſenti, & abſenti præfixum ſit ad conficiendum inuentarium, & quando currat & n. 2. 3. & 10.*
Hæres non confecto inuentario tenetur vltra vires hæreditarias, ibid. n. 1. limitatur n. 11.
4 *An intra tempus datum ad conficiendum inuentarium hæres conueniri poſſit, & n. 5. & 6.*
Et an poſſit hæres debitores hereditarios intra dictum tempus conuenire ibidem n. 4.
7 *An debitor conuentus ab hærede intra dictum tempus poſſit hæredem ex alia cauſa conuenire.*
8 *An prædictum tempus poſſit a Iudice minui, vel prorogari.*
9 *Durante tempore confectionis inuentarij non currit præſcriptio aduerſus creditores, vel legatarios.*
10 *Contra emphiteutam non currit tempus ſoluendi canonem ſi illi moueatur quæſtio ſuper re emphiteotica.*
11 *Filius propter omiſſam inuentarij confectionem non priuatur legitima immo poteſt illam de rebus legatis detrahere, quomodo fiat detractio.*
12 *An deſcriptio bonorum excuſet hæredem à pænis omiſſi inuentarij.*
13 *An, & quando fideicommiſſarius vniuerſalis teneatur facere inuentarium.*
14 *Inuentarium factum ab vxore de bonis mariti releuat hæredem mariti ab inuentarij confectionem.*
15 *Donatarius hæreditatis an conficere teneatur inuentarium.*
16 *An contra Donatarium omnium bonorum poſſit agi actione perſonali pro debitis Donatoris ante donationem contractis.*
17 *Quando hæres cum benefic. legis, & inuentarij liberetur ſoluendo creditoribus hæreditarijs, & quando teneatur de proprio.*
18 *Eccleſia fiſcus, executores vniuerſales. & vſufructuarius non facientes inuentarium non ſubeunt pænas prædictas.*
19 *Clerici non facientes inuentarium, an teneantur vltra vires hæreditarias.*
20 *Inuentarij conſcribendi tempus an currat minori.*

C A P. XXX.

Quodnam tempus detur hæredi ad conficiendum inuentarium.

1 HÆres, qui præſens fuerit in locis, vbi res hæreditariæ exiſtunt, intra 30. dies inchoare debet inuentarium ſuper iis rebus, quas defunctus mortis tempore habebat: & intra alios 60. dies debet illud perficere: abſenti verò ad id faciendum annus conceditur: quo tempore elapſo, & inuentario minimè confecto hæres tenetur etiam vltra vires hæreditarias, *l. ſcimus C de iur. delib.*

2 Obſerua tamen, quod prædictum tempus hæredi præſenti currit à die aditæ hæreditatis, *ſecundum gloſſ. in d. l. ſcimus, ver. de iatam,* quod intellige, dummodò hæres malitioſè non protrahat aditionem hereditatis: quia ſi eſſet in mora, vel in culpa, hoc tempus ſibi curreret ante aditam hæreditatem, *Bart. in d. l. ſcimus ſ. cum igitur, n. 2 Perez. de*

fideicom.art.32.n.4. Grat.diſcep.for.c.563.n.19. vbi etiam dicit, quod datur cautela, vt creditores faciant aſſignari tempus adeundi, nè diutius aditio differatur: mihi verò placet ſententia *gl. in auth. ſed cum teſtator, ver. Statutum, C. Ad l. falcid.* aſſerentis, tempus huiuſmodi currere à die, quo hæres ſciuit ſibi delatam eſſe hæreditatem, *vt probatur ex d. leg. ſcimus, verſ. ſin autem dubitet &c.* & *ita ſenſit Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. Dicto, n. 21. vbi etiam Io. Andr. lit. E. Michael Graſſus relat in tract. var. de Inuentar. benef. q. 251. n. 1. & ſeq.* vbi etiam dicit, dies huiuſmodi eſſe continuos, non autem vtiles.

Abſenti verò annus prædictus currit à morte teſtatoris, *vt in d. l. ſcimus, verſ. ſin autem à locis.*

3 Obſerua 2. quod validum erit inuentarium, etiamſi inceptum non fuerit intra hunc ſinem, ſeu 30 dies dummodo perficiatur intra prædictum tempus datum ad inuentarij confectionem, *vt ex d. l. ſcimus, §. ſin vero, C. de iur. deliber. probat. Bart. ibid. n. 4.* & *hæc eſt æquior opinio, vt d. Guid. Pap. dec. 571. n. 1. Cancer. var. lib. 3. c. 2. n. 19.*

4 Obſerua 3. quod intra prædictum tempus datum ad conficiendum inuentarium non poteſt hæres à creditoribus actione perſonali conueniri: quemadmodum nec poſſet conueniri intra nouem dies à morte defuncti numerandos, ſi inuentarium conficere non intendat, *auth. ſed neque, C. de ſepul. viol.* poteſt tamen conuenire debitores hæreditarios: quia prædictum tempus introductum fuit in fauorem hæredis, *d. l. ſcimus, §. donec tamen, vbi Bart. & alij, Guid. Pap. dec. 571. n. 8.* hæc tamen exceptio vti dilatoria, ante litem conteſtatam per hæredem eſt opponenda, *vt d. Cancer. lib. 3. c. 2. n. 165.*

5 An verò hæres intra prædictum tempus conueniri poſſit actione reali? Reſp. quod vbi iudicium rei vendicationis eſſet iam cæptum contra defunctum, tunc non poteſt continuari contra hæredem: quia in tali caſu conueniretur vt hæres; ſecus ſi de nouo poſt mortem defuncti conueniatur actione reali; tunc enim poteſt conueniri intra tempus conficiendi inuentarij, quia in tali caſu non conuenitur vt hæres, ſed vt quilibet alius poſſeſſor, *Vinc. de Franc. dec. 352. Giurb. ad conſuet. Meſſ. c. 9. gl. 5. n. 24. & alij, quos refert Merlin. de Pignor. lib. 4. quæſt. 173. nu. 3. & ſeq. Cancer. variar. par. 3. cap. 2. num. 158.* ſubdens *num. 161.* quod hæres durante tempore confectionis inuentarij non poteſt hypothecaria conueniri, quia licèt hypothecaria ſit actio in rem, quia tamen deſcendit ex contractu defuncti, & ſic eſt acceſſoria ad perſonalem, ſequitur eius naturam: & ſicut intra tempus inuentarij non poteſt conueniri actione perſonali, ſic nec hypothecaria, quæ eſt perſonalis acceſſoria, *vt not. omnes in d. l. ſcimus, §. donec C. de Iur. delib.*

6 Sunt etiam alij caſus, in quibus hæres intra tempus confectionis inuentarij conueniri poteſt videlicet pro reſtitutione vſurarum iuxta diſpoſitionem defuncti, pro impenſa funeris, pro relictis ad piam cauſam pro legitima, ac pro alimentis relictis pauperibus qui fame perirent, *Surd. de Alim. tit. 8. priuil. 11.* ſubdens, quod ceſſaret hoc priuilegium, ſi lis eſſet de præteritis, alimentis, *Alex. in l. ſcimus, §. donec, C. de Iur. delib. Merlin de legit. lib. 5. tit. 3. q. 5. latè Coual. in Spec. opin. comm. con. commun. quæſt. 814. num. 4. & ſeq. Tiraq. de Priuil. piæ cauſæ priuil. 24.* idem dicendum, ſi hæres promiſerit ſoluere creditori, vel legato, *vt poſt Dec. conſ. 406. n. 12. Ang. conſ. 31. col. pen. Phanuc. in tractat. de confec. inuent. par. 6. num. 10. ſcripſit Surd. loco cit. tit. 8. priuil. 22. num. 33.* vel ſi hæres ante dictos tres menſes perfecerit inuentarium, quia eo caſu, cum finita ſit cauſa dilationis, finita eſt dilatio, *Alex. vbi ſupr. Cancer. var. lib. 2. cap. 3. num. 134. Scac. de appell. q. 15. num. 318.* quibus adde *Bellon. de Poteſt. eor. quæ in continen. fiunt &c. lib. 1. c. 106. n. 1. & ſeq.* vbi dicit, quod fideiuſſor, qui ſoluit, poteſt pecuniam ſolutam repetere ab hærede principalis debitoris etiam ante aditam hæreditatem, *per tex. in l. quod dicimus, ff. de ſolut.*

7 Addit *Cancer. d. part. 3. c. 2. n. 165.* quod ſi hæres durante tempore inuentarij conuenerit aliquem debitorem hæreditarium poteſt idem debitor conuentus hæredem intra dictum tempus etiam ex alia conuenire, *arg. text. in l. 2. §. ſed & ſi agant, ff. de Iud.*

8 Obſerua 4. quod prædictum tempus, quòd Iudex non poteſt circa hoc diſpenſare, *Bald. in l. ſcire oportet, §. ſufficit, ff. de excuſat. tut. Calca. conſ. 16. column. 12. Roma. conſ. 322. col. 1. & alij apud Mich. Graſſ. in tractat. de inuentar. benef. q. 251. num. 4. Crauet. conſ. 179. numer. 2.* vbi etiam dicit, quod omnis terminus iuris eſt peremptorius, & ideo poſt terminum iuris audiri quis amplius non debet, nec mora purgari, *per textum in leg. ob commiſſa, C. de Adult.*

9 Obſerua 5. quod durante tempore inuentarij non currit præſcriptio aduerſus creditores, vel legatarios, *l. ſcimus, §. donec vbi Alex. C. de iur. delib.*

10 Obſerua 6. quod ſi hæredi ſuper hæreditate lis moueretur ita, vt non poſſet bonorum hæreditariorum capere poſſeſſionem, non curreret dictum tempus, niſi poſt litem finitam: quia tempus conficiendi inuentarij non currit hæredi, niſi à die, qua liberè potuit illud conficere, *l. ſolemnibus, in fin. C. de rei vendic. Borgnin. deciſ. 44. n. 13. p. 1. & alij apud Cancer. d. lib. 3. c. 2. n. 21. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod neque contra emphiteutam curreret tempus ſoluendi Canonem, ſi illi moueatur quæſtio ſuper re emphiteotica ità, vt non poſſit eius poſſeſſionem aſſequi, *per textum in l. quamdiu, C. Qui admitt.*

11 Obſerua 7. quod hæres non confecto inuentario non tenetur vltra vires hæreditarias reſpectu fideicommiſſarij vniuerſalis, ſed tantum ad id, quod eſt hæreditate; & ideo poteſt retinere contra fideicommiſſarium vniuerſalem id, quod ſibi debebatur à teſtatore, puta legitimam, & trebellianicam, *Bald. in l. filium, quem, num. 43. Cod. famil. erciſ. Mich. Graſſ. recep. ſen. lib. 2. art. inuentarium, q. 22. Greg. Lopez l. 8. tit. 6. gl. fin. par. 6. & alij, quos refert, & ſequitur Cancer. dict. cap. 2. num. 75. & ſeq. Peregr. de fideicomm. art. 36. num. 140. latè Surd. deciſio. 216. num. 8.* vbi, quod propter omiſſam inuentarij confectionem filius non priuatur legitima, immò poteſt illam de rebus legatis detrahere, *Mareſcot. var. lib. 1. c. 23.* ſubdens, quod ſi ſunt legata v.g. 300. non tenetur filius ob non confectionem inuentarij ſoluere tota 300. ſed detrahit 100. pro ſua legitima, & reliqua 200. integra legatarijs præſtare debet etiam de ſuo, ſi hæreditas non ſit ſufficiens *Coual. qui de magis communi teſtatur in ſpec. opin. con. comm. q. 691. n. 1. verſ. ſed contraria opinio.*

12 Obſerua 8. quod deſcriptio bonorum ſupplet vicem inuentarij ità, vt excuſet hæredem à pœnis omiſſi inuentarij, *Dec. conſ. 85. n. 5. vol. 5. Laderch. Imolen. conſ. 25. nu. 20. quos refert, & ſequitur Cancer. d. lib. 3. c. 2. n. 109. & ſeq.* quorum ſententia mihi probabilis videtur, quia ex deſcriptione huiuſmodi, licèt cæteræ ſolemnitates non fuerint adhibitæ, tollitur tamen præſumptio occultandi, ſeu fraudandi bona relicta in hæreditate; conſtat autem, eo fine à iure inſtitutum fuiſſe inuentarium, nè res hæreditariæ occultari poſſint, *d. l. ſcimus, verſ. ſubſcriptionem tamen, C. de iur. deliber.*

13 Obſerua 9. quod ſi hæres grauatus non confecerit inuentarium, tunc fideicommiſſarius vniuerſalis, nè teneatur vltra vires hæreditarias, debet intra tres menſes poſt factam ſibi reſtitutionem, inuentarium facere *Bald. in d. l. filium, quem, n. 48. C. famil. erciſc. Peralt. in l. 3. §. qui fideicommiſſam n. 45. ff. hæred. inſtit. Mol. de Hiſp. 1. lib. 1. c. 28. n. 6. Monal. conſ. fin. n. 7. vol. 2. quos refert Cancer. loco cit. d. c. 2.*
14 *n. 118.* vbi etiam dicit, quod inuentarium factum ab vxore de bonis mariti releuat hæredem mariti ab inuentarij confectione.

15 Obſerua 10. quod licèt Donatarius omnium bonorum non teneatur conficere inuentarium, illud tamen conficere debet Donatarius hæreditatis: hic enim non cenſetur particularis ſucceſſor, ſed vniuerſalis, & ideo ſi inuentarium non fecerit, tenebitur vltra vires hæreditarias, *Cranet. conſ. 139. num. 4. & 5. Gozad. conſ. 87. num. 17. Caroc. dec. 125. n. 10. Guid. Pap. dec. 460. Cancer. d. lib. 3. cap. 7. nu. 129.*

16 An verò contra tertium poſſeſſorem donatarium omnium

nium

nium bonorum poſſit agi actione perſonali pro debitis Donatoris ante donationem contractis? Reſp. quod donatarius hæreditatis poteſt quidem actione perſonali conueniri à creditoribus hæreditaris, quia hæreditas eſt nomen iuris, & importat damnum, & lucrum, commodum, & incommodum, debita, & credita, *l. nihil, l. hæreditatis appellatione, ff. de verb. ſign. l. 2. §. ſi. uti, ff. de hæred vel act. vendit. l. 2. C. de Pact.* Donatarius verò omnium bonorum actione perſonali conueniri non poteſt, niſi quando vel Donans non eſſet ſoluendo, vel nullus reperiretur hæres Donantis, *arg. l. ſi maritus 7. ff. de fund. dot. Guid. Pap. deciſio. 105. & 460. Honded. lib. 2. conſ. 38. numer. 47. & ſequent. Boer. deciſion. 204. numer. 41. & 47.* quod de plano procedit, cum debitum, quod petitur, ſuperat quantitatem reſeruatam in donatione, *Cancer. d. libr. 3. capit. 7. n. 129. & libr. 1. capit. 8. num. 68. & ſeq.* ſubdens *numer. 70.* quod Donatarius partis bonorum non poteſt pro ære alieno moleſtari.

17 Obſerua 11. quod licèt hæres cum beneficio inuentarij liberetur ſatisfaciendo creditoribus, qui primò veniunt, etiamſi alij poſteriores in tempore ſint, *l. fin. §. & ſi præfatam, vbi DD. C. de Iur. delib.* tamen hoc procedit, quando hæres beneficiatus bona fide ſoluit; ſecus ſi ſciat, hæreditatem pluribus debitis grauatam, & ſoluat creditoribus ſine fideiuſſione de reſtituendo prioribus, & potioribus, quia tunc teneretur de proprio, cum cenſeatur dolosè ſoluere in tali caſu, *gl. Bart. & alij in d. §. & ſi præfatam, Rol. de Inuentar. in 4. p. in octau. vtil. & alij apud Ciriac. contr. 362. n. 7. & ſeq. lib. 2.*

18 Obſerua 12. quod à prædictis pœnis, quas incurrunt non facientes inuentarium, eximuntur Eccleſia, ſeu Monaſterium, Fiſcus, executores vniuerſales, qui vicem hæredum obtinent, ac vſufructuarius omnium bonorum, qui tamen poteſt per hæredem compelli, vt inuentarium conficiat, etiamſi huiuſmodi onus illi fuerit remiſſum à teſtatore, vt fraudis tollatur occaſio, *l. in fundo, ff. de rei vindic. Cancer. var. lib. 3. cap. 2. n. 81. & ſeq. Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 78. verſ. vnum ſciat, Honded. conſ. 38. n. 49. lib. 2 Carol. de Graſſ. de Effect. Cler. eff. 2. n. 253. & hanc eſſe veriorem, & magis communem dicit Genuenſ. in tract. de Eccl. q. 474.*

19 Addit *Duard. in Bull. cœn. lib. 2. can. 15. q. 17. n. 8. Mart. de Iuriſ. p. 4. cent. 1. caſ. 75. n. 5. & 12. quos refert Dian. p. 1. tract. 2. reſ. 71.* quod Clerici hæredes inſtituti non conficientes inuentarium, non tenentur vltra vires hæreditaris: quamuis contrarium teneat *Carol. de Graſſ. loco cit. n. 252. vbi alios refert.*

Obſerua 13. quod inuentarij conſcribendi tempus currit etiam minori; quamuis ei concedatur aduerſus lapſum temporis reſtitutio in integrum, *Guid. Pap. dec. 141. Graſſ. in tract. de Inuent. benef. d. q. 251. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Procurans abortum qualiter puniatur, & quando excommunicationem incurrat, n. 2.*
3 *Fœtus quando cenſeatur animatus.*
4 *An fœtus in dubio præſumatur animatus, vel inanimatus.*
5 *Cuius præſumatur partus, quando mulier poſt mortem viri incontinenti alteri nupſit, & peperit intra nouem menſes.*

CAP. XXXI.

Quando fœtus cenſeatur animatus.

1 PRæmittendum eſt, quod de iure ciuili abortum procurans punitur pœna capitis, abortu ſequuto, ſi fœtus ſit animatus, *l. necare ff. de liber. agnoſc. l. Cicero, ff. de Pœnit.* eademque pœna punitur de iure Canonico, *ex conſtitutione Sixti V. incip. Effrænatam, quam refert Quarant. in ver. Abortus*: cui etiam pœnæ ſubijcitur is, qui eſt in cauſa, vt partus tam immaturè prodeat, vt diù viuere non poſſit: hic enim abortum cauſare dicitur, ac cenſetur verus homicida, *Flau. Cherub. in compend. Bullar. conſtit. 87. Sixti V. ſchol. 2. & alij apud Lezan. in Summ tom. 3. in ver. Abortus, n. 21.* Si verò fœtus nondum animatus erat, punitur pœna extraordinaria, *vt dict. Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 68. verſ. Abortum, Megal. in ver. Abortus, n. 7. & alij communiter.*

2 Item procurans abortum, ipſo facto excommunicationem incurrit, *ex dicta conſtitutione Sixti V.* quod intelligendum eſt, dummodò ſequatur abortus fœtus animati: quia quoad pœnas procurantem abortum fœtus inanimis, & exhibentium mulieribus, vel ſumentium venena ſterilitatis, aut quocunque modo auxilium, vel conſilium eis dantium, Conſtitutionem Sixti in ea parte, ubi de his agit, ad terminos iuris communis reduxit *Greg. XIV. ſua conſtit. incip. Sedes Apoſtolica, quam refert Quaran. loc. c.* ubi etiam conceſſit, quod à prædicta excommunicatione poſſit abſoluere quiuis præsbyter tam ſæcularis, quàm regularis ad confeſſiones audiendas, & ad hos ſpecialiter per loci ordinarium deputatos.

3 Dicitur verò fœtus animatus in maſculo poſt 40. dies, in fœmina poſt 80. à conceptione, *Nau. in man. c. 15. n. 14. Bonac. de cenſur. in partic. diſp. 2. q. 2. punct. 10. n. 7. Dian. reſol. mor. p. 7. tr. 5. reſ. 6. Lezan. loco cit. n. 10. Add. ad Quarant. in d. ver. Abortus, lit. A.* vbi dicit, quod anima cenſetur infuſa ſiue in mare, ſiue in fœmina, ſi fœtus lineamenta omnium membrorum habebit, *iuxta c. Moyſes 32. q. 2.*

4 An verò in dubio fœtus præſumatur animatus? Reſp. quod in foro externo, & contentioſo præſumitur potius inanimatus, quàm animatus, *l. interpretatione, ff. de Pœn.* ſed in foro interno, in quo via tutior eſt eligenda, fœtus præſumitur animatus; & ideò delinquens debet ſe reputare tanquam irregularem, atque abſtinere ab ordinum ſuſceptione, & adminiſtratione, *Quaran. & Lezan. locis ci. Barboſ. de off. & pot. Epiſ. p. 3. alleg. 51 n. 138. Dian. p. 7. tr. 5. reſ. 24. & 25.* ſubdens, hoc non procedere quoad priuationem beneficiorum, & alias pœnas, quæ à Iudice ſolent imponi pro contracta irregularitate.

5 Quæres, cuius præſumatur partus, quando vidua poſt mortem mariti incontinenti alteri nupſit, & peperit intra nouem menſes? Reſp. quod in hoc varij varia excogitarunt propter ipſius rei incertitudinem, cum mulier poſſit parere in ſeptimo, & nono, ac decimo, *de quo vide Ceuall. in Spec. opin. comm. con. comm. q. 896.* mihi verò placet opinio *Bart. in l. Gallus, n. 13. ff. de liber. & poſth.* vbi dicit, quod prius ſunt inſpicienda ſigna conceptionis, de quibus latè *Petr. Foreſt. Obſeruat. 59. de Dubia concep. ion. n 5. in fin. & n. 6 libr. 18.* ſi iſta non appareant ſtandum eſt conſuetudini mulieris, in quo tempore conſueuit parere: & ſi de tali conſuetudine non conſtat, remittendum id eſt medicis, & obſtetricibus in arte peritis; aliàs recurritur ad id, quod frequentius accidit: & hæc opinio eſt magis communis, & de iure verior, *vt d. Alex. in d. l. Gallus, in fin. Ceual. loco cit. n. 11. & 12. Alciat. in Reg. 3. præſum. 37. n. 15.*

SVMMARIVM.

1 *Citatio ſine termino dicitur vaga, & ſeruitutem inducens.*
2 *An valeat citatio ad ſententiam proſequenti die, & deinde pro ſingulis diebus, & horis.*
3 *Quid ſi citatio fiat cum termino nimis breui.*
4 *Citatio ſimpliciter facta ſine termino ſubſtinetur pro prima die iuridica immediatè ſequenti.*
5 *Citatio pro ſingulis diebus, & horis an, & quando ſubſtineatur.*
6 *An valeat ſententia extra diem, vel horam in citatione expreſſam.*
7 *Quid ſi dies, vel hora fuerit à Iudice prorogata, & quando poſſit Iudex prorogare.*

C A P. XXXII.

An tempus in citatione ſit exprimendum.

1 RESp. affirmatiuè: aliàs citatio ſine termino dicitur
vaga, & ſeruitutem inducens, *Cæſ. de Graſſ. deciſ. 9.
n. 6. de Re iud. quem refert, & ſequitur Iordan. lib. 14 tit. 1.
2 de citation. n. 61.* Vnde citatio ad ſententiam pro ſequenti
die, & deinde pro ſingulis diebus, & horis, quamuis in pri-
ma parte valida ſit, in ſecunda tamen parte eſt nulla ratio-
ne incertitudinis, *Put. dec. 148. lib. 2. Creſcen. dec. 11. de Dol.
& contumac.* quemadmodum nulla eſt etiam citatio cum
3 termino nimis breui intra quem pars comparere non po-
teſt: & ideò neque poſt terminum aſſignatum pars citata
comparere tenetur, *Creſcen. dec. 6. eod. tit. Gonzal. ad reg. 8.
Cancell. gl. 9. §. 1. de Nullit. &c. n. 52. Iordan. vbi ſupr. n. 62.*
ſubdens *n. 63.* quod hora non eſt neceſſariò exprimenda,
quia intelligitur de conſueta.
4 Obſerua tamen, quod citatio ſimpliciter facta ſine ter-
mino ſubſtinetur pro prima die iuridica immediatè ſe-
quenti, non tamen pro ipſa die citationis, *Put. dec. 207. lib.
2. Mant. dec. 8. n. 3.* vbi dicit, quod ſi teſtes eadem citationis
die examinati fuerint, abſque citatione intelliguntur exa-
minati, *Gonzal. d. gl. 9. §. 1. de Nullit. n. 53.*
5 Obſerua 2. quod citatio pro ſingulis diebus, & horis, ſub
ſtinetur per duos dies, *Rot. dec. 311. p. 1. Diuerſ. & in Bene-
uentana terrarum 3. Decemb. 1599. coram Card. Sacrato, &
in Toletana hæreditatis 6. Iun. 1618. coram Andreu, & de-
ciſ. 393. n. 6. p. 1. Recen. & in nullius iuriſdictionis 18. Iunij
1617. coram Pirouano, prout refert Beltram. ad Greg. deciſ.
71. n. 6.* vbi, quod ſi à Iudice præfixus fuerit certus termi-
nus ad probandum, talis citatio ſubſtineretur etiam pro
toto termino probatorio: in hoc enim caſu, cum reſtrin-
gatur citatio ad huiuſmodi terminum, ceſſat ratio incer-
titudinis, *Rot. dec. 557 n. 7. & 8. p. 4. Recen.* idemque dicen-
dum, quotieſcumque ex alijs circumſtantijs apparere po-
teſt de certo tempore, ſeu termino comparendi ex quibus
tollatur huiuſmodi incertitudo, *vt reſoluit Rot. deciſ. 307.
& 393. p. 1. Nouiſſ. quam refert Iordan. dicta lib. 14. tit. 1. de
citat. n. 69.*
6 Quæres, an valeat ſententia lata extra horam in cita-
tione contentam? Reſp. quod vbi citatio reſpicit horam
præciſam, ſententia lata extra illam horam, non valet, quia
tunc cenſetur lata parte non citata: quemadmodum nulla
eſt, ſi collitigans citatus fuit pro vna die, & ſententia lata
7 fuit diuerſa die ſine noua citatione, vel horæ prorogatio-
ne, *Bart. in l. vlt. §. fin. ff. quod vi, aut clam. Alex. in l. ſi fini-
ta 15. §. Iulianus, ſub n. 48. ff. de Dam. infect. Crau. conſ. 122.
n. 17. Ciriac. contr. 523. n. 8. & ſeq.* quibus adde *Grat. diſcep.
for. c. 333. n. 19. & ſeq.* vbi dicit, quod ſi reus fuit citatus ad
certam horam, non poterit Iudex inuito actore differre,
& prorogare citationem in diem ſequentem, ſed ſolum in
horas ſequentes; quicquid ſit, quando reus fuiſſet cita-
tus ad certam diem; quia eo caſu poteſt Iudex citationem
huiuſmodi prorogare in diem ſequentem, *per tex. in c. con-
ſuluit, de off. deleg.* ipſa autem die, vel hora prorogata po-
teſt Iudex validè ſententiam ferre abſque alia citatione, *vt
d. Bald. in l. 1. n. 18. C. Quom. & quan. Iud.* ſubdens, quod vl-
teriori die ſententiam ferè nequit ſine noua citatione.

S V M M A R I V M.

1 *Reus inuentus in ipſo actu maleficij poteſt à quolibet capi,
vt tradatur Iudici competenti.*
2 *An Clericus in tali caſu capi poſſit.*
3 *Quid ſi Clericus eſſet ſuſpectus de fuga, vel reperiretur de
nocte armatus, vel cum veſtibus laicalibus.*
4 *Reus captus in flagranti præſentandus eſt coram Iudice
competente ſaltem intra 20. horas, alias capientes incur-
runt in pœnam priuati carceris.*

C A P. XXXIII.

*Quodnam tempus detur ad præſentandum Reum
captum in flagranti crimine.*

1 PRo faciliori intelligentia præmittendum eſt, quod
Reus inuentus in ipſo actu maleficij capi poteſt non
tãtum à Satellitibus, ſed etiam à quolibet priuata perſona,
ſiue habeat intereſſe qualis eſt principalis conſanguineus,
ſiue intereſſe non habeat, qualis eſt extraneus, quem com-
miſſum delictum non tangit, *l. fur eſt manifeſtus, & l. inter-
2 dum, 58. §. qui furem, ff. de furt.* quod locum habet, etiamſi
Reus repertus in flagranti, eſſet clericus, qui capi poteſt in
tali caſu non ſolum à familia Iudicis ſæcularis, ſed etiam
à priuato laico, vt tradatur Iudici Eccleſiaſtico *prout ſen-
tiunt Canoniſtæ communiter in capit. cum non ab homine,
de Iudic. Viui. commun. opinio. 405. in ver. Iudex laicus,
Clar. qui etiam de commun. teſtatur in Pract. crimin. libr. 5.
§. fin. quæſtion. 28. verſ. ſi verò loquimur &c.* vbi etiam
3 dicit, quod clericus veriſimiliter ſuſpectus de fuga po-
teſt capi, *late Alciat. in dict. cap. cum non ab homine, numer.
58. & ſeq.* vbi addit, quod clericus poteſt etiam capi per
laicum, quando reperitur de nocte armatus, vel indutus
veſtibus laicorum, quia tunc præſumitur, Clericum habe-
re animum committendi aliquod delictum, *vt notat. in l. ſi
non conuitij, C. de iniur. & in l. ſi qua, C. de Epiſ. & Cler.* ſpe-
ctat autem ad publicam vtilitatem; vt delictis obuietur,
*c. fortitudo, & c. non inferenda, 23. q. 3. & c. non eſt innocentię,
ead. q. 5.*
4 Ad quæſitum verò Reſp. quod Reus captus in flagran.
præſentandus eſt coram Iudice ſuo competente ſaltem
intra 20. horas, alioquin capientes incurrerent in pœnam
priuati carceris, *l. cap. quinto, vbi Bart. & alij, ff. Ad l. Iul. de
Adult. l. vn. C. de Priuat. carcer. Io: de Plat. in l. generali, n. 2.
C. de Decur. lib. 10. Abb. in d. c. cum non ab homine, n. 11. Iaſ.
in §. 1. n. 70. inſt. de Act. Iod. in Pract. crim. c. 15. nu. 5. & alij
apud Scac. de Iud. lib. 1. c. 78. n. 5.*

S V M M A R I V M.

1 *Conditio abſolutè poſita momento temporis impletur.*
2 *Quid ſi conditio eſſet caſualis.*
3 *Quando cedat dies legati, ſi maritus legauit vxori, cum li-
beros habuerit.*
4 *Quid ſi mulieri relinquatur legatum, ſi vidua, vel cum vi-
dua erit.*
5 *Fideicommiſſum alicui relictum, ſi liberos habuerit, ſtatim
ſuſceptis liberis debetur.*
6 *Grauatus fideicommiſſo, vſquequo liberos habuerit, ſtatim
ſuſceptis filijs liberatur.*
7 *Quid ſi filij ponuntur abſolutè in conditione negatiua, vel
affirmatiua.*
8 *Conditio negatiua quando impleatur.*
9 *Quando fœminæ perpetuo, à ſucceſſione excludantur.*
10 *Si hæres fuerit grauatus reſtituere hæreditatem, ſi deceſſe-
rit ſine filijs, non admittitur ſubſtitutus, ſi hæres liberos
relinquat.*
11 *Quid ſi res per contractum alicui ſub hac conditione fuerit
conceſſa.*
12 *Conditio, ſi liberos habuerit, adimpletur in vno filio.*
13 *Quando excludatur ſubſtitutus, ſi Teſtator grauauit hæ-
redem, vt hæreditatem reſtituat, ſi liberos non habuerit,
vel non ſuſceperit, & n. 18. & 22.*
14 *Non ſufficit momentaneum implementum, quando id, quod
in conditione ponitur, cauſam habet permanentem, & ſuc-
ceſſiuum.*
15 *Quomodo intelligatur conditio, à legibus ſtatuerit.
Et quid ſi aliquid relinquatur puellæ, ſi ingrediatur mona-
ſterium, ibid.*
16 *Conditio reſtricta ad certum tempus, eo tempore debet ad-
eſſe.*
17 *Quando locum habeat ſtatutum diſponens, vt vxore præ-
moriente cum liberis, maritus lucretur dotem.*

19 *Non dicitur decedere ſine liberis qui nepotem ex filia reliquit.*
20 *Conditio in dubio non intelligitur reſtricta ad tempus, niſi teſtator id expreſſerit per dictionem,tunc,aut æquipollentem.*
21 *Quomodo intelligatur conditio,ſi ſine hærede deceſſerit.*
22 *Quid ſi teſtator hæredem grauauit cum conditione, ſi abſque liberis, vel nepotibus, aut vlterioribus maſculis deceſſerit.*

C A P. XXXIV.

De effectu conditionis abſolutè poſitæ, & reſtrictæ ad certum tempus.

1 DIco 1.quod conditio abſolutè poſita momento temporis impletur, etiamſi poſtea deficiat, *l.ſi quis hæredem C de Inſtit.& ſubſtit.* quod quidem intelligendum
eſt,quando id,quod in conditione poſitum eſt, non habet
cauſam ſui natura permanentem, *Bald.in l.precibus, nu.6.*
C.de Impub.& alijs ſubſtit. Mant.de T ac.lib.14. tit.44. nu.
13.Corn.conſ.7.n.11.lib.1.& alij apud Pereg.de fideicom.ar.
2 *29.nu.1.& ſeq.* vbi dicit, qood in huiuſmodi conditione
attenditur tantùm principium primæ exiſtentiæ. immò
ſi conditio eſſet caſualis, etiam viuo teſtatore impleri
poteſt, *vt notant Doctores communiter in dicto lege ſi quis*
hæredem.
3 Ex qua infertur, quod ſi maritus legauerit vxori vſumfructum fundi, & eius proprietatem, cum liberos habuerit,nato filio ſtatim proprietatis legati dies cedit, etiamſi
filius ſtatim deceſſerit: ſatis enim fuit, quod conditio ſemel fuerit impleta, quamuis non durauerit illius imple-
4 mentum, *vt eſt text.in l.cum vxori,C. Quan dies legat.vel*
fideicom.ced.& in l.fin.C.de indict.viduit. idem dicendum,
vbi legatum mulieri relinqoitur,ſi vidua, vel com vidua
erit:nam legatom huiuſmodi debetur ſtatim ac vidua facta eſt,quamuis in viduitate non perſeuerauit, *Bald.in lege fin.n.1.in 2.not.C.de indict.viduit. Dec.in lege ſi quis hæredem,n.2 C.de Inſtit.& ſubſt. Mantic.loco cit.n.7.* vbi dicit,
quod conditio,ſi nupſerit, illicò contracta nuptijs impletur,etiamſi momento temporis conſtiterit matrimonium,
nec fuerit conſummatum, *arg.l.nuptias ff.de reg.iur.& in*
l.cum fuerit ff.de condit.& demon.
5 Infertur 2.quod fideicommiſſum alicui relictom, cum
vel ſi liberos habuerit, ſtatim ſuſceptis liberis debetur,
etiamſi poſtea moriantur, *vt ſentiunt DD.in d.l.cum vxo-*
6 *ri,& in d.l.fin.C.de Indict.viduit.* quemadmodum grauatus fideicommiſſum, vſquequo liberos habuerit, ſtatim
ſuſceptis filijs liberatur, quamuis eos ſuperſtites non reliquerit, *l.hæredibus,ff.ad Trebell.*
7 Infertur 3. quod ſi filij ponuntur abſolutè in conditione negatiua, quandocunque contingat,liberos non extare
dicitur purificata conditio: nam quemadmodum filij poſitis ſimpliciter in conditione affirmatiua ſufficit, quandocunque liberos exiſtere, vt ſupra diximus: ita in conditione negatiua ſufficeret, quandocunque liberos non exiſtere, *arg.l.1.ff.de His,qui ſunt ſui &c.* vnde ſi teſtator dixerit,inſtituo Petrum,eiuſque filios maſculos, & in defectum filiorum maſculorum ſubſtituo Franciſcum, eiuſque liberos, deficiente quandocunque etiam poſt mille
annos linea maſculina Petri,locus erit ſubſtitutioni: in
hoc enim caſu filiorum carentia, ſeu defectus ſimpliciter,
& abſolutè conſideratos *Alexan.conſ.53. numer.11. & ſequen.libr.6.& conſ.101.numer.13.& ſequen.libr.7.Crauett.*
conſ.326.numer.16. Alciat.conſ.62.lib.9. Menoch.conſ.117.
ſub numer.26.& conſ.310.Rom.conſ.56. Corn.conſ.236.in 1.
dub.volum.4. Dec.conſ.594.num.6.Pariſ.conſ.18.volum.2.
Panc.conſ.92.num.12.& alij,quos refert Peregr.de fideicom.
8 *dicto art.29.num.9.& ſeq.* ſubdens,quod conditio negatiua tunc impletur quando certò conſtat,eam eſſe non poſſe;& ideò donec purat ſpes ſuſcipiendi liberos non eſt locus ſubſtitutioni, *vt dicit gl.in l.Peto,§.fratre,ver.ſuperſit,ff.de leg.2.*

Antonell. de Tempore.

9 Obſerua tamen,quod ſi ſtatuto caueatur, vt extantibus
maſculis fœminæ non ſuccedant,maſculis ſuccedentibus,
fœminæ perpetuò remanent excluſæ, *Bart.communiter receptus in l.fin.n.2.in fin.ff.ad Senatuſc.Tertull.*
10 Obſerua 2. quod ſi hæres fuerit grauatus reſtituere hæreditatem cum conditione ſi deceſſerit ſine liberis non
admittitur ſubſtitutus, ſi hæres,liberos reliquerit, etiamſi
modico tempore patri ſuperuixerint, *l.filiusfam. §. cum*
quis,ff.de leg.1.l.ex facto,§.ſi quis autem,ff.ad Trebel.
11 Idem dicendum, ſi per contractum res fuerit conceſſa
cum pacto, quod ſi recipiens decederet ſine filijs maſculis,res reuertatur ad concedentem: nam defuncto eo cum
maſculis, ſtatim deficit conditio, & res non reuertitur
ad concedentem, niſi conceſſio eſſet feudalis *Bald. in l.*
fin.num 45.C.de Hered.inſtit. Ruin conſ.132.col.2. & conſ.
133.col.1.vol.1.Soc.Iun.conſ.53 vol.2. Rip.reſponſ.lib.3. in
1.reſpon.col.2.quos refert Peregr.de fideicomm.art.29.num.
12.& 23.
12 Obſerua 3.quod conditio,ſi liberos habuerit, adimpletor in vno filio, *l.cum vxori,vbi gloſſ.& DD. C.Quando dies*
leg.ced. & ideo vnicus filius excludit ſubſtitutum, ſicut
multitudo liberorum: licèt teſtator mentionem fecerit de
liberis in plurali, *l.iubemus,§.penul.vbi Salic.C.ad Treb.*
13 Obſerua 4. quod quando teſtator grauauit hæredem vt
hæreditatem reſtituat,ſi liberos non habuerit, non excluderetur ſubſtitutus, niſi filijs exiſterent tempore mortis
grauati:nec ſufficeret, eos ante mortem grauati extitiſſe;
illa enim verba intelligunror,ſi eos non habuerit tempore
mortis ſuæ, *d.l.ex facto,§.ſi quis autem ff ad Trebel.Bart.*
in l.liberorum,n.18.§.de verb.ſignif.Alex.conſ.101.nu.15.
*vol.7.Peregr.d.art.29.n.21.verſ. Quartò quia &c.*ſecus eſſet,quando alicui facta eſt ſubſtitutio ſub hac conditione,
ſi liberos non ſuſceperit:nam tunc ſuſceptis liberis conditio intelligitur defeciſſe, licèt poſtea Patre ſuperſtite illi
deceſſerint, *ſecundum Ang.conſ.159.n.3.Tiraq.in l.ſi vnquam, ver.ſuſceperit liberos,n.151.& ſeq.de Reuoc.donat.*
Mant d.lib.14.tit.44.n.4.per tex.in l.cum vxori,C.Quando
dies,l.ced.l hæredibus,ff. Ad Trebell.
14 Dico 2. quod quando id, quod in conditione ponitur,
cauſam habet permanentem, & ſucceſſiuam, tunc non
ſufficeret momentaneum implementum, ſed requiritur
ſucceſſiuum. *Bart communiter receptus in l.inter Caſtellianum,ff.de Recept.Arbitr. Corn.conſ.7.n.11.lib.1. & in d.*
l.ſi quis hæredem,n.3. vnde conditio ſi Titius legibus ſtuduerit,ſic debet intelligi, ſi legibus ita operam dederit, vt
Doctoratus inſignia ſit adeptus, *vt d.Iaſ.conſ.149.n.1.libr.*
4.Dec.conſ.177.ad fin.verſ.ex quibus omnib. Alc.in l.1.nu.
*57.ff.ſol.Matr.Crau.conſ.682.n.3.Mant.d.tit.44.n.14.*ſub-
15 dens n.17. quod in conditionibus voluntas diſponentis,
in primis debet obſeruari; vnde ſi legatum relinquatur
puellæ hac conditione, ſi ingrediatur monaſterium, ex
coniectura voluntatis intelligitur, ſi fuerit profeſſa: qoia
non dicitur monaſteriom ingreſſus qui non eſt profeſſus,
c.ad Apoſtolicam,de Regular.& c.beneficium,eod.tit.in 6.
16 Dico 3. quod conditio reſtricta ad certum tempus, eo
tempore adeſſe debet, *l.in delictis,§.ſi damnum extraneus,*
vbi Bart.ff.de Noxal.action.
17 Ex qua concluſione infertur, quod ſi ſtatuto caueatur,
vt vxore præmoriente cum liberis, maritus lucretur dotem,huiuſmodi lucro locus non eſſet, niſi liberi exiſtant
tempore mortis:non enim ſufficeret,ex ea fuiſſe iam genitos,& permortuos, *Dec.conſ.63.col.2.Raph.in l.ſolemus ff.*
de Cond.& demon.& alij,quos refert & ſequitur Peregr.d.
ar.29.n.8.per tex.in l.inter ſocerum,ff.de Pact.dot. idem di-
18 cendum, ſi filiorum defectus refertur ad tempus mortis
alicuius, puta ſi teſtator dixerit, decedente filio meo ſine
liberis,ſubſtituo Caium; tunc enim vt locus ſit ſubſtitutioni, neceſſe eſt, liberos non extare tempore mortis filij,
l.filiusfam.§. cum quis,ff.de l.1.l.ex facto,§.ex facto,& §.ſi
quis autem,ff.ad Trebell. vbi ſine liberis deceſſiſſe cenſetur is,qui ſuſcepit quidem filium,ſed viuus amiſit, *Fulgoſ.*
conſ.46.Peregr.loco cit.n.13.
19 Notandum tamen eſt, quod non dicitur decedere ſine
liberis qui nepotem ex filia reliquit,& ideò nepos exclude-

ret ſubſtitutum, *l.1.C.de cond.inſert.l.Iubemus, ſ.penult.C. ad Trebel.Bart.in l.liberorum,n.18.in fin.ff.de verb.ſignif.* quia appellatione liberorum & nepos, & nepos etiam ex filia continentur, *d.l.liberorum,ff.de verb.ſign.*

20 Notandum 2. quod conditio in dubio non intelligitur reſtricta ad tempus, niſi teſtator id expreſſerit per dictionem, *tunc*, aut æquipollentem, *vt d.Alex.conſ.101.n.13.lib.7.per textum in l.in ſubſtitutione,ff de vulg.& pupill.Pariſ.conſ.18.n.43.vol.2.Anch.conſ.356.n.5.Dec.conſ.298.n.3. & conſ.63.n.3.& alij apud Pereg.d.art.29.n.15.*

21 Notandum 3 quod conditio, ſi ſine hærede deceſſerit, intelligitur ſi abſque liberis moriatur, *d.l.ex facto,§.fin.ff Ad Trebell.*

22 Notandum 4. quod vbi teſtator hæredem grauauit, ſi abſque liberis. vel nepotibus, aut vlterius bus maſculis deceſſerit, & deinde hæres moriatur relictis filijs, extinguitur perpetuo fideicommiſſum ità, vt minimè reuiuiſceret, etiamſi filij eiuſdem hæredis ſine filijs decederent, *Old. ad. conſ.21. Ioann.And.ad Spec.in titul.de Teſtamen. ſ.in primis verſ. Quinta quæſtio &c.Alex.conſ.139.lib.6. Pereg.d.art.29.n.22.& alij communiter;* quia conditio illa, *ſi abſque filijs &c.deceſſerit*, ſtatim ac hæres grauatus relictis liberis, decedit, expirat, *l.ex facto, ſ.ſi quis autem ff.ad Trebel.*

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas requiſita in contractibus an, & quando neceſſaria ſit in acquiſitione, vel aditione momentanea, & num. 2.*

3 *Solemnitas requiſita per conſtitutionem Paulinam, quando neceſſaria non ſit in renunciatione, ſeu ceſſione facta per Monaſterium de iuribus hæreditatis.*

CAP. XXXV.

An ſolemnitas requiſita in contractibus, neceſſaria etiam ſit in acquiſitione, vel aditione momentanea.

1 NOn mediocris eſt inter Doctores altercatio, an ſolemnitas requiſita in contractibus, adhibenda etiam ſit in aditione momentanea, quæ inſurgit ex donatione, & ceſſione; alij enim affirmatiuam ſententiam tuentur, alij negatiuam, *de quo vide Crau.conſ.200.n.1.Grat.diſcep.for.c.132.n.25.& ſeq Surd.dec.70.n.11.*

2 Ego cenſeo, neceſſariam eſſe ſolemnitatem, quando interueniunt duo actus ſeparati, licèt in continenti, vnus poſt alium, puta ſi monaſterium prius adiuiſſet hæreditatem, deinde in eodem inſtrumento ceſſiſſet, ſeu renunciaſſet; ſecus quando ceſſio non eſt ordinata ad acquirendum, & adeundum principaliter ſed potius ad renunciandum; quamuis enim in tali caſu ex actu, qui fit ad renunciandum, ſequatur acquiſitio, *l.ſi Auia, vbi Bald.C.de iur.delib.* hæc tamen momentanea acquiſitio non habetur in conſideratione, & ideò non requiritur ſolemnitas, *Soccin.conſ.53.viſo inſtrumento,col.penul.num.28.lib.4.Phanuc.de Luc.dot.gl.8.n.18.verſ.quæ concluſio, quæ refert, & ſequitur Grat diſc.for.d.c.132.n.25.& 26.& deciſ.March.17.n.*

3 *28.& 29.* vbi dicit, quod in hoc ſecundo caſu ſolemnitas requiſita per conſtitutionem Paulinam, non eſt neceſſaria in renunciatione, & ceſſione facta per monaſterium de iuribus hæreditatis, *Crau.d.conſ.200.n.1.Goza.conſ.25.Rot.dec.30.lib.2.p.3.Diuerſ.*

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca momento acquiritur.*
Dominium momento etiam acquiritur, ibid.

2 *Vt bona in generali obligatione, ſeu hypotheca comprehendantur, ſufficit, vt ea in dominium debitoris etiam momento ſemel peruenerint, & n.3.& 8.limitatur num.10.16.& 22.*

3 *Annui redditus, vt cenſus, loca montium &c. inter immobilia numerantur.*
Minor ſine debitis ſolemnitatibus non poteſt obligare, vel alienare bona ſtabilia, & annuos redditus, ibidem.

4 *Loca montium vacabilia an recipiant hypothecam.*
Quid in officijs, Rom.Curiæ, quæ vacant poſt mortem officialis, ibidem.

5 *An pretium redactum ex alienatione huiuſmodi officiorum cadat ſub hypotheca.*

6 *Loca montium non vacabilia veniunt in generali bonorum obligatione.*
Saluianum interdictum datur ſuper locis montium, & officijs non vacabilibus, ibid.

7 *Loca montium non vacabilia, dum liberè reſignantur, hypothecam non recipiunt, & in ſecundum emptorem abſque vllo onere transferuntur.*

8 *Merces, & pecunia, & cætera mobilia continentur in generali obligatione. limitatur n.10.& 16.*

9 *An legatarijs competat immiſſio ex Saluiano ſuper nominibus debitorum, pecunijs, & alijs bonis mobilibus teſtatoris.*

10 *Quando generalis obligatio reſtricta eſt ad certum locum, ſub tali obligatione non comprehenduntur merces venales.*

11 *Quid ſi relictus fuerit vſusfructus domus, & omnium rerum, quæ in eadem domo erant, & n.15.*

12 *In legato generali an veniant merces.*

13 *An in legato loco circumſcripto contineantur ea, quæ poſt legatum empta fuerunt per teſtatorem in eodem loco.*

14 *Quid ſi teſtator reliquerit ſimpliciter vſumfructum omnium rerum ſuarum.*

16 *In mercibus venditis, & alienatis ſtatim extinguitur hypotheca: limitatur n.17.19.& 20.*

17 *Quid ſi totum corpus mercium, vel eius pars venderetur.*

18 *Quando Grex tranſeat in emptorem cum ſua hypotheca, & num.19.*

22 *An venditio mercium impediri poſſit.*

22 *An merces per hæredem comparatæ poſt mortem teſtatoris veniant in generali obligatione.*

23 *An Eccleſia habeat tacitam hypothecam in bonis Prælati, & aliorum Adminiſtratorum.*

CAP XXXVI.

An hypotheca momento acquiratur.

1 REſpon. affirmatiuè, *Dec.in l.ſi quis hæredem,n.2.C.de I.ſt.& ſubſt Rol.conſ.52.n.45.cum ſeq.lib.2. Rota in Romana dotis de Mellinis 17. Februarij 1578. coram Rubuſt.prout refert Merlin.de Pign.lib.1.q.13.* vbi etiam dicit, quod dominium momento acquiritur *per l.ſi ſeruus*

2 *dotalis, vbi Bald.ff.ſol.mat.* vnde vt bona in generali obligatione, ſeu hypotheca comprehendantur, ſatis eſt, vt ea in dominium debitoris etiam momento ſemel peruenerint, etiamſi apud eum non permanſerint: quia tranſeunt deinde cum ſuo onere in quemcunque poſſeſſorem, *c.ex litteris de Pign.l.ſi debitor,C.de diſtract.pig.Surd.dec.266.n.10 Ciriac.contr.55.n.11.& ſeq.& alij communiter.*

3 Et hæc quidem concluſio procedit primò in bona immobilibus, & conſequenter etiam in annuis redditibus, quales ſunt cenſus loca montium &c. cum huiuſmodi redditus immobilia numerentur, *Clem.exiui verſ.cumque annui redditus, de verb.ſignif.latè Merlin.de Pign.lib.2.quæſt.44.Ciriac.controu.219.nu.2.& ſequen.* vbi dicit, quod ſicut minor non poteſt obligare, vel alienare bona ſtabilia ſine debitis ſolemnitatibus, ità nec annuos redditus, *Rot.apud Pacif.de Salu.interd.deciſio.209.num.9.& apud Merlin.poſt d.tract.de Pign.deciſ.95.n.7.& dec.83.n.14.& 15.p.6. Recen.*

4 Obſerua tamen, quod loca montium vacabilia, quæ ſcilicet non tranſmittuntur à hæredes, ſed per mortem vacant, libera redeunt ad Papam: & ita non recipiunt hypothecam ſed ſolum ſuper fructibus creditor agere poteſt, *Pacif.de Salu.interdicto, inſp.3.c.2.n.648.* idemq; dicendũ eſt

de

Digitized by Google

de officijs Romanæ Curiæ, quæ vacant poſt mortem officialis: nam cum hæc in tali caſu libera redeant ad Papam, non cadunt ſub hypotheca reſpectu tituli, ſed tantum reſpectu fructuum, & pretij: nam ea tantum cadunt ſub hypotheca, quæ vendi vel ad hæredes tranſmitti poſſunt, *l.fin.C.de reb.alien. non alien. Ruin. conſil.* 123.*num.*20.*lib.*2.*Seraphin.dec.*1294.*per tot. Gratian. di-*
5 *ſcept.for.cap.*50.*num.*27.*& ſeq.* ſubdens, quod ſi contingat, officium alienari pretium cadit ſub hypotheca vigore clauſulæ generalis, qua obligantur bona tam præſentia, quam futura.
6 Loca verò montium non vacabilia, quæ ſcilicet tranſmittuntur ad hęredes, veniunt in generali bonorum obligatione, ſicuti alia iura, & actiones, & nomina debitorum, *Bero.conſ.*55.*num.*4.5.*&* 10.*lib.*1.*Neguſ. de Pignor.in* 2.*memb.*2.*p.num* 8.*&* 9.*& alij apud Pacif.d.cap.*2.*nu.*649. *& ſeq.* & ideò ſuper huiuſmodi locis montium competit ſaluianum interdictum, *Rot.apud eumdem Pacif. deciſ.* 29. ſicuti & ſuper officijs non vacabilibus, quæ tranſeunt ad hæredes, *Gratian.d.c.*50.*n.*29.*Pacif.dicta inſp.*3.*c.*2.*n.*652. *Rota apud eumdem dec.*149.*n.*5.
7 Notandum eſt autem, quod huiuſmodi loca montium non vacabilia, dum liberè reſignantur, hypothecam non recipiunt, & in ſecundum emptorem abſque vllo onere transferuntur: hoc enim per Apoſtolicas conſtitutiones in erectione montium ſpecialiter prouiſum eſt, nè publicum eorum commerciu n impediatur, *Rot. in Roman.officij Notariatus* 1.*Iunij* 1620.*coram Remboldo, & dec.*77.*num.*19.*&* 20.*par.*6.*Recent.* quod locum habet, quando emptor emit à v ro Domino, non autem quando emeret à non Domino, *vt declarauit eadem Rot. dec.*651. *n.*4.5.*&* 6 *coram Card. Caualer.*

Secundo procedit ſupradicta concluſio in bonis etiam
8 mobilibus ipſius debitoris: hæc enim continentur etiam in generali obligatione, quemadmodum bona ſtabilia, vt de mercibus, ac pecunia *eſt textus in leg. cum tabernam, iuncto §.creditor, ff. de Pignor.* idem dicendum de pretio redacto ex mercibus, antequam ſit verſum in alia bona, *Bald.in d.l.cum tabernam, Rip.in l.*1. *num.* 9.*ff. de Pignor. Neguſ. loco cit. in* 2.*mem.* 2.*par. num.* 24. *Pacif de Salu.interd. dicta inſp.* 3.*cap.* 2.*num.* 184. *&* 189. vbi, quod hypotheca datur pro vino, grano, oleo, &c. probata tamen eorum identitate, *Gratian. diſcept.for.cap.* 897. *nu.* 16.*& ſeq.* ſiue extent penes debitorem, ſiue penes tertium, *ſecundum Bart. in l.ſi conſtante, num.*73.*ff.ſolut.matrim. Rot. apud Pacif. deciſ.* 83. *num.*1.*& deciſ.*127 *per tot.* vbi, quod legatarijs competit immiſſio ex ſaluiano ſuper nominibus debitorum, pecunijs, & alijs bonis mobilibus teſtatoris, præſtita tamen
9 cautione per legatarios de reſtituendo in caſu, quo hæreditas minimè eſſet ſoluendo, *ad not.in l.fin.C. de Petit.hæred.*
10 Limita 1. quando generalis obligatio reſtricta eſt ad certum locum: tunc enim ſub huiuſmodi obligatione non comprehenduntur merces venales: quia propter eorum celerem motum non videntur eſſe in loco, *vt poſt Bald.in l.certi iuris, num.*9.*C.locat.Couar.var.reſol.lib.*2. *cap.*5.*num.*2.*& alios obſeruat Pacif. dicta inſp.* 3.*capite* 2. *num.*194.*Rota apud eumdem deciſ.*225.*num.* 1.*Mantic.de Tacit.lib.*11.*tit.*4.*num.*36.*verſ.ſed aduertendum eſt.* ex quo infert *Bart.in lege generali, §.vxori, ff. de vſuſruct. leg.* quod relicto vſufructu domus, & omnium rerum, quæ in eadem domo erant, ea, quæ mercis cauſa comparata ſunt, non debentur legatario: quia venalia, cum ad tempus ibi ſint, non dicuntur eſſe in domo, *vt expreſ-*
11 *sè decidit textus ibidem*; vnde neque frumentum, quod domo erat cauſa vendendi, in tali legato contineretur, *Bart.in d.§.vxori, n.*4.*& ibi Alex.litt.C.* ſubdens, quod neque pecunia comprehenderetur in tali legato, quia ſemper dicitur venalis, & parata alienationi, *l. vxorem, §. legauerat, ff. de leg.*3.
12 Item in legato generali non veniunt merces propter magnum hæredis præiudicium quod inde ſequeretur, *d. l generali, §.vxori, Couar.var.reſol.lib.*2.*cap.* 5.*num.*2 *in fin.Mantic.d.lib.*11.*tit.* 4.*num.* 37.*& ſeq.Gait.de Credit. cap.*4.*quæſt.* 5.*num.* 200.*& ſeq.* vbi etiam dicit, quod in
13 legatis loco circumſcriptis non continentur ea, quæ poſt legatum empta, & acquiſita fuerunt per teſtatorem in eodem loco, quando bona acquiſita ſunt æquè principalia, vel primis prætioſiora, quia in tali caſu non poſſunt dici acceſſoria ad primas res legatas, vt poſt *Bero. conſ.*44.*num.*46.*lib.*2.*Bart.Socin.in l.ſerui electione, §.fin. col.pen.ver.ſecunda ratio, ff.de l.*1.*Alex.conſ.*25.*nu.*2.*lib.*7. *Burſat.conſ.*246.*nu.*20.*lib.* 3.*& alios aduertit Hond. conſ.*
14 63.*num.*34.*& ſeq.lib.*1. ſecus eſſet, ſi teſtator reliquiſſet ſimpliciter vſumfructum omnium rerum ſuarum: quia tunc omnia continentur tam venalia, quam non venalia, *arg.l.Iulianus ff.de l.*3.idemque dicendum, ſi reliquiſ-
15 ſet bona omnia, quæ domi quoquo modo erant, quia tunc illa limitatio non reſtringeret legatum, *Bart.in d.l. generali, §.vxori, n.*4.*ff.de vſufr. l. & ibidem Alex. & alij communiter, Pacif.d.inſp.*3.*c.*2.*n.*185 ſubdens, quod etiam merces in legato generali continentur, quando legatum alias redderetur inutile.
16 Limita 2. in mercibus venditis, & alienatis, in quibus ſtatim extinguitur hypotheca, nè commercium impediatur: merces enim cenſentur à principio obligatæ, quatenus alienatæ non reperiantur, *d.l. cum tabernam, vbi DD. Bart.in l.ſi conſtante, num.*73.*ff.ſolut.matr.Millin. deciſ.*224.*n.*3.*Pacif.inſp.*3.*c.*2.*n.*190. quod intelligendum eſt, quando merces minutim diſtrahuntur, *Rot. apud Pacif.deciſ.*125.*nu.*6.*&* 7.*Merlin.de Pignor.lib.*2.*q.* 45.*n.* 50. quemadmodum oues etiam minutim venditæ liberè tranſeunt in emptorem, *Millin.d.dec.*224.*num.*14. & hoc fit, quia aliæ merces ſubrogantur apotheca, in quibus hypotheca remanet, & ita conſulitur indemnitati creditorum, *vt præter DD.citatos aduertit Put.deciſ.*289.*lib.* 2. vbi dicit, quod tunc datur actio ad pretium ex mercibus venditis redactum, ſubdens, quod deciſio *dicti textus in l.cum tabernam*, non debet reſtringi ad caſum, quando aliæ merces fuerunt ſubrogatæ in locum venditarum: quia ſufficit, quod potuerint ſubrogari attenta qualitate perſonarum, & mercium: quod etiam procedit in frumento, vino, & alijs rebus venalibus propter eamdem rationem: in hoc enim caſu non fit differentia inter merces apothecæ, & frumentum, vinum, & alias res venales, cum hæc ſimiliter retineantur ad continuam venditionem: & ideo in illis non cadit hypotheca, niſi cum ſua qualitate, quatenus non fuerint alienata, & ſic illis diſtractis ceſſat hypotheca, nè ſimiliter commercium impediatur, *Paul.de Caſtr.in l.* 1.*nu.*2. *ff.de Pignor.Pariſ.conſ.*69.*num.*3.*lib.*4.*Ruin.conſ.*150.*num.* 8.*lib.*3.*Couar.var.lib.*2.*cap.*5.*num.*12.*& alij, quos refert, & ſequitur Mareſcot.var.lib.*1.*cap.*24. *per tot.* ſecus eſſet,
17 quando totum corpus mercium, vel eius pars venderetur, quia tunc non extinguitur hypotheca, *Rip. in l.* 1. *num.* 9.*ff.de Pignor.Millin loco cit.num.*6.*& ſeq.Pacif.vbi ſup.num.*191.*& ſeq.* ſiue alienetur ante motum iudicium, & ante ortam actionem, ſiue poſt: dum enim alienatur tota apotheca, vel pars illius, non deſinit eſſe corpus vniuerſale, & ſic manente eodem corpore penes emptorem, durat etiam hypotheca, qua mediante recuperari poſſunt merces à creditoribus, *Mareſcot.var.reſol.lib.*2. *cap.*117.*nu.*8.*Manent.conſ.*113.*per tot.& alij apud Merlin.d.lib.*2.*q.*45.*num.*51.*Rot.d.deciſ.*125.*num.* 5.*&* 6. *apud Pacif.Card Caualer.deciſ.*259.*num.*3. vbi dicit, quod in tali caſu merces tranſeunt cum onere hypothecæ, quaſi fundus obligatus, *Pacif.dicta inſp.*3.*cap.*2.*num* 191.*cum*
18 *ſeq.Millin.d.deciſ.*224.*num.*6.*& ſeq.* vbi, quod Grex ſimiliter tranſit in emptorem cum ſua hypotheca, quando totus, ſeu pars alienatur, *vt in l.grege, ff. de Pign.* etiamſi emptor non retineret oues ad vſum gregis, quia hoc non attenditur vti factum ipſius emptoris, *Rot.apud Pacif.d.dec.*125.*n.*12.*verſ.minuſque obſtat, Merlin. de Pignor.d.lib.*2.*q.*45.*n.*62.
19 Item neque ceſſat hypotheca per venditionem, quando tempore venditionis contra debitorem mota fuit lis ſuper hypothecaria, *ſecundum Mareſcot. d. lib.*1.*cap.*24. *num.*

*num.*10.vel quando debitor ictu oculi omnes merces, vel oues alienat, & alias loco venditarum non ſubrogat, etiamſi minutim venderet: tum quia tunc venditio diceretur facta in fraudem creditorum, *l. omnes, §. Lucius, ff. de His, quæ in fraud.cred.*tum etiam quia dum merciarius mercator merces omnes vendit, nomen mercatoris amittit; & quando quis deſinit eſſe mercator, merces cadunt in obligatione, *Albenſ.conſ.718. Cæſ.Manent.conſ.113.per totum, & alij apud Gait. de Credit. dicto cap.4.quæſt.5.num.180.cum ſeq.& ità ſenſit Rota in Romana obligationis 26.Iunij 1613.coram Card. Caualer. in impreſſ.dec.259. num. 3. Merlin. dicto tract. de Pignor.lib.2. qu.45.num.68.& ſeq.*vbi addit, quod ſi merces per Nota-
20 rium deſcriptæ ſint in inſtrumento, vbi appoſita eſt generalis obligatio, tranſeunt cum onere hypothecę, etiamſi minutim alienentur: quia talis deſcriptio ſpecialem, & indiuiduam hypothecam operatur, *vt ſenſit etiam Pacif. de Salu.interd.d.inſp.3.c.5.num.*101.*&* 102.*per textum in l.eſt differentia, ff.In quib.cauſ.pign.tac.contrab.*non tamen
21 impeditur venditio libera: quia tacitè hoc videtur actum, vt poſſint vendi, & aliæ ſubrogari, *vt d.Bald.in d.leg.cum tabernam, verſ. Item nota, quod quando merces &c.*

22 An verò merces per hæredem comparatæ poſt mortem teſtatoris veniant in generali obligatione? negat *gloſ. in d.l.cum tabernam, in ver.obligatam, ff. de pign. & videtur colligi ex dicto textu, ibi, ea quæ mortis debitoris tempore &c.& ita per d. textum tenet Bald. ibid. verſ. No. hic vltimo &c.*hoc tamen non procedit, quando hæres comparauit merces cauſa explendi negotium à defuncto debitore incæptum: quia tunc ſub hypotheca comprehenduntur, *vt declarat Bart.in d.l.cum tabernam, in fin.Pacif. d.inſp.3.c.2.n.187.Merlin.d.tract.de pign.lib.2.q.45.n.67. Gait.de cred.c.4.q.5.n.188.*

23 Quæres, an Eccleſia habeat tacitam hypothecam in bonis Prælati, & aliorum adminiſtratorum? affirmant *Abb.in c.Epiſcopus, de Præb.& in c. ex litteris num.11. de Pigno.Iaſ.in §.item Seruiana, n.76. Inſt.de Action. Neguſ. de Pignor.p.2.mem.4.n.120.Lup.in rubr.de Donat.int.vir. & vxor.§.66.n.21.Mugnoz de ratiocin.c.39.n. 13.& alij, quos refert Grat.diſcept.for.c.601.num.1. & ſeq.*vbi dicit, quod pro damnis per Adminiſtratores illatis in bonis Eccleſiæ datur tacita hypotheca à die acceptæ adminiſtrationis, non autem à die damni illati: quemadmodum vxor habet tacitam hypothecam in boni mariti pro dote reſtituenda, & eius adminiſtratione à die contracti matrimonij, *l.vnic.§.& vt plenius, C.de Rei Vxor.act. c. inter corporalia, de Translat. Epiſc.*

SVMMARIVM.

1 *Prior tempore potior eſt in iure: declaratur num.2. ampliatur num. 4. 13. & 14. limitatur num 16. 21. 34. 35. 38. 45.46 50.52.56.72.81.82.84.85.86.87.89.106.108. 109. 110.111.112.113.114.115.116.117. 118. 119. 120. 122. 123.141.142.& 143.*
3 *Hypotheca tacita anterior præfertur poſteriori expreſſæ.*
4 *Quid ſi Prioritas temporis conſiſtat in hora, vel momento, & n.9.10.11.& 12.*
5 *An contractus, qui primus eſt in ordine ſcripturæ præſumatur prior.*
6 *Dos in hypothecis habet potentius priuilegium, quàm fiſcus, & n.51. & 61.*
7 *Quid ſi producantur duo teſtamenta eodem die confecta, nec appareat de prioritate.*
8 *Hypotheca contracta à Procuratore non retrotrahitur ad diem mandati.*
9 *Quid ſi concurrant duo creditores eiuſdem dies, & nu.10. 11. & 12.*
13 *An primus ceſſionarius præferatur ſecundo.*
14 *An creditor ſub conditione præferatur alijs, qui medio tempore purè contraxerunt.*
Quando incipiat hypotheca legali in legatis conditionalibus, ibidem.
15 *An anterior creditor præferatur venditori in ipſa re vendita.*
Quando venditor cenſeatur habere fidem de pretio, & quando non, & n.17.& 18.
16 *Quid ſi venditor in ipſo contractu reſeruauerit ſibi dominium, vel ſpecialem hypothecam, vel appoſuit pactum reſolutiuum, & n.22.& 53.*
19 *Et quid ſi venditio fiat cum pacto manus iniectionis.*
20 *Et quid ſi vna, & eadem res vendatur duobus.*
21 *Et quid ſi emptor in ipſo contractu paciſcitur cum venditore, vt pretium ſoluendum inueſtiri debeat cum ſpeciali hypotheca.*
Eccleſia, & pupillus in re empta, ſeu reſtaurata cum eorum pecunia præferuntur anterioribus creditoribus, ibid.
22 *An mutuator, qui pecuniam credidit ad rem emendam, præferatur anterioribus creditoribus, & num. 24.53.& 120.*
23 *Debitor in iure quærendo poteſt præiudicare creditoribus.*
25 *An filij pro debito Patris contracto ex cauſa alimentorum conueniri poſſint.*
26 *Emptor ſoluens anterioribus creditoribus abſque ceſſione iurium an habeant retentionem, & n. 30. & 32.*
27 *Quando emptor ſoluens creditoribus venditoris acquirat actionem hypothecariam.*
28 *Quando ceſſio fieri debeat, & quando neceſſaria non ſit, & n.29. & 33.*
39 *Quando concedatur immiſſio pro indiuiſo, & n.31.*
34 *An in fructibus conſumptis creditor anterior ius habeat.*
35 *Quid ſi prior creditor habeat tantum perſonalem actionem, & poſterior hypothecariam.*
36 *Creditor mercium an in ipſis mercibus præferatur.*
37 *Creditores defuncti an, & quando præferantur creditoribus hæredis in bonis defuncti, & è contra.*
38 *An, & quando is, qui priuata ſcriptura nititur, præferendus ſit creditoribus inſtrumentarijs, & nu. 39.40.41.42. 43.& 44.*
45 *Quid ſi res primo creditori obligata, de voluntate primi obligetur ſecundo.*
46 *Et quid ſi primus creditor habeat ſpecialem hypothecam in certis bonis debitoris, & in alijs generalem, & num.47. & 48.*
49 *Creditor non poteſt alienare rem magni valoris ſibi hypothecatam pro paruo credito.*
50 *An, & quando fiſcus anterioribus creditoribus præferatur, & n. 51. & 55.*
52 *An Eccleſia, pupillus, & mulier ex cauſa dotis præferantur anterioribus creditoribus in bonis per debitorem quæſitis poſt obligationem cum eiſdem Eccleſia, pupillo, & muliere contractam, & n.53.& 54.*
56 *Mulier ex cauſa dotis eiuſque filijs præferuntur anterioribus habentibus tacitam hypothecam, non autem expreſſam, & n.61.*
57 *An hoc priuilegium competat Eccleſiæ, & alijs cauſis priuilegiatis, ac marito.*
58 *An, & quando huiuſmodi priuilegium prælationis tranſeat in ceſſionarium mulieris, & n.59.*
60 *An bona retenta per viduam ex cauſa iurium dotalium vendi poſſint inſtantibus hæredibus viri, ſiue eius creditoribus, & n.125.*
61 *Quid ſi quæſtio ſit inter duas dotes, & n.66.*
62 *Quando mulier poſſit res dotales æſtimata vindicare, & num.63.*
64 *An in bonis paraphernalibus, & donatione propter nuptias mulier habeat priuilegium prælationis, & n.67.*
65 *An mulier præferatur ei, qui credidit ad emptionem militiæ.*
68 *Quid ſi mulier conſentiat alienationi facta per virum, & renunciauerit hypothecæ ſuper re vendita, & n.69.*
70 *Quando dotis receptæ confeſſio cenſeatur facta in fraudem creditorum, & quando non, & n. 71.*
72 *An creditor ex cauſa funeris præferatur creditoribus anterioribus, & n.73.74.77.& 80.*
75 *An creditor ex cauſa infirmitatis debitoris cæteris præferatur.*
78 *Quinam teneantur pro alijs funus facere, & n.79.*
80 *Quando quis cenſeatur adire hæreditatem defuncti, & quando non.*
81 *An creditor ex cauſa oneroſa præferatur anteriori ex cauſa lucratiua.*
82 *Quid ſi poſterior creditor haberet inſtrumentum veræ nu-*

mera-

merationis, & prior inſtrumentum nudæ confeſſionis, & num. 83.

84 *Creditor ex cauſa depoſiti, an & quando cæteris præferatur.*

85 *Quinam ordo ſeruandus ſit inter creditores in ſimplici perſonali, & oblatores, & n. 86. 87. & 88.*

89 *Quid ſi ſecundus creditor exegit à debitore pecuniam, illamque bona fide conſumpſit, & num. 99. 100. 103. & 105.*

90 *Quid ſi pecunia extaret, & quando extare cenſeatur, & n. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 100. 103. & 104.*

95 *Quando hæres cum benef. l. & inuentarij ſoluendo liberetur.*

96 *Quando quis teneatur exigere cautionem de reſtituendo prioribus, & potioribus, & n. 97. & 119.*

98 *Quid ſi debitor debitoris coactus ſoluat creditori poſteriori.*

99 *An fiſcus, Eccleſia, & alij creditores priuilegiati auocare poſſint pecuniam conſumptam poſteriori creditori ſolutam, & n. 100. 101.*

102 *An fiſcus in pœnis præferantur creditoribus delinquentis, vel hæredibus occiſi.*

106 *Quid ſi ad fauorem poſterioris creditoris debitor obligauerit bona feudalia, vel emphyteotica cum conſenſu Domini.*

107 *An ſuper fructibus feudi poſſit fieri exequutio ſine aſſenſu Domini.*

108 *An in expenſis inuentarij, & teſtamenti heres cum benef. l. & inuentar. præferatur anteriori creditori.*

109 *An, & quando Penſionarius præferatur cæteris creditoribus ſuper fructibus beneficij.*

110 *Quid ſi concurrat creditor quantitatis liquidę, & alius quantitatis illiquidæ.*

111 *An creditor Societatis in bonis eiuſdem Societatis cæteris creditoribus præferatur.*

112 *Quando ius anterioritatis per nouationem amittatur.*

113 *An, & quando locator ſuper fructibus, ac bonis inuectis, & illatis iure locati præferatur creditoribus conductoris, & n. 114. 115. & 116.*

117 *Quid ſi anterior creditor ad inſtantiam poſterioris creditoris ante exequutionem citatus fuit, & non docuit de ſuo iure.*

118 *Quando cæteris creditoribus præferatur Mareſcalcus, cuſtos animalium, Hoſpes, vendens herbas pro paſcendo grege, negotiorum geſtor, Procurator, & Aduocatus, & n. 119. 120. & 121.*

121 *Dominus tenimenti ex ſtatuto artis Agriculturæ Vrbis agere poteſt pro affictu contra ſubconductorem.*

122 *Quid ſi prior creditor negauerit bona, quæ poſſidet, fuiſſe in debitoris dominio.*

123 *Ius offerendi an, & quando debitori, ac poſteriori creditori contra anteriorem competat, & num. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 131. 134. 136. 137. 138. & 139.*

126 *An, & quando creditor poſſit vendere pignus.*

Quando ſubhaſtatio, & deliberatio ſint nullæ, ibidem.

128 *Quando præſens, & tacens cenſeatur conſentire.*

130 *Quando creditor teneatur cedere iura, & quando competat exceptio cedendarum actionum, & n. 135.*

An per exceptionem cedendarum executio obligationis cameralis retardetur, ibid.

132 *Quando fideiuſſor agere poſſit contra alios fideiuſſores, & quando non, & n. 133. & 134.*

139 *Depoſitum qualiter fieri debeat.*

140 *Quando depoſitum repeti poſſit à debitore.*

141 *Quando Mercatores Vrbis præferantur cæteris creditoribus.*

142 *Quid ſi creditor poſterior vtatur beneficio compenſationis.*

143 *An ſecundus creditor præferatur in pignore ſibi dato à debitore.*

144 *Quid ſi plures creditores ſimul, & eodem tempore contraxerunt.*

CAP. VLTIMVM.

Quando prior tempore, potior ſit in iure.

1 REgula eſt, quod is, qui prior eſt tempore, potior etiam in iure cenſetur, *c. qui prior, de Reg. iur. in 6. l. ſi fundum, C. qui potior. in pign. hab.* quorum textuum
2 diſpoſitio procedit in creditore priore in hypotheca, non autem in credito tantum, quia prioritas hypothecæ attenditur, *Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 22. num. 20. Gait. de Credit. cap. 4. quæſt. 11. num. 1195. per textum in l. creditor, qui prior, § ſi primus, ff. qui potior. in pign. hab.*
3 etiamſi hypotheca ſit tantum tacita, quia ſi eſt anterior, præfertur etiam poſteriori expreſſæ etiam reſpectu fiſci, *l. ſi pignus, ff. Qui potior. in pign. hab. gloſ. in l. aſſiduis, in ver. licet anteriores ſint, verſ. nam & priuatus, Cod. eod. tit. Neguſ. de Pignor. 4. membr. 2. par. num. 98. Mantic. vbi ſupra num. 32. Gratian. diſc. for. c. 730. nu. 20. Rot. in Romana precij officij 8. Iunij 1629. coram Coccino, & in Rom. Pecuniar. 23. Ianuar. 1636 coram Card. Pancirolo, prout refert Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 1. qu. 2. nu. 8. & qu. 4. nu 28. & qu. 7.* vbi dicit, quod hypotheca tacita habet eadem commoda, quæ habet expreſſa.

4 Ampl. 1. etiamſi prioritas temporis conſiſtat in hora, vel momento, *gloſ. in cap. duobus, ver. ſi non appareat, de Reſcript. in 6. & in cap. ſi à ſede, ver. nec appareat, de præb. eod. lib.* vbi, quod in beneficio duobus collato eadem die, præferri debet qui in hora præcedit, *Bald. in l. Imperator, in p. lect. num. 4. ff. de Stat. hom. & in l. præſcriptione, num. 15. C. ſi con. ius, vel vtil. publ. latè Menoch. de Arbitr. Iud. caſ. 48. n. 1. & ſeq.* vbi, quod ratione horæ, vel momenti vnum reſcriptum alteri præfertur, *Vrſil. ad Afflict. deciſ. 387. nu. 5. Deci. n. in c. paſtoralis, num. 16. & 17. de Reſcript. Neguſ. 2. memb. 5. par. num. 45. verſ. niſi ſecundùm eum, Cenc. de Cenſib. p. 2. c. 2. quæſt. 5. art. 9. num. 43.* vnde ſi in eodem inſtrumento eadem res duobus obligata ſit per diuerſa, ac diſtincta capitula, nominatus in primo capitulo potior in pignore habetur: quia tunc tot contractus cenſentur, quot ſunt pacta, *ſecundum Ang. in auth. de Hered. & falc. § etenim, & alios apud Paciſ. de Salu. interd. inſp. 3. cap. 2. num. 439. & ſeq. Merlin. loco cit. quæſt. 4. num. 21. Neguſ. de pignor. 2. memb. 5. p. num. 45. Gratian. diſcept. for. cap. 586. n. 33.* quamuis contrarium videatur verius *per doctrinam Bart. in l. contractus, n. 4. C. de fid. inſtr.* vbi dicit, quod antequam partes habeant contractum pro perfecto, & abſoluto, ex verbis primò dictis neutri aliquod ius quæritur, *& ita ſenſit Bald. ibidem, n. 12. Mantic. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 22. n. 4. vbi alios refert.*

5 Verùm, ſi manu eiuſdem Notarij eadem die duo, vel plures contractus ſint celebrati, tunc primus in ordine ſcripturæ præſumeretur prior, niſi aliud obſtet, *Paciſ. de Salu. interd. inſp. 3. cap. 2. num. 481. Neguſ. de pignor. 2. par. memb. 2. num. 109. Merlin. d. lib. 4. tit. 1. q. 4. num. 11. 12. 45. & ſeq. vbi citat Iaſ. Bolognet. & Barb. in leg. 1. ff. ſol. matr. Coll. in memorab. in ver. actus, Peguer. deciſ. 48. numer. 3. Lazar. tractat. de Momen. cap. 18. numer. 8. & ſeq. quibus adde Menoch. de Arbitr. iud. caſ. 187. num. 52. Fontanell. de pact. nup. clauſ. 1. nu. 15. & ſeq.* vbi, quod quando agitur de pluribus inſtrumentis confectis à diuerſis notarijs, tunc illud præſumitur prius confectum, quod horam certam habet; ſecus vbi omnia fuerunt confecta ab eodem Notario: quia in tali caſu ordo ſcripturæ attendendus eſt non obſtante horæ appoſitione, & hoc quidem procedit inter perſonas priuatas non priuilegiatas; ſecus ſi inter cæteros contractus adeſſet inſtrumentum perſonæ, vel cauſæ priuilegiatæ; quia tunc præſumptio prioritatis eſſet pro cauſa priuilegiata, vnde inſtrumentum dotis tamquam priuilegiatum præſumeretur in tali caſu anterius inſtrumento mutui, vel alterius ſimilis contractus non priuilegiati, *Vrſell. concluſ. 119. num. 25. Neguſ. d. 2. mem. 5. par. num. 45. per l. in ambiguis, ff. de iur. dot.* idem dicendum eſt, ſi concurrat cauſa pia, vel libertatis, aut fiſci,

vt

vt tradunt DD. apud Merlin. d. q. 4. n. 26. & ſeq. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 25. num. 19. & 20. Tiraquel. de priuil. piæ cauſ. priuil. 126.

6 Notandum tamen eſt, quod ſi eodem die inſtrumentum dotis, & fiſci ſcriptum ſit, hypotheca dotis anterior præſumitur, quia dos in hypothecis habet potentius priuilegium, quam fiſcus, *vt d. Mantic. d. lib. 11. tit. 26. num. 4. & 5. poſt Bald. in l. dotis, C. de iur. dot. Neguſ. de pignor. 2. p. mem. 4. n. 109.*

7 Notandum 2. quod ſi producantur duo teſtamenta eodem die confecta, nec appareat de prioritate, neutrum valet: niſi in altero eorum eſſent inſtituti venientes ab inteſtato, & in altero extranei: quia tunc valeb. t illud, in quo venientes ab inteſtato inſtituti ſunt, *Bart. in l. 1. §. non autem, ff. de bon. poſſ. ſecun. tab.* idemque dicendum, ſi in vno eſſet inſtituta pia cauſa, *Affl. deciſ. 387. n. 6.*

8 Notandum 3. quod hypotheca contracta à procuratore non retrotrahitur ad diem mandati: quia tempus contractus inſpicitur *l. qui abſenti, ff. de acquir. poſſ. Rui. conſ. 5. n. 6. lib. 1. Natt. conſ. 315. n. 1. Curtius iun. conſ. 74. n. 9. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 22. n. 17.*

9 Sed quid, ſi pro vna parte conſtat de eadem die, & certa hora, pro altera parte ſolum apparet de eadem die? Reſp. quod aut is, qui probat de eadem die reperitur in poſſeſſione, & tunc non debet priuari, licet alter probet de certa hora eiuſdem diei; quia quamuis hora certa ſit, non infert neceſſariò prioritatem: potuit enim eſſe poſterior, ex quo alter probat de eadem die, *cap. ſi à ſede, de præb. in 6. Dec. in c. paſtoralis, n. 18. de Reſcript. Neguſ. de pignor. 2. mem. 5. p. n. 31. in fin. Mantic. d. lib. 11. tit. 22. nu. 15.* aut nullus poſſidet, vel vterque prætendit, ſe poſſidere, & tunc præfertur ille, qui probat de certa hora: quia talis probatio videtur magis certa licet neceſſariò non concludat, *Dec. in dict. cap. paſtoralis, n. 19. Gait. de credit. c. 4. n. 1863. Gratian. diſcept. for. c. 742. n. 78. & ſeq. vbi, quod hæc eſt receptiſſima opinio, Duran. deciſ. 29. n. 2. & alij apud Merlin. d. lib. 4. tit. 1. q. 4. nu. 33. & ſeq.* vbi ampliat, hoc procedere etiam aduerſus cauſam priuilegiatam, *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 48. nu. 26.*

10 Obſerua tamen quod ſi à ſede Apoſtolica, vel Legato ipſius vni, & ab Ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, in dubio is, cui ſedes ipſa contulit, vel Legatus erit alteri præferendus, *d. c. ſi à ſede, de Præb. in 6.*

11 Obſerua 2. quod ſi concurrant duo creditores eiuſdem diei hypothecarij, nec vllo modo conſtet, quis eorum in hora, vel momento temporis ſit anterior, tunc propter incertitudinem ambo ſunt immittendi in poſſeſſionem bonorum debitoris, *Neguſ. d. 2. mem. 5. p. n. 31. verſus fin.* ſubdens, quod inter ipſos creditores melior erit conditio poſſidentis, *per l. ſi quis à multis, ff. de Noxal. idem voluit Pacif. de ſalu. interd. inſp. 3. cap. 2. n. 432. Merlin. dict. lib. 4. tit. 1. q. 4. num. 23. & q. 12. n. 3.*

12 Obſerua 3. quod ſi in inſtrumento exprimeretur hora vltima diei, veluti vigeſima quarta, veriſimile eſt, aliud inſtrumentum, quod ſine hora ſcriptum eſt, prius fuiſſe conſcriptum, *vt rectè aduertit Mantic. d. l. 11. tit. 22. n. 13. verſ. ſecundò eſt aduertendum.*

13 Amplia 2. vt regula prædicta procedat etiam quoad eos, qui diuerſis temporibus reportarunt ceſſionem nominis debitoris à creditore: tunc enim primus ceſſionarius quoad partem ſibi ceſſam præfertur: quia qui primo loco ceſſionem obtinuit prius hypothecæ ius contra debitorem acquiſiuit, locumque præoccupauit, cum ceſſio in incorporalibus ſit loco traditionis, *l. fin. vbi gloſ. Cod. Quan. fiſc. vel priuat.* quod etiam ex tacita mente cedentis colligitur: nam quando creditor cedit alijs, videtur cedere tantùm reliqua iura contra debitorem, deducta, ac detracta prima ceſſione *Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 1. qu. 11. Io: Franc. à Ponte dec. 34. n. 25. contra Gait. de Credit. cap. 4. nu. 1842.* quod proculdubio procederet, ſi vtraque ceſſio facta fuerit de toto credito, quia tunc primus ceſſionarius omnino præfertur ſecundo, *vt poſt Franc. deciſ. 75. ſenſit Gait. loco cit. n. 1845.*

14 Amplia 3. in creditore ſub conditione caſuali, vel mixta; nam ea purificata præfertur alijs creditoribus, qui medio tempore pendente conditione purè contraxerunt, *Ciriac. contr. 193. num. 10. Gratian. diſc. for. cap. 856. nu. 19. & ſeq. Rot. deciſ. 419. n. 4. & ſeq. p. 4. to. 2. Recent.* quod procedit etiam in legatis conditionalibus tam ſpeciei, quàm in quantitate conſiſtentibus, *late Rot. dec. 17. p. 7. Recent.* vbi, quod in huiuſmodi legatis hypotheca legalis incipit à die mortis teſtatoris, non autem à die purificatæ conditionis; ratio eſt quia conditio caſualis, vel mixta retrotrahitur ad initium contractus: quicquid aliud ſit in conditione poteſtatiua, quæ retro non trahitur, & ideo tunc tempus exiſtentis conditionis inſpicitur, *l. 1. & l. potior, vbi Bart. ff. Qui pot. in pign. hab.* quod intelligendum eſt de conditione poteſtatiua, quæ pendet ex poteſtate promiſſoris. non autem de illa, quæ pendet ex poteſtate creditoris, & inuito debitore impleri poteſt: hæc enim cum primùm exiſtit, ad initium contractus retrotrahitur, ſicut conditio caſualis, *leg. qui balenum, §. amplius, ff. eod. tit. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 23. num. 28. & lib. 14. tit. 36. num. 19.*

15 Amplia 4. vt anterior creditor præferatur quoque venditori in ipſamet re vendita, quando venditor habuit fidem de pretio, *Gait. de cred. c. 4. num. 1215. Cepol. caut. 124. Cancer. var. par. 1. cap. 13. num. 3.* vbi dicit, quod habere fidem de pretio, nihil aliud eſt, quam credere emptori præſentem pecuniam non habenti, quod ni ſoluet, *Vrſel. concluſ. 119. nu. 8. Neguſ. de pignor. 2. mem. 5. p. num. 9. & 18. verſ. tamen &c.* cenſetur autem venditor habere fidem de pretio, ſi rem ſimpliciter tradat, ſeu terminum ad ſoluendum dederit: tunc enim ſtatim transfertur dominium rei venditæ *l. quod vendidi ff. de contrah. empt. §. vendita verò res, vbi gloſ. communiter recepta in ver. fidem emptoris, inſtit. de rer. diuiſ.* etiamſi dicatur, confido de te vſque ad decem dies, quibus elapſis nolo amplius habere fidem de pretio, *ſecundum gl. pen. in l. inciuile C. de Rei vendic. Ang. in d. §. venditæ verò res, n. 1.* quamuis in hoc contrarium ſentiat *Cancer. loco cit.*

16 Limita, vbi in ipſo contractu, vel traditione rei venditor in re vendita reſeruauit ſibi dominium, vel hypothecam ſpecialem, vel appoſuit pactum ſolutiuum ipſius contractus: quia cum in his caſibus non cenſeatur translatum dominium in emptorem, venditor tamquam Dominus in ipſa re vendita præfertur cæteris creditoribus, *Vrſell. loco cit. Altograd. conſ. 9. num. 62. & ſeq. Cephal. conſil. 131. num. 1. & ſeq. Neguſ. de pignor. 4. par. num. 35. & ſeq. & par. 5. mem. 2. num. 9. Rot. deciſ. 107. num. 2. & ſeq. par. 3. Recent.* quod procedit, etiamſi dominium per antecedentes clauſulas in eodem inſtrumento priùs fuerit translatum: quia ſubſequens dominij reſeruatio impedit, nè ius quæratur anterioribus, niſi ſoluto pretio venditori promiſſo, *Anchar. conſil. 434. num. 3. Soc. conſ. 273. num. 4. lib. 2. Rot. in Segnina Caſtrorum 13. Nouembris 1623. coram Coccino, prout refert Merlin. d. lib. 4. tit. 1. q. 41. num. 75. & ſeq.* cum enim huiuſmodi reſeruatio ſit incontinenti appoſita in eodem inſtrumento, dicitur ipſi contractui ineſſet tamquam pars intrinſeca, & formalis, *Rot. deciſ. 194. n. 30. p. 5. Recent.*

17 Idem dicendum, ſi emptor ſimulauit habere in promptu pecuniam, cum tamen non haberet, vel quando aſportantur merces per emptorem aſſociatum à famulo venditoris; quia tunc ex traditione non transfertur dominium in emptorem, *gloſ. in d. l. quod vendidi, Alex. in l. ſi cum dotem, §. fin. num. 5. ff. ſolut. matr. Neguſ. d. par. 5. mem. 2. num. 9. in fin. Merlin. d. lib. 4. quæſt. 41. num. 10.* quod procedit, etiamſi pars pretij fuerit ſoluta: quia quando non eſt habita fides de pretio requiritur ſolutio integra nec ſolutio partis ſuffragatur, *Rot. d. deciſ. 107. num. 5. par. 3. Recent.*

18 Item non cenſetur habita fides de pretio, ſi contractus fiat cum perſonis ignotis, vel cum factoribus, ſeu miniſtris mercatorum, vel in nundinis, in quibus de conſuetudine pretium ſtatim ſoluitur, *Gizzarell. deciſione 40. Gail. obſer. 15. nu. 8. lib. 2. quos refert Gait. de credit. cap. 4. num.*

num. 1217. vel ſi emptor ſtatim fugam arripuit, vel poſt paucos dies, puta tres, vel quatuor ceſſit bonis; tunc enim in odium, & pœnam doli, & fraudis dominium non cenſetur tranſlatum, nec habita fides de pretio, *Bald. in l. ſi cum dotem, §. fin. ff. ſolut. matr. Alex. ibidem num.* 5. *Cepoll. caut.* 124. *& alij apud Merlin. de Pignor. lib.* 4 *tit.* 1. *q.* 41. *n.* 14. *Gratian. diſcept. for. cap.* 953. *num.* 16. *Mantic. de Tacit. lib.* 4 *tit.* 21. *num.* 9. vbi dicit, quod in hoc ſufficiunt coniecturæ; quemadmodum nec cenſetur habita fides de pretio, ſi venditio fuerit conditionalis, & conditio purificata non ſit, *Rot. dicta deciſ.* 107. *par.* 3. *Recent.* ſubdens, quod in dubio non præſumitur habita fides, quamuis contrarium ſentiat *Alexan. in l. ſi cum dotem, §. fin. num.* 5. *ff. ſolut. matr. Merlin. dicto lib.* 4. *q.* 41. *num.* 11. *& ſeq.* idem eſſet, ſi fuerit conuentum in ipſo contractu venditionis domus, ſeu alterius rei fructiferæ, vt donec pretium ſoluatur, emptor teneatur ad præſtationem annuam affictus nomine ſoluendam: nam neque in tali caſu cenſetur habita fides de pretio, quia traditio non fuit facta ad effectum transferendi dominium, ſed dandi nudam detentionem conductori conuenientem, *Socin. iun. conſ.* 66. *num.* 5. *&* 6. *lib.* 2. *Magon. dec. Flor.* 91. *num.* 8. *& Lucen.* 31. *num.* 13. *& ſeq. Surd. deciſ.* 305. *num.* 39. *&* 40. *& alij apud Altograd. conſ.* 9. *num.* 20. *& ſeq.* quod procederet, etiamſi præceſſerit clauſula conſtituti, per quam dominium transfertur, *iux. l. quod meo ff. de Acqu. poſſ.* quia clauſula huiuſmodi, & ſimiles intelliguntur ex mente contrahentium collatæ in tempus, quo finita erit locatio, id eſt in tempus ſoluti pretij, *laté Alex. conſ.* 121. *lib.* 5.

19 Notandum eſt etiam, quod ſi venditio fiat cum manus iniectionis, tale pactum afficit rem ipſam, & poteſt auferri à quolibet ſucceſſore, & poſſeſſore etiam particulari, ita vt creditor in tali caſu præferatur alijs creditoribus anterioribus etiam priuilegiatis, *Bald. in l. Titius, ff. de ſer. export. Gratian. diſc. for. cap.* 730. *n.* 1. *& cap.* 953. *nu.* 4. vbi etiam dicit, quod reſeruatio dominij, & ſpecialis hypothecæ habet vim huiuſmodi pacti.

20 Addit *Merlin. de Pignor. lib.* 4 *q.* 203. *n.* 1. quod quando vna, & eadem res venditur duobus, is præfertur, cui prius res tradita eſt *iuxta l. quoties, C. de Rei vendic.*

21 Limita 2. vbi emptor in ipſo contractu paciſcitur cum venditore, vt pretium ſoluendum inueſtiri debeat cum ſpeciali hypotheca ad ſui fauorem, & cum pacto, vt non quæratur ius alijs creditoribus: tunc enim emptor in rebus ex ſua pecunia emptis habet prælationem etiam contra anteriores, *leg. licet, vbi Doctores Cod. qui pot. in pign. hab. Buratt. deciſ.* 62. *num.* 4. *vbi Add. num.* 9. quod in pupillo procedit, etiamſi ſpecialis hypotheca reſeruata non fuerit, *per textum in l. idemque, ff. Qui pot. in pign. hab.* cuius diſpoſitio procedit etiam in Eccleſia, quæ pupillo comparatur, *vt in d. gloſ. communiter recepta in l. liberos, Cod. de Excuſ. Tut.* vnde Eccleſiam, & pupillum antiquiori creditori etiam expreſſam hypothecam habenti in re empta, ſeu reſtaurata cum eorum pecunia eſſe præferendos, tradunt *omnes in cap. inquirendum, extr. de Pecul. cleric. Neguſ. de Pignor. p.* 2. *n.* 4. *n.* 163. *Aſin. de exec. §.* 7. *cap.* 26. *nu.* 7. *&* 8. *Mozz. de contract. tit. de Pign. & hypoth. rub. de natural. pign. num.* 47. *Montan. de Tutel. eff.* 4. *nu.* 7. *Rip. in l.* 1. *n.* 16. *ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tacit. contr. Genuenſ. in tract. de Eccleſ. q.* 283. *nu.* 1. *& ſeq. & alij apud Gratian. diſc. for. c.* 955. *n.* 9. *& ſeq.*

22 Idem dicendum, ſi debitor à ſecundo creditore mutuam accepit pecuniam, & ex ea fundum comparauit, & conuenit, vt illud prædium ei eſſet obligatum: quia potior erat ſecundus, *per dictum textum in l. licet, vt ibid. no-*
23 *tat gl. Mantic. de Tacit. lib.* 11. *tit.* 25. *nu.* 12. *&* 13. vbi dicit, quod præfertur etiam fiſco, *Vrſell. concluſ.* 119. *num.* 27. *Gratian. cap.* 964. *num.* 23. immo ſi fuerit conuentum inter emptorem, & venditorem, vt res empta ſit ſpecialiter obligata pro aliquo debito ipſius emptoris, veluti pro dote vxoris, ita vt præferatur omnibus alijs etiam anterioribus creditoribus, qui in bonis ipſius emptoris generalem habent hypothecam, tale pactum in eorum præiudicium valet, ſiue factum fuerit ante traditionem, vel in actu traditionis, *vt d. Neguſ. de Pignor. par.* 4. *num.* 34. *Mantic. de Tacit. lib.* 11 *tit.* 23. *num.* 30. *Pacif. de Salu. interd. inſp.* 3. *cap.* 2. *num.* 510. *& ſeq.* ſiue poſt traditionem, ſeu in fine contractus dummodo id fiat incontinenti, & antequam contractus fuerit abſolutus, hoc eſt antequam contrahentes diuertant ad actus extraneos: nam quæ incontinenti fiunt, non dicuntur, adiecta, ſed ineſſe, *l. iuriſgentium §. quinimmo, ff. de Pact. Merlin. de Pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 23. *nu.* 21. *& ſeq.* ratio eſt, tum quia venditor, qui eſt Dominus rei poteſt eam ponere legem, quæ ſibi placet, *lege in traditionibus ff. de Pact.* tum quia licet debitor non poſſit præiudicare iuri quæſito alijs creditoribus, tamen iuri acquirendo poteſt præiudicare, *l. qui autem, ff. Quæ in fraud. cred.*

24 Addit *Rom. conſ.* 40. *n.* 6. *Neguſ. p.* 5. *mem.* 2. *nu.* 15. *Socin. iun. conſ.* 10. *n.* 7. *lib.* 3. *Mantic. dicto lib.* 11. *tit.* 23. *n.* 21. quod ſi pecunia credita fuit expreſsè ad rem emendam, mutuator præfertur anterioribus creditoribus etiam non reſeruata ſibi ſpeciali hypotheca: quamuis contrarium ſen-
25 tiat *Gait. d. cap.* 4. *n.* 1198. *& communem d. Surd. de Alim. tit.* 8. *priuil.* 48. *n.* 4. ſubdens, quod ſi quis mutuauit Patrifamil. frumentum, vel pecuniam, quibus familiam ſuam inopia laborantem ſubleuauit, iſque non ſit ſoluendo, filij, qui ea ea pecunia aliti fuere, tenentur ſoluere, *Arg. l.* 2. *§. æquiſſimum, ff. Ad l. Rhod. de iac.*

26 Notandum eſt etiam, quod emptor ſoluens anterioribus creditoribus venditoris abſque alia iurium ceſſione, ſi poſſideat, retentionem habet, quæ ſufficit ad impediendam immiſſionem per alium creditorem poſteriorem petitam, *l. qui à debitore, ff. Qui pot. in pign. hab. Mantic. deciſ.* 69. *n.* 3. *Gratian. diſc. for. c.* 734. *n.* 18. *Merlin. d. lib.* 4. *qu.* 44. *n.* 8. *Vrſell. concluſ.* 119. *n.* 53.

27 Obſerua tamen, quod in tali caſu emptor non ſuccederet in locum primi creditoris quoad effectum, vt illi acquiratur actio hypothecaria, quia ad hunc effectum vltra actualem pecuniæ ſolutionem requiritur ceſſio prioris creditoris, & quod ita actum ſit cum debitore, ſeu debitoribus, *Mantic. dec.* 69. *n.* 3. *Ferentill. ad Burrat. dec.* 420. *n.* 5. *Penia dec.* 251. *Gratian. diſc. for. c.* 963. *n.* 20.

28 Ceſſio autem fieri debet in ipſo actu ſolutionis, ſiue in eodem inſtrumento, ſiue in diuerſo dummodò hoc fiat incontinenti coram eiſdem Notario, & teſtibus, *lege Modeſtinus, ff. de ſolut. Vrſell. concl.* 119. *nu.* 59. *&* 60. *vbi citat Afflict. dec.* 306. *Franch. deciſ.* 369. *Rota in Peruſina pecuniaria* 24. *Ianuarij* 1629. *coram Vbaldo*, vnde non ſeruatis dictis conditionibus emptor non poſſet agere contra tertium poſſeſſorem, *Grat. deciſ. March.* 66 *n.* 8. *Mantic. deciſ.* 69. *n.* 3. *& in tr. de Tacit. lib.* 11. *tit.* 29. *n.* 9. *&* 10. *Vrſell. dicta concl.* 119. *n.* 54. ex quo fit, vt non ſufficiat ceſſio tacita quæ ex ipſa ſolutione reſultat, *quicquid dicat Bart. in leg. Ariſto. n.* 7. *ff. Quæ res pign. &c.* niſi primò creditori notifi-
29 cetur, quod pecunia cum hac conditione, ſeu pacto ſoluitur: quia tunc cenſetur tali pacto conſentire per receptionem pecuniæ, *Penia dec.* 251. *n.* 4. *& ſeq. Ferentill. loco cit. num.* 5. Quare ſi emptor conuenerit cum debitore de ſoluendo anterioribus creditoribus ad effectum ſubingrediendi in eorum locum, non eſt neceſſaria aliqua ceſſio: quia ipſi creditores huius pacti ſcientiam habentes, recipiendo pecuniam, videntur illi conſentire, *vt d. Merlin. de Pignor. lib.* 4. *q.* 59. *n.* 2.

30 Obſerua 2. quod retentio competit ſolum pro ea ſumma, quæ creditoribus anterioribus fuit ſoluta, *iuxta l. qui à debitore, ff. Qui pot. in pign. hab.* & ideò ſi res diuiſibilis ſit, ac ſufficiens pro primo, & ſecundo credito, immiſſio poſteriori creditori non eſt deneganda, *Rot. apud Cenc. de Cenſib. deciſ.* 128. *n.* 12. *in Addit. & dec.* 135. *nu.* 15. *& deciſ.* 138. *n.* 27. *& ſeq. p.* 6. *Recent. Merlin. de Pignor. lib.* 4. *qu.* 44. *nu.* 16. *&* 17. vbi dicit, quod in tali caſu conceditur poſſeſſio pro indiuiſo: quia poſſeſſio plurium pro indiuiſo diuerſis reſpectibus poſſidentium eſt compatibilis, *l.* 3. *§. ex pluribus, ff. de Acquir. poſſ.* quemadmodum fideicommiſſario petenti reſtitutionem hæreditatis datur etiam immiſſio pro indiuiſo cum perceptione fructuum aduerſus hæredem grauatum, cui competeret detractio legitimæ,

mæ, aut alia, quæ ſit certa ratione quotæ, *Rot. dicta deciſ. 318. n. 30. p. 6. Recent. & dec. 7. n. 10. & dec. 25. num. 5. apud Merlin. de legit.* quod etiam ſeruatur in petente rem communem, *Rot. dicta dec. 318. n. 30.*

31 Vnde emens à debitore fundum pretio aureorum mille, quorum partem, puta aureos quingentos ſoluerit ipſimet debitori, & alios quingentos creditoribus anterioribus, ipſius debitoris, poteſt quidem retinere fundum pro ſumma aureorum quingentorum ſoluta creditoribus anterioribus, in qua eoſdem creditores anteriores repræſentat; ſed quoad reliquos quingentos non poterit excludere ſecundos creditores: cum in hac parte emens cenſeatur tertius poſſeſſor, & vltimus creditor, *Rot. dec. 294. nu. 14. p. 1. in recent. & dec. 559. n. 5. eadem p. 1. Card. Caualer. dec. 653. nu. 5.* vbi dicit, quod ſi aliud ſuperſit, ex quo commodè omnibus ſatis fieri poſſit, pro illius rata datur actio ſecundo creditori, *latè Rot. dicta deciſ. 128. apud Cenc. in addit.* vbi, quod quando res pluribus creditoribus ſucceſſiuo tempore eſt hypothecata, poteſt poſterior agere ratione ſuæ hypothecæ, quatenus rei hypothecatæ valor excedit creditum primi creditoris: nec tenetur in tali caſu offerre pretium anteriori creditori ſolutum, *vt poſt Ronchegal. de duob. reis in leg. 9. num. 282. obſeruat Pacif. de Salu. interd. inſp. 3. c. 2. n. 438.*

32 Obſerua 3. quod ſi emptor liberè, & abſque vllo pacto pretium ſoluerit venditori, non poſſet retentionem prætendere, etiamſi pretium deinde conuerſum fuerit in extinctionem anteriorum creditorum, quia pecunia in tali caſu tranſit in dominium venditoris; & ideò dum venditor eam tradit anterioribus, creditoribus, non dicitur ſoluere de aliena pecunia, ſed de propria, *Io: Franc. à Ponte conſ. 87. à num. 4. vſque ad fin. Magon. dec. Floren. 59. nu. 14. Rota apud Merlin. de Pignor. dec. 93. num. 12. & 13. vbi reprobatur Mantic. contrarium ſentiens in tr. de Tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 29. n. 5.*

Obſerua 4. quod ſi vnus ex tutoribus ſoluat debitum pupillo, habet vtilem actionem contra alium contutorem pro ſua rata abſque ceſſionem pupilli, *l. 1. §. ſi pupillis, verſ. nunc tractemus, vbi gl. ff. de Tutel. & rat. diſtr. Merlin. loco cit. q. 70. n. 20. vbi alios refert.*

33 Obſerua 5. quod diſpoſitio *d. leg. Modeſtinus*, quatenus in ea ſtatuitur, quod non valet ceſſio poſt ſolutionem facta, non procedit, quando ſoluens non intelligit aliorum obligationes extinguere, *Rota deciſ. 41. num. 21. & ſeq. part. 6. Recent.* vbi exemplificat in fideiuſſore ſoluente; vnde etiam poſt ſolutionem ceſſio iurium peti poteſt, quando ſolutio facta fuit cum reſeruatione ceſſionis iurium, vel cum proteſtatione: quia ſufficit probare, ſolutionem fuiſſe factam alia intentione, quam vt iura extinguantur, *Surd. conſ. 183. Giurb. deciſ. 57. num. 2. Ferentill. ad Burat. deciſ. 470. num. 8. Merlin. de Pignor. dicto lib. 4. qu. 61. num. 6. & 7. Gratian. diſcept. for. cap. 286. num. 5.* & quando deficeret actio ad petendam ceſſionem, ſuccurritur ſoluenti ex æquitate per officium Iudicis, *Gratian. cap. 793. num. 20. & 22. Fontanell. deciſ. Catal. 216. num. 5. Merlin. loco cit. q. 75. num. 7.* immo dictam *l. Modeſtinus*, correctam eſſe *per l. cum is, ff. de fideiuſſ.* ſenſit *Rot. dicta dec. 41. n. 24. p. 6. Recent.*

34 Obſerua 6. quod in fructibus ab emptore, vel alio bonæ fidei poſſeſſore perceptis, & iam conſumptis creditor anterior nullum ius habet: quamuis ſecus ſit, ſi adhuc extarent, vel percepti fuerint à malæ fidei poſſeſſore *Neguſ. de Pignor. p. 2. mem. 2. n. 27. & alij apud Gait. de credit. c. 4. n. 1069. & 1832.*

35 Limita 3. vbi creditor anterior haberet tantum perſonalem actionem, & ſecundus creditor haberet hypothecariam, quia tunc poſterior præfertur anteriori *l. eos, qui, vbi DD. C. qui pot. in pign. hab.* quod procedit, etiamſi creditori anteriori in perſonali poſtea ſuperuenerit hypotheca: quia nihilominus ſecundus præfertur, *Maſtrill. dec. 26. n. 3. Pacif. inſp. 3. c. 2. n. 520. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 1. q. 22. n. 66. & 67.*

36 Obſerua tamen, quod in mercibus ad ſocietatem datis præfertur creditor mercium etiam ſimplex chirographarius, *vt d. Merlin. d. lib. 4. tit. 1. qu. 14. num. 5.*

37 Obſerua 2. quod creditores defuncti debitoris etiam chirographarij præferuntur creditoribus hæredis etiam hypothecam habentibus in bonis eiuſdem hæredis, ſi intra quinquennium poſt aditionem numerandum petierint ſeparationem bonorum defuncti debitoris: quo caſu creditores hæredis quantumuis priuilegiati nullum ius habet in bonis defuncti, niſi poſtquam eiuſdem defuncti creditores ſatisfacti integrè fuerint, *lib. 1. ff. de Separat. Surd. deciſ. 310. nu. 3. & 4. Card. Caualer. dec. 41. num. 3. Altograd. conſil. 4. num. 14. Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 4. gloſ. 9. part. 2. num. 51.* quemadmodum in bonis hæredis præferendi ſunt creditores ipſius hæredis etiam poſteriores: quia hæres non potuit adeundo præiudicare iuri eorumdem creditorum, *Merlin. de Pignor. d. lib. 4. tit. 1. q. 35. nu. 11.*

38 Limita 4. quando primus eſt creditor ex ſcriptura priuata non ſubſcripta à tribus teſtibus & ſecundus eſt creditor ex inſtrumento, ſeu ſcriptura publica, quia tunc etiam ſecundus præfertur primo, *l. ſcripturas, & auth. ſi quis, C. Qui pot. in pign. hab.* ſecus ſi ſcriptura priuata trium teſtium ſubſcriptione munita ſit, quia tunc publico inſtrumento poſteriori præfertur, *dict. l. ſcripturas, in fin. vbi DD. communiter.* Idem dicendum eſt quando duo tantum teſtes eſſent ſubſcripti, & adeſſent alia adminicula maioris ponderis, & auctoritatis, quam vnus teſtis tantùm: quia tunc ſcriptura priuata operaretur etiam in præiudicium illius, qui haberet publicum inſtrumentum poſterius, *vt poſt Fulgoſ. conſ. 133. col. 2. tradit Gabr. commun. opin. lib. 1. tit. de probat. concl. 10. n. 15.*

39 Notandum eſt autem, quod ad effectum vt is, qui priuata ſcriptura nititur, gaudeat priuilegio anterioritatis contra creditores inſtrumentarios: & hypothecarios, vltra ſubſcriptionem trium teſtium requiritur ſubſcriptio vtriuſque contrahentis in contractu vltro citroque obligatorio, licet in ſcriptura, in qua vnius dumtaxat obligatio continetur, ſufficeret ſubſcriptio ſolius obligati, ſeu debitoris, *Gabr. loco cit. tit. de Probat. concl. 19. Genua de ſcriptur. priuat. lib. 1. q. vlt. concluſ. 3. num. 36. & ſeq.* ſubdens, quod ſcribens inter ipſoſmet teſtes connumerari non debet. Secundo teſtes debent eſſe omnes virilis ſexus: mulieres enim inhabiles reputantur, *ex d. l. ſcripturas ibi, niſi fortè probatæ, atque integræ opinionis trium, vel amplius virorum, ſubſcriptiones &c.* Tertiò teſtes, qui ſe ſubſcripſerunt priuatæ ſcripturæ, quando illa negatur, recognoſcere debent ſuas ſubſcriptiones. Quartò illi tres teſtes, qui ſe ſubſcripſerunt, debent eſſe probatæ, atque integræ famæ, videlicet optimæ opinionis, & iſta qualitas debet probari, *ſecundum Neguſ. de Pignor. 2. membr. 5. p. nu. 47. verſ. tertiò requiritur, Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 24. num. 9. & ſeq. Crauett. de Antiquit. temp. p. 1. §. Quæritur, num. 36. & ſeq.* quamuis contrarium in hoc ſenſerit *Rota apud Fenzon. deciſ. 48.* vbi, quod non eſt neceſſariò probanda integra teſtium fama, quia ſufficit, quod tales à iure præſumantur. Quintò cum prioritate ſcripturæ concurrere etiam debet prioritas hypothecæ, *iuxta textum in l. eos, qui, Cod. Qui pot. in pign. hab.* Sextò in huiuſmodi recognitione citandi ſunt creditores inſtrumentarij poſteriores, *vt tradunt DD. apud Gait. de Cred. cap. 4. num. 1534.* Septimò neceſſe eſt, vt teſtes cognoſcant contrahentes ſcribentes, ſeu ſubſcribentes, *latè Genua vbi ſupra, nu. 17. & 18.*

40 Obſerua tamen, quod diſpoſitio textus *in d. l. ſcripturas*, ceſſat ceſſante ſuſpicione fraudis, & antidatæ: qua ſublata nulla eſt differentia creditoris chirographarij, & creditoris inſtrumentarij in hypotheca, *Bart. in d. l. ſcripturas, n. 3.* vbi dicit, quod ſi debitor confeſſus fuerit in iudicio ſe antea hypothecaſſe, prout in ſcriptura priuata continetur, quam ipſe contraheret per publicum inſtrumentum, tunc talis ſcriptura priuata præfertur publico inſtrumento: *latè Gabr. comm. concl. lib. 1. tit. de Prob. concl. 10. n. 9. & ſeq. Gratian. diſc. for. c. 391. n. 7. & ſeq. &* c. 964. n. 28. *Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 24. nu. 4. Burat. deciſ. 719. num. 8. Millin. deciſ. 147. num. 1. & ſeq.* vbi dicit; quod

diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitio, *d. leg. ſcripturas*, non habet locum quando veritas probatur ex teſtibus, qui fuerunt præſentes, & ex alijs documentis, *Rot. apud Fenzon. ad Stat. Vrb. deciſ.48.& coram Seraph.deciſ.879.num.2.& ſeq.* vbi, quod ad excludendam fraudem admittuntur etiam adminicula, *& coram Caualer. deciſ.446. num.7.& apud Pacif.de Salu.interd.dec.53.n.7.*

41 Hinc infertur, quod ſi ex forma ſtatuti libri mercatorum, ſeu Artificum habeant executionem paratam ſicuti publica inſtrumenta cum priuilegio hypothecæ præferuntur in tali caſu publico inſtrumento poſteriori: quia ex ſucceſſiua partiarum deſcriptione excluditur præſumptio fraudis,& antidatæ, *Neguſ. de Pignor.2.mem. 5.par.num.47.verſ.modò dubitatur. Merlin.eod.tract.lib. 4.tit.1.qu.15.num.31.Genua.de ſcriptur.priuat.lib. 1. q. 16. concl.2.nu.28.*

42 Obſerua 2. quod ſi aliqui ex teſtibus ſubſcriptis deceſſerint,eorum recognitio non videtur neceſſaria,cum fieri nequeat: & ideò qui ſuperſunt,ſupplere poſſunt recognoſcendo ſuas,& defunctorum ſubſcriptiones, *Cephal. conſ.270.Mantic.de Tacit.d.lib.11.tit.24.nu.11.Genua d. lib.1.q.vlt.in 3.concl.num.62.& ſeq. Rota apud Merlin. de Pignor.deciſ.17.nu. 6.* & ſi omnes teſtes fortè deceſſerint, tunc iuuari poteſt ſcriptura comparatione litterarum, *Crauet.de antiquit.temp.p.1.§.Quæritur,n.* 54. quod intellige, dummodò alia adminicula concurrant, ex quibus arbitrio Iudicis fraus omnis excludatur, *Seraph.dec.879. n.3.& ſeq.Gabr.loco cit.d.concl.10.nu.12.* vbi dicit, quod vnus teſtis de veritate vna cum alio teſte, qui probet, ſe vidiſſe ſcribi cedulam, vel etiam concurrente comparatione litterarum, plenè in hoc caſu probaret, *Rot. apud Merlin.d.dec.17.d n.5.& apud Fenzon dec. 48. verſ. verum &c.*vbi,quod non eſt neceſſe, vt omnia requiſita *d.l. ſcripturas*, ad vnguem ſeruentur.

43 Obſerua 3.quod diſpoſitio *d.l.ſcripturas*, non habet locum, quando creditores ſunt omnes chirographarij, tunc enim primus præfertur,quamuis præcisè illa ſolemnitas non concurrat, *gl. in d.l.ſcripturas,in verſ.ſuum,in fin.Rot.apud Merlin.de Pignor.deciſ.17.nu.13. idem Merlin.d.tract.lib.4.tit 1.quæſt.15.num.10.33.& ſeq. Genua de ſcrip.priuat.lib.1.q.vlt.concl.3.num.108.& ſeq.*

44 Obſerua 4.quod diſpoſitio *d.l.ſcripturas*, requirentis ſubſcriptionem trium teſtium locum habet,quando contractus excederet libram auri, aliàs ſufficiunt duo, *iuxta tex.in l.vbi numerus,ff. de Teſtib. & ita tenuit Alex.conſ. 181.n.5.verſ.ſecundò reſpondeo,lib.2.per textum in auth.at ſi contractus,C.de fid.inſtr.in & Auth.de inſtr.caut & fid.§. fin.*libra verò ſeptuaginta duobus ſolidis, ſeu aureis antiquitus conſtabat,hodie verò nonaginta ſex aureos continet,*vt d.Bart.in Rubr.de veter.numiſm.pot. lib. 11.* vel ſecundum alios centum, & ſeptem, vel centum & viginti, *vide Gratian.diſc.for.c.51.n. 1.& ſeq.*

45 Limita 5.quando res obligata primo creditori obligatur ſecundo de voluntate primi: quia tunc ſecundus erit potior primo,& ei præfertur,*l.creditor, 12. §. fin.vbi gloſ. Bart. & Bald. ff. Qui pot. in pign. hab. Neguſ. de pignor.2. mem.5.p.n.30.Merlin.d.lib.4 tit.1.q.18.n.3.& ſeq.*

46 Limita 6.vbi primus creditor haberet ſpecialem hypothecam in quibuſdam bonis debitoris, & in alijs generalem:tunc enim ex æquitate tenetur excutere bona ſpecialiter obligata, & ſi ea ad debitum ſufficiunt, non poteſt agere contra poſteriores habentes vel ſpecialem, vel generalem hypothecam,*l.2.C.de Pignor. Merlin. d.lib.4.tit. 1.q.19.& 21.Gait.de Cred.c.4.n.1544.Crauett.conſ.77. nu. 16.Pacif.de Salu.interd.inſp.3.cap.3.num.69.& 70.Surd. dec.44.n.1.& ſeq.Rot.dec.573.n.3.p.3.Recent.* quod procedit etiam,quando agitur vtili ſaluiano,*Surd.dec. 44.n.14. Merlin.loco cit.d.q.21.n.23.* quicquid dicat *Pacif. loco proximè cit.*& etiam in cauſa dotis,*Surd.ibid.n. 5. Pacif.vbi ſup.d.n.70.Rot.dec.431.n.2.p.5.to.2. Recent. Crauett conſil. 77.n.16.& eſt communis opinio*, quamuis contrarium ſentiat *Merlin.d.q.21.n.57.*

47 Obſerua tamen,quod diſpoſitio *d.l.2. C. de Pignor.* introducta fuit fauore non ipſius debitoris, ſed ſecundi, & poſterioris creditoris:& ideo quando agitur contra debitorem, opponi non poteſt excuſſionis exceptio, *Surd.d. dec.44.n.10.Pacif.d.inſp.3.c.3.num.83. Zacch. ad Galleſ.de oblig.cam.q.6.in fin.Merlin.d.q.21.n.27.*

48 Obſerua 2. quod diſpoſitio *d.l.2.* non habet locum, quando in contractu, ſeu inſtrumento adeſt guarentigia vel obligatio cameralis, vel clauſula illa, *ità quod ſpecialitas generalitati non deroget*, vel quid ſimile, *Pacif. inſp.3.cap.3.num.86.87.& 88.Gait.d.cap.4.num.1541.Cacheran.deciſ.159.nu.7.Zacch.ad Galleſ.de oblig.ca.quæſt.6. in fin.Surd.dec.44.n.17.verſ.plures autem,Rot.dec.57.n.2. apud Pacif.& deciſ.449.n.8.p.3.Recen.& in Macera. Saluiani 11.Martij 1647.coram Card.Corrado apud Merlin. de Pigno.dec.144.n.12.*idem dicendum, quando hæc exceptio oppoſita fuit poſt litem conteſtatam, eſt enim dilatoria,& opponi debet ab initio *l.pen. vbi Sal. & l. fin. C.de except.*vel ſi conſtaret, ſpecialem hypothecam inutilem eſſe, vt quia eadem res alteri prius fuerit hypothecata,vel quia in ea nullum ius habet debitor,tunc enim ceſſat quoque diſpoſitio *d.l.2.vt d.Surd.d.dec. 44.nu. 20.& 21.Merlin.d.q.21.n.51.& 52.*

49 Obſerua 3. quod non poteſt creditor alienare rem magni valoris ſibi hypothecatam pro paruo credito: & ideò debitore offerente rem ſuper qua poſſit ſatisfieri, debet ad eius diſtractionem procedere, interdicta alienatione rei magni valoris, *Bart.in l.alio, num. 13.ff. de alim. cibar.l.Merlin.de pignor.lib.4.tit.1.qu.21.num. 19. vbi cit. Ann.all.141.Ric.in Coreſt.deciſ.482.& Nouar. apud Ric. dec.2498.par.7.*

50 Limita 7. in fiſco, qui licet ſit poſterior tempore, præfertur tamen anterioribus creditoribus tacitam, vel etiam expreſſam hypothecam in bonis acquiſitis poſt obligationem cum fiſco contractam,*l.ſi is,qui, vbi Bart. ff.de iur.fiſc.Mantic.de Tacit.d.lib.11.tit.25.num.6.& 7.* vbi etiam dicit,quod hoc eſt priuilegium fiſci: quia regulariter prior tempore eſt potior in hypotheca non tantum quoad bona quæſita,ſed etiam quoad quærenda,*l.fin. C.quæ res pign.oblig.&c.*

51 Notandum tamen eſt,quod hoc priuilegium habet locum, quando anterior creditor non habet niſi priuilegium temporis;ſecus ſi haberet duplex priuilegium,& ita intelligendus eſt *text.in l.fin.ff.Qui pot.in pign.hab.*qui videtur contrarius, ibi enim priuatus vltra prioritatem temporis habebat etiam priuilegium tutelæ, & ideò præfertur fiſco in bonis poſtea quæſitis,*vt notat gl.in d.l.ſi is, qui ver.reſpondiſſe,Bart.ibid.n.1.* Hinc ſi fiſcus cum dote contendat, ei præferri non debet, quia duplex habet priuilegium,ſcilicet tacitæ hypothecæ, & prælationis in tacita hypotheca, *iuxta l.aſſiduis, Cod.qui pot.in pign.hab. Mantic.d.tit.25.n.11.Cancer.var.p.1.c.9.n.3.*

52 Notandum 2.quod eodem priuilegio gaudent alij creditores ex cauſa priuilegiata contra creditores ex cauſa non priuilegiata: poſteriores enim in tali caſu præferuntur prioribus in bonis poſtea quæſitis,*ſecundum Sali.in l. 2.ff.Qui pot.in pign.Brun.de ceſſ.bon.q.11.n.4.& alios apud Merlin.d.lib.1.q.24.n.13.Pacif.inſp.3.cap.2.num.465.* vbi exemplificat in Eccleſia pupillo, & dote.

53 Hinc ſi venditor pro pretio reſeruauerit ſibi ſpecialem hypothecam in re vendita,non præfertur vxori emptoris, cui prius bona mariti fuerunt hypothecata, licet præferatur cæteris creditoribus,*ſecundùm Spec. in tit. de oblig. & ſol. §.1.num.45.Afflict.deciſ.306.num. 5.Cephal. conſil. 131.num.3.Mantic.de Tacit.lib.11.tit.26.n.17.* vbi dicit, quod mulier ex cauſa dotis præfertur poſterioribus creditoribus, qui crediderunt ad rem emendam, vel renouandam cum pacto expreſſo, quod res pro eorum credito ſit obligata, *per textum in §.his conſequens, Auth de æqual. dot.* Contrarium tamen tenuit *coram Card. Seraphin. deciſ. 661. & coram Orano in Romana pecuniaria 4. Maij 1597.& coram Burat.deciſ.223.num.1.& ſeq. Vrſell. concluſ.119.num.8.*& in fiſco dixit *idem Mantic.d. lib.11. tit.25. num. 12. & 13.* nec obſtare videtur *textus in d. §. his conſequens*:quia procedit, quando quis ſimpliciter pecuniam credidit ad rem emendam,vel reparandam; ſecus ſi ſpe-

ſi ſpecialem hypothecam ſibi reſeruauerit, quia tunc omnibus præferendus eſt, *iuxta leg. licet, C. Qui pot. in pign. hab. auth. quod obtinet, C. de pignor. gloſ. in leg. aſſiduis, ver. licet anteriores ſint, verſ. vel dic, quod præfertur, Cod. qui pot. in pign. hab.*

54 Quare neque præferenda eſt mulier creditoribus anterioribus expreſſam hypothecam habentibus ſuper bonis per debitorem quæſitis poſt contractam tacitam, vel expreſſam hypothecam dotis, quia dos non cenſetur priuilegiata niſi in caſibus à iure expreſſis, & in non expreſſis ſtandum eſt regulæ iuris communis diſtanti, dotem non præferri creditori expreſſam anteriorem habenti, *ſecundum communem, & veriorem opinionem, quam ſequitur Crot. in l. 1. num. 24. vbi etiam Marian. Socin. num. 20. Bolognet. num. 68. ff. ſol. matrim. & alij, quos refert, & ſequitur Gait. de credit. cap. 4. num. 102. & ſequ. de quo latius mox dicemus*; idemque videtur dicendum de Eccleſia, & pupillo, *ex traditis per Manticam de Tacit. lib. 22. tit. 8. n. 34.* vbi dicit, quod Eccleſia in temporalibus vtitur iure communi, niſi aliud ſit ſpecialiter conſtitutum, *iuxta c. 1. de alien. feud.*

55 Notandum 3. quod ſi prior creditor agit contra fiſcum tenetur probare, bona fuiſſe primò quæſita; & fiſcus agit contra primum creditorem, debet ſimiliter probare, quod ea bona poſtea fuerint quæſita, *ſecundum Bart. in d. l. ſi is, qui n. 3. ff. de iur. fiſc. Neguſ. 2. mem. 5. p. nu. 43.* quamuis contrarium ſentiat *Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 1. q. 24. nu. 18. & ſeq.* vbi dicit, quod priuatus agens contra fiſcum poſteriorem creditorem, non tenetur probare acquiſitionem fuiſſe factam, antequam debitor cum fiſco contraxit; prior enim creditor fundatam habet intentionem in regula, qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure; & ideò fiſcus, qui ſe fundat in exceptione regulæ, debet probare, ſe eſſe in caſu limitationis, & priuilegij, *iuxta l. 1. vbi Paul. de Caſtr. ff. de except.*

56 Limita 8. in muliere ex cauſa dotis, quæ ſiue habeat tacitam hypothecam, ſiue expreſſam poſteriorem, præfertur anterioribus creditoribus habentibus tacitam hypothecam etiam priuilegiatis, *l. aſſiduis, vbi DD. communiter, C. Qui pot. in pign. hab.* item tacita hypotheca dotis præfertur etiam poſteriori expreſſæ *Neguſ. de pignor. 2. p. mem. 4. n. 98. & alij apud Mantic. dict. lib. 11. tit. 26 nu. 22. & hanc eſſe magis communem dicit Cancer. par. 1. cap. 9. nu. 2.* ſubdens, *num. 10.* quod in iſta bonorum dotalium hypotheca inſpicitur tempus contracti matrimonij, non autem dotis ſolutæ, *iuxta l. 1. ff. Qui pot. in pign. hab.* quemadmodum pupillus habens ſimiliter tacitam hypothecam in bonis Tutoris præfertur expreſſę poſteriori etiam fiſci, *iuxta textum in leg. 1. & ibi gloſ. C. Rem. alien. ger.* quod quidem priuilegium extenditur ad filios mulieris eius hæredes, qui nati ſunt ex illo matrimonio; pro quo data fuit dos; ſecus ſi eſſent nati ex alio matrimonio, *Alexand. conſ. 58. n. 4. lib. 7. Cancer. loco cit. nu. 13. Mantic. vbi ſupra, n. 15. vbi de communi.*

57 Idem priuilegium competere Eccleſiæ, & alijs cauſis priuilegiatis, dicit *Rip. in l. priuilegia n. 31. ff. de priuil. credit. quem refert Cancer. d. c. 9. n. 2.*

Maritus verò licet ipſe etiam habeat priuilegium tacitæ hypothecæ, vt dotem ſibi promiſſam facilius conſequi poſſit, *iuxta l. vn. ſ. & vt pleniùs, C. de Rei vxor. act.* non tamen habet hoc priuilegium, vt anterioribus creditoribus præferatur, *Ang. in l. 1. ff. ſol. matr. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 26. nu. 33. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod nec extraneus dotans hoc priuilegium habet, etiamſi dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio ſtipulatus fuerit, *Gait. de credit. cap. 4. num. 1590. & ſeq.*

58 An verò hoc priuilegium prælationis tranſeat in ceſſionarium mulieris? affirmatiuè reſpondeo, *per text. in l. fin. C. de priuil. fiſc.* vbi priuilegium fiſci poteſt transferri per ceſſionem, *vt ibid. not. Bart. & alij.*

Nec obſtat *textus in l. ex pluribus, ff. de Admin. tut.* vbi quod priuilegium pupilli non tranſit in ceſſionarium pupilli: quia ibi ſermo eſt de priuilegio, quod conceditur perſonæ propter perſonam, & hoc quidem non tranſit in ceſſionarium: ſecus eſt in priuilegio, quod conceditur perſonæ propter cauſam, hoc enim eſt tranſmiſſibile, *vt probat textus in d. l. fin. C. de Priuil. fiſc. latè Gait. d. cap. 4. num. 1702. & ſeq.* vbi dicit, quod fiſcus priuilegium non habet ob perſonam repræſentatam per fiſcum, ſed ob cauſam ob quam fiſcus denominatur. Ex quo fit, vt priuilegium prælationis mulieri conceſſum tranſeat etiam in ceſſionarium: quia huiuſmodi priuilegium conceditur mulieri ob cauſam dotis *vt conſtat ex l. 1. ibi, dotis cauſa ſemper, & vbique præcipua eſt &c. ff. ſolut. matr. & leg. aſſiduis, ibi, cum penè mulieribus tota ſubſtantia in dote conſtituta eſt, & ibi, quam pro dote reſtituenda dedimus, C. Qui pot. in pign. hab. l. fin. ibi cum enim ſcimus, fauore dotium & antiquos iuris conditores ſeueritatem legis ſæpius mollire, C. ad Senatuſc. Velleian.*

59 Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt procedat in ceſſione, quæ fit ex neceſſitate ex vtraque parte: tunc enim priuilegium prælationis tranſit in Ceſſionarium; ſecus vbi ceſſio fieret ex voluntate, *Bart. in l. poſt dotem, num. 35. ff. ſolut. matr. Afflict. dec. 306. n. 6. & 7. latè Gait. d. cap. 4. à num. 1671. vſque ad num. 1714.* vbi etiam dicit, quod ceſſio ſemper dicitur neceſſaria ex parte vtriuſque, quando ſolutio fit per ſecundum creditorem; vel per alium intereſſe habentem, *Scacc. de Commer. & camb. ſ. 2. gl. 5. nu. 81. & ſeq.*

60 Obſerua tamen, quod vidua retinens, ſeu poſſidens bona mariti ex cauſa iurium dotalium, inſtantibus hæredibus viri, ſiue eius creditoribus etiam poſterioribus debet præſtare patientiam, vt huiuſmodi bona vendantur, vt ex pretio ſatisfiat ipſi viduæ, & alijs creditoribus iuxta eorum gradum, *l. à Diuo Pio, ſ. quod ſi res, ff. de Re iud. Anton. Oliban. p. 1. lib. 3. in add. ad ſ. fuerat, de Action. num. 41. in fin. quem refert, & ſequitur Cancer. var. p. 1. c. 9. n. 195. & p. 3. c. 17. n. 420.*

61 Obſerua 2. quod ſi creditor, & mulier habeant expreſſam, tunc prior in tempore potior eſt iure: in hoc enim mulier non reperitur priuilegiata, vt præferatur creditori anteriori habenti expreſſam, ſed tantùm tacitam *vt ſupra diximus, & conſtat ex l. fin. vbi gl. & DD. C. qui pot. in pign. hab. gloſ. communiter recepta in lege pen. ff. de Relig. & ſumpt. fun. Surd. deciſiones 112. num. 1. Pacif. de Saluian. interd. inſp. 3. cap. 4. num. 122. & ita de conſuetudine ſeruatur, vt d. Bart. ibidem num. 6. Ang. in ſ. fuerat, num. 33. inſt. de act. & hanc magis communem dicit Alex. conſ. 58. num. 8. lib. 7. Neguſ. 2. par. mem. 4. num. 98. late Mantica de Tacit. lib. 11. tit. 26. num. 32.* ita etiam, quando quæſtio eſt inter duas dotes, prior præfertur *vt in dicto lege aſſiduis, vbi Bald. & alij* niſi extent res datæ in dotem à ſecunda vxore, quia in ijs præfertur ſecunda, & eius filij, *auth. ſi quid ex rebus, C. qui pot. in pign. hab. Gait. de Credit. cap. 4. num. 1652. & ſeq.* quemadmodum inter fiſcum, & mulierem prioritas etiam temporis attenditur, *l. quamuis, vbi Bart. & alij, C. de priuil. fiſc. Ang. loco cit. num. 33. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 26. nu. 6.* quamuis contrarium ſentiat *gl. in d. l. quamuis, ver. præuenit.* vbi dicit, quod hæc lex correcta fuit per citat. *l. aſſiduis, C. Qui pot. in pign. hab.*

62 Obſerua 3. quod in rebus dotalibus, etiam ſi æſtimatæ fuerint, mulieri competit hypothecaria, & rei vendicatio, præfertur creditoribus etiam anterioribus, etiam priuilegiatis, nec ei vlla currit præſcriptio, niſi ex tempore ex quo potuit actionem mouere, *l. in rebus, C. de iur. dot.* quod eſt ſpeciale in muliere, *vt d. Bart. in dicto l. ſi is, qui n. 2. ff. de iur. fiſc. Mantic. de Tacit. lib. 11. tit. 26. n. 26.*

63 Notandum tamen eſt quod quando res dotales inæſtimatæ traduntur marito, ſemper quidem locum habet diſpoſitio *d. l. in rebus*; ſi verò datæ fuerint æſtimatæ ea æſtimatione, quæ facit emptionem, *iuxta lege quoties, C. eod. tit. de iur. dot.* tunc demum poterit mulier res huiuſmodi æſtimatas vindicare, ſi maritus ſoluendo non ſit, *vt poſt Nouell. de Dot. p. 8. priuil. 7. Maſcard. concluſ. 616. & alios ſcripſit Gait. dict. cap. 4. nu. 1656. & ſeq.*

64 Obſerua 4. quod in bonis paraphernalibus, & in donatione propter nuptias mulier non habet priuilegium

gium prælationis,datur tamen hypothecaria, *dict. lege aſſiduis,iuncta gloſ.ibidem, in ver. ſuo tempori, Neguſ.2.p. mem.4.n.63. Alex.conſ.36.n.5.lib. 6. Mantic. de Tacit. lib. 11.tit.26.n.48.& 49.*

65 Obſerua 5. quod mulier non præfertur ei, qui credidit ad emptionem militiæ, *l. vlt.cum auth.quæ ſubijcitur C.de Pignor.* quod intellige, quando hypotheca dotis eſt poſterior;ſecus ſi ſit anterior,quia tunc præfertur mulier, *Neguſ.de Pignor.p.2. mem. 4. num. 164. verſic. intellige tamen,& p.5.mem.2.num. 21. verſ. ſed dubium eſt &c. Mantic.d.lib.11.tit.26.n.38.*

66 Obſerua 6.quod ſi duæ dotes ex eadem ſubſtantia petantur,quarum vna debeatur actione ex teſtamento, puta quia fuit legata altera verò debeatur actione de dote, quia videlicet ſoluto matrimonio debet reſtitui vxori, vel eius filijs,præferenda eſt hæc dos, quæ debetur actione de dote, etiamſi poſterior ſit; tum quia priuilegium prælationis conceditur hypothecæ, quæ ineſt actioni de dote,*l.1.C.de Rei vxor. act.* tum quia prælatio datur mulieribus non pro lucro, ſed nè rebus ſuis fraudentur, & damnum patiantur,*vt conſtat ex d.l.aſſiduis;*mulier verò, quæ agit actione ex teſtamento, de lucro contendit; & ideò altera mulier,quæ dotem repetit,præferenda eſt, *ita Neguſ.2.p.mem.4.num.97.Mantic.d.lib.11.tit. 26. n. 45.& 46.Gait.de Credit.d.c.4.n.1664.*

67 Obſerua 7.quod ſi vxor ageret ad donationem propter nuptias, quæ in Regno vocatur antefactum, non animo lucrandi, ſed ageret ad illam tamquam ſibi ſpecialiter obligatam pro dote, non ſolum haberet hypothecam, ſed etiam prælationem, *Neguſ.de Pignor.d.par.2. mem.4.num.65.& 66.*vbi etiam dicit, quod donatio propter nuptias non datur ſolum propter lucra nuptialia, ſed etiam pro maiori ſecuritate dotis *iuxta l. fin. §. ſancimus,C.de Donat.ant.nupt. Mantic.loco cit.d.tit. 26.nu. 50. Gait.d.c.4 n.1667.& ſeq.*

68 Obſerua 8. quod ſi vxor conſentiat alienationi factæ per virum, & renunciauerint iuri hypothecæ ſuper re vendita, hæc renunciatio etiam verbis generalibus facta non extenditur ad alias perſonas, neque ad alias res, vel contractus,*l.iubemus. C. ad Velleian.* Vnde mulier in tali caſu non poteſt agere hypothecaria ſuper illa re, quando maritus habet alia bona ex quibus mulieri conſuli poſſit; ſecus ſi non ſuperſunt alia bona mariti: tunc enim non ſolum mulier, ſed eius hæredes ſuper re vendita agere poſſunt hypothecaria,renunciatione non obſtante, etiāſi mulier de huiuſmodi renuntiatione nunquam conqueſta fuerit,*auth.ſiue à me,C.eod.tit.Nouell.de Dot.p.7.priuil. 1.poſt nu.15.Pariſ.conſ.75.lib.3.Vrſill.ad Aff.dec.311.n.3. & 4.Aluar.Valaſc.conſul. 127. vol. 2.& alij apud Cancer. var.lib.3.c.15.n.111.& ſeq.*

69 An verò mulier renuncians ſuæ hypothecæ cum iuramento, poſſit in caſu prædicto agere hypothecaria ſuper re alienata per virum? affirmat *gl. in auth. ſi qua mulier C. ad Velleian.Cancer.loco cit.Vrſill.ad Afflict. dec. 311. nu.4.* contrarium tamen tenent *Canon.in cap.peruenit,de empt. & vend.Bart.in dicto auth ſi qua mulier, Afflict. dicto deciſ.311.num.4.per textum in cap.cum contingat,cap.ſi verò, de Iureiur.& cap.licet,eod.tit.in 6.* niſi vxor ad ſe obligandum,metu, vel dolo fuerit inducta: quia tunc poſſet agere,obtenta abſolutione à iuramento,*capite ſecundo, & dicto capite ſi verò,de iureiur.latè Galganett.ad ſtatut. Vrb.c. 151.verſic.nec minus lib.1.*

70 Obſerua 9. quod dotis receptæ confeſſio facta per virum conſtante matrimonio regulariter non probat veram numerationem, cum præſumatur facta in fraudem donationis prohibitæ inter virum,& vxorem, *l.1.& tot. tit.ff.& C. de Donat. int. vir. & vxor.* quamuis confeſſio huiuſmodi facta fuerit etiam ad fauorem Soceri, & non ſolius vxoris,*Rot.in Romana dotis, ſeu reſtitutionis in integrum 27.Iunij 1629.coram Merlino, & coram Coccino deciſ.451.nu.2.& coram Burat.deciſ.612.nu.1.& 2.* quæ quidem donatio cum ſit ſimulata,& præſumpta, non confirmatur iuramento,*latè Rot.dec.55.n.10.& ſeq.p. 6. Recent. Mantic.lib.11.tit.20.nu.37.& ſeq.*vbi dicit, quod ſi mari-

Antonell. de Tempore.

tus nulla præcedente promiſſione conſtante matrimonio confeſſus fuerit,ſe dotem recepiſſe,intelligitur huiuſmodi confeſſio facta in fraudem creditorum: quemadmodum præſumitur etiam facta in fraudem, quando maritus non eſſet ſoluendo,vel dote ſoluta deſineret eſſe ſoluendo *Gratian.diſc.for.c.362.nu.21.& ſeq.*& hæc quidem confeſſio anterioribus creditoribus minimè noceret; ſed neque futuris creditoribus, ſi aliqua ſint indicia, ex quibus conijci poſſit,id fuiſſe cogitatum, *l.ſed ſi maritus, ff. Qui & à quib. &c.* ſecus eſſet, ſi confeſſio facta ſit ante contractum matrimonium, vel tempore, quo contrahitur, vel ante coniunctionem copulæ carnalis, quia tunc fraus non præſumitur,*Caſtr.conſ.383.nu.1.lib.2. quem refert,& ſequitur Mantic.loc.cit.nu.39.* vbi, quod tunc talis confeſſio præiudicat etiam anterioribus creditoribus, qui non habent expreſſam hypothecam: & poſterioribus,qui eam habent tacitam vel expreſſam: idemque dicendum,quando concurrerent adminicula, & coniecturæ,puta promiſſio dotis facta ante contractum matrimonium,exhibitio alimentorum reſpectu vxoris, & ſimilia: quia eo caſu confeſſio dotis facta per virum etiam conſtante matrimonio probat veram numerationem etiam in præiudicium tertij *Greg.dec. 62. Rot. dec.24.n.3.& ſeq. p.7.Recent. Afſl.deciſ.402.n.9.Gabr.comm.concluſ. lib. 3. de iur.dot.concluſ.4.Mantic.de Tacit.lib.11.tit.20. nu. 12.& tit.27.num.6.Gratian.diſcept.for.cap.984.num.21. Gait de Cred.c.4.nu.1809.& ſeq.Ferentill.ad Burat. deciſ. 108.n. 20.Ceual.q.432.*

71 Dixi, *ante contractum matrimonium*, quia inſtrumentum dotale confectum poſt matrimonium præſumitur ſimulatum, & in fraudem creditorum: & ideò illa dotis confeſſio eo caſu ſolutionem non probat præſertim concurrentibus coniecturis: ex quibus ſuadent poſſe ſimulatio, *Burat.deciſ.612.num.3.& ſeq.Rot.apud Merlin.de Pign.deciſ.23.num.3.& ſeq.*vbi etiam,quod in iudicio ciuili ſola ſuſpicio falſi,& ſimulati habetur pro falſo, & ſimulato.

72 Limita 9. in creditore ex cauſa funeris: hic enim præfertur creditoribus anterioribus etiam ex cauſa dotis, vel alia cauſa quantumuis priuilegiata, etiam habentibus expreſſam hypothecam,*l.fin.§.in computatione, C.de iur.delib.l.impenſa,45.ff.de Relig.& ſumpt.fun.gl.in d.leg. fin.§.in computatione,ver.funus, Aret.in §.fin.inſt. ad leg. Falc.Gait.d.cap.4.numer.1932.Rip.de Remed.præſer.con. peſt.num.133. Surd. deciſ.112.& 255. Fontanell. de pact. nupt.clauſ.6 gloſ.2.par.5.num.26. & ſeq.Gratian. diſcept. for.cap.94.num.2.& ſeq.Pacif.de Salu.interd.inſp. 3. cap. 4.numer.81.& ſeq. Beltram. ad Gregor. deciſ. 421. numer. 14.verſ.contrarium,Rota S. Seuerini dotis, ſeu Saluiani 4.Maij 1640.coram Dunozet, apud Merlin. deciſ. 33. num.22.& ſeq.Cancer.var.par.1.cap.9. num. 9.* vbi etiam dicit, quod veſtes lugubres vxoris, & familiæ, priuilegium funeris habent, *& ita ſenſit etiam Rota deciſ. 399. numer. 13. & ſeq. par. 5. tom. 1. Recent. quæ quidem opinio verior eſt, & magis communis*, quicquid dicat *gloſ.in d.l.impenſa,ff.de Relig.& ſumpt.fun. Neguſ. mem.2. p.5.n.28.Mantic.de Tacit.lib.11.tit.23.n.23 & ſeq.& tit. 26.n.16.*& alij aſſerentes, creditorem ex huiuſmodi cauſa præferri creditoribus anterioribus in perſonali, non autem in expreſſa hypotheca.

73 Et hoc quidem priuilegium non tantum habet locum in hærede cum beneficio legis, & inuentarij, *iuxta cit. l.fin. §. in computatione*, ſed etiam reſpectu tertij expendentis in funere,*vt conſtat ex l. Neratius, ibi, ſi verò alius funerauerit &c.ff de Relig.& ſumpt.fun. leg. ſi filiusfam.31.eod.tit.ibi qui ſeruum alienum, vel ancillam ſepeliuit, habet aduerſus Dominum funerariam actionem: hæc actio non eſt annua ſed perpetua,& hæredi, cæteriſque ſucceſſoribus,& in ſucceſſores datur Surd.deciſ.255. num. 28. Gratian.dict.cap.94.num.9.verſ quia verior, Rot. in S. Seuerini dotis 4.Maij 1640.coram Dunozet.* ratio eſt, tum quia impenſa funeris eſt quaſi debitum hæreditatis, *Peregrin.de fideicom.art.40.num.19.Gratian.loco cit num 28.* tum etiam quia concurrit in tali caſu vtilitas publica,

V nè

nè cadauera inſepulta remaneant, ex quo fœtor, horror, aëris corruptio, ac peſtilentiæ prodeunt, *l. ſi quis, ff. de Relig. & ſumpt. fun. l. Neratius, ff. eod. Surd. d. dec.* 255. *nu.* 15. & ideò creditor ex huiuſmodi cauſa præferri debet, quia vtilitas publica præfertur contractibus priuatorum, *l. vtilitas, 3. C. de Primipil. lib.* 12.

74 Addit *Surd. dec.* 55. *nu.* 9 quod mutuans hæredi pecuniam debet ſimiliter alijs præferri, ſi conſtat, expenſas funeris fuiſſe factas ſtatim poſt mutuum receptum.

75 Idem dicendum eſt in credito ex cauſa vltimæ infirmitatis ipſius debitoris, ex qua deceſſit, quia huiuſmodi expenſæ veniunt appellatione funeralium, eamdemque ſortiuntur in omnibus naturam, atque priuilegium: intereſt enim Reip. vt homines conſeruentur, ſuadetque humana pietas, vt in infirmitate totis viribus adiuuentur; Vnde Medicorum mercedes, medicamenta ab Aromatarijs præſtita, ac cæteræ impenſæ alijs omnibus creditis præferri debent, *Fontanell. de Pact. nupt. dicta part.* 5. *n.* 27. *in fin. Mantic. dict. lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 26. *Gait. de Cred. dict. cap.* 4. *n.* 1824. *&* 1910 *& ſeq. Surd. dec.* 112. *n.* 7. *& deciſ.* 255. *n.* 25. *&* 26. *Beltram. ad Greg. dec.* 421. *n.* 14. *Rota in d. S. Seuerini, & in Romana hæreditatis* 14 *Decembris* 1646. *coram Arguelles, apud Merlin. loco cit. dec.* 137. *Gratian. d. c.* 94. *n.* 16. *Vrſel. concluſ.* 119. *n.* 34. *Cancer. var. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 9. ſubdens, quod medicamenta aliarum infirmitatum hoc priuilegium non habent.

76 Nec obſtat, quòd dos etiamſi hæc etiam reſpiciat publicam vtilitatem præfertur creditoribus anterioribus habentibus hypothecam tacitam tantùm, non autem expreſſam, *vt ſupra diximus*: quia reſpondetur, quod impenſa funeris eſt magis priuilegiata, quam cauſa dotis: in funere enim vltra publicam vtilitatem concurrit etiam pietas erga humanum genus, *vt rectè animaduertit Merlin. d. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 17. *n.* 15. 16. *&* 17. *Rip. loco cit. d. c.* 4. *num.* 133. *Surd. dec.* 255. *n.* 15. item cauſa funeraria dicitur vtilitas publica in communi, & in quolibet particulari, publica verò vtilitas principaliter præfertur publicæ ſecundariò vt eſt cauſa dotis, *prout concludunt communiter ſcribentes in l.* 1. *ff. ſolut. matrim. Gait. d. c.* 4. *n.* 1916.

77 Supradicta tamen concluſio intelligenda eſt in impenſis neceſſarijs tantùm, ijs videlicet, quæ debuiſſent fieri iuxta conſuetudinem regionis, ac perſonæ qualitatem, ac quantitatem patrimonij, *l. ſi quis, ff. de Relig. & ſumpt. fun.* non autem in ſuperfluis, vel pro pompa factis, *Fontanell. loco cit. num.* 30. *& ſeq.* vbi id Iudicis arbitrio remittit, *& alij apud Merlin. d. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 17. *num.* 25. *& ſeq. Surd. d. dec.* 255. *n.* 28. *& ſeq. Vrſell. concl.* 119. *num.* 33. *Spec. in tit. de ſepult. n.* 13.

78 Notandum eſt etiam quod Pater pro filio cogitur funus facere, vxor pro marito, Dominus pro ſeruo, Eccleſia pro ſuo Parocho, & vicini, vel alij comparochiani pro vicino, *l. quod ſi nulla, ff. de Relig. & ſumpt. fun. & tradunt DD. apud Surd. d. deciſ.* 255. *num.* 12. item Succeſſor in beneficio tenetur ad impenſas funeris, ac infirmitatis prædeceſſoris, *ſecundum veriorem ſententiam, quam ſequuntur Calder. conſil.* 1. *&* 2. *de ſolut. Cepol. conſil.* 51. *Fuſc. ſing.* 58. *& alij, quos refert, & ſequitur Gratian. diſcept. for. cap.* 94 *num.* 20. *& ſeq.* vbi etiam notat, quod ſi expenſæ factæ fuerint per conſanguineos, & nepotes, datur repetitio contra Succeſſorem, & Eccleſiam, dummodò proteſtati ſint, ſe illas feciſſe animo repetendi, *l. at ſi quis, ſ. ſed interdum, ff. de Relig. & ſumpt. fun.* quod intellige, quando defunctus nihil habet, *vt declarat Rebuff. de ſent. prouiſion. in præfat. num.* 57. *quem refert Grat. loco cit. n.* 25.

79 Succeſſor quoque in feudo, fideicommiſſo, & maioratu tenetur funerare priorem poſſeſſorem, ſi defunctus nulla reliquit bona, quia impenſa funeris ad hæreditatem, cuius eſt quaſi debitum ſpectat, *Afflict. in c.* 1. *nu.* 15. *in tit. An agn. vel fil. Ant. Padil. in l. vnum ex familia, §. ſi de Falcidia, n.* 11. *ff. de l.* 2. *quos refert Peregr. de fideic. art.* 40. *n.* 19. quæ quidem opinio humanior eſt: & ideò in praxi ſequenda, *leg. quod ſi nulla, ff. de Relig. & ſumpt. fun.*

80 Notandum 2. quod licet proximior vendendo, vel alium actum faciendo circa bona hæreditaria, videatur adire, tamen fallit, quando id facit cauſa funeris, *l. pro hærede, vbi gloſ. & Bart. ff. de Acquir. vel omitt. hæred. l. at ſi quis, ſ. plerique ff. de Relig. & ſumpt. fun.* cogitur enim proximior, vel hæres ſcriptus ante aditam hæreditatem vendere bona hæreditaria, & funus facere, *Surd. d. dec.* 255. *n.* 12. *& ſeq.* vbi etiam dicit, quod qui in funus impendit inuito & prohibente hærede poteſt nihilominus ab illo repetere.

81 Limita 10. in creditore ex cauſa onerosa: hic enim præfertur anteriori ex cauſa lucratiua, *vt d. Cuman. in l. priuilegia, ff. de Priuil. cred. quem refert, & ſequitur Capic. dec.* 78. *nu.* 7. hoc tamen intelligendum eſt de creditoribus ex titulo lucratiuo, qui habent ſolum perſonalem actionem; ſecus quando habent etiam hypothecariam: tunc enim ſi anteriores ſint, præferuntur poſterioribus etiam ex cauſa onerosa, *Mantic. de Tacit. lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 23. *Gait. c.* 4. *nu.* 1235. *& ſeq. Pacif. de Salu. inter. inſp.* 3. *c.* 2. *nu.* 469. *& ſeq. Merlin. d. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 25. *num.* 1. *& ſeq. Rota apud eumdem Merlin. poſt tract. de Pignor. dec.* 50. *n.* 54.

82 Limita 11. quando poſterior creditor habet inſtrumentum veræ numerationis, & prior inſtrumentum nudæ confeſſionis: quia tunc poſterior præfertur, *ſecundùm Bald. in l. diuerſis, num.* 2. *C. Qui pot. in pign. hab. Grat. deciſ. March.* 125. *nu.* 5. *& alios apud Vrſil. ad Affli. deciſ.* 402. *nu.* 9. hæc tamen limitatio locum habere poteſt vbi non eſſet lapſum tempus quo poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: quia ſicut poteſt debitor hanc exceptionem proponere, ita & creditores, *l. ſi cui, vbi Bald. C. de Non numer. pecun. Mantic. d. lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 27. *verſ. Neque illa ratio, Tiraq. de Retract. lignag. ſ.* 1. *gl.* 18. *num.* 91. ſecus eſſet, ſi elapſum fuerit tempus à iure præſcriptum ad opponendam huiuſmodi exceptionem: quia tunc prius inſtrumentum etiam nudæ confeſſionis præfertur, *Mantic. loco cit. Gait. c.* 4. *n.* 1827. *Merlin. d. lib.* 4 *tit.* 4 *q.* 26 *n.* 11.

83 Obſerua tamen, quod ſi confeſſio eſſet ſimulata, lapſus temporis nihil poteſt officere, quia obſtat exceptio ſimulationis, quæ eſt perpetua, *gloſ. in l. ſi ſub ſpecie, Cod. de Poſtulat. Bart. ibidem num.* 1. *& alij apud Mantic. loco cit. lib.* 11. *tit.* 20. *n.* 29.

84 Limita 12. in creditore ex cauſa depoſiti veri, & regularis videlicet ſi pecunia reperitur apud Campſorem in ſacculo obſignata: hic enim præfertur omnibus creditoribus anterioribus etiam hypothecarijs: quia deponens in tali caſu adhuc retinet dominium pecuniæ in depoſitum traditæ, *l. cum fundus, §. ſeruum tuum, verſ. quod ad peculiares, ff. ſi cert. pet.* ſecus eſſet in depoſito irregulari, puta quia numerata fuit pecunia: tunc enim translatum fuit dominium in campſorem, ita vt ſolùm ad tantundem teneatur, *l. Lucius, & l. die ſponſaliorum, ſ.* 1. *ff. De. poſ.* quo caſu deponens non habet priuilegium prælationis contra creditores hypothecarios, *Bald. in l. fin. num.* 4. *C. de poſ. Mantic. de Tacit. lib.* 10. *tit.* 10. *num.* 38. *Pacif. inſp.* 3. *cap.* 2. *num.* 266. *& ſeq. Merlin de Pignor. d. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 27. *n.* 4. *& ſeq.* quamuis præferatur cæteris creditoribus in ſimplici perſonali etiam priuilegiatis dummodò deponens vſuras non receperit, *l. ſi hominem, §. quoties, vbi Bart. ff. Depoſ. Mantic. loco cit. num.* 37. exceptis creditoribus ex cauſa dotis, vel funeris, *gloſ. in d. §. quoties, quam ſe-*

85 *quitur Merlin. loco cit. n.* 7. & ſi plures ſint, qui ità depoſuerint, non eſt prior in iure qui fuit prior in tempore, ſed ſimul admittuntur ſicut alij creditores in ſimplici perſonali, *l. Priuilegia, ff. de Priuil. Credit. Bart. & alij in d. §. quoties, Merlin. d. lib.* 4. *q.* 27 *n.* 3. *&* 8. vbi dicit, quod tunc bona diuiduntur per ſolidum, & libram, *Mantic. de Tacit. d. lib.* 10. *tit* 10. *n.* 38. illi verò, qui vſuras acceperunt poſtponi debent, *vt d. Bald. in l. vlt. n.* 4. *C. de depoſ. Mantic. vbi ſupra, verſ. cæterum &c.*

86 Idem dicimus in ſchedulis ſigillatis oblationum, quæ inter ſe non recipiunt prioritatem, aut poſterioritatem, quia tales oblationes habent reſpectum ad tempus eorum aperitionis, *late Rot. dec.* 376. *p.* 4. *to.* 1. *Recent.* vbi, quòd præfertur is, qui de tempore, quo aperiuntur,

tur, maior oblator fuit repertus, etiam ſi ſchedulæ ſub diuerſis diebus fuerint conſignatæ.

87 Notandum eſt etiam, quod inter creditores habentes tantum perſonalem præferendus eſt fiſcus, venditor in ipſa re vendita, & ſponſus in rebus donatis ſponſæ: item creditor ex cauſa oneroſa, pupper, & qui primò exegit, *gloſ. in d. l. priuilegia, ver. ex cauſa*, vbi etiam dicit, quod inter priuilegiatos præfertur magis priuilegiatus, *Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 1. q. 33. & q. 36. nu. 10. & ſeq. Gait. d. c. 4. nu. 2045. & ſeq. & in append eiuſdem c. 4. num. 126. & ſeq.* item, qui mutuam dedit pecuniam ad rem emendam ſeu reficiendam præfertur in re empta, ſeu meliorata cæteris perſonalem habentibus, *gloſ. in d. §. quoties Bart. in l. interdum, nu. 4. ff. Qui potior. in pign. hab. Gait. loco cit. n. 1199.*

88 Notandum 2. quod *textus in d. l. priuilegia*, habet locum in obligationibus ad dandum, in quibus non habetur ratio prioritatis, vel potioritatis inter creditores habentes actionem perſonalem tantùm; ſecus in obligationibus, quæ conſiſtunt in faciendo quia tunc qui prior eſt tempore, potior eſt in iure, *Bald. in l. in operis, ff. locat. Mantic. d. lib. 11. tit. 22. n. 21.* vnde famulus, qui ſe conduxit duobus ſucceſſiuè, tenetur ſeruire primo, *vt dicit Bald. ibidem.*

89 Limita 13. vbi ſecundus creditor ex cauſa oneroſa exegit à debitore pecuniam, illamque bona fide conſumpſit, vel cum alijs ſuis pecunijs commiſcuit: hæc enim commixtio operatur de iure conſumptionem; & ideò non poteſt anterior creditor etiam hypothecarius, & aliàs potior huiuſmodi pecuniam auocare à ſecundo creditore, *l. pupillus, ff. Quæ in fraud. cred. Afflict. deciſ. 190. nu. 6. Mareſcott. var. lib. 2. cap. 36. n. 7. Capic. dec. 78. num. 2. Boſſ. in tit. de fiſco, num. 35. Honded. conſ. 18. nu. 66. lib. 1. Cephal. conſil. 86. num. 11. Seraphin. deciſ. 1074. num. 3. Gratian. diſcept. for. cap. 304. num. 2. latè Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 5. gloſ. 8. par. 6. & 7.* vbi addit, quod filius non tenetur imputare in ſuam legitimam, vel trebellianicam pecunias conſumptas, ſed tantùm non conſumptas, *Rot. deciſ. 443. num. 8. par. 4. Recent. & coram Penia deciſ. 262. nu. 1. & apud Merlin. poſt tract. de Pignor. dec. 100. nu. 23. Vrſell. concluſ. 119. num. 15. Cancer. var. reſol. lib. 2. cap. 6. num. 178. & hanc ſententiam in praxi receptiſſimam eſſe latè comprobat Gait. de Credit. c. 4. num. 1299. & ſeq.* vbi dicit, quod cum res ſit conſumpta, & amplius non extet, ceſſat propterea hypotheca, ac rei vendicatio, atque etiam condictio ex lege, *iuxta l. ſi alieni nummi, ff. de ſolut.* vbi dicitur, quod ſi alieni nummi inſcio, vel inuito Domino ſoluantur, & ita mixti ſint, vt diſcerni ab alijs non poſſint, eius fiunt, qui accepit: alias totus mundus litibus inuolueretur, & ciuile commercium vel tolleretur, vel impediretur, *vt obſeruat etiam Scacc. in tract. de Commerc. & Camb. §. 2. gl. 5. num. 442. & ita iudicauit Regium Conſilium Neap. teſte Afflict. dec. 190. nu. 6. & 7.* quamuis contrarium ſentiat *Bart. in d. l. Pupillus, ff. Quæ in fraud. cred. vt ibidem not. Alban. n. 2. quem ſequuti ſunt Vrſil. ad Afflict. deciſ. 190. n. 5. Ciriac. contr. 338. num. 18. lib. 2. & alij apud Ric. in Prax. for. Eccl. p. 2. reſ. 375. Pacif. de Salu. interd. inſp. 3. c. 2. n. 257.* aſſerentes, quod in tali caſu datur creditori anteriori condictio, *ex l. fin. §. etſi præfatam, verſ. ſin verò creditores, C. de iur. delib. & ita ſentiunt alij apud Merlin. de Pign. lib. 4. tit. 1. q. 28. n. 10.*

90 Secus eſſet, ſi pecunia non eſſet conſumpta, ſed adhuc extaret, vel creditum in ſolutum datum, non fuit exactum: quia tunc ab anteriore creditore auocari poteſt, *Bart. in l. pupillus, n. 1. ff. Quæ in fraud. cred. Ciriac. contr. 338. n. 19. lib. 2. Gait. d. c. 4. n. 1316. Merlin. d. q. 28. n. 21. ver. Infertur 2.* quia in huiuſmodi pecunia non conſumpta competit hypotheca, *l. idemq; in fin. ff. Qui pot. in pign. hab. l. ſi fundus, §. in vindicatione, ff. de Pign.* vel condictio indebiti, vel ſine cauſa, vel condictio ex lege, *vt d. gloſ. in l. ſi non expedierit, §. 1. ver. communicandum, ff. de bon. auth. Ind. poſſid. vbi Bart. Affl. dicta deciſ. 190. n. 2.*

Idem dicendum reſpectu creditoris ex cauſa lucratiua: ab hoc enim poteſt primus creditor auocare pecuniam, etiamſi bona fide illam conſumpſerit, non quidem per hypothecariam, quia ea non datur in pecunia conſumpta, & non extante, ſed condictione ex lege, *latè Fontanell. d. clauſ. 5. gl. 8. p. 7. n. 54.*

91 Dicitur autem pecunia extare, quando illa obſignata, vel in ſacco clauſa datur alicui, vt eadem ſpecie, & numero reddatur, ita vt illius dominium non transferatur, nec poſſeſſio, *iuxta terminos l. Lucius Titius Sempronio. & l. licet deponere. §. rei depoſitæ, ff. Depoſ. Fontanell. de Pact. nupt. d. clauſ. 5. gloſ. 8. p. 7. num. 7. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod quando pecunia datur, ſeu deponitur, non vt eadem ſpecie, & numero, ſed vt tantundem reddatur, tunc ſuper huiuſmodi pecunia ſic depoſita non durat amplius hypotheca, cum transierit à principio in dominium depoſitarij, vt propterea ad ipſum periculum ſpectet, non autem ad deponentem, *l. pignus C. de Pignor. act. l. incendium, C. ſi cert. pet. & vtrobiq. DD. late Honded. conſ. 44. lib. 2.*

92 Item dicitur pecunia extare, quando ſolutio eſt facta procuratori, qui adhuc pecuniam non reddidit ſuo principali: eo enim caſu ceſſit ratio æquitatis à Doctoribus conſiderata commercij non impediendi, *vt poſt Guttier. & Surd. d. idem Fontanell. loco cit. d. p. 7. num. 33.* vel ſi data fuerit cautio de reſtituendo, *Vrſil. ad Afflict. d. deciſ. 190. num. 5. & alij apud Merlin. dicto lib. 4. tit. 1. quæſt. 28. num. 22. Rot. deciſ. 33. num. 11. apud Pacif. de Saluat. interd. & dec. 50. num. 63. apud Merlin. poſt tract. de Pignor. Vrſell. d. concluſ. 119. num. 16. & 17.* vel ſi eam poſterior creditor mala fide conſumpſerit: in hoc enim caſu pecuniæ dominium non transfertur, ſed ſemper extare præſumitur, *Surd. conſ. 4. num. 43. & ſeq. vol. 1. quem refert, & ſequitur Gait. de credit. d. cap. 4. num. 1319. & ſeq. Mareſcott. var. lib. 2. cap. 36. num. 8. Pacif. de Saln. interd. d. inſpect. 3. cap. 2. num. 250. & 258. cum ſeq.* vbi dicit, quod in tali caſu durat hypotheca, & competit ſaluianum interdictum.

93 Præſumitur verò mala fides, quando ſecundus creditor ſciens, adeſſe alios creditores, & debitorem non eſſe ſoluendo illicò pecuniam exactam expendit: vel ſi non obſtante denunciatione crediti anterioris exegerit, dummodò in denunciatione fides de credito huiuſmodi facta ſit: vel ſi lite mota per anteriorem exactio fieret à poſteriori, modo anterior non fuerit negligens in proſequendo litem, & ex hoc inſtantia eſſet perempta, *Vrſell. d. concluſ. 119. n. 17. verſ. ſecus tamen ſi ſolutio Gait. loco cit. num. 1321. & ſeq.* ſubdens, quod quando violenter exegit, carcerato debitore, dubitans de anteriore, omninò datur reuocatoria, *vt ſenſit etiam Cephal. conſ. 86. num. 10. Pen. deciſ. 262. num. 1. & ſeq.* vbi, quod poteſt anterior creditor auocare pecuniam à ſecundo creditore, quando in ſecundo creditore non adeſt omninò bona fides, vel primus fuit circumuentus.

Ex quo infertur, quod ſi creditor aliquid vltra ſuum creditum exegerit, tenebitur priori creditori exceſſum reſtituere per condictionem indebiti, quia in hoc caſu creditor præſumitur eſſe in mala fide, *l. Tutores, ff. de condict. indeb. Afflict. dicta deciſ. 190. n. 3. in fin.*

94 Poteſt quoque anterior creditor pecuniam poſteriori ſolutam auocare, quando tempore ſolutionis par fuit omnium creditorum diligentia, & debitor per gratificationem ſoluit ſecundo creditori, *Rot. dec. 443. n. 8. p. 4. to. 1. Recent. Seraphin. deciſ. 1074. num. 2. Burat. deciſ. 687. n. 2. Mareſcott. var. d. lib. 2. c. 36. num. 3. Vrſill. ad Afflict. deciſ. 190. num. 7.* & ſi par eſſet conditio, ſeu cauſa omnium creditorum, tunc communicatur quod eſt ſolutum, *iuxta textum in l. ſi non expedierit, §. ſi pupillus, ff. de bon. auth. ind. poſſ.* quia debitor gratificando videtur dolum committere, *Gait. vbi ſupra, n. 1327. & 1342.* idem dicendum, quando fit ſolutio per decoctum, & non ſupereſt, vnde ſatisfiat anteriori creditori: quia iſta etiam ſolutio mala fide facta præſumitur, *Penia. dec. 262. n. 3. Seraph. d. dec. 1074. n. 4. Mareſcot. d. lib. 2. cap. 36. num. 4.* idem eſſet, ſi pecunia ſoluta fuit ſine præiudicio partium, quia tunc etiam cenſetur extare, licet ſit conſumpta: non enim

Digitized by Google

potuit bona fide conſumi, ex quo non præceſſit cauſa habilis, & titulus legitimus ad tranſlationem dominij, *vt poſt Surd.conſ.4.n.40.& ſeq.Eugen.conſ.89.num.51.& ſeq. Coſt.de Rem.ſubſiſt.rem.37.n.2.Guttier.pract.qq.lib. 3.cap. 101.n.12.& alios d Cancer.var.lib.2.c.6.n.191.Fontanell. loco cit.d gl.8.p.6.n.39.*

95 Idem dicendum, vbi hæres debitoris cum beneficio, l. & inuentarij poſteriori creditori pecuniam ſoluit: quia hoc etiam caſu datur actio anteriori creditori pro auocatione pecuniæ poſteriori ſolutæ, *l. fin. §. etſi præfatam, C.de iur. delib.* alioquin anterior creditor actionem, & ſpem recuperandi amitteret, cum talis hæres ſoluendo bona fide creditoribus primò venientibus etiam poſterioribus liberetur, ita vt neque emens ab hærede cum tali beneficio poſſit in tali caſu moleſtari à creditoribus anterioribus ſuper re hæreditaria empta, *iuxta textum in d.§.etſi præfatam,vt poſt Carocc.deciſ.109.nu.46.& ſeq. & alios obſeruat Gait.d.c.4.nu.1355. Rot.apud Merlin.de Pignor.dec.65.n.3.*

96 Notandum tamen eſt,quod ſi hæres ſciat, adeſſe creditores anteriores, & ſoluerit poſterioribus, teneretur de ſuo ob malam fidem: data enim ſcientia prædicta debet hæres exigere cautionem de reſtituendo prioribus, & potioribus,*Vrſell.d.concl.*119.*n.*19.*Merlin.d.q.*28.*nu.* 32. *Gait.d.cap.4.nu.1357.& ſeq.*vbi etiam dicunt,quod in tali caſu non competit creditoribus anterioribus priuilegium,aut beneficium auocandi pecuniam ſolutam, cum habeant hæredem obligatum.

97 Ita etiam emptor, qui de pretio rei emptæ promiſit ſoluere creditoribus anterioribus venditoris, poteſt ſoluere creditoribus primò venientibus, ſi ignoret, extare alios creditores, ita vt non teneatur in tali caſu exigere cautionem de reſtituendo prioribus,& potioribus, *Greg. deciſ.511.num.18.Rot.deciſ.443.num.1.part. 4.tom. 1. Recent.* ſecus tamen eſſet, ſi ſciuerit, adeſſe anteriores, quia tunc ſoluendo poſterioribus, nullo modo liberatur,non procurata,ſeu exacta dicta cautione, *Seraphin. deciſ.1019.& 1311.num.3.Rota apud Merlin.de Pign.deciſ.102.n.15.idem Merlin.ibid.d.lib.4.tit.1.q.38.num.1. & ſeq.*quibus adde *Millin.deciſ.189.Vrſell.concluſ.119. n.20.* vbi,quod huiuſmodi cautio regulariter non exigitur niſi in iudicio vniuerſalis diſcuſſionis, vel quando de alijs anterioribus creditoribus conſtaret,*Duran.deciſ.421.nu.13.*vbi,quod quando plures creditores concurrunt, poterit debitor ad ſe liberandum facere depoſitum eum conditione, quod pecunia non conſignetur niſi prioribus, & potioribus,ac præſtita cautione de reſtituendo prioribus, & potioribus,& ita ſentiunt etiam *Rim iun.conſ.666.n.43. Boer.deciſ.106.& alij apud Merlin.de Pignor.lib.4.qu.34. n.9.& q.83.n.76.*

98 Notandum 2.quod debitor debitoris, ſi coactus ſoluat vni creditori etiam poſteriori,non poteſt vexari ab anterioribus ad iteratam ſolutionem,quamuis ſciuerit, adeſſe anteriores,*Gait.d.cap.4.n.1364. & deciſum refert Merlin. vbi ſup.dicta q.28.n.15.in fin.& nu.30.*

99 Notandum 3. quod fiſcus poteſt auocare pecuniam poſteriori creditori ſolutam etiam conſumptam; *l. pecunia,Cod. de priuil. fiſc.* ſiue pecunia ſoluta fuerit creditori habenti titulum lucratiuum,ſiue oneroſum,*Couar.pract. cap.29.num.3.Carocc.deciſ.109.num. 45. & alij apud Gait. d.cap.4.num.1303.& ſeq.Gratian.diſcept.foren.capit. 304. num.5.Mareſcot.var.lib.2.cap. 36.num.6.* quod procedit ex particulari fiſci priuilegio,*vt d.Bald.in d.leg.pecunia, Bart.in leg.pupillus,num.1.ff.quæ in fraud.credit.*idemque priuilegium ad Eccleſiam, creditorem dotis, & quemcumque alium creditorem priuilegiatum extendit *gloſ. in d.leg.pecunia, ver.cauſa,Cephal.conſil.86.num.9. Cancer. var.lib.2.cap.6.num.178.Capicc.deciſ.78.numer. 5. Ciriac. controu.339.num.15.& 16.& communem dicit Gait. d.c.4. num.1312.& ſeq.Genuenſ.in tract.de Eccleſ.qu.602.* & de pupillo eſt *textus in l.ſi non expedierit, ff.quod ſi vtroque, ff.de bon.auth.Iud.poſſ.*

100 Obſeruata tamen, quod non poteſt repeti pecunia poſteriori creditori ſoluta, niſi fiat diſcuſſio bonorum debitoris citatis creditoribus intereſſe habentibus, aliter actio non competit, *latè Vrſell.d.concluſ.119.num.17.in fin.Cephal.conſ.86.num.8.& ſeq.Merlin.d.qu.28.num.7.& 19.Gratian.diſcept.for.c.304.num. 5.* idque probatur *ex d. l.ſi non expedierit, ff.quod ſi vtroque, ibi, ſed ſi nihil ſit in bonis,non eſſe iniquum, aduerſus creditorem dandam repetitionem quaſi indebiti ſoluti.*

101 Obſerua 2.quod hoc auocationis priuilegium fiſco non competit, cum agit ex perſona priuati, in cuius locum ſucceſſit,*Bart.in l.interdum,ff.ſi cus, ff.de iur.fiſc. & in l.reſcriptum num.1.in fin.ff.de Pact. Mantic. de Tacit.lib.11.tit.18.n.30.Gait.loco cit.nu.1309.per text. in l.fiſcus,ff.de iur.fiſc.*

102 Obſerua 3.quod fiſcus pro pœnis, quæ propter maleficia debentur, nullo priuilegio vti poteſt aduerſus creditores, *Neguſ. de Pignor. 4. memb.2.par.num.115.Mantic. vbi ſupra,num.31.& alij apud Gratian.d.c.304.num. 9.& 10.*niſi eſſent creditores eiuſdem tituli, ideſt ex maleficio, puta ſi aliqua quantitas debeatur fiſco propter homicidium & aliqua debeatur hæredibus occiſi:quia tunc fiſcus præfertur,*Bald.in l.reſcriptum,num. 2. verſus fin.ff. de Pact.quem ſequuntur Anton.de Butr. conſil. 61. num. 3. Alex.in dict.leg.reſcriptum,num.8. & 9. Neguſ. de Pignor. par.2.memb.4.num.115.& ſeq.Mantic.loco cit.d.tit. 18. nu. 33.Clar.in Prax.crim.ff.fin. qu. 78. verſ. vidi quandoque & c.*quod tamen non ſeruatur in praxi, ſecundùm quam vterque ad ratam concurrit, & æqualiter admittitur, *vt d.Peregr.de iur.fiſc.lib.4.tit. vlt. de Pœn. & mul. num. 12. quem refert,& ſequitur Caball.reſol.crim.caſ.202.num.10. & ſeq.*ſubdens,quod ſi ex eodem delicto,& ex eadem ſententia pars prætendens intereſſe, & fiſcus pœnam, concurrant, præfertur pars pro intereſſe, & emenda damni: quemadmodum fideiuſſor de repræſentando reum ſub certa pœna, condemnatus ad eiuſdem pœnæ ſolutionem ob fugam ipſius rei, præferendus eſt in bonis eiuſdem Rei, ſi contingat, illum aliqua pœna affici, vel eius bona confiſcari,*vt poſt Recc. conſil. 57. num. 52. Peregrin. de iur.fiſc.lib.6.tit.6.num. 5. tenuit Gratian. diſcept. forenſ. cap.304. num. 18.* quia in fiſcum tranſeunt omnes actiones,quibus tenebatur Reus,cui ſucceſſit,*l.cum fiſco, ff.Ad Syllan.*

103 Obſerua 4. quod priuilegium auocandi pecuniam ceſſat, vbi creditores eſſent pares priuilegio, & cauſa, *l. pupillus, ff.Quæ in fraud.cred.l.ſi non expedierit, ff.ſi pupillus,ff.de Bon.auth.iud.poſſ.& ibidem Bart.Merlin.d.q. 28.num 18.*vbi,quod ſolutio facta vni creditori altero negligente, non reuocatur, ſed vtroque inſtante in ſubſidium communicatur quod eſt ſolutum: ſecus ſi alter eorum eſſet magis priuilegiatus: quia tunc daretur auocatio,*Carocc.deciſ.109.num.18.Valenz. conſ.64.quos refert Gait.d.c.4.n.1314. & ſeq.*

104 Obſerua 5. quod neque auocatio datur, ſi carcerato debitore ad inſtantiam poſterioris creditoris, alius debitori pecuniam mutuò dederit, vel illam depoſuerit, vt à carceribus liberaretur: tunc enim poſterior exigens nullo pacto moleſtari poteſt ab anterioribus, ſiue pecunia fuerit conſumpta, ſiue adhuc extet in poſſe eiuſdem creditoris poſterioris: tum quia in hoc caſu nulla interuenit fraus, cum per huiuſmodi exactionem patrimonium debitoris haud fuerit diminutum in damnum anteriorum: tum quia dominium pecuniæ mutuatæ, licet tranſierit in debitorem, tamen affectum fuit modali cauſa, vt eadem pecunia ſolueretur creditori carceranti: & ideò recipiens mutuum tenetur conuertere pecuniam mutuatam in cauſam in mutuo expreſſam,*Gaſp.Theſaur.q.16.l.2.quem refert,& ſequitur Gait. de Credit.d.c.4.n.1330.cum pluribus ſeq.*ſubdens, quod ſi pecuniam depoſitam creditor poſterior non exegerit, tunc præferuntur creditores anteriores per illam momentaneam acquiſitionem factam ex mutuo, dummodò vigore huiuſmodi depoſiti debitor fuerit à carceribus liberatus: alioquin præfertur deponens ex capite cauſæ non ſequutæ, *per textum in leg.cum te, Cod.de Pact.int. empt. & vendit.* quamuis contrarium ſentiant

Rimin.

Rimin.iun.in §.1.n.115.Inſt.per quas perſon.nob.acq. quem refert Merlin.d.lib.4.q.28.n.29.

105 Obſerua 6. quod creditoribus perſonalibus, ideſt habentibus ſolùm perſonalem actionem abſque hypotheca, non competit huiuſmodi priuilegium auocandi pecuniam ab alijs creditoribus: quia in eis deficit fundamentum poteſtatis auocandi, quod conſiſtit in hypotheca, *latè Fontanell.de Pact.nupt.clauſ.5.gloſ.8.p.6.nu.28.& ſeq.*vbi etiam obſeruat, quod hodiè vix reperiuntur creditores perſonales tantùm, ideſt, quibus ſolum debitor ſit perſonaliter obligatus, cum omnes contrahant cum hypotheca.

106 Limita 14.in creditore poſteriore, cui debitor obligauit bona feudalia, vel emphiteotica cum aſſenſu Domini: hic enim in dictis bonis feudalibus, ſiue emphiteoticis præfertur anteriori ſine aſſenſu, *Afflict. deciſ. 286.Vinc.de Franc.dec.64.& 75.Gait.d.cap. 4. num.* 1852. *& ſeq.* quod intellige, quando eſt expreſſum, quod bona huiuſmodi alienari nequeant ſine Domini aſſenſu, *vt dicto Merlin.de Pignor.lib.4.tit.1.quæſt.31.* ſubdens, quod ſi omnes creditores haberent aſſenſum ſuper feudis, & ageretur de feudo titulato, præfertur creditor habens ſpecialem aſſenſum ſuper feudo huiuſmodi titulato, reſeruato iure cæteris creditoribus ſuper alijs feudis non titulatis.

107 Notandum verò eſt, quod ſuper fructibus feudi poteſt fieri exequutio ad inſtantiam creditorum etiam ſine aſſenſu Domini, deducta tamen portione pro præſtando ſeruitio,& pro alimonia feudatarij,& ſi fructus non ſufficiant, poteſt cogi feudatarius ad vendendum feudum, *Gait.d.cap.4.n.1856.& ſeq.Franch.dec.704.*

108 Limita 15.in expenſis inuentarij,& teſtamenti, in quibus hæres cum beneficio legis, & inuentarij præfertur omnibus creditoribus etiam expreſſam hypothecam habentibus, *l.fin.§.in computatione,C.de iur.delib. Gratian. diſcept.for.c.94.n.7.*

109 Limita 16.in Penſionario, qui ſuper fructibus beneficij,ſuper quo impoſita eſt penſio, in concurſu præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus,*Merlin. de Pignor.d.lib.4.tit.1.q.37.vbi citat Garc.de benef.p.1.c.5.num. 236.Marcheſan.de commiſſ.par.2.cap.4.de commiſſ.app.nu.* 69.quod procedit, quando clerico debitori eo tempore, & momento ſimul, quo obtinuit gratiam, & titulum, ſeu collationem beneficij, iniunctum fuit onus ſoluendæ penſionis annualis in fauorem tertiæ perſonæ:tunc enim Penſionarius in beneficij fructibus præferri debet; ratio eſt, quia quando debitor acquirit aliquam rem ſub pacto, & conditione, vt alteri tertio res ipſa ſit hypothecata,per hoc pactum incontinenti, & in ipſo acquiſitionis initio, & origine appoſitum debitor præiudicare poteſt ſuis creditoribus anterioribus priuilegiatis, & hypothecarij, cum res ipſa in eum tranſeat cum illo onere, qualitate,conditione, & cauſa: quemadmodum pari ratione Dominus proprietatis pro ſuis penſionibus præfertur creditoribus emphiteutæ ſuper re emphiteotica, quia cum tali pacto, & conditione debitor rem ipſam acquiſiuit, *arg. l. qui autem, ff. Quæ in fraud. credit. leg. non fraudantur, ff.de Reg.iur.*ſecus eſſet, ſi debitor poſt obtentum beneficium impoſitioni penſionis ad fauorem tertij conſenſerit, quia tunc creditores hypothecarij anteriores Clerici præferuntur ipſi Penſionario ſuper fructibus beneficij: non enim poteſt debitor ſuper re iam acquiſita ex facto ſuo voluntario diſponere in præiudicium ſuorum creditorum,*ita Neguſ.de Pignor.4.par. princ. verſic. Quarto quæro, num. 33.& ſeq. Vincent. de Franch.deciſ.97.Card. Tuſc. pract. concluſ.tom. 4. litt. H. concluſ.128 Parlador.in Seſquicentur.differ.57. numer. 9. Pacif.de Salu.interd.inſp.3.cap.2.num 510.& 512.Fontanell.de Pact nupt.tom.2.clauſul.7.gloſ.2.part.8. num. 78.& ſeq.Card. Mantic.de Tacit.lib.11.tit.23.num.30.& 31.& alij. quos refert, & ſequitur Franciſcus Salgado in Labyrynth.credit.par.1.cap.42.num.22.& ſeq.*ſubdens, num.36. quod ſi creditores anteriores non ſint hypothecarij, ſed tantum chirographarij, tunc ceſſante fraude Penſionarius tamquam hypothecarius creditor illis in beneficij fructibus præferendus eſt.

110 Limita 17.in creditore quantitatis liquidæ, qui licèt ſit poſterior, præfertur anteriori creditori quantitatis illiquidæ,*Fab.dec.12.C.Qui pot. in pign. hab. quem refert Vrſell.dicta concluſ.119.n.44.*

111 Limita 18.in creditore ſocietatis ſiue cum hypotheca,ſiue ſine: hic enim licet poſterior ſit, in bonis eiuſdem ſocietatis præfertur quibuſcunque etiam priuilegiatis creditoribus ſocij, qui nomine proprio contraxit: quia creditor ſocij non poteſt plus prætendere, quàm ipſe ſocius verò nihil aliud prætendere poteſt, quam ſuam partem, ſeu portionem; hæc autem partitio antequam fiat, deduci prius debet à rebus ſocietatis, ſeu communibus æs alienum *leg. omne æs alienum, ff. pro ſoc.* cum non ſit in bonis, niſi id, quod ſupereſt deducto ære alieno, *lege ſubſignatum, ff. de verb.ſignif.* & ideò creditores ſocietatis quantumuis poſteriores,ſunt præferendi, *ità Fontanell.de Pact.nupt.clauſ.4.gloſ.9.part.2.num.52.& ſeq. & reſoluit Rot. in Rom. Pecuniaria 30. Martij 1620.coram Remboldo, vt refert Gratian.cap.964.Merlin. de Pignor. lib.4.tit.1.quæſt.41.num. 20. & ſeq.* niſi creditor ſocij haberet ſpecialem hypothecam ſuper aliqua re, quæ poſtea fuerit poſita in capitale ſocietatis, quia tunc tranſiret cum iſto onere hypothecæ, ita vt talis creditor reſpectu Capitalis præferri debeat alijs creditoribus ſocietatis *Fontanell. vbi ſupra, num. 61. Buratt. deciſiones 719. num.2. Merlin loco cit.num.29.* idemque dicendum, ſi creditor ante ſocietatem mutuò dederit, vel aliàs ſoluerit vni ex ſocijs pecuniam cum pacto expreſſo, quod merces emendæ eidem creditori ſpecialiter ſint obligatæ: quia tunc etiam præferendus eſſet creditoribus ipſius ſocietatis, *Buratt. dicto deciſiones 719. num. 1. & ſeq.Decian.reſponſ.51.in final.lib.1 latè Gratian. dicto cap. 964. num. 8. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod circumſcripta eiuſmodi conuentione merces emptæ de pecunia dotali, in ſubſidium efficiuntur dotales, quando maritus non eſt ſoluendo, *iuxta textum in l.vxor marito, ff. de Donat.int.vir.& vxor.*

112 Limita 19. quando ius anterioritatis eſſet per delegationem, ſeu nouationem extinctum: quia tunc poſterior eſſet anteriori præferendus,*Fab. deciſiones 19. C. Qui pot. in pignor. hab. Rota in Romana anterioritatis 23. Iunij 1603.coram Penia,vt refert Vrſell.concluſ.119.num.46.&* 50.vbi dicit,quod ſi quis in contractu ſecundo loco facto ſibi ius anterioritatis, & hypothecæ non reſeruauerit, cenſetur illud amiſiſſe.

113 Limita 20. in locatore, qui in fructibus prædij locati præfertur creditoribus anterioribus Conductoris, *lege in prædij,ff. quib. cauſ. pign. vel hyp.Gait.de Credit.cap.4. num.1580.& ſeq.Decian.conſil.50.num.4.lib.3. quem refert Vrſell.concluſ.119. num.* 12. etiamſi fructus amoti fuerint à fundo,& in alium locum delati,*l.ſicut,C. de act. & oblig. Iaſ.in §.item Seruiana, num. 66. inſt. de act. Mantic.de Tacit.lib.11.tit.15.num.23.* quod procedit tam in fructibus naturalibus,quam induſtrialibus,*Menoch.de Adipiſc. poſſ.remed.3.num.117.Gratian.diſcept.for.cap.953. num.2.* & ratio eſt,quia fructus tunc fiunt coloni,quando penſio eſt ſoluta,*Bart.in l.ſi ſeruus communis,ff. locati, num.3.ff. de furt.* vbi dicit, quod non ſoluta penſione non poteſt conductor fructus vendere.

114 An verò locator præferatur creditoribus anterioribus ſuper rebus inuectis, & illatis in domo locata? Reſpond. affirmatiuè, ſi locauit domum ad conſeruandum bona illi illata, puta ſi locauerit horreum ad conſeruandum frumentum; ſecus ſi locauerint ad inhabitandum,*ita Bart.in l.interdum,num.2.ff. qui pot. in pign. hab. Iaſ.in dicto §.item Seruiana,num.60.Ludou.deciſiones Peruſ.85.num.4.parte 2.Mar. Mut. ſuper conſuet. Panormit. capite 34.num.6. Carpan.ſuper ſtatut. mediol.capite 232. numer. 34. parte 1. & cap.390. num.6.part.2.& alij apud Gratian.diſcept.for.capite 713.num. 2. & ſequent. Gait. de Credit.capite 4. num.* 1586. quando enim in horreo reponuntur bona vtiliter geritur etiam negotium creditorum,

deciſ.199. Neguſ. de Pignor. p.5. mem.1. nu.31. & hæc eſt verior, & magis communis ſententia teſte Mantic. de Tacit. lib.11. tit.30. per tot. vbi quamplures refert: quod quidem procedit, ſi bona mariti ſtabilia ſint, ex quibus mulier percipere poſſit fructus pro alimentis, ſecus ſi eſſent mobilia: tunc enim creditoribus eſſet permittendum dotem offerre: quia ſimiliter vxor pro ſubſtinendis oneribus matrimonij eadem bona deberet in pecuniam conuertere, *Bald. Nouell. de Dot. par.6. priuil.47. verſ. & ideo poſſet dici, Mantica vbi ſup. n.27.*

126 Obſerua 3. quod ius offerendi non competit poſteriori creditori, vbi anterior creditor pignus, vel rem hypothecatam extraneo emptori iure creditoris legitimè vendiderit, *l.1. & 2. vbi DD. C. Si antiq. credit. &c.*

Dixi, *extraneo emptori*, quia ſecus eſſet, ſi venderetur pignus hæredi, vel fideiuſſori debitoris, vel alteri poſteriori creditori, *l. cum ſecundus, §.1. ff. de Diſtract. pign. iuncta gloſ. in d.l.1. C. ſi antiq. cred. &c. & in l.2. C. de Repud. hæred.*

Dixi, *iure creditoris*, quia poteſt creditor vendere pignus ex tacita licentia ſibi à lege conceſſa in ipſa pignoris, ſeu hypothecæ conſtitutione, *lib.4. ff. de Pignor. act.* dummodò prius denuntiauerit debitori, vt pignus redimat, ſeu debitum ſoluat, & poſt denunciationem lapſum fuerit biennium, *iuxta l.3. § ſin autem nulla pactio, C. de iur. dom. impetr.* ſi verò debitor expreſſam dederit creditori licentiam vendendi, vel ſe in forma Cameræ, vel guarentigiæ obligauerit, non ſunt ſeruandæ huiuſmodi ſolemnitates denunciationis, & biennij, ſed illicò poteſt pignus vendi, *d.l.3. § ſancimus, Duran. deciſ.445. num.8. & ſeq.* vbi etiam dicit, quod poteſt vendi pignus, quamuis expreſsè cautum ſit, nè illud alienetur: ſed in tali caſu præcedere debent tres diſtinctæ denunciationes, *iuxta textum in d.l.4. verſ. vbi verò, ff. de Pignor. act.* cum lapſu biennij, vt ſupra diximus: non enim poteſt renunciari huic beneficio, quod creditor poſſit vendere pignus: idque propter publicam vtilitatem introductum eſt, quia alioquin creditores pecuniam non mutuarent, *Bart. in d. l.4. n.1. & 2. ff. de Pignor. act. Ang. in § contra autem, verſ. fin. inſt. Quib. alien. lic. &c.* vbi etiam dicit, quod creditor vendens non tenetur de euictione.

Talis autem venditio facta à primo creditore ideò excludit ſecundum creditorem ab offerendi beneficio, quia facultas, ſeu licentia vendendi ſibi tacitè à lege conceſſa in ipſa pignoris conſtitutione, præceſſit obligationem, & hypothecam ſecundi creditoris; vnde in tali caſu transfertur in emptorem dominium non affectum hypotheca ſecundi creditoris, *Neguſ. de Pignor. par. 5. memb.3. num.4. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 121. num.5. Duran. d. deciſ.445. num.10.28. & ſeq.* ſubdens, hoc procedere, etiam ſi venditio fiat iudicialiter, & ſub haſta, per Iudicem inſtante creditore, *Rot. deciſ.657. num. 2. & ſeq. par.4. tom. 3. Recent.* & ideò cum in tali caſu extinguatur hypotheca ſecundi creditoris, ceſſare etiam debet ius offerendi, quod ſine hypotheca non datur, *vt d. Crauett. conſ.298. num. 8. per textum in d.l.1. C. ſi antiq. cred.* & hoc præcipuè procederet, vbi debitor in conſtitutione hypothecæ conueniret cum primo creditore, vt ei liceat poſt moram commiſſam pignus, ſeu bona hypothecata accipere in ſolutum pro ſatisfactione ſui crediti: quia ſi deinde creditor à debitore pignus accipiat in ſolutum, ceſſabit ſimiliter ius offerendi in ſecundo creditore, cum dicta facultas accipiendi in ſolutum præceſſerit hypothecam ſecundi creditoris, *Duran. ibidem num.33. & 84. Rot. apud Merlin. de Pignor. deciſ.61. num. 4. Theſaur. deciſ.157. n.2.*

Secus eſſet, ſi debitor poſt conſtitutam hypothecam ſecundi creditoris bona hypothecata venderet, vel in ſolutum daret primo creditori, nulla præcedente conuentione ab initio: quia in tali caſu ſecundo creditori ius offerendi non denegatur, *d.l.1. C. ſi antiq. cred.* quia quando debitor vendit, vel in ſolutum dat, transfert dominium in emptorem affectum hypotheca ſecundi creditoris, quæ per talem venditionem minimè reſoluitur, *vt d. Neguſ. & Antonell. de Tempore.* *Menoch. locis cit.* vnde ſi poſt dationem in ſolutum primus creditor vendat extraneo, poteſt ſecundus creditor illi extraneo offerre, ſicut poterat offerre priori creditori, qui prius emerat à debitore, *d. leg.1. vbi Bald. C. ſi antiq. credit.* quia tunc primus creditor non vendit iure creditoris, cum iam per dationem inſolutum deſierit eſſe creditor, *leg. ſi cum venditor, ff. de euict.* ſed dicitur facta iure venditoris, hoc eſt iure debitoris, qui ei vendidit, in ipſum per dictam venditionem, ſeu in ſolutum dationem tranſlato cum eodem onere hypothecæ poſterioris creditoris, *vt tradunt DD. in l.1. C. ſi antiq. cred. Corn. conſil. 245. nu.13. vol.2. Gratian. dec. March.66. Duran. dec. 445. nu.22. & ſeq.*

Dixi, *legitimè*, quia ius offerendi non ceſſat, vbi primus creditor venderet ante tempus, vel aliter non ſeruata forma iuris, vel pacti, *l.2. & ibi gloſ. Cod. ſi antiq. credit. &c. Neguſ. d. par. 5. memb. 3. num. 5. verſ. tertiò reſtringitur, Merlin. d. lib. 4. quæſt. 45. num. 29.* vel ſi in ſubhaſtatione non interuenerint tres oblatores, *Rot. deciſ.113. num.14. par.7. Recent.* vel ſi primus creditor per interpoſitam perſonam emeret pignus, quod ipſe vendidit: idem enim eſt emere per ſe ipſum, vel per alium; vnde etiam in tali caſu poterit ſecundus creditor offerre, *Bald. in leg. ordo, Cod. de execut. rei iudic. Duran. loco cit. Rot. apud Merlin. de Pignor. deciſ. 61. per tot.* vbi, quod deliberatio eſt nulla, quando facta fuit creditori ſimulatè per interpoſitam perſonam.

Item nec ius offerendi ceſſaret, ſi venditio facta fuerit viliori pretio, interueniente tamen læſione vltra dimidiam veri pretij, *iuxta l.2. C. de Reſcind. vend. & probat textus in l. fin. § ſin autem minus, ibi, alijs autem debitoris creditoribus &c. C. de iur. dom. impetr. Franch. deciſ. 224. quem refert Merlin. d. q.45. n.55.*

127 Obſerua 4. quod ſi debitor eſſet pupillus, minor, vel abſens ex cauſa Reipubl. vel ex alia legitima cauſa, poteſt petere reſtitutionem in integrum aduerſus huiuſmodi venditionem factam per creditorem: qua reſtitutione in integrum obtenta debitor ad offerendum admittitur, *leg. ſi creditor, ff. de Diſtract. pign. Neguſ. d. 5. p. mem.3. num.6. verſ. ſeptimo reſtringitur, Merlin. d. lib.4. q. 45. n.51. & 52.*

128 Obſerua 5. quod ſi in ſubhaſtatione, ſeu deliberatione rei hypothecatæ ſecundus creditor fuit citatus, & non obtulit, amittit ius offerendi, nè rerum dominia ſemper ſint in incerto, *l. ſi eo tempore, C. de Remiſſ. pign. Rota apud Merlin. de Pignor. dec.61. n.5. Mantic. dec.126. n.1.* ſecus ſi tantum præſens fuerit: præſens enim, & tacens non videtur in præiudicialibus conſentire. *l. ſicut, §. non videtur, vbi Bart. ff. Quib. mod. Pign. vel hyp. ſolu. Dyn. in capite is, qui. de Reg. iur. in 6. Bero. conſ.190. num.30. volumn. 1. Cephal. conſil.235. n.29. & alij apud Surd. deciſ.302. nu. 3. & ſeq. quicquid dicat Theſaur. dec.157. nu.* 11. niſi fortè ageretur de cauſa libertatis, ſeu manumiſſionis, Religionis, ſeu Eccleſiæ, ſeu de cauſa pauperum, vel fiſci: vel niſi creditor tacuerit animo decipiendi, tunc enim ſi præſens ſit, & taceat ius ſui pignoris remittere videtur, *Neguſ. de Pignor. p.6. mem.3. n.23. & ſeq.*

129 Obſerua 6. quod ceſſat etiam ius offerendi, vbi primus creditor poſſidet rem hypothecatam non vti creditor, ſed quia illa fuit ei vti tertio, & tamquam plus offerenti à Iudice legitimè addita præuia ſubhaſtatione: quia primus creditor non debet eſſe deterioris conditionis, quàm quilibet alius extraneus licitator *leg. à Diuo Pio, § ſi poſt additum, ff. de Re iud. Felician. de Cenſib. lib. 2. cap.2. num.13. Pignatell. contr.93. num.6. quos refert, & ſequitur Merlin. d. lib.4. qu.47. num. 3. & alij apud Duran. dict. deciſ.445. num.86. & 87. vbi de magis communi Mantic. de Tacit. lib.11. tit.28. num.27. Rot. deciſ.407. num.26. p. 5. tom. 1. Recent.* quamuis contrarium *poſt Salſeneat Neguſ. de Pign. p.5. mem.3. n.7.*

130 Obſerua 7. quod creditor tenetur quidem cedere iura iuſto poſſeſſori offerenti *l. mulier, ff. qui pot. in Pign. hab.* non autem iniuſto, *vt probat idem textus, ibi an ſi ei iuſtus poſſeſſor offerat &c. ducto argumento à contrario ſen-*

ſu, quare iniuſtus poſſeſſor poteſt quidem offerre ad effectum liberandi pignus, non autem ad effectum obtinendi ceſſionem iurium *l. nulla, vbi gloſ. C. de ſolut. C. ſtr. in l. ſi res obligata, num. 4. in fin. ff. de leg. 1. Capic. deciſ. 202. ſub num. 5. & alij apud Scacc. de camb. §. 2. gloſ. 5. num. 87. Merlin. de Pignor. d. lib. 4. q. 65. num. 11. & ſeq. & quæſt. 76. num. 12.* nec iuſto poſſeſſori competeret exceptio cedendarum actionum, ſi creditor aliqua bona pro ſuo credito obligata abſque dolo, & fraude liberauerit, & ideò nequeat poſſeſſori cedere iura contra bona liberata, *Bald. in l. iubemus, C. ad Velleian. Neguſ. de Pignor. part. 5. mem. 3. num. 29. Gratian. deciſ. March. 215. num. 5. & ſeq. Merlin. d. lib. 4. q. 68. num. 6.* & ideo ſatis eſt, vt creditor cedat iura talia, qualia habet, *vt dicunt DD. citati*, nec obſtat *textus in l. Stichum, §. ſi creditor à debitore, ff. de ſolut.* quia diuerſa eſt ratio inter fideiuſſorem, de quo eſt in *d. textu*, & poſſeſſorem; nam fideiuſſor interceſſit contemplatione beneficij cedendarum, poſſeſſor verò non accepit poſſeſſionem hac mente, vt iura ſibi cederentur à creditore agente hypothecaria, ſed potius illud venit extra conſiderationem, & intellectus, vt ait *Bald. in d. l. iubemus, in fin. Neguſ. loco cit. nu. 29.* & ideo cum creditor teneatur fideiuſſori cedere actionem, *iuxta l. 2. C. de fideiuſſ.* iuſtè repellitur exceptione cedendarum actionum, ſi ex culpa ſua nequeat fideiuſſori actionẽ cedere, *vt d. Bart. in d. §. ſi creditor à debitore, & in l. ſi ſtipulatus, §. ſi ex duobus, ff. de fideiuſſ.* vbi addit, hoc præcipuè habere locum, quando creditor liberaſſet pignora, aut hypothecas acceptas à debitore, & poſtea ageret contra fideiuſſores offerentes, ſeu ſoluentes, & petentes ceſſionem: tunc enim indiſtinctè obſtaret exceptio cedendarum, quia fideiuſſores ſemper videntur intercedere contemplatione bonorum debitoris tam præſentium, quam futurorum, *l. fin. C. Quæ res pign. obli. poſſ. Neguſ. vbi ſupra num. 37.* vnde ſi creditor liberauit principalem debitorem inſcijs fideiuſſoribus, & deinde fideiuſſores ad ſoluendum aſtrinxerint, poſſunt fideiuſſores indebitè ſolutum repetere, tum quia liberato principali debitore cenſentur etiam liberati fideiuſſores, *leg. fin. ff. de Pact.* tum etiam quia nequit in tali caſu creditor actiones contra debitorem principalem cedere, *vt obſeruat Boccac. de Societ. offic. num. 131.* Hinc etiam fit, vt ſi pupillus poſt pubertatem legitimi curatoris auctoritate alterum ex tutoribus liberauerit, non poteſt totum petere ab altero Contutore, quia ſibi obſtat exceptio cedendarum; idemque dicendum in Adminiſtratore Reipub. liberato ab ipſa Repub. quia neque alter poteſt conueniri pro parte alterius, qui liberationem obtinuit, *l. ſi pupillus, ff. de Admin. Tut.* quod procedit etiam quando agitur vigore obligationis cameralis: quia hæc obligatio non tollit beneficium cedendarum: immò per huiuſmodi exceptionem ipſa executio obligationis cameralis retardatur, *Bald. in auth. præſente, num. 4. C. de fideiuſſ. Boccac. loco cit. Zacch. ad Galleſ. de oblig. camer. q. 17. n. 66. Rota apud eundem Zacch. dec. 22. num. 5.* niſi expreſsè huic beneficio renuncietur, *Merlin. d. lib. 4. q. 72. nu. 28. & ſeq.*

Secus eſſet, quando nulla dari, vel conſiderari poteſt culpa creditoris, videlicet ſi fideiuſſor expreſsè renunciauit beneficio cedendarum, vel ſi vnus fideiuſſor fuerit liberatus de conſenſu alterius fideiuſſoris, tunc enim ipſimet fideiuſſori imputandum eſt, *gloſ. communiter recepta in l. niſi, ff. de Pact.* vel ſi creditor non poſſit cedere actionem ex natura obligationis, quia nulla ſibi competit actio, puta ſi fideiuſſor; quem creditor liberauit, erat tutus exceptione qualis eſt mulier, quæ habet beneficium, velleiani, *l. 1. & ſeq. ff. Ad Vellian.* vel ſi ceſſio fieri non poteſt facto ipſius debitoris, puta ſi debitor dederat duos fideiuſſores, & deinde ſoluat creditori partem debiti, pacto inito, quod per huiuſmodi ſolutionem liberetur vnus ex fideiuſſoribus: hoc enim à iure debitori permiſſum eſt *in l. in ijs, §. ſi duor, ff. de ſolut. Neguſ. in 2. par. 3. mem. 5. p. princ. num. 23. Alex. in l. quidam, num. 7. in fin. ff. ſi cert. pet.* & ideò in his caſibus non obſtat exceptio cedendarum, *Neguſ. de Pign. p. 4. mem. 3. num. 36. Caroc. de oblat. q. 22. num. 3. & ſeq. Soc. conſ. 200. nu. 1. & 2. lib. 2. Burati. deciſ. 97. nu. 2. & alij apud Merlin. de Pign. lib. 4. q. 72. n. 18. & ſeq. poſt Bart. in leg. ſi ſtipulatus, §. ſi ex duobus ff. de fideiuſſ.* vbi etiam dicit, quod ceſſaret exceptio cedendarum, ſi creditor eſt paratus dimittere fideiuſſori quantum ſua intereſt propter alium fideiuſſorem liberatum.

Idem dicendum, vbi duo fideiuſſerunt diuerſis temporibus; nam ſi creditor liberet ſecundum fideiuſſorem, poterit abſque impedimento agere contra primum: quia primus fideiuſſor non interceſſit contemplatione ſecundi, & ideò non poteſt petere, vt ſibi fiat ceſſio, *Bart. in d. §. ſi ex duobus, ſub num. 3. vbi etiam Ang. Caſtr. & Imol. Rota apud Pacif. de Salu. interd. inſp. 3. cap. 2. & poſt tract. deciſ. 163. nu. 1. & 2.* niſi ab initio fuerit conuentum cum ipſo fideiuſſore, vt daretur alius confideiuſſor: quia tunc obſtat exceptio cedendarum, *Gratian. diſcept. for. cap. 286. num. 8. Merlin. d. lib. 4. q. 72. num. 13. & ſeq. Rota deciſ. 617. num. 2. & ſeq. par. 5. tom. 2. Recent.* quemadmodum hæc exceptio haberet locum, ſi creditor liberauit primum fideiuſſorem, & ageret contra ſecundum: quia ſecundus cenſetur ſe obligaſſe contemplatione primi, dummodò notitiam habuerit huiuſmodi obligationis, *Bart. loco cit. Neguſ. de Pign. p. 5. mem. 3. n. 36. Merlin. vbi ſup. nu. 17. Seraphin. dec. 865. n. 1.*

Addunt Doctores quod mulier, quæ liberauit aliqua bona viri agendo contra tertium poſſeſſorem, vel contra fideiuſſorem, vel correum principaliter obligatum ad dotem, non repellitur exceptione cedendarum: hoc enim eſt ſpeciale in dote, *per textum in leg. iubemus, vbi Bart. Cod. ad Velleian. Neguſ. d. p. 5. mem. 3. n. 31. Merlin. d. lib. 4. q. 68. nu. 8. & ſeq. & q. 73. num. 3.* vbi dicit, quod diſpoſitio *d. l. iubemus*, habet locum etiam quando mulier liberauit aliquem ex pluribus reis debendi, aut fideiuſſorem.

131 Obſerua 8. quod ſi creditor conueniat hypothecaria ſimplicem poſſeſſorem pro duobus creditis, quorum vnum eſt altero anterius, poſſeſſor non poteſt offerre vnum ſine altero, ſed tenetur vtrumque offerre ſecus eſſet, ſi alius creditor poſſideret, quia non teneretur offerre, niſi creditum, quod eſt anterius ſuo, *vt d. Neguſ. d. p. 5. mem. 3. n. 32. & 34.* vbi etiam notat, quod nec fideiuſſor tenetur creditori offerre creditum cum debitore contractum poſt fideiuſſionem: & ideò creditor hoc caſu nequit retinere pignus vigore ſecundi crediti: quia fideiuſſor videtur interceſſiſſe contemplatione bonorum acquiſitorum, & acquirendorum ab ipſo debitore pro ſua indemnitate, *Bart. in d. l. ſi ſtipulatus, §. ſi ex duobus, ff. de fideiuſſ.* vnde non tenetur redimere bona quorum reſpectu ſe obligauit, ab alijs obligationis poſtea contractis; quæ ratio ceſſat in creditis contractis ante fideiuſſionem præſtitam: quia tunc bona erant affecta obligatione antecedenti, *Morot. de iur. offer. n. 65. Caroc. de oblat. p. 2. q. 21. n. 5. quos refert, & ſequitur Merlin. de Pignor. lib. 4. q. 70. num. 16.* ſubdens *num.* 18. quod quando anterius creditum eſſet ſolum chirographarium, non poſſet creditor pignus retinere contra fideiuſſorem ſoluentem creditum, pro quo interceſſit.

132 Notandum eſt autem, quod is, qui cogitur aliquid ſoluere propter propriam culpam, & maleficium contrauenîendo diſpoſitioni legis, non poteſt reportare ceſſionem tranſlatiuam iurium, & acquirere facultatem repetendi ſolutum ab alijs obligatis ex contractu, vel quaſi, quia in pœnalibus ſolutio parit effectum dumtaxat liberationis citra repetitionem, *Bart. in l. 1. §. ſi plures, in fin. ff. de eo, per quem fact. erit &c. Bald. in l. 1. in fin. C. de condict. furt. Rota dec. 77. num. 36. & 37. par. 6. Recent.* Idemque dicendum

133 eſt, ſi fideiuſſor ſoluerit debitum, ad quod non poterat aſtringi confideiuſſor, aut correus, puta ſi cenſum extinxerit, vel ſciens non oppoſuit legitimas exceptiones, puta præſcriptionis, vel alias ſimiles, quia neque tunc poterit vti ceſſione actionum, nec alio modo repetere à confideiuſſoribus, *Mantic. de Tacit. lib. 16. titul. 15. num. 1. & 2. Merlin. dicto lib. 4. quæſt. 70. numer. 42. & 44.*

Rota

Digitized by Google

Rota coram Burat.deciſ.645.num.1.& ſeq.& apud Cenc.de cenſib.dec.83.num.3. quod procedit, etiamſi huiuſmodi exceptiones fideiuſſor oppoſuerit, & nihilominus Iudex eas admittere noluerit, *Fontanell.deciſ.Catalon.216.numer.9. & ſeq.*

134 Illud etiam memoriæ commendandum eſt, quod fideiuſſor emens pignus à creditore, tenetur illud oblato pretio reſtituere debitori vna cum fructibus ab eodem fideiuſſore perceptis, *l.1.C.de Dol.l.ſi mandato.59.§.Paulus,ff.mandat.* quia in tali caſu videtur magis luere, quam emere, propter fidem debitori, pro quo fideiuſſit, debitam, *Grat.diſc.for.c.459.num.26.* ſi verò emeret cenſum ſeu nomen, & ius redditus, poterit annuas reſponſiones tam à principali debitore, quam à confideiuſſore exigere: cum hac tamen diſtinctione quod contra principalem debitorem poteſt agere ad integrum cenſum: contra verò confideiuſſorem non ad integrum cenſum, ſed ad id, quod ſupereſt, deducta eius rata *§.ſi plures, Inſtit.de fideiuſſ.Burat. deciſ.645.num.10.Cenc.de cenſib.p.2.c.2.q.2.ar.5.n.2.& ſeq. Rota apud eumdem dec.178.Gratian.c.459. num.19.& ſeq. Fontanel.de Pact.nup.clauſ.4.gloſ.18.p.3.num.70.& ſeq.& deciſ.Catalon.216.num.7.* quod procedit etiam in ea, qui diuerſo tempore fideiuſſit, dummodò in inſtrumento actum fuerit cum fideiuſſore, vt alius daretur confideiuſſor, *vt ſupra diximus. Neguſ.de Pign.p.5.memb.3.nu.46. Seraphin.dec.865.nu.1.* & ideo ſi ſecundus fideiuſſor emat cenſum cum ceſſione iurium, non poterit à primo fideiuſſore ſolidum petere, quia primus, cenſetur fideiuſſiſſe contemplatione ſecundi, & ſub ſpe mutui periculi, *vt tradunt DD.apud Cenc.de cenſib.p.2.c.2.q.2.art.5.n.8.* ſecus ſi prior fideiuſſor non acceſſit contemplatione poſterioris: quia tunc poſterior, qui diuerſo tempore interuenit, ſi ſoluat integrum debitum, & reportet à creditore ceſſionem iurium, poterit integraliter, & inſolidum repetere quicquid ſoluit, nec poterit repelli à primo fideiuſſore exceptione cedendarum, aut diuiſionis, *Spec.in tit.de Renun.& concluſ.num.13.Ang.in §.ſi plures, num.2. verſ.quæro an hoc, Inſt.de fideiuſſ.& alij apud Cenc.loco cit.n.5.& ſeq. Rot.dec. 617.n.5.& ſeq.p.5.tom.2.Recen.Seraph.d.dec.865.n.1.* ſubdens, quod non dicitur prior fideiuſſor acceſſiſſe contemplatione ſecundi, quando actum eſt cum ſolo creditore de dando ſecundo.

135 Addit *Rol.conſ.88.n.2.lib.4.Maur.de fideiuſſ.p.2.ſect.5. c.5.n.2. quos refert Merlin.d.lib.4.q.72.n.21.* quod ſi fideiuſſor conuentus à creditore negauerit, ſe eſſe fideiuſſorem, in pœnam mendacij perdit ius petendi ceſſionem iurium ab eodem creditore.

136 Obſerua 9. quod iuri offerendi præſcribitur ſpatio 30. annorum, *l.iuxta l.cum notiſſimi, §.eodem iure, vbi DD. communiter, C.de Præſcrip.30.vel 40.ann.* quando videlicet deducitur per modum actionis, puta ſi primus creditor poſſidet rem hypothecatam, cui debitor vel ſecundus creditor poſſunt offerre intra dictum ſpatium 30. annorum; ſecus eſſet, quando ius offerendi per modum exceptionis competeret debitori, vel ſecundo creditori poſſidenti, vel etiam alteri tertio poſſeſſori extraneo, qui poſſunt conueniri à primo creditore hypothecaria; tunc enim iuri offerendi nunquam præſcribitur *ita Ang.in §.actionum, num. 119.in fin.de Action.Neguſ.de Pign.p.5.mem.3.nu.52.& alij apud Gabr.comm.concl.lib.5.tit.de Præſcript.concl.7.n.1.& ſeq.* niſi in pignore adiectum eſſet pactum legis commiſſoriæ, quia tunc iuri offerendi nullo modo præſcriberetur in odium creditoris, cum huiuſmodi pactum improbetur in pignoribus *leg.1.C.de Pact.Pign.Neguſ.loco cit.n.53.* idem dicendum, quando pignus eſt frugiferum, nam cum fructus creditor imputare debeat in ſortem, lapſu temporis debitum extinguitur: quo extincto ceſſat cauſa pignoris, ac bona fides, ſine qua de iure Canonico non datur præſcriptio, *Bald.in conſ.322.in fin.vol.1.Alex.conſ.54.num.7. vol.6. Fulg.conſ.123. Barba.conſ.22.col.7. vol.4. Merlin. de Pign.lib.4.q.80.n.41. Sylu.in ver.preſcriptio 2.n.16.& alij apud Gabr.vbi ſupr.n.9.*

137 Obſerua 10. quod licèt poſſeſſor, qui rem hypothecatam meliorauit, poſſit offerre anteriori creditori æſtimationem rei petitæ detractis melioramentis, hoc tamen haud permiſſum eſt ſimplici poſſeſſori, qui rem nullo modo meliorauit, ſed tunc facienda eſt oblatio de toto credito, etiamſi res non eſſet tanti valoris, *latè Neguſ.de Pignor. p.5.memb.4.n.21.& ſeq.Merlin.eodem tract.lib.4.q.81. Ciriac.contr.194.n.1.& ſeq.* ratio diuerſitatis eſt, quia qui fecit melioramenta, nititur duplici vinculo, videlicet poſſeſſionis, & melioramentorum, pro quibus datur retentio rei, quæ non daretur pro ſimplici poſſeſſione: duo autem vincula magis ſtringunt, *auth.itaque, Cod.commun.de ſucceſſ. Neguſ.loco citat.numer.22.in fin.* vel quia, cum pro melioramentis detur retentio, in pari cauſa melior debet eſſe conditio poſſidentis, *vt dict. Morot.in tractat.de Iur.offer.num.15.verſ.quia cum par, quem refert Merlin. loco cit.n.3.*

138 Obſerua 11. quod ad oblationem validè faciendam plures requiruntur conditiones, prima eſt, vt oblatio ſit realis, non verbalis: ſecunda, vt fiat congruo loco, & tempore: tertia, vt ſit pura, non conditionalis: quarta, vt ſit ſpecialis, non generalis: quinta, vt ſit integralis, & de toto debito: ſexta, vt fiat apud perſonam idoneam ſolemniter citato, vel præſente creditore, *ita DD in l.acceptam, C. de vſur.& in l.obſignatione, C.de ſolut.* Si verò realis oblatio fieri nequeat, non eſt reijcienda oblatio verbalis, puta ſi offeratur res immobilis, vel equus, aut quid ſimile, *vt poſt Bart.& alios d.Neguſ.de Pig.in 2.p.3.mem.5.par.princip.num.3.*

139 Obſerua 12. quod ad effectum ſuccedendi in ius primi creditoris non ſufficit offerre, ac deponere, ſed requiritur etiam obſignatio, hoc eſt prius pecunia numeranda eſt, & deinde reponenda in ſacculo, & ſigno obſignanda, ac deponenda penes idoneam perſonam, *l.1.§.ſi pecunia, ff.depoſ.l.fin.ff.de leg commiſſ.l.obſignatione, C.de ſolut.* vbi etiam, quod oblatio, & obſignatio ipſo iure liberat debitorem, *l.1.C.Qui pot.in pign.hab.* ratio eſt, quia per oblationem, & depoſitionem ſine obſignatione transfertur dominium, & poſſeſſio in Depoſitarium; & ideo non eſt propriè depoſitum; cum Depoſitarius poſſit conuertere in tali caſu pecuniam in ſuos vſus, *l.Lucius Titius Sempronio, iuncta l.die ſponſaliorum, §. qui pecuniam, ff.depoſ.* propterea debitor per huiuſmodi propoſitum non conſequitur totalem liberationem; quinimò poteſt creditor tali oblatione non obſtante petere à debitore, qui obtulit, pecuniam ſibi debitam, *Bart.in l.ſi debitor, ff.de ſolut. Neguſ.in 3.p.3.memb.5.p.princ.n.5.Merlin.de Pign.lib.4.q.90. n.12.& q.92.n.3.* vbi dicit, quod depoſitum ſine obſignatione non habet vim ſolutionis. Quando verò depoſitum fit cum obſignatione, non tranſit in depoſitarium facultas diſponendi, & ſi diſponeret, non ſolum tenetur depoſiti, ſed etiam furti, *l.ſi ſacculum, vbi Bart.ff.de depoſ.gloſſ.in l.Ariſtot.ver.pignus, ff.Quæ res pign.vel hypot.&c & ibidem Bart.n.1.Neguſ.de Pignor.in 3.p.3.mem.5. par.princip. n.8.Merlin.eod.tract.lib.4.q.83.num.50.& ſeq.* vbi etiam dicit, quod obſignatio habet vim traditionis, & propterea periculum pecuniæ tranſit in damnum creditoris, *l.quod ſi neque, §.1.ff. de peric.& comm.rei vend.iuncta d.l.obſignatione, C.de ſolut.*

140 Obſerua 13. quod depoſitum factum à debitore repeti poteſt, ſi creditor recuſauit recipere, vel depoſitum adhuc non acceptauit, *l.acceptam, in fin.vbi Bald.& alij, C.de vſur. Mant.de Tacit.lib.10.tit.4.n.7. Rot.apud Merlin.de Pign.dec.109.n.18.& ſeq.*

141 Limita 25. in mercatoribus, qui *ex Conſtitutione Pij V.* præferuntur cœteris creditoribus etiam hypothecarijs, & anterioribus, pro veſtibus ex eorum fundaco emptis à Prælatis decedentibus in Romana Curia, *Rot.in Romana mercium 18.Nouembris 1607.coram Ortembergo,* vbi, quod inter veſtes continentur etiam ſacræ pro celebratione Diuinorum officiorum, *Buratt.deciſio.610.* vbi, quod nomine Prælatorum veniunt Abbates etiam Commendatarij, *& deciſ.715.* ſubdens, quod mercatoribus prædictis præferuntur creditores pro cibarijs, & victu, *Ferentill. ibid.n.7.*

142 Limitatur 26. in creditore poſteriore, qui vtitur bene

ficio

ficio compenſationis, tunc enim compenſandò præfertur anteriori, *latè Scac. de commer. & camb. §. 2 gloſſ. 5. nu. 417. & ſeq.* vbi dicit, quod ſi ego ſum creditor tui ex cauſa cambij in aureis 500. ſine hypotheca, & tu ex alia cauſa es creditor mei in alijs aureis 500. & Petrus eſt ſimiliter creditor tui in aureis 500. cum hypotheca, & obligatione omnium tuorum bonorum, ego præferendus ſum Petro in iſtis aureis 500. quamuis Petrus ſit creditor anterior, & hypothecarius, quia debiti ad debitum ſit compenſatio ipſo iure ſine miniſterio hominis, *l. 4. & l. fin. Cod. de compenſat.*

143 Addit *Strach. in tract. de Decoct. tit. qui pot. in bon. decoct. hab. num. 11. quem refert Scac. loco cit. num. 438.* quod ſecundus creditor in re mobili, quæ loco pignoris ei data fuit à debitore, præfertur primo, ſic æquitate negotiationis, & commercij ſuadente: alioquin ſecundus creditor non credidiſſet, & ita ſenſit *Gait. d. cap. 4. n. 1067. & 1833.* vbi citat *Pyrr. Maur. Aret. de Retent. n. 24. Ceph. conſ. 762. n. 25. vol. 5.*

144 Quæres, an detur prælatio in pignore, quando creditores ſimul eodem tempore, & momento contraxerunt? Reſp. negatiuè, ſed tunc omnes ſimul pro rata admittuntur ad eiuſdem pignoris valorem, *l. idemque, ff. Qui pot. in pign. hab.* ità vt ſi omnibus non ſufficiat, diminutionem pro rata crediti omnes pati teneantur, *l. ſi fundus, §. ſi duo, vbi DD. ff. de Pign.* Nec refert, quod aliquis prius nominetur in inſtrumento, quia prius ac poſterius non datur in eadem ſcriptura, cum vno eodemque inſtanti inſtrumentum partium conſenſu perficiatur, & eodem momento æqualiter omnium contrahentium ius naſcatur, *Bart. & alij in l. lecta, ff. ſi cert. pet. Rot. dec. 756. n. 8. p. 1. Diuerſ. Menoch. lib. 3. preſump. 134. n. 23. Cancer. var. lib. 2. c. 7. de Pact. n. 302. Afflict. dec. 306. n. 10. & alij apud Grat. diſcep. forenſ. tom. 1. c. 175. n. 7.*

Ita etiam ſi plures fideiuſſores ſimul: & eodem tempore ſupra modum ſoluiſſent, nullus in repetitione præfertur, ſed omnibus ſimul pro rata datur repetitio, *l. cum duo, vbi gl. in ver. poſterior, ff. de condict. indeb.*

Similiter quando teſtator pluribus diuerſa, & inæqualia legata reliquit, quorum quantitas patrimonij vires excedit, reducuntur omnium legata ad vires patrimonij, facta ſingulorum diminutione pro rata, *iuxt. l. in quantitate, §. fin. & l. quærebatur, ff. Ad l. falc. leg. ſi verò compoſita, ff. de milit. teſtam. l. ſi pluribus ff. de legat. 1. Parlador. lib. 1. rer. quotidianar. c. 18. Vincen. de Franc. deciſ. 336. Eſcobar. in tract. de Ratiocin. comput. 10. per tot. & alij apud Salgado in Labyrintho creditor. p. 2. c. 4. num. 2. & 3.* vbi etiam dicit, quod ſi aliquis ex legatarijs partem integram fuit conſequutus, alijs exceſſum reſtituere tenetur, *per tex. in l. 2. §. 1. ff. de condict. indeb.*

F I N I S.

SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

IN-

INDEX
RERVM NOTABILIVM
Quæ in hoc tractatu continentur.

A

ABBAS an, & quando benedictionem petere debeat ab Epiſcopo, antequam minores ordines ſuis ſubditis conferat, lib. 1.c.75.n.1. & ſeq. an ſit ad id præfinitum tempus a iure, ibid.n.2. quibus diebus benedictio huiuſmodi dari debeat, num.3. quid ſi Epiſcopus requiſitus benedicere renuerit, n.7. In Abbate quænam ætas exigatur, lib.2.c.8.nu.18. & quæ in Abbatiſſa, lib.2.c.11.n.8.& c.8.n.14.

Abortum procurans qualiter puniatur, & quando excommunicationem incurrat, lib.4.c.31.n 1.& 2.

Abſentia an præſumatur, lib.2.c.81.n.15.

Abſoluere in dubio nocentem melius eſt, quàm innocentem condemnare, lib.4.c.79.n.9.

Accreſcendi ius quando competat, lib.3.c.7.n.31.37.& 38.

An ius accreſcendi excludatur per renouationem emphiteuſis factam inter deſcendentes, lib.3.c.7.n 39.

Accuſandi ius quanto tempore præſcribatur, vide in ver.crimen.

Tempus, quod datur ad accuſandum, & inquirendum à die maleficij computatur, lib.3.c.17.n.8.

Accuſator an, & quando poſſit repetere accuſatum, ſi fiat generalis, abolitio ex Principis ordinatione, lib.2.c.82.n 37

Accuſator an, & quando teneatur in accuſatione exprimere diem, menſem, & annum, lib 4.c.12.n.1.& ſeq. quid in inquiſitione, ibid nu.2.& 3. & ſi exprimatur dies, vel tempus certum, an neceſſario probari debeat, quod eo tempore delictum fuerit commiſſum, n.7.& 8.& quid ſi dies, & hora eſſet de ſubſtantia delicti, n.9.

Accuſatus, vel denunciatus an pendente accuſatione poſſit ad ordines promoueri, lib.3.c.11.n.1.& ſeq. intra quod tempus iudicium huiuſmodi terminari debeat, ibid.n.4.& quando Epiſcopus poſſit ordinato prohibere, ne accuſatione, vel exceptione pendente, in ordinibus miniſtret, n.6.

Actio an per citationem perpetuetur, lib.2.c.107.n.5.

Pactum nudum de iure canonico producit actionem, l.2.c 36.n. 19. Quamdiu duret actio, ſi ſtatutum ſimpliciter ſtatuat, conſanguineum poſſe rem venditam redimere, lib.2.c.26.n.7.

Quamdiu duret actio, quod metus cauſa, lib.2.c.2?.n.8.

Actio hypothecaria quanto tempore præſcribatur, vide in ver.præſcriptio.

Actio Publiciana quando detur, lib. 2.c.92.n.18.

An in Actione Publiciana mala fides auctoris noceat hæredi, n.37.

Actio redhibitoria quamdiu duret, lib.3.c.20.n.1.& ſeq.& lib.2.cap.31.n 6.& 8. in quibus rebus locum habeat. d.lib 3.c.20.num.3. an venditor teneatur certiorem facere emptorem, ſi animal venditum ſit vitioſum, ibid.n.7.9.& ſeq. intra quantum tempus emptor agere poſſit ad diminutionem pretij, nu.8. quando animal præſumatur mortuum eo morbo, quem habebat tempore venditionis, & quando non, n.13.& ſeq.& n.16.

Quando detur actio redhibitoria, & quanti minoris, lib.2.c.31.n.1. & ſeq. quamdiu duret actio quanto minoris, n.5.& ſeq.

An in redhibitoria durent hypothecæ medio tempore contractæ, l.2.c.67.n.29.

Actio reſciſſoria an, & intra quantum tempus intentari debeat poſt obtentam reſtitutionem in integrum, lib.2.c.59.n.32.

Actio Saluiani, quo temporis ſpatio tollatur, vide in ver. Præſcriptio.

Cœtera vide in ver.remedium.

Adeundi ius quo temporis ſpatio præſcribatur, & quando curtat hæc præſcriptio, lib.2.c.92.n.1.& 12.& c.38.n.10. & lib.4.c.10.n.26.& ao tranſmittatur ad hæredes, lib.2.c.18.n.16.17.& 22. quid ſi hæres inſtitutus in teſtamento ſit proximior teſtatori, lib.2.cap.92.n.4. & ſeq. & quid ſi certus terminus a Iudice fuerit præfixus ad adeundum, d.lib.2.c.92.n.8.& ſeq.

Quando hæres ſuus, qui repudiauit hæreditatem, poſſit repudiationem reuocare, lib.2.c.92.n.11.

Adminiſtrator piorum locorum Tutoribus comparatur, l.3.c.3.n.16.

Adminiſtratoris bona an ſint tacitè hypothecata, lib.4.c.17.n.10.

Quo temporis ſpatio Reip. rationes ſubſcriptæ, & cancellatæ contra Adminiſtratorem retractari poſſint, lib.2.c.67.n.35.

Alia vide in ver Tutela.

Adoptio naturam imitatur, lib.2.c.9.n.2. Adoptans, vel Arrogans qua ætate præcedere debeat Adoptandum, vel Arrogandum, ibid. n.1.& ſeq.& c.43.n.29. quæ requirantur ad hunc effectum, l.2.c.9.n.4. qui adoptari, vel arrogari prohibeantur, n.5.

Adulterium vide in ver.Crimen.

Aduocatus, & Scholaſtici an poſſint expellere fabros, ſeu artifices propè eorum domos obſtrepentes, lib.1.c.39.n.56.& ſeq.

Cœtera vide in ver.Prior tempore.

Ætas hominis quotuplex ſit, lib.2.c.1.n.1.

Quando malitia dicatur ſupplere ætate, lib.2.c.4.n.7.

Ætas qua nam requiratur in codicillis, & alijs vltimis voluntatibus, lib.2.c.5.n.4.

Ætas quænam exigatur ad habitum religioſum ſuſcipiendum, vide in ver Profeſſio.

Ætas in Iudice ordinario, & delegato quænam requiratur, lib.2.c.10.n.1.& ſeq.& quæ in Conſule, Rectore Scholarium, Aduocato, promouendo ad Doctoratum, Procuratore ad negotia, & procuratore ad iudicia, ibid n 4.& ſeq.

Ætas quænam requiratur in Summo Pontifice, Cardinalibus, Epiſcopo, & eius Vicario, & Inquiſitore, lib.2.c.11.n.1.& ſeq.

Ætas ad primam tonſuram, quatuor minores ordines, Subdiaconatum, Diaconatum, & Sacerdotium requiſita quænam ſit, lib.2.c.12.n.1.& ſeq. in quam pœnam incidat ordinans, & ordinatus ante legitimam ætatem, n.4.6 & 11. quid ſi currat annus biſſextilis, nu.9. quando ordinatus excuſetur, lib.2.c.13.n.7.

Ætas quomodo probetur, lib.2.c.13.n.1. & ſeq. an ex libro parochi probetur punctum, vel hora natiuitatis, ib.n.10.& an ex libro Parentis, n.12.& an probetur minor ætas per datione curatoris, n.16.

Ætas in nuptijs, & teſtamento quænam attendatur lib.2.c.43.n.28.

Impetratio veniæ ætatis quid ſit, lib.2.c.59.n.85.

Quare ætas noſtra diminuta ſit poſt diluuium, lib.2.c.15.n.7.

Affictus peti poſſunt vſque ad 30 annos, lib.2.c.67.n.104.

Alearum in ludo victus repetere poteſt pecuniam amiſſam intra 30. annos, lib.2 c.67.n.84.

An victus in huiuſmodi ludo teneatur ſoluere pecuniam amiſſam, quando adeſſent contractus, & inſtrumenta, n.85.

Alienatio rerum prohibitarum quando permittatur, lib.2.cap.83.n.17.& lib 1.c.56.n.8.

An res Eccleſiæ poſſint in aliquo caſu ſine ſolemnitatibus alienari, lib.2.c.72.n.23.

Alienatio rerum Eccleſiæ ita demum eſt nulla, ſi placuerit Eccleſiæ, lib.1.c.106.n.13.

In dubio cenſetur facta alienatio ex cauſa neceſſaria, lib.1.cap.50.n.18. declaratur n.19.

An per prohibitionem alienationis inducatur fideicommiſſum, lib.1.c.56.n.1 & ſeq. quando poſſit hæres alienare non obſtante prohibitione teſtatoris, n.2.& ſeq.

Alia vide in ver.legitima, & permutatio.

Alimenta Pater negare poteſt ex eiſdem cauſis, quibus poteſt exhæredare, lib.2.c.84.n.2.

An, & quando pro alimentis cenſeantur bona obligata, lib.2.c.98.n.45.& 46.

Alimenta quando peti poſſint pro tempore præterito, lib.1.c.37.n.1.& ſeq. quando filius repetere poſſit alimenta a Patre, n.5.& 11. & an mutuans filio poſſit patrem conuenire.d.n.11. quando alimenta debeantur in ſubſidium, n.6. an, & quando mulier ſoluto matrimonio petere poſſit alimenta ab hæredibus viri, n.7.& 9. quid ſi mulier a marito conſtante matrimonio diſceſſit ſine cauſa, n.10.

Qui ſine titulo ordinatus fuit, an poſſit ab Epiſcopo alimenta petere, lib.1.c.37.n.8.& 9.

Alimentorum legatum an peti poſſit pro futuro, lib.4.c.5.n.10.

Quando mater, & quando Pater teneatur alere filium, lib.1.c.58.nu.1.& ſeq.

Appellatio an detur à ſententia lata in caſu alimentorũ, l.2.c.58.n.14

Priuilegia, quæ tribuuntur alimentis, procedunt in futuris non autem in præteritis, lib.2.c.58.n.15.& lib.4.c.9.num.29.& an valeat tran-

tranſactio ſuper alimentis futuris ſine auctoritate Prætoris, lib. 2. c. 58. n. 16. & 17.
Alimenta qualiter præſtentur, lib. 2. c. 58. n. 19.
Pro alimentis conuentus poteſt hæres etiam intra tempora ad conficiendum inuentarium, lib. 2. c. 20. n. 19.
An, & quando Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere poſſit contrà laicum ſuper alimentis, lib. 2. c. 43. n. 24. & 25.
Alimenta per teſtatorem legata, annatim debentur, l. 2. c. 42. n. 4.
Alimenta relicta ex fructibus certi fundi quando debeantur, lib. 2. c. 43. n. 15. & 16.
Cœtera, vide in ver. legatum, & in ver. legitima.
Alternatiua, vide in ver. beneficiorum collatio.
In alternatiuis quando electio ſit debitoris, & quando creditoris, lib. 4. c. 8. n. 1. & ſeq.
An per electionem vnius remedij cenſeatur alijs præcluſa via, n. 5.
Animal quando præſumatur mortuum ex morbo, quem tempore venditionis habebat, & quando non, lib. 3. c. 20. n. 13. & ſeq.
Animalium cuſtos, vide in ver. Prior tempore.
Annata quādo debeantur, & quādo fuerit introducta, lib. 2. c. 25. n. 13.
Annui reditus vide in ver. Redditus.
Annus quot menſibus conſtet, lib. 1. c. 3. n. 5. quot dies annus contineat, ib. n. 6. diuiditur in vſualem, legitimum cerimonialem, emergentem, & artificialem, n. 7.
Si quis promiſit dare hoc anno, intelligitur de anno emergenti à die contractæ ſtipulationis, lib. 1. c. 3. n. 8.
Quando locantur bona, quæ fructus non reddunt quolibet anno naturali, ſed de biennio in biennium, talis annus accipitur pro ſpatio 24. menſium, lib. 1. c. 3. n. 9.
Currente anno biſſextili illud biduum pro vno die computatur d. l. 1. c. 3. n. 13.
Annus non dicitur breuis terminus, nec longior æquo, l. 2. c. 30. n. 5.
An, & quando annus cœptus habeatur pro completo, lib. 4. c. 1. n. 7. & ſeq.
Antiquitas non ſupplet vitia viſibilia, nec defendit à vitijs ſubſtantialibus lib. 2. c. 112. n. 19.
Inſtrumenta, & ſcripturæ priuatæ excedentes 100. vel 70. aut 80 annos àn indigeant recognitione, lib. 2. c. 112. n. 23.
Probatio per teſtes de publica voce, & fama in antiquis cenſetur ſufficiens, lib. 2. c. 112. n. 21.
Quod tempus dicatur antiquum in materia teſtium, ibid. n. 17. & 18.
Teſtes examinati in iudicio antiquo probant per modum iurium, lib. 2. c. 112. n. 18. limitatur n. 15. & 22.
Tempus 20. annorum ſufficit, quando tractatur de probanda filiatione legitima antiqua, ib. n. 10.
Ex lapſu 40. annorum conficiens inſtrumentum præſumitur habuiſſe auctoritatem à Papa, vel ab Imperatore, lib. 2. c. 112. n. 11.
Sententia antiqua an præſumatur ritè, & rectè lata, lib. 2. c. 112. n. 12. & ſeq. quæ dicatur ſententia antiqua, ib. n. 9.
Apocha vide in ver. ſcriptura.
Apoſtoli peti, ac recipi debent intra 30. dies, & quando currant, lib. 4. c. 23. n. 17.
Apoſtoli reuerentiales in forma à Iudice dati quando contineant, refutatorios, n. 18.
An Iudex, qui conceſſit reuerentiales, poſſit exequi ſententiam, lib. 4. c. 23. n. 19.
Quid ſi Iudex admiſerit appellationem cum clauſula, ſi & in quantum, ibid. n. 20.
Appellatio a ſententia intra quod tempus interponi debeat, lib. 4. c. 23. n. 1. & ſeq. quando currat tempus prædictum, ib. & quando Iudex ad executionem ſententiæ procedere debeat, n. 6. quando appellare liceat poſt lapſum tempus, n. 8. & 12. & ſeq. appellatio interpoſita à non habente mandatum quando ratificari debeat, nu. 9. quid ſi fiat compromiſſum, nu. 10. negligentia procuratoris non appellantis ao præiudicet Domino, n. 12. appellatio extraiudicialis quando intimanda ſit Iudici, ſiue parti, n. 16.
An a ſententia Principis detur appellatio, lib. 4. c. 24. n. 4.
Quando appellatio vnius proſit alteri, lib. 2. c. 59. n. 40.
Appellationi an poſſit quis renunciare, lib. 4. c. 25. n. 12.
Quando tempus appellandi non currat, lib. 2. c. 95. n. 20.
Appellatio non intelligitur ſublata, quando clarè conſtat de iniuſtitia, lib. 2. c. 94. n. 9.
Appellans quando teneatur omnia acta ad Iudicem appellationis transferre, lib. 2. c. 51. n. 1.
Is, qui appellauit debet probare, ſe in tempore legitimo appellaſſe, lib. 1. c. 12. n. 2.
Quando non detur appellatio fauore ſtudij, lib. 1. c. 39. n. 56. & ſeq.
Non poteſt appellari a decreto lato contra meretricem expulſam à vicinia, lib. 1. c. 39. n. 65.
Ab Archiepiſcopo datur appellatio ad Concilium prouinciale, lib. 1. c. 77. n. 17.
Appellandi tempus tertio non currit niſi à die ſcientiæ prolationis ſententiæ, lib. 2. c. 14. n. 6.
Appellanti quodnam tempus à iure concedatur ad proſequendam appellationem, lib. 4. c. 23. nu. 21. & ſeq. & an illud poſſit à Iudex minuere, ibid. n. 25. & lib. 1. c. 19. n. 3.
An a ſtatuto facto in præiudicium particularis perſonæ detur appellatio lib. 4. c. 24. n. 1. & ſeq. intra quod tempus ſtatutum huiuſmodi impugnari debeat, n. 6. & ſeq. & quando cenſeatur factum in præiudicium particularis perſonæ, n. 9.
Aqua ſi ex meo prædio fluant in fundum vicini, an poſſim eam auertere, lib. 4. c. 9. n. 2. 27. & 29.
Quando non impeditur vſus nauigationis, aqua duci poteſt ex flumine nauigabili, lib. 2. c. 81. n. 15.
Quando curſus aquæ poſſit ab alio occupari, ib. n. 16.
Solitus curſus aquæ quomodo intelligatur, n. 17.
Ex flumine non nauigabili vnuſquiſque aquam ducere poteſt, d. lib. 2. c. 81. n. 18.
Quando flumen eſt priuatum à poteſt quilibet in ſuo ædificare, & frui aqua dicti fluminis, n. 21.
Flumina priuata pertinent ad illos, qui propè ab vtraque parte prædia poſſident, lib. 2. c. 81. n. 22.
Quando torrens, ſeu flumen eſt commune, non licet auertere aquam in præiudicium aliorum, n. 23.
Quando dicatur flumen publicum, & quando priuatum, n. 24. & 42.
Quando aqua naſcens in fundo priuati cenſeatur publica, & quando ipſius priuati, lib. 2. c. 81. n. 37.
Quando aqua publica deſinat eſſe publica, n. 41.
Si flumen currit inter duas ciuitates, aqua eſt communis pro indiuiſo, ſed alueus eſt communis pro diuiſo, n. 45.
Quid ſi alicuius ager inundatus fuerit, d. lib. 2. c. 81. n. 46.
Cœtera vide in ver ſeruitus.
Arbiter in quo differat ab Arbitratore, lib. 4. c. 25. n. 1. declaratio Arbitratoris non firmatur taciturnitate decem dierum, ſed poteſt peti reductio intra 30. annos, & quando id procedat, n. 2. & ſeq. & quid in laudo Arbitri, n. 5. etiam Arbiter poſſit exequi ſuam ſententiam, n. 6. vel partes condemnare ad pœnam compromiſſi, n. 22. & an ab eius ſententia appelletur, nu. 7. & 8. an detur actio ex laudo Arbitri, vel Arbitratoris, n. 9. & 10. quamdiu eorum poteſtas duret, ſi electi ſint ſine die, & termino, n. 17. 19. & ſeq.
An Arbiter poſſit pronunciare ſuper fructibus, & expenſis, d. lib. 4. c. 25. nu. 23. vel ſuum errorem corrigere, ſi in ſententiando errauit, nu. 24. quid ſi electus fuerit Arbiter, & Arbitrator, nu. 25. & an reconuentio fieri poſſit coram Arbitrio, n. 26. & ſeq.
Arbiter, & Arbitrator an laudum validè ferre poſſint die feſtiuo, d. l. 4. c. 25. n. 28. executioni laudi quanto tempore præſcribatur, n. 30.
Arbiter minor annis 20. eſſe non poteſt, lib. 2. c. 10. n. 8.
Quid ſi pendente compromiſſo heret annorum 20. n. 9.
Arbitrium collatum in vnum ex contrahentibus quamdiu duret, l. 4. c. 25. n. 21.
Arbitrandi facultas quanto tempore duret, l. 2. c. 30. n. 8.
Arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum, l. 4. c. 25. n. 16.
Argumentum a fiſco ad Eccleſiam communiter valeat, lib. 1. c. 39. num. 40.
An valeat argumentum à tutela ad educationem, l. 2. c. 58. n. 24.
Validum eſt argumentum à libertate ad Eccleſiam, l. 2. c. 42. n. 21.
An valeat argumentum ab vltima voluntate ad contractum, lib. 2. c. 42. n. 4.
Arrogatio vide in ver. Adoptio.
Attentata quando opponi poſſint, & quando non, l. 2. c. 96. num. 3. & ſeq. reuocatio attentatorum non petita in prima inſtantia an peti poſſit in ſecunda, n. 9. appellatio interpoſita in caſibus, in quibus non licet appellare, non cauſat attentata, n. 8. quando Iudex à quo citra vitium attentatorum exequi poſſit ſuam ſententiam, nu. 10. ius petendi reuocationem attentatorum quanto tempore præſcribatur, n. 1. & 2.
An currant fatalia pendente cauſa attentatorum, l. 4. c. 23. n. 11.

B

BAnnitus quando poſſit etiam in bonis à quocumque offendi, l. 1. c. 64. n. 32.
Incapax cenſetur qui bannitus fuit pro delicto, ex quo imponitur pœna capitalis, & ex forma ſtatutorum poteſt impunè offendi, l. 1. c. 64. n. 30.
Reus bannitus pro delicto, ex quo pœna capitalis non infertur, non æquiparatur deportato, ſed potius relegato, & amittit tantum iura ſuæ Ciuitatis, non autem iura communia, n. 34.
Si bannitus offendi non poſſet, licèt in pœnam mortis damnatus ſit cum publicatione bonorum, non amitteret iura communia, nec municipalia propriæ ciuitatis, d. l. 1. c. 64. n. 45.
Cœtera vide in ver. Defenſio.
Bannum morti comparatur, l. 1. c. 64. n. 24.
Extra territorium bannientis effectus banni non porrigitur, ibidem num. 33.
Barones an condere poſſint ſtatuta contra ius commune, l. 2. c. 105. n. 9. 11. & 13. & lib. 4. c. 10. n. 9. & 10.
Barones recognoſcentes Superiorem æquiparantur Præſidibus, & Magiſtratibus, ac Legato de latere, l. 2. c. 105. n. 9.
Beneficiatus ſucceſſor an teneatur ſtare locationi, lib. 1. c. 39. nu. 25. & ſeq.

Cœ-

Cœtera vide in ver.contumacia,in verſ.fructus,& in ver.regreſſus.

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt promitti, aut conferri antequam vacet,lib.1.c.13.n.22.

Ad poſſeſſionem beneficij per mortem vacantis ad à iure præfixum ſit tempus,lib.3.c.17.n.11.

Ad obtinenda beneficia ſimplicia quænam ætas requiratur, lib.2.c.8.n.1.& ſeq. & quæ ad Canonicatum, & dignitatem in Eccleſia Cathedrali,vel Collegiata,n.3.& ſeq & quæ ad beneficium Parochiale,n.9.& ſeq & n.16.& 19.quæ ad coadiutoriam,n.21.& quæ ad beneficia regularia,n.22.

An poſſidens beneficium per decennium,teneatur exhibere titulum in viſitatione,lib.2.c.67.n.70.

Ad firmandum ſtatum beneficij an requiratur poſſeſſio quadragenaria, lib.2.c.67. n.68.& 69.

Valor beneficij quomodo probetur,lib.2.c 87.n.-.

Quid requiratur, vt per aſſequutionem ſecundi beneficij incompatibilis vacet primum,lib.3.c.8.n.1.& ſeq.

Quando Beneficiatus retinere poſſit primum beneficium incompatibile cum ſecundo, n.2.

Quod tempus præfixum eſt Epiſcopo ad beneficia conferenda,l.3.c.16.n.1. & ſeq.elapſo eo tempore collatio deuoluitur ad Superiorem,n.4.& quid in beneficijs parochialibus,nu.12.& ſeq.quid requiratur ad effectū deuolutionis,& n.9.& an deuoluatur collatio, quādo beneficiū confertur indigno,vel incapaci, n.10.& ſeq.& n.22.& ſeq.deuolutio quomodo fiat,d.n.10.& ſeq.& n.17.19.& 21.

Superiori,ad quem fit deuolutio , quodnam tempus ad conferenda beneficia præfixum ſit,d.l.3.c.16.n.16.& 17.& c.15.n.7.& 9.

Collationi beneficij quando quis cenſeatur renunciaſſe,d.l.3.c.16.n.24.lib.1.c.47.n.23.

Beneficiorum collatio in qoibus menſibus ad Epiſcopom ſpectet, l.3.c.1.num.1.9.12.& 20.quando huiuſmodi menſes incipiant, & quando terminentur,nu.2.4.6.& 7. Ordinarius fundatam habet intentionem conferendi omnia beneficia ſuæ diœceſis,n.5.quid ſi beneficium vacauerit in menſe Apoſtolico, & n.8.& ſeq.

Cardinales abſentes ab Vrbe an conferre poſſint beneficia vacantia in eorum Eccleſijs titularibus,aut in ſex Epiſcopatibus qui ab antiquioribus ſex Cardinalibus optari conſueuerunt,d.l.3.c.1.n.13.

Epiſcopus an,& quando conferre poſſit beneficia vacantia ex cauſa reſignationis,vel permutationis,l.3 c.1.n.14.15.& ſeq.& c.17.n 4.& ſeq.quando priuetur cōmodo alternatiuæ, & an tunc conferre poſſit beneficia vacātia in menſibus ordinarijs,n.22.& ſeq.& n.40 cum ſeq.in quibus beneficijs alternatiua locum habeat, nu.32.& ſeq.in quibus menſibus in conferenda ſint beneficia, quæ Epiſcopus confert ſimul cum Capitulo,n.34.& ſeq.& quando Pontificia ſede vacante ordinarius prouidere poſſit de beneficijs vacantibus in quolibet menſe,n.44.& 45.

An minor poſſit beneficium reſignare,lib 2.c.8.n.24.

An, & quando valeat prouiſio facta ab Ordinario de beneficio electiuo,l 3.c.15.n.18.

Prouiſio facta non habenti ætatem ad beneficium requiſitam, eſt nulla,l.2.c.8.n.23.

Benefic.permutatio,vide ſupra in ver.Benefic.collatio.

Beneficiorum publicatio quando, & intra quantum tempus fieri debeat,l.3.c.17.num.5.& ſeq. & an ex triennali poſſeſſione facta præſumatur,n 8.& 9.

Quando Reſignatarius teneatur publicationem exhibere,n.10.

Publicandi tempus quando currat,n.13.

An teneatur publicare is,in quem transfertur penſio,d.lib.3.cap.17 nu.14.

An excuſetur Reſignatarius, qui ob legitimum impedimentum publicationem facere non potuit,lib.3.c.17.n.17.

Cui incumbat onus probandi,quod non fuerit facta publicatio, l.3.c.17.n.18.

Benefic.reſignatio vide ſupra in ver.Benefic.collatio.

Biennium quando pro vno anno computetur,lib.1.c.48.n.3.

Bona aduentitia Clerici habentur pro caſtrenſibus,l.1.c.59.nu.7.declaratur n.8.

An Pater habeat vſumfructum in bonis acquiſitis per filium ante clericatum, n.4.& 10.

Cœtera vide in ver.vſusfructus,ver.peculium,& in ver.redditus.

Bona fides quando præſumatur, l.2.c.102.n.7.& c.106.n.3.& lib.4.c.14.n.13.

Bona fides vt excludatur,ſufficit probabilis ſcientia rei alienæ, lib.4.c.14.n.13.

Vide in ver.præſcriptio.

Bonorum poſſeſſio quid ſit,l.2.c.38.n.1. in quo differat hæreditas,& bonorum poſſeſſio,nu.3.& 5.quodnam tempus ad petendum bonorum poſſeſſionem conſtitutum eſt, n.9. & an tranſmittatur ad hæredes, n.15.

Alia vide in ver. teſtamentum.

C

Caducitas an poſſit declarari contra hæredem,ſi non fuit declarata contra eius auctorem,l.2.c.55.n.53.55.56.58.& 59.

An ſtatim facta dicta declaratione emphiteuta cadat ipſo iore ab emphiteuſi l.2.c.55.n.29.& ſeq. quid ſi conuentum fuerit, vt ſolutio canonis fiat de ſemeſtri in ſemeſtre,l.2.c.55.num.51.& quid ſi maritus canonem debitum pro re emphiteotica dotali non ſoluerit,l.2.c.55.n.19.quādo emphiteuta excuſetur a caducitate,l.1.c.38.n.27.& lib.2.c.49.n.5.& c.55.n.11.& 61.& lib.4.c.5.n.10.& c 15.n.17.

Ad remittendam caducitatem requiritur ſpeciale mandatum, l.2.c 55.n.60. an per Canonis petitionem cenſeatur remiſſa, lib 2.cap.56.n.1.& ſeq.

Agens ad caducitatem debet plenè, & concludenter dominium probare,& quomodo probetur, l.2 c.55.n.32.& ſeq.item probare debet identitatem bonorum,n.36.

Canonis vox ſolet confundi cum cenſu,l.2.c.55. n 44.

Carceris effractionis pœnam quando incurrat aufugiens è carceribus,l.4.c.15.n.8.

Pupilli,minores,& ſenes an carcerari poſſit pro debito ciuili,lib 2.c.14.n.1.& ſeq.

Caſus ablatiuus ſemper imperfectum tempus importat, l.4.c.1.nu.14.Quid ſi de eo fiat mentio per genitiuum,vel accuſatiuū n.n 15

Cauſa commiſſa Canonico an poſſit expediri poſt renunciatum Canonicatum,l 1.c.7.n.1.& ſeq. quādo ſucceſſor cognoſcere poſſit cauſam ſuo prædeceſſori commiſſa,n.4.& 5.cauſam a Superiore demandatā Vicario Epiſcopi an Epiſcopus ipſe cognoſcere poſſit,n.6.& 7.quando cauſa commiſſa duobus poſſit ab vno expediri,n.8

Cauſæ ciuiles,& criminales quo tempore de iure canonico,ac ciuili terminandæ ſint,l.2.c.51.n.1. & ſeq. quonam tempore terminari debeat cauſa diſcuſſionum,quæ agitur inter creditores,num.5.& cauſa,in qua de naufragio quæritur, n.6.

Tempus inſtantiæ an poſſit partium conſenſu prorogari, d.l.2.c.51.n.19.& ſeq inſtantia perempta an remaneat ius iterum agendi, n.9.23.& ſeq & an liberentur fideiuſſores de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo,n.26. quando incipiat inſtantia cauſæ delegatæ, & compromiſſi,n.27.

Cauſæ matrimoniales Epiſcopi tantùm examini relinquuntur,l.2.c.105.n.15. quid ſi inferiores allegarent conſuetudinem immemorabilem, n.16.

Cautio quando intelligatur de iuratoria,l.2.c.62.n.26.

Cautio Mutiana præſtanda eſt etiam parte non petēte,l.4.c.16.n.35.

Cautionem de reſtituendo prioribus,& potioribus quando quis exigere teneatur,l.4.c vlt.n.96.97.& 119.

Cenſuario an fiat remiſſio mercedis in caſu, ex quo impediatur à perceptione fructuum,l.1.c.18.num.20. an debeatur manutentio contra ſucceſſorem in re cenſita, l.2.c.73.n.10.

Cēſus probatur ex diuturna ſolutione abſq;inſtrumēto,l.3.c.2.n.25.

Dum controuertitur de contractu cenſus,exigens priuari non debet commodo ſuæ poſſeſſionis, lib.2 c.73.n.8. ex vnica ſolutione fructuum cenſus acquiritur, & probatur quaſi poſſeſſio cenſum exigendi,ac debetur ex ea manutentio,l.2.c.73.n.9.& ſeq.

Cenſus durat durante termino duorum menſium poſt illius diſdictam,l.4.c.26.n.3.& l.3.c.3.num.2.& 18. an reddatur contractus cenſus illicitus,& vſurarius, ſi fiat pactum anticipatæ ſolutionis fructuum,d.l.4.c.26.n.8.

Cenſus, & alij annui redditus qualiter diuidantur inter Proprietarium,& vſufructuarium,l.1.c.47.n.4.quando quis ſua ſponte emptori denunciauit,ſe velle cenſum redimere,pretium ab eo etiam inuito intra annum repeti poteſt,l.1.c.65.n 10.

Quid requiratur,vt debitor cenſum redimere poſſit, l.3.c.3.nu.1.& ſeq.quando depoſitum fieri debeat,n.4.17.& 20.& ſeq.quid ſi Dominus cenſus facto depoſito decederet, n.19. vel aliquo caſu cogeretur reſtituere prioribus creditoribus redimentis pretium in extinctionem cenſus ſolutum, n.5.quomodo facienda ſit diſdicta cenſus ſpectantis ad Collegium, Monaſterium, vel Vniuerſitatem,n.8.& an poſſit fieri procuratori,nu.6.& 7.quid ſi Dominus cenſus eſſet furioſus, vel minor, vel deceſſerit, & illius hæreditas iaceat,vel abeſſe cœperit nullo relicto procuratore,n.9.& 13.

An ſolus Tutor cenſum retrouendere poſſit,d.l.3.c.3.n.11.& ſeq.an valeat pactum, quod debitor teneatur per quatuor menſes antea denunciare futuram redemptionem,n.22. An maritus, cui datus fuit fundus in dotem,poſſit illum reuendere,n.29.31.& 32.quando mulier poſſit vendicare cenſum,quem maritus alienauit,n.31. an hæres grauatus poſſit cenſum extinguere,nu.32. & an vſufructuarius,Pater, & qui emit cenſum pro alio,n.33.& ſeq.

Alia vide in ver.Prælatio.

Ceſſio bonorum quando admitti non debeat,lib.2.c.62. n.20.& ſeq. & quid ſi creditores offerant dilationem quinquennalem, n.2. an debitor renunciare poſſit ceſſioni bonorum,num.8.carcerari non debet pendente lite,an admitti debeat ad hoc beneficium,nu.22.& 24. ſi carceratus fuit ad inſtantiam vnius creditoris, an ceſſio valida ſit quoad omnes,nu.14.& ſeq. quæ forma ſeruanda ſit in ceſſione bonorum,& quid in Vrbe obſeruetur, n.30.an admiſſus ad quinquennales inducias teneatur ad bireti viridis dilationem, num.31.

Ceſſio iurium quando fieri debeat, & quando neceſſaria non ſit,l.4.c.vlt.n.28.29.& 33.

Quan-

Index Rerum Notabilium.

Quando creditor teneatur cedere iura & quando competat exceptio cedendarum actionum,l.4.c.vlt.n.130.& 135.an per exceptionē cedendarū executio obligationis cameralis retardetur, n.130.

Quādo periculū nominis debitoris eſſi contingens poſt ceſſionē ſpectet ad cedentem,& quando ad Ceſſionarium,l.1.c.36.n.1.& ſeq.

An,& quando priuilegium prælationis tranſeat in ceſſionarium, l.4.c.vlt.n. 2.& 59.& lib.1.c.39.n.19

Cœtera vide in ver.reſtitutio in integrum,& in ver ſolemnitas.

Citatio ſine termino dicitur vaga,& ſeruit litem inducens ,l.4.c.32.n.1.an valeat citatio ad ſententiam pro ſeq.die,ac deinde pro ſingulis diebus,& horis,n.2.& quando huiuſmodi citatio ſubſtineatur,n.5.citatio ſimpliciter facta ſine termino ſubſtinetur pro prima die iuridica immediatè ſeq.n.4.an,& quando valeat ſententia extra diem,vel horam in citatione expreſſam,n.6.& ſeq.

Qui litem habet cum Adulto, poteſt citare vel ipſum Adultum , vel Curatorem,l.3.c.3.n 13.

Clauſula,non ſe altringens &c. vel ſuper quibus &c. ſubſtinet accuſationem,& proceſſum, etiamſi non ſit probata qualitas in accuſatione deducta,l.4.c.1 2.n.8.

Per clauſulam codicillarem venientes ab inteſtato tacitè cenſentur vocati,l.2.c.78.n.5. & per eam ſubſtinetur teſtamentum nullum in vim codicillorum,l.1.c.63.n.3.

Clauſula codicillaris an operetur quoad conſeruationem legatorum,l.1.c.62.n.24. & quando operetur,vt teſtamentum filij ſubſtineatur in vim donationis cauſa mortis,l.2 c.5.n.6.

Quid operetur clauſula,ex nunc prout ex tunc,l.1.c.13.n 5.& lib.4.c.3.n.13.clauſula ad habendum,l.2.c.25.n.4.& 8. clauſula,quilibet eorum &c.l.2.c.47.n.23.& clauſula conſtituti,l.2.c.40.nu.26.& ſeq.

Vide in ver Præſcriptio,& in ver.teſtamentum .

Clericus an poſſit puniri a Iudice laico , ſi poſt delictum commiſſum depoſuerit habitum,& tonſuram,l.1.c.73.n.1.& ſeq. an clericus,qui fuit Notarius in Curia Epiſcopi , & poſtea efficitur bigamus, de geſtis tempore notariatus conueniri debeat coram Epiſcopo,n.4 & 5.quid ſi clericus habitum clericalem, vel regularem aſſumpſerit in fraudem n.8.& ſeq.

Quando clericus laicum coram Eccleſiaſtico Iudice conuenire poſſit,l.2.c.59.n.43.

Cœtera vide in ver.Reus.

In Codicillis hæreditas neque dari,neque adimi poteſt directò, li.2.c.78.n.16.& ſeq.an inſtitutionem filio factam in teſtamento poſſit pater reuocare in codicillis,n.14.& ſeq.

Colonus,qui tenuit rem longiſſimo tempore,an,& quando præſcribat ius coloniæ perpetuæ,l.2.n.73.n.25.& 26.

Colonus quando habeat ius in re l.1.c.39.n.27.quando ei competat retentio rei locatæ l.1.c.39. n.46. perpetuus a colonia remoueri non poteſt, l.1.c.18 n.9. in colono partiario cenſetur facta tacita reconductio de anno in annum,nu.11.declaratur nu.12.an poſſit petere remiſſionem mercedis,l.1.c.38.n.11. an, & quando poſſit expelli,l.1.c.39.n.7.

Colluſio vide in ver.fraus.

Communem rem volens vendere , debet prius conſortem requirere,l.3.c.7.n.73.

Communitati non comparenti deputari debet defenſor,l.4.c.17.n.21. factum ſingulorum quando cenſeatur factum vniuerſitatis, l.2.c.110.n.10.maior pars communitatis quando præiudicare poſſit minori,l.2.c.110.n.13.

Quando ex vſu particularium alicuius communitatis acquiratur ipſi Communitati quaſi poſſeſſio, & ius paſcendi, aut lignandi, vel ſimile,l.2.c.110.n.2.& 10. quando ex prohibitione facta particularibus perſonis currat præſcriptio contra totam communitatem,l.2.c.110.n.11.& ſeq.

Compromiſſum an,& quando tranſeat in hæredem,l.4.c.25.nu.29. quid ſi non fuerit ratificatum ab abſente,ibid.n.31. & quid ſi fiat inter hæredem cum beneficio legis,& inuentarij , & creditorem ſuper debito hæreditario,n.32.

An tempus in compromiſſo præfixum currat ſtante impedimento , & donec litigatur ,l.1.c.15.n.5.& 6.

Condemnatis, aut confeſſis ad ſoluendum quodnam tempus à iure conceſſum ſit,& quando id procedat,lib.3.c.15.n.1. & ſeq. & an dictum tempus poſſit à Iudice minui,vel prorogari,n.20.

Condictio indebiti durat vſque ad 30.annos, l.2.c.73.n.21.

Conditio abſolutè poſita an momento temporis impleatur,l.4.c.54.n.1.& ſeq.quid ſi filij, ponuntur abſolute in conditione negatiua, n.7.& 8.conditio ſi liberos quis habuerit,adimpletur in vno filio, n.12. an ſufficiat momentaneum implementum,quando id,quod in conditione ponitur,cauſam habet permanentem , & ſucceſſiuam,n.14 quomodo intelligatur conditio,ſi legibus ſtuduerit,vel ſi ingrediatur monaſterium, n.15. conditio in dubio non intelligitur reſtricta ad certum tempus niſi teſtator id expreſſerit perdictionem,tunc aut æquipollentem, n.20. ſi reſtricta ad certum tempus fuerit eo tempore debet adeſſe,n.16.quomodo intelligatur conditio,ſi ſine hærede deceſſerit, n.22.

Conditio ſi Titio nupſerit , eſt adimplenda poſt pubertatem intra triennium, l.4.c.15.n.18.

In dubio præſumitur dies,non conditio,l.4.c.16.n.37.

Quando melior ſit conditio primi occupantis,l 2.c.81.n.19.

An conditio, donec vitam vidualem ſeruauerit , adiecta vni legato cenſeatur repetita in ſecundo,l.1.c.60.n.14.

Propter priuilegium dotis iudicatur de conditione poteſtatiua,ſicut de Caſuali,vel mixta,lib.1.c.62.n.11.

Vide in ver.ratihabitio .

Conductor ad lōgum tempus æquiparatur fructuario,l.1.c.39.n.28.

Conductori,qui caſu fortuito impeditur frui re locata,an, qualiter, & quando remiſſio penſionis facienda ſit , l.1.c.38.n.1.& ſeq.locator tenetur factum ſucceſſiuum præſtare , vt conductor poſſit vti,& frui re locata,n.4. an poſſit conductor,ſi prohibeatur vti re conducta,renuntiare locationi,& remiſſionem mercedis petere, n.5. & an ex alijs cauſis poſſit recedere a domo ſibi locata, l.1.c.39.n.20.

Conductor ex quibus cauſis poſſit expelli ex re locata,l.1.c.39.nu.1.& ſeq.& l.2.c.35.num.22.an repetere poſſit quod in re conducta erogauit,l.1.c.61.nu.10. debet reſtituere vltimo anno fundum in eodem ſtatu,in quo reperiebatur tempore conductionis, l.2.c.35.num.38.

An conductor, qui res Eccleſiæ ad culturam reduxit , poſſit finito tempore locationis amoueri,l.2.c.49.n.12.

An conductor rerum Eccleſiæ,qui multum fuit lucratus, poſſit cogi ad reconducendum anno ſequenti, l.2.c.49.n. 18.

An valida ſit alienatio facta à conductore ad longum tempus,l.1.c.18.n.5.

Cœtera vide in ver.locatio .

Confirmatio nihil de nouo concedit l.2.c.32.n.9.

Confiſcatio bonorum hodie ſublata eſt præterquam in crimine læſæ maieſtatis Diuinæ,& humanæ,l.2.c.82.n.34. quid ſi extarent filij,vel nepotes,l.1.c.64.n.16.& 17. ad confiſcationem bonorum quamdiu procedit poſſit,l.2.c.82.n.33.& 35.

Statutum ſimpliciter diſponens, bona damnatorum pro homicidio confiſcari debere, declarandum eſt ſecundum terminos legis antiquæ,l.1.c.64.num.19.& 20.confiſcatio de bonis filij de iure non comprehendit legitimam , quam Pater viuens filio aſſignauit , num.21.

An decedente Patre ab inteſtato , vel condito teſtamento, in quo filium bannitum præteriuit , poſſit fiſcus ex perſona filij banniti aliquid prætendere in bonis Patris,d.l.1.c.64.num.23.confiſcatio non trahitur ad iura futura , ſed ad ea tantum,quæ radicata ſunt in perſona delinquentis tempore delicti vel confiſcationis, n.26.& 29. an in confiſcatione bonorum filijfam. veniant bona caſtrenſia,profectitia,vel aduentitia,l 1.c.64.n.36.

Coniugibus datur bimeſtre a die contracti matrimonij ad deliberandum de ingreſſu in Religionem,l 3.c.6.n.1.quando in tali caſu matrimonium diſſoluatur, ibid. an coniuges intra huiuſmodi bimeſtre teneantur reddere debitum, n.3.

Conſecratio virginum quando fieri debeat,& quid requiratur , l.3.c.12.n.7.& 8.conſecratio Epiſcopi quando fieri debeat,n.4.

Conſenſus maioris partis quando attendatur, & quando non, l.4.c.24.n.10.

Conſenſus geminatus tantum valet,quantum iuratus, l.1.c.34.n.63. conſenſus quando præſumatur,l.2.c.22.n.80.

Conſentire quando cenſeatur præſens,& tacens,l.4.c.vlt.n.128,

Conſeruatores,Regularium an comprehendantur ſub decreto Concilij Trid.ſeſſ.24.de ref.c.20.l.2.c.51.n 12.

Conſuetudo,& ſtylus quando inducantur,l.1.c.78.n.1.& ſeq.in quo differat ſtylus a conſuetudine, n.1. & ſeq.quando plenè, & concludenter probari debeat, n 8. ſtylus Rom. Curiæ extra Vrbem ſeruari debet ab Eccleſiaſticis,Iudicibus,n.9.& 10.conſuetudo in quo differat a præſcriptione,et ſtatuto,n.18.21. et 24.

Conſuetudo vltima legitimè præſcripta derogat præcedenti , d.l.1.c.78.n.18.quando varia eſt,ad ius commune recurritur,n.10.

Conſuetudo contra ius Canonicum an,& quo temporis ſpatio inducatur,d.l.1.c.78.n.12.& 23.præiudicialis Eccleſiæ an attēdi debeat, n.25.Eccleſiæ fauorabilis non poteſt tolli contraria ſtatuto,n.26.

Conſuetum,& ſolitum quomodo intelligatur l.1.c.78.n. 14.& ſeq.

Contractus,& iuramentum an probari poſſint ex inſtrumento,quādo per ſtatutum vis illi adimitur,l.2.c.66.n.9.an & quando valeat contractus noctu celebratus l.1.c.31.n.4.& ſeq.

Futuræ calamitates non euertunt contractum iam factum, l.1.c.35.n.1. an mulier tempore peſtis contrahere poſſit ſine licentia viri, & iudicis, l.1.c.40.n.4. in contractibus res de prima vice intelligitur,l.2.c.42.n.15.

Contradictio maior eſt,quæ facto fit,quam quæ fit verbis , l.4.c.10.num.11.

Contradictio non requiritur , quando ius negatiuum non eſt ſimplex,ſed habet implicitum factum,l.4.c.11.n.6.

Contradictor legitimus quinam cenſeatur, l.2.c.18.n.3.

Contumacia non probat delictum etiamſi adſit ſtatutum,quod contumax habeatur pro confeſſo, l.2.c.13.n.27. qui priuatus fuit beneficijs ob contumaciam,recuperat beneficia alteri collata,quandocunque comparuerit,n.26.

Cœtera vide in ver. ſententia .

Con-

Digitized by Google

Contumax ex conſuetudine Italiæ habetur pro confeſſo,l.1.c.64.n.8

Copulatiua quando reſoluatur in diſiunctiuam,l.1.c.4.n.3.

Creditor non poteſt alienare rem magni valoris ſibi hypothecatam pro paruo credito,l.4.c.vlt.n.49.

Creditor an,& quando poſſit vendere pignus,l.4.c.vlt.n.126.

Creditor quando poſſit ante diem agere,l.4.c.5.nu.2.& ſeq.quando cogatur à ſingulis fideiuſſoribus partes petere,lib.2.c.47.n.22.

Quando creditor poſſit pecuniam ad cambia & recambia accipere, l.1.c.58.n.1.& ſeq.accipiens pecuniam in ſocietatem officij,declarare debet tempore initi contractus,ſe huiuſmodi ſocietatem contrahere ad commodum,& incommodum debitoris, num.4.& 5. quando creditor cenſeatur diuiſiſſe debitum,l.2.c.24.n.1.&ſeq.ad quid teneatur,ſi pignus ſui debitoris deterius fecit, l.2.c.47.n.43.

Cœtera vide in ver.pignus,& in ver.prior tempore.

Crimen alibi commiſſum an puniri poſſit in loco,in quo delinquens degit,l.2.c.75.n.7.& 8.

In criminibus ius accuſandi quanto tempore præſcribatur, l.2.c.82.n.1.& ſeq.& an id procedat de iure canonico, n.18.& ſeq. adulterium quando præſcribitur, num.11. an propter adulterium vxor amittat dotem,& donationem propter nuptias,n.12.& 15.quid ſi Vidua ſtuprum committat,nu.16. an hæres mariti ad excludendam muliere à repetitione dotis vti poſſit exceptione adulterij,n.12.quibus accuſatio de adulterio hodie permiſſa ſit,num.13.& an procedit poſſit ex officio,nu.14. quamdiu durent actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcendunt,n.30.& ſeq.

Culpæ nomen à lege prolatum intelligitur de leui, vel maiori, non autem de leuiſſima,l.2.c.98.n.57.

Curator ventri intra quod tempus peti debeat,l.2.c.22.n.1. & ſeq.& n.14.18 & 21.

Curatori: ad litem bona ſunt tacitè hypothecata pro adminiſtratione,ſicut bona Tutoris,l.3.c.3.n.9.

Adultus non cogitur eſſe ſub curatore etiam dato à Patre,lib.2. cap. 83.n.6.

D

DAmnum intolerabile quando dicatur, & in quo caſu requiratur,l.1.c.38.nu.5.& ſeq. quando damna,& intereſſe non debeantur ex non implemento contractus,l.1.c.39.n.50.damnum emergẽs quãdo debeatur,l.2.c.21.n.7.& quomodo probetur,n.8.

Debitor, qui tribus proximis annis ſoluit, an, & quando præſumatur ſoluiſſe tempore præterito,l.2.c.54.n.1.& ſeq.an hæc prçſumptio retardet executionem obligationis cameralis, n.2. an habeat locum in fauorem creditoris,n.3. & an procedat contra tertium, n.8.an admittatur probatio in contrarium,n.11.& 12.

Debitor qui promiſit ſoluere in tribus terminis,vel triennio, quando teneatur l.2.c.48.n.1.& ſeq. quando teneatur ſoluere qui promiſit poſt aliquot dies,vel poſt annos,aut menſes,num.7. quando tempus in obligatione expreſſum non fuit intelligitur de prçſenti,n.9.& 10.qui promiſit,ſe obligaturum ad centum intra certam diem. an ea adueniente conueniri poſſit ſtatim ac ſi de præſenti ſe obligaſſet,n.11.& ſeq.

Quando debitor teneatur in quantum facere poteſt,l.2.c.62.n.10.& an hoc beneficium competat hæredi debitoris,n.11.

Debitor quando conueniri poſſit ante diem,l.4.c.5.num 2.& ſeq.an qui promiſit ſoluere certa die,ante illam ſoluere poſſit,l.1 c.14.n.3.& 4.& l.4.c.5.n.18.& ſeq.& an poſſit tunc ſolutum repetere, d.l.4.c.5.n.20.& ſeq an,& quando propter impedimentum excuſetur l.1.c.15.n.1.& ſeq.

Creditorem recuſantem recipere pecuniam, debitor conueniri poteſt in foro ipſius debitoris ibiq;depoſitum facere, l.1.c.24.n.14.

Decoctio Campſoris,cui debitor dedit ordinem, vt ſolueret creditori,cedit damno ipſius debitoris,l.1.c.36.n.16.quando iure debitoris reſoluto reſoluatur ius tertij, & obligatio medio tempore contracta,l.1.c.67.n.2.& ſeq.

Debitor, qui promiſit cum iuramento ſoluere partem debiti quolibet ſemeſtrè,vel anno, ſi deficiat in vno termino, poteſt cogi ad ſoluendam totam ſummam,l.2.c.44.n.1. & ſeq.

Debitor ſuſpectus poteſt pròpria auctoritate capi,l.4.c.5.n.2.

Debitores pupillorum,& adultorum quando per ſolutionem debiti liberentur,l.3.c.3.n.14.& ſeq.

Debitor in iure quærendo poteſt præiudicare creditoribus,l.4.c.vlt. n.23.

Debitoris defuncti hæredes propinqui, ac fideiuſſores an poſſint conueniri intra 9.dies luctus,l.4.c.22.nu.1.& ſeq. vexans debitorem in mortis articulo conſtitutum,amittit ius ſuum, n.3. is, qui duxit vxorem,an poſſit intra 9.dies conueniri, n.2.

Decimæ quando debeantur,l.2.c.37.n.1.& ſeq. an valeat conſuetudo,vt ſoluantur certo tempore,n.2. laici an poſſint decimas præſcribere,n.6.7.11.12.17.& ſeq. quid ſi laici,vel perſonæ Eccleſiaſticæ reperiantur in poſſeſſione percipiendi decimas nu.9.14. & 16.quid requiratur ad præſcribendam minorem quantitatem ex integra decima,n.12.an Papa communicando priuilegia alicuius Religionis exemptæ à decimis, alteri Religioni, cenſeatur communicaſſe huiuſmodi exemptionem,nu.19. An Epiſcopus poſſit laicis ad vitam, aliudve tempus concedere ipſarum decimarum fructus, n.21.

Defenſio Reo denegari non debet,etiamſi Iudex timeat ſubornationem teſtium propter potentiam ipſius rei, l.4.c.19.num.1.& ſeq. quando, & qualis terminus ad ſe defendendum dari debeat reo, l.4.c.19.n.1.& ſeq

Reus admiſſus ex gratia Principis ad nouas defenſiones tenetur probare ſuam innocentiam,l.3.c.13.n.30.an, & quando Banniti tam infra annum,quam poſt annum capti admittantur ad defenſiones,n.31

Delegatio quando inducatur,lib.1.c.36.n.7.& 17.

Ad deliberandum quodnam tempus præfixum ſit, vel per Iudicem præfigi debeat,l.2.c.38.n.11.& ſeq.

Delictum vide in ver.accuſator,in ver.crimen,& in ver. dies.

Deportato quando quis comparetur,l.1.c.64.n.31.& 34.

Depoſitarius quando liberetur ſoluendo pecunias, quæ reinueſtiri debent l.3.c.3.n.30.& 32.

Depoſitum qualiter fieri debeat, l.4.c.vlt.n.139.& l.2.c.55. num.62 quando repeti poſſit à debitore, n.140.

Deuolutio vide in ver.beneficiorum collatio,& in ver Patronus.

Dictio,ſtatim,vel incontinenti quomodo intelligatur, l.1.c.11.n.10.& ſeq.& l.1.c.4.n.3.

Dictio vltra,verificatur etiam in minimo,l.4.c.18.n.11.

Dictiones,iuxta,in,ad, intra, vel ante, an requirant annum completum,l.4.c.1.n.13.

Dictio,vſque,quando includat,& quando excludat,l.4.c.1.n.18.

Dictiones,a,ab, ex & ſimiles denotantes terminum à quo,ſunt ſeparatiuæ,& excluſiuæ termini,l.4.c.2.n.2.limitatur n.4.& ſeq. & de dictione,infra, n.3.

Dictio,ex tunc,facit,vt tempus currat de momento ad momentum, l.4 c.2.n.19.

Dictiones,ſi,niſi,& aliæ ſimiles ſunt aduerſatiuæ,l.4.c.4.n.10.

Dictio, in perpetuum, & ſimiles relatæ ad perſonas non extenduntur vltra tempus vitæ l.2.c.109.n.3.

Dies,& nox qualiter intelligantur,l.1.c.3.n.20.& ſeq.prima dies aduentus,& feria 4.cinerum quando currant,n.28.citatus pro certa die,quando teneatur comparere, n.29. an delictum commiſſum in aurora, vel in crepuſculo cenſeatur commiſſum de die, vel de nocte, n.36.

Dies quomodo numeretur in indulgentijs, obſeruatione feſtorum, & ieiunio, l.1.c.3.n.38.& ſeq.

Dies incœpta quando habeatur pro completa,l.1.c.1.n.1.& ſeq.

Quando dies interpellat pro homine,& quando non, l.4.c.3.num.1.& ſeq.

Dies termini quando computetur in termino,& quando non, lib.4.c.2.n.1.& ſeq.& c.26.n.4.

Diebus feſti quinam actus,vel cauſæ prohibeantur, & quæ expediri poſſint, l.4.c.9.n.1.& ſeq.

Dieta quot milliaria contineat,l.4.c.18.n.1.& ſeq.abſenti ad veniendum quod tempus ſtatuendum ſit ib & n.ſeq.dieta à fine diæceſis computari debet,n.9.an poſſit quis trahi vltra vnã dietam,n.10.

Diffamanti alienum ſtatum an, & quando Iudex præfigere poſſit tempus intra quod agere debet,l.1.c.24.n.1.4.& ſeq.an audiri debeat poſt tempus præfixum,n.28.& ſeq. qui petit, imponi ſilentium aduerſario,docere debet de intereſſe,ac iure ſuo,n.7.quando ad ſententiam perpetui ſilentij procedi poſſit,nu.11. & an detur appellatio, n.9. & quando poſt impoſitum ſilentium poſſit quis habere actionem contra victorem, nu.10. diffamatus coram quo Iudice diffamantem conuenire debeat,n.12.& ſeq.

Dilatio conceſſa principali debitori an proſit fideiuſſori,l.2.c.62.nu.19.& l.1.c.28.n.6.

Quid requiratur ad validè concedendam dilationem quinquennalem, l.2.c.62.n.2. & ſeq.

Dilatio præſtita à maiori parte creditorum an impediat alios non conſentientes,d.l.2.c.62.n.27.& l.1.c.27.n.7.

Dilationis a iure conceſſæ tempus eſt continuum, ideò in eo computantur etiam dies feſtiui, l.1.c.16.n.1. quid ſi feriæ abſorbeant totam dilationem,nu.2.& ſeq. in cauſis pecuniarijs,& criminalibus quo dilationes dentur n.5.& ſeq.& quando currant, n.9.

Dilationes à lege conceſſas an poſſit Iudex minuere, vel augere l.1.c.19.n.1.& ſeq. quid ſi Iudex ſtatuit terminum trium dierum ad comparendum,& citatus prima die compareat,nu.8. quando ſecunda dilatio currat durante prima n.9.

Alia vide in ver.ceſſio bonorum.

Dilapidatio quomodo probetur,l.1.c.43.n.11.

Diſpenſatio fieri non debet ſine iuſta cauſa,l.1.c.77.n.4.& ſeq.an ſuperior ſine iuſta cauſa diſpenſas peccet mortaliter n.5.& 12.& an diſpenſatio ſine iuſta cauſa valeat,n.6.& ſeq. & an petens diſpenſationem ſine iuſta cauſa,vel ea vtens peccet nu.14. ſumitur aliquando diſpenſatio pro ipſa irritatione,n.10.& ſeq.ſpatio 20.annorum præſumitur diſpenſatio,vt quis dicatur benè ordinatus, l.2.c.12.n.10.

Diſtributione an teneatur reſtituere is, qui ad fructus fuit condemnatus, l.4.c.13.n.6.

Vide in ver.ſtudium.

Dolus futurus remitti non poteſt,l.2.c.97.n.10.& 11.

Actio de dolo biennio tantum durat,l.2.c.82.n.22.limitatur nu.23 & ſeq.

& ſeq.exceptio doli, & fraudis etiam poſt biennium opponi poteſt,l.2.c.45.n.21.
Domicilium an puer contrahere poſſit,l.2.c.75.n.4. ad illud contrahendum quodnam tempus requiratur, n.1.
Dominij reſeruatio quid operetur, l.1.c.54.n.6.& tunc periculum rei venditæ ad quem ſpectet,n.4.
Vide in ver.Enunciatiua,& in ver.poſſeſſio.
Dominus directi,vide in ver.Emphiteuſis,& in ver.Prælatio.
Donatarius omnium bonorum an côueniri poſſit actione perſonali pro debitis Donatoris ante donationem contractis,l.4.c.30.n.16.
Donatio cauſa mortis facta inſtaute mortis periculo an cenſeatur reuocata per conualeſcentiam Donantis,lib.2.c.6.n.7.quando reuocari non poſſit,l.1.c.34.n.65.& 69.
Donans cauſa mortis eius debet eſſe ætatis, cuius eſſe eum oportet, ſi velit teſtari,l.2.c.5.n.9.& quos teſtes requirantur in huiuſmodi donatione,n.8.
An filiusfam. donare poſſit cauſa mortis l. 2. c. 5. nu. 7. & l. 1.c.13. num.17.
Donatio in terminis ſtatuti Vrbis non valet,niſi fiat in ſcriptis,l.1.c.34.n.11.& an de iure requiratur ſcriptura,ibid.n.11.
Donatio Inter ſponſos an valeat l.1.c.13.n.8.& ſeq.& l.2.c.19.n.52. inter virum,& vxorem an,& quando de iure prohibita ſit, l.1.c.34.n.36.& 56.& l.2.c.22.nu.70.& c.19.nu.43.& ſeq. & an morte confirmetur,l.1.c.34.n.32.& ſeq.& lib.2.c.19.n.47.& ſeq.
Donatio an,& quando per ſuperuenientiam liberorum reuocetur, lib.2.c.63.n.14.& lib.2.c.61.n.11.& ſeq.quando reuocetur vſque ad legitimam tantum,lib.2.c.61.n.14.& ſeq. quando res donata reuertatur ad Donantem libera ab omni obligatione, lib.1.c.67.n.12.& ſeq.
Donatio an dicatur perfecta,ſi donans ſuſpenderit diſpoſitionem in tempus futurum confectionis inſtrumenti, lib.1.c.34.n.85.& 86. conditionalis an pendente conditione poſſit reuocari,n.87.& ſeq.
Donatis domibus an quæ adijciuntur pro ipſis domibus perficiendis, & illis reddendis ad meliorem vſum, veniant in donatione, lib.1.c.7.n.28.
Donationis inofficioſæ querela quanto tempore præſcribatur,lib.2.c.61.n 1.& ſeq præſcripta querela an,& intra quod tempus poſſit agi pro legitima,vel ſupplemento,n.4.& 5.quando ceſſet querela inofficioſę donationis,8.9.20.& ſeq.an detur contra locum pium, n.24.quodnam tempus inſpiciatur ad cognoſcendum an competat huiuſmodi querela n.19.
Diuiſio inter fratres quando præſumatur,l.2.c.109.n.8.item quando præſumatur legitimè facta,nu.17.bona communia ad inſtantiam alterius fratris,ſeu conſortis quandocumque diuidi debent,nu.1. an valeat prohibitio facta à teſtatore de nunquam diuidendo,nu.2.4.6.& ſeq.& eod.lib.2. c.83 n.16. & an hoc agi poſſit per contractum,vt non liceat vnquam diuidere,d.lib.2.c.109.n.5.
Quanto veſtes, & alia ornamenta facta a Patre pro filio accipiente vxorem, conferenda ſint in diuiſione bonorum poſt mortem Patris,lib.2.c.19.n.49.
Diuitiæ ſicut & paupertas in caſu contingenti probari debent, lib.1.c.6.n.9.
Dos data à Patre præſumitur congrua,lib.2.c.98.n.37.& quæ dicatur dos congrua, n.36. quid ſi Pater promittat dotem de proprio, & patrimonio filiæ,lib.2.c.55.n.13.
Quando dicatur enormis læſio in materia dotis lib.2.c.98.n.32.an ſi filia dotem amiſit,teneatur Pater denuo dotare,l.2.c.98.n.56.mater quando teneatur dotare filiam,lib.2.c.58.n.10.& ſeq.
An Pater filiæ impudicæ poſſit dotem denegare,lib.2.c.84.n.4.
Si Pater Patruus promittant dotem pro filia, & nepte reſpectiuè, quilibet pro dimidia tenetur, lib.2.c.47.n.18. dotem promittens an poſſit paciſci ſibi reſtitutionem eiuſdem dotis ex interuallo, lib.4.c.7.n.13.
Dos in hypothecis habet potentius priuilegium,quam fiſcus,libr.4.c.vlt.n.6.51.& 61. an bona retenta per Viduam ex cauſa iurium dotalium vendi poſſint inſtantibus hæredibus, viri, ſiue eius creditoribus lib.4.c.vlt.n.60.& 125.quando mulier poſſit res dotales æſtimatas vendicare,lib.4.c.vlt.nu.62.& 63.,quid ſi renunciauerit hypothecæ ſuper re vendita,num.68.& ſeq.quando dotis receptæ confeſſio cenſeatur facta in fraudem creditorum,& quando non, lib.4.c.vlt.n.70.& 71.
Dotis promiſſionis,vel hypothecæ tempus quando currat,lib.4.c.7.n.1.8.9.& 10.quid ſi dos promiſſa fuerit mulieri,quæ certæ perſonæ erat in matrimonium deſtinata,& cum ea matrimonium non fuerit contractum,n.2.& 3. æſtimatio rerum dotalium facta ante matrimonium, quando perficiatur, nu.5. an tempus diſpenſationis, vel matrimonij attendi debeat, ſi a principio matrimonium nullum fuerit propter aliquod impedimentum,n.7.
Quanto tempore tollatur hypotheca dotis,lib.2.c.71.n.7.
Dos mulieri intra quantum tempus reſtitui debeat,lib.2.c.19.n.1.& ſeq. an maritus ſeu eius hæres cauere debeat cum fideiuſſione de reſtituenda dote elapſo tempore, n.2.& 3. dilatio legalis quando cenſeatur ſublata,n.4. an, & quando maritus,qui in dotem accepit res mobiles,teneatur ad ęſtimationem,n.12.& 53.pretium rei dotalis venditæ ad manus mariti perueniſſe præſumitur,n.74.
Maritus non tenetur niſi in quantum facere poteſt, & quomodo id intelligatur, lib.2.c.19.n.15.17.& ſeq. an priuilegium competat communibus filijs,ac ſocero,qui dotem recepit.n.16.& an maritus poſſit huiuſmodi priuilegio renunciare,n.20.& ſeq.& an cenſeatur renunciatum per obligationem cameralem,n.23.& in quibus caſibus maritus tale priuilegium amittat,n.24.& ſeq.
Maritus an percipere poſſit fructus dotis in anno,quo contingit diuortium,lib.2.c.19.n.33.fructus dotis per viduam poſt annum luctus percepti an cedant in extinctionem dotis,n.35.& 36.& eod. lib.2.c.20.n.9.
Annuli ſponſalitij,gemmæ, veſtes,& alia ornamenta facta conſtante matrimonio a viro,vel eius conſanguineis,an cedant commodo vxoris,vel mariti,ſeu eius hæredis,lib.2.c.19.n.40.& ſeq. fructus ſoluto matrimonio quomodo diuidendi ſunt inter maritum, & vxorem,lib.2.c.19.n.59.
Patris bona an,& quando cenſeantur tacitè obligata pro reſtitutione dotis à filio receptæ, lib.2.c.19.n.61.& ſeq. dos in concurſu an ſoluenda ſit filio,vel Patri,n.75.
Dotem non reſtituentes intra tempus à iure præfixum hæredes mariti an,es quando teneantur viduam alere,lib.2.c.20.n.1.& ſeq.& an poſt dictum tempus mulier petere poſſit alimenta,n.8.& quid ſi ad ſecunda vota tranſierit, nu.10. an teneatur mulier ſtare cum hæredibus viri,n.15.& 17.an hæredes mariti præſtantes vxori alimenta lucrentur integros fructus dotis,n.30.
Alia vide in ver.crim.frater.legitima.mater.& in ver.Prior.tempore.
Duellum committentes quibus pænis puniantur,& quid requiratur ad incurrendas huiuſmodi pœnas,lib.1.c.29.n.1.& ſeq.

E

Ecclesia quando conſecrari non poſſit,lib.3.c.9.num.4.ſuccedens priuato,pro tempore præterito vtitur iure priuati,lib.2.c.67.n.37.competit ei manutentio,etiamſi Prælatus habuerit ſe pro ſpoliato,& quando id procedat, lib.2.c.91.n.7. libri Eccleſiæ quando probent,lib.2.c.29.n.12.
Eccleſia Cathedralis reparari debet ex proprijs fructibus pro fabrica deſtinatis,l.1.c.70.n.1.quid ſi fructus huiuſmodi non adſint,vel non ſufficiant,n.2.an Epiſcopus pro reparatione Eccleſiæ Cathedralis teneatur erogare quartam reddituum etiam eius temporis, quo Eccleſia reparatione non indigebat,n.4.& ſeq.& an teneatur ad paramenta,quæ ſunt neceſſaria ad Diuinum miniſterium,n.3. quid ſi laici parochiani,vel alij Eccleſiam reparare conſueuerint, n.7.& 8.
Eccleſiam parochialem quinam reparare teneantur,l.1.c.70.n.6.
Educari penes quem debeat pupillus:lib.2.c.58.n.24.
Electio intra quod tempus fieri debeat,l.3.c.16.n.25.& ſeq. non poteſt tractari de electione ſucceſſoris, niſi poſt tres dies depoſitionis Prælati defuncti,l.1.c.13.n.20.electus intra quod tempus confirmationem petere debeat,lib.3.c.12.n.1.& quo temporis ſpatio electioni de ſe factæ conſentire,nu.2.& munus conſecrationis ſuſcipere nu.3.& 4. quando defectus ſemel ab vno oppoſitus ad infringendam electionem,nequeat ab alio opponi,l.2.c.18.n.10.
Electus ad Parochialem Eccleſiam intra quod tempus teneatur ſuſcipere ſacerdotium,lib.2.c.33.n.1.& ſeq.obtinens dignitatem vel præbendam,cui Eccleſia parochialis eſt annexa an, & intra quod tempus ſacerdotium ſuſcipere teneatur,n.8.& an teneatur per ſe ipſum curam animarum exercere,n.9.
Eligendi ius vide in ver.Præſcriptio.
Eleemoſyna, quam Ciuitas Eccleſiæ præſtare conſueuit,non poteſt per ſtatutum immutari,lib.4.c.10.n.33.
Emendatio per ſpatium trium annorum in criminoſo præſumitur, lib 1.c.6.n.4.
Emphiteuſis quando intelligatur contracta, & quo temporis ſpatio præſumatur,lib.1.c.18.n.13.& lib.2.c.72.n.29.& c.73.n.6.
Emphiteuſis conceſſio facta in fauorem alterius viuente primo Inueſtito an valida ſit,l.1.c.13.nu.3.& 4. quando reuertatur ad concedentem, l.3.c.7.n.37.& 38.& an redeat libera à debitis per emphiteotam contractis,l.2.c.55.n.30.& lib.1.c.67.n.10 20.& 23.
In dubio magis intelligitur cēſus,quā emphiteuſis, & quādo id procedat,d.l.2.c.55.n.45.& quādo præſumatur locatio, n 26.& ſeq.
Emphiteuſis conceſſa à Priuato præſumitur perpetua,conceſſa verò ab Eccleſia,intelligitur vſque ad tertiam generationem,lib.1.c.57.n.1.lib.2.c.55.n.49.& c.72.nu.30.& ſeq. quid ſi emphiteuſis inducta eſſet ex præſcriptione,d.lib.1.c.57.n.2.quando diuidi poſſit ſine conſenſu Domini,lib.3.c.7.n.32.34.& ſeq.
Emphiteuſis an Eccleſia ſit capax,lib.2.c.25.n.1.quando teneatur illam vendere,n.5.10.& 15.& quanto tempore hoc ius præſcribatur, n.7. Dominus directus intra quod tempus declarare debeat, an velit,quod emphiteuſis penes Eccleſiam remaneat, num.11.& quando currat huiuſmodi tempus, ſi emphiteuſis perueniat ad monaſterium ex perſona monachi,n.12.
Conceſſio pro penſione correſpondente fructibus facta ab Eccleſia an tranſeat ad extraneos hæredes,l.2.c.55.n.48. quid ſi conceſſio fiat alicui ſimpliciter pro ſe,& hæredibus,nu.63.& quid ſi ſua induſtria fundum fertilem reddiderit,n.64.an in emphiteuſi recepta

pro ſe, liberis,& nepotibus comprehendantur fœminæ, n.50.an appellatione filiorum legitimorum,& naturalium in emphyteuſi eccleſiaſtica veniant legitimati,n.65.& an Pater, qui emphyteuſim recepit, pro ſe, filijs,& nepotibus poſſit in præiudicium filiorum de ea diſponere,n.60.
Emphyteuſis finita an,& quando poſſint deſcendentes petere à Domino directi,vt emphyteuſim in eorum perſonis renouet lib.2.c.27.n.1.& ſeq. quando poſſit Dominus maſculis fœminam præferre,n.5.& an filia excluſa per ſtatutum ſtantibus maſculis poſſit renouationem petere,n.25.an in tali renouatione ſeruari debeant ſolemnitates requiſitæ in alienatione rerum eccleſiæ, n.12.& 15. an poſſit Prælatus alterare formam,ſecundum, quam res ſolita eſt in emphyteuſim concedi,n.13. quodnam tempus detur ad renouationem petendam,n.15.19.& ſeq.ius perſonale,quod eſt acquiſitum ex pacto de renouando quandiu duret,n.16.
Emphyteuta volens ius emphyteoticum vendere, requirere prius debet Dominum directi,lib.3.c.7.n.1.& ſeq. quando huiuſmodi requiſito neceſſaria non ſit,num.9.& ſeq. & n.19.20.21.26.& 53. quandiu Dominus reuocare poſſit alienationem rei emphyteoticæ eo irrequiſito factam,n.3.4.& 7. quodnam tempus præfixum ſit Domino ad inducendum nouum emphyteutam in poſſeſſionem,n.18.non transfertur poſſeſſio,aut dominium in Donatariũ, aut emptorem,donec per Dominum fuerit inueſtitus, n.12.23.& 62.res emphyteotica donata,vel vendita ex ſimplici conſtitutione precarij,aut alia ficta traditione non cadit in commiſſum, nu. 53.& ſeq.& n.24.& 29 Donatarius, vel legatarius emphyteuſim accipere debet per manus Domini, illique laudemium ſoluere, nu 9 & ſeq.
Emphyteuta vel vaſallus an poſſit alienare commoditatem emphyteuſis,vel feudi,quandiu ipſe vixerit,lib 3.c.7.n.66.an poſſit ſuper fundo emphyteotico conſtituere vſumfructum num.68. an poſſit propria auctoritate expelli, n.85. vel renuntiare emphyteuſi inuito Domino,n.89.& lib. 1.c.38.n.25.Emphyteuta quando priuetur iure ſuo,lib.3.c.7.n 22 & ſeq.& n.45 46.& 50.& lib.2. c.55.n. 1.& ſeq. quid ſi Eccleſia,quæ ab alia Eccleſia, vel à priuato rem in emphyteuſim accepit,penſionem per biennium, vel triennium non ſoluerit,d.lib.2.c.55.n.5.& 17. an emphyteuta præſcribere poſſit aduerſus Dominum,ibid.n.9.& lib.4.c.11.n.8.
Si ſecundus emphyteuta canonem non ſoluat, poteſt expelli à primo emphyteuta,lib.2.c.85.n.7.
An emphyteuta ſuper re emphyteotica poſſit ſeruitutem imponere, illamque obligare,lib.1.c.67.n.5.& ſeq quando portio vnius emphyteutæ accreſcat alteri,lib.2.c.17.num.4.an qui iurauit ſoluere annuam penſionem incidat in commiſſum ſi ſemel ceſſauit,lib.2. c.44.n.3.& c.55.n.11.& 12.& lib.4.c.15.n.14.
Emphyteuta non poteſt pro pluribus annis ſoluere inuito Domino directi,lib.4.c.5. n.25. & an creditor emphyteutæ ſoluere poſſit canonem pro ſuo intereſſe,nè res cadat in commiſſum, ibid.n.26.
Emphyteutæ non currit tempus ſoluendi canonem,ſi illi moueatur q.ſuper re emphyteotica,lib.4.c.30.n.10.
Emphyteuta alienans bona Eccleſię priuatur ipſo iure ſine aliqua ſententia,lib.2.c.55.n.57. & an ſi vendat partem bonorum emphyteoticorum,cadat à tota emphyteuſi,num.67. quid ſi tantum promiſerit vendere,lib.2.c.48.n.13. an Dominus qui ob non ſolutum canonem expulit emphyteuticam,poſſit ab eo petere penſiones temporis præteriti,lib.2.c.56.n.6.
Emphyteutæ an,& quando fieri debeat remiſſio mercedis ob ſterilitatem,vel aliud damnum contingens,lib.1.c.32.num.24.& 26.an vltimus emptor rei emphyteuticæ teneatur ſoluere canones, & laudemia per eius auctorem non ſoluta,lib.2.c.56 n.7.
Cœtera vide in ver.Præſcriptio,& Præſumpt.
Emptor an re adhuc non æſtimata, vel non menſurata teneatur ad fructus compenſatiuos,lib.4.c.6.n.6.& ſeq.& quid ſi res vendita non fuerit libere,vel ſi venditor non impleuerit promiſſa, n.7.& ſeq.an,& quando emptori debeantur fructus compenſatiui pro rata pretij ſoluti,ibid.n.10.& ſeq.& lib.1 c.54.n.7.
Quando ad emptorem in ſpectet periculum rei venditæ, lib.1.c.54. n.4.& ſeq.quando emptor teneatur probare verſionem,lib.2.cap. 70.n.15.quando non præſcribat,lib.4.c.14.n.17.
Emptor ſoluens anterioribus creditoribus abſq; ceſſione iurium an habeat retentionem,lib.4.c.vlt.n.26.& 30.& 32.quando ſoluens creditoribus venditoris acquirat actionem hypothecariam,ibid.n.27
Enunciatiua vnica excedens centum annos an probet,lib.2.c.111.n. 15.enunciatiuæ duorum,vel plurium inſtrumentorum vltra centum annos an probent dominium,n.1.7.& 8.quid ſi enunciatiuæ ſint vltra 60.vel 70 annos,n.16.vel ſi hinc inde dentur n.17.quando probent identitatem bonorum, n.4.defectus nouem, vel duodecim menſium vel modicus reſpectu centenariæ non attenditur.
Epiſcopus quando familiari ſuo non ſubdito ordines conferre poſſit lib. 2.c.50.n.1.& ſeq.& an poſſit familiarem illegitimum ad minores ordines habilitare,ibid n.5.
Cœtera vide in ver. Accuſatus,Eccleſia, matrimonium, & in ver. Patronus.
Error non præſumitur niſi probetur,lib.1.c.11. n.2. vbi confeſſio in continenti reuocatur,non eſt opus aliter probare errorem,n.3.

Antonell. de Tempore.

Error calculi reparari poteſt vſque ad 30.annos,lib.2.c.87.nu.12. & quando probetur,n.13.
Error iuris excuſat à dolo,& mala fide lib.2.c.86. n.4. an cauſet bonam fidem quoad præſcriptionem, lib.2.c.89.n.8. & an excuſet à reſtitutione fructuum,lib.3.c.10.n.9.
Ea,quæ conſiſtunt in opinione Doctorum, cauſant errorem iuris valde dubij,lib.4 c.14.n.22.
De euictione an teneatur creditor vendens rem ſui debitoris,lib.2.c. 47.n.31.& ſeq.facta venditione à pluribus vnuſquiſque cenſetur obligatus de euictione pro rata,lib.2.c 47.n.17.
Examen in concurſu an valeat,ſi fiat ante lapſum termini in edicto expreſſi,lib.3.c.15.n.19.
Exceptio minoris ætatis reſpectu Iudicis quando proponi debeat, lib.2.c.10.n.11.temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum,lib.1.c.25.n.32.& lib.2.c 22.n.25. & ſeq. an poſſit quis conſequi per viam exceptionis id,quod iure actionis petere non poteſt ob lapſum temporis,ib.num.31.quando reus exceptionem probare debeat,lib.2.c.45.n.22.
Exceptio non numeratæ pecuniæ quando,& in quibus contractibus locum habeat,& quando opponi poſſit poſt biennium,lib.2.c.45. n.1 & ſeq.
Filius tenetur proponere querelam inofficioſi teſtamenti intra quinquennium quo elapſo etiam à iure excipiendi excluditur, lib.2. c.82.nu.28.
Excommunicare poteſt Epiſcopus pro defenſione ſuorum iurium ſubditos incontinenti nulla præcedente monitione, & ordine iudiciario,lib.1.c.11.n.7.
Quando liceat Epiſcopo reos in cauſis criminalibus, vel ciuilibus excommunicare lib.2.c.39.n.7. ſi duo ſe ſe in forma cam. in ſolidum obligauerint,quorum vnus ſit ſoluendo, an poſſit relaxari cenſura contra alterum obligatum,n.8.
Excommunicatus quando ſit ſuſpectus de hæreſi, & quando poſſit vti hæreticus condemnari,lib 2.c.39.n.5.& ſeq.
Excuſſio an in Saluiano requiratur,lib 2.c.40. n.23. antequã procedatur contra tertium poſſeſſorem per hypothecam, neceſſaria eſt diſcuſſio bonorum principalis debitoris,& fideiuſſorum, ib.n.22.
Executor vltimæ voluntatis intra quod tempus exequi debeat,lib.2. c.36.n.1.& ſeq.& an Epiſcopus, vel eius Vicarius poſſit huiuſmodi tempus prorogare,vel reſtringere,nu.4.& 7. quando executio deuoluitur ad Epiſcopum ibid.n.1.& ſeq. quando currat tempus ad implendam voluntatem teſtatoris,num.10. intra quod tempus Epiſcopus compellere poſſit executores piarum voluntatum ad reddendam rationem adminiſtrationis,n.6.
Exhæredatio ceſſat per reconciliationem Patris poſtea ſubſequutam lib.2.c.84.n.8.exhæredari an poſſit filia,ſi in corpus ſuum peccat, ib.n.1.& ſeq.quid ſi Parentes in luxurijs verſentur,n.10.& quid ſi filia vltimo loco vitam honeſtam duxerit,lib.1.c.78.n 20.
Vide in ver. teſtamentum.
Exhibere promittens reum,vel ſeipſum in iudicio quando liberetur, lib.3.c.5.n.1 & ſeq.
Extraneus quis dicatur,lib. 2.c.65.n. 17.& c.26.n 6.

F

FAbri,& alij artifices propè obſtrepentes an poſſint expelli à vicina,vbi habitant Doctores,Aduocati,Scholaſtici, & infirmi, lib.1.c.19.n.56.& ſeq.
Fabricæ beneficij nomine quid intelligatur,lib.3.c.13.n.2.& ſeq.
L.Falcidia locum non habet,quando legata non excedunt dodrantem,lib 1.c.41.n.7 in ponenda ratione l.falcidiæ inſpicitur valor patrimonij tempore mortis teſtatoris,n.1.an fructus percepti poſt mortem teſtatoris computentur in falcidia,num. 3.& ſeq.falcidia ceſſat in legatis pijs,& in bonis prohibitis alienari,num.8.& 9 an detrahatur ex donatione vxori facta à viro,lib.2.c.19.n.46.legatarij non poſſunt legata conſequi antequam bona hæreditatis æſtimentur,d.lib.1.c.41.nu.10.quid ſi præſtent fideiuſſorem de reſtituendo hæredi quicquid per l.falcidiam eidem deberetur,n.11.
Vide in ver. legatum.
Fama in antiquis plenè probat etiam in præiudicium tertij, lib.2.c. 111.n.3.& 14. plura inſtrumenta de antiquo habent vim probationis famæ,l.2.c.111.n.2.quid ſi adeſsēt duæ famæ cõtrariæ,n.17
Feudum vendere promittens an cadat à iure ſuo,lib.2.c.48.n.13. intra quod tempus Vaſallus teneatur petere renouationem inueſtituræ,& fidelitatis iuramentum pręſtare,lib.2.c.25.n.1.& ſeq.quãdo vaſallus excuſetur,num.6.11.& 13.quando agnatus acquirens partem conſocij teneatur petere inueſtituram,nu.18. an in feudo nouo certum tempus petendæ inueſtituræ præfixum ſit,num.19. quid ſi Dominus legitimè requiſitus inueſtituræ renouationem non conferat,n.20.& ſeq. Vaſallus per annum poſſidens quando inueſtitus præſumatur,lib.3.c.34.n 2.
Quænam feuda diuidi poſſint, lib.2.c.28.n.15.in feudo conceſſo alicui pro ſe,& liberis ſuis maſculis,& fœminis,fœminæ intelliguntur in ſubſidium vocatæ non exiſtentibus maſculis,n.17. fęmina regulariter non ſuccedit in feudo, lib.2.cap.27.num.6. quando maſculis præferri poſſit,num.5. quando feudum transeat in mo-

X nialem,

nialem, & monaſterium,lib.2.c.67.nu.8. filij legitimati per ſubſequens matrimonium an ſuccedant in feudo, lib.1.c.76.num.4. emens feudum inconſulto Domino an poſſit aduerſus Dominum præſcribere,lib.2.c.101.n 8.quando filius propter feloniam patris non priuetur feudo,lib.2.c.55.n.54.

Conceſſio feudi facta in fauorem alterius viuente primo Inueſtito an ſit valida,lib.1.c.13.n.3.& 4.Vaſallus,qui ſimpliciter promiſit feudum non alienare, nullo caſu etiam alias promiſſo illud alienare poteſt,lib.1.c 39. n.14. ad quem ſpectent fructus rei feudalis,ſi feudum morte,vel alio modo amittatur,lib.1.c.49.n.4.an ſuper fructibus feudi fieri poſſit executio ſine aſſenſu Domini, lib.4.c.vlt.n.107.an ſeruitus impoſita per feudatarium ſuper re feudali noceat Domino feudi,lib.1.c.67.num.8. quando, & quandiu agnatus proximior reuocare poſſit alienationem feudi factam in agnatum remotiorem,vel in extraneum,lib.2.c.26.n.1. & ſeq. & quis dicatur extraneus in tali caſu,n.6.

Fideicommiſſum limitatum intra certum tempus, vltra illud non protenditur,lib.1.c.5.nu.5. quid ſi teſtator prohibuerit alienationem vſque ad certum tempus,lib.1.c.1.n.8.& 9.fideicommiſſaria ſubſtitutio fœminarum facta deficientibus maſculis non reſtricta ad certum tempus,quando locum habeat,lib.1.c.4.n.9.

Fideiuſſor quando agere poſſit contra alios fideiuſſores, & quando non,lib.4.c.vlt.num.132.133.& 134.qui promiſit repræſentare reum certa die,quando teneatur eum repræſentare, & quando excuſetur,lib.4.c.3.n.5.& ſeq.qui ſe obligauit ad certum tempus, an eo tranſacto liberetur ſi tempus principali debitori fuerit prorogatum,lib.1.c.28.n.1.& ſeq.qui affirmat,aliquem eſſe idoneum habetur loco fideiuſſoris,lib.1.c.36.n.5.& ad quid teneatur,lib.1.c.6.n.10.& ſeq.

An, & quando fideiuſſor agere poſſit,vt eximatur à fideiuſſione,lib.1.c.4.n 7.& c.43.n.1.& ſeq. fideiuſſor liberatur, ſi detur alius fideiuſſor idoneus de conſenſu creditoris, vel releuator reſpectu ipſius fideiuſſoris,d.lib.1.c.43.num.18.an poſſit fideiuſſor cogere principalem debitorem ad redimendum cenſum,n.19.& ſeq.

Filius an pro debito Patris contracto ex cauſa alimentorum conueniri poſſit,lib.4.c.vlt.n.25.præteritus an cenſeatur rogatus reſtituere hæreditatem hæredi ſcripto,& an tunc detrahere poſſit trebellianicam,lib.1.c.61.n.4.& ſeq.

Filij geniti ante matrimonium an cenſeantur legitimi poſt illud contractum,& ſuccedant cum alijs filijs legitimis, lib.1.c.76.n.1.& ſeq.facta ſubſtitutione cum ea conditione, ſi hæres deceſſerit ſine filijs legitimis,& naturalibus,an legitimatus per ſubſequens matrimonium excludat ſubſtitutum,n.13.& ſeq.

Quando filius ob delictum Patris quoad bona teneatur, lib.1.c.64.n.4.fauor filij præponderat etiam piæ cauſæ,lib.2.c.22.n.86. ſine filijs non dicitur decedere qui nepotem ex filia reliquit, lib.4.c.34.n.19.non dicitur filius Senatoris is,cuius pater motus eſt à Senatu antequam ipſe naſceretur,lib.2.c.85.n.5.

Vide in ver. legitima.

Filiusfam.quicquid acquirit,acquirit Patri,lib.2.c.19.n.56. contra filiumf.an currat præſcriptio durante patria poteſtate,lib.2.c.69.n.1.& ſeq. filius exiſtens in poteſtate patris iuris impedimento agere non poteſt,n.5.& an poſſit producere inſtrumentum donationis animo inſinuandi in iudicio ſine Patris cõſenſu,n.9. vel ſolus adire hæreditatem,n.10.& ſeq.in rebus quibus Pater non habet vſumfructum,filius habet plenam adminiſtrationem,n.16.

Filiusfam. quando habitans ſeorſim à Patre præſumatur ſui iuris,& emancipatus,lib.2.c.74.n.1.& ſeq.an valeat teſtamentum conditum à filio,qui publicè pro emancipato habebatur,num.8. filius, quem non conſtat,eſſe natum ex legitimo matrimonio, an præſumatur ſui iuris,n.9.quid requiratur, vt locum habeat ſtatutum diſponens,quod valida ſit obligatio filijfam. habitantis ſeorſim a Patre,n.10.

Filiusfam. an poſſit legare,lib.2.c.5.n.19. quando validè obligetur ſine Patris conſenſu,lib.2.c.65.n.20.

Fiſcus quando agit contra tertium ſub prætextu, quod bona illi fuerint in fraudem conceſſa,agere debet intra annum vtilem,cuius loco datur hodie quadriennium,lib.2.c.82.n.36. fiſcus ſuccedens priuato,pro tempore præterito vtitur iure priuati,lib.2.cap.67.num.37.

Cœtera vide in ver.præſcriptio & in ver.Prior tempore.

In Flumine publico,quando quis alijs interdicere poſſit ius piſcandi,lib.4.c.10.n.28.

Vide in ver. Aqua.

Fœminæ quando perpetuo à ſucceſſione excludantur,lib.4.c.34.n.9.

Fœtus quando cenſeatur animatus,lib.4.c.31. num.3.& an in dubio præſumatur animatus,n.4.

Frater an pro debito fratris teneatur,lib.2.c.109.nu.11. an frater ad alterius fratris inſtantiam carcerari poſſit,lib.2.c.19.n.18.quando inter fratres præſumatur contracta ſocietas, lib.2.c.109.nu.9.& ſeq.in ſucceſſione qualiter admittantur,lib.1.c 46. n.20.& ſeq.an, & quando teneantur dotare ſororem,lib.2.c.109.n.13.& ſeq.

Fraus,vel colluſio quando probetur,lib.2.c.18.num.4. nemo ex ſua fraude commodum reportare debet,lib. 1.c.15.n.3.

Vide in ver. dolus.

Fructus qualiter diuidantur inter emptorem, & colonum partiarium,lib.1.c.39.n.46.& inter proprietarium, & vſufructuariam, ſeu illius hæredis,lib.1.c.47.n 1.& ſeq.& c.48.n.11. & lib.4.c.16.n.7.fructus,qui certo anni tempore colliguntur,quando ſpectent ad vſufructuarium,& quando ad proprietarium,lib.1.c.47.n.5.& ſeq. quomodo fieri debeat diuiſio inter hęredes Beneficiati defuncti,& ſucceſſorem in beneficio,ibid.n.10.in venditione neceſſaria qualiter diuidantur,lib.4.c.6.n.17.& ſeq.

Venditori,qui rem venditam iure pacti redemit, an, & quando debeantur fructus,lib.1.c.45.n.1.& lib.4.c.14.num.60.an emptor teneatur ad aliquod intereſſe,ſi fundum eo anno non coluit, lib.1.c.48.n 7.fructus pendentes in fundis tempore quo cedit dies legati, & fideicommiſſi,ad fideicommiſſarium tantum ſpectant, nu.9.ad quem ſpectent fructus pendentes rei emphyteoticæ emphyteuſis finita,n.12.vendito fundo an cenſeantur venditi fructus pendentes,lib.1.c.48.n.7.& ſeq.& lib.4.c.6.n.15.& ſeq.

Fructus quando teneatur reſtituere poſſeſſor bonæ fidei, lib.4.c.14.n.1.6.65.& ſeq.quælibet cauſa etiam temeraria,& beſtialis excuſat à reſtitutione fructuum,n.4.poſſeſſor malæ fidei, & ſpoliator violentus qualiter condemnari debeat, n.7. & ſeq. emens ab Eccleſia, pupillo, ſeu minore non ſeruatis ſolemnitatibus à quo die fructus reſtituere teneatur,n.11.& ſeq.& an, & quando contrahenti ab Eccleſia fructus debeantur,n.15.

An error facti,vel iuris excuſet à reſtitutione fructuum,lib.4.c.14.n.16.18.& 21. quando fructus veniant à die actus nulliter celebrati,& quando a die litis conteſtatæ,n.20.fructus legitimæ, & eius ſupplementi quando,& qualiter debeantur, n.24.25.& 26.& 28. quando vſu capiantur,& quando detur actio ad pretium, num.27.31.& 32.

Legatario quando fructus debeantur,& quando non, lib.4.c.14.nu.30.33.39.& ſeq.& n.62.fructus medij temporis cedunt commodo hæreditatis,n.35.

Reſoluto contractu quando fructus debeantur, lib.4.c.14.nu.57.& 74.cum ſeq.quid ſi reuocetur donatio cauſa mortis,n.58.vel irritetur ſententia,n.59.vel fructus,qui petuntur, debeantur non vt acceſſorij ad rem,ſed tamquam ſors,n.61.& an peti poſſint,ſi nulla fuerit facta condemnatio in ſententia,n.63.& 72.& quid in interdictis,n.68.& ſeq.& in iudicio reintegrandæ,n.64.

Filij primi matrimonij reuocant cum fructibus quicquid Pater reliquit ſecundæ vxori vltra modum l.hac edictali,C.de Secun.nupt.lib.4.c.14.n.73.emptor non ſoluens pretium quoſnam fructus reſtituere teneatur,n.77. creditor pignoris tenetur fructus computare in ſortem,& an teneatur de fructibus,qui percipi potuerũt n.78.an reſtitutus ex cauſa ignorãtiæ,vel abſentiæ recuperet fructus bona fide conſumptos,lib.2.c.93.n.13.quæ probatio requiratur pro liquidatione quantitatis fructuum,lib.2.c.35.n.39.

Fructus compenſatiui peti poſſunt habito reſpectu ad fructus, qui à venditore percipi potuiſſent,lib.4.c.6.nu.13. Iudex poteſt huiuſmodi fructus taxare ad rationem quinque vel ſex pro centenario, ibid.n.14.quando debeantur huiuſmodi fructus venditori, ibid.n.6.& ſeq.& quando debeantur emptori,n.10.& 11.

Fructus dotis a quo tempore debeantur marito, lib.4.c.14.nu.76.& lib.2.c.121.n.11.& 12.qualiter taxentur,d.lib.2.c.21. n. 4. an extraneus,qui promiſit dotem teneatur ad huiuſmodi fructus, lib.2.c.21.n.13.an maritus, qui ceſſauit fructus petere per decennium,præſumatur remiſiſſe,lib.2.c.79.n.1.& ſeq. quid ſi maritus receperit ſortem ſine dictis fructibus,n.2.

Fructus dotales petere non poteſt maritus,ſi onera matrimonij non ſuſtineat etiam propter culpam vxoris, lib.2.c.21.nu.9.10.& 15. non exacti à marito conſtante matrimonio an exigi poſſint eo ſoluto ab vxore,n.14.& 16.an ſtipulatio fructuum dotis ſit pura, vel conditionalis,lib.2.c.40.n.9.

Hæredes viri non reſtituentes viduæ dotem poſt annum,an teneantur ad fructus dotales,lib.2.c.21.n.1.& ſeq. ex ſtatuto vrbis fructus dotis debentur Viduæ poſt iudicialem interpellationem, nu.17. & quando actio ad eiuſmodi fructus ex eodem ſtatuto præſcribatur,n.13.

Fur quando pœna căptis puniatur,lib.2.c.16. n.4. an furtum committat qui vltra tempus determinatum equo,aut alia re mobili, vel ſe mouente vtitur,lib.2.c.35.n.28.

Furioſus,& mentecaptus quinam dicantur, lib.2.c.70.nu.1.comparantur pupillis,& gaudent omnibus eorum priuilegijs,num.9. an poſſint contrahere ſine ſolemnitatibus,num. 2.& ſeq.an illis alienantibus rem aliquam competat hæredibus actio pro recuperatione eiuſdem rei,n.7.& an poſſit mentecaptus in tali caſu agere mediante curatore,ibid.& an teneatur reſtituere pretium, nu.14. an contra eos currat præſcriptio n.8.11.& ſeq.

Fraus vide Molendinum.

Funus pro alijs facere qui teneantur,lib.4.c.vlt.n.78.& 79.

G

Gabella an debeatur pro legato annuo facto ante ſtatutum iubens,illam ſolui,lib.3.c.4.n.22.

Gratia quando præſumatur iuſtificata,lib.2.c.67.n.72.

Guarentigia quomodo fuerit introducta,lib.3.c.13.n.10.

Habi-

H

Habitatio eſt pars alimentorum,lib.2.c.42 nu.7. Habitatio ſimpliciter relicta durat in vita legatarij, n.6.

Hæreditas ſolo animo adiri poteſt,lib.2.c.32.n 4.& lib.1.c.47. n.21. non adita quando tranſmittatur,& quando non,lib.2.c.59.nu 31. an,& quando filius ad hæreditatem Patris à ſe repudiatam redire poſſit,n.47.iam delata an ſine ſolemnitatibus repudiari poſſit, lib.1.c.34.n.78 an,& quando vendens bona hæreditaria cenſeatur hæreditatem defuncti adiuiſſe,lib.4.c.vlt.n.20 contra hæreditatem iacentem,an,& quando præſcriptio currat, lib.2.c.86.nu. 11.& 14.

Hæres an poſſit ſoluere legatum relictum pauperibus ante tempus à Teſtatore præfixum,lib.4.c.5.n.19.an teneatur pignus luere pro legatario,lib.1.c.50 n.4.an cogi poſſit ad faciendum,monumentũ quod teſtator ſibi conſtrui iuſſit,lib.1.c.56.nu.5. debet ſoluere æs alienum,& legata relicta à teſtatore,lib.4.c.16 n.13 & ſeq.an ſoluere debeat legata annua,quando adeſt vſufructuarius,ibid.

Inſtitutus in re certa,vel ad tempus quando remaneat hæres vniuerſalis purè,& in totum,lib.1.c.62.n.1.& ſeq. ſemel hæres non poteſt deſinere eſſe hæres,n.3.limitatur,n.10.

Hæres grauatus an teneatur ad reſtitutionem rerum, quæ vſu conſumuntur,lib.2.c.19.n.54.quando de negligentia teneatur, lib.2. c.101.n.9.& ſeq.poteſt cogi ad idoneè cauendum de fideicommiſſo,aut legatis præſtandis exceptis liberis primi gradus, lib.5.c.5. quod tempus habeat ad huiuſmodi cautionem præſtandam,lib.2. c.42.n.20.quando poſſit cogi ad reſtituendam hæreditatem ante diem,lib.4.c.5.n.6.

Grauatus fideicommiſſo an,& quando teneatur reſtituere bona mobilia,lib.1.c.68.n.1.& ſeq.de quo tempore facienda ſit æſtimatio, quando hæres grauatus vult retinere tot bona hæreditaria pro pecunijs per ipſum erogatis in extinctionem æris alieni, n.15. an poſſit bona fideicommiſſo ſuppoſita alienare,lib.1.c.67.n.11.ſubſtitutus quando admittatur ad hæreditatem ante mortem inſtituti,lib.2.c.22.n.46.

Hæres cum beneficio l.& inuentarij & quando liberetur ſoluendo, lib.4.c.vlt n.95.quando non teneatur de proprio,ſi non confecerit inuentarium,lib.4.c.4.n.12.& ſeq.& quando teneatur in ſolidum, etiamſi inuentarium confecerit,lib.2.c.39.n.20.

Vide in ver. Prior tempore.

Hæreticus quando priuetur dominio bonorum ſuorum,l.4.c.13.n.1

Hora quando appoſita fuit, computatio ſemper fit de momento ad momentum,lib.4.c.2.n.15.horæ nomine quid intelligatur, lib.1. c.1.nu.40.

Horas canonicas recitare omittens an , & quando teneatur ad fructuum reſtitutionem,lib.3.c.14.n.1.& ſeq.

Hoſpes,vide in ver.Prior tempore.

Hypotheca eſt ſpecies alienationis,lib.1.c.50.n.5. momento acquiritur,lib.4.c 36.n.1.2.3.& 8.limitatur n.10.16.& 22.& lib.1.c.67. n.1.an merces,pecunia, & cetera mobilia contineantur in generali obligatione,d.lib.4.c.36.nu.2.10.16. & ſeq. quid ſi generalis obligatio reſtricta ſit ad certum locum,n 10.11.& 15.Grex quando tranſeat in emptorem cum ſua hypotheca,n.18.& 19.Eccleſia an habeat tacitam hypothecam in bonis Prælati, & aliorum Adminiſtratorum,n.23.

Hypotheca legalis quando incipiat in legatis conditionalibus,lib 4. c.vlt.num.14.contracta à procuratore non retrotrahitur ad diem mandati,n.8.tacita anterior præfertur poſteriori expreſſæ,n.3.reſciſſo contractu quando remaneat hypotheca medio tempore contracta,lib.1.c.67.n.24.& ſeq.

I

Identitas pecuniæ facile præſumitur,& probatur etiam coniecturis,lib 1.c.73.n.1.& ſeq.identitas bonorum an probetur coniecturis,n.7.& 10.

Idoneus,an,& quando quis præſumatur,lib.1.c.6.n.1.& ſeq.

Ignorantia in dubio præſumitur,lib.2.c.40.n.21.

Illegitimus eſt incapax emphyteuſis Eccleſiæ, lib.2. c.27.n.30. an præſcriptum ſit tempus , in quo opponi poſſit de illegitimitate, lib 2.c.18.n.19.

Immemorabilis qualiter probetur,lib.2.c.112.n.1 & ſeq. & an probari poſſit per ſcripturam,n.5.quando reddatur improbabilis , n. 3.& an excludatur ex actibus contrarijs , n.7. quot ſint eius effectus,n.8.& lib.4.c.10.n.22.& ſeq. ceſſat vbi conſtat de initio, lib. 2.c.37.nu.13.

Vide in ver.Præſcriptio.

Immiſſio pro indiuiſo quando concedatur,lib.4.c.vlt. n.30.& 31.

Impedito an currat tempus legale,& conuentionale,lib.1.c.15. n.1. & ſeq.impedimenti dies an computetur in termino,lib.1.c.15.n.1. & ſeq.impedimentum an retardet pias cauſas,lib.2.c.16.n.3.

Impenſas factas gratia percipiendorum fructuum repetere poſſunt hæredes vſufructuarij,ac etiam fructus retinere,donec ſoluantur dictæ impenſę,lib.1.c.47.n.6.& c.48.n.10.& lib.4.c.14.n.21. & c. 16.nu.8.

Impetrans beneficia deuoluta quid teneatur probare,lib.3.c.15.n.8. & c.16.n.18.& 20.

Incapax quando ad hæreditatẽ admittatur, lib.1.c.59. n.2.an valeat inſtitutio,vel legatũ factũ incapaci,dũ erit capax,lib.1.c.13.n.11.

Incorporata Eccleſiæ res quando cenſeatur,lib.2.c.49.n.10. an ſi infeudatio vtilis ſit,poſſit Epiſcopus rem eccleſiæ incorporare,n.12.

Indultum non tollit facultatem Papæ,quin præueniendo poſſit tamquam de reſeruato conferre,lib.3.c.16.n.30.

Infans an ad ſui vtilitatem ſtipulari poſſit,lib.2.c.1.n.5.pupillus proximus infantiæ an poſſit alium ſibi obligare,& an,& quando ipſe alteri obligetur,n.2.& ſeq.& an poſſit præſentare ad beneficium iuriſpatronatus,n.10. ſi teſtator ſubſtituit filio infanti , cenſetur ſubſtituiſſe eidem filio etiam poſt infantiam vſque ad pubertatem,n.11.infans an contrahat irregularitatem,lib.2.c.16. n.10. & an adoptari,arrogari,vel emancipari poſſit,lib.2.c 9.n.3.

Inferiores ſtatuere non poſſunt contra ius,lib.4.c.28.n.2.

Infinitas quando toleretur,lib.2.c.67.n.83.

Iniuriarum actio anno præſcribitur lib.2.c.87.nu.29. declaratur & limitatur n.30.& 31. quando competat actio iniuriarum prætoria,& quando actio ciuilis,ibid.n.30.

Iniuſtitia notoria qualiter intelligatur,lib.2.c.59.n.14.

Inquiſitio vide in ver. accuſator.

Inſinuatio quare à iure introducta ſit lib.1.c.34.n.9.intra quod tempus donatio inſinuari poſſit, num.1. & ſeq. facta vltra legitimam ſummam ante inſinuationem eſt imperfecta,& ſine effectu, nu.7. & 18. quid ſi fuerint res traditæ ante inſinuationem,n.8. an inſinuatio ex ſpatio 30.annorum præſumatur, n.15. quando requiratur,& quando non,n.16.& ſeq.

Quibus caſibus donatio excedens legitimã ſummam valida ſit abſq; inſinuatione,d.lib.1.c.34.n.23.& ſeq.vſque ad n.84.an in inſinuatione requiratur decretum Iudicis,n.39.quid ſi inſinuatio fiat coram Iudice incompetente, n. 40. & quid ſi donatio non fuit regiſtrata in actis,n.41.& an fieri poſſit die feriata in honorẽ Dei,n.42 quid teneatur probare is,qui dat de nullitate inſinuationis , n.84.

Inſtantia iudicij ciuilis quandiu duret,lib.4.c.25.n.19.& 20.

Vide in ver.cauſa.

Inſtitor ſi mutuo accipiat pecuniam ex cauſa, ad quam fuit deputatus an obliget Dominum,lib.2.c.47.n.33.& 37.

Inſtitutio,vbi teſtator plures vocauit, quomodo intelligatur, lib.1.c. 46.n.1.& ſeq. quando directa obliquetur , & reſoluatur in fideicommiſſariam,n.25.

Ad inſtitutionem faciendam an Epiſcopo certum tempus præfinitum ſit,lib.3.c.17.n.1.& ſeq. quid ſi Epiſcopus abſque cauſa inſtitutionem differat,n.2.

Inſtrumentum minus ſolemne quando fidem faciat,lib.2.c.29.nu.4. quæ ſint de forma ſubſtantiali inſtrumenti,n.1.& ſeq.an Notarius poſſit addere in inſtrumento ſolemnitatem omiſſam, n.2.& 3.an vitiato inſtrumento vitietur etiam contractus,n.9.& ſeq. faciens mentionem de alio contractu non facit fidem niſi inter eaſdem perſonas,lib.2.c.72.n.34.

Vide in ver.antiquitas,& enunciatiua.

Interdictum de glande legenda quandiu duret,lib.4.c.14.n.72. quæ ſit differentia inter interdictum retinendæ plenarium, & ſummariſſimum,lib.4.c.14.n.71.interdictum de itinere,actuque priuato quando competat,lib.2.c.81.n.40.

Interſtitia quomodo computentur,lib.1.c.3.n.10.an Epiſcopus poſſit cum familiari ſuo diſpenſare ſuper interſtitijs,temporum,lib. 2.c.50.n.5.

Inuentarium conficere hæres intra quod tempus teneatur,& quãdo tempus currat.l.1.c.68.n.1.& lib 4.c.30 n.1.& ſeq. & an Donatarius hæreditatis illud conficere teneatur, n.15. non confecto inuentario,hæres an teneatur vltra vires hæreditarias lib.4.c.30.n.1. & 11.an intra tempus datum ad inuentarium conficiendum hæres conueniri vel ipſe alios cõuenire poſſit,n.4.& ſeq. eo tempore durante non currit præſcr.aduerſus creditores,vel legatarios,n.9.

Filius propter omiſſam inuentarij confectionem non priuatur legitima,immo poteſt illam de rebus legatis detrahere, & quomodo fiat detractio,d.lib 4.c.30.n.11. an & quando fideicommiſſarius vniuerſalis teneatur facere inuentarium,num.13.& an deſcriptio bonorum excuſet hæredem à pœnis omiſſi inuentarij,n.12.inuentarium factum ab vxore de bonis mariti an releuet hęredem mariti ab inuentarij confectione,n 14.

Eccleſia,fiſcus,executores vniuerſales,& vſufructuarius non facientes inuentarium an ſubeant pœnam prædictam,lib.4.c.30.nu.18. Clerici non facientes inuentarium an teneatur vltra vires hæreditarias,n.19.inuentarij conſcribendi tempus an currat minori n. 20.quando hæres cum benefic.l. & inuentarij liberetur ſoluendo creditoribus hæreditarijs,& quando teneatur de proprio,n.12.

An poſſint res hęreditariæ ad inſtantiam ſubſtituti deſcribi, ſi hæres grauatus à confectionem inuentarij fuerit per teſtatorem exoneratus,lib.1.c.68.n.9.& an huiuſmodi deſcriptio faciat fidem, n. 10.inuentarium,ſeu deſcriptio confici debet expenſis hæreditatis grauatæ,d.lib.1.c.68.n.12.

Iudex tenetur quærere de Innocentia Rei etiam contumacis, lib.4. c.19.n.6. iudex ad quem tenetur iudicare ſecundum ius , quod

vigebat in prima inſtantia,lib.3.c.4.n.7.Iudex poſt depoſitum officium per 50.dies ſtare in loco debet,lib.2.c.51.n.14. intra quod tempus quæſtio mota Iudici poſt depoſitum officium expediri debeat,n.13.non ſyndicatur niſi de dolo,& barattaria,n.15. Iudicis officium datur;quandocunque ſuggerit æquitas,lib.1.c.37.n.4

Iudex delegatus à Papa regulariter non poteſt exequi ſua ſententiam vltra annum,lib.2.c.67.n.86.& lib.3.c.13.n.21. limitatur d. lib.2.c.67.n.87.88.90 & 91.

Alia vide in ver.Clericus.

Iudicium an validum ſit,ſi taciti fuerint ſoli minores,vel pupilli,lib. 4.c.17.n.16.& ſeq. iudicium hypotheca eſt petitorium,lib.2.cap. 47.num 10.

Iuramentum an perpetuet actionem vſq; ad 40.annos,lib.2.c.67.n. 94.& c.107.nu.2.11.& ſeq. quando examen teſtium trahatur ad tempus præſtiti iuramenti,& è contra,lib.1.c.20.n.2.& ſeq. quando detur iuramentum in litem,lib.1.c.68.n.7. vbi agitur de iuramento non ius ciuile,ſed canonicum attendi debet,lib.2.c.32.n.7. an iuramentum tranſeat in hæredem,lib.2.c.45.n.25.

Iuriſdictio an per ſimplicem citationem perpetuetur in annos 40. lib.2 c.107.n.7.quodnam tempus ad præſcribendam Iuriſdictionem requiratur,lib.2.c.105.n 1.& ſeq.an in hac materia fiat extenſio de caſu ad caſum,d.lib.2.c.105.n.8. an qui iuriſdictionem prætendit,poſſit illam exercere,donec durat probatio temporis , & tituli ad præſcriptionem requiſiti,n.14.

Si ſunt duo Domini alicuius loci pro indiuiſo,& non conueniant in illius regimine,Superior debet prouidere,vt alternis annis iuriſdictionem exerceant,lib.2.c.105.n.17. quando vniuerſalis quaſi poſſeſſio iuriſdictionis acquiratur,n.19.

Ius adeundi vide in ver. adeundi ius.

Ius congrui an locum habet in ſubhaſtationibus,lib.3.c.2.num.4.ad huiuſmodi ius quinam admittantur,lib.1.c.18.n.1.& ſeq.

Ius offerendi an,& quando debitori , ac poſteriori creditori contra anteriorem competat,lib.4.c.vlt.n.124.vſque ad n.139.& lib.2.c. 90.n.1.& ſeq.

Iuri publico pactis priuatorum derogari non poteſt,lib.2.c.108.n.2.

Iure debitoris reſoluto quando reſoluatur obligatio medio tempore contracta,lib.1.c.67.n.2 & ſeq.

Iuſpatronatus quando probetur ex enunciatiuis,vel fama, lib.2.cap. 111.n.9.& 14.& quando ex præſentationibus,n.10.& 13.& quando præſumatur eſſe ex donatione,vel fundatione,n.11. & eodem lib.2.c.103.n.8.& c.14.n.5.ſpectans ad perſonas potentes quomodo probari debeat,lib.2.c.104.n.1.& ſeq. reſignatum in manibus Patroni non vacat niſi à die, qua Superior Eccleſiaſticus prædictam reſignationem admiſit,lib.1.c.47.n.17.

L

LÆſio conſiderari non poteſt in renunciatione iuris quærendi ex fideicommiſſo conditionali,lib.1.c.34.n.77 quando probetur, lib.2.c.86.n.9.quæ dicatur enormis, enormior, & enormiſſima, lib.2.c.87.n.3.& c.65.n.8.& lib.4.c.25.n.15. an prohibitus dicere de nullitate contractus,poſſit allegare læſionem,lib.2.c.66. n.2.

Laudemium,quandocunque res emphyteotica alienetur,nón primo emphyteutæ,ſed Domino eſt ſoluendum,lib.2.c.88.n.8. & lib.3. c.7.n.27.debetur vſufructuario,non proprietario, lib.3.c.7.nu.28. debetur habita ratione ad quantitatem,pretij æſtimati , etiamſi res pluris valeret,n.16.onus illud ſoluendi in caſu retractus non ſpectat ad primum emptorem,ſed ad volentem retrahere, nu.17. quanto tempore præſcribatur,n.87.ad probandam emphyteuſim ad effectum ſolutionis laudemij admittuntur leniores probationes,lib.2.c.55.n.41.quando laudemium debeatur,& quando non, lib.3.c.9.n.10.vſque ad n.87.& lib.1.c.18.n.4.

Legatarius decedens ante euentum conditionis non tranſmittit legatum ad hæredes,lib.4.c.4.n.2.emens rem ſibi legatam an cenſeatur renunciaſſe legato,lib.1.c.50.n.8.dicitur ſucceſſor, & hæres,lib.1.c.50.n.17.

Cætera vide in ver.fructus.

Legatum non acquiritur perfectè niſi poſt acceptationem , lib.2.c. 93.n.5.quando cenſeatur purum,lib.4.c.14.n.51. & ſeq. quando ab initio purum reddatur conditionale per verba ſequentia,lib.4. c.4.n.7.& ſeq.an pro legato detur officium Iudicis,lib.1.c.37.nu. 15.an legatum,quod teſtator iuſſit præſtari intra certum tempus præſtandum ſit in principio,vel in fine termini,lib.1.c.23.nu.1. & ſeq. quid ſi teſtator legauit cum onere adimplendo intra certum tempus,lib.4.c.6.n.4.& ſeq.

An in legato generali veniant merces,lib.4.c.36.n.12. & an in legatis loco circumſcriptis contineantur ea,quæ poſt legatum empta fuerunt à Teſtatore,num.13.quid ſi teſtator reliquerit ſimpliciter vſumfructum omnium rerum ſuarum,n.14. an legato vſufructu omnium mobilium,debeantur fructus pendentes,lib.2.c.42.n.11. quando legatum alicui relictum poſt mortem alterius, debeatur ante mortem illius,lib.2.c.17.n.20.legata non obſtante præteritione conſeruantur per auth.ex cauſa.C.de liber.præter.lib.1. cap. 63.n.20.& ſeq.

An legatum cenſeatur factum de eo,quod teſtator habebat tempore teſtamenti,lib.1.c.7.n.4.7.& ſeq.& n.18.& ſeq.in dubio illud videtur legatum quod eſt minus,ibid.n.10.& lib.2.c.42.n.14.quando tempus mortis teſtatoris,& quando tempus conditi teſtamenti attendatur.d.lib.1.c.7.n.13.legatum relictum famulis,vel familiæ,aut conſanguineis,de quibus intelligatur,n.15.& c.8.nu.1. & ſeq.relictum eccleſiæ parochiali , de qua eccleſia intelligendum ſit,d.lib.1.c.7.n.16.ſi poſt aream legatam,in ea ædificetur, an totum ædificium ibidem conſtructum cenſeatur legatum, lib.1.c.7. n.29. quid ſi teſtator partem rei legatæ poſt teſtamentum detraxit,& alteri fundo adiecit,n.30. quando intelligatur legatum de prima vice,lib.2.c.42.n.12.an ad ſoluenda legata hæredi aliquod tempus conſtituendum ſit,n.19.& ſeq.

Legatum relictum intuitu alicuius rei implendæ per legatarium,eatenus debetur,quatenus ſequutum eſt implementum , lib.2.c.43. n.14.relictum in teſtamento minus ſolemni an ſit naturaliter debitum,n.22.& lib.2.c.43.n.19.& ſeq.

Alimenta alicui legata cum hac conditione, vſquequò ad pubertatem peruenerit,quandiu debeantur,lib.2.c.43.n.26.& 31. quid ſi teſtator iam puberi,minori tamen 25.annis ſic legauerit, n.30. legatum alimentorum,& vſusfructus an ſubijciatur falcidiæ,n.32. legatū vſusfructus cū perſona fructuarij extinguitur,l.4.c.16.n.6

Quando legatum relictum cum onere,vt poſt mortem legatarij reſtituatur hæredi ipſius,teſtatoris remaneat liberum apud legatarium,lib.4.c.16.n.12.quomodo intelligatur legatum alicui relictum per dictionem,quoad,quouſque donec,vel quandiu, vel ſi erit,aut cum erit vidua,ibid.n.17.29.31.& ſeq.& c.34.n.3.& 4.& lib.2.c.42.n.8.& ſeq.& lib.3.c.4.n.9.& 10.vel ſi continenter vixerit,d.lib.4.c.16.n.30.& ſeq. vel dum libros habuerit,lib.3.c.4.n.9. & ſeq.& an legatum factum mulieri cum conditione, ſi caſtè vixerit,extinguatur per ſecundas nuptias,lib.4.c.16.num.36.an, & quando relictum in diem debeatur cum fructibus medij temporis,d.lib.4.c.16.n.20.

An teſtator legans credita cenſeatur legaſſe credita in diem,lib.4.c. 16.n 21.an nomine debitoris legato debeantur legatario emolumenta temporis decurſi viuente teſtatore,n.22. quando peti poſſit legatum factum cauſa ſtudiorum,& quandiu præſtandum ſit, n.23.& 24.legatum relictum concubinæ quando valeat,n.38.

Legati dies quando cedat quantum ad obligationem , & tranſlationem dominij,lib.4.c.16.n.1.& ſeq.& c.14. n.34. & ſeq. legatum quando tranſeat,vel tranſmittatur ad hæredes , & quando non, lib.2.c.43.n.8.& ſeq.& lib.4.c.4.n.3.& ſeq.& c.16.n.1. & ſeq. legatum conditionale non tranſmittitur,ſi interim legatarius decedat,lib.4.c.16.n.3.

Legata ad pias cauſas non deficiunt quamuis caduca ſint,lib.1.c.60. n.28.reuocari poſſunt coram duobus teſtibus,lib.1.c.49.n.18.

Legatum annuum pro primo anno eſt purum , pro ſequentibus eſt conditionale,lib.2.c.40.n.3.quando legatum cenſeatur annuum, lib.2.c.42.n.8.& ſeq.& c.43.n.17.legatum alimentorum quando cenſeatur annuum,lib.2.c.43.nu.10. & quando legatum annuum cenſeatur factum in cauſam alimentorum,ibid.n.2.& ſeq.legatum dotis in dubio an præſumatur annuum,lib.2.c.43.nu.17. & an ſit purum,vel conditionale,lib.4.c.16.n.25.& ſeq.& c.4.nu.15.& an tranſmittatur,ſi legataria deceſſerit ante nuptias,lib.4.c 7. nu.11. & 12.& eod.lib.4.c.16.n.3.

Legatum annuum ſoluendum eſt ab vſufructuario,cætera legata,& æs alienum ab hærede,lib.4.c.16.n.13.& 14. & tunc ſolui debet in principio anni,lib.4.c.16.n.15.& an tranſmittatur,ibid.n.16.& lib.2.c.43.n.11.& ſeq.

Legatum quando,& in quibus caſibus cenſeatur ademptum, ſeu reuocatum,lib.1.c.50.n.1.& ſeq.& lib.2.c.78.n.19. an legatum cenſus adimatur ex illius retrouenditione,ibid.n.16.

Vide in ver. lex.

Legatus poſitus cum temporis præfinitione non poteſt conferre beneficia poſt tēpus,licet ante ſucceſſoris aduentum,lib.2.c.35.n.19

Legitima eſt quota ſucceſſionis ab inteſtato,lib.2.c.22.n.10. deſcendentium de iure communi eſt triens, vel ſemis ſecundum numerum liberorum,lib.2.c.98.n.1.relinquenda eſt titulo inſtitutionis, n.2.legitima aſcendentium olim erat quarta,ſed hodie eſt triens, n.3.debetur iuxta bona,quæ tempore mortis Patris,vel filij reperiuntur,n.4.26.& ſeq.

Ius petendi legitimam , ſiue eius ſupplementum quanto tēpore tollatur,lib.2.c.96.n.9.& ſeq.an tranſmittatur ad hæredes,nu.18. & an publicari poſſit,n.47.& ſeq.& eod.lib.2.c.83.n.13. an præſcriptio ſtatutaria locum habeat in legitima,lib.2.c.98.n.17.

Dos quando ſuccedit loco legitimæ,detrahenda eſt ex ipſa legitima, non autem ex fideicōmiſſo,l.2.c.98.n.21.& quando ſuccedat loco legitimæ,n.20.& 22.an filia petere poſſit ſupplementum , ſi dos fuerit minor legitima , vel Patris facultates poſt modum auctæ fuerint,n.3.& ſeq.an debeatur cum fructibus,n.23.& an tranſmittatur,n.19.an filiæ excluſæ a ſtatuto legitima debeatur,n.33.

Legitimæ aſſignatio facta à Patre quando poſſit reuocari,l.2.c.98.n. 39.an,& quando Pater legitimam filio in vita cogatur aſſignare, n.4.& ſeq & n.47.49.cum ſeq.& quid ſi filius legitimam conſumpſerit,n.55.qualiter debeatur legitima,vbi ſtatutū,diſponit,quod Pater tradere debeat legitimam pro delicto filij, nu.50. Parentes

Iudæi,

Iudæi, vel Infideles tenentur tradere alimenta, legitimam, dotem, & donationem propter nuptias filio, vel filiæ, quæ ad Chriſtianam fidem conuertitur, n.54.
An de legitima ſubtrahatur omne grauamen conditionis, vel temporis, lib. 2.c.8 1.n.1.& ſeq.& nu. 11.& 12. Pater an prohibere poſſit filio alienationem legitimæ ad certum tempus, n.4. & ſeq. an filius ita prohibitus poſſit interim teſtari, ſeu per vltimam voluntatem diſponere, n. & ſeq. & an poſſit alienare in caſu neceſſitatis, n. quid ſi Pater vltra legitimam filio alia bona reliquerit cum expreſſa prohibitione alienationis, n.14.15.
Legitimatus per reſcriptum, aut aliter non poteſt ex teſtamento, vel donatione Patris plus conſequi, quam vnus ex filijs legitimis, & naturalibus, cui minus fuerit relictum, lib. 2. 76.n.3. legitimatus per ſubſequens matrimonium quando non excludat ſubſtitutum, lib.4.c. 7.n.1.
Vide in ver. Emphyteuſis.
Lex canonica, & ciuilis quanto tempore per contrariam conſuetudinem abrogetur, lib.2.c.102.n.1.& ſeq. a quo tempore liget, lib.3. c.4.n.1.& ſeq. in extendatur ad præterita, & pendentia, n.3.6.& ſeq. quid ſi partes in contractu renunciauerint legibus ſeu conſtitutionibus ſtatutis, quam ſerenda, n.9. an legata facta ante legem imponentem aliquod onus legatarijs, comprehendantur ſub huiuſmodi lege, n.1 . in legibus, & ſtatutis inſpicitur valor monetæ, quæ currebat tempore conditæ legis, vel ſtatuti, l.1.c.42.n.34.
Explicatur c. fin. de elect. lib. 2.c.3 3.n.4.
Cap. ex litteris, de Tranſact. lib. 1 c.71.n.5.
Cap. cum eſſet, de Teſtam. lib. 2 c.32.n 2.
Cap. licet canon, de elect. in 6. lib. 2.c. 3 3.n.7.& 10.
Clem. ne in agro, §. cæterum, de ſtat. monach. ibid.
Cap. quærenti, de offic. deleg. lib. 2.c.67 n.89.
Cap. ne pro defectu, de elect. lib. 2.c.10.n.28.
Cap. nulla, de conceſſ. Præb. lib. 3.c.17.n.1.
Auth. ea cauſa, C. de libert. præt. lib. 1.c.63.n.20.& 21.
L. nuper, C. de Natur. lib. 1 c. 6.n.9.
Auth. Presbyteros, C. de Epiſc. & Cler. lib. 2.c.5.n.14.
L. cum lege, ff. de Recept. Arb. lib. 1.c.10.n.2.
§. cum igitur, Auth. de non eligen. ſecund. nub. lib 2.c.22.n.61.& 72.
L. quibus diebus, ff. de cond. & demon. lib. 1.c.15.n.8.
L. ſi quis maior, C. de Tranſact. lib. 2.c.44.n.2 & 6.
L. iure ſocietatis, ff. pro ſoc. lib. 2.c.47.n.34.
L. de alimentis, C. de Tranſact. lib 2 c.58.n.18.
L. fin. C. ſi maior fact. alienat. fact. &c. lib. 2.c.65.n.5.
L. 3. C. ſi min. ſe major. dix. lib. 2.c.66.n.5.
Auth. nullæ fidei C. de Præſcript. long. temp. lib 2.c.71.n.15.
L. cum hæres, ff. de Diuerſ. & temp. præſcript. lib. 2.c.95 n.16.
L. fin. C. de inoff. Donat. lib. 2.c.98.n.13.& 14.
L. ſi quis filium, ff. de inoff. teſtam. d. lib. 2 c.96.n.15.
L. omnes, & l. bene a Zenone, C. de Quadrien. præſcript. lib. 2.c.99.n. 31.& ſeq.
L. fin. C. de Iur. Emphyt. lib. 3.c.7.n.85.
Auth. hoc ius porrectum, C. de Sacroſ. Eccl. lib. 3.c.13.n.6.
L. 1. ff. Qui pot. in Pig. hab. lib. 4.c.7.n.10.
L. Prouinciarum, C. de fer. lib. 3.c.9.nu.25.
L. 2. C. de Reſcind. vend. lib. 4.c. 14.n.12.
Licentia alienandi ſimpliciter Emphyteutæ conceſſa quandiu duret, lib. 2.c.67.n.103.
Lis quando dicatur deſerta, lib. 2.c.51.n.30.& 31. litis motæ tempus quando detrahatur, & quando non, lib. 2. c.112.n.24. res non habetur pro litioſa, ſi talis effecta ſit poſt mortem teſtatoris, lib. 1.c. 59.nu.18.
An per litis conteſtationem perpetuetur actio, & vſque ad quod tempus, lib. 2.c 107.n.1.& ſeq. litis conteſtatio facta ſuper officio Iudicis, per quod petitur reſtitutio in integrum, an perpetuet illud officium, n.8. reſtitutione conceſſa, actio reſciſſoria, ſi in iudicium deducitur per conteſtationem, an perpetuetur in annos, 40. n.9 reſcriptum Principis an habeatur pro libello, & conteſtatione litis quoad effectum actionis perpetuandæ, n.10.
Litteræ Apoſtolicæ quando admittat viã executiuã, lib. 2.c.67.n.74
Loca montiũ an, & quãdo recipiat hypothecã, lib. 4.c.16.n.4.& ſeq.
Locatio an, & quando, & per quod tempus cenſeatur renouata, lib. 2.c.35.n.1.& ſeq.& lib 1.c.39.n.9.& an in prædijs Eccleſiæ, pupilli, & vniuerſitatis, lib. 2 c.35.n.6.& lib 1.c.44. n.9. an Beneficiatus recipiens penſionem pro vno anno cenſeatur ratificaſſe pro toto tempore locationem factam a prædeceſſore, lib. 2.c.35.n.2. an, & quando ſingularis ſucceſſor teneatur ſtare locationi, ibid n.34. & 36.& lib. 1.c. 39.n 25.& ſeq. quando vendita re teneatur colonus ſtare locationi, d. lib. 2. c.35. n.35. locatio facta ſine præfinitione temporis quomodo intelligatur, ibi n.37.& lib. 1. c.44. n.4.
Per locationem ad longum tempus an ius in re conductori acquiratur, lib. 1.c.50.n.1.& 23.& ſeq & lib. 2.c.35.n.12. quid ſi fiat a Rep. ad modicum tempus lib. 2.c.35.n.13. quando cenſeatur facta locatio ad longum tempus d. lib. 1.c.50.n.23.& c.10.n.5. & lib. 2.c. 35.n.13.& quando locatio perpetua, lib. 2.c.35.n.29.
Locatio rerum eccleſiæ facta vltra triennium an ſit nulla in totum, lib. 2.c.40.n.1.& ſeq. permiſſa vſque ad tertiam generationem, an vitietur in totum, ſi fiat vſque ad quartam, n.2. quid ſi fiat cum pacto renouandi de anno in annum, n.3. quando res ſolita locari poſſit abſque ſolemnitatibus denuo locari n.6.& ſeq. quando res eccleſiæ poſſit in ſex, vel etiam nouem annos locari, lib. 2.c.55. n.21. locatio rerum Eccleſiæ ſi anticipatis ſolutionibus fiat, non intelligitur valida in præiudicium ſucceſſorum, lib. 4.c.5.num.28. quid ſi conductor ſoluerit prædeceſſori, n.29.
Vide in ver. Emphyteuſis.
Locator an, & quando ſuper fructibus, & bonis inuectis, & illatis in re locata præferatur creditoribus conductoris. lib. 1.c vlt. nu. 113. 114.115.& 116. poteſt fructus ſeparatos a fundo, & in eo exiſtentes loco pignoris retinere, & prohibere, nè colonus eos exportet, l.1.c.44.n.10. ex quibus cauſis poſſit expellere conductorem, lib. 1.c.39.n.1.& ſeq.
Lucrum ceſſans quando debeatur, & quomodo probetur lib. 2.c.21. nu.7.& 8.

M

Mala fides præſumitur in eo, qui non ſeruatis ſolemnitatibus à iure, vel ſtatuto introductis ouiliter cum alio contrahit, lib. 4.c.14.n.30.
Mandatum an præſumantur ob diuturnitatem temporis lib. 1. c.30. n.1.& ſeq. in ſententia antiqua an præſumatur commiſſio delegati, n.15. & ſeq. quid ſi aliquis producat inſtrumenta cauſam facientibus, n.18. an mandatum ſpatio 30. annorum præſumatur legitimum, n.20. in mandatum ad delinquendum præſumitur delictum commiſſum in executionem illius mandati, n.23. mandatum quando expiret, lib 1.c.34.n. & 6. Manutentio quando concedatur, lib. 1.c.45.n.1.& ſeq. actus, qui dederunt cauſam liti, non habentur in conſideratione ad obtinendam manutentionem, n 3. ad huiuſmodi effectum an ſufficiat poſſeſſio momentanea, & ſolitanea, n.4. an ſolutiones factæ per anteceſſorem, ſuffragentur pro obtinenda manutentione contra ſucceſſorem, n.5.
Maritus an incurrat pœnas à iure ciuili impoſitas contra ſecundò nubentes intra annum luctus, lib. 2.c.22.n.67.
Alia vide in ver. dos, & in ver. vxor.
Mater quibus pœnis puniatur, ſi ad ſecundas nuptias tranſierit non petito filijs tutore, lib. 2.c.22.n.45.& 76 quando excuſetur, ibid. n. 47.& ſeq tranſiens ad ſecunda vota tenetur reſeruare filij primi matrimonij quicquid ex facultatibus primi viri lucratiuo titulo conſequuta eſt, ac etiam bona quæſita ex ſucceſſione liberorum eiuſdem matrimonij, & quando id procedat, lib. 2.c.22.nu.53.& ſeq.& an poſſit alienare ea, quæ ex primo matrimonio acquiſiuit, ſi ad ſecundas nuptias minimè conualuit, n.64. quid ſi non alienauit, ibid. quando teneatur cauere filijs, n.65.
Mater tranſiens ad ſecunda vota non poteſt coniugi ſuo plus relinquere, quàm vni ex liberis primi matrimonij, cui minus conceditur, & quod vltra relinquitur, inter liberos æqualiter diuiditur, lib. 2.c.22.n.24. limitatur n.87.& ſeq. & an poſſit plus relinquere filijs ſecundi matrimonij, quam primis, vel è contra ibid. n.90. & 93.& lib. 1.c.76.nu.2.& quid in filia excluſa per ſtatutum, lib. 2. c.22.n.91.
Mater, ſi intra annum luctus nubat an amittat veſtes lugubres d. l. 2. c. 22.n.99. an teneatur dotare filiam, lib. 2.c.109 n.13. in ſucceſſione an præferatur fratri non vtrinque coniuncto, lib. 2.c.17.n.11.
Alia vide in ver. pœna, & ver. Tutor.
Matrimonium, ve. ſponſalia contrahentes cuius ætatis eſſe debeant, l. 2.c.4.n.1.& ſeq. an Epiſc. diſpenſare poſſit cum minorib. carentib. ætate requiſita, n.8. an minor poſſit matrimonium per procuratorem contrahere, lib. 2 c.10.n.20.& an impubes alterius nomine matrim. contrahere poſſit, ib. n.21. matrimon. ob impotentiam coniugum diſſoluatur, lib. 2.c.58.n.1.& ſeq. durante matrimonio non poteſt quis paciſci de nouo contrahendo, lib. 1.c.13.n.21.
Vide in ver. dos.
Melioramenta facta in re emphyteutica emphyteuſi finita, ad quem ſpectent, lib. 1.49.nu.3.& c.65.n.4.& 5 quid in melioramentis factis a Clerico in bonis Eccleſiæ, lib. 2.c.55.n.164.
In quibus caſibus pro melioramentis competat retentio rei melioratæ, lib. 1.c.61.n.1. & ſeq. melioramenta æſtimanda ſunt tanti quanti valent tempore, quo res meliorata reſtituitur, num.7. reficienda ſunt in eo, quod minus eſt, n. 8. quando reſici debent melioramenta vtilia n.9. quid ſi melioramenta facta fuerint lite pendente, ibid. valorem melioramentorum an probent operariorum quietantiæ, n.11. ſi melioramenta non fuerint liquidata, data cautione proceditur ad vlteriora, n.12. probari non poſſunt, non conſtito prius de anteriori ſtatu, n.13. an ex curſu 30. annorum facta præſumantur melioramenta conuenta, n.14.
Menſis quot diebus conſtet, lib. 1.c.3.num.12.15.& ſeq. quando incipiat, & quãdo terminetur, n.28. inceptus quando habeatur pro cõpleto, lib. 3.c.1.n.2. bimeſtre quot dies contineat, lib. 1.c. 3.n.20.
Menſura quomodo fieri debeat, lib. 1 c.42. n.28. & intra quod tempus, lib. 2.c.67.n.93. & ſeq. tertius poſſeſſor aduerſus menſuram quanto tempore præſcribat, lib. 2.c.67.n.102.
Menſuris falſis grauato annus præfigitur ad conquerendum aduer-

Digitized by Google

ſus grauantem, lib.4.c.14.n.7.limitatur,nu.8.

Merces Artifici quando ſoluenda ſit, lib.2.c.44. nu.13. an mercium venditio impediri poſſit,lib.4.c.36.n.21.

Vide in ver. Hypotheca.

Minor 25. annis an excuſetur,à pœna l.ſciant, C.de legit. hæred.lib. 2.c.22.n.36.& 37. an excuſetur,ſi erret in iure lib.2.c.22.n.80.minor,eiuſque tutor, ac procurator non poſſunt diuidere debitum agendo pro rata,lib.2.c.24.n.5.

An minor 25. annis poſſit procuratorem conſtituere ſine auctoritate tutoris, vel Curatoris, lib.2.c.10.num.17.& 19. & lib.4.c.17. n.16.& an illum poſſit conſtituere tamquam vnus de vniuerſitate,& collegio,lib.2.c.10.n.21.an valeat ſententia pro procuratore minoris minus legitimè conſtituto,d.lib.2.c.10.n.18.

Minor an,& quando in delictis mitius puniatur,lib.2.c.16.num.1.& ſeq.quid ſi commiſſerit crimina atrociora,vel crimen læſæ maieſtatis,aut homicidium in ſtatu Eccleſiaſtico, ib.nu.3.11.& ſeq.& an poſſit de delicto in minori ætate commiſſo in pœnam ordinariam condemnari poſtquam effectus eſt maior,n.6.an,& quando ex ſua confeſſione puniri poſſit,lib.2.c.16.n.19.

An minor,qui iurauit ſe maiorem , poſſit probare ſe minorem , & agere ad reſciſſionem contractus,lib.2.c.66.num 1.& ſeq.contrahendo ſeruare debet ſolemnitates ſtatutorum loci in quo contrahit,etiam quoad bona alibi exiſtentia,lib.2.c.66.n.7.quando poſſit reuocare contractum in minori ætate celebratum abſque ſolemnitatibus,lib.2.c.65.n.1 & ſeq. & an teneatur reſtituere pretium,ib.n.12.& lib.3.c.3.n.27. quando minor nec ciuiliter , nec naturaliter obligetur,l.2.c.65.n.14.

Vide in ver. Pupillus.

Modus quando inducatur,lib.4.c.14.num.54. impleri debet poſt acquiſitionem legati,n.53.

Molendinum vt ſolus quis habeat in Villa, vel vicina, an præſcribi poſſit lib.2.c.81.n.52.& 53. quæ differentia ſit inter molendinum ſolo cohærens,& fabricatum in aqua,lib.2.c.81.n. 16. quando is, qui primò conſtruxit molendinum,poſſit alios impedire,n.19. & 20. an poſſit quis aquam primi molendini ad ſuum molendinum ducere lib 2.c.81.n.31.

Qui per plures annos acceſſit ad alterius molendinum,an poſſit cogi ad molendum in eod.lib.4.c.10.n.3.14.16.18.& ſeq.quilibet in ſuo furnum,& molendinum conſtruere poteſt,lib.4.c.10.nu.8. limitatur n.7.17.& ſeq.quando Dominus amittat ius cogendi ſuos Vaſallos ad molendum in ſuo molendino,lib.4.c.11.n.7.

Momentum qualiter accipiatur,lib.1.c.3.nu. 41. eodem momento dicitur fieri quod in continenti fit,ibid.n.42.

In Monaſterio quandiu poſſit immorari puella introducta cauſa educationis,lib.2.c.7.n.8.

Monetæ valor ſi fuerit mutatus,ſolutio quomodo fieri debeat, & an attendi in hoc debeat contractus,vel ſolutionis tempus : aut valor,qui currit in loco celebrati contractus , vel in loco deſtinatæ ſolutionis lib.1.c.42.n.1.& ſeq. & quid ſi contrahentes de certa moneta conuenerint,ibid.n.13.& 21.

Vide in ver. lex.

Mora quando inducatur ſeu committatur,lib.2.c.21.n.2.& lib.4 c.3. n.1.& ſeq.an à mora excuſet pactum , quod eueniente die ſolutionis creditor poſſit bona debitoris vendere,& ſibi ſatisfacere,n. 22. mora iam cum defuncto commiſſa an tranſeat in hæredes , & contra hæredes,lib.4.c.3.n.2. quando purgari poſſit , & quando non,lib.1.c.39.n.8.& lib.4.c.55.n.2.& 4.& nu.22.& ſeq.& lib.3.c. 15.n.11.& ſeq.& an in teſtamentis,lib.4.c.15.n.15.& 16. & quid ſi in obligatione appoſita fuit dies,& pœna,lib.4 c.15.n.1.& ſeq.

Mors quomodo probetur,lib.2.c.13. n.9.17.& ſeq. quando legatum relictum poſt mortem alicuius,debeatur ante illius obitum, lib.3. c.17.n.20.

Mors ciuilis non æquiparatur morti naturali in præiudicium tertij, lib.2.c.98.n.53.

Mulier an excuſetur ſi erret in iure,lib.2.c.22.n.80.

N

Negligentia priorum ciuium quando præiudicet futuris , lib.2. c.80.n.5.& 6.

Neophitus quinam dicatur, & an, & quando poſſit ad ordines promoueri,lib.1.c.72.n.1.& ſeq. Neophita poteſt ſtatim fieri monialis,ſed non Abbatiſſa,ibid.n.5.

Nepos ſuccedit in locum filij,quando filius damnatus eſt,lib.1.c.64. num.27.

Nobilitas quando,& quo temporis ſpatio acquiratur,lib.2.c.85.nu. 1.& ſeq & quando nobilitas ſemel amiſſa recuperari poſſit, ibid. n.3.& an præſumatur,lib.1.c.6.n.7. probatur ex inſtrumentis antiquis ex hyſtorijs,& Chronicis,lib 2.c.111.n.5.

Nomen collectiuum,vterque, non verificatur in altero tantum, lib. 2.c.17.n.2.

Nominatio intra quod tempus fieri debeat,lib.2.c.30. n.1. an facultas nominandi tranſeat in hæredem emptoris,n.2. emens nomine perſonæ nominandæ,ſibi acquirit,ſi non nominet,nu.6.

Notariatus eius,qui ſcripſit,an probetur ex inſtrumentis antiquiſſimis , lib.2.c.111.num.6.& 19.

Nouatio quando inducatur, lib.1.c.27.n.1.& ſeq.

Nox vide in ver. Dies.

Nullitas notoria quæ dicatur,lib.2.c.94.n.10. quæ nullitates in ſtatu eccleſiaſtico attendatur, n.11. ſtatutum reijciens nullitatem non cenſetur reijcere nullitatem notoriam,n.8. quid ſi nullitas eſt annexa cum ſpolio,n.24.& an cenſeatur prohibere exceptionem,n. 25.ius dicendi de nullitate,& illius exceptio quanto tempore duret,n.1.& ſeq.& nu.22.25. & quando perpetuò de nullitate dici poſſit,n.12.& ſeq.coram quo Iudice intentari debeat, n.18. & an Iudex nullitatis poſſit ſuper cauſa principali pronuntiare,n.19.& & quando nullitas impediat ſententiæ executionem,n.15. & ſeq.

Nuncianti nouum opus,quodnam tempus detur lib.3.c.9.n.1.& ſeq.

O

Obligatio dicitur pura,etiamſi dilata ſit exactio in diem, lib.1. c.40.n.13.ſolidi an,& quando inducatur,lib.2.c.47. n. 15. & ſeq. quando pactum, conditio, vel dies adiecta in prima obligatione,cenſeatur repetita in ſecunda,lib.1.c.27. nu.11.& ſeq. obligans bona ſua intelligitur obligaſſe etiam bona futura, lib.1.c.9. num.7. res,quæ pluribus eodem die obligatur cuilibet pro parte obligata cenſetur,lib.2.c.47.n.20.

Alia vide in ver.Hypotheca, & præſumptio.

Obligatio Cameralis,vide in ver.debitor.ceſſio iurium , dos, & reſtitutio in integrum.

Obliuio quando præſumatur,vel non,lib.1.c.51.n.2.& ſeq.& lib.2. c.76.n.6.& c.91. n.5. an à falſo quis excuſetur prætextu obliuionis,d.lib 1.c.51.n.1.& ſeq.

Officia Romanæ Curiæ an,& quando recipiant hypothecam, lib.4. c.30.n.4.& ſeq.

Officialis finito anno ſuæ electionis habet adminiſtrationem,& eius geſta valent,donec ſucceſſor acceperit poſſeſſionem ſui officij, & quando id procedat,lib.2.c.35.n.18.

Optio rei legatæ quando tertio committitur , ille debet intra annum eligere,lib.2.c.30.n.4.

Conſuetudo optandi meliores præbendas quanto tempore inducatur,lib 2.c.28.n.2.& quodnam tempus ad optandum concedatur, ibid.n.1.3.& 4.an beneficium reſeruatum , illiuſque prædia, & domus optari poſſint,lib.4.c.28.n.8. & ſeq. quando optans liberetur ab onere ſoluendi penſionem impoſitam ſuper præbenda dimiſſa,n.10.qui optare prohibeantur,n.11.& ſeq.quando optans redire poſſit ad primam præbendam, quam dimiſit,n.14.

Oratio indefinita ad quod tempus referatur,lib.1.c.9.n.1.4.& ſeq.

Ad Ordines ſacros admiſſus præſumitur idoneus ad beneficia ſimplicia,lib.1.c.6.n.18.filij legitimati per ſubſequens matrimonium abſque alia diſpenſatione promoueri poſſunt ad ordines, & dignitates,etiam ad Epiſcopatum,lib.1.c., 6. n.5. An Epiſcopus poſſit primam tonſuram,& quatuor minores ordines,vel duos ordines ſacros eodem die alicui conferre,lib.2.c.12.& 16.& c.56.n.6. & 15.bona filiofam.clerico à Patre donata,vt ad illorum titulum ordinari poſſit ſequuta ordinum receptione tranſeunt in peculium quaſi caſtrenſe, lib.2.c.5.n.15.

Vide in ver.Accuſatus & in ver.ætas.

P

Pactum, quod ſemper, & perpetuò agi poſſit, an, equo tempore præſcribatur,lib.2.c.89. n.1. & ſeq. de retrouendendo quando æſtimationem minuat,lib.1.c.65.n.11.& ſeq addictionis in diem quomodo differat à pacto legis commiſſoriæ, lib.1.c.67.n.27. reſolutiuum an cenſeatur in ſingulis capitibus repetitum, nu.30. de renouando quando extinguatur,lib.2.c.27.n.17.& 18.

Ad Pallium petendum quodnam tempus Epiſcopo præfixum ſit , lib.5.c.12.n.6.

Papa an diſpenſare poſſit in matrimonio rato lib.3.c.6.nu.2.eius aſſenſus ſupplet defectum ſolemnitatum , quæ in alienatione rerum Eccleſiæ exiguntur,lib.1.c.35.n.10.& an ſuppleat defectum cauſæ n.11.

Parochiam acquiſiuiſſe quando quis cenſeatur,lib.2.c.75.n.9.

Partus cuius eſſe præſumatur, quando mulier poſt mortem viri incontinenti alteri nupſit,& peperit intra nouem menſes, lib.4.c. 31.num.5.

Paſcendi ius quanto tempore præſcribatur , & quomodo probetur iuris paſcendi poſſeſſio,lib.2.c.110.n.1.& ſeq. quando ceſſet præſcriptio iuris paſcendi,vel lignandi in alieno prædio,n. 3. an Dominus fundi,ſuper quo alius habet ius paſcendi,vel lignandi, poſſit illum ad culturam reducere,n.4.

Pater an pro filio teneatur,lib.1.c.64.n.2.& ſeq. an poſſit filiam inuitam ſoluto matrimonio in ſuam domum reuocare, lib.2.c.21. n.19.tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur filio tutorem petere,lib 2.c.22.n.52.an poſſit plus relinquere ſecundis filijs,quam primis,n.92.an diſpoſitio l.fœminæ,C.de ſecund. nupt. procedat in Patre ſecundò nubente,n.65.non poteſt adire pro filio,niſi infans ſit,lib.2.c.69.nu.12. habet legitimam adminiſtrationem in

bonis

bonis filij, n.4.& 13. Patri diſſipanti bona aduentitia filij, vel reſtitutioni ſubiecta adminiſtratio quando auferatur, lib.2. c.98. n.43.& 44. patriæ poteſtatis ratio non habetur in his, quæ publici iuris ſunt, lib.4.c.17.n.12.

Vide in ver. filiusfam. & in ver. legitima.

Patronus, qui ſolus præſentauit per 40. annos, an præſcripſerit ius præſentandi priuatiuè quoad alios, lib.3.c.15 num.22. quodnam tempus Patronis a iure conceſſum ſit, nu.1.& ſeq. & ad contradicendum permutationi, vel reſignationi beneficij patronati abſq; eorum conſenſu, n.4. an poſſit dictum tempus minui, vel prorogari ab Epiſcopo, n.12. quando Epiſcopus poſſit beneficium iuriſpatr. liberè conferre, n.6.& ſeq. & n.11.& ſeq.& lib.1.c.45. nu.20 & ſeq. quid probare debeat is, qui habet gratiam fundatam in deuolutione ob negligentiam Patronorum in præſentando, d.lib.3.c.15.n.8. quando ius præſentandi deuoluatur ad Epiſcopum, n.10. collatio beneficij iuriſpatr. ſpreto Patrono facta ab Epiſcopo quando valeat, n.17.

Patroni an poſſint ſibi diuidere tempus ad præſentandum, lib.3.c.15.n.20.& an poſſint conuenire, quod vnus præſentet ad vnum, & alter ad aliud beneficium, num.21. quid ſi Eccleſia tenetur aliquid tradere Patrono, & plures eſſent hæredes eiuſdem, Patroni, lib.2.c.105 n.18.

Pauperum nomine quinam veniant, lib.3.c.13.n.4.

Peculium vide in ver. Bona, ordo, & vſusfructus.

Pecunia quando inter mobilia, & quando inter immobilia computetur, lib.2.c.19.n.8.& 11.

Penſio quando propter vbertatem augeri poſſit, lib.1.c.38.n.10. non debetur, quando rei conductæ ſubſtantia deficeret nu.19. penſio domus ſolui debet iuxta conſuetudinem locorum, & ea ceſſante, in fine termini, lib.1.c.39.n.2. in prædijs vrbanis ſi de certo tempore nihil actum fuerit, debetur in fine anni, niſi aliud de conſuetudine ſeruetur, lib.1.c.44.n.1.2.& 3. in prædio ruſtico, poſt recollectos fructus, n.5.

Penſio ſoluenda pro fructibus, ſubrogatur loco fructuum, lib.1.c.47.n.2. percipi ſolita pro fructibus fundi venditi quando debeatur emptori, & quando venditori, lib.1.c.47. n.16. quæ pro rebus locatis præſtatur, quando ſpectet ad hæredes vſufructuarij, & quando ad proprietarium, lib.1.c.47.n.9.

Penſio Eccleſiaſtica debetur hæredibus Penſionarij pro rata fructuum perceptorum lib.1.c.47.n.11. limitatur n.12.& ſeq.

Capitulum iure accreſcendi recipiens fructus alicuius Canonicatus tenetur ad ſolutionem penſionis, n.11. quando reſeruatio penſionis eſt conditionalis continens clauſulam, dummodò centum, vel mille &c. requiritur iuſtificatio etiam contra conſentientem, lib.2.c.53.n.7.

Qui promiſit ſoluere penſionem habita, vel non habita poſſeſſione, quando liberetur, lib.2.c.46.n.1.& ſeq. in quibus caſibus. Rector beneficij penſionem ſoluere non teneatur, n.5.& ſeq.& lib.1.cap.47.n.12 & ſeq. poſſeſſio transferentis penſionem an ſuff. agetur translatario, lib.2.c.46.n.7. an priuatus beneficijs per ſententiam cenſeatur priuatus penſione, lib.2.c.8.n.20. quaſi poſſeſſio exigendi an amittatur, ſi penſio per 30. annos non fuerit petita, lib.2.c.67.n.75. ætas ad penſiones quænam exigatur, lib.2.c.8.n.20.

Penſionarius quando liberetur ab onere iuſtificandi litteras apoſtolicas, lib.2.c.53.n.6.& c.67.n.73.

Vide in ver. Prior tempore.

Permutatio damnoſa Eccleſiæ an poſſit reuocari non obſtantibus ſolemnitatibus adhibitis, lib.1.c.35.n.7. & ſeq. & an eo caſu fructus reſtitui debeant eccleſiæ. nu.12. quod tempus inſpiciendum ſit, cum quæritur, an melior ſit conditio Eccleſiæ permutantis, vel alienantis, n.1. & ſeq. an bona fideicommiſſo ſubiecta poſſint permutari in alias res vtiliores, & magis commodas, n.4. permutatio beneficij opulenti cum tenui quando præſumatur facta in fraudem, lib.4.c.27.nu.9.

Pignus quando vendi poſſit, lib.2.c.47.n.1. & ſeq. creditor immiſſus ex ſaluiano an poſſit fundum, ſeu pignus vendere, nu.9. & ſeq. an primus creditor poſſit pignus vendere, n.13. pignus quanto tempore ſtare debeat ſub haſta, lib.3.c.13.n.5.& ſeq. æſtimatio præcedere debet, quando bona venduntur, & dantur creditori, n.15.

Vide in ver. Condemnat. & in ver. creditor.

Pluralis ſermo non reſoluitur in ſingularitates, quando voluntas diſponentis refragatur, lib.2.c.17.n.3.

Pœna capitalis quæ dicatur, lib.2.c.16.n.13. qualiter puniatur mulier, quæ data opera partum abegit, n.5. maior 20. annis, ſi delinquat, n.35. frangens exilium, vel fugiens è triremibus, lib.1.c.52.n.4. quandiu duret condemnatio facta per Iudicem in pœna exilij, vel aliam pœnam, n.1. & ſeq. in imponendis pœnis an tempus ſententiæ, vel potius commiſſi criminis attendi debeat, lib.1.c.75.n.10. an pœnæ debeantur ei, qui eſt Dominus tempore commiſſi delicti, vel potius ei, qui eſt Dominus tempore latæ ſententiæ, lib.1.c.64.n.37. latior fieri debet interpretatio, vbicunque agitur de euitanda pœna, lib.2.c.28.n.7. Pęnæ extendendæ non ſunt extra caſum, in quo à iure ſunt impoſitæ, lib.3.c.2. num.11. in foro conſcientiæ non debentur, excepto damno illato, lib.2.c.93.n.20. pœnæ de iure ciuili inflictæ contra ſecundo nubentes intra annum luctus ſublatæ ſunt à iure canonico exceptis pœnis impoſitis fauore filiorum, lib.2.c.20.n.20.& 21.& c.22.num.72. & ſeq. nu.94. cum ſeq. & cap.32.num.6.

Pęnitentiarij electio ad Epiſcopum pertinet, collatio verò præbendæ ab illis fieri debet, ad quos ante Concilium Tridentinum ſpectabat, lib.3.c.1.n.36.

Poſſeſſio, & Dominium rei quando transferatur in emptorem, lib.3.c.7.n.64. poſſeſſione Eccleſiæ capta cenſetur etiam capta poſſeſſio omnium bonorum ad illam ſpectantium, lib.3.c.8.n.1. per ſolam immiſſionem vnius tigni in parietem vicini acquiritur quaſi poſſeſſio ſeruitutis tigni immittendi, lib.1.c.45.n.6. per vnicam ſolutionem penſionis, vel collectæ probatur quaſi poſſeſſio iuris exigendi, vel collectandi, n.7. quaſi poſſeſſio eligendi, iuris præſentandi, & iuriſdictionis an ex vnico actu quæratur, n.8. & ſeq.& lib.2.c.103.n.3. quid ſi actus admiſſus fuerit ſine præiudicio iuris alterius, d.lib.1.c.45.n.18.

Quando poſſeſſio faciat præſumi priuilegium, lib.2.c.37.n.15. pacifica quando dicatur, lib.2.c.53.n.17.& 22. ex poſſeſſione de præterito præſumitur poſſeſſio de præſenti, non è contra, lib.1.c.6.nu.22.& ſeq. ex poſſeſſione præteriti, & præſentis, temporis præſumitur poſſeſſio medij temporis, n.24. qui facto, & negligentia ſua amiſit poſſeſſionem, an gaudeat remedio c. reintegranda 3.q.1. lib.2.c.91.n.1.& ſeq. poſſeſſio ciuilis quandiù duret, & quando quis ea priuetur, lib.2.c.76.n.1.& ſeq.

Poſſeſſor malæ fidei vide in ver. Præſcriptio.

Poſtumi inſtitutio ſi ſimpliciter fiat, non ſolum comprehendit poſthumum naſciturum ex vxore, quam teſtator habeat tempore teſtamenti, ſed etiam ex alia, lib.1.c.9.n.4.

Potentes perſonæ quænam intelligantur, lib.2.c.25. n.9. an prohibitus rem alienare in potentiorem, poſſit eidem potentiori locare, n.14. renouatio emphiteuſis an debeatur potentioribus, lib.2.cap.27.num.31.

Precarium ad quæ bona extendatur, lib.2.c.71.n.10.

Prælatio quando detur Domino directi, vel fundi cenſuati lib.3.c.2.n.1.& ſeq.& c.7.n.5.& lib.1.c.18.n.7. quis præferri debeat, ſi plures cenſum habeant in re, d.lib.3.c.2.nu.24. quod tempus præfixum ſit Domino cenſus ad retrahendam rem cenſitam venditam abſque denunciatione, n.6. & ſeq. an liceat Domino cenſus vel directi dominij cedere ius huiuſmodi prælationis, n.19.& ſeq. an minor Dominus directi renunciare poſſit ſine ſolemnitatibus iuri prælationis, d.lib.3.c.7.n.8. in concurſu habentis rem emphyteuticam cum habente rem liberam quis præferri debeat, lib.1.c.18.n.6. Dominus prædij locati præfertur in venditione fructuum ipſis prædij, lib.3.c.7.n.6.& 72.

Vide in ver. Emphyteuſis, & in ver. Prior tempore.

Præſcriptio currit non obſtante quocunque impedimento. lib.1.c.15.n.9. regulariter currit contra ignorantem, ſed aliquando datur reſtitutio in integrum, lib.1.c.17. n.2. tempus in præſcriptionibus eſt continuum, lib.1.c.15.n.10.& c.17.n.1. an ſufficiat vltimam diem tetigiſſe, lib.2.c.4.n.5. qui ſe fundat in præſcriptione tempus certum ſuæ poſſeſſionis probare debet, lib.1.c.12.n.3. requiritur continuata poſſeſſio per tempus à lege diffinitum, lib.2.c.76.n.1.& 2. item requiritur bona fides, lib.4.c.14.n.19. quæ ſemper præſumitur niſi contrarium probetur, lib.2.c.67.nu.13.& 15. ceſſat tamen præſumptio bonæ fidei quando præſumptio malæ fidei eſſet fortior, n.14.

De iure canonico regulariter in omni præſcriptione ſufficit tempus 40. annorum cum bona fide abſque titulo, lib.2.c.67.n.12.& c.81.n.48. quando requiratur etiam titulus lib.2 c.106.n.7. non currit non valent, agere lib.2.c.40.nu.5. nec quando res eſſet prohibita alienari fauore certæ perſonæ lib.2.c.86.n.16. nec tempore hoſtilitatis, & in alijs caſibus enumeratis in lib.2.c.68. num.1. & ſeq. quando præſcriptio cenſeatur prohibita, lib.2.c.37.n.8. qui non eſt filius, nunquam præſcribere poteſt filiationem, lib.2.c.13.nu.17. non inducitur ex actu violento, lib.4.c.10.n.12.

Quanto tempore præſcribantur bona mobilia, immobilia, actiones, iura, & ſeruitutes, lib.2.c.67.n.1.& ſeq.& c.81.n.50. an præſcribi poſſint ea, quæ meræ facultatis ſunt lib.2.c.67.n.55.& lib.4.c.10.nu.1.4.22.& ſeq. quo tempore aduerſus contractus iuratos præſcribatur, lib.2.c.67.n.63. officio Iudicis regulariter præſcribitur, ſpatio 30. annorum, n.108. naturalis, vel ſpurius nulliter legitimatus ſpatio 30. annorum hæreditatem præſcribit, lib.2.c.18 nu.20. executioni ſententiæ ſpatio 30. annorum ſimiliter præſcribitur, lib.2 c.67.nu.92.& 109. an currat præſcriptio in rebus quæ ſub conditione debentur, lib.2.c.68.n.6. obligationes, & debita conditionalia qualiter præſcribantur, lib.2.c.40.n.1.& ſeq. & c.93.nu.10.& ſeq.

Quanto tempore tollatur ius petendi legatum, ac legitimam & eius ſupplementum, lib.2.c.92.n.2. actio hypothecaria, & Saluiani, lib.2.c.40.n.19.& ſeq. & c.71.n.1.& ſeq. ius eligendi, & alia iura ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, lib.2.c 103.n.1.& ſeq. bona Eccleſiæ, & Clericorum, lib.2.c.67.n.19.& ſeq. bona, ac iura Principis, fiſci, ciuitatis, & feuda, n.44.& ſeq. Iudæi, & cœteri infideles an bona eccleſiarum pręſcribere poſſint, n.36. Eccleſia quo tempore pręſcribat contra priuatum, vel aliam Eccleſiam, nu.32.& ſeq.

ſeq. fiſcus actiuè contra alios quo tempore præſcribat, lib.2.c.99. n.20.quanto tempore contra fiſcum præſcribatur,n. 1.& ſeq.an is qui emit à fiſco,poſſit à Domino, vel alijs ius in re prætendentibus moleſtari, n.21.& ſeq.

Collegium, vel Capitulum quo tempore præſcribat libertatem contra prætendentes habere ius intereſſendi in electione, lib.2.c. 103.n.5.& quando ius eligendi amittatur per non vſum, n.4. ius patronatus gentilitium an poſſit præſcribi,lib.2.c.101.n.2. Hæres grauatus & tertius poſſeſſor an,& quando præſcribere poſſint aduerſus fideicommiſſarium,lib.2.c.101.n.1. & ſeq. emens ab vſufructuario an poſſit præſcribere contra proprietarium,lib.2.c.88. n.10.& 13.libertas aduerſus onera collectarum quanto tempore præſcribatur,& quando tempus currat,lib.4.c.10.n.25. & c.11. n. 1.& ſeq.& lib.2.c.99.n. 6. & ſeq.& an præſcribens teneatur probare negatiuam,quod non ſoluerit,lib.4.c.11.n.7. ad præſcribendam libertatem à ſeruitute quid requiratur,lib.2.c.93.n.21.& ſeq.

An contra pupillum,& minorem currat præſcriptio,lib.2.c.67.n.23. & ſeq.& num.60.& 61.ad præſcribendam rem pupilli quodnam tempus requiratur,lib.2.c.86.n.1.& ſeq.an ſufficiat præſcriptio x. vel xx. annorum, n.2. an durante pupillari ætate currat præſcriptio,n.6.7.8.10.& ſeq.& an contra eum currat tempus datum ad opponendam exceptionem non numeratæ dotis, n. 7. ac præſcriptio iudiciaria,vel conuentionalis,n.8.11.13.17.& 19.vel tempus ſtatutum ad conficiendum inuentarium,n.10. ac tempus appoſitum à Teſtatore in vltima voluntate,n.12. contra minorem quæ præſcriptio currat,lib.2.c.86.c.15.& ſeq. & an tempus anni, & diei præfixum vaſſallo ad petendam inueſtituram currat contra minorem,& pupillum,n.18.

Poſſeſſor malæ fidei an præſcribere poſſit,lib.1.c.25.nu.9.& lib.2.c. 93.n.1.& ſeq.& an qui poſſidet alieno nomine,lib.2.c.67. n.76.& ſeq.& c.71.n.9.& ſeq.& an vaſſallus,vel emphyteuta, vel eorum hæredes,& habentes cauſam ab eis,lib.2.c.88.n.1. & ſeq. quid ſi conductor non ſoluerit penſionem per annos 30.lib.2.c.67 n.105. an ſucceſſor ſingularis præſcribat, ſi cauſam habuit à poſſeſſore malæ fidei,lib.2.c.71.n.14.an qui emit rem ab eo,cui minor, vel eius tutor illam ſine decreto alienauit, præſcribat contra minorem,& quando currat hæc præſcriptio,lib.2.c.65.n.16.& 18.an, & quanto tempore contra exceptionem præſcribatur,lib.2.c.67. n.116.& ſeq.ad tollendam præſcriptionem quadragenariam alia quadragenaria requiritur,n.65.

Præſcriptio interrumpi debet modis legitimis ad interrumpendam præſcriptionem inducti,lib.2.c.65. n.18. non interrumpitur per citationem inualidam,& quando id procedat,lib.2.c.107. num.4. præſcriptioni an poſſit renunciari,lib.2.c.108.n.1.& ſeq.an hæres eius,qui renunciauit,poſſit præſcribere n.10. quid ſi res in extraneum tranſeat,n.9. an tolli poſſit præſcriptio per ſtatutum, vel priuilegium Principis,lib.2.c.108.nu.13. liberatus præſcriptione quando videatur ſe obligare,lib.1.c.25.n.7. & ſi ſoluat, an poſſit tunc ſolutum repetere,n.3.5.& 6.

Præſcriptio ſtatuaria quando proſit,lib.1.c.25.n.2. an comprehendat debitam iuratum,n.15.& 16.ſtatutum præſcriptionem inducens contra creditores non exigentes intra certum tempus an extendatur ad actiones reales,n.24.& ſeq.& ad creditores in diem, vel conditionales,n.30.& an locum habeat,quando debitor continuauit recipere merces ex officina creditoris,n.27.& ſeq. quando currat præſcriptio inducta contra famulum non petentem ſalarium, n.19. incæpta contra creditorem an perficiatur contra Eccleſiam eidem creditori ſuccedentem,n.20.

Præſcriptio immemorabilis non requirit aliquam tituli, vel bonæ fidei probationem,lib.2.c.67.n.11.& c.106. n.8. probatur etiam ex enunciatiuis antiquiſſimis plurium inſtrumentorum, lib.2.c. 106.n.9.& 10.non prodeſt,quando conſtat de titulo nullo, & vitioſo,lib.2.c.67.n.56.an in fideicommiſſis,& alijs bonis prohibitis alienari præſcriptio centenaria, & immemorabilis præiudicet tam natis,quam naſcituris,lib.2.c.101,n.11. præſcriptio 100. annorum an probetur per ſcripturam,lib 2.c.112.n.6. præſcriptionem immemorabilem pro ſe habens poteſt allegare meliorem titulum ſibi magis bene viſum,lib.1.c.73.n.19.

Præſentari an poſſit ad beneficium eccleſiaſticum minor 14. annorum,lib.1.c.13.n.12.quando præſentatus à vero Patrono præferatur præſentato ab exiſtente in quaſi poſſeſſione præſentandi, lib.1.c.45.n.1c.an is,qui præſentatur, tempore nominationis debeat eſſe Clericus,lib.1.c.71.n.1.& ſeq.

Præſes,& Prælatus frui debent eodem priuilegio, quo fruuntur ciues,l.2.c.110.n.7.

Præſumptio ex præterito tempore an trahatur ad præſens,vel è contra,lib.1.c 6.n.1.& ſeq.

Quando emphyteuſis præſumatur, & quando locatio ad longum tempus,lib.1.c.18.n.5.in dubio præſumitur quid factum ob cauſam neceſſariam,lib.1.c.46. nu. 2. qualitas facilius præſumitur, quam ſubſtantia,lib.1.c.30.n.21.probatis extremis media præſumuntur,lib.1.c.6.n.25.quandiù viuere quis præſumatur, lib.2.c. 15.n.1.& ſeq.

Ex præſtatione decennali an,& quando præſumatur titulus obligationis, lib.2.cap.73.num.1.& ſeq.

Fauore piæ cauſæ cenſetur etiam in futurum obligatus, qui diu ſua liberalitate aliquid præſtitit,n 5.quando præſumatur titulus obligationis contra eum qui aliquid fieri patitur,n.15.

Solemnitas extrinſeca an,& quando ex curſu temporis præſumatur, lib.2.c.72.n.1.& ſeq. beneplacitum Apoſtolicum in alienatione rerum Eccleſiæ quando præſumatur,n. 18.& ſeq.& quando conſenſus directi Domini in alienatione facta per emphyteutam, n. 6.& an præſumatur ſubſtantia actus,ſeu contractus,n.33.

Præteritio vide in ver.teſtamentum.

Prætor quam poteſtatem habeat,lib.2.c.38.n.6. emancipati, & cognati,& ſimiles de rigore iuris ciuilis ab hæreditate excluduntur admittuntur: tamen de iure prætorio,n.7.

Pretium rei minuitur, ſi prædium eſt ſubiectum ſolutioni alicuius canonis, vel cenſus,vel ſi venditum fuit ſine cautione de euictione, lib.1.c.65.n.14 pretium iuſtum qualiter intelligatur, lib.2.c. 87.num.8.

Vide in ver. valore.

In primogenitura quomodo ſuccedatur,lib.1.c.46.n 8 quid ſi diſpoſitio non loquatur de primogenito, ſed de maiore,n.9. & an iuri primogenituræ renunciari poſſit n.10.

Princeps non recognoſcens ſuperiorem an poſſit ſubditis ea prohibere,quæ ſunt meræ facultatis,lib.4.c.10.n.13.

Principium in quilibet actu eſt ſpectandum,& habilitas illius temporis ſufficit,lib.1.c.74.n.2.

Prior tempore, potior eſt in iure,lib.4.c.vlt.n 1.ampliatur n.4.13.& 14.limitatur n.16.21.34.vſque ad n.143.quid ſi prioritas conſiſtat in hora,vel momento,n.4.9.& ſeq. an contractus, qui primus eſt in ordine ſcripturæ, præſumatur prior, nu.5.quid ſi producantur duo teſtamenta,vel inſtrumenta eodem die confecta, nec appareat de prioritate,n.7. & ſeq.an primus Ceſſionarius præferatur ſecundo,n.13.quinam ordo ſeruandus ſit inter creditores in ſimplici perſonali, & oblatores,n.85.& ſeq.

An creditor ſub conditione præferatur alijs qui medio tempore purè contraxerunt,lib.4.c.vlt n.14. an anterior creditor præferatur venditori in ipſa re vendita,n.15.& ſeq.quid ſi vna,& eadem res vendatur duobus, n.19. & quid ſi venditor ſibi reſeruauerit dominium,vel ſpecialem hypothecam & c.n.16.& ſeq.

Eccleſia,& pupillus an præferantur in re empta,ſeu reſtaurata cum eorum pecunijs,& in alijs,lib.4.c.vlt.n.21.52.& ſeq.& num.99.& ſeq.& an mutuator,qui pecuniam credidit ad rem emendam,nu. 22.24.53.& 120.& creditor mercium in ipſis mercibus,n.36. & an creditores defuncti præferantur creditoribus hæredis in bonis defuncti,vel è contra; n.37. Creditor anterior an ius habeat in fructibus conſumptis,lib.4 c.vlt.n.34.quid ſi habeat tantum perſonalem actionem,& poſterior hypothecariam,n.35.vel ſi nitatur ſcriptura priuata & poſterior nitatur inſtrumento, n.38.& ſeq.quid ſi res primo creditori obligata,obligetur ſecundo de voluntate primi,n.45. & quid ſi primus creditor habeat ſpecialem hypothecam in certis bonis debitoris,& in alijs generalem,n.46. & ſeq.

An,& quando fiſcus præferatur,lib.4.c.vlt.n.50.51.& 55.& n.99.& ſeq.& quando mulier ex cauſa dotis rerum paraphernalium, & donationis propter nuptias,n.52.& ſeq.& n.61. & ſeq. quando præferatur creditor ex cauſa funeris, infirmitatis debitoris. ex cauſa oneroſa,ex cauſa depoſiti, & creditor quantitatis liquidæ, ſocietatis,vel habens inſtrumentum veræ numerationis, n.72. & ſeq.& n.110.& 111. quid ſi ſecundus creditor exegit pecuniam illamque conſumpſit,n.89.99.& ſeq.quid ſi pecunia extaret, & quando extare cenſeatur,n.90.& ſeq.n.100.103.& 104.& quid ſi debitor debitoris coactus ſoluat creditori poſteriori,n.98.

An,& quando præferatur mareſcalcus,cuſtos animalium, Hoſpes, vendens herbas pro paſcendo grege,negotiorum geſtor, Procurator,Aduocatus,n.118.& ſeq. Penſionarius ſuper fructibus beneficij,n.109.hæres in expenſis inuentarij & teſtamenti, nu.108. poſterior creditor,cui debitor obligauit bona feudalia, vel emphyteotica cum aſſenſu Domini,n.106. & quid ſi prior creditor negauerit,bona,quæ poſſidet,fuiſſe in domino debitoris, nu.122. vel citatus fuerit ante executionem ad inſtantiam poſterioris, & non docuit de iure ſuo,n.117.

An ſecundus creditor præferatur in pignore ſibi dato à debitore, lib.4.c.vlt.n.143.an,& quando præferantur mercatores vrbis, n. 141.& quid ſi plures creditores ſimul, & eodem tempore contraxerunt,n.144.

Priuilegium conceſſum defuncto non valet,lib.4.c.22. n.7. qui per decennium priuilegio vſus non fuit,an cenſeatur illud amiſiſſe, lib.2.c 80.n.1.

Probatio quando cenſeatur facta incontinenti,lib.1.c.11.n.10.& 11. in qualitate probanda ſufficiunt leuiores probationes, lib. 1.c.30. nu.22. ad probationem rerum minutarum ſufficit qualis qualis probatio arbitrio boni viri etiam per coniecturas, & iuramentum,lib.1.c.63.nu.2.& 3.quando poſſeſſori incumbat onus probandi,lib.3.c.1.n.7.

Procurator quando reuocari non poſſit,lib.1.c.34.n.6.quando cenſeatur conſtitutus ad lites futuras,lib.1.c.9.nu. 8. ex diuturnitate temporis an præſumatur facta reuocatio procuratoris,lib.1.c.30. n.21.

n.13, & ſeq. Dominus comparens in iudicio quando cenſeatur reuocaſſe procuratorem, lib.1.c.50.n.9. an procurator conſtitutus ad cauſas, & lites, lib.2 c.10.n.16.

Vide in ver. Prior tempore.

Profeſſio in quacunque Religione tam virorum, quam mulierum fieri non debet ante 16. annum expletum, & ante annum probationis, lib.2.c.7.n.3. ad ſuſcipiendum habitum religioſum ſufficit annus 12. completus in fœmina, & 14. in viro, num.1. conuerſi ad profeſſionem quando ſunt admittendi, n.3. an Conuerſitæ ſtatim ac ingrediuntur, poſſint emittere profeſſionem, n.13. annus probationis qualiter intelligatur, n.9. & ſeq.

Profeſſo, vel profeſſæ quantum tempus præfixum ſit ad dicendum de nullitate profeſſionis, lib.2.c.7.n.4. & c.63.n.1. & ſeq. an ſi profeſſio declaretur nulla, cenſeatur etiam annullata renunciatio, d. lib.2.c.7.n.5. in renunciatione quæ ſolemnitas requiratur, ibid. n.6. an Concilium Tridentinum reprobauerit obligationes, vel donationes factas ante ingreſſum, n.7. an vt valida ſit ratificatio profeſſionis, requiratur ſcientia nullitatis profeſſioni præcedentis, d. lib.2.c.63.n.3.

Profeſſus religionem incapacem bonorum in communi, ſi auctoritate Apoſtolica transferatur in religionem capacem, non reintegratur ad bona iam amiſſa per profeſſionem in religione incapaci, lib.1.c.67. num.31 an talis profeſſus recuperet eo caſu legatum annuum ſibi antea factum, n.32. hæres grauatus ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filijs, emittens profeſſionem in Religione bonorum incapaci, habetur perinde, ac ſi naturaliter obijſſet, lib.2.c.98.n 52. limitatur n.53.

Profeſſionem fidei an Canonicus Collegiatæ teneatur emittere infra duos menſes, lib.2.c.8.n.6. & an teneatur illam facere in prima ſynodo, lib.2.c.8.n.7.

Vide in ver. reſidentia.

Prohibitio facta in locis publicis præſumitur perueniſſe ad omnium notitiam, lib.2.c.110.n.12.

Promiſſio facta per dictionem, donec, non eſt annua, ſed vnica, lib.2.c.42.n.17. limitatur in promiſſione alimentorum, num.18. facta pauperi, quoad vixerit, præſumitur annua, ſecus ſi facta ſit diuiti, lib.4.c.16. n. 19. promiſſio annua facta pauperi cenſetur facta in cauſam alimentorum, lib.2.c.43.num.1. & ſeq. an hæc promiſſio tranſeat in hæredes, ibid. qui promiſit rem intra certum tempus reuendere, lapſo tempore, & non oblato pretio amplius non tenetur, lib.4.c.6.n.20. terminus adiectus promiſſioni an cenſeatur appoſitus cauſa limitandæ obligationis, n.21. & 22. qui promiſit, ſe obligatum u... aliquam ſummam intra certum tempus, eo adueniente poteſt conueniri ad ſoluendum illam ſummam, lib. 4. c.8.num.7.

Vide in ver. ſtipulatio.

Pronomen, meum, præſens, non futurum tempus oſtendit, l.1.c.7.n.6.

Proprietarius poteſt propria auctoritate mortuo vſufructuario poſſeſſionem capere lib.2.c.76.n.14. & 15.

Vide in ver. Præſcriptio.

Prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis, lib.2.c.36.n.8.

Proximior quinam dicatur, lib.2.c.27.n.2.

Vide in ver. mater, & in ver. ſucceſſio.

Pubes quinam dicatur, lib.2.c.3.n.2. & quotuplex ſit pubertas, lib.2. c.43.nu.27.

Pupillus euadit pœnam commiſſi, ſi intra 30. dies ſoluat, lib.2. c.99.n.17. & an minor reſtituatur aduerſus commiſſum vectigal, n.18.

Vide in ver. præſcriptio.

Q

QValitas ad aliquem actum requiſita, eo tempore exiſtere debet, quo actus ipſe perfectionem recipit, lib.1.c.71.n.4.

Quarta vide in ver. vxor.

Querela inofficioſi an detur Patri aduerſus teſtamentum filij Clerici, lib.1.c.59.n.9.

Vide in ver. accuſator.

Quindennia an poſſit Dominus directus exigere ab Eccleſia lib.2. c.25.n.13.

R

RAtihabitio quando retrotrahatur ad tempus actus geſti, & quando non, lib.1.c.62.n.1. & ſeq. præſumitur ex temporis diuturnitate, n.17. tacita ratificatio inducta à lege quid operetur, n.5. & lib.2.c.65.n.4. inducit nouum contractum, lib.1.c.62. nu.3. non operatur in præiudicium eius, cui ius eſt quæſitum ante ratificationem, n.8. & lib.1.c.17.n.11. conditio poteſtatiua regulariter non retrotrahitur, lib.1.c.62.n.12. & 13. an retrotrahatur fauore dotis, n.10. conditio caſualis, vel mixta quando retrotrahatur in præiudicium eius, qui medio tempore ius acquiſiuit, n.14.

Quando vniuerſitas præſumatur ratificaſſe factum ſyndicorum lib.1.c.30.n.8. paria ſunt ratificare verbo, vel facto, n.8. ex lapſu temporis ratihabitio nunquam facta intelligitur, ſi dolus, vel metus interceſſit, & cauſa metus perſeuerauit, lib.1.c.30.n.10.

Quid requiratur, vt dici poſſit inducta ratificatio actus minus ſolemnis, & inualidi, lib.2.c.65.n.10. quando ad tollendam ratificationem præſumpta ſufficiat declaratio, ſeu proteſtatio n. 17. Prodigus ſanæ mentis effectus quando cenſeatur contractum antea factum ratificaſſe, lib.2.c.65.n.19

Rationis vſus eodem tempore viris, & fœminis aduenit, lib.2.c.4.n.6.

Rationes quando reditæ præſumantur, l.2 c.77.n.1. & ſeq. & quando cenſeatur facta compenſatio, & remiſſa rationum redditio, n.3. quanto tempore actio huiuſmodi tollatur, n 4. quando hæres excuſetur à reddenda ratione computorum defuncti, n.5. an adminiſtrator, qui rationem reddidit, cogi poſſit ad illam denuò reddendam, n.6. & ſeq. quid ſi quis fuerit ab huiuſmodi onere per teſtatorem liberatus, n. 9. quando libri rationum præſumantur conſignati, n.10.

Recuſatio Iudicis quando, & intra quod tempus proponi debeat, lib.4.c.29.n.1. & ſeq. quando admittatur poſt litem conteſtatam, & poſt concluſionem in cauſa, n.7. & 8. in remouendo notario ſufficit iuramentum partis, ſecus in Iudice, n.9.

Reditus annui quando veniant ſub nomine bonorum immobilium, & quando non, lib.2.c.41.n.1. & ſeq. & lib.4.c.36.n.3. an clericus poſſit ordinari ad titulum patrimonij conſiſtentis in cenſu perpetuo, vel vitalitio, d.lib.2.c.41. n. 6. an ad effectum collectandi veniant appellatione immobilium, n.8. an relicto vſufructu omnium bonorum annui redditus reiecti cenſeatur, n.9. redditus annui maturati in vita teſtatoris, & ab eo non exacti, cedunt hæredi non legatario, lib.4.c.14.n.36. limitatur n. ſeq.

Regreſſus ex ſtylo Curiæ reſeruari ſolet ad beneficium reſignatum, lib.3.c 18.n.1. quid requiratur, vt huiuſmodi regreſſui ſit locus, n.2. & ſeq. an in tali caſu poſſit purgari mora, n.8. & ſeq. an qui non egit ad regreſſum contra defunctum, poſſit agere contra ſucceſſorem, n.10. quando quis regreſſui cenſeatur renúciaſſe n.11. & ſeq.

Regula 8. Cancellariæ explicatur, lib.3.c.1.

Regula de annali poſſeſſore quid contineat, & quando locum habeat, lib.2.c.34.n.1. & ſeq.

Regula de triennali quando poſſeſſori ſuffragetur, lib.2.c.53.n.1. & ſeq. & lib.2.c.34.nu.13. & 26. nulla præſcriptio etiam triennalis currit contra Ordinarium, quominus poſſit remouere poſſeſſorem carentem titulo, lib.2.c.34.n.26.

Regula de Infirmis reſignan. quando procedat, lib.4.c.27.n.1. & ſeq. regulæ cancellariæ quando expirent, lib.3.c.1.n.43. loquentes generaliter de beneficijs non habent locum in beneficijs iuriſpatronatus laicorum, lib.2.c.34.n.23. regula, quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, quando procedat, lib. 2.c.81.n.31.

Regularis in delicto deprehenſus extra clauſtra, poteſt ad carceres Epiſcopales duci, ſed Ordinarius ſtatim illum remittere debet ad ſuum ſuperiorem, lib.1.c.11.n.8. & 9.

Remedium c. reintegranda 3.q.1. quando detur, lib.2.c.91.num.1. & ſeq. remedium l.2.C.de Reſcind. vend. quandiu duret lib.2. c.87. n.1. & ſeq.

Remiſſio mercedis vide in ver. cenſuar. conductor. & emphyteuta.

Renunciare fauori ſuo quilibet poteſt, lib.2.c.108.n 7. ſi eo tempore, quo ſoror renunciauit, extabant fratres, præſumitur facta renunciatio Patri propter fratres, quibus decedentibus deficit renunciatio, lib.2.c.98.n.34.

Vide in ver. ſolemnitas.

Repetitio quando detur, lib.2.c.73.n.20.

Reſeruatio inducitur per ſolam appoſitionem manus Papæ, lib.3.c.1.n.39. vacationis tempus, non autem deuolutionis attendi debet, vt dicatur beneficium liberum, vel reſeruatum lib.3.c.1.n.42. beneficium ſemel affectum ſemper remanet affectum, n.45.

Reſidere in eccleſijs tenentur Clerici ad id obligati, alias priuandi ſunt beneficijs, & quid ſeruari debeat ante priuationem, lib.3.c.19.n.1. & ſeq. cui applicandi ſint fructus clerici non reſidentis, vel qui fidei profeſſionem non emiſit, n.9. & 10. quomodo taxari debeat pars fructuum, quando reſtitutio fieri debet ob non reſidentiam, lib.3.c.14.n.9.

Reſignatio facta per procuratorem, & per ſuperiorem admiſſa trahitur ad diem confecti mandati, lib.1.c.47.n 21. quando reſignans beneficium poſſit à reſignatione recedere, lib.1.c.47.n.18. quomodo debeat fieri diuiſio fructuum inter reſignantem, & reſignatarium, n.15. mortuo reſignante antequam reſignatarius conſentiat beneficium vacat per obitum reſignantis, n.18. intra quod tempus procurator conſtitutus ad reſignandum poſſit præſtare conſenſum, n.19. Reſignatarius tenetur litteras expedire in tempore dato ad publicandam reſignationem, n.20.

Non abdicatur ius à reſignante, antequam Reſignatarius acceptet beneficium reſignatum, d.lib.1.c.47.n.22. quando reſignans liberetur ab onere reſidendi, ac ſoluendi penſionem impoſitam ſuper beneficio reſignato, n.22. an minori reſignanti beneficium detur reſtitutio in integrum, lib.2.c.8.nu.25. an electus ad eccleſiam parochialem, poſſit illam reſignare in fauorem alterius in fine anni, ſacerdotio adhuc non ſuſcepto, lib.2.c.33.n.11.

Reſignationes beneficiorum Vicarius Epiſcopi ſine ſpeciali mandato admittere non poteſt lib.3.c.17.nu.15. limitatur in Vicario capituli, nu.16.

Reſtitutio in integrum quando peti, & terminari debeat, lib.2.c.59. n.1. & ſeq. an ea pendente retardetur executio ſententiæ n. 3. & ſeq.

ſeq. & an retardetur executio obligationis cameralis,n.51.petens reſtitutionem quid probare debeat,n.17.& ſeq.quibus competat reſtitutio,nu.8.& ſeq.an minor contra alium minorem reſtituendus ſit,n.41.coram quo peti debeat reſtitutio,n.42.44.& ſeq.
Tempus ad concedenda in reſtitutionem quando currat, lib.2.c.40. n.25.& c.60.n.1.& ſeq.an ſit vtile,vel continuum,d.lib.2. c.60.n. 2.an poſt completam præſcriptionem competat reſtitutio,n.4.& ſeq.& c.40.n.15.& c.67.n.62.c.92.n.3.
Reſtitutio integrum quando concedenda ſit,& quando non,lib.4.c. 29.n.6.& lib.2.c.40.n.24.& c 59.n.18.& ſeq.& c.71.n.8.& lib.1. c.17.n.5.& ſeq.an Eccleſia,vel minor reſtituatur,ſi damnum contigit poſt contractum lib. 1.c.35.nu.5.an minor implorans huiuſmodi beneficium aduerſus contractum, teneatur reſtituere pretium,lib.2.c.65.n.13.
Reſtitutio conceſſa minori an proſit maiori,lib 2.c.28.n.14. & c.55. n.18.& c.59. n.38. & 39. an beneficium reſtitutionis tranſeat in ceſſionarium,lib.2.c.28.n.16.an hæredi debitoris, qui intra tempus non oppoſuit exceptionem non numeratæ pecuniæ detur reſtitutio lib.2.c.45.n.4.
Eccleſia reſtituitur in integrum aduerſus ſolutionem omiſſa, lib.2. c.55.n.17.& an minor in tali caſu petere poſſit reſtitutionem,nu. 18.quando minor reſtituatur contra ſoluentem lib.3.c. 3.n.14.& quando repellatur,n.24.
Retinendæ poſſeſſionis interdictum , quando competat Prælato alienanti,lib.2.c.67 n.28.
Retractus an locum habeat,quando ſit locatio perpetua,ad longum tempus,ſeu ad vitam,lib.3.c.2.n.21.& lib.1.c.18.n.8.& an habeat locum in re pignorata,lib.1.c.50.n.12.retrahens vigore bullæ retractus an teneatur inquilino ſoluere damna, & intereſſe, lib.1.c. 39.nu.51.
Tempus à ſtatuto præfixum ad retrahendum bona alienata, an currat ignoranti, & an ei concedenda ſit reſtitutio , lib. 1.c.17.n.1.& ſeq.conſanguineis non currit tempus retractus à die venditiones factæ ab alio nomine Domini,ſed tantum à die ratificationis, n. 10.quando currat tempus præfixum retractui,n.12.
Vide in ver.Emphyteuſis.
Reus inuentus in ipſo actu maleficij an poſſit capi à quolibet priuato,lib.4.c.33.n.1.intra quod tempus præſentari debeat coram ſuo Iudice,n.4.quid ſi eſſet Clericus,n.2.& ſeq.
Ad defenſionem Rei poſſunt quandocunque etiam poſt concluſionem in cauſa recipi teſtes ad probandam innocentiam,l.1.c.16.n. 8.an reus criminis maieſtatis humanæ ipſo iure amittat dominium rerum ſuarũ,lib.4.c.13.n.3.quid in crimine rebellionis,n.4.

S

SAcerdotium ſuſcipere intra annum an teneatur obtinens capellaniam requirentem ordinem ſacerdotalem,lib.1.c.33. n.10.
Salarium an debeatur Aduocato,vel procuratori,qui malè ſe geſſit, lib.1.c.32.n.1.& ſeq.& an Præſidi ſua culpa remoto,n.3.& ſeq.an debeatur famulo tempore infirmitatis,lib.1.c.32 n.1.& ſeq. & an eo tempore debeatur Aduocato,n.4.non conuentum regulariter non debetur,n.15.quando taxetur arbitrio Iudicis , etiamſi conuentum non fuerit,n.6.& ſeq.& n.12.& an poſſit Iudex minuere, vel augere quando eſt certum n.30. promiſſum intuitu laborum qualiter præſtandum ſit,n.25.& ſeq.quando ſolui debeat,n.18.& ſeq.quando præſcribatur,n.28. an pro illo competat hypotheca ſuper bonis Domini,n.19.coram quo Iudice cauſa ſalarij agitanda ſit,d.lib.1.c.32.n.27.
Saluianum interdictum datur ſuper locis montium, & officijs non vacabilibus,lib.4 c.16. n.6. an Legatarijs competat immiſſio ex Saluiano ſuper nominibus debitorum,pecunijs,& alijs bonis mobilibus teſtatoris,lib.4.c.36.n.9.
Satiſdare an teneantur Adminiſtrator,negotiator bonorum,& executor deputatus à defuncto,lib.4.c.17.n.11.quando quis ab onere ſatiſdandi excuſetur,lib.2.c.41.n.4.
Scientia in dubio non præſumitur, lib.4.c.23.n.4.limitatur,ibid.n.5. & lib.2.c.30.n.7.& c.70.n.13.
Scholaſtici,& Aduocati an poſſint expellere artifices propè eorum ædes obſtrepentes,lib.1.c.19.n.56.& ſeq.
Scriptura priuata an probet,ſi careat die,& anno,lib 2.c.29.n.12.& ſeq.quid ſi facta fuerit ſine cauſa,n.14.an apoca manu tertij confecta ſine ſubſcriptione partium,& teſtium probet,n.15.in quib. caſib. ſcriptura pro ſubſtantia requiratur,d.lib.2.c.29.n.11.
Senex an pro debito ciuili carcerari poſſit,lib.2 c.14.num.1. & ſeq. quando à tutela,& muneribus perſonalibus excuſetur,n.4.& eod. lib.2.c.2.n 1.& ſeq.delinquens mitius punitur,lib.2.c.16.nu.7.& an torqueri poſſit,d.lib.2.c.2.n.4.& ſeq.
Sententia lata ſuper ætate an faciat ius quoad omnes,lib.2.c.18.n.1. & ſeq. quid ſi lata fuerit ſuper libertate,filiatione,legitimitate,ciuilitate,origine,vel Clericatu,num. 2.& 14.quando lata aduerſus vnum non præiudicet alteri,n.5.& ſeq.
Sententia lata propter ſolam contumaciam non poteſt executioni mandari infra annum lib.3.c 13. n.22. quid ſi reus intra annum ſponte compareat,n.29. præſumitur in dubio lata ob contumaciam , & non ob delictum,num.24.& 28.
Sententia continens pœnam exceſſiuam non meretur executionem, lib.1.c.13.n.32.& quando non tranſeat in iudicatum , lib.1.cap. 83 num.25.
Sententia lata contra abſentem quando valida ſit,lib.4.c.22.n.5.an valeat, ſi feratur pro defuncto,vel contra defunctum num.6. lata contra minorem , vel communitatem indefenſam eſt ipſo iure nulla,lib.4.c.17.n.28
Separatio bonorum intra quod tempus poſtulari debeat, & quando tempus currat lib.2.c.61.n.3.
Sepulturam eligere quinam poſſint,lib.2. c.6.n.1.& ſeq.quid ſi infirmus poſtea conualuerit,n.6.& ſeq.
Sermo ſimpliciter prolatus intelligitur de prima vice, lib.2.cap.42. num.13.
Seruitus quanto tempore præſcribatur,lib.2.c.81.n.1.& ſeq.& n.54. & 55.quando præſcriptio huiuſmodi interrumpatur,n.2. ius ducendi aquam quanto tempore amittatur,n.12.& ſeq.quando ſeruitus retineatur per aquam naturaliter currentem,num.33.an ex vnico actu acquiratur ſeruitus viæ,vel itineris , lib. 1.c.45.num. 16.& 17.
Societas officij diſſolta quando durare cenſeatur,lib. 1.c.62. n.15.& lib.4.c.26.n.1.& ſeq. diſſolui non poteſt durante tempore,pro quo ſoluti ſunt fructus,d lib.4.c.26.n.6.quando contractus huiuſmodi ſocietatis,ſit inuitus,n.7.
Quid veniat in tacita ſocietate,& quid in expreſſa,lib.2.c.109.n.12. quando ex contractu geſto per vnum ex ſocijs obligetur alius in ſolidum ad fauorem creditorem,lib.2.c.47.nu.25.& ſeq. quando habens mandatum generale renuntiare poſſit ſocietati, lib.1.cap. 62.num.16.
Solemnitas non præſumitur,ſi ex inſtrumento conſtet, eam non interueniſſe,lib.2.c.112.n.20. requiſita in contractibus an,& quando neceſſaria ſit in acquiſitione,vel aditione momentanea, lib.4. c.35.n.1.& ſeq.
Vide in ver.præſumptio.
Solidus in iure quomodo intelligatur,lib.1.c.34.n.19.
Solitum vide in ver.conſuetudo.
Solutio in contractibus quando facienda ſit,lib.3.c.13. n.17. quid ſi debitor promiſerit ſoluere ad Paſcha,vel in Paſchate , lib.4.c.3.n. 20.& ſeq.ſoluens partem debiti non videtur agnoſcere totum debitum,lib.2.c.43.n.21. ex ſolutionibus ſubſequentibus cenſetur remiſſa inobſeruantia pacti,& conuentionis,lib.4.c.15.n.12.
Vide in ver.Monet.
Sponſalia contracta vltima die ſeptennij,an valida ſint,lib.2.c.4.n.2. & 4.quid ſi malitia ſuppleat ætatem,n.9.& 10.
Vide in ver.matrimonium.
Status cauſa intra quod tempus ventilari poſſit,lib.2.c.18.n.16.& c. 63.n.4.de ſtatu ſeruili an,& intra quod tempus poſt mortem quæri poſſit,lib.2.c.18.n.18.
Statutum, quod pro delicto filij confiſcari poſſit legitima ei debita in bonis Patris viuentis,an ſit validum,& quomodo intelligatur, lib.1.c.64.n.1.& ſeq.quid ſi ex condemnato filio extent nepotes , nu.15. & quid ſi Auus ex forma ſtatuti teneretur condemnationem ſoluere pro Nepote,& eius filius viueret,n.18. & quid ſi filius paternam hæreditatem ante delictum ſibi delatam , tempore condemnationis non adiuerit,n.28.
Statutum diſponens,vt vxore præmoriente cum liberis,maritus, lucretur dotem,quando locum habeat,lib.2.c.52.n.7. & 8. lib.4.c. 34.n.17.contra ius commune,reſtringendum eſt, lib.1.c.64.nu.9. non extenditur ad non ſubiectos,lib.4.c.10.n.21.an Ciuitas , quæ ſtatutum condidit,comprehendatur ſub eo,lib.1.c.25.num.14.an inferior poſſit condere ſtatuta,lib.2.c 105.n.13. confirmatio non trahitur ad ſtatuta inualida,& peccatum inducentia , d.lib.1.cap. 25.num.9.
Statuta,& reformationes Ciuitatum non extenduntur ad lites pendentes,etiamſi hoc expreſsè dicatur,lib.3.c.3.n.4. nec trahuntur ad contractus præteritos,ibid.Contractus de præterito celebratus non comprehenditur ſub nouo ſtatuto , etiamſi perfectionem expectet in futurum reſpectu executionis,d.lib.3.c.4.n.5.
Statutum diſponens,vt teſtamenta inſinuentur, non habet locum in teſtamento Clerici,vel in quo Clericus eſt inſtitutus,lib.1.c.34.n. 23.etiamſi confirmatum fuerit à Papa , ſi in eo nulla fiat mentio de perſonis Eccleſiaſticis,lib.1 c.25.n.21.& c.34.n.48. & lib.2.c. 32.nu.8.10.
Defectus ſubſcriptionis requiſitæ à ſtatuto Vrbis lib.1.c.149.ſuppletur per iuramentum,lib.1.c.34.n.49.an ſtatutum Vrbis lib.1.cap. 280.comprehendat Clericos,lib.2.c.32.n.11.
Vide in ver.iuramentum lex,& Teſtamentum .
Stipulatio de ſolutione facienda in certo loco quomodo intelligatur,lib.2.c.67.n.96. conditionalis an tranſmittatur ad hæredes lib.4.c.4.n.14.annua in dubio tranſit ad hæredes,etiamſi illorum mentio facta non fuerit,lib.1.c.34.n.73.
Vide in ver.Promiſſio.
Studium generale qualiter intelligatur,lib.2.c.64.n. 10.an,& quando Epiſcopus concedere poſſit licentiam Canonicis , & alijs ad reſidentiam aſtrictis,vt abeſſe poſſint cauſa ſtudij n.1. & ſeq. an abſen-

Digitized by Google

abſentes ex cauſa ſtudij lucrentur diſtributiones,n.11.& ſeq.quid ſi ſubijciantur pluribus ordinarijs,n.6.

Subhaſtatio,vel deliberatio quando irrita ſit, lib.4.c.vlt.n.126.

Vide in ver.Condemnat.

Stilus vide in ver.conſuetudo.

Subreptio an tollatur ex clauſula,pro ſufficienter expreſſis, lib.2.c.100.n.3.vel ex clauſula,ſublata,& decreti irritantis,num.6.motus proprius an tollat ſubreptionem,n.4.& 5.quando opponi debeat, n.7.quanto tempore ius opponendi de ſubreptione præſcribatur, n.1.& ſeq.

Subſtitutio vulgaris poſt aditam hæreditatem expirat, lib.1.c.46.n.5.habens tractum temporis,intelligitur ordine ſucceſſiuo per fideicommiſſum,n.6.quando admittatur ſubſtitutus,ſi vocatus fuit poſt mortem filiorum teſtatoris ſub conditione, ſi vterque in pupillari ætate deceſſerit,lib.2.c.17.n.1.& ſeq.an ſubſtitutus filio, ſi ſine liberis in pupillari ætate deceſſerit,admittatur, ſi filius pubes deceſſit ſine liberis,lib.2.c.17.n.19.

Subſtitutiones ſunt magis fauorabiles,quam aliæ diſpoſitiones lib.1.c.27.n.14. conditio adiecta inſtitutioni an cenſeatur repetita in ſubſtitutione,n.13.& eod.lib.1.c.34.n.74.

In ſucceſſionibus attenditur ius ciuile,lib.1.c.76.n.11. item attenditur tempus delationis bonorum,lib.1.c.59.n.1. quando mulier ſuccedat viro vna cum liberis,lib.2.c.20.n.29. quando proximior ad ſucceſſionem pupilli admittatur excluſa matre, lib.2.c.22.n.1.& ſeq.quando monaſterium, cui duo, vel plures bona ſua poſt mortem donarunt,ad ſucceſſionem præmorientis admittatur,lib.2.c.17.n.12.

Syndicatus cauſa an poſſit expediri lapſo tempore præfixo, lib.2.c.51.nu.16.

Synodus Prouincialis, & Diœceſana quando celebrari debeat, & quinam teneantur accedere, & qualiter puniantur,lib.2.c.57.n.1.& ſeq. & n.22.qui de neceſſitate vocandi ſint, n.6.& ſeq. & qui vocem deciſiuam,vel tantum conſultiuã habeant,n.8.& ſeq. quis ordo ſeruandus ſit in ſedendo,vel ſubſcribendo,n.13.cum ſeq.

Synodus tantum prouincialis,non autem Diœceſana ad vrbem tranſmittenda eſt,vt eius ſtatuta approbentur,n.23.

T

TEmpus quid ſit,lib.1.c.1.n.1.& ſeq. in quo differat tempus ab æuo,& æternitate, n.8. tempus legale aliud eſt continuum, aliud vtile,lib.1.c.2.n.1.& ſeq.qualiter intelligendum eſt tempus, vel tempora ſimpliciter prolata,n.3.diuiduum tempus quomodo intelligatur n.4.

Tempus a iure non præfinitum intelligitur arbitrio Iudicis, lib.1.c.4.n.1.& ſeq.indefinite prolatum ab homine decennio terminatur n.10.permiſſum ad tempus an cenſeatur prohibitum poſt tempus & è contra,lib.1.c.5.n.1.& ſeq.& c.13.n.1.& ſeq.tempus præſens aut præteritum an comprehendat futurum,& è contra, lib.1.c.7.n.1.& ſeq.

Quodnam dicatur longum,vel modicum tempus, lib.1.c.10.n.1.& ſeq.quando præciſè probandum ſit,lib.1.c.12.n.1.& ſeq. & c.69.n.7.& ſeq.an id,quod debet fieri poſt certum tempus, ante illud fieri poſſit,lib.1.c.14.n.1.& ſeq.an tempus legale, vel conuentionale currat impedito,lib.1.c.15.n.1.& ſeq.tempus, quod datur ad accuſandum & inquirendum,quando computetur,lib 1.c.17.n.8.

Quando tempus cenſeatur adiectum cauſa differendæ,vel finiendæ obligationis,lib 1.cap.21.n.1.& ſeq.& lib.4.c.16. n. 18. quando, incipiat currere tempus,quod dependet ex futuro euentu, vel facto alterius,lib.1.c.22.n.1.& ſeq.quid ſi teſtator iuſſerit, vt pecuniæ hæreditatis erogentur in emptionem bonorum ſtabilium, & fructus pauperibus diſtribuantur,n.2.& ſeq.quando tempus currat etiam viuente teſtatore,lib.2.c.58.n.28.fauore piæ cauſæ tempus incœptum habetur pro completo,lib.2.c.42.n.22.quando requiratur tempus perfectum,lib.4.c.1.n.16.& 17.

An in probanda obſeruantia,& conſuetudine interpretatiua requiratur temporis expreſſio,lib.1.c.69.num.17.quando ea, quæ ſunt meræ facultatis, ex curſu temporis fiant neceſſitatis, lib.4.c.10.n.30.& ſeq.temporis anguſtia an, & quando vitiet ſtipulationem, lib. 1.c.26.n.1.& ſeq. tempus immemorabile habet vim conſuetudinis,lib.2.c.67.n.57.

Vide in ver.ſolemnitas.

Tenimenti Dominus ex ſtatuto artis Agriculturæ Vrbis agere poteſt pro affictu contra ſubconductorem,lib.4.c.vlt.n.121.

Teſtis quando puniatur de falſo,lib.1.c.51.nu.7. quando à periurio excuſetur,lib.1.c.11.n.5.ob quod crimen excludatur,lib.1.c.6.n.5.& ſeq.deponens ſuper tempore, quando probet,lib.1.c.12.n.4.an examinari poſſit poſt terminum aſſignatum,lib.1.c.20.n.1.& ſeq. quando eius examen trahatur ad tempus præſtiti iuramenti, & è contra,ibid.n.2.& ſeq.

An,& quando diuerſitas temporis inficiat dicta teſtium, lib.1.c.69.n.1.& ſeq.quando teſtes plenè probent tempus,n.16.& ſeq.an Iudex teſtibus ſingularibus plenam fidem adhibere poſſit,n.14. & ſeq.quando dicantur ſingulares,& quando non,n.2.& ſeq. quando vnus teſtis plenè probet,n.24.& ſeq.an vnus teſtis plenè probet contra producentem,lib.2.c.8.n.9. ad teſtificandum quinam admitti debeant,n.1.& ſeq.an teſtis de vniuerſitate fidem faciat pro ipſa vniuerſitate,lib.2.c.13.n.6.teſtamenti tenor per quot teſtes probetur,lib.2.c.32.n.12.

Teſtamentum prius conditum quando per aliud tollatur,lib.1.c.40.n.17.& ſeq.& lib.2.c.78.n.1. & ſeq. quænam ætas ad illud condendum requiratur,lib.2.c.5.n.1.& ſeq.an filiusfam.condere poſſit teſtamentum ad pias cauſas,n.11.& lib.1.c.59.n.5.& ſeq.filiusfam.Clericus de quibus teſtari poſſit,d.lib.2.c.78.nu.12. quando teſtamentum irritum ſit lib.1.c.63.n.1.& ſeq.& lib.2.c.95. n.1.& ſeq.quando ſuſtineatur, & quid operet. clauſula codicillaris in eo appoſita,d.lib.1.c.63.n.7.& ſeq.an in teſtamento inter liberos tempus exprimi debeat lib.2.c.29.n.5.

Quando valeat teſtamentum conditum coram Parocho, & duobus teſtibus,lib.2.c.32.n.1.& ſeq.noctu conditum an,& quando validum ſit,lib.1.c.31.n.3.& ſeq.an fauore piæ cauſæ validum ſit teſtamentum,vbi non adeſt dies,neque annus,lib.2.c.29.n.6 ius dicendi teſtamentum nullum quo tempore præſcribatur,lib.2.c.95.num.1.& ſeq.filius quando allegare poſſit nullitatem teſtamenti etiamſi a Patre fuerit inſtitutus,n.15.& ſeq.teſtamentum tempore peſtis minus ſolemniter conditum an,& quando valeat, lib.1.c.40.n.1.& ſeq.in teſtamento ruſtici,inter liberos,& ad pias cauſas,quot teſtes ſufficiant,lib.1.c.40.n.7.& ſeq. quærela inofficioſi teſtamenti præſcribitur quinquennio,lib.2.c.61. n.2.quando detur fratri contra fratrem,lib.2.c 98.n.16.

Tortura an,& quando repeti,vel diuidi,poſſit,lib.4.c.20.n.1.

Trebellianica citatis ſubſtitutis detrahi poteſt à filio grauato ante caſum fideicommiſſi,lib.4.c.5.n.15.filij primi gradus non tenentur ſibi fructus in quartam computare,n.16.

Vide in ver. filius.

Tutela quando finiatur,lib.2.c.97.n.15. actioni tutelæ quanto tempore præſcribatur,n.1.& ſeq.

Tutor quando ſatisdare teneatur,lib.2.c.97.n.4.& lib.4.c.17.n.9.13.& 14.an eius bona ſint tacitè hypothecata,d.lib.2.c.97.n.12.tenetur conficere librum rationum non obſtante quacunque diſpoſitione teſtatoris in contrarium,n.13.& 18.eius fideiuſſor quandiu teneatur,n.16.Tutor etiam teſtamentarius adminiſtrationem ſuſcipere non poteſt niſi illi decernatur à Iudice, lib.2.c.c.22.n.26. quando priuetur ſucceſſione,n.43.

Tutori quodnam tempus conceſſum eſt ad proponendas excuſationes,lib.4.c 17.n.1.& ſeq.quis excuſetur à tutela,& cura,n.3.& 8. an excuſans ſe à tutela,amittat legatum ſibi relictum à teſtatore, n.4.& ſeq.an filiusfam.Clerici,& Religioſi poſſint eſſe tutores,n.13.& 15.& an minor 25.annis,lib.1.c.68.n.24.& 28.

Quando tutor teneatur de non exactis,lib.1.c.6.n.14.& 15.an poſſit diuidere debitum agendo pro rata,lib.2.c.24.n.5. an debitor ſoluens pupillo ſine auctoritate Tutoris liberetur lib.3.c.3.n.10. tutor reſtituens bona ante tempus deſtinatum an teneatur pupillo, ſi pupillus ea diſſipauerit,lib.4.c.5.n.24.plures tutores ſeu curatores tenentur inſolidum ratione adminiſtratæ tutelæ,vel curæ,lib.2.c.47.n.24.

Quando mater, & alij pupillo ſucceſſori excludantur ab eiuſdem pupilli hæreditate ob non petitum tutorem,lib.2.c 22.n.1.& ſeq. an priuentur legatis particularibus ſibi factis, & ſubſtitutione fideicommiſſaria,aut vulgari, ibid.n.33. & quando excuſentur,n.25.36.& ſeq.

Mater,& Auia poſſunt eſſe Tutrices ſuorum filiorum,vel Nepotum, & præferuntur omnibus alijs legitimis,& datiuis, exceptis teſtamentarijs,lib.2.c.22.n.23.29. 31.& 42. tenentur facere inuentarium,n.27.& 32.& rationem reddere,n.48.exiſtentes in mora ſuſcipiendi tutelam per 4.menſes,videntur illi renunciaſſe,& Iudex alium tutorem conſtituere eo caſu poteſt, lib.2.c.22 n.30. mulier inhoneſtè viuens amittit tutelam lib.2.c.22.n.97.

Alia vide in ver.cenſus.

V

VAlor rei inſpicitur de tempore,quo res euincitur, non autem de tempore contractus,quando agitur ex empto de euictione, lib.4.c.6.n.23.locatio an valorem rei probet,lib.2.c.87.n.9.

Vide in ver.pretium.

An,& quomodo pactum de redimendo minuat valorem rei,lib.2.c.87.num.10.& 12.quid ſi prædium venditum fuit ſine cautione de euictione, vel ſubiectum ſit ſolutioni alicuius canonis, vel cenſus, num.11.

Vaſallus vide in ver.Emphyteuſis,& Præſcriptio.

Venandi facultatem Vaſalli quando amittant,lib.4.c.10.n.5.an Dominus loci poſſit prohibere ius venandi,aut piſcandi, lib.2.c.105.n.10.& 12.

Venditio cum reſeruatione dominij reſoluitur in locationem, & conductionem intra tempus,quo pretium ſolui debet,lib.4.c.6.n.12. rerum fiſcalium tacitè ſemper intelligitur facta cum pacto addictionis in diem,lib.1.c.67.n.28. facta de fructibus vnius poſſeſſionis,de primis fructibus intelligitur,lib.2.c.42.n.15. quando pretium rei venditæ poſt venditionem augeri debeat, & quando diminui,lib.2.c.31.n.9.Terminus ſtatutus in contractu venditionis

nis quando incipit currere,lib.4.c.6.n.1.& ſeq.remedium, l.2. C. de Reſcind.vendit.quando locum habeat, & quo tempore huic remedio præſcribatur,lib.2.c.87 n.1.& ſeq.

Venditor quando teneatur emptori ad intereſſe, lib.2.c.31.num.2. quando rem venditam poſſit alteri vendere,lib.1.c.54.n.1. & ſeq. ex cauſa publicæ vtilitatis poſſunt cogi ſubditi ad vendendas res ſuas pretio viliori,lib 4.c.10.n.20.obligatus alicui rem vendere ſi alteri vendere velit, tenetur per duos menſes expectare,lib.3.c.3. n.3.periculum rei venditæ ad quem ſpectet,lib.1.c. 6.nu.13.& c. 54.n.4.& 5.prohibitus rem vendere non prohibetur vendere fructus,lib.3.c.7.n.65.

Venditor elapſo termino ad redimendum præfixo amplius non auditur,lib.1.c.21.n.4.venditore redimente rem venditam extinguitur omnis hypotheca, & obligatio medio tempore conſtituta ab emptore,lib.1.c.67.n.16.quid ſi Vicinus,vel conſanguineus ex vi ſtatuti retraheret rem venditam,num.16.& quid ſi venditio reſcindatus ad inſtantiam venditoris ob enormiſſimam læſionem, n.17.& quid ſi venditor hac lege fundum vendiderit, vt ſi alius meliorem conditionem intra certum tempus attulerit, fundus cenſeatur ineptus,lib.1.c.67.n.26.

Venditor partem pretij recipiens non tenetur ad rem tradendam, lib.4.c.6.n.10. & an teneatur emptori ad fructus compenſatiuos pro rata pretij ſoluti,ibid.& n. 11. quando dicatur habere fidem de pretio,& quando non,lib.4.c.vlt.n.15.17.& 18.

An qui vendidit rem alias obligatam pro dote ſuæ vxoris,poſſit cogi ab emptore,vt rem liberet ab illa obligatione,lib.1.c.43.n.7.

Alia vide in ver. actio redhibitoria.

Verba indeterminata referuntur ad quodcunque tempus, lib.1.c.4. n.8. interpretanda ſunt ſecundum tempus prolationis ipſorum verborum,lib.1.c.7.nu.14. qualitas adiecta verbo intelligi debet ſecundum tempus verbi,lib 1.c.36.n.12.

Verba in contractu appoſita intelligenda ſunt, vt ſint conformia voluntati præſumptæ vtriuſque contrahentis,lib.1.c.39. num.12. quando ſunt clara non eſt opus coniecturis,lib.4.c.16.n.13.

Verba data opera,fraudem,& culpam important, lib.2.c.22.nu.16. verbum,diſponere,referri poteſt etiam ad inſtitutionem hæredis lib.2.c.83.n,10.in vltimis voluntatibus verbum quod reperitur in futuro,& in præterito,in dubio intelligendum eſt de futuro,lib.3. c.4.num.8.

Verſio probatur etiam per coniecturas,lib. 2.c.3.n.25.cui incumbat onus illam probandi,n.26.an,& quando contrahens cum Eccleſia teneatur eſſe ſollicitus de verſione,n.27.& lib.1.c.35.n.13.& ſeq.

Veſtis venit nomine victus,lib.2.c.20.n.4. an maritus, qui legauit veſtes vxori,cenſeatur legaſſe etiam pretioſas,& feſtiuas, lib.2.c. 19.n.57. hæres,cui teſtator mandauit,vt veſtiat vxorem, qualiter teneatur,n.58.

Vicarius Capituli intra quod tempus eligi debeat,lib.4.c.21.n.1. & ſeq.ſimpliciter electus durat vacante ſede n.4.an Capitulum poſſit Vicarium ad certus tempus eligere,n.21.& ſeq.

Vicino quando non liceat amplius ædificare, vel altius tollere, lib. 4.c.10.n.6.

Vidua ſecundo nubens,an amittat legatum alimentorum ſibi relictum à viro,lib.2.c.20.n.20.& 23. & an alenda ſit ab hæredibus viri,ſi ſit prægnans,n.22.legatum factum vxori viduæ, intelligi debet viduitate durante,n.24.

Viſitare,& corrigere exemptos quando liceat Epiſcopo, lib.2.c.57. n.27. an Epiſcopo præfixum ſit tempus ad viſitandam Diœceſim, n. 25.& ſeq.an procuratio,quæ Epiſcopo viſitanti debetur, præſcribi poſſit,n.29.

Vnio quo tempore præſcribatur,lib.2.c.106.n.1. & ſeq. conſenſus Capituli quando præſumatur adhibitus in vnione,n.11.& ſeq. an vnio beneficiorum probetur ex enunciatiuis antiquis, lib.2.cap. 111.num.18.

Votum caſtitatis numeratur inter alios caſus reſeruatos ſummo Pontifici,lib.1.c.77.nu.1. quando in huiuſmodi voto diſpenſare poſſit Epiſcopus,n.2.& ſeq.

Vniuerſitas vide in ver.Communitas.

Vſufructuarius an teneatur ſtare locationi,lib.1.c.39.num.54. & an Proprietarius finito vſufructu teneatur ſtare locationi vſufructuarij,n.54.quando vſufructuarius agrum ſeminatum dimittere debeat,lib.4.c.16.n.9.intra quod tempus teneatur agnoſcere legatum,lib.2.c.93.n.11. fructus à fure ſublati an ſpectent ad vſufructuarium,vel ad Proprietarium,lib.2.c.93.n.25.& 26. an, & intra quod tempus teneatur præſtare cautionem, lib.3.c.10.n.1. & ſeq.quando excuſetur,n.11.& 13. an teſtator, vel hæres remittere poſſit talem cautionem,n.14.& ſeq.reſtitutio bonorum qualiter fieri debeat ab vſufructuario,num.17.& ſeq. præferre debet Proprietariũ in locatione commoditatis vſusfruct.lib.3.c.7.n.72.

Vſufructus vxori relictus quando reſtringatur ad alimenta, lib.3. c.10 n.20 an & quando pater habeat viumfructum in bonis filij Clerici,lib.1.c.59.n.4.& 10.& lib.2.c.5.n.13.quandiu diuret vſus fructus relictus Ciuitati,Collegio, vel Eccleſiæ, lib.4.c.16.nu.11. relictus ad certum tempus an peti poſſit poſt illud elapſum,n.10. relictus vxori,vel alteri,donec filius ad annum 14. peruenerit,an extinguatur morte filij,lib.4.c.4. n. 20. relictus vſque ad tempus conditionis incertæ finitur conditione eueniente, alias intelligitur relictus durante vita Legatarij,n.21.

Vide in ver.fructus,& legatum.

Vſurarum præſumptio ex quibus inducatur, lib.1.c.65.n.1. & ſeq. quando contractus cenſus ſit vſurarius,n.6.& ſeq.

Vtilitas euidens Eccleſiæ quando requiratur,lib.2.c.49.n.8.

Vulnus,ſi non conſtet,eſſe lethale, *qualiter delinquens puniendus* ſit,lib.1.c.55.n.4.quando quis teneatur de vulnere, & quando de occiſo,n.1.& ſeq.

Vxor obligans ſe abſque cauſa pro viro, poteſt excipere de huiuſmodi nullitate ſemper,& quandocunque,lib.2.c.67. n.119. quando currat præſcriptio contra vxorem,lib.2.c.68.n.7.& c.69.nu.6. quando vxor conſequatur quartam in bonis viri, & è conuerſo, & quando ſuccedat in virilem portionem, lib.1.c.66.nu.1.& ſeq. quando huiuſmodi quartam amittat,num.23.& ſeq.acquiſita per vxorem an præſumantur acquiſita ex bonis viri, lib.2.c.19. n.37. & 38. quando valeat renunciatio hypothecæ facta per vxorem, lib.2.c.19.n.39.

Alia vide in ver.Pęna, in ver. Veſtis, & in ver.Vidua.

F I N I S.

Franciſcus Coli, Lucenſis presbyter, & Venetijs publicus Corrector emendauit.

Digitized by Google